

ફઝાઈલે આ'માલ

હિસ્સા દોમ(૨)

આયત ઓર હદીસ કે હવાલોં કે સાથ

ફઝાઈલે સદકાત અવ્વલ

ફઝાઈલે સદકાત દોમ

ફઝાઈલે હજ

فَضَائِلُ الْمَالِ
حِصَّةُ دَوْم

✽ મુઅલ્લિફ ✽

શૈખુલ હદીસ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા સહબ (રહ.)

● પ્રકાશક ●

Quran, Attar, Perfumes, C.D., Islamic Books

Mo. 98981 36436

Reliable Shop

Opp. Badi Masjid (Markaz) Gali, Ranitalao, Surat.

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَلْقُوا يَأَيُّهَا اللَّهُ

તુમ લોગ અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ખર્ચ કિયા કરો
ઔર અપને આપકો અપને હાથો હલાકત મેં ન કરો

इमार्गले सदकाव

(હિસ્સા અવ્વલ - દોવુમ)

આયત ઔર હદીસ કે હવાલો કે સાથ

મુચલિફ

હઝરત મૌલાના અલહાદિકિઝ અલહાજઝ અલ મુહદ્દિસ મુહમ્મદ ઝકરિયા
સાહબ મદ્દ જિલ્લહુ શૈખુલહદીસ મઝહિરે ઉલૂમ સહારનપુર

લિખ્યાંતર : સુલેમાન મજાદરી

પટિલશર

નુરાની કુતુબખાના

મુ.પો. છાપી, રેલ્વે સ્ટેશન સામે,
જિ. બનાસકાંઠા, ઉ. ગુજરાત (ઈન્ડિયા)
પીન કોડ - ૩૮૫૨૧૦
[સર્વ હક્ક સ્વાધીન છે]

હમારી કિતાબોંકે શાઈકીન હઝરાતકી ખિદમતમેં ગુઝરીશ હે કે ફઝાઈલે આ'માલ અવ્વલ અરબીકે સાથ શાએઅ હો ચૂકી હૈ. ચંદ અહબાબને મશ્વરા દીયા બલ્કે બહોત તા'કીદસે કહા કે ફઝાઈલે સદકાત અવ્વલ-દોવુમ ઔર ફઝાઈલે હજ યે તીનો કિતાબેં ગુજરાતીમેં અરબીકે સાથ શાએઅ કી જાવેં. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ફઝાઈલે હજ અરબીકે સાથ ઔર ફઝાઈલે સદકાત અવ્વલ-વ-દોવુમ અરબીકે સાથ આયત-ઔર હદીસકે મુકમ્મલ હવાલોંકે સાથ યા'ની ફઝાઈલે આ'માલ દોવુમ શાએઅ હોકર આપકે હાથોમેં હૈ. જિસ્મેં છપાઈ ઉમદા કિસ્મકી, કાગઝ ગ્લેઝ, બાઈન્ડીંગ મઝબૂત ઔર ખૂબસૂરત હૈ. ઔર યે કિતાબકે ખરીદારોંકો સસ્તી પડે ઈસલિયે કિતાબકી છપાઈ વગેરહકો બહોત એહતિયાત (અચ્છી તરતીબસે) કરવાયા ગયા હૈ. યે કિતાબ મુકમ્મલ હૈ. ચાહે આપ ઉર્દૂ ફઝાઈલે આ'માલસે મિલાવેં. ઈન્શા અલ્લાહ આપકો અંદાઝા હો જાએગા. મઝીદ હમારે પૂરાને તજરૂબાતકા સહારા લેકર કીતાબકો અચ્છી તરહ બનાનેકી કોશિશ કી ગઈ હૈ. મુદાવંદે કરીમ ઈસકો કુબૂલ ફરમાએ.

(આમીન)

ફકત વસ્સલામ

દુઆકા તા'લિબ

સુલેમાન મજાદરી

નુરાની કુતુબખાના, છાપી

संस्कृत भाषा में संस्कृत संस्कृत संस्कृत

संख्या	उ	संख्या
	तन्वी	१
	पेडली कर - भाषा भर्ष करनेके संस्कृत	२
१	आयात मुतअल्लिका ठंका	६
२	तकसीर मन् व अज	११
३	सदकुत्तिसरिवल अेलानिया	१२
४	मेडभूम बीजका भर्ष करना	२०
५	गुस्साको पीना और भा'क करना	२६
६	लज्जत अभूकर (रही.)का गुस्सेमें सिवारहमीके तर्कका ठंका	३४
७	भर्ष करने पर लदवा	३७
८	सलाभा (रही.) का ठंका	४७
९	काहिर केदियोंकी ठंका	६०
१०	अहादीस संस्कृत ठंका	६६
११	लज्जत अभूकर (रही.) की ललत	६७
१२	करिक्तोंकी दुआ : भर्ष करनेवालेको लदवा दे	
	रोकनेवालेका भाषा लरभाद कर	६८
१३	सेहतकी ललतमें सदका	७४
१४	जानी, और वजैरह पर सदका	७६
१५	गुमानकी ललत	८०
१६	सदकेसे भाषा कम नहीं होता	८१
१७	भाषाकी ललत आमदनीका सदका	८५
१८	कुत्तेको पानी पिलाने पर भर्षकर	८७
१९	मुतकरिक अहादीसे सदका	८९
२०	डिमागतमें कुत्ताकी संका	९१
२१	लूभकी ललतमें जाना पिलाना	९६
२२	तीन शब्द अल्लाहको मेडभूम हैं और तीन मन्जू हैं	१०१
२३	सदका जेरिया	१०८
२४	जिन बीजोंका सवाल करनेके बाद रहता है	११२
२५	मेडमानका ठंका करना	१२१

શુમાર	૪	મઝામીન	૪	સંકલ્પ
૨૬		પડોસીકો ઇંઝા દેના.....	૧૨૨	
૨૭		કલિમતુલ ખેર કહે યા ચૂપ રહે.....	૧૨૫	
૨૮		મેહમાનકે લિએ તકલ્લુફ સિર્ફ એક દિન હે.....	૧૩૦	
૨૯		તેરા ખાના સિર્ફ મુતકી લોગ ખાએ.....	૧૩૩	
૩૦		કિસીસે તઅલ્લુકાત પેદા કરનેકે લિએ ઔસાફે ઝેલ દેખે.....	૧૩૪	
૩૧		સોહબતકી તા'સીર.....	૧૩૫	
૩૨		નાદારસે સદકા કરનેકી બહસ.....	૧૩૭	
૩૩		ઔરતકા ખાવિંદકે માલસે સદકા કરના.....	૧૪૪	
૩૪		હર નેકી સદકા હે.....	૧૪૮	
૩૫		સદકે પર દૂસરેકો તર્ગીબ દેના.....	૧૪૯	
૩૬		મુસીબતઝદાકી મદદ.....	૧૫૧	
૩૭		રિયા કરના શિક્ક બફી હે.....	૧૫૩	
		દૂસરી ફસ્લ - બુખલકી મઝમ્મત		
૩૮		આયાત.....	૧૫૮	
૩૯		વલ્લઝીન-યક નિઝૂનઝઝ-હ-બ વલ ફિઝઝત (આયાત).....	૧૬૪	
૪૦		ખુશદિલીસે સદકા કરના.....	૧૬૯	
૪૧		યસ્તબિલ કીમન ગેરુ કુમ.....	૧૭૫	
૪૨		બખીલ બાગવાલોંકા કિસ્સા.....	૧૮૨	
૪૩		યતીમોં પર એહસાનકી આયાતકી ફેહરિસ્ત.....	૧૮૯	
૪૪		અહાદીસ મઝમ્મતે બુખલ.....	૧૯૪	
૪૫		બિલ્લીકો ભૂખા મારને પર અઝબ.....	૨૦૧	
૪૬		વસીયતમેં વારિસોંકી રિઆયત.....	૨૦૫	
૪૭		ગિરાનીકે ઇન્તિઝરમેં માલ ચેકના.....	૨૦૯	
૪૮		ઔરતોંકા કસરતસે જહન્નમમેં જાના.....	૨૧૬	
૪૯		મેરી ઉમ્મતકા ફિત્ના માલ હે.....	૨૧૮	
૫૦		માલકે ફવાઈદ ઔર ઉયૂબ.....	૨૨૩	
		ત્રીસરી ફસ્લ - સિલારહમી		
૫૧		મુખ્તસર ફેહરિસ્ત આયાત સિલારહમી.....	૨૨૭	
૫૨		મુખ્તસર ફેહરિસ્ત આયાત કતારહમી.....	૨૩૫	
૫૩		તારહમીકા વબાલ.....	૨૩૮	
૫૪		વાલિદેનકા અદબ ઔર હક.....	૨૪૫	

શુમાર	પ	મઝામીન	૬	સફલ
૫૫		સિવારહમીકે ફવાઈદ	૨૪૬	
૫૬		બાપકે બાદ ઉસકે અહબાબસે તમલ્લુકાત	૨૪૮	
૫૭		બાપકે મરનેકે બાદ નાફરમાન ઓલાદકે લિએ તદબીરે તલાફી	૨૫૦	
૫૮		ઓલાદ પર ખર્ચ કરના	૨૫૩	
૫૯		કાફિર માંકી ઈઆનત	૨૫૬	
૬૦		સારી મખ્લૂક અલ્લાહકા કુંબા હે	૨૫૮	
૬૧		બદલેકા લિહાઝ સિવારહમી નહીં હે, બલ્કે કતારહમી પર સિવારહમી કરે	૨૬૦	
૬૨		કતારહમીકા દુનિયામેં વબાલ	૨૬૬	
		ચૌથી ફસ્લ - ઝકાતકી તા'કીદ		
૬૩		આયાત ફઝાઈલે ઝકાત	૨૭૧	
૬૪		અહાદીસ ફઝાઈલે ઝકાત	૨૭૫	
૬૫		ઝકાતકા ઝાબ્તા દરમિયાની માલ દેના હે	૨૮૦	
૬૬		અપની તરફસે ઝકાતસે ઝિયાદા અદા કરના ચાહિએ	૨૮૫	
૬૭		સત્તર નફલ એક ફઝકા બદલા હે,	૨૮૭	
		પાંચવીં ફસ્લ - ઝકાત ન દેને પર વઈદે		
૬૮		કારૂનકા વાકિઆ	૨૮૮	
૬૯		ઝકાત ન દેને પર અઝાબ	૨૯૩	
૭૦		ઝકાત ફુકરાકા હક હે, જિસ પર ઉનકા કિયામતમેં મુતાલબા હોગા	૨૯૭	
૭૧		ઝકાત અદા ન કરને પર બલાએ	૩૦૭	
૭૨		ઝકાત અદા ન કરનેસે માલકી હલાકત	૩૧૦	
૭૩		ઝકાતકા માલ મિલ જાનેસે દૂસરા માલ બી હલાક હો જાતા હે	૩૧૨	
૭૪		ઝકાતસે ખબીસ માલ તથાબ નહીં બનતા	૩૧૩	
૭૫		ઔરતોંકે લિએ ચોનેકા ઝેવર	૩૧૪	
૭૬		ઝકાતમેં રહી માલ અદા કરના	૩૧૬	
૭૭		ઝકાત અદા કરનેકે આદાબ	૩૧૮	
૭૮		ઝકાત કેસે આદમીકો દેના ચાહિએ ઔર ઉસકી સિફાત	૩૩૧	

કચ્છના મહામીન કમાઈદે સદકાત હસ્તા શેલુ

શુમાર	૬	મહામીન	૬	સફલ
		છટ્ટી ફરશ - સુહદ વ કનામત ઓર સવાલ ન કરનેકી તર્ગીબમેં.....૩૩૪		
૧		આયાત.....	૩૩૫	
૨		પચાસ આયાત મુતઅલ્લેકા દુનિયાકી બે-સમાતી.....	૩૪૦	
૩		ઈકતીસ આયાત મુતઅલ્લેકા મસાઈબ પર સબર.....	૩૫૮	
૪		ઈકતાલીસ આયાત મુતઅલ્લેકા તવકકુલ વ એ'તમાદ અલલ્લાહ પર.....	૩૬૦	
૫		અહાદીસ.....	૩૮૭	
૬		હદીસ ૧ - ફકેકે અલ્લાહકે ઝૈરકે મજમે અલ્લાહ પર પેશ કરના.....	૩૮૭	
૭		હદીસ ૨ - માલ બખ્શાનેકે લિએ સવાલ કરના.....	૩૯૩	
૮		હદીસ ૩ - સખાવતે નફસકે સાથ માલ લેના.....	૪૦૧	
૯		હદીસ ૪ - બઝૈર ઈશ્રાફકે માલ કુબૂલ કરના.....	૪૦૫	
૧૦		હદીસ ૫ - કર્ઝદારકે હદિએ ઓર સવાચી વઝૈરહકે કુબૂલ ન કરના.....	૪૧૨	
૧૧		હદીસ ૬ - કિયામતકે દિન પાંચ ખાતોકે જવાબકે બઝૈર કદમ ન હટના.....	૪૧૬	
૧૨		ઉલમા-એ-આખિરતકી ખાસ્તહ અલામાત.....	૪૩૧	
૧૩		હદીસ ૭ - ઈબાદતકે લિએ ફરાગત પર સીનેકા ઝિન્નાસે ભર જના.....	૪૪૮	
૧૪		હદીસ ૮ - હુબ્બે દુનિયા પર નુકસાને આખિરત.....	૪૫૦	
૧૫		હદીસ ૯ - બૂબ્બે આદમીકા દિલ દુનિયાકી મુહમ્મત ઓર ઉમ્મીદોકે તવીલ હોનેમેં જવાન હોના.....	૪૭૯	
૧૬		હદીસ ૧૦ - દુનિયાકી બે-રખતીસે ખાલિક વ મખ્લુકકી મુહમ્મતકા હાસિલ હોના.....	૪૯૦	
૧૭		હદીસ ૧૧ - હુઝૂર (સલ્વ.) કાં તમામ ઉમ્મ જોકી ચેટી બી પેટ ભરકર ન ખાના.....	૪૯૮	
૧૮		બૂખા રહેનેમેં દસ કાયદે.....	૫૦૧	

૧૯	હદીસ ૧૨ - થોડી રોઝી પર રાઝી રેહનેવાલેસે અલ્લાહ તઆલાકા થોડે અમલ પર રાઝી હોના.....	૫૧૨
૨૦	હદીસ ૧૩- હુઝૂર (સલ્વ.)કા હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદી.)કો નાઝ વા નેઅમતસે બચનેકી નસીહત ફરમાના.....	૫૧૪
૨૧	હદીસ ૧૪ - અલ્લાહ તઆલાકા હુઝૂર (સલ્વ.) કો યે વહી ન લેજના કે આપ તાજિર બનેં યા માલ જમા કરેં.....	૫૧૫
૨૨	હદીસ ૧૫ - ગિના માલકી કસરત પર નહીં, બલકે દિલકે ગની હોને પર મોકૂફ હે.....	૫૩૩
૨૩	હદીસ ૧૬ - આદમી માલ વ જમાલકો અપનેસે આ'લાકે બજાએ અપનેસે અદનાકો દેખે.....	૫૩૫
૨૪	હદીસ ૧૭ - માલકી વુસઅત અલ્લાહકી તરફસે ફીલ દેનેકી અલામત હે.....	૫૩૯
૨૫	હદીસ ૧૮ - અલ્લાહકી ઇતાઅત ઓર આબિરતકી તૈયારીમેં લગનેવાલા આદમી સમઝદાર હે.....	૫૪૧
૨૬	હદીસ ૧૯ - દુનિયાકી શરાફત ઓર આબિરતકા એ'જાઝ મોતકી તૈયારી ઓર ઉસકી યાદમેં હે.....	૫૪૯
૨૭	હદીસ ૨૦ - કિયામતકે દિન નેકી વ બદીકા તોલા જાના.....	૫૯૪
	સાતવીં ફસ્લ	
	ઝાહિદોં ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેવાલોંકી સત્તર હિકાયત.....	૬૧૫

પબ્લિશર

નુરાની કુતુબખાના

મુ. પો. છાપી, રેલવે સ્ટેશન સામે,

જિ. બનાસકાંઠા (ઉ.ગુ.) (ઈન્ડિયા) Pin-૩૮૫ ૨૧૦

ફઝાઈલે સદકાત

હિસ્સા અવ્વલ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ وَنُصَلِّي عَلَى رَسُولِكَ الْكَرِيمِ

حَامِدًا وَمُصَلِّيًا وَسَلَامًا

બિસ્મિલ્લાહિરરહમાનિરરહીમ

નહમદુલ્લૂ વ નુસલ્લી અલા રસૂલિહિલ્કરીમ

હામિદન વ મુસલ્લિયન વ મુસલ્લિમા

અમ્મા બઅદ - યે ચંદ અવરાક અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકે ફઝાઈલમે હું જિનકે મુતઅલ્લિક અપને સાબિકા રિસાલા 'ફઝાઈલે હજ'કે શુરૂમે લિખ ચુકા હું કે ચચા જાન' નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુકો ઇસ રિસાલેકા બહોત એહતિમામ થા ઓર અપની જિન્દગીકે આખિરી અધ્યામમે બાર બાર ઇસકી તા'કીદ કરમાઈ ઓર એક મર્તબા જબકે અસરકી નમાઝ ખડી હો રહી થી, તકબીર હોતે હુએ સફસે આગે મુંહ નિકાલકર ઇસ નાપાકકો હુકમ કરમાયા કે દેખો, ઇસકો ભૂલના નહીં ! ઇસ ઝમાનેમે ચચા જાન અલાલતકી વજહસે ખુદ ઇમામત ન કરતે થે, ઇસલિએ મુક્તદીયોંકી સફ હીમે વોભી શરીક થે. ઇતને ઇસચર ઓર તા'કીદકે બાવજૂદ અપની કોતાહીસે ઇસમે તા'ખીર હોતી હી ચલી ગઈ ઓર ન સિર્ફ તા'ખીર બલ્કે તકરીબન ઇલતવા હી હો ગયા થા કે મુકદરાતસે શવ્વાલ ૧૩૬૬ હિ.મે બસ્તી હઝરત નિઝામુદ્દીન (રહ.) કા તવીલ કિયામ પેશ આયા જૈસા કે રિસાલા 'ફઝાઈલે હજ'કે ઇબ્તિદામે લિખ ચુકા હું ઓર ઇસ રિસાલેકે ઇબ્તિતામકે બાદ ભી જબ સહારનપુર વાંપસીકી કોઈ સૂરત પેદા ન હુઈ તો રજ શવ્વાલ ૧૩૬૬ હિ.મે ચહારશંબાકો ઇસ રિસાલેકી ઇબ્તિદા કર દી ગઈ. હક તઆલા શાનુલ્લૂ અપને ઇસ લુલ્ક વ ઇન્આમ ઓર કરમસે જો મેરી ગંદગિયોંકે બાવજૂદ દીન ઓર દુનિયા દોનોંકે એ'તબારસે રોઝ અફઝૂ હું, ઇસકો તકમીલ તક પહોંચાકર કુબૂલ કરમાએ -

وَالْحَقُّ عَلَى الْإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآلِهِ

વ મા તોફીકી ઈલ્લા બિલ્લાહિ અલ્લયહિ તવકકલ્તુ વ ઈલેહિ ઉનીબુ
 ઈસ રિસાલેમેં સાત ફસ્લેં લિખનેકા ખ્યાલ હે -
 પેહલી ફસ્લમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકે ફઝાઈલ,
 દૂસરી ફસ્લમેં બુખ્લકી મઝમ્મત,
 તીસરી ફસ્લમેં સિલારહમીકા ખુસૂસી એહતિમામ,
 ચોથી ફસ્લમેં ઝકાતકા વજૂબ ઓર ફઝાઈલ,
 પાંચવીં ફસ્લમેં ઝકાત અદા ન કરને પર વઈદે,
 છઠી ફસ્લમેં જુહદ વ કનાઅત ઓર સવાલ ન કરનેકી તર્ગીબ,
 સાતવીં ફસ્લમેં ઝાહિદોં ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેવાલોંકી હિકાયાત!

પેહલી ફસ્લ માલ ખર્ચ કરનેકે ફઝાઈલમેં

અલ્લાહ પાકકે કલામ ઓર ઉસકે સચ્ચે રસૂલ સચ્ચિદિલ બશરકે ઈર્શાદાતોં
 ખર્ચ કરનેકી તર્ગીબ ઓર ઉસકે ફઝાઈલ ઈતની કસરતસે વારિદ હું કે હદ નહીં.
 ઉનકો દેખનેસે મા'લૂમ હોતા હે કે પૈસા પાસ રખનેકી ચીજ હે હી નહીં યે પૈદા
 હી ઈસલિએ હુઆ હે કે ઈસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ક્રિયા જાએ. જિતની કસરતસે
 ઈસ મસ્અલે પર ઈર્શાદાત હું, ઉનકા દસવાં - બીસવાં હિસ્સા ભી જમા કરના મુશ્કિલ
 હે. નમૂનેકે તોર પર ચંદ આપાત ઓર ચંદ અહાદીસકા તર્જૂમા અપની આદતકે
 મુવાફિક પેશ કરતા હું.

સૂચિવાત-૧. યે કિતાબ યા'ની

કુરઆન શરીફ) રાસ્તા બતાનેવાલી હે,
 ખુદાસે ડરનેવાલોંકો જો યકીન લાતે હું
 ગેબકી ચીજોં પર ઓર કાયમ રખતે હું
 નમાઝકો ઓર જો કુછ હમને ઉનકો દિયા
 હે, ઉસમેંસે ખર્ચ કરતે હું ઓર વો લોગ
 એસે હું જો યકીન રખતે હું (ઈમાન લાતે
 હું) ઉસ કિતાબ પર ભી જો આપ પર
 નાજિશ કી ગઈ ઓર ઉન કિતાબોં પર ભી
 જો આપસે પેહલે નાજિશ કી ગઈ ઓર
 આખિરત પર ભી વો યકીન રખતે હું.
 પેહી લોગ ઉસ સહી રાસ્તે પર હું જો ઉન્હે
 રખકી તરફસે મિલ્યા હે. ઓર પેહી લોગ
 કલાહકો પહોંચનેવાલે હું. -સૂરએ બકર: રૂકૂઅ-૧

(۱) هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ
 وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
 وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِمَّا
 أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَيَالِ الْإِنْفِقِ هُمْ يَقْنُونَ
 أَوْ شَاقَّ عَلَى هُدًى نَّزَجْنَاهُ مِنَ الْغَايَةِ
 هُمُ الْمُفْسِدُونَ (۱)

પ્રશ્ન-૩— ઇસ આપને શરીરમાં કઈ મજમૂન કામિલે ગીર હું.

(અ) રાસ્તા બતાવેવાથી હે, ખુદાસે કરનેવાલોંકો યા'ની કિસકો માલિકકા ખીક ન હો, માલિકકો માલિક ન જાનતા હો, વો અપને પેદા કરનેવાલેસે જાહિલ હો, ઇસકો કુરઆન પાકકા બતાયા હુઆ રાસ્તા કબ નઝર આ સકતા હે, રાસ્તા ઇસીકો નઝર આતા હે કિસમેં દેખનેકી સલાહિયત ભી હો, કિસમેં દેખનેકા ઝરીયા આંખ હી ન હો, વો ક્યા દેખેગા, ઇસી તરહ કિસકે દિલમેં માલિકકા ખીક હી ન હો, વો માલિકકે હુકમકી ક્યા પરવા કરેગા.

(બ) નમાઝકો કાયમ રખના યે હે કે ઇસકો ઇસકે આદાબ ઓર શરાયત રિઆયત રખતે હુએ પાબન્દી ઓર એહતિયામસે અદા કરે કિસકા તકસીલી બયાન રિસાલા 'જાનકી નમાઝ' મેં ગુઝર ચુકા હે, ઇસમેં હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કા યે ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા હે કે નમાઝકો કાયમ કરનેસે યે મુરાદ હે કે ઇસકે રૂકૂઅ વ સુજૂદકો અચ્છી તરહ અદા કરે. હમાતન મુતવક્ફ રહે ઓર ખુશૂઅકે સાથ પઞ્હે.

કતાદા (રદી.) કેહતે હું કે નમાઝકા કાયમ કરના ઇસકે ઓકાતકી ટિકાજત રખના ઓર વુજૂકા ઓર રૂકૂઅ વ સુજૂદકા અચ્છી તરહ અદા કરના હે.

(જ) કલાહકો પહોંચના બહોત ઊંચી ચીજ હે. કલાહકા લગજ જહાં કહીં આતા હે, વો અપને મફહૂમમેં દીન ઓર દુનિયાકી બેહબૂદ ઓર કામિયાબીકો લિએ હુએ હોતા હે.

ઇમામ રાગિબ (રહ.) ને સિખ્યા હે કે દુનિયવી કલાહ ઉન ખૂબિયોંકા હાસિલ કર લેના હે જિનસે દુનિયવી ઝિન્દગી બેહતરીન બન જાએ ઓર સ્વે બકા ઓર ગિના ઓર ઇંજાત હે ઓર ઉખરવી કલાહ ચાર ચીજોં હું -

વો બકા કિસકો કબી ફના ન હો,

વો તવંઝરી કિસમેં કખરકા શાયબા ન હો,

વો ઇંજાત કિસમેં કિસી કિસ્મકી ઝિલ્લત ન હો,

વો ઇસ્મ કિસમેં જહલકા દખલ ન હો ઓર જબ કલાહકો મુતલક બોલા

બયા તો ઇસમેં દીન વ દુનિયા દોનોંકી કલાહ આ બર્.

જવાબ— સારા કમાલ

ઇસીમેં નહીં હે કે તુમ અપના મુંહ મશરિકકી તરહ કર છો યા મશરુબકી, લેકિન અસલ કમાલ તો યે હે કે કોઈ સખ્ષ અબ્લાહ પર ઇમાન લાએ ઓર કિયામતકે દિન પર ઓર ફરિશ્તો પર ઓર

(૫) نَبِيَّاتِ الْاٰتِ لَا تُوَلُّوْا ظُهُوْرَهُمْ

فَبِمَنْ اَشْرَكْتُمْ شُرَكَاءَ الْاِثْمِ وَالْاِثْمِ

الْبَرِّ مَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيِّينَ

અલ્લાહકી કિતાબોં પર ઓર સબ પેગમ્બરોં પર ઓર અલ્લાહકી મુહબ્બતમેં માલ દેતા હો અપને રિસ્તેદારોંકો ઓર પતીમોંકો ઓર ગરીબોંકો ઓર મુસાફિરોંકો ઓર લાચારીમેં સવાલ કરનેવાલોંકો ઓર (કિદિયોં ઓર ગુલામોંકી) ગરદન છુડાનેમેં ખર્ચ કરતા હો ઓર નમાઝકો કાયમ રખતા હો ઓર ઝકાતકો અદા કરતા હો કે અસલ કમાલાત પે ચીજોં હૈ. - સૂરએ બકરહ રુકુઅ-૨૨

اقِ الْمَالَ عَلَى حَيْثُمَ ذَوِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ النَّسْلِ
وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ ۚ وَلَا تُلَاقُوا
الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ ۚ

(بقرة ૨૨)

આપાતે શરીકામેં ઉન્કી બા'ઝ ઓર સિકાતકા ઝિકર ફરમાકર ઇર્શાદ હે કે પેહી લોગ સચ્ચે હૈ ઓર પેહી લોગ મુતકી હૈ.

સાલ્લલ્લાહુ અલૈય્હિ વસલ્લમ - હઝરત કતાદા (રદી.) કેહતે હૈ કે યહૂદ મઝિરબકી તરફ નમાઝ પબ્હતે થે ઓર નસારા મઝિરકકી તરફ નમાઝ પબ્હતે થે, ઇસપર પે આપતે શરીકા નાઝિલ હુઈ ઓર ભી મુતઅહિદ હઝરતસે ઇસ કિસ્મકા મઝમૂન નકલ કિયા ગયા હે. (હુરે મન્સુર)

ઇમામ જસ્સાસ (રહ.) ને લિખ્વા હે કે આપતે શરીકામેં યહૂદ ઓર નસારા પર રદ હે કે જબ ઉન્હોંને કિબ્લાકે મંસૂખ હોને (યા'ની બૈતુલ મુકદ્દસકી બજાએ કા'બાકો કિબ્લા કરાર દેને) પર એ'તરાઝ કિયા તો હક તઆલા શાનુહૂને પે આપત નાઝિલ ફરમાઈ કે નેકી અલ્લાહકી ઇતાઅતમેં હે, બગેર ઉસકી ઇતાઅતકે મઝિરક વ મઝિરબકી તવજ્જોહ કોઈ ચીઝ નહીં હે. (અહકામુલ કર્આન) અલ્લાહકી મુહબ્બતમેં માલ દેતા હો કા પે મતલબ હે કે ઇન ચીજોંમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી મુહબ્બત ઓર ખુશ્નૂદીકી વજહસે ખર્ચ કરે. નામ વ નમૂદ ઓર અપની શોહરત, ઇંજઝતકી વજહસે ખર્ચ ન કરે કે ઇસ ઇરાદેસે ખર્ચ કરના નેકી બરબાદ કરના ગુનાહ લાઝિમકે મિસ્દાક હે. અપના માલ ભી ખર્ચ કિયા ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે યહાં બજાએ સવાબકે ગુનાહ હુઆ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈય્હિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે હક તઆલા શાનુહૂ તુમ્હારી સૂરતોં ઓર તુમ્હારે માલોંકી તરફ નહીં દેખતે (કે કિતના ખર્ચ કિયા) બલ્કે તુમ્હારે આ'માલ ઓર તુમ્હારે દિલોંકી તરફ દેખતે હૈ (કે કિસ નીયત ઓર કિસ ઇરાદેસે ખર્ચ કિયા) (મિશકાત)

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે મુઝે તુમપર બહોત ઝિયાદા ખોંક શિર્કે અસગર (છોટા શિર્ક) કા હે. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! શિર્કે અસગર ક્યા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, દિખાવેકે લિએ અમલ કરના.

અહાલીસે બહોત કરતે હિમાવેકે લિખે ખર્ચ કરને પર તંબીહ કી ગઈ હે જો આઈન્દા આએગી. યે તર્જુમા ઇસ સૂરતમે હે કે આયતે શરીફામે અલ્લાહકી મુહબ્બતમે દુનિયા મુરાદ હો.

બા'જ ઉલમાને ખર્ચ કરનેકી મુહબ્બતકા તર્જુમા કિયા હે યા'ની જો ખર્ચ કિયા હો, ઉસપર મસરૂર હો. યે ન હો કે ઉસ વકત તો ખર્ચ કર દિયા, ફિર ઉસપર કલક હો રહા હે કે મેને ક્યો ખર્ચ કર દિયા, કેસી બેવકૂફી હુઈ, રૂપિયા કમ હો ગયા વગેરહ વગેરહ.

(અહકામુલ કુર્આન)

ઔર અકસર ઉલમાને માલકી મુહબ્બતકા તર્જુમા કિયા હે, યા'ની બાવજૂદ માલકી મુહબ્બતકે ઇન મવાકેમે ખર્ચ કરે. એક હદીસમે હે, કિસી શખ્સને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! માલકી મુહબ્બતકા કયા મતલબ હે ? માલસે તો હર એકકો મુહબ્બત હોતી હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જબ તૂ માલ ખર્ચ કરે તો ઉસ વકત તેરા દિલ તેરી અપની ઝરૂરતે જતાએ ઔર અપની હાજતકા ડર દિલમે પેદા હો કે ઉમ્ર અભી બહોત બાકી હે, મુઝે એહતિયાજ ન હો જાએ.

એક હદીસમે હે, હુઝૂરે અફઠસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ ફરમાયા, બેહલ્લીન સદકા યે હે કે તૂ એસે વકતમે ખર્ચ કરે, જબ તંદુરસ્ત હો, અપની ઝિન્દગી ઔર બહોત ઝમાને તક દુનિયામે રેહનેકી ઉમ્મીદ હો. એસા ન કર કે સદકા કરનેકો ટાલતા રહે યહાંતક કે જબ દમ નિકલને લગે ઔર મોતકા વકત કરીબ આ જાએ તો કેહને લગે, ઇંતના ફલાંકો દિયા જાએ ઔર ઇંતના ફલાની જગહ દિયા જાએ કે અબ તો વો ફલાંકા હો ગયા. (દુર્ મન્સુર)

મતલબ યે હે કે જબ અપનેસે માયૂસી હો ગઈ ઔર અપની ઝરૂરત ઔર હાજતકા ડર ન રહા તો આપને કેહના શુરૂ કર દિયા કે ઇંતના ફલાં મસ્જિદમે, ઇંતના ફલાં મદરસેમે, હાલાંકે અબ વો ગોયા વારિસકા માલ બન ગયા. અબ હલવાઈકા દુકાન પર નાનાજીકી ફાતિહા હે. જબ તક અપની ઝરૂરતે વાબિસ્તા થી તબ તો ખર્ચ કરનેકી તૌફીક ન હુઈ અબ જબ કે વો દૂસરેકે યા'ની વારિસકે પાસ જાને લગા તો આપકો અલ્લાહ વાસ્તે દેનેકા જઝબા પેદા હુઆ. ઇંસી વાસ્તે શરીઅતે મુતહરરને હુકમ દે દિયા કે મરતે વકતકા સદકા એક તિહાઈ માલમે અસર કર સકતા હે. અગર કોઈ ઉસ વકત સારા માલ ભી સદકા કરકે મર જાએ તો વારિસોંકી ઇંજાઝતકે બગેર તિહાઈસે ક્રિયાદામે ઉસકી વસીયત મો'તબર ન હોગી. ઇંસ આયતે શરીફામે માલકો યતામા, (યતીમો) મસાકીન વગેરહ પર ખર્ચ કરનેકો મુસ્તકિલ તોરપર ઝિક્ક ફરમાયા હે ઔર આબિરમે ઝકાતકો અલાહિદા ઝિક્ક ફરમાયા હે, જિસ્સે મા'લૂમ હોતા હે કે યે ઇંખરાજાત ઝકાતકે અલાવા બાકી માલમેસે હે. ઇંસકા બયાન અહાલીસકે જેલમે નં.૧ પર આ રહા હે.

આયત-૩ ઓર તુમ લોગ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ક્રિયા કરો ઓર અપને આપકો અપને હાથો તબાહીમેં ન ડાલો (ઓર ખર્ચ વગેરહકો) અચ્છી તરહ ક્રિયા કરો. બેશક હક તઆલા મેહબૂબ રખતે હું અચ્છી તરહ કામ કરનેવાલોકો.

- સૂરએ બકરહ, રૂકૂઅ-૨૪

(૩) وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى
التَّمَلُّكِ وَآخِذُوا بِأَنَّ اللَّهَ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (બકર૯: ૨૪)

તાર્કિક - હઝરત હુજેકા (રદી.) ફરમાતે હું કે 'અપને આપકો હલાકતમેં ન ડાલો', યે ફખરકે ડરસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચકા છોડ દેના હે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હું કે હલાકતમેં ડાલના યે નહી હે કે આદમી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કલ્લ હો જાએ, બલ્કે યે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચસે રૂક જાના હે.

હઝરત ઝહહાક બિન ઝુબૈર (રદી.) ફરમાતે હું કે અન્સાર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ક્રિયા કરતે યે ઓર સદકા દિયા કરતે યે. એક સાલ કહેત હો ગયા. ઉનકે ખયાલાત બૂરે હો ગએ ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરના છોડ દિયા. ઇસપર યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઇ.

હઝરત અસલમ (રદી.) કેહતે હું કે હમ કુસ્તુનુનિયાકી જંગમેં શરીક યે, કુફકારકી બહોત બડી જમાઅત મુકાબલે પર આ ગઇ. મુસલમાનોમેંસે એક શખ્સ તલવાર લેકર ઉસકી સફમેં ઘુસ ગયા. દૂસરે મુસલમાનોને શોર ક્રિયા કે અપને આપકો હલાકતમેં ડાલ દિયા. હઝરત અબૂ અધ્યૂબ અન્સારી (રદી.) ભી ઇસ જંગમેં શરીક યે, વો ખલે હુએ ઓર ઇર્શાદ ફરમાયા કે યે અપને આપકો હલાકતમેં ડાલના નહી હે. તુમ ઇસ આયતે શરીફાકા મતલબ યે બતાતે હો, યે આયત તો હમારે બારેમેં નાઝિલ હુઇ. બાત યે હુઇ થી કે જબ ઇસ્લામકો ફરોગ હોને લગા ઓર દીનકે હામી બહોતસે પૈદા હો ગએ તો હમારે યા'ની અન્સારકી ચુપકે ચુપકે યે રાય હુઇ કે અબ અલ્લાહ જલ્લા શાનુલ્લે ઇસ્લામકો ગલબા તો અતા ફરમા હી દિયા ઓર લોગોમેં દીનકે મદદગાર બહોતસે પૈદા હો ગએ, હમારે અમવાલ-ખેતિયાં વગેરહ અરસેસે ખબરગીરી પૂરી ન હો સકનેકી વજહસે બરબાદ હો રહી હું. હમ ઉનકી ખબરગીરી ઓર ઇસ્લાહ કર લે, ઇસપર યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઇ ઓર હલાકતમેં અપનેકો ડાલના અપને અમવાલકી ઇસ્લાહમેં મશગૂલ હો જાના ઓર જિહાદકો છોડ દેના હે.

(દુર્દે મન્સુર)

આયત-૪ લોગ આપસે યે પૂછતે **وَلَيْسَ لَكَ مَا أَتَيْنَاهُ**
હું, ખૈરાતમેં કિતના ખર્ચ કરું, આપ ફરમા **قُلِ الْغَفْوَةُ**
(૧૬: ૯૪)

દિજિએ કે જિતના (ઝરતસે) ઝિયાદા હો. - સૂરએ બકર: રૂકૂમ ૨૭

અબુ સઈદ ખુદરી - યા'ની માલ તો ખર્ચ હી કરનેકે વાસ્તે હું જિતની અપની ઝરત હો, ઉસકે મુવાફિક રખકર જો ઝાઈદ હો વો ખર્ચ કર દે. હજરત ઈન્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હું કે અપને અહલ વ અયાલકે ખર્ચસે જો બચે, વો ઉફવ હે.

હજરત અબુ યમામા (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે અય આદમી ! જો તુઝસે ઝાઈદ હે ઉસકો તૂ ખર્ચ કર દે, ચે બેહતર હે તેરે લિએ ઔર તૂ ઇસકો રોકકર રખે ચે તેરે લિએ બૂરા હે ઔર બકદ્રે ઝરત પર કોઈ મલામત નહીં ! ઔર ખર્ચ કરનેમેં ઉન લોગોંસે ઇંજિદા કર જો તેરે અયાલમેં હું ઔર ઝિયા હાથ (યા'ની દેનેવાલા હાથ) બેહતર હે ઉસ હાથસે જો નીચે હો (યા'ની લેનેકે લિએ ફેલા હુઆ હો)

હજરત અતા (રદી.) સે ભી યેહી નકલ કિયા ગયા કે અફવસે મુરાદ ઝરતસે ઝાઈદ હે. (દુર્દ મન્સુર)

હજરત અબુ સઈદ ખુદરી (રદી.) ફરમાતે હું કે એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે જિસકે પાસ સવારી ઝાઈદ હો, વો એસે શખ્સકો સવારી દે જિસકે પાસ સવારી નહીં હે ઔર જિસકે પાસ તોશા ઝાઈદ હો વો એસે શખ્સકો તોશા દે જિસકે પાસ તોશા ન હો. (હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇસ કદર એહતિમામસે ચે બાત ફરમાઈ કે) હમેં ચે ગુમાન હોને લગા કે કિસી શખ્સકા અપને કિસી એસે માલમેં હક હી નહીં હે જો ઉસકી ઝરતસે ઝાઈદ હો. (અબુદાઉદ) ઔર કમાલકા દરજા હે ભી યેહી કે આદમીકી અપની વાકઈ ઝરતસે ઝાઈદ જો ચીઝ હે વો ખર્ચ હી કરને કે વાસ્તે હે, જમા કરકે રખનેકે વાસ્તે નહીં હે.

બા'ઝ ઉલમાને અફવકા તર્જુમા સહલકા કિયા હે યા'ની જિતના આસાનીસે ખર્ચ કર સકે કે ઉસકો ખર્ચ કરનેસે ખુદ પરેશાન હોકર દુનિયવી તકલીફમેં મુબ્તલા ન હો ઔર દૂસરેકા હક ઝા'યા હોનેસે આખિરતકી તકલીફમેં મુબ્તલા ન હો.

હજરત ઈન્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે બા'ઝ આદમી ઇસ તરહ સદકા કરતે ચે કે અપને ખાનેકો ભી ઉનકે પાસ ન રેહતા થા, હતાકે દૂસરે લોગોંકો ઉનપર સદકા કરનેકી નૌબત આ જાતી થી. ઇસપર ચે આપત નાઝિલ હુઈ.

હજરત અબુ સઈદ ખુદરી (રદી.) ફરમાતે હું કે એક શખ્સ મરિજદમેં તશરીફ લાએ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઉનકી હાલત દેખકર લોગોંસે કપડા ખેરાત કરનેકો ઇર્શાદ ફરમાયા, બહોતસે કપડે ચન્દમેં જમા હો ગએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉનમેંસે દો કપડે ઉન સાહબકો અતા ફરમા દિએ. ઉસકે બાદ

ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને સદકા કરનેકી તર્ગીબ દી ઓર લોગોંને સદકેકા માલ દિયા તો ઉન સાહબને ભી દો કપડોંમેંસે એક સદકેમેં દે દિયા, તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને નારાઝીકા ઇંજહાર ફરમાયા ઓર ઉનકા કપડા વાપસ ફરમા દિયા. (હુર્ મન્સુર)

કુરઆન પાકમેં અપની એહતિયાતકે બાવજૂદ ખર્ચ કરનેકી તર્ગીબ ભી આઈ હે, લેકિન યે ઉન્હોં લોગોં કે લિએ હે જો ઇંસકો બશાસતસે બરદાશત કર સકતે હોં, ઉન્હે દિલોંમેં વાકઈ તોરપર આખિરતકી એહમિયત દુનિયા પર ગાલિબ આ ગઈ હો જેસે કે આયતકે સિલસિલેમેં ન. ૩૮ પરં યે મઝમૂન તફસીલસે આ રહા હે.

આયત નં. ૫ કોન હે એસા શખ્સ જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકો કર્ઝ દે અચ્છી તરહ કર્ઝ દેના, ફિર અલ્લાહ તઆલા ઉસકો બખ્ષાકર બહોત ઝિયાદા કર દે) ઓર ખર્ચ કરનેસે તંગીકા ખોફ ન કરો) કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ હી તંગી ઓર ફરાખી કરતે હું (ઉસીકે કબ્જેમેં હે) ઓર ઉસીકી તરફ (મરનેકે બાદ) લોટાએ જાઓએ.

(૫) مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفَ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ ۚ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝
(بقرة ع ۳۷)

- સૂરએ બકરહ રૂકૂઅ-૩૨

ટીપ્પણી - અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકો કર્ઝસે ઇંસ લિએ તા'બીર કિયા ગયા કે જેસે કર્ઝકી અદાએગી ઓર વાપસી ઝરૂરી હોતી હે, ઉસી તરહ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકા અજર વ સવાબ ઓર બદલા ઝરૂર મિલતા હે, ઇંસ લિએ ઉસકો કર્ઝસે તા'બીર કિયા.

હજરત ઉમાર (રદી.) ફરમાતે હું કે અલ્લાહ તઆલાકો કર્ઝ દેનેસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરના મુરાદ હે.

હજરત ઇબ્ને મસઊદ (રદી.) ફરમાતે હું કે જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ તો હજરત અબૂદરદા અન્સારી (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ હમસે કર્ઝ માંગતે હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, બેશક ! વો અર્ઝ કરને લગે અપના દસ્તે મુબારક મુઝે પકડા દીજિએ, (તા'કે મેં આપકે દસ્તે મુબારક પર એક અહદ કરું). હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપના હાથ બખ્ષાયા. ઉન્હોંને મુઆહદકે તોર પર હુઝૂર (સલ્લ.) કા હાથ પકડકર અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ ! મેંને અપના બાગ અપને અલ્લાહકો કર્ઝ દે દિયા.

ઉંડે બાગમાં છ: સો દરખ્ત ખજૂરોંકે થે ઓર ઉસી બાગમાં ઉંડકે બીવી બચ્ચે રેહતે થે. યહાંસે ઉઠકર ફિર અપને બાગમાં ગએ ઓર અપની બીવી ઉમ્મે દહદાહ (રદી.) સે આવાજ દેકર કહા કે ચલો ઇસ બાગસે નિકલ ચલો, યે બાગ મેંને અપને રબકો દે દિયા.

દૂસરી હદીસમાં હઝરત અબૂ હુરયરહ (રદી.) ફરમાતે હું કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉસ બાગકો ચન્દ યતીમોં પર તક્સીમ કર દિયા.

એક હદીસમાં હે કે જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ,

મન્જા અ- બિલ્હ-સ- નાતિ

(આયત)

‘જો એક નેકી કરે ઉસકો દસગુના સવાબ મિલેગા’, તો હુઝૂર (સલ્વ.)

ને દુઆ કી કે યા અલ્લાહ ! મેરી ઉમ્મતકા સવાબ ઇસ્સે ભી ઝિયાદા કર દે, ઉસકે બાદ યે આયત -

‘મન્ઝલ્લી યુફરિજુલ્લા હ’

નાઝિલ હુઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફિર દુઆ કી, યા અલ્લાહ ! મેરી ઉમ્મતકા સવાબ બખ્ષા દે, ફિર

જો નં. ૭ પર આ રહી હે, નાઝિલ હુઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફિર દુઆ કી યા અલ્લાહ ! મેરી ઉમ્મતકા સવાબ બખ્ષા દે, ઇસપર -

إِنَّمَا يُؤْتِي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (૨૮૨)

ઇન્નામા યુવફફસ્સાબિરુ ન- અજરહુમ બિગૈરી હિસાબ (સૂરએ સુબર રકૂઅ ર) નાઝિલ હુઈ કે સબર કરનેવાલોંકો ઉંકા સવાબ પૂરા પૂરા દિયા જાએગા, જો બે અન્દાજા ઓર બે-શુમાર હોગા.

એક હદીસમાં હે કે એક ફરિશ્તા નિદા કરતા હે, કોન હે જો આજ કર્જ દે ઓર કલકો પૂરા બદલા લે લે.

એક ઓર હદીસમાં હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ફરમાતે હું, અય આદમી ! અપના ખજાના મેરે પાસ અમાનત રખ્યા દે, ન ઉસમાં આગ લગનેકા અન્દેશા હે, ન ગર્ક હો જાનેકા, ન ચોરીકા ! મેં એસે વકતમાં વો તુઝકો પૂરા કા પૂરા વાપસ કરુંગા, જિસ વકત તુઝે ઉસકી ઇન્તિહાઈ ઝરરત હોગી. (હુરૈ મન્સુર)

આયત-૬ અય ઇમાન વાલો !

ખર્ચ કર હો ઉન ચીઝોંમાંસે જો હમને તુમકો દી હે, કબ્લ ઇસકે કે વો દિન આ જાએ જિસમાં ન તો ખરીદ વ ફરોખ્ત હો સકતી હે, ન દોસ્તી હોગી, ન કિસીકી (અલ્લાહકી. ઇજાઝત બગેર) સિફારીશ હોગી.

(૫) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
انْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا يَبْعُثَ فِيهِ وَالًا
حَلَّةٌ وَلَا شَعَاعَةٌ (بقرة ૨૧૬)

અમલના આધારે - યા'ની ઉસ દિન ન તો ખરીદ વ કરોખત હે કે કોઈ ઉસ દિન દૂસરોંકી નેકીયાં ખરીદ લે, ન દોસ્તી હે કે અપની તરફસે મન્નત - સમાખત કરે સિફારિશ હી કરા લે. ગરજ જિતને અસબાબ દુસરેકે ઇઆનત હાસિલ કરનેકે લિએ લુવા કરતે હૈ. વો સબહી ઉસ દિન મફકૂદ હોંગે. ઉસ દિનકે વાસ્તે કુછ કરના હે તો આજકા દિન હે, જો બોના હે, બો લિયા જાએ. ઉસ દિન તો ખેતીકે કાટને હીકા દિન હે. જો બોયા ગયા હે, વો કાટ લિયા જાએગા, ગલ્લા હો યા ફૂલ, કાંટે હો યા ઈંધન. હર શખ્સ ખુદ હી ગૌર કર લે કે વો કયા બો રહા હે કે તઅલ્લુકાતમેં કોઈ દુસરેસે નેકીયાં માંગ લે ન બગેર ઇજાઝતકે સિફારિશકા કિસીકો હક હે.

અમલના આધારે જો લોગ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં (યા'ની ખેરકે કાર્મોમેં) અપને માલોંકો ખર્ચ કરતે હૈ, ઉનકી મિસાલ એસી હે જેસા કે એક દાના હો જિસમેં સાત બાલૈ ઉગી હોં ઓર હર બાલમેં સો દાને હોં (તો એક દાનેસે સાત સો દાને મિલ ગએ) ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ જિસકો ચાહે ઝિયાદા અતા કરમા દેતે હૈ. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ બડી વુસ્અતવાલે હૈ. (ઉનકે યહાં કિસી ચીઝકી કમી નહોં) ઓર જાનનેવાલે હૈ (કે ખર્ચ કરને વાલેકી નીધતકા હાલ ભી ઉનકો ખૂબ મા'લૂમ હે.) - સૂરએ બકર: રૂકૂઅ-૩૬

(۱) مَثَلُ الذَّيْنِ يُنْفَقُونَ
أَمْوَالُهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ
حَبَّةٍ أُنْبِتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي
فِي كُلِّ سَنَبْلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ
وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ
اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

(બકર ૨૫૬)

અમલના આધારે - એક હદીસમેં આયા હે કે આ'માલ છ: કિસ્મકે હૈ ઓર આદમી ચાર કિસ્મકે હૈ. આમાલકી છ: કિસ્મેં યે હૈ કે દો અમલ તો વાજિબ કરનેવાલે હૈ ઓર દો અમલ બરાબર - સરાબર હૈ ઓર એક અમલ દસ ગુના સવાબ રખતા હે ઓર એક અમલ સાત સો ગુના સવાબ રખતા હે. જો વાજિબ કરનેવાલે હૈ, વો તો યે હૈ કે જો શખ્સ ઈસ હાલતમેં મરેકે શિર્ક ન કરતા હો, વો જન્મતમેં દાખિલ હોકર રહેગા ઓર જો એસી હાલતમેં મરે કે શિર્ક કરતા હો વો જહન્નમમેં દાખિલ હોગા. ઓર બરાબર - સરાબર યે હે કે જો શખ્સ કિસી નેકીકા ઇરાદા કરે ઓર અમલ ન કર સકે, ઉસકો એક સવાબ મિલતા હે ઓર જો ગુનાહ કરે ઉસકો એક બદલા મિલતા હે ઓર જો શખ્સ કોઈ નેકી કરે ઉસકો દસ ગુના સવાબ મિલતા

હે ઓર જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરે ઉસકો હર ખર્ચકા સાત સો ગુના સવાબ મિલતા હે ઓર આદમી ચાર તરફકે હું -

એક : વો લોગ હું જિનપર દુનિયામેં ભી વુસઅત હે, આખિરતમેંભી,

દૂસરે : વો જિનપર દુનિયામેં વુસઅત, આખિરતમેં તંગી,

ત્રીસરે : વો જિનપર દુનિયામેં તંગી, આખિરતમેં વુસઅત,

ચૌથે : વો જિનપર દુનિયામેં ભી તંગી ઓર આખિરતમેં ભી તંગી, (કનૂલ ઉખાલ) કે પહાં કે કખરકે સાથ આ'માલ ભી ખરાબ હુએ, જિનકી વજહસે વહાં ભી કુછ ન મિલ્યા. દુનિયા ઓર આખિરત દોનોં હી બરબાદ ગએ.

હજરત અબૂ હુરયરહ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે જો શખ્સ એક ખજૂરકી બકદ્ર ભી સદકા કરે બશર્તકે તથ્થબ માલસે હો, ખબીસ માલ ન હો, ઇસ લિએ કે હક તઆલા શાનુહુ તથ્થબ માલ હીકો કુબૂલ કરતે હું, તો હક તઆલા ઉસ સદકેકી પરવરિશ કરતે હું જેસા કે તુમ લોગ અપને બછબેકી પરવરિશ કરતે હો, હતાકે વો સદકા બખ્હતે-બખ્હતે પહાડકે બરાબર હો જાતા હે.

(મિશકાત શરીફ)

એક ઓર હદીસમેં હે કે જો શખ્સ એક ખજૂર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરતા હે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકે સવાબકો ઇતના બખ્હતે હું કે વો ઉહદ પહાડસે બડા હો જાતા હે. ઉહદકા પહાડ મદીના તથ્થબાકા બહોત બડા પહાડ હે. ઇસ સૂરતમેં સાત સોસે બહોત ક્રિયાદા અજર વ સવાબ હો જાતા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે જબ સાત સો ગુનેવાલી આયતે શરીફા નાઝિલ હુઇ તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે સવાબકે ક્રિયાદા હોનેકી દુઆ કી, ઇસપર પેહલી આયત નં. ૫ વાલી નાઝિલ હુઇ.

(બયાનુલ કુર્આન)

ઇસ કીલ કે મુવાફિક ઇસ આયતે શરીફાકા નુજૂલ મુકદ્દમ હુઆ, દૂસરી હદીસમેં ઇસકા અકસ આયા હે, જેસા કે પેહલે નં. ૫ કે ઝેલમેં ગુઝરા હે.

આયત-૮ જો લોગ અપના

માલ અલ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરતે હું ફિર ન તો (જિસકો દિયા ઉસપર) એહસાન જતાતે હું ઓર ન ઓર કિસી તરફ ઉસકો અઝીયત પહોંચાતે હું તો ઉનકે લિએ ઉનકે રબકે પાસ ઇસકા સવાબ હે ઓર ક્રિયામતકે દિન ન તો ઉનકો કિસી કિસ્મકા ખોશ હોગા ઓર ન વો ગમગીન હોંગે.

(૮) الَّذِينَ يَتَّقُونَ آمَنُوا
لَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَجْرٌ لَمْ يَحْصَوْهُ
مَا أَتَقَرُّوْا وَمَا أَزَلَّوْا أَدَّى لَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا يَخَافُونَ عَلَيْهِمْ شَيْئًا
مِّمَّا يَخَرُجُونَ (بقرة ૧૭૭)

નિર્ણય - જે આપને શરીરના પેહલી આપતકે બાદ હી હે ઓર ઇસ રૂઝમં સારા હી મજમૂન ઇસીકે મુતઅલ્લિક હે. અલ્લાહકે રાસ્તેમં ખર્ચ કરનેકી તર્જીબ ઓર એહસાન જતાકર ઉસકો બરબાદ ન કરને પર તંબીહ હે ઓર કિસી ઓર તરહસે અઝીયત પહોંચાનેકા જે મતલબ હે કે અપને ઇસ એહસાનકી વજહસે ઉસકે સાખ હિકારતકા બરતાવ કરે, ઉસકો ઝલીલ સમજે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે ચંદ આદમી જમતમં દાખિલ ન હોંગે. ઇનમંસે એક વો શખ્સ હે જો અપને દિએ હુએ પર એહસાન જતાએ. દૂસરા વો શખ્સ હે જો વાલિદૈનકી નાફરમાની કરે. તીસરા વો હે જો શરાબ પીતા રેહતા હો વગૈરાહ વગૈરાહ. (દુર્ મન્સુર)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને અહ્વામં સદકેકે આદાબમં લિખ્યા હે કે ઉસકો 'મમ' ઓર 'અઝા' સે બરબાદ ન કરે. મમ ઓર અઝાકી તફસીલમં ઉલમાકે ચંદ કોલ હૈ - બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે મમ જે હે કે ખુદ ઉસમં ઇસકા તજકેરા કરે ઓર અઝા જે હે કે ઇસકા દૂસરોસે ઇંજહાર કરે.

બા'ઝને ફરમાયા હે કે મમ જે હે કે ઇસ અતાકે બદલેમં ઉસે કોઈ બેગાર લે ઓર અઝા જે હે કે ઉસકી ફકીરીકા તા'ના દે. બા'ઝને ફરમાયા હે કે મમ જે હે કે ઇસ અતાકી વજહસે અપની બડાઈ ઉસપર ઝાહિર કરે ઓર અઝા જે હે કે ઉસકો સવાલકી વજહસે ઝિબકે.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે અસલ મમ જે હે કે અપને દિલમં અપના ઉસપર એહસાન સમજે. ઇસીકી વજહસે ફિર ઉમૂરે બાલા ઝાહિર હોતે હૈ. હાલાંકે ઉસ ફકીરકા અપને ઉપર એહસાન સમજના ચાહિએ કે ઉસને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા હક ઉસે કુબૂલ કરકે ઉસકો બરીયુઝિમા બના દિયા ઓર ઉસકે માલકી પાકીકા સબબ બના ઓર જહનમકે અઝાબસે જો ઝકાતકે રોકનેકી વજહસે હોતા, નિજાત દિલાઈ. (એહ્યાઉલ ઉલુમ)

મશહૂર મુહદ્દિસ ઇમામ શાબી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે જો શખ્સ અપને આપકો સવાબકા ઇસે ઝિયાદા મુહતાજ ન સમજે જિતના ફકીરકો અપને સદકેકા મુહતાજ સમજતા હે, ઉસને અપને સદકેકો ઝા'એ કર દિયા ઓર વો સદકા ઉસકે મુંહપર માર દિયા જાતા હે. (વહી) કિયામતકા દિન નિહાયત હી સપ્ત રંજ વ ગમ ઓર ખોશકા દિન હે જેસા કે ઇસ રિસાલેકે ખત્મ પર આ રહા હે, ઉસ દિન કિસીકા બે-ખોશ હોના, ગમગીન ન હોના બહોત ઉંચી ચીઝ હે.

અરશાદ-હી સદકાતકો અગર તુમ ઝાહિર કરકે દો, તબ ભી અચ્છી ખાત હે ઓર અગર તુમ ઉનકો ચુપકેસે ફકીરોંકો દે દો તો જે તુમ્હારે લિએ ઝિયાદા બેહતર

(૧) إِنَّ تَبَدُّلَ الصَّدَقَاتِ
فَبِعَيْنِهَا قَاتٍ تَحْفَوُهَا وَلَوْ
هَافِعُهَا نَهَوْا خَيْرٌ لِّكَ وَرَبِّكَ

હે ઓર હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારે કુછ
ગુનાહ મા'ક કર દેએ ઓર અલ્લાહ જલ્લ
શાનુહુકો તુમ્હારે કામોંકી ખબર હે.

(દૂસરી આયાતમેં ઇર્શાદ હે)

જો લોગ અપને માલોંકો ખર્ચ કરતે હૈ, રાત
દિન, પોશીદા (હુપાકર) ઓર ખુલ્લમ ખુલ્લા,
ઉનકે લિએ ઉનકે રબકે પાસ ઇસકા સવાબ
હે ઓર કિયામતકે દિન ન ઉનકો કોઈ ખોફ
હોગા ઓર ન વો મગ્મૂમ હોગે.

- સૂરએ બકર: રૂકૂઅ-૩૮

عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (બકર: ૨૮૯)

સૂરએ બકર: રૂકૂઅ-૩૭

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ أَمْرَ آلِهِمْ بِأَلْسِنٍ
وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَهُمْ أَجْمَعُونَ
عَنْهُمْ وَالْأَخْوَفُ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ (બકર: ૨૮૯)

અર્થ: - ઇન દોનોં આયાતોમેં સદકાકો હુપાકર દેના ઓર ખુલ્લમ ખુલ્લા
ઝાહિર કરકે દેના દોનોં તરીકોંકી તા'રીફ કી ગઈ હે ઓર બહોત સી અહાદીસ
ઓર કુરઆન પાકકી આયાતમેં રિયાકી યા'ની દિખલાવેકે લિએ કામ કરનેકી બૂરાઈ
ઓર ઉસકો શિક્ષ બતાયા હે ઓર સવાબકો ઝાએ કર દેનેવાલા, બલ્કે ગુનાહકો લાઝિમ
કર દેનાવાલા બતાયા હે, ઇસ લિએ પેહલે યે સમજ લેના ચાહિએ કે દિખલાવા
ઓર ચીઝ હે ઓર યે ઝરૂરી નહીં કે જો કામ ખુલ્લમ ખુલ્લા કિયા જાએ, વો રિયા
હી હો, બલ્કે રિયા યે હે કે અપની બડાઈ ઝાહિર કરનેકે વાસ્તે અપની શોહરતકે
વાસ્તે, અપના કમાલ ઝાહિર કરને ઓર ઇંઝાત હાસિલ કરનેકે વાસ્તે કોઈ કામ
કિયા જાએ તો વો રિયા હે, જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી રિઝા ઓર ખુશનૂદી હાસિલ
કરનેકે લિએ કિયા જાએ ઓર અલ્લાહકી ખુશનૂદી કિસી મસ્લેહતસે એલાન હીમેં
હો તો વો રિયા નહીં હે, ઇસકે બાદ હર અમલ બિલખુસૂસ સદકામેં અકઝલ પેહી
હે કે વો ઇંજાકે સાથ કિયા જાએ કે ઇસમેં રિયાકા એહતિમાલ ભી નહીં રેહતા
ઓર સદકા લેને વાલેકી ઝિલ્લત ઓર અઝીયતસે ભી અમ્ન હે ઓર યે ભી મસ્લેહત
હે કે ઉસ વકત અગરયે રિયા ન હો, લેકિન જબ આમ તોરસે લોગોંમેં સખાવત
મશહૂર હોને લગે તો ઉજબ ઓર ખુદબીની પેદા હોનેકા એહતિમાલ હે. ઓર યે
ભી હે કે લોગોંમેં અગર શોહરત હોગી તો ફિર બહોતસે લોગ સવાલાતસે પરેશાન
કરને લગેગે ઓર અપને માલદાર હોનેકી શોહરતસે દુનિયવી નુકસાનાત કઈ કિસમકે
પેદા હોને લગેગે. હુકૂમતકે ટેક્સ, ચોરોંકી નિગાહ, હાસિદોંકી દુશ્મની.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે સદકાકા મજ્હી તોરસે દેના રિયા ઓર
શોહરતસે બંદ હે ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ ભી નકલ કિયા ગયા હે કે અકઝલ
સદકા કિસી તંગદસ્તકા અપની કોશિશસે કિસી નાદારકો ચુપકેસે દે દેના હે ઓર
જો શખ્સ અપને સદકેકા તઝકેરા કરતા હે વો અપની શોહરતકા તા'લિબ હે ઓર
જો મજ્હેમેં દેતા હે વો રિયાકાર હે.

પેહલે બુઝુર્ગ ઇન્કામેં ઇતની કોશિશ કરતે થે કે વો પેલી નહીં પસન્દ કરતે થે કે ફકીરકો ભી ઇસકા ઇસ્મ હો કે કિસને દિયા ! ઇસલિએ બા'ઝ તો નાબીના ફકીરોંકો છાંટ કર દેતે થે ઓર બા'ઝ સોતે હુએકી જેબમેં ડાલ દેતે થે ઓર બા'ઝ કિસી દૂસરેકે ઝરિએસે દિલવાતેકે ફકીરકો પતા ન થલે ઓર ઇસકો હયા ન આવે. બહરહાલ અઝર શોહરત ઓર રિયા મકસૂદ હે તો નેકી બરબાદ ગુનાહ લાઝિમ હે.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે જહાં શોહરત મકસૂદ હોગી વો અમલ બેકાર હો જાએગા, ઇસલિએ કે ઝકાતકા વજૂબ માલકી મુહબ્બતકો ઝાઇલ કરનેકે વાસ્તે હે ઓર હુબ્બે જાહકા મર્જ હોગોંમેં હુબ્બે માલસે ભી ઝિયાદા હોતા હે ઓર આખિરતમેં દોનોં હી હલાક કરનેવાલી થીજોં હૈ. લેકિન બુખલકી સિકત તો કબરમેં બિચૂફી સૂરતમેં મુસલ્લત હોતી હે ઓર રિયા ઓર શોહરતકી સિકત અજદહાકી સૂરતમેં મુત્તકિલ હો જાતી હે. (અહયાઉલ ઉલુમ)

એક હદીસમેં હે કે આદમીકી બુરાઇકે લિએ ઇતના હી કાફી હે કે ઈમલિયોંસે ઇસકી તરફ ઇશારા કિયા જાને લગે, દીની ઉમૂરમેં ઇશારા હો થા ફુનિયવી ઉમૂરમેં.

હઝરત ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) કરમાતે હે કે જો શખ્સ અપની શોહરતકો પસન્દ કરતા હો, ઇસને અલ્લાહ તઆલાસે સખ્યાઈકા મા'મલા નહીં કિયા.

અથૂબ સન્નિયાની (રહ.) કરમાતે હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે સખ્યાઈકા મા'મલા કરતા હે ઇસકો થે પસન્દ હુઆ કરતા હે કે કોઈ ઇસકા થર ભી ન જાને કે કહાં હે. (વહી)

હઝરત ઉમર (રહી.) એક મર્તબા મસ્જિદે નબવીમેં હાઝિર હુએ તો દેખા કે હઝરત મઆઝ (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી કબર શરીફકે પાસ બેઠે હુએ રો રહે હૈ. હઝરત ઉમર (રહી.) ને દર્યાફત કિયા કે ક્યોં રો રહે હો ? હઝરત મઆઝ (રહી.) ને કરમાયા કે મેંને હુઝૂર (સલ્લ.) સે સુના થા કે રિયાકા થોડા સા હિસ્સા ભી શિર્ક હે ઓર હક તઆલા શાનુહુ એસે મુત્તકી હોગોંકો મેહબૂબ રખતા હે જો જાવિય-એ-અમૂલમેં રેહતે હોં કે અઝર કહીં થલે જાએ તો કોઈ તલાશ ન કરે ઓર મજમામેં આએ તો કોઈ ઉનકો પેહચાને ભી નહીં. ઉનકે દિલ હિદાયતકે ચિરામ હોં ઓર હર બર્હઆલુદ તા'રીક મકામસે ખલાસી પાનેવાલે હોં. (અહયાઉલ ઉલુમ)

અરઝ રિયાકી મઝમ્મત બહોત-સી આપાત ઓર અલાદીસમેં વારિદ હુઈ હે, લેકિન ઈન સબકે બાવજૂદ કબી એલાનમેં દીની પરવહતેં હોતી હે, મસલન દૂસરોંકો તર્ગીબકે ઝહરતકે મીકે પર એક આપ શખ્સકે સદકેસે દીની અહમ ઝહરતે પૂરી નહીં હો સક્તી. એસે વક્તમેં સદકેમ ઈઝહાર દૂસરોંકી તર્ગીબકા સબબ બનકર

પેહલી આયતે શરીફકે મુતઅસ્લિક બહોતસે ઉલમાસે નકલ ક્રિયા ગયા કે ઇસ આયતે શરીફમે સદકા કર્જ યા'ની ઝકાત ઓર સદકા નફલ દોનોંકા બયાન હે ઓર સદકા કર્જકા એલાનસે અદા કરના અકઝલ્લ હે, જેસા કે ઓર ફરાઈઝકા ભી પેહી હુકમ હે કે ઉંકા એલાનકે સાથ કરના અકઝલ્લ હે, ઈસલિએ કે ઇસમે દૂસરોંકા તર્ગીબકે સાથ અપને ઉપરસે ઇસ ઉલઝામ ઓર ઇતિહામકા દફા કરના મક્સૂદ હે કે યે ઝકાત અદા નહીં કરતા. ઇસી વજહસે દૂસરી મસાલેહ કે અલાવા નમાઝમે જમાઅત મશરૂઅ હુઈ કે ઇસમે ઉસકે અદા કરનેકા એલાન હે.

હાકિઝ ઇબ્ને હજર (રહ.) ફરમાતે હૈ કે અલ્લામા તબરી (રહ.) વગેરહને ઇસપર ઉલમાકા ઇજમાઅ નકલ ક્રિયા હે કે સદકા-એ-કર્જમે એલાન અકઝલ્લ હે ઓર સદકા-એ-નફલમે ઇન્ફા અકઝલ્લ હે.

જેન બિન અલમુનિર (રહ.) કેહતે હે કે યે હાલાત કે ઇખ્તિલાફસે મુખ્તલિફ હોતા હે, મસલન અગર હાકિમ ઝાલિમ હો ઓર ઝકાતકા માલ મખ્ફી હો તો ઝકાતકા ઇન્ફા ઓલા હોગા ઓર અગર કોઈ શખ્સ મુક્તદા હે, ઉસકે ફેલકા હોઝ ઇતિબાઅ કરેંગે તો સદકા-એ-નફલકા ભી એલાન ઓલા હોગા. (ફતેહ બારી)

હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) ને આયતે શરીફા (મઝકૂરા બાલા) કી તફસીરમે ઈર્શાદ ફરમાયા હે કે હક તઆલા શાનુહૂને નફલ સદકેમે આહિસ્તાકે સદકેકો એલાનિયાકે સદકે પર સત્તર દરજા ફઝીલત દી હે ઓર કર્જ સદકેમે એલાનિયાકો મખ્ફી સદકે પર પચીસ દરજા ફઝીલત દી હે આર ઇસી તરહ ઓર સબ્બ ઇબાદાત કે નવાફિલ ઓર ફરાઈઝકા હાલ હે. (ફુરૈ મન્સૂર) યા'ની દૂસરી ઇબાદાતમેભી ફરાઈઝકો એલાન કે સાથ અદા કરના છુપાકર અદા કરનેસે અકઝલ્લ હે કે ફરાઈઝકો છુપાકર અદા કરનેમે એક અપને ઉપર તોહમત હે. દૂસરે ચેલી મઝર્ત હે કે અપને મુતઅસ્લિકીન યે સમર્જેએ કે યે શખ્સ કલાં ઇમાદન કરતા હી નહીં ઓર ઇસે ઇન્કે દિલોમે ઇસ ઇબાદતકી વુક્અત ઓર એહમિયત કમ હો જાએગી ઓર નવાફિલમે ભી અગર દૂસરોંકે ઇતિબાઅ ઓર ઇકિતદાકા ખ્યાલ હો તો એલાન અકઝલ્લ હે.

હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) કે વાસ્તેસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે નેક અમલકા ચૂપકેસે કરના એલાનિયાસે

અફઝલ હે, મગર ઉસ શખ્સકે લિએ જો ઇતિબાઅકા ઇરાદા કરે.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદી.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબુઝર (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે દર્માફત દિયા કે કીન-સા સદકા અફઝલ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે કિસી ફકીરકો ચૂપકેસે કુછ દે દેના ઓર નાદારકી કોશિયા અફઝલ હે ઓર અસલ પેહી હે કે નફલી સદકેકા મખ્ફી તૌરસે અદા કરના અફઝલ હે, અલબત્તા અગર કોઈ દીને મસ્લહત એલાનમેં હો તો એલાન ભી અફઝલ હો જાતા હે, લેકિન ઈસ બાતમેં અપને નફસ ઓર શૈતાનસે બે-ફિકર ન રહે કે યે સદકેકો બરબાદ કરને-લિએ દિલકો યે સમજાએ કે એલાનમેં મસ્લહતેં હૈં, બલ્કે, બહોત ગૌરસે ઉસકો જાંચ લે કે એલાનમેં વાકઈ દીની મસ્લહત હે યા નહીં ઓર સદકા કરનેકે બાદ ભી ઇસકા તઝિકરા ન કરતા ફિરે કે પેભી એલાનિયા સદકા કરનેમેં દાખિલ હો જાતા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે આદમી કોઈ અમલ મખ્ફી કરતા હે તો વો મખ્ફી અમલ લિખ લિયા જાતા હે, ફિર જબ વો ઇસકા કિસીસે ઇઝહાર કર દે તો વો મખ્ફીસે એલાનિયામેં મુન્તકિલ કર દિયા જાતા હે. ફિર અગર વો લોગોંસે કેહતા ફિરે તો એલાનિયાસે રિયામેં મુન્તકિલ કર દિયા જાતા હે. (અહ્યાઉલ ઉલુમ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે સાત આદમી એસે હે જિનકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ઉસ દિન અપને સાએમેં રખ્ખેએ, જિસ દિન અલ્લાહકે સિવા કહીં સા'યા ન હોગા, (યા'ની કિયામતકે દિન)

૧. એક આદિલ બાદશાહ (હાકિમ)

૨. દૂસરે વો નવ-જવાન, જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ઇબાદતમેં નશવ વ નુમા પાતા હે.

૩. ત્રીસરે વો શખ્સ જિસકા દિલ મસ્જિદમેં અટકા હુઆ હો.

૪. ચૌથે વો દો શખ્સ, જિનમેં સિર્ફ અલ્લાહકી વજહસે મુહબ્બત હો, કોઈ દુનિયવી ગરઝ એકકી દૂસરેસે વાબિસ્તા ન હો, ઉત્તીપર ઉનકા આપસમેં ઇજિતમાઅ હો ઓર ઉત્તી પર અલાહિદગી હો.

૫. પાંચવે વો શખ્સ, જિસકો કોઈ હસબ-નસબ વાલી ખૂબસૂરત ઓરત અપની તરફ મુતવજ્જહ કરે ઓર વો કેહ દે કે મેં અલ્લાહસે ડરતા હૂં, ઇત્તી તરફ કોઈ મર્દ કિસી ઓરતકો મુતવજ્જહ કરે ઓર વો ઓરત પેહી કેહ દે,

૬. છઠે વો શખ્સ જો ઇતના છુપાકર સદકા કરેકે બાએ હાથકો ભી ખબર ન હો કે દાહિને હાથને કયા ખર્ચ કિયા.

૭. સાતવે વો શખ્સ જો તન્હાઈમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકો યાદ કરે રો પડે.

ઇસ હદીસમેં સાત આદમી ઝિક્ક ફરમાયેં હૈં, દૂસરી અહાદીસમેં ઇનકે

અલાવા ઓર ભી બા'ઝ લોગોંકે મુતઅલ્લિક યે વારિદ હુઆ હે કે વો ઈસ સખ્ત દિનમેં અરકે સાએકે નીચે હોંગે. ઉલમાને ઇનકી તાઅદાદ બયાસી તક ગિનવાઈ હે જિનકો સાહિબે ઇતિહાફને નકલ કિયા હે.

બહોત-સી અહાદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા હે કે મખ્ફી સદકા અલ્લાહકે ગુસ્સેકો ઝાઈલ કર દેતા હે. હજારત સાલિમ બિન અબિલ જમદ (રદી.) કેહતે હું કે એક ઓરત અપને બચ્ચેકે સાથ જા રહી થી. રાસ્તેમેં ભેડિએને ઈસ બચ્ચેકો ઊંચક લિયા. યે ઓરત ઈસ ભેડિએકે પીછે દોડી. ઇતનેમેં એક સાઈલ રાસ્તેમેં મિલા. ઈસને સવાલ કિયા, ઓરતકે પાસ એક રોટી થી, વો સાઈલકો દે દી. વો ભેડિયા વાપસ આયા ઓર ઈસકે બચ્ચેકો છોડકર ચલા ગયા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે ત્રીન આદમિયોંકો હક તઆલા શાનુહૂ મેહબૂબ રખતે હું ઓર ત્રીન આદમિયોંસે નારાઝ હું. જિનકો હક તઆલા મેહબૂબ રખતે હું -

૧. ઉનમેંસે એક તો વો શખ્સ હે કે એક આદમી કિસી મજમેસે કુછ સવાલ કરને આયા, જો મહઝ અલ્લાહ તઆલાકે વાસ્તેસે સવાલ કરતા થા કે ઈસકી ઉન લોગોંસે કુછ કરાબત ભી ન થી. એક શખ્સ ઈસ મજમેસે ઉઠા ઓર ઇનકી ગીબતમેં ચૂપકેસે સાઈલકો કુછ દે દિયા, જિસકે અતીયાકી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સિવા કિસીકો ભી ખબર ન હો.

૨. દૂસરે વો શખ્સ મેહબૂબ હે કે એક જમાઅત રાતભર સફરમેં ચલી ઓર જખ નીંદ ઉન ચલનેવાલોં પર ગાલિબ હો ગઈ હો ઓર વો થોડી દેર આરામ લેનેકે લિએ સવારિયોંસે ઉતરે હો, ઉનમેં ઈસ વકત કોઈ શખ્સ બજાએ લેટનેકે નમાઝમેં ખડા હોકર હક તઆલા શાનુહૂકે સામને આજિઝી કરને લગા હો.

૩. ત્રીસરા વો શખ્સ હે કે એક જમાઅત જિહાદ કર રહી હો ઓર કુફરારસે મુકાબલેમેં શિકસ્ત હોને લગે ઓર લોગ પુસ્ત ફેરને લગે, ઈસ વકત'યે શખ્સ ઉનમેંસે સીના તાનકર મુકાબલેમેં ડટ જાએ, હત્તાકે શહીદ હો જાએ યા ફત્લ હો જાએ.

ઓર ત્રીન શખ્સ જિનસે હક તઆલા શાનુહૂ નારાઝ હું -

૧. ઉનમેંસે એક વો શખ્સ હે, જો બૂખ્ડા હોકર ભી ઝિનામેં મુબતલા હે.

૨. દૂસરે વો શખ્સ હે જો ફકીર હોકર તકબ્બુર કરે.

૩. ત્રીસરા વો માલદાર હે, જો ગાલિમ હો.

અહાદીસકે સિલસિલેમેં નં. ૧૫ પર ભી યે હદીસ આ રહી હે. એક ઓર હદીસમેં હે, હજારત જાબિર (રદી.) ફરમાતે હું કે એક મર્તબા હુજૂર (સલ્લ.) ને ખુબ્બા પબ્લા, જિસમેં ઇર્શાદ ફરમાયા, અય લોગો ! મરનેસે પેહલે-પેહલે અપને

ગુનાહોને તોબા કર લો ઓર નેક અમલ કરનેમે જલ્દી ક્રિયા કરો. એસા ન હો, કિન્ની દૂસરે કામમે મશ્ગૂલી હો જાએ ઓર વો રેહ જાએ ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સાથ અપના રિસ્તા જોડ લો, કસરતસે ઉસકા ઝિકર કરકે ઓર માફી ઓર એલાનિયા સદકા કરકે કે ઇસમે તુમહે રિઝક દિયા જાએગા, તુમહારી મદદ કી જાએગી ઓર તુમહારી સિકસતગીકી ઇસ્લાહ કી જાએગી.

એક હદીસમે હે કે ક્રિયામત કે દિન હર શખ્સ અપને સદકેકે સાએમે હોગા, જમ તક હિસાબકા ફેસલા ન હો યા'ની ક્રિયામતકે દિન જમ આકતાબ નિહાયત કરીબ હોગા, હર શખ્સ પર ઉસકે સદકાતકી મિકદારસે સા'યા હોગા. જિતના ક્રિયાદા સદકા દિયા હોગા, ઉતના હી ક્રિયાદા સા'યા હોગા.

એક દૂસરી હદીસમે હે કે સદકા કબરોંકી ગરમી દૂર કરતા હે ઓર હર શખ્સ ક્રિયામતમે અપને સદકેસે સા'યા હાસિલ કરેગા.

ઓર યે મઝમૂન તો બહોત-સી રિવાયાતમે આયા હે કે સદકા બલાઓંકો દૂર કરતા હે. ઇસ ઝમાનેમે જબકે મુસલમાનો પર ઉંનકે આ'માલકી બદોલત હર તરફસે હર કિસમકી બલાઓં મુસલ્લત હો રહી હે, સદકાતકી બહોત ક્રિયાદા કરસત કરના ચાહિએ, બિલખુસૂસ જબકે દેખતી આંખોં ઉઝ ભરકા અન્દોખા ખડે-ખડે છોડના પડ જાતા હે. એસી હાલતમે બહોત એહતિમામસે બહોત ક્રિયાદા મિકદારમે સદકાત કરતે રેહના ચાહિએ કે ઇસમે વો માલ ભી જા'યા હોનેસે મેલફૂઝ હો જાતા હે જો સદકા ક્રિયા બયા. ઓર ઉસકી બરકતસે અપને ઉપરસે બલાઓં હટ ભી જાતી હે, મગર અકસોસ કે હમ લોગ ઇન એહવાલકો અપની આંખોંસે દેખતે હુએ ભી સદકાતકા એહતિમામ નહીં કરતે.

એક હદીસમે હે કે સદકા બુરાઇકે સત્તર દરવાજો બન્દ કરતા હે.

એક હદીસમે હે કે સદકા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ગુસ્તેકો દૂર કરતા હે ઓર બૂરી મીતસે હિકાજત કરતા હે.

એક હદીસમે હે કે સદકા ઉઝકો બખ્ષાતા હે ઓર બૂરી મીતકો દૂર કરતા હે ઓર તકમ્મુર ઓર કખરકો હટાતા હે.

એક હદીસમે હે કે હક તઆલા સુબ્હાનુહુ એક રોટીકે લુકમેસે યા એક મુઠી ખજુર યા ઓર કોઇ એસી હી મા'મૂલી ચીઝ, જિસસે મિસ્કિનકી ગરરત પૂરી હોતી હો, તીન-આદમિઓંકો જન્નતમે દાખિલ કરમાતે હે -

એક સાહબે ખાના, જિસને સદકેકા હુકમ દિયા.

દૂસરે ઘરકી બીવી, જિસને રોટી વગેરહ પકાઇ.

તીસરે વો ખાદિમ, જિસને કકીર તક પહોંચાયા.

યે હદીસ બમાન કરમાકર ઇશ્આદ કરમાયા, સારી તા'રીફે હમારે અલ્લાહકે

લિએ હૈ, જિસને હમારે ખાદિમોંકો ભી સવાબમેં કરામોશ નહીં દિયા.

એક મર્તાબા હુજૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે જાનતે હો બડા સખ્ત તાકતવર કીન હે. લોગોંને અર્જ દિયા કે જો મુકાબલેમેં દૂસરોંકો પછાડ દે. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, બડા બહાદુર વો હે જો ગુસ્સેકે વકત અપને ઉપર કાબૂ પાકતા હો. ફિર દર્યાફત કરમાયા, જાનતે હો કે બાંજ કીન હે ? લોગોંને અર્જ દિયા, જિસકે ઓલાદ ન હો. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા નહીં, બલ્કે વો આદમી હે જિસને કોઈ ઓલાદ આગે ન ભેજા હો. ફિર હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, જાનતે હો ફકીર કીન હે ? લોગોંને અર્જ દિયા, જિસકે પાસ માલ ન હો. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ફકીર ઓર પૂરા ફકીર વો હે જિસકે પાસ માલ હો ઓર ઉસને આગે કુછ ન ભેજા હો કે વો ઉસ દિન ખાલી હાથ ખડા રેહ જાએગા, જિસ દિન ઉસકો સખ્ત એહતિયાજ હોગી.)

હજરત અબ્દુરૈરહ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હજરત આઈશા (રદીયલ્લાહુ અન્હા) સે કરમાયા કે અપને નફસકો અલ્લાહ તઆલાસે ખરીદ લે, અગરચે ખજૂરકે એક ટુકડે હી કે સાથ ક્યો ન હો. મેં તુજે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે કિસી મુતાલબેસે નહીં બચા સકતા. અય આઈશા ! કોઈ માંગનેવાલા તેરે પાસસે ખાલી ન જાએ, ચાહે બકરીકા ખુર હી ક્યો ન હો. (દુર્રે મન્સુર)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે પેહલે લોગ ઇસકો બૂરા સમજતે થે કે કોઈ દિન સદકા કરનેસે ખાલી જાએ, ચાહે એક ખજૂર હી ક્યો ન હો, ચાહે રોટીકા ટુકડા હી ક્યો ન હો, ઇસ લિએ કે હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે કિયામતમેં હર શખ્સ અપને સદકેકે સામેમેં હોગા. (એહ્યા અવ્વલ)

આયત ૧૦. હક તઆલા શાનુહુ સૂદકો મિટાતે હૈ ઓર સદકાતકો બખ્ષાતે હૈ. - સૂરએ બકર: રુકુઅ-૩૮

(૧૦) يَمْحُكُ اللَّهُ الرِّبَاَ
يُرِي الصَّدَاقَاتِ (بقره ૨૮)

અર્થ : સદકાતકા બખ્ષાના ઇસે પેહલે બહોત-સી રિવાયાતમેં ગુજર મુકા હે કે આખિરતમેં ઉસકા સવાબ પહાડકે બરાબર હોતા હે, યે તો આખિરતકે એતેબારસે જા ઓર દુનિયામેં ભી અકસર બખ્ષતા હે કે જો શખ્સ સદકા ઇખ્લાસકે સાથ કસરતસે કરતા રેહતા હે, ઉસકી આમદનીમેં ઇજ્જત હોતા રેહતા હે, જિસકા દિલ ચાહે તખુર્બા કરકે દેખ લે, અલબત્તા ઇખ્લાસ શર્ત હે, રિયા ઓર કપર ન હો ઓર સૂદ આખિરતમેં તો મિટાયા હી જાતા હે, દુનિયામેં ભી અકસર બરબાદ હો જાતા હે.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસહીદ (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ

વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરમાતે હું કે સૂદ અગરચે બળ્હા હુઆ હો લેકિન ઉસકા અંજામ કમીકી તરફ હોતા હે ઓર મા'મર (રદી.) કેહતે હું કે ચાલીસ સાલમે સૂદમે કમી હો જાતી હે.

હઝરત જહહાક (રદી.) કરમાતે હું કે સૂદ દુનિયામે બળ્હતા હે ઓર આખિરતમે મિટા દિયા જાતા હે.

હઝરત અબૂબર્જહ (રદી.) કરમાતે હું કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયાકે આદમી એક દુકક દેતા હે, વો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પહાં ઇતના બળ્હતા હે કે ઉહદ પહાડકે બરાબર હો જાતા હે.

અમ્સાન-૧૧. અય મુસલમાનો!

તુમ (કામિલ) નેકીકો હાસિલ ન કર સકોગે, પહાં તકકે ઉસ ચીઝકો ખર્ચ ન કરો જો તુમકો (ખૂબ) મેહબૂબ હો.

(۱) لَنْ تَسْأَلَ الْوَالِدَ الرَّحْمَنَ شَيْئًا
مَنْ تَحِبُّونَ ۖ (آل عمران: ۱)

- સૂરએ આલે ઇમરાન રૂકુઅ-૧૦

સાધના

હઝરત અનસ (રદી.) કરમાતે હું કે અન્સારમે સબસે ઝિયાદા દરખ્ત ખજૂરોકે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદી.) કે પાસ થે ઓર ઉનકા એક બાગ થા, જિસકા નામ બેરૂહા થા, વો ઉનકો બહોત હી ઝિયાદા પસન્દ થા. યે બાગ મસ્જિદે નબવીકે સામને હી થા. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અકસર ઇસ બાગમે તશરીફ લે જાતે ઓર ઉસકા પાની નોશ કરમાતે, જો બહોત હી બેહતરીન પાની થા. જબ યે આપતે શરીફા નાઝિલ હુઈ તો હઝરત અબૂ તલ્હા (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાઝિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! હક તઆલા શાનુહુ યો ઇર્શાદ કરમાતે હું -

لَنْ تَسْأَلَ الْوَالِدَ الرَّحْمَنَ شَيْئًا

લનનાલુલબિર હતા તુન્ફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બુન.

ઓર મુઝે અપની સારી ચીઝોમે બેરૂહા સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હે મેં ઉસકો અલ્લાહકે લિએ સદકા કરતા હું ઓર ઉસકે અજર વ સવાબકી અલ્લાહસે ઉમ્મીદ રખતા હું. આપ જહાં મુનાસિબ સમઝે ઉસકો ખર્ચ કરમાએ. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, વાહ ! વાહ ! બહોત હી નફાકા માલ હે. યે મુનાસિબ સમજતા હું કે ઇસકો અપને રિશ્તેદારોમે તકસીમ કર દો. અબૂ તલ્હા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, બેહતર હે ઓર ઉસકો અપને ચચાજાદ ભાઈયો ઓર દૂસરે રિશ્તેદારોમે ખાંટ દિયા.

એક ઓર હદીસમે હે, અબૂત લહા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! મેરા બાગ જો ઇતની બડી માલિયતકા હે, વો સદકા હે ઓર મેં અગર ઇસકી તા'ક્ત રખતા કે કિસીકો ઇસકી ખબર ન હો તો એસા કરતા,

મગર બાગ એસી ચીજ નહીં જો મળ્લી રેહ સકે.

હજરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈં કે મુજે જબ ઇસ આયતે શરીફાકા ઇલ્મ હુઆ તો મૈને ઉન સબ ચીજોમેં ગૌર ક્રિયા જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ ને મુજે અત્તા કરમાઈ થી, મૈને દેખા કે ઉન સબમેં મુજે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ અપની બાંદી મરજાના હે. મૈને કહા કે યે અલ્લાહ કે વાસ્તે આઝાદ હે. ઇસકે બાદ અગર મૈં ઉસ ચીજસે જિસકો અલ્લાહકે વાસ્તે દે દિયા હો, દોબારા નકા હાસિલ કરના ગવારા કરતા તો ઉસ બાંદીકો આઝાદ કર દેનેકે બાદ નિકાહ કર લેતા (કે વો જાઈજ થા ઔર ઇસ્સે સદકેમેં કુછ કમી ન હોતી થી, લેકિન ચૂં કે ઇસમેં સૂરત સદકેમેં રૂજુઅકી-સી થી) યે મુજે ગવારા ન હુઆ, ઇસલિએ ઇસકા નિકાહ અપને ગુલામ હજરત નાફેઅ (રદી.) સે કર દિયા.

એક ઔર હદીસમેં હે કે હજરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) નમાઝ પઞ્હ રહે યે, તિલાવતમેં જબ ઇસ આયતે શરીફા પર ગુઝર હુઆ તો નમાઝ હીમેં ઇશારેસે અપની એક બાંદીકો આઝાદ કર દિયા. હક તઆલા શાનુલ્હુ ઔર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લ.) કે ઇર્શાદાતકી વુકઅત ઔર ઉનપર અમલ કરનેમેં પેશકદમી તો કોઈ ઉન હજરાતે સલામા (રદી.) સે સીખે, વાકઈ યેહી હજરાત ઇસકે મુસ્તહિક યે કે હુઝૂર (સલ્લ.) કે સલામી (રદી.) બનાએ જાતે. હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખાદિમિયાત ઇન્હીં હજરાતકે શાયાને શાન થી. રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ વ અર્જાહુમ અજમઇન.

હજરત ઉમર (રદી.) ને હજરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદી.) કો લિખ્યા કે જલૂલાકી બાંદિયોં મૈસે એક બાંદી ઉન્કે લિએ ખરીદ દે, ઉન્હોંને એક બેહતરીન બાંદી ખરીદકર ભેજ દી. હજરત ઉમર (રદી.) ને ઉસ બાંદીકો અપને પાસ બુલાયા ઔર યે આયતે શરીફા પઞ્હી ઔર ઉસકો આઝાદ કર દિયા.

હજરત મુહમ્મદ બિન મુન્કદિર કેહતે હૈં કે જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ તો હજરત ઝેદ બિન હારિસા (રદી.) કે પાસ એક થોડા થા જો ઉન્કો અપની સારી ચીજોમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ થા, વો ઉસકો લેકર હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઔર અર્જ ક્રિયાકે યે સદકા હે. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઉસકો કુબૂલ કરમા લિયા ઔર લેકર ઉન્કે સાહબઝાદે હજરત ઉસામા (રદી.) કો દે દિયા. હજરત ઝેદ (રદી.) કે ચેહરે પર ઇસ્સે કુછ ગરાનીકે આસાર ઝાહિર હુએ (કે ધરકે ધર હીમેં રહા, બાપકે બજાએ બેટેકા હો ગયા) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુને તુમ્હારા સદકા કુબૂલ કર લિયા યા'ની તુમ્હારા સદકા અદા હો ગયા. અબ મૈં ચાહે ઇસકો તુમ્હારે બેટેકો હું યા કિસી ઔર રિસ્તેદારકો યા અજનબીકો (ઇસ લિએકે તુમ તો બેટેકો નહીં દે રહે, કિસ્સે ખુદગારઝીકા કુખાહ હો, તુમ તો મુજે દે ચુકે, અબ મુજે ઇખતિયાર હે કે મૈં કિસકો દિલ ચાહે, હું).

કબીલા બની સુલેમ કે એક શખ્સ કેહતો હું કે હજરત અબૂઝર ગિફારી (રદી.) રબજા નામ કે એક ગાંવમેં રેહતે થે, વહાં ઉનકે પાસ ઊંટ બે ઓર ઉનકા ચરાને વાલા એક ઝઈફ આદમી થા. મેંભી વહાં ઉનકે કરીબ હી રેહતા થા. મેંને ઉનસે અર્જ કિયા કે મેં આપકી ખિદમતમેં રેહના ચાહતા હું, આપકે ચરવાહેકી મદદ કરુંગા ઓર આપકે કુચૂઝ હાસિલ કરુંગા, શાયદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ આપકી બરકતસે મુજે ભી નફા અતા કરમાવે. હજરત અબૂઝર (રદી.) ને કરમાયા, મેરા સાથી વો હે (યા'ની એસે શખ્સકો મેં અપના સાથી બના સકતા હું) જો મેરા કેહના માને, અગર તુમ ઇસકે લિએ તૈયાર હો તો કોઈ મુઝઈકા નહીં, વરના મેરે સાથ રેહનેકા ઇરાદા ન કરો. મેંને પૂછા કે આપ કિસ ચીઝમેં મેરી ઇત્તાઅત ચાહતે હું, કરમાયા કે જબ મેં કોઈ ચીઝ કિસીકો દેને કે લિએ માંગૂ તો સબસે બેહતર છાંટ કર દો. મેંને કુબૂલ કર લિયા ઓર એક ઝમાને તક ઉનકી ખિદમતમેં રહા. ઉનકો મા'લૂમ હુઆ કે ઇસ ઘાટ પર જો હોગ આબાદ હું, ઉનકો તંગી હે. મુઝસે કરમાયા કે એક ઊંટ મેરે ઊંટોમેંસે લાઓ. મેંને હસે વાઅદા તલાશ કિયા તો ઉન સબમેં બેહતરીન એક ઊંટ નર થા, જો બહોત સધા હુઆ થા, ઉસ જેસા કોઈ જાનવર ઉનમેં નહીં થા. મેંને ઉસકે લે જાનેકા ઇરાદા કિયા, લેકિન મુજે ખ્યાલ હુઆ કે ઉસકી ખુદ વહાં ભી (જુફતી વગેરહ કે લિએ) ઝરૂરત રેહતી હે, ઉસકો છોડકર બાકી ઊંટોમેં જો સબસે અફઝલ ઓર બેહતર જાનવર થા, વો એક ઊંટની થી. મેં ઉસકો લે ગયા. ઇતિફાકસે હજરતકી નજર ઉસ ઊંટ પર પડ ગઈ, કિસકો મેં મસ્લેહતકી વજહસે છોડકર ગયા થા, મુઝસે કરમાને લગે, તુમને મુઝસે ખિયાનત કી. મેં સમજ ગયા ઓર ઉસ ઊંટનીકો વાપસ લાકર વો ઊંટ લે ગયા. આપને હાઝિરીને મજલિસસે મુખાતબ હોકર કરમાયા કે દો આદમી એસે ચાહિએ જો એક સવાબકા કામ કરે. દો શખ્સોંને અપને આપકો પેશ કિયા કે હમ હાઝિર હું. કરમાયા કે અગર તુમ્હે કોઈ ઉજર ન હો તો ઇસ ઊંટકો ઝબ્હ કરકે ઇસકે ગોશતકે ટુકડે કિયે જાએ, કિતને થર ઉસ ઘાટ પર આબાદ હું ઓર સબ ઘરોંમેં એક-એક ટુકડા ઉસકે ગોશતકા પહોંચા દિયા જાએ ઓર મેરા થર ભી ઉનમેં શુમાર કર લિયા જાએ ઓર ઉસમેં ભી ઉતના હી જાએ કિતના-કિતના ઓર ઘરોંમેં જાએ, ઝિયાદા ન જાએ. ઉન દોનોંને કુબૂલ કર લિયા ઓર તા'મીલે ઇર્શાદ કર દી. જબ ઇસે ફારિગ હો ગયે તો મુજે બુલાયા ઓર કરમાયા કે મુજે યે મા'લૂમ ન હો સકા કે તુમ મેરે ઉસ વાઅદેકો, જો શુરૂમેં હુઆ થા, ભૂલ ગએ થે, તબ તો મેં મા'ઝૂર સમજાયા હું થા તુને બાવજૂદ યાદ હોને કે ઉસકો પસે પુશત ડાલ દિયા થા. મેંને અર્જ કિયા, મેં ભૂલા તો નહીં થા, મુજે વો યાદ થા, લેકિન જબ મેંને તલાશ કિયા ઓર યે ઊંટ સબસે અફઝલ મિલા તો મુજે આપકી ઝરૂરતકા ખ્યાલ પેદા હુઆ કે આપકો

પુદ ઇસકી ઝરત હે. કરમાને લંગે કે મહજ મેરી ઝરતકી વજહસે છોડા યા. મેંને અર્જ કિયા કે મહજ ઇસી વજહસે છોડા યા. કરમાને લંગે કે મેં અપની ઝરતકા વક્ત બતાઉં. મેરી ઝરતકા વક્ત વો હે જબ મેં કબરકે ગળ્હેમેં ડાલ દિયા જાઉંયા, વો દિન મેરી મુહતાજકા દિન હોગા. તેરે હર માલમેં તીન શરીક હૈ -

એક : તો મુકદ્દર શરીક હે, મા'લૂમ નહીં કે તકદીર અચ્છે માલકો લે જાએ યા બૂરે કો, વો કિસી ચીજકા ઇન્તિઝાર નહીં કરતી (યા'ની જિસ માલકો મેં ઉમદા ઓર બેહતર ઓર અપને દૂસરે વક્ત કે લિએ કારઆદમ સમજકર છોળ દૂં, મા'લૂમ નહીં કે વો દૂસરે વક્ત મેરે કામ આ સકેગા યા નહીં) તો ફિર ઇસી વક્ત ક્યોં ન ઇસકો આબિરતકા ઝખીરા બનાકર અલ્યાહકે ભેંકમેં જમા કર દૂં.

દૂસરા : શરીક વારિસ હે જો હર વક્ત ઇસ ઇન્તિઝારમેં રેહતા કે કબ તૂ ગળ્હેમેં જાવે તા'કે વો સારા માલ વસૂલ કરે.

તીસરા : તૂ પુદ ઇસ માલકા શરીક હે (કે અપને કામમેં લા સકતા હે,) પસ ઇસકી કોશિશ કરકે તૂ તીનોં શરીકોંમેં કમ હિસ્સા પાનેવાલા ન હો. (એસા ન હો કે મુકદ્દર ઇસકો લે ઉડે કે વો જા'યા હો જાએ યા વારિસ લે ઉડે. ઇસ્સે બેહતર પેહી હે કે તૂ ઇસકો જહદીસે હક તઆલા શાનુલ્હકા ખજાનેમેં જમા કર દે.)

ઇસકે અલાવા હક તઆલા શાનુલ્હકા ઇર્શાદ હે -

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ شَيْئًا مِنْهُ تَكُونُوا إِلاَّ نَجِسِينَ

અનનાલુલબિર હતા તુનુફિકુ મિમ્મા- તુહિબ્બુન.

ઓર યે હિંટ જબ મુઝે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હે તો ક્યોં ન ઇસકો અપને લિએ મખસૂસ કરકે મેહફૂઝ કર લૂં ઓર આગે ભેજ દૂં.

એક ઓર હદીસમેં આયા હે, હઝરત આઇશા (રદી.) કરમાતી હૈં કે એક જાનવરકા ગોશત હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં પેસ કિયા ગયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને પુદ ઇસકો પસંદ નહીં કિયા, મગર દૂસરોંકો ખાનેસે મના ભી નહીં કિયા. મેંને અર્જ કિયા કે ઇસકો ફકીરોંકો દે દૂં, હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, એસી ચીજેં ઉનકો ન હો જિન્કો પુદ ખાના પસંદ નહીં કરતી હો.

એક હદીસમેં હે, હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) શકર ખરીદકર ગુરબા પર તકસીમ કર દેતે. હઝરતકે ખાદિમને અર્જ કિયા કે અગર શકરકી બજાએ ખાના દિયા જાયા કરે તો ગુરબાકો ઇસમેં ઝિયાદા નફા હો. કરમાયા, સહી હે, મેરા ભી પેહી ખ્યાલ હે, લેકિન હક તઆલા શાનુલ્હકા ઇર્શાદ હે -

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ شَيْئًا مِنْهُ تَكُونُوا إِلاَّ نَجِسِينَ

શનતનાબૂલબિર હતા તુન્કિફુ મિમ્મા- તુહિબૂન.

ઔર મુજે શકર (મીઠા) ઝિયાદા મર્ગૂલ હે. (દુર્ મન્સુર) યે હઝરાત કિસી ચીઝકો અફઝલ સમજતે હુએ ત્વી હક તઆલા શાનુહુ ઔર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્વ.) કે ઝહિર અલફાઝ પર અમલ કરનેકી અકસર કોશિશ કિયા કરતે થે. ઈસકી બહોત સી મિસાલે અહાદીસમે મૌજૂદ હૈ. યે મુહબ્બતકી ઈન્તિહા હે કે મેહબૂબકી સુબાનસે નિકલી હુઈ બાત પર અમલ કરના હે, ચાહે અફઝલ દૂસરી ચીઝ હો.

જિયાદત - ૨૨ દોડો ઉસ બખ્શિશકી તરફ જો તુમહારે રબકી તરફસે હે ઔર દોડો ઉસ જમતકી તરફ જિસકા ફેલાવ સારે આસમાન ઔર ઝમીન હૈ જો તેયાર કી ગઈ હે એસે મુતકી લોગોંકે લિએ, જો અલ્લાહકી રાહમે ખર્ચ કરતે હૈ, ફરાખીમેલી ઔર તંગીમેલી ઔર ગુસ્સેકો ઝબ્ત કરનેવાલે ઔર લોગોંકી ખતાઓકો મા'ફ કરનેવાલે હૈ ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેહબૂબ રખતે હૈ એહસાન કરને વાલોંકો. - સૂરએ આલે ઈમરાન રુકુઅ-૧૪

(۱۲) وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ
مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ مَّا تَصُومُهَا النَّفْسُ
وَالْأَرْحَامُ أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ
يُقِيمُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَ
الْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ
النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
(سورة آل عمران ع ۱۴)

સમજાવો - ઉલમાને લિખ્યા હે કે બા'ઝ લોગોંને બની ઈસ્રાઈલકી ઈસ બાત પર રશક કિયા થા કે જબ કોઈ ઉનમેંસે ગુનાહ કરતા તો ઉસકે દરવાજે પર વો લિખ્યા હુઆ હોતા ઔર ઉસકા કફકારા ત્વી કે ફલાં કામ ઈસ ગુનાહકે કફકારેમેં કિયા જાએ મસલન નાક કાટ દી જાએ, કાન કાટ દિયા જાએ વગેરાહ - વગેરાહ. ઈન હઝરાતકો ઈસ પર રશક થા કફકારા અદા કરનેસે ઈસ ગુનાહકે ઝાઈલ હો જાનેકા યકીન થા ઔર ગુનાહકી એહમિયત ઈન હઝરાતકી નિગાહમેં ઇતન્ની સખ્ત થી કે ઈસ કિસ્મકી સજાઓંકોત્વી ઈસકે મુકાબલેમેં હલ્કા ઔર કાબિલે રશક સમજતે થે. ઈન હઝરાત કે જો વાકિયાત હદીસકી કિતાબોંમે આતે હૈ, વો વાકઈ એસે ડી હૈ કે બશરીયતસે કિસી ગુનાહકે સરઝદ હો જાનેકે બાદ ઉસકી હેબત ઔર એહમિયત ઉનપર બહોત ઝિયાદા મુસલ્લત હો જાતી, મર્દ તો મર્દ થે હી, ઔરતોંમે ત્વી પેહી જઝબા થા. એક ઔરતસે ઝિના સા'દિર હો ગયા, ખુદ હુઝૂર (સ.અ.વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ, ખુદ એ'તરાફે જુર્મ કિયા ઔર ગુનાહસે પાક હોનેકે શોકમેં અપને આપકો સંગસાર હોને કે લિએ પેશ કિયા ઔર સંગસાર હો ગઈ, ક્યો ? ઈસ લિએ કે ગુનાહકી હેબત ઉસકે દિલમેં ઈસ મરનેસે બહોત ઝિયાદા થી.

નમાઝ પબ્હતે હુએ હઝરત અબૂ તલહા (રદી.) કે દિલમેં અપને બાગકા

ખ્યાલ ગુજર ગયા, ઉંસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સદકા કરકે ચેન મિલા. મહજ ઈસ ઘેરતમેં કે નમાઝમેં દુનિયાકી ચીઝકા ખ્યાલ આ ગયા, એસી ચીઝ જો નમાઝમેં અપની તરફ મુતવજ્જહ કરે અપને પાસ નહીં રખની.

એક ઓર અન્સારીકે સાથ ઈસ કિસ્મકા કિસ્સા ગુજરાકે ખજૂરે શબાબ પર આ રહી થી, નમાઝમેં ઉંનકા ખ્યાલ આ ગયા (કે કેસે પક રહી હે ?)

હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કી ખિલાફતકા ઝમાના થા. ઉંનકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર બાગકા કિસ્સા ઝિકર કરકે ઉંનકે હવાલે કર દિયા, જિસકો ઉંહોને પચાસ હઝરતમેં ફરોખત કરકે કીમત દીની કામોં પર ખર્ચ કર દી.

હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) ને એક મુશ્તબહા લુકમા એક મર્તબા ગલતીસે ખા લિયા. બાર-બાર પાની પી - પી કર કે કી કે વો નાજાઈઝ લુકમા બદનકા જુજવ ન બન જાએ. બહોતસે વાકિઆત ઈન હઝરાતકે અપને રિસાલે 'હિકાયાતે સહાબા'મેં લિખ ચૂકા હું. એસી હાલતમેં ઈન હઝરાતકો અગર ઈસપર રશક હો કે બનૂ ઈસ્તાઈલકે ગુનાહોંકા કફકારા ઉંનકો મા'લૂમ હો જાતા થા ઓર ઈસે ગુનાહ ઝાઈલ હો જાતા થા, બે'અહલ નહીં. હમ ના એહલોંકા જેહન ભી યહાં તક નહીં પહોંચતાં કે ગુનાહ ઈસ કદર સખ્ત ચીઝ હે, ગરઝ ઈન હઝરાતકે ઈસ રશકપર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને અપને લુત્ફ વ કરમ ઓર અપને મેહબૂબ સયિદુલ મુર્સલીન (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઉમ્મત પર ફઝલ વ ઇન્આમકી વજહસે યે આપતે શરીફા નાઝિલ ફરમાઈ કે એસે નેક કામોંકી તરફ દોડો, જિનસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી મઝિફરત મયસસર હો જાએ.

હઝરત સઈદ બિન ઝુબેર (રદી.) ઈસ આપતે શરીફાકી તફસીરમેં ફરમાતે હું કે નેક આ'માલકે ઝરિયેસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી મઝિફરતકી તરફ સબકત કરો ઓર એસી જન્નતકી તરફ સબકત કરો જિસકી વુસઅત ઇતની હે કે સાતોં આસમાનકે બરાબર એક દૂસરેકે સાથ જોડ દિએ જાએ જૈસાકે એક કપડા દૂસરેકે સાથ જોડ દિયા જાતા હે ઓર ઈસી તરહ સાતોં ઝમીન એક દૂસરેકે સાથ જોડ દી જાએ તો જન્નતકી વુસ્અત ઉંનકે બરાબર હોગી.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે ભી યેહી નકલ કિયા ગયા કે સાતોં આસમાન ઓર સાતોં ઝમીનેં એક - દૂસરેકે બરાબર જોડ દી જાએ તો જન્નતકી ચોડાઈ ઉંનકે બરાબર હોગી.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કે ગુલામ હઝરત કુરૈબ (રદી.) ફરમાતે હું કે મુજે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને તોરાતકે એક આલિમકે પાસ ભેજા ઓર ઉંનકી કિતાબોંસે જન્નતકી વુસ્અતકા હાલ દર્ખાફત કિયા, ઉંહોને હઝરત મૂસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ) કે સહીફે નિકાલે ઓર ઉંનકો દેખકર બતાયા કે

જન્મતકી ચીડાઈ ઇતની હે કે સાતો આસમાન ઓર સાતો ઝમીન એક-દૂસરેકે સાથ જોડ દી જાએ તોભી ઉસકે બરાબર હો, યે તો ચીડાઈ હે ઓર ઉસકી લખાઈકા હાલ અલ્લાહ હીકો મા'લૂમ હે.

હઝરત અનસ (રદી.) કરમાતે હું કે જંગે બદરમે હુજૂર (સ.અ.વ.) ને કરમાયા કે લોગો ! એસી જન્મતકી તરફ બખ્ષો જિસકી ચીડાઈ સારે આસમાન ઓર ઝમીન હે.

હઝરત ઉમૈર બિન હમ્મામ અન્સારી (રદી.) ને (તાફ્ટુબસે) અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! એસી જન્મત જિસકી ચીડાઈ ઇતની ક્રિયાદા હે ? હુજૂર (સ.અ.વ.) ને કરમાયા, બેશક ! હઝરત ઉમૈર (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, વાહ ! વાહ !! યા રસૂલલ્લાહ ! ખુદાકી કસમ ! મેં ઉસમેં દાખિલ હોને વાલોમેં ઝરર હૂંગા. હુજૂર (સ.અ.વ.) ને કરમાયા, હાં, હાં. તુમ ઉસમેં જાનેવાલોમેં હો. ઉસકે બાદ હઝરત ઉમૈર (રદી.) ને ચંદ ખજૂરે ઊંટકે હોદજમેંસે નિકાલકર ખાના શુર કી (કે લડનેકી તાક્ત પેદા હો) ફિર કેહને લગે કે ઇન ખજૂરોકે ખા ચુકનેકા ઇન્તિઝાર તો બડી લખી જિન્દગી હે, યે કેહકર ઉનકો ફેંકકર લડાઈકી જગહ ચલ દિએ ઓર લડતે-લડતે શહીદ હો ગએ.

(દુર્ મન્સુર)

ઇસ આયતે શરીફમે મો'મિનીનકી એક ખાસ મદ્દહ ઓર તા'રીફ યેભી ઝિકર કી ગઈ કે ગુસ્સેકો પીનેવાલે ઓર લોગોંકો મા'ફ કરનેવાલે, યે બડી ઉંચી ઓર ખાસ સિકત હે.

ઉલમાને લિખ્ના હે કે જબ તેરે ભાઈસે લગ્નિઝા હો જાએ તો તૂ ઉસકે લિએ સત્તર ઉજર પેદા કર ઓર ફિર અપને દિલકો સમગ્ર કે ઉસકે પાસ ઇતને ઉઝર હું ઓર જબ તેરા દિલ ઉનકો કુબૂલ ન કરે તો બજાએ ઉસ શખ્સકે અપને દિલકો મલામત કર કે તુઝમેં કિસ કદર કસાવત ઓર સખ્તી હે કે તેરા ભાઈ સત્તર ઉઝર કર રહા હે ઓર તૂ ઉનકો કુબૂલ નહીં કરતા ઓર અગર તેરા ભાઈ કોઈ ઉઝર કરે તો ઉસકો કુબૂલ કર, ઇસ લિએ કે હુજૂર (સ.અ.વ.) કા ઈર્શાદ હે કે જિસ શખ્સકે પાસ કોઈ ઉજર કરે ઓર વો કુબૂલ ન કરે તો ઉસપર ઇતના ગુનાહ હોતા હે, જિતના ચુંગીકે મુહર્રિર કો. હુજૂર (સલ્લ.) ને મો'મિનકી યે સિકત બતાઈ હે કે જલ્દી ગુસ્સા આ જાએ ઓર જલ્દી હી ઝાઈલ હો જાએ. યે નહીં કરમાયા કે ગુસ્સા ન આતા હો. બલકે યે કરમાયા કે જલ્દી ઝાઈલ હો જાતા હો.

ઇમામ શાફઈ (રહ.)કા ઈર્શાદ હે કે જિસકો ગુસ્સેકી ખાત પર ગુસ્સા ન આએ, યે ગયા હે ઓર જો રાઝી કરને પર રાઝી ન હો, વો શૈતાન હે. ઇસીલિએ હક તઆલા જલ્લ શાનુહુને ગુસ્સેકો પીનેવાલે કરમાયા. યે નહીં કરમાયા કે ઇનકો ગુસ્સા ન આતા હો.

(એહયા)

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે જો શપ્ત એસી હાલતમેં ગુસ્સેકો પી લે કે ઉસકો પૂરા કરને પર કાદિર હો તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો અખ્ત ઓર ઈમાનસે ભરપૂર કરતે હૈ. (દુર્ મન્સુર) યા'ની મજબૂરીકા નામ સબર તો હર જગહ હોતા હે, કમાલ યે હે કે કુદરતકે બાવજૂદ સબર કરે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે આદમી ગુસ્સેકા ઘૂંટ પી ગલે, ઈસે કિયાદા પસંદીદા કોઈ ઘૂંટ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે નઝદીક નહીં હે. જો ઈસ ઘૂંટકો પી લે, હક તઆલા જલ્લ શાનુહુ ઉસકે બાતિનકો ઈમાનસે ભર દેતે હૈ.

એક ઓર હદીસમેં હે, જો શપ્ત કુદરતકે બાવજૂદ ગુસ્સા પી જાએ, અલ્લાહ તઆલા કિયામતમેં સારી મખ્લૂકકે સામને ઉસકો બુલાકર ફરમાએગેકે જિસ હરકો દિલ યાહે, ઈન્તિખાબ કર લે.

હુજૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હે કે બહાદુર વો નહીં હે જો દૂસરોંકો પછાડ દે, બહાદુર વો હે જો ગુસ્સેમેં અપને ઉપર કાબૂ પા લે.

હજરત અલી બિન ઈમામ હુસેન (રદી.) કી એક બાંદી ઉનકો, વુઝૂ કરા રહી થી કે હોટા હાથસે ગિરા, જિસે ઉનકા મુંહ જખ્મી હો ગયા. ઉન્હોંને તેજ નિગાહસે બાંદીકો દેખા. વો કેહને લગી, અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ હે, વલ્ કાઝિમીનલ્લૈઝ હજરત અલી (રદી.) ને ફરમાયા મેંને અપના ગુસ્સા પી લિયા. ઉસને ફિર પચ્છા, વલ્આફી ન- અનિન્નાસિ આપને ફરમાયા, તુએ અલ્લાહ તઆલા મા'ફ કરે. ઉસને પચ્છા, મુહિબ્બુલ્ મુહસિનીન. આપને ફરમાયા, તૂ આઝાદ હે.

(દુર્ મન્સુર)

એક મર્તબા એક મેહમાન કે લિએ ઉનકા ગુલામ ગરમ-ગરમ ગોશ્તકા પ્યાલા ભરા હુઆ લા રહા થા. વો ઉનકે છોટે બચ્ચેકે સર પર ગિર ગયા. વો મર ગયા. આપને ગુલામસે ફરમાયા કે તૂ આઝાદ હે ઓર પુદ બચ્ચેકી તજહીઝ વ તકફીનમેં લગ ગએ.

(રોઝ)

આયત-૩૩

બસ ઈમાન વાલે તો વો લોગ હોતે હૈ કે જબ ઉન્કે સામને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઝિકર આ જાએ તો ઉસકી અઝમતકે ખ્યાલસે ઉન્કે દિલ ડર જાએ ઓર જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી આયતેં ઉન્કે સામને તિલાવત કી જાતી હૈ તો વો ઉન્કે ઈમાનકો કિયાદા મજબૂત કર દેતી હૈ ઓર વો લોગ અપને રખ હી પર તવકકુલ કરતે હૈ ઓર

(૧૩) اٰمَنَ الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ
اِذَا ذَكَرَ اللّٰهَ وَجِلَّتْ قُلُوْبُهُمْ
وَ اِذَا سَلَّيْتُ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهُ
قَالَ تَهُمُ اٰيٰمَاتٌ وَّ عَلٰى
رُءُوسِهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ۝ الَّذِيْنَ
يُقِيمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَ مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ

નમાઝકો કાયમ કરતે હું, ઓર જો કુછ હમને ઉનકો દિયા હે, ઉસમેંસે અલ્લાહકે વાસ્તે ખર્ચ કરતે હું, બસ યેહી હું સચ્ચે ઇમાન વાલે. ઉનકે લિએ બડે બડે દરજે હું ઉનકે રબકે પાસ ઓર ઉનકે લિએ મગફેરત હે ઓર ઉનકે લિએ ઇંજાતકી રોઝી હે. - સૂરએ અનફાલ રુકુઅ-૧

يَتَّقُونَ ۚ اُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ
حَقًّا ۚ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَمَغْفِرَةٌ ۚ وَزِدَّتْ كَرِيمٌ ۚ
(انفال ۱)

કોચી — હજરત અબુ દરદા (રદી.) ફરમાતે હું કે દિલકા ડર જાના એસા હોતા હે જેસેકે ખજૂરકે ખુશક પત્તોમેં આગ લગ જાના. ઇસકે બાદ અપને શાગિર્દ શહર બિન હોશબ (રદી.) કો ખિતાબ કરકે ફરમાતે હું કે અય શહર ! તુમ બદનકી કપકપી નહીં જાનતે ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, જાનતા હું. ફરમાયા, ઉસ વક્ત દુઆ કિયા કરો. ઉસ વક્તકી દુઆ કુબૂલ હોતી હે.

હજરત સાબિત બનાની (રદી.) ફરમાતે હું કે એક બુઝુર્ગને ફરમાયા કે મુઝે મા'લુમ હો જાતા હે કે મેરી કોન સી દુઆ કુબૂલ હુઈ ઓર કોન સી નહીં હુઈ. લોગોંને અર્ઝ કિયા કે યે કિસ તરહ મા'લુમ હો જાતા હે, ફરમાયા કે જિસ વક્ત મેરે બદન પર કપકપી આ જાએ ઓર દિલ ખોફઝદાહ હો જાએ ઓર આંખોંસે આંસૂ બેહને લગે, ઉસ વક્તકી દુઆ મકબૂલ હોતી હે.

હજરત સદી (રદી.) ફરમાતે હું કે જબ ઉનકે સામને અલ્લાહકા ઝિકર આ જાએકા મતલબ યે હે કે કોઈ શખ્સ કિસી પર જૂલ્મકા ઇરાદા કરે યા કિસી ઓર ગુનાહકા કસ્ટ કરે ઓર ઉસે કહા જાએ કે અલ્લાહસે ડરે, તો ઉસકે દિલમેં અલ્લાહકા ખોફ પેદા હો જાએ.

હારિસ બિન માલિક અન્સારી (રદી.) એક સહાબી હું. એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર થે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત ફરમાયા, હારિસ ! કયા હાલ હે ? અર્ઝ કિયા ગયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેં બેશક સચ્ચા મો'મિન બન ગયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે સોચકર કહો, કયા કેહતે હો, હર ચીઝ એક હકીકત હોતી હે, તુમ્હારે ઇમાનકી કયા હકીકત હે. (યા'ની તુમને કિસ ખાતકી વજહસે યે તે કર લિયા કે મેં સચ્ચા મો'મીન બન ગયા) અર્ઝ કિયા કે મેંને અપને નફસકો દુનિયાસે ફેર લિયા, રાતકો જાગતા હું, દિનકો ખ્યાસા રેહતા હું. (યા'ની રોઝા રખતા હું) ઓર જન્મતવાલોંકી આપસકી મુલાકાતોંકા મંઝર મેરી આંખોંકે સામને રેહતા હે ઓર જહન્મવાલોંકે શો'ર વ શગબ ઓર વાવેલાકા નઝરા ત્વી આંખોંકે સામને હે. (યા'ની દોઝખ-જન્મત તસવ્વુર હરે વક્ત રેહતા હે) હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, હારિસ ! બેશક તુમને દુનિયાસે અપને નફસકો ફેર લિયા. ઉસકો મજબૂત પકડે

રહો. ત્રીન મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) ને યેહી ફરમાયા (દુર મન્સુર) ઓર ખાહિર બાત હે કે જિસ શખ્સકે સામને હર વકત દોઝખ ઓર જન્મતકા મંઝર રહેગા, વો દુનિયામે કહાં ફંસ સકતા હે ?

આયાત ૧૪. ઓર જો કુછ તુમ અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરોગે, ઉસકા સવાબ તુમકો પૂરા પૂરા દિયા જાએગા ઓર તુમપર કિસી કિસ્મકા ગુલ્મ ન કિયા જાએગા.

- સૂરએ અનકાલ રુકુઅ-૮

કાયદા -- જિન આયાત ઓર અહાદીસમે સવાબ બખ્ષાકર મિલનેકા બયાન હે, વો ઈસકે મનાફી નહીં હૈ, ઈસકા મતલબ યે હે કે ઈન આ'માલમે કિસી કિસ્મકી કમી નહીં હોગી, બાકી સવાબકી મિકદાર ક્યા હોગી. વો મોકેકી ઝરૂરત, ખર્ચ કરનેવાલેકી નીચ્ચત ઓર હાલાતકે એ'તબારસે જિતની ભી બખ્ષ જાએ, યે તો આખિરતકે એ'તબારસે હે ઓર બસા ઓકાત દુનિયામે ભી ઉસકા પૂરા બદલા મિલતા હે જેસા કે દૂસરી આયાત ઓર અહાદીસમે ભી ઈસકી તા'ઈદ હોતી હે જેસાકે આયાતકે ઝેલમે નં. ૨૦ પર ઓર અહાદીસકે ઝેલમે નં. ૮ પર આ રહા હે ઓર ઈસ લિહાઝસે અગર ઈસ આયતે શરીકામે ઈસ તરફ ઈશારા હો તો બઈદ નહીં.

આયાત ૧૫. જો મેરે ખાસ ઈમાનવાલે બન્દે હૈ, ઉનસે કેહ દિજિએ કે વો નમાઝકો કાયમ રખ્ખમે ઓર હમારે દિએ હુએ રિઝકસે ખર્ચ કરતે રહે, પોશીદા તોરસે ભી ઓર એલાનીયા ભી, એસે દિનકે આનેસે પેહલે, જિસમે ન ખરીદ વ ફરોખ્ત હોગી, ન દોસ્તી હોગી.

- સૂરએ ઇબ્રાહીમ રુકુઅ-૫

કાયદા -- પોશીદા તોરસે ભી ઓર એલાનીયા ભી યા'ની જિસ વકત જિસ કિસ્મકા સદકા મુનાસિબ હો કે હાલતકે એતબારસે દોનો કિસ્મોકી સુઝરત હોતી હે ઓર હો સકતા હે કે મતલબ યે હો કે ફર્જ સદકાત ભી જિનકા એલાનીયા અદા કરના ઓલા હે ઓર નવાકિલ ભી, જિનકા ઇખ્ફા ઓલા હે, જેસા કે આયતે શરીફા નં. ૯મે ગુઝરા ઓર ઉસ દિનસે મુરાદ કિયામતકા દિન હે જેસાકે આયતે શરીફા નં. ૬મે ગુઝરા ઓર નમાઝકો કાયમ રખના સબસે પેહલી આયતે શરીફામે ગુઝર ચુકા હે.

(૧૪) وَمَا تَنْفَقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (انفال ૬)

(૧૫) قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا يَبْعُغُ فِيهِمُ وَالْخَلْلُ (ابراهيم ૯)

હઝરત જાબિર (રદી.) કરમાતે હું કે એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ખુબ પબ્લા, ઉસમેં કરમાયા, હોગો ! મરનેસે પેહલે - પેહલે તોબા કર હો ! (એસા ન હો કે મીત આ જાએ ઓર તોબા રેહ જાએ) ઓર મશામિલકી કસરતસે પેહલે - પેહલે નેક આ'માલ કર હો, (એસા ન હો કે ફિર મશગલોંકી કસરતસે વક્ત ન મિલે) ઓર અપના ઓર અપને રબકા તમલ્લુક મઝબૂત કર હો, ઉસકી યાદકી કસરતકે સાથ ઓર માખી ઓર એલાનિયા સદેકેકી કસરતકે ઝરિયેસે કે ઈસકી વજહસે તુમ્હે ડિઝક ભી દિયા જાએગા, તુમ્હારી મદદ ભી હોગી, તુમ્હારી શિકસ્તાહાલી ભી દૂર હોગી. (તર્ગીબ)

આયત ૩૨

આપ

ખુશખબરી દીજિએ ઉન આજિઝી કરનેવાલે મુસલમાનોંકો, જો એસે હું કે જબ ઉનકે સામને અલ્લાહકા ઝિકર કિયા જાતા હે, તો ઉનકે દિલ ડર જાતે હું ઓર જો મુસીબતે ઉનપર પડતી હું, ઉનપર સબર કરતે હું ઓર નમાઝકો કાયમ રખનેવાલે હું ઓર જો હમને ઉનકો દિયા હે, ઉસે ખર્ચ કરતે હું.

- સૂરએ હજ રુકુઅ-પ

(૧૫) **وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا هَذَا الَّذِي كُنَّا نَعْتَقُ**
وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا آصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ
(૨૬૬) ૦

કાયદા - મુખ્બિતીન કિસ્કા તર્જુમા આજિઝી કરનેવાલોંકા લિખ્યા ગયા હે, ઈસકે તર્જુમેમેં ઉલમાકે કઈ કોલ હું, ઈસકા અસલ તર્જુમા પસ્તીકી તરફ જાનેવાલોંકા હે. બા'ઝ ઉલમાને ઈસકા તર્જુમા એહકામે ઇલાહીયાકે સામને ગરદન ઝુકા દેનેવાલોંકા કિયા હે કે વોભી ગરદનકો નીચેકી તરફ લે જાતે હું.

બા'ઝને તવાઝો કરનેવાલોંકા કિયા હે કે વો તો ગરદન ઝુકાનેવાલે હર વક્ત હી હું.

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) ને ઈસકા તર્જુમા મુન્નઈન હોગોંસે કિયા હે.

હઝરત અબ્ર બિન ઓસ (રદી.) કરમાતે હું કે મુખ્બિતીન વો લોગ હું, જો કિસ્મી પર ઝુલ્મ ન કરે ઓર અગર ઉનપર ઝુલ્મ કિયા જાએ તો વો બદલા ન લે.

ઝહ્હાક (રહ.) કેહતે હું મુખ્બિતીન મુતવાઝેઅ લોગ હું.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) સે ઝિકર કિયા ગયા કે વો જબ હઝરત રબીઅ બિન ખુસૈમ (રદી.)કો દેખતે તો કરમાતે કે તુમ્હે દેખતા હું તો મુજે મુખ્બિતીન યાદ આ જાતે હું.

આયત ૩૩

ઓર જો લોગ

(અલ્લાહકી રાહમે) દેતે હું, જો કુછ દેતે

(૧૬) **وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مِمَّا آتَاوْا**

હું ઓર ઉપર ત્વી ઉનકે દિલ ઈસે ડરતે
રેહતે હું કે વો અલ્લાહકે પાસ જાનેવાલે
હું. પેહી લોગ હું જો નેકીયોંમે હોડનેવાલે
હું ઓર પેહી હું વો લોગ જો નેકીયોંકી
તરફ સમ્મત કરનેવાલે હું.

وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَّةٌ أَتَمُّ إِلَىٰ رَحْمَةِ
الرَّحْمَنِ ۚ أَوْ تَكُنَّ سَارِعَاتٍ فِي
الْخَيْرَاتِ ۚ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

(મુસ્લિમ ૧૪૮)

- સૂરએ મુ'મેનુન રુકુઅ - ૪

— યા'ની બાવજૂદ અલ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરનેકે ઈસે ડરતે રેહતે
હું કે દેખિએ અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુકે વહાં ઈન નેકીયોંકા કયા હરર હો, કુબૂલ હોતી
હું યા નહીં. યે હક તઆલા જલ્લ સાનુહુકી આમત અજમત ઓર ઉલૂલે મર્તબા
(ઉંચા હર્જા) કી વજહસે હે. જો શખ્સ કિતના ઉંચે મર્તબેકા હોતા હે, ઉતના હી
ઉસકો ખીક માલિખ હોતા હે, બિલખુસુસ ઉસ શખ્સકે લિએ કિસકે દિલમેં વાકઈ
અજમત હો, નીજા વો ઈસે ત્વી ડરતે રેહતે હું કે ઉસકે ખર્ચ કરનેમેં નીખ્યત ત્વી
હમારી ખાલિસ હે યા નહીં. બસા ઓકાત નફસ ઓર શીતાનકે મકરકી વજહસે
આદમી કિસી ખીજકો નેકી સમજતા રેહતા હે ઓર વો નેકી નહીં હોતી, જૈસાકે
સૂરએ કહકે આખિરી રુકુઅમેં ઈર્શાદ હે -

قُلْ مَنْ تَتَّبِعُوا لِلْخَيْرَاتِ إِنَّا أَنَا بِرَبِّكُمْ فَاعْلَمُوا
وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

‘આપ કેહ દીજિએ કે હમ તુમકો એસે આદમી બતાએ જો આ'માલકે
એ'તબારસે સબસે ઝિયાદા ખસારેવાલે હું. યે વો લોગ હું જિન્કી કોશિશોં દુનિયામેં
મઈ ગુઝરી હો મઈ ઓર વો યે સમજતે હું કે હમ અચ્છે કામ કર રહે હું.’

હજરત હસન બસરી (રહ.) ફરમાતે હું કે મો'મિન નેકીયાં કરકે ડરતા
હે ઓર મુનાફિક મુરાઈયાં કરકે બે-ખીક હોતા હે. ‘કજાઈલે હજ'મેં મુતઅદિદ
વાકેઆત ઈસ કિસ્મકે ઝિકર હો ચુકે હું કે જિનકે દિલોંમેં હક તઆલા સાનુહુકી
અજમત ઓર જલાલ કામિલ દરજેકા હોતા હે, વો મુબાનસે લબ્બકે કેહતે હુએ ઈસે
ડરતે હું કે કહીં યે મદૂદ ન હો જાએ. હજરત આઈશા (રદી.) કેહતી હું, ‘યા
રસૂલલ્લાહ ! વલ્લાહી ન- યુઅતૂન (આપત) યે આપતે શરીફા ઉન લોગોંકે બારમેં
હે કે એક આદમી ઓરી કરતા હે, ઝિયા કરતા હે, શરાબ પીતા હે ઓર દૂસરે
મુનાહ કરતા હે ઓર ઈસ બાતસે ડરતા હે કે ઉસકો અલ્લાહકી તરફ રૂખૂઅ કરના
હે’ (યા'ની ઉસકો અપને મુનાહોંકી વજહસે હક તઆલા જલ્લ સાનુહુકે હુઝૂરમેં
પેશ હોનેકા ડર હોતા હે કે વહાં જાકર કયા મુંહ દિખાએગા) હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ ફરમાયા, નહીં બલ્કે યે વો લોગ હું કે

એક આદમી રોજા રખતા હે, સદકા દેતા હે, નમાઝ પઞ્હતા હે ઓર વો ઇસકે બાવજૂદ ઇસ્સે ડરતા હે કે વો કુબૂલ ન હો.

દૂસરી હદીસમ્મં હે, હઝરત આઈશા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે વો લોગ હૈ જો ખતાઅે કરતે હૈ, ગુનાહ કરતે હૈ ઓર વો ડરતે હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, નહીં, બલ્કે વો લોગ હૈ, જો નમાઝ પઞ્હતે હૈ, રોજે રખતે હૈ, સદકે દેતે હૈ ઓર ઉનકે દિલ ડરતે રેહતે હૈ.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે વો લોગ આ'માલ કરતે હૈ, ડરતે હુએ.

સઈદ બિન જુબૈર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે વો સદકાત દેતે હૈ ઓર કિયામતમ્મં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સામને ખડે હોનેસે ઓર હિસાબકી સખ્તીસે ડરતે હૈ.

હઝરત હસન બસરી (રહ.) સે નકલ કિયા ગયા કે યે વો લોગ હૈ જો નેક અમલ કરતે હૈ ઓર ઇસ્સે ડરતે હૈ કે કહીં ઉન આ'માલકી વજહસે ભી અઝાબસે નજાત ન મિલે. (હુર્ઈ મન્સૂર) હઝરત ઝૈનુલ આબિદીન અલી બિન હુસૈન (રદી.) જબ વુજૂ કરતે તો ચેહરેકા રંગ ઝર્દ હો જાતા ઓર જબ નમાઝકો ખડે હોતે તો બદન પર કપકપી આ જાતી, કિસીને ઇસકી વજહ પૂછી તો ઇર્શાદ ફરમાયા, જાનતે ભી હો, કિસકે સામને ખડા હોતા હું. (રોજ) 'ફઝાઈલે નમાઝ'મ્મં મુતઅદ્દિદ વાકિઆત ઇસ કિસ્મકે ઝિકર કિએ ગએ ઓર 'હિકાયાતે સહાબા'કા એક બાબ મુસ્તકિલ અલ્લાહ તઆલા જલ્લ શાનુહુકે ડરનેવાલોકે બયાનમ્મં હે.

આયત-૧૮. ઓર જો લોગ તુમમ્મં (દીનકે એ'તબારસે) બુઝુર્ગીવાલે (ઓર દુનિયાકે એ'તબારસે) વુસઅતવાલે હૈ, વો ઇસ બાતકી કસમ ન ખાઅેકે વો એહલે કરાબતકો ઓર મસાકીનકો ઓર અલ્લાહકી રાહમ્મં હિજરત કરનેવાલોકો ન દેંગે ઓર ઉનકો યે ચાહિએકે વો મા'ફ કર દે ઓર દરગુઝર કર દે, ક્યા તુમ યે નહીં ચાહતે કે અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારે કુસૂરોકી મા'ફ કર દે (પસ તુમ ભી અપને કુસૂરવારોકી મા'ફ કર દો). બેશક અલ્લાહ તઆલા ગફૂરુર્હીમ હે. સૂરએ નૂર રુકુઅ-૩

(૧૮) وَلَا يَأْكُلُ أُولُو الْفَضْلِ مِنْهُمْ
وَالشَّعْءَ أَنْ يَكُونُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَالْمُعْرِضِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَعَهُ وَلَيَعْقُوا
وَلَيُصْغَعُوا وَلَا يَحْسَبُونَ أَنَّ كَفَرَ اللَّهُ
لَكُمْ وَاللَّهُ عَفْوٌ رَحِيمٌ
(نور ૧૮)

અનુવાદ -- સન ૬ હિ.મ્મં ગઝવા બની મુસ્તલિકકે નામસે એક જિહાદ હુઆ હે, જિસમ્મં હઝરત આઈશા (રદી.) ભી હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ

વસલ્લમ) કે હમરાહ થી, ઉનકી સવારીકા ઊંટ અલાહિદા થા, ઉસપર હોદજ થા. યે અપને હોદજમે રેહતી થી. જખ યલનેકા વક્ત હોતા, ચંદ આદમી હોદજકો ઉઠાકર ઊંટ પર બાંધ દેતે, બહોત હલ્કા ફુલ્કા બદન થા, ઊઠાનેવાલોકો ઈસકા એહસાસ ભી ન હોતા થા કે ઈસમે કોઈ હે યા નહીં, ઈસલિએ કે જખ ચાર આદમી મિલકર હોદજકો ઊઠાએ, ઉસમે કમસિન હલકી-ફુલ્કી ઓરતસે વજનકા ક્યા પતા ચલ સકતા હે. હરબે મા'મૂલ એક મંઝિલ પર કાફિલા ઉતર હુઆ થા. જખ રવાનગીકા વક્ત હુઆ તો લોગોંને ઉન્કે હોદજકો બાંધ દિયા. યે ઉસ વક્ત ઈસ્તિન્જેકે લિએ તશરીફ હે ગઈ થી. વાપસ આઈ તો દેખાકે હાર નહીં હે જો પેહને હુઈ થી. યે ઉસકી તલાશ કરને ચલી ગઈ, પીછે કાફિલા રવાના હો ગયા. યે તન્હા ઉસ જંગલ-બયાબાનમે ખડી રેહ ગઈ. ઉન્હોંને ખયાલ કરમાયા કે રાસ્તેમે જખ હુઝૂર (સલ્લ.)કો મેરે ન હોનેકા ઈલ્મ હોગા તો આદમી તલાશ કરને ઈસી જગહ આએગા, વો વહી બેઠ ગઈ ઓર જખ નીંદકા ગલબા હુઆ તો સો ગઈ. અપને નેક આ'માલકી વજહસે તમાનિયતે કલ્મ તો હક તઆલા શાનુહુને ઈન સબ હઝરાતકો કમાલ દરજેકી અતા કરમા હી રખ્યા થી, આજકલકી કોઈ ઓરત હોતી તો તન્હા જંગલ બયાબાનમે રાતકો નીંદ આનેકા તો ઝિકર હી ક્યા, ખોફકી વજહસે રોકર ચિલ્લાકર સુબ્હ કર દેતી.

હઝરત સફવાન બિન મુઅત્તલ (રદીયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) એક બુઝુર્ગ સહાબી હે, જો કાફિલેકે પીછે ઈસ લિએ રહા કરતે કે રાસ્તેમે ગિરી પડી ચીઝકી ખબર રખ્યા કરે. વો સુબ્હકે વક્ત જખ ઉસ જગહ પહોંચે તો એક આદમીકો પડે દેખા ઓર ચૂંકે પરદેકે નાઝિલ હોનેસે પેહલે હઝરત આઈશા (રદી.) કો દેખા થા, ઈસ લિએ ઉનકો પહાં પડા દેખકર પેહચાન લિયા ઓર ઝોરસે —

إِنَّا لَنَرَاكَ إِنَّا إِلَهِكَ جُؤُنُوتَ

ઈસા લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલેહિ રાજિબિન. પછા. ઉનકી આવાઝસે ઈનકી આંખ ખુલી ઓર મુંહ ઠાંક લિયા. ઉન્હોંને અપના ઊંટ બિઠાયા. યે ઉસપર સવાર હો ગઈ ઓર વો ઉટકી નકેલ પકડકર હે ગએ ઓર કાફિલેમે પહોંચા દિયા.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમઇ જો મુનાફિકોંકા સરદાર ઓર મુસલમાનોંકા સખ્ત દુશ્મન થા, ઉસકો તોહમત લગાનેકા મોકા મિલ ગયા ઓર ખૂબ ઈસકી શોહરત કી. ઉસકે સાથ બા'ઝ ભોલે મુસલમાન ભી ઈસ તઝિકરેમે શામિલ હો ગએ ઓર અલ્લાહકી કુદરત ઓર શાનકે એક માહ તક યે ઝિકર, તઝકરે હોતે રહે. લોગોંમે કસરતસે ઈસ વાકીએકા ચર્ચા હોતા રહા ઓર કોઈ વહી વગેરહ, હઝરત આઈશા (રદી.) કી બચા'તકી નાઝિલ ન હુઈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર મુસલમાનોંકો ઈસ હાદસેકા સખ્ત સદમા થા ઓર કિતના ભી સદમા હોના

ચાહિએ થા, વો જાહિર હે. હુજૂર (સલ્લ.) મરદોસે ઓર ઓરતોસે ઇસ બારેમે મશિવરા કરમાતે થે, એહવાલકી તહકીક કરમાતે થે, મુગર યક્સૂઈકી કોઈ ભી સૂરત ન હોતી. એક માહકે બાદ સૂરએ નૂરકા એક મુસ્તકિલ રૂકૂઅ કુરઆન પાકમે હજરત આઈશા (રદી.) કી બરાઅત નાઝિલ હુઆ ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે ઉન લોગો પર સખ્ત ઇત્તાબ હુઆ, જિન્હોને બે-દલીલ, બે સબૂત ઇસ તોહમતકો શા'યા કિયા થા. ઇસ વાકિયાકો શોહરત દેનેવાલોમે હજરત મિસ્તહ (રદી.) એક સહાબી ભી થે, જો હજરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કે રિસ્તેદાર થે ઓર હજરત અબૂબકર (રદી.) ઉનકી ખબરગીરી ઓર ઇઆનત કરમાયા કરતે થે. ઇસ તોહમતકે કિસ્સેમે ઉનકી શિકતસે હજરત અબૂબકર (રદી.) કો રંજ હુઆ ઓર હોના ભી ચાહિએ થા કે ઉન્હોને અમને હોકર બે તહકીક બાતકો ફેલાયા. ઇસ રંજમે હજરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) ને કસમ ખા લી કે મિસ્તહ (રદી.) કી ઇઆનત ન કરેગે. ઇસપર થે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ જો ઉપર લિખ્તી ગઈ. રિવાયાતસે મા'લૂમ હોતા હે કે હજરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કે અલાવા બા'જ દૂસરે સહાબા (રદી.)ને એસે લોગોકી ઇઆનતસે હાથ ખીંચ લિયા થા, જિન્હોને ઇસ તોહમતકે વાકિએમે ઝિયાદા હિસ્સા લિયા થા.

હજરત આઈશા (રદી.) કરમાતી હૈ કે મિસ્તહ (રદી.) ને ઇસમે બહોત ઝિયાદા હિસ્સા લિયા ઓર હજરત અબૂબકર (રદી.) કે રિસ્તેદાર થે, ઉન્હોંકી પરવરિશમે રહેતે થે. જબ બરા'ત નાઝિલ હુઈ તો હજરત અબૂબકર (રદી.) ને કસમ ખા લી કે ઇન પર ખર્ચ ન કરેગે, ઇસપર થે આયત 'વ લા યાતલે' નાઝિલ હુઈ ઓર આયતે શરીફાકે નાઝિલ હોનેકે બાદ હજરત અબૂબકર (રદી.) ને ઉનકો અપની પરવરિશમે ફિર લે લિયા.

એક દૂસરી હદીસમે હે કે ઇસ આયતે શરીફાકે બાદ હજરત અબૂબકર (રદી.) ને જિતના પેહલેસે ખર્ચ કરતે થે, ઉસકો ઓર બખ્ષા દિયા.

એક ઓર હદીસમે હે કે દો યતીમ થે જો હજરત અબૂબકર (રદી.) કી પરવરિશમે થે, જિનમેસે એક મિસ્તહ (રદી.) થે. હજરત અબૂબકર (રદી.) ને દોનોંકા નકકા બંદ કરનેકી કસમ ખા લી થી.

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે સહાબા (રદી.)મે કઈ આદમી એસે થે, જિન્હોને હજરત આઈશા (રદી.) કે ઉપર બુહતાનમે હિસ્સા લિયા, જિસકી વજહસે બહોતસે સહાબા કિરામ (રદી.), જિનમે હજરત અબૂબકર (રદી.) ભી હૈ, એસે થે, જિન્હોને કસમ ખા લી કે જિન લોગોને ઇસ બુહતાનકી ઇશ્આઅતમે હિસ્સા લિયા, ઉનપર ખર્ચ ન કરેગે. ઇસપર થે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ કે બુઝુર્ગીવાલે ઓર નુસઅતવાલે હજરાત ઇસકી કસમ ન ખાઈ કે સિલારેહમી ન કરેગે ઓર જિસ

તરહ પેહલે ખર્ચ કરતે હે, ઉસી તરહ ખર્ચ ન કરંગે. (દુર મનુર) કિસ કદર મુજાહદ-એ અગ્રીમ હે કે એક શખ્સ કિસીકી બેટીકી આબરુદગીમેં જૂઠી બાર્તે કરતા કિરે ઓર ફિર વો ઉસકી ઇઆનત ઉસી તરહ કરે કિસ તરહ પેહલેસે કરતા થા, બલે ઉસે ભી ઇશંક કરે હે.

રાતકો ઉનકે પેહલૂ બિસ્તરોસે અલાહિદા રેહતે હું, ઇસ તરહ કે વો હોગ અપને રબકો (અજાબકે) ખોફસે ઓર (સવાબકી) ઉમ્મીદમેં પુકારતે રેહતે હું ઓર હમારી હી હુઇ ચીજોસે ખર્ચ કરતે હું, પસ કોઇ નહીં જાનતા કે એસે હોગોંકી આંખોંકી ઇંડકકા ક્યા ક્યા સામાન ખજાના-એ-એમમેં મોજૂદ હે. યે સબ બદલા હે ઉનકે નેક આ'માલકા.

- સુરએ સજદા રૂકૂઅ-ર

રાતકો ઉનકે પેહલૂ બિસ્તરોસે અલાહિદા રેહતે હું કે મુતઅલિલક ઉલમા-એ-તકસીરકે હો કીલ હું.

એક - યે કે ઇસ્સે મગિરબ ઓર ઇશાકા હરમિયાન મુરાદ હે. બહોતસે આસારસે ઇસકી તા'ઈદ હોતી હે. હજરત અનસ (રહી.) કરમાતે હું કે યે આપતે શરીફા હમારે બારેમેં નાજિલ હુઇ. હમ અન્સારકી જમાઅત મગિરબકી નમાઝ પઘ્લા: અપને ઘર વાપસ ન હોતે હે, ઇસ વક્ત તકકે હુઝૂર (સલ્લ.) કે સાથ ઇશાકી નમાઝ ન પઘ્લા હે. ઇસપર યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઇ.

એક ઓર રિવાયતમેં હજરત અનસ (રહી.) હીસે નકલ કિયા ગયા કે મુહાજિરીન સહાબા (રહી.) કી એક જમાઅતકા મા'મૂલ યે થા કે વો મગિરબકે બાદસે ઇશા તક નવાફિલ પઘ્લા કરતે, ઇસપર યે આપત નાજિલ હુઇ.

હજરત બિલાલ (રહી.) કરમાતે હું કે હમ હોગ મગિરબકે બાદ બેઠે રેહતે ઓર સહાબા (રહી.) કી એક જમાઅત મગિરબસે ઇશા તક નમાઝ પઘ્લાતી થી, ઇસપર યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઇ.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઇસા (રહી.) સે ભી પેહી નકલ કિયા ગયા કે અન્સારકી એક જમાઅત મગિરબસે ઇશા તક નવાફિલ પઘ્લાતી થી, ઇસપર યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઇ.

(૧૭) سَتَجَافِي جُنُوبَهُمْ عَنِ
الْمَصَاحِبِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوَّيًّا
طَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمُ لَعْنَةُ
قَرَرٍ أَكْثَرُ إِنَّا لَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
(سجده ۲۷)

દુસરા — કીલ્લે એ છે કે ઇસ્સે તલ્લુકાની નમાઝ મુરાદ છે. હજરત મઆઝ (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે ઇસ્સે રાતકા કિયામ મુરાદ છે. એક હદીસમેં મુજાહિદ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) અલયહિ વસલ્લમ) ને રાતકે કિયામકા ઝિકર કરમાયાં ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કી આંખોસે આંસુ જારી હો ગએ ઓર એ આવતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ.

હજરત અબુલકાસમ બિન મસઝિદ (રદી.) કરમાતે હૈં, તોરાતમેં લિખ્યા છે જિન લોગોંકે પેહલૂ રાતકો બિસ્તરોંસે દૂર રેહતે હૈં, ઉનકે લિએ હક તઆલા શાનુહુને એસી ચીઝેં તૈયાર કર રખી હૈં, જિનકો ન કિસી આંખને દેખા, ન કાનને સુના ઓર ન કિસી આદમીકે દિલ પર ઉનકા વસ્વસા ભી પૈદા હુઆ, ન ઉનકો કોઈ મુકર્રબ ફરિશ્તા જાતના હે, ન કોઈ નબી, રસૂલ, ઓર ઇસકા ઝિકર કુરઆન પાકી ઇસ આવતે શરીફામેં હે.

હજરત અબુ હુરયરહ (રદી.) ભી હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) અલયહિ વસલ્લમ) સે નકલ કરતે હૈં કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઇર્શાદ છે કે મૈને અપને નેક બન્દોંકે લિએ વો ચીઝેં તૈયાર કર રખી હૈં, જિનકો ન કિસી આંખને દેખા, ન કિસી કાનને સુના, ન કિસીકે દિલ પર ઉનકા વસ્વસા ગુઝરા.

રોઝુરિયાહીન વગેરહમેં સૈકડોં વાકિઆત એસો લોગોંકે મઝકૂર હૈં જો સારી રાત મોલાકી યાદમેં રો રોકર ગુઝર દેતે હે.

હજરત ઇમામ અબુ હનીફા (રહ.) કા ચાલીસ સાલ તક ઇશાકે વુજૂસે સુબ્હકી નમાઝ પઞ્હના એસી મા'રૂફ ચીઝ છે, જિસ્સે ઇન્કારકી ગુંજાઈશ નહીં ઓર માહે મુબારકમેં દો કુરઆન શરીફ રોઝાના એક દિનકા, એક રાતકા ખત્મ કરના ભી મા'રૂફ છે.

હજરત ઉસ્માન (રદી.)કા સારી રાત જાગના ઓર એક રકઅતમેં પૂરા કુરઆન શરીફ પઞ્હ લેના ભી મશહૂર વાકિઆ છે.

હજરત ઉમર (રદી.) બસા ઓકાત ઇશાકી નમાઝ પઞ્હકર ઘરમેં તશરીફ લે જાતે ઓર ઘર જાકર નમાઝ શુરૂ કર દેતે ઓર નમાઝ પઞ્હતે-પઞ્હતે સુબ્હ કર દેતે.

હજરત તમીમદારી (રદી.) મશહૂર સહાબી હૈં. એક રકઅતમેં તમામ કુરઆન શરીફ પઞ્હના ઓર કભી એક હી આયતકો સુબ્હ તક બાર બાર પઞ્હતે રેહના ઉનકા મા'મૂલ થા.

હજરત શાદ બિન ઓસ (રદી.) સોનેકે લિએ લેટતે ઓર ઉપર - ઉપર કરવંટે બદલકર એ કેહકર ખડે હો જાતે કે યા અલ્લાહ ! જહન્નમકે ખોફને મેરી નીંદ ઉઝા દી ઓર સુબ્હ તક નમાઝ પઞ્હતે રેહતે.

હજારત ઉમેર (રદી.) એક હજાર રકમત નકલ ઓર એક લાખ મર્તાબ તસ્લીહ રોજના પબ્લતે.

હજારત ઉવેસ કરની (રહ.) મશહૂર તાબિઈ હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ભી ઉનકી તા'રીફ કરમાઈ ઓર ઉનસે દુઆ કરાનેકી લોગોંકો તર્ગીબ દી. કિસી રાતકો કરમાતે કે આજકી રાત રૂકૂઅ કરનેકી હે ઓર સારી રાત રૂકૂઅમેં ગુઝર દેતે. કિસી રાત કરમાતે કે આજકી રાત સજદેકી હે ઓર સારી રાત સજદેમેં ગુઝર દેતે હે.

(ઇકામતુલ હજજ)

ગરજ ઇન હજારતકે વાકેઆત રાતભર માલિકકી યાદમેં મેહબૂબકી તડપમેં ગુઝર દેનેકે ઇતને કસીર હું કે ઉનકા એહાતા ના-મુઝિન હે. ચેહી હજારત હકીકતન ઇસ શેરકે મિસ્દાક હે -

હમારા કામ હે રાતોંકો રોના યાદે દિલબરમેં,
હમારી નીંદ હે મલ્કે ખ્યાલે યાર હો જાના.

કાશ હક તઆલા શાનુહૂ ઇન હજારતકે જજબાતકા જરા સા સા'યા ઇસ નાપાક પર ભી ડાલ દેતા.

આયત-૨૦.

આપ કેહ દીજિએ કે મેરા રબ અપને બંદોંમેંસે જિસકો ચાહે, રોજીકી વુસ્ત્રાત અતા કરતા હે ઓર જિસકો ચાહે, રોજીકી તંગી દેતા હે ઓર જો કુછ તુમ (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં) ખર્ચ કરોગે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકા બદલા અતા કરેગા ઓર વો સબસે બેહતર રોજી દેનેવાલા હે. - સૂરએ સબાઅ રૂકૂઅ - ૫

(૫૦) قُلْ إِنِّي بِبِسْطِ الرَّحْمَةِ
إِنِّي يَسْأَلُكُمْ عَنْ عِبَادِكُمْ وَيَقْدِرُ لَكُمْ
وَمَا أَنْفَعُكُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُمْ يَنْخَلِفُ
وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ
(سجدة ૫)

કાર્યદર્શન -- યા'ની તંગી ઓર ફરાખી અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી તરફસે હે, તુમહારે ખર્ચકો રોકનેમેં ફરાખી નહીં હોતી ઓર ખર્ચ ઝિયાદા કરનેસે તંગી નહીં હોતી, બલ્કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જો ખર્ચ ક્રિયા જાએ, ઉસકા બદલા આખિરતમેં તો મિલતા હી હે, દુનિયામેં ભી અકસર ઉસકા બદલા મિલતા હે.

એક હદીસમેં હે કે હજારત જિબ્રીલ (અલૈ.) ને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા યે ઇર્શાદ નકલ ક્રિયા, મેરે બન્દો ! મેંને તુમકો અપને ફજલસે અતા ક્રિયા ઓર તુમસે કર્જ માંગા, પસ જો શખ્સ મુઝે અપની ખુશી ઓર રજા વ રખતસે દેગા, મેં ઉસકા બદલ દુનિયામેં જલ્દી દૂંગા ઓર આખિરતમેં ઉસકે લિએ જખીરા બનાકર રખ્મૂંગા ઓર જો ખુશીસે ન દેગા, બલ્કે ઉસસે મેં અપની દી હુઈ ચીઝ જબરન વાપસ લે લુંગા ઓર વો ઉસપર સબર કરેગા ઓર સવાબકી ઉમ્મીદ રખેગા, ઇસકે

લિએ મેં અપની રહમત વાજિબ કર દુંગા ઔર ઇસકો હિદાયત પાકતા હોગાંમેં લિખુંગા ઔર ઇસકે લિએ અપને દીદારકો મુબાહ કર દુંગા. (કંઝ) કિસ કદર હક તઆલા સાનુહુકા એહસાન હે કે અપની ખુશીસે ન દેનેકી સૂરતમેં ભી અગર બન્દા જખસે લિએ જાનેમેં ભી સબર કર હે, તો ઇસકે લિએ ભી અજર કરમા દિયા, હાલાંકે જખ વો હક તઆલાકી અતા કી હુઈ ચીઝ ખુશીસે વાપસ નહીં કરતા, જખરન ઇસે લી જાતી હે, તો ફિર અજરકા કયા મતલબ, લેકિન હક તઆલા સાનુહુકે એહસાનાતકા કોઈ શુમાર હો સકતા હે.

હઝરત હસન કરમાતે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને ઇસ આપતે શરીફકે બારેમેં કરમાયા કે તુમ જો કુછ અપને એહલ વ અયાલ પર ખર્ચ કરો, બગેર ઇસરાફકે ઔર બગેર કંજૂસી કે, વો સબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં હે.

હઝરત જાબિર (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે નકલ કરતે હે કે આદમી જો કુછ શરઈ નકસમેં ખર્ચ કરે, અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુકે પહાં ઇસકા બદલ હે, બજુઝ ઇસકે કે જો તા'મીરમેં ખર્ચ ક્રિયા હો, યા મા'સિપતમેં.

હઝરત જાબિર (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે નકલ કરતે હે કે હર એહસાન સદકા હે ઔર જો કુછ આદમી અપને નકસ પર ઔર અપને એહલ વ અયાલ પર ખર્ચ કરે વો સદકા હે ઔર જો કુછ અપની આબરૂકી હિકાઝતમેં ખર્ચ કરે, વો સદકા હે ઔર મુસલમાન જો કુછ શરીઅતકે (મુવાફિક) ખર્ચ કરતા હે, અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુ ઇસકે બદલ કે જિમ્મેદાર હે, મગર વો ખર્ચા જો ગુનાહમેં હો, યા તા'મીરમેં.

હકીમ તિર્મિઝી (રહ.) ને હઝરત ઝુબેર (રહી.) સે એક મુકસ્સલ કિસ્સા નકલ ક્રિયા જો અહાદીસ કે જેલમેં નં. ૧૨ પર મુકસ્સલ આ રહા હે. અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને દુર્રે મંસૂરમેં ઇસકો હકીમ તિર્મિઝીકી રિવાયત સે મુકસ્સલ નકલ ક્રિયા હે, લેકિન ખુદ ઇન્હોને 'લઆલિલ મૂસ્નૂઅ'મેં ઇસકો બહોત મુખતસર તૌર પર ઇન્ને અદી (રહ.) કી રિવાયતસે મોઝૂઆત નકલ ક્રિયા હે.

હઝરત અબુહુરૈરહ (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇશાદ નકલ કરતે હે કે રોઝાના મુબહકો દો ફરિશતે હક તઆલા સાનુહુસે દુઆ કરતે હે. એક દુઆ કરતા હે, અય અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકો ઇસકા બદલ અતા કરમા. દૂસરા અર્ઝ કરતા હે, અય અલ્લાહ ! રોકકે રખનેવાલેકે માલકો હલાક કર. અહાદીસકે જેલમેં બે હદીસ નં. ૨ પર આ રહી હે. ઔર તજુર્બમેં ભી અકસર પેહી આયા હે કે જો હઝરાત સખાવત કરતે હે, અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુકે દરબારસે કુતુહાતકા દરવાઝા ઊંકે લિએ હર વક્ત ખુલા રેહતા હે ઔર જો હોગ કંજૂસીસે જોડ-જોડ કર રખતે હે, અકસર કોઈ સમાવી આફત, બીમારી, મુકદ્દમા, મોરી વગેરહ

એસી ચીજ પેશ આ જાતી છે, જિસ્સે બરસોંકી કમાઈ દિનીંમેં જા'યા હો જાતી છે ઓર અગર કિસીકે દૂસરે નેક આ'માલકી બરકતસે ઓર ઉસકી નેક નીધ્મતીસે ઉપર કોઈ એસા ખર્ચ નહીં પડતા, તો ના-લાયક ઓલાદ બાપકી મેહનતકો જો ઉસકી ઉમ્મીદકી કમાઈ થી, મહીનોંમેં બરબાદ કર દેતી છે.

હજરત અમ્મા ફરમાતી હૈં કે મુઝસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે ખૂબ ખર્ચ ક્રિયા કર ઓર ગિન-ગિનકર મત રખ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુઝે ભી ગિનકર અતા કરેગા ઓર જમા કરેકે મત રખ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુઝસે ભી જમા કરેકે રખને લગેગા. અતા કર જિતના તુઝસે હો સકે.

(મિશકાત, બુખારી, મુસ્લિમ)

એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હજરત બિલાલ (રદી.) કે પાસ તશરીફ લે ગએ. ઉનકે પાસ એક ઢેરી ખજૂરોંકી રખ્ખી થી. હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા, યે કયા છે ? ઉન્હોંને અર્ઝ ક્રિયા કે આઈન્દાકી ઝરૂરતકે લિએ રખ્ખ લિયા છે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે તુમ ઇસ્સે નહીં ડરતે કે ઇસકા પુવાં જહન્નમકી આગમેં દેખો. બિલાલ (રદી.) ખૂબ ખરચ કરો ઓર અર્શકે માલિકસે કમીકા ખોફ ન કરો. (મિશકાત) યહાં ઝરૂરતકે દરજેમેં ભી આઈન્દાકે લિએ ઝખીરા રખને પર ઈત્તાબ હે ઓર જહન્નમકા પુવાં દેખનેકી વઈદ છે. હજરત બિલાલ (રદી.) કે શા'યાને શાન યેહી ચીજ થી, ઇસલિએ કે યે ઉન આલી મર્તાબા લોગોંમેં હૈં, જિનકે લિએ હુઝૂર (સલ્લ.) ઇસકો મવારા ન ફરમા સકતે થે કે ઉનકો કલકા ફિકર હો ઓર ઉનકો અપને માલિક પર ઇસકા પૂરા વસૂક ન હો કે જિસને આજ દિયા, વો કલકો ભી દેગા. હર શખ્સકી એક શાન ઓર ઇસકા એક મરતબા હુઆ કરતા હે. 'હસનાતુલ અબ્રારિ સય્યિઆતુલ મુકર્બીન મશહૂર મફૂલા હે કે આમી નેક લોગોં કે લિએ જો ચીઝેં નેકિયાં હૈં, મુકર્બ લોગોંકી શાનમેં વો ભી કોતાહિયાં શુમાર હો જાતી હૈં. બહોતસે વાકિઆત ઇસકી નઝીરેં હૈં.

બહરહાલ માલ રખનેકે વાસ્તે હરગિઝ નહીં, જમા કરનેકી ચીજ બિલકુલ નહીં હે. યે સિર્ફ ખર્ચ કરને કે વાસ્તે પૈદા હુઆ હે, અપની જાત પર કમ સે કમ ઓર દૂસરોં પર ઝિયાદા સે ઝિયાદા ખર્ચ કરના ઇસકા ફાયદા હે, લેકિન યે બાત નિહાયત હી અહમ ઓર ઝરૂરી હે કે હક તઆલા શાનુહુકે યહાં સારા મદાર નીધ્મત હી પર હે. 'ઇન્નમલ અઝ્માલુ બિનનિધ્માત મશહૂર હદીસ હે કે આ'માલકા મદાર નિધ્મત હી પર હે. જહાં નેક નિધ્મતી હો મહેઝ અલ્લાહકે વાસ્તે ખર્ચ કરના હો, ચાહે અપને નફસ પર હો, ચાહે એહલ વ અયાલ પર, ચાહે અફરબા પર, ચાહે અખ્વાર પર, વો બરકાત વ સમરાત લાએ બગૈર નહીં રેહ સકતા ઓર જહાં બદ-નિધ્મત હી, શોહરત ઓર ઇઝત મક્સુદ હો, નેક નામી ઓર દૂસરી અગરાજ

મિલ અઈ હો, વહાં નેકી બરબાદ, ગુનાહ લાગિમ હો જાતા હે, વહાં બરકતકા સવાલ હી નહીં રેહતા.

જો લોગ કુરઆન પાકકી તિલાવત કરતે રેહતે હૈં ઓર નમાઝકો કાયમ રખતે હૈં ઓર જો કુછ હમને ઉનકો દિયા હે, ઉસમેંસે યોશીદા ઓર એલાનિયા ખર્ચ કરતે હૈં, વો એસી તિજારતકે ઉમ્મીદવાર હૈં, જિસમેં ઘાટા નહીં હે ઓર યે ઇસલિએ તા'કે હક તઆલા શાનુહુ ઉનકો ઉનકે આ'માલકી ઉજરતે ભી પૂરી-પૂરી અતા કરે ઓર ઇસકે અલાવા અપને ફઝલસે (બતોર ઇનામકે) ઓર જિયાદા અતા કરે. બેશક વો બડા બખ્શાનેવાલા, બડા કદરદાન હે.

- સૂરએ ફાતિર રૂકૂઅ - ૪

કિયાદા - હઝરત કતાદા (રદી.) ફરમાતે હૈં કે એસી તિજારતસે, જિસમેં ઘાટા નહીં, જમત મુરાદ હે, જો ન કભી બરબાદ હોગી, ન ખરાબ હોગ. ઓર અપને ફઝલસે જિયાદતીસે મુરાદ વો હે જિસકો (કુરઆન પાકમેં) 'વ લ દેના મજીદૂન સે તા'બીર કિયા હે. યે આયત જિસકી તરફ હઝરત કતાદા (રદી.) ને ઇશારા કિયા હે, સૂરએ કા'ફકી આયત હે, જિસમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઇર્શાદ હે -

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فَمَا زُلَّ بِنَا مَزِيدٌ

'ઇન (જમત વાલોં) કે લિએ જમતમેં હર વો ચીઝ મોજૂદ હોગી જિસકી યે ખ્વાહિશ કરેગે ઓર (ઉનકી ચાહી હુઇ ચીઝોંકે અલાવા) હમારે પાસ ઉનકે લિએ ઓર ભી જિયાદા'હે (જો હમ ઉનકો અતા કરેગે) ઓર ઇસકી તફસીરમેં અહાદીસમેં બહોત હી અજબ-અજબ ચીઝોં ઝિકર કી ગઈ, જો બડી તફસીલ તલબ હૈં ઓર ઇનમેં સબસે ઊંચી ચીઝ હક તઆલા શાનુહુકે રિઝાકા પરવાના હે. ઓર બાર-બારકી જિયારત જો ખુશકિસ્મત લોગોંકો નસીબ હોગી ઓર યે ઇતની બડી દોલત કેસી કમ મેહનત ચીઝોં પર મુરતબ હે, જિનમેં કોઈ મશક્કત ઉઠાની નહીં પડતી. અલ્લાહ તઆલાકી રાહમેં કસરતસે ખર્ચ કરના, નમાઝકો કાયમ રખના ઓર કુરઆન પાકકી તિલાવત કસરતસે કરના જો ખુદ દુનિયામેં ભી લાઝતકી ચીઝ હે. કુરઆન પાકકી કસરતકે ચંદ વાકિઆત અભી ગુઝર ચુકે હૈં ઓર કુછ વાકિઆત 'ફઝાઇલે કુરઆન'મેં ઝિકર કિએ ગએ, ઇનકો ગૌરસે દેખના ચાહિએ.

(۲۱) إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ
كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ
تِجَارَةً لَّنْ نَّبُورَهُ لِيُؤْتِيَهُمُ
أَجْرَهُمْ وَيزِيدَهُم مِّنْ فَضْلِهِ
إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ (فالرعد)

આયાત-૨૨

ઓર જિન

લોગોને અપને રબકા હુકમ માના ઓર નમાઝકો કાયમ કિયા ઓર ઉનકા હર મુહતમ્મ બિશ્શાન કામ મસ્જિદેસે હોતા હે ઓર જો હમને ઉનકો દિયા હે, ઉસ્સે વો ખર્ચ કરતે રહેતે હૈં (એસે લોગોકે લિએ હક તઆલા શાનુહુકે યહાં જો અતાયા હે, વો દુનિયાકે સાજ વ સામાનસે બદરજહા બેહતર ઓર પાયદાર હૈં.

- સૂરએ શૂરા રુકુઅ-૪

કામિલ

— ઇન આયાતમેં કામિલ લોગોંકી બહોત-સી સિકાત ઝિકર કી હે ઓર ઉનકે લિએ હક તઆલા શાનુહુને અપને પાસ જો હે ઓર વો દુનિયાકી નેઅમતોંસે બદરજહા બેહતર હે, ઉસકા વાઅદા કરમાયા હે. ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઇન આયાતમેં -

لِّلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

લિલ્લઝી ન- આ-મ- નૂ વ- અલા- રબબિહિમ્ ય-ત-વક્કલૂન. સે બિતર્તાબ હઝરાત મુલકા-એ-રાશિદીન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કી ખુસૂસી સિકાત ઓર વક્તી હાલાતકી તરફ ઇશારા હે ઓર હઝરાત સિદીકે અકબર (રદી.) સે લેકર હઝરાત અલી (રદી.), બલ્કે હઝરાત હસનેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કે ઝમાને તકકે એહવાલસે ખિલાફતકી ઝીનતકી તરફ ઇશારા હે ઓર ઉસી તર્તાબસે સિકાત વ એહવાલ પર તંબીહ હે, જિસ તર્તાબસે ઇન હઝરાતકી ખિલાફત હુઇ ઓર ઇન આયાતમેં ઇશારેકે તોરપર આખિરતમેં ઇન હઝરાત મુલકા-એ-રાશિદીન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કે લિએ બહોત કુછ અતાયાકા વાઅદા હે ઓર અલફાઝકે ઉમૂમસે ઇન સબ લોગોંકે લિએ વાઅદા હે જો ઇન સિકાતકો અપને અંદર પૈદા કરનેકા એહતિમામ કરે. કાશ ! હમ મુસલમાનોંકો દીનકા શોક હોતા ઓર કુરઆન ઓર હદીસકે બતાએ હુએ બેહતરીન અખ્લાકકો તલાશ કરકે અપનાનેકા જઝબા હોતા, મગર હમારે અખ્લાક ઇસ કદર ગિરતે જા રહે હૈં બલ્કે ગિર ચૂકે હૈં કે ઇનકો દેખકર ગેર-મુસ્લિમોંકો ઇસ્લામસે નફરત હોતી હે. ઇન ગરીબોંકો યે મા'લૂમ નહીં કે ઇસ્લામી અખ્લાક પર આજ-કલ મુસલમાન ચલ હી નહીં રહે. વો મુસલમાનોંકે જો અખ્લાક દેખતે હૈં, ઉન્હોંકો ઇસ્લામી અખ્લાક સમજતે હૈં. કે ઇલ લ્લાહિલ મુશ્તકા.

આયાત-૨૩

ઓર ઉનકે

માલોંમેં સવાલ કરને વાલોંકા, ઓર

(૨૩) وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (કલિલ ૮)

(સવાલ ન કરેનેવાલે) નાદારકા હક હે.

(સુરએ ઝારિયાત રૂકુઅ-૧)

સવાલ -- ઉપરસે કામિલ ઈમાન વાલોંકી ખાસ સિકતે બયાન હો રહી હૈ, જિનકે ઝેલમેં ઉનકી એક ખાસ સિકત ચેલી હે કે વો સદકાત ઇતને કસરત ઓર એસે એહતિમામસે દેતે હૈ કે ગોયા યે ઉનકે ઝિમ્મે હક હો ગયા હે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે ઉનકે અમ્વાલમેં હક હે યા'ની ઝકાતકે અલાવા જિસ્સે વો સિલારહમી કરતે હૈ ઓર મેહમાનોંકી દાવત કરતે હૈ ઓર મેહરૂમ લોગોંકી ઈઆનત કરતે હૈ.

મુજાહિદ (રદી.) કેહતે હૈ કે ઈસ્સે ઝકાતકે અલાવા મુરાદ હે.

ઈબ્રાહીમ (રદી.) કેહતે હૈ કે વો લોગ અપને માલોંમેં ઝકાતકે અલાવા ઓર ભી હક સમઝતે હૈ.

ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કેહતે હૈ કે મેહરૂમ વો પરેશાન હાલ હે જો દુનિયાકા તા'લિબ હો ઓર દુનિયા ઉસ્સે મુંહ ફેરતી હો ઓર આદમિયોંસે સવાલ ન કરતા હો.

એક ઓર હદીસમેં ઉનસે નકલ ક્રિયા ગયા કે મેહરૂમ વો હે જિસકા કોઈ હિસ્સા બેતુલમાલમેં ન હો.

હઝરત આયશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે મેહરૂમ વ તંગીમેં પળા હુવા શખ્સ હય જિસકી કમાઈ ઉસકો કાફી ન હો. અબૂ કુલાબા (રદી.) કેહતે હૈ કે યમામામેં એક આદમી શા એક મરતબા સેલાબ આયા ઓર ઉસકા સબ માલ વ મતાઅ બહાકર લે ગયા. એક સહાબી (રદી.) ને ફરમાયા કે, ઈસકો મેહરૂમ કેહતે હૈ. ઈસકી ઈઆનત કી જાએ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈ કે મિસ્કિન વો શખ્સ નહીં હે જિસકો એક એક લુકમા દર બ દર ફિરાતા હે. યા'ની દરવાઝોંસે ભીખ માંગતા હય. અસલ મિસ્કિન વો હય જિસકે પાસ ન ખૂદ ઈતના માલ હો જો ઉસકી હાજતકો પૂરા કરે ઓર ન લોગોંકો ઉસકા હાલ મા'લૂમ હો કે ઉસકી ઈઆનત કી જાએ. યેહી શખ્સ દરઅસલ મેહરૂમ હે.

હઝરત કાતિમા બિન્તે કેસ (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે ઈસ આયતે શરીફકે મુતઅલ્લિક સવાલ ક્રિયા તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ઓર ભી હક હે. (હુરૈ મન્સુર) યે હદીસ ઈસી ફસલકી અહાદીસમેં નં. ૧૬ પર આએગી, ઈસકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફ પઞ્હી.

لَيْسَ إِلَهَ إِلَّا أَنْ تُولُوا وَتُحْيَوْكُمْ (تَبَرُّوهُ)

ઈસ આપતે શરીરાકા કુછ હિસ્સા નં. ૨ પર ગુઝર ચુકા હે. ઈસ આપતમેં મસાકીન વગેરહ કે દેનેકા ઝિકર અલાહિદા હે ઓર ઝકાત દેનેકા ઝિકર અલાહિદા હે, જિસમેં ઈસ બાતકી તર્ગીબ દી ગઈ હે કે આદમીકો સિર્ફ ઝકાત હી પર કિફાયત ન કરના ચાહિએ, બલકે ઈસકે અલાવા ભી અપને માલકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કસરતસે ખર્ચ કરના ચાહિએ. મગર આજ હમ લોગોંકે લિએ ઝકાતકા હી અદા કરના વબાલ હો રહા હે. કિતને મુસલમાન એસે હૈં જો ઝકાતકો ભી અદા નહીં કરતે, હાં શાદી ઓર તકરીબાતકી લગ્વ રસ્મોંમેં થર ભી ગિરવી રખ દેગે જહાં દુનિયામેં માલ બરબાદ હો ઓર આબિરતમેં ગુનાહકા વબાલ હો.

આયત-૨૫ તુમ લોગ અલ્લાહ પર ઓર ઈસકે રસૂલ (સ.અ.વ.) પર ઈમાન લાઓ ઓર જિસ માલમેં ઈસને તુમકો દૂસરોંકા કાયમ મકામ બનાયા હે, ઈસમેંસે (ઈસકી રાહમેં) ખર્ચ કરો. જો લોગ તુમમેંસે ઈમાન લાએ ઓર (ઉન્હોંને અલ્લાહકી રાહમેં) ખર્ચ કિયા, ઉનકે લિએ બહોત બડા અજર હે.

(સૂરએ હદીદ રૂકૂઅ-૧)

તર્જુમા - કાયમ મકામકા મતલબ યે હે કે યે માલ પેહલે કિસી ઓર કે પાસ થા, અબ થંદ રોઝકે લિએ તુમ્હારે પાસ હે, તુમ્હારી આંખ બન્દ હો જાનેકે બાદ કિસી ઓર કે પાસ ચલા જાએગા. એસી હાલતમેં ઈસકો જોડ-જોડકે રખના બેકાર બાત હે. યે બે-મુરવ્વત માલ ન સદા કિસીકે પાસ રહા, ન રહેગા. ખુશ-નસીબ હે વો જો ઈસકો અપને પાસ રખનેકી તદ્દબીર કર લે ઓર વો સિર્ફ પેહી હે કે ઈસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે ભેંકમેં જમા કરા દે, જિસમેં ન ઝખ'યા હોનેકા અંદેશા હે, ન છૂટ જાનેકા ખતરા હે ઓર દુનિયામેં રહેતે હુએ હર વક્ત ખતરા હી ખતરા હે ઓર આજકલ તો કુદરતને આંખોંસે દિખા દિયા કે બડે - બડે મહેલ, બડી - બડી જાગીરેં સાઝ વ સામાન સબકા સબ ખડે ખડે હાથસે નિકલકર દૂસરોંકે કબ્જેમેં આ ગયા. કલ તક જિન મકાનાતકે બિલા શિકતે ગૈર ખુદ માલિક થે, આજ દૂસરોંકો અપની આંખોંસે અપના જનશીન ઉનમેં દેખતે હૈં, ફિર ભી ઈબરત હાસિલ નહીં હોતી.

આયત-૨૫ ઓર તુમ્હે કયા હો ગયા, ક્યાં નહીં ખર્ચ કરતે

(૨૫) اَمْثَلُكُمْ اَنْ تُولُوا وَتُحْيَوْكُمْ
وَأَنْتُمْ قَوْمٌ مُّشْرِكُونَ
فِي مَا كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّشْرِكُونَ
(સિદ્દી)

(૨૬) وَمَا لَكُمْ أَنْ لَا تَنْتَفِعُوا
بِمَا كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ

અલ્લાહકે રાસ્તેમાં, હાલાંકે સબ આસમાન-
ઝમીન અલ્લાહ હીકી મીરાસ હે. જો લોગ
મક્કા મુકર્રમાકે ફત્હ હોનેસે પેહલે
અલ્લાહકે રાસ્તેમાં ખર્ચ કર ચુકે હું ઓર
જિહાદ કર ચુકે હું, વો બરાબર નહીં હો
સકતે (ઉન લોગોંકે જિનકા ઝિકર આગે હે,
બલકે) વો બખ્ષે હુએ હું, દરજેમાં ઉન
લોગોંસે જિન્હોંને ફત્હ મક્કાકે બાદ ખર્ચ

કિયા ઓર જિહાદ કિયા ઓર અલ્લાહ તઆલાને સવાબકા વાઅદા તો સબ હીસે
કર રખ્યા હે (ચાહે ફત્હે મક્કાસે પેહલે ખર્ચ ઓર જિહાદ કિયા હો યા બાદમે)
ઓર અલ્લાહ તઆલાકો તુમ્હારે આ'માલકી પૂરી ખબર હે. (સૂરએ હદીદ રૂકૂઅ-૧)

ફાયદો — અલ્લાહ તઆલાકી મીરાસ હોનેકા મતલબ એ હે કે જબ સબ
આદમી મર જાએગે તો આપિરમે આસમાન-ઝમીન, માલ- મતાઅ સબ ઉસીકા રેહ
જાએગા કે ઉસ પાક ગાતકે સિવા કોઈ ભી બાકી ન રહેગા તો જબ સબ કુછ સબકો
છોડના હી હે તો ફિર અપની ખુશીસે, અપને હાથસે ક્યોં ન ખર્ચ કરેકે ઈસકા
સવાબ ભી મિલે, ઈસકે બાદ આપતે શરીફામે ઈસ પર તંબીહ કી ગઈ કે જિન
લોગોંને ફત્હે મક્કાસે પેહલે અલ્લાહ તઆલાકે કામ પર ખર્ચ કિયા યા જિહાદ કિયા,
ઉનકા મર્તબા બખ્ષા હુઆ હે ઉન લોગોંસે જિન્હોંને ફત્હે મક્કાકે બાદ ખર્ચ કિયા
યા જિહાદ કિયા, ઈસ લિએ કે ફત્હસે કબ્લ એહતિયાજ ઝિયાદા થી ઓર જો ચીઝ
જિતની ઝિયાદા હાજતકે વક્ત ખર્ચ કી જાએગી, ઉતના હી ઝિયાદા સવાબ હોગા,
જેસાકે સિલસિલા-એ-અહાદીસમે નં. ૧૩ પર આ રહ્યા હે.

લોગોંકો ઝરૂરતકે વક્ત બહોત ઝિયાદા ખ્યાલ કરના ચાહિએ ઓર એસે
વક્તકો, જિસમેં દૂસરોંકો ઝરૂરત હો, અપને ખર્ચ કરનેકે લિએ બહોત ગનીમત
સમજના ચાહિએ, હક તઆલા શાનુહૂને સહાબાએ કિરામ (રદી.) મેંભી એ તકરીક
ફરમા દી કે જિન હઝરાતને ફત્હે મક્કાસે પેહલે ખર્ચ કિયા, ઉનકે સવાબકો બહોત
ઝિયાદા બખ્ષા દિયા, ઈસી તરહ હમેશા ખ્યાલ રખના ચાહિએ કે કિસીકી ઝરૂરતકે
વક્ત ઉસપર ખર્ચ કરના બહોત ઊંચી ચીઝ હે.

આયત-૨૬ કોન શખ્સ
એસા હે જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકો કર્ઠ
હસના દે, ફિર અલ્લાહ તઆલા ઉસકે
સવાબકો ઉસકે લિએ બખ્ષાતા ચલા જાએ
ઓર ઉસકે લિએ એહતરીન બદલા હે.

وَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ مِنكُم مَّا أُوتُوا
أَنفَقُوا مِنْ قَبْلِ أَن يَمُوتُوا
أَعْلَمُ مَقْعَدِهَا مِنِّي الَّذِينَ أَتَقَوَّ
مِنْ بَعْدِي وَقَتَلُوا وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ
النَّاسَ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

(સૂર-૧)

(૫૫) مَنْ ذَا الَّذِي يُعْرِضُ اللَّهَ
قَرَضًا حَسَنًا أَفَوْضَ عِفْدَالَنَا وَلَنَا
أَجْرٌ كَرِيمًا

(મદીદ-૨)

(સુરઅ હદીદ રૂકૂઅ)

આયત - નં. ૫ પર એક આયતે શરીફા ઈસકે હમ-માની ગુઝર ચુકી છે, ખાસ એહતિમામકી વજહસે ઈસ મજમૂનકો દોબારા ઈર્શાદ કરમાયા છે ઓર કુરઆન પાકમે બાર-બાર ઈસ પર તંબીહ કી જા રહી છે કે આજ અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચકા દિન છે. જો ખર્ચ કરના છે, કર લો, મરનેકે બાદ હસરતકે સિવા કુછ નહીં છે.

આયત - ૨૩ બેશક સદકા દેનેવાલે મર્દ ઓર સદકા દેનેવાલી ઓરતે (ઓર યે સદકા દેનેવાલે) અલ્લાહ તઆલા જલ્લ શાનુલ્લોહી કર્ઝ-એ-હસ્ના દે રહે હૈ, ઉનકા સવાબ બખ્ષાયા જાએગા ઓર ઉનકે લિએ નહીસ અજર છે.

(સુરઅ હદીદ રૂકૂઅ-૨)

સમજાવણી - યા'ની જો લોગ સદકા કરતે હૈ વો હકીકતમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહી કર્ઝ દેતે હૈ, ઈસ લિએ કે યેભી કર્ઝકી તરહસે સદકા દેનેવાલોકી વાપસ મિલતા છે. પસ યે બહોત જિયાદા મુઆવજા ઓર બદલા લેકર એસે વક્તમે વાપસ હોગા જો વક્ત સદકા કરનેવાલેકી સખ્ત હાજત ઓર સખ્ત ઝરૂરત ઓર સખ્ત મજબૂરીકા હોગા. લોગ શાદિયોકે વાસ્તે, સફરોકે વાસ્તે ઓર દૂસરી ઝરૂરતોકે વાસ્તે થોડા-થોડા જમા કરકે રખતે હૈ કે કલાં ઝરૂરતકા વક્ત આ રહ્યા છે, ઓલાદકી શાદી કરના છે, ઈસકે લિએ હર વક્ત ફિકરમે લગે રેહતે હૈ ઓર જો ગુંજાઈશ મિલે, કુછ ન કુછ કપડા, ઝેવર વગેરહ ખરીદકર ડાલતે રેહતે હૈ કે ઉસ વક્ત ફિક્કત ન હો. આખિરતકા વક્ત તો એસી સખ્ત હાજત ઓર ઝરૂરતકા છે કે ઉસ વક્ત ન કિસીસે ખરીદા જા સકતા છે, ન કર્ઝ લિયા જા સકતા છે, ન ભીખ માંગી જા સકતી છે, એસે અહમ ઓર કઠિન વક્તકે વાસ્તે તો જિતના ભી જિયાદા સે જિયાદા મુમકિન હો, જમા કરતે રેહના નિહાયત હી દૂરઅંદેશી ઓર કાર આમદ ખાતે છે. થોડા-થોડા જમા કરતે રેહના યહાં તો મા'લૂમ ભી ન હોગા ઓર વહાં વો પહાડોકે બરાબર મિલેગા.

આયત - ૨૮ (ઓર ઈસમે ઉન લોગોકા ભી હક છે) જો લોગ દારૂન ઈસ્લામમે (યા'ની મદીના મુનવ્વરામે પેહલેસે રેહતે હો) ઓર 'ઈમાનમે ઉન (મુહાજિરીનકે આને) સે પેહલેસે કરાર પકડે હુએ હૈ (યા'ની ઈન મુહાજિરીનકે

(૨૮) **إِنَّ الْمَصَدِّقَاتِ وَالْمَصَدِّقِينَ**
وَأَنْزَلْنَاهُنَّ فِي الْبِلَادِ لِيُحْيِيْنَ
لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ (મુકદ્દમ)

(૨૮) **وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ**
وَالْأَيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمِ
مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ
فِي صَدُوقِهِمْ حَاجَةً مِمَّا
أَنْزَلْنَاهُمْ يُبْشِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ

આનેસે પેહલે હી વો ઈમાન લે આમે વે
 ઓર વે એસી ખૂબીકે લોગ હે કે) જો
 લોગ ઉનકે પાસ હિજરત કરકે આતે હે,
 ઉનસે વે લોગ (પા'ની અન્સાર) મુહમ્મત
 કરતે હે ઓર મુહાજિરીનકો જો કુછ મિલતા
 હે, ઉસ્સે વે અપને દિલોંમે કોઈ ગરઝ નહીં
 પાતે (કે ઉસકો લેના ચાહે વા ઉસપર રક
 કરે)

وَلَوْ كَانَتْ بِهِمْ مُخِصَّةٌ مِّنْ
 وَمَنْ يَتُوبْ شَرِّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ
 مُمَرِّغُونَ

(મશ્હુદ)

ઓર ઈન મુહાજિરીનકો અપને ઉપર તર્જાહ દેતે હે ચાહે ખુદ ઉન પર કાકા હી
 ક્યો ન હો ઓર (હક વે હે કે) જો શખ્સ અપની તબીયતકે લાલચસે મેહફૂઝ રહે,
 વોહી લોગ કલાહ પાનેવાલે હે. (સૂરએ હર રૂકૂઆ-૧)

— ઉપરકી આયાતમેં બેતુલમાલકે મુસ્તહિકીનકા ઝિકર હો રહા
 હે કે કિન-કિન લોગોંકા ઉસમેં હક હે, મિનજુમ્મા ઉનકે ઈસ આયતે શરીફામેં
 અન્સારકા ઝિકર હે ઓર ઉનકે ખુસૂસી ઓસાફકી તરફ ઈશારા હે, જિનમેંસે એક
 વે હે કે ઉન્હોંને અપને ઘરમેં રેહકર ઈમાન ઓર કમાલાત હાસિલ કિયે હે ઓર
 અપને ઘર રેહકર કમાલાતકા હાસિલ કરના આમતીરસે મુશ્કિલ હુઆ કરતા હે,
 દુનિયવી પંપે ઓર દૂસરે ઉમૂર અક્સર આડ બન જાતે હે ઓર દૂસરી ખાસ સિકત
 અન્સારકી વે હે કે વે લોગ મુહાજિરીનસે બેહક મુહમ્મત કરતે હે.

ઈસ્લામકી ઈન્તિઘઈ તારીખકા, જિસકો ઈસ્મ હે, વો ઈન હઝરાતકે હાલાત
 ઓર ઈનકી મુહમ્મતકે વાકિઆતસે હેરતમેં રેહ જાતા હે. ચંદ વાકેઆત હિકાયાતે
 સહાબા (રદી.) મેંલી ગુઝર ચુકે હે. એક વાકેઆ મિસાલકે તીર પર પહાં લિખતા
 હું કે —

જમ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) હિજરત કરકે મદીના
 તેયબા તશરીફ લાએ તો મુહાજિરીન ઓર અન્સારકે હરમિયાનમેં હુઝૂર (સલ્લ.) ને
 ભાઈબારા ઈસ તરહ કરમા દિયા વા કે હર મુહાજિરકા એક અન્સારીકે સાથ ખુસૂસી
 જોડ પેઢા કર દિયા વા ઓર એક એક મુહાજિરકો એક એક અન્સારીકા ભાઈ બના
 દિયા વા, ઈસ લિએકે હઝરાતે મુહાજિરીન પરદેશી હઝરાત હે, ઉનકો અજનબી જગહ
 હર કિસ્મકી મુશ્કિલાત પેસ આઝેગી. અન્સાર મુકામી હઝરાત હે, વો અબર ઉન
 લોગોંકી ખાસ તીરસે ખબરગીરી ઓર મુઆવનત કરેગે તો સહુલિયતે પેઢા હો
 જાઝેગી. કેસા બેહતરીન ઈન્તિઝમ વા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)
 કા કે ઈસમેં મુહાજિરીનકો ભી હર કિસ્મકી સહુલિયત હોગી ઓર અન્સારકો ભી
 હિકકત ન હુઈ કે એક શખ્સકી ખબરગીરી હર શખ્સકો આસાન હે, ઈસી સિલસિલેમેં

હજારો અબદુર્રહમાન બિન ઓફ (રદી.) ખુદ અપના કિસ્સા બયાન કરમાતે હું કે જબ હમ લોગ મદીના તેયબા આએ તો હુજૂરે અકદમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મેરે ઓર સઆદ બિન રબીઅ (રદી.) કે દરમિયાન ભાઈબન્દીકા રિસ્તા જોડ દિયા. સઆદ બિન રબીઅ (રદી.) ને મુજસે કહા કે મેં અન્સારમેં સબસે ઝિયાદા માલદાર હું, મેરે માલમેંસે આધા તુમ લે લો ઓર મેરી દો બીવીયાં હું, ઉનમેં જો ભી તુમહેં પસંદ હો, મેં ઉસકો તલાક દે દું. જબ ઉસકી ઇંદત પૂરી હો જાએ તુમ ઉસે નિકાહ કર લેના.

(મુખારી શરીફ)

યઝીદ બિન અસમ્મ (રદી.) કેહતે હું કે અન્સારને હુજૂરે અકદમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે દર્વાસ્ત કી કે હમ સબકી ઝમીનેં મુહાજિરીન પર આધી આધી બાંટ દીજિએ. હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇસકો કુબૂલ નહીં કરમાયા, બલ્કે યે ઇર્શાદ કરમાયા કે ખેતી વગેરહમેં યે લોગ કામ કરેંગે ઓર પૈદાવારમેં હિસ્સેદાર હોંગે (દુર્દ મન્સુર) કે ઇન્કી મેહનતસે તુમકો મદદ મિલેગી ઓર તુમહારી ઝમીનસે ઇનકો મદદ મિલેગી. ઇસ કિસ્મકે તઅલ્યુકાત ઓર આપસકી મુહબ્બત મહેજ દીની બિરાદરી પર આજ અકલમેં ભી મુરિકલસે આએગી. અલ્લાહ તઆલાકી શાન હે કે આજ વો મુસલમાન, જિસકા ખુસૂસી ઇમ્તીયાઝ ઇસાર ઓર હમદદી થી, મહેજ ખુદગરઝી ઓર નફસ પરવરીમેં મુબતલા હે, દૂસરોંકો જિતની ભી તકલીફ પહોંચ જાએ, અપનેકો રાહત મિલ જાએ. કભી મુસલમાનકા શેવા યે થા કે ખુદ તકલીફ ઉઠાએ તા'કે દૂસરોંકો રાહત પહોંચ જાએ. મુસલમાનોંકી તારીખ ઇસે ભરી હુઇ હે. એક મુજુર્ગકી બીવી બહોત ઝિયાદા બદખુલ થી. હર વક્ત તકલીફ દેતી થી. કિસીને ઉનસે અર્જ કિયા કે આપ ઉસકો તલાક દે દીજિએ. કરમાયા, મુજે યે ખોફ હે કે ફિર યે કિસી દૂસરેસે નિકાહ કર લેગી ઓર બદખુલકીસે ઉસકો તકલીફ પહોંચેગી. (એહ્યા) કેસી બારીક ચીઝ હે. આજ હમમેંસે ભી કોઈ ઇસલિએ તકલીફ ઉઠાનેકો તૈયાર હે કે કિસી દૂસરેકો તકલીફ ન પહોંચે ?

તીસરી સિફત આપતે શરીફામેં અન્સારકી યે બયાન કી કે મુહાજિરીનકો અગર મનીમત વગેરહ મેંસે કહીસે કુછ મિલતા હે તો ઇસે અન્સારકો દિલતંગી થા રહ નહીં હોતા ઓર હસન બંસરી (રહ.) કેહતે હું કે ઇસકા મતલબ યે હે કે મુહાજિરીનકો અન્સાર પર જો ઉમૂમી ફઝીલત દી ગઈ, ઉસે અન્સારકો ગરાની નહીં હુઈ.

(દુર્દ મન્સુર)

ચોથી સિફત યે બયાન કી ગઈ કે વો બાવજૂદ અપની એહતયાઝ ઓર કાકાકે દૂસરોંકો અપને ઉપર તર્જહ દેતે હું. ઇસકે વાકેઆત બહોત કસરતસે ઉનકી ઝિન્દગીકી તારીખમેં મિલતે હું, જિનમેંસે ચંદ વાકેઆત મેં અપને રિસાલે હિકાયાતે સહાબા (રદી.) કે બાબ ઇસાર વ હમદદીમેં લિખ ચુકા હું, મિન્જુમ્હા ઇનકે વો

મશાહર વાડેઆ ભી. હું જો ઇસ આપતે શરીફાકે શાને નુઝૂલમે ઝિકર કિયા જાતા હે કે એક સાહબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાઝીર હુએ ઓર ભૂખકી ઓર તંગીકી શિકાયત કી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપની બીવીપોંકે ઘરોમે આદમી ભેજા, મગર કહી ભી કુછ ખાનેકો ન મિલા તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને બાહર મરદોસે ઇર્શાદ કરમાયા કે કોઈ સાહબ એસે હું જો ઉંકી મેહમાની કુબૂલ કરે. એક અન્સારી જિનકા ઇસ્મે ગિરામી બા'ઝ રિવાયાતમે અબૂ તલ્હા (રદી.) આયા હે, ઉંકો અપને ઘર લે ગએ ઓર અપની બીવીસે કહા કે યે હુઝૂર (સલ્વ.) કે મેહમાન હું, ઇંકી ખૂબ ખાતિર કરના ઓર ઘરમે કોઈ ચીઝ ઇંતસે બચા કર ન રખના. બીવીને કહા કે ઘરમે તો સિર્ફ બચ્ચોંકે સિએ કુછ ખાનેકો રખ્યા હે ઓર કુછ ભી નહીં હે. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદી.) ને કરમાયા કે બચ્ચોંકો બહલાકર સુલા દો ઓર જબ હમ ખાના લેકર મેહમાનકે સાથ ભેઠે, તો તુમ ચિરાગકો દુરસ્ત કરનેકે સિએ ઉઠકર ઉસકો બુઝા દેના, તા'કે હમ ન ખાએ ઓર મેહમાન ખા લે. ચુનાંચે બીવીને એસા હી કિયા.

સુબ્હકો જબ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાઝીરી હુઈ તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકો ઇંન મિયાં-બીવીકા તર્ઝ બહોત પસન્દ આયા ઓર યે આપતે શરીફા ઇંકી શાનમે નાઝિલ હુઈ. (વહી)

અહાદીસકે સિલસિલેમે નં. ૧૩ પર એક હદીસ શરીફ ઇસ આપતે શરીફકી તફસીરકે તૌર પર આ રહી હે. ઇંસકે બાદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ તબિઅતકે શુદ્ધ (લાલચ) સે બચા દિયા જાએ, વોહી લોગ ફલાહકો પહોંચનેવાલે હું. શુદ્ધકા તર્જુમા તબઈ તકાઝા બુખ્લકા હો, ચાહે અમલસે બુખ્લ ન હો. ઇંસી સિએ ઉલમાસે ઇંસકી તફસીરમે મુખ્તાલિફ અલ્લાઝ નકલ કિએ ગએ. હિર્સ ઓર લાલચસે ઇંસકી તા'બીર કરના સહી હે જો અપને માલમે ભી હોતા હે, દૂસરેકે માલમે ભી હોતા હે.

એક શખ્સ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદી.) કી ખિદમતમે હાઝીર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા કે મેં તો હલાક હો ગયા. ઉંહોંને ઇર્શાદ કરમાયા કે કપોં ? વો કેહને લગે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂંને ઇર્શાદ કરમાયા કે જો લોગ શુદ્ધસે બચાએ જાએ, વોહી ફલાહકો પહોંચનેવાલે હું ઓર મુઝમે યે મર્ઝ પાયા જાતા હે. મેરા દિલ નહીં ચાહતા કે મેરે પાસસે કોઈ ભી ચીઝ નિકલ જાએ. હઝરત ઇંબે મસઊદ (રદી.) ને કરમાયા કે યે શુદ્ધ નહીં હે, યે બુખ્લ હે, અઝરચે બુખ્લ ભી અચ્છી ચીઝ નહીં હે, લેકિન શુદ્ધ યે હે કે દૂસરેકા માલ સુલ્મસે ખાવે.

હઝરત ઇંબે ઉમર (રદી.) સે ઇંસકે કરીબ હી નકલ કિયા ગયા. વો કરમાતે હું કે શુદ્ધ યે નહીં હે કે આદમી અપને માલકો ખર્ચ કરનેસે રોક લે, યે તો બુખ્લ

હુઆ ઓર યેભી બહોત બુરી ચીજ હે, લેકિન શુલ્હ યે હે કે દૂસરેકી ચીજ પર નિગાહ પડને લગે.

હઝરત તા'ઉસ (રહ.) કેહતે હું કે બુખ્લ યે હે કે આદમી અપને માલકો ખર્ચ ન કરે ઓર શુલ્હ યે હે કે દૂસરેકે માલમેં બુખ્લ કરે યા'ની કોઇ દૂસરા ખર્ચ કરે, ઉસે ભી દિલ તંગી હોતી હો.

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) સે નકલ કિયા ગયા કે શુલ્હ બુખ્લસે જિન્ના સખ્ત હે, ઇસ લિએ કે બખીલ તો અપને માલકો રોકતા હે ઓર બસ ઓર શાલ્હ અપને માલકો ભી રોકતા હે ઓર યેભી ચાહતા હે કે દૂસરોંકે પાસ જો કુછ હે, વોભી ઉસકે પાસ આ જાએ.

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે કિસ શખ્સમેં ત્રીન ખસ્લતેં હોં, વો શુલ્હસે બરી હે —

૧. માલકી ઝકાત અદા કરતા હો,
૨. મેહમાનોંકી મેહમાનદારી કરતા હો, ઓર
૩. લોગોંકી મસાઇબમેં મદદ કરતા હો.

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ આયા હે કે ઇસ્લામકો કોઇ ચીજ એસા નહીં મિટાતી, જેસા કે શુલ્હ મિટાતા હે.

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે અલ્લાહકે રાસ્તેકા ગુબાર ઓર જહમમકા પુવાં, યે દોનોં ચીઝેં કિસી એક શખ્સકે પેટમેં જમા નહીં હો સક્તીં ઓર ઇમાન ઓર શુલ્હ કિસી એક દિલમેં કભી જમા નહીં હો સક્તે.

એક હદીસમેં હઝરત જાબિર (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે જુલ્મસે બચો, ઇસ લિએ કે જુલ્મ કિયામતમેં તો-બ-તો અંધેરા હોગા (યા'ની એસા સખ્ત અંધેરા પેદા કરેગા કે અંધેરેકી તલ પર તલ જમ જાએગી) ઓર અપને આપકો શુલ્હસે બચાઓ કે ઉસને તુમસે પેહલે લોગોંકો હલાક કિયા કે ઇસીકી વજહસે ઉન લોગોંને દૂસરે લોગોંકે ખૂન બહાએ ઓર ઇસીકી વજહસે અપની મહરમ ઓરતોંસે જિના કિયા.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે અપને આપકો શુલ્હ ઓર બુખ્લસે બચાઓ કે ઉસને તુમસે પેહલે લોગોંકો કતા-એ-રહમી પર ડાલ દિયા ઓર ઉનકો અપને મહરમોંસે જિના કરને પર ડાલ દિયા ઓર ઉનકો ખૂન બહાને પર ડાલ દિયા યા'ની અગર આદમી અજનબી ઓરતસે જિના કરે તો ઉસે કુછ દેના પડે ઓર બેટીસે જિના કરે તો મુક્ત હીમેં કામ ચલ જાએ ઓર માલકી વજહસે લૂટ-માર તો ગાહિર હે.

હજરત અનસ (રહી.) કરમાતે હું કે એક સખ્સકા ઇતિહાસ હુઆ તો લોગ કેહને લગે કે યે જમતી આદમી થા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને કરમાયા, તુમ્હે ઇસકે સારે હાલાતકા ક્યા ઇસ્મ હે ? ક્યા બઈદ હે કે કતી ઉસને એસી બાત સુબાનસે નિકાલી હો જો બેકાર હો થા એસી ચીઝમેં બુખ્લ ક્રિયા હો જો ઉસકો નફા ન પહોંચાતી હો.

દૂસરી હદીસમેં યે કિસ્સા ઇસ તરહ નકલ ક્રિયા ગયા કે ઉહદકી લકાઈમેં એક સાહબ શહીદ હો ગયો. એક ઓરત ઉનકે પાસ આઈ ઓર કેહને લગી, બેટા ! તુજે સહાદત મુબારક હો. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તુમ્હે ઇસકી ક્યા ખબર હે કે ઉસને કોઈ બેકાર બાત સુબાનસે કહી હો થા એસી ચીઝમેં બુખ્લ ક્રિયા હો, જો ઉસકી ઝરૂરતકી ન હો (ફુરે મન્સૂર) કે એસી મા'મૂલી ચીઝમેં બુખ્લ કરના ભી હિસ્સે ઓર બાલતકી ઇતિહાસે હોતકે હે, વસ્તુ મા'મૂલી ચીઝે, જિનમેં અપના નુક્સાન ન હો, બુખ્લકે કબિલ નહીં હોતી.

અનસ (રહી.)

અમ

ઇમાનવાલો ! તુમકો તુમ્હારે માલ ઓર તુમ્હારી ઓલાહ અલ્લાહકી પાદસે ગાફિલ ન કર દે ઓર જો એસા કરેગા, એસે હી લોગ ખસારે વાલે હું ઓર જો કુછ હમને તુમકો દિયા હે, ઇસમેંસે ઉસે પેહલે-પેહલે ખર્ચ કર હો કે તુમમેંસે કિસીકી મોત આ જાએ ઓર વો કેહને લગે, અમ મેરે રબ ! મુજકો થોડે દિનકી મુહલત ઓર ક્યાં ન દે દી કે મેં ખેરાત કર દેતા ઓર નેક લોગોંમેં હો જાતા ઓર અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુ કિસી સખ્સકો ભી જબ ઉસકી મોતકા વક્ત આ જાએ, હરમિઝ મોહલત નહીં દેતા ઓર અલ્લાહ તઆલાકો તુમ્હારે સબ કામોંકી ખબર હે.

(સૂરએ મુનાફિકૂન રૂકૂઅ-૨)

અનસ (રહી.)

— માલ વ મતાઅકી મરગૂલી, અહલ વ અપાલકી મરગૂલી એસી ચીઝેં હું જો અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુકે અહકામાતકી તા'મીલમેં કોતાહીકા સબબ બનતી હે. લેકિન યે બાત પકીની ઓર તય હે કે મોતકે વક્તકા કિસીકો હાલ મા'લૂમ નહીં કે કબ આ જાએ, ઉસ વક્ત મજૂઝ હસરત ઓર અકસોસકે કુછ ભી ન હો

(૫૧) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا
أَمْوَالَكُمْ وَلَا أَوْلَادَكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ
مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ
وَأَتَّبِعُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ مِنْهُ ۖ إِنَّ
يَأْتِي أَحَدَكُمْ مِنَ الْمَوْتِ فَيَقُولُ سَعْيٌ
لِي ۖ أَلَمْ يَأْتِ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّوَدَّعٍ ۖ مَا يَكُونُ
رَأْسُكُمْ مِنَ الضَّالِّينَ ۚ وَلَنْ يُؤَخَّرَ
أَنْفُسُكُمْ أَنْفُسًا ۖ إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ
مِنَ الْمَوْتِ فَلْيَرْجِعْ سَرِيعًا ۚ

સકેગા ઓર દેખતે આંખો અહલ વ અયાલ, માલ વ મતાઅ સખકો છોડકર ચલ દેના હોગા. આજ મોહલત હે, જો કરના હે, કર લો -

રંગા લે ન ચું દિયા, ગુંધા લે ન સી,

તૂ ક્યા-ક્યા કરેગી અરી દિનકે દિન !

ન જાને બુલા લે પિયા કિસ ધડી,

તૂ દેખા કરેગી ખડી દિનકે દિન !!

હજારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે જિસ શખ્સકે પાસ ઇતના માલ હો કે હજ કર સકે, ઇસપર જકાત વાજિબ હો ઓર અદા ન કરે, તો વો મરનેકે વક્ત દુનિયામે વાપસ લોટનેકી તમન્ના કરેગા. કિસી શખ્સને ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે કહા કે દુનિયામે લોટનેકી તમન્ના કાફિર કરતે હૈ, મુસલમાન નહીં કરતે, તો હજારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને યે આયતે શરીફા તિલાવાત કી કે ઇસમે મુસલમાનો હી કે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ તમાલાને ઇર્શાદ કરમાયા હે.

એક દૂસરી હદીસમે હજારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે ઇસ આયતે શરીફામે મો'મિન આદમીકા ઝિકર હે. જબ ઇસકી મોત આ જાતી હે ઓર ઇસકે પાસ ઇતના માલ હો, જિસપર જકાત વાજિબ હે ઓર જકાત અદા ન કી હો યા ઇસપર હજ કર્જ હો ગયા હો ઓર હજ અદા ન કિયા હો યા કોઈ ઓર હક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે હુકૂમસે અદા ન કિયા હો તો વો મરનેકે વક્ત દુનિયામે વાપસીકી તમન્ના કરેગા ત્થા'કે જકાત ઓર સદકાત અદા કરે. લેકિન અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુકા પાક ઇર્શાદ હે કે જિસકા વક્ત આ જાએ, વો હરગિઝ મુઅખ્ખર નહીં હોતા. (દુર્રે મન્સુર)

કુરઆન પાકમે બાર-બાર ઇસપર તંબીહ કી ગઈ કે મોતકા વક્ત હર શખ્સકે લિએ એક તથ મુદા વક્ત હે. ઇસમે જરા સી ભી તકદીમ થ તાખીર નહીં હો સકતી. આદમી સોચતા રેહતા હે કે ફલાં ચીઝકો સદકા કરુંગા, ફલાં ચીઝકો વક્ક કરુંગા, ફલાં-ફલાંકે નામ વસીયત લિખુંગા, મગર વો અપને સોચ ઓર ફિકર હીમે રેહતા હે. ઉધરસે એકદમ બિજલીકે તારકા બટન દબા દિયા જાતા હે ઓર યે ચલતે-ચલતે મર જાતા હે, બેઠે-બેઠે મર જાતા હે, સોતે-સોતે મર જાતા હે, ઇસલિએ તજવીઝો ઓર મરિવરોમે હરગિઝ એસે કામોમે તાખીર ન કરના ચાહિયે જિતના જલ્લ હો સકે અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેમે, અલ્લાહકે પહાં જમા કર દેનેમે જલ્લી કરના ચાહિએ. વલ્લાહુલ મુવકિફક.

આયત ૩૦

અય ઇમાન

વાલો ! અલ્લાહસે ડરતે રહો ઓર હર

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَلْتَنظُرْ مِنْكُمْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِذَنبٍ ۚ وَالْقَوْلُ لِلَّهِ﴾

શપ્ત થે ગૌર કર લે કે ઉસને કલ (કિયામત)કે દિનકે વાસ્તે ક્યા ચીજ આગે ભેજ દી હે. અલ્લાહસે કરતે રહો. બેશક અલ્લાહ તઆલાકો તુમ્હારે આ'માલકી સબકી ખબર હે ઉન લોગોંકી તરહસે મત બનો, જિન્હોંને અલ્લાહ તઆલાકો ભૂલા દિયા (પસ ઉસકી સજાસે) અલ્લાહ તઆલાને ખુદ ઉનકો ઉનકી જાનસે ભૂલા દિયા. યેહી લગ કાસિક હું ઓર પાદ રખ્મો કે જમતવાલે ઓર જહમવાલે બરાબર નહીં હો સકતે. જમતવાલે હી કામિયાબ હું (હકીકી કામિયાબી સિર્ફ જમતવાલોં હીકી હે.)

(સૂરએ હર, રૂકૂઅ ૩)

સિદ્ધાંત — અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને ઉનકો ઉનકી જાનસે ભૂલા દિયાકા યે મતલબ હે કે ઉનકી એસી અકલ માર દી ગઈ કે વો અપને નફા-નુક્સાનકો ભી નહીં સમજતે ઓર જો ચીજે ઉનકો હલાક કરનેવાલી હું ઉનકો ઇજ્તિયાર કરતે હું. હજરત જરીર (રદી.) ફરમાતે હું કે મેં દોપહરકે વક્ત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં હાજિર થા કે કબીલા મુજરકી એક જમાઅત હાજિર હુઈ, જો નંગે પાંવ, નંગે બદન, ભૂખે થે. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને જબ ઉનપર ફાકેકી હાલત દેખી તો હુજૂર (સલ્લ.)કા ચેહરા-એ-અન્વર મુતગથાર હો ગયા. ઉઠકર અન્દર મકાનમેં તશરીફ લે ગએ (ગાલિબન થરમેં કોઈ ચીજ ઉનકે કાબિલ તલાશ કરનેકે લિએ તશરીફ લે ગએ હોંગે,) ફિર બાહર મસ્જિદમેં તશરીફ લાએ. હજરત બિલાલા (રદી.) સે અઝાન કેહનેકા હુકમ ફરમાયા ઓર જુહરકી નમાઝ પઢી. ઇસકે બાદ મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઓર હમ્દ વ સનાકે બાદ કુરઆન પાકકી ચંદ આયાત તિલાવત કી, જિનમેં યે આયાત ભી થી, જો ઉપર લિખી ગઈ. ફિર હુજૂર (સલ્લ.) ને સદકા કરનેકા હુકમ ફરમાયા ઓર' યે ઇશાદ ફરમાયા કે સદકા કરો, ઇસ્સે પેહલેકે સદકા ન કર સકો. સદકા કરો, ઇસ્સે પેહલેકે તુમ સદકા કરનેસે આજિજ હો જાઓ ! કોઈ શપ્ત જોભી દે સકે, દીનાર દે સકે, દિરમ દે સકે, કપડા દે સકે, ગેહું દે સકે, જો દે સકે, ખજુર દે સકે, હતા કે ખજુરકા ટુકડા હી દે સકે, વો દે દે. એક અન્સારી ઉઠે ઓર એક ચેલા ભરા હુઆ લાએ, જો ઉનસે ઉઠતા ભી ન થા, હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં

إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ لِّمَا تَكْفُلُونَ ۖ وَلَا تَكُونُوا
كَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ فَأَنشَأَهُمُ الْفُتُورُ
أَوَّلَ يَوْمٍ فَلَا يَقْنُتُونَ ۖ لَا يَسْتَوِي
أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ أَصْحَابُ
الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

(حشر ૧૩)

પેશ ક્રિયા. હુજૂર (સલ્લ.)કા ચેહરા-અન્વર મસરતસે ચમકને લગા. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જો શપ્સ બેહતર તરીકા જારી કરે ઉસકો ઇસકા ભી સવાબ હે ઓર જો ઇસપર અમલ કરેંગે, ઉનકા ભી સવાબ ઉસકો હોગા, ઇસ તરહ પરકે અમલ કરનેવાલોંકે સવાબમેં કુછ કમી ન હોગી ઓર ઇસી તરહ અગર કોઈ શપ્સ કોઈ બૂરા તરીકા જારી કરતા હે તો ઉસકા ગુનાહ તો ઉસકો હી હોગા જિતને આદમી ઉસપર અમલ કરેંગે, ઉન સબકા ગુનાહ ભી ઉસકો હોગા, ઇસ તરહસે કે ઉનકે ગુનાહોંકે વબાલમેં કુછ કમી ન હોગી.

ઇસકે બાદ સબ લોગ મુતફરિક હોકર ચલે ગએ. કોઈ દીનાર (અચકી) લાયા, કોઈ દિરમ લાયા, કોઈ ગલ્લા લાયા, ગરજ ગલ્લા ઓર કપડેકે દો ઢેર હુજૂર (સલ્લ.) કે કરીબ જમા હો ગએ ઓર હુજૂર (સલ્લ.) ને વો સબ કબીલા મુજરકે આનેવાલોં પર તકસીમ કર દિયા. (નસાઈ, દુર્ મન્સુર)

એક હંદીસમેં આયા હે, લોગો ! અપને લિએ કુછ આગે ભેજ દો. અન્કરીબ વો ઝમાના આનેવાલા હે, જબકે હક તઆલા શાનુહકા ઇર્શાદ એસી હાલતમેં કે ન કોઈ વાસ્તા દરમિયાનમેં હોગા, ન કોઈ પરદા દરમિયાનમેં હોગા, યે હોગા, ક્યા તેરે પાસ રસૂલ નહીં આએ, જિન્હોંને તુજે એહકામ પહોંચા દિએ હો ? ક્યા મેંને તુજકો માલ અતા નહીં ક્રિયા થા, ક્યા મેંને તુજે ઝરરતસે ઝિયાદા નહીં દિયા થા ? તૂને અપને લિએ ક્યા ચીઝ આગે ભેજ ? વો શપ્સ ઇંધર-ઉંધર દેખેગા, કુછ નઝર ન આએગા, આંખોંકે સામને જહઝમ હોગી. પસ જો શપ્સ ઇસ્સે બચ સક્તા હો, બચનેકી કોશિશ કરે, ચાહે ખજૂરકે એક ટુકડેહીસે ક્યોં ન હો ? (કંઝ)

બળા સખ્ત મંઝર હોગા, બળા સખ્ત મુતાલબા હોગા, દહકતી હુઈ દોઝખ સામને હોગી ઓર હર આન ઉસમેં ફેંક દિએ જાનેકા અંદેશા હોગા, ઉસ વકત કલક હોગા કે હમને દુનિયામેં સબ કુછ ક્યોં ન ખર્ચ કર દિયા. આજ ફર્જી ઝરરતોંસે હમ ખર્ચ કરનેસે હાથ ખીંચતે હૈં, લેકિન અગર આજ આંખ બન્દ હો જાએ, તો સારી ઝરરતે ખત્મ હો જાએંગી ઓર એક સખ્ત ઝરરત જહઝમસે બચનેકી સરપર મોજૂદ રહેગી.

હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) ને એક મરતબા ખુલ્લેમેં ફરમાયાકે યે બાત અચ્છી તરહ જાન લો કે તુમ લોગ સુબહ-શામ એસી મુદતમેં ચલતે હો, જિસકા હાલ તુમસે પોશીદા હે કે કબ વો ખત્મ હો જાએ, પસ અગર તુમસે હો સકે તો એસા કરો કે યે મુદત એહતિયાતકે સાથ ખત્મ હો જાએ ઓર અલ્લાહ હી કે ઇરાદેસે તુમ એસા કર સક્તે હો. એક કોમને અપને ઔકાતકો એસે ઉમૂરમેં ખર્ચ કર દિયા, જો ઉનકે લિએ કારઆમદ ન થે. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ ને તુમ્હેં ઉન જૈસા હોનેસે મના ક્રિયા હે ઓર ઇર્શાદ ફરમાયા હે.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ سَوَّاهُ اللَّهُ فَأَسْهَرُوا أَنْفُسَهُمْ

વ-લા-તકૂનુ કલ્લાઝી ન- નસુલ્લાહ-ફ અન્સાહુમ્ અન્હુસહુમ- કહાં હું તુમ્હારે વો ભાઈ, જિનકો તુમ જાનતે હે, વો અપના ઝમાના ખતમ કરકે ચલે ગએ ઓર ઉનકે અમલ ખતમ હો ગએ ઓર અબ વો અપને-અપને અમલ પર પહોંચ ગએ, જેસે ભી કિએ (અચ્છે કિએ હોંગે તો મજે ઉભા રહે હોંગે, ખૂરે કિએ હોંગે, તો ઉનકો ભુગત રહે હોંગે) કહાં હું વો, મુઝરે હુએ ઝમાનેકે જાબિર હોગ, જિન્હોને બહે-બહે શહેર મનાએ, ઊંચી-ઊંચી દીવારોસે અપની મુહાફઝત કી, અબ વો પત્થરો ઓર દીલોંકે નીચે પડે હું. યે અલ્લાહકા પાક કલામ હે કે ન ઉસકે અજાઇબ ખતમ હોતે હું, ન ઉસકી રોશની મંદ પડતી હે, ઇસે આજ રોશની હાસિલ કર હો, અંધેરેકે દિન કે વાસ્તે ઓર ઇસે નસીહત પકડ હો. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને એક કોમકી તારીફ કી, પસ ફરમાયા -

كَأَيُّ نَبِيٍّ عَزَّ

فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ وَكَأَيُّ الْخَاشِعِينَ

કાનુ મુસારિઅુ ન- ફિલ્બેરાતિ વ યદ્ ઉ ન ના- ૨-ગ-બંવ વ-રહબંવ કાનુ લના-ખાશિઈન.

‘વો હોગ નેક કામોમે દોડતે હે ઓર હમકો પુકારતે હે રખત કરતે હુએ ઓર ડરતે હુએ ઓર હમારે સામને આજિઝી કરનેવાલે હે’ (અલઅબિયા રૂકૂઅ-૬)

ઉસ કલામમે કોઈ ખૂબી નહીં, જિસે અલ્લાહકી રિઝા મક્સૂદ ન હો ઓર ઉસ માલમે કોઈ ભલાઈ નહીં જો અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ ન હો ઓર વો આદમી અચ્છા નહીં જિસકા હિલ્મ ઉસકે ગુસ્સે પર ગાલિબ ન હો ઓર વો આદમી બેહતર નહીં, જો અલ્લાહકી રિઝાકે મુકાબલેમે કિસી મલામત કરનેવાલેકી મલામતકી પરવા કરે.

(દુર્ મન્સુર)

આયત-૩૧. ઇસકે સિવા

દૂસરી ખાત નહીં કે તુમ્હારે અમ્વાલ ઓર તુમ્હારી ઓલાદ તુમ્હારે લિએ એક આજમાઈશકી ચીજ હે (પસ જો શખ્સ ઉનમે પડકર ભી અલ્લાહકો પાદ રખે તો) ઉસકે લિએ અલ્લાહકે પાસ બડા અજર હે. પસ જહાં તક હો સકે અલ્લાહસે ડરતે રહો ઓર ઉસકી ખાત સુનો ઓર માનો ઓર (અલ્લાહકી રાહમે ખર્ચ કરતે રહા કરો.) યે તુમ્હારે લિએ ઝિયાદા

﴿٣١﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ

فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ

فَأَقْوَ اللَّهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَنْقُتُوا

أَطِيعُوا أَوْفِقُوا خَيْرٌ لَّأَنْفُسِكُمْ

مَنْ يُؤْتِ شِعْرَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ

الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ (توبه, ૧૮)

બેહતર હોગા ઓર જો શખ્સ અપને
નફસકે શુદ્ધ યા'ની લાલચસે મેહફૂઝ રહા,
પસ મેહી લોગ ફલાહકો પહોંચને વાલે હે.

(સુરએ તગમુન રૂઝા ૨)

અનુવાદ - શુદ્ધ બુધ્ધિકા આલા દરજા હે જિસાકે નં. ૨૮ પર ગુઝર
ચુકા માલ ઓર ઓલાદકે ઇન્તિહાનકી થીજે હોનેકા યે મતલબ હે કે યે માલ જાંચની
હે કે કીન શખ્સ ઇનમેં ફંસ કર અલ્લાહ જલ્લ શાનુદ્દે એહકામકો ઓર ઉસકી
યાદકો ભૂલા દેતા હે ઓર કીન શખ્સ ઇનકે બાવજૂદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુદ્દે
ફરમાંબરદારી કરતા હે ઓર ઉસકી યાદમેં મશગૂલ રેહતા હે ઓર નમૂનેકે લિએ
હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઉસવા સામને હે. યહાં ઉસીકે એક-
દો બીવિયાં હોંગી, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ની બીવિયાં
થી, ઓલાદ ભી થી, બેટે-બેટિયા, નવાસે સબ કુછ મોજૂદ થા. હુઝૂર (સલ્લ.) કે
અલાવા હઝરાતે સહાબા કિરામ (રદીમલ્લાહુ અન્હુમ) કે હાલાત દુનિયાકે સામને
હે ઓર જહોત તફસીલસે કિતાબોમેં મોજૂદ હે.

હઝરાત અનસ (રદી.) કી ઓલાદકા શુમાર હી મુશ્કલ હે. એક મોકે પર
ફરમાતે હે કે મેરી ઓલાદકી ઓલાદ તો અલાહિદા રહી, ખુદ બિલાવાસતા અપની
ઓલાદમેંસે એક સો પચીસ તો દફન કર ચુકા હું. (અસાબા) ઓર જો જિંદા રહે,
વો ઇનકે અલાવા ઓર ઓલાદકી ઓલાદેં મઝીદબરઆ, ઇસકે બાવજૂદ ઉન હઝરાતે
સહાબા કિરામ (રદી.)મેં શુમાર હે જિનસે કસરતસે અહાદીસ નકલ કી ગઈ. ઓર
જિહાદમેં કસરતસે શિકત કરતે રહે હે. ઓલાદકી ઇતની કસરત ન તો ઇસ્મકી
મશગૂલીમેં માનેઅ હુઈ, ન જિહાદમેં.

હઝરાત ઝુબેર (રદી.), જિસ વક્ત શહીદ હુએ, ની બેટે, ની બેટિયાં ઓર
ચાર બીવીયાં થી ઓર બા'જ પોતે બેટોસે ભી બડે થે. (બુખારી) ઓર જિનકા બાપકી
જિન્દગીમેં ઇન્તિકાલ હો ગયા, વો અલાહિદા, ઇસકે બાવજૂદ ન કભી મુલાઝમત
કી, ન કોઈ ઓર શુખ્સ, જિહાદમેં ઉઝ ગુઝારી.

ઈસી તરહ ઓર બહોતસે હઝરાતકા હાલ હે કે ન માલ ઉનકો દીનસે
માનેઅ હોતા થા. ઓર ન ઓલાદકી કસરત ઓર ઇનમેંસે જો લોગ તિજરત પેશા
થે, ઉનકે લિએ તિજરત ભી દીનકે કાર્મોસે માનેઅ ન હોતી થી. ખુદ હક તઆલા
શાનુદ્દને ઉનકી તા'રીફ ફુરઆને પાકમેં ફરમાઈ.

રિજાલુલ્લા તુલ્હીહિમ તિજારતુન. (સુરએ નૂર રૂઝા ૫) વો એસે લોગ
હે જિનકો ખરીદ વ ફરોખ્ત અલ્લાહકે ઝિકરસે ઓર નમાઝ કાયમ કરનેસે ઓર
ઝકાત અદા કરનેસે નહીં રોકતી. વો લોગ એસે દિનસે ડરતે હે જિસ દિન દિલ

ઔર આખે ઉલટ-સુલટ હો જાએગી ઔર ઈસકા અંજામ યે હોગા કે હક તઆલા ઉનકો ઉનકે આ'માલકા બહોત અચ્છા બદલા દેગા ઔર ઉનકો અપને ફઝલસે (બદલેકે અલાવા ઈન્આમકે તોર પર) ઔર ભી ઝિયાદા દેગા.

ઈસ આપતે શરીફાકી તકસીરમેં બહોતસે આસારમેં યે મઝમૂન ઝિકર કિયા ગયાકે જો લોગ તિજારત કરતે યે, તિજારત ઉનકો અલ્લાહ તઆલાકી પાદસે માનેઅ ન હોતી થી. જબ અઝાન સુનતે, કોરન અપની અપની દુકાનેં છોડકર નમાઝકે લિએ ચલ દેતે.

(દુર્ મન્સુર)

અગર તુમ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહ અઝી તરહ (યા'ની ઈબ્લાસસે) કર્ઝ દોગે તો વો ઈસકો તુમ્હારે લિએ બખ્ષાતા ચલા જાએગા ઔર તુમ્હારે ગુનાહ બખ્શા દેગા ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહ બહી કદર કરનેવાલા હે કે કિ ઘોડેસે અમલકો ભી કુબૂલ કર લેતા હે) ઔર બખા બુદબાર હે (બળેસે બળે ગુનાહ પર ભી મુવાખખામેં જલ્દી નહીં કરતા) પોશીદા ઔર ઝાહિર આ'માલકા જાનનેવાલા હે, જબરદસ્ત હે, હિકમતવાલા હે.

(સૂરએ તગાબુન ૨)

આયાતમેં ૨૫, ૨૬, ૨૭ પર ઈસ કિસ્મકે મઝામીન ગુઝર ચુકે હે. યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહ ખાસ લુત્ફ વ કરમ હે કે હમારી ખેરખવાહી ઔર બન્દો પર કરમકી વજહસે જો ચીજેં ઉનકે લિએ અહમ ઔર ઝરૂરી હે, ઉનકો બાર-બાર તા'કીદકે સાથ ફરમાયા જાતા હે ઔર લોગ ઈન આયાતકો બાર બાર પઞ્હતે હે ઔર મુત્મઈન હો જાતે હે કે બહોત સવાબ કુરઆન પાકકે પઞ્હનેકા મિલ ગયા. યે કરીમકા એહસાન ઔર ઈન્આમ હે કે વો અપને પાક કલામકે મહજ પઞ્હને પર ભી સવાબ અતા ફરમાએ, લેકિન યે પાક કલામ મહજ પઞ્હનેકે લિએ તો નાઝિલ નહીં હુઆ, પઞ્હનેકે સાથ સાથ ઈસકે પાક ઈર્શાદાત પર અમલ ભી હોના ચાહિયે. એક ચીઝકો માલિકુલ મુલ્ક, અપના આકા, અપના મુહસિન, અપના મુરબ્બી, અપના રાઝિક, અપના ખાલિક બાર-બાર ઈર્શાદ ફરમાએ ઔર હમ કહે કે હમને આપકા ઈર્શાદ પઞ્હ લિયા, બસ કાફી હે, યે હમારી તરફસે કિતના સખ્ત ગુલમ હે ?

આયાત-૩૩. ઔર તુમ લોગ નમાઝકો કાયમ રખો ઔર ઝકાત

(૩૫) اِنْ تَقِيْ صَوْمَ اللّٰهِ قَرِيْناً
حَسَنًا يَّعْبُدْهُ لَكُمْ وَتَقِيْرُنَّكُمْ
وَ اللّٰهُ شَكُوْرٌ عَلِيْمٌ عَلِيْمٌ
الْعَنِيْبُ وَالشَّهَادَةُ الْعَصِيْرُ
الْحَكِيْمُ

(તફાવત)

(૩૩) اَوْ قِيَمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ
اَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ اَلْتَقِيْهُمُوْا

હેતે રહો ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકો કરો હસના હેતે રહો ઓર જો નેકી ત્વી તુમ અપને લિએ ઝખીરા બનાકર આગે લેજ હોગે ઉસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પાસ જાકર ઈસ્સે બહોત બેહતર ઓર સવાબમેં બજા હુઆ પાઓગે ઓર અલ્લાહ તઆલાસે ગુનાહ મા'ફ કરાતે રહો. બેશક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મઝિરત કરને વાલા, રહમ કરનેવાલા હે.

(સૂરએ મુઝમિલ રૂકૂઅ-૨)

لَا تُفْسِدُوا بَيْنَ عَمْرٍاءَ يُحَدِّثُ عَنْهُ اللَّهُ هُوَ
خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَعْوِزُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

(મઝલ ૧૮૯)

નોંધ - ઉસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પાસ જાકર ઈસ્સે બેહતર પાનેકા મતલબ યે હે કે જો કુછ દુનિયાકી ચીજો ખૂરીદનેમેં ખર્ચ કિયા જાતા હે યા દુનિયાવી ઝરૂરતોમેં ખર્ચ કિયા જાતા હે ઓર ઈસકા બદલા દુનિયામેં મિલતા હે, મસલન એક રૂપિયેકે દોસેર ગન્દુમ દુનિયામેં મિલતે હે, આખિરતકે બદલકો ઈસ પર કિયાસ નહીં કરના ચાહિએ, બલ્કે આખિરતમેં જો બદલ ઈન ચીજોંકા મિલતા હે, જો અલ્લાહકે રાસ્ટેમેં ખર્ચ કી જાએ, વો મિકદારકે એ'તબારસે ત્વી ઓર કેફિયતકે લિહાઝસે ત્વી, બદરજહા જાઈદ ઉસ બદલસે હોગા, જો દુનિયામેં ઈસ પર મિલતા હે, ચુનાંચે આયત નં. ૭ કે જેલમેં ગુઝર ચુકા હે કે અગર તેયબ માલસે નેકનીયતીકે સાથ એક ખજૂર ત્વી સદકા કી જાએ તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસકે સવાબકો ઉહદ પહાડકે બરાબર કરમા દેતે હે. કાશ ! ઈસ કદર ઝિયાદા મુઆવજા દેનેવાલે કરીમકી હમ કદર કરતે ઓર ઝિયાદા સે ઝિયાદા માલ બડી કીમત ઉસકે પહાં જમા કરતે, તા'કે ઝિયાદા સે ઝિયાદા માલ બડી સખ્ત ઝરૂરતકે વક્ત હમકો મિલતા ઓર ઈસકે સાથ હી ઈસ આપતે શરીફમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કરમાતે હે કે જિસ કિસ્મકી નેકી ત્વી આગે લેજ હોગે, ઉસકા મુઆવજા એસા હી મિલેગા. રિસાલા બરકાતે ઝિકમેં બહોત તકસીલસે એસી રિવાયતે ગુઝર ચુકી હે. એક મર્તબા સુબહાનલ્લાહુ યા અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ યા લા ઈલા હ- ઈલ્લલ્લાહ યા અલ્લાહુ અકબર કેહનેકા સવાબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે પહાં ઉહદ પહાડસે ઝિયાદા મિલ જાતા હે, બશરતે કે ઈબ્લાસસે કહા જાએ ઓર ઈબ્લાસકી શરત આખિરતકે હર કામમેં હે. ઈબ્લાસ બગેર વહાં કિસી ચીજકી પૂછ નહીં ઓર ઈસી ચીજકે પેદા કરનેકે વાસ્તે બુઝગોંકી જૂતિયાં સીધી કરની પડતી હે કે યે દોલત ઈનકે કદમોમેં પડનેસે મિલતી હે.

નોંધ - બેશક નેક લોગ (જન્મતમેં) એસે જામે શરાબ પીઓંગે,

(૩૩) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ
كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ۝ عَسَى

જિનમેં કાઢૂરકી આમેઝિશ હોગી, એસે
ચરમોસે ત્વરે જાએગે જિનસે અલ્લાહકે
ખાસ બન્દે પીતે હૈ (ઈન ચરમોમેં યે
અલ્લમ ખાત હોગી) કે વો જન્મતી હોગ
ઈન ચરમોકો જહાં ચાહે, હે જાએગે
(યા'ની યે ચરમે ઈનકે ઈશારોકે તા'બેઅ
હોગે.) યે એસે હોગ હૈ જો મન્નાતોકો પૂરા
કરતે હૈ (ઔર ઈસી તરહ દૂસરે વાજિખાત
કો) ઔર એસે દિનસે ડરતે હૈ, જિસ
દિનકી સખ્તી ફેલી હુઈ હોગી (યા'ની
આમ હોગી કે હર શખ્સ ઉસ દિન કુછ
ન કુછ પરેશાનીમેં મુબતલા હોગા) યે વો
હોગ હૈ જો અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બતમેં
ખાના ખિલાતે હૈ, ખિસ્નકો ઔર યતીમકો
ઔર કેદીકો (બાવજૂદ કે વો કેદી કાફિર
ઔર લડાઈમેં બરસરે પેકાર હોતે થે) ઔર
વો હોગ (અપને દિલમેં યા સુખાનસે)
કેહતે હૈ કે હમ તુમકો સિર્ફ અલ્લાહકે
વાસ્તે ખિલાતે હૈ, ન તો હમ ઈસકા બદલા
ચાહતે હૈ, ન ઈસકા શુક્રિયા ચાહતે હૈ
(બલકે ઈસ વજહસે ખિલાતે હૈ કે હમ
અપને રબકી તરહસે એક સખ્ત ઔર તલ્મ
દિનકા (યા'ની ક્રિયામતકે દિન કા) ખોફ
રખતે હૈ. પસ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉનકો
ઉસ દિનકી સખ્તીસે મેહફૂઝ રખમેગા ઔર
ઉનકો તાઝગી ઔર સુરૂર અતા કરેગા
ઔર ઉનકો ઈસ પુખ્તાગીકે બદલેમેં જન્મત
ઔર રેશમી લિખાસ અતા કરેગા, ઈસ
હાલતમેં કે વો જન્મતમેં મસહરિયોં પર
તક્રિયા લગાએ બેઠે હોંગે, ન વહાં ગરમીકી
તપિશ પાવેંગે, ન સરદી (બલકે મો'તદિલ
(બરાબરકા) મોસમ હોગા) ઔર દરખ્તોકે

يَشْرَبُ بِمَا عَمِيَا كَاللَّهِ يُفَجِّرُ الْوُحُوشَ لَهَا لَشَرِبَ
يُفَجِّرُونَ بِاللَّهِ يُفَجِّرُونَ يَوْمَ مَا حَانَ
لَشَرِبُ مَسْطَرِبًا ۝ وَيَطْعَمُونَ الْقَطَامَ
عَلَى حَيْثِهِمْ وَشَكَنَّا وَتَيْنِي ۝ وَآسِينَا ۝
إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا تَزِيدُكُمْ مِنْكُمْ
بَجَرَاءٍ وَلَا شُكُورًا ۝ إِنَّا نَحْنُ مِنْ رَبِّنَا
يَوْمَ مَا حَبَّوْنَا فَسْطَرِبْنَا ۝ فَوَقَّعَ اللَّهُ
فَسْرَ ذَلِكَ الْيَوْمَ ۝ وَلَقَدْ نَفَرْنَا وَنَسْرْنَا ۝
وَجَدْنَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جُنَّةً وَخَوِيْرًا ۝
فَعَزَّوْنَهُمْ فِيهِمَا عَلَى الْأَرْكَانِ ۝ لَا يَزِدُّونَ فِيهِمَا
شَيْئًا وَلَا يُفَجِّرُونَ ۝ وَكَانَ عَلَيْهِمْ
ظُلُمًا ۝ وَذَلِكَ فَطَرْنَا تَدْرِي ۝ وَ
يَطَّافُ عَلَيْهِمْ بِأَنْبِيَاءٍ تَرِينَ وَفَصَحَّةٍ ۝ وَالْكَوَابِ
كَانَتْ قَوَارِيرًا ۝ فَوَارِيزًا مِنْ بَيْنِهِمْ ۝ وَكَانُوا
تَقْوِيرًا ۝ وَيُفَجِّرُونَ فِيهِمَا كَالْمَاحِقَانِ
مَرَّجَمًا وَنَجِيْرًا ۝ عَيْنًا فِيهِمَا أَسْمَى
سَلْسِيلًا ۝ وَيَطْلُوفُ عَلَيْهِمْ زُلُفًا ۝
مُفْلَكًا ۝ وَإِذَا رَأَيْتُمْ حَبِيبَتَكُمْ ۝ فَاُولَئِكَ مَسْكُورًا ۝
وَإِذَا رَأَيْتُمْ تَحْرَأْتِ لَوَيْمًا ۝ وَامَّا لَيْمًا ۝
عَلَيْهِمْ نَبَاتٌ سُنْدِينَ خُفْرًا ۝ وَاسْتَبْرَقَ
وَسُكُورًا ۝ أَسَاوِدِينَ وَفَصَحَّةً ۝ وَفَصَحَّةً ۝
شَرَابًا طَعُورًا ۝ إِنَّا هَذَا كَمَا نَكْمُ جَزَاءُ
وَحَقَانِ سَعْيِكُمْ فَشُكُورًا ۝

(ધ્રુવ ૧૮)

સામે ઉન લોગોં પર ઝૂકે હોંગે ઓર ઉનકે ખોશે ઉનકે મુતીઅ હોંગે (કે જિસ વક્ત જિસકો પસંદ કરેંગે, વો કરીબ આ જાએગા) ઓર ઉનકે પાસ (ખાને પીનેકે લિએ) ચાંદીકે બરતન ઓર શીશીકે આબખોરે લાએ જાએંગે, એસે શીશી જો ચાંદીકે બને હુએ હોંગે જો ઉસ આલમમે દુશવાર નહીં) ઓર ઉનકો ભરને વાલોને સહી અન્દાજસે ભરા હોગા (કે ન ઝરતસે કમ, ન ઝિયાદા) ઓર વહાં (કાફૂરી શરાબકે અલાવા) એસી શરાબકે જામ ભી પીલાએ જાએંગે, જિનમેં સોંઠકી આમેઝિશ

હોગી. (જિસાકે ઝંઝરકી બોતલમેં હોતા હે) યે એસે ચશમેસે ભરે જાએંગે જિસકા નામ સલસબીલ હે. કાફૂર ઠંડા હોતા હે ઓર સોંઠ ગરમ (મક્સદ યે હે કે વહાં મુખ્તલિકુલ મિજાઝ શરાબે હૈ) ઓર ઉસકો એસે લડકે લેકર આતે-જાતે રહેંગે જો હંમેશા લડકે હી રહેંગે ઓર એસે (હસીન)કે અગર તૂ ઉનકો દેખે તો યે ગુમાન કરેકે યે મોતી હે, જો બિખરે હુએ હૈ (ઓર જો ચીઝે ઉપર ઝિકર કી ગઈ પેહી ફક્ત નહીં, બલકે) જબ તૂ ઉસ જગહકો દેખેગા તો વહાં બડી-બડી નેઅમતે ઓર મહોત મગ મુલ્ક નઝર આએગા ઓર ઉન લોગોં પર વહાં બારીક રેશમકે, સબ્જ કપડે હોંગે ઓર મોટે રેશમકે ભી (ગરઝ મુખ્તલિક અન્વાઅકે બેહતરીન લિબાસ હોંગે) ઓર હાથોમે ચાંદીકે કંગન પેહનાએ જાએંગે ઓર હક તઆલા શાનુહૂ ઉનકો એસી શરાબ પીલાએંગે જો નિહાયત પાકીઝ હોગી ઓર યે કહા જાએગાકે યે તુમ્હારે આ'માલકા બદલા હે ઓર તુમને જો કોશિશ દુનિયામેં કી થી, વો કાબિલે કદર હે. (સૂરએ દહર, રૂકૂઅ-૧)

કાવંદા — ઈસ કલામ પાકમેં શરાબકા ત્રીન જગહ ઝિકર આયા હે ઓર ત્રીનો જગહ નોઈયતે, શરાબ ઓર તરીકાએ ઈસ્તેમાલ જુદા હે. પેહલી જગહ ઉનકા ખુદ પીના મજકૂર હે. દૂસરી જગહ ખુદામકે પીલાનેકા ઝિકર હે ઓર ત્રીસરી જગહ ખુદ રબ્બુલ આલમીન માલિકુલ મુલ્કકી તરફ પીલાનેકી નિસ્બત હે. ક્યા બઈદ હે કે યે અબ્બારકો ત્રીન કિસ્મોં અદના, અવસત, આલાકે એ'તબારસે હો. ઈન આયાતમેં જિતને ફઝાઈલ, ઈકરામ ઓર એ'જાઝ નેક કામ કરને વાલોંકે, બિલ ખુસૂસ અલ્લાહકી રિઝામેં કેહલાનેવાલોંકે ઝિકર કિએ ગએ હૈ, અગર હમમેં ઈમાનકા કમાલ હુઆ, તો ઉન વાઅદોંકે બાદ કીન શખ્સ એસા હો સકતા હે જો હઝરત સિદ્દીકે અકબર

(રદીયલ્લાહુ અન્હો)કી તરફ કોઈ ચીજ ત્વી ઘરમેં અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસૂલે પાક (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કે નામકે સિવા છોડે.

ઈન આયાતમેં ચન્દ ઉમૂર કાબિલે તવક્ફોહ હે.

૧. પેહલે ચશ્મોંકે બારેમેં ઝિકર હુઆ હે કે જન્નતી લોગ ઈન ચશ્મોંકો જહાં ચાહે, લે જાએંગે.

મુજાહિદ (રહ.) ઈસકી તફસીરમેં કેહતે હૈ કે વો લોગ ઈન ચશ્મોંકો જહાં ચાહેંગે, ખીચ લેંગે.

કતાદા (રદી.) કેહતે હૈ કે ઉનકે લિએ કાફૂરકી આમેઝિશ હોગી ઓર મુશ્કકી મુહર ઉનપર લગી હુઈ હોગી ઓર વો ઉસ ચશ્મોંકો જિધરકો ચાહેંગે, ઉધરકો ઉસકા પાની ચલને લગેગા.

ઈબ્ને શીજબ (રહ.) કેહતે હૈ કે ઉન લોગોંકે પાસ સોનેકી છડિયાં હોંગી, વો અપની છડિયોંસે જિસ તરફ ઈશારા કરેંગે, ઉસી તરફકો વો નહરે ચલને લગેંગી.

૨. મન્નતોં કે પૂરા કરનેકે મુતઅલ્લિક કતાદા (રદી.) સે નક્લ કિયા ગયા કે અલ્લાહકે તમામ એહકામકો પૂરા કરનેવાલે લોગ હૈ. ઈસી વજહસે શુરૂમેં ઈનકો અબ્બારસે તા'બીર કિયા ગયા.

મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈ કે ઈસે વો મન્નતેં મુરાદ હૈ, જો અલ્લાહકે હકમેં કી ગઈ હોં (યા'ની કોઈ શખ્સ રોઝોંકી નજર કર લે, એ'તિકાફકી નજર કર લે, ઈસી તરફ ઈબાદતકી નજર કર લે.)

ઈકરમા (રદી.) કેહતે હૈ કે શુકાનેકી મન્નતેં મુરાદ હૈ. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નક્લ કિયા ગયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં એક શખ્સ હાઝિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા કે મૈને યે મન્નત માન રખ્ખી થી કે મૈં અપને આપકો અલ્લાહકે વાસ્તે ઝખ્ખ કર દુંગા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કિસી ચીઝમેં મશ્ગૂલ થે, ઈતિફાત નહીં કરમાયા. યે સાહબ હુઝૂર (સલ્લ.) કે સુકૂતસે ઈજાઝત સમઝે ઓર (હુઝૂર (સલ્લ.) સે અર્ઝ કર દેનેકે બાદ) ઉઠે, દૂર જાકર અપને આપકો ઝખ્ખ કરને લગે. હુઝૂર (સલ્લ.)કો ઈસકા ઈત્મ હુઆ. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ફરમાયા, અલ્લાહકા શુક હે કે ઉસને મેરી ઉમ્મતમેં એસે લોગ પેદા કિએ, જો મન્નતકો પૂરા કરનેકા ઈસ કદર એહતિમામ કરે. ઈસકે બાદ (ઉનકો અપને ઝખ્ખ કરનેસે મના ફરમાયા ઓર) ઉનસે ફરમાયા કે અપની જાનકે બદલે સો ઊંટ અલ્લાહકે નામ પર ઝખ્ખ કરે (ઈસ લિએ કે અપને આપકો ઝખ્ખ કરના નાજાઈઝ હે ઓર જાનકા કિદ્દયા દિયતમેં સો ઊંટ હે.)

૩. કેદિયોંકે ખિલાનેસે આયત શરીફામેં મુશરિક કેદી મુરાદ હે, ઈસ લિએ કે ઉસ ઝમાનેમેં મુશરિક કેદી હી હોતે થે, મુસલમાન કેદી ઉસ વકત ન થે ઓર

જબ કાફિરોંકે ખિલાને પર ચે સવાબ હે તો મુસલમાન કેદી ઈસમેં બતરીકે ઓલા આ ગએ.

મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હું કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) બદરકે કેદિયોંકો (જો કાફિર થે) પકડ કર લાએ, તો સાત હજરાતે સહાબા કિરામ, હજરત અબૂબકર (રહી.), ઉમર (રહી.), અલી (રહી.), ઝુબૈર (રહી.), અબ્દુર્રહમાન (રહી.), સઆદ (રહી.), અબૂ ઉબૈદા (રહી.) ને ઉનપર ખાસ તોરસે ખર્ચ ક્રિયા, જિસપર અન્સારને કહા કે હમને તો અલ્લાહકે વાસ્તે ઈનસે ક્રિતાલ ક્રિયા થા, તુમ ઈતના જિયાદા ખર્ચ કર રહે હો. ઈસપર ઈન્નલ અબ્રારસે ઉન્નીસ આયતે ઈન હજરાતકી તા'રીફમેં નાજિલ હુઈ.

હજરત હસન (રહી.) કેહતે હું કે જબ ચે આયતે નાજિલ હુઈ, ઉસ વકત કેદી મુશરકીન થે.

હજરત કતાદા (રહી.) કેહતે હું કે જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઈન આયાતમેં કેદીકે સાથ એહસાન કરનેકા હુકમ કરમાયા હે, હાલાંકે ઉસ વકત કેદી મુશરક થે, તો મુસલમાન કેદીકા હક તુઝપર ઓર ભી જિયાદા હો ગયા.

ઈબને જુરૈજ (રહ.) કેહતે હું કે ઉસ ઝમાનેમેં મુસલમાન કેદી ન થે, મુશરક કેદિયોંમેં ચે આયતે શરીફા નાજિલ હુઈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉનકી ખેરખ્વાહીકા હુકમ કરમાતે થે.

અબૂ રિજ્ઝન (રહ.) કેહતે હું કે મેં શકીક બિન સલમા (રહી.) કે પાસ થા. ચંદ મુશરક કેદી વહાંસે ગુઝરે તો શકીક (રહી.) ને મુઝે ઉનપર સદકા કરનેકા હુકમ દિયા ઓર ચે આયતે શરીફા તિલાવત કી.

૪. 'ન ઈનકા બદલા ચાહતે હું, ન ઈસકા શુક્રિયા ચાહતે હું'કા મતલબ ચે હે કે ચે હજરાત ઈસકો ભી ગવારા ન કરતે થે કે ઈનકે એહસાનકા કોઈ બદલા, ચાહે શુકગુજારી ઓર દુઆ હી કે કબીલસે હો, ઈનકો દુનિયામેં મિલે. ચે અપના સબ કુછ આખિરત હીમેં લેના ચાહતે થે.

હજરત આઈશા (રહી.) ઓર હજરત ઉમ્મે સલમા (રહી.) કા મા'મૂલ નક્લ ક્રિયા ગયા હે કે જબ વો કિસી ફકીર ઝરૂરતમેંદકે પાસ કુછ ભેજતી, તો કાસિદસે કેહતી કે ચુપકેસે સુનના કે વો ઈસપર કયા અલ્લાઝ કેહતા હે ઓર જબ કાસિદ વો અલ્લાઝ દુઆ વગેરહ કે આકર નક્લ કરતા તો ઈસી તરહકી દુઆએ વો ફકીરકો દેતી ઓર ચે કેહતી કે ઈસકી દુઆઓંકા ચે બદલા હે તા'કે હમારા સદકા ખાલિસ આખિરતકે વાસ્તે રેહ જાએ.

હજરત ઉમર (રહી.) ઓર ઉનકે સાહબઝાદે હજરત અબ્દુલ્લાહ (રહી.)કા ભી ઈસી તરહકા મા'મૂલ નક્લ ક્રિયા ગયા. (એહ્યા)

હજરત ઝેનુલ આબિદીન (રદી.)કા ઈર્શાદ હે કે જો શખ્સ માલ ખર્ચ કરને કે વાસ્તે તલબ કરને વાલેકા ઈન્તિઝાર કરે, વો સખી નહીં. સખી વો હે જો અલ્લાહકે હુકૂમકો અજ ખુદ ઉસકે નેક બંદો તક પહોંચાએ ઓર ઉનસે શુક્રિએકા ઉમ્મીદવાર ન રહે, ઈસ લિએ કે ઉસકો અલ્લાહકે સવાબપર કામિલ મકીન હો. (વહી)

૫. જન્મતકે ખોશે ઉનકે મુતીઅ હોંગેકા મતલબ યે હે કે વો ઉનકી ખ્વાહિશકે તા'બેઅ હોંગે.

હજરત બરા બિન આજિબ (રદી.) કેહતે હે કે જન્મતી લોગ જન્મતકે ફલોંકો ખળે, બેઠે, લેટે, ફિસ હાલમં ચાહોંગે, ખા સકોંગે.

મુજાહિદ (રદી.) કેહતે હે કે વો લોગ અગર ખડે હોંગે તો વો ફલ ઉપરકો હો જાઓંગે ઓર વો લોગ અગર બેઠોંગે, તો વો સુક જાઓંગે ઓર અગર વો લેટોંગે તો વો ઓર જિયાદા સુક જાઓંગે. દૂસરી રિવાયતમં ઉનસે નકલ કિયા ગયા કે જન્મતકી જમીન ચાંદીકી હે ઓર ઉસકી મિદી મુશ્ક હે ઓર ઉસકે દરખ્તોંકી જડે સોનેકી હે ઓર ઉનકી ટહનિયાં ઓર પત્તે મોતિયોં કે ઓર જબુર્જદકે હે, જિનકે દરમિયાન ફલ લટકે હુએ હે અગર વો ખળે હુએ ખાના ચાહોંગે તો કોઈ દિક્કત નહીં, બેઠકર યા લેટકર ખાના ચાહોંગે, તો વો ઉસકે બકદ્ર સુક જાઓંગે.

૬. ચાંદીકે શીશોંકા મતલબ યે હે કે ચાંદીસે એસે બનાએ જાઓંગે જેસાકે શીશા હોતા હે.

હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે અગર દુનિયામં તૂ ચાંદીકો લેકર ઈસ કદર બારીક કરે કે મક્ખીકે પર કે બરાબર બારીક કર દે, જબ ભી ઉસકે અંદરકા પાની નજર ન આએગા. લેકિન જન્મતકે આબખોરે ચાંદીકે હોકર શીશેકી તરહ સાફ હોંગે.

દૂસરી રિવાયતમં હે કે જન્મતકી હર ચીજકા નમૂના દુનિયામં હે, લેકિન ચાંદીકે એસે આબખોરોંકા નમૂના દુનિયામં નહીં હે.

ક્તાદા (રદી.) કેહતે હે કે અગર સારી દુનિયાકે આકમી જમા હોકર ચાંદીકા એસા ભરતન બના દે જિસમં શીશેકી તરહસે અંદરકી ચીજ નજર આએ તો નહીં બના સકતે. (દુર્ મન્સુર)

હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કી એક રિવાયતસે મા'લૂમ હોતા હે કે ઈન આયાતકા શાને નુઝૂલ હજરત અલી (રદી.) ઓર હજરત ફાતિમા (રદી.)કા એક વાકિઆ હે, જો ઈસી રિસાલેકે ખત્મ પર હિકાયાતમં નં. ૪૧ પર આ રહા હે ઓર મુતઅદ્દિદ વાકિઆતકા કિસી આયતકા શાને નુઝૂલ હોના કોઈ મુસ્તબાદ બાત નહીં. બસા ઓકાત એસા હુઆ હે કે એક જમાનેમં ચંદ વાકિઆત પેશ આએ, ઉસ જમાનેમં કોઈ આપતે શરીફા નાઝિલ હુઈ, તો વો આપતે શરીફા સબ વાકિઆતકે મુતઅલિલક હો સકતી હે.

આયત - ૭૫ બા- મુરાદ

હો ગયા વો શપ્સ જો પાક હો ગયા ઓર
અપને રબકા નામ લેતા રહા ઓર નમાઝ
પઘ્લતા રહા, બલ્કે તુમ લોગ તો દુનિયાકી
ઝિન્દગીકો મુકદ્દમ રખતે હો, હાલ્યાંકે
આખિરત દુનિયાસે બહોત ઝિયાદા બેહતર
ઓર હંમેશા રહેનેવાલી ચીઝ હે.

(સૂરએ અલ આંબા)

અર્થ -

પાક હો ગયા કી મુતઅદિદ તકરીરે ઉલમાસે નકલ કી ગઈ
હે. બહોતસે ઉલમાકા કોલ હે કે ઈસ્સે સદકા-એ-ફિત્ર અદા કરના મુરાદ હે જૈસા
કે મુતઅદિદ રિવાયતમે આયા હૈ ઓર બહોતસે ઉલમાને ઈસકો આમ કરાર દિયા
હે.

સઈદ બિન ઝુબૈર (રદી.) કેહતે હૈ કે પાક હો ગયાકા મતલબ યે હે કે
જો અપને માલસે પાક હો ગયા.

કતાદા (રદી.) કેહતે હૈ કે બામુરાદ હો ગયા વો શપ્સ જિસને અપને માલસે
અપને ખાલિકકો રાઝી કર લિયા.

હજારત અબુલ અહવસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હક તઆલા શાનુલ્લે ઈસ શપ્સ
પર રહમ કરમાતા હે જો સદકા કરે, ફિર નમાઝ પઘ્લે. ફિર ઉન્હોને યે આયત
પઘ્લી.

એક રિવાયતમે ઉનસે યે નકલ કિયા ગયા, જો શપ્સ ઈસકી તા'કત રખતા
હો કે નમાઝસે પેહલે કુછ સદકા કર દિયા કરે, વો એસા કિયા કરે.

હજારત ઈબ્ને મસઝિદ (રદી.) કરમાતે હૈ કે જો શપ્સ નમાઝ પઘ્લનેકા
ઈસદા કરે, કયા હરજ હે કે કુછ સદકા ઈસ્સે પેહલે કર દિયા કરે, ફિર યે આયતે
શરીફા પઘ્લી.

હજારત અર્ફઝા (રદી.) કેહતે હૈ કે મૈને હજારત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ
(રદી.) સે સબ્બિહિસ્મ પઘ્લનેકી દર્ખાસ્ત કી. ઉન્હોને સુનાના શુરૂ કી ઓર જબ
ઈસ આયત પર પહોંચે 'બલ્ તુમ્સિરુ નલ્ હયાતુન્યા' તો પઘ્લના છોડ કર લોગોંકી
તરફ મુતવજ્જહ હુએ ઓર કરમાયા કે હમને દુનિયાકો આખિરત પર તર્જીહ દી.
લોગ ચુપ બેઠે લે. ફિર કરમાયા કે હમને દુનિયાકો તર્જીહ દી, ઈસલિએ કે હમને
ઝીનતકો, ઈસકી ઓરતોંકો, ઈસકે ખાને-પીનેકો દેખા ઓર આખિરતકી ચીઝોં હમસે
એશીયા હી, પસ ઈસ મોજૂદ ચીઝમે લગ ગએ. ઓર ઈસ વાઅદેકી ચીઝકો છોડ
દિયા.

(૩૫) قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى
بَلْ تَوَسَّوْتُ الْغَلِيظَ الذِّيَّ
وَالْأَخْرَجْتُ خَيْرًا وَأَبْلَى

કતાદા (રહી.) કેહતે હું કે તમામ લોગ હાજિર (યા'ની દુનિયામાં ખીજી ચીજ)માં લગ ગએ ઓર ઉસકો ઇંતિમાર કર સિયા, બજુજ ઉનકે જિનકો અલ્લાહને મેહફૂઝ રખ્યા હાલાંકે આખિરત ભલાઇમાં બખ્તી હુઇ થી ઓર દેરખા થી.

હઝરત અનસ (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે લા-ઇલાહ-ઇલ્લલ્લાહ-બન્હોકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુબકી નારાઝીસે મેહફૂઝ રખતા હે જબ તકકે દુનિયાકો દીન પર તર્જીહ ન દે ઓર જબ દુનિયાકો દીન પર તર્જીહ દેને લગે તો લા-ઇલાહ-ઇલ્લલ્લાહ-બી ઉન પર લીટા દિયા જાએગા ઓર યે કહા જાએગા કે તુમ ઝૂઝ બોલતે હો.

એક દૂસરી હદીસમાં હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ મન્ફૂલ હે કે જો શખ્સ

إِنَّمَا إِلَهُ اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

લા-ઇલાહ-ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહુ લા-શરીક-લહુન્કી શહાદત લેકર આએ, વો જમતમાં દાખિલ હોગા, જબ તકકે ઉસકે સાથ દૂસરી ચીજ ન મિલાવે. (યા'ની અપને ઇસ કલામમાં ખોટ ઓર મેલ પેદા ન કર દે.)

હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ત્રીન મર્તાબા યેહી બાત ઇર્શાદ ફરમાઈ, મજમા ચુપચાપ થા. (હુઝૂર (સલ્લ.) ગાલિબન ઇસ બાતકે મુન્તજિર થે કે કોઈ પૂછે ઓર મજમા અદબ ઓર રોબકી વજહસે ચુપ થા) દૂરસે એક શખ્સને દર્યાફત કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન ! દૂસરી ચીજ મિલાનેકા ક્યા મતલબ હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, દુનિયાકી મુહબ્બત ઓર ઉસકો તર્જીહ દેના ઓર ઉસકે લિએ માલ જમા કરકે રખના ઓર ઝાલિમોંકા સા બર્તાવ કરના.

એક ઓર હદીસમાં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ દુનિયાસે મુહબ્બત રખતા હે, વો આખેરતકો નુકસાન પહોંચાતા હે, ઓર જો આખેરતસે મુહબ્બત રખતા હે, વો દુનિયાકો નુકસાન પહોંચાતા હે, પસ એસી ચીજકો (યા'ની આખેરતકી) મુહબ્બતકો તર્જીહ દો, જો બાકી રેહનેવાલી હે ઉસ (યા'ની દુનિયા) પર જો ફના હો જાનેવાલી હે.

એક હદીસમાં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે દુનિયા ઉસ શખ્સકા ઘર હે, ફિસકા આખેરતમાં ઘર નહીં ઓર ઉસ શખ્સકા માલ હે, ફિસકા આખેરતમાં માલ નહીં ઓર ઉસકે લિએ વોહી શખ્સ જમા કરતા હે ફિસકો અકલ નહીં.

એક ઓર હદીસમાં હે કે અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક ઉસકો મખ્લૂકાતમાંસે કોઈ ચીજ દુનિયાસે ઝિયાદા મબગૂઝ નહીં હે ઓર ઉસને જબસે ઉસકો પેદા કિયા

હે, કલી ભી ઉસકી તરફ નજરે ઇલિફાત નહીં કરમાઈ.

એક ઓર હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે દુનિયાકી મુહબ્બત હર ખતાકી જડ હે. (હુર્ મન્સુર)

રિસાલેકે ખત્મ પર છઠી ફસ્લમેં દુનિયા ઓર આખેરતકે મુતઅલ્લિક મહોત-સી આયાત ઓર અહાદીસકા ઝિકર ઇખ્તેસારકે સાથ આ રહા હે. ઉન આયાતકે અલાવા જો અખતક ઝિકર કી ગઈ હે ઓર ભી મહોત સી આયાતમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી રાહમેં ખર્ચ કરનેકી તર્ગીબ વારિદ હુઈ હે ઓર જિસ ખાતકો અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહૂને અપને પાક કલામમેં બાર બાર મુખ્તાલિક ઉન્વાનસે મુતઅદ્દિદ તરહકી તર્ગીબોસે ઝિકર કરમાયા હે, ઉસકી એહમિયતકા કયા પૂછના, બિલખુસૂસ જખકે યે સબ કુછ ઉસીકા અતા કિયા હુઆ હે.

એક શખ્સ કિસી અપને નોકરકો કુછ રૂપયે દેકર યે કેહતા હે કે ઉસકો અપની જુરૂરિયાતમેં ખર્ચ કર હો ઓર મેરી ખુશી યે હે કે ઉસમેંસે કુછ પસ અન્દાજ કરકે કલાં જગહ ભી ખર્ચ કર દેના. અગર તુમ એસા કરોગે તો મેં ઇસે મહોત ઝિયાદા દુંગા. હર શખ્સ સમજ સકતા હે કે એસી હાલતમેં કોન એસા હોગા જો ઇસમેંસે પસ અન્દાજ કરકે ઇસ જગહ ઇસ ઉમ્મીદ પર ખર્ચ ન કરેગા કે ઇસમેં મહોત ઝિયાદા મિલેગા. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે ઇતને ઇર્શાદાતકે બાદ ફિર અહાદીસકે ઝિક કરનેકી જરૂરત બાકી નહીં રેહતી, લેકિન ચૂકે અહાદીસ ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે પાક કલામકી તોજીહ ઓર તફસીર હી હે, ઇસલિએ તફસીલકે તોર પર ચંદ અહાદીસકા તર્જુમા સિખ્યા જાતા હે —

હકીસ-૨. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે અગર મેરે પાસ ઉહદકે પહાડકે બરાબર ભી સોના હો તો મુજે યે બાત પસન્દ નહીં કે મેરે ઉપર ત્રીન દિન ગુજર જાએ ઇસ હાલમેં કે મેરે પાસ ઇસમેંસે કુછ ભી હો મજુજ ઇસકે કે કોઈ ચીજ અદા-એ-કર્જકે લિએ રખા હી જાએ. (મિશકાત)

તર્જુમા — ઉહદકા પહાડ મદીના તેયબાકા મશહૂર પહાડ હે જો મહોત બડા પહાડ હે. હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે અગર ઉસકે બરાબર સોના મેરે પાસ હો તો મેરી ખ્વાહિશ યે હે કે ત્રીન દિનકે અન્દર અન્દર ઉસ સબકો તકસીમ કર દું, કુછ ભી અપને પાસ ન રખું. ત્રીન દીનકી કેદ નહીં હે ઇસલિએ ઝિકર કરમાયા કે ઇતની બડી ચિકદારકે ખર્ચ કરનેકે લિએ કુછ ન કુછ વક્ત તો લગેગા

(૧) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَانَ لِي مِثْلُ أَحَدِ ذَهَابِ السَّرْبِيِّ إِنْ لَا يَمُرُّ عَظْمِي ثَلَاثَ لَيَالٍ وَعِنْدِي مِنْ شَيْءٍ
الْأَشْيِ أَرْصِدُ لِرَبِّ رِوَاةُ الْبُخَارِيِّ
(مشکوٰۃ)

હી, અલ-બત્તા અગર કર્કા ઝિમ્મે હો ઓર ફિસકો દેના હે, વો ઉસ વક્ત મોજૂદ ન હો તો ઉસકો અદા કરના ચૂં કે સદકેસે મુકદ્દમ હે. ઇસલિએ કે ઉસકે અદા કરનેકે લિએ કુછ રોકના ઓર મેહફૂઝ રખના પડે તો દૂસરી જાનિબ ઇસ્સે ઝિયાદા એહમિયત કર્કે અદા કરનેકી સાબિત હોતી હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી યે ખુસૂસી આદતે શરીફા થી કે ઝખીરા રખનેકા વહાં ગુઝર હી ન થા. હઝરત અનસ (રદી.) જો હુઝૂર (સલ્વ.) કે મખ્સૂસ ખાદિમ, હર વક્તકે મશહૂર ખિદમત ગુઝરે હૈ, ફરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) કલકે લિએ કોઈ ચીઝ ઝખીરા બના કર નહીં રખતે થે.

હઝરત અનસ (રદી.) હીસે દૂસરી હદીસમેં હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હદિએમેં કહીસે તીન પરિન્દે આએ. ઉનમેંસે એક હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપને ખાદિમકો મરહમત કરમા દિયા. દૂસરે દિન વો ખાદિમ ઉસ પરિન્દેકો લેકર હાઝિર હુએ હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે મેંને તુમ્હે મના નહીં કર રખ્યા કે કલકે વાસ્તે કોઈ ચીઝ ન રખ્યો, કલકી રોઝી અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ખુદ મરહમત કરમાએજે.

હઝરત સમુરા (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે મેં બા'ઝ મર્તબા દો બારીકો મહઝ ઇસલિએ દેખને જાતા હૂં કે કહીં ઉસમેંસે કોઈ ચીઝ પડી ન રેહ જાએ ઓર મેરી મોત ઇસ હાલમેં આ જાએ કે વો મેરે પાસ હો. (તર્ગીબ)

હઝરત અબુઝર ગિફારી (રદી.) મશહૂર સહાબી હૈ, બધે જાહિદ હઝરાતમેં થે. માલસે અદાવતકે ઉનકે બહોતસે અજબ વાકેઆત હૈ, જિનમેંસે એક અજબ કિસ્સા આયાતકે જેલમેં નં. ૧૧ પર ગુઝર ચુકા હે, ઉનસે ભી યે હદીસ નકલ કી ગઈ હે. કેહતે હૈ કે મેં એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.) કે સાથ થા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉહદ પહાડકો દેખકર યે ફરમાયા કે અગર યે પહાડ સોનેકા બન જાએ તો મુઝે યે પસન્દ નહીં કે ઉસમેંસે એક દીનાર ભી મેરે પાસ તીન દિનસે ઝિયાદા ઠેહરે, મગર વો દીનાર, ફિસકો મેં કર્કે અદા કરનેકે લિએ મેહફૂઝ રખ્યું ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયાકે બહોત ઝિયાદા માલવાલેહી અકસર કમ સવાબવાલે હૈ, મગર વો શખ્સ જો ઇસ તરહ, ઇસ તરહ અદા કરે.

હદીસ નકલ કરનેવાલેને ઇસ તરહ, ઇસ તરહકી સૂરત દોનો હાથ થિલાકર દાએ - બાએ જાનિબ કરકે બતાઈ યા'ની દોનો હાથ ભરકર દાએ તરફવાલેકો દે દે ઓર બાએ તરફવાલેકો, યા'ની હર શખ્સકો ખૂબ તક્લીમ કરે. (બુખારી)

ઇન્હી હઝરતકા એક ઓર કિસ્સા મિરકાત શરીફમેં આયા હે કે યે હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કે ઝમાના-એ-ખિલાફતમેં ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર થે. હઝરત ઉસ્માન (રદી.)ને હઝરત કા'બ (રદી.)સે કહા કે હઝરત અબુરુહમાન (રદી.) કા ઈન્તિકાલ

હો ગયા ઓર ઉન્હોને તર્ક મેં માલ છોડા હે, તુમ્હારા ક્યા ખ્યાલ હે, કુછ ના-મુનાસિબ તો નહીં હુઆ ? કા'બ (રદી.) ને કરમાયા, અગર વો ઇસ માલમેં અલ્લાહકે હુકૂકો અદા કરતે રહે હોં, તો ફિર ક્યા મુઝાએકા હે ? હઝરત અબૂઝર (રદી.) કે હાથમેં એક લકડી થી. ઉસ્સે હઝરત કા'બ (રદી.)કો મારના શુર કર દિયા કે મેંને ખુદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સુના હે કે અગર યે પહાડ સોનેકા હો જાએ ઓર મેં ઉસકો સબકો ખર્ચ કર દૂં ઓર વો કુબૂલ હો જાએ તો મુઝે યે પસન્દ નહીં કે મેં ઉસમેંસે છઃ ઓકિયા ભી અપને બાદ છોડૂં, ઇસકે બાદ અબૂઝર (રદી.)ને હઝરત ઉસ્માન (રદી.) સે કહા કે મેં તુમ્હે કસમ દેકર પૂછતા હૂં, ક્યા હુઝૂર (સલ્લ.) સે તુમને યે હદીસ તીન મર્તબા સુની હે ? હઝરત ઉસ્માન (રદી.) ને કહા, બેશક સુની હે.

ઉનકા એક ઓર કિસ્સા બુખારી શરીફ વગૈરહમેં આપા હે. અહનફ બિન કેસ (રદી.) કેહતે હૂં કે મેં મદીના મુનવ્વરામેં કુરૈશકી એક જમાઅતકે પાસ બેઠા થા. એક સાહબ તશરીફ લાએ, જિનકે બાલ સખ્ત થે (યા'ની તેલ વગૈરહ લગા હુઆ નહીં થા), કપડે ભી મોટે થે, હિઆત ભી એસી હી થી યા'ની બહોત મા'મૂલી સી ! ઉસ મજમેકે પાસ ખબે હોકર અવ્વલ સલામ કિયા, ફિર કરમાયા કે ખજાના જમા કરનેવાલોંકો ખુશાબરી દો ઉસ પત્થરકી જો જહમમકી આગમેં તપાયા જાએગા, ફિર વો ઉનકે પિસ્તાન પર રખ દિયા જાએગા, જિસકી શિદ્દતસે ઓર ગરમીસે ગોસ્ત વગૈરા પકકર મોંઢેકે ઉપરસે ઉબલને લગેગા ઓર ફિર વાં પત્થર મોંઢે પર રખ્યા જાએગા તો વો સબ કુછ પિસ્તાનસે બેહને લગેગા. યે કેહકર વો મસ્જિદકે એક સુતૂનકે પાસ જાકર બેઠ ગએ. અહનફ (રદી.) કેહતે હૂં કે મેં ઉનકો જાનતા ન થા કે યે કોન બુઝુર્ગ હે. મેં ઉનકી બાત સુનકર ઉનકે પીછે-પીછે ચલ દિયા ઓર ઉસી સુતૂનકે પાસ બેઠ ગયા ઓર મેંને અર્જ કિયા કે ઉસ મજમેવાલોંને આપકી બાતકી તરફ કુછ તવજજોહ નહીં કી, બલ્કે ઉસ ગુલતગૂકો નાપસન્દ સમજા. વો કરમાને લગે, યે બેવકૂફ હૂં, કુછ સમજતે નહીં હે. મુઝસે મેરે મેહબૂબ (સલ્લ.) ને કહા હે. અહનફને પૂછા કે આપકે મેહબૂબ કોન ? કેહને લગે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ! અય અબૂઝર ! તુમ ઉદહકા પહાડ દેખતે હો ? મેં યે સમજા કે કિસી જગહ કામકો ભેજના મકસૂદ હૂં, ઇસલિએ યે ડિખલાના હે કે કિતના દિન બાકી હે. મેંને કહા, છ હાં ! દેખ રહા હૂં ! હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અગર મેરે પાસ ઇસ પહાડકે બરાબર સોના હો તો મેરા દિલ ચાહતા હે કે ઇસ સારેકો ખર્ચ કર દૂં, મગર તીન દીનાર (જિનકા બયાન ઓર રિવાયાતમેં હે) ઇસકે બાદ અબૂઝર (રદી.) ને કહા, લેકિન યે લોગ સમજતે નહીં, દુનિયાકો જમા કરતે જાતે હૂં ઓર મુઝે ખુદાકી કસમ ! ન તો ઉનસે દુનિયાકી તલબ, ન

દીનકા ઇસ્તિકતા કરના છે (ફિર મેં ક્યો દખૂ મુજે તો સાક-સાક કેલના છે.) (સૂરએ કતાહ)
હજરત અબૂઝર (રદી.) કા એક વાકેઆ દૂસરી કસલકે સિલસિલાએ આયાતમેં
નં. ૫ પર ભી આ રહા છે.

અબૂઝર મુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ છે કે રોજાના સુબહકે વક્ત દો ફરિશ્તે (આસમાનસે) ઉતરતે હૈ. એક દુઆ કરતા છે, અય અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકો બદલ અતા કરમા દૂસરા ફરિશ્તા દુઆ કરતા છે, અય અલ્લાહ ! રોકકર રખનેવાલેકા માલ બરબાદ કર.

- મિસ્કાત

(૫) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ قَالَ قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَوْمَ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ الْأَمْلَكان يَنْزِلُ
لَا تَنْفِقُونَ أَحَدُهُما اللَّهُ اعْطِ
مَنْفَقًا خَلْقًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللَّهُ
اعْطِ مَسْكَاةً تَنْفِقُ عَلَيْهِ (مَكْرُوه)

અબૂઝર - કુરઆન પાકકી આયાતમેં ભી નં. ૨ પર જો આવત ગુજરી છે, ઉસ્સે ઇસકી તા'ઈદ હોતી છે, કિસકા મજમૂન યે હે કે જો કુછ તુમ ખર્ચ કરોગે, અલ્લાહ તઆલા ઇસકા બદલા અતા કરેગા. ઓર ઇસ જગહ ઓર ભી મુતઅદ્દિદ રિવાયાત ઇસકી તા'ઈદમેં ગુજર ચુકી હૈ.

હજરત અબૂ હરદા (રદી.) મુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે જબ ભી આકતાબ તુલૂ હોતા છે તો ઇસકી તરફ દો ફરિશ્તે એલાન કરતે હૈ કિસકો જામ વ ઇન્સકે સિવા સબ મુનતે હૈ કે અય લોગો ! અપને રખકી તરફ ચલો, થોડી થીજ જો ડિકાયતકા દરજા રખતી હો, ઇસ ઝિયાદા મિકદારસે બહોત બેહતર છે, જો અલ્લાહસે ગાફિલ કર દે ઓર જબ આકતાબ ગુરૂબ હોતા છે, તો ઇસકે દોનો જાનિબ દો ફરિશ્તે ઝોરસે દુઆ કરતે હૈ, અય અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલોકો બદલા અતા કરમા ઓર રોકકર રખનેવાલેકે માલકો બરબાદ કર.

(અયની અહમદકી રિવાયાત)

એક હદીસમેં છે કે જબ આકતાબ તુલૂ હોતા છે તો ઇસકે દોનો જાનિબ દો ફરિશ્તે આવાજ દેતે હૈ કે યા અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકા બદલ જલ્દી અતા કરમા ઓર યા અલ્લાહ ! રોકકર રખનેવાલેકે માલકો જલ્દી હલાક કરમા.

એક ઓર હદીસમેં છે કે આસમાનમેં દો ફરિશ્તે હૈ, જિનકે મુતઅલ્લિક સિર્ફ પેહી કામ છે, કોઈ દૂસરા કામ નહીં. એક કેહતા રેહતા છે, યા અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકો બદલ અતા કર. દૂસરા કેહતા છે, યા અલ્લાહ ! રોકકર રખનેવાલેકો હલાક અતા કરમા.

(કંઝ)

ઉસ્સે મા'લૂમ હોતા છે કે સુબહ શામકી ખુસૂસિયત નહીં, ઇનકી હર વક્ત

પેહી દુઆ હે, લેકિન પેહલી રિવાયાતકી બિના પર મા'લૂમ હોતા હે કે યે ફરિશ્તે આકતાબ તુલ્હ હોનેકે વક્ત ઔર મુરુબકે વક્ત ખાસ તૌરસે યે દુઆ કરતે હૈ ઔર મુશાહેદા ઔર તજુર્બા ભી ઇસકી તા'ઈદ કરતા હે કે માલ જમા કરકે રખનેવાલો પર અકસર એસી ચીજો મુસલ્માત હો જાતી હે, જિનસે વો સબ જા'યા હો જાતા હે, કિસી પર મુકદ્દમા મુસલ્માત હો જાતા હે, કિસી પર આવારગી સવાર હો જાતી હે, કિસીકે ચોર પીછે લગ જાતે હૈ.

હાકિઝ ઇન્ને હજર (રહ.) ને લિખ્યા હે કે બરબાદી કભી તો બેએનિહી ઇસ માલકી હોતી હે ઔર કભી સાહબે માલકી યા'ની વો ખુદ હી ચલ દેતા હે ઔર કભી બરબાદી નેક આ'માલકે જા'યા હોનેસે હોતી હે કે વો ઇસમેં ફસકર નેક આ'માલસે જાતા રેહતા હે ઔર ઇસકે બિલ્લ મુકાબિલ જો ખર્ચ કરતા હે, ઇસકે માલમેં બરકત હોતી હે, બલ્કે એક હદીસમેં આયા હે કે જો શખ્સ સદકા અચ્છી તરફ કરતા હે, હક તઆલા શાનુલ્હ ઇસકે તરકેમેં અચ્છી તરફ નિયામત કરતે હૈ. (એહુયા) યા'ની ઇસકે મરનેકે બાદ ભી ઇસકા માલ વારિસ બરબાદ નહીં કરતે, લગ્વ ચીજોમેં જા'યા નહીં કરતે, વરના અકસર રૂઅસાકે લડકે બાપકે માલકા જો હજર કરતે હૈ વો મા'લૂમ હી હે.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે જો ખર્ચ પસન્દીદા હે, વો વોહી ખર્ચ હે જો નેક કામોમેં હો, અહલ વ અયાલકે નફકેમેં હો, મેહમાનો પર ખર્ચ હો યા દૂસરી ઇબાદતોમેં હો.

કુર્તબી (રહ.) કેહતે હૈ કે યે ફર્જ ઇબાદત ઔર નફલ ઇબાદત દોનોંકો શામિલ હે, લેકિન નવાફિલસે રોકનેવાલા બદ-દુઆકા મુસ્તાહિક નહીં હોતા, મગર યે કે ઇસકી તબિયત પર એસા બુખ્લ મુસલ્માત હો જાએ, જો વાજિબાતમેં ભી ખુશીસે ખર્ચ ન કરે (કક્ત) લેકિન આઈન્દા હદીસ તા'બીમકી તરફ ઇસારા કરતી હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે આદમકે બેટે તૂ ઝરરતસે જા'ઈદ માલકો ખર્ચ કર હે યે તેરે લિએ બેહતર હે ઔર તૂ ઇસકો રોકકર રખો તો યે તેરે લિએ બૂરા હે ઔર બકત્ર ફિકાયાત રોકને પર મલામત નહીં ઔર ખર્ચ કરનેમેં જિનકી ચેઝી તેરે ઝિમ્મે હે, ઉનસે ઇબ્તિદા કર (કે ઉનપર ખર્ચ કરના દૂસરોસે મુકદ્દમ હે.)

(મુસ્લિમ-મિશકાત)

رسم عن الإمامة قال قال
رسول الله صلى الله عليه وسلم لا
آدم من تبتل الفضل خير لك من أن
تشتك ولا تلام على كفاف ولا يبدع
من يقول رواه مسلم مشكوة.

નિષેધ — ઇસ મજમૂનકી તા'ઈદ ભી આપાતમેં નં. ૪ પર ગુઝર ચુકી હે કે હક તઆલા શાનુહુ ખુદ હી કરમા ચુકે હે કે જિતના ઝા'ઈદ હો, વો ખર્ચ કર હો. ઇસ જગહ યે હદીસ શરીફ ભી ગુઝર ચુકી હે, એહતિમામકી ઓર તોઝીહકી વજહસે યહાં દોબારા ઝિકર કી ગઈ. હકીકત યેહી હે કે અપનેસે જો માલ ઝા'ઈદ હો વો જમા કરકે રખને કે વાસ્તે હે હી નહીં. ઇસકે લિએ બેહતરીન બાત યેહી હે કે વો અલ્લાહકે ભેંકમેં જમા કર દિયા જાએ, જિસકો કોઈ ઝવાલ નહીં, ઇસપર આકત નહીં આતી ઓર એસે સખ્ત મુસીબતકે વક્ત કામ આનેવાલા હે, જિસ વક્તકે મુકાબલેમેં યહાંકી ઝરૂરતેં કુછ ભી નહીં હેં ઓર યહાં ઇસ વક્ત કમાનેકા કોઈ ઝરિયા નહીં હે. અસાસા સિર્ફ વોહી હોગા, જો અપને સાથ લે ગયા હે.

દૂસરી ચીઝ ઇસ હદીસ શરીફમેં યે હે કે બકદ્ર કિફાયત રોકને પર મલામત નહીં પા'ની જિતનીકી વાકઈ ઝરૂરત હો કે ઇસકે બગેર ગુઝર મુશ્કિલ હો યા દસ્તે સવાલ દરાઝ કરના પડે, ઇસકો મેહકૂઝ રખને પર ઇલ્લામ નહીં હે ઓર જિનકી રોઝી અપને જિમ્મે હે, અહલ વ અયાલ હોં યા દૂસરે હોગ હોં હતાકે જાનવર ભી, અગર મેહકૂઝ કર રખ્યા હે તો ઇસકી ખબરગીરી અપને જિમ્મે હે, ઇસકો ઝા'યા ઓર બરબાદ કરનેકા મુનાહ ઓર વબાલ હોતા હે.

હદીસ પાકમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ હે કે આદમીકે મુનાહકે લિએ યેહી બહોત હે કે જિસકી રોઝી ઇસકે જિમ્મે હો ઇસકો ઝા'યા કર દે. (મિશકાત)

અબ્દુલ્લાહ બિન સામિત (રદી.) કેહતે હે કે મેં હઝરત અબૂઝર (રદી.) કે સાથ થા કે ઉનકા વઝીફા જો બેતુલમાલમેં થા, વો ઉનકો મિલા. વો અપની ઝરૂરિયાત ખરીદને કે લિએ જા રહે થે, ઉનકી બાંદી સાથ થી જો ઉનકી ઝરૂરતેં મુહય્યા કર રહી થી. ઇસકે પાસ ઝરૂરી ચીઝોંકે બાદ સાત અશરફિયાં બચ ગઈ. ઉન્હોંને બાંદીસે કરમાયા કે ઇનકે પેસે લે આ તા'કે ઇનકો તક્સીમ કર દે. મેંને કહ્યા કે અગર ઇન અશરફિયોંકો આપ અભી રેહને દે કે ઓર ઝરૂરતેં પેશ આર્એંગી, મેહમાન ભી આતે-રેહતે હે. કરમાયાકે મુઝસે મેરે દોસ્ત (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે કરારદાદ કી થી કે જો સોના યા ચાંદી બાંધકર રખ્યા જાએ, વો માલિક પર આગકી ચિંગારી હે, જખ તકકે ઇસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ન કર દિયા જાએ. (તર્ગીબ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફસે અપની ઝરૂરતસે ઝિયાદા ચીઝકો ખર્ચ કર દેનેકી ઇતની તર્ગીબાત વારિદ હુઈ હે કે બા'ઝ સહાબા કિરામ (રદી.) કો યે ખ્યાલ હોને લગાકે આદમીકો અપની ઝરૂરતસે ઝિયાદા ચીઝ રખનેકા હક હી નહીં.

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) કરમાતે હે કે હમ હુઝૂર (સલ્વ.) કે

સાથ એક સફરમાં જા રહે છે કે એક શખ્સ અપની ઊંટનીકો કબી ઇંધર કબી ઇંધર લે જાતે છે. ઇંસપર હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે જિસ શખ્સકે પાસ સવારી જા'ઈદ હો, વો ઉસકો દે દે જિસકે પાસ સવારી નહીં ઓર જિસકે પાસ તોશા જા'ઈદ હો વો ઉસકો દે દે જિસકે પાસ તોશા નહીં, હતાકે હમં યે ગુમાન હોને લગા કે આદમીકા અપની જરૂરતસે ઝિયાદામં કોઈ હક હી નહીં. (અબૂદાઉદ)

ઉન સાહબકા અપની ઊંટનીકો ઇંધર-ઇંધર ફિરાના યા તો ઉસપર તફાજુર ઓર બડાઈકી વજહસે થા, તબ તો હુજૂર (સલ્લ.) કે આઈન્દા ઇર્શાદકે મુખાતબ યેહી સાહબ હે ઓર હાસિલ યે હે કે જરૂરતસે જા'ઈદ થીજ તફાજુરકે લિએ નહીં હોતી, દૂસરોંકી ઇઆનતકે લિએ હોતી હે ઓર બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે યે ફિરાના ઉસકી ના ગુફતાબેહ હાલત દિખાનેકે વાસ્તે સૂરતે સવાલ થા. ઇંસ સૂરતમં હુજૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદકે મુખાતબ દૂસરે હજરાત હૈ.

હદીસ - ૪. ઉકબા (રદી.)

કેહતે હૈ કે મૈને મદીના તૈયબામં હુજૂરે અહલસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પીછે અસરકી નમાઝ પઢી. હુજૂર (સલ્લ.) ને નમાઝકા સલામ ફેરા ઓર થોડી દેર બાદ ઉઠકર નિહાયત ઉજ્જલતકે સાથ લોગોંકે મોંઢોં પરકો ગુઝરતે હુએ અઝવાજે મુતહ્હરાતકે ધરોંમંસે એક ધરમં તશરીફ લે ગએ. લોગોંમં હુજૂર (સલ્લ.) કે ઇંસ તરહ જલ્દી તશરીફ લે જાનેસે તશ્વીશ પેદા હુઈ કે ન મા'લૂમ ક્યા બાત પેશ આ ગઈ. હુજૂર (સલ્લ.) મકાનસે વાપસ તશરીફ લાએ તો લોગોંકી હેરતકો મેહસૂસ કરમાયા. ઇંસપર હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે મુજે સોનેકા એક ટુકડા યાદ આ ગયા થા જો ધરમં રેહ ગયા થા. મુજે યે બાત ગરાં ગુઝરી કે કબી મોત આ જાએ ઓર વો રેહ જાએ ઓર મેદાને હશરમં ઉસકી જવાબદહી ઓર ઉસકા હિસાબ) મુજે રોક લે, ઇંસ લિએ ઉસકો જલ્દી બાંટ દેનેકો કેહકર આયા હું. - મિશકાત

(૪) عن عقبه بن الحارث
قال صلى راء النبي صلى الله عليه
وسلم بالمدينة العتيقة فسلم
ثم قام مسرعاً فخطى رقاب
الناس الى بعض حجر سائمه
ففرغ الناس من سرعتهم
فخرج عليهم فترأى انهم
قد عجبوا من سرعتهم قال
ذهكوت شيامن تبرعنا
فكرهت ان يحبسنى فامرت
بقسمته -

(રવાહ البخારી)

(મશકૂત)

— ઇસી કિસ્સેમેં દૂસરી હદીસમેં હે કે મુજે યે બાત ના-પસન્દ હુઈ કે કહીં મેં ઉસકો ભૂલ જાઈં ઓર વો રાતકો મેરે પાસ રેહ જાએ. ઇસે ભી બખ્શકર કિસ્સા હદીસમેં આયા હે. હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હેં કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી બીમારીમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાસ છ-સાત અશરફિયાં થીં (ઉસી વકત કહીંસે આ ગઈં હોગી) હુઝૂર (સલ્લ.) ને મુજે હુકમ ફરમાયા કે ઉન્કો જલ્દી બાંટ દો. હુઝૂર (સલ્લ.) બીમારીકી શિદ્દતકી વજહસે મુજે ઉન્કો તક્સીમ કરનેકી મોહલત ન મિલ્લી. હુઝૂર (સલ્લ.)ને દર્પાફત ફરમાયા કે વો અશરફિયાં તક્સીમ કર દીં ? મેંને અર્ઝ કિયા, આપકી બીમારીને બિલકુલ મોહલત ન દી, ફરમાયા, ઉઠાકર લાઓ, ઉન્કો લેકર હાથ પર રખ્યા ઓર ફરમાયા કે અલ્લાહકે નબીકા ક્યા ગુમાન હે (પા'ની ઉસકો કિસ કદર નદામત હોગી) અગર વો ઇસ હાલમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે મિલે કે યે ઉસકે પાસ હોં. (દુર્દ મન્સુર)

એક ઓર હદીસમેં હઝરત આઈશા (રદી.) સે ઇસી કિસ્મકા એક ઓર કિસ્સા નકલ કિયા ગયા, જિસમેં વારિદ હે કે રાત હીકો કહીંસે આ ગઈં થીં. હુઝૂર (સલ્લ.) કી નીંદ ઉડ ગઈં. જબ અખીર સબમેં મેંને ઉન્કો ખર્ચ કર દિયા જબ નીંદ આઈં. (એહુયા)

હઝરત સહલ (રદી.) ફરમાતે હેં કે હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાસ સાત અશરફિયાં થીં, જો હઝરત આઈશા (રદી.) કે પાસ રખ્યા થીં. હુઝૂર (સલ્લ.) ને હઝરત આઈશા (રદી.) સે ફરમાયા કે વો અલી (રદી.) કે પાસ લેજ દો. યે ફરમાનેકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) પર ગશી તા'રી હો ગઈં જિસકી વજહસે હઝરત આઈશા (રદી.) ઉસમેં મશગૂલ હો ગઈં. થોડી દેરમેં ઇંકાફા હુઆ તો ફિર યેહી ફરમાયા ઓર ફિર ગશી તા'રી હો ગઈં. બાર-બાર ગશી હો રહી થીં. આખિરકાર હુઝૂર (સલ્લ.) કે બાર-બાર ફરમાને પર હઝરત આઈશા (રદી.) ને હઝરત અલી (રદી.) કે પાસ વો લેજ દીં. ઉન્હોને તક્સીમ કરમા દીં. યે કિસ્સા તો દિનમેં ગુઝરા ઓર સામકે દોશંબાકી રાત હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઝિન્દગીકી આખિરી રાત થીં. હઝરત આઈશા (રદી.) કે ઘરમેં ચિરાગમેં તેલ ભી ન થા. એક ઓરતકે પાસ ચિરાગ લેજા કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી તબિયત ઝિમાદા ખરાબ હે, વિસાલકા વકત કરીબ હે, ઉસમેં થીં ડાલ દો કે ઉસીકો જલ્દા લેં. (તર્ગીબ)

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદી.) સે ઇસ કિસ્મકા ઓર કિસ્સા નકલ કિયા ગયા, વો ફરમાતી હેં કે એક મર્તાબા હુઝૂર (સલ્લ.) તશારીફ લાએ ઓર આપકે ચેહરા-એ-મુબારક પર તગથુર (ગરાની) કા અસર થા. મેં યે સમજી કે તબિયત નાસાઝ હે. મેંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! આપકે ચેહરે પર કુછ ગરાનીકા અસર હે, ક્યા બાત હુઈ ? ફરમાયા સાત દીનાર રાત આ ગએ થે, વો બિસ્તરેકે કોને પર

પડે છે, અબ તક ખર્ચ નહીં હુએ.

(ઇરાકી એહ્યા)

હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે હદાયા તો આતે હી રેહતે થે, લેડિન ઢિન હો, રાત હો, સેહત હો, બીમારી હો, ઉસ વક્ત તક તબિયત મુબારક પર બોઝ રેહતા થા, જબ તક વો ખર્ચ ન હો જાએં ઓર હદ હે કે અપને ઘરમેં બીમારીકી શિદ્દતમેં રાતકો જલાનેકે લિએ તેલ ભી નહીં, લેડિન સાત અસરફિયાં મીઝૂદ હોને પર ભી ઘરકી ઝરૂરતકા ન હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો ખ્યાલ આયા, ન ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદી.) હીકો યાદ આયા કે થોડા-સા તેલ ભી મંગા લે - મુઝે અપને વાલિદ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુકા યે મા'મૂલ દેખનેકા બારહા મોકા મિલાકે રાતકો વો અપને મિલ્કમેં કોઈ રૂપયા-પૈસા નહીં રખના ચાહા કરતે થે, કર્ઝા તો હમેશા હી સર રહા હતાકે વિસાલકે વક્ત ભી સાત-આઠ હજાર રૂપયા કર્ઝ થા, ઇસ લિએ રાતકો અગર રૂપયોંકી કોઈ મિકદાર હોતી તો વો કિસી કર્ઝખાહકે હવાલે કર દેતે ઓર પૈસે હોતે તો વો બઝ્યોંમેંસે કિસીકો દે દેતે ઓર કરમાયા કરતે થે, મેરા નહીં જી ચાહતા કે રાત યે મન્દગી ખેરે પાસ રહે, મીતકા એ'તબાર નહીં હે. ઇસે બખ્શકર મૈને હઝરતે અકદસ કુદ્દવતુઝઝાહિદીન શાહ અબ્દુર્હીમ સાહબ રાયપુરી નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુકે મુતઅલ્લિક સુના હે કે હઝરતકે પાસ ફુતૂહાતકી કસરત થી ઓર જબ કુછ જમ્મા હો જાતા તો બહોત એહતિમામસે ઇસકો ખેરકે મવાકેમેં તકસીમ કરમા દિયા કરતે. ઇસકે બાદ ફિર કર્ઝાસે કુછ આ જાતા તો ચેહરા-એ-મુબારક પર ગરાનીકે આસાર હોતે ઓર ઇર્શાદ કરમાતે કે યે ઓર આ ગયા. આખિરમેં હઝરત (રહ.) ને અપને પેહનનેકે કપડે ભી તકસીમ કરમા દિયે થે ઓર અપને મખસૂસ ખાદિમ હઝરત મોલાના અબ્દુલ કાદિર (આપકા વિસાલ ૧૬ અગષ્ટ ૧૯૬૨ મેં હુવા) સાહબ જાદા મજ્હુહુમસે કરમાયા થા કે બસ, અબ તો તુમસે કપડા મુસ્તઆર લેકર પેહન લિયા કરુંગા અલ્લાહકે ઓલિયાકી શાન ઓર અન્દાઝ ભી અજબ હુઆ કરતે હૈં. યે ભી એક વલ્લવા હે કે જેસે આએ થે વેસે હી વાપસ જાએં, ઇસ દુનિયાકે મતાઅકા ઝખીરા મિલ્કમેં ન હો.

હકીમ-૧ એક આદમીને

અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! કીન-સા સદકા સવાબકે એ'તબારસે બખ્શા હુઆ હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, યે કે તૂ સદકા એસી હાલતમેં કરેકે તન્દુરસ્ત હો, માલકી હિર્સ દિલમેં હો, અપને ફકીર હો જાનેકા ડર હો, અપને માલદાર હોનેકી તમન્ના હો ઓર સદકા કરનેકો ઉસ વક્ત

(૨) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ

رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الصَّدَقَاتِ

أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ إِنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ

صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَخْشَى الْفَقْرَ وَ

تَأْمَلُ الْغَنَى وَلَا تَهْلُ حَتَّى إِذَا

بَلَغْتَ الْحُلُقُومَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا

તક મુઅખ્ખર ન કર કે રૂઠ હલક તક
પહોંચ જાએ, યા'ની મરનેકા વક્ત કરીબ
આ જાએ તો તૂ યું કહે કે ઇતના માલ
ક્યાં-ક્યાં (મસ્જિદ) કા ઓર ઇતના માલ
ક્યાં (મદરસે) કા, હાલાંકે અબ માલ ક્યાં
(વારિસ) કા હો ગયા. - મિસ્કાત

وَفَلَاتُ كَذَٰلِكَ اَوْ قَدْ كَانَتْ لِفَلَاتٍ
مَّتَّفِقٍ عَلَيْهِ
(شكوة)

— 'ક્યાં (વારિસ) કા હો ગયા' કા મતલબ યે હે કે વારિસકા
હક ઇસમેં શામિલ હો ગયા, ઇસી લિએ વસીયત સિર્ફ એક તિહાઈમેં હો સકતી
હે ઓર મરજુલ મોતકે સદકાત ભી તિહાઈમેં હો સકતે હૈ, ઇસ્સે જિયાદાકા હક
મરનેવાલેકો નહીં હે. ઇસી વાસ્તે એક ઓર હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ
અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે આદમી કેહતા હે, મેરા માલ, મેરા માલ.
હાલાંકે ઉસકા માલ સિર્ફ ત્રીન થીઝે હૈ- જો ખા લિયા યા પેહન લિયા યા અલ્લાહકે
ખજાનેમેં સદકા કરકે જમા કર દિયા, ઇસકે અલાવા જો રેહ ગયા, વો જાનેવાલા
હે. યા'ની યે શખ્સ ઉસકો હોગોંકે લિએ છોડને વાલા હે. (મિસ્કાત)

એક ઓર હદીસમેં હે કે આદમી અપની જિન્દગીમેં એક દિરમ સદકા કરકે,
વો ઇસ્સે બેહતાર હે કે મરતે વક્ત સી દિરમ સદકા કરે. (વહી) ઇસલિએ કે વાકઈ
મરતે વક્ત તો વો ગોયા દૂસરેકે માલમેંસે સદકા કર રહા હે કે અબ ઉસકા ક્યા
રહા. ઉસકો તો બહરહાલ ઇસ માલકો છોડકર જાના હે.

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જો શખ્સ
મરતે વક્ત સદકા કરતા હે, ઉસકી મિસાલ એસી હે જેસા કોઈ શખ્સ જબ ખૂબ
પેટ ભર લે તો બન્ને હુએ ખાનેકા હદયા-તોહકા કિસીકે પાસ લેકર જાએ. (વહી)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુખ્તલિફ મિસાલોંસે
ઇસપર તંબીહ કરમાઈ કે અસલ સદકેકા વક્ત તન્દુરસ્તી ઓર સેહતકા હે કે અપને
નફસસે અસલ મુકાબલા ઇસી વક્ત હે. લેકિન ઈન સબકા મતલબ યે નહીં કે મરતે
વક્તકા સદકા યા વસીયત બેકાર હે, બહરહાલ સવાબ ઉસકા ભી હે, ઝખીરા-એ-
આખિરત વોભી બનતા હે, અલ-બત્તા ઇતના સવાબ નહીં હોતા, ફિતના અપની
ઝરૂરતો ઓર રાહતોંકે મુકાબલેમેં સદકા કરનેકા સવાબ હે. હક તઆલા શાનુહકા
ઇર્શાદ હે -

كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا أَحْضَرَكُمْ الْمَوْتُ أَنْ تَرَكُوا خَيْرَ الْأَوْصِيَّةِ لِلْوَالِدَيْنِ وَ
الْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ مِمَّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

'તુમ પર કર્જ કિયા જાતા હે કે જબ તુમમેંસે કિસીકી મોત આને લગે,

અગર વો માલ છોડે તો વાલિદેન ઓર દુસરે રિશ્તેદારોંકે લિએ કુછ વસીયત કર જાએ, જો મા'રૂક તરીકે પર હો જિનકો ખુદાકા ખોર હે, ઉનકે જિએ વે ગરૂરી ચીઝ હે.' (સૂરએ બકર રૂકૂબ ૨૨)

વે હુકમ જો ઇસ આપતે શરીકામેં જિંક ક્રિયા ગયા, ઇન્તિહા-એ ઇસ્લામકા હે, ઇસ વક્ત માં-આપકે લિએ વેહી વસીયત કર્જ થી. ઇસકે બાદ જબ મીરાસકા હુકમ નાજિલ હુઆ, તો વાલિદેન ઓર જિન રિશ્તેદારોંકા હક શરીઅતને મુઅય્યન કર દિયા, ઉનકે લિએ વસીયતકા હુકમ મન્સૂખ હો ગયા, લેકિન જિન રિશ્તેદારોંકા હક શરીઅતને મુકરર નહીં ક્રિયા ઉનકે લિએ એક તિહાઈ માલમેં વસીયતકા હક અબ ત્વી બાકી હે, લેકિન મીરાસકે હુકમસે પેહલે વે કર્જ થા, અબ કર્જ નહીં હે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) કરમાતે હું કે ઇસ આપતે શરીકાકે હુકમસે ઉનકી વસીયત મન્સૂખ હો ગઈ જો વારિસ બનતે હું ઓર જો વારિસ નહીં બનતે, ઉનકી વસીયત મન્સૂખ નહીં હુઈ.

કતાદા (રહી.) કેહતે હું કે ઇસ આપતે શરીકામેં વસીયત અબ ઉનકે લિએ રેહ ગઈ જો વારિસ નહીં હોતે, ખ્વાહ વો રિશ્તેદાર હોં યા ન હોં. (દુર્ર મન્સુર)

એક હદીસમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઇર્શાદ આયા હે કે અય આદમકે બેટે ! તૂ જિન્દગીમેં બખીલ થા. મરનેકે વક્ત ઇસરાક કરને લગા. દો બુરાઈયાં ઇકકા ન કર. એક જિન્દગીમેં બુખ્લકી, દુસરી મરનેકે વક્તકી. તૂ અપને એસે રિશ્તેદારોંકો દેખ જો તેરી મીરાસસે મેહરૂમ હું ઓર ઉનકે લિએ કુછ વસીયત કર જા. (કંઝ)

આયાતમેં નં. ૨ પર ખુદ હક તઆલા જલ્લ શાનુહુકે પાક કલામમેં ત્વી ઇસ તરફ ઇશારા ગુઝર ચુકા હે કે સદકા ઇસ વક્તકા અકજબ હે જબકે આદમીકો માલકી મુહબ્બત સત્તા રહી હો, બમુકાબલા ઇસકેકે દિલ સર્દ હો ચુકા હો.

એક હદીસમેં હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઇસ શખ્સસે નારાઝ હોતે હું જો અપની જિન્દગીમેં તો બખીલ હો ઓર મરનેકે વક્ત સખી હો. (કંઝ) ઇસ લિએ જો લોગ સદકાત વ ઓકાકમેં મરનેકે વક્તકા ઇન્તિઝાર કરતે હું, વે પસંદીદા ચીઝ નહીં હે. અવ્વલ તો ઇસીકા ઈલ્મ કિસીકો નહીં કે કબ ઓર કિસ તરફ મીત આ જાએ.

મુતઅદ્દિદ વાકિઆત ઇસ કિસ્મકે કાબિલે ઈબરત દેખનેમેં આએ કે મરનેકે વક્ત બહોત કુછ સદકાત ઓર ઓકાક કરનેકી ઉમંગેં લોગોંમેં થી, લેકિન બીમારીને એસા વેરાકે મોહલત હી ન લેને દી. કિસી પર કાલિજ ગિર ગયા, કિસીકી સુબાન બંદ હો ગઈ, કહીં વારિસ તીમારદાર બીયમેં હાઈલ હો ગએ ઓર અગર ઈન સબ અવારિજસે અચકર ઉસકી નીબંત ત્વી આ જાએ, જો બહોત કમ આતી હે, તબ ત્વી

વો દરજા સવાબકા તો હોતા નહીં, જો અપની ખ્વાહિશાતકો નુકસાન પહોંચાકર સદકા કરનેકા હે, અલબત્તા અમર અપની જિન્દગીમેં કોતાહીસે ન કર સકા હો, તો મરને હી કે વક્તકો ગનીમત સમજેકે મરનેકે બાદ કોઈ કિસીકો નહીં પૂછત્તા. સબ દો-ચાર દિન ચોકર ભૂલ જાતે હૈ, રોઝનાકે યે મુશાહદે હૈ, જો કુછ લે જાના હે, ખુદ હી અપને સાથ લે જાઓ, કામ દેગા.

અની (ઈસરાઈલકે)

એક આદમીને અપને દિલમેં કહા કે આજ રાતકો ચૂપકેસે સદકા કહુંગા, ચુનાંચે રાતકો ચૂપકેસે એક આદમીકે હાથમેં માલ દેકર ચલા આયા. સુબહકો લોગોમેં આપસમેં ચર્ચા હુઆ કે રાત કોઈ શખ્સ એક ચોરકો સદકા દે ગયા. ઉસ સદકા કરને વાલેને કહા, યા અલ્લાહ ચોર પર સદકા કરનેમેં ભી તેરે હી લિએ તા'રીફ હે (કે ઈસે ભી જિયાદા બદ-હાલકો દિયા જાતા, તો ભી મેં કર હી ક્યા સકતા થા.) ફિર ઉસને દોબારા ઠાની કે આજ રાતકો ફિર સદકા કહુંગા (કે પેહલા તો જા'યા હો ગયા) ચુનાંચે રાતકો સદકેકા માલ લેકર નિકલા ઓર ઉસકો એક ઓરતકો દે આયા (યે ખ્યાલ કિયા હોગા કે યે તો ચોરી ક્યા કરેગી.) સુબહકો ચર્ચા હુઆ કે રાત કોઈ શખ્સ કલાં બદકાર ઓરતકો સદકા દે ગયા. ઉસને કહા, યા અલ્લાહ ! તેરે હી લિએ તા'રીફ હે, જિના કરને વાલી ઓરત પર ભી (કે મેરા માલ તો ઈસે ભી કમ દરજેકે કાબિલ થા.) ફિર તીસરી મર્તબા ઈરાદા કિયા કે આજ રાતકો ઝરૂર સદકા કહુંગા. ચુનાંચે રાતકો સદકા લેકર ગયા ઓર ઉસકો એક શખ્સકો દે દિયા જો માલદાર થા. સુબહકો ચર્ચા હુઆ કે રાત એક માલદારકો સદકા દિયા ગયા. ઉસ સદકા દેને વાલેને કહા, યા અલ્લાહ ! તેરે હી લિએ તા'રીફ હે ચોર પર ભી, જિના કરને વાલી ઓરત પર ભી ઓર ગની પર ભી. રાતકો ખ્વાબમેં દેખા કે (તેરા સદકા કુબૂલ હો ગયા હે) તેરા સદકા

④ عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال قال رجل لا تصدقن بصدقة فخرير بصدقة فوضعما في يد سارق فاحبسوا يتحدثون تصدق الليلة على سارق فقال اللهم لك الحمد على سارق لا تصدقن بصدقة فخرير بصدقة فوضعما في يد زانية فاحبسوا يتحدثون تصدق الليلة على زانية فقال اللهم لك الحمد على زانية لا تصدقن بصدقة فخرير بصدقة فوضعما في يد غنى فاحبسوا يتحدثون تصدق الليلة على غنى فقال اللهم لك الحمد على سارق وزانية وغنى فأتى فقيل له أما صدقتك على سارق فلعله ان يستعف عن سرقته وأما الزانية فلعلها ان تستعف عن زناها وأما الغنى فلعله ان يستعف عن ماله فقال الله - (ومتنفق عليه مشكوة)

લેકર ગયા ઓર ઉસકો એક શખ્સકો દે દિયા જો માલદાર થા. સુબહકો ચર્ચા હુઆ કે રાત એક માલદારકો સદકા દિયા ગયા. ઉસ સદકા દેને વાલેને કહા, યા અલ્લાહ ! તેરે હી લિએ તા'રીફ હે ચોર પર ભી, જિના કરને વાલી ઓરત પર ભી ઓર ગની પર ભી. રાતકો ખ્વાબમેં દેખા કે (તેરા સદકા કુબૂલ હો ગયા હે) તેરા સદકા

ચોર પર (ઈસલિએ કરાયા ગયા) કે સાચક વો અપની ચોરીકી આદતસે તીબા કર લે ઓર ઝાપિયા પર ઈસલિએકે વો સાચક ઝિનાસે તીબા કર લે (જબ વો ચે દેખેગી કે બજેર મુંહ કાઢ્યા કરાયે ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ અતા કરમાતે હૈ, તો ઈસકો ઝેરત આએગી ઓર મની પર ઈસ લિએ તા'કે ઈસકો ઈબરત હાસિલ હો (કે અલ્લાહકે બંદે કિસ તરહ છુપ કર સદકા કરતે હૈ, ઈસકી વજહસે) સાચક વોભી ઈસ માલ મેસે, ઈસકો અલ્લાહ તઆલાને અતા કરમાયા હે, સદકા કરને લગે.

- મિસ્કાત

પ્રશ્ન - એક હદીસમેં ચે કિસ્સા ઓર તરહસે ઝિકર કિયા ગયા હે. મુશ્કિન હે કે વો કોઈ દૂસરા કિસ્સા હો કે ઈસ કિસ્મકે મુતઅદિદ વાકિઆતમેં કોઈ ઈરકાલ નહીં ઓર વો ચેહી કિસ્સા હે તો ઈસસે ઈસ કિસ્સેકી કુછ વજહત હોતી હે.

તાઉસ (રહ.) કેહતે હૈ કે ઈસ શખ્સને મન્નત માની કે જો શખ્સ સબસે પેહલે ઈસ આબાદીમેં નજર પડેગા, ઈસપર સદકા કહેંગા. ઈત્તિફાકસે સબસે પેહલે એક ઓરત મિલી, ઈસકો સદકેકા માલ દે દિયા. ઘોગોંને કહા કે ચે તો બડી ખબીસ ઓરત હે. ઈસ સદકા કરનેવાલેને ઈસકે બાદ જો શખ્સ સબસે પેહલે નજર પડા, ઈસકો માલ દે દિયા. ઘોગોંને કહા કે ચે તો બદ-તરીન શખ્સ હે. ઈસ શખ્સને ઈસકે બાદ જો સબસે પેહલે નજર પડા ઈસપર સદકા કિયા. ઘોગોંને કહા કે ચે તો બડા માલદાર શખ્સ હે. સદકા કરને વાલેકો બડા રંજ હુઆ, તો ઈસને ખ્વાબમેં દેખાકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને તેરે તીનોં સદકે કુબૂલ કર લિએ. વો ઓરત ફાડિયા થી, લેકિન મહેજ ના'દારીકી વજહસે ઈસને ચે ફેલ ઈખ્તિયાર કર રખ્યા થા. જબસે તૂને ઈસે માલ દિયા હે, ઈસને ચે બુરા કામ છોડ દિયા. દૂસરા શખ્સ ચોર થા ઓર વોભી તંગદસ્તીકી વજહસે ચોરી કરતા થા, તેરે માલ દેને પર ઈસને ચોરીસે અલાહિદગી ઈખ્તિયાર કર લી. તીસરા શખ્સ માલદાર હે ઓર કબી સદકા ન કરતા થા, તેરે સદકા કરનેસે ઈસકો ઈબરત હુઈ હે કે મેં ઈસસે ઝિયાદા માલદાર હું, ઈસલિએ ઈસસે ઝિયાદા સદકા કરનેકા મુસ્તહિક હું, અબ ઈસકો સદકા કરનેકી તીફીક હો ગઈ. (કંઝ)

ઈસ હદીસ શરીફસે ચે ખાત વાઝેહ હો ગઈ કે અગર સદકા કરનેવાલેકી નીખત ઈખ્લાસકી હો ઓર ઈસકે બાવજૂદ વો બે-મહલ પહોંચ જાએ તો ઈસમેં ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી કોઈ હિકમત હોતી હે, ઈસસે રંજદા ન હોના ચાહિએ. આદમીકા અપના કામ ચે હે કે અપની નીખત ઈખ્લાસકી રખ્મે કે અસલ ચીઝ અપના હી ઈરાદા ઓર ફેલ હે ઓર ઈન સદકા કરનેવાલે બુઝુર્ગી ફઝીલત ભી ઝાહિર હુઈ હે કે બાવજૂદ અપની કોશિશ કે જબ સદકા બે-જગહ સર્ફ હો ગયા

તો ઇસકી વજહસે બદ-દિલ હોકર સદકા કરનેકા ઇરાદા તર્ક નહીં કિયા, બલ્કે દોબારા-સહબારા સદકેકો અપને મસ્રુ પર ખર્ચ કરનેકી કોશિશ કરતે રહે. પેલી વો ઇનકા ઇખ્લાસ ઓર નેક નીયતી થી, કિસકી બરકતસે તીનો સદકે કુબૂલ થી હો ગએ ઓર કુબૂલકી બશારત થી ખ્વાબમેં જાહિર હો ગઈ.

હાકિમ ઇબને હજર (રહ.) ફરમાતે હું કે ઇસ હદીસસે યે બાત મા'લૂમ હુઈ કે અગર સદકા જાહિરકે એ'તબારસે અપને મહલ પર ખર્ચ ન હુઆ હો તો ઇસકો દોબારા અદા કરના મુસ્તહબ હે ઓર દોબારા અદા કરનેસે ઉક્તાના નહીં ચાહિએ, ફૈસાકે બા'જ બુઝુગોસે મન્કૂલ હે કે ખિદમતકો કતા ન કર, અગરયે અદમે કુબૂલકે આસાર હો.

અલ્લામા એની (રહ.) ફરમાતે હું કે ઇસસે યે બાત થી મા'લૂમ હુઈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ આદમીકી નેક નીયતીકા બદલા જરૂર ફરમાતે હું, ઇસ લિએ કે ઉન સદકા કરને વાલોને ખાલિસ અલ્લાહકે વાસ્તે સદકા કરનેકા ઇરાદા કિયા થા. (ઇસી લિએ રાતકો છુપાકર દિયા થા) તો હક તઆલા શાનુલ્હુને ઇસકો કુબૂલ ફરમાયા ઓર બે-મહલ ખર્ચ હો જાનેકી વજહસે મદૂદ નહીં હુઆ.

હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ
હે કે સદકા કરનેમેં જલ્દી કિયા કરો, ઇસ
લિએ બલા સદકેકો ફાંદ નહીં સકતી.

- મિરકાત

⑥ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا ذُرِّيَّاهُ فَإِنَّ الْبَلَاءَ لَا يَخْطَاكَ - رواه ابن ماجة

જાણક - યા'ની અગર કોઈ બલા- મુસીબત આનેવાલી હોતી હે, તો વો સદકાકી વજહસે પીછે રેહ જાતી હે. એક જઈફ હદીસમેં આયા હે કે સદકા બુરાઈકે સત્તર દરવાઝોકો બંદ કરતા હે.

એક હદીસમેં આયા હે, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ ફરમાયા, અપને માલોકો ઝકાત અદા કરકે પાક કરો ઓર અપને બીમારોકા સદકાસે ઇલાજ કરો ઓર મુસીબતોંકી મોજોંકા દુઆસે ઇસ્તકમાલ કરો. (તર્ગીબ)

કંબુલ ઉમ્માલમેં કઈ અહાદીસકે ઝેલમેં યે મઝમૂન આયા હે કે અપને બીમારોંકી સદકાસે દવા કિયા કરો ઓર તજુર્બા થી ઇસકા સાહિદ હે કે સદકેકી કસરત બીમારીસે શિકા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે સદકેસે બીમારોંકા ઇલાજ કિયા કરો કે સદકા આબરૂ રેઝિયોંકો થી હટાતા હે ઓર બીમારિયોંકો થી હટાતા હે ઓર નેકિયોંમે ઇઝાફા કરતા હે ઓર ઉમ્ર બખ્ષાતા હે. (કંઝ)

એક હદીસમેં આયા હે કે સદકા કરના સત્તર બલાઓંકો રોકતા હે જિનમેં

ક્રમ સે ક્રમ દરજા જુજામકી ઓર બર્સકી બીમારી હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે અપને તફક્કુરાત ઓર ગમ્મોંકી તલાહી સદકાસે ક્રિયા કરો, ઇસ્સે હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારી મજરતકો ભી દક્કા કરેગા ઓર તુમ્હારી દુરમન પર મદદ કરેગા. (વહી)

એક ઓર સહી હદીસમેં આયા હે કે જબ કોઈ શખ્સ કિસી મુસલમાનકો કપડા પેહનાએ, તો જબ તક પેહનનેવાલેકે બદન પર એક ભી ટુકડા ઉસ કપડેકા રહેગા, પેહનાનેવાલા અલ્લાહકી હિકાયાતમેં રહેગા.

ઇબ્ને અબિલ જાદ (રદી.) કેહતે હે કે સદકા બુરાઈમોંકે સત્તર દરવાજે બન્દ કરતા હે. (એહ્યા)

એક હદીસમેં હે કે સુબ્હ સવેરે - સવેરે સદકા કર દિયા કરો, ઇસ લિએ કે બલા સદકેસે આગે નહીં બજ્જતી. (તર્ગીબ)

આયાતકે ઝેલમેં નં. ૯ પર ઇબ્ને અબિલ જાદ (રદી.) કી નક્લસે એક વાકિઆ ભી લેડિએકા ગુઝર ચુકા હે ઓર મુતઅદ્દિદ રિવાયત ઇસ મઝમૂનકી ગુઝર ચુકી હે. હઝરત અનસ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નક્લ કરતે હે કે સદકા હક તઆલા શાનુહુકે ગુસ્સેકો દૂર કરતા હે ઓર મુરી મોતકો હટાતા હે. (મિશકાત)

ઉલમાને લિખ્યા હે કે સદકા મરનેકે વક્ત શૈતાનકે વસ્વસેસે મેહફૂઝ રખતા હે ઓર મર્જકી શિદ્દતકી વજહસે નાશુકીકે અલ્લાહ કેહનેસે હિકાયાત કરતા હે ઓર ના-ગંહાની મોતકો રોકતા હે, મરજ હુસ્ને ખાત્માકા મુઈન હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે સદકા કબરકી ગરમીકો ઝાઈલ કરતા હે ઓર આદમી ક્રિયામતકે દિન અપને સદકેકે સાએમેં હોગા. (કંઝ) યા'ની જિતના ક્રિયાદા સદકા કરેગા, ઉતના હી ક્રિયાદા સા'યા હોગા.

હઝરત મઆઝ (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે મર્જ ક્રિયા, મુઝે એસા અમલ બતા દીજિએ જો જન્નતમેં દાખિલ કર દે ઓર જહન્નમસે દૂર રખે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુમને બહોત બડી બાત પૂછી ઓર વો બહોત આસાન ચીઝ હે, જિસ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ આસાન કર દે ઓર વો યે હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી ઈબ્લાસસે ઈબાદત કરો, કિસીકો ઉસકા શરીક ન બનાઓ, નમાઝકો કાયમ કરો, ઝકાત અદા કરતે રહો, રમઝાનુલ મુબારકકે રોઝે રખો ઓર બેતુલ્લાહ શરીફકા હજ કરો. ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે મેં તુમ્હે ખેરકે દરવાજે બતાઉ યા'ની (જિન દરવાજોંસે આદમી ખેર તક પહોંચતા હે) ઓર વો યે હે - રોઝા ઠાલ હે (યા'ની જેસે ઠાલકી વજહસે આદમી દુરમનકે હમલેકો રોકતા રેહતા હે, ઉસી તરહ રોઝેકે ઝરિએ શૈતાનકે હમલોંકો રોકતા હે)

ઔર સદકા ખતાઓકો એસા બુઝા દેતા હે જેસા પાની આગકો બુઝા દેતા હે ઔર રાતકે દરમિયાની હિસ્સેમેં નમાઝ લી (એસી હી ચીઝ) હે. ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને યેં આપતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ - ત-ત-ઝાફા-જૂનુબુદુમ. યે આપતે શરીફા આપાતકે ઝેલમેં નં. ૧૯ પર મુઝર ચુકી હે. ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે મેં તુમકો સારે કામકા સર ઔર ઇસકા સુતૂન ઔર ઇસકી બુલંદી બતાઈ. સબકા સર તો ઇસ્લામ હે (કે ઇસકે બગેર તો કઈ ચીઝ મો'તબર હી નહીં) ઔર ઇસકા સુતૂન નમાઝ હે (કે જેસે બગેર સુતૂનકે મકાનકા બાકી રેહના મુરિકલ હે, ઝંસે હી બગેર નમાઝકે ઇસ્લામકી બકા મુરિકલ હે.) ઔર ઇસકી બુલંદી જિહાદ હે (યા'ની જિહાદસે ઇસકો બુલંદી ગિલતી હે.) ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયાકે ઈન સબ ચીઝોંકી જડ બતાઈ (જિસ પર સારી બુનિયાદ કાયમ હોતી હે). હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપની સુબાને મુબારક પકડકર ઇશાંદ કરમાયાકે ઇસકો કાબૂમેં રખો. હઝરત મઆઝ (રદી.) કરમાતે હું કે મેંને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! કયા હમ ઇસપર લી પકડે જાએઝે, જો કુછ બાત-ચીત સુબાનસે કર લેતે હું ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તુઝકો તેરી માં રોએ અય મઆઝ ! કયા આદમિયોંકો નાકકે બલ ઔધે મુંહ જહન્નમમેં સુબાનકે અલાવા કોઈ ચીઝ લી ડાલતી હે ? (મિરકાત)

તુઝકો તેરી માં રોએ અરબકે મુહાવરેમેં તંબીહકે લિએ બોલા જતા હે. હાસિલ યે હે કે હમ સુબાનોંકો જો કેસીકી તરહ ચલાતે રેહતે હું, વો સબ મજમૂઆ આ'માલનામેમેં તુલેગા ઔર ઇસમેં લગવ, ઔર બે-સૂદા, નાજાઇઝ ચીઝ જિતની બોલતે હું, વો જહન્નમમેં જાનેકા સબબ હોતી હું.

એક ઔર હદીસમેં આયા હે કે આદમી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ખુશ્નૂદીકા કોઈ કલમા સુબાનસે નિકાલતા હે, જિસકો વો બોલનેવાલા કુછ અહમ હી નહીં સમજાતા, લેકિન હક તઆલા શાનુહૂ ઇસ કલમેકી વજહસે ઇસકે દરજે જન્નાતમેં બુલંદ કર દેતે હું ઔર આદમી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી નારાઝગીકા કલમા સુબાનસે નિકાલતા હે, જિસકો વો કેહનેવાલા સરસરી સમજાતા હે, લેકિન ઇસ કલમેકી વજહસે જહન્નમમેં ફેંક દિયા જાતા હે.

એક રિવાયતમેં હે કે ઇતની દૂર ફેંક દિયા જાતા હે જેસાકે મરિકસે મરિકમ દૂર હે.

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂરે પાક (સલ્વ.) કા ઇશાંદ હે કે જો શખ્સ દો ચીઝોંકા ઝિમ્મા લે લે કે બે-મહલ ઇસ્તેમાલ નહીં કરેગા- એક વો ચીઝ જો દો જબડોંકે દરમિયાન હે (યા'ની સુબાન) ઔર દૂસરી વો જો દો ટાંગોંકે દરમિયાન હે (યા'ની શર્મગાહ) તો મેં ઇસકે લિએ જન્નાતકા ઝામિન હું.

એક હદીસમેં હે કે જહન્નમમેં આદમિયોંકો કસરતસે ચેહી દો ચીઝોં ડાલતી હું.

એક હદીસમાં હે કે એક આદમી કોઈ કલમા સુબાનસે નિકાલતા હે ઓર મહજ ઇતની ગરજ હોતી હે કે લોગ ઝરા હંસ પડેગે, તકરીહ હોગી, લેકિન ઇસકે વખાલસે જહન્નમમાં ઇતની દૂર ફેંક દિયા જતા હે, જિતની આસમાનસે ઝખીન દૂર હે.

હઝરત સૂફિયાન સક્કી (રહી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે પૂછ કે આપકો અપની ઉમ્મત પર સબસે ઝિયાદા ડર કિસ ચીજકા હે ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને અપની સુબાને મુબારક પકડ કર કરમાયા કે ઇસકા. (મિશકાત)

ઈનકે અલાવા ઓર બહોત-સી રિવાયાતમાં મુખ્તલિફ ઉન્વાનોંસે યે ચીજ વારિદ હુઈ હે. હમ લોગ ઇસ્સે બહોત હી ગાફિલ હૈ. યકીનન આદમીકો ઇસકા અકસર લિહાઝ રખના ચાહિએ કે સુબાનસે જો કુછ કેહ રહા હે, ઇસ્સે અગર કોઈ નકા ન પહોંચે તો કમ અઝ કમ કિસી આફત ઓર મુસીબતમાં તો ગિરફતાર ન હો.

હઝરત સૂફિયાન સૂરી (રહ.) મસહૂર ઇમામે હદીસ ઓર ફિકહ હૈ. ફરમાતે હૈ કે મુઝસે એક ગુનાહ સા'દિર હો ગયા થા જિસકી વજહસે પાંચ મહીને તહફ્ફુદસે મેહરૂમ રહા. કિસી ને પૂછા, એસા ક્યા ગુનાહ હો ગયા થા ? ફરમાયા, એક સખ્સ રો રહા થા. મેંને અપને દિલમાં યે કહા થા, યે સખ્સ રિયાકાર હે. (એહ્યા) યે દિલમાં કેહનેકી નહૂસત હે, હમ લોગ ઇસ્સે કહીં ઝિયાદા સખ્ત લફઝ સુબાનસે લોગોંકે મુતઅલિલક કેહતે રેહતે હૈ ઓર બે-વજહ કેહતે રેહતે હૈ ઓર અગર ઇસ્સે મુખાલફત લી હો, ફિર તો ઇસકે ઉપર બુહતાન બાંધનેમાં જરા ભી કમી નહીં કરતે, ઇસકે હર હુનરકો એબ ઓર હર એબકો ઝિયાદા વકીઅ બનાકર સોહરત દેતે હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસ્સલમ) કા ઇર્શાદ હે કે સદકા કરના માલકો કમ નહીં કરતા ઓર કિસી ખતાવારકે કુસૂરકો મા'ફ કર દેના મા'ફ કરનેવાલેકી ઇઝઝત હીકો બખાતા હે ઓર જો સખ્સ અલ્લાહ જલ્લ સાનુહૂકી રિઝાકી ખાતિર તવાઝો ઇખ્તિયાર કરતા હે, તો હક તઆલા સાનુહૂ ઇસકો રફઅત ઓર મુલંદી અતા કરમાતે હૈ.

(મુસ્લિમ વ મિશકાત)

— ઇસ હદીસ પાકમાં ત્રીન મુઝમૂન વારિદ હુએ હૈ.

૧. યે કે સદકા દેનેસે ઝાહિરકે એ'તેબારસે અગરચે માલમાં કમી મા'લૂમ

⑧ عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما نقصت صدقة من مال وما زاد الله عبداً بعفو إلا عزاً وما تواضع أحد لله إلا رفعه.

(رواه مسلم ومشكاة)

હોતી હું, હેકિન હકીકતમે માલમે ઉસે કમી નહી હોતી, મલે ઉસકા મદલ ઓર ને'મુલ મદલ આબિરતમે તો મિલતા હી હે, જેસાકે અમ તકકી સમ આપાત ઓર રિવાયતસે બકસરત મા'લુમ હો ચુકા હે, દુનિયામેલી અકસર ઉસકા મદલ મિલતા હે જેસાકે આપાતમે નં. ૧૪ પર ઉસકી તરહ ઇશારા મુઝર ચુકા હે ઓર નં. ૨૦ પર તો ગોયા ઉસકી તસવીહ મુઝર ચુકી હે કે જો કુછ તુમ (અલ્લાહકે રાસતેમે) ખર્ચ કરોગે, અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુ ઉસકા મદલ અતા કરેગા ઓર ઉસ આપતકે ઝેલમે હુઝૂરે અકલસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે મુતઅદિદ ઇશાદાત ઉસકી તા'ઈદમે મુઝર ચુકે હું ઓર અહાદીસકે ઝેલમે નં. ૨ પર હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇશાદ મુઝર ચુકા હું કે રોઝના દો કરિસ્તે ચે દુઆ કરતે હું કે અય અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકો મદલ અતા કરમા ઓર રોકનેવાલેકો બરમાદી અતા કર.

હઝરત અબુ કમ્લા (રદી.) કરમાતે હું કે હુઝૂરે અકલસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇશાદ કરમાયા કે તીન ચીઝે મેં, કસમ ખાકર બયાન કરતા હું ઓર ઉસકે બાદ એક બાત ખાસ તીરસે તુમ્હે બતાઉંગા, ઉસકો અચ્છી તરહ મેહફૂઝ રખના ચે તીન બાતે જિન પર મેં કસમ ખાતા હું, ઉનમેસે અવ્વલ ચે હે કે કિસી બન્દેક માલ સદકા કરનેસે કમ નહી હોતા ઓર દૂસરી ચે હે કે કિસ શખ્સ પર મૂલમ કિયા જાએ ઓર વો ઉસપર સબર કરે તો હક તઆલા સાનુહુ ઉસ સબરકી વજહસે ઉસકી ઇઝઝત બખ્ષાતે હું ઓર તીસરી ચે હે કે જો શખ્સ લોગોસે માંગનેકા દરવાઝા ખોલેગા. હક તઆલા સાનુહુ ઉસપર કકરકા દરવાઝા ખોલતે હું. ઈન તીનકે બાદ એક બાત તુમ્હે બતાતા હું, ઉસકો મેહફૂઝ રખો, વો ચે હે કે દુનિયામે ચાર કિસ્મકે આદમી હોતે હું.

૧. એક વો કિસકો હક તઆલા સાનુહુને ઇલ્મ લી અતા કરમાયા ઓર માલ લી અતા કરમાયા. વો (અપને ઇલ્મકી વજહસે) અપને માલમે અલ્લાહસે ડરતા હે. (કે ઉસકી ખિલાફે મરઝી ખર્ચ નહી કરતા), મલે સિલારહમી કરતા હે ઓર અલ્લાહકે સિએ ઉસ માલમે નેક અમલ કરતા હે, ઉસકે હુકૂક અદા કરતા હે. ચે શખ્સ સબસે ઊંચે દરજેમે હે.

૨. દૂસરા વો શખ્સ હે, કિસકો અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુને ઇલ્મ અતા કરમાયા ઓર માલ નહી દિયા. ઉસકી નીખ્યત સખી હે. વો તમન્ના કરતા હે કે અઝર મેરે પાસ માલ હોતા તો મેં લી ફલાંકી તરહસે (નેક કમોમે) ખર્ચ કરતા, તો હક તઆલા સાનુહુ ઉસકી નીખ્યતકી વજહસે ઉસકો લી વોહી સવાબ દેતા હે, જો પેહલેકા હે ઓર ચે દોનો સવાબમે બરાબર હો જાતે હું.

૩. તીસરે વો શખ્સ હું કિસકો અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુને માલ અતા કિયા મઝર ઇલ્મ નહી દિયા, વો અપને માલમે ઝરબા કરતા હે (મેમહલ લહુ વ લઅબ

ઔર સહવર્તોમે ખર્ચ કરતા હે), ન ઉસ માલમે અલ્લાહકા ખોફ કરતા હે, ન સિવારહમી કરતા હે, ન હકકે મુવાદિક ખર્ચ કરતા હે. યે શખ્સ (કિયામતમે) ખબીસ તરીન દરજેમે હોગા.

૪. ચોથા વો શખ્સ હે કિસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ન માલ અત્તા કિયા, ન ઈસ્મ દિયા. વો તમન્ના કરતા હે, અગર મેરે પાસ માલ હો તો મૈલી કલાં (યા'ની નં. ૩) કી તરહ ખર્ચ કરૂં. તો ઉસકી નીચ્ચતકા ગુનાહ હોગા ઔર વમાલમે યે ઔર નં. ૩ બરાબર હો જાએંગે. (મિશકાત, તિરમઝીકી રિવાયત)

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે સદકા કરના માલકો કમ નહીં કરતા ઔર જબ કોઈ શખ્સ સદકા કરનેકે લિએ હાથ બખ્ષાતા હે તો વો માલ ફકીરકે હાથમે જાનેસે પેહલે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પાક હાથમે જાતા હે (યા'ની કુબૂલ હોતા હે) ઔર જો શખ્સ એસી હાલતમે દસ્તે સવાલ બખ્ષાતા હે કે બગેર સવાલકે ઉસકા કમ ચલ જાતા હો તો હક તઆલા શાનુહુ ઉપર ફરકા દરવાજા ખોલ દેતે હૈ. (તર્ગીબ)

હઝરત કેસ બિન સલઅ અન્સારી (રહી.) ફરમાતે હૈ કે મેરે ભાઈપોને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે મેરી સિખાયત કી કે યે બહોત ઇસરાહ કરતા હે ઔર અપને માલકો બેજા ખર્ચ કરતા હે. મૈને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ! મૈં બાગમેસે અપના હિસ્સા લે લેતા હું ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમે ભી ખર્ચ કરતા હું, ઔર જો મુઝસે મિલને આતે હૈ, ઉનકો ભી ખિલજાતા હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને મેરે સીને પર હાથ મારકર તીન બાર ફરમાયા કે ખર્ચ કિયા કર, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુઝ પર ખર્ચ ફરમાએંગે. ઇસકે કુછ અરસે બાદ મૈં એક સફરે કિહાદમે ચલા તો મેરે પાસ સવારી ભી અપની થી ઔર સબ ધરવાલોસે ઝિયાદા સરવત મુઝે હાસિલ થી. (વહી) યા'ની જો હોઝ બડી એહતિયાતકે સાથ ખર્ચ કરતે યે, ઉનકે પાસ ઇતના ન થા, કિતના મુઝ બેદરેખ ખર્ચ કરનેવાલેકે પાસ થા.

હઝરત જાબિર (રહી.) ફરમાતે હૈ કે એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને ખુભેમે ઇર્શાદ ફરમાયા, અય હોગો ! અલ્લાહસે તોમા કરો કબ્હ ઇસકે કે તુમ્હેં મીત આ જાએ ઔર નેક કાર્ગોમે જલ્દી કરો ઇસે પેહલેકે તુમ ઇપર-ઇપર મશ્ગૂલ હો જાઓ ઔર અપને ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે દરમિયાન તમલ્લુકાતકો જોડ લો, ઉસકા ઝિકર કસરતસે કરકે ઔર મખી ઔર એલાનિયા સદકા બહોત કસરતસે દે કરકે ઇસકી વજહસે તુમ્હેં રિઝક દિયા. જાએગા, તુમ્હોરી મદદ કી જાએગી, તુમ્હારે નુકસાનકી તલાફી કી જાએગી. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે સદકેકે ઝરિયે રિઝક પર મદદ ચાહો.

દૂસરી હદીસમેં આયા હે કે સદકેકે ઝરિયે રિઝક ઊતારો. (કંઝ)

એક હદીસમાં આયા છે કે સદકેસે માલમાં ઝિયાદતી હોતી છે. (વહી) હજરત અબુલ્લાહ બિન ઓફ (રદી.) કેહતે હું કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે ત્રીન ચીજો હૈ. કસમ છે ઉસ પાક ઝતકી, જિસકે કબ્રોમાં મેરી જાન છે કે મેં ઇન સબ ચીજો પર કસમ ખાતા હું, અવ્વલ એ કે સદકા કરનેસે માલ કમ નહીં હોતા, ઇસલિએ ખૂબ સદકા ક્રિયા કરો. દૂસરે એ કે જિસ બન્દે પર કોઈ ગુલમ ક્રિયા જાએ ઓર વો ઉસકો મા'ફ કર દે તો હક તઆલા શાનુહુ ક્રિયામતમાં ઉસકી ઇઝઝત બખ્ષાતે હૈ. ત્રીસરી ખાત એ છે કે નહીં ખોલતા કોઈ બન્દા સવાલકે દરવાજોકો મગર હક તઆલા શાનુહુ ઉસપર ફકરકા દરવાજા ખોલ દેતે હૈ. (તર્ગીબ)

હજરત અબુ સલમા (રદીયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) સે ભી હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા એ ઇર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે સદકા કરનેસે માલ કમ નહીં હોતા, પસ સદકા ક્રિયા કરો. (દુર્ રે મન્સુર અવ્વલ) કમ ન હોનેકા મતલબ બઝાહિર યેહી છે કે હક તઆલા શાનુહુ ઉસકા ને'મુલ બદલ બહોત જલ્દ આતા કરમાતે હૈ.

હજરત હબીબ અજમી (રહ.) મશહૂર બુઝુર્ગ હૈ, ઉનકી બીવી એક મર્તબા આટા ગૂંચકર બરાબરકે ઘરસે આગ લેને ગઈ, પીછે કોઈ સાઈલ આ ગયા. હજરત હબીબ (રહ.) ને વો આટા ઇસ સાઈલકો દે દિયા. એ જબ આગ લેકર આઈ તો આટા નદારદ. ખાવિંદસે પૂછા, આટા ક્યા હુઆ ? વો કેહને લગે કે વો રોટી પકને ગયા છે. ઉનકો પકીન ન આયા. ઇસરાર કરને લગી. ઉન્હોને કરમાયા કે વો તો મેંને સદકા કર દિયા. કેહને લગી, સુબ્હાનલ્લાહ ! તુમને ઇતના ભી ખ્યાલ ન ક્રિયા કે ઇતના હી આટા થા, અબ સબ ક્યા ખાએંગે, આખિર હમારે લિએ ભી તો કુછ ચાહિએ થા. વો કેહ હી રહી થી કે એક આદમી બડે ખ્યાલેમાં ગોરત ઓર રોટીયાં લેકર હાઝિર હુઆ. કેહને લગી, કેસે જલ્દી પકા લાએ ઓર સાલન ઇઝઝતેમાં સાથ લાએ. (રોઝ)

ઇસ કિસ્મકે વાકિઆત કસરતસે પેસ આતે હૈ, મગર હમ ચૂંકે હક તઆલા શાનુહુકે સાથ તઅલ્લુક નહીં રખતે, ઇસલિએ ઓર ભી નહીં કરતે કે એ ને'અમત કિસ ચીજકે બદલેમાં મિલી, એસી ચીજોકો સમઝતે હૈ કે ઇતિફાકન ફલાં ચીજ મિલ ગઈ, વરના ક્યા હોતા, હાલાંકે વો ચીજ આતી છે ખર્ચ કરનેકી વજહસે.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા કે એક સપ્ત એક જંગલમાં થા. ઉસને એક બાદલમાંસે આવાઝ સુની કે ફલાં સપ્તકે

(૧) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَا رَجُلٌ بِفُلَانٍ مِنَ الْأَرْضِ فَسَمِعَ صَوْتًا

भागको पानी दे. इस आवाजके बाद हीरन वो बादल ओक तरफ बहा और ओक पथरीली जमीनमें भूख पानी भरसा और वो सारा पानी ओक नालेमें जमा होकर बहने लगा. ये शम्भु, जिसने आवाज सुनी थी, उस पानीके पीछे बह दिया. वो पानी ओक जगह पहुँचा जहां ओक शम्भु भडा हुआ बेलबेसे अपने भागमें पानी फेर रहा था. उसने भागवालेसे पूछा के तुम्हारा क्या नाम है ? उन्होंने वोही नाम बताया जो उसने बादलमेंसे सुना था. फिर भागवालेने उससे पूछा के तुमने मेरा नाम क्यों दर्शाकत किया ? उसने कहा के मैंने उस बादलमें, जिसका पानी ये आ रहा है, ये आवाज सुनी थी के कहां शम्भुके भागको पानी दे, और तुम्हारा नाम बादलमें सुना था. तुम इस भागमें ऐसा क्या काम करते हो (जिसकी वजहसे बादलको ये हुकम हुआ के इसके भागको पानी दो) भागवालेने कहा के जब तुने ये सब कहा तो मुझे ली केहना पडा. मैं इसके अन्दर जो कुछ पैदा होता है, उसके (तीन हिस्से करता हूँ), ओक हिस्सा पानी तिहाई तो हीरन अल्लाहके रास्तेमें सड़का कर देता हूँ और ओक तिहाई मैं और मेरे अहल व अयाल जाते हैं और ओक तिहाई इसी भागकी गुरीरयातमें लगा देता हूँ.

(मुस्लिम - मिशकत)

في محابة اسق حديقة فلان فتسقى ذلك السحاب فافترغ ماء في حرة فاذا اخرجته من تلك الشراج وتد استوعبت ذلك الماء كله فتنبع الماء فاذا رجل قائم في حديقته يحول الماء بمسحاته فقال له يا عبد الله ما اسمك قال فلان الاسم الذي سمع في السحابة فقال له يا عبد الله لم تسألني عن اسمي فقال اني سمعت صوتا في السحاب الذي هذا ماء ويقول اسق حديقة فلان لاسمك فما قصه فيها قال اما اذا قلت هذا فاني انظر الى ما يخرج منها فانصدق بشئته وآكل انا وعيالي ثلثا وارو فيها ثلثه رواه

مسلم

(مشكوة)

जलपात - किस कदर भरकत है अल्लाहके नाम पर सिर्फ ओक तिहाई आमदनीके अर्थ करनेकी के परदा-ओ-जौबसे उनके भागकी परवरिशके सामान होती है और भुली मिसाल है उस मजमूनकी जो चेहली हदीसमें गुजराके सड़का करनेसे माल कम नहीं होता के भागकी ओक तिहाई पैदावार सड़का की भी और तमाम

બાગકે દોબારા ફલ લાને કે ઇન્તિજામાત હો રહે હૈ. ઇસ હદીસ શરીફસે એક બેહતરીન સબક ઓર ભી હાસિલ હોતા હે, વો યે કે આદમીકો અપની આમદનીકા કુછ હિસ્સા અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકે લિએ મુતઅખ્યન કર લેના ઝિયાદા મુફીદ હે ઓર તજુર્બા ભી યેહી હે કે અગર આદમી યે તે કર લે કે ઇતની મિકદાર અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરની હે, તો ફિર ખેરકે મસારિક ઓર ખર્ચ કરનેકે મવાકે બહોત મિલતે રેહતે હૈ ઓર અગર યે ખ્યાલ કરેકે જબ કોઈ કારે ખેર હોગા ઉસ વક્ત દેખા જાએગા, તો અવ્વલ તો કારે ખેર એસી હાલતમે બહોત કમ સમજમે આતે હે ઓર હર મોકે પર નફસ ઓર શૈતાન યેહી ખ્યાલ દિલમે ડાલતે હૈ કે યે કોઈ ઝરૂરી ખર્ચ તો હે નહીં ઓર અગર કોઈ બહોત હી અહમ કામ એસા ભી હો, જિસમે ખર્ચ કરના મુલી ખેર હે તો અકસર મૌજૂદ નહીં હોતા ઓર મૌજૂદગીમે ભી અપની ઝરૂરિયાત સામને આકર કમસે કમ ખર્ચ કરનેકો દિલ ચાહતા હે ઓર અગર મહિનેકે શુરૂ હીમે તનખ્વાહ મિલને પર એક હિસ્સા અલાહિદા કરકે રખ દિયા જાએ યા રોઝાના તિજારતકી આમદની મેસે સન્દુકચીકા એક હિસ્સા અલાહિદા કરકે ઉસમે મુતઅખ્યિના મિકદાર ડાલ દી જાયા કરે કે યે સિર્ફ અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરના હે તો ફિર ખર્ચકે વક્ત દિલ તંગી નહીં હોતી કે ઉસકો તો બહરહાલ વો મિકદાર ખર્ચ કરના હી હે. બડા મુજબર્બન નુસ્ખા હે, જિસકા દિલ ચાહે, કુછ રોઝ તજુર્બા કરકે દેખ લે.

અબૂ વાઈલ (રદી.) કેહતે હૈ કે મુજકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) ને કુરૈજાકી તરફ ભેજા ઓર યે ઇર્શાદ કરમાયા કે મેં વહાં જાકર વોહી અમલ ઇખ્તિયાર કરું જો બની ઇસરાઈલકા એક નેક મર્દ કરતા થા કે એકે તિહાઈ સદકા કર દૂં ઓર એક તિહાઈ ઉસમે છોડ દૂં ઓર એક તિહાઈ ઉનકે પાસ લે આઝિ. (કંઝ) ઇસ્સે મા'લૂમ હોતા હે કે સહાબા કિરામ (રદી.) ભી ઇસ નુસ્ખે પર અમલ કરમાતે યે.

હદીસ - ૧૦. મુજૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે એક કાહિશા ઓરત (રંડી) કી ઇતની બાત પર બખ્શિશ કર દી ગઈ કે વો ચલી જા રહી થી, ઉસને એક કૂર્ચે પર દેખા કે એક કુત્તા ખડા હુઆ હે, જિસકી જુબાન ખ્યાસકી શિદ્દતકી વજહસે બાહર નિકલી પડી હે ઓર વો મરનેકો હે. ઉસ ઓરતને અપને પાંવકી (ચમડેકા) મોજા

(૧૦) عَنْ ابْنِ مَرْيَةَ رَضِيَ عَنْهُ قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
غَفَرَ لِمَرْأَةٍ مَوْتَهُ عَرَّتْ بِكَلْبٍ
عَلَى رَأْسِ رَكْبٍ يَلْمُثُ كَادَ يَقْتُلُهَا
الْعَطِشُ فَزَعَتْ خَفَهَا فَأَوْتَقَتْ
بِخِمَارِهَا فَزَعَتْ لَهَا مِنَ الْمَاءِ

નિકાલા ઓર ઉસકો અપની ઓઠનીમેં
બાંધકર ફૂએં મેંસે પાની નિકાલા ઓર ઉસ
કુતેકો પીલાયા. હુઝૂરે અકલ્સ (સલ્લલ્લાહુ
અલયહિ વસલ્લમ) સે કિસીને પૂછા, ક્યા
હમ હોગોંકો જાનવરોંકે સિલેમેં ભી સવાબ
મિલતા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા,
હર જિગર રખને વાલે (પા'ની જાનદાર
પર) એહસાન કરનેમેં સવાબ હે.
(મુસલમાન હો યા કાફિર, આદમી હો યા
જાનવર.) (મિશકાત)

تغفر لها بذل لك قيل ان لتغفر البهائم
اجز قال في كل ذوات كسبه مطبة
اجز متعلق عليه
مشكوات

જાનવરોં — યે કિસ્સા બની ઇસરાઈલકી એક રંડીકા હે જેસા કે બા'જ
રિવાયાતમેં ઇસકી તસવીર હે. (વહી)

બુખારી સરીફ વગેરહમેં એક ઓર કિસ્સા ઇસી કિસ્મકા એક મદકા ભી
આયા હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે એક શખ્સ જંગલમેં ચલા જા રહ્યા
થા. ઉસકો ખાસકી શિદ્દતને બહોત પરેશાન કિયા. વો એક કુઓંમે ઊતરા ઓર જબ
પાની પી કર બાહર નિકાલ તો ઉસને દેખાકે એક કુત્તા ખાસસે બેતાબ હે ઓર
ખાસકી શિદ્દતસે ગારેમેં મુંહ માર રહ્યા હે. ઉસ શખ્સકો ખ્યાલ હુઆકે ઉસકો ભી
ખાસકી વોહી તકલીફ હો રહી હે જો મુજે થી. કોઈ ચીઝ પાની નિકાલનેકી થી
નહી, ઇસ લિએ અપને પાંવકા મોજા નિકાલા ઓર દુબારા ફૂઓંમે ઊતરકર ઉસકો
ભરા ઓર મોજેકો મુંહસે પકડ કર દોનોં હાથોંકી મદદસે ઉપર ચઢ્યા ઓર વો
પાની ઉસ કુતેકો પીલાયા. હક તઆલા શાનુહુને ઉસકે ઇસ કારનામેકી કદર ફરમાઈ
ઓર ઉસ શખ્સકી મઝિરત ફરમા દી. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ
! જાનવરોંમે ભી અજર હોતા હે ? હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા
કે હર જિગર રખને વાલે (પા'ની જાનદાર)મેં અજર હે. (બુખારી)

એક હદીસમેં હે, હર ગરમ જિગર રખને વાલેમેં અજર હે. (કંઝ)

મોજેમેં પાની ભરનેકા મતલબ યે હે કે અરબમેં ચમડેકે મોજોંકા આમ
રિવાજ હે ઓર ઉનમેં પાની ભરનેસે કમ ઝિરતા હે ઓર મુંહસે પકડનેકી ઝરૂરત
ઇસ લિએ પેશ આઈકે જંગલકે કુઓંમે આમ તોરસે કુછ ઈદે વગેરહ ઇસ તરહ
બાહરકો નિકાલ દેતે હે કે જિનકી મદદસે આદમી અગર ઉસકે પાસ ડોલ-રસ્તી
ન હો, તો નીચે ઉતર સકતા હે, લેકિન ઉતરને-ચઢનેકે લિએ હાથોંસે મદદ લેનેકી
ઝરૂરત પેશ આયા કરતી હે, ઇસ લિએ મોજેકો મુંહસે સંભાલના પળા.

રિસાલેકે ખત્મ પર હિકાયાતકે ઝેલમેં નં. ૪૭ પર એક આલિમકા કિસ્સા

ભી એસા હી હે, કિસને એક ખારિશી કુત્તેકો પનાહ દી થી, ઉસકી વોલી ખાત પસન્દ આ ગઈ.

ઇન દોનોં હદીસોંમેં કુત્તે જેસે ઝલીલ જાનવર પર એહસાન કરનેકા જખ યે બદલા હે તો આદમી, જો અશરફુલ મખ્લૂકાત હે, ઇસપર એહસાન કરનેકા કયા કુછ બદલા હોગા.

બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે એસે જાનવર, જિનકો મારના મુસ્તહબ હે જેસેકે સાંપ-બિચ્છૂ વગેરહ ઇસ્સે મુસ્તસ્ના હૈં, લેકિન દૂસરે એહલે ઇલ્મ હઝરાત ફરમાતે હૈં કે ઇનકે મારનેકે હુકમકા યે મતલબ નહીં કે અગર ઇનકા ખ્યાસા હોના મા'લૂમ હો જાએ તો ઇનકો પાની ન પીલાયા જાએ, ઇસ લિએ કે હમ મુસલમાનોંકો યે હુકમ હે કે કિસકો કિસી વજહસે કતલ કિયા જાએ, ઇસમેં બેહતરીકી રિયાયત રખી જાએ. ઇસી વજહસે કિસકો કતલ કરના ઝરૂરી હે ઉસકે ભી હાથ-પાંવ વગેરહ કાટનેકી મુમાનઅત હે. (ફત્વ)

ઇન દોનોં હદીસોંસે ઓર ઇનકે અલાવા ઓર ભી બહોત-સી અહાદીસસે એક લતીફ ચીઝ યે ભી મા'લૂમ હુઈ કે હક તઆલા શાનુહુકો કિસી શખ્સકા કોઈ એક અમલ ભી અગર પસન્દ આ જાએ તો ઉસકી બરકતસે ઉમ્ર ભરકે ગુનાહ બખ્ષા દેતે હૈં. ઉસકે લુત્ફ વ કરમકે મુકાબલેમેં યે કોઈ ભી ચીઝ નહીં હે: અલ-મત્તા કુબૂલ હો જાને ઓર પસન્દ આ જાનેકી ખાત હે. યે ઝરૂરી નહીં કે હર ગુનાહમારકે સારે ગુનાહ પાની પીલાનેસે યા કિસી એક નેકીસે બખ્ષા દિએ જાએ, હાં, કોઈ ચીઝ કિસીકી કુબૂલ હો જાએ તો કોઈ માનેઅ નહીં, ઇસ લિએ આદમીકો નિહાયત ઇખ્લાસસે કોશિશ કરતે રેહના ચાહિએ. અલ્લાહ જાને કોન-સા અમલ વહાં પસન્દ આ જાએ, ફિર બેડા પાર હે. બડી ચીઝ ઇખ્લાસ હે. યા'ની ખાલિસ અલ્લાહકે લિએ કોઈ કામ કરના, કિસમેં દુનિયાકી કોઈ ગરઝ શામિલ ન હો, ન ઇસ્સે દુનિયા કમાના મક્સુદ હો, ન સોહરત વજાહત મતલૂબ હો, ઇનમેંસે કોઈ ચીઝ શામિલ હો જાતી હે તો વો સારા કિયા-કરાયા બરબાદ કર દેતી હે ઓર મહઝ ઇસકે લિએ કોઈ કામ હો તો મા'મૂલીસે મા'મૂલી કામ ભી પહાડોંસે વજનમેં બખ્ષ જાતા હે.

હઝરત લુક્માન (અલે.) ને અપને સાહબઝાદેકો નસીહત કી કે જખ તુઝસે કોઈ ગુનાહ સા'દિર હો જાએ તો સદકા કિયા કર. (એહયા) ઇસ લિએ કે યે ગુનાહકો ધોતા હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ગુસ્સેકો દૂર કરતા હે.

હદીસ - ૧૧ હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જખતમેં એસે બાલાખાને હૈં, જો (ગોયા આઈનોંકે બને હુએ હૈં કે) ઉનકે

(//) عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ فِي الْجَنَّةِ

لَعْنًا فَايَرَى ظُهُورَهَا مِنْ بَطُونِهَا

અંદરની સબ ચીજો બાહરસે નજર આતી હું ઓર ઉનકે અંદરસે બાહરની સબ ચીજો નજર આતી હું. સહાબા (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે કિન લોગોકે સિએ હું ? હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, જો અચ્છી તરહ બાત કરે (યાની તુર્શ રૂઇસે મુંહ ચબ્હાકર બાત ન કરે) ઓર લોગોકો ખાના ખિલાએ ઓર હમેશા રોઝ રખે ઓર એસે વક્તમેં રાતકો તહજજુદ પહું કે લોગ સો રહે હો. (તિરમઝી)

وَيُطَوِّنُهُمَا مِنْ ظُهُورِهِمَا قَالُوا لِمَنْ هِيَ
قَالَ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَأَطَاعَ الطَّعَامَ
وَادَامَ الصِّيَامَ وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
صِيَامَ أَخِيهِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ وَالتَّحَنُّنِ
وَعَدِيمِ مَا كَذَبَ فِي الدِّمَا

સાધના — હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદી.), જો ઉસ વક્ત તક મુસલમાન નહીં હુએ થે, યહૂદી થે, કેહતે હું કે જબ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હિજરત કરકે મદીના તશરીફ લાએ, મેં ખબર સુનતે હી ફોરન ગયા ઓર આપકા ચેહરા-એ-મુબારક દેખકર મેંને કહા કે યે મુબારક ચેહરા તુકે શખ્સકા નહીં હો સકતા. વહાં પહોંચકર જો સબસે પેહલા ઇર્શાદ હુજૂર (સલ્વ.) કી જુબાને મુબારકસે નિકલા, વો યે થા, લોગો ! સલામકા આપસમેં રિવાજ ડાલો ઓર ખાના ખિલાયા કરો. સિવારહમી ક્રિયા કરો ઓર રાતકે વક્ત જબ સબ લોગ સોતે હો, નમાઝ પઢ્યા કરો, સલામતીકે સાથ જમતમેં દાખિલ હો જાઓગે. (મિશકાત)

આયાતકે ઝેલમેંભી નં. ૩૪કી તવીલ આયતમેં યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હે કે હક તઆલા શાનુહૂકી મુહબ્બતમેં ખાના ખિલાતે હું, મિસ્કીનકો, યતીમકો ઓર કેદીકો ઓર યે કેહતે હું કે હમ તુમકો મહેઝ અલ્લાહકે વાસ્તે ખાના ખિલાતે હું, ન તો હમ તુમસે ઇસકા બદલા ચાહતે હું ઓર ન શુક્રિયા ચાહતે હું.

એક હદીસમેં આયા હે કે જો શખ્સ અપને ભાઈકો રોટી ખિલાએ કે ઉસકા પેટ ભર જાએ ઓર પાની પીલાએકે પ્યાસ જાતી રહે, હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકે ઓર જહન્નમકે દરમિયાન સાત ખંદૂકે કર દેતે હું. હર ખન્દક ઇતની બડીકે સાત સો સાલમેં તય હો. (કંઝ)

એક હદીસમેં હે કે મખ્લૂક સારી કી સારી અલ્લાહ તઆલાકી અયાલ હે (બ મંઝિલા-એ-ઓલાદકે), પસ અલ્લાહ તઆલાકો સબસે ક્રિયાદા મેહબૂબ વો હે જો ઉસકી અયાલકો ક્રિયાદા નફા પહોંચાને વાલા હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે હર ભલાઈ સદકા હે ઓર ઇસમેં યે ભી દાખિલ હે કે તુ અપને ભાઈસે ખન્દાપેશાનીસે પેશ આએ ઓર અપને ડોલ મેંસે પડોસીકે બરતનમેં ડાલ દે. (વહી) અચ્છી તરહ ગુફતગૂ કરનેકા અહમ જુઝવ યેભી હે કે

ઉસે ખન્દા પેશાનીસે બાત કરે, મુંહ ચઢાકર તુર્કે હૃઈસે બાત ન કરે.

એક હદીસમેં આયા હે કે એહસાનકા કોઈ હિસ્સા ભી હકીર નહીં, ચાહે ઇતના હી હો કે અપને ભાઈસે ખન્દા પેશાનીસે પેશ આએ.

એક હદીસમેં હે કે કોઈ શખ્સ એહસાનકે કિસી દરજેકે ભી હકીર ન સમજે. ઓર કુછ ભી ન હો તો કમસે કમ અપને ભાઈસે ખન્દા પેશાની હીસે પેશ આએ. (કંઝ)

એક હદીસમેં આયા હે, તેરા અપને ભાઈસે ખન્દા પેશાનીસે પેશ આના ભી સદકા હે, કિસીકો નેકીકા હુકમ કરના યા બુરાઈસે ચોકના ભી સદકા હે, કિસી ભૂલે હુએકો રાસ્તા બતાના ભી સદકા હે, રાસ્તેસે કિસી કાંટે વગૈરહ તકલીફ દેને વાલી ચીઝકા હટાના ભી સદકા હે, અપને ડોલસે કિસીકે બરતનમેં પાની ડાલ દેના ભી સદકા હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે કિયામતકે દિન જહમખી આદખી એક સફમેં ખડે કિએ જાએંગે, ઉપર એક મુસ્લિમ (કામિલ જમતી) ગુઝરેગા. ઉસ સફ મેંસે એક શખ્સ ઉસે કહેગા કે તૂ મેરે લિએ અલ્લાહ તઆલાકે યહાં સિફારિશ કર દે. વો પૂછેગા કે તૂ કોન હે ? વો જહમખી કહેગા કે તૂ મુજે નહીં પેહચાનતા, તૂને દુનિયામેં એક મર્તબા મુઝસે પાની માંગ્યા થા, જિસપર મેંને તુજે પાની પીલાયા થા, ઇસપર વો સિફારિશ કરેગા (ઓર વો કુબૂલ હો જાએગી) ઇસી તરહ દૂસરા શખ્સ કહેગા કે તૂને મુઝસે દુનિયામેં કલાં ચીઝ માંગી થી, વો મેંને તુમકો દી થી. (વહી)

એક ઓર હદીસમેં હે, જહમખીયોંકી સફ પર એક જમતીકા ગુઝર હોગા, તો ઉનમેંસે એક શખ્સ ઉસકો આવાઝ દેકર કહેગા કે તુમ મુજે નહીં પેહચાનતે ? મેં વોહી તો હૂં જિસને કલાં દિન તુમ્હેં પાની પીલાયા થા, કલાં વક્ત તુમ્હેં વુઝૂકો પાની દિયા થા. (મિસ્કાત)

એક ઓર હદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન જમતી ઓર જહમખી લોગોંકી જબ સર્ફ લગ જાએંગી, તો જહમખી સર્ફો મેંસે એક શખ્સકી નઝર જમતી સર્ફોમેં કિસી શખ્સ પર પડેગી, ઓર વો ઉસકો યાદ દિલાએગાકે મેંને દુનિયામેં તેરે સાથ કલાં એહસાન કિયા થા. ઇસપર વો જમતી શખ્સ ઉસકા હાથ પકડકર હક તઆલા શાનુલુકી બારગાહમેં અર્ઝ કરેગા કે યા અલ્લાહ ! ઉસકા મુઝપર કલાં એહસાન હે. અલ્લાહ પાકકી તરફસે ઇર્શાદ હોગા કે અલ્લાહ તઆલાકી રહમતકે તુકેલ ઉસકો જમતમેં દાખિલ કર દિયા જાએ. (કંઝ)

એક હદીસમેં હે કે કુકરાકી જાન-પેહચાન કસરતસે રખ્યા કરો ઓર ઉનકે ઉપર એહસાનાત કિયા કરો. ઉનકે પાસ બકી દોલત હે. કિસીને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! વો દોલત ક્યા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઉનસે કિયામતકે

દિન કહા જાએગા કે જિસને તુમ્હે કોઈ ટુકડા ખિલાયા હો યા પાની પીલાયા હો યા કપડા દિયા હો, ઉસકા હાથ પકડકર જમતમેં પહોંચા દો.

એક હદીસમેં હે કે હક તઆલા શાનુહુ ફકીરસે કિયામતમેં ઈસ તરહ મા'ઝરત કરેંગે, જેસાકે આદમી આદમીસે કિયા કરતા હે ઓર ફરમાએંગે કે મેરી ઈઝઝત ઓર જલાલકી કસમ ! મેંને દુનિયાકો તુઝસે ઈસ લિએ નહીં હટાયા થા કે તૂ મેરે નઝદીક ઝબીલ થા, બલકે ઈસ લિએ હટાયા થા કે તેરે લિએ આજ બડા એ'જઝ હે. મેરે બંદે ! ઉન જમતી લોગોંકી સફોમેં ચલા જા, જિસને તુઝે મેરે લિએ ખાના ખિલાયા હો યા કપડા દિયા હો, વો તેરા હે. વો ઈસ હાલતમેં ઉનમેં દાખિલ હોગા કે ચે લોગ મુંહ તક પસીનેમેં ઝર્ક હોંગે. વો પેહચાનકર ઉનકો જમતમેં દાખિલ કરેગા. (રોઝુરિયાહીન)

એક હદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન એક એલાન હોગા કે ઉમ્મતે-મુહમ્મદિયાકે ફુકરા કહાં હે ? ઉકો ઓર લોગોંકો મેદાને કિયામત મેંસે તલાશ કર લો. જિસ શખ્સને તુમ મેંસે કિસીકો મેરે લિએ એક લુકમા દિયા હો યા મેરે લિએ કોઈ ઘંટ પાનીકા દિયા હો યા મેરે લિએ કોઈ નયા યા પુરાના કપડા દિયા હો, ઉનકે હાથ પકડકર જમતમેં દાખિલ કર દો. ઈસપર ફુકરા-એ-ઉમ્મત ઉઠેંગે ઓર કિસીકા હાથ પકડ કર કહોંગે કે યા અલ્લાહ ! ઈસને મુઝે ખાના ખિલાયા થા, ઈસને મુઝે પાની પીલાયા થા. કોઈ ભી ફુકરા-એ-ઉમ્મત મેંસે છોટા યા બડા શખ્સ એસા ન હોગા જો ઉનકો જમતમેં દાખિલ ન કરાએ. (કંઝ)

એક હદીસમેં આયા હે કે જો શખ્સ કિસી જાનદાર કો, જો ભુખા હો, ખાના ખિલાએ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો જમતકે બેહતરીન ખાનો મેંસે ખાના ખિલાએંગે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે જિસ ઘરસે લોગોંકો ખાના ખિલાયા જાતા હો, ખેર ઉસ ઘરકી તરફ એસી તેઝીસે બળહતી હે, જેસે તેઝીસે છૂરી ઊંટકે કોહાનમેં ચલતી હે. (કંઝ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહ.) ઉમદા ખજૂરેં દૂસરોંકો ખિલાતે ઓર કેહતે કે જો શખ્સ ઝિયાદા ખાએગા, ઉસકો ફી ખજૂર એક દિરહમ દિયા જાએગા. (એહકા)

એક હદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન-એલાન કરનેવાલા એલાન કરેગા, કહાં હે વો લોગ જિન્હોંને ફકીરોં ઓર મિસ્કીનોંકા ઇફ્રામ કિયા. આજ તુમ જમતમેં એસી તરહ દાખિલ હો જાઓ કે ન તુમ પર કિસી કિસ્મકા ખોફ હે, ન તુમ ગમગીન હો ઓર એક એલાન કરનેવાલા એલાન કરેગા, કહાં હે વો લોગ, જિન્હોંને બીમાર ફકીરોં ઓર ગરીબોંકી ઇયાદતકી, આજ વો નૂરકે મિખરોં પર બેઠેં ઓર અલ્લાહ

જલ્લ શાનુકૂંસે બાતે કરે ઓર દૂસરે લોગ હિસાબકી સખ્તીમેં મુબતલા હોંગે. (કંઝ)

એક હદીસમેં હે કિતની હૂરે એસી હૈં જિનકા મહર એક મુદ્દી ભર ખજૂર
યા ઇતની હી મિકદાર કોઈ ઓર ચીઝ દેના હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે ભૂખેકો ખાના ખિલાનેસે ઝિયાદા અઠગલ કોઈ
સદકા નહીં. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે મઝિરતકે વાજિબ કરનેવાલી ચીઝોમેં ભૂખોંકો
ખાના ખિલાના હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુકૂંસે નઝદીક સબ આ'માલસે
ઝિયાદા મેહબૂબ કિસી મુસલમાનકો ખુશ કરના હે યા ઉન પરસે ગમકા હટાના
હે યા ઉસકા કર્ગ અદા કરના હે યા ભૂખકી હાલતમેં ઉસકો ખાના ખિલાના હે.
(વહી) યા'ની યે સબ આ'માલ ઝિયાદા પસંદીદા હૈં, જો ભી હો સકે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે મઝિરત વાજિબ કરનેવાલી ચીઝોમેં કિસી
મુસલમાનકો ખુશી પહોંચાના હે, ઉસકી ભૂખકો ઝા'ઈલ કરના હે, ઉસકી મુસીબતકો
હટાના હે. (વહી)

એક હદીસમેં આયા હે કે જો શખ્સ અપને કિસી મુસલમાન ભાઈકી દુનિયવી
હાજત પૂરી કરતા હે, હક તઆલા જલ્લ શાનુકૂંસે ઉસકી બહતર હાજતે પૂરી કરતે
હૈં, જિનમેંસે સબસે હલ્કી ચીઝ ઉસકે ગુનાહોંકી મઝિરત હે. (વહી) યા'ની ઓર
હાજતે મઝિરતસે બબ્લકર હૈં નીઝ હદીસ નં. ૧૩મેં ભી ઉસકા બયાન આ રહ્યા હે.

હદીસ નં. ૧૩ હઝરત અસ્મા

(રદી.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને
ઈશાદ ફરમાયા કે (ખૂબ) ખર્ચ ક્રિયા કર
ઓર શુમાર ન કર (અગર એસા કરેગી)
તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુકૂંસે ભી તુઝ પર
શુમાર કરેગા ઓર મેહફૂઝ કરકે ન રખ.
(અગર એસા કરેગી) તો અલ્લાહ જલ્લ
શાનુકૂંસે તુઝ પર મેહફૂઝ કરકે રખેગા
(યા'ની કમ અતા કરેગા), અતા કર,
જિતના ભી તુઝસે હો સકે. - મિસ્કાત

જવાબ

- યે હઝરત અસ્મા (રદી.) હઝરત આઈશા (રદી.) કી હમશીરા
હૈં. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈસ પાક હદીસમેં કોઈ નોઅસે ખર્ચકે ઝિયાદા કરનેકી તર્ગીબ
ઈશાદ ફરમાઈ. અવ્વલ તો ખૂબ ખર્ચ કરનેકા સાફ-સાફ હુકમ હી ફરમાયા, લેકિન
યે ઝાહિર હે કે ખર્ચ વોહી પસન્દીદા હે જો શરીઅતે મુતલબરાકે મુવાફિક અલ્લાહકી

(૧૫) عَنْ اسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

انْفَقِي وَلَا تَحْصِي فِي حِصْيِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

وَلَا تَوْعِي فِي وَعْيِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ اِرْضَعِي

مَا اسْتَطَعْتُمْ تَتَّقِي اللَّهَ كَذَلِكَ

الْمَكْرُوهُ -

રજાકી ચીજોમાં કિયા જાએ. શરીરતકે બિલાફ ખર્ચ કરના મૂજિબે સવાબ નહીં, વખાલ છે. ઇસકે બાદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને શુમાર કરનેકી મુમાનઅત કરમાઈ જો. પેહલે હી મઝમૂનકી તા'કીદ છે.

ઇસકે ઉલમાને દો મતલબ ઇર્શાદ કરમાએ હું.

એક યે કે ગિનનેસે મુરાદ ગિન-ગિન કર રખના ઔર જમા કરના છે ઔર મતલબ યે છે કે અગર તૂ ગિન-ગિન કર રખેગી તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે અતામાં ભી તંગી કી જાએગી, જેસા કરના વેસા ભરના.

દૂસરા મતલબ યે છે કે ફુકરાકો દેનેમાં શુમાર ન કરના, તા'કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે બદલા ઔર સવાબ ભી બે-હિસાબ મિલે. ઇસકે બાદ ફિર ઇસ મઝમૂનકો ઔર જિયાદા મુઅકકદ કરમાયા કે મેહફૂઝ કરકે ન રખ. અગર તૂ અપને માલકો અલ્લાહકે રાસ્તેમાં ખર્ચ કરનેકે બજાએ મેહફૂઝ કરકે રખેગી તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ભી અપની અતા ઔર એહસાન વ કરમકી જયાદતીકો તુઝસે રોક લેગા. ઇસકે બાદ ઇસકો ઔર જિયાદા મુઅકકદ કરનેકા ઇર્શાદ કરમાયા કે જિતના ભી તુમસે હો સકે, ખર્ચ કિયા કર યા'ની કમ વ જિયાદાકી પરવાહ ન કિયા કર, ન યે ખ્યાલ કરકે ઇતની બડી મિકદાર મુનાસિબ નહીં. ન યે સોચા કરકે ઇતની ઝરા-સી ચીજ ક્યા દૂ જો અપની તાકત ઔર કુદરતમાં હો, ઇસકે ખર્ચ કરનેમાં દરેગ ન કિયા કર.

દૂસરી હદીસમાં કસરતસે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ છે કે જહઝમકી આગસે સદકેકે સાથ અપના બચાવ ઔર અપની હિકાઝત કરો ચાહે ખજૂરકા ટુકડા હી ક્યો ન હો કે વો ભી જહઝમકી આગસે હિકાઝતકા સબબ છે.

બુખારી શરીફકી એક ઔર હદીસમાં છે કે હઝરત અસ્મા (રદી.) ને હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે દર્યાફત કિયા કે હુજૂર (સલ્લ.) મેરે પાસ અપની તો કોઈ ચીજ અબ છે નહીં, સિર્ફ વોહી હોતા છે જો (મેરે ખાવિન્દ) હઝરત ઝુબેર (રદી.) દે દે. ક્યા ઇસમાંસે સદકા કર દિયા કહું ? હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે સદકા કિયા કર ઔર બરતનમાં મેહફૂઝ કરકે ન રખ્યા કર (અગર એસા કરેગી) તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ભી તુઝસે (અપની અતા કો) મેહફૂઝ કરમા લેગા. ઇસ હદીસ પાકમાં અગર હઝરત ઝુબેર (રદી.) કે દેનેસે મુરાદ ઉનકા હઝરત અસ્મા (રદી.)કો માસિક બના દેના છે, તબ તો યે માલ હઝરત અસ્મા (રદી.) કા હો ગયા, વો કિત્તે રહ ચાહે, અપને માલકો ખર્ચ કરે, ઉનકો ઇખ્તિયાર છે ઔર અગર ઇસે મુરાદ થરકે ઇખ્તિયાતકે વાસ્તે દેના છે, તો ફિર હુજૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદ મુબારકકા મતલબ યે છે કે હુજૂર (સલ્લ.) કો હઝરત ઝુબેર (રદી.) કી તબિયતસે ઇસકા અન્દાજા હો ગયા હોગા કે ઉનકો સદકા કરનેમાં ઝરાની નહીં હોતી ઔર

ઇસકી વજહ યેલી હો સકતી હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત જુબેર (રદી.) કો ખાસ તોરસે સદકા કરનેકી તર્ગીબ ઓર તા'કીદ કરમાઈ થી. યે હઝરત સહાબાએ કિરોમ (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સ.અ.વ.) કી ઉમૂમી તર્ગીબાત પર જાન વ દિલસે ક્રિદા હોતે હે ઓર અગર કિસી શખ્સકો ખુમૂસી તર્ગીબ વ નસીહત હુજૂર (સલ્વ.) કરમા દેતે તો ઇસકી કદરદાનીકા તો પૂછના હી કયા હે, સૈકડે નહીં, હઝારો વાકિઆત ઇસકે શાહિદ હૈં. હિકાયાતે સહાબા (રદી.) કે નવે બાબમે મિસાલકે તોર પર ચંદ કિસ્સે ઇસકે લિખ ચુકા હું.

અલ્લામા સુયૂતીને દુર્દ મંસૂરમે ખુદ હઝરત જુબેર (રદી.) સે એક કિસ્સા નકલ કિયા હે, કિસમે હુજૂર (સલ્વ.) ને ઉનકો ખર્ચ કરનેકી ખુમૂસી તર્ગીબ દી હે. હઝરત જુબેર (રદી.) કરમાતે હૈં કે મેં એક મર્તાબા હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાજિર હુઆ ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કે સામને બેઠા થા કે હુજૂર (સલ્વ.) ને (એહતિયામ ઓર તંબીહકે તોર પર) મેરે અમામેકા પિછલા કિનારા પકડ કર કરમાયા કે અય જુબેર ! મેં અલ્લાહકા કાસિદ હું. તુમ્હારી તરફસે ખાસ તોરસે ઓર સબ લોગોંકી તરફસે આમ તોરસે (યા'ની યે બાત તુમ્હે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી તરફસે ખાસ તોરસે) પહોંચાતા હું, તુમ્હે મા'લૂમ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હીને કયા કરમાયા હે ? મેંને અર્જ કિયા કે અલ્લાહ ઓર ઇસકે રસૂલ હી જિયાદા જાનતે હૈં. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હીને જમા અપને અર્શ પર જલ્લા કરમાયા તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હીને અપને બંદોકી તરફ (કરમકી નજર) કરમાઈ ઓર યે ઇર્શાદ કરમાયા કે મેરે બંદો ! તુમ મેરી મખ્લૂક હો. મેં તુમ્હારા પરવરદિગાર હું, તુમ્હારી રોજિયાં મેરે કબ્જેમે હૈં. તુમ અપને આપકો એસી ચીજકે અંદર મસકત મેં ન ડાલો કિસકા જિમ્મા મેંને લે રખ્યા હે, અપની રોજિયાં મુઝસે માંગો. ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્વ.) ને ફિર કરમાયા કે ઓર બતાઈ, તુમ્હારે રબને કયા કહા ? યે કહા કે અય બંદે ! તૂ લોગોં પર ખર્ચ કર, મેં તુઝપર ખર્ચ કરુંગા, તૂ લોગોં પર કરાખી કર, મેં તુઝપર કરાખી કરુંગા, તૂ લોગોં પર ખર્ચમે તંગી ન કર, તા'કે મેં તુઝપર તંગી ન કરું, તૂ લોગોંસે (બચાકર) બાંધકર ન રખ, તા'કે મેં તુઝસે બાંધકર ન રખું, તૂ ખઝાના જમા કરકે ન રખ, તા'કે મેં તેરે (ન દેને) પર જમા કરકે રખ હું. રિઝકકા દરવાઝા સાત આસમાનોંકે ઉપરસે ખુલા હુઆ હે, જો અર્શસે મિલા હુઆ હે, વો ન રાતકો બંદ હોતા હે, ન દિન મેં. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી ઇસ દરવાઝેસે હર શખ્સ પર રોઝી ઉતારતા રેહતા હે, ઇસ શખ્સકી નીયતકે બકદ, ઇસકી અતાકે બકદ, ઇસકે સદકેકે બકદ, ઇસકે ઇખરાજાતકે બકદ ઇસકો અતા કરમાતા હે. જો શખ્સ જિયાદા ખર્ચ કરતા હે, ઇસકે લિએ જિયાદા ઉતારા જાતા હે, જો કમ ખર્ચ કરતા હે, ઇસકે લિએ કમી કર દી જાતી હે ઓર જો રોકકર

રખતા હે, ઉસકે રોક દિયા જાતા હે.

અય ઝુબેર ! ખુદ ભી ખાઓ, ફૂસરોંકો ભી ખિલાઓ ઓર બાંધકર ન રખોડે તુમપર બાંધકર રખ દિયા જાએ ઓર શુમાર ન કરોડે તુમ પર ભી શુમાર કિયા જાએ, તંગી ન કરોડે તુમ પર ભી તંગી કર દી જાએ. મશક્કતમેં (હોગોં કો) ન ડાલોડે તુમપર મશક્કત ડાલ દી જાએ.

અય ઝુબેર ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ ખર્ચ કરનેકો પસંદ કરતા હે ઓર તંગીકો ના-પસંદ કરતા હે. સખાવત (અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ સાથ) યકીનસે હોતી હે ઓર મુખ્ત શક્તસે પેદા હોતા હે. જો શખ્સ (અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ સાથ કામિલ) યકીન રખતા હે, વો જહન્નમમેં દાખિલ ન હોગા. ઓર જો શક કરતા હે, વો જન્નતમેં દાખિલ ન હોગા. ઝુબેર ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ સખાવતકો પસંદ કરતા હે, ચાહે ખજૂરકા એક ટુકડા હી ક્યોં ન હો ઓર અલ્લાહ તઆલા બહાદુરીકો પસંદ કરતા હે, ચાહે સાંપ ઓર બિચ્છૂ હી કે મારનેમેં ક્યોં ન હો. અય ઝુબેર ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ ઝલ્જલોં (ઓર હવાદિસ) કે વક્ત સબરકો મેહબૂબ રખતા હે ઓર શહવતોંકે મલબેકે વક્ત એસે યકીનકો પસંદ કરતા હે જો સબ જગહ સરાયત કર જાએ (ઓર શહવતકે પૂરા કરનેસે રોક દે) ઓર (દીન મેં) શુબહાત પેદા હોને કે વક્ત અકલે કામિલકો મેહબૂબ રખતા હે ઓર હરામ ઓર ગન્દી ચીઝોંકે સામને આને પર તકવાકો પસંદ કરતા હે. અય ઝુબેર ! ભાઈયોંકી તા'ઝીમ કરો ઓર નેક હોગોંકી અઝામત બબ્હાઓ ઓર અચ્છે આદમીયોંકા એ'જાઝ કરો, પળોસીયોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરો ઓર ફાસિક હોગોંકે સાથ રાસ્તા ભી ન ચલો. જો ઈન ચીઝોંકા એહતિયામ કરેગા, જન્નતમેં બગેર અઝાબકે ઓર બગેર હિસાબકે દાખિલ હોગા. યે અલ્લાહકી નસીહત હે, મુઝકો ઓર મેરી નસીહત હે તુમકો.

આયાતકે જેલમેં નં. ૨૦ પર ભી ઈસ કિસ્સેકી તરફ મુખ્તસર ઇશારા ગુઝર ચુકા હે ઓર ઈસકે મુતઅદિલક કલામ ભી. હુઝૂર (સલ્લ.)કે ઈસ તફસીલી ઇર્શાદકે બાદ હઝરત ઝુબેર (રદી.) કી તબિઅતકા જો અંદાઝા હોગા વો ઝાહિર હે. એસી હાલતમેં હઝરત અસ્મા (રદી.)કો ઉનકે માલ મેંસે બે-હરેગ ખર્ચ કરનેકો અબર કરમાયા હો તો બે-મહલ નહીં હે. હઝરત ઝુબેર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલ્લુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ફહીઝાદ ભાઈ ભી હૈ. અગર કરામત વાલોંસે તાલ્ફુકાત કવી હોં તો ઈસ કિસ્મકે તસદ્દીકાત તઅલ્લુકાતકી ફૂલ્લત ઓર ઝિયાદતીકા સબબ હુઆ કરતે હૈ, જિનકા મુસાહદા ઓર તજુર્બા ઈસ અગે ગુઝરે ઝમાનેમેં ભી હોતા રેહતા હે. ઈસ સબકે અલાવા ખુદ હઝરત ઝુબેર (રદી.) કી ફેયાઝીકા ક્યા પુછના.

સાહબે અસાબાને લિખ્ના હે કે ઉનકે એક હઝર ગુલામ યે જો ઉનકો ખિરાજ અદા કિયા કરતે યે, હેકિન ઈસમેંસે ઝયા-સી ભી પર યે ન જાતા. યા, યા'ની

સબકા સબ સદકા હી હોતા થા. ઇસી કમ્પાઝીકા યે સમરા થા કે ઈન્તિકાલકે વક્ત બાઈસ લાખ દિરમ કર્જા થા, જિસકા મુકસ્સલ કિસ્સા બુખારી શરીફમેં મજકૂર હે ઓર કર્જેકી સૂરત ક્યા થી, યે કે અમાનતદાર બહોત થે, મુહતાત બહોત થે. થોગ અપની અમાનતેં રખવાતે, વો યે ઈર્શાદ કરમા દેતે થે કે અમાનત રખનેકી જગહ તો મેરે પાસ હે નહીં, મુજે કર્જ દે દો, જબ ઝરૂરત હો થે લેના. ઇસકો બજાય અમાનત કે કર્જ લેતે ઓર ખર્ચ કર દેતે ઓર એક હઝરત ગુબેર હી ક્યા, ઇન સબ હઝરાતકા એક હી- સા હાલ થા. ઇન હઝરાત કે યહાં માલ રખનેકી ચીઝ થી હી નહીં.

હઝરત ઉમર (રદી.)ને એક મર્તબા એક ચેલીમેં ચાર સૌ દીનાર (અશરફિયાં) ભરી ઓર ગુલામસે કરમાયા કે યે અબૂ ઉબૈદા (રદી.)કો દે આઓ કે અપની ઝરૂરિયાતમેં ખર્ચ કર લેં ઓર ગુલામસે યે ભી કરમા દિયા કે ઇનકો દેને કે બાદ વહીં કિસી કામમેં મશગૂલ હો જાના તા'કે દેખો કે વો ઇનકો ક્યા કરતે હૈં. વો ગુલામ લે ગએ ઓર જાકર ઉનકી ખિદમતમેં પેશ કર દિએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદી.) ને હઝરત ઉમર (રદી.)કો બડી દુઆએં દી ઓર અપની બાંદીકો બુલાયા ઓર ઉસકે હાથસે સાથ કલાંકો ઓર પાંચ કલાંકો, ઇતને ઇસકો, ઇતને ઇસકો, ઇસી મજલિસમેં સબ ખતમ કર દિએ. ગુલામને વાપસ આકર હઝરત ઉમરકો કિસ્સા સુનાયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઉતની હી મિકદાર ઉનકે હાથ હઝરત મઆઝ (રદી.)કો લેજો ઓર ઉસ વક્ત ભી ચેહી કહા કે વહાં કિસી કામમેં લગ જાના તા'કે યે દેખો કે વો ક્યા કરતે હૈં ? ઉન્હોને ભી બાંદી કે હાથ ઉસી વક્ત કલાંકો ધર ઇતને, કલાંકો ધર ઇતને લેજને શુરૂ કર દિએ. ઇતનેમેં હઝરત મઆઝ (રદી.) કી બીવી આઈ કે હમ ભી તો મિસ્કીન ઓર ઝરૂરતમેંદ હૈં, કુછ હમેં ભી દે દો. તબ હઝરત મઆઝ (રદી.) ને વો ચેલી ઉનકે પાસ ફેંક દી, ઇસમેં દો બાકી રેહ ગઈ થી, બાકી સબ તક્સીમ હો ચુકી થી. ગુલામને આકર હઝરત ઉમર (રદી.) કો કિસ્સા સુનાયા. હઝરત ઉમર (રદી.) બહોત ખુશ હુએ ઓર કરમાયા કે યે સબ ભાઈ-ભાઈ હૈં થા'ની સબ એક હી નમૂનેકે હૈં.

હુઝરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકો નંગેપનકી હાલતમેં કપડા પેહનાએગા, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો જન્નતકે સબ્જા લિભાસ પેહનાએગા ઓર જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકો ભૂખકી હાલતમેં કુછ

(૧૫) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا
مَسْرُومٌ كَمَا مَسْرُومٌ يَأْكُلُ عَرَى كَأَنَّ
اللَّهَ مِنْ خِفْرِ الْجَنَّةِ وَإِيَّاهُ مَسْرُومٌ

ખિલાએગા, હક તઆલા શાનુહ ઉસકો જન્મતકે ફલ ખિલાએગા ઓર જો શખ્સ ડિસી મુસલમાનકો ખાસકી હાલતમે પાની પીલાએગા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ ઉસકો એસી શરાબે જન્મત પીલાએગા જિસપર મુહર લગી હુઈ હોગી.

(અબુ દાઉદ - મિશકાત)

અબુ દાઉદ - મુહર લગી હુઈ શરાબસે ઉસ પાક શરાબકી તરફ ઈશારા હે જો કુઆન પાકમે નેક લોગોંકે લિએ તજવીઝ કી ગઈ હે. મુનાંચે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહકા પાક ઈશાદ સૂરએ તત્કીફ મેં હે.

અબુ દાઉદ નેક લોગ બડી આસાઈશમે હોંજે, મસહરિયોં પર બેઠે હુએ (મહિશકે અજાઈબ) દેખતે હોંજે. અમ મુખાતબ ! તૂ ઉન્કે ચેહરોંમે આસાઈશકી બશાસત ઓર તરાવટ પેહચાનેગા. ઉન્કો પીનેકે લિએ ખાલિસ શરાબ સર-બ-મુહર, જિસ પર મુશકકી મુહર હોગી મિલેગી, હિર્સ કરનેવાલોંકો ઈસ ચીઝમે હિર્સ કરના ચાહિએ યા'ની હિર્સ કરનેકી ચીઝે ચે હું.

મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હું કે રહીક જન્મતકી શરાબોં મેંસે એક શરાબ હે જો મુશકસે બનાઈ ગઈ હે ઓર ઈસમે તસ્નીમકી આમેઝિશ હે. તસ્નીમકા ઝિકર ઈસી સૂરહ: મેં ઈસ આયતસે આગે હું.

કત્તાદા (રદી.) કેહતે હું કે તસ્નીમ જન્મતકી શરાબોંમેસે અફઝલ તરીન શરાબ હે. મુકર્રબીન ઉસકો ખાલિસ પીએંગે ઓર દૂસરે દરજેકે લોગોંકી શરાબોંમે ઈસકી આમેઝિશ હોગી.

હસન બસરી (રહ.)સે ભી નકલ કિયા ગયા કે રહીક એક શરાબ હે જિસમે તસ્નીમકી આમેઝિશ હે.

હદીસ બાલામે જો ફઝીલત ઈશાદ કરમાઈ હે, વો નંગેપનકી હાલત, ભૂખ ઓર ખ્યાસકી હાલતમે કપડા પેહનાને ઓર ખિલાને- પિલાનેકી ફઝીલત બયાન કરમાઈ હે. ચે હાલત ખર્ચ કરનેવાલેકી હે યા જિસ પર ખર્ચ કિયા ગયા હે, ઉસકી હે, દોનોં એહતિમાલ હું -

પેહલી સૂરતમે હદીસે પાકકા મતલબ ચે હે કે ખુદ નંગા હે યા'ની કપડેકા ગરૂરતમંદ હે ઓર દૂસરેકો ઈસ હાલતમે કપડા પેહનાએ, ખુદ ભૂકા હે ઓર ખાના કુછ મયસ્સર હોગા તો દૂસરેકો તર્જૂહ દેતા હે, ખુદ ખ્યાસા હે લેકિન પાની અગર મિલ ગયા હે તો બજાએ ખુદ પીનેકે દૂસરે પર ઈસાર કરતા હે. ઈસ મતલબકે મુવાફિક ચે હદીસ પાક કુરઆન પાકકી ઉસ આયતે શરીફકી તફસીર હોગી, જો

سَلَامًا عَلَىٰ جَوْعَ الطَّعْمَةِ شَدِيدٍ
الْجَنَّةَ وَإِيمَانًا سَلَامًا عَلَىٰ
نَهْمًا سَقَاةً شَدِيدًا مِنَ الرِّجْحِ لِلْغَنَمِ
رَوَاهُ الْإِمَامُ أَبُو الْقَاسِمِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ

આપાતકે સિલસિલે નં. ૨૮ પર ગુજરી છે.

يُؤْتِيهِمْ مِنْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَتُؤْتِيهِمْ مِنْ خَصَائِصِهِ

યુઝુ સિ ૩ ન - અથા અન્નુસિહિમ્ વ હી કા ન - બિહિમ ખસાસા.
કે જે લોગ અપને ઉપર દુસરોંકો તર્જહ દેતે હે, અગરજે ખુદકો
એહતિયાજ હો.

દુસરા મતલબ જે હે કે જે સબ હાલાત ઉન લોગોંકે હે જિન પર ખર્ચ
ક્રિયા જા રહા હે. ઇસ મતલબકે મુવાફિક હદીસ શરીફકા મતલબ જે હે કે હર
શીજ જિતની જિયાદા જરૂરતકે મોકે પર ખર્ચ કી જાએગી, ઉતને હી જિયાદા સવાબકી
ખાત હોગી. એક બરીબકો કપડા દિયા જાએ, ઇસકા બહરહાલ સવાબ હે, લેકિન
એસે શખ્સકો કપડા પેહનાયા જાએ જો નંગા ફિર રહા હે, ફટે હુએ કપડે પેહન
રહા હે ઇસકા સવાબ આમ ગુરબાસે કહી જિયાદા હે. એક ફકીરકો ખાના દિયા
જાતા હે, હર હાલમેં ઇસકા સવાબ હે લેકિન એસે શખ્સકો ખાના ખિલાયા જાએ
જિસપર ફાકા મુસલ્લત હો, ઇસકા સવાબ બહોત જિયાદા હે. ઇસી તરહ હર શખ્સકો
પાની પીલાનેકા સવાબ હે, લેકિન એક શખ્સકો ખાસ સત્તા રહી હે, ઇસકો પાની
પીલાનેકા સવાબ ઇતના જિયાદા હે કે ઉમ્ર ભરકે ગુનાહોંકા કફારા ભી કભી બન
જાતા હે. હદીસ નં. ૧૦ પર અભી ગુજર ચૂકા હે કે એક ખાસે કુત્તેકો પાની
પીલાનેસે રંડીકે ઉમ્ર ભરકે ગુનાહ મા'ફ હો જાએ.

સિલસિલા-એ-આપાતમેં નં. ૨૩કે જેલમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ ગુજર ચૂકા હે કે મિસ્કીન વો નહીં હે, જિસકો એક-
એક, દો-દો લુકમા દર-બ-દર ફિરાતા હો. અસલ મિસ્કીન વો હે જિસકે પાસ ન
ખુદ ઇતના માલ હો કે જો ઇસકી હાજતકો કાફી હો, ન લોગોંકો ઇસકા હાલ
મા'લુમ હો ઇસકી ઇઆનત કરે. જેહી શખ્સ અસલ મહરૂમ હે. હદીસ નં. ૧૧કે
જેલમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે બહોતસે ઈર્શાદાત ભૂખેકો
ખાના ખિલાનેકી ફજીલતમેં ગુજર ચૂકે હે.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)
કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જો શખ્સ અપને કિસી ભાઈકો હાજતરવાઈમેં મરગૂલ
હો, હક તઆલા શાનુલ્હુ ઇસકી હાજત રવાઈમેં તવજજોહ કરમાતે હે ઓર જો શખ્સ
કિસી મુસલમાનસે કિસી મુસીબતકો ઝા'ઈલ કરે, હક તઆલા શાનુલ્હુ ક્રિયામતકે
મસાઈબમેંસે ઇસકી કોઈ મુસીબત ઝા'ઈલ કરમાતે હે ઓર જો શખ્સ મુસલમાનકી
પરદાપોશી કરે (અયબસે હો યા સિબાસસે) હક તઆલા શાનુલ્હુ ક્રિયામતકે દિન ઇસકી
પરદાપોશી (ઉસી નોઅકી) કરમાતે હે. (મિશકાત) ઇસ કિસ્મકે મઝમીન બહોતસે

સહાબા (રહી.)સે મુખ્તલિફ રિવાયાતમેં ઝિકર કિયે ગએ.

એક ઓર હદીસમેં હે કે જો શખ્સ કિસી પરદેકે કાબિલ થીજકો (બદન હો યા અમલ) દેખે ઓર ઉસકી પરદાપોશી કરે, ઉસકા અજર એસા હે જેસાકે કિસી એસે શખ્સકો કબરસે નિકાલ્યા હો, કિસકો ઝિન્દા કબરમેં ગાડ દિયા ગયા હો. (વહી) હક તઆલા સાનુહુકા ઈર્શાદ હે -

لَا يَسْتَوِي مَن مَّوْتُهُ مِن قَبْلِ الْكُفْرِ وَقَالَ الْإِسْلَامِ

હા યસ્તવી મિન્કુમ મન્અન્ ફ ક- મિન કબિલ કતલિ વ કા તલા.

જો સિલસિલા-એ-આયાતમેં નં. ૨૫ પર ગુજર ચુકા હે, ઈસકી વજહ ઉલમાને પેહી લિખ્તી હે કે કતલે મક્કાસે કબ્લ ચૂંકે ઝરૂરત ઝિયાદા થી, ઈસ લિએ ઉસ વક્ત ખર્ચ કરનેકા દરજા બધ્ધા હુઆ હે. કતલે મક્કાકે બાદમેં ખર્ચ કરનેસે 'સાહિબે જમલ' કેહતે હું, યે ઈસ લિએકે ઉન લોગોંને ઈસ્લામ ઓર મુસલમાનોંકી ઇઝતકે ઝમાનેસે પેહલે ખર્ચ કિયા હે. ઉસ વક્ત મુસલમાન જાન વ માલકી મદદકે ઝિયાદા મુહતાજ હે. પેહી વો હઝરાત સાબિકીન અવ્વલીન હું, મુહાજિરીન ઓર અન્સાર મેંસે, કિનકે બારેમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્વ.)ને ઈર્શાદ કરમાયા કે અજર તુમ લોગ ઉહદકે પહાડકે બરાબર સોના ખર્ચ કરો તો ઉનકે એક મુદ, બલ્કે આપે મુદકે બરાબર ભી નહીં હો સક્તા. (જુમલ)

ઇનકે અલાવા ઓર ભી બહોત-સી રિવાયાતમેં મુખ્તલિફ ઉન્વાનાતસે હુજૂરે અકદસ (સલ્વ.)અલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઝરૂરતમેંદકો તર્જીહ દેને પર તર્જીબ ઓર તંબીહ કરમાઈ. વહીમાકી દઅવત કુબૂલ કરનેકી તર્જીબ બહોત-સી રિવાયાતમેં વારિદ હે. લેઝિન એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે વહીમાકા ખાના બદતરીન ખાના હે કે ઉમરાકો ઇસકે લિએ દઅવત દી જાતી હે ઓર કુકરાકો છોળ દિયા જાતા હે. (મિશકાત, બુખારી, મુસ્લિમ) યા'ની જો વહીમાકી દાવત ઈસ કુમાસકી હો કે ઈસમેં ઉમરાકો મદ્દ ઉ કિયા જાએ, ગુરમાકી દઅવત ન કી જાએ, વો બદ-તરીન ખાના હે ઓર યે બાત ન હો તો વહીમાકા ખાના મસ્નૂન હે.

એક હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્વ.)અલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ આપ્યા હે કે જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકો એસી જગહ પાની પિલાએ જહાં પાની મિલતા હો, ઉસને સવાબકે એ'તબારસે ગોયા એક ગુલામ આઝાદ કિયા ઓર જો શખ્સ કિસીકો એસી જગહ પાની પિલાયે, કિસ જગહ પાની ન મિલતા હો, ઉસને ગોયા ઉસકો ઝિન્દગી બખ્શી યા'ની મરતે હુએકો ગોયા હલાકતસે બચાવ્યા. (કંઝ)

એક હદીસમેં હે કે અકઝલતરીન સદકા યે હે કે કિસી ભૂખેકો (આદમી હો યા જાનવર) ખાના પિલાએ. (વહી)

એક હદીસમાં છે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકી સબસે ઝિયાદા યે અમલ પસંદ છે કે કિસી બિસ્કીનકો ભૂખકી હાલતમાં રોટી ખિલાએ યા ઉસકા કર્ગ અદા કરે યા ઉસકી મુસીબતકો ઝાઈલ કરે. (વહી)

ઉબેદ બિન ઉમૈર (રદી.) કેહતે હું કે કિયામતકે દિન આદમિયોંકા હશર એસી હાલતમાં હોગા કે વો ઇન્તિહાઈ ભૂખ ઓર ખાસકી હાલતમાં બિલ્કુલ નંંગે હોંગે, પસ જિસ શખ્સને દુનિયામાં કિસીકો અલ્લાહકે વાસ્તે ખાના ખિલાયા હોગા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકી ઉસ દિન ઉસકો શિકમ સૈર કરમાએંગે ઓર જિસને કિસીકો અલ્લાહકે વાસ્તે પાની પિલાયા હોગા, હક તઆલા શાનુલ્લુકી ઉસકો સૈરાબ કરમાએંગે ઓર જિસને કિસીકો કપડા પેહનાયા હોગા, હક તઆલા શાનુલ્લુકી ઉસકો લિબાસ અતા કરમાએંગે. (એહયા)

હદીસ : ૩૪ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ છે કે બે-ખાવિંદ વાલી ઓરત ઓર બિસ્કીનકી ઝરૂરતમાં કોશિશ કરનેવાલા એસા છે જેસાકે જિહાદમાં કોશિશ કરનેવાલા ઓર ગાલિબન પેલી કરમાયા કે એસા છે જેસા રાતભર નમાઝ પઢને વાલાકે ઝરા ભી સુસ્તી ન કરે ઓર દિન ભર રોઝા રખને વાલાકે હમેશા રોઝેદાર રહે. (મિશકાત)

હાયાદા - બે-ખાવિંદ વાલી ઓરતસે આમ મુરાદ છે કે રાંડ હો ગઈ હો યા ઉસકા ખાવિંદ મયસસર હી ન હુઆ હો. ઇસ હદીસે પાકમાં ઇન દોનોંકે લિએ કોશિશ કરને વાલેકે લિએ યે અજર વ સવાબ ઓર ફઝીલત છે, ખ્વાહ ઇસકી કોશિશસે કોઈ સમરા પેદા હુઆ હો યા ન હુઆ હો.

એક હદીસમાં છે કે જો શખ્સ અપને મુસલમાન ભાઈકી ઝરૂરત પૂરી કરનેકે લિએ યા ઉસકો નફા પહોંચાને કે લિએ ચલે, તો ઉસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમાં જિહાદ કરને વાલોંકા સવાબ મિલતા છે. (કંઝ)

એક હદીસમાં છે, જો શખ્સ અપને મુઝતર ભાઈકી મદદ કરે, હક તઆલા શાનુલ્લુકી ઉસકો ઉસ દિન સાબિત કદમ રખેંગે, જિસ દિન પહાડ ભી અપની જગહસે હટ જાએંગે. (વહી) યા'ની કિયામતકે સખ્ત દિન, જિસ દિન પહાડ ભી અપની જગા ન જમ સકેંગે, યે સાબિત કદમ રહેગા ઓર ઇસ હદીસ પાકસે એક લતીફ ચીઝ યે ભી પેદા હોતી છે કે ફિત્નો ઓર હવાદિસકે ઝમાનેમાં જબ હોગોંકે કદમ ઉખડ જાએ, જેસાકે આજ કલકા ઝમાના ગુઝર રહા છે. એસે હોગ સાબિત કદમ રેહતે

(૧૪) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَعَى عَلَى الْأَوَّلَةِ وَالْمُسْكِينِ كَأَسَاغَى فِي بَيْتِ اللَّهِ وَحَسْبُهُ قَالَ كَأَنَّا ثَوْرٌ لَا يَفْتَرُو كَأَنَّا ثَوْرٌ لَا يَفْطُرُ مَتَّقُ عَلَيْهِ - (مشکوٰۃ)

હું જો લોગોંકી ઈઆનત ઓર મદદ કરતે રહેતે હોં.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને મુસલમાન બાઈકી દુનિયવી હાજતો મેંસે કિસી હાજતકો પૂરા કરે હક તઆલા શાનુહુ ઉંસકી સત્તર હાજતે પૂરી કર્યાતે હું, જિનમેં સબસે અદના દરજા થે હે કે ઉંસકે ગુનાહ મા'ફ હો જાતે હું. (વહી)

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને કિસી મુસલમાન બાઈકી હાજતકો હુકૂમત તક પહોંચા દેનેકા ઝરિયા બન જાએ, જિસ્સે ઉંસકો કોઈ નફા પહોંચ જાએ યા ઉંસકી કોઈ મુશ્કિલ દૂર હો જાએ તો હક તઆલા શાનુહુ ઉંસ શખ્સકી જો ઝરિયા બના હે, કિયામતકે દિન પુલ સિરાત પર ચલનેમેં મદદ કરમાએંગે, જિસ વક્તકે વહાં લોગોંકે કદમ ફિસલ રહે હોંગે. (વહી)

ઇસલિએ જો લોગ હુકકામરસ હું યા મુલાજિમોંકે આકાઓં તક ઉંનકી રસાઈ હે, ઉંનકો ખાસ તોરસે ઇસ હદીસ પાકસે કાયદા ઉઠાના ચાહિએ, નોકરોં ઓર મહકૂમોંકી ઝરિયાતકી તફતીશ કરકે ઉંનકો આકાઓં ઓર હાકિમોં તક પહોંચાના ચાહિએ, થે ન સમજના ચાહિએ કે હમ ક્યોં ખ્વાહ મ ખ્વાહ દૂસરોંકી ફટનમેં પાંવ અજાએ. પુલ સિરાત પર ગુઝરના બડી સખ્ત મુશ્કિલતરીન ચીઝ હે, ઇસ મામૂલી કોશિશસે ઉંનકે લિએ ખુદ કિતની બડી સહૂલત મયસસર હોતી હે, લેકિન અલ્લાહકે વાસ્તે હોના તો હર જગહ શર્ત હે. અપની વજાહત, અપની શોહરત ઓર લોગોંકે દિલમેં અપની ઇઝ્જત કાયમ કરનેકી નીયતસે ન હો. અગરથે અલ્લાહકે લિએ કરનેસે થે સબ ચીઝેં ખુદ મ ખુદ હાસિલ હોંગી ઓર ઉંસે કિયાદા બખ્શકર હોંગી, જિતની અપને ઇરાદેસે હોતી, લેકિન અપની તરફસે ઇન ચીઝોંકા ઇરાદા કરના ઇસ મેહનતકો આકાકે લિએ હોનેસે નિકાલ દેગા.

હદીસ ૧૪. હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે તીન આદમી એસે હું જિનકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેહબૂબ રખતે હું ઓર તીન શખ્સ એસે હું, જિનસે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુકો બુગઝ હે, જિન તીન આદમિયોંકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેહબૂબ રખતા હે, ઉંનમેં એક તો વો શખ્સ હે કે કિસી મજમાકે પાસ કોઈ સાઈલ આયા ઓર મહઝ અલ્લાહકે વાસ્તેસે ઉંનસે કુછ સવાલ કરને લગા, કોઈ કરાબત રિશ્તેદારી (વગેરહ) ઇસ સાઈલકી ઉંનસે ન થી. ઉંસ

(૧૫) سن ابی خذرف قال قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلثة يحبهم الله وثلثة يبغضهم الله فاما الذين يحبهم الله فوجل اتي قوم افسا لهم باله ولهم يسالم لقراية بيتهم وبيتهم فمذعوم فتخلف رجل باعماهم فاعطاه سرا لا يسلم بعطيتة الا الله و الذي اعطاه وقوم سارو اليه ثم حتى اذا كان النور احب اليهم

મજમાને ઇસ સાઈલકો કુછ ન દિયા. ઇસ મજમેમેંસે એક શખ્સ ઉઠા ઓર મુપકેસે ઇસ સાઈલકો કુછ દે દિયા, જિસકી કુછ ખબર બજુઝ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હે યા ઇસ સાઈલકે ઓર કિસીકો ન હુઈ (તો યે દેનેવાલા શખ્સ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હે બહોત મેહબૂબ હે, દૂસરા) વો શખ્સકે એક મજમા કહીં સફરમેં જા રહ્યા હે. સારી રાત ચલનેકે બાદ જબ નીંદકા ઉન પર ઇતના ગલબા હો જાએ કે વો હર ચીઝસે ઝિન્નાદા મેહબૂબ બન ગઈ હો તો વો મજમા થોડી દેરકે સિએ સોને લેટ ગયા, લેડિન એક શખ્સ ઉનમેંસે ખડા હોકર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હે સામને ગિડગિડાને લગે ઓર કુરઆન પાકકી તિલાવત શુરૂ કર દે. તીસરા વો શખ્સકે કિસી જમાઅતમેં જિહાદમેં શરીક થા, વો જમાઅત શિકસ્ત ખા ગઈ, ઉનમેંસે એક શખ્સ સીના સપર હોકર આગે બજ્યા ઓર શહીદ હો ગયા યા ગાલિબ હો ગયા ઓર વો તીન શખ્સ, જિનસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હે મુજઝ રખતે હૈં. એક વો જો બૂખ્કા હોકર ભી ઝિનામેં મુખ્તલા હો, દૂસરા વો શખ્સ જો કકીર હોકર ભી તકબ્બુર કરે, તીસરા વો શખ્સ જો માલદાર હોકર ગુલમ કરે.

બાઈદા ઇન છ: શખ્સોંકે મુતઅલિલક ઇસ કિસ્મકે મજામીન બહોતસી મુખ્તલિક રિવાયાતમેં વારિદ હુએ હૈં ઓર યે હદીસ આયાતકે સિલસિલેમેં નં. ૯કે એલમેં ભી ગુઝર ચુકી હે. બા'જ રિવાયાતમેં ઇનમેંસે એક શખ્સકા ઝિકર કિયા હે ઓર બા'જમેં એકસે ઝાઈદકા ઝિકર કિયા હે.

એક હદીસમેં હે કે તીન મોકે એસે હૈં, જિનમેં બંદેકી દુઆ રદ નહીં કી જાતી, યા'ની ઝરૂર કુબૂલ હોતી હે.

૧. એક વો શખ્સ, જો કિસી જંગલમેં હો, જહાં કોઈ ઉસકો ન દેખતા હો ઓર વહાં ખડે હોકર નમાઝ પઞ્જને લગે (ઉસ વકત ઉસકી દુઆ ઝરૂર કુબૂલ હોગી.)

૨. એક વો શખ્સ જો કિસી મજમાકે સાથ જિહાદમેં હો ઓર સાથી ભાગ

مما يعدل به فوضعوا رؤسهم
فقام يستلقون ويبتلون آياتي ورجل
كان في سرية فلقى العدو فزموه
واقبل بصدرك حتى يقتل او
يفتح له والثلاثة الذين بينهم
الله الشيخ الزاني والفقر
المضتال والغنى الظالم ورواه
الترمذي والنسائي كذا في
الشكوة وعزاه السيوطي
في الجامع الى ابن حبان
والحاكم.

જાએ, વો અડેલા જમા રહે.

૩. તીસરા વો શખ્સ જો આબિર રાતમેં અલ્લાહકે સામને ખડા હો જાએ.
(જામીઉસ્સગીર)

એક હદીસમેં હે, તીન આદમી એસે હૈ, જિનસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ક્રિયામતમેં ન કલામ કરેંગે, ન ઉનકા તઝિક્યા કરેંગે ઓર ન ઉનકી તરફ (રહમતકી) નઝર ફરમાએંગે ઓર ઉનકે લિએ દુ:ખ દેનેવાલા અઝાબ હોગા, એક ઝાની બૂખા, દૂસરા ઝૂઠા બાદશાહ, તીસરા મુતકબ્બિર ફકીર. (જામીઉસ્સગીર, મુસ્લિમ)

તઝિક્યા ન કરનેકા મતલબ યે ભી હો સકતા હે કે ઉનકો ગુનાહોસે પાક ન કરેંગે ઓર યે ભી હો સકતા હે કે ઉનકી તા'રીફ ન કરેંગે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે તીન શખ્સ એસે હૈ જિનકી તરફ હક તઆલા શાનુલ્લુ ક્રિયામતમેં (મરહમત) કી નઝર ન કરેંગે ઓર ઉનકે લિએ દુ:ખ દેનેવાલા સખ્ત અઝાબ હોગા - એક અધેડ ઉમ્મકા શખ્સ ઝિન્નાકાર, દૂસરા મુતકબ્બિર ફકીર, તીસરા વો શખ્સ જો ખરીદ વ ફરોખ્તમેં હર વકત કસમ ખાતા રહે, જો ખરીદે, કસ્મેં ખાકર ખરીદે ઓર જબ ફરોખ્ત ફરે તો ભી કસ્મેં ખાકર ફરોખ્ત કરે. (યા'ની બાત બે-બાત, ઝરૂરત બે-ઝરૂરત બાર બાર કસ્મેં ખાતા હો કે યે અલ્લાહ પાકકી આલીશાનકી બે-અદબી હે.)

એક ઓર હદીસકે અલ્લાહ હૈ કે તીન શખ્સોંકી તરફ કલકો (ક્રિયામતકે દિન) હક તઆલા શાનુલ્લુ નઝર ન કરેંગે. બૂઠા ઝાની, દૂસરે વો શખ્સ જો કસ્મોંકો અપની પૂંછ બનાએ કે હર હક, ના-હક પર કસમ ખાતા હો, તીસરે મુતકબ્બિર ફકીર જો અકડતા હો.
(જામીઉસ્સગીર)

એક હદીસમેં હે કે તીન શખ્સોંકો હક તઆલા શાનુલ્લુ મેહબુબ રખતે હૈ ઓર તીન શખ્સોંકો મબ્ગૂજ રખતે હૈ.

૧. જિનકો મેહબુબ રખતે હૈ, ઉનમેં એક વો શખ્સ હે જો કિસી જમાઅતકે સાથ જિહાદમેં શરીક હો ઓર દુશ્મનકે સામને સીના તાનકર ખડા હો જાએ, યહાં તકકે ફત્હ હો યા શહીદ હો જાએ.

૨. દૂસરા વો શખ્સ જો કિસી જમાઅતકે સાથ સફર કર રહા હો ઓર જબ રાતકા બહોત-સા હિસ્સા ગુઝર જાએ ઓર વો જમાઅત થોડી દેર આરામ લેનેકે લિએ હેટ જાએ તો વો ખડા હોકર નમાઝ પઞ્હને લગે, યહાં તક કે થોડી દેરમેં સાથિયોંકો આગે ચલનેકે લિએ જમા દે. (યા'ની ખુદ જરા ભી ન સોએ)

૩. તીસરા વો શખ્સ, જિસકા પડોસી ઉસકો સતાતા હો ઓર વો ઉસકી અઝીયત પર સબર કરે, યહાં તક કે મૌતસે યા સફર વગેરહસે ઉસમેં ઓર ઉસકે પડોસીમેં જુદાઈ હો જાએ (યા'ની યે કે જબ તક ઉસકા પડોસી બાકી રહે, મુસલસલ

સમર કરતા રહે.)

ઔર वो तीन शब्द किनको अल्लाह जल्ब शानुसु मज्जुन रहते हैं. એક કર્મો ખાનેવાલા તાજિર, દૂસરા મુતકલ્બિર ફકીર, ત્રીસરા વો બખીલ જો સદકા કરકે એહસાન જતાતા હો.

જુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈશાદ કરમાયા કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ઔર ભી હક હે. (ફિર અપને ઈશાદકી તા'ઈદમેં સૂરએ બકરકે ૧૧ વે રૂકૂઅકી યે આયત) 'લેસલ્બિર અન્ તુવલ્લૂ વુજૂ હ- કુમ ક- બલ્લમશરિકિ વલ્લમગરિબિ' આખિર તક તિલાવત કરમાઈ.

- તિરમઝી

(૧૫) عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَلْبِشٍ قَالَتْ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَالِ لِحَقِّكَ أَسْوَى الزَّكَاةِ ثُمَّ تَرَى لَيْسَ لَكَ أَنْ تَوَلَّوْا صُحُفَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ الْيَوْمَ نَوَافِلُ التَّرْمِذِيِّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ كَذَبُوا فِي الزَّكَاةِ وَقَالَ التَّرْمِذِيُّ هَذَا حَدِيثٌ

કાવર - ઈસ આયતે શરીફાકા બયાન સિલસિલા એ આયાતમેં નં. ૨ પર ગુજર ચુકા હે. જુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈસ આયતે શરીફાસે યે તજવીઝ કરમાયા કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ઔર ભી હક હે ઔર યે તજવીઝ ઈસ વજહસે ઝાહિર હે કે આયતે શરીફામેં અપને માલકો રિશ્તેદારો પર ખર્ચ કરનેકી, યતીમો પર, ગરીબો પર, મુસાફિરો પર ઔર સવાલ કરનેવાલો પર ખર્ચ કરનેકી, કેદિયો ઔર ગુલામો વગેરહકી ગરદન છુવાનેમેં ખર્ચ કરનેકી મુસ્તકિલ અલાહિદા તર્ગીબ દી હે ઔર ઈસ સકે બા'દ ઝકાત અદા કરનેકો અલાહિદા ઝિકર કરમાયા.

મુસ્લિમ બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈ કે નમાઝો દો હૈ (એક કર્જ, એક નફલ) ઈસી તરહ ઝકાતે ભી દો હૈ (એક નફલ, દૂસરી કર્જ) ઔર કુરઆન પાકમેં દોનો મઝફૂર હૈ, મેં તુમકો બતાઉ ? લોગોકે દર્યાફત કરને પર ઉન્હોને યે આયતે શરીફા પઞ્હી ઔર ઈન્તિદાઈ હિસ્સા પઞ્હકર ફિસમેં માલકા મવાકે મઝફૂરા પર ખર્ચ કરના મઝફૂર હે, કરમાયા કે યે તો સબકા સબ નફલ હે. ઈસકે બાદ ઝકાતકા ઝિકર પઞ્હકર કરમાયા કે યે કર્જ હે. (ફુર્દે મન્સુર)

અલ્લામા તેયબી (રહ.) કરમાતે હૈ કે ઈસ હદીસ શરીફમેં હકસે મુરાદ યે હે કે સવાલ કરનેવાલેકો મહરૂમ ન રખ્ખે, કર્જ માંગનેવાલેકો મહરૂમ ન કરે, અપને ઘરકા મા'મૂલી સામાન મુસ્તઆર માંગનેવાલોકો ઈન્કાર ન કરે, મસલન હાંડી-ખાલા વગેરહ કોઈ આરિયતન માંગે તો ઉસકો ન રોકે, પાની ઔર નમક ઔર આગકો લોગોકો ઈન્કાર ન કરે.

અલ્લામા કારી (રહ.) કરમાતે હૈ કે જુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈસ હદીસે પાકમેં

જો આપતે શરીફ પબ્લી હે, ઇસમેં જકાતકે અલાવા જો ઉમૂર ઝિકર કિએ હું વો મુરાદ હું જેસાકે સિલારહમી, પતીમોં પર એહસાન કરના, મિસ્કીન, મુસાફિર ઓર સલાલીકો દેના. લોગોંકી ગરદનોંકો આઝદી વગેરહકે ઝરિએસે ખલાસી કરના.

(મિરકાત)

સાધિબે મજાહિરે હક (૨૬) ને લિખ્યા હે કે જકાત તો કર્જ હે, જરૂર દેની ચાહિએ, સિવાએ જકાતકે સદકા નફલ ભી મુસ્તહબ હે, વોભી દિયા કરે ઓર વો યે હે, ઇસકે બાદ અલ્લામા તખ્તખી (૨૬) ઓર અલ્લામા કારી (૨૬) કે કલામકા તર્જુમા તહરીર ફરમાકર લિખ્યા હે કે યે આપત હઝરત (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને સનદકે લિએ પબ્લી હે, ઇસ વાસ્તે કે ઇસમેં અવ્વલ તો અલ્લાહ તઆલાને તા'રીફ કી મો'મિનોંકી સાથ દેને માલકે અપનોં ઓર પતીમોં વગેરહકો, બાદઅઝાં તા'રીફ કી સાથ કાયમ કરને નમાઝકે ઓર દેને જકાતકે, પસ મા'લૂમ હુઆ કે દેના માલકા સિવાએ દેને જકાતકે હે ઓર વો સદકા નફલ હે ઓર હાસિલ યે હે કે હઝરત (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને જો ફરમાયા થા કે માલમેં હક હે સિવાએ જકાતકે, વો ઇસ આપતસે સાબિત હુઆ કે અવ્વલ સદકા નફલ ઝિકર કિયા ગયા, ફિર સદકા વાજિબ. (મજાહિરે હક)

અલ્લામા જસસાસ રાઝી (૨૬) ને લિખ્યા હે કે બા'ઝ ઉલમાને ઇસ આપતે શરીફાસે હુકુકે વાજિબા મુરાદ લિએ હું જેસા કે સિલારહમી, જબકે કિસી છ રહમકો સખ્ત મશક્કતમેં પાએ યા કિસી મુઝતર પર ખર્ચ કરના, જબકે ઇસકો ઈઝ્તિયારને હલાંકતકે અંદેશે તક પહોંચા દિયા હો તો ઇસપર ઇતની મિકદાર ખર્ચ કરના લાઝિમ હે, જિસ્સે ઇસકી ભૂખ જાતી રહે.

ઇસકે બાદ અલ્લામા (૨૬) ને હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદકે માલમેં જકાતકે અલાવા હક હે, નફલ કરકે ફરમાયા કે ઇસ્સે નાદાર રિસ્તેદારોં પર ખર્ચ કરના ભી મુરાદ હો સકતા હે કે હાકિમને ઉનકા નફકા ઝિમ્મે કર દિયા હો ઓર મુઝતર પર ખર્ચ કરના ભી હો સકતા હે ઓર નફલી હુકુક ભી હો સકતે હું, ઇસલિએકે હકકા લફઝ વાજિબ ઓર નફલ દોનોં પર ઇત્લાક કિયા જાતા હે.

ફતાવા આલમગીરિયામેં હે કે લોગોંકે ઝિમ્મે મુહતાજકા ખિલાના કર્જ હે જબકે વો (કમાનેકે લિએ) નિકલનેસે ઓર માંગનેસે આજિઝ હો ઓર ઇસમેં તીન બાતોં હું.

૧. અવ્વલ યે કે જબ મુહતાજ નિકલનેસે આજિઝ હો, તો હર ઇસ શખ્સ પર જિસકો ઇસકા હાલ મા'લૂમ હો, ઇસકા ખિલાના કર્જ હે ઓર ઇતની મિકદારમેં ખિલાના જરૂરી હે, જિસ્સે વો નિકલને પર ઓર કર્જ અદા કરને પર કાદિર હો

જાએ, બશર્તકે જિસકો ઇસકા હાથ મા'લૂમ હો, વો ખિલાને પર કાદિર હો ઓર અગર ઇસમેં ખુદ ખિલાનેકી કુદરત ન હો, તો ઉસકે ઝિમ્મે ઝરૂરી હે કે દૂસરોંકો ઉસકે હાથકી ઇતિલા કરે ઓર અગર ન ખુદ ખિલા સકે, ન દૂસરોંકો ઇતિલા કરે ઓર વો મુહતાજ મર જાએ તો વો સબ ગુનાહગાર હોગે, જિનકો ઇસકા હાથ મા'લૂમ હે.

૨. દૂસરી ખાત યે હે કે અગર મુહતાજ નિકલને પર કાદિર હે, લેકિન કમાને પર કાદિર નહીં, તો હોગોંકે ઝિમ્મે, જિનકો ઉસકા હાથ મા'લૂમ હે ઝરૂરી હે કે વો અપને સદકાતે વાજિબાસે ઉસકી મદદ કરે ઓર અગર વો કમાને પર ભી કાદિર હે, તો ફિર ઉસકો જાઈઝ નહીં કે સવાલ કરે.

૩. તીસરી ખાત યે હે કે અગર વો મુહતાજ નિકલને પર કાદિર હે, લેકિન કમાને પર કાદિર નહીં તો ઉસકે ઝિમ્મે ઝરૂરી હે કે નિકલકર હોગોંસે સવાલ કર લે. અગર વો સવાલ નહીં કરેગા, તો ગુનાહગાર હોગા. (આલમગીરીયહ)

અહીંથી ૧૮૭ હઝરત બુહેસા (રદી.) ફરમાતી હૈં કે મેરે વાલિદ સાહબને હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે દર્યાફત કિયા કે વો કયા ચીઝ હે જિસકા (કિસી માંગનેવાલેકો દેનેસે) રોકના જાઈઝ નહીં ? હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, પાની. મેરે વાલિદને ફિર પેહી સવાલ કિયા તો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા, નમક. મેરે વાલિદને ફિર પેહી સવાલ કિયા. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, જો ભલાઈ તૂ (કિસીકે સાથ) કર સકે, વો તેરે સિએ બેહતર હે. (મિસ્કાત)

આપદા - અગર પાનીસે મુરાદ કૂર્સે પાની લેના હો ઓર નમકસે મુરાદ ઉસકે માદનસે નમક લેના મુરાદ હો, તબ તો શરઈ હેસિયતસે ભી કિસીકો ઇન ચીઝોંસે રોકનેકા હક નહીં હે, લેકિન અપના મખ્લૂક પાની ઓર મખ્લૂક નમક હે તો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ગરઝ ઇસપર તંબીહ ફરમાના હે કે એસી મા'મૂલી ચીઝોંકો સાઈલકો ઇન્કાર કરના હરગિઝ ન ચાહિએ, જિસમેં દેનેવાલેકો ઝિયાદા નુકસાન નહીં ઓર માંગનેવાલેકી બડી એહિતયાઝ પૂરી હોતી હે, બશર્તકે દેનેવાલેકી અપની હાજત ભી ઉસી દરજેકી ન હો, લેકિન આમ તોર

(૧૮) عَنْ بَعْثٍ عَنْ أَبِيهَا
قَالَتْ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الشَّيْءُ الَّذِي
لَا يَحِلُّ مَعَهُ قَالَ الْمَاءُ قَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ
مَا الشَّيْءُ الَّذِي لَا يَحِلُّ مَعَهُ قَالَ الْمَلْحُ
قَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا الشَّيْءُ الَّذِي لَا يَحِلُّ
مَعَهُ قَالَ أَنْ تَفْعَلَ الْغَيْرَ خَيْرَ
لَكَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ كَذَا فِي
الْمَشْكُوتَةِ -

પર ચૂંકે થરોંમેં યે ચીઝોં અકસર મૌજૂદ હોતી હૈં ઓર અપની કોઇ વક્તી ઝરત ઉનસે એસી વાબિસ્તા નહીં હોતી. અગર કિસી શખ્સકી હાંકી ફીકી હે ઝસસે નમકમેં ઉસકા સારા ખાના દુરસ્ત હો જાતા હે ઓર તુમ્હારા કોઇ એસા નુકસાન ઇસમેં નહીં હોતા, એસે હી પાનીકા હાલ હે.

હઝરત આઇયા (રહી.) કરમાતી હૈં, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે ત્રીન ચીઝોંકો રોકના જાઇઝ નહીં, પાની, નમક, આઝ. મેંને અર્ઝ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ ! પાનીકો તો હમ સમઝ ગએ (કે વાકઇ બહોત મજબૂરીકી ચીઝ હે) હેકિન નમક ઓર આઝમેં કયા બાત હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અય હુમૈરા ! જબ કોઇ શખ્સ કિસીકો આઝ દેતા હો તો ગોયા ઉસને સારી ચીઝ સદકા કી જો આઝ પર પકી ઓર જિસને નમક દિયા ઉસને ગોયા વો સારી ચીઝ સદકા કી જો નમકકી વજહસે હાજીઝ હો ગઇ. (મિરકાત) ગોયા ઇન દોનોંમેં મા'મૂલી ખર્ચસે દૂસરોંકા બહોત ઝિમાદા નકા હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હદીસે બાલામેં મિસાલકે તોર પર દો ચીઝોંકા ઝિકર કરમાકર ફિર એક ઝખ્તા ઇર્શાદ કરમા દિયા કે જો ભલાઇ કિસીકે સાથ કર સકતે હો, વો તુમ્હારે લિએ બેહતર હે.

ભલા કર જો અપના ભલા ચાહતા હે.

હકીકત યેહી હે કે આદમી જો કોઇ એહસાન કિસી કિસ્મકા ભી કિસીકે સાથ કરતા હે, વો સૂરતમેં દૂસરેકે સાથ એહસાન હે, હકીકતમેં વો અપને હી સાથ એહસાન હે.

અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પાક ઇર્શાદમેં બસિલસિલાએ આયાત નં. ૨૦ પર ગુઝર ચુકા હે કે જો કુઇ તુમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરોગે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકા બદલ અતા કરમાએગા ઓર બસિલસિલાએ અહાદીસ નં. ૨ પર ગુઝર ચુકા હે કે દો ફરિશ્તે રોઝાના ઇસકી દુઆ કરતે હૈં કે અય અલ્લાહ ! ખર્ચ કરનેવાલેકો બદલ અતા કરમા ઓર રોકનેવાલેકો બરબાદી અતા કર. એસી હાલતમેં જો એહસાન ભી કોઇ શખ્સ કિસીકે સાથ કરતા હે, વો અપને માલકો બરબાદીસે બચા કર ઉસકે બદલકા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ખઝાનેસે અપને લિએ ઇસ્તિહકાક કાયમ કરતા હે ઓર ગોરકી નિગાહ અગર મયસ્સર હો તો હકીકતમેં દૂસરોં પર ઝરા ભી એહસાન નહીં, બલકે એસા હે, જેસાકે ઉસને તુમ્હારે મકાનકો લૂટસે બચા દિયા હો, ઇસ લિહાઝસે ઉસકા તુમ પર એહસાન હે, ન કે તુમ્હારા ઉસપર.

હદીસ : ૩૮. હઝરત સઆદ

(રહી.) ને અર્ઝ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરી વાલિદાકા ઇન્તિકાલ હો ગયા, (ઉનકે

(૧૮) عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّ سَعْدٍ مَاتَتْ

ઇસાએ સવાબકે લિએ) કૌન-સા સદકા
ઝિયાદા અકઝલ હે ? હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા
કે પાની સબસે અકઝલ હે. ઇસપર હઝરત
સઆદ (રદી.) ને અપની વાલિદાકે
સવાબકે લિએ એક કુંવાં ખુદવા દિયા.

(અબુ દાઉદ - મિશકાત)

હુઝૂર (સલ્લ.) ને પાનીકો ઝિયાદા અકઝલ ઇસલિએ કરમાયા
કે મદીના તેયબામે ઇસકી ઝરત ઝિયાદા થી. અવ્વલ તો ગર્મ મુલ્કોમે સબ
હી જગહ પાનીકી ઝરત પાસ તોરસે હોતી હે ઓર મદીના મુનવ્વરામે ઇસ
વક્ત પાનીકી કિલ્લત ભી થી. ઇસકે અલાવા પાનીકા નફા ભી આમ હે ઓર
ઝરત ભી ઉમૂમી હે.

એક હંદીસમે હે કે જો શખ્સ પાનીકા સિલસિલા જાદી કર જાએ તો
જો ઇન્સાન યા જિમ યા પરિન્દા ભી ઉસ્સે પાની પીએગા તો મરનેવાલેકો
કિયામત તક ઇસકા સવાબ હોતા રહેગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રદી.) કે પાસ એક શખ્સ હાઝિર હુએ
ઓર અર્ઝ કિયા કે મેરે ઘુટનેમે એક જખ્મ હે, સાત સાલ હો ગએ, હર કિસ્મકી
દવા ઓર ઇલાજ કર ચુકા હું, કિસીસે ભી કાયદા નહીં હોતા, બડે બડે તબીબોસે
ભી રૂજૂ કર ચુકા હું, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રદી.) ને કરમાયા કે જિસ
જગહ પાનીકી કિલ્લત હો, વહાં એક કુંવાં બનવા દો. મુઝે અલ્લાહકી ઝાતસે યે
ઉમ્મીદ હે કે જખ ઉસમે પાની નિકલ આએગા, તુમ્હારે ઘુટનેકા ખૂન બન્દ હો
જાએગા. ચુનાંચે ઉન્હોને એસા હી કિયા ઓર ઘુટનેકા જખ અજ્જા હો ગયા.

મશહૂર મુહદિસ હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ હાકિમ (રહ.) કે ચેહરે પર એક
જખ્મ હો ગયા થા. હર કિસ્મકે ઇલાજ કિએ, કોઈ ભી કારગર ન હુઆ. એક સાલ
ઇસી હાલમે ગુઝર ગયા. એક મર્તબા ઉસ્તાદ અબૂ ઉસ્માન સાબૂની (રહ.) સે દુઆકી
દરખવાસ્ત કી. જુઆકા દિન થા, ઉન્હોને બડી દેર તક દુઆ કી. મજમેને આમીન
કહી. દુસરે જુઆકો એક ઓરત હાઝિર હુઈ ઓર એક પરચા મજલીસમે પેશ કિયા,
જિસમે યે લિખ્તા થા કે મેં ગુઝિશ્તા જુઆકો જખ ઘર વાપસ ગઈ તો હાકિમકે
લિએ બહોત એહતિમામસે દુઆ કરતી રહી. મેંને ખ્વાબમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ
અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝિયારત કી. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇશાદ કરમાયા કે હાકિમસે
કેહ દો કે મુસલમાનો પર પાનીકી વુસઅત કરે. હાકિમને યે સુનકર અપને ઘરકે
દરવાઝે પર એક સબીલ કાયમ કર દી, જિસમે પાનીકે ભરનેકા ઓર ઉસમે બર્ફ

فأى الصدقة أفضل قال الماء
فحضر بيروا وقال هذا لامرئ
رواه مالك والبيهقي والشافعي
في الشكوة.

પ્રલનેકા એહતિમામ કિયા. એક હકતા ગુજરા થા કે ચેહરેકે સબ જખમ બિલ્કુલ અચ્છે હો ગએ ઓર પેહલેસે ઝિયાદા ખુશુમા ચેહરા હો ગયા. (મિશકાત)

એક હદીસમેં હે કે હઝરત સઆદ (રદી.)ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરી વાલિદા અપની ઝિન્દગીમેં મેરે માલસે હજ કરતી થી, મેરે હી માલસે સદકા દેતી થી, સિલારહમી કરતી થી, લોગોંકી ઇમદાદ કરતી થી, અબ ઉનકા ઇન્તકાલ હો ગયા, યે સબ કમ અગર હમ ઉનકી તરફસે કરે તો ઉનકો ઇનકા નકા પહોંચેગા ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, પહોંચેગા. (કંઝ)

એક હદીસમેં આયા હે કે એક ઓરતને હુઝૂર (સલ્વ.) સે સવાલ કિયા કે મેરી વાલિદાકા દક્કઅતન ઇન્તકાલ હો ગયા. અગર દક્કઅતન ન હોતા તો વો કુછ સદકા વગૈરહ કરતી. અગર મેં ઉનકી તરફસે કુછ સદકા કહે, તો ઉનકી તરફસે હો જાએગા ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને કરમાયા, હાં, ઉનકી તરફસે સદકા કર દો.

(અબુદાઉદ)

અપને માં-બાપ, ખાવિંદ, બીવી, બહેન-ભાઈ, ઓલાદ ઓર દૂસરે રિશ્તેદાર ખુશુસન વો લોગ જિનકે મરનેકે બાદ ઉનકા કોઈ માલ અપને પાસ પહોંચા હો યા ઉનકે ખુશુસી એહસાનાત અપને ઉપર હો, જેસે અસાતજા ઓર મશાઈખ, ઉનકે લિએ ઇસાલે સવાબકા બહોત ઝિયાદા એહતિમામ કરના ચાહિએ. બડી બે-ગૈરતી હે કે ઉનકે માલસે આદમી મુન્તકા હોતા રહે, ઉનકી ઝિન્દગીમેં ઉનકે એહસાનાતસે કાપદા ઉઠાતા રહે, ઓર જબ વો અપને અતાયા ઓર અપને હદાયકે ઝરૂરતમંદ હો, તો ઉનકો કરામોશ કર દે. આદમી જબ મર જાતા હે, તો ઉસકે અપને આ'માલ ખત્મ હો જાતે હૈ, બજુજ ઇસ સૂરતકે કે વો કોઈ સદકા-એ-જારિયા છોડ ગયા હો યા કોઈ ઓર એસા અમલ કર ગયા હો જો સદકા-એ-જારિયા કે હુકમમેં હો, જેસા કે આઈન્દા આ રહ્યા હે. ઉસ વકત દૂસરોંકે ઇસાલે સવાબ ઓર ઉનકી દુઆ વગૈરહ સે ઇમ્દાદકા મુહતાજ ઓર મુન્તાજિર રેહતા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે મુરદા અપની કબરમેં ઉસ શખ્સકી તરફસે હોતા હે, જો પાનીમેં ડૂબ રહ્યા હો ઓર હર તરફસે કિસી મદદગારકા ખ્વાહિશમંદ હો ઓર વો ઇસકા મુન્તાજિર રેહતા હે કે બાપ-ભાઈ વગૈરહ કિસી દોસ્તકી તરફસે કોઈ મદદ દુઆ કી (કમ અઝ કમ) ઉસકો પહોંચ જાએ ઓર જબ ઉસકો કોઈ મદદ પહોંચતી હે તો વો ઉસકે લિએ સારી દુનિયાસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોતી હે. (એહયા)

બિશર બિન મંસૂર (રહ.) કેહતે હૈ કે તાઉનકે ઝમાનેમેં એક આદમી થે જો કસરતસે જનાઝોમેં શરીક હોતે ઓર શામકે વકત કબ્રસ્તાનકે દરવાઝે પર ખડે હોકર યે દુઆ કરતે.

اَنسُ اللّٰهُ وَحُشْكُورُ حَرْشِ رَيْتِكُمْ وَتَجَاوِزُ عَنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَقَبِلَ اللّٰهُ حَسَنَاتِكُمْ

(અલ્લાહ જલ્લ શાનુકું તુમ્હારી વહશતકો દિલબસ્તગીસે બદલ દે ઓર તુમ્હારી ગુર્બત પર રહમ કરમાએ ઓર તુમ્હારી ઘગિજાશોસે ફરગુઝર કરમાએ ઓર તુમ્હારી નેકિયોંકો કુબૂલ કરમાએ.)

ઇસ દુઆકે બાદ અપને ઘર વાપસ ચલે જાતે. એક દિન ઇતિફાકસે ઇસ દુઆકો પબ્લનેકી નોબત નહીં આઈ, વેસે હી ઘર આ ગએ તો રાતકો ખ્વાબમેં એક બડા મજબા દેખા જો ઉનકે પાસ ગયા. ઇસને પૂછા કે તુમ કૌન હોગ હો ? કેસે આએ હો ? ઉન્હોંને કહા કે હમ કબ્રસ્તાન કે રહેનેવાલે હૈં. તુમને હમકો ઇસકા આદી બના દિયા થા કે રોઝાના શામકો તુમ્હારી તરફસે હમારે પાસ હદયા આયા કરતા થા ઉન્હોંને પૂછા, કેસા હદયા ? વો હોગ કેહને લગે કે તુમ જો દુઆ રોઝાના શામકો કિયા કરતે થે, વો હમારે પાસ હદયા બન કર પહોંચતી થી. વો શખ્સ કેહતે હૈં કે ફિર મૈંને કત્લી ઇસ દુઆકો તર્ક નહીં કિયા.

બિશાર બિન ગાલિબ બુખરાની (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત રાબિયા બસરીયાકે લિએ બહોત કસરતસે દુઆ કિયા કરતા થા. મૈંને એક મર્તબા ઉનકો ખ્વાબમેં દેખા. વો કેહતી હે કે બિશાર ! તુમ્હારે તોહફે હમારે પાસ નૂરકે ખ્વાનોંમેં રખ્મે હુએ પહોંચતે હૈં, જિનપર રેશમકે ગિલાફ હકે હુએ હોતે હૈં. મૈંને પૂછા, યે ક્યા બાત હે ? ઉન્હોંને કહા કે મુસલમાનોંકી જો દુઆ મુરદેકે હકમેં કબૂલ હો જાતી હે, તો વો દુઆ નૂરકે ખ્વાન પર રેશમકે ગિલાફસે હકી હુઈ મખ્પતકે પાસ પેશ હોતી હે કે યે ક્યાં શખ્સને તુમ્હારે પાસ હદયા ભેજા હે. (એહયા) આઈન્દા હદીસકે જેલ મેંલી ઇસ કિસ્મકે કઈ વાકિઆત આ રહે હૈં.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને મુસ્લિમ શરીફકી શરહમેં લિખ્વા હે કે સદકેકા સવાબ મખ્પતકો પહોંચનેમેં મુસલમાનોંમેં કોઈ ઇંજિલિયાફ નહીં હે, યેહી મઝહબ હક હે ઓર બા'ઝ હોગોંને, જો યે લિખ્મ દિયા કે મખ્પતકો ઇસકે મરનેકે બાદ સવાબ નહીં પહોંચતા, યે કતઅન બાતિલ હે ઓર ખુલી હુઈ ખતા હે, યે કુરઆન પાકકે ખિલાફ હે, યે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી અહાદીસકે ખિલાફ હે, યે ઇજમાએ ઉમ્મતકે ખિલાફ હે, ઇસ લિએ યે કીલ હરગિઝ કાબિલે ઇત્તિફાત (બઝલ)

શેખ તકીયુદીન (રહ.) કરમાતે હૈં કે જો શખ્સ યે ખ્યાલ કરે કે આદમીકો સિર્ફ અપને હી કિએકા સવાબ મિલતા હે, વો ઇજમાએ ઉમ્મતકે ખિલાફ કર રહા હે, ઇસ લિએ કે ઉમ્મતકા ઇસપર ઇજમા હે કે આદમીકો દૂસરોંકી દુઆસે કાપદા પહોંચતા હે, યે દૂસરેકે અમલસે નફા હુઆ. નીઝ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પેદાને હશરમેં શકાઅત કરમાએંજે, નીઝ દૂસરે અંબિયા ઓર સુલહા

સિફારિશ કરમાએ, એ સબ દૂસરોંકે અમલસે કાયદા હુઆ, નીજ ફરિશ્તે, મો'મિનોંકે લિએ હુઆ ઓર ઇંસ્તગફાર કરતે હૈં (જેસાકે સૂરએ મો'મિનકે પેહલે રૂકૂઅમેં હે) એ દૂસરેકે અમલસે કાયદા હુઆ, નીજ હક તઆલા શાનુહૂ મહજ અપની રહમતસે બહોતસે હોગોંકે ગુનાહ માફ કરમા દેગે, એ અપની કોશિશ ઓર અમલકે અલાવાસે કાયદા હુઆ, નીજ મો'મિનોંકી ઓલાદ અપને વાલિદેનકે સાથ જમતમેં દાખિલ કી જાઅગી (જેસાકે વતૂરકે પેહલે રૂકૂઅમેં હે) એ દૂસરેકે અમલસે કાયદા હુઆ, નીજ હજજે બદલ કરનેસે મખ્યતકે ઝિમ્મેસે હજ કર્જ અદા હો જાતા હે, એ દૂસરેકે અમલસે નફા હુઆ. ગરજ બહોત સી ચીજોં ઇંસકે લિએ દલીલ ઓર હુજજત હૈં જિનકા મુમાર ભી દુશ્વાર હે. (વહી)

એક ભુતુર્ગ કહેતે હૈં કે મેરે ભાઈકા ઇંતિકાલ હો ગયા. મેંને ઉનકો ખ્વાબમેં દેખા ઓર ઉનસે પૂછા કે કબરમેં રખનેકે બાદ તુમ પર ક્યા ગુઝરી ? વો કહેને લગે કે ઉંસ વક્ત મેરે પાસ એક આગકા શોલા આયા, મગર સાથ હી એક શખ્સકી હુઆ મુઝતક પહોંચી. અગર વો ન હોતી તો વો શોલા મુઝકો લગ જાતા.

અલી બિન મૂસા હદાદ (રહ.) કહેતે હૈં કે મેં ઇમામ અહમદ હંબલ (રહ.) કે સાથ એક જનાઝેમેં શરીફ થા. મુહમ્મદ બિન કુદામા જોહરી (રહ.) ભી હમારે સાથ થે. જબ ઉંસ લાશકો દફન કર ચૂકે તો એક ના-બીના શખ્સ આએ ઓર વો કબરકે પાસ બેઠકર કુરઆન શરીફ પઢ્ઢને લગે. હઝરત ઇમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.) ને ફરમાયા કે કબરકે પાસ બેઠકર કુરઆન શરીફ પઢ્ઢના બિદઅત હે. જબ હમ વહાંસે વાપસ હોને લગે તો રાસ્તમેં મુહમ્મદ બિન કુદામા (રહ.) ને હઝરત ઇમામ અહમદ (રહ.) સે પૂછા કે આપકે નઝદીક મુબશ્શિર બિન ઇસ્માઈલ હલ્લી (રહ.) કેસે આદમી હૈં ? ઇમામને ફરમાયા કે વો મો'તબર આદમી હૈં. ઇંબને કુદામા (રહ.) ને પૂછા કે આપને ભી ઉંનસે કુછ ઈલ્મ હાસિલ કિયા હે, ફરમાયા, હાં, મેંને યેહી ઉંનસે હદીસે ઉંનસે લી હૈં. ઇંબને કુદામા (રહી.) ને કહા કે મુબશ્શિર (રહી.) ને મુઝસે બયાન કિયા હે કે અબ્દુરહમાન બિન અલા બિન અલહાજ (રહી.)ને અપને વાલિદસે એ નક્લ કિયા કે જબ ઉંનકા ઇંતિકાલ હોને લગા તો ઉંન્હોંને એ વસીયત ફરમાઈ થી કે ઉંનકી કબરકે સિરહાને સૂરએ બકરકા અવ્વલ વ આખિર પઢ્ઢા જાએ ઓર એ કેહકર એ ફરમાયા થા કે મેંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રહી.)કો એ વસીયત કરતે હુએ સુના થા. ઇમામ (રહ.) ને એ કિસ્સા સુનકર ઇંબને કુદામા (રહી.) સે કહા કે કબરસ્તાનમેં વાપસ જાઓ ઓર ઉંન ના-બીનાસે કહો કે વો કુરઆન શરીફ પઢ્ઢ લે.

મુહમ્મદ બિન અહમદ મરુજી (રહ.) કહેતે હૈં કે મેંને હઝરત ઇમામ અહમદ બિન હંબલ (રહી.) સે સુના, વો ફરમાતે થે કે જબ તુમ કબરસ્તાનમેં જાયા કરો,

તો અલ-હમ્દુ સરીફ, કુલકુલલ્યાલુ, કુલ આવજુ બિરબિલ ફલક, કુલ આવજુ બિરબિમાસ પબ્દકર કમ્રસ્તાન વાલોકો બખ્ષા કરો, ઇસકા સવાબ ઉનકો પહોંચ જાતા હે. (એહયા)

સાહબે મુગી (રહ.)ને જો ફિક્ક હંબલીકી બહોત મો'તબર કિતાબ હે, ઇસ કિસ્સેકો નકલ કિયા હે ઓર ઇસ મઝમૂન કી ઓર રિવાયાત ભી નકલ કી હૈ.

બજુલ મજબુદમેં બલસે નકલ કિયા હે કે જો શખ્સ રોઝ રખે યા નમાઝ પબ્દે યા સદકા કરે ઓર ઇસકા સવાબ દૂસરે શખ્સકો બખ્ષા દે, ખ્વાહ વો શખ્સ કિસકો બખ્ષા હે જિન્દા હો યા મુરદા, ઇસકા સવાબ ઇસકો પહોંચતા હે, ઇસમે કોઈ ફર્ક નહીં કે કિસકો સવાબ બખ્ષા હે વો જિન્દા હો યા મુરદા.

અબૂ દાઝિદ સરીફમેં હઝરત અબુહુરૈરહ (રહી.) કા યે ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે કોઈ શખ્સ એસા હે જો ઇસકા જિમ્મે હે કે મસ્જિદે ઇશાર (બસરાકે કરીબ હે)મેં જાકર દો રક્અત યા ચાર રક્અત નમાઝ પબ્દકર યે કહે કે યે નમાઝ (યા'ની ઇસકા સવાબ) અબુહુરૈરહ (રહી.) કે લિએ હે. (અબૂ દાઝિદ)

અપને અજઝ મુરદોકો સવાબ પહોંચાનેકા બહોત જિયાદા એહતિમામ ચાહિએ, ઉનકે હુકૂકે અલાવા અન્કરીબ મરનેકે બાદ ઉનસે મિલના હોગા. કેસી શરમ આએગી, જબ ઉનકે હુકૂક, ઉનકે એહસાનાત ઓર ઉનકે માલોમેં જો આદમી અપને કામમેં ખર્ચ કરતા રહા હે, ઉનકો યાદ રખે.

અબુ હુરૈર

હુરૈર

અહદસ (સલ્લલ્યાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જબ આદમી મર જાતા હે, તો ઉસકે આ'માલકા સવાબ ખત્મ હો જાતા હે, મગર ત્રીન ચીઝે એસી હૈ કિનકા સવાબ મરનેકે બાદ ભી મિલતા રહેતા હે, એક સદકા-એ-જારિયા, દૂસરે વો ઇલ્મ કિસ્સે લોગોકો નફા પહોંચતા રહે, ત્રીસરે સાલેહ ઓલાદ, જો ઉસકે લિએ મરનેકે બાદ દુઆ કરતી રહે.

(મુસ્લિમ-અબુદાઉદ-નિસાઈ)

હાથેદા

- અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા કિસ કદર જિયાદા ઇન્આમ વ એહસાન હે, લુલ્ક વ કરમ હે કે આદમી અગર યે ચાહે કે મર જાનેકે બાદ જબકે ઉસકે આ'માલકા વક્ત ખત્મ હો જાએ, વો અમલ કરનેસે બેકાર હો જાએ, વો કબરમેં થીકી નીંદ પડ સોતા રહે ઓર ઉસકે આ'માલે હુસ્નામેં ઇઝાફા હોતા રહે

(૧૭) عن أبي هريرة قال قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا

مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من

ثلاثة إلا من عدا الله أو علم

يبتغى به أو ولد صالح يدعو له

رواه مسلم كن في المشكوة قلت

وابو داود والنسائي وغيرهما

તો ઉસકા જરિયા ભી અલ્લાહ જલ્લ સાનુહૂને અપને ફઝલસે પેદા કરમા દિયા.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇનમૈસે તીન ચીઝે ઇસ હદીસ પાકમેં જિકર કરમાઈ હે એક સદકએ જારિયા યા'ની કોઈ એસી ચીઝ સદકા કર ગયા જિસકા નફા બાકી રેહનેવાલા હો, મસલન કોઈ મસ્જિદ બનવા ગયા, જિસમેં લોગ નમાઝ પઢતે રહે, તો જખતક ઉસમે નમાઝ હોતી રહેગી, ઉસકો સવાબ ખુદ-અ-ખુદ મિલતા રહેગા. ઇસી તરહસે કોઈ મુસાફિર ખાના, કોઈ મકાન કિસી દીની કામકે લિએ બનવાકર વકફ કર ગયા જિસે મુસલમાનોંકો યા દીની કામોંકો નફા પહોંચતા રહા, તો ઉસકો ઇસ નફાકા સવાબ મિલતા રહેગા. કોઈ કુવાં રિકાહે આમકે લિએ બનવા ગયા, તો જખ તક ઉસે લોગ પાની પીતે રહેંગે, વુઝૂ વગેરહ કરતે રહેંગે, ઉસકો મરનેકે બાદ ભી ઉસકા સવાબ પહોંચતા રહેગા.

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે આદમીકે મરનેકે બાદ જિન ચીઝોંકા સવાબ ઉસકો મિલતા હે, એક તો વો ઇસ્મ હે જે કિસીકો સિખાયા હો ઔર ઇશ્આત કી હો ઔર વો સાલેહ ઓલાહ હે-જિસકો છોળ ગયા હો ઔર વો કુરઆન શરીફ જો ખીરાસમેં છોળ ગયા હો ઔર વો મસ્જિદ હે ઔર મુસાફિર ખાના હે, જિનકો બના ગયા હો ઔર નહેર હે જો જારી કર ગયા હો ઔર વો સદકા હે જિસકો અપની ઝિન્દગી ઔર સેહતમેં ઇસ તરહ હે ગયા હો કે મરનેકે બાદ ઉસકા સવાબ મિલતા રહે. (મિશકાત)

'સવાબ મિલતા રહે' કા મતલબ હે કે સદકા-એ-જારિયાકે તીર પર હે ગયા મસલન વકફ કર ગયા હો ઔર ઇસ્મકી ઇશ્આતકા મતલબ યે હે કે કિસી મદરસેમેં ચંદા દિયા હો યા કોઈ દીની કિતાબ તા'લીફ કી હો યા પઢનેવાલોંકો તક્સીમ કી હો યા મસ્જિદોં ઔર મદરસામેં કુરઆન પાક યા કિતાબે વકફ કી હો.

એક ઔર હદીસમેં હે કે આદમીકે મરનેકે બાદ સાત ચીઝોંકા સવાબ ઉસકો મિલતા રેહતા હે, કિસીકો ઇસ્મ પઢાયા ગયા હો, કોઈ નહેર જારી કર દી હો, કોઈ કુવાં બના દિયા હો, કોઈ ફરખત લગા દિયા હો, કોઈ મસ્જિદ બના દી હો, કુરઆન પાક ખીરાસમેં છોળા હો યા એસી ઓલાહ છોળી હો જે ઉસકે લિએ હુઆ-એ-મગિરત કરતી રહે. (તર્ગીબ) ઔર ઇન સબ ચીઝોંમેં યેભી ઝરૂરી નહીં કે સારી તન્હા ખુદ હી કી હો, બલકે અગર કિસી ચીઝમેં થોડી બહોત સિર્કત ભી અપની હો ગઈ તો બકદ અપને હિસ્સેકે ઉસકે સવાબ મૈસે હિસ્સા મિલતા રહેગા.

ફુસરી ચીઝ ઉપરકી હદીસમેં વો ઇસ્મે દીન હે જિસે લોગોંકો નફા પહોંચતા રહે, મસલન કિસી મદરસેમેં કોઈ કિતાબ વકફ કર ગયા. જખ તક વો કિતાબ બાકી હે, ઉસે લોગ નફા ઉઠાતે રહેંગે, ઉસકો સવાબ ખુદ-અ-ખુદ મિલતા રહેગા. કિસી તા'લિમે ઇસ્મકો અપને ખર્ચસે હાદિજે કુરઆન યા આલિમ બના ગયા, જખ તક

ઉસકે ઈશ્વ વ હિકઝસે નકા પહોચતા રહેગા ચાહે વો હાફિઝ ઓર આલિમ ખુદ ઝિન્દા રહે યા ન રહે, ઉસ શખ્સકો ઉસકા સવાબ મિલતા રહેગા. મસલન કિસી શખ્સકો હાફિઝ બનાયા ચા, ઉસને કસ-બીસ લડકોંકો કુરઆન પાક પબ્લા દિયા ઓર વો હાફિઝ ઉસકે બાદ મર ગયા તો જબ તક યે લડકે કુરઆન પાક પબ્લતે-પબ્લતે રહેંગે, ઉસ હાફિઝકો મુસ્તકિલ સવાબ મિલતા રહેગા ઓર ઉસ હાફિઝ બનાને વાલેકો અલાહિદા સવાબ હોતા રહેગા ઓર ઈસી તરહસે જબ તક ઈન પબ્લનેવાલે લડકોંકા સિલસિલા પબ્લને-પબ્લનેકા કિયામત તક ચલતા રહેગા, ઉસ અસલ હાફિઝ બનાને વાલેકો સવાબ ખુદ-મ-ખુદ મિલતા રહેગા, ચાહે યે લોગ સવાબ પહોચાએ યા ન પહોચાએ.

યેહી સૂરત બેએનિહી કિસી શખ્સકો આલિમ બનાનેકી હે કે જબ તક મિલા વાસ્તા યા મિલ વાસ્તા ઉસકે ઈશ્વસે લોગોંકો નકાકા સિલસિલા ચલતા રહેગા, ઈસ અવ્વલ આલિમ બનાને વાલેકો ઈન સમકા સવાબ મિલતા રહેગા ઓર યહાં ભી વોહી પેહલી ભાત હે કે યે ઝરૂરી નહીં કે પૂરા હાફિઝ યા પૂરા આલિમ ખુદ તન્હે તન્હા બનાએ. અગર કિસી હાફિઝકે હિકઝમેં અપની તરફસે મદદ હો ગઈ, કિસી આલિમકે ઈશ્વ હાસિલ કરનેમેં અપની તરફસે કોઈ ઈઆનત હો ગઈ તો ઈસ ઈઆનતકે મક્કર સવાબકા સિલસિલા કિયામત તક જરી રહેગા. ખુસનસીબ હું વો લોગ, જિનકી કિસી કિસ્મકી જાની યા માલી કોશિશ ઈશ્વકે ફેલાને મેં, દીનકી ભકા ઓર હિકઝમેં લગ જાએ કે દુનિયાકી ઝિન્દગી ખ્વાબસે ઝિયાદા નહીં, ન મા'લૂમ કમ ઈસ આલમસે એકદમ જાના હો જાએ, જિતના ઝખીરા અપને લિએ છોલ જાઓગા, વોહી દેરપા ઓર કારઆમદ હે. અજ્ઞા, કરીમ, અહબાબ રિસ્તેદાર, સમ દો-ચાર દિન રોકર, યાદ કરકે અપને-અપને મસાગિલમેં લગકર ભૂલ જાએંગે. કામ આનેવાલી ચીજોં યેહી હું, જિનકો આદમી અપની ઝિન્દગીમેં અપને લિએ ભી ફના ન હોનેવાલે ભેંકમેં જમા કર જાએ કે સરમાયા મેહફૂઝ રહે ઓર કાપદા કિયામત તક મિલતા રહે.

તીસરી ચીઝ જો ઈસ હદીસે પાકમેં ઝિકર કી ગઈ હે વો ઓલાદે સાલેહ હે, જો મરનેકે બાદ દુઆ-એ-બેર ભી કરતી રહે.

અવ્વલ તો ઓલાદકા સાલેહ બના જાના મુસ્તકિલ ભી સદકા-એ-જારિયા હે કે જબ તક વો કોઈ ભી નેક કામ કરતી રહેગી, અપને આપકો ઉસકા સવાબ મિલતા રહેગા. ફિર અગર વો નેક ઓલાદ વાસિદેનકે લિએ દુઆ ભી કરતી રહે ઓર જબ વો સાલેહ હે તો દુઆએં કરતી હી રહેગી, યે મુસ્તકિલ ઝખીરા વાસિદેનકે લિએ હે.

એક નેક ઓરતકા કિસ્સા રોજમેં લિખ્યા હે, જિસકો બાહિયા કેહતે હે,

બડી કસરતસે ઈમાદત કરનેવાલી થી. જબ ઉસકા ઈન્તિકાલ હોને લગ્યા, તો ઉસને અપના સર આસમાનકી તરફ ઉઠાયા ઓર કહા, અય વો ખત ! જો મેરા તોસા ઓર મેરા ઝખીરા હે ઓર ઉસી પર મેરા જિન્દગી ઓર મીતમં ભરોસા હે, મુજે મરતે વક્ત રૂસવા ન કીજિયો ઓર કબરમં મુજે વહશતમં ન રખિયો. જબ વો ઈન્તિકાલ કર ગઈ, તો ઉસકે લડકેને ચેં એહતિમામ શુરૂ કર દિયા કે હર જુઆકો વો માકી કબર પર જાતા ઓર કુરઆન સરીફ પબ્લકર ઉસકો સવાબ બખ્શતા ઓર ઉસકે લિએ ઓર સબ કબ્રસ્તાનવાલોકે લિએ દુઆ કરતા. એક દિન ઉસ લડકેને અપની માંકો ખ્વાબમં દેખા ઓર પૂછા, અમ્મા ! તુમ્હારા ક્યા હાલ હે ? માંને જવાબ દિયા, મીતકી સખ્તી બડી સખ્ત ચીઝ હે. મેં અલ્લાહકી રહમતસે કબરમં બડી રાહતસે હું, રૈહાન મેરે નીચે બિછી હુઈ હે, રેશમકે તકિએ લગે હુએ હૈં, કિયામત તક મેહી મરતાવ મેરે સાથ રહેજા. બેટેને પૂછા કે કોઈ ખિદમત મેરે લાયક હો તો કહો. ઉસને કહા કે તૂ હર જુઆકો મેરે પાસ આકર કુરઆન પાક પબ્લતા હે, ઉસકો ન છોળના. જબ તૂ આતા હે, સારે કબ્રસ્તાનવાલે ખુશ હોકર મુજે ખુશખબરી દેને આતે હૈં કે તેરા બેટા આ ગયા. મુજે ભી તેરે આનેકી બડી ખુશી હોતી હે ઓર ઉન સબકો ભી બહોત ખુશી હોતી હે. વો લડકા કેહતા હે કે મેં ઈસી તરહ હર જુઆકો એહતિમામસે જાતા થા. એક દિન મેંને ખ્વાબમં દેખા કે બહોત બડા મજબા મરદો ઓર ઓરતોકા મેરે પાસ આયા. મેંને પૂછા, તુમ કોન લોગ હો ? ક્યો આએ હો ? વો કેહને લગે કે હમ ક્યાં કબ્રસ્તાનકે આદમી હૈં, હમ તુમ્હારા શુકિયા અદા કરને આએ હૈં. તુમ જો હર જુઆકો હમારે પાસ આતે હો ઓર હમારે લિએ દુઆ-એ-મગ્દિરત કરતે હો, ઈસે હમકો બડી ખુશી હોતી હે, ઈસકો જારી રખના. ઈસકે બાદસે મેંને ઓર ભી જિયાદા એહતિમામ ઈસકા શુરૂ કર દિયા.

એક ઓર આલિમ ફરમાતે હૈં કે એક શખ્સને ખ્વાબમં દેખા કે એક કબ્રસ્તાનકી સબ કબરોં એકદમ શક હો ગઈ ઓર મુરદે ઉનમંસે બાહર નિકલકર ઝમીન પરસે કોઈ ચીઝ જલ્દી-જલ્દી ચુન રહે હૈં, લેકિન એક શખ્સ કારિઝ બેઠા હે, વો કુછ નહીં ચુનતા મેંને ઉસકે પાસ જાકર સલામ કિયા ઓર ઉસે પૂછા કે મે લોગ ક્યા ચુન રહે હૈં ? ઉસ શખ્સને કહા, જો લોગ કુછ સદકા, દુઆ, દરૂદ વગેરહ કરકે ઈસ કબ્રસ્તાનવાલોકો ભેજતે હૈં, ઉસકી મરકાત સમેટ રહે હૈં. મેંને કહા, તુમ નહીં ચુનતે ? ઉસને કહા, મુજે ઈસ વજહસે ઈસ્તિઆ હે કે મેરા એક લડકા હે, જો ક્યાં બાઝારમં જલાબિયા (હલવેકી એક કિસ્મ હે જો મુંહકો ચિપક જાતી હે) બેચા કરતા હે, વો રોઝના મુજે એક કુરઆન સરીફ પબ્લકર બખ્શતા હે, મેં મુંહકો ઉઠકર ઉસ બાઝારમં ગયા. મેંને એક નવ-જવાનકો દેખા કે જલાબિયા

ફરોખ કર રહ્યા હોં અને ઉસકે હોંઠ ઢિલ રહે હોં. મેંને પૂછ કે તુમ ક્યા પબ્લ રહે હો ? ઉસને કહ્યા, મેં રોઝાના એક કુરઆન પાક ખત્મ કરકે અપને વાલિદકો હદયા પેશ કિયા કરતા હું, ઈસ કિસ્સાકે અરસેકે બાદ મેંને ફિર એક મર્તબા ઉસ કબ્રસ્તાનકે આદમિયોંકો ઉસી તરહ મુનતે દેખા ઓર ઈસ મર્તબા ઉસ શબ્સકો ભી મુનતે દેખા, જિસ્સે પેહલી મર્તબા ખાત હુઈ થી. ફિર મેરી આંખ ખુલ ગઈ, મુઝે ઈસપર તાજગુબ થા. સુબ્હ ઉઠકર ફિર મેં ઉસી બાઝરમેં ગયા. તહકીકસે મા'લૂમ હુઆ કે ઉસ લડકેકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. (રીઝ)

હજારત સાલેહ મુર્સી (રહ.) ફરમાતે હોં કે એક મર્તબા જુઆકી શબમેં આખીર રાતમેં જામા મસ્જિદ જા રહ્યા થા કે સુબ્હકી નમાઝ વહાં પઞ્હું, સુબ્હમેં દેર થી. રાસ્તેમેં એક કબ્રસ્તાન થા. મેં વહાં એક કબરકે કરીબ ભેઠ ગયા. ભેઠતે હી મેરી આંખ લગ ગઈ. મેંને ખ્વાબમેં દેખા કે સબ કબરેં શક હો ગઈ ઓર ઉસમેંસે મુરદે નિકલકર હંસી-મુશી ખાતે કર રહે હોં, ઉસમેં એક નવજવાન ભી કબરસે નિકલા, જિસકે કપડે મેલે ઓર વો મગમૂમ-સા એક તરહ ભેઠ ગયા. થોડી દેરમેં આસમાનસે બહોતસે ફરિશ્તે ઊતરે, જિનકે હાથોમેં ખ્વાન હે, જિનપર નૂરકે રૂમાલ ઢકે હુએ હે. વો હર શબ્સકો એક ખ્વાન દેતે હે ઓર જો ખ્વાન લે લેતા થા, વો અપની કબરમેં ચલા જાતા થા. જબ સબ લે ચુકે તો યે જવાન ભી ખાલી હાથ અપની કબરમેં જાને લગ્યા. મેંને ઉસે પૂછ કે ક્યા ખાત હે ? તુમ ઈસ કદર ગમગીન ક્યોં હો ? ઓર યે ખ્વાન કેસે હે ? ઉસને કહ્યા કે યે ખ્વાન ઉન હદયાકે હે, જો જિન્દા હોઝ અપને-અપને મુરદોંકો ભેજતે હોં. મેરે કોઈ ઓર તો હે નહીં, જો ભેજે. એક વાલિદા હે, મગર વો દુનિયામેં ફંસ રહી હે. ઉસને દૂસરી શાદી કર લી. વો અપને ખાવિદમેં મરમૂલ રેહતી હે, મુઝે કભી ભી યાદ નહીં કરતી. મેંને ઉસે ઉસકી વાલિદાકા પતા પૂછા ઓર સુબ્હકો ઉસ પતે પર જાકર ઉસકી વાલિદાકો પરદેકે પીછે મુલાયા ઓર ઉસે ઉસકે લડકેકા પતા પૂછા ઓર યે ખ્વાબ ઉસે સુનાયા. ઉસ ઓરતને કહ્યા, બેશક વો મેરા લડકા થા, મેરે જિનરકા ટુકડા થા, મેરી ગોદ ઉસકા મિસ્તર થા. ઈસકે બાદ ઉસ ઓરતને મુઝે એક હજાર દિરમ દિએ કે મેરે લડકે ઓર મેરી આંખોકી હંડકે લિએ ઈસકો સદકા કર દેના ઓર મેં આઈન્દા હમેશા ઉસકો દુઆ ઓર સદકેસે યાદ રખુંગી, કભી ન ભૂલુંગી.

હજારત સાલેહ (રહી.) ફરમાતે હોં કે મેંને ફિર ખ્વાબમેં ઉસ મજબેકો ઉસી તરહ દેખા ઓર ઉસ નવજવાનકો ભી બડી અચ્છી પોશાકમેં બહોત ખુશ દેખા. વો મેરી તરફકો દોડા હુઆ આયા ઓર કેહને લગ્યા કે સાલેહ ! હક તઆલા શાનુહ તુમ્હે જામ-એ-ખેર અતા ફરમાએ, તુમ્હારા હદયા મેરે પાસ પહોંચ ગયા. (રીઝ)

ઈસ કિસ્મકે હજારોં વાકિઆત કુતુબમેં મીજૂદ હોં. બા'જ ઈસે પેહલી

હદીસમાં લી ગુઝર ચુકે હૈ. પણ અગર કોઈ શખ્સ યે ચાહતા હૈ કે મેરી ઓલાદ મરનેકે બાદ લી મેરે કામ આએ તો અપને તો અપને મક્કૂરકે મુવાફિક ઉસકો નેક ઓર સાલેહ બનાનેકી કોશિશ કરની ચાહિએ કે યે હકીકતમાં ઓલાદકે લિએ લી મેરખ્વાહી હૈ ઓર અપને લિએ લી કારઆમદ હૈ. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા પાક ઇર્શાદ હૈ -

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا (سُورَةُ تِيم)

યા-એયુહલ્લઝી ન- આ મ નૂ કૂ અન્ફુસકુમ્ વ અહ્લી કુમ્ નારા.

(સૂરએ તિમરીમ)

અર્થ : ઇમાન વાલો ! અપને આપકો ઓર અપને અહલ વ અયાલકો (જહમમકી) આગસે બચાઓ.

ઝેદ બિન અસ્લમ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા તિલાવત ફરમાઈ, તો સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! અપને અહલ વ અયાલકો કિસ તરહ આગસે બચાએ? હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે ઉનકો એસે કામોંકા હુકમ કરતે રહો જિસ્સે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા રાઝી હૈ ઓર એસી ચીઝોંસે રોકતે રહો જો અલ્લાહ તઆલાકો ના-પસન્દ હૈ.

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) સે ઇસ આયતે શરીફાકી તફસીરમાં નક્લ કિયા ગયા હૈ કે અપને આપકો ઓર અપને અહલકો ખેરકી બાતોંકી તા'લીમ ઓર તંબીહ કરતે રહો.

(દુર્ મન્સુર)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નક્લ કિયા ગયા હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા ઉસ બાપ પર રહમ કરે જો ઓલાદકી ઇસ બાતમાં મદદ કરે કે વો બાપકે સાથ નેકીકા બરતાવ કરે. યા'ની એસા બરતાવ ઉસ્સે ન કરે જિસ્સે નાફરમાની કરને લગે. (એહયા) ઓલાદકો નેક બનાના લી ઇસમાં દાખિલ હૈ. અગર વો નેક ન હોગી તો ફિર વાલિદૈનકે સાથ જો કરે વો બરમહલ હૈ.

એક હદીસમાં હૈ કે બચ્ચેકા સાતવે દિન અકીકા કિયા જાએ ઓર ઉસકા નામ રખ્યા જાએ ઓર જબ છઃ સાલકા હો, ઉસકો આદાબ સિખાએ જાએ ઓર જબ નૌ બરસકા હો જાએ તો ઉસકા બિસ્તર અલાદિહા કર દિયા જાએ (યા'ની દૂસરોંકે પાસ ન સોએ) ઓર જબ તેરા બરસકા હો જાએ તો નમાઝ ન પઞ્હને પર મારા જાએ ઓર જબ સોલા સાલકા હો જાએ તો નિકાહ કર દિયા જાએ. ફિર ઉસકા બાપ ઉસકા હાથ પકડકર કહે કે મૈને તુજે આદાબ સિખા દિએ, તા'લીમ દે દી, નિકાહ કર દિયા, અબ મૈ અલ્લાહસે પનાહ માંગતા હું. દુનિયામાં તેરે ફિત્તેસે ઓર આખિરતમાં તેરી વજહસે અઝાબસે.

(વહી)

તેરી વજહસે અઝાબકા મતલબ યે હે કે બહોત-સી અહાદીસમેં મુખ્તાલિક ઉન્વાનાતસે યે ઇસાંદે નબવી વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ કોઈ બુરા તરીકા ઇખ્તિયાર કરતા હે, તો ઉસકો અપને ફેઅલકા ગુનાહ ભી હોતા હે ઓર જિતને લોગ ઇસકી વજહસે ઉસપર અમલ કરંગે, ઉન સબકા ગુનાહ ભી ઉસકો હોગા. ઇસ તરહ પર કે કરનેવાલોંકે અપને ગુનાહમેં કોઈ કમી ન હોગી, ઉનકો અપને ફેઅલકા મુસ્તાકિલ ગુનાહ હોગા ઓર ઉસકો ઝરિયા ઓર સબબ બનાનેકા મુસ્તાકિલ ગુનાહ હોગા.

ઇસ બિના પર જો ઓલાદ અપને બર્ડોંકી બુરી હરકાત ઉનકે અમલકી વજહસે ઇખ્તિયાર કરતી હે, ઉન સબકા ગુનાહ બર્ડોંકો ભી હોતા હે, ઇસલિએ અપને છોટોંકે સામને બુરી હરકત કરનેસે ખુસુસિયતસે એહતિરાજ કરના ચાહિએ.

ઇસ હદીસ શરીફમેં તેરહ સાલકી ઉમ્રમેં નમાઝ પર મારનેકા હુકમ હે ઓર બહોત-સી અહાદીસમેં હે કે બચ્ચેકો જબ સાત સાલકા હો જાએ, નમાઝકા હુકમ કરો. ઓર જબ દસકા હો જાએ તો નમાઝ ન પઞ્હને પર મારો. યે રિવાયાત અપની સેહત ઓર કસરતકે લિહાઝસે મુકદ્દમ હે. બહરહાલ બચ્ચેકે નમાઝ ન પઞ્હને પર માપકો મારનેકા હુકમ હે ઓર ઉસપર નમાઝમેં તંબીહ ન કરના અપના જુર્મ હે ઓર ઇસકે બિલમુકાબિલ અગર ઉસકો નમાઝ, રોઝા ઓર દીની અહકામકા પાબંદ ઓર આદી બના દિયા, તો ઉસકે આ'માલે હુસ્નાકા સવાબ અપને આપકો ભી મિલેગા ઓર ઇસકે સાથ જબ વો સાલેહ બનકર વાલિદેનકે લિએ હુઆ ભી કરેગા તો ઉસે ભી ઝિયાદા અજર વ સવાબ મિલતા રહેગા.

ઇબ્ને માલિક (રહ.) કેહતે હૈ કે હદીસે બાલામેં ઓલાદકો સાલેહકે સાથ ઇસ લિએ મુકય્મદ ક્રિયા હે કે સવાબ ગૈર-સાલેહ ઓલાદકા નહીં પ્રહોંચતા ઓર ઉસકી હુઆકા ઝિકર ઓલાદકો હુઆકી તર્ગીબ દેનેકે લિએ હે. યુનાંચે યે કહા ગયા હે કે વાલિદકો સાલેહ ઓલાદકે અમલકા સવાબ ખુદ બ ખુદ પહોંચતા રેહતા હે, ચાહે વો હુઆ કરે યા ન કરે, જૈસા કે કોઈ શખ્સ રિકાહે આમકે લિએ કોઈ દરખ્ત લગા દે ઓર લોગ ઉસકા ફલ ખાતે રહે, તો ઇન ખાનેવાલોંકે ખાનેકા સવાબ ઉસકો મિલતા રહેગા, ચાહે યે લોગ દરખ્ત લગાનેવાલેકે લિએ હુઆ કરે યા ન કરે.

અલ્લામા મનાવી (રહ.) કેહતે હૈ કે વાલિદકો હુઆકે સાથ તંબીહ ઓર તહરીજકે તૌર પર ઝિકર ફરમાયા કે વો હુઆ કરે, વરના હુઆ હર શખ્સકી નાફેઅ હે ચાહે વો ઓલાદ હો યા ન હો.

ઇસ હદીસ શરીફમેં ત્રીન ચીઝોંકા ઝિકર એહતિમામકી વજહસે ક્રિયા હે. ઇનકે અલાવા ઓર ભી બા'જ ચીઝોં અહાદીસમેં એસી આઈ હૈ, જિનકે મુતઅલિલક યે વારિદ હુઆ હે કે ઉનકા દાયમી સવાબ મિલતા રેહતા હે.

મુતઅદ્દિદ અહાદીસમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ કોઈ નેક

મા ઈન્દુકુમ ધનકુ લ મા ઈન્દુલ્યાહિ બાકિન (સૂરએ નહલ રૂકમ ૧૭)
'જો કુછ તુમ્હારે પાસ દુનિયામે હે, વો એક દિન ખત્મ હો જાએગા (ચાહે ઉસકે
જવાલસે હો યા તુમ્હારી મીતસે) ઓર જો કુછ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પાસ હે,
વો હમેશા બાકી રહેનેવાલા હે.'

એક હદીસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ
વારિદ હુઆ હે કે બન્દા કેહતા હે - મેરા માલ, મેરા માલ, ઇસકે સિવા દૂસરી
ખાત નહીં હે કે ઉસકા માલ વો હે જો ખાકર ખત્મ કર દિયા યા પેહનકર પુરાના
કર દિયા યા અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરકે અપને લિએ ઝખીરા બના લિયા ઓર
ઇસકે અલાવા જો રેહ ગયા, વો જાનેવાલી ચીઝ હે, જિસકો વો ઘોગોંકે લિએ છોડકર
ચલા જાએગા. (મુસ્લિમ)

એક ઓર હદીસમે હે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને એક
મર્તાબા સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) સે ઈર્ષાકત કરમાયા કે તુમમેસે
કોન શખ્સ એસા હે જિસકો અપને વારિસકા માલ અપને માલસે ઝિયાદા મેહબૂબ
હો. સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! એસા તો કોઈ ભી નહીં હે,
હર શખ્સકો અપના માલ ઝિયાદા મેહબૂબ હોતા હે. હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) ને ફરમાયા કે આદમીકા અપના માલ વો હે જિસકો (ઝખીરા બનાકર)
આગે ભેજ દિયા ઓર જો માલ છોડ ગયા, વો વારિસકા માલ હે. (મિસ્કાત, બુખારી)

એક સહાબી (રદી.) કેહતે હૈં કે મૈં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાજિર હુઆ. હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને સૂરએ
'અલહાકુમુતકાસુર' તિલાવાત કરમાઈ. ફિર ઇર્શાદ કરમાયા, આદમી કેહતા હે, મેરા
માલ, મેરા માલ, અય આદમી ! તેરે લિએ ઇસકે સિવા કુછ નહીં જો ખાકર ખત્મ
કર દે યા પેહનકર પુરાના કર દે યા સદકા કર કે આગે ચલતા કર દે, તા'કે
અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ખઝનેમે મેહફૂઝ રહે. (મિસ્કાત, મુસ્લિમ)

મુતઅદ્દિહ સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) સે ઇંસ કિસ્મકે મઝમીનકી
રિવાયતે નકલ કી ગઈ. ઘોગોંકો દુનિયાકી ભૈંકમે રૂપયા જમા કરનેકા બઝ એહતિમામ
હોતા હે, લેકિન વોહી ક્યા સાબ રહેનેવાલા હે? અગર અપની ઝિન્દગી હીમે ઉસપર
કોઈ આકત ન ભી આએ, તો મરનેકે બાદ બહરહાલ વો અપને કામ આનેવાલા
નહીં હે, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ભૈંકમે જમા કિયા હુઆ રૂપયા હમેશા કામ
આનેવાલા હે, ન ઉસપર કોઈ આકત હે, ન જવાલ ઓર મઝીદ બરઆંકે કભી
ખત્મ હોનેવાલા નહીં.

હઝરત સહલ બિન અબ્દુલ્લાહ તુસ્તરી (રહ.) અપને માલકો
અલ્લાહકે રાસ્તેમે બડી કસરતસે ખર્ચ કિયા કરતે હે. ઈનકી વાલિદા ઓર

ભાઈઓને હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહી.) સે ઇસકી શિકાયત કી કે યે સબકુછ ખર્ચ કરના ચાહતે હૈ, હમૈં ડર હે કે ચંદ રોઝમૈં ફકીર હો જાએ. હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહી.) ને હજરત સહલ (રહી.) સે કમાલિત કિયા. ઉન્હોંને કરમાયા કે આપ હી બતાએ કે અગર કોઈ મદીના તૈયબાકા રેહનેવાલા ફત્તાકમૈં (જો મુલ્ક ફારસકા એક શહેર હે) ઝમીન ખરીદ લે ઓર વહાં મુન્તાકિલ હોના ચાહે, વો મદીના તૈયબામૈં અપની કોઈ ચીઝ છોડેગા ? ઉન્હોંને કરમાયા કે નહીં. કેહને લગે, બસ યેહી બાત હે. લોગોંકો ઉનકે જવાબસે યે ખ્યાલ હો ગયા કે વો દૂસરી જગહ ઈન્તિકાલે આબાદી કરનેકા ઇરાદા કર રહે હૈ. (તંબીહુલ ગાલિબીન) ઓર ઉન્કી ગરઝ દૂસરે આલમકો ઈન્તિકાલકી થી ઓર આજકલ તો હર શખ્સકો ઇસકા જાતી તજુર્બા ભી હે. જો લોગ હિન્દસે પાકિસ્તાન યા પાકિસ્તાનસે હિન્દમૈં મુસ્તકિલ કિયામકી નીખતસે ઈન્તિકાલે આબાદી અપને ઇન્તિયારસે કરના ચાહતે હૈ, વો અપને જાનેસે પેહલે અપની જાપદાદ, મકાનાત વગૈરહ સબ ચીઝોંકે તબાદલેકી કંઈ કોશિશ કરતે હૈ ઓર ઇતને તબાદલા મુકમ્મલ નહીં હો જતા, સારી તકાલીફ ખરદાશત કરનેકે બાવજૂદ ઈન્તિકાલે આબાદીકા ઇરાદા નહીં કરતે ઓર જો બિલા ઇન્તિયાર જખરી તોરપર એક જગહ અપના સબકુછ છોડકર દૂસરી જગહ મુન્તાકિલ હો ગએ હૈ, ઉન્કી હસરત વ અકસોસકી ન કોઈ ઈન્તિહા હૈ, ન ખાત્યા, યેહી સૂરત બે-ઝેનિહી હર શખ્સકી ઇસ આલમસે ઈન્તિકાલકી હે. અભી તક હર શખ્સકો અપને સામાન, જાપદાદ વગૈરહ સબ ચીઝકે ઈન્તિકાલકા ઇન્તિયાર હે, લેકિન જબ મીતસે જખરી ઈન્તિકાલ હો જાએગા, સબ કુછ ઇસી આલમમૈં રેહ જાએગા ઓર ગોયા બહકકે સરકાર ઝૂલ્ત હો જાએગા અભી વકત હે કે સમજ રખનેવાલે અપને સામાનકો દૂસરે આલમમૈં મુન્તાકિલ કર લે.

હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ અલ્લાહ પર ઇમાન રખતા હે, ઓર આખિરતકે દિન પર ઇમાન રખતા હે, ઇસકો ચાહિએ કે મેહમાનકા ઇકરામ કરે ઓર અપને પડોસીકો ન સતાએ ઓર ઝુબાનસે કોઈ બાત નિકાલે તો ભલાઈકી નિકાલે વરના શુપ રહે. (મિશકાત)

﴿ ૫૧ ﴾ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَوْمُنَ بَالِشَّ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَيْكُمُ ضَيْفٌ وَمَنْ كَانَ يَوْمُنَ بَالِشَّ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَوْمَ جَلَدٍ وَمَنْ كَانَ يَوْمُنَ بَالِشَّ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَيْقُلْ خَيْرًا لَوْ يَسْمَعُ وَفِي رِوَايَةٍ بَدَلِ الْجَلَدِ وَمَنْ كَانَ يَوْمُنَ بَالِشَّ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَمْلِكْ رَحْمَةً مِّنْكَ عَلَى الْمَكْرُوهِ

ઔર દૂસરી રિવાયતમે હે કે સિવારેહમી કરે.

જવાબ - ઇસ હદીસે પાકમે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કઈ ઉમૂર પર તંબીહ કરમાઈ ઔર હર મઝમૂનકો હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇસ ઇર્શાદકે સાથ ઝિકર કરમાયા કે જો શખ્સ અલ્લાહ પર ઇમાન રખતા હે ઔર આખિરતકે દિન પર ઇમાન રખતા હે. તર્જુમેમે ઇખ્તિસારકી વજહસે શુરહીમે ઝિકર પર ઇકતિફા કિયા ગયા. હર હર જુએકે સાથ ઇસકો ઝિકર કરમાનેસે મક્સૂદ ઇન ઉમૂરકી અહમિયત ઔર તા'કીદ હે, જેસા કોઈ શખ્સ અપની ઓલાદમેસે કિસીકો કહે કે અગર તૂ મેરા બેટા હે તો ફલાં કામ કર દે.

મક્સૂદ ઇસ તંબીહસે યે હે કે યે ચીઝે કામિલ ઇમાનકે અફરાદ હૈ, જો ઇનકા એહતિમામ ન કરે ઇસકા ઇમાન ભી કામિલ નહીં. (મઝાહિર)

ઔર અલ્લાહ પર ઇમાન ઔર આખિરત પર ઇમાનકે ઝિકરમે ખુસૂસિયત ગાલિબન ઇસ વજહસે હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ પર ઇમાન બઝેર તો આખિરતમે કિસી નેકીકા કોઈ સવાબ હી નહીં, ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ પર ઇમાનમે આખિરત પર ઇમાન ખુદ આ ગયા થા. ફિર ઇસકો ખુસૂસિયતસે ગાલિબન ઇસલિએ ઝિકર કરમાયા કે યે તંબીહ ઔર સવાબકી નીયત પર શોક દિલાના હે કે ઇન ઉમૂરકા હકીકી બદલા ઔર સવાબ આખિરતકે દિન મિલેગા, જિસ દિન યે મા'લૂમ હોગા કે દુનિયાકી જરા જરા સી ચીઝ ઔર અમલ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે પહાં કિતના કિતના અજર વ સવાબ હે. ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇસ હદીસે પાકમે ચાર ચીઝે પર તંબીહ કરમાઈ.

૧. પેહલી ચીઝ મેહમાનકા ઇકરામ હે, વોહી ઇસ જગહ બંદેકા ઇસ રિવાયતકે ઝિકર કરનેસે મક્સૂદ હે, ઇસકી તૌઝીહ આઈન્દા હદીસમે આએગી.

૨. દૂસરા મઝમૂન પડોસીકો ઇંજા ન દેનેકે મુતઅલિલક હે. ઇસ હદીસ શરીફમે અદના દરજેકો હુકમ કિયા ગયા કે પડોસીકો ઇંજા ન પહોંચાએ, યે બહોત હી અદના દરજા હે, વરના રિવાયાતમે પડોસીકે હકકે મુતઅલિલક બહોત ઝિયાદા તા'કીદ વારિદ હુઈ હૈ.

શૈખેનકી બા'ઝ રિવાયતમે 'ફલ્યુકરિમ જારિહિ' વારિદ હુઆ હે યા'ની પડોસીકા ઇકરામ કરે ઔર શૈખેનકી બા'ઝ રિવાયતમે 'ફલ્યુહસિન ઇલા જારિહી' આયા હે કે ઇસકે સાથ એહસાનકા મા'મલા કરે યા'ની જિસ ચીઝકા વો મુહતાજ હો, ઇસમે ઇસકી ઇઆનત કરે, ઇસસે બુરાઈકો દફા કરે.

એક હદીસમે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે, જાનતે હો કે પડોસીકા કયા હક હે ? અગર વો તુઝસે મદદ ચાહે, ઇસકી મદદ કર, અગર કર્ઝ માંગે, તો ઇસકો કર્ઝ દે, અગર મુહતાજ હો તો ઇસકી

ઈઆનત કર, અગર બીમાર હો તો ઈયાદત કર, અગર વો મર જાએ તો ઉસકે જનાઝેકે સાથ જા, અગર ઉસકો ખુશી હાસિલ હો, તો મુબારકબાદ દે, અગર મુસીબત પહોંચે તો તા'ઝિયત કર. બગેર ઉસકી ઈજાઝતકે ઉસકે મકાનકે પાસ અપના મકાન ઊંચા ન કર, જિસ્સે ઉસકી હવા રૂક જાએ. અગર તૂ કોઈ કશ ખરીદે, તો ઉસકો ભી હદયા દે દે ઓર અગર યે ન હો સકે તો ઉસ કશકો એસી તરહ પોશીદા ઘરમે લા કે વો ન દેખે ઓર ઉસકો તેરી ઓલાદ બાહર લેકર ન નિકલે તા'કે પડોસીકે બચે ઉસકો દેખકર રંછાદા ન હો ઓર અપને ઘરકે ધુંએસે ઉસકો તકલીફ ન પહોંચા, મગર ઉસ સૂરતમેંકે જો પકાએ, ઉસમેંસે ઉસકા હિસ્સા ભી લગાએ. તુમ જાનતે હો કે પડોસીકા કિતના હક હે ? કસમ હે ઉસ પાક ઝાતકી, જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હે કે ઉસકે હકકો ઉસકે સિવા કોઈ નહીં જાનતા, જિસ પર અલ્લાહ રહમ કરે. રિવાયત કિયા ઉસકો અઝાલી (રહ.) ને અર્બઇનમેં. (મઝાહિરે તબીર)

હાકિઝ ઇબ્ને હજર (રહ.) ને કતુલ બારીમેં ભી ઇસ હદીસકો ઝિકર કિયા હે. એક હદીસમેં આયા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને (તીન મર્તબા) કરમાયા, ખુદાકી કસમ ! મો'મીન નહીં હે !! ખુદાકી કસમ ! મો'મીન નહીં હે !! ખુદાકી કસમ ! મો'મીન નહીં હે !! કિસીને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! કોન શખ્સ ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, જિસકા પડોસી ઉસકી મુસીબતોં (ઓર બદિયોં) સે મા'મૂન ન હો. (મિરકાત, ખુબારી, મુસ્લિમ)

એક ઓર હદીસમેં હે કે જમતમેં વો શખ્સ દાખિલ ન હોગા જિસકા પડોસી ઉસકી મુસીબતોંસે મા'મૂન ન હો.

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) ઓર હઝરત આઈશા (રદી.) દોનોં હઝરત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા યે ઇર્શાદ નકલ કરતે હે કે હઝરત જિબ્રઇલ (અલે.) મુઝે પડોસીકે બારેમેં ઇસ કદર તા'કીદ કરતે રહે કે મુઝે ઉનકી તા'કીદોંસે યે ગુમાન હુઆ કે પડોસીકો વારિસ બનાકર રહેજે. (મિરકાત)

હક સુબ્હાનહુ વ તકદુસકા પાક ઇર્શાદ હે —

وَعِدُّوَاللَّهَ وَلَا تَشْرِكُوْا بِهِ شَيْئًا ذُرُّوْاالدِّیْنَ اِعْسَاوْا وَرِیْذِی الْقُرْبٰی وَالْیَسَّافِی وَالْمَسَاكِیْنَ وَالْبَارِئِ ذِی الْقُرْبٰی وَالْبَارِ الْجَبِیْ وَالصَّاحِبِ الْجَبِیْ وَابْنِ السَّبِیْلِ (رَسَا, ૫૮)

તર્જુમા - 'તુમ અલ્લાહ તઆલાકી ઇબાદત ઇખ્તિયાર કરો ઓર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક મત કરો ઓર અપને વાલિદેનકે સાથ અચ્છા મા'મલા કરો ઓર દૂસરે એહલે કરાબતકે સાથ ભી ઓર યતીમોંકે સાથ ઓર ગુરબાકે સાથ ઓર પાસવાલે પડોસીકે સાથ ભી ઓર દૂરવાલે પડોસીકે સાથ ભી ઓર હમ-મજલીસકે સાથ ભી ઓર મુસાફિરકે સાથ ભી.' (સૂરએ નિસા-૬)

પાસવાલે પડોસીસે મુરાદ વે હે કે ઉસકા મકાન કરીબ હો ઓર દૂરકે પડોસીસે મુરાદ વે હે કે ઉસકા મકાન દૂર હો.

હસન બસરી (રહ.) સે કિસીને પૂછા કે પડોસ કહાં તક હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે ચાલીસ મકાન આગેકી જાનિબ ઓર ચાલીસ પીછેકી જાનિબ, ચાલીસ ઢાએ ઓર ચાલીસ બાએ જાનિબ.

હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) સે નક્લ કિયા ગયા કે દૂરકે પડોસીસે ઈબ્તિદા ન કી જાએ, બલકે પાસકે પડોસીસે ઈબ્તિદા કી જાએ.

હઝરત આઈશા (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે દર્પાઈત કિયા કે મેરે દો પડોસી હૈ, કિસ્સે ઈબ્તિદા કરું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, કિસ્કા દરવાઝા તેરે દરવાઝેસે કરીબ હો.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે મુખ્તાલિક તરીકેસે નક્લ કિયા ગયા કે પાસકા પડોસી વો હૈ કિસ્સે કરાબત હો ઓર દૂરકા પડોસી વો હૈ કિસ્સે કરાબત ન હો.

નોફ શામી (રહ.) સે નક્લ કિયા ગયા કે પાસકા પડોસી મુસલમાન પડોસી હે ઓર દૂરકા પડોસી યહૂદ વ નસારા (યા'ની ગૈર મુસ્લિમ). (દુર્દ મન્સુર) મુસ્નદ, બઝઝાર વગૈરહમૈં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ નક્લ કિયા ગયા કે પડોસી ત્રીન તરહકે હૈ.

૧. એક વો પડોસી, કિસ્કે ત્રીન હક હૈ - પડોસકા હક, રિશ્તેદારીકા હક ઓર ઈસ્લામકા હક.

૨. દૂસરી કિસ્મ વો હૈ કિસ્કે દો હક હૈ - પડોસકા હક ઓર ઈસ્લામકા હક.

૩. ત્રીસરી કિસ્મ વો હૈ કિસ્કા એક હી હક હો, વો ગૈર-મુસ્લિમ પડોસી હૈ. (જુમલ) ગોયા પડોસકે ત્રીન દરજે તરતીબવાર હો ગએ.

ઈમામ મઝાલી (રહ.) ને ભી ઈસ હદીસ શરીફકો નક્લ કરમાયા હૈ. ઈસકે બાદ કરમાતે હૈ કે દેખો, ઈસ હદીસ શરીફમૈં મહઝ પડોસી હોનેકી વજહસે મુશરિકકા હક ભી મુસલમાન પર કાયમ કર દિયા હૈ.

એક ઓર હદીસમૈં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ નક્લ કિયા ગયા કે કિયામતકે દિન સબસે પેહલે દો પડોસિયોમૈં ફેસલા કિયા જાએગા.

એક શખ્સ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદી.) કે પાસ આએ ઓર અપને પડોસીકી કસરતસે શિકાયત કરને લગે. હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદી.) ને કરમાયા, જાઓ (અપના કામ કરો) અગર ઉસને તુમ્હારે બારેમૈં અલ્લાહ તઆલા ચાનુહકી ના-કરમાની કી (કે તુમકો સતાયા) તો તુમ તો ઉસકે બારેમૈં અલ્લાહ

તઆલા શાનુલ્લી ના-કરમાની ન કરો.

એક સહી હદીસમાં આયા છે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમાં એક ઔરતકા હાલ બયાન ક્રિયા ગયા કે વો રોઝે ભી કસરતસે રખતી હે, તહજજુદ ભી પબ્લતી હે, લેકિન અપને પડોસિયોંકો સતાતી હે. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે વો જહમમાં દાખિલ હોગી (ચાહે ફિર સામ ભુગત કર નિકલ આવે).

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હું કે પડોસીકા હક સિર્ફ યેહી નહીં કે ઉંસકો તકલીફ ન દી જાએ, બલ્કે ઉંસકા હક યે હે કે ઉંસકી તકલીફકો બરદાસ્ત ક્રિયા જાએ.

હજરત ઈબ્નુલ મુકફફઅ (રહ.) અપને પડોસીકી દીવાર કે સાએમાં અકસર બેઠા જાયા કરતે થે. ઉંનકો મા'લૂમ હુઆ કે ઉંસકે ઝિમ્મે કર્જ હો ગયા, ફિસકી વજહસે વો અપના ઘર કરોપ્ત કરના ચાહતા હે. કરમાને લગે કે હમ ઉંસકે ઘર કે સાએમાં હમેશા બેઠે, ઉંસકે સાએકા હક હમને કુછ અદા ન ક્રિયા. યે કેહકર ઉંસકે ઘરકી કિમત ઉંસકો બજાર કર દી ઔર કરમાયા કે તુમ્હે કિમત વસૂલ હો ગઈ, અબ ઈંસકો કરોપ્ત કરનેકા ઈરાદા ન કરના.

હજરત ઈબ્ને ઉમર (રહી.) કે ગુલામને એક બકરી ઝબ્હ કી. હજરત ઈબ્ને ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે જબ ઉંસકી ખાલ નિકાલ ચુકો, તો સબસે પેહલે ઉંસકે ગોસ્તમાંસે થેરે યહૂદી પડોસીકો દેના. કઈ દફા યેહી લફઝ કરમાયા. ગુલામને અર્જ ક્રિયા કે આપ કિતની મર્તબા ઈંસકો કરમાએંગે. હજરત ઈબ્ને ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે મેંને હુજૂર (સલ્લ.) સે સુના, વો કરમાતે થે કે મુઝે હજરત જિબ્રઇલ બાર-બાર પડોસીકે મુતઅસ્લિલ તા'કીદ કરમાતે રહે, (ઇંસલિએ મેં બાર-બાર કેહ રહા હું.)

હજરત આઈશા (રહી.) કરમાતી હું કે મકારિમે અપ્લાક દસ ચીઝેં હું, બસા ઓકાત યે ચીઝેં બેટેમાં હો જાતી હું, બાપમાં નહીં હોતી, ગુલામમાં હો જાતી હું, આકામાં નહીં હોતી. હક તઆલા શાનુલ્લી અતા હે. ફિસકો ચાહે અતા કર હું -

૧. સચ બોલના, ૨. લોગોંકે સાથ સઆઈકા મા'મલા કરના, (ધોખા ન દેના) ૩. સાઈલકો અતા કરના, ૪. એહસાનકા બદલા દેના, ૫. સિલા રહમી કરના, ૬. અમાનતકી સિકાજત કરના, ૭. પડોસીકા હક અદા કરના, ૮. સાથીકા હક અદા કરના, ૯. થેહમાનકા હક અદા કરના, ૧૦. ઈન સબકી જડ ઔર અસલ ઉસૂલ હયા હે. (એહયા)

૩. તીસરા મઝમૂન હદીસે બાલામાં યે હે કે જો શખ્સ અલ્લાહ પર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હો, વો ખેરકી બાત ગુબાનસે નિકલે યા ચૂપ રહે.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર (રહ.) કરમાતે હું કે હુજૂર (સલ્લ.) કા યે પાક ઈર્શાદ

જામેઅ કલામા છે, ઇસલિએ કે જો બાત કહી જાએ વો યા ખેર હોગી યા શર ઓર ખેરમે હર વો ચીજ દાખિલ હે ફિસકા કેહના મતલૂબ હે, કર્જ હો યા મુસ્તહબ, ઇસકે અલાવા જો રેહ ગયા વો શર હે. (કતલ)

યા'ની અગર કોઈ એસી બાત હો જો મજાહિર ન ખેર મા'લૂમ હોતી હો, ન શર વો હાફિજકે કલામકે મુવાફિક શરમે દાખિલ હો જાએગી, ઇસલિએકે જબ કોઈ કાયદા ઉસ્સે મક્સૂદ નહીં, તો લગ્વ હુઈ, વો ખુદ શર હે.

હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલય્યાલિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કિયાકે આદમીકા હર કલામ ઉસપર વમાલ હે, કોઈ નકા દેને વાલી ચીજ નહીં, બજુઝ ઇસકે કે ભલાઈકા હુકમ કરે યા બુંરાઈસે રોકે યા અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા જિકર કરે. ઇસ હદીસકો સુનકર એક શખ્સ કેહને લગે, યે હદીસ તો બડી સખ્ત હે. હઝરત સુફિયાન સૂરી (રદી.) ને કરમાયા, ઇસમેં હદીસકી સખ્તીકી ક્યા બાત હે ? યે તો ખુદ અલ્લાહ જલ્લ જલાલુલ્લે કુરઆન શરીફમે કરમાયા -

وَلَا تَكْفُرْ فِي كَيْفِ الْمَوْتِ أَوْ مَوْتِ الْوَلَدِ أَوْ مَوْتِ الْوَلَدِ أَوْ مَوْتِ الْوَلَدِ
وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ أَلَا يَكْفُرُ بِمَا كَفَرَ بِهِ وَأَجْرُ عَظِيمٍ (۱۷۰)

‘લોગોંકી અક્સર સરગોશિયોમેં ખેર નહીં હોતી, હાં મગર જો લોગ એસે હું કે ખેરાત યા કિસી નેક કામકી યા લોગોંમેં બાહમ ઇસ્લાહ કર દેનેકી તર્ગીબ દેતે હું ઓર જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી ખુશ્નૂદીકે વાસ્તે યે કામ કરેગા, હમ ઉસકો અન્કરીબ બહોત ઝિયાદા અજર અતા કરેંગે.’ (સૂરએ નિસા-૧૭)

હઝરત અબૂઝર (રદી.) કરમાતે હું, મેંને હુઝૂર (સલ્લ.) સે અર્જ કિયા, ખુજે કુછ વસીયત કરમા દીજિએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે તુમ્હે અલ્લાહકે ખોલકી વસીયત કરતા હું કે યે તુમ્હારે હર કામકે લિએ જીનત હે. મેંને અર્જ કિયા, કુછ ઓર ઇર્શાદ ? કરમાયા કે કુરઆન શરીફકી સિલાવત ઓર અલ્લાહકે ઝિકરકા એહતિમામ કે યે આસમાનોમેં તુમ્હારે ઝિકરકા સબબ હે ઓર ઝમીનમેં તુમ્હારે લિએ નૂર હે. મેંને ઓર ઝિયાદતી ચાહી તો ઇર્શાદ કરમાયા કે સૂકૂત બહોત કસરતસે રખ્યા કરો, યે શીતાનકે દૂર રેહનેકા ઝરિયા હે ઓર દીની કામોમેં મદદકા સબબ હે. મેંને ઓર ઝિયાદતી ચાહી તો કરમાયા કે હંસનેકી ઝિયાદતીસે એહતરાજ કરો. (બચો) ઇસ્સે દિલ મર જાતા હે ઓર મુંહકી રોનક કમ હો જાતી હે. મેંને અર્જ કિયા ઓર કુછ ? કરમાયા હક બાત કહો, ચાહે કહવી ક્યો ન હો. મેંને અર્જ કિયા, ઓર કુછ ? કરમાયા, અલ્લાહકે મા'મલેમેં કિસીસે ખોલ ન કરો. મેંને અર્જ કિયા, ઓર કુછ ? કરમાયા કે તુમ્હે આપને ઉખૂલ (કા ફિકર) લોગોંકે ઉખૂલકે દેખનેસે રોક દે. (હું વન્ધુર)

ઇમામ અઝાલી (રહ.) કરમાતે હું કે સુમાન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી બડી નેઅમતોં મેંસે એક નેઅમત હે ઓર ઉસકી મરીબ વ લતીફ સિફઅતોંમેંસે એક સનઅત હે, ઉસકા ખુસ્સા છોટા હે, લેડિન ઉસકી ઇતાઅત ઓર ગુનાહ બહોત બલે હું, હતાકે કુફ વ ઇસ્લામ જો ગુનાહ ઓર ઇતાઅતમેં દો આબિરી કિનારોં પર હું, ઇસીસે ઝહિર હોતે હું. ઇસકે બાદ ઇસકી બહોત-સી આફતેં શુમાર કી હું. બેકાર ગુફતગુ, બેહુદા બાતેં, જંગ વ જદલ, મુંહ ફેલાકર બાતેં કરના, મુકકફા ઇમારતોં ઓર ફસાહતમેં તકલ્લુફ કરના, ફહલ બાત કરના, ગાલી દેના, લા'નત કરના, શેર વ શાયરીમેં ઇન્દિમાક, કિસીકે સાથ તમસ્નુર કરના, કિસીકા રાગ ઝહિર કરના, ઝૂઠા વાઅદા કરના, ઝૂઠ બોલના, ઝૂઠી કસમ ખાના, કિસી પર તા'રીજ કરના, તા'રીજકે તોર પર ઝૂઠ બોલના, ગીબત કરના, ગુગલખોરી કરના, દોરંગી બાતેં કરના, બે-મહલ કિસીકી તા'રીફ કરના, બે-મહલ સવાલ કરના વગેરહ-વગેરહ. ઇતની કસીર આફતેં ઇસ છોટી-સી ચીઝકે સાથ વાબિસ્તા હું કે ઉનકા મસૂઅલા નિહાયત ખતરનાક હે. ઇસી વજહસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ચૂપ રેહનેકી બહોત તર્ગીબ કરમાઈ હે.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ ચૂપ રહા, વો નિજાત પા ગયા. એક સહાબી (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મુઝે ઇસ્લામકે બારેમેં એસી ચીઝ બતા દીજિએ કે આપકે બાદ મુઝે કિસીસે પૂછના ન પડે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી પર ઇમાન લાઓ ઓર ઉસપર ઇસ્તિકામત રખો, ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, હુઝૂર ! મેં કિસ ચીઝસે બચું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અપની સુમાનસે.

એક ઓર સહાબી (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! નિજાતકી ક્યા સૂરત હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે અપની સુમાનકો રોકે રખો, અપને ઘરમેં રહો (ફુઝૂલ બાહર ન ફિરો) ઓર અપની ખતાઓં પર ચેતે રહો.

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જો શખ્સ દો ચીઝોંકા ઝિમ્મા લે લે, મેં ઉસકે સિએ જમતકા ઝિમ્મેદાર હું - એક સુમાન, દૂસરી શર્મગાહ.

એક હદીસમેં હે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સવાલ કિયા ગયા કે જો ચીઝેં જમતમેં દાખિલ કરને વાલી હું, ઉનમેં સબસે અહમ ક્યા ચીઝ હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અલ્લાહકા ખીફ ઓર અચ્છી આદતેં. ફિર અર્ઝ કિયા ગયા કે જહમમમેં જો ચીઝેં દાખિલ કરને વાલી હું, ઉનમેં અહમ ચીઝ ક્યા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, મુંહ ઓર શર્મગાહ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) સહા ઓર મર્વહ કી સઈ કર

રહે એ ઔર અપની જુમાનકો ખિતાબ કરકે કરમાતે એ, અમ જુમાન ! અચ્છી બાત કેહ ! નફા કમાએગી, ઔર સરસે સુકૂત કર, સલામત રહેગી. ઉંસે પેહલે કે સાર્મિન્દા હો. કિસીને પૂછા કે એ જો કુછ આપ કરમા રહે હૈં, અપની તરફસે કરમા રહે હૈં યા આપને ઇંસ બારેમ્ કુછ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સુન્ના હે ? ઉંહોને કરમાયા કે મૈને હુજૂર (સલ્લ.) સે સુન્ના હે કે આદમીકી ખતાઓંકા અકસર હિસ્સા ઉંસકી જુમાનસે હોતા હે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ અપની જુમાનકી રોકે રહે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ ઉંસકી એબપોશી કરતે હૈં ઔર જો શખ્સ અપને નુસ્સે પર કાબૂ રખે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ ઉંસકો અપને અઝાબસે મેહફૂઝ કરમાતે હૈં ઔર જો શખ્સ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકી બારગાહમેં મા'ઝરત કરતા હે, હક તઆલા શાનુલ્હુ ઉંસકે ઉજરકો કુબૂલ કરમાતે હૈં.

હઝરત મઆઝ (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મુજે કુછ વસીયત કરમાએ. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકી ઇંસ તરફ ઇબાદત કરો, ગોયા કે ઉંસકો દેખ રહે હો ઔર અપને આપકો મુરદોમેં શુમાર કરો ઔર અગર તુમ કહો તો મૈં વો ચીઝ બતાઉં, કિસ્સે ઇંન ચીઝોં પર સબસે ઝિયાદા કુદરત હાસિલ હો જાએ ઔર એ કરમાકર અપની જુમાનકી તરફ ઇંસારા કરમાયા. (એહયા)

હઝરત સુલેમાન (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામુ) સે નકલ કિયા ગયા કે અગર કલામ ચાંદી હે તો સુકૂત સોના હે.

હઝરત લુક્માન હકીમ (અલૈ.) જો અપની હિકમત વ દા'નાઈકી વજહસે દુનિયામેં મશહૂર હૈં, એક હબ્શી ગુલામ, નિહાયત બદ-સૂરત એ, મગર અપની હિકમતોંકી વજહસે મુકતદા-એ-આલમ એ. કિસી ને ઉંસે પૂછા કે તૂ કલાં શખ્સકા ગુલામ નહીં હે ? ઉંહોને કરમાયા, એસક હું, કિર ઉંસને કલા કે તૂ કલાં પહાડકે નીચે બકરિયાં ન ચરાતા યા ? ઉંહોને કરમાયા, સહી હે. કિર ઉંસને કલા કે કિર એ મર્તબા કિસ બાતસે મિલા ? ઉંહોને કરમાયા, (ચાર ચીઝોંસે), ૧. અલ્લાહકા ખીર, ૨. બાતમેં સમ્માઈ, ૩. અમાનતકા પૂરા-પૂરા અદા કરના ઔર ૪. એ-કાપદા બાતસે સુકૂત. ઔર ત્વી મુતઅદિદ રિવાયાતમેં ખુસૂસી આહત કસરતે સુકૂતકી ઝિકર કી ગઈ. (ફુર્દે મન્સુર)

હઝરત બરા (રદી.) કરમાતે હૈં કે એક બદ્દુ નેં આકર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મુજે એસા અમલ બતા દીજિએ જો જમતમેં એ જાનેવાલા હો. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ભૂખેકો ખાના ખિલાઓ, ખાસેકો પાની પીલાઓ, અચ્છી બાતોંકા

લોગોંકો હુકમ કરો ઓર બૂરી બાતોંસે રોકો ઓર યે ન હો સકે તો અપની સુબાનકો ભલી બાતકે અલાવા બોલનેસે રોકે રખો.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે અપની સુબાનકો ખેરકે અલાવાસે મેહફૂઝ રખો કે ઉસકે ઝરિએસે તુમ શીતાન પર ગાલિબ રહોગે. યે ચંદ રિવાયાત મુખતસરન ઝિકર કી હૈ, ઇન્કે અલાવા મહોત સી રિવાયાત ઓર આસાર હૈ, જિનકો ઇમામ ગઝાલી (રહ.)ને ઝિકર કિયા ઓર અલ્લામા ગુનેદી (રહ.) ઓર હાફિઝ ઇરાકી (રહ.) ને ઉનકી તખરીજ કી હે. ઉનસે મા'લૂમ હોતા હે કે સુબાનકા મસૂઅલા અહમ મસૂઅલા હે, જિસ્સે હમ લોગ બિલકુલ ગાફિલ હૈ, જો ચાહા, સુબાનસે કેહ દિયા, હાલાંકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે દો નિગેહબાન હર વક્ત દિન ઓર રાત, દાએ ઓર બાએ મોઠોં પર મૌજૂદ રહેતે હૈ જો હર ભલાઈ ઓર બુરાઈકો લિખતે હૈ. ઇસ સબકે બાદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઓર ઉસકે પાક રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ક્યા-ક્યા એહસાન ઝિકર કિયા જાએ, આદમીસે બે-ઇસ્તિફાતીમે ફૂઝ બાત નિકલ હી જાતી હે. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, કફકારા મજલિસકા યે હે કે ઉઠનેસે કબ્લ તીન મર્તબા યે દુઆ પઠ લે -

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ
وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

સુબ્હાનલ્લાહિ વ બિહમ્દિહી સુબ્હાન કલ્લાહુમ્મ વબિ હમ્દિ ક- અશહદુ અલ્લા ઇલા હ- ઇલ્લા અન્ત અસ્તગ્ફરુક વ અતૂબુ ઇલૈક. (હિસ્ન હસીન)

એક હદીસમેં હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) આખીરમેં ઇન કલમાતકો પઞ્છા કરતે યે. કિસીને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! આપ પેહલે તો ઇન કલમાતકો નહીં પઞ્છતે યે. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે યે કલમાત મજલિસકા કફકારા હે.

એક ઓર હદીસમેં હે, હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ચંદ કલમે એસે હૈ કે જો શખ્સ મજલિસસે ઉઠનેકે વક્ત તીન મર્તબા ઉનકો પઞ્હે તો વો મજલિસકી મુફતમૂકે લિએ કફકારા હોતે હૈ ઓર અગર મજલિસે ખેરમેં પઞ્હે જાએ તો ઇસ મજલિસ (કે ખેર) પર ઉનસે મુહર લગ જાતી હે, જેસાકે ખતકે ખતમ પર મુહર લગાઈ જાતી હે, વો કલમાત યે હૈ -

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ
وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

સુબ્હાન કલ્લાહુમ્મ વ- બિહમ્દિ ક- લા ઇલા હ- ઇલ્લા અન્ત અસ્તગ્ફરુ

ક- વ અતુલ્ય ઇલેક.

(અબૂ દાવિદ)

૮. ચોથા મઝમૂન હદીસે બાલામે સિલા રહમીકે મુતઅલ્લિક હે, ઇસકા મુકસસલ બયાન આઈન્દા ફસલોમે આ રહા હે.

હદીસ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ પર ઔર આબિરતકે લિએ ઝરૂરી હે કે અપને મેહમાનકા ઇફરામ કરે. મેહમાનકા જાયાઝા એક દિન-રાત હે ઔર મેહમાની ત્રીન દિન-રાત ઔર મેહમાનકે લિએ યે જાઈઝ નહીં કે ઇતના તવીલ કિયામ કરે, જિસ્સે મેહમાન મશક્કતમે પડ જાએ. (મિશકાત)

۲۲ عن ابی هريرة عن النبی ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من كان يوم یلقاه وایوم الاخر فیکرم حبیبه جائز یوم وليلة والضيافة ثلاثة ايام فاما من ذلك فهو صدقة ولا یجوز له ان یشوی عند شیء یخرجه من فکرة فی الشکرة

ટાંપણ — ઇસ હદીસ શરીફમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને દો અદબ ઇર્શાદ કરમાએ - એક મેહમાનકે મુતઅલ્લિક, દૂસરા મેહમાનકે મુતઅલ્લિક. મેહમાનકા અદબ યે હે કે અગર વો અલ્લાહ પર ઔર આબિરતકે દિન પર ઇમાન રખતા હે જેસાકે પેહલી હદીસમે ગુઝર ચૂકા હે, તો ઉસકો ચાહિએ કી મેહમાનકા ઇફરામ કરે ઔર મેહમાનકા ઇફરામ યે હે કે કુશાદારુઈ ઔર ખુશ ખુલ્ડીસે પેશ આએ, નરમીસે ગુફતગૂ કરે. (મઝાહિર) એક હદીસમે હે કે સુન્નત યે હે કે આદમી મેહમાનકે સાથ ઘરકે દરવાજે તક મુશાયઅતકે લિએ જાએ. (મિરકાત)

હઝરત ઉકબા (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ મેહમાની ન કરે, ઉસમે કોઈ ખેર નહીં.

હઝરત સમરહ (રદી.) કરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મેહમાનોકી ઝિયાફતકા હુકમ કરમાયા કરતે યે. (મઝમૂઝાવાઈદ)

એક શખ્સને દેખાકે હઝરત અલી (રદી.) ચે રહે હૈં. ઉસને સબબ પૂછા તો આપને કરમાયા કે સાત દિનસે કોઈ મેહમાન નહીં આયા, મુઝે ઇસકા ડર હે કે કહીં હક તઆલા શાનુહુને મેરી અદ્દાનતકા ઇરાદા તો નહીં કર લિયા. (એહયા)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હદીસે બાલામે મેહમાનકે ઇફરામકા હુકમ કરમાનેકે બાદ ઇર્શાદ કરમાયા હે ઇસકા જાયાઝા એક દિન રાત હે. ઇસકી તફસીરમે ઉલમાકે ચંદ કીલ હૈં -

હઝરત ઇમામ માલિક (રદી.) સે યે નકલ કિયા ગયા હે કે ઇસે મુરાદ

ઇંદ્રામ વ એ'જાઝ ઓર ખુસૂસી તોહફે હૈં યા'ની એક દિન-રાત તો ઉસકે એજાઝમેં અચ્છા ખાના તૈયાર કરે ઓર બાકી અધ્યામમેં મા'મૂલી મેહમાની. ઇસકે બાદ ફિર ઉલમાકે ઇસમેં દો કોલ હૈં કે ત્રીન દિનકી મેહમાની, જો હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાક ઇર્શાદમેં વારિફ હુઈ હે, વો ઉસ એક દિનકે બાદ હે યા'ની મેહમાનકા હક ફુલ ચાર દિન હો ગએ યા વો એક દિન ખુસૂસી એ'જાઝકા ભી ઇન દિનમેં દાખિલ હે.

દૂસરા મતલબ યે હે કે જાઈઝેસે મુરાદ નાશતા હે રાસ્તેકા ઓર હાસિલ યે હે કે અગર મેહમાન કિયામ કરે તો ત્રીન દિનકી મેહમાની હે ઓર કિયામ ન કર સકે તો એક દિનકા નાશતા. (ફત્હુલ બારી)

ત્રીસરા મતલબ યે હે કે જાઈઝેસે મુરાદ તો નાશતા હી હે, લેડિન જો મતલબ ઉલમાને લિખ્યા હે કે ત્રીન દિનકી મેહમાની ઓર ચોથે દિન રૂખ્સતકે વક્ત એક દિનકા નાશતા.

ચોથા મતલબ યે હે કે જામ'આસે મુરાદ ગુઝર હે ઓર મતલબ યે હે કે જો શખ્સ મુસ્તકિલ મુલાકાતકે લિએ આએ ઉસકા હક ત્રીન દિન કિયામકા હે ઓર જો રાસ્તેમેં ગુઝરતે હુએ ઠહર જાએ કે અસલ-મક્સૂદ આગે જાના યા, યે જગહ રાસ્તેમેં પડ ગઈ, ઇસ લિએ યહાં ભી કિયામ કર લિયા, તો ઉસકે કિયામકા હક સિર્ફ એક દિન હે. (મુન્ઝરી)

ઓર ઇન સબ અકવાલકા ખુલાસા મુખ્તલિફ હેસિયતસે મેહમાનકે ઇંદ્રામકા એહતિમામ હી હે કે એક દિનકા ઉસકા ખુસૂસી એહતિમામ ખાનેકા કરે ઓર રવાનગીકે વક્ત નાશતેકા ભી, બિલખુસૂસ એસે રાસ્તોમેં જહાં રાસ્તેમેં ખાના ન મિલ સકતા હો.

દૂસરા અદબ હદીસે બાલામેં મેહમાનકે લિએ હે કે કહીં જાકર ઇતના તવીલ કિયામ ન કરે જિસ્સે મેઝબાનકો તંગી ઓર દિક્કત પેશ આએ.

એક ઓર હદીસમેં ઇસ લફઝકી જગહ યે ઇર્શાદ હે કે ઇતના ન ઠેહરે કે મેઝબાનકો ગુનાહગાર બના દે, યા'ની યે કે ઉસકે તવીલ કિયામકી વજહસે મેઝબાન ઉસકી ગીબત કરને લગે યા કોઈ એસી હરકત કરે જિસ્સે મેહમાનકો અઝીયત હો યા મેહમાનકે સાથ કિસી કિસ્મકી બદગુમાની કરને લગે કે યે સબ ઉમૂર મેઝબાનકો ગુનાહગાર બનાને વાલે હૈં. લેડિન યે સબ કુછ ઇસ સૂરતમેં હે કે મેઝબાનકી તરફસે મેહમાનકે કિયામ પર ઇસરાર ઓર તકાઝા ન હો યા ઉસકે અન્દાઝસે ગાલિબ ગુમાન યે હો કે ઝિયાદા કિયામ ઉસપર ગરાં નહીં હે.

એક હદીસમેં હે કે કિસીને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! ક્યા ચીઝ હે જો ઉસકો ગુનાહમેં ડાલે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ઉસકે પાસ ઇતના કિયામ કરે કે મેઝબાનકે પાસ ઉસકે ખિલાનેકો કુછ ન હો.

હાકિજ (રહ.) કેહતે હું કે ઇસમેં હજરત સલમાન (રહી.) કા અપને મેહમાનકે સાથ એક કિસ્સા પેશ આયા, (કત્હ) જિસકે તરફ હાકિજ (રહ.) ને ઇશારા કિયા હે. ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને ઇસકો નકલ કિયા હે.

હજરત અબૂ વાઇલ (રહી.) કેહતે હું કે મેં ઓર મેરા એક સાથી હજરત સલમાન (રહી.) કી જિયારતકે લિએ ગએ. ઉન્હોંને જોકી રોટી ઓર નીમ કોકતા નમક હમારે સામને રખ્યા. મેરા સાથી કેહને લગાકે અગર ઇસકે સાથ સાતર (પોદીનેકી એક કિસ્મ હે) હોતા તો બડા લજજા હોતા. હજરત સલમાન (રહી.) તશરીફ લે ગએ ઓર વુઝૂકા લોટા રેહન રખકર સાતર ખરીદ લાએ. જબ હમ ખા ચૂકે તો મેરે સાથીને કહા -

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ فَرَسْتُكَ فَاَنْتَ تَعْلَمُ

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિલ્લઝી કન્નઅન્ના બિમા ર-ઝ-ક-ન્ના (સબ તા'રીફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે લિએ હે, જિસને હમેં મા હજર પર કનાઅતકી તૌફીક અતા કરમાઈ. હજરત સલમાન (રહી.) ને કરમાયા, અગર તુમહેં મા હજર પર કનાઅત હોતી તો મેરા લોટા ગિરવી ન રખ્યા જાતા. (એહયા)

હાસિલ યે હે કે મેઝબાન પર એસી કરમાઈશ કરના જિસ્સે ઇસકો દિક્કત હો, યે ત્વી 'યહુરુજુહુ' (મેઝબાનકો તંગીમેં ડાલને મેં) દાખિલ હે. દૂસરેકે ધર જાકર ચુનાં-ચુનીં કરના, યે ચાહિએ, વો ચાહિએ, હરગિઝ મુનાસિબ નહીં હે. જો વો હાઝિર કર રહા હે, ઇસકો સબર વ શુકરસે બશાશતકે સાથ ખા લેના ચાહિએ. કરમાઈશ કરના બસા ઓકાત મેઝબાનકી દિક્કત ઓર તંગીકા સબબ હોતા હે, અલબત્તા અગર મેઝબાનકે હાલસે યે અન્દાઝા હો કે વો કરમાઈશસે ખુશ હોતા હે, મસલન કરમાઈશ કરનેવાલા કોઈ મેહબૂબ હો ઓર જિસ્સે કરમાઈશ કી જાએ, વો જાનિસાર હો, તો જો ચાહે કરમાઈશ કરે.

હજરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) બગદાદામેં જાકરાની (રહ.) કે મેહમાન યે ઓર વો હજરત ઇમામ (રહ.) કી ખાતિરમેં રોઝાના અપની બાંદીકો એક પરચા લિખ્યા કરતા થા, જિસમેં ઇસ વક્તકે ખાનેકી તકસીલ હોતી થી. હજરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) ને એક વક્ત બાંદીસે પરચા લેકર દેખા ઓર ઇસમેં અપને કલમસે એક ચીઝકા ઇંજાકા કરમા દિયા. દસ્તરખવાન પર જબ જાકરાનીને વો ચીઝ દેખી તો બાંદી પર એ'તરાઝ કિયાકે મેંને ઇસકે પકાનેકો નહીં લિખ્યા થા. વો પરચા લેકર આકાકે પાસ આઈ ઓર પરચા દિખાકર કહા કે યે ચીઝ હજરત ઇમામ (રહ.) ને ખુદ અપને કલમસે ઇંજાકા કી થી. જાકરાનીને જબ ઇસકો દેખા ઓર હજરત (રહ.) કે કલમસે ઇસમેં ઇંજાકે પર નઝર પડી તો ખુશીસે બાગ-બાગ હો ગયા

ઔર ઇસ ખુશીમેં ઇસ બાંદીકો આઝાદ કર દિયા. (એહવા)

અગર એસા કોઈ મેહમાન હો ઔર એસા મેઝમાન હો તો પકીનન કરમાઈશ ત્વી લુલ્કી ચીઝ હે.

કાઠિયા

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે મુસલમાનકે અલાવા કિસીકે સાથ મુસાહબત ઔર હમ-નશીની ન રખ્ખ ઔર તેરા ખાના ગેર-મુત્તકી ન ખાએ. - તિરમઝી.

કાઠિયા

-- ઇસ હદીસ પાકમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને દો આદાબ ઇર્શાદ કરમાએ -

૧. અવ્વલ યે કે હમશીની ઔર નશિસ્ત વ બખાસ્ત ગેરમુસ્લિમકે સાથ ન રખ. અગર ઇસ્સે કામિલ મુસલમાન મુરાદ હે, તબ તો મતલબ યે હે કે ફાસિક વ ફાજિર લોગોંકે સાથ મુજાલસત ઇંતિયાર ન કર. દૂસરે જુમ્લેમેં ચૂં કે મુત્તકીકા ઝિકર હે, ઇસ્સે ઇસ મફહૂમકી તા'ઈદ હોતી, હે, નીઝ ઇસ્સે ત્વી તા'ઈદ હોતી હે કે એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે ન દાખિલ હોં તેરે ઘરમેં મગર મુત્તકી હોગ. (કંઝ) ઔર અગર ઇસ્સે મુતલકન મુસલમાન મુરાદ હે તો મતલબ યે હે કે કાફિરોંકે સાથ બે-ઝરૂરત મુજાલસત ઇંતિયાર ન કી જાએ ઔર હર સૂરતમેં તંબીહ મક્સૂદ હે અચ્છી સોહબત ઇંતિયાર કરને પર, ઇસ લિએકે આદમી જિસ કિસ્મકે લોગોંમેં કસરતસે નશિસ્ત-બખાસ્ત રખ્યા કરતા હે, ઇસી કિસ્મકે આસાર આદમીમેં પેદા હુઆ કરતે હૈં. ઇસી બિના પર હુઝૂર (સલ્લ.) કા વો ઇર્શાદ હે જો અત્વી ગુઝરા કે તેરે ઘરમેં મુત્તકિયોંકે અલાવા દાખિલ ન હોં યા'ની ઉનસે મેલ-જોલ હોગા તો ઉનકે અસરાત પેદા હોંગે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે સાલેહ હમનશીનકી મિસાલ મુશ્ક બેચનેવાલેકી હે કે અગર ઉસકે પાસ બેઠા જાએ તો વો તુઝે થોડા સા મુશ્કકા હદ્દયા ત્વી દે દેગા, તો તૂ ઇસ્સે ખરીદ ત્વી લેગા. ઔર દોનોં બાતેં ન હોં તો પાસ બેઠનેકી વજહસે મુશ્કકી ખુશ્બૂસે દિમાગ મુઅત્તર રહેગા (ઔર ફરહત પહોંચતી રહેગી.) ઔર બૂરે સાથીકી મિસાલ લોહારકી ભટ્ટીકે પાસ બેઠને વાલેકી હે કે અગર ઉસકી ભટ્ટીસે કોઈ ચિંગારી ઉડકર લગ ગઈ તો કપડે જલા દેગી ઔર ચેત્વી ન હો તો બદબૂ ઔર ધુવાં તો કહીં ગયા નહીં હે. (મિશકાત)

એક ઔર હદીસમેં હે કે આદમી અપને દોસ્તકે મજહબ પર હુઆ કરતા હે, પસ અચ્છી તરહ ગૌર કર લે કે કિસ્સે દોસ્તી કર રહા હે ? (વહી) મતલબ

(૨૩) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تَصَاحِبِ الْإِمِّيَّ مَتَا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيَهُ مِنَ التَّوَدُّعِ وَالْوَدَّاعِ وَاللَّيْثِ وَالْمُشْكِكِ وَبَيْنَهُ فِي خَيْرٍ مِنَ الْإِتِّحَافِ.

યે હે કે પાસ બેઠનેકા ઓર સોહબતકા અસર બે-ઇરાદા રહતા-રહતા આદમીમેં સરાયત કરતા રહેતા હે, યહાં તકે આદમી ઉસકા મજહબ ભી ઈખ્તિયાર કર લિયા કરતા હે, ઈસ લિએ પાસ બેઠનેવાલોંકી દીની હાલતમેં અચ્છી તરહસે ગૌર કર લેના ચાહિએ. બદ - દીનોંકે પાસ કસરતસે બેઠનેસે બદ - દીની આદમીમેં પેદા હુઆ કરતી હે. રોઝમર્યાકા તજુર્બા હે કે શરાબ પીને વાલોંકે, શતરંજ ખેલને વાલોંકે પાસ થોડે દિન કસરતસે ઉઠના-બેઠના હો તો યે મર્ઝ આદમીમેં લગ જાતે હે.

એક ઓર હદીસમેં હે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત અબૂ રિજન (રદી.)સે ફરમાયા કે મેં તુજે એસી ચીઝ ખતાઉ, જિસ્સે ઉસ ચીઝ પર કુદરત હો જાએ જો દારેનકી ખેરકા સબબ હો, અલ્લાહકા ઝિકર કરને વાલોંકી મજલિસ ઈખ્તિયાર કર ઓર જબ તૂ તન્હા હુઆ કરે તો જિસ કદર ભી કર સકે, અલ્લાહકે ઝિકરસે અપની જુબાનકો હરકત દેતા રહા કર ઓર અલ્લાહકે લિએ દોસ્તી ઓર ઉસીકે લિએ દુશ્મની કર. (વહી) યા'ની જિસ્સે દોસ્તી યા દુશ્મની હો વો અલ્લાહ હીકી રિઝાકે વાસ્તે હો, અપને નફસકે વાસ્તે ન હો.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હે કે જિસ શખ્સકી મુસાહબત ઈખ્તિયાર કરે, ઉસમેં પાંચ ચીઝેં હોના ચાહિએ -

૧. અવ્વલ સાહિબે અક્લ હો, ઈસ લિએ કે અક્લ અસલ રાસૂલ માલ હે. બેવકૂફકી મુસાહબતમેં કોઈ ફાયદા નહીં હે. ઉસકા-મઆલે કાર વહશત ઓર કતારહમી હે.

હઝરત સૂફિયાન સૂરી (રહ.) સે તો યે ભી નક્લ કિયા ગયા કે અહમકકી સૂરતકો દેખના ભી ખતા હે.

૨. દૂસરી ચીઝ યે હે કે ઉસકે અખ્લાક અચ્છે હોં કે જબ આદમીકે અખ્લાક ખરાબ હોં, તો વો અક્લ પર બસા ઓકાત ગાલિબ આ જાતે હે. એક આદમી સમજદાર હે, બાતકો ખૂબ સમજાતા હે, લેડિન ગુસ્સા, શહવત, બુખ્લ વગેરહ ઉસકો અક્સર અક્લકા કામ નહીં કરને દેતે.

૩. તીસરી ચીઝ યે હે કે વો ફાસિક ન હો, ઈસ લિએ કે જો શખ્સ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે ન ડરતા હો, ઉસકી દોસ્તીકા કોઈ એ'તબાર નહીં, ન મા'લૂમ કિસ જગહ કિસ મુસીબતમેં ફંસા દે.

૪. ચોથી ચીઝ યે હે કે વો બિદ્અતી ન હો કે ઉસકે તઅલ્લુકાત બિદ્અતકે સાથ મુતઅસ્સિર હો જાનેકા અંદેશા હે ઓર ઉસકે નહુસતકે મુતઅદી હોનેકા ખોઈ હે. બિદ્અતી ઈસકા મુસ્તહિક હે કે ઉસ્સે તઅલ્લુકાત અગર હોં તો મુન્કતા કર લિએ જાએ, ન યે કે તઅલ્લુકાત પેદા કિએ જાએ.

૫. પાંચવી ચીઝ યે હે કે વો દુનિયા કમાને પર હરીસ ન હો કે ઉસકી

સોલબત સમ્મે કાતિલ હે, ઇસલિએ કે તબિઅત તશબ્બુહ ઓર ઈક્તિદા પર મજબૂર હુઆ કરતી હે ઓર મખ્ફી તોર પર દૂસરેકે અસરાત લિયા કરતી હે. (એહયા)

હઝરત ઇમામ બાકર (રહ.) કરમાતે હૈ કે મુજે મેરે વાલિદ હઝરત જૈનુલ આબિદીન (રહ.) ને વસીયત કરમાઈ હે કે પાંચ આદમિયોંકે સાથ ન રેહના, ઉનસે ખાત લી ન કરના, હતાકે રાસ્તે ચલતે હુએ ઉનકે સાથ રાસ્તા લી ન ચલના.

૧. એક ફાસિક શખ્સકે વો તુજે એક લુકમા, બલ્કે એક લુકમેસે કમમ્ લી ફરોખ્ત કર દેગા. મૈને પૂછા કે એક લુકમેસે કમમ્ ફરોખ્ત કરનેકા કયા મતલબ ? કરમાયા કે એક લુકમેકી ઉમ્મીદ પર વો તુજે ફરોખ્ત કર દે ફિર ઉસકો વો લુકમા લી, જિસકી ઉમ્મીદ થી, ન મિલે (મહઝ ઉમ્મીદ પર ફરોખ્ત કર દે.)

૨. બખીલકે પાસ ન જાઈઓ કે વો તુજેસે એસે વક્તમ્ તઅલ્લુક તોડ દેગા, જબ તૂ ઉસકા સખ્ત મુહતાજ હો.

૩. ઝૂંઢેકે પાસ ન જાઈઓ કે વો બાલૂ (ધોખા)કી તરહસે કરીબકો દૂર ઓર દૂરકો કરીબ ઝાહિર કરેગા.

૪. અહમકે પાસસે ન ગુઝરના કે વો તુજે નફા પહોંચાના ચાહેગા ઓર નુકસાન પહોંચા દેગા.

૫. કતા રહમી કરનેવાલેકે પાસસે ન ગુઝરિયો કે મૈને ઉસપર કુરઆન પાકમ્ ત્રીન જગહ લા'નત પાઈ હે. (રોઝ)

અસરાતકા લેના આદમિયોંહીકે સાથ ખાસ નહીં હે, બલ્કે જિસ ચીઝકે સાથ આદમીકા તલબ્બુસ ઝિયાદા હુઆ કરતા હે, ઉસકે અસરાત મખ્ફી તોર પર આદમીકે અન્દર આ જાયા કરતે હૈ.

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે નકલ કિયા ગયા કે બકરીયોંવાલોંમે મસ્કનત હોતી હે ઓર ફખર વ તકબ્બુર ધોડેવાલોંમે હોતા હે, ઇસકી વજહ ઝાહિર હે કે ઇન દોનોં જાનવરોંમે યે સિકાત પાઈ જાતી હૈ. ઉંટ ઓર બેલવાલોંમે શિદ્દત ઓર સખ્તદિલી લી વારિદ હુઈ હે.

મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે ચીત્તેકી ખાલ પર સવારીકી મુમાનઅત આઈ હે. ઉલમાને મિનજુબ્લા દૂસરી વુજૂહકે ઇસકી એક વજહ યે લી કરમાઈ હે કે તાબસાતાકી વજહસે ઉસમે દરિદગીકી ખસ્લત પેદા હોતી હે. (કોઝબ)

૨. દૂસરા અદબ હદીસે બાલામે યે હે કે તેરા ખાના મુત્તકી લોગ હી ખાએ, યે મઝમૂન લી મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે આયા હે.

એક હદીસમે આયા હે કે અપના ખાના મુત્તકી લોગોંકો ખિલાઓ, ઓર અપને એહસાનકા મો'મિનોંકો મુવરિદ બનાઓ. (ઇત્તેહાફ)

ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઇસ્સે મુરાદ દા'વત ખાના હે, હાજતકા ખાના નહીં

હે, ચુનાંચે એક હદીસમાં હે કે અપને ખાનેસે ઉસ શખ્સકી ઝિયાદત કરો, જિસ્સે અલ્લાહકી વજહસે મુહબ્બત હો. (વહી) દહા-એ-હાજત કે ખાનેમ્ હક તઆલા શાનુહૂને કેદિયોંકે ખિલાનેકી ભી મદ્દ કરમાઈ હે ઓર કેદી ઉસ ઝમાનેકે કાફિર થે, (મઝહિર) જેસાકે આપાતકે સિલ્સિલેમ્ નં. ૩૪ પર થે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હે ઓર અહાદીસકે સિલ્સિલેમ્ નં. ૧૦ પર ગુઝર ચુકા હે કે એક ફાહિશા ઓરતકી મહઝ ઇસી વજહસે મઝ્હેરત હુઈ કે ઉસને એક ખાસે ફુતેકો પાની પિલાયા થા. ઓર ભી મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમ્ મુખ્તલીફ મઝાબીનસે ઇસકી તા'ઈદ હોતી હે.

હુજૂર (સલ્લ.) ને તો કાયદા ઓર ઝાબ્તા કરમા દિયાકે હર જાનદારમ્ અજર હે, ઇસમ્ મુતકી, ગેર-મુતકી, મુસ્લિમ-કાફિર, આદમી-હેવાન, સબ હી દાખિલ હૈ, લિહાઝા એહતેયાજ ઓર ઝરૂરતકે ખાનેમ્ થે ચીઝેં નહીં દેખી જાતી, વહાં તો એહતિયાજકી શિદ્દત ઓર કિલ્લત દેખી જાતી હે, જિતની ઝિયાદા એહતેયાજ હો, ઉતના હી ઝિયાદા સવાબ હોગા.

થે ખાના દા'વત ઓર તઅલ્લુકાતકા હે, ઇસમ્ ભી અગર કોઈ દીની મસ્લહત હો, ખેરકી નીખ્ત હો, તો જિસ દરજેકી વો ખેર ઓર મસ્લહત હોગી, ઇસી દરજેકા અજર હોગા, અલ-બત્તા અગર કોઈ દીની મસ્લહત ન હો તો ફિર ખાનેવાલા જિતના ઝિયાદા મુતકી હોગા, ઉતના હી ઝિયાદા અજરકા સબબ હોગા.

સાહિબે મઝાહિર ઓર ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્મા હે કે મુતકીયોંકો ખિલાના તા'અત ઓર નેકિયોં પર ઇઆનત હે ઓર ફાસિકોંકો ખિલાના ફિસ્ક વ હુજૂર પર ઇઆનત હે ઓર ઝાહિર ચીઝ હે કે મુતકી ઓર નેક આદમીમ્ જિતની ઝિયાદા તા'ક્ત ઓર ફૂવ્ત આએગી, ઇબાદતમ્ ઝિયાદા મસરૂફ હોગા ઓર ફાસિક ફાજિરમ્ અચ્છે ખાનોંસે જિતની ઝિયાદા ફૂવ્ત હોગી, લહવ વ લઈબ, ફિસ્ક વ હુજૂરમ્ બબ્હેગા, જિસ્સે ઉસકી ઇઆનત હુઈ.

એક બુઝુર્ગ અંપને ખાનેકો ફુકરા-એ-સૂફિયા હીકો ખિલાતે થે. કિસીને અર્ઝ કિયા કે અગર આપ આમ ફુકરાકો ભી ખિલાએ, તો બેહતર હો. ઉન્હોંને કરમાયા કે ઇન લોગોંકી સારી તવજ્જોહ અલ્લાહ તઆલાકી તરફ હે, જબ ઉન્હોંકો ફાકા હોતા હે તો ઇસ્સે તવજ્જોહમ્ ઇન્તિશાર હોતા હે. મેં એક શખ્સકી તવજ્જોહકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ તક લગાએ રખ્યું, થે ઇસ્સે બેહતર હે કે એસે હઝાર આદમિયોંકી ઇઆનત કરૂં, જિનકી સારી તવજ્જોહ દુનિયાકી તરફ હે. હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) ને જબ થે બાત સુની, તો બહોત પસન્દ કરમાયા. (એહયા, ઇતેહાફ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રદી.) સે એક દરઝીને દર્યાફત કિયા કે મેં ઝાલિમ બાદશાહોંકે કપડે સીતા હું, કયા આપકા ખ્યાલ હે કે મેં ભી ઝાલિમોંકી ઇઆનત કર રહા હું ? ઉન્હોંને ઇર્શાદ કરમાયા, નહીં, તૂ ઇઆનત કરનેવાલોંમે

નહીં હે, તુ તો ખુદ જાલિમ હે જાલિમકી ઇઆનત કરનેવાલે વો લોગ હૈ જો તેરે હાથ સુઈ-ખાગા કરોખત કરે. (એહયા)

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇશાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ કરીમ પર એહસાન કરતા હે, ઉસકો ગુલામ બના લેતા હે ઓર જો જાદીલ (લઈમ) શખ્સ પર એહસાન કરતા હે, ઉસકી દુશ્મની અપની તરફ ખીંચતા હે. (કંઝ)

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇશાદ વારિદ હુઆ હે કે અપના ખાના મુત્તકી લોગોંકો ખિલાઓ ઓર અપના એહસાન મો'મિનીન પર કરો. (મિશકાત) ઓર ઇસમેં અલાવા બાલાઈ મસાલેહકે મુત્તકી ઓર મો'મિનીનકા ઇજાઝ વ ઇકરામ ભી હે ઓર યે ખુદ મુસ્તકીલ તૌર પર મંદૂબ ઓર મા'મૂર બિહી હે. ઇસી વજહસે ઉલમાને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાક ઇશાદકી, જિસમેં આપને ફાસિકોંકી દા'વત કુબૂલ કરનેસે મના કરમાયા હે, (વહી) મિન જુમ્લા દૂસરી વજૂહકે એક વજહ યે ભી લિખ્યા હે કે ફાસિકકી દા'વત કુબૂલ કરનેમેં ઉસકા એ'જાઝ વ ઇકરામ હે.

હઝરત અબૂ

હુરૈરહ (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સવાલ ક્રિયા કે સબસે અફઝલ સદકા કયા હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇશાદ કરમાયા કે નાદારકી ઇન્તિહાઈ કોશિશ, ઓર ઇન્તિહા ઉસ્સે કરો, જિસકી પરવરિશ તુમ્હારે ઝિમ્મે હે. (અબુ દાઉદ-મિશકાત)

ફાયદા

-- યા'ની જો શખ્સ ખુદ જરૂરતમંદ હો, ફકીર હો, નાદાર હો, વો અપની કોશિશસે અપનેકો મશક્કતમેં ડાલ કર જો સદકા કરે, વો અફઝલ હે. હઝરત બિશર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે ત્રીન અમલ બહોત સખ્ત હૈ, યા'ની ઉનમેં હિમ્મતકા કામ હે.

૧. એક તંગદસ્તીકી હાલતમેં સખાવત,

૨. દૂસરે તન્હાઈમેં તકવા ઓર અલ્લાહકા ખોફ,

૩. ત્રીસરે એસે શખ્સકે સામને હક બાતકા કેહના, જિસ્સે ખોફ હો યા ઉમ્મીદ હો. (ઇતેહાફ) યા'ની ઉસ્સે અગરાઝ વાબિસ્તા હૈ ઓર યે અંદેશા હે કે વો હક બાત કેહનેસે મેરી અગરાઝ પૂરી ન કરેગા યા કિસી કિસ્મકી મજરૂરત પહોંચાએગા. હક તઆલા શાનુહુકે પાક કલામમેં ભી ઇસકી તરફ ઇશારા ગુઝર ચુકા હે, જેસાકે આયાતકે સિલસિલેમેં નં. ૨૮ પર ગુઝરા કે વો હઝરાત બાવજૂદ

④ عن أبي هريرة قال قال رسول

الله إني الصدقة أفضل قال محمد

المقل وأبداً بمن تقول-

(إطاعة الأوامر وغيره ومشاهدة)

અપની હાજત ઓર ફકરકે દૂસરોંકો તર્જીહ દેતે હૈં ઓર ઉસકે જેલમેં ઇસકી કુછ તફસીલ ભી ગુજર ચુકી હે.

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ) ઇર્શાદ કરમાતે હૈં, તીન શખ્સ હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ. ઉનમેંસે એકને અર્જ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! મેરે પાસ સૌ દીનાર (અશરફિયાં) થે. મૈને ઉનમેંસે દસ દીનાર અલ્લાહ વાસ્તે સદકા કર દિએ. દૂસરે સાહબને અર્જ કિયા કે મેરે પાસ દસ દીનાર થે, મૈને એક દીનાર સદકા કર દિયા. તીસરે સાહબને અર્જ કિયા કે મેરે પાસ એક હી દીનાર થા. મૈને ઉસકા દસવાં હિસ્સા સદકા કિયા હે. હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે તુમ તીનોંકા સવાબ બરાબર હે, ઇસલિએ કે હર શખ્સને અપને માલકા દસવાં હિસ્સા સદકા કિયા હે.

એક ઓર હદીસમેં ઇસી કિસ્મકા એક ઓર કિસ્સા વારિદ હુઆ હે. ઉસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા યેહી ઇર્શાદ જવાબમેં હે કે તુમ સબ સવાબમેં બરાબર હો કે હર શખ્સને અપને માલકા દસવાં હિસ્સા સદકા કર દિયા.

ઉસ હદીસમેં યે ભી વારિદ હે કે ઉસકે બાદ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા પબ્લી.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰتُوْا زَكٰتَکُمْ مِّنْ حٰثِرَتِکُمْ

લિ યુન્ફિક્ જૂં સ-અ-તિમિન્ સ-અ-તિહી. (કંઝ)

યે આયતે શરીફા સૂરએ તલાકકે પેહલે રૂકૂઅકે ખત્મ પર હે. પૂરી આયતે શરીફાકા તર્જુમા યે હે કે વુસઅત વાલેકો અપને વુસઅતકે મુવાફિક ખર્ચ કરના ચાહિએ ઓર જિસકી આમદની કમ હો, ઉસકો ચાહિએ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને જિતના ઉસકો દિયા હે, ઉસમેંસે ખર્ચ કરે (યા'ની અમીર આદમી અપની હેસિયતકે મુવાફિક ખર્ચ કરે ઓર ગરીબ આદમી અપની હેસિયતકે મુવાફિક, ક્યોંકે) ખુદાએ તઆલા કિસી શખ્સકો ઉસે ઝિયાદા તકલીફ નહીં દેતા, જિતના ઉસકો દિયા હે (ઓર ગરીબ આદમી ખર્ચ કરતા હુઆ ઇસે ન ડરે કે ફિર બિલ્કુલ હી નહીં રહેગા) ખુદાએ તઆલા તંગીકે બાદ જલ્દી હી ફરાગત ભી દે દેગા.

અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને દુર્ મંસૂરમેં ઇસ આયતે શરીફાકે જેલમેં હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ) કી રિવાયતકે હમમાની દૂસરે બા'જ સહાબા (રદી.) સે ભી રિવાયાત નકલ કી હૈં ઓર ઉનસે બળ્હકર એક સહી હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે એક આદમીકે પાસ દો હી દિરહમ ફકત હૈં, ઉસને ઉનમેંસે એક સદકા કર દિયા. દૂસરા શખ્સ

એસા હે કે ઉસકે પાસ બહોત બડી મિકદારમેં માલ હે, ઉસને અપને કસીર માલમેંસે એક લાખ દિરહમ સદકા કિએ તો યે એક દિરહમ સવાબમેં બખ્ષ જાએગા.

અલ્લામા સુમૂતી (રહ.) ને જામિઉસ્સગીરમેં હજરત અબૂઝર (રહી.) ઓર હજરત અબુહુરૈરહકી રિવાયાતસે ઇસકો નકલ કિયા હે ઓર સહીકી અલામત લિખી, યેહી નાદારકી કોશિશ હે કે એક શખ્સકે પાસ સિર્ફ દો દિરહમ હૈં યા'ની સાત આનેકે એક દિરમ તકરીબન સાઠે તીન આનેકા હોતા હે, ઉનમેંસે એક સદકા કર દે. ઇસ્સે ભી બખ્ષકર યે હે, જિસકો ઇમામ બુખારી (રહ.) ને રિવાયત કિયા.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રહી.) ઇર્શાદ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલ્હુ અલયહિ વસલ્લમ) જબ હમ લોગોંકો સદકેકા હુકમ ફરમાયા કરતે થે તો હમમેંસે બા'જ આદમી બાઝાર જાતે ઓર અપને ઉપર બોઝ લાદકર મઝદૂરીમેં એક મુદ્દ (જો હનફીયાકે નઝદીક એક સેર વજન હે ઓર દૂસરે હજરાતકે નઝદીક તીન પાવસે ભી કુછ કમ હે) કમાતે ઓર ઉસકો સદકા કર દેતે. (ફતહ)

બા'જ રિવાયાતમેં હે કે હમમેંસે બા'જ આદમી જિનકે પાસ એક દિરમ ભી ન હોતા થા, બાઝાર જાતે ઓર લોગોંસે ઇસકી ખ્વાહિશ કરતે કે કોઈ મઝદૂરી પર કામ કરા લે ઓર અપની કમર પર બોઝ લાદકર એક મુદ્દ મઝદૂરી હાસિલ કરતે.

રાવી યે કેહતે હૈં કે હમેં જહાં તક ખ્યાલ હે, મુદ્દ હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રહી.)ને યે અપના હી હાલ બતાયા હે.

હજરત ઇમામ બુખારી (રહ.) ને ઇસપર યે બાબ ઝિકર કિયા હે, બયાન ઉસ શખ્સકા જો ઇસલિએ મઝદૂરી કરેકે અપની કમર પર બોઝ લાદે ઓર ફિર ઉસ મઝદૂરીકો સદકા કર દે. (ફતહ)

આજ હમમેંસે ભી કોઈ ઇંસ ઉમંગકા આદમી હે કે સ્ટેશન પર જાકર સિર્ફ ઇસલિએ બોઝ ઉઠાએ કે દો ચાર આને જો મિલ જાએંગે, વો ઉનકો સદકા કર દેગા?

ઇન હજરાતકો આખિરતકે ખાનેકા હર વક્ત ઉતના હી ફિકર રેહતા થા, જિતના હમેં દુનિયામેં ખાનેકા. હમ ઇસલિએ મઝદૂરી કર સકતે હૈં કે આજ ખાનેકો કુછ નહીં, લેડિન યે ઇસલિએ મઝદૂરી કરતે થે કે આજ આખિરતમેં જમા કરનેકો કુછ નહીં હે.

ઇબ્તિદાએ ઇસ્લામમેં બા'જ મુનાફિક એસે લોગોં પર તા'ના કરને થે, જો મશક્કત ઉઠા કર થોડા થોડા સદકા કરતે થે. હક તઆલા શાનુહુને ઉન પર ઇતાબ ફરમાયા. યુનાંચે ઇર્શાદ હે.

لَا يَزِيدُ مِنَ الطَّعْنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْعَدُوِّ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ
إِلَّا جَهَنَّمَ يَكْسِبُونَ مِنَ اللَّهِ مَهْلُكًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (نور ૨૫)

પ્રશ્ન - (યે મુનાફિક) એસે લોગ હું કે નકલ સદકા કરનેવાલે મુસલમાનો પર સદકાતકે બારેમે તા'ન કરતે હું ઔર (બિલ ખુસૂસ) ઉન લોગો પર (ઔર ભી જિયાદા) તા'ન કરતે હું જિનકો બજુઝ મેહનત ઔર મજદૂરીકે કુછ મયસસર નહીં હોતા. યે (મુનાફિક) ઉનકા મઝાક ઉડાતે હું. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ ઉનકી મઝાક ઉડાનેકા બદલા (ઇસી નીઅસે) દેગા કે આમેરતમે ઇન અહમકોંકા ભી અવ્વલ મઝાક ઉડાયા જાએગા) ઔર દુખ દેનેવાલા અઝાબ તો ઉનકે લિએ હે હી, (વો તો ટલતા નહીં.)

મુહસ્સિરીનને ઇન આયતે શરીફકે ઝેલમે બહોત-સી રિવાયાત ઇસ કિસ્મકી ઝિકર કી હું કે યે હજરાત રાત ભર હમ્માલી કરકે મજદૂરી કમાતે ઔર સદકા કરતે ઔર જો કુછ થોડા બહોત ધરમે હોતા, વો તો ઉનકી નિગાહમે સદકેહીકે વાસ્તે હોતા થા, મજબૂરીકે દરજેમે કુછ ખુદ ભી ઇસ્તેમાલ કર લિયા.

(સૂરએ તૌબા રૂકૂઅ-૧૦)

એક મર્તબા હજરત અલી (રદી.)કી ખિદમતમે એક સાઈલ હાજિર હુઆ. આપને અપને સાહબઝાદે હજરત હસન યા હજરત હુસૈન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમા) સે ફરમાયા કે અપની વાલિદા (હજરત ફાતિમા રદી.) સે કહો કે મેને જો છ: દિરહમ તુમ્હારે પાસ રખ્ખે હું, ઉનમેંસે એક દે દો. સાહબઝાદે ગએ ઔર યે જવાબ લાએ કે વો આપને આટેકે વાસ્તે રખવાએ યે હજરત અલી (રદી.) ને ફરમાયા કે આદમી અપને ઇમાનમેં ઉસ વક્ત તક સચ્ચા નહીં હોતા, જબ તક અપને પાસકી મૌજુદ થીઝસે ઉસ થીઝ પર જિયાદા એ'તેમાદ ન હો જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે પાસ હે. અપની વાલિદાસે કહો કે વો છ: દિરહમ સબકે સબ દે દો. હજરત ફાતિમા (રદી.) ને તો યાદદેહાની કે તોર પર ફરમાયા થા, ઉન્કો ઇસમેં ક્યા તા'મ્મુલ હો સકતા થા, ઇસલિએ હજરત ફાતિમા (રદી.) ને દે દિએ. હજરત અલી (રદી.) ને વો સબ સાઈલકો દે દિએ. હજરત અલી (રદી.) અપની ઉસ જગહસે ઉડે ભી નહીં યે કે એક શખ્સ ઉંટ ફરોખ્ત કરતા હુઆ આયા. આપને ઉસકી કિમત પૂછી. ઉસને એક સૌ ચાલીસ દિરમ બતાએ. આપને વો કર્જ ખરીદ લિયા ઔર કિમતકી અદાએગીકા બાદકા વાઅદા કર લિયા. થોડી દેર બાદ એક ઔર શખ્સ આયા ઔર ઉંટકો દેખકર પૂછને લગા કે યે કિસકા હે ? હજરત અલી (રદી.) ને ફરમાયા કે મેરા હે. ઉસને દર્યાફત કિયા કે ફરોખ્ત કરતે હો ? હજરત અલી (રદી.) ને ફરમાયા, હાં. ઉસને કિમત દર્યાફત કી. હજરત અલી (રદી.)ને દો સૌ દિરમ બતાએ, વો ખરીદકર લે ગયા. હજરત અલી (રદી.) ને એક સૌ ચાલીસ દિરમ અપને કર્જખવાહ યા'ની પેહલે માલિકકો દેકર સાક દિરમ હજરત ફાતિમા (રદી.)કો લાકર દે દિએ. હજરત ફાતિમા (રદી.) ને પૂછા કે યે કહાંસે આએ ? હજરત અલી (રદી.) ને

કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે અપને નબી (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કે વાસ્તેસે વાઅદા કરમાયા હે કે જો શપ્સ નેકી કરતા હે, ઉસકો દસ ગુના બદલા મિલતા હે. (કંજુલ ઉમ્માલ) થેલી જુહદવાલેકી મશકકત થી કે કલ સિર્ફ છઃ દિરમ તકરીબન એક રૂપયા પાંચ આને કુલ મૌજૂદ હે, જો આટેકે લિએ રખે હુએ થે. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે પર કામિલ એ'તમાદ કરતે હુએ ઉનકો ખર્ચ કરમા દિયા ઔર વો દર દુનિયાકા બદલા વસૂલ કર લિયા ઔર ત્વી બહોતસે વાકેઆત ઈન હઝરાતકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે પર એ'તમાદે કામિલ કરકે સબ કુછ ખર્ચ કર ક્લબેકે વારિદ હુએ હૈ.

હઝરત અબૂબકર સિદ્દિક (રદી.) કા કિસ્સા ગઝવાએ તબૂકકા મશહૂર મા'રૂફ હે કે જબ હુઝૂર (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) ને સદકેકા હુકમ કરમાયા તો જો કુછ ધરમે થા, સબ કુછ લાકર પેશ કર દિયા ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) કે દર્યાફત કરમાને પર કે ધરમે કયા છોડા, અર્જ કિયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો મા'ની ઉનકી રિઝાકો. હાલાંકે લિખ્ના હે કે જબ હઝરત અબૂબકર (રદી.) ઇમાન લાએ, તો ઉનકે પાસ ચાલીસ હઝાર અશરદિયાં થી. (તારીખુલ ખુલ્કા)

મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહ મુહલબી (રહ.) કેહતે હૈ કે મેરે વાલિદ મા'મૂન રશીદ બાદશાહકે પાસ ગએ. બાદશાહને એક લાખ દિરમ હદયા દિયા. વાલિદ સાહબ, જબ વહાંસે ઉઠકર આએ તો સબકે સબ સદકા કર દિએ. મા'મૂનકો ઇસકી ઇતિલા હો ગઈ. જબ દુબારા વાલિદ સાહબકી મુલાકાત હુઈ તો મા'મૂનને નારાઝીકા ઇજહાર કિયા. વાલિદ સાહબને કહ્યા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૌજૂદકા રોકના મા'બૂદકે સાથ બદ-ગુમાની હે. (એહયા) યા'ની જો ચીઝ મૌજૂદ હે, ઉસકો ખર્ચ ન કરના ઇસી ખીફસે તો હોતા હે કે યે ન રહેગી તો કહાંસે આએગી તો ગોયા કે જિસ માલિકને ઇસ વકત દિયા હે, ઉસકો દોબારા દેના મુશ્કિલ પડ જાએગા.

બહોતસે વાકેઆત અસલાફ વ અકાબિરકે એસે ગુઝરે હૈ કે નાદારીકી હાલતમે ત્વી જો કુછ થા, સબ દે દિયા, હેકિન ઈન સબ રિવાયાત ઔર વાકેઆતકે ખિલાફ અહાદીસમે એક મઝમૂન ઔર ત્વી આયા હે ઔર વો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઔર મશહૂર ઈર્શાદ - ખેરૂ સ દ કતિહાકા ન અન જલ્લિ ગિના (બેહતરીન સદકા વોહી હે જો ગિનાસે હે) યે મઝમૂન ત્વી મુતઅદિદ રિવાયાતસે વારિદ હુઆ હે.

અબૂ દાઉદ શરીફમે એક કિસ્સા વારિદ હુઆ હે. હઝરત જાબિર (રદી.) કરમાતે હૈ કે હમ લોગ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાઝિર થે. એક શપ્સ હાઝિર હુએ ઔર એક બેઝેકે બકદ્ર સોના પેશ કરકે અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે મુઝે એક માદનસે મિલ ગયા હે. ઇસકે અલાવા મેરે પાસ કુછ નહીં હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસ જાનિબસે એ'રાઝ કરમા લિયા. વો સાહબ

દૂસરી જાનિબસે હાજિર હુએ ઓર એહી દર્ખાસ્ત મુકરર પેશ કી. હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉસ તરફસે ભી મુંહ ફેર લિયા. ઇસી તરહ મુતઅદિદ મર્તબા હુઆ. હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉસ ડલીકો લેકર એસે ઝોરસે ફેંકા કે અગર વો ઉનકે લગ જાતી તો જખ્ખી કર દેતી. ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્લ.)ને ફરમાયા, બા'જ લોગ અપના સારા માલ સદકેમેં પેશ કર દેતે હૈ, ફિર વો લોગોંકે સામને સવાલકા હાથ ફેલાતે હૈ. બેહતરીન સદકા વો હે જો ગિનાસે હો.

હજરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક શખ્સ મસ્જિદમાં હાજિર હુએ. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને (ઉનકી બદહાલી દેખકર) લોગોંસે કપડા સદકા કરનેકી તર્ગીબ દી. લોગોંને કુછ કપડે પેશ કિએ, જિનમેંસે દો કપડે હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉનકો ભી મરહમત ફરમાએ, જો ઉસ વકત મસ્જિદમાં દાખિલ હુએ થે. ઇસકે બાદ દૂસરે મોકે પર હુજૂર (સલ્લ.) ને ફિર લોગોંકો સદકેકી તર્ગીબ દી, તો ઉન્હોંને ભી અપને દો કપડોંમેંસે એક કપડા સદકા કર દિયા. હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉનકો તંબીહ ફરમાઈ ઓર ઉનકા કપડા વાપસ ફરમા દિયા. (અબૂ દાઉદ)

એક ઓર હદીસમેં ઉસ કિસ્સેમેં હુજૂર (સલ્લ.) કા યે ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે યે સાહબ નિહાયત બુરી હિયાતસે મસ્જિદમાં આએ થે. મુજે યે ઉમ્મીદ થી કે તુમ ઉનકી હાલત દેખકર ખુદ હી ખ્યાલ કરોગે, મગર તુમને ખ્યાલ ન કિયા તો મુજે કેહના પડા કે સદકા લાઓ, તુમ સદકા લાએ ઓર ઉનકો દો કપડે દે દિએ. ફિર મેંને દૂસરી મર્તબા જબ સદકેકી તર્ગીબ દી તો યે ભી અપને દો કપડોંમેંસે એક સદકા કરને લગે તો અપના કપડા વાપસ લો. (કન્ઝુલ ઉમ્માલ)

એક ઓર હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે બા'જ આદમી અપના સારા માલ સદકા કર દેતે હૈ, ફિર બેઠકર લોગોંકે હાથોંકો દેખતે હૈ. બેહતરીન સદકા વો હે જો ગિનાસે હો.

એક ઓર હદીસમેં ઇર્શાદ હે કે બંઝેર ગિનાકે સદકા હે હી નહીં. (વહી)

યે રિવાયાત મઝહિર પેહલી રિવાયાતકે ખિલાફ હૈ, ગો હકીકતમેં કુછ ખિલાફ નહીં હે, ઇસલિએ કે ઈન રિવાયાતમેં મુમાનઅતકી વજહકી તરફ હુજૂર (સલ્લ.)ને ખુદ હી ઇર્શાદ ફરમા દિયા કે સારા માલ સદકા કરકે ફિર લોગોંકે હાથોંકો તક્તે હૈ, એસે આદમિયોંકે સિએ મકીનન તમામ માલ સદકા કરના મુનાસિબ નહીં, બલકે નિહાયત બેજા હે. લેકિન જો હજરત એસે હૈ કે ઉનકો અપને પાસ જો માલ ખીજૂદ હો ઉસે ઝિયાદા એંતમાદ ઉસ માલ પર હો, જો અલ્લાહકે કબ્જેમેં હે, જેસા કે હજરત અલી (રદી.) કે કિસ્સેમેં અભી ગુઝરા ઓર હજરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) કે એહવાલ તો ઉસે ભી બાલાતર હે, એસે હજરતકો સારા માલ સદકા કર દેનેમેં મુઝબેહ નહીં, અલબત્તા ઇસકી કોશિશ ઝરૂર કરતે રેહના ચાહિએ કે અપના હાલભી

ઇન હજારત જૈસા બન જાએ ઓર દુનિયાસે એસી હી બે-રખતી ઓર હક તઆલા થાનુહ પર એસા હી એતમાદ પેદા હો જાએ જૈસા ઇન હજારતકો થા ઓર જબ આદમી કિસી કામકી કોશિશ કરતા હે, તો હક તઆલા થાનુહ વો ચીઝ અતા કરમાતે હી હૈ. 'મન જદ દ વ જ દ' ઝર્બુલ મસલ હે કે જો કોશિશ કરતા હે, વો પા લેતા હે.

એક બુતુર્ગસે કિસીને દર્વાફત કિયા કે કિતને માલમેં કિતની ઝકાત વાજિબ હોતી હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે અવામકે લિએ દો સૌ દિરમમેં પાંચ દિરમ પા'ની ચાલીસવાં હિસ્સા શરીઅતકા હુકમ હે, લેકિન હમ લોગોં પર સારા માલ સદકા કર દેના વાજિબ હે. (એહયા અવ્વલ)

ઇસી જેલમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કે વો ઇર્શાદાત હૈ જો અહાદીસકે સિલસિલેમેં નં. ૧ પર ગુઝરે કે અગર ઉહદકા પહાઝ સારેકા સારા સોના બન જાએ તો મુઝે યે ગવારા નહીં કે ઉસમેં એક દિરમ ભી બાકી રખ્ખું, બજુઝ ઉસકે જો કર્ઝકી અદાએગીકે લિએ હો. ઇસી બિના પર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અસરકી નમાઝકે બાદ નિહાયત ઉજલતસે મકાન તશરીફ લે ગએ ઓર સોનેકા ટુકડા જો ધરમેં ઇતિફાકસે રેહ ગયા થા, ઉસકો સદકેકા હુકમ કરમા કર વાપસ તશરીફ લાએ ઓર ચંદ દામોંકી મૌજૂદગીકી વજહસે અપની અલાલતમેં બેચૈન હો ગએ, જૈસાકે સિલસિલા-એ-અહાદીસમેં નં. ૪ પર ગુઝરા.

હજારત ઇમામ બુખારી (રહ.) ને અપની સહીહ બુખારી શરીફમેં કરમાયાકે સદકા બગેર ગિનાકે નહીં હે ઓર જો શખ્સ એસી હાલતમેં સદકા કરે, કે વો ખુદ મોહતાજ હો યા ઉસકે અહલ વ અયાલ મુહતાજ હો, યા ઉસપર કર્ઝ હો તો કર્ઝકા અદા કરના મુકદ્દમ હે. એસે શખ્સકા સદકા ઉસપર લોટા દિયા જાએગા. અલબત્તા અગર કોઈ શખ્સ સબર કરનેમેં મા'રૂફ હો ઓર અપને નફસ પર બાવજૂદ અપની એહતિયાજકે તર્જીહ દે જૈસાકે હજારત સિદ્દીકે અકબર (રદી.) કા ફેલ થા યા અન્સારને મુહાઝિરીનકો અપને ઉપર તર્જીહ દી (તો ઇસમેં મુઝાએકા નહીં.)

અલ્લામા તબરી (રહ.) કેહતે હૈ, જમહૂર ઉલમાકા મઝહબ યે હે કે જો શખ્સ અપના સારા માલ સદકા કર દે, બશર્તકે ઉસપર કર્ઝ ન હો, ઓર તંગીકી ઉસમેં બરદાશ્ત હો ઓર ઉસકે અયાલ ન હો યા અગર હો તો વો ભી ઉસકી તરહસે સાબિર હો તો સારા માલ સદકા કરનેમેં કોઈ મુઝાએકા નહીં ઓર ઇનમેંસે કોઈ થર્ત ન પાઈ જાએ તો સારા માલ સદકા કરના મકરૂહ હે. (ફતહ)

હમારે હજારત હકીમુલ ઉમ્મત શાહ વલીઉલ્લાહ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્ફદહુ ઇર્શાદ કરમાતે હૈ કે (હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાક ઇર્શાદ) બેહતરીન સદકા વો હે જો ગિનાસે હો. ગિનાસે મુરાદ દિલ્લકા ગિના હે. (હુજુતુલ્લાહ) ઉસ સૂરતમેં યે અહાદીસ

પેલલી અહાદીસકે ખિલાફ ભી નહીં હે. ખુદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ ભી અહાદીસમેં આયા હે કે ગિના માલકી કસરતસે નહીં હોતા, બલ્કે અસલ ગિના દિલકા ગિના હોતા હે. (મિશકાત)

ઉપર જો હિસ્સા સોનેકી ડલીકા ગુઝરા, ઉસમેં ભી ઇશારતન યે મઝમૂન મિલતા હે કે ઇન સાહબકા બાર બાર યે અર્ઝ કરનાકે યે સારા સદકા હે. ઓર મેરે પાસ ઇસકે સિવા કુછ નહીં હે, ઇસ તરફ ઇશારા કર રહા હે કે દિલકો ઉસે વાબસ્તગી હે.

સાહિબે મઝહિર કરમાતે હું કે યે ઝરૂરી હે સદકા ગિનાસે દિયા જાએ, ચાહે ગિના નફસ હો યા'ની અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ પર એ'તમાદે કામિલ હો, જેસાકે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રહી.) ને જબ તમામ માલ અલ્લાહકે લિએ દે દિયા ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદ પર કે અપને અયાલકે લિએ કયા છોડા ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહ તઆલા ઓર ઉસકા રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ! તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉનકી તા'રીફ કરમાઈ ઓર યે દરજા હાસિલ ન હો તો ફિર માલકા ગિના બાકી રહે. હાસિલ યે હે કે તવક્કુલ કામિલ હો તો જો ચાહે ખર્ચ કર દે ઓર યે કામિલ ન હો તો અહલ વ અયાલકી રિયાયતકો મુકદ્દમ કરે. (મઝહિર) મગર અપને દિલકો અપની ઇસ કોતાહી પર તંબીહ કરતા રહે ઓર ગેરત દિલાતા રહે કે તુજે ઇસ નાપાક દુનિયા પર જિતના એ'તમાદ હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ પર ઉસકા આપા-તિહાઈ ભી નહીં હે. ઇન્શા અલ્લાહ ઇસકે બાર બાર તંબીહસે ઝરૂર અસર હોગા. કાશ ! હક તઆલા શાનુલ્લુ ઇન અકાબિરકે તવક્કુલ ઓર એ'તમાદકા કુછ હિસ્સા ઇસ કમીનેકો ભી અતા કરમા દેતા.

હદીસ - ૨૫ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે જબ ઓરત અપને ઘરકે ખાનેમેંસે એસી તરફ સદકા કરે કે (ઇસરાફ વગેરહસે) ઉસકો ખરાબ ન કરે તો ઉસકો ખર્ચ કરનેકા સવાબ હે ઓર ખાવિદકો ઇસલિએ સવાબ હે કે ઉસને કમાયા યા ઓર ખાનેકા ઇન્તિઝામ કરનેવાલેકો (મરદ હો યા ઓરત) એસાહી સવાબ હે ઓર ઇન તીનોમેંસે એક કે સવાબકી વજહસે દૂસરેકે સવાબમેં કમી ન હોગી. - મિશકાત

સાધના - ઇસ હદીસ શરીફમેં દો મઝમૂન વારિદ હુએ હું.

رواه عن عائشة رضى الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو أنما انفقت المرأة من طعام بيتها غير مفسدة كان لها أجرها بما انفقت ولزوجها أجره بما كسب وللخزانة مثل ذلك وينقص بعضهم أجر بعض شيئا متفق عليه كذا في المشكاة

એક બીવીકે ખર્ચ કરનેકે મુતઅલિલક હે, દૂસરા સામાનકે મુહાફિજ ખજાનચી ઓર મુન્તાજિમકે મુતઅલિલક હે ઓર દોનોં મજામીનમેં રિવાયાત બ કસરત વારિદ હુઈ હે.

શેખેનકી એક ઓર રિવાયતમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે જબ ઓરત ખાવિંદકી કમાઈમેંસે ઉસકે બગેર હુકમકે ખર્ચ કરે તો ઉસ ઓરતકો આપા સવાબ હે. (મિસ્કાત)

હઝરત સંઆદ (રદી.) કરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઓરતોંકી જમાઅતકો બેઅત ક્રિયા, તો એક ઓરત ખડી હુઈ, જો બડે કદકી થી, એસા મા'લૂમ હોતા થા જેસાકે કબીલા મુઝરકી હોં ઉનકે કદ લાએ હોતે હોંગે. ઓર અર્જ ક્રિયા કે યા રસૂલલ્લાહ ! હમ ઓરતે અપને વાલિદોં પર ભી બોઝ હૈં, અપની ઓલાદ પર ભી ઓર અપને ખાવિન્દોં પર ભી બોઝ હૈં. હમેં ઉનકે માલમેંસે કયા ચીઝ લેનેકા હક હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા તર વ તાઝા ચીઝોં (જિનકે રોકનેમેં ખરાબ હોનેકા અન્દેશા હો) ખા ભી સકતી હો ઓર દૂસરોંકો દે ભી સકતી હો. (મિસ્કાત)

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ રોટીકે એક લુકમે ઓર ખજૂરોંકી એક મુઠીકી વજહસે ત્રીન આદમિયોંકો જમતમેં દાખિલ કરમાતે હૈં.

૧. એક પરકે માલિકકો યા'ની ખાવિંદકો,

૨. દૂસરે બીવીકો, જિસને યે ખાના પકાયા,

૩. ત્રીસરે ઉસ ખાદિમકો જો દરવાઝે તક મિસ્કીનકો દેકર આપા. (કંઝ)

હઝરત આઈશા (રદી.) કી હમશીરા હઝરત અસ્મા (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે પાસ કોઈ ચીઝ નહીં હે, બજુઝ ઉસકે જો (મેરે ખાવિંદ) હઝરત ઝુબેર (રદી.) મુઝે દે દે, કયા મેં ઉસમેંસે ખર્ચ કર લિયા કહું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ખૂબ ખર્ચ ક્રિયા કરો, બાંધકર ન રખો કે તુમપર ભી બન્દિશ કર દી જાએગી. (વહી)

યે રિવાયત ઓર ઉસકે હમમાની કઈ રિવાયતેં અભી ગુઝરી હૈં.

એક ઓર રિવાયતમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે જબ ઓરત ખાવિંદકી કમાઈમેંસે ઉસકે બગેર હુકમકે ખર્ચ કરે તો ખાવિંદકો આપા સવાબ હે.

(એની (મુસ્લિમ)

અભી એક રિવાયતમેં ઉસકા અકસ ગુઝર ચુકા હે એસી સૂરતમેં ઓરતકે લિએ આપા સવાબ હે, લેકિન ગૌરસે મા'લૂમ હોતા હે કે ખાવિંદકી કમાઈમેંસે ખર્ચ કરનેકી હો સૂરતેં હોતી હૈં.

૧. એક સૂરત યે હે કે ખાવિંદને કમાકર માલકા કુછ હિસ્સા ઓરતકો બિદુલ દે દિયા, ઉસકો માલિક બના દિયા, એસે માલમેંસે અગર ઓરત ખર્ચ કરે, તો ઉસકો પૂરા સવાબ ઓર ખાવિંદકો નિસ્ક સવાબ બજાહિર હે કે ખાવિંદ તો બહરમાલ ઓરતકો દે મુકા હે. અબ અગર વો ખર્ચ કરતી હે તો હકીકતમેં ખાવિંદકે માલમેંસે ખર્ચ નહીં કરતી, બલ્કે અપને માલમેંસે ખર્ચ કરતી હે, હેકિન કમાઈ થાંકે ખાવિંદકી હે, ઇંસબિએ ઉસકો ભી અલ્લાહકે લુત્ક વ કરમસે ઉસકી કમાઈકી વજહસે ઉસકે સદકા કરનેકા આપા સવાબ હે ઓર ભીવીકો દે દેનેકા મુસ્તકિલ સવાબ પેહલે અલાહિદા હો મુકા હે.

૨. દુસરી સૂરત યે હે કે ખાવિંદને કમાનેકે બાદ ઓરતકો માલિક નહીં બન્યા, બલ્કે ઘરકે ઇંજાઝતકે સિએ ઉસકો દિયા હે, ઉસ માલમેંસે સદકા કરનેકા ખાવિંદકો પૂરા સવાબ હુવા કે વો અસલ માલિક હે ઓર ઓરતકો આપાકે ઇંજાઝતમેં તંગી તો ઉસકો ભી પેસ આએગી.

ઉંકે અલાવા ઓર ભી મુતઅદિદ રિવાયાતમેં મુખ્તલિફ ઉન્વાનાતસે ઓરતોકો તર્ગીબ દી ગઈ કે વો ખાનેકી ચીઝોમેંસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કિયા કરે, ઝરા ઝરા સી ચીઝોમેં યે બહાના ન તલાશ કિયા કરે કે ખાવિંદકી ઇંજાઝત તો નહીં લી હેકિન ઇંન સબ રિવાયાતકે ખિલાફ બા'ઝ રિવાયાતમેં ઉસકી મુમાનઅત ભી વારિદ હુઈ હે.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)મેં હજજતુલ વિદાઅકે ખુતબેમેં મિન્જુમ્બા ઓર ઇર્શાદાતકે યે ભી ફરમાયા કે કોઈ ઓરત ખાવિંદકે ઘરસે (યા'ની ઉસકે માલમેંસે) બગેર ઉસકી ઇંજાઝતકે ખર્ચ ન કરે. કિસીને ક્યાંકત કિયા, હુઝૂર ! ખાના ભી બગેર ઇંજાઝત ખર્ચ ન કરે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા ખાના તો બેહતરીન માલ હે. (તર્ગીબ, તિરમિઝી) યા'ની ઉસકો ભી બગેર ઇંજાઝત ખર્ચ ન કરે.

ઇંસ રિવાયતકો પેહલી રિવાયતસે કોઈ હકીકતમેં મુખાલેકત નહીં હે - પેહલી સબ રિવાયાત આમ હાલાત ઓર મા'રુફ આદાતકી બિના પર હૈ. ધરોંકા આમ ઉર્ફ સબ જગહ યેહી હે ઓર યેહી હોતા હે કે જો ચીઝો, સામાન યા રૂપયા, પેસા ઘરમેં ઇંજાઝતકે વાસ્તે દે દિયા જાતા હે, ઉસમેં ખાવિંદોકો ઇંસે ખિલાફ નહીં હોતા કે ઓરતેં ઉસમેંસે કુછ સદકા કરે યા ગુરમાકો કુછ ખાનેકો દે દે, બલ્કે ખાવિંદોકા એસી ચીઝોમેં કંઝ કાવ ઓર પૂછના, તહકીક કરના, કંજૂસી ઓર છિછોરાપન શુમાર હોતા હે. હેકિન ઇંસ ઉર્ફ આમકે બાવજૂદ અગર કોઈ બખીલ ઇંસકી ઇંજાઝત ન હે કે ઉસમેંસે કિસીકો દિયા જાએ, તો ફિર ઓરતકો જાઈઝ નહીં કે ઉસકે માલમેંસે કુછ સદકા કરે યા હદયા દે દે,

અલબત્ત અપને માલમેંસે જો ચાહે ખર્ચ કરે.

એક શખ્સને હુજૂર (સલ્લ.) સે અર્જ કિયા યા રસૂલસ્લાહ ! મેરી બીવી મેરે માલમેંસે મેરી બગેર ઇજાજત ખર્ચ કરતી હે. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુમ દોનોંકો ઇસકા સવાબ હોગા. ઉન્હોંને અર્જ કિયા, મેં ઉસકો મના કર દેતા હું. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુજે તેરે મુખ્લકા મદલા મિલેગા, ઉસકો ઉસકે એહસાનકા અજર હોગા. (કંઝ) મા'લૂમ હુઆ ખાવિદોંકા એસી મા'મૂલી ચીજસે રોકના મુખ્લ હે ઓર ઉસકે રોકનેકે બાદ ઉસકે માલમેંસે ઓરતકો ખર્ચ કરના જાઇઝ નહીં, અલબત્ત ઓરતકા અજર દિલ ખર્ચ કરનેકો માહતતા હે ઓર ખાવિદકી મજબૂરીસે રૂકી હુઇ હે, તો ઉસકે ઉસકી નીયમતકી વજહસે સદકેંકા સવાબ મિલતા હી રહેગા.

અલ્લામા એની (રહ.) ફરમાતે હૈં, હકીકતમેં ઇન ચીજોંમેં હર સહેરકા ઉર્ફ ઓર આદત મુખ્તલિફ હોતી હે ઓર ખાવિદોંકે એહવાલ બી મુખ્તલિફ હોતે હૈં, બા'જ પસન્દ કરતે હૈં, બા'જ પસન્દ નહીં કરતે. ઇસી તરહ જો ચીજ ખર્ચ કી જાએ, ઉસકે એ'તબારસે બી મુખ્તલિફ એહવાલ હોતે હૈં, એક તો મા'મૂલી ચીજ કાબિલે તસામુહ હોતી હે ઓર કોઇ એસી ચીજ હોતી હે, જિસકી ખાવિદકો એહમિયત હો. ઇસી તરહસે કોઇ તો એસી ચીજ હોતી હે, જિસકે રખનેમેં, ઉસકે ખરાબ હો જાનેકા અંદેશા હો ઓર કોઇ એસી ચીજ હોતી હે, જિસકે રોકનેમેં કોઇ નુકસાન નહીં હોતા.

હાકિઝ ઇબ્ને હજર (રહ.) ને નક્લ કિયા હે કે યે શર્ત તો મુતલક આલિયહ હે કે વો ઓરત ખર્ચ કરનેમેં ફસાદ કરનેવાલી ન હો.

બા'જ ઉલમાને કહા હે કે ખર્ચ કરનેકી તર્ગીબિ હિજાઝકે ઉર્ફકે મુવાફિક વારિદ હુઇ હૈં કે વહાં બીવીયોંકો ઇસ કિસ્મકે તસરૂફાતકી આમ ઇજાજત હોતી થી કે વો મસાકીનકો, મેહમાનોંકો, પડોસકી ઓરતોંકો, સવાલ કરનેવાલોંકો, ખાને વગેરહકી ચીજોં દે.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) અલયહિ વસલ્લમ) કા મક્સદ ઇન રિવાયાતસે અપની ઉમ્માતકો તર્ગીબ દેના હે કે અરબકી યે નેક ખસલત ઇખ્તિયાર કરે (મઝહિર) ચુનાંચે હમારે દયારમેં બી બહોતક્ષે ધરોંમે યે ઉર્ફ હે કે અગર સાઇલકો યા કિસી અઝીઝ યા ઝરૂરતમંદકો, ભૂખેકો ખાંને-પીનેકી ચીજોં દે દી જાઓ, તો ખાવિદોંકે નઝદીક યે ચીજ ન ઉનસે કાબિલે ઇજાજત હે, ન યે ઉનકે લિએ મૂજિબે તકદુર હોતા હે.

દૂસરા મઝમૂન હદીસે મોંશીમેં મુહાકિઝ ઓર ખજાંચીકે મુતઅલિફ વારિદ હુઆ હે. અકસર એસા હોતા હે કે અસલ માલિક કિસી શખ્સકો હકયા દેનેકી, સદકા કરનેકી ખ્વાહિશ રખતા હે, મગર યે ખજાંચી ઓર મુહાકિઝ કારકુન ઉસમેં રખના પેદા કિયા કરતે હૈં, બિલખુસૂસ ઉમરા ઓર સલાતીનકે યહાં અકસર એસા હોતા હે કે માલિકકી તરહસે સદકાતકે પરવાને જારી હો જાતે હૈં ઓર યે બીર

મુંશી હંમેશા અદમે ગુંજાઈશકા ઉજર ખડા કરતે હૈ. ઈસલિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે ઈસકી તર્ગીબ દી હે કે કારકુન હઝરાત અગર નિહાયત તીબે ખાતિર ઔર ખન્દા પેશાનીસે માલિકકે હુકમકી તા'મીલ કરે તો ઉનકો મહઝ ઝરિયા ઔર વાસ્તા હોનેકી વજહસે અલ્લાહકે ફઝલ વ ઇનામસે મુસ્તકિલ સવાબ મિલે જેસાકે ઉપરકે મઝમૂનમે મુતઅદ્દિદ રિવાયાત ઈસકી ગુઝર ચુકી હૈ.

એક હદીસમે હે કે અગર મુસલમાન ખજાનચી અમાનતદાર માલિકકે હુકમકી તા'મીલ પૂરી-પૂરી ખંદાપેશાની ઔર ખુશદિલીકે સાથ કરે ઔર જિતના દેનેકા ઉસકો હુકમ હે, ઉતના હી દે દે, તો વો ભી સદકા કરને વાલોમે હે. (મિશકાત)

એક હદીસમે હે કે અગર સદકા (બિલ્લુ ફર્જ) સાત કરોડ આદમિયોંકે હાથ મેંસે નિકલકર આવે તો આખિર વાલેકો ભી એસા હી સવાબ હોગા જેસાકે અવ્વલ વાલે કો. (કંઝ) યા'ની મસલૂન કિસી બાદશાહને સદકેકા હુકમ દે દિયા ઔર ઉસકે અમલેકે ઇતને આદમિયોંકો ઉસમેં વાસ્તા બનના પડા તો સબકો સવાબ હોગા યા'ની અજર વ સવાબકે એ'તબારસે વો ભી સબ એસે હી હૈ જેસાકે સદકા કરને વાલા સવાબકા મુસ્તહિક હે, ગો દોનોંકે સવાબમે ફર્કે મરાતિબ હો. ઔર ફર્કે મરાતિબકે લિએ યે ઝરૂરી નહીં કે માલિક હીકા સવાબ જિયાદા હો. કહીં માલિકકા સવાબ જિયાદા હોગા, મસલન સૌ રૂપએ મુલાજિમકો દિએ યા ખજાનચીકો હુકમ કરેકે ફલાં શાખ્સકો જો દરવાઝે યા અપને પાસ મૌજૂદ હે દે દે, ઈસ સૂરતમેં યકીનન માલિકકો સવાબ જિયાદા હોગા ઔર એક અનાર કિસીકો દે કે ફલાં મુહલ્લેમેં જો બીમાર હે, ઉસકો દે આઓ કે ઇતની દૂર જાના અનારકી કિમતસે ભી મશક્કતકે એ'તબારસે બબ્હ જાએ તો ઉસ સૂરતમેં ઉસ વાસ્તેકા સવાબ અસલ માલિકસે ભી બબ્હ જાએગા. (એની) ઇસી તરહ ઉસ ખાજિનકો માલકી તહસીલમેં મશક્કત જિયાદા ઉઠાની પડતી હો ઔર માલિકકો બે-મેહનત મુક્તમેં મિલ જાએ તો એસે માલકે સદકા કરનેમેં યકીનન ખાજિનકા સવાબ જિયાદા હો જાએગા. 'અલ-અજૂર અલા કદિમસિલિ' (સવાબ મશક્કતકે બકદ્ર હુઆ કરતા હે). યે શરીઅતે મુતહહરાકા મુસ્તકિલ ઝાબ્તા હે, લેકિન જેસાકે બીવીકે લિએ બગેર ઇજને ખાવિંદકે તસરૂફ કરનેકા ફિલજૂબ્લા હક હે. ખાજિનકે લિએ યે જાઈઝ નહીં કે બગેર ઇજને માલિકકે કોઈ તસરૂફ ઉસકે માલમેં કરે, અલ-ખત્તા અગર માલિકકી તરફસે તસરૂફકી ઇજાઝા હો તો મુઝાઈકા નહીં.

હુઝૂરે

અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઉશાદ હે કે હર ભલાઈ સદકા હે ઔર કિસી કારે ખેર પર દૂસરેકો તર્ગીબ દેનેકા

عن ابن عباس مرفوعاً عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: كل معروف صدقة وإنه على غير كفايته والله يحب إفلاته وإنه على كفايته للقاصد الحسنة وبطني تخريج وطريقه

સવાબ એસા હે જેસાકે ખુદ કરનેકા
સવાબ હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ
મુસીબતઝદા લોગોંકી મદદકો મેહબૂબ
રખતા હે. - સયુતી

سَيِّدِي فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ حَدِيثَ الدَّالِ
عَلَى الْخَيْرِ كَمَا عَلَّمَ مِنْ رِوَايَةِ ابْنِ مَسْرُودٍ
إِلَى مَسْرُودٍ كُلِّ بْنِ مَسْرُودٍ وَنَوَاسِي

કોટક — ઈસ હદીસે પાકમેં તીન મઝમૂન હૈ -

અબ્બલ યે કે હર ભલાઈ સદકા હે યા'ની સદકેકે લિએ માલ હી દેના
ઝરૂરી નહીં હે ઓર સદકા ઈસીમેં મુનહસર નહીં બલે જો ભલાઈ કિસીકે સાથ
કી જાએ, વો સવાબકે એ'તબારસે સદકા હે.

એક રિવાયતમેં હે કે આદમીકે અન્દર તીન સૌ સાઠ જોડ હૈ. ઉસકે લિએ
ઝરૂરી હે કે હર જોડકી તરફસે રોજાના એક સદકા કિયા કરે. સહાબા (રદી.) ને
અર્જા કિયા કે યા રસુલલ્લાહ ! ઈસકી તાકત કિસકો હે ? (કે તીન સૌ સાઠ સદકા
રોજાના કિયા કરે ?) હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, મસ્જિદમેં થૂક પડા હો, ઉસકો
હટા દો, યે ભી સદકા હે. રાસ્તેમેં કોઈ તક્લીફ દેને વાલી ચીઝ પડી હો, ઉસકો
હટા દો, યે ભી સદકા હે ઓર કુછ ન મિલે તો ચાશતકી દો રક્ઝત નફલ સબકે
કાયમ મકામ હો જાતી હે. (મિશકાત) ઈસ લિએકે નમાઝમેં હર જોડકો અલ્લાહકી
ઈબાદતમેં હરકત કરના પડતી હે. એક હદીસમેં હે રોજાના જબ આફતાબ તુલૂ હોતા
હે આદમી પર હર જોડકે બદલેમેં એક સદકા હે, દો આદમિયોંકે દરમિયાન ઈન્સાફ
કર દો, યે ભી સદકા હે, કિસી શખ્સકી સવારી પર સવાર હોનેમેં મદદ કર દો,
યે ભી સદકા હે, ઉસકા સામાન ઉઠાકર દે દો યે ભી સદકા હે, કલમા તથ્થબા
(યા'ની લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ પબ્હના ભી સદકા હે, હર વો કદમ જો નમાઝકે
લિએ ચલે, સદકા હે, કિસીકો રાસ્તા બતા દો, યે ભી સદકા હે. રાસ્તેસે તક્લીફ
દેને વાલી ચીઝ હટા દો, યે ભી સદકા હે. (જામીઉસ્સગીર)

એક હદીસમેં હે કે રોજાના આદમીકે હર જોડકે બદલેમેં ઉસપર સદકા
ઝરૂરી હે, હર નમાઝ સદકા હે, રોજા સદકા હે, હજ સદકા હે, સુબ્હાનલ્લાહ કેહના
સદકા હે, અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ કેહના સદકા હે, અલ્લાહુ અકબર કેહના સદકા હે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે જો કોઈ રાસ્તેમેં મિલ જાએ, ઉસકો સલામ કરના
ભી સદકા હે, નેકીકા હુકમ કરના સદકા હે, બુરાઈસે મના કરના સદકા હે.

(અબૂ દાઉદ)

ઓર ભી ઈસ કિસ્મકી મુતઅદ્દિદ રિવાયાત વારિદ હુઈ હૈ, જિનસે મા'લૂમ
હોતા હે કે હર ભલાઈ, હર નેકી, હર એહસાન સદકા હે, બશર્ત કે અલ્લાહકે વાસ્તે
હો.

દૂસરી ચીઝ હદીસે બાલામેં યે ઝિકર કી ગઈ કે જો શખ્સ કિસી કારે ખેર

પર કિસીકો તર્ગીબ હે, ઉસકો એસા હી સવાબ હે, જેસા કરને વાલે કો.

યે હદીસ મશહૂર હે; બહોતસે સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) સે હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે ભલાઈકા રાસ્તા બતાને વાલા એસા હી હે જેસાકે ઉસકો કરનેવાલા હો. હક તઆલા શાનુહૂ વ અમ્મ નવાલુહૂકી અત્તા બખ્શીસ ઔર એહસાન, ઈન્આમકા ક્યા ઠિકાન્ના હે ? ઉસકી અત્તાએ, ઉસકે અલ્તાફ બે-એહનત મિલતે હૈ. મગર હમ લેના હી ન ચાહૈ, તો ઈસકા ક્યા ઈલાજ હે ? એક શખ્સ ખુદ નહૈ કસરતસે નહીં પબ્લ સકતા, વો દૂસરોંકો તર્ગીબ દેકર નહૈં પબ્લવાએ ઉસકો ભી ઈનકા સવાબ હો, ખુદ નાદાર હોનેકી વજાહસે યા કિસી ઔર વજાહસે માલ કસરતસે ખર્ચ નહીં કર સકતા, દૂસરોંકો તર્ગીબ દેકર ખર્ચ કરાએ ઔર ખર્ચ કરને વાલોંકે સાથ ખુદ ભી સવાબકા શરીક બને, એક શખ્સ ખુદ રોજે નહીં રખ સકતા, હજ નહીં કર સકતા, જિહાદ નહીં કર સકતા ઔર કોઈ ઈબાદત નહીં કર સકતા, લેકિન ઈન ચીઝોંકી દૂસરોંકો તર્ગીબ દેતા હે ઔર ખુદ ઈન સબકા શરીક બનતા હે.

બહોત ગીરસે સોચને ઔર સમજનેકી બાત હે કે અગર આદમી અપને આપ હી ઈન સબ ઈબાદતોંકો કરનેવાલા હો તો એક હી કે કરનેકા સવાબ તો મિલેગા, લેકિન ઈન ચીઝોં પર સો આદમિયોંકો તર્ગીબ દેકર ખડા કર દે તો સૌકા સવાબ મિલેગા ઔર હઝાર-દો હઝારકો ઔર ઉનસે ઝિયાદકો લગા દે તો જિતને લોગોંકો આમાદા કર દેગા, સબકા સવાબ મિલતા રહેગા ઔર લુલ્ક યે હે કે ખુદ અગર મર ભી જાએગા તો ઈન આ'માલકે કરનેવાલોંકે આ'માલકા સવાબ બાદમૈ ભી પહોંચતા રહેગા, ક્યા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે એહસાનાતકી કોઈ હદ હે ઔર કિસ કદર ખુશનસીબ હે વો જો લાખોંકો અપની જિન્દગીમૈં દીની કામ પર લગા ગએ ઔર અબ મરનેકે બાદ વો ઈન આ'માલકે કરને વાલોંકે સવાબમૈં શરીક હૈ. મેરે ચચા જાન મોલાના મોલવી મુહમ્મદ ઈલ્હયાસ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહૂ કરમાયા કરતે થે ઔર મસર્રતસે કરમાયા કરતે થે કે લોગ અપને બાદ આદમિયોંકો છોડ કર જાતે હૈ, મૈં મુલકો છોડકર જા રહા હું. મતલબ યે થા કે મેવાતકા ખિતા જહાં લાખોં આદમી ઉનકી કોશિશસે નમાઝી બને, હઝારોં તહજજુદ ગુઝાર બને, હઝારોં હાકિજે કુરઆન, ઈન સબકા સવાબ ઈન્શા અલ્લાહ ઉનકો મિલતા રહેગા ઔર અબ યે ખુશ કિસ્મત જમાઅત અરબ ઔર અજમમૈં તબ્લીગ કર રહી હે, ઉનકી કોશિશસે જિતને આદમી કિસી દીની કામમૈં લગ જાએંગે, નમાઝ વ કુરઆન પબ્લને લગેંગે, ઉસ સબકા સવાબ ઈન કોશિશ કરને વાલોંકો ભી હોગા ઔર ઉનકો ભી હોગા, જિનકો યે મસર્રત થી કે મૈં મુલકો છોડકર જા રહા હું. જિન્દગી બહરહાલ ખત્મ હોને વાલી ચીઝ હે ઔર મરનેકે બાદ વોહી કામ આતા હે જો અપની જિન્દગીમૈં

આદમી કર લે, જિન્દગીકે ઉન લખ્તાતકો બહોત બનીમત સમજના ચાહિએ ઓર જો ચીજ ઝખીરા બનાઈ જા સકતી હો, ઉસમેં કસર ન છોડની ચાહિએ ઓર બેહતરીન ચીજોં વો હે જિનકા સવાબ મરનેકે બાદ ભી મિલતા રહે.

મેરે બુઝુર્ગોં ઓર દોસ્તો ! વક્તકો બહોત બનીમત સમજો ઓર જો સાચ લે-જાના હે, લે જાઓ. બાદમેં ન કોઈ બાપ પૂછતા હે ન બેટા, સબ ચંદ રોજ રોકર ચૂપ હો જાએંએ ઓર બેહતરીન ચીજ સદકા જાદિયા હે.

તીસરી ચીજ હદીસે બાલામેં યે ઝિકર કરમાઈ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ મુસીબતઝાહ લોગોંકી ફરિયાદરસીકો પસન્દ કરતે હે.

એક હદીસમેં હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ઉસપર રહમ નહીં કરમાતે જો આદમિયોં પર રહમ નહીં કરતા.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ મુસીબતઝાહ ઓરતોંકી મદદ કરતા હે યા ગરીબકી મદદ કરતા હે, વો એસા હે જેસાકે જિહાદમેં કોશિશ કરનેવાલા હો ઓર ગાલિબન યેભી કરમાયા કે ઓર વો એસા હે જેસાકે તમામ રાત નફલેં પઢુનેવાલા હો કે જરા ભી મુસ્તી નહીં કરતા ઓર વો એસા હે જેસાકે હમેશા રોઝા રખતા હો, કભી ઈફતાર ન કરતા હો. (મિશકાત)

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ કિસી મો'મિનસે દુનિયાકી કિસી મુસીબતકો ઝાઈલ કરતા હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ઉસે કિયામતકે દિનકી મુસીબતકો ઝાઈલ કરતા હે ઓર જો શખ્સ કિસી મુશ્કિલમેં ફંસે હુએકો સહુલત પહોંચાતા હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ઉસકો દુનિયા ઓર આખિરતકી સહુલત અતા કરમાતા હે, જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકી દુનિયામેં પરદાપોશી કરતા હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ દુનિયા ઓર આખિરતમેં ઉસકી પરદાપોશી કરતા હે. (વહી)

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને કિસી મુસલમાન ભાઈકી હાજત પૂરી કરે, ઉસકો એસા સવાબ હે જેસાકે હક તઆલા શાનુલ્લુકી તમામ ઉમ્ર ખિદમત (ઈબાદત) કી હો.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને કિસી મુસલમાન ભાઈકી હાજતકો હાકિમ તક પહોંચાએ, તો ઉસકી પુલ સિરાત પર ચલનેમેં મદદ કી જાએગી, જિસ દિનકે ઉસપર પાંચ ફિસલ રહે હોંગે.

એક હદીસમેં હે કે અલ્લાહ તઆલાકે કુછ બન્દે એસે હે, જિનકો-હક તઆલા શાનુલ્લુને ઈસી લિએ પેદા કિયા હે કે વો લોગોંકી હાજતેં પૂરી કિયા કરે, ઉનકે કામોંમેં મદદ દિયા કરે. યે લોગ કિયામતકે સોંત દિનમેં બે-ફિકર હોંગે, ઉનકો કોઈ ખોશ ન હોગા.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને મુઝતર ભાઈકી મદદ કરે, હક તઆલા

શાનુકુ ઉસકો ઉસ દિન સાબિત કદમ રખ્યો, જિસ દિન પહાડ ભી અપની જગહ ન હર સર્કો. (યા'ની કિયામતકે દિન).

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકી કિસી કલમેસે ઇઆનત કરે યા ઉસકી મદદમેં કદમ ચલાયે, હક તઆલા શાનુકુ ઉસપર ૭૩ રહમતે નાઝિલ કરમાતે હૈ, જિનમેંસે એકમેં ઉસકી દુનિયા ઓર આખિરતકી દુરસ્તગી હે ઓર બહતર આખિરતમેં રકા-એ-દરજાતકે લિએ ઝખીરા હૈ, ઉનકે અલાવા ઓર ભી બહોત-સી અહાદીસ ઇસ કિસ્મકે મજામીનકી સાહિબે કુંબુલ ઉમ્માલને નકલ કી હૈ.

એક હદીસમેં હે કે મુસલમાન આપસમેં એક દૂસરે પર રહમ કરનેમેં એક દૂસરેકે સાથ તઅલ્યુકમેં, એકકી દૂસરે પર મેરહબાની કરનેમેં એક કિસ્મકી તરહ હૈ કે જબ બદનકા કોઈ ઉઝવ માઝિક હો જાતા હે, તો સારે આ'ગા જાગને મેં, બુખાર મેં, ઉસકા સાથ દેતે હૈ. (મિશકાત) યા'ની જૈસાકે એક ઉઝવકી તકલીફસે સારે આ'ગા બે-ચૈન હો જાતે હૈ, મસલન હાથમેં ઝખ્મ હો જાતા હે તો ફિર કિસી ઉઝવકો ભી નીંદ નહીં આતી, સબકો જાગના પડતા હે, ઇસ્સે બળહકર યે કે ઉસકે અકડાટસે સારે બદનકો બુખાર હો જાતા હે. ઇસી તરહ એક મુસલમાનકી તકલીફસે સબકો બેચૈની હો જાની ચાહિએ.

એક ઓર હદીસમેં હે કે રહમ કરને વાલે આદમિયો પર રહમાન ભી રહમ કરમાતા હે, તુમ 'ઇન લોગોં પર રહમ કરો, જો દુનિયામેં હૈ, તુમ પર વો રહમ કર્યો જો આસમાનમેં હૈ. ઇસ્સે હક તઆલા શાનુકુ ભી મુરાદ હો સકતે હૈ ઓર ફરિસ્તે ભી.

એક હદીસમેં હે કે મુસલમાનોંકા બેહતરીન ધર વો હે જિસમેં કોઈ યતીમ હો ઓર ઉસકે સાથ અઝા બરતાવ કિયા જાતા હો ઓર બદતરીન ધર વો હે જિસમેં કોઈ યતીમ હો ઓર ઉસકે સાથ બુરા બરતાવ કિયા જાતા હો. (વહી)

એક હદીસમેં હે જો શખ્સ મેરી ઉમ્મતમેંસે કિસી શખ્સકી હાજત પૂરી કરે તા'કે ઉસકી ખુશી હો, ઉસને મુજકો ખુશ કિયા ઓર જિસને મુજે ખુશ કિયા, ઉસને અલ્લાહ જલ્લ શાનુકુકો ખુશ કિયા ઓર જો શખ્સ હક તઆલા શાનુકુકો ખુશ કરતા હે, વો ઉસકો જમતમેં દાખિલ કરમા દેતા હે.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ કિસી મુસીબત ઝઠા આદમીકી મદદ કરતા હે, ઉસકે લિયે તિહતર દરજે મઝિરતકે લિખ્મે જાતે હૈ, જિન મેંસે એક દરજેસે તો ઉસકી દુરસ્તગી હોતી હે (યા'ની લઝિમશોંકા બદલા હો જાતા હે) બાકી બહતર દરજે રકા-એ-દરજાતકા સબબ હોતે હૈ.

એક ઓર હદીસમેં હે કે મખ્યુક સારીકે સારી અલ્લાહ તઆલાકી અયાલ હે. આદમિયોમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુકુકે નઝદીક વો હે જો

ઉસકી અયાલકે સાથ અચ્છા બરતાવ કરે. (મિશકાત) મખ્લૂક સારીકી સારી અલ્લાહકી અયાલ હે, મશહૂર હદીસ હે કે મુતઅદિદ સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજ્જમઇન) સે નકલકી ગઈ.

ઉલેમાને લિખ્યા હે કે જેસા આદમી અપને અયાલકી રોઝીકા એહતિમામ કરનેવાલા હોતા હે. ઉસી તરહ હક તઆલા શાનુહૂ ભી અપની સારી મખ્લૂકકે રોઝીરસાં હે. ઇસી લિહાઝસે ઉનકો અલ્લાહકી અયાલ બતાયા ગયા. (મકાસિદે હસ્ના) ઓર ઇસ સિફતમેં મુસલમાનોંકી ભી ખુસૂસિયત નહીં હે, મુસલમાન, કાફિર સબ હી શરીક હૈ, બહે સારે હેવાનાત ઇસમેં દાખિલ હૈ કે સબકે સબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી મખ્લૂક ઓર ઉસકી અયાલ હૈ. જો શખ્સ સબકે સાથ હુસ્ને સુલૂક ઓર અચ્છા બરતાવ કરનેવાલા હોગા, વો હક તઆલા શાનુહૂકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોગા.

હુઝૂરે અફ્દસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જિસને રિયાકી નીયતસે નમાઝ પઢી, ઉસને શિર્ક ક્રિયા, જિસને રિયાકે ઇરાદેસે રોઝા રખ્યા, ઉસને શિર્ક ક્રિયા, જિસને રિયાકી નીયતસે સદકા દિયા, ઉસને શિર્ક ક્રિયા. (મિશકાત-અહેમદ)

۱۲۷۰ هـ عن شداد بن ابراهيم قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من صلى لي رائى فقد أشرك ومن صام لي رائى فقد أشرك ومن تصدق لي رائى فقد أشرك والله اعلم بكنز الشكر

કાચદા. -- યા'ની જિસને અપની ઇન ઇબાદતોંમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથ દૂસરોંકો શરીક બના લિયા ઓર વો લોગ હૈ, જિનકો દિખાના મક્સૂદ હે, ઉસને અપની ઇબાદતકો ખાલિસ હક તઆલા શાનુહૂકે લિએ નહીં રખ્યા, બહે ઉસકી ઇબાદત સાજેકી ઇબાદત બન ગઈ ઓર ઇબાદતકી ગરઝમેં ઉનકા હિસ્સા ભી હો ગયા, જિનકો દિખાના મક્સૂદ હે, યે બહોત હી અહમ ચીઝ હે. ઇસપર ફરલકો ખત્મ કરતા હું.

મક્સૂદ યે હે કે જો ઇબાદત ભી હો ખાલિસ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી રિઝાકે વાસ્તે હો, ઉસમેં કોઈ કાસિદ ગરઝ - રિયા, શોહરત, વજાહત વગેરહ હરગિઝ ન હોના ચાહિએ કે ઉસમેં નેકી બરબાદ, ગુનાહ લાઝિમ હો જાતા હે.

અહાદીસમેં બહોત કસરતસે ઇસપર વઈદેં ઓર તંબીહૈં વારિદ હુઈ હૈ. એક હદીસે કુદસીમેં હક સુબ્હાનહૂ વ તકદૂસકા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે મેં સબ શરીકોંમેં સબસે ઝિયાદા બે-પરવા હું, જો શખ્સ કિસી ઇબાદતમેં મેરે સાથ કિસી દૂસરેકો શરીક કર દેતા હે, મેં ઉસ ઇબાદત કરને વાલેકો ઉસકે (બનાએ હુએ) શરીકકે સાથ છોડ દેતા હું. (મિશકાત) યા'ની વો અપના બદલા ઓર સવાબ ઉસ શરીકસે જાકર લે

હે, મુજસે કોઈ વાતના નહીં હે.

એક ઔર હદીસમાં હે કે કિયામતકે દિન એક મુનાદી એલાન કરેગાકે જિસ શખ્સને અપને કિસી અમલમાં અલ્લાહ તઆલાકે સાથ કિસી દુસરેકો શરીક કિયા હે, વો ઇસ શરીકસે અપના સલામ માંગ હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ શિર્કતસે બે-નિયાઝ હે. (વહી)

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) કરમાતે હું કે એક મર્તાબા હુઝૂર (સલ્લ.) હમારે પાસ તશરીફ લાએ, તો હમ હોગ દક્કાલકા તઝકિરા કર રહે હે. હુઝૂરે અકલસ (સલ્લલ્લાલ્લુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયાકે મેં તુમ્હે એસી ચીઝ બતાઉં, જિસકા મેં તુમ પર દક્કાલસે લી કિયાદા ખોફ કરતા હું ? હમને અર્ઝ કિયાકે ઝરૂર બતાઓ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે વો શિર્ક ખરી હે, મસલન એક આદમી નમાઝ પબ્લ રહા હે, (ઇબ્લાસસે શુર કી હે, કે કોઈ શખ્સ ઉસકી નમાઝકો દેખને લગે) વો આદમીકે દેખનેકી વજહસે અપની નમાઝ લમ્બી કર દે.

એક દુસરે સહાબી (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે મુજે તુમપર સબસે કિયાદા ખોફ છોટે શિર્કકા હે. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, છોટા શિર્ક ક્યા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, રિયા હે.

એક હદીસમાં ઇસકે બાદ ચેલી હે કે જિસ દિન હક તઆલા શાનુલ્લુ બન્દોકો ઉનકે આ'માલકા બદલા અતા કરમાઓંગે, ઉન હોગોસે યે ઇર્શાદ હોગાકે જિનકો દિખાનેકે લિએ કિએ યે, દેખો, ઉનકે પાસ તુમહારે આ'માલકા બદલા હે યા નહીં. (મિસ્કાત)

કુરઆન પાકમાં લી હક તઆલા શાનુલ્લુકા પાક ઇર્શાદ હે -

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيُؤَدِّ الْعُقُودَ الَّتِي لَبَّىٰ ۖ وَكُلُوا وَشَرُّوا مِنْ حَلَالِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۚ لَا يُؤَدِّي الْعُقُودَ إِلَّا الَّذِينَ يُؤْتُونَ بِهَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (અલ-અન્કાહ ૧૨)

ફ મન્કા ન- યર્જૂ લિકા-અ- રબ્બિહી ફલ્યઅમલ્ અ-મ-લનૂ સાલિહલ્લ્યા લ્યા મુશરિક બિઇબાદતિ રબ્બિહી અ-હ-દા. (સૂરએ કહક રકૂઅ ૧૨)

‘જો શખ્સ અપને રબસે મિલનેકી આરઝૂ રબ્બે (ઔર ઉનકા મેહબૂબ વ મુકર્રબ બનના ચાહે) તો નેક કામ કરતા રહે ઔર અપને રબકી ઇબાદતમાં કિસીકો શરીક ન કરે.’

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.). કરમાતે હું કે એક શખ્સને હુઝૂર (સલ્લલ્લાલ્લુ અલયહિ વસલ્લમ) સે દર્પાકિત કિયા કે મેં બાઝે (દીની) મવાકેમ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ રિઝાકે વાસ્તે ખાડા હોતા હું, મગર મેરા દિલ ચાહતા હે કે મેરી ઇસ કોશિશકો હોગ દેખે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇસકા કોઈ જવાબ મરહમત નહીં કરમાયા હતાકે યે આપત નાઝિલ હો ગઈ.

હજરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હું કે એક સાહબને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે અર્જ કિયા કે મેં સદકા કરતા હું, ઓર સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લી રિઝા મક્સૂદ હોતી હે, મગર દિલ યે ચાહતા હે કે લોગ મુઝે અચ્છા કહે. ઇસપર યે આપત નાઝિલ હુઈ.

એક હદીસે કુદસીમે હે, હક તઆલા શાનુલ્લા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ અપને અમલમે મેરે સાથ કિસી દૂસરે શખ્સકો શરીક કરતા હે, તો મેં ઉસ અમલકો સારે હીકો છોડ દેતા હું, મેં સિર્ફ ઉસી અમલકો કુબૂલ કરતા હું જો ખાલિસ મેરે લિએ હો. ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ને યે આપતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ.

એક ઓર હદીસમે હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લી કરમાતે હું કે અપને સાથીકે સાથ બહેતરીન તકસીમ કરનેવાલા હું, જો શખ્સ અપની ઇબાદતમે મેરે સાથ કિસી દૂસરેકો સાઝી કર દે, મેં અપના હિસ્સા ભી ઉસ સાઝીકો દે દેતા હું.

એક હદીસમે હે કે જહનમમે એક વાદી એસી હે, જિસ્સે જહનમ ખુદ ભી ચાર સૌ મર્તબા રોઝના પનાહ માંગતી હે. વો રિયાકાર કારિયોકે વાસ્તે હે.

એક ઓર હદીસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ આયા હે કે 'જુબુલ હુજન' સે પનાહ માંગા કરો. (યા'ની ગમકે કુઝેસે જો જહનમમે હે). સહાબા (રહી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ઉસમે કીન લોગ રહેંગે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જો અપને આ'માલમે રિયાકારી કરતે હું.

એક સહાબી (રહી.) કેહતે હું કે યે આપતે શરીફા કુરઆન પાકમે સબસે આખિરમે નાઝિલ હુઈ. (દુર્ર મન્સુર)

કુરઆન પાકમે દૂસરી જગહ ઇર્શાદ હે -

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَجْلِسُوا

صَدَقَاتِكُمْ بِالْبَنِينِ وَالْأَثْنَىٰ كَلَّا تَذَرُوا لَهَا الْفَنَاءَ النَّاسِ الْإِنشَاءُ (૧૪૮)

યા એયુહલ્લાહી ન- આ મ નૂ લા તુબતિલૂ સ દ કાતિ કુમ બિલ્માનિ વલ્અઝા કલ્લાહી યુનફિકુ મા લ હુ રિઆ અન્નાસિ. (સૂરએ બકર - રૂકૂઅ ૩૬)

'અય ઇમાન વાલો ! તુમ એહસાન જતા કર યા ઇઝા પહોંચાકર અપની ખેરાતકો બરબાદ મત કરો, જિસ તરહ વો શખ્સ (બરબાદ) કરતા હે, અપના માલ લોગોંકો દિખાવનેકી ગરઝસે ખર્ચ કરતા હે ઓર ઇમાન નહીં રખતા અલ્લાહ પર ઓર કિયામતકે દિન પર. ઉસ શખ્સકી મિસાલ એસી હે જેસાકે એક ચિકના પત્થર હો, જિસ પર કુછ મિટ્ટી આ ગઈ (ઓર ઉસ મિટ્ટીમે કુછ સબ્જા વગેરહ જમ ગયા હો) ફિર ઉસ પત્થર પર જોરકી બારિશ પડ જાએ, તો વો ઉસકો બિલકુલ સાફ કર દેગી, (ઇસી તરહ ઇન એહસાન રખનેવાલોં, ઇઝા દેનેવાલોં ઓર રિયાકારોંકા

ખર્ચ કરના ભી બિલકુલ સાફ ઉડ જાએગા. (ઔર કિયામતકે દિન) એસે લોગોંકો અપની કમાઈ જરા ભી હાથ ન લગેગી થા'ની. યે જો નેકિયાં કી થીં, સદકાત દિએ યે, યે સબ જા'યા જાએંગે. ઇસકે અલાવા ઔર ભી કઈ જગહ કુરઆન પાકમેં રિયાકી મઝમ્મત ફરમાઈ હે.'

એક હદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન સબસે પેહલે જિન લોગોંકા ફેસલા હોગા, ઉનમેં એક તો શહીદ હોગા, ઉસકો બુલાયા જાએગા. ઔર બુલાનેકે બાદ દુનિયામેં જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે ઇન્આમાત ઉસ પર હુએ યે, વો ઉસકો યાદ દિલાએ જાએંગે, ઇસકે બાદ ઉસે મુતાલબા હોગા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ઇન નેઅમતોંમેં રેહકર તૂને ક્યા નેક અમલ કિયા ? વો અર્ઝ કરેગા કે મેંને તેરી રિઝાજૂઈમેં જિહાદ કિયા હતાકે શહીદ હો ગયા (ઔર તુઝપર કુરબાન હો ગયા.) ઇર્શાદ હોગા કે યે ઝૂઠ હે. તૂને જિહાદ ઇસ લિએ કિયા હે કે લોગ બડા બહાદૂર બતાએંગે. વો તુઝે બહોત બડા બહાદૂર બતા ચૂકે હૈં (જો ગરઝ અમલકી થીં, વો પૂરી હો ગઈ હે.) ઇસકે બાદ ઉસકો જહન્નમમેં ફેંક દેનેકા હુકમ કિયા જાએગા. ઔર તા'મીલે હુકમમેં ઉસકો મુંહકે બલ ખીચકર જહન્નમમેં ફેંક દિયા જાએગા.

દૂસરા શખ્સ એક આલિમ હોગા જિસકો બુલાકર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે ઇન્આમાત ઔર એહસાનાત જતાકર ઉસે ભી દર્યાફત કિયા જાએગા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ઇન નેઅમતોંમેં તૂને ક્યા અમલ કિયા ? વો કહેગા કે મેંને ઈલ્મ સીખા ઔર લોગોંકો સીખાયા, તેરી રિઝાજૂઈમેં કુરઆન પાક પઞ્હતા રહા. ઇર્શાદ હોગા, યે સબ ઝૂઠ હે. યે સબ કુછ ઇસ લિએ કિયા ગયા થા કે લોગ કહેંગે કે ફલાં શખ્સ બડા આલિમ, બડા કારી હે, સો લોગોંને કેહ દિયા હે (ઔર જો મક્સદ ઇસ મેહનતસે થા, વો હાસિલ હો ચૂકા હે.) ઇસકે બાદ ઉસકો ભી જહન્નમ મેં ફેંકનેકા હુકમ કિયા જાએગા, ઔર તા'મીલે હુકમમેં મુંહકે બલ ખીચકર જહન્નમમેં ફેંક દિયા જાએગા.

ત્રીસરા શખ્સ એક સખી હોગા, જિસ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને દુનિયામેં બડી વુસ્અત ફરમા રખી થી. હર કિસ્મકે માલસે ઉસકો નવાજા થા, ઉસકો બુલાયા જાએગા. ઔર જો ઇન્આમાત અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને ઉસપર દુનિયામેં ફરમાએ યે, વો બતાકર સવાલ કિયા જાએગા કે ઇન ઇન્આમાતમેં તેરી ક્યા કારગુઝારી હે ? વો અર્ઝ કરેગા કે મેંને ખેરકા કોઈ મોકા, જિસમેં ખર્ચ કરના આપકો પસન્દ હો, એસા નહીં છોડા, જિસમેં આપકી ખુશનૂદીકે લિએ ખર્ચ ન કિયા હો. ઇર્શાદ હોગા, યે ઝૂઠ હે. તૂને મહેઝ ઇસલિએ ખર્ચ કિયા કે લોગ કહેંગે, બડા સખી શખ્સ હે, સો કહા જા ચુકા હે. ઇસકે બાદ ઉસકો ભી જહન્નમમેં ફેંકનેકા હુકમ હોગા. ઔર તા'મીલે હુકમમેં મુંહકે બલ ખીચકર જહન્નમમેં ફેંક દિયા જાએગા. (મિશકાત, મુસ્લિમ)

ઈસ હદીસમાં ઓર ઈસી તરહ ઓર અહાદીસમાં, જહાં એક - એક શખ્સકા ઝિકર આતા હે, ઉસ્સે એક કિસ્મ આદમિયોંકી મુરાદ હોતી હે. યે મતલબ નહીં કે યે મા'મલા સિર્ફ ત્રીન આદમિયોંકે સાથ ક્રિયા જાએગા, બલ્કે મતલબ યે હે કે ત્રીનો કિસ્મકે આદમિયોંસે યે મુતાલબા હોગા ઓર મિસાલકે તોર પર હર કિસ્મમાંસે એક - એક આદમીકા ઝિકર કર દિયા.

ઈસકે અલાવા ઓર ભી અહાદીસમાં કસરતસે ઈસપર તંબીહ કી ગઈ હે ઓર બહોત ઝિયાદા એહમિયતસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપની ઉમ્મતકો ઈસપર મુતનબ્બહ ક્રિયા હે કે જો કામ ભી ક્રિયા જાએ વો ખાલિસ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે લિએ ક્રિયા જાએ ઓર જિતના ભી એહતિમામ હો સકે, ઈસકા ક્રિયા જાએ કે ઈસકે રિયા ઓર નમૂદ વ શોહરત ઓર દિખાવેકા શાઈબા ભી ન આને પાએ, મગર ઈસ જગહ શૈતાનકે એક બડે મકરસે બે-ફિકર ન હોના ચાહિએ. દુશ્મન જબ કવી હોતા હે, વો મુખ્તલિફ અન્વાઝસે અપની દુશ્મની નિકાલા કરતા હે. યે બહોત મર્તબા આદમીકો ઈસ વસ્વસેકી બદોલત કે ઈખ્લાસ તો હે હી નહીં એહમતરીન ઈબાદતોંસે રોક દિયા કરતા હે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે શૈતાન અવ્વલ તો નેક કામસે રોકા કરતા હે ઓર એસે ખ્યાલાત દિલમાં ડાલા કરતા હે કિસ્સે ઈસ કામકે કરનેકા ઈરાદા હી ન પેદા હો, લેકિન જબ આદમી અપની હિમ્મતસે ઈસકા મુકાબલા કરતા હે ઓર ઈસકે રોકને પર અમલ નહીં કરતા, તો વો કહા કરતા હે, તુઝમાં ઈખ્લાસ તો હે નહીં, યે તેરી ઈબાદત, મેહનત બેકાર હે. જબ ઈખ્લાસ હી નહીં ફિર એસી ઈબાદત કરનેસે ક્યા ફાયદા ઓર ઈસ કિસ્મકે વસ્વસે પેદા કરકે નેક કામસે રોક દિયા કરતા હે ઓર જબ આદમી રૂક જાતા હે તો ઈસકી ગરઝ પૂરી હો જાતી હે. (એહયા) ઈસ લિએ ઈસ ખ્યાલસે નહીં રૂકના ચાહિએ કે ઈખ્લાસ તો હે નહીં, બલ્કે નેક કામ કરનેમાં ઈખ્લાસકી કોશિશ કરતે રેહના ચાહિએ ઓર ઈસકી દુઆ કરતા રહે કે હક તઆલા શાનુહુ મહેઝ અપને લુલ્હસે દસ્તગીરી ફરમાએ તા'કે ન તો દીનકા મશગલા ઝા'યા હો, ન બરબાદ હો.

વ મા અધિ ૬ અલ્લાહિ બિઅલ્લહ.

પ્રથમી કસ્ય
પ્રથમી કસ્ય

પેહલી કસ્યમેં જિતની આયાત ઓર અદાદીસ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેડી ગુઝર ચુકી હૈ, ઉનસે ખુદ હી યે બાત ઝાહિર હો ગઈ કે જમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરને કે ઇતને કજાઈલ વ ફવાઈદ ઓર ખૂબિયાં હૈ તો જિતની ઇસમેં કમો હોગી, યે મુનાફે હાસિલ ન હોગે, યે ખુદ હી કાફી મઝમૂત, ઇન્તિહાઈ નુકસાન હે, લેડિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)ને તંબીહ ઓર એહતિમામકી વજહસે બુખ્લ ઓર માલકો રોકકર ખુસુસી વઈદ લી ઇર્શાદ ફરમાઈ હૈ, જો અલ્લાહકા ઇન્આમ ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લ.) કી ઉમ્મત પર ઇન્તિહાઈ શકક્કત હે કે ઉસને ઇસ મુહલિલક મર્જ પર ખાસ તોરસે બહોત-સી તંબીહ ફરમા દી, કુરઆન વ હદીસમેં હર મઝમૂન નિહાયત હી કસરતસે ઝિકર કિયા ગયા ઓર મુખ્તલિફ ઉન્વાનોસે હર ખેરકે કરને પર તર્ગીબ ઓર હર બુરાઈસે રૂકને પર તંબીહ કી ગઈ. કિસી એક મઝમૂનકા ઇલ્લાહ લી દુશ્વાર હે, નમૂને તોર પર ઇસકે મુતઅલિલક લી ચંદ આયાત ઓર ચંદ અદાદીસ લિખી જાતી હે.

આયાત

અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરો

તુમ લોગ

إِنَّا نَفْقُورُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَوْلَا تَفَوُّارُ
يَأْيُسُ يَكْمُرُ إِلَى التَّهْلُكَةِ (۲/૧૪૬)

અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કિયા કરો ઓર
અપને આપકો અપને હાથો હલાકતમેં ન
ડાલો.

- સૂરએ બકર: રૂકૂઅ ૨૪

અર્થ

— યે આયતે શરીફા પેહલે કસ્યકે સિલસિલાએ આયાતમેં નં. ૩ પર ગુઝર ચુકી હે. ઇસ આયતે શરીફામેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ન કરનેકો-અપને હાથો અપને આપકો હલાકત ઓર તબાહીમેં ડાલના કચાર દિયા હે, જેસા કે પેહલે મુક્સસલ સહાબા કિરામ (રદી.) સે નકલ કિયા જા ચુકા હે. કોન શખ્સ હે જો અપની તબાહી ઓર બર્બાદી ચાહતા હો, મગર કિતને આદમી હે, જો યે માલૂમ હો જાને કે બાવજૂદ કે યે તબાહી ઓર બર્બાદીકા ઝરિયા હે, ઇસે બચતે હૈ ઓર માલકો જેડ-જોડકર નહીં રખતે, ઇસકે સિવા ક્યા હે કે મક્લતકા પર્થ હમ લોગોકે દિલો પર પડા હુઆ હે ઓર અપને હાથો હી અપને આપકો હલાકતમેં ડાલતે જા રહે હૈ.

સીતાન તુમકો

મુહતાજ (ઓર ફકર) સે ડરાતા હે ઓર

أَلْقِطَنَ بَيْنَ يَدَيْكَ الْفَقْرَ وَآمَرَكَ

તુમકો બુરી બાત (મુખ્સ)કા મરિવરા દેતા
હે ઓર અલ્લાહ તઆલા તુમસે (ખર્ચ
કરને પર) અપની તરફસે ગુનાહ મા'ક કર
દેનેકા ઓર ઝિયાદા દેનેકા વાઅદા કરતા
હે ઓર અલ્લાહ તઆલા પુસઅત વાલે હું
(વો સબ કુછ હે સકતે હું) ખૂબ
જાનનેવાલે હું (નીઅત કે મુવાફિક સમરા
દેતે હું.) - સૂરા મકરઃ, રુકુઅ-૨૭

بِالْحَقِّ نَسَاءً وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَكْفُرُونَ
وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمٌ عَلَيْهِمْ

— હઝરત અબુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.) કરમાતે હું, હુજૂરે
અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે આદમી કે અંકર
એક તો શૈતાન તસરૂંક કરતા હે ઓર એક ફરિશ્તા તસરૂંક કરતા હે. શૈતાનકા
તસરૂંક તો બુરાઈસે ડરાના હે (મસલન સદકા કરેગા તો કકીર હો જાએગા, વજીરહ-
વજીરહ) ઓર હક બાતકો ઝુટલાના હે. ઓર ફરિશ્તેકા તસરૂંક ભલાઈકા વાઅદા
કરના હે ઓર હક બાતકી તસદીક કરના હે જો ઉંસકો પાવે (પાની ભલાઈ કી
બાતકા ખ્યાલ દિલમે આવે તો ઉંસકો) અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે સમજે ઓર ઉંસકા
શુક અદા કરે. ઓર જો દૂસરી બાતકો પાવે (પાની બુરા ખ્યાલ દિલમે આવે) તો
શૈતાનસે પનાહ માંગે, ઉંસકે બાદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)
ને યે આપતે શરીફા પઢી. (મિશકાત) પાની હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) ને અપને ઈર્શાદકી તાઈદમે યે આપતે શરીફા પઢી, જિસમે હક તઆલા
શાનુલ્લુકા ઈર્શાદ હે કે શૈતાન ફકરકા ખીક ઓર ફહશ બાતોંકી તર્ગીબ દેતા હે
ઓર પેહી હકકા ઝૂટલાના હે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હું કે ઉંસ આપતે શરીફામે દો ચીજો
અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કી તરફસે હે ઓર દો ચીજો શૈતાન કી તરફસે હું. શૈતાન
ફકરકા વાઅદા કરતા હે ઓર બુરી બાતકા લુકમ કરતા હે. યે કેહતા હે કે માલ
ન ખર્ચ કર, એહતિયાતસે રખ, તુજે ઉંસકી ઝહરત પહેગી ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ
ઇન ગુનાહોં પર મજિરતકા વાઅદા કરમાતા હે ઓર રિજકમે ઝિયાદતીકા વાઅદા
કરમાતા હે. (હુર્ મન્સુર)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હું કે આદમીકો આઈન્દાકે ફિકરમે ઝિયાદા
મુબતલા નહીં રેહના ચાહિયે કે ક્યા હોગા, બલકે જબ હક તઆલા શાનુલ્લુને રિજકકા
પ્રાઅદા કરમા રખ્યા હે તો ઉંસ પર એ'તમાદ કરના ચાહિએ ઓર યે સમજતે
રેહના ચાહિયે કે આઈન્દા એહતિયાજકા ખીક શૈતાની અસર હે જેસાકે ઉંસ આપતે
શરીફામે બતાયા ગયા. વો આદમીકે દિલમે યે ખ્યાલા પકાતા રેહતા હે કે અગર

તૂ માલ જમા કરડે નહીં રખોગા તો કિસ વકત તૂ બીમાર હો જાઓગા યા કમાનેકે કાબિલ નહીં રહેગા યા કોઈ ઓર વક્તી ઝરૂરત પેશ આ જાઓગી, તો ઉસ વકત તૂ મુશ્કિલમેં ફંસ જાઓગા ઓર તુજે બડી દિક્કત ઓર તકલીફ હોગી ઓર ઇન ખ્યાલાતકી વજહસે ઉસકો ઉસ વકત મશક્કત ઓર કોકત ઓર તકલીફમેં ફંસ દેતા હે ઓર હંમેશા ઇસી તકલીફમેં મુબતલા રખતા હે ઓર ફિર ઉસકા મજાક ઉડાતા હે કે યે અહમક આઈન્દાકી મોહૂમ તકલીફકે ડરસે ઇસ વકતકી યકીની તકલીફમેં ફંસ રહ્યા હે (એહયા) કે જમાકી ફિકરમેં હર વકત પરેશાન રેહતા હે ઓર આઈન્દાકા ફિકર સવાર રેહતા હે.

હરગિઝ ખ્યાલ
ન કરે એસે લોગ જો એસી ચીઝકે ખર્ચ કરનેમેં બુખ્લ કરતે હૈ જો ઉનકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે મહેઝા અપને ફઝલસે અતા કી હે કે યે બાત (યાની બુખ્લ કરના) ઉનકે લિએ કુછ અચ્છી હોગી (હરગિઝ નહીં) બલ્કે યે બાત ઉનકે લિએ બહોત બુરી હોગી, ઇસ લિએ કે વો લોગ ક્રિયામતકે દિન તોક પેહનાએ જાએગે ઉસ માલકા, કિસકે સાથ બુખ્લ ક્રિયા થા (યાની સાંપ બનાકર ઉનકી ગરદનોમેં) ડાલ દિયા જાએગા ઓર અખીરમેં આસમાન વ ઝમીન (ઓર જો કુછ ઉનકે અંદર હે, હોગોં કે મર જાનેકે બાદ) અલ્લાહ હીકા રેહ જાએગા, (તુમ અપને ઇરાદેસે ઉસકો દે દો સવાબ ભી હો, વરન્થા હે તો ઉસીકા) ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે તુમ્હારે સારે આ'માલસે ખબરદાર હે.

- સૂરએ આલે ઇમ્માન રૂકૂન ૧૮

મુબારી શરીફમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે કિસ શખ્સકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે માલ અતા ક્રિયા હો ઓર વો ઉસકી ઝકાત અદા ન કરતા હો તો વો માલ ક્રિયામત કે દિન એક ગંજ સાંપ (કિસકે ઝહરકી કસરત ઓર શિદ્દતકી વજહસે ઉસકે સરકે માલ ભી જાતે રહે હો) બનાયા જાએગા, કિસકે મુંહકે નીચે દો નુકતે હોગે (પેલી

رَسُولِيَّيْهِ حَسْبُ الْوَلِيِّ
يَتَخَلَّوْنَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ
فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ أَلَمْ يَكُنْ هُوَ
كَفَرًا لَهُمْ سَيِّئُ ظَنُّونَ مَا يَكُونُوا
بِهِمْ قَوْمًا أُولَئِكَ لَشَرُّ عَشَرَةٍ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْأَرْضِ رَحِيمًا وَقَالَهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ
خَيْرًا
رَأَيْتُمْ كَيْفَ يَكُونُ

જાડરકી ઝિયાદતીકી અલામત હૈ) ઓર વો સાંપ ઉસકે ગલેમેં ડાલ દિયા જાએગા, જો ઉસ શખ્સકે દોનોં જડબે પકડ હોગા ઓર કહેગા કે મેં તેરા માલ હું, મેં તેરા ખઝાન્યા હું. ઇસકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ. (મિશકાત)

યે હદીસ શરીફ ઝકાત અદા ન કરનેકી વઅઈદોમેં પાંચવીં ફસલકી અહાદીસમેં નં. ૨ પર આ રહી હૈ.

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કરમાતે હૈ કે યે આયતે શરીફા કાફિરોં કે બારેમેં ઓર ઉસ મો'મિનકે બારેમેં જો અપને માલકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેસે બુખ્શ કરતા હો, નાઝિલ હુઈ હૈ.

હઝરત ઇકરમા (રદી.) કેહતે હૈ કે માલમેંસે જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે હુકૂક અદા ન હોતે હોં તો વો માલ ગંજા સાંપ બનકર ડિયામતમેં ઉસકે પિછે લગ જાએગા ઓર વો આદમી સાંપસે પનાહ માંગતા હુઆ હોગા.

હઝર બિન બયાન (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે જો જી રહેમ, અપને કરીબી રિશ્તેદારસે ઉસકી ઝરતસે બચે હુએ માલસે મદદ માંગે ઓર વો મદદ ન કરે ઓર બુખ્શ કરે તો વો માલ ડિયામતકે દિન સાંપ બનાકર ઉસકો તોક પેહનાયા દિયા જાએગા. ઓર ફિર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ ઓર મુતઅદિદ સહાબા કિરામ (રદી.) સે બી યે મઝમૂન નકલ કિયા ગયા.

મસરૂક (રહ.) કેહતે હૈ કે યે આયતે શરીફા ઉસ શખ્સકે બારેમેં હૈ જિસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને માલ અતા કિયા ઓર વો અપને રિશ્તેદારોં કે ઉન હુકૂકકો જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને ઉસપર રખ્મે હૈ, અદા ન કરે, તો ઉસકા માલ સાંપ બનાકર ઉસકા તોક પેહનાયા જાએગા. વો શખ્સ ઉસ સાંપસે કહેગા કે તૂને મેરા પીછા ક્યોં કિયા ? વો કહેગા કે મેં તેરા માલ હું. (હુરે મન્સુર)

ઇમામ રાઝી (રહ.) તફસીરે કબીરમેં તેહરીર કરમાતે હૈ કે ઉપરકી આયાતમેં જિહાદમેં અપની જાનોંકી શિકત કરનેકી તા'કીદ વ તર્ગીબ થી, ઇસકે બાદ ઇસ આયતમેં જિહાદમેં માલ ખર્ચ કરનેકી તા'કીદ હૈ ઓર તંબીહ હૈ કે જો લોગ જિહાદમેં માલ ખર્ચ નહીં કરતે તો વો માલ સાંપ બનકર ઉનકે ગલેકા હાર બન જાએગા. ઇસકે બાદ ઇમામ રાઝી (રહ.) તવીલ બહસ ઇસ પર કરતે હૈ કે જો શદીદ વઈદ ઇસ આયતે શરીફામેં હૈ, વો તતવ્વુઆત કે તર્ક પર તો મુરિકલ હૈ, તર્ક વાજિબ પર હી હો સકતી હૈ. અલબત્તા વાજિબાત કઈ કિસ્મકે હૈ.

૧. અવ્વલ અપને ઉપર ઓર અપને ઉન અકારિબ પર ખર્ચ કરના જિનકા નફકા અપને ઝિમ્મે વાજિબ હૈ.

૨. દૂસરે ઝકાત,

૩. તીસરે જિસ વક્ત મુસલમાનો પર કુકારકા હુજૂમ હો કે વો ઉનકે જાન વ માલકો હલાક કરના ચાહતે હો તો ઉસ વક્ત સબ માલદારો પર હસ્બે ઝરૂરત ખર્ચ કરના વાજિબ હે, જિસ્સે મુદાફઅત કરને વાલોંકી મદદ હો કે ચે દરઅસલ અપને હી જાન વ માલકી હિયાઅતમે ખર્ચ હે.

૪. ચોથે મુજતર પર ખર્ચ કરના હે, જિસ્સે ઉસકી જાનકા ખતરા ઝાઇલ હો જાએ, ચે સબ ઇખરાજાતે વાજિબ હે. (તકસીરે કબીર)

અલ્લાહ બેશક અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ એસે આદમિયોંકો પસંદ નહીં કરતા, જો (દિલ મેં) અપને આપકો બડા સમજતે હો (જુબાન સે) શેખીકી બાર્તે કરતે હો, જો ખુદ ભી બુખ્લ કરતે હોં ઓર દૂસરોંકો ભી બુખ્લકી તા'લીમ દેતે હોં ઓર જો ચીઝ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ને ઉનકો અપને ફજલસે દી હે, છુપાતે હોં ઓર હમને એસે ના-શુકોં કે લિએ ઇહાનત વાલા અઝાબ તૈયાર કર રખ્યા હે.

- સૂરએ નિસા, રુકૂઅ - ૬.

إِنَّ اللَّهَ لَكَبِيرٌ مِّنْ كَانَ
مُخَافَتُهُ أَفْوَاحًا لِّذِينَ يَخْلُقُونَ
يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ
مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا
مُّهِينًا (سورة نساء ૪૦)

અર્થ - દૂસરોંકો બુખ્લકી તા'લીમ દેતે હોં આમ હે કે જુબાનસે ઉનકો તર્ગીબ દેતે હોં યા અપને અમલસે તા'લીમ દેતે હોં કે ઉનકે અમલકો દેખકર દૂસરોંકો બુખ્લકી તર્ગીબ હોતી હો. બહોત સી અહાદીસમેં ચે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ ખુરા તરીકા ઇખ્તિયાર કરતા હે, ઉસકો અપને કિએકા વબાલ ભી હોતા હે ઓર જિતને આદમી ઉસકી વજહસે ઉસપર અમલ કરે, ઉન સબકા ગુનાહ ભી ઉસકો હોતા હે, ઇસ તરહ પર કે ઉનકો અપની - અપની સઝાઓંમેં કોઈ કમી ન હોગી, ચે મઝમૂન કરીબ હી મુક્તસલ ગુઝર ચુકા હે.

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) સે મુખ્તાલન કખૂરાકી તકસીરમેં નકલ કિયા ગયા કે ચે હર વો મુતકબીર હે જો અલ્લાહકી અતા કી હુઈ ચીઝોંકો ગિન - ગિનકર રખતા હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ શુક અદા નહીં કરતા.

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રહ.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાલ્લુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હે કે કિયામત કે દિન જબ હક તઆલા શાનુલ્લુ સારી મખ્લૂકકો એક જગહ જમા કરમા દેએ તો જહન્નમકી આગ તો બ તો ચળહટી હુઈ ઉનકી તરફ સિદ્દતસે બળેગી, જો ફરિશ્તે ઉસપર મુતઅખ્થન હે, વો ઉસકો

રોકના ચાહેંગે તો વો કહેગી કે મેરે રબકી ઇંજાતકી કસમ ! યા તો મુજે છોડ દો કે મેં અપને જોડીદારોં (યારોં) કો લે લૂં વરના મેં સબપર છા જાઉંગી. વો પૂછેંગે તેરે જોડીદાર કીન હૈં, વો કહેગી, હર મુતકબ્બિર ખાલિમ, ઈસકે બાદ જહન્નમ અપની સુબાન નિકાલેગી ઔર હર ખાલિમ મુતકબ્બિરકો ચુન-ચુનકર અપને પેટમેં ડાલ લેગી (જેસાકે જાનવર સુબાનકે ઝરિએસે ધાસ વગૈરહ ખાતા હે) ઉન સબકો ચુનકર પીછે હટ જાએગી. ઈસકે બાદ ઈસી તરહ દોબારા ઝોર કરકે આએગી ઔર યે કહેગી કે મુજે અપને જોડીદારોંકો લેને દો ઔર જબ ઉસે પૂછા જાએગા કે તેરે જોડીદાર કીન હૈં ? તો વો કહેગી કે હર અડનેવાલા, નાશુકી કરનેવાલા ઔર પેહલેકી તરહ ઉનકો ભી ચુનકર અપની સુબાન કે ઝરિએસે અપને પેટમેં ડાલ લેગી. ફિર ઈસી તરહ તીસરી બાર જોશ કરકે ચલેગી ઔર અપને જોડીદારોંકા મુતાલબા કરેગી ઔર જબ ઈસે પૂછા જાએગા કે તેરે જોડીદાર કીન હૈં ? તો વો ઈસ મર્તબાં કહેગી, હર અડનેવાલા, કબર કરનેવાલા ઔર ઉનકો ભી ચુનકર અપને પેટમેં ડાલ લેગી. ઈસકે બાદ લોગોંકા હિસાબ - કિતાબ હોતા રહેગા.

હઝરત જાબિર બિન સુલૈમ હુજૈમી (રહી.) કરમાતે હૈં કે મેં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં હાજિર હુઆ. મદીના મુનવ્વારકી એક ગલીમેં ચલતે હુએ હુજૂર (સલ્લ.)સે મુલાકાત હો ગઈ, મેંને સલામ કિયા ઔર લુંગી કે મુતઅલિલક મસ્અલા દર્ખાકત કિયા. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે પિંડલી કે મોટે હિસ્સે તક હોની ચાહિએ ઔર અગર તુજે ઇંતની ઊંચી પસંદ ન હો, તો થોડી ઔર નીચે તક સહી ઔર પેલી પસંદ ન હો તો થોડી ઔર નીચે તક સહી ઔર પેલી પસંદ ન હો તો ટપનોં કે ઉપર તક ઔર પેલી પસંદ ન હો તો (આગે ગુંઝાઈશ નહીં, ઈસ લિએ કે) અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્ મુતકબ્બિર કબર કરનેવાલેકો પસંદ નહીં કરતે (ઔર ટપનોંસે નીચે લુંગી યા પાજામાકો લટકાના તકબ્બુરમેં દાખિલ હે) ફિર મેંને ડિસીકે સાથ એહસાન ઔર ભલાઈ કરનેકે મુતઅલિલક દર્ખાકત કિયા. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ભલાઈકો હકીર ન સમજો (કે ઈસકી વજહસે મુલતવી કર દો) ચાહે રસ્તીકા ટુકડા હી ક્યોં ન હો, જૂતેકા તસ્મા હી ક્યોં ન હો, કિંસી પાની માંગનેવાલેકે બરતનમેં પાનીકા ડોલ હી ડાલ દો, રાસ્તેમેં કોઈ અઝીયત પહોંચાનેવાલી ચીઝ હો, ઉસકો હટા દો હતાકે અપને ભાઈસે ખન્દા પેશાનીસે બાત હી સહી, રાસ્તા ચલનેવાલેસે સલામ હી સહી, કોઈ ધબરા રહા હો, ઉસકી દિલબસ્તગી હી સહી (કે યે સબ ચીઝેં એહસાન ઔર નેકીમેં દાખિલ હૈં) ઔર અગર કોઈ શખ્સ એબકો ઝાહિર કરે ઔર તુમહેં ઉસકે અંદર કોઈ દૂસરા એબ મા'લૂમ હે તો તુમ ઉસકો ઝાહિર ન કરો, તુમહેં ઈસ ઈખ્લાકા સવાબ મિલેગા, ઉસકો ઈસ ઇંજાહારકા ગુનાહ હોગા ઔર જિસ કામકો તુમ યે સમજો કે અગર ડિસીકો ઈસકી ખબર હો

ਅਧ, ਤੇ ਮੁਜਾਈਕਾ ਨਹੀਂ, ਉਸਕੋ ਕਰੋ ਐਰ ਕਿਸਕੀ ਦੁਮ ਧੇ ਸਮਝੇ ਕੇ ਕਿਸੀਕੀ ਉਸਕੀ
ਅਧਰ ਨ ਛੋ, ਉਸਕੀ ਨ ਕਰੋ ਕਿ ਧੇ ਅਲਾਮਤ ਉਸਕੇ ਖੁਸ਼ ਡੋਨੇਕੀ ਹੈ)

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદીઅલ્લાહુ અન્હુ) ફરમાતે હું કે કુદમ બિન યઝીદ (રહ.) વઝેરહ બંહોતસે આદમી અન્સારકે પાસ આતે ઔર ઉનકો નસીહત કરતે કે ઇતના ખર્ચ ન ક્રિયા કરો, હમેં ડર હે કે યે સબ ખર્ચ હો જાએગા, તુમ ફકીર બન જાઓગે, હાથ રોકકર ખર્ચ ક્રિયા કરો, ન મા'લૂમ કલકો કયા ઝરરત પેશ આ જાએ, ઉન લોગોંકી મઝામ્મતમેં યે આયતે શરીફા નાઝિહ હુઇ. (ફુર્ર મન્સુર)

જો હોગ સોના-
ચાંદી જમા કરકે ખજાનેકે તોર પર રખતે
હું ઔર અલ્યાહ તઆલાહી રાહમેં ખચ
નહીં કરતે, આપ ઉનકો બડે દર્દનાક
અજાબહી ખુશખબરી સુના દીજિએ, વો
ઉસ દિન હોગા જિસ દિન ઉનકો (ચાંદી
સોનેકો) અવ્વલ જહસમહી આગમેં તપાયા
જાએગા ફિર ઉનસે ઉન હોગોંકી પેશાનિયો
ઔર પસલિયો ઔર પુશ્તોંકો દાગ દિયા
જાએગા ઔર કહા જાએગા કે યે વો હે
જિસકો તુમને અપને વાસ્તે જમાકર રખ્યા
થા, અબ ઈસકા ખમ્મ રખ્યો, જિસકો જમા
કરકે રખ્યા થા - સુરએ તૌબા રૂકૂઅ પ

જાણના - ઉલખાને લિખ્યા હે કે પેશાનિયો વગેરહકે ઝિકરસે આદમીકે ચારો તરફ મુરાદ હે, પેશાનીસે અગલા હિસ્સા, પસલિયોસે દાયાં ઓઢ માયાં ઓર પુશતસે પિછલા હિસ્સા મુરાદ હે ઓર મતલબ યે હે કે સારે બદનકો દામ દિયા જાએગા.

એક હદીસે ઇસકી તા'ઈદ ભી હોતી હે, જિસમેં મુંહસે કદમ તક દાગ દિયા જાના વારિદ હુઆ હે ઓર બા'જ ઉલેમાને લિખ્યા હે કે ઇન તીન આઝાકી ખુસુસિયત ઇસ લિએ હે કે ઇનમેં ઝરા-સી તકલીફ ભી ઝિયાદા મેહસૂસ હોતી હે ઓર બા'જ ઉલેમાને લિખ્યા હે કે ઇન તીનકો ઇસ વજહસે ઝિકર કિયા કે આદમી જબ ચેહરેસે કઢીરકો દેખતા હે તો પેહલૂ બચાકર ઇસ તરફ પુરત કરકે ચલ દેતા હે, ઇસલિએ ઇન તીનો આઝાકો ખુસુસિયતસે અજાબ હે, ઇસકે, અલાવા ઓર ભી વુજૂહ ઝિકર કી ગઈ. (તકસીરે કબીર)

ਉਸ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਉਸ ਮਾਲਕੋਂ ਤਪਾਕਰ ਛਾਗ ਦੇਣਾ ਵਾਰਿਓ ਜੁਆ ਹੈ ਅੰਗ

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ
وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ
اللَّهِ يَوْمَ يُنْفَخُ عَلَيْهَا
طَارَاهُهُمْ فَأُولَٰئِكَ فِي
أَعْيُنِنَا هَٰؤُلَاءِ هُمُ
الْمَكْنِزُونَ ۝

આપત નં. ૩ પર ઉસકા સાંપ બનકર પીછે લગના વારિદ હુઆ હે. ઈન દોનોમેં કુછ ઈશકાલ નહીં, યે દોનોં અઝાબ અલાહિદા - અલાહિદા હૈ, જેસાકે ઝકાત અદા ન કરનેકે બયાનમેં પાંચવીં ફરસકી હદીસ નં. ૨ પર આ રહા હે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) ઔર મુતઅદ્દિહ સહાબાએ કિરામ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે ઈસ આપતે શરીફામેં ખજાનેસે મુરાદ વો માલ હે જિસકી ઝકાત અદા ન કી ગઈ હો ઔર જિસકી ઝકાત અદા કર દી ગઈ હો, વો ખજાના નહીં હે.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે યે હુકમ ઝકાતકા હુકમ નાજિલ હોનેસે પેલહેકા થા. જબ ઝકાતકા હુકમ નાજિલ હો ગયા તો હક તઆલા શાનુહુને ઝકાત અદા કર દેનેકો બકીયા માલકે પાક હો જાનેકા સબબ કસાર દિયા.

હઝરત સૌમાન (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઈ તો હમ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ એક સફરમેં યે, તો બા'ઝ સહકુમા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! સોના-ચાંદી જમા કરનેકા તો યે હસર હે, અગર હમેં યે મા'લૂમ હો જાએ કે બેહતરીન માલ કયા હે જિસકો ખજાનેકે તૌર પર જમા કરકે રખે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકા ઝિકર કરનેવાલી ઝુમાન, અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરનેવાલા દિલ ઔર નેક બીવી, જો આખિરતકે કામોમેં મદદ દેતી રહે.

હઝરત ઉમર (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે જબ યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઈ તો વો હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઔર અર્જ કિયા કે યે આપતે શરીફા તો હોગોં પર બહોત બાર હો રહી હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઝકાત ઈસીલિએ મશરૂઅ ફરમાઈ હે કે બકીયા માલ પાક હો જાએ ઔર મીરાસ તો ઈસી માલમેં જારી હોગી જો બાદમેં બાકી રહે ઔર બેહતરીન ચીઝ જિસકો આદમી ખજાનેકી તરફ મેહફૂઝ રખે, વો નેક બીવી હે, જિસકો દેખકર છ રાઝી હો જાએ, જબ ઉસકો કોઈ હુકમ કિયા જાએ, ફોરન ઇતાઅત કરે ઔર જબ ખાવિંદ ગાયબ હો (સફર વગેરહ મેં) તો અપની (ઔર ઉસકે માલકી) હિકાઝત કરે.

હઝરત બુરૈદા (રદી.) ફરમાતે હૈ, જબ યે આપતે શરીફા નાજિલ હુઈ તો સહાબા (રદી.) મેં ઉસકા ચર્ચા હુઆ. હઝરત અબૂબકર (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્લ.) સે દર્ખાફત કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ખજાના બનાનેકે સિએ કયા ચીઝ બેહતર હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, ઝિકર કરનેવાલી ઝુમાન, શુક્ર કરનેવાલા દિલ ઔર વો નેક બીવી, જો ઈમાની ચીઝોં પર મદદ કરે.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે

નકલ કરતે હું કે જો શખ્સ દીનાર (સોનેકા સિક્કા), દિરમ (ચાંદીકા સિક્કા) યા સોને - ચાંદીકા ટુકડા રખેગા ઓર અલ્લાહકે રાસ્તે ખર્ચ ન કરેગા, બશર્તે કે કર્જ કે અદા કરનેકે વાસ્તે ન રખ્યા હો, વો ખાત્રનેમેં દાખિલ હે, જિસ્કા ક્યામતકે દિન દાગ દિઆ જાએગા.

હજરત અબૂ ઉમામા (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે નકલ કરતે હું કે જો શખ્સ સોના યા ચાંદી છોડકર મર જાએ, ઉસકા ક્યામતકે દિન દાગ દિઆ જાએગા, બાદમેં ચાહે જહન્નમમેં જાએ યા મગહેરત હો જાએ.

હજરત અલી (કર્મલ્લહુ વજહલ્હુ) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મુસલમાનોકે અગ્નિયાકે માલોમેં વો મિકદાર કર્જ કર દી હે, જો ઉનકે ફુકરાકો કાફી હે. ફુકરાકો ભૂખે યા નંગે હોનેકી મશક્કત સિર્ફ ઇસ વજહસે પડતી હે કે અગ્નિયા ઉનકો દેતે નહીં. ખબરદાર રહો કે હક તઆલા શાનુહુ ક્યામતકે દિન ઇન અગ્નિયાસે સખ્ત મુતાલબા કરેએ યા સખ્ત અઝાબ દેંગે. (હુર્ મન્સુર)

કંઝુલ ઉમ્માલમેં ઇસ હદીસ પર કલામ લી ક્યા હે ઓર હજરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) કી હદીસસે નકલ ક્યા હે કે અગર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ઈલ્મમેં યે ખાત હોતી કે અગ્નિયાકી ઝકાત ફુકરાકો કાફી ન હોગી તો ઝકાતકે અલાવા ઓર કોઈ ચીઝ ઉનકે લિએ તજવીઝ કરમાતે, જો ઉનકો કાફી હો જાતી. પસ અબ જો ફુકરા ભૂખે હું, વો અગ્નિયાકે સુલ્મકી વજહસે હું, (કંઝ) કે વો ઝકાત પૂરી નહીં નિકાલતે.

હજરત બિલાલ (રદી.) સે નકલ ક્યા ગયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉનસે ઇર્શાદ કરમાયા, અલ્લાહ તઆલાસે ફરકી હાલતમેં મિલો, તવંગરીકી હાલતમેં ન મિલો. ઉન્હોને અર્ઝ ક્યા, ઇસકી ક્યા સૂરત હું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જબ કહીસે કુછ મયસ્સર હો, ઉસકો છુપાકર ન રખો, માંગનેવાલેસે ઇન્કાર ન કરો. ઉન્હોને અર્ઝ ક્યા, હુઝૂર (સલ્લ.) યે કેસે હો સકતા હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, પેહી હે ઓર યે ન હો તો જહન્નમ હે. (હુર્ મન્સુર)

હજરત અબૂઝર ગિફારી (રદી.) લી ઉન્હી હજરાતમેં હું, જિનકા મસલક યે હે કે રૂપયા-ની મિલકુલ રખનેકી ચીઝ નહીં હે, એક દિરમ જહન્નમકા એક ડાગ હે ઓર દો દિરમ દો ડાગ હું. ઉનકે મુખ્તાલિફ વાકેઆત પેહલે ગુઝર ચુકે હું, જિનમેંસે બા'ઝ પેહલી ફસલકે સિલસિલાએ અહાદીસમેં નં. ૧ પર ગુઝરે.

એક મર્તબા હબીબ બિન સલમા (રદી.) ને જબ શામકે અમીર થે, હજરત અબૂઝર (રદી.) કે પાસ ત્રીન સૌ દીનાર (અશરફિયાં) ભેજે ઓર અર્ઝ ક્યા કે ઉનકો અપની ઝુરરિયાતમેં સર્ફ કર લે. હજરત અબૂઝર (રદી.) ને વાપસ ફરમા દિએ ઓર યે ફરમા દિયા કે દુનિયામેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સાથ થોખા ખાનેવાલા

મેરે સિવા કોઈ ન મિલા ? (યાની દુનિયાકી ઇતની બડી મિકદાર અપને પાસ રખના અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ગાફિલ હોના હે ઔર યેહી અલ્લાહકે સાથ ધોખા હે કે ઉસકે અઝબસે આદમી, બેફિકર હો જાએ, જિસકો હક તઆલા શાનુહુને મુતઅદિદ જગહ કુરઆન પાકમે ઇર્શાદ કરમાયા કે તુમકો ધોખેબા'જ શૈતાન અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ધોખેમે ન ડાલ દે, જૈસાકે છઠી ફસ્લમે દુનિયા ઔર આબિરતકી આયાતમે નં. ૩૮ પર આ રહા હે. ઇસકે બાદ હઝરત અબૂઝર (રદી.) ને કરમાયા, મુજે સિર્ફ થોડા-સા સાચા ચાહિએ, જિસમે અપનેકો છુપા લૂં ઔર તીન બકરીયાં, જિનકે દૂધ પર હમ સુબ ગુઝર કર લેં ઔર એક બાંદી જો અપની ખિદમતકા એહસાન હમપર કર દે, ઇસે ઝા'ઈદ જો હો, મુજે ઉસકે અંદર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે ડર લગતા હે. ઉનકા યેભી ઇર્શાદ હે કે કિયામતકે દિન દો દિરમવાલા એક દિરમવાલેકી બ-નિસ્બત ઝિયાદા કેદમે હોગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સામિત (રદી.) કરમાતે હૈં કે મેં એક મર્તબા હઝરત અબૂઝર (રદી.) કે પાસ થા કે ઉનકા રોઝીના બેતુલમાલસે આયા. એક બાંદી ઉનકે પાસ થી, જો ઉસમેંસે ઝરૂરી ચીજે ખરીદકર લાઈ, ઉસકે બાદ સાત દિરમ ઉનકે પાસ બચે. કરમાને લગે કે ઉસકે પૈસે કર લાઓ (તા'કે તકસીમ કર દેં) મેંને કહા, ઉનકો અપને પાસ રેહને દો, કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાએ, કોઈ મેહમાન આ જાએ. કરમાયા, મુઝસે મેરે મેહબૂબ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે તૈ શુદા બાત કરમાઈ થી કે જિસ સોને યા ચાંદીકો બાંધકર રંખ્યા જાએગા વો અપને માલિક પર આગકી ચિંગારી હે, જબ તકકે ઉસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ ન કર દિયા જાએ.

હઝરત શહાદ (રદી.) કરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂઝર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે કોઈ સખ્ત હુકમ સુનતે થે, ફિર જંગલ ચલે જાતે થે, (કે અકસર જંગલમે કિયામ રેહતા થા) ઉનકે તશરીફ લે જાનેકે બાદ ઉસ હુકમમે કુછ સહૂલત પેદા હો જાતી, જિસકા, ઉનકો ઈલ્મ ન હોતા, ઇસલિએ વો સખ્ત હી હુકમ પર કાયમ રેહતે.

યે સહી હે કે હઝરત અબૂઝર (રદી.)કા મસ્લક ઇસ બારેમે બહોત હી સખ્તી ઔર શિદ્દતકા હે, બાકી ઇસમેં તો શક નહીં કે ઝુહદકા કમાલ યેહી હે જો ઉનકા મસ્લક થા ઔર બહોતસે અકાબિરકા યેહી પસંદીદા મા'મૂલ રહા, મેગર ઇસ પર ન તો કિસીકો મજબૂર કિયા જા સકતા હે, ન ઇસ પર અમલ ન કરનેમે જહમમી કરાર દિયા જા સકતા હે, અપની ખુશી ઔર રિઝા વ રખતસે ઇંખિયાર કરનેકી ચીઝ યેહી હે. જિસ ખુશનસીબકો ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ અપને લુલ્ક વ કરમસે નસીબ કરમા દે. કાશ ! ઇસ દુનિયાકે કુત્તેકો ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઇન હઝરાતે ઝાહિદીનકે ઓસાકે જમીલાકા કુછ હિસ્સા અતા કરમા દેતા.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

ક ઇન્શાહ- અથા કુલ્લિ શયઈન કદીર.

ઔર ઇન (મુનાફિકો) કી ખેર - ખેરાત કુબૂલ હોનેસે ઇસકે સિવા કોઈ ચીજ માનેઅ નહીં હે કે ઇન્હોને અલ્લાહકે સાથ ઔર ઇસકે રસૂલકે સાંથ કુફ ક્રિયા. (નિફાકસે અપનેકો મો'મિન બતાતે હૈ,) યે લોગ નમાઝ નહીં પઢતે, મગર બહોત કાહિલીસે (હારે દિલસે) ઔર (નેક કામોમે) ખર્ચ નહીં કરતે, મગર નાગવારીકે સાથ (બદનામીસે બચનેકી વજહસે) ઇન (મરદૂદો)કા માલ ઔર ઓલાહ આપકો તાજ્જુબમે ન ડાલે કિ એસે મરદૂદો પર ઇતને ઇનઆમાત કયો હૈ) અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુકા ઇરાદા યે હે કે ઇન ચીઝોકી વજહસે ઇન્કો દુનિયવી અઝાબમે મુબતલા રખે (કિ હર વકત ઇન્કે ફિકરોમે મુબતલા રહે) ઔર કુફ હી કી હાલતમે ઇન્કી જાન નિકલ જાએ.

- સૂરએ તોબા, રૂકૂઅ-૭

દુનિયા - ઇબ્તિદામે ખેરાતકે કુબૂલ ન હોનેમે કુફકે અલાવા કાહિલીસે નમાઝ પઢ્હનેકો ઔર બદ-દિલીસે સદકા દેનેકો ભી દખલ બતાયા હે. નમાઝકે મુતઅદિલક મઝમીન ઇસ નાકારાકે રિસાલા 'ફઝાઈલે નમાઝ' મેં ગુઝર ચુકે હૈ, ઇસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા યે ઇર્શાદ ગુઝરા હે કે ઇસ્લામમે ઇસકા કોઈ હિસ્સા નહીં, જિસકી નમાઝ નહીં. ઇસકે લિએ દીન નહીં, જિસકી નમાઝ નહીં, નમાઝ દીનકે લિએ એસી ઝરૂરી ચીજ હે જેસાકે આદમીકે લિએ ઇસકા સર ઝરૂરી હે.

હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હે કે જો નમાઝકો ખુશૂઅ - ખુઝૂઅસે અચ્છી તરહ પઢ્હે વો નમાઝ નિહાયત રોશન ચમકદાર બનકર દુઆ-એ-ખેર દેતી હુઈ જાતી હે ઔર જો બુરી તરહ પઢ્હે, વો બુરી સૂરતમે સ્પાહ રંગમે બદદુઆ દેતી હુઈ જાતી હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુ તુજે ભી એસા હી બરબાદ કરે જેસા તૂને મુજે બરબાદ ક્રિયા ઔર એસી નમાઝ પુરાને કપરેકી તરહ લપેટકર નમાઝકે મુંહ પર માર દી જાતી હે.

(۱) وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَاوٍ وَهُمْ لَا يَتَذَكَّرُونَ ۝ فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْرُ الْأُمِّيَّةِ لَا أَوَّلَ وَلَا آخِرَ لَهُمْ تِلْكَ نِجَاتُ الَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ أَن يُعْبِثُوا فِي آفَاتِ الْيَوْمِ ۝ الَّذِينَ يَتَذَكَّرُونَ ۝ (سورة توبه ۷۵)

એક હદીસમાં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે ઉમામતકે દિન સબસે અવ્વલ નમાઝકા હિસાબ હોગા, અગર વો અચ્છી હુઈ તો બાકી આ'માલ ભી અચ્છે હોંગે, વો બુરી હુઈ તો બાકી આ'માલ ભી બુરે હોંગે.

દૂસરી હદીસમાં હે કે અગર વો કુબૂલ હુઈ તો બાકી આ'માલ ભી કુબૂલ હોંગે, વો મરદૂદ હો ગઈ, તો બાકી આ'માલ ભી મરદૂદ હોંગે. (ફઝઈલે નમાઝ) ઇસકે બાદ આયતે શરીફામાં બદ-દિલીસે સદકાકા ઝિકર કરમાયા હે ઔર બદ-દિલીસે સદકા દેના ઝાહિર હે કે ક્યા કાબિલે કુબૂલ હો સકતા હે, લેકિન અગર વો સદકા કર્જ હે જેસાકે ઝકાત, તો વુજૂબ સાકિત હો હી જાએગા. ઇસી વાસ્તે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઝકાત અદા કરનેકી રિવાયતમાં મુતઅદિદ જગહ 'તય્યિબતન બિહા નફસુહુ' (તર્ગીબ, અબૂ દાવિદ) 'રાહિદતુન અલયહિ કુલ્લ આમ' વગેરહ અલ્ફાઝ ઝિકર કરમાએ, જિનકા મતલબ યેહી હે કે નિહાયાત ખુશદિલીસે અદા કરે તાકે કર્જ અદા હોનેકે અલાવા ઝસકા અજર વ સવાબ ભી હો ઔર ઉસપર ઇનઆમ વ ઇકરામ ભી હો.

અબૂ દાઉદકી એક રિવાયતમાં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ સવાબકી નીયાતસે અદા કરેગા, ઉસકો ઉસકા અજર મિલેગા ઔર જો અદા ન કરેગા હમ ઉસકો લેકર રહોંગે ઔર બા'ઝ રિવાયતમાં ઉસકે સાથ તા'વાન ભી વારિદ હે કે અદા ન કરનેકી સૂરતમાં જુર્માના ભી કરોંગે.

હઝરત જા'ફર બિન મુહમ્મદ (રદી.) કેહતે હે કે વો અમીરૂલ મો'મિનીન અબૂ જા'ફર મંસૂરકે પાસ ગએ તો વહાં હઝરત સુબેર (રદી.) કી ઓલાદમાંસે કોઈ શખ્સ યે, જિન્હોને મંસૂરસે કોઈ અપની હાજત પેશ કી થી ઔર મંસૂરને ઉનકી દર્ખાસ્ત પર કુછ ઉનકો દેનેકા હુકમ ભી કર દિયા થા, મગર વો મિકદાર સુબેરીકે નઝદીક કમ થી, જિસકી શિકાયત ઉન્હોને કી ઔર મંસૂરકો ઉસપર ગુસ્સા આ ગયા. હઝરત જા'ફર (રદી.) ને કરમાયા કે મુઝે અપને બાપ-દાદોંકે વાસ્તેસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઇર્શાદ પહોંચા હે કે જો અતા ખુશદિલીસે કી જાએ, ઉસમાં દેનેવાલેકે લિએ ભી બરકત હોતી હે ઔર લેનેવાલે કે લિએ ભી. મંસૂરને યે હદીસ સુનતે હી કહા, ખુદાકી કસમ ! દેતે વક્ત તો મુઝે ખુશદિલી ન થી, મગર તુમ્હારી હદીસ સુનકર મુઝમાં તીબે નફસ પેદા હો ગયા, ઉસકે બાદ હઝરત જા'ફર (રદી.) ઉન સુબેરીકી તરફ મુતવજ્જહ હુએ ઔર ઉનસે કરમાયા કે મુઝે અપને બાપ-દાદોંકે ઝરિએસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઇર્શાદ પહોંચા હે કે જો શખ્સ કલીલ રિઝકકો કમ સમઝે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકો કસીરસે મેહરૂમ કરમા દેતે હે. સુબેરી કેહને લગે કે ખુદાકી કસમ ! પેહલેસે તો યે અતીયા મેરી નિગાહમાં કમ થા, તુમ્હારી હદીસ સુનનેકે બાદ બહોત મા'લૂમ હોને લગા. સૂફિયાન બિન એનિયા (રહ.) જો ઇસ કિસ્સેકો

નકલ કરતે હું, વો કેહતે હું કે મૈને સુબેરીસે પૂછા કે વો ક્યા મિકદાર થી, જો તુમ્હે મંસૂરને દી થી ? વો કેહને લગે કે ઉસ વકત તો બહોત થોડી-સી થી, લેકિન મેરે પાસ પહોંચને કે બાદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઉસમેં એસી બરકત ઓર નફા અતા કરમાયા કે વો પચાસ હજારકી મિકદાર તક પહોંચ ગઈ.

સુફિયાન (રહ.) કેહતે હું કે યે લોગ (એહલે ભૈત હજારત જા'કર (રદી.) ઓર ઉનકે અકાબિરકી તરફ ઇશારા હે) ભી બારિશકી તરહસે જહાં પહોંચ જાતે હું, નફા હી પહોંચાતે હું, (કંઝ) મતલબ યે હે કે ઉસ જગહ દો હદીસે સુનાકર દોનોંકો ખુશ ઓર મુત્મઈન કર દિયા, ઇસી તરહસે યે હજારત જહાં ભી પહોંચતે હું રહાનીયા માદી નફા પહોંચાએ બગેર નહીં રેહતે, ઇસકે સાથ હી ઉસ ઝમાનેકે ઉમરાકી યે ચીઝ ભી કાબિલે રશક હે કે બાદશાહતકે બાવજૂદ હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઇર્શાદાત સુનકર ઉનકે સામને ગરદન રખ દેના ઉસ ઝમાનેકી આમ ફિઝ થી.

આપતે શરીફામેં ઇસકે બાદ આલ-ઓલાદ ઓર માલકો દુનિયામેં અઝાબકા ઝરિયા કરમાયા. ઇન ચીઝોંકા દુનિયામેં મૂજિબે દિક્કત ઓર કુલ્ફત હોના ઝાહિર હે, કહીં ઓલાદકી બીમારી હે, કહીં ઉનપર મસાઈબ હે, કહીં ઉનકે મરનેકા રંજ વ હસરત હે ઓર યે સબ ચીઝેં મુસલમાનોં પર ભી પેશ આતી હું, લેકિન મુસલમાન કે લિએ ચુંકે હર તકલીફ જો દુનિયામેં પેશ આએ, વો આખિરતમેં અજર વ સવાબકા ઝરિયા હે, ઇસ લિએ વો તકલીફ નહીં રેહતી, ક્યોંકે વો તકલીફ તકલીફ નહીં બલ્કે રાહત્ર હે, જિસકે બદલેમેં ઉસ્સે કહીં ઝિયાદા મિલ જાએ ઓર જિનકો આખિરતમેં ઇન મસાઈબકા બદલા નહીં હે, ઉનકે લિએ યે દુનિયાકા અઝાબ હી અઝાબ રેહ ગયા.

ઇબને ઝૈદ (રહ.) કેહતે હું કે ઇન ચીઝોંકે દુનિયામેં અઝાબ હોનેસે મસાઈબ મુરાદ હું કે ઇનકે લિએ યે અઝાબ હું ઓર મો'મિનીન કે લિએ સવાબકી ચીઝેં હું.

અઝાબ-૭ ઓર ન તો (બુખલકી વજહ સે) અપને હાથકો અપની ગરદનસે બાંધ લેના ચાહિએ ઓર ન બહોત ઝિયાદા ખોલ દેના ચાહિએ (કે ઇસ્લાકકી હદ તક પહોંચ જાએ કે ઇસ સૂરતમેં) મલામતઝદા ઓર (ફકરકી વજહસે) થકે હુએ બેઠે રહો ઓર મહઝ કિસીસે ફકરકી વજહસે અપનેકો પરેશાનીમેં મુબતલા કરના મુનાસિબ નહીં. બેશક તેરા

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً
إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ
الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَوْلَاكَ فَنُورًا
إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن
يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّكَ كَانَ بِعِبَادِهِ
خَبِيرًا بَصِيرًا

(سورة بنی اسرائیل رکوع ۲)

રબ જિસકો ચાહતા હે, ઝિયાદા રિઝક દેતા હે ઓર જિસપર ચાહતા હે તંગી કરતા હે. બેશક વો અપને બંદોં (કી મસાલેહ ઓર ઉન્કે એહવાલ) સે બા-ખબર હે (કિ કિસકે લિએ કિતના મુનાસિબ હે) ઓર ઉન્કે એહવાલકો દેખને વાલા હે.

- સુરએ બની ઇસરાઈલ, રૂકૂઅ-૩

પ્રશ્ન :- કુરઆન પાકમેં ઇસ જગહ મઆશરતકે બહોતસે આદાબ પર બડી તકસીલી તંબીહાત કરમાઈ હે, મિન જુમ્લા ઉન્કે ઇસ આયતે શરીફમેં બુખ્લ ઓર ઇસ્રાફ પર તંબીહ કરમાકર એ'તદાલ ઓર મિયાનારવીકી ગોયા તર્ગીબ દી.

બા'અ રિવાયતમેં આયા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે કિસીને કુછ સવાલ કિયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે ઇસ વકત તો કુછ હે નહીં. ઉસને કહા કે અપના કુરતા જો આપ પેહન રહે હૈ, યે દે દીજિએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કુરતા નિકાલકર મરહમત કરમા દિયા. ઇસપર યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે યે આયતે શરીફા ખાનગી ઇખ્રાજાતકે બારેમેં હે કે ન ઉનમેં બહોત બુખ્લ કિયા જાએ, ન બહોત વુસ્અત ઇખ્તિયાર કી જાએ, ન મિયાનારવી ઇખ્તિયાર કી જાએ. હુઝૂરે અકદસ (સ.અ.વ.) સેલી મુતઅદિદ રિવાયાતમેં યે મઝમૂન ઝિકર કિયા ગયા કે જો શખ્સ મિયાનારવી ઇખ્તિયાર કરે વો ફકીર નહીં હોતા.

ઓર આયતે શરીફાકે ખત્મ પર ઇસ એહમકાના ખ્યાલકી તર્દીદ કરમાઈ કે સબકે સબ માલી હેસિયતસે બરાબરીકા દરજા રખતે હૈ. યે સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે કબ્જા-એ-કુદરતમેં હે કે વો જિસપર ચાહે, ફરાખી કરમાએ, જિસપર ચાહે, તંગી કરે, વોહી બંદોંકે એહવાલસે વાકિફ હે, વો ઉન્કે મસાલેહકો ખૂબ જાનતા હે.

હઝરત હસન (રદી.) કરમાતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ બંદોંકે એહવાલસે બા-ખબર હૈ, જિસકે લિએ સરવત બેહતર સમજતે હૈ, ઉસકો સરવત અંતા કરમાતે હૈ ઓર જિસકે લિએ તંગી મુકીદ સમજતે હૈ, ઉસપર તંગી કરમાતે હૈ.

દૂસરી જગહ કુરઆન પાકમેં ઇર્શાદ હે -

وَلَوْ سَـَٔطَ اللَّهُ الرِّسَالَ بِمَعْشَرَ الْفَاسِقِينَ لَـَٔكُنَّا بِمَقْعَدِهَا ضَآلِّينَ
فَإِذَا مَا أُنزِلَتْ بِهِادَّبَ الْمُجْرِمِينَ ۖ يَوْمَ يُنْفَخُ الْكَوْكَبُ
(مَرْيَم: ٦٣)

તર્જુમા :- અગર અલ્લાહ તઆલા અપને સબ બંદોંકે લિએ રોઝીમેં વુસ્તત

કર દેતા તો વો દુનિયામે શરારત (ઓર કસાદ) કરને લગતે, લેડિન હક તઆલા શાનુહુ (જિસકે લિએ) જિતના રિઝક મુનાસિબ સમજતા હે, ઉતારતા હે. વો અપને બંદો (કી મસાલેહ) સે બાખબર ઓર ઉનકે એહવાલકો દેખને વાલા હે.

- સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ-૩.

ઇસ આયતે શરીકામે ઇસ તરફ ઇશારા હે કે સબ પર વુસઅતકા હોના દુનિયામે સરકશી ઓર કસાદકા સબબ હે ઓર કરીને કિયાસ ઓર તજુર્બકી બાત લી હે કે અગર હક તઆલા શાનુહુ અપને લુન્કસે સબહીકો માલદાર બના દે તો ફિર દુનિયાકા નિઝમ ચલના ના-મુઝિન હો જાએ કે સબ તો આકા બન જાએ, મજદૂરી કોન કરે ?

ઇબ્ને ઝેદ (રદી.) કેહતે હું કે અરબમે જિસ સાલ પેદાવારકી કસરત હોતી, એક દૂસરેકો કેદ કરના ઓર કલ કરના શુરૂ કર દેતે ઓર જબ કહત પડ જાતા તો ઉસકો છોડ દેતે. (દુર્દે મન્સુર)

હઝરત અલી ઓર મુતઅદ્દિહ હઝરતે સહાબાએ કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) સે નકલ કિયા ગયા કે અસહાબે મુકફાને દુનિયાકી તમન્ના કી થી, જિસ પર આયતે શરીફા વ લો બ સ તલ્લાહુરિઝક નાઝિલ હુઈ.

હઝરત કતાદા (રદી.) ઇસ આયતે શરીફાકી તકસીરમે ફરમાતે હું કે બેહતરીન રિઝક વો હે, જો ન તુઝમે સરકશી પેદા કરે ન અપને અંદર તુઝે મશગૂલ કરે. હમે યે બતાયા ગયા કે એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મુઝે અપની ઉમ્મત પર જિસ ચીઝકા સબસે ઝિયાદા ખીફ હે, વો દુનિયાકી ચમક-દમક હે. કિસીને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ? ક્યા ખૈર (માલ) કી બુરાઈકા સબબ બન જાતા હે ? ઇસપર યે આયતે શરીફા વ લો બ સ તલ્લાહુરિઝક નાઝિલ હુઈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે હદીસે કુદ્દસીમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા પાક ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જો શખ્સ મેરે કિસી વલીકી ઇંઝાનત કરતા હે, વો મેરે સાથ લડાઈકે લિએ મુકાબલેમે આતા હે, મેં અપને દોસ્તોંકી હિમાયતમે એસા ગુસ્સેમે આતા હું જેસાકે ગાઝબનાક શેર ઓર કોઈ બન્દા મેરે સાથ તકરૂબ ઉન ચીઝોસે ઝિયાદા કિસી ચીઝસે હાસિલ નહીં કર સકતા, જો મેંને ઇન પર ફર્ઝ કી હું (યાની હક તઆલા શાનુહુને જો ચીઝોં ફર્ઝ કર દો, ઉનકી બજાઆવરીમે જિતના તકરૂબ હાસિલ હોતા હે કિસી ચીઝસે હાસિલ નહીં હોતા. ઇસકે બાદ દૂસરે દરજેમે નવાફિલકે ઝરીયેસે તકરૂબ હાસિલ હોતા હે) ઓર નવાફિલ કે ઝરિએસે બન્દા મેરે સાથ કુર્બ હાસિલ કરતા રહેતા હે (ઓર જિતના નવાફિલમે ઈઝાફા હોતા રહેગા, ઉતના હી કુર્બમે ઈઝાફા હોતા રહેગા), યહાં તકકે વો મેરા મેહબૂબ બન જાતા હે, ઓર જબ વો મેરા મેહબૂબ બન જાતા હે, તો મેં ઉસકી

આંખ, કાન, ઝામ ઓર મદદગાર બન જાતા હું, અગર વો મુજે પુકારતા હે, તો મેં ઉસકી પુકારકો કુબૂલ કરતા હું ઓર મુજસે કુછ માંગતા હે તો ઉસકા સવાલ પૂરા કરતા હું, ઓર મુજે કિસી ચીજમેં, જિસકે કરનેકા મેં ઇરાદા કરતા હું, ઉતના તરફદુદ નહીં હોતા, જિતના અપને મો'મિન બંદેકી રૂઝ કબજા કરનેમેં તરફદુદ હોતા હે કે વો (કિસી વજહસે) મીતકો પસંદ નહીં કરતા ઓર મેં ઉસકા છ બુરા નહીં કરના ચાહતા, લેકિન મીત ઝરૂરી ચીજ હે. મેરે બા'ઝ બંદે એસે હું કે વો કિસી ખાસ નીઅકી ઇબાદતકે ખ્વાહિશમંદ હોતે હે, લેકિન મેં ઇસલિએ વો નીઅ ઇબાદતકી ઉનકો મયસ્સર નહીં કરતા કે ઉસે ઉનમેં ઉજબ પેદા ન હો જાએ. મેરે બા'ઝ બંદે એસે હું, જિનકે ઇમાનકો ઉનકી તંદુરસ્તી હી દુરસ્ત રખ સકતી હે. અગર મેં ઉનકો બીમાર કર દું તો ઉનકી હાલત ખરાબ હો જાએ ઓર બા'ઝ બંદે એસે હું, જિનકે ઇમાનકો ઉનકી બીમારી હી દુરસ્ત રખ સકતી હે, અગર મેં ઉનકો તંદુરસ્તી દે દું તો વો બિગડ જાએ, મેં અપને બંદોંકે હાલકે મુવાફિક અમલ દર આમદ કરતા હું, ઇસ લિએ કે મેં ઉનકે દિલોં કે એહવાલસે વાફિક હું ઓર બા-ખબર હું. (દુર્ મન્સુર)

યે હદીસ શરીફ બડી કાબિલે ગૌર હે. ઇસકા તઅલ્લુક તકવીની ઉમૂરસે હે, ઇસકા મતલબ યે નહીં કે અગર કોઈ ગરીબ હે, તો ઉસકી ઇમ્દાદકી હમેં ઝરૂરત નહીં, કોઈ બીમાર હે તો ઉસકે ઇલાજકી ઝરૂરત નહીં. અગર યે હોતા તો ફિર સદકાતકી સબ રિવાયાત ઓર આયત બે-મહલ હો જાતી. દવા કરનેકા હુકમ જિન રિવાયાતમેં હે, વો બે-મહલ હોતી, બલકે મતલબ યે હે કે તકવીની તૌર પર યે સિલસિલા તો ઇસ તરહ રહેગા, કોઈ માહિર ડાક્ટર મા મુહકમા હિકજાને સેહત યે ચાહે કે કોઈ બીમાર ન હો, ના-મુમ્કિન. કોઈ હુકૂમત યે કોશિશ કરે, કે કોઈ ગરીબ ન રહે કત્તી નહીં હો સક્તા અલબત્તા હમ લોગ અપની વુસઅતકે મુવાફિક ઉનકી ઇઆનતકે, હમદદકિ, ઇલાજકે, ઇમ્દાદકે મા'મૂર હું ઓર જિતની કોઈ શખ્સ ઇસમેં કોશિશ કરેગા ઉસકા અજર, ઉસકા સવાબ, ઉસકા દીન ઓર દુનિયામેં ઉસકા બદલા મિલેગા, લેકિન અપની સઈકે બાવજૂદ કોઈ બીમાર અજા નહીં હોતા, અપની કોશિશકે બાવજૂદ કિસીકી માલી હાલત દુરસ્ત નહીં હોતી તો ઉસકો યે સમજના ચાહિએ કે અલ્લાહ તઆલાકે નજદીક ઇસીમેં મેરે લિએ ખેર હે, ઇસે પરેશાન ઓર ધમરાના નહીં ચાહિએ ઓર ચૂંકિ ગેબકી ખબર નહીં ઓર તકવીની ચીજો પર અમલકે હમ મા'મૂર નહીં, ઇસ લિએ અપની કોશિશ, ઇલાજ ઓર ઇઆનત, હમદદકી ઓર મદદકી ઝિયાદા સે ઝિયાદા રખની ચાહિએ. વલ્લાહુલ મુવફિક લિમા મુહિબ્બુ વ વર્ષા.

અર્થ - આપણે જાણીએ છીએ કે

કુછ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહને દે રખ્યા હે, ઉસમે આલમે આબિરતકી ભી ખુસ્તજુ કર ઓર દુનિયાસે અપના હિસ્સા (આબિરતમે લે જાના) ફરામોશ ન કર. ફિસ તરહ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહને તેરે સાથ એહસાન કિયા, તૂ ભી (બંદો પર) એહસાન કર (ઓર ખુદાકી નાફરમાની ઓર હુકુકો ઝા'વા કરકે) દુનિયામે ફસાદ ન કર બેશક અલ્લાહ તઆલા ફસાદ કરને વાલોંકો પસંદ નહીં કરતા. (સૂરએ કસસ, રુકુઅ-૮)

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ
الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ
الدُّنْيَا وَإِنْ أَحْسَنَ كَمَا آتَاكَ اللَّهُ
فَإِنَّكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ
سورة قصص (૨૪)

અર્થ -- જે કુરઆન પાકમે મુસલમાનોંકી તરફસે કાફરનો નસીહતકા બયાન હે, ઉસકા પૂરા હિસ્સા ઝકાત અદા ન કરને કે બયાનમે પાંચવીં ફસલકી આયાતકે સિલસિલેમે નં. ૩ પર આ રહા હે.

સુદી (૨૪.) કેહતે હું કે આબિરતકી ખુસ્તજુ કરનેકા મતલબ જે હે કે સદકા કરકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહકા તકરૂબ હાસિલ કર ઓર સિલારહમી કરે.

હઝરત ઇબને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હું કે દુનિયાસે અપના હિસ્સા મત ભૂલકા મતલબ જે હે કે દુનિયામે અલ્લાહ તઆલાકે લિએ અમલ કરના ન છોડ.

મુજાહિદ (૨૪.) ફરમાતે હું કે દુનિયામે અલ્લાહ તઆલાકી ઇબાદત કરના, જે દુનિયાસે અપના હિસ્સા હે, ફિસકા સવાબ આબિરતમે મિલતા હે.

હસન બસરી (૨૪.) ફરમાતે હું કે બકદરે ઝઝરત અપને લિએ રોકકર બાકી ઝાઇદકા ખર્ચ કર દેના હે ઓર આગે ચલતા કર દેના, જે દુનિયા મેંસે અપના હિસ્સા હે. ઓર એક રિવાયતમે હે કે એક સાલકા ખર્ચ રોકકર બાકીકા સદકા કર દે. (હુર્ મન્સુર) આદમીકા અપની દુનિયા મેંસે અપની આબિરતકા હિસ્સા ભુલા દેના અપને નફસ પર ઇન્તિહાઈ મુલમ હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે કિયામતકે દિન આદમી એસી હાલતમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ કે સામને લાયા જાએગા જેસા કે (ઝોફ ઓર ઝિલ્લત કે એ'તબાર સે) ભેડકા બચ્ચા હો, વો હક તઆલા શાનુહ કે સામને ખબા કિયા જાએગા, વહાંસે મુતાલબા હોગા કે મેંને તુજે માલ દિયા, દોલત અતા કી, તુમ પર બહે-બહે એહસાનાત કિએ, તૂને મેરે ઇન ઇન્આમાતમે ક્યા કારગુઝારી કી ? વો ઝાઈ કરેગા, યા અલ્લાહ! મેંને માલ ખૂબ જમા કિયા, ઉસકો ખૂબ બખ્શાયા ઓર ફિતના માલ થા, ઉસે બહોત ઝિયાદા ઉસકો કરકે

દુનિયામે છોડ આપા. આપ મુજે દુનિયામે વાપસ કર દે, તો મેં વો સમ કુછ અપને સાથ લે આઉં. ઇશ્વાર હોગા, વો દિખાઓ, જિસકો ઝખીરા બનાકર આગે લેજ રખ્યા હો. વો ફિર પેહી અર્જ કરેગા કે યા અલ્લાહ ! મેંને ઇસકો બહોત હી જમા દિયા ઓર બખ્ષાયા ઓર જિતના થા, ઉસ્સે બહોત ઝિયાદા કરકે છોડ આપ્યા, મુજે આપ વાપસ લેજ દે, મેં વો સાચ હી સાથ લે લાઉં, બિલ આખિર જબ ઉસકે પાસ ઝખીરા એસા ન હોગા જિસકો આગે લેજ રખ્યા હો તો ઉસકો જહન્નમમે ડાલ દિયા જાએગા. (મિશકાત)

યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઇશ્વાદાત બડે ગોર ઓર બહોત એહતિમામસે અમલ કરનેકી ચીઝે હે, સરસરી પબ્લકર છોડ દેનેકે વાસ્તે નહીં હે, દુનિયાકી ઝિન્દગીકો, જો બિલકુલ ખ્યાબકી મિસાલ હે, બહોત એહતિમામસે આખેરતકી તૈયારી કે લિએ બનીમત સમજો ઓર જો કમાયા જા સકે, કમા લો. હક તઆલા શાનુલ્હુ મુજે ભી તૌફીક અતા કરમાએ.

આયાત નંબર ૧૭ તુમ લોગ એસે

હો કે તુમકો અલ્લાહકી રાહમેં (થોડા સા) ખર્ચ કરનેકો બુલાયા જાતા હે, સો ઇસ પર ભી તુમમેંસે બા'જ આદમી બુખ્લ કરને લગતે હે, (અગર ઝિયાદા માંગા જાતા, તો ક્યા કરતે ?) ઓર જો શખ્સ બુખ્લ કરતા હે, વો ખુદ અપને હીસે બુખ્લ કરતા હે. (ઇસલિએ કે અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકા નફા ઉસીકો મિલતા) અલ્લાહ તઆલા તો બની હે, (ઉસકો તુમ્હારે માલકી પરવાહ નહીં) ઓર તુમ મોહતાજ હો, (દુનિયામે ભી ઓર આખેરતમે ભી)

۱۷ هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقُولُونَ
لَنْ نَقْفُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَبِمَا كُمْ يَتَجَلَّوْنَ وَمَنْ
يَتَجَلَّوْا لَمْ يَنْفَلْ عَنْ نَفْسِهِ
وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ
وَأَنْ تَتَوَكَّلُوا يَسْتَبْدِلْ
تَوَكُّلَكُمْ تَكُفْرًا
۝ لَا يَكُونُوا آمَنًا لَّكُمْ
(مُحَمَّدٌ ۱۷)

ઓર ઇસીલિએ તુમ્હેં સદકેકા હુકમ દિયા જાતા હે કે ઇસકા નફા તુમ્હીકો પહોંચતા હે ઓર અગર તુમ (અલ્લાહ તઆલાકે એહકામસે) રૂ-અરદાની કરોગે તો ખુદાએ તઆલા તુમ્હારી જગહ દૂસરી કીમ પેદા કર દેગા ઓર ફિર વો તુમ જેસે (રૂ-અરદાની કરનેવાલે) ન હોંગે, (બલ્કે નિહાપત કરમાબરદાર હોંગે)

- સૂરએ મુહમ્મદ રૂકૂઅ ૪

આયાત નંબર ૧૮ -- યે ઝાહિર બાત હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકો કોઈ અરજ હમારી ખેરાત ઓર સદકાતકે સાથ વાબિસ્તા નહીં હે, ઉસને જિસ કદર ઝિયાદા તર્ગિબિ અપને પાક કલામમે ઓર અપને પાક રસૂલ (સલ્લ.) કે ઝરિએસે કરમાઈ

હું, વો હમારે હી નકાહે વાસ્તે હું, મુનાંચે પેહલી ફસલમેં બહોતસે દીની ઓર દુનિયવી કવાઈદ સહકે મુઝર ચુકે હું ઓર જબ એક હાકિમ, માલિક, ખાલિક કિસી શખ્સકો એસે કામકા હુકમ કરે, ફિરસે હુકમ કરનેવાલેકા કોઈ નકા ન હો, બલ્કે જિસકો હુકમ દિયા હે, ઉસીકા નકા હો ઓર ફિર ભી વો હુકમઉદ્દલી કરે તો યકીનન ઉસકા જિતના ખમિયાઝ ભી ભુગતે, વો ઝાહિર હે.

એક હદીસમેં હે કે હક તઆલા શાનુહુ બહોત-સે લોગોંકો ને'અમતે ઇસલિએ દેતા હે કે લોગોંકો નકા પહોંચાએ, જબતક વો લોગ એસા કરતે હું, વો ને'અમતે ઉનકે પાસ રેહતી હું, જબ વો ઉસે રૂ-ગરદાની કરને લગતે હું, વો નેઅમને ઉનસે છીનકર હક તઆલા શાનુહુ દૂસરોંકી તરફ મુન્તાકિલ કર દેતે હું. (કંઝ) ઓર યે નેઅમતે માલ હી કે સાથ મખ્સૂસ નહીં, ઇઝઝત, વજાહત, અસર વગેરહ સબ ચીઝે ઇસમેં દાખિલ હું ઓર સબકા યેહી હાલ હે.

બા'ઝ અહાદીસમેં આયા હે કે જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ કે અગર તુમ રૂ-ગરદાની કરોએ તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ દૂસરી કીમકો પેદા કર દેગા, તો બા'ઝ સહાબા (રદી.)ને પૂછા કે, હુઝૂર (સલ્વ.) ! યે લોગ કિનમેંસે હોંએ, જો હમારી રૂ-ગરદાનીકી સૂરતમેં હમારે બદલ હોંએ ? તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને હઝરત સલ્લમાન ફારસી (રદી.) કે મોંઢે પર હાલ રખકર ઇર્શાદ કરમાયા કે યે ઓર ઇનકી કીમ ! કસમ હે ઉસ ઝતકી ! જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હે અગર દીન સુરખ્યા (જો ચંદ સિતારોંકે મજમૂએકા નામ હે) પર હોતા તો ફારસકે કુછ લોગ વહીસે દીનકો પકડતે.

મુતઅદ્દિદ રિવાયતમેં યે મઝમૂન આયા હે. (દુર્દ મન્સૂર) યાની હક તઆલા શાનુહુને ઉનકો દીનકી ઇતની પરવાઝા અતા કરમાંઈ હે કે દીન ઓર ઇલ્મકો અગર વો સુરખ્યા પર હોતા, વહાંસે ભી હાસિલ કરતે. મિશકાત શરીફમેં યે રિવાયત તિર્મિઝી શરીફસે નકલ કી હે. ઓર ઇસી તરહ એક ઓર રિવાયતમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કે સામને અજમી લોગોંકા ઝિકર કિયા ગયા તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે મુજે ઇન પર યા ઇનમેંસે બા'ઝ પર તુમસે યા તુમમેંસે બા'ઝસે ઝિયાદા એ'તમાદ હે. (મિશકાત) ઓર યે ઝાહિર હે કે અજમમેં બા'ઝ-બા'ઝ અકાબિર એસે ઊંચે દરજે ઓર કમાલાતકે પેદા હુએ હું કે સહાબી (રદી.) હોનેકી ફઝીલતકો છોડકર દૂસરે એ'તબારતસે ઉનકે કમાલાત બહોત ઊંચે હું.

હઝરત સલ્લમાન ફારસી (રદી.) કે બહોતસે ફઝાઈલ હદીસમેં આએ હું ઓર આને ભી ચાહિએ કે દીને હકકી તલાશમેં ઉન્હોંને બહોત તકલીફ ઉઘાઈ, બહોતસે મુલ્કોંકી ખાક છાની. ઉનકી ઉમ્ર બહોત ઝિયાદા હુઈ, ઠાઈ સી સાલમેં તો કિસી મો'તમદકા ઇખ્તિલાફ હી નહીં હે. બા'ઝને સાબ્હે તીન સી સાલ બતાઈ હે ઓર બા'ઝને ઇસે ભી ઝિયાદા, હતાકે બા'ઝને કહા હે કે ઉન્હોંને હઝરત ઇસા

(અલા નબીયિના વ અલેહિસ્સલાતુ વસસલામુ) કા ઝમાના પાંચા ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કે ઓર હઝરત ઇસા (અલે.) કે ઝમાનેમેં છઃ સૌ સાલકા કરક હે. ઉંકો પેહલી કિતાબોંસે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) નબી આખરુઝઝમાકે મબઉસ હોનેકી ખબર મા'લૂમ હુઈ. યે હુજૂર (સલ્વ.) કી તલાશમેં નિકલ પડે ઓર રહિઓંસે ઓર ઉસ ઝમાનેકે આલિમોંસે તહકીક કરતે રહે ઓર લોમ હુજૂર (સલ્વ.) કે અનકરીબ પેદા હોનેકી બગારત ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કી અલામાત બતાવે રહે. યે ફારસકે શાહઝાદોંમેં હે. ઇસી તલાશમેં મુલ્ક દર મુલ્ક તલાશ કરતે ફિરતે હે. કિસીને ઉંકો કેદ કરકે અપના ગુલામ બનાકર કરોખ્ત કર દિયા. ફિર યે ઇસી તરહ બિકતે રહે. ખુદ કરમાતે હૈ, બુખારી શરીફમેં રિવાયત હે કે મુઝે દસ આકાઓંસે ઝિયાદાને ખરીદા ઓર કરોખ્ત દિયા. આખિરમેં મદીના મુનવ્વરાકે એક યહૂદીને ઉંકો ખરીદા. ઉસ વકત હુજૂર (સલ્વ.) હિજરત કરમા કર મદીના તશરીફ લે ગએ. ઉંકો ઇંસકી ખબર હુઈ. યે હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હઝિર હુઝે ઓર જો અલામાત ઉંકો બતાઈ ગઈ થી, ઉં અલામાતકો જાંચા ઓર ઇન્તિહાન દિયા. ઉસકે બાદ મુસલમાન હુઝે ઓર અપને યહૂદી આકાસે ફિદયા દેકર (જિસકો મુકાતિબ બનના કેહતે હૈ) આઝાદ હુઝે.

એક હદીસમેં હે હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે હક તઆલા શાનુહુ ચાર આદમિયોંકો મેહબૂબ રખતે હૈ, જિનમેં સલમાન (રદી.) ત્રી હૈ. (અસાબા) ઇંસકા યે મતલબ નહીં કે ઓર કિસીસે મુહબ્બત નહીં, બલ્કે યે હે કે ચાર મેહબૂબોંમેં હે.

હઝરત અલી (રદી.) કી એક હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે હર નબીકે સિએ હક તઆલા શાનુહુને સાત નુજબા બનાએ હૈ. (યાની મખસૂસ જમાઅત બર્ગુઝીદા લોગોંકી, જો ઉસ નબીકે કામકી ઝાહિરી ઓર બાતિની નિગરાની કરનેવાલે ઓર મદદ કરનેવાલે હૈ), લેકિન યેરે સિએ હક તઆલા શાનુહુને ૧૪ નુજબા મુકર્રર કરમાએ હૈ. કિસીને અર્ઝ દિયા, વો કોન હૈ? આપને કરમાયા, મેં યાની હઝરત અલી (રદી.) ઓર યેરે દોનોં બેટે (હઝરત હસન (રદી.), હઝરત હુસૈન (રદી.)) ઓર જા'ફર (રદી.) ઓર હમઝા (રદી.), અબૂબકર (રદી.), ઉમર (રદી.), મુસઅબ બિન ઉમૈર (રદી.), સિદ્દાક (રદી.), સલમાન (રદી.), અમ્માર (રદી.), અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.), અબૂઝર મિકારી (રદી.), મિકદાદ (રદી.) (મિરકાત)

હાલાતકી તફસીલસે યે બાત વાઝેહ હો જાતી હે કે દીનકે કિસી અહમ અઝમેં ઇંન હઝરાતકી ખુશુસિયાત હૈ.

બુખારી શરીફમેં હે કે સૂરએ જુમ્આકી આયત -

وَأَخْرَيْنَ مِنَ الْهُدَىٰ قَوْمًا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَدَّبَّرُوا

વ આ ખ રી ન- મિનુમ લખ્યા યહકુ બિ હિમ. નાજિલ હુઇ તો સહાબા (રહી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે લોગ કીન હૈં ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને સૂકત કરમાયા. સહાબા (રહી.) ને મુકરર કર્યાકત કિયા હતાકે તીન દહા સવાલ કિયા, તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને હઝરત સલમાન ફારસી (રહી.) કે ઉપર હાથ રખકર કરમાયા કે અગર ઇમાન સુરખ્યા પર હોતા તો ઇનમૈંસે બા'ઝ આદમી વહાંસે ભી લે આતે.

એક ઔર હદીસમૈં હે કે અગર ઇલ્મ સુરખ્યા પર હોતા, દૂસરી હદીસમૈં હે કે અગર દીન સુરખ્યા પર હોતા તો ફારસકે કુછ લોગ વહાંસે ભી લે આતે. (કત્તુલ બારી)

અલ્લામા સુપૂતી (રહ.) જો ખુદ મુહકિફીન શાકઇયામૈં હૈં, કરમાતે હૈં કે યે હદીસ હઝરત ઇમામ અબૂ હનીફાકે ફઝઇલમૈં પેશીનગોઇકે તૌર પર એસી સહી થીઝ હે જિસ પર એ'તમાદ કિયા જાતા હે. (મુકદમા ઓજજ)

અહમદ રહી કોઇ મુસીબત

ન દુનિયામૈં આતી હે ઔર ન ખાસ તુમ્હારી જાનોમૈં મગર વો (સબ) એક કિતાબમૈં (યાની લોહ મેહફૂઝમૈં) ઇન જાનોકે પૈદા હોનેસે પેહલેસે લિખ્તી હુઇ હે ઔર યે બાત કે વકૂઅસે ઇતના પેહલે લિખ દેના) અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક આસાન કામ હે (ઔર યે ઇસલિએ બતલા દિયા) તા'કે જો થીઝ (આકિયત, માલ યા ઓલાદ વગેરહ) તુમસે જાતી રહે, ઉસપર ઝિમ્માદા રંજ ન કરે ઔર જો તુમકો મિલે, ઉસપર ઇતરાઓ નહીં, (ઇસલિએ કે ઇતરાવે વો જિસકો અપને ઇસ્તિહકાકસે મિલે ઔર જો દૂસરેકે હુકમસે એક થીઝ મિલે ઉસપર કયા ઇતરાના) ઔર અલ્લાહ તઆલા કિસી ઇતરાને વાલે સે ખીબાઝકો પસન્દ નહીં

وَأَمَّا أَصَابَ مِنْ مُّصِيبَةٍ
فِي الْأَرْضِ وَفِي أَنْفُسِكُمْ
الَّذِي يُبَيِّنُ مِنْ قَبْلِ أَنْ
تَبْرَأَ أَهْلَ الْأَنْدَالِ عَلَى
اللَّهِ يَسْتَوِي ۚ لِكُلِّ لَأْسٍ لِّسَانٌ
عَلَىٰ قَافٍ لَّكُمْ وَوَكَلْتُمْ
بِمَا أَسْكَمُوا اللَّهَ لَا يُجِبُ
كُلَّ غَتَالٍ تَخَوُّرُهُم بِاللَّيْلِ
يَبْعَثُونَ دِيَارَ مَرْوَةَ
النَّاسِ بِالْبُحْلِ وَمَنْ
يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ
الْقَوِيُّ الْحَمِيدُ ۝

કરતા, (બિલખુસૂસ) જો લોગ એસે હૈં કે ખુદ ભી બુખ્લ કરતે હૈં ઔર દૂસરોકો ભી બુખ્લકી તા'લીમ કરતે હૈં ઔર જો (અલ્લાહકે રાસ્તેમૈં ખર્ચ કરનેસે યા દીની કામોસે) એ'રાજ કરેગા તો અલ્લાહ તઆલા (કા કયા નુકસાન કરેગા, વો તો)

બેનિયાજ છે, હમ્મકે લાયક છે.

- સૂરએ હદીદ સુકુમ-૩

જાવડા

-- મસાઈબ પર રંજ તો તબઈ ચીજ છે, મકસદ એ છે કે ઈતના ઝિયાદા રંજ ન હો કે દીન ઓર દુનિયાકે સબ હી કાર્મોસે રોક દે ઓર યેલી તબઈ બાત છે કે જબ કિસી બાતકે મુતઅલ્લિક એ પુખ્તા યકીન પેહલેસે હો જાએ કે કલાં બાત હોકર રહેગી, કિસી સઈ ઓર કોશિશસે વો મુલતવી નહીં હો સકતી તો ફિર ઉસપર રંજ વ ગમ હલકા હો જાયા કરતા હે, બર ખિલાફ ઈસકે કે કોઈ બાત ખિલાફે તવક્કો પેશ આએ તો ઉસપર રંજ ઝિયાદા હુઆ કરતા હે, ઈસલિએ ઈસ આપ્તે શરીકામેં ઈસ પર મુતનબ્બહ કર દિયા કે મૌત વ હયાત, રંજ વ ખુશી, રાહત-આકત, એ સબ ચીજોં હમને પેહલેસે તૈ કર રખી હૈ, વો ઈસી તરહ હોકર રહેગી, ફિર ઈસમેં ઈતરાને યા ગમસે હલાકતકે કરીબ હો જાનેકી કયા બાત છે ?

આપત શરીકામેં દો લફઝ વારિદ હુએ હૈ, મુખ્તાલુન ફખૂર જિસકા તર્જુમા ઈતરાનેવાલે શેખીબાઝકા કિયા હે. ઈતરાના અપને આપ હોતા હે યાની દૂસરે કે બગેર ભી હોતા હે ઓર શેખી દૂસરે કે સામને ઓર દૂસરે કે મુકાબલેમેં હુઆ કરતી હે ઓર બા'ઝ ઉલમાને લિખ્ત્તા હે 'ઈખ્તિયાલ' તો એસી ચીજોં પર ઈતરાના હોતા હે જો આદમીકે અંદર જાતી કમાલ હો ફખૂર એસી ચીજોં પર હોતા હે જો ખારિજ હો જૈસાકે માલ, જાહ વગેરહ ! (બયાનુલ કુર્આન)

હઝરત કાઝમ (રહ.) કેહતે હૈ-કે મૈને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રહી.) કો મોટે કપડે પેહને દેખા ! મૈને અર્ઝ કિયા કે મૈ ખુરાસાન કે બને હુએ નએ કપડે લાયા હૂં. મગર આપ ઈનકો પેહન લૈ તો આપકે બદન પર એ કપડે દેખકર મેરી આંખોંકો ઠંડક પહોંચેગી. ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે એ ડર હે કે એ કપડે પેહનકર કહીં મૈ મુખ્તાલ ફખૂર ન બન જાઉં. (દુર્ મન્સુર)

યાની ઉનકે પેહનનેસે કહીં મુઝમેં ઉજબ ઓર તફાખુર પેદા ન હોને લગે.

અમાલ-૧૧

પેહી

(મુનાફિકીન) વો લોખ હૈ, જો એ કેહતે હૈ કે એ જો લોગ રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસ જમા હૈ ઉનપર ખર્ચ કુછ ન કરો, યહાં તકકે એ આપ હી (ખર્ચ ન મિલનેકી વજહસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસસે) મુન્તશિર હો જાએંગે ઓર (બે-વકૂફ એ નહીં જાનતે કે) અલ્લાહ તઆલા હી કે લિએ હૈ સબ ખઝાને આસમાનોં કે

﴿إِنَّهُمْ الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَ
رَأْسُ تَفْقُوهَا عَلَى مَنْ عِنْدَ
رَسُولِ اللَّهِ يَتَّبِعُونَ
وَبِهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ
لَا يَقِفُوهُمْ﴾ ٥٤

ઔર ઝમીનો કે, લેકિન યે મુનાફિક
(એકમક હૈ), સમજતે નહીં હૈ.

- સૂરએ મુનાફિકુન, રુકુઅ-૧

નિવારણ - મુતઅદિદ રિવાયાતમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ કે અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રઈસૂલ મુનાફિકીન ઔર ઉસકી મુરિયાતને યે કહ્યા કે યે લોગ જો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસ જમા હૈ, ઉનકી ઇઆનત કરના છોડ દી જાએ, યે ભૂખસે પરેશાન હોકર ખુદ-બ-ખુદ મુત્તશિર હો જાએંગે, ઉસપર યે આપતે શરીફા નાઝિલ હુઈ ઔર બિલ્દુલ હક હૈ, રોઝમર્યાકા મુશાહેદા હૈ કે સેંકડોં મર્તાબા ઉસકા તજુર્બા હુઆ કે જબ ભી કિસી દીની કામ કરનેવાલોંકે મુતઅલિફક ઇનાદ ઔર બદ-આતિનીયતસે લોગોંને યા કિસી ખાસ કદને ઇઆનત રોકી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને અપને હુત્ક વ કરમસે દૂસરા દરવાઝા ખોલ દિયા. યે હર શખ્સકો યકીન કે સાથ સમજ લેના ચાહિએ કે રોઝી અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને અપને ઔરે સિફ અપને હી કબ્જેમેં રખી હૈ, વો કિસીકે બાપકે બંદ કરનેસે ભી બંદ નહીં હોતી, અલબત્તા બંદ કરનેવાલે, દીનકી ઇઆનતસે હાથ રોકકર આખિરતમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે યહાં જવાબ દેને કે લિએ તૈયાર હો જાએ, જહાં ન તો ઝૂલ ચલ સક્તા હૈ કે હમારી યે ગરઝ થી ઔર વો ગરઝ થી, ન કોઈ બૈરિસ્ટર યા વકીલ કામ દે સક્તા હૈ, ફરઝી હીલા તરાશ કરકે અલ્લાહ કે ઔર દીનકે કામોસે પેહલુતહી કરનેસે બજુઝ ઉસકે કે અપની હી આકબત ખરાબ કી જાએ ઔર કોઈ કાપદા નહીં, ઝાતી ઇનાદ ઔર દુનિયવી અગરાઝ ફાસિદાકી વજહસે કિસી દીની કામમેં રોડે અટકાના યા કિસી દીનકા કામ કરનેવાલેકી ઇઆનતસે હાથ રોકના યા દૂસરોંકો રોકના અપના હી નુકસાન કરના હૈ, કિસી દૂસરેકા નુકસાન નહીં.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઉશાદ હૈ કે જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકી મદદસે એસે વક્ત પેહલુતહી કરે, જખડે ઉસકી આબરૂ ગિરાઈ જા રહી હો, ઉસકા એહતરામ તોડ જા રહ્યા હો તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસ શખ્સકી મદદ કરનેસે એસે વક્તમેં બે-ઇદિફાતી ફરમાતે હૈ જખડે યે કિસી મદદ કરનેવાલેકી મદદકા ખ્વાહિશમંદ હો. (મિશકાત)

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા અમલ ઉમ્મતકે લિએ શાહરાફ હૈ. હર ચીઝમેં ઉસકી ડોશિશ હર ઉમ્મતીકા ફર્જ હૈ કે હુજૂર (સલ્લ.) કા તરીકા ક્યા થા ? ઔર ઉસ રાહ પર ચલનેકી હત્તલવુસઅ કોશિશ કરના ચાહિએ. હુજૂર (સલ્લ.) કા મા'મૂલ થા કે દુશ્મનોંકી ઇઆનત સેભી દરેગ ન થા, સેંકડોં વાકિઆત કુતુબે અહાદીસ વ તારીખમેં ઉસ પર શાહિદ હૈ. ખુદ યેહી અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર મુનાફિકોંકા સરદાર ફિસ કદર તક્લીફ ઔર અઝીયતે પહોંચા સક્તા યા, ઉસને કબી દરેગ નહીં કિયા. ઉસી શખ્સકા મફૂલા ઇસી સફરકા, ફિસમેં આપતે

બાલા નાઝિલ હુઈ, યે હે કે જખ હમ લોગ મદીના વાપસ પહોંચ જાએંગે તો ઇંજાતદાર લોગ યાની હમ લોગ ઇન ઝલીલોંકો (યાની મુસલમાનોંકો) મદીનાસે નિકાલ દેંગે, લેડિન ઇસ સબ હાલાતકે બાવજૂદ ઉસી સફરસે વાપસીકે ચંદ રોઝ બાદ યે બીમાર હુઆ તો અપને બેટેસે જો બહોત બડે પકડે મુસલમાન થે, કહા કે તુમ જાકર હુઝૂર (સલ્વ.) કો મેરે પાસ બુલા લાઓ. તુમહારે બુલાનેસે વો ઝરૂર આ જાએંગે. યે હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઓર બાપકી દર્ખવાસ્ત નકલ કી.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉસી વકત જૂતે પેહનકર સાથ હો લિએ. જખ હુઝૂર (સલ્વ.) કો ઉસને દેખા તો રોને લગા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, અય અલ્લાહકે દુશ્મન ! ક્યા પભરા ગયા ? ઉસને કહા કે મેંને ઇસ વકત આપકો તંબીહકે વાસ્તે નહીં બુલાયા, બલ્કે ઇસ વાસ્તે બુલાયા કે ઇસ વકત મુઝપર રહમ કરે. યે કલમા સુનકર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી આંખોંમેં આંસૂ ભર આએ ઓર ઇશાદ કરમાયા કે ક્યા ચાહતે હો ? ઉસને અર્ઝ કિયા કે મેરી મૌતકા વકત કરીબ હે, જખ મેં મર જાઉ તો મેરે ગુસ્થ દેનેમેં આપ મૌજૂદ હોં ઓર અપને મલબૂસમેં મુઝે કફન દેં ઓર મેરે જનાઝે કે સાથ કબર તક જાએં ઓર મેરી નમાઝે જનાઝા પઢેં.

હુઝૂર (સલ્વ.) ને સારી દરખવાસ્તેં ઉસકી કુબૂલ કરમાઈ, જિસ પર આપતે શરીફા - વ હા તુસલ્લિ અલા અ હદિમ મિન્હુમ - નાઝિલ હુઈ, (હુરે મન્સુર) જિસમેં હક તઆલા શાનુહુને મુનાફિકીનકે જનાઝેકી નમાઝ પઢ્યાનેકી મુમાનઅત કરમાઈ. યે થા હુઝૂર (સલ્વ.) કા બરતાવ અપને જાની દુશ્મનોંકે સાથ ઓર યે કરમ થા ઉન કમીનોંકે સાથ જો કિસી વકત ભી સબ્બ વ શતમ ઓર એબ તરાશીમેં કમી ન કરતે થે. ક્યા હમ લોગ ભી અપને દુશ્મનોં કે સાથ ઇસ કિસ્મકા કોઈ મામલા કર સકતે હૈં કે ઉસ જાની દુશ્મનકી તકલીફકો દેખકર રહમતુલ્લિહ આલમીનકી આંખોંમેં આંસૂ ભર આએ ઓર જિતની કરમાઈશેં ઉસને અપને કુફકે બાવજૂદ કી, હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપને કરમસે સબ પૂરી કી, અપના કુર્તા મુબારક ઉતારકર ઉસકો કફનકે લિએ મરહમત કરમા દિયા ઓર બકીયા સબ દરખવાસ્તેં ભી પૂરી કી, ગો કુફકી વજહસે ઉસકો કારઆમદ ન હો સકી, બલ્કે આઈન્દા કે લિએ હક તઆલા શાનુહુકી તરફસે ઉસ ઇન્તિહાઈ કરમકી મુમાનઅત ઉતર આઈ.

આયત - ૧૨ હમને (ઇન મક્કાવાલોંકો સામાને એશ દેકર) ઉનકી આઝમાઈશ કર રખી હે (કે યે ઇન નેઅમતોંમેં ક્યા અમલ કરતે હૈં) જેસા કે ઇનસે પેહલે હમને બાગવાલોંકી

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا
أَصْحَابَ الْإِنشَاءِ إِذَا أَقْبَضُوا
يَبْقُرُ مَتْنَهَا مَصْبُوحِينَ

આજમાઈશ કી થી, જબ કે ઈન
 ભાગવાલોને આપસમેં કસમ ખાઈ ઓર
 અહદ કિયા કે ઉસ ભાગકા ફલ ઝરૂર
 સુબ્હકો જાકર તોડ લેંગે ઓર (ઉનકો એસા
 પુખ્તા પકીન થા કે) ઈન્શા અલ્લાહ ભી
 ન કહા, પસ ઉસ ભાગપર આપકે રબકી
 તરફસે એક અઝાબ ફિર ગયા (જો એક
 આગ થી યા લૂ) ઓર વો લોગ સો રહે
 થે, પસ સુબ્હકો વો ભાગ એસા રેહ ગયા,
 જેસા કટા હુઆ ખેત (કે ખાલી ઝમીન રેહ
 જાતી હે ઓર બા'ઝ જગહ ઉસકો કાટકર
 ઉસ જગહ આમ ભી લગા દી જાતી હે),
 પસ સુબ્હકો સવેરે વો ભાગવાલે એક
 દૂસરેકો આવોઝે દેને લગે કે અગર ફલ
 તોડના હૈ તો સવેરે ચલો, પસ ચલતે હુએ
 આપસમેં ચુપકે - ચુપકે બાતે કરતે જા રહે
 થે કે આજ કોઈ મુહતાજ તુમ તક ન
 આને પાએ, વો અપને આપકો કાદિર
 સમજકર ચલે (કે સબ કુછ ખુદ હી લે
 આએંગે) જબ વહાં પહોંચકર ઉસકો દેખા
 તો કેહને લગે કે હમ રાસ્તા ભૂલ ગએ
 (કહી ઓર પહોંચ ગએ, થે તો વો ભાગ
 નહીં હૈ, લેકિન જબ કરાઈનસે મા'લૂમ
 હુઆ હે કે થે વોહી જગહ હે તો કેહને
 લગે) કે હમારી કિસ્મત હી ફૂટ ગઈ,
 ઉનમેં જો એક આદમી (કિસ્તી કદર) વેક
 થા (લેકિન અમલમેં ઉનકા શરીકે હાલ
 થા) કેહને લગા કે મેંને તુમસે કહા ન થા
 (કે એસી બદનીયતી ન કરો, ગરીબોકે
 દેનેસે બરકત હોતી હે, અબ અલ્લાહકી
 પાકી ક્યોં નહીં બયાન કરતે (યાની તોબા
 ઇસ્તગ્ફાર કરો). વો ભાગવાલે કેહને લગે,
 હમારા પરવર દિગાર પાક હે, બેશક હમ

وَلَا يَسْتَفْتُونَكَ
 عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ
 وَهُمْ تَائِبُونَ ۖ فَاصْبِرْ
 كَالصَّابِرِينَ ۖ فَتَنَادُوا
 مُصْحِحِينَ ۚ إِنَّ أَعْدَاءَ
 عَلَىٰ خُرُوجِكُمْ إِن كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ۖ فَانْطَلَقُوا
 وَهُمْ يَخَافُونَ ۝

إِنَّ لَا يَدْخُلُهَا الْيَوْمَ
 عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ ۚ وَ
 غَدَا عَلَىٰ خُرُوجِ الْيَوْمِ
 فَلَمَّا رَأَوْهَا تَاَوَّكَا
 لَهَا ۚ تَوَنَّىٰ ۚ وَ
 مَخْرُومُونَ ۚ قَالَ أَرَأَيْتُمْ
 إِنْ كُنْتُمْ لَكُمْ رُحْمٌ
 تَسْبَحُونَ ۚ قَالُوا سُبْحَانَ
 رَبِّنَا ۚ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۝
 فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى
 بَعْضٍ يَتَلَوْنَ ۝

قَالُوا يٰوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا
 ظَالِمِينَ ۝ عَلَىٰ رَبَّنَا إِن
 يَكُنْ لَنَا خَيْرٌ مِّمَّا لَنَا
 إِلَىٰ رَبِّنَا ۚ لَنُحْيِيَنَّ
 كَذٰلِكَ أَعْدَابُ ۚ
 لَعَذَابُ الْآخِرِ ۚ

કુસૂરવાર હું, ફિર એક દૂસરેકો ઇંલ્લામ દેને
લગે (જેસા કે આમ તોરસે આદત હે કે
જબ કોઈ કામ બિગડ જાએ તો હર એક
દૂસરેકો કુસૂરવાર બતાયા કરતા હે) ફિર
સબકે સબ કેહને લગે કે

اَكْبَرُ لِي
كَأَنِّي اَيْتَمُوْن

(سورة التوراة)

બેશક ! હમ સબ હી હદસે તજાવુજ કરનેવાલે થે, (કિસી એક પર ઇંલ્લામ નહીં
હે, સબકી થેહી સલાહ થી, સબ મિલકર તોબા કરો, ઉસકી બરકતસે) શાયદ હમારા
પરવરદિગાર હમકો ઇંસે અચ્છા બાગ દે દે, અબ હમ તોબા કરતે હું (ઇંસકે બાદ
અલ્લાહ જલ્લ જલાલુલ્લુ તંબીહ કે તોર પર કરમાતે હું કે) ઇંસી તરહ કે હમ
બદનીયતીસે ચીઝ હીકો કન્ના કર દેતે હું,) ઔર આખિરતકા અઝાબ ઇંસે ભી
બખ્શકર હે. ક્યા અચ્છા હોતા કે યે લોગ ઇંસ બાતકો જાન લેતે કે ગરીબોસે
બુખલકા નતીજા અચ્છા નહીં.)

- સૂરએ કલમ રૂકૂઅ-૧

જરૂર -- યે બડી ઇંબરતકા કિસ્સા હે જો ઇંન આયાતમેં ઝિકર કરમાયા
હે. જો લોગ -ગુરબા- મસાકીન, એહલે ઝરૂરતકો ન દેનેકે અહદ પૈમાન કરતે હું,
કસ્મે ખા-ખાકર વાઅદે કરતે હું કે ઇંન ઝરૂરતમંદોંકો એક પૈસા ભી નહીં દિયા
જાએગા, એક વક્તકી રોટી ભી ન દી જાએગી, યે નાલાયક હરગિઝા ઇંઆનતકે
મુસ્તાહિક નહીં. ઇંનકો દેના બેકાર હે વો અપને સારે માલસે યો બ-ચક વક્ત હાથ
થો લેતે હું ઔર જો નેક દિલ ઇંસ તર્જકો પસંદ નહીં કરતે, લેકિન અમલન લિહાઝ-
મુલાહઝમેં ઉનકે શરીકે હાલ હો જાતે હું, વોભી અઝાબકી બલાસે નિજાત નહીં પાતે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હું કે ઇંન આયાતમેં જો
વાકિઆ ગુઝરા હે, વો હબ્શા કે રેહનેવાલે આદમિયોંકા હે. ઉનકે બાપકા એક બહોત
બડા બાગ થા, વો ઉસમેં માંગનેવાલોંકો ભી દિયા કરતા થા. જબ ઉસકા ઇંન્તકાલ
હો ગયા, તો ઉસકી ઓલાદ કેહને લગી કે અબ્બાજાન તો બેવકૂફ થે, સબ કુછ
ઇંન લોગોંપર બાંટ દેતે થે, ફિર કસ્મે ખાકર કેહને લગે કે હમ સુબ્હ હી સારા
બાગ કાટ લાએંગે ઔર કિસી ફકીરકો ઉસમેંસે કુછ નહીં દેંગે.

હઝરત કતાદા (રદી.) કેહતે હું કે ઉસ બાગકે માલિક બેરમિયાંકા દસ્તૂર
યે થા કે ઉસકી પૈદાવારમેંસે અપના એક સાલકા ખર્ચ રખ્ખકર બાકી સબકા સબ
અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દેતે થે. ઉનકી ઓલાદ ઉનકો ઇંન તર્જસે રોકતી રેહતી
થી, મગર વો માનતે ન થે. જબ ઉનકા ઇંન્તકાલ હુવા તો ઉનકી ઓલાદને યે
કોશિશ કી જો ઉપર ઝિકર કી ગઈ કે સારા કા સારા રોક લે ઔર કિસી ગરીબકો
કુછ ન દે.

સઈદ બિન ઝુબૈર (રદી.) કેહતે હું કે યે બાગ યમનમેં થા, ઉસ જગહકા

નામ જર્માન થા જો (યમન કે મશહૂર શહેર) સનુઆસે છઃ મીલ થા.

ઇન્ને જુરેઝ (રદી.) કેહતે હું કે વો અઝાબ જો ઉસ બાગ પર મુસલ્લાત હુઆ, જહમમકી ઘાટીસે એક આગ નિકલી, જો ઉસપર ફિર ગઈ. મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હું કે યે બાગ અંગૂરકા થા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) જુરેઝે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે અપને આપકો ગુનાહોસે બચાતે રહ્યા કરો. આદમી બા'ઝ ગુનાહ એસે કરતા હે કે ઉસકી નહુસતસે ઇલ્મકા એક હિસ્સા ભૂલ જાતા હે (યાની હાકિમ ખરાબ હો જાતા હે ઓર પબ્લા હુઆ ભૂલ જાતા હે) ઓર બા'ઝ ગુનાહ એસે હોતે હું જિનકી વજહસે તહફ્ફુદકો આંખ નહી ખુલતી ઓર બા'ઝ ગુનાહ એસે હોતે હું, જિનકી વજહસે ઉસકી આમદની જો બિલ્કુલ ઉસકે સિએ આનેકો તૈયાર હોતી હે, જાતી રેહતી હે. ઉસકે બાદ જુરેઝે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ -

ظَلَّ عَلَى مَا ظَافَرْتَنَ عَنْكَ الْإِثْمُ

ફ-તા-ફ-અલૈહા તાઈકુમ્મિરિઠિબ ક. (આયત) ઓર કરમાયા કે યે લોગ ગુનાહકી વજહસે અપને બાગકી પૈદાવારસે મહરૂમ હો ગએ. (ફૂરે મન્સુર)

મુદ હક સુબ્હા નહુ વ તકદસકા કુરઆન પાકમે દૂસરી જગહ ઇર્શાદ હે-

فَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَمِمَّا كَسَبْتُمْ أُولَئِكَ يُخَوِّفُونَكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (سورة البقرة)

વ-મા-અ-સા-બ-કુમ્ મિમ્મુસીબતિનુ ફ બિમા ક સ બત ઐયદીકુમ વ યઅફુ અન્કસીર. (સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ ૪)

તર્જુમા - ઓર જો મુસીબત તુમકો પહોંચતી હે, વો તુમ્હારે હી આ'માલકી બદીલત પહોંચતી હે ઓર (હર ગુનાહ પર નહીં પહોંચતી, બલ્કે બહોતસે ગુનાહ તો હક તઆલા શાનુહુ મા'ફ કરમા દેતે હું.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કરમાતે હું કે મુઝસે જુરેઝે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા કે ઉસ આયતકી તકસીર તુમ્હે બતાઈ ? અમ અલી ! જો કુછ ભી તુમ્હે પહોંચે, મર્જ હો યા કિસી કિસ્મકા અઝાબ યા દુનિયાકી ઓર કોઈ મુસીબત હો, વો અપને હી હાથોંકી કમાઈ હે. ઉસ મજમૂનકો બન્દા અપને રિસાલા 'એ'તેદાલ'મે તકસીલસે સિખ મુકા હે, વહાં દેખા જાએ.

ઓર જિસ શખ્સકા નામા-એ આ'માલ ઉસકે બાએ હાથમે દિયા જાએગા, વો (નિહાયત હી હસરત સે) કહેગા, કમા અચ્છા હોતા કે

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ
بِشَآئِهِ فَيَقُولُ إِلَيَّ كِتَابُكَ
كُتِبَ لَهُ وَكَرَّرَ أَدْرَ مَا جَاءَهُ

મુજકો મેરા નામા-એ-આ'માલ હી ન મિલતા ઓર મુજકો ખબર હી ન હોતી કે મેરા હિસાબ ક્યા હે ? ક્યા અજા હોતા કે મીત હી સબ ખતમ કર દેતી, (કિયામત હી ન આતી જો હિસાબ કિતાબ હોતા) મેરા માલ ભી મેરે કુછ કામ ન આયા, મેરી જાહ વ (આબર) ભી જાતી રહી. (ઉસકે લિએ ફરિશતોંકો હુકમ હોગા) ઉસકો પકડો ઓર ઉસકો તોંક પેહના દો, ફિર જહનમમેં ઉસકો દાખિલ કર દો, ફિર એક સત્તર ગઝ લામ્બી ઝંજીરમેં ઉસકો જકડ દો ઉસ લિએ કે યે શાખ્સ અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન ન રખતા થા (ઓર ખુદ તો ક્યા ખિલાત્તા), દૂસરે આદમિયોંકો ગરીબકે ખિલાનેકી તર્ગીબ ન દેતા થા પસ ન તો આજ ઉસકા કોઈ યહાં દોસ્ત હે ઓર ન ઉસકે લિએ કોઈ ચીઝ ખાનેકી હે બજુઝ ગિસ્લીન કે, જિસકો બજુઝ બડે ગુનાહગારોં કે ઓર કોઈ ન ખાએગા.

- સૂરએ અલ હાકકા રૂકૂઅ-૧

અલ હાકકા — ગિસ્લીનકા મરાહૂર તર્જુમા ધોવનકા હે યાની ઝખ્મોં વગેરહ કે ધોનેસે જો પાની જમા હો જાએ, વો ગિસ્લીન કેહલાતા હે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે ઝખ્મોંકે અંદરસે જો લહુ-પીપ વગેરહ નિકલતી હે, વો ગિસ્લીન હે.

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે ગિસ્લીનકા એક ડોલ અગર દુનિયામેં ડાલ દિયા જાએ તો ઉસકી બદબૂસે સારી દુનિયા સડ જાએ.

નોફ શામી (રહ.) સે નકલ કિયા ગયા કે વો ઝંજીર જો સત્તર ગઝ લામ્બી હે, ઉસકા હર ગઝ સત્તર બાઅ (હાથ) હે ઓર હર બાઅ ઇંતના લંબા હે કે મક્કા મુકર્રમાસે કુફા તક પોંહયે.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે ઓર દૂસરે મુહસ્સિરીનસે નકલ કિયા ગયા કે યે ઝંજીર પાખાનેકી જગહસે દાખિલ કરકે નાકમેંસે નિકાલ લી જાએગી ઓર ફિર ઉસપર લપેટ દી જાએગી, જિસ્સે વો બિલ્કુલ જકડા જાએગા. (હુર્રે મંસૂર)

ઇસ આયતે શરીફામેં ગિસ્લીનકો ખાના ખિલાનેકી તર્ગીબ ન દેને પર ભી

يَا مَتَّحَهَا كَانَتْ الْقَاخِيَّةُ ۝
مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِي ۝ هَلَاكَ
عَنِّي سُلْطَانِي ۝ عَخْدُوهُ
فَقُلُّوهُ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ثُمَّ فِي
سِلْسِلَةٍ ذَرْهُمَا سَاجِدُونَ ذُرَاعًا
فَاسْكَوهُ ۝ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ
بِاللهِ الْعَظِيمِ ۝ وَلَا يَحْضُرُ عَلَى
طَعَامِ الْمُسْكِينِ ۝ فَلَيْسَ لَهُ
الْيَوْمَ هَهُنَا حَوْصِمٌ ۝ وَلَا طَعَامٌ
الْأَمِينِ ۝ فَمُسْلِمِينَ ۝ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا
الْخَاطِئُونَ ۝ (الحاقة ١٤)

ઇતાબ હે, ઇસલિએ આપસમેં અપને અઝીઝોંકો, અપને એહબાબકો, મિલનેવાલોંકો, ગુરબાપરવરી પર, મસાકીનકો ખિલ્લાને-ખીલ્લાને પર ખાસ તોરસે તર્ગીબ દેતે રેહના ચાહિએ કે દૂસરોંકો તર્ગીબ દેનેસે અપને અંદરસે ભી બુખ્લકા માફા કમ હોગા.

અહીંથી આગળ બડી ખરાબી હે

એસે શખ્સકે લિએ જો પસેપુરત એબ નિકાલનેવાલા હો, જો માલ જમા કરકે રખતા હે ઓર (ગાયત મુહબ્બતસે) ઉસકો બાર-બાર ગિનતા હે, વો યે ગુમાન કરતા હે કે ઉસકા યે માલ ઉસકે પાસ હમેશા રહેગા હરગિઝ નહીં (યે માલ હમેશા નહીં રહેગા) ખુદાકી કસમ ! યે શખ્સ એસી આગમેં ડાલ દિયા જાએગા કે ઉસમેં જો ચીઝ પડ જાએ, વો આગ ઉસકો તોડ

ફોડકર ડાલ દે. આપકો ખબર ભી હે, યે કેસી તોડ દેનેવાલી આગ હે, વો અલ્લાહ તઆલાકી એસી આગ હે જો દિલોં તક પહોંચ જાએગી. (યાની દુનિયાકી આગ તો જહાં બદનમેં લગી, આદમી મર ગયા ઓર વહાં ચૂંકે મીત નહીં, ઇસલિએ બદનમેં લગતે હી દિલ તક પહોંચ જાએગી ઓર દિલકી ઝરા-સી ઠેસ ભી આદમીકો બહોત મેહસૂસ હોતી હે) ઓર વો આગ ઉન લોગોં પર બન્દ કર દી જાએગી, ઇસ તરહ પર કે વો લોગ લખ્ખે-લખ્ખે સુતૂનોંમે ઘિરે હુએ હોંગે. - સૂરએ અલ હમઝા

કાવલ — ‘હુ મ ઝા હુમ ઝા’કી તફસીરમેં મુખ્તલિફ અકવાલ ઉલમાકે હૈ. એક તફસીર યેભી હે કે જો ઉપર નક્લ કી ગઈ. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ઓર મુજાહિદ (રહ.) સે ‘હુ મ ઝા’કી તફસીર ‘તાન દેનેવાલા’ ઓર ‘હુ મ ઝા’કી તફસીર ‘ગીબત કરનેવાલા’ નક્લ કી ગઈ હે.

ઇબ્ને જુરૈઝ (રહ.) કેહતે હૈ કે ‘હુમ ઝા’ ઇશારેસે હોતા હે, આંખકે, મુંહ કે, હાથ કે, જિસ્કે ભી ઇશારેસે હો ઓર ‘હુ મ ઝા’ ગુમાનસે હોતા હે.

એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપની મે’રાજકા હાલ બયાન કરમાતે હુએ ઇશાદ કરમાયા કે મૈને મરદોંકી એક જમાઅત દેખી, જિનકે બદન કેચિયોંસે કતરે જા રહે થે. મૈને જિબ્રીલસે ઈર્ષાકત કિયા કે યે કોન લોગ હૈ ? ઉન્હોંને કરમાયા કે યે વો લોગ હૈ જો ઝીનત ઇખ્તિયાર કરતે થે. (યાની હરામકારીકે લિએ બન સંવર-કર નિકલતે થે.) ફિર મૈને એક કુંવા દેખા, જિસમેં નિહાપત સખ્ત બદબૂ આ રહી થી ઓર ઉસમેં ચિલ્લાનેકી આવાઝે આ રહી થી. મૈને જિબ્રીલસે પૂછા કે યે કોન હૈ ? ઉન્હોંને બતાયા કે યે વો ઓરતે હૈ જો (હરામકારીકે લિએ) બનતી-સંવરતી થી ઓર ના-જાઈઝ કામ કરતી થી. ફિર મૈને

وَيْسَ لَكَ الْخَيْرُ يَا مُحَمَّدُ وَبِئْسَ لَكَ الْخَيْرُ
مَرْقَةُ لَمْ يَرْقُ إِلَّا لِي بِحَسَمٍ مَا رَوْعًا وَفَدًا
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ۖ وَلَا أَتَيْنَكَ
فِي لُسْمَةٍ ۖ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لُسْمَةٌ ۚ تَأْتِي
الْأُلُوفُ فَتَقُولُ ۖ أَلَيْسَ لِي بِكُلْمٍ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ۚ إِنَّهَا
مَلِكٌ مُّؤْتَصِدٌّ ۖ نِيَّ عَيْنٍ مُّتَبَدِّلٌ ۚ وَالْحَسَنَةُ

કુછ મર્દ ઓર ઓરતે મુઅલ્લક દેખી જો પિસ્તાનોંકે ઝરિએસે લટક રહે થે. મેને પૂછા થે કોન હૈ તો જિબ્રીલને બતાયા કે થે તા'ના દેનેવાલે, યુગલખોરી કરનેવાલે હૈ (દુર્દે મંસૂર) અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ અપને ફઝલસે ઇન ચીઝોસે મેલફૂઝ રખ્ખે, બધી સખ્ત વઈદે હૈ.

ઇસ સૂરહ શરીફામે બુખ્લ ઓર હિસ્કી ખાસ તોરસે મઝમ્મત ઇર્શાદ ફરમાઈ હે કે બુખ્લકી વજહસે માલ જમા કરકે રખતા હે ઓર હિસ્કી વજહસે બાર-બાર ગિનતા હે કે કહીં કમ ન હો જાએ ઓર ઇતની મુહબ્બત ઉસ્સે હે કે ઉસ્સે બાર-બાર ગિનનેમેં ભી બઝા મઝા આતા હે ઓર થે બુરી આદત તકબ્બુર ઓર તઅલ્લીકા સબબ બનતી હે, જિસકી વજહસે દૂસરોંકી એબજૂઈ ઓર ઉનપર તા'ન વ તશનીઅ પેદા હોતા હે, ઇસી વજહસે ઇસ સૂરહકે શુરુમેં ઇન ઉપૂલ પર તંબીહ ફરમાનેકે બાદ ઉસ બૂરી ખસ્લતકી મઝમ્મત ઝિકર કી હે ઓર હર શખ્સ ઇસ ખબરમેં મુબ્તલા હે કે માલકી અફઝાઈશ ઉસકો આફાત ઓર હવાદિસસે બચા સક્તી હે, ગોયા માલદારકો મોત આતી હી નહીં. ઇસલિએ ઇસ પર તંબીહ ફરમાઈ ગઈ હે. વાકેઆત ભી કસરતસે ઇસકી તા'ઈદ કરતે હૈ કે જબ કોઈ આફત ઓર મુસીબત મુસલ્લત હોતી હે, થે માલ વ મતાઅ સબ રખ્ખા રેહ જાતા હે, બલ્કે માલકી કસરત બસા ઓકાત ખુદ આફતકો ખીંચતી હે, કોઈ અહેર દેનેકી ફિકરમેં હોતા હે, કોઈ કત્લ કરનેકી ઓર લૂટ-માર, ચોરી, ઝાકા સેંકડોં આફત ઇસ માલકી બદોલત આદમી પર મુસલ્લત રેહતી હૈ ઓર જબ માલ ઝિયાદા હો જાતા હે, ફિર તો અઝીઝ વ અકારિબ, બીવી, બેટા સબ હી દિલસે ઇસકી ખ્વાહિશ કરને લગતે હૈ કે બુખ્લા કહીં મરે તો થે હમારે હાથ આએ.

આયત-૧૫. કયા આપને

ઉસ શખ્સકો દેખા જો કિયામતકે દિનકો સુઠલાતા હે, (પસ ઉસ શખ્સકા હાલ થે હે કે) ચતીમકો પક્કે દેતા હે ઓર ગરીબકો (ખુદ તો કયા દેતા, દૂસરોંકો ભી ઉનકે) ખાના ખિલાનેકી તર્ગીબ નહીં દેતા. પસ હલાકત હે એસે નમાઝીયોંકે લિએ જો અપની નમાઝોંકો ભુલા બેઠતે હૈ (યાની નહીં પબ્હતે ઓર અગર કભી નમાઝ પબ્હતે ભી હૈ તો) વો લોગ દિખાવા કરતે હૈ ઓર 'માવુન'કો રોકતે હૈ. (ખિલ્લુલ દેતે હી નહીં)

- સૂરએ માઝિન

(૧૫) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَرَأَيْتَ الَّذِي يَكْتُمُ بِالْإِيمَانِ قَوْلًا
الَّذِي يُدْعَىٰ إِلَيْهِ وَلَا يَقْبِضُ عَلَىٰ
طَعَامِ الْمُسْكِينِ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ
الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
الَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا غَافِلُونَ

— હજારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હું કે પતીમકો પક્ટે દેના થે હે કે ઉસકા હક રોકતે હું.

કતાદા (રદી.) કેહતે હું કે ઇસ પક્ટે દેનેસે ઉસપર જુલ્મ કરના મુરાદ હે ઓર થે ચીઝ કિયામતકે દિનકો ગલત સમજનેસે પેદા હોતી હે, કિસકો આખેરતકે દિનકા પકીન હોગા, વહાંકી જાઝ ઓર સજાકા પૂરા વસૂક હોગા, વો કિસી પર જુલ્મ નહીં કરેગા ઓર અપને માલકો જમા કરકે નહીં રખેગા, બલ્કે ખૂબ ખર્ચ કરેગા, ઇસલિએ કે કિસકો ઇસકા કામિલ પકીન હો જાએ કે આજ અગર મેં ઇસ તિજારતમેં દસ રૂપયે લગા દું, કલકો ઝરૂર મુજે એક હજાર જાઈઝ તરીકેસે મિલેંગે, વો કબી ભી ઇસમેં તઅમ્મુલ ન કરેગા ઓર જિન નમાઝીયોંકા ઇસમેં ઝિકર હે, ઉનકે મુતઅલિલક હજારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હું કે વો મુનાફિક હોગ મુરાદ હું જો હોગોંકે સામને તો દિખલાવેકે વાસ્તે નમાઝ પઞ્હતે હું ઓર જહાં કહીં અકેલે હોં, ઉસકો છોડ દે.

હજારત સઆદ (રદી.) વગૈરહ મુતઅદિદ હજારતસે નકલ કિયા ગયા કે નમાઝકો છોડનેસે મુરાદ તા'ખીરસે પઞ્હના હે કે બે-વક્ત પઞ્હતે હું.

માઝિનકી તફસીરમેં ઉલેમાકે કઈ કોલ હું. ઇસકી તફસીર બા'ઝ ઉલેમાસે ઝકાત નકલ કી ગઈ હે, લેકિન અકસર ઉલમાસે જો તફસીરે મન્કૂલ હું, ઉનકે મુવાફિક મા'મૂલી રોઝમરકે બરતનેકી ચીઝેં હું.

હજારત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદી.) ફરમાતે હું કે હમ હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમેં માઝિનકા મિસ્દાક થે ચીઝેં કરાર દેતે થે, ડોલ માંગા દે દેના, હાંડી, કુલ્હાડી, તરાઝૂ ઓર ઇસ કિસ્મકી જો ચીઝેં એક દૂસરેકો માંગી દે દી જાતી હે કે અપના કામ પૂરા કરકે વાપસ કર દે.

હજારત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) અલયહિઝે વસલ્લમ) સે નકલ કરતે હું કે માઝિનસે મુરાદ વો ચીઝેં હું, જિનસે હોગ આપસમેં એક દૂસરેકી મદદ કર દેતે હું જેસાકે કુલ્હાડી, દેગચી, ડોલ વગૈરહ.

ઓર ભી મુતઅદિદ રિવાયતમેં થે મઝમૂન કસરતસે ઝિકર કિયા ગયા.

ઇકરમા (રદી.) સે કિસીને માઝિનકા મતલબ પૂછા તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે ઇસકી જડ તો ઝકાત હે ઓર અદના દરજા છલની, ડોલ, સૂઈકા દેના હે. (દુર્રે મંસૂર)

ઇસ સૂરહ શરીફામેં કઈ ચીઝોં પર તંબીહ કી ગઈ હે. મિનજૂમ્બા ઉનકે પતીમોંકે બારેમેં ખાસ તંબીહ હે કે હલાકતકે અસબાબમેંસે પતીમકો પક્ટે દેકર નિકાલ દેના ભી હે. બહોતસે હોગ પતીમોંકે વાલી-વારિસ બનકર ઉનકા માલ અપને તસરૂફમેં લાતે હું ઓર જબ વો યા ઇસકી તરફસે કોઈ મુતાલબા કરે, તો ઉસકો ઝંટતે હું, ઉનપર હલાકત ઓર અઝાબે શદીદમેં તો કોઈ શુબ્હા હી નહીં હે.

ચેહી નોઅ ઇસ સૂરહ શરીફાકા શાને નુજૂલ બતાયા જાતા હે.

કુરઆન પાકમે બહોત કસરતસે પતીમોકે બારેમે તંબીહાત ઔર આપાત નાઝિહ હુઇ હે. ચંદ આપાતકી તરફ ઇશારા કરતા હું, કિસ્સે અન્દાઝ હોગા કે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુ વ અમ્મ નવાલુહુને કિસ એહતિમામસે ઇસ પર તંબીહ બાર-બાર કરમાઇ હે.

① وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَتَىٰ الْقُرْآنَ الْفَاسِقَ الَّذِي كَانَتْ لَيْسَ لَهُ نَفْسٌ مِّنْ عَمَلٍ صَالِحٍ (البقرة ١٠)

આયત-૧. વ બિસ્વાલિ દે નિ ઇહસાનંવ જિલ્કુર્બા વસ્યતામા વલ્મસાકીન. (સૂરએ બકર, રૂકૂઅ ૧૦)

② وَإِذَا الْمَلَأَتْ عَلَىٰ أَنْفِهِمْ قُلُوبُهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ يَتْلُونَ وَالَّذِينَ كَانَتْ لَيْسَ لَهُمْ نَفْسٌ مِّنْ عَمَلٍ صَالِحٍ (البقرة ૧૧)

આયત-૨. ય આતલ્માલ- અ-લા-હુબિ હી ઝવિલ્કુર્બા વસ્યતામા વલ્મસાકીન. (સૂરએ બકર, રૂકૂઅ ૨૨)

③ قُلْ مَا أَلْفَضْتُ قَوْلَ عَمْرِو بْنِ لُؤْلُؤٍ وَلَا ذِكْرَيْنِ وَلَا أَلْفَضْتُ (البقرة ૧૨)

આયત-૩. કુલ્મા અન્ફકુતુમ્ મિન્ બેરિન્ ફલિસ્વાલિદેનિ વલ્મકુરબી ન વસ્યતામા. (સૂરએ બકર, રૂકૂઅ ૨૬)

④ كَيْفَ تُلَوِّكُم مِّنَ الْأَشْيَاءِ قُلْ أَسْلَمْتُ لِعَمَلِهِمْ لَبِئْسَ مَا يَشْكُرُونَ (البقرة ૨૮)

આયત-૪. વ યસ્અલુ ન-ક-અનિસ્યતામા કુલ ઇસ્લાહુલ્લા-હુમ્ બેર. (સૂરએ બકર, રૂકૂઅ ૨૭)

⑤ وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ (النساء ૧)

આયત-૫. વ આતુલ્યતામા અમ્વા લાહુમ. (સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧)

⑥ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ (النساء ૫)

આયત-૬. વ ઇન્ બિફતુમ્ અલ્લા તુક્સિતુ ફિસ્યતામા. (સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧)

⑦ وَابْتِغُوا الْيَتَامَىٰ إِلَىٰ قَوَمِهِمْ وَلَا تَهِنُوا فِي الْأَمْوَالِ وَلَا تَكُونُوا يَتَامَىٰ (النساء ૬)

આયત-૭. યબ્તલુલ્યતામા ઇલા-કીમિહી વ-લા-તા'કુલુહા ઇસુરાફંવ બિદારન્ અલ્લકબર. (સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧)

⑧ وَإِذْ أَخَذَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْأَسْفَلُ (નસા ૬૮)

આયત-૮ વ-ઈ ઝ-હ-ઝ-રહક સ્મ ત- ઉલુલુખા વલ્લતામા.

(સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧)

⑨ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ كَلِمًا (નસા ૬૯)

આયત-૯ ઈસલ્લાહી ન- યા'કુલૂ ન- અમ્વાલલ્લતામા જુલ્મા.

(સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧)

⑩ كَذَابُ الْيَتَامَىٰ قِيْدِي (نَسَا ૭૦)

આયત-૧૦ વ બિલ્વાલિદેનિ એહસાનંવ બિઝિલુખા વલ્લતામા

(સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૬)

⑪ وَمَا يَشْكُرُ عَلَىٰ الْعِلْمِ فِي الْإِسْلَامِ (نَسَا ૭૧)

આયત-૧૧ વ- મા યુલ્લા અલૈકુમ્ ફિલકિતાબિ હી યતામનનિસામ.

(સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૮)

⑫ وَإِنْ تَوَلَّوْا لَيَسْخَرَنَّ مِنْكُمْ (نَسَا ૭૨)

આયત-૧૨ વ અન્ તકુમ્લ્લતામા બિલકિ સતિ.

(સૂરએ નિસા, રૂકૂઅ ૧૮)

⑬ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ (النَّام ૭૩)

આયત-૧૩ ૧૪ હા તકરબૂ માલલ્લતીમિ ઈલ્લા બિલ્લતી હિ

ય-અહસનૂ (સૂરએ અન્આમ રૂકૂઅ ૧૮, સૂરએ બની ઈસરાઈલ રૂકૂઅ ૪)

⑭ مَا آتَاكَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ (النَّام ૭૪)

આયત-૧૫ મા અહા અલ્લાહુ અલ્લા રસૂલિહી (સૂરએ હશર, રૂકૂઅ ૧)

⑮ وَتَطْلُبُونَ الْحُلُمَاءَ عَلَٰى حَيْثُمْ وَشَكَّيْتُمْ (النَّام ૭૫)

આયત-૧૬ વ યુત્ ઈ મૂ ન ત્ત આ મ- અલ્લા-હુબિહી મિરિક નંવ

પતીમા.

(સૂરએ હશર, રૂકૂઅ ૧)

(૧૯) كَلَّا بَلْ لَّا تَشْفُوهُمْ ذُنُوبُهُمْ ۚ وَاللَّهِ رَئِيسُ عِزِّهِمْ

આયાત-૧૯ કલ્લા બલ્લા તુફરિમૂનલ્લતીમ. (સૂરએ ફજર, રૂકૂઅ ૧)

(૧૯) أَوَلَمْ نَطْعَمْ فِي يَوْمٍ ذِي مَقْتَبَةٍ ۖ يَوْمَ تَنفَخُ الْأُفُفُ ۖ يَوْمَ تَبْطُلُ السَّيْفُ

આયાત-૧૯ અવ્ ઇત્ આમુન ફી યોમિન્ ઝી મક્ત-બ-તિન યતી
મન્ ઝી મફરબા (સૂરએ બલદ, રૂકૂઅ ૧)

(૧૯) أَلَمْ يَكُنْ لَكَ يَتِيمًا ۖ (وَالصَّفَىٰ)

આયાત-૧૯ અ લમ્ યજિદ્ ક- યતીમન. (સૂરએ વઝઝુહા)

(૨૦) كَلَّا ۖ أَلَيْسَ لِي بِرَحْمَةٍ مِّنْ رَبِّي ۖ فَلَا تَعْزُوفُ (وَالصَّفَىٰ)

આયાત-૨૦ ક અમ્મલ્લતી મ- ફ લ્લા તફુર. (સૂરએ વઝઝુહા)

યે બીસ આયાત નમૂનેકે તોર પર ઝિકર કી ગઈ હૈ. આયાતકી સૂરહ ઔર રૂકૂઅ ભી લિખ દિએ હૈ. અગર કિસી મુતર્જમ કુરઆન શરીફમે ઇન આયાતકો નિકાલ કર તર્જુમા દેખા જાએ તો મા'લુમ હોગા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને બાર-બાર મુખ્તલિફ ઉન્વાનોસે ઇસ પર તંબીહ કરમાઈ હે કે યતીમોકે બારેમે ઉનકી ઈસ્લાહ, ઉનકી ખેરખ્વાહી, ઉનકે માલમે એહતિયાત, ઉનકે સાથ નરમીકા બરતાવ, ઉનકી સલાહ ઔર ફલાહકી કોશિશ હતા કે અગર કિસી યતીમ લડકીસે નિકાલ કરે તો ઉસકે મહરકો કમ ન કરને પર ભી તંબીહ કી ગઈ હે કસ્મપુર્સીકી વજહસે ઉસકે મહરમે ભી કમી ન કી જાએ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ કઈ હદીસોમે વાશિદ હુઆ હે - મેં ઔર વો શખ્સ જો કિસી યતીમકી કિકાલત કરતા હો, જમતમે એસે કરીબ હોંગે, જેસે યે દો ઉંગલિયાં ઇસ ઇર્શાદ પર હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપની દો ઉંગલિયાં, શહાદતકી ઉંગલી ઔર બીચકી ઉંગલી મિલાકર ઉનકી તરફ ઇશારા કરમાયા કે જેસે યે દો કરીબ હૈ, મિલી હુઈ હૈ, એસે હી મેં ઔર વો શખ્સ જમતમે કરીબ હોંગે.

ઔર બા'ઝ ઉલમાને કરમાયા હે કે બીચકી ઉંગલી શહાદતકી ઉંગલીસે થોડી-સી આગે નિકલી હુઈ હોતી હે, તો ઇસ સૂરતમે મતલબ યે હોગા કે મેરા દરજા નુબુવતકી વજહસે થોડા-સા આગે બબ્હા હુઆ હોગા ઔર ઉસકે કરીબ હી ઉસ શખ્સકા દરજા હોગા.

એક હદીસમે ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ કિસી યતીમકે સર પર (શકકતસે) હાથ ફેરે ઔર સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી રિઝાકે-વાસ્તે એસા કરે તો ઉસકા

હાથ પતીમકે સરકે જિતને બાલોં પર ફિરેગા, હર બાલકે મદલેમેં ઉસકો નેકિયાં
મિલેંગી ઓર જો શપ્સ કિસી પતીમ લડકે યા લડકી પર એહસાન કરે તો મેં ઓર
વો શપ્સ જમતમેં ઇસ તરહ હોંગે. વોહી દો ઈંગલીયોંસે ઇશારા કરમાયા, જેસા
ઉપર ગુઝરા. ઓર ભી કઈ હદીસોંમેં મુખ્તલિક ઉન્વાનસે યેહી મઝમૂન વારિદ હે.
(દુર્ મંસૂર)

એક હદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન કુછ લોગ કબરોંસે એસે ઉઠેંગે કે ઉન્કે
મુંહમેં આગ ભડક રહી હોગી. કિસીને પૂછા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે કીન લોગ
હોંગે ? તો હુઝૂરને આપાતે ગુઝિશ્તા મેંસે નવીં આપત તિલાવત કરમાઈ.

إِنَّ النَّارَ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا

'ઈમલ્લાહી ન-યમ્ કુલૂ ન-અમ્વાલલ્લયતામા' જિસકા તર્જુમા યે હે કે જો
લોગ પતીમોંકા માલ સુલ્મસે ખાતે હૈં, વો અપને પેટમેં આગ ભરતે હૈં. શબે મે'રાજમેં
હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક કીમકો દેખા કે ઉન્કે હોંઠ ઉઠકે હોંઠોંકી તરહસે બડે-બડે
હૈં ઓર ફરિશ્તે ઉન પર મુસલ્લત હૈં કે વો ઉન્કે હોંઠોંકો ચીરકર ઉનમેં આગકે
બડે-બડે પત્થર ફૂંસ રહે હૈં કે વો આગ મુંહસે દાખિલ હોકર પાખાનાકી જમહસે
નિકલતી હે ઓર વો લોગ નિહાપત આહ વ ઝરીસે ચિલ્લા રહે હૈં. હુઝૂર (સલ્વ.)ને
હઝરત જિબ્રઇલ દર્યાફત કિયા કે યે કીન લોગ હૈં ? તો ઉન્હોંને કરમાયા કે યે વો લોગ
હૈં, જો પતીમોંકા માલ સુલ્મસે ખાતે યે, ઈનકો આગ ખિલાઈ જા રહી હે.

એક હદીસમેં હે કે ચાર કિસ્મકે આદમી એસે હૈં જિનકો અલ્લાહ જલ્લ
શાનુલૂ ન તો જમતમેં દાખિલ કરમાએંગે, ન જમતકી ને'અમતેં ઉનકો ચખના નસીબ
હોંગી -

૧. એક વો શપ્સ જો શરાબ પીતા હો,
૨. દૂસરે સૂદખોર,
૩. તીસરે વો શપ્સ જો નાનકક પતીમકા માલ ખાએ,
૪. ચોથે વો શપ્સ જો વાલિદનકી નાકરમાની કરે. (દુર્ મંસૂર)

હઝરતે અકદસ શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ (રહ.)ને તફસીરમેં તહરીર
કરમાયા હે કે પતીમોં પર એહસાન દો કિસ્મકા હે.

૧. એક તો વો હે જો વારિસોં પર વાજિબ હે, મસલન ઉસકે માલકી
લિકાઝત કે ઉસમેં ઝરાઅત યા તિજારત વગીરહસે તરકકી હો, તા'કે ઉસકા નફકા વ
સુરરિયાત પૂરી હો સર્કે. ઓર ઉસકી ખૂરાક-પોશાક વગીરહકી ખબરગીરી નીઝ ઉસકે
લિખને-પઢુને ઓર તા'લીમ-આદાબ વગીરહકી ખબરગીરી.

૨. દૂસરી કિસ્મ વો હે જો આમ આદમિયોં પર વાજિબ હે ઓર વો
ઉસકી ઈઝાકો તર્ક કરના હે ઓર નરમી ઓર મેહરબાનીસે ઉસે પેશ આના હે,

મેહરિલાં ઓર મજાલિસમેં અપને પાસ બિઠાના, ઉસકે સર પર હાથ ફેરના, અપની ઓલાદકી તરફ ઓઢમેં લેના, ઉસે મુહબ્બત ઝાહિર કરના, ઇસલિએ કે જમ વો યતીમ હો ગયા ઓર ઉસકા બાપ ન રહ્યા, તો હક તઆલા સાનુલુને સબ બન્દોંકો હુકમ કિયા કે ઉસકે સાથ બાપ ફેસા બરતાવ કરે ઓર ઉસકો અપની ઓલાદકી તરફ સમજે, તા'કે બાપકે મરનેકી વજહસે જો ઈજજે હુકમી ઉસકો લાઠિક હોગા, ઇસ કુવ્વતે હકીકીકે સાથ કે હઝારોં આદમી ઉસકે બાપકી જગહ હો જાએ, દૂર હો જાએ. પસ યતીમ ભી કરાબતે શરઈ રખતા હે, ફેસા કે દૂસરે અકારિમ કરાબતે ઉરફી રખતે હે. (સૂરએ મકર)

દૂસરા મજમૂન જો આયતે બાલામેં ખુસૂસી મઝકૂર હે, વો મિસ્કીનકે ખાને પર તર્ગીબ દેને પર તંબીહ હે ઓર ઓયા બુખલકે ઇન્તિહાઈ દરજેકી તરફ ઇશારા હે કે ખુદ તો વો અપના માલ કયા ખર્ચ કરતા, વો ચેલી ગવારા નહીં કરતા કે દૂસરા ભી કોઈ ફકીરોં પર ખર્ચ કરે. કુરઆન પાકમેં મિસ્કીનોંકે ખાના ખિલાને પર બહોત-સી આયાતમેં તર્ગીબ દી ગઈ, જિનમેંસે બા'જ પેહલે મઝકૂર હો ચુકી હે. સૂરએ ફજરમેં હે.

كَذَٰلِكَ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ لِّلَّذِينَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُرَوِّفُونَ عَلَىٰ عِلَالِهِم مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

કહલા બલ્લા તુફ રિમુનલ્યાતીમ વ લા તહાજ્જુ ન અલા તમામિલમિસ્કીન.

ઇસમેં ઇસ પર ભી તંબીહ કી ગઈ કે તુમ લોગ ન તો યતીમોંકા ઇકરામ કરતે હો, ન મિસ્કીનોંકો ખાના ખિલાનેકી તર્ગીબ દેતે હો.

તીસરી ચીઝ જો આયતે બાલામેં ઝિકર કી ગઈ વો માઝિનકા ચોકના હે, જિસકી તફવીર પેહલે ગુઝર ચુકી હે.

હઝરત અકદસ શાહ અબ્દુલ આઝીઝ (રહ.) ને તહરીર ફરમાયા કે સૂરએકા નામ 'માઝિન' ઇસ વજહસે હે કે ચે એહસાનકા અદના દરજા હે ઓર જમ કે એહસાન ન કરનેકા અદના દરજા ભી મૂજિબે સિજાબ વ ઇતાબ હે તો આલા દરજા યાની હુકુલ્લાહ ઓર હુકુમાસકે ઝા'યા કરનેસે બે તરીકે ઓલા ડરના ચાહિએ. યહાંતક ઇસ મજમૂનકે મુતઅલ્લિક ચંદ આયાત ઝિકર કી ગઈ હે.

આજે ચંદ અહાદીસ ઇસ મજમૂનકે મુતઅલ્લિક લિખી જાતી હે, જિનસે મા'લૂમ હોગા કે બુખલ ઓર માલકો જમા કરકે રખના કિસ કદર સખ્ત ચીઝ હે ?

હકીકત

સુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇશાદ

۱) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ عَلَيْنَا وَنَسِيبُ خَصْلَتَانِ

હે કે દો ખસતે એસી હે કે વો મો'મિનમે
જમા નહીં હો સક્તી, એક તો બુખ્લ, દૂસરે
બદ-બુલ્કી. - તિરમિઝી

لَا تَحْتَمِلَنَّ فِي مَوْسَمِ الْبُخْلِ سَوَافَاتٍ
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ كَذَلِكَ الشُّكُوفُ

અર્થ - પાની કોઈ શખ્સ મો'મિન હોકર બખીલ ભી હો ઓર બદ-
બુલ્ક ભી, યે મો'મિનકી શાન હરગિઝ નહીં. એસે શખ્સકો અપને ઇમાનકી બડી
ફિકર કરની ચાહિએ, ખુદા-ન-ખ્વાસ્તા એસા ન હો કે ઉસીસે હાથ-ધો ભેઠે કે જેસા
હર ખૂબી દૂસરી ખૂબીકો ખીચતી હે, એસે હી હર એક દૂસરે એકકો ખીચતા હે.

દૂસરી હદીસમેં ઇસે ભી બખ્લકર હુઝૂર (સલ્લ)કા ઇર્શાદ હે કે શુહહ (પાની
બુખ્લક. આલા કિસ્મ) ઇમાનકે સાથ જમા નહીં હો સક્તી. (મિશકાત) કે ઇન દોનોં
ચીઝોંકા ઇજ્તિમાઅ ગોચા ઝિદ્દેનકા ઇજ્તિમાઅ હે જેસા કે આગ ઓર પાનીકા જમા
હોના કે જોન્સી ચીઝ ગાલિબ હોગી વો દૂસરેકો કના કર દેગી. અગર પાની ગાલિબ
હે, આગકો બુઝા દેગા, આગ ગાલિબ હે, તો પાનીકો જલા દે ા. એસે હી યે દોનોં
ચીઝે એક દૂસરે કે મનાફી હે. જોન્સી ચીઝ ગાલિબ હોગી, રહતા-રહતા દૂસરીકો
કના કર દેગી.

એક હદીસમેં આયા હે કે કોઈ વલી એસા નહીં હુઆ, જિસમેં અલ્લાહ
જલ્લ શાનુહને દો આદતે ન પેદા કર દી હો - એક સખાવત, દૂસરી ખુશબુલ્કી.
(કંઝ)

દૂસરી હદીસમેં હે કે અલ્લાહકા કોઈ વલી એસા નહીં હે જો સખાવતકા
આદી ન બનાયા ગયા હો (કંઝ) ઓર બહોત ઝાહિર ખાત હે કે અગર અલ્લાહ
જલ્લ શાનુહસે તઅલ્લુક ઓર મુહબ્બત હે, તો ઉસકી મખ્લૂક પર ખર્ચ કરનેકો બે-
ઇજ્તિયાર દિલ ચાહેગા કે મેહબુબકે અઝીઝ વ અકારિમકી ખાતિર મુહબ્બતકે
લવાઝિમાતસે હે ઓર જબ મખ્લૂક અલ્લાહકી અયાલ હે, તો ઉનપર ખર્ચ કરનેકો
વલીકા દિલ ઝરૂર ચાહેગા ઓર ઉસકે અયાલમેં ભી ફિસકા તઅલ્લુક ઉસકે સાથ
જિતના ઝિમાદા કવી હોગા, ઉતના હી ઉસપર ખર્ચ કરનેકો ઝિમાદા ચાહેગા ઓર
અગર ન ચાહે તો મા'લૂમ હુઆ કે માલકી મુહબ્બત અલ્લાહકી મુહબ્બતસે ઝિમાદા
હે ઓર અલ્લાહ તઆલાકે સાથ મુહબ્બતકા દાવા ઝૂઝા હે.

અર્થ - હઝરત અબૂબકર
સિદીક (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લ)કા
અલખાહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કિયા હે
કે જમતમેં ન તો ચાલમાઝ (ધોબેમાઝ)
દાખિલ હોગા, ન બખીલ, ન સદકા કરકે
એહસાન રખનેવાલા. (મિશકાત-તિરમિઝી)

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ كَذَلِكَ الشُّكُوفُ
عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
قَوْلُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا
يُغْنِي الْجَنَّةُ عَنْ لَاحِلٍ وَلَا مَنَاتٍ رَوَاهُ
التِّرْمِذِيُّ كَذَلِكَ الشُّكُوفُ

કોચી - ઉલમાને ઇશાદ કરમાયા હે કે ઇન સિકાતકે સાથ કોઈ શખ્સ તી જમતમે દાખિલ ન હો સકેગા. અગર કિસી મો'મિનમેં યે બુરી સિકાત ખુદા-ન-ખ્વાસ્તા પાઈ જાતી હોંગી, તો અવ્વલ તો હક તઆલા શાનુલુ ઉસકો દુનિયા હીમેં ઉન્હે તોબાકી તોકીક અતા કરમાએંગે ઓર અગર યે ન હુઆ તો અવ્વલ જહન્નમમેં દાખિલ હોકર ઇન સિકાતકા તન્કિયા હોનેકે બાદ જમતમેં દાખિલ હો સકેગા, લેકિન જહન્નમમેં દાખિલ હોના, ચાહે થોડી હી દેરકે સિએ ડાલા જાના, કયા કોઈ મા'મૂલી ઓર આસાન કામ હે ? દુનિયાકી આગમેં થોડી દેરકે સિએ ડાલા જાના કયા અસરાત પેદા કરતા હે, હાલાંકે યે આગ જહન્નમકી આગકે મુકાબલેમેં કુછ તી હકીકત નહીં રખતી.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇશાદ હે કે દુનિયાકી આગ જહન્નમકી આગકા સત્તરવાં હિસ્સા હે. સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) ! યે આગ કયા કુછ કમ હે, યે તો ખુદ હી બહોત કાફી અઝીયત પહોંચાનેવાલી હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે વો ઇસ્સે ઉનહત્તર દરજા બખ્શી હુઈ હે. (મિશ્કાત)

એક દુસરી હદીસમેં હે કે જહન્નમમેં સબસે કમ અઝાબવાલા વો શખ્સ હોગા જિસકો જહન્નમકી આગકી સિર્ફ દો જૂતિયાં પેહનાઈ જાએંગી ઓર ઉનકી વજહસે ઉસકા દિમાગ એસા જોશ મારેગા જેસાકે હંડિયા આગ પર જોશ મારતી હે. (મિશ્કાત)

એક હદીસમેં આયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુને જમતે અદનકો અપને દસ્તે મુબારકસે બનાયા, ફિર ઉસકો આરાસ્તા ઓર મુઝમ્મન કિયા. ફિર કરિસ્તોકો હુકમ કરમાયા કે ઇસમેં નેહરે જારી કરે ઓર ફલ ઇસમેં લટકાએ જબ હક તઆલા શાનુલુને ઉસકી ઝેબ વ ઝીનતકો મુલાહઝા કરમાયા તો ઇશાદ કરમાયા કે મેરી ઇઝઝતકી કસમ ! મેરે જલાલકી કસમ ! મેરે અર્શકી બુલંદીકી કસમ ! તુઝમેં બખીલ નહીં આ સકતા ! (કંઝ)

હઝરત અબૂઝર (રદી.) કરમાતે હૈ, મેં એક મરતબા હુઝૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઆ. હુઝૂર (સલ્લ.) કા'બા સરીકકી દીવારકે સાએમેં તરરીક રખતે થે. મુઝે દેખકર હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે કા'બાકે રબકી કસમ ! વો લોગ બેઝે ખસારેમેં હૈ. મેંને અર્જ કિયા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુર્બાન! કીન લોગ ? હુઝૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા કે

رس عن ابی ذر قال انتهیت الى البني
صلى الله عليه وسلم وهو جالس في
ظلال الكعبة فلما انى قال هم الاخرون
ورب الكعبة فقلت فلما انى وان
من هم قال هم الاكثر من مال الا من
قال هكذا وهكذا وهكذا من بين يدي
ومن خلفه وعن يمينه وعن شماله
وقليل ما هم متفق عليه كذا في المشكاة

જિનકે પાસ માલ ઝિયાદા હો, મગર વો
હોગ જો ઇસ તરહ, ઇસ તરહ (ખર્ચ કરે),
અપને દાએસે, બાએસે, આએસે, પીછેસે,
લેડિન એસે આદમી બહોત કમ હૈ.

(મિશકાત)

જુઝૂર - હઝરત અબુઝર (રદી.) ઝહિદીન સલામા (રદી.)યે હૈ, જેસાકે
પેહલે ભી ઝુઝર ઝુકા. ઉનકો દેખકર યે ઇર્શાદ હકીકતન ઉનકી તસલ્લી થી કે અપને
કકર વ ઝુહદ પર કિસી વક્ત ભી ખ્યાલ ન કરે, યે માલ વ મતાઅકી કસરત
હી જાતિહી કોઈ મેહબૂબ ચીઝ નહીં, બલકે બડે ખસારે ઓર નુકસાનકી ચીઝ હે
ઓર ઝહિર હે કે યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે મફલતકા સબબ બનતી હે. રોઝમર્યાકા
મુશાહેદા હે કે મગેર તંગદસ્તીકે અલ્લાહકી તરફ રૂજૂ બહોત હી કમ હોતા હે. અલ-
મતા જિન લોગોંકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને તૌહીક અતા કરમાઈ હે ઓર મેઝુઝરતકે
મુકાબિલેયે જહાં ઓર ફિસ તરફ ઝુઝરત હો, ચારો તરફ મખ્સુસકા હાથ ફેલાતે
હોં, ઉનકે લિએ માલ મુઝિર નહીં હે. લેડિન હુઝૂર (સલ્લ.) ને ખુદ હી ઇર્શાદ
કરમા દિયા કે એસે આદમી કમ હૈ. આમ તોરસે પેહી હોતા હે કે જહાં માલકી
કસરત હોતી હે, ફિસ્ક વ હુઝૂર, આવારગી એયાશી અપને સાથ લાતી હે ઓર
મે-મહલ ખર્ચ કરના, નામ વ નમુદ પર સર્ફ કરના તો દીલતકે અદના કરિશ્મોંયેસે
હે. બ્યાહ, શાદિયોં ઓર દૂસરી તકરીબાત પર મે-જા ઓર મે-મહલ હઝરોં રૂપિયે
ખર્ચ કર દિયા જાતા હે, લેડિન અલ્લાહકે નામ પર ઝુઝરતમંદોં ઓર ભૂખોં પર
ખર્ચ કરનેકી ગુંજાઈસ હી ન નિકલેગી.

એક હદીસમેં હે કે જો હોગ દુનિયામેં ઝિયાદા માલદાર હૈ, વોહી હોગ
આબેરતમેં કમ સરમાયાવાલે હૈ. મગર વો શખ્સ જો હલાલ ઝરિયાસે કમાએ ઓર
યો - યો ખર્ચ કર દે. (કંઝ)

પેહલી હદીસકી તરહ 'પોં-પોં'કા ઇશારા ઇંધર-ઇંધર ખર્ચ કરનેકી તરફ હે.
હકીકતમેં માલ ઉસકે લિએ ઝીનત ઓર ઇઝાઝત હે, જો ઉસકો ઇંધર-ઇંધર ખર્ચ કર
દે ઓર જો ગિન-ગિનકર, બાંધ-બાંધ કર રખે, ઉસકે લિએ હર કિસ્મકી આકતકા
પેસ ખેમા હે ઉસકો ભી હલાક કરતા હે ઓર ખુદ ભી ઉસકે પાસસે જા'યા હોતા
હે. યે મે-મુરવ્વત કિસી શખ્સકો દીન યા દુનિયાકા કાયદા ઉસ વક્ત તક નહીં
પહોંચાતા, જમ તક ઉસકે પાસસે ખુદા ન હો.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે
કે સખી આદમી અલ્લાહકે કરીબ હે, જમતસે કરીબ હે, હોગોંસે કરીબ હે,
(۴) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّخِيُّ قَرِيبٌ
مِّنَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِّنَ النَّاسِ

જહમમસે દૂર હે, ઓર બખીલ આદમી
અલ્લાહસે દૂર હે, જમતસે દૂર હે,
આદમિયોસે દૂર હે ઓર જહમમસે કરીમ
હે. બેશક જહિલ સખી અલ્લાહકે નઝદીક
આબિદ બખીલસે ઝિયાદ મેહબૂબ હે.

بعيد من النار والنجيل بعيد من الله
بعيد من الجنة بعيد من الناس قريب
من النار والجاهل سخي احب الى الله
من عابد بخيل والتمردى كذا
في الشكوة.

(મિસ્કાત, તિરમુખી)

યાની જો શખ્સ ઈબાદત મહોત કસરતસે કરતા હો, નવાફિલ
મહોત લખી-લખી પબ્લતા હો, ઈસે વો શખ્સ અલ્લાહકે નઝદીક ઝિયાદ મેહબૂબ
હે જો નવાફિલ કમ પબ્લતા હો, લેકિન સખી હો. આબિદસે મુરદ નવાફિલ કસરતસે
પબ્લનેવાલા હે, કરાઈઝાક પબ્લના તો હર શખ્સકે લિએ ઝરૂરી હે, ચાહે સખી હો
યા ન હો.

ઈમામ અઝાલી (રહ.) ને નક્લ કિયા હે કે હઝરત યહયા બિન ઝકરીયા
(અથા નબીયિના વ અલેહિસ્સલાતુ વસસલામુ)ને એક મરતબા રીતાનસે દર્પાકત
કરમાયા કે તુજે સબસે ઝિયાદ મેહબૂબ કીન શખ્સ હે ઓર સબસે ઝિયાદ નકરત
કિસે હે ? ઈસને કહા કે મુજે સબસે ઝિયાદ મુહબ્બત મો'મિન બખીલસે હે ઓર
સબસે ઝિયાદ નકરત ફાસિક સખીસે હે. ઉઝોને કરમાયા, ચે ક્યા ખાત હે ? ઈસને
અર્જા કિયા કે બખીલ તો અપને બુખ્લકી વજહસે મુજે બે-ફિકર રખતા હે, યાની
ઈસકા બુખ્લ હી જહમમમે લે જાનેકે લિએ કાફી હે, લેકિન ફાસિક સખી પર મુજે
હર વક્ત ફિકર સવાર રેહતા હે કે કહી-હક તઆલા શાનુહુ ઈસકી સખાવતકી
વજહસે ઈસે દરગુઝર ન કરમાવે, (અહયા) યાની અગર હક તઆલા શાનુહુ ઈસકી
સખાવતકી વજહસે કિસી વક્ત ઈસે રાઝી હો ગએ, તો ઈસકે દરિયા-એ-મઝ્ફિરત
વ રેહમતમે ઉઝ ભરકે ફિસ્ક વ ફુજુરકી ક્યા હકીકત હે, વો સબ કુછ કરમા સક્તા
હે. એસી સૂરતમે મેરી ઉઝભરકી મેહનત, જો ઈનસે બુનાહ સા'દિર કરાનેમે કી
બી, સારી ઝા'યા હો ગઈ.

એક હદીસમે હે કે જો શખ્સ સખાવત કરતા હે, વો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે
સાથ હુસ્ને ઝનકી વજહસે કરતા હે ઓર જો બુખ્લ કરતા હે વો હક તઆલાકે
સાથ બદ-ઝનીસે કરતા હે. (કંઝ)

હુસ્ને ઝનકા મતલબ ચે હે કે વો ચે સમઝતા હે કે કિસ માલિકને ચે
અતા કરમાયા, વો ફિર ભી અતા કરમા સક્તા હે ઓર એસે શખ્સકે અલ્લાહસે
કરોબ હોનેમે ક્યા તરદુદ હે ઓર બદ-ઝનીકા મતલબ ચે હે કે વો ચે સમઝતા
હે કે ચે ખત્મ હો ગએ, તો ફિર કહાંસે આર્હેગે, એસે શખ્સકા અલ્લાહ જલ્લ
શાનુહુસે દૂર હોના ઝાહિર હે કે વો અલ્લાહ તઆલાકે ખઝાનેકો ભી મહદુદ સમઝતા

હે, હાલાંકે આમદનીકે અસબાબ ઉસીકે પેદા કિએ હુએ હૈં ઔર ઇન અસબાબસે પેદાવારકા ન હોના ઉસીકે કબ્જા-એ-કુદરતમે હે. વો ન થાહે તો કુકાનકાર હાથ પર હાથ રખે બેઠા રહે, કાશતકાર બોએ ઔર પેદાવાર ન હો ઔર જબકે યે સબ ઉસીકી અતાકી વજહસે હે, કિર ઇસકા કમા મતલબ કે કિર કહાંસે આએગા ? મગર હમ લોગ જુબાનસે ઇસકા ઇકરાર કરનેકે બાદ દિલસે યે નહીં સમજતે કે યે સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્ હીકી અતા હે, હમારા ઇસમે કોઇ દખલ નહીં ઔર સહાબા કિરામ (રહી.) દિલસે યે સમજતે હે કે યે સબ ઉસીકી અતા હે, જિસને આજ દિયા, વો કલ ત્વી દેગા, ઇસ લિએ ઉનકે સબ કુછ ખર્ચ કર દેનેમે જરાબી તા'મુલ ન હોતા થા.

હકીકત -- હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે સખાવત જમતમે એક દરખ્ત હે, પસ જો શખ્સ સખી હોગા, વો ઉસકી એક ટેહની પકડ લેગા, જિસકે ઝરિએસે વો જમતમે દાખિલ હો જાએગા ઔર બુખ્લ જહમમકા એક દરખ્ત હે, જો શખ્સ સહીહ (બખીલ) હોગા, વો ઇસકી એક ટેહની પકડ લેગા, યહાં તકકે વો ટેહની ઉસકો જહમમમે દાખિલ કરકે રહેગી. (મિશકાત)

ખબર -- શુલ્હ બુખ્લકા આલા દરજા હે, જેસા કે પેહલી કસલકી આયાતમે નં. ૨૮ પર ગુઝર ચુકા હે. મતલબ ઝહિર હે કે જબ બુખ્લ જહમમકા દરખ્ત હે, તો ઉસકી ટેહની પકડકર જો શખ્સ ચલેગા, વો જહમમહીમે પહોંચેગા.

એક હદીસમે હે કે જન્નતમે એક દરખ્ત હે, જિસકા નામ સખા હે, સખાવત ઉસીસે પેદા હુઇ હે ઔર જહન્નમમે એક દરખ્ત હે, જિસકા નામ શુલ્હ હે. શુલ્હ ઉસીસે પયદા હુઆ હે. જન્નતમે શહીહ દાખિલ ન હોગા.

વો પેહલે મુતઅદ્દિદ મરતબા હો ચુકા કે શુલ્હ બુખ્લકા આલા દરજા હે. એક ઔર હદીસમે હે કે સખાવત જમતકે દરખ્તોમેસે એક દરખ્ત હે, જિસકી ટેહનિયાં દુનિયામે ઝૂક રહી હૈં, જો શખ્સ ઉસકી કિસી ટેહનીકો પકડ લેતા હે, વો ટેહની ઉસકો જમત તક પહોંચા દેતી હે. ઔર બુખ્લ જહમમકે દરખ્તોમેસે એક દરખ્ત હે, જિસકી ટેહનિયાં દુનિયામે ઝૂક રહી હૈં. જો શખ્સ ઉસકી કિસી ટેહનીકો પકડ લેતા હે, વો ટેહની ઉસકો જહમમ તક પહોંચા દેતી હે. (કંઝ)

યે ઝહિર થીઝ હે કે જો સડક સ્ટેશન પર જાતી હે, જબ આદમી ઉસ સડક પર ચલતા રહેગા તો લા મહાલા કિસી વક્ત સ્ટેશન પર પહોંચેગા. ઇસી

وہ جن ابی ہر وقت قال قال رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم السخا شجرة
فی الجنة لمن کان سخیفاً الخذل یفمن
منہا فلم یترکہ الغصص حتی یدخل
الجنة والشج شجرة فی النار فمن کان
شیخماً الخذل یفمن منہا فلم یترکہ
الغصص حتی یدخل النار واوہ البیہقی فی
شعب الایمان کذا فی مشکوۃ .

તરહસે યે ટેહનિયાં જિન દરખોંકી હૈ, જબ ઉનકો કોઈ પકડર ચઢેગા તો જહાં
વો દરખ ખલા હે, વહાં પહોંચકર રહેગા.

અનુવાદ - હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે બદતરીન આદતો જો આદમીમે હો, (દો હૈ), એક વો બુખ્શ જો બે-સબર કર દેનેવાલા હો, દૂસરી વો ના-મરદી ઓર ખોફ, જો જાન નિકાલ દેનેવાલા હો.

- અબુ દાઉદ

અનુવાદ - ઇન દો એબોંકી તરફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને અપને પાક કલામમેં ભી તંબીહ કરમાઈ હે, મુનાંચે ઇર્શાદ હે -

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جُرُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا أَلَمْ يَكُنْ
الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى صَلاَةٍ إِذْ مَكَرُوا بِكَ فَأَوْفَى بِكَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ شُكٌّ فَهُمْ يَسْتَكْبِرُونَ
وَالَّذِينَ يُضِلُّونَ نَفْسَهُمُ الْيَتِيمَ وَالَّذِينَ يَمْزِجُونَ عَمَلَهُمْ تَتَلَفًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ عَذَابٍ
غَيْرَ مُؤْتَوٍّ وَالَّذِينَ يَمْزِجُونَ عَمَلَهُمْ تَتَلَفًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ عَذَابٍ غَيْرَ
مُتَوَّيَةٍ فَمَنْ يَبْغِ دِينَ ذَلِكُمْ فَوَلْيَكَ مِمَّا فَعَلْتُمْ مَا تَشَاءُونَ وَالَّذِينَ يَمْزِجُونَ
عَمَلَهُمْ تَتَلَفًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ عَذَابٍ غَيْرَ مُتَوَّيَةٍ فَمَنْ يَبْغِ دِينَ ذَلِكُمْ فَوَلْيَكَ
مِمَّا فَعَلْتُمْ مَا تَشَاءُونَ (سورة ممتحنه)

(સુરત મત્હન, રુકૂ ૨૮)

પૂરી આપતે શરીફાકા તર્જુમા યે હે કે બેશક ઇન્સાન કમ હિમ્મત (થોબે
ઓર કચ્ચે દિલકા) પેદા હુઆ હે, જબ ઉસકો તકલીફ પહોંચતી હે તો જજબ-જજબ
કરને લગતા હે ઓર જબ ઉસકો ખેર (માલ) પહોંચતી હે, તો બુખ્શ કરને લગતા
હે, મગર વો નમાઝી જો અપની નમાઝ પર પાબંદી કરનેવાલે હૈ ઓર જિનકે માલોમેં
સવાલ કરનેવાલોંકે લિએ ઓર સવાલ ન કરનેવાલોંકે લિએ મુકરર હક હે ઓર
વો લોગ કિયામતકે દિનકા એ'તકાદ રખતે હૈ ઓર વો લોગ જો અપને પરવરદિગારકે
અઝાબસે ડરનેવાલે હૈ. બેશક ઉનકે રબકા અઝાબ બે-ખોફ હોનેકી ચીઝ નહીં.
(યકીનન ઉસસે હર શખ્સકો હર વકત ડરતે રહેના ચાહિએ) ઓર વો લોગ જો
અપની શરમગાહોંકો (હરામ જગહસે) મેહફૂઝ રખતે હૈ લેકિન અપની બીવીયોંસે,
યા બાંદિયોંસે (હિકાઝતકી ઝરૂરત નહીં), ક્યોંકે ઉન પર ઉનમેં કોઈ ઇલઝામ નહીં
(યાની ઉન લોગોં પર બીવીયોં ઓર બાંદિયોંસે સોહબત કરનેમેં કોઈ એ'તરાઝકી
ખાત નહીં હે) હાં, જો લોગ ઉનકે અલાવા ઓર જગહ શહવત પૂરી કરનેકે તલબગાર

હો, વો હુદુસે તજવુજ કરનેવાલે હૈ. ઓર વો લોગ જો અપને (સુપુર્દ કી હુઈ) અમાનતો ઓર અપને અહદ (કીલ વ કરાર)કા ખ્યાલ રખનેવાલે હૈ ઓર અપની ગવાહિયોંકો ઠીક-ઠીક અદા કરતે હૈ, ઓર જો અપની કર્જ નમાઝકી પાબન્દી કરનેવાલે હૈ, વેહી લોગ હૈ જો જનતોંમે ઈજાઝતસે દાખિલ હોંગે. ફકત (સૂરએ મઆરિજ રુકુઅ-૧)

વે ઉન આપાતકા તર્જુમા હે ઓર ઇસ કિસ્મકા પૂરા મજમૂન ઇસકે કરીબ કરીબ દૂસરી જગહ સૂરએ મો'મિનૂનકે મુર્રમેં લી મુઝર મુકા હે. હઝરત ઇમાન બિન હસીન (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મેરે અમામેકા સિરા પકડકર ઇર્શાદ કરમાયા કે ઇમાન ! હક તઆલા સાનુલ્હો ખર્ચ કરના બહોત પસન્દ હે ઓર રોકકર રખના નાપસન્દ હે, તૂ ખર્ચ કિયા કર ઓર લોગોંકો ખિલાયા કર, કિસીકો મઝરત ન પહોંચા કે તુઝપર તેરી તલબમેં મઝરત હોને લગેગી. ઓરસે સુન, હક તઆલા સાનુલ્હુ મુબહાતકે વક્ત તેઝ નઝરકો પસન્દ કરતે હૈ (યાની કિસ અઝમેં જાઈઝનાજાઈઝકા મુબહા હો ઇસમેં બારીક નઝરસે કામ લેના ચાહિએ, વેસેહી સરસરી તીર પર જો ચાહે કર મુઝરના ન હો) ઓર શહવતોં કે વક્ત કામિલ અકલકો પસન્દ કરતે હૈ (કે શહવતકે ગલબેમેં અકલ ન ખો દે.) ઓર સખાવતકો પસન્દ કરતે હૈ, ચાહે ચંદ ખજૂરે હી ખર્ચ કરે. (યાની અપની હેસિયતકે મુવાફિક ઝિયાદા ન હો સકે તો કમમેં શરમ ન કરે જો હો સકે ખર્ચ કરતા રહે) ઓર બહાદુરીકો પસન્દ કરતે હૈ ચાહે સાંપ ઓર બિચૂ હી કે કતલમેં કયોં ન હો. (કંઝ)

લિહઝાઝ ઝરાસી ખોફકી ચીઝસે ડર જના અલ્લાહ જલ્લ સાનુલ્હો પસન્દ નહીં હે. અઝર દિલમેં ખોફ પેદા લી હો તો ઇસકા ઈઝહાર ન કરના ચાહિએ, બલ્કે કુવ્વતકે સાથ ઇસકો દફા કરના ચાહિએ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે જો દુઆમેં ઉમ્મતકી તા'લીમકે લિએ મન્કૂલ હૈ, ઉનમેં ના-મરદીસે પનાહ માંગના લી નકલ કિયા ગયા હે ઓર મુતઅદ્દિદ દુઆઓંમેં ઇસે પનાહ માંગના નકલ કિયા ગયા. (મુખારી)

હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ હે કે વો શાખ્સ મો'મિન નહીં જો ખુદ તો પેટ ભરકર ખાના ખા લે ઓર પાસ હી ઇસકા પડોસી ભૂખા રહે.

عن ابن عباس قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس المؤمن بالذي يشبع وجاه جائع القنفذ رواه البيهقي في الشعب كزافي المشكوة -

(મિસ્કાત)

પકીનન -- પકીનન કિસ શાખ્સકે પાસ ઇતના હે કે વો પેટ ભરકર ખા

સકતા હે ઓર પાસ હી ભૂખા પડોસી હે તો ઉસકે લિએ હરગિઝ હરગિઝ એમા નહીં કે ખુદ પેટ ભરકર ખાએ ઓર વો ગરીબ ભૂખમેં તિલખિલતા રહે, ગરૂરી હે કે અપને પેટકો કુછ કમ પહોંચાએ ઓર પડોસીકી ભી મદદ કરે.

એક હદીસમેં હે, હુઝૂર (સલ્વ.) ઇર્શાદ ફરમાતે હું કે વો સખ્સ મુઝપર ઇમાન નહીં લાયા જો ખુદ પેટ ભરકર રાત ગુઝારે ઓર ઉસકો યે માત મા'લૂમ હે કે ઉસકા પડોસી ઉસકે બરાબરમેં ભૂખા હે. (તર્ગીબ)

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે કિયામતમેં કિતને આદમી એસે હોંગે જો અપને પડોસીકા દામન પકડે હુએ અલ્લાહ તઆલાસે ઝર્જ કરેગે, યા અલ્લાહ ! ઇસે પૂછે કે ઇસને અપના દરવાઝા બન્દ કર લિયા થા ઓર મુઝે અપની સુરતસે ઝા'ઈદ જો ચીઝ હોતી થી વો ભી ન દેતા થા. (તર્ગીબ)

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે, લોગો ! સદકા કરો, મેં કિયામતકે દિન ઇસકી ગવાહી દુંગા, સાયદ તુમમેંસે બા'ઝ લોગ એસે ભી હોંગે, જિનકે પાસ રાતકો સેર હોનેકે બાદ બચ રહે ઓર ઉસકા ચચાઝદ ભાઈ ભૂખકી હાલતમેં રાત ગુઝારે, તુમમેં સાયદ કુછ લોગ એસે ભી હોંગે જો ખુદ તો અપને માલકો બખ્ષાતે રહે ઓર ઉનકા મિસ્કીન પડોસી કુછ ન કમા સકે. (કંઝ)

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે આદમીકે બુખલકે લિએ યે કાફી હે કે વો ચોં કહે કે મેં અપના હક પૂરાકા પૂર લુંગા, ઉસમેંસે ઝરા-સા ભી નહીં છોડુંગા. (કંઝ) યાની તકસીમ વગેરહમેં રિશ્તેદારોસે હો યા પડોસિયોસે, અપના પૂરા હક વસૂલ કરનેકી ફિકરમેં લગા રહે, ઝરા-ઝરા-સી ચીઝપર કંઝ બકાવ કરે, યેભી બુખલકી અલામત હે. અગર થોડા બહોત દૂસરેકે પાસ ચલા હી જાએગા, તો ઇસમેં કયા મર જાએગા ?

હદીસ ૮૮ હઝરત ઇબને ઉમર (રદી.) ઓર હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) દોનોંને હુઝૂર (સલ્વ.)કા યે ઇર્શાદ નકલ કિયા કે એક ઓરતકો ઇસ પર અઝાબ કિયા ગયા કે ઉસને એક બિલ્લીકો બાંધ રખ્યા થા, જો ભૂખકી વજહસે મર ગઈ, ન તો ઉસને ઉસકો ખાનેકો દિયા, ન ઉસકો છોડા કે વો ઝમીનકે જાનવરોં (ચૂહે વગેરહ)સે અપના પેટ ભર લેતી..(મિશકાત)

સાચકા - જો લોગ જાનવરોંકો પાલતે હું, ઉનકી ઝિમ્મેદારી બડી સખ્ત હે કે વો બે-જુબાન જાનવર અપની સુરરિયાતકો ઝાહિર ભી નહીં કર સકતે, એસી

⑧ عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ مَرْثُومٍ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَذِيبُ امْرَأَةٍ فِي هَرَجٍ اسْكَنْتَهَا حَتَّى مَاتَتْ مِنَ الْجُوعِ فَلَمْ تَحْنِ تَطْعَمَهَا وَلَا تَرْسُلَهَا فَنَآكِلُ مِنْ عَشَائِ الْأَرْضِ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ كَذَا فِي الشُّعْرَةِ)

હાલતમાં ઉનકે ખાને-પીનેકી ખબરગીરી બહોત અહમ ઓર ઝરૂરી હે. ઇસમ્ બુખલસે કામ લેના અપને આપકો અઝાબમ્ મુખ્તલા કરનેકે લિએ તૈયાર કરના હે. બહોતસે આદમી જાનવરોંકે પાલનેકા તો બડા શૌક રખતે હૈ, લેકિન ઉનકે ઘાસ-દાના પર ખર્ચ કરતે હુએ જાન નિકલતી હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે મુખ્તલિક અહાદીસમ્ મુખ્તલિક ઉન્વાનાતસે યે મઝમૂન નકલ કિયા ગયા કે ઇન જાનવરોંકે બારેમ્ અલ્લાહ તઆલાસે ડરતે રહા કરો.

એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તશરીફ લે જા રહે થે. રાસ્તેમ્ એક ઉંટ નઝરે અકદસસે ગુઝરા, જિસકા પેટ કમરસે લગ રહા થા. (ભૂખકી વજહસે યા દુબલેપનકી વજહસે) હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે ઇન બે-જુબાન જાનવરોંકે બારેમ્ અલ્લાહસે ડરતે રહા કરો, ઉનકી અચ્છી હાલતમ્ ઉન પર સવાર હુઆ કરો ઓર અચ્છી હાલતમ્ ઉનકો પાયા કરો. હુઝૂર (સલ્લ.)કી આદતે શરીફા યે થી કે ઇસ્તિન્જેકે લિએ જંગલ તશરીફ લે જાયા કરતે, કિસી બાગમ્ યા કિસી ટીલે વગેરહકી આડમ્ ઝરૂરતસે ફરાગત હાસિલ કરતે. એક મર્તબા ઇસ ઝરૂરતસે એક બાગમ્ તશરીફ લે ગએ, તો વહાં એક ઉંટ થા, જો હુઝૂર (સલ્લ.)કો દેખકર બર્ડાને લગા ઓર ઉસકી આંખોંસે આંસૂ જારી હો ગએ. (એક મા'રૂફ યીઝ હે કે હર મુસીબતઝદાકા કિસી ગમખ્વારકો દેખકર દિલબર આયા કરતા હે) હુઝૂર (સલ્લ.) ઉસકે પાસ તશરીફ લે ગએ, ઉસકે કાનોંકી જડ પર શક્કતકા હાથ ફેરા, જિસ્સે વો ચુપકા હુઆ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઇસ ઉંટકા માલિક કોન હે ? એક અન્સારી તશરીફ લાએ ઓર અર્જ કિયા કે મેરા હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે તુમ ઉસ અલ્લાહસે જિસને તુમ્હે ઇસકા માલિક બનાયા, ડરતે નહીં હો, યે ઉંટ તુમ્હારી શિકાયત કરતા હે કે તુમ ઇસકો ભૂખા રખતે હો ઓર કામ કિયાદા લેતે હો.

એક ઓર હદીસમ્ હે કે એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) ને એક ગધેકો દેખા કે ઉસકે મુંહપર દાગ દિયા ગયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે તુમકો અબતક યે મા'લૂમ નહીં કે મૈને ઉસ શખ્સ પર લા'નત કી હે, જો જાનવરકે મુંહકો દાગ દે યા મુંહ પર મારે. અબૂ દાઉદ શરીફમ્ યે રિવાયાત કિર કી ગઈ, ઇનકે અલાવા ઓર ભી મુખ્તલિક રિવાયાતમ્ ઇસ પર તંબીહ કી ગઈ હે કે જાનવરોંકી ખબરગીરીમ્ કોતાહી ન કી જાએ ઓર જબ જાનવરોંકા યે હાલ હે ઓર ઉનકે બારેમ્ યે તંબીહાત હૈ તો આદમી જો અશરફુલ મખ્લૂકાત હે ઉસકા હાલ અઝહર હે ઓર કિયાદા અહમ હે.

હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ હે કે આદમીકે ગુનાહકે લિએ યે કાફી હે કે જિસકી રોઝી અપને કિમ્મે હે, ઉસકો ઝા'યા કરે, ઇસલિએ અગર કિસી જાનવરકો અપની

કિસી ઝરૂરતસે રોક રખ્યા હે તો ઉસકે ખાનેમે કંજૂસી કરના ઓર યે સમજના કે કોન જાને કિસકો ખબર હોગી ? અપને ઉપર સખ્ત ઝુલ્મ હે. જાનનેવાલા સબકુછ જાનતા હે ઓર લિખનેવાલે હર ચીઝકી રિપોર્ટ લિખતે હૈ, ચાહે કિતની હી મજ્હી કી જાએ ઓર યે આકત બુખલસે આતી હે કે જાનવરોંકો અપની ઝરૂરતસે સવારી કી હો યા ખેતી કી હો, દૂધકી હો યા કોઈ ઓર કામ લેનેકી હો, પાલતે હૈ, લેકિન કંજૂસીસે ઉનપર પૈસા ખર્ચ કરતે હુએ દમ નિકલતા હે.

હકીકત - હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઉર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે ક્રિયામતકે દિન આદમી એસા (ઝખીલ વ ઝઈક) લાયા જાએગા, જેસા કે ભેડકા બચ્ચા હોતા હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ જલાલુલ્લહે સામને ખબા ક્રિયા જાએગા. ઉર્શાદ હોગા કે મૈને તુજે માલ અતા ક્રિયા, હશમ-ખુદમ દિએ, તુઝપર નેઅમતેં બરસાઈ, તૂને ઈન સબ ઈનઆમાતમેં કયા કારગુઝારી કી ? વો અર્ઝ કરેગા કે મૈને ખૂબ માલ જમા ક્રિયા, ઉસકો અપની કોશિશસે બહોત બખડાયા, ઓર જિતના શુરૂમેં મેરે પાસ થા, ઉસ્સે

બહોત ઝિયાદા કરકે છોડ આયા. આપ મુજે દુનિયામેં વાપસ કર દે, મૈ વો સબ આપકી ખિદમતમેં હાજિર કર દું. ઉર્શાદ હોગા મુજે તો વો બતા જો તૂને ઝિન્દગીમેં (ઝખીરેકે તોર પર આખિરતકે લિએ) આગે ભેજા હો. વો ફિર અપના પેહલા કલામ દોહરાએગા કે મેરે પરવરદિગાર ! મૈને ઉસકો ખૂબ જમા ક્રિયા ઓર ખૂબ બખડાયા ઓર જિતના શુરૂમેં થા, ઉસ્સે બહોત ઝિયાદા કરકે છોડ આયા. આપ મુજે દુનિયામેં વાપસ કર દે, મૈ વો સબ લેકર હાજિર હું (યાની ખૂબ સદકા કરું, તા'કે વો સબ યહાં મેરે પાસ આ જાએ) ચૂંકે ઉસકે પાસ કોઈ ઝખીરા એસા ન નિકલેગા, જો ઉસને અપને લિએ આગે ભેજ દિયા હો, ઈસલિએ ઉસકો જહન્નમમેં ફેંક દિયા જાએગા.

- ફિઝકાત

કીયદા - હમ લોગ તિજારતમેં, ઝરાઅતમેં ઓર દૂસરે ઝરાએસે રૂપયા કમાનેમેં જિતની મેહનત ઓર દર્દસરી કરકે જમા કરતે હૈ, વો સબ ઈસી લિએ હોતા હે કે કુછ ઝખીરા અપને પાસ મૌજૂદ રહે, જો ઝરૂરતકે વકત કામ આએ, ન મા'લૂમ કિસ વકત કયા ઝરૂરત પેશ આ જાએ, લેકિન જો અસલ ઝરૂરતકા વકત

روعن الرحمن عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يجاه ما بن آدم يوم القيامة كأنه مذبح فيوقف بين يدي الله فيقول لداعطيتك وغولت انت ملك فما صنعت فيقول يا رب محنت وشرقة وتركته أكثر ما كان فخر حتى أتاك به علمه فيقول ارضى ما قدمت فيقول رب محنت وشرقة وتركته أكثر ما كان فخر حتى أتاك به علمه فاذا عبد الله بغير غيرة فيمضيه إلى النار ثم التزمه وحسنه كذا في الشكوة

હે, ઓર ઇસકા પેશ આના ભી ઝરૂરી ઓર ઉસમેં અપની સખ્ત એહતયાગ ભી ઝરૂરી હે ઓર ચેભી યકીની કે ઉસ વકત સિર્ફ વોહી કામ આએગા જો અપની જિન્દગીમેં ખુદાઈ ભેંકમેં જમા કર દિયા ગયા હો કે વો તો જમાશુદા ઝખીરા ભી પૂરેકા પૂરા મિલેગા ઓર ઉસમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે ઇઝાકા ભી હોતા રહેગા, લેકિન ઉસકી તરફ મહોત હી કમ ઇસ્તફાત કરતે હૈ, હાલાંકે દુનિયાકી વે જિન્દગી, ચાહે કિતની હી જિયાદા હો જાએ, મહરસાલ એક દિન ખત્મ હો જાનેવાલી હે ઓર આખિરતકી જિન્દગી કભી ભી ખત્મ હોનેવાલી નહીં હે. દુનિયાકી જિન્દગીમેં અગર અપને પાસ સરમાયા ન રહે તો ઉસ વકત મેહનત-મજદૂરી ભી કી જા સક્તી હે, ભીખ માંગકર ભી જિન્દગીકે દિન પૂરે કિએ જા સક્તે હૈ, લેકિન આખિરતકી જિન્દગીમેં કોઈ સૂરત કમાઈકી નહીં હે. વહાં સિર્ફ વોહી કામ આએગા જો ઝખીરેકે તોર પર આગે ભેજ દિયા ગયા.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હે કે મેં જન્મતમેં દાખિલ હુઆ તો મેંને ઉસકી દોનો જાનિબ તીન સતરેં સોનેકે પાનીસે લિખ્ની હુઈ દેખી. પેહલી સતરમેં -

إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ اللَّهِ

લા-ઈલા-હ- ઈલ્લલ્લાહુ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ. લિખ્ના થા દૂસરી સતર મેં-

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

મા- કુદુમા વ- જદુના વ મા અકબ્બા, રબહુના વ મા ખલફુના ખસિર્ના. લિખ્ના થા. (જો હમને આગે ભેજ દિયા, વો પા લિઆ ઓર જો દુનિયામેં ખાયા, વો નફામેં રહા ઓર જો કુછ છોડ આએ; વો નુકસાન રહા.) ઓર તીસરી સતરમેં લિખ્ના થા -

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

ઉમ્મતુમ્ મુઝનિબતુન્ વ રબ્બુન્ ગફૂરુન. (ઉમ્મત ગુનાહગાર ઓર રબ બખ્શનેવાલા) (બરકાતે ઝિક)

પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૬ પર ગુઝર ચૂકા કે ઉસે દિન ન તિજારત હે, ન દોસ્તી, ન સિફારિશ । ઇસી ફસ્લમેં નં. ૩૦ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા ઇર્શાદ ગુઝરા કે હર શખ્સ વે દેખ લે કે ઉસને કલકે લિએ ક્યા ભેજા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે જબ આદમી મર જાતા હે તો ફરિશ્તે વે પૂછતે હૈ કે ક્યા ઝખીરા અપને હિસાબમેં જમા કરાયા ? ક્યા ચીઝ કલકે લિએ ભેજી ? ઓર આદમી વે પૂછતે હૈ, ક્યા માલ છોડા ? (મિરકાત)

એક ઓર હદીસમાં હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે તુમમાં કીન શખ્સ એસા હે જિસકો અપને વારિસકા માલ અપનેસે જિયાદા મેહબૂબ હો ? સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! હમમાં કોઈ ભી એસા નહીં, જિસકો અપના માલ અપને વારિસસે જિયાદા મેહબૂબ ન હો. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, આદમીકા અપના માલ વો હે જો ઉસને આજે ભેજ દિયા ઓર જો છોડ ગયા, વો ઉસકા માલ નહીં, ઉસકે વારિસકા માલ હે. (મિશકાત, બુખારી)

એક ઓર હદીસમાં હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હે કે આદમી કેહતા હે, મેરા માલ ! મેરા માલ ! ઉસકે માલમાંસે ઉસકે લિએ સિર્ફ ત્રીન ચીઝે હૈ જો ખાકર ખત્મ કર દિયા યા પેહનકર પુરાના કર દિયા યા અલ્લાહકે યહાં અપને હિસાબમાં જમા કરા દિયા. ઉસકે અલાવા જો કુછ હે, વો ઉસકા માલ નહીં હે, લોગોંકે લિએ છોડ જાએગા. (મિશકાત) ઓર બડા લુત્ફ યે હે કે આદમી અકસર એસે લોગોંકે લિએ જમા કરતા હે, મેહનત ઉકાતા હે, મુસીબત ઝેલતા હે, તંગી બરદાશ્ત કરતા હે, જિનકો વો અપની ખ્વાહિશસે એક પેસા દેનેકા રવાદાર નહીં હે. લેકિન જમા કરકે છોડ જાતા હે ઓર મુકદ્દરાત ઉન્હીંકો સારેકા વારિસ બના દેતે હૈ, જિનકો વો ઝરા-સા ભી દેના ન ચાહતા યા.

અર્તાત બિન સહીયાકા જબ ઇન્તિકાલ હોને લગા તો ઉન્હોંને ચંદ શેર પખ્કે, જિનકા તર્જુમા યે હે કે આદમી કેહતા હે કે મૈને બહોત માલ જમા કિયા, લેકિન અકસર કમાનેવાલા દૂસરોંકે યાની વારિસોંકે લિએ જમા કરતા હે, વો ખુદ તો અપની જિન્દગીમાં અપના ભી હિસાબ લેતા રેહતા હે કે કિતના કહાં ખર્ચ હુઆ, કિતના કહાં હુઆ, લેકિન બાદમાં એસે લોગોંકો લૂટનેકે લિએ છોડ જાતા હે જિનસે હિસાબ ભી નહીં લે સકતા કે સારા કહાં ઉડા દિયા. પસ અપની જિન્દગીમાં ખા લે ઓર ખિલા દે ઓર બખીલ વારિસસે છીન લે. આદમી ખુદ તો મરનેકે બાદ ના-મુરાદ રેહતા હે (કોઈ ઉસકો ઉસ માલમાં યાદ નહીં રખતા) દૂસરે લોગ ઉસકો ખાતે-ઉખાતે હૈ. આદમી ખુદ તો ઉસ માલસે મેહરૂમ હો જાતા હે ઓર દૂસરે લોગ ઉસે અપની ખ્વાહિશાત પૂરી કરતે હૈ. (ઇતેહાક)

એક હદીસમાં યે કિસ્સા, જો ઉપરકી હદીસમાં ઝિકર કિયા ગયા, દૂસરે ઉન્વાનસે વારિદ હુઆ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા સહાબા (રદી.)સે દર્યાફત કરમાયા, તુમમાં કોઈ એસા હે, જિસકો અપના માલ અપને વારિસકે માલસે જિયાદા મેહબૂબ હો. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! હમમાં હર શખ્સ એસા હી હે, જિસકો અપના માલ જિયાદા મેહબૂબ હે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, સોચકર કહો, દેખો કયા કેહ રહે હો ? સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! હમ તો એસા હી સમજતે હૈ કે હમમાં હર શખ્સકો અપના માલ જિયાદા મેહબૂબ

હું. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, તુમમેં કોઈ ભી એસા નહીં કિસકો અપને વારિસકા માલ અપને માલસે ઝિયાદા મેહબૂબ ન હો. સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, હુજૂર (સલ્લ.) ! યે કિસ તરહ ? હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, તુમ્હારા માલ વો હે જો આગે ભેજ દિયા ઓર વારિસકા માલ વો હે જો પીછે છોડ ગયા. (કંઝ)

પહાં એક બાત ચેલી કાબિલે લિહાજ હે કે ઈન રિવાયાતકા મકસદ વારિસોસે મેહરૂમ કરના નહીં હે, હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમ)ને ખુદ ઈસ પર તંબીહ કરમાઈ હે.

હઝરત સઆદ બિન અબી વક્કાસ (રદી.) કહે મક્કાકે ઝમાનેમેં એસે સખ્ત બીમાર હુએ કે ઝીસ્તકી ઉમ્મીદ ન રહી. હુજૂર (સલ્લ.) ઈયાદતકે લિએ તશરીફ લે ગએ, તો ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે હુજૂર (સલ્લ.) ! મેરે પાસ માલ ઝિયાદા હે ઓર મેરી વારિસ સિર્ફ એક બેટી હે. મેરા દિલ ચાહતા હે કે અપને સારે માલકી વસીયત કરૂં, (કે ઈસ વક્ત ઉનકી ઓલાદ સિર્ફ એક બેટી હી થી ઓર ઉસકા તકફુલ ઉસકે ખાવિંદકે ઝિમ્મે) હુજૂર (સલ્લ.) ને મન્ય કરમા દિઆ. ઉન્હોંને દો તિહાઈકી ઈજાઝત ચાહી. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઈસકા ભી ઈન્કાર કરમાયા, ફિર નિસ્કી દર્ખાસ્ત ભી કુબૂલ નહીં કરમાઈ, તો ઉન્હોંને એક તિહાઈ વસીયતકી ઈજાઝત ચાહી. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઈસકી ઈજાઝત કરમા દી ઓર ઈર્શાદ કરમાયા કે એક તિહાઈ ભી બહોત હે, તુમ અપને વારિસોંકો (યાની મરનેકે વક્ત જો ભી હોં, યુનાંચે ઈસ વાકિએકે બાદ ઓર ભી ઓલાદ હો ગઈ થી) ગની છોડો, યે ઈસે બેહતર હે કે ઉનકો ફકીર છોડો કે લોગોંકે સામને હાથ ફેલાઓ. જો ખર્ચ અલ્લાહકે વાસ્તે કિયા જાએ, વો સવાબકા મૂજિબ હે, હત્તાકે અલ્લાહકે લિએ અગર એક લુકમા બીવીકો દિયા જાએ તો ઉસપર ભી અજર હે. (મિશકાત, બુખારી, મુસ્લિમ)

હાકિજ ઈબ્ને હજર (રહ.) કરમાતે હું કે હઝરત સઆદ (રદી.)કા યે કિસ્સા પેહલી હદીસ યાની 'તુમમેંસે કોન એસા હે કે ઉસકો વારિસકા માલ મેહબૂબ હો' કે મનાફી નહીં હે, ઈસલિએ કે ઈસ હદીસકા મકસદ અપની સેહત ઓર ઝરરતકે વક્તમેં સદકા કરનેકી તર્ગીબ હે ઓર હઝરત સઆદ (રદી.) કે કિસ્સેમેં મરજુલ મોતમેં સારા પા અકસર હિસ્સા માલકા વસીયત કરના મક્સૂદ હે. (ફતહ)

મના-એ-ન્નાકારાકે નઝદીક સિર્ફ ચેહી નહીં, બલ્કે વારિસોંકો નુકસાન પહોંચાનેકે ઈરાદેસે વસીયત કરના મૂજિબે ઈતબા વ ઈકાબ હે. હુજૂર (સલ્લ.)કા પાક ઈર્શાદ હે કે બા'ઝ મર્દ ઓર ઓરત અલ્લાહકી કરમાબરદારીમેં સાઠ સાલ બુઝરતે હું ઓર જબ મરનેકા વક્ત આતા હે તો વસીયતમેં નુકસાન પહોંચાતે હું, કિસકી વજહસે જહમમકી આગ ઉનકે લિએ ઝરૂરી હો જાતી હે. ઈસકે બાદ ઈસકી તા'ઈદમેં હઝરત અબુ હુરૈરહ (રદી.) ને કુરઆન પાકકી આયત —

مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِي لِي بِمَا أَتَيْتُ غَيْرَ مَضَارٍّ لِي

મિમ્મઅદિ વસિય્યાતિન્ યુસા બિહા ઓ દેનિન્ શ્રે ૨- મુજારિન. (સૂરએ નિસા રૂકૂઅ ૨) પછી જિસકા તર્જુમા ઓર મતલબ એ હે કે ઉપરકી આયતમે જો વરસાકો તકસીમે માલકી તફસીલ બયાન હુઈ હે, વસીયતકે બકદરે માલ નિકાલને કે બાદ હે ઓર અગર ઉસકે જિમ્મે કર્જ હો તો કર્જકી મિકદાર ભી વજઅ કરનેકે બાદ ઇસ હાલમે કે વસીયત કરનેવાલા કિસી વારિસકો ઝરર ન પહોંચાએ.

એક હદીસમે હે જો કિસી વારિસકી મીરાસકો કતા કરે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકી મીરાસકો જન્મતસે કતા કરેગા. (મિશકાત) લિહાજા ઇસકા બહોત જિયાદા ખ્યાલ રખના ચાહિએ કે વસીયત ઓર અલ્લાહ કે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેમે એ ઇરાદા ઓર નીયત હરગિઝ ન હો કે કહીં કલાં વારિસ ન બન જાએ, બલ્કે ઇરાદા ઓર નીયત અપની ઝરરતકા પૂરા કરના, અપને લિએ ઝખીરા બનાના હો, આદમીકે લિએ ઇરાદા ઓર નીયતકો ઇબાદાતમે બહોત જિયાદા દખલ હે.

હુઝૂર (સલ્વ.)કા પાક ઇર્શાદ જો બહોત જિયાદા મશહૂર હે 'ઇન્ન મલ્અમ્માલુ બિનનિય્યાતિ' કે આ'માલકા દારોમદાર નીયત ઓર ઇરાદે પર હે. નમાઝ જેસી અહમ ઇબાદાત અલ્લાહ કે વાસ્તે પછી જાએ, તો કિતના જિયાદા મૂજિબે અજર મૂજિબે સવાબ, મૂજિબે કુર્બત કે કોઈ દૂસરી ઇબાદત ઉસકે બરાબર નહીં. યેહી ચીઝ રિયાકારી ઓર દિખાવે કે વાસ્તે પછી જાએ તો શિર્ક અસગર ઓર વબાલ બન જાએ, ઇસ લિએ ખાલિસ નીયત અલ્લાહકી રિઝા ઓર અપની ઝરરતમે કામ આના હોના ચાહિએ, જિસકી બેહતરીન સૂરત એ હે કે અપની જિન્દગીમે, અપની તંદુરસ્તીમે, ઇસ હાલતમે, જબકે યેભી મા'લૂમ ન હો કે, મેં પેહલે મરુંગા યા વારિસ પેહલે મર જાએગા ઓર કોન વારિસ હોગા, કોન ન હોગા, એસે વક્તમે ખર્ચ કરે ઓર ખૂબ ખર્ચ કરે, જિતના જિયાદા સે જિયાદા સદકા કર સકતા હે, કરે, વસીયત કરે, વક્ફ કરે ઓર જિન મવાકે ખેરમે જિયાદા સવાબકી ઉમ્મીદ હો, ઉનકી ફિકર વ જુસ્તજૂમે રહે, એ નહીં કે અપને વક્તમે તો બુખ્લ કરે ઓર જબ મરને લગે તો સખી બન જાએ. જેસા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ પેહલ્લી ફત્વકી અહાદીસમે નં. ૫ પર નુઝર ચૂકા કે અફઝલ સદકા એ હે જો હાલતે સેહતમે કિયા જાએ, ન એ કે જાન નિકલને લગે તો કહે કે ઇતના કલાંકા, ઇતના કલાંકા, હાલંકે માલ કલાંકા (યાની વારિસકા) હો ગયા. ખૂબ સમજ લો, મેં સબસે પેહલે અપને નફસકો નસીહત કરતા હું, ઇસકે બાદ અપને દોસ્તોકો કે સાથ જાનેવાલા સિર્ફ વોહી માલ હે જિસકો અલ્લાહકે ભેંકમે જમા કર દિયા ઓર જિસકો જમા કરકે ઓર ખૂબ જિયાદા બખ્ષાકર છોડ દિયા, વો અપને કામ નહીં આતા, બાદમે ન કોઈ માં-બાપ યાદ રખતા હે, ન બીવી - ઓલાદ પૂછતે હૈં, ઇલ્લા મારાઅલ્લાહ, અપના હી કિયા અપને કામ આતા હે. ઇન સબકી સારી મુહબ્બતોંકા ખુલાસા દો-

ચાર દિન હાથ-હાથ કરના હે ઓર પાંચ સાત મુકતકે આંસૂ બહાના હે. અગર ઇન આંસૂઓંમેં ભી પેસે ખર્ચ કરના પડે તો ચેભી ન રહે. ચે ખ્યાલ કે ઓલાદકી ખેરખવાહીકી વજહસે માલકો જમા કરકે છોડતા હે, નજસકા મહજ ધોખા હે, સિર્ફ માલ જમા કરકે ઉનકે સિએ છોડ જાના ઉનકે સાથ ખેરખવાહી નહીં હે, બલકે સાયદ બદ-ખવાહી બન જાએ. અગર વાકઈ ઓલાદકી ખેર-ખવાહી મક્સૂદ હે, અગર વાકઈ ચે દિલ ચાહતા હે કે વો અપને મરને કે બાદ પરેશાન હાલ, જલીલખવાર ન ફિરે, તો ઉનકો માલદાર છોડનેસે જિયાદા જરૂરી ઉનકો દીનદાર છોડના હે કે બદ-દીની કે સાથ માલ ભી અવ્વલન ઉનકે પાસ બાકી ન રહેગા, ચંદ ધોમકી લજાગત વ સહવાતમેં ઉડ જાએગા ઓર અગર રહા ભી તો અપને કિસી કામકા નહીં હે ઓર દીનદારીકે સાથ અગર માલ ન ભી હો, તો ઉનકી દીનદારી ઉનકે સિએ ભી કામ આને વાહી હે ઓર અપને સિએ ભી કામ આનેવાહી ચીઝ હે ઓર માલ મેંસે તો અપને કામ આનેવાલા સિર્ફ વોહી હે, જો સાથ લે ગયા.

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ)કા ઈર્શાદ હે કે હક તઆલા શાનુહુને દો ગની ઓર દો ફકીરોંકો વફાત દી. ઈસકે બાદ એક ગનીસે મુતાલબા કરમાયા કે અપને વાસ્તે આગે ક્યા લેજ ? ઓર અપને અયાલકે વાસ્તે ક્યા છોડકર આયા ? ઉસને અર્ઝ કિયા, યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે ભી પેદા કિયા ઓર ઉનકો ભી તૂને હી પેદા કિયા ઓર હર શખ્સકી રોઝીકા તૂને હી જિમ્મા સિયા ઓર તૂને કુરઆન પાકમેં કરમાયા -

مَنْ كَرَّمَ اللَّهُ رِزْقَهُ يَتَّقِ اللَّهَ كَرَّمَ اللَّهُ رِزْقَهُ

‘મન્ઝલ્લાહી યુફરિજુલ્લા હ- કર્ઝન્ હ-સ-ના.’ (પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૫ પર ગુઝર ચૂકી હે) ઈસ બિના પર મેંને અપના માલ આગે લેજ દિયા ઓર મુજે ચે બાત મુહકકક થી કે આપ ઉનકો રોઝી દેંગે હી. ઈર્શાદ હોગા, અચ્છા જાઓ, અગર તુમ્હે (દુનિયામેં) મા’લૂમ હો જાતા કે તુમ્હારે સિએ મેરે પાસ ક્યા-ક્યા (ઇનામ વ ઇકરામ) હે તો દુનિયામેં બહોત ખુશ હોતે ઓર બહોત કમ રંઝીદા હોતે, ઈસકે બાદ દૂસરે ગનીસે મુતાલબા હુઆ કે તૂને ક્યા અપને સિએ લેજા ઓર ક્યા અયાલ કે સિએ છોડા. ઉસને અર્ઝ કિયા, યા અલ્લાહ ! મેરી ઓલાદ થી, મુજે ઉનકી તકલીફ ઓર ફકરકા ડર હુઆ. ઈર્શાદ હુઆ કે ક્યા મેંને હી... તુઝકો ઓર ઇન સબકો પેદા ન કિયા થા કે મેંને સબકી રોઝીકા જિમ્મા નહીં ઉકાયા થા ? ઉસને અર્ઝ કિયા, યા અલ્લાહ ! બેશક એસા હી થા, લેકિન મુજે ઉનકે ફકરકા ખોફ હી બહોત હુઆ. ઈર્શાદ હુઆ કે ફકર તો ઉનકો પહોંચા, ક્યા તૂને ઉસકો ઉનસે રોક દિયા, અચ્છા જા, અગર તુજે (દુનિયામેં) મા’લૂમ હો જાતા કે તેરે સિએ મેરે પાસ ક્યા-ક્યા (અઝાબ) હે, તો બહોત કમ હંસતા ઓર બહોત જિયાદા ચેતા. ફિર એક ફકીરસે

મુતાલબા હુઆ કે તૂને ક્યા અપને લિએ જમા કિયા ઓર ક્યા અયાલ કે લિએ છોડા ? ઉસને અર્જ કિયા, યા અલ્લાહ ! આપને મુજે સહી, સાલિમ, તંદુરસ્ત પેદા કિયા ઓર ગોયાઈ બખ્શી, અપને પાક નામ મુજે સિખાયે, અપનેસે હુઆ કરના સિખાયા, અગર આપ મુજે માલ દે દેતે તો મુજે યે અંદેશા થા કે મેં ઇસમેં મરગૂલ હો જાતા, મેં અપની ઇસ હાલત પર, જો થી, બહોત રાઝી હું. ઇર્શાદ હુઆ કે અચ્છા જાઓ, મેં ભી તુમસે રાઝી હું, અગર તુમ્હે (દુનિયામેં) મા'લૂમ હો જાતા કે તુમ્હારે લિએ મેરે પાસ ક્યા હે ? તો બહોત ઝિયાદા હંસતે ઓર બહોત કમ રોતે. ફિર દૂસરે ફકીરસે મુતાલબા હુઆ કે તૂને અપને લિએ ક્યા લેજા ઓર અયાલ કે લિએ ક્યા છોડા ? ઉસને અર્જ કિયા, યા અલ્લાહ ! આપને મુજે દિયા હી ક્યા થા, ફિસકા અબ સવાલ હે ? ઇર્શાદ હુઆ, ક્યા હમને તુજે સેહત ન દી થી, ગોયાઈ ન દી થી, કાન-આંખ ન દિએ થે ઓર કુરઆન પાકમેં યે ન કહા થા, અદ્ઝિની અસ્તજિબ લકુમ. (મુજસે હુઆએ માંગો, મેં કુબૂલ કરુંગા.) ઉસને અર્જ કિયા યા અલ્લાહ ! યે તો બેશક સબ સહી હે, મગર મુજસે ભૂલ હો બઈ. ઇર્શાદ હુઆ કે અચ્છા, આજ હમને ભી તુજે ભૂલા દિયા, જા, ચલા જા, અગર તુજે ખબર હોતી કે તેરે લિએ હમારે યહાં ક્યા-ક્યા અઝાબ હૈં, તો બહોત કમ હંસતા ઓર બહોત ઝિયાદા રોતા. (કંઝ)

કહીસ ૧૦ હઝરત ઉમર

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ રિઝક (ગલ્લા, વગેરહ) બાહરસે લાએ (તા'કે લોગોંકો અરઝાં દે) ઉસકો રોઝી દી જાતી હે ઓર જો શખ્સ રોકકર રખે, વો મલજિન હે.

- ઇન્ને માજા-મિશકાત

(૧૦) عَنْ عَشْرِينَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ الْجَائِلُ بِمَرْزُوقٍ وَالْمُتَكْرِمُ لِعَوْنٍ وَاهٍ
ابْنُ مَاجَةَ وَالدَّالِيُّ كَذَابٌ فِي الشُّكُوفَةِ.

કહીસ ૧૧

- ફકીહ અબુલ્લેસ સમરકંદી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે બાહરસે લાનેવાલેસે વો શખ્સ મુરાદ હે, જો તિજારતકી ગરઝસે દૂસરે શહેરોંસે ગલ્લા ખરીદકર લાએ તા'કે લોગોં કે હાથ (અરઝાં) ફરોખ્ત કરે, તો ઉસે (અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે) રોઝી દી જાતી હે, ક્યોંકે લોબ ઇસે મુંતકા હોતે હૈં, ઉનકી દુઆએ ઉસકો લગતી હૈં ઓર રોકનેવાલેસે વો શખ્સ મુરાદ હે જો રોકનેહી નીખતસે ખરીદકર રખે ઓર લોગોંકો ઇસે નુક્સાન પહોંચે. (તંબીહુલ માફેલીન) યાની ગરાનીકે ઇન્તિઝારમેં રોકે રખે ઓર બાવજૂદ લોગોંકી હાઝત કે ફરોખ્ત ન કરે, ઉસપર લા'નત હે યાની બુખ્લ ઓર લાલચ ઓર નફા કમાનેકી ગરઝ ગલ્લા વગેરહ જિન ચીજોંકી લોગોંકો અપની ઝિન્દગી કે લિએ એહિતયાજ હે, ખરીદકર રોકે રખે ઓર ગરાનીકી

ઝિમ્માદારીકા દિન બ દિન ઇન્તિજાર કરતા રહે, ઉપર હુજૂર (સલ્લ.) કી તરફથી બાંખા કી ગઈ.

એક ઓર હદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે જો શખ્સ મુસલમાનો પર ઉનકે ખાનેકો ચાલીસ દિન તક (બાવજૂદ સખ્ત એહતિયાજ કે) રોક રખે, (કરોખત ન કરે), હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો કોઠ કે મર્જમેં ઓર ઈંકલાસમેં મુબતલા કરતે હૈં. (મિશકાત) ઈસે મા'લૂમ હુઆ કે જો શખ્સ મુસલમાનોકો નુકસાન પહોંચાતા હે ઓર ફકરમેં મુબતલા કરતા હે, ઉસપર બદની અઝાબ (કોઠ) ભી મુસલ્માત હોતા હે ઓર માલી અઝાબ ઈંકલાસ વ ફકર ભી ઓર ઈસકે બિલ મુકબિલ પેહલી હદીસમેં ગુઝર ચૂકા કે જો દૂસરી જગહસે લાકર અરઝાનીસે કરોખત કરતા હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ખુદ ઉસકો રોઝી (ઓર નફા) પહોંચાતે હૈં.

એક હદીસ મેં હૈં કે ગલ્લા રોકને વાલા ભી કેસા બૂરા આદમી હે. અગર નિર્મ અર્જ હોતા હે તો ઉસકો રંજ હોતા હે ઓર ગરાં હોતા હે તો ખુશ હોતા હે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે જો શખ્સ ચાલીસ દિન (એહતિયાજકે બાવજૂદ) ગલ્લા રોકે રખે (કરોખત ન કરે) ફિર ઉનકો લોગોં પર સદકા કર દે, તો યે સદકા કરના ભી ઈસ રોકનેકા કફારા ન હોયા. (મિશકાત)

એક ઓર હદીસમેં આયા હે કે પેહલી ઉમ્મતોમેં એક બુઝુર્ગ રેત કે એક ટીલે પરકો ગુઝરે, ગરાનીકા ઝમાના થા. વો અપને દિલમેં યે તમન્ના કરને લગે કે અગર યે રેતકા ટીલા ગલ્લેકા ઢેર હોતા તો મેં ઈસે બની ઈસ્રાઈલકો ખૂબ ખિલાતા, હક તઆલા શાનુહુને ઉસ ઝમાને કે નબી (અલા નબીયિના અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) પા વહી ઈર્શાદ કી કે કલાં બુઝુર્ગકો બશાઅત સુના દો કે હમને તુમ્હારે સિએ ઉતના. અજર વ સવાબ લિખ દિયા જિતના કે યે ટીલા ગલ્લેકા હોતા ઓર તુમ ઉસકો લોગોંમેં તક્સીમ કર દેતે. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

હક તઆલા શાનુહુ કે પહાં સવાબકી કમી નહીં હે, ઉસકો અજર વ સવાબ દેને કે સિએ ન અખીરેકી ઝરૂરત ને, ન આમદની ઓર કમાઈ કી. ઉસકે એક ઈશારેમેં ચારી દુનિયાકી પૈદાવાર હે, વહ લોગોંકા અમલ ઓર ઈખ્લાસ દેખા જાતા હે ઓર જો ઉસકી મખ્સુક પર રહમત ઓર શકત કરતા હે, ઉસપર રહમત ઓર શકતમેં વહાં કોઈ કમી નહીં.

હઝરત અબુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) કી ખિદમતમેં એક શખ્સ હાઝિર હુએ ઓર અર્જ ક્રિયા કે મુઝે કુછ નસીહત કરમા દે. આપને ફરમાયા કે તુમ્હે છઃ ચીઝોંકી નસીહત કરતા હું.

૧. સબસે પેહલી ચીઝ અલ્લાહ પર ભરોસા ઓર યકીન ઉન ચીઝોંકા, જિનકા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ખુદ ઝિમ્મા લે રખ્યા હે (મસલન રોઝી વગેરહ),

૨. દૂસરે અલ્લાહકે કરાઈજકો અપને- અપને વક્ત પર અદા કરના,
૩. તીસરે સુબાન હર વક્ત અલ્લાહ કે ઝિકરસે તર વ તા'ઝા રહે,
૪. ચોથે શૈતાનકા કહા ન માનના, વો સારી મખ્લૂકસે હસદ રખતા હે,
૫. પાંચવે દુનિયા કે આબાદ કરનેમે મશગૂલ ન હોના કે વો આખિરતકો

બરબાદ કરેગી.

૬. છઠે મુસલમાનોંકી ખેરખવાહીકા હર વક્ત ખ્યાલ રખના.

ફકીહ અબુહલૈસ (રહ.) ફરમાતે હું કે આદમીકી સઆદતકી ય્યારહ અલામાતે હું ઔર ઉસકી બદ-બખ્તીકી ભી ય્યારહ અલામાત હે. સઆદતકી ય્યારહ અલામાત યે હું -

૧. દુનિયાસે બે-રખતી ઔર આખિરતકી તરફ રખત કરના,
૨. ઇબાદત ઔર તિલાવતે કુરઆનકી કસરત,
૩. ફિઝૂલ બાતસે અહતરાઝ,
૪. નમાઝકા અપને ઓકાત પર ખુસૂસી એહતિમામ,
૫. હરામ ચીઝસે ચાહે અદના દરજેકા હરામ હો, બચના,
૬. સુલહાકી સોહબત ઇખ્તિયાર કરના,
૭. મુતવાઝે રેહના, તકબ્બુર ન કરના,
૮. સખી ઔર કરીમ હોના,
૯. અલ્લાહકી મખ્લૂક પર શફક્ત કરના,
૧૦. મખ્લૂકકો નફા પહોંચાના,
૧૧. મોતકો કસરતસે યાદ રખના.

ઔર બદ-બખ્તીકી અલામાત યે હું ? - ૧. માલકે જમા કરનેકી હિર્સ, ૨. દુનિયવી લાઝઝાતોં ઔર શહવતોંમે મશગૂલી, ૩. બેહયાઈકી ગુફતગૂ ઔર બહોત ખોલના, ૪. નમાઝમે સુસ્તી કરના, ૫. હરામ ઔર મુશતબ્હા ચીઝોંકા ખાના ઔર ફાસિક- ફાજિર લોગોંસે મેલ-ઝોલ, ૬. બદ-ખુલ્હ હોના, ૭. મુતકબ્બિર ઔર ફખર કરનેવાલા હોના, ૮. લોગોંકો નફા પહોંચાનેસે યક્સૂ રેહના, ૯. મુસલમાનોં પર રહમ ન કરના, ૧૦. બખીલ હોના, ૧૧. મોતસે ગાફિલ હોના. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

બન્દા-એ-નાકારાકે નઝદીક ઈન સબકી જડ મોતકો કસરતસે યાદ રખના હે, જખ વો હર વક્ત યાદ આતી રહેગી તો પેહલી ય્યારહ ઇન્શા અલ્લાહ પેદા હો જાએગી ઔર દૂસરી ય્યારહસે બચાવ હાસિલ હો જાએગા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા હુકમ હે કે લાઝઝાતોંકો તોડનેવાલી મોતકો કસરતસે યાદ ડિયા કરો. (મિશકાત)

હઠીસ ૨૧ હઠરત અનસ

(રદી.) ફરમાતે હું કે એક સહાબી (રઝીપલ્લાહુ અન્હુ)કા ઈન્તિકાલ હુઆ, તો મજમે મેંસે કિસીને ઉનકો બઝાહિર હાલાત કે એ'તબારસે જન્નતી બતાયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુમ્હે કયા ખબર હે, મુશ્કિન હે કબી ઉન્હોને બેકાર બાત મુબાનસે કોઈ નિકાલ દી હો યા કબી એસી ચીઝસે બુખ્લ કિયા હો, જિસ્સે ઉનકો કોઈ નુક્સાન નહીં પહોંચતા થા - તિરમઝી

બાયકા

- યાની યે ચીઝે ભી ઈબ્તિદાઅન જન્નતમે જાનેસે માનેઅ બન જાતી હે, હાલાકે બેકાર બાતોમે મુનહમિક રેહના ઓર ફિઝૂલ ગુફતગૂમે ઓકાત જા'યા કરના હમ લોગોંકા એસા દિલચસ્પ મશગલા હે કે શાયદ હી કિસીકી કોઈ મજલિસ ઈસ્સે ખાલી હોતી હો, લેકિન હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી સફકકત ઓર રહમત અલલ ઉમ્મતકે કુરબાનકે હુઝૂર (સલ્લ.) ને હર મુશ્કિલકા હલ બતાયા ઓર ૨૩ સાલ કે કલીલ ઝમાનેમે સારી દુનિયાકી હર કિસ્મકી ઝરૂરતોંકા હલ તજવીઝે ફરમાયાં.

હુઝૂર (સલ્લ.)કા પાક ઈર્શાદ હે કે મજલિસકા કફકારા યે દુઆ હે, મજલિસ ખતમ હોને કે બાદ ઉઠનેસે પેહલે યે દુઆ પઞ્હ લિયા કરે -

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

મુબ્બાનલ્લાહિ વ બિહમદિહી મુબ્બા ન કલ્લાહુમ્મ વ-બિહમદિ ક- અસ્હદુ અલ્લાઈલા હ- ઈલ્લા-અન્ન અસ્તગફિરુ ક-વ-અતુબુ ઈલૈક. (હિસ્ને હસીન) દૂસરી ચીઝ હઠીસે બાલામે પોહી બુખ્લ હે કે શાયદ એસી ચીઝમે બુખ્લ કર લિયા હો જિસ્સે કોઈ નુક્સાન નહીં થા.

એક ઓર હઠીસમે યે કિસ્સા ઝરા તફસીલસે આયા હે. ઉસમે હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ હે કે શાયદ કિસી લા-યાની ચીઝમે ગુફતગૂ કર લી હો યા કિસી લા-યાની ચીઝમે બુખ્લ કર લિયા હો. (કંઝ)

હમ લોગ બહોત-સી ચીઝોંકો બહોત સરસરી સમજતે હે, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે યહાં સવાબ કે એ'તબારસે ભી ઓર અઝાબકે એ'તબારસે ભી ઈનકા બહોત ઊંચા દરજા હોતા હે.

બુખારી શરીફકી એક હઠીસમે હે કે આદમી અલ્લાહ તઆલાકી રિઝાકી કોઈ

۱۱۱/ عَنْ أَنَسٍ قَالَ تَوَفَّى رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ فَقَالَ رَجُلٌ ابْشُرْ بِالْجَنَّةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَلَا تَدْرِي لَعَلَّهُ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنيهِ أَوْ يَخْلُ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

ખાત ગુમાનસે નિકાલતા હે, જિસકો વો કુછ અહમ ભી નહીં સમજાતા, લેકિન ઇસકી વજહસે ઉસકે દરજાત બહોત બુલંદ હો જાતે હૈં ઓર કોઈ કલમા અલ્લાહક નારાખીકા કેહ દેતા હૈં, જિસકી પરવાહ ભી નહીં કરતા, લેકિન ઇસકી વજહસે જહન્નામૈં ફેક દિયા જાતા હે, એક હદીસમૈં હે કે ઇતના નિચે ફેક દિયા જાતા હે જિતની મશિકસે મશિખ દૂર હૈં. (મિશકાત)

હદીસ-૧૨ ઉમ્મુલ મો'મિનીન

હઝરત ઉમ્મે સલ્મા (રદી.)કી ખિદમતમૈં કિસી શખ્સને ગોશતકા એક ટુકડા (પકા હુઆ) હદિએ કે તોરપર પેશ કિયા, ચૂકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ગોશતકા બહોત શોક થા, ઇસલિએ હઝરત ઉમ્મે સલ્મા (રદી.)ને ખાદિમાસે કરમાયા કે ઉસકો અંદર રખ્ય દે, શાયદ કિસી વક્ત હુઝૂર (સલ્લ.) તનાવુલ કરમા લૈં. ખાદિમાને ઉસકો અંદર તાકમૈં રખ્ય લિયા, ઇસકે બાદ એક સાઈલ આયા ઓર દરવાજે પર ખડે હોકર સવાલ કિયા કે કુછ અલ્લાહકે વાસ્તે દે દો. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુમ્હારે યહાં બરકત કરમાએ. ઘરમૈંસે જવાબ મિલા કે અલ્લાહ તઆલા તુજે બરકત દે. (યે ઇશારા થા કે કોઈ ચીઝ દેને કે લિએ મોજૂદ નહીં.) વો સાઈલ તો ચલા ગયા, ઇતનેમૈં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તશરીફ લાએ ઓર ઇશાદ કરમાયા કે ઉમ્મે સલ્મા ! મૈં કુછ ખાના ચાહતા હું કોઈ ચીઝ તુમ્હારે યહાં હૈં ? હઝરત ઉમ્મે સલ્માને ખાદિમાસે કરમાયા કે જાઓ, વો ગોશત હુઝૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમૈં પેશ કરો. વો અંદર ગઈ ઓર જાકર દેખા કે તાકમૈં ગોશત તો હે નહીં, સફેદ પત્થરકા એક ટુકડા રખ્યા હુઆ હે. (હુઝૂરે અકદસ

۱۲ عن مولى لعثمان قال اهدى

لأول مرة بعض من أهل بيتي

صلى الله عليه وسلم بحجبه اللحم

فقال للخادم ضعبه في البيت

لعل النبي صلى الله عليه وسلم

ياكله فوضعه في كوة البيت وجاء

سائل فقام على الباب فقال تصدوا

بارك الله فيكم فقالوا بارك الله فيك

فذهب السائل فدخل النبي صلى الله

عليه وسلم فقال يا أم سلمة هل

عندك شيء أطعمه فقالت نعم

قالت للخادم اذهب فأتى رسول

الله صلى الله عليه وسلم بذلك

اللحم فذهبت فلم تجد في

الكوة الا قطعة مروة فقال

النبي صلى الله عليه وسلم

فان ذلك اللحم عاد مروة

لما لم تعطوه السائل

سواء البيهقي في دلائل

السبق كذا في المشكوات

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો વાકિઆ મા'લૂમ હુઆ તો) હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે તુમને વો ગોશત ચૂં કે સાઈલ (કકીર)કો નુ દિયા, ઇસલિએ વો ગોશત પત્થરકા ટુકડા બન ગયા. - મિશકાત

કાલિદા - બડી ઈબરતકા મકામ હે, અજવાઝે મુતહહરાતકી સખાવત ઔર ફેયાઝીકા કોઈ ક્યા મુકાબલા કર સકતા હે. એક ટુકડા ગોશતકા અગર ઉઝોને ઝરૂરતસે રોક લિયા ઔર વોબી અપની ઝરૂરતસે નહીં, બલકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝરૂરતસે રોકા તો ઉસકા યે હરર હુઆ ઔર યેબી હકીકતન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ખાસ લુત્ફ વ કરમ હુઝૂર (સલ્લ.) કે ધરવાલોંકે સાથ થા કે ઉસ ગોશતકા જો અસર કકીરકો ન દેનેસે હુઆ, વો હુઝૂર (સલ્લ.) કી બરકતસે અપની અસલી હાલતમે ધરવાલોં પર ઝાહિર હો ગયા, જિસકા મતલબ યે હુઆ કે ઝરૂરતમંદસે બચાકર ઔર ઈન્કાર કરકે જો શખ્સ ખાતા હે વો અસર ઔર સમરેકે એ'તબારસે એસા હે જેસાકે પત્થર ખા લિયા હો કે ઉસે ઉસ ચીઝકા અસલ કાયદા હાસિલ ન હોગા, બલકે સખ્તદિલી ઔર મુનાફેસે મેહરૂમી હાસિલ હોગી. યેહી વજહ હે કે હમ હોગ બહોત-સી અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી ને'અમતે ખાતે હૈ, લેકિન ઈનસે વો ફવાઈદ બહોત કમ હાસિલ હોતે હૈ, જો હોને ચાહિએ ઔર કેહતે હૈ કે ચીઝમે અસર નહીં રહ્ય, હાલાંકે હકીકતમે અપની નીયત ખરાબ હૈ, ઇસલિએ બદનીયતીસે ફવાઈદમે કમી હોતી હે.

હુદીસ-૧૩. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ હે કે ઇસ ઉમ્મતકી સલાહકી ઇબ્તિદા (અલ્લાહ તઆલાકે સાથ) યકીન ઔર દુનિયાસે બે-રખતીસે હુઈ ઔર ઉસકે ફસાદકી ઇબ્તિદા બુખ્લ ઔર લખ્મી-લખ્મી ઉમ્મીદોંમે (હોગી.) (મિશકાત)

(૧૩) عَنْ عُرْوَةَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَوَّلُ

مَلَأَ هَذِهِ الْأُمَّةَ الْيَقِينَ وَالزَّهْدَ وَأَوَّلُ

فَلَمَّا هَلَكَ الْأَمَلُ رَوَّاهُ الْيَقِينُ فِي النَّفْسِ كَلَامُ

لِالشُّكْرِ

કાલિદા - હકીકતમે બુખ્લ બી લખ્મી-લખ્મી ઉમ્મીદોંસે હી પેદા હોતા હે કે આદમી દૂર-દૂરકે મન્સૂબે સોચતા હે, ફિર ઉસકે લિએ જમા કરનેકી ફિકર હોતી હે. અગર આદમીકો અપની મૌત યાદ આતી રહે ઔર યે સોચતા રહે કે ન મા'લૂમ કિતને દિનકી ઝિન્દગી હે, તો ફિર ન તો ઝિયાદા દૂરકી સોચ વ ફિકર હો, ન ઝિયાદા જમા કરનેકી ઝરૂરત હો, બલકે મૌત યાદ આતી રહે તો ફિર ઉસ ધરકે લિએ ઝિયાદા સે ઝિયાદા જમા કરનેકી ફિકર હર વકત સવાર રહે.

કુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા હજરત બિલાલ (રદી.) કે પાસે ગુજરે તો ઉંને સામને ખજૂરોંકા એક ઢેર લગા હુઆ થા. કુજૂર (સલ્લ.) ને કર્માકત કરમાયા કે બિલાલ ! યે ક્યા હે ? ઉંહોને અર્જ કિયા કે કુજૂર (સલ્લ.) ! આઈન્દાકી ઝરિયાતકે લિએ ઝખીરેકે તોરપર રખન લિયા, કુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે બિલાલ ! તુમ ઇસે નહીં ડરતે કે ઇસકી વજહસે કલકો કિયામતકે ઢિન જહન્નમકી આગકા ધુવાં તુમ દેખો ! બિલાલ ! ખર્ચ કર ડાલો ઓર અર્શવાલા (જલ્લ જલાલુહુ)સે કિસી કમીકા ખીક ન કરો.

- મિસ્કાત

ગા'જ - હર શખ્સકી એક શાન ઓર એક હાલત હુઆ કરતી હે, હમ જેસે કમજોર, મુઝકા, ઝઈકુલ ઇમાન, ઝઈકુલ યકીન લોગોંકે લિએ શરઅન ઇસકી ગુન્જાઈશ હો ભી કે વો ઝખીરેકે તોર પર આઈન્દાકી ઝરિયાત કે લિએ કુછ રખન હો, લેકિન હજરત બિલાલ (રદી.) જેસે જહીલુલ કદર કામિલુલ ઇમાન, કામિલુલ યકીનકી હી શાન. થી કે ઇનકો અલ્લાહ, જલ્લ શાનુસે કમીકા ઝરા ભી ખીક યા વાહિમા ન હો. જહન્નમકા ધુવા દેખનેસે ઇસમેં જાના લાઝિમ નહીં આતા, લેકિન ઉન લોગોંકે એ'તબારસે કમી તો ઝરૂર હોગી, જિનકો યેભી નજર ન આએ ઓર કમસે કમ હિસાબકા કિસ્સા તો લખા હો હી જાએગા.

બા'જ અહાદીસમેં મા'મૂલી-મા'મૂલી રકમ એક-દો દીનાર કિસી શખ્સકે પાસ નિકલને પર ભી કુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફસે જહન્નમકી આગકી વઈદ વારિદ હુઈ હે, જેસાકે છઠી ફરલકી અહાદીસકે સિલસિલેમેં નં. ૨ કે ઝેલમે આ રહા હે ઓર હિસાબકા મા'મલા તો હર શખ્સકે લિએ હે કે જિતના માલ ઝિયાદા હોગા, ઉતના હી હિસાબ તવીલ હોગા.

કુજૂર (સલ્લ.)કા પાક ઇર્શાદ હે કે મેં જમતકે દરવાજો પર ખબા હું. મેંને દેખા કે ઇસમેં કસરતસે દાખિલ હોનેવાલે કુકરા હેં ઓર વુસઅતવાલે અભી રોકે હુએ હેં ઓર જહન્નમી લોગોંકી જહન્નમમેં ફેંક દિયા ગયા ઓર મેં જહન્નમકે દરવાજો પર ખબા હુઆ, તો મેંને ઇસમેં કસરતસે દાખિલ હોનેવાલી ઓરતેં દેખી.

(મિસ્કાત)

۱۴/ عن أبي هريرة عن النبي
صلى الله عليه وسلم دخل على بلال
وعنده صبرة من تمر فقال ما هذا
يا بلال قال شيء ادخرته لنفسى فقال
اما تخشى ان تحمله فداخلك في
نار جهنم انق يا بلال ولا تخش من
ذى العرش اقل لا يروا البهيقي
في الشعب كذا في المشكوة

ઔરતોંકે જહમમમેં કસરતસે દાખિલ હોનેકી વજહ એક ઔર હદીસમેં આઈ હે. હઝરત અબૂ સઈદ (રદી.) કરમાતે હું કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇંદકે દિન ઇંદગાહમેં તરરીફ હે ગએ. જબ ઔરતોંકે મજમે પર ગુઝર હુઆ તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઔરતોંસે ખિતાબ કરમાકર ઇર્શાદ કરમાયા કે તુમ સદકા બહોત કસરતસે ક્રિયા કરો. મેંને ઔરતોંકો બહોત કસરતસે જહમમમેં દેખા હે. ઉન્હોંને દર્યાફત ક્રિયા કે યા રસુલલ્લાહ ! યે કયા બાત હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ઔરતેં લા'નત (બદ-દુઆએ) બહોત કરતી હું ઔર ખાવિંદકી ના-શુકી બહોત કરતી હું. (વહી)

ઔર યે દોનોં બાતે ઔરતોંમેં એસી કસરતસે શા'યા હું કે હદ નહીં. જિસ ઓલાદ પર દમ દેતી હું, હર વક્ત ઉસકી રાહત ઔર આરામકી ફિકરમેં રેહતી હું, ઝરા-ઝરાસી બાત પર ઉસકો હર વક્ત બદ-દુઆએ 'તૂ મર જા', 'તૂ ગડ જા', 'તેરા નાસ હો જા' વગેરહ-વગેરહ અલફાઝ ઉનકા તાકિયા-એ-કલામ હોતા હે ઔર ખાવિંદકી ના-શુકીકા તો પૂછના હી કયા હે, વો ગરીબ જિતની ભી નાઝબરદારી કરતા રહે, ઉનકી નિગાહમેં વો લા-પરવા હી રેહતા હે. હર વક્ત ઇંસ ગમમેં મરી રેહતી હું કે ઉસને માંકો કોઈ ચીઝ ક્યોં દે દી, બાપકો તન્ખવાહમેંસે કુછ ક્યોં દે દિયા ? બહેન-ભાઈસે સુલૂક ક્યોં ક્રિયા !

એક ઔર હદીસમેં હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને 'સલાતુલ કુસૂફ'મેં દોઝખ જમતકા મુશાહેદા કરમાયા તો દોઝખમેં કસરતસે ઔરતોંકો દેખા, સહાબા (રદી.) ને જબ ઇંસકી વજહ દર્યાફત કી, તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે વો એહસાન કરામોશી કરતી હું, ખાવિંદકી ના-શુકી કરતી હું. અગર તૂ તમામ ઉમ્ર ઇનમેંસે, કિસી પર એહસાન કરતા રહે, ફિર કોઈ ઝરા-સી બાત પેશ આ જાએ તો કેહને લગતી હે કે મેંને તુઝસે કભી કોઈ ભલાઈ ન દેખી. (મિશકાત)

હુઝૂર (સલ્લ.)કા યે ઇર્શાદ ભી હે કે ઔરતોંકી આમ આદત હે, જિતના ભી ઉનકે સાથ અચ્છા બરતાવ ક્રિયા જાએ, અગર કિસી વક્ત કોઈ બાત ઉનકી ખિલાફે તબઅ પેશ આ જાએ તો ખાવિંદકે ઉમ્રભરકે એહસાન સબ ઝા'યા હોકર કેહતી હું કે ઇંસ ઘરમેં મુઝે કભી ચૈન ન મિલા. યે ઉનકા ખાસ તકિયા-કલામ હે.

ઇન રિવાયાતસે ઔરતોંકે કસરતસે જહમમમેં દાખિલ હોનેકી વજહ મા'લૂમ હોનેકે અલાવા યેભી મા'લૂમ હુઆ કે ઇંસે બચાવ ઔર હિફાઝતકી ચીઝ ભી સદકેકી કસરત હે, ચુનાંચે ઇંસ વઈદવાલી હદીસમેં હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) જબ યે ઇર્શાદ કરમા રહે થે તો હઝરત બિલાલ (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કે સાથ થે ઔર સહાબી ઔરતેં કસરતસે હુઝૂર (સલ્લ.)કા પાક ઇર્શાદ સુનનેકે બાદ અપને કાનોંકા ઝેવર ઔર ગલેકા ઝેવર નિકાલ-નિકાલકર હઝરત બિલાલ (રદી.) કે કપડેમેં, જિસમેં વો ચન્દા જમાકર રહે થે, ડાલ રહી થી.

હમારે જમાનેમેં અવ્વલ તો ઔરતોંકો ઈસ કિસ્મકી સખત હદીસેં સુનકર ખ્યાલ ભી નહીં હોતા ઔર અગર કિસીકો હોતા ભી હે, તો ફિર ઉસકા નગ્યા ભી ખાવિંદ હી પર ગિરતા હે કે વોહી ઉનકી ઝકાત અદા કરે, ઉનકી તરફસે સદકા કરે. અગર વો ખુદ ભી કરેંગી, તો ખાવિંદ હીસે વસૂલ કરકે. મજાલ હે કે ઉનકે જેવરોંકો કોઈ આંચ આ જાવે, વૈસે ચાહે સારા હી ચોરી હો જાવે, ખો જાએ યા બ્યાહ-શાદીયોં ઔર લગ્વ તકરીબાતમેં ગિરવી રખકર હાથસે જાતા રહે, મગર ઉસકો અપની ખુશીસે અલ્લાહકે યહાં જમા કરના, ઈસકા કહીં ઝિકર નહીં. ઈસી હાલમેં ઉસકો છોડકર મર જાતી હૈં, ફિર વો વારિસોંમેં તકસીમ હોકર કમ દાર્મોમેં ફરોખ્ત હોતા હે, બનતે વક્ત નિહાયત ગરાં બનતા હે, બિકતે વક્ત નિહાયત અરજાં હો જાતા હે, લેકિન ઉનકો ઈસ્સે કુછ ગરજ નહીં કે યે ગઢાઈકે દામ બિલ્કુલ જા'યા જા રહે હૈં, ઉનકો બનવાતે રેહનેસે ગરજ, યે તોડવાકર વો બનવા લિયા, વો તોડવાકર યે બનવા લિયા ઔર અપને કામ આનેવાલા ન વો હે, ન યે હે ઔર બાર-બાર તોડવાનેમેં માલકી ઈસ્માઅતકે અલાવા ગઢાઈકી ઉજરત જા'યા હોતી રેહતી હે.

યે મઝમૂન દરમિયાનમેં ઔરતોંકે કસરતસે જહઝમમેં જાનેકી વજહસે આ ગયા યા અસલ મઝમૂન તો યે યા, કે માલકી કસરત કુછ ન કુછ રંગ તો લાતી હી હે હતાકે હઝરાત મુહાજિરીન (રઝીયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈન) કે બારેમેં હુજૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હે કે કિયામતકે દિન ફુકરા - મુહાજિરીન અઝિયાસે ચાલીસ સાલ કબ્લ જમતકી તરફ બબ્લ જાએંગે. (મિશ્કાત) હાલાંકે ઈન હઝરાતકે ઈસાર ઔર સદકાતકી કસરત ઔર ઈબ્લાસકા ન તો અન્દાજ કિયા જા સક્તા હે, ન મુકાબલા હો સક્તા હે.

એક મર્તાબા હુજૂર (સલ્વ.) ને યે દુઆ કી -

اللَّهُمَّ احْيِي

مُسْكِينًا وَأَمْتِنْ مِسْكِينًا وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينِ

અલ્લાહુમ્મ અહ્યિની મિસ્કીનંવ અ મિત્ની મિસ્કીનંવહુશુર્ની ફી ઝુમ્રતિલ મસાફીન. 'અય અલ્લાહ ! ઝિન્દગીમેં ભી મુજે મિસ્કીન રખ્મ ઔર મિસ્કીનીકી હાલતમેં મૌત અતા કર ઔર મેરા હશર ભી મિસ્કીનોંકી જમાઅતમેં કરમા.' હઝરત આઈશા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! યે ક્યો ? (યાની આપ મિસ્કીનીકી દુઆ ક્યો કરમાતે હૈં ?) હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે મસાફીન અપને અઝિયાસે ચાલીસ સાલ કબ્લ જમતમેં જાએંગે. આઈશા ! મિસ્કીનકો નાનુરાદ વાપસ ન કરો ચાહે ખજૂરકા એક ટુકડા હી ક્યો ન હો, મસાફીનસે મુહબ્બત રખ્યા કરો, ઉનકો અપના મુકર્બ બનાયા કરો. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ કિયામતકે દિન તુમ્હે અપના

મુકર્રબ બનાવે. (મિશકાત)

બા'જ ઉલ્લેખાકો ઇસ હદીસ પર ઇશ્કાલ હો ગયા કે ઇસે આમ ફુકરાકા અંબિયાસે મુકદ્દમ હોના લાઝિમ આતા હે. બન્દેકે નાકિસ ખ્યાલમેં યે ઇશ્કાલ નહીં હે. ઇસ હદીસે પાકમેં અપને અજિયાકા લક્ઝ મોજૂદ હે. હર જમાઅતકે ફુકરાકા ઇસ જમાઅતકે અજિયાસે મુકાબલા હે, અંબિયાકા અંબિયાસે, સહાબા (રદી.)કા સહાબા (રદી.)સે ઓર ઇસી તરહ ઓર જમાઅતે.

અહમદ હઝરત કા'બ (રદી.) કરમાતે હે કે મેંને હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો યે ઇર્શાદ કરમાતે હુએ સુના હે કે હર ઉમ્મતકે લિએ એક ફિત્ના હોતા હે (જિસમેં મુબતલા હોકર વો ફિત્નેમેં પડ જાતી હે) મેરી ઉમ્મતકા ફિત્ના માલ હે. - તિરમિઝી

અહમદ - હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ બિલ્કુલ હી હક હે, કોઈ એ'તિકાદી ચીઝ નહીં હે. રોઝમરફે મુશાહેદેકી ચીઝ હે કે માલકી કસરતસે જિતની આવારગી, અબ્બાશી, સૂદ-ખોરી, ઝિનાકારી, સિનેમા બીની, જુઆબાઝી, મુલ્મ વ સિતમ, લોગોંકો હકીર સમજના, અલ્લાહકે દીનસે ગાફિલ હોના, ઇબાદાતમેં તસાહુલ, દીનકે કામોંકે લિએ વક્ત ન મિલના વગેરહ વગેરહ હોતે હે, નાદારીમેં ઇનકા તિહાઈ-ચોષાઈ, બલ્કે દસવાં હિસ્સા ભી નહીં હોતા. ઇસી વજહસે એક મસલ મશહૂર હે - 'જર નેસ્ટ ઇશ્ક ટે-ટ' પૈસા પાસ ન હો તો ફિર બાઝારી ઇશ્ક ભી મુબાની જમા ખર્ચ હી રેહ જાતા હે ઓર યે ચીઝેં ન ભી હોં તો કમસે કમ દરજા માલકી બબ્હોતરીકા હર વક્ત ફિકર તો કહીં ગયા હી નહીં, સિર્ફ તીન હઝાર રૂપએ કિસીકો દે દીજિએ, ફિર જો હર વક્ત ઇસકો કિસી કામમેં લગાકર બબ્હાનેકા ફિકર દામનગીર હોગા, તો કહાંકા સોના, કહાં કી રાહત, આરામ કેસા, કેસી નમાઝ, કેસા રોઝ, કેસા હજ - ઝકાત. અબ દિનભર, રાતભર દુકાનકે બબ્હાનેકી ફિકર હે, દુકાનકી મશગૂલી ન કિસી દીની કામમેં શિર્કતકી ઇજાઝત દેતી હે, ન દીનકે લિએ કહીં બાહર જાનેકા વક્ત મિલતા હે કે દુકાનકા હરજ હો જાએગા, હર વક્ત યે ફિકર સવાર કે કૌન-સા કારોબાર એસા હે, જિસમેં નફા ઝિયાદા હો, કામ ચલતા હુઆ હો, ઇસીલિએ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ જો કઈ હદીસોંમેં આયા હે કે અગર કિસી આદમીકે લિએ દો વાદિયાં (દો જંગલ) માલકે હાસિલ હો જાએ, તો વો તીસરેકી તલાશમેં લગ જાતા હે, આદમીકા પેટ કબર (કી મિટી) હી ભર સકતી હે. (મિશકાત)

એક હદીસમેં હે કે અગર આદમીકે લિએ એક વાદી માલકી હો તો દૂસરીકો

۱۵) من کعب بن عیاض قال
سمعت رسول الله صلى الله
عليه وسلم يقول ان لكل امة
فتنة وفتنة امتي المال رواه
الترمذي كذا في الشكوك

તલાશ કરતા હે ઓર દો હોં તો તીસરીકો તલાશ કરતા હે. આદમીકા પેટ મિટી કે સિવા કોઈ ચીજ નહીં ભરતી.

એક હદીસમેં હે કે આદમી કે લિએ એક જંગલ ખજૂરોંકા હો, તો દૂસરેકી તમજા કરતા હે ઓર દો હોં તો તીસરેકી ઓર ઇસી તરહ તમજાએં કરતા રેહતા હે. ઉસકા પેટ મિટીકે સિવા કોઈ ચીજ નહીં ભરતી. (કંજ)

એક હદીસમેં હે કે અગર આદમીકો એક વાદી સોનેકી દે દી જાએ તો વો દૂસરીકો તલાશ કરતા હે ઓર દો હોં તો તીસરીકો તલાશ કરતા હે. આદમીકા પેટ મિટીકે સિવા કોઈ ચીજ નહીં ભર સક્તી. (બુખારી)

મિટીસે ભરનેકા મતલબ યે હે કે કબરકી મિટીમેં જાકર હી વો અપની ઇસ 'હલ મિમ મજીદ' કી ખ્વાહિશસે રૂક સક્તા હે, દુનિયામેં રેહતે-રેહતે તો હર વક્ત ઉસપર ઇંજાકા ઓર જિયાદતીકી ફિકર રેહતી હે. એક કારખાના અચ્છી તરહ ચલ રહ્યા હે, ઉસમેં બકદરે ઝરૂરત આમદની હો રહી હે, કહીં કોઈ દૂસરી ચીજ સામને આગઈ, ઉસમેં ભી અપની ટાંગ અડા દી, એક સે દો હો ગઈ, દો સે ત્રીન હો ગઈ, ગરજ જિતની આમદની બબ્બતી જાએગી, ઉસકો મજીદ કારોબારમેં લગાનેકી ફિકર રહેગી. યે નહીં હોગા કે ઉસપર કનાઅત કરકે કુછ વક્ત અલ્લાહકી યાદમેં મશગૂલીકા નિકલ આએ. ઇસી લિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને દુઆ કરમાઈ હે.

અલ્લાહુમ્મજઅલ્ રિ ઝ ક-આલિ મુહમ્મદિન્ ફૂતન.

(અમ અલ્લાહ) મેરી ઓલાદકા રિઝક ફૂત હો યાની બકદરે કિફાયત હો જા'ઈદ હો હી નહીં, જિસકે ચક્કરમેં મેરી ઓલાદ ફંસ જાએ.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હે કે બેહતરી ઓર ખૂબી ઉસ શખ્સકે લિએ હે જિસે ઇસ્લામ અતા કિયા ગયા હો ઓર ઉસકા રિઝક બકદરે કિફાયત હો ઓર ઉસપર કાનેઅ હો.

એક ઓર હદીસમેં હે કે કોઈ ફકીર યા ગની કિયામતમેં એસા ન હોગા જો ઇસકી તમજા ન કરતા હો કે દુનિયામેં ઉસકી રોઝી સિર્ફ ફૂત (યાની બકદરે કિફાયત) હોતી. (એહયા)

બુખારી શરીફકી હદીસમેં હે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે ખુદકી કસમ ! મુજે તુમ્હારે ઉપર ફકર વ કાકાકા ખોઈ નહીં હે, બલ્કે ઇસકા ખોઈ હે કે તુમપર દુનિયાકી વુસૂઅત હો જાએ જૈસાકે તુમસે પેહલી ઉમ્મતોં પર હો ચુકી હે, ફિર તુમ્હારા ઉસમેં દિલ લગને લગે જૈસાકે ઉનકા લગને લગા યા, પસ યે ચીજ તુમ્હેં ભી હલાક કર દે જૈસાકે પેહલી ઉમ્મતોંકો કર ચુકી હે.

(મિશકાત)

ઇનકે અલાવા ઓર ભી બહોત-સી રિવાયાતમે મુખ્તલિફ ઉન્વાનાતસે, મુખ્તલિફ કિસ્મકી તંબીહાતસે માલકી કસરત ઓર ઉસકે ફિત્ને પર મુતનબ્બહ કરમાયા, ઇસ લિએ નહીં કે માલ હી હદે ઝતિહી કોઇ નાપાક યા ઐબકી ચીઝ હે, બલકે ઇસ વજહસે કે હમ લોગોંકે કુલૂબકે ફસાદકી વજહસે બહોત જલ્દ હમારે દિલોંમે માલકી વજહસે તઅફકુન ઓર બીમારીયાં પેદા હો જાતી હૈ. અગર કોઇ શખ્સ ઉસકી મઝરતોંસે બચતે હુએ, ઉસકી ઝિયાદતીસે એહતરાઝ કરતે હુએ, શરાયતકે સાથ ઉસકો ઇસ્તેમાલ કરે તો મુજિર નહીં, બલકે મુકીદ હો જાતા હે, લેકિન ચૂંકે આમ તોરસે ન શરાયતકી રિવાયત હોતી હે, ન ઇસ્લાહકી ફિકર હોતી હે. ઇસ બિના પર ચે અપના ઝહરીલા અસર બહોત જલ્દ પેદા કર દેતા હે. ઇસકી બેહતરીન બિસાલ હેઝેકે ઝમાનેમે અમરૂદકા ખાના હે કે હી હદે ઝતિહી અમરૂદકે અન્દર કોઇ એબ નહીં, ઉસકે જો ફવાઈદ હૈ, વો અબ ભી ઉસમે મોજૂદ હૈ, લેકિન હવાકે ફસાદકી વજહસે ઉસકે ઇસ્તેમાલસે બિલખુસૂસ કસરતે ઇસ્તેમાલસે બહોત જલ્દ. ઉસમે તગથ્થુર પેદા હોકર મઝરત ઓર હલાકતકા સબબ બન જાતા હે. ઇસી વજહસે અલલ ઉમૂમ ડાક્ટર હેઝાકે ઝમાનેમે અમરૂદોંકી સખ્તીસે મુમાનઅત કર દેતે હૈ. ટોકરેકે ટોકરે ઝા'યા કરા દેતે હૈ. હેરતકી બાત હે કે અગર મા'મૂલી હકીમ યા ડાક્ટર કિસી ચીઝકો મુજિર બતાતા હે તો તબઅન હમારે કુલૂબ ઉસે ડરને લગતે હૈ. યુનાંચે ડાક્ટરોંકે ઇન એલાનાતકે બાદ અચ્ચે અચ્ચે સૂરમાઓંકી હિમ્મત અમરૂદ ખાનેકી નહીં રેહતી, લેકિન વો હસતી જિસકે જૂતોંકી ખાક તક ભી કોઇ હકીમ યા ડાક્ટર નહીં પહોંચ સકતા, જિસકી તજવીઝત નૂરે નુબૂવતસે મુસ્તફાદ હૈ, ઉસકે એલાન પર, ઉસકી તજવીઝ પર ઝરા ભી ખોફ પેદા ન હો.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) જબ બાર-બાર ઉસકે ફિત્નો ઓર ઉસકી મઝરતોં પર તંબીહ કરમા રહે હૈ, તો યકીનન હર શખ્સકો બહોત ઝિયાદા ઉસકી મઝરતોંસે ડરતે રેહના ચાહિએ, ઉસકે ઇસ્તેમાલકે લિએ શરઈ કવાનીનકે માતહત જો ઉસકે લિએ ઐસે હૈ, જૈસા કે અમરૂદકે નમક-મિર્ચ-લિમૂ વગેરહ મુસ્લિહાત હૈ, ઇનકા બહોત ઝિયાદા એહતિમામ કરના ચાહિએ, અલ્લાહકે હુક્કકી અદાએગીકા બહોત ઝિયાદા ઇસમે ફિકર કરતે રેહના ચાહિએ.

ખુદ હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હે કે ગિનામે ઉસ શખ્સકે લિએ નુકસાન નહીં, જો અલ્લાહસે ડરતા હે. (મિશકાત) મેરે નસબી બુઝુગોંમે મુકતી ઈલાહી બખ્શ કાંખલવી (રહ.) મશહૂર ફકીહ હઝરતે અકદસ મર્જવુલકુલ શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ દેહલવી નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહૂકે ખાસ શાગિર્દ હૈ, ઇનકે બિયાઝમે ઇનકે શેખકી બિયાઝસે નકલ કિયા હે કે દુનિયા (યાની માલ) આદમીકે લિએ હક તઆલા શાનુહૂકી મઝીયાત પર અમલ કરનેકે લિએ બેહતરીન મદદ હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને જબ લોગોંકો હક તઆલા

શાનુહુકી તરફ બુલાયા તો ઇન ચીઝોકે છોડ દેનેકા હુકમ નહીં કરમાયા બલ્કે અસબાબે મઇશત ઓર અહલ વ અયાલમે રેહનેકી તર્ગીબ દી, લિહાજા માલકા ઓર અપને અહલ વ અયાલમે રેહનેકા ઇન્કાર નાવાકિક સખ્સ હી કર સક્તા હે.

હજરત ઉસ્માન (રદી.) કે વિસાલ કે વક્ત ઉનકે ખજાંચી કે પાસ એક લાખ પચાસ અશરફિયાં ઓર દસ લાખ દિરમ હે ઓર જાયદાદ ખેબરવાદી-એ-કુરા વગેરહકી થી, જિસકી કીમત દો લાખ દીનાર હે ઓર હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબેર (રદી.) કે માલકી કીમત પચાસ હજાર દીનાર થી ઓર એક હજાર થોડે ઓર એક હજાર ગુલામ છોડે હે ઓર અમ્ર બિન આસ (રદી.) ને ત્રીન લાખ દીનાર છોડે હે ઓર હજરત અબ્દુરહમાન બિન ઓફ (રદી.)કે માલકા તો શુમાર હી મુશ્કિલ હે. ઇસકે બાવજૂદ હક તઆલા શાનુહુ ને ઉનકી તારીફ કુરઆન પાકમે કરમાઈ -

يٰۤاَيُّهَا رَسُوْلُ الْكَافَّةِ وَالْعَشِيْقُ يَرْثِيْ ذُوْنَ وَجِيْهِ - سورہ کہف ع ۴

યદ્ અ ન- રબ્બ હુમ્ બિલ્ગદાતિ વલ્અશીઈ પુરીદ્ ન- વજ્હ હું (સૂરએ કહક રૂકૂઅ ૪) 'અપને રબકી ઇબાદત સુબ્હ વ શામ (યાની હંમેશા) મહજ ઉસકી રિઝા જૂઇકે વાસ્તે કરતે હે' ઓર ઇશાદ હે -

رَبِّاٰلْاٰرْثِيْنَ سَوَّاهٍ وَكَانَ يَتِمُّ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ (نور ع ૧૬)

રિજાલુલ્લા તુલ્હીલિમ્ તિજા ૨-તુંવ-લા બે અન અન્નિકિલ્લાલિ. (સૂરએ નૂર રૂકૂઅ ૫) 'યે એસે લોગ હે કે ઇનકો તિજારત વગેરહ અલ્લાહ કે ઝિક્રસે નહીં રોકતી' (સૂરએ નૂર, રૂકૂઅ-૫) ફક્ત બિયાજકી ઇબારત અરબી હે, યે ઉસકા તર્જુમા હે ઓર સહી હે કે ઉસ ઝમાનેમે ફતૂલાતકી કસરતસે આમ તોરપર ઇન હજારાતકી માલી દાલત એસી હી થી, દુનિયા ઓર સરવત ઉનકે જૂતોસે લિપટતી થી, યે ઉસકો ફેકતે હે ઓર વો ઉનકો ચિપટતી થી. લેકિન ઇસ સબકે બાવજૂદ ઉસકે સાથ ઉનકી દિલબસ્તગી ઓર અલ્લાહ તઆલાકે 'સાથ મશગૂલી ક્યા થી ?' 'કજાઇલે નમાઝ' ઓર 'હિકાયાતે સહાબા' મેં ઇન હજારાત કે કુછ વાકિઆત ઝિકર કિએ ગએ હે, ઇનકો ઇબારત ઓર ગોરસે દેખો.

પેહી અબ્દુલ્લાહ બિન સુબેર (રદી.) અપની ઉસ દોલતકે સાથ જખ નમાઝકો ખડે હોતે તો જૈસે એક કિલ કહી ગાડ દી હો. સજ્દા ઇતના લખ્યા હોતા કે ચિડિયાં કમર પર આકર બેઠ જાતી ઓર હરકતકા ઝિકર નહીં. જિસ ઝમાનેમે ખુદ ઉનપર ચબ્લાઈ હો રહી થી ઓર ઉનપર ગોલાબારી હો રહી થી, નમાઝ પબ્હ રહે હે એક ગોલા મસ્જિદકી દીવાર પર લગા, જિસ્સે ઉસકા એક હિસ્સા ગિરા. ઉનકે દાદીકે

પાસસે ગુજરા, મગર ઉનકો ઉસકા પતા ભી ન ચલા. એક સહાબી (રદી.)કા બાગ ખજૂરોંકા ખૂબ પક રહ્યા થા, વો ઉસ બાગમેં નમાઝ પઢ રહે થે. નમાઝમેં બાગકા ખ્યાલ આ ગયા. ઇસકા રંજ ઓર સદ્મા ઇસ કદર હુઆ કે નમાઝકે બાદ ફોરન બાગકો હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કી ખિદમત મેં, જો ઉસ વક્ત અમીરુલ મો'મિનીન થે, પેશ કર દિયા. ઉન્હોને પચાસ હજારમેં ઉસકો ફરોખત કરકે ઉસકી કીમત દીની કામોમેં ખર્ચ કર દી.

હઝરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમેં દો બોરિયાં દિરમકી નઝરાનેમેં આઈ, જિનમેં એક લાખસે ઝિયાદા દિરમ થે, તબાક મંગાકર ઓર ભર ભરકર સબ તક્સીમ કર દી. અપના રોઝ થા. થેલી ખ્યાલ ન આયા કે અપને ઇફતારકે લિએ કુછ રખ્ય હૈં યા કોઈ ચીઝ મંગા હૈં. ઇફતારકે વક્ત જબ બાંદીને અફસોસ કિયા કે અગર એક દિરમકા ગોશ્ત મંગા લેતી તો આજ હમ ભી ગોશ્તસે ખાના ખા લેતે તો ફરમાયા, અબ અફસોસસે ક્યા હોતા હે ? જબ યાદ દિલાતી તો મેં મંગા દેતી. હિકાયાતે સહાબા (રદી.)મેં યે ઓર ઇસ કિસ્મકે ચંદ વાકિઆત ઝિકર કિયે ગએ. ઇનકે અલાવા હઝારોં વાકિઆત ઇન હઝરાતકે તારીખેમેં મૌજૂદ હૈં, ઉનકો માલ ક્યા નુક્સાન દે સકતા થા, જિસકે નઝદીક ઉસમેં ઓર ઘરકે ફૂરમેં કોઈ ફરક હી ન હો. કાશ, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે ઇસ સિકતકા કોઈ શિખા ઇસ નાપાકકો ભી અતા કર દેતા.

પહાં એક બાત પાસ તોરસે કાબિલે લિહાઝ હે, વો યે કે ઇન હઝરાતે મુતમવ્વલ સહાબા કિરામ (રદી.) કે ઇન એહવાલસે માલકી કસરતકે જવાઝ પર ઇસ્તદલાલ તો હો સકતા હે કે ખેરુલ કુરુન ઓર ખુલફા-એ-રાશિદીનકે દોરમેં યે મિસાલે ભી મિલતી હૈં, લેકિન હમ લોગોંકો ઇસ ઝહેરકે અપને પાસ રખનેમેં ઉનકે ઇતિબાઅકો આડ બનાના એસા હી હે જેસા કે કોઈ તપેદિકકા બીમાર કિસી જવાન કવીં તન્દુરુસ્તકે ઇતિબાઅમેં રોઝના સોહબત કિયા કરે કે વો તીન-ચાર દિનમેં કબરકા ગબ્દા હી દેખેગા.

રિસાલેકે ખત્મ પર હિકાયાતકે સિલસિલેમેં નં. પંચ પર એક આરિકકા ઇર્શાદ ગોરસે દેખના ચાહિએ.

ઇમામ મઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે માલ બમંઝિલીહી એક સાંપ કે હે, જિસમેં ઝહર ભી હે ઓર તિરયાક ભી હે. ઇસકે ફવાઈદ બ મંઝિલિહી તિરયાક કે હૈં ઓર ઇસકે નુક્સાનાત બ મંઝિલિહી ઝહર કે. જો ઉસકે ફવાઈદ ઓર નુક્સાનસે વાકિફ હો જાએ, વો ઇસપર કાદિર હો સકતા હે કે ઉસકે ફવાઈદ હાસિલ કરે ઓર નુક્સાનાતસે મેહફૂઝ રહે. ઇસમેં ફવાઈદ તો દો કિસ્મકે હૈં - દુનિયવી ઓર દીની.

દુનિયવી ફવાઈદ તો હર શખ્સ જાનતા હે. ઉન્હીકી વજહસે સારા ઝહન ઉસકે કમાનેપર મર મિટ રહ્યા હે.

દીની ફવાઈદ તીન હે -

૧. અવ્યથ યે કે બવાસ્તા યા બિલાવાસ્તા ઇબાદતકા સબબ હે. બિલાવાસ્તા તો જેસે હજ, જિહાદ વગેરહ કે યે રૂપએ હીસે હો સકતે હૈં ઔર બવાસ્તા યે કે અપને ખાને-પીને ઔર ઝરિયાતમેં ખર્ચ કરે કે અગર યે ઝરતે પૂરી ન હો તો આદમીકા દિલ ઉપર મશગૂલ રહેતા હે જિસકી વજહસે દીની મસાબિલમેં ઇશિતગાહકા વક્ત નહીં મિલતા ઔર જબ યે બવાસ્તા ઇબાદતકા ઝરિયા હે તો ખુદ ભી ઇબાદત હુઆ, લેકિન સિર્ફ ઉતની હી મિકદાર જિસ્સે દીની મસાબિલમેં ઇઆનત મિલે. ઇસ્સે ઝિયાદા મિકદાર ઇસમેં દાખિલ નહીં.

૨. દુસરા દીની ફાયદા ઇસ્સે કિસી દુસરે પર ખર્ચ કરને કે મુતઅદિલક હે ઔર યે ચાર કિસ્મ પર હે -

(અ) સદકા જો ગુરબા પર કિયા જાએ. ઇસકે ફઝાઈલ બેશુમાર હૈં, જેસા કે પેહલે ગુઝર ચુકે

(બ) મુરવ્વત જો અઝિયા પર દા'વત, હદયા વગેરહમેં ખર્ચ કિયા જાએ કે વો સદકા નહીં હે, ઇસ લિએ કે સદકા ફુકરા પર હોતા હે. યે કિસ્મ ભી દીની ફવાઈદ લિએ હુએ હે કે ઇસ્સે આપસકે તઅલ્યુકાત કવી હોતે હૈં, સખાવતકી બેહતરીન આદત પેદા હોતી હે. બહોત-સી અહાદીસ હદયા ઔર ખાના ખિલાનેકે ફઝાઈલમેં વારિદ હુઇ હે. ઇસ કિસ્મકે ઉન લોગોંકે ફકરકી કેદ નહીં હે, જિનપર ખર્ચ કિયા જાએ.

બંદેકે નાકિસ ખ્યાલમેં યે ફાયદા બસા ઓકાત પેહલે નખ્ખરસે ભી બબ્હ જાતા હે, મગર જબ હી તો, જબ ઇસમેં ખર્ચ ભી કિયા જાએ, લેકિન યે સખ્સ નિઝાવેકે ફેરેમેં પડ જાએ. ઇસકે લિએ નએ ફઝાઈલ કારઆમદ હૈં, ન વો સબ અહાદીસ જો ઇનકે ફઝાઈલમેં આઇ હૈં, ઇસપર અસર કરતી હે.

(જ) અપની આબરૂકા તહફફુઝ યાની માલકા એસી જગહ ખર્ચ કરના, જિસમેં અગર ખર્ચ ન કિયા જાએ તો કમીના લોગોંકી તરફસે બદગોઈ, ફહસ વગેરહ મજરતોંકા અંદેશા હે. યેભી સદકેકે હુકમમેં આ જાતા હૈં.

હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે આદમી અપની આબરૂકી હિફાઝત કે લિએ જો ખર્ચ કરતા હે, વોભી સદકા કરતા હે.

બન્દા-એ-નાકારાકે નઝદીક દક્ષા-એ-ગુલ્મકે લિએ રિશ્વત દેના ભી ઇસમેં દાખિલ હે. રિશ્વતકા દેના કિસી નફાકે હાસિલ કરનેકે વાસ્તે હરામ હે, ના-ખાઈઝ હે, દેનેવાલા ભી એસા હી ગુનાહગાર હે જેસાકે લેને વાલા. લેકિન ઝલિમકે ગુલ્મકો હટાનેકે વાસ્તે દેનેવાલેકો જાઈઝ હે, લેનેવાલેકો હરામ હે.

(ઠ) મઝદૂરોંકી ઉજરત દેના કે આદમી બહોતસે કામ ખુદ અપને હાથસે

નહીં કર સકતા ઓર બા'જ કામ એસે ભી હોતે હૈ, જિનકો આદમી ખુદ કર તો સકતા હે, લેકિન ઉનમ્ બહોત-સા અજાઝ વક્ત સર્ફ હોતા હે. અગર ઇન કામોકો ઉજરત પર કરા હે તો અપના ચે વક્ત ઇસ્મ વ અમલ, ઝિકર વ ફિકર વગેરહ એસે ઉમૂરમ્ ખર્ચ હો સકતા હે, જિસમ્ દૂસરા નાખબ નહીં હો સકવા.

૩. તીસરા દીની ફાયદા ઉમૂમી ઇખ્લાસતે ખેર હૈ, જિનમ્ કિસી દૂસરે મુઅય્યન શખ્સ પર તો ખર્ચ નહીં કિયા જાતા કે ચે દૂસરે નખ્ખરમ્ ગુઝર ચૂકે હૈ, અલ-અતા ઉમૂમી ફવાઈદ ઉસે હાસિલ હોતે હૈ જેસે મસાજિદકા બનાના, મુસાદ્દિર ખાને, પુલ વગેરહ બનાના, મદારિસ, શકાખાને વગેરહ એસી ચીઝો બનાના જો અપને મરનેકે બાદ ભી ઉનકો અજર વ સવાબ ઓર ઉનસે ફવાઈદ હાસિલ કરનેવાલે સુલહાકી દુઆઓ પહોંચતી રહૈ. ચે તો ઇજમાલ હે ઇસકે બાદ ફવાઈદકા ઓર સારે ફવાઈદ જો ઇસે હાસિલ હો સકતે હૈ, વો ઇનમ્ આ મએ.

હજરતે અકદસ શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ કદ્દસ સિરફુ કરમાતે હૈ કે માલકા ખર્ચ કરના સાત તરહસે ઇબાદત હે -

૧. ઝકાત, જિસમ્ ઉશર ભી દાખિલ હે.

૨. સદકા-એ-ફિત્ર.

૩. નફલ ખેરત જિસમ્ મેહમાની ભી દાખિલ હે ઓર કર્દારોંકી ઇઆન્ત ભી

૪. વક્ફે મસાજિદ, સરાય, પુલ વગેરહ બનાના.

૫. હજ ફર્જ હો યા નફલ યા કિસી દૂસરેકી હજમ્ મદદ હો, તોશાસે યા સવારી સે.

૬. જિહાદમ્ ખર્ચ કરના કે એક દિરમ ઉસમ્ સાત સો દિરમ કે બરાબર હે.

૭. જિનકે ઇખ્લાસત અપને ઝિમ્મે હૈ, ઉનકો અદા કરના, જેસાકે બીવીકા ઓર છોટી બીલાદકા ખર્ચ હે ઓર અપની વુસુઅતકે બાદ મુહતાજ રિસ્તેદારોંકા ખર્ચ વગેરહ. (તકસીરે અઝીઝી)

ઇમામ અઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે માલ કે નુક્સાનાત ભી તો દો કિસ્મ કે હૈ - દીની ઓર દુનિયવી.

દીની નુક્સાનાત તીન કિસ્મ પર હૈ -

(અ) મઆસીકી કસરતકા સબબ હોતા હે કે આદમી અક્સર વ બેસતર ઉસીકી વજહસે શકવતોંમ્ મુબતલા હોતા હે ઓર નાદારી ઓર ઇજાઝ ઉનકી તરફ મુતવજજહ ભી નહીં હોને દેતા. જબ આદમીકો કિસી માસિયાત કે હુસુલસે ના-ઉમ્મીદી હોતી હે, તો દિલ ઉસકી તરફ ઝિઆદા મુતવજજહ ભી નહીં હોતા ઓર જબ અપનેકો ઉસપર કાદિર સમજાતા હે તો કસરતસે ઉપર તવજજોહ રેકતી હે ઓર માલ કુદરતકે બડે અસુબાબ મેંસે હે. ઇસી વજહસે માલકા ફિત્ના ફકરકે ફિત્નેસે બબ્હા હુઆ હે.

(બ) જાઈજ ચીઝોમે તનઅવુમકી કસરતકા સબબ હે. અચ્છે સે અચ્છા ખાના, અચ્છે સે અચ્છા સિબાસ વગૈરહ-વગૈરહ ભલા માલદારસે યે કમ હો સકતા કે જોડી રોટી ઓર મોટા કપડા પેહને ઓર તનઅવુમાતકા હાથ યે હે કે એક ચીઝ દૂસરેકો ખીંચતી હે ઓર ઘુઘા-ઘુઘા ઇંખરાજતમે ઇંખ'કા હોતા રેહતા હે ઓર આપદની જબ ઉનકો કાફી નહીં હોતી, તો નાજાઈજ તરીકોસે માલ હાસીલ કરનેકી ફિકરે પેદા હોને લગતી હે ઓર ઝૂઝ-નિકાક વગૈરહ ભૂરી આદાતકી બુનિયાદ ઈસીસે પડતી હે કે માલકી કસરતકી વજહસે મુલાકાતી ભી કસીર હોંએ ઓર ઉનકે તઅલ્લુકાતકી બકા ઓર હિકાજતકે વાસ્તે ઇસ કિસ્મકે ઉમૂર કસરતસે પેદા હોંએ ઓર તઅલ્લુકાતકી કસરતમે બુઝ, અદાવત, હસદ, કીન્ન વગૈરહ ઉમૂર તરફનમે કસરતસે પેદા હોંએ ઓર એસે બે-ઇન્તિહા અવારિઝ આદમીકે સાથ લગ જાએંએ, જિનસે માલકે હોતે હુએ ખલાસી દુશવાર હે ઓર ઓર કરનેસે યે મઝરતે વસીઅ પેમાને પર પહોંચ જાતી હે ઓર ઇન સબબ પેદા હોના માલકીકે સબબસે હોતા હે.

(જ) ઓર કમ સે કમ ઇસ બાતસે તો કોઈ ભી માલદાર ખાલી નહીં હો સકતા કે ઉસકા દિલ માલકી સલાહ વ કલાહકે ખ્યાલમે અલ્લાહકે ઝિકર વ ફિકરસે ગાફિલ રહેગા ઓર જો ચીઝ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુસે ગાફિલ કર હે, વો ખસારા હી ખસારા હે. ઇસી વાસ્તે હઝરત ઇસા અલા નબીયિના વ (અલીહિસ્સલાતુ વસ્સલાયુ) ને કરમાયા કે માલમે તીન આકતે હે -

૧. અવ્વલ યે કે નાજાઈજ તરીકેસે કરમાયા જાતા હે. કિસીને અર્ઝ કિયા કે અગર જાઈજ તરીકેસે હાસિલ હો, તો આપને કરમાયા કે બેજગહ ખર્ચ હોતા હે. કિસીને અર્ઝ કિયા કે અગર અપને મહલ હી પર ખર્ચ કિયા જાએ, તો આપને કરમાયા કે ઉસકી ઇસ્લાહકા ફિકર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુસે તો મશગૂલ કર હી દેગા ઓર યે લા ઇલાજ બીમારી હે કે સારી ઇબાદાતકા લુબ્બે લુબાબ ઓર મઝ્જ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુકા ઝિકર વ ફિકર હે ઓર ઉસકે લિએ કારિગ દિલકી ઝરૂરત હે ઓર સાહિબે જામદાદ શખ્સ દિનભર, રાતભર કાસતકારોંકે ઝગડોંકી સોચમે રેહતા હે, ઉનસે વસૂલીકે હિસાબ-કિતાબમે રેહતા હે, શરીકોંકે મા'મલાતકી ફિકરમે રેહતા હે, કહીં ઉનકે હિસ્સોંકા ઝગડા, કહીં ઉનસે પાનીકી બાંટ પર ઝગડા હે, કહીં યેલ બન્દિયોંમે લગઇ હે ઓર લુકામ ઓર ઉનકે એલચિયોંકા અલાપિદા કિસ્સા હર વક્તકા હે નીકરોં, મઝદૂરોંકી ખબરગીરી, ઉનકે કામકી નિગરાની એક મુસ્તકિલ મશગૂલ હે. ઇસી તરહ તાજિરકા હાથ હે કે અગર શિરકતમે તિજરત હો તો શુરકકી હરકતે હર વક્તકી એક મુસ્તકિલ મુસીબત ઓર મુસ્તકિલ મશગૂલ હે ઓર તન્હા તિજરત હો તો નફાકે ભજ્જનેકા ફિકર હર વક્ત અપની મેહનતમે કોતાલીકા ખ્યાલ, તિજરતમે નુકસાનકા ફિકર એસે ઉમૂર હે જો હર વક્ત મુસલ્લાત રેહતે હે. મસાગિલકે

એ'તબારસે સબસે કમ વો ખજાના હે જો નકદકી સૂરતમેં અપને પાસ હો, લેકિન ઉસકી હિફાજત ઓર ઇજાઅતકા અંદેસા ચોરોંકા ફિકર ઓર ઉસકે ખર્ચ કરનેકે મસારિકકા ફિકર ઓર જિન લોગોંકી નિગાહ ઉસકી તરફ લગી રેહતી હૈ, ઉનકા ખ્યાલ એસે તકક્કુરાત હૈ કે જિનકી કોઈ ઇન્તિહા નહીં હે ઓર યેહી વો સબ કુનિયવી મઝારાત હૈ જો માલકે સાથ લગી રેહતી હૈ ઓર જિસકે પાસ બકદરે જરૂરત હો વો ઇન સબ અકકારસે કારિગ -

લુંગે ઝેર વ લુંગે બાલા

ને ગમે કુજદ વ ને ગમે કાલા

(એક લુંગી નીચે, એક લુંગી ઉપર, ન ચોરકા ડર ન, પૂછકા કે ઉસકી કિસ તરફ હિફાજત કરું ? ચેઝ અકજૂ ઇખરાજાત કિસ તરફ પૂરે કરું ?) પસ માલકા તિરયાક ઉસમેંસે બકદરે જરૂરત અપને જાતી મસારિકમેં ખર્ચ કરને કે બાદ જો કુછ બચે, ઉસકો ખેરકે મસારિકમેં ખર્ચ કર દેના હે. ઇસકે અલાવા જો કુછ હે, ઝહર હી ઝહર હે, આફત હી આફત હે. હક તઆલા શાનુસૂ અપને લુત્ક વ કરમસે ઇસ ઝહરસે ઇસ નાકારાકો ભી મેહફૂઝ રખે ઓર નેક મસૂરક પર ખર્ચકી તોફીક અતા કરમાએ. (એહયા)

ઇસકી મિસાલ બિલકુલ સાંપ કી-સી હે, જો લોગ ઉસકે પકડને કે માહિર હૈ, ઉસકે તરીકોંસે વાકિફ નૈ, ઉનકે લિએ ઉસકે પકડનેમેં કોઈ નુકસાન નહીં, બલકે વો ઇસે તિરયાક બના સકતે હૈ ઓર દૂસરે ફવાઈદ હાસિલ કર સકતે હૈ, લેકિન કોઈ ના-વાકિફ માહિરોંકી હિર્સ કરકે સાંપકો પકડેગા તો હલાક હોગા. ઇસી તરફ મુતમવ્વલ સહાબા કિરામ (રહી.) કી હિર્સ કરકે હમ લોગ અગર ઉસ ઝહેરકા ઇસ્તેમાલ કસરતસે કરૈ તો હલાકત કે સિવા કુછ નહીં હે ઓર ઇન હઝારાતે કિરામ (રહીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કે મુતઅદિલક મહેઝ એ'તકાદી બાત નહીં, ઉનકી ઝિન્દગીકા એક-એક વાકિઆ ઇસકી ખુલી શહાદત દેતા હે કે ઇનકે યહાં ઇસકી વુકઅત ઇંપનસે ઝિમાદા ન થી. ઉનકે લિએ ઇસકા વજૂદ હક તઆલા શાનુસૂસે ગરા સી તવજ્જહેહ ભી હટાનેવાલા ન થા ઓર ઇસકે બાવજૂદ વો ઇસે ડરતે રેહતે થે જૈસા કે ઉનકી પૂરી તારીખ ઇસપર શાહિદ હે.

વલ્લાહુલ મુવકકિકુ લિમા પુલિબ્બુ વ યર્મ.

عبدالموفق المكي

ત્રીસરી ફરજ સિવારહમીકે બયાનમે

યે ફરજ દરહકીકત પેહલી હી ફરજોંકા તતિમ્મા હે, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને પાક કલામમેં ઓર હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપને પાક ઇર્શાદાતમેં ઇસપર ખુસુસિયતસે તા'કીદે ફરમાઈ હૈ. ઓર તઅલ્લુકાતકે તોડને પર ખુસુસી વઈદે ફરમાઈ હૈ, ઇસલિએ ઇસ મઝમૂનકો એહતિમામકી વજહસે ખુસુસિય ફરજમેં ઝિકર કિયા ગયા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ હે કે એહલે કરાબત પર સદકેકા સવાબ દો ગુનાં હે. (કંઝ)

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત મૈમૂના (રદી.) ને એક બાંદી આગ્રહ કી તો હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે અગર તુમ ઇસકો અપને મામુઓકો દે દેતી તો વો અફઝલ થા. (કંઝ) લિહાઝા સદકાતકે અન્દર અગર કોઈ દૂસરી દીની જરૂરત અહમ ન હો તો આમ સદકેસે એહલે કરાબત પર સદકા કરના અફઝલ હે, અલ-બત્તા અગર કોઈ દીની જરૂરત દરપેશ હો તો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકા સવાબ સાત સો ગુના તક હો જાતા હે.

કુરઆન પાકમેં ઓર અહાદીસમેં બહોત કસરતસે સિવારહમીકી તર્ગીબાત ઓર ક્તારહમી પર વઈદે આઈ હૈ, મગર ખીફ હે ઇસ રિસાલેકે બખ્ષ જાનેકા, ઇસ લિએ સિર્ફ ત્રીન આયાત તર્ગીબકી ઓર ત્રીન આયાત વઈદકી ઝિકર કરકે ચેંદ અહાદીસ ઇસ મઝમૂનકી ઝિકર કરતા હું કે ઝરા ભી તૂલ હી ગયા તો હમ લોગોંકો ઉનકે પખ્ષનેકી ભી ફુર્સત ન મિલેગી, મગર યે સારે મઝામીન ઇસ કદર અહમ હૈ કે બાવજૂદ ઇખ્તિસારકે ભી યે રિસાલા બખ્ષતા હી જા રહા હે ઓર એક હિસ્સેકે બજાએ શાયદ દો હિસ્સે કરને પડ જાએ.

આયાત-૧ એશક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ. એ'તદાલકા ઓર એહસાનકા ઓર એહલે કરાબતકો દેનેકા હુકમ ફરમાતે હૈ ઓર મના કરતે હૈ બેહયાઈસે ઓર બૂરી બાતસે ઓર કિસી પર ગુલમ કરનેસે ઓર તુમકો (ઇન ઉમૂર કો) નસીહત ફરમાતે હૈ તા'કે તુમ નસીહત કુબૂલ કર લો.

(સૂરએ નહલ, રૂકૂઆ-૧૩)

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ
وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ
الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ٥٠ رَحْمَةُ اللَّهِ

ફાયદો - હક તમાલા શાનુસને કુરઆન પાકમે બહોત-સી જગહ એહલે કરાબતકી ખેરખવાહી, ઉનકો દેનેકા હુકમ ઓર ઉસકી તર્ગીબ કરમાઈ છે. ચંદ આપાતકી તરફ યહાં ઈશારા કિયા જાતા છે, કિસકા દિલ ચાહે, કિસી મુતજમ કુરઆન શરીફકો લેકર દેખ લે -

وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ذَلِكُمْ يُكْشِفُ عَنْكُمْ رِجْسَكُمْ أَجْمَعِينَ

વ બિલ્વાલિદેનિ એહસાનંવ-જિલ્કુર્બા. - સૂરએ બકર: રૂકૂઅ ૧૦

مَنْ مَّا أَتَقَطَّعُوا مِنْ غَيْرِ قُلُوبِ الْيَوْمِ وَالْأَقْرَبِينَ رَسُولُ رَبِّكُمْ

કુલ્ મા-અન્ફતુમ્ મિન્ બેરિન્ ફ-લિલ્વાલિદેનિ વલ્અકરબીન.

- સૂરએ બકર : રૂકૂઅ ૨૬

સૂરએ નિસાકા પેહલા રૂકૂઅ તમામ.

وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ذَلِكُمْ يُكْشِفُ عَنْكُمْ رِجْسَكُمْ أَجْمَعِينَ

વ-બિલ્વાલિદેનિ એહસાનંવ બિજિલ્કુર્બા. - સૂરએ નિસા રૂકૂઅ ૬

وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ذَلِكُمْ يُكْشِفُ عَنْكُمْ رِجْسَكُمْ أَجْمَعِينَ

વ-બિલ્વાલિદેનિ એહસાનં. - સૂરએ અનૂઆમ રૂકૂઅ ૧૯

وَأُولَ الْأَرْسَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كَيْفِ اللَّهِ لِلَّهِ

વ-ઉલુઅહામિ બઅઝુહુમ્ ઓલા બિબઅઝિન્ ફી કિતાબિલ્લાહિ.

- સૂરએ અનૂકાલ રૂકૂઅ ૧૦

لَا تَتَرَبَّعُوا عَلَيْهِمْ أَيْدِيكُمْ وَيَقُولُوا كَلَّا وَرَبُّكُمْ

લા-તસરી બ-અલેકુમુલ્ થી મ-યકફિરુલ્લાહુ હકુમ્ -સૂરએ યુસુફ રૂકૂઅ ૧૦

وَالَّذِينَ يَحْمِلُونَ مَآثِرَ اللَّهِ يُؤْتُونَ مَا يُؤْتُونَ

વલ્લાઝી ન-યસિલુ. ન-મા-અ-મ-રલ્લાહુ બિહી અંચુ સ-હ-

- સૂરએ રઅદ રૂકૂઅ ૩

سَبَّحْتَ اعْفِرْ لِي وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

રબ્બનગફિર થી વ-હિ વાલિદય્ય, - સૂરએ ઈબ્રાહીમ, રૂકૂઅ ૬

وَمَا أَلَيْسَ لِلَّذِينَ إِحْسَانًا فِي إِسْرَائِيلَ ۝

વ-બિસ્વાલિદેનિ એહસાનન્ - સૂરએ બની ઇસ્રાઇલ રૂકૂઅ ૩

وَخَفِضَ لَهُمْ نَجْوَى الدِّينِ ۝

વખફિઝ્ લ-ખુમા જનાહઝ્ જુરિય - સૂરએ બની ઇસ્રાઇલ રૂકૂઅ ૩

وَأَتَى الثَّوْبَى حَقَّهُ ۝

વ-આતિ ઝહુબી હકકહુ - સૂરએ બની ઇસ્રાઇલ રૂકૂઅ ૩

وَكَانَ تَقِيًّا ۝

વકા-ન- તકીયંય્ બરમ્ બિવાલિદેહિ - સૂરએ મયમ રૂકૂઅ ૧

وَمَّا أَيْتَى الدِّينَ ۝

વ-બરમ્ બિવાલિદતી - સૂરએ મયમ રૂકૂઅ ૨

إِذْ قَالَ لِأَقْرَبِهِ لَا بَأْسَ بِالْكَافِرِ ۝

ઇઝ્કા લ- લિ અબી હિ યા-અ-બતિ - સૂરએ મયમ રૂકૂઅ ૩

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ ۝

વકા-ન- યઅમુરુ અહલહુ બિસ્સલાતિ વઝઝકાતિ - સૂરએ મયમ રૂકૂઅ ૪

وَأَمَّا أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَطَهْرِهِ ۝

વઅમુ મુર અહલ ક- બિસ્સલાતિ - સૂરએ તા'હા રૂકૂઅ ૮

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَمْوَالِنَا أَشْرَافًا وَزَكَاةً وَكَرِّمَاتٍ ۝

વહલઝી ન- યહુલુ ન- રબ્બના હબ્બના મિ-અઝ્વાજિના વ-ઝુરિયાતિના.

- સૂરએ ફુકાન રૂકૂઅ ૬

૪

وَأَصْلَحْ لِي فِي دِينِي ۝

વ-અસલિહ્ લી ફી ઝુરિયાતી - સૂરએ અહકાફ રૂકૂઅ ૨

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ ۝

રબનિગફિરે શી વ- સિવાસિદધ્ય

- સૂરએ નૂહ રૂકૂઅ ૨

યે ચન્દ આયાત નમૂને કે તોરપર ઝિકર કી ગઈ કે સબકે લિખનેમેં ઓર તર્જુમેં તૂલકા ૩૨ થા. યે ઉન તીન આયાતકે અલાવા હૈં જો મુક્સલ પહાં ઝિકર કી ગઈ. ઇન્કે અલાવા ઓર ત્રી આયાત મિલેંગી. જિસ ચીઝકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને પાક કલામમેં બાર-બાર ઈર્શાદ કરમાયા હો, ઉસકી એહમિયતકા ક્યા પૂછના ?

હજરત કમલ અહબાર (રદી.) કરમાતે હૈં કે કસમ હે ઉસ પાક ઝાતકી, જિસને સમુન્દરકો હજરત મૂસા (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામુ) ઓર બની ઈસ્રાઈલકે લિએ દો ટુકડે ફર દિયા થા. તોરતમેં લિખ્મા હે કે અલ્લાહસે ડરતા રેહ ઓર સિવારહમી કરતા રેહ, મેં તેરી ઉમ્ર બઢ્યા દૂંગા. સહૂલતકી ચીઝમેં તેરે લિએ સહૂલત પેદા કર દૂંગા, મુશ્કિલાતકો દૂર કર દૂંગા. હક તઆલા શાનુહુને કુરઆન પાકમેં કઈ જગહ સિવારહમીકા હુકમ દિયા હે, ચુનાંચે ઈર્શાદ હે -

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ الْآرْزَاءَ مِنْكُمْ وَالْأَنْفُسَ

વાતકુલ્લા હલ્લાજી તસાઅલૂ ન- બિહી વલ્અહ્દામ. - સૂરએ નિસા રૂકૂઅ ૧.

યાની અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ડરતે રહો, જિસ્સે કે અપની હાજત તલબ કરતે હો ઓર રિસ્તોસે ડરતે રહો યાની ઉનકો જોડતે રહો, તોડો નહીં.

દૂસરી આયતમેં ઈર્શાદ હૈં.

وَأَنْتَ وَالْقُرْبَىٰ حَقٌّ

વ-આતિ ઝલ્કુબી હકકહુ.

યાની રિસ્તેદારકા જો હક નેકી ઓર સિવારહમીકા હે, વો અદા કરતે રહો. તીસરી જગહ ઈર્શાદ હે -

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ

ઈન્નલ્લા-હ- યમ્ મુરૂ બિલ્અદ્દલિ વલ્અહ્દસાન. યાની અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તોહીદકા ઓર લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહકી શહાદતકા હુકમ કરમાતે હૈં ઓર લોગોંકે સાથ એહસાન કરનેકા ઓર ઉનસે દરગુઝર કરનેકા હુકમ કરમાતે હૈં. ઓર રિસ્તેદારોંકો દેનેકા યાની સિવારહમીકા હુકમ કરમાતે હૈં. તીન ચીઝોંકા હુકમ કરમાને કે બાદ તીન ચીઝોંસે મના. કિયા હે. ફહશસે યાની ગુનાહસે ઓર મુન્કરસે યાની એસી બાતસે, જિસકી શરીઅતમેં ઓર સુન્નતમેં અસલ ન હો ઓર ગુલ્મસે યાની લોગોં પર તઅલ્લીસે ફિર, કરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા ઈન ચીઝોંકી તો તુમકો નસીહત કરમાતે હૈં તા'કે તુમ નસીહત કુબૂલ કરો.

હજરત ઉસ્માન બિન મઝઉન (રદી.) કરમાતે હૈં કે હુઝૂર (સલ્વ.)સે મુજે મહબ્બત થી ઓર ઉસીકી શરમમેં મુસલમાન હુઆ થા કે હુઝૂર (સલ્વ.) મુઝસે

મુસલમાન હોનેકો કરમાતે થે, ઇસ વજહસે મુસલમાન હો ગયા, હેકિન ઇસ્લામ મેરે દિલમેં ન જમા થા. એક મર્તબા મેં હુજૂર (સલ્વ.) કે પાસ વેઠા હુઆ કુછ બાતેં કર રહા થા કે મુઝસે બાતેં કરતે- કરતે હુજૂર (સલ્વ.) કિસી દૂસરી તરફ એસે મુતવજજહ હો ગએ જેસે કિસી ઓરસે બાતેં કર રહે હો. થોડી દેરમેં ફિર મેરી તરફ મુતવજજહ હુએ ઓર ઈશાદ કરમાયા કે હઝરત ફિઝઈલ અમીન (અલીહિસ્સલામ) આએ થે ઓર યે આપતે શરીફા ઇન્નલ્લાહ યમ્મુરુ બિલ અદ્દિ. આબિ: તક નાઝિલ હુઈ. મુઝે ઇસ મઝમૂનસે બહોત મસરૂત હુઈ ઓર ઇસ્લામ મેરે દિલમેં જમ ગયા. મેં વહાસે ઉઠકર હુજૂર (સલ્વ.) કે ચયા અબૂ તાલિબકે પાસ ગયા, (જો મુસલમાન ન થે) ઉનસે જાકર મેંને કહા કે મેં તુમહારે ભતીજે કે પાસ થા. ઉન પર ઇસ વંકત યે આપત નાઝિલ હુઈ. વો કેહને લગે કે મુહમ્મદ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇતિબાઅ કરો, કલાહકો પહોંચો. ખુદાકી કસમ ! વો અપની નુબૂવતકે દા'વેમેં સમ્મે હોં યા મૂઝે, હેકિન તુમહેં તો અચ્છી આદતોંકી હી તા'લીમ ઓર કરીમાના અખ્લાક સિખાતે હોં. (તંબીહુલ બાહેલીન)

યે એસે શખ્સકી નસીહત હે, જો ખુદ મુસલમાન ભી નહીં, મગર વો ભી ઇસકા ઈકરાર કરતે હોં કે નુબૂવતકા દા'વા સમ્મા હો યા મૂઝ, હેકિન ઇસ્લામકી તા'લીમ બેહતરીન તા'લીમ હે, વો કરીમાના અખ્લાક સિખાતી હોં, મગર અકસોસ કે આજ હમ મુસલમાનોં હી કે અખ્લાક સબસે ઝિયાદા ગિરે હુએ હોં.

وَلَا يَأْتِيكُمُ الْفَقْرُ مِنْكُمْ وَلَا السَّعْوَةُ أَنْ يُؤْتُوا أَزْوَاجَ النَّسْرِكَيْنِ وَ
الْمُهْجِرَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَصْغُرُوا وَيَكْبُرُوا لَا تَحْسَبُونَ أَنَّ يُغْنِيَنَّ اللَّهُ كُفْرَكُمْ
وَأَن تَقُولُوا لَا نَحْنُ بِمُؤْمِنِينَ (نُور: ૧૮)

અર્થ : યે આપતે શરીફા ઓર ઇસકા તર્જુમા પેહલી ફરસદી નં. ૧૮ પર ગુઝર ચુકા હે, મુઝે ઇસકે ઇઆદેસે ઇસ પર તંબીહ કરના મક્સૂદ હે કે હમ લોગ અપને ઉન અખ્લાકકે મા'મૂલાત પર ભી ગોર કરેં ઓર હક તમાલા શાનુહૂકી ઇસ તર્ગીબ પર ભી. કિતના સખ્ત ઓર અહમ વાકિઆ હે કે હુજૂર (સલ્વ.) કી બીવી સારે મુસલમાનોંકી માં, ઉન પર ઓલાદકી તરફસે બે-બુનિયાદ તોહમત લગાઈ જાએ ઓર ઇસકો ફેલાનેવાલે વો કરીબી રિશ્તેદાર હોં, જિનકા ગુઝર ઓકાત ભી ઉનકે બાપહીકી ઇઆનત પર હો, ઇસપર બાપ યાની હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કો ફિસ કદર ભી રંજ ઓર સદમા હો, વો ઝાહિર હે, ઇસપર ભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે તર્ગીબ કે મા'ક કરે ઓર દરગુઝર કરેં ઓર હઝરત સિદ્દીકે અકબર (રદી.) કી તરફ યે અમલ કે જિતના પેહલે ખર્ચ કરતે થે, ઇસમેં ઇજાકા કરમાયા જેસા કે પેહલે ગુઝર ચુકા. ક્યા હમ ભી અપને રિશ્તેદારોંકે સાથ એસા મા'મલા

કર સકતે હું કે કોઈ હમ પર ઇલ્લામ રખે, હમારે ઘરવાલોંકો એસી સખત ચીજો સાથ મુતલિમ કરે ઓર ફિર હમ કુરઆન પાકી ઇસ આયતે શરીફકો તિલાવત કરે ઓર ઉસ રિસ્તેદારકી કરામત પર નિગાહ રખતે હુએ કિસી કિસ્મકી ઇઆનત ઉનકી બવારા કરે. હાશા વ કલ્લા ! ઉમ ભરકી ઉસીસે નહીં ઉસકી ઓલાહસે ભી દુશમની બંધ જાએગી, બલ્કે જો દૂસરે રિસ્તેદાર ઉસે તઅલ્લુક રખેંગે, ઉનકા ભી બાઈકાટ કરે હુંએ ઓર જિસ કિસી તકરીબમેં વો શરીફ હોંગે, મજાલ હે કે હમ ઉસમેં શિકંત કરે. ક્યોં, કકત, ઇસલિએ કે યે લોગ એસે શખ્સકી તકરીબમેં યા દઅવતમેં શરીફ હો ગએ, જિસને હમેં ગાલી દે દી, હમારી આબડ ગિરા દી, હમારી બહુ-એટી પર તોહમત લગા દી, ચાહે યે લોગ ઉસ ગાલી દેનેવાલે કે કેલસે કિતને હી નારાજ હોં, મગર ઉસકી તકરીબમેં શિકંત કે જુરમમેં ઉનસે ભી હમારા કત્તા તઅલ્લુક હે. અલ્લાહ તઆલાકા પાક ઈર્શાદ યે હે કે હમ ખુદ ભી ઉસકી ઇઆનતસે હાથ ન રોકે ઓર હમારા અમલ યે હે કે કોઈ દૂસરા ભી ઉસકી દઅવત કરે દે, તો હમ ઉસ દૂસરેસે ભી તઅલ્લુકાત મુન્કત્તા કરે દે, લેકિન જિનકે દિલમેં હકીકી ઇમાન હે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકી અઝમત ઉનમેં રાસિખ હું, ઉસકે પાક ઈર્શાદકી ઉનકો વુક્અત હે, ઉન્હોંને ઉસપર અમલ કરકે 'દિખા દિયા કે ઇતાઅત કરન્સ-ઇસકો કેહતે હું, મુતીઅ એસે હોતે હું. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ અપને આલીશાનકે મુવાફિક ઉપર રહમતે નાઝિલ કરમાએ ઓર ઉનકી શાનકે મુવાફિક ઉનકે દરજાત મુલંદ કરમાએ, આખિર યેભી જઝબાત રખતે હે, ગેરત હમીયત રખતે હે, ઉનકે સીનોમેં દિલ ઓર ઉસમેં જઝબાત ભી હે, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકી રિઝાકે સામને કેસા દિલ ઓર કહાંકે જઝબાત, કેસી ગેરત ઓર કહાંકી બદત્તામી, અલ્લાહકી રિઝાકે મુકાબલેમેં સબ ચીઝ કના થી.

હમને ઇન્સાનકો અપને માં-બાપ કે સાથ નેક સુલુક કરનેકા હુકમ દિયા, (બિલ ખુસૂસ માંકે સાથ એહસાનકા ઓર ભી ઝિયાદા, ક્યોંકે) ઉસકી માંને બડી મશકકત કે સાથ ઉસકો પેટમેં રખ્યા ઓર બડી મશકકતસે ઉનકો જના ઓર ઉસકો પેટમેં રખને ઓર દૂધ છુડાનેમેં (અકસર કમસે કમ) તીસ મહીને હો જાતે હું. (કિતની તવીલ મશકકત હે) પહાંતક જબ બચ્ચા જવાન હોતા હે. (ઓર દાનાઈકા ઝમાના) ચાલીસ સાલકો

۱۳) وَذَرْنَا الْإِنْسَانَ بِرَّهِ
إِحْسَانًا وَحَسَنَةً أَمَّا كُرْهًا وَدَفْعًا
كُرْهًا وَحَسَنَةً وَفِضْلًا فَلَنُؤَنِّقَهُنَّ
عَمَّا إِذَا أَبْلَغَ أَشْدَّكَ وَبَلَّغَ أَرْبَعِينَ
سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ
وَأَنْ أَعْتَمِدَ صَالِحًا تُرْضَاهُ وَأَصْلِيحًا
لِي فِي دِينِي وَمَالِي تَبْتَغِيَ إِلَيْكَ فَدَائِي
مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۝ أُولَٰئِكَ الْمُهَيِّ

પહોંચતા હે તો (જો સઈક હોતા હે વો) કેહતા હે, અપ મેરે પરવશદિઆરા! મુજે ઇસ પર મુદાવમત દીજિએ કે મેં ઉન નેઅમતોંકા શુક અદા કરું જો આપને મુજકો ઓર મેરે વાલિદેનકો અતા કરમાએ (ઓર ઇસકી તીફીક દીજિએ કે) મેં એસે નેક કામ કિયા કરું, જિનસે આપ ચાગી હો જાએ ઓર મેરી ઓલાદ મેંબી મેરે (નકાકે)

كَتَبْتُ لَكَ خَيْرًا أَحْسَنَ مَا عَمِلْتُمْ وَأَوْ
تَجَادُ شَرًّا عَنْ سَوَاحِجِهِمْ
أَصْحَابُ الْحَيَاةِ وَعَدَّ الْوَدَّ
الْبَدِي كَانُوا يُوعَدُونَ
رواية احتفاف ١٢

લિએ સલાહિયત પેદા કરમાએ. મેં (અપને સારે ગુનાહોં સે) તોબા કરતા હું ઓર મેં આપકે કરમાંબરદારોં મેંસે હું (આગે હક તઆલા સાનુહુ ઇન લોગોં કે મુતઅલિલક કરમાતે હું કે પેહી લોગ હું જિનકે નેક કામોંકો હમ કુબૂલ કર લેંએ ઓર ઉનકી બુરાઈયાંસે દરગુઝર કરેંએ ઇસ તરહ પર કે યે જન્નતવાલોં મેંસે હોંએ, યે ઇસ વાઅદેકી વજહ સે હે, કિસકા ઉનસે ઇસ દુનિયામેં વાઅદા કિયા જાતા થા કે નેક આ'માલકા સિલા જન્નત-હે.

- સૂરએ અહકાફ, રૂકૂઅ-૨

અહકાફ - હક તઆલા સાનુહુને એહલે કરાબત ઓર વાલિદેનકે બારેમેં બાર-બાર તા'કીદ કરમાઈ જેસા કે પેહલી આપતે શરીફા કે ઝેલ મેંબી ગુઝર ચૂકા ઇસ આપતે શરીફામેં ખાસ તોરસે વાલિદેનકે બારેમેં એહસાનકી ખુસુસી તા'કીદ કરમાઈ કે હમને વાલિદેનકે સાથ ભલાઈકા હુકમ દિયા હે. યે મઝમૂન ઇસી ઉન્વાનસે કે હમને વાલિદેનકે સાથ ભલાઈકા હુકમ દિયા, તીન જગહ કુરઆન પાકમેં વારિદ હે - પેહલી જગહ સૂરએ અન્કબૂત, રૂકૂઅ-૧ મેં, કિર સૂરએ લુક્માન, રૂકૂઅ-૨ મેં, તીસરી મર્તબા યહાં કિસ્સે બહોત ઝિયાદા તા'કીદ મા'લૂમ હોતી હે.

સાહિબે ખાઝિન (રહ.) ને લિખ્યા હે કે યે આપતે શરીફા હઝરત અબૂબકર (રદી.) કી શાનમેં નાઝિલ હુઈ કે ઇબ્તિદાઅન ઉનકી રિકાકત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ શામકે સફરમેં હુઈ થી, જબકે ઉનકી ઉમ્ર ૧૮ સાલકી થી ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઉમ્ર શરીફ ૨૦ સાલકી થી. ઇસ સફરમેં રાસ્તેમેં એક બેરીકે દરખ્તકે પાસ ઇન દોનોં હઝરાતકા કિયામ હુઆ. હઝરત અબૂબકર (રદી.) વહાં એક રાહિબ થા, ઉસ્સે મિલને તશરીફ લે ગએ ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) દરખ્તકે સાએમેં તશરીફ કરમા રહે. ઉસ રાહિબને હઝરત અબૂબકર (રદી.) સે પૂછા કે યે શખ્સ જો દરખ્તકે નીચે હું, કોન હું ? આપને કરમાયા, મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ મુતલિબ ! રાહિબને કહા, ખુદાકી કસમ ! યે નબી હું. હઝરત ઇસા (અલા નબીયિના વ અલેહિસસલાતુ વસલ્લામુ) કે બાદસે ઇસ દરખ્ત કે નીચે કોઈ નહીં બેઠા. પેહી નબી-એ-આખિરૂઝમાં હું. જબ હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઉમ્ર

શરીક ચાલીસ સાલકી હુઈ ઓર આપકો નુબૂવત મિલી તો હઝરત અબૂબકર (રદી.) મુસલમાન હુએ ઓર હો સાલ બાદ જબ આપકી ઉમ્મ શરીક ચાલીસ સાલકી હુઈ તો યે હુઆ કે 'રબ્બિ ઓઝિમની' કે મુઝે તીફીક દીજિએ કે મેં ઉસ ને 'અમતકા શુક અદા કરું જો મુઝપર ઓર મેરે વાલિદેન પર હુઈ.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ) કરમાતે હૈં કે યે ફઝીલત મુઝાઝિરીનમેં ઓર કિસીકો હાસિલ નહીં હુઈ હે કે ઉસકે માં-બાપ દોનોં મુસલમાન હુએ હોં ઓર દૂસરી હુઆ ઓલાદ કે મુતઅલિલક સલામતી કરમાઈ, જિસકા સમરા યે હે કે આપકી ઓલાદ ભી મુસલમાન હુઈ. (ખાઝિન)

સબસે પેહલી આપત સૂરએ અન્કબૂત વાલી ઓર ભી જિયાદા સખ્ત હે કે ઉસમેં ઉન વાલિદેન કે સાથ ભલાઈકા હુકમ હે જો કાફિર હોં ઓર ~ કાફિર વાલિદેન કે સાથ ભી હક તઆલા શાનુહૂકી તરફસે અચ્છા બરતાવ ઓર ભલાઈ કરનેકા હુકમ હે તો મુસલમાન વાલિદેન કે સાથ ભલાઈ ઓર એહસાનકી તા'કીદ બતરીકે ઓલા.

હઝરત સઆદ બિન અબી વકકાસ (રદી.) કરમાતે હૈં કે જબ મેં મુસલમાન હુઆ તો મેરી માંને યે અહદ કર લિયા કે મેં ન ખાના ખાઈગી, ન પાની પિવૂંગી, જબ તકકે તૂ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે દીનસે ન ફિરેગા. ઉસને ખાના-પીના છોડ દિયા હતાકે ઝબરદસ્તી ઉસકે મુંહમેં ડાલા જાતા થા. ઈસપર યે આપતે શરીફા નાઝિલ હુઈ. (દુર્દે મન્સુર)

ઈબરતકા મકામ હે કે એસી સખ્ત હાલત મેંભી અલ્લાહ પાકકા ઈર્શાદ હે કે, હમને આદમીકો અપને વાલિદેનકે સાથ ભલાઈકા હુકમ દિયા હે, અલબત્તા અગર વો મુશ્રિક બનાનેકી કોશિશ કરે, તો ઉસમેં ઈતાઅત નહીં હે.

હઝરત હસન (રદી.) સે કિસીને પૂછા કે વાલિદેન કે સાથ નેકી કરનેકી ક્યા મિકદાર હે ? ઉન્હોંને કરમાયા કે જો કુછ તેરી મિલ્કમેં હે, ઉનપર ખર્ચ કરે ઓર જો યે હુકમ કરે, ઉસકી ઈતાઅત કરે બજુઝ ઈસકે કે વો કિસી ગુનાહકા હુકમ કરે કે ઉસમેં ઈતાઅત નહીં હૈં.

યે થી ઈસ્લામકી તા'લીમ, મુસલમાનોંકા અમલ કે મુશ્રિક વાલિદેન અગર ઓલાદકો મુશ્રિક બનાનેકી કોશિશ ભી કરે તબ ભી ઉનકે સાથ ભલાઈકા હુકમ હે, અલબત્તા શર્ક કરનેમેં ઉનકી ઈતાઅત ઓર કરમાંબરદારી નહીં, ઈસલિએ કે યે ખાલિકકા હક હે, વાલિદનકા હક ખ્વાહ કિતના હી ક્યોં ન હો જાએ, ખાલિકકે હકકે મુકાબલેમેં કિસીકા હક નહીં હે. લા તા અ ત લિલ મખ્લૂકી ફી મખ્સિયતિલ ખાલિકિ. (ખાલિકકી નાકરમાનીમેં મખ્લૂકકી કોઈ ઈતાઅત નહીં,) લેકિન ઉનકે ઈસ હુકમ ઓર ઓલાદકી મુશ્રિક બનાનેકી કોશિશ પર ભી ઉનકે સાથ એહસાનકા, ભલાઈકા હુકમ હે.

એક ઓર હદીસમાં સૂરએ લુકમાનવાલી આપત કે મુતઅલ્લિક વારિદ હુઆ હે કે ચે હઝરત સઆદ (રેદી.) કે વાકિએમાં નાઝિલ હુઈ. ઉસ હદીસમાં હે, હઝરત સઆદ (રેદી.) ફરમાતે હે કે મેં અપની વાલિદાકે સાથ બહોત મુલૂક ક્રિયા કરતા થા. જબ મેં મુસલમાન હો ગયા તો મેરી વાલિદાને કહા, સઆદ ચે ક્યા ક્રિયા ? થા તો ઇસ દીનકો છોડ દે, વરના મેં ખાના-પીના છોડ દૂંગી, યહાં તકકે મર જાઉંગી. હમેસા તેરે સિએ ચે તા'નકી ચીઝ રહેગી, લોગ તુઝે અપની માંકા કાતિલ કહેંગે. મેંને ઉનસે કહા કે એસા ન કર, મેં અપના દીન તો છોડ નહીં સકતા, ઉસને એક દિન બિલકુલ ન ખાયા, ન પીયા, દૂસરા દિન ભી ઇસી હાલમાં ગુઝર ગયા, તો મેંને ઉસે કહા કે અગર તુમ્હારી સો જાને હોં ઓર એક-એક કરકે સબ ખત્મ હો જાએ, તબ ભી દીન તો નહીં છોડ સકતા. જબ ઉસને ચે પુખ્તગી દેખી તો ખાના-પીના શુરૂ કર દિયા. (દુર્ર મન્સુર)

ઇસ આપતે શરીફામાં વાલિદેનકે સાથ નેક મુલૂકકા હુકમ હે. ફકીહ અબુલ્લેસ ફરમાતે હે કે અગર હક તઆલા શાનુહ વાલિદેન કે હકકા હુકમ ન ભી ફરમાતે તબ ભી અકલસે ચે બાત સમજમાં આતી હે કે ઉનકા હક બહોત ઝરૂરી ઓર અહમ હે, ચ-જાએકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહને અપની સબ કિતાબોં, તોરાત, ઇંજીલ, ઝબૂર, કુરઆન શરીફમાં ઉનકે હકકા હુકમ ફરમાયા, તમામ અંબિયા-એ-કિરામકો ઉનકે હકકે બારેમાં વહી ભેજી ઓર તા'કીદ ફરમાઈ, અપની રિઝાકો વાલિદેનકી રિઝાકે સાથ વાબિસ્તા ક્રિયા ઓર ઉનકી નારાઝી પર અપની નારાઝી મુરતબ ફરમાઈ. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

ચે ત્રીન આપાત હુસને મુલૂકકે મુતઅલ્લિક થીં, ઇસકે બાદ સિર્ફ ત્રીન આપાત બદ-મુલૂકી પર તંબીહ કે મુતઅલ્લિક ભી ઝિકર કરતા હું.

આપત-૧ ઓર નહીં ગુમરાહ કરતે અલ્લાહ તઆલા શાનુહ ઇસ મિસાલસે (જિસકા પેહલવી આપતમાં ઝિકર હુઆ) મગર એસે ફાસિક લોગોંકો જો તોડતે રેહતે હેં ઉસ મુઆહેદેકો જો અલ્લાહસે કર ચૂકે ચે, ઇસ મુઆહેદેકી પુખ્તગી કે બાદ ઓર કતા કરતે રેહતે હેં ઉન તઅલ્લુકાતકો, જિનકે વાબિસ્તા રખનેકા અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા થા ઓર ફસાદ કરતે રેહતે હેં ઝમીનમાં, યેહી લોગ હેં પૂરે ખસારેવાલે. (સૂરએ બકર, રુકુઅ-૩)

وَمَا يُضِلُّهُ إِلَّا الْقِسْفَةُ ۝ الَّذِينَ
يَقْتُلُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ
يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۝
أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝

(બકર ૧૩૬)

જેસા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હે કુરઆન પાકમે કઈ જગહ સિવારહમી બિલ્ખુસૂસ વાલિદનેકે હુકુકી રિયાયતકા હુકમ ઓર તર્ગીબ કરમાઈ જેસાકે ઉપર ગુઝરા, ઈસી તરહસે બહોત-સી જગહ અપને પાક કલામમે કતા- રહમી, બિલ્ખુસૂસ વાલિદનેકે સાથ બદ- સુલૂકી પર તંબીહ ભી કરમાઈ. પેહલેકી તરહસે ઇનમેસે ભી ચંદ આયાતકા હવાલા લિખતા હું. દોસ્તો ! ગૌર કરો, અલ્લાહકે પાક કલામમે જબ બાર-બાર ઈસ પર તંબીહ હે તો ઉસકો સોચો ઓર ઇબરત લાલિલ કરો. અલ્લાહકા પાક ઈશાદ હે -

وَاللّٰهُ الَّذِيْ سَخَّرَ لَكُمْ الْوَدَّ وَالْزَلٰلَةَ

વત્કુલ્લાહલ્લાહી તસા- અલ્લુ ન- બિહી વલ્લહાઈમ. સૂરએ નિસા રૂકૂમ-૧

وَلَا تَقْتُلُواْ اَوْلَادَكُمْۢ بَيْنَ يَدَيْهِ

વ-લા-તકુતુલુ ઓ લા દ- કુમ્ મિ-ઈમ્લાક. સૂરએ અનુઆમ રૂકૂમ-૧૯

وَلَا تَقْتُلُواْ اَوْلَادَكُمْۢ بَيْنَ يَدَيْهِ

વ-લા- તકુતુલુ ઓલાદ કુમ્ ખસ્ય ત- ઈમ્લાક. સૂરએ બની ઈસરાઈલ રૂકૂમ-૪

وَالَّذِيْ قَالَ لِلْاَيُّوْبَ اٰتِ بِرَبِّكَ

વલ્લહી કાલ- લિવાલિદેહિ.

સૂરએ અહકાફ રૂકૂમ-૨

اَنْ تَقْسِدَ وَاٰفِي الْاَرْضِ وَتَقَطَّعُواْ اَرْحَامَكُمْ

અન્ તુકસિદ્ ફિલ્અર્ડિ વ-તુકતિઅ અર્હા મ- કુમ્. સૂરએ મુહમ્મદ રૂકૂમ-૩ હઝરત મુહમ્મદ બાકર (રહ.)કો ઉનકે વાલિદને જો ખાસ તોરસે એહતિમામસે વસીયત કરમાઈ હે જો પેહલી ફરલકી અહાદીસકે સિલસિલેમે ન. ૨૩ પર ભી ગુઝર ચૂકી હે, વો બહોત તજુર્બેકી બાત હે. વો ઈશાદ કરમાતે હું કે મુઝે મેરે વાલિદ (હઝરત ઈમામ ઝેનુલ આબિદીન (રહ.)) ને વસીયત કરમાઈ હે કે પાંચ ડિસ્મકે આદમિયોકે પાસ ન ફટકિયો, ઉનસે બાત ન કીજિયો, હતાકે રાસ્તા ચલતે હુએ ઈતિફાકન ભી ઉનકે સાથ ન ચલના -

૧. અવ્વલ ફાસિક શખ્સ કે વો એક લુકમેકે બદલેમે તુઝકો બેચ દેગા, બદલે એક લુકમાસે કમમે ભી. મેંને પૂછા કે એક લુકમેસે કમમે કિસ તરહ બેચેગા ? કરમાને લગે કે મહઝ લુકમેકી ઉમ્મીદ પર તુઝકો બેચ દેગા ઓર વો લુકમા ઉસકો મયસ્સર ભી ન હોગા.

૨. દૂસરે બખીલ કે વો તેરી સખ્ત એહિતપાજ કે વક્ત બી તેરેસે કિનારા કશ હો જાએગા.

૩. તીસરે જૂઠા સખ્ત કે વો બાલૂ (ધોખા)કી તરહસે તુજે ધોખેયે રખેગા, જો ચીઝ દૂર હોગી, ઉસકો કરીબ બતાએગા, જો કરીબ હોગી, ઉસકો દૂર ઝાહિર કરેગા.

૪. ચોથે બેવકૂફકે પાસ ન જાના કે વો તુજે નફા પહોંચાનેકા ઇરાદા કરેગા, તબ બી અપની હિમાકતસે નુક્સાન પહોંચા દેગા. મસલ મસલૂર હે કે દાના દુશ્મન નાદાન દોસ્તસે બેહતર હે.

૫. પાંચવે કતારહમી કરનેવાલે કે પાસ ન જાઈઓ કે મૈને કુરઆન પાકમે તીન જમહ ઉસપર અલ્લાહકી લા'નત પાઈ હે. (રોઝ)

આયત-૨ ઓર જો લોગ અલ્લાહ તઆલાકે મુઆહેદેકો ઉસકી પુખ્તગીકે બાદ તોડતે હૈ ઓર અલ્લાહ તઆલાને જિન તઅલ્લુકાતકે જોડનેકા હુકમ કરમાયા, ઉનકો તોડતે હૈ ઓર દુનિયામે ફસાદ કરતે હૈ, યેહી લોગ હૈ, જિનપર લા'નત હે ઓર ઉનકે લિએ ઉસ જહાંમે ખરાબી હે. - સૂરએ રઅદ, રૂકૂઅ-૩

(۱۲) وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِمْ أَنْ تُقَدِّمُوا وَتُقَسِّمُوا فِي الْأَرْصَادِ ۖ أَُولَٰئِكَ لَهُمُ الْبَرَكَاتُ ۖ وَهُمْ يُسْقَوْنَ الْغَايَةَ ۝ (الرعد ۱۲)

હાજરત કતાદાસે નકલ કિયા ગયા કે ઇસે બહોત એહતિરાજ કરો કે અહદ કરકે તોડ દો, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લને ઇસકો બહોત ના-પસંદ કિયા હે ઓર ૨૦ આયતોસે ઝા'ઈદસે ઇસપર વઈદ કરમાઈ હે, જો નસીહતકે તોરપર ઓર ખેરખવાહીકે તોરપર ઓર હુક્મ કાયમ કરનેકે લિએ વાસ્તિ-હુઈ હૈ. મુજે મા'લુમ નહીં કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લને અહદકે તોડને પર જિતની વઈદ કરમાઈ હૈ, ઇસે ઝા'ઈદ કિસી ઓર ચીઝપર કરમાઈ હો, પસ જો સખ્ત અલ્લાહકે વાસ્તેસે અહદ કર લે, ઉસકો ઝરૂર પૂરા કરે.

હાજરત અનસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુલ્કેમે કરમાયા કે જો સખ્ત અમાનતકો અદા ન કરે, ઉસકા ઇમાન હી નહીં ઓર જો અહદકો પૂરા ન કરે, ઉસકા દીન નહીં.

હાજરત અબૂ ઉમામા (રદી.) ઓર હાજરત ઉમાદા (રદી.) સે બી યે મઝમૂન નકલ કિયા ગયા.

હાજરત યેમૂન બિન મહરાન (રદી.) કરમાતે હૈ કે તીન ચીઝે એસી હૈ કે ઉનમે કાફિર મુસલમાનમે કોઈ તફરીક નહીં, સખકા હુકમ બરાબર હે.

૧. અવ્યવ જિત્તે મુઆહેદા ક્રિયા જાએ, ઉસકો પૂરા ક્રિયા જાએ, ચાહે વો મુઆહેદા કાફિરસે ક્રિયા હો યા મુસલમાન સે, ઇસલિએ કે અહદ હકીકતમે અલ્લાહ તઆલાસે હે.

૨. દૂસરે જિત્તે રિશ્તેકા તઅલ્લુક હો, ઉસકી સિલારહમી કી જાએ, ચાહે વો રિશ્તેદાર મુસલમાન હો યા કાફિર.

૩. તીસરે જો શપ્સ અમાનતે રખવામે ઉસકી અમાનત વાપસ કી જાએ, ચાહે અમાનત રખવાનેવાલા મુસલમાન હો યા કાફિર હો. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

કુરઆન પાકમે બહોત-સી આયાતકે અલાવા એક જગહ ખાસ તોરસે ઇસીકા હુકમ હે -

وَاذْكُرُوا بِالْعَهْدِ الَّذِي كُنْتُمْ عَلَيَّ إِذْ كُنْتُمْ رُكُوعًا ۚ

વ-ઓહુ બિસ્મહદિ ઇન્અહદ કાન- મસ્જીલા.

- સૂરએ બની ઇસરાઇલ રુકૂઅ ૪

‘અહદકો પૂરા ક્રિયા કરો, બેશક અહદકી બાઝપુર્સ હોગી.’

હઝરત કતાદા (રદી.) કરમાતે હે કે જિન તઅલ્લુકાતકો જોડનેકા હુકમ કરમાયા, ઉસે રિશ્તેદારીયાં કરીબકી ઓર દૂરકી મુરાદ હે. (દુર મ-સૂર)

દૂસરી ચીઝ તઅલ્લુકાતકે તોડનેકે મુતઅલ્લિક ઇર્શાદ કરમાઈ હે.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કરમાતે હે કે જો શપ્સ કરાબતકે તઅલ્લુકાતકો તોડનેવાલા હો, ઉસે મેલ-ઝેલ પેદા ન કીજિઓ કે મેને કુરઆન પાકમે દો જગહ ઉન લોગો પર લા'નત પાઈ હે, એક ઇસ આયતે શરીફામે, દૂસરે સૂરએ મુહમ્મદમે. (વહી)

સૂરએ મુહમ્મદકી આયતે શરીફાકા હવાલા કરીબ ગુઝર ચૂકા હે, જિસમે કતારહમીકે બાદ ઇર્શાદ કરમાયા હે, યેહી લોગ હે જિન પર અલ્લાહને લા'નત કી હે. ફિર (ઉનકો અલ્લાહ તઆલાને અપને અહકામ સુનનેસે) બહરા કર દિયા ઓર (ચાહે હક) દેખનેસે અંધા કર દિયા.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) ને દો જગહ લા'નતકા લક્ઝ કરમાયા ઓર હઝરત ઝેનુલ આબિદીન (રહ.) ને જૈસા કે અબી ગુઝરા, તીન જગહ કરમાયા. ઇસકી વજહ શાયદ યે હો કે દો જગહ તો લા'નત હીકા લક્ઝ હે, સૂરએ રાઅદમે ઓર તીસરી જગહ ઇનકો ગુમરાહ ઓર ખસારેવાલા કરમાયા હે, જો લા'નત હી કે કરીબ હે, જૈસાકે ઇસે પેહલે નખ્બર પર સૂરએ બકર: કી આયતમે અબી ગુઝરા હે.

હઝરત સલમાન (રદી.) હુઝરે અહદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ નહલ કરતે હે કે જિસ વક્ત કે કોલ ઝાહિર હો જાએ ઓર અમલ

મજાનેમેં ચલા જાએ યાની તકરીરે તો બહોત હોને લગે, મજામીન બહોત કસરતસે લિખ્તે જાએ, લેકિન અમલ નદારદ હો જાએ, ગોયા મુકફલ રખ્યા હુઆ હે ઓર મુબાની ઇતિફાક તો આપસમેં હો જાએ, લેકિન કુલૂબ મુખ્તાલિક હો ઓર રિશ્તેદાર આપસમેં તઅલ્લુકાત તોડને લગે, તો ઉસ વકતમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉંકો અપની રહમતસે દૂર કર દેતે હું ઓર અંધા-બહરા કર દેતે હું.

હઝરત હસન (રહી.)સે ભી હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા યે ઇર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે જબ લોગ ઉલૂમકો ઝાહિર કરે ઓર અમલકો ઝા'એ કર દે ઓર મુબાનોસે મુહબ્બત ઝાહિર કરે ઓર દિલોમેં ભુગ્ઝ રખે ઓર કતા રહમી કરને લગે, તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસ વકત ઉંકો અપની રહમતસે દૂર કર દેતે હું ઓર અંધા-બહરા કર દેતે હું, (દુર્ મન્સુર) કે ફિર ન સીધા રાસતા ઉંકો નઝર આત્યા હે, ને હક બાત ઉંકે કાનોમેં પહોંચતી હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે જમતકી ખુશ્બૂ ઇતની દૂર તક જાતી હે કે વો રાસતા પાંચ સો સાલમેં તમ હો, વાલિદેનકી ના-કરમાની કરનેવાલા ઓર કતા રહમી કરનેવાલા જમતકી ખુશ્બૂ ભી નહીં સુંઘ સકેગા. (એહયા)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ઓફા (રહી.) કરમાતે હું કે હમ અરફાકી શામકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ખિદમતમેં હલકે તોર પર ચારો તરફ બેઠે હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે મજમેમેં કોઈ શખ્સ કતારહમી કરનેવાલા હો તો વો ઉઠ જાએ, હમારે પાસ ન બેઠે. સારે મજમેમેંસે સિર્ફ એક સાહબ ઉઠે, જો દૂર બેઠે હુએ હે ઓર ફિર થોડી દેરમેં વાપસ આકર બેઠ ગએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉંસે દર્યાફત કરમાયા કે મેરે કેહને પર મજમેમેંસે સિર્ફ તુમ ઉઠે હે ઓર ફિર આકર બેઠ ગએ, યે ક્યા બાત હે ? ઉંહોને અર્જ ક્રિયા કે હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ સુનકર મેં અપની ખાલાકે પાસ ગયા થા ઓર ઉંસને મુઝસે કતાતઅલ્લુક કર રખ્યા થા. મેરે જાને પર ઉંસને કહા કે તૂ ખિલાકે આદત કેસે આ ગયા ? મેંને ઉંસે આપકા ઇર્શાદે મુબારક સુનાયા. ઉંસને મેરે લિએ દુઆ-એ-મઝિફરત કી. મેંને ઉંસકે લિએ દુઆ-એ-મઝિફરત કી. (ઓર આપસમેં સુલહ કરકે વાપસ હાજિર હો ગયા) હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, તુમને બહોત અચ્છા ક્રિયા, બેઠ જાઓ, ઉસ કોમ પર અલ્લાહકી રહમત નાજિલ નહીં હોતી, જિસમેં કોઈ કતારહમી કરનેવાલા હો.

ફકીહ અબુલ્લૈસ (રહ.) ને ઉંસકો નકલ ક્રિયા હે, લેકિન સાહિબે કંઝ (રહ.) ને ઉંસકે એક રાવીકે મુતઅલ્લિક ઇબ્ને મુઈનસે કિઝબકી નિસ્ખત નકલ કી હે. (કંઝ)

ફકીહ અબુલ્લૈસ (રહ.) કરમાતે હું, ઉંસ કિસ્સેસે મા'લૂમ હુઆ કે કતારહમી ઇતના સખ્ત મુનાહ હે કે ઉંસકી વજહસે ઉંસકે પાસ બેઠનેવાલે ભી અલ્લાહકી

રહમતસે મેહરૂમ હો જાતે હૈ, ઇસલિએ ઝરૂરી હે કે જો શખ્સ ઇસમેં મુબતલા હો, વો ઇસે તોબા કરે ઓર સિલારહમીકા એહતિમામ કરે.

હુઝૂર (સલ્વ.)કા પાક ઇશાદ હે કે કોઇ નેકી જિસકા સવાબ બહોત જલ્દી મિલતા હો, સિલારહમીસે બળ્હકર નહીં હે. ઓર કોઇ ગુનાહ જિસકા વબાલ દુનિયામેં ઉસકે અલાવા મિલે, જો આખિરતમેં મિલેગા, કતારહમી ઓર જુલ્મસે બળ્હકર નહીં હે. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

મુતઅદિદ રિવાયાતમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે કતારહમીકા વબાલ આખેરતકે અલાવા દુનિયામેં ભી પહોંચતા હે ઓર આખેરતમેં ભુરે ઢિકાનેકા તો ખુદ ઇસ આયતે શરીફા હીમેં ઝિકર હે.

ઠકીહ અબુલ્લેસ (રહ.) ને એક અજબ કિસ્સા લિખ્ત્તા હે, વો ફરમાતે હૈ કે મક્કા મુકર્રમામેં એક નેક શખ્સ અમાનતદાર ખુરાસાનકે રેહનેવાલે થે. લોગ ઉન્કે પાસ અપની અમાનતે રખવાયા કરતે થે. એક શખ્સ ઉન્કે પાસ દસ હઝાર અશરફિયાં અમાનત રખવાકર અપની કિસી ઝરૂરતસે સફરમેં ચલા ગયા. જબ વો સફરસે વાપસ આયા તો ઇન ખુરાસાનીકા ઇન્તિકાલ હો ચુકા થા. ઉન્કે અહલ વ અયાલસે અપની અમાનતકા હાલ પૂછા. ઉન્હોને લા-ઇલ્મી ઝાહિર કી. ઉન્કો બડી ફિકર હુઇ કે બહોત બડી રકમ થી. ઉલ્મા-એ-મક્કા મુકર્રમાસે કે ઇતિકાકસે ઉસ વકત એક મજમા ઉન્કા મોજૂદ થા, મસઅલા પૂછા કે મુઝે કયા કરના ચાહિએ. ઉન્હોને કહા કે વો આદમી તો બળા નેક થા, હમારે ખ્યાલમેં જમતી આદમી થા. તૂ એક તર્કીબ કર. જબ આધી થા તિહાઇ રાત મુઝર જાએ તો ઝમઝમકે કુએં પર જાકર ઉસકા નામ લેકર પુકારકે ઉસે દર્યાફત કર. ઉસને ત્રીન દિન તક એસા હી કિયા. વહાંસે કોઇ જવાબ ન મિલા. ઉસને ફિર જાકર ઉલમાસે તઝિકરા કિયા. ઉન્હોને ઇમા લિલ્લાહ પબ્લ ઓર કહા કે હમેં તો યે ડર હુઆ કે વો શાયદ જમતી ન હો, તૂ ફલાં જગહ જા, વહાં એક વાદી હે, જિસકા નામ બરહૂત હે, ઉસમેં એક કુવાં હે, ઉસ કુએં પર આવાઝ દે. ઉસને એસા હી કિયા. વહાંસે પેહલ્લી હી આવાઝમેં જવાબ મિલા કે તેરા માલ વેસા હી મેહફૂઝ રખ્યા હે. મુઝે અપની ઓલાદ પર ઇત્મીનાન ન હુઆ, ઇસલિએ મેંને ફલાં જગહ મકાનકે અન્દર ઉસકો ગાડ દિયા હે. મેરે લડકેસે કેહ દે કે તુઝે ઉસ જગહ પહોંચ દે. વહાંસે ઝમીન ખોદકર ઉસકો નિકાલ લે. ચુનાંચે ઉસને એસા હી કિયા ઓર માલ મિલ ગયા. ઉસ શખ્સને વહાં બહોત તાઝ્ઝુબસે ઉસે પેલી દર્યાફત કિયા કે તૂ તો બહોત નેક આદમી થા, તૂ વહાં ક્યોં પહોંચ ગયા ? કુએંસે આવાઝ આઇ કે ખુરાસાનમેં મેરે કુછ રિસ્તેદાર થે, જિનસે મેંને કત્તાઅલ્લુક કર રખ્યા થા. ઇસી હાલમેં મેરી યૌત આ ગઇ. (સકી ગિરકતમેં મેં વહાં પકડ હુઆ હૈ. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

હઝરત અલી (રદી.)સે નકલ કિયા ગયા કે સબસે બેહતરીન વાદી તમામ

વાદિયોંમે મક્કા મુકર્માકી વાદી હે ઓર હિન્દુસ્તાનકી વો વાદી, જહાં હઝરત આદમ (અલીહિસ્સલામ) જમતસે ઉતરે બે, ઉસી જગહં ઉન ખુશ્ખૂઓંમે કસરત હે, જિનકો હોમ ઈસ્તેમાલ કરતે હે ઓર બદતરીન વાદી અહકાફ હે ઓર વાદી હઝરમીત જિસકો બરહૂત કેહતે હે ઓર સબસે બેહતરીન કુવાં દુનિયામે ઝમઝમકા હે ઓર બદતરીન કુવાં બરહૂતકા હે, જિસમે કુફરારકી રૂહે જમા હોતી હે. (દુર્દે મન્સુર) ઈન રૂહોંકા કિસી વક્ત ઈન મવાકેમે હોન્ના સરઈ હુક્કત નહીં હે, કશ્કી ઉમૂરસે તઅલ્લુક રખતા હે, જો હક તઆલા સાનુહુ જિસ પર ચાહે કિસી વક્ત મુન્કશાફ કરમા દેતે હે, લેકિન કરહે સરઈ હુજજત નહીં હે.

અગર વો (યાની માં-માય) તેરે સામને (યાની તેરી ઝિન્દગી મેં) બુબ્હાપેકો પહોંચે જાએ, ચાહે એક ઉનમેંસે પહોંચે યા દોનોં (ઓર બુબ્હાપેકી બા'ઝ બારે જવાનોંકો ગરાં હોને લગતી હે ઓર ઈસ વજહસે ઉનકી કોઈ બાત તુજે ગરાં હોને લગે,) તબ બી ન ઉનસે કલ્બી 'હુહ' બી મત કરના ઓર ન ઉનસે ઝિબકકર બોલના, ઉનસે ખૂબ અદબસે બાત કરના ઓર ઉનકે સામને શકકકતસે, ઈન્કિસારીકે સાથ ઝૂકે રેહના ઓર યું દુઆ કરતે રેહના કે અય હમારે પરવર દિગાર ! તૂ ઈન પર રહમત કર જેસાકે ઈન્હોંને બયપનમેં મુજે પાલા હે (ઓર સિર્ફ ઝાહિરદારી હી નહીં, બલકે દિલસે ઉનકા એહતિરામ કરના) તુમ્હારા રબ તુમ્હારે દિલકી બાતકો ખૂબ જાનતા હે, અગર તુમ સઆદતમંદ હો (ઓર ગલતીસે કોઈ બાત ખિલાફે અદબ સરઝદ હો જાએ ઓર તુમ તોબા કર હો) તો વો તોબા કરને વાલોંકી ખતાએ બડી કસરતસે મા'ફ કરનેવાલા હે.

સૂરએ બની ઈસરાઈલ રૂકૂઅ-૩

﴿۱۳﴾ اِنَّمَا يُلَقِّنُ عَنْدَكَ
الْكَبِيرُ احَدُهُمَا ۗ وَكُلُّهُمَا
فَلَا تَقُلْ لَهُمَا اَيُّ وَلاَ
تَهْتَمُّهُمَا ۚ وَكُلُّهُمَا
قَوْلٌ كَرِيمٌ ۙ اِنَّ هَٰذَا
لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلٰلِ مِنْ
الرَّحْمَةِ ۚ وَكُلٌّ رَّبِّ اَكْرَمًا
كَمَا تَبَيَّنٰ صَغِيرًا ۗ رَبُّكُمْ
اَعْلَمُ بِمَا فِيْ نُفُوْسِكُمْ ۗ
اِنْ تَكُوْنُوْا صٰلِحِيْنَ فَاِنَّهٗ
كَانَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اِنَّا عَمُّوْهُ

અર્થ : - હઝરત મુહાહિદ (રહ.)સે ઈસકી તફસીરમેં નકલ કિયા ગયા કે અગર વો બૂબ્હે હો જાએ ઓર તુમ્હે ઉનકા પેશાબ-પાખાના પોના પડ જાએ,

તો કબી ઉઠ ત્વી ન કરો, જૈસાકે વો બચપનમે તુમહારા પેશાબ-ચાખાના ધોતે રહે હું હજરત અલી (રદી.) કરમાતે હું કે અગર બે-અદબીમે ઉઠ કેહનેસે કોઈ અદના દરજા હોતા તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે ઉસકો ત્વી હરામ કરમા દેતે.

હજરત હસન (રદી.)સે કિસી ને પૂછા કે ના-કરમાનીકી મિકદાર ક્યા હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે અપને માલસે ઉનકો મેહરૂમ રખ્ખે ઔર મિલના છોડ દે, ઉનકી તરફ તેજ નિગાહસે દેખે.

હજરત હસન (રદી.)સે કિસીને પૂછા કે ઉનસે 'કીલે કરીમ'કા ક્યા મતલબ હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે ઉનકો 'અમ્મા-અબ્બા' કર કે ખિતાબ કરે, ઉનકા નામ ન લે.

હજરત ગુબેર બિન મુહમ્મદ (રદી.)સે ઇસકી તફસીરમે નકલ કિયા ગયા કે જબ વો પુકારે તો 'હાજિર હું, હાજિર હું'સે જવાબ દે.

હજરત કતાદા (રદી.)સે નકલ કિયા ગયા કે નરમીસે ખાત કરે.

હજરત સઈદ બિન મુસઅિબ (રદી.)સે કિસીને અર્ઝ કિયા કે કુરઆન પાકમે હુસ્ને સુલૂકકા હુકમ તો બહોત જગહ હે ઔર મેં ઉસકો સમજ ગયા, લેકિન 'કીલે કરીમ'કા મતલબ સમજમે નહીં આયા, તો ઉન્હોને કરમાયા જૈસા કે બહોત સખ્ત મુજરિમ ગુલામ સખ્ત મિજાજ આકાસે ખાત કરતા હે.

હજરત આઈશા (રદી.) કરમાતી હું કે હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે એક શખ્સ હાજિર હુએ, ઉનકે સાથ એક બબે મિયાં ત્વી યે. હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉનસે પૂછા કે યે કીન હું ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે યે મેરે વાલિદ હું. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ઉનસે આગે ન ચલના, ઉનસે પેહલે ન બેઠના, ઉનકા તામ લેકર ન પુકારના ઔર ઉનકો બુરા ન કેહના.

હજરત ઉર્વહ (રદી.)સે કિસીને પૂછા કે કુરઆન પાકમે ઉનકે સામને ઝૂકનેકા હુકમ કરમાયા હે, ઇસકા ક્યા મતલબ હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે અગર વો કોઈ ખાત તેરી ના-અવારીકી કહે તો તિરછી નિગાહસે ઉનકે મત દેખ કે આદમીકી ના-અવારી અવ્વલ ઉસકી આંખસે હી પેહચાની જાતી હે.

હજરત આઈશા (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લેલ્લાલ્લુ અલયહિ વસલ્લમ)સે નકલ કરતી હું કે જિસને અપને બાપકી તરફ તેજ નિગાહ કરકે દેખા, વો કરમાંબરદાર નહીં હે.

હજરત અબુલ્લાહ બિન મસૂદિ (રદી.) કરમાતે હું કે મેંને હુજૂર (સલ્લ.)સે દર્યાફત કિયા કે અલ્લાહકે નઝદીક સબસે ઝિમાદા પસંદીદા અમલ ક્યા હે ? હુજૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા કે નમાઝકા અપને વક્ત પર પબ્દના. મેંને અર્ઝ કિયા કે ઇસકે બાદ કીન-સા અમલ હે ? હુજૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા, વાલિદનેકે સાથ અચ્છા સુલૂક

કરના. મેંને અર્જ ક્રિયા, ઇસકે બાદ ? હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, જિહાદ.

એક ઓર હદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ વારિદ હે કે અલ્લાહકી રિઝા વાલિદકી રિઝમેં હે ઓર અલ્લાહકી નારાઝી વાલિદકી નારાઝીમેં હે. (હુરે મન્સુર)

સાહિબે મજાહિર (રહ.) ને લિખ્યા હે કે માં-બાપ કે હુકુમેં હે કે એસી તવાઝો ઓર તમલ્લુક કરે ઓર અદા-એ-ખિદમત કરે કે વો રાઝી હો જાએ, જાઈઝ કામોમેં ઉનકી ઇત્તાઅત કરે, બે-અદબી ન કરે, તકબ્બુરસે પેશ ન આએ, અગરબે વો કાફિર હી હો, અપની આવાઝકો ઉનકી આવાઝસે બુલંદ ન કરે, ઉનકો નામ હેકર ન પુકારે, કિસી કામમેં ઉનસે પેહલ ન કરે, અત્ર બિલ્ મારુફ, નલ્પ અનિલ મુન્કરમેં નરમી કરે. એક બાર કહે, અગર વો કુબૂલ ન કરે તો ખુદ સુલૂક કરતા રહે ઓર ઉનકે લિએ દુઆ વ ઇસ્તગ્ફાર કરતા રહે ઓર યે બાત કુરઆન પાકસે નિકાલી હે, યાની હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલાતુ વસસ્સલામુ)કી અપને બાપકો નસીહત કરનેસે. (મજાહિરે મેતઝ્ઘીર) યાની હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલ્લા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસસ્સલામુ) ને એક મર્તબા નસીહત કરને કે બાદ કેહ દિયા થા કે અચ્છા, અબ મેં અલ્લાહસે તુમ્હારે લિએ દુઆ કરતા હું, જૈસા કે સૂરએ મરિયમકે તીસરે રૂકુઅમેં આયા હે, હતાકે બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઉનકી ઇત્તાઅત હરામમેં તો ના-જાઈઝ હે, લેકિન મુશ્તબ્હા ઉમૂરમેં વાજિબ હે, ઇસ લિએ કે મુશ્તબ્હા ઉમૂરસે એહતિયાતે તકવા ઓર ઉનકી રિઝાજૂઈ વાજિબ હે, પસ અગર ઉનકા માલ મુશ્તબ્હા હો ઓર વો તેરે અલાહિદા ખાનેસે મુકદ્દર હો તો જિન કે સાથ ખાના ચાહિએ.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) કરમાતે હૈં, કોઈ મુસલમાન એસા નહીં, જિસકે વાલિદૈન હયાત હો ઓર તો ઉનકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતા હો, ઉસકે લિએ જમતકે દરવાઝો ન ખૂલ જાતે હો ઓર અગર ઉનકો નારાઝ કર દે તો અલ્લાહ (જલ્લ શાનુલ્લ) ઉસ વક્ત તક રાઝી નહીં હોતે, જબ તક ઉનકો રાઝી ન કર લે. કિસીને અર્જ ક્રિયા કે અગર વો ગુલ્મ કરતે હો ? ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) ને કરમાયા, અગરબે વો ગુલ્મ કરતે હો.

હઝરત તલ્હા (રહી.) કરમાતે હૈં કે હુજૂરે અકહસ (સલ્લલ્લાલુ અલ્લાયિહિ વસલ્લમ)કી ખિદમતમેં એક શખ્સ હાઝિર હુએ ઓર જિહાદમેં શિકતકી દર્ખાસ્ત હી. હુજૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા, તુમ્હારી વાલિદા જિન્દા હૈં ? ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા જિન્દા હૈં. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ઉનકી ખિદમતકો મઝમૂત પકડ હો. જમત ઉનકે પાંવકે નીચે હે. ફિર દોબારા ઓર સહબારા હુજૂર (સલ્લ.)ને યેહી ઇર્શાદ કરમાયા.

હઝરત અનસ (રહી.) કરમાતે હૈં કે એક શખ્સ હુજૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઓર અર્જ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ ! મેરા જિહાદકો મહોત દિલ ચાહતા હે, લેકિન મુઝમેં કુદરત નહીં. હુજૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા તુમ્હારે વાલિદૈન મેંસે કોઈ

જિન્દા હે ? ઉઠ્યોને અર્જ ક્રિયા, વાલિદા જિન્દા હૈ. હુજૂર (સલ્વ.)ને કરમાયા કે ઉનકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરતે રહો (યાની ઉન કે હુકૂકી અદાએગીમેં કત્વાસે આગે બજ્જકર તકવા પર અમલ કરતે રહો.) જબ તુમ એસા કરોગે તો તુમ હજ કરનેવાલે ભી હો, ઉમરા કરનેવાલે ભી હો, જિહાદ કરનેવાલે ભી હો યાની જિતના સવાબ ઉન ચીઝોમેં મિલતા, ઉતના હી તુમ્હેં મિલેગા.

હઝરત મુહમ્મદ બિન મુન્દિર (રહ.) કેહતે હૈ કે મેરા ભાઈ ઉમર તો નમાઝ પઢ્ઢનેમેં રાત ગુઝરતા થા, ઓર મેં વાલિદાકે પૈર દબાનેમેં રાત ગુઝરતા થા, મુજે ઇસકી ભી તમન્ના નહીં હુઈ કે ઉનકી રાત (કા સવાબ) મેરી રાતકે બદલેમેં મુજે મિલ જાએ.

હઝરત આઈશા (રહી.) કેહતી હૈ, મૈને હુજૂરે અકકસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે દર્પાકત ક્રિયા કે ઓરત પર સબસે જિયાદા હક કિસકા હે ? હુજૂર (સલ્વ.)ને કરમાયા કે ખાવિંદકા. મૈને ફિર પૂછા કે મર્દ પર સબસે જિયાદા હક કિસકા હે ? હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, માંકા.

એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે તુમ લોગોંકી ઓરતોંકે સાથ અહીક રહો, તુમ્હારી ઓરતેં ભી અહીક રહેંગી, તુમ અપને વાલિદેનકે સાથ નેકીકા બરતાવ કરો, તુમ્હારી ઓલાદ તુમ્હારે સાથ નેકીકા બરતાવ કરેંગી. (દુર્ રે મન્સુર)

હઝરત તા'હિસ (રહ.) કેહતે હૈ કે એક શખ્સકે ચાર બેટે હે, વો બીમાર હુઆ. ઇન બેટોંમેંસે એકને અપને ત્રીન ભાઈયોંસે કહા કે અગર તુમ બાપકી તીમારદારી ઇસ શરત પર કરો કે તુમકો બાપકી મીરાસ મેંસે કુછ નહીં મિલેગા, તો તુમ કરો, વરના મેં ઇસ શર્ત પર તીમારદારી કરતા હું કે મીરાસમેં કુછ ન લુંગા. વો ઇસ પર રાઝી હો ગએ કે તૂહી ઇસ શરત પર તીમારદારી કર, હમ નહીં કરતે. ઇસને ખૂબ ખિદમત કી, લેકિન બાપકા ઇન્તિકાલ હી હો ગયા ઓર શરતકે મુવાફિક ઇસને કુછ ન લિયા. રાતકો ખ્વાબમેં દેખા, કોઈ શખ્સ કેહતા હે, કલાં જગહ સી દીનાર અશરફિયાં ગડી હુઈ હૈ, વો તૂ લે લે. ઇસને ખ્વાબમેં હી દર્પાકત ક્રિયા કે ઇનમેં બરકત ભી હોગી ? ઇસને કહા કે બરકત ઇનમેં નહીં હે, સુબ્હકો બીવીસે ખ્વાબકા ઝિકર ક્રિયા. ઇસને ઉનકે નિકાલને પર ઇસરાાર ક્રિયા. ઇસને ન માના. દૂસરે દિન ફિર ખ્વાબ દેખા, જિસમેં કિસીને દૂસરી જગહ દસ દીનાર બતાએ. ઇસને ફિર વોહી બરકતકા સવાલ ક્રિયા. ઇસને કહા કે બરકત ઇનમેં નહીં હે. ઇસને સુબ્હકો બીવીસે ઇસકા ભી ઝિકર ક્રિયા. ઇસને ફિર ઇસરાાર ક્રિયા, મગર ઇસને ન માના. ત્રીસરે દિન ઇસને ફિર ખ્વાબ દેખા, કોઈ શખ્સ કેહતા હે, કલાં જગહ જ, વહાં તુજે એક દીનાર (અશરફિ) મિલેગા, વો લે લે. ઇસને ફિર વોહી બરકતકા સવાલ ક્રિયા. ઇસ શખ્સને કહા, હાં ઇસમેં બરકત હે. યે જાકર વો દીનાર લે આયા ઓર બાઝારમેં જાકર ઇસે દો મછલિયાં ખરીદી,

જિનમંત્રે હર એકે અન્દરસે એક એસા મોતી નિકલા, જિસ કિસ્મકા ઉમ તર કિસીને નહીં દેખા થા. બાદસાહે વક્તને ઇન દોનોંકો બહોત ઇસ્રારસે નવ્વે ખમ્બરોંકે બોઝકે બકદરે સોનેસે ખરીદા.

અનુવાદીય

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલ્હુ અલયહિ વસલ્લમ)સે કિસીને દર્પાકત કિયા કે યેરે બેહતરીન તઅલ્લુકાત (એહસાન, સુલૂક)કા સબસે ઝિયાદા મુસ્તાહિક કોન હે ? હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઇર્શાદ કરમાયા, માં. ફિર દોબારા-સહબારા માંકો હી બતાયા. ફિર કરમાયા કે બાપ, ફિર દૂસરે રિસ્તેદાર, અલ-અકરબ કલ અકરબ (જિતના-જિતના કરીબ હો, ઉતના હી મુકદમ હે.) - મિરકાત

(۱) من ابی هريرة قال قال رجل
يا رسول الله من اتي بحسن صحابي
قال ائتني قال ثم من قال كذا قال ثم من
قال ائتني قال ثم من قال براء بن خازيم
قال ائتني ثم ائتني ثم ائتني ثم ائتني
ثم ائتني ثم ائتني ثم ائتني ثم ائتني

ઇસ હદીસ સરીકસે બા'જ ઉલમાને ઇસ્તિબ્તાત કિયા હે કે હુસ્ને સુલૂક ઓર એહસાનમં માંકા હક તીન હિસ્સે હે ઓર બાપકા એક હિસ્સા, ઇસલિએ કે હુઝૂર (સલ્લ.)ને તીન મર્તબા માંકો બતાકર ચોથી મર્તબા બાપકો બતાયા. ઇસકી વજહ ઉલમા યે બતાવે હે કે ઓલાદ કે લિએ માં તીન મશકૂતે બરદાસ્ત કરતી હે ! હમલ કી, જનને કી, દૂધ પીલાને કી. ઇસી વજહસે ફુકહાને ઇસકી તસવીહ કી હે કે એહસાન ઓર સુલૂકમં માંકા હક બાપ પર મુકદમ-હે. અગર કોઈ સખ્સ એસા હો કે યે અપની નાદારીકી વજહસે દોનોંકે સાથ સુલૂક નહીં કર સકતા, તો માંકે સાથ સુલૂક કરના મુકદમ હે, અલ-બત્તા એ'જાઝ ઓર અદબ તા'ઝીમમં બાપકા હક માં પર મુકદમ હે. (મજાહિરે હકક) ઓર યે ભી ઝાહિર હે કે ઓરત હોનેકી વજહસે માં એહસાનકી ઝિયાદા મુહતાજ હોતી હે ઓર ઇન દોનોંકે બાદ દૂસરે રિસ્તેદાર હે. જિસકી કરાબત જિતની કરીબ હોગી, ઉતના હી મુકદમ હોગા.

એક હદીસમં હે કે અપની માંકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી ઇબ્તિદા કરો, ઉસકે બાદ બાપકે સાથ, ફિર બહેનકે સાથ, ફિર ભાઈકે સાથ - 'અલ-અકરબુ કલ અકરબુ'- ઓર અપને પડોસિયોં ઓર હાજતમંદોકો ન ભૂલના. (ફઝ)

હઝરત બહજ બિન હકીમ (રહ.) અપને દાદાસે નકલ કરતે હે કે ઉન્હોંને હુઝૂર (સલ્લ.)સે નકલ કિયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) ! મેં સુલૂક વ એહસાન કિસકે સાથ કદું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અપની માંકે સાથ. ઉન્હોંને ફિર યેહી દર્પાકત કરમાયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફિર યેહી જવાબ દિયા. ઇસી તરહ તીસરી મર્તબા ભી,

ચીથી મર્તબા ત્વી. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, બાપ કે સાથ, ઉસકે બાદ ફિર દૂસરે રિશ્તેદાર, જો જિતના કરીબ હો, ઉતના હી મુકદ્દમ હે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે એક શખ્સ હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા કે મુજે કોઈ હુકમ હે તા'કે તા'બીલે ઇર્શાદ કરું. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે અપની માંકે સાથ એહસાન કરો. દૂસરી ઓર તીસરી મર્તબાકે બાદ હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે બાપ કે સાથ એહસાન કરો. (દુર્ મન્સુર)

એક હદીસમેં હે કે તીન ચીજેં એસી હૈં, જિસમેં યે પાઈ જાએ, હક તઆલા શાનુલ્હુ મરનેકે વક્તકો ઉસપર આસાન કર દેતે હૈં ઓર જમતમેં ઉસકો દાખિલ કર દેતે હૈં - ઝઈફ પર મેહરબાની, વાલિદેન પર શક્કત ઓર માતહતો પર એહસાન. (મિશકાત)

હદીસ-૨ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ યે ચાહતા હે કે ઉસકે રિઝકમેં વુસૂઅત કી જાએ ઓર ઉસકે નિશાનાતે કદમમેં તા'બીર કી જાએ, ઉસકો ચાહિએ કે સિવારહમી કરે. (મિશકાત)

હાયાદા નિશાનાતે કદમમેં તા'બીર કિએ જાનેસે ઉમ્રકી દરાઝી મુરાદ હી જાતી હે. ઇસલિએ કે જિસ શખ્સકી જિતની ઉમ્ર ઝિયાદા હોગી, ઉતને હી ઝમાને તક ઉસકે ચલનેસે નિશાનાતે કદમ ઝમીન પર પડેંગે ઓર જો મર ગયા, ઉસકે પાંવકા નિશાન ઝમીનસે મિટ ગયા, ઇસપર યે ઇશ્કાલ કિયા જાતા હે કે ઉમ્ર હર શખ્સકી મુતઅય્યન હે. કુરઆન પાકમેં કઈ જગહ યે મઝમૂન સરાહતસે મઝકૂર હે કે હર શખ્સકા એક મુકર્રરા વક્ત હે, જિસમેં એક સાઅતકી ન તો તકદીમ હો સકતી હે, ન તા'બીર હો સકતી હે, ઇસ વજહસે દરાઝી-એ-ઉમ્રકો બા'ઝ ઉલમાને વુસૂઅતે રિઝકકી તરહસે બરકત પર મહમૂલ કરમાયા હે કે ઉસકે ઓકાતમેં ઇસ કદર બરકત હોતી હે કે જો કામ દૂસરે લોગ દિનાંમેં કરતે હૈં, વો ઘંટોમેં કર લેતા હે ઓર જિસ કામકો દૂસરે લોગ મહીનોમેં કરતે હૈં, વો દિનોમેં કર ગુઝરતા હે ઓર બા'ઝ ઉલમાને દરાઝી-એ-ઉમ્રસે ઉસકા ઝિક્રે ખેર મુરાદ લિયા હે કે અહોત દિનો તક ઉસકે કારનાનોંકે નિશાનાત ઓર ઝિક્રે ખેર જારી રેહતા હે.

બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઉસકી ઓલાદમેં ઝિયાદતી હોતી હે, જિસકા સિલસિલા ઉસકે મરનેકે બાદ દેર તક રેહતા હે ઓર યેહી વુજૂહ ઇસકી હો સકતી હે. જબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને, જિનકા કોલ સચ્ચા હે, ઇર્શાદ બરહક હે, ઇસકી ઇતિલા દી હે, તો સૂરત ઉસકી જોત્તી હો, ઉસકા હાસિલ હોના યકીની હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકી પાક ઝાત કાદિરે મુતલક ઓર

મુસબ્બુલ અસબાબ છે, ઉંસકો અસબાબ પેદા કરના ક્યા મુશ્કિલ છે. વો હર ચીજકા, જિસકો વો કરના ચાહે, એસા સબબ પેદા કર દેતા છે કે ઉકલાકી અકલે દંઝ રેહ જાતી હૈ, ઇંસલિએ ઇંસમેં ન કોઈ ઇંશકાલ છે, ન કોઈ માનેઅ છે. (મજાહિરે બિતગમ્બી) મુકદ્દરાતકા મસઅલા અપની જમહ પર અટલ છે, લેડિન ઇંસ દુનિયાકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને દારૂલ અસબાબ બનાયા છે ઓર હર ચીજકં લિએ જાહિરી યા બાતિની સબબ પેદા કિયા છે. અગર હેઝાકે બીમારકે લિએ હકીમ, ડૉક્ટર વગેરહકે લિએ એક-એક મિનટમેં આદમી દોડ સકતા છે કે શાયદ ઇંસ દવાસે કાયદા હો, ઉંસ દવાસે કાયદા હો, ક્યો ? તા'કે ઉઝ બાકી રહે, હાલાંકે વો એક મુકરર, મુતઅપ્પના ચીજ છે, ફિર કોઈ વજહ નહીં કે બકા-એ-ઉઝકે લિએ ઉંસે જિયાદા જહો-જહદ સિલારહમીમેં ન કી જાએ, ઇંસલિએ કે ઉંસકા બકા ઓર તૂલે ઉઝકે લિએ સબબ હોના યકીની છે ઓર એસે હકીમકા ઇર્શાદ છે, જિસકે નુસ્ખેમેં ન કલ્બી ગલતી હુઇ હો ઓર ઉન મા'મૂલી હકીમ-ડાક્ટરોંકે નુસ્ખોં ઓર તરખીસમેં ગલતિયોંકે સૈકડોં એહતિમાલાત હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા યે પાક ઇર્શાદ જો ઉપર ગુઝરા, મુખ્તાલિફ અહાદીસમેં મુખ્તાલિફ ઉન્વાનાતસે વારિદ હુઆ છે, ઇંસલિએ ઇંસમેં તરફુદ નહીં.

એક હદીસમેં હઝરત અલી (રદી.)સે નક્લ કિયા ગયા કે જો શખ્સ એક બાતકા જિમ્મા લે લે, મેં ઉંસકે લિએ ચાર બાતોંકા જિમ્મા લે લેતા હું. જો શખ્સ સિલારહમી કરે, ઉંસકી ઉઝ દરાજ હોતી છે અઈઝાઝ ઉંસે મુહબ્બત કરતે હૈ, રિઝકમેં ઉંસકે સુસમત હોતી છે ઓર જમતમેં દાખિલ હોતા છે. (કંઝ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) સે ફરમાયા કે ત્રીન બાતેં બિલકુલ હક (ઓર પક્કી) હૈ -

૧. જિસ શખ્સ પર મુલ્મ કિયા જાએ ઓર વો ચશમપોશી કરે, ઉંસકી ઇંઝઝત બબ્હતી છે.

૨. જો શખ્સ માલકી જિયાદતીકે લિએ સવાલ કરે, ઉંસકે માલમેં કમી હોતી છે.

૩. જો શખ્સ અતા ઓર સિલારહમીકા દરવાઝા ખોલ દે, ઉંસકે માલમેં કસરત હોતી છે. (દુર્ મન્સુર)

ફકીહ અબુલ્લેસ (રહ.) ફરમાતે હૈ કે સિલારહમીમેં દસ ચીજોં કાબિલે મદ્દહ હૈ -

૧. અવ્વલ યે કે ઉંસમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ અમ્મ નવાલુહુકી રિઝા વ ખુશ્નૂદી છે કે અલ્લાહ પાકકા હુકમ સિલારહમીકા છે.

૨. દુસરે રિશ્તેદારોં પર મસરરત પેદા કરના છે ઓર હુઝૂર (સલ્લ.)કા

પાક ઇર્ષાદ હે કે અઠગલતરીન અમલ મો'મિનકો ખુશ કરના હે.

૩. તીસરે ઇસ્સે ફરિશ્તો'કો ભી બહોત મસરત હોતી હે.

૪. ચોથે મુસલમાનો'કી તરફસે ઉસ શખ્સકી મદદ ઔર તા'રીફ હોતી હે.

૫. પાંચવે શૈતાન અલેહિલ્લઅનનતકો ઇસ્સે બડા રંજ વ ગમ હોતા હે.

૬. છઠે ઇસકી વજહસે ઉમ્રમેં ઝિયાદતી હોતી હે.

૭. સાતવે રિઝકમેં બરકત હોતી હે.

૮. આઠવે મુરદો'કો ઇસ્સે મસરત હોતી હે કે બાપ-દાદા જિનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા, ઉનકો જબ ઇસકી ખબર હોતી હે, તો ઉનકો બડી ખુશી ઇસ્સે હોતી હે.

૯. નવે આપસકે તા'લ્લુકાતમેં ઇસ્સે કૂવ્વત હોતી હે. જબ તુમ કિસીકી મદદ કરોગે, ઉસપર એહસાન કરોગે, તુમ્હરી ઝરૂરત ઔર મશકકતકે વકતમેં વો દિલસે તુમ્હારી ઇઆનત કરનેકા ખ્વાહિશમંદ હોગા.

૧૦. દસવે મરનેકે બાદ તુમ્હે સવાબ મિલતા રહેગા કે જિસકી ભી તુમ મદદ કરોગે, તુમ્હારે મરનેકે બાદ વો હમેશા તુમ્હે યાદ કરે દુઆ-એ-ખૈર કરતા રહેગા.

હઝરત અનસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે કિયામતકે દિન રહેમાનકે અશકિ સાએમેં તીન કિસ્મકે આદમી હોંગે -

૧. એક સિવારહમી કરનેવાલા કે ઉસકે લિએ દુનિયામેં ભી ઉસકી ઉમ્ર બખ્ષતી જાતી હે, રિઝકમેં ભી વુસઅત કી જાતી હે ઔર ઉસકી કબરમેં ભી વુસઅત કર દી જાતી હે.

૨. દૂસરે વો ઔરત, જિસકા ખાવિંદ મર ગયા હો ઔર વો છોટી ઓલાદકી પરવરિશકી ખાતિર ઉનકે જવાન હોને તક નિકાહ ન કરે તા'કે ઉનકી પરવરિશમેં મુશ્કિલાત પેદા ન હો.

૩. તીસરે વો શખ્સ જો ખાના તૈયાર કરે ઔર યતામા-મસાકીનકી દઅવત કરે.

હઝરત હસન (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે નકલ કરતે હૈ કે દો કદમ અલ્લાહકે પહાં બહોત મેહબુબ હૈ.

૧. એક વો કદમ, જો ફર્જ નમાઝ અદા કરનેકે લિએ ઉઠા હો,

૨. દૂસરા વો કદમ જો કિસી મહરમકી મુલાકાતકે લિએ ઉઠા હો.

બા'ઝ ઉલમાને લિખ્મા હે કે પાંચ ચીઝેં એસી હૈ કે જિન પર દવામ ઔર ઇસ્તિકલાલસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે પહાં એસી નેકિયાં મિલતી હૈ, જેસે કે ઊંચે-ઊંચે પહાડ ઔર ઉનકી વજહસે રિઝકમેં ભી વુસઅત હોતી હે -

૧. એક સદકેકી મુદાવમત થોડા હો યા ઝિયાદા,

૨. દૂસરે સિવારહમી પર મુદાવમત, ચાહે કલીલ હો યા કસીર,

૩. ત્રીસરે અલ્લાહકે રાસ્તેમે જિહાદ કરના,

૪. ચીથે હંમેશા બા-બુઝૂ રેહના,

૫. પાંચવે વાલિદેનકી કરમાબરદારી પર મુદાવમત કરના. (તંબીહુલ આફેલીન)

એક હદીસમે આયા છે કે કિસ અમલકા સવાબ ઓર બદલા સબસે જલ્દી મિલતા હે, વો સિવારહમી હે. બા'જ આદમી મુનાહગ્યાર હોતે હૈ, લેકિન સિવારહમીકી વજહસે ઉનકે માલોમે ભી બરકત હોતી હે ઓર ઉનકી ઓલાદમે ભી. (એહયા)

એક હદીસમે હે કે સદકા તરીકેકે મુવાફિક કરના ઓર મા'રૂફ (બલાઈ)કા ઇંખિયાર કરના, વાલિદેનકે સાથ એહસાન કરના ઓર સિવારહમી આદમીકો બદ-બખ્તીસે નેક-બખ્તીકી તરફ ફેર દેતા હે, ઉમ્રમે જિયાદતીકા સબબ હે, ઓર બુરી ચીતસે હિકાજત હે. (કંઝ)

ઉમ્રમે ઓર રિજકમે જિયાદતી જિતની કસરતસે રિવાયાતમે ઝિકર કી ગઈ હે, ઉસકા નમૂના મા'લૂમ હો ગયા ઓર યે દોનો ચીઝે એસી હૈ, કિસપર હર શખ્સ મરતા હે ઓર દુનિયાકી સારી કોશિસે ઇન્હી દો ચીઝોકી ખાતિર હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઇન દોનોકે લિએ બહોત સહલ તદબીર બતા દી કે સિવારહમી કિયા કરે, દોનો તમન્નાએ હાસિલ હોંગી. અગર હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઇર્શાદકે હક હોને પર યકીન હે તો ફિર ઉમ્ર ઓર રિજકકી જિયાદતીકે ખ્વાહિશમેદોકો ઇસ નુસ્ખે પર જિયાદા સે જિયાદા અમલ કરના ચાહિએ ઓર જો મયસ્સર હો, અકરબા પર ખર્ચ કરના ચાહિએ કે રિજકમે જિયાદતીકે વાઅદેસે ઉસકા બદલ ભી મિલેગા, ઓર ઉમ્રમે ઇઝાફા મુકતમે હે.

હદીસ - ૩ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે બાપકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકા આલા દરજા યે હે કે ઉસકે ચલે જાનેકે બાદ ઉસકે સાથ તઅલ્લુકાત રખનેવાલોકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરે.

- મુસ્લિમ

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن من أبرار صلاة الرجل أهل وداويه بعد أن يولي رواة مسلم كذا في المشكوة

ફાઇદા - 'ચલે જાને'સે મુરાદ આરઝી ચલા જાના ભી હો સકતા હે ઓર મુસ્તકિલ ચલા જાના યાની મર જાના ભી હો સકતા હે. ઓર યે દરજા બખ્ષા હુઆ ઇસ લિએ હે કે ઝિન્દગીમે તો ઉસકે દોસ્તોકે સાથ હુસ્ને સુલૂકમે અપને ઝાતી અગરાજકા શાયબા ભી હો સકતા હે કે ઉનકે સાથ તઅલ્લુકકી ફૂવ્વત ઓર અચજા સુલૂક ઇન અગરાજકે પૂરા હોનેમે મુઈન હોગા જો વાલિદસે વાબિસ્તા હે. લેકિન બાપકે મરનેકે બાદ ઉનકે સાથ સુલૂક ઓર એહસાન કરના અપને ઝાતી અગરાજસે

બાલાતર હોતા હે. ઇસમેં બાપહીકા એહતિરામ ખાલિસ રેહ જાતા હે.

એક હદીસમેં હે, ઇબ્ને દીનાર (રહ.) કેહતે હૈં કે હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) મક્કાકે રાસ્તેમેં તશરીફ લે જા રહે લે, રાસ્તેમેં એક બુદ્ધ જાતા હુઆ નજર પડ ગયા. હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ને ઉસકો અપની સવારી દે દી ઓર અપને સર મુબારકસે અમામા ઉતારકર ઉસકી નજર કર દિયા. ઇબ્ને દીનાર (રહી.) ને અર્જ કિયા કે હજરત ! યે શખ્સ તો હમસે કમ દરજા એહસાન પર ભી બહોત પુશ હો જાતા (આપને અમામા ભી દે દિયા ઓર સવારી ભી) હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે ઇસકા બાપ મેરે બાપકે દોસ્તોમેં થા ઓર મેંને હુજૂર (સલ્વ.)સે યે સુના કે બેહતરીન સિલ્લા આદમીકા અપને બાપકે દોસ્તો પર એહસાન કરના હે.

હજરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) કરમાતે હૈં કે મેં મદીના તૈયબા હાઝિર હુઆ તો હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) મુઝસે મિલને તશરીફ લાએ ઓર યે કરમાયા કે તુમ્હે મા'લૂમ હે, મેં ક્યો આયા ? મેંને હુજૂર (સલ્વ.)સે સુના હે કે જો શખ્સ યે ચાહે કે અપને બાપકે સાથ ઉસકી કબરમેં સિલારહમી કરે, ઉસકો ચાહિએ કે અપને બાપકે દોસ્તોકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરે ઓર મેરે બાપ ઉમર (રહી.)મેં ઓર તુમ્હારે વાલિદમેં દોસ્તી થી, ઇસલિએ આયા હું, (તર્ગીબ) કે દોસ્તકી ઓલાદ ભી દોસ્ત હી હોતી હે.

એક ઓર હદીસમેં હે, હજરત અબૂ ઉસૈદ માલિક બિન રબીઅ (રહી.) કરમાતે હૈં કે હમ હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર લે. કબીલા બનૂ સલમા કે એક સાહબ હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઓર અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે વાલિદનેકે ઇન્તિકાલકે બાદ ઉનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકા કોઇ દરજા બાકી હે ? હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, હાં ! હાં !! ઉનકે લિએ દુઆઓ કરના, ઉનકી મઝિરત કી દુઆ માંગના, ઉનકે અહદકો, જો કિસીસે કર રખ્યા હો, પૂરા કરના ઓર ઉનકે રિશ્તેદારોકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરના, ઉનકે દોસ્તોકા એહતિરામ કરના. (મિશકાત, અબૂ દાઉદ)

એક ઓર હદીસમેં ઇસ કિસ્સા કે બાદ હે, ઇસ શખ્સને અર્જ કિયા, યાં રસૂલલ્લાહ ! યે કેસી બેહતરીન ઓર બખ્શિયા બાત હે. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તો ફિર ઇસ પર અમલ કરો. (તર્ગીબ)

હદીસ-૪ હુજૂરે અંકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે જિસ શખ્સકે માં-બાપ દોનો યા ઉનેમેંસે કોઇ એક મર જાએ ઓર વો શખ્સ ઉનકી નાકરમાની કરનેવાલા હો, તો અગર વો ઉનકે લિએ હમેશા દુઆ-એ--મઝિરત

(૨) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَمُوتُ وَالْأَبَاءُ وَأَوْحَادُهُمْ وَأَنَّهُ لَهَا لِعَاقٍ فَلَا يَزَالُ يَدْعُو لَهَا وَيَسْتَغْفِرُ لَهَا

કરતા રહે, ઈસકે અલાવા ઉનકે લિએ ઓર
દુઆએ કરતા રહે, તો વો શખ્સ
કરમાબરદારોમે શુમાર હો જાએગા.

حَتَّى يَكْتَبَهُ اللَّهُ بِأَرْوَاحِ الْبَرِّ
فِي السَّعْيِ كَذَلِكَ الْمَشْكُورُ

- મિરકાત

પ્રશ્ન :- યે અલ્લાહ તઆલાકા કિસ કદર ઈઆમ વ એહસાન ઓર
શુલ્ક વ કરમ હે કે વાલિદેનકી જિન્દગીમે બસા ઓકાત ના-ગવાર ઉમૂર પેશ આ
જાનેસે દિલમે મેલ આ જાતા હે, લેડિન જિતના ભી રંજ હો જાએ, વાલિદેન એસી
ચીજ નહીં, જિનકે મરનેકે બાદ ભી દિલોમે રંજ રહે, ઉનકે એહસાનાત યાદ આકર
આદમી બે-તાબ ન હો જાએ. લેડિન અબ વો મર ગએ, અબ કયા તલાલી હો
સકતી હે ? અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને અપને કજલસે ઉસકા દરવાઝા ભી ખોલ દિયા
કે ઉનકે મરનેકે બાદ ઉનકે લિએ દુઆએ કરે, ઉનકી મઝિરતકો અલ્લાહસે માંગતા
રહે, ઉનકે લિએ ઇસાલે સવાબ, જાની ઓર માલી કરતા રહે કે યે ઉનકી જિન્દગીકે
ઝમાનેમે, જો ઉનકે હુકૂક ઝા'બા હુએ હૈ, ઉસકી તલાલી કર દેગા ઓર બજાએ ના-
કરમાનોમે શુમાર હોનેકે કરમાબરદારોમે શુમાર હો જાએગા. યે અલ્લાહ તઆલાકા
કિસ કદર એહસાન હે કે હાથસે વકત નિકલ જાનેકે બાદ ભી ઉસકા રાસ્તા ખોલ
દિયા. કિસ કદર બે-ગેરતી ઓર દિલી કસાવત હોગી, અગર ઇસ મોકેકો ભી હાથસે
ખો દિયા જાએ એસા કોન હોગા જિસ્સે હમેશા વાલિદેનકી રિઝા હી કે કામ હોતે
રહે હૈ ઓર અદા-એ-હુકૂકમે કોતાલી તો કુછ ન કુછ હોતી હી હે. અગર અપના
મા'મૂલ ઓર કોઈ ઝખ્ત એસા મુકરર કર લિયા જાએ, જિસ્સે ઉનકો સવાબ પહોંચતા
રહે, તો કિસ કદર આ'લા ચીજ હાસિલ હો સકતી હે ?

એક હદીસમે હે કે જો શખ્સ અપને વાલિદેનકી તરફસે હજ કરે, તો યે
ઉનકે લિએ હજ બદલ હો સકતા હે, ઉનકી રહકો આસમાનમે ઉસકી ખુશખબરી
દી જાતી હે ઓર યે શખ્સ અલ્લાહકે નજદીક કરમાબરદારોમે શુમાર હોતા હે, અગરએ
પેહલેસે નાકરમાન હૈ.

એક ઓર રિવાયતમે હે કે જો શખ્સ અપને વાલિદેનમેસે કિસીકી તરફસે
હજ કરે તો ઉનકે લિએ એક હજકા સવાબ હોતા હે ઓર હજ કરનેવાલેકે લિએ
નો હજોકા સવાબ હોતા હે. (અલ્લામા એની શરહ બુખારી)

અલ્લામા એની (રહ.) ને શરહ બુખારીમે એક હદીસ નકલ કી હે કે જો
શખ્સ એક મર્તાબા યે દુઆ પઢે.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَلَمِينَ وَلَهُ
الْكَثْرُ يَأْوِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ لِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ
وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَهُ الْعِظَمَةُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ

فَتَحَرَّيْنَا الْحَكِيمَ هُوَ الْمَلِكُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَسَرَّ الْعَالَمِينَ
وَلَهُ الْكُورُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

અલ્હમ્દુ સિલ્લાહિ રબ્બિલ્લાહમીન-રબુસ્સમાવાતિ વ-રબિલ્આર્જિ
રબિલ્લાહમીન વલ-હુલકિબ્રિયા ઉ ફિસ્સમાવાતિ વલ્આર્જિ વ-હુવલ્આઝીઝુલકીમ
સિલ્લાહિલ્હમ્દુ રબુસ્સમાવાતિ વ-રબિલ્આર્જિ રબિલ્લાહમીન વલ્હુલ્આઝમ્
ફિસ્સમાવાતિ વલ્આર્જિ વ-હુવલ્આઝીઝુલકીમુ હુવલ્આઝીઝુ રબુસ્સમાવાતિ વ-
રબુલ્આર્જિ વ-રબીલ્લાહમીન વ-લ્હુલ્હુમા ફિસ્સમાવાતિ વલ્આર્જિ વ-
હુવલ્આઝીઝુલ કીમ.

ઔર ઇસકે બાદ યે દુઆ કરે કે યા અલ્લાહ ! ઇસકા સવાબ મેરે
વાલિદેનકો પહોંચા દે, ઉસને વાલિદેનકા હક અદા કર દિયા.

એક ઔર હદીસમેં હે કે આદમી અગર કોઈ નક્લી સદકા કરે તો ઉસમેં
ક્યા હરજ હે કે ઉસકા સવાબ અપને વાલિદેનકો બખ્ષા દિયા કરે, બસરતે કે વો
મુસલમાન હો કે ઇસ સૂરતમેં ઉનકો સવાબ પહોંચ જાએગા ઔર સદકા કરનેવાલેકે
સવાબમેં કોઈ કમી ન હોગી. (કંઝ)

ઇસ હદીસ શરીફકે મુવાફિક કુછ કરના ભી નહીં પડતા, જો કુછ ભી કિસી
મોકે પર ખર્ચ કિયા જાએ, ઉસકા સવાબ અપને વાલિદેનકો પહોંચા દિયા કરે.

હઝરત અબુલ્લાહ બિન સલામ (રદી.) ફરમાતે હૈં, ઉસ પાક ઝાતકી કસમ!
જિસને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો હક બાતકે સાથ ભેજા
હે, યે અલ્લાહકે પાક કલામમેં હે કે જો શખ્સ તેરે બાપકે સાથ સિલારહમી કરતા
હો, તૂ ઉસકે સાથ કત્તા-રહમી ન કર, ઇસે તેરા નૂર જાતા રહેગા.

એક હદીસમેં હે કે જો અપને વાલિદેનકી યા ઇનમેંસે એકકી કબરકી
હર જુમ્આકો ઝિયારત કરે, ઉસકી મગ્ફિરત કી જાએગી ઔર વો
ફરમાબરદારોમેં શુમાર હોગા.

ઔઝઠ (રહ.) કેહતે હૈં કે મુજે યે બાત પહોંચી હે કે જો શખ્સ અપને
વાલિદેનકી ઝિન્દગીમેં ના-ફરમાન હો, ફિર ઉનકે ઇન્તિકાલકે બાદ ઉનકે લિએ
ઇસ્તગ્ફાર કરે, અગર ઉનકે ઝિમ્મે કર્જ હો, તો ઉસકો અદા કરે ઔર ઉનકો બુરા
ન કહે, તો વો ફરમાબરદારોમેં શુમાર હો જાતા હે, ઔર જો શખ્સ વાલિદેનકી
ઝિન્દગીમેં ફરમાબરદાર થા, લેકિન ઉનકે મરનેકે બાદ ઉનકો બુરા-તલા કેહતા હે,
ઉનકા કર્જ ભી અદા નહીં કરતા, ઉનકે લિએ ઇસ્તગ્ફાર ભી નહીં કરતા, વો
નાફરમાન શુમાર હો જાતા હે.

હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક

رواه عن سراقه بن مالك ران التبي
صل الله عليه وسلم قال لا

મર્તાબા ઇર્શાદ કરમાયા કે મેં તુમ્હે બેહતરીન સદકા બતાતા હું, તેરી વો લડકી (ઉસકા મહલ) હે, જો લોટકર તેરે હી પાસ આ ગઈ હો ઓર ઉસકે લિએ તેરે સિવા કોઈ કમાનેવાલા ન હો કે એસી લડકી પર જોલી ખર્ચ કિયા જાએગા, વો બેહતરીન સદકા હે.) -ઇબ્ને માજા, મિસ્કાત

ادلكم على افضل الصدقة ايها
مردودة اليك ليس لها كاسب
خير من صاحب ما كان في الشكوة

પ્રશ્ન-૩૦ 'લોટકર આ જાને'સે મુરહાદ પે હે કે લડકીકા નિકાહ કર દિયા થા, ઉસકા ખાવિંદકા ઇન્તિકાલ હો ગયા થા ખાવિંદને તલાક દે દી થા કોઈ ઓર આરિઝા એસા પેસ આ ગયા, કિસકી વજહસે પે લડકી ફિર બાપકે જિમ્મે હો ગઈ, તો ઉસકી ખબરગીરી, ઉસપર ખર્ચ કરના અફઝલ તરીન સદકા હે ઓર ઉસકા અફઝલ હોના સાફ ઝાહિર હે કે ઉસમેં એક સદકા હે, દૂસરે મુસીબતઝદાકી ઇમદાદ હે, તીસરે સિવારહમી હે, ચોથી ઓલાદકી ખબરગીરી હે, પાંચવે ગમઝદાકી દિલદારી હે કે ઓલાદકા ઇન્તિદામેં વાલિદનેકે જિમ્મે હોના રંજકે બજાએ ખુશીકા સબબ હોતા હે, લેડિન ઉસકા અપના પર હો જાનેકે બાદ, અપના ઠિકાના બન જાનેકે બાદ, ફિર વાલિદનેકે જિમ્મે હો જાના ઝિયાદા રંજકા સબબ હુઆ કરતા હે.

નબી કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ કિસી મુસીબતઝદાકી ફરિયાદરસી કરે, ઉસકે લિએ તિહતર દરજે મુઝિરત કે લિખ્મે જાતે હું, જિનમેંસે એકમેં તમામ ઉમૂરકી ઇસ્લાહ ઓર દુરૂસ્તી હે ઓર બહતર દરજે ઉસકે લિએ કિયામતમેં તરકિયાતકા સબબ હું. ઇંસ મઝમૂનકી બહોતસી રિવાયાત પેહલી ફસ્લકી અહાદીસમેં નં. ૨૬ કે જેલમેં ગુઝર ચુકી.

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્લ.)સે દર્યાફત કિયા કે મેરે પેહલે ખાવિંદ અબૂ સલમાકી જો ઓલાદ મેરે પાસ હે, ઉનપર ખર્ચ કરનેકા ભી મુજે સવાબ મિલેગા, વો તો મેરી હી ઓલાદ હું ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, ઉનપર ખર્ચ કિયા કર, ઇસકા તુજે સવાબ મિલેગા. (મિસ્કાત) ઓર ઓલાદ પર રહમત ઓર શકકકત તો બગેર ઉસકી એહતીયાઝ ઓર ઝરૂરતકે ભી મુસ્તકિલ મંદૂબ ઓર માલૂબ હે.

એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસ દોનો નવાસે હઝરત હસન ઓર હઝરત હુસેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) મેંસે એક મૌજૂદ હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉનકો ખ્યાર કિયા.

અકરમ બિન હાબિસ (રદી.) કબીલા તમીમકા સરદાર ભી વહાં મૌજૂદ થા, કેહને લગા કે મેરે દસ બેટે હું. મેંને ઉનમેંસે કભી ભી કિસીકો ખ્યાર નહીં

ક્રિયા, હુજૂર (સલ્લ.) ને ઉસકી તરફ તેજ નિગાહસે દેખા ઓર કરમાયા કે જો રહમ નહીં કરતા, ઉસપર રહમ ક્રિયા ભી નહીં જાતા.

એક ઓર હદીસમેં હે, એક બદ્ને અર્જ ક્રિયા તુમ બચ્ચોંકો પ્યાર કરતે હો, હમ તો નહીં કરતે. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, મેં ઇસકા કયા ઇલાજ કરું કે અલ્લાહને તેરે દિલસે રહમતકા માદા નિકાલ દિયા. (તર્ગીબ) ઓલાદ હોનેકે અલાવા ઉસકા મુસીબતઝદા હોના મુસ્તકિલ અજરકા સબબ હે.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ હે કે ગરીબ પર સદકા કરના સિર્ફ સદકા હે ઓર રિશ્તેદાર પર સદકા કરના સદકા ભી હે ઓર સિલ્હારહમી ભી, દો ચીજોં હો અઈ.

(મિશકાત, તિરમઝી)

જહાં તક એહસે કરાબત ઓર રિશ્તેદારોંકા તઅલ્લુક હે, ઉનપર સદકા આમ ગુરબાસે સદકા પર મુકદ્દમ હે ઓર અકઝલ હે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે બહોત મુખ્તલિફ રિવાયાતમેં મુખ્તલિફ ઉન્વાનાતસે ચે મઝમૂન ભી બહોત કસરતસે નકલ ક્રિયા મયા.

હુજૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હે કે એક અશરફિ તૂ અલ્લાહકે વાસ્તેમેં ખર્ચ કરે, એક અશરફિ તૂ મુલામકે આઝાદ કરનેમેં ખર્ચ કરે, એક અશરફિ તૂ કિસી ફકીરકો દે, એક અશરફિ તૂ અપને અહલ વ અયાલ પર ખર્ચ કરે, ઉનમેં સબસે અકઝલ ચેહી હે જો તૂ અપને અહલ વ અયાલ પર ખર્ચ કરે (બશર્ત કે મહેજ અલ્લાહકે વાસ્તે ખર્ચ ક્રિયા જાએ ઓર વો ઝરૂરતમંદ ભી હોં, જેસાકે આગે આ રહા હે.)

એક ઓર હદીસમેં હે કે હઝરત મૈમૂના (રદી.) ને એક બાંદી આઝાદ કી. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે અગર ઉસકો અપને મામુઓંકી દે દેતી, તો જિયાદા સવાબ હોતા.

એક મર્તબા હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઓરતોંકો ખાસ તોરસે સદકા કરનેકી તર્ગીબ દી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.) મસહૂર સહાબી ઓર ફુકહા સહાબા (રદી.)મેં હું. ઉનકી અહલિયા હઝરત ઝૈનબ (રદી.) ને ઉનસે કહા કે આજ હુજૂર (સલ્લ.) ને હમેં સદકા કરનેકા ફુકમ દિયા હે, તુમ્હારી માલી હાલત કમઝોર હે, અગર તુમ હુજૂર (સલ્લ.)સે જાકર ચે દર્યાફત કર લો કે મેં સદકેકા માલ તુમ્હે દે દું, તો ચે કાફી હે યા નહીં. ઉન્હોંને કરમાયા કે તુમ ખુદહી જાકર દર્યાફત કર લો કે ઉનકો અપની ઝતકે લિએ દર્યાફત કરનેમેં ગાલિબન હિજાબ ઓર ખુદઝરઝીકા ખ્યાલ હુઆ હોગા. હઝરત ઝૈનબ (રદી.) હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુઈ,

۱۷ عن سليمان بن قمار قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الصدقة على المسكين صدقة وهي على ذي الرحم ثنتان صدقة وصله واداموا والى قولى وفيها كذا انى لشكوة

વહાં દરવાજે પર દેખા કે એક ઓર ઓરત ભી ખડી હે ઓર વો ભી ચેહી મસખલા દર્પાકત કરના ચાહતી હૈ, લેકિન હુજૂર (સલ્લ.) કે રોબકી વજહસે દર્પાકત કરનેકી હિમ્મત ન હુઈ. ઇતનેમેં હજરત બિલાલ (રદી.) આ ગએ. ઉન દોનોંને ઇનસે દર્પાકત કી કે હુજૂર (સલ્લ.)સે અર્જ કર દે કે દો ઓરતેં ખડી હૈ ઓર ચે દર્પાકત કરતી હૈ કે અગર વો અપને ખાવિંદોં પર ઓર જો પતીમ બઝો પેહલે ખાવિંદોંસે ઉનકે પાસ હૈ, ઉનપર સદકા કર દે, તો ચે કાફી હે ? હજરત બિલાલ (રદી.) ને હુજૂર (સલ્લ.) કો પયામ પહોંચાયા હુજૂર (સલ્લ.) ને દર્પાકત કરમાયા, કોન ઓરતેં હૈ ? હજરત બિલાલ (રદી.) ને અર્જ કિયા કે એક કલાં ઓરત અન્સારિયા હે ઓર એક અબ્દુલ્લા બિન મસજિદ (રદી.) કી બીવી જૈનબ (રદી.) હૈ. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે હાં, ઉનકે લિએ દો ગુના સવાબ હે, સદકેકા ભી ઓર કરાબતકા ભી. (મિરકાત)

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ)કા ઇર્શાદ હે કે મેં અપને કિસ્તી ભાઈકી એક દિરમસે મદદ કરું. ચે મુજે ઝિયાદા પસન્દ હે દૂસરે પર બીસ દિરમ ખર્ચ કરનેસે ઓર મેં ઉસપર સૌ દિરમ ખર્ચ કર દું, ચે ઝિયાદા મેહબૂબ હે એક ગુલામ આઝાદ કરનેસે. (એહયા, ઇતેહાફ)

એક હદીસમેં હે કે જબ આદમી ખુદ ઝરરતમેંદ હો તો વો મુકદ્દમ હે, જબ અપનેસે ઝા'ઇદ હો તો અયાલ મુકદ્દમ હે, ઉસ્સે ઝા'ઇદ હો તો દૂસરે રિસ્તેદાર મુકદ્દમ હૈ, ઉનસે ઝા'ઇદ હો તો ફિર ઇધર-ઉધર ખર્ચ કરો. (કંઝ)

ચે મઝમૂન કંઝુલ ઉમ્માલ વઝૈરહમેં કઇ રિવાયાતમેં ઝિકર કિયા ગયા. ઇસ્સે મા'લૂમ હુઆ કે દૂસરોંકો મુઅખ્ખર કરના જબ હી હે, જબ કે અપનેકો ઓર અપને અહલ વ અયાલકો એહતિયાજ ઝિયાદા હો ઓર અગર અપનેસે ઝિયાદા મુહતાજ દૂસરે હોં યા ખુદ બાવજૂદ એહતિયાજકે સબર પર કાદિર હે ઓર અલ્લાહ પર એ'તમાદે કામિલ હે તો દૂસરોંકો મુકદ્દમ કર દેના કમાલકા દરજા હે. પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૨૮ પર 'વ મુઅ સ રૂ ન અલ્યા અન્હુસિહિમ' કે એલમેં ચે મઝમૂન મુકસ્સલ ગુઝર ચૂકા હે.

હજરત અલી ઇર્શાદ કરમાતે હૈ કે મેં તુઝેં અપના ઓર (અપની બીવી) હજરત ફાતિમાકા, જો હુજૂર (સલ્લ.) કી સબસે ઝિયાદા લાઝલી ઓલાદ થીં, કિસ્સા મુનાઈ. વો મેરે ઘર રેહતી થી, ખુદ ચક્કી પીસતીં જિસકી વજહસે હાથોંમે ગહે પડ ગએ, ખુદ પાની ભરકર લાતીં, જિસકી વજહસે મશકીઝાકી રગડસે બઢન પર રસ્ટીકે નિશાન પડ ગએ. ખુદ ઘરમેં ઝાડૂ વઝૈરહ દેતીં, જિસ્સે કપડે મેલે રેહતે, ખુદ ખાના પકાતી, જિસ્સે ખૂઝેકે અસરસે કપડે કાલે રેહતે, ગરજ હર કિસ્મકી મશાકતેં ઊઠતી રેહતી થીં. એક મર્તાબા હુજૂર (સલ્લ.) કે પાસ કુઇ બાંદી-ગુલામ વઝૈરહ

આમે, તો મેંને કહ્યા કે તુમ ભી જાકર એક ખાદિમ માંગ લો કે ઇસ મસકતત્તે કુછ અમ્મ ગિલે. વો હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાજિર હુઈ, વહાં કુછ મજબા થા, સરમકી વજહસે કુછ અર્જ ન કર સર્કી, વાપસ ચલી આઈ.

એક હદીસમે હે કે હજરત આઈશા (રદી.)સે અર્જ કરકે ચલી આઈ. દૂસરે દિન હુજૂર (સલ્વ.) તશરીફ લાએ ઓર ઈર્શાદ કરમાયા કે કાતિમા ! તુમ ક્વ ક્યા કેહને આઈ થી, વો તો સરમકી વજહસે ચુપકી હો ગઈ.

હજરત અલી (રદી.) કરમાતે હે કે મેંને ઉનકી સારી હાલત પાની વર્ગરહ ભરનેકી બયાન કરકે અર્જ કિયા કે મેંને ઉનકો ભેજ થા કે એક ખાદિમ આપસે માંગ લે. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે મેં તુમહે ખાદિમસે બેહતર ચીજ બતાઈ. જખ સોને લેટા કરો તો 'સુબ્હાનલ્લાહ' ૩૩ મર્તબા, 'અલ-હમ્દુ લિલ્લાહ' ૩૩ મર્તબા, 'અલ્લાહુ અકબર' ૩૩ મર્તબા પઞ્જા કરો. યે ખાદિમસે બાબ્હુકર હે. (અબૂ દાવિદ)

એક ઓર હદીસમે ઇસ કિસ્સેમે હુજૂર (સલ્વ.)કા યે ઈર્શાદ ભી નક્લ કિયા ગયા કે મેં તુમહે એસી હાલતમે હરમિઝ નહીં દે સક્તા કે એહલે સુકકા કે પેટ-ભૂખકી વજહસે લપટ રહે હે, મેં ઇન મુલામોકો બેચકર ઇનકી કીમત એહલે સુકકા પર ખર્ચ કુંગા.

(ફત્હુલ બારી)

હદીસ-૩ હજરત અસ્મા (રદી.) કરમાતી હે કે જિસ ઝમાનેમે હુજૂર (સલ્વ.)કા કુરૈશસે મુઆહેદા હો રહા થા, ઇસ વકત મેરી કાફિર વાલિદા (મકકા મુકર્રમાસે મદીના તેયબા) આઈ. મેંને હુજૂર (સલ્વ.)સે દર્યાફત કિયા કે મેરી વાલિદા (મેરી ઇઆનતકી) તા'લિમ બનકર આઈ હે, ઇનકી ઇઆનત કર દૂં ? હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, હાં, ઉનકી ઇઆનત કરો.

- મિશકાત

ઘાપા - ઇબ્તિદા-એ-ઝમાનામે કુકકારકી તરકસે મુસલમાનોં પર જિસ કદર મઝહિમ હુએ હે, વો બયાનસે બાહર હે. તવારીખકી કુતુબ ઉનસે પુર હે, હતાકે મુસલમાનોંકો મજબૂર હોકર મકકા મુકર્રમાસે હિજરત કરની પડી. મદીના મુનવ્વરા પહોંચનેકે બાદ ભી મુશ્કિનીકી તરકસે હર તરીકેસે લડાઈ ઓર ઇજારસાનીકા સિલસિલા રહા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્વ.) સહાબા (રદી.) કી એક જમાઅતકે સાથ મહેઝ ઉમરા કરનેકી નીયતસે મકકા મુકર્રમા તશરીફ લાએ તો કાફિરોંને મકકેમે દાખિલ ભી

(૧) عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ
قَدِمْتُ عَلَى أَبِي وَهُوَ مُشْرِكٌ فِي ۶۰
قَرِيشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدِمْتُ
عَلَى وَهُوَ رَاغِبٌ أَنْ يَصْلِحَ أَتَالَ نَعَمْ
صَلِيهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

ન હોને દિયા, બાહર હીસે વાપસ હોના પડા, લેકિન ઉસ વકત આપસમેં એક મુઆહેદા ચંદ સાલકે લિએ હો ગયા થા જિસમેં ચંદ સાલકે લિએ કુછ શરાયત પર આપસમેં લડાઈ ન હોનેકા ફેસલા હુઆ થા. મશહુર કિસ્સા હે, ઉસી મુઆહેદાકી તરફ હજરત અસ્મા (રદી.) ને ઇંસ હદીસમેં ઇશારા કરમાયા કે જિસ ઝમાનેમેં કુરેશસે મુઆહેદા હો રહા થા, ઉસ મુઆહેદેકે ઝમાનેમેં હજરત અબૂબકર (રદી.) કી એક બીવી જો હજરત અસ્મા (રદી.) કી વાલિદા થીં ઓર મુસલમાન નહીં હુઇ થીં, અપની બેટી હજરત અસ્મા (રદી.) કે પાસ કુછ ઇઆનતકી ખ્વાહિશ લેકર ગઇ. ચૂંકે-વો મુશિક થીં, ઇસલિએ હજરત અસ્મા (રદી.)કો ઇશકાલ પેશ આયા કે ઉનકી ઇઆનત કી જાએ યા નહીં, ઇસલિએ હુઝૂર (સલ્વ.)સે દર્ખાઈત કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇઆનતકા હુકમ કરમાયા.

ઇમામ ખતાબી (રહ.) કરમાતે હૈં કે ઇંસ કિસ્સેસે મા'લૂમ હુઆ કે કાદિર રિસ્તેદારોંકી સિલારહમી ભી માલસે ઝરૂરી હે, જેસાકે મુસલમાન રિસ્તેદારોંકી હે.

એક રિવાયતમેં હે કે ઇસી કિસ્સેમેં કુરઆન પાકકી આયત -

وَلَيْسَ لَكُمْ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا قَوْلٌ
لَّذِينَ دَلَّمُواكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِينَ

લા-ય નહા-કુમુલ્લાહુ અનિલ્લઝી ન- લમ્યુકાતિલૂકુમ્ કિદીનિ વ-
લમ્યુખરિજુકુમ્ મિન્ દિયારિકુમ્ અન્ તબરૂહુમ વ-તુક્સિતૂ ઇલૈહિમ્ ઇન્લ્લાહ-
મુહિબ્બુલ્મુક્સિતીન.

- સુરે ન મુતહિન

રૂકૂઅ ૧

નાઝિલ હુઇ, જિસકા તર્જુમા યે હે કે. -

'અલ્લાહ તઆલા તુમકો ઉન લોગોંકે સાથ એહસાન ઓર ઇન્સાફકા બરતાવ કરનેસે મના નહીં કરતા, જો તુમસે દીનકે બારેમેં નહીં લડે ઓર તુમકો તુમ્હારે ધરોંસે ઉન્હોંને નહીં નિકાલા. અલ્લાહ તઆલા ઇન્સાફકા બરતાવ કરનેવાલોંસે મુહબ્બત રખતે હૈં.'

(ફત્હુલ બારી)

હજરતે અકદસ હકીમુલ ઉમ્મત મોલાના થાનવી (કદસ સિર્રહ) કરમાતે હૈં કે મુરાદ વો કાફિર હૈં જો ઝિમ્મી યા મુસાલેહ હોં યાની મુહસિનાના બરતાવ ઉનસે જાઇઝ હે ઓર ઇસીકો મુન્સિફાના બરતાવ કરમાયા, પસ ઇન્સાફસે મુરાદ ખામ્ ઇન્સાફ હે યા'ની ઉનકી ઝિમ્મિયત યા મુસાલહતકે એ'તબારસે ઇન્સાફ ઇસીકા મુતકાઝી હે કે ઇનકે સાથ એહસાનસે દરેગ ન કિયા જાએ, વરના મુતલક ઇન્સાફ તો હર કાફિર બલ્કે જાનવરકે સાથ ભી વાજિબ હે. (બયાનુલ કુર્આન)

હજરત અસ્મા (રદી.) કી ये वालिदा, जिनका नाम कीला या कतीला बिनो अब्दुल उज्जम है, बूके मुसलमान न हुए थीं, इसलिये हजरत अबूबकर (रदी.) ने उनको तलाक दे दी थी. भा'ज रिवायातमें है के ये कुछ धी-पनीर वगेरह उद्घाड़े तोर पर लेकर अपनी बेटी हजरत अस्माके पास गई. उन्होंने उनको अपने घरमें दामिल न होने दिया और अपनी धुआली कमशीरा हजरत आईशा (रदी.) के पास मसअला दर्याफत करनेके लिये आदमी लेजा के हुजूर (सल्ल.)से दर्याफत करके छुटियाई. हुजूर (सल्ल.) ने छजात करमा दी और ये आयते शरीफा इसी किस्सेमें नाजिल हुए.

(कह- दुई मन्सुर)

ये छन हजरातकी छीन पर पुप्तगी और काबिले रश्क जज्बा था के मां घर पर आई है. महेज बेटीसे मिलनेके वास्ते आई है के उस वकत तक छआनतकी तलबका तो वकत छी न आया था, लेकिन हजरत अस्माने मसअला तलकीक करने के लिये आदमी छोड़ा दिया के मैं अपनी मांको घरमें दामिल होनेकी छजात दे सकती हूं या नहीं.

मुतअद्दिद रिवायातमें ये मजमून वारिद हुआ है के सहाबा किराम (रदी.) गैर मुस्लिमों पर सद्का करना छप्तिदामें पसन्द नहीं करते थे, जिस पर हक तआला शानुद्धने आयते शरीफा -

لَيْسَ عَلَيْكَ هَذَا عَوْلٌ لَّكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا ذَكِيًّا
(فَلَا تَقْسِمُ بِالْآيَةِ رَبِّكَ ر ٣٤٥)

हे स- अबैक- हुदाहुम् व-ला-किजल्लाह- यहूदी मंय्यशाई व-मा-तुन्कि
मिन्नेरिन् क लि अन्हुसिकुम् (आयत) - सूरअे बकर: ३५ अ ३७
नाजिले करमाई के आपके जिम्मे उनकी छिदायत नहीं है, ये तो पुधा-
जेतआलाका काम है, जिसको चाहे, छिदायत पर लावें, जो कुछ तुम (पेरात वगेरह)
जर्ब करते हो अपने नकाड़े वास्ते करते हो और अल्लाह तआलाकी रिज्ज जूईके
अलावा किसी और कापदेकी जरअसे नहीं करते, यानी तुम तो सद्का वगेरह अल्लाह
तआला शानुद्धकी रिज्जके वास्ते करते हो, उसमें हर छजातमंद दामिल है, काफिर
हो या मुसलमान हो.

हजरत छंने अब्बास (रदी.) करमाते हैं के लोग अपने काफिर रिस्तेदारों
पर ओहसान करना पसन्द नहीं करते थे, ता'के वोही मुसलमान हो जअें. उन्होंने
ईस बारेमें हुजूर अकदस (सल्लल्लाहु अलयाहि वसल्लम)से छिस्तिकसार किया, उसपर
ये आयते शरीफा 'हे स- अबैक- हुदाहुम्' नाजिल हुए और वही मुतअद्दिद रिवायातमें
ये मजमून वारिद हुआ है. (दुई मन्सुर)

छयाम मजली (रह.) ने लिख्ना है के अेक मजूरी हजरत छआलीम (अला

નબીપિના વ અલયહિસ્સલાતુ વસ્સલામુ) કી ખિદમતમે હાજિર હુઆ ઔર આપક મેહમાન બનનેકી દરખાસ્ત કી. આપને કરમા દિયા કે અગર તૂ મુસલમાન હો જાએ તો મેં તેરી મેહમાની કુબૂલ કરતા હું. વો મજૂરી ચલા ગયા. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી તરફસે વહી નાઝિલ હુઈ કે ઇબ્રાહીમ ! તુમ એક રાતકા ખાના તબ્દીલી-એ-મઝહબ બગેર ન ખિલા સકે, હમ સત્તર સાલસે ઉસકે કુકડે બાવજૂદ ઉસકો ખાના દે રહે હું, એક વકતકા ખાના ખિલા દેતે તો કયા મુઝાઈકા થા. હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલાતુ વસ્સલામુ) કીરન તલાશમેં દોડને લાગે, વો મિલ ગયા. ઉસકો અપને સાથ વાપસ લાએ ઔર ઉસકો ખાના ખિલાયા. ઉસ મજૂરીને પૂછા કે કયા ખાત પેશ આઈ કે તુમ ખુદ મુઝે તલાશ કરને નિકલે. હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલ.) ને વહીકા કિસ્સા સુનાયા. વો મજૂરી કેહને લગા, ઉસકા મેરે સાથ યે મા'મલા હે, તો મુઝે ઇસ્લામકી તા'લીમ દીજિએ ઔર ઉસી વકત મુસલમાન હો ગયા. (એહયા)

એક હદીસમેં હે કે ત્રીન ચીઝે એસી હું, જિનમેં કિસી શખ્સકો કોઈ ખુંજાઈશ નહીં.

૧. વાલિદેનકે સાથ એહસાન કરના ચાહિએ, વાલિદેન મુસલમાન હોં યા કાફિર.

૨. જિસ્સે અહદ કર લિયા જાએ, ઉસકો પૂરા કરના ચાહિએ, મુસલમાનસે અહદ કિયા હો યા કાફિરસે,

૩. અમાનતકો વાપસ કરના ચાહિએ, મુસલમાનકી અમાનત હો યા કાફિરકી.

(જામીઉસ્સગીર)

મુહમ્મદ બિન હનફીયા (રહ.) અતા (રહ.) ઔર કતાદા (રહ.) ત્રીનો હઝરાતસે યે નકલ કિયા ગયા કે હક તઆલા શાનુલ્હી પાક ઇર્શાદ -

﴿إِنَّ تَقَاتُلَ الْإِنْسَانَ أَقْبَلُ مِنْ قَتْلِ الْغَنَاقِ﴾

ઇસ્લા અનફઅલુ ઇસ્લા-ઔલિયાઈકુમ્ મઅરૂફા. - સૂરએ અઝઝમ રૂકૂઅ ૧ મેં મુસલમાનકી મહૂદ વ નસારા ગૈર-મુસ્લિમ રિસ્તેદારોંકે લિએ વસીયત મુરાદ હે. (હુસ્નો)

હુઝૂરે અહદસ (સલ્લાલ્લાલુ અલયહિ વસ્સલામ)કા ઇર્શાદ હે કે મખ્લૂક સારીકી સારી અલ્લાહ તઆલાકી અયાલ હે, પસ અલ્લાહ તઆલાકો વો શખ્સ મહોત મેહમૂમ હે જો ઉસકી અયાલકે સાથ એહસાન કરે. (મિસ્કાત)

وَعَنْ أَنَسٍ وَجَدَ اللَّهُ قَالَ قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْحَقُّ عِيَالُ اللَّهِ فَاحِبِّ الْخَلْقِ
إِلَى اللَّهِ مِنْ أَحْسَنِ أَتَى عِيَالَهُ رَوَاهُ
الْبَيْهَقِيُّ فِي الشَّعْبِ كُنْ إِلَى الْمُشْكُوكِ

પ્રશ્ન - મખ્સૂકે અંદર મુસલમાન, કાઠિર ઇન્સાન, હેવાન સબહી દાખિલ હૈ. હર મખ્સૂકે સાથ એહસાનકા બરતાવ કરના, ઇસ્લામકી તા'લીમ હૈ ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ મેહબૂબ હૈ. પેહલી ફસ્લકે નં. ૧૦ પર યે હદીસ ગુજર મુકી કે એક કાહિસા ઓરતકી ઇંસ પર બખ્શિશ હો ગઈ કે ઉસને ખાસે કુત્તેકો પાની પીલાયા.

દૂસરી ફસ્લકી નં. ૮ પર યે હદીસ ગુજરી હૈ કે એક ઓરતકો ઇંસ બિના પર અઝાબ હુઆ કે ઉસને એક બિલ્લી પાલ રખી થી ઓર ઉસકો ખાનેકો ન દિયા. જબ જાનવરકા યે હાલ હૈ તો આદમી તો અશરકુલ મખ્સૂકાત હૈ, ઉસપર એહસાન ઓર અચ્છે બરતાવકા કયા કુછ અજર હોગા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કા મશહૂર ઇર્શાદ હૈ કે -

إِنَّمَا أَمْرٌ فِي الْأَنْفُسِ يُزَكِّي وَيُنَجِّ وَيُكْفِّرُ فِي النَّسَاءِ

ઈર્હમૂ મન્ફિઅર્જિ યર્હમુકમૂ મન્ફિસ્માઈ.

'તુમ ઝમીન પર રહેનેવાલોં પર રહમ કરો, તુમ પર આસમાનવાલે રહમ કરો.'

દૂસરી હદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ આદમિયોં પર રહમ નહીં કરતા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ઉસપર રહમ નહીં કરમાતા.

એક ઓર હદીસમેં હૈ કે રહમ ઉસી શખ્સકે દિલસે નિકાલા જાતા હૈ જો બદ-બખ્ત હો.

મુદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કી સારી જિન્દગી સારી દુનિયાકે લિએ રહમત થી. આપકી જિન્દગીકા એક-એક વાકિઆ ઇંસકી સહાદત દેતા હૈ. ઉમ્મતકે લિએ ઝરૂરી હૈ કે હુજૂર (સલ્લ.) કી જિન્દગીકે વાકેઆતકી તહકીક કરે ઓર ઉસકા ઇતિબાઅ કરે. હક તઆલા શાનુલ્લુકા પાક ઇર્શાદ હૈ.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ أَزْكَا النَّاسِ أَكْثَرًا

વ-મા-અર્સલનાક- ઇસ્લા-રહમતલસિલ્લાલમીન. સૂરએ અંબિયા, રૂકૂઅ ૭ 'ઓર હમને આપકો ઓર કિસી બાતકે લિએ નહીં ભેજા, મગર દુનિયા જહાનકે લોગોં પર મેહરબાની કરનેકે લિએ.'

હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ઇંસ આપતે શરીફાકી તફસીરમેં કરમાતે હૈ કે જો લોગ હુજૂર (સલ્લ.) પર ઇમાન લે આએ, ઉંનકે લિએ તો આપકા વજૂદ દુનિયા ઓર આખેરતકી રહમત હૈ હી, લેકિન જો લોગ ઇમાન નહીં લાએ, ઉંનકે લિએ ત્વી આપકા વજૂદ ઇંસ લિહાઝસે રહમત હૈ કે વો પેહલી ઉમ્મતોંકી તરહ

દુનિયાકે અગ્રામ, મરખ હો જાનેસે, ઝમીનમેં ઘંસ જાનેસે, આસમાનોસે પત્થર બરસનેસે મેલકૂઝ હો ગએ.

હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) કરમાતે હું કે બા'ઝ હોગોને હુઝૂર (સલ્વ.)સે દરખાસ્ત કી કે કુરૈશને મુસલમાનોકી બહોત અઝીયત પહોંચાઈ, બહોત નુકસાનાત દિએ, આપ ઇન હોગો પર બદ-દુઆ કરમાઓ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે મેં બદ-દુઆએ દેનેકે લિએ નહીં ભેજા ગયા, મેં હોગોકે લિએ રહમત બનાકર ભેજા ગયા હું.

ઔર ભી મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે. (કુરૈ મન્સુર) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કે તાઈફકે સફરકા જાંગુદાઝ વાકિએ 'હિકાયાતે સહાબા' કી શુરમેં લિખ ચુકા હું કે ઇન બદનસીબોને કિતની સખ્ત-સખ્ત તકલીફ પહોંચાઈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે બદને મુબારકસે ખૂન જારી હો ગયા ઔર ઉસપર જબ ઉસ ફરિસ્તેને જો પહાડો પર મુતઅમ્મન થા, આકર દર્ખાસ્ત કી કે અગર આપ કરમાવે તો દોનો જાનિબકે પહાડોકો મિલા દૂં જિસ્સે યે સબ બીચમેં ફચલ જાઓંગે, તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે મુજે અલ્લાહકી ઝાતસે યે ઉમ્મીદ હે કે અગર યે લોગ મુસલમાન ન ભી હો તો ઇનકી ઓલાદમેંસે કુછ લોગ અલ્લાહકા નામ લેનેવાલે પેદા હો જાઓંગે.

ઉલ્લહકી લઘાઈમેં જબ હુઝૂર (સલ્વ.) પર સખ્ત હમલા કિયા ગયા, હુઝૂર (સલ્વ.)કા દન્દાને મુબારક શહીદ હો ગયા. હોગોને કુફકાર પર બદ-દુઆકી દર્ખાસ્ત કી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, યા અલ્લાહ ! મેરી કીમકો હિદાયત કરમાકે યે લોગ ના-વાકિફ હું. હઝરત ઉમર (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! અગર આપ ભી હઝરત નૂહ (અલૈ.) કી તરહ બદ-દુઆ કરમા દેતે તો હમ સબકે સબ હલાક હો જાતે કે આપકો હર કિસ્મકી તકલીફ પહોંચાઈ ગઈ, લેકિન આપ (સલ્વ.) હર વકત યેહી કરમાતે રહે કે યા અલ્લાહ ! મેરી કીમકી મઝિફરત કરમા કે વો જાનતે નહીં.

કાઝી અયાઝ (રહ.) કરમાતે હું કે ઇન હાલાતકો બડે ગૌરસે દેખના ચાહિએ કે કિસ કદર હુઝૂર (સલ્વ.)કા હિલ્મ ઔર અખ્લાકકા આલા નમૂના ઔર જૂદ વ કરમકી ઇન્તેહા હે કે ઇન સખ્ત-સખ્ત તકલીફો પર હુઝૂર (સલ્વ.) કભી મઝિફરત કી, કભી હિદાયતકી દુઆએ હી કરતે રહે.

ગવ્વાસ બિન હારિસકા વાકેઆ મશહૂર હે કે જબ એક સફરમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તન્હા સો રહે યે, વો તલવાર હાથમેં લેકર હુઝૂર અકદસ (સલ્વ.) કે પાસ પહોંચ ગયા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કી આંખ ઉસ વકત ખુલી, જબકે વો તલવાર લિએ સોતે હુએ ખાસ ખબા થા. ઉસને લલકારકર

કહા કે બતા, અબ તુજે બચાનેવાલા કીન હે ? હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અલ્લાહ જલ્લ સાનુહુ. હુજૂર (સલ્લ.)કા યે કરમાના થા કે ઉસકે હાથકો કપકપી હુઈ ઔર તલવાર હાથસે ઊર ગઈ. હુજૂર (સલ્લ.) ને વો તલવાર અપને દસ્તે મુબારકમે લેકર કરમાયા કે અબ તૂ બતા કે તુજે બચાનેવાલા કીન હે ? વો કેહને લગ્યા કે આપ બેહતરીન તલવાર લેનેવાલે હૈ. (પાની મા'ક કરમાએ) હુજૂર (સલ્લ.) ને મા'ક કરમા દિયા.

પહુદી ઔરતકા હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ઝહર દેનેકા વાકેઆ ભી મશહૂર હે ઔર ઉસ ઔરતને ઇસકા ઇકરાર ભી કર લિયા કે મૈને હુજૂર (સલ્લ.) કો ઝહર દિયા, લેકિન હુજૂર (સલ્લ.) ને અપના ઇન્તેકામ નહીં લિયા.

હુબેદ બિન અઅસમને હુજૂર (સલ્લ.) પર જાદૂ કિયા. હુજૂર (સલ્લ.)કો ઇસકા ઇલ્મ ભી હો ગયા, મગર હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇસ વાકેએકા ચર્ચા ભી ગવારા નહીં કિયા, ગરજ હો ચાર વાકેઆત નહીં, હજારો વાકેઆત હુજૂર (સલ્લ.) કે દુશ્મનો પર રહમ વ કરમકે હૈ. (શિકા)

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ હે કે તુમ ઉસ વકત તક મો'મિન નહીં હો સકતે, જબ તક એક દૂસરેકે સાથ રહમકા બરતાવ ન કરો. સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! હમમેંસે હર શખ્સ રહમ તો કરતા હી હે. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, યે રહમ નહીં હે જો અપને હી કે સાથ હો, બલકે રહમ વો હે જો આમ હો.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મકાનમેં તશરીફ લે ગએ, વહાં ચંદ કુરૈશકે હજરાત બેઠે હુએ થે, હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે યે સલ્તનત ઔર હુકુમતકા સિલસિલા કુરૈશમેં રહેગા, જબતક કે વો યે મા'મૂલ રખમેં કે જો ઉનસે રહમકી દર્ખ્યાત કરે, ઉસપર રહમ કરે, જબ કોઇ હુકમ લગાએ તો અદલકા સિલ્હાજ રખમેં, જબ કોઇ ચીજ તકસીમ કરે તો ઇન્સાફકો ઇંજિતિયાર કરે ઔર જો શખ્સ ઇન ઉમૂરકા ખ્યાલ ન કરે, ઉસપર અલ્લાહકી લા'નત, ફરિશ્તોકી ભી લા'નત, સારે આદમિયોંકી લા'નત.

એક મર્તાબા હુજૂર (સલ્લ.) એક મકાનમેં તશરીફ લે ગએ જહાં મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી એક જમાઅત તશરીફ રખતી થી, હુજૂર (સલ્લ.) કો તશરીફ લાતા દેખકર હર શખ્સ અપની જગહસે હટ ગયા, ઇસ ઉમ્મીદ પર કે હુજૂર (સલ્લ.) વહાં તશરીફ રખમેં. હુજૂર (સલ્લ.) દરવાજે પર તશરીફ કરમા રહે ઔર દરવાજેકી દોનો જાનિબોં પર હાથ રખકર ઇર્શાદ કરમાયા કે મેરા તુમપર બહોત હક હે. યે અબ્ર સલ્તનતકા કુરૈશમેં રહેગા, જબતક વો ત્રીન બાતોંકા એહતિમામ રખમેં.

૧. જો શપ્ત ઇનસે રહમકી દરખાસ્ત કરે, ઉપર રહમ કરે.

૨. જો ફેસલા કરે, ઇન્સાફસે કરે.

૩. જો મુઆહેદા કિસીસે કરે હો, ઉસકો પૂરા કરે ઓર જો શપ્ત એસા ન કરે, ઉપર અલ્લાહકી લા'નત હે, ફરિસ્તોંકી લા'નત હે, તમામ આદમિયોંકી લા'નત હે.

હુજૂર (સલ્વ.)કા પાક ઇર્શાદ હે કે જો શપ્ત એક ચિડિયાકો ભી બજેર હકકે ઝખ્હ કરેગા, કિયામતકે દિન ઉસે મુતાલબા હોગા. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે ઉસકા હક ક્યા હે ? હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે ઝખ્હ કરકે ઉસકો ખાયા જાએ, યે નહીં કે વૈસે હી ઝખ્હ કરકે ફેંક દી જાએ.

બહોત સી અહાદીસમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે ગુલામ જો તુમ્હારે માતહત હો, ઉનકો ઉસ ચીઝસે બિલાઓ, જિસ્સે ખુદ ખાતે હો, ઉસ ચીઝસે પેહનાઓ, જિસ્સે ખુદ પેહનતે હો ઓર જિસ્સે મુવાફકત ન આએ, ઉસકો ફરોખત કર દો, ઉસકો અઝાબમેં મુખ્તલા કરનેકા કોઈ હક નહીં. (તર્ગીબ)

હુજૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે જબ તુમ્હારા કોઈ ખાદિમ તુમ્હારે લિએ કોઈ ચીઝ પકાકર લાએ કે ઉસકી ગરમી ઓર ધુએંકી મરાકકત ઉસને ઉઠાઈ હે, તો તુમ્હે ચાહિએ કે ઉસકો ખાનેમેં અપને સાથ શરીક કરો. અગર ઇતની મિકદાર ન હો કે ઉસકો શરીક કર સકો તો ઉસમેંસે થોડા-સા ઉસે ભી દે દો. (મિશકાત)

હુજૂર (સલ્વ.)કા ઇર્શાદ હે કે માતહતોં કે સાથ અચ્છા બરતાવ કરના મુબારક હે ઓર ઉનકે સાથ બદ-ખુલ્કી બરતના બદ-બખ્તી હે. (વહી) ગરઝ હર નોઅસે હુજૂર (સલ્વ.) ને મખ્લૂક પર રહમકી તા'કીદ ફરમાઈ, મુખ્તલિફ નોઅસે ઉપર ઇંકરામકી તર્ગીબ દી.

બદીસ હુજૂરે અકદસ (સલ્વ.)કા અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇર્શાદ હે કે વો શપ્ત સિલારહમી કરનેવાલા નહીં હે જો, બરાબર-સરાબરકા મા'મલા કરનેવાલા હો, સિલારહમી કરનેવાલા તો વો હે, જો દૂસરેકે તોડને પર સિલારહમી કરે.

- બુખારી

ગમીયા બિલ્કુલ ઝાહિર ઓર બદીહી ખાત હે, જબ આપ હર ખાતમેં યે દેખ રહે હો કે જૈસા બરતાવ દૂસરા કરેગા, વૈસા હી મેં ભી કરુંગા, તો આપને ક્યા સિલારહમી કી ? યે ખાત તો હર અજનબીકે સાથ ભી હોતી હે કે જબ દૂસરા શપ્ત આપ પર એહસાન કરેગા, તો આપ ખુદ ઉપર એહસાન કરનેમેં મજબૂર

(૧) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَنِ الْوَاصِلُ الْكَافِي وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا ظَلَمْتَ رَحِمَ وَصَلَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

હૈં. સિવારહમી તો દરહકીકત થેલી હે કે અગર દૂસરેકી તરફસે બે-ઈલિફાતી, બેનિયાઝી કતા-એ-તા'લ્લુક હો તો તુમ ઉસકે જોડનેકી ફિકરમેં રહો, ઈસકો મત દેખો કે વો ક્યા બરતાવ કરતા હે, ઈસકો હર વકત સોચોકે મેરે જિમ્મે ક્યા હક હે ? મુઝે ક્યા કરના ચાહિએ ? દૂસરેકે હુકુક અદા કરતે રહો, એસા ન હો કે ઉસકા કોઈ હક અપને જિમ્મે રેહ જાએ, જિસકા કિયામતમેં અપનેસે મુતાલબા હો જાએ. ઓર અપને હુકુકકે પૂરા હોનેકા હકમ ભી દિલમેં ન હો, બલ્કે અગર વો પૂરે નહીં હોતે તો ઓર ભી જિયાદા મસજૂર હો કે દૂસરે આલમમેં જો અજર વ સવાબ ઈસકા મિલેગા, વો ઉસ્સે બહોત જિયાદા હોગા જો યહાં દૂસરેકે અદા કરનેસે વસૂલ હોતા.

એક સહાબી (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે રિશ્તેદાર હૈં, મેં ઉનકે સાથ સિવારહમી કરતા હું, વો કતારહમી કરતે હૈં મેં ઉનપર એહસાન કરતા હું, વો મેરે સાથ બુરાઈ કરતે હૈં મેં હર મા'મલેમેં તહમ્મુલસે કામ લેતા હું, વો જિહાલત પર ઉતરે રેહતે હૈં. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ ફરમાયા, અગર યે સબ કુછ સહી હે તો તૂ ઉનકે મુંહમેં ખાક ડાલ રહા હે (યાની ખુદ ઝલીલ હોંગે) ઓર તેરે સાથ અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી મદદ શામિલે હાલ રહેગી, જબ તૂ અપની ઈસ આદત પર જમા રહેગા. (મિશકાત) ઓર જબ તક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી મદદ કિસીકે શામિલે હાલ રહે, ન કિસીકી બુરાઈસે નુક્સાન પહોંચ સકતા હે, ન કિસીકા કતા-તા'લ્લુક નફા પહોંચેસે માનેઅ હો સકતા હે.

તૂ ન છૂટે મુઝસે, યા રબ તેરા છુટના હે ગઝબ,

યું મેં રાઝી હું મુઝે ચાહે ઝમાના છોડ દે.

યે ખુલી હુઈ હકીકત હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ કિસીકા મદદગાર હો જાએ તો ઉસકો કબ કિસી દૂસરેકી મદદકી એહિતયાજ બાકી રેહ સકતી હે, ફિર સારી દુનિયા ઉસકી મજબૂરન મુઈન હે ઓર સારી દુનિયા મિલકર ઉસકો કોઈ નુક્સાન પહોંચાના ચાહે, તો નુક્સાન નહીં પહોંચા સકતી.

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઈર્શાદ હે કે મુઝે મેરે રબને નો બાતોંકા હુકમ ફરમાયા હે. —

૧. હક તઆલા શાનુહૂકા ઘોફ ઝહિરમેં ભી ઓર બાતિનમેં ભી (યાની દિલસે ઓર ઝહિરસે યા ખલવતમેં યા જલવત મેં.)

૨. ઈન્સાફકી બાત ખુશીમેં ભી ગુસ્સેમેં ભી. (આદમી જબ કિસીસે ખુશ હુઆ કરતા હે, તો ઉપૂલ છુપાકર તા'રીફોંકે પુલ બાંધા કરતા હે, જબ ખફા હોતા હે, તો ઝૂંઠે ઈલઝામ તરાશા કરતા હે મુઝે હુકમ હે કે હર હાલતમેં ઈન્સાફકી બાત કહું.)

૩. મિયાનારવી કરકી હાલતમે ભી ઓર વુસઅતકી હાલતમે ભી (ન તંગીમે કંજૂસી કહે, ન વુસઅતમે ઇસરાફ કહે યા ન કરકમે જઝબ-જઝબ કહે, ન ઝિનામે ઉજબ ઓર ફખર કહે.)

૪. નીજ યે કે જો શપ્સ મુજસે કતા તઅલ્લુક કરે, મેં ઉસકે સાથ ભી તઅલ્લુકાત વાબિસ્તા કહે.

૫. ઓર જો શપ્સ મુજે અપની અતાસે મેહરૂમ કરે, મેં ઉસકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કહે.

૬. જો શપ્સ મુજપર ગુલ્મ કરે, ઉસકો મા'ફ કર દે. (ઇન્તિકામ લેનેકી ફિકરમે ન પડું.)

૭. યે કે મેરા સુકૂત (આખેરતાક) યા અલ્લાહ તઆલાકી આયાતકા ફિકર હો.

૮. મેરી ગોયાઈ અલ્લાહ તઆલાકા ઝિકર હો. (તસ્લીહ વગેરહ યા અલ્લાહકે અહકામકા બયાન)

૯. મેરી નજર ઇબરત હો (યાની ફિસ ચીજકો દેખું, ઇબરતકી નિગાહસે દેખું.)

૧૦. ઓર મેં નેક કામકા હુકમ કરતા હું. (મિસ્કાત)

શુરૂમે ની ચીજેં કરમાઈ થી, તફસીલમેં દસ હો ગઈ, મગર યે દસવી ચીજ સાબિકા ની ચીજેંકા ઇજમાલ ભી હો સકતા હે ઓર નં. ૭ ઓર નં. ૮ દો મુકાબિલ હોનેકી વજહસે એક ભી શુમાર હો સકતે હૈં, જૈસાકે શુરૂમેં ઝહિર, ખાતિન એક શુમાર હુએ, પુશી ઓર ગુસ્તા એક હુએ.

હઝરત હકીમ બિન હિજામ (રદી.) કરમાતે હૈં, એક શપ્સને હુજૂર (સલ્વ.) સે દર્યાફત કિયા કે અફઝલ તરીન સદ્કા કયા હે ? હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, કાશેહ રિશ્તેદારકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરના. (તર્ગાબિ)

કાશેહ ઉસ શપ્સકો કેહતે હૈં જો દિલમેં કિસીસે બુગ્ગ વ કીના રખ્ખે.

એક હદીસમેં હુજૂરકા ઇશાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શપ્સ યે પસંદ કરે કે કિયામતમેં ઉસકો બુલંદ મકાનાત મિલેં, ઉસકો ઊંચે દરજે મિલેં, ઉસકો ચાહિએ કે જો શપ્સ ઉસપર ગુલ્મ કરે, ઉસસે દરગુઝર કરે, જો તઅલ્લુકાત તોડે, ઉસસે તઅલ્લુકાત જોડે. (ફુરૂ મન્સુર)

એક હદીસમેં હે કે જબ આપતે શરીફા -

حَسْبُ الْعَفْوِ وَأَمْرُ الْحَرْبِ وَأَعْرَاضُ عَنِ الْجِهْلِيَّةِ (اعراب ૧૪૮)

ખુજિલ્અફવ વઅમુર બિલ્હીફિ વ-અમુરિઝ અનિલ્હાહિલીન.

- સૂરએ આ'રાફ રૂકૂઅ ૨૪

'માફીકો ઇન્તિયાર કરો, નેકીકા હુકમ કરો ઓર જાહિલોસે એ'રાજ કરો' નાઝિલ હુઈ તો હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત જિબ્રીલ

(અલેહિસ્સલામ) સે ઉસકી તકસીર દર્શાવત કરમાઈ તો ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા કે જાનનેવાલે (તઆલા શાનુહ) સે દર્શાવત કરકે અર્જ કહંગા, વો વાપસ તરીક લે ગએ ઓર ફિર આકર અર્જ ક્રિયા, અલ્લાહ તઆલાકા ઇર્શાદ હે કે જો આપ પર જુલ્મ કરે, ઉસકો મા'ફ કરે ઓર જો આપકો અપની અતાસે મેહરૂમ રખ્ખે, ઉસકો અતા કરમાએ ઓર જો આપસે તઅલ્લુકાત તોડે, ઉસે તઅલ્લુકાત જોડે.

એક ઓર હદીસમેં ઇસ વાકેઆકે બાદ યેલી હે કે ઇસકે બાદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને લોગોંસે ખિતાબ કરકે કરમાયા કે મેં તુમકો દુનિયા ઓર આખિરતકે બેહતરીન અખ્લાક બતાઉ ? સહાબા (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, જરૂર ઇર્શાદ કરમાએ. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, જો તુમ પર જુલ્મ કરે, ઉસકો મા'ફ કરો, જો તુમહેં અપની અતાસે મેહરૂમ રખ્ખે, ઉસકો અતા કરો, જો તુમસે તઅલ્લુકાત તોડે, ઉસે સિલ્હારહમી કરો.

હજરત અલી (રદી.) કરમાતે હે કે મુજે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે મેં તુમહેં અવ્વહીન ઓર આખિરીનકે બેહતરીન અખ્લાક બતાઉ ? મેંને અર્જ ક્રિયા, જરૂર ઇર્શાદ કરમાએ. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે જો તુમહેં અપની અતાસે મેહરૂમ રખ્ખે, ઉસકો અતા કરો, જો તુમપર જુલ્મ કરે, ઉસકો મા'ફ કરો ઓર જો તુમસે કરાબતકે તઅલ્લુકાત તોડે, ઉસકે સાથ તઅલ્લુકાત જોડે.

હજરત ઉકબા (રદી.) કરમાતે હે કે હુજૂર (સલ્લ.) ને મુજસે કરમાયા કે મેં તુમહેં દુનિયા ઓર આખિરતકે બેહતરીન અખ્લાક બતાઉ. ફિર યેહી ત્રીન ચીજોં ઇર્શાદ કરમાઈ, ઓર બી મુતઅદ્દિદ સહાબા કિરામ (રદી.) સે યે મામૂન ઝિકર ક્રિયા ગયા.

હજરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નક્લ કરતે હે કે આદમી ખાલિસ ઇમાન તક ઉસ વકત તક નહીં પહોંચ સક્તા, જબતક કે યે કામ ન કરે - અપનેસે તઅલ્લુક તોડનેવાલોંકે સાથ તઅલ્લુકાત જોડા કરે, અપને ઉપર જુલ્મ કરનેવાલોંકો મા'ફ ક્રિયા કરે, અપનેકો ગાલિયાં દેને વાલેકો બખ્ષા દિયા કરે ઓર જો અપને સાથ બુરાઈ કરે, ઉસકે સાથ ભલાઈ કરે.

(હુર્ મન્સુર)

હુજૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે નહીં હે કોઈ ગુનાહ, જો ક્રિયાદા મુસ્તહિક ઇસ બાતકા હો કે ઇસકા વબાલ આખિરતમેં ઝખીરા રેહનેકે બાવજૂદ દુનિયામેં ઉસકી સજા બહોત જલ્દ ન ભુગતની પડે, ઇન દોકે અલાવા એક જુલ્મ, દુસરા કતારહમી. (તિરમઝી)

(૧૦) عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ذُنِبَ لِحَرِّ
 أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِمَا صَحِبَ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا
 مَعَ مَا يَدْخُلُ فِي الْأَخْزَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَ
 قَطْعَةِ الرَّحِمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ
 وَكَذَلِكَ فِي الْمَشْكُوتِ

પાની જે દો ગુનાહ ગુલ્મ ઓર ક્તારહમી એસે હે કે આબિરતમે ઉનપર જે કુછ વબાલ હોગા, વો હોગા હી, આબિરતકે અલાવા દુનિયામેલી ઉનકી સગા બહોત જલ્દ મીલતી હે.

એક ઓર હદીસમે હે કે હક તઆલા શાનુલ્લ હર ગુનાહકી, જબ ચાહે, મજ્હિરત કરમા દેતે હે, મઅર વાલિદેનકી ક્તા રહમીકી સગા મરનેસે પેહલે-પેહલે દે દેતે હે. (મિશકાત)

એક હદીસમે હે કે હર ગુનાહકી સગા અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ આબિરત પર મુઅખ્ખર કરમા દેતે હે, લેકિન વાલિદેનકી નાકરમાનીકી સગાકો બહોત જલ્દ દુનિયામે દે દેતે હે. (જામિઉસ્સગીર)

બહોતસી અહાદીસમે ચેલી મઝમૂન હે કે હક તઆલા શાનુલ્લ કિયામતકે દિન રહમ (કરામત) કો ગુબાન અતા કરમાએગે. વો અર્શ મુઅલ્લાકો પકડકર દરખવાસ્ત કરતા રહેગા કે યા અલ્લાહ ! કિસને મુજે મિલાયા, તૂ ઉસકો મિલા ઓર કિસને મુજે ક્તા કિયા, તૂ ઉસકો ક્તા કર.

બહોતસી અહાદીસમે હે કે હક તઆલા શાનુહુ કરમાતે હું કે રહમકા લક્ઝ અલ્લાહ તઆલાકે પાક નામ રહેમાનસે નિકાલા ગયા હે, જો ઇસકો મિલાએગા, રહેમાન ઇસકો મિલાએગા. જો ઇસકો કતા કરેગા, રહેમાન ઇસકો કતા કરેગા.

એક હદીસમે હે કે ઇસ કીમ પર રહમત નાઝિલ નહીં હોતી, જિસમે કોઈ કતારહમી કરનેવાલા હો.

એક હદીસ મેં હે કે હર પંજશબાકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે મહાં આ'માલ પેશ હોતે હું, કતારહમી કરનેવાલેકા કોઈ અમલ કુબૂલ નહીં હોતા. (દુર્ મન્સુર)

ફકીહ અબુલ્લેસ (રહ.) કરમાતે હું કે કતારહમી ઇસ કદર બદતરીન ગુનાહ હે કે પાસ બેઠનેવાલોંકો ભી રહમતસે દૂર કર દેતા હે, ઇસલિએ ઝરૂરી હે કે હર શખ્સ ઇસે બહોત જલ્લ તોબા કરે ઓર સિલારહમીકા એહતિમામ કરે.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે સિલારહમીકે અલાવા કોઈ નેકી એસી નહીં જિસકા બદલા બહોત જલ્લ મિલતા હો ઓર કતારહમી ઓર ઝુલ્મકે અલાવા કોઈ ગુનાહ એસા નહીં જિસકા વખાલ આખિરતમે બાકી રેહનેકે સાથ-સાથ દુનિયામે જલ્દી ન મિલ જાતા હો. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસૂઉદ (રદી.) એક મર્તબા મુબ્હકી નમાઝકે બાદ એક મજમેમે તશરીફ કરમા થે, કરમાને લગે, મેં તુમ લોગોંકો કસમ દેતા હું કે અગર ઇસ મજમેમે કોઈ શખ્સ કતારહમી કરનેવાલા હો, તો વો ચલા જાએ, હમ લોગ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે એક દુઆ કરના ચાહતે હું ઓર આસમાનકે દરવાઝે કતારહમી કરનેવાલેકે લિએ બંદ હો જાતે હું. (તર્ગીબ) યાની ઇસકી દુઆ આસમાન પર નહીં જાતી, ઇસે પેહલે હી દરવાજા બંદ કર દિયા જાતા ઓર જબ ઇસકે સાથ હમારી દુઆ હોગી, તો વો દરવાજા બંદ હો જાનેકી વજહસે રેહ જાએગી.

ઇનકે અલાવા બહોતસી રિવાયાતસે યે મઝમૂન મા'લૂમ હોતા હે ઓર દુનિયાકે વાકિઆત બહોત કસરતસે ઇસકી શહાદત દેતે હું કે કતારહમી કરનેવાલા દુનિયામે ભી એસે મસાઈબમે ફંસતા હે કે ફિર રોતા હી ફિરતા હે ઓર અપની હિમાકત ઓર જિહાલતસે ઇસકો યે ખબર ભી નહીં હોતી કે ઇતને ઇસ ગુનાહસે તોબા ન કરે, ઇસકી ત'લાફી ન કરે, ઇસકા બદલ ન કરે, ઇતને ઇસ આફત ઓર ઇસ અઝાબસે, જિસમે મુબ્તલા હે, ખલાસી ન હોગી, ચાહે લાખ તદ્દબીરે કર લે ઓર અગર કિસી દુનિયવી આફતમે મુબ્તલા હો જાએ તો વો ઇસે બહોત હલ્કી હે કે કિસી બદ-દીનીમે ખુદા ન કરે, મુબ્તલા હો જાએ કે ઇસ સૂરતમે ઇસકો પતા ભી ન ચલેગા કે તોબા હી કરલે. હક તઆલા શાનુહુ હી અપને ફઝલસે મેહફૂઝ કરમાએ.

ચીંચી કરસા ઝકાતકી તા'કીદ ઓર ફજાઈલમે

ઝકાતકા અદા કરના ઈસ્લામકે અરકાનમેં અહમ તરીન રૂકન છે. હક તઆલા શાનુસૂને અપને પાક કલામમેં મશહૂર કીલકે મુવાફિક બયાસી જગહ નમાઝકે સાથ-સાથ ઝકાતકા હુકમ ફરમાયા ઓર જહાં જહાં સિર્ફ ઝકાતકા હુકમ છે, વો ઉનકે અલાવા હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મશહૂર ઇર્શાદ છે કે ઈસ્લામકી બુનિયાદ પાંચ ચીઝો પર છે - ૧. કલમા તેયબાકા ઇકરાર, ૨. નમાઝ, ૩. ઝકાત, ૪. રોઝા, ૫. હજ.

એક હદીસમેં છે કે અલ્લાહ તઆલા ઉસ શખ્સકી નમાઝ કુબૂલ નહીં કરતે, જો ઝકાત અદા ન કરે, ઇસલિએ કે અલ્લાહ તઆલાને (કુરઆન પાકમેં) ઉસકો નમાઝકે સાથ જમા ક્રિયા છે. પસ ઇન દોનોંમેં ફર્ક ન કરો. (કંઝ)

ઉલમાકા ઇસપર ઇત્તિફાક છે કે ઇનમેંસે કિસી ચીઝકા ઇન્કાર કરનેવાલા કાફિર છે. યેહી પાંચ ચીઝો ઈસ્લામકી બુનિયાદ હૈ, યેહી અહમ્મુલ ઇબાદાત હૈ. યેહી વો ચીઝો હૈ, જિનપર ઈસ્લામકા ગોયા મદાર છે, લેકિન અગર ગોરકી નિગાહસે દેખા જાએ, તો ઇનકા ખુલાસા કયા છે, ઇકરારે અબ્દિયતકે બાદ સિર્ફ દો હાઝિરીયાં હૈ, - આકાકે દરબારકી, મેહબૂબકી બારગાહકી.

૧. પેહલી હાઝિરી રૂહાની છે, જો નમાઝકે ઝરિએસે છે, ઇસી લિએ હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ છે કે નમાઝી અલ્લાહ તઆલાસે બાતેં કરતા છે, ઇસીલિએ ઉસકો મેરા'જુલ મો'મિનીન કહા જાતા છે. યે હાઝિરી અપની હર વકતકી હાજત ઓર ઝરતેં માલિક કે હુઝૂરમેં પેશ કરનેકા વકત છે, ઇસી લિએ બાર-બાર હાઝિરીકી ઝરત પેશ આતી છે કે આદમીકી ઝરતેં હર વકત પેશ આતી રેહતી હૈ. ઇસી વજહસે અહાદીસમેં કસરતસે યે મઝમૂન આયા છે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર સારે અંબિયા-એ-કિરામ (અલૈ.) કો જબ કોઈ હાજત પેશ આતી નમાઝકી તરફ રજૂ કરતે. ઇસ હાઝિરીમેં બન્દેકી તરફસે હમ્દ વ સનાકે બાદ ઇઆનતકી દર્ખાસ્ત છે ઓર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઇજાબતકા વાઅદા છે, જેસાકે અહાદીસમેં સૂરએ : ફાતિહાકી તફસીરમેં ઇસકી તસરીહ છે. ઇસલિએ જબ નમાઝકે લિએ પુકારા જાતા છે, તો નમાઝકે લિએ આઓકે સાથ હી ઐલાન ક્રિયા જાતા છે કે ફલાહકે લિએ આઓ યા'ની દોનોં જહાનકી કામિયાબીકે લિએ આઓ.

ઇસકી તા'ઈદમેં કસરતસે અહાદીસકા ઝખીરા મોજૂદ છે ઓર નમાઝ પર ચૂંકે દોનોં જહાનકી ફલાહ ઓર કામિયાબી હી મોલા ઓર આકાકે દરબારસે મિલતી

હે, દીન ઓર દુનિયા દોનો હી અતા હોતી હૈ, ઇસલિએ ઝકાત ગોયા ઇસકા તકમલા ઓર તતિમ્મા હે કે હમારે દરબારસે જો અતા હો, ઇસમેંસે નિહાયત કલીલ મિકદાર કાઈ રૂપયા સૈકડા હમારે નામલેવા ફકીરોંકો ભી દે દિયા કરો, ગોયા શુકાના હે દરબારકી અતાકા, જો અક્લી ભી હે, ફિતરી ભી હે ઓર મો'તાદ ભી હે કે દરબારકી અતાઓંમેંસે દરબારકે નોકરોંકો ભી દિયા હી જાતા હે. પેહી વજહ હે કે કુરઆન પાકમેં કસરતસે જહાં-જહાં નમાઝકા હુકમ આતા હે, ઇસકે સાથ હી ઇસકે બાદ અકસર ઝકાતકા હુકમ હોતા હે કે નમાઝકે ઝરીએ હમસે માંગો ઓર હો. ફિર જો મિલે ઇસમેં સે થોડાસા હમારે નામ-લેવાઓંકો દેતે જાઓ. ફિર લુલ્હ પર લુલ્હ ચે હે કે ઇસ કલીલ મિકદારકી અદાએગી પર મુસ્તકિલ અજર હે, મુસ્તકિલ સવાબ ઓર ઇન્આમાતે કસીરાકા વાઅદા હે.

૨. દૂસરી હાજિરી જિસ્માની મેહબૂબકે પરકી હે, ફિસકો હજ કેહતે હૈ. ઇસમેં ચૂંકે ફિલજુમ્લા મશકકત હે જાની ભી, માલી ભી, ઇસ લિએ ઇસ્તિતાઆત પર ઉમ્ર ભરમેં સિર્ફ એક મર્તબાકી હાજિરી ઝરૂરી કરાર દી ઓર વહાંકી હાજિરી કે લિએ, અપને આપકો ગંદગિયોંસે પાક કરનેકે લિએ ચંદ યોમકા રોઝા ઝરૂરી કરાર દિયા કે સારી ગંદગિયોંકી જડ પેટ ઓર શરમગાહ હે. ઇનકી ચંદ યોમ એહતિમામસે હિફાઝત કી જાએ તા'કે વહાંકી હાજિરીકી કાબિલિયાત પેદા હો જાએ, ઇસી લિએ રોઝેકા મહિના ખતમ હોતે હી હજકા ઝમાના શુરૂ હો જાતા હે. ઇસી મસ્લહતસે ગાલિબનુ ફુકરા-એ-કિરામ ઇસી તર્તીબસે ઇન ઇબાદાતકો અપની કિતાબોંમેં ઝિકર કરમાતે હૈ.

ઇસકે અલાવા રોઝેમેં દૂસરી મસાલેહકા મલહુઝ હોના ઇસકે મનાહી નહીં. માલ ખર્ચ ન કરને પર આયાતમેં જો વઈદે આઈ હૈ, જિનમેંસે બા'ઝ દૂસરી કસ્થમેં ગુઝર ચુકી હૈ, વો અકસર ઉલમાકે નજદીક ઝકાત અદા ન કરનેહી પર નાઝિલ હુઈ હૈ. ઇન સબ આયાત પર અહાદીસકા ઝિકર કરના તો ઝાહિર હે કે દુસ્વાર હે. નમૂનેકે તોરપર ચંદ આયાત ઓર ચંદ અહાદીસ ઇસ બારેમેં ઝિકર કી જાતી હૈ. મુસલમાનકે લિએ તો એક આયાત યા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કા એક ઇર્શાદ ભી કાફી હે ઓર જો મહઝ નામકા મુસલમાન હે, ઇસકે લિએ તમામ કુરઆન ઓર અહાદીસકા સારા દફતર ભી બેકાર હે. કરમાબરદારકે લિએ તો ઇસકા એક મર્તબા મા'લૂમ હો જાના ભી કાફી હે કે આકાફા ચે હુકમ હે ઓર નાફરમાનકે લિએ હઝાર તંબીહૈ ભી બેકાર હૈ. ઇતને અઝાબકા જૂતા ન પડે, ઇસકો કબ સમજમેં આ સકતા હે ?

આયાત

આયાત-૧ ઓર કાયમ કરો
તુમ લોગ નમાઝકો ઓર દો ઝકાતકો ઓર
આજિઝી કરો, આજિઝી કરનેવાલોંકે સાથ
યા રૂકૂઅ કરો, રૂકૂઅ કરનેવાલોંકે સાથ.
(સૂરએ બકર : રૂકૂઅ ૫)

(۱) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (نور ૫)

તલ્કિહ - હઝરત મોલાના થાનવી કદસ સિરફૂ તહરીર કરમાતે હૈ, ફુરૂએ
ઈસ્લામિયામૈ આ'માલ દો કિસ્મકે હૈ, - આ'માલે ઝાહિરી ઓર આ'માલે બાતિની.
ફિર આ'માલે ઝાહિરી દો કિસ્મકે હૈ - ઈબાદતે બદની ઓર ઈબાદતે માલી,
તો યે ત્રીન કુલિયાત હુઈ. ઈન ત્રીનો કુલિયાતમૈ સે એક-એક જુઝઈકો ઝિકર કર
દિયા.

નમાઝ ઈબાદતે બદની હે ઓર ઝકાત ઈબાદતે માલી હે ઓર ખુશૂઅ ખુજૂઅ
ઈબાદતે બાતિની હે. ચૂંકે તવાઝોઅ બાતિનીમૈ એહલે તવાઝોંકી મઅઈયતકો બઝા
દખલ ઓર તા'સીરે અઝીમ હે, ઈસલિએ મઅરોફિઇન કા લફઝ બખ્શાના નિહાયત
બર-મહલ હુઆ. (બયાનુલ કુર્આન) ઈસ કોલકે મુવાફિક રૂકૂઅસે ખુશૂઅ-ખુજૂઅ મુરાદ
હે ઓર બડે લતીફ ઉમૂર આયતે શરીફાસે ઝાહિર હોતે હૈ.

૧. એક યે કે સારી ઈબાદતમૈ અહમ્મુલ ઈબાદાત (સબસે અહમ ઈબાદત)
નમાઝ હે, ઈસીલિએ ઈસકો સબસે મુકદ્દમ કિયા.

૨. દૂસરે દરજેમૈ ઝકાત હે, ઈસીલિએ ઈસકો દૂસરે નમ્બર પર ઝિકર કિયા.

૩. ઝકાત ઈસ અંતાકા શુકાના હે, જૈસાકે અબી 'મુકસ્સલ ગુઝરા.

૪. યે કે ઈબાદાતમૈ બદની ઈબાદાત માલી ઈબાદાત પર મુકદ્દમ હૈ,
ઈસલિએ બદની ઈબાદાતકો અવ્વલ ઓર માલીકો દૂસરે નમ્બર પર ઝિકર કરમાયા.

૫. યે કે ઈબાદતમૈ ઉનકી ઝાહિરી સૂરત બાતિની હકીકત પર મુકદ્દમ હે,
ઈસીલિએ ખુશૂઅ વ ખુજૂઅકો ત્રીસરે નમ્બર પર ઝિકર કરમાયા.

૬. યે કે ખુશૂઅ-ખુજૂઅ પૈદા કરનેમૈ ઈસ જમાઅતકે સાથ શિકતકો બઝા
દખલ હે. ઈસી વંજહસે મશાઈખ ખાનકાહોંકે કિયામકો અહમિયત દેતે હૈ કે ઈન
હઝરાતકી ખિદમતમૈ રહેનેસે યે શિકત જલ્દી પૈદા હોતી હે.

૭. ત્રીનો કિસ્મકી ઈબાદાતમૈ મુસલમાનોંકે ઉમૂમી અફરાદકે અમલકો બહોત
અહમિયત હે, ઈસીલિએ સબ જગહ જમાકે સીંગે ઇર્શાદ હુએ.

ગોરસે ઓર બી લતાઈફ પૈદા હોતે હૈ -

દૂસરા કોલ યે હે કે રૂકૂઅસે મુરાદ નમાઝકા રૂકૂઅ હે. હમારે હઝરત
શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ કદસ સિરફૂને તફસીરે અઝીઝીમૈ જો લિખ્યા હે, ઈસકા

ખુલાસા થે હે કે નમાઝ પબ્દો, નમાઝ પબ્દનેવાલોંકે સાથ, યા'ની જમાઅતસે નમાઝ અદા કરો. ઇસ લક્ઝમે ગોયા જમાઅતકી તા'કીદ હે ઓર જમાઅતકી નમાઝ ઇસી મઝહબકા ખાસ્સા હે ઓર દીનોમે નહીં હૈ. ઓર ઇસકો રૂકૂઅકે લક્ઝસે ઇસીલિએ તા'બીર કિયા કે પહુદકા ઉપરસે બયાન હો રહા હે ઓર ઉંની નમાઝમે રૂકૂઅ નહીં હોતે. પસ ગોયા ઇસારા હૈ ઇસ તરફ કે નમાઝ મુસલમાનોંકી તરફ પબ્દો (તકસીરે અઝીઝી)

નમાઝકે ઝેલમે જમાઅતકો બહોત ખુસુસી દખલ હે જૈસાકે રિસાલા 'ફઝઇલે નમાઝ' મેં ઇસકા બયાન તકસીલસે ગુઝર ચુકા હે હતાકે ફુકહાને બગેર જમાઅતકી નમાઝકો નાકિસ અદા બતાયા હે.

અલ્લાહની રહમત ઓર મેરી રહમત (એસી આમ હે કે) તમામ ચીઝોંકો મુહીત હે, પસ ઇસકો ઉન લોગોંકે લિએ (કામિલ તોર પર, ખાસ તોરસે) લિખ્નૂંગા, જો ખુદા-એ-તઆલાસે ડરતે હૈ ઓર ઝકાત દેતે હૈ ઓર હમારી આપતોં પર ઇમાન લાતે હૈ. (સૂરએ આ'રાફ, રૂકૂઅ ૧૯)

(૧) وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ الْإِيتِيقُونَ وَالْإِسْلَامُونَ وَالْإِسْلَامُونَ وَالْإِسْلَامُونَ (અલ્લાહની રહમત)

અલ્લાહની રહમત હઝરત હસન (રદી.) ઓર કતાદા (રદી.) સે મન્ફૂલ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી રહમત દુનિયામે હર શખ્સકો સામિલ હે, નેક હો યા બદ હો, લેકિન આખેરતમે ખાસ તોરસે મુતકી લોગોંહી કે લિએ હે.

એક આ'રાબી મસ્જિદમે આએ ઓર નમાઝ પબ્દકર ઉંહોંને દુઆ કી, યા અલ્લાહ ! મુઝ પર ઓર મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર રહમત કરમા ઓર હમારે સાથ રહમતમે કિસી ઓરકો શરીક ન કર. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઉંનકો દુઆ કરતે હુએ સુન લિયા તો કરમાયા કે તુમને અલ્લાહકી વસીઅ રહમતકો તંગ કિયા. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને રહમતકે સો હિસ્સે કરમા કર એક હિસ્સા દુનિયામે ઉતારા, જિસકો સારી દુનિયામે તકસીમ કરમા દિયા, ઇસીકી વજહસે મખ્લૂક સારીકી સારી, જિઝાત હોં યા ઇન્સાન યા ચોપાએ, એક દૂસરે પર (આલ-ઓલાદ પર, અપને પર, બેગાને પર) રહમ કરતે હૈ ઓર ૯૯ હિસ્સે અપને પાસ રખ લી.

એક ઓર હદીસમે હે કે અલ્લાહકી રહમતકે સો હિસ્સે હૈ, જિનમેસે એકકી વજહસે મખ્લૂક એક દૂસરે પર રહમ ખાતી હે, ઇસીકી વજહસે જાનવર અપની ઓલાદ પર રહમ કરતે હૈ ઓર ૯૯ હિસ્સે કિયામતકે દિન કે લિએ મુઅખ્ખર કર દિએ. ઓર બી મુતઅદ્દિદ અહાદીસમે થે મઝમૂન આયા હે. (દુર્દ મન્સુર)

કિસ કદર મસરતકી બાત હે, કિસ કદર લુલ્હકી ચીઝ હે કે માંએ અપની ઓલાહ પર જિતની શક્ત કરતી હૈ કે ઉસકી ગરાસી તકલીફસે બેચેન હો જાતી હૈ, બાપ અપની ઓલાહકો કિસી મુસીબતમે દેખતે હૈ, પરેશાન હો જાતે હૈ, અઝીઝ વ અકરબા, મિયાં, બીવી, અપને ઓર અજનબી કિસી પર મુસીબત દેખકર સિલમિલાને લગતે હૈ. યે સારી ચીઝે ઉસ રહમતહીકા તો અસર હે જો અલ્લાહ તઆલાને કુલુબમે રખી હે. સારી દુનિયાકી સારી રહમતે મિલાકર એક બટા સો હિસ્સા હે ઉસ રહમતકા જિસકે નિમાવે હિસ્સે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને લિ મે ઇન્તિયાર કરમાએ, ઈતને બડે રહીમ, ઈતને બડે શક્તકે અહકામકી પરવાહ ન કરના કિસ કદર બે-ગૈરતી હે, કિસ કદર સુલ્હ હે, કોઈ માં અપને લડકે પર ઇન્તિહાઈ કરમ કરતી હો ઓર ફિર વો લડકા ઉસકે કેહનેકી પરવાહ ન કરે તો માંકો કિસ કદર રંજ હો, હાલાંકે માંકા લુલ્હ વ કરમ અલ્લાહકે લુલ્હ વ કરમકે મુકાબલેમે કુછ ભી નહીં હે. ઇસીસે હક તઆલા શાનુહુકે અહકામકી પરવાહ ન કરનેકા અન્દાજા કર લિયા જાએ.

અનિયાત

ઓર જો ચીઝ

(૩) وَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ رَبِّ الْبَرِّ سُبُوحًا
أَمْوَالًا لِلنَّاسِ فَلَا تَرْتَوْنَهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا
آتَيْنَاكُمْ مِنْ رُكُوعٍ ضَرِيبٍ وَنُوحٍ وَاللَّهُ
فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَوَفُّونَ ۝

(૧૮૨૦)

તુમ ઇસ ગરજસે દોગે કે સૂદ બનકર લોગોંકે માલમે બહોતરીકા સભબ બને, યે તો અલ્લાહકે નજદીક નહીં બખ્ષતા ઓર જો કુછ ઝકાત (વગૈરહ) દોગે, જિસ્સે કે અલ્લાહ તઆલાકી રિઝા મક્સૂદ હો તો એસે લોગ અપને દિએ હુએ માલકો અલ્લાહ તઆલાકે પાસ બખ્ષાતે રહેતે હૈ.

(સૂરએ રૂમ, રૂકૂઅ ૪)

બાયાન

મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈ કે બહોતરીકી ગરજસે માલ દેનેમે વો સબ માલ દાખિલ હૈ જો ઇસ નીઘ્યતસે દિએ જાએ કે ઇસ્સે અફઝલ મિલે યા'ની યાહે દુનિયામે ઇસ્સે અફઝલ મિલનેકી, ઝિયાદા મિલનેકી ઉમ્મીદ પર ખર્ચ કરે યા આખેરતમે ઝિયાદા મિલનેકી ઉમ્મીદ પર ખર્ચ કરે, વો સબ બહોતરીકી ઉમ્મીદમે દાખિલ હે. ઇસીલિએ રિબા (સૂદ) ઓર ઝકાતકો સાથ ઝિકર કિયા.

એક ઓર હદીસમે હઝરત મુજાહિદ (રહ.) સે નકલ કિયા ગયા કે ઇસ્સે હદાયા મુરાદ હે.

(દુર્ મન્સુર)

યાની જો હદયા વગૈરહ ઈસીકો ઇસ ગરજસે દિયા જાએ કે વો ઇસકે બદલેમે ઇસ્સે બખ્ષકર દેગા, મસલન કિસીકી દઅવત ઇસ ગરજસે કી જાએ કે ફિર વો નજાયાના દેગા જો ઇસ્સે ઝિયાદા હોગા, જિતના દઅવતમે ખર્ચ કિયા ગયા. ઇસીમે

ન્યોતા વગેરહ ભી દાખલ છે કે જે સબકે સબ બહોતરીકી નીખતસે ખર્ચ કિએ જાતે હૈ. ઇન સબકા એક હી જાણતા છે કે અલ્લાહ તઆલાકે પહાં ઇંજાફા ઉસી ચીજકા હોતા છે જો ઉસકી રિજાકે લિએ ખર્ચ કિયા જાએ.

હજરત સઈદ બિન ગુબેર (રહ.) ફરમાતે હૈ કે જો કોઈ હદયા ઇસ નીખતસે દિયા જાએ કે ઇસકા બદલા દુનિયામે મિલે, ઉસકા કોઈ સવાબ આપેરતમે નહીં હે ઓર જાહિર હે કે જબ આપેરતકી નીખતસે દિયા હી નહીં તો પહાં કયો મિલે.

હજરત કબલ કુરઝી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે કોઈ શખ્સ કિસીકો ઇસ નીખતસે દે કે વો બદલેમે ઇસે જિયાદા દેગા, વો અલ્લાહ તઆલાકે પહાં કિસી ઇંજાફેકા સબબ નહીં ઓર જો શખ્સ મહજ અલ્લાહકે વાસ્તે દે કે કિસ શખ્સકો દિયા હે, ઉસે કિસી કિસ્મકી મુકાફાત ઓર બદલેકા ઉમ્મીદવાર ન હો, પેહી વો માલ હે જો અલ્લાહકે નજદીક બઢતા રેહતા હે. (ફુરૂ મન્સુર)

લિહાજા જો લોબ કિસીકો જકાત વગેરહકા માલ દેકર ઇસકે ઉમ્મીદવાર રેહતે હૈ કે વો હમેશા એહસાનમંદ રહૈએ, વો અપને સવાબમે ઇસ બદ-નીખતીસે ખુદ કમી કર દેતે હૈ. સબસે પેહલી ફસલકી આયાતમે નં. ૩૪ પર ગુઝરા હે.

إِنَّمَا أَطْعَمَكُمْ لَوْلَا فُتُونُكُمْ وَمَلَأْتُكُمْ أَثَرًا وَتَلَا تَكُونُونَ

ઇનમા નુફ ઇ મુ કુમ લિ વજહિલ્લાહિ લા નુરીદુ મિન્કુમ જઝઅંબ લા શુકૂરા.

‘હમ તુમકો મહજ અલ્લાહકે વાસ્તે ખિલાતે હૈ, ન તો હમ ઇસકા તુમસે બદલા ચાહતે હૈ, ન ઇસકા શુકિયા ચાહતે હૈ,’ ઓર હક તઆલા શાનુહુને જિયાદા બદલા ચાહનેકી નીખતસે ખર્ચ કરનેકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો તો ખાસ તોરસે મના ફરમાયા હે, ચુનાંચે દૂસરી જગહ ખુસુસિયતસે હુઝૂર (સલ્લ) કા ઇર્શાદ હે —

વ લા તમ્નુન તસતફસિર.

(સૂરએ મુદસર રુકુઅ-૧)

‘ઓર આપ કિસીકો ઇસ બરજસે ન દે કે ઉસકા જિયાદા મુઆવજા ચાહૈ.’

ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે લિએ ખર્ચ કરનેકા સવાબ ઓર ઉસકી જિયાદતી દીન ઓર દુનિયામે મુતઅદ્દિદ આયાત ઓર રિવાયાતસે પેહલી ફસલમે ગુઝર ચુકી હે, ઇસલિએ ખર્ચ કરનેવાલોકો બહોત એહતિયામસે ઇસકા લિહાજા રખના ચાહિએ કે કિસી પર ખર્ચ કરનેકી સૂરતમે હરગિઝ ઉનસે કિસી કિસ્મકે બદલે ચા શુકિયેકા ઉમ્મીદવાર ન રેહના ચાહિએ. જે દૂસરી બાત હે લેનેવાલેકા કર્ઝ હે કે વો એહસાનમંદ હો ઓર ઉસકા શુક અદા કરે, લેકિન દેનેવાલા અગર ઉસકી નીખત કરેગા, તો વો અલ્લાહકે વાસ્તેસે નિકલ કર દુનિયાકે વાસ્તેમે દાખલ હો જાએગા,

બિલ ખુસૂસ જકાતમાં તો ઇસકા વાહબા ભી ન હોના ચાહિએ કે ઇસમેં વો ખુદ અપના કર્જ અદા કર રહા હે. ઇસમેં ઈસી પર કયા એહસાન હે. ઇસીલિએ આયતે શરીફામેં જકાતકો અલ્લાહકી રિઝકે લિએ દેનેકે સાથ મુકબલ કિયા હે.

અહીં સુરત

અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હું કે જબ કુરઆન પાકમેં આયતે શરીફા 'વલ્લાજી ન- ચકનિજૂ નજ્જ જંહ બ- વલ્લિકજા ત' નાજિલ હુઇ તો સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) પર યે આયત બહોત શાક હુઇ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે ઇસ મુશ્કિલકો મેં હલ કરુંઆ. હઝરત ઉમર (રદી.) યે કરમાકર હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં તશરીફ લે બએ ઓર હાજિર હોકર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે આયત તો લોગોં પર બડી શાક હો રહી હે. હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાને જકાત ઇસીલિએ કર્જ કી હે કે બકીયા માલકો ઉમદા ઓર તેયબ બના દે ઓર મીરાસ તો આખિર ઇસી વજહસે કર્જ હુઇ કે માલ બાદમેં બાકી રહે. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ખુશીમેં અલ્લાહુ અકબર કરમાયા, ફિર હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે મેં બેહતરીન રીઝ

۱) عن ابن عباس قال لما نزلت
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالنَّوْضَةَ
كَيَوْمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ عُمَرُ
إِنِّي أَخْرِجُ عَنْكُمْ فَأَنْطَلِقُ فَيَقْتُلُونِي
نَبِيُّ اللَّهِ إِنَّهُ كَيَوْمَ ذَٰلِكَ هَذِهِ
الْآيَةُ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْضُلْ لِرِزْقِهِ
إِلَّا لِيُطِيبَ مَا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَأَنْتَا
فَرَضَ الْمَوَارِيثَ وَذَكَرَ كَلِمَةً لَتَكُونَ
لِمَنْ بَعْدَكُمْ فَقَالَ فَكَيْتَبُوهَا فِي شِعْرٍ
لَهُ لَا الْخَبْرُ بِكُمْ فَخَيَّرُوا مَا يَكْنِزُ السَّوْمُ
السَّرَّاءُ الصَّالِحَةُ إِذَا أَنْظَلَ إِلَيْهَا سَرَّ
وَإِذَا أَمْرُهَا طَاعَتُهُ وَإِذَا خَافَ
عَنْهَا حَظَّتْهُ رَوَاهُ ابْنُ أَبِي دَاوُدَ وَكَذَا
فِي الْمَشْكُوتِ

બાજાનેકે તોર પર રખનેકી બતાઉં, વો ઓરત હે જો નેક હો કે જબ ખાવિંદ ઇસકો દેખે, તો ઇસકી તબિયત ખુશ હો જાએ ઓર જબ ઇસકો કોઈ હુકમ કરે તો વો ઇતાઅત કરે ઓર જબ વો કહી ચલા જાએ તો વો ઓરત (ખાવિંદકી મતરૂકા ચીઝોંકી) હિકામત કરે, (જિસમેં અપની ઇકસત ભી દાખિલ હે.) (મિશકાત, અબુઅઉદ)

દૂસરી ફસલકી આયાતમેં નં. ૫ પર યે આયતે શરીફા ઓર ઇસકા તર્જુમા ગુજર ચુકા હે. ઇસ આયાતે શરીફકે ઝાહિરસે મા'લૂમ હોતા થા કે હર કિસ્મકા ઝખીરા ચાહે કેસી હી ઝરૂરતસે જમા કિયા જાએ, વો સખ્ત અઝાબકા સબબ હે. ઇસીલિએ સહાબા કિરામ (રદી.) કો બડા શાક ગુજરા કે અલ્લાહ તઆલા

ઔર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઇર્શાદાત પર અમલ તો સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કી જાન થી ઔર ઝરૂરતે બસા અવકાત રૂપયા વગેરહ રખને પર મજબૂર કરતી થી, ઇંસલિએ બકી ગરાની હો રહી થી, જિસકી હઝરત ઉમર (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ સલ્લમ) સે દર્પાકત કરકે હલ કિયા. હુઝૂરે (સલ્લ.) ને તસલ્લી કરમા દી કે ઝકાત ઇંસલિએ કર્જ હુઇ કે ઉસકે અદા કરનેકે બાદ બાકી માલ તૈયબ હો જાએ ઔર ઇંસ માલકે જમા રખને પર દલીલ હો ગઇ કે ઝકાત તો જબ હી વાજિબ હોગી, જબ સાલ ભર માલ મોજૂદ રહે. અગર માલકા રખના જાઇઝ ન હોતા તો ઝકાત ક્યો વાજિબ હોતી ? નીઝ ઇંસે ઝકાતકી કિતની બકી ફજીલત મા'લૂમ હુઇ કે ઉસકે અદા કરનેકા સવાબ તો મુસ્તકિલ ઔર અલાહિદા રહા, ઉસકી વજહસે બાકી માલ ભી પાક-સાફ ઔર તય્યબ બન જાતા હે. ખુદ કુરઆન પાકમે ભી ઇંસ તરફ ઇશારા હે. હક તઆલા શાનુલૂ ઇર્શાદ કરમાતે હે —

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا (النِّسَاءُ: ۷۷)

ખુઝ મિન્-અમ્વાલિહિમ સદક- તન તુતહલિરુહુમ વ તુઝકકીહિમ બિહા.
(સૂરએ તૌબા રુકૂઅ ૧૨)

‘આપ ઉનકે માલોંસે સદકા લે લીજિએ જિસકે ઝરીએસે આપ ઉનકો (ગુનાહકે આસારસે) પાક-સાફ કર દેંગ.’

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે અપને માલકી ઝકાત અદા કિયા કરો કે, યે તુમ્હારે પાક હોનેકા ઝરિયા હે. (કંઝ)

એક ઔર હદીસમેં હે કે ઝકાત અદા કિયા કરો કે વો પાક કરનેવાલી હે. અલ્લાહ તઆલા તુમકો (ઇંસકે ઝરિએસે) પાક કર દેગા.

એક ઔર હદીસમેં હે કે અપને માલોંકો ઝકાતકે ઝરિએસે (ગંદગીસે યા ઇઝાઅતસે) મેહફૂઝ બનાઓ ઔર અપને બીમારોંકી સદકાસે દવા કરો ઔર બલાઓંકે લિએ દુઆઓંકી તૈયાર કરો. (કંઝ)

એક ઔર હદીસમેં હે કે ઝકાતકે ઝરિએસે અપને માલકો મેહફૂઝ બનાઓ, અપને બીમારોંકી સદકાસે દવા કરો ઔર બલાઓંકે ઝવાલકે લિએ દુઆ ઔર આજિઝીસે મદદ ચાહો. (વહી)

ઇંસકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હદીસે બાલ્લમેં માલ જમા રખનેકે જવાઝકી દૂસરી દલીલ ઇર્શાદ કરમાઇ કે મીરાસકા હુકમ તો ઇંસી વજહસે હે કે માલ રખના જાઇઝ હે, અગર માલકા રખના જાઇઝ ન હો, તો ફિર તકસીમે મિરાસ કિસ ચીઝકી હોગી ? ઇંસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇંસપર તંબીહ કરમાઇ કે જાઇઝ હોના અબે આખર હે, લેકિન ખઝનામેં રખનેકી ચીઝ નહી હે, બલકે

ઉસકો તો ખર્ચ હી કર દેના ચાહિએ. મેહફૂઝ રખનેકી ચીઝ નેક બીવી હે.

બા'ઝ રિવાયાતસે મા'લૂમ હોતા હે કે સહાબા (રદી.) ને ઇસ જગહ સવાલ કરમાયા થા, જિસપર હુઝૂર (સલ્લ.) કા યે ઇર્શાદ હે.

હઝરત સૌબાન (રદી.) કરમાતે હૈ કે જબ યે આયતે શરીફા 'વલ્લઝી ન-યકનિઝૂનઝૂઝ હ બ' નાઝિલ હુઈ તો હમ હુઝૂર (સલ્લ.) કે સાથ સફરમે થે. બા'ઝ સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! અગર યે મા'લૂમ હો જાતા કે ખજાનેકે તોર પર કયા ચીઝ હિકાઝતસે રખનેકી હે, તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, બેહતરીન ચીઝ વો ઝુબાન હે જો ઝિકર કરનેવાલી હો, વો દિલ હે જો શુકગુઝાર હો ઓર વો નેક બીવી હે, જો દીનકે કામોમેં મદદ કરનેવાલી હો. (હુર્ મન્સુર)

એક હદીસમેં હે કે જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે સોને-ચાંદીકા નાસ હો, કેસી બુરી ચીઝ હે ? ત્રીન મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) ને યેહી કરમાયા, ઇસપર બા'ઝ સહાબા (રદી.) ને દર્યાફત કિયા કે ખજાનેકે તોર પર કાબિલે હિકાઝત કયા ચીઝ બેહતર હે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ઝુબાન ઝિકર કરનેવાલી, દિલ અલ્લાહસે ડરનેવાલા ઓર વો નેક બીવી જો દીનકે કામોમેં મુઈન વ મદદગાર હો. (તફસીરે કબીર)

કેસી પાક ઓર જામેઅ તા'લીમ હે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કે માલ રખનેકા જવાઝ ભી બતા દિયા ઓર જમા કરનેકા પસંદીદા ન હોના ભી બતા દિયા ઓર દુનિયામેં રાહતકી એસી ઝિન્દગી, જો આખિરતમેં કામ દે, વોભી બંતા દી કે ઝિકર કરનેવાલી ઝુબાન, શુક કરનેવાલા દિલ ઓર દુનિયાકી લઝઝતકી વો ચીઝ ભી બતા દી જો રાહતસે ઝિન્દગી ગુઝરનેકા સબબ હો ઓર વો કિત્ને ઉસમેં ન હોં જો માલમેં હૈ. હર કિસ્મકી રાહત ઉસે મયસ્સર હો ઓર વો બીવી હે, બશર્ત કે નેક હો, દીનદાર હો, કરમાબરદાર હો ઓર સમઝદાર હો કે ખાવિંદકે માલ વ મતાઅકી હિકાઝત કરનેવાલી હો.

હદીસ : ૨. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે ઝકાત ઇસ્લામકા (બહોત બડા મઝબૂત) પુલ હે. (તિબરાની)

કામદા : જેસાકે મઝબૂત પુલ ઝરિયા ઓર સહૂલતકા સબબ હોતા હે કિસી જગહ જાનેકા, ઇસી તરહ ઝકાત ઝરિયા હે ઓર રાસ્તા હે ઇસ્લામા કીકત તક સહૂલતસે પહોંચનેકા યા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે આલી દરબાર તક પહોંચનેકા.

અબ્દુલ અઝીઝ બિન ઉમૈર (રહ.) હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કે પોતે, કરમાતે હૈ કે નમાઝ તુઝે આધે રાસ્તે તક પહોંચા દેગી ઓર રોઝા બાદશાહકે

(૨) عَنْ ابْنِ الْمُنْذَرِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
وَسَلَّمَ قَالَ لِرَكُوتٍ قَطْرَةُ الْإِسْلَامِ رَوَاهُ
الطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَالْكَبِيرِ كَذَا فِي التَّرْغِيبِ

હરવાએ તક પહોંચા દેગાં અને સદકા તુએ બાદસાહકે પાસ પહોંચા દેગા. (ઇતેહાફ)

પુલકે સાથ એક લતીક મુનાસબત હજરત શકી બલખી (રહ.), જો મશહૂર બુઝુર્ગ અને મૂકી હૈ, કે ક્વામસે ભી મા'લૂમ હોતી હે, વો કરમાતે હૈ કે હમને પાંચ ચીઝે તલાશ કી, ઉન્કો પાંચ જગહ પાયા -

૧. રોઝીકી બરકતકો ચાસ્તકી નમાઝમેં પાયા, અને

૨. કબરકી રોસની તહજજુદકી નમાઝમેં મિલી,

૩. મુન્કિર-નકીરકે જવાબકો તિલાવતે કુરઆનમેં પાયા.

૪. પુલે સિરાત પર સહૂલતસે મુઝરના રોઝા અને સદકેમેં પાયા અને

૫. અર્શકા સાથા ખલવતમેં પાયા.

(ફત્વાઈલ્લાહી મમાઝ)

હદીસ - ૩ હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ માલકી ઝકાત અદા કર દે, તો ઉસ માલકા શર ઉસે જાતા રહેતા હે.

(તિબરાની)

(૩) عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

ارَأَيْتَ إِنْ أَدَى الرَّجُلُ زَكَاةَ مَالِهِ فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَدَى

زَكَاةَ مَالِهِ فَقَدْ ذَهَبَ عَنْهُ شَرُّ الطَّبَرَانِ

ફાયદા -

બા'ઝ રિવાયાતમેં

યે મઝમૂન ઇસ તરહ

આયા હે કે જબ તુ

માલકી ઝકાત અદા કર દે તો તુને

ઉસ માલકે શરકો ઝાઈલ કર દિયા.

(કંઝ યા'ની

માલ બહોતસે શુરુરકા સબબ હોતા હે,

લેકિન ઉસકી ઝકાત અગર એહતિમામસે

અદા હોતી રહે તો ઉસકે શરસે હિકાઝત રહેતી હે.

આખિરતકે એ'તબારસે તો અખિર

હે કે ફિર ઉસ માલ પર અઝાબ નહીં હોતા,

દુનિયાકે એ'તબારસે, ઇસ લિહાઝસે

કે ઝકાતકા અદા કરના માલકો મેહફૂઝ રહેનેકા ઝરિયા હે,

જેસાકે ઇસસે અગલી

હદીસમેં આ રહા હે અને અગર ઝકાત ન અદા કી જાએ તો વો માલ ઝા'યા

હો જાતા હે, જેસાકે આઈન્દા ફરવે નં. ૬ પર આ રહા હે.

હદીસ : ૪ હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે અપને માલોંકો ઝકાતકે ઝરિએ મેહફૂઝ બનાઓ અને અપને બીમારોંકા સદકેસે ઇલાજ કરો અને બલા અને મુસીબતકી મીઝોંકા દુઆ અને અલ્લાહ તઆલાકે સામને આજિઝીસે ઇસ્તકબાલ કરો.

(અબુદાઉદ)

(૪) عَنْ أَحْسَنَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ وَادَّعُوا

مَوَاضِعَ الصَّدَقَةِ وَاسْتَقْبِلُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ

بِالدُّعَاءِ وَالتَّصَدُّقِ رَوَاهُ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ

وَرَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ أَبِي عَرَبٍ

وَرَوَاهُ

ફાયદા -

તહસીનકે મા'ની અપને ચારોં તરફ કિલા બના લેનેકે હૈ યા'ની

જેસાકે આદમી કિલેમેં બેઠ જાનેસે હર તરફસે મેહફૂઝ હો જાતા હે, એસાહી ઝકાતકા

અદા કર દેના ઉસ માલકો એસા મેહફૂઝ કર દેતા હે, જેસાકે વો માલ કિલેમેં મેહફૂઝ હો ગયા હો.

એક હદીસમેં હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) મસ્જિદે કા'બામેં હતીમમેં તરરીફ રખતે થે. કિસી શખ્સને તઝિકરા કિયા કે કલાં આદમિયોકા બડા નુકસાન હો ગયા, સમુન્દરકી મોજને ઉનકે માલકો આ'યા કર દિયા. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જંગલ હો યા સમુન્દર, કિસી જગહ ભી જો માલ હોતા હે, વો ઝકાત ન દેનેસે આ'યા હોતા હે. અપને માલોંકી ઝકાત અદા કરનેકે ઝરિએ હિકાઝત કિયા કરો ઓર અપને બીમારોંકી સદકેસે દવા કિયા કરો. ઓર બલાઓંકે નુજૂલકો દુઆઓંસે દૂર કિયા કરો. દુઆ ઉસ બલાકો ભી આ'ઇલ કર દેતી હે જો નાઝિલ હો ગઈ હો ઓર ઉસ બલાકો રોક દેતી હે, જો અભી તક નાઝિલ ન હુઈ હો. જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ કિસી કોમકા બકા ચાહતે હૈં યા ઉનકી બદોતરી ચાહતે હૈં, તો ઉસ કોમમેં ગુનાહોંસે ઇફકત ઓર જવાંમદી (યાની જૂદ વ બખિશાશ) અતા ફરમાતે હૈં ઓર જબ કિસી કોમકો ખતમ કરના ચાહતે હૈં તો ઉસમેં ખિયાનત પેદા કર દેતે હૈં. (કંઝ)

હદીસ : ૫ હઝરત અલંકમા (રદી.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમારી જમાઅત હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ તો હુજૂર (સલ્લ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે તુમ્હારે ઇસ્લામકી તકમીલ ઇસમેં હે કે માલોંકી ઝકાત અદા કરો. (તર્ગીબ)

(૫) روى عن حماد بن أسود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال فقال لنا النبي صلى الله عليه وسلم إن تعلموا أسلحكم أن تؤدوا زكوة أموالكم رزاقكم الله عز وجل في الترخيب.

કાયદા - ઇસ્લામકી તકમીલકા ઝકત પર મોકૂફ હોના ઝાહિર હે કે જબ ઝકાત ઇસ્લામકે પાંચ મશહૂર અર્કાન - ૧. કલમા તૈયબાકા ઇકરાર, ૨. નમાઝ, ૩. રોઝા, ૪. હજ, ૫. ઝકાત, કા એક રૂકન હે, તો જબતક એક રૂકન ભી બાકી રહેગા, ઇસ્લામકી તકમીલ નહીં હો સકતી.

હઝરત અબૂઅય્યુબ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે એક સાહબ હુજૂર (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા, મુઝે એસા અમલ બતા દિજિએ, જો મુઝે જન્મતમેં દાખિલ કર દે. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી ઇબાદત કરો, કિસીકો ઉસકા શરીક ન કરો, નમાઝકો કાયમ કરો, ઝકાત અદા કરતે રહો ઓર સિલારહમી કરતે રહો.

એક ઓર હદીસમેં હે, એક આ'રાબીને સવાલ કિયા કે મુઝે એસા અમલ બતા દીજિએ, જિસપર અમલ કરકે જન્મતમેં દાખિલ હો જાઉં. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી ઇબાદત કરો, ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન કરો. ફર્જ નમાઝકો

એહતિમામસે અદા કરતે રહો, ફર્જ ઝકાત અદા કરતે રહો, રમઝાનકે રોજે રખતે રહો. ઉન સાહબને અર્જ ક્રિયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હે, ઇસમેં ઝરા ભી કમી-ઝિયાદતી ન હોગી. જબ વો ચલે ગયે તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જિસ શખ્સકા કિસી જનતી આદમીકો દેખકર દિલ ખુશ હો વો ઉસ શખ્સકો દેખે. (તર્ગીબ)

હદીસ - ૬ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ ત્રીન કામ કર લે, ઉસકો ઇમાનકા મઝા આ જાએ, સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લૂકી ઇબાદત કરે ઓર ઉસકો અચ્છી તરફ જાન લે કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઓર ઝકાતકો હર સાલ ખુશદિલીસે અદા કરે (બોઝ ન સમજે) ઇસમેં (જાનવરોંકી ઝકાતમેં) બૂઢા જાનવર યા ખારિશી જાનવર યા મરીઝ યા ઘટિયા કિસ્મકા જાનવર ન દે, બલ્કે મુતવસ્સિત જાનવર દે. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લૂ ઝકાતમેં તુમ્હારે બેહતરીન માલ નહીં ચાહતે, લેકિન ઘટિયા માલકા ભી હુકમ નહીં ફરમાતે. (અબુદાઉદ)

હાથ દા - ઇસ હદીસમેં તઝિકરા અગરચે જાનવરોંકી ઝકાત હે, લેકિન ઝાબ્તા હર ઝકાતકા પેહી હે કે ન તો બેહતરીન માલ વાજિબ હે, ન ઘટિયા માલ જાઈઝ હે, બલ્કે દરમિયાની માલ અદા કરના અસલ હે, અલ-બત્તા કોઈ અપની ખુશીસે સવાબ હાસિલ કરનેકે લિએ, અલ્લાહ તઆલાકો રાઝી કરનેકે લિએ ઉમ્દા માલ અદા કરે, તો ઉસકી સઆદત હે, ઉસકી ખુશકિસ્મતી હે. ઇસ સિલસિલેમેં સહાબા કિરામ (રદી.) કે એહવાલકો ગોરસે દેખે, ઉનકે તર્જો અમલકી તેહકીકાત કરો. દો વાકેઆ નમૂને કે તૌર પર ઇસ જગહ નકલ કરતા હું.

મુસ્લિમ બિન શોબા (રદી.) કેહતે હૈં કે નાફેઅ બિન અલકમા (રદી.) ને મેરે વાલિદકો હમારી કૌમકા ચૌધરી બના દિયા થા. એક મર્તબા ઉન્હોને મેરે વાલિદકો હુકમ દિયા કે સારી કૌમકી ઝકાત જમા કરકે લે જાઓ. મેરે વાલિદને મુઝે સબસે ઝકાતકા માલ વસૂલ કરને ઓર જમા કરનેકો ભેજ દિયા. મૈને એક બંડે મિયાંકે પાસ જિનકા નામ હઝરત સઅર (રદી.) થા, ઉનકી ઝકાત લેનેકે લિએ ગયા, ઉન્હોને

(૫) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَثُتْ مِنْ فَعَلَيْنَ فَقَدْ طَعَطَ لِمِ الْإِيمَانِ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ وَحَدَّثَ وَعِلْمَانِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَعَظَمَ زَكَاةَ الْمَالِ طَبِيعَةً بِهَا نَفْسُهُ رَاقِدَةٌ عَلَيْهِ كُلَّ عَمَلٍ وَلَمْ يَطْعَمْ لَهَا مِثْلَ وَلَا الدِّينَةَ وَلَا الْبَرِيَّةَ وَلَا الشَّعْرَ الْبَلْبِيَّةَ وَلَكِنْ مِنْ وَسْطِ أَمْوَالِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَسْأَلْكُمْ خَيْرًا وَلَمْ يَأْمُرْكُمْ بِشَرٍّ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَكَذَا فِي التَّرْغِيبِ.

મુઝસે પૂછા, ભતીજે ! કિસ તરહકા માલ લોગે ? મૈને કહા, અચ્છેસે અચ્છા લૂંગા, હતાકે બકરીકે થન તક ભી દેખૂંગા કે બડે હૈં યા છોટે યા'ની એક એક ચીઝ દેખકર એ'તબારસે ઉમ્દાસે ઉમ્દા માલ છાંટકર લૂંગા. ઉન્હોંને કહા કે પેહલે મૈં તુમ્હે એક હદીસ સુના દૂં. (તા'કે મસઅલા તુમકો મા'લૂમ હો જાએ, ઇસકે બાદ જૈસા દિલ ચાહે લે લેના) મૈં હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમૈં ઇસી જગહ રેહતા થા. મેરે પાસ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસસે દો આદમી કાસિદ બનકર આએ ઓર યે કહા કે હમૈં હુઝૂર (સલ્વ.) ને તુમ્હારી ઝકાત લેનેકે લિએ ભેજા હે. મૈને ઉનકો અપની બકરિયાં દિખા કર દર્યાફત કિયા કે ઇનમૈં કયા ચીઝ વાજિબ હે ? ઉન્હોંને શુમાર કરકે બતાયા કે એક બકરી વાજિબ હે, મૈને એક નિહાયત ઉમ્દા બકરી જો ચરબી ઓર દૂધસે લબરેઝ થી, નિકાલી કે ઝકાતમૈં દૂં. ઇન સાહબોંને ઉસકો દેખકર કહા કે યે બચ્ચેવાલી બકરી હે, હમૈં એસી બકરી લેનેકી હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે ઇજાઝત નહીં હે. મૈને પૂછા, ફિર કેસી લોગે ? ઉન દોનોંને કહા કે છ: મહીનેકા મેઢા યા એક સાલકી બકરી. મૈને એક શશમાહા બચ્ચા નિકાલ કર ઉનકો દે દિયા, વો લે ગએ. (અબૂ દાઉદ)

ઇસ વાકિએમૈં હઝરત સઅરકી ખ્વાહિશ ઇબ્તિદાઅન પેહી થી કે તમામ બકરીયોંમેસે બેહતર સે બેહતર હો, વો અદા કી જાએ ઓર ઇબ્ને નાફેઅ (રદી.) કો ગાલિબન યે વાકેઆ ઇસ લિએ સુનાયા કે ઉનકો મસઅલા મા'લૂમ હો જાએ ઓર ઇસકે બાદ ઉનકા અન્દાઝા તો ઇસ વાકેએસે ખુદ હી મા'લૂમ હો ગયા કે યે ઝકાતમૈં અપના બેહતરીન માલ દેના ચાહતે હૈં.

દૂસરા વાકિઆ હઝરત ઉબઈ બિન કા'બ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા ઝકાત વસૂલ કરનેકે લિએ ભેજા. મૈં એક સાહબકે પાસ ગયા. જબ ઉન્હોંને અપને ઉંટ મેરે સામને કિએ તો મૈને દેખા કે ઉનમૈં એક સાલકી ઉંટની વાજિબ હે. મૈને ઉનસે કહા કે એક સાલા ઉંટની દે દો. વો કેહને લગે કે એક સાલા ઉંટની કિસ કામ આએગી, ન તો વો સવારીકા કામ દે સકતી હે, ન દૂધકા. યે કેહનેકે બાદ ઉન્હોંને એક નિહાયત ઉમ્દા, બહોત મોટી-તા'ઝી બડી ઉંટની નિકાલી ઓર કહા કે યે લે જાઓ. મૈને કહા, મૈં તો ઇસકો કુબૂલ નહીં કર સકતા, અલ-બત્તા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ખુદ સફર હી મૈં તશરીફ ફરમા હૈં ઓર તુમ્હારે કરીબ હી આજ મંઝિલ હે. અગર તુમ્હારા દિલ ચાહે, તો બરાહે રાસ્ત હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમૈં જાકર પેશ કર દો. અગર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇજાઝત દે દી તો મૈં લે લૂંગા. વો સાહબ ઉસ ઉંટનીકો લેકર મેરે સાથ ચલ દિએ. જબ હમ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમૈં પહોંચે તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! આપકે કાસિદ મેરે પાસ આએ યે કે મેરી ઝકાત લેં ઓર ખુદાકી

કસમ ! વો સમાદત મુઝે અબસે પેહલે કબી નસીબ નહીં હુઈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને યા હુઝૂર (સલ્વ.) કે કાસિદ ને કબી મુઝસે માલ તલબ કિયા હો. મેંને આપડે કાસિદકે સામને અપને ઉટ કર દિએ. ઉન્હોંને ઉનકો દેખકર કરમાયા કે ઉનમેં એક સાલા ઉટની વાજિબ હે. હુઝૂર (સલ્વ.) એક સાલા ઉટની ન તો દૂમકા કામ દે સકતી હે, ન સવારી કા, ઇસલિએ મેંને એક બેહતર-સી ઉટની ઉનકી ખિદમતમેં પેશ કી થી, જો યે મેરે સાથ હાજિર હે. ઉન્હોંને ઇસકે કુબૂલ કરનેસે ઇન્કાર કર દિઆ, ઇસલિએ મેં આપકી ખિદમતમેં લાયા હું. યા રસૂલલ્લાહ ! ઇસકો કુબૂલ હી કરમા લીજિએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે તુમ પર વાજિબ તો વોહી હે, જો ઉન્હોંને બતાયા. અગર તુમ નફલકે તોર પર ઝિમાદા ઉઝ્રકી ઉટની દેતે હો, તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુમ્હેં ઇસકા અજર દેગા. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેં ઇસી લિએ સાથ લાયા હું, ઇસકો કુબૂલ કરમા લે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇસકે લેનેકી ઇજાઝત કરમા દી. (અબૂ દાવિદ)

ઇન હઝરાતકે દિલોંમેં ઝકાતકા માલ અદા કરનેકે યે વલવલે થે. વો ઇસપર કબર કરતે થે, ઇસકો ઇજાઝત સમજતે થે કે અલ્લાહકા ઓર ઇસકે રસૂલકા કાસિદ આજ મેરે પાસ આયા ઓર મેં ઇસ કાબિલ હુઆ. વો ઇસકો તા'વાન ઓર બેગાર નહીં સમજતે થે. વો ઇસકો અપની ઝરૂરત, અપની ઝરઝ ઓર અપના કામ સમજતે થે. હમ લોગ ઉમ્દા માલકો યે સોચતે હૈં કે ઇસકો રખમ લેં કે અપને કામ આએગા ઓર યે હઝરાત અપને કામ આના ઇસીકો સમજતે થે, જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દિયા હો.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) કા વાકિઆ પેહલી ફસ્લકી આયાતકે જેલમેં નં. ૧૧ પર ગુઝર ચુકા કે જબ કબીલા બની મુલેમકે એક શખ્સને આપકી ખિદમતમેં રેહનેકી દરખાસ્ત કી, તો આપને ઉનસે યે કરમાયા કે ઇસ શરત પર મેરે પાસ કિયામકી ઇજાઝત હે કે જબ મેં કિસીકો કોઈ ચીઝ દેનેકો કહું, તો જો ચીઝ મેરે માલમેં સબસે ઉમ્દા ઓર બેહતર હો, ઇસકો છાંટકર દેના હોગા. યે મુકસ્સલ કિસ્સા ગુઝર ચુકા હે ઓર આઈન્દા ફસ્લકી અહાદીસમેં નં. ૬ પર યે મઝમૂન તકસીલસે આ રહા હે કે ઝકાત સદકાતમેં બિલખુસૂસ ઝકાતમેં ખરાબ માલ હરગિઝ ન દેના ચાહિએ.

હદીસ :

૭. હુઝૂરે અકદસ

(સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જબ તૂ માલકી ઝકાત અદા કર દે, તો જો હક (વાજિબ) તુઝપર યા, વો તો અદા હો ગયા (આગે નવાહિલકા

(عن أبي هريرة عن رسول الله ﷺ) عليه وسلم قال إذا ديت الزكوة فقد قضيت ما عليك ومن جمع ما أحراماً ثم تصدق به لم يكن له فيه أجر وكان أصراً

સિર્ફ દરજા હે) ઓર જો શખ્સ હરામ તરીકે (સૂદ-રિશ્વત વગેરહ) સે માલ જમા કરકે સદકા કરે, ઉસકો ઇસ સદકેકા કોઈ સવાબ નહીં હે, બલકે ઇસ હરામ કમાઈકા વખાલ ઉસપર હે. (તર્ગાબિ)

عليه رواه ابن حبان وابن خزيمة في صحيحه
والحاكم وقال صحيح الإسناد كذا في الترغيب

જાણનારો - ઇસ હદીસ પાકમે દો મઝમૂન વારિદ હુએ હું—

એક તો યે કે વાજિબકા દરજા ઝકાત કા હે, ઇસકે અલાવા જો દરજાત હે, વો સદકાત ઓર નવાફિલ કે હે.

એક ઓર હદીસમે હે કે જો શખ્સ ઝકાતકો અદા કર દે, ઉસને ઉસ હકકો તો અદા કર દિયા જો ઉસપર વાજિબ થા, ઉસે જિયાદ જો અદા કરે, વો અફઝલ હે. (કંઝ)

હઝરત ઝમામ બિન સાલબા (રદી.) કી મશહૂર હદીસ જો બુખારી શરીફ વ મુસ્લિમ શરીફ વગેરહ સબ કુતુબમે બહોત તરીકોસે ઝિકર કી ગઈ, જિસમે ઉન્હોને હુઝૂર (સલ્વ.) સે ઇસ્લામ ઓર ઉસકે અરકાનકે મુતઅલિલક સવાલાત કિએ ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) ને સબકો તફસીલસે બતાયા. ઇસમે મિનજુમ્લા દૂસરે અરકાનકે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઝકાતકા ભી ઝિકર કરમાયા. હઝરત ઝમામ (રદી.) ને પૂછા કે ઝકાતકે અલાવા કોઈ ચીઝ મુઝપર વાજિબ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇશ્આદ કરમાયા કે નહીં, અલબત્તા અગર નફલ કે તોરપર તુમ અદા કરો તો ઇંખિયાર હે.

હઝરત ઉમર (રદી.) કે ઝમાનેમે એક શખ્સને મકાન કરોખ્ત કિયા તો હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે ઇસકી કીમતકી એહતિયાતસે અપને ઘરમે ગઢા ખોદકર ઉસમે રખ દેના. ઉસને ઈર્ઝા કિયા કે ઇસ તરહ કંઝમે દાખિલ ન હો જાએલા ? હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે જિસકી ઝકાત અદા કર દી જાએ, વો કંઝમે દાખિલ નહીં હોતા.

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) કા ઇશ્આદ હે કે મુઝે ઇસકી પરવા નહીં કે મેરે પાસ ઉહદ પહાડકે બરાબર સોના હો, મેં ઉસકી ઝકાત અદા કરતા રહું ઓર ઇસમે અલ્લાહકી ઇતાઅત કરતા રહું. (હુરૈ મન્સુર)

ઇસ નોઅકી બહોત-સી રિવાયાત કુતુબે અહાદીસમે મૌજૂદ હે, જિનકી બિના પર જમ્હૂર ઉલમા ઓર અઈમ્મા અર્બઆકા યેહી મઝહબ હે કે માલમે બહેસિયત માલકે ઝકાતકે અલાવા કિસી દૂસરી ચીઝકા વજૂબ નહીં, અલ-બત્તા દૂસરી હેસિયતસે અલગ વજૂબ હો તો વો અગ્રે આખર હે, જેસાકે બીવીકા ઓર છોટી ઓલાદકા નફકા હે ઓર ઇસી તરહસે દૂસરે નફકાત હે ઓર ઇસી તરહસે મુઝતરકી ઝરરતકા પૂરા કરના હે કે જો શખ્સ ભૂખ યા પ્યાસકી વજહસે મર રહા હે, ઉસકો મોતસે બચાના ફર્જ કિયાયા હે.

ઈમામ મઝહબી (રહ.) અહયાઉલ ઉલૂમમેં કરમાતે હું કે બા'ઝ તાબિઈનકા મઝહબ એ હે કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ભી કુછ હુકૂક હું જેસા કે નખઈ (રહ.) શાબી (રહ.) ઓર મુજાહિદ (રહ.) કા મઝહબ હે.

ઈમામ શાબી (રહ.) સે કિસીને પૂછા કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ભી હું કે ? ઉન્હોને કરમાયા હે, ઓર કુરઆન પાકી આયત 'વ આતલ્માલ અલ્લા હુબબિહી' તિલાવત કરમાઈ, જો સબસે પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૨ પર ગુઝર ચુકી હે. એ હજરાત એ કરમાતે હું કે એ હુકૂકે મુસ્લિમમેં દાખિલ હું કે માલદારોંકે ઝિમ્મે એ ઝરૂરી હે કે જબ વો કિસી ઝરૂરતમંદકો દેખે તો ઉસકે ઝરૂરતકા ઇંઝાલા કરે, લેકિન જો ચીઝ ફિકહકે એ'તબારસે સહી હે, વો એ કે જબ કિસી શખ્સકો ઇંઝિતરાફકા દરજા હાસિલ હો જાએ, તો ઉસકા ઇંઝાલા કર્જે કિફાયા હે, લેકિન ઉસકા ઇંઝાલા બતોર કર્જકે કિયા જાએ યા ઇંઆનતકે તોર પર, એ હુકૂકકે યહાં નુખ્તલફ ફીહિ હે. (એહયા)

મુઝતરકી ઇંઆનત અપની જગહ પર મુસ્તકિલ વાજિબ હે, જબ કે વો ભૂખસે યા ખ્યાસસે યા કિસી ઓર વજહસે હલાકતકે કરીબ હો, લેકિન માલદાર પર માલી હેસિયતસે ઝકાતસે ઝિયાદા વાજિબ નહીં. યહાં દો અમ્મ કાબિલે લિલાઝ હું-અવ્વલ ઇંકરાત, હમ લોગોંકી આદત એ હે કે જબ ભી કિસી ચીઝકી તરફ બબ્હતે હું તો એસા ઝોરસે દોડતે હું કે ફિર હદોંકી ઝરાલી પરવાહ નહીં રેહતી, ઇંસલિએ ઇંસકી રિયાયત ઝરૂરી હે કે કિસી દૂસરે શખ્સકા માલ બગેર ઉસકી તીબે ખાતિરકે લેના જાઈઝ નહીં હે. ફુકહાને મુઝતરકે લિએ દૂસરેકા માલ ખાનેકી ઝરૂર ઇંજાઝત દી હે, લેકિન ઇંસમેં ખુદ હનફીયાકે યહાં ભી દો કોલ હું કે ઉસકો મુરદારકા ખાના, દૂસરેકા માલ ખાને પર મુકદ્દમ હે યા દૂસરેકા માલ મુરદાર ખાને પર મુકદ્દમ હે જેસાકે કુતુબે ફિકહમેં મઝકૂર હે, લેકિન ઇંતના ઝરૂર હે કે વો ઇંસ હાલત પર પહોંચ જાએ કે ઉસકો મુરદાર ખાનેકી ઇંજાઝત હો જાએ જબ વો દૂસરેકા માલ ખા સકતા હે, હક તઆલા શાનહકા ઇંશાદ હે.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُسَدُّوا لَهَا إِلَى الْهَكَامَةِ لَكُمْ كَوْنَكُمْ
مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِشْمَارِ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ (بَسْمَل)

વ- હા તા'કુલૂ અમ્વા લ કુમ ભૈ ન કુમ બિલ્લાતિલિ વ તુદલૂ બિહા ઇલ્લહુકામિ લિ તા'કુલૂ ફરીકમમિન અમ્વાલિનાસિ બિલ ઇંસમિ વ અનુમ તમ્લમૂન.

- સૂરએ : બકર: રૂકૂઅ ૨૩

'ઓર આપસમેં એક દૂસરેકા માલ ના-હક ન ખાઓ ઓર ઉનકો હુકૂકામેં યહાં ઇંસ ગરઝસે ન લે જાઓ કે લોગોંકે માલકા એક હિસ્સા બતરીકે ગુનાહકે ખા જાઓ ઓર તુમ ઇંસકો જાનતે હો.'

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇશાદ હે કે કિસી પર મુલમ ન કરો, કિસી શખ્સકા માલ ઉસકી તીબે ખાતિર બગેર લેના હલાલ નહીં હે. (મિશકાત)

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મશહૂર ઇશાદ હે કે જો શખ્સ એક બાલિશત ઝમીન કિસીકી મુલમસે લેગા, કિયામતકે દિન સાતો ઝમીનોકા વો હિસ્સા, જો ઇસ એક બાલિશતકે મુકાબિલ હે, તોક બનાકર ઉસકે ગલેમેં ડાલ દિયા જાએગા. (વહી)

વકદ હવાઝિનકા હિસ્સા નિહાયત મશહૂર હે કે જબ વો શિકસ્ત ખાનેકે બાદ મુસલમાન હોકર હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઓર યે દખ્વાસ્ત કી કે ગનીમતમેં જો કેદી ઓર માલ ઉનકા લિયા ગયા હે, વો ઉનકો વાપસ મિલ જાએ. તો હુજૂર (સલ્વ.) ને બા'ઝ મસાલેહકી બિના પર યે વાઅદા કરમા લિયા કે દોનો ચીજોં તો વાપસ નહીં હો સક્તી. ઉનમેંસે એક વાપસ હો સક્તી હૈં. ઉનહોંને કેદિયોંકે વાપસ મિલ જાનેકી દખ્વાસ્ત કી તો હુજૂર (સલ્વ.) ને સબ મુસલમાનોંસે, જિનકા ઉનમેં હક થા, યે એલાન કરમાયા કે મેંને ઉનકે કેદી વાપસ કરનેકા વાઅદા કર લિયા હે, તુમમેંસે જો શખ્સ તીબે ખાતિરસે અપના હિસ્સા મુકત દે, વો દે દે ઓર જો ઇસકો પસન્દ ન કરે, હમ ઇસકા બદલ ઉસકો દે દેંગે. ભલા હુજૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઇમાંકે બાદ સહાબા (રદી.) મેં કોન ઇન્કાર કરનેવાલા થા ? મજમેને અર્ઝ કિયા કે હમ તીબે ખાતિરસે પેશ કરતે હૈં. હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇશાદ કરમાયા કે મજમેકે દરમિયાનમેં યે સહી તોર પર પતા નહીં ચલ સક્તા કે કિસકી ખુશીસે ઇજાઝત હે ઓર કિસકી નહીં. ઇસલિએ તુમહારે ચોધરી તુમસે અલાહિદા અલાહિદા બાત કરકે તુમહારી રિઝાકી મુજે ઇંતિલા કરે. (બુખારી) દૂસરે માલમેં એહતિયાતકા યે ઉસવા હુજૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા હે ઓર ઇસ મઝમૂનકી તા'ઈદમેં અહાદીસકા બડા ઝખીરા હે કે જબ વ ઇકરાહસે બિલા રિઝામંદી કિસી દૂસરેકા માલ લેના હરમિઝ જાઈઝ નહીં હે.

ઉલેમા-એ-હકને ઇસમેં ઇંતની એહતિયાત બરતી હે કે જો મજમેકી શરમમેં કિસી કારેખેરમેં ચંદા દિયા જાએ, ઉસકો ભી પસંદ નહીં કિયા. ઇસલિએ એક જાનિબ તો ઇસમેં ઇકરાહસે બચના જરૂરી હે કે બ જબ વ ઇકરાહ કિસી દૂસરેકા માલ ન લિયા જાએ. કિસી વક્તી તહરીકસે મર્બૂબ હોકર હરમિઝ કીલ વ ફેલસે, તેહરીર વ તહરીરસે જમ્હૂર અસલાહકે ખિલાફ ન કરનાં ચાહિએ. ગરીબ પરવરીકા જઝબા બહોત મુબારક હે મબર ઇસમેં હુદૂદસે તજવુઝ હરમિઝ ન કરના ચાહિએ.

નબી કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇશાદ હે કે બદતરીન હોઝોમેંસે હે વો શખ્સ જો દૂસરેકી દુનિયાકી ખાતિર અપની આખિરતકો નુકસાન

પહોંચાઓ. (મિથકાત) ઇસલિએ ઇસમેં એક જાનિબ ઈશરાતસે બચના ઝરૂરી હે ઓઃ દૂસરી જાનિબ ઇસમેં તકરીતસે બચના ભી અહમ ઓર નિહાયત ઝરૂરી હે. યે સહી હે કે માલમેં ઝકાત હી વાજિબ હે, લેકિન મહેઝ વાજિબકી અદાએગી પર ફિકાયત કરના હરગિઝ મુનાસિબ નહીં.

અબ તક જો મજામીન ઓર રિવાયાત રિસાલેમેં ગુઝર ચુકી હૈ, વો સબકી સબ બ બાંગે દુહલ ઇસકા એલાન કર રહી હૈ કે અપને કામ આનેવાલા સિફ તોહી માલ હે, જો અપની જિન્દગીમેં દે દિયા ગયા ઓર અલ્લાહકે મહાં જમા કા દિયા ગયા, બાદમેં ન કોઈ માં-બાપ યાદ રખતા હે, ન બીવી યા ઓલાદ પૂછતે હે: સબ ચંદ રોઝકે કર્જ આંસૂ મુકતકે બહાકર અપને અપને મશગલેમેં લગ જાએંગે, કિસીકો મહીનો ઓર સાલોભી મરનેવાલેકા ખ્યાલ નહીં આએગા. ઇસ સબસે કતા નઝર હદીસે બાલાકે સિલસિલેમેં એક ઓર અહમ ઓર કુલ્લી ખાત ભી ઝેહનનશીન રખના ચાહિએ કે દીનકે મુતઅલિફ એક મોહમલ ઓર બેહુદા લકઝ હમારી સુબાનો પર હોતા હે - અજ - હમ દુનિયાદારોસે ફરાઈઝ હી અદા હો જાએ, તો ગનીમત હે, નવાફિલ તો બડે હોઝોંકા કામ હે, યે શૈતાની ધોખા હે, નવાફિલ ઓર તતવ્વુઆત ફરાઈઝહી કી તકમીલકે વાસ્તે હોતે હૈ. કીન શખ્સ યે યકીન કર સકતા હે કે મેંન અલ્લાહ તઆલાકે કિસી કર્જકો ભી પૂરાકા પૂરા અદા કર દિયા ઓર જબ ઇસમેં કોતાહી રેહતી હે તો ઉસકે પૂરા કરનેકે લિએ નવાફિલ હોતે હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે આદમી નમાઝસે એસી હાલતમેં ફારિગ હોતા હે કે ઉસકે લિએ ઇસ નમાઝકા દસવાં હિસ્સા લિખ્ખા જાતા હે, નવાં હિસ્સા, આઠવાં, સાતવાં, છકા, પાંચવાં, ચૌથા, ત્રિહાઈ, આધ. કિસ્સા લિખ્ખા જાતા હે. (મિથકાત)

યે મિસાલકે તોર પર હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઇર્શાદ કરમાયા. હમ લોગ જેસી નમાઝ પઞહતે હૈ, ઉસકા તો હઝારવાં, બલ્કે લાખવાં હિસ્સા ભી લિખ લિયા જાએ તો મહઝ ઉસકા લુત્ફ વ કરમ હે, વરના યે તો અપની બદઆમાલિયોં ઓર બે-ઇખ્લાસીકી વજહસે એસી હોતી હૈ કે જેસાકે દૂસરી અહાદીસમેં હે કે બા'ઝ નમાઝ પૂરાને કપડેકી તરહસે લપેટકર મુંહ પર માર દી જાએગી કે ઉનમેં કુબૂલકા કોઈ દરજા ભી ન હોગા. એસે એહવાલમેં નહીં કહા જા સકતા કે હમારે ફરાઈઝકા કિતન હિસ્સા લિખ્ખા ગયા.

એક ઓર હદીસમેં હે કે કિયામતમેં સબસે પેહલે નમાઝકા મુહાસબા હોગા. મલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા પાક ઇર્શાદ ફરિશ્તોંકો હોગા કે મેરે બન્દેકી નમાઝકો દેખે કે નાકિસ હે યા પૂરી હે, અગર પૂરી હોતી હે, તો વો પૂરી લિખ દી જાતી હે. ગૌર અગર નાકિસ હોતી હે, તો જિતના નુકસાન હોતા હે, વો દર્જ હો જાતા હે.

ફિર ઇર્શાદ હોતા હે કે દેખો, ઇસકે પાસ કુછ નવાફિલ હૈં યા નહીં ? અગર નવાફિલ ઇસકે પાસ હોતે હૈં, તો ઉનસે કરાઈઝકી તકમીલ કર દી જાતી હે, ઇસકે બાદ ફિર ઇસી તરહ ઝકાતકા હિસાબ-કિતાબ હોતા હે યા'ની અવ્વલ કરાઈઝકા હિસાબ હોતા હે, ફિર નવાફિલસે ઇસકી તકમીલ હોતી હે, ઇસકે બાદ ફિર ઇસી તરહ બકીયા આ'માલકા હિસાબ-કિતાબ હોતા હે. (અબૂ દાવુદ)

ઐસી સૂરતમેં ઇસ ધમંડમેં કિસી શખ્સકો હરઝિઝ ન રેહના ચાહિએ કે મેં ઝકાત હિસાબકે મુવાફિક દેતા રેહતા હું, ન મા'લૂમ કિતની કોતાહીયાં ઇસમેં હો જાતી હોંગી. ઉમ્મીદ તલાફકે લિએ ઝિયાદા સે ઝિયાદા મિકદાર સદકાતે નાફિલાકા ઝખીરા રેહના ચાહિએ. અદાલતમેં જબ મુકદમેકે લિએ આદમી જાતા હે, હમેશા ખર્ચસે ઝિયાદા રૂપયા જેબમેં ડાલકર જાતા હે કે ન મા'લૂમ કયા ખર્ચ પેશ આ જાએ. વો અદાલત તો સબ અદાલતોસે ઊંચી હે, જહાં ન ઝૂઠ ચલતા હે, ન ઝુખાનગેરી, ન સિકારિશ, હાં, અલ્લાહકી રહમત હર ચીઝસે બાલાતર હે, વો સાહિબે હક હે, બિલ્કુલ હી મા'ફ કર દે, તો કિસીકા કયા ઈજારા હે, હેકિન યે ઝખીરાકી ચીઝ નહીં હે ઔર મરાહિમે ખુસરવાનાકી ઉમ્મીદ હર જુર્મ નહીં કિએ જાતે, ઇસલિએ કર્ઝકી મિકદારકો બહોત એહતિમામસે ઇસકે શરાયત ઔર આદાબકી રિવાયત રખતે હુએ અદા કરતે રેહના ચાહિએ, બલ્કે ઉમ્મીદ કોતાહીકે ખોફસે તકમીલકે લિએ ઝિયાદા સે ઝિયાદા હિસ્સા નવાફિલકે ઝખીરેકા અપને પાસ રેહના ચાહિએ.

અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને 'મિકાતુસ્સુબુદ'મેં નક્લ કિયા હે કે સત્તર નવાફિલ એક ફરીઝકી બરાબરી કરતે હે, ઇસલિએ કર્ઝકો બહોત એહતિમામસે અદા કરના ચાહિએ કે ઇસકી થોડીસી કોતાહીસે નવાફિલકા બહોત બડા ઝખીરા ઇસમેં વજબ હો જાતા હે ઔર કરાઈઝમેં એહતિમામકે બાવજુદ એહતિયાતકે તોર પર નવાફિલકા બહોત બડા ઝખીરા અપને નામા-એ-આમાલમેં મેહફૂઝ રખના ચાહિએ.

દૂસરા મઝમૂન હદીસે બાલામેં યે થા કે જો શખ્સ હરામ માલ જમા કરકે ઇસમેંસે સદકા કરે, ઇસકો સદકેકા સવાબ નહીં હે.

બહોતસી રિવાયાતમેં યે મઝમૂન ઝિકર કિયા ગયા કે હક તઆલા શાનુહુ હલાલ માલસે સદકે કુબૂલ કરતે હૈં.

એક હદીસમેં હે કે હક તઆલા શાનુહુ ગુલૂલકે માલકા સદકા કુબૂલ નહીં કરતે. ગુલૂલ માલે ગનીમતમેં ખિયાનતકો કેહતે હૈં. ઉલમાને લિખ્ના હે કે ગુલૂલકા તઝકેરા ઇસ વજહસે કરમાયા કે ગનીમતકે માલમેં સબકા હિસ્સા હોતા હે, તો જબ ઐસે માલકા સદકા, જિસમેં ખુદ અપના ભી હિસ્સા હે, કુબૂલ નહીં હોતા, જિસ માલમેં અપના કોઈ હિસ્સા ન હો, ઇસમેંસે સદકા બતરીકે ઓલા કુબૂલ ન હોગા.

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ

વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ હરામ માલ કમાતા હે, વો અગર ખર્ચ કરે તો ઉંસમે બરકત નહીં હોતી, સદકા કરે તો કુબૂલ નહીં હોતા, પીછે મીરાસકે તીરપર છોડ જાએ તો ગોપા જહમમકા સોશા છોડ ગયા.

હજરત ઇબ્ને મસજિદ (રદી.) કરમાતે હું કે જો શખ્સ હલાલ માલ કમા લે, ઉંસકા ઝકાતકા અદા ન કરના ઉંસ માલકો ખબીસ બના દેતા હે ઓર જો શખ્સ હરામ માલ કમાએ, ઉંસકા ઝકાત અદા કરના ઉંસ માલકો તથબ નહીં બનાતા. (ફુરૂ મન્સુર)

પાંચવી ઈસ્લ

ઝકાત અદા ન કરનેકી વઈદમે

કુરઆન પાકમે બહોત-સી આયાત નાઝિલ હુઇ હું, જિનમેંસે મુતઅદિદ આયાત દૂસરી ફલ્લમે પા'ની માલ ખર્ચ ન કરનેકી વઈદમે ગુઝર ચુકી હું, જિનકે મુતઅલ્લિક ઉલમાને તસરીહ કી હે કે જે ઝકાત અદા ન કરનેમે હે ઓર ઝહિર હે કે જિતની વઈદ ગુઝરી હું, વો ઝકાત અદા ન કરને પર, જબ કે ઝકાત બિલ-ઇજમાઅ ફર્જ હે, બતરીકે ઓલા શામિલ હોગી ચુનાંચે.

(۱) وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالنَّوْضَةَ وَلَا يُؤْتُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْأُولَیْ

આયાત નં. વલ્લઝી ન- ચકુનિઝુનઝઝહબ- વલફિઝઝત- વ લા યુન્ફિકુ ન હા હી સબીલિલ્લાહિ. (આયાત), જે દૂસરી ફલ્લકી નં. ૫ પર મય તર્જૂમા ગુઝર ચુકી હે, જમ્હૂર સહાબા કિરામ (રદી.) ઓર જમ્હૂર ઉલમાકે નઝદીક ઝકાતકે બારેમે નાઝિલ હુઇ હે ઓર જો સખ્ત અઝાબ ઇંસ આપતે શરીફામેં ઝિકર ક્રિયા ગયા, વો ઝકાત અદા ન કરનેવાલોંકે લિએ હે, જેસા કે ઇંસકે ઝેલમેં ભી ગુઝર ચુકા ઓર મુતઅદિદ અહાદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાક ઇર્શાદસે ભી ઇંસકી તા'ઈદ હોતી હે કે જો અઝાબ ઇંસ આપતે શરીફામેં ઝિકર ક્રિયા ગયા કે ઉંસકે માલકો તપાકર ઉંસ શખ્સકી પેશાનીકો ઓર પેહલુ વગેરહકો ઉંસે દાગ દિએ જાઅંજે, જે ઝકાત અદા ન કરનેકા અઝાબ હે. અલ્લાહ હી અપને ફઝલસે મેહફૂઝ રખે કે પકતે હુએ પાતુકા ઝરા-સા દાગ ભી સખ્ત અઝીયત પહોંચાને વાલા હોતા હે, ચઝાએકે જિતના ઝિયાદ માલ હો, ઉતનેહી ઝિયાદ દાગ આદમીકો દિએ જાઅંજે. ચન્દ રોઝ ઇંન સોને-ચાંદીકે ઠીકરોંકો અપને પાસ રખકર કિતની સખ્ત મુસીબતકા સામના હે.

(۲) وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالنَّوْضَةَ لَا يُؤْتُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْأُولَیْ

वस्त्रधाम) की बिरादरीमेंसे (उनका सम्बन्ध था) था, सो वो (कसरते माधकी वजहसे) उन लोगोंके मुकाबलेमें तकम्बुर करने लगा और हमने उसको इस कदर भजाने दिये थे के उनकी कुंजियां कंठ-कंठ जोरआवर सम्बन्धोंको गरांभार कर देती थीं, (यानी उनसे मुश्किलसे उकतीं थीं और जब भजानोंकी कुंजियां धतनी थीं तो अखिर वे के भजाने तो बहोत ही धीमे और उसने ये तकम्बुर उस वक्त किया था) जब के उसको उसकी बिरादरीने (हजरत मूसा अलमसिससलाम वगैरहने सम्बन्धनेके तौर पर) कहा के तू (इस माध व दौलत पर) धतरा मत. वाकई अल्लाह तआला धतराने वालोंको पसन्द नहीं करता और तुजको भुदाये तआलाने कितना दे रक्खा है, उसमें आधमे आधिरतकी ली बुस्तजू किया कर और दुनियासे अपना खिस्सा (आभेरातमें ले जना) करागोश न कर और जिस तरह अल्लाह तआलाने तुजपर मेहसान किया है, तू ली (उसके बन्दों पर) मेहसान किया कर. (और भुदाकी नाकरमाना और हुक्के वाकिफा ज़ा'या करके) दुनियामें कसादका प्याहां मत हो. मेसक अल्लाह तआला कसाही लोगोंको पसन्द नहीं करता. काइनने (उनकी नसीहतें सुनकर ये) कहा के मुजको तो ये सब कुछ मेरी ज़ाती हुनरमन्दीसे मिला (कि मेरी हुस्ने तदबीरसे ये जमा हुआ, न इसमें कुछ जैबी मेहसान है, न किसी दूसरेका इसमें कोई हक है. हक तआला शानुबू उसके कौल पर धताब करमाते हैं के) क्या उस काइनने ये न जाना के अल्लाह तआला इससे पेहले बुझिस्सा उम्मतोंमें ऐसे लोगोंको हलाक कर चुका है, जो माही कुव्वतमें ली उससे कहीं बड़े हुए थे और (जमाअती डेसियतसे) मजमा ली उनका ज़िमादा था. (ये तो दुनियामें हुआ और आधिरतमें जहन्नमका अज़ाब अलग रहा.) और मुश्किरोंसे (उनके गुनाहोंको) मा'लूम करनेकी गरजसे सवाल ली न होगी (कि हर सम्बन्धका पूरा हाल अल्लाह तआला शानुबूकी मा'लूम है (मुताल्लेकी वजहसे सवाल अलाहिदा रहा) फिर (वो काइन अक मर्तबा) अपनी आराधन व शानके साथ अपनी बिरादरीके सामने निकला तो जो लोग (उसकी बिरादरीमें) दुनियाके ता'लिब थे, वो केहने लगे के क्या अच्छा होता के हमको ली ये साज व सामान मिला होता जो काइनको मिला है. वाकई ये काइन बड़ा साहिबे नसीब है. (ये तमजा और हिस्स माधकी थी, इससे उन लोगोंका कफिर होना बाज़िम नहीं है, जैसा अब ली बहोतसे मुसलमान दूसरी कौमोंकी दुनियावी तरकिकयां देवकर हर वक्त ललचाते हैं और इसकी हिकर व सधमें लगे रहते हैं के ये दुनियावी करोग हमें ली नसीब हो) और जिन लोगोंको ईस्मे हीन (और उसका इहम) अता किया गया था (उन हरीसोंसे) केहने लगे, अरे तुम्हारा नास हो (तुम इस दुनिया पर क्या ललचाते हो ?) अल्लाहके परका सवाल (इस बंद रोज़ माध व दौलतसे लाज लाज हरजे)

બેહતર હે, જો એસે શખ્સકો મિલતા હે જો ઈમાન લાએ ઓર અચ્છે અમલ કરે ઓર (ઈનમૈંસે ભી કામિલ દરજે કા સવાબ) ઉન્હીં લોગોં કો દિયા જાતા હે જો સબર કરનેવાલે હૈં ઓર ફિર (જબ હમને કાઝનકી સરકશી ઓર ફસાદકી વજહ સે) ઉસકો ઓર ઉસકી મહલ સરાએકો ઝમીનમૈં પંસા દિયા, સો કોઈ જમાઅત એસી ન હુઈ કે ઉસકો અલ્લાહકે અઝાબસે બચા લેતી ઓર ન વો મુદ હી કિસી તદબીરસે બચ સકા. (બેશક અલ્લાહ તઆલાકે અઝાબસે કોન બચ સકતા હે ઓર કોન બચા સકતા હે ? કાઝન પર યે અઝાબકી હાલત દેખકર) કલ જો લોગ ઈસ જૈસા હોનેકી તમન્ના કર રહે થે, વો કેહને લગે, બસ જી યું મા'લૂમ હોતા હે કે (રિઝકકી ફરાખી ઓર તંગીકા મદદર ખુશ-નસીબી યા બદ-નસીબી પર નહીં હે, બલ્કે અલ્લાહ તઆલા અપને બંદો મૈંસે જિસકો ચાહતા હે, રોઝીકી ફરાખી દેતા હે ઓર જિસકો ચાહતા હે, તંગી દેતા હે), યે હમારી ગલતી થી કે ઉસકી ફરાખીકો ખુશ-નસીબી સમજ રહે થે. (વાકઈ) અગર હમપર અલ્લાહ તઆલાકી મેહરબાની ન હોતી તો હમકો ભી પંસા દેતા કે ગુનાહગાર તો આખિર હમ ભી હૈં હી) બસ, જી મા'લૂમ હો ગયા કે કાફિરોકો ફલાહ નહીં હે (જો યે મંદ રોઝા ઝિન્દગી કે મજે લૂટ લે.)

(બયાનુલ કુર્આન)

(સૂરએ કસસ રુકુઅ-૮)

નિર્દોષ - હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે કાઝન હઝરત મુસા (અલૈહિસ્સલામ) કી બિરાદરીસે થા, ઉનકા ચચાઝાદ ભાઈ થા. (દુનિયાવી) ઉલૂમમૈં બહોત તરકકી કી થી ઓર હઝરત મુસા (અલૈહિસ્સલાતુ વસસલામ)ને ઉસસે ફરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ને મુજે તુમસે ઝકાત વસૂલ કરનેકા હુકમ દિયા હે. ઉસને ઝકાત દેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઓર લોગોંસે કેહને લગા કે મુસા ! ઈસિં નામસે તુમ્હારે માલોંકો ખાના ચાહતા હે. ઉસને નમાઝકા હુકમ કિયા, તુમને બરદાશત કિયા, ઉસને ઓર અહકામ જારી કિયે, જિનકો તુમ બરદાશત કરંતે રહે. અબ વો તુમ્હે ઝકાતકા હુકમ દેતા હે, ઉસકો ભી બરદાશત કરો. લોગોંને કહા, યે હમસે બરદાશત નહીં હોતા, તુમ્હીં કોઈ તરકીબ બતાઓ. ઉસને કહા, મૈંને યે સોચા કે કિસી ફાહિશા ઓરતકો ઈસપર રાઝી કિયા જાએ, જો હઝરત મુસા (અલૈ.) પર ઈસકી તોહમત લગાએ કે વો મુઝસે ઝિન્ના કરના ચાહતે હૈં. લોગોંને એક ફાહિશાકો બહોત કુછ ઇનામકા વાઅદા કરકે ઈસ પર રાઝી કર લિયા કે વો હઝરત મુસા (અલૈ.) પર યે ઈલ્ઝામ લગાએ.

ઉસકે રાઝી હોને પર કાઝન હઝરત મુસા (અલૈ.) કે પાસ ગયા. ઉનસે કહા કે અલ્લાહ તઆલાને જો અહકામ આપકો દિએ હૈં. વો બની ઈસરાઈલમૈં સબકો જમા કરકે મુના દીજિએ. હઝરત મુસા (અલૈ.) ને ઈસકો પસન્દ ફરમાયા ઓર

સારે બની ઈસરાઈલકો જમા કિયા ઔર જબ સબ જમા હો ગએ તો હઝરત મુસા (અલૈ.) ને અલ્લાહ તઆલા કે અહકામ બતાના શુરૂ કિયે કે મુજે યે અહકામ દિએ હું કે ઉસકી ઇબાદત કરો, કિસીકો ઉસકા શરીક ન કરો, સિવારહમી કરો, ઔર દૂસરે અહકામ ગિનવાએ, જિનમેં યેલી ફરમાયા કે અગર કોઈ બીવીવાલા જિના કરે તો ઉસકો સંગસાર કિયા જાએ. ઈસપર લોગોંને કહા, ઔર અગર આપ પુદ જિના કરે ? હઝરત મુસા (અલૈ.) ને ફરમાયા, અગર મેં જિના કરું તો મુજે ભી સંગસાર કિમા જાએ. લોગોં ને કહા કે આપને જિના કિયા હે. હઝરત મુસા (અલૈ.) ને તા'જજુબસે ફરમાયા કે યેને ? લોગોં ને કહા કે આપને જિના કિયા હે. ઔર યે કેહકર ઉસ ઔરતકો બુલાકર ઉસસે પૂછા કે તૂ હઝરત મુસા (અલૈ.) કે મુતા'અલ્લિક ક્યા કેહતી હે ? હઝરત મુસા (અલૈ.) ને ભી ઉસકો કસમ દેકર ફરમાયા કે તૂ ક્યા કેહતી હે ?

ઉસ ઔરતને કહા કે જબ આપ કસમ દેતે હું તો ખાત યે હે કે ઇન લોગોંને મુજસે ઈતને-ઈતને ઇનામકા વાઅદા કિયા હે કે મેં આપ પર ઈલજામ લગાઈ. આપ ઈસ ઈલજામસે બિલ્કુલ બરી હું. યે સુનકર હઝરત મુસા (અલૈ.હિસ્સલાતુ વસલ્લામ) રોતે હુએ સજદેમેં ગિર ગએ. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી તરફસે સજદે હીમેં વહી આઈ કે રોનેકી ક્યા ખાત હે ? તુમ્હેં ઇન લોગોંકો સજા દેને કે લિએ હમને જમીન પર તસલ્લુત દે દિયા. તુમ જો ચાહો, ઉનકે મુતઅલ્લિક જમીનકો હુકમ ફરમાઓ. હઝરત મુસા (અલૈ.હિસ્સલાતુ વસલ્લામ)ને સજદેસે સિર ઊઠાયા ઔર જમીનકો હુકમ ફરમાયા કે ઇનકો નિગલ જા. ઉસને એડિયોં તક નિગલા ધા કે વો આજગીસે હઝરત મુસા (અલૈ.હિસ્સલાતુ વસલ્લામ)કો પુકારને લગે. હઝરત મુસા (અલૈ.) ને ફિર હુકમ ફરમાયા કે ઇનકો ધંસા દે, હતાકે વો લોગ ગરદન તક ધંસ ગએ, ફિર બહોત ઝોરસે વો હઝરત મુસા (અલૈ.હિસ્સલાતુ વસલ્લામ) કો પુકારતે રહે. હઝરત મુસા (અલૈ.) ને ફિર જમીનકો યેહી ફરમાયા કે ઉનકો લે લે, વો સબકો નિગલ ગઈ, ઈસ પર અલ્લાહ જલ્લે શાનુલ્હી તરફસે હઝરત મુસા પર વહી આઈ કે વો તુમ્હેં પુકારતે રહે ઔર તુમસે આજગી કરતે રહે મેરી ઈજાઝતકી કસમ ! અગર વો મુજે પુકારતે ઔર મુજસે દુઆ કરતે તો મેં ઉનકી દુઆ કુબૂલ કર લેતા.

એક ઔર હદીસમેં હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે આયતે શરીકામેં દુનિયાસે અપના હિસ્સા ન ભૂલ કા મતલબ યે હે કે ઈસમેં આખિરતકે લિએ અમલ કર.

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) સે નકલ કિયા ગયા હે કે અલ્લાહકી ઇતાઅત કરના, દુનિયાકા વો હિસ્સા હે, જિસમેં આખિરતકા સવાબ મિલતા હે.

હઝરત હસન (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા હે કે દુનિયાસે અપના હિસ્સા

ન ભૂલ્યાની જિતનેકી દુનિયામે ઝરત હે ઉસકો બાકી રખ ઓર જો ઝિયાદા હે, ઉસકો આગે ભેજ દે.

એક ઓર હદીસમે ઉનસે નકલ કિયા ગયા હે કે એક સાલકી રોઝી બાકી રખ હે ઓર જો ઉસસે ઝિયાદા હે, વો સદકા કર દે. (દુર્રે મન્સુરે) ઈસકા કુછ હિસ્સા બુખલ કે બયાનમે દુસરી ફસ્લકી આયાતકે સિલસિલેમે ન. ૮ પર ભી ગુઝર ચુકા હે.

અહાદીસ

હદીસ : ૧.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે જો કોઈ શખ્સ સોનેકા માલિક હો યા ચાંદીકા ઓર ઉસકા હક (યાની ઝકાત) અદા ન કરે તો કિયામત કે દિન ઉસ સોને-ચાંદી કે પત્તરે બનાએ જાએગે ઓર ઉનકો જહન્નમકી આગમે એસા તપાયા જાએગા કે વો ખુદ આગ કે પત્તરે હું, ફિર ઉનસે ઉસ શખ્સકા પેહલુ ઓર પેશાની ઓર કમર દાગ દી જાએગી ઓર બાર-બાર ઈસી તરહ તપા-તપાકર દાગ દિએ જાતે રહેંગે. કિયામતકે પૂરે દિનમે, જિસકી મિકદાર દુનિયાકે હિસાબસે પચાસ હજાર સાલ હોગી, ઉસકે બાદ ઉસકો જહાં જાના હોગા, જન્મતમે યા જહન્નમમે, ચલા જાએગા. (મુસ્લિમ)

ટીપ્પણી : - યે બડી લખ્ખી હદીસ હે, જિસમે ઊંટવાલોં પર ઊંટકી ઝકાત ન દેને કા, ગાય-બકરી વાલોં પર ઉનકી ઝકાત ન દેને કે અઝાબ ઓર ઉસકી કેફિયત બતાઈ ગઈ હે. યહાં આમ તોરસે જાનવરોંકી ઈતની મિકદારે, જિનપર ઝકાત વાજિબ હો, નહીં હોતી. અરબમે ઈન્હોંકી કસરત થી, અલબત્તા સોના-ચાંદી ઓર ઉસકે મુતઅલ્લકાત એસી ચીઝે હું, જો યહાં આમ તોરસે હોતી હું, ઈસ લિએ ઈતની હી હદીસ પર ફનાઅતકી ઓર ઈસસે ભી સબ ચીઝોંકા અન્દાઝ મા'લૂમ હો સકતા હે કે ઝકાત ન દેનેકા ક્યા હશર હે કે યે વબાલ ઓર અઝાબ, જો ઈસ હદીસમે ઝિકર કિયા ગયા, કે સોના-ચાંદી જહન્નમકી આગ કે ટુકડે બનકર દાગ દિએ જાએંગે.

યે તો સિર્ફ કિયામતકે એક દિનકા અઝાબ હે, જો પેશીકા દિન હે, લેકિન

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا مِنْ صَاحِبٍ ذُخْبٍ وَلَا فَنَاءٍ لَا يَكُودِي مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُفِّتْ لَهُ صَفَائِمُ مِنْ نَارٍ فَاسْتَوَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيَكُودِي بِهَا حَبْرٌ وَجَبِينُهُ وَظُهُرُهُ كَمَا رَدَّتْ أَعْيِدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مَقْدَارُ خُسْفَيْنِ الْفَسْنَةُ حَقُّهُ يَقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُورِي سَبِيلَهُ أَمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَأَمَّا إِلَى النَّارِ لَعْدَايْتُ بِطَوْلِهِ فِي الْمَشْكُوعَةِ عَنْ مُسْلِمٍ

ઈસ દિનકી મિકદાર ભી પચાસ હજાર સાલકી હોગી ઓર ઇતને દિન ઝકાત ન દેનેકા અઝાબ ભુગત કર યે મા'લૂમ હોગા કે અપને દૂસરે આ'માલ ઈસ કાબિલ હું કે ઉનકી વજહસે મા'ફી હોકર જમતમે જાનેકી ઇજાજત હો જાએ યા વો અઝર ઈસ કાબિલ નહીં ઓર મા'ફીકી કોઈ સૂરત નહીં યા ઝકાત ન દેને હીકા અભી કુછ ઓર અઝાબ ભુગતના બાકી હે, તો જહઝમમે ફેંક દિયા જાએગા. વહાં જો કુછ ગુઝરેગી, વો તો તહરીર વ તકરીરમે આ હી નહીં સંકતી.

ઈસ હદીસમે કિયામતકા દિન પચાસ હજાર સાલકા હે ઓર કુરઆન પાકકી આપતે શરીફા સૂરએ: મઆરિજકે શુરમે ભી ક્યામતકે દિનકો ઇસી મિકદારકા બતાયા હે, લેકિન બા'જ અહાદીસમે આયા હે કે અલ્લાહ તઆલાકે ફરમાબરદાર બન્દો પર યે દિન એસા હલ્કા ગુઝર જાએગા, જેસાકે એક ફર્જ નમાઝ પખડ લી હો ઓર બા'જ હોગો પર ઉનકે આ'માલકે લિહાઝસે એસા હોગા જેસા ઝોહરસે અસર તકકા વક્ત (દુરે મન્સુર) ઓર ઇતની જલ્દી ગુઝર જાનેકા મતલબ યે હે કે વો ઈસ દિન સેર-તકરીહમે હોંએ, ઓર સેર વ તકરીહકે શીકીન સભી ઇસે વાકિફ હું કે હજાજતકે ઓકાત મિનટોમે ખતમ હો જાયા કરતે હું.

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ હે કે યે ન હોગા કે રૂપમે પર રૂપયા ઓર અશરફિ પર અશરફિ રખ દી જાએ, બલ્કે ઇસકે બદનકો ઇતના વસીઅ કર દિયા જાએગા, જિસપર યે સબ બરાબર બરાબર રખે જા સર્કેએ ઓર ઇન હોગોસે કહા જાએગા કે અપને ખજાનોકા મજા ચખો.

હજરત સોબાન (રદી.) સે નક્લ કિયા ગયા કે જિતના સોના-ચાંદી ઇસકે પાસ હોગા, ઇસકે હર કિરાતકા (જો તકરીબન ત્રીન રતીકા હોતા હે, ફેલાકર) આઝકા ટૂકડા બના દિયા જાએગા, ફિર ઇસે ઇસકે સારે બદનકો મુંહસે પાંચ તક દાગ દિયા જાએગા. ઇસકે બાદ ચાહે ઇસકી બખ્શિશ હો જાએ યા જહઝમમે ડાલ દિયા જાએ. (વહી)

આગમે તપાકર દાગ દિએ જાનેકા જો અઝાબ ઈસ હદીસ શરીફમે ગુઝરા હે, યે કુરઆન પાકમે ભી આયા હે, જેસાકે દૂસરી ફસ્લકી આયાતમે નં. ૫ પર ગુઝરા હે. બા'જ અહાદીસમે ઇસકે માલકા સાંપ બનકર તોક પેહનાના ભી આયા હે, જેસાકે આઈન્દા આ રહા હે.

હદીસ : ૨. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જિસ શખ્સકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને માલ દિયા હો ઓર વો ઇસકી ઝકાત અદા ન કરતા હો, વો કિયામતકે દિન એક

(૩) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَتَاهُ اللَّهُ فَلَمْ يَكُنْ زَكَاةً مِثْلَ لِمَالِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَانًا اقْرَعُ عَنْ زِينَتَانِ يَطْوِيهِمَا

એસા સાંપ બના દિયા જાએગા જો ગંજા હો
 ઓર ઉસકી આંખો પર દો સ્પાહ નુકતે હો
 ફિર વો સાંપ ઉસકી ગરદનમેં તોકકી તરહ
 ડાલ દિયા જાએગા, જો ઉસકે દોનો જબડો
 પકડ લેગા ઓર કહેગા, મેં તેરા માલ હું
 તેરા ખજાના હું, ઈસકે બાદ હુઝારે અકદસ
 (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને (ઈસકી તા'ઈદમેં) કુરઆન પાકકી આખત 'વ
 લા યહુસબમલ્લહી ન- યબ્બલૂન' (આખત) પછી.
 (બુખારી)

અનુવાદ - યે આયતે શરીફા મય ઉસકે તર્જુમેકે દૂસરી ફરસકે નં. ૩ પર ગુઝર ચુકી હે. ઉસ સાંપકી એક સિકત તો યે બયાન કી કે વો શુજાઅ હો, જિસ્સે બા'જ ઉલમાને નર સાંપ મુરાદ લિયા હે. ઓર બા'જને કહા હે કે શુજાઅ વો સાંપ કેહલાતા હે જો દુમકે ઉપર સીધા ખડા હોકર મુકાબલા કરે. (ફત્હુલ બારી)

ઓર દૂસરી સિકત ઉસ સાંપકી યે ફરમાઈ કે વો ગંજા હોગા ઓર ગંજા ઈસ વાસ્તે કહા કે સાંપ જબ બહોત જિયાદા ઝહરીલા હોતા હે તો ઝહરકી શિદતસે ઉસકે સરપરસે બાલ ઉડ જાયા કરતે હું.

ઓર ત્રીસરી સિકત ઉસ સાંપકી યે બયાન ફરમાઈ કે ઉસ પર દો નુકતે સ્પાહ હોંગે. ઉસ પર દો નુકતે સ્પાહ હોના ભી સાંપકે જિયાદા ઝહરીલા હોનેકી અલામત હે. એસે સાંપકી ઉઝ ભી જિયાદા હોતી હે ઓર બા'જ ઉલમાને દો નુકતોકે બજાએ સાંપકે મુંહમેં ઝહરકી કસરતસે દોનો જાનિબ ઝહરકા ઝાગ તર્જુમા કિયા હે, ઓર બા'જને દો દાંત જો ઉસકે મુંહસે બાહર દોનો જાનિબ નિકલે હુએ હો ઓર બા'જને દો ઝહરકી બેલિયાં, જો દોનો જાનિબ લટકી હુઈ હો, તર્જુમા કિયા હે.
 (ફત્હુલ બારી)

ઈસ હદીસે પાકમેં ઝકાત ન દેને પર ઉસ માલકા સાંપ બનકર તોક પેહનાના ઝિકર કિયા હે ઓર પેહલી હદીસમેં આગ પર તપાકર દાગ દેના ગુઝરા હે ઓર દોનો કિસ્મકે અઝાબ કુરઆન પાકકી દો આયતોમેં ભી ગુઝર ચુકે હું ઓર દોનો આયતે દૂસરી ફરસકી આયાતકે એલમેં ગુઝરી હું. દો અઝાબોમેં કોઈ ઈશકાલ નહીં. મુખ્તાલિક ઓકાતકે એ'તબારસે ભી ફર્ક હો સકતા હે ઓર મુખ્તાલિક અન્વાએ માલકે એ'તબારસે ભી ઓર મુખ્તાલિક આદમિયોકે એ'તબારસે ભી ઓર દોનો અઝાબ જમા ભી હો સકતે હું.

હઝરતે અકદસ શાહ વલીયુલ્લાહ સાહબ (રહ.) 'હુઝુતુલ્લાહિલ બાલિગામેં'

یوم القیمة ثم یأخذ بالهمز متبعه یحیی
 شد قبه ثم یقول انما ملک انک انزلت ثم
 تلاوا لا یحسبن الذین یتقون الله رباً
 البخاری کن فی المسکوة وقد روی عن محمد
 ثوبان وابن مسعود وابن عمر بمعناه فی
 الترغیب.

કરમાતે હું કે સાંપ બનકર પીછે લગતે હું ઔર પતારે બનકર દાગ દેનેમેં કર્ક ઉંસ વજહસે હે કે આદમીકો અગર મુજમલન માલસે મુહબ્બત હો, ઉંસકી તકાસીલસે ખુસૂસી તઅલ્લુક ન હો, ઉંસકા માલ તો એક શય-વાહિદ સાંપ બનકર ઉંસકે પીછે લગ જાએગા ઔર જિસકો માલકી તકાસીલસે તઅલ્લુક ખાતિર હો, વો રૂપયા ઔર અશરફિકો ગિન-ગિનકર રખતા હો ઔર જો મિલ જાએ ઉંસકે રૂપયે બનાકર રખતા હો, તો ઉંસકા માલ પતારે બનાકર દાગ દિયા જાએગા.

એક હદીસમેં હે કે જો શખ્સ અપને પીછે ખજાના છોડ જાએગા, તો વો ખજાના એક ગંજા, દો નુકતોવાલા સાંપ બનકર કિયામતકે દિન ઉંસ શખ્સકે પીછે લગ જાએગા. વો શખ્સ ઘબરાકર કહેગા, તૂ કયા બલા હે ? વો કહેગા, મેં તેરા ખજાના હું, ઉંસકો છોડકર આયા થા. વો સાંપ અવ્વલ ઉંસકે હાથકો ખા લેગા, ફિર સારે બદનકો. (તર્ગીબ)

કિયામતકે અઝાબોમેં કસરતસે યે બાત હે કે જો શખ્સ કિસી અઝાબકી વજહસે રેઝા-રેઝા, ટુકડે-ટુકડે હો જાએગા, ફિર અઝાબકે મુસલ્લત હોનેકે વાસ્તે અપની અસલી હાલત પર ઓદ કરકે દોબારા અઝાબકા મહલ બનેગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસૌદ (રહી.) ઉર્શાદ કરમાતે હું કે હમેં નમાઝ કાયમ કરનેકા ઔર ઝકાત અદા કરનેકા હુકમ હે ઔર જો શખ્સ ઝકાત અદા ન કરે, ઉંસકી નમાઝ ભી (ફૂબૂલ) નહીં. (તિબરાની)

(૨) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسُودٍ قَالَ
أَمْسَلْتُ قَامَ الصَّلَاةِ وَأَيُّهَا الرَّكْعَةُ
وَمِنْ لَمِيزَاتِكَ فَلا تَكُونُ لَهُ رَوَا
الطَّبْرَانِيُّ فِي الْكِبَرِ بِإِسْنَادٍ لِحَبِيبِ
كَذَلِكَ الرَّعْبِ

અહમદ - યા'ની નમાઝ પર જો સવાબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે પહાસે મિલતા, વોભી નહીં મિલેગા, અગરયે કર્જ અદા હો જાએગા.

એક ઔર હદીસમેં હે કે જો શખ્સ ઝકાત અદા ન કરે વો (કામિલ) મુસલમાન નહીં. ઉંસકો ઉંસકે નેક અમલ કાયદા ન દેંગે. (તર્ગીબ) યા'ની દુસરે આ'માલસે ઝકાત ન દેનેકા વબાલ નહીં ટલેગા, ઉંસકા મુતાલબા બદસ્તૂર રહેગા.

એક ઔર હદીસમેં હે કે બગેર ઝકાત અદા કરનેકે દીન (કામિલ) નહીં હે. (કંઝ)

એક ઔર હદીસમેં હે કે હક તઆલા શાનુહુ ઉંસ શખ્સકી નમાઝકો ફૂબૂલ નહીં કરમાતે, જો ઝકાત ન દેતા હો. જબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને (બીસિયો જબહ કુરઆન પાકમેં) નમાઝ ઔર ઝકાતકો જમા કરમાયા હે, તો ઉંસકો અલાહિદા ન કરો. (વહી)

અલાહિદા કરનેકા મતલબ યે હે કે નમાઝ પઢી જાએ ઔર ઝકાત અદા

ન કી જાએ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને દોલતમંદો પર ઉનકે માલોયે ઇતની મિકદારકો કર્જ કર દિયા હે, જો ઉનકે ફુકરાકો કાફી હે ઓર નહીં મશકકતમેં ડાલતી ફુકરાકો, જબ કે વો ભૂખે યા નંગે હોં, મગર સિર્ફ યે બાત કે ઉનકે ગની અપને ફરીયાકો રોકતે હું યા પૂરા અદા નહીં કરતે. ગોરસે સુન લો કે હક તઆલા શાનુહૂ ઇન દોલતમંદોસે સખ્ત મુહાસબા કરમાએંગે ઓર (કર્જકી કોતાહી પર) સખ્ત અઝાબ દેંગે.

(તિબરાની)

(૪૨) عَنْ عَلِيٍّ شَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى غَنِيَّةٍ مُسْلِمِينَ فِي أَمْوَالِهِمُ الْقَدْرَ الَّذِي يَسْمَعُ فَقْرَ أَهْلِهِمْ وَلَنْ يَجِدَ الْفَقْرَ إِذَا جَاعُوا وَالْطَّعْمَ وَالْإِبْرَاءَ بَيْنَهُمْ أَنْفُسُهُمْ إِلَّا وَانَ اللَّهُ يَجَاسِمُهُمْ حَسْبًا شَدِيدًا أَوْ يَعْذِبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا كَذَلِكَ فِي الدَّرَجَةِ وَقَالَ الْخَوَاصُّ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسُطِ أَبُو بَكْرٍ الشَّافِعِيُّ فِي الْغِيَالِيَّاتِ قُلْتُ وَلَقَطُ الْمُنْذِرُ فِي الْقُرْآنِ وَيَعْذِبُهُمْ بِالْأَوْسُطِ وَقَالَ رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسُطِ وَالصَّغِيرِ وَقَالَ تَفَرَّدَ بِثَابِتُ بْنُ عَمْرِو النَّزَاهِدِ قَالَ الْخَافِظُ ثَابِتٌ ثَقُفْتُ صَدُوقَ رَوَى عَنْهُ الْبُخَارِيُّ وَغَيْرُهُ وَبَقِيَّةُ رَوَاةِ إِبْرَاهِيمَ بِهِمْ وَرَوَى مَوْثُوقٌ عَنِ ابْنِ مَوْثُوقٍ وَهُوَ أَشْبَهَ كُنْزَ الْإِسْكَفِ وَغَرِيبٌ وَعَزَاهُ صَاحِبُ كُنْزِ الْعَالِ

જાણકાર - હાસિલ યે હે કે હક તઆલા શાનુહૂને અપને અલ્લામુલ ગુયૂબ હોનેકી વજહસે ઝકાતકી જો મિકદાર કર્જ કરમા દી હે, વો યકીનન ઇતની કાફી મિકદાર હે કે અગર લોગ ઉસકો પૂરા-પૂરા અદા કરતે રહેં ઓર ઉસલસે અદા કરતે રહેં તો કોઈ શખ્સ ભૂખા ઓર નંગા નહીં રેહ સકતા ઓર યે બિલ્કુલ ઝાહિરી ઓર યકીની ચીઝ હે.

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદી.) કી હદીસમેં યે મકસૂદ જિયાદા વાજેહ અલફાઝમેં ઝિકર કિયા ગયા હે. યે તવીલ હદીસ હે, જિસકો ફકીહ અબુલ્લેસ સમરકન્દી (રહ.) ને 'તંબીહુલ ગાફિલીન'મેં મુક્તસલ ઝિકર કિયા હે. ઇસમેં મિન જુમ્લા ઓર સવાલાતકે એક પેલી હે, મેંને અર્ઝ કિયા, "યા નબીયલ્લાહ ! આપને ઝકાતકા હુકમ ફરમાયા, ઝકાત કયા હે ?" હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ ફરમાયા, અબૂઝર! જો શખ્સ અમાનતદાર નહીં, ઉસકા ઇમાન નહીં ઓર જો શખ્સ ઝકાત અદા નહીં કરતા, ઉસકી નમાઝ (મકબૂલ) નહીં. હક તઆલા શાનુહૂને ગની લોગોં પર ઉનકે માલોંકી ઝકાત ઇતની મિકદારમેં વાજિબ કર દી હે, જો ઉનકે ફુકરાકો

કાફી હો જાએ. હક તઆલા શાનુહુ કિયામતકે દિન ઉનકે માલકી ઝકાતકા મુતાલબા કરેગા ઓર ઉસપર ઉનકો અજાબ કરમાએગા.

યે હદીસ સાફ તોરસે ઇસપર દલાલત કરતી હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) કા યે ઇર્શાદ ઝકાતે હી કે મુતઅલ્લિક હે.

ઇમામ અઝાલી (રહ.) અહ્યામેં કરમાતે હું કે હક તઆલા શાનુહુને ઝકાતમેં કોતાહી કરનેવાલોંકે લિએ સખ્ત વઈદ ઇર્શાદ કરમાઈ હે, મુનાંચે ઇર્શાદ હે -

وَالَّذِينَ يَكْنُزُونَ الذَّهَبَ (النِّقَّةَ)

વલ્લઝી ન- યકનિ ઝુ નઝઝહબ- વલકિઝઝત- વ-લા મુન્કિફૂનહા હી સબીલિલ્લાહિ. (આપત)

ઓર અલ્લાહ તઆલાકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેસે મુરાદ ઝકાતકા અદા કરના હે. ઇસકે બાદ કરમાતે હું કે ઝકાત અપને મુતઅલ્લિકાતકે એ'તબારસે છ: કિસ્મ પર હે -

૧. જાનવરોંકી ઝકાત, ૨. સોને-ચાંદીકી ઝકાત, ૩. તિજારતી માલકી ઝકાત, ૪. રકાજ વ મા'દનકી ઝકાત, ૫. પૈદાવારકી ઝકાત, ઓર ૬. સદકા-એ-ફિત્ર. (એહવા)

યે સબ ચીઝેં અઈમ્મા-એ-અર્બઆકે નઝદીક મુતદ્રિક અલયહિ હે બજુઝ મા'દનકે કે ઇસમેં હનફીયાકે નઝદીક બજાએ ઝકાતકે ખુસ્સ યા'ની પાંચવાં હિસ્સા વાજિબ હે, જો વજૂબકે એ'તબારસે ઝકાત હી જેસા હે ઓર ચૂકીનન અગર મુસલમાન ઇન સબ અનવાઅકો એહતિમામ ઓર પાબન્દીસે નિકાલતે રહે, તો કિસી ગરીબકો ઇજિતરાસે મરનેકી નીબત ન આએ.

બા'ઝ ઉલમાકો હઝરત અલી (રદી.) કી ઇંસ રિવાયતસે યે ઇસિતબાહ પૈદા હો ગયા કે ઇસ્સે ઝકાતસે ઝા'ઈદ મિકદારકા ઇજાબ મકસૂદ હે, યે સહી નહીં. ઇસલિએ કે અગર યે મુરાદ હો તો વો ખુદ હઝરત અલી કર્મલ્લાહુ વજહહુ (રદી.) કી દૂસરી રિવાયતકે ખિલાફ હો જાએગા.

હઝરત અલી (રદી.) સે હુઝૂર (સલ્લ.) કા પાક ઇર્શાદ નડલ કિયા ગયા કે ઝકાતકે વાજિબ હોનેને ઇસકે અલાવા સદકાતકો મંસૂખ કર દિયા. યે હદીસ મર્ફૂઅન ત્વી નકલ કી ગઈ હે ઓર ઇમામ રાઝી (રહ.) જસ્સાસને અહકામુલ કુરઆનમેં લિખ્યા હે કે હઝરત અલી (રદી.) કા કીલ હોના બેહતર સનદસે નકલ કિયા ગયા. સાહિબે કંઝુલ ઉમ્માલને મુતઅદ્દિદ કુતુબસે ઇંસ રિવાયતકો નકલ કિયા હે, ફિસકે અલ્ફાઝ યે હું કે ઝકાતને હર ઉસ સદકેકો મંસૂખ કર દિયા જો કુરઆન પાકમેં હે ઓર ગુસ્લે જનાબતને ઉસકે અલાવા ઓર ગુસ્લોંકો મંસૂખ કર દિયા ઓર

રમજાનકે રોઝેને હર રોઝેકો મંસૂમ કર દિયા ઓર કુર્બાનીને હર ઝમીલાકો મંસૂમ કર દિયા.

ખુદ હઝરત અલી (રદી.) કા ઇર્શાદ હે કે જો શખ્સ સારી દુનિયાકા માલ લે લે ઓર ઉસકી નીચત મહજ રિઝા-એ-ઇલાહી હો, વો ઝાહિદ હે જૈસાકે આઇન્દા ફત્વકે શુરૂમે આ રહા હે.

બા'ઝ ઉલમાને ફરમાયા કે ઝકાતકી કર્જિયતસે પેહલે અપની ઝરૂરતકે બકદર રખકર બાકીકા ખર્ચ કરના ઝરૂરી ના, જિસકો ઝકાતકી કર્જિયતને મંસૂમ કર દિયા, જૈસાકે અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને —

عَنْ الطَّوَوَائِفِ الْأَرْوَاحِ الْمَرْفُوعَةِ

ખુજિસ્તઅફવ વઅમુર બિહઉફિ - સૂરએ : આ'રાફ રૂકુઅ રહકી તફસીરમે સુદી (રહ.) સે નકલ કિયા. લિહાજા અગર ઉસે ઇજાબ મુરાદ હો ભી, તો વો મંસૂમ હે. નીજ હદીસે બાલાસે ઝકાતસે ઝા'ઇદકા મુરાદ લેના હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદકે ભી ખિલાફ હોગા, જિસમે વારિદ હુઆ હે કે જિસ શખ્સને ઝકાત અદા કર દી, ઉસને ઉસ હકકો અદા કર દિયા, જો ઉસપર હે ઓર જો ઝા'ઇદ હે, વો ફગલ હે.

(કંઝ (હસનકી રિવાયત))

ઇસ મઝમૂનકી મુતઅદિદ રિવાયાત પેહલે ભી મુઝર ચુકી હે ઓર ઇસે વાઝેહ વો રિવાયત હે જો હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) કે વાસ્તસે નકલ કી ગઈ ઓર વો હઝરત અલી (રદી.) કી હદીસકે હમ માની હે, જિસમે ઇર્શાદ હે કે અગર હક તઆલા શાનુહુકે જે જ્ઞાનતે કે અગ્નિયાકી ઝકાત ફુકરાકે લિએ કાફી ન હોગી, તો ઝકાતકે અલાવા ઓર ચીઝ ઉસપર ફર્જ કરતે, પસ અગર અબ ફુકરા ભૂખે હોતે હૈ તો અગ્નિયાકે જુલ્મકી વજહસે હોતે હૈ.

(કંઝ)

યાની અગ્નિયા ઝકાતકો પૂરા અદા નહીં કરતે, ઇસકી વજહસે ફુકરા પર કાકોંકી નોબત આતી હે. ઇસી વજહસે મુહદિસ હેસમી (રહ.) ને 'મજમ ઉજઝ વાઇદ'મે હઝરત અલી (રદી.) કી ઇસ હદીસ પર ફરઝિયતે ઝકાતકા તર્જુમા બાંધા, બહે ઇસ બાબકો ઇસી હદીસસે શુરૂ કિયા, જિસ્સે ઉસકા મહમલ ઝકાત હોના ઝાહિર હે ઓર સાહિબે કંઝુલ ઉમ્માલ (રહ.) ને ભી ઇસી વજહસે 'કિતાબુઝઝકાત' હીમે ઇસકો ઝિકર કિયા.

હાકિઝ ઇબ્ને અબ્દુલ બિર (રહ.) ફરમાતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુકા ઇર્શાદ 'વલ્લાઝી ન- યકનિજૂનઝઝ હ બ- વલફિઝઝ ત' ઓર ઇસ કિસ્મકે દૂસરે ઇર્શાદાત ઇસ હાલત પર મહમૂલ હૈ જબકે ઝકાત અદા ન કી જાએ. જન્હૂર ફુકરાએ-અમ્સારકા યેહી મઝહબ હે ઓર યેહી કીલ હે હઝરત ઉમર (રદી.), હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) હઝરત જાબિર (રદી.) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.), હઝરત

અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રહી.) કા ઓર ઇસકી તા'ઈદ ઉસ હદીસસે હોતી હે જિસકો અબ્દુલ્લાહ વગેરહને ઝિકર ક્રિયા કે હજરત ઉમ્મે સલમા ફરમાતી હૈ કે મેં સોનેકા એક ઝેવર પેહન રહી થી. મેંને હુજૂર (સલ્વ.) સે દર્યાફત ક્રિયા કે પેભી કંઝમેં દાખિલ હે ? હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે જો ચીઝ મિકદારે ઝકાતકો પહોંચ જાએ ઓર ઇસકી ઝકાત અદા કર દી જાએ, વો કંઝમેં દાખિલ નહીં હે, નીઝ ઇસકી તા'ઈદ અબ્દુલ્લેરહ (રહી.) કી ઇસ હદીસસે ભી હોતી હે, જિસકો તિર્મિઝી (રહ.) ને ઓર હાકિમ (રહ.) ને ઝિકર ક્રિયા, જિસમેં હુજૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ નક્લ ક્રિયા ગયા કે જબ તૂને ઝકાત અદા કર દી, તો ઇસ હકકો પૂરા કર દિયા, જો તુજપર વાજિબ થા.

નીઝ હજરત જાબિર (રહી.) કી હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ નક્લ ક્રિયા ગયા કે જબ તૂને અપને માલકી ઝકાત અદા કર દી, તો ઇસકી બુરાઈકો ઝા'ઈલ કર દિયા. હાકિમ (રહ.) ને ઇસ હદીસકો મર્ફૂઅન મુસ્લિમકી શરત પર નક્લ ક્રિયા હે ઓર બેહકી (રહ.) ને ઇસકો હજરત જાબિર (રહી.) પર મોકૂફ બતાયા હે ઓર અબૂ ઝરઆ (રહ.) ને ભી હજરત જાબિર (રહી.) સે મોકૂફન ઇન અલ્ફાઝકે સાથ સહી બતાયા હે કે જિસ માલકી ઝકાત અદા કર દી જાએ, વો કંઝ નહીં હે ઓર પેહી મઝમૂન હજરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ઓર હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) સે ભી નક્લ ક્રિયા ગયા.

અતા (રહી.) ઓર મુજાહિદ (રહી.) સે નક્લ ક્રિયા ગયા કે જિસ માલકી ઝકાત અદા કર દી ગઈ હો, વો કંઝ નહીં હે, અગરચે ઝમીનકે અંદર ગાડ રખ્યા હો ઓર જિસકી ઝકાત અદા ન કી ગઈ હો, વો કંઝ હે, અગરચે ઝમીનકે ઉપર રખ્યા હો ઓર ઝાહિર હે કે શરઈ ઇસ્તિલાહ લુગવી ઇસ્તલાહ પર મુકદ્દમ હે (યાની લુગતમેં અગરચે કંઝ ઇસકો કેહતે હૈ જો ઝમીનકે અન્દર ગાડા હુઆ હો, લેકિન શરીઅતમેં વો માલ હે, જિસકી ઝકાત અદા ન કી ગઈ હો) ઓર મેંને ચંદ હજરાતકે સિવા કિસીકો ઇસકા મુખાલિફ નહીં પાયા કે કંઝ વોહી હે જિસકી ઝકાત અદા ન કી ગઈ હો, અલબત્ત ચંદ હજરાત હજરત અલી (રહી.), હજરત અબૂઝર (રહી.) ઓર હજરત જહહાક (રહી.) ઓર બા'ઝ દૂસરે ઝાહિદ ઇસ તરફ ગએ હૈ કે માલમેં ઝકાતકે અલાવા ભી કુછ હુકૂક હૈ, ઉનમેંસે હજરત અબૂઝર (રહી.) તો યહાંતક ફરમાતે હૈ કે જો માલ રોઝી ઓર ઝિન્દગીસે ઝા'ઈદ હો, વો આરા હી કંઝ હે ઓર હજરત અલી (રહી.) સે નક્લ ક્રિયા ગયા કે ચાર હજારકી મિકદારસે ઝા'ઈદ કંઝ હે ઓર જહહાક (રહી.) કેહતે હૈ કે દસ હજાર દિરમકી મિકદાર માલે કસીર હે, નીઝ ઇબ્રાહીમ નખઈ (રહ.), મુજાહિદ (રહ.), શાબી (રહ.) ઓર હસન બસરી (રહ.) ભી ઇસકે કાઈલ હૈ કે માલકી ઝકાતકે અલાવા કુછ હુકૂક હૈ.

ઇબ્ને અબ્દુલ બિર (રહ.) કેહતે હું કે ઇનકે અલાવા બકીયા સબ ઉલમા-એ-મુતકદિમીન ઓર મુતઅખ્બરીનકા મઝહબ કંઝકે બારેમેં વોહી હે, જો પેહલે ગુઝરા (કે કંઝ વોહી હે જિસકી ઝકાત અદા ન કી ગઈ હો) ઓર જિન આપાત ઓર અહાદીસસે યે દૂસરા ફરીક ઇસ્તદલાલ કરતા હે, વો જમ્હૂરકે નઝદીક ઇસ્તિહબાબ પર મહમૂલ હે યા ઝકાતકે વાજિબ હોનેસે પેહલેકા હુકમ હે જો ઝકાતકે વાજિબ હોનેસે મંસૂખ હો ગયા, જૈસાકે આશુરાકા રોઝા રમઝાનકે રોઝેસે મંસૂખ હો ગયા. અલ-બત્તા ફઝીલતકા દરઝા અબ લી બાકી હે. (ઇતેહાક) ઇસકી તા'ઇદ ઇસ્સે ભી હોતી હે કે જબ ફુકરા મુહાજિરીન બે માલ વ ઝર હિજરત કરમાકર મદીના મુનવ્વરા તશરીફ લે ગએ ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુવાસાતકે તોર પર મુકામી અન્સારસે જો માલદાર.યે, ઉનકા ભાઈ ચારા કિયા તો અન્સારને યે દર્ખાસ્ત કી કે હમારે અમવાલકો ભી ઉનપર આધા તકસીમ કર દિજિએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇસકા ઇન્કાર કરમા દિયા, બલ્કે યે તય કરમાયા કે મુહાજિરીન ઉનકે બાગાતમેં કામ કરેંગે ઓર બટાઈકે તોરપર ફલોમેં શિકત હોગી.

ઇસી ઝેલમેં હુઝૂર (સલ્લ.) ને હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઓફ (રદી.) ઓર હઝરત સઆદ બિન રબીઅ (રદી.) કે દરમિયાન મુવાખાત (ભાઈચારા) કરમાઈ, તો હઝરત સઆદ (રદી.) ને હઝરત અબ્દુરહમાન (રદી.) સે કહા કે સબકો યે ખાત મા'લૂમ હે કે અન્સારમેં સબસે ઝિયાદા માલદાર મેં હું. મેં અપના માલ આધા તુમહે દેતા હું. હઝરત અબ્દુરહમાન (રદી.) ને ઉસકો કુબૂલ કરમાનેસે ઇન્કાર કર દિયા ઓર કરમાયા કે મુઝે બાઝારકા રાસ્તા બતા દો. વહાં જાકર ખરીદ વ ફરોખ્તકા કામ શુરૂ કર દિયા. અગર માલદારોંકે જા'ઇદ અમવાલમેં ફુકરાકા બિલા ઇઝિતરાર હક થા તો ફિર ક્યો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇન્કાર કરમાયા ઓર ક્યો હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઓફ (રદી.) ને અપના હક લેનેસે ઇન્કાર કરમાયા ?

અસ્હાબે સુફકાકે વાકેઆત ઇતની કસરતસે કુતુબે અહાદીસ વ સિયરમેં મોજૂદ હે કે ઇનકા અહાત્તા ભી મુશિકલ હે. ઇન હઝરાત પર કઈ કઈ દિનકે ફકે ગુઝર જાતે યે, ભૂખકી વજહસે ગિર જાતે યે ઓર અન્સારમેં બહોતસે હઝરાત માલદાર ભી યે, લેકિન હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કિસી પર જબ નહી કરમાયા કે અપને માલકા જા'ઇદ અઝ ઝરૂરી હિસ્સા ઉન લોગોં પર તકસીમ કર દો, તર્ગીબાત અલ-બત્તા કસરતસે કરમાતે યે.

હઝરત અબુ હુરૈરહ (રદી.) કરમાતે હું કે અસ્હાબે સુફકા સંતર આદમી થ, જિનમેંસે કિસી એક કે પાસ ભી ચાદર ન થી. (દુરૈ મન્સુર)

હઝરત અબુ હુરૈરહ (રદી.) ને ખુદ અપને વાકેઆત ઇસ હાલકે કસરતસે બયાન કિએ હું જો કુતુબે અહાદીસમેં મોજૂદ હું. એક મર્તબાકા વાકેઆ ઇર્શાદ કરમાતે

हूँ के उस आतकी कसप, जिसके सिवा कोई भा'बूद नहीं के मैं अपने जिगरके भल जमीन पर लूणकी शिहतसे पड़ा रहता था और कभी अपने पेट पर पत्थर बांध लिया करता था. ओक मर्तबा मैं रास्तेमें इस उम्मीद पर बैठ गया के शायद कोई मुझे अपने साथ ले जाओ. एतनेमें हजरत अबूलकर सिद्दीक (रही.) तशरीफ लाओ. मैंने ओक आयत उनसे महेज इसलिओ दर्थाकत की के शायद वो मुझे अपने साथ ले जाओ, मगर वो वैसे ही बले गओ. उनके बाद हुजूर अकदस (सल्लल्लु अल्लयहि वसल्लम) तशरीफ लाओ और मेरी हावत देभकर तबस्सुम करमाया और ईशाद करमाया के मेरे साथ आ जाओ. मैं हमराह बल दिया. हुजूर (सल्ल.) मकान तशरीफ ले गओ, वहां ओक प्याला दूधका रब्बा हुआ था. हुजूर (सल्ल.) ने दर्थाकत करमाया, ये कहांसे आया ? बरवालोंने अर्ज किया, कहांने लदया भेजा हे. हुजूर (सल्ल.) ने मुजसे करमाया के अबू हुरैरह ! अब अस्छाबे सुककाको बुला लाओ.

अबू हुरैरह (रही.) करमाते हूँ के अस्छाबे सुकका ईस्लामी मेहमान थे, न उनके अहल व आयाल थे, न उनके पास माल व जर था, न किसीके जिम्मे उनका भाना मुकदर था, न किसीके जिम्मे उनका भार था. जब हुजूर (सल्ल.) के पास कहींसे सद्देकी कोई चीज आती, तो उनको मरहमत करमा देते, पुद उसमेंसे तनावुल न करमाते और जब लदयाकी कोई चीज आती तो पुद ली उसको हुजूर (सल्ल.) तनावुल करमाते और उन लोगोंको ली शरीक करमा लेते.

हुजूर (सल्ल.) ने उस वकत जब ये करमाया के अस्छाबे सुककाको बुला लाओ तो मुझे बहोत गरानी हुई के ये ओक प्याला दूध अस्छाबे सुककाका क्या बनाओगा ? हुजूर (सल्ल.) मुझे मरहमत करमा देते, मुजमें पीकर कुछ जान आ जाती. अब मैं उन सबको लेकर आगिंगा तो हुजूर (सल्ल.) मुजको हुकूम करमाओगे के सबको दे दो. मैं जब उनको तक्सीम करुंगा तो मेरा नम्बर आभीरमें आओगा, न मा'लूम कुछ बचेगा ली या नहीं मगर ता'भीले हुकूम के भगैर बारा-ओ-कार क्या था ? मैं उन सबको बुला लाया. जब वो सब आकर हुजूर (सल्ल.) की मजलिसमें बैठ गओ तो हुजूर (सल्ल.) ने वो प्याला मुझे मरहमत करमाया के उन सबको पिळा दो. मैंने सबको पीलाया और हर ओक सेर छो गया. आभिरमें हुजूर (सल्ल.) ने करमाया के अबू हुरैरह (रही.) ! अब तो तुम और मैं ही बाकी रह गओ. मैंने अर्ज किया, भेशक ! हुजूर (सल्ल.) ने करमाया, लो बैठकर पी लो. मैंने ખૂબ सेर डोकर पीया. हुजूर (सल्ल.) ने करमाया और पीयो. मैंने और पीया. हुजूर (सल्ल.) ने फिर करमाया के और पी लो. मैंने फिर और पीया, लताके मैंने अर्ज किया के हुजूर ! अब मुजमें और पीनेकी गुंजाईश नहीं, तो फिर बकीया हुजूर (सल्ल.) ने पीया.

એક ઔર મર્તબાકા અપના હી કિસ્સા બયાન કરતે હૈ કે મુઝપર તીન દિનકા કાકા થા. મુઝે કુછ ખાનેકો ન મિલા. મૈં સુકકે પર જા રહા થા કે રાસ્તેમેં ગિર ગયા. બન્ને કેહને લગે કે અબૂ હુરૈરહકો જુનૂન હો ગયા. મૈંને કહા, જુનૂન તો તુમ્હે હો રહા હે, બિલ આબિર મૈં સુકકે તક પહોંચા. વહાં હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાસ દો ખાલે સરીહ કે કહીં સે આગે હુઝે લે ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) અસ્લાબે સુકકાકો બિલા રહે લે. મૈંલી સર ઉપરકો ઉઠા રહા થા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી નઝર મુઝપર પડ ગયે ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) મુઝકો ભી બુલા લે, હટાકે સબ કારિગ હો ગયે ઔર ખાલોમેં કુછ ભી ન બચા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇન ખાલોકો અપને દસ્તે મુબારકસે ચારોં તરફસે પોંછા, તો એક લુકમા બન ગયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપની ઉંગલિયોં પર રખ્ખકર મુઝસે કરમાયા કે અલ્લાહકા નામ લેકર ઇસકો ખાઓ. મૈંને ઇસકો ખાયા તો પેટ ભર ગયા.

હઝરત ફુજાલા બિન ઉબૈદ (રહી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) જબ સુબહકી નમાઝ પબ્દકર તસરીફ કરમા હોતે તો અસ્લાબે સુકકામેંસે બા'ઝ લોગ ભૂખકી સિદ્દતસે ખો-ખો ગિર જાતે. હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉનકી તરફ ઇસ્તિફાત કરમાકર ઇર્શાદ કરમાતે કે અગર તુમ્હેં લે મા'લૂમ હો જાગે કે અલ્લાહ તઆલાકે પહાં તુમ્હારે લિએ ક્યા દરજા હે, તો ઇસ્સે જિયાદા ફકર વ કાકાકો પસંદ કરને લગો. (તર્ગીબ)

પેલલી ફસલકી આયાતમેં નં. ૩૦ પર કબીલા મુઝરકી એક જમાઅતકા મુકસ્સલ કિસ્સા મુઝર થુકા, જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં ભૂખે ઔર નંજે હાઝિર હુઝે કે ઉનકે પાસ પેહનનેકે લિએ કપડા ન થા, ખાનેકી કોઈ ચીઝ ન થી. કાકેકી વજહસે મશક્કતમેં પડે હુઝે લે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપને ઘરોંમેં ઉનકે લિએ તલાશ કિયા, કુછ ન મિલા, તો મજબા ઇકઠા કિયા ઔર સદેકેકી તર્ગીબ દી ઔર બહોત ઝોરસે તર્ગીબ દી, ફિસપર દો ઢેર સામાનકે જમા હો ગયે ઔર લો ઉન લોગોં પર તકસીમ કરમા દિએ, ન કિસી પર જખ કરમાયા, ન કિસીસે ઇસકે પાસ ઝા'ઈદ અઝ ઝરૂરતકા મુહાસબા કરમાયા.

હઝરત અનસ (રહી.) કરમાતે હૈ કે એક અન્સારીને આકર હુઝૂર (સલ્વ.) સે સવાલ કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે તુમ્હારે ઘરમેં કુછ નહીં હે ? ઉન્હોંને અર્જ કિયા, એક ટાટ હે, ફિસકો આધેકો બિછા લેતે હૈ ઔર આધા ઓઠ લેતે હૈ ઔર એક ખાલા હે પાની પીને કો. હુઝૂર (સલ્વ.) ને દોનોં ચીઝોં મંઝાઈ ઔર દો દિરમમેં નીલામ કર દી ઔર લે ઉનકો દિએ કે એક દિરમકા ગલ્લા ખરીદ કર ઘર દે આવે ઔર દૂસરે દિરમકા કુલ્હાડીયા કલડા ખરીદકર આર્જો. લો લેકર આગે, તો હુઝૂર (સલ્વ.)ને અપને દસ્તે મુબારક સે ઇસમેં

લકડી યા'ની દસ્તા લગાયા ઓર કરમાયા કે જાઓ લકડિયાં કાટ કર બેથો, પન્નહ દિન તક તુમ્હેં યહાં ન દેખું. ઉન્હોને ઇશાદકી તા'મીલ કી ઓર પંદરહવેં દિન દસ દિરમ કમાકર લાએ, જિનમેંસે કુછકા ગલ્લા, કુછકા કપડા ખરીદા. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા યે અચ્છા હે સવાલ કરનેસે કે ભીખ માંગનેસે કિયામતકે દિન તુમ્હારે ચેહરે પર ઢાગ હોતા. ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે સવાલકી સિર્ફ તીન આદમિયોંકે લિએ ગુંજાઇશ હે -

إِلَيَّ فَقِيْرٌ مَدْفِيْعٌ أَوْ لِيْ ذِيْ غَرْمٍ مُّغْتَلِبٌ أَوْ لِيْ دِيْمٌ مُّوَرَّعٌ

લિ ઝી ફિકરિન મુદ્દિઅિન ઓ લિ ઝી ગુર્મિન મુક્તિઅિન ઓ લિ ઝી દમિન મુજિઅિન.

‘એક ઉસ શખ્સકે લિએ જિસકા ફકર હલાક કરને વાલા હો, દૂસરે ઉસકે લિએ જિસપર કોઈ તા'વાન સખ્ત પડ ગયા હો, તીસરે જો દર્દનાક ખૂનકે મા'મલેમેં ફંસ ગયા હો.’

ઇન તીનોં હાલતોં મેં ભી હુજૂર (સલ્લ.)ને સવાલ હીકી ઇજાઝત દી ઓર ખુદ યે સાહિબે વાકિઆ, જિસ ફકરમે મુબ્તલા યે, ઉનકો ન તો સવાલકી ઇજાઝત દી, ન કિસી પર ઉનકા નફકા વાજિબ કરમાયા. ગરજ હઝારોં વાકિઆત કુતુબે અહાદીસમેં ઇસકે શાહિદ હૈં કે જહાં તક વુજૂબકા તઅલ્લુક હે, વો સિર્ફ ઝકીત હે. ઇસપર ઇઝાઝત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે મશહૂર કોલ ‘અલ-નુત અહી ફિસ્સ દ કતિ ક માનિઈહા’ (સદકેમેં તઅહી ઓર ઇફરાત કરને વાલા એસા તહી હે જેસાકે ઉસકો ન દેનેવાલા) કા મિસ્દાક હે.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત જહહાક બિન કેસ (રદી.) કો સદકાત વસૂલ કરનેકે લિએ ભેજા, વો ઇસ માલમેં બેહતરીન ઊંટ છાંટ લાએ. હુજૂર (સલ્લ.)ને ઉસકો દેખકર કરમાયા કે તુમ ઉન હોગોંકા ઉમદા માલ લે આએ. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ઇસ વક્ત આપ જિહાદમેં તરીફ લે જાનેકા ઇરાદા કરમા રહે હૈં. મેં ઇસ લિએ એસે ઊંટ લાયા, જિનપર સવારી હો સકે ઓર સામાન લાદા જા સકે. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, ઉનકો વાપસ કરકે આઓ ઓર મા'મૂલી માલ લેકર આઓ. (મજમૂઅઝવાઈદ) હાલાંકે જિહાદકી ઝરૂરત ભી ઝાહિર ઓર ઇસ મોકે પર હુજૂર (સલ્લ.) ને એસી-એસી તર્ગીબાત ઇશાદ કરમાઈ હૈં કે હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) અપને ઘરકા સારા અસાસા (સામાન) લે આએ ઓર હઝરત ઉમર (રદી.) ને હર ચીઝકા આખા હિસ્સા પેશ કર દિયા.

હઝરત અબુર્દહમાન બિન ઓફ (રદી.) ને એક મર્તબા અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે પાસ ચાર હઝર હૈં, દો હઝર ઘરકે ઇખ્વારાતકે વાસ્તે રખતા

હું, દો હજાર અલ્લાહકે વાસ્તે પેશ કરતા હું ઓર એક સહાબી (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેંને રાત ભર મજદૂરી કરકે દો સાઅ (સાત સેર) ખજૂર મજદૂરીમેં કમાઈ હૈં, આપી ઘરકે ખર્ચકે વાસ્તે છોડ દીં, આપી હાજિર હૈં. (દુર મન્સુર)

હજરત અબૂ મસજિદ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે હુજૂર (સલ્લ.) સદકેકા હુકમ ફરમાતે ઓર હમમેંસે બા'ઝકે પાસ કુછ ભી ન હોતા, તો વો સિર્ફ ઇસકે લિએ બાજાર જાતા, મજદૂરી કરતા ઓર મજબૂરીમેં એક મુદ (૩૬ પાવ) ખજૂર કમાતા ઓર સદકા કર દેતા. (બુખારી શરીફ) પેહલી ફત્વહી અહાદીસમેં નં. ૨૪ પર યે મઝમૂન તફસીલસે ગુઝર ચુકા, લેકિન ઇસ સબકે બાવજૂદ ઝખ્તેકે તોરપર યહાં મામૂલી ઊંટકી જગહ ઉમ્દા ઊંટ ભી કુબૂલ નહીં ફરમાયા, ઇસ લિએ જહાં તક વજૂબકા તઅલ્લુક હે, વો માલી હેસિયતસે સિર્ફ ઝકાત હે ઓર જહાંતક ખર્ચ કરનેકા તઅલ્લુક હે, મુસલમાન ઇસ લિએ પેદા હી નહીં હુઆ કે વો માલ જમા કરકે રખ્ખે. કુરઆન પાકકી આયાત ઓર હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઇર્શાદાત જો પેહલી ફત્વમેં ગુઝર ચુકે, વો બડે ઝોરસે ઇસકી તર્ગીબ વ તા'કીદ કર રહે હૈં કે માલ સિર્ફ ઇસ લિએ હે કે ઇસકો અલ્લાહકી રિઝાકે કાર્મોમેં ખર્ચ કર દિયા જાએ, ખુદ અપની તા'કતકે મુવાફિક તંગી ઉકાઈ જાએ, દૂસરોં પર ખર્ચ ક્રિયા જાએ. અપને કામ સિર્ફ વોહી આએગા જો અલ્લાહકે ખજાનેમેં જમા કર દિયા જાએગા કે ઉસકે બેંકમેં જમા કર દેને પર ન ઇસકે ઝા'યા હો જાનેકા અન્દેશા હે, ન બેંકકે ફેલ હો જાનેકા અહિતમાલ હે ઓર એસી ઝરૂરતકે વક્ત કામ આએગા, જિસ વક્તકે આદમી ઈન્તિહાઈ મુહતાજ હોગા.

ખુદ હક સુબ્હાનહૂ વ તકદ્દસકા ઇર્શાદ હુજૂર (સલ્લ.) નકલ ફરમાતે હૈં કે અય આદમી ! તૂ અપના ખજાના મેરે પાસ બહા દે, ન તો ઉસકો આગ લગ જાનેકા ખોફ રહેગા, ન ચોરી કા, ન દરિયાબુર્દ હોનેકા ઓર મેં એસે વક્ત તુઝકો પૂરાકા પૂરા દે દૂંગા, જબ તૂ બેહદ મુહતાજ હોગા. (તર્ગીબ)

હક તઆલા શાનુહૂકા પાક ઇર્શાદ પેહલી ફત્વકે નં. ૩૦ પર ગુઝર ચુકા કે હર શખ્સ યે ઝોર કર લે કે ઉસને કલ ક્રિયામતકે દિનકે લિએ ક્યા ચીઝ આગે ભેજી હે. ઉન હોઝોંકી તરહ ન બનો, જિન્હોંને અલ્લાહ તઆલાકો ભૂલા દિયા. અલ્લાહ તઆલાને ખુદ ઉનકી જાને ભૂલા દીં. દૂસરી આયતમેં નં. ૩૧ પર ગુઝરા કે તુમ્હારે માલ વ મતાઅ, આલ વ ઓલાદ તુમ્હારે લિએ ઇન્તિહાનકી ચીઝે હૈં, અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરતે રહો, યે તુમ્હારે લિએ બેહતર હોગા.

હુજૂર (સલ્લ.) કા પાક ઇર્શાદ ઇસી ફત્વહી અહાદીસમેં નં. ૧ પર ગુઝર ચુકા કે અગર મેરે પાસ ઉહદકે પહાડ બરાબર સોના હો તો મેરા દિલ નહીં ચાહતા કે ઉસમેંસે કુછ ભી મેં અપને પાસ રખ્ખું, બજુઝ ઇસકે કે કર્ઝકી અદાએગીકે વાસ્તે

રખ્યા હો.

નં. ૩ પર હુજૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ ગુઝરા કે જો ચીઝ ઝરતસે ઝા'ઈદ હો, ઉસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દેના તુમ્હારે લિએ બેહતર હે, બચા કર રખના ખૂરા હે.

નં. ૧૨ પર હુજૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ ગુઝરા કે ગિન-ગિન કર ખર્ચ ન કર, જિતના ભી હો સકે ખર્ચ કર ડાલ.

નં. ૨૦ પર યે વાકિઆ ગુઝર ચુકા કે એક બકરી ઝબ્હ કી ગઈ ઔર બજુઝ એક શાનાકે ટુકડેકે સારી તક્સીમ કર દી ગઈ. હુજૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત ફરમાયા કે કિતની તક્સીમ હો ગઈ તો અર્ઝ કિયા ગયા કે એક શાના બાકી રેહ ગયા ઔર બાકી સબ ખર્ચ હો ચૂકી. હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, વો સારી બાકી હે ઇસ શાનેકે અલાવા.

ઇસ કિસ્મકે બહોતસે ઇર્શાદાત ફરવે અવ્વલમેં ગુઝર ચુકે હૈં, ઇસ લિએ ઇસ્સે કતા નઝરકે વાજિબ ક્યા હે, મંદૂબ વ મુસ્તહબ ક્યા હે, અપને કામ આનેવાલા સિર્ફ વોહી માલ હે, જો અપની જિન્દગીમેં આદમી આગે ભેજ દે. અગર ઇસ મેહનત વ મશક્કતસે કમાઈ હુઇ ચીઝકો અપની ઝરતકે વક્ત કામ આનેકે લિએ કહી મેહફૂઝ કરના હે, તો વો સિર્ફ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરના હે, જિસકા નફા આખિરતમેં તો હે હી, દુનિયા મેંભી જિયાદા સે જિયાદા હે કે બલાઓંકે દૂર હોને મેં, અમૂરાજસે સેહત હોને મેં, સદેકો જિયાદા દખલ હે. ભૂરે ખાત્મેસે ઇસકી-વજહસે હિકાયાત હોતી હે.

હુજૂર (સલ્વ.) કા મશહૂર ઇર્શાદ હે કે કાબિલે રશક દો આદમી હૈં -

૧. એક વો જિસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ને કુરઆન પાક અતા ફરમાયા હો કે વો રાત-દિન ઇસકી તિલાવાતમેં, ઉસપર અમલ કરનેમેં મુન્હમિક રહે.

૨. દૂસરા વો શખ્સ, જિસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ને બહોત માલ અતા કિયા હો ઔર હર વો વક્ત ઇસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લૂટને પર તુલ્લા હુઆ હો. (મજમઉદ જવાઈદ)

હુજૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ દૂસરી ફરવેકે નં. ૨ પર ગુઝર ચુકા કે સરમાએદાર બડે ખસારેમેં હૈં, બજુઝ ઇસ શખ્સકે જો દોનોં હાથોસે ઇંધર-ઇંધર, દાએ-બાએ, આગે-પીછે, અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરતા રહે ઔર નં. ૭ પર હુજૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ ગુઝર ચુકા કે વો હકીકતમેં મો'યિન હી નહીં, જો ખુદ પેટ ભરકર ખા લે ઔર ઉસકા પડોસી ભૂખા પડા રહે.

ગરઝ ઇસ રિસાલેમેં પેહલી ફરવોમેં તફસીલસે યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હે, જિસકા ખુલાસા યે હે કે મુસલમાનકી હરગિઝ યે શાન નહીં હે કે માલકો જમા

કરકે રખે. ઇસકી સહી મિસાલ બિલકુલ પાખાને કી-સી હે કે વો ઝરૂરી તો ઇતની કે એક દો દિન ન હો તો હકીમ ઓર ડાક્ટરકી દવાએ વગેરહ સબ હી કુછ આદમી કરને પર મજબૂર હે, લેકિન અગર મુનાસિબ મિકદારસે જા'ઇદ આને લગે તો ઇસકો બન્દ કરને કે વાસ્તે ભી હકીમ ઓર ડાક્ટરકી ઝરૂરત હે ઓર અગર કોઈ શખ્સ પાખાનેકો ઇસ વજહસે કે વો ઇતની અહમ ઓર ઝરૂરી ચીઝ હે, અપને ઘરમે મેહફૂઝ રખે કે બડી મશકકતસે હાસિલ હુઈ હે, તો મકાન ભી સડ જાએગા, દિમાગ ભી સડ જાએગા. અમુરાઝ ભી બક્સરત પેદા હો જાએગે, બેએનિહી યેહી સૂરત ઇસ માલકી હે કે ઝરૂરી તો ઇતના કે અગર ચન્દ રોઝ કુછ ન મિલે તો સારે જતન ઇસકે લિએ ભી કરના પડે. લેકિન ઇસકે બાવજૂદ ઇતના હી ગન્દા હે કે અગર ઇસકો ફોરન મજબૂરીસે જા'ઇદ મિકદારકો પાખાનેકી તરહસે ઘરસે ન નિકાલા જાએ, તો તકબૂર ઇસસે પેદા હોતા હે, ગુરૂર ઇસસે પેદા હોતા હે, તકાબૂર ઇસસે પેદા હોતા હે, દૂસરોંકો જલીલ વ હકીર સમજના ઇસસે હોતા હે, આવારગી-એયાશી ઇસકા સમરા હે, અરઝ હર કિસ્મકી આકાત ઇસ પર મુસલ્લત હે, ઇસી લિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી દુઆ અપની ઓલાદકે લિએ હે -

اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقِي إِلَى مُحَمَّدٍ قَوْلًا

અલ્લાહુમ્મજઅલ રિઝક આલિ મુહમ્મદિન કૂતન.

(યા અલ્લાહ ! મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઓલાદકા રિઝક બકદરે કિફાયત અતા કરમા) યા'ની જિયાદા હો હી નહીં, ફિસપર ફસાદાત મુરતબ હો. યેહી વજહ હે કે સખ્ખદ આમ તોરસે જિયાદા મતમૂલ નહીં હોતે. એક-દોકા મુતમવ્વલ હો જાનાં ઇસકે મનાફી નહીં. અક્સરીયત એસી હી મિલેગી. હક તઆલા શાનુહુ અપને લુત્ફ વ વરમસે ઇસ હકીકતકો ઇસ નાપાક પર ભી વાજેહ કર દે તો કેસે લુત્ફકી જિન્દગી મયસ્સર હો ?

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જો કોમ ભી ઝકાતકો રોક લેતી હે, હક તઆલા શાનુહુ ઇસકો કહેતમે મુબતલા કરમાતે હે. - તિયરાની

(૬) عَنْ رَسِيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا سَمِعَ قَوْمَ الزَّكَاةِ الْاِتْلَاهُمْ اَللَّهُ هَا السَّنَيْنِ رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْاَوْسَطِ وَرَوَاهُ ثِقَاتٌ كَذَا فِي التَّرغِيْبِ وَفِي الْهَابِ رَوَاهُ ثِقَاتٌ كَذَا فِي التَّرغِيْبِ الْكَتْرُ وَغَيْرُ هَذَا

જાગ્યાં - કહેતકી વબા હમ લોગોં પર એસી મુસલ્લત હો રહી હે કે ઇસકી હદ નહીં. હજારોં તદ્દીરે ઇસકે જા'ઇદ કરને કે વાસ્તે કી જાતી હે, લેકિન

કોઈ ભી કારગર નહીં હો રહી હે ઓર જબ હક તઆલા શાનુફ કોઈ વખાલ કિસી ગુનાહ પર ઉતાર હૈ, દુનિયામેં કિસીકી તા'કત હે કે ઉસકી હટા સકે. લાખ તદ્દખીરે કીજિએ, હઝારોં તરહકે કાનૂન બનાઈએ, જો ચીજ માલિકુલ મુલકકી તરફસે મુસલ્લત હે, વો તો ઉસીકે હટાનેસે હટ સકતી હે. ઉસને મર્જ બતા દિયા, ઉસકા સહી ઇલાજ બતા દિયા. અગર મર્જકો જા'ઇલ કરના મક્સૂદ હે, તો સહી ઇલાજ ઇન્તિયાર કીજિએ. હમ લોગ અમૂરાજકે અસબાબ ખુદ પેદા કરતે હૈ ઓર ઉસપર ચોતે રહે કે અમૂરાજ બબ્હ રહે હૈ, યે કહાંકી અકલમંદી હે ?

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇસ આલમમેં જો હવાદિસ ઓર મસાઈબ આતે હૈ, ઉનપર ઓર ઉનકે અસબાબ પર ખાસ તોરસે મુતનબ્બહ કરમા દિયા, જિનકો બન્દા મુખતસર તોરપર અપને રિસાલે 'એ'તિદાલ'મેં લિખ્ત મુકા હે. યહાં ઉનકા ઇઆદા તવીલકા સબબ હે. કિસીકા દિલ ચાહે તો ઉસમેં દેખ લે કે ઇસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કેસે એહતિમામસે ઇસપર મુતનબ્બહ કરમાયા કે જબ મેરી ઉમ્મત યે હરકતે કરને લગેગી તો આકાત ઓર બલાઓમેં ફંસ જાઓગી, ઉસ વક્ત સુર્ખ આંધિયાં, ઝમીનોમેં પંસ જાના, સૂરતોંકા મસ્ખ હો જાના ઓર ઝલ્જલોંકા આના, આસમાનસે પત્થર બરસના, દુશ્મનોંકા મલૂબા ઓર મુસલમાનોં પર ઉનકા મુસલ્લત હો જાના, તા'ઉન ઓર કલ્લ વ ગારતંકા મુસલ્લત હોના, બારિશકા રૂક જાના, તૂફાનકા આ જાના, દિલોંકા મર્મૂબ હો જાના ઓર દિલોંપર ખોફકા મુસલ્લત હોના, નેક લોગ દુઆઓં ભી કરે, તો ઉનકી દુઆઓંકા ભી કુબૂલ ન હોના, યે સબ આકાત હુજૂર (સલ્લ.) ને બતાઈ ઓર જિસ-જિસ હરકત પર જો આકત મુસલ્લત હોતી હે, ઉસકો હુજૂર (સલ્લ.) ને તકરીબન ચોદહ સો સાલ પેહલેસે બતા દિયા, મુતનબ્બહ કર દિયા ઓર હમ લોગ અબ ઉનકે તજુર્બે ભી કર રહે હૈ ઓર એસે હર્ફ બ હર્ફ યે ઇર્શાદાત સામને આ રહે હૈ કે ઝરા ભી ફર્ક નહીં હો રહા હે. કાસ, હમ લોગ હુજૂર (સલ્લ.) જેસે સહીક કે ઇર્શાદાતકી કદર કરતે જો સિર્ફ મુસલમાનોં હી કે લિએ નહીં, બલ્કે સારી મખ્લૂકે લિએ રહમત બના કર ભેજે ગએ હે ઓર ઉન ઉસૂલ પર અમલ કરના સારી હી મખ્લૂકે લિએ ઇન્તિહાઈ કાયદેકી ચીજ હે, મગર જબ ખુદ મુસલમાન અપને ઇસ્લામી દા'વોંકે બાવજૂદ ઉનકી કદર ન કરે તો દૂસરોં પર ક્યા ઇલ્જામ હે ઓર દૂસરોંકો ક્યા ખબર કે અલ્લાહકી મુજસ્સમ રહમતને દુનિયવી આકાતસે બચનેકે ભી કેસે-કેસે ઝરોં ઉસૂલ પર મુતનબ્બહ કરમાયા હે. અબ ભી અગર ઉન ઉસૂલોંકો એહતિમામસે પકડ લિયા જાએ તો દુનિયાકો મસાઈબસે નિજાત મિલ જાએ.

મુસ્લિમ હકીમ ડાક્ટરોંકા ઇલાજ ગૈર-મુસ્લિમ ભી કરતે હૈ ઓર ગૈર-મુસ્લિમોંકા ઇલાજ મુસ્લિમ ભી કરતે હૈ. અગર ઇસ હાજિક હકીમકે નુસ્ખે પર લોગ અમલ કરે તો કેસી રાહત આરામ સબકો મિલ જાએ ? ઇસ જગહ મુજે ઝકાતકે

મુતઅલ્લિક હો એક અહાદીસ પર મુતઅબ્બાસ કરના હે કે વોહી ઈસ જગહ મક્કુદ હે.

હાજરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા ઇર્શાદ કરમાયા કે અય મુહાજિરીનકી જમાઅત ! પાંચ ચીઝેં એસી હૈ કે અગર તુમ ઈનમેં મુબતલા હો જાઓ ઓર મેં અલ્લાહસે પનાહ માંગતા હૂં ઈસ બાતસે કે તુમ ઈનમેં મુબતલા હો (તો બડી આફાતમેં કંસ જાઓ.) એક તો યે હે કે કહશ, બદકારી કિસ કોમમેં ભી મુલ્કમ-મુલ્કા અલલઅલાન હોને લગે, તો ઈનમેં એસી નઈ-નઈ બીમારિયાં પેદા હોંગી, જો પેહલે કભી સુનનેમેં ન આઈ હોં ઓર જો લોગ નાપ-તોલમેં કમી કરને લગેંગે, ઈનપર કહેત ઓર મસક્કત ઓર બાદશાહકા જુલ્મ મુસલ્લત હો જાએગા ઓર જો કોમ ઝકાતકો રોક લેગી, ઈનપર બારિશ રોક દી જાએગી. અગર જાનવર ન હોં તો એક કતરા ભી બારિશકા ન હો (જાનવર ચૂંકે અલ્લાહકી મળ્કુક હૈ ઓર બે-કસૂર હૈ ઈનકી વજહસે મોડી બહોત બારિશ હોગી ઓર જો લોગ મુઆહેદોંકી ખિલાફવર્ગી કરેંગે, ઈનપર દૂસરી કોમોંકા તસલ્લુત હો જાએગા ઓર ઈનકે માલ વ મતાઅકો લૂટ લેંગે ઓર જો લોગ અલ્લાહકે કાનૂનકે ખિલાફ હુકમ જારી કરેંગે, ઈનમેં ખાનાજંગી હો જાએગી. (તર્ગીબ)

આજ હમ લોગોંકો બડે ગોરસે ઈન ઉપૂબકો દેખના ચાહિએ કે ઈનમેંસે કોન-સા અયબ એસા હે, કિસમેં હમ મુબતલા નહીં હે ઓર સાથ હી યેભી ગોર કર લેં કે જો આફાત ઈનપર બતાઈ ગઈ હૈ, કોન-સી આફત એસી હે જો હમપર મુસલ્લત નહીં હે.

હાજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે પાંચ ચીઝેં પાંચ ચીઝોંકે બંદલેમેં હૈ. કિસીને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ઈસકા ક્યા મતલબ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે જો કોમ મુઆહેદોંકી ખિલાફવર્ગી કરતી હે, ઈસ પર દુશ્મન ગાલિબ આ જાતા હે ઓર જો લોગ અલ્લાહકે કાનૂનકે ખિલાફ હુકમ કરેંગે, ઈનમેં અમ્વાતકી કસરત હોગી ઓર જો લોગ ઝકાતકો રોક લેંગે, ઈનપર બારિશ બંદ કર દી જાએગી ઓર જો લોગ નાપ-તોલમેં કમી કરેંગે, ઈનકી પેદાવાર કમ હો જાએગી ઓર કહેત મુસલ્લત હો જાએગા. (તર્ગીબ)

ઈસ હદીસ શરીફમેં ગાલિબન ઇખ્તિસાર હુઆ કે તકસીલમેં ચાર હી ચીઝેં ઝિકર કી ગઈ. ઈસ હદીસ પાકમેં અલ્લાહકે હુકમકી ખિલાફવર્ગી પર અમ્વાતકી કસરત ઓર પેહલીમેં ખાનાજંગી ઇર્શાદ હુઆ હે. દોનોં ચીઝેં અલાહિદા-અલાહિદા ભી હો સક્તી હૈ ઓર ખાનાજંગીસે અમ્વાતકી કસરતકા નમૂના આજકલ તો આંખોંકે સામને હે.

હાજરત અલી (રદી.) ઓર અબૂ હુરૈરહ (રદી.) દોનોં હાજરાતસે યે હદીસ નકલ કી ગઈ કે જબ મેરી ઉમ્મત ઈન પંદરહ ઉપૂબમેં મુબતલા હો જાએ, મિનજુમ્લા

ઉનકે યેભી હોનો હદીસોંમે હે કે ઝકાતકા અદા કરના તા'વાન બન જાએ (યાની ઉસકા અદા કરના એસા મુસીબત હો જાએ જેસા તા'વાન હોતા હે યા વો તા'વાનકી તરહસે વસૂલકી જાને લગે,) તો ઉસ વક્ત સુર્ખ આંધિયાં, ઝલઝલે, ઝમીનોંમે ધંસ જાના, સૂરતોંકા મસ્ખ હો જાના, આસમાનોંસે પત્થર બરસના, એસે લગાતાર મસાઈબ યકે બાદ દીઝરે નાઝિલ હોને લગેગે જેસાકે તસ્વીહકા તાગા ટૂટ જાએ ઓર ઉસકે ધાને એક-એક હોકર ગિરના શુરૂ કર દે. એ'તિદાલ (એતિદાલ યા ઇસ્લામી સિયાસત) મેં યે રિવાયતે પૂરી ઝિકર કી ગઈ હે ઓર ઇંસમેં ઉનું પંદરહ ઉમૂબકી તફસીલ ભી હે, ફિસપેરે યે સખ્ત-સખ્ત અઝાબ ઝિકર કરમાએ હે, ઉનકે અલાવા ઓર ભી રિવાયાત ઇંસ કિસ્મકે મઝામીનકી ઝિકર કી ગઈ, યહાં સિર્ફ ઝકાતકી વજહસે ઇન રિવાયાતકી તરફ ઇંશારા કર દિયા.

હદીસ - ૪ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જો માલ કિસી જંગલમેં યા દરિયામેં કહીં ભી જા'યા હોતા હે, તો ઝકાતકે રોકનેસે જા'યા હોતા હે. - તિબરાની

(૫) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ
بِالنَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ
لِللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا كَانَ
لِرَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
قَالَ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
مَا تَلَفَ مَالٌ فِي بَرٍّ وَلَا فِي بَحْرٍ إِلَّا جَاءَ بِمِائَةِ
رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ

તિબરાની - યા'ની ઝકાત અદા ન કરને કે જો વબાલ વ અઝાબ આખિરત કે હે, વો તો અલાહિદા રહે, દુનિયામેં ભી ઇંસકા વબાલ યે હોતા હે કે વો માલકે જા'યા હો જાનેકા સબબ બનતા હે.

એક ઓર હદીસમેં ઇંસ હદીસ શરીફકે મુતઅદિલક એક કિસ્સા ભી નકલ ક્રિયા હે. હજરત ઉબાદા બિન સામિત (રદી.) કરમાતે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મક્કા મુકર્રમામેં હતીમકે સાએમેં તશરીફ કરમા થે. કિસીને આકર અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! કલાં ધરાનેકા સામાન સમુન્દરકે કિનારે પડા હુઆ થા, વો હલાક હો ગયા (સમુન્દરકી મોજસે બઝાહિર જા'યા હુઆ) હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે કોઈ માલ ભરે વ બહરમેં (યા'ની ખુશીમેં હો યા દરિયામેં, મતલબ યે હે કે સારી દુનિયામેં) ઇંસકે બગેર જા'યા નહીં હોતા કે ઉસકી ઝકાત અદા ન હુઈ હો. અપને માલોંકી ઝકાત અદા કરનેકે ઝરિએ હિકાઝત ક્રિયા કરો ઓર અપને બીમારોંકા સદકાકે ઝરિએસે ઇલાજ કરો ઓર નાગહાની મુસીબતોંકો દુઆકે ઝરિએસે હટાયા કરો કે દુઆ ઉસ મુસીબતકો જા'ઈલ કર દેતી હે જો આન પડી હો ઓર

ઉસકો રોક દેતી હે જો અભીતક ન આઈ હો.

ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) ને યે ભી કરમાયા કરતે થે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ
જિસ કોમકી બઢોતરી ઔર બકાકા ઇરાદા કરમાતે હૈ, ઉસમેં ઈફકત (પાકબાગી)
ઔર સમાહત યા'ની નરમી ઔર જૂદ અત્તા કરમાતે હૈ ઔર જિસ કોમકે ખાતમે
ઔર ફનાકા ઇરાદા કરમાતે હૈ, ઉસમેં મિયાનત પેદા કરમા દેતે હૈ. ઇસકે બાદ
હુઝૂર (સલ્લ.) ને યે આપતે શરીફા તિલાવત કરમાઈ.

حَسْبُكَ إِذَا فَرَحُوا بِآيَاتِنَا وَتَوَاضَعُوا لِقُدْرَتِنَا إِنَّهُمْ مُبْطِلُونَ ۝

હતા ઇઝા ફરિદુ બિમા ઉતૂ અખઝનાહુમ બગતતન ક ઇઝા હુમ
મુબલિસૂન. (કંઝ)

યે આપતે શરીફા સૂરએ અનઆમમેં પાંચવે રૂઝકી હે, જિસકા શૂર -

قُلْ لِّمَا كُنتُمْ مَذْكُورُونَ

ક હમ્મા નસૂ મા ઝુફકિરૂ બિહી. સે હે ઔર ઉપરકી દો આપતસે ઇબરત
ઔર નસીહત હાસિલ કરનેકે લિએ પેહલ્લી ઉમ્મતોંકી હલાકતકા એક દસ્તૂર ઇર્શાદ
કરમાયા હે કે હમને પેહલ્લી ઉમ્મતોંકી તરફ ભી, જોકે આપસે પેહલે થી, પેગમ્બર
ભેજે થે (જબ ઉન્હોંને પેગમ્બરોંકા કેહના ન માના તો) ફિર હમને ઉનકો મુસીબતોં
ઔર બીમારિયોંસે પકડા (યા'ની મસાઈબ ઔર બીમારિયોંમેં મુબતલા ક્રિયા) તા'કે
વો આજિઝી કરે. પસ જબ ઉનકો હમારી (તરફસે મસાઈબકી) સજા પહોંચી થી,
તો ઉન્હોંને આજિઝી ક્યો ન કી (કે ઉનપર રહમ ક્રિયા જાતા ઔર ઉનકા કુસૂર
મા'ફ કર દિયા જાતા.) લેકિન ઉનકે દિલ તો સખ્ત હો ગએ થે, (વો નસીહત કયા
કુબૂલ કરતે) ઔર શૈતાન ઉનકે આમાલકો (જિનકો વો પેહલેસે કર રહે થે, ઉનકી
નિગાહમેં) આરાસતા કરકે દિખલાતા રહ્યા (જિસકી વજહસે વો અપને બુરે આમાલમેં
જિનકો વો અચ્છા સમજતે રહે, ફંસે રહે) ફિર જબ વો હોગ ઉન ચીઝોંકો ભૂલે
રહે (ઔર ઉનકી તરફ ઇલતિફાત ભી ન ક્રિયા) જિનકી ઉનકો પેગમ્બરોંકી તરફસે
નસીહત કી જાતી થી તો હમને ઉનપર (ઐશ વ ઇશરત, રાહત વ આરામકે) હર
કિસ્મકે દરવાઝે ખોલ દિએ, યહાં તકકે જબ વો ઉન ચીઝોં પર (જો ઉનકો ઐશ
વ ઇશરતકી મિલ્લી થી) ઇતરાને લગે (જિસ્સે ઉનકી ગુમરાહી ઔર ભી બબ્હ ગઈ)
તો હમને ઉનકો (અજાબમેં ઐસા) દફઅતન પકડ લિયા (કે ઉનકો ઇસકા ગુમાન
ભી ન થા.) ફિર ઝાલિમ હોગોંકી જડે તક કટ ગઈ. ફકત.

યે આપતે શરીફા બડી ઇબરતકી આપાત હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકી ના-
કરમાનિયોંકે બાવજૂદ અગર કિસી કિસ્મકી સખ્તીકે બજાએ ઐશ વ ઇશરત ઔર
રાહતકે સામાન હોતે રહે, તો યે ઝિયાદા ખતરેકી ચીઝ હે.

એક હદીસમાં આયા છે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ છે કે જબ તૂ યે દેખે કે કોઈ શખ્સ અપને ગુનાહો પર મુઝિર હે ઓર ઉસપર દુનિયાકી વુસઅત હો રહી હે, તો યે અલ્લાહકી તરફસે ઢીલ હે. ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને યેહી આયત 'ફલમ્મા નસૂ મા ઝૂકિરૂ બિહી' તિલાવત કરમાઈ.

હઝરત અબૂ હાજિમ (રહી.)સે નકલ કિયા ગયા કે જબ તૂ યે દેખે કે તૂ અલ્લાહકી નાફરમાની કર રહ્યા હે ઓર ઉસકી નેઅમતે તુઝપર લગાતાર હો રહી હૈ, તો ઇસ્સે ડરતા રહે ઓર હર વો નેઅમત જો અલ્લાહ તઆલા સાનુહુસે ફુર્બ પેદા ન કરે, વો મુસીબત હે. (દુર્ મન્સુર)

છઠી ફસ્લકી અહાદીસમાં નં. ૧૭ પર યે મઝમૂન તફસીલસે આ રહ્યા હે ઓર ચૂંકે માલ ભી અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોંસે બડી નેઅમત હે, ઉસકો ઝિયાદા સે ઝિયાદા હક તઆલા સાનુહુકી પાક બારમાહમાં તફરૂબ પેદા કરનેકા ઝરિયા બનાના ચાહિએ ઓર કોઈ શખ્સ બજાએ ઇસકે કે ઉસકો અલ્લાહકી રાહમાં ઝિયાદા સે ઝિયાદા ખર્ચ કરકે તફરૂબ પેદા કરે, ઉસકી ઝકાતભી અદા ન કરે, જો અલ્લાહ તઆલા સાનુહુકા અહમ ફરીઝ હે તો ઉસકી ના-ફરમાનીમાં ક્યા શક હે ? ઓર એસે શખ્સકો અપને માલકે બાકી રહેનેકી ઝિયાદા ઉમ્મીદ ન રખની ચાહિએ, વો ખુદ ઉસકે ઝા'યા હોનેકી તદબીર કર રહ્યા હે ઓર અઝર ઇસ હાલમાં ભી ખુદા-ન-ખ્વાસ્તા ઝા'યા ન હો તો યે ઓર ભી સખ્ત ખતરનાક હે કે ઇસ સૂરતમાં યે કિસી બડી મુસીબતકા પેશ ખેમા હે. અલ્લાહ તઆલા સાનુહુ હી અપને ફઝલસે મેહફૂઝ રખે.

હદીસ ૭

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે કિસ માલકે સાથ ઝકાતકા માલ મિલ જાતા હે, વો ઉસ માલકો હલાક કિએ બગેર નહીં રેહતા. - બુખારી

(૮) عَنْ مَائِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا خَالَطَ طَرَفًا زَكَاةً

مَالًا قَطُّ إِلَّا أَهْلَكَتَهُ رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ

فِي تَلَاظِهِ كَانَ فِي الْمَشْكُوتَةِ وَعِزُّوهُ النَّذِيُّ

અર્થ : ઇસ હદીસ પાકે મતલબમાં ઉલમાકી દો તફસીરે હૈ ઓર દોનોં સહી હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) કા યે પાક ઇર્શાદ દોનોં પર સા'દિક આતા હે -

૧. એક યે કે કિસ માલમાં ઝકાત વાજિબ હો ગઈ હો ઓર ઉસમાંસે ઝકાત ન નિકાલી ગઈ હો, તો યે સારા માલ ઝકાતકે સાથ મખ્સૂત હે ઓર યે ઝકાતકા માલ 'સબકો હી હલાક કર દેગા.

ઇસ મતલબકે મુવાફિક યે હદીસે પાક ઇસ્સે પેહલી હદીસ સરીફકે હમ-માની હુઈ કે યેહી મઝમૂન બેએનિહી પેહલી હદીસ સરીફકા હે.

હાફિઝ ઇબ્ને તેમિયા (રહ.) ને મુંતકામાં ઇન્હી મા'નીકો ઇન્ફિતયાર કિયા હે, ઇસલિએ ઇસપર ઝકાત નિકલનેમાં જલ્દી કરનેકા બાબ લિખ્યા હે ઓર હુમેદી

(રહ.) સે ઇસ હદીસકે બાદ ચે નકલ કિયા હે કે અગર તુઝપર ઝકાત વાજિબ હો જાએ ઓર તૂ ઉસકો ન નિકાલે, તો હરામ માલ હલાલકો ભી હલાલ કર દેગા, યા'ની ઝકાતકા માલ, કિસકા રોકના હરામ હે, બાકી માલકો, કિસકા રોકના હલાલ હે, જા'યા કર દેગા.

૨. દૂસરી તફસીર જો હઝરત ઇમામ અહમદ બિન હંબલ (રહી.) સે નકલ કી ગઈ, ચે હે કે જો શખ્સ ખુદ સાહિબે નિસાબ હો, યા'ની સાથે બાવન તોલા ચાંદી યા ઉસકી કીમતકી કોઈ ચીઝ અપની ઝરૂરતસે જા'ઈદ ઉસકે પાસ હો ઓર ફિર વો અપનેકો ગરીબ જાહિર કરકે કિસીસે ઝકાતકા માલ લે લે, તો ચે માલ ઉસકે પાસ જો અપના અસલી માલ પેહલેસે થા, ઉસકો ભી જા'યા કર દેગા. (મિશકાત)

ઇસ હદીસે પાકસે ઉન લોગોંકો બહોત ડરતે રેહના ચાહિએ જો સાહિબે નિસાબ-હોનેકે બાવજૂદ લોગોંકી ઝકાત લેતે રેહતે હું કે ચે ઝકાતકા માલ ઉનકે અસલી માલકો ભી ફના કર દેગા ઓર થોડેસે નફાકી ખાતિર બહોત-સા નુકસાન બરદાશત કરના પડ જાએગા, ફિર ચાહે ચોરોંકો ગાલિયાં દેતે રહે, યા જાલિમોંકો બદ-દુઆઓ દેતે રહે, અપની હરકતકી બદીલત માલ ચલા હી જાએગા ઓર એસી હાલતમેં કે વો મુસ્તહિક ન થા, લેનેકા ગુનાહ સરપર રહેગા.

હદીસ - હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રહી.) ફરમાતે હું કે જો શખ્સ તેયબ માલ (હલાલ માલ) કમાએ, ઝકાતકા અદા ન કરના ઉસકો ખબીસ બના દેતા હે ઓર જો શખ્સ હરામ માલ કમાએ, ઝકાતકા અદા કરના ઉસકો પાક નહીં બનાતા. - તિબરાની

(૮) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ
قَالَ مَنْ كَسَبَ طَيِّبًا خَبِثَ مِنَ الزَّكَاةِ
وَمَنْ كَسَبَ خَبِيثًا لَطِيفُ الزَّكَاةِ رَوَاهُ
الطَّبْرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ مَوْقُوفًا بِإِسْلَامِ مَنْقَطِهِ
كَذَا فِي التَّرْغِيبِ

ફાતિહા - કિતની સખ્ત વ્રંદ હે કે કિસ માલકો બડી મેહનત - જાં ફશાનીસે જાઈઝ - ના જાઈઝકા એહતિમામ રખતે હુએ કમાયા થા, વો ઝરાસે બુખલસે કે ઉસકી ઝકાતકા એહતિમામ નહીં રખ્ખા, સારાકા સારા અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે નજદીક ખબીસ બન ગયા.

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ હરામ તરીકેસે માલ કમાએ ઓર ફિર ઉસકો સદકા કરે, ઉસકે લિએ ઉસમેં કોઈ અજર નહીં હે ઓર ઇસકા વખાલ ઉસ પર હે. (તર્ગીબ) યા'ની હરામ કમાનેકા વખાલ સરપર રહ્યા ઓર ઇસ સદકેકા કોઈ સવાબ ઉસકો નહીં હે.

હજરત અસ્મા

હજરત અસ્મા

બિન્ત યઝીદ (રદી.) કરમાતી હૈ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇશાદ કરમાયા કે જો ઓરત અપને ગલેમેં સોનેકા હાર ડાલેગી, ઉસકે ગલેમેં ઉસી તરહકા આગકા હાર કિયામતકે દિન ડાલા જાએગા ઓર જો ઓરત અપને કાનમેં સોનેકી બાલી ડાલેગી, ઉસકે કાનમેં ઉસી જેસી આગકી બાલી કિયામતકે દિન ડાલી જાએગી.

અબુ દાઉદ

હજરત અસ્મા

ઇસ હદીસ શરીફસે ઓરતોંકે લિએ સોનેકા પેહનના નાજઈઝ ઓર હરામ મા'લૂમ હોતા હે. ઇસી વજહસે બા'ઝ ઉલમાને ઇસકો ઇન્જિદ-એ-ઇસ્લામ પર મહમૂલ કિયા હે, ઇસલિએકે સબ ઉલમાકે નજદીક દૂસરી અહાદીસકી બિના પર ઓરતોંકે લિએ સોને-ચાંદીકા જેવર જાઈઝ હે, લેકિન બા'ઝ ઉલમાને ઇસ હદીસકો ઓર ઇસ જેસી અહાદીસકો ઝકાત અદા ન કરને પર મહમૂલ કરમાયા હે ઓર બા'ઝ રિવાયાતસે ઇસકી તા'ઈદ હોતી હે. યુનાંચે મુદ હજરત અસ્મા (રદી.) હી કી રિવાયત હે કે મેં ઓર મેરી ખાલા હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ ઓર હમારે હાથોમેં સોનેકે કંગન થે. હુજૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે ઇનકી ઝકાત અદા કરતી હો ? હમને અર્ઝ કર દિયા કે નહીં. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, તુમ ઇસ્સે નહીં ડરતી કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ તુમ્હે આગકે કંગન પેહનાઓ, ઇનકી ઝકાત અદા કિયા કરો. (તર્ગીબ)

યે રિવાયત ઉસ મઝમૂનમેં સાફ ઓર વાઝેહ હે કે જહન્નમકી આગ ઇસકે બદલેમેં પેહનના ઇસી સૂરતમેં હે કે ઇનકી ઝકાત અદા ન કી જાએ. ઓરતોંકા ઇસકા બહોત ખ્યાલ રખના ચાહિએ કે જો જેવર આજ બદનકી ઝીનત બન રહી હૈ, વો ઝકાત અદા ન કરનેકી સૂરતોંમેં કલકો જહન્નમકી દહકતી હુઈ આગ બનકર બદનકા અઝાબ બનેગા.

હજરત અસ્મા (રદી.) કા યે કરમાના કે ઝકાત અદા નહીં કરતી, મુઝિન હે ઇસ વજહસે હે કે ઉનકો ઉસ વકત તક યે મસઅલા મા'લૂમ ન થા, યુનાંચે દૂસરી હદીસમેં ઉનકા સવાલ કરના ઇસકી દલીલ હે. યેવી હો સકતા હે કે ઉસ વકત તક વો જેવરકો ઓરતોંકી અસલી ઝરતમેં સમજતી હૈ, હાલાંકે જેવર અસલી

(૧) عَنْ اِسْمَاعِيلَ بْنِ اَبِي اَسْمَاءَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَسَلَّمَ قَالَ سَمِعْتُ اِمْرَاةً تَقُلُّدُتْ قِلَادَةً مِنْ ذَهَبٍ قُلَّدَتْ فِي عِقَبِهَا امْثَلَهَا مِنَ التَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَايَا اِمْرَاةً جَعَلَتْ فِي اِذْنِهَا خَرَصًا مِنْ ذَهَبٍ جَعَلَ فِي اِذْنِهَا امْثَلُهُ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالنَّسَائِيُّ بِاسْنَادٍ حَسَنٍ كَذَلِكَ فِي التَّرْغِيبِ

ઝરતમેં નહીં હે, એક જા'ઈદ થીજ હે. ઇસ મતલબકે મુવાફિક સોનેકી કોઈ તખ્તીસ ન હોગી, ચાંદીકા ભી પેહી હુકમ હે.

ચુનાંચે એક ઔર હદીસમેં હે, હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર (સલ્લ.) તશરીફ લાએ, તો મેરે હાથોમેં ચાંદીકે છલ્લે મુલાહજા ફરમાએ, ઇર્શાદ ફરમાયા કે યે ક્યા હે ? હઝરત આઈશા (રદી.) ને અર્જ કિયા, મૈંને ઇસલિએ બનવાએ કે આપકે લિએ અપની જીનત કરૂ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઇસકી ઝકાત ભી દેતી હો ? મૈંને અર્જ કિયા કે નહીં, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુઝકો તો જહમમકી આગકે લિએ પેહી કાફી હૈં. (વહી)

પહાં ઇન્કારકી ઇન દો વજહોંકે અલાવા જો પેહલી હદીસમેં ગુઝરી, તીસરી વજહ ચેભી હો સકતી હે કે ચાંદીકે છલ્લોંકા વજન આમ તોરસે ઇતના નહીં હોતા કે વો નિસાબ તક પહોંચ જાએ ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદકા મતલબ યે હે કે એક ઝેવરકી મિકદાર અગરચે ઇતની ન હો, લેકિન દૂસરે ઝેવરકે સાથ મિલાકર ભી નિસાબકો પહોંચ જાએ તો ઇસપર ઝકાત વાજિબ હે.

એક ઔર હદીસમેં હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં એક ઔરત હાજિર હુઈ, ઉનકે સાથ ઉનકી બેટી થી, જિનકે હાથમેં દો વજની કંગન સોનેકે થે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઉનકી ઝકાત અદા કરતી હો ? ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે નહીં, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હે ઇસ બાતસે ખુશી હે કે હક તઆલા શાનુહૂ ઉનકે બદલેમેં આગકે દો કંગન તુમ્હે કિયામતમેં પેહનાવે ? ઉન્હોંને યે સુનતે હી દોનોં કંગન હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં પેશ કર દીએ કે યે અલ્લાહકે વાસ્તે દેતી હું. (તર્ગાબ)

પેહી વો ખાસ અદા સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કે મર્દ વ ઔરતમેં થી કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ યા ઉસકે રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ સુનનેકે બાદ ફિર તા'મીલમેં કોઈ હીલ-હુક્કત, લેત વ લાલ હોતી હી ન થી, ઇન સબ રિવાયાતકે મુવાફિક સોને-ચાંદીકે સબ ઝેવરોંકા એક હી હુકમ હે. ઝકાત ન દેને પર જહમમકી આગ મુસલ્લત હો જાનેમેં દોનોં બરાબર હૈં, ખ્વાહ કિસી રિવાયતમેં સોનેકે ઝેવર હોં યા ચાંદીકે ઝેવર ઔર બા'ઝ ઉલમાને ઉન રિવાયાતકી વજહસે, જિનમેં ઝકાતકા ઝિકર નહીં હે ઔર સોને-ચાંદીમેં ફર્ક કિયા ગયા હે, ચેભી ફરમાયા હે કે ઇસ્સે તકબુર, તકાપુર ઔર ઇન્કાર મુરદ હે.

એક રિવાયતસે ઇસ મફહૂમકી તા'ઈદ ભી હોતી હે. ચુનાંચે અબૂદાઉદ શરીફ ઔર નસઈ શરીફકી એક રિવાયતમેં હે કે અય ઔરતોંકી જમાઅત ! ક્યા તુમ્હે ઝેવર બનાનેકે લિએ ચાંદી કાફી નહીં હે ? યાદ રખો કે જો ઔરત સોનેકા ઝેવર બનાએ ઔર ઉસકો ઝાહિર કરે વો ઉસકી વજહસે અઝાબ દી જાએગી. (વહી)

ઔર યે બાત આમ તોરસે મુશાહદેમે આતી હે કે ઔરતોંકે યહાં ચાંદીકે જેવર બિલખુસુસ જો ઔરતેં અપની જિહાલતસે અપનેકો ઉચે ખાનદાનકી સમજતી હૈ કુછ વુકઅત ઔર અહમિયત નહીં રખતા, વો ચાંદીકે જેવરકો કોઈ ઈજહાર યા તફાખુરકી ચીજ નહીં સમજતી. ઉનકે હાથોમે ચાંદીકે કંગન હો, તો ઝરા ભી ઉનકો ઉસકે ઈજહારકા દાઈયા પૈદા ન હો, લેકિન સોનેકે કંગન હો તો બે-વજહ પચાસ મર્તબા મકખી. ઉડાનેકે બહાનેસે હાથ લિહાએંઝી. બીસ મર્તબા દોપકા દુરસ્ત કરનેકે વાસ્તે હાથકો ફેરેંઝી, બિલ-ખુસુસ કોઈ નઈ ઔરત ધરમે આ જાએ યા વો કિસી દૂસરેકે ધર જાએ, ફિર તો ન મકખી ઉનકે બદનસે ઉડકર દેતી હે, ન ઉનકા દોપકા દુરસ્ત હો કર દેતા હે, બાર બાર હાથોંકો હરકત દેતી રેહતી હૈ ઔર ઈસ હરકતસે મહેજ દૂસરે ધર તફાખુર મકસૂદ હોતા હે, અપને જેવરકો દિખાના હોતા હે, લિહાજા દોનોં બાતોંકા એહતિમામ બહોત ઝરૂરી હે કે જેવરસે તફાખુર ઔર તકબુર ઔર ઈસકા ઈજહાર હરગિજ ન હોના ચાહિએ ઔર ઈસકી ઝકાત બહોત એહતિમામસે અદા કરના ચાહિએ ઔર દોનોંમેસે અગર કોઈ-સી એક બાતકા લિહાજ ન રખ્યા જાએ તો અપને આપકો અઝાબકે લિએ તૈયાર રખના ચાહિએ.

હકીકત-૧૦. હઝરત જહહાક

(રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ હક તઆલા શાનુહુને ઝકાત અદા કરનેકા હુકમ ફરમાયા તો મુનાફિક આદમી બદ-તરીન ફલ, જો ઉનકે પાસ હોતે યે, વો દિયા કરતે યે. ઈસપર હક તઆલા શાનુહુને કુરઆન પાકમે આયતે શરીફા 'વ લા તયમ્મમુલ બબીસ મિન્હુ' નાઝિલ ફરમાઈ. - ઈબ્ને જરીર

ફાયદા

યે આયતે શરીફા સૂરએ બકર: કે ૭૭વે રૂકૂમકી પેહલી આયતકા જુઝવ હે. યે આયતે શરીફા -

(૧૦) عَنْ أَضْرَاقٍ قَالَ كَانَ لِرَّاسٍ

مِنَ الْمُنَافِقِينَ حِلِينِ امْرَأَتُهُ تَكُونُ
الزَّكَاةَ فَجَعَلُوا بِصَدَقَاتِهِمْ بَدَلًا
عَنْهُمْ مِنَ الشُّرَّةِ فَانْزَلَ اللَّهُ وَلَا
يُكْمَلُوا الْخَيْثُ مِنْهُ تَنْفِقُونَ أَنْعَرِبَ
ابْنُ جَرِيرٍ وَغَيْرُهُ كَذَلِكَ فِي الدَّر المنثور

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ مِنْ طَائِفَتِ مَا كَسَبْتُمْ

યા ઐયુહલ્લહી ન- આમનૂ અન્ફિકૂ મિન્-તૈયિબાતિ મા કસબુમ સે શુર હે કિસકા તર્જુમા યે હે કે 'અય ઇમાનવાલો ! અપની કમાઈમેસે ઉમ્દા માલકો ખર્ચ કિયા કરો. (નેક કામોમે ઔર ખર્ચ કિયા કરો ઉમ્દા માલકો) ઉસ ચીજમેસે કિસકો હમને તુમ્હારે લિએ ઝમીનસે પૈદા કિયા (યા'ની ફલ વગેરહ) ઔર રદી

માલકા ઇરાદા ન કિયા કરો કે ઇસમેંસે ખર્ચ કરને લગો, હાલાંકે (અગર તુમકો વેસી ખરાબ ચીજ કોઈ તુમ્હારે હક્કે વાજિબમેં યા સૌગાતમેં દેને લગે, તો) તુમ કબી બી ઉસ્કો લેનેવાલે ન હો, મગર યે કે ચરમપોશી કરકે (શર્મે-શર્મા) લે લો ઓર યે સમજ લો કે હક તમાલા શાનુલ્લ કિસીકે મુહતાજ નહીં હે, (કે એસે રહી માલસે ખુશ હો જાએ, વો) તા'રીફકે લાયક હે.'

બહોત-સી અહાદીસ ઇન આયાતકે બારમેં વારિદ હુઈ હૈં, મમાલ સબકા એક હી હે. હજરત બરા (રહી.) ફરમાતે હૈં કે યે આયાત હમ અન્સારિયોંકે બારમેં નાઝિલ હુઈ હૈં. હમ બાગાતકે માલિક લે. હર શખ્સ અપને બાગકી હેસિયતકે મુવાફિક કમ વ બેશ લાયા કરતા થા. બા'ઝ આદમી એક દો ખોશે મસ્જિદમેં ટાંગ દેતે. એહલે સુફકા ફુકરાકી જમાઅત થી, જિનકે ખાનેકા કોઈ ખાસ ઇન્તિઝામ ન થા, ઉનમેંસે જિસકો ભૂખ લગતી, વો ઉન ખુશોમેં લકડી મારતા ઓર જો પકડી-કચ્છી ખજૂરેં ગિરતી, ખા લેતા. બા'ઝ લોગ જિન્હે ખેરકે કામોમેં ઝિયાદા દિલચસ્પી નહીં થી, વો બા'ઝ રહી કિસ્મકી ખજૂરોંકા ખૂશા થા ખરાબ શુદા ખૂશા ટાંગ દેતા, ઉસપર યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ, જિસકા મતલબ યે હે કે અગર તુમકો હદયામેં એસી ચીજ દી જાએ તો શર્મે-શર્માએ તો લે લો, વેસે ન લો. ઇસકે બાદસે અચ્છે-અચ્છે ખૂશે આને લગે. ઇસ મઝમૂનકી મુતઅદિદ રિવાયાત વારિદ હુઈ હે.

એક ઓર હદીસમેં હે કે બા'ઝ લોગ બાઝારસે સસ્તા માલ ખરીદતે ઓર વો સદકેમેં દેતે, જિસપર યે આયત નાઝિલ હુઈ.

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) સે રિવાયત હે કે યે આયતે શરીફા ફર્જ ઝકાતકે બારમેં નાઝિલ હુઈ. જબ લોગ ખજૂરેં કાટતે તો અચ્છા અચ્છા માલ છાંટકર અલાહિદા કર લેતે. જબ ઝકાત લેને કે લિએ આદમી જાતા તો રહી માલ ઉસકે સામને કર દેતે.

એક હદીસમેં હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા મસ્જિદમેં તશરીફ લે ગએ. હુઝૂર (સલ્લ.) કે દસ્તે મુબારકમેં એક લકડી થી ઓર મસ્જિદમેં કિસીને રહી ખજૂરોંકા ખૂશા લટકા રખ્યા થા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇસ ખૂશોમેં લકડી મારી ઓર ફરમાયા કે જિસને યે લટકાયા હે, અગર ઇસે બેહતર લટકાતા તો ક્યા નુકસાન હો જાતા, યે શખ્સ જન્મતમેં એસી હી રહી ખજૂર પાએગા. (ફુરેં મન્સુર)

હજરત આઈશા (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતી હૈં કે મસાકીનકો ઉસ માલકો ન ખિલાઓ, જિસકો તુમ ખુદ ન ખા સકો. (કંઝ)

એક ઓર હદીસમેં હે કે ગોશ્તમેં બૂ હો ગઈ થી. હજરત આઈશા (રહી.)

ને ઇરાદા કરમાયા કે વો કિસીકો અલ્લાહકે વાસ્તે દે દે. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, ક્યા એસી ચીજકા સદકા કરતી હો, જિસકો ખુદ નહીં ખાતી ? (જમઉલ કવાઈદ) મતલબ હે કે અલ્લાહ તઆલાકે નામ પર જબ દિયા જા રહા હે તો અચ્છા માલ જહાં તક મુશ્કિન હો દેના ચાહિએ, લેકિન યે મતલબ નહીં હે કે અચ્છા દિયા ન જાએ ઓર ખરાબ ઇસ વજહસે ન દે, બસ હઝફ હી હો જાએ. અગર ઉમ્દાકી તૌફીક ન હો, તો ન દેનેસે થટિયા દેના બેહતર હે. ઝકાતમેં રહી માલ દેના ત્વી ઝકાત ન દેનેકી એક કિસ્મ હે.

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે ઝકાત અદા કરનેકા ઝખ્તા ચોથી કરસીકી અહાદીસમેં નં. ૬ પર ગુઝર ચુકા હે કે ન તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ બેહતરીન માલકા મુતાલબા કરમાતે હૈં, ન થટિયા માલકી ઇજાઝત દેતે હૈં, બલ્કે મુતવસ્તિત માલકા મુતાલબા હે. યેહી અસલ ઝખ્તા ઝકાતકે અદા કરનેકા હે.

હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રહી.) ને જો અહકામાત અપને માતહત્તોકો ઝકાત વસૂલ કરનેકે તહરીર કરમાએ, ઉનમેં ઝકાતકી તફસીલ તહરીર કરમાઈ ઓર તખ્વીદમેં તહરીર કરમાયા કે જો ઇસ તફસીલકે સાથ ઝકાત વસૂલ કરે, ઉસકો દી જાએ ઓર જો ઇસે ઝિયાદા લેના ચાહે, ઉસકો ન દી જાએ.

હુજૂરે આદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને જબ હઝરત મુઆઝ (રહી.) કો યમનકા હાકિમ બનાકર ભેજા તો નમાઝકે હુકમકે બાદ ઝકાત અદા કરનેકે હુકમકી તલ્કીન કરમાઈ ઓર યે ઇર્શાદ કરમાયા કે જબ વો ઝકાત અદા કરે તો ઉનકે બેહતરીન માલકો લેનેકી કોશિશ ન કરના, મઝલૂમકી બદ-દુઆસે બચ્તા કે મઝલૂમકી બદ-દુઆકે કુબૂલ હોનેમેં કોઈ આડ નહીં હોતી.

ઇમામ ઝોહરી (રહ.) કરમાતે હૈં કે જબ હુકૂમતકા આદમી ઝકાત લેને આએ, તો બકરિયોંકે ત્રીન હિસ્સે કર દિએ જાએ. ઉમ્દા ઉમ્દા એક જગહ ઓર રહી-રહી એક જગહ. ત્રીસરા હિસ્સા જો દરમિયાની હે, ઉનમેંસે ૨૨ લે. (અબૂ હાઝિદ)

યેહી અસલ ઝખ્તા હે ઝકાત લેનેવાલે કે હક મેં, લેકિન દેનેવાલા અગર અપની ખુશીસે અચ્છે સે અચ્છા માલ દે તો ઇસમેં મુઝાઈકા નહીં હે, જૈસાકે ઇન્શી હદીસ નં. ૬ કે જેલમેં સહાબા (રહી.) કે બા'ઝ વાકેઆત ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ ગુઝર ચુકા કે તુમ અગર અપની ખુશીસે ઉમ્દા માલ ઝખ્તેસે ઝા'ઈદ દેના ચાહો તો અલ્લાહ તઆલા તુમકો ઇસકા અજર દેગા, ઇસલિએ દેનેવાલેકો યે સમજકર કે અપને કામ આનેવાલા સિર્ફ યેહી માલ હે જો દિયા જા રહા હે, બેહતરસે બેહતર માલ છાંટ કર દેના ચાહિએ.

ઇમામ મઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈં કે જો શખ્સ ઝકાતકો આધિરતકે વાસ્તે

અદા કરના ચાહે, ઉસકે લિએ કુછ આદાબ હૈ, કુછ કવાઈદ હૈ, ઉનકી રિયાયત કરના ચાહિએ.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને ઇસ મઝમૂનકો બડી તફસીલસે ઝિકર કિયા હે, બન્દા ઇસકો નિહાયત ઇખ્તિસ્સારસે ઓર કહી-કહી મા'બૂલી તૌઝીહસે ઝિકર કરતા હે, યે ઉસકા તર્જુમા નહીં હે.

ઇમામ ગઝાલીને આઠ અદબ ઝિકર ફરમાએ હૈ —

૧. સબસે પેહલી ચીઝ તો યે સમજને કી હે કે આખિર ઝકાત ક્યો વાજિબ હુઈ ? ક્યો ઉસકો ઇસ્લામકા રૂકન કરાર દિયા ગયા ? ઇસકી તીન વજહે હૈ —

(અ) ઇસ વજહસે કે જુબાનસે કલમેકા ઇકરાર કર લેના, વો અલ્લાહ તઆલાકો તને તન્હા મા'બૂદ માનનેકા ઇકરાર હે, યા'ની યે કે ઉસકે સાથ કોઈ દૂસરી ચીઝ શરીક નહીં ઓર ઉસકી તકમીલ ઓર તમામી જબ હી હો સકતી હે, જબ કે ઉસ એક પાક ઝાતકે સિવા મુહબ્બતકે દઅવેદારકે દિલમે ઇખ્તિયારી તૌર પર કિસી દૂસરી ચીઝકી ગુંજાઈશ ન રહે, ઇસલિએ કે, મુહબ્બત શિર્કતકી હરગિઝ મુતહમ્મિલ નહીં હે ઓર મહેઝ જુબાની દાઅવા-એ-મુહબ્બત બેકાર હે. મુહબ્બતકા ઇખ્તિહાન જબ હી હો સકતા હે, જબ દૂસરી મેહબૂબ ચીઝોસે મુકાબલા પડ જાએ ઓર માલ હર શય્સકો બિતબઅ મેહબૂબ હોતા હે, ઇસલિએ અલ્લાહસે મુહબ્બત ઓર ઉસકી તન્હા મા'બૂદિયતકે ઇકરારમે ઇખ્તિહાનકી કસૌટીકે તૌર પર માલકા ખર્ચ કરના ફર્જ કિયા ગયા હે, જિસ્સે લોગોંકી હક તઆલા શાનુહૂકે સાથ મુહબ્બતકા અંદાઝ હોતા હે, ઇસીલિએ હક તઆલા શાનુહૂકા ઇર્શાદ હે -

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِآثَارِهِمُ الْجَنَّةَ (توبه ૮૪)

(સૂરએ તૌબા, રૂકૂઅ ૧૪)

'બિલા શુબહા હક તઆલા શાનુહૂને મુસલમાનોસે ઉનકી જાનોંકો ઓર માલોંકો ઇસ ખાતકે બદલેમે ખરીદ લિયા હે કે ઉનકો જમત મિલેગી.' ઓર જાનોંકા ખરીદ લેના જિહાદકે ઝરિએસે હે ઓર માલોંકા ખર્ચ કરના જાનકે ખર્ચ કરનેસે હક્ક હે ઓર જબ માલકે ખર્ચ કરનેકા યે મફહૂમ હુઆ કે વો મુહબ્બતકે ઇખ્તિહાનકી કસૌટી હે તો આદમી ઇસ ઇખ્તિહાનમે તીન કિસ્મકે હુએ —

૧. પેહલી કિસ્મ ઉન લોગોંકી હે જિન્હોંને અલ્લાહ તઆલાકી પકતાઈકા સમ્મા ઇકરાર કિયા કે ઇસકી મુહબ્બતમે ઝરા-સી બી શિર્કત કિસી ચીઝકી નહીં આને દી ઓર અપને અહદકો પૂરા-પૂરા અદા કર દિયા કે અપને માલોંકો સબકો ઇસકે નામ પર કુર્બાન કર દિયા, ન અપને લિએ કોઈ દીનાર રખ્યા, ન દિરહમ ! વહાં ઝકાતકે વાજિબ હોનેકા સવાલ હી નહીં આતા, ઇસી વજહસે

બા'ઝ બુઝગોંસે મન્દૂલ હે કે ઉનસે કિસીને દર્પાકિત કિયા કે દો સૌ દિરમમે કિતાની મિકદાર વાજિબ હે, તો ઉન્હોને ફરમાયા કે આમ લોગોં પર સરીઅતે મુતહલ્લરકે ઝાબોકે મુવાફિક પાંચ દિરમ હૈ, લેકિન હમ લોગોંકો સબકા ખર્ચ કર દેના ઝરૂરી હે. પેહી વજહ થી કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રહી.) ને અપના સારા માલ ખિદમતમે પેશ કર દિયા ઔર મુહબ્બતકે દઅવેકો એસા પુરા કિયા કે મેહબુબકે સિવા કુછ ભી ન છોડા.

૨. દૂસરી કિસ્મ ઉન લોગોંકી હે જો દરમિયાની દરજેકે હૈ કે વો બકારે હાજત વ ઝરૂરત બાકી રખતે હૈ. યે વો લોગ હૈ જો નેઅમતોં ઔર લઝઝતોંમે તો મરગૂલ નહીં હોતે, અલ-બત્તા બકદરે ઝરૂરત ઝખીરા રખતે હૈ ઔર ઝરૂરતસે ઝાઈદકો સર્ફ કર દેતે હૈ. યે હઝરાત ભી ખર્ચ કરનેમે મિકદારે ઝકાત પર ઈક્તિફા નહીં કરતે, બલકે ફાજિલ માલ જો કુછ હોતા હે, વો સબ ખર્ચ કર દેતે હૈ. ઈસી વજહસે બા'ઝ તા'બિઈન જૈસાકે ઇમામ નખઈ (રહ.), શાબી (રહ.) વગૈરહ હઝરાત ઈસ તરફ જએ હૈ કે માલમે ઝકાતકે અલાવા ભી લુક્ક વાજિબ હૈ. ઇન હઝરાતકે નઝદીક માલદારકે ઝિમ્મે વાજિબ હે કે જહાં કહીં ઝરૂરતમેંદકો દેખે તો ઝકાતસે ઝા'ઈદસે ભી ઈસકી હાજતકો પૂરા કરે, લેકિન ફિકહકે એ'તબારસે સહી યે હે કે અગર કહીં કોઈ શખ્સ ઇજિતરારકે દરજેકો પહોંચ ગયા હો તો ઈસકી ઝરૂરતકા પુરા કરના કર્જ કિફાયા હે ઔર ઈસમે ઉલમાકા ઇખ્તિલાફ હે કે મુઝતર પર ઇતની મિકદાર ખર્ચ કરના ભી, જિસ્સે વો હલાકતસે બચ જએ મુકત ઝરૂરી હે યા કર્જ દેના ભી કાફી હે. ઔર જો કર્જ દેના કેહતે હૈ, વો ગોયા તીસરી કિસ્મમે દાખિલ હૈ ઔર -

૩. તીસરી કિસ્મ અદના દર્જકે લોગોંકી હે જો સિર્ફ વાજિબ ચા'ની મિકદારે ઝકાત હી અદા કરતે હૈ, ન ઉસે કમ કરતે હૈ, ન ઝિયાદા. આમ લોગ બેસતર ઈસી કિસ્મમે દાખિલ હૈ, ઇસલિએકે ઉનકો માલસે મુહબ્બત હે. વો ઇસકે ખર્ચ કરનેમે બુખ્લ કરતે હૈ, ઉન્હં આખિરતકી રખત કમ હે.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને તીન હી કિસ્મે આદમિયોંકી લિખ્તી હે. ચોથી કિસ્મકો ઝિકર નહીં કિયા જો મિકદારે વાજિબકો ભી પૂરી અદા નહીં કરતે યા બિલકુલ હી અદા નહીં કરતે. ઇસલિએકે કે યે લોગ તો અપને દાવા-એ-મુહબ્બતમે બિલકુલ હી ઝૂંઢે હૈ, એસોંકા ક્યા ઝિકર કરના જો ઝૂંઢી મુહબ્બતકે દઅવેદાર હો.

(બ.) ઇસ વજહસે ભી કે ઝકાતસે આદમીકો સિફતે બુખ્લસે પાક કરના મકસૂદ હે, જો બડી મુહલિલક ચીઝ હે.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા પાક ઇર્શાદ હે કે તીન ચીઝે મુહલિલક હૈ -

૧. એક વો હિર્સ વ બુખ્લ જિસકી ઇતાઅત કી જાએ (યાની અગર તબઅન કોઈ શખ્સ બખીલ હો, મગર અમલ અપની તબિઅતકે ખિલાફ કરતા હે

ઔર તબિઅત પર જખ્ર કરતા હે તો યે મુહલિક નહીં. મુહલિક વો બુખ્લ હે કે અમલ ભી ઉસકે મુવાફિક હો.)

૨. દૂસરી વો ખ્વાશિરો નક્સ કિસકા ઇંતિબાઅ કિયા જાએ (ઇસકા ભી વોહી મતલબ હે કે મસલન શહવત કિસી શખ્સકો હો ઔર વો ઉસકો બજખ્ર રોકે તો વો મઝમ્મત નહીં, મુહલિક વો હે કે ઉસકે મુવાફિક અમલ ભી કરે.)

૩. તીસરી ચીઝ હર શખ્સકા અપની રાયકો સબસે બેહતર સમજના હે. ઇસકે અલાવા કુરઆન પાકકી મુતઅદ્દિદ આયાત ઔર બહોતસી અહાદીસમે બુખ્લકી મઝમ્મત વારિદ હુઈ હૈં ફૈસાકે દૂસરી ફસ્લમે ઇનમેસે ચન્દ ગુઝર ચુકી ઔર આદમીસે સિફતે બુખ્લ ઇસી તરહ ઝા'ઇલ હો સકતી હે કે જબદસ્તી ઉસકો માલ ખર્ચ કરનેકા આદી બનાએ કે જબ કિસીસે મુહબ્બત-તા'લ્લુક છુડાના મક્સૂદ હોતા હે તો ઉસકી સૂરત યેહી હોતી હે કે અપનેકો ઉસે દૂર રખનેપર મજબુર કિયા જાએ તા'કે ઉસકી મુહબ્બત જાતી રહે.

ઇસી લિહાઝસે ઝકાતકે પાકીઝા ઝરીયા કહા જાતા હે કે વો આદમીકો બુખ્લકી મન્દગીસે પાક કરતી હે ઔર જિલ કદર ઝિયાદા માલ ખર્ચ કરેઝા ઔર જિતની ઝિયાદા મસર્રત ઔર ખુશીસે ખર્ચ કરેઝા ઔર જિતના ભી અલ્લાહ તઆલાકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેસે બશાશત હોગી, ઉતનીહી બુખ્લકી મન્દગીસે નઝઝકત હાસિલ હોગી.

(જ) ઇસ વજહસે ભી કે યે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી નેઅમતે માલકા શુકાના હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે હર શખ્સકે જાન વ માલકે ઇસ કદર ઇનઆમાત-એહસાનાત હૈં કે હદ નહીં. પસ તાઆતે બદનીયા બદની ઇનઆમાતકા શુકાના હૈં ઔર તાઆતે માલિયા માલી ઇનઆમાતકા શુકાના હૈં. ઔર કિસ કદર કમીના ઔર ઝલીલ હે વો શખ્સ જો કિસી ફકીરકો દેખે, ઉસકી તંગદસ્તી ઔર બદ-હાલીકો ઉસ પર રિઝકકી કમીકી મુસીબતકો દેખે, ફિર ભી ઉસકે દિલમે અલ્લાહ તઆલાકી ઇસ નેઅમતકે શુકાનેકા ખ્યાલ ન આએ, જો અલ્લાહ તઆલાને ઉસ શખ્સ પર કે ઉસકો ભીખ માંગનેસે મુસ્તઝી કિયા ઔર ઉસ ફકીરકી તરહ અપની હાજતકો દૂસરેકે સામને લે જાનેસે બે-નિયાઝ કિયા, બલકે ઇસ કાબિલ કિયા કે દૂસરા શખ્સ ઉસકે સામને અપની ઝરૂરત પેશ કરે. કયા ઉસકા શુકાના યે નહીં હે કે અપને માલકા દસવાં યા ચાલીસવાં હિસ્સા અલ્લાહ તઆલાકે નામ પર ખર્ચ કર દે (દસવેસે પેદાવારકા ઉશર ઔર ચાલીસવેસે ઝકાત મુરાદ હે.)

૨. દૂસરા અદબ ઝકાતકી અદાએગી કે વકતકે એ'તબારસે હે ઔર વો યે હે કે ઉસકી અદાએગીમે બહોત ઉજલત કરે કે ઉસકે વાજિબ હોનેકે વકતસે પેહલે હી અદા કર દે કે ઉસમે હક તઆલા શાનુહૂકે ઇમ્તિસાલે હકમે રગબતકા ઇઝ્હાર હે ઔર ફુકરાકે દિલોમે મસર્રતકા પેદા કરના હે ઔર દેર કરનેમે અપને ઉપર ઔર માલ પર કિસી કિસ્મકી ખીમારી ઔર આફત આ જાનેકા ભી એહિતમાલ

હે ઓર જિનકે નજદીક જાતકા ફોરન અદા કરના જરૂરી હે, ઉનકે નજદીક તો તા'બીરકા ગુનાહ મુસ્તિકલ હે, લિહાજા જિસ વક્ત ભી દિલમે ખર્ચ કરનેકા ખ્યાલ પેદા હો, ઉસકો ફરિસ્તેકી તહરીક સમજે, ઇસલિએ કે હદીસમે આપ્યા હે કે આદમીકે સાથ એક તહરીક ફરિસ્તેકી હોતી હે ઓર એક શૈતાન કી.

ફરિસ્તેકી તહરીક તો ખેરકી તરફ મુતવજ્જહ કરના ઓર હકકી તસ્દીક હે. જબ આદમી ઉસકો પાવે તો અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કરે ઓર શૈતાનકી તહરીક બુરાઈકી તરફ મુતવજ્જહ કરના ઓર હક બાર્તકો જુઠલાના હે. જબ આદમી ઉસકો પાવે, તો અઉજુ બિલ્લાહ પચ્છે. (સાદ)

એક ઓર હદીસમે હે કે આદમીકા દિલ અલ્લાહ તઆલાકી દો ઉમલિયોમે હે, જિસ તરહ ચાહે, પલટ દેતા હે, ઇસલિએ દિલમે જો યે ખ્યાલ ખર્ચ કરનેકા આપ્યા હે, ઉસકે બદલ જાનેકા ભી ખતરા હે. ઇસકે અલાવા શૈતાન આદમીકો અપની એહિતયાજકા ખ્યાલ દિલાતા રેહતા હે, જૈસાકે દૂસરી ફસ્લકી આપાતમે નં. ૨ પર ગુજરા ઓર ફરિસ્તેકી તહરીકકે બાદ શૈતાનકી તહરીક ભી હોતી હે, ઇસલિએ ઇસકી તહરીકકે પેદા હોનેસે પેહલે પેહલે અદા કર લે ઓર અગર સારી જાત એક હી વક્ત અદા કરના મક્સૂદ હો તો ઉસકી અચ્છી સૂરત યે હે કે કોઈ-સા એક મહીના જાત અદા કરનેકા મુઅય્યન કર લે ઓર બેહતર યે હે કે અફઝલ મહીનોમેસે મુકર્રર કરે તા'કે ઉસમે ખર્ચ કરનેસે સવાબમે ઝિયાદતી હો, જૈસાકે મસલન મુહર્રમકા મહીના હે કે વો સાલકા શુરૂ મહીના હોનેકે અલાવા અશરે હરમમેસે હે ઓર ઉસમે એક દિન યા'ની આશૂરાકા એસા હે કે ઉસમે સદકા કરનેકી ઓર અહલ વ અયાલ પર ખર્ચમે વુસઅતકી ફઝીલત આઈ હે, લિહાજા ઇસ મહીનેમે અદા કરે તો બેહતર યે હે કે દસવી તારીખકો અદા કરે. (વહી) યા મસલન રમઝાનુલ મુબારકકા મહીના હે કે અહાદીસમે આપ્યા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) જૂદ, વ બખ્શિશમે તમામ આદમિયોસે બખ્શકર લે ઓર માહે રમઝાનમે તો આપકી બખ્શિશ ઓર જૂદ એસી તેઝીસે ચલતી થી જૈસાકે તેઝ હવા, નીજ ઇસ મહીનેમે લેલતુલ કદર હે, જો હઝાર મહીનોસે અફઝલ હે. નીજ અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમત ભી ઇસ મહીનેમે અપને બન્દો પર રોઝઅકઝૂં હોતી હે. ઇસી તરહ જિલહિજ્જાકા મહીના ભી બડી ફઝીલતવાલે મહીનેમે હે. ઇસીમે હજ હોતા હે. ઇસમે અપ્યામુલ મઅલૂમાત હે યા'ની અશરા ઝિલહજ્જા ઓર અપ્યામુલ મઅદૂદત હે યા'ની અપ્યામે તશરીક ઓર ઇન દોનોમે અલ્લાહ તઆલાકી યાદકી તર્ગીબ કુરઆન પાકમે આતી હે. પસ અગર કોઈ રમઝાનકો મુતઅય્યન કરે તો ઇસકા અશરા - આખિર મુનાસિબ હે ઓર જિલ હિજ્જાકો મુકર્રર કરે તો ઇસકા અશરા-એ-અવ્વલ બેહતર હે.

બન્ધા-એ-નાકારા જકરિયાકા મરિવરા હે કે હર શખ્સકો અપની જકાતકા તકરીબી અન્દાજા હોતા હી હે, ઇસલિએ સાલકે શુર હીસે જરૂરતકે મવાકે પર ઇસ અન્દાજકી રિયાયત રખતે હુએ થોડા-થોડા દેતા રહે ઔર જબ સાલ વજૂબકા ખત્મ હો, ઇસ વકત અપને માલકા ઔર અપની જકાતકા પુરા હિસાબ લગા લે. અગર કુછ કમી રેહ ગઈ હો તો ઇસ વકત પૂરી કર દે ઔર કુછ જિયાદા અદા હો ગયા હો તો અલ્લાહ તઆલાકા શુક અદા કરે કે ઇસીકી તૌફીક થી કે વાજિબસે ભી જિયાદા અદા હો ગયા. ઇસમેં ત્રીન મસ્લહતે હૈ -

૧. અવ્વલ તો યે હે કે પૂરી રકમ અગર ચિકદારમેં જિયાદા હોતી તો બડી રકમકા બચક વકત ખર્ચ કરના અકસર તબિઅત પર બાર હો જાતા હે ઔર જકાતકે અદા કરનેમેં તખ્મબ નફસસે ખર્ચકો જિયાદા એહમિયત હે.

૨. દૂસરી મસ્લહત યે હે કે જરૂરતકે મવાકે હર વકત મયસ્સર નહીં હોતે. ઇસ તરહ અદા કરનેમેં જરૂરતકે મવાકે પર ખર્ચ હોતા રહેગા ઔર અગર સાલકે ખત્મ પર હિસાબ કરકે ઇસ ખ્યાલસે ઇસકો અલાહિદા રખેગા કે વકતન ફવકતન ખર્ચ કરતા રહુંગા તો ઇસમેં એક તો હર દિન તા'ખીર હોતી રહેગી. દૂસરે ઇસકા ઇન્મીનાન નહીં કે અદાએગીસે પેહલે કોઈ હાદિસા જાની યા માલી પેશ ન આ જાએ ઔર જકાત વાજિબ હો જાનેકે બાદ અદા ન હોનેમેં સબકે નજદીક મુનાહ હે.

૩. ત્રીસરી મસ્લહત યે હે કે વકતન ફવકતન અદા કરતે રેહનેમેં અગર આદમીકે બુખ્શને જિયાદા ઝોર ન ડિયા, તો ઉમ્મીદ યે હે કે ચિકદારે વાજિબસે કુછ જિયાદા અકસર અદા હો જાયા કરેગા., જો મર્જૂબ થીજ હે ઔર બચક વકત હિસાબ લગાકર ઇસ પર ઇઝાકા કરેના બહોતસે લોગોંકો દુસ્વાર હોગા.

યહાં એક બાત એહતિમામસે ઝેહનમેં રખના ચાહિએ કે જકાતકા મદાર કમરી સાલ પર હે, શમ્સી સાલ પર નહીં હે. બા'જ લોગ અંગ્રેઝી મહીનેસે જકાતકા હિસાબ રખતે હૈ, ઇસમેં દસ થીમકી તા'ખીર તો હર સાલ હો હી જાતી હે ઇસકે અલાવા છત્તીસ સાલમેં એક સાલકી જકાત કમ હો જાએગી, જો અપને જિમ્મે પર રેહ ગઈ.

૩. ત્રીસરા અઢબ જકાતકા મખ્ફી તરીકેસે અદા કરના હે, ઇસલિએકે ઇસમેં રિયા ઔર શોહરતસે અખ્ત હે ઔર લેનેવાલેકી પરદાપોશી હે, ઇસકો જિલ્લાતસે બચાના હે ઔર અફઝલ યેહી હે કે અગર કોઈ મજબુરી ઇજ્તહારકી ન હો તો મખ્ફી તૌર પર અદા કરે, ઇસલિએકે સહકેકી મસ્લહત બુખ્શકી ગંદકીકો દૂર કરના હે ઔર માલકી મુહબ્બતકો ઝા'ઇલ કરના હે ઔર જિયાદા શોહરતમેં હુબ્બે જાહકો ફખલ હોતા હે ઔર યે મરજ યા'ની હુબ્બે જાહકા હુબ્બે માલસે ભી જિયાદા સખ્ત હે ઔર લોગોં પર હુબ્બે માલસે ભી જિયાદા મુસલ્લત હે, ઔર સિકતે બુખ્શ કબરમેં બિચકુ બનકર આદમીકો કાટતી હૈ ઔર સિકતે રિયા વ શોહરત અઝકા બનકર કસતી હે તો સિકતે બુખ્શકો ઝા'ઇલ કરકે સિકતે રિયાકો તકલિવપત દેનેકી પિસાલ

એસી હે જેસેકે કોઈ સખ્સ બિચ્છૂકો મારકર સાંપકો ખિલાએ કે ઈસમેં બિચ્છૂ તો પકીનન મર ગયા ઓર. ઉસકી મજરત જાતી રહી, લેડિન સાંપ ઝિયાદા કવી હો ગયા ઓર મકસુદ દોનોંકો મારના હે, ઓર સાંપકા મારના ઝિયાદા જરૂરી હે.

જ. ચોથા અદબ યે હે કે અગર કોઈ દીની મસ્લહત ઈજ્ઞારકી હો, મસલન દૂસરોંકો તર્ગીબ મકસુદ હો યા દૂસરે લોગ ઉસકે ફેલકા ઈન્બાઅ કરતે હો, યા ઓર કોઈ દીની મસ્લહત હો તો 'ઉસ વકત ઈજ્ઞાર અફઝલ હોગા. ઈન દોનોં નખ્બરોંકા બયાન પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૮ પર મુક્સસલ ગુઝર ચુકા.

ખ. પાંચવાં અદબ યે હે કે અપને સદકેકો 'મમ્મ વ અઝમ'સે બરબાદ ન કરે. મમ્મે મા'ની એહસાન રખનેકે હે યા'ની જિસપર સદકા ક્રિયા હે, ઉસ પર અપને સદકેકા એહસાન જતાએ ઓર અઝમે મા'ની તક્લીફ કે હે યા'ની ઉસકો કિસી ઓર તરહકી અઝીયત ઈસ થમંડ પર પહોંચાએ કે યે અપના દસ્તે નિઝર હે, મુહતાજ હે, ઈસકી જરૂરત અપનેસે વાબિસ્તા હે યા મેંને ઝકાત દેકર ઈસપર એહસાન ક્રિયા હે. યે મઝમૂન ભી પેહલી ફસ્લકી આયાતમેં નં. ૮ પર તક્સીલસે ગુઝર ચુકા હે.

દ. છઠા અદબ યે હે કે અપને સદકેકો હકીર સમજે. ઉસકો બડી ચીઝ સમજનેસે ઉજબ પેદા હોનેકા અન્દેશા હે, જો બડી હલાકતકી ચીઝ હે ઓર નેક આમાલકો બરબાદ કરનેવાલી હે. હક તઆલા શાનુહૂને ભી કુરઆન પાકમેં તા'નેકે તોર પર ઈસકો ઝિકર કરમાયા હે —

وَلَوْ حَرَصْتَ عَلَىٰ رِزْقِكَ فَفَلَيْتَ لَنَفْسِكَ فَكَرِهْتَكَ تَتَرَبَّسُّ عَلَيْهِ فَجَاءَكَ بِهِ زُلْفًا وَأَنْتَ فِي كَيْدٍ مِّنْهُ ۚ أَلَمْ يُغْنِ عَنْكَ اللَّهُ مَا مَلَكَ يَدَاكَ ۚ فَكَرِهْتَهُ ۚ وَلَئِنَّكَ لَآتٍ بِرِزْقٍ خَيْرٍ مِّنْهُ ۚ وَلَٰكِنْ أَنتَ لَا تَعْلَمُ ۚ

વ યો મ હુનેનિન ઈઝ અમ્જખત કુમ કસર તુ કુમ ક લખ્તુગનિ અન્કુમ શીઅન (સૂરએ બરાત, રૂકૂઅ-૪)

ઓર હુનેનકે દિન (ભી તુમકો ગલબા દિયા થા) જબ કે (યે કિસ્સા પેસ આયા થા) તુમકો અપને મજમેકી કસરતસે થમંડ પેદા હો ગયા થા, ફિર વો કસરત તુમ્હારે કુછ કામ ન આઈ ઓર (કુફરારકે તીર બરસાનેસે તુમ્હે ઈસ કદર પરેશાની હુઈ કે) ઝમીન અપની વુસઅતકે બાવજૂદ તુમ પર તંગ હો ગઈ, ફિર તુમ (મેદાને જંગસે) મુંહ ફેરકર ભાગ ગએ. ઈસકે બાદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને અપને રસૂલ ઓર મો'મિનીન પર તસલ્લી નાઝિલ કરમાઈ ઓર એસે લશ્કર (ફરિશ્તાંકે) તુમ્હાઈ મદદકે લિએ ભેજે, જિનકો તુમને નહીં દેખા.

ઈસકા કિસ્સા કુતુબે અહાદીસમેં મશહૂર હે. કસરતસે/રિવાયાત ઈસ કિસ્સેકે ખારેમેં વારિદ હુઈ હે, જિનકા ખુલાસા યે હે કે રમઝાનુલ મુબારક સન. ૮ હિ. મેં, જબકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મકકા મુકર્માકો ફત્હ

કરમા લિયા તો કબીલા હવાજિન ઓર સકીક પર હમલેકે લિએ રમઝાન હીમે તશરીફ લે ગએ, ચૂકે મુસલમાનોંકી જમઈમત ઉસ વક્ત પેહલે ગઝવાતકે લિહાજસે બહોત ઝિયાદા હો ગઈ થી, તો ઉનમેં અપની કસરત પર ઉજબ પેદા હુવા કે હમ ઇતને ઝિયાદા હું કે મગ્બૂબ નહીં હો સકતે. ઇસી બિના પર કે હક તઆલા શાનુલ્હકો થમંડ ઓર ઉજબ બહોત ના-પસન્દ હે, ઇબ્તિદામેં મુસલમાનોંકો સિકસ્ત હુઈ, જિસકી તરફ આપતે બાલામેં ઇસારા હે કે તુમકો અપને મજમેકી કસરત પર થમંડ પેદા હુઆ, લેકિન મજમેકી કસરત તુમહારે કુછ ભી કામ ન આઈ.

હઝરત ઉર્વહ ફરમાતે હું કે જબ અલ્લાહકે પાક રસૂલ (સલ્લ.) ને મક્કા મુકર્રમા ફતહ કર લિયા તો કબીલા હવાજિન ઓર સકીક કે લોગ ચઢાઈ કરકે આએ ઓર મોઝા હુનેનમેં વો લોગ જમા હો ગએ.

હઝરત હસન (રદી.)સે નકલ કિયા ગયા કે જબ મક્કા વાલે ભી ફતહકે બાદ મદીનેવાલોંકે સાથ મુજતમા હો ગએ, તો વો લોગ કેહને લગે કે વલ્લાહ ! અબ હમ ઇકઠે હોકર હુનેનવાલોંસે મુકાબલા કરેંગે. હુઝરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ઉન લોગોંકી યે થમંડકી બાત ગરાં મુઝરી ઓર ના-પસન્દ હુઈ (હુર્ મન્સૂર) ગરઝ ઉજબકી વજહસે યે પરેશાની પેશ આઈ.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે નેકી જિતની ભી અપની નિગાહમેં કમ સમઝી જાએગી, ઉતનીહી અલ્લાહ તઆલાકે પહાં બડી સમઝી જાએગી ઓર ગુનાહ જિતના ભી અપની નિગાહમેં બઘ સમઝા જાએગા ઉતના હી અલ્લાહ તઆલાકે પહાં હલ્કા ઓર કમ સમઝા જાએગા યા'ની હલ્કેસે ગુનાહકો ભી યેહી સમઝે કે મેંને બહોત બડી હિમાકત કી, ફરગિઝ ન કરના ચાહિએ થા. કિસી, ગુનાહકો ભી યે ન સમઝે કે ચલો, ઇસમેં ક્યા હો ગયા.

બા'જ ઉલમાસે નકલ કિયા ગયા કે નેકી તીન ચીઝોંસે કામિલ હોતી હે-

૧. એક યે કે ઉસકો બહોત કમ સમઝે કે કુછ ભી ન કિયા,

૨. દૂસરે જબ કરનેકા ખ્યાલ આ જાએ તો ઉસકો કરનમેં જલ્દી કરે, મુબાદા યે મુબારક ખ્યાલ યા'ની નેકી કરનેકા નિકલ જાએ યા કિસી વજહસે ન હો સકે.

૩. તીસરે યે કે ઉસકો મજ્હી તોરસે કરે ઓર જો કુછ ખર્ચ કિયા હે, ઉસકો હકીર સમઝનેકા તરીકા યે હે કે યે દેખે કે જો કુછ ખર્ચ કિયા હે, ઉસકા મવાજના ઉસે કરે, જો અપને ઉપર ખર્ચ કિયા જા ચુકા ઓર અપને પાસ બાકી રેહને દિયા. ફિર સોચે કે મેંને અલ્લાહકી રાહમેં કિતના ખર્ચ કિયા ઓર અપને લિએ કિતના રખ્યા. મસલન અગર જો કુછ ઉસકે પાસ મોજૂદ થા, ઉસમેં એક તિહાઈ ખર્ચ કર દિયા તો ઓયા માલિકુલ મુલ્ક આકા ઓર મેહબૂબકી રિઝામેં તો એક તિહાઈ હુઆ ઓર મુહબ્બતકે દઅવેદારકે હિસ્સેમેં દો તિહાઈ ઓર અગર કોઈ

શપ્થ ઉસકા અક્ષ યા સારા ભી ખર્ચ કર દે જિલ્લકી મિસાલ ઇસ ઝમાનેમે તો મિલના ભી મુશ્કિલ હે, તબ ભી યે સોચના ચાહિએ કે આખિર માલ તો અલ્લાહ હીકા યા, ઉસીકી અતા કરમાઈ હુઈ ચીઝ અપને પાસ થી, જિસમે ઉસને અપને કુલ્ક વ કરમ, એહસાનસે ખર્ચ કી ઔર અપની જરૂરતમે કામમે લાનેકી ઇજાજત દે રખી થી. અગર કિસી એસે શપ્થકી અમાનત અપને પાસ હો, જિસને અમાનત રખવાતે વક્ત પેલી કેહ દિયા હો કે અગર આપકો કોઈ જરૂરત પેશ આવે તો ઉસકો અપના હી માલ તસવ્વુર કરકે ખર્ચ કર લે, ફિર તુમ કિસી વક્ત ઉસકી અમાનત કમ વ બેસ વાપસ કર દો તો ઉસમે કોન-સા એહસાન તુમ્હારા હુવા, જિસકો તુમ યે સમજો કે હમને બડા કારનામા કિયા.

ઔર ફિર મઝીદ યે હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકો ઉસકી અતા કી હુઈ ચીઝ વાપસ કરનેમે યા'ની ઉસકે નામ પર ખર્ચ કરનેમે ઉસકી તરફસે અજર વ સવાબ ઔર બદલેકા એસા-એસા વાઅદા હે કે ઉસકે લિહાઝસે તો યે કહા ભી નહીં જા સકતા કે હમને ઉસકી અમાનત વાપસ કર દી, બલકે યું કહા જાએગા કે એક શપ્થને મસલન સૌ રૂપયે અમાનત રખવાએ યે ઔર ઉસમેસે ઉસને પચાસ સાઠ વાપસ લે લિએ, ઇસ વાઅદે પર કે અન્કરીબ હી ઇતની ગિમીયાં ઇસકે બદલેમે તુમ્હે દે દૂગા, યા યું સમજો કે ૫૦ વાપસ લિએ ઔર પાંચસૌકા ચેક બેંકકા કાટકર તુમ્હારે હવાલે કર દિયા, તો એસી હાલતમે કયા થમંડકા મોકા હે ઇસ બાતકા કે મેને અમાનત રખનેવાલેકો કુછ વાપસ કિયા. ઇસી વજહસે ઇસ અદબકે માતહત યે ચીઝ ભી હે કે જબ સદકા કરે તો બજાએ કખર ઔર થમંડકે શરમિન્દગીકી-સી સૂરતસે ખર્ચ કરે, જેસાકે કિસી અમાનત કોઈ શપ્થ ઇસ તરહ વાપસ કરે કે ઉસમેસે કમ યા જિયાદા રખ્ય ભી લે. મસલન કિસીકે સૌ રૂપયે અમાનત રખ્યે હો ઔર અમાનતકી વાપસીકે વક્ત ઉસમેસે પચાસ હી વાપસ કરે ઔર યે કેહ કર વાપસ કરે કે તુમને ચૂંકે મુઝે ખર્ચકી ઇજાજત દે દી થી, ઇસલિએ પચાસ મેને ખર્ચ કર લિએ યા અપની કિસી જરૂરતકે લિએ રખ્ય લિએ. યે કેહતે વક્ત જેસા કે આદમી પર એક હિજાબ, એક શર્મ એક ગેરત, એક આજિઝી, એક જિલ્લત ટપકતી હે ઔર ઉસકો યે બાત ખુદકો મેહસૂસ હોતી હે કે મેને ઉસ કરીમુનક્સ આદમીકે માલમે તસરૂફ કિયા. ઉસકા કિતના બડા એહસાન હે કે ઉસને બાકીકા મુતાલબા નહીં કિયા. યેહી હિઅત બિએનિહી અલ્લાહકી રાહમે ખર્ચ કરતે વક્ત હોની ચાહિએ કે ઉસકી અતાકા કુછ હિસ્સા ઉસીકો ઇસી તરહ વાપસ કિયા જા રહા હે કે ઉસમેસે હમને કુછ ખા લિયા ઔર કુછ રખ્ય ભી લિયા ઔર યે ઇસ વજહસે કે સદકા જો કિસી ફકીરકો દિયા જા રહા હે યા જરૂરતકે મોકે પર ખર્ચ કિયા જા રહા હે, તો વો હકીકતમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુહીકો વાપસ કિયા જા

રહા હે. ફકીર તો મહજ એક એલચી હે જો ગોયા ઉસને અપના આદમી અપની અમાનત વાપસ લેનેકે લિએ ભેજા હે, એસે મવાકેમ આદમી એલચીકી કેસી ખુશામદ કિયા કરતા હે કે તૂ આકાસે, હાકિમસે જરા સિફારિશ કર દીજિઓ, કેહ દીજિઓ કે ઉસકે પાસ સારા મુતાલબા અદા કરનેકો ઉસ વક્ત થા નહીં, મેરી ઝરૂરતોં ઔર એહવાલ પર નજર કરકે ઇતને હીકો કુબૂલ કર લેં વગેરહ વગેરહ.

ગરજ કિતની ચાપલૂસી કાસિદોંકી, અહલકારોંકી એસે વક્તમેં હોતી હે જખકે પુરા હક અદા ન કિયા જા રહા હો, ઉસે ઝિયાદા અમલી સૂરતસે ફુકરા ઔર સદકાકા માલ લેનેવાલોંકો હોના ચાહિએ. ઇસલિએ કે યે અલ્લાહ તઆલાકે એલચી હેં, માલિકુલ મુલકકે કાસિદ હેં. ઉસ માલિકુલ મુલક, કાદિરે મુલક ઔર બેનિયાઝકે ભેજે હુએ હેં, જિસને સબ કુછ અતા કિયા ઔર વો જબ ચાહે, આનકી આનમેં સબ કુછ છીનકર તુમ્હે ભી એસા હી મુહતાજ કર દે, જૈસાકે તુમ્હારે સામને હે. ઔર યે સબ કુછ ઇસલિએ હે કે માલ સારાકા સારા અલ્લાહ તઆલા હીકા હે ઔર ઉસકી રાહમેં સારા ખર્ચ કર દેના મર્ગૂબ ઔર પસન્દીદા હે. ઉસને અપને લુલ્હ વ કરમસે સબસે ખર્ચ કરનેકા ઈજાબ હમ પર નહીં ફરમાયા, ઇસલિએકે અગર વો સબ કુછ ખર્ચ કરના વાજિબ ફરમા દેતા તો હમેં અપને તબઈ બુખ્શ વ કંજૂસીસે બહોત બાર હો જાતા.

૭. સાતવાં અદબ યે હે કે અલ્લાહકી રાહમેં સદકા કરનેકે લિએ બિલખુસૂસ ઝકાતકે અદા કરનેમેં જો ઉસકા એક અહમ હુકમ ઔર ફરીઝા હે, બેહતરસે બેહતર માલ ખર્ચ કરે, ઇસલિએ કે હક તઆલા શાનુહૂ ખૂદ તથ્થબ હે, હર કિસ્મકે એબસે પાક હે, ઇસલિએ તથ્થબ હી માલ કુબૂલ ફરમાતે હેં. અગર આદમી યે ખ્યાલ કરે કે યે માલ જો સદકા કિયા જા રહા હે, હક તઆલા શાનુહૂકો દિયા જા રહા હે, તો કિસ કદર ગુસ્તાખી ઔર બેઅદબી હે કે જિસ પાક ઝાતકા માલ હે, જિસકા અતા કિયા હુઆ હે, ઉસકી ખિદમતમેં તો ઘટિયા કિસ્મકા માલ પેશ કરે, ઔર ખુદ અપને લિએ ઉમ્દા ઔર બેહતર રખ્ખે. ઇસકી મિસાલ ઉસ નૌકર યા ખાનસામાં કી સી હે જો આકાકે લિએ તો બાસી રોટી ઔર દાલ-બૂ-દાર રખ્ખે ઔર અપને લિએ ફૂરમા પકાએ. ખુદ હી ગૌર કર લો કે એસે નૌકરકે સાથ આકાકા કયા મા'મલા હોના ચાહિએ ફિર દુનિયાકે આકાઓંકો તો હર-હર ચીઝકી ખબર ભી નહીં હોતી ઔર ઉસ અલીમ વ ખબીરકે સામને હર હર બાત રેહતી હે, બલકે દિલકે ખ્યાલાત ભી હર વક્ત સામને હેં. એસી હાલતમેં ઉસીકે માર્લેસે, ઉસીકે લિએ ઘટિયા ઔર ખરાબ ચીઝ ભેજના કિસ કદર નમકહરામી હે ઔર અગર આદમી યે ખ્યાલ કરે કે યે જો કુછ ખર્ચ કર રહા હે, વો અપને નફેકે લિએ હે, ઉસકા બદલા નિહાયત સખ્ત એહિતયાજકે વક્ત અપને હીકો મિલતા હે, તો કિસ કદર હિમાકતકી બાત હે કે આદમી અપને લિએ તો સડિયલ ઘટિયા ચીઝેં રખ્ખે ઔર અચ્છા-અચ્છા માલ

દૂસરોંકે વાસ્તે છોડ જાએ.

હદીસમેં આયા હે, આદમી કેહતા હે, મેરા માલ, મેરા માલ, હાલાંકે ઇસકા માલ સિર્ફ વો હે જો સદકા કરકે આગે ભેજ દિયા યા ખાકર ખત્મ કર દિયા. બાકી જો રેહ ગયા વો દૂસરોંકા માલ હે (યા'ની વારિસોંકા) -

એક હદીસમેં આયા હે કે એક દિરમ કભી લાખ દિરમસે બઝુ જાતા હે ઓર વો ઇસ તરહસે કે આદમી હલાલ કમાઈસે ઉમ્દા માલ તીભે ખાતિર ઓર સુરસે ખર્ચ કરે, બજાએ ઇસકે કે મકરૂહ માલસે એક લાખ દિરમ ખર્ચ કરે !

૮. આઠવાં અદબ યે હે કે અપને સદકેકો એસે મીકેમેં ખર્ચ કરે જિસ્સે ઇસકા સવાબ બઝુ જાએ ઓર છ: સિકાત એસી હૈ કે જિસકે અંદર ઉનમેંસે એક ભી સિકત હો, ઇસકો દેનેસે સદકેકા સવાબ બહોત બઝુ જાતા હૈ ઓર જિસમેં ઉનમેંસે જિતની સિકાત જિયાદા હોંગી, ઉતના હી અજર ભી જિયાદા હોગા ઓર સવાબકે એ'તબારસે ઉતના હી સદકા બઝુ જાએગા -

(અ) મુતકી પરહેઝગાર હો. દુનિયાસે ભેરખત ઓર આખિરતકે કામોમેં મશગુલ હો.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ હે કે તેરા ખાના મુતકીયોંકે સિવા કોઈ ન ખાવે. યે હદીસ પેહલી ફસ્લકી અહાદીસમેં નં. ૨૩ પર ગુઝર ચુકી હે. ઓર ઇસકી વજહ યે હે કે મુતકી આદમી તેરે ઇસ સદકેસે અપને તકવા ઓર ઉતાંઅતમેં ઇઆનત હાસિલ કરેગા ઓર તૂ ગોયા ઇસકે તકવોંમેં મુઈન હુઆ ઓર ઇસકી ઇબાદતમેં સવાબકા શરીક હુઆ.

(બ) એહલે ઈસ્મ હો, ઇસલિએ કે ઇસ્સે તેરી ઇઆનત ઇસકે ઉલૂમ હાસિલ કરનેમેં ઓર ફેલાનેમેં શામિલ હો જાએગી ઓર ઈસ્મ તમામ ઇબાદતમાંમેં અશરફ ઓર આલા ઇબાદત હે ઓર જિતની ભી ઈલ્મી મશગલેમેં નીચ્ચત અચ્છી હોંગી, ઉતની યે ઇબાદત આલાસે આલા હોતી જાએગી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહ.) મશહૂર મુહદ્દિસ ઓર બુઝુર્ગ હૈ. વો અપની અતાઓકો ઉલમાકે સાથ મખસૂસ રખતે થે. કિસીને અર્જ કિયા કે અગર ગૈર આલિમોં પર ભી આપ કરમ ફરમાએ તો કેસા અચ્છા હો. ઉન્હોંને ફરમાયા કે મેં નબૂવતકે દરજેકે બાદ ઈલ્મકે બરાબર કિસીકા દરજા ભી નહીં પાતા. જબ કોઈ એહલે ઈસ્મમેંસે કિસી દૂસરી તરફ મુતવજ્જહ હોતા હે, તો ઇસકે ઈલ્મી મશગલેમેં નુકસાન હોતા હે. ઇસલિએ ઉનકો ઈલ્મી મશાગિલ કે લિએ ફારિગ રખના સબસે અફઝલ હે.

(જ) વો શખ્સ અપને તકવા ઓર અપને ઈલ્મમેં હકીકી મુવહિહદ હો ઓર હકીકી મુવહિહદ હોનેકી અલામત યે હે કે જબ ઇસપર કોઈ એહસાન કરે

તો વો અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લુકા શુક્ર અદા કરે ઔર દિલસે યે બાત સમજે કે હકીકી એહસાન ઉસી પાક ખાતકા હે, વોહી અસલ અતા કરનેવાલા હે ઔર જો દેનેવાલા ઝાહિરમે દે રહા હે, વો સિર્ફ વાસ્તા ઔર એલચી હે.

હઝરત લુકમાનકી અપને બેટેકો વસીયત હે કે અપને ઔર હક તઆલા શાનુલ્લુકે દરમિયાન કિસી દૂસરેકો એહસાન કરનેવાલા મત બના, કિસી દૂસરેકે એહસાનકો અપને ઉપર તા'વાન સમજા. જો શખ્સ વાસ્તેકા હકીકી એહસાન સમજતા હે, ઉસને હકીકી એહસાન કરનેવાલેકો પેહચાના હી નહીં. ઉસને યે ન સમજા કે યે વાસ્તા હે. અલ્લાહ તઆલાહી ને ઉસકે દિલમે યે બાત ડાલી થી કે ફલાં શખ્સ પર એહસાન કિયા જાએ, ઇસલિએ વો અપને ઉસ એહસાન કરનેમે મજબુર થા ઔર જબ આદમીકે દિલમે યે બાત જમ જાએ તો ફિર ઉસકી નિગાહ અસબાબ પર નહીં રેહતી, બલકે મુસબબુલ અસબાબ પર હો જાતી હે ઔર એસે શખ્સ પર એહસાન કરના એહસાન કરનેવાલેકે લિએ ઝિયાદા નાફેઅ હોતા હે ઔર દૂસરોંકે બહોત લંબે ચોડે સના વ શુકકે અલ્લાહસે ઉસપર એહસાન કરના કહીં ઝિયાદા બખ્ષા હુઆ હે, ઇસલિએ કે જો આજ એહસાન પર લંબી-ચોડી. તા'રીફ કર રહા હે, વો કલકો ઇઆનત રોકને પર ઉસી તરહ બુરાઈયાં શુરૂ કર દેગા ઔર જો હકીકી મુવાહિહદ હોગા, વો કલકો મઝમ્મત ભી ન કરેગા કે વો વાસ્તેકો વાસ્તા હી સમજતા હે.

(દ) ફિસપર સદકા કિયા જાએ, વો અપની હાજત ઔર ઝરૂરતોંકા ઇષ્કા કરનેવાલા હો. લોગોંસે અપની કિલ્લતે મઆશકા ઔર આમદનીકી કમીકા ઇંજહાર નાંકસ્તા હો, બિલખુસૂસ વો શખ્સ, જો મુરવ્વત વાલોંમેસે હો ઔર ઉસકી આમદની પેહલેસે કમ રેહ ગઈ હો, લેકીન ઉસકી મુરવ્વતકી આદત, જો આમદનીકી ઝિયાદતીકે ઝમાનેમે થી, વો બદસ્તૂર બાકી હો, વો દર હકીક્ત એસા ઝરૂરતમંદ હે, જો ઝાહિરમે ગની હે. એસે હી લોગોંકી તા'રીફમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકે ફરમાયા હે. —

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَعْيَادًا مِنَ التَّعْقِيبِ.

યહસબુહુમુલ જાહિલુ અગનિયા અ મિનતઅફ્ફુફિ

યે આયતે શરીફા સૂરએ બકર: કે ૩૭વે રૂકૂઅકી હે. પૂરી આયતે શરીફા

યે હે —

لَقَدْ كَرَّمْنَا الْإِنْسَانَ إِذْ خَلَقْنَاهُ مِنْ نَسِيلٍ لَدُنَّا لَا يَسْطِيعُ حُجُورًا

مَنْ بَاقِيَ الْأَرْضِ يُحْسَبُ لَهُمُ الْجَاهِلُ أَعْيَادًا مِنَ التَّعْقِيبِ تَرْفَعُ رِجْلُهَا وَلَا يَسْأَلُونَ
النَّاسَ الْخَافِلَةَ وَمَاتُوا وَهُمْ خَيْرٌ وَقَدْ أَلَّاهُ بِهِمْ عَلَيْهِمْ رُحْمَتًا

બિલ્કુ ક રાઈબ્બાગ્રી ન- ઉફસિરૂ ફી સબીલિલ્લાહિ લા યસતતી છે ન-
ઝર્બન ફિલ્મિઝિ યહસબુકુમુલ્લાહિલુ અઝિનયા અ મિનતઅફકુફિ તઅરિકુકુમ બિસી
માકુમ લા યસઅલુનના સ ઇલ્લાહા વ મા તુન્કિફ મિન્નેરિન ફ ઇમલ્લાહ બિહી
અલીમ (સદકાત સૂરએ બકર રૂકૂઅ ૩૭)

અસલ હક ઉન હાજતમંદોકા હે જો મુકય્મદ હો ગએ હૈ, અલ્લાહકી રાહ
(યાની દીનકી ખિદમતમેં ઓર ઉસી ખિદમતે દીનકે મુકય્મદ ઓર મશગૂલ રેહનેસે
વો લોગ) તલબેમઆશકે લિએ (કહીં મુલ્કમેં ચલને ફિરનેકા) આદતન (ઇમ્કાન નહીં
રખતે ઓર નાવાકિફ શખ્સ ઉનકો તવંગર ખ્યાલ કરતા હે, ઉનકે સવાલસે બચનેકે
સબબસે) અલબત્તા (તુમ ઉન લોગોંકો ઉનકે તર્જસે પેહચાન સકતે હો, વો લોગોંસે
લિપટ કર માંગતે નહીં ફિરતે,) જિસ્સે કોઈ ઉનકો હાજતમંદ સમજે યા'ની માંગતે
હી નહીં, કયોંકે અકસર જો લોગ માંગનેકે આદી હૈ, વો લિપટકર હી માંગતે હૈ
ઓર ઉન લોગોંકી ખિદમત કરનેકો (જો માલ ખર્ચ કરોગે, બેશક હક તઆલા
શાનુલ્લો ઇસકી ખૂબ ઇત્તિલા હે) દૂસરે લોગોંકો દેનેસે ઉનકી ખિદમતકા ફી નફિસહી
સવાબ ઝિયાદા દેગે.

ફાયદા - ફી નફિસહીકી કેદ ઇસલિએ લગાઈ કે અસલમેં તો ઝિયાદા
સવાબ ઇસીમેં હે, લેકિન કિસી આરિઝકી વજહસે ઇસકે ગેરમેં ભી સવાબકા ઝિયાદા
હોના મુમ્કિન હે. મસલન ઉન લોગોંકી હાજતસે ઝિયાદા દૂસરોકો હાજત હો યા
યે તવકકો હો કે ઉનકી ખિદમત તો કોઈ ઓર ભી કર દેગા, દૂસરે બિલ્કુલ મહરૂમ
રેહ જાએગે ઓર જહાં યે અવારિઝ ન હોં, વહાં યે લોગ ખિદમતકે લિએ અફઝલ
હૈ ઓર આરિઝકી વજહસે ગેરમુતકી બલકે ગેરમો'મિનકે સાથ એહસાન કરનેમેં ભી
અફઝલિયત મુમ્કિન હે ઓર જાનના ચાહિએ કે હમારે મુલ્કમેં ઇસ આયતકે મિસ્દાક
સબસે ઝિયાદા વો હઝરાત હૈ જો ઉલૂમે દીનિયાકી ઇશાઅતમેં મશગૂલ હે. પસ ઇસ
બિના પર સબસે અશ્ચા મસરફ તા'લિબે ઇલ્મ ઠહરે ઓર ઇનપર જો બા'ઝ ના-
તજુબાકાર યે તા'ન કરતે હૈ કે ઇનસે કમાયા નહીં જાતા, ઇસકા જવાબ કુરઆનમેં
દે દિયા ગયા, જિસકા હાસિલ યે હે કે એક શખ્સ એસે દો કામ નહીં કર સકતા
જિનેમેંસે એકમેં યા દોનોંમે પૂરી મશગૂલીકી ઝરૂરત હો ઓર જિસકો ઇલ્મેદીનકા
કુછ મજાક હોગા, વો મુશાહદાસે સમજ સકતા હે કે ઇસમેં ગાયત મશગૂલી ઓર
ઇન્હિમાકકી હાજત હે, ઇસકે સાથ ઇક્તિસાબે માલકા શખ્સ જમા નહીં હો સકતા
ઓર ઇસકે કરનેસે ઇલ્મે દીનકી ખિદમત ના તમામ રેહ જાતી હે, ચુનાંચે હઝરો
નઝાઈર પેશે નઝર હૈ. (બયાનુલ કુર્આન કુછ તબદીલીકે સાથ)

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે ઇસ આયતે શરીકામેં ફુકરાસે
અસહાબે સુફફા મુરાદ હે. અસહાબે સુફફાકી જમાઅત ભી હકીકતમેં તુલબા હીકી

જમાવત થી જો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં ઝાહિરી
 ઓર બાતિની ઉલૂમ હાસિલ કરનેકે લિએ પડે હુએ થે.

મુહમ્મદ બિન કા'બ કરજી (રહ.) કેહતે હું કે ઇસ્સે અસહાબે સુફા મુરાદ
 હે જિનકે ન થર થે, ન કુંબા. હક તઆલા શાનુસુને ઉનપર સદકાતકી તર્ગીબ દી હે.

કતાદા (રદી.) કેહતે હું, વો ફુકરા મુરાદ હું, જિન્હોને અપને માલકો
 અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદમેં રોક રખ્યા હે (માની મશગૂલ કર રખ્યા હે.) તિજારત
 વગેરહ નહીં કર સકતે. (દુર્ર મન્સુર)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હું, યે વો લોગ હું જો સવાબમેં નહીં લપટતે,
 ઉનકે દિલ અપને યકીનકી વજહસે ગની હું, મુજાહેદા-એ-નફસ પર ગાલિબ હું,
 એસે લોગોંકો ખાસ તોરસે તલાશ કરકે દિયા જાએ ઓર દીનદારોંકે અંદરૂની
 એહવાલકી ખાસ તોરસે જુસ્તુજુ કી જાએ કે ઉનકે ગુજરાનકી ક્યા સૂરત હે કે ઉનપર
 ખર્ચ કરનેકા સવાબ ભીન માંગનેવાલોં પર ખર્ચસે કહીં ઝિયાદા હે, લેડિન એસે
 લોગોંકી જુસ્તુજુ ભી મુશ્કિલ હે કે યે અપના હાલ દૂસરોં પર કમ ઝાહિર કરતે
 હું ઓર ઇસી વજહસે લોગ ઇનકો ગની સમજતે હું.

(હ) યે હે કે આદમી અયાલદાર હો યા કિસી બીમારીમેં મુબતલા હો યા
 કિસી ઓર એસે સબબમેં ગિરફતાર હો કે કમા નહીં સકતા તો વોભી કુરઆન
 પાકમેં આયતે બાલા 'ઉહસિરૂ ફી સબી લિલ્લાહિ'મેં દાખિલ હે કે વોભી ધિરા
 હુઆ હે, ખ્વાલ અપને ફકરમેં ધિરા હુઆ હો યા મઆશકી તંગીમેં ધિરા હુઆ હો
 યા અપની ઇસ્લાહે કલ્બકે મશગલેમેં ધિરા હુઆ હો કે યે લોગ અપની ઇન
 મજબૂરીયોંકી વજહસે બકદરે ઝરૂરત કમાને પર કાદિર નહીં હું. ઇસી વજહસે હઝરત
 ઉમર (રદી.) બા'ઝ થરવાલોંકો દસ દસ બકરીયાં ઇસ્સે ભી ઝા'ઇદ દેતે થે ઓર
 હુજૂર (સલ્લ.) કે પાસ જબ ફેકા માલ આતા તો બીવીવાલેકો દોહરા હિસ્સા દેતે
 ઓર મુજર્દ આદમીકો ઇંકહરા હિસ્સા મરહમત કરમાતે. ફેકા માલ વો માલ કેહલાતા
 જો ફુકારસે બગેર લઝાઇકે હાસિલ હુઆ હો.

(વ) યે કે રિશ્તેદાર હો કે ઇસમેં સદકેકા સવાબ અલાહિદા હે ઓર
 સિલારહમીકા અલાદિહા હે. તીસરી ફસ્લકી અહાદીસમેં નં. ૬ પર યે મઝમૂન ગુઝર
 ચુકા હે.

ઇન છઃ અવસાકકો ઝિકર કરનેકે બાદ ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે
 હું કે યે સિફાત ઉસ શખ્સમેં મતલૂબ હું જિન પર ખર્ચ કિયા જાએ ઓર હર સિફતમેં
 કમી-એશીકે એ'તબારસે દરજાતકા બહોત તકાવુત હે યા'ની મસલન તકવાકી આ'લા
 કિસ્મ ઓર અદના કિસ્મમેં ઝમીન-આસમાનકા ફર્ક હે. કરાબત એક બહોત કરીબકી
 હે ઓર એક બહોત દૂરકી હે, ઇસી તરહ દૂસરે અવસાક ભી હું, લિહાઝા હર
 સિફતમેં આલા દરજાકી તલાશ અહમ હે ઓર કિસી શખ્સમેં યે સારી હી સિફાત

મોજૂદ હો તો વો શખ્સ બડી ગનીમત ચીઝ હે ઓર બહોત બડા ઝખીરા હે, ઉસ પર અપની કોઈ ચીઝ ખર્ચ હો જાનેમં બડી કોશિશ કરના ચાહિએ ઓર ઇન અવસાફકે સાથ મુતસિફ હોનેવાલેકી કોશિશ ઓર તલાશ કરના ચાહિએ. અગર અપની કોશિશકે બાદ હકીકતમં એસા શખ્સ મિલ ગયા તબ તો નૂફેન અલા નૂર હે ઓર દોહરા અજર હે, એક કોશિશકા, દૂસરા હકીકી મસરફકા ઓર અગર કોશિશકે બાદ અપની તહકીકકે મુવાફિક તો ઇન અવસાફકે મુતસિફ હી પર ખર્ચ કિયા થા ઓર વો દર હકીકત એસા ન થા બલકે ઉસકો મા'લૂમાતમં ગલતી હો ગઈ તબ ભી ઉસકો અપની કોશિશકા એક અજર તો મિલ હી ગયા કે ઇસ એક અજરમં ભી એક તો ઉસકે નફસકા બુખ્લસે પાક હોના હે, દૂસરે અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બતકા ઉસકે દિલમં ઝોરસે જગહ પકડાના હે ઓર ઉસકી ઇતાઅતમં અપની કોશિશકા હોના હે ઓર યે તીનો સિફાત એસી હૈ જો ઉસકે દિલકો કવી કરતી હૈ ઓર દિલમં અલ્લાહ તઆલાકે મિલનેકા શીક પેદા કરતી હે, લિહાઝા યે મુનાફે તો બહરહાલ હાસિલ હૈ ઓર અગર દૂસરા અજર ભી હાસિલ હો ગયા થા'ની સહી મસરફ પર ખર્ચ હો ગયા તો ઇસમં ઓર મઝીદ ફવાઈદ હાસિલ હોંગે કે લેનેવાલેકી દુઆ ઓર તવજ્જોહ ઉસકો શામિલ હોગી કે અલ્લાહને નેક બન્દોંકે દિલોંકી બડી તા'સીરાત ઓર બરકાત દુનિયા ઓર આખિરત દોનોંકે એ'તબારસે હાસિલ હોતી હે. ઉનકી તવજ્જોહ ઓર દુઆમં અલ્લાહ તઆલા શાનુહને બડી તા'સીર રખી હે. (અહયાઉલ ઉલુમ)

- મુહમ્મદ ઝકરિયા કાંધલવી
મુકીમ મદરસા મઝાહિરે ઉલૂમ સહારનપુર

نُورَانی کُتُب خانہ چھاپی
بناس کانٹھا (گجرات)

તુમ લોગ અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ખર્ચ ક્રિયા કરો
ઓર અપને આપકો અપને લાગો હતાકત મેં ન કરો

इमार्गले सहकात

(હિસ્સા દોવુમ)

આયત ઓર હદીસ કે હવાલો કે સાથ

મુચાલિફ

હઝરત મૌલાના અલહાદિકા અલહાજજ અલ મુહદ્દિસ મુહમ્મદ ઝકરિયા
સાહબ મદ્ તિલ્લાહુ શૈખુલહદીસ મઝહિરે ઉલૂમ સહારનપુર

લિખ્યાંતર : સુલેમાન મજાદરી

પઠિલશર

નુરાની કુતુબખાના

મુ.પો. છાપી, રેલ્વે સ્ટેશન સામે,
જિ. બનાસકાંઠા, ઉ. ગુજરાત (ઈન્ડિયા)
પીન કોડ - ૩૮૫૨૧૦
[સર્વ હક્ક સ્વાધીન છે]

કર્માર્થલે સદકાત

હિસ્સા દોવુમ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
نَحْمَدُكَ وَنُصَلِّي عَلَى رَسُولِكَ الْكَرِيمِ
حَامِدًا وَمُصَلِّيًا وَسَلَامًا

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

નહમદુલ્લે વ નુસલ્લી અલારસૂલિહિલ્કરીમ

છટ્ટી ફરલ

ગુલ્દ વ કનાઅત ઓર સવાલ
ન કરનેકી તર્ગીબમે

તા'લીફકે વક્ત યે સબ એક હી હિસ્સા થા, લેકિન તબાઅતકે વક્ત અખામતકે બબ્બ જાનેકી વજહસે છટ્ટી, સાતવીં ફરલકો અલાહિદા કરકે હિસ્સા દોવુમ કરાર દે દિયા કે પળનેવાલોંકો ઈસમે શાયદ સહુલત રહે.

કનાઅતકી ફઝીલત, મસાઈબ પર સબરકી તર્ગીબ વ તાંકીદ ઓર સવાલ કરનેકી મઝમ્મત, યે તીનો ચીઝે કુરઆન પાક ઓર અહાદીસમે ઈતની કસરતસે મુખ્તલિફ ઉન્વાનાત સે, મુખ્તલિફ મઝમ્મીનસે, મિસાલોંસે, ઓર તંબીહોંસે, અલકામસે ઓર કિસ્સોંસે ઝિકર કી ગઈ હૈ કે ઉનાકો ઈજમાલન ઓર મુખ્તસરન ઝિકર કરના ભી બડી તકસીલકો ચાહતા હૈ, કિનકા ઈસ મુખ્તસર રિસાલેમે ઈમ્તિસારસે લિખના ભી રિસાલેકે તવીલ હો જાનેકા સબબ હૈ, તાહમ મુખ્તસરન તો કરના હી હૈ.

યે મઝમૂન ફસરી ફરલકે ખત્મ પર ગુઝર ચુકા હૈ કે માલમે નકા ભી હૈ, નુકસાન ભી હૈ, યે તિરયાક ભી હૈ, અઝર ભી હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) કા પાક ઈર્શાદ

હું કે હર ઉમ્મતકે લિએ એક કિત્તા હોતા હૈ મેરી ઉમ્મતકા કિત્તા માલ હૈ, ઈસ લિએ ઈસ કિત્તેસે ઔર ઈસકે ઝહરસે અપનેકો મેહફૂઝ રખના બડી અહમ ચીઝ હૈ ઔર યે સાંપ કિસીકે પાસ હો તો ઉસ્સે અગર તિરયાક બના લિયા જાએ તો અપને લિએ ભી મુઝીદ હૈ, દૂસરોકો ભી કાયદા હૈ, વરના ઈસકા ઝહર અપનેકો ભી હલાક કરેગા, દૂસરોકો ભી નુક્સાન પહોંચાએગા. ઈસી લિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે યે માલ સરસબ્જ વ શાદાબ ઔર મીઠી ચીઝ હૈ. અગર ઈસકો હકકે મુવાફિક (યા'ની શરઈ જાત્તે ઔર તરીકે કે મુવાફિક) હાસિલ કરે ઔર હકકે મુવાફિક ખર્ચ કરે તો કામ આનેવાલી મદદગાર ચીઝ હૈ ઔર જો બગેર હકકે હાસિલ કરે, વો એસા હૈ કે આદમીકો જૂઝલબકર હો જાએ કે આદમી ખાતા રહે ઔર પેટ ન ભરે. (મિશકાત)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે માલમેં નફા ભી હૈ ઔર નુક્સાન ભી હૈ, ઈસકી મિસાલ સાંપકી સી હૈ કે જો શખ્સ ઉસકા મન્તર જાનતા હૈ વો સાંપકો પકડકર ઉસકે દાંત નિકાલ દેતા હૈ, ફિર ઉસ્સે તિરયાક તૈયાર કરતા હૈ ઔર ઉસકો દેખકર કોઈ નાવાફિક શખ્સ ઉસકો પકડ લે તો વો સાંપ ઉસકો કાટ લેગા ઔર વો હલાક હોગા ઔર ઉસકે ઝહરસે વો શખ્સ મેહફૂઝ રેહ સકતા હૈ, જો પાંચ ચીઝોકા એહતિયામ કરે.

૧. યે ગૌર કરેકે માલકાં મક્સદ કયા હૈ, કિસ ગરઝસે યે પૈદા કિયા ગયા તા'કે સિફ વોહી ગરઝ ઉસ્સે વાબિસ્તા રખી જાએ.

૨. માલકે આને ઔર હાસિલ કરનેકે તરીકેકી સખ્તીસે નિગરાની કરે, કહીં ઉસમેં નાજાઈઝ તરીકા શામિલ ન હો જાએ, મસલન એસા હદિયા કિસમેં રિશ્વતકા શાયબા હો, યા એસા સવાલ કિસમેં ઝિલ્લતકા અન્દેશા હો.

૩. હાજતકી મિકદારસે ઝિયાદા અપને પાસ ન રેહને દે, કિતની મિકદારકી વાકઈ ઝરૂરત હૈ વો તો મજબૂરી હૈ, ઉસ્સે ઝિયાદાકો ફૌરન ખર્ચ કર દે.

૪. ખર્ચકે તરીકેકી નિગરાની કરે, કહીં બેમહલ ખર્ચ ન હો જાએ, નાજાઈઝ મોકે પર ખર્ચ ન હો જાએ.

૫. માલકી આમદમેં, ખર્ચમેં ઔર બકદ્રે ઝરૂરત રોકનેમેં હર ચીઝમેં નીયતે ખાલિસ રહે, મહેઝ અલ્લાહકી રિઝા મક્સૂદ હો, જો રખે યા ઈસ્તેમાલમેં લાવે, વો મહેઝ ઈસ નીયતસે કે ઉસ્સે અલ્લાહકી ઈતાઅતમેં કુબ્લત હો, જો ઝરૂરતસે ઝાઈદ હો, ઉસકો લગ્ન વ બેકાર સમજકર જલ્દ ખર્ચ કર દે, ઉસકો ઝલીલ સમજકર ખર્ચ કરે, વકીઅ : સમજે. ઈન શરઈતકે સાથ માલકા હોના મુઝિર નહીં હૈ. ઈસીલિએ હઝરત અલી (રહી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ સારી દુનિયાકા માલ મહેઝ અલ્લાહ તઆલાકે વાસ્તે લેતા હૈ (અપની ગરઝસે નહીં), તો વો ઝાહિદ હૈ ઔર અગર મિલ્કુલ ગરા-સા ભી નહીં લેતા ઔર યે ન લેના અલ્લાહકે વાસ્તે નહીં હૈ. (મહે કિસી દુનિયવી ગરઝ, હુબ્બે જાહ વગૈરહકી વજહસે

હે) તો વો દુનિયાદાર હૈ.

(એહવા)

એક ઓર હદીસ મેં હૈ કે યે માલ સબસજા ઓર મીઠી ચીજ હૈ જો (ઉસકો) હકકે મુવાફિક હાસિલ કરતા હૈ, ઉસકે લિએ ઉસમેં બરકત દી જાતી હૈ.

એક ઓર હદીસમેં હૈ કે દુનિયા ક્યા હી અજબ ઘર હૈ ઉસ શખ્સકે લિએ જો ઉસકો આબિરતકા તોશા બનાએ ઓર હક્તઆલા શાનુહૂકો (ઉસકે ઝરીએ) રાઝી કર લે ઓર કિતના બુરા હૈ ઉસ શખ્સકે લિએ જિસકો આબિરતસે રોક દે ઓર અલ્લાહ તઆલાકી રિઝમેં કોતાહી પૈદા કર દે. (કંઠ)

બરજ બહોતસી રિવાયાતમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ કે માલ કી હદ જાતિહી બુરી ચીજ નહીં હૈ અજબી ચીજ હૈ, કારઆમદ હૈ ઓર બહોતસે દીની ઓર દુનિયવી ફવાઈદ ઉસકે સાથ વાબિસ્તા હૈ, ઈસી લિએ રોઝીકે કમાનેકી, માલકે હાસિલ કરનેકી તર્ગીબાત ભી અહાદીસમેં વારિદ હુઈ હૈ લેકિન ચૂંકે ઈસમેં એક ઝહરીલા ઓર સમ્મી માદ્દા હૈ ઓર કુલૂબ આમ તૌરસે બિમાર હૈ, ઈસલિએ કસરતસે કુરઆન પાકકી આયાત ઓર અહાદીસે શરીફામેં ઈસકી ઝિયાદતી ઓર કસરતસે બચનેકી તર્ગીબે આઈ હૈ. ઈસકી કસરતકો ખાસ તૌરસે ગૈરપસન્દીદ બલકે મુહલ્લિક બતાયા ગયા, ઈસી લિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ જિસ બન્દેસે મુહબ્બત કરમાતે હૈ દુનિયાસે ઉસકી એસી હિકાજત કરમાતે હૈ ઓર ઉસકો એહતિમામસે બચાતે હૈ જૈસાકે તુમ લોગ અપને બીમારકો પાનીસે બચાતે હો. (મિશકાત) હાલાંકે પાની કેસી અહમ ઓર ઝરૂરી ચીજ હૈ કે ઝિન્દગીકા મદાર હી ઈસ પર હૈ, બગૈર ઈસકે ઝિન્દગી રેહ નહીં સક્તી, લેકિન ઈન સબકે બાવજૂદ અગર હકીમ કિસી બીમારકે લિએ પાનીકો મુઝિર બતા દે તો કિતની-કિતની તરકીબે ઉસકો પાનીસે રોકનેકી કી જાતી હૈ ઓર યે કયો, ઈસલિએ કે માલકી કસરતસે અમૂમન નુકસાનાત ઝિયાદા પહોંચતે હૈ ઓર યે ઈસ વજહસે કે હમારે કુલૂબ એસે સાફ નહીં હૈ કે વો ઈસકે નશેસે મુતઅસ્સિર ન હો. ઈસી વજહસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હૈ કે તુમમેંસે કોઈ શખ્સ એસા હૈ કે જો પાની પર ચલે ઓર ઉસકે પાંવ પાનીમેં તર ન હો ? સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! એસા તો કોઈ ભી નહીં હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, યેહી હાલ દુનિયાદારકા હૈ કે ઉસકા ગુનાહોસે બચના મુશ્કિલ હૈ. (મિશકાત) ઓર મુશાહેદા ભી યેહી હૈ કે બુખ્લ, હસદ, કિબ, ઉજબ, કીના, રિયા, તફાહુર વગૈરહ કલ્બી અમરાજ ઓર ગુનાહ જિતને હૈ વો માલકી વજહસે બહોત જલ્લ ઓર બહોત કસરતસે પૈદા હોતે હૈ ઓર ઈસી તરહ આવારગી, શરાબનોશી, કમારબાઝ, સુદખોરી વગૈરહ ઓર મુખ્તાલિફ કિસ્મકે શહવાની ગુનાહ ભી ઈસકી વજહસે બહોત કસરતસે હોતે હૈ ઓર ફિર ઈસકી તબઈ મુહબ્બત કુલૂબમેં ઈસ દરજા જગા પકડે હુએ હૈ કે આદમીકે પાસ જિતના ભી ઝિયાદા સે ઝિયાદા હો જાએ, ઉસપર હંમેશા ઝિયાદતીકા તા'લિબ ઓર ઉસકા કોશાં રેહતા હૈ. ચૂનાંચે મુતઅદિદ રિવાયાતમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ

હું કે અગર આદમીકે પાસ દો જંગલ સોનેકા હો તો વો તીસરેકા તા'લિખ હોતા હે ઔર દુનિયાકા મુશાહેદા ઔર તજુર્બા હે કે કોઈ શખ્સ કિસી મિકદાર પર ભી કનાઅત કરનેવાલા નહીં હે ઈલ્લા માશા અલ્લાહ ! ઈસી વજહસે કુરઆન પાક ઔર અહાદીસમે કસરતસે કનાઅતકી તર્ગીબાત દી ગઈ હે કે વે જૂઉલબકર કુછ કમ હો. ઈસી વજહસે દુનિયાકી હકીકત ઔર ઉસકી મન્દગી ઔર નાપાયદારી વાઝેહ કી ગઈ કે ઈસે મુહબ્બતમે કમી હો કે જો ચીઝ બહરહાલ બહોત જલ્દ જાઅયે હોનેવાલી હે ઉસે આદમી કયા દિલ લગાએ, દિલ લગાનેકી ચીઝ સિર્ફ વોહી હે જો હમેશા રહેનેવાલી ઔર હમેશા કામ આનેવાલી હો ઔર ઈસી વજહસે સબરકી તા'કીદ ઔર તર્ગીબ કસરતસે વારિદ હુઈ કે આદમી ઉસકી કમીકો મુતલકન મુસીબત ન સમજે બલકે ઉસમે ભી બસા ઔકાત અલ્લાહકી બડી હિકમતે મુઝમર હોતી હે. અલ્લાહ તઆલાકા પાક ઈશાદ હે :

وَلَوْ بَظَّنَّ اللَّهُ الرَّزْقَ (يُجَادِدُ إِلَيْهِ أَهْلُ عَرْشِهِ)

વહો બ-સ-તલ્લાહુરિરુ ક લિઈબાદિહી" અલ આયત :

(સૂરએ શૂરા, રૂકુઅ ૩)

અગર અલ્લાહ તઆલા અપને બન્દોમે રિઝકકી ઝિયાદતી, વુસ્અત કરમા દે તો વો ઝમીનમે સરકશી શુરૂ કર દે, ચુનાંચે તજુર્બા ભી વેહી હે કે જહાં ઈસકી કસરત હે વહીં હદસે ઝિયાદા ફસાદાત હે ઔર ચૂકે ઈસકી ફરાદાની મક્સૂદ નહીં ઔર લોગોંકે દિલ ઈસકી તરફ તબઅન મુતવજજહ હોતે હે ઈસી વજહસે સવાલ કરનેકી મુમાનઅત, ઉસકી કબાહત કસરતસે ઝિકર કી ગઈ કે આદમી માલકી મુહબ્બત ઔર કસરતકી ફિકરમે બિલા મજબૂરી ભી સવાલ કરને લગતા હે કે ઈસમે મેહનત તો કુછ કરની નહીં પડતી, ઝરા-સી જુબાન હિલાનેસે કુછ - ન કુછ મિલ હી જાતા હે જિરસે માલમે ઈઝાફા હો જાતા હે. ઈન્હીં તીન મઝમીન-કનાઅત, મસાઈબ પર સબર ઔર સવાલકી મઝમ્મતકે મુતઅલિલક કુછ આપાત ઔર કુછ અહાદીસ ઈસ જગહ લિખી જાતી હે.

આયાત

આયાત ૧ આરાસ્તા કર દી ગઈ લોગોં કે લિએ ખ્વાહિશાતકી મુહબ્બત (મસલન) ઔરતે હુઈ, ઔર બેટે હુએ ઔર ઠેર લગે હુએ સોને ઔર ચાંદી કે ઔર નિશાન લગે હુએ (યા'ની ઉમ્દા ઔર આલા) ધોડે ઔર દૂસરે મવેશી ઔર ઝરાઅત (લેડિન વે સબ ચીઝે) દુનિયવી

رَأَيْنَ لِلنَّاسِ حُبَّ الْفُتُورَاتِ مِنَ
الْبَسَاءِ وَالْبَيْنِ وَالْمَنَاطِرِ الْمُقَطَّرَةِ
مِنَ الدَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالْحَبْلِ الْمُسَوَّمَةِ
وَالْأَعْلَامِ وَالْحَرِيِّ ذُلِّكَ مَتَاعَ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمُنَاقَبِ
إِنْ أَزْنَيْتُمْ كُتُبَ حَيَاتِكُمْ ذَلِكُمْ

જિન્દગીની ઇસ્તમાલી ચીજો હોં ઓર
અજામકારકી ખૂબી (ઔર કામ આનેવાલી
ચીજ તો) અલ્લાહ હી કે પાસ હે. (અમ
મુહમ્મક સલ્વાલુ અલયપલિ વસલ્વામ) તુમ
ઉનસે કેહ દો, ક્યા મેં તુમ કો એસી ચીજ
બતા દૂ જો (બહરજહા) બેહતર હો, ઇન
સબ ચીજોસે ? (વો ક્યા હે ઔરસે સુનો)
એસે લોગોકે લિએ જો અલ્લાહ તઆલાસે
ડરતે હે ઉનકે રબકે પાસ એસે ભાગ હે
જિનકે નીચે નેહરે બેહતી હે, ઉનમેં વો
લોગ હમેશા રહેગે ઔર ઉનકે લિએ વહાં
એસી બીવિયાં હે જો હર તરફ પાક-સાફ
સુબરી રેહતી હે ઔર (ઉન સબસે બધુકર
ચીજ) અલ્લાહકી ખુશનૂદી હે ઔર અલ્લાહ
તઆલા બંદો (કે એહવાલ) કો ખૂબ દેખને
વાલે હે (યે લોગ જિનકે લિએ યે
આધિરતકી ચીજો હે એસે લોગ હે,) જો
કેહતે હે કે અમ હમારે પરવરદિગાર ! હમ
ઇમાન લે આએ હે પસ આપ હમારે ગુનાહો
કો મા'ફ કર દીજિએ ઔર હમકો જહન્નમકે
અગ્રબસે બચા દીજિએ, યે લોગ (વો હે જો
મુસીબતો પર) સબર કરનેવાલે હે, સમ
બોલનેવાલે હે, (અલ્લાહ તઆલાકે સામને)
આજિઝી કરનેવાલે હે ઔર (નેક કામોમેં
માલ) ખર્ચ કરનેવાલે હે ઔર-પિછલી રાતમે
ગુનાહોકી મા'ફી ચાહનેવાલે હે.

(સુરએ આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ - ૨)

નોંધ : હક તઆલા સાનુહુને ઉન સબ ચીજોકી મુહબ્બતકો શહવતોકી
મુહબ્બતસે તા'બીર ક્રિયા હે. ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હે કે શહવતોકી ઉકરાત
હી કા નામ ઈશક હે જો બીમારી હે એસે દિલકી જો તકકુરાતસે ખાલી હો, ઉસકા
ઇલાજ ઈબ્તિદાઈસે કરના ઝરૂરી હે કે ઉસકી તરફ નજર કમ કર દે, ઉસકી તરફ
ઇબ્તિદાત કમ કર દે, વરના જબ ઈબ્તિદાત બધુ જાએગા તો હટાના મુશ્કિલ હો
જાએગા ઔર ઈબ્તિદામે બહોત સહલ હે. યેહી હાલ હે હર ચીજકે ઈશકા, માલ
હો, જહ હો, ગયહાહ હો, ઔલાહ હો, હતાકે પરિન્દો (કબૂતર વગીરહ)સે બેલનેકા

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَعْبَدُوْا رَبَّكُمْ جَمِيْعًا
وَّيَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ
خٰلِيْنَ بَيْنَ يَدَيْهَا اَسْرَاقٌ
مُّطَهَّرَةٌ ۚ وَفِيْ سَمٰوٰتٍ مِّنَ الْاَلٰوِيْنَ
وَاللّٰهُ يَعْلَمُ بِاَلْوَاوِيْنَ
يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اِنَّا اَمْسَكْنَا
فِيْ غَيْرِ لَنَا ذُنُوْبًا وَّهٰذَا
عَذَابُ الشَّارِ

الصّٰدِقِيْنَ
الصّٰدِقِيْنَ
وَالْقٰنِئِيْنَ
وَالْمُسْتَغْفِرِيْنَ
وَالْمُسْتَغْفِرِيْنَ
بِالْاَسْعَادِ

آل عمران
૧૮

ઔર શતરંજ વગેરહસે ખેલનેકા ભી યેહી હાલ હે કે યે સબ ચીજે જબ આદમી પર મુસલ્લત હો જાતી હે તો ઉસકી દીન ઔર દુનિયા દોનોકો બરબાદ કર દેતી હે. ઉસકી મિસાલ ઐસી હે કે કોઈ શખ્સ સવારી પર સવાર હે, અગર વો જાનવરકી બાગ ઉસી વક્ત દૂસરી તરફ ફેર દે, જબ વો બેજગહ જાનેકા રૂમ કર રહા હો તો ઉસ વક્ત બહોત આસાનીસે વો જગહ પર પડ સક્તા હે, લેકિન જબ વો જાનવર કિસી દરવાજેમે ધુસ જાએ ઔર સવાર ફિર દુમ પકડકર પીછેકો ખીચના ચાહે, તો ફિર બડી સખ્ત દુસ્વારી હો જાતી હે. ઉસલિએ ઈન સબ ચીજોકી મુહબ્બતકો ઈબ્તિદા હીસે નિગાહમે રખે કે એ'તદાલસે ન બખ્સને દે. (એહયા)

ઉલમાને ફરમાયા હે કે દુનિયાકી જિતની ભી ચીજે હે વો તીન કિસ્મમે દાખિલ હે, માદનિયાત, નબાતાત, હેવાનાત. હક તઆલા શાનુહને ઈન આયાતમે તીનોકી મિસાલે ઝિકર ફરમાકર દુનિયાકી સારી હી ચીજમે પર મુતનબ્બહ ફરમા દિયા. બીવિયો ઔર બેટોંકો ઝિકર ફરમાકર આલ વ ઔલાદ વ અઝીઝ વ અકારિબ અહબાબ, ગરઝ ઈન્સાની મેહબૂબો પર તંબીહ ફરમા દી ઔર સોને-ચાંદીકો ઝિકર ફરમાકર સારી માદનિયાત પર, ઘોડે મવેશીકો ઝિકર ફરમાકર હર કિસ્મકે જાનવર પર ઔર ખેતીસે હર કિસ્મકી પૈદાવાર પર ઔર હર કિસ્મકે જાનવરો પર ઔર ખેતીસે હર કિસ્મકી પૈદાવાર પર ઔર યેહી ચીજે સારી દુનિયાકી કામનાત હે (વહી) ઔર ઈન સબકો ગિનવાકર ઔર ઉન પર તંબીહ ફરમાકર ઈશાદ ફરમા દિયા કે યે સબકી સબ ઈસ ચંદ રોઝ ઝિન્દગીકે ગુઝરાનકી ચીજે હે, ઉનમેસે કોઈ ચીઝ ભી મુહબ્બતકે કાબિલ નહી, દિલ લગાનેકે કાબિલ નહી, દિલ લગાનેકી ચીજે સિર્ફ વોહી હે જો પાયદાર હે, હમેશા રેહને વાલી હે, હમેશા કામ આનેવાલી હે ઔર ઉનમે સબસે બખ્સકર અલ્લાહકી રિઝા હે, ઉસકી પુશનૂદી હે. વો દુનિયા ઔર આખિરતકી હર ચીઝ પર ફાઈક હે, હર ચીઝસે બખ્સકર હે. દૂસરી જગહ જન્મતકી નેઅમતોકો ઝિકર ફરમાકર ઈશાદ હે.

«وَرِضُوا بِمَا آتَاكُمُ اللَّهُ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ»

'વ-રિઝવાનુમ્મિનલ્લાહિ અફ્બર. ઝાલિ કન્નુવલ્લીઝુલ્લાઝીમ.'

(સુરએ તૌબા, રૂકૂઅ - ૧૦)

કે અલ્લાહ તઆલાકી રઝામંદી ઉન સબ ચીજોસે બખ્સી હુઈ હે ઔર વોહી ચીઝ હે જો બડી કામિયાબી હે ઔર હકીક્ત ભી યેહી હે કે અલ્લાહ તઆલાકી રઝામંદીકી બરાબરી ન દુનિયાકી કોઈ ચીઝ કર સક્તી હે ન આખિરતકી કોઈ નેઅમત ઉનકે બરાબર હે. આપતે બાલામે દુનિયાકી સારી મરગૂબાતકો તફસીલસે ઝિકર ફરમાકર ઉસ પર મુતનબ્બહ કર દિયા કે યે સબ મહેઝ દુનિયવી ઝિન્દગીકે અસબાબ હે ઔર ફિર બાર-બાર કુરઆન પાકમે ઈસ ચીઝ પર તંબીહ ફરમાઈ ગઈ, મુખ્તલિફ ઉવાનાતસે નસીહત કી ગઈ, કહી દુનિયા તલબીકી મઝમ્મત કી ગઈ, કહી દુનિયાકો

તરજીહ દેનેવાલોકી કબાહત બયાન કી ગઈ, કહી ઉસકી બેસબાતી પર તંબીહ કી ગઈ, કહી ઉસકો મહેજ ધોખા બતાયા ગયા, તા'કે ઈસ હકીકતકો અચ્છી તરહ એકન નશીન કર લિયા જાએ કે દુનિયા ઓર દુનિયાકી હર ચીજ મહેજ આરઝી, મહેજ ઝરૂરત પૂરા કરનેકી ચીજ હૈ, ન યે દાવમી હૈ, ન દિલ લગાનેકી ચીજ હૈ. ઈસી સિલસિલેકી ચંદ આયાત પર ઈસ જગહ તંબીહ કરતા હું.

આયાત-૧. યેહી લોગ હૈ જિન્હોને દુનિયાકી ઝિન્દગીકો આબિરતકે બદલેમે ખરીદ લિયા, પસ ન તો ઉનકે અઝાબમે તખ્ફીફ કી જાએગી, ન ઉનકી કિસી કિસ્મકી મદદ કી જાએગી.

(સૂરએ બકર: રૂકૂઅ - ૧૦)

આયાત-૨. પસ બા'જ આદમી તો એસે હૈ જો યું કેહતે હૈ કે અપ હમારે રબ ! હમે તૂ જો કુછ દેના હૈ દુનિયા હી મે દે દે. (પસ ઉનકો તો જો કુછ મિલના હોગા દુનિયા હી મે મિલ જાએગા.) ઉનકે લિએ આબિરતમે કોઈ હિસ્સા નહીં હૈ ઓર બા'જ લોગ યું કેહતે હૈ કે અપ અલ્લાહ ! હમકો દુનિયામે ભી ભલાઈ અતા કરમા ઓર આબિરત મે ભી ભલાઈ અતા કરમા ઓર હમે દોઝખકે અઝાબસે બચા લે, યેહી લોગ હૈ જિન્હકે લિએ હિસ્સા હૈ ઉસ ચીજસે જો ઉન્હોને (નેક આ'માલ સે) કમાયા હૈ. (સૂરએ બકર: રૂકૂઅ - ૨૫)

આયાત-૩. ઓર બા'જ આદમી બેચ દેતે હૈ અપની જાનકો અલ્લાહકી રિઝાકી ચીજોમે, અલ્લાહ તઆલા એસે બંદો પર મેહરબાન હૈ.

(સૂરએ બકર: રૂકૂઅ - ૨૫)

આયાત-૪. દુનિયવી મઆશ કુકકારકે લિએ આરાસ્તા કર દી ગઈ ઓર વો મુસલમાનોકે સાથ તમસ્ખુર કરતે હૈ હાલાંકે યે મુસલમાન જો કુફર શિક્કસે બચતે હૈ, કિયામતકે દિન ઉન કાફિરોસે

۱) اُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ
الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ فَلَا يَخَفُ فِتْنَةُ
الْعَذَابِ ۚ وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ ﴿۱۰﴾

۲) فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا
اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ
مِنْ خَلَاۗءٍ ۚ وَ مِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ
رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ
فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً ۚ قٰٓيِنَا
عَذَابَ النَّارِ ۚ اُولَٰئِكَ لَهُمْ
نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوْۤا ۚ
(سُوْرَةُ بَقَرَةُ رُكُوْع ۲۵)

۳) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي
نَفْسَهُ ابْتِغَاۢءَ مَرْضَاتِ الْاٰلِهَةِ وَاللّٰهُ
رَءُوۡفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۲۵﴾

۴) ثُمَّ لِلَّذِيۡنَ كَفَرُوْا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا وَيُسَخَّرُوْنَ مِنْ اٰلِهِيۡنَ
مَتَّوْمًا ۚ وَالَّذِيۡنَ اٰتَقُوا

(દરજો મેં) બુલંદ હોંગે ઔર (આદમીકો મહેજ કરાગે મઈશત પર ગુરૂર ન કરના ચાહિએ, કયોંકે) રોજી તો અલ્લાહ તઆલા જિસકો ચાહતે હૈં, બેહિસાબ દે દેતે હૈં (ઈસલિએ મહેજ અમીર હોના કોઈ કમરકી ચીઝ નહીં હૈં.) (સૂરએ બકર: ૩૬૫-૧૬)

આયત-૫. ઔર યે (દુનિયાકી જિન્દગીકે) દિન ઉનકો હમ લોગોંકે દરમિયાન અદલતે બદલતે રેહતે હૈં (યા'ની કભી એક કૌમ ગાલિબ હો ગઈ, કભી દૂસરી ગાલિબ હો ગઈ) ઈસલિએ ગાલિબ યા મગલૂબ હોનેકી ફિકરસે જિયાદા અહમ ઔર જિયાદા ઝરૂરી આખિરતકી ફિકર હૈં.

(સૂરએ આલે ઈમ્રાન, ૩૬૫ - ૧૪)

આયત-૬. આપ કેહ દીજિએ કે દુનિયાકા તમતોઅ બહોત થોડા (ચંદ રોજા હૈં) ઔર. આખિરત હર તરહસે બેહતર હૈં ઉસ શખ્સકે લિએ જો અલ્લાહ તઆલાસે ડરતા હો ઔર તુમ પર ઝરૂ બરાબર ભી મુલ્ય ન કિયા જાએગા, તુમ ચાહે કહી ભી હો, વહાં હી મૌત આકર રહેગી, અગરચે તુમ કલઈ ચૂનાકે કિલોમે હી કયોં ન હો. (ફિર જબ મૌત બહરહાલ હૈં તો ઉસકી ફિકર હર વકત રેહના ચાહિએ. (સૂરએ નિસા, ૩૬૫ - ૧૧)

આયત-૭. ઔર એસે શખ્સ કો જો તુમ્હારે સામને ઈત્તાઅત (કી અલામત) ડાલ દે (મસલન અસલામુ અલૈકુમ કરે યા કલિમા પળ્હે) યું મત કેહ દિયા કરો કે તુ (દિલ સે) મુસલમાન નહીં, તુમ દુનિયાવી જિન્દગીકા સામાન દૂંઢતે હો, હાલાંકે અલ્લાહ તઆલાકે પાસ બહોતસે ગનીમતકે માલ હૈં. (સૂરએ નિસા, ૩૬૫-૧૩)

فَوَقَّهْمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّهُ
يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ

حِسَابٍ

(ત્રીબ ૧૧૫)

(૧૦) وَتِلْكَ الْأَيَّامُ
نُزُلِ الْأَنْبِيَاءِ
بَيْنَ
النَّاسِ

(અલ عمران રકુઃ ૧૩૮)

(૧૧) قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ
وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى
لَا تَظْلُمُونَ قِيْلَ لَهُ أَيْنَ
مَا تَكُونُوا أَيُّدُكُمْ أَلْمُوتُ
وَأَنْتُمْ فِي بَرْقٍ
مُّشِيدَةٍ (સૂરએ નિસા રકુઃ ૩૬)

(૧૨) وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ آمَنَ أَنْفَعُ إِلَيْكُمْ
السَّلَامُ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْشُرُونَ
عَمْرَ مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَائِمٌ كَثِيرَةٌ
(સૂરએ નિસા રકુઃ ૩૮)

કાયદા : એ આપતે ઇસ પર તંબીહ હે કે બા'ઝ મુસલમાનોને બા'ઝ કાફિરોનો જો અપનેકો મુસલમાન બતાવે થે માલે ગનીમતકે શીકમે કલ કર દિયા થા, ઇસ પર યે આપતે નાઝિલ હુઈ કે મહેઝ દુનિયા કમબખતકા માલ કમાનેકે લિએ યે નાપાક હરકત કી ગઈ. બહોત સી અહાદીસમે ઇન વાકિઆતકો તકસીલસે ઝિકર કિયા ગયા. એક હદીસમે યેલી આયા હે કે એક મુસલમાનને એક કાફિર પર હમલા કિયા, ઉસને જલ્દીસે કલિમા પઞ્હ લિયા, ઉસ મુસલમાનને ફિર ભી ઉસકો કતલ કર દિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) કો જબ ઇસકી ઇતિલા હુઈ તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉસ મુસલમાનસે મુતાલબા કિયા. ઉસને યે મા'ઝરત કી કે ઉસ શખ્સને મહેઝ ડરકી વઝહસે કલિમા પઞ્હા થા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે તૂને ઉસકે દિલકો ચીરકે દેખ લિયા થા કે ઉસને ડરકી વઝહસે પઞ્હા હે ? ઇસકે બાદ ઉસ મુસલમાનકી મૌત બહોત બુરી તરહસે હુઈ. (હુર્ મન્સૂર)

હક તઆલા શાનુહુને હુદ્દસે તજવુઝકી ઇજાઝત કિસી જગહ નહી દી, દૂસરા મઝમૂન શુર હો જાએગા, ઇસલિએ ઇસકો નહી લિખ્મતા, લેકિન મહેઝ દુનિયવી અગરાઝકી વઝહસે કુફકાર પર ઝિયાદતીકી ભી શરીઅત હરમિઝ ઇજાઝત નહી દેતી. બહોતસી આયાત, બહોતસી રિવાયાત ઇસ મઝમૂનમે વારિદ હે. સૂરએ માઈદહકે શુરમે હક તઆલા શાનુહુકા ઇર્શાદ હે :

لَا تَجْرِمُوا كُفْرَ شَرِكَائِكُمْ كَوْمِ رَبِّكُمْ (માઈદહ)

'લા-યજ્રિ મન્નકુમ્ સનઆનુ કૌમિનુ.' (અહ આયાત, માઈદહ રુકૂઅ-૨)
'યાની કુફકારે મક્કાને જો તુમકો ઉમરા-એ-હુદૈબિયાકે મીકે પર મક્કામે દાખિલ હોનેસે રોક દિયા ઔર બગૈર ઉમરહકે તુમકો મક્કા મુકર્માકે કરીબસે બેનેલ વ મુરામ વાપસ હોના પડા, ઉસકા ગુસ્સા તુમકો હુદ્દસે ન નિકલને દે, એસા હરમિઝ ન હો કે તુમ તઅદી કરને લગો, નેકી ઔર તકવામે એક દૂસરેકી ઇઆનત કચે ઔર ગુનાહ ઔર જુલ્મમે કિસીકી ઇઆનત ન કરો.' ઇસ સૂર-એ-શરીફકે દૂસરે રુકૂઅ મે ઇર્શાદ હે :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا حُذِرُوا فَتَوَاتُوا عَنِ اللَّهِ (માઈદહ)

'યા-અયુહલ્લાહી ન-આમનુ ફુ કવ્વામીન.

(અહ આયાત, માઈદહ, રુકૂઅ-૨)

'અય મુસલમાનો ! તુમ અલ્લાહ તઆલાકી પુશનૂદીકે લિએ ઉસકે અહકામકી પૂરી પાબન્દી કરનેવાલે બનો ઔર (કહી નૌબત આ જાએ તો ગવાહી ઇન્સાફકે સાથ દો. કિસી કૌમકે સાથ અદાવત તુમકો અદલ વ ઇન્સાફસે ન હટાવે.' ગરઝ બહોતસી જગહ ઇન ઉમૂર પર તંબીહ કી ગઈ, દુનિયાકી મુહબ્બત આદમીકી

અકલકો ભી બેકાર કર-હેતી હે.

આયત-૨૮ ઓર દુનિયવી જિન્દગાની કુછ ભી નહીં હે બજુઝ લઈબ વ લઈબકે ઓર આખિરતકા પર મુતકિયોકે બિએ બેહતર હે, કયા તુમ્હે અકલ નહીં હે (જો એસી સાફ વાજેહ માત તુમ્હારી સમજમે નહીં આતી કે દુનિયાકે ઈસે લઈબ વ લઈબકો આખિરતકી ઉમ્દા જિન્દગીસે કુછ ભી મુનાસબત નહીં હે.)

(સૂરએ અનુઆમ, રૂકૂઅ - ૪)

﴿فَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزُكُوْرٌ اِلَّا خَيْرٌ حٰزِرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۚ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝ رَسُوْلًا اَنۡاَمۡرُكَ مَعَهُ﴾

(૧૧) وَذٰلِكَ اِلٰیۤیۡنَ اَنۡ اَعۡلٰى وَاٰتِیۡهُمۡ لَحِیۡمًا وَّاهۡوَآءُهُمۡ تَحۡمِلُوۡنَهَا ۚ اِلٰیۤیۡنَ اَنۡ اَعۡلٰى

આયત-૨૯ એસે લોગોસે બિલુલ કિનારાકશ (પકસુ ઓર અલાહિદા) રહો, જિન્હોને અપને દીનકો લઈબ વ લઈબ બના રખ્યા હે ઓર દુનિયવી જિન્દગીને ઉનકો ધોખેમે ડાલ રખ્યા હે. (સૂરએ અનુઆમ, રૂકૂઅ - ૮)

(૧૦) وَلَقَدْ جَعَلۡنَاۤ اِمۡرَاۡدِیۡ كَمَا خَلَقۡنَاۤ اَوَّلَ مَرۡءِیۡةٍ وَتَرٰۤیۡنَاۤ مَا سَخَّرۡنَاۤ لَکُمۡ وَاَوۡ طٰهٰتۡۢ لَکُمۡ رَسُوْلًا ۚ اِنۡعَامۡ رُکُوۡتِ عَلَیۡہِ

આયત-૩૦ ઓર તુમ હમારે પાસ (મરનેકે બાદ) તન્હા-તન્હા હોકર આ ગએ, કિસ તરહ હમને તુમકો દુનિયામે અવ્વલ મરતબા પેદા કિયા થા (કે હર શખ્સ અલગ-અલગ પેદા હોતા થા) ઓર જો કુછ હમને તુમકો (દુનિયામે માલ વ મતાઅ, સાઝ વ સામાન) અતા કિયા થા, ઉસકો વહીં છોડ આએ.

(સૂરએ અનુઆમ, રૂકૂઅ-૧૧)

આયત-૩૧ યાની કિસ તરહ આદમી માંકે પેટસે બગેર માલ - મતાઅ પેદા હોતા હે, ઉસી તરહ કબરકી ગોદમે તનેતન્હા જાતા હે. યે સબ કુછ માલ વ મતાઅ યહાં કા યહાં હી રેહ જાએગા, બજુઝ ઉસકે, જો અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અપની જિન્દગીમે જમા કરા દિયા હો કે વો સબ જમાશુદા માલ વહાં પૂરા-કા-પૂરા મિલ જાએગા, બલ્કે સદકારી ખજાનેસે ઉસમે ઈઝાફા ભી મિલેગા.

﴿اَوۡخَرۡتَ لَکُمۡ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۚ اِلَّا دَلٰۤیِلَ ۝ ۱۲﴾

આયત-૩૨ ઓર દુનિયાકી જિન્દગીને ઉનકો ધોખેમે ડાલ રખ્યા હે. (સૂરએ આ'રાફ, રૂકૂઅ- ૧૬)

﴿۝ خَلَقۡنَاۤ اِنۡسَاۡنًا مِّنۡ عَلۡقٍ ۚ لَکُمۡ اِلَیۡہِ اَرْجٰۡؤُکُمۡ ۚ فَاَعۡدُوۡنَ عَوۡدٰیۡکُمۡ ۚ فَاَلَا تَعۡقِلُوۡنَ ۝ ۱۳﴾

سَيَقُولُ لَنَا رِيعَاتٌ وَرِيعَاتٌ (૧)

આયત-૧૭ પણ (નેક બંદો કે બાદ) એસે લોગ જાનશીન હુએ કે કિતાબકો તો ઉનસે હાસિલ કિયા (લેકિન એસે હરામખોર હે કે કિતાબકે એહકામકે બદલે મે) ઈસ દુનિયા એ-દની કા માલ વ મતાઅ લે લેતે હે ઓર કેહતે હે કે હમારી ઝરૂર મચિફરત હો જાએગી, (ક્યોકે હમ અલ્લાહકે લાડલે હે.)

(સૂરએ આ'રાફ, રૂકૂઅ-૨૧)

(૧૩) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْآخِرَةِ وَالَّذِينَ كَانُوا عَلَىٰ شَاكٍ مِّنَ الْآخِرَةِ (૧૩)

આયત-૧૮ ઓર આધિરતકા ઘર બેહતર હે મુતકી લોગોકે વાસ્તે, ક્યા તુમ બિલકુલ અકલ નહીં રખતે (જો એસી ખુલી હુઈ સાફ ખાત ભી નહીં સમજતે.)

(સૂરએ આ'રાફ, રૂકૂઅ-૨૧)

(૧૪) وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَنُوا بِكُمُورًا وَأُولَٰئِكَ فَتَنَةٌ مِّنَ اللَّهِ عَنَّا

أَجْرٌ عَظِيمٌ (૧૪)

આયત-૧૯ તુમ ઈસ ખાતકો જાન રખ્યો કે તુમ્હારે અમવાલ ઓર તુમ્હારી ઓલાદ એક ઈમ્તિહાનકી ચીઝ હે (તા'કે હમ ઈસકા ઈમ્તિહાન કરે કે કોન શખ્સ ઉનકી મુહબ્બતકો તર્જુહ દેતા હે ઓર કોન શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બતકો તર્જુહ દેતા હે, ઓર ઈસ ખાતકો ભી જાન રખ્યો કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બતકો તર્જુહ દેતા હે, દુનિયાકી જિન્દગીકો આધિરતકી જિન્દગીકે લિએ કારઆ'મદ બનાતા હે, (ઉસકે લિએ) અલ્લાહ તઆલાકે પાસ બહોત બઝા અજર હે.

(સૂરએ અલઅન્કાલ, રૂકૂઅ- ૩)

(૧૫) تَرِيدُونَ غَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يَتَرَدَّدُ الْآخِرَةَ وَرُسُلُ اللَّهِ الْآخِرَةَ (૧૫)

આયત-૨૦ તુમ તો દુનિયાકા માલ વ અસબાબ ચાહતે હો ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુલ (તુમસે) આધિરતકો ચાહતે હે યા'ની યે કે તુમ આધિરતકી ફિકરમે રહો, ઉસકી તૈયારીમે હર વક્ત મશગૂલ રહો. (સૂરએ અલઅન્કાલ, રૂકૂઅ-૮)

(૧૬) أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ (૧૬)

આયત-૨૧ તુમ લોગ આધિરતકી જિન્દગીકે મુકાબલેમે દુનિયાકી જિન્દગી પર રાઝી હો ગએ, દુનિયાકી જિન્દગી તો આધિરતકે મુકાબલેમે કુછ ભી નહીં હે.

(સૂરએ તૌબા રૂકૂઅ-૬)

(૧૭) إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ

لِقَاءَنَا وَرَحْمَتَنَا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَظَنُوا بِهَا أَنَّهُمْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ

غَفْلُونَ ۝ أُولَٰئِكَ مَا دُعَاهُمُ النَّاسُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

સુરત-૧૭ રુકુઅ-૧

આયત-૧૭ જિન લોગોકો હમારે પાસ આનેકી ઉમ્મીદ નહીં હે ઓર વો દુનિયાવી જિન્દગી પર રાગી હો ગએ ઓર ઉસ્સે ઉનકો ઇત્મીનાન હાસિલ હો ગયા ઓર જો લોગ હમારી તંબીહોસે ગાફિલ હો ગએ હે, એસે લોગોકા કિફાના ઉનકે આ'માલકી વજહસે જહન્નમ હે. (સુરએ યુનુસ, રૂકુઅ-૧)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ

عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ
النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ ۖ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازِيدَتْ
وَلَطَّنَ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَدِ امْرُؤُونَ عَلَيْهَا ۖ أَشْهَاءُ أَمْرًا لَّيْلًا أَوْ نَهَارًا
فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا ۖ كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ إِلَّا مَسِيرًا ۚ كَذَٰلِكَ تُفَصِّلُ
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُتَفَكَّرُونَ ۝ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَىٰ دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي
مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝

સુરત-૧૭ રુકુઅ-૧

આયત-૧૮ અય લોગો ! સુન લો, યે તુમહારી સરકશી તુમહારે લિએ વખાલ હોને વાલી હે. દુનિયાવી જિન્દગીમે (ચંદ રોઝ ઉસ્સે) નફા ઉઠા રહે હો, ફિર હમારે પાસ તુમકો આના હે, ફિર હમ સબ તુમહારા કિયા હુઆ તુમકો બતલા દેગે. પસ દુનિયાવી જિન્દગીકી હાલત તો એસી હે જેસે હમને આસમાનસે પાની બરસાયા, ફિર ઉસ પાનીસે ઝમીનકે નબાતાત (ઝમીનસે ઉગનેવાલી ચીઝે) જિનકો આદમી ઓર જાનવર ખાતે હે, ખૂબ ગુંજાન હોકર નિકલે, યહાં તકકે જબ ઝમીન અપની રૌનકકા પૂરા હિસ્સા લે ચુકી ઓર ઉસકી ખૂબ ઝેબાઈશ હો ગઈ (યા'ની પૈદાવાર, સબજ વગૈરહ ખૂબ શબાબ પર હો ગયા) ઓર ઉસકે માલિકોને સમજ લિયા કે હમ ઇસ પૈદાવાર પર બિલકુલ કાબિઝ હો ચુકે હે તો એકદમ ઉસ પૈદાવાર પર હમારી તરફસે દિનમે યા રાતમે કોઈ હાદસા પડા (પાલા, ટિકી વગૈરહ), પસ હમને ઉસકો એસા સાફ કર દિયા કે ગોયા વો કલ યહાં મૌજૂદ હી ન થી (યેહી હાલત બેએનિહી ઇસ દુનિયાકી જિન્દગી ઓર ઇસકી રૌનક ઓર ઝેબ વ ઝીનત કી હે કે વો અપને પૂરે શબાબ ઓર કામિલ ઝેબ વ ઝીનતકે બાવજૂદ દમ-કે-દમમે એસે ઝાઈલ જાતી હે કે ગોયા થી હી નહીં.) ઇસી તરહ હમ આયાતકો સાફ-સાફ બયાન કરતે હે ઉન લોગોકે (સમજાનેકે) લિએ જો સોચતે હે ઓર જો સોચનેકા ઇરાદા નહીં કરતા, વો કયા સમજે, ઓર (જબ દુનિયાકી ઓર ઉસકી ઝેબ વ ઝીનતકી યે હાલત હે કે નાપાયદાર ઓર ખતરેકી ચીઝ હે,) બસ ઇસીલિએ હક

તઆલા શાનુસુ તુમકો દારૂબંકા (જો થર પાયદાર હે ઓર ઉસકો કોઈ ખતરા નહીં હે) કી તરફ બુલાતા હે ઓર જિસકો ચાહતા હે રાહેરાસત પર ચલનેકી તૈયીકી અતા કરમા દેતા હે. (સૂરએ યુનુસ, રૂકૂઅ-૩)

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

﴿قُلْ إِنَّكَ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ هُوَ خَيْرٌ مِّنْ رَّبِّكَ ۖ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

આયત-૨૦ (પેલેલેસે કુરઆન પાકકી ખૂબિયાં બધાન કરમાને કે બાદ ઈશાદ હે) આપ કેહ દીજિએ કે જબ કુરઆન પાક એસી યીઝ હે, પસ લોગોકો ખુદાકે ઈઆમ ઓર રહમત પર ખુશ હોના ચાહિએ. કે ઉસને ઈતની બડી દોલત હમકો અતા કરમાઈ.) વો ઈસ (દુનિયાસે બહરજહા) બેહતર હે જિસકો યે લોગ જમા કર રહે હે (ઈસ લિએ કે દુનિયાકા નફા બહોત થોડા ઓર બહોત જલ્દ ખર્ચ લો જાને વાલા હે) ઓર કુરઆન પાકકા નફા બહોત ઝિયાદા ઓર હમેશા રહેનેવાલા હે. (સૂરએ યુનુસ, રૂકૂઅ-૬)

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾
﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾
﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

આયત-૨૦ જો શપ્સ (અપને નેક આ'માલસે) દુનિયાવી જિન્દગી ઓર ઉસકી રોનક ચાહતા હે (જેસે માલ વ મતાબ યા શોહરાત, નેક નામી વગેરહ) હમ ઉન લોગોકે આ'માલ (કા બદલા) ઉનકો દુનિયા હી મેં પૂરે તોરસે ભુગતા દેતે હે ઓર ઉનકે લિએ દુનિયામેં કુછ કમી નહીં હોતી, યેહી લોગ હે જિનકે લિએ આખિરતમેં બજુઝ દોઝખકે ઓર કુછ નહીં હે ઓર ઉન્હોને જો કુછ ક્રિયા થા, વો આખિરતમેં સબ-કા-સબ બેકાર સાબિત હોગા. ઓર (હકીકતમેં) યે જો કુછ કર રહે હે સબ બાતિલ (બેકાર) હે. (સૂરએ હુદ, રૂકૂઅ-૨)

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾
﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْعُوْنَ إِلَى الْغَيْرِ الْمَعْرُوفِ وَيَهْتَدُوْنَ إِلَى الْبَغْيِ ۚ إِنَّهُمْ قُلُوبُ مُنْكَرٍ ۖ﴾

આયત-૨૧ અલ્લાહ તઆલા જિસકો ચાહતા હે ઝિયાદા રોઝી દેતા હે ઓર જિસકો ચાહતા હે તંગી કર દેતા હે (રહમત ઓર ગાઝબકા યે મદાર નહીં હે.) યે લોગ દુનિયાવી જિન્દગી પર ખુશ હોતે હે (ઓર ઉસકે એશ વ ઈશરાત, રાહત વ આરામ પર ઈતરાતે હે), હાલાંકે આખિરતકે મુકાબલેમેં દુનિયાવી જિન્દગી એક મતાબે કહીલ હે (કુછ ભી નહીં હે, ચન્દ રોઝા જિન્દગીકે દિન કાટને હે, જિહ

હોકર જલતા રહેજા ઔર જો શખ્સ આખિરતકા ઈરાદા કરે ઔર ઉસકે લિએ જૈસી કોશિશ કરની ચાહિએ કરે, બશર્તકે વો મો'મિન હો. એસે લોગોંકી કોશિશ અલ્લાહકે પહાં મકબૂલ હૈ. હર ફરીકકી (દુનિયાદાર હો યા દીનદાર) આપકે રબકી અતામૈસે હમ મદદ કરતે હૈ ઔર આપકે રબકી (યે દુનિયાવી અતા) કિસીસે ભી બન્દ નહીં કી ગઈ. આપ ખુદ હી દેખ લે કે ઈસ દુનિયાવી અતામૈ હમને એક-દૂસરે પર (ખ્યાલ વો મુસલમાન હો યા કાફિર) કેસી કાઢિયત દે રખી હૈ. (આપ ઈસે ખુદ હી અન્દાજ કર લેંગે કે અતા કિસી ઔર કી તરફસે હૈ કે એક શખ્સકો કોશિશસે ભી બહોત કમ મિલતા હૈ ઔર દૂસરા બગૈર કોશિશકે ભી બહોત-કુછ હાસિલ કર લેતા હૈ ઔર આખિરત (જો મખ્સુસ હૈ ઈમાનકે સાથ ઈસ દુનિયા સે) દરજાકે એ'તબારસે બહોત બડી હૈ ઔર ફઝીલતકે એ'તબારસે ભી બધી હુઈ હૈ.

(સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ, રૂકૂઅ-૨)

۱۴۴. وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا

الْخَيَوتِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَتْرَكْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتٌ
الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيْضُ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۝ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَةُ
الصَّالِحَةُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرًا مِّمَّا لَمْ ۝

આયાત-૨૬. આપ ઉન લોગોંસે દુનિયવી જિન્દગીકી મિસાલ બયાન કીજિયે, વો એસી હૈ જેસાકે હમને આસમાનસે પાની બરસાયા હો, ફિર ઉસકી વજહસે ઝમીનકે નબાતાત (પૈદાવાર) ખૂબ ગંજાન હો ગયે હો, ફિર (ખૂબ સરસબજા વ શાદાબ હોકર એકદમ કિસી હાદસેસે ખુશ હોકર, રેઝા-રેઝા હો જાએ કે ઉસકો હવા ઉઠએ-ઉડાએ ફિરતી હો) બિલકુલ યેહી હાલત દુનિયાવી જિન્દગી, ઉસકી એશ વ ઈશરત ઔર માલ વ મતાઅકી હૈ કે આજ સબ-કુછ હૈ ઔર એકદમ કોઈ મુસીબત આએ તો કુછ ભી ન રહા ઔર અબ તો ઝમાના ઈસકો અપની આંખોસે ખૂબ હી દેખ રહા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા હર ચીઝ પર પૂરી કુદરત રખતા હૈ (જબ ચાહે જિસકો ચાહે અમીર બના દે, જિસકો ચાહે લખપતીસે ફકીર બના દે, જિસકો ચાહે સાહબે ઔલાદ કરે ઔર જિસકો ચાહે બડી ઔલાદ ઔર ડુંબાવાલા હોને પર દમ-કે-દમમે અકેલા કર દે, તો યે સમજ લો કે) માલ ઔર ઔલાદ દુનિયવી જિન્દગીકી સિર્ફ એક સૌનક હૈ ઔર જો નેક આ'માલ હમેશા બાકી રેહનેવાલે હૈ, વો સવાબ ઔર બદલેકે એ'તબારસે ભી (બદરજહાં) બેહતર હૈ ઔર ઉમ્મીદકે એ'તબારસે ભી બેહતર હૈ (કે ઉનકી હી ઉમ્મીદ લગાની ચાહિયે ઔર ઉન ઉમ્મીદોકે પૂરા હોનેકી કોશિશ કરના ચાહિએ.) (સૂરએ કહફ, રૂકૂઅ ૬)

۱۴۵. يَتَذَكَّرُونَ لِيَسْمَعُوا آيَاتِنَا تَتَذَكَّرُونَ

أَعْلَمُوا بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لِّسْتُمْ إِلَّا زُكُورًا

આયાત-૨૭. (ઉપરકી આયાતમે કયામતકે આનેકા ઔર સૂર ફૂંકે જાનેકા ઝિકર હૈ, ઉસ દિન યે મુજરિમ લોગ) ચુપકે-ચુપકે આપસમે બાતે કરતે હોંગે (ઔર એક-દૂસરેકે કહતે હોંગે કે તુમ લોગ દુનિયા મે) સિર્ફ દસ દિન રહે હોંગે, જિસ

બાતકો વો કહેગે હમ ઉસકો ખૂબ જાનતે હૈ, જબકે ઉનમેકા જિયાદા સાયેબુર્યાય કહેગા કે નહીં તુમ તો એક હી દિન રહે તો (ઈસકો જિયાદા સાયેબુર્યાય ઉનમેકા ઈસ લિએ કહા કે ઈસકા કૌલ એક દિનકા બમુકાબલા દસ દિનકે જિયાદા કરીબ હૈ, વૈસે તો આખિરતકે દિનોકે એ'તબારસે દુનિયાકી સારી જિન્દગી એક દિન ક્યા ઉસકા દસવાં હિસ્સા ભી નહીં હૈ. યે હૈ હકીકત દુનિયાકે સારે કિયામકી આખિરતકે મુકાબલે મેં).

(સૂરએ તા'હા, રૂકૂઅ ૫)

وَلَا تُمَدِّدْ عَيْنِيكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعَنَا
بِهِ ۖ أَزْوَاجًا ثُمَّ هَوَّاهُ ۖ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۖ إِنَّمَا نَمُقَدِّمُ فَمِمْهُ ۖ وَرِزْقُ
رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ۖ وَأَمَّا أَهْلُكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا
لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ وَنَحْنُ نَرْزُقُكَ ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ۝

આયત-૨૮. ઔર હરગિઝ આંખ ઉઠાકર ભી આપ ઉન ચીજોંકી તરફ ન દેમે જિનસે હમને ઈન (દુનિયાદારો) કે મુખ્તાલિફ મિરોહોંકો ઉનકી આઝમાઈશકે લિએ મુતમત્તઅ કર રખ્યા હૈ કે વો સબ કુછ મહેઝ દુનિયવી જિન્દગીકી રૌનક હૈ (ઔર આઝમાઈશ ઈસકી હૈ કે કૌન ઉસ માલ મતાઅમે બન્દગીકા હક અદા કરતા હૈ ઔર કૌન નહીં કરતા) ઔર આપકે રબકા અતીયા (જો આખિરતમે મિલેગા, વો ઉસે બદરજહાં બેહતર ઔર પાયદાર હૈ ઔર અપને મુતાલિલકીનકો નમાઝકા હુકમ કરતે રહે ઔર ખુદ ભી ઉસકે ઉપર જમે રહે. હમ આપસે રોઝી કમવાના નહીં ચાહતે, રોઝી તો આંપકો હમ દેગે ઔર બેહતર અંજામ તો પરહેઝગારી હી કા હૈ.

(સૂરએ તા'હા રૂકૂઅ ૮)

۝۞ اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ۝۞ (الانبیاء: ۱۱)

આયત-૨૯. લોગોંકે લિએ ઉનકે હિસાબ-(કિતાબ)કા દિન આ પહોંચા ઔર વો ગફલતમે એ'રાજ કિએ હુએ પડે હૈ. (સૂરએ અલ્અંબિયા, રૂકૂઅ ૧)

حَتَّىٰ إِذَا

جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ۚ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا
فِيمَا تَرَكْتُ ۖ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا ۖ وَمِنْ ضَلٰوةٍ

આયત-૩૦. હતાકે જબ ઉનમેસે કિસીકે સરપર મૌત આ જાતી હૈ (ઔર આખિરતકે એહવાલ ખુલને લગતે હૈ,) તો કેહતા હૈ, અય મેરે રબ ! મુઝે (મૌતસે બચાકર) દુનિયામે ફિર ભેજ દીજિએ તા'કે જિસ (દુનિયાકો ઔર ઉસકે માલ વ મતાઅ) કો છોડ આયા હું ઉસમે (વાપસ જાકર) નેક કામ કરૂ. (હક તઆલા શાનુહુ કરમાતે હૈ), એસા હરગિઝ નહીં હોગા (જિસકા વક્ત આ ચુકા હૈ વો ટલતા નહીં) યે (શખ્સ જો કુછ કેહ રહા હૈ વો ફુગૂલ) એક બાત હૈ જિસકો વો કેહ

રહા હે.

(સૂરએ મુઅમિનૂન, રૂકૂઅ ૬)

(૩૧) قَالَ كَمْ لَيْسْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ۝ قَالُوا الْهَيْئَلُ يَوْمًا
 أَوْ يَوْمَ نُسْئِلُ الْعَادِينَ ۝ قَالَ إِنْ لَيْسَتْ إِلَّا قَلِيلٌ لَوْ أَنَّكُمْ
 كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ أَنْحَسْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فَتَلَكُّوا أَنْتُمْ إِلَّا تَرْجِعُونَ

رواه البخاري

આયત-૩૧

ક્રિયામતકે દિન હક તઆલા શાનુહકી તરફસે ઉન લોગોંકી હસરત વ અફસોસ બખ્શાનેકે લિએ ઈર્શાદ હોગા, (અચ્છા યે બતાઓ) કે તુમ દુનિયામે કિતને બરસ રહે થે, વો (વહાં કે જમાનેકે તુલકે લિહાજસે) કહેજે કે હમ તો (દુનિયા મેં) એક દિન થા ઉસસે ભી કમ રહે હોજે (ઔર સય તો યે હે કે હમે ખ્વાબકી તરહસે યે ભી અન્દાજા નહીં કે કિતના વકત ગુજરા), પસ ગિનનેવાહોસે (યાની ફરિસ્તોસે જો હર ચીજકા હિસાબ લિખતે થે) પૂછ લે (કે હમ કિતના થોડા ઠેહરે થે.) ઈર્શાદ હોગા કે જબ તુમ ઈતના કમ ઠેહરે થે, તો કયાહી અચ્છા હોતા કે તુમ (યે બાત) જાન લેતે (કે યે દુનિયા મહેજ ચન્દ રોઝા હે, બહોત હી થોડે દિન યહાં ક્રિયામ હે, અચ્છા યે તો બતાઓ) કયા તુમ યે સમજાતે થે કે હમને તુમકો યુંહી બેકાર પૈદા ક્રિયા, (કોઈ ગરજ તુમ્હારે પૈદા કરનેસે નહીં થી, હાલાંકે હમને કુર્આન પાકમે સાફ-સાફ બતા દિયા થા કે જન્ન વ ઈન્સકી પૈદાઈશ હમને મહેજ ઈબાદતકે લિએ કી હે, કયા તુમ્હારા યે ખ્યાલ થા કે) તુમ હમારે પાસ નહીં લોટાએ જાઓજે ? (સૂરએ મુઅમિનૂન, રૂકૂઅ ૬)

مِنْ قَوْمٍ لَّهُمْ بُطْرٌ مِّمَّنْ يَمْنَعُ الْفُلْكَ مَسْكَنَهُمْ لَمْ تَسْكَنْ مِنْ
 بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۝ رِصَصُ ۱۶

આયત-૩૨

(યે લોગ જો અપની મુશ એશી પર નાજાં હે, ઉનકી હિમાકત હે, ઉનકો ખબર નહીં કે) હમ બહોત-સી એસી બસ્તિયાં હલાક કર ચુકે હે જો અપને સામને એશ પર નાજાં થે. પસ (તુમ મુદ હી દેખ લો કે) યે ઉનકે ઘર (ખાલી પડે હુએ હે, જો) ઉનકે બાદ આબાદ હી નહીં હુએ મગર થોડી દેર કો. (સૂરએ કસસ, રૂકૂઅ ૬)

(૩૨) وَمَا أَوْفَيْتُمْ مِنْ قَوْلٍ فَتَمَتَّعَ الْكَافِرُ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا
 وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى ۝ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ رِصَصُ ۱۶

આયત-૩૩

પસ જો કુછ તુમકો (દુનિયામે એશ વ ઈશરત ઔર રાહત વ આરામ કા સામાન) દિયા ગયા હે વો મહેજ દુનિયવી ઝિન્દગીકે બરતનેકે લિએ હે ઔર (ઈસી ચન્દ રોઝા ઝિન્દગી) કી એબ વ ઝીનત હે (જો બહોત જલ્દ ઝાઈલ હો જાનેવાહી હે) ઔર અલ્લાહ (જલ્લ શાનુહ) કે યહાં જો અજર વ સવાબ હે વો બદરજહાં ઉસસે બેહતર હે ઔર હમેશા બાકી રહેનેવાલા હે, કયા તુમ ઈતની

બાત નહીં સમજતે ?

(સૂરએ કસસ, રૂકૂઅ ૬)

﴿٣٣﴾ أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا أَتُفَوِّكُم بِهِ لَا تَسْمَعُونَ

مَعَهُ مَتَاعَ الْخُلُوعِ الَّذِينَ تَتَّبِعُونَ هُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِنَ الْمُخْضَرِّينَ ۚ (سورة قصص ૧૮૯)

આયાત-૩૩ કયા વો શખ્સ જિસ્સે હમને એક પસન્દીદા વાઅદા આપિરતકા કર રખ્યા હે ફિર વો શખ્સ ઉસ મોઉદ ચીઝકો પાનેવાલા ભી હે, એસે શખ્સકે બરાબર હો સકતા હે જિસકો હમને દુનિયવી જિન્દગીકા કુછ મતાઅ (મા'મૂલી કાયદા) દે રખ્યા હે, ફિર કિયામતકે દિન યે શખ્સ (અપને જુમ્હોકી પાદાશમે) બિરકતાર કર લિયા જાએગા. (સૂરએ કસસ, રૂકૂઅ ૭)

﴿٣٤﴾ قَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْخَيْلَ

الَّذِينَ يَكُنْتُمْ لَنَا مِثْلَ مَا أَفْرَقُوا فِي كَارِوَاتٍ إِنَّكَ لَكُلِّ وَحَلٍّ

عَظِيمٍ ۝ (سورة قصص ૧૯૦)

આયાત-૩૪ જો લોગ તા'લિબે દુનિયા થે વો (તો કારુનકી ઝેબ વ ઝીનતકો દેખકર) કેહને લગે, કયા હી અચ્છા હોતા કે હમકો ભી એસા હી સાઝ વ સામાન મિલતા, જેસા કે કારુનકો મિલ્યા હે. વો તો બડા સાહબે નસીબ હે (કારુનકા મુકસ્સલ કિસ્સા ઈબ્રતનાક ઝકાત અદા ન કરને કે બયાનમે પાંચવીં ફસ્લકી આયાતકે સિલસિલેમે નં. ૩ પર ગુઝર ચુકા હે. દૌલત ઔર સરવતકી કસરતકા અગર ઉસકો અલ્લાહ તઆલાકી રિઝાકા ઝરિયા ન બનાયા જાય તો યેહી હશર હે.)

﴿٣٥﴾ وَمَا هِيَ إِلَّا خَيْلٌ لِّقَوْمٍ أَلْفَاءٌ لَّهُمْ (સૂરએ કસસ, રૂકૂઅ ૮)

لَوْ أَنَّ الدَّارَ الْأَنْصَارَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ مَتَّوِّكًا تَوَّ

يَعْلَمُونَ ۝ (عنکبوت ૮૮)

આયાત-૩૫ ઔર યે દુનિયવી જિન્દગી બજુઝ લહવ વ લઈબકે કુછ ભી નહીં હે, હરઅસલ જિન્દગી (જો હકીકતમે જિન્દગી કેહલાનેકે લાયક હે) વો આપિરત હીકી જિન્દગી હે, કાશ યે લોગ ઈસ બાતકો (અચ્છી તરહ) જાન લેતે (તો ફિર આપિરતકે લિએ કેસી કોશિશ કરતે.) (સૂરએ અનકબૂત, રૂકૂઅ ૭)

﴿٣٦﴾ يَوْمَ يَكُونُ

كُلُّ هِزْءٍ مِّنَ الْحَيَوَانِ لِرَبِّهِمْ وَعَيْنُ الْمُخْمَرِينَ مَغْلُوبَةٌ ۝ (عنکبوت ૯૦)

આયાત-૩૬ યે લોગ દુનિયવી જિન્દગીકી સિર્ફ ઝાહિરી હાલતકો જાનતે હે. (ઈસીકી કોશિશ કરતે હે, ઈસી પર જાન દેતે હે) ઔર યે લોગ આપિરતસે બિલકુલ ઝાહિલ હે, (ન વહાં કે સવાબકી તમન્ના, ન વહાં કે

અજાબ કા પોક)

(સુરએ રૂમ, રૂકૂઅ ૧)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّ بِكُمْ وَأَخْشَوْا إِنِّي مَّا

لَبِجْزِي وَابِدٌ عَنْ وَلَدٍ ۖ وَلَا مَوْلَودٌ هُوَ حَاضِرٌ عَنْ وَيَدِ ۖ

تَبَايَاهُ ۚ وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا فَلَا تَكْفُرُ ۚ كُمْ الْخَيُوتِ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرُّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ۝

આયત-૩૮ અય લોગો ! અપને રબસે ડરો ઓર ઉસ દિનસે ડરો

જિસમેં ન કોઈ બાપ અપની ઔલાદકી તરફસે કોઈ મુ'તાલબા પૂરા કર સક્તા હે, ન કોઈ ઔલાદ અપને બાપકી તરફસે ભી કોઈ ચીઝ અદા કર સક્તી હે. બેશક અલ્લાહકા વાઅદા (જો આખિરતકે મુતઅદિલક હે) સમ્મા હે, પસ તુમકો દુનિયાકી ઝિન્દગી ધોખેમેં ન ડાલે કે તુમ ઉસમે લગકર આખિરતકે દિનકો ભૂલ જાઓ ઓર ન તુમકો ધોખેભા'ઝ (શૈતાન) અલ્લાહ તઆલાસે ધોખેમેં ડાલ દે કે તુમ ઉસકે બહકાવેમેં આકર અલ્લાહ તઆલાકે અજાબસે બેફિકર હો જાઓ (ઓર યે સમજને) લગોકે હમેં અજાબ ન હોગા. (સુરએ લુકમાન, રૂકૂઅ ૪)

હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રદી.) ફરમાતે હે કે 'તુમકો શૈતાન અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ધોખેમેં ન ડાલે કા મતલબ' યે હે કે તુમ ગુનાહ કરતે રહો ઓર અલ્લાહ તઆલાસે મઝિરતકી આરઝૂ કરતે રહો. (દુરે મન્સૂર) યા'ની હક તઆલા શાનુહસે મઝિરત તલબ કરનેકા મુંહ જબ હે જબ પુખ્તા તૌર પર ગુનાહોસે તૌબા કરો, ગુનાહ ન કરનેકા પક્કા ઈરાદા કરો, ફિર અલ્લાહ તઆલાસે ગુઝીશ્તા ગુનાહોકી મઝિરત ચાહો ઓર યે હિમાકત હે કે દિન ભર ગુનાહોસે મુંહ કાંલા કરતે રહો ઓર જુબાનસે કેહતે રહો કે યા અલ્લાહ ! તૂ મા'ફ કર, જૈસાકે ઈસી ફરવકે નં. ૧૮ પર મુફસ્સલ આ રહા હે ઓર ઈસ મઝમૂનકી આયત દૂસરી ભી આ રહી હે.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

قُلْ إِنَّمَا أَدْعِيكُمْ إِلَىٰ طَاعَةِ اللَّهِ ۚ وَمَا يُشْرِكُ بِهِ إِلَّا أَنفُسُكُمْ ۚ إِنَّكُمْ لَأَبْدَانُ تُرْدُونَ ۚ

أَمْ يَقُولُونَ سَرَّحَنَّا جَبِيلًا ۚ وَإِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

وَالَّذِينَ آمَنُوا فَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ أَعَدَّ لِلْمُحْصِلِينَ أَجْرًا عَظِيمًا (અહલ ૧૮)

આયત-૩૯ અય નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ! તુમ અપની

બીવીયોસે ભી દોટ્ક સાફ-સાફ બાત કેહ દો કે અગર તુમકો દુનિયવી ઝિન્દગી ઓર ઉસકી ઝેબ વ ઝીનત ચાહિએ તો આઓ, મૈ તુમકો કુછ દુનિયવી માલ વ મતાઅ (મહર-નફકા વગૈરહ) દે દૂ ઓર તુમકો ખૂબી ઓર ખુશદિલીકે સાથ તલાક દેકર રુખ્સત કર દૂ ઓર અગર તુમ અલ્લાહ તઆલાકી રિઝા (કો ઓર ઉસકે રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે નિકાહમેં તંગી ઓર ફકર વ ફકાકે સાથ રેહને (કો ઓર આખિરત) કે આલા દરજો (કો ચાહતી હો તો) યે દિલનશીન કર લો કે (તુમમેંસે નેકી કરનેવાલિયોકે લિએ અલ્લાહ તઆલાને બહોત બડા અજર વ સવાબ

તૈયાર કર રખ્યા હૈ), જો જિતની જિયાદા નેકી કરેગી ઉતની હી જિયાદા અજર વ સવાબ પાવેગી). (સૂરએ અહઝાબ, રૂકૂઅ ૪)

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن وَعْدَ اللَّهِ

حَقٌّ فَلَا تَغُرُّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرُّكُمُ الْغُرُورُ ۝﴾

આયત-૪૦

અય લોગો ! અચ્છી તરહ સમજ હો, ખૂબ દિલમે જમા હો કે બેશક અલ્લાહ તઆલાકા વાઅદા સચ્ચા હૈ, એસા ન હો કે યે દુનિયાવી જિન્દગી તુમકો ધોખેમે ડાહ દે ઓર એસા ન હો કે ધોખેબા'જ (શૈતાન) તુમકો અલ્લાહ તઆલાસે ધોખેમે ડાહ દે કે ઉસકે ધોખેમે આકર તુમ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે બેફિકર હો જાઓ. (સૂરએ ફાતિર, રૂકૂઅ-૧)

હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રદી.) ઇસકી તફસીરમે ફરમાતે હૈ કે દુનિયાકા ધોખેમે ડાહના યે હૈ કે ઉસમે મશગૂલ હોકર આખિરતકી તૈયારીસે ગાફિલ હો જાઓ ઓર શૈતાનકા ધોખા યે હૈ કે ગુનાહ કરતે રહો ઓર અલ્લાહ તઆલાસે મઝિફરતકી તમન્ના કરતે રહો. (દુર્ મન્સુર)

﴿يَقَوْمِ إِنَّمَا هِيَ إِحْيَاؤُةُ الدُّنْيَا

مَتَاعٌ زَوَّانٌ ۝ الْأَخْرَءُ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ۝﴾

આયત-૪૧

ફિરઓનકે ખાનદાનકે ઉસ મો'મિન શખ્સને જિસને આપને ઈમાનકો મખ્કી કર રખ્યા થા, અપની બિરાદરીકો નસીહત કરતે હુએ કહ્યા 'અય કીમ ! યે દુનિયાવી જિન્દગી મહેજ ચન્દ રોજા હૈ ઓર અસલ ઠેહરનેકી જગહ તો આખિરત હી હૈ.' (સૂરએ મો'મિન, રૂકૂઅ-૫)

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدْ

خَرْثَ الْأَخْرَءِ فَرَدْلَهُ فِي خَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدْ خَرْثَ الدُّنْيَا

فَرَدْلَهُ مِنْهَا وَمَالَهُ فِي الْأَخْرَءِ مِنْ تَوْبَةٍ ۝﴾

આયત-૪૨

જો શખ્સ આખિરતકી ખેતીકાં તા'લિબ હો (યા'ની જેસા ખેતીકે લિએ બીજ બોયા જાતા હૈ, ફિર ઉસકો પાની વગૈરહ દિયા જાતા હૈ તા'કે ફલ પૈદા હો, ઇસી તરહ વો આખિરતકી ખેતી કરના ચાહતા હૈ, ઉસકે લિએ બીજ ડાહકર ઉસકી પરવરિશ કરતા હૈ ઈમાનસે ઓર આ'માલે સાલેહાસે) હમ ઉસકે લિએ ઉસકી ખેતીમે તરક્કી દેગે ઓર જો દુનિયાકી ખેતીકા તા'લિબ હો કે આરી કોશિશ ઇસી જિન્દગી પર ખર્ચ કર દે) તો હમ ઉસકો દુનિયા મેસે કુછ દે દેગે ઓર એસે શખ્સકા આખિરતમે કુછ હિસ્સા નહીં દે. (સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ-૩)

﴿فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَمَاعِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ ۝﴾

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ إِتْمَاعٍ وَالْقَوَاعِصَ وَإِذَا مَا عَصَوْا هُمْ
يَتَفَرَّدُونَ ۝ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ
شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ
هُمْ يَتَّبِعُونَ ۝ (سورة شورى دكھ ۴)

आयत-४३.

આચાર્ય-૬૩. પસ જો કુછ તુમકો (ઇસ દુનિયા મેં) દિયા ગયા, વો મહેલ ચન્દરોળા ઝિન્દગીકે બરતનેકે લિએ હે (બહોત જલ્દ ફના હો જાનેવાલા હે ઓર આખિરત મેં) જો કુછ અલ્લાહ તઆલાકે પાસ હે વો બદરેજહાં બેહતર ઓર પાયદાર હે.

૧. વો ઉન લોગોંકે લિએ હૈ જો ઈમાન લાએ ઔર અપને રબ હી પર તવક્કુલ કરતે હૈ ઔર જો કબીરા ગુનાહોંસે ઔર બેહયાઈકી બાતોંસે એહતરાજ કરતે હૈ ઔર જબ ઉનકો ગુસ્સા આતા હૈ તો મા'ફ કર દેતે હૈ ઔર,

२. (ये वो लोग हैं) जिन्होंने अपने रबका डेहना माना और नमाजको कायम किया और उनका घर मुहत्तम बिशान) काम आपसके मस्जिदसे होता है और,

3. (વો લોગ હું કે હમને જો કુછ ઉનકો દિયા હૈ, ઉસમેસે (ખૂબ) ખર્ચ કરતે હૈ ઔર

४. जो जैसे (मुन्सिक मिजाज हैं) के अगर उन पर सुख हो (और उनको बढवा देनेकी जरूरत पड़े) तो बराबरका बढवा देते हैं (ये) नहीं के ओके बढवे में दो और किसीका बढवा किसीसे ले दें. (सरमो शरा, उक्क-४)

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે ઈન આયાત મેં બા'ઝ અહમ ઉમૂર ઔર ખુસુસી
 ઔસાફકે સાથ ઈશારા કરતે હુએ ચારો ખુલકા-એ-રાશિદીનકી તરફ તર્તીબે ખિલાફતસે
 નખરવાર ઈશારા હૈ. (સરએ શરા, ૩૬૫-૪)

(۴۴) وَرَحِمْتَ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿۴۴﴾

2014d-82

આપત-૬૬ ઔર આપકે રબકી રહમત ઉસે બદરજહાં બેહતર હૈ
જિસ (દુનિયા)કો યે લોગ જમા કરતે હૈ. ઉસકે બાદ દુનિયવી જેબ વ ઝીનતકી ચંદ
અશિયાકા ઝિકર કરનેકે બાદ ઈશાદ હૈ :

فَإِنْ كُلُّ ذِيكَ لَنَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ۝

'વ ઇન્કુલુ અલિ કલમ્મા મતાઈલયાતિદ્દુન્યા વલ્લાપિરતુ ઇન્ક રબિ
ક - લિલ્પુત્તીન.' (સિરમે અપરુક, રૂકમ-૩)

ਉਪਰਸੇ ਸੋਨੇ-ਘਾਂਟੀਕੀ ਚੁੱਟੀ ਓਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਗੈਰਛੱਡੇ ਤਿਕਰੇ ਛਾਣੇ ਈਸ਼ਾਨਿ ਛੇ (ਓਰ ਧੇ ਸਭ-ਕਾ-ਸਭ ਸਿਰਫ਼ ਦੁਨਿਯਵੀ ਜਿੰਦਗੀਕੀ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ਾ ਕਾਮਰਾਨੀ ਹੈ, ਦੋ-ਘਾਟ)

દિનકી બહાર હૈ) ઔર આપકે રબકે પહાં આપિરત તો મુતકી લોગોકે લિએ હૈ.
(સૂરએ સુખરુક, ૩૬અ-૩)

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۚ مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مَرْجُونًا ۚ
وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطَاعُونِ ۚ إِنَّا اللَّهُ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ ۝

આયાત-૪૫ ઔર મૈને જાન ઔર ઇન્સકો સિર્ફ ઇસી લિએ પૈદા કિયા
કે વો મેરી ઇબાદત કિયા કરે, મૈ ઉનસે રિઝક રસાની નહીં ચાહતા ઔર ન યે
ચાહતા હું કે વો મુઝે ખિલાયા કરે. હક તઆલા શાનુકુ તો ખુદ હી સબકો રિઝક
પહોંચાનેવાલા કવી, નિહાયત કુવ્વતવાલા હૈ. (સૂરએ અઝઝારિયાત, ૩૬અ-૩)

إِغْلُظْ أَلْسِنَا الْخِيَوَةَ الدُّنْيَا نَعِبٌ وَذَلْهُوَ زِينَتُهُ

وَنَقَاحُ كَيْبَتِكُمْ وَتَرَى فِي الْأَقْوَالِ وَالْأَفْعَالِ وَلَا تَدْرِكُكُمْ نَفْسُكُمْ عَجَبٌ
الْكَفَّارِ سَابِقَةٌ تَرَى يَهْدِيهِمْ قَهْرُهُ مُصْطَفًى أَلَمْ يَكُنْ حَطَامًا وَفِي الْأَمْرِ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنْ أَمْرِ وَرِضْوَانٌ ۚ وَمَا الْخِيَوَةُ الدُّنْيَا إِلَّا
مَنَاعُ الْغُرُوبِ ۚ سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا عَرْضُ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَٰلِكَ
فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝

سورة حديد د کو ذ غبر

આયાત-૪૬ તુમ ખૂબ જાન લો કે દુનિયવી ઝિન્દગી (હરગિઝ હરગિઝ
ઇસ કાબિલ નહીં કે આદમી ઉસીમે લગ જાએ, યે તો મહેઝ લહવ વ લઈબ ઔર
ઝહિરી ઝેબ વ ઝીનત ઔર બાહમ એક-દૂસરે પર ફપર કરના હૈ ઔર અમવાલ
વ ઔલાદ મે એક-દૂસરે પર બખ્ષોતરી હૈ, ઇસકી મિસાલ એસી હૈ જેસાકે મોહ
બરસાકે ઉસકી વઝહસે પૈદાવાર (એસી બખ્ષી કે વો) કાશતકારોકો અચ્છી મા'લુમ
હોને લગી, ફિર વો ખૈતી ખુશ હો જાતી હૈ કે તૂ ઉસકો ઝદ દેખતા હૈ, ફિર વો
ચૂરા-ચૂરા હો જાતી હૈ. (યેહી હાલત દુનિયાકી ઝેબ વ ઝીનત ઔર બહારકી હૈ કે
આજ ઝેરો પર હૈ, ફિર ઇઝિમહલાલ હૈ, ફિર ઝવાલ હૈ) ઔર આપિરતકી યે હાલત
હૈ કે ઉસમે સખ્ત અઝાબ હૈ (જિસ્સે બચનેકી ઇન્તિહાઈ કોશિશ હોના ચાહિએ) ઔર
ખુદા તઆલાકી તરફ મઝિરત ઔર રઝામન્દી હૈ (જિસકે હાસિલ કરનેકી કોશિશ
ઉસકી શાનકે મુનાસિબ હોના ચાહિએ ઔર યે બાત ઝેહનનશીન કર લેના ચાહિયે
કે) દુનિયાકી ઝિન્દગી ઘોખેકા સામાન હૈ (જબ દુનિયાકી યે હાલત હૈ ઔર
આપિરતકી યે કેફિયત, તો સઆદતકી બાત યે હૈ કે) તુમ અપને પરવરદિગારકી
મઝિરતકી તરફ દોડો (ઔર ઉસકી શાનકે મુનાસિબ કોશિશ કરો ઔર નિહાયત
એહતિમામસે દોડો) એસી જન્મતકી તરફ જિસકી વુસઅત આસમાન વ ઝમીનકી
વુસઅતકે બરાબર હૈ, જો એસે લોગોકે લિએ તૈયાર કી ગઈ હૈ જો અલ્લાહ પર
ઔર ઉસકે રસૂલ (સલ્લ.) પર ઇમાન રખતે હૈ ઔર યે સબ કુશ અલ્લાહ તઆલાકી

તરફસે ફઝલ વ એહસાન હૈ, વો જિસકો સાહત્તા હૈ અપને ફઝલસે નવાજ દેતા હૈ ઓર અલ્લાહ તઆલા શનુહ બહોત ઝિયાદા ફઝલવાલે હૈ (મગર કોઈ ઉસકે ફઝલસે હિસ્સા લેના ભી ચાહે.) (સૂરએ હદીદ, રૂકૂઅ-૩)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે બચ્ચા, જબ ઉસકો કુછ ભી સમજ શુરૂ હોતી હૈ તો વો લબ વ લઈબકી તરફ મશગૂલ હોતા હૈ ઓર ઉસકે અંદર ઉસકા એસા જઝબા પૈદા હોતા હૈ કે જિસકે મુકાબલેમેં ઉસકો કોઈ ચીઝ અચ્છી નહીં મા'લૂમ હોતી, ફિર ઉસકે બાદ જબ વો ઝરા બડા હોતા હૈ તો ઉસમે જેબ વ જીનત, અચ્છે કપડોકા પેહનના, ઘોડે વઝૈરહકી સવારીકા શૌક પૈદા હોતા હૈ કે જિસકે સામને લહબ વ લઈબકી લઝઝત ભી લગ્વ હો જાતી હૈ, ઉસકે બાદ ઉસમે જવાનીકી લઝઝતોકા ઝોર હોતા હૈ, શહવત પૂરી કરનેકે મુકાબલેમેં ઉસકી નિગાહમેં કોઈ ચીઝ નહીં રેહતી, ન માલ વ મતાઅકી વુકઅત રેહતી હૈ ન ઈઝઝત વ આબરૂ કી, ઉસકે બાદ ફિર ઉસમેં બડાઈ ઓર તફાધુર ઓર રિયાસતકા જઝબા પૈદા હોતા હૈ જો પેહલે જઝબો પર ગાલિબ આ જાતા હૈ, યે સબ દુનિયવી લઝઝત હૈ, ઉસકે બાદ ફિર અલ્લાહ તઆલાકી મા'ફતકા જઝબા પૈદા હોતા હૈ, જિસકે મુકાબલેમેં હર ચીઝ લગ્વ બન જાતી હૈ, યેહી અસલ જઝબા હૈ જો સબસે ઝિયાદા કવી હૈ, પસ ઇન્તિહાઈ ઝમાનેમેં ખેલ-ફૂદકી રઝબત હોતી હૈ ઓર બુલૂગકે શુરૂ મેં શહવતકા ઝોર હોતા હૈ, બીસ સાલકી ઉમ્મકે બાદસે રિયાસતકા જઝબા શુરૂ હોતા હૈ ઓર ચાલીસ સાલકી ઉમ્મકે કરીબસે ઉલૂમ ઓર મા'ફતકા જઝબા શુરૂ હોતા હૈ, જૈસાકે બચપનમેં બચ્ચા ખેલકે મુકાબલેમેં ઓરતોકે ઇન્તિલાત ઓર રિયાસતકો લગ્વ સમજતા હૈ ઉસી તરહ યે દુનિયાદાર ઉન લોગો પર હંસતે હૈ જો અલ્લાહકી મા'ફતમેં મશગૂલ હોતે હૈ ઓર યે અલ્લાહવાલે સમજતે હૈ કે યે બચ્ચે હૈ, બુલૂગકે લુલૂ કો જાનતે હી નહીં. (અહયા)

ઇસ આપતે શરીફામેં દુનિયવી લઝઝતકે સબ અનવાઅકો ઝિકર ફરમાકર ઇસપર તંબીહ ફરમાઈ હૈ કે યે સારી હી લઝઝતે ધોખા હૈ ઓર કામ આનેવાલી સિફ આખિરત ઓર આખિરતકી ઝિન્દગી હૈ, દુનિયાકી સારી લઝઝતે ઉસ ખેતીકી તરહ હૈ જો લહલહા કર પુશ્ક હો જાએ, ફિર ઉસકો હવા ઉડાકર ફના કર દે.

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَبِئْسَ مَرْوَنَ﴾

﴿آءَهُمْ مَرْوَنَ مَافَقِيلًا﴾ (દહેર ૧૨)

આપત-૪૭. યે લોગ દુનિયાસે મુહબ્બત રખતે હૈ ઓર અપને આગે આનેવાલે એક ભારી દિનકો છોડ બૈઠે હૈ (યાની કિયામતકે દિનકી ન તો કોઈ ફિકર હૈ, ન ઉસકી કોઈ તૈયારી હૈ, દુનિયાકી મુહબ્બતને એસા અંધા કર રખ્યા હૈ કે ઝરા ભી તો ઉસ ઇન્તિહાઈ મુસીબતકે દિનકી પરવાહ નહીં હૈ.) (સૂરએ હૂદ, રૂકૂઅ-૨)

وَإِذَا جَاءَتْ الظَّامَةُ الْكُبْرَىٰ ۖ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْأُنْسَانُ مَآ سَلَىٰ ۖ وَتَزَيَّجُ
 الْجَحِيمُ بَيْنَ يُرَىٰ ۖ فَأَمَّا مَنْ كُفِيَ ۖ وَانْتَرَىٰ الْجَوَّةَ الدُّنْيَا ۖ
 فَوَاتِ الْجَحِيمُ ۖ هِيَ الْمَأْوَىٰ ۖ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَىٰ
 النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ۖ (سورة النازعات ۷۷)

આપત-૪૮. પસ જિસ દિન વો બહોત બડા હંઆમા (મુર્સીબતકા દિન યાની કિયામતકા દિન) આ જાએગા જિસ દિન આદમી યાદ કરેગા કે (દુનિયામે) કિસ કામકે લિએ કોશિશ કી થી ઓર દોઝખ ઉસ દિન આંખોકે સામને હોગી. (ઉસ દિનકા કાનૂન યે હૈ) કે જિસ શખ્સને (દુનિયામે) સરકશીકી હોગી ઓર દુનિયવી જિન્દગીકો (આખિરત પર) તર્જહ દી હોગી, ઉસકા ઠિકાના તો જહન્નમ હોગા ઓર જો શખ્સ (દુનિયામે) અપને રબકે સામને ખડા હોનેસે ડરતા રહા હોગા ઓર નફસ કો (હરામ) ખ્વાહિશાતસે રોકા હોગા, પસ જન્નત ઉસકા ઠિકાના હોગા.

(સૂરએ વન્નાજિઆત, ૩૬૫-૨)

(૫૧) قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ ۖ وَذَكَرَ
 اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ۖ بَلْ تُؤَكِّرُشْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۖ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ۖ
 إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ۖ صُحُفِ الْإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ ۖ (سورة الن)

આપત-૪૯. બેશક બામુરાદ હો ગયા વો શખ્સ જો (બુરાઈયો સે) પાક હો ઓર અપને રબકા નામ લેતા ઓર નમાઝ પઢતા રહા (મગર તુમ લોગ કુરઆન પાકકી નસીહતો પર અમલ હી નહીં કરતે) બલ્કે તુમ તો દુનિયવી જિન્દગીકો (આખિરતકી જિન્દગી પર) તર્જહ દેતે હો, હાલકે આખિરત (દુનિયાસે કહીં જિયાદા) બેહતર હૈ ઓર હમેશા રેહનેવાલી હૈ, યેહી મઝમૂન અગલે સહીફોમે હૈ, યા'ની ઇબ્રાહીમ ઓર મૂસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ વસ્સલામ)કે સહીફોમે.

(સૂરએ : આલા)

કામદા : ઈન સહીફોકે મઝામીન બહોતસે આસાર ઓર રિવાયાતમે ઝિકર કિએ ગએ હૈ. એક હદીસમે હૈ, હઝરત અબૂઝર (રદી.)ને હુઝૂર (સલ્વ.)સે દર્ખાફત કિયા કે કુલ કિતાબે કિતની નાજિલ હુઈ, હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા, સૌ સહીફે ઓર ચાર કિતાબે, ઉનમેસે હઝરત શીસ (અલયહિસ્સલામ) પર પચાસ સહીફે નાજિલ હુએ ઓર હઝરત ઇદરીસ (અલયહિસ્સલામ) પર તીસ ઓર હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) પર દસ ઓર હઝરત મૂસા (અલયહિસ્સલામ) પર તૌરાતસે કબ્લ દસ સહીફે નાજિલ હુએ ઓર ચાર કિતાબે, તૌરાત (હઝરત મૂસા અલૈ. પર) ઇન્જીલ (હઝરત ઇસા અલૈ. પર), ઝબૂર (હઝરત દાઉદ અલૈ. પર) ઓર કુરઆન (સૈયદુર રસૂલ હઝરત મુહમ્મદ સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પર) નાજિલ હુઈ. મૈને અર્જ કિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કે સહીફો મે કયા

થા, હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઈર્શાદ કરમાયા, સબ અમસાલ (તંબીહાત) થી, (એક મઝમૂન ઉસકા પે હે) અય ગલબા કરકે હુકૂમત લેનેવાલે બાદશાહ ! અય મગહૂર ! મૈને ઉંજે ઇંસલિએ નહીં ઉઠાયા થા કે તૂ દુનિયા કો તૌ-બ-તૌ જમા કરતા રહે, મૈને ઉંજે ઇંસલિએ જિભારા થા કે તૂ મઝલૂમકી આવાઝકો મુઝતક ન આને દે (ઉસકી દાદરસી વહી કર દે), ઇંસલિએ કે મૈ ઉસકી પુકારકો રદ નહીં કરુંગા, ચાહે વો કાફિર હી ક્યો ન હો.

અકલવાલેકે લિએ ઝરૂરી હે અગર ઉસકી અકલ મઝલૂમ નહીં હો ગઈ કે અપને ઔકાતકો ત્રીન હિસ્સો પર તકસીમ કર દે -

૧. એક હિસ્સે મેં અલ્લાહ તઆલાસે રાજ વ નિયાઝ (ઉસકી ઈબાદત) કરે.

૨. એક હિસ્સા અપને ઉપર મુહાસબેમેં ખર્ચ કરે કે મૈને કયા કિયા (કિતને ઔકાત નેકિયાં કમાનેમેં ખર્ચ કિએ, કિતની બુરાઈયાં ઔર ગુનાહ કમ્મનેમેં ઔર ઉન ઔકાત મેં કયા-કયા નેક કામ કિએ ઔર કયા કયા બુરે કામ કિએ, નેકિયાં કિસ દરજેકી કમાઈ ઔર ગુનાહ કિસ દરજેકે કિએ ઔર કિતને ઔકાત મહેઝ બેકાર જા'યા કર દિએ) ઔર,

૩. એક હિસ્સા અપની જાઈઝ ઝરૂરિયાત (ખાને-કમાને) મેં ખર્ચ કરે તા'કે યે હિસ્સા ઔકાત કા પેહલે દો હિસ્સોકે લિએ મદદગાર બને ઔર દિલજમઈકા ઔર પેહલે દોનોં કામોકે લિએ વક્તકે ફારિગ કરનેકા સબબ બને ઔર આકિલકે લિએ ઝરૂરી હે કે અપને ઔકાતકા મુહાફિઝ હો, અપને મશાગિલમેં મુતવજ્જહ રહે, અપની સુબાનકી હિકાઝત કરે. જો શખ્સ અપની બાતકી નિગહબાની કરેગા, બેકાર બાતોમેં ગૂંઘતગૂ કમ કરેગા ઔર આકિલકે ઝિમ્મે ઝરૂરી હે કે ત્રીન બાતોકા તા'લિબ રહે.

૧. એક અપની ગુઝર-ઔકાત યાની મઆશી ઇસ્લાહ કા.

૨. દૂસરી આખિરત કા તોશા.

૩. ત્રીસરી જાઈઝ રાહતે (ખાના-પીના, સોના વગૈરહ) ઇન ત્રીનોંકે અલાવા જિસ ચીઝ મેંબી વક્ત જા'યા કિયા જાએ મહેઝ બેકાર ઔર લઘ્વ હે. જબ આદમી એઈ બાત યા કામ શુરૂ કરે તો યે સોચ લે કે ઇન ત્રીન મેંસે કૌન-સેમેં દાખિલ હે.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) કરમાતે હું, મૈને અર્ઝ કિયા યા રસુલલ્લાહ (સલ્વ.) ! હઝરત મૂસા (અલૈ.)કે સહીફોમેં કયા થા, ઈર્શાદ કરમાયા કે સબ-કી-સબ ઇબરતકી બાતે થી (મિન્જુમલા ઉન્કે યેંબી થા) મૂજે તા'જ્જુબ હે ઉસ શખ્સ પર જિસકો મૌતકા યકીન હો, ફિર વો કિસી બાત પર કિસ તરહ મુશ હોતા હે (કે મૌત હર વક્ત સર પર સવાર હે, ન મા'લૂમ કિસ વક્ત આ જાએ,) મૂજે તા' જ્જુબ હે ઉસ શખ્સ પર જિસકો મૌતકા યકીન હે ફિર ઉસકો કિસી બાત પર હંસી આએ, મૂજે તા'જ્જુબ હે ઉસ શખ્સ પર જો દુનિયાકો ઔર ઉસકે ઇન્કિલાબાતકો દેમેં કે આજ એક શખ્સ લખપતી હે, કલકો કંકીર ઔર ટુકડે- ટુકડે કા મુહતાજ હે. આજ એક શખ્સ જેલખાનેમેં હે ઔર કલકો હાકિમ બન રહા હે) ફિર ઉસકી

કિસી બાત પર ઇત્મીનાન કરે ઔર (તા'જુબ હે) ઉસ શખ્સ પર જો તકદીર પર યકીન રખતા હો ફિર વો કિસી બાત પર રંજ કરે ઔર (તા'જુબ હે) ઉસ શખ્સ પર જિસકો (કિયામતકે દિન) હિસાબકા યકીન હૈ ફિર વો અમલ ન કરે (કે ઉસ દિન હર કિસ્મકા જાની-માલી મુ'તાલબા નેક આ'માલ હીસે પૂરા કિયા જાએગા ઔર અપને પાસ નેક અમલ ન હોગે તો દૂસરેકે ગુનાહ હિસાબ પૂરા કરનેકો લેને પડેગે.) મૈને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) આપ પર ભી હઝરત ઇબ્રાહીમ ઔર હઝરત મૂસા (અલયહિસ્સલામ) કે સહીફોમેંસે કુછ નાઝિલ હુઆ ? હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા, હાં યેહી આયત કદ અફ લ હ મન તઝક્કા. (અબૂ દાઝિદ)

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુને સૂરએ નજમમેં હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કી તા'રીફમેં ફરમાયા, 'વ-ઇબ્રાહીમલ્લઝી વ-કફા. ઔર વો ઇબ્રાહીમ જિન્હોને પૂરા-પૂરા અદા કર દિયા યા'ની ઇસ્લામકે સારે સહામોકો પૂરા કર દિયા, ઇસ્લામકે કુલ તીસ સહામ હૈ, જિનમેંસે દસ તો સૂરએ બરઅત્તમેં ઝિકર કિએ ગએ. ઇન આયાત મેં ઇન્નલ્લાહરતરા મિનલ્મુઅમિનીન (તોબા ૩૬અ ૧૪) ઔર દસ સૂરએ અહઝાબમેં ઇન આયાતમેં ઇન્નલ્મુસલિમીન-વલ્મુસલિમાત. (રૂકઅ-૫) ઔર છ: કદ્ અફ્લહલ્મુઅમિનુન કી શુર કી આયાતમેં ઔર ચાર સ-અ-લ-સાઇલુન મેં વલ્લઝી ન-યુસદ્દિફુન બિયૌમિદિન (સૂરએ મઆરિઝ, રૂકઅ-૧) યે સબ તીસ હુએ, જો ઇનમેંસે કિસી એક ચીઝકે સાથ ભી અલ્લાહ તઆલાકે યહાં જાએગા વો ઇસ્લામકે એક સહામકે સાથ જાએગા.

(૫૦) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(દુર મન્સુર)

اَلْهُكُمُ الشَّكْرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ
 كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ
 تَعْلَمُونَ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ
 لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ
 ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ
 الْيَقِينِ ثُمَّ لَتَسْتَكُنَّ يَوْمَئِذٍ النَّعِيمَ

આયાત-૫૦. બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ.

તર્જુમા : (દુનિયવી સામાન પર) તકામુરને તુમકો (આખિરતે સે) ગાફિલ કર રખા હૈ હતાકે તુમ (મરકર) કબરસ્તાનમેં પહોંચ જાતે હો. હરગિઝ (યે ચીઝે કાબિલે ફખર ઔર તવજ્જોહ) નહીં હૈ. તુમકો બહોત જલ્દ (કબરમેં જાતે હી) માલૂમ હો જાએગા. (કે દુનિયા કયા થી ઔર આખિરત કયા હૈ.) ફિર તુમકો દૂસરી મર્તબા મુતનબ્બહ કિયા જાતા હૈ કે હરગિઝ (યે ચીઝે કાબિલે ફખર વ ઇલ્તિફાત) નહીં, તુમકો બહોત જલ્દ (કબરોંસે નિકલતે હી હશર મેં) મા'લૂમ હો જાએગા ઔર તુમકો

તીસરી દફા મુતનબ્બહ ક્રિયા જાતા હૈ કે હરગિજ યે ચીઝે કાબિલે ફખર વ ઇતિફાત) નહીં. અગર તુમ યકીની તૌરપર (કુરઆન વ હદીસસે એક બાતકો) જાન લેતે કે યે ચીઝે કાબિલે તફામુર નહીં હૈ જૈસાકે તુમકો મરનેકે બાદ ઇસકા યકીન હુઆ તો કમી ભી ઇનમે મશગૂલ ન હોતે) વલ્લાહ ! તુમ જહન્નમકો ઝરૂર દેખોગે (વો કોઈ ફરજી ચીઝ નહીં હૈ, દોબારા તુમસે તા'કીદ સે) ફિર (કહા જાતા હૈ કે) વલ્લાહ! તુમ ઉસકો એસા દેખોગે જો મુદ્દ યકીન હૈ (યા'ની ઉસકા દેખના બિલ્કુલ યકીની ઔર ક્તાઈ હૈ), ફિર ઉસ દિન તુમસે સારી નેઅમતોંકી પૂછ હોગી કે અલ્લાહકી નેઅમતોંકા કયા હક અદા ક્રિયા.)

કાપદા : ઇન નેઅમતોંકે સવાલકે મુતઅલિલક બહોત-સી તફાસીલ બહોત સી અહાદીસ મેં આઈ હૈ ઔર જિતની તફાસીલ આઈ હૈ વો સબ હી મિસાલકે તૌર પર હૈ. હક તઆલા શાનુહૂકી નેઅમતોંકા, જો હર વક્ત હર આન, હર આદમી પર બારિશકી તરહસે બરસતી રેહતી હૈ, કૌન એહાતા યા શુમાર કર સક્તા હૈ. હક તઆલા શાનુહૂ કા પાક ઇશાદ બિલ્કુલ હક હૈ.

وَلَا تَعْلَمُ أَرْبَعُونَ أَلْفًا وَخَمْسُونَ أَلْفًا (سورة نحل : ૪૦-૪૧)

'વ-ઈન્તઉદ્દૂ નિઅમતલ્લાહિ લા તુહસુહા.'

(સૂરએ ઇબ્રાહીમ, રૂકૂઅ-૫, સૂરએ : નહલ, રૂકૂઅ-૨)

'અગર તુમ અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોંકી ગિનને લગો તો શુમાર ભી નહીં કર સકતે.'

એક હદીસ મેં હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.)ને યે સૂરત તિલાવત કરમાઈ ઔર જબ યે પગ્લા :

أَمْ تَسْتَكْفِرُونَ بَعْضَ الْبَعْثِ

સુમ્મ લતુસ્સબુન્ન યૌ મઈ ઝિન્ અનિન્નઈમ્.

'ફિર ઉસ દિન નેઅમતોંસે સવાલ ક્રિએ જાઓગે' તો ઇશાદ કરમાયા કે તુમ્હારે રબકે સામને તુમસે ઠંડે પાનીકા સવાલ ક્રિયા જાએગા, મકાનોંકે સાએકા સવાલ ક્રિયા જાએગા કે હમને ઘૂપ ઔર બારિશસે બચનેકે લિએ સા'યા અતા ક્રિયા થા ?) પેટભરાઈ ખાનેસે સવાલ ક્રિયા જાએગા. આઝાકે સહી સાલિમ હોનેસે સવાલ ક્રિયા જાએગા. કે હમને હાથ-પાંવ, આંખ-નાક-કાન વગૈરહ સહી સાલિમ અતા ક્રિએ યે, ઉનકા કયા હક અદા ક્રિયા,) મીઠી નીંદસે સવાલ ક્રિયા જાએગા હતાકે અગર તુમને કિસી ઔરતસે મંગની ચાહી ઔર કિસી ઔર શખ્સને ભી ઉસ ઔરતસે મંગની ચાહી. અલ્લાહ તઆલાને તુમસે ઉસકા નિકાહ કરા દિયા તો ઉસ્સે ભી સવાલ હોગા કે યે હક તઆલા શાનુહૂકા તુમ પર એહસાન થા કે બેટીવાલોંકે દિલમે હક તઆલા શાનુહૂને યે બાત ડાલીકે વો તુમસે ઉસકા નિકાહ કર દે, દૂસરેસે

ન કરે. ઔર ઇન ચીજોંકો જો ઇસ હદીસ શરીફમે ઝિકર કી ગઈ, ઔર કરનેસે આદમી અંદાજ કર સકતા હૈ કે ઉસપર હર વક્ત અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે કિસ કદર એહસાનાત હૈ ઔર ઇન ચીજોંમે ગરીબ-અમીર સબ હી શરીફ હૈ. કૌન શખ્સ ગરીબસે ગરીબ ફકીરસે ફકીર-ઐસા હૈ કે જિસપર હર વક્ત અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે બેઈન્તિહા ઇન્આમાત ન બરસતે હો. એક સેહત ઔર અઅઝાકી તંદુરસ્તી હી ઐસી ચીજ હૈ ઔર ઇસ્સે બળહકર હર વક્ત સાંસકા આતે રેહના હી એક ઐસી નેઅમત હૈ જો હર વક્ત હર ઝિંદાકો મયસ્સર હૈ.

એક ઔર હદીસમે હૈ કે જબ યે સૂરહ: નાઝિલ હુઈ તો બા'ઝ સહાબા (રદી.)ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! કૌન-સી નેઅમતોમે હમ હૈ, જૌકી રોટી, વો ભી આઘી ભૂખ મિલતી હૈ, પેટ ભરકર નહીં મિલતી ? તો અલ્લાહ તઆલાને વહી ભેજી કે આપ ઉનસે ફરમાયે, ક્યા તુમ જૂતા નહીં પેહનતે, ઠંડા પાની નહીં પીતે ? યેભી તો અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતો મેંસે હૈ.

એક ઔર હદીસમે હૈ કે કિયામતકે દિન સબસે પેહલે જિન નેઅમતોકા સવાલ હોગા, વો બદનકી સેહત ઔર ઠંડા પાની હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે જિન નેઅમતોકા સવાલ હોગા, વો રોટીકા ટુકડા હૈ. જિસકો ખાએ ઔર વો પાની હૈ જિસ્સે પ્યાસ બુઝાએ ઔર વો કપડેકા ટુકડા હૈ જિસ્સે બદન છુપાએ.

એક ઔર હદીસમે હૈ કે એક મર્તબા સપ્ત ઘૂપમે દોપહરકે વક્ત હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) મસ્જિદે નબવીમે તશરીફ લે ગએ, હઝરત ઉમર (રદી.) કો ખબર હુઈ, વો ભી અપને ઘરસે તશરીફ લાએ ઔર હઝરત અબૂબકર (રદી.)સે પૂછા કે ઇસ વક્ત કેસે આના હુઆ ? ઉન્હોંને ફરમાયા કે ભૂખકી શિદ્દતને મજબૂર કિયા. હઝરત ઉમર (રદી.)ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્જેમે મેરી જાન હૈ. ઇસી બેચૈનીને મુઝે ભી મજબૂર કિયા. યે દોનોં ઇસી હાલ મેં થે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અપને દૌલતકદેસે તશરીફ લાએ ઔર ઉનસે દર્યાફત કિયા કે તુમ ઇસ વક્ત કહાં આએ ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ! ભૂખકી શિદ્દતને મજબૂર કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે ઇસી મજબૂરીસે મૈભી આયા હું. યે તીનોં ઉઠકર હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદી.) અન્સારીકે મકાન પર તશરીફ લે ગએ, વો પુદ તો મૌજૂદ નહીં થે, ઉન્કી એહલિયાને બહોત ખુશીકા ઇંજહાર કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને દર્યાફત કિયા કે અબૂ અય્યૂબ (રદી.) કહાં હૈ ? બીવીને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ! અભી આતે હૈ. ઇતને મેં અબૂ અય્યૂબ (રદી.) આ ગએ ઔર જલ્દીસે ખજૂરકા એક ખુશા તોડકર લાએ. હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા, સારા ખૂશા ક્યો તોડ લિયા, ઇસમેંસે પકી-પકી ક્યો ન છાંટ લી ! ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, હઝરત (સલ્વ.) ! ઇસ ખ્યાલસે તોડ લિયા કે પક્કી ઔર અઘકચરી ઔર ખુશક વ તર હર કિસ્મકી સામને હો જાએ, જિસકી રખત હો. ઇન હઝરાતને હર કિસ્મકી ખજૂરે

ઉસ ખૂશે મેંસે તનાવુલ કરમાઈ. ઇતની દેરમે હઝરત અબુ અય્યુબ (રદી.)ને એક બકરીકા બચ્ચા ઝિબ્હ કરકે જલ્દીસે કુછ હિસ્સા આગ પર ભૂના, કુછ હાંડીમે પકાયા ઔર ઇન હઝરાતકે સામને લાકર રખ્યા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને જરા-સા ગોશ્ત એક રોટીમે લપેટકર અબુ અય્યુબ (રદી.)કો દિયા કે યે ફાતિમા (રદી.)કો દે આઓ. (અને ભી કઈ દિનસે એસી કોઈ ચીજ નહીં ખાઈ. વો જલ્દીસે લે આઓ. ઇન હઝરાતને ગોશ્ત-રોટી ખાયા, ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા, (અલ્લાહકી ઇતની નેઅમતે ખાઈ) ગોશ્ત ઔર રોટી, કચ્ચી ખજૂરે, પક્કી ખજૂરે, યેહી ફરમાતે હુએ. હુઝૂર (સલ્વ.)કી આંખોમે આંસુ ભર આમે ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા કે યેહી વો નેઅમતે હૈ જિનસે કિયામતમે સવાલ હોગા. સહાબા (રદી.) કો યે સુનકર બડા શાક હુઆ કે એસી સખ્ત ભૂખકી હાલતમે યે ચીજે ભી બાઝપુસકે કાબિલ હૈ ?) હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા, બેશક હૈ ઔર ઇસકી તલાકી યે હૈ કે જબ શુરુ કરો તો બિસ્મિલ્લાહકે સાથ શુરુ કરો ઔર જબ ખત્મ કરો, યે દુઆ પઢો -

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُکَ بِمَا نَسِیْتَ اَنَا وَنَسِیْتَ اَنَا وَنَسِیْتَ اَنَا وَنَسِیْتَ اَنَا

‘અલ્હમ્મુ હિલ્લાહિલ્હઝી હુ વ-અરબઅ-ના વ-અન્ન-મ-અલૈના વ-અક જ-લ.’

તમામ તા’રીફ સિર્ફ અલ્લાહ હી કે લિએ હૈ કે ઉસીને હમકો (મહેજ અપને ફઝલસે) પેટ ભરકર અતા કિયા ઔર હમ પર ઇન્આમ ફરમાયા ઔર બહોત ઝિયાદા અતા કિયા.

(દુર્રે મન્સુર)

ઇસ મઝમૂનકી બહોત સી રિવાયાત કુતુબે અહાદીસમે મૌજૂદ હૈ, ઉનકા ઝિકર ઈસ વક્ત મક્સૂદ નહીં હૈ, ઇસ જગહ તો સિર્ફ યે દિમાના મક્સૂદ થા કે દુનિયાકી નાપાયદારીકો, ઉસકે નાકાબિલે ઇલ્તિફાત હોનેકો આખિરતકે મુકાબલેમે ઉસકે બિલકુલ હેચ હોને કો, ઉસમે ઈસ્તગાલકે બાઈસ ખસારા હોને ઔર અન્જામેકાર અઝાબ તક પહોંચ જાનેકો કિસ કસરતસે હક તઆલા શાનુહૂને કલામુલ્લાહ શરીફમે ફરમાયા ઔર બાર-બાર ઇસ પર તંબીહ ફરમાઈ, જિસમેંસે નમૂનેકે તૌર પર સિર્ફ પચાસ આયતોકા ઝિકર ઇસ જગહ કિયા ગયા. ઇનકે અલાવા ઔર ભી બકસરત આયાતમે ઇસ મઝમૂન પર તંબીહ ફરમાઈ હૈ. કિસ કદર સખ્ત હૈરત ઔર ગૈરતકી બાત હૈ કે જિતની ઝિયાદા હક તઆલા શાનુહૂકી તરફસે ઇસ પર તંબીહ હૈ ઉતની હી ઝિયાદા હમારી તરફસે ઇસમે ગફલત બરતી જા રહી હૈ. ઇસકે બાદ ઉસ પાક બારગાહમે હાઝિરીકા ક્યા મુંહ રેહ જાતા હૈ.

رَبِّیُّ اللّٰهِ الْمُسْتَكِنُّ وَهُوَ الْمُسْتَعَانُ

(ક ઇ હલ્લાહિલ્મુસ્તકા વ હુવલ્મુસ્તઆનુ) (સુરએ બકરહ રૂકૂઅ ૧૯)

وَاتَّخَذُوا كُفْرًا بَيْنَ الْيَمِينِ وَالشُّمُولِ
 نَقِصٌ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالْقُرْبِ
 بِبَرِّ الشُّرَيْكَةِ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ
 قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
 عَلَيْهِمُ صَلَواتٌ مِنْ رَبِّكَ وَتَعَالَى
 وَأُولَئِكَ هُمُ السَّعِيدُونَ

આયત-૧. ઔર હમ તુમહારા ઇમ્તિહાન કરેંગે કિસી કદર ઔકસે (જો મુખાલિકીની તરફસે યા હવાદિસસે પેશ આએ) ઔર (કિસી કદર) ફકર વ ફાકાસે ઔર (કિસી કદર) માલ ઔર જાન ઔર ફલોકી કમીસે (પસ તુમ લોગ ઇસ કિસ્મકી જો ચીજે પેશ આવે ઉન પર સબર કરના) ઔર આપ ઉન સબર કરનેવાલોકો બશારત સુના દીજિએ, (જિનકી યે આદત હૈ) કે જબ ઉનપર કોઈ મુસીબત પડતી હૈ તો વો ઇન્ના-લિલ્લાહિ વ-ઇન્ના-ઇલૈહિ રાજિઝિન. પખ્લતે હૈ, યેહી લોગ હૈ, જિનપર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી ખાસ-ખાસ રેહમતે હૈ ઔર રેહમતે આમા ભી હૈ ઔર યેહી લોગ હિદાયત પાફતા હૈ.

કામદા : મુસીબતકે વકત ઇન્ના લિલ્લાહિકા સુબાનસે પખ્લના ભી મુકીદ ઔર બાઈસે અજર હૈ ઔર દિલસે ઇસકે મા'ની સમજકર પખ્લના ઔર ભી ઝિયાદા મોઅસ્સિર ઔર બાઈસે અજર ઔર બાઈસે તમાનિયત હૈ. ઇસકા તર્જુમા યે હૈ કે હમ સબ-કે-સબ (મય અપની જાનોકે ઔર માલોકે) અલ્લાહ તઆલા હીકી મિલ્ક હૈ (ઔર માલિકકો અપની મિલ્કમે હર તરહ તસર્ફકા હક હૈ. વો જિસ તરહ ચાહે તસર્ફ કરે) ઔર હમ સબ અલ્લાહ તઆલા હીકી તરફ લૌટકર જાનેવાલે હૈ યા'ની મરનેકે બાદ સબકો વહી જાના હૈ, યહાં કે નુકસાનાત ઔર તકાલીફકા બદલા ઔર સવાબ બહોત ઝિયાદા વહાં મિલેગા, જૈસાકે દુનિયામે કિસી શખ્સકા કુછ નુકસાન હો જાએ ઔર ઉસકો કામિલે યકીન હો કે ઇસ નુકસાનકે બદલે મેં ઉસ્સે બહોત ઝિયાદા બહોત જલ્દ મિલ જાએગા તો ઉસકો અપને નુકસાનકા ઝરા-સા ભી રંજ નહીં હોતા. ઇસી તરહ અગર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે યહાં ઝિયાદા-સે-ઝિયાદા બદલા મિલનેકા યકીન હો જાએ તો ફિર ઝરા સી કુલ્ફત ન રહે, લેકિન હમ લોગોં મેં ચૂં કે ઇમાન ઔર યકીનકી કમી હૈ ઇસ વઝહસે ઝરા-સી મશકકત, ઝરા-સી તકલીફ, ઝરા-સા નુકસાન ભી હમારે લિએ મુસીબતે અઝમા બન જાતા હૈ. હક તઆલા શાનુહુને અપને પાક કલામમે ઇસકી તરફ ભી મુજમલન્ ઔર મુકસ્સલન્ બહોત જગહ તંબીહ કરમાઈ હૈ કે યે દુનિયા સખ્ત ઇમ્તિલા ઔર ઇમ્તિહાનકી જગહ હૈ ઔર કઈ-કઈ મઝમૂનોમે ઇમ્તિહાન હોતા હૈ, કભી માલકી ઇકરાતસે કે ઉસકો કિસ તરહ કમાયા ઔર કિસ તરહ ખર્ચ કિયા જા રહા હૈ ઔર કભી ફકર વ ફાકાસે કે ઇસકા કિસ તરહ ઇસ્તકબાલ કિયા જા રહા હૈ, જઝાઅ્ કઝાઅ્સે યા સબર વ સલાત સે. ઇસીલિએ બાર-બાર સબર વ સલાત ઔર અલ્લાહકી

તરફ રૂઝૂમ્મી તર્ગીબે દી જાતી હૈં ઓર ઇસપર તંબીહ કી જાતી હૈં કે તુમ આજકલ
ઝેરે ઇસ્તિહાન હો, ઐસા ન હો કે ઇસ ઇસ્તિહાનમે ફૈલ હો જાઓ. નમૂને કે તૌરપર
ચંદ આયાતકી તરફ ઇશારા કરતા હું.

وَأَسْكِنُوا الْغُرُفَ (بِقَوْلِهِ)

આમલ-૧. ઓર મદદ હાસિલ કરો સબરકે સાથ ઓર નમાઝકે સાથ.
(સૂરએ : બકર: ૨૩૨-૫)

હઝરત ક્તાદા (રદી.) કેહતે હૈં કે યે દોનોં ચીઝે અલ્લાહકી તરફસે મદદ
હૈં, ઇનસે મદદ લો. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈં કે એક મર્તાબા હુઝૂર
(સલ્વ.)કે સાથ સવારી પર સવાર થા, હુઝૂર (સલ્વ.)ને કરમાયા, લડકે ! મૈં ચન્દ
બાતે બતાતા હું, તુઝે હક તઆલા શાનુહુ ઇનસે નફા દેગે, મૈંને અર્ઝ કિયા, ઝરૂર
બતાએ. ઇશાદ કરમાયા કે અલ્લાહકી હિફાઝત કર, (યા'ની ઉસકે હુકૂક અદા કર.)
અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ તેરી હિફાઝત કરમાયેગે. અલ્લાહ તઆલા (કે હુકૂક)કી
હિફાઝત કર, તૂ ઉસકી (હર વક્ત અપની મદદકે લિએ) સામને પાએગા, સરવતકી
હાલતમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ કો પેહચાન લે (યા'ની યાદ કર લે,) વો તુઝે
મુસીબતકે ઔકાતમે પેહચાનેગા (મદદ કરેગા) ઓર યે અચ્છી તરહ જાન લે કે જો
કુછ ભી મુસીબત તુઝે પહોંચી હૈ, વો હરગિઝ તુઝસે ચૂકને વાલી ન થી, ઓર
જો નહીં પહોંચી, વો કભી ભી પહોંચને વાલી ન થી, અગર સારી મખ્લૂક
સબ-કી-સબ મિલકર ઇસકી કોશિશ કરે કે વો તુઝે કુછ દે ઓર અલ્લાહ તઆલા
શાનુહુ ઉસકા ઇરાદા ન કરે તો વો સબ-કે-સબ હરગિઝ ઇસ પર કાદિર નહીં હો
સકતે કે તુઝે કુછ દે દે ઓર અગર વો સબ-કે-સબ મિલકર તુઝસે કિસી મુસીબતકો
હટાના ચાહે ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ ન ચાહે તો વો કભી ભી ઇસ મુસીબતકો
નહીં હટા સકતે. તકદીરકા કલમ હર ઉસ ચીઝકો લિખ્ત ચૂકા હૈં જો કિયામત તક
હોને વાલી હૈં. જબ તૂ કુછ માંગે તો સિર્ફ અલ્લાહ હીસે માંગ ઓર જબ મદદ
ચાહે તો સિર્ફ અલ્લાહ હીસે મદદ ચાહે ઓર જબ ભરોસા કરે તો સિર્ફ અલ્લાહ
હી પર ભરોસા કર, ઇમાન વ યકીનમે શુકરકે સાથ અલ્લાહ તઆલાકે લિએ અમલ
કર ઓર ખૂબ જાન લે કે નાગવાર ચીઝો પર સબર બહોત બેહતર ચીઝ હૈં ઓર
અલ્લાહકી મદદ સબરકે સાથ હૈં ઓર મુસીબતકે સાથ રાહત હૈં ઓર તંગદસ્તીકે
સાથ ફરાખદસ્તી હૈં, યાની જબ કોઈ તકલીફ પહોંચે તો સમજ લો કે અબ કોઈ
રાહત ભી મિલને વાલી હૈં ઓર જબ તંગી હો તો સમજ લો કે અબ ફરાખી ભી
હોને વાલી હૈં.

એક હદીસમે હૈં કે જો શખ્સ ભૂખા યા મુહતાજ હો ઓર અપની હાજતકો
લોગોંસે છુપાએ, તો અલ્લાહ તઆલાકે જિન્મે હૈં કે ઉસકો એક સાલકી રોઝી હલાલ
તરીકેસે અતા કરમાયેગે.

હજરત હુઝૈફા (રદી.) ફરમાતે હું કે હુઝૂર (સલ્વ.)કો જબ ત્વી કોઈ અહમ ચીઝ પેશ આતી તો નમાઝકી તરફ મુતવજજહ હો જાતે. હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈશાદ હે કે પેહલે અંબિયા (અલૈ.) કો જબ ત્વી કોઈ મુશ્કિલ પેશ આતી તો વો નમાઝમે મશગૂલ હોતે.

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) એક મર્તાબા સફરમે જા રહે થે, રાસ્તેમે અપને બેટેકે ઇન્તિકાલકી ખબર સુની, સવારીસે ઉતરે ઔર દો રફૂઅત નમાઝ પખ્ડી ઔર ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઇલૈયિ રાજિજિન. પખ્ડા ઔર ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાને હમે પેહી હુકમ દિયા હૈ. ફિર યે આયત 'વસ્તઈનુ બિસબિ વ સ્સલાતિ' પખ્ડી. હજરત ઉમાદા (રદી.)કે જબ ઇન્તિકાલકા વક્ત કરીબ હુઆ તો ફરમાયા કે મૈ તુમમેસે હર શખ્સકો ઇસ્સે રોકતા હૂં કે કોઈ મુઝે રોએ ઔર જબ મેરી જાન નિકલ જાએ તો હર શખ્સ બહોત અચ્છી તરહ વુઝૂ કરે ઔર મસ્જિદમે જાકર દો રફૂઅત નમાઝ પખ્ડે, ફિર મેરે લિએ ઔર અપને લિએ દુઆ-એ-મગ્ફિરત કરે ઔર ફિર જલ્દી હી મુઝે દફન કર દેના. (દુર્ મન્સુર)

(૫) اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْأَلُكَ السَّخِيْرَةَ وَالْبَصِيْرَةَ وَالتَّوَكُّلَ (۱/۱۹)

આયત-૨. અય ઈમાન વાલો (મુસીબતોમે) સબર ઔર નમાઝકે સાથ મદદ હાસિલ કરો.^૨ (સૂરએ : બકર, રૂકૂઅ ૧૮)

(۱۶) وَالصَّبْرُ وَالْبَصِيْرَةُ وَالْوَكْلُ (۱/۱۹)

આયત-૩. ઔર સબર કરને વાલે તંગદસ્તીમે ઔર બીમારીમે ઔર ખોફ વ કિતાલકે વક્ત. (સૂરએ : બકર :, રૂકૂઅ -૨૨)

યે આયતે શરીફા પેહલી ફસ્લકે નં.૧ પર પૂરી ગુઝર ચુકી.

(۱۷) اَللّٰهُمَّ مَعَ الصَّابِرِيْنَ (۱/۱۹)

આયત-૪. ઔર અલ્લાહ તઆલા સબર કરને વાલોકે સાથ હૈ.

(સૂરએ : બકર:, રૂકૂઅ-૨૩)

ઇસ મઝમૂનકી આયત કુરઆન પાકમે બહોત જગહ નાઝિલ હુઈ. બાર-બાર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ યે મુઝદા ઔર તસલ્લી ફરમાતે હું કે અલ્લાહ તઆલા સબર કરનેવાલોકે સાથ હૈ. - (સૂરએ : આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ-૨)

(۱۸) اَلصَّابِرِيْنَ وَالصَّابِرِيْنَ (۱/۱۹)

આયત-૫. યે આયતે શરીફા ઇસી ફસ્લકે નં.૧ પર પૂરી ગુઝર ચુકી.

(۱۹) اِنَّ تَعَصِيْرًا وَاسْتَعْوَا اَلْقَرْكَو كَيْدَمُ شَيْءًا (۱/۱۹)

આયત-૬. अगर तुम सबर करो और अल्लाहसे डरते रहो तो उन (काफ़िरो)का कोई मकर तुमको जरा-सा भी नुकसान नहीं पहुंचा सकता.

(સૂરએ : આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ-૧૩)

(۶) اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوْا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جَاهِلُوْا وَيَنْصُرُ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝

આયત-૭. क्या तुम ये गुमान करते हो કે जन्मतमें दाखिल हो जाओगे छलाके अल्लाह तआलाने अभी तक नहीं जाना (या'नी अभीतक ईम्तिहान नहीं लिया) उन लोगोका, जिन्होंने तुममेंसे जिहाद किया और नहीं जाना (और जाया) सबर करने वालोंको (और ये बात याद रखना याहिसे કે दीनके लिये हर कोशिश जिहादमें दाखिल है.)

(સૂરએ : આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ-૧૪)

(۷) اِنْ تَصْبِرُوْا وَتُقِيْمُوْا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ۝

આયત-૮. अगर तुम सबर करो और परहेजगार बने रहो तो (बेહतर है, क्योंकि सबर और तकवा ता'કીદી અહકામ મેંસે હે.)

(સૂરએ : આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ-૧૯)

(۸) اَلَمْ يَلْعَنُ كَبِيْرٌ رُّسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ فَصَبْرًا عَلٰى اَكْبَرِ الْاَبْوَادِ وَقُوَّةً اَنْتَ مُؤْمِرٌ ۝

આયત-૯. બહોતસે રસૂલ જો આપસે પેહલે હુએ હૈં ઉનકી ભી (બેઈમાનોકી તરફ સે) તકઝીબ કી ગઈ (और उनको सप्त तकलीफें पहुंचाई गई) पस उन्होंने उसपर सबर ही किया जो उनकी तक़ज़ीब क़ी गई और उनको तकलीफें पहुंचाई गई, यहां तक કે હમારી મદદ ઉનકો પહોચી (ઇસી તરફ આપ ભી ઉનકી તકલીફો પર સબર કરતે રહો.)

(સૂરએ : અન્નામ, રૂકૂઅ-૪)

(۹) قَالَ مُوسٰى يٰقَوْمِ اَتَقْبَلُوْا رِسٰلًا

مِّنْ رَبِّكُمْ وَاسْتَمِعُوا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَالْعٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ
قَالُوْا اَوْ دِيْنًا مِّنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ
عَذَابُكُمْ فَيَسْتَوْفِكُمْ فِيْ الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ۝

(۱૦) ۝

આયત-૧૦. હઝરત મુસા (અલૈ)ને અપની કૌમસે કહા કે અલ્લાહસે મદદ યાહતે રહો ઓર સબર કરતે રહો, ઝમીન અલ્લાહ તઆલાકી હે, જિસકો યાહતા હે અપને બંદોમેંસે ઉસકા વારિસ (और हाकिम) बना देता है, (युनांचे इस वक्त ફिरऔનको દે રખી હે) ઓર આખિર કામિયાબી ઉન્હાંકી હોતી હે જો અલ્લાહ તઆલાસે ડરનેવાલે હોતે હૈં. (अगर. तुम सबर और तकवा ईप्तायार करोगे तो अंजामकार तुम्हारी हो जायेगी.) હઝરત મુસા (અલૈ.)કી કૌમને કહા કે હમ તો હમેશા મુસીબત હી મેં રહે, આપકે તશરીફ લાનેસે પેહલે ભી (હમ પર મુસીબતે

ડાલી જાતી થીં ઔર હમરી ઔલાદકો કત્લ ક્રિયા જાતા થા) ઔર આપકે તશરીક લાને કે બાદ ભી (તરહ- તરહકી મુસીબતે હમપર ડાલી જા રહી હૈ) હઝરત મુસા (અલૈ.)ને કહા, બહોત જલ્દ હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારે દુશ્મનકો હલાક કર દેગે ઔર બજાય ઉનકે તુમકો ઇસ ઝમીનકા માલિક બના દેગે, ફિર તુમ્હે દેખોગે કે તુમ કેસે અમલ કરતે હો (શુક ઔર ઇતાઅત કરતે હો યા નાકદરી ઔર માસિયત કરતે હો, ફિર જેસા તુમ્હારા અમલ હોગા, વૈસા તુમ્હારે સાથ બરતાવ હોગા.)

(સૂરઅ : આ'રાફ, રૂકૂઅ-૧૫)

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِثَمَنِ خَيْرٍ لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ يُذَكَّرُونَ﴾

આયત-૧૧. બિલા શુબ્હા અલ્લાહ તઅલાને મુસલમાનોસે ઉનકી જાનો ઔર ઉનકે માલોકો ઇસ બાતકે ઇવઝ ખરીદ લિયા કે ઉનકો જન્મત મિલેગી.

(સૂરઅ : તૌબા, રૂકૂઅ-૧૪)

કોથ્દા : જબ મુસલમાનોકા જાન વ માલ સબ અલ્લાહ તઆલાકે હાથ ફરોખ હો ચુકા હૈ, તો હક તઆલા શાનુહુ ઔસી ચીઝોમે જો ઉસીકી, પૈદા કી હુઈ હૈ ઔર ફિર મજીદ યે કે ઉનકો ખરીદ ભી લિયા જો ચાહે તસરૂફ કરે બલ્કે મુસલમાનોકે બેચ દેનેકા મુકતઝા તો યે હૈ કે અબ યે ખુદ મુશ્તરી તક ઉસકા ખરીદા હુઆ માલ પહોચાનેકી કોશિશ કરે ઔર ખુદ ઉસપર પેશકદમી કરે ચેજાયેકે વો ખુદ અપની ખરીદી હુઈ ચીઝ લે તો ઉસમે રંજ વ કલક કરે.

﴿يُؤْتِي الْإِنْسَانَ بِأَصْرِهِ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بِهِ فَوْعَايِرَ الْحَكِيمِينَ﴾ (سورة يونس 10)

આયત-૧૨. આપ ઉસકા ઇતિબાઅ કરતે રહે જો કુછ આપકે પાસ વહી ભેજ જાતી હૈ ઔર (ઉનકી ઈજા પર) સબર કીજિએ યહાંતક કે અલ્લાહ તઆલા (ખુદ હી ઉનકા) ફૈસલા કર દેગે (ચાહે દુનિયામે હલાકતસે કરે યા આખિરતમે અઝાબ સે) ઔર વો સબ ફૈસલા કરને વાલોમે બેહતરીન ફૈસલા કરનેવાલે હૈ.

(સૂરઅ : યુનુસ, રૂકૂઅ-૧૧)

﴿وَلَيْسَ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ كَفَرْنَا بِهَا إِنَّا هُمُ الْقَوُّومُونَ ۝ لَئِنِ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ رَبِّهِ ثُمَّ لَنَبْلُغَنَّ إِلَيْهِ أَهْلًا ۝ لَئِنِ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ رَبِّهِ ثُمَّ لَنَبْلُغَنَّ إِلَيْهِ أَهْلًا ۝ لَئِنِ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ رَبِّهِ ثُمَّ لَنَبْلُغَنَّ إِلَيْهِ أَهْلًا ۝﴾ (سورة يونس 10)

આયત-૧૩. ઔર અગર હમ આદમીકો અપની મેહરબાનીકા મઝા ચખા કર (સહત વ દોલત વગૈરહ દેકર) ઉસે છીન લેતે હૈ તો વો બહોત નાઉમીદ હો જાતા હૈ ઔર નાશુકરી કરને લગતા હૈ ઔર અગર ઉસકો કિસી તકલીફકે બાદ જો ઉસપર વાકેઅ હુઈ હો, કિસી નેઅમતકા મઝા ચખા દેતે હૈ તો (બેફિકર હોકર) કેહને લગતા હૈ કે મેરી બુરાઈયોકા દૌર ખત્મ હોગયા, (ફિર વો) ઇતરાને લગતા

હે, શેખી મારને લગતા હૈ, (હાલાંકે ન પેહલી ચીજ માયુસી ઔર નાશુકરી થી, ન દૂસરી હાલત અકડને ઔર ઇતરાને કી) અલબત્તા જો લોગ સાબિર હૈ ઔર નેક અમલ કરનેવાલે હૈ (વો ન મુસીબતમે અલ્લાહકી રહમતસે માયુસ હોતે હૈ, ન સાહત વ સરવતમે શેખી મારતે હૈ,) યે લોગ હૈ, જિનકે લિએ બડી મઝિફરત ઔર બક્ષ અજર હૈ.

(સુરએ : હુદ, રૂકુઅ-૨)

﴿إِنَّهُ مِنْ يَتْلِي وَيُذَكِّرَ إِنْ لَمْ تُصِيعْ أَجْرَ الْحُسَيْنِ﴾ (سورة هود)

આયાત-૧૪. બેશક જો શખ્સ અલ્લાહસે ડરતા હૈ ઔર (મુસીબતો પર) સબર કરતા હૈ તો અલ્લાહ તઆલા એસે નેક કામ કરનેવાલોકા અજર આપ્યા નહી કરતા.

(સુરએ : યુસુફ, રૂકુઅ-૧૦)

﴿إِنَّمَا يَدْعُوا وَإِلَٰهَ الْأَلْبَابِ ۚ وَالَّذِينَ يُدْعُونَ بِعِفْفِ اللَّهِ وَلَا يَنْفَقُونَ
الْيَتِيمَ ۚ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ
سَعَةَ الْجُنَابِ ۚ وَالَّذِينَ صَبَرُوا بُرْءَانَ إِلَهُهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا
مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرُدُونَ ۖ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ
عِزِّي الدَّارِ ۚ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ
وُزُرُهُمْ وَالْمُكِيمِينَ ۚ يُخْلَوْنَ فِيهَا مِنْ لَّدُنِّي ۚ سَلَامٌ عَلَيْهِمْ ذَٰلِكَ يَوْمَ الْفُتُوحِ﴾ (سورة هود)

આયાત-૧૫. ઇસકે સિવા દૂસરી બાત હી નહી કે નસીહત તો સમજદાર

હી કબૂલ કરતે હૈ, યે એસે લોગ હૈ જો કે અલ્લાહસે જો કુછ ઉન્હોને અહદ કિયા, ઇસકો પૂરા કરતે હૈ ઔર ઇસ (અહદ)કો તોડતે નહી ઔર યે એસે લોગ હૈ કે જિન તઅલ્લુકાત કો (રિસ્તેદારી વગેરહકે) કાઈમ રખનેકા અલ્લાહને હુકમ કિયા હૈ, ઇન્હો બાકી રખતે હૈ (ઇન્હો તોડતે નહી) ઔર અપને રબસે ડરતે રેહતે હૈ ઔર કિયામતકે દિનકે) હિસાબકી સખ્તીસે ડરતે હૈ ઔર યેહી લોગ હૈ જો અપને રબકી પુશુદીકી ખાતિર (મુસીબતો પર) સબર કરતે હૈ ઔર નમાઝકો કાઈમ રખતે હૈ ઔર જો કુછ હમને ઇન્હો દિયા હૈ, ઇસે મખ્ફી તૌર પર ભી ઔર એલાનિયા ભી ખર્ચ કરતે હૈ ઔર બુરાઈકો ભલાઈસે દફા કરતે હૈ (યા'ની કોઈ ઇન્હો સાથ બદસુલુકી કરે તો યે ફિર ભી ઇસકે સાથ હુસ્ને સુલુક કરતે હૈ.) યેહી લોગ હૈ જિનકે લિએ પિછલા ઘર હૈ યા'ની હમેશા રેહનેવાલી જન્નતે, જિસમેં યે લોગ દાખિલ હોગે ઔર (ઇન્હો સાથ) ઇન્હો માં-બાપ ઔર બીવિયો ઔર ઔલાદમે જો (જન્નતમે દાખિલ હોનેકે) લાયક હોગે (યા'ની મો'મિન હોગે, અગરયે વો આ'માલ ઔર દરજ્જેકે એ' તબારસે ઇન્હો બરાબર ન હો, દાખિલ હોગે) ઔર ફરિશ્તે ઇન્હો લોગોકે પાસ જન્નતકે હર દરવાઝેસે હાઝિર હોકર સલામ કરેગે (યા સલામતીકી બશારત દેગે કે તુમ હર આકતસે અબ મેહફૂઝ રહોગે) યે સબર કુછ ઇસ વઝહસે હૈ કે તુમને સબર કિયા થા (ઔર દીનપર મઝબૂત કાયમ રહે થે) પસ કયા હી અશ્કા હૈ પિછલા ઘર.

(સુરએ રઅદ, રૂકુઅ-૩)

આઈકા હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે જન્મતમે સબસે અદના દરજેકા આદમી જો હોગા, ઉસકો એક મહલ સાફ-શફફાફ મોતીકા મિલેગા, જિસમે સત્તર હજાર કમરે હોંગે ઔર હર કમરે મે સત્તર હજાર દરવાજે હોંગે ઔર હર દરવાજેએ સત્તર હજાર ફરિશ્તે સલામ કરનેકે લિએ આઅંગે.

(૧૫) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا

إِنْ أَشْرَحَ قَوْمَكَ مِنَ الظَّالِمِينَ إِلَى التَّوْبَةِ وَذَرَّكُمْ بِاللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّصَّابِرٍ شَكُورٍ (અહમદ)

આયત-૧૬ ઔર હમને મુસા (અલયહિસ્સલામ)કો અપની નિશાનિમાં દેકર ભેજાકે અપની કીમકો અંધેરોસે રોશનીકી તરફ નિકાલ કર લાઓ ઔર ઉનકો અલ્લાહ તઆલાકે મા'મલાત યાદ દિલાઓ (કે જિનપર ઇન્આમ હુઆ તો કેસા-કેસા હુઆ ઔર અઝબ હુઆ તો કેસા સખ્ત હુઆ,) બેશક ઇન મા'મલાતમે ઇબરતે હે હર સબર કરનેવાલેકે લિએ ઔર હર શુકર કરનેવાલેકે લિએ (કે અલ્લાહકી નેઅમતો પર શુકર કરે ઔર મુસીબતો પર સબર કરે કે સબર વ શુકર દોનો ઉસકે યહાં મતલૂબ ઔર મર્ગૂબ હે. - (સૂરએ : ઇબ્રાહીમ, રૂકૂઅ-૧)

(૧૬) وَالَّذِينَ هَاجَرُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ

لَا جِبْرَاطَ لَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۝ (નસલ ૧૭)

આયત-૧૭ ઔર જિન લોગોને અલ્લાહકે વાસ્તે અપના વતન છોડ દિયા (યા'ની હિજરત કરકે દૂસરી જગહ ચલે ગએ) બાદ ઇસકે કે ઉનપર (કુફકારકી તરફ સે) સુલ્હ ક્રિયા ગયા થા, હમ ઉસકો દુનિયામે ઝરૂર અચ્છા ઠિકાના દેગે ઔર આપિરતકા સવાબ (ઇસ દુનિયાકે ઠિકાનેસે ભી) બહોત બખ્ષા હુઆ હે, કાશ ઇન લોગોકો (ઉસકી ખૂબિયોકી ઔર બખ્ષાઈ કી) ખબર હોતી. યે વો લોગ હે કે જિન્હોને (અપની મુસીબતો પર) સબર ક્રિયા ઔર યે લોગ અપને અલ્લાહ પર તવક્કુલ કરતે હે. (ધર છોડતે વકત યે નહીં સોચતેકે દારૂહઈસ્લામસે જાકર ખાને-પીનેકી કપા સૂરત હોગી. (સૂરએ : નહલ, રૂકૂઅ-૬)

(૧૮) وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَابُوا بِشَيْءٍ مَّا هُوَ بِكُمْ بِهِمْ ۚ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُمْ خَيْرٌ لِّصَّابِرِينَ ۝

أَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ۚ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَلٰٓئِلٍ مِّمَّا يَتَكَبَّرُونَ ۝

اللَّهُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ۝ (નસલ ૧૯)

આયત-૧૮ ઔર અગર તુમ (અપને ઉપર સુલ્હ કરને વાલોસે) બદલા હો તો ઉતના હી બદલા હો જિતના તુમ્હારે સાથ બરતાવ ક્રિયા ગયા (ઔર ઇસ વઝહસે દૂસરેને સુલ્હકી ઇબ્તિદા કી હે તુમ બદલે મે ઉસે કહીં જિયાદા બદલા લે હો, ઇસકા હક હરગિઝ નહીં હે. યે તો જબ હે, જબ તુમ બદલા લેના ચાહો) ઔર અગર તુમ સબર કર જાઓ તો યે બાત સાબિર લોગોકે લિએ બહોત અચ્છી

ચીજ હે (ઇસકે બાદ ખાસ તૌરસે હુઝૂરે અકલસં (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો ખિતાબ હે કે આપકી શાન બદલા લેનેસે ભુલંદ હે, ઇસલિએ) આપ તો સબર કરે ઔર નહીં હે આપકા સબર કરના મગર અલ્લાહ તઆલાહીકી તૌફીકસે ઔર ઉન લોગો (કે મુખાલફત પર) રંજ ન કીજિએ ઔર જો કુછ ભી (મુખાલિફીન આપકી મુખાલફતમે) તફ્વીર કરતે હે ઉસે તંગદિલ ન હોઈએ. (કે યે આપકા કુછ ભી નહીં કર સકતે, ઇસ લિએ કે આપ સાહબે તકવા ઔર સાહબે એહસાન હે) ઔર અલ્લાહ તઆલા ઉનકે સાથ હોતા હે જો મુતકી હો ઔર એહસાન કરનેવાલે હો. (સૂરએ : નહલ, રૂકૂઅ-૧૬)

(૧૧) اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِيَتَذَكَّرَ اَنْسَ عَمَلِهٖ

આપતન-૧૨ હમને ઝમીનકે ઉપરકી ચીજોકો ઝમીનકે લિએ ઝીનત બનાયા હે તા'કે હમ ઉસકે ઝરિએસે લોગોકા ઇંમ્તિહાન લે કે કૌન શખ્સ જિયાદા અચ્છે અમલ કરતા હે. (સૂરએ : કહક, રૂકૂઅ-૧)

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ફરમાતે હે કે હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યે આયતે શરીફા તિલાવત ફરમાઈ, મૈને ઉસકા મતલબ દર્શાવત કિયા તો હુઝૂર (સલ્લ.)ને ફરમાયા કે તા'કે હક તઆલા શાનુહુ ઇસકા ઇંમ્તિહાન લે કે કૌન જિયાદા અકલમંદ હે (જો અક્લકી બાતકો ઇંમ્તિયાર કરે) ઔર કૌન હક તઆલા શાનુહુકી નાજાઈઝ કરદા ચીજોસે જિયાદા એહતિયાત કરતા હે ઔર કૌન અલ્લાહ તઆલાહીકી ઇંતાઅતમે જલ્દી કરતા હે. હઝરત હસન (રહી.) કેહતે હે કે ઇંમ્તિહાન ઇસકા હે કે દુનિયાકો છોડનેમે જિયાદા સખ્ત કૌન હે ? ઔર સુફિયાન સૂરી (રહ.) ફરમાતે હે કે ઇંમ્તિહાન ઇસકા હે કે દુનિયામે જિયાદા ઝાહિદ કૌન હે યા'ની દુનિયાકી નેઅમતો ઔર લઝઝતોસે સબર કરનેવાલા કૌન સબસે જિયાદા હે.

(૧૨) قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنْ سَمَوَاتٍ وَمِنْ اَرْضٍ وَمِنْ شَيْءٍ غَيْرِ ذٰلِكَ فَقُولُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنْ سَمَوَاتٍ وَمِنْ اَرْضٍ وَمِنْ شَيْءٍ غَيْرِ ذٰلِكَ فَقُولُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ

આપતન-૧૩ પસ આપ ઉનકી બાતો પર સબર કીજિયે ઔર અપને રબકી હમ્દકે સાથ ઉસકી તસ્બીહ કિયા કિજિયે (જિસમે અલ્લાહ તઆલાહીકી હમ્દ વ સના ઔર નમાઝ સબ દાખિલ હે,) આકતાબ નિકલનેસે પેહલે (જિસમે સુબ્હકી નમાઝ ભી આ ગઈ) ઔર આકતાબ ગુરૂબ હોનેસે પેહલે (જિસમે સુહર, અસર ભી આ ગઈ) ઔર રાતકે હિસ્સેમે ભી તસ્બીહ કિયા કીજિએ (જિસમે મઝરબ, ઇશા ભી આ ગઈ.) ઔર દિનકે અવ્વલ હિસ્સેમે ઔર આખિર હિસ્સેમે તસ્બીહકે લિએ મુકદ્દર કંહા જાતા હે, જિસમે સુબ્હ ઔર અસરકી નમાઝકી જિયાદા તા'કીદ આગઈ. યુનાથે બહોત સી અહાદીસમે ઇનકી ખાસ તા'કીદ આઈ હે ઔર સુબ્હ-શામકી તસ્બીહ ભી આ ગઈ, તા'કે (આપકો ઉન સબ ચીજો પર જો

આખિરતકા બહોત જિયાદા સવાબ મિલે, (ઉસે) આપ પુશ હો જાએ.

(સૂરએ : તા'હા, રૂકુ - ૮)

۱۲۸. وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ مَسْئَةٌ قَالُوا هِيَ مِمَّا كَانُوا وَعَدُوكَ وَأَلْقُوا الْأَسْبَاطَ

وَالْيَقِينِ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُسْقُونَ ۝ ۱۲۹

આયત-૨૧. ઔર આપ (અલ્લાહકે હુકમકે સામને) ગરદન ઝુકા દેને વાલોકો પુશખબરી (અલ્લાહકી રિઝા ઔર જન્નત કી) સુના દીજિયે જો એસે લોગ હું કે જબ ઉનકે સામને અલ્લાહ તઆલાકા ઝિકર કિયા જાએ તો ઉનકે દિલ (ઉનકી અઝમત ઔર ખીફ સે) ડર જાતે હું ઔર જો ઉનપર મુસીબત પડતી હું ઉસપર સબર કરતે હું ઔર જો નમાઝકી પાબન્દી કરતે હું ઔર ઉસ ચીઝસે જો હમને ઉનકો દી હું મર્થ કરતે હું.

(સૂરએ : હજ, રૂકુઅ-૫)

યે આયત પેહલી ફસ્લકે નં. ૧૬ પર મુકસસલ ગુઝર ચૂકી.

۱۲۹. أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُمُ الْحَدِيثَ لِيُذَكِّرُوا الَّذِينَ يَنْسَوْنَ ۝ ۱۳۰

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ يَنْسَوْنَ ۝ ۱۳۱

આયત-૨૨. કયા લોગોને યે ગુમાન કર રખ્યા હું કે વો મહેઝ ઈતના કહને પર છુટ જાએગે, હમ તો મુસલમાના હું ઔર ઉનકો (મુખ્તાલિક અનવાઅકે મસાઈબ સે) આજમાયા ન જાએગા ? (એસા નહીં હો સક્તા, યે દુનિયા ઇતિહાનકા ધર હું) ઔર હમ તો ઉન લોગોકા ઇતિહાન લે ચુકે હું જો ઉનસે પેહલે ગુઝરે (ઉનમે ભી બા'ઝ અપને દા'વોમે સચ્ચે નિકલે ઔર બા'ઝ ગ્રૂઠે. ઈસી તરહ અબ ભી અલ્લાહ તઆલા (ઈતિહાની કાયદે સે) જાનકર રહેગા ઉન લોગોકો જિન્હોને (અપને ઈમાન ઔર મુહબ્બતકે દા'વોમે) સચ કહા ઔર ઉન લોગોકો જિન્હોને ગ્રૂઠ બોલા (ચુનાયે એસે હી ઇતિહાનાતમે જો સચ્ચે મુસલમાન હું વો ઈન હવાદિસસે ઔર જિયાદા અલ્લાહ તઆલાકી તરફ રૂજૂઅ હો જાતે હું ઔર જો નાલાયક હું વો ઔર જિયાદા ગુમરાહીમે મુખ્તિલા હો જાતે હું, હતાકે બા'ઝ મુતદ હોકર ઈસ્લામ હી છોડ બેઠતે હું યા મસાઈબકે ડરસે બુરાઈયાંકી હિમાયત ચુર કર દેતે હું) હાં, તો યે લોગ જો બુરાઈયાં કર રહે હું કયા યે સમઝ રહે હું કે હમ કહી નિકલ જાએગે, ઉનકી યે તજવીઝ નિહાયત બેહુદા હું.

(સૂરએ : અન્કબૂત, રૂકુઅ-૧)

۱۳۰. وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

الَّذِينَ صَبَرُوا عَلَىٰ مَا نَزَّلْنَا بِهِمُ الْمُنَادَاتُ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ مَسْئَةٌ قَالُوا هِيَ مِمَّا كَانُوا وَعَدُوكَ وَأَلْقُوا الْأَسْبَاطَ ۝ ۱۳۱

وَالْيَقِينِ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُسْقُونَ ۝ ۱۳۲

(૫૫) لَا تَسْمُرُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاؤِ الْغَيْرِ وَإِنَّ

مَسْئَةَ الشَّرِّ قِيَوْمٌ مُقَوِّمُونَ وَلَئِنْ أَدْنَتْهُ رَحْمَةٌ وَتَنَا مِنْ بَعْدِ مَا ضَرَّاءُ
مَسْئَتُهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا آيٌ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّي

આચાર્ય-૨૬ આદમીકા દિલ તરક્કીકી ખ્યાલિશસે કભી નહીં બરતા
ઔર અગર ઉસકો કુછ તક્લીફ પહોચ જાએ તો બિલ્કુલ માયુસ, ના-ઉમ્મીદ બન
જાતા હે (હાલાંકે અલ્લાહકી આતસે ના ઉમ્મીદ કભી ન હોના ચાહિએ) ઔર અગર
ઉસ તક્લીફકે બાદ જો ઉસકો પહોચી, હમ અપની રહમતકા મઝા ચખાયે તો કેહતા
હે કે યે તો (આઈની તૌર પર) મેરા હક હે હી (હાલાંકે ન અલ્લાહ તઆલાકી
આતસે ના ઉમ્મીદ હોના ચાહિએ, ન અપના કોઈ ઇસ્તિહકક હે.

(સૂરએ : હામીમ સજ્દા, રૂકૂઅ-૬)

(૫૬) جَاءَ سَيِّدُهُ سَوِيَّةً وَظَهَرَ قَسَمٌ عَلَى أَنْ يَكُونَ عَلَى الْغُلَامِ
لَنْ يَتَّخِذَ بَعْدَ ظُلْمِهِ قَوْلًا لَكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ۝ إِنَّا السَّيِّئُ عَلَى الَّذِينَ
يَكْفُرُونَ الْكَافِرِينَ وَيَتَّبِعُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۝ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝
لَنْ يَنْصَرِفَ عَنْ ذَلِكَ لَنْ يَنْصَرِفَ عَنْ ذَلِكَ لَنْ يَنْصَرِفَ عَنْ ذَلِكَ

આચાર્ય-૨૭ ઔર બુરાઈ કા બદલા ઇસી કિસ્મકી બુરાઈ હે (યા'ની
જિસ કિસ્મકી બુરાઈ કિસીને કી, ઉસી કિસ્મકી બુરાઈસે બદલા લિયા જા સકતા હે,
બશર્તકે વો ફેઅલ જાઈઝ હો, મસલન સખ્ત કલામીકા બદલા સખ્ત કલામી, મારકા
બદલા માર હે, યે નહીં કે સખ્ત કલામીકા બદલા મારનેસે લિયા જાએ) ફિર જો
શખ્સ (બદલા હી ન લે, બલ્કે) મા'ફ કર દે ઔર ઇસ્લાહ કરે (યા'ની ઉસકે સાથ
અચ્છાઈકા બરતાવ કરે) તો ઉસકા અજર અલ્લાહ તઆલાકે ઝિમ્મે હે. વાકઈ અલ્લાહ
તઆલા આલિમોકો મેહબૂબ નહીં રખતે ઔર જો અપને ઉપર જુલ્મ હોને કે બાદ
બરાબરકા બદલા લે લે, પસ એસે લોગો પર કોઈ ઇલ્લામ નહીં. ઇલ્લામ સિફ ઉન્હી
લોગો પર હે જો લોગો પર જુલ્મ કરતે હે ઔર દુનિયામે સરકશી કરતે હે, એસે
લોગોકે લિએ દર્દનાક અજાબ હે ઔર જો (દુસરોકે જુલ્મ પર) સબર કરે ઔર (ઉસકો)
મા'ફ કર દે, યે અલબત્તા બડી હિમ્મતકે કામો મેસે હે (યા'ની મઝાલિમ પર સબર
કરના ઔર મા'ફ કરના બડી ઉલુલ્અઝમીકી બાત હે.) (સૂરએ : શૂરા, રૂકૂઅ-૪)

(૫૭) تَبَرَّكَ الَّذِي يُبْدِي الْمَوْتَ وَكَوْنُ

كُلِّ شَيْءٍ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُ عَقْدُ الْوَلَدِ وَالْحَيَاةِ لَيْلُ الْوَلَدِ أَحْسَنُ مِنْ لَيْلِ الْمَوْتِ

આચાર્ય-૨૮ વો (પાક જાત) બડી આલીશાન હે (જિસકે કબ્જેમે તમામ
મુલ્ક હે (સારી દુનિયાકી સલ્તનત ઉસીકે કબ્જેમે હે) ઔર વો હર ચીઝ પર કાદિર
હે. વો (પાક) જાત હે જિસને મૌત ઔર ઝિન્દગીકો ઇસ લિએ પૈદા કિયા તા'કે તુમ્હારા
ઇસ્તિહાન કરે કે કૌન શખ્સ અમલમે ઝિયાદા અચ્છા હે. હઝરત ક્તાદા (રહી.) કેહતે

હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહને ઇસ ઘરકો ઝિન્દગી ઔર મૌતકા ઘર બનાયા હૈ ઔર આખિરતકે ઘરકો બદલા ઔર બકાકા ઘર બનાયા હૈ (દુર્રે મન્સુર) ઇસ ઘરકી સારી તકલીફકા મુત્તાહા મૌત હૈ ઔર વો બહરહાલ આનેવાલી ચીઝ હૈ ઔર ઇસ ઘરકી તકલીફકી કોઈ ઇન્તિહા હી નહીં કે વહાં મૌત ભી નહીં હૈ.

(સૂરએ : અલમુલક, રૂકૂઅ-૧)

(૫૧) هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّا كُنَّا نَسْتَدْعِيهِ وَمِنْ أَفْئِدَةٍ آمَنَةٍ تَبَخَّيْتُ عَنْهُ فَنَجِّلُهُ فِي سَعَادَةٍ أَوْ نَجِّلُهُ فِي شِقَاقٍ ۚ

આયત-૨૯ બેશક ઇન્સાન પર ઝમાનેમેં એક એસા વકત આ ચુકા હૈ કે વો કુછ ભી કાબિલે ઝિકર ન થા (કે ઉસ્સે પેહલે મની થા ઔર ઉસ્સે પેહલે વો ભી ન થા) હમને ઉસકો નુલ્ક-એ-મખ્લુકસે (યા'ની માં-બાપકી મનીકે મિલને સે) પૈદા કિયા કે હમ ઉસકો જાંચે, ફિર હમને ઉસકો સુનતા, દેખતા બનાયા (યા'ની આંખ-કાન દિયે કે હક બાત પુદ દેખે યા દૂસરોસે સુને, ફિર) હમને ઉસકો (ભલાઈકા) રસ્તા બતા દિયા (ફિર વો આદમી દો તરહકે હો ગએ) યા તો શુકગુઝાર (ઔર મો'મિન બન ગયા યા નાશુકી કરને વાલા (કાફિર) બન ગયા.

(સૂરએ : દહર, રૂકૂઅ-૧)

કાવદા : જબ યે દાઝલ ઇમ્તિહાન હૈ, એસી હાલતમેં કિસી હાલત પર ભી નાશુકી કરતે હુએ યે સોચના ઝરૂરી હૈ કે અલ્લાહકે કિતને ઇન્આમાત એસે હૈ જિનપર શુકર ઇસ તકલીફ ઔર મુસીબતસે કિયાદા ઝરૂરી હૈ.

(૫૨) قَالُوا إِنَّمَا الْإِنْسَانُ إِذِمَّا أَنبَتْنَاهُ رِغْبًا ذَلِيلًا

وَنَسْنَاهُ فِتْنُونَ رَبِّهِ الْأَكْرَمِينَ ۚ وَإِنَّمَا الْإِنْسَانُ لَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۖ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَابَنِ ۚ
كَذَّبَ بَلًّا لَا تَكَرُّمُونَ الْيَتِيمُونَ وَلَا تَحْكُمُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمُسْكِينِ ۚ وَتَأْكُلُونَ التَّرَائِفَ
أَكْثَرًا لَّسَّآءٌ وَتَجْعَلُونَ الْمَالَ حَبَآءًا ۚ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَحًّا ۚ وَجَاءَ رَبُّكَ
وَالْمَلَائِكُ صَفًّا صَفًّا ۚ وَجَاءَتْ يَوْمَئِذٍ بِمَهْلِكَةٍ ۚ يَوْمَئِذٍ تُرْكَرُّ الْإِنْسَانُ وَآتَىٰ لَهُ
الَّذِي كَرِهَ ۚ يَقُولُ لِيُنْفَخْ قَدَامَتُ يَوْمَئِذٍ ۚ

આયત-૩૦ પસ આદમીકા જબ હક તઆલા શાનુહ ઇમ્તિહાન લેતા હૈ પસ (ઇમિતહાનકે તોર પર કભી) ઉસ પર ઇન્આમ વ ઇકરામ કરમાતા હૈ (માલકા, જાહ કા, ઔર ઇસ કિસ્મકી ચીઝો કા, તા'કે ઇન ચીઝોમેં અલ્લાહ તઆલાકી શુકગુઝારીકા ઇમ્તિહાન હો ઔર યે જાંચા જાએ કે અલ્લાહકી ઇન નેઅમતોમેં કયા કારગુઝારી કી, યે માલ ઔર જાહ ઉસકે રાસ્તેમેં ખર્ચ હુએ યા નારાઝી મેં) તો વો કેહતા હૈ કે મેરે રબને મેરા ઇકરામ કિયા (યા'ની અપને મુકર્રમ ઔર મુઅજ્જઝ હોનેકા ધમંડ શુરૂ હો જાતા હૈ હાલાંકે યે ધમંડકી ચીઝ નહીં હૈ ઔર અગરયે અલ્લાહકા શુકર ઉસકી નેઅમતો પર બહોત ઝરૂરી હૈ મગર ઉસકે

સાથ હી ઇન નેઅમતોકે ઇમ્તિહાની પેહલૂકા ખીજ ભી ઝરૂરી હે ઓર જબ હક તઆલા શાનુહ કો આદમીકા દૂસરી તરહ ઇમ્તિહાન કરના મક્સૂદ હોતા હે) ઓર (અસકો જાંચતા હે ઇસ તરહ પર કે ઉસકી રોઝી ઉસપર તંગ કર દેતા હે (જિસે ઉસકે સબર ઓર રિઝાકા ઇમ્તિહાન મક્સૂદ હોતા હે) તો કેહતા હે કે મેરે રબને મુઝે ઝલીલ કર દિયા (યાની મેરે ઇસ્તિહકાકે ઇકરામકે બાવજૂદ મુઝે નઝરોસે ગિરા રખ્યા હે, હાલકે માલ વ દોલત ઇકરામકી દલીલ હે ન ફકર વ ફાકા ઇહાનતકી દલીલ હે,) હરગિઝ નહીં, (યે બાત બિલ્કુલ નહીં હે કે રોઝીકી તંગી ઇહાનતકી બાત હો) બલ્કે (મૂજિબે ઇહાનત યે ચીઝે હે કે) તુમ લોગ યતીમકા ઇકરામ નહીં કરતે ઓર દૂસરોંકો ભી મિસ્કિનકો ખાના ખિલાનેકી તર્ગીબ નહીં દેતે ઓર મીરાસકા માલ સારા ખા જાતે હો (ઓર દૂસરોંકા હક ભી હઝમ કર જાતે હો, બિલખુસૂસ યતીમો ઓર ઝઈફોંકા જો તુમસે લળ ભી ન સકતે હો) ઓર તુમ માલસે બહોત હી મુહબ્બત રખતે હો (જો જડ હે સારી બુરાઈયોંકી, સારે મઝાલિમકી, સારે ઉયૂબ કી, ઇસ લિએ કે દુનિયાકી મુહબ્બત હર પત્તાકી જડ હે, તુમ લોગ ઇન ચીઝોંકો હલ્કા સમજતે હો,) હરગિઝ નહીં (યે મા'મૂલી ચીઝે નહીં હે) જિસ વક્ત ઝમીનકો તોડકર રેઝા-રેઝા કર દિયા જાએગા ઓર આપકા રબ ઓર ફરિશ્તે ઝૂક ઝૂક (મૈદાને હશરમે) આએંગે ઓર ઉસ દિન જહન્નમ કો (સામને) લાયા જાએગા, ઉસ દિન આદમીકો સમજ આવેગી ઓર ઉસ વક્ત સમજ આનેકા વક્ત કહાં (રહેગા, ઉસ દિનકા સમજમે આના કારઆમદ નહીં) ઉસ દિન આદમી કહેગા કે કાશ ! મેં આજકી ઝિન્દગીકે વાસ્તે કુછ ઝખીરા આગે ભેજ દેતા. (સૂરએ : અલફજર, રૂકૂઅ-૧)

﴿سُبْحَانَكَ يَا حَكِيمُ﴾ (૩૧)

وَالْعَصْرِ ۝ اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهِۦٓ اَكْرَمًا ۝ الَّذِيۤنْ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۚ
تَوْاصَوْا بِالْحَقِّ ۚ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝ وَتَوَاصَوْا بِسُقُوٰتِ

આમત-૩૧ કસમ હે ઝમાનેકી (કે જિસકે તગધુરાત મૂજિબે ઇબરત હે, કહી રંઝ, કહી ખુશી, કહી સરવત, કહી ગુર્બત, કહી સેહત, કહી બીમારી) કે ઇન્સાન (અપની અઝીઝ ઉઝકો ઝા'યા કરકે) બડે ખસારામે હે, મગર વો લોગ જો ઇમાન લાએ ઓર ઉન્હોંને અચ્છે અમલ કિએ ઓર એક દૂસરેકો હક (બાત કેહનેકી ઓર હક પર કાઈમ રેહને કી) વસીયત (ઓર તા'કીદ) કરતે રહે ઓર એક-દૂસરેકો સબરકી વસીયત કરતે રહે જિસમે તા'અત પર એહતિમામ ભી દાખિલ હે ઓર શહવતોં ઓર નાજાઈઝ ઉમૂરસે નફસકો રોકના ભી દાખિલ હે ઓર મસાઈબ ઓર ઝમાનેકે હવાદિસ પર સબર કરના ભી દાખિલ હે. (પૂરી સૂરહ)

યે ઇકતીસ આયત ઇશારેકે તૌર પર ઝિકર કી ગઈ હે. હર આયતે શરીફા પર અગર ફાયદા ઓર તંબીહ લિખ્તી જાએ તો બહોત તવીલ હો જાએ, મુશ્તરક તરીકેસે યે મઝનૂન સબ હી મેં મુશ્તરક હે કે યે દુનિયા ઇમ્તિહાનકી જગલ હે, જિસકી

ન દીલત, ઇંજાત બાઈસે મુરૂર વ ઇંકિતખાર, ન કરર વ કાકા બાઈસે ઇંજાનત
 ઓર હિકારત હે. માલકા વજૂહ ભી મુકિબે મુકર હોનેકે સાથ ઇંમિતખાનકા એક
 મજમૂન હે, જૈસાકે કરર વ કાકા ભી મુકિબે સબર હોનેકે અલાવા રિઝાકા ઇંમિતખાન
 હે ઓર માલકા વજૂહ ઇંમિતખાનકે એ'તબારસે ઝિયાદા સખત હે, ઇંસ લિએકે ઇંસ
 ઇંમિતખાનમે આદમી બહોત કમ પાસ હોતે હે, ફેલ ઝિયાદા હોતે હે. ઇંસી વજહસે
 હુમરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કા પાક ઇંશાદ હે કે મુએ તુમહારે ઉપર
 કરર વ કાકાકા ઇંતના ખીક નહીં હે જિતના ઇંસ બાતકા ખીક હે કે દુનિયાકી
 હુતુલાત ઓર ઇંસકી નેઅમતે તુમપર ફેલ જાએ ઓર તુમ ઇંસમે એસા દિલ લગાકર
 બેકો જૈસાકે પેહલે હોગ ઇંસકે સાથ દિલ લગા બેકે. પસ યે આકત તુમહે ભી હલાક
 કર દે જૈસાકે ઉંનકો હલાક કર ચુકી હે. ઇંસ લિએ ઇંસકે કિલ્નેસે બહોત ઝિયાદા
 બચના માહિએ ઓર નાદારી ઓર મસાઈબકો ભી ઇંમિતખાનકી હૈસિયતસે બરદાશત
 કરના માહિએ.

અલ્લાહ તઆલા ઇંસકે સિવા
 દુસરી બાત હી નહીં કે ઇમાન વાલે તો
 એસે હોગ હોતે હે કે જબ (ઇંસકે સામને)
 અલ્લાહ તઆલાકા ઝિકર આતા હે (તો
 ઇંસકી અજમત ઓર ખીક સે) ઉંનકે દિલ
 ડર જાતે હે ઓર જબ અલ્લાહ તઆલાકી
 આપતે ઉંનકો પબ્લકર સુનાઈ જાએ તો વો
 આપતે ઉંનકે ઇમાનકો મજબૂત કર દે ઓર
 વો સિર્ફ અપને રબ હી પર તવક્કુલ કરતે
 હે ઓર નમાઝકો કાઈમ કરતે હે ઓર જો
 કુછ હમને ઉંનકો દિયા હે ઇંસમેસે ખર્ચ
 કરતે હે પસ, ઇમાન વાલે હકીકતન યેહી
 હોગ હે, ઉંનકે લિએ બડે-બડે દરજે
 અલ્લાહ તઆલાકે પાસ હે ઓર (ઉંનકે
 લિએ ઉંનકે ગુનાહો સે) મા'ફી હે ઓર
 ઇંજાતકી રોઝી હે.

(સુરએ અલ્લ અન્કાલ, રૂકૂઅ-૧)

માઈકા યે આપતે શરીફા પેહલી કસલકે નં. ૧૩ પર ભી ગુઝર ચુકી
 હે, યહાં ઇંસ લિએ દોબારા લિખ્તી હે કે હકીકી મો'મિનકી શાન સિર્ફ અલ્લાહ
 જલ્લ શાનુલ્લ પર તવક્કુલ કરના, ઇંસી પર એ'તમાદ કરના, ઇંસી પર ભરોસા
 કરના, ઇંસકે ગૈરકી તરફ ઇંકિતકાત ન કરના, ઇંસ આપતે શરીફામે વારિદ હે ઓર
 ઇંસ પર દરજાતકા બુલન્દ હોના, ગુનાહોકા મા'ફ હોના ઓર ઇંજાતકી રોઝીકા

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ
 اللَّهُ وَحِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
 آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
 يَتَوَكَّلُونَ ۚ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
 وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۚ أُولَٰئِكَ
 هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ
 رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (الأنفال ૧૬)

વાઅદા મજબૂર છે. ઉનમેસે હર ચીજ એસી છે કે વો તન્હા ભી તવક્કુલ પર ઈન્તિહાઈ કોશિશકા મુજિબ હોતી છે, ચઝાયે કે તીન એસે ઊંચે વાઅદે ઉસ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે હો. ઉસકે બાદ જિતની ભી ઇંસ સિફતકે હાસિલ કરનેકી કોશિશ કી જાએ, કમ છે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે છે કે અલ્લાહ પર તવક્કુલકા મતલબ યે છે કે ઉસકે ગૈરસે કોઈ ઉમ્મીદ ન રખી જાએ. હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રદી.) ફરમાતે છે કે અલ્લાહ પર તવક્કુલ ઈમાનકા મજમૂઆ છે. (ફુરૈ મન્સૂર)

અગર કુરઆન પાકમે સિફ એક હી આપત અલ્લાહ પર એ'તમાદ ઔર ભરોસેકે મુતઅદિલક નાજિલ હોતી તબ ભી બહોત કાફી થી, લેકિન કુરઆન પાકમે ઇંસ કસરતસે અલ્લાહ પર એ'તમાદ ઔર સિફ ઉસી પાક ખત પર એ'તમાદ કરના ઔર મસાઈબ ઔર હાઝતમે સિફ ઉસીકો પુકારના ઔર ઉસીસે મદદ આહના, ઉસી પર નઝર રખના વારિદ હુઆ છે કે બહોત કમ દૂસરે મજામીન ઇતની કસરતમે વારિદ હુએ હોંગે. બાર-બાર ઉસીકા હુકમ છે ઔર નેક ઔર પસન્દીદા લોગોંકે એહવાલમે ઉસીકા ઝિકર છે, ઇંસીકી તર્ગીબ છે ઔર હોના ભી ચાહિયેકે હકીકતમે તવક્કુલ તૌહીદકા સમરા છે, જો શખ્સ તૌહીદમે જિતના જિયાદા પુખ્તા હોગા ઉતના હી ઉસકા તવક્કુલ બખ્ષા હુઆ હોગા ઔર ચૂં કે તૌહીદ હી ઇસ્લામકી બુનિયાદ છે, ઈમાનકી જડ છે, બગૈર તૌહીદકે કોઈ ચીજ ભી મો'તબર નહીં, સારે મજહબ ઔર સારી શરીઅતકા મદાર તૌહીદ હી પર છે. ઇંસ લિએ જિતના ભી ઇંસકા એહતિમામ વારિદ હો, ઝહિર છે ઔર ફિર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને કુરઆન પાકમે ઇતના ઉચા પરવાના-એ-રિજા તવક્કુલ પર ઈર્શાદ ફરમાયા કે મર મિટનેકે કાબિલ છે. અલ્લાહકા પાક ઈર્શાદ છે કે અલ્લાહ તઆલા તવક્કુલ કરને વાલોંકો મેહબૂબ રખતા છે. સિફતે મેહબૂબિયતકે બરાબર કોઈ સિફત દુનિયામે હો સક્તી છે ? કોઈ શખ્સ માલિકુલમુલ્ક શહંશાહે આલમકા મેહબૂબ બન જાએ, ઉસે બખ્ષકર કૌન-સા ઇઝઝત વ ઇફિતખાર દુનિયા યા આખિરતમે હો સક્તા છે, ફિર ઉસકી જિમ્મેદારીકા ભી અલ્લાહ પાકકા વાઅદા છે કે જો શખ્સ અલ્લાહ પર તવક્કુલ કર લે તો વો ઉસકો કાફી છે. ભલા ફિર એસે શખ્સકી કિસી ઝરરતકે લિએ કિસી ઔર કી કપા હાઝત બાકી રહેગી ? ઇંસીલિએ હુઝૂર (સલ્વ.)કા પાક ઈર્શાદ છે કે અગર તુમ લોબ અલ્લાહ પર એસા તવક્કુલ કર લો જેસાકે ઉસકા હક છે તો તુમકો એસી તરહ રોગી અતા કરે જેસાકે પરિન્હોંકો અતા કરતા છે. એક ઔર હદીસમે છે કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી તરફ બિલ્લુલિયા મુન્કતા હો જાએ તો હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકી હર મશક્કતકી કિફાયત ફરમાતા છે ઔર એસી તરહ ઉસકો રોગી અતા કરતા છે જિસકા ઉસકો ગુમાન ભી ન હો. (અહયાઉલ ઉલુમ)

અહાદીસકે સિલસિલેમે પેહલી હદીસકે ઝેલમે મુતઅદિદ રિવાયાત ઇંસ મજમૂનકે મુનાસિબ આ રહી છે. ઇંસ જગહ ભી હરબે મા'મૂલ ચંદ આયાતકી તરફ

ઈશારા કરના મકસૂદ હે જિનસે અલ્લાહ પર તવક્કુલ ઔર ઉસીકી તરફ હાઝમતમે રૂઝૂમ કા ઈર્શાદ વારિદ હે ઔર સિર્ફ નમૂનેકે તૌરપર ચંદ આપાત ફિકર કી જાતી હે કે ઈન્તિસારકે ખ્યાલસે હર જગહ ઈજમાલ ઔર ઈશારાત હી પર ઈજ્તિહાડ કિયા ગયા. અગર હમ લોગોંકી દીનકા કુછ ખ્યાલ હો, આપિરતકા એહતિમામ હો, દુનિયાકે બેકાર મશગલોંસે હમકો થોડ-બહોત વક્ત ખાંસી મિલ જાએ તો યે આપાત ઔર અહાદીસ બહોત એહતિમામસે બહોત ગૌર વ ફિકરસે સોચનેકી ચીઝે હે.

وَأَعْلَىٰ الشَّجَرِ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّشَاهِدٌ ۚ

અનિયત-૧ મો'મિનોંકો સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા હી પર તવક્કુલ કરના ચાહિયે યાની કિસી દૂસરે પર ભરોસા જરા ભી ન કરના ચાહિયે. (સૂરએ : આલે ઇન્શાન, રૂકૂઅ-૧૩) યે મઝમૂન ઇન હી અલ્લાહકે સાથ કુરઆન પાકમે કઈ જગહ વારિદ હુઆ હૈ, બાર-બાર નાઝિલ હુઆ હૈ. (સૂરએ : આલે ઇન્શાન, રૂકૂઅ-૧૭), (સૂરએ : માઈદા, રૂકૂઅ-૨), (સૂરએ : તૌબ : રૂકૂઅ-૭), (સૂરએ : ઇબ્રાહીમ, રૂકૂઅ-૨), (સૂરએ : મુજાદલ : રૂકૂઅ-૨), (સૂરએ : તગાબૂન, રૂકૂઅ-૧), ઇન સબ આયાતમે યેહી ઇર્શાદ હૈ.

۲۴ قُلْ إِنَّا نَقُضُّهُ بِإِذْنِ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ

مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ

العَصِيْمُ ○ سورة آل عمران غ ٨١

આપત્ત-૨. (અપ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) આપ કેહ દીજિયે કે બેશક ફઝલ (જિસમે રોઝી ભી દાખિલ હૈ) તો ખુદાકે કબ્જેમે હૈ, યે ઉસકો જિસે ચાહે અતા કર દે ઔર અલ્લાહ તઆલા બડી વુસ્તત વાલે હૈ (ઉન્કે યહાં ફઝલકી કમી નહીં), ખુબ જાનને વાલે હૈ કે કિસકો કિસ વક્ત કિતના દેના ચાહિયે, ખાસ કર દેતે હૈ અપની રહમત (ઔર ફઝલ) કે સાથ જિસકો ચાહે ઔર અલ્લાહ તઆલા બડે ફઝલ વાલે હૈ. (સુરએ : આલે ઇન્શાન, ૩૬અ-૮)

۱۳، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ۝۱۴

નાયત-૩. હક તઆલા શાનુહુ તવક્કુલ કરને વાહોકો મેહબૂબ રખતે
(સરએ : આલે ઈમ્માન. ૩૬અ-૧૭)

કામદા : ઓર કિસકો અલ્લાહ તઆલા મેહબૂબ બનાએ ઉસ્કે ઉરજક
કયા કેહના... ૩૨-૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫-૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮-૫૯-૬૦-૬૧-૬૨-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૬૯-૭૦-૭૧-૭૨-૭૩-૭૪-૭૫-૭૬-૭૭-૭૮-૭૯-૮૦-૮૧-૮૨-૮૩-૮૪-૮૫-૮૬-૮૭-૮૮-૮૯-૯૦-૯૧-૯૨-૯૩-૯૪-૯૫-૯૬-૯૭-૯૮-૯૯-૧૦૦

[illegible]

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

خَاوِبٌ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٣٧﴾

આયત-૪. હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમે એક ખાસ વાકિયેહી તરફ ઇશારા હે કે જિસમે ઇશાદ હે કે યે એસે લોગ હે કે જબ ઉનસે લોગોને કહા કે ઉન લોગોને (યા'ની દુશ્મનોને) તુમહારે (મુકાબલેકે) લિએ બડા સામાન જમા કર રખ્યા હે, સો તુમકો ઉનસે અંદેશા કરના ચાહિયે, તો ઇસ ખબરને ઉનકે ઇમાનકો ઔર ઝિયાદા મઝબૂત કર દિયા ઔર કેહને લગે કે હમે હક તઆલા શાનુસુ કાફી હે (હર મુસીબતમે વોહી ડિકાયત ફરમાનેવાલા હે) ઔર વોહી બેહતરીન કારસાઝ હે. પસ યે લોગ ખુદાકી નેઅમત ઔર ફઝલકે સાથ (ઉસ મોકેસે એસી તરહ) વાપસ હુએકે ઉનકો કોઈ મઝરૂત ન પહોંચી ઔર વો રિઝા-એ-હકકે તાબેઅ રહે ઔર અલ્લાહ તઆલા બડે ફઝલવાલા હે (મુસલમાનો ! એસે હવાદિસમે એક બાત સમઝ લો કે ઇસ કિસ્મકે વાકિઆતમે) શૈતાન અપને દોસ્તોસે ડરાયા કરતા હે. તુમ ઉનસે ન ડરા કરો ઔર સિર્ફ મુઝસે ડરા કરો અગર તુમ મો'મિન હો. (સૂરએ : આલે ઇમ્માન, રૂકૂઅ-૧૮)

મતલબ યે કે જિસ વક્ત દુશ્મનોકે મુકાબલે ઔર હમલેકી ખબરે સુનો તો ઉસ્સે ખોફઝદા ઔર મુતવહિહશ હોનેકી બાત નહીં હે, અલ્લાહ પર એ'તમાદે કામિલ ઔર પૂરા ભરોસા રખતે હુએ અપની ઇમકાની તૈયારી કરો ઔર ખોફ સિર્ફ ઇસ બાતકા રખો કે હમસે કોઈ બાત માલિકકી મરઝીકે ખિલાફ સા'દિર ન હો કે અસલ હલાકત યેહી હે જો દુનિયાકી ભી હલાકત હે ઔર આખિરતકી હલાકત તો હે હી. ઉસકે અલાવા કિસીસે ખોફકી બાત નહીં હે, ઇસલિએ કે દૂસરે આદમી ઉસ્સે ઝિયાદા તો કુછ નહીં કર સકતે કે વો માર દેગે સો મૌત બહરહાલ આનેવાલી ચીઝ હે ઔર અપને વક્તસે પેહલે આ નહીં સકતી.

﴿٣٨﴾ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَرِثَةً ۚ وَلِلَّهِ نَصِيبُ مَا فِي الْأَنْدَادِ ۚ

આયત-૫. અલ્લાહ તઆલા શાનુસુ તુમહારી મદદ (ઈઆનત) કે લિએ ભી કાફી હે ઔર તુમહારી હિમાયતકે લિએ ભી કાફી હે. (સૂરએ : નિસા, રૂકૂઅ-૭)

﴿٣٩﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَرِثَةً ۚ

આયત-૬. આપ અલ્લાહ હી પર તવક્કુલ કીજિએ, વો કારસાઝ હોનેકે લિએ કાફી હે. (સૂરએ : નિસા, રૂકૂઅ ૧૧)

﴿٤٠﴾ وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلُوا ۚ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۚ

આયત-૭. સિર્ફ અલ્લાહ હી પર ભરોસા કરો અગર તુમ મો'મિન હો. (સૂરએ : માઈદા, રૂકૂઅ ૪)

(૯૦) قُلْ أَغْبِرَالَهُ أَجْنَدٌ وَإِنَّا طَرِيقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطَوِّرُ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْمُنِيرُ (۹۰)

આપસ-૮. આપ કેહ દીજિએ કયા અલ્લાહકે સિવા કિસી ઔરકો મદદઆર બનાઉ, વો અલ્લાહ જો આસમાન ઔર ઝમીનકા પૈદા કરનેવાલા હે, વો સબકો રોઝી દેતા હે ઉસકો કોઈ બવજહ અદમ એહતિયાજ) રોઝી નહી દેતા. (સૂરએ : અનઆમ, રૂકૂઅ ૨)

(۹۱) إِنَّ يَوْمَ تَخْرُجُ السَّيِّئَاتُ فَتَكْشِفُ لَهُ الْآفُودَ ذَاتِ الْعُقُلِ يُخَيِّرُ بَيْنَ قَتْلِ مَنْ يَشَاءُ ۚ

આપસ-૯. અગર અલ્લાહ તઆલા તુજે કોઈ મુઝર્રત પહોંચાએ તો ઉસકા દૂર કરનેવાલા (ઉસકે સિવા કોઈ નહીં ઔર અગર વો કોઈ નફા પહોંચાએ તો (કોઈ રોકનેવાલા નહીં) વો હર ચીઝપર કાદિર હે. (સૂરએ અનઆમ, રૂકૂઅ-૨)

(۹۱) وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۹۱)

આપસ-૧૦. ઔર જો શપ્સ અલ્લાહ પર તવક્કુલ કરતા હે (તો વો અક્સર ગાલિબ રહેતા હે, ઈસ લિએકે) અલ્લાહ તઆલા બિલા શુબહા ઝમદસ્ત હે (વો અપને ઉપર એ'તમાદ રખનેવાલેકો ગાલિબ કરતા હે ઔર અગર કબી એસા ન હો તો ઉસમે કોઈ હિકમત હોતી હે (ક્યો કે) વો હકીમ હે. (સૂરએ અન્ફાલ, રૂકૂઅ ૭)

(۹۲) وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۹۲)

આપસ-૧૧. આપ અલ્લાહ પર તવક્કુલ કિજિએ બેશક, વો સુનનેવાલા હે, જાનનેવાલા હે (લોગોંકી પુકારકો ભી સુનતા હે ઔર ઉંકે એહવાલસે ભી બખૂબી વાકિફ હે.) (સૂરએ અન્ફાલ રૂકૂઅ ૮)

(۹۳) وَلَقَدْ أَمَرْنَا النَّفْثَ رِعَازًا لِّتَجْعَلِ الْأَوْقَابَ مَاءً فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ غُطَّتْ رَأْسُهُ كَانَتْ تَرْدًا عَنَّا ۚ إِنَّهُ مُرَقَّشٌ وَدَرَسٌ (۹۳)

આપસ-૧૨. જબ ઈન્સાનકો કોઈ તકલીફ પહોંચતી હે તો હમકો પુકારને લગતા હે, લેટે ભી, બૈઠે ભી, ખડે ભી, ફિર જબ હમ (ઉસકી આહ વ ઝારીસે) વો તકલીફ હટા દેને હે તો ફિર વો (હમસે એસા બેન્તઅલ્લુક) હો જાતા હે ગોયા હમકો કિસી તકલીફકે લિએ પુકારા હી ન થા (યે બડી હિમાકત હે.) (સૂરએ યુનૂસ, રૂકૂઅ ૨)

(۹۴) قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَفَنُفِيكَ السَّمْعُ وَالْأَبْصَارُ وَمَنْ يَخْرِجُ النَّاسَ مِنَ بُطْنِ أُمَّهُنَّ أَلَسْتَ بِرَازٍ ۚ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَفَنُفِيكَ السَّمْعُ وَالْأَبْصَارُ وَمَنْ يَخْرِجُ النَّاسَ مِنَ بُطْنِ أُمَّهُنَّ أَلَسْتَ بِرَازٍ ۚ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَفَنُفِيكَ السَّمْعُ وَالْأَبْصَارُ وَمَنْ يَخْرِجُ النَّاسَ مِنَ بُطْنِ أُمَّهُنَّ أَلَسْتَ بِرَازٍ ۚ

تَقْوَن ۝ رُبُّنَا ۝

આયત-૧૩. આપ ઉનસે પૂછે, વો કૌન હૈ જો તુમકો આસમાન ઔર ઝમીનસે રિઝક દેતા હૈ યા વો કૌન હૈ જો તુમ્હારે કાનો ઔર આંખોકા માલિક હૈ ઔર વો કૌન હૈ જો ઝિન્દાકો મુરદસે ઔર મુરદોકો ઝિન્દાસે પેદા કરતા હૈ ઔર વો કૌન હૈ જો સારે કામોકી તદ્દબીર કરતા હૈ, પસ વો લામુહાલા પેહી કહેગે કે યે સબ કામ અલ્લાહ તઆલા હી કરતા હૈ. ફિર આપ ઉનસે કહિએ કે તુમ ફિર ઉસ્સે ક્યો નહીં ડરતે (દૂસરેસે ક્યો ડરતે હો ?) (સૂરએ યુનુસ, રૂકૂઅ ૪)

(۱۳) وَقَالَ مُوسَىٰ يَوْمَ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّائِي كَافِرِينَ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدِيرٌ عَلَيْهِمْ أَفَرَأَيْتُمْ أَفْعَالَهُمْ ۝

આયત-૧૪. (ઔર મૂસા અલયહિસ્સલામને અપની કૌમસે) ફરમાયા કે અપ મેરી કૌમ ! અગર તુમ (સચ્ચે દિલસે) અલ્લાહ પર ઈમાન રખતે હો, તો ઉસપર તવકકુલ કરો, અગર તુમ મુસલમાન હો. પસ ઊ લોગોને (જવાબમેં) કહ્યા કે હમને અલ્લાહ હી પર તવકકુલ કિયા. (સૂરએ યુનુસ, રૂકૂઅ ૯)

(۱۴) وَإِنْ يَسْتَسْئِلُكَ اللَّهُ بِشَيْءٍ فَلَا تَحْشِفْ لَهُ ۚ إِنَّهُ يَكُونُ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَعْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝

આયત-૧૫. અગર તુમકો અલ્લાહ તઆલા કોઈ તક્લીફ પહોંચાએ તો બજુઝ ઉસકે કોઈ ઉસકા દૂર કરનેવાલા નહીં ઔર અગર વો કોઈ રાહત પહોંચાના ચાહે તો ઉસકે ફઝલકા કોઈ મિટાનેવાલા નહીં, વો અપના ફઝલ જિસકો ચાહે પહોંચા દે, વો બડી મગ્ફિરતવાલા, બડી રહમત વાલા હૈ.

(સૂરએ યુનુસ, રૂકૂઅ-૧૧)

(۱۵) وَإِنْ يَسْأَلُكَ فِي الدِّينِ أَوْ فِي الرِّبَا فَلَا تَكُن مِّنَ الَّذِينَ لَا عِلْمَ لَهُمْ ۚ

આયત-૧૬. ઔર કોઈ જાનદાર ઝમીન પર ચલનેવાલા એસા નહીં હૈ જિસકી રોઝી અલ્લાહ તઆલાકે ઝિમ્મે ન હો (પસ ઉસીસે રોઝી તલબ કરના ચાહિએ.) (સૂરએ હૂદ, રૂકૂઅ-૧)

(۱۶) أَمْ لَمْ يَكُن لَّهُ الْوَعْدُ ۚ فَإِنْ لَّمْ يَأْتِكُم مَّا لَمْ يَأْتِكُمْ مِّن قَبْلِهِ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدِيرٌ عَلَيْهِمْ ۚ

આયત-૧૭. આપ કેહ દીજિએ કે વોહી મેરા રબ હૈ (મેરા મુરબ્બી હૈ) ઉસકે સિવા કોઈ ઈબાદતકે કાબિલ નહીં, મૈને ઉસીપર ભરોસા કર લિયા હૈ ઔર ઉસીકી તરફ મુજે લૉટ કર જાના હૈ. (સૂરએ રઅદ, રૂકૂઅ-૪)

(۱۷) الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝

આયાત-૧૮ યેહી લોગ (જિનકી ઉપર મદ્દ હો રહી હે) એસે હે જો (મસાઈબ થે) સબર કરતે હે ઓર અપને રબપર તવકુલ કરતે હે (યે નહીં સોચતે કે હિજરતકે બાદ પાનેકા ક્યા ઈન્તિજામ હોગા.) (સૂરએ નહલ, રૂકૂઅ-૬)

﴿إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ قَوْلٌ ۝۱۸﴾

આયાત-૧૯ (સકા (પાની શૈતાનકા) કાબૂ એસે લોગો પર નહીં ચલતા, જો ઈમાન રખતે હે ઓર અપને રબપર (દિલસે) બરોસા કરતે હે. (સૂરએ નહલ, રૂકૂઅ-૧૩)

﴿وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا فِيهِ حِكْمًا وَزَكَاةً وَمَا تَشَاءُونَ ۝۱۹﴾

આયાત-૨૦ ઓર હમને મૂસા (અલયહિસ્સલામ) કો કિતાબ (તોરાત) દી હે ઓર ઉસકો બની ઈસ્રાઈલકે લિએ હિદાયત (કા ઝરિયા) બનાયા ઓર ઉસમે ઓર એહકામકે સાથ યેભી હુકમ (દિયા) કે તુમ મેરે સિવા કિસીકો કારસાજ ન બનાઓ. (સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ, રૂકૂઅ-૧)

﴿وَإِذْ أَمَرْنَا النَّارُ فِي الْبَحْرِ صَلْمَانَ ۝۲۰﴾

આયાત-૨૧ ઓર જબ તુમકો દરિયામે (તૂફાન વગૈરહ કી) મઝરૂત પહોંચતી હે, ઉસ વક્ત અલ્લાહ તઆલાકે સિવા ઓર જિતનોકો પુકારા કરતે થે (ઉનકી ઈબાદત કરતે થે. ઉનસે મદદ ચાહતે થે) સબ ખોએ જાતે હે (દિલમે ભી ઉનકા ખ્યાલ નહીં આતા, ઉસ વક્ત સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા હી કો પુકારા જાતા હે) ઓર જબ અલ્લાહ તઆલા તુમકો ખુશકી પર પહોંચા દેતા હે તો ઉસે રગરદાની કરને લગતે હો. વાકઈ ઈન્સાન બડા નાશુકા હે. (સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ, રૂકૂઅ-૭)

﴿مَا يَلْمِزُكَ دُونَهُ مِنْ شَيْءٍ وَلَا يَتَّبِعُكَ فِي مَلِكِهِ ۝۲۱﴾

આયાત-૨૨ ન તો ઉનકે લિએ અલ્લાહકે સિવા કોઈ મદદ કરનેવાલા હે ઓર ન વો અપને હુકમમે કિસીકો શરીક કરતા હે કે પાલામેટસે રાખ લે. (સૂરએ કહફ, રૂકૂઅ-૪)

﴿يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۝۲۲﴾

આયાત-૨૩ અલ્લાહ તઆલાકે અલાવા એસી ચીજકો પુકારતા હે (ઉસકી ઈબાદત કરતા હે) જો ન નુકસાન દે સક્તી હે ન નફા, યે ઈન્તિહાઈ ગુમરાહી હે. (સૂરએ હજજ, રૂકૂઅ-૨)

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ لَا يَكُنْ مِنَ الْخَائِبِينَ ۝۲૩﴾

આયત-૨૪. ઉસ પાક ઝાત પર જો ઝિન્દા હૈ ઓર કબી ઉસ પર મોત તારી ન હોગી તવકકુલ કીજિએ. (સૂરએ ફુરકાન, રૂકૂઅ-૫)

(۲۵) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي ۖ وَإِذَا مَرُضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِي ۖ (شعراء)

આયત-૨૫. વોહી મુઝે ખિલાતા-ખીલાતા હૈ ઓર જબ મૈ બીમાર હોતા હું તો શિફા દેતા હૈ. (સૂરએ શુઅરા, રૂકૂઅ-૫)

(۳۶) دَوَّكُلَّ عَلَى الْغُرِّ الرَّحِيمِ (شعراء)

આયત-૨૬. ઓર આપ ઉસ (પાક ઝાત) પર તવકકુલ કીજિએ જો કાદિર હૈ, રહીમ હૈ. - સૂરએ શુઅરા, રૂકૂઅ-૧૧

(۲۷) مَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ فَاكْفُرُوا بِالْأَلْوَابِ ۖ وَأَكْفُرُوا بِلِلَّهِ عِبَادَتِهِ (عنکبوت)

આયત-૨૭. પસ તુમ લોગ રિઝક ખુદાસે માંગો કે વોહી રિઝકકા માલિક હૈ) ઉસકી ઈબાદત કરો, ઉસકા શુકર અદા કરો, ઉસીકી તરફ (કિયામત મે) લોટકર જના હૈ. - સૂરએ અનુકબૂત, રૂકૂઅ-૨

(۳۸) وَكَذَٰلِكَ مِّنْ دَٰبِئِهِ لَتَفْعِلُنَّ ۚ فَذَرِكُنِ اللَّهَ ۖ إِنَّهُ يُرِزُّكَ وَرَأَىٰ أَكْرَدُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (حکمت)

આયત-૨૮. કિતને જાનવર એસે હૈ જો અપની રોગી ઉઠાકર નહીં રખતે, અલ્લાહ તઆલા હી ઉનકો રોગી પહોંચાતા હૈ ઓર તુમકો ભી (ઓર વોહી ભરોસેકે કાબિલ હૈ, (કપોંકે) વો સુન્નેવાલા, જાન્નેવાલા હૈ. - સૂરએ અનકબૂત, રૂકૂઅ-૬

(۳۹) دَوَّكُلَّ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ اللَّهُ ۖ وَكَفَىٰ اللَّهُ ۖ (عنکبوت)

આયત-૨૯. ઓર આપ અલ્લાહ પર તવકકુલ કિજિએ, વોહી કારસાઝીકે લિએ કાફી હૈ. - સૂરએ અહઝઝબ, રૂકૂઅ-૧૬

(۴۰) قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَمْلِكُ مَنِّهُ ۖ فَيُفْضِلُ فَوْقَ ۖ وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ (عنکبوت)

وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ وَأَنَّا نَسْتَعِذُّكَ ۖ (عنکبوت)

આયત-૩૦. આપ ઉનસે યે કરમા દિજિએ કે વો કોન હૈ જો અલ્લાહ તઆલાસે તુમકો બચા સકે. અગર અલ્લાહ તઆલા તુમકો કોઈ બુરાઈ (કિસી કિસ્મકી મઝરૂત-નુક્સાન) પહોંચાના ચાહે (તો કોન રોક સકતા હૈ) યા વો કોન હૈ જો ખુદાકી રહમતકો તુમસે રોક સકે. અગર વો તુમપર કિસી કિસ્મકા ફઝલ કરના ચાહે (તો સારી દુનિયા મિલકર નહીં રોક સકતી, ઈસકો ખૂબ સમજા લે કે) વો ખુદાકે સિવા ન કોઈ અપના હિમાયતી પાએગે, ન મદદગાર. - સૂરએ અહઝઝબ, રૂકૂઅ-૨

(૩૧) اَلَيْسَ لِلّٰهِ يَوْمَئِذٍ عِلْمٌ ذُوُوْنَ اَلْاَوَّلِيْنَ

આયત-૩૧. કયા અલ્લાહ તઆલા અપને બંદે લિએ કાફી નહીં ?
- સૂરએ હુમર, રૂકૂઅ-૨

(૩૨) اَلَمْ يَخْلُقْنَا وَاَنْتَ اَنْتَ اَلْاَوَّلُ اَلَمْ يَخْلُقْنَا وَاَنْتَ اَلْاَوَّلُ اَلَمْ يَخْلُقْنَا وَاَنْتَ اَلْاَوَّلُ
يَوْمَئِذٍ هَلْ هُنَّ عِصْيَاكَ اَوْ اَمْ عَلَيَّ عَلَيْهِ يَوْمَئِذٍ هَلْ هُنَّ عِصْيَاكَ

આયત-૩૨. આપ ઉનસે કરમાએ કે અજ્ઞા તો યે બતાઓ કે પુઠાકે સિવા તુમ જિન લોગોંકો પુકારતે હો (ઉનકી બંદગી કરતે હો) અગર અલ્લાહ તઆલા મુઝે કોઈ તકલીફ પહોંચાના ચાહે તો કયા યે ઉસકી દી હુઈ તકલીફકો દૂર કર સકતે હે યા અગર અલ્લાહ તઆલા મુઝપર કોઈ રહમત (ઈનાયત) કરના ચાહે તો કયા યે ઉસકો રોક સકતે હે. આપ કેહ દિજિએ કે મેરે લિએ અલ્લાહ કાફી હે. - સૂરએ હુમર, રૂકૂઅ-૪

(૩૩) ذِكْرُ اللّٰهِ رَبِّيْ عَلَيَّ نَوَكَلْتُ وَالْاَيُّ اَنْتَبِ

આયત-૩૩. યેહી અલ્લાહ મેરા રબ હે, ઉસીપર તવકકુલ કરતા હું. - સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ-૨

(૩૪) اَللّٰهُ اَوْفِىْ بَعَادٍ رَزَىٰ مَنْ يَّشَاءُ وَاَهُوَ اَقْوَمُ اَلْقَرِيْبُ

આયત-૩૪. અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોપર મેહરબાન હે, જિસ શખ્સકો જિતની જિયાદા) ચાહતા હે રોઝી દેતા હે, વો કુલ્પતવાલા ઓર ઝબદસ્ત હે. - સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ-૨

(૩૫) وَمَا لَكُمْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ قُرْبٰى وَلَا نَصِيْرٍ

આયત-૩૫. ઓર તુમ્હારે લિએ અલ્લાહકે સિવા ન કોઈ કારસાજ હે ન મદદગાર હે. - સૂરએ શૂરા, રૂકૂઅ-૪

(૩૬) اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ خَيْرًا اَبْلٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَوَكِّلُوْنَ

આયત-૩૬. ઓર જો ચીજ અલ્લાહ તઆલા કે પાસ હે વો બદરજહાં બેહતર ઓર બાકી રેહને વાલી હે, વો ઉન લોગોંકે લિએ હે જો ઈમાન લે આએ ઓર અપને રબપર તવકકુલ કરતે હે. - સૂરએ શૂરા રૂકૂઅ ૪

(૩૭) وَفِي السَّمٰوٰتِ اَكْثَرُ دٰوٰعٍ يَّوْكِلُوْنَ

આયત-૩૭. ઓર તુમ્હારા રિઝક ઓર જિન ચીજોંકા તુમસે વાઅદા ક્રિયા ગયા હે વો સબ આસમાનમેં હે (યાની લોહે-મેહફૂઝમેં લિખ્યા હુઆ હે યા

વહાંસે બારિશ વગેરહકે ઝરિએગે નાજીલ હોતા હૈ.) - સૂરએ ઝરિયાત, રૂકૂઅ-૧

(۳۸) رَبَّنَا عَلَيْنَا مَثَلُ الْفِئَةِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝

આયત-૩૮. (હઝરત ઈબ્રાહીમ અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ કી હુઆ હૈ) અય હમારે રબ, તેરે હી ઉપર હમને તવકકુલ કિયા ઓર તેરી હી તરફ (હર ઝરૂરતમે) હમને રૂજૂઅ કિયા ઓર તેરી હી તરફ (કિયામતમે) લૌટ કર જાના હૈ.

- સૂરએ મુમ્તહિન, રૂકૂઅ ૧

(۳۹) هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝

આયત-૩૯. યે મુનાફિક યું કેહતે હૈ કે જો લોગ રસુલલ્લાહ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાસ જમા હૈ, ઉપર ખર્ચ ન કરો, યહાંતક (કે જબ યે ભૂખે મરને લગે તો) આપ હી હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાસસે મુન્તશિર હો જાએગે, (હાલાંકે યે અહમક યે નહી જાનતે કે) સિફ અલ્લાહ હી કે લિએ હૈ સબ ખઝને આસમાનોકે ઓર ઝમીનકે, લેકિન મુનાફિક લોગ સમઝતે નહી હૈ (અહમક હૈ, યું સમઝતે હૈ કે રોજી ઉન લોગોકે અતા પર મોકૂફ હૈ. - સૂરએ મુનાફિકૂન, રૂકૂઅ ૧

(۴۰) وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ

આયત-૪૦. ઓર જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે ડરતા હૈ, અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિએ નિજાત (ઓર અદ્દલતકા) રાસ્તા નિકાલ દેતા હૈ ઓર ઉસકો એસી જગહસે રોજી પહોંચાતા હૈ જહાંસે ઉસકો ગુમાન ભી નહી હોતા ઓર જો શખ્સ અલ્લાહપર તવકકુલ કરતા હૈ તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિએ કાફી હૈ. બેશક અલ્લાહ તઆલા (જિસ કામકા ઈરાદા કરતા હૈ) અપને કામકો પૂરા કરકે રેહતા હૈ (અલબત્તા યે ઝરૂર હૈ કે) અલ્લાહ તઆલાને હર શક્ષ અક અન્દાઝ (ઓર વક્ત) મુકદ્દર કર રખ્યા હૈ.

- સૂરએ તલાક, રૂકૂઅ ૧

અહાદીસકે સિલેસિલેમે પેહલી હદીસકે ઝેલમે ઈસ આયતે શરીફકે મુતઅલ્લિક એક કિસ્સા ભી આ રહ્યા હૈ.

(۴۱) رَبِّ الْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ مَثَلُ الْحُمْرِ ۝

આયત-૪૧. વો મશ્રિક ઓર મગરિબકા માલિક હૈ, ઉસકે સિવા કોઈ ઈબાદતકે કાબિલ નહી હૈ, ઉસીકો અપના કામ સુપુર્દ કરનેકે લિએ કરાર દિએ રહો (યાની જબકે મશ્રિક-મગરિબકા માલિક વોહી હૈ તો ઉસપર એ'તમાદ ઓર ભરોસા હોના ચાહિએ.)

- સૂરએ મુરુઝમ્મિલ, રૂકૂઅ ૧

યે ઈક્તાલીસ આખને નમૂને કે તૌર પર ઝિકર કી ગઈ વરના કુરઆન પાકકા તો હર મઝમૂન તૌહીદકી તા'લીમ હે ઓર તૌહીદ હી કા સમરા તવકકુલ હે, જિસકો જિતના જિયાદા તૌહીદમે રસૂમ ઓર કમાલ હોગા. ઉતના હી તવકકુલ, અલ્લાહ પર એતમાદ, ઈસકે માસિવાસે બેનિયાજી હોગી. ચુનાંયે મશહૂર હે કે હઝરત ઈમ્મલીમ ખલીલુલ્લાહ અલા નબીયિકા (વ અલયહિસ્સલાત વસ્સલામ) કો જબ આમમે ડાલા જા રહા થા તો હઝરત જબ્રીલ (અલયહિસ્સલામ)ને આકર દખ્વાસ્તિ કી કે મેરે કાબિલ કોઈ ખિદ્મત હો હુકમ ફરમાએ. આપને ફરમાયા કે નહીં, તુમસે મેરી કોઈ હાજત વાબિસ્તા નહીં. (અહયાઉલ ઉલુમ)

એક મસ્જિદમે એક ફકીર એ'તકાફકી નીચ્ચતસે જાકર બેઠ ગયે. પાસ કોઈ સામાન ખાને-પીનેકા કુછ ન થા. મસ્જિદકે ઈમામ સાહબને ઉનકો નસીહત કી કે યો બેસર વ સામાનીસે મસ્જિદમે બેઠનેસે યે અચ્છા થા કે કર્હી મઝદૂરી કરતે (પેટકા પાલના કર્હ હે), ફકીરને ઉનકી બાતકા કુછ જવાબ ન દિયા. ઉન્હોને દૂસરી દફા ફિર પેહી કહા, ફકીર ચૂપ હો ગયે, ઉસને તીસરી દફા ફિર કહા, ફકીર ખામોશ રહે, ઉસને ચૌથી દફા ફિર કહા તો ઉન્હોને જવાબ દિયા કે યે મસ્જિદકે કરીબ જો યહુદીકી દુકાન હે, ઉસને મેરી દો ચેટી રોઝાનાકી મુકર્રર કર લી હે. ઈમામ સાહબને ફરમાયા અગર ઉસને ખાના મુકર્રર કર દિયા તો બહોત અચ્છા હે ફિર એ'તકાફ ઝરૂર કરે. ફકીરને કહા, કાશ ! આપ ઈમામ ન હોતે તો બહોત અચ્છા થા, તુમ અપની ઈસ નાકિસ તૌહીદકે સાથ અલ્લાહકે ઓર ઉસકે બંદોકે દરમિયાન વાસ્તા બનકર ખડે હોતે હો. એક કાફિર યહુદીકે વાઅદેકો તુમને અલ્લાહ તઆલાકે રોઝીકે વાઅદે પર બખ્ષા દિયા (અફસોસ હે તુમ પર ઓર તુમ્હારે હાલ પર.) (રોઝ)

વાકઈ સચ કહા, હમારી પેહી હાલત હે કે બંદોકે વાઅદે પર તો હમે ઈન્બીનાન હે, અલ્લાહકે વાઅદે પર નહીં હે. ઈન આયાત પર જો ઝિકર કી ગઈ ઈન્જિહાઈ ગૌર હોના ચાહિએ ઓર જિયાદા સે જિયાદા ઈસકી કોશિશ હોના ચાહિએ કે સિર્ફ હક તઆલા શાનુલ્લે વ તકદ્દુસ પર હી હમારી નિગાહ હો, ઉસી પર એ'તમાદ હો, ઉસીકી પાક ઝતસે અપના સવાલ હો, ઉસીસે ભીખ માંગી જાએ, ઉસકે અંલાવા કિસીકે-આમાને હાથ ન ફેલે બલ્કે દિલમે ભી કિસી દૂસરેકા ખ્યાલ ન આએ બલ્કે વોહી પાક ઝાત ઓર સિર્ફ વોહી પાક ઝાત અપના સહારા હે. વોહી નફા ઓર નુકસાનકા માલિક દિલસે સમજા જાએ, જુબાનસે કેહતે રેહના તો હમારી આમ આદત હે લેડિન અસલ કારઆમદ યે ચીઝ હે કે હમારે દિલમે યે બાત અચ્છી તરહ જમ જાએ કે બચેર ઉસકે ઈરાદેકે કોઈ હાકિમ, કોઈ દૌલતમંદ કિસી કિસ્મકી મઝર્રત પહોંચા સક્તા હે ન કિસી કિસ્મકા નફા પહોંચા સક્તા હે ઓર થોડા-સા ઓર કિયા જાએ તો બહોત હી ખુશી હુઈ બાત હે કે તમામ દુનિયાકે કુલુબ સિર્ફ ઉસીકે કબ્જેમે હે, હમ લાખ કિસી શખ્સકી મન્નત-સમાજત કરે અગર જબ ઉસકા અપના દિલ દૂસરેકે કબ્જેમે હે તો જબ તક દિલોકે માલિકકા ઈરાદા

ન હો, હમારી મન્નત-સમાજતસે ઉસકે દિલ પર કયા અસર હો સકતા હે ઓર જબ દિલોકા માલિક કિસી કામકો કરના ચાહે તો વો બાત ખુદ-બ-ખુદ દૂસરોકે દિલોમે પોગી, હમ લાખ બેનિયાઝી બરતે ઉસકા દિલ ઉસકો ખુદ મઝબૂર કરેગા, બાર-બાર ઉસકે દિલમે ખ્યાલ આએગા, બજીર તહરીકકે ખ્યાલ આએગા, ઈસલિએ અગર અપની હાઝત માંગનેકા મહલ હે તો સિર્ફ વોહી પાક ઝાત હે. અગર આજિઝી ઓર મન્નત સમાજત કરનેકી જગહ હે તો ઉસીકા દરબાર હે, સારી દુનિયાકે દિલ ઉસકે ઈરાદેકે તાબેઅ હે, સારી દુનિયાકે ખઝાને ઉસકી મિલ્ક હે.

યા અલ્લાહ મહેઝ અપને કઝલસે બિલાં ઈસ્તિહકાક બલ્કે ઈસ્તિહકાકકે બિલાફ ઈસ નાપાકકો ભી ઈસ જોહરકા કોઈ શિખા અતા કરમા દે કે તેરી ગતાકે વાસ્તે ઈસ્તિહકાક ભી શર્ત નહીં -

‘ખુદાકી દેન કા મુસા (અલૈ.) સે પૂછિએ એહવાલ,’

કે આગ લેને કો જાએ પપખરી મિલ જાએ.

હદીસ-૧.

હુઝૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે જિસ શખ્સકો ફાકેકી નીબત આ જાએ ઓર વો ઉસકો લોગોકે સામને પેશ કરે ઉસકા ફાકા બંદ ન હોગા ઓર જો શખ્સ અપને ફાકેકો અલ્લાહ તઆલા પર પેશ કરે (ઓર ઉસે દર્ખાસ્તિ કરે) તો હક તઆલા શાનુસુ જલ્દ ઉસકો રોઝી અતા કરમાતે હે, ફૌરન હો જાએ યા કુછ તા’ખીરસે મિલ જાએ. - તિરમિઝી

(૧) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَزَلَتْ بِهِ فَاةٌ فَاتَرَاهَا بِالتَّائِبِينَ لَوْ تَسَدَّ فَاةُ اللَّهِ وَمَنْ نَزَلَتْ بِهِ فَاةٌ فَاتَرَاهَا بِاللهِ فَيُوشِكُ اللَّهُ لَهُ بَرَقٌ عاجل وَاَجَل رِجَاهُ التَّوَضَّى وَهَكَذَا فِي الدَّرَائِمِ وَرَوَاهُ ابْنُ دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَقد صححه ولفظ ابْنِ دَاوُدَ عَجَلٌ اَوْفَى مِنْ ابْنِ

હાદીસ.

- જો શખ્સ લોગોસે સવાલ કરતા કિરે ઉસકા ફાકા બંદ ન હોગાકા મતલબ યે હે કે એહતિયાજ પૂરી ન હોગી. આજ અગર એક ઝરૂરતકે વાસ્તે ભીખ માંગી હે ઓર વો સૂરતકે એ તબારસે પૂરી હો ગઈ તો કલ ઉસે અહમ કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાએગી ઓર એહતિયાજ બદસ્તૂર બાકી રહેગી ઓર અગર અલ્લાહ જલ્લ શાનુસુકી પાક બારગાહમે હાથ ફેલાએ તો એ ઝરૂરત તો પૂરી હોગી હી, દૂસરી ઝરૂરત પેશ ન આએગી ઓર અગર આઈ તો ઉસકા ઈન્તિઝામ માલિક સાથ હી કર દેગા.

પેહલી ફરલકી અહાદીસમે નં. ૮ કે એલમે હઝરત કબ્શા (રદી.)કી હદીસ મુઝર ચુકી હે, જિસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને કસમ ખાકર-ચંદ બાતે ઈર્શાદ કરમાઈ. ઉનમે એક યે ભી હે કે જો શખ્સ લોગોસે માંગનેકા દરવાઝા ખોલેગા હક તઆલા શાનુસુ ઉસ પર ફકરકા દરવાઝા ખોલતે હે, ઉસી જગહ એક ઓર હદીસમે હુઝૂર (સલ્લ.) કા કસમ ખાકર પેહી મઝમૂન હઝરત અબ્દુર્ર ૧૫

बिन ओक (रही.) की रिवायतसे ली गुजर यूका. येही वजह है के दर-ब-दर लीप मांगनेवाले हमेशा कड़ीर और तंगदस्त ही रहते हैं.

अक और उद्दीप्तमें ये मजमून इस तरह वारिद हुआ है के जो शम्स अपने काका और अस्तियाजको अल्वाह तमावा शानुद्धे सामने पेश करता है, उक तमावा शानुद्ध बहोत जल्द उसके ककरो दूर करमाते हैं, जल्दीकी मौतसे या जल्दीकी गिनासे.

जल्दीकी मौतके दो मतलब हैं, अक ये के उसका वक्त अगर भुद करीब आ गया तो उसको काकोकी तकलीफमें मुसीबत उठानेसे पेहलेही उक तमावा शानुद्ध मौत अता करमा देगे.

दूसरा मतलब ये है के किसीकी मौत उसके गिनाका सम्बल बन जायेगी, मसलन किसीकी मीरासका वाकिर हिस्सा मिल जायेगा या कोई शम्स मरते वक्त इसकी वसीयत कर जाये के मेरे मालमेंसे छतना क्वां शम्सको दे देना.

मुतअदिद वाकिआत इस किस्मके देभने और सुन्नेमें आये के मक्कामें भा'ज मरनेवालोंने ये वसीयत की के सिन्दुस्तानके क्वां शहरमें इस नामका अक शम्स है, उसको मेरा माल करोमत करके इपिया लेज दिया जाये.

कुई अक क्वालेका नाम है, उसमें अक शम्स मशहूर आऊ था. वो अपना किस्सा बयान करता है के मैं अपने साथियोंकी अक जमाअतके साथ आके लिओ जा रहा था, रास्तेमें हम अक जगाह बैठे थे. वहां हमने देभाके भजूरके तीन रम्त हैं, दो पर तो भूल क्व आ रहा है और अक बिलकुल भुश है और अक गड़िया बार-बार आती है और क्वदार दरम्तो परसे तरोताज भजूर अपनी थोंयमें लेकर उस भुश दरम्त पर जाती है. हमें ये देभकर ता'ज्जुब हुआ, मैंने दस मर्तबा उस गिडिया को ले जाते देभा तो मुझे ये प्वाब हुआ के उसपर बढकर देभूं के ये गिडिया उस भजूरको क्या करती है. मैंने उस दरम्तकी थोटीपर जाकर देभा के वहां अक अंधा सांप मुंह मोले पडा है और ये गिडिया तरोताज भजूर उसके मुंहमें डाल देती है. मुझे ये देभकर इस कदर छिन्नत हुई के मैं रोने लगा. मैंने कहा, मेरे मौला ! ये सांप जिसके मारनेका हुकम तेरे नबी (सल्व.) ने दिया, तूने जब ये अंधा हो गया तो उसकी रोजी पहोयानेके लिओ गिडियाको मुफरर कर दिया और मैं तेरा बंदा, तेरी तौहीदका ईकसार करनेवाला, तूने मुझे लोगोंके लूटने पर लगा दिया ? इस केहने पर मेरे हिलमें ये आवा गया के मेरा दरवाज तौभाके लिओ भुला हुआ है. मैंने उसी वक्त अपनी तखवार तोड डाली जो लोगोंको लूटनेमें काम देती थी और अपने सरपर पाक डालता हुआ 'ईकावतन ईकावतन' (दरगुजर-दरगुजर) बिल्लाने लगा. मुझे जैबसे आवाज आई के हमने दरगुजर कर दिया, दरगुजर कर दिया. मैं अपने साथियोंके पास आया. वो केहने लगे, तुझे क्या हो गया ? मैंने कहा, मैं मेहजूर था, अब मैंने सुलस कर ली, ये केहकर मैंने सारा किस्सा उनको सुनाया, वो केहने लगे के हम ली सुलस करते हैं. ये

કેહકર સબને અપની-અપની તલવારે તોડ દીઁ ઓર સબ લૂટકા સામાન છોડકર હમ એહરામ બાંધકર મક્કાકે ઈરાદેસે ચલ દિએ, તીન દિન ચલકર એક ગાંવમે પહોંચે તો એક અંધી બુડિયા મિલી, ઉસને હમસે મેરા નામ લેકર પૂછા કે તુમમે ઈસ નામકા કોઈ કુદી હે, લોગોંને કહા કે હે. ઉસને કુછ કપડે નિકાલે ઓર યે કહા કે તીન દિન હુએ મેરા લડકા મર ગયા, ઉસને યે કપડે છોડે હે તીન દિનસે રોઝાના હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ખ્વાબમે દેખ રહી હું, હુઝૂર (સલ્વ.) ફરમાતે હે કે ઉસકે કપડે ફલાં કુદીકો દે દો. વો કુદી કેહતે હે કે વો કપડે મૈને લે લિએ ઓર હમ સબને ઉનકો પેહને. (રોઝ)

ઈસ કિસ્સેમે દોનો ચીઝે કાબિલે ઈબરત હે. અંધે સાંપકી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે રોઝીકા સામાન ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે કપડોંકા અતીયા.

જબ અલ્લાહ તઆલા કિસી શખ્સકી મદદ કરના ચાહે તો ઉસકે લિએ અસૂબાબ પૈદા કરના કયા મુશ્કિલ હે. સારે અસૂબાબ ગિના ઓર ફકરકે વોહી પૈદા કરતા હે ઓર સચ્ચી તૌબાકી બરકતસે હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે કપડોંકા એ'જાઝ ખુદ એક કાબિલે ફખર ચીઝ હે ઓર જલ્લીકી મૌતસે ગિનાકે હાસિલ હોનેકી એક મિસાલ હે ઓર બહોતસે વાંકિઆત મરતે વકત વસીયતોંકે તો અકસર સુન્નેમે આએ કે મેરે સામાન મેસે ઈતના ફલાં શખ્સ કો દે દે.

એક હદીસમે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ં ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જો શખ્સ ભૂખા હો યા હાજતમંદ હો ઓર વો લોગોંસે અપની હાજતકો પોશીદા રખે તો અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ પર (બવજહ ઉસકે લુલ્ક વ કરમકે) યે હક હે કે ઉસકી એક સાલકી રોઝી હલાલ માલસે અતા ફરમાએ. (મિશ્કાત)

એક ઓર હદીસમે હે કે જો શખ્સ ભૂખા હો યા મુહતાજ હો ઓર લોગોંસે ઉસકો છુપાએ ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂસે માંગે તો અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ એક સાલકે લિએ હલાલ રોઝીકા દરવાઝા ઉસપર ખોલ દેતે હે. (કંઝ)

એક ઓર હદીસ મે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે ગિના તલબ કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ગિના અતા ફરમાતે હે ઓર જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે ઈફકત માંગતા હે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ઈફકત ફરમાતે હે ઓર ઉપરકા હાથ (યાની અતા કરનેવાલા) બેહતર હે નીચેકે હાથસે (યાની માંગનેવાલેકે હાથ સે) ઓર કોઈ શખ્સ એસા નહીં જો સવાલકા દરવાઝા ખોલે મગર હક તઆલા શાનુહૂ ઉસપર ફકરકા દરવાઝા ખોલ દેતે હે. હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજ્હહુ) ને એક શખ્સકી આવાઝ સુની, જો અરફાતકે મૈદાનમે લોગોંસે સવાલ કર રહા થા, ઉહોંને દુર્સે ઉસકી ખબર લી કે એસે દિનમે ઓર એસી જગહ અલ્લાહકે ગૈરસે સવાલ કરતા હે ?

એક ઓર હદીસમે હે કે જો શખ્સ સવાલકા દરવાઝા ખોલતા હે, અલ્લાહ

તઆલા શાનુહુ ઉસપર દુનિયા ઓર આખિરતમે કરકા દરવાજા ખોલ દેતે હૈ ઓર જો શખ્સ અલ્લાહકી રિઝકે વાસ્તે અતાકા દરવાજા ખોલતા હૈ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસપર દુનિયા ઓર આખિરતકી ખૈરકા દરવાજા ખોલ દેતે હૈ. એક ઓર હદીસમે હૈ કે જો શખ્સ સવાલકા દરવાજા ખોલતા હૈ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસ પર ફરકરકા દરવાજા ખોલ દેતે હૈ. કોઈ શખ્સ રસી લેકર લકડિયાં ઈકટ્ટકી કરકે અપની કમર પર લાકર ફરોખ્ત કર દે ઓર ઉસ્સે અપના ગુઝર ચલા લે, યે ઉસ્સે બહેતર હૈ કે ભીખ માંગે, ચાહે વો ભીખ મિલે યા ન મિલે.

એક ઓર હદીસમે હૈ કે જો શખ્સ અતાકા દરવાજા ખોલતા હૈ, સદકેસે હો યા સિવારહમીસે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસપર કસરત કરમાતે હૈ (યાની ઉસ્કે માલમે ઈઝાફા હોતા હૈ) ઓર જો શખ્સ માલકી જિયાદતીકી નિય્તસે સવાલકા દરવાજા ખોલતા હૈ ઈસકી વજહસે ઉસપર કમી બખ્ષતી જાતી હૈ યાની હાજતે બખ્ષતી જાએગી ઓર આમદનીકે નાકાકી હોનેમે ઈઝાફા હોતા રહેગા.

હઝરત ઈમરાન બિન હસીન (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નક્લ કરતે હૈ કે જો શખ્સ કુલિયતન અલ્લાહ તઆલાકી તરફ મુતવજજહ હો જાએ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકી હર ઝરૂરતકા તકફુલ કરમાતે હૈ ઓર ઉસકો એસી જગહસે રિઝક અતા કરમાતે હૈ જિસકા ઉસકો ગુમાન ભી નહીં હોતા ઓર જો શખ્સ હમાતન દુનિયાકી તરફ લગ જાતા હૈ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો દુનિયાકે હવાલે કર દેતે હૈ કે તૂ જાન ઓર તેરા કામ યાની મેહનત કર ઓર કમા લે, જિતની મશકકત ઉઠાએગા ઉસ્કે મુનાસિબ હમ દેતે રહેગે.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે મૈ તુમ્હે અલ્લાહ તઆલાકે તકવાકી વસીયત કરતા હું, તન્હાઈમે ભી ઓર એલાનિયા ભી ઓર જબ કોઈ બુરા કામ સરઝદ હો જાએ તો (તલાફકે તૌરપર કોઈ) અચ્છા કામ ભી કરો ઓર કિસીસે સવાલ ન કરો, કિસીકી અમાનત ન રખ્ખો, દો આદમિયોકે દરમિયાન કાઝી ન બનો (કે યે બહોત અહમ કામ હૈ, હર શખ્સકે બસકા નહીં)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો થોડે પર રાઝી હો જાએ ઓર કનાઅત કર લે ઓર અલ્લાહ પર તવકકુલ કરે, વો કમાનેકી મેહનતસે બેફિકર હો જાતા હૈ. એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ યે ચાહે કે સબસે જિયાદા કવી હો, વો અલ્લાહ પર તવકકુલ કરે ઓર જો યે ચાહે કે વો સબસે જિયાદા ગની હો ઉસકો યે ચાહિએ કે જો ચીઝ અલ્લાહકે પાસ હૈ ઉસપર ઉસ્સે જિયાદા એ'તમાદ રખ્ખો, જિતના અપને પાસકી ચીઝ પર હોતા હૈ ઓર જો યે ચાહેકે સબસે જિયાદા મુઅઝઝ હો જાએ, વો તકવા ઈખ્તિયાર કરે (ઓર યે તજુર્બેકી બાત હૈ કે આદમીકે તકવાકા જિતના અસર લોગો પર પડતા હૈ) ઉતના કિસી ચીઝકા નહીં પડતા. જિસ શખ્સમે જિતના જિયાદા તકવા બખ્ષા હુઆ હોગા,

ઉતના હી લોગોકે દિલોમે ઉસકા એ'જાઝ વ ઈકરામ ઝિયાદા હોગા.

હઝરત વહબ (રહ.) હક તઆલા શાનુલુકા ઈશાદ નકલ કરતે હે કે બન્દા મુઝ પર ભરોસા કર લેતા હે તો અગર આસમાન ઝમીન સબકે સબ મિલકત ભી ઉસકે સાથ મકર કરે તો મેં ઉસકે લિએ રાસ્તા નિકાલ દૂંગા. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઈસા (અલા નબીયીના અલયહિસ્સલાતુ વસસલામ) પર વહી ભેજ કે મુઝ પર તવકકુલ કરો, મેં તુમ્હારી ઝરૂરિયાતકા કઠીલ બનૂંગા. મેરે ગૈરકો અપના વહી ન બનાઓ તા'કે મેં તુમ્હે ન છોડ દૂં.

બહોત સી અહાદીસમે યે વાકેઆ ઝિકર ક્રિયા ગયા કે હઝરત ઓફ બિન માલિક (રહ.) કે સાહબજાદેકો કાફિરોને કેદ કર લિયા ઔર ચમડેકે તસ્મોસે મુબ મઝબૂત ઉનકો જકડ દિયા. ઉન પર નિહાયત સખ્તી કી જાતી થી ઔર ભૂખા ભી રખા જાતા થા. ઉન્હોને અપને વાલિદકે પાસ કિસી તરહ અપને એહવાલકી ઈતિલાઅ ભેજ કે હુઝૂર (સલ્વ.)સે દુઆકે લિએ અર્ઝ કરે. હુઝૂર (સલ્વ.) કો જબ ઈતિલાઅ પહોચી તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે ઉનકે પાસ યે કેહલા ભેજો કે અલ્લાહ તઆલાસે ડરતે રહે, (તકવા ઈન્તિયાર કરે) ઔર ઉસી પર તવકકુલ કરે ઔર સુબ્હ વ શામ યે આયતે શરીફા પઞ્જા કરે.

قَدْ سَلَّمَ كَرُوحٌ مِّنْ أَتَمِّكُمْ هَزِيزٌ طَيِّبٌ مَا أَحْمَمَ حَرَّيْكُمْ الْوُضُوءَ رَقِيقٌ رَّحِيمٌ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۝

"લકહ જાઅકુમ્ રસુલમિન્ અન્હુસિકુમ્ અઝીઝુન્ અલયહિ મા-અનિતુમ્ હરીસુન્ અલૈકુમ્ બિલ્મુઅમિનીન- રફીરુહીમ્ ફઈન્તવલ્લો ફકુલ્લસબિયલ્લાહુ લા-ઈલાહ-ઈલ્લા હુ વ- અલયહિ તવકકલુ વ-રબ્બુલ્આર્શિલ્આઝીમ." (સૂરએ તૌબા, રૂકૂઅ ૧૬) પઞ્જા કરે. ઉનકે પાસ જબ ઈતિલાઅ પહોચી તો ઉન્હોને ઈસ આયતે શરીફાકો પઞ્જાના શુરૂ ક્રિયા, ખુદ-બ-ખુદ એક દિન વો તસ્મે દૂટ ગએ. યે ઉનકી કેદસે છૂટકર ભાગ આએ ઔર ફુછ જાનવર વગૈરહ ભી ઉનકે અપને સાથ પકડ લાએ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે કિસ શખ્સકો બાદશાહકે ઝુલ્મકા ખોફ હો યા કિસી દરિન્દેકા યા દરિયામે ડૂબ જાનેકા ડર હો ઔર ઈસ આયતે શરીફાકી તિલાવત કરે તો ઈન્શા અલ્લાહ કોઈ મઝરત ઉસકો ન પહોચેગી.

એક ઔર હદીસમે ઈસ કિસ્સેમે લા-હી લ- વલા- ફુવ્વત- ઈલ્લા બિલ્લાહ ભી કસરતસે પઞ્જાનેકા હુકમ હે. ઈન્હી સાહબજાદેકે કિસ્સેમે યે આયતે શરીફા નાઝીફ હુઈ.

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا قَدْ رَفَعْنَا مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۝

"વ- મંથતાકિલ્વાહ- મજ્જાલ્લહુ મખર જ્વ્ય ચર્ચુક હં મિન્ હેસુ લા-
યક્ષતસિખ" - સૂરએ તલાક, રૂકૂમ ૯

નાઝીલ હુઈ કે "જો અલ્લાહસે ડરતા હૈ હક તઆલા શાનુહુ ઉસકે લિએ રાસ્તા ખોલ દેતે હૈ ઓર એસી જગાહસે ઉસકો રોઝી પહોંચાતે હૈ જહાંસે ઉસકો ગુમાન ભી નહીં હોતા ઓર જો શમ્સ અલ્લાહ તઆલા પર ભરોસા કરતા હૈ અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિએ કાફી હૈ." ઉન સહાબી (રદી.) કો ઈસકા ક્યા ગુમાન હો સકતા થા કે યે કાફિર જો ઈસ કદર સુલ્હ પર ઉતરે હુએ હૈ ઉન્હીં કે માલસે ઉનકી રોઝી મુકદ્દર હૈ.

એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈ કે મૈં ઓર મેરા એક સાથી એક પહાડમેં રેહતે થે હર વક્ત ઈબાદતહી મશગુલા થા. મેરે સાથીકા ગુઝર તો ઘાસ વગૈરહ પર થા ઓર મેરે લિએ હક તઆલા શાનુહુને યે ઈન્તિઝામ ફરમા રખ્યા થા કે એક હિરની રોઝાના આયા કરતી થી ઓર મેરે કરીબ આકર ટાંગે ચીરકર ખડી હો જાતી. મૈં ઉસકા દૂધ પી લિયા કરતા, વો ચલી જાતી. બહોત ઝમાના ઈસી તરહ ગુઝર ગયા કે વો હિરની રોઝ આ જાયા કરતી ઓર મૈં ઉસકા દૂધ પીતા થા. મેરે સાથીકે કિયામકી જગહ ઉસ પહાડમેં મુઝસે દૂર થી. એક દિન વો મેરે પાસ આયા ઓર કેહને લગા કે એક કાફિલા યહાં કરીબ આકર ઠહરા હૈ, ચલો કાફિલાવાલોંકે પાસ ચલે, વહાં શાયદ કુછ દૂધ ઓર ઈસકે અલાવા કુછ ખાનેકી ચીઝેં મયસસર આ જાએ. મૈંને અવ્વલ તો બહોત ઈન્કાર કિયા લેકિન જબ ઉસને બહોત ઈસરાર કિયા તો મૈંભી ઉસકે સાથ હો લિયા. હમ દોનો કાફિલેમેં પહોંચે, ઉન લોગોંને હમેં ખાના ખિલાયા, હમ ખાનેસે ફારિમ હોકર અપની-અપની જગહ વાપસ આ ગએ. ઈસકે બાદ મૈં હમેશા ઉસ હિરનીકે વક્ત પર ઉસકા ઈન્તિઝાર કિયા કરતા મગર ઉસકા આના બન્દ હો ગયા. કઈ દિન ઈન્તિઝારકે બાદ મૈં સમઝાકે ઉસ ગુનાહકી નહુસતસે વો રોઝી જિસકી વજહસે મૈં બેકિકર થા, બન્દ હો ગઈ.

સાહિબે રીઝ (રહ.) કેહતે હૈ કે બઝાહિર તીન ચીઝેં ઈસમેં ગુનાહકી થી.

એક જિસ તવકકુલકો ઈખ્તિયાર કર રખ્યા થા, ઉસકો છોડા.

દૂસરે તમઅ કી ઓર ઉસ રોઝી પર કનાઅત ન કી જિસકી વજહસે બેકિકરી થી.

તીસરે એસા ખાના ખાયા જો તખ્લબ ન થા જિસકી વજહસે તખ્લબ રિઝકસે મહરૂમી હો ગઈ.

બડી ઈબરતકા કિસ્સા હૈ. હમ લોગ બસાઝીકાત અપની હિર્સ વ તમઅસે હક તઆલા શાનુહુકે ઈનઆમાતસે મેહરૂમ હો જાતે હૈ. સૂરતકે એ'તબારસે સવાલ કરને પર ઉસ વક્ત કુછ મિલ જાતા હૈ મગર ઉસકી નહુસતસે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે ઉસ ઈનઆમસે મેહરૂમી હો જાતી હૈ જો બેતલબ ઓર બેમન્નાત મિલતા.

હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રદી.) કી દુઆ હૈ.

أَلَمْ يَكُنْ كَمَا سَلَّمَتْ وَجْهِي عَنْ سُجُودٍ غَيْرِ قَوْلِي عَنْ مَنْزِلَةِ عَزْرَةٍ

"અલ્લાહુમ્મ કમા સુન્નત-વજ્હી અન્સુજ્હી ગૈરિ ૬- ફસુવજ્હી અમ્મરઅલતિ

ગૈરિક"

"અય અલ્લાહ જૈસાકે તૂને મેરે સરકો અપને ગૈરકે સામને સજદા કરનેસે મેહફૂઝ રખ્યા, ઉસી તરહ મેરી જુબાનસે અપને ગૈરસે સવાલ કરનેસે ભી મેહફૂઝ કરમા." અલ્લાહુમ્મ આમીન.

હદીસ : ૨

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે જો શખ્સ ઈસ લિએ સવાલ કરતા હે કે અપને માલમે જિયાદતી કરે, વો જહન્નમકે અંગારે માંગે રહ્યા હે, જિસકા દિલ ચાહે થોડે માંગે લે, યા જિયાદા માંગે લે.

- મુસ્લિમ

ફાઈલ :

પેહલી હદીસ શરીફમે સિર્ક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે ગૈબી ઈઆનત ઔર ઈમદાદ બન્દા હોનેકી વઈદ થી, ઈસલિએકે ઉસ હદીસમે ઝરૂરતકે મોકો પર સવાલકા ઝિકર થા ઔર ઈસ જગહ બિલા ઝરૂરત મહેઝ અપની જમા બખ્ષાનેકે લિએ ભીખ માંગના મઝકૂર હે ઈસલિએ ઈસમે જિયાદા સખ્ત વઈદ હે કે વો જહન્નમકી આગ ઈકટઠી કર રહ્યા હે. અબ આદમીકો ઈખ્તિયાર હે કે જિતને અંગારે દિલ ચાહે ઈકટઠે કર લે.

એક મર્તબા હઝરત ઉમર (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે અર્ઝ કિયા કે કલાં કલાં દો શખ્સ આપકી તા'રીફ કર રહે થે કે આપને ઉનકો દો દીનાર દીએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, લેકિન કલાં શખ્સ મૈને ઉસકો દસસે લેકર સૌ તક અશરકિયાં દી મગર ઉસને ઐસા નહીં કિયા. ફિર ફરમાયા કે બા'ઝ આદમી સવાલ કરતે હૈ ઔર મૈ ઉનકે સવાલકી વજહસે જો દેતા હૂં વો બગલમે દબાકર લે જાતે હૈ, લેકિન વો અપની બગલમે આગ દબાકર લે જાતે હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! ફિર આપ દેતે ક્યો ને ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, મૈ ક્યા કહું વો બગૈર માંગે રેહતે નહિં ઔર અલ્લાહ તઆલા મેરે લિએ બુખલકો ગવારા નહીં ફરમાતે.

એક ઔર હદીસકે અલ્ફાઝ હૈ, હઝરત ઉમર (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ! જબ આપકો માલૂમ હે કે વો આગ હે તો આપ ક્યો મરહમત ફરમાતે હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, મૈ ક્યા કહું, વો બગૈર સવાલકે રેહતે નહીં ઔર અલ્લાહ તઆલા મેરે લિએ બુખલ ગવારા નહીં ફરમાતે.

હઝરત કબીસા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે મૈને એક બોઝ (તા'વાન

વગૈરહકા) અપને જિમ્મે રખ્ખ લિયા, યાની કિસી ચીજકી ઝમાનત કર લી, ઈસ સિલસિલેમેં મેં હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં મદદ ચાહનેકે લિએ બહારિર હુઆ. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા ઠહેર જાઓ, કહીસે સદકેકા માલ આ જાએગા તો મેં મદદ કરુંગા. ફિર હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે કબીસા સવાલ સિર્ફ તીન આદમિયોકે લિએ જાઈજ હૈ.

૧. એક વો શખ્સ જિસને કોઈ બોઝ ઝમાન વગૈરહકા અપને જિમ્મે રખ્ખ લિયા હો ઉસકો જાઈજ હૈ કે ઈતની મિકદારકા સવાલ કર લે ઔર ફિર રૂક જાએ, ઉસે ઝિયાદાકે સવાલકા હક નહીં.

૨. દૂસરે વો શખ્સ જિસકો કોઈ હાદસા પહોંચ જાએ જિસ્સે સારા માલ હલાક હો જાએ (મસલન આગ લગ જાએ યા કોઈ ઔર એસી આફત અચાનક પહોંચ જાએ જિસ્સે સબ કુછ લૂટ જાએ) તો ઉસે જાઈજ હૈ કે ઈતની મિકદારકા સવાલ કરે જિસ્સે ઝિન્દગીકા સહારા હો સકે.

૩. તીસરે વો શખ્સ જિસકો ફાકે ગુઝરને લગે હત્તાકે તીન આદમીનિસકી કીમતે કેહને લગે કે ઈસકો ફાકા હોને લગા તો ઉસકો ભી ઈતની મિકદાર સવાલ કર લેના જાઈજ હૈ જિસ્સે ઝિન્દગીકા સહારા હો જાએ. ઈન તીનકે અલાવા જો શખ્સ સવાલ કરતા હૈ વો હરામ માલ ખાતા હૈ.

એક ઔર હદીસમેં હૈ કે સવાલ કરના દો શખ્સોકે લિએ જાઈજ નહીં, એક ગનીકે લિએ, દૂસરે કવી તન્દુરસ્તકે લિએ (જો કમાને પર કાદિર હો), અલબત્તા જિસ શખ્સકો ખાકમેં મિલા દેનેવાલા ફકર યા પરેશાન કર દેનેવાલા કર્જ લાહિક હો ગયા હો, ઉસકો સવાલ કરના જાઈજ હૈ ઔર જો શખ્સ માલકો બખ્ષાનેકી ગરઝસે સવાલ કર રહા હૈ, ઉસકે મુંહ પર કિયામતકે દિન ઝખ્મ હોંગે ઔર વો જહન્નમકી આગ ખા રહા હૈ, જિસકા દિલ ચાહે ઝિયાદા સવાલ કર લે, જિસકા દિલ ચાહે કમ કર લે.

એક ઔર હદીસમેં હૈ કે સવાલ કિયામતકે દિન મુંહ પર ઝખ્મ બન જાએંગે, જિનસે ઉસકા ચેહરા ઝખ્મી હો જાએગા, જિસકા દિલ ચાહે અપને ચેહરેકી રોનક બાકી રખ્ખે, જિસકા દિલ ચાહે છોડ દે, અલબત્તા અગર બાદશાહસે (યાની બૈતુલમાલસે બશર્તકે ઉસમેંસે લેનેકા હક હો) માંગે યા મજબૂરીકે દરજેમેં માંગે તો મુઝાયકા નહીં હૈ.

એક ઔર હદીસમેં હૈ કે આદમી સવાલ કરતા હૈ હત્તાકે કિયામતકે દિન ઉસકે ચેહરે પર ઝરા-સા ભી ગોશ્ત ન રહેગા.

હઝરત મસજિદ બિન અમ્ર (રદી.) કેહતે હૈ કે હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં એક જનાઝા નમાઝ પખ્લાનેકે લિએ લાયા ગયા, હુજૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે કયા તરકા છોડા ? લોગોંને અર્ઝ કિયા કે દોન્તીન અશરફિયાં છોડી હૈ. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે જહન્નમકે દોન્તીન દાગ હૈ.

રાવી કેહતે હું કે મૈને હજરત અબૂબકર (રદી.) કે મૌલા અબ્દુલ્લા બિન કાસિમ (રદી.) સે ઈસકે મુતઅલિક સવાલ ક્રિયા. ઉન્હોને કહા કે યે માલકે બખ્શાનેકી નીખતસે સવાલ કરતા થા.

કુતુબે અહાદીસમે મુતઅલિક વાકેઆત ઈસ કિસ્મકે વારિદ હુએ હૈ, જિનમે હુઝૂર (સલ્વ.) ને મા'મૂલી-મા'મૂલી રકમ છોડને પર જહન્નમકે દાગ ઔર ઈસ કિસ્મકી વઈદે ઈશાદ કરમાઈ હૈ. ઉલમાને ઉનકે મુતઅલિક લિખ્ખા હૈ કે યે ઈસ સૂરતમે હૈ કે જબ આદમીકે પાસ પેહલેસે કુછ મૌજૂદ હો ઔર વો ઝૂઠ બોલકર અપને આપકો બિલકુલ ફકીર ઔર મુહતાજ ઝાહિર કરકે સવાલ કરે ઔર બાવજૂદ ફકીર ન હોનેકે કુકરાકી જમાઅતમે અપને આપકો શામિલ કરે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે સવાલ કરનેકે બારેમે મુમાનઅતકી બહોત-સી રિવાયાત વારિદ હુઈ ઔર બડી સખ્ત સે સખ્ત વઈદે હદીસમે આઈ હૈ લેકિન સાથ હી બા'ઝ અહાદીસસે ઈજાઝત મા'લુમ હોતી હૈ ઈસકા વાઝેહ બયાન યે હૈ કે ફી નફસહી તો સવાલ કરના હરામ હૈ. લેકિન મજબૂરીકે દરજેમે યા ઐસી હાલતમે જો મજબૂરીકે કરીબ હો, જાઈઝ હૈ. અગર યે દોનો બાતે ન હો તો હરામ હૈ ઔર હુરમતકી વજહ યે હૈ કે સવાલ કરના તીન બાતોસે ખાલી નહીં હોતા ઔર વો તીનો હરામ હૈ.

૧. અવ્વલ તો ઈસમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી શિકાયતકા ઈજહાર હૈ ગોયા, ઉસકી તરફસે ઈનઆમમે કમી હૈ જૈસાકે કોઈ ગુલામ અગર કિસીસે સવાલ કરે તો ઈસકા મતલબ યે હોતા હૈ કે ગોયા સૈયદકી તરફસે ઉસ પર તંગી હૈ ઔર ઉસકા મકતઝ યે હૈ કે બિલાં સખ્ત મજબૂરીકે હલાલ ન હો, જૈસાકે મુરદારકા ખાના સખ્ત મજબૂરીમે હલાલ હૈ.

૨. દૂસરે ઈસમે માંગનેવાલેકા અપને નફસકો ગૈર અલ્લાહકે સામને ઝલીલ કરના હૈ ઔર મો'મિનકી શાન યે હૈ કે અપને નફસકો અલ્લાહ તઆલાકે સિવા કિસીકે સામને ઝલીલ ન કરે, અલબત્તા ઉસ પાક મૌલાકે સામને ઝલીલ કરના અપની ઈજાઝત હૈ ઈસીલિએ કે મેહબુબકે સામને ઝિલ્લત વ ઈન્કીસાર લઝઝત હૈ ઔર આકાકે સામને ઈજઝકા ઈજહાર સઆદત હૈ.

૩. તીસરે ઈસમે ઉસ શખ્સકી ઈઝા અકસર હોતી હૈ જિત્તસે સવાલ ક્રિયા જાએ, બસાઔકાત દેનેવાલેકા દિલ ખુશીસે આ'માદા નહીં હોતા, મહેઝ શરમ વગૈરહકી વજહસે ખર્ચ કરતા હૈ. પસ અગર ઉસને શરમકી વજહસે યા રિયાકી વજહસે દિયા હૈ તો વો લેનેવાલે પર ભી હરામ હૈ ઔર અગર વો ઈન્કાર ભી કર દે તબ ભી બસાઔકાત ઉસકો ઈસ બાતસે રંજ હોગા કે વો સૂરતન બખીલ બના, ઈસલિએ હર હાલમે ઈઝાકા એહનિમાલ હૈ જિસકા સબબ યે સાઈલ બના ઔર ઈઝા દેના બિલા મજબૂરીકે હરામ હૈ ઔર જબ યે બાત એહનનશીન હો ગઈ તો યેભી વાઝેહ હો ગયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે સવાલ કરને પર ઈસ કદર

સખત વઈદે ક્યો વારિદ હુઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો હમસે સવાલ કરેગા ઉસકો હમ દે દેજે. (હમ ક્યો ઈન્કાર કરે, અપને સવાલકે જવાબકા વો ખુદ જિમ્મેદાર હૈ) ઔર જો મુસ્તગની હોતા હૈ, (યાની સવાલ નહીં કરતા યા અલ્લાહ તઆલાસે ગિનાકા તા'લિખ હોતા હૈ અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ગની કર દેતે હૈ) ઔર જો હમસે સવાલ ન કરે, વો હમે જિયાદા મેહબૂબ હૈ, ઉસ શખ્સકે મુકાબલેમેં, જો સવાલ કરે.

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે લોગોંસે મુસ્તગની રહો ઔર સવાલ જિતના ભી કમ હો ઉતના હી અચ્છા હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને એક સાઈલકો દેખા કે મગિરબકે બાદ સવાલ કર રહા હૈ. આપને કિસીસે ફરમા દિયા કે ઉસકો ખાના ખિલા દો, ઉન્હોંને ફૌરન તા'મીલ કી ઔર ખાના ખિલા દિયા. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ફિર ઉસકી આવાજ સવાલકી સુની તો ઉન સાહબસે મુતાલબા કિયા કે મૈને તુમસે ઉસકો ખાના ખિલાનેકો કહા થા. ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે મૈને ખિલા દિયા. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઉસ સાઈલકી તશ્ફ દેખા તો ઉસકી બગલમેં એક ઝોલી પડી હુઈ થી, જિસમેં બહોત-સી રોટિયાં થી, હઝરત ઉમર (રદી.)ને ફરમાયા કે તૂ સાઈલ નહીં બલ્કે તાજિર હૈ, યાની ફકીર નહીં બલ્કે તિજારતકે લિએ સવાલ કરતા હૈ તા'કે ઈન રોટિયોંકો જમા કરકે ફરોખત કરે. ઉસકે બાદ ઉસકી ઝોલી છીનકર સદકાકે ઊંટોંકે સામને ઉલટ-પલટ દી ઔર ઉસકે દુરે મારકર કહા કે ફિર કભી એસા ન કીજિઓ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કેહતે હૈ કે અગર સવાલ હરામ ન હોતા તો હઝરત ઉમર (રદી.) ન તો ઉસકો મારતે ઔર ન તો ઉસકી રોટિયાં છીનતે, બા'જ લોગોંકો ઈસ પર એ'તરાજ હૈ. વો કેહતે હૈ કે હઝરત ઉમર (રદી.) કા મારના તો તંબીહ ઔર તા'દીબ હો સક્તી હૈ લેકિન ઉસકે માલકા છીનના મુલ્મ હૈ, શરીઅતને કિસીકા માલ છીન લેનેકી સજા નહીં બતાઈ. લેકિન યે એ'તરાજ હકીકતકી નાવાકફિયતસે પેદા હુઆ. ભલા હઝરત ઉમર (રદી.) કી હુકાહત તક દૂસરોંકી રસાઈ કહાં હો સક્તી હૈ ? ક્યા હઝરત ઉમર (રદી.) કે મુતઅલિલક યે ગુમાન હો સક્તા હૈ કે ઉનકો યે મસઅલા મા'લૂમ ન થા કે દૂસરેકા માલ લેનાં જાઈઝ નહીં ? યા યે ગુમાન હો સક્તા હૈ કે બાવજૂદ મસઅલા મા'લૂમ હોનેકે ઉનકો ફેઅલે હરામ યાની સવાલ પર ગુસ્સા આ ગયા ઔર નાઝિમુબિલ્લાહ ગુસ્સેમેં એસા કર ગએ યા સવાલસે આઈન્દા રોકનેકી મસલહતકી વજહસે એસા તરીકા ઈખ્તિયાર કિયા જો નાજાઈઝ થા, અગર એસા થા તો યે ફેઅલ ખુદ નાજાઈઝ થા બલ્કે ખાત યે થી કે જબ ઉસને બેઝરૂરત સવાલ કિયા ઔર દેનેવાલોંને ઉસકો ફકીર ઔર મુહતાજ સમજકર દિયા તો યે ધોખેસે હાસિલ કરનેકી વજહસે ઉસકી મિલ્કમેં ન આયા થા ઔર અસલ માલિકોંકા પતા ચલના અબ દુશ્વાર થા તો વો બમંઝિલ લુક્તા કે થા જિસકે માલિકકા પતા નહીં હૈ, ઈસલિએ ઈસકા મસરફ (બેતુલમાલકે) મસાલેહ આમ્મા

હૈ, ઈસલિએ સદકાકે ઉટોકો ખિલા દિયા. ઉસ ફકીરકા સવાલ કરના એસા હી હૈ જૈસાકે કોઈ ગુનાહગાર શખ્સ અપનેકો સૂફી ઝાહિર કરકે સદકાત લે લે, અગર દેનેવાલેકો ઉસકા હાલ મા'લૂમ હો જાએ તો કભી ન દે. એસે શખ્સકો લેના જાઈજ નહીં, ઉસકો ઝરૂરી હૈ કે માલિકકો વાપસ કરે.

જબ યે બાત મુલકફક હો ગઈ કે સવાલ સિફ ઝરૂરતમે જાઈજ હૈ તો યે સમજ લેના ચાહિએ કે ઝરૂરતકે ચાર દરજે હૈ.

૧. અવ્વલ દરજા ઈઝતિરાર કા હૈ.

૨. દૂસરા સખ્ત હાજતકા, લેકિન ઈઝતિરાબકી હદસે કમ.

૩. તીસરા મા'મૂલી હાજતકા.

૪. ચૌથા અહમ હાજતકા. પેહલા દરજા મસલન કોઈ શખ્સ એસા હૈ કે ઉસકો ભૂખકી વજહસે યા મર્જકી વજહસે... હલાકતકા ઔર મર જાનેકા અંદેશા હૈ યા એસા નંગા હૈ કે ઉસકે પાસ કોઈ કપડા બદન છુપાનેકો નહીં હૈ, તો એસે શખ્સકો સવાલ કરના જાઈજ હૈ. 'બશર્ત કે જવાઝકી બાકી શર્ત પાઈ જાતી હો ઔર વો યે હૈ. -

અ - જો ચીઝ માંગે, વો ચીઝ જાઈજ હો,

બ - જિસ્સે માંગે વો તીબે પાતિરસે રાઝી હો.

જ - માંગનેવાલા કમાનેસે આજિઝ હો. અગર વો કમાને પર કાદિર હૈ તો વો લગ્વ આદમી હૈ જો બજાયે કમાનેકે સવાલ કરના હૈ. અલબત્તા અગર કોઈ તા'લિબે ઈલ્મ હો જો અપને ઔકાતકો તલબે ઈલ્મમે મશગૂલ રખતા હો તો ઉસકો મુઝાયાકા નહીં કે સવાલ કર લે ઔર ચૌથા દરજા ઉસકે બિલમુકાબિલ કોઈ શખ્સ એસી ચીઝકા સવાલ કરે જો ચીઝ ઉસકે પાસ મૌજૂદ હૈ, મસલન કપડેકા સવાલ ઔર બકદ્રે ઝરૂરત કપડા ઉસકે પાસ મૌજૂદ હૈ, તો ઉસ શખ્સકો સવાલ હરામ હૈ. યે દો દરજે તો મુકાબિલ હુએ ઈનકે દરમિયાન દો દરજે રહે, એક સખ્ત હાજતકા, મસલન કોઈ શખ્સ બીમાર હૈ ઔર દવાકે લિએ દામ નહીં હૈ, લેકિન મર્ઝ એસા નહીં હૈ જો હલાકતકે દરજેકા હો યા મસલન કિસીકે પાસ કપડા તો હૈ મગર સરદીકા પૂરા બચાવ ઉસે નહીં હોતા. યે દરજા ભી એસા હૈ કે ઈસમે સવાલકે જાઈજ હોનેકી ગુંજાઈશ હૈ લેકિન ઉસકા તર્ક ઔલા હૈ. એસા શખ્સ અગર સવાલ કરે તો ઉસકો નાજાઈજ યા મકરૂહ તો ન કહેંગે લેકિન ખિલાફે ઔલા કહેંગે, બશર્ત કે અપને સવાલકી નૌઈયત ઝાહિર કર દે. મસલન યું કહે કે મેરે પાસ કપડા તો હૈ મગર સરદીકે લિએ કાફી નહીં. ઝરૂરતકે દરજેસે ઝિયાદાકા ઈજ્ઞાર ન કરે.

દૂસરા દરજા કમ હાજતકા હૈ. મસલન ઉસકે પાસ રોટીકે દામ તો હૈ, સાલનકે લિએ દામ નહીં હૈ યા ફટે-પુરાને કપડે હૈ ઔર દો-એક કુરતા એસા બનાના ચાહતા હૈ જો ઉન પર બાહર જાનેકે વક્ત પેહન લિયા કરે તા'કે લોગો પર બોસીદા કપડે ઝાહિર ન હો તો એસે શખ્સકે લિએ સવાલ જાઈજ તો હૈ મગર કરાહતકે

સાથ, બશરતે જિસ દરજેકી ઝરૂરત હે ઉસકો ઝાહિર કર દે ઔર ઈન તીન ચીઝોમેસે કોઈ બાત ન પાઈ જાએ જો પેહલે ગુઝર ચુકી યાની એક યે કે હક તઆલા શાનુસુકી શિકાયત ન હો યાની એસી તરહ સવાલ કરે જિસ્સે શિકાયત ન ટપકતી હો. દૂસરે અપની જિલ્લત ન હો, તીસરે જિસ્સે માંગે ઉસકો અઝીયત ન હો અગર યે કહા જાએ કે ઈન તીનો ચીઝોમેસે ખાલી હોનેકી કયા સૂરત હે ?

તો મેં બતાતા હું કે શિકવેસે ખાલી હોનેકી સૂરત યે હે કે અલ્લાહ તઆલાકા શુકર ભી સાથ હો ઔર અપની અદમ ઝરૂરતકા ઈજ્જાર ભી હો. ફકીરોંકી તરહ સવાલ ન કરે મસલન યું કહે કે ઝરૂરતકા દરજા તો હે નહીં ઝરૂરતકી મિકદાર અલ્લાહકા શુકર હે મેરે પાસ મૌજૂદ હે લેકિન યે નક્સ એક અચ્છે કપડેકી પ્વાહિશ કરતા હે ઔર જિલ્લતસે બચનેકી સૂરત યે હે કે અપને બાપ-ભાઈ યા કિસી એસે દોસ્તસે સવાલ કરે જિસકે મુતઅદ્દિલક યે ગુમાન હો કે ઈસ સવાલસે ઉસકી નિગાહમે જિલ્લત ન હોગી યા એસે કરીમસે સવાલ કરે જિસકે યહાં સદકાતકા ઝોર હો કે ઉસકે સવાલ કરનેસે ઉસકો મસરૂત હો ઔર ઈઝાસે બચનેકી સૂરત યે હે કે મસલન ખુસુસી સવાલ કિસીસે ન કરે બલ્કે અમૂમી સવાલ કરે યા એસે અન્દાઝસે કરેકે અગર વો શખ્સ જિસ્સે સવાલ કિયા હે ટાલના ચાહે તો ટાલ સકે.

ઔર યે સમજ લેના ચાહિએ કે જો ચીઝ દેનેવાલેને શરમકી વજહસે યા ઝોર દેનેસે મજબૂર હોકર બાદિલે ના પ્વાસ્તા દી હે ઉસકા લેના ઈજમાઅન હરામ હે. યે એસા હી હે જૈસા કે કિસીકા માલ મારકર જબદસ્તી છીન લિયા હો. ઈસલિએ કે કિસી શખ્સકે ઝાહિર બદનકો મારના ઔર દિલકો મલામત ઔર શરમકે કોડેસે મારના બરાબર હે. અલબત્ત મુઝતરકે લિએ યે હક હે કે બગૈર તીબે ખાતિરકે ભી લે લે લેકિન મા'મલા અહકમુલ હાકિમીનસે હે ઔર હાલાત સબ ઉસકે સામને અયાં હે, વો હર શખ્સકી હાલતકો ખૂબ જાનતા હે, નીઝ એસે દોસ્તોસે સવાલમે ભી મુઝાયકા નહીં જિનકે મુતઅદ્દિલક યે અન્દાઝ હો કે વો સવાલસે ખુશ હોગે.

(એહયા મુખતસરન)

અલ્લામા ઝુબૈદી (રહ.) ફરમાતે હે કે ઈન વઈદાતમે સવાલસે મુરાહ અપની ઝાતકે લિએ સવાલ હે. જો સવાલ કિસી દૂસરેકે લિએ હો વો ઈસમે દાખિલ નહીં બલ્કે વો ઉસકી ઈઆનત હે નીઝ વો સવાલમે દાખિલ નહીં જો અપને લિએ હો, લેકિન અપને અઈઝઝા ઔર દોસ્તોસે હો ઈસલિએ કે વો ઈસ્સે ખુશ હોતે હે. (ઈત્તેહાફ) લેકિન યે શર્ત હે કે યે એસી જગહ હોગા જહાં અઈઝઝા ખુશ હોતે હો ઔર જહાં એસા ન હો વહાં તો એહલે કરામતકો અઝીયત દેના ઔર ભી ઝિયાદા સખ્ત હે અલબત્ત જો અઈઝઝા કરીમ હોતે હે વો ઈસ સવાલસે ખુશ હોતે હે. મુઝે ખુદ ઈસકો ઝાતી તજુર્બા હે ઔર બહોત કસરતસે વાકેઆત ઈસકે શાહિદ હે. મેરી વાલિદાકી એક હકીકી ખાલા હે જો અબ તક ભી હયાત હે, (તબાઅત કે વક્ત ઈન્તિઝાલ હો ગયા, ગફરલ્લાહુ લહા, નાઝરીનસે દુઆએ મઝિફરતકી દરખવાસ્ત

હું) મેરે બચપણસે ઉનકા દસ્તુર મુજે કાંધલાકે હર સફરમે દો પૈસે દેનેકા થા, જબ મૈ સાહબે ઔલાદ હો ગયા ઔર ઉન્હોને મેરે બચ્ચોકો ભી દો-દો પૈસે દેના શુર કર દિએ તો મૈને બહોત ઈસરાસે અપને દો પૈસેકે બજાય ચાર પૈસે કરાએ ઔર યે કેહકર કરાએ કે તુમ મુજે ઔર મેરી-ઔલાદકો એક દરજેમે રખતી હો ? મુજે હમેશા યાદ રહેગા કે મેરે ઈન ચાર પૈસોકા મુતાલબા ઉનકે લિએ ઈસ કદર મસરતકા સબબ હોતા-હૈ કે મુજે ભી ઉનકી પુશીસે લુફ આ જાતા હૈ, હત્તાકે બા'ઝ ઔકાત અગર ઉનકે પાસે ઈસ વક્ત કુછ ન હુઆ તો મૈને મુદ ઉનકી કુછ નઝર કિયા તા'કે ઈસમેંસે વો મેરે પૈસે મુજે મરહમત કરમા દે, ઈસલિએ કે ઉનકો ઈનમેંસે દેનેસે ભી ઉત્તીલી પુશી હોતી થી ઔર ઈસકી તરફ ઈત્તિકાત ભી નહીં હોતા કે યે મૈ ઈસકી પૈસોમેંસે દે રહી હું.

ઈસી તરહ મેરે વાલિદ સાહબ (રહ.) કે એક હકીકી મામૂ મીલાના શમ્સુલ હસન સાહબ (રહમતુલ્લા અલયહિ) થે, હમેશાસે-ઉનકા મા'મૂલ મુજે હર સફરમે એક રૂપયા મરહમત કરમાને કા થા. જબ મેરે ઔલાદ હો ગઈ તો ઉન્હોને બજાય મેરે ઉનકી તરફ ઈસકો મુન્તકિલ કર દિયા. મૈને જબરદસ્તી અપને રૂપયેકા ઈજારા કરાયા, મૈને ઉનસે કહા કે બચ્ચોકો આપ દે યા ન દે, મૈ ઉનકા ઝિમ્મેદાર નહીં હું, મેરા રૂપયા બન્દ નહીં હોગા, મુજે હમેશા યાદ રહેગા ઔર જબ ભી યાદ આ જાતા હૈ, મૈ હમેશા ઉનકે લિએ દુઆ કરતા હું કે હક તઆલા શાનુસુ ઉનકી મગફેરત કરમાકર અપની આલીશાનકે મુવાફિક અજરે જમીલ અતા કરમાએ કે ઉનકો મેરે ઈસ મુતાલબેસે કિસ કદર મસરત હોતી થી, અકસર કહકહાસે હંસા કરતે થે ઔર બાસ્તેબાર મેરે ઈસ લફઝકો દોહરાતે, "હાં જી, મેરા રૂપયા બન્દ નહીં હોગા, મૈ કેહતા હું કે હરગિઝ બન્દ ન હોગા."

ઔર ભી મુજે અપને અઈઝઝા ઔર અહબાબસે ઈન નીઅકે વાકેઆતકા સાબિકા પડા હૈ. યે મૈને ઈસલિએ લિખ્ખા કે આજકલ તા'લ્લુકાત બિલપુસુસ આપસદારીકે આમતૌરસે એસે ખરાબ હોતે જાતે હૈ કે યે બાત અબ એહનોમે આના ભી દુશવાર હો જાએગી કે અઝીઝોકા સવાલ બાઈસે મસરત ભી હો સકતા હૈ.

દૂસરી યીઝ અલ્લામા યુબેદી (રહ.) ને યે લિખ્ખી હૈ કે અગર દૂસરેકે વાસ્તે કોઈ શખ્સ સવાલ કરે તો વો ઈસમેં દાખિલ નહીં હૈ. યે ઝાહિર હૈ ઔર પેહલી ફસ્લમે જિતની રિવાયાત કિસી દૂસરેકે લિએ ઈઆનત ઔર મદદકી ગુઝરી હૈ વો સબ ઈસકે લિએ દલીલ હૈ. ઈસી તરહ તા'લિબે ઈલ્મકી મશગૂલી સવાલકી ઝિલ્લતસે અહમ હૈ.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.)ને નકલ કિયા હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ કમાને પર કાદિર હૈ ઔર ઈલ્મી ઈસ્તિગાલકી વજહસે ઈસકો નહીં કરતા તો ઈસકો ઝકાતકા લેના ભી જાઈઝ હૈ ઔર સદકાતે તતવ્વોઅકા લેના ભી ઔર અગર બાવજૂદ કુદરતકે કમાના નવાફિલ ઔર ઈબદાતમે મશગૂલીકી વજહસે છોડા હૈ તો ઈસકો માલે

ઝકાતકા સવાલ જાઈજ નહીં હૈ, સદકાતે તતવ્વોઅસે સવાલમેં મુઝાયકા નહીં ગો કરાહત હો ઔર અગર કોઈ જમાઅત ઈસ્લાહે નફસ ઔર તઝિક્યાએ બાતિનકે લિએ મુજતમઅ હૈ તો બેહતર યે હૈ કે કોઈ એક શખ્સ ઉન સબકે લિએ ચેટી-કપડા જમા કર લિયા કરે. (મિશકાત)

ઈલ્મી ઈસ્તિગાલ ચાહે ઉલૂમે ઝારિહ હોં યા ઉલૂમે બાતિના, યકીનન બહોત ઝિયાદા અહમ હૈ ઔર ઐસે લોગોંકે લિએ યકીનન કિસી દૂસરી ચીઝમેં મશગૂલ હોના હરગિઝ ન ચાહેએ ઔર મહેઝ નાદાનો, અહમકોંકે તઅન વ તસ્નીઅકે પૌફસે ઈસ અહમ મશગલેકે સાથ કમાઈ વગૈરહકી તરફ લગના જાહિલોંકે તઅનકે પૌફસે અપની કીમતી માયાકો ઝા'યા કરના હૈ. નાદાનોંકે તઅન, તસ્નીઅસે ન એહલે ઈલ્મ કબી બયે, ન અંબિયા-એ-કિરામ (અલૈ.) બયે.

આજ કલ યે વબા બહોત આમ હોતી જા રહી હૈ કે એહલે ઈલ્મકો અપના ગુઝર ચલાનેકે લિએ કિસી સનઅત વ હિરફતકા સિખના ઝરૂરી હૈ ઔર એહલે ઈલ્મ ભી દુનિયાદારોંકે તઅન વ તસ્નીઅસે બદદિલ હોકર ઉસકી એહમિયતકો મેહસૂસ કર રહે હૈ ઔર મદદારિસે અરબીયા વ દીનિયામેં યે સિલસિલે ભી જારી હૈ લેકિન યે ઈલ્મકો બહોત ઝિયાદા નુક્સાન દેનેવાલી ચીઝ હૈ. ઈસમેં અસલાફકે નમૂને સામને રખે જાતે હૈ, જિન્હોને અપને મઆશકે લિએ તિજારત વ હિરફત વગૈરહકે મશાગિલ ઈન્તિયાર કરતે હુએ દીનકી ઔર ઈલ્મકી ખિદમત કી ઔર યકીનન અગર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લૂ તૌકીક અતા ફરમાએ તો યે બેહતરીન તરીકા હૈ. મગર હમ લોગોંકે કુલૂબ ઔર હમારે કુવા ઔર હમારે એહવાલ ન તો ઈસકે મુતહમ્મિલ હૈ કે હમ લોગ દો કામ બયક વકત કર સકે ઔર ન હમારી તમઅ-એ-નફસ ઔર હુબ્બે દુનિયા ઈસકી ગુંજાઈશ દેતી હૈ કે માલકી બળહોતરીકે અસબાબ પૈદા હોનેકે બાવજૂદ અલ્લાહકે કામકે વાસ્તે, દીનકી ખાતિર, ઈલ્મકી ખાતિર, હમ અપને અવકાતકો દુનિયા કમાનેકે મશાગિલસે ઝિયાદા સે ઝિયાદા ફારિગ કર સકે. નતીજા યે હોતા હૈ કે ઈબ્તિદામેં દોનો કામ શુરૂ કિએ ઔર આખિરમેં ઈલ્મી મશગલે પર દુનિયાકી કમાઈ ઔર તલબ ગાલિબ આગઈ, જિસકે બારહા તજુર્બે હો ચુકે હૈ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને તલબે ઈલ્મકે જો દસ આદાબ લિખ્તે હૈં ઉસમેં લિખ્તે હૈં કે ચૌથા અદબ યે હૈ કે દુનિયામેં મશગૂલીકો બહોત હી કમ કર દે ઔર અપને અહલ ઔર વતનસે દૂર ચલા જાએ, ઈસલિએ કે તઅલ્લુકાતકી કસરત મશગૂલીકા સબબ હોતી હૈ ઔર મક્સદસે હટાનેવાલી હોતી હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા કિસી શખ્સકે લિએ દો દિલ નહીં બનાતે (કે એક દિલ ઈલ્મમેં મશગૂલ રહે ઔર દૂસરા દુનિયા કમાનેમેં, યે કુરઆન પાકકી આયતકી તરફ ઈશારા હૈ.)

“મા-જઅલ્લાહુ હિરજુલિન્ મિન્ કલ્બેનિ ફી ઝૌફિહ”

- સૂરએ અહઝઝબ, રૂકૂઅ ૧

ઔર જિતના ઝિયાદા અપને ફિકર ઔર ગૌરકો મુતફરિક ચીઝોમેં મશગૂલ

કરોગે, ઉલૂમકે હકાપકસે દૂર રહોગે. ઈસી વજહસે કહા ગયા કે ઈલ્મ તુએ અપના થોડાસા હિસ્સા જબ દેગા, જબ તૂ અપને આપકો પૂરા-કા-પૂરા ઈલ્મકી નજર કર દેગા ઔર જો ગૌર વ ફિકર મુતફરિક ઉમૂરકી તરફ મુન્તાશિર રેહતા હૈ ઉસકી મિસાલ ઉસ નાલીકી સી હૈ જિસકી ડોલ ટૂટ ગઈ હો કે ઉસમેસે પાની ઈધર-ઉધર નિકલેગા ઔર બહોત કમ ખેતમે પહોંચેગા. (એહયા)

લેકિન ઉસકે સાથ યેભી ઝરૂરી હૈ કે વાકઈ ઈલ્મ હાસિલ કરના મક્સૂદ હો, મહઝ રોટી ખાને ઔર સદકાતકા માલ જો આદમિયોંકા મૈલ હૈ, જમા કરના મક્સૂદ ન હો. ઈમામ ગઝાલી (રહ.) વો વઈદાત જો બૂરે આલિમોંકે બારેસે વારિદ હુઈ હૈં ઝિકર ફરમાનેકે બાદ લિખ્ખતે હૈં કે ઈનસે મા'લૂમ હુઆ કે દુનિયાદાર આલિમ હાલતકે એ'તબારસે બહોત ઝિયાદા ખસીસ હૈં ઔર અઝાબકે એ'તબારસે બહોત ઝિયાદા અઝાબકા મુસ્તહિલક હૈં બનિસ્ખત જાહિલકે ઔર કામિયાબ સિર્ફ વોહી ઉલ્મા હૈં જો આખિરતકે આલિમ હૈં ઔર આખિરતકે આલિમકે લિએ ચન્દ અલામાત હૈં, જિનમેસે પેહલી યે હૈં કે અપને ઈલ્મસે દુનિયા કમાના મક્સૂદ ન હો. આલિમકા સબસે અદના દરજા યે હૈં કે દુનિયાકી હિકારત, દુનિયાકા કમીનાપન, દુનિયાકી ગન્દગી, ઉસકા ફાની હોના, ઉસકો મુસ્તહઝર હો, વો આખેરતકી બડાઈ ઉસકી પાયદારી, ઉસકી ઉમ્દગી, ઉસી નેઅમતોંકી પાકીઝગી, ઉસકી રફઅતે શાનકો પાનેવાલા હો ઔર ઈસ બાતકો ખૂબ સમજતા હો કે દુનિયા ઔર આખેરત દો સૌકને હૈં, જબ વો એકકો રાઝી કરેગા, દૂસરી નારાઝ હોગી (જૈસાકે હદીસમેં યેહી મઝમૂન આયા હૈં) ઔર યે સમજે કે દુનિયા ઔર આખેરત બમંઝિલા તરાજૂકે દો પલડેકે હૈં, જોનસા એક ઝુક જાએગા ઔર દૂસરા ઉપર ચબ્હ જાએગા. જો શખ્સ દુનિયાકી હિકારતકો ન સમજતા હો વો ફાસિદુલ અક્લ હૈં, ઉલેમામેંસે કેસે હો સકતા હૈં ?

હઝરત હસન બસરી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે ઉલેમાકા અઝાબ દિલકી મૌત હૈં ઔર દિલકી મૌત આખિરતકે અમલસે દુનિયાકી તલબ હૈં (યાની દીનકા કામ ઈસ ગરઝસે કરના કે ઉસે દુનિયાકી માલ વ દૌલત યા ઈઝઝત વ ઝાહત કમાઈ જાએ) યહયા બિન મુઆઝ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે ઈલ્મ વ હિકમતકી રૌનક જાતી રેહતી હૈં જબ ઉનસે દુનિયા કમાઈ જાએ. હઝરત સઈદ બિન મુસૈયિબ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે જબ આલિમકો ઉમરકે દરવાઝોં પર દેખો તો વો ચોર હૈં. હઝરત ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈં કે જબ કિસી આલિમકો દુનિયાસે મુહબ્બત રખનેવાલા સમજો તો ઉસકો અપને દીનકે બારેમેં મુત્તહિમ સમજના, ઈસલિએ કે હર શખ્સ ઉસીમેં ધુસા કરતા હૈં જિસ્સે ઉસકો મુહબ્બત હો. (એહયા મુખ્તસરન)

લિહાઝા યે તો ઝરૂરી હૈં કે ઉલેમાકો અપને નફસકો હર વકત મુત્તહિમ સમજતે હુએ ઉસકી સખ્તીસે નિગરાની કરતે રેહના ચાહિએ, હર વકત ઈસ ફિકરમેં ઝરૂર રેહના ચાહિએ કે કહીં દુનિયાકી મુહબ્બત જો હર ખતાકી જડ હૈં, ગૈર મેહસૂસ તરીકેસે જડન પકડ લે ઔર દુનિયાસે બેરખબતી બહ્ને નફરત રાસિખ હો જાનેકે

બાદ ન સંવાલમે મુઝાપકા હે, ન સદકાત વ ઝકાતકે લેનેમે બલકે સદકાતવાલોકા અહમ વઝીકા હે કે એહલે ઈલ્મકો મુકદ્દમ કરે જૈસાકે પેહલે સદકા અદા કરનેકે આદાબમે મુઝર ચુકા હક તઆલા શાનુલ્લે ઈસ નાપાક દુનિયાકે કુત્તેકો ભી ઈસ મુહલ્લિક મર્ઝસે નિજાત અતા કરમાએ કે દુનિયા તલબી એસા મુહલ્લિક મર્ઝ હે જો આહિસ્તા-આહિસ્તા તરકકી કરતા રેહતા હે ઔર વો સિર્ફ માલ હી કે હાસિલ કરનેમે મુઝમર નહીં હે, બલકે જાહકે હાસિલ કરનેમે માલસે ભી ઝિયાદા સુરઅતકે સાથ બઝકા હે ઔર દીની માહોલમે યે મર્ઝ કુબ્હે દુનિયાસે ભી ઝિયાદા તરકકી કરતા હે.

હકીમ બિન હિજામ (રદી.) કરમાતે હે કે મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) સે સવાલ ક્રિયા, હુઝૂર (સલ્વ.) ને અતા કરમાયા. મૈને ફિર માંગા, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફિર મરહમત કરમાયા, ઈસકે બાદ ઈશાદ કરમાયા કે અય હકીમ ! યે માલ સરસબઝ મીઠી ચીઝ હે યાની પુશનૂમા હે દેખનેમે, લઝીઝ હે દિલોમે પસ જો શખ્સ ઈસકો નફસકી સમાવત (યાની ઈસ્તગ્ના)સે લેતા હે ઈસકે લિએ તો ઈસમે બરકત દી જાતી હે ઔર જો ઈસકો અસરાકે નફસ (યાની હિર્સ ઔર તમઅ જૈસાકે આઈન્દા હદીસકે ઝેલમે આએગા) કે સાથ લેતા હે, ઈસકે લિએ ઈસમે બરકત નહીં હોતી, વો એસા હે જૈસા કોઈ

(ભૂખકા મરીઝકે) ખાતા રહે ઔર પેટ ન ભરે, ઉપરકા હાથ નીચેકે હાથસે બેહતર હે (યાની ન માંગનેવાલા હાથ માંગનેવાલેસે અચ્છા હે) હકીમ (રદી.) કરમાતે હે, મૈને અર્ઝ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) કસમ હે ઈસ ઝતકી, ફિસકે કબ્જેમે થેરી જાન હે, અબ આપકે બાદ મરને તક કભી કિસીકો નહીં તકલીફ દૂગા. (મિશકાત)

કોઈકા - યાની અબ સારી ઉમ્ર કભી કિસીસે સવાલ નહીં કરૂંગા. બા'ઝ રિવાયાતમે ઈસ હદીસકે બાદમે યે મઝમૂન ભી હે કે ઈસકે બાદ હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) અપને મિલાફતકે ઝમાનેમે હઝરત હકીમ (રદી.) કો બુલાતે તા'કે ઈન્કા જો હક બૈતુલમાલકે કઈમે હે વો ઈન્કો મરહમત કરમાવે, વો લેનેસે ઈન્કાર કર દેતે. ફિર હઝરત ઉમર (રદી.) કે ઝમાનેમે ભી યેહી મા'મૂલ રહા કે વો હકીમ (રદી.) કો ઈન્કા હિસ્સા દેનેકો બુલાતે, વો લેનેસે ઈન્કાર કર દેતે. હઝરત ઉમર (રદી.) ને લોગોંકો ઈસ પર ગવાહ બનાયા કે વો હકીમ (રદી.) કા હિસ્સા દેનેકો બુલાતે હે, વો કુબૂલ નહીં કરતે. લેકિન હઝરત હકીમ (રદી.) ને અપને

(૩) عن حکیم بن حزام قال سالت رسول الله صلى الله عليه وسلم فاعطاني ثم سألته فاعطاني ثم قال يا حکیم ان هذا المال خضر حلو فمن اخذ به سقاؤه نفس بورك له فيه ومن اخذ به اشراق نفس لم يبارك له فيه وكان كالأذى يأكل ولا يشبع واليد الحلي أخير من اليد الشغيلة قال حکیم فقلت يا رسول الله الذي يبتاع بحق لا أرضا أحلها يرضى لو شاع حتى اتفق الله فيما تنق عليه كذا في المشكوك

ઈન્તિકાલ તક કિસીસે ન લિયા. (તર્ગીબ) એક ઓર હદીસમે હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કે પાસ બહરૈનસે માલ આયા. અબ્વલ હુજૂર (સલ્વ.) ને હજરત અબ્બાસ (રદી.) કો ઉસમેસે અતા કરમાયા, ઈસકે બાદ હુજૂર (સલ્વ.) ને હકીમ (રદી.) કો ખુલાયા ઓર લપ ભરકર અતા કરમાયા. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ઈસકા લેના મેરે લિએ અચ્છા હૈ યા બુરા હૈ ? હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, બુરા હૈ. ઉન્હોને વાપસ કર દિયા ઓર કસમ ખાઈ કે મેં કિસીકી ભી અતા કુબૂલ નહીં કરુંગા. ફિર હકીમ (રદી.) ને દરખવાસ્ત કી યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે લિએ દુઆ કીજિએ કે હક તઆલા શાનુલ્લુ મેરે યહાં બરકત અતા કરમાએ. હુજૂર (સલ્વ.)ને દુઆ કી કે હક તઆલા શાનુલ્લુ ઉનકે હાથકી કમાઈમે બરકત અતા કરમાએ. (વહી)

હજરત મુઆવિયા (રદી.) હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે માંગનેમે ઈસરાય ન કિયા કરો, ખુદાકી કસમ ! જો શખ્સ મુઝસે કોઈ ચીઝ માંગે ઓર મહઝ ઉસકે માંગનેકી વજહસે અપની તબીયતકે ખિલાફ મેં કોઈ ચીઝ ઉસકો દૂ તો ઉસમે બરકત ન હોગી. એક ઓર હદીસમે હે કે જિસ શખ્સકો મેં તીબે નફસસે કોઈ ચીઝ દૂ ઉસમે તો બરકત હોગી ઓર જિસ શખ્સકો ઉસકી તમૂઆ ઓર સવાલકી વજહસે બગેર તીબે ખાતિરકે કોઈ ચીઝ દૂગા વો એસા હોગા જૈસાકે આદમી ખાતા રહે ઓર પેટ ન ભરે. હજરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે સવાલમે ઈસરાય ન કિયા કરો. જો શખ્સ ઈસરાયકે સાથ હમસે કોઈ ચીઝ લેગા, ઉસમે બરકત ન હોગી. (વહી)

કુરઆન પાક મેંબી ઈસ પર તંબીહ કરમાઈ ગઈ યુનાંચે ઈર્શાદ હૈ :
'લા-યસઅલૂ નન્નાન્સ- ઈલ્હાકા' (સૂરએ બકર : રૂકૂઅ ૩૭)
'કે લોગોસે ઈસરાયસે નહીં માંગતે.'

હજરત આઈશા (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતી હૈ કે યે માલ સરસબઝ ઓર મીઠી ચીઝ હૈ, પસ જિસ શખ્સકો હમ ઉસમેસે કોઈ ચીઝ અપની તીબે નફસસે દે એસી હાલતમે કે લેનેવાલેકી તરફસે રોઝી લેનેકી અચ્છી હાલત હો (યાની ઈસ્તિહકકકે એ'તબારસે બેહતરીન મુસ્તાહિક હો, સવાલકે એ'તબારસે જાઈઝ તલબ હો મુબાલગા ન હો,) ઓર ઉસકી તરફસે તમૂઅ ન હો, તો ઉસ માલમે ઉસકે લિએ બરકત દી જાતી હૈ ઓર જિસ શખ્સકો હમ કોઈ ચીઝ એસી તરફ દે કે હમારી તીબે ખાતિર ન હો) ઓર ઉસકી તરફસે લેનેકી અચ્છી હાલત ન હો ઓર ઉસકી તમૂઅ શામિલ હો તો ઉસમે બરકત નહીં હોતી. (તર્ગીબ)

બરકત એસી અહમ્મ ઓર કાબિલે કદર ચીઝ હૈ કે ઉસમે થોડી-સી ચીઝમે બહોત-સી ઝરૂરત પૂરી હો જાતી હૈ. પેહલે ઈસ નીઅકે વાકિઆત ગુઝર ચુકે હૈ કે એક પ્યાલા દૂધ બહોત-સે અગાહાબે સુફફકો કાઢી હો ગયા, યે આખિર બરકત

હી તો થી. ઓર ઈસ ઝમાનેયે ત્રી બસા અવકાત ઈસકા મુશાહેદા હોતા રહેતા હે ગો વૈસા ન હો જૈસાકે હુઝૂર (સલ્વ.) કે લિએ બરકતકા નમૂના ઝાહિર હોતા થા ઓર વૈસા હો ત્રી નહીં સક્ત. લેકિન ઈસ ઝમાને ઓર હાલાતકે એ'તબારસે બહોત મર્તબા ઈસકા તજુર્બા હોતા કે કે હક તઆલા શાનુસુ અપને ફઝલસે કિસી ચીઝમે એસી બરકત કરમા દેતે હ કે દેખનેવાલે તા'જજુબમે રેહ જાતે હે ઓર ઈસકે બિલ્મુકાબિલ બેબરકતી એસી મનહૂસ ચીઝ હે કે જિતના ત્રી કમાએ જાઓ, કબી કાકી નહીં હોતા, જિસકી મિસાલ હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાક કલામમે કરીબ હી ગુઝરી હે કે ખાએ જાઓ પેટ ન ભરે. ઈસ બેબરકતીમે એક અપના હી તજુર્બા મુદ અપને હી ઉ'તર ઓર અપની હિમાકતકા ઈઝહાર કરતા હું. મુઝે બચપનમે ભૈતબાઝીકા બહોત શૌક થા ઓર ચુંકે વાલિદ સાહબ નવ્વરલ્લાહ મરકદહુકી તરકસે બાવજૂદ ઉન્કે તશદ્દુદ ઓર સન્નિયોકે ઈસ ફેઅલ પર નકીર ન થી, ઈસ લિએ યે મર્ઝ તરકકી પઝીર થા ઓર બિલા મુબાલગા હર જુબાનકે હઝારો શે'ર યાદ થે, જો અબ નહીં રહે. મેરાં અમતરીન ખેલ થે થા કે અપને મખસૂસ અઈઝજા જબ કહીં એક જગહ ઈતિકાફિયા જમ્મ હો જાતે તો યે મશગલા શુર હો જાતા.

મુઝે અપને ઈન્તિદાત્થ મુદરિસીકે ઝમાનેમે એક શબ્કે લિએ કેરાના જાનેકા ઈતિકાફ હુઆ, જહાં મેરે ફૂઝીઅદ બાઈ વકાલત કરતે થે, વોત્રી ઈસ મશગલેકે શૌકીન થા મરીઝ થે. મેરી વજહસે ઓર ત્રી બા'ઝ અઈઝજા જમા હો ગએ ઓર હસ્બે મા'મૂલ ઈશાકી નમાઝકે બાદ યે બેકાર મશગલા શુર હો ગયા. સરદીકા ઝમાના થા, ઉન્હોને ત્રીન સેર દૂધ ઈસ ખ્યાલસે મંગાકર રખ્યા થા કે રાતકો દો-ત્રીન મર્તબા તો ચાયકા દોર આપિર ચલેહીગા. મગર ઈસ ખ્યાલસે કે અત્રી થોડા-સા વકત ગુઝર જાએ તો પકાઈ જાએગી, ચાય પકાનેકી નૌબત ત્રી ન આઈ. મેરે અન્દાઝકે મુવાફિક આઘ ઘંટા પૌન ઘંટા ગુઝરા હોગા કે મુઝે પેશાબકી ઝરૂરત હુઈ ઓર બાહર આયા તો આસમાન પર મશિરકકી જાનિબ એસી તેજ સફેદી નઝર આઈ કે હૈરત હો ગઈ, કુછ સમઝમે ન આયા કે યે સફેદી ક્યા ચીઝ હે, ઉસકે દેખનેકે વસ્તે મેને દૂસરે અઈઝજાકો આવાઝ દી. સબ ઉસકો દેખકર મુતહમ્મર થે કે યે સફેદી જિસ ચીઝકી હે. મુખ્તલિફ ક્યાસાત ગળે જા રહે થે કે ચારો તરકસે અઝાનોકી આવાઝે આની શુર હો ગઈ, જિસ્સે મા'લૂમ હુઆ કે વો સુબ્હે સાદિક હે. વો દિન ત્રી અજબ હૈરતમે ગુઝરા કે રાત કહાં નિકલ ગઈ ઓર ઉસકે બાદસે અબ તક ત્રી જબ ખ્યાલ આ જાતા હે, એક સન્નાટા-સા ગુઝર જાતા હે કે ઉસ રાતમે ઈસ કદર બેબરકતી ક્યોં હુઈ ઓર અબ તો જબ કબી ઉસ રાતકા ખ્યાલ આ જાતા હે તો હૈરતકે અલાવા એક ઈબરત ઓર અકસોસ ત્રી હોતા હે કે મરનેકે બાદ સારી ઉમ્મ હી ઉસ રાત જૈસી હોગી. ઉસી દિન મેરે મૌસુફ ભાઈને અપને વાલિદ, મેરે ફૂકા મૌલાના રઝીયુલ્હસન સાહબ (રહમતુલ્લાહિ અલયહિ) કો, જો એક બુઝૂર્ગ હસ્તી હઝરત કુત્બે આલમ ગાંગોહી નવ્વરલ્લાહ મરકદહુકે હદીસમે શાગિદ થે,

ખ્યાલમે દેખા, કરમા રહે હું કે મિયાં જકરિયા ભી કેસે બુજુર્ગ હૈ, ઈસ તરહ રાતકો આ'યા કર દેતે હૈ. કુછ ઉન્હીંકી તવજ્જોહકા અસર હોગા કે ઉસકે બાદસે ફિર કભી ઈસ મશગલેકી નૌબત ન આઈ. લેકિન ઉમ્ર ભરકી હૈરતકે લિએ કેરાનાકી રાત મુજે તા'જજુબમે ડાલનેકે લિએ કાફી હૈ. ઔર ઈસ વાકિએસે દો ચીજે એસી ઝેહનનશીન હો ગઈ કે ઉનમે જરા ભી ઈસ્તબાદ નહીં રહા. એક તો બુજુર્ગો કે વો વાકિઆત ઔર હાલાત, જિનકે મુતઅલ્લિક તવારીખમે ઈસ કિસ્મકી ચીજે ઝિકર કી જાતી હૈ કે સારી રાત નમાઝમે ગુઝાર દી, ઈશાકે વુઝૂસે સુબ્હકી નમાઝ પળહ લી, રાત-રાત ભર મુનાજાતમે ગુઝાર દી કે ઈસ નૌઅકે જિતને વાકિઆત હૈ વો સબ કરીને કિયાસ હૈ: લઝઝત ઔર ઈન્હિમાક યકીનન એસી ચીજ હૈ કે ઉસકે હાસિલ હોનેકે બાદ ન રાતકા તૂલ રેહ સકતા હૈ, ન નીંદકા હમલા. હક તઆલા શાનુહુને અપને લુલ્હસે ઈન હઝરાતકો ઈન ઈબાદાતમે લઝઝતકા મર્તબા અતા કરમાયા, યે ઉસકો વસુલ કરતે હૈ. જિનકો ઈનમે લઝઝત નહીં હૈ ઉનકો જિતના ભી દુશવાર ઔર પહાડ મા'લુમ હો, ઝાહિર હૈ.

ઔર દૂસરી ચીજ જો અપને તજુબેસે ઝેહનમે આઈ, વો એક હદીસ પાકકા મઝમૂન હૈ કે કિયામતકા સખ્તતરીન દિન જો પચાસ હજાર બરસકે બરાબર હૈ, બા'ઝ લોગો પર એસા ગુઝર જાએગા જૈસાકે એક નમાઝ યા એક નમાઝસે દૂસરી નમાઝ તકકા વક્ત હોતા હૈ, યકીનન યે હઝરાત જિનકે પાસ મઆસી ન હોનેસે ખૌફકા ગુઝર ન હો, અપને નેક આ'માલકી વજહસે લા ખૌફુન અલયહિમ (અલઆયત) કે મિસ્દાક હૈ કે ન ઉનકો ઉસ દિનકા કોઈ ખૌફ હોગા, ન વો ગમગીન હોગે, વો અશકિ સાયા તલે અપને કારનામોંકી લજાઈઝમે મશગૂલ ઔર મુનહમિક હોગે, ઉનપર યે તવીલ વક્ત જિતના ભી મુખ્તસરસે મુખ્તસર ગુઝર જાએ, મેરે લિએ તો અપના તજુબી ઈસકી તા'ઈદ કરતા હૈ.

હદીસ : હઝરત ખાલિદ બિન અલી (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે જિસ શખ્સકો બગૈર સવાલકે ઔર બગૈર અસરાફેનફસ યાની (તમઅ ઔર હિર્સ) કે અપને ભાઈકી તરફસે કોઈ ચીજ પહોંચે ઉસકો કુબૂલ કરના ચાહિએ, ઉસકો રદ ન કરના ચાહિએ, યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે રોઝી હૈ, જો ઉસકો ભેજ ગઈ હૈ.

- તર્ગીબ

(૫) عَنْ خَالِدِ بْنِ عَلِيٍّ الْجَنْجِيُّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ بَلَغَهُ عَنْ أَخِيهِ مَعْرُوفٌ مِنْ غَيْرِ مَسْئَلَةٍ وَلَا إِشْرَافٍ نَفْسٍ فَلْيَقْبَلْهُ وَلَا يَرُدَّهُ فَإِنَّهُ هُوَ رِقِّي سَأَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ رِوَاةُ أَحْمَدَ بَأْسَادٍ مِصْبَحِ بْنِ حَبِيبٍ فِي مِصْبَحِهِ وَالْحَاكِمُ فِي التَّرغِيبِ.

કાઈદા - મુતઅદિદ અહાદીસમે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ કે બિલા

તલબ ઔર બિલા તમઝે અગર કોઈ હઠયા મિલે તો ઉસકો કુબૂલ કરના ચાહિએ. ઈસ લિએ કે ઉસકે વાપસ કરનેમે અલ્લાહકી નેઅમતકા કુરઆન હૈ ઔર હુકઆના હૈ, યેહી વજહ હૈ કે અકસરકા બાવજૂદ તબીઅત ન ચાહને કે ભી કબૂલ કરતે હૈ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મુઝે અતા કે તૌરપર કુછ મસ્હમત ફરમાતે, મૈ અર્ઝ કર દેતા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કિસી ઐસે શખ્સકો મસ્હમત ફરમાવે જો મુઝસે ઝિયાદા હાજતમંદ હો. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે નહીં લે હો જબ કોઈ માલ ઐસી તરફ આવે કે ન ઉસકા સવાલ કિયા ન ઉસમે ઈસરાફે નફસ હો તો ઉસકો લે લિયા કરો. ફિર અગર દિલ ચાહે ઉસકો અપને કામમે લાઓ ઔર દિલ ન ચાહે સદકા કર દિયા કરો ઔર જો માલ ખુદ ન આએ ઉસકી તરફ ધ્યાન ભી ન લગાઓ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) કે સાહબઝાદે હઝરત સાલિમ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે ઈસ હદીસકી વજહસે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) કી યે આદત થી કે કબી કિસીસે સવાલ ન કરતે યે ઔર કહીસે કુછ આતા તો ઉસકો રદ ન ફરમાતે:

ઈસી કિસ્મકા કિસ્સા હઝરત ઉમર (રદી.) કા ભી પેશ આયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉનકો કુછ મસ્હમત ફરમાયા, હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઉસકો વાપસ કર દિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે વાપસ કયો કર દિયા ? હઝરત ઉમર (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે આપ હી ને તો યે ઈર્શાદ ફરમાયા થા કે હમારે લિએ યેહી બેહતર હૈ, કિસીસે કોઈ ચીઝ ન લિયા કરે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે ઉસે માંગકર ન લેના મુરાદ હૈ. જબ બગૈર માંગે કોઈ ચીઝ મિલે તો વો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે રોઝી હૈ જિસકો અલ્લાહ તઆલાને અતા ફરમાયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્જેમે મેરી જાન હૈ અબસે કબી કિસીસે કોઈ ચીઝ ન માંગૂંગા ઔર બિલા તલબ મિલેગી ઉસકો કુબૂલ કુંગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર (રદી.) ને હઝરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમે કુછ દામ ઔર કુછ કપડા કિસી કાસિદકે હાથ ભેજા, હઝરત આઈશા (રદી.) ને યે કેહકર વાપસ કર દિયા કે મેરી આદત તો કિસીસે લેનેકી નહીં હૈ. જબ વો કાસિદ વાપસ જાને લગા, ઘરસે નિકલા હી થા, હઝરત આઈશા (રદી.) ને ઉસકો વાપસ બુલાયા ઔર ઉસ હદયાકો રખ લિયા ઔર યે ફરમાયા કે મુઝે એક બાત યાદ આ ગઈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને મુઝસે યે ફરમાયા થા કે આઈશા ! બેમાંગે કોઈ ચીઝ મિલે તો ઉસકો લે લેના, વો અલ્લાહકી તરફસે રોઝી હૈ, જો તુમ્હારી તરફ ભેજા ગઈ. ગાલિબન યે ઈબ્તદાઈ કિસ્સા હોગા, ઈસકે બાદ હઝરત આઈશા (રદી.) હદાયા કુબૂલ કરને લગી. મુતઅદિદ રિવાયાતમે મુતઅદિદ સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) સે બડી-બડી રકમે હઝરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમે પેશ હોના ઔર હઝરત આઈશા (રદી.) કા ઉનકો લેકર હાથ-કે-હાથ તકસીમ

કર દેના વારિદ હુઆ હે.

વાસિલ બિન ખતાબ (રદી.) કેહતે હે કે મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) સે દર્યાફત ક્રિયા કે કયા આપ (સલ્વ.) ને યે ઈશાદ કરમાયા થા કે કિસીસે કુછ માંગના નહીં ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે હાં, માંગને કે મુતઅલ્લિક મૈને કહા હે, લેકિન બગૈર માંગે અગર અલ્લાહ તઆલા કોઈ ચીઝ મરહમત કરમા દે તો ઉસકો લે લેના, વો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે રોઝી હે જો અલ્લાહ તઆલાને તુમકો દી હે.

હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) ભી હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈશાદ નકલ કરતે હે કે કિસ શખ્સકો અલ્લાહ તઆલા શાનુસુ બેમાંગે કોઈ ચીઝ દિલવાયે તો ઉસકો કુબૂલ કરના ચાહિએ, વો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસકી રોઝી ભેજ ગઈ હે.

આબિદ બિન ઉમર (રદી.) ભી હુઝૂર (સલ્વ.) સે યેહી નકલ કરતે હે કે કિસ શખ્સકો કોઈ રોઝી બગૈર માંગે ઔર બગૈર ઈસરાફે નફસકે પેશ કી ગઈ હો ઉસે અપને પર્યમે વુસ્તત પેદા કરના ચાહિએ ઔર અગર ખુદકો ઉસકી હાજત ન હો તો ફિર કિસી ઐસે શખ્સકો દે દેના ચાહિએ જો અપનેસે ઝિયાદા ઝરરતમંદ હો. હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.) કે સાહબઝમદે અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હે કે મૈને અપને વાલિદસે દર્યાફત ક્રિયા કે ઈસરાફે નફસ કયા ચીઝ હે ? ઉન્હોને કરમાયા કે તૂ અપને દિલમે યે ખ્યાલ કરે કે યે શખ્સ મુઝે કુછ દેગા, કલાં શખ્સ મુઝે કુછ ભેજેગા. (તર્ગીબ)

ઈસરાફકે અસલ મા'ની ઝાંકનેકે હે. અસરાફે નફસ યે હે કે નફસ ઉસકો ઝાંક રહા હો, ઉસકી તા'કમે લગા હુઆ હો જૈસાકે હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.) ને કરમાયા કે દિલમે યે ખ્યાલ હો કે મુઝે કુછ અતા કરેગા. ઈસી વજહસે અકસર ઉલમા ઈસકો હિર્સ વ તમઅસે તા'બીર કરતે હે કે ઉસમે ભી નફસકી ખ્વાહિશ હોતી હે કે મુઝે મિલ જાએ.

અલ્લામા ઐની (રહ.) કરમાતે હે કે ઈસરાફે નફસકે મા'ની બા'ઝને શિદ્તે હિર્સ કે કરમાએ હે ઔર બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે ઈસરાફે નફસ યે હે કે દેનેવાલા ગરાનીકે સાથ અતા કરે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ઈસ ચીઝકે કુબૂલ કરનેકે આદાબમે જો બેતલબ કહીસે આએ, લિખતે હે કે ઈસમે ત્રીન ચીઝે કાબિલે ગૌર વ ફિકર હોતી હે. એક તો માલ, દૂસરે દેનેવાલેકી ગરજ, ત્રીસરે લેનેવાલેકી ગરજ યાની અવ્વલ તો માલકો દેખના હે કે વો કેસા હે ? અગર હરામ માલ હે યા મુસ્તબહા હે તો ઉસે એહતરાજ ઝરૂરી હે, ઉસકે બાદ દૂસરી ચીઝ દેનેવાલેકી ગરજકો દેખના હે કે વો કિસ નીખતસે દેતા હે યાની હદયાકી નીખતસે દે રહા હે કિસે દૂસરેકા દિલ ખુશ કરના ઔર ઉસકી મુહબ્બતકા બખ્શાના મક્સૂદ હે યા સદકેકી નીખતસે દે રહા હે યા અપની શોહરત ઔર નમૂદકી ગરજસે દે રહા હે (યા કિસી ઔર ફાસિદ ગરજસે દે રહા હે કિસકા બયાન દૂસરી હદીસમે આ રહા હે). પસ અગર મહઝ હદયા હે તો

ઉસકા કુબૂલ કરના મુન્નત હૈ (બહોત-સી અહાદીસમેં હદયાકે દેનેકી ઔર કુબૂલ કરનેકી તર્જીબાત આઈ હૈ) બશર્ત કે ઉસમેં લેનેવાલે પર મન્નત (એહસાન ઔર બોઝ ન હો) અગર મન્નત હો તો રદ કરનેમેં મુઝાયકા નહીં ઔર અગર હદયાકી મિકદાર ઝિયાદા હોને પર મન્નત હો તો ઉસમેંસે કુછ મિકદાર લે લેનેમેં ઔર કુછ મિકદાર વાપસ કર દેનેમેં મુઝાયકા નહીં. હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં એક શખ્સને ઘી ઔર પનીર ઔર એક મેઠા પેશ કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઘી ઔર પનીર કુબૂલ કરમા લિયા, મેઠા વાપસ કર દિયા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કી યે આદતે શરીફા ભી થી કે બા'ઝકા હદયા કુબૂલ કરમા લેતે ઔર બા'ઝકા રદ કરમા દેતે. એક મર્તાબા હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઈર્શાદ કરમાયા મેરા ઈરાદા હૈ કે કિસી શખ્સકા હદયા કુબૂલ ન કરું બજુઝ ઉન લોગોકે જો કુરૈશી હોં યા અન્સારી યા સકફી યા દૌસી ઔર ઈસ ઈર્શાદકા મબ્ના યે થા કે એક આ'રાબીને હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં એક ઊંટની પેશ કી. હુઝૂર (સલ્વ.) કી આદતે શરીફા ચૂ કે હદયેકા બદલા મરહમત કરમાનેકી થી ઈસ લિએ ઉસકે બદલેમેં હુઝૂર (સલ્વ.) ને છઃ ઊંટ ઉસકો દિએ જો ઉસને કમ સમજે કે વો ઉનસે ભી ઝાઈદકા ઉમ્મીદવાર થા ઔર ઈસપર ઉસને નાગવારીકા ઈઝહાર કિયા. જબ હુઝૂર (સલ્વ.) કો ઈસ વાકિઆકા ઈલ્મ હુઆ તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને વાઅઝમેં ઈસ વાકિઆકો ઝિકર કરમાકર અપને ઈસ ઈરાદેકા ઈઝહાર કરમાયા ઔર જિન લોગોકો મુસ્તસ્ના કિયા, ઉનકે ઈખ્લાસ પર હુઝૂર (સલ્વ.) કો એ'તમાદ થા. (વજલ)

ઔર હઝરત તાબઈનકા ભી યે મા'મૂલ કસરતસે નકલ કિયા ગયા કે બા'ઝ હદયા કુબૂલ કરમા લેતે, બા'ઝકો રદ કરમા દેતે. ફત્હ બિન શમરફ (રહ.) મુસલ્લીકી ખિદમતમેં કિસીને એક થેલી પચાસ દિરમકી પેશ કી, ઉન્હોંને કરમાયા, મુઝે હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈર્શાદ પહોંચા હૈ કે જિસ શખ્સકે પાસ બિલા તલબ કોઈ રિઝક આએ ઔર વો ઉસકો વાપસ કર દે તો વો અલ્લાહકી રોઝીકો વાપસ કરતા હૈ. ઈસકે બાદ વો થેલી ઉન્હોંને લી ઔર ઉસમેંસે એક દિરમ કુબૂલ કરકે બાકીકો વાપસ કર દિયા. હસન બસરી (રહ.) ભી ઈસ હદીસકો રિવાયત કરતે હૈ લેકિન ઉનકે પાસ એક શન્સ દર્રાહિમકી થેલી ઔર એક ગઠરી ખુરાસાનકે બારીક કપડોંકી લાયા. ઉન્હોંને ઉસકો વાપસ કરમા દિયા ઔર યે કરમાયા કે જો શખ્સ ઈસ મર્તબે પર બેઠે, જહાં મેં બેઠા હું (યાની વાઅઝ વ નસીહત, રુશદ વ હિદાયતકે મર્તબે પર), ફિર લોગોંસે ઈસ કિસ્મકી ચીઝેં કુબૂલ કરે, વો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે એસે હાલમેં મિલેગા કે ઉસકા કોઈ હિસ્સા ન હોગા (યાની આખિરતમેં કુછ ન મિલેગા, ઈસ લિએ કે ઈસમેં શાયબા દીની કામમેં બદલા લેનેકા હૈ).

હઝરત ઉબાદા (રદી.) કરમાતે હૈ કે મેં અસહાબે સુફકાકો કુરઆન શરીફ પઞ્ચાયા કરતા થા. ઉનમેંસે એક શખ્સને મુઝે એક કમાન હદીયામેં દી. મેંને યે સોચા કે યે કુછ એસા માલ ભી નહીં હૈ ઔર અલ્લાહકે રાસ્તે, જિહાદમેં ઈસ્સે કામ લૂંગા

ફિર ભી મુજે ખ્યાલ આયા કે હુજૂર (સલ્લ.) સે દર્યાફત તો કર લું. મૈને હુજૂર (સલ્લ.) સે દર્યાફત કિયા, હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે અગર તુમ્હે યે પસન્દ હો કે આગકા એક તૌક તુમ્હારે ગલેમે ડાલ દિયા જાએ તો લે લો. (અબૂ દાવિદ)

હસન બસરી (રહ.) કે ઈસ અમલ (ઔર હુજૂર સલ્લ. કે ઈર્શાદ) સે મા'લૂમ હુઆ કે કબૂલે હદયા કે મા'મલેમે આલિમ ઔર વાઈઝકા મા'મલા ઝિયાદા સખ્ત હૈ. ઈસકે બાવજૂદ હસન બસરી (રહ.) (અપને મખસૂસ) અહબાબસે હદીયા કબૂલ કરતે થે. (જહાં મુઆવઝકા શુબૂહા ન હોતા થા) ઔર ઈબ્રાહીમ તીમી (રહ.) અપને અહબાબસે એક-એક દો-દો દિરમ લે લેતે થે. ઔર બા'ઝ લોગ સૈકડો પેશ કરતે થે, ઉસકો કુબૂલ ન કરતે થે, ઔર બા'ઝ હઝરાતકા યે મા'મૂલ થા કે જબ ઉનકો કોઈ હદયા દેતા તો વો ફરમાતે કે અભી અપને હી પાસ રેહને દો ઔર મુજે ગૌર કરકે યે બતાઓ કે અગર ઈસકે કુબૂલ કરનેસે મેરી વુકઅત (મુહબ્બત) તુમ્હારે દિલમે ઉસ્સે ઝિયાદા બજી જાએ જિતની કુબૂલ કરનેસે પેહલે હૈ, તબ તો મુજે ખબર દેના, મૈ લે લુંગા વરના નહીં. ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે ઈસકી અલામત યે હૈ કે રદ કરનેસે દેનેવાલેકી દિલશિકની હો ઔર કુબૂલ કરનેસે ઉસકો મસરૂત હો ઔર ઉસકા કુબૂલ કર લેના વો અપને ઉપર એહસાન સમજતા હો.

બિશ્વર (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈને હઝરત સિરી સક્તી (રહ.) કે સિવા કબી કિસીસે સવાલ નહીં કિયા, ઉનસે અલબત્તા ઈસલિએ સવાલ કરતા હું કે મુજે ઉનકે જુહદકા હાલ મા'લૂમ હૈ, મુજે યે બાત મુહક્ક હૈ કે ઉનકી મિલ્કસે કિસી ચીઝકા નિકલ જાના ઉનકી મસરૂતકા સબબ હોતા હૈ ઔર ઉનકે પાસ રેહના ગરાનીકા સબબ હોતા હૈ, ઈસ લિએ મૈ ઉનસે લેકર ઉનકી ખુશીમે મદદ કરતા હું. એક શખ્સ ખુરાસાનકે રેહનેવાલે હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કે પાસ બહોત-સા માલ હદયામે લાએ. હઝરતને ફરમાયા કે બહોત અચ્છા, મૈ ઈસકો ફૂકરા પર તકસીમ કર દૂંગા. ઉસને અર્ઝ કિયા મૈ ઈસ લિએ નહીં પેશ કરતા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે ઈસકો આપ ખુદ અપને પાનેમે ખર્ચ કરે. હઝરતને ફરમાયા કે મૈ ઈસકે ખત્મ હોતે તક કહાં ઝિન્દા રહુંગા. (બહોત બડી મિકદાર હૈ, ઈસકે ખત્મ હોનેકે વાસ્તે ઝમાના ચાહિએ.) ઉસને અર્ઝ કિયા કે મૈ યે નહીં કેહતા કે આપ સિરકા ઔર સબજીમે ખર્ચ કરે (કે બરસોમે ખત્મ હો). મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે ઈસ્સે આપ હલવા વગૈરહ અચ્છી ચીઝે તનાવુલ ફરમાવે. હઝરતને કુબૂલ ફરમા લિયા. ખુરાસાનીને અર્ઝ કિયા કે બગદાદામે કોઈ શખ્સ ભી એસા નહીં જિસકા એહસાન મુઝપર આપસે ઝિયાદા હો (ઈસ વજહસે કે આપને મેરી દર્ખાસ્ત પર મેરા હદયા કુબૂલ ફરમા લિયા.) હઝરતને ફરમાયા, તેરે જૈસે શખ્સકા હદયા ઝરૂર કુબૂલ કરના ચાહિએ (યે સારી બહસ હદયાકી થી.)

દૂસરી કિસ્મ સદ્ગત ઔર ઝકાત હૈ. પસ અગર વો ઝકાત હૈ તો લેનેવાલેકો ચાહિએ કે વો યે દેખેકે ઝકાતકા મુસ્તહિક હૈ યા નહીં. અગર મુસ્તહિક હૈ તો લે

લે (ઝકાતકી કરવડે ખત્મ પર ઈસકી કુછ તકલીલ ગુઝર ચુકી હૈ) ઓર અગર બગૈર ઝકાતકા સદકા હૈ તો લેનેવાલેકો યે ગૌર કરના ચાહિએ કે વો ક્યો દે રહા હૈ. અગર વો ઈસકી દીનદારીકી વજહસે દે રહા હૈ તો અપને હાલ પર નગર કરના ચાહિએ કે વો દર-પરદા કિસી એસે ગુનાહકા મુતકિબ તો નહીં હૈ કે અગર દેનેવાલેકો ઈસ ગુનાહકા ઈલ્મ હો જાએ, તો કભી ભી ન દે ઓર ઈસકી તબીયતકો ઈસે નફરત હો જાએ, અગર એસા હૈ તો ઈસકા લેખા નાજઈજા હૈ. યે એસા હી હૈ જૈસા કિસી શખ્સકો આલિમ સમજકર કોઈ શખ્સ દે ઓર વો મહજ જાહિલ હો યા સૈયદ સમજકર કોઈ શખ્સ દે ઓર વ સૈયદ ન હો તો ઉનકો ઈસકા લેના બિલકુલ જઈજા નહીં બેતરદદુદ હરામ હૈ ઓર અગર દેનેવાલેકી ગરજ કમર વ રિયા ઓર શુહરત હૈ તો ઈસકો હરગિઝ કુબૂલ ન કરના ચાહિએ, ઈસલિએ કે યે મા'સિયત હૈ ઓર લેનેવાલા ગુનાહમે મદદગાર હોગા (હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એસે લોગોંકા ખાના ખાનેકી મુમાનઅત કરમાઈ હૈ જો તકાપુરકે લિએ ખિલાતે હો) (તર્ગીબ)

હઝરત સૂફ્યાન સૂરી (રહ.) બા'જ હદયાકો યે કેહકર વાપસ કર દેતે થે કે અગર મુઝે યે યકીન હો જાએકે દેનેવાલા કમરકે તૌર પર ઈસકો ઝિકર નહીં કરેગા તો મૈ લે લૂં બા'જ બુઝૂર્ગો પર જબ ઉનકે હદયા વાપસ કરને પર એ'તરાજ કિયા ગયા તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે દેનેવાલોં પર તરસ માકર વાપસ કર દેતા હું કે વો ઈસકા લોગોંસે તઝકરા કરતે હૈ જિનસે ઈનકા સવાબ જાતા રેહતા હૈ તો બગૈર સવાબકે ઉનકા માલ ક્યો ઝા'યા હો.

તીસરી ચીઝ લેનેવાલેકી ગરજ હૈ. અગર વો મુહતાજ હૈ ઓર માલ ઉન આફાતસે મેહફૂઝ હૈ જો પેહલે દો નમ્બરોમે ગુઝરી તો ઈસકા લેના અકઝબ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે લેનેવાલા અગર મુહતાજ હૈ તો વો સદકાકે લેનેમે સવાબકે એ'તબારસે દેનેવાલેસે કમ નહીં હૈ ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જિસ શખ્સકો હક તઆલા શાનુહૂ કોઈ માલ બગૈર માંગે ઓર બગૈર ઈસરાફે નફસકે દે તો વો અલ્લાહ તઆલાકા રિઝક હૈ જો ઈસને અતા કરમાયા.

ઈસ મઝમૂનકી મુતઅદિદ રિવાયાત અભી ગુઝર ચુકી હૈ. ઉલમાકા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ બગૈર માંગે મિલને પર ન લે, ઈસકો માંગને પર ભી નહીં મિલતા. હઝરત સિરી સકતી (રહ.) હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.)કે પાસ હદીયા ભેજા કરતે થે. એક મર્તબા ઉન્હોંને વાપસ કર દિયા તો હઝરત સિરી (રહ.) ને ફરમાયા કે અહમદ વાપસ કરનેકા વબાલ, લેનેકે વબાલસે સખ્ત હૈ. હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.) ને ફરમાયા, એક મર્તબા ફિર ઈસ બાતકો ફરમા દે. (તાકે મૈ ઈસ પર ગૌર કરું.) હઝરત સિરી (રહ.) ને ફિર પેહી બાત ફરમાઈ કે વાપસ કરનેકા વબાલ, લેનેકે વબાલસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ. હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.)ને કહા, મૈને ઈસલિએ વાપસ કિયા કે મેરે પાસ

એક મહીનેકે ગુઝરકે કાબિલ મીજૂદ હૈ, આપ ઈસકો અપને પાસ રેહને દીજિએ,
એક મહીનેકે બાદ મુઝે મરહમત ફરમાવે.

બા'ઝ ઉલમાકા ઈશાદ હૈ કે જો શખ્સ એહતિયાઝકે બાવજૂદ વાપસ કર
દે વો કિસી સઝામે મુજિલ્લા હોતા હૈ. તમઅ પૈદા હો જાએ યા મુશ્તબહા માલ
લેના પડ જાએ યા કોઈ ઔર આફત ઐસી હી આ જાએ ઔર અગર ઈસકો
એહતિયાઝ નહીં હૈ તો ફિર યે દેખે કે વો ઈન્કરાદી ઝિન્દગી ગુઝારતા હૈ યા
ઈજતિમાઈ. યાની અગર વો યકસૂ રેહતા હૈ દૂસરે લોગોસે ઈસકે તમલ્લુકાત નહીં
હૈ તો ઐસે આદમીકો ઝરૂરતસે ઝિયાદા લેકર અપને પાસ રોકના નહીં ચાહિએ કે
યે મહઝ ઈતિબાઅ-એ-ખ્વાહિશ હૈ ઔર ઈસકો ફિત્લામે મુબ્તલા કર દેનેકા સબબ
હૈ. અગર કિસી વજહસે લે લે તો ઈસકો દૂસરોં પર તક્સીમ કર દે. ઔર ઈમામ
અહમદ બિન હંબલ (રહ.) ને હઝરત સિરી (રહ.) કી અતા ઈસ વજહસે કુબૂલ
નહીં કી કે ઊનકો ખુદ તો હાજત ન થી ઔર યે ગવારા ન હુઆ કે ઈસકો
લેકર ઈસકી તક્સીમ ઔર ખર્ચ કરનેમે અપને ઔકાતકો મશગૂલ કરે ઈસલિએ
કે ઈસમે બહોત-સી આફાત ઔર બહોત-સી દિકકતે થી ઔર એહતિયાતકા
તકાઝા યેહી હૈ કે આફાતકે મહલસે દૂર રહે ઈસલિએકે શૈતાનકે મકરસે કિસી
વકતમે ઈત્નીનાન નહીં.

એક શખ્સ મકકાકે રેહનેવાલે કેહતે હૈ કે મેરે પાસ કુછ દરાહિમ યે જિનકો
મૈને અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકે લિએ રખ્યા થા. મૈને એક ફકીરકી આવાઝ સુની
જો તવાફસે ફારિગ હોકર બહોત આહિસ્તાસે (કા'બાકા પરદા પકડકર) કેહ રહે
થે, અય અલ્લાહ ! તુઝે મા'લૂમ હૈ કે મૈ ભૂખા હું, અય અલ્લાહ ! તુઝે મા'લૂમ
હૈ કે મૈ નંગા હું. અય વો જાત પાક, જો દૂસરોંકો દેખતી હૈ, ઈસકો કોઈ નહીં
દેખતા ! મૈને જો ઊન ફકીર સાહબકી તરફ નિગાહ કી તો ઊનકે બદન પર દો
પુરાની ચાદરે થી જિનસે ઊનકા બદન ઢકા ભી ન જાતા થા, મૈને અપને દિલમે
ખ્યાલ ક્રિયા કે મેરે દરાહિમકા મસરફ ઈનસે બેહતર નહીં મિલેગા. મૈને વો સબ
ઊનકે સામને પેશ કર દિએ. ઊન્હોને ઈસમેસે સિર્ફ પાંચ દિરહમ લેકર બાકી મુઝે
વાપસ કર દિએ ઔર યે કહા કે ચાર દિરહમ દો લુંગિયોંકી કીમત હૈ ઔર એક
દિરમ ત્રીન દિન ખાનેમે ખર્ચ હો જાએગા. (એક દિરમ તકરીબન સાઢે ત્રીન આનેકા
હોતા હૈ.) મૈને દૂસરી રાતકો ઊનકો દેખા કે નઈ લુંગિયાં ઊનકે બદન પર થી. મેરે
દિલમે ઊનકી તરફસે કુછ ખતરા ગુઝરા, ઊન્હોને મુઝે દેખા ઔર મેરા હાથ પકડકર
અપને સાથ તવાફ કરાયા તો તવાફકે સાતોં ચકકરોંકે હર ફેરેમે મેરે પાંવકે નીચે
માદનિયાત ભરે પડે થે કે પાંવકે નીચે વો હરકત કરતે થે જિસમે સોના, ચાંદી,
પાકૂત, મોતી ઔર જવાહરાત થે. મુઝે વો નઝર આ રહે થે ઔર લોગોંકો નઝર
નહીં આતે થે. ઈસકે બાદ ઊન સાહબને કહા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને યે સબ
કુછ મુઝે અતા ફરમા રખ્યા હૈ, લેકિન મૈ ઈસમેસે લેના નહીં ચાહતા, લોગોંકે હાથસે

લેકર ખર્ચ કરતા હું ઈસીલિએ કે ઈસમે ઉન લોગોંકા નફા હે જિનસે લૂં ઓર ઉન પર અલ્લાહકી રહમત હોતી હૈ.

ગરજ ઈન વાકેઆતસે યે હૈ કે ઝરૂરતસે ઝાઈદકા લેના કિલ્નેકા સબબ હૈ જો અલ્લાહકી તરફસે ઈમ્તિહાન હૈ કે ઉસકો કિસ કામમે ખર્ચ કિયા ઓર બકદ્ર હાજતકા લેના અલ્લાહ તઆલાકી રહમત હૈ. બસ આદમીકો રહમત ઓર ઈમ્તિહાનમે ફર્ક કરના ચાહિએ. હક તઆલા શાનુહુકા ઈર્શાદ હૈ.

"ઈન્ના-જઅલ્ના-મા-અલ્લઅર્જિ ઝીન- તલ્લહા." (સૂરએ કહફ, રૂકૂઅ ૧)

તર્જુમા : "હમને જો કુછ ઝમીનકે ઉપર હૈ ઉસકો ઝમીનકે લિએ ઝીનત બના રખ્યા હૈ તા'કે ઉન લોગોંકા ઈમ્તેહાન કરે ઓર દેખેકે ઉનમે કૌન શખ્સ ઝિયાદા અચ્છે અમલ કરતા હૈ" (ઓર કૌન નહીં કરતા યાની કૌન શખ્સ ઈસ ઝેબ વ ઝીનતમે ફંસકર અલ્લાહ તઆલાસે ગાફિલ હો જાતા હૈ ઓર કૌન ઈસે એ'રાઝ કરકે ખુદમે મશગૂલ રહતા હૈ) ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે આદમીકે લિએ ત્રીન ચીઝકે અલાવા કોઈ હક નહીં, એક ઈતની મિકદાર ખાના જિસ્સે કમર સીધી રહે, એક ઈન્ના કપડા જિસ્સે બદન ઢકા રહે ઓર એક ઘર જિસ્મે આદમી સમા સકે. ઈસે ઝિયાદા જો કુછ હૈ વો હિસાબ હૈ. પસ ઈન ત્રીનો ચીઝોમેસે સિર્ફ ઝરૂરતકી મિકદાર તો બાઈસે અજર હૈ ઈસે ઝિયાદામે અગર અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની ભી ન કરે તબ ભી હિસાબ તો હૈ હી ઓર અગર નાફરમાની ભી કી તો અઝાબ ભી હૈ, પસ ઝરૂરતસે ઝાઈદ અગર કુછ હો ભી તો વો મુહતાજો પર સર્ફ કર દે. યે સબ તો ઈન્ફીરાદી ઝિન્દગીકા હાલ થા, અગર કોઈ શખ્સ એસા હૈ કે ઉસકી ઈજિતમાઈ ઝિન્દગી હૈ, ઉસકી તબીઅતમે જૂદ વ સખાકા માદા હૈ. કુકરા ઓર સુલહાકી જમાઅત ઉસે વાબિસ્તા હૈ ઉનકી ઝરૂરિયાત ભી પૂરી કરનેકી ઝરૂરત હોતી હૈ તો એસે શખ્સકો અપની હાજતસે ઝાઈદ લેનેમે મુઝાયકા નહીં લેકિન લેનેકે બાદ બહોત જલ્દ ઉસકો ખર્ચ કર દેના ચાહિએ, એહલે ઝરૂરત પર બાંટ દેના ચાહિએ, એક રાત ભી ઉસકો અપને પાસ રખના કિલ્નેકી બાત હૈ. એસા ન હો કે દિલમે ઉસકા ખ્યાલ પૈદા હોને લગે, ખર્ચ કરનેસે તબીઅત રૂકને લગે બલ્કે એસે શખ્સકો અલ્લાહ પર એ'તેમાદ કરકે કર્ઠ લેકર ખર્ચ કરનેમે ભી કુછ મુઝાયકા નહીં. હક તઆલા શાનુહુ ઉસકા કર્ઠ અદા કરમાએગે. (એહયા)

હદીસ-૫.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જબ તુમમેસે કોઈ શખ્સ કિસીકો કર્ઠ દે ફિર વો કર્ઠદાર ઉસકો કોઈ હદીયા દે યા અપની સવારી પર સવાર કરાએ, તો ન હદીયા કુબૂલ કરે ન ઉસકી સવારી પર સવાર હો, અલબત્તા અગર ઉસ કર્ઠકે

وَمَنْ أَمْسَكَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ قَرَضَ أَحَدُكُمْ قَرْضًا فَأَهْدَى إِلَيْهِ أَوْ سَلَّمَهُ عَلَى النَّبَاةِ فَلَا يَرْكَبُهُ وَلَا يَقْبَلُهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ حَرْثِيَّةً دِينَةً أَوْ كَلَّامًا أَوْ مِلْحَةً أَوْ مِلْحَةً

فِي النَّصَبِ كَلَّامًا أَوْ مِلْحَةً.

મા'મલેસે પેહલે ઈસ કિસ્મકા બરતાવ
દોનોમે થા તો મુઝાયકા નહી. (મિશકાત)

કાદિદા - યાની અગર ઈસે પેહલેસે આપસમે ઈસ કિસ્મકે તઅલ્લુકાત
હદીયા વગૈરહકે યા ઉસકી ચીઝ મુસ્તઆર લેનેકે થે તબ તો કર્ઝકી હાલતમે ભી
ઉસકે કુબૂલ કરનેમે મુઝાયકા નહીં ઔર અગર પેહલેસે ઐસે તઅલ્લુકાત ન થે બલકે
અબ કર્ઝદાર હોનેકી વજહસે કર રહા હૈ તો વો સુદ્દ હૈ. એક ઔર હદીસમે હૈ,
હઝરત અબૂ બુરદા (રદી.) કરમાતે હૈ કે મુઝસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ
(રદી.) ને કરમાયા કે તુમ ઐસી જગહકે રહેનેવાલે હો જહાં સુદ્દકા બહોત રિવાજ
હૈ, પસ તુમહારા કિસી શખ્સકે ઝિમ્મે કોઈ હક હો, ફિર વો તુમહારે પહાં ભુસકી
ગઠરી યા ઘાંસકી ગઠરી ડાલ દે તો ઉસકો મત લેના, વો સુદ્દ હૈ. (મિશકાત)

પસ હદીયા કુબૂલ કરનેમે યે દેખના ભી ઝરૂરી હૈ કે દેનેવાલેકી કોઈ ફાસિદ
ગરઝ તો નહીં હૈ જૈસાકે કર્ઝહીકી સૂરતમે અલાવા સુદ્દ હોનેકે અગર યે ભી ગરઝ
હૈ કે કર્ઝખ્વાહ તકાઝા ન કરે તો યે સુદ્દકે સાથ રિશ્વત ભી હૈ. હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે બહોત સી અહાદીસમે રિશ્વત દેનેવાલે પર,
રિશ્વત લેનેવાલે પર દોનો પર લા'નત આઈ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર
(રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને રિશ્વત
લેનેવાલે પર ઔર રિશ્વત દેનેવાલે પર લા'નત કી હૈ. એક ઔર હદીસમે હુઝૂર
(સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે રિશ્વત દેનેવાલે પર, ઔર રિશ્વત લેનેવાલે પર અલ્લાહકી
લા'નત હૈ. એક ઔર હદીસમે હૈ કે રિશ્વત લેનેવાલા ઔર રિશ્વત દેનેવાલા દોનો
જહન્નમી હૈ. એક ઔર હદીસમે હૈ કે જિસ કૌમમે સુદ્દકા રિવાજ હોગા ઉનપર
કહત મુસલ્લત હોગા ઔર જિસ કૌમમે રિશ્વતકા ઝહૂર હોગા વો મરઝબ ઔર
ખૌફઝદા હોગે, મુતઅદિદ અહાદીસમે હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને રિશ્વત લેનેવાલેકો
રિશ્વત દેનેવાલેકો ઔર ઉસ શખ્સકો જો રિશ્વતકે મા'મલેમે દરમિયાની વાસ્તા બને,
લા'નત કરમાઈ હૈ. (તર્ગીબ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક સાહબકો સદકાત
વસૂલ કરનેકે લિએ ભેજા, વો જબ અપને કામસે ફારિગ હોકર વાપસ આએ તો
હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે યે માલ તો સદકામે મિલા હૈ
ઔર યે મુઝે લોગોને હદીયાકે તૌર પર દિયા હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને વઆઝમે ઈસ
પર તંબીહ કરમાઈ કે બા'ઝ લોગોકો સદકાકા માલ વસૂલ કરનેકે લિએ ભેજા જાતા
હૈ વો આકર યે કેહતે હૈ કે યે સદકાકા માલ હૈ ઔર યે મુઝે હદીયામે મિલા હૈ,
અપને બાવાકે ઘર યા અપની મૈયાકે ઘર બૈઠકર દેખતે કે હદીયા દિયા જાતા હૈ
યા નહી. (મિશકાત)

જૈસાકે પેહલી અહાદીસમે કર્ઝકી સૂરતમે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા
કે અગર બિલા મા'મલા કર્ઝકે યે સૂરત હદીયાકી પેહલેસે હો તો મુઝાયકા નહીં,

ઉસીકી તરફ ઈસ કિતાબમે ભી ઈશારા હૈ કે બગૈર હાકિમ હોનેકી સૂરતમે અપને ઘર બેઠે, જિસ શખ્સકો હદીયા મિલતા હો વો તો હદીયા હૈ લેકિન જો હદીયા મહજ હાકિમ હોનેકી વજહસે દિયા જાતા હો વો હદીયા નહીં હૈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ કિસીકી સિફારિશ કરે ઔર ઈસ સિફારિશકી વજહસે ઉસકો હદીયામે કોઈ ચીઝ મિલે ઔર વો ઉસકો કુબૂલ કર લે તો વો સૂદકે દરવાઝેમેસે બહોત બડે દરવાઝેમે દાખિલ હો ગયા. (મિશકાત)

હઝરત મુઆઝ (રદી.) કરમાતે હૈ કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુઝે યમનકા હાકિમ બનાકર ભેજા તો મેરે પીછે એક આદમી ભેજા જો મુઝે રાસ્તાસે વાપસ બુલાકર લાયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તુમ્હે મા'લૂમ હૈ કે મૈને કયો બુલાયા હૈ, કોઈ ચીઝ મેરી બગૈર ઈજાઝત ન લેના કે યે ખિયાનત હોગી.

وَمَنْ يَفْلَحْ يَفْلَحْ سَاعَةً وَمَنْ يَفْلَحْ يَفْلَحْ

વ-મંખાગુલ્લુ યુમ્તિ બિમા ગલ્લ યોમલકિયામતિ"

(સૂરએ આલે ઈમરાન, રૂકૂઅ-૧૭)

"ઔર જો શખ્સ ખિયાનત કરેગા વો ઉસકો કિયામતમે (અપને ઉપર લાઠકર અદાલતમે) લાએગા." (એજા)

હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હઝરત રિકાઆ (રદી.) ને એક ગુલામ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હદીયાકે તીર પર પેશ કિયા, વો હુઝૂર (સલ્વ.) કે સાથ ગઝવા-એ-મૈબરમે ગએ, વો એક મીઠા પર હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઉટ પર સામાન બાંધ રહે થે કે એક તીર કહીસે આકર ઉનકે લગા જિસ્સે વો શહીદ હો ગએ. લોગોને કહા કે ઉનકો શહાદત મુબારક મુબારક કે હુઝૂર (સલ્વ.) કે ગુલામ ઔર ફિર ઈજાફા શહાદતકા મુબારકબાદીકી બાત હૈ હી) હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, નહીં ઈસને એક ચાદરકી ખિયાનત કર લી થી જો ઈસ વક્ત આગ બનકર ઉસે લિપટ રહી હૈ. હઝરત ઝૈદ બિન ખાલિદ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુનૈનકી લડાઈમે એક સાહબકા ઈન્તેકાલ હો ગયા, જબ જનાઝા તૈયાર હુઆ તો હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે નમાઝ પઢ્યાનેકી દરખવાસ્ત કી ગઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમા દિયા કે તુમ હી ઈસકી નમાઝ પઢ લો. સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ)કે (રંજકી વજહસે) ચેહરે ઉતર ગએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને (જબ ઉનકો અકસુદા દેખા તો) કરમાયા કે ઈસને ખિયાનત કર રખી હૈ. હઝરત ઝૈદ (રદી.) કેહતે હૈ કે હમને ઈસ મર્દુમકે સામાનકી તલાશી લી તો ઉસમે યહુદકે મોતિયોમેસે કુછ છોટે-છોટે મોતી (જિનકો પોથ કેહતે હૈ) મિલે જો દો દિરમ (યાની તકરીબન સાત આને) કે ભી ન હોજે.

(દુર મન્સુર)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે હક તઆલા

શાનુક પુઠ તેયબ હે ઈસલિએ તેયબ હી માલ કુબૂલ કરમાતે હે ઓર હક તઆલા શાનુકને મુસલમાનોકો ઉસી ચીઝકા હુકમ કરમાયા જિસ્કા રસૂલોકો હુકમ કરમાયા ચુનાંચે ઈર્શાદ હે :

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ كَلَّا مِنْ الْغُلَبَاتِ وَأَعْمَلُوا الصَّالَاتِ (سورة مومنون ۵۳)

“યા-એયુહરસૂલ કુલૂ મિનાતેયિબાતિ વઅમલૂ સાલિહા”

(સૂરએ મુઅમિનૂન, રૂકૂઅ-૪)

“અય રસૂલો ! ખાઓ અચ્છી ચીઝે (યાની હલાલ માલ) ઓર નેક અમલ કરો.” ઓર મો’મિનોકો કરમાયા :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ مَا كَانَ كَلِمَةً زَكَاةً (سورة بقره ૧૧)

“યા-એયુહલ્લાહીન આમનૂ કુલૂ મિન્તેયિબાતિ મા-રૂકૂનાકુમ”

(સૂરએ બકર: રૂકૂઅ-૨૯)

“અય મો’મિનો ! ખાઓ તેયબ ચીઝે ઉનમેસે જો હમને તુમકો દી” ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઝિકર કરમાયા એક આદમીકા કે લખે સફરમે જા રહા હે (જો દુઆ કબૂલ હોનેકા પાસ મહલ હે.) પરેશાન હાલ, ગુબારસે ભરા હુઆ (જિસ્સે ઉસકી મસ્નત ભી મા’લૂમ હોતી હે) ફિર દોનો હાથ આસમાનકી તરફ ફેલાકર અય અલ્લાહ, અય અલ્લાહ (કરકે દુઆઓ) કરતા હે લેકિન ઉસકા ખાના હરામ (માલસે) હે, યાની હરામ હે, લિબાસ હરામ હે ઓર હરામ માલહીસે પરવરિશ હુઈ હે, ભલાં ઉસકી દુઆ કહાં કુબૂલ હો સક્તી હે.

એક ઓર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હે કે અન્કરીબ એક ઝમાના આનેવાલા હે જિસમે આદકમીકો યે ભી પરવા ન હોગી કે હલાલ માલસે મિલા યા હરામ માલસે. (મિશકાત)

ઈનકે અલાવા બહોતસે મુખ્તલીફ મઝામીનકી રિવાયાત કુતુબે અહાદીસમે બકસરત વારિદ હુઈ હે જિનમે બહોત જિયાદા તંબીહ ઈસ પર કી ગઈ હે કે આદમીકો આમદનીકે ઝરાએ પર કડી નિગાહ કરના ચાહિએ, એસા ન હો કે પૈસેકી લાલચમે નાજાઈઝ આમદનીસે ચશમપોશી કર લે. ઈસ સિલસિલેમે એહલે ઈલ્મકી ઝિમ્મેદારી આમ લોગોસે બબ્હી હુઈ હે કે વો જાઈઝ-નાજાઈઝકો પુઠ સમજતે હે, બિલપુસૂસ એહલે મદારિસ ઓર દૂસરે એસે હઝરાત જિનકા તઅલ્લુક ચન્દેકે માલસે હે ઉનકો જિયાદા મુહતાત રેહનેકી ઝરૂરત હે.

હમારે હઝરત બકીયતુસસલ્વક ફખરૂલઅમાસિલ હઝરત મૌલાના શાહ અબ્દુરહીમ સાહબ રાયપૂરી કદ્દસ સિરિહ કરમાયા કરતે થે કે મૈ ઈન મદારિસકે રૂપયેસે જિતના ડરતા હું લોગોકે મમલૂક રૂપયોસે ઉતના નહીં ડરતા અગર કિસીકે ઝાતી માલમે કુછ બેઅહેતીયાતી હો જાએ ઉસે આખિરમે મા’ક કરા લે વો

મા'ક હો જાતા હે લેડિન મદારિસકા રૂપયા દુનિયા ભરકા ચન્દ્ર હે ઓર મુન્તઝિમીને મદારિસ અમીન હે - અગર ઉસમે કોઈ ખિયાનત હો યા નાહક તસરફ હો તો વો મુન્તઝિમીનકે મા'ક કરનેસે મા'ક તો હોતા નહીં અલબત્તા વો ખુદ મા'ક કરે ઈસ જુર્મમે શરીફ હો જાતે હે. અલ્લાહ તઆલા હી અપને લુત્ફ વ કરમસે હુકુલ ઈબાદતે મા'મલેસે મેહફૂઝ રખે કે યે બડી સપ્ત ચીઝ હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે યહાં કિયામતકે દિન તીન ક્યહરીયાં હે, એક ક્યહરીમે તો મા'ફીકા ઝિકર હી નહીં, યે તો શિર્ક વ તીહીદકી ક્યહરી હે. અલ્લાહ તઆલાને ખુદ ઈશાદ કરમાયા :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ الْإِثْمَ رَسَاءُ

“ઈન્નલ્લાહ- લા-યગુફિરુ અંચુરરક- બિહી” (સુરએ નિસા, રૂકૂમ-૧૮)

હક તઆલા શાનુહુ શિર્કકો તો મા'ક નહીં કરમાએગે ઈસકે અલાવા જિસકો ચાહેગે મા'ક કર દેગે. દૂસરી ક્યહરીમે (બગૈર મુહાસબાકે) અલ્લાહ તઆલા ન છોડેગા યહાં તકકે ઉસકા બદલા ન લે લે ઓર યે લોગોકે એક-દૂસરે પર સુલ્મકી હે (ચાહે જાની હો જૈસાકે બુરા-ભલા કેહના, આબરુ રેઝી કરના, એબ લગાના વગૈરહ-વગૈરહ યા માલી હો કે કિસીકા માલ નાહક તરીકેસે લે લિયા હો ઓર તીસરી ક્યહરી અલ્લાહ તઆલાકે અપને હુકુકકી હે, ઉસમે ચાહે અઝાબ દે દે ચાહે મા'ક કર દે.

- મિશકાત

ઈન અહાદીસકે ઝિકર કરનેસે યેહી મકસદ હે કે આદમીકે અપની આમદનીકે ઝરાએ પર બહોત ગહરી નિગાહ રખના ચાહિએ કે આમદની અગર હરામ હો તો ન ઉસકી દુઆ કુબૂલ હોતી હે જૈસાકે અભી ગુઝરા, ન ઉસકે સદકાત કુબૂલ હો જૈસાકે ઝકાતકે બયાનમે મુતઅદિદ રિવાયાત ઈસકી ગુઝર ચુકી હે બલ્કે બા'ઝ રિવાયાતમે યે મઝમૂન ભી ગુઝર ચુકા હે કે જો ગોશ્ત હરામ માલસે પૈદા હુઆ હો, જહન્મકી આગ ઉસકે લિએ ઝિયાદા મીઝૂ હે ઓર આઈન્દા હદીસકે ઝેલમે ભી ઈસ કિસ્મકે મઝામીન આ રહે હે. અલ્લાહ હી અપને કઝલસે હમ લોગોકો ઈસ્સે મેહફૂઝ રખે. આમીન.

હદીસ : ૬. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે ક્યામતકે દિન આદમીકે દોનો કદમ ઉસ વકત તક (મુહાસબાકી જગહસે) નહીં હટ સકતે, જબ તક પાંચ ચીઝોકા મુનાલબા ન હો જાએ (ઝોર ઉનકા મા'ફૂલ જવાબ ન મિલે), (૧) અપની ઉમ્મ કિસ કામમે

(૧) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَوَى عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عَمْرٍ فِيهَا أَفَاءٌ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيهَا ابْلَاءٌ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ ابْنِ اكْتِسَابِهِ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ

પર્ય કી, (૨) અપની જવાની કિસ ચીઝમે
પર્ય કી, (૩) માલ કહાંસે કમાયા ઓર
(૪) કહાં પર્ય કિયા, (૫) અપને ઈલ્મમે
કયા અમલ કિયા.

- તર્ગીબ

فيماعلمرواه الترمذى وقال حديث
غريب كذا في الشكوة ۳۳ وقد روى هذا الحديث
عن معاذ بن جبل أبي برة الأسدي في الترغيب ۳۳

કાઈદા - યે હદીસ પાક કઈ સહાબા (રદી.) સે નકલ કી ગઈ હે. ઈસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુખતસર તરીકેસે કિયામતકે મુહાસબોકી ફેહરિસ્ત શુમાર કર દી ઓર ઉનમેસે હર હર ચીઝકે મુતઅદિલક દૂસરી અહાદીસમે મુખતલિફ ઉન્વાનાતસે ઈન પર તંબીહ ફરમાઈ ગઈ હે. સબસે અવ્વલ મુતાલબા ઓર જવાબ તલબ ચીઝ યે હે કે અપની ઉમ્મ, જિસકા હર સાંસ ઈન્તિહાઈ કીમતી સરમાયા હૈ, કિસ ચીઝમે પર્ય કી, હમ લોગ ક્યો પૈદા કિયે ગએ, હમારી જિન્દગી કિસી મસ્લહતકે લિએ હે, કિસ કામકે લિએ હે યા એક બેકાર ચીઝ પૈદા કી ગઈ. હક તઆલા શાનુહુને ખુદ ઈસ પર તંબીહ ફરમાઈ હે.^૧

الْحَبِيبُ أَمَّا عَقْلُكُمْ عِبَادَ اللَّهِ الْيَا لَأَرْجُونَ رُؤُوسَكُمْ

"અ ક- હસિબુમ્ અન્નમા ખલફનાકુમ અબસવ્વ અન્નકુમ ઈલૈના-લા-તુજ્જિન"

- સૂરએ મુઅમિનૂન, રૂકૂઅ ૬

હાં તો કયા તુમને યે ગુમાન કર રખ્યા થા કે હમને તુમકો યું હી બેકાર (કિજૂલ) પૈદા કિયા હૈ ઓર તુમને યે ગુમાન કર રખ્યા થા કે તુમ હમારી તરફ નહીં લાએ જાઓગે (ઓર તુમ્હે અપની જિન્દગીકા હિસાબ દેના નહીં હોગા) ઓર ફિર ઈતના હી નહીં બલ્કે દૂસરી જગહ હક તઆલા શાનુહુને મક્સદે જિન્દગી ભી ખુદ હી ઈર્શાદ ફરમા દિયા :

وَمَا عَقَلْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيُحَدِّثَ وَنُفُوسُهُ

"વમા-ખલફતુલજિન્ન વલ્ઈન્સ ઈલ્લા-લિયઅબુહુન."

- સૂરએ આરિયાત, રૂકૂઅ ૩

તર્જુમા : "મૈને જિન્ન વ ઈન્સકો સિર્ફ ઈસલિએ પૈદા કિયા હે કે વો મેરી ઈબાદત કરે." એસી હાલતમે હર શક્સકો અપની જિન્દગીકે પૂરે અવકાતકા જાઈઝ લેના ચાહિએ કે વો અપને કિમતી અવકાતકા કિસ કદર હિસ્સા તો ઉસ મક્સદમે પર્ય કરતા હૈ જિસકે કામકે લિએ વો પૈદા કિયા ગયા ઓર કિતના હિસ્સા અપની ઝરૂરીયાત, તફરીહાત ઓર ગૈરમુતઅદિલક મશાગિલમે પર્ય કરતા હૈ.

૧. ઈસ આયતે શરીફકે મુતઅદિલક એક અજબ ચીઝ હદીસમે આઈ હે- એક સહાબી (રદી.) કેહતે હૈ કે હમકો હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને એક લખાઈ પર ભેજા ઓર યે ઈર્શાદ ફરમાયા કે સુબ્હ શામ ઈસ આયતે શરીફકો પઘ્લતે રહા કરો- હમ પઘ્લતે રહે. હમકો ઈસ લખાઈએ ગનીબતભી મિલી ઓર હમ સહી સલામત રહે.

- ફુર્ મન્સુર

આપ એક એ 'મારકો તા'મીર'કે કામકે વાસ્તે નોકર રખતે હૈ. વો આપકે અવકાતમે કિતના વક્ત તા'મીર'મે ખર્ચ કરતા હે ઓર કિતના હુકકબાજી ઓર અપને માનેમે. ઈસકા આપ ખુદ અન્દાજા કર લે કે કિતના વક્ત આપ ઉસકી અપની ઝરૂરીયાતમે બરદાશ્ત કર સક્તે હૈ ઓર જિતના આપ અપને માતહત્તોસે તસામુહ કર સક્તે હૈ, ઉતના હી તસામુહ અપની જાતકે લિએ ભી બરદાશ્ત કરે.

આપ એક શખ્સકો દુકાન પર રહેનેકે લિએ મુલાકામિ રમતે હૈ, ઉસીકી ઉસકો તનખ્વાહ દેતે હૈ, વો દિનબર અપની ખાનગી ઝરૂરીયાતમે લગા રેહતા હૈ, ચન્દ મિનટ એક ફેરા દુકાન પર ભી લગા જાતા હૈ. ક્યા આપ ગવારા કર લેંગે કે ઉસકો પૂરી તનખ્વાહ દેતે રહે ? ઔર અગર નહીં તો ફિર અપને મુતઅલિલક આપકા ક્યા ઉજર હૈ કે હક તઆલા શાનુહને મહઝ ઈબાદતકે લિએ પૈદા કિયા ઔર વો માલિક વ ખાલિક હર વક્ત આપકો અપની અતાઓસે નવાઝતા હૈ ઔર આપ અપને ફૂઝલ કામોમે ઉમ ગુઝાર દે ઔર અપને-આપકો તસલ્લી દેતે રહે કે પાંચ વક્ત નમાઝમે હાઝરી તો દે દેતે હૈ. ઔર ક્યા હો સકતા હૈ ગૌર કર લિજિએ કે યે જવાબ આપ અપને નીકરોસે ભી બરદાશ્ત કર લેંગે ?

હક તઆલા શાનુલૂકા મહજ ઈન્આમ વ એહસાન હૈ કે ઉસને તમામ અવકાતકી ઈબાદત કર્જ નહીં ફરમાઈ બલકે ઉસકા બહોત થોડા-સા હિસ્સા કર્જ ક્રિયા હૈ, ઉસમે ભી અગર કાતાહી હો તો કિતના સુલ્ખ હૈ.

મુતાલબાકી દૂસરી ચીજ હદીસે બાલામે વે ઈર્શાદ કરમાઈ ગઈ કે જવાનીકી ફૂલ્ત કિસ ચીજમે ખર્ચ કી ગઈ, કયા અલ્લાહ તઆલાકી રિઝા ઔર ખુશનૂદી કે કમોમે, ઉસકી ઈબાદતમે મજહૂમોકી હિમાયતમે, ઝઈકો ઔર અપાહિજોકી ઈઆનતમે યા કિસ્ક વ ફુઝૂરમે, ઐયાશી ઔર આવારગીમે, બેબસો પર સુલ્મ કરનેમે, નાહકકી મદદ કરનેમે, નાપાક દુનિયાકે કમાનેમે ઔર દીન વ દુનિયા દોનો જગહ કામ ન આનેવાલે ફુઝૂલ મશગલોમે.

ઈસકા જવાબ એસી અદ્યક્ષતામે દેના હે જહાં ન તો કોઈ વક્તવ્ય થલ
સકતી હે, ન ઝૂક-ફરેબ ઓર લક્ષ્મણી કામ આ સકતી હે, જહાંકી ખુશિયા ખુલિસ
હર વક્ત, હર આન આદમીકે સાથ રેહતી હે ઓર યેહી નહીં બલે ખુદ આદમીકે
વો આ'ઝ જિનસે યે હરકાત કી હે, વો ખુદ અપને ખિલાફ ગવાહી દેગે ઓર
ઝયાઈમકા ઈકરાર કરેગે.

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

અલપયન નમૂતિમુ અલા-અફવાહિસિમુ વ-તુકલિમુના એદીસિમુ વ-તરશુ
અર્જુલુમુ બિમા કનૂ યકસિમુન. (સુરએ યા'સીન રૂકૂઅ ૪)

આજ (યાની ક્રિયામતકે દિન) હમ ઉનકે મુંહો પર મુહર લગા દેગે (તા'કે શવ્વ ઈઝાર ન ગળ્હો) ઔર ઉનકે હાથ હમસે કલામ કરેગે ઔર ઉનકે પાંવ ગવાહી

દેગે ઉસ ચીઝકી જો કુછ વે ક્રિયા કરતે વે."

યાની હાથ ખુદ બોલ ઉઠેગા મુઝસે કિસ-કિસ પર જુલ્મ ક્રિયા ગયા કયા કયા નાજાઈઝ હરકાત મુઝસે સા'દિર કરાએ ગએ. પાંવ ખુદ ગવાહી દેગા કે મુઝે કેસી-કેસી નાજાઈઝ મજલિસોમે લે જાયા ગયા. દૂસરી જગહ ઈશાદિ હે.

"વ-યોમ ખુદશર આદા ઉલ્લાહિ ઈલ્નારિ"

(અલઆપત હામ્મીમ સજદા, રૂકૂઅ ઓ)

"ઔર જિસ દિન અલ્લાહકે દુશ્મન દોઝખકી તરફ જમા ક્રિએ જાએંગે ફિર ઉનકો (એક જગહ ચલતે-ચલતે) રોક દિયા જાએગા (તા'કે સબ એક જગહ ઈકઠે હો જાએ) યહાં તક કે જબ સબ દોઝખકે કરીબ આ જાએંગે (ઔર હિસાબ શુર હોગા) તો ઉનકે કાન ઔર આંખે ઔર ખાલ ઉનકે ઉપર (ઉનકે આ'માલ) કી ગવાહી દેંગે ઔર વો લોગ અપને ઉન આ'ઝાસે કહેંગે કે તુમને હમારે ખિલાફ ગવાહી કયો લી. વો આ'ઝા કહેંગે હમકો ઉસ (કાદિર) ને બોલનેકી તા'કત દી જિસને હર ચીઝકો ગોયાઈ અતા ફરમાઈ ઔર ઉસીને તુમકો અવ્વલ મર્તબા પૈદા ક્રિયા થા ઔર ઉસીકે પાસ અબ (દોબારા ઝિન્દા કરકે) લાએ ગએ હો. (આગે હક તઆલા શાનુસૂ તંબીહ ફરમાતે હૈ) ઔર તુમ ઈસ બાતસે તો અપનેકો છુપા હી ન સકતે વે કે તુમ પર તુમ્હારે કાન ઔર આંખે ઔર ખાલે ગવાહી દેગી (ઔર ઝાહિર હૈ કે આદમી જો જો હરકતે કરતા હૈ, ઉસકે આંખ, કાન વગૈરહ તો ઉસકો દેખતે હી હૈ, ઉનસે કેસે છુપાકર કોઈ શખ્સ કોઈ કામ કર સકતા હૈ) લેકિન તુમ ઈસ ગુમાનમે રહે કે અલ્લાહ તઆલાકો તુમ્હારે બહોતસે આ'માલકી ખબર ભી નહીં (જો ચાહો કર ગુઝરો કૌન પૂછ સકતા હૈ) ઔર તુમ્હારે ઈસ ગુમાનને જો તુમને અપને રબકે સાથ કર રખ્યા થા (કે ઉસકો ખબર ભી નહીં હૈ) તુમકો બરબાદ કર દિયા, પસ તુમ ખસારેમે પડ ગએ."

અહાદીસમે બહોત-સી રિવાયાત ઈન ગવાહિયોંકે બારેમે આઈ હૈ. એક હદીસમે હૈ, હઝરત અનસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હમ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાઝિર વે, હુઝૂર (સલ્વ.) ને તબસ્સુમ ફરમાયા જિસ્સે દનદાને મુબારક ઝાહિર હો ગએ, ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા જાનતે હો, મૈં કયો હંસા ? સહાબા (રદી.) ને લાઈલ્મી ઝાહિર કી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે બન્દા અપને મૌલાસે ક્રિયામતકે દિન યો કહેગા કે યા અલ્લાહ તુને મુઝપર જુલ્મસે તો અમાન દે રખી હૈ, ઈશાદિ હોગા કે બિલ્કુલ, તો બન્દા કહેગા, યા અલ્લાહ મૈં અપને ખિલાફ કિસી દૂસરેકી ગવાહી મો'તબર નહીં માનતા, ઈશાદિ હોગા કે અચ્છા, હમ તુઝીકો તોરે નફસ પર ગવાહ બનાતે હૈ. ઉસકે મુંક પર મુહર લગા દી જાએગી ઔર (ઝસકે બદનકે આ'ઝાસે પૂછા જાએગા ઔર જબ વો અપને સબ આ'માલ ગિના દેંગે તો મુંહકી મુકર હટા દી જાએગી તો વો અપને આ'ઝાસે કહેગા, કમબખ્તો ! તુમ્હારા નાશ હો, તુમ્હારે હી લિએ તો મૈં વે ચીઝે કરતા થા. (યાની ઈન હરકતોંકી લઝઝતે તુમકો હી તો

મિલતી થી, તુમ હી અપને ખિલાફ ગવાહી દેને લગે, મગર આ'જા ભી મજબૂર હે કે ઉસ દિન કોઈ ચીઝ ખિલાફે હક બાત ન કહે સકેગે. એક ઔર હદીસમે હે કે આદમીકે આજામે સબસે પેહલે બાંઈ રાન બોલેગી કે ઉસ્સે કયા કયા હરકતે હુઈ ઔર ઉસકે બાદ દૂસરે આ'જા બોલેગે, ગરજ હર ઉઝવ અપને કિએ હુએ નેક ઔર બદઆ'માલ ગિનવા દેગા. ઈસી વજહસે એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હે કે સુબ્હાનલ્લાહિ અલહમ્દુલિલ્લાહિ વગૈરહકો ઉગલિયો પર ગિના કરો ઈસલિએ કે કિયામતકે દિન ઈન આ'જાકો ગોપાઈ અતા હોગી ઔર ઉનસે બઝપુર્સ હોગી.

યાની જહાં યે આ'જા અપને ગુનાહ ગિનવાએગે વહાં બહોતસે નેક કામ ભી તો ગિનવાએગે, જહાં હાથ ભુરી હરકાત, ઝુલ્મ વ સિતમ ઔર નાજાઈઝ અફઆલ બતાએગા વહાં અલ્લાહકા પાક કામ ઈસ્સે ગિનના સદકાતકા દેના, નેક આ'માલમે હાથોકા મશગૂલ રખના ભી તો બતાએગે. ગરજ યે મઝમૂન અપની તકસીલકે એ'તબારસે બહોત તવીલ હે લેકિન મુખતસર યે હે કે ઈન આ'જાકો જવાનીકે ઝોરમે ઝુલ્મ વ સિતમ ઔર નાજાઈઝ હરકતસે બચાનેકી બહોત ઝરૂરત હે. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે.

اَلْاَسْبَابُ كَسْفَةِ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَجِبَالُ الشَّيْطَانِ

અશાબાબુ શુઅબતુમ્ મિનજુનૂનિ વનનિસાઈ હિબાલતુરશીતાન.

(જામેઉસ્સગીર)

જવાની જુનૂનકા એક શો'બા હે ઔર ઔરતે શીતાનકા જાલ હે. યાની આદમી અપને જુનૂનકી વજહસે ઈસ જાલમે ફંસ જાતા હે. હર જુઆકે ખુલ્લેમે યે અલ્લાહ સુને જાતે હે. ઉસ વકત જવાનીકે નશેમે ઝરા-ભી ઈસકા ખ્યાલ હમ લોગોકો નહીં હોતા કે ઈસકી જવાબદેહી કરના પડેગી. હમ ઉસકી ફુલ્તકો ગુનાહોમે ઔર દુનિયા કમાનેમે જા'યા કર રહે હે હાલાંકે જવાની ઈસલિએ હે કે ઉસકી ફુલ્તકો એસે કામમે ખર્ચ કિયા જાએ જો મરનેકે બાદ કામ આએ. ખૂશ કિસ્મત હે વો નવજવાન જો અલ્લાહકે કામમે હર વકત મુન્હમિક રેહતે હે ઔર ગુનાહોસે દૂર રેહતે હે.

તીસરી ચીઝ જો હદીસે બાલામે ઝિકર કી ગઈ જિસકે જવાબ બગૈર કિયામતમે હિસાબી જગહસે ટલના ન હો સકેગા, વો યે હે કે માલ જો હાસિલ કિયા, કિસ ઝરિએસે કિયા, જાઈઝ થા યા નાજાઈઝ થા. ઈસ્સે પેહલી હદીસમે કુછ ઝિકર ઈસકા આ ચુકા હે. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે આદમી નાજાઈઝ તરીકેસે જો માલ હાસિલ કરતા હે અગર ઉસમેસે સદકા કરે તો કુબૂલ ન હોગા, ખર્ચ કરે તો બરકત ન હોગી ઔર જો તરકા છોડેગા વો ઉસકે લિએ જહન્નમકા ઝખીરા હોગા. એક ઔર હદીસમે હે કે જો ગોશ્ત (યાની આદમીકે બદનકા ટુકડા) હરામ માલસે નુશો વ નુમા પાએ, જહન્નમ ઉસકે લિએ બેહતર હે. એક હદીસમે હે કે

જો આદમી દસ દિરમકા કપડા ખરીદે ઓર ઉનમે એક દિરમ નાજાઈજ આમદનીકા હો તો જખ તક વો કપડા બદન પર રહેગા, ઉસકી નમાજ કુબૂલ ન હોગી.

(મિશકાત)

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ મુતઅદિદ અહાદીસમે આયા હે કે રોઝીકો દૂર ન સમજો, કોઈ આદમી ઉસ વક્ત તક પર હી નહીં સકતા જખ તક કે જો ઉસકે મુકદ્દરમે રોઝી લિખ્મ દી ગઈ હે, વો ઉસકો ન મિલ જાએ. લિહાજા રોઝીકે હાસિલ કરનેમે બેસતર તરીકા ઈખ્તિયાર કરો, હલાલ રોઝી કમાવો, હરામકો છોડો. કઈ હદીસોમે હે કે રિઝક આદમીકો ઉસી તરહ તલાશ કરતા હે જિસ તરહ મૌત આદમીકો તલાશ કરતી હે યાની જિસ તરહ આદમીકો ઉસકી મૌત આગે બગેર ચારા નહીં ઉસી તરહ ઉસકો ઉસકી રોઝી, જો ઉસકે મુકદ્દરમે લિખ્મ દી ગઈ હે બગેર મિલે ચારા-એ-કાર નહીં. એક હદીસમે હે કે અગર આદમી અપની રોઝીસે ભાગના ભી ચાહે તો વો ઉસકો પાકર રહેગી જૈસાકે મૌત ઉસકો લામુહાલા પાકર રહેગી. એક હદીસમે હે કે રોઝી આદમીકે લિએ મુતઅધ્યન હે, અગર સારી દુનિયાકે જીન્ન વ ઈન્સ મિલકર ઉસકો ઉસે હટાના ચાહે તો નહીં હટા સકતે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈશાદ હે કે અગર તુઝમે ચાર ચીઝે હો તો દુનિયાકી કિસી ચીઝકે ન હોનેકા કલક નહીં હે. અમાનતકી સિકાજત, બાતમે સચ્ચાઈ, અચ્છી આદત, રોઝીમે પાકીઝગી. એક હદીસમે હે, મુબારક હે વો શખ્સ જિસકી કમાઈ અચ્છી હો, (યાની પાકીઝા હો) ઉસકા બાતિન નેક હો, ઉસકા ઝાહિર શરીફાના હો, લોગ ઉસકી બુરાઈસે મેહફૂઝ હો, મુબારક હે વો શખ્સ જો અપને ઈલ્મ પર અમલ કરે ઓર ઝરૂરતસે ઝાઈદ માલકો (અલ્લાહકી રાહમે) ખર્ચ કરે ઓર ઝરૂરતસે ઝાઈદ બાતકો રોક લે યાની બેઝરૂરત બાત ન કિયા કરે. હઝરત સઅદ (રદી.) ને એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.)સે દરખાસ્ત કી કે મેરે લિએ ઈસ બાતકી દુઆ કર દે કે હક તઆલા શાનુહુ મુઝે મુસ્તજાબુદ્દુઆ (જો દુઆ કરે વો કબૂલ હો જાએ) બના દે, હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા, અપની રોઝીકો પાકીઝા બના હો. (મુસ્તબહા માલ ન ખાઓ) મુસ્તજાબુદ્દુઆ બન જાઓગે કસમ હે ઉસ ઝાતકી, જિસકે કબ્જેમે મુહમ્મદ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી જાન હે કે આદમી એક હરામકા લુકમા અપને પેટમે ડાલતા હે જિસ્સે ઉસકી ચાલીસ દિનકી ઈબાદત નામકબૂલ બન જાતી હે ઓર જિસકી પરવરિશ હરામ માલસે હુઈ હો, જહન્નમ ઉસકે લિએ ઝિયાદા મુનાસિબ હે. ઓર ભી બહોતસી રિવાયાત ઈસી મઝમૂનકી અહાદીસમે આઈ હે (તર્ગીબ) ઈસલિએ અપની આમદનીકે ઝરાએમે બડી એહતિયાત કરના ચાહિએ, ઝાહિરકે એ'તબારસે અગર ઉસ એહતિયાતમે કોઈ નુકસાન નઝરમે આતા હો તખ ભી બરકત ઓર માલકે એ'તબારસે વો કમી બહોત ઝિયાદા ફાયદામન્દ ઓર નુકસાનસે બચાનેવાલી હે.

ચોથા મુતાલબા હદીસે બાલામે યે હે કે માલકો કહાં ખર્ચ કિયા. યે રિસાલા

સારા હી ઈસ મજમૂનમે હે કે આદમીકે માલમે ઉસકે કામ આનેવાલા સિફ વોહી હે જિસકો અલ્લાહકે રાસ્તમે આદમી ખર્ચ કર દે, ઈસકે મૌજૂદ રેહનેમે ઈસકે અલાવાકે વો અપને કામ ન આ સકા, બેકાર મહજ રહા, મુતઅદિદ નુકસાનાત ભી દૂસરી ફસ્લકે ખત્મ પર ગુજર ચુકે હે ઔર જિતની જિયાદા માલકી કસરત હોગી, ઉતના હી જિયાદા હિસાબમે દેર લગાના તો એક ખુલી હુઈ ખાત હે. કિયામતકા વો સખ્તતરીન હોશરૂબા દિન, જિસમે ગરમીકી શિદ્દતસે હર શખ્સ પસીના-પસીના હો રહા હોગા હર શખ્સ ખૌંકકી શિદ્દતસે એસા મા'લૂમ હોગા જૈસાકે નશામે હો મગર હકીકતન નશા ન હોગા જિસકે મુતઅદ્લિક હક તઆલા શાનુહુ કા ઈશાદ હે -

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ لَإِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغُيُوبِ ۝ يَوْمَ تَرَوْهُا تَذْهَبُ عَنْ مَا تُرِضُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ (سورએ હજ, રુકૂઅ ૧)

'યા અય્યુહ-નાસુતકુ રબ્બકુમ્ ઈન્ન જહૂજલતસસાઅતિ શૈઉન્ અઝીમ. યોમ-તરીનહા તજહહુ કુલ્લુ મુરજિઅતિન્ અમ્મા અરઝઅત્ વ-તઝઅુ કુલ્લુ આતિ હમલિન્ હમ્લહા વ તરન્નાસ- સુકારા વમાહુમ્ બિસુકારા વ લાકિન્ન અઝાબલ્લાહિ શદીદ.' (સૂરએ હજ, રુકૂઅ ૧)

(અય લોગો ! અપને રબસે ડરો બેશક કિયામતકા ઝલ્જલા જો અન્કરીબ આનેવાલા હે) બહોત સખ્ત ચીઝ હે. જિસ દિન તુમ ઉસકો દેખોગે તમામ દૂધ પીલાનેવાલી ઔરતે (ખૌંકકી વજહ સે) અપને દૂધ-પીતે બચ્ચે કો ભૂલ જાએગી ઔર તમામ હામિલા ઔરતે (દહશતકી વજહ સે) અપને હમલ (વકતસે પેહલે હી અધૂરે) ગિરા દેગી ઔર તુ લોગોંકો નશાકી સી હાલતમે દેખેગા ઔર હકીકતન નશા ન હોગા બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકા અઝાબ હી સખ્ત હે (જિસકે ખૌંકસે ઈન સબકી પે હાલત હોગી.)

દૂસરી જગહ ઈશાદ હે -

اتَّقِبْ لِلنَّاسِ حَسَابًا ۖ وَكَمْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ شُؤُنٌ ۝ (અંબિયા, ૮૮)

'ઈકતર બ- લિન્નાસિ હિસાબુહુમ્ વુહુમ્ ફી ગફલતિમ્મુઅરિહૂન.'

- સૂરએ અંબિયા, રુકૂઅ ૧

'લોગોંકે હિસાબ કા દિન તો કરીબ આ ગયા (કે કિયામત તેઝીસે કરીબ આ રહી હે) ઔર પે લોગ (અભી તક) ગફલત મેં પડે હે (ઔર ઉસકે લિએ તૈયારી સે) રૂગદા હે.'

ઈસકે બન્દ રુકૂઅ બાદ ઈશાદ હે :

وَنَصَّ الْمَوْلِينَ الْيُسْطَلِيُّونَ الْفِيلِمَةَ وَلَا تَنْظُرْ نَفْسٌ نَبِيًّا وَرَأَى حَقًّا يَشْفَى نَبِيًّا مِنْ حَزُونٍ

أَيُّهَا رِجَالُ الْوَيْلِ يَا حَارِسِينَ (سورة انبياء، موعظة)

વ-નજીલમવાઝીનલ્લ કિસ્ત લિયોમિલ્લ કિયામતિ કલા તુઝલમુ નકસુન્ શીઆ વ-ઈન્ કા-ન મિસ્કા લ-હબ્બતિમિન્ મરદલિન્ આતેના બિહા વ-કફા બિના હાસિબીન્.' (સૂરએ અંબિયા, રૂકૂઅ ૪)

'ઔર કિયામતકે દિન હમ મીજાને અદલ કાયમ કરેગે ઔર કિસી પર કિસી કિસ્મકા જુલ્મ ન હોગા ઔર અગર રાઈકે દાનેકે બરાબર કિસીકા કોઈ અમલ (નેક યા બદ) હોગા તો હમ ઉસકો વહાં સામને લાએગે ઔર હમ હિસાબ લેનેવાલે કાફી હૈ.'

એક ઔર જગહ ઈશાદ હૈ -

لِّلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ اَلْحُسْنُ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ اَنَّ لَهُمْ فِي اَرْضٍ جَنَّةً مَّعًا لَا اَقْدَرُ عَلَيْهِمْ اُولَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ (۲۵)

'લિલ્લઝીનલ્લ તજાબૂ લિરબ્બિહિમુલ્લ હુસ્ના વલ્લઝી ન-લમ્ યસ્તજબૂ લહ્ લો અન્ન લહુમ્ માકિલઅર્જિ જમીઅન્ન મિસ્લહ્ મઅન્ન લહ્ તદૌ બિહી ઉલાઈક-લહુમ્ સુઉલ હિસાબ.' (સૂરએ રઅદ, રૂકૂઅ-૨)

જિન લોગોને અપને રબકા કેહના માન લિયા (ઔર ઉસકે ઈશાદાતકી તા' મીલ કી) ઉન્કે લિએ અચ્છા બદલા હૈ (જો જન્મતમે ઉન્કો મિલેગા ઔર જિન લોગોને ઉસકા કેહના ન માના, ઉન્કે પાસ (કિયામતકે દિન) અગર તમામ દુનિયાકી સારી ચીજે મૌજૂદ હો બલ્કે ઉસકે સાથ ઉસીકે બરાબર ઔર ભી હો (યાની સારી દુનિયાકી તમામ ચીજોસે દો ગુની હો) વો સબ ચીજે અપની (ખલાસીકે લિએ) ફિદીયામે દે દે ઉન લોગોકા સખ્ત હિસાબ હોગા.'

ઔર ભી બહોત સી આયાતમે ઉસ દિનકે હિસાબ પર ઉસકી સખ્તી ઔર અહમિયત પર તંબીહ કી ગઈ હૈ. હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા ઈશાદ ફરમાયા કે કિયામતમે જિસ શખ્સસે હિસાબ કિયા જાએગા વો હલાક હો જાએગા (ઈસલિએ કે હિસાબમે પૂરા ઉતરના સખ્ત મુશ્કિલ હોગા). હઝરત આઈશા (રદી.)ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! હક તઆલા શાનુહુને તો (સૂરએ ઈજસ્સમાઉન શક્કત મેં) યે ઈશાદ ફરમાયા કે સહલ હિસાબ હોગા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઈશાદ ફરમાયા કે યે હિસાબ (જિસકા ઈસ સૂરહમે ઝિકર હૈ, યે) તો મહઝ આ'માલકા પેશ હોના હૈ જિસકા મુહાસબા શુરૂ હો જાએગા, વો હલાક હો જાએગા.' એક ઔર હદીસમે હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) યે દુઆ કિયા કરતે થે, યા અલ્લાહ મુઝસે હિસાબે યસીર (સહલ હિસાબ) કીજિએ. મૈને અર્જ કિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) હિસાબે યસીર કયા ચીઝ હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, ઉસકા આ'માલ નામા દેખકર યે ફરમા

દિયા જાએ કે ઉસકો મા'ક કર દિયા. લેકિન જિત્સે મુહાસબા હોને લગે વો હલાક હો ગયા.

હઝરત અબુહુરૈરહ (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે ત્રીન ચીઝે ઐસી હૈ, જિસ શખ્સમેં યે ત્રીનો મૌજૂદ હોં ઉસકા હિસાબ સહલ હોગા ઔર હક તઆલા શાનુસૂ ઉસકો અપની રહમતસે જન્મતમેં દાખિલ કર દેગા. વો ત્રીન ચીઝે યે હૈ- કે જો શખ્સ તુઝે અપની ઈનાયતસે મેહરૂમ રખે, તૂ ઉસ પર એહસાન કર, જો તુઝપર જુલ્મ કરે ઉસકો મા'ક કર, જો તુઝસે કત્અ રેહમી કરે તૂ ઉસકે સાથ સિવારેહમી કર.

(મિશકાત)

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે તુમમેંસે કોઈ શખ્સ ભી ઐસા ન હોગા જિત્સે હક તઆલા શાનુસૂ ઐસી તરહ બાત ન કરેં ઉસકે ઔર અલ્લાહ તઆલાકે દરમિયાનમેં ન કોઈ પરદા હોગા, ન કોઈ વાસ્તા હોગા, અપને દાએ તરફ દેખેગા તો વો આ'માલ હોંગે જો દુનિયામેં કિએ, બાએ તરફ દેખેગા તો વો આ'માલ હોંગે જો કિએ થે (નેક આ'માલ હોં યા બૂરે) દહકતી હુઈ જહન્નમ આંખકે સામને હોગી, ઉસે (બચનેકી બેહતરીન ચીઝ સદકા હૈ પસ સદકાકે ઝરિએસે ઉસે બચો) ચાહે આઘી ખજૂરહી સદકા ક્યો ન હો.

(તર્ગીબ)

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે મુઝે જન્મત દિખાઈ ગઈ, ઉસકે આલા દરજોમેં હુકરા મુહાજરીન યે ઔર ગની લોગ ઔર ઔરતેં બહોત કમ મિકદાર મેં ઉસ જગહ થી, મુઝે યે બતાયા ગયા કે ગની લોગ તો અભી જન્મતકે દરવાઝો પર હિસાબમેં મુબતલા હૈ ઔર ઔરતોકો સોને-ચાંદીકી મુહબ્બતને મશગૂલ કર રખા હૈ. એક ઔર હદીસમેં હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે મેં જન્મતકે દરવાઝો પર ખડા થા, અકસર મસાકીન ઉસમેં દાખિલ હો રહે થે ઔર ગની લોગ (હિસાબમેં) મુકય્પદ થે ઔર મૈને દોઝખકે દરવાઝે પર દેખા કે ઔરતેં ઉસમેં કસરતસે દાખિલ હો રહી હૈ. એક ઔર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે આદમી દો ચીઝસે ઘભરાતા હૈ ઔર દોનોં ઉસકે લિએ ખેર હૈ. એક મૌતસે ઘભરાતા હૈ હાલાંકે મૌત ફિત્નોસે બચાવ હૈ, દૂસરે માલકી કમીસે ઘભરાતા હૈ હાલાંકે જિતના માલ કમ હોગા ઉતના હી હિસાબ કમ હોગા.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કે મજમામેં તશરીફ ફરમા થે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈને આજ રાત જન્મતકો ઔર ઉસમેં તુમ લોગોકે મર્તબોકો દેખા હૈ, ઉસકે બાદ હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) કી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા કે મૈને એક શખ્સ કો દેખા કે વો જન્મતકે જિસ દરવાઝે પર ભી જાતા થા વહાંસે મર્હબા મર્હબા (તશરીફ લાઈએ, તશરીફ લાઈએ) કી આવાઝે આતી થી. (હર નેક અમલકે લિએ જન્મતમેં એક પાસ દરવાઝા હૈ, હર દરવાઝેસે દર્ખાસ્તકા મતલબ યે હૈ કે હર નેક અમલમેં ઉસકા પાયા બહોત બળ્હા હુઆ હૈ).

હઝરત સલમાન (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) જેસ શખ્સકા યે મર્તબા હૈ વો તો કોઈ બહોત હી બુલંદ પાયા શખ્સ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા યે શખ્સ અબૂબકર (રદી.) હૈ. ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને હઝરત ઉમર (રદી.) કી તરફ તવજ્જોહ ફરમાકર ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈને જન્નતમે સકંદ મોતીકા એક ઘર દેખા જેસમેં યાફૂત જડે હુએ થે, મૈને પૂછા, યે મકાન કિસકા હૈ ? મુજે બતાયા ગયા કે યે કુરેશકે એક નૌજવાનકા હૈ (ઉસ મકાનકી નિહાયત ઉમ્દગી, ચમક, રૌનક, ઓર અપને સૈયદુલમુર્સલીન (સલ્વ.) હોનેકી વજહ સે) મુજે યે ખ્યાલ હુઆ કે યે મકાન મેરા હી હૈ. મૈં ઉસમેં દાખિલ હોને લગા તો મુજે બતાયા ગયા યે ઉમર (રદી.) કા હૈ. ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદી.) હઝરત અલી (રદી.) વગૈરહ મુતઅદિદ હઝરાતકે મરાતિબ ઈર્શાદ ફરમાયે, ઉસકે બાદ હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઔફ (રદી.) કી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ઈર્શાદ ફરમાયા કે મેરે સાથિયોં મેંસે તુમ બહોત દેરમેં મેરે પાસ પહોંચે, મુજે તો તુમ્હારે મુતઅલ્લિક યે ડર હો ગયા થા કે કહીં હલાક તો નહીં હો ગયે ઓર તુમ પસીના પસીના હો રહે થે, મૈને તુમસે પૂછા કે ઈતની દેર આને મેં તુમ્હે કહાં લગ ગઈ થી તો તુમને જવાબ દિયાં કે મૈં અપને માલકી કસરતકી વજ્હસે હિસાબમેં મુબ્તલા રહા, મુઝસે ઈસકા હિસાબ હુઆ કે માલ કહાંસે કમાયા ઓર કહાં ખર્ચ ક્રિયા. હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઔફ (રદી.) અપને મુતઅલ્લિક યે સુનકર રોને લગે ઓર અર્જ ક્રિયા કે યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) રાત હી મેરે પાસ મિસરકી તિજારતસે સૌ ઊંટ આયે હૈ યે મદીના મુનવ્વરાકે ફૂકરા ઓર યતામા પર સદકા હૈ શાયદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઈસીકી વજહસે ઉસ દિનકે હિસાબમેં મુઝપર તખ્ફીક ફરમા દે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમેં હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અબ્દુરહમાન (રદી.) તુમ મેરી ઉમ્મતકે ગની લોગોમેં હો ઓર જન્નતમે ઘસિટકર જાઓગે (પાંવ પર ખડે હોકર ન જાઓગે). તુમ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ કો કર્જ દો તા'કે તુમ્હારે પાંવ ખુલ જાએ. હઝરત અબ્દુરહમાન (રદી.) ને પૂછા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) કયા ચીઝ કર્જ દૂ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, અપના સારા માલ. યે સુનકર ફૌરન ઉઠે તા'કે અપના સારા માલ લાકર હાઝિર કરે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉન્કે પીછે કાસિદ ભેજકર ઉન્કો બુલાયા ઓર યે ઈર્શાદ ફરમાયા કે હઝરત જિબ્રીલ (અલૈ.) અભી આયે ઓર યે પયામ દે ગયે કે અબ્દુરહમાન (રદી.) સે કહે દીજિયે કે મેહમાન નવાઝી ક્રિયા કરે, ગરીબોં કો ખાના ખિલાયા કરે, સવાલ કરને વાલોંકા સવાલ પૂરા ક્રિયા કરે, ઓર જો ઉન્કે અયાલ હૈ ઉનસે સદકામેં ઈબ્તિદા ક્રિયા કરે, યે ચીઝે ઉન્કે તઝકિયા (દુરુસ્ત હોને) કે લિએ કાફી હૈ. (હાકીમ)

યે હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઔફ (રદી.) બડે જલીલુલકદ્ર સહાબી, બડે જાઈલ ઓર મકાપિરકે માલિક હૈ, અશરા-એ-મુબશ્શરામેં ઉનકા શુમાર હૈ યાની

ઉન દસ સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) મેં જિનકો દુનિયા હી મેં હુઝૂર (સલ્વ.) જન્મતકી ખુશખબરી દે ગએ નીઝ ઉન છહ હઝરતમે હેં જિન પર હઝરત ઉમર (રદી.) ને અપની શહાદતકે વક્ત ખલીફા બનાનેકા દારોમદાર રખ્યા થા ઔર યે કહા થા કે ઈન હઝરતસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) રાઝી હોકર દુનિયાસે તશરીફ લે ગએ હેં ઔર ફિર ઈન છહો હઝરત મેંસે બકિયા પાંચ હઝરત ને બિલ્દુઆબિર ઉન હી કી રાય પર ખલીફા ચુનનેકા મદાર રખ્યા થા ઔર ઉનકી તજવીઝસે હઝરત ઉસ્માન (રદી.) ખુલફા-એ-સાલિસ મુકર્રર હુએ યે. સાબિકીને અવ્વલીનમેં ઉનકા શુમાર હેં જિનકે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ પાકને ફરમાયા -

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الْإِيَّةِ رَحِمَهُمُ اللَّهُ

‘વસ્સાબિકુનલ્લઅવ્વલુન- મિનલ્મુહાજિરીન- વલ્અન્સાર’

(અલ્આયત તૌબા, રૂકૂઅ ૧૩)

તર્જુમા : ‘ઔર મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ઈમાન લાનેમેં ઉમ્મતસે સાબિક ઔર મુકદમ હેં ઔર જો લોગ ઈખ્લાસસે ઉનકે યેરવ હેં અલ્લાહ તઆલા ઉન સબસે રાઝી હુઆ ઔર યે સબ અલ્લાહ તઆલાસે રાઝી હુએ, અલ્લાહ તઆલાને ઉનકે લિએ એસે બાગ તૈયાર કર રખે હેં, જિનકે નીચે નેહરે જારી હોગી, જિનમેં યે હમેશા રહેગે.’

ઈસકે અલાવા હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદી.)ને દોનો હિજરતે કી, ગજવા-એ-બદ્ર ઔર સબ ગજવોકે શરીફ હેં. હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાને હી મેં એહલે ઈસ્લમ ઔર એહલે ફત્વામેં ઈનકા શુમાર હેં. મહઝ ઈનકી રાય પર હઝરત ઉમર (રદી.) ને બા’ઝ ઉમૂરકો ઈત્તિયાર કિયા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને એક મર્તબા સફરમેં સુબ્હકી નમાઝ ઉનકા મુક્તદી બન કર અદા ફરમાઈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ઝરતકે લિએ તશરીફ લે ગએ. સહાબા (રદી.)ને મિલકર ઉનકો ઈમામ ચુના થા. જબ હુઝૂર (સલ્વ.) વાપસ તશરીફ લાએ તો નમાઝ હો રહી થી, એક રકૂઅત હો ચુકી થી, હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઉનકી ઈકિતદામેં નમાઝ પઢી. જબ હઝરત ઉમર (રદી.) ખલીફા બને તો પેહલે સાલમેં અપના કાયમ મુકામ અમીરૂલ હજ બના કર ઉનકો ભેજા. (અસાબા)

ગરજ બેઈન્તિહા ફઝાઈલકે બાવજૂદ ઈસ માલકી કસરતને ઉનકો અપને મર્તબાકે લોગોમેં પીછે કર દિયા ઔર માલ ભી મહઝ હક તઆલા શાનુહુકે ફઝલ ઔર ઉસકી અતા ઔર ઉસકે ઈન્આમ હીસે મિલા થા, વરના બહોત ગરીબ થે. હિજરતકી ઈત્તિદામેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને જબ મુહાજિરીન ઔર અન્સારકા આપસમેં ભાઈચારા કિયા થા તા’કે ફુકરા મુહાજિરીનકી ઈઆનત ઔર મદદ ખુસૂસી તઅલ્લુક પર અન્સાર કરતે રહે તો ઉનકો હઝરત સઆદ બિન રબીઅ અન્સારી (રદી.) કા ભાઈ બનાયા થા. હઝરત સઆદ (રદી.)ને ઉનસે કહા

થા કે મદીનેમે સબસે ઝિયાદા માલ ઔર દૌલત અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મુઝે અતા કરમા રખ્યા હૈ, મૈં સબ માલમેસે આધા-આધા તુમ્હે દેતા હું ઔર મેરી દો બીવિયાં હૈ, ઉનમે જોનસી તુમ્હે પસન્દ હો મૈં ઉસકો તલાક દે દૂગા, ઈદતકે બાદ તુમ ઉસ્સે નિકાહ કર લેના. ઉનકી સૈર ચશ્મીકે ઉન્હોને કરમાયા, અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારે માલમે બરકત અતા કરમાએ, મુઝે ઈસકી ઝરૂરત નહીં હૈ, મુઝે તો તુમ યહાં કે બાઝારકા રાસ્તા બતા દો. બાઝાર ગએ ઔર ખરીદ વ ફરોખ્ત શુરૂ કી ઔર શામકો નફામે થોડા-સા ઘી ઔર પનીર બચા કર લાએ. ઈસી તરહ રોઝાના જાતે ઔર કુછ હી દિન ગુઝરે થે કે બચત ઈતની હો ગઈ કે નિકાહ કર લિયા. (બુખારી શરીફ)

ફિર વો વક્ત ભી આયા કે હુઝૂર (સલ્વ.)ને એક મર્તબા સદકાકી તર્ગીબ દી તો આપને સારે માલકા આધા હિસ્સા સદકા ક્રિયા ઔર માલકી કસરતકા અન્દાજા ઈસ્સે હો સકતા હૈ જો અભી ગુઝરકે સિર્ફ મિસરકી તિજારતસે સો ઊંટ સામાનકે લદે હુએ આએ થે જો સદકા કર દિએ ઔર ઈસ્કે બાદ એક મર્તબા ચાલીસ હજાર દીનાર (અશરફિયાં) સદકાકી, એક મૌકે પર પાંચ સૌ ઘોડે, પાંચ સૌ ઊંટ જિહાદકે લિએ દિએ ઔર તીસ હજાર ગુલામ આઝાદ ક્રિએ ઔર રિવાયતમેં હૈ કે તીસ હજાર ધરાને આઝાદ ક્રિએ. (મુસ્તદરક) હર ધરાનેમેં ન માલૂમ કિતને મર્દ-ઔરત, બડે ઔર બચ્ચે હોંગે. એક મર્તબા એક ઝમીન ચાલીસ હજાર અશરફિયોમેં ફરોખ્ત કી ઔર સબ-કી-સબ ફુકરા મુહાજિરીન ઔર અપને રિસ્તેદારો ઔર અજવાઝે મુતહલરાત પર તકસીમ કર દી (વહી) ઔર અપને ઈન્નિકાલકે વક્ત જો વસીયત કી ઉસમેં હર ઉસ શખ્સકો જો બદરકી લડાઈમેં શરીક થા, કી આદમી ચારસો દીનાર (અશરફિયાં) કી વસીયત કી થી. ઉસ વક્ત એહલે બદરમેંસે સૌ આદમી ઝિન્દા થે (અસાબા) ઔર એક બાગકી વસીયત અજવાઝે મુતહલરાતકે લિએ જો ચાલીસ હજાર અશરફિયોમેં ફરોખ્ત હુઆ (મુસ્તદરક) ઔર ખુદ અપના હાલ યે થા કે એક મર્તબા ગુસ્લ કરકે ખાના ખાનેકે લિએ બૈઠે તો એક પ્યાલેમેં રોટી ઔર ગોશ્ત (સરીદ) સામને રખ્યા ગયા, ઉસકો દેખકર રોને લગે, કિસીને રોનેકી વજહ પૂછી તો કરમાયા કે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઐસી હાલતમેં વિસાલ હુઆ કે જવકી રોટી ભી પેટ ભરકર ન મિલતી થી. હમેં યે હાલાત જો અપને સામને હૈં કુછ અપને લિએ ખૈર નહીં મા'લૂમ હોતે (અસાબા) યાની અગર યે વુસ્થત કુછ ખૈરકી ચીઝ હોતી તો હુઝૂર (સલ્વ.) કે લિએ ભી હોતી. જબ હુઝૂર (સલ્વ.) કે લિએ યે ચીઝે ન થી તો કુછ ખૈરકી ચીઝે નહીં મા'લૂમ હોતી. ઈન કમાલાત પર વો મુહાસબા હૈ જો ઉપર ઝિકર ક્રિયા ગયા.

પાંચવાં મુતાલબા હદીસે બાલામેં જિસકા ક્રિયામતકે મૈદાનમેં જવાબ દેના હોગા, યે હૈ કે જો ઈલ્મ હક તઆલા શાનુહુને તુમ્હે અતા ક્રિયા થા, ઉસપર કિસ હદ તક અમલ ક્રિયા. કિસી જૂર્મકા મા'લૂમ ન હોના કોઈ અજર નહીં, કાનૂનસે નાવાકફિયત કિસી અદાલત મેંભી મો'તબર નહીં ક્યો કે ઉસકા મા'લૂમ કરના અપના

કરીએ હે ઓર યે બાતકે અલ્લાહકા હુકમ મા'લૂમ નહીં થા, મુસ્તકિલ જુર્મ ઓર મુસ્તકિલ ગુનાહ હે. ઈસલિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદિ હે કે હર મુસલમાન પર (મજહબી) ઈલ્મ સીખના ફર્જ હે લેકિન યે ભી જાહિર હે કે ઈલ્મકે બાદ કિસી જુર્મકા કરના જિયાદા સખ્ત હે. હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈશાદિ હે કે અપને ઈલ્મસે એક-દૂસરેકો નસીહત કરતે રહા કરો કે ઈલ્મમેં ખિયાનત માલમેં ખિયાનતસે જિયાદા સખ્ત હે ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે પહાં ઈસકા મુતાલબા હોગા ઓર યે મજમૂન તો બહોત-સી અહાદીસમેં હે કે જિસ શખ્સસે ઈલ્મકી કોઈ બાત પૂછી જાએ ઓર વો ઈસકો છુપાએ તો કિયામતકે દિન ઈસકે મુંહમેં આગકી લગામ ડાલી જાએગી.

એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને વાઅઝ કરમાયા, જિસમેં બા'ઝ કૌમોકી તા'રીફ કરમાઈ ઓર ફિર યે ઈશાદિ કરમાયા કે યે ક્યા બાત હે કે બા'ઝ કૌમેં અપની પડોસી કૌમોકો તા'લીમ નહીં દેતી, ન ઉનકો નસીહત કરતી હે, ન ઉનકો સમજદાર બનાતી હે, ન ઉનકો અચ્છી બાતોકા હુકમ કરતી હે, ન બૂરી બાતોસે રોકતી હે ઓર યે ક્યા બાત હે કે બા'ઝ કૌમેં અપને પડોસિયોસે ન ઈલ્મ સીખતી હે, ન સમજ સકતી હે, ન નસીહત હાસિલ કરતી હે. યા તો યે લોગ અપને પડોસિયોકો ઈલ્મ સિખાવે ઓર ઉનકો નસીહત કરે ઓર ઉનકો સમજદાર બનાવે ઓર દૂસરે લોગ ઉન ઈલ્મવાલોસે ઉન ચીઝોકો હાસિલ કરે ઓર અગર એસા ન હુઆ, તો પુદાકી કસમ, મૈં ઉન સબકો દુનિયા હી મેં સખ્ત સઝા દુંગા (આખિરતકા કિસ્સા અલગ હે). ઈસકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મિખ્બરસે ઉતર આએ, લોગોમેં ઈસકા ચર્ચા હુઆ કે ઈસે કૌન-સી કૌમેં મુરાદ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે અશઅરી કૌમકે લોગ મુરાદ હે કે વો એહલે ઈલ્મ હે, એહલે ફિક્હ હે ઓર ઉનકે આસ-પાસકી રેહનેવાલી કૌમેં જાહિલ હે.

યે ખબર અશઅરી લોગોકો પહોંચી. વો હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) આપને બા'ઝ કૌમોકી તો તા'રીફ કરમાઈ ઓર હમ લોગોકે મુતઅલિલક યે ઈશાદિ કરમાયા. હુઝૂર (સલ્વ.)ને અપના પાક ઈશાદિ ઉનકે સામને કરમાયા કે યા તો યે લોગ અપને પડોસિયોકો ઈલ્મ સિખાવે ઓર ઉનકો નસીહત કરે, ઉનકો સમજદાર બનાવે, ઉનકો અચ્છી બાતોકા હુકમ કરે, બૂરી બાતોસે મના કરે ઓર દૂસરે લોગ ઉનસે ઉન ચીઝોકો હાસિલ કરે, વરના મૈં દુનિયાહી મેં સખ્ત સઝા દુંગા. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! હમ દૂસરોકો કિસ તરહ સમજદાર બનાવે ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફિર અપના વોહી હુકમ ઈશાદિ કરમાયા. ઉન્હોને તીસરી દફા ફિર યેહી અર્ઝ કિયા ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફિર ભી અપના વોહી હુકમ ઈશાદિ કરમાયા તો ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! અચ્છા એક સાલકી મુહલત હમકો દે દે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉન્હો ઉન પડોસિયોકી તા'લીમકે લિએ એક સાલકી મુહલત અતા કરમા દી.

- તર્ગીબ વ મજમઅુઝઝવાઈદ

ઈસ હદીસે પાક ઔર હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઈસ સખ્ત ઈતાબસે યે ભી વાઝેહ હો ગયા કે જો લોગ ખુદ એહલે ઈલ્મ હૈ, સમઝદાર હૈ, ઉનકી યે ભી ઝિમ્મેદારી હૈ કે વો અપને આસપાસકે રહેનેવાલે જાહિલોંકી તા'લીમકી કોશિશ કરે, ઉનકા યે ખ્યાલકે જિસ્કો ગરઝ હોગી, ખુદ સીખેગા, કાફી નહીં. ન સીખનેકા મુસ્તકિલ મુતાલબા ઔર મુસ્તકિલ ગુનાહ ઉસકે ઝિમ્મે હૈ લેકિન ઉનકો સિખાનેકી ઝિમ્મેદારી ઉન આલિમોંકી ભી હૈ કે યે ખુદ ઉસકી કોશિશ કરે, ઉસકી તદબીરે કરે કે વો ઈલ્મ સિખે. યેભી અપને ઈલ્મ પર અમલ કરનેમે દાખિલ હૈ કે ઈલ્મકે અમલમે ઉસકા સિખાના ભી દાખિલ હૈ. (તર્ગીબ) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે જો દુઆએ કસરતસે નકલ કી ગઈ હૈ, ઉનમે યે દુઆ ભી બકસરત વારિદ હૈ કે અય અલ્લાહ ! મૈ તુઝસે એસે ઈલ્મસે પનાહ માંગતા હું, જો નફા ન દે.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે કિયામતકે દિન એક શખ્સ (યાની એક નૌઅ આદમિયોંકી ચાહે ઉસ નૌઅકે કિત્તનેહી આદમી હો) લાયા જાએગા ઔર ઉસકી જહન્નમમે ફેંક દિયા જાએગા, જિસ્સે ઉસકી અતડિયાં નિકલ પડેગી ઔર વો ઉનકે ગિર્દ ઈસ તરહ ધૂમેગા જૈસાકે ચકકીકા ગધા ચકકીકે ગિર્દ ફિરતા હૈ (યાની જૈસાકે જાનવર, ગધા, બૈલ વગૈરહ આટા પીસનેકી ચકકીકે ચારોં તરફ ધૂમતા હૈ) જહન્નમકે લોગ ઉસકે ચારોં તરફ જમા હો જાએગે ઔર ઉસે દર્યાફત કરેંગે કે તુઝે ક્યા હુઆ, તૂ તો હમકો ભી અચ્છી બાતોંકા હુકમ કરતા થા, બુરી બાતોંસે રોકતા થા ? વો જવાબ દેગા કે મૈ તુમકો ઈસકા હુકમ કરતા થા લેકિન ખુદ ઉસ પર અમલ નહીં કરતા થા. એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે મૈને શબે મે'રાજમે એક જમાઅતકો દેખા કે ઉનકે હોઠ જહન્નમકી આગકી કેશિયોંસે કતરે જા રહે હૈ. મૈને હઝરત જિબ્રઈલ(અલૈ.) સે દર્યાફત કિયા કે યે કૌન લોગ હૈ ? ઉન્હોંને બતાયા કે યે આપકી ઉમ્મતકે વાઈઝ હૈ જો દૂસરોંકો નસીહત કરતે યે ઔર ખુદ ઉસપર અમલ નહીં કરતે થે. એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે ઝબાનિયા એસે પલ્હે-લિખ્ખોંકો જો ફિસ્કમે મુખ્તિલા હો, કાફિરોંસે ભી પેહલે પકડેંગે. વો કહેંગે યે ક્યા હુઆકે હમારી પકડ કાફિરોંસે ભી પેહલે હો રહી હૈ, ઉનકો જવાબ દિયા જાએગાકે આલિમ ઔર જાહિલ બરાબર નહીં હોતે (તર્ગીબ) યાની તુમને બાવજૂદ જાનનેકે યે હરકતે કી. ઝબાનિયા ફરિસ્તોંકી વો સખ્તતરીન જમાઅત હૈ જો લોગોંકો જહન્નમમે ફેંકને પર મા'મૂર હૈ સૂરએ ઈકરામે ભી ઈનકા ઝિકર હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે બા'ઝ જન્નતી બા'ઝ જહન્નમી લોગોંકે પાસ જાકર કહેંગે કે તુમ્હે ક્યા હુઆ, તુમ યહાં પડે હો, હમ તો તુમ્હારી હી વજહસે જન્નતમે અએ હૈ કે તુમહીસે હમને ઈલ્મ સીખા થા ? વો જવાબ દેંગે, હમ દૂસરોંકો તો બતાતે થે, ખુદ ઉસ પર અમલ નહીં કરતે થે. હઝરત માલિક બિન દીનાર (રિહ.)

હજરત હસન બસરીકે ઝરિએસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ ત્વી વાઅજ કરતા હૈ, હક તઆલા શાનુહુ ઉસ્સે કિયામતકે દિન મુતાલબા કરમાએગે કે ઈસકા કયા મક્સદ થા (યાની ઈસ્સે કોઈ દુનિયાવી ગરજ થી, માલ વ મન્ફઅત યા જાહ વ શોહરત યા ખાલિસ અલ્લાહ તઆલાકે વાસ્તે કહા થા) હજરત માલિક (રહ.) કે શાગિદ કહેતે હૈં કે માલિક (રહ.) જબ ઈસ હદીસકો બયાન કરતે તો ઈતના રોતેકે આવાજ ન નિકલતી. ફિર યો કરમાતે કે તુમ યું સમજતે હો કે વાઅજસે મેરી આંખ ઠંકી હોતી હૈ (યાની મેરા દિલ ખુશ હોતા હૈ), હાલકે મુજે મા'લૂમ હૈ કે મુઝસે કિયામતકે દિન ઈસકા સવાલ હોગા કે ઈસ વાઅજકા કયા મક્સદ થા ? (તર્ગીબ) ઈસકે બાવજૂદ જો કેહનેકી મજબૂરી હૈ, વો અત્વી ગુઝર ચુકી હૈ યાની લોગોકો ઈલ્મસે રૂશનાસ કરનેકી ઝિમ્મેદારી ત્વી હૈ જૈસાકે બહોત-સી રિવાયાતમે વારિદ હુઆ ઔર અશઅરી લોગોકા કિસ્સા અત્વી ગુઝરા. હજરત અબૂ દરદા (રદી.) કરમાયા કરતે થે કે મુજે ઈસકા ખીફ ઔર ડર હૈ કે કિયામતકે દિન સારી મખ્લૂકકે સામને મુજે આવાજ દી જાએ, મૈં અઠ્ઠ કંઠ લખીક ૨૦૦૧ મેરે રબ મૈં હાઝિર હું, વહાંસે મુતા'લબા હો કે અપને ઈલ્મમે કયા અમલ કિયા થા ? એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈં કે કિયામતકે દિન સખ્તતરીન અઝાબવાલા વો આલિમ હૈ જિસકે ઈલ્મસે ઉસકો નફા ન હો. હજરત અમ્માર બિન યાસિર (રદી.) કરમાતે હૈં કે મુજે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કબીલા કેસકી તા'લીમકે લિએ ભેજા. મૈંને જાકર દેખા કે વો વહશી ઉટોકી તરહ હૈં, ઉનકા હર વક્ત ધ્યાન અપને ઉટ ઔર બકરીમે લગા રેહતા હૈ, ઉનકે સિવા કોઈ દૂસરી ફિકર હી ઉનકો નહીં (હર વક્ત બસ દુનિયાકે ધન્ધોમે લગે રેહતે હૈં) મૈં વહાંસે વાપસ આ ગયા, હુઝૂર (સલ્વ.)ને દર્યાફત કરમાયા કે કયા કરકે આએ ? મૈંને હુઝૂર (સલ્વ.)સે ઉનકા હાલ બયાન કર દિયા ઔર (દીનસે) ઉનકી ગફલતકી ખબર સુનાઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા, અમ્માર ! ઈસ્સે ઝિયાદા તા'જજુબકી બાત ઉસ કોમકી હાલત હૈ, જો આલિમ હોનેકે બાવજૂદ (દીનસે) એસે હી ગાફિલ હો જૈસાકે વો ગાફિલ હૈ. એક ઔર હદીસમે હૈં કે બા'જ આદમી જહન્નમમે ડાલે જાએગે જિનકી બદબૂ ઔર તઅફકુનસે જહન્નમી લોગ ત્વી પરેશાન હો જાએગે. વો લોગ ઉનસે કહેગે, તુમ્હારા કયા અમલ એસા થા જિસકી યે નહુસત હૈ, હમેં અપની હી મુસીબત, જિસમેં હમ મુબતલા થે, કયા કમ થી, તુમ્હારી ઈસ બદબૂને ઔર ત્વી પરેશાન કર દિયા. વો લોગ કહેગે કે હમ અપને ઈલ્મસે નફા નહીં ઉઠાતે થે (તર્ગીબ) હજરત ઉમર (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈં કે મુજે ઈસ ઉમ્મત પર ઝિયાદા ખીફ મુનાફિક આલિમકા હૈ. કિસીને પૂછા કે મુનાફિક આલિમ કૌન હોતા હૈ ? આપને કરમાયા કે જુબાનકા આલિમ, દિલ ઔર અમલકા જાહિલ યાની તકરીર તો બડી લજ્જેદાર હો મગર અમલકે નામ સિફર. હજરત હસન બસરી (રહ.) કરમાતે હૈં કે તૂ એસા ન બન કે ઉલમાકે ઈલ્મકા જમા કરનેવાલા હો, હકીમોકે નાદિર કલામકા હામિલ હો મગર

અમલમેં અહમક બેવફાઈકી તરહ હો. હઝરત સુફિયાન સૂરી (રહ.) કરમાતે હે કે ઈલ્મ અમલકે લિએ આવાઝ દેતા હે. અગર કોઈ શખ્સ ઉસ પર અમલ કરે તો વો ઈલ્મ બાકી રેહતા હે, વરના વો ભી ચલા જાતા હે યાની ઈલ્મ ઝ'યા હો જાતા હે. હઝરત ફુઝૈલ (રદી.) કરમાતે હે કે મુઝે ત્રીન શખ્સો પર બઝા રહમ આતા હે, એક કૌમકા સરદાર જો ઝલીલ હો ગયા હો, દૂસરા વો ગની જો ગિનાકે બાદ ફકીર હો ગયા હો, ત્રીસરા વો આલિમ જિસ્સે દુનિયા ખેલતી હો (યાની દુનિયાકા તા'લિબ હો ઔર જો ઉસકા તા'લિબ હોગા વો ઉસ્સે ખેલેગી) હઝરત હસન (રદી.) કરમાતે હે કે ઉલમાકા અઝાબ દિલકી મીત હે ઔર દિલકી મીત આખિરતકે અમલસે દુનિયા તલબ કરના હે. કિસી શાયરકા શેર હે. :

عجبت لبائع العلم بالهدى + ومن يشترى دنياه بالآخرة
واعجب من هذين من باع دينه + بدنيا سواها فهو من ذن آخرة

"અજબત લમુબ્તાઉ ઝૂઝલાલતિ બિલ્હુદા,
વ મંધ્યરતરી દુનિયાહુ બિદીનિ અઝૂજબા,
વઅઝૂજબ- મિન હાઝૈનિ મખ્બાઅ-દીનહુ,
બિ દુનિયા સવાહુ કહુ વ મિન્ દીનિન અઝૂજબુ."

તર્જુમા : "મુઝે ઉસ શખ્સ પર તા'જજુબ આતા હે જો હિદાયતકે બદલે ગુમરાહી ખરીદે ઔર ઉસ્સે ઝિયાદા તા'જજુબ ઉસ શખ્સ પર હે જો દીનકે બદલે દુનિયા ખરીદે ઔર ઈસ દોનોસે ઝિયાદા તા'જજુબ ઉસ શખ્સ પર હે જો અપને દીનકો દૂસરોકી દુનિયાકે બદલે ફરોખ્ત કર દે યાની દુનિયાકા ફાયદા તો દૂસરેકો હો ઔર દીન ઉનકા ઝ'યા ઔર બરબાદ હો."

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હે કે જો આલિમ દુનિયાદાર હો વો એહવાલકે એ'તબારસે જાહિલસે ઝિયાદા કમીના હે ઔર અઝાબકે એ'તબારસે ઝિયાદા સખ્તીમેં મુબ્તલા હોગા ઔર કામિયાબ ઔર અલ્લાહ તઆલાકે યહાં મુકર્રબ ઉલમા-એ-આખિરત હે જિનકી ચન્દ અલામતે હે.

૧. અપને ઈલ્મસે દુનિયા ન કમાતા હો. આલિમકા કમસે કમ દરજા યે હે કે દુનિયાકી હકારતકા, ઉસકે કમીનેપનકા, ઉસકે મુકદ્દર હોનેકા, ઉસકે જલ્દ પત્ત હો જાનેકા ઉસકો એહસાસ હો, આખિરતકી અઝમત, ઉસકા હમેશા રેહના, ઉસકી નેઅમતોંકી ઉમ્દગીકા એહસાસ હો ઔર યે બાત અચ્છી તરહ જાનતા હો કે દુનિયા ઔર આખિરત દોનો એક દૂસરેકી ઝિદ હે, દો સૌકનોંકી તરહ હે, જોનસી એક કો રાઝી કરેગા દૂસરી ખફા હો જાએગી. યે દોનોં તરાઝૂકે દો પલડોંકી તરહસે હે, જોનસા એક પલડા ઝૂકેગા દૂસરા હલ્કા હો જાએગા. દોનોંમેં મશરિક-મઘરિબકા ફર્ક હે, જોનસે એકસે તૂ કરીબ હોગા, દૂસરેસેં દૂર હો જાએગા. જો શખ્સ દુનિયાકી હકારતકા, ઉસકે ગદલેપનકા ઔર ઈસ બાતકા એહસાસ નહીં કરતા કે દુનિયાકી

લગ્નજો, દોનો જહાંકી તકલીફોડે સાથ મુન્જિમ હૈ, જો ફાસિદુલ અકલ હૈ. મુશાહેદા ઓર તજુર્બા ઈન બાતોંકા શાહિદ હૈ કે દુનિયાકી લગ્નજોતોમે દુનિયાકી ભી તકલીફ હૈ ઓર આખેરતકી તકલીફ તો હૈ હી. પસ જિસ શખ્સકો અકલ હી નહીં વો આલિમ કેસે હો સકતા હૈ, બલ્કે જો શખ્સ આખિરતકી બઝાઈ ઓર ઉસકે હમેશા રેહનેકો ભી નહીં જાનતા હૈ, વો તો કાફિર હૈ, એસા શખ્સ કેસે આલિમ હો સકતા હૈ જિસકો ઈમાન ભી નસીબ ન હો ? ઓર જો શખ્સ દુનિયા ઓર આખિરતકા એક દૂસરેકી જિંદ હોનેકો નહીં જાનતા ઓર દોનોંકે દરમિયાન જમા કરંનેકી તમઅમે હૈ, વો એસી ચીજમે તમઅ કર રહા હૈ, જો તમઅ કરંનેકી ચીજ નહીં હૈ. વો શખ્સ તમામ અંબિયાકી શરીઅતસે નાવાકિફ હૈ ઓર જો શખ્સ ઈન સબ ચીજોંકો જાનનેકે બાવજૂદ દુનિયાકો તર્જૂહ દેતા હૈ, વો શૈતાનકા કેદી હૈ, જિસકો શહવતોંને હલાક કર રખ્યા હૈ ઓર બદબખ્તી ઉસ પર ગાલિબ હૈ, જિસકી ચે હાલત હો, વો ઉલમામે કેસે શુમાર હોગા ?

હઝરત દાઉદ (અલયહિસ્સલામ) ને અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા હૈ કે જો આલિમ દુનિયાકી ખ્વાહિશકો મેરી મુહબ્બત પર તર્જૂહ દેતા હૈ ઉસકે સાથ અદનાસે અદના મા'મલે મેં ચે કરતા હું કે અપની મુનાજાતકી લગ્નજોતસે ઉસકો મહરૂમ કર દેતા હું. (કે મેરી યાદમે મેરી દુઆમે ઉસકો લગ્નજોત નહીં આતી.) અપ દાઉદ (અલ.) એસે આલિમકા હાલ ન પૂછ જિસકો દુનિયાકા નશા સવાર હો કે મેરી મુહબ્બતસે તુઝકો દૂર કર દે, એસે લોગ ડાકુ હૈ. અપ દાઉદ ! જબ તૂ કિસીકો મેરા તા'લિબ દેખે તો ઉસકા ખાદિમ બન જા. અપ દાઉદ ! જો શખ્સ ભાગકર મેરી તરફ આતા હૈ, મેં સો જહબજ (હાજિક, સમજદાર) લિખ્મ દેતા હું ઓર જિસકો જહબજ લિખ્મ દેતા હું, ઉસકો અઝાબ નહીં કરતા.

યાહયા બિન મુઆઝ (રદી.) કેહતે હૈ કે ઈલ્મ વ હિક્મતસે જબ દુનિયા તલબ કી જાએ તો ઉનકી રોનક જાતી રેહતી હૈ. સઈદ બિન મુસૈયિબ (રહ.) કેહતે હૈ કે જબ કિસી આલિમકો દેખો કે વો ઉમરાકે યહાં પડા રેહતા હૈ તો ઉસકો ચોર સમજો ઓર હઝરત ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જિસ આલિમકો દુનિયાસે મુહબ્બત રખનેવાલા દેખો, અપને દીનકે બારેમે ઉસકો મુતહિમ સમજો. ઈસલિએ કે જિસ શખ્સકો ફિરસે મુહબ્બત હોતી હૈ ઉસીમે ઘુસા કરતા હૈ. એક બુઝુર્ગસે કિસીને પૂછા કે જિસકો ગુનાહમે લગ્નજોત આતી હો, વો અલ્લાહકા આરિફ હો સકતા હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા કે મુજે ઈસમે ઝરા તરદદુદ નહીં કે જો શખ્સ દુનિયાકો આખિરત પર તર્જૂહ દે, વો આરિફ નહીં હો સકતા ઓર ગુનાહ કરંનેકા દરજા તો ઉસે બહોત ઝિયાદા હૈ ઓર ચે બાત ભી ઝેહનમે રખના ચાહિએ કે સિર્ફ માલકી મુહબ્બત ન હોનેસે આખિરતકા આલિમ નહીં હોતા, જાહકા દરજા ઓર ઉસકા નુક્સાન માલસે ભી બખ્સા હુઆ હૈ.

યાની જિતની વઈદ ઉપર દુનિયાકે તર્જૂહ દેનેકી ઓર ઉસકી તલબકી ગુઝરી

હે, ઉનમેં સિર્ફ માલ કમાના હી દાખિલ નહીં બલ્કે જાહકી તલબ, માલકી તલબકી બનિસ્બત જિયાદા દાખિલ હે ઈસલિએ કે જાહ તલબીકા નુકસાન ઓર ઉસકી મઝરત માલ તલબીસે ભી જિયાદા સખત હે.

૨. દૂસરી અલામત યે હે કે ઉસકે કોલ વ ફેલમેં તઆરુજ ન હો, દૂસરોંકો ખેરકા હુકમ કરે ઓર ખુદ ઉસ પર અમલ ન કરે. હક તઆલા શાનુહકા ઈશાદ હે :

«مَرَقَاتُ النَّاسِ بِالْأَيْدِ وَتَسْوُونَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَكُونُونَ إِلَّا كَالْبَقَرَةِ ۝»

"અ-તમુમુરનનાસ- બિલબારિ વ-તન્સો ન-અન્હુસકુમ્ વ-અન્હુમ્ તલબુનલકિતાબ." (સૂરએ : બકર: રૂકૂબ ૫)

"કયા ગઝબ હે કે દૂસરોંકો નેક કામ કરનેકો કેહતે હો ઓર અપની ખબર નહીં લેતે, હાલકે હુમ તિલાવત કરતે રેહતે હો કિતાબકી." દૂસરી જગહ ઈશાદ હે.

«كَبُرَ مَقَاتِلَ اللَّهِ أَنْ يَقُولَ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝»

"કબુ ૨- મક્તનુ ઈન્હલ્યાલિ અન્હુલુ મા-લા-તક્અલુન."

(સૂરએ : સફ, રૂકૂબ ૧)

"અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક યે બાત બહોત નારાઝીકી હે કે એસી બાત કહો, જો કરો નહીં."

હાતિમ અસમ (રહ.) કેહતે હે કે કિયામતકે દિન ઉસ આલિમસે જિયાદા હસરતવાલા કોઈ ન હોગા જિસકી વજહસે દૂસરોને ઈલ્મ સીખા ઓર ઉસ પર અમલ કિયા, વો તો કામિયાબ હો ગએ ઓર વો ખુદ અમલ ન કરનેકી વજહસે નાકામ રહા. ઈબ્ને સિમાક (રહ.) કેહતે હે કે કિતને શખ્સ એસે હે જો દૂસરોંકો અલ્લાહ તઆલાકી યાદ દિલાતે હે, ખુદ અલ્લાહ તઆલાકી ભૂલતે હે, દૂસરોંકો અલ્લાહ તઆલાસે ડરાતે હે., ખુદ અલ્લાહ તઆલા પર જુરઅત કરતે હે, દૂસરોંકો અલ્લાહ તઆલાકા મુકર્બ બનાતે હે, ખુદ અલ્લાહ તઆલાસે દૂર હે, દૂસરોંકો અલ્લાહ તઆલાકી તરફ ભુલાતે હે ખુદ અલ્લાહસે ભાગતે હે. હઝરત અબ્દુરહમાન બિન મનમ (રહી.) કેહતે હે કે મુઝસે દસ સહાબા-એ-કિરામ (રહી.) ને યે મઝમૂન બયાન કિયા કે હમ લોગ કુબાકી મસ્જિદમે બેઠે હુએ ઈલ્મ હાસિલ કર રહે થે, હુઝૂર તસરીફ લાએ ઓર ફરમાયા કે જિતના યાહે ઈલ્મ હાસિલ કર લો, અલ્લાહ તઆલાકે પહાંસે અજર બઘીર અમલકે નહીં મિલતા.

૩. તીસરી અલામત યે હે કે એસે ઉલૂમમેં મશગૂલ હો જો આખિરતમે કામ આનેવાલે હો, નેક કામોમે રઝબત પેદા કરનેવાલે હો. એસે ઉલૂમસે એહતિરાફ કરે જિનકા આખિરતમે કોઈ નફા નહીં હે યા નફા કમ હે. હમ લોગ અપની નાદાનીસે ઉનકો ભી ઈલ્મ કેહતે હે જિનસે સિર્ફ દુનિયા કમાના મકસૂદ હો, હાલકે

વો જહલે મુરકકબ હે કે ઐસા શખ્સ અપનેકો પળ્હા-લિખ્યા સમજને લગતા હે, ફિર ઉસકો દીનકે ઉલૂમ સીપનેકા એહતિમામ ભી નહીં રેહતા. જો શખ્સ કુછ ભી પળ્હા હુઆ ન હો, વો કમ-સે-કમ અપને આપકો જાહિલ તો સમજતા હે, દીનકી ખાતે મા'લૂમ કરનેકી કોશિશ તો કરતા હે, મગર જો અપની જિહાલતકે બાવજૂદ અપનેકો આલિમ સમજને લગે, વો બડે નુકસાનમે હે.

હાતિમ અસમ (રહ.) જો મશહૂર બુઝુર્ગ ઔર હઝરત શકીક બલખી (રહ.) કે ખાસ શાગિર્દ હૈ, ઉનસે એક મર્તબા હઝરત શેખને દર્યાફત કિયા કે હાતિમ કિતને દિનસે તુમ મેરે સાથ હો ? ઉન્હોને અર્જ કિયા, તૈતીસ સાલસે, કરમાને લગે કે ઈતને દિનોમે તુમને મુઝસે કયા સીખા ? હાતિમ (રહ.) ને અર્જ કિયા, આઠ મસઅલે સીખે હૈ. હઝરત શકીક (રહ.) ને કરમાયા : ઈન્તા લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઝિન, ઈતની તવીલ મુદતમે સિર્ફ આઠ મસઅલે સિખે, મેરી તો ઉઝ હી તુમ્હારે સાથ જા'યા હો ગઈ. હાતિમ (રહ.) ને અર્જ કિયા, હુઝૂર સિર્ફ આઠ હી સીખે હૈ, ઝૂક તો બોલ નહીં સકતા. હઝરત શકીક (રહ.) ને કરમાયા કે અરજા બતાઓ, વો આઠ મસઅલે કયા હૈ ? હાતિમ (રહ.) ને અર્જ કિયા —

(અ) મૈને દેખા કે સારી મખલૂકકો કિસી-ન-કિસીસે મુહબ્બત હે (બીવીસે, ઔલાદસે, માલસે, એહબાબસે વગૈરહ-વગૈરહ) લેકિન મૈને દેખા કે જબ વો કબરમે જાતા હે તો ઉસકા મેહબૂબ ઉસે જુદા હો જાતા હે, ઈસલિએ મૈને નેકિયોસે મુહબ્બત કર લી તા'કે જબ મૈ કબરમે જાઉ તો મેરા મેહબૂબ ભી સાથ હી જાએ ઔર મરનેકે બાદ ભી મુઝસે જુદા ન હો. હઝરત શકીક (રહ.) ને કરમાયા, બહોત અરજા કિયા.

(બ) મૈને અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ કુરઆન પાકમે દેખા :

"વ અમ્મા મન્મા ફ- મક્ક મ- રબિહી અહદા" (સૂરએ : વન્નાઝિઆત રૂકૂઅ ૨)

"ઔર જો શખ્સ (દુનિયામે) અપને રબકે સામને (આખિરતમે) ખડા હોનેસે ડરા હોગા ઔર નફસકો (હરામ) ખ્વાહિશસે રોકા હોગા તો જન્નત ઉસકા ઠિકાના હોગા." મૈને જામ લિયા કે અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હક હે. મૈને અપને નફસકો ખ્વાહિશાતસે રોકા, યહાં તકકે વો અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅત પર જમ ગયા.

(જ) મૈને દુનિયાકો દેખા કે હર શખ્સકે નઝદીક જો ચીઝ બહોત કીમતી હોતી હે, બહોત મેહબૂબ હોતી હે, વો ઉસકો ઉઠકર બડી એહતિયાતસે રખતા હે, ઉસકી હિકામત કરતા હે. ફિર મૈને અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ દેખા --

"મા ઈન્દુકુમ્ યન્ફુ વમા ઈન્દલ્લાહિ બાક." (સૂરએ : નહલ, રૂકૂઅ ૧૩)

"જો કુછ તુમ્હારે પાસ દુનિયામે હે, વો ખત્મ હો જાએગા (ખ્વાહ વો જાતા રહે યા તુમ મર જાઓ, હર હાલમે વો ખત્મ હોગા) ઔર જો અલ્લાહ તઆલાકે પાસ હે, વો હમેશા બાકી રેહનેવાલી ચીઝ હે."

ઈસ આયતે શરીફાકી વજહસે જો ચીઝ ભી મેરે પાસ ઐસી કભી હુઈ

જિત્તી મુઝે વુકઅત ઝિયાદા હુઈ, વો પસન્દ ઝિયાદા આઈ, વો મૈને અલ્લાહ તઆલાકે પાસ ભેજ દી, તા'કે હમેશાકે લિએ મેહફૂઝ હો જાએ.

(દ) મૈને સારી દુનિયાકો દેખા, કોઈ શખ્સ માલકી તરફ (અપની ઈજાઝત ઔર બખ્ષાઈમે) લૌટતા હૈ, કોઈ હસબકી, શરફતકી તરફ, કોઈ ઔર કબ્રકી ચીઝોંકી તરફ યાની ઉન ચીઝોંકે ઝરિએસે અપને અન્દર બઝાઈ પૈદા કરતા હૈ ઔર અપની બઝાઈ ઝાહિર કરતા હૈ. મૈને અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ દેખા --

"ઈન્ન અફરમકુમ્ ઈન્દલ્લાહિ અત્કુમ." (સૂરએ : હુજરાત, રૂકૂઅ ૨)

"અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક તુમ સબમે બઝા શરીફ વો હૈ જો સબસે ઝિયાદા પરહેઝગાર હો" ઈસ બિના પર મૈને તકવા ઈખ્તિયાર કર લિયા તા'કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે નઝદીક શરીફ બન જાઉ.

(હ) મૈને લોગોંકો દેખા કે એક દૂસરે પર તા'ન કરતે હૈ, ઐબજૂઈ કરતે હૈ, બુરા-ત્મલા કેહતે હૈ ઔર યે સબ હસદકી વજહસે હોતા હૈ કે એકકો દૂસરે પર હસદ આતા હૈ, મૈને અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકા ઈર્શાદ દેખા --

"નહુનુ કસમ્મા બૈનહુમ્ મઈશતહુમ્" (સૂરએ : સુખરૂક, રૂકૂઅ ૩)

"દુનિયાવી ઝિન્દગીમે ઉનકો રોઝી હમને હી તકસીમ કર રખ્ખી હૈ ઔર (ઈસ તકસીમમે) હમને એકકો દૂસરે પર ફીકિયત દે રખ્ખી હૈ તા'કે (ઈસકી વજહસે) એક-દૂસરેસે કામ લેતા રહે, (સબ-કે-સબ બરાબર એક હી નમૂનેકે બન જાએ ફિર કોઈ કિસીકા કામ ક્યો કરે, ક્યો નૌકરી કરે ઔર ઈસે દુનિયાકા નિઝમ પરાબ હો જાએગા)" મૈને ઈસ આયતે શરીફકી વજહસે હસદ કરના છોડ દિયા, સારી મખ્લૂકસે બે-તઅલ્લુક-હો ગયા ઔર મૈને જાન લિયા કે રોઝીકા બાંટના સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા હી કે કબ્જેમે હૈ, વો જિસકે હિસ્સેમે જિતના ચાહે લગાએ, ઈસલિએ લોગોંકી અદાવત છોડ-દી ઔર યે સમઝ લિયા કે કિસીકે પાસ માલકે ઝિયાદા યા કમ હોનેમે, ઈનકે ફેલકો ઝિયાદા દખલ નહીં હૈ, યે તો માલિકુલમુલકકી તરફસે હૈ, ઈસલિએ અબ કિસીપર ગુસ્સા હી નહીં આતા.

(વ) મૈને દુનિયામે દેખા કે તકરીબન હર શખ્સકી કિસી ન કિસીસે લડાઈ હૈ, કિસી ન કિસીસે દુશ્મની હૈ. મૈને ગૌર કિયા તો દેખા કે હક તઆલા શાનુહુકે ફરમાયા --

"ઈન્નશૈતા નહુકુમ્ અદ્દુલ્લુનુ ફતખિરુહુ અદુલ્લા." (સૂરએ : કાતિર, રૂકૂઅ ૧)

"શૈતાન બેશક તુમ્હારા દુશ્મન હૈ પસ ઉસકે સાથ દુશ્મની હી રખ્ખો (ઉસકો દોસ્ત ન બનાઓ) પસ મૈને અપની દુશ્મનીકે લિએ ઉસીકો ચુન લિયા ઔર ઉસે દૂર રેહનેકી ઈન્તિહાઈ કોશિશ કરતા હું. ઈસલિએકે જબ હક્તઆલા શાનુહુકે ઉસકે દુશ્મન હોનેકો ફરમા દિયા તો મૈને ઉસકે અલાવાસે અપની દુશ્મની હટા લી."

(ઝ) મૈને દેખા કે સારી મખ્લૂક રોટીકી તલબમે લગ રહી હૈ, ઉસીકી વજહસે અપને આપકો દૂસરોંકે સામને ઝલીલ કરતી હૈ ઔર નાજાઈઝ ચીઝોં ઈખ્તિયાર

કરતી હે. ફિર મૈને દેખા તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુકુકા ઈશાદ હે.

"વમા-મિન્દાબ્બતિનુ કિલ્મર્જિ ઈલ્લા અલલ્લાહિ રિઝુકુહા."

(સૂરએ : હુદ, રૂકૂઅ ૧)

"ઔર કોઈ જાનદાર ઝમીન પર ચલનેવાલા એસા નહીં હે જિસકી રોઝી અલ્લાહ તઆલાકે ઝિમ્મે ન હો." મૈને દેખા કે મૈ ભી ઉન્હી ઝમીન પર ચલનેવાલોમૈસે એક હું, જિનકી રોઝી અલ્લાહ તઆલાકે ઝિમ્મે હે, પસ મૈને અપને ઔકાત ઉન ચીઝોમે મશગૂલ કર લિએ જો મુઝપર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે લાઝિમ હે ઔર જો ચીઝ અલ્લાહ તઆલાકે ઝિમ્મે થી ઉસે અપને ઔકાતકો ફારિગ કર લિયા.

(૬) મૈને દેખા કે સારી મખ્લૂકકા એ'તમાદ ઔર ભરોસા કિસી ખાસ ચીઝી પર હે જો ખુદ મખ્લૂક હે. કોઈ અપની જાયદાદ પર ભરોસા કરતા હે, કોઈ અપની તિજારત પર એ'તમાદ કરતા હે કોઈ અપની દસ્તકારી પર નિગાહ જમાએ હુએ હે, કોઈ અપની બદનકી સેહત ઔર ફુવ્વત પર (કે જબ ચાહે, જિસ તરહ ચાહે, કમા લુંગા) ઔર સારી મખ્લૂક એસી ચીઝો પર એ'તમાદ કિએ હુએ હે જો ઉનકી તરહ ખુદ મખ્લૂક હે. મૈને દેખા કે અલ્લાહ તઆલાકા ઈશાદ હે --

"વ-મંમ્યત- વફકલુ અલલ્લાહિ ફ હુ વ-હરુજુહ"

(સૂરએ : તલાક, રૂકૂઅ ૧)

"જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલા પર તવ્વકુલુ (ઔર એ'તમાદ) કરતા હે પસ અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિએ કાફી હે." ઈસ લિએ મૈને બસ અલ્લાહ તઆલા પર તવ્વકુલુ ઔર ભરોસા કર લિયા.

હઝરત શકીક (રહ.) ને કરમાયા કે હાતિમ તુમ્હે હક તઆલા શાનુકુ તૌકીક અતા કરમાએ, મૈને તૌરાત, ઈન્જીલ, ઝબૂર ઔર કુરઆન અઝીમકે ઉલૂમકો દેખા, મૈને સારે પૈરકે કામ ઈન હી આઠ મસાઈલકે અન્દર પાએ પસ જો ઈન આઠો પર અમલ કર લે, ઉસને અલ્લાહ શાનુકુકી ચારો કિતાબોકે મઝામીન પર અમલ કર લિયા. ઈસ કિસ્મકે ઉલૂમકો ઉલમાએ આખિરત હી પા સકતે હે ઔર દુનિયાદાર આલિમ તો માલ ઔર જાહકે હી હાસિલ કરનેમે લગે રેહતે હે.

(૪) ચૌથી અલામત આખિરતકે ઉલમાકી યે હે કે પાને-પીનેકી ઔર લિબાસકી ઉમ્દગિયો ઔર બેહતરાઈયોકી તરફ મુતવજજહ ન હો, બલે ઈન ચીઝોમે દરમિયાની રક્તાર ઈખ્તિયાર કરે ઔર બુઝુઓકે તર્જ કો ઈખ્તિયાર કરે. ઈન ચીઝોમે જિતના કમી કી તરફ ઉસકા મૈલાન બબ્હેગા, અલ્લાહ તઆલા શાનુકુસે ઉતના હી ઉસકા ખુર્બ બબ્હેતા જાએગા ઔર ઉલમા-એ-આખિરતમે ઉતના હી ઉસકા દરજા ખુલંદ હોતા જાએગા.

ઉન્હી શેખ અબૂ હાતિમ (રહ.) કા એક અજબ કિસ્સા, જિસકો શેખ અબૂ અબ્દુલ્લાહ ખ્યાસ (રહ.) જો શેખ અબૂ હાતિમ (રહ.) કે શાગિદૈમે હે, નકલ કરતે હે, વો કેહતે હે કે મૈ એક મર્તબા હઝરત શેખ હાતિમ (રહ.) કે સાથ મૌજારેમે,

જો એક જગહકા નામ હૈ, ગયા, ત્રીનસો બીસ આદમી હમારે સાથ થે, હમ હજે ઈરાદેસે જા રહે થે. સબ મુતવકિકલીનકી જમાઅત થી, ઈન લોગોકે પાસ તોશા સામાન વગૈરહ કુછ ન થા રેમૈ એક મા'મૂલી મુશ મિઝાજ તાજિર પર હમારા ગુઝર હુઆ, ઉસને સારે કાફિલેકી દઅવત કર દી ઔર હમારી એક રાતકી મેહમાની કી, દૂસરે દિન સુબહકો વો મેઝબાન હઝરત હાતિમ (રહ.)સે કેહને લગા કે પહાં એક આલિમ બીમાર હૈ, મુઝે ઉનકી ઈયાદતોકી ઈસ વક્ત જાનતા હૈ અગર આપકી રગબત હો તો આપ ભી હો ચલૈ. હઝરત હાતિમ (રહ.) ને ફરમાયા કે બીમારકી ઈયાદત તો સવાબ હૈ ઔર આલિમકી તો ઝિયારત ભી ઈબાદત હૈ, મૈ સુરૂર તુમ્હારે સાથ ચલૂંગા. યે બીમાર આલિમ ઉસ મૌઝેકે કાઝી શેખ મુહમ્મદ બિન મુકાતિલ (રહ.) થે, જબ ઉનકે મકાન પર પહોંચે તો હઝરત હાતિમ (રહ.) સોચમૈ પડ ગયે કે અલ્લાહુ અકબર એક આલિમકા મકાન ઔર એસા ઉચા મહલ. ગરજ હમને હાઝિરીકી ઈઝાજત મંગાઈ ઔર જબ અન્દર દાખિલ હુએ તો વો અન્દરસેભી નિહાયત મુશ્તુમા, નિહાયત વસીઅ, પાકીઝ, જગહ જગહ પર પરદે લટક રહે. હઝરત હાતિમ (રહ.) ઈન સબ ચીઝોકો દેખ રહે થે ઔર સોચમૈ પડે હુએ થે. ઈતનેમૈ હમ કાઝી સાહબકે કરીબ પહોંચે તો વો એક નિહાયત નરમ બિસ્તર પર આરામ કર રહે થે, એક ગુલામ ઉનકે સિરહાને પંખા ઝુલ રહે થે. વો તાજિર તો સલામ કરકે ઉનકે પાસ બૈઠ ગયે ઔર મિઝાજ પુર્સી કી. હાતિમ (રહ.) ખડે રહે. કાઝી સાહબને ઉનકો ભી બૈઠનેકા ઈશારા કિયા. ઉન્હોને બૈઠનેસે ઈન્કાર કર દિયા. કાઝી સાહબ (રહ.) ને પૂછા, આપકો કુછ કેહના હૈ ? ઉન્હોને ફરમાયા, હાં એક મસઅલા દર્યાફત કરના હૈ. કાઝી સાહબ (રહ.) ને ફરમાયા, કહો. ઉન્હોને કહા કે આપ બૈઠ જાએ (ગુલામોને કાઝી સાહબ (રહ.) કો સહારા દેકર ઉઠાયા કે ખુદ ઉઠના મુશ્કિલ થા) વો બૈઠ ગયે. હઝરત હાતિમ (રહ.) ને પૂછા કે આપને ઈલ્મ કિસ્સે હાસિલ કિયા ? ઉન્હોને ફરમાયા, મો'તબર ઉલમાસે. ઉન્હોને પૂછા કે ઈન ઉલેમાને કિસ્સે સીખા થા ? કાઝી સાહબ (રહ.) ને ફરમાયા કે ઉન્હોને હઝરત સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) સે. હઝરત હાતિમ (રહ.) ને પૂછા કે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ને કિસ્સે સીખા થા ? કાઝી સાહબ (રહ.), હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે. હઝરત હાતિમ (રહ.), હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કિસ્સે સીખા થા ? કાઝી સાહબ (રહ.), હઝરત જિબ્રઈલ (અ.સ.), હઝરત હાતિમ, જિબ્રઈલ (અ.સ) ને કિસ્સે સીખા થા ? કાઝી સાહબ (રહ.) અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂસે. હઝરત હાતિમ (રહ.)ને ફરમાયા કે જો ઈલ્મ હઝરત જિબ્રઈલ (અ.સ.)ને હક તઆલા શાનુહૂસે લેકર હુઝૂર (સલ્વ.) તક પહોંચાયા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) ને સહાબા (રદી.) કો અતા ફરમાયા ઔર સહાબા (રદી.) ને મો'તબર ઉલમાકો ઔર ઉનકે ઝરિએસે આપ તક પહોંચા, ઉસમૈ કહી વો ભી વારિદ હૈ કે જિસ શખ્સકા જિસ કદર મકાન ઊંચા ઔર બડા

હોગા ઉસકા ઉતના હી દરજા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે યહાં ભી જિયાદા હોગા. કાઝી સાહબ (રહ.)ને ફરમાયા કે નહીં, યે ઉસ ઈલ્મમે નહીં આયા. હઝરત હાતિમ (રહ.)ને ફરમાયા, અગર યે નહીં આયા તો ફિર ઉસ ઈલ્મમે ક્યા આયા હે ? કાઝી સાહબ (રહ.) ને ફરમાયા કે ઉસમે યે આયા હે કે જો શમ્સ દુનિયાસે બેરગબત હો, આધિરતમે રગબત રખતા હો, ફુકરા કો મેહબૂબ રખતા હો, અપની આધિરતકે લિએ અલ્લાહકે યહાં ઝખીરા ભેજતા રેહતા હો, વો શમ્સ હક તઆલા શાનુહુકે યહાં સાહિબે મર્તબા હે. હઝરત હાતિમ (રહ.) ને ફરમાયા કે ફિર આપને કિસકા ઈતિબાઅ ઓર પૈરવી કી હુઝૂર (સલ્વ.) કી, હુઝૂર (સલ્વ.) કે સહાબા (રદી.)કી, મુત્તકી ઉલેમાકી યા ફિરઓન ઓર નમરૂદ કી. અય બુરે આલિમો ! તુમ જૈસોકો જાહિલ દુનિયાદાર જો દુનિયાકે ઉપર ઓંધે ગિરનેવાલે હૈ, દેખકર યે કેહતે હૈ કે જબ આલિમોકા યે હાલ હે તો હમ ઉનસે જિયાદા બુરે હોંગે હી.

યે કેહકર હઝરત હાતિમ (રહ.) તો વાપસ ચલે ગએ ઓર કાઝી સાહબકે મર્ઝમે ઈસ ગુફતગૂ ઓર નસીહતકી વજહસે ઓર ભી જિયાદા ઈઝાફા હો ગયા. લોગોમે ઈસકા ચર્ચા હુઆ તો કિસીને હઝરત હાતિમ (રહ.)સે કહા કે તનાફસી (રહ.) જો કઝવૈનમે રેહતે હૈ, (કઝવૈન રૈસે સત્તાઈસ ફર્સખ યાની ઈક્યાસી મીલ હે) વો ઈનસે ભી જિયાદા રઈસાના શાનસે રેહતે હૈ. હઝરત હાતિમ (રહ.) (ઉનકો નસીહત કરનેકે ઈરાદેસે ચલ દિએ), જબ ઉનકે પાસ પહોંચે તો કહા કે એક અજમી આદમી હે (જો અરબકા રેહનેવાલા નહીં હે) આપસે યે ચાહતા હે કે આપ ઉસકો દીનકી બિલકુલ ઈબ્તિદાસે યાની નમાઝકી કુંજ વુઝૂસે તા'લીમ દે. તનાફસીને કહા, બહે શૌકસે. યે કેહકર તનાફસી (રહ.) ને વુઝૂકા પાની મંગાયા ઓર તનાફસી (રહ.) ને વુઝૂ કરકે બતાયા કે ઈસ તરહ વુઝૂ કી જાતી હે. હઝરત હાતિમ (રહ.) ને ઉનકે વુઝૂકે બાદ કહા કે મૈ આપકે સામને વુઝૂ કર લૂં તા'કે અચ્છી તરહ ઝેહનનશીન હો જાએ. તનાફસી (રહ.) વુઝૂકી જગહસે ઉઠ ગએ ઓર હઝરત હાતિમ (રહ.) ને બેઠકર વુઝૂ કરના શુરૂ કિયા ઓર દોનો હાથોકો ચાર-ચાર મર્તબા ધોયા. તનાફસી (રહ.) ને કહા કે યે ઈસરાફ હે, તીન-તીન મર્તબા ધોના ચાહિએ. હઝરત હાતિમ (રહ.)ને કહા, સુબ્હાનલ્લાહિલ અઝીમ, મેરે એક ચુલ્લૂ પાનીમે તો ઈસરાફ હો ગયા ઓર યે સબ કુછ જો સાઝ વ સામાન મૈ તુમ્હારે પાસ દેખ રહા હું, ઉસમે ઈસરાફ ન હુઆ. જબ તનાફસી (રહ.) કો ખ્યાલ હુઆ કે ઈનકા મક્સદ સીપના નહીં બલ્કે યે ગરઝ થી. ઉસકે બાદ જબ બગદાદ પહોંચે ઓર હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રહ.) કો ઉનકે એહવાલકા ઈલ્મ હુઆ તો વો ઈનસે મિલનેકો લિએ તશરીફ લાએ ઓર ઈનસે દર્યાફત ફરમાયા કે દુનિયાસે સલામતી કી ક્યા તદબીર હે ? હાતિમ (રહ.) ને ફરમાયા કે દુનિયાસે ઉસ વક્ત તક મેહફૂઝ નહીં રેહ સકતે, જબ તક તુમમે ચાર ચીઝે ન હો - ૧. લોગોંકી જિહાલતસે દરગુઝર કરતે રહો, ૨. ખુદ ઉનકે સાથ કોઈ હરકત જિહાલતકી ન કરો, ૩. તુમ્હારે પાસ જો ચીઝ

હો, ઉન પર ખર્ચ કર દો, ય. ઉનકે પાસ જો ચીજ હો, ઉસકી ઉમ્મીદ ન રખો.

ઉસકે બાદ જબ હઝરત હાતિમ (રહ.) મદીના મુનવ્વરા પહોંચે તો વહાંકે લોગ મબર સુનકર ઉનકે પાસ મિલનેકે લિએ જમા હો ગયે. ઉન્હોંને દર્યાફત કરમાયા કે યે કૌન-સા શહેર હે? લોગોંને કહા કે યે રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)કા શહેર હૈ. કેહને લગે કે ઈસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા મહલ કૌન-સા થા, મૈ ભી વહાં જાકર દોગાના અદા કરૂંગા? લોગોંને કહા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કે તો મહલ નહીં થા, બહોત મુખતસર મકાન થા જો બહોત નીચા થા. કેહને લગે કે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કે મહલ કહાં-કહાં હૈ, મુઝે વોહી દિખા દો. લોગોંને કહા કે સહાબા (રદી.) કે ભી મહલ નહીં થે, ઉનકે ભી છોટે-છોટે મકાનાત ઝમીનસે લગે હુએ થે. હાતિમ (રહ.)ને ફિર કહા, યે તો શહેર ફિરઓનકા શહેર હૈ. લોગોંને ઉનકો પકડ લિયા કે યે શખ્સ મદીના મુનવ્વરા કી તૌહીન કરતા હૈ ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કે શહેર કો ફિરઓનકા શહેર બતાતા હૈ) ઔર પકડ કર અમીરે મદીનાકે પાસ લે ગયે કે યે અજમી શખ્સ મદીના તૈયબા કો ફિરઓનકા શહેર બતાતા હૈ. અમીરને ઈનસે મુતાલબા કિયા કે યે કયા બાત હૈ? ઉન્હોંને કહા, આપ જલ્દી ન કરે, પૂરી બાત સુન લે. મૈ એક અજમી આદમી હું, મૈ જબ ઈસ શહેરમે દાખિલ હુઆ તો મૈને પૂછા કે યે કિસકા શહેર હૈ? ફિર પૂરા કિસ્સા અપને સવાલ વ જવાબકા સુનાકર કહા કે અલ્લાહ તઆલાને તો કુરઆન શરીફમે યે કરમાયા હૈ -

‘લકફ કા ન- લકુમ્ હી રસુલિલ્લાહિ ઉસ્વતુનુ હ-સ-ના:’

(સૂરએ : અહઝાબ, રૂકૂઅ ૩)

તર્જૂમા : ‘તુમ લોગોંકે વાસ્તે યાની એસે શખ્સકે લિએ જો અલ્લાહસે ઔર આબિરતકે દિનસે ડરતા હો ઔર કસરતસે ઝિકરે ઈલાહી કરતા હો (યાની કામિલ મો’મિન હો), ગરજ એસે શખ્સકે લિએ રસુલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઉમ્દા નમૂના મૌજૂદ હૈ.’ (યાની હર બાત મેં યે દેખના ચાહિએ કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા કયા મા’મૂલ થા ઔર ઉસ કા ઈતિબાઅ કરના ચાહિએ.)

પસ અબ તુમ હી બતાઓ કે તુમને હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈતિબાઅ કર રખ્યા હૈ યા ફિરઓનકા ! ઈસ પર લોગોંને ઉનકો છોડ દિયા.

યહાં એક બાત યે કાબિલે લિહાજ હૈ કે મુબાહ ચીજોંકે સાથ લઝઝત હાંસિલ કરના યા ઉનકી વુસ્ત્રત હરામ યા નાજાઈજ નહીં હૈ લેકિન યે જરૂરી હૈ કે ઈનકી કસરતસે ઈન ચીજોંકે સાથ ઉન્સ પૈદા હોતા હૈ, ઈન ચીજોંકી મુહબ્બત દિલમે હો જાતી હૈ ઔર ફિર ઉનકા છોડના મુશ્કિલ હો જાતા હૈ ઔર ઉનકે ફરાહમ કરને કે લિએ અસબાબ તલાશ કરને પડતે હૈ, પૈદાવાર ઔર આમદનીકે બખ્ષાનેકી ફિકર હોતી હૈ ઔર જો શખ્સ રૂપયા બખ્ષાનેકે ફિકર મેં લગ જાતા હૈ ઉસકો દિનકે બારેમે મુદાહનત ભી કરની પડતી હૈ, ઉસમેં બસા ઔકાત ગુનાહોંકે મુર્તકબ હોનેકી નૌબત ભી આ જાતી હૈ. અગર દુનિયામે ઘુસનેકે બાદ ઉસે મેહફૂઝ રેહના આસાન હોતા

તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઈતને એહતિમામસે દુનિયાસે બે-રખાતી પર તંબીહ ન કરમાતે ઔર ઈતની શિદ્દતસે ઉસે ખુદ ન બચતે કે નકશીન કુર્તા ભી બદન-એ-મુબારક પરસે ઉતાર દિયા.

પાછા બિન મઝીદ નોકુલી (રહ.)ને હઝરત ઈમામ માલિક (રહ.) કો એક ખત લિખ્યા, જિસમે હમ્દ વ સલાતકે બાદ લિખ્યા કે મુજે યે ખબર પહોંચી હે કે આપ બારીક કપડા પેહનતે હે ઔર પતલી ચોટી ઈસ્તેમાલ કરતે હે ઔર નરમ બિસ્તર પર આરામ કરતે હે. દરબાન ભી આપને મુકર્રર કર રખ્યા હે, હાલકે આપ બ્રિચે ઉલમા મેં હે, દૂર-દૂરસે લોગ સફર કરકે આપકે પાસ ઈલ્મ સીખનેકે લિએ આતે હે, આપ ઈમામ હે, મુક્તદા હે, લોગ આપકા ઈતિબાઝ કરતે હે, આપકો બહોત એહતિયાત કરની ચાલિએ. મહેઝ મુખ્લિસાના યે ખત લિખ્ત રહ્યા હું અલ્લાહકે સિવા કિસી દૂસરેકો ઈસ ખતકી ખબર નહીં. ફક્ત વસ્સલામ.

હઝરત ઈમામ માલિક (રહ.) ને ઉસકા જવાબ તહરીર કરમાયા કે તુમ્હારા ખત પહોંચ્યા જો મેરે લિએ નસીહતનામા, શકતનામા ઔર તંબીહ થી, હક તઆલા શાનુહુ તકવાકે સાથ તુમ્હે મુન્તકા કરમાએ ઔર ઈસ નસીહતકી જજા-એ-મેર અતા કરમાએ ઔર મુજે હક તઆલા શાનુહુ અમલકી તૌફીક અતા કરમાએ. ખુબિયો પર અમલ ઔર બુરાઈયોસે બચના અલ્લાહ તઆલા હી કી તૌફીકસે હો સક્તા હે. જો ઉમૂર તુમને ઝિકર કિએ, પેહી સહી હે, એસા હી હોતા હે. અલ્લાહ તઆલા મુજે મા'ફ કરમાએ (લેકિન યે સબ ચીઝે જાઈઝ હે) ઔર અલ્લાહ તઆલાકા ઈશાદ હે -

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي لِلْغَايَةِ

‘કુલ્મન્હર મ-ઝીનતલ્લાહિ.’

(સૂરએ : આ'રાફ, રૂકૂઅ ૪)

‘આપ કેહ દીજિએ કે (યે બતલાઓ) કે અલ્લાહ તઆલા કી પૈદા કી હુઈ ઝીનત (કપડો વગેરહ) કો જિનકો ઉસને અપને બંદોકે વાસ્તે પૈદા કિયા ઔર ખાને-પીનેકી હલાલ ચીઝો કો કિસને હરામ કિયા ?’ ઈસકે બાદ તહરીર કરમાયા કે ‘મેં ખૂબ જાનતા હું કે ઈન ઉમૂર કા ઈખ્તિયાર ન કરના ઈખ્તિયાર કરનેસે ઔલા ઔર બેહતર હે, આઈન્દા ભી અપને ગરામીનામોસે મુજે મુશરફ કરતે રહે, મેં ભી ખત લિખ્તતા રહુંગા, ફક્ત વસ્સલામ.

કિતની ભતીક ખાત ઈમામ માલિક (રહ.)ને ઈખ્તિયાર કરમાઈ કે જવાઝ કા ફતવા ભી તહરીર કરમા દિયા ઔર ઈસકા ઈક્રાર ભી કરમા લિયા કે વાકઈ ઝિયાદા બેહતર ઈન ઉમૂરકા તર્ક હી થા.

૫. પાંચવીં અલામત ઉલમા-એ-આખિરત કી યે હે કે સલાતીન ઔર હુકામસે દૂર રહે (બિલા ઝરૂરતકે) ઉનકે પાસ હરગિઝ ન જાએ, બલ્કે વો ખુદ ભી આએ તો મુલાકાત કમ રખે, ઈસ લિએ કે ઉનકે સાથ મેલ-જોલ, ઉનકી પુરનૂદી

ઔર રજાજૂઈ મેં તક્લુક બરતનેસે ખાલી ન હોગા. વો લોગ અકસર જાલિમ ઔર નાજાઈઝ ઉમૂર કા ઈતિહાસ કરનેવાલે હોતે હૈ, કિસ પર ઈન્કાર કરના ઝરૂરી હૈ, ઉનકે જુલ્મ કા ઈતિહાસ ઉનકે નાજાઈઝ ફેલ પર તબીહ કરના ઝરૂરી હૈ ઔર ઈસ પર સુક્ત દીનમેં મુદાહન હૈ ઔર અગર ઉનકી ખુશનૂદી કે લિએ ઉનકી તા'રીફ કરના પડે તો યે સરીહ જૂઠ હૈ ઔર ઉનકે માલકી તરફ અમર તબીયતકો મિલ્લાન હુઆ ઔર તમઅ હુઈ તો નાજાઈઝ હૈ. બહરહાલ ઉનકા ઈતિહાસ બહોત-સે મફાસિહ કી કુંજ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ જંગલ મેં રહેતા હૈ, વો સખ્ત મિજાઝ હો જાતા હૈ ઔર જો શિકારકે પીછે લગ જાતા હૈ, વો (સખ ચીઝ સે) ગાફિલ હો જાતા હૈ ઔર જો બાદશાહકે પાસ આમદ વ રક્ત શુરૂ કર દે, વો કિલ્ને પે પડ જાતા હૈ. હઝરત હુઝૈફા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે અપને-આપકો કિલ્નોકી જગલ ખડે હોનેસે બચાઓ, કિસીને પૂછા કે કિલ્નોકી જગલ કોન-સી હૈ, ફરમાયા, ઉમરાકે દરવાઝેકે ઉનકે પાસ જાકર ઉનકી ગલત કોરિયોકી તસ્દીક કરની પડતી હૈ ઔર (ઉનકી તા'રીફ મેં) એસી બાતે કેહની પડતી હૈ જો ઉનમેં નહીં હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે બદ-તરીન ઉલમા વો હૈ જો હુકામકે યહાં હાઝિરી દે ઔર બેહતરીન હાકિમ વો હૈ જો ઉલમાકે યહાં હાઝિર હો.

હઝરત સમનૂન (રહ.) (જો હઝરત સિરી સક્તી (રહ.)કે અસહાબ મેં હૈ) કેહતે હૈ કે મૈને યે સુના થા કે જબ તુમ કિસી આલિમ કો યે સુનો કે વો દુનિયાકી મુહબ્બત રખતા હૈ તો ઈસ શખ્સકો અપને દીનકે બારેમેં મુતહિમ સમઝો. મૈને ઈસકા ખુદ તજુર્બા કિયા, જબ ભી મૈ બાદશાહકે યહાં ગયા તો વાપસી પર મૈને અપને દિલકો ટટોલા, તો ઈસ પર મૈને એક વબાલ પાયા, હાલાંકે તુમ દેખતે હો કે મૈ વહાં સખ્ત સુક્તગૂ કરતા હૂં ઔર ઉનકી રાયકા સખ્તસીસે મુખાલફત કરતા હૂં, વહાંકી કિસી ચીઝસે મુન્તતફા નહીં હોતા, હતાકે વહાં કા પાની ભી નહીં પીતા. હમારે ઉલમા બનૂ ઈસરાઈલકે ઉલમાસે ભી બૂરે હૈ કે વે હુકામકે પાસ જાકર ઉનકો ગુંજાઈશો બતાતે હૈ, ઉનકી ખુશનૂદી કી ફિકર કરતે હૈ. અગર વો ઉનસે ઉનકી કિમ્મેદારિયાં સાફ-સાફ બતાએ તો વે લોગ ઉનકા જાના ભી ગરાં સમઝને લગે ઔર યે સાફ-સાફ કેહના ઉન ઉલમાકે લિએ હક તઆલા શાનુહૂકે યહાં નિજાતકા સબબ બન જાએ. ઉલમાકા સલાતીનકે યહાં જાના એક બહોત બડા કિલ્લા હૈ ઔર શૈતાનકે ઈન્વા કરનેકા ઝરિયા હૈ, બિલખુસૂસ કિસકો બોલના અશ્જા આતા હો, ઈસકો શૈતાન યે સમઝતા હૈ કે તેરે જાનેસે ઉનકી ઈસ્લાહ હોગી, વો ઈસકી વજહસે જુલ્મસે બચેગે ઔર દીનકે શિઆર કી હિકાઝત હોગી, હતાકે આદમી યે સમઝને લગતા હૈ કે ઉનકે પાસ જાના ભી કોઈ દીની ચીઝ હૈ, હાલાંકે ઉનકે પાસ જાનેસે ઉનકી દિલદારીમેં મુદાહનત કી બાતે કરના ઔર ઉનકી બેજા તા'રીફ કરની પડતી હૈ, કિસમેં દીનકી હલાકત હૈ.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રદી.)ને હઝરત હસન બસરી (રહ.)

કો લિખ્યા કે મુજે એસે મુનાસિબ લોગોં કા પતા બતાઓ જિનસે મેં અપની ઈસ (ખિલાફતકે) કામમે મદદ લૂં. હઝરત હસન (રદી.)ને (જવાબમે) લિખ્યા કે એહલે દીન તો તુમ તક ન આએંગે ઔર દુનિયાદારોં કો તુમ ઈખ્તિયાર ન કરોંગે (ઔર ન કરના ચાહિએ યાની હરીસ તમઅૂ લોગોં કો કે વો અપને લાલચમેં કામ ખરાબ કર દેંગે) ઈસલિએ શરીફુનફસ લોગોંસે કામ લો, ઈસ લિએકે ઈનકી કૌમી શરાફત ઈનકી ઈસ બાતસે રોકેગી કે વો અપની નસૂબી શરાફતકો ખિયાનતસે ગંદા કરેં. 'યે જવાબ હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહ.) કો લિખ્યા જિનકા જુહદ વ તકવા, અફ્લ વ ઈન્સાફ ઝરબુલ મસલ હે હતાકે વો ઉમર સાની કેહલાતે હે.

યે ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કા ઈર્શાદ હે, લેકિન ઈસ નાકારા કે ખ્યાલ મેં અગર કોઈ દીની મજબૂરી હો તો અપને નફસકી હિકાઝત ઔર નિગરાની કરતે હુએ જાને મેં મુઝાયકા નહીં, બલ્કે બસા ઔકાત દીની મસાલેહ ઔર ઝરૂરતોં કા તકાઝા જાના હી હોતા હે, લેકિન યે ઝરૂરી હે કે અપની આતી ગરઝ, આતી નફા, માલ વ જાહ કમાના મક્સુદ નહો, બલ્કે સિર્ફ મુસલમાનોકી ઝરૂરત હો. હક તઆલા શાનુહને કરમાયા -

وَاللّٰهُ يَتْلُمُ الْقُسُفَٰلِمِّنَ الْمُنٰلِحِ (قرآن)

'વલ્લાહુ યઅલમુલ્લુફસિ ક-મિનલ્મુસલિહિ.' (સુરએ : બકર : રૂકૂઅ ૨૭)

'ઔર અલ્લાહ તઆલા મસલહતકે ઝાયા કરનેવાલેકો ઔર મસલહતકી રિયાયત રખનેવાલે કો (અલગ-અલગ) જાનતે હે.'

૬. છઠી અલામત ઉલમા-એ-આખિરત કી યે હે કે ફત્વા સા'દિર કર દેને મેં જલ્દી ન કરે, મસૂઅલા બતાનેમેં બહોત એહતિયાત કરે, હતલ્લુસૂઅ અગર કોઈ દૂસરા અહલ હો તો ઉસકે હવાલા કર દે. અબૂ હફસ નીસાપૂરી (રહ.) કેહતે હે કે આલિમ લો હે કે જો મસૂઅલેકે વક્ત ઈસે પૌંક કરતા હો કે કલકો કિયામતમેં યે જવાબદેહી કરની પડેગી કે કહાંસે બતાયા થા ? બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ચાર ચીજોસે બહોત એહતિરાજ કરતે થે -

(૧) ઈમામત કરને સે, (૨) વસી બનનેસે (યાની કિસીકી વસીયતમેં માલ વઝૈરહ તકસીમ કરને સે, (૩) અમાનત રખને સે, (૪) ફત્વા દેનેસે ઔર ઈનકા પુસૂસી મશગલા પાંચ ચીજે થી -

(૧) કુરઆન પાકકી તિલાવત, (૨) મસાજિદકા આબાદ કરના, (૩) અલ્લાહ તઆલાકા ઝિક, (૪) અચ્છી બાતોંકી નસીહત કરના, (૫) બૂરી બાતોંસે રોકના.

ઈબ્ને હસીન (રહ.) કેહતે હે કે બા'ઝ આદમી એસે જલ્દ ફત્વા સા'દિર કરતે હે કે યે મસૂઅલા અગર હઝરત ઉમર (રદી.)કે સામને પેશ હોતા તો સારે બદવાલોં કો ઈકઠ્ઠા કરકે મશ્વિરા કરતે. હઝરત અનસ (રદી.) ઈતને જલ્દિલુલ કદ

સહાબી હૈ કે દસ બરસ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદ્મત કી, જબ ઉનસે મસઅલા દર્યાકત ક્રિયા જાતા તો કરમાતે કે મૌલાના અલહસન (રદી.) સે દર્યાકત કરો (પહ હઝરત હસન બસરી (રદી.) મશહૂર ફુકહા ઔર મશહૂર સૂફિયામે હૈ ઔર તા'બઈ હૈ, હઝરત અનસ (રદી.) બાવજૂદ સહાબી હોનેકે ઈન તા'બઈ કા નામ બતાતે) ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) સે જબ મસઅલા દર્યાકત ક્રિયા જાતા (હાલાંકે વો મશહૂર સહાબી ઔર રઈસુલ્ મુકસ્સિરીન હૈ), તો કરમાતે કે જાબિર બિન જૈદ (રદી.) (જો એહલે ફત્વા તા'બઈ હૈ) સે દર્યાકત કરો ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) મુદ બઝે મશહૂર ફકીહ સહાબી (રદી.) હૈ, હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) (તા'બઈ) પર હવાલા કરમા દેતે.

૭. સાતવીં અલામત ઉલમા-એ-આખિરત કી યે હૈ કે ઉસકો બાતિની ઈલ્મ યાની સુલૂક કા એહતિમામ બહોત ઝિયાદા હો. અપની ઈસ્લાહે બાતિન ઔર ઈસ્લાહે કલ્બમે બહોત ઝિયાદા કોશિશ કરનેવાલા હો કે યે ઉલુમે ઝાહિરિયા મેં ભી તરકકીકા ઝરિયા હૈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો અપને ઈલ્મ પર અમલ કરે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો એસી ચીઝોં કા ઈલ્મ અતા કરમાતે હૈ, જો ઉસને નહીં પળ્હી. પેહલે અંબિયાકી કિતાબોમેં હૈ કે અય બની ઈસ્રાઈલ ! તુમ યે મત કહો કે ઉલૂમ આસમાન પર હૈ, ઉનકો કૌન ઉતારે યા વો ઝમીનકી જડોં મેં હૈ, ઉનકો કૌન ઉપર લાએ યા વો સમુન્દરોંકે પાર હૈ કૌન ઉન પર ગુઝરે તા'કે ઉનકો લાએ, ઉલૂમ તુમ્હારે દિલોંકે અન્દર હૈ, તુમ મેરે સામને રહાની હસ્તિયોંકે આદાબકે સાથ રહો, સિદ્દીકીનકે અખ્લાક-ઈન્તિયાર કરો, મૈં તુમ્હારે દિલોંમેસે ઉલૂમકો ઝાહિર કર દૂગા, યહાં તકકે વો ઉલૂમ તુમકો ઘેર લેંગે ઔર તુમકો ઢાંક લેંગે ઔર તજુર્બા ભી ઈસકા શાહિદ હૈ કે અહલુલ્લાહકો હક તઆલા શાનુહુ વો ઉલૂમ ઔર મઆરિક અતા કરમાતા હૈ કે કિતાબોમેં તલાશસે ભી નહીં મિલતે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ, જિસકો હક તઆલા શાનુહુસે નકલ કરમાતે હૈ કે મેરા બંદા કિસી એસી ચીઝકે સાથ મુઝસે તકરુબ હાંસિલ નહીં કર સકતા જો મુઝે ઝિયાદા મેહબૂબ હો ઉન ચીઝોંસે, જો મૈંને ઉસ પર ફર્જ કી (જૈસાકે નમાઝ, ઝકાત, રોઝા, હજ વગૈરહ યાની જિતના તકરુબ ફરાઈઝકે અચ્છી તરહ અદા કરનેસે હાંસિલ હોતા હૈ એસા તકરુબ દૂસરી ચીઝોંસે નહીં હોતા) ઔર બંદા નવાફિલકે સાથ ભી મેરે સાથ તકરુબ હાંસિલ કરતા રેહતા હૈ, યહાં તકકે મૈં ઉસકો મેહબૂબ બના લેતા હું ઔર જબ મૈં ઉસકો મેહબૂબ બના લેતા હું તો મૈં ઉસકા કાન બન જાતા હું જિસ્સે વો સુનતા હૈ ઔર ઉસકી આંખ બન જાતા હું જિસ્સે વો દેખતા હૈ, ઔર ઉસકા હાથ બન જાતા હું, જિસ્સે વો કિસી ચીઝકો પકળતા હૈ ઔર ઉસકા પાંવ બન જાતા હું, જિસ્સે વો ચલતા હૈ, અગર વો મુઝસે સવાલ કરતા હૈ તો મૈં ઉસકો પૂરા કરતા હું ઔર વો કિસી ચીઝસે પનાહ ચાહતા હૈ તો મૈં ઉસકો પનાહ દેતા હું.

યાની ઉસકા ચલના-ફરિના, દેખના-સુનના સબ કામ મેરી રિઝાકે મુતાબિક

હો જાતે હું ઔર બા'ઝ હદીસોંમેં ઈસકે સાથ યે મઝમૂન ભી આયા હું કે જો શખ્સ મેરે ઈસી વલીસે દુશ્મની કરતા હું વો મુઝસે એલાને જંગ કરતા હું ઔર ચૂંકે ઔલિયા અલ્લાહકા ગૌર વ ફિકર સબ હી હક તઆલા શાનુહુકે સાથ વાબિસ્તા હો જાતા હું, ઈસી વજહસે કુરઆને પાકકે દકીક ઉલૂમ ઉનકે કુલૂબ પર મુન્કશફ હો જાતે હું, ઉસકે અસરાર ઉનપર વાઝેહ હો જાતે હું. બિલખુસૂસ એસે લોગોં પર જો અલ્લાહ તઆલાકે ઝિકર વ ફિકરકે સાથ હર વક્ત મશગૂલ રેહતે હું ઔર હર શખ્સકો ઈસમેંસે હસ્થે તૌકીક ઈતના હિસ્સા મિલતા હું જિતનાં કે અમલમેં ઉસકા એહતિમામ ઔર ઉસકી કોશિશ હોતી હું.

હઝરત અલી (રદી.)ને એક બડી તવીલ હદીસમેં ઉલમા-એ-આબિરતકા હાલ બયાન કરમાયા હું, જિસકો ઈબ્ને કથિમ (રહ.) ને મિફતાહ દારૂસ્સઆદતમેં ઔર અબુ નુઝૈમને હુલીયામેં ઝિકર કરમાયા હું. ઉસમેં કરમાતે હું કે કુલૂબ બમંઝિલા બરતનકે હું ઔર બેહતરીન કુલૂબ વો હું જો ખૈર કો ઝિયાદા-સે-ઝિયાદા મેહફૂઝ રખનેવાલે હું. ઈલ્મકા જમા કરના માલકે જમા કરનેસે, બેહતર હું કે ઈલ્મ તેરી હિફાઝત કરતા હું ઔર માલકી તુઝકો હિફાઝત કરની પડતી હું. ઈલ્મ ખર્ચ કરનેસે બખ્ષતા હું ઔર માલ ખર્ચ કરનેસે કમ હોતા હું. માલકા નફા ઉસકે ઝાઈલ હોને (ખર્ચ કરને)સે ખત્મ હો જાતા હું લેકિન ઈલ્મકા નફા હમેશા-હમેશા બાકી રેહતા હું, (આલિમકે ઈન્તિહાલસે ભી ખત્મ નહીં હોતા કે ઉસકે ઈર્શાદાત બાકી રેહતે હું), ફિર હઝરત અલી (રદી.)ને એક ઠંડા સાંસ ભરા ઔર કરમાયા કે મેરે સીનેમેં ઉલૂમ હું, કાશ ઉસકે અહલ મિલતે, મગર મેં એસે લોગોં કો દેખતા હું જો દીનકે અસબાબકો દુનિયા તલબીમેં ખર્ચ કરતે હું યા એસે લોગોંકો દેખતા હું જો લઝઝતોંમેં મુન્હમિક હું, શહવતોંકી તલબકી જંજરોંમેં જકડે હુએ હું યા માલકે જમા કરનેકે પિછે પડે હુએ હું, ગરજ યે તવીલ મઝમૂન હું જિસકે ચન્દ ફિકરે યહાં નકલ કિએ હું.

૮. આઠવીં અલામત યે હું કે ઉસકા યકીન ઔર ઈમાન અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે સાથ બખ્ષા હુઆ હો ઔર ઈસકા બહોત ઝિયાદા એહતિમામ ઉસકો હો. યકીન હી અસલ રસૂલુમા'લ હું. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હું કે યકીન હી પૂરા ઈમાન હું. હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હું કે યકીનકો સીખો ઔર ઈસ ઈર્શાદકા મતલબ યે હું કે યકીનવાલોંકે પાસ એહતિમામસે બૈઠો, ઉનકા ઈતિબા કરો તા'કે ઉસકી બરકતસે તુમમેં યકીનકી પુખ્તગી પૈદા હો, ઉસકો હક તઆલા શાનુહુકી કુદરતે કામિલા ઔર સિફાતકા એસા હી યકીન હો જૈસાકે ચાંદ-સૂરજકે વજૂદકા. વો ઈસકા કામિલ યકીન રખતા હો કે હર ચીઝકા કરનેવાલા સિફ એક પાક ઝાત હું ઔર દુનિયાકે સારે અસબાબ ઉસકે ઈર્શાદકે સાથ મુસખ્ખર હું જૈસાકે મારનેવાલેકે હાથમેં લકડીકે ઈસમેં લકડીકો કોઈ શખ્સ ભી દખીલ નહીં સમઝાતા ઔર જબ યે પુખ્તા હો જાએગા તો ઉસકો તવકકુલ, રિઝા ઔર તસ્લીમ સહલ હો જાએગી, નીઝ ઉસકો ઈસકા પુખ્ત યકીન હો કે રોઝીકા ઝિમ્મા સિફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કા હું ઔર

ઉસને હર શખ્સકી રોઝીકા ઝિમ્મા લે રખ્યા હૈ, જો ઉસકે મુકદ્દરમે હૈ, વો ઉસકો બહરહાલ મિલકર રહેગા ઓર જો મુકદ્દરમે નહીં હૈ વો કિસી હાલ ભી ન મિલ સકેગા ઓર જબ ઉસકા યકીન પુખ્તા હો જાએગા તો રોઝીકી તલબમે એ'તદાલ પૈદા હો જાએગા, હિસં ઓર તમઅૂ જાતી રહેગી, જો ચીઝ મયસસર ન હોગી, ઉસપર રંજ ન હોગા, નીઝ ઉસકો ઈસકા યકીન હો કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હ હર ભલાઈ ઓર બુરાઈ કા હર વક્ત દેખનેવાલા હૈ, એક ઝરેકે બરાબર કોઈ નેકી યા બુરાઈ હો તો વો અલ્લાહ તઆલાકે ઈલ્મમે હૈ ઓર ઉસકા બદલા નેક યા બદ જરૂર મિલેગા. વો નેક કામકે કરને પર સવાબકા એસા હી યકીન રખતા હો જૈસાકે રોટી ખાનેસે પેટ ભરના ઓર બૂરે કામ પર અઝાબ કો, એસા હી યકીન સમજતા હો જૈસાકે સાંપકે કાટનેસે ઝહરકા ચબ્હના (વો નેકીકી તરફ એસા હી માઈલ હો જૈસાકે ખાને-પીનેકી તરફ ઓર ગુનાહસે એસા હી ડરતા હો જૈસાકે સાંપ-બિચ્છૂ સે) ઓર જબ યે પુખ્તા હો જાએગા તો હર નેકીકે કમાનેકી ઉસકો પૂરી રખત હોગી ઓર હર બુરાઈસે બચનેકા પૂરા એહતિમામ હોગા.

૯. નવીં અલામત યે હૈ કે ઉસકી હર હરકત વ સુકૂનસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હ કા ખૌફ ટપકતા હો, ઉસકી અઝમત વ જલાલ ઓર હેબતકા અસર ઉસ શખ્સકી હર અદાસે ઝહિર હોતા હો, ઉસકે લિબાસ સે, ઉસકી આદાત સે, ઉસકે બોલને સે, ચૂપ રેહનેસે હતાકે હર હરકત ઓર સુકૂનસે યે ખાત ઝહિર હોતી હો, ઉસકી સૂરત દેખનેસે અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હકી યાદ તા'ઝ હોતી હો, સુકૂન, વિકાર, મસ્કનત, તવાઝે ઉસકી તબીયત બન ગયા હો, બેહુદાગોઈ લગ્વ કલામી, તકલ્લુકસે ખાતે કરનેસે ગુરેઝ કરતા હો કે યે ચીઝે ફખર ઓર અકડકી અલામાત હૈ, અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હસે બે-ખૌફીકી દલીલ હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.)કા ઈશાદ હૈ કે ઈલ્મ સીપો ઓર ઈલ્મકે લિએ સુકૂન ઓર વિકાર સીપો, જિસ્સે ઈલ્મ હાંસિલ કરો ઉસકે સામને નિહાયત તવાઝોસે રહો, ઝહિર ઉલમામેસે ન બનો.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે મેરી ઉમ્મતકે બેહતરીન અકરાદ વો હૈ જો મજમે મે અલ્લાહકી વુસ્અતે રેહમતસે મુશ રેહતે હો ઓર તન્હાઈયો મે અલ્લાહ તઆલાકે અઝાબકે ખૌફસે રોતે હો, ઉન્કે બદન ઝમીન પર રેહતે હો ઓર ઉન્કે દિલ આસમાનકી તરફ લગે રેહતે હો. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)સે કિસીને પૂછા કે સબસે બેહતર અમલ કયા હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે નાજાઈઝ ઉમૂરસે બચના ઓર યે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હકે ઝિકરસે તેરી જુબાન તરોતા'ઝ રહે. કિસીને પૂછા કે બેહતરીન સાથી કૌન હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે વો શખ્સ હૈ કે અગર તૂ નેક કામસે ગફલત કરે તો વો તુઝે મુતનબ્બહ કર દે ઓર અગર તુઝે ખુદ યાદ હો તો ઉસમે તેરી ઈઆનત કરે. કિસીને પૂછા કે બૂરા સાથી કૌન હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા વો શખ્સ હૈ કે અગર તુઝે નેક કામ સે ગફલત હો તો વો મુતનબ્બહ ન કરે ઓર તૂ ખુદ કરના

ચાહે તો ઉસમે તેરી ઈઆનત ન કરે. કિસીને પૂછા કે સબસે બડા આલિમ કૌન હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, જો શપ્સ સબસે જિયાદા અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ડરને વાલા હો. કિસીને પૂછા કે હમ કિન લોગોંકે પાસ જિયાદાતર અપની નશિસ્ત રખમે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, જિનકી સુરતસે અલ્લાહકી યાદ તા'ઝા હોતી હો.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે આબિરતમે જિયાદા બેફિકર વો શપ્સ હોગા જો દુનિયામે ફિકરમંદ રહા હો ઔર આબિરતમે જિયાદા હંસનેવાલા વો હોગા જો દુનિયામે જિયાદા રોનેવાલા હો.

૧૦. દસવી અલામત યે હૈ કે ઉસકા જિયાદા એહતિમામ ઈન મસાઈલસે હો જો આ'માલસે તા'લ્લુક રખતે હો, જાઈઝ-નાજાઈઝસે તા'લ્લુક રખતે હો, ફલાં અમલ કરના ઝરૂરી, ફલાં અમલસે બચના ઝરૂરી હૈ. ઈસ-ચીઝસે ફલાં અમલ જા'યા હો જાતા હૈ (મસલન ફલાં ચીઝસે નમાઝ ટૂટ જાતી હૈ, મિસ્વાક કરનેસે યે ફઝીલત હાસિલ હોતી હૈ, વઝૈરહ-વઝૈરહ), એસે ઉલૂમસે જિયાદા બહસ ન કરતા હો જો મહઝ દિમાગી તફરીહાત ઔર તફરીઆત હો તા'કે લોગ ઉનકો મુહકિંક સમજે, હકીમ ઔર ફલાસફર સમજે.

૧૧. ગ્યારહવી અલામત યે હૈ કે અપને ઉલૂમમે બસીરતકે સાથ નઝર કરનેવાલા, મહઝ લોગોંકી તક્વીદમે ઔર ઈતિબામે ઉનકા કાઈલ ન બન જાએ, અસલ ઈતિબા હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાક ઈર્શાદાતકા હૈ ઔર ઈસી વજહસે સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કા ઈતિબા હૈ કે વો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે અફઆલકો દેખનેવાલે હૈ ઔર જબ અસલ ઈતિબા હુઝૂર (સલ્વ.) હી કા હૈ તો હુઝૂર (સલ્વ.) કે અકવાલ વ અફઆલકે જમા કરનેમે ઉનપર ગૌર વ ફિકરમે બહોત જિયાદા એહતિમામ કરે.

૧૨. બારહવી અલામત બિદ્આતસે બહોત શિદ્દત ઔર એહતિમામસે બચના હૈ, કિસી કામ પર આદમિયોંકી કસરતકા જમા હો જાના કોઈ મો'તબર ચીઝ નહીં હૈ, બલ્કે અસલ ઈતિબા હુઝૂર (સલ્વ.) કા હૈ ઔર યે દેખના હૈ કે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કા કયા મા'બૂલ રહા હૈ ઔર ઈસકે લિએ ઈન હઝરાતકે મા'બૂલાત ઔર એહવાલકા તતબ્બોઅ ઔર તલાશ કરના ઔર ઉસમે મુન્હમિક રેહના ઝરૂરી હૈ. હઝરત હસન બસરી (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે દો શપ્સ બિદ્આતી હૈ જિન્હોને ઈસ્લામ મે દો બિદ્આતે જારી કી- એક વો શપ્સ જો યે સમજતા હૈ કે દીન વો હૈ જો ઉસને સમજા હૈ ઔર જો ઉસકી રાયકી મુવાફકત કરતા હૈ, વોહી નાઝી હૈ, દૂસરા વો શપ્સ જો દુનિયાકી પરસ્તિશ કરતા હૈ, ઉસીકા તાલિબ હૈ, દુનિયા કમાનેવાલોસે ખુશ હોતા હૈ ઔર જો દુનિયા ન કમાવે ઉસે ખફા હોતા હૈ. ઈન દોનો આદમિયોંકો જહન્નમકે લિએ છોડ દો ઔર જિસ શપ્સકો હક તઆલા શાનુહુને ઈન દોનોસે મેહફૂઝ રખા હો, વો પેહલે અકાબિરકા ઈતિબા કરનેવાલા

હૈ, ઉંને એકવાલ ઓર તરીકેકી પૈરવી કરનેવાલા હૈ, ઉંનેકે લિએ ઈન્શાઅલ્લાહ બહોત બડા અજર હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે તુમ લોગ એસે ઝમાનેમે હો કે ઈસ વક્ત ખ્વાહિશાત ઈલ્મકે તા'બેઅ હૈ, લેકિન અન્કરીબ એક એસા ઝમાના આનેવાલા હૈ કે ઈલ્મ ખ્વાહિશાતકે તા'બેઅ હોગા યાની જિન ચીઝોકો અપના દિલ ચાહેગા, વોહી ઉલૂમસે સાબિત કી જાએગી. બા'ઝ બુઝુર્ગોકા ઈર્શાદ હૈ કે સહાબા કિરામ (રદી.) કે ઝમાને મેં શૈતાનને અપને લશ્કરોકો ચારો તરફ ભેજા, વો સબ-કે-સબ ફિર-ફિર કર નિહાયત પરેશાન હાલ, થકે હુએ વાપસ હુએ. ઉંસને પૂછા, કયા હાલ હૈ ? વો કેહને લગે કે ઈન લોગોને તો હમકો પરેશાન કર દિયા, હમારા કુછ ભી અસર ઉનપર નહીં હોતા, હમ ઉંની વજહસે બડી મશક્કતમે પડ ગએ. ઉંસને કહા કે ઘભરાઓ નહીં, યે લોગ અપને નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સોહબત ચાફતા હૈ, ઈનપર તુમ્હારા અસર મુશ્કિલ હૈ, અન્કરીબ એસે લોગ આનેવાલે હૈ જિનસે તુમ્હારે મકાસિદ પુરે હોગે. ઉંસકે બાદ તા'બઈનકે ઝમાનેમે ઉંસને અપને લશ્કરોકો સબ તરફ ફેલાયા, વો સબકે સબ ઉસ વક્ત ભી પરેશાન હાલ વાપસ હુએ. ઉંસને પૂછા, કયા હાલ હૈ ? કેહને લગે કે ઈન લોગોને તો હમે દિક કર દિયા, યે અજબ કિસ્મકે લોગ હૈ કે હમારી અગરાઝ ઈનસે કુછ પૂરી હો જાતી હૈ, મગર જબ શામ હોતી હૈ તો અપને ગુનાહોસે એસી તૌબા કરતે હૈ કે હમારા સારા કિયા કરાયા બરબાદ હો જાતા હૈ. શૈતાન ને કહા કે ઘભરાઓ નહીં, અન્કરીબ એસે લોગ આનેવાલે હૈ જિનસે તુમ્હારી આંખે ઠંડી હો જાએગી, વો અપની ખ્વાહિશાતમે દીન સમઝકર એસે ગિરફતાર હોગે-કે ઉંનકો તૌબાકી ભી તૌફીક ન હોગી. વો બદ્દહીનીકો દીન સમઝેગે. યુનાંચે એસા હી હુઆ કે બાદમે શૈતાનને ઉંન લોગોકે લિએ એસી બિદ્આત નિકાલ દી જિનકો વો દીન સમઝને લગે, ઉંસે ઉંનકો તૌબા કેસે નસીબ હો.

યે બારહ અલામાત મુખ્તસર તરીકેસે ઝિકર કી ગઈ હૈ જિનકો અલ્લામા અઝાલી (રહ.) ને તફસીલસે ઝિકર કિયા હૈ, ઈસ લિએ ઉલમા કો અપને મુહાસબાકે દિનસે ખાસ તૌરસે ડરનેકી ઝરૂરત હૈ કે ઉંનકા મુહાસબા ભી સખ્ત હૈ, ઉંનકી જિમ્મેદારી ભી બઘ્ઘી હુઈ હૈ ઓર કિયામતકા દિન જિસમે યે મુહાસબા હોગા બડા સખ્ત દિન હોગા. અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂ મહઝ અપને ફઝલ વ કરમસે ઉસ દિનકી સખ્તીસે મેહફૂઝ રખે.

હદીસ-૭. હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે હક તઆલા શાનુસૂ વ અમ્મ નવાલુસૂ કા ફરમાન હૈ કે અય આદમકી ઓલાહ ! તૂ મેરી ઈબાદતકે લિએ ફારિગ

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ لِعِبَادِهِ قَرُّمُ عِبَادَةِ أَوْلِيَاءِهِمْ وَاسْتِقْرَاطُ

હો જા, મેં તેરે સીનેકો ગિનાસે પૂર કર
 દૂંગાં ઓર તેરે કકરકો આ'ઈલ કર દૂંગાં
 ઓર અગર તુ એસા નહીં કરેગા તો મેં
 તુએ મશાગિલમે કાંસ દૂંગાં ઓર તેરા કકર
 આ'ઈલ નહીં કરુંગાં. (તર્ગબી)

لا تفعل ملاءینك شغلا ولما سد فقری
 واما من ان مما كذا في الشكوك والاربع
 التوم ابنا الى كم فقه والاربع عن عرفت فخر والاربع

કોષ્ટક - મુતઅદિદ અહાદીસમે મુખ્તલિફ અલ્લાહસે યે મઝમૂન વારિદ
 હુઆ હે. હઝરત ઈમાન બિન હુસૈન (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
 વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જો શખ્સ હમાતન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી
 તરફ મુતવજ્જેહ હો જાએ, ઉસીકા બન જાએ, તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસકી હર
 ઝરરતકો ખુદ પૂરા કરમાતે હે ઓર એસી જગહસે ઉસકો રોઝી અતા કરમાતે હે
 કે ઉસકો ગુમાન ભી નહીં હોતા ઓર જો શખ્સ દુનિયાકે પીછે પડ જાતા હે, ઉસીકી
 ફિકરમે હર વક્ત રેહતા હે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો દુનિયાકે હવાલે કર દેતે
 હે કે તુ દુનિયાસે નિબટ લે.

હઝરત અનસ (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જિસ
 શખ્સકી પૂરી તવજ્જોહ ઓર આધિરી મક્સદ દુનિયા કમાના હો, ઉસીકે લિએ સફર
 કરતા હે, ઉસીકા ખ્યાલ દિલમે રેહતા હે, તો હક તઆલા શાનુહુ કકર વ કાકા
 (કા ખૌફ) ઉસકી આંખકે સામને કર દેતે હે. હર વક્ત ઈસ્સે ડરતા રેહતા હે કે
 આમદની તો બહોત કમ હે, ક્યા હોગા, ક્યો કર ગુઝર ચલેગા ઓર ઉસકે ઔકાત
 કો (ઈસી ફિકર વ તરદ્દુદમે) પરેશાન કર દેતે હે ઓર મિલતા ઈતના હી હે જિતના
 કે મુકદ્દર હોતા હે ઓર જિસ શખ્સકી તવજ્જોહ ઓર હકીકી મક્સદ આધિરત હોતી
 હે, ઉસીકે કામોકે લિએ સફર કરતા હે, ઉસીકા ખ્યાલ દિલમે રેહતા હે, તો હક
 તઆલા શાનુહુ (દુનિયાસે બે-નિયાઝી ઓર બેફિકરી ઓર) ઈસ્તિન્ના ઉસકે સામને
 કર દેતે હે ઓર ઉસકે એહવાલકો મુજ્તામા કર દેતે હે ઓર દુનિયા ખુદ-બ-ખુદ
 જલીલ હોકર ઉસકે પાસ આતી હે. (તર્ગબી)

ખુદ-બ-ખુદ જલીલ હોકર આનેકા મતલબ યે હે કે જો ચીઝ મુકદ્દર હે વો
 તો આકર રહેગી, ઈસ લિએ કે બહોત-સી અહાદીસમે યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હે
 કે રોઝી ખુદ આદમીકો એસા તલાશ કરતી હે જેસાકે મૌત આદમી કો તલાશ કરતી
 હે. જબ વો ખુદ ઉસકી તલાશમે હે, ઉસકે પાસ આને પર મજબૂર હે ઓર ઉસકી
 તરફસે ઈસ્તિન્ના રહે, તો વો બહરહાલ ઉસકે પાસ આકર રહેગી. ઈસ્સે ઝિયાદા
 ઝિલ્લત ક્યા હોગી કે વો ખુદ ઉસકે પાસ આએ ઓર યે લાપરવાઈ બરતે.

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ ઉસ
 ચીઝકી તલબમે લગ જાએ જો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે પાસ હે, આસમાન ઉસકા
 આ'પા હો, ઝમીન ઉસકા બિસ્તર હો, દુનિયાકી કિસી ચીઝકી ઉસકો ફિકર ન હો,
 તો એસા શખ્સ બગીર ખેતી કીએ રોટી ખાએગા, બગીર બાગ લાએ ફલ ખાએગા.

અલ્લાહ પર ઉંસકા તબક્કા હોં ઓર ઉંસકી રિઝાકી જુસ્તજુમે લગા રેહતા હો, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ સાત્થે આસમાન ઓર સાતો ઝમીનોકો ઉંસકી રોઝીકા ઝિમ્મેદાર બના દેતે હે. વો સબકે-સબ ઉંસકો રોઝી પહોંચાનેમે કોશાં રેહતે હે, ઉંસકો હલાલ રોઝી પહોંચાનેમે કોતહકી નહીં કરતે ઓર વો બગેર હિસાબકે અપની રોઝી પૂરી કર લેતા હે. (દુર્ મન્સુર)

એક ઓર હદીસમે હે, હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ઈર્શાદ કરમાતે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મસ્જિદે ખીફ (મીનાકી મસ્જિદ) મેં વાઅજ કરમાયા, ઉંસમે હમ્દ વ સનાકે બાદ ઈર્શાદ કરમાયા કે જિસ શખ્સકા મકસદ દુનિયા બન જાએ, હક તઆલા શાનુહુ ઉંસકે એહવાલકો પરેશાન ઓર મુન્તાસિર કર દેતે હે ઓર ફકર (કા ખીફ) હર વક્ત આંખોંકે સામને રેહતા હે ઓર દુનિયા તો જિતની મુકદ્દર હે, ઉંસે ઝિયાદા મિલતી નહીં.

હઝરત અબુઝર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જો શખ્સ દુનિયાકે પીછે પડ જાએ, ઉંસકા હક તઆલા શાનુહુસે કોઈ વાસ્તા નહીં ઓર જિસકો મુસલમાનોંકા, (ઉંનકી ભલાઈકા, ખેરખવાહીકા) ફિકર ન હો, ઉંસકો મુસલમાનોંસે કોઈ વાસ્તા નહીં ઓર જો (દુનિયવી અગરાઝકે લિએ) અપને આપકો પુશીસે ઝલીલ કરે, ઉંસકા હમસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં (મહઝ ચાર પૈસેકે વાસ્તે યા કિસી ઓર દુનિયવી ગરઝકે લિએ અપને આપકો દૂસરોંકે સામને ઝલીલ કરના યકીનન અપની કદર વ કીમતકા ન પેહચાનના હે ઓર અપને બુઝુર્ગોં કે નામકો ઘબ્બા લગાના હે, જિનકી તરફ અપની નિસ્બત હે ઓર સબસે ઉંચી નિસ્બત ફખ્રુર્સુલ (સલ્વ.) કી ઉમ્મતમે હોના હે.)

હઝરત અનસ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે ચાર ચીઝે બદબખ્તીકી અલામત હે.

૧. આંખોંકા ખુશ હોના (કે અલ્લાહકે ખીફસે કિસી વક્ત ભી આંસુ ન ટપકે.)

૨. દિલકા સખ્ત હોના (કે અપની આખિરતકે લિએ યા કિસી દૂસરેકે લિએ કિસી વક્ત ભી નરમ ન પડે.)

૩. આરઝુઓંકા લખ્બા હોના.

૪. દુનિયાકી હિર્સ.

(તર્ગીબ)

હઝરત અબુદરદા (રદી.) ને એક મર્તબા તંબીહ કરમાઈ, લોગો ! તુમ્હે ક્યા હો રહા હે, મેં દેખતા હું કે તુમ્હારે ઉલમા દિન-બ-દિન (મૌતકી વજહસે) કમ હોતે જા રહે હે ઓર તુમ્હારે જાહિલ લોગ ઈલ્મ સીખતે નહીં. ઈસે પેહલે-પેહલે ઈલ્મ સીખ લો કે ઉલમા ઈન્તિફાલ કર જાએ ઓર ઉંનકે ઈન્તિફાલસે ઈલ્મ જાતા રહે (ફિર કોઈ પગ્લાનેવાલ ભી સહી ન મિલેગા) મેં તુમકો દેખતા હું કે ઉંસ ચીઝકે જમા કરને પર તો બઝા લાલચ કરતે હો જિસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને

જિમ્મે લે રાખ્યા હો (યાની રોજી) ઓર ઉસ ચીઝકો ઝા'યા કર રહે હો જિસકે તુમ ખુદ જિમ્મેદાર હો (યાની ઈલ્મ વ અમલ), મેં તુમ્હારે બદતરીન આદમિયોકો દેખ રહ્યા હું, યે વો લોગ હું જો ઝકાતકો તા'વાન સમજતે હૈં ઓર નમાઝકો ટાલકર પળ્હતે હૈં ઓર કુરઆન પાકકે પળ્હનેમેં ભી બેઈલ્લિતકાતી કરતે હૈં.

(તંબીહુલ ગાફેલીન)

હદીસ નં. ૮૮૦ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે જો શપ્સ દુનિયાસે મુહબ્બત રખતા હૈ વો અપની આખિરતકે નુકસાનકો પહોંચાતા હૈ ઓર જો અપની અખિરતસે મુહબ્બત રખતા હૈ વો (સૂરતકે એ' તબારસે) દુનિયાકો નુકસાન પહોંચાતા હૈ, પસ (જબ યે ઝાબિતા હૈ, તો) જો ચીઝ હમેશા રેહનેવાલી હૈ (યાની આખિરત) ઉસકો તર્જીહ દો ઉસ ચીઝ પર જો બહરહાલ ફના હો જાનેવાલી હૈ. (મિશકાત)

عن أبي موسى بن عمار قال قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم من أحب الدنيا
بآخرته ومن أحب آخرته أحب الدنيا
بما يبق على ما يبق رواه أحمد والبيهقي
في شعب الإيمان كذا في المشكاة

કોષ્ટિક - દુનિયાકી ઝિન્દગી ચાહે કિતની હી ઝિયાદા હો જાએ બહરહાલ ખત્મ હોનેવાલી હૈં ઓર ઉસકા માલ વ મતાઅ ચાહે કિતના હી ઝિયાદા-સે-ઝિયાદા હો જાએ એક દિન છૂટનેવાલા હૈ. મીતસે છૂટ જાએ, ચાહે ઝા'યા હો જાનેસે છૂટ જાએ ઓર આખિરતકી ઝિન્દગી કભી ભી ખત્મ હોનેવાલી નહીં હૈ, ઉસકી નેઅમતે હમેશા-હમેશા રેહનેવાલી હૈ, એસી હાલતમેં ખુલી હુઈ ખાત હૈ કે આદમીમેં અગર ઝરા-સી ભી અકલ હો તો એસી ચીઝકો ઈખ્તિયાર કરના ચાહિએ જો હમેશા અપને પાસ રહેગી. એસી ચીઝકે પીછે પડના જો કિસી તરહ ભી અપને પાસ હમેશા નહીં રેહ સક્તી, બેવકુફીકી ઈન્તિહા હૈ, મગર હમ લોગોકી અકલ પર ગફલતકા પરદા પડા હુઆ હૈ, સ્ટેશનકે વેટિંગરૂમકી જેબ વ ઝીનત પર દિલ લગાએ બેઠે હૈં ઓર કિયામ સિર્ફ ઈતના હૈ કે જબ રેલગાડી આ જાએ ઉસ પર સવાર હો જાના હૈ. ઈતને ઝરા-સે વકતમેં અગર આદમી અપને સફરકી તૈયારીમેં મશગૂલ રહે, અપને સામને સફરકો તૈયાર કર લે, જો ચીઝે વતનમેં પહોંચ કર કામ આનેવાલી હૈ, ઉનકો ફરાહમ કર લે, તો યકીનન ઉસકે લિએ કારઆમદ હૈં, વો અપના યે કીમતી વક્ત ઓર થોડી-સી ફુર્સત લહાકે સૈર-સપાટમેં ખર્ચ કર દે, અપના સામાન બિખરા પડા હૈ ઓર ખુદ વેટિંગ રૂમકી સફાઈ ઓર ઉસકે ફર્નીચરકો કરીનેસે રખનેમેં લગ જાવે યા ઈસ્સે બખ્શકર હિમાકત યે કરે કે ઉસમેં લટકાનેકે વાસ્તે આઈને ઓર નકશે ખરીદનેમેં લગ જાએ તો અપના સામાન ભી ખોએગા ઓર અપની મતાઅ ભી ઝા'યા કરેગા.

ઈસ હદીસ પાકમેં દુનિયાસે મુહબ્બત ન કરને પર તંબીહ હૈ કે મુહબ્બત

એસી સખ્ત ચીજ હે કે જિસકે સાથ ભી લગ જાએ, રક્તા-રક્તા આદમીકો ઉસીકા બના દેતી હે ઈસલિએ આખિરતકે સાથ ભી મુહબ્બત પેદા કરનેકી તર્ગીબ કરમાઈ હે ઔર દુનિયાકે તર્કે મુહબ્બત પર તંબીહ હે કે દુનિયાસે મુહબ્બત રખનેવાલા અગરચે આખિરતકે આ'માલ ઉસ વક્ત કરતા હો લેકિન ઈસ નાપાક દુનિયાકી મુહબ્બત રંગ લાએ બગેર ન રહેગી ઔર આહિસ્તા-આહિસ્તા આખિરતકે કામોમે તસાહુલ ઔર હરજ ઔર નુકસાન પેદા કર દેગી. બુઝુર્ગોકા ઈર્શાદ હે કે જો શખ્સ દુનિયાકો મેહબૂબ રખતા હે, સારે પીર વ મુશીદ મિલકર ભી ઉસકો સિદાયત નહીં કર સકતે ઔર જો શખ્સ દુનિયાકો તર્ક કર દેતા હે, (ઉસે નકરત કરતા હે) ઉસકો સારે મુકિસદ મિલકર ભી ગુમરાહ નહીં કર સકતે. (મજાહિરે હકક)

હઝરત બરા (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે જો શખ્સ દુનિયામે અપની શહવતોકો પૂરા કરતા હે, વો આખિરતમે અપની ખ્વાહિશાતકે પૂરા કરનેસે મેહરૂમ હોતા હે ઔર જો શખ્સ દુનિયામે નાઝપરવરદા (રઈસ) લોગોંકી ઝેબ વ ઝીનતકી તરફ (લલચાઈ હુઈ) આંખોસે દેખતા હે, વો આસમાનોંકી બાદશાહતમે ઝલ્લીલ સમજા જાતા હે ઔર જો શખ્સ કમ-સે-કમ રોઝી પર સબર વ તહમ્મુલ કરતા હે વો જન્નતમે ફિરદૌસે આલામે ઠિકાના પકડતા હે. (દુર્ મન્સુર) હઝરત હુકમાન (અલૈ.) મશહુર હકીમ હે, કુરઆન પાક મે ભી ઉનકી નસીસ્તકા ઝિકર કરમાયા ગયા. યે એક હબ્શી ગુલામ સ્થાહ કામ થે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને નવાઝકે હકીમ હુકમાન (અલૈ.) બન ગએ. બા'ઝ રિવાયતમે હે કે હક તઆલા શાનુહુને ઉનકો ઈજ્તિયાર દિયા થા કે હિકમત ઔર બાદશાહતમેએ જિસકો ચાહે પસંદ કર લે, તો ઉન્હોને હિકમતકો પસંદ કરમાયા.

એક હદીસ મે હે કે હક તઆલા શાનુહુને ઉનસે ઈર્શાદ કરમાયા, કે ક્યા તુમ ઈસકો પસંદ કરતે હો કે તુમકો બાદશાહ બના દિયા જાએ ઔર તુમ હક કે મુવાફિક હુકૂમત કરો. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે અગર મેરે રબકી તરફસે યે હુકૂમ હે તો મુઝે ઉઝર નહીં, ઈસલિએ કે ઈસ સૂરતમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી તરફસે મેરી ઈઆનત હોગી ઔર અગર મુઝે ઈસકા ઈજ્તિયાર હે કે મેં કુબૂલ કરું યા ન કરું તો મેં મા'હીકા ખ્વાસ્તગાર હું, મેં અપને ઝિમ્મે મુસીબત રખના નહીં ચાહતા. ફરિસ્તોને પૂછા કે હુકમાન (અલૈ.) યે ક્યા બાત હે? ઉન્હોને જવાબ દિયા કે હાકિમ બડી સખ્ત જગહમે હોતા હે, નાગવાર ચીઝે ઔર ગુલ્મ હર તરફસે ઉસકો ઘેર લેતા હે, ઉસમે ઉસકી મદદ હો સકે યા ન હો સકે, અગર હક કે મુવાફિક ફેસલા કરે તબ તો નિજાત હો સકતી હે વરના જન્નતકે રાસ્તેસે ભટક જાએગા ઔર કોઈ શખ્સ દુનિયામે ઝલ્લીલ બનકર દિન ગુઝાર દે યે ઈસે બેહતર હે કે દુનિયામે શરીફાના ઝિન્દગી ગુઝાર કર (આખિરતકે એ'તબાર સે) આ'યા હો જાએ ઔર જો શખ્સ દુનિયાકો આખિરત પર તર્જીહ દેતા હે દુનિયા તો ઉસે છૂટ જાતી હે ઔર આખિરતકે કામકા રેહતા નહીં. ફરિસ્તોકો ઉનકે જવાબસે બડી હૈરત હુઈ. ઈસકે બાદ વો સં

ગયે તો હક તમાલા શાનુસૂને ઉન'પર હિકમતકો કાંક દિયા. (દુર્ મન્સુર)

ઈનસે જો હિકમતે ઔર અપને સાહબઝદેકો નસીહત નકલ કી ગઈ બડી અજબ હૈ, વો બહોત કસરતસે રિવાયતમે આઈ હૈ. મિન્જુમલા ઉનકે યેભી હૈ કે બેટા ઉલમાકી મજલિસમે કસરતસે બૈઠા કરો ઔર હુકમાકી બાત એહતિમામસે સુના કરો. અલ્લાહ તમાલા શાનુસૂ હિકમતકે નૂરસે મુરદા દિલકો એસા જિન્દા કરમાતે હૈ જેસાકે મુરદા ઝમીન જોરદાર બારિશસે જિન્દા હોતી હૈ.

એક શખ્સ ઉનકે પાસસે ગુઝરા, ઉનકે પાસે ઉસ વક્ત મજમા બૈઠા હુઆ થા, વો કેહને લગા, ક્યા તૂ કલાં કૌમ કા ગુલામ નહીં હૈ ? ઉન્હોને કરમાયા કે હાં, મૈ ઉનકા ગુલામ થા. ઉસને પૂછા, ક્યા તૂ વોહી નહીં હૈ જો કલાં પહાડકે કરીબ બકરિયાં ચરાયા કરતા થા ? ઉન્હોને કરમાયા કે હાં, મૈ વોહી શખ્સ હું. ઉસને પૂછા કે તૂ ફિર ઈસ મર્તબે તક કેસે પહોંચ ગયા ? ઉન્હોને કરમાયા, ચન્દ ચીઝોકી પાબન્દી ઔર એહતિમામ કરનેસે. વો ચીઝેં યે હૈ -

અલ્લાહ તમાલા શાનુસૂકા ખૌક ઔર બાતમે સમ્માઈ ઔર અમાનતકા પૂરા-પૂરા અદા કરના ઔર બેકાર ગુફતગુસે એહતિરાઝ, ઈનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા અલ્લાહ તમાલા શાનુસૂસે એસી તરહ ઉમ્મીદ રખો કે ઉસકે અઝાબસે બે-ખૌક ન હો જાઓ એસી તરહ ઉસકે અઝાબસે ખૌક કરો કે ઉસકી રેહમતસે ના-ઉમ્મીદ ન હો જાઓ. સાહબઝદેને અર્ઝ કિયા કે દિલ તો એક હી હૈ ઉસમે ખૌક ઔર ઉમ્મીદ દોનો કિસ તરહ જમા હો ? ઉન્હોને કરમાયા કે મો'મિન એસા હી હોતા હૈ કે ઉસકે લિએ ગોયા દો દિલ હોતે હૈ, એક મૈ પૂરી ઉમ્મીદ ઔર એક મૈ પૂરા ખૌક. ઈનકા યેભી ઈર્શાદ હૈ કે બેટા 'રબ્બિઝ્ઝિલ્લી' બહોત કસરતસે પપ્પા કરો, અલ્લાહ તમાલા શાનુસૂકે અલ્લાહમે બા'ઝ ઔકાત એસે હોતે હૈ કે ઉનમે જો કુછ આદમી માંગતા હૈ વો મિલ જાતા હૈ. ઈનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા નેક અમલ અલ્લાહ તમાલા શાનુસૂ કે સાથ યકીન બગૈર નહીં હો સકતા, જિસકા યકીન ઝઈક હોગા ઉસકા અમલ ભી સુસ્ત હોગા. બેટા જબ શૈતાન તુઝે કિસી શકમે મુબ્તિલા કરે તો ઉસકો યકીનકે સાથ મગ્લૂબ કર ઔર જબ વો તુઝે અમલમે સુસ્તી કરનેકી તરફ લે જાએ તો કબર ઔર કિયામતકી યાદસે ઉસપર ગલબા હાસિલ કર ઔર જબ દુનિયામે રખત યા (પહાંકી તકલીકકે) ખૌકકે રાસ્તેસે વો તેરે પાસ આએ તો ઉસસે કેહ દે કે દુનિયા હર હાલમે છૂટનેવાલી ચીઝ હૈ, (ન પહાંકી રાહતકો દવામ હૈ, ન પહાંકી તકલીક હમેશા રેહનેવાલી હૈ.) ઈનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા જો શખ્સ જૂઠ બોલતા હૈ ઉસકે મુંહકી રૌનક જાતી રેહતી હૈ ઔર જિસ શખ્સકી આદતે ખરાબ હોગી, ઉસ પર ગમ સવાર હોગા ઔર પહાડકી ચઢાનોંકા એક જગહસે દૂસરી જગહ મુન્તકિલ કરના બેખમકોકે સમજાનેસે ઝિયાદા આસાન હૈ.

ઈનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા જૂઠસે અપનેકો બહોત મેહફૂઝ રખો, જૂઠ ખાલના ચિઝિયા (પરિન્દ) કે ગોશતકી તરહસે લજીઝ તો મા'લૂમ હોતા હૈ લેકિન

બહોત જલ્દ જૂઠ બોલનેવાલે શપ્થકે સાથ દુશ્મનીકા ઝરિયા બન જાતા હૈ. બેટા ! જનાઝેમે એહતિમામસે શિકત કિયા કરો ઔર તકરીબાતમે શિકતસે ગુરેઝ કિયા કરો, ઈસ લિએ કે જનાઝા આબિરતકી યાદકો તા'ઝા કરતા હૈ ઔર શાદિયાં તકરીબાતે દુનિયાકી તરફ મશગૂલ કરતી હૈ. બેટા ! જબ પેટ ભરા હુઆ હો, ઉસ વક્ત ન ખાઓ, પેટ ભરે પર ખાનેસે કુતેકો ડાલ દેના બેહતર હૈ. બેટા ! ન તો તુમ ઈતના મીઠા બનો કે લોગ તુમ્હે નિગલ જાએ, ન ઈતના કડવા બનો કે લોગ તુમ્હે ધૂક દે. બેટા ! તુમ મુર્ગસે ઝિયાદા આજિઝ ન બનો કે વો તો સેહરકે વક્ત જાગ કર ચિલ્વાના શુરૂ કર દે ઔર તુમ અપને બિસ્તરે પર પડે સોતે રહો. બેટા તૌબામે દેર ન કરો કે મૌતકા કોઈ વક્ત મુકરર નહીં, વો દક્અતન આ જાતી હૈ. બેટા ! જાહિલસે દોસ્તી ન કરો, ઐસા ન હો કે-ઉસકી જિહાલતકી બાતે તુમ્હે અચ્છી મા'લૂમ હોને લગે ઔર હકીમસે દુશ્મની મોલ ન લો, ઐસા ન હો કે તુમસે એ'રાજ કરને લગે (ઔર ફિર ઉસી હિકમતોસે તુમ મેહરૂમ હો જાઓ.) બેટા ! અપના ખાના મુતકી લોગોકે સિવા કિસીકો ન ખિલાઓ ઔર અપને કામોમે ઉલમાસે મશ્વરા લિયા કરો.

કિસીને ઉનસે પૂછા કે બદતરીન શપ્થ કૌન હૈ ? ઉન્હોને ફરમાયા જો ઈસકી પરવાહ ન કસ્તા હો કે કોઈ શપ્થ ઉસકી બૂરાઈ કરતે હુએ દેખ લે. ઉનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા નેક લોગોકે પાસ અપની નશિસ્ત કસરતસે રખ્યા કરો કે ઉનકે પાસ બૈઠનેસે નેકી હાસિલ કર સકોગે ઔર અગર ઉં પર કિસી વક્ત અલ્લાહકી રહમતે ખાસ્સા નાઝિલ હુઈ તો ઉસમેસે તુમકો ભી કુછ-ન-કુછ જરૂર મિલેગા (કે જબ બારિશ ઉતરતી હૈ તો ઉસ મકાનકે સબ હિસ્સો મેં પહોંચતી હૈ) ઔર અપને-આપકો બૂરે લોગોકી સોહબતસે દૂર રખ્યો કે ઉનકે પાસ બૈઠનેસે કિસી ખેરકી તો ઉમ્મીદ નહીં ઔર ઉનપર કિસી વક્ત અઝાબ હુઆ તો ઉસકા અસર તુમ તક પહોંચ જાએગા. ઉનકા ઈર્શાદ હૈ કે બાપકી માર ઔલાદકે લિએ ઐસી મુફીદ હૈ જૈસાકે પાની ખેતીકે લિએ. ઉનકા ઈર્શાદ હૈ કે બેટા તુમ જિસ દિનસે દુનિયામે આએ હો, હર દિન આબિરતકે કરીબ હોતે જા રહે હો (ઔર દુનિયાસે હર દિન પુશ્ત ફેરતે જા રહે હો, પસ વો ઘર જિસકી તરફ તુમ રોઝાના ચલ રહે હો, વો બહોત કરીબ હૈ, ઉસ ઘરસે જિસ્સે હર દિન દૂર હોતે જા રહે હો.) બેટા ! કર્ઝસે અપને કો મેહફૂઝ રખ્યો કે યે દિનકી જિલ્લત ઔર રાતકા ગમ હૈ (યાની કર્ઝખાલકે તકાઝેસે દિનમે જિલ્લત ઉઠાની પડતી હૈ ઔર રાતભર કરઝકે ફિકરમે ગુઝરતી હૈ.) બેટા ! અલ્લાહકી રહમતકી ઐસી ઉમ્મીદ રખ્યો જિસ્સે ગુનાહો પર જુરઅત ન હોને પાએ ઉસકે ખૌફસે ઐસા ડરો કે ઉસકી રહમતસે ના-ઉમ્મીદ ન હો જાએ. બેટા ! જબ તુમસે કોઈ શપ્થ આકર કિસીકી શિકાયત કરે કે ફલાંને મેરી દોનો આંખે નિકાલ દી ઔર વાકઈમે ભી ઉસકી દોનો આંખે નિકલી હુઈ હો તો ઉસ વક્ત તક ઉસકે મુતઅલ્લિક કોઈ રાય કાયમ ન કરો જબ તકકે દૂસરેકી બાત ન સુન લો, ક્યા ખબર

હે કે ઉસને ખુદ પેહલ કી હો ઓર ઉસને ઉસે પેહલે ચાર આંખે નિકાલ દી હો.
(દુર્ મન્સુર)

ફકીર અબુલ્લૈસ (રહ.)ને નકલ કિયા હે કે જબ હઝરત લુકમાન (અલૈ.)
કા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો ઉન્હોને અપને સાહબજાદેસે કરમાયા કે બેટા મૈને તુમકો
ઈસ મુક્તે જિન્દગીમે બહોત-સી નસીહતે કી, ઈસ વકત (આખિરી વકત હે), છહ
નસીહતે તુમકો કરતા હૂં -

૧. દુનિયા મેં અપને-આપકો ફકત ઈતના હી મશગૂલ રખના જિતની
જિન્દગી બાકી હે (ઓર વો આખિરતકે મુકાબલે મેં કુછ ભી નહીં.)

૨. હક તઆલા શાનુહુકી તરફ જિતની તુમ્હે એહતિયાજ હે ઉતની હી
ઉસકી ઈબાદત કરના ઓર જાહિર હે કે આદમી હર ચીઝમે ઉસકા મુહતાજ હે.

૩. આખિરતકે લિએ ઉસ મિકદારકે મુવાફિક તૈયારી કરના જિતની મિકદાર
વહાં કિયામકા ઈરાદા હો ઓર જાહિર હે કે મરનેકે બાદ તો વહાંકે અલાવા કોઈ
મકામ હી નહીં.

૪. જબ તક તુમ્હે જહન્નમસે ખલાસીકા યકીન ન હો જાએ ઉસ વકત
તક ઉસે ખલાસીકી કોશિશ કરતે રેહના (જાહિર હે કે જબ કોઈ કિસી સંગીન
મુકદ્દમોમે મા'ખૂઝ હો તો જબતક ઉસકો મુકદ્દમાકે ખારિજ હો જાનેકા યકીન ન હો,
હર વકત કોશિશમે લગા રેહતા હે.

૫. ગુનાહો પર ઈતની જુર્મત કરના જિતના જહન્નમકી આગમે જલનેકા
હોસલા ઓર હિમ્મત હો (કે ગુનાહોકી સજા જાવનેકી ચીઝ હે ઓર મરાહિમે
ખુસરવાનાકી ખબર નહીં.)

૬. જબ કોઈ ગુનાહ કરના ચાહો એસી જગહ તલાશ કર લેના જહાં હક
તઆલા શાનુહુ ઓર ઉસકે ફરિશ્તે ન દેખે (કે ખુદ હાકિમકે સામને, સી.આઈ.ડી.
કે અમલેકે સામને બગાવતકા અન્જામ મા'લૂમ હે. (તંબીહુલ ગાફેલીન)

યે ચન્દ નસાયહ હઝરત લુકમાન (અલૈ.)કી તબ્બન ઝિકર કર દી ગઈ,
મક્સુદ નસાયહ મેંસે ભી વોહી મઝમૂન હે જો પેહલેસે મૈ લિખ્ત રહા થા કે જો
શખ્સ દુનિયાસે મુહબ્બત રખતા હે વો અપની આખિરતકો નુકસાન પહોંચાતા હે.

ઉર્ફજા સકફી (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈને હઝરત અબુલ્લાહ બિન મસઝીદ
(રહી.)સે 'સબ્હિહિસ્મ' પબ્હનેકી દર્ખાસ્તિ કી, ઉન્હોને પબ્હના શરૂ કિયા ઓર જબ-

بَلْ تَوَثَّرَ وَتَحْيَاةَ النَّبِيِّ وَالْأَمْرِ خَيْرٌ وَأَنْتَ

બલુઅસિરૂનહુ હયાતદુનિયા વઆખિરતુ ખૈરૂબ અબ્કા.

પર પહોંચે જિસકા તર્જુમા યે હે કે તુમ દુનિયાકી જિન્દગીકો તર્જુહ દેતે
હો હાલાંકે આખિરત કિયાદા બેહતર ઓર હમેશા રેહનેવાલી ચીઝ હે તો હઝરત
ઈબ્ને મસઝીદ (રહી.) ને તિલાવતકો બન્દ કરકે કરમાયા કે બેશક હમને દુનિયાકો

આધિરત પર તર્જી દે દી. સબ હાજિરીન ખામોશ થે, ફિર દોબારા કરમાયા કે હમને દુનિયા કો તર્જી દે દી ઈસલિએ કે હમને ઉસકી જેબ વ ઝીનતકો દેખા, ઉસકી ઔરતોકો દેખા, ઉસકે ખાને-પીનેકો દેખા ઔર આધિરતકી યે સબ ચીજો હમસે મખ્ફી થી, ઈસલિએ દુનિયાકો તર્જી દે બૈઠે ઔર આધિરતકો છોડ દિયા.

હઝરત અનસ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કા કલિમા અલ્લાહકી નારાઝીસે બંદોકો મેહફૂઝ રખતા હૈ જબ તકકે દુનિયાકી તિજારતકો આધિરતકી તિજારત પર તર્જી ન દે ઔર દુનિયાકી તિજારતકો આધિરતકી તિજારત પર તર્જી દેને લગે ફિર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કહે તો વો કલિમા ઉપર યે કેહકર લૌટા દિયા જાતા હૈ કે તુમ ઝૂઠ બોલ રહે હો (યાની તુમ્હારા ઈક્રાર ઝૂઠા હૈ, મહઝ ઝુબાની જમા ખર્ચ હૈ.) એક હદીસ મેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ 'લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહુ વહદહુ લા શરી ક લહુ'કી ગવાહીકે સાથ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે મિલતા હૈ, વો (સીધા) જન્નતમે દાખિલ હોતા હૈ, જબ તકકે ઉસકે સાથ દૂસરી ચીઝકો ખલત ન કર દે, તીન મર્તબા હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપના યે ઈર્શાદ કરમાયા. મજમે મેંસે એક શખ્સને અર્ઝ કિયા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુર્બાન, દૂસરી ચીઝ ખલત કરને કા ક્યા મતલબ હૈ ? હુઝૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા, દુનિયાકી મુહબ્બત ઔર ઉસકી તર્જી, ઉસકે લિએ માલકા જમા કરના ઔર દુનિયાકી ચીઝોસે ખુશ હોના ઔર મુતકબ્બિર લોગો કા-સા અમલ.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયા ઉસ શખ્સકા ઘર હૈ જિસકા (આધિરત મેં) ઘર નહીં ઔર દુનિયા ઉસ શખ્સકા માલ હૈ જિસકા (આધિરત મેં) માલ નહીં ઔર દુનિયાકે લિએ વો શખ્સ માલ જમા કરતા હૈ જિસકો બિલકુલ અકલ નહીં હૈ. (દુર્દે મન્સુર) હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયા ખુદ મલજિન હૈ ઔર જો કુછ ઈસમેં હૈ વો સબ મલજિન હૈ, બજુઝ ઈસકે જો હક તઆલા શાનુહુકે લિએ હો. (જામીઉસ્સગીર)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) મઝમ્મતે દુનિયાકી કિતાબમેં તેહરીર કરમાતે હૈ કે તમામ તા'રીફો ઔર હમ્દ ઉસી પાક ઝાતકે લિએ હૈ જિસને અપને દોસ્તોકો દુનિયાકે મુહલિકાત ઔર ઉસકી આફાતસે વાકિફ કર દિયા ઔર દુનિયાકે ઉપૂબ ઔર ઉસકે રાઝોકો અપને દોસ્તો પર રોશન કર દિયા, યહાં તકકે ઈન હઝરાતને દુનિયાકે એહવાલકો પેહચાન લિયા ઔર ઉસકી ભલાઈ ઔર બુરાઈકા મુવાઝના કરકે યે જાન લિયા કે ઉસકી બુરાઈયાં ઉસકી ભલાઈ પર ગાલિબ હૈ ઔર જો ઉમ્મીદ દુનિયાસે વાબિસ્તા હૈ વો ઈન અન્દેશાનાક ચીઝોકા મુકાબલા નહીં કર સક્તી જો ઈસ પર મુરતબ હૈ. દુનિયા એક ચટપટી ઔરતકી તરહસે લોગોકો અપને હુસ્ન વ જમાલસે ગિરફતાર કરતી હૈ ઔર અપની બદ કિરદારીસે અપને વિસાલકે ખ્વાહિશમંદોકો હલાક કરતી હૈ. યે અપને ચાહનેવાલોસે ભાગતી હૈ, ઉનકી તરફ

તવજ્જોડ કરનેમે બડી બખીલ હે ઓર અગર મુતવજ્જહ ભી હોતી હે તો ઉસકી તવજ્જોડમે ભી આકત ઓર મુસીબતસે અમ નહીં હે. અગર એક દક્કા એહસાન કરતી હે તો એક સાલ તક બુરાઈયાં કરતી રેહતી હે. જો ઈસકે ધોખેમે આ જાતા હે, ઉસકા અન્જામ જિલ્લત હે ઓર જો ઈસકી વજહસે તકબુર કરતા હે વો આખિરકાર હસરત વ અફસોસકી તરફ ચલતા હે. ઈસકી આદત અપને ઉમ્માકસે ભાગના હે ઓર જો ઈસસે ભાગે ઉસકે પીછે પડના હે, જો ઈસકી ખિદ્મત કરે ઉસસે અલાહિદા રેહતી હે ઓર જો ઈસસે એ'રાજ કરે ઉસકી મુલાકાતકી કોશિશ કરતી હે. ઈસકી સફાઈમે તકદ્દુર હે, ઈસકી ખુશીમે ભી રંજ વ ગમ લાગિમ હે, ઈસકી નેઅમતોંકા ફલ હસરત વ નદામતકે સિવા કુછ નહીં. યે બડી ધોખા દેને વાલી મક્કાર ઓરત હે, બડી ભગોડી ઓર એકદમ ઉઝ જાનેવાલી હે. યે અપને ચાહને વાલોંકે લિએ નિહાયત ઝેબ વ ઝીનત ઈખ્તિયાર કરતી હે ઓર જબ વો અચ્છી તરહ ઈસમે ફંસ જાતે હે તો દાંત દિખાને લગતી હે ઓર ઉસકે મુનજામ એહવાલકો પરેશાન કર દેતી હે ઓર અપની નેરંગિયાં ઉનકો દિખાતી હે, ફિર અપના ઝહરે કાતિલ ઉનકો ચખાતી હે. યે અલ્લાહ તઆલાકી દુશ્મન હે, ઉસકે દોસ્તોંકી દુશ્મન હે, ઉસકે દુશ્મનોંકી દુશ્મન હે, અલ્લાહ તઆલાકી દુશ્મની ઈસ તરહસે કે ઉસકી તરફ ચલને વાલોંકી રેહઝની કરતી હે, ઉસકે દોસ્તોંકે સાથ દુશ્મની ઈસ તરહ કરતી હે કે ઉનકે દિલ લુભાનેકે લિએ તરહ-તરહકી ઝીનતે અપને ઉપર લાદતી હે, જિસ્સે વો ઈસ તરફ મુલ્તકિત હોકર ઈસસે ક્તા-એ-તા'લ્લુક પર સબરકા કડવા ઘૂંટ પીતે હે ઓર અલ્લાહ તઆલાકે દુશ્મનોંસે દુશ્મની ઈસ તરહ કરતી હે કે અપને મકર વ ફરેબસે ઉનકા શિકાર કરતી હે ઓર જબ વો ઉસકી દોસ્તી પર ભરોસા કરને લગતે હે તો એસે વક્ત ઉનકો એકદમ અધ્ધરમે છોડ દેતી હે જિસ વક્ત કે વો ઉસકે સખ્ત મુહતાજ હો જિસ્સે વો દાયમી હસરત ઓર દાયમી અઝાબમે મુબ્તલા હો જાતે હે.

કુરઆન પાકકી આયતે કરીમા ઓર અહાદીસે શરીફામે કસરતસે ઈસકી મઝમ્મત વારિદ હુઈ હે, બલ્કે તમામ અંબિયા-એ-કિરામ અલા નબીયિના વ અલૈહિમુસ્સલાતુ વસ્સલામકી બેઅસત ઈસી પર તંબીહકે લિએ હુઈ હે કે ઈસસે દિલ ન લગાયા જાએ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા એક મુરદા બકરીકે પાસસે ગુઝરે, હુઝૂર (સલ્લ.)ને સહાબા (રદી.)સે ખિતાબ ફરમાકર ઈર્શાદ ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારા યે ખ્યાલ હે કે ઈસ મરી હુઈ બકરીકી કોઈ વુકઅત ઈસકે માલિકકે યહાં હોગી. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કી કે ઈસકી બે વુકઅતી ઈસીસે મા'લૂમ હોતી હે કે ઈસકો ફેંક દિયા. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે નઝદીક દુનિયા ઈસસે ભી ઝિયાદા ઝલીલ ઓર બે વુકઅત હે જિતની યે મુરદા બકરી અપને માલિકકે નઝદીક હે. અગર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે નઝદીક દુનિયાકી વુકઅત એક મચ્છરકે પરકે બરાબર ભી હોતી તો કિસી કાફિરકો ઈસમેસે

એક ઘૂંટ પાનીકા ભી ન મિલતા. હુજૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયાકી મુહમ્મત હર મતાકી અસાસ ઓર બુનિયાદ હૈ.

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હમ એક મર્તબા હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.)કી ખિદ્મતમે હાજિર થે, આપને કુછ પીનેકો માંગા તો શહદકા શર્ખત ખિદ્મતમે પેશ કિયા ગયા, ઉસકો મુંહકે કરીબ ફરમાકર હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) રોને લગે ઓર ઈતના રોએકે પાસ બૈઠનેવાલે ભી મુતઅસ્સિર હોકર રોને લગે ઓર ખૂબ રોએ. ઈસકે બાદ ફિર દોબારા મુંહકે કરીબ કિયા ફિર રોને લગે. ઈસકે બાદ અપની આંખોકે આંસૂ પોછે ઓર ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈ એક મર્તબા હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદ્મતમે હાજિર થા, મૈને દેખા કે હુજૂર (સલ્વ.) અપને દોનો હાથોસે કિસી ચીજકો દફા ફરમા રહે હૈ ઓર કોઈ ચીજ હુજૂર (સલ્વ.) કે સામને મુઝે નઝર ન આઈ તો મૈને હુજૂર (સલ્વ.)સે દર્યાફત કિયા કે હુજૂર (સલ્વ.) ! કિસ ચીજકો અપનેસે હટા રહે હૈ. હુજૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે દુનિયા મેરે સામને હાજિર હુઈ થી, મૈને ઉસકો અપનેસે હટા દિયા. ઈસકે બાદ ફિર દોબારા દુનિયા મેરે (યાની હુજૂર (સલ્વ.)કે) પાસ આઈ ઓર કેહને લગી કે અગર આપ મુઝસે બચ ગએ તો (કુછ કલક નહીં, ઈસ લિએ કે) આપકે બાદ આનેવાલે મુઝસે નહીં બચ સકતે.

એક હદીસમે હુજૂર (સલ્વ.)કા પાક ઈર્શાદ હૈ કે બહોત ઝિયાદા તા'જ્જુબ ઉસ શખ્સ પર હૈ જો ઈસ પર ઈમાન રખતા હૈ કે આખિરત દાયમી ઓર હમેશા રહને વાલી હૈ ઓર ઈસકે બાદ ભી વો ઈસ થોખેકે ઘર દુનિયાકે લિએ કોશિશ કરતા હૈ. એક મર્તબા હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક ફૂડી પરકો ગુઝરે જહાં કુછ બોસીદા હકિયાં, પાખાના ઓર પુરાને-ફટે હુએ ચીથડે પડે હુએ થે, હુજૂર (સલ્વ.) વહાં ખડે હો ગએ ઓર ઈર્શાદ ફરમાયા કે આઓ લો દેખો, યે હૈ દુનિયા કામ મુન્તહા ઓર ઈસકી સારી ઝેબ વ ઝીનત.

એક ઓર હદીસમે ઈસ મુજમલ ઈર્શાદકી તફસીલ ભી આઈ હૈ લેકિન અલ્લામા ઈરાકી (રહ.) વગૈરહ હઝરાત મુહમ્મિતીન ફરમાતે હૈ કે હમે વો રિવાયત નહીં મિલી કે કહાં હૈ, તા'હમ ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને ઉસકો નકલ કિયા હૈ ઓર સાહબે ક્તુબને ઉસકો હઝરત હસન બસરી (રહ.)સે મુર્સલન નકલ કિયા હૈ, વો યે હૈ-

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક મર્તબા મુઝસે હુજૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે મૈ તુમ્હે દુનિયાકી હકીકત દિખાઉ, મૈને અર્જ કિયા, ઝરૂર ઈર્શાદ ફરમાએ. હુજૂર (સલ્વ.) મુઝે સાથ લેકર મદીના મુનવ્વરાસે બાહર એક ફૂડી પર તશરીફ લે ગએ જહાં આદમિયોકી ખોપડિયાં, પાખાને ઓર ફટે હુએ ચીથડે ઓર હકિયાં પડી હુઈ થી. હુજૂર (સલ્વ.)ને ઈર્શાદ ફરમાયા, અબૂ હુરૈરહ ! યે આદમિયોકી ખોપડિયાં હૈ, યે દિમાગ ઈસી તરહ દુનિયાકી હિર્સ કરતે થે, જિસ તરહ તુમ સબ ઝિન્દા આજકલ કર રહે હો. યેભી ઈસી તરહ ઉમ્મીદ બાંધા કરતે થે જિસ

તરહ તુમ લોગ ઉમ્મીદ લગાએ હુએ હો. આજ યે બગૈર ખાલકે પડી હુઈ હૈં ઔર ચન્દ રોઝ ગુઝર જાનેકે બાદ મિટી હો જાએગી. યે પાપાને વો રંગ-બિરંગકે પાને હૈં જિનકો બડી મેહનતસે કમાયા, હાસિલ કિયા, ફિર ઈનકો તૈયાર કિયા ઔર પાયા. અબ યે ઈસ હાલ મેં પડે હૈં કે લોગ ઈસે (નફરત કર્કે) ભાગતે હૈં (વો લજ્જા ખાના જિસકી ખુશ્બૂ દૂરસે લોગોંકો અપની તરફ મુતવજ્જહ કરતી થી, આજ ઉસકા મુન્તાહા યે હૈં કે ઈસકી બદખૂ દૂરસે લોગોંકો અપનેસે મુતનકિફર કરતી હૈં), યે ચીધડા વો ઝીનતકા લિબાસ (યા જિસકો પેહનકર આદમી અકડતા થા, આજ યે ઈસ હાલમેં) હૈં કે હવાએ ઈસકો ઉધર-સે-ઉધર ફેકતી હૈં, યે હડિયાં ઉન જાનવરોંકી હડિયાં હૈં જિન પર લોગ સવારિયાં કિયા કરતે થે (ઘોડે પર બૈઠકર મટકતે થે) ઔર દુનિયામેં ધૂમતે થે. બસ જિસે ઈન એહવાલ પર (ઔર ઈનકે ઈબરતનાક અંજામ પર) રોના હો વો ઈનકો દેખકર રોએ, હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે હમ સબ બહોત રોએ.

એક ઔર હદીસમેં હૂઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હૈં કે દુનિયા (ઝાહિરકે એ'તબારસે) મીઠી ઔર સરસબજ હૈં ઔર હક તઆલા શાનુહૂને તુમકો ઈસમેં અપને અસલાફકા જાનશીન ઈસ લિએ બનાયા હૈં તા'કે વો યે દેખે કે તુમ ઈસમેં કયા અમલ કરતે હો. બની ઈસ્રાઈલ પર જબ દુનિયાકી કુતુહાત હોને લગી તો વો ઉસકી ઝેબ વ ઝીનત ઔર ઔરતો ઔર ઝેવરોંકે ચક્કરમેં પડ ગએ.

હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકા ઈર્શાદ હૈં કે દુનિયાકો અપના સરદાર ન બનાઓ, વો તુમ્હે અપના ગુલામ બના લેગી. અપના ખજાના એસી પાક ઝાતકે પાસ મેહફૂઝ કર દો જહાં ઝા'યા હોને કા અન્દેશા નહીં હૈં. દુનિયાકે ખજાનો મેં ઈજાઅતકા અન્દેશા હર વક્ત હૈં ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકે ખજાને પર કોઈ આફત નહીં હૈં.

હઝરત ઈસા (અલૈહિસ્સલામ) કા ઈર્શાદ હૈં કે દુનિયાકી ખબાસતકે આસાર મેંસે યે બાત ભી હૈં કે ઉસમેં અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાની કી જાતી હૈં ઔર ઉસકી ખબાસતકી અલામાત મેંસે યેભી હૈં કે આખિરત ઉસકો છોડે બગૈર નહીં મિલતી. યે બાત અચ્છી તરહ સમજ લો કે દુનિયાકી મુહબ્બત હર ખતાકી જડ હૈં ઔર થોડી દેરકી ખ્વાહિશ બહોત તવીલ ઝમાનેકે રંજ વ અઝાબકા ઝરિયા બન જાતી હૈં. ઉનકા યે ભી ઈર્શાદ હૈં કે દુનિયા બા'ઝોંકી તા'લિબ હોતી હૈં, બા'ઝોંકી મતલૂબ હોતી હૈં. જો આખિરતકે તા'લિબ હૈં, ઉનકી તો યે ખુદ તા'લિબ હોતી હૈં કે ઝક મારકર ઉનકી રોઝી ઉનકો પહોંચાતી હૈં ઔર જો ઈસકી તલબમેં લગ જાતે હૈં, આખિરત ઉનકો ખુદ તલબ નહીં કરતી હતાકે મૌત આકર ઉનકી ગરદન દબા લેતી હૈં.

હઝરત મુલેમાન (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) એક મર્તબા અપને લશ્કરકે સાથ તશરીફ લે જા રહે થે, પરિન્દે ઉન પર સા'યા કિએ હુએ થે ઔર જિન્ન વ ઈન્સ દાએ-બાએ થે. એક આબિદ પર ગુઝરે, ઉસને અર્ઝ કિયા કે

અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને બહોત બડી સલ્તનત આપકો અતા કરમા રખી હૈ કે જિન્ન વ ઈન્સ, ચરિન્દ વ પરિન્દ સબ પર આપકી હુકૂમત હૈ), હઝરત સુલેમાન (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) ને કરમાયા કે મુસલમાનકે આ'માલનામેમે એક મર્તબા, સુબ્હાનલ્લાહ, સુલેમાનકે સારે મુલકસે જિયાદા અકઝલ હૈ ઈસલિએ કે યે સારી સલ્તનત બહોત જલ્દ ખત્મ હો જાએગી ઔર સુબ્હાનલ્લાહકા સવાબ હમેશા-હમેશા બાકી રહેનેવાલા હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જિસ શખ્સકા મુન્તહા-એ-મકસદ દુનિયા હો જાએ, ઉસકો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે કોઈ વાસ્તા નહિ હૈ ઔર ઉસકો હક તઆલા શાનુહુ ચાર ચીજોમે મુબ્તલા કરમા દેતે હૈ.

૧. એસા ગમ જો કભી ભી ખત્મ ન હો (કે હર વક્ત આમદનીકે બખ્શાનેકી ફિકરમે લગા રહેગા.

૨. એક એસા શુગલ જિસ્સે કિસી વક્ત ભી ફરાગત ન હો.

૩. એક એસા ફકર જો કભી ભી મુસ્તગ્ની ન બનાએ (કે જિતની આમદગી બખ્શતી જાએ ઉતના હી ખર્ચ જિયાદા હોકર આમદની કમ હી મા'લૂમ હો.)

૪. ઔર એસી લખી-લખી ઉમ્મીદે, જો કભી ભી પૂરી ન હો.

હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસલ્લામ) કે સહીફેમે હૈ કે અય દુનિયા ! તૂ કિસ કદર ઝલીલ હૈ. ઉન નેક બન્દોકી નિગાહમે જિનકે લિએ તૂ અપનેકો આરાસ્તા કરતી હૈ, મૈને ઉનકે દિલોમે તેરી અદાવત ડાલ દી હૈ. ઔર તેરેસે એ'રાજ ઉનમે પૈદા કર દિયા હૈ. મૈને કોઈ મખ્લૂક તૂઝસે જિયાદા ઝલીલ પૈદા નહીં કી. તેરી સારી રફઅત નિહાયત નાચીઝ હૈ, ઔર ખત્મ હો જાનેવાલી હૈ. મૈને તેરે મુતઅલિલક તેરી પૈદાઈશકે દિન યે ફૈસલા કર દિયા થા કે ન તૂ હમેશાં કિસીકે પાસ રહેગી ઔર ન તેરે સાથ હમેશાં કોઈ રહેગા, ચાહે તેરા માલિક કિતના હી તેરે સાથ બુખ્લ કરે. મુબારક હૈ વો નેક બન્દે જો દિલસે રાઝી બ-રઝા રહેનેકી મુઝે ઈત્તેલા દેતે હૈ ઔર અપનેસે સચ્ચાઈ ઔર પુખ્તગીકી મુઝે ખબર દેતે હૈ. ઉનકે લિએ સરસખી હૈ. જબ વો અપની કબરોસે ઉઠકર મેરે પાસ આએગે તો મેરે પાસ ઉનકે લિએ એક નૂર હૈ જો ઉસ વક્ત ઉનકે સામને હોગા ઔર ફરિશ્તે દાએ-બાએ જાનિબ હોગે, હત્તાકે મૈ ઉનકી ઉન સબ ઉમ્મીદોકો પૂરા કર દૂં જો ઉન્હોને મેરે સાથ બાંધ રખી હૈ.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે બા'ઝ લોગ કિયામતકે દિન ઈતને જિયાદા આ'માલ લેકર આએગે જૈસાકે મુલક અરબકે પહાડ, લેકિન વો જહન્નમમે ડાલ દિએ જાએગે. કિસીને પૂછા થા રસૂલુલ્લાહ (સલ્લ.) ! ક્યા યે લોગ નમાઝી હોગે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, નમાઝી ભી હોગે, રોઝાદાર ભી હોગે બલ્કે તહજજુદગુઝાર હોગે લેકિન જબ દુનિયાકી કોઈ ચીઝ (દૌલત, ઈઝઝત વગૈરહ) ઉનકે સામને આ જાએ તો એકદમ ઉસપર ફૂદ પડતે હૈ, (જાઈઝ-નાજાઈઝકી ભી પરવાહ નહીં કરતે.)

હજરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) કા ઈર્શાદ હે, કે દુનિયા
 ઔર આખિરતકી મુહબ્બત એક દિલમે જમા નહીં હો સક્તી કે આગ ઔર પાની
 એક બરતનમે જમા નહીં હો સક્તે. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે દુનિયાસે બચતે
 રહો, યે હારૂત-મારૂતસે ભી જિયાદા જાદૂ કરનેવાલી હૈ. હુઝૂર અકદસ (સલ્વલ્લાહુ
 અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા સહાબા (રદી.) કે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ઈર્શાદ
 કરમાયા કે તુમમેસે કીન શખ્સ ઐસા હૈ જો યે ચાહતા હો કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ
 ઉસકે (દિલકે) અન્ધેપનકો દૂર કર દે ઔર ઉસકી (ઈબ્રતકી) આંખે ખોલ દે (જો
 યે ચાહતા હો વો ગૌરસે સુન લેકે) જો શખ્સ દુનિયામે જિતની રખત કરતા હૈ
 ઔર જેસી લખ્મી-લખ્મી ઉમ્મીદે બાંધતા હૈ, ઉસીકે બકદર હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકે
 દિલકો અન્ધા કર દેતે હૈ ઔર જો શખ્સ દુનિયાસે બેરખતી કરતા હૈ, અપની
 આરઝૂઓકો મુખતસર કરતા હૈ, હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકો બગૈર સીખે ઈલ્મ અતા
 કરમાતે હૈ ઔર બગૈર કિસીકે દિખાએ રાસ્તા બતાતે હૈ. અન્કરીબ ઐસે લોગ
 આનેવાલે હૈ જિનકે લિએ સલતનત; કલ્બ ઔર જબ્રસે કાયમ હોગી, બુખ્લ વ કબરસે
 ઉનકો ગિના હાસિલ હોગા. ખ્વાહિશાતકે ઈતિબાઅસે લોગકે દિલોમે ઉનકી મુહબ્બત
 હોગી. તુમમેસે જો શખ્સ ઐસે ઝમાનેકો પાએ ઔર ઉસ વક્ત ફકર પર સબર કરે,
 હાલાંકે વો ગની હો સક્તા હૈ, વો લોગોકી દુશ્મનીકો બરદાસ્ત કરે, હાલાંકે વો
 (ઉનકી ખ્વાહિશાતકે તા'બેઅ હોકર ઉસકે દિલોમે મુહબ્બત પૈદા કર સક્તા હૈ.) વો
 ઝિલ્લત પર કનાઅત કરે હાલાંકે વો (લોગોકી મવાફક્ત કરકે) ઈઝઝત પા સક્તા
 હૈ લેકિન વો શખ્સ ઈન ચીઝોકો સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકે લિએ બરદાસ્ત
 કરતા હૈ તો પયાસ સિદ્દીકીનકા સવાબ હોગા.

એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી પિદમતમે
 બહરૈનકા બહોત-સા માલ આયા, (એહલે ઝરૂરત) અન્સારી સહાબા (રદી.) ને જબ
 યે ખબર સુની તો કસરતસે સુબ્હકી નમાઝમે હુઝૂર (સલ્વ.)કી પિદમતમે હાઝિર
 હુએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને નમાઝકે બાદ મજમેકો દેખકર તબસ્સુમ કરમાયા ઔર યે
 ઈર્શાદ કરમાયા કે મેરે ખ્યાલમે ઈસ માલકી ખબર સુનકર તુમ આએ હો, ઉન્હોને
 અર્ઝ કિયા, બેશક યા રસુલુલ્લાહ (સલ્વ.) ! ઈસી લિએ હાઝિર હુએ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.)
 ને કરમાયા, મૈ તુમ્હે (કસરતે માલકી) ખુશખબરી દેતા હું કે અન્કરીબ માલ બહોત
 જિયાદા હોનેવાલા હૈ ઔર જિસ ચીઝસે તુમ ખુશ હોતે હો (યાની માલ), ઉસકી ઉમ્મીદ
 રખ્મો કે વો તુમ્હારે પાસ બહોત જિયાદા આનેવાલા હૈ. મૈ તુમ્હારે ફકર વ ફાકાસે
 ખાઈક નહીં હું લેકિન ઈસકા ડર હૈ કે તુમ્હારે ઉપર દુનિયા ફૈલ પડે, જેસાકે તુમસે
 પેહલે પર ફૈલ ચુકી હૈ ઔર ફિર તુમ ઉસમે દિલ લગા બૈઠો, જિસકી વજહસે વો
 તુમકો ભી ઈસી તરહ હલાક કર દે જેસાકે તુમસે પેહલેકો હલાક કર ચૂકી હૈ.

એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે મુઝે તુમ લોગો પર
 જિયાદા ખીફ ઈસ બાતકા હૈ કે હક તઆલા શાનુહૂ તુમપર ઝમીનકી બરકાત

નિકાલ દે. કિસીને અર્જ ક્રિયા, યા રસુલુલ્લાહ (સલ્વ.) ! ઝમીનકે બરકાત ક્યા ચીજે હે ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે દુનિયાકી રોનક.

હઝરત અબૂદરદા (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા કે જો કુછ મુઝે મા'લુમ હૈ અગર તુમકો મા'લુમ હો જાએ તો હંસના કમ કર દો ઔર બહોત કસરતસે રોને લગો ઔર દુનિયા તુમ્હારે નઝદિક બહોત ઝલીલ બન જાએ ઔર આખિરતકો ઈસપર તર્જીહ દેને લગો. ઈસકે બાદ અબૂદરદા (રદી.) ને અપની તરફસે ફરમાયા કે જો કુછ મુઝે મા'લુમ હૈ અગર તુમકો મા'લુમ હો જાએ તો તુમ જંગલોકો રોતે હુએ ઔર ચિલ્લાતે હુએ નિકલ જાઓ ઔર અપને માલોકો બગૈર મુહાફિઝકે છોડ જાઓ, લેકિન તુમ્હારે દિલોસે આખિરતકા ઝિકર ગાયબ હૈ ઔર દુનિયાકી ઉમ્મીદે તુમ્હારે સામને હૈ, ઈસ લિએ દુનિયા તુમ્હારે આ'માલકી માલિક બન રહી હૈ ઔર તુમ એસે બન ગએ ગોયા કુછ જાનતે હી નહીં, ઈસ લિએ તુમમેંસે બા'ઝ તો ઈન જાનવરોંસે ભી બદતર હોગએ હો જો અંજામકે ખોકસે અપની શહવતોકો નહીં છોડતે, તુમ્હે ક્યા હો ગયા કે તુમ આપસમેં મુહબ્બતે નહીં રખતે, એક દુસરેકો નસીહત નહીં કરતે હાલાંકે તુમ આપસમેં દિની ભાઈ હો. તુમ્હારી ખ્વાહિશાતમેં સિર્ફ તુમ્હારે બાતિની ખુબ્સને તફરીક કર રખી હૈ, અગર તુમ સબ દીનપરવર દીની ઉમૂર પર મુજતમા હો જાઓ, તો આપસમેં તઆલુકાત ભી ઝિયાદા હો જાએ. આખિર તુમ્હે યે ક્યા હો ગયા કે દુનિયાકે કામોંમે તો એક દુસરેકો નસીહત કરતે હો, લેકિન આખિરતકે કામોંમે એક દુસરેકો નસીહત નહીં કરતે, તુમ જિસ્સે મુહબ્બત કરતે હો ઉસકે આખિરતકે ઉમૂર પર નસીહતકી કુદરત તુમ્હે નહીં હૈ, આખિરતકે ઉમૂર પર ઉસકી નસીહત નહીં કર સકતે. યે સિર્ફ ઈસ વજહસે હૈ કે તુમ્હારે દિલોંમે ઈમાનકી કમી હૈ. અગર તુમ આખિરતકી ભલાઈ ઔર બુરાઈ પર એસા યકીન રખતે હો જૈસાકે દુનિયાકી ભલાઈ ઔર બુરાઈ પર યકીન રખતે તો ઝરૂર આખિરતકો દુનિયા પર તર્જીહ દેતે, ઈસ લિએ કે આખિરત તુમ્હારે કામોંકી દુનિયાસે ઝિયાદા માલિક હૈ. અગર તુમ યે કહો કે દુનિયાકી ઝરૂરત ફૌરી હૈ, ઈસ વક્ત દરપેશ હૈ, આખિરતકી ઝરૂરત બાદમેં હોગી તો તુમ ખુદ સોચોકે દુનિયામે બાદમેં આનેવાલે ઔર હાસિલ હોને વાલે કામોંકે લિએ તુમ જિતની મશક્કત ઉઠાતે હો-(ખેતીકી મશક્કત બરદાશત કરતે હો કે બાદમેં પૈદાવાર હોગી, બાગ લગાને મેં જિતની જાંકશાની કરતે હો કે કઈ સાલ બાદ ફલ આએગા, (વગૈરહ-વગૈરહ) તુમ કિસ કદર બુરી કૌમ હો કે અપને ઈમાનકી જાંચ ઉન ચીજોંકે સાથ નહીં કરતે, જિસ્સે તુમ્હારે ઈમાનકી મિકદાર તુમ્હે મા'લુમ હો જાએ કે ઈમાન કિસ દરજે તક તુમમેં મૌજૂદ હૈ.

અગર તુમ લોગોંકો ઉસ ચીઝમેં શક હૈ જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) લેકર આએ તો આઓ, હમારે પાસ આઓ, હમ તુમ્હે વાઝેહ તરીકેસે બતાએ ઔર વો નૂર દિખાએ જિસ્સે તુમ્હે ઈત્મીનાન હો જાએ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને જો ફરમાયા, વો હક હૈ. તુમ કમ અકલ બેવફૂ નહીં હો જિસકી વઝેહસે

હમ તુમકો મા'જૂર સમજ લે. દુનિયાકે કામોમે તો તુમ બડી અચ્છી રાય રખતે હો
 ઔર ઉસમે ભી એહતિયાત પર અમલ કરતે હો. (કિર કયા મુસીબત હૈ કે આખિરતકે
 કામોમે ન તુમ સમજસે કામ લેતે હો, ન એહતિયાત પર અમલ કરતે હો,) આખિર
 યે કયા બાત હૈ, તુમહે કયા હો ગયા કે દુનિયાકે ઝરાસે ફાયદેસે બડે ખુશ હોતે
 હો, ઝરાસે નુકસાનસે રંજદા હો જાતે હો, જિસકા અસર તુમ્હારે ચેહરો તક પર
 મા'લૂમ હોને લગતા હૈ, કે ખુશીમે ફૂલ જાતા હૈ, રંજમે જરા-સા મુંઝ નિકલ આતા
 હૈ,) મુસીબતે જુબાન પર આને લગતી હૈ, ઝરા-સી બાતકો મસાઈબ કેહને લગતે
 હો, મા'તમકી મજલિસે કાયમ કરતે હો, લેકિન દિનકી બડી-સી-બડી બાત ભી છૂટ
 જાએ તો ન ઈસકા રંજ વ ગમ હૈ, ન ચેહરે પર કોઈ તગૈયુર હૈ. મૈ તુમ્હારી
 બદ-દીનીકી હાલત દેખકર યે ખ્યાલ કરતા હું કે હક તઆલા શાનુહુ હી તુમસે બેઝાર
 હો ગએ હૈ. તુમ લોગ આપસમે એક દૂસરેસે ખુશી ખુશી મિલતે હો ઔર હર એક
 યે ચાહતા હૈ કે દુસરેકે સામને કોઈ એસી (હક) બાત ન કહે જો ઉસકો નાગવાર
 હો તા'કે વોભી ઈસકે મુતઅદિલક કોઈ ના-પસન્દ બાત ન કેહ દે, પસ દિલોકે
 અન્દર હી અન્દર એસી બાતે રખતે હુએ એક-દુસરેકે સાથ રેહતે હો ઔર બાતિનકી
 ગન્દગિયો પર તુમ્હારે ઝાહિરકે ચમન ખિલ રહે હૈ ઔર મીતકી યાદકે છોડ દેને
 પર સબ જમા હો ગએ, કાશ ! હક તઆલા શાનુહુ મુઝે મીત દેકર તુમ લોગોસે
 રાહત અતા કરતા ઔર મુઝે ઈન હઝરાત (યાની હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
 વસલ્લમ) ઔર સહાબા-એ-કિરામ (રદી.)કે સાથ મિલા દેતે જિનકે દેખનેકા મૈ મુશ્તાક
 હું. અગર યે હઝરાત નિન્દા હોતે તો તુમ્હારે સાથ રેહના ઝરા-ભી પસન્દ ન કરતે,
 પસ અગર તુમમે કોઈ શિમ્મા ખૈરકા બાકી હૈ તો મૈ તુમ્હે સાફ-સાફ કેહ ચૂકા હું
 ઔર હકકી બાત સુના ચૂકા હું, અગર તુમ ઉસ ચીઝકો (યાની આખિરતકો) જો
 અલ્લાહ તઆલાકે પાસ હૈ, તલબ કરના ચાહો તો વો બહોત આસાન હૈ ઔર
 મૈ સિર્ફ અલ્લાહ હીસે મદદ ચાહતા હું તુમ્હારે હકમે ભી ઔર અપને હક મે ભી
 (ફકત - હઝરત અબૂદરદા (રદી.) કા ઈર્શાદ ખત્મ હો ગયા.)

હઝરત અબૂદરદા (રદી.) કી યે ડાંટ બડે ગૌરસે પઞ્જનેકી હૈ, યે ઉન
 હઝરાત પર ખકા હો રહે હૈ જિનકે મુતઅદિલક હમ યે સમજતે હૈ કે હમ ઈન
 જૈસે દિનદાર બન ભી નહીં સકતે, ઉનકે એહવાલ, ઉનકે કારનામે હમારે સામને
 હૈ, અગર યે હઝરત અબૂદરદા (રદી.) હમ લોગો કો દેખતે તો યકીનન રંજસે
 હલાક હો જાતે. યકીનન યે હઝરાત હમારે એહવાલકો દેખ ભી ન સકતે, ઉનકા
 કિસી તરહ તહમ્મુલ ન કર સકતે.

હઝરત હસન બસરી (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ ઉન લોગો
 પર રહમ કરે જિનકે પાસ દુનિયા અમાનત થી, વો ઈસ અમાનતકો દૂસરોકે હવાલે
 કર ગએ ઔર ખુદ બેફિકર ચલ દિએ. આપકા યે ભી ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ દીનકે
 બારેમે તેરી મુજાહમત કરે, ઉસે મુજાહમત કર ઔર જો દુનિયાકે બારેમે તેરી

મુજાહમત કરે, ઈસ દુનિયાકો ઈસકે મુંહ પર માર ઔર બેફિકર હો જા. હઝરત અબૂ હાજિમ (રહ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયાસે બચતે રહો, કિયામતકે દિન આદમીકો મૈદાને હશરમેં ખડા કરકે કહા જાએગા, યે વો શખ્સ હૈ જિસ્સે એસી ચીઝકો બડા સમજા, જિસકો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને હકીર બતાયા થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે હર શખ્સ અપને ઘરમેં ચન્દરોજા મેહમાન હૈ ઔર ઈસકા માલ વ મતાઅ માંગી હુઈ ચીઝ હૈ, મેહમાનકો બહરહાલ ચન્દ દિનમેં અપને ઘર (યાની આખિરત કો) ચલા જાના હૈ ઔર માંગી હુઈ ચીઝ બહરહાલ વાપસ હોને વાલી હૈ.

હઝરત રાબિઆ બસરીયા (રહ.) એક મજમેમેં તશરીફ રખતી થી, લોગ કુછ દુનિયાકી બુરાઈ કર રહે થે, વો કેહને લગી કે ઈસકા ઝિકર બુરાઈસે ભી ન કરો, ઈસકે ઝિકર કરનેસે યે મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઈસકી તુમ્હારે દિલોમેં વુકઅત હૈ, અગર ન હોતી તો ઈસકા બાર-બાર ઝિકર ભી સુખાન પર ન આતા (પાખાનોકી ગન્દગી ઔર બુરાઈકા બાર-બાર કૌન ઝિકર કરતા હૈ.)

હઝરત લુકમાન (અલૈ.) કી અપને બેટેકો નસીયત હૈ કે અપની દુનિયાકો દીનકે બદલેમેં બેચ દો, દોનો જહાનમેં નફા મિલેગા ઔર દીનકો દુનિયાકે બદલે મેં ન બેચો, દોનો જહાનમેં ખસારા રહેગા, હઝરત મુતરફ બિન શુપૈર (રહ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે બાદશાહોકે ઐશ વ ઈશરત ઔર ઉનકે ઉમદા લિબાસ પર નઝર ન કરો બલ્કે યે સોચો કે ઉનકા અંજામ ક્યા હોગા. હઝરત અબૂ ઉમામા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી બેઅસત હુઈ તો શૈતાનને અપને લશ્કરોકો હાલાતકી તહકીકકે લિએ ભેજા, ઉન્હોને બતાયા કે એક નબીકી બેઅસત હુઈ હૈ, ઔર ઉનકી બહોત બડી ઉમ્મત હૈ. તો ઈસને તહકીક કિયા કે ઉન લોગોમેં દુનિયાકી મુહબ્બત ભી હૈ ? ઉન્હોને કહા કે હાં-હાં હૈ. શૈતાનને કહા કે ફિર મુજે ઈસકા રંજ નહીં હૈ કે વો બુતપરસ્તી ન કરે, મૈં તીન ચીઝે ઉનપર મુસલ્લત કર દૂંગા.

૧. નાજાઈઝ તરીકેસે કમાના.

૨. નાજાઈઝ તરીકેસે ખર્ચ કરના.

૩. જહાં ખર્ચકા વાકઈ મહલ હો, ઈસમેં ખર્ચ ન કરના.

હઝરત અલી (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયાકે હલાલ માલકા હિસાબ હૈ ઔર ઈસકે હરામમેં અજાબ હૈ.

હઝરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે ઈસ જાદૂગરસે બચતે રહો, યે ઉલમાકે દિલો પર ભી જાદૂ કર દેતી હૈ. હઝરત અબૂ સુલેમાન દારાની (રહ.) ફરમાતે હૈ કે જિસ દિલમેં આખિરત હોતી હૈ, દુનિયા ઈસે ઝગડા કરતી રેહતી હૈ ઔર ઈસ દિલપર કળ્જા કરનેકી કોશિશ કરતી રેહતી હૈ ઔર જિસ દિલમેં દુનિયા હોતી હૈ, આખિરત ઈસે મુજાહમત નહીં કરતી, ઈસ લિએ કે આખિરત

કરીમ હે, વો દૂસરેકે ઘર પર કબ્જા કરના નહીં ચાહતી ઔર દુનિયા કમીની હે, વો હર એકકે ઘર પર જબદસ્તી કબ્જા કરના ચાહતી હે.

માલિક બિન દીનાર (રહ.) કેહતે હે કે તૂ જિસ કદર દુનિયાકા ગમ કરેગા ઊના હી આબિરતકા ગમ તેરે દિલસે નિકલ જાએગા ઔર જિતના તૂ આબિરતકા ગમ કરેગા ઊના હી દુનિયાકા ગમ તેરે દિલસે નિકલ જાએગા.

હઝરત હસન બસરી (રહી.) ફરમાતે હે કે મૈને એસે આદમિયોકો પાયા હે જિનકે નઝદીક દુનિયા મિદીસે ઝિયાદા ઝલીલ થી જિસપર તુમ ચલતે હો, (એને ઈસકી પરવાહ ન થી કે દુનિયા હે યા જાતી રહી, ઈસકે પાસ ચલી ગઈ યા ઈસક પાસ ચલી ગઈ.

એક આદમીને હઝરત હસન બસરી (રહ.)સે દર્યાફત કિયા કે આપ ઉસ શખ્સકે મુતઅદિલક ક્યા ફરમાતે હે જિસકો હક તઆલા શાનુહુને માલ વ દીલત અત્ત કિયા હો, વો ઉસમેસે સદકાત ભી કરતા હે, સિવારહમી ભી કરતા હે, ક્યા ઉસકે લિએ યે મીઝૂ ઔર મુનાસિબ હે કે ખુદ ભી અચ્છે- અચ્છે ખાને ખાએ ઔર નેઅમતોમે ઝિન્દગી ગુઝારે. ઉન્હોને ફરમાયા નહીં અગર સારી દુનિયા ભી ઉસકો મિલ જાએ તો ઉસકો અપને ઉપર બકદર ઝરૂરત હી ખર્ચ કરના ચાહિયે ઔર ઈસે ઝિયાદાકો ઉસ દિન (યાની આબિરતકે દિન) કે લિએ ભેજ દેના ચાહિએ, જો દિન ઉસકો સમ્પત એહતિયાજકા હોગા.

હઝરત ફૂઝૈલ (રહી.)કા ઈર્શાદ હે કે અગર દુનિયા સારીકી સારી મુકે મિલ જાએ ઔર મુઝસે ઉસકા હિસાબ ભી ન લિયા જાએ, તબ ભી મૈ ઉસે એસી ધિન ઔર કચાહત કું જૈસે કે તુમ લોગ મુરદાર જાનવરસે કરતે હો કે કહી કપોકો ન લગ જાએ.

હઝરત હસન (રહી.) ફરમાતે હે કે બની ઈસરાઈલકો હક તઆલા શાનુહુકી બન્દગી કરનેકે બાવજૂદ સિર્ફ દુનિયાકી મુહબ્બતને બુતપરસ્તી તક પહોંચા દિયા થા. ઈનકા યે ભી ઈર્શાદ હે કે આદમી અપને માલકો તો હમેશાં કમ સમજતા હે મગર અપને અમલ કો કભી કમ નહીં સમજતા, દીનમે કોઈ મુસીબત આ જાએ તો ખુશ રેહતા હે, દુનિયામે કોઈ મુસીબત પેશ આ જાએ તો ઘભરા જાતા હે.

હઝરત ફૂઝૈલ (રહી.)કા ઈર્શાદ હે કે દુનિયામે દાખિલ હોના તો બહોત આસાન હે લેકિન ઈસે નિકલના બહોત મુશ્કિલ હે. એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હે. તા'જબૂબ હે ઉસ શખ્સ પર જિસકો મીતકા યકીન હો કે વો બહરહાલ આનેવાલી હે, ન મા'લૂમ કબ આ જાએ, ફિર ભી કિસી બાતસે ક્યો કર ખુશ હોતા હે, તા'જબૂબ હે ઉસ શખ્સ પર જિસકો ઈસકા યકીન હે કે જહન્નમ હક હે (ઔર અપના હશર મા'લૂમ નહીં) ફિર કિસ તરહ વો કિસી બાત પર હંસતા હે ? તા'જબૂબ હે ઉસ શખ્સ પર જો દુનિયાકે હર વક્તકે ઈન્કિલાબાત દેખતાં હે ફિર કેસે દુનિયાકી કિસી બાત પર મુન્મઈન હોતા હે ? તા'જબૂબ હે ઉસ શખ્સ પર જિસકો ઈસકા યકીન હે કે તકદીર બરહક હે (જો કુછ મુકદ્દરમે હે, વો મિલકર

રહેગા,) ફિર ક્યો મુસીબતે ઉઠાતુ હે ?

હઝરત અમીર મુઆવિયા (રદી.)કે પાસ શહેર નજરાનકે એક બુઝુર્ગ આએ, જિનકી ઉંમર દો સૌ બરસ થી, અમીર મુઆવિયા (રદી.)ને ઉનસે પૂછા દુનિયાકો તુમને બહોત દેખા કેસા પાયા ? કેહને લગે, ચન્દ એક સાલ રાહતકે, ચન્દ એક સાલ તકલીફકે. હર દિન-રાતમે કોઈ ન કોઈ પૈદા હોતા હૈ, કોઈ ન કોઈ મર જાતા હૈ, અગર પૈદા હોના બન્દ હો જાએ તો દુનિયા એક દિન ખત્મ હો જાએ (કે મરનેકા સિલસિલા ભી હૈ.) અગર મરના બન્દ હો જાએ તો દુનિયામે રેહનેકી જગહ ભી ન મિલે (ઈસ લિએ મો'તદિલ નિઝામ પેહી હૈ કે પૈદા ભી હોતે રહે, મરતે ભી રહે.) હઝરત મુઆવિયા (રદી.) ને ફરમાયા, મુઝસે કોઈ ચીઝ મતલૂબ હો, મેરે કાબિલ કોઈ ખિદમત હો તો બતાઓ, મૈં ઉસકો પૂરા કર દું, વો કેહને લગે કે ઉંમર મેરી ખત્મ હો ચૂકી હૈ, વો મુઝે વાપસ મિલ જાએ યા આઈન્દાકો મૌત ન આએ. અમીર મુઆવિયા (રદી.) ને કહા, યે તો મૈં નહીં કર સક્તા. કેહને લગે, ફિર મુઝે આપસે કુછ માંગના ભી નહીં હૈ.

અબૂ સુલેમાન (રહ.) ફરમાતે હૈ કે દુનિયાકી શહવતોસે વોહી શખ્સ સબર કર સક્તા હૈ જિસકે દિલમે આખિરતકી ચીઝોકે સાથ કોઈ મશગૂલી હો.

માલિક બીન દીનાર (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ સબને દુનિયાકે સાથ મુહબ્બત કર લેને પર મુલહ કર લી હૈ, જિસકી વજહસે કોઈ શખ્સ કિસીકો ન અચ્છી બાતો કા હુકમ કરતા હૈ, ન બુરી બાતોસે રોકતા હૈ. હક તઆલા શાનુહુ ઈસ હાલ પર હમે હમેશા છોડે રખ્યે, યે હરગિઝ નહીં હો સક્તા, ન મા'લૂમ કિસ વક્ત કયા અઝાબ હમપર નાઝિલ હો જાએ.

હઝરત હસન (રદી.)કા ઈર્શાદ હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ જિસ બન્દેકે સાથ ભલાઈકા ઈરાદા ફરમાતે હૈ, ઉસકો થોડીસી દુનિયા મરહમત ફરમાકર રોક લેતે હૈ. જબ વો માલ ઉસકે પાસ ખત્મ હો જાતા હૈ તો ફિર ઘોડા સા ઔર દે દેતે હૈ. ઔર જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક જહીલ હોતા હૈ, ઉસ પર દુનિયાકો ફેલા દેતે હૈ.

એક બુઝુર્ગકી દુઆકે અલ્લાઝ હૈ- 'અય ઓ પાક ઝત્ત, જો ઈસ પર કાદિર હૈ કે આસમાનકો ઝમીન પર ગિરનેસે રોક દે, દુનિયાકો મેરે પાસ આનેસે રોક દે.

મુહમ્મદ બિન મુકદિર (રહ.) કેહતે હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ હમેશા રોઝે રખ્યે, કભી ઈકતાર ન કરે, રાતભર તહજુદ પઢ્યે, બિલ્લુલ ન સોએ અપને માલકો ખૂબ ખેરાત કરતા હો, અલ્લાહકે રાસ્તેમે ફિલાદ કરતા હો ઔર ગુનાહોસે બચતા હો લેકિન કયામતકે દિન ઉસકો ખડા કરકે યે મુતાલબા કિયા જાએગા કે ઉસકી નિગાહમે વો ચીઝ વકીઅ થી જિસકો અલ્લાહ તઆલાને જહીલ બતાયા (યાની દુનિયા) ઔર વો ચીઝ જૈર વકીઅ થી, જિસકો અલ્લાહ તઆલાને વકીઅ બતાયા (યાની આખિરત), તુમ હી બતાઓ કે ઉસ પર કયા ગુઝરેગી ? ફિર હમ લોગોકા કયા હાલ હોગા જો ઈસ મર્ઝમે યાની દુનિયાકી વુક્અતમે મુબતલા હૈ ઔર (સોડે

સાથ સાથ ગુનાહોમે ભી મુબતલા હૈ.

અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહ.) કરમાતે હૈ કે દુનિયાકી મુહબ્બતસે ઔર ગુનાહોને દિલોકો વહશી બના રખ્યા હૈ, ઈસ લિએ ખૈરકી ખાત દિલો તક પહોચતી નહીં યાની અસર નહીં કરતી.

વહબ બિન મુનબહ (રહ.) કેહતે હૈ કે જો શખ્સ દુનિયાકી કિસી ચીજસે પુશ હોતા હૈ, વો હિકમતકે ખિલાફ કરતા હૈ ઔર જો શખ્સ શહવતોકો અપને કદમકે નીચે દબા લેતા હૈ કે ઉનકો સર ભી નહીં ઉઠાને દેતા, શૈતાન ઐસે શખ્સકે સાથેસે ડરતા હૈ.

હઝરત ઈમામ શાફઈ (રહ.) ને અપને એક દીની ભાઈકો નસીહત કરમાઈ કે દુનિયા ઐસી કીચડ હૈ જિસમે પાંચ ફિસલ જાતે હૈ (લિહાઝા બચ બચકર કદમ રખના ચાહિએ ઔર પાંચકી લગિઝશસે હર વક્ત ડરતે રેહના ચાહિએ,) દુનિયા જિલ્લતકા ઘર હૈ, ઈસકી આબાદીકા મુન્તહા બરબાદી હૈ, ઈસમે રેહનેવાલોકો તન્હા કબરો તક જાના હૈ, ઈસકા ઈજિતમાઅ ઈકિતરાફ પર મૌકૂફ હૈ, ઈસકી વુસ્અત ફકરકી તરફ લૌટા દી ગઈ ઈસકી કસરત મશક્કતમે પડના ઔર ઈસકી તંગી સહુલતમે પહોચના હૈ પસ હમાતન અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂકી તરફ મુતવજ્જહ રહો ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુસુને જિતના રિઝક અતા કરમા દિયા, ઉસ પર રાઝી રહો. અપની આખિરત મૈસે દુનિયાકે લિએ કર્જ ન લો (યાની ઐસી ચીજ ઈન્તિયાર ન કરો જિનકા બદલા આખિરતમે અદા કરના પડ જાએ ઔર વહાં ઝરતકે પીરે પર કમી પડ જાએ) ઈસ લિએ કે યહાંકી ઝિન્દગી બ મંજિલા એક સાથે કે હૈ જો અન્કરીબ ખત્મ હોનેવાલા હૈ ઔર બમંજિલા એક દીવારકે હૈ જો ઝૂક ગઈ, અન્કરીબ ગિરને વાલી હૈ, નેક અમલ કસરતસે કરતે રહો ઔર ઉમ્મીદ બહોત કમ બાંધો.

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) ને એક શખ્સસે દર્પાકિત કિયા કે તુમ્હે અગર ખ્વાબમે કોઈ શખ્સ એક દિરહમ (સાંખે તીન આને) દે, વો તુમ્હે જિયાદા પસન્દ હૈ યા કોઈ શખ્સ તુમ્હે જાગનેકી હાલતમે એક દીનાર (અશરફિ) દે, વો જિયાદા પસન્દ હૈ ? ઉસને અર્જ કિયા કે (યે તો ખુલી ખાત હૈ) જાગતે હુએ, દીનાર જિયાદા મેહબૂબ હૈ. હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.)ને કરમાયા કે તુમ ઝૂક કેહતે હો ઈસ લિએ કે જિસ ચીજકો તુમ દુનિયામે મેહબૂબ રખતે હો, ઉસકો તુમ ગોયા ખ્વાબમે પસન્દ કર રહો હો ઔર જિસ ચીજકો આખિરતકી, પસન્દ નહીં કર રહો હો, ઉસે ગોયા જાગનેમે એ'રાજ કર રહો હો.

યહયા બિન મુઆઝ (રહ.) કેહતે હૈ તીન આદમી અક્લમંદ હૈ

૧. એક વો શખ્સ જો દુનિયાકો ઈસે પેહલે ખુદ છોડ દે કે દુનિયા ઉસકો છોડે.

૨. દુસરા વો શખ્સ જો અપની કબરકી તૈયારી ઈસે પેહલે કર લે કે ઉસમે દાખિલ હોનેકા વક્ત આ જાએ.

૩. ત્રીસરા વો શપ્ત જો અપને મૌલાકો ઈસ્સે પેહલે રાજી કરલે કે ઈસ્સે મુલાકાત કરે.

ઈનકા પેભી ઈર્શાદ હૈ કે દુનિયાકી બદબખ્તી ઈસ દરજેકો પહોંચ ગઈ હૈ કે ઈસકી તમન્ના તુજે હક તઆલા શાનુહુકે ઈતાઅતસે અપને અન્દર મશગૂલ કર દેતી હૈ. જબ ઈસકી તમન્નાકા પે હાલ હૈ તો અગર તૂ દુનિયામેં ફંસ જાએગા તો ક્યા હાલ હોગા.

બકર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદી.) કેહતે હૈ કે જો શપ્ત દુનિયાકો હાસિલ કરે ઈસ્સે બેકિર હોના ચાહતા હૈ, વો એસા હૈ જૈસા કોઈ શપ્ત આગકો બુઝાનેકે લિએ ઈસપર પુશ્ક ઘાસ ડાલે.

બિન્દાર (રહ.) કેહતે હૈ કે જબ દુનિયાદાર જુહદકી બાતે કરતે હૈ તો સમજ લે કે શૈતાન ઉનકે સાથ મઝાક કર રહા હૈ. એક બુઝુર્ગકા ઈર્શાદ હૈ કે લોગો ! ફુર્સતકે ઈન અધ્યામમેં નેક અમલ કરો ઔર હક તઆલા શાનુહુકે ડરતે રહો ઔર અપની લખ્ખી લખ્ખી ઉમ્મીદોસે ઔર મૌતકો ભૂલ જાનેસે ધોખેમેં ન પડો ઔર દુનિયાકી તરફ જરા ભી મુતવજ્જહ ન હો, યે કમબખ્ત બડી બેવફા, બડી ધોખેબાજ હૈ, અપને ધોખેસે તુમ્હારે લિએ બનતી ઔર સંવરતી હૈ ઔર અપની આરઝુઓકે સાથ તુમકો ફિત્નેમેં ડાલતી હૈ, વો અપને ખાવિન્દોકે લિએ ઝીનત ઈખ્તિયાર કરતી હૈ ઔર બિલ્કુલ નઈ દુલ્હનકી તરહસે બન જાતી હૈ જૈસાકે વો શાદીકે દિન હોતી હૈ કે આંખે ઈસકી તરફ લગ જાતી હૈ ઔર દિલ ઈસપર જમ જાતે હૈ ઔર આદમી ઈસકે આશિક બન જાતે હૈ. લેકિન ઈસ કમબખ્તને અપને કિતને આશિકોકો કતલ કર ડાલા ઔર કિતને આદમિયોકો જો ઈસ પર ઈન્મીનાન કિએ હુએ ભેઠે થે, બેન્ચાર વ મદદગાર છોડ દિયા. ઈસકો હકીકતકી નિગાહસે ગૌરસે દેખો, યે એસા ઘર હૈ જિસમેં મુહલિલકાત બહોત ઝિયાદા હૈ ઔર ખુદ ઈસકે પૈદા કરનેવાલેને ઈસકી બુરાઈ બતાઈ હૈ (એક હકીમ કોઈ દવાઈ તૈયાર કરતા હૈ ઔર વો ખુદ કેહતા હૈ કે ઈસમેં ઝહર હૈ, સિફ એક રતી ઈસકી એહતિયાજકે વક્ત ઈસ્તેમાલ કી જા સકતી હૈ. અગર કોઈ બેવફુક એક તોલા, દો તોલા ઈસમેંસે ખા લેગા તો લામુહાલા મરેગા ઔર બનાને વાલે હકીમકે ખબર કર દેનેકે બાદ એસા કરના હિમાકતકી ઈન્તિહા હૈ.) ઈસકી હર નઈ ચીઝ પુરાની હો જાએગી, ઈસકા મુલ્ક ખુદ હી ફના હો જાએગા, ઈસકા અજીઝ આખિરકાર ઝલીલ હોગા. ઈસકી કસરત બિલ્ખાખિર કિલ્લતકી તરફ પહોંચતી હૈ, ઈસકી દોસ્તી ફના હોનેવાલી હૈ, ઈસકી ભલાઈ ખત્મ હો જાનેવાલી હૈ. તુમ લોગો પર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ રહમ કરે, અપની ગલતસે હોશિયાર હો જાઓ, અપની નીંદસે જાગ જાઓ, ઈસ્સે પેહલે-પેહલેકે યે શો'ર હો જાએ કે કલાં શપ્ત બીમાર હો ગયા હૈ, માયૂસીકી હાલત હૈ, કોઈ અચ્છા હકીમ બતાઓ. કિસી અચ્છે ડક્ટરકો લાઓ, ફિર તુમ્હારે લિએ હકીમ ઔર ડક્ટર બાર-બાર બુલાએ જાએ ઔર ઝિન્દગીકી કોઈ ભી ઉમ્મીદ ન દિલાએ, ફિર યે આવાઝ આને લગે

કે ઉંસને વસીપતે શુરૂ કર દો. અમ લો, ઈસકી તો સુખાન ભી ભારી હો ગઈ, અબ તો આવાજ ભી અચ્છી તરહ નહીં નિકલતી, અબ તો યે કિસીકો પેહચાનતા ભી નહીં, લખ્ખે-લખ્ખે સાંસ ભી આને લગે, કરાહ ભી બબ્હ ગઈ, પલકે ભી શુકને લગીં. ઉસ વક્ત તુઝે આધિરતકે એહવાલ મેહસૂસ હોને લગેગે, લેકિન સુખાન છૂટલા ગઈ, અબ કોઈ ખાત કહે ભી નહીં સકતા, ભાઈબંદ, રિસ્તેદાર ખડે રો રહે હે. કહી બેટા સામને આતા હે, ભાઈ સામને આતા હે, બીવી સામને આતી હે, મગર સુખાન કુછ નહીં બોલતી, ઈતનેમે બદનકે અજઝાસે રૂહ નિકલના શુરૂ હો જાતી હે ઓર આધિર વો તો નિકલ કર આસમાન પર ચલી જાતી હે, અજઝ-અકારિબ જલ્દી-જલ્દી દફનાનેકી તૈયારી શુરૂ કર દેતે હે, ઈયાદત કરનેવાલે રો-ધોકર ચૂપ હો જાતે હે, દુશ્મન પુશિયાં મનાતે, હે અજઝ-રિસ્તેદાર માલ બાંટનેમે લગ જાતે હે ઓર મરનેવાલા અપને આમાલમે ફંસ જાતા હે (યે હકીકત હે ઈસ ઝિન્દગીકી.)

હજારત હસન બસરી (રદી.) ને હજારત અમીરૂલ મો'મિનીન ઉમર બિન અબ્દુલ અજઝ (રદી.) કો એક બાર ખત લિખ્યા, જિસમે હમ્દ વ સલાતકે બાદ તેહરીર ફરમાયા કે દુનિયા કુચકા ઘર હે, યે રેહનેકા ઘર નહીં હે. હજારત આદમ અલા નબીયિના વ અલીહિસ્સલાત વસ્સલામ કો ઈસમે સગ્રકે તૌર પર ભેજા ગયા થા કે જન્મતમે ઉસે એક લગ્ગિશ હો ગઈ થી (તો બતૌર જેલખાનેકે યહાં ભેજા ગયા થા) ઈસ લિએ ઈસે ડરતે રહે, ઈસકા તોશા ઈસકો છોડ દેના હે, ઈસકા ગિના ઈસકા ફકર હે (યાની ઈસમે ગની વોહી શખ્સ હે જો અધિરમે ફકીર હે.) યે હર વક્ત કિસી-ન-કિસીકો હલાક કરતી રેહતી હે, જો ઈસકો અજઝ સમજે, (સકો યે ઝલીલ કરતી હે, જો ઈસકો જમા કરનેકા ઈરાદા કરે, (સકો યે (દુસરોકા) મુલતાજ બનાતી હે. યે એક ઝહર હે જિસકો અન્જાન લોગ ખાતે હે, ડિર વો મર જાતે હે. ઈસમે એસી તરહ ઝિન્દગી ગુઝાર દે જૈસાકે ગખી બિમાર હર ચીઝસે એહતિયાત કરતા હે તા'કે સેહત નસીબ હો જાએ ઓર કડવી દવા ઈસ લિએ ઈસ્તિમાલ કરતા હે તા'કે મરઝ તૂલ ન પકડે. આપ ઈસ મક્કાર, દગાબાજ, ફરેબીસે એહતિયાત રખમે જો મહઝ ધોખા દેનેકી વજહસે બનતી-સંવરતી હે ઓર ધોપેસે લોગોં કો મુસીબતમે ફંસાતી હે ઓર અપની ઉમ્મીદોંકે સાથ લોગોંકે યહાં આતી હે ઓર અપની મંઝની કરનેવાલોંકો આજ-કલ પર ટાલતી રેહતી હે, પસ યે ઉનકે સિએ એસી બનીઠની નઈ દુલ્હન બન જાતી હે કે આંખે ઈસ પર ટકટકી લગા લેતી હે ઓર દિલ ઈસકે ફરેકતા હો જાતે હે ઓર આદમી ઈસકે જાનિસાર બન જાતે હે, લેકિન યે કમબખત સબકે સાથ દુશ્મની કરતી હે. હેરત હે કે ન તો રેહનેવાલે જાનેવાલોંસે ઈબરત પકડતે હે, ન બાદકે આનેવાલે પેહલોંકા હાલ સુન કર ઈસે એહતિયાજ કરતે હે ઓર ન અલ્લાહ તઆલાકે ઈર્શાદાતસે નસીહત પકડતે હે. ઈસકે આશિક અપની હાજત પૂરી હોતી દેખકર ધોખેમે યડ જાતે હે ઓર સરકશીમે મુબતલા હો કર આધિરતકો ભૂલ જાતે હે, હતાકે ઉનકા દિલ ઈસમે મશગૂલ હો જાતા હે ઓર

કદમ આધિરતકે રાસ્તેસે કિસલ જાતા હે, ફિર નદામત ઔર હસરતકે સિવા કુછ નહીં હોતા કે મૌતકી ઔર નજમકી કુર્બ ઔર બેચેની ઉનકો ઘેર લેતી હે ઔર ઈસ સબકે છૂટ જાનેકી હસરતે ઈસ પર મુસલ્લત હો જાતી હે, ઈસમે રગબત કરનેવાલા અપને મકાસિદકો કબી ભી પૂરા નહીં કર સકતા ઔર મશક્કતસે કબી ભી સહત નહીં પાતા, યહાં તકકે બગેર તોશા લિએ ઈસ આલમસે ચલા જાતા હે ઔર બગેર તૈયારીકે આધિરતમે પહોંચ જાતા હે. અમીરૂલ મો'મિનીન ઈસ્સે બહોત બચતે રહે ઔર ઈસકી નિહાયત ખુશીકે ઓકાત મેંભી બહોત ઝિયાદા ઉસ્તે રહે. ઈસપર એ'તમાદ કરનેવાલા જબ ભી કુછ ખુશ હોતા હે તો યે કિસી-ન-કિસી મુસીબતમે ઈસકો મુબતલા કર દેતી હે. ઈસમે ખુશ રેહનેવાલા ઘોખેમે પડા હુઆ હે ઔર ઈસમે (ઝરૂરતસે ઝિયાદા) નફા ઉઠાનેવાલા નુક્સાનમે પડા હુઆ હે. ઈસકી રાહત તકલીફોકે સાથ વાબિસ્તા હે ઔર ઈસમે રેહનેકા મુન્તહા ફના હે, ઈસકી ખુશી રંજકે સાથ મખ્લૂત હે, જો કુછ ગુઝર ચુકા હે, વો વાપસ આનેવાલા નહીં હે ઔર જો આનેવાલા હે ઈસકા હાલ મા'લૂમ નહીં કે કયા હો ? ઈસકી આરઝૂએ જૂઠી, ઈસકી ઉમ્મીદે સબ બાતિલ, ઈસકી સફાઈમે ગદલાપન હે, ઈસકે ઐશમે મશક્કત હે ઔર આદમી ઈસમે હર વકત ખતરેકી હાલતમે હે. અગર ઈસકો અકલ હો ઔર વો ગૌર કરે તો ઈસકી નેઅમતે ખતરનાક હે ઔર ઈસકી બલાઓકા હર વકત ખોફ હે. અગર હક તઆલા શાનુહુ, જો ઈસકે માલિક હે, વો ઈસકી બુરાઈયોકી ઈતિલા ન કરમાતે, તબ ભી ઈસ મક્કારકી અપની હાલત હી સોતોકો જગાનેકે વાસ્તે ઔર ગાફિલોકો હોશિયાર કરનેકે વાસ્તે કાફી થી. ચજાએકે હક તઆલા શાનુહુને મુદ ઈસ પર તંબીહે કરમાઈ ઔર ઈસકે બારેમે નસીહતે કરમાઈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે યહાં ઈસકી કોઈ કદર નહીં ઔર ઈસકો પૈદા કરમાકર ભી ઈસકી તરફ નઝરે ઈત્તિફાત નહીં કરમાઈ. યે અપને સારે ખજાનોકે સાથ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી ખિદ્મતમે હાઝિર હુઈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈસકો કુબૂલ નહીં કરમાયા, મુંહ નહીં લગાયા, ઈસ લિએ કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને હક તઆલાકી મન્શાકે ખિલાફકો પસન્દ નહીં ક્રિયા ઔર જિસ ચીઝસે ઈસકે માલિકને બુઝૂ રખ્યા, ઈસે આપ (સલ્લ.) મુહબ્બત નહીં કી ઔર જિસ ચીઝકી અલ્લાહને કિમત ઝિરા દી, આપ (સલ્લ.)ને ઈસકો પસન્દ કરકે ઈસકા દરજા બુલંદ નહીં ક્રિયા. ઈસી લિએ હક તઆલા શાનુહુને અપને નેક બંદોસે ઈસકો કસદન હટા દિયા ઔર અપને દુશ્મનો પર ઈસકી વુસ્તત કર દી. બા'ઝ ઘોખેમે પડે હુએ લોગ જો ઈસકો વુક્અતસે દેખતે હે, વો ઈસકી વુસ્તતકો દેખકર યે સમજને લગતે હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને ઉનપર ઈકરામ ક્રિયા ઔર વો ઈસ બાતકો ભૂલ જાતે હે કે (સૈયિદુર્સુલ્ફ ફખરૂલ્ અવ્વલીન વલ આખિરીન) સૈયિદિના મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને ઈસ બારેમે કયા મા'મલા રખ્યા કે પેટપર પત્થર બાંધને પડે.

ਏਕ ਹਦੀਸਮੇਂ ਅਵਲਾਹੁ ਤਆਵਾ ਸ਼ਾਨੁਲੁ ਕਾ ਈਸ਼ਾਇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ (ਅਲੈ.) ਸੇ ਹੈ ਤੇ ਜਬੁ ਤੁਮ ਵੁਸ਼ਤਕੋ ਆਤੇ ਦੇਖੋ ਤੋ ਸਮਝੇ ਤੇ ਕਿਸੀ ਗੁਨਾਹਕੀ ਸਜ਼ਮੇਂ ਏ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਜਬੁ ਝੜ ਵ ਝੜਕੋ ਆਤਾ ਦੇਖੋ ਤੋ ਕਹੋ ਤੇ ਸਾਵਿਹੀਨਕਾ ਸ਼ਿਅਾਰ ਆ ਰਹਾ ਹੈ ਔਰ ਅਗਰ ਕੋਈ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਅਵਾ ਨਬੀਯਿਨਾ ਵ ਅਵੈਹਿਸ਼ਵਾਤ ਵਸ਼ਵਾਮਕਾ ਈਜ਼ਿਆਅ ਕਰਨਾ ਯਾਹਤਾ ਹੈ ਤੋ ਉਨਕਾ ਈਸ਼ਾਇ ਏ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਵਨ ਭੂਮ ਹੈ (ਧਾਨੀ ਭੂਮਮੇਂ ਝੜਤ ਰੋਟੀ ਭੀ ਐਸੀ ਫਯੜ ਮਾ'ਵੂਮ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜੈਸੀ ਸਾਵਨ ਸੇ) ਔਰ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਅਾਰ ਅਵਲਾਹੁ ਤਆਵਾ ਸ਼ਾਨੁਲੁ ਕਾ ਪੌਫ਼ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰਾ ਵਿਆਸ ਸੂਫ਼ ਹੈ (ਭੇਡ-ਭੜੀਕੇ ਭਾਵ) ਔਰ ਮੇਰਾ ਸਰਦੀਮੇਂ ਸੌਂਕਨਾ ਧੂਪ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰਾ ਬਿਰਾਗ ਘਾਂਢਕੀ ਰੋਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰੀ ਸਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਪਾਂਧ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰਾ ਖਾਨਾ ਔਰ ਮੇਰੇ ਝਮੀਨਕੀ ਘਾਸ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੁਭ ਈਸ ਢਾਵਮੇਂ ਕਰਤਾ ਛੁੰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ, ਸ਼ਾਮ ਈਸ ਢਾਵਮੇਂ ਕਰਤਾ ਛੁੰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਔਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨਿਆਮੇਂ ਮੁਝਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਨੀ (ਭੇ-ਪਰਵਾਹ, ਜੋ ਕਿਸੀਕਾ ਮੁਹਤਾਜ਼ ਨ ਹੀ) ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਈਸ ਕਿਸਮੇਂ ਈਸ਼ਾਇਤ ਈਨ ਹਜ਼ਰਾਤੇ ਕਿਰਾਮ (ਅੰਬਿਆ ਅਵੈਹਿ ਮੁਸ਼ਵਾਤ ਵਸ਼ਵਾਮ) ਔਰ ਸਫ਼ਾਯਾ-ਏ-ਕਿਰਾਮ ਔਰ ਔਲਿਆ-ਏ-ਈਜ਼ਾਮ (ਰਈਯਵਲਾਹੁ ਅਨ੍ਹੁਮ ਅਜ਼ਮਈਨ) ਤੇ ਭਈਤ ਕਸਰਤਸੇ ਕਿਤਾਬੋਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਵਧਾਂ ਗੌਰਸੇ ਏਕ ਘਾਤ ਸਮਝ ਲੇਨਾ ਯਾਹਿਏ, ਵੋ ਤੇ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਔਰ ਮੇਹਭੂਬ ਵ ਮਰ੍ਹੂਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਧੋਈ ਹੈ ਜੋ ਈਨ ਹਜ਼ਰਾਤਕੇ ਈਸ਼ਾਇਤ ਔਰ ਢਾਵਾਤਸੇ ਮਾ'ਵੂਮ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਈਸਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਅਪਨੇ ਅਯਾਜ਼ ਔਰ ਅਪਨੇ ਕੁਵਾਏ ਤਹਮੁਬਕੀ ਰਿਯਾਯਤ ਭੀ ਝੜੀ ਹੈ. ਜ਼ਹਾਂਤਕ ਅਪਨੇ ਕੁਵਾ ਤਹਮੁਬ ਕਰੇ, ਵਧਾਂਤਕ ਈਜ਼ਿਆਅਕੀ ਸਭਿ ਢੋਨੀ ਯਾਹਿਏ ਔਰ ਜ਼ਹਾਂ ਅਪਨਾ ਝੋਫ਼ ਮੁਤਹਮਿਲ ਨ ਢੋ, ਵਧਾਂ ਮਝਭੂਰਨ ਅਪਨੇ ਝੋਫ਼ਕੀ ਰਿਯਾਯਤ ਝੜੀ ਹੈ. ਈਨ ਐਹਵਾਯਕੇ ਨਕਲਸੇ ਮਕਸੂਦ ਏ ਹੈ ਤੇ ਕਮ-ਅਜ਼-ਕਮ ਈਨਾ ਝੇਹਨਨਸ਼ੀਨ ਢੀ ਜਾਏ ਤੇ ਦੁਨਿਆਕੀ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏ ਹੈ ਔਰ ਈਸੇ ਜਾ'ਇਦ ਜ਼ਹਾਂਤਕ ਢਮ ਅਪਨੇ ਅਮਰਾਜ਼ ਔਰ ਆਜ਼ਾਰਸੇ ਮਝਭੂਰ ਹੈ, ਵਧਾਂ ਮਝਭੂਰੀਕੇ ਦਰਝੇਮੇਂ ਅਪਨੇ ਝੋਫ਼ ਔਰ ਝੋਝਕੀ ਰਿਯਾਯਤ ਕਰਨੀ ਝੜੀ ਹੈ. ਈਸਕੀ ਮਿਸਾਲ ਭੀਮਾਰਕਾ ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਲਨਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲ ਤੋ ਧੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮਾਢੇ ਮੁਭਾਰਕਮੇਂ ਰੋਜ਼ਾ ਰਖਾ ਜਾਏ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਕੋਈ ਭੀਮਾਰੀਕੀ ਵਝਢਸੇ ਰੋਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਤਾ ਧਾ ਤਭੀਭ ਰੋਜ਼ਾਕੋ ਸੇਹਤਕੇ ਲਿਏ ਮੁਜ਼ਿਰ ਭਤਾਤਾ ਹੈ ਤੋ ਮਝਭੂਰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਲਨਾ ਪੜੇਗਾ. ਮਗਰ ਏ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲ ਮਾਢੇ ਮੁਭਾਰਕਮੇਂ ਰੋਜ਼ਾ ਢੀ ਧਾ, ਵੋਈ ਅਸਲ ਮਕਸੂਦ ਹੈ, ਵੋਈ ਮਰ੍ਹੂਬ ਹੈ ਮਗਰ ਭੀਮਾਰ ਗਰੀਬ ਮਝਭੂਰ ਹੈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਤਾ, ਅਲਭਾਤਾ, ਉਸਕੀ ਰਖ਼ਤ, ਉਸਕੀ ਸਭਿ ਹਰ ਸਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਈਸੀ ਤਰਫ਼ ਢਮ ਘੋਗ ਅਪਨੀ ਲਿਮਤੀ ਔਰ ਕੁਵਾਏ ਝੋਫ਼ਕੀ ਵਝਢਸੇ ਈਸ ਤੌਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀਕੇ ਮੁਤਹਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਈਸ ਲਿਏ ਭਦਰਜਾ-ਏ-ਮਝਭੂਰੀ ਕਿਸ ਕਦਰ ਢਾਝਤ ਹੈ, ਉਸੀ ਕਦਰ ਦੁਨਿਆਸੇ ਤਲਭੂਸ ਝੜੀ ਹੈ, ਮਗਰ ਅਪਨੇ ਝੋਫ਼ਕੀ ਮਝਭੂਰੀਕਾ ਐਹਸਾਸ ਭੀ ਰਹੇ ਔਰ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫਿਲਸੇ ਉਸੀਕੋ ਸਮਝਤਾ ਰਹੇ ਜੋ ਢੁਝਰੇ ਅਕਦਸ (ਸਵਲਵਲਾਹੁ ਅਲਯਹਿ ਵਸਲਵਮ) ਔਰ ਈਗਰ ਅੰਬਿਆ-ਏ-ਕਿਰਾਮ ਔਰ ਉਨ ਔਲਿਆ-ਏ-ਈਜ਼ਾਮਕੀ ਧੀ

જિનમેંસે ચન્દકે અક્વાલ ગુઝરે ઔર ઈસકે સાથ હી સાથ દુનિયાકા બેહકીકત હોના, ઉસકા દિલ ન લગાનેકે કાબિલ હોના, ઉસકા ફાની ઔર મહઝ ધોખા હોના, યે ઉમૂર એસે ઝરૂરી હૈ કે અપને ઝોક ઔર મજબૂરીકી હાલતમેં ભી દિલમેં જિતને જિયાદા-સે-જિયાદા જમાએ જા સકતે હો, ઉનકો જમાએ. ઝુબાનસે નહીં, દિલસે દુનિયાકો હકીકતન એસા હી સમજે, ઈસકે સમજનેમેં કોઈ ચીઝ માનેઅ નહીં હૈ. હમારે પાસ કોઈ ઉજર એસા નહીં જો કિસી દરઝેમેંભી ઈસ બદબખ્તકો દિલોમેં વકીઅ બના દે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે દુનિયા બહોત જલ્દ ફના હો જાનેવાલી હૈ, જલ્દી હી ખત્મ હોને વાલી હૈ. યે અપને બાકી રેહનેકે વાઅદે તો કરતી હૈ, મગર ઈન વાઅદોકો પૂરા નહીં કરતી, તૂ જબ ઈસકો દેખે તો યે તુજે એક જગહ ઠહરી હુઈ મા'લુમ હોગી લેકિન વાકિઆમેં યે બહોત સૂરઅતસે ચલ રહી હૈ, મગર દેખનેવાલેકો ઈસકી હરકત મેહસૂસ નહીં હોતી, ઉસકો જબ હી પતા ચલતા હૈ જબ વો ખત્મ હો જાતી હૈ. ઈસકી મિસાલ સાએકી-સી હૈ કે વો હર વકત ચલતા રેહતા હૈ લેકિન ઉસકી હરકત મા'લુમ નહીં હોતી.

હઝરત હસન બસરી (રહી.) કે સામને એક મર્તબા દુનિયાકા ઝિકર આયા તો ઉન્હોને ફરમાયા -

احلام نوم او كظلم زائل ؛ ان الكيب بشله لا ينجح

'અહલામુ નીમિન્ ઔ કઝિલ્લિલ્ અઈલિન

ઈન્નલ્લબી બ-બિમિસલિહા લા પશ્દઅ.'

'ઈસકી મિસાલ સોને વાલોકે ખ્વાબકી હૈ યા ચલને વાલે સાએકી હૈ. અક્લમંદ આદમીકો ઈસ જૈસી ચીઝકે સાથ ધોખા નહીં દિયા જા સકતા. હઝરત ઈમામ હસન (રહી.) અકસર યે શે'ર પઢ્યા કરતે થે'-

يا أهل لذات دنيا لا بقاء لها ؛ ان اغتررا بطل زائل متى

'યા અહલ લઝઝાતિ દુનિયા લા બકા અ-લાહા

ઈન્નઝૂતિરાઅન્ બિઝિલ્લિન ઝાઈલિન્ હુમક્.'

'અય દુનિયાકી લઝઝાતવાલો, ઈસકો દવામ બિલકુલ નહીં હૈ, એસે સાએકે સાથ ધોખા ખાના જો ચલ રહા હો, હિમાકત હૈ.'

પૂનુસ બિન (ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈને અપને દિલકો દુનિયાકી યે મિસાલ સમજાઈકે એક આદમી મસલન સો રહા હૈ, જબ વો ખ્વાબમેં બહોત-સી અચ્છી ઔર બૂરી ખાતે દેખતા હૈ, એકદમ ઉસકી આંખ ખુલ ગઈ ઔર વો સારા ખ્વાબ ખત્મ હો ગયા. ઈસી તરહ આદમી સબ સો રહે હૈ ઔર યે સબ-કુછ ખ્વાબમેં દેખ રહે હૈ, જબ મૌતસે એકદમ આંખ ખુલ જાએગી તો યહાંકી ન ખુશી રહેગી, ન

અમ રહેગા. કેહતે હે કે એક મર્તબા હઝરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલીહિસ્સલાત વસસલામ)કો દુનિયાકી હકીકતકા કથક હુઆ, દેખા કે વો એક નિહાયત બુખી ઔરત હે જિસકે બુખાપેકી વજહસે દાંત ભી ટૂટ ગએ ઔર નિહાયત ઝર્ક-ઝર્કકા કાપિરા લિબાસ પેહન રહી હે. હર કિસ્મકી ઝીનતકા સામાન ઉસપર હે, બિલકુલ દુલ્હન બન રહી હે. હઝરત ઈસા (અલી.) ને ઉસે પૂછા કે તૂ અબતક કિતને નિકાહ કર ચુકી હે કે અબ ફિર નિકાહકે શૌકમે દુલ્હન બન રહી હે,) ઉસને જવાબ દિયા કે ઈનકા કોઈ શુમાર નહીં. હઝરત ઈસાને દર્યાફત કરમાયા કે વો સબ મર ગએ યા ઉન્હોને તુઝકો તલાક દે દી. ઉસને જવાબ દિયા કે મૈને સબકો કત્લ કર દિયા. હઝરત ઈસા (અલીહિસ્સલાત વસસલામ) કરમાતે હે, તેરે બાકી ખાવિંદકા નાસ હો, વે તેરે ગુઝિશ્તા ખાવિંદોસે ઈબરત હાસિલ નહીં કરતે કે તૂને કિસ તરહ એક-એક કરકે સબકો હલાક કર દિયા હકીકી બાત પેહી હે કે યે બિલકુલ એક બડી ઉમ્મકી બુખિયા હે જિસને અપને ઉપર ઝીનતકા લિબાસ પેહન રખ્યા હે. લોગ ઈસકી ઝાહિરી ઝીનતકો દેખકર ધોખા ખા જાતે હે, જબ ઈસકી હકીકત પર મુતલા હોતે હે ઔર ઈસકે ચેહરેસે પરદા હટાતે હે તો ઈસકી અસલી સૂરત નઝર આતી હે.

અલા બિન ઝિયાદ (રહ.) કરમાતે હે કે મૈને ખ્વાબમે એક બુખિયાકો દેખા જો બહોત બૂઠી થી ઔર બહોત ઉમ્દા લિબાસ, જેવર વગૈરહ પેહન રહી થી, દુનિયાકી હર કિસ્મકી ઝેબ વ ઝીનત ઉસપર મૌજૂદ થી ઔર લોગ બહોત કસરતસે ઉસકે ગિર્દ જમા હે, બડે શૌકસે ઉસકો દેખ રહે હે. મૈ ઉસકે કરીબ ગયા ઔર ઉસકો દેખકર મુઝે ઉન સબ દેખનેવાલો પર બડા તા'જજુબ હુઆ. મૈને ખ્વાબમે ઉસે પૂછા કે તૂ કૌન હે ? કેહને લગી, તૂ મુઝે નહીં જાનતા ? મૈને કહા, નહીં, મૈ તો નહીં જાનતા. ઉસને કહા, મૈ દુનિયા હૂં. મૈને કહા, અલ્લાહ તઆલા શાનુહ તુઝસે મુઝે અપની પનાહમે રખે. કેહને લગી અગર તૂ મુઝસે પનાહમે રેહના પસંદ કરતા હે તો દિરહમ (રૂપએ)સે બુઝ પૈદા કર લે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રહી.) કરમાતે હે કે કિયામતમે દુનિયા એસી હાલતમે લાઈ જાએગી કે બહોત બુખી ઔરત, બદસૂરત, કેરી આંખે, દાંત આગેકો નિકલે હુએ, લોગોકે સામને લાકર ખડી કી જાએગી ઔર ઉનસે પૂછા જાએગા કે ઈસકો પેહચાનતે હો ? વો કહેગે, ખુદકી પનાહ, યે કયા બલા હે ? ઉનસે કહા જાએગા, વે વોહી દુનિયા હે જિસકી બદૌલત એકને દૂસરેકો કત્લ કિયા, આપસમે કત્લા-એ-રહમી કી, ઈસીકી વજહસે તુમ આપસમે એક-દૂસરેસે હસદ રખતે યે, બુઝ રખતે યે ઔર ઈસકે ધોખેમે પડે રહે. ઈસકે બાદ ઉસ બુખિયાકો જહન્નમમે ફેંક દિયા જાએગા. વો ચિલ્લાએગી કે મેરે સાથ ઈનકો ભી લાઓ, મેરે પીછે લગને વાલોકો ભી તો મેરે સાથ કરો. હક તઆલા શાનુહ કા ઈર્શાદ હોગા કે ઈસકે પીછે ચલને વાલોકો ભી ઉસકે સાથ કરો.

દરહકીકત આદમીકે ગૌર કરનેકી બાત હે કે ઉસકે ત્રીન ઝમાને હે- એક

આલમકી ઈબ્તિદાસે ઉસકી પૈદાઈશ તકકા ઝમાના હૈ, દુસરા આદમીકે મરનેકે બાદસે હમેશા-હમેશાકા ઝમાના, ઈન દોનોંકે દરમિયાનમેં તીસરા ઝમાના યે હૈ જો ઉસકી પૈદાઈશસે લેકર ઉસકી મૌત તકકા વક્ત હૈ. ઈસ મુદ્દતકો અગર ઈબ્તિદા ઓર ઈન્હિ દોનોંકે મજમૂએકે સાથ મુકાબલા કિયા જાએ તો મા'લૂમ હો કે કિતના ક્લીલ વક્ત હૈ. ઈસી લિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્વમ) કા પાક ઈર્શાદ હૈ કે મુઝે દુનિયાસે કયા લેના હૈ, મેરી મિસાલ તો ઉસ સવાર કી-સી હૈ જો સપ્ત ગરમીમેં સફર કર રહા હો, ગરમીકી શિદ્દતમેં કોઈ સાએદાર દરખ્ત પર નઝર પડ જાએ તો ઉસકે સાએમેં થોડી દેર આરામ કરનેકે લિએ દોપહરમેં ઠહર જાએ, ફિર ઉસ દરખ્તકો વહીં છોડ કર આગે ચલા જાએ. ઓર વાકઈ બાત યે હૈ કે જો શખ્સ દુનિયાકો ઈસ નિગાહસે દેખે જો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા તો કભી ભી ઈસકી તરફ ન ઝૂકે ઓર ઝરા-ભી ઈસકી પરવાહ ન કરેકે થોડા-સા વક્ત રાહત ઓર ખુશીમેં ગુઝર ગયા યા રંઝ વ તકલીફમેં.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્વમ) ને એક સહાબી (રદી.) કો દેખા કે ચૂનેસે મકાનકી તા'મીર કર રહે હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે મૌત ઈસ્સે ઝિયાદા કરીબ હૈ. એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ આયા હૈ કે દુનિયાદારકી મિસાલ ઉસ શખ્સ કી-સી હૈ જો પાનીમેં ચલ રહા હો. કયા કોઈ શખ્સ ઈસકી તા'ક્ત રખતા હૈ કે પાનીમેં ચલે ઓર ઉસકે પાંવ ન ભીગે. હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઈસ ઈર્શાદસે તુમહેં ઉન લોગોંકી જિહાલતકા અન્દાઝા હો ગયા હોગા જો યે સમજતે હૈ કે હમારે બદન તો દુનિયાવી લઝઝાતોસે મુન્તકા હો રહે હૈ, લેકિન હમારે દિલ દુનિયાસે પાક હૈ ઓર હમારે કલ્બી તા'લ્લુકાત દુનિયાસે ટૂટે હુએ હૈ. યે તખય્યુલ શૈતાનકા ઉન લોગોંકે સાથ એક મકર હૈ, બલ્કે ઉન લોગોંકે પાસસે અગર દુનિયાકો છીન લિયા જાએ તો ઉસકે ફિરાકમેં એકદમ બેચૈન હો જાએ. પસ જિસ તરહ પાનીમેં ચલનેસે પાંવ લામુહાલા ભીગતે હૈ ઈસી તરહ દુનિયાકે સાથ તઅલ્લુક ઓર ઈબ્તિલાત દિલમેં સુલ્પત ઝરૂર પૈદા કરતા હૈ.

હઝરત ઈસા અલા નબીયિના વ (અલૈહિસ્સલાત વસ્સલામ) કા ઈર્શાદ હૈ કે એક હકીકી બાત તુમસે કેહતા હું જૈસે બીમાર આદમીકો તકલીફકી શિદ્દતકી વજહસે પાનેમેં લઝઝત નહીં આતી, ઈસી તરહ દુનિયાદારકો ઈબાદતમેં લઝઝત નહીં આતી ઓર જિસ તરહ જાનવર પર અગર સવારી કરના છોડ દિયા જાએ તો ઈસ્સે ઉસકા મિજાઝ સખ્ત હો જાતા હૈ ઓર સવારીકી આદત ઉસકો નહીં રહેતી. ઈસી તરહ અગર મૌતકે ઝિકર ઓર ઈબાદતકી મશક્કતકે સાથ દિલોંકો નરમ ન કિયા જાએ તો વો સખ્ત હો જાતે હૈ, ઉનમેં કસાવત પૈદા હો જાતી હૈ ઓર એક હક બાત કેહતા હું કે મશ્કીજા જબ તક ફટે નહી વો શહદ (પાની વગૈરહ) કા બરતન બનતા હૈ લેકિન જબ વો ફટ જાતા હૈ તો ફિર શહદ ઉસમેં નહીં રખ્યા જાતા, ઈસી તરહ દિલોંકો જબ તક શહવતોસે ફાડા ન જાએ યા તમઅસે ઉસકો ખરાબ ન કિયા જાએ

યા નેઅમતોસે ઉસકો સખ ન ક્રિયા જાએ તો વો હિકમતકા બરતન બનતા હે. ઈસકે અલાવા યે બાત ભી કાબિલે લિહાજ હે કે દુનિયાકી શહવતે ઉસ વક્ત બડી લજ્જા મા'લૂમ હોતી હે લેકિન મુન્તહાકે એ'તબારસે મૌતકે વક્ત ઉતની હી મકરૂહ ઔર નાગવાર હોગી. ઉલમાને લિખ્મા હે કે ઈન લઝઝાતસે દુનિયાકી જિન્દગીમે જિતના જિયાદ શગૂફ ઔર મુહબ્બત હોગી, મૌતકે વક્ત ઉતની હી જિયાદ કરાહત ઈનસે હોગી. ઈસકી મિસાલ ખાનેકે સાથ દી જાતી હે કે જો ખાના જિતના જિયાદ લજ્જા ઔર જિયાદ ચિકનાઈ ઔર ધીવાલા હોતા હે, ઉસકા પાખાના ઉતના હી જિયાદા ગન્દા ઔર બદબૂદાર હોતા હે ઔર જિતના જિયાદા સાદા ખાના હોતા હે ઉતની હી ઉસકે પાખાનામે બદબૂ ભી કમ હોતી હે.

ઈસ સબકે બાદ યે બાત ઝરૂર કાબિલે લિહાજ હે કે દુનિયા ક્યા ચીઝ હે, જિસકી ઈતની મઝમ્મતે કુરઆન પાક ઔર અહાદીસ વગૈરહ મેં આઈ હે, ઉસકો ગૌરસે સમજ લેના ચાહિએ કે આદમીકી મૌતસે પેહલે-પેહલે (યાની જિન્દગીમે) જો કુછ એહવાલ પેશ આતે હે, જો ઉમૂર ઉસકો લાલિક હોતે હે, વો સબ દુનિયા કેહલાતે હે ઔર મૌતકે બાદ જો કુછ હોતા હે, વો સબ આખિરત કેહલાતા હે. મૌતસે પેહલે ઉમૂર ત્રીન કિસ્મકે હોતે હે -

એક વો ચીઝે હે જો આદમીકે સાથ ઉસ આલમમે ચલી જાતી હે, વો ઈલ્લે દીન ઔર નેક અમલ હે જો ખાલિસ હક તઆલા શાનુસૂકે વાસ્તે ક્રિયા ગયા હો. યે દોનો ચીઝે ખાલિસ આખિરત ઔર દીન હે, દુનિયા નહીં હે, અગરયે આદમીકો ઈનમે લઝઝત આતી હો ઔર જિન લોગોકો ઈનમે લઝઝતે આ જાતી હે વો ઈનકી વઝહસે ખાના-પીના, સોના, શાદી વગૈરહ તક છોડ દેતે હે, લેકિન ઈસ સબકે બાવજૂદ યે દોનો ચીઝે આખિરત હીકી ચીઝે હે, દુસરી કિસ્મ ઈનકે બિલમુકાબિલ ગુનાહોકી લઝઝતે ઔર જાઈઝ ચીજોકી વો મિકદારે જો મહઝ ફુઝૂલ ઔર ઝા'ઈદ હે જેસાકે સોને-ચાંદીકે ઢેર ઔર ફાખિરા લિબાસ, ખુશનુમા જાનવરોકા શૌક, જિંચે જિંચે મહલ, લજ્જા-લજ્જા ખાને, યે સબ દુનિયા હે, જિનકી મઝમ્મત પેહલે ગુઝરી હે, ત્રીસરી કિસ્મ ઈન દોનોકે દરમિયાન વો ઝરૂરી ચીઝે જો આખિરતકે કામોકે લિએ મુઈન ઔર મદદગાર હો જેસાકે બકદરે ઝરૂરત ખાના, સોના ઔર ઝરૂરતકે મવાફિક મા'મૂલી લિબાસ, ગરમીકા, સરદીકા ઔર હર વો ચીઝ જિસકી આદમીકો અપની સેહત ઔર બકાકે લિએ ઝરૂરત હે ઔર ઈનકી વજહસે પેહલી કિસ્મમે ઈઆનત હાસિલ હોતી હે. યે ચીઝે ભી દુનિયા નહીં હે, યે આખિરત હી હે, દીન હી હે, બશર્તે કે વાકઈ ઝરૂરતકે દરજેમે હો, ઈનસે મક્સદ દીની ઉમૂર પર તકવિયત હો ઔર અગર ઈનકા મક્સદ મહઝ હુબ્બે નફસ ઔર દિલકી ખ્વાહિશકા પૂરા કરના હોગા તો યેહી ચીઝે દુનિયા હો જાએગી. (એહવા)

મૈને અપને વાલિદ સાહબ નવ્વરલ્લાહ મરકદહસે એક કિસ્સા અકસર સુના, વો કરમાતે થે કે એક શખ્સકો પાનીપત એક ઝરૂરતસે જાના થા. રાસ્તેમે જમુના

પડતી થી જિસમે ઈતિફાકસે તુગ્યાનીકી સૂરત થી કે કશ્તી ભી ઉસ વકત ન ચલ સકતી થી. યે શખ્સ બહોત પરેશાન થા, લોગોને ઉસે કહા કે કલાં જગલમે એક બુજૂર્ગ રેહતે હૈ, ઉનસે જાકર અપની ઝરૂરતકા ઈજ્જાદ કરો, અગર વો કોઈ સૂરત તજવીજ કર દે, તો શાયદ કામ ચલ જાએ વૈસે કોઈ સૂરત નહીં હૈ, લેકિન વો બુજૂર્ગ અવ્વલ-અવ્વલ બહોત પકા હોગે, ઈન્કાર કરેગે, ઉસે માયૂસ ન હોના ચાહિએ. સુનાયે યે શખ્સ વહાં ગયા, ઉસ જંગલમે એક ઝોપડી પડી હુઈ થી, ઉસીમે ઉનકે અહલ વ અયાલ ભી રેહતે થે. ઉસ શખ્સને બહોત રોકર અપની ઝરૂરતકા ઈજ્જાદ કિયા કે મુકદમેકી કલકો તારીખ હૈ, જાનેકી કોઈ સૂરત નહીં. અવ્વલ તો ઉન્હોને હસ્થે આદત ખૂબ ડાંટા કે મૈં કયા કર સકતા હૂં ? મેરે કબ્જેમેં કયા હૈ ? ઈસકે બાદ જબ ઉસને બહોત ઝિયાદા આજીઝી કી તો ઉન્હોને ફરમાયા કે જમુનાસે જાકર કહે દો કે એસે શખ્સને મુઝે ભેજા હૈ જિસને ઉમ્ર ભર ન કભી કુછ ખાયા, ન બીવીસે સોહબત કી. યે શખ્સ વાપસ હુઆ ઔર ઉનકે કેહને કે મુવાફિક અમલ કિયા, જમુનાકા પાની એકદમ રૂક ગયા ઔર યે શખ્સ પાર હો ગયા. જમુના ફિર હસ્થે મા'મૂલ ચલને લગી, લેકિન ઉસ શખ્સકે વાપસ હોનેકે બાદ ઉન બુજૂર્ગકી બીવીને રોના શુરૂ કર દિયા કે તૂને મુઝે ઝલીલ ઔર રૂસવા કિયા, બગૈર ખાએ તૂ ખુદ ફૂલકર હાથી બન ગયા, ઈસકા તુઝે ઈખ્તિયાર હૈ, અપને મુતઅલ્લિક જો ચાહે ઝૂઠ બોલ દે લેકિન યે બાતકે તૂ કભી બીવીકે પાસ નહીં ગયા, ઈસ બાતને મુઝે રૂસવા કર દિયા, ઈસકા મતલબ તો યે હુઆ કે યે ઔલાદ જો ફિર રહી હૈ, યે સબ હરામકી ઔલાદ હુઈ. ઉન બુજૂર્ગને અવવ્વ તો ઔરતસે યે કહા કે તુઝસે ઈસકા કોઈ તઅલ્લુક નહીં, જબ મૈં ઔલાદકો અપની ઔલાદ બતાતા હૂં ફિર કયા એ'તરાઝ હૈ. મગર વો બેતહાશા રોતી રહી કે તૂને મુઝે ઝિના કરનેવાલી બના દિયા. ઈસ પર ઉન બુજૂર્ગને કહા કે ગૌરસે સુન, મૈંને જબસે હોશ સંભલા હૈ કભી અપની ખ્વાશિશે નફસકે લિએ કોઈ ચીઝ નહીં ખાઈ, હમેશા જો ખાયા, મહઝ ઈસ ઈરાદેસે ઔર નીયતસે ખાયા કે ઉસે અલ્લાહકી ઈતાઅતકે લિએ બદનકો ફુવ્વત પહોંચે ઔર જબ ભી તેરે પાસ ગયા, હમેશા તેરા હંક અદા કરને કા ઈરાદા રહા, કભી અપની ખ્વાશિશકે તકાઝેસે સોહબત નહીં કી. કિસ્સા તો ખત્મ હુઆ. અબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)કે એક પાક ઈર્શાદમે ગૌર કરનેસે ઈસ મઝમૂનકી તા'ઈદ હોતી હૈ.

હુઝૂર (સલ્લ.)કા ઈર્શાદ હૈ કે આદમીકે અંદર તીન સૌ સાઠ જોડ હૈ, ઉસકે ઝિમ્મે ઝરૂરી હૈ કે હર જોડકી તરફસે (ઉસકી સલામતીકે શુકાને મેં) રોઝા વ એક સદ્કા અદા કરે. સહાબા (રદી.)ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ઈતને સદ્કાત (યાની તીન સૌ સાઠ) રોઝા અદા કરનેકી કિસ્સો તા'ક્ત હૈ ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મસ્જિદમે થૂક વગૈરહ પડા હુઆ હો, ઉસ પર મિટ્ટી ડાલ દેના સદ્કે (કા સવાબ) રખતા હૈ. રાસ્તેમેસે કિસી તકલીફ દેનેવાલી ચીઝ હટા દેના ભી

સદ્કા હે ઔર ચાશતકી નમાઝ ઈન સબ સદ્કોકે બરાબર હો સકતી હે. (મિશકાત) ચૂકે નમાઝમે બદનકા હર જોડ ઈબાદતમે મશગૂલ રહેતા હે ઈસ લિએ હર જોડકી તરફસે ગોયા સદ્કા હો ગયા.

દુસરી હદીસમે ઈન ચીઝોકી ઔર ભી મિસાલે ઝિકર કરમાઈ હે જિસમે ઈર્શાદ હે કે કિસીકો સલામ કરના ભી સદ્કા હે. અચ્છે કામકા હુકમ કરના, બૂરે કામસે મના કરના ભી સદ્કા હે ઔર બીવીસે સોહબત કરના ભી સદ્કા હે ઔર ઈન સબકે કાઈમ મુકામ દો રકઅત ચાશતકી નમાઝ હે કે વો સારે જોડોકી તરફસે સદ્કા હો જાતા હે. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! એક શખ્સ અપની શહવત પૂરી કરતા હે, વો ભી સદ્કા હો જાએગા ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા, અગર વો ઉસકો નાજાઈઝ જગહ પૂરી કરતા તો કયા ગુનાહ ન હોતા ? (અબૂ દાવુદ) યાની જબ હરામકારી ગુનાહ હે તો ઉસ્સે બચ્નેકી નીયમતસે બીવીસે સોહબત યકીનન સવાબકી ચીઝ હે. ઈસી તરહ પાના પીના સોના-પેહનના, સબ ચીઝે ઈબાદતે હે બશર્તે કે વાકઈ અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅતકે ઈરાદેસે હો.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) એક જગહ તહરીર કરમાતે હે કે દુનિયાકી નફસિહી મમનૂઅ ઔર નાજાઈઝ નહીં હે બલ્કે ઈસ વઝઝસે મમનૂઅ હે કે વો હક તઆલા શાનુહુ તક પહોંચનેમે માનેઅ બનતી હે. ઈસી તરહ ફકર ફી નફસિહી મતલૂબ નહીં હે બલ્કે વો ઈસ લિએ મતલૂબ હે કે ઉસમે હક તઆલા શાનુહુસે હટાને વાલી કોઈ ચીઝ નહીં (બલ્કે વો હક તઆલા શાનુહુ તક પહોંચાને મેં મુઈન હે) લેકિન બહોતસે ગની એસે ભી હે કે ગિના ઉનકો હક તઆલા શાનુહુ તક પહોંચાનેમે માનેઅ નહીં હુવા, જૈસાકે હઝરત સુલેમાન (અલૈહસ્સિલામ), હઝરત ઉસ્માન (રદી.) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદી.) વઝૈરહ હઝરાત ઔર બા'ઝ ફકીર એસે હોતે હે કે ઉનકા ફકર ભી અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ તક પહોંચનેસે માનેઅ બન જાતા હે કે નાદારીકે સાથ માલકી મુહબ્બત ઉસકો રાસ્તેસે હટા દેતી હે. લિહાઝા અસલ મમનૂઅ ઔર નાજાઈઝ માલકી મુહબ્બત હે ચાહે ઉસકે વિસાલસે હો જૈસા ગિના યા ફિરાકસે હો જૈસાકે દુનિયાદાર ફકીર.

દુનિયા હકીક્તમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ગાફિલ લોગોકી મા'શૂકા હે જો ઈસકા આશિક યાની દુનિયાદાર, ફકીર ઈસ્સે મેહરૂમ હે, વો ઈસકી તલબમે મર રહા હે ઔર જિસ આશિકકો ઈસકા વિસાલ હાસિલ હે જૈસાકે ગની, વો ઈસકી હિકાઝત ઔર ઈસ્સે લઝઝતે હાસિલ કરનેમે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ગાફિલ હે લેકિન અકસર કાયદા યે હે કે જો ઈસ્સે મેહરૂમ હે વો ઈસકે કિલ્નોસે બહોત ઝિયાદા મેહફૂઝ હે ઔર જો ઈસમે ફંસા હુવા હે, વો કિલ્નોમે મુબ્તલા હે. ઈસી વજહસે સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન)કા ઈર્શાદ હે કે હમ નાદારીકે કિલ્ને (ઈમ્તીહાન)મે મુબ્તલા કિએ ગએ તો હમને સબર કિયા (યાની કામિયાબ રહે,) ફિર હમ સરવત ઔર દૌલતકે કિલ્ને (ઔર ઈમ્તીહાન) મેં મુબ્તલા હુએ તો હમ

સખર ન કર સકે (પાની ઈસ હાલમે ભી ઈસ માલસે બિલ્કુલ અલાહિદા રહેતે, યે ન હો સકા) ઔર અકસર લોગોંકા યેહી હાલ હૈ કે માલકે હોનેકી સૂરતમે ઈસકી મઝરતોંસે કોઈ બરસહા બરસમે હી એસા નિકલતા હૈ જો ઈસે મેહફૂઝ રેહ સકે. ઈસી વજહસે કુરઆન પાક ઔર અહાદીસમે કસરતસે ઈસે બચનેકી તર્ગીબ ઔર ઈસમે ફંસ જાનેકી મઝરતોં પર તંબીહ કી હૈ. ઈસલિએ કે ઈસે બચના તો હર શખ્સકે લિએ મુફીદ હી હૈ, ઈસી વજહસે ઉલમાકા ઈર્શાદ હૈ કે (હાથસે રૂપયા-પૈસા વગૈરહ) માલકા ઉલટના-પલટના ભી ઈમાનકી હલાવતકો ચૂસ લેતા હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે હર ઉમ્મતકે લિએ કોઈ બછડા (ગઉ વગૈરહ) હૈ જિસકે વો પરસ્તિશ કરતે હૈ, મેરી ઉમ્મતકા બછડા રૂપયા ઔર અશરફિ હૈ, કે (ઈસકે સાથ ભી એસા હી બરતાવ કરતે હૈ જૈસાકે પરસ્તિશકા હોતા હૈ) ઔર હઝરત મૂસા (અલૈ.)કી કૌમકા બછડા ભી તો સોને-ચાંદીકા ઝેવર હી થા. (અહયા)

ઔર યે બાત તમામ અંબિયા-એ-કિરામ (અલૈ.) ઔર ઔલિયા-એ-ઈઝમ (રહ.)હી કે લિએ હોતી હૈ કે ઉનકી નિગાહમે સોના-ચાંદી, પાની-પત્થર એક હી દરજા રખતે હૈ. કિર ઈસકે બાદ મુજાહદાતકી કસરત ઈન હઝરાતકે લિએ ઔર ભી ઝિયાદા ઈસ ચીઝકો પૂરા કર દેતી હૈ. ઈસી વજહસે જબ દુનિયા અપની ઝેબ વ ઝીનતકે સાથ હુઝૂર (સલ્વ.)કી બારગાહમે હાઝિર હૂઈ તો હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઈસે ફરમા દિયા કે મુઝસે દૂર હી રેહ.

હઝરત અલી (રદી.)કા ઈર્શાદ હૈ કે અય ઝઈ વ સકેદ (સોને-ચાંદી !) મેરે અલાવા કિસી ઔર કો ધોખેમે ડાલ (મે તેરે ધોખેમે નહીં આઉગા) ઔર યેહી અસલ ગિના હૈ કે દિલકો ઈસકે સાથ તઅલ્લુક ન રહે. ઈસી વજહસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે ગિના માલકી કસરતસે નહીં હોતા, બલ્કે અસલ ગિના દિલોંકા ગની હોના હૈ ઔર યે બાત હર શખ્સકો નસીબ હોના મુશ્કિલ હૈ, ઈસી લિએ અસમ તરીકા ઈસે દૂર હી રેહના હૈ, ઈસલિએકે માલ પર કુદરત ઔર કબ્જેકી સૂરતમે ચાલ સદકા ખેરાતભી કરતા હો, લેકિન દિલમે ઈસકે સાથ ઉન્સ પૈદા હો હી જાતા હૈ ઔર યેહી મુશ્કિલ ચીઝ હૈ જિસ દરજેમે ઈસે ઉન્સ હોગા ઊના હી હક તઆલા શાનુહસે બુઅદ હોગા ઔર વહશત હોગી ઔર જબ તંઘદસ્તીકી વજહસે ઈસે ઉન્સ કમ હોગા તો મુસલમાન હોનેકી સૂરતમે લામુહાબ્બા હક તઆલા શાનુહકે સાથ વાબિસ્તા હોગા, ઈસ લિએ કે દિલ ફારિખ નહીં રેહતા, કિસી-ન-કિસીસે ઈસકા લગાવ ઝરૂર હોતા હૈ ઔર જબ હક તઆલાકે ગૈરસે મુન્કતઅ હો જાએગા તો અલ્લાહ તઆલા શાનુહકે સાથ હી લએગા.

માલદાર આદમીકો અકસર યે ધોખા લગતા હૈ કે વો અપને આપકો યે સમઝને લગતા હૈ કે મુઝે માલસે મુહબ્બત નહીં હૈ લેકિન યે બહી લગિજા ઔર મહઝ ધોખા હૈ, દરહકીકત ઈસકે દિલમે મુહબ્બત મફૂઝ હોતી હૈ જો ઈસકો મેહફૂઝ નહીં હોતી ઔર ઈસકા એહસાસ ઈસ વકત હોતા હૈ જબ વોહ માલ ઝા'યા હો

જાએ યા ચોરી હો જાએ ઔર જો શખ્સ ઈસકા તજુર્બા કરના ચાહે, વો અપને માલકો તકસીમ કરકે તજુર્બા કર લે, અગર દિલકો ઈસકે બુઅદસે ઈસકી તરફ ઈતિફાત હો તો મા'લૂમ હોગા કે મુહબ્બત થી ઔર દિલકો ઈસકા ખ્યાલ ભી ન આએ તો મા'લૂમ હોગા કે મુહબ્બત ન થી ઔર જિતની ભી દુનિયાસે મુહબ્બત કમ હોગી ઉતના હી ઈસ શખ્સકી ઈબાદતમે સવાબ હોગા. ઈસ લિએ કે ઈબાદાત ઔર તસ્બીહાતમે ઝૂબાનકી મહઝ હરકત અસલ મક્સૂદ નહી બલકે ઈનકા મક્સૂદ દિ'ય પર અસર હૈ ઔર દિલ જિતના ફારિગ હોગા ઉતના હી ઈસપર અસર કવી હોગા.

ઝહહક (રહ.) કેહતે હૈ કે જો શખ્સ બાઝાર જાએ ઔર કિસી ચીઝકો દેખકર ઈસકે ખરીદનેકી રગબત હો ઔર નાદારીકી વજહસે ઈસપર સબર કરે, વો એક હઝાર અશરફિયાં અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેસે અફઝલ હૈ.

એક શખ્સને હઝરત બિશર બિન હારિસ (રહ.) સે કહા, મેરે લિએ દુઆ કીજિએ, કુન્બા ઝિયાદા હૈ જિસકી વજહસે ખર્ચમે તંગી હૈ. ઉન્હોનેં ફરમાયા કે જબ ધરવાલે કહે કે આટા નહીં હૈ (ઔર તૂ ઈસે પરેશાન હો,) ઈસ વક્ત તૂ અલ્લાહસે દુઆ કર, તેરી ઈસ વક્તકી દુઆ મેરી દુઆસે અફઝલ હોગી. ઈસકે અલાવા માલકી કસરતમે કિયામતકે દિનકે હિસાબકા તવીલ હોના તો બહરસાલ હૈ, યેહી વજહ હૈ કે હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઔફ (રદી.) કો જન્મતકે દાખિલેમે દેર હુઈ, જૈસાકે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ પેહલે ગુઝર ચુકા.

ઈસી વજહસે હઝરત અબ્દુરહા (રદી.)કા ઈર્શાદ હૈ કે મુઝે યેભી પસન્દ નહીં કી મેરી કોઈ દુકાન મસ્જિદકે દરવાઝે પર હો, જિસકી વજહસે હર વક્તકી જમાઅત મુઝે મિલતી રહે ઔર ઝિકર વ શુગ્લમે મશગૂલ રહું ઔર દુકાનસે પચાસ અશરફિયાં રોઝાના મૈં કમાતા રહું ઔર સદકા કરતા રહું. કિસીને પૂછા, ઈસમેં કયા બુરાઈ હોગી ? ફરમાને લગે કે હિસાબ તો લખ્યા હો હી જાએગા.

હઝરત સૂફિયાન (રહ.) ફરમાતે હૈ કે હુકરાને ત્રીન ચીઝે પસન્દ કી ઔર માલદારોને ત્રીન ચીઝે પસન્દ કી -

૧. હુકરાને તો નફસકી રાહત.
૨. દિલકા ફારિગ હોના, ઔર
૩. હિસાબકી તખ્ફીફ પસન્દ કી ઔર માલદારોને -
૧. નફસકી મશક્કત,
૨. દિલકી મશગૂલી ઔર,
૩. હિસાબકા લખ્યા હોના પસન્દ કિયા'

(એહયા)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મશહૂર ઈર્શાદ હૈ કે આદમી ઈસીકે સાથ (કિયામતમે) હોગા જિસ્સે ઈસકો મુહબ્બત હોગી. સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કો ઈસ્લામકે બાદ કિસી દૂસરી ચીઝકી ઈતની ખુશી નહીં હુઈ જિતનીકે ઈસ હદીસકી હુઈ, ઈસ લિએ કે અલ્લાહ તઆલા ઔર ઈસકે

રસુલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ ઈન હજરાતકી મુહબ્બત ઝરબુલમસલ
ઔર આફતાબસે ઝિયાદા રોશન થી, ફિર ઉનકો ખુશી કયો ન હોતી ?

ઔર હઝરત અબૂબકર સિદિક (રહી.) કા ઈશાર્દ હૈ કે જિસ શખ્સકો અલ્લાહ
તઆલા શાનુહુ અપની મુહબ્બતકા ઝરા-સા ઝાપકા ભી ચખા દેતે હૈ, વો દુનિયાકી
તલબસે ફારિગ હો જાતા હૈ ઔર લોગોસે ઉસકો વહશત હોને લગતી હૈ.

અબૂ સુલેમાન દા'રાની (રહ.) ફરમાતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુકી ઐસી
ભી મખ્લૂક હૈ જિનકો જન્મત અપની સારી નેઅમતો ઔર દાયમી રાહતોકે બાવજૂદ
અપની તરફ નહીં ખીંચ સકતી, વો સિર્ફ હક સુબ્હાનહુ વ તકદસ હી સે વાબિસ્તા
હૈ. ઐસે લોગોકો દુનિયા અપની તરફ કયા ખીંચ સકતી હૈ ?

હઝરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ) એક જમાઅત
પર ગુઝરે, જિનકે બદન દુબલે થે, ચેહરે ઝર્દ થે. હઝરત ઈસા (અલૈ.) ને પૂછા,
તુમ્હે યે કયા હો ગયા ? ઉન્હોને કહા, જહન્નમકે ખૌફને યે હાલ કર દિયા. હઝરત
ઈસા (અલૈ.) ને ફરમાયા કે હક તઆલા શાનુહુકે (ફઝલસે ઉસકે) ઝિમ્મે હૈ કે જિસ
શખ્સકો જહન્નમકા ખૌફ હો, ઉસકો જહન્નમસે મેહફૂઝ રખે. આગે ચલે તો ચન્દ
આદમી ઔર મિલે, ઉનકા હાલ ઉન પેહલે લોગોસે ભી ઝિયાદા સખ્ત થા. બહોત
દુબલે ચેહરો પર બહોત ઝિયાદા પરેશાની. હઝરત ઈસા (અલૈ.) ને ઉનસે પૂછા, યે
તમ્હે ક્યા હો ગયા ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, જન્મતકે શૌક (વ ઈશ્ક) ને યે હાલ કર
દિયા. હઝરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા
શાનુહુકે ઝિમ્મે હૈ કે તુમ જિસ ચીઝકી ઉમ્મીદ ઉસે લગાએ હો, વો તુમકો અતા કરે.

આગે ચલે તો એક ઔર જમાઅત મિલી જો ઉન દૂસરોસે ભી ઝિયાદા
ઝર્દીક, મુનહની, મગર ઉનકે ચેહરે નૂરસે આઈનેકી તરફ ચમક રહે થે. ઉનસે ભી
હઝરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલામ) ને પેહી સવાલ કિયા. ઉન્હોને
અર્ઝ કિયા કે હક તઆલા શાનુહુકે ઈશ્કને યે હાલ કર દિયા. હઝરત ઈસા
(અલયહિસ્સલામ) ને ફરમાયા, તુમ હી લોગ અસલ મુકર્બ હો, તુમ હી મુકર્બ
હો, તુમ હી મુકર્બ હો, તીન મર્તબા ફરમાયા.

પહયા બિન મુઆઝ (રહ.) કેહતે હૈ કે એક રાઈકે દાનેકે બરાબર અલ્લાહ
તઆલા શાનુહુકી મુહબ્બત મુઝે બગૈર મુહબ્બતકી સત્તર બરસકી ઈબાદતસે ઝિયાદા
(એહયા)

હઝરત અબૂબકર સિદિક
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાર્દ
હૈ કે બૂજ્હે આદમીકા દિલ હમેશા દો
ચીઝોમે જવાન રેહતા હૈ, એક દુનિયાકી
મુહબ્બતમે, દૂસરે આરઝુઓ ઔર ઉમ્મીદોકે
તવીલ હોનેમે.

- મિશકાત

(૧) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَزَالُ قَلْبُ
الْكَبِيرِ شَاغِبًا فِي اثْنَيْنِ فِي حُبِّ الدُّنْيَا
وَطَوْلِ الْأَمَلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَذَلِكَ الشُّكُورُ

કથા પેલે હદીસ શરીફે જેલમેં યે મઝમૂન તફસીલસે ગુઝર ચૂકા હે કે અસલ દુનિયા જિસકી બુરાઈ કુરઆન પાક ઔર અહાદીસ વગૈરહમેં બહોત કસરતસે આઈ હે, વો માલકી મુહબ્બત હે. ઈસ હદીસ શરીફમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈસી સિલસિલેકી એક ખાસ ચીઝ પર તંબીહ કરમાઈ હે, જો તજુર્હેમેં ભી બહોત સહી સાબિત હુઈ કે બુખ્ષાપેમેં દુનિયાકી મુહબ્બત ઔર લખ્મી-લખ્મી ઉમ્મીદેં બહોત બખ્ષ જાતી હે ઔર જિતના ભી મરનેકા ઝમાના બુખ્ષાપેકે લિહાઝસે કરીબ આતા-જાતા હે, ઉતની હી ઔલાદકી શાદિયોંકી ઉમંગે, અચ્છે-અચ્છે મકાનાત તા'મીર કરનેકા વંલવલા, જાયદાદકે બખ્ષાનેકા જઝબા વગૈરહ વગૈરહ ઝિયાદા હોતે ચલે જાતે હે. ઈસી લિએ ઐસી હાલતમેં આદમીકો અપને નફસકી ખાસ તૌરસે નિગહદાશ્ત કરનેકી ઝરૂરત હે.

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા પાક ઈર્શાદ હે કે આદમી બુખ્ષા હોતા રેહતા હે ઔર દો ચીઝેં ઉસમેં જવાન હોતી રેહતી હે, એક માલકી હિર્સ, દૂસરી ઝિયાદા ઉમ્ર હોનેકી હિર્સ. ઝિયાદા ઉમ્ર હોનેકી હિર્સ (મિશ્કાત), ભી વોહી ઉમ્મીદોંકા તવીલ હોના હે કે વો મરનેકે કરીબ હોતા જા રહ્ય હે લેકિન મરનેકી તૈયારીકે બજાય દુનિયામેં હમેશાં રેહનેકી તૈયારીમેં મશગૂલ રેહતા હે. એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મિસાલ દેકર સમઝાનેકે તૌર પર એક મુરબ્બા (ચાર લકીરોં વાલી) શકલ ખીચી ઔર ઉસકે દરમિયાનમેં એક દૂસરી લકીર ખીચી જો ઈસ મુરબ્બા શકલસે આગે નિકલી ચલી ગઈ, ફિર ઉસ મુરબ્બા શકલકે અન્દર છોટી છોટી લકીરેં બનાઈ જિસકી સુરત ઉલમાને મુખ્તલિફ લિખ્મી હે, મિનજુમલા ઉનકે યે સુરત વાજેહ હે. ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા યે દરમિયાની લકીર તો આદમી હે ઔર જો લકીર (મુરબ્બા) ઉસકો ચારોં તરફસે ઘેર રહી હે, વો ઉસકી મીત હે કે આદમી ઉસસે નિકલ હી નહીં સકતા ઔર જો લકીર બાહર નિકલ રહી હે, ઉસકી ઉમ્મીદેં હે કે અપની ઝિન્દગીસે ભી આગેકી લગાએ બેઠા હે ઔર યે છોટી છોટી લકીરેં જો ઈસકે દોનોં તરફ હે, વો ઉસકી બીમારિયાં, હવાફિસ વગૈરહ હે જો ઈસકી તરફ મુતવજજહ હે. હર એક છોટી લકીર એક આફત હે અગર એકસે બચ જાએ તો દૂસરી મુસલ્લત હે ઔર મીતકે અન્દર તો ધિરા હુઆ હે કે વો તો ચારોં તરફસે ઉસકો ઘેરે હુએ હે લેકિન ઉમ્મીદકી લકીર મીતસે ભી આગે નિકલી હુઈ હે.

એક ઔર હદીસમેં હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપને સર મુબારકકે પિછલે હિસ્સે પર અપના દસ્તે મુબારક રખકર કરમાયા કે યે તો આદમીકી મીત હે જો ઉસકે સર પર હર વક્ત સવાર હે ઔર દૂસરે હાથકો દૂર તક ફેલાકર ઈર્શાદ કરમાયા કે યે દૂર તક ઈસકી ઉમ્મીદેં જારી હે.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા પાક ઈર્શાદ હે કે ઈસ ઉમ્મતકી ભલાઈકી ઈબ્તિદા આખિરતકે યકીન ઔર દુનિયાસે બે-રગબતીકે સાથ હુઈ હે ઔર ઈસકે કસાદકી ઈબ્તિદા માલસે બુખ્ષ ઔર ઉમ્મીદોંકી લખ્માઈસે હોગી. (મિશ્કાત)

એક ઓર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદિ હૈ કે ઈસ ઉમ્મતકે ઈબ્તિદાઈ હિસ્સેને અલ્લાહકે સાથ યકીન ઓર દુનિયાસે બે રગબતીકે સાથ નિજાત પાઈ ઓર ઈસકે આબિરી હિસ્સેકી હલકત બુખ્વ ઓર ઉમ્મીદોકી વજહસે હૈ. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદિ વારિદિ હુઆ હૈ કે અન્કરીબ એસા ઝમાના આનેવાલા હૈ કે લોગ તુમ્હારે (મુસલમાનો કે) ખા જાને કે વાસ્તે એક-દૂસરેકો ઈસ તરહ દઅવત દેગે જૈસાકે દસ્તરખ્વાન પર બેઠનેવાલા દૂસરેકી તવાજોઅ કરતા હૈ (કે હર કીમ દૂસરોકો ઈસકી તર્ગીબ ઓર દઅવત દેગી કે ઈન મુસલમાનોકો કિસી તરહ પેહલે હલક કર દો.) સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! ક્યા ઉસ વક્ત હમારી તાઅદાદ બહોતહી કમ હોગી ? (જિસકી વજહસે કાકિરોકે યે હૌસલે હોગે). હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, નહીં, તુમ્હારી તાઅદાદ ઉસ ઝમાનેમે બહોત ઝિયાદા હોગી, લેકિન તુમ લોગ ઉસ ઝમાનેમે સૈલાબકે ઝાગકી તરહસે (બિલકુલ બેજાન) હોગે ઓર તુમ્હારે દુશ્મનોકે દિલસે તુમ્હારા પૌક જાતા રહેગા ઓર તુમ્હારે અપને દિલોમે ધુન પૈદા હો જાએગી. સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! ધુન ક્યા ચીઝ હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદિ ફરમાયા કે દુનિયાકી મુહબ્બત ઓર મૌતસે ડરના. (મિશકાત)

(ઉમે વલીદ (રદી.) હઝરત ઉમર (રદી.) કી સાહબઝાદી ફરમાતી હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) શામકે વક્ત અન્દરસે બાહર તશરીફ લાએ ઓર ઈશાદિ ફરમાયા, તુમ લોગોકો શરમ નહીં આતી ? સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! ક્યા બાત હુઈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદિ ફરમાયા, ઈતની મિકદાર જમા કરતે હો, જિતના ખાતે નહીં હો ઓર ઈતને મકાનાત બના લેતે હો, જિનમે રેહતે ભી નહીં હો ઓર એસી ઉમ્મીદે બાંધ લેતે હો, જિનકો પૂરી ભી નહીં કર સકતે, ક્યા ઈન બાતોસે તુમ શરમાતે નહીં હો' (તર્ગીબ) યાની ઝઝરતસે અ'ઈદ મકાન બના લેતે હો, મકાન ઉતના હી બનાના ચાહિએ, જિતનેકી ઝઝરત હો, ઈસી તરહ ખઝાના જમા કરતે જાતે હો, જો અપની હાલતસે અ'ઈદ હૈ, વો જમા કરનેકે લિએ નહીં હૈ, વો અલ્લાહ તઆલાકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકે લિએ હૈ.

હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા મિઝ્બર પર તશરીફ રખતે થે ઓર મજમા સામને હલકા બનાએ હુએ થા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, લોગો ! અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂસે એસી શરમ કરો જૈસાકે ઉસ્સે શરમ કરનેકા હક હૈ, સહાબા (રદી.) ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! હક તઆલા શાનુહૂસે તો હમ હયા કરતે હી હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ તુમમેસે હક તઆલા શાનુહૂસે હયા કરે, ઉસકે લિએ ઝઝરી હૈ કે કોઈ રાત ઉસપર એસી ન ગુઝરેકે ઉસકી મૌત ઉસકી આંપોકે

સામને ન હો ઔર ઉસકે લિએ ઝરૂરી હૈ કે હિકાઝત કરે પેટકી ઔર ઉસ ચીઝકી જિસકો પેટને ઘેર રખ્યા હૈ ઔર હિકાઝત કરે સરકી ઔર ઉસ ચીઝકી જિસકો સરને ઘેર રખ્યા હૈ ઔર ઉસકે લિએ ઝરૂરી હૈ કે મીતકો યાદ રખે ઔર અપની બોસીદગીકો (કે મરનેકે બાદ યે બદન સારા-કા-સારા શિકસ્તા હોકર ખાક હો જાએગા) ઔર ઝરૂરી હૈ કે દુનિયાકી ઝીનતકો છોડ દે. (તર્ગીબ)

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે સરકી હિકાઝતકા મતલબ યે હૈ કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે અલાવા કિસીકે સામને ન ઝુકે, ન ઈબાદતકે લિએ, ન તા'ઝીમકે લિએ, હતાકે ઝુકકર સલામ ભી ન કરે ઔર જિન ચીઝોકો સરને ઘેર રખ્યા હૈ - કા મતલબ યે હૈ કે આંખ, કાન, ઝુબાન યે સબ ચીઝે સરકે તહતમે દાખિલ હૈ, ઈન સબકી હિકાઝત કરે, ઈસી તરહ પેટકી હિકાઝતકા મતલબ યે હૈ કે મુશ્તબહા માલસે હિકાઝત કરે ઔર જિસ ચીઝકો પેટને ઘેર રખ્યા હૈ - ઈસ્સે મુરાદ વો ચીઝે હૈ, જો પેટકે કરીબ હૈ જૈસે શર્મગાહ, હાથ-પાંવ ઔર દિલકે ઈન સબ ચીઝોકી હિકાઝત કરે.

ઈમામ નવવી (રહ.) કેહતે હૈ કે ઈસ હદીસકો કસરતસે પળ્હના મુસ્તહબ હૈ, (મજાહિરે હક્ક) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે એસી હયા કરો જૈસાકે ઉસકા હક હૈ, હમને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) અલ્લાહ તઆલાકા શુક હૈ કે હમ લોગ હક તઆલા શાનુહુસે સબ-કે-સબ હયા કરતે હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ ફરમાયા, નહીં, યે મા'મૂલી હયા નહીં, બલ્કે હક તઆલા શાનુહુસે હયાકા હક યે હૈ કે આદમી સરકી હિકાઝત કરે ઔર ઉસ ચીઝકી, જિસકો સરને ઘેર રખ્યા હૈ ઔર પેટકી હિકાઝત કરે ઔર ઈન ચીઝોકી હિકાઝત કરે જિનપર પેટ હાવી હો રહ્યા હૈ (શર્મગાહ વગેરે) ઔર ઝરૂરી હૈ કે મીતકો કસરતસે યાદ રખ્યા કરે ઔર શિક્સતગી (મરનેકે બાદ સબ ફત્વે-ફત્વે ખાક હો જાને)કો યાદ રખ્યા કરે ઔર જો શખ્સ આખિરતકા ઈરાદા કરતા હૈ, વો દુનિયાકી ઝીનતકા છોડ દેતા હૈ. (તર્ગીબ)

ચૂંકે મીતકો કસરતસે યાદ કરનેકો દુનિયાસે બેરગબતીમે ઔર ઉમ્મીદોકે ઈન્તિયારમે બહોત ઝિયાદા દખલ હૈ ઈસી વજહસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મીતકો કસરતસે યાદ કરનેકા હુકમ ફરમાયા હૈ.

એક શખ્સ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! સબસે બડા જાહિદ કૌન શખ્સ હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, જો મીતકો ઔર અપને મરગલ કર, પુરાના હો જાનેકો ન ભૂલે ઔર દુનિયાકી ઝીનતોકો છોડ દે ઔર આખિરતકો દુનિયાપર તર્જીહ દે ઔર આનેવાલે ક્લકો અપની ઝિન્દગી યકીની ન સમજે ઔર અપને આપકો મુરદોમે સમજતા રહે (તર્ગીબ) કે અન્કરીબ મરકર ઉનમે શામિલ હો જાઉગા.

હજરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે ઈન લઝઝતોંકો તોડનેવાલી ચીઝ યાની મૌતકો કસરતસે યાદ ક્રિયા કરો. જો શખ્સ તંગીકી હાલતમે ઈસકો યાદ કરતા હૈ તો યે ઉસપર ઘુસઅત ઔર સહલતકા સબબ હોતી હૈ (યે ઈત્મીનાન હોતા હૈ કે મૌત બહરહાલ આનેવાલી હૈ ઉસે સારી તકલીફોંકા ખાત્મા હૈ) ઔર જો શખ્સ ફરાખદસ્તીમે ઈસકો યાદ કરતા હૈ, ઉસકે લિએ ઈમરાજાતમે તંગીકા સબબ હોતા હૈ (કે મૌતકે ફિકરસે ઝિયાદા ઐશ વ ઈશરતકો દિલ નહીં ચાહતા.)

હજરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ભી હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે લઝઝતોંકો તોડનેવાલી ચીઝ યાની મૌતકા તઝકિરા કસરતસે રખ્યા કરો.

હજરત અનસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.) તશરીફ લાએ તો સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) હંસ રહે થે, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે લઝઝતોંકો તોડ દેનેવાલી ચીઝકો કસરતસે યાદ રખ્યા કરો, ઈસકો જો શખ્સ ફરાખીમે યાદ કરતા હૈ, ઉસપર યે તંગી કરતી હૈ ઔર જો તંગીમે ઈસકો યાદ કરતા હૈ, ઉસ પર ફરાખી કરતી હૈ.

હજરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.) મશ્જિદમે તશરીફ લાએ તો બા'ઝ લોગોંકે હંસીકી વજહસે દાંત ખિલ રહે થે, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે અગર તુમ લઝઝતોંકો તોડનેવાલી ચીઝ મૌતકો કસરતસે યાદ કરતે તો વો ઈન ચીઝોંમે મશગૂલ હોનેસે રોક દેતી, જિનસે હંસી આઈ. હર શખ્સકી કબર રોઝાના એલાન કરતી હૈ કે મૈ બિલ્કુલ તન્હાઈકા ઘર હું, મૈ સબસે અલાહિદા રેહનેકા ઘર હું, મૈ કીડોંકા ઘર હું, જબ નેક મો'મિન દફન હોતા હૈ તો કબર ઉસે કેહતી હૈ કે તેરા આના બડા મુબારક હૈ, તેરે આનેસે બડી ખુશી હુઈ, જિતને લોગ મેરી પુશ્ત પર ચલતે થે, ઉનમે તુ મુઝે બહોત પસન્દ થા, આજ તૂ મેરી માતહતીમે આયા હૈ તો મૈ અપના તર્જે અમલ તુઝે દિખાઉંગી. ઈસકે બાદ વો ઈતની વસીઅ હો જાતી હૈ કે જહાં તક મુરદેકી નઝર જાએ, વહાં તક ઝમીન ખુલ જાતી હૈ ઔર એક ખિડકી જન્નતમે ખુલ જાતી હૈ (જિસ્સે વહાંકી ખુશખૂએ, હવાએ વઝૈરહ આતી રેહતી હૈ) ઔર જબ કોઈ બદકાર યા કાફિર દફન હોતા હૈ તો ઝમીન ઉસે કેહતી હૈ કે તેરા આના બડા ના-મુબારક હૈ, તેરે આનેસે જ બહોત બુરા હુઆ, જિતને લોગ મેરી પુશ્ત પર ચલતે થે, તૂ ઉનમે મુઝે બહોત હી બુરા લગતા થા, આજ તૂ મેરી માતહતીમે આયા હૈ તો મૈ અપના તર્જે અમલ તુઝે દિખાઉંગી, યે કેહકર વો ઐસી ખિલતી હૈ (યાની ઉસકો ભીંચતી હૈ) કે મુરદેકી હઝિયાં-પસલિયાં એક-દૂસરેમે ઘુસ જાતી હૈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક હાથકી ઉગલિયાં દૂસરે હાથમે ડાલ કર બતાયા કે ઈસ તરહ હઝિયાં-પસલિયાં એક જાનિબકી દૂસરી જાનિબમે ઘુસ જાતી હૈ ઔર સત્તર અજદહે ઉસકો ડંસના શુરૂ કર દેતે ? ઔર વો ઐસે ઝહરીબે હોતે હૈ કે અગર ઉનપંસે એક

ભી જમીનને ઉપર ફૂંક માર દે તો કિયામત તક જમીન પર ઘાસ ઉગના બન્ધ હો જાએ, યે સબ-કે-સબ કિયામત તક ઉસકો કાઢતે રહેંગે.

ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે કબર યા તો જન્નતકે બાગોંમેસે એક બાગ હૈ યા દોઝખકે ગઢોંમેસે એક ગઢા હૈ. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈ કે એક શખ્સને હુઝૂર (સલ્વ.)સે દર્પાકત કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.)! સબસે જિયાદા સમજદાર ઔર સબસે જિયાદા મુહતાત આદમી કૌન હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે જો શખ્સ મૌતકો કસરતસે યાદ રખતા હો ઔર મૌતકે લિએ હર વકત તૈયારીમેં મશગૂલ રેહતા હો, યેહી લોગ હૈ જો દુનિયાકી શરાફત ઔર આખિરતકા ઈકરામ હાંસિલ કરને વાલે હૈ. (તર્ગીબ)

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) એક મર્તબા એક જનાઝેકે સાથ તશરીફ લે ગએ ઔર કબરસ્તાનમેં પહોંચકર અલાહિદા એક જગહ બૈઠકર કુછ સોચને લગે. કિસીને અર્જ કિયા, અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ઈસ જનાઝેકે વલી થે, આપહી અલાહિદા બૈઠ ગએ ? કરમાયા, હાં, મુઝે એક કબરને આવાઝ દે દી ઔર મુઝસે થો કહા કે અય ઉમર બિન અબ્દુલ અઝઝ (રહ.) તૂ મુઝસે યે નહી પૂછતા કે મૈં ઈન આનેવાલોકે સાથ કયા-કયા કરતી હું ? મૈને કહા, તૂ ઝરૂર બતા. ઉસને કહા, ઈનકે કકન ફાડ દેતી હું, બદનકે ટુકડે-ટુકડે કર દેતી હું, ખૂન ચૂસ લેતી હું, ગોશ્ત ખા લેતી હું ઔર બતાઉ કે આદમીકે જોડોંકે સાથ કયા કરતી હું, મોઢોંકો બાંહોસે જુદા કર દેતી હું ઔર બાંહોંકો પહોંચોસે જુદા કર દેતી હું ઔર સુરીનોંકો બદનસે જુદા કર દેતી હું ઔર સુરીનોંસે રાનોંકો જુદા કર દેતી હું ઔર રાનોંકો ઘુટનોંસે ઔર ઘુટનોંકો પિન્ડલિયોંસે ઔર પિન્ડલિયોંકો પાંવસે જુદા-જુદા કર દેતી હું, યે કરમાકર ઉમર બિન અબ્દુલ અઝઝ (રહ.) રોને લગે ઔર કરમાયા કે દુનિયાકા કિયામ બહોત હી થોડા હૈ ઔર ઈસકા થોખા બહોતહી જિયાદા હૈ કે ઈસમેં જો અઝીઝ હૈ, વો આખિરતમેં ઝલીલ હૈ, ઈસમેં જો દૌલતવાલા હૈ, વો આખિરતમેં ફકીર હૈ, ઈસકા જવાન બહોત જલ્દ બુખ્ષા હો જાએગા, ઈસકા જિન્દા બહોત જલ્દ મર જાએગા, ઈસકા તુમ્હારી તરફ મુતવજ્જહ હોના તુમકો થોખેમેં ન ડાલ દે, હાલાંકે તુમ દેખ રહે હો કે યે કિતની જલ્દી મુંહ ફેર લેતી હૈ ઔર બેવકુફ વો હૈ જો ઈસકે થોખેમેં ફંસ જાએ. કહાં ગએ ઈસકે વો દિલદાદા, જિન્હોને બડે-બડે શહેર આબાદ કિએ, બડી-બડી નેહરેં નિકાલી, બડે-બડે બાગ લગાએ ઔર બહોત થોડે દિન રેહ કર સબકો છોડકર ચલ દિએ, વો અપની સેહત ઔર તન્દુરસ્તીસે થોખેમેં પડે કે સેહતકે બેહતર હોનસે ઈનમેં નિશાત પૈદા હુઆ ઔર ઈસસે ગુનાહોંમેં મુબ્તલા હુએ, વો લોગ મુદાકી કસમ ! દુનિયામેં માલકી કસરતકી ગજાહસે કાબિલે રશક થે, બાવજૂદકે માલકે કમાનેમેં ઉનકો રૂકાવટૈં પેશ આતી થી, નગર ફિર ભી ખૂબ કમાતે થે, ઉનપર લોગ હસદ કરતે થે, લેકિન વો બેફિકર માલકાં જમા કરતે રેહતે થે ઔર ઉસકે જમા કરનેમેં હર કિસ્મકી તકલીફકો પુશીસે

બરદાશ કરતે થે, લેકિન અબ દેખ હો કે મિટ્ટીને ઉનકે બદનોકા કયા હાલ કર દિયા ઔર ખાકને ઉનકે બદનોકો કયા બના દિયા, કીડોને ઉનકે જોડો ઔર ઉનકી હડિયોકા કયા હાલ બનાયા, વો લોગ દુનિયામે ઉચી-ઉચી મસહરિયો પર, ઉચ ઉચે ફર્શ ઔર નરમ-નરમ ગદ્દો પર નીકરો ઔર ખાદિમોકે દરમિયાન આરામ કરતે થે, અજીઝ વ અકારિબ, રિશ્તેદાર, ઔર પડોસી હર વક્ત દિલદારીકો તૈયાર રેહતે થે, લેકિન અબ કયા હો રહા હૈ, આવાઝ દેકર ઉનસે પૂછો કે કયા ગુઝર રહી હૈ, ગરીબ, અમીર, સબ એક મૈદાનમે પડે હુએ હૈ, ઉનકે માલદારસે પૂછ કે ઉસકે માલને કયા કામ દિયા, ઉનકે ફકીરસે પૂછ કે ઉસકે ફકરને કયા નુકસાન દિયા, ઉનકી સુબાનકા હાલ પૂછ જો બહોત ચહક્તી થી, ઉનકી આંખોકો દેખ જો હર તરફ દેખતી થી, ઉનકી નરમ-નરમ ખાલોકા હાલ દર્શાવત કર, ઉનકે ખૂબસુરત ઔર દિલરૂબા ચેહરોકા હાલ પૂછ, કયા હુઆ ઉનકે નાજુક બદનકો, મા'લૂમ કર ક્યાં ગયા ઔર કીડોને ઉન સબકા કયા હશર બનાયા, ઉનકે રંગ કાલે કર દિએ, ઉનકા ગોશ્ત ખા લિયા, ઉનકે મુંહ પર મિટ્ટી ડાલ દી, આઝાકો અલગ-અલગ કર લિયા, જોડોકો તોડ દિયા, આહ ક્યાં હૈ ઉનકે વો ખુદામ જો હર વક્ત 'હાઝિર હું જી' કેહતે થે, ક્યાં હૈ ઉનકે વો ખેમે ઔર કમરે જિનમે આરામ કરતે થે, ક્યાં હૈ ઉનકે વો માલ ઔર ખઝાને, જિનકો જોડ જોડ કર રખતે થે.

ઈન હશમ વ ખુદમને ઉસકો કબરમે ખાનેકે લિએ કોઈ તોશા ભી ન દિયા ઔર ઉસકી કબરમે કોઈ બિસ્તરા ભી ન બિછા દિયા, કોઈ તકિયા ભી ન રખ દિયા, ઝમીન હી પર ડાલ દિયા, કોઈ દરખ્ત, ફલ, ફુલવારી ભી ન લગા દી, આહ ! અબ વો બિલકુલ અકેલે પડે હૈ, અંધેરેમે પડે હૈ, ઉનકે લિએ અબ રાત-દિન બરાબર હૈ. દોસ્તોસે મિલ નહીં સકતે, કિસીકો અપને પાસ જુલા નહીં સકતે, કિતને નાજુક બદન મર્દ, નાજુક બદન ઔરતે, આજ ઉનકે બદન બોસીદા હૈ, ઉનકે આઝા એક-દૂસરેસે જુદા હૈ, આંખે નિકલ કર મુંહ પર ગિર ગઈ, ગર્દન જુદા હુઈ પડી હૈ, મુંહમે પાની, પીપ વગૈરહ ભરા હુઆ હૈ ઔર સારે બદનમે કીડે ચલ રહે હૈ. વો ઈસ હાલમે પડે હૈ ઔર ઉનકી જોડુઓને દૂસરે નિકાહ કર લિએ, વો મજે ઉડા રહી હૈ, બેટોને મકાનો પર કબ્જા કર લિયા, વારિસોને માલ તકસીમ કર લિયા, મગર બા'ઝ ખુશનસીબ ઐસે ભી હૈ જો અપની કબરોમે ભી લઝઝતે ઉડા રહે હૈ, તર વ તા'ઝા ચેહરોકે સાથ રાહત વ આરામમે હૈ, (લેકિન યે વો લોગ હૈ જિન્હોને ઈસ ધોખેકે ઘરમે ઉસ ઘરકો યાદ રખ્યા, ઈસકી ઉમ્મીદોસે ઉસકી ઉમ્મીદોકો મુકદમ કિયા ઔર અપને લિએ તોશા જમા કર દિયા ઔર અપને પહોચનેસે પેહલે અપને જાનેકા સામાન કર દિયા) અય વો શખ્સ જો કલકો કબરમે ઝરૂર જાએગા, તુજે ઈસ દુનિયાકે સાથ આખિર કિસ ચીઝને ધોખેમે ડાલ રખ્યા હૈ ? કયા તુજે યે ઉમ્મીદ હૈ કે યે કમબખ્ત દુનિયા તેરે સાથ રહેગી, કયા તુજે યે ઉમ્મીદ હૈ કે તૂ ઈસ કૂચકે ઘરમે હંમેશા રહેગા, તેરે યે વસીઅ મકાન, તેરે બાગોકે પડે હુએ ફલ, તેરે નરમ

બિસ્તરે, તેરે ગરમી-સરદીકે જોડે, યે સબ-કે-સબ એકદમ રખે રેહ જાએંગે. મલકુલ મૌત આકર મુસલ્લત હો જાએંગા, કોઈ ચીજ ઉસકો ન હટા સકેગી, પસીનો પર પસીને આને લગેંગે, ખાસકી શિદ્દત બખ્ષ જાએગી ઔર જાંકનીકી સખ્તીમેં કરવટે બદલતા રેહ જાએંગા. અકસોસ ! સદ અકસોસ ! અય વો શખ્સ જો આજ મરતે વક્ત અપને ભાઈકી આંખ બન્દ કર રહા હૈ, અપને બેટેકી આંખ બન્દ કર રહા હૈ, અપને બાપકી આંખ બન્દ કર રહા હૈ, ઉનમેંસે કિસીકી નહલ્લા રહા હૈ, કિસીકો કફન દે રહા હૈ, કિસીકે જનાઝેકે સાથ જા રહા હૈ, કિસીકો કબરકે ગઢેમેં ડાલ રહા હૈ, કલકો તુઝે ભી યે સબ કુછ પેશ આના હૈ.

ઔર ભી ઈસ કિસ્મકી બાતે ફરમાઈ, ફિર દો શેર પખ્સે, જિનકા તર્જુમા યે હૈ કે આદમી એસી ચીજકે સાથ મુશ હોતા હૈ, જો અન્કરીબ ફના હોને વાલી હૈ ઔર લખ્મી-લખ્મી આરઝુઓ ઔર દુનિયાકી ઉમ્મીદોમેં મશગૂલ રેહતા હૈ. અરે બેવકુફ ! ખ્યાબકી લજઝતોસે ધોધમેં નહીં પડા કરતે તેરા દિન સારા ગફલતમેં ગુઝરતા હૈ ઔર તેરી રાત સોનેમેં ગુઝરતી હૈ ઔર મૌત તેરે ઉપર સવાર હૈ. આજ તૂ વો કામ કર રહા હૈ કે કલકો ઉનપર રંજ કરેગા, દુનિયામેં ચૌપાએ ઈસી તરહ જિન્દગી ગુઝારતે હૈ, જિસ તરહ તૂ ગુઝાર રહા હૈ. કેહતે હૈ કે ઈસ વાકિએ કે બાદ એક હકીકત ભી ન ગુઝરા થા કે હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કા વિસાલ હો ગયા. (રદીયલ્લાહુ અન્હુ વ અર્ઝાહુ). (મુસામરાત)

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે ચાર ચીજે બદલખ્તીકી અલામત હૈ.

૧. આંખકા મુશ્ક હોના (કે અપને ગુનાહ ઔર આખિરતકી કિસી બાત પર રોના હી ન આએ.)

૨. દિલકા સખ્ત હોના.

૩. ઉમ્મીદોકા તવીલ હોના ઔર

૪. દુનિયાકી હિસ.

હઝરત અબૂ સઈદ મુદરી (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હઝરત ઉસામા (રદી.) ને એક બાંદી કર્ઝ ખરીદી ઔર એક મહીનેકા વાઅદા કીમત અદા કરનેકા કર લિયા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો જબ ઈસકા ઈલ્મ હુઆ તો ઈશાદ ફરમાયા કે કિસ કદર તા'જબુબકી બાત હૈ કે ઉસામા (રદી.) ને એક મહીનેકે વાઅદે પર કર્ઝ ખરીદા, ઉસામા (રદી.)કો ભી (અપની જિન્દગીકી) બડી લખ્મી ઉમ્મીદ હૈ, (ગોયા ઉસકો યે પકીન હો ગયા કે એક મહીના તો વો જિન્દા હી રહેગા.) ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હૈ, મુઝે આંખકે પલક ઝપકને તકકી ભી અપની જિન્દગીકા પકીન નહીં હોતા ઔર પાની પીનેકા ખાલા જબ મૈ ઉઘાતા હું તો ઉસકે રખને તકકી ભી મુઝે અપની જિન્દગીકા પકીન નહીં હોતા ઔર જબ કોઈ લુકમા ખાતા હું તો ઉસકે નિગલનેકા ભી મૌતસે પેહલે પેહલે પકીન નહીં હોતા, કસમ હૈ ઉસ ઝાત પાકકી, જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હૈ, જિન ચીજોકા તુમસે

વાઅદા ક્રિયા ગયા હૈ (મૌત, ક્રિયામત, હિસાબ વગૈરહ) સબ ચીઝે ઝડૂર આનેવાલી હૈ ઔર તુમ લોગ હક તઆલા શાનુહૂકો આઝિઝ નહીં કર સકતે (કે વો કિસી કામકા ઈરાદા ફરમાએ ઔર કોઈ ઉસમેં રૂકાવટ ડાલ દે.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) ઈર્શાદ ફરમાતે હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.) ને મેરા મોઢા પકડકર ઈર્શાદ ફરમાયા કે દુનિયામેં ઈસ તરહ ઝિન્દગી ગુઝાર દો જૈસાકે કોઈ મુસાફિર, કોઈ રાસ્તા ચલને વાલા હૈ ઔર હર વકત અપને-આપકો કબરસ્તાન વાલોમેં સમઝા કરો. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને મુઝસે ફરમાયા, અય ઈબ્ને ઉમર ! (ઔર બા'ઝ રિવાયાતમેં હૈ કે યે મફૂલા ઈબ્ને ઉમર (રદી.) કા હૈ,) જબ સુબ્હ હો જાએ તો શામ તકકી ઝિન્દગીકા યકીન ન કરો ઔર જબ શામ હો જાએ તો સુબ્હ તકકી ઝિન્દગીકી ઉમ્મીદ ન બાંધો, અપની સેહતકી હાલતમેં બીમારીકે ઝમાનેકે લિએ નેક અમલ કર રખો (કે બીમારીકે ઝમાને મેં, જો કોતાહી હો, ઉસકા જબ પેહલેસે હો જાએ યા સેહતમેં જિન આ'માલકા આદી હોગા, બીમારીકી વજહસે ઉનકે ન હો સકને પર ભી ઉનકા સવાબ મિલતા રહેગા) ઔર અપની મૌતકે લિએ અપની ઝિન્દગી હીમેં તૈયારી કર લો, કલકો મા'લૂમ નહીં કે તુમ્હારા નામ કયા હો જાએ (યાની કિન લોગોમેં શુમાર હો જાએ, નેક લોગોમેં યા બદ લોગોમેં, ફમિન્હુમ શકીયુંવ વ સઈદ.

હઝરત મુઆઝ (રદી.) ને અર્ઝ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! મુઝે કુછ નસીહત ફરમા દીજિએ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ શાનુહૂકી ઈબાદત ઈસ તરહ ક્રિયા કરો ગોયા તુમ ઉસકો દેખ રહે હો, વો તુમ્હારે સામને હૈ ઔર અપને આપકો હર વકત મુરદોંકી ફેહરિસ્તમેં શુમાર ક્રિયા કરો ઔર હર પત્થર ઔર દરખ્તકે કરીબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકા ઝિકર ક્રિયા કરો, (તા'કે ક્રિયામતમેં ઈસકી ગવાહી દેને વાલે બહોત કસરતસે હો જાએ) ઔર જબ કોઈ બુરી હરકત હો જાએ તો ઉસકી તલાફીકે લિએ કોઈ નેક અમલ કરો. અગર બુરાઈ છુપાકર કી હૈ તો ઉસકી તલાફીમેં નેક અમલ ભી છુપકર કરો ઔર બુરાઈ એલાનિયા હુઈ તો ઉસકી તૌબા ઔર તલાફી ભી એલાનિયાકી જાએ. હઝરત ઈબ્ને મસઝિદ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે ક્રિયામત તો કરીબ આતી જા રહી હૈ ઔર લોગ દુનિયાકી હિર્સમેં ઔર હક તઆલા શાનુહૂસે બઈદ હોનેમેં બજહતે ચલે જા રહે હૈ. (તર્ગીબ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા બાહર તશરીફ લાએ ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા કે કોઈ શખ્સ તુમમેંસે યે ચાહતા હૈ કે હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકો બગૈર સીપે ઈલ્મ અતા ફરમાએ ઔર બગૈર કિસીકે રાસ્તા બતાએ, હિદાયત અતા ફરમાએ. કોઈ તુમમેંસે એસા હૈ જો યે ચાહતા હો કે હક તઆલા શાનુહૂ ઉસકે અંધેપનકો દૂર ફરમાકર ઉસકે (દિલકી નિગાહકો ખોલ દે, અગર એસા ચાહતા હો તો સમઝ લો કે જો શખ્સ દુનિયાસે બેરગબતી કરે ઔર અપની ઉમ્મીદોકો

મુખતસર રખે, હક તઆલા શાનુહુ ઉંસકો બગૈર સીમે ઈલ્મ અતા કરમાતે હે ઔર બગૈર કિસીકે રાસ્તા દિખાએ ખુદ હિદાયત કરમાતે હે. (દુર્ મન્સુર) પેહલે ભી યે રિવાયત મુફસ્સલ ગુઝર ચૂકી હે. હઝરત જાબિર (રદી.) હુઝુરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હે કે મુજે અપની ઉમ્મત પર સબસે ઝિયાદા ખીફ, ખ્વાહિશાતકી કસરત ઔર ઉમ્મીદોકે બખ્શ જાનેકી હે, ખ્વાહિશાત હકસે હટા દેતી હે ઔર ઉમ્મીદોકા તવીલ હોના આખિરતકો ભૂલા દેતા હે, યે દુનિયા ભી ચલ રહી હે ઔર હર દિન દૂર હોતી જા રહી હે ઔર આખિરત ભી ચલ રહી હે ઔર હર દિન કરીબ હોતી જા રહી હે, (યાની હર વક્ત, હર આન ઝિન્દગી કમ હોતી જા રહી હે ઔર મૌત કરીબ આતી જા રહી હે)

‘માફિલ તુજે ષરિયાલ યે દેતા હે મુનાદી.

બિદ્દોને ષરી ઉમ્મકી એક ઔર ષટા હી.’

અગર ઘંટાકી આવાઝકો ગૌરસે સુના જાએ તો વાકઈ ઘટા દી ઘટા દી કા ના’રા પૈદા હોતા હે. ઈસકે બાદ હુઝુર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે દુનિયા ઔર આખેરત હર એક કે ઈસ દુનિયામેં કુછ સપૂત હે, અગર તુમસે હો સકે, તો ઈસકી કોશિશ કરોકે દુનિયાકે સપૂત ન બનો (આખેરતકે સપૂત બનો) આજ અમલકા (ઔર ખેતી બોનેકા) દિન હે, હિસાબ આજ નહીં હે, કલકો તુમ આખિરતકે ઘરમેં હોગે જહાં અમલ નહીં (મિશકાત) (બલ્કે ખેતીકે કાટનેકા ઔર બદલેકા દિન હે.)

હઝરત સલમાન ફારસી (રદી.) કરમાતે હે કે, ત્રીન આદમી એસે હે કે જબ મુજે ઉનકા ખ્યાલ આતા હે તો ઈસ કદર તા’જજુબ હોતા હે કે મુજે હંસી આને લગતી હે, એક વો શખ્સ જો દુનિયામેં ઉમ્મીદ લગાએ બેઠા હે ઔર મૌત ઉંસકી કિકરમેં હે, દૂસરી વો શખ્સ જો (અલ્લાહ તઆલાસે) ગાફિલ હે ઔર (અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ) ઉસ્સે ગાફિલ નહીં, ત્રીસરે વો શખ્સ જો મુંહ ભરકર, (ખિલખિલાકર) હંસતા હે ઔર ઉંસકો ઈસકી ખબર નહીં કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ ઉસ્સે પુશ હે યા નારાઝ હે, (હાલાંકે યે કિકર એસી ચીઝ હે કે કિસી વક્ત ભી હંસી ન આના ચાહિએ) ઔર ત્રીન ચીઝે એસી હે જો મુજે હર વક્ત ગમગીન રખતી હે, યહાં તકકે મૈં રોને લગતા હું, એક, દોસ્તોંકા ફિરાક યાની હુઝુર (સલ્વ.) કા ઔર સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કા, દૂસરે મૌતકી કિકર, ત્રીસરે હશરમેં હક તઆલા શાનુહુકે સામને પેશ હોના હે ફિર મા’લૂમ નહીં કે મેરે લિએ જન્નતકા હુકમ હોગા યા દોઝખકા.

એક શખ્સ કેહતે હે કે મૈંને ઝરારહ (રદી.) બિન ઔફાકો ઉંકે ઈન્તિકાલકે બાદ ખ્યાબમેં દેખા, તો મૈંને પૂછા કે સબસે બખ્શા હુઆ અમલ કયા હે ? ઉંહોંને કરમાયા, તવકકુલ ઔર ઉમ્મીદોકા મુખતસર રખના. હઝરત સુફિયાન સૂરી (રહ.) કરમાતે હે કે જુહદ ઉમ્મીદોકે મુખતસર કરનેકા નામ હે, મોટા ખાને ઔર જુબ્બા પેહનનેકા નામ નહીં હે. હઝરત દાઉદ તા’ઈ (રહ.) કરમાતે હે કે અગર મૈં યે

ઉમ્મીદ રખ્યું કે મੈં એક મહીના ઝિન્દા રહુંગા તો મੈં અપનેકો બડા મુજરિમ સમજું
और इसकी किस तरह ઉમ્મીદ કર सकता હું એસી હાલતમે કે મੈં દેખતા હું કે આગે
દિન લોગોકો હવાદિસ કભી રાતમે પકડ લેતે હૈં, કભી દિનમે પકળ લેતે હૈં.

હઝરત શકીક બલખી (રદી.) અપને એક ઉસ્તાદ અબૂ હાશિમ રુમ્માની
(રદી.) કી ખિદમતમે હાજિર હુએ, ઉનકી ચાદરકે કોનેમે કુછ બંધ રહા થા, અબૂ
હાશિમ (રદી.) ને પૂછા, યે કયા હૈં ? અર્ઝ કિયા કે મેરે એક દોસ્તને તરબૂજ દિએ
થે, મેરા દિલ ચાહતા હૈં કે આજ શામકો આપ ઉનસે ઈફતાર કર લૈં. અબૂ હાશિમ
(રદી.) ને કહા, શકીક ! તુમ્હે યે ઉમ્મીદ હૈં કે તુમ રાત તક ઝિન્દા રહોગે ? (મૈં
તુમકો એસા નહીં સમજતા થા અબ) મૈં તુમસે કભી ન બોલુંગા, યે કેહકર અન્દર
ચલે ગએ और કિવાડ બન્દ કર લિએ કઅકાઅ બિન હકીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે
મૈં તીસ બરસસે હર વક્ત મૌતકે લિએ તૈયાર હું અગર વો આ જાએ તો મુઝે
ઝરા-ભી તા'ખીરકી ખ્વાહિશ ન હો. સુફિયાન સૂરી (રદી.) કેહતે હૈં કે મૈંને ફૂફાકી
મસ્જિદમે એક બુઝુર્ગકો દેખા, વો ફરમાતે થે કે મૈં તીસ બરસસે ઈસ મસ્જિદમે હર
વક્ત મૌતકા ઈન્તિઝાર કરતા હું, અગર વો આ જાએ તો મુઝે ન કિસીસે કુછ કેહના,
ન સુનના, ન મેરા કિસીકે પાસસે કુછ ચાહિએ, ન કિસીકા મેરે પાસ.

અબૂ મુહમ્મદ (રહ.) ઝાહિદ કેહતે હૈં કે મૈં એક જનાઝેકે સાથ ચલા, હઝરત
દાઉદ તા'ઈ (રહ.) ભી સાથ થે, કબરસ્તાન પહોંચકર વો એક જગા અલાહિદા
બૈઠ ગએ. મૈંભી ઉનકે સાથ બૈઠ ગયા. વો ફરમાને લગે, જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી
વઈદસે ડરતા હો, ઉસકે લિએ દૂરકા સફર (યાની આખેરતકા) આસાન હૈં और
જિસ શખ્સકી ઉમ્મીદે લખી હોતી હૈં, ઉસકા અમલ સુસ્ત હો જાતા હૈં और જો
ચીઝ આનેવાલી હૈં (યાની મૌત) વો કરીબ હૈં. ભાઈ એક બાત સમઝ લે કે જો
ચીઝ ભી તુઝે તેરે રબસે અપની તરફ મશગૂલ કર લે, વો મનહૂસ હૈં. એક બાત
સુનો, જિતને આદમી દુનિયામે હૈં, સબહીકો કબરમે જાના હૈં, ઉસ વક્ત ઉનકો
ઈસ ચીઝકી નદામત હોગી જો યહાં છોડ દી और ઉસ ચીઝકી ખુશી હોગી જો આગે
ભેજ દી और જિસ ચીઝ પર મરનેવાલેકો નદામત હૈં, ઉસ પર યે રેહનેવાલે (વારિસ)
લડતે-ઝગડતે હૈં, મુકદ્દમાબાઝી કરતે હૈં. (એહયા)

ફકીહ અબુલૈસ સમરકન્દી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જો શખ્સ ઉમ્મીદોકો
મુખ્તસર રખ્ખે, હક તઆલા શાનુહુ ચાર કિસ્મકે ઈકરામ ઉસ પર કરતે હૈં -

૧. અપની ઈતાઅત પર ઉસકો ફુવ્વત અતા ફરમાતે હૈં और જબ ઉસકો
અન્કરીબ મૌતકા યકીન હોતા હૈં તો અમલમે ખૂબ કોશિશ કરતા હૈં और નાગવાર
ચીઝોમેસે મુતઅસ્સિર નહીં હોતા.

૨. ઉસકો ગમ કમ હો જાતા હૈં.

૩. રોઝીકી થોડી મિકદાર પર રાઝી હો જાતા હૈં.

૪. ઉસકે દિલકો મુનવ્વર કર દેતે હૈં. ઉલમાને કહા હૈં કે દિલકા નૂર ચાર

ચીઝોસે પૈદા હોતા હે -

૧. ખાલી પેટ રેહનેસે.

૨. નેક આદમીકે પાસ રેહનેસે.

૩. ગુઝરે હુએ ગુનાહોકો યાદ કરને (ઔર ઉન પર નદામત) સે, ઔર

૪. ઉમ્મીદોકે મુખતસર કરનેસે ઔર જિસ શખ્સકી ઉમ્મીદે લંબી-લંબી હોતી હે, ઉસકો હક તઆલા શાનુસુ ચાર કિસ્મકે અઝાબોમે મુખતલા કર દેતે હે -

૧. ઈબાદતમે કાસિલી પૈદા હો જાતી હે.

૨. દુનિયાકા ગમ જિયાદા સવાર હો જાતા હે.

૩. માલકે જમા કરને ઔર બખ્ષાનેકા ફિકર હર વક્ત મુસલ્લત રેહતા હે.

૪. દિલ સખ્ત હો જાતા હે ઔર ઉલમાને લિખ્ખા હે કે દિલકી સખ્તી ચાર ચીઝોસે પૈદા હોતી હે.

૧. જિયાદા શિકમસેરીસે.

૨. ખુરી સોહબતસે.

૩. ગુનાહોકો યાદ ન કરનેસે.

૪. ઉમ્મીદોકે લખ્ખી હોનેસે, ઈસલિએ ઝરૂરી હે કે આદમી લખ્ખી-લખ્ખી ઉમ્મીદે હરગિઝ ન બાંધે. હર વક્ત યે ફિકર રેહના ચાહિએ કે ન મા'લૂમ કોન-સા સાંસ જિન્દગીકા આખિરી સાંસ હો, (કિસ વક્ત કુલૂબકી હરકત બન્દ ન હો જાએ.)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત આઈશા (રદી.) સે ઈશાદ ફરમાયા કે અગર તૂ (કિયામતમે) મેરે સાથ રેહના ચાહતી હે તો દુનિયામે એસે ગુઝાર દેનાં, જેસાકે મુસાફિર સવારી પર આતા-જાતા કર્હી ઝરા ઠહર જાએ ઔર માલદારોંકે પાસ બેઠનેસે એહતિરાઝ કરના ઔર કપડેકો ઉસ વક્ત તક બેકાર કરકે ન છોડના જબ તકકે ઉસમે પૈવન્દ ન લગ જાએ. અબૂ ઉસ્માન નહદી (રહ.) કેહતે હે કે મૈને હઝરત ઉમર (રદી.) કો મિઝબર પર ખુતબા પઢ્હતે હુએ દેખા ઔર ઉન્કે કુર્તમે બારહ પૈવન્દ લગ રહે થે.

(તંબીહુલ ગાફિલીન)

હકીસ-૧૦.

એક સહાબી

(રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) ! મુઝે કોઈ એસા અમલ બતા દીજિએ જિસ્સે અલ્લાહ જલ્લ શાનુસુ ભી મુઝસે મુહબ્બત કરને લગે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે દુનિયાસે બેરગબતી પૈદા કર હો, હક તઆલા શાનુસુ તુમકો મેહફૂઝ રખોગે ઔર લોગોંકે પાસ જો ચીઝે હે (માલ વગૈરહ) ઉનસે બેરગબતી પૈદા કર હો, વોભી તુમસે મુહબ્બત કરને લગેગે.

(મિશકાત)

۱. عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحْبَبَنِي اللَّهُ

أَحْبَبَنِي النَّاسُ قَالَ ارْزُقْ فِي الدُّنْيَا

يُحِبُّكَ اللَّهُ وَارْزُقْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ

النَّاسُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ ابْنُ مَاجَةَ كُتُبُ الشُّعَرَاءِ

કાંધલા - દુનિયાસે બે રખતી પર હક તઆલા શાનુહુકી મુહબ્બત, આપિરતકા એજાજ વ ઈકરામ વગૈરહ ઉમૂર તો પેહલી રિવાયાતમે બહોત કસરતસે ગુઝર હી ચુકે હૈ, દૂસરા મઝમૂનકે લોગોકે અમવાલ પર નિગાહ ન રખી જાએ, ઈસીસે ઉનકે દિલોમે ભી મુહબ્બત પૈદા હોતી હૈ, બડે તજુર્બાકી બાત હૈ. હર શખ્સકો હર વક્ત ઈસકા તજુર્બા હોતા રેહતા હૈ કે જિતને ભી આપસમે બેહતરીન તાઅલ્લુકાત હો લેડિન જહાં કિસી ચીઝકે સવાલકા ઝિકર આ જાતા હૈ, સારે હી તાઅલ્લુકાત ઔર અકીદતે ખત્મ હો જાતી હૈ.

હઝરત જિબ્રઈલ (અલૈ.) એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાઝિર હુએ ઔર યે કહા કે અય મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) આપ જિતને દિન ભી ઝિન્દા રહે, મૌત બહરહાલ એક દિન આનેવાલી ચીઝ હૈ ઔર જો અમલ ભી આપ કરેગે (ભલા યા બુરા,) ઉસકા બદલા મિલેગા ઔર જિસ્સે ભી આપ (દુનિયામે) તાઅલ્લુકાત પૈદા કરે, ઉસ્સે એક દિન જુદા હોના પડેગા (ઉસકી મૌતસે હો યા અપની મૌતસે હો.) યે બાત ઝેહનનશીન કર લે કે આદમીકા શર્ક (બુઝુર્ગી) તહજજુદકી નમાઝ હૈ ઔર આદમીકી ઈઝઝત લોગોસે ઈસ્તિગ્ના હૈ (તર્ગીબ) યાની આદમીકી ઈઝઝત ઉસી વક્ત તક હૈ જબ તક લોગોકી અશિયા પર નિગાહ ન હો ઔર જહાં કહી દૂસરોકે માલ પર નિગાહ પડી, સારી ઈઝઝત ખાકમે મિલ જાતી હૈ.

હઝરત ઉરવહ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ તુમમેસે કોઈ શખ્સ દુનિયાકી ઝીનત ઔર ઉસકી રૌનકકો દેખે (ઔર વો અચ્છી લગે, તો ઉસકો આહિએ કે અપને ઘર જાકર ઘરવાલોકો નમાઝમે મશગૂલ કર દે ઈસલિએ કે હક તઆલા શાનુહુને અપને નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ : 'લા તમુદન્ન ઐનૈક' (સૂરએ તા'હા, રૂકૂઅ ૮) 'ઔર હરગિઝ આપ અપની આંખ ઉઠાકર ભી ન દેખે' (ઉન ચીઝોકી તકર જો હમને ઈન દુનિયાદારોકો દે રખી હૈ, તા'કે ઈન ચીઝોસે ઈનકા ઈમ્તિહાન લે, યે મહઝ દુન્યવી ઝિન્દગીકી રૌનક હૈ ઔર આપકે રખકા અતીયા, જો આપિરતમે મિલેગા, ઈસ્સે બદરજહા બેહતર હૈ ઔર હમેશા રેહનેવાલા હૈ ઔર અપને મુતઅલિલકીનોકો નમાઝકા હુકમ કીજિએ ઔર ખુદ ભી ઈસકે પાબંદ રહિએ. (દુર્ મંસૂર)

દૂસરી જગહ હક તઆલા શાનુહુકા ઈર્શાદ હૈ : કે 'લા તમુદન્ન ઐનૈક' (સૂરએ હિજ્ર, રૂકૂઅ ૬) 'આપ આંખ ઉઠા કર ભી ન દેખે ઉસ (ઝેબ વ ઝીનત)કો જો હમને મુખ્તલિક કિસ્મકે લોગોકો દે રખ્યા હૈ.' ઈસ આયતે શરીફાકી તફસીરમે હઝરત સુફિયાન બિન ઉવૈનિયા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જિસ શખ્સકો હક તઆલા શાનુહુને કુરઆન પાકકી દૌલતસે નવાઝા હો, ફિર વો દુનિયાકી કિસી ચીઝકી તરફ ભી નિગાહ ઉઠાકર દેખે, ઉસને કુરઆન પાકકો બહોત કમ સમઝા (યાની ઉસકી કદર ન કી.)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈં કે ફકર બહોત મેહમૂદ ચીઝ હૈ, લેકિન યે ઝરૂરી હૈ કે વો શખ્સ કનાઅત કરનેવાલા હો, લોગોકે પાસ જો અમવાલ હૈ, ઉનમેં તમઅ ન રખતા હો, ઉનકી તરફ ઝરા-ભી ઈલ્તિફાત ન કરતા હો ઔર ન માલકે કમાનેકી ઉસમેં હિસે હો ઔર યે સબ ચીઝે જબ હી હો સક્તી હૈ જબ કે આદમી અપને ઈબરાજાતમેં નિહાયત કમી કરનેવાલા હો, પાનેમેં, લિબાસમેં, મકાનમેં કમ-સે-કમ ઔર મજબૂરીકે દરજે પર કિફાયત કરનેવાલા હો ઔર ઘટિયા-સે-ઘટિયા ચીઝ પર કનાઅત કરનેવાલા હો, અગર કિસી ચીઝકી ઝરૂરત મેહસૂસ હો તો એક મહીનેકે અન્દર-અન્દરકી ઝરૂરતકા તો ખ્યાલ હો, ઉસે આગેકી કિસી ચીઝકી તરફ અપને ખ્યાલ ઔર ધ્યાનકો ન લગાએ, અગર ઈસે આગેકી સોચમેં બખ્ષ જાએગા તો કનાઅતકી ઈઝઝતસે મેહરૂમ હોકર હિસે વ તમઅકી ઝિલ્લતમેં ફંસ જાએગા ઔર ઈસકી વજહસે બુરી આદતે પૈદા હો જાએગી, મકરૂહ ચીઝે ઈખ્તિયાર કરની પડ જાએગી, ઈસલિએ કે આદમી બિતબઅ હરીસ હૈ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે અગર આદમીકે લિએ દો જંગલ સોનેકે હો જાએ, તબ ભી વો તીસરેકી ફિકરમેં લગ જાએગા. હઝરત અબુ મુસા અશઅરી (રદી.) કરમાતે હૈં કે એક સૂરહ ઈતની બરી, જિતની કે સૂરહ બરા'ત હૈ, નાઝિલ હુઈ થી, ફિર વો મન્સૂખ હો ગઈ, ઉસમેંસે યે મઝમૂન યાદ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ ઈસ દીનકી મદદ એસે (ફાસિક ઔર કાફિર) લોગોસે ભી કર દેતે હૈ જિનકા કોઈ હિસ્સા દીનમેં ન હો ઔર અગર આદમીકે લિએ દો જંગલ માલકે હો જાએ તો વો તીસરેકી તમઅ કરતા હૈ. આદમીકા પેટ (કબરકી) મિટી હી ભર સક્તી હૈ, અલબત્તા અગર કોઈ શખ્સ તૌબા કર લે તો હક તઆલા શાનુહુ તૌબાકો કુબૂલ કરતે હૈ ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે દો હરીસ આદમિયોકા કભી પેટ નહીં ભરતા, એક વો શખ્સ જો ઈલ્મકા હરીસ હો (ઉસકો ઈલ્મી ચસ્કા લગ ગયા હો, કિસી વક્ત ઉસકા દિલ નહીં ભરતા,) દૂસરા વો શખ્સ જો માલકા હરીસ હો ઔર ચૂંકે આદમીકી ઝિબિલ્લતમેં યે મુહલિલક ચીઝ હૈ, ઈસી બિના પર હક તઆલા શાનુહુને ઔર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કનાઅતકી બડી તારીફ કરમાઈ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે મુબારક હૈ વો શખ્સ જિસકો હક તઆલા શાનુહુને ઈસ્લામકી દૌલતસે નવાઝા હો ઔર સિર્ફ ઝરૂરતકે બકદર ઉસકી રોઝી હો ઔર વો ઉસ પર કાનેઅ હો. હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ભી ઈર્શાદ હૈ કે કિયામતકે દિન કોઈ શખ્સ ગરીબ હો યા અમીર, એસા ન હોગા જો ઈસકી તમન્ના ન કરતા હો કે કાશ દુનિયામેં ઉસકો સિર્ફ ઝરૂરતકે દરજેકી રોઝી મિલતી, ઈસે જિયાદા ન મિલતી. ઈસી વજહસે હુઝૂર (સલ્વ.) ને તમઅસે ઔર માલ કમાનેમેં જિયાદા કોશિશ કરનેસે મના કરમાયા હૈ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે લોગો ! માલકે હાસિલ કરનેમેં અચ્છા તરીકા ઈખ્તિયાર કિયા કરો (બુરે તરીકોસે ન કમાઓ) ઈસ લિએ કે આદમીકો મુકદ્દરસે

ઝિયાદા તો મિલતા નહીં ઓર જો મુકદ્દર હૈ વો બહરહાલ મિલકર રહેગા. આદમી ઉસ વકત તક મર હી નહીં સકતા જબતક ઉસકા જો મુકદ્દરકા હિસ્સા હૈ, વો ઝલીલ ઓર મજબુર હોકર ઉસ તક ન પહોંચ જાએ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે તુ મુત્તકી બન જા, તુ સબસે બડા ઈબાદત કરનેવાલા હો જાએગા ઓર (કમ-સે-કમ મિકદ્દાર પર) કનાઅત કરનેવાલા બન જા, તુ સબસે ઝિયાદા શુકગુઝાર હો જાએગા ઓર અપને ભાઈકે લિએ ભી ઉસ ચીઝકો પસંદ કર, જિસકો અપને લિએ પસંદ કરતા હૈ, તુ કામિલ મો'મિન બન જાએગા.

હઝરત અબૂ અધ્ધુબ (રદી.) ફરમાતે હૈ, એક શખ્સ હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાઝિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) મુજે મુખતસર-સી નસીહત કર દીજિએ (તા'કે મૈં ઉસકો મઝબૂત પકડ લું.) હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, જબ નમાઝ પઢ્હો તો એસી પઢ્હો જૈસાકે ઉમ્મકી આખિરી નમાઝ યેહી હો (જબ આદમીકો યે ખ્યાલ હો જાએ કે યે બિલ્કુલ આખિરી નમાઝ હૈ તો ફિર જિસ કદર ઝિયાદા એહતિમામ ઓર ખુશુઅ-ખુશૂઅસે પઢ્હોગા, વો ઝાહિર હૈ) ઓર કોઈ એસી બાત સુબાનમે ન નિકાલો, જિસકી મઅઝરત કરના (ઓર મા'ફી ચાહના) પડે ઓર અપને દિલકો પકડે તોરસે ઈસ ચીઝસે માયૂસ કર હો જો દૂસરોકે પાસ હો કે ઉસકી તરફ ઝરા-સા ભી તુમ્હે ઈઝ્તિફાત ન હો.) હઝરત ઉમર (રદી.) કા ઈશાદ હૈ કે તમઅ કરના ફકર (ઓર મુહતાજગી) હૈ ઓર ના-ઉમ્મીદી ગિના હૈ. જો શખ્સ એસી ચીઝસે ના-ઉમ્મીદ હો જાએ જો દૂસરોકે કબ્જેમે હૈ વો ઉનસે મુસ્તગ્ની રેહતા હૈ. એક હકીમસે કિસીને પૂછા કે ગિના ક્યા ચીઝ હૈ ? ઉન્હોને ફરમાયા કે તમન્નાઓકા કમ કરના ઓર જો અપને લિએ કાફી હો જાએ, ઉસ પર ખુશ રેહના. મુહમ્મદ બિન વાસેઅ (રહ.) સૂખી રોટીકો પાનીમે ભિગોકર ખા લિયા કરતે થે ઓર ફરમાયા કરતે થે કે જો ઈસ પર કનાઅત કર લે, વો કિસીકા ભી મુહતાજ ન હો. એક હકીમસે કિસીને પૂછા, તુમ્હારી માલિયત ક્યા હૈ ? ફરમાને લગે, ઝાહિરમે ખુશહાલ રેહના, બાતિનમે ઈખ્તિસાર ઓર મિયાનારવી ઈખ્તિયાર કરના ઓર દૂસરોકે પાસ જો ચીઝે હૈ, ઉનસે ઉમ્મીદ ન રખના. હક તઆલા શાનુહૂકા (હદીસમે) ઈશાદ હૈ કે આદમકે બેટે ! અગર સારી દુનિયા તુઝકો મિલ જાએ, તબ ભી તો તુ ઉસમેસે અપની હાજતકે બક્કર હી ખાએગા. અગર મૈં ઈતની મિકદ્દાર તુજે દે દૂ ઓર ઉસ્સે ઝા'ઈદ ન દૂ જિસકા તુજે હિસાબ દેના પડે તો યે તો મૈંને તુઝ પર એહસાન કિયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઝિદ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ કિસીસે કોઈ હાજત તલબ કરે તો મા'મૂલી તરીકેસે તલબ કરે, એસા ન કહે કે આપ તો એસે હૈ, આપ તો એસે હૈ, ચુના હૈ, ચુની હૈ કે ઈસ્સે ઉસકી તો કમર તોડ દોગે. કે વો ઉજવ તકબ્બુરમે હલાક હો જાએગા) ઓર તુમ્હે મુકદ્દરસે ઝિયાદા ન મિલેગા. કેહતે હૈ કે બનુ ઉમૈયા કે એક બાદશાહ (સુલેમાન બિન અબ્દુલ મલિક) ને હઝરત અબૂ હાઝિમ (રદી.)કો બડે ઈસ્તારસે લિખ્યા કે આપકો કુછ ઝરરત હુઆ કરે તો

મુઝસે મંગા લિયા કરે. ઉન્હોને જવાબમે લિખ્યા કે મૈને અપની ઝરૂરત અપને આકાકી ખિદ્મતમે પેશ કર દી, ઉસને ઉનપર જો કુછ મુઝે અતા કરમા દિયા, મૈને ઉસ પર કનાઅત કર લી. એક હકીમકા ઈશાદ હૈ કે મૈને સબસે ઝિયાદા ગમમે મુબ્તિલા રેહનેવાલા, હસદ કરનેવાલેકો પાયા ઔર સબસે બેહતરીન ઝિન્દગી ગુઝારનેવાલા કનાઅત કરનેવાલેકો પાયા ઔર સબસે ઝિયાદા સબર કરનેવાલા હરીસકો પાયા (કે હર ચીઝકી હિર્સ કરતા હૈ, ફિર વો મિલતી નહીં તો સબર કરતા હૈ) ઔર સબસે ઝિયાદા લંતીક ઝિન્દગી ગુઝારનેવાલા દુનિયાકે છોડ દેનેવાલેકો પાયા ઔર સબસે ઝિયાદા નદામતવાલા ઉસ આલિમકો પાયા જો હદસે બખ્શનેવાલા હો.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદી.) ને હઝરત કઅબ અહબાર (રદી.) સે દર્યાફત કિયા કે ઉલમાકે કુલુબસે ઈલ્મકો ક્યા ચીઝ ઝા'યા કર દેતી હૈ ? હાલાંકે પખ્સતે વક્ત ઉન્હોને સમઝકર પખ્સા થા, ઉસકો યાદ રખ્યા થા. હઝરત કઅબ (રદી.) ને કરમાયા, તમઅ ઔર હિર્સ ઔર લોગોંસે અપની હાજતોંકા માંગના, કિસી શખ્સને હઝરત કુઝેલ બિન અયાઝ (રદી.) સે હઝરત કઅબ (રદી.) કે કલામકી શરહ પૂછી તો ઉન્હોને કરમાયા કે જબ આલિમ કિસી ચીઝકી તમઅ કરને લગતા હૈ તો ઉસકી તલબમે લગ જાતા હૈ, જિસ્સે ઉસકા દીન બરબાદ હો જાતા હૈ (કે ઉસકી તલબકી મશગૂલી દીનકી મશગૂલીકો ખો દેતી હૈ) ઔર હિર્સ ઉસકી હર-હર ચીઝકી તરફ ખીંચતી હૈ હતાકે ઉસકા હર ચીઝકો યે દિલ ચાહતા હૈ કે યેભી મુઝે મિલ જાએ, યેભી મુઝે મિલ જાએ, ફિર લોગોંસે ઉસકે પૂરા કરનેકા તા'લિબ હોતા હૈ. જો શખ્સ ઉસકી તલબકો પૂરા કર દેતા હૈ, ઉસકે સામને સુકના પડતા હૈ, ઉસકા મુતીઅ હોના પડતા હૈ, વો જિધર ચાહે, ખીંચકર લે જાએ, તુમ્હે ઝક મારકર ઉસકા કેહના માનના પડતા હૈ, જબ વો ગુઝરે તો ઉસકો સલામ કરના પડતા હૈ, બીમાર હો જાએ તો ખ્યાલ કરના પડતા હૈ ઔર યે સલામ ઔર ઈયાદત અલ્લાહકે વાસ્તે નહીં હોતી બલ્કે દુનિયાકી મુહબ્બતકી વજહસે હોતી હૈ. (ઔર જબ દુનિયાકી વજહસે હુઈ તો ઉસકા સવાબ મા'લૂમ હૈ.) ઈસકે બાદ હઝરત કુઝેલ (રદી.) ને કરમાયા, યે હદીસ (અમલકે લિએ ઔર કારઆ'મદ હોનેકે લિએ સો હદીસોંસે બખ્શકર હૈ.

(એહયા)

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે, એક શખ્સ હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદ્મતમે હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) ! મુઝે મુખ્તસર-સી નસીહત કરમા દીજિએ (તા'કે મૈં ઉસકો મઝબૂત પકડ લૂં.) હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈશાદ કરમાયા કે જો ચીઝ દૂસરોંકે પાસ હૈ, ઉસ્સે અપનેકો બિલકુલ માપૂસ બના લો (ઝરા-ભી ઉસકી તરફ ઈલ્તિફાત ન કરો) ઔર તમઅસે અપનેકો બિલકુલ મેહફૂઝ રખો. ઈસલિએ કે તમઅ ફોરી ફકર હૈ (યાની ઉસ ચીઝકી ઝરૂરત તો જબ-હોગી, જબ હોગી ઔર ઉસકી તરફ એહતિયાઝ અભીસે હો ગઈ) ઔર અપને-આપકો એસી ચીઝસે બચાઓ, જિસકી મઅઝરત કરના પડે. (તર્ગીબ) હઝરત

અબૂ અય્યૂબ (રદી.) કી રિવાયતસે ઈસ કિસ્મકા એક સવાલ વ જવાબ ઔર ત્વી કરીબ હી ગુઝર ચુકા હૈ, ઈન દોનો હદીસોમે ઔર નસીહતે મુસ્તરક હૈ. એક-એક નસીહત હર શખ્સકે મુનાસિબ હાલ અલાહિદા હૈ ઔર બા'જ રિવાયાતમે સઅદ (રદી.) કી હદીસમે ચાર બાતે મઝકૂર હૈ, તીન વો જો હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદી.) કી રિવાયતમે ગુઝરી ઔર ચોથી તમઅકી ઈસમે ઝ'ઈદ હૈ (વહી) ઔર યે બાતકે દૂસરોકે પાસ જો ચીઝ હો, ઉસ્સે અપને-આપકો બિલકુલ માયૂસ રખો, દોનોમે મુસ્તરક ઔર બકી અહમ ચીઝ હૈ કે ઈસકી વજહસે ન તો ખુદકો પરેશાન હોના પડતા હૈ, ન દૂસરેકે સામને ઝુકના પડતા હૈ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ, જો શખ્સ અપને ઘરમે અમ્નેસે હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને બદનકી સેહત અતા કરમા રખી હો ઔર એક દિનકા ખાના ઉસકે પાસ મૌજૂદ હો તો ગોયા દુનિયા સારી-કી-સારી ઉસકે પાસ મૌજૂદ હૈ (વહી) ફિર ઉસકો કિસી દૂસરે કિસી ચીઝકી તરફ કયા નિગાહ લગાના હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) સે ત્વી ઈસ કિસ્મકા વાકિઆ નકલ કિયા ગયા કે એક શખ્સને હુઝૂર (સલ્વ.) સે અર્ઝ કિયા કે મુઝે કોઈ મુખતસર બાત બતા દીજિએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ કરમાયા કે નમાઝ એસી પઢહો ગોયા યે આખિરી નમાઝ હૈ (ઔર તુમ હક તઆલા શાનુહુકે સામને હાઝિર હો) ઈસલિએ કે અગર તુમ ઉસકો નહીં દેખ સકતે તો વો તો તુમ્હે બહરહાલ દેખ રહા હૈ ઔર જો ચીઝ દૂસરોકે કબ્જેમે હૈ ઉસ્સે માયૂસ બને રહો, તુમ સબસે ઝિયાદા ગની હોગે ઔર અપને-આપકો એસી ચીઝમે (કૌલ હો યા ફેલ) બચાઓ જિસકી ફિર મઅઝરત કરના પડે. (તર્ગીબ) હઝરત સઅદ (રદી.) સે ત્વી એક શખ્સને યે દખ્વાસ્તિ કી કે આપ મુઝે કોઈ નસીહત કરે, ઉન્હોને કરમાયા, જબ નમાઝ પઢહો તો બહોત અચ્છી તરહ વુઝૂ કરો, ઈસ લિએ કે બગૈર વુઝૂકે નમાઝ નહીં હોતી ઔર બગૈર નમાઝકે ઈમાન નહીં, કે જબ નમાઝ શુરૂ કરો તો એસી પઢહો જૈસાકે આખિરી નમાઝ હો ઔર બહોત-સી હાઝતે તલબ ન કિયા કરો, ઈસલિએ કે યે ત્વી કૌરી કકર હૈ ઔર જો ચીઝ દૂસરોકે કબ્જેમે હો ઉસ્સે અપને-આપકો બિલકુલ માયૂસ રખો, યેહી અસલ ગિના હૈ ઔર કોઈ કલામ યા કોઈ કેલ એસા ન કરો જિસ્સે ફિર મઅઝરત કરના ઔર મા'ફી ચાહના પડે.

(ઈતેહાદુસ્સલાત)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે બા'જ આદમી યે સમઝતે હૈ કે માલકા છોડ દેનેવાલા જાહિદ હૈ, યે સહી નહીં, ઈસલિએ કે માલકા છોડ દેના ઔર મોટે કપડે પેહન લેના હર એસે શખ્સકે લિએ આસાન હૈ જો હોગોમે અપની વુકઅત ચાહતા હો, ઉનકે યહાં અપની તા'રીફકા તા'લિબ હો. કિતને હી દુનિયાસે બેતા'લ્લુકીકા ઈઝહાર કરનેવાલે, જો થોડેસે ખાને પર કનાઅત કરતે હૈ ઔર અપના દરવાઝા હર વક્ત બંદ રખતે હૈ બલ્કે એસે બંદ મકાનમે રહેતે હૈ જિસ્કે દરવાઝા હી ન હો, ઉનકા મક્સદ સિર્ફ યે હૈ કે હોગોકે યહાં ઉનકી શુહરત હો

ઔર કિતને હી ઉમ્દા લિબાસ પેહનનેવાલે જુહદકા દા'વા કરતે હૈ ઔર કેહતે હૈ કે વો અમ્મલ લિબાસ ઈતિબા-સુન્નતમે પેહનતે હૈ ઔર યે કે વો ખુદ ઈન કપડો વગૈરહકી તરફ અપની ખ્વાહિશસે મુતવજજહ નહીં હોતે બલ્કે લોગોકે ઈસરાર ઔર ખ્વાહિશસે પેહનતે હૈ ઔર મક્સદ યે હોતા હૈ કે લોગ ઈસ કિસ્મકે કપડે હદયામે પેશ કિયા કરે. યે દોનો ફરીક દુનિયાકો દીનકે ઝરિએસે હાસિલ કરનેવાલે હૈ કે દુનિયા સિર્ફ માલ હી કા નામ નહીં, જાહકી તલબ ભી દુનિયા હૈ.

જાહિદકી ત્રીન અલામતે હૈ, જિનકો અપને અંદર પૈદા કરનેકી કોશિશ કરના ચાહિએ -

૧. જો ઉસકે પાસ મૌજૂદ હૈ, ઉસે પુશ ન હો ઔર જો ચીઝ નહીં હૈ ઉસ પર રંજહા ન હો બલ્કે ઓલા તો યે હૈ કે મૌજૂદસે રંજહા હો ઔર જો નહીં હૈ ઉસે પુશ હો.

૨. ઈસકી નિગાહમે ઈસકી તા'રીફ કરનેવાલા, મઝમ્મત કરનેવાલા બરાબર હો કે યે જાહકે જુહદકી અલામત હૈ ઔર પેહલી ચીઝ માલકે જુહદકી અલામત હૈ.

૩. હક તઆલા શાનુસુસે ઉન્સ ઔર મુહબ્બત હો ઔર તા'આતમે હલાવત હો. (એહયા)

ઈસ જગહ દો વાકિએ અપને અકાબિરકે નમૂનેકે લિએ લિખનેકો દિલ ચાહતા હૈ, એક તો વો મક્તૂબે ગરામી જો શેખુલ મશાઈખ કુત્બુલ ઈશાદ હઝરત ગંગોહી કદસ સિર્ફિદુને અપને મુશિદ શેખુલ અરબ વલ અજમ હઝરત હાજી ઈમ્દાદુલ્લાહ સાહબ અઅલ્લાહકે ખિદ્મતમે લિખ્યા જો મકાતિબે રશીદિયામે તબઅ ભી હો ચુકા હૈ, ઉસકે અલ્લાઝ યે હૈ -

'હુઝૂર (સલ્વ.) ને, જો બન્દા-એ-નાલાયકકે હાલાતસે ઈસ્તિફસાર કરમાયા હૈ, મેરે માવા-એ-દારૈન ઈસ નાક્સકે ક્યા હાલાત ઔર કિસ દરજેકી કોઈ ખૂબી હૈ જો આફતાબે કમાલાતકે રૂબરૂ અર્ઝ કરું, બખુદા સખ્ત શરમિન્દા હું, કુછ નહીં હું, મગર જો ઈશાદિ હઝરત હૈ તો ક્યા કરું, બનાચારી કુછ લિખના પડતા હૈ. હઝરત મુશિદ મન ! ઈલ્મે જાહિરીકા તો યે હાલ હૈ કે આપકી ખિદ્મતસે દૂર હુએ, ગાલિબન અરસા સાત સાલસે કુછ ઝિયાદા હુઆ હૈ, ઈસ સાલ તક દો સૌસે ચન્દ અદદ ઝિયાદા આદમી સનદે હદીસ હાસિલ કરકે ગએ ઔર અકસર ઉનમે વો હૈ કે ઉન્હોને દર્સ જારી કિયા ઔર સુન્નતકે એહયામે સરગર્મ હુએ ઔર ઈશાઅતે દીન ઉનસે હુઈ ઔર ઈસ શર્ફસે ઝિયાદા કોઈ શર્ફ નહીં, અગર કુબૂલ હો જાએ ઔર હઝરતકે અકદામે નઅલૈનકી હાજિરીકે સમરાકા યે ખુલાસા હૈ કે જઝબએ કલ્બમે ગૈર હક તઆલાસે નફા વ જરરકા ઈત્તિફકાત નહીં, વલ્લાહ બા'જ ઓકાત અપને મશાઈખકી તરફસે અલાહિદગી હો જાતી હૈ, લિહાઝા કિસીકે મદ્દહ વ જમકી પરવાહ નહીં રહી ઔર જામ વ માદેહકો દૂર જાનતા હું ઔર મઅસિયતકી તબઅન નકરત ઔર ઈતાઅતકી તબઅન રખત પૈદા હો ગઈ હૈ ઔર યે અસર ઉસી નિસ્ખતે યાદ

દાશ ભેરંગા હે જો મિશકાત અનવારે હજરતસે પહોંચી હે, પસ ઝિયાદા અર્ઝ કરના ગુસ્તાખી ઔર શોખ ચશ્મી હે. યા અલ્લાહ ! મા'ક કરમાના કે હજરતકે ઈશાદસે તહરીર હુઆ હે, ઝૂંઝૂં નહીં હું, કુછ નહીં હું, તેરા હી ઝિલ્લ હે, તેરા હી વજૂદ હે, મેં ક્યા હું. કુછ નહીં હું ઔર વો જો મેં હું, વો તૂ હે ઔર મેં ઔર તૂ ખુદ શર્ક-દર-શર્ક' હે.

اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ اَسْتَغْفِرُكَ

અસ્તગફિરુલ્લાહ- અસ્તગફિરુલ્લાહ- અસ્તગફિરુલ્લાહ- લાહી લ- વલા- ફૂલ્લ ત- ઈલ્લા- બિલ્લાહ. અબ અર્ઝસે મા'જુર કરમાકર કુબૂલ કરમાવે, વસ્સલામ. સન ૧૩૦૬ હિ.

યે ગરામી કદ્ર મકતૂબ વિસાલસે સત્તરહ સાલ કબ્લકા હે. ઈન સત્તરહ સાલમે મદ્રૂહ વ જમકી બરાબરીમે ઔર ગયર હકસે નફા વ જહરકી તરફ અદમે ઈલ્લાહિયાતમે જો તરકિયાત હુઈ હોંગી, ઉનકા ઈદરાક ભી કોન કર સક્તા હે ?

દૂસરા વાકિઆ જિસકો અમીર શાહ ખાં સાહબને અમીરુર્રિવાયાતમે લિખ્મા હે, વો લિખતે હે કે તહસીલ સિકન્દરાબાદમે એક ગાંવ હે હસનપુર, મૈને ભી દેખા હે, બહોત બડા ગાંવ હે. યે એક વક્તમે મૌલવી મુહમ્મદ ઈસ્હાક સાહબ (રહ.) દિહલવી જો મશહૂર અસાતજા-એ-હદીસમે હું) ઔર મૌલવી મુહમ્મદ યાકૂબ સાહબ (રહ.) કા થા. મૌલવી મુઝફ્ફર હુસેન સાહબ (રહ.) (કાંઘલવી) કરમાતે થે કે મૌલવી મુહમ્મદ ઈસ્હાક સાહબ (રહ.) ઔર મૌલવી મુહમ્મદ યાકૂબ સાહબ (રહ.) નિહાયત સખી થે ઔર અક્સર તંગીકી વજહસે કુછ મલૂલસે રેહતે થે, લેકિન એક રોઝ મૈને દેખા કે દોનો ભાઈ નિહાયત અશશાશ-બશશાશ હું ઔર ખુશીમે ઈધર-સે-ઉધર આતે-જાતે હું ઔર કિતાબે યહાં-સે-વહાં ઔર વહાં-સે-યહાં રખતે ઔર ખુશીકે લહઝેમે આપસમે બાતે કર રહે હું. મૈં યે દેખકર સમજાકે શાયદ આજ કોઈ બડી રકમ હિન્દુસ્તાનસે આ ગઈ (દોનો હજરત મક્કા મુકર્મામે તશરીફ કરમા રહે થે) જિસ્સે યે ઈસ કદર ખુશ હે. યે સમજકર મૈને ચાહા કે વાકિઆ દર્યાફત કરું, મગર બડે મિયાંસે તો પૂછનેકી હિમ્મત ન હુઈ, છોટે મિયાંસે પૂછા કે હજરત ! આપ આજ બહોત ખુશ નજર આતે હે, ઈસકી ક્યા વજહ હે ? ઉંહોને તા'જજુબકે લહઝેમે કરમાયા કે તુમને નહીં સુના ? મૈને કહા, નહીં, કરમાયા, કે હમારા ગાંવ હસનપુર ઝખ્ત હો ગયા, વો ખુશી ઈસીકી હે ક્યોકે જબ તક વો થા, હમકો ખુદા પર પૂરા તવક્કુલ ન થા ઔર અબ સર્ફ ખુદા પર ભરોસા રેહ ગયા.

હજરત મૌલાના અશરફ અલી સાહબ થાનવી નવ્વરલ્લાહુ મરકદહુ ઈસ વાકિએ પર લિખતે હે કે મુઝે હજરત ગૌસ પાક (રહ.) કી ખુશી યાદ આ ગઈ કે જિસ વક્ત ખાદિમને એક કીમતી આઈનેકે ટૂટ જાનેકી ડરતે-ડરતે ઈસ મિસ્તરઅસે ઈતિલા દી કે - 'અજ કજા આઈના-એ-ચીની શિકસ્ત', આપને ફિલ બદીહ કરમાયા.

‘ખૂબ શુદ્ધઅસબાબે ખુદ બીની શિકસ્ત.’

(અમીરુરિવાયત)

પેસલે મિસ્ત્રઅકા તર્જુમા હે કે તકદીરસે ચીનીકા આઈના ટૂટ ગયા, દુસરેકા તર્જુમા હે, બહોત અચ્છા હુઆ કે ખુદબીનીકે અસબાબ જાતે રહે. કક્ત.

હદીસ - ૧૧ હઝરત આઈશા

(રહી.) કરમાતી હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને તમામ ઉમ્રમે અપની વફાત તક કભી જૌ કી રોટી ભી દો દિન લગાતાર પેટ ભર કર તનાવુલ નહીં કરમાઈ. (તિર્મિઝી)

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا شَبَّهَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَبِزٍ شَعِيرٍ وَمُومِينَ مُتَابِعِينَ حَتَّى قَبِضَ (عَنْ التِّرْمِذِيِّ فِي الْمَشَائِخِ)

કાવ્યદોષ

- પેહી હુઝૂર (સલ્લ.) કી જિન્દગી થી. દો-ચાર હદીસોમેં નહીં, સૈકડો અહાદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિન્દગીકા પેહી નકશા મૌજૂદ હે. આજ મુસલમાનોકે કકર વ કાકાકા ઈસ કદર શો'ર હે કે હદ નહીં, મગર કિતને આદમી એસે હોગે જિનકો ઉમ્રભરમેં દો દિન ભી પેટ ભર કર મા'મૂલી રોટી ન મિલી હો. શિમાઈલ હી કી એક ઓર હદીસમેં હઝરત આઈશા (રહી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કે સારે ધરાનેકા પેહી અમલ નકલ કરતી હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ધરવાલોને હુઝૂર (સલ્લ.) કી વફાત તક કભી ભી દો દિન લગાતાર જૌ કી રોટીસે પેટ નહીં ભરા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રહી.) કરમાતે હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) પર કઈ-કઈ રાતે મુસલસલ એસી ગુઝર જાતી થી કે હુઝૂર (સલ્લ.)કો ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) કે ધરવાલોકો શામકો ખાના મયસ્સર નહીં હોતા થા, રાત ભર સબ-કે-સબ કાકાસે ગુઝાર દેતે થે ઓર જૌકી રોટી પર હુઝૂર (સલ્લ.) કા ગુઝારા થા. હઝરત સુહેલ (રહી.) સે કિસીને પૂછા કે હુઝૂર (સલ્લ.) કા મા'મૂલ છને હુએ આટે કી રોટી ખાનેકા થા ? હઝરત સુહેલ (રહી.) ને કરમાયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને વિસાલ તક છને હુએ આટેકો દેમા ભી ન હોગા, ફિર ઈસને પૂછા, ક્યા હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઝમાનેમેં આપ હઝરાતકે યહાં છલનિયાં નહીં થી, હઝરત સુહેલ (રહી.) ને કરમાયા કે છલનિયોકા દસ્તૂર નહીં થા. ઉન્હોને (તા'જુબુલસે) પૂછા કે બજીર છને જૌ કે આટેકો ક્યો કર ખાતે થે ? હઝરત સુહેલ (રહી.) ને કરમાયા કે આટે (કો હરકત દેકર ઉસ)મેં ફૂક માર દિયા કરતે થે, જિસ્સે (મોટે-મોટે તિનકે ઉઝ જાતે થે, બાકીકી પકા લિયા કરતે થે.

(શિમાઈલે તિરમઝી)

જાણકાર

- આજ જેહૂંકી રોટી બજીર છને આટેકી ખાના મુશ્કિલ સમજા જાતા હે. પે હઝરાત જૌ કે આટેકી રોટી બજીર છને તનાવુલ કરમાતે થે, વોભી પેટ ભર કર ન મિલતી થી. હઝરત આઈશા (રહી.) કરમાતી હે કે જબ મેં પેટ ભરકર ખાના ખાતી હું તો રોનેકો (બેઈખિયાર) દિલ ચાહતા હે, પસ રોને લગતી હું, કિસીને અર્ઝ કિયા, પે ક્યા ખાત હે ? કરમાને લગી, મુઝે હુઝૂર (સલ્લ.) કા

ખાના યાદ આ જાતા હે કે ગોશ્તસે યા રોટીસે કભી ભી હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો વિસાલ તક દો મર્તબા પેટ ભરકર તનાવુલ કરમાને કી નૌબત નહીં આઈ. (સમાઈલ)

સઈદ મકબરી (રહ.) કેહતે હે કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) કા એક જમાઅત પર ગુઝર હુઆ, વો લોગ ખાના ખા રહે થે ઓર મુર્ગી ભુની હુઈ ઉનકે સામને રખી થી. ઉન્હોને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) કી ત'વાજે કી. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) ને ઈન્કાર કરમા દિયા ઓર યે કરમાયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ઈસ હાલતમે દુનિયાસે તશરીફ લે ગએ કે જૌકી રોટીસે પેટ ભરનેકી નૌબત નહીં આઈ. (મિશકાત) મેરા કિસ તરહ દિલ ચાહે કે મુર્ગ ખાત્રિ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રહી.) કા યે ઈર્શાદ આમ હાલત કે એ'તબારસે હે વરના મુર્ગીકા ખાના હુઝૂર (સલ્વ.) સે ભી સાબિત હે.

એક હદીસમે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અકસર ભૂમે રહેતે થે બગૈર ના'દારીકે યાની એસા ભી હોતા થા કે ખાના મૌજૂદ હો ફિર ભી હુઝૂર (સલ્વ.) કમ તનાવુલ કરમાતે થે, ઈસ લિએ કે ભૂમે રહનેસે અનવારકી કસરત હોતી હે.

એક હદીસમે આયા હે કે જો શખ્સ દુનિયામે ખાને-પીનેકી મિકદાર કમ રખતા હે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસપર ફરિશ્તોકે સામને તકાપુરકે તૌર પર ઈર્શાદ કરમાતે હે કે દેખો મૈને ઈસકો ખાને-પીનેકી કમીમે મુબતલા કિયા, ઈસને સબર કિયા, તુમ ગવાહ રહો કે જો લુકમા ઈસને કમ કિયા હે, ઉસકે બદલેમે જન્નતકે દરજે ઈસકે લિએ તજવીજ કરતા હું. (એહયા)

યે બાત હર જગહ મલહુઝ રખના ચાહિએ કે અપને ઈખ્તિયારસે ઈતની કમી હરગિઝ ન કરે, જો સેહતકો મુજિર હોકર દૂસરે દીની કામોમે નુકસાનકા સબબ હો, ઈસી વજહસે રોઝોમે સેહરીકો સુન્નત કરાર દિયા ગયા કે રોઝોમે ઝોઅફ ન પૈદા હો, ઈસી વજહસે દોપહરકા સોના સુન્નત કરાર દિયા ગયા કે રાતકે જાગનેમે મુઈન હો.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે કોઈ બરતન ભરનેકે એ'તબારસે પેટસે બુરા નહીં હે (યાની જિતના પેટકા ભરના બુરા હે ઉતના કિસી બરતનકા ભરના બુરા નહીં હે.) ઓર ચૂંકે મજબૂરી હે, ખાના પડતા હે ઈસ લિએ એક તિહાઈ પેટ ખાનેકે લિએ, એક તિહાઈ પીનેકે લિએ ઓર એક તિહાઈ સાંસકે લિએ રખના ચાહિએ.

એક મર્તબા હઝરત કાતિમા (રહી.) એક રોટીકા ટુકડા હુઝૂર (સલ્વ.) કી પિદમતમે લેકર હાઝિર હુઈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, યે ક્યા ચીઝ હે? હઝરત કાતિમા (રહી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસુલલ્લાહ (સલ્વ.) ! મૈને આજ રોટી પકાઈ થી, મેરે દિલને બગૈર આપકે તનાવુલ કરમાએ ખાના ગવારા ન કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે તીન દિનકે અંદર યે પેહલી ચીઝ હે, જો તુમ્હારે બાપકે મુંહમે જા

રહી હે (યાની ત્રીન દિનસે કોઈ ચીજ ખાનેકી નોખત નહીં આઈ.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે દુનિયામે જો લોગ ભૂખે રેહનેવાલે હે, આપિરતમે વોહી લોગ પેટ ભરનેવાલે હે ઓર હક તઆલા શાનુલૂકો વો શખ્સ બહોત નાપસંદ હે જો ઈતના ખાએકે બદલ્જામી હો જાએ. જો શખ્સ કિસી એસી ચીજકે ખાનેકો તર્ક કરે, જિસકો દિલ ચાહતા હે, ઉસકે લિએ જન્નતમે દરજે હે.

હઝરત ઉમર (રદી.) કા ઈર્શાદ હે કે પેટ ભરકર ખાનેસે એહતિયાત રખ્મો, યે ઝિન્દગીમે ભારીપનકા સબબ હે ઓર મરનેકે વક્ત ગન્દગી ઓર ઉફ્નત હે. હઝરત શકીક બલખી (રહ.) કા ઈર્શાદ હે કે ઈબાદત એક પેશા હે, જિસકી દુકાન તન્હાઈ હે ઓર ઉસકા આલા (જિસ્સે પેશા ક્રિયા જાએ) ભૂખા રેહના હે. હઝરત ફુઝૈલ (રહ.) અપને દિલસે કરમાયા કરતે થે કે તૂ ભૂખા રેહનેસે ડરતા હે, યે ડરનેકી ચીજ નહીં હે, તેરી ક્યા હકીકત હે, જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ભૂખે રેહ ચૂકે હે. હઝરત ફુઝૈલ (રહ.) યેભી કહ્યા કરતે, યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે ઓર મેરે અહલ વ અયાલકો ભૂખા રખ્યા, અંધેરી રાતોમે બગૈર રોશનીકે રખ્યા, યે તો તૂ અપને નેક બંદોકે સાથ ક્રિયા કરતા હે. યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે યે દૌલત કિસ અમલ પર અતા કરમાઈ, યાની ઈસ પર તા'જબુલ ક્રિયા કરતે થે કે મૈ (અપને ખ્યાલકે મુવાફિક) નેક તો હું નહીં, કિર યે નેક લોગોકા-સા બરતાવ મેરે સાથ કિસ અમલકે સિલેમે હે.

હઝરત કહમસ (રદી.) કરમાયા કરતે થે, યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે ભૂખા રખ્યા, નંગા રખ્યા, અંધેરી રાતોમે બગૈર ચિરાગકે રખ્યા (મૈ તો ઈન એહસાનાતકે કાબિલ ન થા, યે દરજે) કિન ચીજોકી વજહસે મુજે મિલે ? હઝરત ફતહ મોસલી (રદી.) કો જબ કોઈ સખ્ત બીમારી લાહિક હોતી યા ભૂખકી શિદ્દત હોતી તો કેહતે, યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે ભૂખ ઓર મર્ગમે મુબતલા ક્રિયા ઓર તૂ યે ઈબ્તિલા અપને નેક બંદોકો દિયા કરતા હે. મૈ કિસ નેક અમલસે તેરે ઈસ એહસાનકા શુક અદા કરું ? માલિક બિન દીનાર (રહ.) ને મુહમ્મદ બિન વાસેઅ (રહ.) સે કહ્યા, બડા મુબારક હે વો શખ્સ જિસકે લિએ મા'મૂલી-સી પૈદાવાર એસી હો, જિસ્સે વો ઝિન્દા રેહ સકે ઓર લોગોસે માંગનેકા મુહતાજ ન હો. મુહમ્મદ બિન વાસેઅ (રહ.) ને કરમાયા, મુબારક વો શખ્સ હે જો મુબ્તકો ભી ભૂખા રહે, શામકો ભી ભૂખા રહે ઓર ઉસપર ભી અપને રબસે રાજી રહે. તોરાતમે લિખ્યા હે કે જબ તૂ પેટ ભરકર ખાના ખાયા કરે તો ભૂખે આદમિયોકા ભી દિલમે ખ્યાલ લાયા કર. અબૂ સુલેમાન (રહ.) કેહતે હે કે રાતકે ખાનેમેસે એક લુકમા કમ ખાજી, યે મુજે સારી રાતકે જાગનેસે ઝિયાદા પસંદ હે. ઉનકા યેભી ઈર્શાદ હે કે ભૂખ અલ્લાહકા એસા ખજાના હે, જો અપને દોસ્તો હીકો દેતા હે.

હઝરત સહલ બિન અબ્દુલ્લાહ તુસ્તરી (રહ.) મુસલસલ બીસ-બીસ દિનસે ઝિયાદા ભૂખે ગુઝાર દેતે થે ઓર ઉનકી સાલભરકી ગિઝાકી નોંજાન એક ફિરમ

પાની (બાઈસ નએ પૈસે) હોતી થી. યે ભૂખે રેહનેકી બડી તર્જાબ દિયા કરતે થે, યહાંતક કહા કરતે થે કે ઝરૂરતસે ઝા'ઈદ ખાના છોડનેકે બરાબર કોઈ ભી નેક અમલ નહીં, ઈસ લિએ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ચેહી ઈતિબાઅ હે. ઈનકા યે ભી ઈર્શાદ હે કે હિકમત ઔર ઈલ્મ ભૂખે રેહનેમે હે ઔર જહલ ઔર ગુનાહ પેટ ભરકર ખાનેમે મર્ફૂઝ હે. ઉનકા ચેભી ઈર્શાદ હે કે આદમી અબ્દાલમેસે નહીં હો સકતા, જબ તક ભૂખા રેહને, ઔર ચૂપ રેહનેકો ઔર રાતોકો જાગનેકા આદી ન હો ઔર તન્હાઈકો પસંદ ન કરતા હો. ઉનકા ચેભી ઈર્શાદ હે કે જો શમ્સ ભૂખા રેહતા હે, ઉસકો વસવસે કમ આપા કરતે હે.

અબ્દુલ વાહિદ બિન ઝૈદ (રહ.) કસમ ખાકર ફરમાયા કરતે થે કે હક તઆલા શાનુહુ કિસી શમ્સકી સફાઈ બગૈર ભૂખે રેહને કે નહીં કરતે ઔર ઈસીકી વજહસે બુઝુર્ગ પાની પર ચલા કરતે હે, ઈસીકી વજહસે ઉનકો તૈયુલ અર્ઝ હાસિલ હોતા હે (એહયા) તૈયુલ અર્ઝ બુઝુર્ગોકી એક ખાસ રફતારકા નામ હે, જિસકી વજહસે ચન્દ કદમમે હઝારો મીલ તે કર લેતે હે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હે કે ભૂખે રેહનેસે દસ ફાયદે હાસિલ હોતે હે -

૧. દિલકી સફાઈ ઈસ્સે હાસિલ હોતી હે, તબીયત તેઝ હોતી હે, બસીરત બખ્શ જાતી હે. ઈસલિએ કે પેટ ભરકર ખાનેસે તબીયતમે બલાદત આતી હે, ઔર દિલકા નૂર જાતા રેહતા હે, મેદેકે બુખારાત દિમાગકો ઘેર લેતે હે, જિસકા અસર દિલ પર ભી પડતા હે કે વો ફિકરમે દોડનેસે આજિઝ હો જાતા હે બલ્કે કમ ઉમ્ર બચ્ચા અગર ઝિયાદા ખાને લગે તો ઉસકા હાફિઝા ભી ખરાબ હો જાતા હે, એહન ભી કુન્દ હો જાતા હે. અબૂ સુલેમાન (રહ.) દારાની ફરમાતે હે કે ભૂખા રેહનેકી આદત પૈદા કરો, યે નફસકી મુતીઅ કરતા હે, દિલકો નરમ કરતા હે ઔર આસમાની ઉલૂમ ઈસ્સે હાસિલ હોતે હે.

હઝરત શિબ્લી (રહ.) ફરમાતે હે કે મૈં અલ્લાહ તઆલાકે લિએ જિસ દિન ભૂખા રહા, મૈંને અપને અંદર ઈબરત ઔર હિકમતકા એક દરવાઝા ખુલા હુઆ પાયા. ઈસી વજહસે હઝરત લુક્માન (અલૈ.) કી અપને બેટેકો નસીહત હે કે બેટા ! જબ મેદા ભર જાતા હે તો ફિકર સો જાતી હે ઔર હિકમત ગૂંગી હો જાતી હે ઔર આઝા ઈબાદતસે સુસ્ત પડ જાતે હે. અબૂ યઝીદ (રહ.) બુસ્તામી ફરમાતે હે કે ભૂખ એક અજર હે, જબ આદમી ભૂખા હોતા હે તો વો અબરે દિલ પર હિકમતકી બારિશ કરતા હે.

૨. દૂસરા ફાયદા દિલકા નરમ હોના હે જિસ્સે ઝિકર વગૈરહકા અસર દિલ પર હોતા હે. બસા ઔકાત આદમી બડી તવજ્જોહસે ઝિકર કરતા હે લેકિન દિલ ઉસ્સે લઝઝત હાસિલ નહીં કરતા ઔર ન ઉસ્સે મુતઅસ્સિર હોતા હે ઔર જિસ વક્ત દિલ નરમ હોતા હે તો ઝિકરમે ભી લઝઝત આતી હે, હુઆ ઔર

મુનાજાતમે ભી મજા આતા હૈ.

અબુ સુલેમાન દારાની (રહ.) કેહતે હૈ કે મુજે સબસે ઝિયાદા ઈબાદતમે મજા જબ આતા હૈ, જબ મેરા પેટ ભૂખકી વજહસે કમરકો લગ જાએ. હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કરમાતે હૈ કે આદમી હક તઆલા શાનુહુકે ઔર અપને સીનેકે દરમિયાન એક ઝોલી ખાનેકી કર લેતા હૈ, ફિર યે ભી ચાહતા હૈ કે અલ્લાહ તઆલાસે મુનાજાતકી હલાવત ભી નસીબ હો (પેટ ભરનેકો ફકીરકી ઝોલી ભરનેસે તશ્લીહ દી હૈ.)

૩. તીસરા ફાયદા યે હૈ કે આદમીમે આજિઝી, મસ્નૂત પૈદા હોતી હૈ ઔર અકડ-મકડ જાતી રેહતી હૈ, જો સરકશી ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ગફલતકા સર ચશમા હૈ. નફસ કિસી ચીઝસે ઈતના ઝેર નહીં દોતા, જિતના ભૂખા રેહનેસે હોતા હૈ ઔર આદમી જબ તક અપને નફસકી જિલ્લત ઔર આજિઝી નહીં દેખતા ઉસ વક્ત તક અપને મૌલાકી ઈજઝત ઔર ઉસકા ગલબા નહીં દેખ સક્તા. આદમીકો ચાહિએ કે કસરતસે ભૂખા રહે, તા'કે ઝોકસે અપને મૌલાકી તરફ મુતવજજહ રહે. યેહી વજહ હૈ કે જબ હક તઆલા શાનુહુને હુઝૂર (સલ્વ.) પર યે પેશ કરમાયા કે મક્કા મુકર્રમાકી સારી ઝમીન સોનેકી કર દી જાએ તો હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અર્ઝ કિયા, યા અલ્લાહ ! યે નહીં બલ્કે મેં તો યે ચાહતા હું કે એક દિન ભૂખા રહું ઔર એક દિન ખાઉ તા'કે જિસ દિન ભૂખા રહું તો સબર કરું ઔર તેરી તરફ આજિઝી કરું (તુઝસે માંગું) ઔર જિસ દિન ખાઉ, ઉસ દિન તેરા શુક્ર અદા કરું.

૪. ચોથા ફાયદા યે હૈ કે એહલે મુસીબત ઔર ફાકાઝદોસે ગફલત પૈદા નહીં હોતી. પેટ ભરે આદમીકો બિલ્કુલ અન્દાઝ નહીં હોતા કે ભૂખા ઔર મુહતાજો પર કયા ગુઝર રહી હૈ.

હઝરત યુસુફ (અલા નબીયિના વ અલયહિસસલામ) સે કિસીને અર્ઝ કિયા કે ઝમીનકે ખજાને તો આપકે કબ્જેમે હૈ, ફિર ભી આપ ભૂખે રેહતે હૈ, કરમાયા કે મુજે યે ડર હૈ કે ખુદ પેટ ભર લેનેસે કહીં ભૂખોકો ન ભૂલ જાઉ ઔર ભૂખે-ખ્યાસે રેહનેસે કિયામતકે દિનકી ભૂખ ઔર ખ્યાસકી પાદ ભી તા'ઝા હોતી હૈ, અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે અઝબકા ખૌફ ભી પૈદા હોતા હૈ, યે ભી પાદ આ જાતા હૈ કે ભૂખ ઔર ખ્યાસકી શિદ્દતમે જહન્નમમે ખાના કયા મિલેગા 'વો જો હલકમે અટક જાએ ઔર પીનેકો કયા મિલેગા, જહન્નમિયોંકે જખ્મોંકા લહુ ઔર પીપ'.

૫. પાંચવા ફાયદા જો અસલ ઔર અહમ હૈ, ગુનાહોસે બચના હૈ કે પેટ ભરના હી સારી શહવતોંકી જડ હૈ ઔર ભૂખા રેહના હર કિસ્મકી શહવતકો તોડતા હૈ ઔર આદમીકે લિએ બડી સઆદત યે હૈ કે વો અપને નફસ પર કાબૂ રખે ઔર બડી બદબખ્તી યે હૈ કે ઉસકા નફસ ઉસપર કાબૂ પા જાએ ઔર જૈસાકે સરકશ ઘોડેકો ભૂખા રખકર કાબુમે રખ્યા જા સક્તા હૈ ઔર જબ વો ખૂબ ખાતા-પીતા

રેહતા હે તો સરકશ હો જાતા હૈ, ઈસી તરહ નકસકા ભી હાલ હૈ.

એક બુઝુગસે કિસીને પૂછા કે આપ બુઝ્યાપેમે ભી અપને બદનકી ખબરગીરી નહીં કરતે (કુછ તા'કત ઔર કુવ્વતકી ચીઝે ખાનેકી ઝરૂરત હૈ,) વો કરમાને લગે કે યે નકસ નિશાતકી તરહ બડી તેઝીસે ચલનેવાલા હૈ, મુઝે યે ડર હૈ કે કહીં મુઝે કિસી ગુનાહકી મુસીબતમે ન કાંસ દે, ઈસ લિએ મૈં ઈસકો મશકતમે ડાલે રખું. યે મુઝે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ઈસે કે વો મુઝે કિસી ગુનાહકી હલાકતમે ડાલ દે.

હઝરત આઈશા (રહી.) કરમાતી હૈ કે સબસે પેહલી બિદઅત જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે બાદ પૈદા હુઈ. વો પેટ ભરકર ખાનેકી હૈ. જબ આદમિયોકે પેટ ભર જાતે હૈ તો ઉનકે નુફૂસ દુનિયાકી તરહ ઝુકને લગતે હૈ ઔર યે કાયદા જો ઝિકર કિયા જા રહા હૈ, એક હી કાયદા નહીં બલકે કવાઈદકા ખજાના હૈ ઔર ઈસમે કમ-સે-કમ જો કાયદા હૈ, વો શરમગાહકી શહવત ઔર ફુઝૂલ બાતકી ખ્વાહિશકા છોડના હૈ, ઈસ લિએ કે ભૂખે આદમીકા દિલ ફુઝૂલ બાત કરનેકો નહીં ચાહા કરતા ઔર ઈસી એક બાતકી વજહસે આદમી ગીબતસે, ઝૂફસે, કશશ બાત કરનેસે, ચુગલી વગૈરહ બહોત-સી ચીઝોસે આદમી મેહફૂઝ રેહતા હૈ ઔર પેટ ભરને પર આદમીકા દિલ તકરીહી બાતોકો ચાહા કરતા હૈ આખ તૌરસે હમ લોગોકી તકરીહે આદમિયોકી આબરૂઓસે હોતી હૈ ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હૈ-કે સુબાનકી ખેતિયાં હી આદમીકો (અકસર) જહન્નમમે ડાલતી હૈ ઔર શરમગાહકી શહવતકી હલાકત તો કિસીસે ભી મખી નહીં હૈ ઔર આદમીકા જબ પેટ ભરા હુઆ હોતા હૈ તો ફિર શરમગાહ પર કુદરત દુશવાર હો જાતી હૈ. અગર અલ્લાહકે ખૌફસે આદમી ઈસ પર કુદરત પા ભી લે, તબ ભી આંખકા ગુનાહ (નાજાઈઝ તરીકેસે કિસી ઔરત યાં મરદકો દેખના) તો હો હી જાતા હૈ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે આંખ ભી ઝિના કરતી હૈ જૈસાકે શરમગાહ ઝિના કરતી હૈ ઔર અગર આદમી આંખ બન્દ કરકે ઈસ પર ભી કુદરત પા લે, તબ ભી જિસ્કો દેખ ચુકા હૈ, ઉસકા ખ્યાલ તો દિલમે આતા હી રહેગા ઔર શહવતકે ખ્યાલાત હક તઆલા શાનુહસે મુનાજાતકી લઝઝતકો ખો દેતે હૈ ઔર બસા-ઔકાત યે કાસિદ ખ્યાલાત નમાઝમે ભી આ જાતે હૈ. સુબાન ઔર શરમગાહ મિસાલકે તૌર પર ઝિકર કર દિએ, વરના સાતો આઝાકે સારે ગુનાહ ઉસી કુવ્વતસે પૈદા હોતે હૈ જો પેટ ભરનેસે હાંસિલ હુઈ હૈ.

૬. છઠા કાયદા યે હૈ કે કમ ખાનેસે નીંદ કમ આતી હૈ, કસરતસે જાગનેકી દૌલત નસીબ હોતી હૈ, ઈસ લિએ કે પેટ ભરકર ખાનેસે ખ્યાસ ખૂબ લગતી હૈ ઔર પાની પીનેસે નીંદ ખૂબ આતી હૈ. મશાઈખકા મકૂલા હૈ કે ઝિયાદા ન ખાઓ વરના ઝિયાદા પાની પીયોગે, ફિર ઝિયાદા સોઓગે, જિસ્કી વજહસે ઝિયાદા ખસારેમે રહોગે. કેહતે હૈ કે સત્તર હકીમોકા ઈસ પર ઈત્તિફાક હૈ કે ઝિયાદા પાની પીનેસે ઝિયાદા નીંદ આતી હૈ ઔર ઝિયાદા સોનેમે ઉમ્મકા બહોત બડા હિસ્સા ઝા'યા હો

જાતા હે ઔર તહજજુદકા ફૌત હો જાના અલાહિદા રહા, નીઝ જિયાદા સોનેસે તબીયતકી બલાદત ઔર દિલકી કસાવત ભી પૈદા હોતી હે ઔર બીવી પાસ ન હો તો એહતલામકા સબબ ભી હોતા હે, ફિર ગુસ્થકે અસબાબ મુહમ્મા ન હોનેમે અકસર તહજજુદ ભી ફૌત હો જાતી હે.

૭. સાતવાં ફાયદા ઈબાદત પર સમુલતસે કાદિર હોના હે કે પેટ ભરકર ખાનેસે અકસર કાસિલી પૈદા હોતી હે, જો ઈબાદતકો માનેઅ હોતી હે ઔર ખુદ ખાનેહીમે બહોત-સા વક્ત ઝા'યા હો જાતા હે ઔર અગર ઉસકો તૈયાર ભી કરના પડે તો ઔર ભી જિયાદા ઈજાઅતે વક્ત હે, ફિર ખાનેકે બાદ હાથ ધોના, ખલાલ કરના, ફિર બાર-બાર ઉઠકર પાની પીના ઈન સબ ઔકાતકા હિસાબ લગાયા જાએ તો કિતના વક્ત હુઆ. અગર યે સારા વક્ત અલ્લાહકી યાદમે ઔર દૂસરી ઈબાદતોમે ખર્ચ હોતા તો કિતના નફા કમાતા.

હઝરત સિરી સક્તી (રહ.) ફરમાતે હે કે મૈને અલી જર્જની (રહ.) કે સાથ સત્રુ દેખા, જિસકો વો ફાંક રહે થે. મૈને પૂછા કે સત્રુકી આદત કેસે પડ ગઈ ? ફરમાને લગે કે મૈને જો હિસાબ લગાયા તો લુકમા મુંહમે રખનેસે ઉસકે નિગલને તક સત્રર મર્તબા મુબ્હાનલ્લાહ કેહનેકા વક્ત મિલતા હે, ઈસ વજહસે મૈને ચાલીસ સાલસે રોટી નહીં ખાઈકે ઉસકે ચખાનેમે બહોત દેર લગતી હે. હકીકત યેહી હે કે આદમીકા હર સાંસ બહોત બડા કીમતી જોહર હે, જિસકો આખિરતકે ખઝાનેમે મેહફૂઝ કરનેકી સખ્ત ઝરૂરત હે તા'કે વો કભી ઝા'યા ન હો ઔર ઉસકી સૂરત સિર્ફ યેહી હે કે ઉસ સાંસકો અલ્લાહકે ઝિકર યા કિસી ઔર ઈબાદતમે સર્ફ કર દે, ઈસકે અલાવા ખાના જિયાદા ખાનેસે વુઝૂ કમ ઠહરતી હે, ઈસ્તિન્જેકી ઝરૂરત જિયાદા હોતી હે ઔર ઈન ઉમૂરકી વજહસે અલાવા ઈસકે કે ઈનમે વક્ત ઝા'યા હોતા હે, મસ્જિદમે જિયાદા ઔકાત નહીં ગુઝર સક્તા કે બાર-બાર ઈન ઝરૂરિયાતકી વજહસે નિકલના પડેગા. ઈસકે અલાવા રોઝા ભી ઉસકો બહોત સહલ હોતા હે જો ભૂખા રેહનેકા આદી હો જાએ, ગરઝ રોઝા, એ'તિકાફ ઔર કસરતસે બાવુઝ રેહના ઔર ખાને-પીનેકે ઔકાતકો ઈબાદતમે ખર્ચ કરના, ઈતને કસીર ફાયદે હે જિનકા શુમાર નહીં હે. ઈસકી કદર વો ગાફિલ લોગ ક્યા જાને, જિનકો દીનકી કદર હી નહીં હે, વો દુનિયાકી ચન્દ રોઝા ઝિન્દગી પર રાઝી હોકર મુતમઈન હો ગએ, પસ દુનિયાહીકે હાલાતકો જાનતે હે, ઉનકો આખિરતકી ખબર હી નહીં ક્યા ચીઝ હે ?

૮. આઠવાં ફાયદા કમ ખાનેમે બદનકી સેહત હે કે બહોતસે અમરાઝ જિયાદા ખાનેહીસે પૈદા હોતે હે કે ઈસકી વજહસે મેદેમે ઔર રગોમે અખ્લાતે રહીયા જમા હો જાતે હે, જિનસે તરહ તરહકે અમરાઝ પૈદા હોતે હે ઔર અમરાઝ કતઅ-એ-નઝર ઈસકે કે સેહતકે મનાફી હે, ઈબાદાતસે ભી માનેઅ હોતે હે, દિલકો તરવીશમે ડાલતે હે, ઝિકર વ ફિકરસે માનેઅ હોનેકે અલાવા દવા, પરહેઝ, હકીમ,

ડક્ટર, ફરદ ખોલનેવાલા, જોકે લગાનેવાલા, ગરજ એક લખા-ચીડા ઝગડા આદમીકે સાથ ખડા હો જાતા હે. ફિર ઈન ચીજોમે મશકત અલાહિદા હે, ખર્ચ અલાહિદા હે ઓર ભુખે રેહનેમે ઈન સબ આકાતસે અમન હે.

કેહતે હે હાડન રશીદને એક મર્તબા ચાર માહિર હકીમોકો જમા ક્રિયા, એક હિન્દી માહિર, દૂસરા રૂમી (અંગ્રેજી,) તીસરા ઈરાકી, ચૌથા સવાદી (સવાદકા રેહનેવાલા) ઓર ચારોસે દર્પાકત ક્રિયા, કોઈ એસી દવા બતાઓ જો કિસી ચીજકો નુકસાન ન કરતી હો. હિન્દીને કહા, મેરે ખ્યાલસે એસી દવા જો કિસી ચીજકો નુકસાન નહીં કરતી, અહલીઝે અસવદ (હલીલા સ્વાહ) હે, ઈરાકીને કહા, મેરે ખ્યાલમે હબ્બુરશાદ અલઅબયજ (જિસકો ફારસીમે તુરુમે સિપન્દાન ઓર હિન્દીમે હાલુન કેહતે હે) હે, રૂમીને કહા કે મેરે નઝદીક ગરમ પાની હે યાની વો કિસી ચીજકો મુજિર નહીં હે, સવાદીને કહા કે યે સબ ગલત હે, હલીલા મેદેકો રૌદતા હે (પાંવસે કિસી ચીજકો મસલના) ઓર યે બીમારી હે. (ઈસકે અલાવા જિગરકે લિએ ભી મુજિર હે ઝકરિયા) ઓર હબ્બુરશાદ મેદેમે ફિસલન પૈદા કરતા હે ઓર ગરમ પાની મેદેકો ઠીલા કર દેતા હે. ઈન સબ તબીબોને કહા, ફિર તુમ બતાઓ એસી કયા દવા હે જો કિસીને નુકસાન નહીં કરતી. સવાદીને કહા કે ખાના ઉસ વકત તક ન ખાયા જાએ. જબ તક ખુબ રઝબત પૈદા ન હો ઓર એસી હાલતમે ખત્મ ક્રિયા જાએ કે જિયાદાકી રઝબત બાકી હો. બકીયા તીનો તબીબોને ઉસકી રાયસે ઈત્તિફાક ક્રિયા.

એક ફલસફી હકીમ કે સામને હુઝુર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે તિહાઈ પેટ ખાનેકે, તિહાઈ પાનીકે લિએ ઓર તિહાઈ સાંસ લેનેકે લિએ, ઉસને સુનકર બડા હી તા'જજુબ ક્રિયા ઓર કહા કે ખાના કમ ખાનેમે ઈસ્સે બેહતર ઓર મઝબૂત બાત મૈને આજ તક નહીં સુની, બેશક યે હકીમકા કલામ હે.

૯. નવાં ફાયદા ઈષ્ટાજાતકી કમી હે, જો શપ્સ કમ ખાનેકા આદી હોગા, ઉસકા ખર્ચ ભી કમ હોગા ઓર જિયાદા ખાનેમે ઈષ્ટાજાત ભી બઝેગે, જિનકે હાંસિલ કરને કે લિએ યા તો નાજાઈઝ તરીકે ઈષ્ટિયાર કરને પર મજબૂર હોગા યા લોગોસે માંગનેકી જિલ્લત ઈષ્ટિયાર કરેગા (હઝરત સહલ તુસ્તરી (રહ.)કા હાલ કરીબ હી ગુઝર ચૂકા હે કે ઉનકે ખાનેકી મીઝાન સાલ ભરકી સાળહે તીન આને હોતી થી.)

એક હકીમકા કૌલ હે કે મૈં અપની અકસર ઝરરતે તર્ક કર દેનેસે પૂરી કરતા હું જિસ્સે મુઝે બડી યકસૂઈ ઓર રાહત રેહતી હે. એક ઓર હકીમકા કૌલ હે કે જબ મુઝે અપની કિસી ઝરરતકે પૂરા કરનેકે લિએ કિસીસે કર્ઝકી ઝરરત હોતી હે તો મૈં અપને નફસહીસે કર્ઝ માંગ લેતા હું, ઉસકો સમજા દેતા હું કે ઈસકો ફિર કિસી વકત અદા કર દૂગા યાની તેરી ખ્વાહિશ ઈસ વકત મેરે જિમ્મે કર્ઝ હે, ઈસકો કિસી દૂસરે વકત પૂરી કર દૂગા. હઝરત ઈબ્રાહીમ અદહમ (રહ.) જબ કિસી ચીજકા નિર્ધ મા'લુમ કરતે કે વો બહોત ગરાં હે તો અપને દોસ્તોસે ફરમાતે કે ઈસકો

છોડકર અર્જ કર દો (જિસ ચીજકા ખરીદના આદમી છોડ દે, અપની તરફસે તો વો ટકા સેર હો હી ગઈ, અપની બલાસે જિતનેમેં બિડે.) આદમીકી હલાક્તકા બડા સબબ દુનિયાકી હિર્સ હેં ઔર વો હિર્સ પેટ ઔર શરમગાહકી વજહસે પૈદા હોતી હેં ઔર શરમગાહકી કુવ્વતભી પેટકી કુવ્વતસે હોતી હેં ઔર ખાના કમ ખાનમેં ઈન સબ આકતોસે અમ્મ હેં. હક તઆલા શાનુહુ જિસકો ભી નસીબ કરમા દે.

૧૦. દસવાં કાયદા ઈસાર, હમદદી ઔર સદકાતકી કસરતકા સબબ હેં, કમ ખાનેકી વજહસે જિતના ખાના બચેગા, વો યતામા, મસાકીન, ગુરબા પર સદકા હોકર કિયામતમેં ઉસકે લિએ સા'યા બનેગા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈર્શાદ પેહલે ગુઝર ચૂકા હેં કે આદમી કિયામતકે દિન અપને સદકે સામેં નીચે હોગા ઔર જિતના ઝિયાદા ખાએગા, વો પાખાના બનકર કૂડી પર જમા હોતા રહેગા ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે ખજાનેમેં જો જમા હો ગયા, વો હંમેશા હંમેશા કામ આતા રહેગા ઔર જો પાખાના હો ગયા, વો જા'યા ગયા. ઈસીલિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હેં, જો પેહલે ભી ગુઝર ચૂકા કે આદમી કેહતા હેં, મેરા માલ, મેરા માલ, ઉસકે લિએ ઉસકે માલમેંસે બજૂઝ તીન ચીજકે કુછ નહીં હેં, એક વો જો સદકા કર દિયા ઔર હંમેશા કે લિએ ઉસકો મેહફૂઝ કર લિયા, દૂસરા વો જો ખા લિયા ઔર ખાકર ખત્મ કર દિયા ઔર તીસરા વો જો પેહનકર પુરાના કર દિયા. ઈસકે અલાવા જો હેં વો દૂસરોંકા માલ હેં, વારિસોંકા હિસ્સા હેં, ઈસકા ઈસમેં કુછ ભી નહીં હેં.

ઈસકે અલાવા સદકાતકે કઝાઈલ કસરતસે ગુઝરહી ચૂકે હેં. યે દસ કવાઈદ કમ ખાનેકે નિહાયત ઈંતિસારસે ઝિકર કિએ ગએ હેં, ઈનમેંસે હર એક કાયદા અપને અન્દર બે-શુમાર કાયદે રખતા હેં. (એહયા)

યે બાત કાબિલે લિહાઝ હેં, જો પેહલે ભી મુતઅદિદ બાર લિખ્ખી જા ચૂકી હેં કે ઈસ કઝાઈલકે હક હોનેમેં તરદુદ નહીં. યકીનન યે વો કમાલાત હેં કે જિસ ખુશનસીબકો હક તઆલા શાનુહુ અપને હુક્મસે અતા કરમા દે, ઉસકે લિએ દીન ઔર દુનિયા દોનોંકી રાહત હેં ઔર આખિરતકે લિએ બે-શુમાર દરજાત ઔર તરકિયાતકા ઝીના યેહી ચીજેં હેં, લેકિન અપને તહમ્મુલકી રિયાયત ઝરૂરી હેં. એસા ન હો કે કૌવા ચલા યા હંસકી ચાલ, વો અપની ભી ભૂલ ગયા, ઝિયાદાકે શૌકમેં આદમી થોડેસે ભી જાતા રેહતા હેં, ઈસ લિએ ઈન સબ ચીજોંકી તરફ દિલકો રઝબત દેતે રેહનેકે સાથ ઈન ચીજોંકે ઔર ઈસ તર્જે ઝિન્દગીકે અપને અન્દર પૈદા કરનેકી કોશિશકે સાથ ઔર ઈન ઉમૂરકી નિહાયત વુકઅતસે દેખનેકે સાથ અમલ ઉતના હી કરના ચાહિએ જિતના અપને અન્દર તહમ્મુલ હો. બીમાર આદમી તા'કતસે ઝિયાદા બોઝ ઉઠાએગા તો જલ્દી મરેગા. હમ લોગ નફસકી બીમારિયોંકે બીમાર હેં, આ'ઝ ઔર કુવાકે ઝોકકે મારે હુએ હેં, ઈસ લિએ સેહતકી તમન્ના ઔર કોશિશ, સઈ ઔર રઝબતકે સાથ એસી કોઈ ચીજ અમલી તીરસે ઈંતિયાર ન કરના ચાહિએ

જો ઉસ હાલતસે ભી ગિરા દે, જિસ પર અબ મૌજૂદ હે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે કમ ખાનેકી આદત આહિસ્તા આહિસ્તા પેદા કરના ચાહિએ. જો શખ્સ જિયાદા ખાનેકા આદી હો, વો દક્કઅતન કમ કરેગા તો ઉસકા તહમ્મુલ ભી ન હોગા, ઝોક ભી હો જાએગા, મશક્કત ભી બખ્શ જાએગી, ઈસ લિએ બહોત આહિસ્તાગી ઔર સહુલતકે સાથ ઈસકો ઈખ્તિયાર કરના ચાહિએ, મસલન અગર કોઈ શખ્સ દો નાન ખાતા હો તો ઉસકો એક નાનકા અટકાઈસવાં હિસ્સા રોજાના કમ કરના ચાહિએ, ઈસે એક મહીનેકે અન્દર આઘી ખૂરાક રેહ જાએગી (ઔર અગર ઈસકા ભી તહમ્મુલ દુસ્વાર હો તો ચાલીસવાં હિસ્સા કમ કરના ચાહિએ.)

હઝરત સહલ તુસ્તરી (રહ.)સે કિસીને પૂછા કે આપકે મુજાહેદોંકી ઈખ્તિદા કિસ તરહ હુઈ, ઉન્હોને ફરમાયા કે મેરા સાલાના ખર્ચ ઈખ્તિદામે ત્રીન દિરમ થા (યાની સાબ્દે દસ આને) ઈખ્તિદામે ઈસકી સૂરત યે થી કે મૈં એક દિરમકા તો દબસ (અંગૂર યા ખજૂરકા શીરા યા રસ) લે લેતા થા ઔર એક દિરમકા ચાવલકા આટા ઔર એક દિરમકા ઘી ઔર ઈન ત્રીનોકો મિલાકર ત્રીન સૌ સાઠ લડકૂ બના લેતા થા, એક રોઝના રોઝ ઈફતાર કરનેકે વક્ત ખા લેતા થા. કિસીને પૂછા કે અબ કયા મા'મુલ હૈં ? ફરમાયા, અબ તો કોઈ મુતઅય્યન ચીઝ નહીં, જબ મૌકા હો, કુછ ખા લેતા હું (યે કરીબ હી ગુઝર ચૂકા કે યે હઝરત બીસ-બીસ દિન બગૈર ખાએ ગુઝાર દેતે થે.)

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદી.) ફરમાતે હૈં કે મેરા ગુઝરાન હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઝમાનેમેં એક સાઅ જૌ (તકરીબન સાઢે ત્રીન સેર) હી હકતા થા, ખુદાકી કસમ ! મૈં ઈસે જિયાદા, મરને તક કભી ભી ન બખ્શાઉગા, ઈસ લિએ કે મૈંને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સુના થા કે તુમમેંસે મુઝે જિયાદા મેહબૂબ ઔર કિયામતમેં મુઝસે જિયાદા કરીબ વો શખ્સ હોગા જો મરને તક ઉસી હાલ પર રહે જિસ પર અબ હૈં. ઈસી વજહસે યે બા'ઝ હઝરત સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) પર એ'તરાઝ કિયા કરતે થે કે તુમને વો તર્ઝ છોડ દિયા જો હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઝમાનેમેં થા, તુમને જૌકા આટા છાનના શુરૂ કર દિયા, હાલાંકે ઉસ ઝમાનેમેં નહીં છાના જાતા થા, તુમને પતલી રોટિયાં ખાના શુરૂ કર દી, કઈ-કઈ સાલન દસ્તરખ્વાન પર આને લગે, તુમ હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઝમાનેમેં એસે નહીં થે.

હઝરત હસન બસરી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મુસલમાનકી મિસાલ બકરીકે બચ્ચે કી-સી હૈ, જિસે એક મુટઠી પુરાની ખજૂર, એક મુટઠી સત્રૂ, એક ઘૂંટ પાની કાફી હૈ ઔર મુનાફિકકી મિસાલ દરિદે કી-સી હૈ, હપ-હપ, ગટ-ગટ, જો હો સબ ખા-પી લે, ન અપને પડોસીકા ખ્યાલ કરે, ન દૂસરેકો અપને ઉપર તર્જીહ દે. ઝરતસે ઝા'ઈદ ચીઝેં (સદકા કરકે) આગે ભેજ દો (તુમ્હારે કામ આએગી.)

હજરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) છઃ યૌમકા મુસલસલ ફાકા કર લેતે થે
 ઔર હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) સાત દિનકા ફાકા કર લેતે થે. કેહતે
 હૈ એક બુઝુર્ગકી એક રાહિબસે મુલાકાત હુઈ, ઉસ્સે બાતે કરતે રહે, ઈસીમેં ઉસકો
 ઈસ્લામકી દઅવત ભી દે દી, ઉસને ગુફતગૂફે દીરાનમેં કહા કે હજરત મસીહ (અલા
 નબીયિના વ. અલયહિસ્સલામ વસ્સલામ) ચાલીસ દિનકા ફાકા કર લિયા કરતે થે,
 યે બાત મોઝજા હી કે તૌર હર હો સક્તી હૈ, નબીકે અલાવા કિસીસે નહીં હો
 સક્તી. ઉન બુઝુર્ગને ફરમાયા કે અગર મેં પચાસ દિનકા ફાકા કર દૂ તબ તુમ
 મુસલમાન હો જાએગે ? ઉસ રાહિબને કહા, ઝરૂર. યે વહીં ઉસકે પાસ હી ઠહર
 ગએ, ઉસીકે પાસ રેહતે, જબ પચાસ દિન પૂરે હો ગએ તો કેહને લગે કે યે તો
 વાઅદે કે થે, દસ દિન ઔર ઝા'ઈદ હો, યે કેહકર દસ દિનકા ફાકા ઔર ભી
 કર દિયા. પૂરે સાઠ દિન બાદ ખાના ખાયા. વો રાહિબ બડી હી હૈરતમેં રેહ ગયા
 ઔર મુસલમાન હો ગયા.

એક હદીસમેં આયા હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ:) જબ સુબ્હકો ખાના તનાવુલ ફરમા
 લેતે થે તો શામકો તનાવુલ ન ફરમાતે થે ઔર જબ શામકો તનાવુલ ફરમા લેતે
 થે તો સુબ્હકો તનાવુલ ન ફરમાતે થે- (જામિ'ઉસ્સગીર) (યાની કભી ઐસા ભી
 મા'મૂલ થા) ઔર ભી પેહલે બુઝુર્ગોસે એક વક્ત ખાનેકા મા'મૂલ નક્લ કિયા ગયા
 હૈ. ઈમામ રાઝી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે જો શખ્સ એક વક્ત ખાનેકા આદી હો, ઉસકે
 લિએ બેહતર યે હૈ કે સેહરીકે વક્ત ખાએ, તા'કે દિનમેં રોઝેકી ફઝીલત હાસિલ
 હો ઔર રાતકો નવાફિલ ઔર ઝિકર વગૈરહ મેદેકે ખાલી હોનેકી હાલતમેં હો.
 હજરત માલિક (રહ.) બિન દીનારકા ચાલીસ સાલ તક દૂધકો દિલ ચાહતા રહા,
 મગર ઈસ્તેમાલ નહીં કિયા. એક મર્તબા કહીસે ઉનકી ખિદમતમેં તર વ તાઝ ખઝૂરે
 આઈ, અપને દોસ્તોસે ફરમાયા કે ઈનકો ખા લો, મૈને તો ઈનકો ચાલીસ સાલસે
 નહીં ચખ્યા. (એહયા)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને બહોત કસરતસે ઈસ કિસ્મકે વાકિઆત ઈન
 હજરાતકે ઝિકર ફરમાએ હૈ. ઈન્હીં મુજાહદોકી બરકાતસે ઈન હજરાતસે કરામતોંકા
 ઝહૂર હોતા થા. અબ ઈન હજરાત કીન્સી કરામતોંકા તો હર શખ્સ ખ્વાશિશમન્દ
 હૈ, મગર ઉસકે લિએ ઉન જૈસે મુજાહદે ભી તો કિએ જાએ. હમ લોગોંકો ગિઝાએં
 તો ઉમ્દા-સે-ઉમ્દા, બેહતર-સે-બેહતર ચાહિયેં, ફિર મુજાહદે કેસે હો. એક બુઝુર્ગને
 અપને કિસી મિલનેવાલેકી દઅવત કી ઔર ઉનકે લિએ દસ્તર પ્વાન પર રોટિયાં
 રખ્ખી. વો ઉનમેંસે ઉલટ પુલટકર અચ્છી રોટી તલાશ કરને લગે. મેઝબાન બુઝુર્ગને
 ફરમાયા, યે કયા કર રહે હો, જિસ રોટીકો તુમ બુરી સમજકર છોડ રહે હો, ઉસમેં
 ઈતને ઈતને તો ફવાઈદ હૈ ઔર ઈતની-ઈતની મશક્કત ઉઠાનેવાલોંકી ઈસમેં મેહનત
 હુઈ હૈ કે બહોતસે કામ કરનેવાલોંકે અમલકે બાદ અબ્રમેં પાની આયા, ફિર વો
 બરસા, ફિર વો હવાઓં કી, ઝમીનકી, ચૌપાયોંકી, આદમિયોંકી મેહનત ઈસમેં લગી,

જબ તો એ એક રોટી તુમ્હારે સામને આઈ. ઈસકે બાદ તુમ ઈસમે અચ્છી - બુરી છાંટને લગે ? કેહતે હૈ કે એક રોટી પકકર તુમ્હારે સામને ઉસ વક્ત તક નહીં આતી જબ તક ઉસમે તીન સૌ સાઠ કામ કરનેવાલોકા અમલ નહીં હોતા, સબસે અવ્વલ હઝરત મીકાઈલ (અલયહિસ્સલામ) હૈ જો અલ્લાહ તઆલાકી રહેમતકે મઝાનેસે નાપકર ચીઝ નિકાલતે હૈ, ફિર વો ફરિસ્તે, જો અબ્ર પર મા'મૂર હૈ ઔર બાદલોકો ચલાતે હૈ, ફિર ચાંદ, સૂરજ, આસમાન પર વો ફરિસ્તે જો હવાઓ પર મા'મૂર હૈ ફિર ચીપાએ, સબસે આખિરમે રોટી પકાનેવાલે સચ હૈ પાક ઈશાદ મેરે રબ સુબ્હાનહુ વ તકદદસકા

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لَكَ شَاكِرِينَ

‘વ- ઈન્તઉદ્દુ નિઅમતલ્લાહિ લા-તુહસુહા.’ - સૂરએ ઈબ્રાહીમ રૂબ પ
‘અગર તુમ અલ્લાહ તઆલાકી એક નેઅમત (ઔર) ઉસકી તફસીલાતકી શુમાર કરને લગો તો કભી ભી પૂરી નહીં ગિન સકતે.’

ઈસકે બાદ નિહાયત ઔર કાબિલે લિહાઝ ચીઝ યે ભી હૈ કે કમ પાનેકી અગર સૂરત ઈખ્તિયાર કરે તો ઉસમે રિયા ઔર હુબ્બે જાહસે બચનેકા ભી બહોત એહતિમામ રખે. એસા ન હો કે ભૂખા ભી મરે ઔર નફસ બજાએ સાલેહ બનને કે ઔર જિયાદા ફાસિદ બન જાએ. ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે જો શખ્સ પાનેકી ખ્વાહિશસે ભાગકર રિયાકી ખ્વાહિશમે ફંસ જાએ, વો એસા હૈ કે બિચ્છૂસે ભાગકર સાંપકે મુંહમે ચલા જાએ. (એહયા).

અલગરઝ કમ પાના મેહમૂદ હૈ, દીન ઔર દુનિયા દોનો કે કસીર કાયદે ઈસને હૈ, બશર્તકે એક યા રિયા વગૈરહ કિસી દુસરે ખતરેમે ન પડ જાએ. અલબત્તા યે ઝરૂરી હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિન્દગીકો, હુઝૂર (સલ્વ.) કી મઈશત ઔર મુઆશરત, હુઝૂર (સલ્વ.) કે ફકર ઔર ફાકાકો એહનમે રખે, દિલસે ઉસકો પસંદ કરતા રહે કે અસલ ચીઝ વોહી હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને જો તર્જ ઈખ્તિયાર કરમાયા થા, વો નાદારી ઔર મંજબૂરીસે નહીં થા, ઈસ વજહસે નહીં થા કે મયસ્સર નહીં આ સકતા થા, બલકે ખુશી ઔર રખ્ખતસે ઈસી તર્જકો પસંદ કરમાયા થા.

એક મર્તબા હઝરત આઈશા (રદી.)ને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! આપ હક તઆલા શાનુહુસે રોઝીકી વસ્ત્રત નહીં માંગ લેતે ? હઝરત આઈશા (રદી.) કરમાતી હૈ કે મૈ યે કેહકર ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કી ભૂખકી શિદ્દતકો દેખકર રો પડી, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ કરમાયા કે આઈશા ! ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્જેમે મેરી જાન હૈ, અગર મૈ અપને રબસે યે માંગું કે સોનેકે પહાડ મેરે સાથ સાથ ચલા કરે તો હક તઆલા શાનુહુ ઉન્કો ભી મેરે સાથ ચલા દે, લેકિન મૈને દુનિયામે ભૂખા રહેનેકો પેટ ભરને પર તર્જહ દે રખી હૈ. મૈને દુનિયાકે ફકરકો

ઉસકી સરવત પર તજ્જહ હી હૈ, મૈને દુનિયાકે ગમકો ઉસકી ખુશી પર તજ્જહ હી હૈ. આઈશા ! દુનિયા મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઔર ઉસકી આલકે લિએ મુનાસિબ નહીં હૈ. હક તઆલા શાનુહને ઉલુલ અજમ (યાની હિમ્મતવાલે ઔર જિએ દરજે કે) રસૂલોકે લિએ ઈસીકો પસંદ કરમાયા હૈ કે દુનિયાકી તક્લીફો પર સબર કરે. દુનિયાકી રાહતોસે બચે રહે ઔર જો ચીઝ ઉનકે લિએ પસંદ કરમાઈ થી, ઉસીકા મુઝે હુકમ હૈ, ચુનાંચે ઈશાદ હૈ -

فَضِّلْ كِتَابَكَ أَوْ الْغُرْمَانَ الْمُسْلِمَ عَلَى

'કસબિર કમા-સ-બ-ર- જિલુલ્લાહિ મિનરૂસુલિ'

- સૂરએ મુહમ્મદ, રૂકૂઅ ૪

'આપ ભી ઈસી તરહ સબર કીજિએ જિસ તરહ ઉલુલ અજમ રસૂલોને સબર કિયા.'

મેરે લિએ અલ્લાહકે હુકમકી તા'મીલકે સિવા ચારા હી નહીં હૈ, મૈ ખુદાકી કસમ, જહાં તક મેરી તા'કત હૈ, એસા હી સબર કરુંગા જૈસાકે ઉન્હોને કિયા ઔર તા'કત તો અલ્લાહ હી કે દેનેસે આતી હૈ.

હદીસમે આયા હૈ કે જબ હઝરત ઉમર (રદી.) કે ઝમાનેમે હુતુલાતકી કસરત બહોત હી ગઈ તો ઉનકી સાહબઝદી ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત હફસા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે અબ તો આપ ભી જબ દૂસરો મુલ્કોકે કાસિદ આએ તો બારીક કપડા પેહન લિયા કરે ઔર કિસીકો ખાના પકાનેકા હુકમ કરમા દિયા કરે, તા'કે આપ ઉનકે લોગોકો ખિલાએ ઔર આપ ભી ઉનકે સાથ ખા લિયા કરે. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઈશાદ કરમાયા, યે તો તુમ્હે ભી મા'લૂમ હૈ કે આદમીકે હાલાતસે ઉસકે ઘરવાલે હી અચ્છી તરહ વાકિફ હુઆ કરતે હૈ. હઝરત હફસા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, બેશક ! હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા, મૈ તુમકો કસમ દેકર પૂછતા હું, કયા તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) નુબૂવતકે બાદ ઈતને સાલ ઝિન્દા રહે, ઉસ ઝમાનેમે હુઝૂર (સલ્લ.) ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઘરવાલે અગર રાતકો ખાના તનાવુલ કરમા લેતે થે, તો દિનમે ભૂખે રેહતે થે ઔર દિનમે ખા લેતે થે તો રાતકો ભૂખે રેહતે થે. કયા તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે નુબૂવતકે બાદ ઈતને સાલ તક હુઝૂર (સલ્લ.) ઝિન્દા રહે, લેકિન હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઔર ઉનકે ઘરવાલોને ખેબરકે ફતહ હોને તક કભી પેટ ભરકર ખજૂરે ભી નહીં ખાઈ. મૈ તુમસે કસમ દેકર પૂછતા હું, કયા તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે એક મર્તબા તુમને જિએ ખ્યાન પર (મેજકી તરહ) ખાના રખ્ય દિયા થા તો હુઝૂર (સલ્લ.) કે ચેહરા-એ-અનવર પર તગથ્થુર આ ગયા થા, યહાં તકકે ઉસકો હટાકર ઝમીન પર ખાના રખ્યા ગયા (જબ હુઝૂર (સલ્લ.) ને તનાવુલ કરમાયા) મૈ તુમસે કસમ દેકર પૂછતા હું, કયા તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂર (સલ્લ.) અપની અબાકો (ચાદરકી એક કિસ્મ) દોહરા

કરકે ઉસ પર આરામ કરમાયા કરતે થે. તુમને એક મર્તબા ઉસકો ચોહરા (ચાર તહ) કરકે બિછા દિયા તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે તુમને મુઝે રાતકે ઉઠનેસે રોકા કિ ચાર તહ હો જાનેસે બિસ્તરા નરમ હો ગયા, જિસ્સે નીંદ અચ્છી તરહ આ ગઈ) ઈસકો દોહરા હી કર દો જૈસાકે રોઝાના હુઆ કરતા થા. મૈ તુમસે કસમ દેકર પૂછતા હું, કયા તુમ્હે મા'લુમ નહીં કે હુઝૂર (સલ્લ.) અપના કપડા ધોનેકે લિએ બઢને મુબારકસે ઉતારતે ઔર ઉસકો ધોતે, ઐસી હાલતમે અગર બિલાલ (રદી.) નમાઝકે લિએ બુલાને આ જાતે થે તો હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાસ દૂસરા કપડા ન થા, જિસકો પેહનકર નમાઝ પઢ્યાવે, હુઝૂર (સલ્લ.) ઈસીકો પુશક કરકે પેહનકર નમાઝ પઢ્યાયા કરતે થે. મૈ તુમસે કસમ દેકર પૂછતા હું, કયા તુમ્હે મા'લુમ નહીં કે બનૂ ઝફરકી એક ઔરતને હુઝૂર (સલ્લ.) કે લિએ દો કપડે તૈયાર કિએ, એક હુંગી, એક ચાદર, ઉનમેસે ઉસને એક પેહલે ભેજ દિયા, દૂસરેકો ભેજનેમે દેર લગી તો હુઝૂર (સલ્લ.) ઈસીકો બઢન પર ઈસ તરહ લપેટ કરકે દોનોમે ગર્દન પર ગિરહ લગાઈ થી કિ બઢન ખુલ ન જાએ,) પેહનકર નમાઝકે લિએ તશરીફ લે ગએ, હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાસ દૂસરા કપડા ન થા, જિસકો પેહનકર નમાઝકે લિએ તશરીફ લે જાતે.

ઈસી તરહ ઔર વાકિઆત ગિનવાતે રહે, યહાં તકકે ઈન વાકિઆતકો યાદ દિલાકર હઝરત હફસા (રદી.) કો ભી રૂલાયા ઔર ખુદ ભી ઈતને રોએ કે ચીખે મારને લએ. હમે યે અન્દેશા હુઆ કે ઈસ ગમમે કહીં ઉનકી જાન ન નિકલ જાએ. એક ઔર હદીસમે હું કે હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા, મેરે દો રફીક થે (હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઔર હઝરત અબૂબકર (રદી.) વો દોનોં એક હી રાસ્તે પર ચલે, અગર મૈ ઉનકા રાસ્તા છોડકર દૂસરા રાસ્તા ઈખ્તિયાર કરું તો મેરે સાથભી વો મા'મલા નહીં કિયા જાએગા જો ઉનકે સાથ કિયા ગયા. મૈ ખુદા-એ-પાકકી કસમ ઉનકી (દુનિયાકી) સખ્ત જિન્દગી પર અપને આપકો મજબૂર કરુંગા તા'કે (આખિરતકી) ઉનકી શાદાબ જિન્દગીકો પા સફ. (એહયા)

ફતાવા આલમગીરિયામે લિખ્યા હું કે ખાનેકે ચંદ મરાતિબ હું -

૧. પેહલા દરજા કર્જ હું ઔર વો ઈતની મિકદાર હું જિસ્સે આદમી હલાકતસે બચે. અગર કોઈ શખ્સ ઈતના કમ ખાએ યા ખાના-પીના છોડ દે જિસ્સે હલાક હો જાએ તો ગુનાહગાર હોગા, ઔર

૨. દૂસરા દરજા સવાબકા હું કે ઈતની મિકદાર ખાએ, જિસ્સે ખડે હોકર નમાઝ પઢી જા સકે ઔર રોઝા સહુલતસે રખ સકે.

૩. તીસરા દરજા જાઈઝકા હું ઔર વો નં. ૨ કી મિકદાર પર પેટ ભરનેકી મિકદાર તક ઈઝાફા હું તા'કે બઢનમે ફુલ્લત પૈદા હો. ઈસ દરજેમે ન તો સવાબ હું, ન ગુનાહ હું, મા'મૂલી હિસાબ ઈસમે હું બશર્તકે માલ હલાલ તરીકેસે હાસિલ હુઆ હો,

૪. ચોથા દરજા હરામ હું, વો પેટ ભરનેસે ઝા'ઈદ મિકદાર હું અલબના

ઈસ દરજ્જે અગર મક્સૂદ રોજે પર ફૂલ્ત હો કે કલકો રોજા રખ્યા હૈ યા યે ગરજ હો કે મેહમાન ભૂખા ન રહે, તો ઈસ મિકદારમે ભી મુજાઈકા નહીં ઓર કમ ખાનેકા એસા મુજાહેદા, જિસ્સે ફરાઈઝમે નુકસાન આવે, જાઈઝ નહીં, અલબત્તા અગર ઈસમે નુકસાન ન આવે તો કમ ખાનેકા મુજાહેદા કરનેમે મુજાઈકા નહીં કે ઈસમે નક્સકી ઈસ્લાહ ભી હૈ ઓર ખાના ભી રખતસે ખાયા જાતા હૈ. ઈસી તરહ કિસી જવાનકો કમ ખાનેકા મુજાહેદા, તા'કે ઉસકી શલવતકા ઝોર ટૂટ જાએ, જાઈઝ હૈ. (આલમગીરીયહ)

ઈસ તક્સીમમે નં. ૨ પર સાહિબે દુર્રે મુખ્તાર (૨હ.) વઝૈરહને કલામ કિયા હૈ ઓર ઈતની મિકદારકો કર્ઝમે દાખિલ કિયા હૈ જિસ્સે ખડે હોકર નમાઝ પઢી જા સકે. આલમગીરીકી આખીર ઈબારતસે ભી ઈસકી તા'ઈદ હોતી હૈ.

હદીસ : ૧૨. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે જો શખ્સ હક તઆલા શાનુહુસે થોડી રોજી પર રાજી રહે, હક તઆલા શાનુહુ ભી ઉસકી તરફસે થોડે અમલ પર રાજી હો જાતે હૈ. (મિશકાત)

وَأَعْنَى عَلَى رَحْمَةِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ رَضَى مِنْ اللَّهِ بِالْيسِيرِ مِنَ الرِّزْقِ رَضَى اللَّهُ مِنْهُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْعَمَلِ وَرَأَى إِلَهُهُ فِي لُحُوبِ كَرَانِي الْمَشْكُورَةِ

કામદા - ઈસ હદીસે પાકમે આમદનીકી કમીમે હક તઆલા શાનુહુએ એક ખાસ એહસાન પર તંબીહ કી ગઈ હૈ કે ઈસ સુરતમે અગર આદમીકી તરફસે નેકિયોમે કમી હોતી હૈ, વો માલિકુલમુલક ભી ઉસ કમીકો બખુશી કુબૂલ કરમા લેતે હૈ, ઈસકે બિલ-મુકાબિલ જબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી તરફસે અતાયામે ઈફરાત હો ઓર આદમી કિસી ચીઝમે કમીકો ભી ગવારા ન કરે, તો ઉસ માલિકકી તરફસે ભી યેહી મુતાલબા હૈ કે ફિર ઉસકે હુકકી અદાયગીમે તુમ્હારી તરફસે ભી ઈફરાત હોના ચાહિએ ઓર ઝાહિર હૈ કે જિસ મુલાઝિમકો તનખ્વાહ મુંહ માંગી દી જાએ, ફિર વો અપની મન્સબી મિદમતમે કોતાહી કરે તો ઉસકી નમકહરામીમે ક્યા તરદદુદ હૈ, લેકિન હમારા મા'મલા ઈસકે બરઅક્સ હૈ કે ગુરબાકો તો અલ્લાહ તઆલાકી તરફ રૂજૂઅ કરનેકી તૌફીક ભી હો જાતી હૈ, ઝિકર ઓર નવાફિલકે લિએ વક્ત ભી મિલ જાતા હૈ, લેકિન જહાં ચાર પૈસે હાથમે આએ યા ઉન્કે આનેકે અસબાબ પૈદા હુએ, ફિર કર્ઝ નમાઝોકે વાસ્તે ભી વક્ત નહીં મિલતા ઓર કલીલ રોજી પર જબ કનાઅત હાસિલ હો સક્તી હૈ જબ આદમી પાંચ બાતોકા એહિતમામ કરે-

૧. અપને ઈખ્તિયારમે કમી કરે, ઝરૂરતકી મિકદારસે ઝિયાદા ખર્ચ ન કરે. ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે તન્હા આદમી હો તો ઉસકો એક જોડા કાફી હૈ, કઈ-કઈ જોડે બનાનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ, એસે હી મા'મૂલી રોટી સાલન પર ગુઝર હો સક્તા હૈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે જો ખર્ચમે મિયાનારવી ઈન્તિયાર કરે, વો ફકીર નહીં હોતા.

૨. અગર બકર ઝરૂરત મયસસર હો તો આઈન્દાકી ફિકરમે ન પડે ઔર હક તઆલા શાનુહુકે વાઅદે પર એ'તમાદ કરેકે હક તઆલા શાનુહુને રોઝીકા જિમ્મા લે રખ્યા હે. શૈતાન આદમીકો હમેશા આઈન્દાકી સોચમે ડાલે રખ્યા કરતા હે કે કુછ ઝખીરા ફન્ડકે તૌર પર જમા રખના ચાહિએ, આદમીકે સાથ હરજા ભી લગા હુઆ હે, ભીમારી ભી લગી હુઈ હે, વક્તી ઈશ્વાજત ભી પેશ આતે રેહતે હે ફિર મુજે દિકકત ઔર મશકકત હોગી ઔર ઈન ખ્યાલાતકી વજહસે ઉસકો મશકકત ઔર આઈન્દાકે ફિકર ઔર સોચમે પરેશાન રખ્યા કરતા હે ઔર ફિર આદમીકા મઝાક ઉડાયા કરતા હે કે યે બેવકૂફ આઈન્દાકી તકલીફકે ડરસે જો મૌહૂમ હે, ઈસ વક્તકી યકીની મશકકત ઔર તકલીફ ઉઠા રહ્યા હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.)સે ઈશ્દાદ ફરમાયા કે અપને ઉપર જિયાદા ગમ સવાર ન કરો, જો મુકદ્દર હે, વો હોકર રહેગા ઔર જિતની રોઝી તુમહારી હે, વો આકર રહેગી. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશ્દાદ હે કે હક તઆલા શાનુહુ અપને મો'મિન બંદેકો રોઝી ઉસ જગહસે અતા ફરમાતા હે, જહાંસે ઉસકા ગુમાન ભી ન હો ઔર કુરઆન પાકમે ભી યે મઝમૂન વારિદ હે.

૩. ઈસ અમ્મ પર ગૌર ક્રિયા કરે કે થોડે પર કનાઅતમે લોગોસે ઈસ્તિગ્નાકી કિતાની બડી ઈઝઝત હાસિલ હે ઔર હિર્સ ઔર તમઅમે લોગોકે સામને કિતના ઝલીલ હોના પડતા હે, ઈસકો બહોત એહતિયામસે ગૌર ક્રિયા કરે કે ઉસકો એક તકલીફ ઝરૂર બરદાસ્ત કરની હે યા લોગોકે સામને હાથ ફેલાનેકી જિલ્લતકો યા અપને નફસકો લજ્જા ચીઝોસે રોકનેકી. ઔર યે દૂસરી તકલીફ જો હે, ઉસ પર અલ્લાહકે યહાં સવાબકા વાઅદા ભી હે ઔર પેહલીમે આખિરતકા વબાલ હે, ઈસકે અલાવા લોગોકે સામને હાથ ફેલાનેમે આદમી ઉનકો હક બાત કેહનેસે રૂક જાતા હે. અકસર દીનકે બારેમે મુદાહનત કરની પડતી હે. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશ્દાદ હે કે આદમીકી ઈઝઝત ઉસકા લોગોસે ઈસ્તિગ્ના હે. ઈસી વજહસે મશહૂર મફૂલા હે કે જિસ્સે તૂ ઈસ્તિગ્ના કરે તૂ ઉસકા હમસર હે (યાની ઉસે દેને પર મજબૂર નહીં હે ઔર જિસકી તરફ એહતિયાજ પેશ કરે, ઉસકા કેદી હે ઔર જિસપર એહસાન કરે, ઉસકા હાકિમ હે.

૪. દુનિયાદાર માલદારોકે અંજામકો સોચા કરે, યહુદ નસારા ઔર બે-દીન સરવતવાલોંકા અંજામ સોચે ઔર અંબિયા ઔર ઔલિયાકા અંજામ સોચે, ઉનકે હાલાતકો ગૌરસે પચ્હે ઔર તહકીક કરે, ફિર અપને નફસસે પૂછે કે અલ્લાહકે મુકર્રબ લોગોંકી જમાઅતમે શરીક હોના પસંદ કરતા હે યા અહમકો ઔર બેદીન લોગોંકી મુશાબહત પસંદ કરતા હે.

૫. માલકે જિયાદા હોનેમે જો ખતરાત પેહલે બયાન હો ચુકે હે, ઉનપર ગૌર ક્રિયા કરે કે કિતને મસાઈબ ઈસકે સાથ હે. જબ આદમી ઈન પાંચો ચીઝોપર

ગૌર કરતા રહેતા તો થોડે પર કનાઅત. આસાન હો જાએગી (એહયા) હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્ર (રદી.) હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નક્લ કરતે હૈ કે વો શખ્સ ફલાહકો પહોંચ ગયા જો મુસલમાન હો. ઔર થોડી રોઝી દી ગઈ હો ઔર હક તઆલા શાનુહુને ઉસકો ઈસી પર કનાઅત અતા કરમા રખી હો. હજરત ફુજાલા બિન ઉબૈદ (રદી.) હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નક્લ કરતે હૈ કે મુબારક હૈ વો શખ્સ જિસકો ઈસ્લામ લાનેકી તૌફીક હો ગઈ હો ઔર ઉસકી આમદની બકદ્રે ઝરૂરત હો ઔર ઉસપર વો કાનેઅ હો. (તર્ગીબ)

હજરત અબુદરદા (રદી.) હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નક્લ કરતે હૈ કે જબ ભી સૂરજ નિકલતા હૈ, ઉસકે દોનો જાનિબ દો ફરિશ્તે રોઝના યે એલાન કરતે હૈ, અય લોગો ! અપને રબકી તરફ મુતવજ્જહ હો જાઓ, જો માલ થોડા હો ઔર વો કિફાયત કર જાએ, વો બેહતર હૈ ઉસ કસીર માલસે જો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે અલાવા દૂસરી તરફ મશગૂલ કરે.

હદીસ - ૧૩ હજરત મુઆઝ

બિન જબલ (રદી.) કરમાતે હૈ કે જબ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઉનકો યમન (કા હાકિમ બનાકર) ભેજા તો યે ઈશાદ કરમાયા કે અપને આપકો નાઝ વ નેઅમતમેં પરવરિશ કરનેસે બચાતે રેહના, ઈસ લિએ કે અલ્લાહકે નેક બંદે નાઝ વ નેઅમતમેં લગનેવાલે નહીં હોતે. -મિશકાત

(۱۳) عَنْ مَعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَابَتْ بِهِ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَا أَيُّهَا السَّعْدِيُّ عَمَّا دَلَّ اللَّهُ لَيْسُوا بِالْمُسْلِمِينَ رَوَاهُ أَحْمَدُ كُنْ فِي الْمَشْكُوتِ

કામદા - હાકિમ ઔર ગવર્નર હો જાને કે બાદ રાહત વ આરામકે અસબાબ કસરતસે મુહૈયા હો હી જાતે હૈ, હર કિસ્મકી નેઅમતે ભી આસાનીસે મયસ્સર હો જાતી હૈ, ઈસ લિએ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને, જબકે યે હાકિમ બનાકર ભેજે જા રહે યે, ઈસ ચીઝસે બચનેકી ખુસૂસી તંબીહ કરમાઈ. હુજૂર (સલ્વ.) કી વસાયામેં, ઈસી તરહ હજરાત ખુલકા-એ-રાશિદીનકી વસાયા ઔર અહકામમેં ઈસ ચીઝ પર ખાસ તૌરસે તબીહે બડી કસરતસે કી ગઈ હૈ.

હજરત ફુજાલા બિન ઉબૈદ (રદી.) અમીર મુઆવિયા (રદી.) કી તરફસે મિસરકે કાઝી યે, ઉનકી ખિદમતમેં એક સહાબી (રદી.) કિસી હદીસકી તહકીકકે લિએ તશરીફ લે ગએ, ઉન્હોને જાકર દેખા કે કાઝી સાહબકે બાલ ભી પરેશાન-સે હૈ ઔર પાંવ ભી નંગે હૈ, ઉન્હોને દર્યાફત ક્રિયા કે તુમ ઈસ ઝમીનકે હાકિમ હો, મેં તુમ્હારે બાલોકો બિમરા હુઆ દેખ રહા હું. હજરત ફુજાલા (રદી.) ને કરમાયા કે હુજૂર (સલ્વ.) ને હમેં ઝેમ વ ઝીનતકી કસરતસે મના કરમાયા યા, ફિર ઉન્હોને પૂછા કે મેં તુમ્હે નંગે પાંવ દેખ રહા હું, હજરત ફુજાલા (રદી.) ને કરમાયા કે

હમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ચેભી ઈશાદ થા કે કબી નંગે પાંવ ભી ચલા કરે. અબ્દુલ્લાહ બિન મુગકફલ (રદી.) કરમાતે હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને બાલોમે રોઝના કંધા કરનેસે મના કરમાયા હે. (અબૂ દાઉદ)

હદીસ : ૧૪. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે મુઝે હક તઆલા શાનુહુને યે વહી નહી ભેજ કે મે તાજિર બનૂં ઓર માલ જમા કરૂં, બલે યે વહી ભેજ હે કે (અય મુહમ્મદ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તુમ અપને પરવાર દિગારકી તસ્બીહ ઓર તહમીદ કરતે રહો ઓર નમાઝે પઞહને વાલોમે રહો ઓર અપને રબકી ઈબાદત કરતે રહો, યહાં તકકે (ઈસી હાલત મેં) તુમકો મૌત આ જાએ. - મિશકાત

(૧૩) عَنْ جَبْرِ بْنِ غَيْرِ بْنِ مَرْسَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَوْحَى إِلَيَّ أَنِ اجْعَلِ الْمَالَ وَكَوْنِ مِنَ التَّاجِرِينَ وَكَوْنِ مِنَ السَّاجِدِينَ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ وَكَوْنِ فِي شَرِّ السَّنَةِ وَابْوِصِرْ فِي الْحَلَةِ عَنْ أَبِي مُسْلَمٍ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

કામદા - યે વહી, જિસકી તરફ ઈશારા કરમાયા હે, સૂરએ હિજરકી આખિરી આયત હે ઓર હદીસે પાકકા યે મજમૂન મુતઅદિદ સહાબા-એ-કિરામ (રદિયલ્લાહુ અન્હુમ) સે નકલ કિયા ગયા. યુનાંચે સુયૂતી (રહ.) ને દુર્રે મન્સૂરમે, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ, અબૂ મુસ્લિમ ખૌલાની, અબૂદરદા (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) સે હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈશાદ નકલ કિયા.

એક ઓર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નકલ કિયા હે કે બેહતરીન આદમી દો શખ્સ હે-

૧. એક વો, જો અપને ઘોડેકી બાગ પકડે હુએ અલ્લાહકે રાસ્તેમે જાન દે દેનેકો તલાશ કરતા ફિરતા હો.

૨. દૂસરા વો શખ્સ જિસકે પાસ ચન્દ બકરીયાં હોં ઓર કિસી જંગલ યા પહાડીમે (યાની ગૈર માફૂક જંગલ, જહાં પકસૂઈ હો) નમાઝ પઞહતા હો, ઝકાત દેતા હો, અપને મૌલાકી ઈબાદતમે મશગૂલ રહે, યહાં તકકે ઉસકો ઉસી હાલતમે મૌત આ જાએ, આદમિયોકો ઉસે ખૈર કે સિવા કોઈ (શર) ન પહોંચે. (દુર્રે મન્સૂર)

હક તઆલા શાનુહુકે ઈસ પાક ઈશાદકી તા'મીલ જિસ તરફ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપને વિસાલ તક કરકે દિખા દી, વો હુઝૂર (સલ્વ.) કી સીરત પર નઝર રખને વાલોસે મખ્ફી નહીં ઓર ફિર જિતને-જિતને હક તઆલા શાનુહુકી તરફસે ઈન્આમાત જિયાદા હોતે થે, ઊતની હી હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે ઈબાદતમે ઈન્હિમાક જિયાદા હોતા થા.

હઝરત આઈશા (રદી.) કરમાતી હે કે જબ સૂરએ ફત્હ નાઝિલ હુઈ તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈબાદતમે ઓર ભી જિયાદા કોશિશ શુરૂ કર દી. કિસીને પૂછા,

યા રસુલલ્લાહ (સલ્વ. ૧) ઈસ આપતે શરીકામે તો આપકી અગલી-પિછલી લગ્ગિશે સબ હી મા'ક કર દી ગઈ, ફિર ઈતની મશક્કત હુઝૂર (સલ્વ.) બરદાશત કરતે હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા ક્યા મૈ શુક્રમુઝર બંદા ન બનું ?

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) કરમાતે હૈ કે જબ સુરએ ફત્હ નાઝિલ હુઈ તો હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઈતની તવીલ નમાઝ કર દી કે પાંચ પર વરમ આ ગયા ઔર ઈબાદતમે ઈતની કસરત કરદીકે સુખકર પુરાની મશક્કી તરહસે હો ગએ ઔર જબ વો અર્ઝ કિયા ગયા જો ઉપર મુઝરા તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને વોહી જવાબ ઈશાંદ કરમાયા કે મૈ શુક્રમુઝર બંદા ન બનું ?

હઝરત હસન (રદી.) કેહતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ઈબાદતમે ઈતની ઝિયાદ કોશિશ કરમાતે થે કે પુરાની મશક્કી તરહસે બિલકુલ સુખ ગએ થે, ઈસકે બાદ ફિર વોહી સવાલ જવાબ ઝિકર કરમાયા. હઝરત અબૂ હુજૈફા (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ઈતની લખ્ખી નમાઝ પઘ્હતે થે કે પાંચ મુબારક ફટ ગએ થે. હઝરત અનસ (રદી.) કેહતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઈતની દેરતક નમાઝમે ખડે રહેતે કે પાંચપર વરમ આ ગયા થા.

ઈન્કે અલાવા ઔર ભી બહોત-સી અલ્લાહીસમે કસરતસે ઈસ કિસ્મકે મઝમૂન નકલ કિએ ગએ ઔર ઈનમેસે અકસરમે લોગોંકી તરહસે પેહી દર્ખાસ્તકે હુઝૂર (સલ્વ.) કે લિએ તો મા'હીકા કતઈ ઈશાંદ કુરઆન પાકમે આ મુકા હૈ ઔર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પેહી જવાબ - 'ક્યા મૈ શુક્રમુઝર બંદા ન બનું ?' (ફુરૈ મન્સુર)

ક્યા હમ લોગ ભી કભી ઈસ ચીઝકો સોચ લેતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુકા કલાં ખુસુસી ઈન્આમ હુઆ હૈ, ઈસકે શુકાનેમે દો રફૂઅત મુખતસર હી પઘ્હ લે.

મુતઅદિદ અલ્લાહીસમે આયા હૈ કે જબ હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાસ કહીસે ફત્હકી ખબર આતી યા કોઈ ખુશીકી ખાત સુનનેમે આતી, હુઝૂર (સલ્વ.) શુક કે લિએ સન્દેમે ઝિર જાતે ઔર ઈન સબ એહવાલકે બાવજૂદ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ખૌફકા પે હાલ થા કિ -

બુમારી શરીકમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈશાંદ નકલ કિયા ગયા, ખુદાકી કસમ ! ખુદાકી કસમ ! મુઝે મા'લૂમ નહીં, હાલાંકે મૈ અલ્લાહકા રસુલ હું કે કિયામતમે મેરે સાથ ઔર તુમહારે સાથ ક્યા મા'મલા કિયા જાએગા. (મિશ્કાત) — — 'મા'લૂમ નહીં'કા મતલબ પે હૈ કે તક્સીલી એહવાલકા ઈલ્મ નહીં, બાઈખિયાર બાદશાહકો હક હૈ કે જો ચાહે કરે.

હઝરત ઉમ્મે દરદા (રદી.)ને અપને ખાવિંદ હઝરત અબૂ દરદા (રદી.)સે અર્ઝ કિયા કે આપ ઈસ તરહ માલકી તલાશ ઔર જુસ્તજૂ ક્યો નહીં કરતે, જિસ તરહ કલાં શખ્સ કરતે હૈ (આખિર વો ભી તો માલ કમાતે હૈ, તુમકો ઈસકી ફિકર તી નહીં.) હઝરત અબૂ દરદા (રદી.)ને કરમાયા કે મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) સે સુના

હૈ, કે તુમ્હારે આગે એક બી કુશવાર ગુઝર ધાટી (મિદાને હર) આનેવાલી હૈ, (સમસે ભારી બોજવાલે (જિનકે જિમ્મે હિસાબ કિતાબકા બોજ હો, સહુલત સે) નહીં ગુઝર સકતે, ઈસ લિએ મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મેં ઈસ ધાટીમે હલ્કા રહું.' (વહી) યાની મેરે જિમ્મે હિસાબકા જિયાદ બોજ ન હો તા'કે મેં હલ્કા-ફુલ્કા (સમસે ગુઝર જાઉં.

ઈન હઝરાતકો બહોત હી ખીક ઈસકા રેહતા થા. કે કિયામતમે કયા ગુઝરેગી ? ઈસ લિએ હર વક્ત વહાંકી ફિકર ઔર તૈયારીમે મશગૂલ રેહતે થે ઔર હમકો હર વક્ત દુનિયાકા ફિકર સવાર રેહતા હૈ ઔર (સ) ધાટીકા ખ્યાલ ભી નહીં આતા.

હસ્સાન બિન સનાન (રહ.) એક જગહ જા રહે થે, રાસ્તેમે એક મકાન નઝર પડ ગયા જો પેહલેસે વહાં ન થા, કેહને લગે, થે મકાન કબ બના હૈ ફિર અપને નકસકો ખિતાબ કરકે કહા, તૂને ફુઝૂલ ખાત કયો પૂછી ? તુજે ઈસ્સે કયા ગરઝ થી કે થે કબ બના ? તુજે એક સાલ રોજે રખનેકી સજા દૂગા. એક સાલ તક રોજે રખે કે ફુઝૂલ ખાત કયો કી.

માલિક બિન ઝૈગમ (રહી.) કેહતે હૈ કે હઝરત રિવાઝ કેસી (રહ.) હમારે ઘર અસરકે બાદ આએ ઔર મેરે વાલિદકો પૂછને લગે કે કહાં હૈ ? મેને કહા, સો રહે હૈ, કેહને લગે કે થે વક્ત કયા સોનેકા હૈ ? થે કેહકર વાપસ ચલે ગએ. મેને ઉનકે પીછે આદમી ભેજા કે અગર આપ ફરમાએ તો જગા દે. વો આદમી ઉનકે પીછે ગયા તો વો એક કબરસ્તાનમે દાખિલ હો ચૂકે થે ઔર વહાં અપને આપકો મલામત કર રહે થે ઔર થે કેહ રહે થે, હાં, થે કયા વક્ત સોનેકા હૈ, તુજે ઈસ્સે કયા મતલબ થા, આદમી જિસ વક્ત ચાહે સોએ, તુજે કયા ખબર થી કે થે સોનેકા વક્ત હૈ યા નહીં હૈ. મુજે ભી અલ્લાહકી કસમકે તુજે સાલત્તર તક ઝમીન પર સોનેકે લિએ નહીં લિટાઉગા મગર થે કે તૂ બીમાર હો જાએ યા તેરી અકલ જાતી રહે તો મજબૂરી હૈ. તેરા નાસ હો, તૂ કબ તક લોગોં પર તા'ન કરતા રહેગા. તૂ અપની હરકતોસે બા'ઝ નહીં આએગા, થે કહે જાતે થે ઔર રોતે જાતે થે. વો કાસિદ થે દેખકર વાપસ આ ગયા ઔર ઉસકી હિમ્મત ન પડી કે ઈનસે કોઈ ખાત કરે.

હઝરત તલ્હા (રહી.) ફરમાતે હૈ કે એક સલાબી (રહી.) એક દિન અપને કપડે ઉતારકર સખ્ત ગરમ રેતમે લોટ રહે થે ઔર થે કેહ રહે થે કે મઝા ચખ લે ઔર જહન્નમકી ગરમી ઈસ્સે બહોત જિયાદા સખ્ત હોગી. રાતકો મુરદાર બના (સોતા) રેહતા હૈ, દિનકો બેકાર ફિરતા હૈ. વો ઈસી હાલમે થે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલ્લયહિ વસલ્લમ) ને ઉનકો દેખ લિયા, ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ. વો અર્ઝ કરને લગે, હુઝૂર (સલ્લ.) ! મેરી તબીયત પર એસા ગલબા ઈસકા હુઆ, કયા અર્ઝ કહું ! હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુમ્હે ઈસકી ઝરૂરત ન થી, તુમ્હારે લિએ આસમાનકે સબ દરવાઝે ખોલ દિએ ગએ ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુમ્હારે સાથ અપને ફરિશ્તોસે ફખર કર રહે હૈ, ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપને સાથિયોસે

કરમાયા કે અપને લિએ ઈનસે તોશા લો, સબને ઉનસે દુઆકી દર્ખાસ્તી કી, ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે સબકે લિએ દુઆ કરો.

હઝરત હુઝૈફા બિન કતાદા (રદી.) કેહતે હૈ કે એક શંખસને એક બુઝુર્ગસે પૂછા કે જબ તુમ્હારા નક્સ કિસી ચીઝકો ચાહે, તો તુમ ઈસકી કયા સૂરત ઈન્તિયાર કરતે હો ? વો કેહને લગે કે મુઝે અપને નક્સસે જિતના. બુઝુર્ગ હૈ ઉતના સારી દુનિયામે કિસીસે ભી નહીં, ભલા મૈં ઉસકી ખ્વાહિશકો કેસે પૂરા કર સકતા હું, જિસ્સે મુઝે ઈસ કદર નફરત હો.

હઝરત મઝમઅ (રદી.)ને એક મર્તબા કોઠેકી તરફ મુંહ ઉઠાયા તો એક નામહરમ ઔરત પર નિગાહ પડ ગઈ, ઉન્હોને અહદ કર લિયા કે જબ તક જિન્દા રહુંગા કબી સર ઉપર નહીં ઉઠાઉંગા.

ઈસકે અલાવા બહોતસે વાકિઆત ઈન હઝરાતકે ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને નકલ કિએ હૈ, જિનમે ઝરા-સી મા'મૂલી બાત ભી અગર ઈનસે સા'દિર હો જાતી થી તો અપને નક્સકો સખ્ત સજા દેતે થે ઔર થે સબ કયો થા, સિર્ફ ઉસી ઘાટીકે ડરકી વજહસે જિસ્કા અબૂદરદા (રદી.) ને અપની બીવીસે ઝિકર કિયા ઔર હમ સબ ઉસે એસે મુત્મઈન હૈ જૈસાકે વો ઘાટી ઈન હઝરાતે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.)હી કે રાસ્તે મૈં આવેગી, હમ તો હવાઈ જહાઝમે સવાર હોકર ઉસ પરસે ગુઝર જાએગે. હમ લોગ કિસ કદર અપની જાનો પર ઝુલ્મ કર રહે હૈ કે ભૂલકર ભી ઉસ ઘાટીકા ખ્યાલ નહીં આતા.

ઈસકે બાદ ઈમામ ગઝાલી (રહ.) તહરીરી કરમાતે હૈ કે બડે તા'જબુબકી બાત હૈ કે તૂ અપને ગુલામકો, (અપને નોકરકો) અપની ઔલાદકો જબ ઈનસે કોઈ કોતાહી હો જાતી હૈ, સજા દેતા હૈ ઔર થે કેહતા હૈ કે અગર તંબીહ ન કી ગઈ તો વો બેકાબૂ હો જાએગે, સરકશ હો જાએગે, લેકિન અપને નક્સકી કબી પરવાહ નહીં કરતા કે થે સરકશ હોતા જા રહ્યા હૈ. દૂસરોંકી સરકશીસે તુઝે ઈતના નુકસાન નહીં પહોંચતા જિતના તેરે નક્સકી સરકશીસે તુઝે, નુકસાન પહોંચતા હૈ, ઈસ લિએ કે દૂસરોંકી સરકશીસે અગર નુકસાન પહોંચતા હૈ તો વો તેરી દુનિયાકા નુકસાન હૈ ઔર તેરે નક્સકી સરકશીસે તેરી આખિરતકો નુકસાન પહોંચ રહ્યા હૈ, જો કબી કના હોનેવાલી નહીં હૈ, ઉસકી નેઅમતે ખત્મ હોનેવાલી નહીં હૈ, ઉન્કા નુકસાન કિતના સખ્ત નુકસાન હૈ. યેહી વજહ હૈ કે અસલાહમેસે અગર કિસીસે આખિરતકે ક્રમોમે કુછ કોતાહી હો જાતી થી તો વો ઉસકી તલાફીકી ઈન્તિહાઈ ફિકર કરતા થા.

હઝરત ઉમર (રદી.)કી એક મર્તબા અસરકી નમાઝ જમાઅતસે કૌત હો ગઈ તો ઉન્હોને ઉસકી તલાફીમે એક બાગ, જિસકી કીમત દો લાખ દિરમ થી સદકા કર દિયા.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.)કી કિસ દિન કિસી નમાઝકી જમાઅત કૌત હો

જાતી તો ઉસ દિન શામકો સારી રાત જાગા કરતે થે. એક દિન મગિબકી નમાઝકો દેર હો ગઈ થી તો દો ગુલામ ઉસકી તલાકીમે આઝદ કિએ.

જબ કિસી શમ્સકો ઈબાદાતમે સુસ્તી પેદા હો તો મુનાસિબ થે હે કે હક તઆલા શાનુહુકે કિસી એસે બન્દેકી સોહબતમે રહે જો ઈબાદતમે ઝિયાદા ઈન્દિમાકસે મશગુલ હો ઔર કિસી એસેકી સોહબત મયસ્સર ન આવે તો ફિર એસે લોગોંકે એહવાલકો ઈબરત ઔર ગૌરકી નિગાહસે પજ્જા કરે (જિનમેસે બહોતસે વાકિઆત રોઝુરિયાહીનમે લિખ્તે હૈ જિસકા મુખતસર ઉર્દૂ તર્જુમા નુઝહલુલ બસાતાન ભી હે.)

એક બુરુજાં કેહતે હૈ કે જબ મુઝે ઈબાદાતમે સુસ્તી હોને લગતી હૈ તો મૈ હઝરત મુહમ્મદ બિન વાસેઅ (રહ.)કે હાલાત દેખતા હું ઔર એક હકતા મુસલ્લસલ ઈસ અમલકો જારી રખતા હું. (ઈસી તરહ દૂસરે ઔલિયા અલ્લાહકી સવાનેહ ઉમરિયાં બશતકે મો'તબર હઝરાતકી લિખ્તી હુઈ હો) કે ઈન લોગોંકે એહવાલકા દેખના ઈસ શૌકકે પેદા કરનેકે લિએ બહોત ઝિયાદા મુકીદ હૈ ઔર યે ચીઝ ભી સોચનેકી હૈ કે ઈનકી સારી મશક્કતે ઔર મેહનતે આખિર ખત્મ હો ગઈ, લેકિન અબ હંમેશા-હંમેશાકે લિએ ઈનકી નેઅમતે, ઈનકી રાહતે બાકી રેહ ગઈ જો કભી ભી ખત્મ હોને વાલી નહીં હૈ, કિસ કદર હસરત હૈ હમ જૈસોં પર જો ઈન એહવાલકો જાનતે ઔર દેખતે હુએ ભી દુનિયા કમાનેમે ઔર દુનિયાકી લઝઝતોમે મશગુલ રેહતે હૈ ઔર ઈન હંમેશાકે મઝે ઉઝાનેવાલોંકે હાલાતસે ભી નસીહત નહીં પકડતે.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજ્હહુ) કા ઈર્શાદ હૈ ઔર બા'ઝ લોગોંને ઈસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ બતાયા હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ એસે લોગોંપર રહમ કરમાએ જિનકો લોગ બીમાર સમઝે ઔર વો વાકેઅમે બીમાર ન હો. હઝરત હસન બસરી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે ઈનકો ઈબાદાતકી કસરતને મશક્કતમે ડાહ રખ્યા હૈ, જિસ્સે લોગ ઈનકો બીમાર સમઝતે હૈ.

ઈનકા યેભી ઈર્શાદ હૈ કે મૈને એસે હઝરાતકો દેખા હૈ ઔર ઈનકી સોહબતોમે રહ્યા હું, જિનકો દુનિયાકી કિસી ચીઝકે આનેસે પુશી ન હોતી થી, જાનેસે રંજ ન હોતા થા, ઈનકી નિગાહમે દુનિયાકે માલ વ મતાઅકી હકીકત ઉસ મિટ્ટીસે ઝિયાદા ઝલીલ થી જો જૂતોમે લગી રેહતી હૈ.

મૈને એસે લોગોંકો દેખા હૈ કે ઉમ્મલરમે કભી ન ઈનકા કોઈ કપડા તહ હોકર રખ્યા ગયા, ન કભી કિસી ખાનેકી ચીઝકે પકાનેકી ફરમાઈશ કી, ન કભી સોને કે લિએ ઈનકો બિસ્તરેકી ઝરૂરત હુઈ, ઝમીન પર લેટે સો ગએ. ઝમીનકે ઔર ઈનકે દરમિયાનમે કોઈ ચીઝભી આડ ન હોતી થી; વો લોગ અલ્લાહકી કિતાબ પર અમલ કરનેવાલે થે, ઉસકે નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી સુન્નતકા ઈતિબાઅ કરને વાલે થે. જબ રાત હો જાતી તો સારી રાત યા પાંવો પર (નમાઝ મે) ખડે રહેતે યા ઝમીન પર અપને મુંહકો (સજ્દે મે) બિઘા દેતે ઔર ઈનકી આંખોસે

ઉનકે રૂખ્સારો પર આંસુઓંકી લડી બંધી રેહતી. રાત-ભર અપને રબસે બાતે કરતે રેહતે (સહી હદીસમે આયા હે કે નમાઝી આદમી અલ્લાહ તઆલાસે બાતે કરતા હે,) અઝાબસે નિજાતકો અપને મોલાસે માંગતે રેહતે, જબ કોઈ નેક ક્રમ ઉનસે હો જાતા, ઉસ પર અલ્લાહ તઆલાહા બડા શુક્ર અદા કરતે, ઉસે પુશ હોતે ઔર ઉસકે કુબૂલકી દુઆ કરતે, જબ કોઈ બુરી બાત હોજાતી ઉસે બહોત રંજાદા હોતે, અલ્લાહસે તોબા કરતે, મા'ફકી દુઆ ઔર ઈસ્તિઝ્કાર કરતે. ઈસી હાલમે ઉન્હોને અપની ઉમે ગુજાર દી.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝઝ (રદી.) જબ બીમાર હુએ તો એક મજમા ઉનકી ઈયાદતકે લિએ ગયા, ઉનમે એક નીજવાન નિહાયત કમઝોર, જર્દ રંગ, દુબલા-પતલા ભી થા. હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝઝ (રદી.)ને દર્યાફત કરમાયા, તુમ્હારા યે કયા હાલ હો રહા હે? વો કેહને લગે કે આઝર ઔર બીમારથિં લાલિક હે. હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝઝ (રદી.)ને કરમાયા કે નહીં, સહી બાત બતાઓ. વો કેહને લગે કે મૈને દુનિયાકા મઝા ચમ્મા, વો બહોત હી કડવી નિકલી, ઉસકી રૌનક, ઉસકી હલાવત, ઉસકા લુત્ફ, ઉસકી રાહત, મેરી નિગાહમે બહોત હી ઝલીલ બન ગઈ, ઉસકા સોના ઔર ઉસકા પત્થર, મેરી નિગાહમે બિલ્કુલ બરાબર હે ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુલુકા અર્શ ગોયા હર વક્ત મેરે સામને રેહતા હે ઔર મૈદાને હરરમે એક જમાઅતકા જન્મતકી તરફ જાના, દૂસરી જમાઅતકા જહન્નમમે ફેંકા જાના મેરી નિગાહકે ગોયા સામને રેહતા હે જિસકી વજહસે મૈં સારે દિન અપનેકો (રોઝે મેં) પ્યાસા રખતા હું ઔર સારી રાત (અલ્લાહકી યાદ મેં) જાગતા રેહતા હું ઔર યે દોનો ચીઝે ભી અલ્લાહ તઆલાકે સવાબ ઔર અઝાબકે મુકાબલેમે કોઈ ભી હકીકત નહીં રખતી.

હઝરત દાઉદ તા'ઈ (રદી.) રોટીકે ટુકડે પાનીમે ભીગે હુએ પી લિયા કરતે થે, રોટી ન ખાતે થે. કિસીને ઉનસે ઈસકી વજહ દર્યાફત કી તો કરમાયા કે ઈસકે પીનેમે ઔર રોટી ચબાકર ખાનેમે કુરઆન પાકકી પચાસ આયતકા હરજ હોતા હે. એક દિન ઉનકે ઘરમે કોઈ શખ્સ આયા, વો કેહને લગા કે આપકે હુજરેકી કડી ટૂટ ગઈ, વો કરમાને લગે કે મૈને બીસ બરસસે ઈસકી છત નહીં દેખી.

યે હઝરાત જૈસે ફુઝૂલ બાત કરનેસે એહતિરાઝ કરતે થે, એસે હી ઈધર-ઉધર ફુઝૂલ દેખનેસે ભી બચતે થે.

મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ અઝઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે અહમદ બિન રિઝીન (રહ.) કે પાસ સુબ્હસે અસર તક રહા, મૈને ઉનકો ઈધર-ઉધર દેખતે હુએ નહીં દેખા, કિસીને ઈનસે ઈસકે મુતઅલિલક પૂછા તો કરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાને યે આંખે ઈસ લિએ દી હૈં કે ઈનસે ઉસકી અઝમત ઔર બડાઈકી ચીઝોંકો ઈબરતકી નિગાહસે દેખે, જબ યે ન હો તો વો દેખના પતા હે.

હઝરત મસ્રૂક (રદી.)કી બીવી કેહતી હૈં કે મસ્રૂક (રદી.)કી પિન્ડલિયો

પર રાત ભર નમાઝમે ખડે રહેનેસે વરમ આ જાતા થા, જબ વો નમાઝમે મુન્હમિક હોતે તો મૈ ઉન્કે પીછે બૈઠી હુઈ ઉન્કી હાલત પર તરસ ખાકર રોતી રેહતી થી.

હજરત અબુહરદા (રદી.) ફરમાતે હૈ કે અગર દુનિયામે તીન લઝઝતકી ચીઝે ન હોતી તો મેરે લિએ ઈસ દુનિયામે એક દિન જીના ભી ગવારા ન થા-
૧. એક સખ્ત ગરમીકે દિન દોપહરકે વક્ત (રોઝેમે) પ્યાસે રેહનેકી લઝઝત.
૨. દૂસરી આખિરી શબમે સજદા કરનેમે જો લુફ આતા હૈ, ઉસકી લઝઝત.
૩. તીસરી એસે બુઝુગોંકી સોહબત જિનકી બાતોમે ઉમ્દા મેવે એસે ચુને જાતે હૈ જેસે બાગમેસે ઉમ્દા-ઉમ્દા ફલ છાંટકર ચુને જાતે હૈ.

અસવદ બિન યઝીદ (રહ.) ઈબાદતમે ઈતની મશક્કત ઉઠાતે ઔર ગરમિયોંકી શિદ્દતમે રોઝે રખતે કે ઉન્કા બદન કાલા પડ ગયા થા. અલ્હમા બિન કેસ (રદી.) ને ડિલે પૂછા કે આપ અપને બદનકો ઈસ કદર અઝાબ ક્યો દેતે હૈ ? ફરમાને લગે (કિયામત મેં) ઉસકે એજાઝકે લિએ યાની યે મશક્કત ઈસલિએ ઉઠાતા હું કે કિયામતકે દિન ઈસ બદનકો એ 'જાઝ નસીબ હો જાએ.

એક બુઝુગોંકા કિસ્સા લિખ્મા હૈ કે વો રોઝાના એક હજાર રકઅત નમાઝ ખડે હોકર પબ્હતે, જબ પાંવ રેહ જાતે યાની ખડે હોનેસે આજિઝ હો જાતે, તો એક હજાર રકઅત બૈઠકર પબ્હતે ઔર અસરકે બાદ આજિઝીસે બૈઠકર કેહતે, યા અલ્લાહ ! ઈસ મખ્લૂક પર બડી હૈરત હૈ કે કિસ તરહ ઉન્હોંને તેરા બદલ દૂસરી ચીઝોંકો બના લિયા, કેસી તા'જજૂબકી બાત હૈ, ઉન્કા દિલ તેરે સિવા કિસી ચીઝસે કિસ તરહ માનૂસ હોતા હૈ બલ્કે તા'જજૂબકી બાત યે હૈ કે તેરે ઝિકરકે સિવા કોઈ દૂસરી ચીઝ ઉન્કે દિલમે કિસ તરહ ચમકતી હૈ.

હજરત જુનૈદ બગદાદી (રદી.) ફરમાતે હૈ કે મૈને હજરત સિરી સકતી (રહ.)સે ઝિયાદા ઈબાદત કરનેવાલા કિસીકો નહીં દેખા, અઠાનવે બરસ તક કિસીને ઉન્કો મર્જૂલ મીતકે અલાવા લેટે હુએ નહીં દેખા.

હજરત અબુ મુહમ્મદ જરીરી (રદી.) ને મક્કા મુકર્મમામે એક સાલકા એ 'તિકાફ કિયા, જિસમે ન તો બિલ્કુલ સોએ, ન બાત કી, ન કિસી લકડી યા દીવાર પર સહારા લિયા યા ટેક લગાઈ. હજરત અબુ બકર કતાની (રદી.) ને ઉન્સે પૂછા કે ઈસ મુજાહદે પર તુમ્હેં કિસ ચીઝસે કુદરત હાસિલ હુઈ ? વો ફરમાને લગે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને મેરે બાતિનકી પુખ્તગીકો દેખા, ઉસને મેરે ઝહિરકો ઈસપર કુદરત અતા ફરમા દી હજરત અબુ બકર કતાની (રદી.) યે સુનકર સોચ ઔર ફિકરમે ગરદન ઝુકા લી ઔર થોડી દેર કુછ સોચતે રહે ફિર ઈસી સોચ વ ફિકરમે ચલે ગએ.

એક શખ્સ કેહતે હૈ કે મૈ હજરત ફત્હ બિન સઈદ મીસલી (રહ.) કે પાસસે ગુઝરા, વો દોનો હાથ ફેલાએ રો રહે યે ઔર ઉન્કે આંસૂ ઉગલિયોંકે બીચમેકો નીચે ગિર રહે યે ઔર વો ઝઈ યે (યાની આંસૂઓમે ખૂનકી આમેઝિશ થી,) મૈને

ઉનસે કસમ દેકર પૂછા કે યે ખૂનકે આંસૂ કિસ સદમેસે ગિરા રહે હો, (ખેર તો હૈ, કયા આકત આ ગઈ ?) વો ફરમાને લગે કે અગર તુમ કસમ ન દેતે તો મૈ ન બતાતા. હાં, મૈ ઈસ પર રો રહા હૂં કે મૈને હક તઆલા શાનુહુકા જો હક મુઝ પર થા, ઉસકો અદા નહીં કિયા. મૈને કહા કે ખૂન કયો આ ગયા ? કેહને લગે, ઈસ ખૌફસે કે મેરા યે રોના કહીં ગૈર મો'તબર ઔર ઝૂકા (નિકાકસે) ન હો.

વો શપ્સ કેહતે હૈ કે જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો મૈને ઉનકો ખ્યાબમે દેખા, મૈને ઉનસે પૂછા કે આપકે સાથ કયા મા'મલા હુઆ ? ફરમાયા કે મેરી મઝિરત હો ગઈ. મૈને પૂછા કે તુમહારે આંસૂઓકા કયા હશર હુઆ ? ફરમાયા કે હક તઆલા શાનુહુને મુઝે અપને કરીબ ફરમાકર ઈર્શાદ ફરમાયા કે યે આંસૂ કેસે થે ? મૈને અર્ઝ કિયા, ઈસ પર રંજ થા કે આપકા જો હક મુઝપર વાજિબ હૈ, વો મૈ અદા ન કર સકા. ઈર્શાદ હુઆ કે ખૂન કયો થા ? મૈને અર્ઝ કિયા ઈસ ખૌફસે કે યે રોના ઝૂકા ન હો, ગૈર મો'તબર ન હો જાએ. ઈર્શાદ હુઆ કે આખિર તૂ ઈસ સબસે કયા ચાહતા થા ? મેરી ઈઝઝતકી કસમ, તેરે કિરામન કાતિબીન ચાલીસ સાલસે તેરે આ'માલકા સહીફા ઐસા લા રહે હૈ કે ઉનમે કોઈ ખતા લિખી હુઈ નહીં હોતી.

અબ્દુલ વાહિદ બિન જૈદ (રહ.) કેહતે હૈ કે મેરા ગુઝર એક ગિરજા પર હુઆ, વહાં એક રાહિબ (દુનિયાસે મુન્કતઅ) રેહતા થા, મૈને ઉસકો રાહિબ કેહકર આવાઝ દી, વો ન બોલા, ફિર દૂસરી દફા પુકારા, ફિર બી ન બોલા, ફિર તીસરી દફા જબ મૈને પુકારા તો વો મેરી તરફ મુતવજ્જહ હુઆ ઔર કેહને લગા કે મૈ રાહિબ નહીં હૂં, રાહિબ વો શપ્સ હોતા હૈ જો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે ડરતા હો, ઉસકી કિબ્રિયાઈમે ઉસકી તા'ઝીમ કરતા હો, ઉસકી બલાઓ પર સબર કરતા હો, ફિર ઉસકે તકદીરી ફૈસલો પર રાઝી હો, ઉસકી નેઅમતો પર શુક્ર કરતા હો, ઉસકી અઝમતકે સામને તવાઝેઅસે રેહતા હો, ઉસકી ઈઝઝતકે મુકાબલેમે અપનેકો ઝલીલ રખતા હો, ઉસકી કુદરતે કામિલાકા ઈતાઅત કરનેવાલા હો, ઉસકી હૈબતસે આજિઝી કરતા હો, ઉસકે હિસાબ ઔર અઝાબકી હર વક્ત ફિકરમે રેહતા હો, દિનમે રોઝા રખતા હો, રાતકો બેદાર રેહતા હો, જહન્નમકે ખૌફને ઔર મૈદાને હશરકે સવાલને ઉસકી નીંદ ઉડા દી હો જિસમે યે બાતે હો, વો રાહિબ હૈ, મૈ તો એક હડકાયા કુત્તા હૂં. ઈસ વજહસે યહાં બેઠ ગયા હૂં કે કહીં કિસીકો કાટ ન ખાઉં.

મૈને ઉસસે પૂછા, કયા બાત હૈ કે લોગ હક તઆલા શાનુહુકી બડાઈકો જાનતે હૈ ફિર બી ઉસસે ઉનકા રિશ્તા ટૂટા હુઆ હૈ, ઉસને કહા કે સિર્ફ દુનિયાકી મુહબ્બતને ઔર ઉસકી ઝેબ વ ઝીનતને ઉનકા રિશ્તા તોડ રખ્યા હૈ. દુનિયા ગુનાહોકા ઘર હૈ, સમઝદાર ઔર આકિલ વો શપ્સ હૈ, જો ઈસકો અપને દિલસે ફેક દે ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફ મુતવજ્જહ હો જાએ ઔર ઐસે કામ

ઈન્તિયાર કરે જો અલ્લાહ તઆલા શાનુકે કરીબ કર દે.

હઝરત ઉવૈસ કરની (રદી.) જો મશહૂર બુઝુર્ગ હૈ, કિસી દિન ફરમાતે કે આજકી રાત રૂકૂઅ કરનેકી હૈ, પસ તમામ રાત રૂકૂઅમે ગુઝાર દેતે, ફિર કેહતે કે આજકી રાત સજદા કી હૈ, તો તમામ રાત એક સજદામે ગુઝાર દેતે. જબ ઉભા ગુલામ તા'ઈબ હુએ તો ખાને-પીનેકી ઝંરાન્બી પરવાહ ન કરતે થે. ઉન્કી માંને એક મર્તબા ઉનસે કહા, અપને નફસ પર રહમ ખા, કુછ રાહત ભી લે લિયા કર, કેહને લગે, ઉસપર રહમ ખાને હી કે લિએ યે સબ કુછ કર રહા હું. થોડે દિનકી મશક્કત હૈ, ફિર હમેશા હમેશા રાહત હી લેના હૈ.

અબ્દુલ્લાહ બિન દાઉદ (રહ.) કેહતે હૈ કે યે (બુઝુર્ગ હઝરાત), જબ કોઈ ઈનમે ચાલીસ સાલકી ઉમ્મકો પહોંચ જાતા હૈ તો વો બિસ્તરા ઉઠાકર લપેટ દેતા હૈ યાની ફિર સોનેકા નખ્ખર ખત્મ હો જાતા હૈ.

હઝરત કહમસ બિન હસન (રદી.) હર રાતમે એક હઝર રકઅત નમાઝ પઘ્લતે ઔર અપને નફસકો ખિતાબ કરકે કેહતે કે અય હર બુરાઈકી જડ ! (નમાઝકે લિએ) ખડા હો જા. જબ ઝોક બહોત ઝિયાદા હો ગયા તો રોઝાના પાંચ સૌ રકઅતે કર દી થી ઔર ઈસ પર રોયા કરતે થે કે મેરા આધા અમલ જાતા રહા.

હઝરત રબીઅ (રદી.) કેહતે હૈ કે મૈ હઝરત ઉવૈસ કરની (રદી.) કે પાસ આયા, વો સુબ્હકી નમાઝ પઘ્લકર તસ્બીહ પઘ્લનેમે મશગૂલ હો ગએ થે, મુઝે ખ્યાલ હુઆ કે ઈસ વક્ત ઈનકા હરજ હોગા. મૈ ફરાગતકે ઈન્તિઝારમે બેઠ ગયા, વો ઈસી હાલમે બેઠે પઘ્લતે રહે, પહાંતક કે ઝુહરકા વક્ત હોગયા, વો ઝુહરકી નમાઝ પઘ્લને ખડે હો ગએ ઔર અસર તક નમાઝ પઘ્લતે રહે, ફિર અસરકી નમાઝસે ફારિગ હોકર ઉસી જગહ મગિરબ તક બેઠે રહે, ફિર મગિરબકી નમાઝ પઘ્લી, ઈશાંકી નમાઝ પઘ્લી, ફિર સુબ્હ તક વહી જમે રહે, દૂસરે દિન સુબ્હકી નમાઝકે બાદ બેઠે થે, ઈસી હાલમે કુછ ગુનૂદગી-સી આ ગઈ, ચૌકકર કેહને લગે, યા અલ્લાહ ! એસી આંખસે તુઝસે પનાહ માંગતા હું જો બાર બાર સોતી હો ઔર એસે પેટસે પનાહ માંગતા હું જો ભરતા હી ન હો. મૈ યે સબ હાલત દેખકર વહાંસે થે કેહકર ચલા આયા કે મુઝે તો ઈબ્રતકે વાસ્તે પેહી કાઠી હૈ, જો મૈને દેખ લિયા.

અહમદ બિન હર્બ (રહ.) કેહતે હૈ, તા'જ્જુબ તો ઉસ શખ્સ પર હૈ જિસકો યે મા'લૂમ હૈ કે આસમાનો પર ઉસકે લિએ જન્નતકો આરાસ્તા કિયા જા રહા હૈ ઔર ઉસકે નીચે જહન્નમ ભડકાઈ જા રહી હૈ, ઈન દોનોંકે દરમિયાન ઉસકો કૈસે નીંદ આતી હૈ. એક શખ્સ કેહતે હૈ કે મૈ હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અદહમ (રદી.) કે પાસ ગયા, વો ઈશાંકી નમાઝકે બાદ અપની ઈબામે લીપટ કર એક કરવટ લેતે ઔર સુબ્હ તક ઉસી તરહ લેટે રહે ન તો હરકત કી, ન કરવટ બદલી, સુબ્હકો ઉઠકર બગૈર વુઝૂ કિએ નમાઝ પઘ્લ લી. મૈને ઉનસે કહા, અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારે હાલ પર રહમ કરે. સારી રાત લેટે સોતે રહે ઔર બગૈર વુઝૂ હી નમાઝ પઘ્લ

લી. કરમાને લગે કે મૈ સારી રાત કભી જન્મતકે બાગોમે દીડતા થા, કભી જહન્નમકી ઘાટિયોમે, એસી હાલતમે નીદ કહાં આ સકતી થી ?

કેહતે હૈ કે અબૂબકર બિન અબ્બાસ (રહ.) ચાલીસ બરસ તક બિસ્તરે પર નહીં લેટે ઔર અપને બેટેકો નસીહતકી કે ઈસ ખિડકી (કોલકી) મેં ગુનાહ ન કરના, મૈને ઈસમે બારહ હજાર કુરઆન પાક ખત્મ કિએ હૈ. જબ ઈનકા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો મકાનકે એક કોનેકી તરફ ઈશારા કરકે કરમાયા કે ઈસ કોનેમે મૈને ચોબીસ હજાર કુરઆન ખત્મ કિએ હૈ.

હજરત સમનૂન (રદી.) પાંચસૌ રકઅત નફલ રોઝાના પબ્હતે થે. ઉન્હીકા એક કિસ્સા અલ્લામ જુબેદી (રહ.)ને લિખ્યા હૈ કે બગદાદમે એક શખ્સને ચાલીસ હજાર દિરમ ફુકરા પર તકસીમ કિએ, સમનૂન (રહ.) કરમાને લગે કે દિરમ તો હમારે પાસ હૈ નહીં, ચલો હમ હર દિરમકે બદલે એક રકઅત નમાઝ પબ્હ લે, યે કેહકર મદાઈન ગએ ઔર વહાં ચાલીસ હજાર રકઅતે પબ્હી.

અબૂબકર મુતવ્વિઈ (રહ.) કેહતે હૈ કે મેરા મા'મૂલ અપની જવાનીમે ઈક્તીસ હજાર યા ચાલીસ હજાર મર્તબા (રાવીકો શક હૈ,) રોઝાના કુલ હુવલ્લાહ શરીફ પબ્હનેકા થા.

એક શખ્સ કેહતે હૈ કે મૈ આમિર બિન અબ્દુલ કેસ (રહ.) કે સાથ ચાર મહીને રહા, મૈને ઉનકો દિનમે યા રાતમે સોતે નહીં દેખા. હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કે એક શાગિર્દ કેહતે હૈ કે એક મર્તબા હજરત અલી (રદી.) સુબ્હકી નમાઝ પબ્હાકર દાઈ જાનિબ મુંહ કરકે બૈઠે, આપ પર રંજકા અસર બહોત થા, તુલુએ આફતાબ તક આપ બૈઠે રહે, ઈસકે બાદ હાથકો (અફસોસકે સાથ) પલટકર કરમાયા, ખુદાકી કસમ, મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) કે સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કો દેખા, આજ કોઈ બાત ભી ઉનકી મુશાબહતકી નહીં દેખતા.

વો હજરત ઈસ હાલતમે સુબ્હ કરતે થે કે ઉનકે બાલ બિખરે હુએ હોતે, ચેહરે ગુબાર આવૂદ ઔર જર્દ હોતે થે. વો સારી રાત અલ્લાહ તઆલાકે સામને સજ્દેમે ખડે રેહતે થે યા ઉસકે સામને ખડે કુરઆન પાક પબ્હતે રેહતે થે, ખડે ખડે કભી એક પાંવ પર સહારા દે લેતે થે, કભી દૂસરે પાંવ પર, જબ વો અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકા ઝિકર કરતે થે તો એસે (મઝે મેં) ઝૂમતે થે જૈસેકે હવાઓમે દરખ્ત હરકત કરતે હૈ ઔર (અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકે શૌક ઔર ખૌફસે) ઉનકી આંખોસે ઈતને આંસુ બેહતે કે ઉનકે કપડે તર હો જાતે થે. અબ લોગ બિલ્કુલ હી ગફલતમે રાત ગુઝાર દેતે હૈ.

હજરત અબૂ મુસ્લિમ ખૌલાની (રદી.) ને એક કોડા અપને ઘરકી મસ્જિદમે લટકા રખ્યા થા ઔર અપને નફસકો ખિતાબ કરકે કહા કરતે કે ઉઠ ખડા હો, મૈ તુઝે (ઈબાદત મેં) અચ્છી તરહ ધસીદૂંગા, યહાં તકકે તૂ થક જાએગા, મૈ નહીં થકૂંગા, ઔર જબ ઉનપર કુછ સુસ્તી હોતી તો ઉસ કોડેકો અપની પિન્ડલિયો પર

મારતે ઔર કરમાતે કે યે પિન્હિયા પિટનેકે લિએ મેરે ઘોડેકી બનિસ્ખત ઝિયાદા મુસ્તિહિક હૈ. યેભી કહા કરતે કે સહબા-એ-કિરામ (રદી.) યું સમજતે હૈ કે જન્મતકે સારે દરજે વોહી ઉઠાકર લે જાએગે, નહીં, હમ ઉનસે (ઈન દરજોમેં) અચ્છી તરહ મુજાહમત કરેંગે તા'કે ઉનકો ભી મા'લૂમ હો જાએ કે વોભી અપને પીછે મરદોકો છોડકર આએ હૈ.

હઝરત કાસિમ (રદી.) બિન મુહમ્મદ બિન અબી બકર કરમાતે હૈ કે મૈ એક દિન સુબ્હકો અપની ફૂકી હઝરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમેં સલામકે લિએ હાજિર હુઆ, વો ચાસ્તકી નમાઝ પબ્હ રહી થી ઔર યે આયતે શરીફા પબ્હ રહી થી.

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ رَوَى عَنْهُ

'કમન્નલ્લાહુ અલૈના વ- વકાના અઝઝબસ્સમૂમ.' - સૂરએ : તૂર, રૂકૂઅ ૧.

તર્જુમા - 'પસ એહસાન કિયા હક તઆલા શાનુફને હમપર, પસ હમકો જહન્નમકે અઝઝબસે બચા લિયા.

હઝરત આઈશા (રદી.) ઈસ આયતે શરીફાકો બાર-બાર પબ્હતી જાતી થી ઔર રોતી જાતી થી. કાસિમ (રદી.) કેહતે હૈ કે મૈ બહોત દેરતક તો ઈન્તિઝર કરતા રહા, ફિર મુઝે ખ્યાલ આયા કે મૈ બાઝાર હો આઉ, ઝરૂરિયાતસે કારિગ હોકર વાપસીમેં સલામ કરતા જાઉગા. મૈ બાઝાર ચલા ગયા ઔર વહાંસે કરાગતકે બાદ જબ મૈ વાપસ આયા તો વો ઉસી તરહ ખડી હુઈ ઈસી આયતકો પબ્હ રહી થી ઔર રો રહી થી.

મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક (રદ.) કેહતે હૈ કે અબ્દુરહમાન બિન અસવદ હજકે લિએ જબ આએ તો ઉનકે એક પાંવમેં તકલીફ થી, વો ઈશાકે બાદ સિર્ફ એક પાંવકે સહારે ખડે હુએ ઔર સુબ્હ તક એક હી પાંવ પર ખડે નકલ પબ્હતે રહે, હતાકે ઈસી વુઝૂસે સુબ્હકી નમાઝ પબ્હ લી.

એક બુરુગ કેહતે હૈ કે મુઝે મૌતસે સિર્ફ ઈસ લિએ ડર લગતા હૈ કે ફિર તહજ્જુદકી નમાઝ જાતી રહેગી ઔર વો લુલ્લ જો ઈસ નમાઝમેં આતા હૈ, વો ખત્મ હો જાએગા.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજ્હહુ) કા ઈર્શાદ હૈ કે સુલહાકી અલામત, રાતકે જાગનેસે ચેહરોંકા જર્દ હોજાના ઔર રાતોંકો રોનેકી વજ્હસે આંખોંકા ચીંધા હો જાના ઔર રોઝોંકી કસરતસે હોંઠોંકા ખુશ્ક હો જાના હૈ, ઉનકે ચેહરે ખૌફજદહ રેહતે હો.

હઝરત હસન બસરી (રદી.) સે કિસીને પૂછા કે ઈબાદતકી કસરત કરનેવાલોંકે ચેહરે એસે ખૂબસૂરત કિસ તરહ હો જાતે હૈ ? ઉન્હોંને કરમાયા કે જબ વો તન્હાઈમેં રહેમાનકે સાથ મશગૂલ હોતે હૈ, તો વો રહમતવાલા અપને નૂરકા સા'યા ઉન પર ડાલ દેતા હૈ.

હજરત કાસિમ બિન રાશિદ (રદી.) કેહતે હું કે જમઆ (રદી.) હમારે કરીબ મહસબમે (જો મક્કા મુકર્રમાકે કરીબ એક જગહ હો) ઠહરે હુએ થે, ઉનકે સાથ ઉનકી બીવી ઔર બેટિયાં ભી થી, વો રાતકો બહોત લખ્ખી નમાઝ પઞ્હતે રેહતે, જબ પિછલા પહર હો જાતા તો વો ઝોરસે આવાઝ દેતે, અરે મુસાફિરો ! કયા રાતભર સોતે હી રહોગે, ઉઠો ચલો. ઈસ આવાઝ પર સબ-કે-સબ જાગ જાતે, કોઈ વુઝૂ કર રહા હૈ, કોઈ નમાઝ પઞ્હ રહા હૈ, કોઈ કિસી કોનેમે બેઠા રો રહા હૈ, કોઈ કુરઆન પાક પઞ્હ રહા હૈ. જબ સુબ્હ હો જાતી તો વો ફરમાતે કે રાતકે ચલનેવાલે સુબ્હકો ઠહર જાયા કરતે હૈ.

એક બુઝુર્ગ કેહતે હું કે મૈ બૈતુલ મકિદસકે પહાડોમે જા રહા થા, એક જગહ પહોંચ કર મૈને એક આવાઝ સુની, મૈ ઈસ આવાઝકી તરફ ચલ દિયા, દેખા કે એક સબ્જા હૈ, વહાં એક દરખ્ત હૈ, ઈસકે નીચે એક શખ્સ ખડે નમાઝ પઞ્હ રહે હૈ ઔર યે આયત બાર બાર પઞ્હતે હૈ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا الصَّاعِقَاتِ الَّتِي هِيَ آتِيَةٌ بِالْأَمْرِ وَالْأَمْرِ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا الصَّاعِقَاتِ الَّتِي هِيَ آتِيَةٌ بِالْأَمْرِ وَالْأَمْرِ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

‘યો મ- તજિહુ કુલ્લુનફસિમ્મા-અમિલત્ મિન્-મૈરિમ્મુહ્ઝરંવમા અમિલત્ મિન્-સૂઈન્ તવદ્દુ હોઅન્ન બૈન હા-વ-બૈનહુ અમદમ્ બઈદા વ-યુહ્ઝરિરુકુમુલ્લાહુ નફ્સહુ.’
 (સૂરએ : આલે ઈમરાન, રૂકૂઅ ૩)

‘જિસ દિન હર શખ્સ અપને અચ્છે કામોકો (જો ઈસને દુનિયામે કિએ હોગે) સામને લાયા હુઆ પાએગા ઔર અપને બુરે કામોકો (ભી સામને લાયા હુઆ પાએગા) ઔર ઈસ બાતકી તમન્ના કરતા હોગા, કાશ ! ઈસ દિનકે દરમિયાન ઔર ઈસ આદમીકે (યાની મેરે) દરમિયાન બહોત બડી દૂર દરાઝકી મસાફત હાઈલ હો જાતી કે યે બુરે આ’માલ ઈસકે સામને ન આતે) ઔર તુમકો અલ્લાહ તમાલા શાનુહુ અપનેસે ડરાતા હૈ.’ (ઈસકે મુતાલબે ઔર હિસાબ ઔર અઝાબસે બહોત એહતિમામસે ડરતે રહો.)

યે બુઝુર્ગ કેહતે હું કે મૈ ચુપકેસે ઉનકે પીછે બેઠ ગયા, વો બાર-બાર ઈસી આયતે શરીફકો પઞ્હ રહે થે ઔર રો રહે થે, ઈતનેમે ઉનહોને ઝોરસે એક ચીખ મારી ઔર બેહોશ હોકર ગિર ગયે, મુઝે બહોત કલક હુઆ કે યે મેરી નફ્સતસે બેહોશ હોકર ગિર ગયે. બહોત દેરમે ઉનકો હોશ આયા તો વો કેહને લગે, અય અલ્લાહ ! મૈ તુઝસે પનાહ માંગતા હું, ઝૂઠે તીર પર ખડે હોકર રોનેવાલોસે (ગોયા ઉનહોને અપને ઈસ પઞ્હને ઔર રોનેકો નિકાકકા રોના કરાર દિયા) ઔર અય અલ્લાહ ! મૈ તુઝસે પનાહ માંગતા હું બેહુદા લોગોકે આ’માલસે કે મેરા યે પઞ્હના ઔર રોના લખ્ખ આદમિયોકા પઞ્હના હૈ કે મેરે બરાબર દૂસરા કીન બેહુદા હોગા.) અય અલ્લાહ ! મૈ તુઝસે ગાહિલ લોગોકે એ’રાઝસે પનાહ માંગતા હું કે યે મેરા

ફેલ ભી ગફલતકે સાથ હો રહા હૈ.) ફિર કેહને લગે, યા અલ્લાહ ! ડરનેવાલોંકે દિલ તેરી હી તરફ આજિઝી કરતે હૈં ઓર નેક અમલમેં કોતાહી કરનેવાલે તેરી હી (રહમતકી) તરફ ઉમ્મીદે લગાતે હૈં, આરિક લોગોંકે દિલ તેરી હી બઝાઈકે સામને ઝલીલ હોતે હૈં.

ઈસકે બાદ ઉન્હોંને દોનોં હાથ ઝાડે (જિસાકે મિટ્ટી વગૈરહ હાથકી લગ જાનેસે ઝાડે જાતે હૈં) ઓર ફરમાયા, મુજે દુનિયાસે ક્યા કામ ઓર દુનિયાકી મુઝસે ક્યા કામ, અય દુનિયા ! તૂ અપને બેટોંકે પાસ ચલી જા, તૂ અપની નેઅમતોંકે કદરદાનોંકે પાસ ચલી જા, તૂ અપને આશિકોંકે પાસ ચલી જા, ઉન્હીકો ધોખેમે ડાલ (મુજે દિલ ન કર,) ફિર કેહને લગે, પેહલે ઝમાનોંવાલે કહાં ચલે ગએ ? સબ-કે-સબ મિટ્ટીમે મિલ ગએ, બોસીદા હોકર પાકમે રહ ગએ ઓર જો-જો ઝમાના ગુઝર રહા હૈ, લોગ ફના હોતે જા રહે હૈં.

મૈને ઉન બુદ્ધિગંસે કહા કે મૈં બડી દેરસે આપકે ફારિગ હોનેકે ઈન્તિઝારમેં બૈદા હું, ફરમાને લગે, એસે શાપ્સકો ફરાગત કહાં હો સક્તી હૈ જિસકો વક્ત ખત્મ હોનેકા ફિકર હો રહા હૈ, વો જલ્દી કરતા હૈ કે વક્ત ખત્મ હોનેસે પેહલે-પેહલે કુછ કર લું ઓર વક્ત જલ્દી કર રહા હૈ કે મૈં કિસી તરહ જલ્દી ખત્મ હો જાઉ. વો કેસે ફારિગ હો સક્તા હૈ જિસકો વક્ત ગુઝર જાનેસે મોતકે જલ્દી આ જાનેકા ફિકર સવાર હો, વો કેસે ફારિગ હો સક્તા હૈ જિસકે ઓકાત તો ગુઝરતે જા રહે હો ઓર ઉન ગુઝરે હુએ ઓકાતમે જો ગુનાહ કિએ હૈં, વો ઉસકે હિસાબમે જમા હો.

ફિર વો હક તઆલા શાનુહકી તરફ મુતવજજહ હોકર કેહને લગે, તુહી મેરી ઈસ મુસીબતકે લિએ (યાની જો ગુનાહ મેરે હિસાબમે જમા હો ગએ) ઓર હર આનેવાલી મુસીબતકે લિએ પનાહકી જગહ હૈ (તેરી હી રેહમતસે બેડા પાર હો સકેગા,) ફિર થોડી દેર ઈસમેં મશગૂલ રહે, ફિર કુરઆન પાકકી દુસરી આયત-

وَبِذِ الْقَوْلِ مِنْ رَبِّهِمْ لَكَوَلٌ مُّؤَيَّدٌ (۱۰)

'વ-બદાલહુમ મિનલ્લાહિ માલમ્મકુનુ મહત્તસિબૂન'

(સૂરએ : સુમર, રૂકૂઅ ૫)

તર્જુમા - 'ઓર મુદા તઆલાકી તરફસે ઉનકે સાથ વો મા'મલા પેશ આએગા જિસકા ઉનકો ગુમાન ભી ન થા.'

યે એક આયતે શરીફાકા ટુકડા હૈ, પૂરી આયતે શરીફા યે હૈ -

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا فِي الْأَرْضِ مِثْرًا مِّمَّا ذُكِّرُوا

مَعَهُ لَا يَفْعَلُوا مِنْ شِئْرِهِمْ إِلَّا جَزَاءُ مِثْرِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَبِّهِمْ لَكَوَلٌ مُّؤَيَّدٌ (۱۱)

'વ- હો અન્ન લિલ્લાહીન-ઝલમુ મા-ફિલ્આર્ઝી જમીઅન્વ મિસ્લહુ મઅ-હુ મહત્તદી બિદી મિન્સુઈલ્લાહિ ધીમલ્લિયામા વ-બદાલહુમ મિનલ્લાહિ માલમ્મકુનુ

મુનાસિબન'

(સૂરએ : જુમર, રૂકૂઅ પ)

ઔર ઈસ આયતે શરીફાકા તર્જુમા યે હૈ કે -

'જિન લોગોને (દુનિયામે) જુલ્મ કિયા થા (યાની કુફ વ શર્ક વ જૈરહ કિયા થા, જેસાકે દૂસરી જગહ ઈશાદ હૈ કે શર્ક કરના જુલ્મે અઝીમ હૈ) અગર ઉનકે પાસ દુનિયાભરકી તમામ ચીજો હો ઔર ઈન સબકે સાથ ઈતની હી ચીજો ઔર ભી હો તો વો લોગ કિયામતકે દેન સખ્ત અઝાબસે છૂટ જાનેકે લિએ (બેન્તરદદુફ) ઈન સબકો ફિદયામે દે દે (લેડિન ફિદયા ઉસ દિન કુબૂલ નહીં હૈ જેસે સૂરએ બકર:૨ કઈ જગહ ઔર સૂરએ માઈદામે ગુઝરા) ઔર (ઉન લોગોકે સાથ) ખુદા તઆલાકી તરફસે વો મા'મલા પેશ આએગા જિસકા ઉનકો (વહમ ઔર) ગુમાન ભી ન થા' (કે ઈતની સખ્તી હો ભી સકતી હૈ. ઈસ જગહ કઈ આયતે ઈસ મઝમૂનકે મુનાસિબ હૈ.)

અરઝ ઉન બુઝુર્ગને યે આયતે શરીફા પછી ઔર પેહલેસે બહોત ઝિયાદા ઝોરસે ચિલ્લાએ ઔર બેહોશ હોકર ઈસ તરહ ગિરેકે મૈને દે સમજ લિયા કે જાન નિકલ ગઈ. મૈં ઉનકે કરીબ પહોંચા તો વો તડપ રહે થે. બહોત દેરકે બાદ ઈફકા હુઆ તો વો યે કેહ રહે થે, યા અલ્લાહ ! મૈં જબ (કિયામતમે) આપકે સામને પડા હું, તો મહઝ અપને ફઝલસે મેરી બુરાઈયાં મા'ફ કર દીજિઓ ઔર અપની સત્તારીકે પરદેમે મુજે છુપા લીજિઓ ઔર સર્ફ અપને કરમસે મેરે ગુનાહ મા'ફ કર દીજિઓ.

મૈને ઉનસે કહા કે જિસ (પાક ઝાત) કી રહેમતકી તુમ ઉમ્મીદ કર રહે હો, ઉસીકે વાસ્તેસે મેરી યે દર્ખાસ્તિ હૈ કે ઝરા મુઝસે બાત કર લીજિએ, વો કરમાને લગે કે તુજે એસે શખ્સસે બાત કરના ચાહિએ, જિસકે કલામસે તુજે નફા પહોંચે ઔર જિસ શખ્સકો ઉસકે ગુનાહોને હલાક કર રખ્યા હો (યાની મૈં,) એસે શખ્સસે બાત કરના છોડ દે.

ઈસકે બાદ કરમાયા કે મૈં ઈસ જગહ અલ્લાહ જાને કિતને અરસેસે શૈતાનસે લડ રહા હું. મૈં ઈસ લડાઈમે મશગૂલ હું ઔર વો મુઝસે લડનેમે મશગૂલ હૈ. (કે જો મુઝકો અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂકી તરફસે તવજજોહ હટાનેકી હર વક્ત કોશિશમે લગા રેહતા હૈ) ઉસકો અબ તક તેરે સિવા કોઈ સૂરત એસી ન મિલી જિસ્સે વો મુજે ઉસ ચીઝસે હટા દેતા જિસ્સે મૈં મશગૂલ હું. (યાની અલ્લાહ તઆલાકી તરફ તવજજોહસે) પસ તૂ મુઝસે દૂર હો જા તૂ (શૈતાનકે) ધોખેમે પડા હુઆ હૈ, તૂને મેરી ગુમાનકો મુનાજાતસે મુઅતલ કર દિયા ઔર મેરે દિલકો (હક તઆલા શાનુસૂકે હટાકર) અપની બાતકી તરફ મુતવજજહ કર લિયા, મૈં અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂકે તેરે શરસે પનાહ માંગતા હું ઔર ઉસ પાક ઝાતસે ઈસકી ભી ઉમ્મીદ રખતા હું કે વો અપને ગુસ્સેસે મુજે પનાહ અતા કરમાએગા.

યે સાહબ જો બાત કરના ચાહતે થે, કેહતે હૈ, મુજે યે ડર હુઆ કે મૈને

ઉંની હક તમાલા શાનુલુકી તરફસે તવજજોહકો હટા દિયા હે, એસા ન હો કે મુઝપર ઈસ બાતકી વજહસે કોઈ અઝાબ નાઝિલ હો જાએ, ઈસલિએ મેં ઉંની ઈસી જગહ છોડકર ચલા આયા.

હઝરત કુર્ત બિન વબર (રહ.) હર રોઝ ત્રીન કુરઆન કરીક ખતમ ક્રિયા કરતે થે ઔર ઈસકે અલાવા ઈબાદતમેં હર વક્ત મુન્હમિક રેહતે થે, કિસીને અર્ઝ ક્રિયા કે આપને અપને નફસકો બડી મેહનતમેં ડાલ દિયા, કરમાને લગે કે સારી દુનિયાકી ઉમ કિતની હે, ઈસને અર્ઝ ક્રિયા, સાત હઝાર બરસ. કરમાયા, ક્રિયામતકા દિન કિતના હે, અર્ઝ ક્રિયા, પચાસ હઝાર બરસ, કરમાને લગે, ક્યોંકર તુમમેંસે કોઈ શખ્સ ઈસે આજિઝ રેહ સકતા હે કે દિનકે સાતવેં સિસેમેં મેહનત કર લે, તા'કે સારે દિન રાહતસે રહેં (યાની અગર કિસી શખ્સકો સિર્ફ સાબ્દે ત્રીન ઘન્ટા મેહનત કરકે સારા દિન રાહતકા મિલે તો કીન છોડ સકતા હે,) પસ અગર ક્રિયામતકે દિનકી રાહતકે લિએ કોઈ દુનિયાકી પૂરી ઝિન્દગી સાત હઝાર બરસ મેહનત કર લે, તબ ભી બડે નફેકા સૌદા હે બજાએકે આદમીકી ઉમ દુનિયાકી તમામ ઉમમેંસે ભી બહોત થોડા-સા સિસા હે ઔર આપિરતકી ઝિન્દગી ક્રિયામતકે દિનકે બાદ ભી બેઈન્તિહા હે.

યે ચન્દ કિસે નમુનેકે તૌર પર ઝિકર કિએ ગએ. ઈમામ અઝહલી (રહ.) કરમાતે હે કે યે થી પેહલે ઝમાનેકે બુઝૂર્ગોંકી આદત ઔર ખસલત અગર તેરા તમરિદ નફસ ઈબાદત ખુદ નહીં કર સકતા, તો ઈન મરમિટનેવાલોંકે એહવાલમેં ગૌર કરો ઔર યે ગૌર કરકે ઈન અકાબિરકા ઈકિતિદા ઔર ઈન બુઝૂર્ગોંકી જમાઅતમેં શામિલ હોના બેહતર હે જો દીનકે હકીમ ઔર આપિરતમેં બસીરત રખનેવાલે અક્લમંદ થે, યા અપને ઝમાનેકે ઈન જાહિલ બેવકૂફોંકી ઈકિતિદા બેહતર હે જો દીનસે ગાફિલ હે. એસા હરગિઝ ન કરકે અક્લમંદોંકા ઈતિબા છોડકર અહમકોંકા ઈતિબા કરે. અગર તુએ યે વહમ હો કે યે કવી લોગ થે, ઈનકા ઈકિતિદા મુશ્કિલ હે તો ફિર ઔરતોંકે હાલાત ભી સુન લે ઔર તૂ મર્દ હોકર ઈસે આજિઝ ન બન કે ઔરતોં જેસા ભી ન હો, તૂહી ગૌર કર, વો મર્દ કિતના ખસીસ હે જો દીનમેં ઔરતોંકા ભી સાથ ન દે સકે. અબ ગૌરસે સુન -

હઝરત હબીબા અઢવીયા જબ ઈશાંકી નમાઝસે ફારિઝ હો જાતી તો અપને કપડોંકો અપને ઉપર અચ્છી તરહ લપેટકર છત પર ખડી હો જાતી ઔર દુઆમેં મશગૂલ હો જાતી ઔર કેહતી, યા અલ્લાહ ! સિતારે છિટક ગએ ઔર લોગ સાં ગએ, બાદશાહોંને અપને દરવાઝે બન્દ કર દિએ ઔર હર શખ્સ અપને મેહબૂબકે સાથ તખલિએમેં ચલા ગયા ઔર મેં તેરે સામને ખડી હું, યે ફેહકર નમાઝ શુરૂ કર દેતી ઔર સારી રાત નમાઝ પઞહતી, જબ સુબ્હ સાદિક હો જાતી તો કેહતી યા અલ્લાહ ! રાત ચલી ગઈ ઔર દિનકા ચાંદના હો ગયા, કાશ ! મુઝે યે મા'લૂમ હો જાતા કે મેરી યે રાત તુને કુબૂલ કરમા લી, તા'કે મેં

અપને આપકો મુબારકબાદ દૂ. યા તુને રદ કરમા દી તા'કે મૈં અપની તા'ઝિમત કરૂં. તેરી ઈઝઝતકી કસમ ! મૈં તો હમેશા ઈસી તરહ કરતી રહૂંગી, તેરી ઈઝઝતકી કસમ ! અગર તુને મુઝે દરવાઝેસે ધકેલ દિયા તબ ભી તેરે કરમ ઓર તેરી બખ્શિશકા જો હાલ મુઝે મા'લુમ હૈ, ઈસકી વજહસે મૈં તેરે દરસે હટૂંગી નહીં.

હઝરત ઉઝર (રહ.) નાબીના થી, સારી રાત જાગતી ઓર જબ સેહરકા વકત હોતા તો બહોત ગમગીન આવાઝસે કેહતી, યા અલ્લાહ ! આબિદોંકી જમાઅતને તેરી તરહ ચલકર રાતકે અંધેરેકો કિતઅ કિયા, વો તેરી રહેમત ઓર તેરી મફિરતકી તરહ એક-દૂસરેસે આગે બઝહનેકી કોશિશ કરતે રહે. યા અલ્લાહ ! મૈં તુજી હીસે સવાલ કરતી હું, તેરે સિવા કિસી દૂસરેસે મેરા સવાલ નહીં કે તુ મુઝે સાબિકીનકે ગિરોહમે શામિલ કરલે ઓર આલા ઈલ્લીઈન તક પહોંચા દે ઓર મુકર્રમ લોગોંકે દરજેમે દાખિલ કર દે ઓર અપને નેક બન્દોમે શામિલ કર દે, તુ સબ રહેમ કરનેવાલોંસે ઝિયાદા રહેમ કરનેવાલા હૈ, હર ઉંચે દરજે વાલેસે બુલન્દ હૈ, સારે કરીમોંસે ઝિયાદા કરીમ હૈ. અય કરીમ ! (મુઝપર કરમ કર) યે કેહકર સજ્દેમે ગિર જાતી કે ઉંનકે રોનેકી આવાઝ સુનાઈ દેતી ઓર સુબ્હ તક રોતી રેહતી ઓર દુઆએ કરતી રેહતી.

પહયા બિન બુસ્તામ (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ હઝરત શઅવાના (રહ.)કી મજલિસમે હાઝિર હોતે ઓર ઉંનકે રોને-ચિલ્લાનેકો સુનતે. મૈંને અપને એક સાથીસે કહા કે કિસી વકત તન્હાઈમે ઉંનકે પાસ જાકર સમઝાયે કે ઈસ રોનેમે કુહ કમી કર દે. મેરે સાથીને કહા કે અચ્છા, જૈસી તુમ્હારી રાય હો. હમ ઉંનકે પાસ તન્હાઈમે ગએ ઓર ઉંનસે જાકર કહા, અગર તુમ ઈસ રોનેકો કુહ કમ કર દો ઓર અપની જાન પર તરસ ખાઓ તો યે ઝિયાદા બેહતર હૈ કે બદનમે કુહ તા'ક્ત રહેઝી, દેર તક ઈસે કામ લે સકોગે. વો યે સુનકર રોને લગી ઓર કેહને લગી કે મેરી તો યે તમન્ના હૈ કે મૈં ઈતના રોઉકે આંખમે આંસુ ન રહે, ફિર ખૂનકે આંસુઓસે રોના શુરૂ કર દૂ. યહાં તકકે મેરે બદનકા સારા ખૂન આંખોસે નિકલે એક ભી કતરા ખૂનકા ન રહે ઓર કેહને લગી કે મુઝે રોના કહાં આતા હૈ, મુઝે રોના કહાં આતા હૈ. બાર બાર ઈસી લફઝકો કેહતી રહી કે મુઝે રોના કહાં આતા હૈ, યહાં તકકે બેહોશ હો ગઈ.

મુહમ્મદ બિન મઆઝ (રહ.) કેહતે હૈ કે મુઝસે એક ઈબાદત મુઝર ઓરતને બયાન કિયા કે મૈંને ખ્વાબમે દેખા કે મૈં જન્મતમે દાખિલ હોનેકો જા રહી હું, યહાં દેખા કે સારે આદમી જન્મતકે દરવાઝે પર ખડે હૈ. મૈંને પૂછા, કયા બાત હૈ, યે સબ-કે-સબ દરવાઝે પર કયો જમા હો ગએ ? કિસીને બતાયા કે એક ઓરત આ રહી હૈ, જિનકે આનેકી વજહસે જન્મત સજાયા ગયા હૈ, યે સબ ઉંનકે ઈસ્તકબાલકે વાસ્તે બાહર આ ગએ હૈ. મૈંને પૂછા, વો કોન ઓરત હૈ ? કેહને લગે કે એકાકી રેહનેવાલી એક સ્યાહ બાંદી હૈ, જિનકા નામ શઅવાના (રહ.) હૈ.

મૈને કહા, ખુદાકી કસમ ! વો તો મેરી બહેન હૈ, ઈતનેમે દેખા કે શઅવાના (રહ.) એક નિહાયત ઉમ્દા ખુશનુમા અસીલ ઉટની પર ભૈકી હવામે ઉડી આ રહી હૈ. મૈને ઉનકો આવાજ દી કે મેરી બહેન ! તુમ્હે અપના ઔર મેરા તા'લુક મા'લુમ હૈ, અપને રબસે દુઆ કર દો કે મુજે ભી તુમ્હારે સાથ કર દે. વો યે સુનકર હંસી ઔર કેહને લગી, અભી તુમ્હારે આનેકા વક્ત નહીં આયા, લેકિન મેરી દો બાતે યાદ રખના, (આખિરત કે) ગમકો અપને સાથ ચિમટા લો ઔર અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બત અપની હર ખ્વાસિશ પર ગાલિબ કર. દો ઔર ઈસકી પરવાહ ન કરો કે મૌત કબ આએગી, યાની હર વક્ત ઈસકે લિએ તૈય્યાર રહો.

એક બુરુગ કેહતે હૈ કે મૈ એક દિન બાઝર જા રહા થા, મેરે સાથ મેરી હબ્શી બાંદી થી, મૈ ઉસકો એક જગહ બિઠાકર આગે ચલા ગયા ઔર ઉસે કેહ ગયા કે યહી ભૈકી રેહના, મૈ અભી આતા હું. જબ મૈ વાપસ આયા તો વો ઉસ જગહ ન મિલી, મુજે બહોત ગુસ્સા આયા ઔર ગુસ્સેકી હાલતમે ઘર વાપસ આ ગયા, જબ ઉસને મુજે દેખા તો મેરે ચેહરેસે ગુસ્સેકો મેહસૂસ કિયા, કેહને લગી, મેરે આકા ! ઈતાબમે જલ્દી ન કરો, ઝરા મેરી બાત સુન લો, આપ મુજે એસી જગહ બિઠાકર ગએ, જહાં કોઈ અલ્લાહકા નામ લેનેવાલા નહીં થા, મુજે યે ડર હુઆ કે કહીં યે જગહ ઝમીનમે ન ઘંસ જાએ, (જિસ જગહ અલ્લાહ તઆલાકા ઝિકર ન હો, ઉસ જગહ જિતની જલ્દી અઝાબ આ જાએ કરીને કિયાસ હૈ,) ઉસકી ઈસ બાતસે મુજે બડા તા'જુબ હુઆ, મૈને ઉસે કહા કે તૂ આઝાદ હૈ, કેહને લગી, આકા ! તુમને મેરે સાથ અઝા સુલૂક ન કિયા. મૈને કહા, કયો ? કેહને લગી કે પેહલે જબ મૈ બાંદી થી તો મુજે દોહરા સવાબ મિલતા થા (જૈસાકે હદીસમે આયા હૈ કે જો ગુલામ અલ્લાહકી ઈતાઅત કરે ઔર અપને મૌલાકી ખિદમત કરે, ઉસકો દોહરા અજર હૈ,) અબ આપને આઝાદ કરકે મેરા એક અજર ઝા'યા કર દિયા.

હઝરત ખ્વાસ (રહ.) જો મશહુર બુરુગ હૈ, કેહતે હૈ કે હમ હઝરત રહલા આબિદા (રહ.) કે પાસ ગએ, વો રોઝે રખતે-રખતે કાલી પડ ગઈ થી ઔર નમાઝ પઘ્લતે-પઘ્લતે (પાંચ શલ હો ગએ થે, જિસકી વજહસે) અપાહિજ હો ગઈ થી, બૈઠકર નમાઝ પઘ્લતી થી ઔર રોતે-રોતે નાબીના હો ગઈ થી. હમને જાકર હક તઆલા શાનુલ્હુકી રહેમત ઔર મા'ફીકા ઝિકર કિયા કે શાયદ ઈસે ઈનકે મુજાહદેકી શીદ્દતમે કુછ કમી આએ. ઉન્હોને મેરી બાત સુનકર બેતહાશા એક ચીપ માંરી, ફિર કેહને લગી કે મુજે જો અપની હાલત મા'લુમ હૈ, ઉસને મેરે દિલકો ઝખ્મી કર રખ્યા હૈ ઔર મેરે જિગરકો છીલ દિયા કાશ ! મૈ તો પૈદા હી ન હુઈ હોતી, યે કેહકર ઉન્હોને અપની નમાઝકી નીયમત બાંધી લી.

નમૂનેકે તૌર પર દો એક વાકિઆત ઝિકર કિએ હૈ. ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને ઔર ભી ઈસ કિસ્મકે વાકિઆત ઔરતોકે નકલ કિએ હૈ. ઈસકે બાદ કેહતે હૈ કે અગર તૂ અપને નફસકી નિગહદાસ્ત કરનેવાલા હૈ તો તેરે લિએ ઝરૂરી હૈ

કે ઈન મેહનત કરનેવાલે મરદોં ઔર ઔરતોંકે એહવાલકો ગૌર વ ફિકરકી નિગાહસે દેખે તા'કે તેરી તબીયતમે નિશાત બબ્હે ઔર મેહનતકી તુઝે હિસે પેદા હો ઔર અપને ઝમાનેકે આદમિયોંકે અહેવાલ દેખનેસે એહતરાજ કરકે ઈનમેંસે અક્સર એસે મિલેગેકે અગર તૂ ઈનકા ઈતિબા કરેગા તો વો તુઝે અલ્લાહકે રાસ્તેસે ગુમરાહ કર દેગે.

ઈન મેહનત કરનેવાલોંકે વાકિઆતકી કોઈ તાઅદદ નહીં હૈ, હમને નમૂનેઝે તૌર પર ચન્દ લિખ્મે હૈ, જો ઈબ્રતકે લિએ કાફી હૈ. અગર તૂ ઝિયાદા હાલાત દેખના ચાહે તો 'હુલીય તુલ ઓલિયા'કા મુતાલઆ કિયા કરકે ઉસમેં સહાબા (રદી.) ઔર તાબઈન (રહ.) ઔર ઉન્કે બાદવાલોંકે અહેવાલ તફસીલસે લિખ્મે હૈ (ઔર કુછ વાકિઆત શારિહે અહયાને ભી ઝિકર કિએ હૈ) ઔર ઈન્કે અહેવાલ દેખનેસે મા'લૂમ હોગા, તૂ ઔર તેરે ઝમાનેકે લોગ દીનસે કિતને દૂર હૈ ઔર અગર તેરે દિલમેં અપને ઝમાનેકે લોગોંકો દેખકર યે ખ્યાલ આએ કે પેહલે ઝમાનેમેં ચૂંકે ખૈરકી કસરત થી, ઈસ લિએ ઉસ ઝમાનેમેં યે સહલ થા, અબ અગર ઈન હાલાત પર અમલ કિયા જાએ તો લોગ પાગલ કહેગે, ઈસ લિએ જો હશર ઈસ ઝમાનેકે સબ આદમિયોંકા હોગા, વો મેરા ભી હો જાએગા, મુસીબત જબ આમ આતી હૈ તો ઉઝમેં સબ હીકો શામિલ હોના પડતા હૈ, તો યે તેરે નફસકા ધોખા હૈ. તૂ હી બતા કે અગર કહીસે પાનીકા સૈલાબ આ ગયા હો જિસમેં સબ હી બેહતે જા રહે હો તો અગર કોઈ શપ્સ તેરના જાનતા હૈ યા કિસી ઔર ઝરિએસે બચ સકતા હૈ તો ક્યા વો યે સમજકર ચૂપ હો જાએ કે ઈસ મુસીબતમેં તો સબ હી ગિરફતાર હૈ, હાલાંકે સૈલાબકી મુસીબત બહોત થોડી દેર કી હૈ, ઝિયાદા સે ઝિયાદા યે કે મીત આ જાએ, ઈસે ઝિયાદા તો કુછ ન હોગા ઔર આખિરતક અઝાબ નિહાયત સખ્ત હૈ, કબી મત્મ હોનેવાલા નહીં હૈ, ઈસ બાતકો અચ્છી તરહ સમજ લેના ચાહિએ ઔર હમેશા ગૌર કરતે રેહના ચાહિએ. (એહયા)

હઝરત ઈબ્રાહીમ અદહમ (રહ.) સે કિસીને અર્જ કિયા કે અગર આપ કિસી વક્ત તશરીફ રખ્યા કરે તો હમ આપકી મિદમતમેં હાજિર હો જાયા કરે કે કુછ ઈશ્તિદાત મુને, ઉન્હોને ફરનાયા, મુઝે ચાર કામ ઈસ વક્ત દરપેશ હૈ, ઈનમેં મશગૂલ હું, ઈનસે ફરાગત પર યે હો સકતા હૈ -

૧. જબ અઝલમેં અહદ લિયા ગયા થા તો હક તઆલા શાનુહુને એક ફરીક કે મુતઅલિલક ફરમાયા થા કે યે જન્મતી હૈ ઔર દૂસરોંકો ફરમાયા થા કે યે દોઝખી હૈ. મુઝે હર વક્ત યે ફિકર રેહતી હૈ કે ન મા'લૂમ મૈ કિનમેં હું.

૨. જબ બચ્ચા માંકે પેટમેં હોતા હૈ તો ઉસ વક્ત એક ફરિશ્તા જો ઉસ નુત્રે પર મુકરર હોતા હૈ, વો હક તઆલા શાનુહુસે પૂછતા હૈ કે ઉસકો સઈદ લિખ દૂ યા બદખખત, મુઝે હર વક્ત યે ફિકર રેહતી હૈ કે ન મા'લૂમ મુઝે ક્યા લિખ્યા ગયા.

૩. જબ ફરિશ્તા આદમીકી રૂહ કબૂ કરતા હૈ તો યે પૂછતા હૈ કે ઈસ

રૂકો મુસલમાનોની રૂહોમે રખ્યું યા કાફિરો કી, ન મા'લૂમ મેરે મુતઅલ્લિક ઉસ ફરિસ્તેકો કયા જવાબ મિલેગા ?

૪. કિયામતમે હુકમ હોગા

فَأَمَّا أَثِرُ الْيَوْمِ الْآخِرِ الْمَجْرُؤُونَ صَدَقَ

'વખાનુલ્લો મ-અય્યુહલ્મુજરિમૂન'

- સૂરએ યાસીન

'આજ મુજરિમ લોગ ફરમાંબરદારોસે અલાહિદા હો જાએ,' મુઝે યે ફિકર રેહતી હૈ કે ન મા'લૂમ મેરા શુમાર કિસ ફરીકમે હોગા. (તંબીઉલ ગાફેલી)

યાની જબ ઈન ચારો ફિકરોસે અમ્ન નસીબ હો જાએ, (ઉસ વક્ત દોસ્તોસે બે-ફિકરીસે બાતે કરનેકા વક્ત મિલ સક્તા હૈ. અબ તો યે હર વક્ત ઈન ફિકરોમે રેહતા હું, કહાં ઈત્મીનાનસે બેઠ સક્તા હું.

હદીસ - ૧૫, હુઝૂર (સલ્વ.) કા

ઈશાદ હૈ કે આદમીકા ગની હોના માલકી.

કસરતસે નહીં હોતા બલકે હકીકી ગિના તો દિલકા ગની હોના હૈ. -મિશકાત

(૧) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْغَنِيُّ

عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلَكِنَّ الْغَنِيَّ غِنَى النَّفْسِ مَتَّى

مَعْبُودٌ كَذَلِكَ الشُّكُوفُ

ફાપદા

- મતલબ હદીસે પાકકા બિલ્કુલ આહિર હૈ કે અગર આદમીકા દિલ ગની નહીં હૈ તો જિતના માલ ભી (ઉસકે પાસ જિયાદા હો, વો માલકે ખર્ચ કરનેમે ફકીરોસે જિયાદા કમખર્ચ હોગા ઔર જિતના ભી માલ ઉસકે પાસ હો, વો હર વક્ત ઉસકે બખ્શાનેકી ફિકરમે મુહતાજોસે જિયાદા પરેશાન હોગા ઔર અગર ઉસકા દિલ ગની હૈ તો થોડા-સા માલ ભી ઉસકો બેફિકર રખેગા ઔર જિતના હોગા, ઉસકો હર વક્ત બખ્શાનેકે ફિકરસે આઘાદ હોગા.

ઈમામ રાગિબ (રહ.) કેહતે હૈ કે ગિના કઈ માનેમે બોલા જાતા હૈ, એક તો ગિનાકે મા'ની કિસી કિસ્મકી હાજત ન હોનેકે હૈ, ઈસ મા'નીકે એ'તબારસે તો સિર્ફ હક તઆલા શાનુહુ ગની હૈ કે ઉસકો કિસી ચીઝકી એહતિયાજ નહીં હૈ, ઈસી મા'નીકે એ'તબારમે હક તઆલા શાનુહુકા ઈશાદ હૈ

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْوَاحِدُ

'અનુમુલ્લુકરાઉ ઈલલ્લાહિ વલ્લાહુ હુવલ્ગનિયુહુ હમીદ.

'તુમ સબ-કે-સબ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે મુહતાજ હો, વો પાક ઝાત બે-એહતિયાજ હૈ, હર કિસ્મકી તા'રીફવાલા.

દૂસરે મા'ની હાજતકી કમીકે હૈ, ઈસ મા'નીકે એ'તબારસે હક તઆલા શાનુહુને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે મુતઅલ્લિક સૂરએ વઝઝુહામે ઈશાદ કરમાયા.

لَا تَجْعَلْ دَعَاؤَكَ غَنًى ۝

'વ-વ-જ-ક-ક- આઈલનુ ફઅન્ના'

'ઔર હક તઆલા શાનુહુને આપકો ફકીર પાયા ફિર આપકો ગની બના દિયા'

ઔર ઈસી મા'નીકે એ'તબારસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હદીસે બાલામે હે કે અસલ ગિના દિલકા ગની હોના હે. તીસરે મા'ની માલકી કસરત ઔર સામાનકી કરાવાની કે હે જિસકો કુરઆન પાક મે

يَحْسِبُ الْمَرَجَاءُ الْغَنَى وَالْغَنَى مِنَ التَّعَفُّفِ (રુબૌ)

'પક્સમુહુમુલ્લાહિલુ અગનિયાઅ- મિનત્ત અફ્ફુકિ' - સૂરએ બકર: રૂકૂમ ૭ મે ઝિકર કરમાયા, ઈસ આયતે શરીફાકા મતલબ યે હે કે સદકાત અસલ હક એસે લોગોકા હે જો અલ્લાહકે રાસ્તેમે ગિર ગએ હો ઔર નાવાફિક આદમી ઈનકે સવાલ ન કરનેકી વજહસે ઈનકો માલદાર સમજતા હે.

હઝરત અબૂઝર ગિકારી (રદી.) કરમાતે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મુઝસે ઈર્શાદ કરમાયા, અબૂઝર (રદી.) કયા તુમ્હારા ખ્યાલ હે કે માલકી કસરત ગિના હે. મૈને અર્ઝ કિયા, બેશક ! ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, કયા તુમ્હારા ખ્યાલ હે કે માલકી કિલ્લત ફકર હે, મૈને અર્ઝ કિયા, બેશક. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે ગિના, સિર્ફ દિલકા ગિના હે ઔર ફકર સિર્ફ દિલકા ફકર હે. (તર્ગીબ)

હકીકત યેહી હે કે અસલ ગિના દિલકા ગિના હે, જિસ પુશકિસ્મતકો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ નસીબ કરમા દે ઔર યેહી હકીકતે જુહદ હે. જિસ દિલકે અન્દર માલકી મુહબ્બત બિલ્કુલ ન હો, વોહી ગની હે, વોહી ઝહિદ હે, ચાહે ઝાહિરમે ઉસકે પાસ માલ ન હો ઔર જિસ દિલમે દુનિયાકી મુહબ્બત હો, વો ફકીર હે, વો દુનિયાદાર હે ચાહે કિતના હી માલ ઉસકે પાસ હો.

ફકીહ અબુલ્લૈસ (રહ.) એક હકીમકા મફૂલા નકલ કરતે હે કે હમને ચાર ચીઝે તલાશકી ઔર ઉનકી તલાશકા ગલત રાસ્તા ઈન્તિયાર કિયા. હમને ગિનાકો માલમે તલાશ કિયા, હાલાંકે વો માલમે નહીં થા બલ્કે કનાઅતમે થા (હમ ઉસકો માલમે તલાશ કરતે રહે, વો જબ વહાં થા હી નહીં, તો કેસે મિલતા,) હમને રાહતકો (જાન વ માલ કી) કસરતમે તલાશ કિયા, હાલાંકે રાહત ઈનકી કમીમે થી. હમને એ'જાઝકો મખ્લુકમે તલાશ કિયા કે ઈનકી પુશીકે સબબ ઈન્તિયાર કરે તા'કે ઈનકે પહાં એ'જાઝ હો) મગર વો તકવામે મિલા (ઔર બિલ્કુલ સહી હે, જિસ કદર આદમીમે તકવા ઝિયાદા હોગા, ઉતના હી ઈસકા એ'જાઝ ઝિયાદા હોગા.) હમને અલ્લાહકી ને'મતકો પાને ઔર પેહનનેમે તલાશ કિયા (ઔર યે સમજા કે યે

અલ્લાહને બડે ઈનઆમાત હે) હાલકે અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લાહ બડા ઈનઆમ ઈસ્લામકી દોલત ઓર ગુનાહોંકી સત્તારી હે (જિસકો યે દો નેઅમતે હાંસિલ હે, ઉસપર અલ્લાહકા બડા ઈન્આમ હે.)

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે જિસ શાખસકા દુનિયા મક્સદ બન જાએ, હક તઆલા શાનુલ્લાહ ઉસકે દિલ પર તીન ચીજોં મુસલ્લત કર દેતે હે-એક એસા ગમ જો કભી ખત્મ હોનેવાલા ન હો ઓર એસા મશગબલા જિસ્સે કરામત નસીબ ન હો ઓર એસા ફકર જિસકા કભી ખાત્યા ન હો. (તંબી(ઉલ ગાફેલીન)'

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે જબ તુમ કિસી એસે શાખસકો દેખો જિસકો હક તઆલા શાનુલ્લાહ દુનિયાસે બે-રખતી ઓર કમ બોલના અત્તા કરમાયા હો તો ઉસકે પાસ રહા કરો, ઉસકો હિકમત દી ગઈ હે. (મિશકાત)

હદીસ - ૧૬. હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈર્શાદ હે કે જબ આદમી કિસી એસે શાખસકી તરફ દેખે તો માલમેં યા સૂરતમેં અપનેસે આલા હો, તો એસે શાખસકી તરફ ભી ગૌર કર લે જો ઉન ચીજોંમેં અપનેસે કમ હો. - મિશકાત

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَظَرْتَ أَحَدَكُمْ إِلَى مَنْ فَضَّلَ عَلَيْهِ فِي الْمَالِ وَالْخَلْقِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُ تَتَّقِ عَدُوَّكَ إِنَّ الشُّكْرَ

કાર્યદા. - યાની આદમી જબ કિસી લખપતીકો દેખે ઓર ઉસકો દેખકર લલચાએ ઓર અફસોસ કરે કે યે તો એસા માલદાર હે, મેં નહીં, તો કિસી એસે આદમીકો ભી ગૌર કર લે જિસકો નાદારીકી વજહસે ફાકે કરને પડ રહે હોં તા'કે પેહલે અફસોસકે સાથ હક તઆલા શાનુલ્લાહ ઉસ પર શુક્ર અદા હો સકે કે ઉસને એસા નહીં કર રખ્યા.

એક ઓર હદીસમેં હે કે અપનેસે જિયાદા માલદારોંકી તરફ નિગાહે ન લે જાયા કરો, અપનેસે કમ દરજે વાલોંકી સોચા કરો, ઈસ્સે ઉસ નેઅમતકી હકારત તુમ્હારે દિલોંમેં નહીં હોગી, જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લાહ તુમ્હે અત્તા કર રખ્યા હે. (મિશકાત)

હઝરત અબુ દરદા (રદી.) કરમાતે હે કે મુજે મેરે મેહબુબ (સ.અ.વ.) ને સાત નસીહતે કી હે :-

૧. મુજે ઈસકા હુકમ કરમાયા હે કે મિસ્કીનોંસે મુહબ્બત ક્રિયા કહું ઓર ઉનકે કરીબ રહા કહું.

૨. મુજે લોકોંકા હુકમ કરમાયા હે કે મેં અપનેસે ઉંચે લોગોં (જિયાદા માલદારોં) પર નિગાહ ન રખ્યા કહું, અપનેસે કમ દરજેવાલોં પર નિગાહ રખ્યું, (ઈનપર ગૌર ક્રિયા કહું)

૩. મુજે હુકમ કરમાયા હે કે મેં સિલાહરમી ક્રિયા કહું, અગરચે વો મુઝસે મુંહ ફેરે (યાની જિસકે સાથ સિલાહરમી કહું, વો મુઝસે ગાયબ હો, દૂર હો યા

યે કે વો મેરે સાથ તવજજોહસે પેશ ન આએ, બલકે મુજસે રૂગદાની કરે.) તર્જીબ-તર્જીબકે અલ્લાહ યે હે કે અજરયે વો મુજપર સુલ્મ કરે, ઈસે દૂસરે મા'નેકી તા'ઈદ હોતી હે.

૪. મુજે હુકમ કરમાયા હે કે મેં કિસી શખ્સસે કોઈ ચીઝ ન માંગું.

૫. મુજે હુકમ કરમાયા હે કે મેં હક બાત કહું, ચાહે કિસીકો કડવી હી લગે.

૬. મુજે હુકમ કરમાયા હે કે અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લે રિઝાકે મુકાબલેમે કિસી મલામત કરનેવાલેકી મલામતકી પરવાહ ન કરું (યાની જિસ ચીઝસે હક તઆલા શાનુલ્લે રાઝી હો, ઉસકો ઈખ્તિાર કરું ઈસકે કરને પર અહમક લોગ મલામત કરે તો કિયા કરે.)

૭. મુજે હુકમ કરમાયા કે મેં 'લા હો લ વલા કૂવ ત ઈલ્લા બિલ્લાહ' કસરતસે પબ્હા કરું, ઈસ લિએ કે યે કલિમાત એસે ખજાનેસે ઉતારે હે જો ખાસ અશક નીચે હે. 'લાહીલકો કસરતસે પબ્હાનેકી તર્જીબ બહોત કસરતસે રિવાયાતમે આઈ હે.

(મિશકાત)

એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ વારિદ હુઆ હે કે દો ખસલતે એસી હે કે જિસ શખ્સમે હો, હક તઆલા શાનુલ્લે ઉસકો સાબિરીન ઔર શાકિરીનકી જમાઅતમે શુમાર કરતે હે. જો શખ્સ દીનકે બારેમે અપનેસે ઊંચે લોગોકે અહેવાલકો દેખે ઔર ઉનકી ઈતિબાઅકી કોશિશ કરે ઔર દુનિયાકે બારેમે અપનેસે કમ દરજેકે લોગોકો દેખે ઔર ઉસ પર અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લે શુક અદા કરે કે ઉસને (મહઝ અપને ફઝલસે) ઈસકો ઉસે બેહતર હાલતમે કર રખ્યા હે. હક તઆલા શાનુલ્લે ઉસકો સાબિર ઔર શુક કરનેવાલોમે શુમાર કરમાએજે. ઔર જો શખ્સ દીનકે બારેમે અપનેસે કમતર લોગોકો દેખે કે કલાં તો ઈતના ભી નહીં કરતા જિતના મેં કરતા હું) ઔર દુનિયાકે બારેમે અપનેસે ઊંચે લોગોકો દેખે ઔર ઈસપર અકસોસ કરે કે મેરે પાસ ઈતના નહીં હે જિતના કલાંકે પાસે હે, વો ન સબર કરનેવાલોમે શુમાર હે, ન શુકગુઝરોમે.

(વહી)

ઔદ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હે કે મેં અકસર માલદારોકે પાસ બેઠા કરતા થા, તો મેરી તબીઅત ગમગીન રહેતી, કિસીકા કપડા અપને કપડેસે બેહતર દેખતા (તો અપને કપડેકે અદના હોને પર અપની ઝિલ્લત મેહસૂસ કરતા, જિસસે રંજ હોતા,) કિસીકા થોડા અપને થોડેસે આલા દેખતા, ફિર મેંને ફુકરાકે પાસ અપની નશિસ્ત શુરૂ કર દી તો મુજે ઉસ રંજસે રાહત મિલ ગઈ કે ઈન લોગોસે અપની ચીઝોકો અફઝલ દેખતા હું.

(એહયા)

ઉલમાને લિખ્યા હે કે નિકાહ ભી કિસી ગરીબસે કરે, માલદાર ઔરતસે ન કરે, ઈસ લિએ કે જો શખ્સ માલદાર ઔરતસે નિકાહ કરતા હે, પાંચ આકતોમે ગિરકતાર હોગા.

૧. મેહર ઝિયાદા દેના પડેગા.
૨. રૂબસતીમે દેર ઔર ટાલ-મટોલ હોગી, કે ઉસકે જહેઝકી તૈયારી હી ન ખતમ હોગી.)
૩. ઉસે ખિદમત લેના મુશ્કિલ હોગા,
૪. ખર્ચ ઝિયાદા હોગા,
૫. તલાક દેના ચાહેગા તો ઉસકા માલકા લાલચ તલાક નહીં દેને દેગા.

કેહતે હૈ કે ઔરત ચાર ચીજોમે ખાવિંદસે કમતર હોની ચાહિએ, વરના ખાવિંદ ઉસકી નિગાહમે ઝલીલ હોગા - ઉઘ્રમે, કદકી લખાઈ મેં, માલમે, શરાફતમે ઔર ચાર ચીજોમે ખાવિંદસે બડી હુઈ હોની ચાહિએ - ખૂબસૂરતીમે, અદબમે, તકવામે, આદતોમે (આદતોમે) ઔર માલસે ઝિયાદા અહમ ખિલત ઔર સેહતકે એ'તબારસે અપનેસે કમતર લોગોકો દેખના હૈ.

એક બુઝુર્ગકી ખિદમતમે કિસી શખ્સને હાઝિર હોકર અપને ફકરકી શિકાયત કી ઔર બડી સખ્ત પરેશાનીકા ઈજ્જાર કિયા કે ઈસકે ગમમે મરનેકી તમન્ના ઝાહિર કી. ઉન બુઝુર્ગને દર્દાફત કિયા કે તુમ ઈસ પર રાઝી હો કે તુમ્હારી આંખે હમેશાકે લિએ લે લી જાએ ઔર તુમ્હે દસ હઝાર દિરમ મિલ જાએ, વો ઈસ પર રાઝી ન હુઆ, ફિર ફરમાયા, અચ્છા ઈસ પર રાઝી હો કે તુમ્હે દસ હઝાર દિરમ દેકર તુમ્હારી જુબાન લે લી જાએ, વો ઈસ પર ભી રાઝી ન હુઆ, ફિર ઉન્હોને ફરમાયા, કે ઈસ પર રાઝી હો કે તુમ્હારે ચારો હાથ-પાંવ કાટ દિએ જાએ ઔર તુમકો બીસ હઝાર દિરમ દે દિએ જાએ, વો ઈસ પર ભી રાઝી ન હુઆ, ફિર ફરમાયા, અચ્છા ઈસ પર રાઝી હો કે તુમ્હે મજનૂ બના દિયા જાએ ઔર દસ હઝાર દિરમ દે દિએ જાએ, વો ઈસ પર ભી રાઝી ન હુઆ તો ફરમાને લગે કે તુમ્હે શરમ નહીં આતી કે તુમ્હારે ઈકરારકે મુવાફિક પચાસ હઝારસે ઝિયાદા માલિયતકા સામાન તો હક તઆલા શાનુહુને તુમ્હે અતા ફરમા રખ્યા હૈ (ઔર યે મિસાલકે તૌરપર ચન્દ ચીજે ગિનવાઈ હૈ,) ફિર ભી તુમ શિકવા કર રહે હો.

ઈબ્ને સિમાક (રહ.) એક બાદશાહકે પાસ ગએ, બાદશાહકે હાથમે પાનીકા ગિલાસ થા, બાદશાહને ઉનસે દર્ખાસ્તિકી કે મુજે કોઈ નસીહત કીજિએ. ઈબ્ને સિમાક (રહ.) ને કહ્યા કે અગર યે કહ્યા જાએ કે યે ગિલાસ પાનીકા ઉસી સારી સલ્તનતકે બદલેમે મિલ સકત્યા હૈ જો તુમ્હારે પાસ હૈ ઔર ન ખરીદા જાએ તો પાની મિલનેકી કોઈ સૂરત નહીં, પ્યાસે હી રેહના હોગા, ક્યા તુમ રાઝી હો જાઓગે કે સારી સલ્તનત દેકર પાની ખરીદો, વરના પ્યાસે મર જાઓ. બાદશાહને કહ્યા, યકીનન રાઝી હો જાઉંગા. ઈબ્ને સિમાક (રહ.)ને કહ્યા કે એસી બાદશાહત પર ક્યા ખુશ હોના જિસકી સારી કીમત એક ગિલાસ પાની હો.

ઈન મિસાલોસે અન્દાઝા હોતા હૈ કે હક તઆલા શાનુહુકી એક એક નેઅમત હર શખ્સકે પાસ એસી હૈ કે લાખો, કરોડો ઉસકી કીમત નહીં હો સકતી.

યે તો આમ નેઅમતે છે, જિનમે હર શખ્સકી શિક્ત છે. અગર ગહરી નિગાહસે ગૌર ક્રિયા જાએ તો હર શખ્સ કે સાથ ખુસુસી નેઅમતે હક તઆલા શાનુહુકી એસી છે જિનમે કોઈ દૂસરા શરીક નહીં ઔર તીન ચીજે તો એસી છે કે ઊનમે હર શખ્સકો એ'તરાફ છે કે વો ઉસ નેઅમતમે મુમ્તાઝ છે, કોઈ દૂસરા ઉસકા શરીક નહીં.

ઈનમેસે એક તો અકલ છે કે હર શખ્સ ચાહે કિતના હી બેવકુફ હો, વો યે સમજા કરતા છે કે મેં સબસે જિયાદા અકલબંદ હું. દૂસરે ઉસ બાતકો નહીં સમજાતે જિસકો મેં સમજાતા હું. એસી હાલતમે ચાહે વાકિઆકે એ'તબારસે સહી હો યા ગલત લેકિન ઈસકે અપને એ'તકાદ ઔર ઈકરાકે એતબારસે ઉસપર હક તઆલા શાનુહુકા એક એસા ઈનામ છે કે યે ઈનામ કિસી દૂસરે પર નહીં છે. એસી હાલતમે કયા યે ઝરૂરી નહીં કે અલ્લાહ તઆલાકી ઈસ નેઅમતમે સબ સે જિયાદા શુકગુઝાર બને (ઔર અગર કિસી મા'મૂલી ચીઝ રૂપયા, પૈસા વગેરહમે કિસી દૂસરેસે કમ હો તો યે સોચેકે સબસે અશરફ ચીઝ અકલમે સબસે જિયાદા બખ્ષા હુઆ હું.

દૂસરી ચીઝ આદાત છે કે હર શખ્સ અપને સિવા દૂસરે હર શખ્સમે કોઈ-ન-કોઈ એસી આદત સમજા ઔર પાયા કરતા છે જો ઉસકે નઝદીક એબ હોતી છે ગોયા ઉસકે નઝદીક ઉસકે સિવા હર શખ્સકે અન્દર કોઈ-ન-કોઈ અખ્લાકી એબ ઝરૂર છે ઔર અપની કિસી આદતકો ભી (લકઝમે ચાહે માન લે, મગર દિલમે) એબદાર નહીં સમજા કરતા, ન ઉસકે છોડનેકે દર-પૈ હોતા છે. એસી હાલતમે કયા યે ઝરૂરી નહીં કે આદમી યે સોચે કે હક તઆલા શાનુહુને અગર કિસી એક-આધ ચીઝમે દૂસરેસે કમ દે રખ્યા છે તો આદતકી નેઅમતમે ઉસકો ખાસ તૌરસે સબસે બખ્ષા રખ્યા છે.

તીસરી ચીઝ ઈલ્મ છે કે હર શખ્સ અપને જાતી હાલત ઔર અન્દરૂની એહવાલસે ઈતના જિયાદા વાકિક ઔર ઈનકા જાનનેવાલા હોતા છે કે કોઈ દૂસરા શખ્સ ઈસકે એહવાલસે ઈતના વાકિક નહીં હોતા ઔર ઈનમે બહોત-સી ચીજે હોતી છે કે આદમી હરગિઝ યે ગવારા નહીં કરતા કે ઉસકે ઈન ઉપૂબ પર કોઈ દૂસરા મુતલા હો તો હક તઆલા શાનુહુકા યે એહસાનકે ઉસકો અપને એહવાલકા ઈલ્મ અતા કરમાનેકે બાવજૂદ દૂસરોસે ઉસકી સતારી કરમા રખ્યા છે ઔર ઉસકી યે તમન્નાકે મેરે ઈસ ઈલ્મકી કિસીકો ખબર ન હો, પૂરી કર રખ્યા છે કે ઈનમે દૂસરા કોઈ ભી ઈસકા શરીક નહીં, કયા એસી ચીઝ નહીં છે, જિસમે યે સબસે મુમ્તાઝ છે ઔર ઈસકા શુક ઈસકે ઝિમ્મે ઝરૂરી છે ?

ઈનકે અલાવા વો હજારો ચીજે હર શખ્સમે એસી છે જિનકે મુતઅલિલક વો કબી ઈસકો ગવારા નહીં કર સકતા કે વો ચીઝ ઉસે લેકર ઉસકે બદલેમે ઉસકી જિદ યા કોઈ દૂસરી ચીઝ દે દી જાએ, મસલન ઈન્સાન હોના છે, કોઈ નહીં ગવારા કરતા કે ઉસકો આદમીસે બન્દર બના દિયા જાએ. મર્દ હોના છે, કોઈ નહીં પસન્દ

કરતા કે ઉસકો મરદસે ઔરત બના દિયા જાએ. ઈસી તરહ મો'મિન હોના હૈ, હાકિજે કુરઆન હોના હૈ, આલિમ હોના હૈ, ખૂબસૂરત હોના હૈ, સાહિબે ઔલાદ હોના હૈ, ગરજ અખ્લાકમે સીરત મેં, અઝીઝ વ અકારિબ મેં, અહલ વ અયાલ મેં, ઈજાઝત, મર્તબે મેં, હર શખ્સકે પાસ એસે ખુસૂસી ઉમૂર મિલેગે જિનકે તબાદલે પર વો કબી ભી રાઝી ન હોગા.

તો ક્યા ફિર યે બાત સહી નહીં કે હર શખ્સ પર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે હઝારો એસે ખુસૂસી ઈનઆમાત હૈ જો દૂસરેકો નસીબ નહીં, એસી હાલતમે ઈન સબસે આંખ બન્દ કરકે અગર કોઈ એક-દો-ચીઝે જો દૂસરેકે પાસ હૈ, જો ઉસકે પાસ નહીં હૈ, ઈનમે લલચાએ ઔર નાશુકી કરે, યે ઈન્તિહાઈ કમીનાપન નહીં હૈ ઔર અગર કિસીકે પાસ માલ હી ઝિયાદા દેખતા હૈ તો ઈન ઉમૂરમે જો ઉપર ઝિકર કિએ ગએ, ગૌર કરે કે ઈનમેસે કિતની ચીઝે એસી હૈ, જિનમે યે ઉસ શખ્સસે બળહા હુઆ હૈ જિસપર રશક યા હસદ કર રહા હૈ દરાં હાલાંકે મજમૂ-એ-એહસાનાતમે યે મુદ ઈસે બળહા હૈ. (એહયા)

ઔર ઈસ સબકે બાદ જો માલ ઉસકે પાસ હૈ, ઉસકા હર મા'લૂમ નહીં, ક્યા હોને વાલા હૈ, વો ઉસકે લિએ રાહતકા સબબ હૈ યા વબાલે જાન હૈ. ઈસી લિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હૈ કે કિસી કાફિર શખ્સકે પાસ કોઈ નેઅમત દેખકર રશક ન કરો, તુમ્હે ખબર નહીં કે મરને કે બાદ વો કિસ મુસીબતમે ગિરફતાર હોનેવાલા હૈ, ઈસ લિએ કે કાફિર શખ્સકે લિએ અલ્લાહકે યહાં એસી હલાકત હૈ યાની જહન્નમ જો કબી ખત્મ હોની વાલી નહીં હૈ. (મિશકાત) આઈન્દા હદીસમે યે મઝમૂન તફસીલસે આ રહા હૈ.

હદીસ - ૧૭. હુઝૂર (સલ્વ.)

કા ઈશાદ હૈ કે જબ તુ યે દેખે કે હક તઆલા શાનુહુ કિસી ગુનાહગાર પર ઉસકે ગુનાહોકે બાવજૂદ દુનિયાકી વુસ્અત કરમા રહા હૈ, તો યે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી તરફસે ઠીલ હૈ ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને યે આપત શરીફા 'ફલમ્મા નસૂ'સે મુબલિસૂન તક તિલાવત કરમાઈ. જિસકા તર્જુમા હૈ કે પસ જબ વો લોગ ઈન ચીઝોકો ભૂલે રહે, જિનકી ઉનકો નસીહત કી જાતી થી, તો હમને ઉનપર (રાહત કે) હર કિસ્મ કે દરવાઝે ખોલ દિએ, યહાં તકકે જબ વો ઈન ચીઝો પર જો ઉનકો મિલતી થી ઈતરાને લગે, તો હમને ઉનકો દફઅતન

رحا عن عقبة بن عامر عن النبي صلى
الله عليه وسلم قال إذا رأيت الله عز وجل
يعلو العبد من الدنيا عظماء مصلية
ما يحب فانتها هو استند بآية ثم قال
رسول الله صلى الله عليه وسلم قلنا
نسوا ما ذكرناهم ففتحنا عليهم أبواب
كل شيء حتى إذا فرحوا بما أوتوا أخذ منهم
بعضه فإذا هم بمبليسون ○ لا أحد كذا في الشكر

પકડ લિયા, ફિર તો વો હૈરતમે રેહ ગએ.

- મિશકાત

કામકા - યે આયતે શરીફા સૂરએ અનુઆમકે પાંચવે રૂકૂઅકી હૈ, ઉપરસે હક તઆલા શાનુહુને જો મા'મલા પેહલી ઉમ્મતોકે સાથ કરમાયા હૈ ઉસકા ઈઝમાલી બયાન હૈ જિસકા મુખતસર તર્જુમા યે હૈ કે (હમને ઔર ઉમ્મતોકી તરફ ભી જો કે આપસે પેહલે) ઝમાનેમે (થી, પૈગમ્બર ભેજે થે.) મગર ઉન્હોને ઉન પૈગમ્બરોકો ન માના, (સો હમને ઉનકો તંગદસ્તી ઔર બીમારી) વગૈરહ મસાઈબમે મુબિતલા કિયા ઔર ઈન સખ્તિયોકે (સાથ પકડા તા'કે વો લોગ ઢીલે પડ જાઓ) કે આકતે આને પર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકો યાદ કિયા જાતા હૈ મગર વો ઈસ પર ભી અપની હરકતોસે બા'ઝ ન આએ (પસ જબ ઉનકો હમારી તરફસે સગ્ર પહોંચી થી તો ઉન્હોને આજિઝી ક્યો ન કી) તા'કે ઉનકી આહ વ ઝરી ઔર આજિઝી ઔર તૌબાસે ઉનકા કુસૂર મા'ફ કર દિયા જાતા (લેકિન ઉનકે દિલ તો વૈસે હી સખ્ત રહે ઔર શૈતાન ઉનકે આ'માલે બદકો જિનમે વો મુબિતલા થે ઔર ઉનકી હરકતો (કો ઉનકી નિગાહમે આરાસ્તા કરકે દિમાતા રહા, પસ જબ વો લોગ ઈન ચીઝોકો ભૂલે રહે જિનકી ઉનકો) પૈગમ્બરોકી તરફસે (નસીહત કી જાતી થી તો હમને ઉન પર) રાહત વ આરામ ઔર ઐશ વ ઈશરતકી (હર ચીઝકે દરવાઝે ખોલ દિઓ) જિસ્સે વો ઐશપરસ્તીમે ખૂબ મસ્ત હો ગએ) યહાં તકકે જબ વો ઈન ચીઝોકે સાથ જો ઉનકો દી ગઈ થી, ખૂબ ઈતરાને) ઔર અકડને (લગે, તો હમને ઉનકો દફઅતન પકડ લિયા) ઔર ઐસા ફૌરી અઝાબ એકદમ ઉન પર મુસલ્લત કર દિયા કે ઉનકો ઈસકા વહમ વ ગુમાન ભી ન થા, (ફિર તો વો હૈરતમે રેહ ગએ) કે યે ક્યા હો ગયા, યે મુસીબત કહાંસે નાઝિહ હો ગઈ (ફિર) તો હમારે ફૌરી અઝાબસે (ઝાલિમોકી બિલ્કુલ જડ કટ ગઈ ઔર અલ્લાહકા શુક હૈ, જો તમામ જહાનકા પરવર દિગાર હૈ) કે ઐસે ઝાલિમોકી જડ કટ ગઈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈસ આયતે શરીફાકી તિલાવતસે હક તઆલા શાનુહુકી આદતે શરીફાકી તરફ ઈશારા કરકે તંબીહ કરમાઈ હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકી નાફરમાનિયો ઔર ગુનાહોકે બાવજૂદ ઐશ વ ઈશરત ઔર રાહતકે અસબાબકા હોના બસા ઔકાત હક તઆલા શાનુહુકી તરફસે ઢીલ હોતી હૈ, જિસકો ઈસ્તદરાજ કેહતે હૈ, જિસકા કુરઆન પાકકી ઈસ આયતમે ઝિકર હૈ ઔર ઈસકે અલાવા ભી મુતઅદ્દિદ આયતમે ઈસ પર તંબીહ કરમાઈ હૈ, યે બડી ખતરેકી ચીઝ હૈ, ઈસલિએકે ઈનમે અકસર ફૌરી અઝાબ આદમી પર ઐસા મુસલ્લત હો જાતા હૈ કે વો હૈરાન ખડા રેહ જાતા હૈ ઔર કોઈ રાસ્તા ઉસકો ઈસ આકતસે બચનેકા નહીં મિલતા, ઈસલિએકે ઈસે બહોત ઝિયાદા ડરતે રેહના ચાહિએ.

હઝરત ઉબાદા (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે જબ હક તઆલા શાનુહુ કિસી કૌમકો બખ્લાના ચાહતે હૈ તો ઉનમે મિયાના રવી ઔર

ઈકંત કરમાતે હું ઓર જબ કિસી કૌમકો ખત્મ કરના મક્સૂદ હોતા હૈ તો ઉસમેં ખિયાનતકા દરવાજા ખૂલ જાતા હૈ, ફિર જબ વો અપની ઈસ હરકત પર ખૂબ ખુશ હોને લગતે હૈ, તો એકદમ ઉનપર અઝાબ મુસલ્લત હો જાતા હૈ ઓર યે આયત પઞ્હી.

હઝરત હસન (રદી.) કરમાતે હું કે જિસ પર વુસ્તતકી જાએ ઓર વો યે ન સમજે કે યે મેરી હલકતકા પેશખેમા હૈ, વો સમજદાર નહીં હૈ ઓર જિસ પર તંગી હો ઓર વો યે ન સમજે યે મેરે લિએ હક તઆલા શાનુસૂકી તરફ રૂજૂઅ કરને કે લિએ મુહલત હૈ, વો સમજદાર નહીં. (દુર્ ર મન્સુર)

એક હદીસમેં હું કે ખુદ હુઝૂર (સલ્વ.)ને ભી યે દુઆ કી, યા અલ્લાહ ! જો મુઝપર ઈમાન લાએ ઓર ઉન એહકામાતકો સચ્ચા જાને, જો મેં લાયા હું તૂ ઉસકો માલ કમ અતા કર, ઔલાદ કમ અતા કર ઓર અપની મુલાકાતકા શૌક ઉસકો જિયાદા દે ઓર જો મુઝપર ઈમાન ન લાએ ઓર ઈન એહકામાતકો સચ્ચા ન જાને, ઉસકો માલ ભી જિયાદા દે, ઔલાદ ભી જિયાદા દે ઓર ઉસકી ઉમ્ર ભી જિયાદા કર. (કંઝ)

બહરહાલ મઆસીકી કસરતકે સાથ નેઅમતોકા હોના જિયાદા ખતરનાક હૈ ઓર એસે વક્તમેં બહોત જિયાદા તૌબા ઈસ્તિફાર ઓર હક તઆલા શાનુસૂકી તરફ રૂજૂઅ કરનેકી ઝરૂરત હૈ, ઈસી વજહસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા વો ઈર્શાદ હૈ જો કરીબ હી ઈસે પેહલ્વી હદીસકે આખિરમેં ગુઝરકે કિસી ફાજિરકે પાસ કોઈ નેઅમત દેખકર રશ્ક ન કરો, તુમ્હે ખબર નહીં કે વો મરનેકે બાદ કિસ મુસીબતમેં ગિરફતાર હોને વાલા હૈ.

હદીસ-૧૮. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે સમજદાર શખ્સ વો હૈ જો અપને નફસકો (અલ્લાહ તઆલાકી રિઝાકે કામોકા) મુતીઅ બનાએ ઓર મરનેકે બાદ કામ આનેવાલે આ'માલ કરે ઓર આજિઝ (બેવકૂફ હું) વો શખ્સ જો નફસકી ખ્વાહિશોકા ઈતિબાઅ કરે ઓર અલ્લાહ તઆલાસે ઉમ્મીદે બાંધે.

કાથેદા - યાની હાલત તો યે હૈ કે નફસકી ખ્વાહિશાતકે મુકાબલેમેં હરામ વ હલાલકી ભી પરવાહ નહીં ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂકે બડી-બડી ઉમ્મીદે લગાએ રખતા હૈ કે વો રહીમ હૈ, કરીમ હૈ ઓર ઈન ઉમ્મીદો પર ગુનાહકી પરવાહ ન કરે.

એક ઓર હદીસમેં હૈ, સમજદાર વો હૈ જો મૌતકે બાદકે લિએ અમલ કરે

۱۸ عَنْ شَدَادِ بْنِ اَوْسٍ قَالَ قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيهِ وَسَلَّمَ الْكَيْسُ مِنْ
دَانِ نَفْسِهِ وَعَمَلٍ مَلَأَ بَدَنَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مِنْ
اَتَمَّ نَفْسَهُ هُوَ اَوْ تَقَنَّى عَلَى اللَّهِ تَزَاوُلَ الْوَدَى
وَإِنْ مَلِجَ كَذَابُ الشُّكُوفِ دَنَادَ السُّيُوفِ فِي الْحَاجِ
الْخُفْرِ اسْمُ الْحَاكِمِ وَرَقْعُهُ بِالْصِّحْقِ

ઔર નંગા વો હે જો દીનસે ખાલી હો. યા અલ્લાહ ! જિન્દગી સિર્ક આપિરત હી કી જિન્દગી હે. (જામિઉસ્સગીર) યાની વોહી પાપદાર જિન્દગી હે જો ઉસમે ખાલી હાથ ગયા તો ઉસને ઉમ્ર ભી ખો દી. યહાં યે સમજ લેના ચાહિએ કે હક તઆલા શાનુલ્હકી રહમત ઔર મઝિરતકા ઉમ્મીદવાર હોના ઔર ઉસકી તમન્ના કરના ઔર ઉસકો અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હકે માંગના દૂસરી ચીઝ હે ઔર ઉસકી રહમત ઔર મઝિરતકે ધમંડ પર ગુઝર ઔર યે ગુમાનકે મે જો ચાહે કરતા રહ્યે મેરી મઝિરત તો હો હી જાએગી, દૂસરી ચીઝ હે.

ઈમામ રાઝી (રહ.) કરમાતે હે કે હક તઆલા શાનુલ્હકા ઈશાદ -

فَلَا تَعْرَظْكُمْ أَلْوِيَّةُ الدُّنْيَا وَلَا يَعْزَّزْكُمْ بِاللهِ الْعَزَّوَجَلَّ

કથા-તમુરુન્ન કુમુલ્હકાતુદ્દુન્યા વલા-મમુરુન્નકુમ્ બિલ્લાહિલ્ગર.

ઔર દૂસરા ઈશાદ -

وَلَكِنَّكُمْ قَتَلْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانَةُ

'વ-લાકિન્નકુમ્ કતન્નુમ્ અન્નુસકુમ્ વ-તરબ્બસ્તુમ્ વ-ર્તસ્તુમ્ અમાનિયા.'

યે દોનો આયતે ગુરકી મઝમ્મતકે લિએ બહોત કાફી હે. (અહયા)

પેહલી આયતે શરીફ સૂરએ લુક્માનકે આપિરમે હે જિસકા તર્જુમા યે હે કે-

'તુમ લોગોકો દુનિયાકી જિન્દગી ધોખેમે ડાલ દે કે તુમ ઈસમે લગકર આપિરતકો ભૂલ જાઓ) ઔર ન તુમકો ધોખેબાઝ (શીતાન) ધોખેમે ડાલ દે.'

ઈસ આયતે શરીફકી તફસીરમે હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રહ.) કરમાતે હે કે અલ્લાહ તઆલાસે ધોખેમે ડાલ દેનેકા મતલબ યે હે કે તૂ ગુનાહ કરતા રહે ઔર મઝિરતકી તમન્નાએ કરતા રહે.

દૂસરી આયતે શરીફા સૂરએ હદીદ કે દૂસરે રૂકૂઅકી હે, જિસમે ઉપરસે કિયામતકે દિનકે એક મન્ઝરકા ઝિકર હે કે ઉસ દિન મુસલમાનોકે સામને એક નૂર દોડતા હુઆ હોગા જો ઉન્કે આગે-આગે ચલ રહા હોગા (યે પુલસિરાત પરસે ગુઝરનેકે લિએ હોગા). ઈસકે બાદ ઈશાદ હે -

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا وَانفَكُوا مِنْ تَوَكُّمِكُمْ قِيلَ أَرْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضَرَبَ بِهِمُ السَّيْفُ لَهُمْ مَسْجِدًا لَهُ أَبْوَاقُ فَلَمَّا هَمَّ مِنْ قَبْلِهَا انْفَصَلَتْ يَدَاؤُهُمْ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانَةُ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللهِ الْغُرُورُ

'યો મ- યકુલ્હુનાફિકુ ન- વલ્હુનાફિકાતુ બિલ્લાહી ન- આપ-નુસ્તરના નક્તબિસ મિન્નરિકુમ્ કી-લજિલિ વરાઅકુમ્ ફલામિસ નૂરન. ફ-ઝરિ બ- બે ન-હુમ્

विष्णुसिंहस्य भाग. भातिनुष कीर्तिरुभय व-अतिरिक्त वि-अतिरिक्तस्य भाग. पुनरुक्तम्
अथ ननुभयानुष. काय भाग-व-आदि-ननुष इत्यनुष अन्तु स कुम् व-तत्तत्तत्तम्
वर्तमानम् व अर्तमानस्य भागिभ्य उता भा-अ-अभयउल्लासि व अर्तमान विष्णुसिंहस्य अर्त.

‘उस दिन मुनाफ़िक मरद और मुनाफ़िक औरतें मो’मिनोसे कहेंगे કે ज़रा हमारा ઈત્તિઝાર કર લો તા’કે હમ ભી તુમ્હારે નૂરસે કુછ રોશની હાસિલ કરવે તો ઉન્કો જવાબ દિયા જાએગા કે તુમ અપને પીછે લૌટ જાઓ, વહાં રોશની તલાશ કરો, ફિર કાયમ કર દી જાએગી ઉન્કે દરમિયાન એક દીવાર, જિસકા એક દરવાઝા હોગા કે ઉસકે અન્દરૂની જાનિબ રહમત હૈ ઓર ઉસકે બાહરકી તરફ અઝાબ, (ફિર વો મુનાફિક) આવાઝ દેગે, કયા દુનિયામે હમ તુમ્હારે સાથ ન થે, વો (મુસલમાન) કહેગે કે હાં સાથ થે તો સહી, લેકિન તુમને અપનેકો ગુમરાહીમે ફંસા રખ્યા થા ઓર તુમ (મુસલમાનો પર મસાઈબકે મુતમન્ની ઓર) મુન્તઝિર રહા કરતે ઓર (ઈસ્લામકે હક હોને મેં) તુમ શક કિયા કરતે થે ઓર તુમકો તુમ્હારી બેહુદા તમન્નાઓને ધોખેમે ડાલ રખ્યા થા, યહાં તકકે ખુદાકા હુકમ (મૌતકે મુતઅલ્લિક) આ પહોંચા ઓર તુમકો ધોખા દેનેવાલે (શીતાન)ને અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ધોખેમે ડાલ રખ્યા થા.’

અબૂ સુફ્યાન (રહ.)સે ઈસ આયતે શરીફાકી તફસીરમે નકલ ક્રિયા ગયા હે કે ફતન્નુમ્ અન્ફુ સ કુમ યાની તુમને ગુનાહોકે સાથ અપને-આપકી ગુમરાહીમે ડાલ રખ્યા થા ઔર તુમકો તમન્નાઓને ધોખેમે ડાલ રખ્યા થા કે તુમ યે કેહતે થે કે હમારી મઝિરત હો જાએગી. (હુર્ મન્સુર)

સાલબે મઝાહિર લખતે હું કે શેખ ઈબ્ને ઈબાદ શાજલી (રહ.) બીચ શરહ હુકમકે કેહતે હું કે ઉલમા બિલ્લાહને કહ્યા હૈ કે રિઝા-એ-કાઝિબકે મગરૂર હો સાલબ ઉસ્કા ઉસ પર ઔર બા'ઝ રહે અમલસે ઔર દિલેર કરે ઉસ્કો ગુનાહો પર, સકીક્તમે રિઝા નહીં હૈ બલકે વો આરઝૂ ઔર ફરેબ શેતાનકા હૈ.

ઔર હઝરત મારફ કરખી (રહ.) કરમાતે હે કે તલબ કરના બહિસ્તકા
 બેઅમલકે એક ગુનાહ હે, ગુનાહોસે ઔર ઉખીદે શકમાત બેસબબ વ બેઈલાકા
 એક કિસ્મ હે ફરેબસે ઔર ઉખીદ રખના રહમતકા, ઉસેકે કરમાબિરદારી ન કરે
 (સુફી હમ્ક ઔર જિલાલત હે.

और उसन बसरी (रही.) कहते हैं के ओक कौमको वाज रज्मा बज्जिशा आरजूओने, यथांतक के बाहर निकली दुनियासे और छाल ये है के नहीं है उनके बिन्ने नेकी. कहता है ओक उनमेंसेके अच्छा रजता हूं मैं गुमान अपने परवर दिगारसेके बज्जानेवाला है. ठूठ कहता है, अगर अच्छा होता गुमान उसका साथ परवर दिगार के, तो अच्छे अमल करता और उसन बसरी (रह.) करमाते हैं के दूर हो अय बन्दगाने पुदा उन आरजूओ भातिलसे के ये वादी अहमकोकी है के पड़े हैं ब्योग ईनमें. कसम है पुदा-ओ-तआला की, न ही पुदा-ओ-तआलाने किसी

બંદો ઉસકી આરજૂઓસે ખેર દુનિયામે ઔર ન આમેરતમે. (મજાહિરે હકક)
 ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હે કે હર સઆદતકી કુંજી ચૌકન્ના રહેના
 ઔર સમજસે કામ કરના હે ઔર હર કિસ્મકી બદબખ્તીકા ચરમા ગુરૂર ઔર બફલત
 હે. હક તઆલા શાનુસૂકા કોઈ એહસાન ઈમાન ઔર મા'રફતસે બખ્શકર નહીં હે
 ઔર ઉનકે લિએ કોઈ ઝરિયા ઈસકે સિવા નહીં કે હક તઆલા શાનુસૂ બસીરતકે
 નૂરકે સાથ દિલમે ઈન્શિરાહ પેદા કર દે ઔર હક તઆલા શાનુસૂકા કોઈ અઝાબ
 કુફ ઔર માસિપતસે બખ્શકર નહીં હે ઔર ઈસકા મુહરિફ સિર્ફ યે હે કે જિહાલતકી
 સુલ્તતસે દિલકી આંખ અન્વી હો જાએ, પસ સમજદાર ઔર બસીરતવાલે લોગોકે
 દિલ એસે હે જૈસાકે કિસી તા'કમે નિહાયત રોશન ચિરાગ (બિજલીકા કુમકુમા) રખ્યા
 હુઆ હો, જિસકી મિસાલ કુરઆન પાકકી આયત કમિરકાતિન ફીહા મિસ્માહ (સુરએ
 નૂર, રૂકૂઅ ૫) ઔર ગુરૂરમે પડે હુએ લોગોકે દિલ એસે હે જૈસાકે બહોત-સી
 તારીકિયોમે કોઈ શખ્સ હો કે કોઈ ચીઝ ઉસકો નઝર ન આતી હો -

كَذَلِكَ فِي بَيْتِي لَعْنَةُ اللَّهِ لِبِئْسَ أَهْلُ الْبَيْتِ

'કઝુલુમાતિનૂ ફી બહરિલ્લુજ્જાપિન યગ્ગાહુ.' - સુરએ નૂર, રૂકૂઅ ૫
 ઔર જબ યે મા'લૂમ હો ગયા કે ગુરૂર હી અસલ સર ચરમા હર
 હલાકતકા હે તો ઉસકી થોડી-સી તફસીલ મા'લૂમ હોનેકી ઝરૂરત હે, તા'કે ઉસે
 એહતમામસે બચા જા સકે. ગુરૂરકી મઝમ્મત કુરઆન પાક ઔર અહાદીસમે
 કસરતસે વારિદ હુઈ હે.

ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે સમજદાર શખ્સ વો હે જો અપને
 નફસકો કાબૂમે રખે ઔર મરને કે બાદકે લિએ અમલ કરતા રહે ઔર અહમક
 વો શખ્સ હે જો અપને નફસકી ખ્વાહિશાતકા ઈતિબા કરે ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુસૂ
 પર તમન્નાએ કરે ઔર અહાદીસમે જહલકે મુતાઅલિલક જિતની મઝમ્મતે ઔર વઈદ
 આઈ હે, વો સારી ગુરૂર પર ભી સાદિક આતી હે, ઈસલિએ કે ગુરૂર જહલસે
 પેદા હોતા હે, બલકે જહલલીકા જુઝવ હે, અગરયે હર જહલ ગુરૂર નહીં, લેકિન
 હર ગુરૂર જહલ ઝરૂર હે ઔર ઈનમે સબસે બખ્શા હુઆ જહલ વ ગુરૂર કુફાર
 ઔર ફાસિક-ફાજિર લોગોકા હે જો કેહતે હે કે દુનિયા નકદ હે, ઈસ વકત મોજૂદ
 હે ઔર આખિરત ઉધારે હે, બાદકો આનેવાલી હે ઔર 'નકદરા બનસીહ ગજાસતન
 કારે મિરદ મન્દાં નેસ્ત,' 'નકદકો ઉધાર પર છોડના સમજદારોકા કામ નહીં હે-'
 યે ખ્યાલ ઈતિહાઈ બેવકૂફી ઔર જિહાલાત હે. યે કાયદા વહાં હે જહાં નકદ ઔર
 ઉધાર બરાબર હો, લેકિન જહાં કોઈ ચીઝ નકદ એક રૂપએમે ફરોખ્ત હોતી હો
 ઔર ઉધાર સૌ રૂપએમે જાતી હો, વહાં કોઈ અહમક ભી યે ન કહેગા કે નકદકો
 ઉધાર પર ન છોડના ચાહિએ. હાલાંકે દુનિયાકી નકદ લઝઝતોકો આખિરતકે
 મુકાબલેયે કોઈ નિસ્ખત હી નહીં. દુનિયાકી ઝિન્દગી કિસી શખ્સકી અગર હો સક્તી

હે તો સૌ-હે સૌ બરસ, ઈસ મુદતકા આખિરતકી કભી ખત્મ ન હોનેવાલી મુદતકે સાથ કયા નિસ્ખત હો સકતી હે ?

ઈસી તરહ કોઈ તબીબ કિસી બીમારકો એક ફલકો મના કરતા હે ઔર મૂહલિલક બતાતા હે, લેકિન બીમાર કભી યે નહીં કેહ સક્તા કે ઈસ ફલકે ખાનેકી લગજત નકદ હે ઔર સેહત ધ્યાર હે, લિહાજા નકદકો ધ્યાર પર નહીં છોડના ચાહિએ. ઈસી તરહ બા'જ બેવફૂક કેહતે હે કે દુનિયાકી મઝરત ઔર તકલીફ યકીની હે ઔર આખિરતમે શક હે, યકીનકો શક પર ન છોડના ચાહિએ. યે ભી જિહાલતકી ખાત હે કે આદમી તિજારતમે મશક્કતે બરદાશ્ત કરતા હે જો યકીની હે, મહજ નફાકી ઉમ્મીદ પર, જિસમે શક હે કે તિજારતમે નફા હોગા યા નહીં.

બીમાર કડવી-સે-કડવી દવા પીતા હે, ફસ્દ કરાતા હે, જોકે લગવાતા હે, શગાફ દિલવાતા હે જિનકી તકલીફ યકીની હે ઔર યે સબ-કુછ સેહતકી ઉમ્મીદ પર હે, જિસકા હોના યકીની નહીં. ઈસી તરહસે યે ખ્યાલ ભી ધોખા હે કે આખિરતકો હમને દેખા નહીં હે, તજુર્બા નહીં કિયા, મા'લૂમ નહીં કયા હકીકત હે, યે ખ્યાલ ભી ઈન્તિહાઈ જિહાલત હે. નાવાકિફ આદમીકે લિએ અગર જાતી ઈલ્મ ન હો તો તજુર્બેકાર વાકિફ લોગોંકા કૌલ હી મો'તબર હોતા હે, કોઈ બીમાર કભી યે નહીં કેહ સક્તા કે ફલાં દવામે યે તા'સીર મુજે મા'લૂમ નહીં કે હે યા નહીં, વો હમેશા ઈલાજમે વાકિફ તબીબ ઔર ડક્ટરોંકે કૌલ પર એ'તમાદ કરતા હે, કભી કિસી ડક્ટરસે યે નહીં પૂછતા કે ઈસકા ફલાં અસર હોના મુજે દલીલસે સમજાઓ ઔર અગર કોઈ એસા કહેગા તો વો બેવફૂક સમજા જાએગા. ઈસી તરહ આખિરતકે બારેમે અંબિયા, ઔલિયા, હુકમા ઔર ઉલમાકે અકવાલ, જિન પર સારી દુનિયાને હમેશા એ'તમાદ કિયા હે, મો'તબર હોગે ઔર ચન્દ જુહલકે યે કેહ દેનેસે કે હમે મા'લૂમ નહીં યા હમે યકીન નહીં, કુછ અસર નહીં પડતા. ઈસ કિસ્મકે ઔલામ આખિરતકે બારેમે કાફિરોંકો પેશ આતે હે ઔર મુસલમાન અપની જુબાનસે મુસલમાન હોનેકા ઈકરાર કરનેકી વજહસે જુબાનસે તો એસી ખાતે નહીં કેહતે લેકિન વો અલ્લાહ તઆલાકે અહકામકો પરો પુશ્ત ડાલકર ઉસકે ગુનાહોંકા ઈર્તિફાબ કરકે શહવતો ઔર દુનિયાકી લગજતોમે મુન્હમિક હોકર અમલી તૌરપર ઔર જુબાને હાલસે ગોયા વો ભી યેહી કેહતે હે, વરના કોઈ વજહ નહીં કે વો દુનિયાકો આખિરત પર તર્જીહ દે.

યે લોગ જુબાની તૌરપર દૂસરે ધોખેમે પડે હુએ હે, કેહતે હે કે હક તઆલા શાનુહૂ કરીમ હે, ગફૂર હે, રહીમ હે, ઉસકી મા'ફીકે હમ ઉમ્મીદવાર હે, હમકો ઉસકી મઝિરત પર એ'તમાદ હે ઔર ઈસકા ઉમ્મીદવાર રેહના મતલૂબ હે, મેહમૂદ હે, પસન્દીદા હે, ઉસકી રહમત બડી વસીઅ હે, ઉસકી મઝિરતકે દરીયાઓંકે મુકાબલેમે હમારે ગુનાહ કયા ચીજ હે. ખુદ હક તઆલા શાનુહૂકા પાક ઈશાદ હે જો હદીસે કુદસીમે આયા હે કે મૈં બંદેકે ગુમાનકે સાથ હું, ઉસકો ચાહિએ કે મેરે

સાથ નેક ગુમાન કરે.

યે ઈર્શાદ યકીનન સહી હે ઓર હક તઆલા શાનુલ્હકા પેહી પાક ઈર્શાદ હે લેકિન ઈસકે સાથ યે ભી સમજ લેના ચાહિએ કે શૈતાન આદમીકો કિસી સહી કલામકે ગલત માનીસે ગુમરાહ કર સક્તા હે. મગર ઐસા ન હોતા તો શૈતાનકો ઘોખા દેનેમેં મુશ્કિલ પેશ આતી.

ઈસી ચીજકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપને ઈસ ઈર્શાદમેં વાઝેહ કરમાયા હે કે સમજદાર વો શખ્સ હે જો અપને નફસકો મુતીઅ કરે ઓર મરનેકે બાદકે લિએ આ'માલ કરે ઓર અહમક વો શખ્સ હે જો નફસકી ખ્વાહિશાતકા ઈતિબાઅ કરે ઓર અલ્લાહ તઆલા પર ઉમ્મીદે બાંધે. પેહી વો ઉમ્મીદે હે હક તઆલા શાનુલ્હક પર જિસકો શૈતાનને અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હકે સાથ નેક ઉમ્મીદકા ગિલાફ પેહનાયા હે. હક તઆલાને અપનેસે ઉમ્મીદે રખનેકી ખુદ શરહ કરમા દી. યુનાંચે ઈર્શાદ હે -

إِنَّ الدِّينَ أَمْنٌ وَإِلَّا الدِّينَ هَاجِرٌ وَاجَاهِدْ فَإِنَّ الدِّينَ أَمْنٌ

يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَبِقَوْلِهِ ۝

'ઈન્નલ્લાહી ન- આમનૂ વલ્લાહી ન- હાજરૂ વ- જાહદૂ ફી સબી વિલ્લાહિ ઉલાઈ ક- યર્જૂન- રહ્મતલ્લાહિ.'

- સૂરએ બકર રૂકૂઅ ૨૭

'હકીક્તમેં જો લોગ ઈમાન લાએ હે ઓર જિન લોગોને અલ્લાહકે વાસ્તે અપના વતન છોડ દિયા હે ઓર જિન લોગોને અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કિયા હે (જિસમેં દીનકે લિએ હર કોશિશ દાખિલ હે,) પેહી લોગ હે જો અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હકી રહમતકે ઉમ્મીદવાર હે.'

કુરઆન પાકમેં જગહ-જગહ જન્મતકો ઓર ઉસકી નેઅમતોકો આ'માલકા બદલા બતાયા ગયા હે. ઐસી હાલતમેં ગૌર કરનેકી ચીજ હે કે અગર કોઈ શખ્સ કિસીકો બરતન બનાને પર મજદૂર રખે ઓર બહોત બડી ઉજરત ઉસકી મુકરર કર દે જિસકી કોઈ હદ નહીં ઓર વો શખ્સ નિહાયત કરીમ હો, મજદૂરી દેનેમેં બહોત સખી ઓર ઉજરતે મુકરરહ પર બહોત ઝિયાદા ઈન્આમ દેનેવાલા હો, જો બરતન ખરાબ બન જાએ, ઉન પર ભી ઉજરત દે દેતા હો, જિનમેં મા'મૂલી નૂક્સ રેહ જાએ, ઉન પર ભી તસામુહ કર લેતા હો ઓર મજદૂર બજાય બરતન બનાને કે ઉન ઓજારોકો ભી તોડ દે જિનસે બરતન બનાયા જાતા હે ઓર યે કહે કે બરતન બનાવેવાલા બઝા કરીમ હે, ઉજરત બહોત ઝિયાદા દેતા હે ઈસલિએ ઈન સબકો તોડ-ફોડકર બહોત ઝિયાદા ઉજરત મિલનેકે ઈન્તિઝારમેં બેઠા રહે, કયા કોઈ અહમક ભી ઉસકો અકલવાલા કહેગા ઓર યે હિમાક્ત ઈસ વજહસે હોતી હે કે ઉમ્મીદ ઓર તમન્નામેં ફર્ક નહીં સમજા જાતા.

હજરત હસન બસરી (રહી.) સે કિસીને પૂછા કે બા'ઝ લોગ નેક અમલ

તો કરતે નહીં. ઔર યે કેહતે હૈ કે હમ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે નેક ઉમ્મીદ રખતે હૈ, વો કરમાને લગે (ઉમ્મીદ તુમસે) બહોત દૂર હૈ, બહોત દૂર હૈ, યે ઉનકી આરઝુએ હૈ જિનમે વો ઝૂકે જા રહે હૈ. જો શખ્સ કિસી ચીઝકી ઉમ્મીદ રખતા હૈ, વો ઉસકો તલબ કિયા કરતા હૈ ઔર જો શખ્સ કિસી ચીઝસે (મસલન અઝાબે ઈલાહીસે) ડરા કરતા હૈ, વો ઉસસે ભાગા કરતા હૈ (ઉસસે બચનેકી કોશિશ કિયા કરતા હૈ.)

મુસ્લિમ બિન યસાર (રહ.) ને એક દિન ઈતના લખ્ખા સજદા કિયા કે (દાંતોમે ખૂન ઉતર આયા ઔર) દો દાંત ગિર ગયે. એક શખ્સ કેહને લગે કે મુઝસે અમલ તો હોતા નહીં, લેકિન) અલ્લાહ તઆલાસે મગિરતકી ઉમ્મીદ ઝરૂર રખતા હું. મુસ્લિમ કેહને લગે, બહોત બઈદ હૈ ઔર બહોત હી બઈદ હૈ, જો શખ્સ કિસી ચીઝકી ઉમ્મીદ કિયા કરતા હૈ, ઉસકો તલબ કિયા કરતા હૈ ઔર જો શખ્સ કિસી ચીઝસે ડરા કરતા હૈ, ઉસસે ભાગા કરતા હૈ. પસ જબ કોઈ શખ્સ લડકા હોનેકી ઉમ્મીદ કરે ઔર નિકાહ ન કરે યાં નિકાહ કરે ઔર સોહબત ન કરે ઔર લડકા હોનેકી ઉમ્મીદ બાંધે રહે, વો બેવફૂફ કેહલાયેગા. ઈસી તરહ જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકી રહમતકી ઉમ્મીદ કરે ઔર ઈમાન ભી ન લાયે યા ઈમાન લાયે ઔર નેક અમલ હી ન કરે ઔર ગુનાહોકો ન છોડે, વો બેવફૂફ હૈ, અલબત્તા જો શખ્સ નિકાહ કરે ઔર સોહબત કરે ફિર વો મુતરદિદ રહે કે બચ્ચા હોતા હૈ યા નહીં હોતા ઔર અલ્લાહકે ફઝલસે ઉમ્મીદ રખે કે બચ્ચા હોગા ઔર ઈસસે ડરતા રહે કે રહમ પર કોઈ આફત ન આયે, બચ્ચા આ'યા ન હો જાયે, ઉસકી હિકાઝત કરતા રહે, યહાં તકકે બચ્ચા પૈદા હો જાયે તો વો અકલમંદ હૈ. ઈસી તરહ જો શખ્સ ઈમાન લાયે, નેક અમલ કરે, બુરે આ'માલસે બચતા રહે ઔર અલ્લાહ તઆલાકી રહમતકી ઉમ્મીદ કરે કે વો કુબૂલ ફરમા લેગા ઔર કુબૂલ ન હોનેસે ડરતા રહે હતાકે ઈસી હાલ પર ઉસકી મૌત આ જાયે તો વો સમઝદાર હૈ, ઈસકે અલાવા સબ બેવફૂફ હૈ. યેહી લોગ હૈ, જિનકે મુતઅલ્લિક ફુરઆન પાકમે ઈશાદ હૈ -

وَلَا تُؤْمِنُوا بِالْإِنْسَانِ إِلَّا بِمَا يَقُولُ وَأَقْبِلُوا لِيَأْمُرَنَّكُمْ

'વ-હોતરા ઈઝિલુજરિમુ ન- નાકિસુ રૂઝિસિહિમુ ઈન્દ રબિહિમુ.'

- સૂરએ સજદા, રૂકૂઅ ર

ઔર અગર આપ ઉન લોગોકા હાલ દેખે તો અજબ હાલ દેખે, જબકે યે મુઝરિમ લોગ અપને રબકે સામને સર ઝૂકાયે ખડે હોયે ઔર કેહતે હોયે, અય હમારે પરવર દિગાર ! બસ હમારી આખે ઔર કાન ખુલ ગયે પસ હમકો દુનિયામે ફિર ભેજ દીજિયે તા'કે હમ અબ નેક કામ કરે, અબ હમકો પુરા યકીન આ ગયા યાની અબ હમકો ઈસકા પુરા યકીન આ ગયા કે જૈસા બગૈર નિકાહકે ઔર સોહબતકે બચ્ચા પૈદા નહીં હોતા ઔર બગૈર ઝમીનકો દુરૂસ્ત કરને ઔર બીજ ડાલનેકે ખેતી

નહીં હોતી, ઉસી તરફ બગૈર નેક અમલકે આપિરતકા સવાબ નહીં મિલતા, અલબત્તા એસે મોકે પર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી મગ્ફિરતકી ઉમ્મીદ બહોત પસંદીદા હૈ જબકે કોઈ શખ્સ ગુનાહોમે મુન્હમિક હો ઔર તૌબા કરના ચાહતા હો ઔર શૈતાન ઉસકો ધોખેમે ડાલે કે તુઝ જૈસે ગુનાહગારકી તૌબા કહાં કુબૂલ હો સકતી હૈ, તુને ઈતને ગુનાહ કિએ હૈ કે ઈનકી બખ્શિશ તો મુમ્કિન હી નહીં, તો ઈસકે લિએ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઈશાદ હૈ -

قُلْ يٰعِبَادِی

الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذَّنٰبَ كُلَّهٖ ثُمَّ يَجْعَلُ لِّلْهٰذَا هُوَ الْعَفْوَ وَالرَّحِيْمُ ۝ وَاَنِيبُوْا اِلٰی رَبِّكُمْ وَاسْلُمُوْا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ النَّارُ ثُمَّ تُوَدُّوْنَ ۝ وَاَنِيبُوْا اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ بِعَذَّةٍ ۝ اَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ۝ اَنْ تَقُوْلَ نَفْسُ يٰحَسْرَتٰی عَلٰی مَا فَرَضْتُ فِیْ حَسْبِ اللّٰهِ ۝ وَاَنْ كُنْتَ لِمَنِ السَّخِرِيْنَ ۝ اَوْ تَقُوْلَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰى لِنَبِیٍّ لَّكُنْتُ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ۝ اَوْ تَقُوْلَ جِئَن تَرٰی الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِيْ كَرْهًا لَّوْكَ اَوْ كُوْنُ مِنَ الْخٰشِعِيْنَ ۝

'કુલ્યાઈબાદિપલ્લગી ન- અસરકૂ અલા-અનુસિહિમૂ લા-તફનતૂ મિરહમ તિલ્લાહિ. ઈન્નલ્લાહ યકિરુઝઝુનૂ બ-જમીઆ ઈન્નાહુ હુવલ્લઝઝરહીમૂ. વ અનીબૂ ઈલા-રબ્બિકુમૂ વ-અસલિમૂ લહુ મિન્ કબ્લિ અથ્થઅ તિ ય- કુમુલ્લાઝબુ સુમ્મ-લા-તુસરૂન. વત્તબિલિ અહસ ન મા-ઉન્જિ લ-ઈલેહુમૂ મિરબબિકુમૂ મિન્કબ્લિ અથ્થ અ તિયકુમુલ્લાઝબુ બમતંવ અનુમૂ લા-તરઝિરૂન. અન્નાહુ લ-નફસુખા હસરતા અ લા- મા કરંતુ હી જંબિલ્લાહિ વ-ઈનુ કુન્નુ લમિનસ્સા મિરીન. ઔતકૂ લ-લૌ અન્નલ્લાહ હ- હદાની લુન્નુ મિનલ્મુતકીન. ઔતકૂ લ- હી ન- તરલ્લાઝબ-લૌ અન્ન લી કરંતનૂ લ અફૂન- મિનલ્મુહસિનીન.'

- સૂરએ જુમર, રૂકૂઅ-૬

'આપ કેહ દીજિએ, અય મેરે બંદો ! જિન્હોને અપને ઉપર જિયાદતિયાં (ઔર કુફ વ શિર્ક ઔર ગુનાહોકે જુલ્મ) કિએ હૈ, તુમ ખુદાકી રહેમતસે નાઉમ્મીદ મત હો બિલયકીન અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ તમામ ગુનાહોકે મા'ફ કર દેગા, વાકઈ વો બડા બખ્શાનેવાલા હૈ, બડી રહમત કરનેવાલા હૈ. તુમ અપને રબકી તરફ રૂજૂઅ કર લો ઔર ઉસકી ફરમાંબદારી કર લો, કબ્લ ઈસકે કે તુમ પર અઝાબ હોને લગે, ફિર ઉસ વક્ત તુમ્હારી કોઈ મદદ ન કી જાએગી ઔર તુમ અપને રબકે પાસસે આએ હુએ અચ્છે-અચ્છે હુકમો પર ચલો, કબ્લ ઈસકે કે તુમ પર અચાનક અઝાબ આ પડે ઔર તુમકો ખ્યાલ ભી ન હો (ઔર તુમ્હે અલ્લાહ તઆલાકી તરફ રૂજૂઅ કરનેકા હુકમ ઈસલિએ દિયા જાતા હૈ કે કલકો કિયામતકે દિન) કભી કોઈ શખ્સ કેહને લગે, અકસોસ મેરી ઈસ કોતાહી પર, જો મૈને ખુદા તઆલાકી જનાબમે કી (યાની ઉસકી ઈતાઅતમે મુઝસે કોતાહી હુઈ) ઔર મૈ (ખુદા તઆલાકે અહકામ પર) હંસતા હી રહા યા કોઈ યો કેહને લગે કે અલ્લાહ તઆલા મુઝકો હિદાયત

કરતા તો મૈલી પરહેઝગારોમાંથી હોતા યા કોઈ અઝાબકો દેખકર થો કેહને લગે કે કાશ મેરા (દુનિયા મેં) ફિર જાના હો જાએ તો મૈ નેક બંદોમાંથી હો જાઉં.

ઈન આયતોમાં હક તઆલા શાનુહૂને સારે ગુનાહોંકી બખ્શિશકે વાઅદકે સાથ ઉસકી તરફ રૂજૂઅ કરનેકા હુકમ ભી કરમાયા હૈ ઓર દૂસરી જગહ -

لَا يَنْفَعُكَ لَعْنَتُنَا وَابْنِ وَاعِظِ صَالِحٍ لِّمَنْ هَذَا ۖ

‘વ-ઈ-ની લઅફકારૂલલિમનુ તા-બ-વ-આ-મ-ન-વ-અમિ લ- સાલિહનુ સુમ્મહુતદા.’ - સૂરએ તા’લા, રૂકૂઅ ૪

ઈશાદ કરમાયા હૈ કે મૈ બડી મઝિરત કરનેવાલા હું ઉસ શખ્સકે લિએ જો તૌબા કરે ઓર ઈમાન લાએ ઓર અચ્છે અમલ કરે, ફિર ઈસી રાહ પર કાયમ રહે.

ઈસ આયતે શરીફામાં મઝિરતકો ઈન ચીજો પર મુસ્તબ કરમાયા હૈ, પસ જો શખ્સ તૌબાકે સાથ મઝિરતકા ઉમ્મીદવાર હૈ, વો તો હકીકતમાં ઉમ્મીદવાર હૈ ઓર જો ગુનાહો પર ઈસરાારકે સાથ મઝિરતકી ઉમ્મીદ બાંધે હુએ હૈ, વો અહમક હૈ, ધોપેમાં પડા હુઆ હૈ. પેહલે લોગ ઈબાદાત પર મર-મિટતે થે, ગુનાહોંસે નિહાયત એહતિમામસે બચતે થે, તકવામાં મુબાલગા કરતે થે, શુબ્હેકી ચીજોંસે ભી દૂર રેહતે થે, રાત-દિન ઈબાદતમાં મશગૂલ રેહકર હર વકત અલ્લાહકે ખૌફસે રોતે થે ઓર ઈસ ઝમાનેમાં હર શખ્સ પુશ હૈ, અલ્લાહકે અઝાબસે હર વકત મુત્મઈન હૈ, ઉસકો કિસી વકત ભી અઝાબકા ડર નહીં, દિન-રાત શહવતો ઓર દુનિયાકી લઝઝતોમાં મુન્હમિક હૈ, દુનિયાકે કમાનેકા હર વકત ફિકર હૈ ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી તરફ ઝરા ભી તવજ્જોહ નહીં હૈ ઓર ગુમાન થે હૈ કે હમ લોગોંકો અલ્લાહકે કરમ પર ભરોસા હૈ, ઉસકી મઝિરતકી ઉમ્મીદ હૈ, ઉસકી મા’ફીકા યકીન હૈ, ગોપા અંબિયા-એ-કિરામ, સહાબા-એ-ઈઝામ ઓર ઔલિયા-એ-મુખ્સિસીનમાંથી તો કિસીકો ઉસકી રહેમતકી ઉમ્મીદ હી ન થી, જો ઈસ કદર મશક્કતે બરદાશત કરતે રહે. (અહયા)

હદીસ - ૧૯ હઝરત ઈબને

ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈ કે હમ દસ આદમી, જિનમાં એક મૈ ભી થા, હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમાં હાજિર હુએ, એક અન્સારીને હુઝૂર (સલ્વ.) સે સવાલ કિયા કે સબસે જિયાદા સમઝદાર ઓર સબસે જિયાદા મુહતાત આદમી કૌન હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ કરમાયા, જો લોગ મૌતકો સબસે જિયાદા યાદ કરનેવાલે હો

عن ابن عمر قال أتيته النبي صلى الله عليه وسلم عاشر عشرة فقام رجل من الأنصار فقال يا بني الله من أكين الناس وأحزم الناس قال أكثرهم ذكر الموت أكثرهم استعداد للموت وأكثرهم إيماناً بالبشرى الدنيا وسكرامة الأخيرة - رواه ابن أبي الدنيا والطبراني في الصغير بإسناد حسن و

ઔર મૌતકે લિએ સબસે ઝિયાદ તૈયારી
 કરનેવાલે હો, પેહી લોગ હૈ જો દુનિયાકી
 શરાફત ઔર આખિરતકા એ'જાઝ લે ઉં. -
 - તર્ગીબ

કાયદા - હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે મૌતકો
 કસરતસે યાદ કરને ઔર યાદ રખનેકે બારેમે મુખ્તાલિક ઉન્વાનાતસે બહોત-સી
 અહાદીસ વારિદ હુઈ હૈ, જિનમેસે બા'ઝ રિવાયાત ઈસ રિસાલેમે કરીબ હી ઉમ્મીદોકે
 મુખ્તાસર કરનેકી હદીસકે જેલમે ગુઝર ચુકી હૈ, ઈનમે હુઝૂર (સલ્લ.) કા હુકમ ભી
 મુખ્તાલિક રિવાયાતમે ગુઝર ચુકા હૈ કે લઝઝતોકી તોડ દેનેવાલી ચીઝ યાની મૌતકો
 કસરતસે યાદ કિયા કરો. હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઈસ એહતિમામકી વજહસે ઈસ મઝમૂનકો
 મુસ્તકિલ ભી ઝિકર કર રહા હું, ઈસલિએ કે મૌતકો કસરતસે યાદ રખના ઉમ્મીદોકે
 મુખ્તાસર હોનેકા ભી ઝરિયા હૈ, મૌતકી તૈયારીકા ભી સબબ હૈ, દુનિયાસે બે-રખ્બતી
 પૈદા હોનેકા ભી સબબ હૈ, જો અસલ મક્સૂદ હૈ. માલકો જમા કરકે બેકાર છોડ
 જાનેસે ભી રોકનેવાલા હૈ, આખિરતકે લિએ ઝખીરા જમા કર લેનેમે ભી મુઈન
 હૈ ઔર ગુનાહોસે તૌબા કરતે રહેને પર ભી ઊભારનેવાલા હૈ, દૂસરો પર જુલ્મ
 વ સિતમ ઔર દૂસરેકે હુકૂકો ઝા'યા કરનેસે ભી રોકનેવાલા હૈ, ગરઝ યે અમલ
 બહોત-સે ફવાઈદ અપને અન્દર રખતા હૈ, ઈસી વજહસે મશાઈબે સુલૂકકા ભી
 મા'મૂલ હૈ કે અપને મુરીદીનમેસે અકસરોકો જિનકે મુનાસિબ હાલ હો, ઈસકા
 મુરાકબા ખાસ તૌરસે તલ્કીન કરતે હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે એક જવાન મજલિસમે ખડે હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, યા
 રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) ! મો'મિનીનમે સબસે ઝિયાદ સમઝદાર કૌન હૈ, હુઝૂર (સલ્લ.)
 ને ફરમાયા કે મૌતકા કસરતસે ઝિકર કરનેવાલા ઔર ઉસકે આનેસે પેહલે-પેહલે
 ઉસકે લિએ બેહતરીન તૈયારી કરને વાલા. (ઈતિહાક)

એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કુરઆન
 પાકકી આયત -

فَمَنْ يُّؤْمِرِ اللَّهَ أَنْ يُعَذِّبَ بِكَ يَسَّرْهُ مَذَرَهُ الْآيَةُ (مَرْ- ૬)

'ફમંયુરિદિલ્લાહુ અંય્યાહિ ય-હુ યસરહુ સદ્દરહુ.' - સુરઅ ઝુમર, રુકૂઅ-૩
 તિલાવત ફરમાઈ જિસકા તર્જુમા યે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ જિસકો
 હિદાયત ફરમાનેકા ઈરાદા ફરમાતે હૈ, ઈસ્લામકે લિએ ઉસકે સીનેકો ખોલ દેતે હૈ
 (કે ઈસ્લામકે મુતઅલ્લિક ઉસકો શરહે સદર હો જાતા હૈ.)

ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે (ઈસ્લામકા) નૂર જબ સીનેમે
 દાખિલ હોતા હૈ, તો સીના ઉસકે લિએ ખુલ જાતા હૈ. કિસીને અર્ઝ કિયા, યા
 રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) ! ઈસકી (કે ઈસ્લામકા નૂર સીનેમે દાખિલ હો ગયા) કોઈ

અલામત હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે ધોખેડે ઘર (દુનિયાસે) બુઝૂદ પૈદા હોના, હમેશા રેહને વાલે ઘર (આખિરત) કી તરફ રૂજૂઆ ઓર મૌત આનેસે પેહલે ઉસકે લિએ તૈયારી. (મિશકાત).

હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હૈ કે મૈને અપની વાલિદાકી કબરકી જિયારત કરનેકી ઈજાઝત માંગી થી, મુઝે ઉસકી જિયારતકી ઈજાઝત મિલ ગઈ, તુમ લોગ કબરસ્તાન જાયા કરો, ઈસલિએ કે યે ચીઝ મૌતકો યાદ દિલાતી હૈ.

એક ઓર હદીસમે હૈ કે ઈસ્સે ઈબ્રત હોતી હૈ. એક ઓર હદીસમે હૈ કે કબરસ્તાન જાનેસે દુનિયાસે બેરખતી પૈદા હોતી હૈ ઓર આખિરત યાદ આતી હૈ.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને મુઝસે ઈર્શાદ ફરમાયા કે કબરસ્તાન જાયા કરો, ઈસ્સે તુમકો આખિરત યાદ આએગી ઓર મુરદોંકો ગુસ્લ દિયા કરો કે યે (નેકિયોંસે) ખાલી બદનકા ઈલાજ હૈ ઓર ઈસ્સે બહોત બડી નસીહત હાસિલ હોતી હૈ ઓર જનાઝેકી નમાઝમે શિર્કત ક્રિયા કરો, શાયદ ઈસ્સે કુછ રંજ વ ગમ તુમમે પૈદા હો જાએ કે ગમગીન આદમી (જિસકો આખિરતકા ગમ હો) અલ્લાહ તઆલાકે સાથેમે રેહતા હૈ ઓર હર ખૈરકા તા'લિબ રેહતા હૈ. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે બીમારોકી ઈયાદત ક્રિયા કરો ઓર જનાઝોંકે સાથ જાયા કરો કે યે આખિરતકો યાદ દિલાતા હૈ.

એક હકીમ કિસી જનાઝેકે સાથ જા રહે થે, રાસ્તેમે લોગ ઉસ મથત પર અફસોસ ઓર રંજ કર રહે થે, વો સાહબ ફરમાને લગે કે તુમ અપને ઉપર રંજ ઓર અફસોસ કરો, તો જિયાદા મુકીદ હૈ, યે તો ચલા ગયા ઓર તીન આફતોંસે નિજાત પા ગયા, આઈન્દા મલકુલ મૌતકે દેખનેકા ખીફ ઈસકો નહીં રહા, મૌતકી સખ્તી ઝેલનેકી ઈસકો નીબત નહીં આએગી, બુરે ખાતમેકા ખીફ ખત્મ હો ગયા (અપની ફિકર કરો કે યે તીનોં મરહલે તુમ્હારે લિએ બાકી હૈ.)

હઝરત અબૂ દરદા (રદી.) એક જનાઝેકે સાથ જા રહે થે, કિસી રાસ્તા ચલનેવાલેને પૂછા કે યે કિસકા જનાઝા હૈ ? ફરમાને લગેકે યે તેરા જનાઝા હૈ ઓર અગર તુઝે યે બાત ગરાં ગુઝરે તો મેરા જનાઝા હૈ (મતલબ યે હૈ યે વક્ત અપની મૌતકે યાદ કરનેકા હૈ, ઈસ વક્ત ફૂઝૂલ બાતકી તરફ મુતવજ્જહ હોના બિલ્કુલ નામુનાસિબ હૈ.

હઝરત હસન બસરી (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે તા'જ્જુબ ઓર બહોત જિયાદા તા'જ્જુબ ઉન લોગોં પર હૈ જિનકો (આખિરતકે) સફરકે લિએ તોશા તૈયાર કર લેનેકા હુકમ મિલા હુઆ હૈ ઓર રવાનગી અન્કરીબ હોનેકા એલાન હો ચૂકા હૈ ફિરબી યે લોગ (દુનિયાકે) ખેલમે મશગૂલ હૈ. ઈનકે મુતઅલિલક મશહૂર હૈ કે જબ યે કિસી જનાઝેકો દેખતે તો ઈનકા એસા હાલ રંજ વ ગમસે હોતા, જૈસાકે અભી અપની માંકો દફન કરકે આએ હો. (તંબીહુલ ગાફિલીન)

હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે એક યહૂદી ઔરત ઉનકે પાસ આઈ ઔર (કિસી એહસાનકે બદલે મૈ) કેહને લગી કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ તુમ્હે કબરકે અજાબસે બચાએ. હઝરત આઈશા (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે પૂછા, કયા કબરોમે ભી અજાબ હોતા હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, બેશક, કબરોમે ભી અજાબ હોતા હૈ ઔર ઈસકે બાદસે (લોગોંકી તા'લીમકે લિએ) હમેશા હુઝૂર (સલ્વ.) હર નમાઝકે બાદ કબરકે અજાબસે પનાહ માંગા કરતે થે.

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે મુરદો પર કબરમે એસા સખ્ત અજાબ હોતા હૈ કે ઉસકી આવાઝ ચીપાએ તક સુનતે હૈ. એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે મુઝે યે ડર હૈ કે તુમ (ખોફકી વજહસે) મુરદોંકો દફન કરના છોડ દોગે, વરના મૈ અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કરતા કે તુમ્હે કબરકે અજાબકી આવાઝ સુના દે.

હઝરત ઉસ્માન (રદી.) જબે કિસી કબર પર ખડે હોતે તો ઈતના રોતે કે દાબ્હી મુબારક તર હો જાતી, કિસીને પૂછા કે આપ ઈતના જિયાદા જન્નત ઔર જહન્નમકે ઝિકરસે ભી નહીં રોતે, જિતના કબરકે તઝકિરેસે રોતે હૈ ? ઉન્હોને ફરમાયા કે મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સુના હૈ કે કબર આખિરતકી મંજિલોમે સબસે પેહલી મંજિલ હૈ, જો ઈસ્સે સહુલતસે છૂટ ગયા, ઉસકે લિએ ઈસકે બાદકી મંજિલે સબ આસાન હૈ ઔર જો ઈસમે (અજાબમે) ફંસ ગયા, ઉસકે લિએ ઈસકે બાદકી મંજિલે ઔર ભી જિયાદા સખ્ત હૈ ઔર મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) સે યે ભી સુના હૈ કે મૈને કોઈ મંઝર એસા નહીં દેખા કે કબરકા મંઝર ઉસ્સે જિયાદા સખ્ત ન હો.

એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે કબરમે રોઝાના સુબ્હ ઔર શામ દો વક્ત મૈયતકો ઉસકા વો ઘર દિખાયા જાતા હૈ કિસમે વો કિયામતકે બાદ જાએગા. અગર વો જન્નતવાલોમે હૈ તો જન્નતકા મકાન દિખાયા જાતા હૈ (જિસ્સે ઉસકો કબર હીમે ફરહત ઔર સુરર હાંસિલ હોતા રેહતા હૈ,) ઔર અગર વો જહન્નમવાલોમે હોતા હૈ તો જહન્નમકા મકાન દિખાયા જાતા હૈ, (જિસ્સે ઉસકે રંજ વ ગમ, ફિકર વ ખોફમે ઈઝાકા હોતા રેહતા હૈ.)

હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે એક મર્તબા એક યહૂદી ઔરત મેરે દરવાઝે પર આઈ ઔર ભીપ માંગને લગી કે મુઝે કુછ ખાનેકો દે દો, અલ્લાહ તુમ્હે દજાબકે ફિત્નેસે ઔર કબરકે અજાબસે બચાએ. હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે મૈને ઉસ ઔરતકો ઠેહરા લિયા, ઈતનેમે હુઝૂર (સલ્વ.) તશરીફ લાએ, મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) સે અર્ઝ કિયા કે ઈસ યહૂદી ઔરતને યે દો બાતે કહી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે દજાબકા ફિત્ના એસા હૈ કે કોઈ નબી પેહલે અંબિયામેસે એસે નહીં ગુઝરે, જિન્હોને અપની ઉમ્મતકો ઈસ ફિત્નેસે ન ડરાયા હો, લેકિન મૈ ઉસકે મુતઅલિલક એક બાત કેહતા હું, જો અબ તક કિસી નબીને નહીં

કહી, વો યે હૈ કે વો કાના હૈ ઔર ઉસકી પેશાની પર કાફરકા લક્ઝ લિખ્ખા હુઆ હોગા, જિસકો હર મો'મિન પચ્હ લેગા ઔર કબરકે કિન્નેકી બાત યે હૈ કે જબ કોઈ નેક બન્દા મરતા હૈ તો ફરિસ્તે ઉસકો કબરમે બિઠાતે હૈ, વો ઔસી હાલતમે બૈઠતા હૈ કે ન ઉસકો કોઈ ઘબરાહટ હોતી હૈ, ન ઉસ પર કોઈ ગમ મુસલ્લત હોતા હૈ, ફિર ઉસે અવ્વલ તો ઈસ્લામકે મુતઅદિલક સવાલ કિયા જાતા હૈ કે તૂ ઈસ્લામકે બારેમે ક્યા કેહતા થા ? ઈસકે બાદ ફિર ઉસે પૂછા જાતા હૈ કે તૂ ઈસ શખ્સકે (યાની હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે બારેમે ક્યા કેહતા હૈ ? વો કેહતા હૈ કે યે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હૈ તો જો અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકે પાસસે હમારે પાસ વાઝેહ દલીલે લેકર આએ, હમને ઉન સબકો સચ્ચા માના જો હુઝૂર (સલ્લ.) લેકર આએ થે. ઈસકે બાદ ઉસકો અવ્વલ દોઝખકા એક મકામ દિખાયા જાતા હૈ જહાં વો દેખતા હૈ કે આદમી એક દૂસરે પર ટૂટે પડે હૈ, ફિર ઉસે કહા જાતા હૈ કે ઈસ જગહકો દેખ, હક તઆલા શાનુહૂને તુજે ઈસ આકતસે નિજાત અતા કરમા દી, ઈસકે બાદ ઉસકો જન્નતકા એક મકાન દિખાયા જાતા હૈ, જહાં વો નિહાયત ઝેબ વ ઝીનત દેખતા હૈ ઔર ઉસકે લુલ્કે મનાઝિર દેખતા હૈ, ફિર ઉસે કહા જાતા હૈ કે ઈસમે યે જગહ તેરે રેહનેકી હૈ, (કિયામતકે બાદ તૂ યહાં લાયા જાએગા,) તૂ દુનિયામે આખિરતકા યકીન કરનેવાલા થા ઔર ઈસી પર તેરી મૌત હુઈ ઔર ઈસી પર કિયામતમે તૂ કબરસે ઉઠાયા જાએગા ઔર જબ કોઈ બુરા આદમી મરતા હૈ તો ઉસકો કબરમે બિઠાયા જાતા હૈ, વો નિહાયત ઘબરાહટ ઔર પૌફઝદા હોકર બૈઠતા હૈ કે મુજે તો કુછ ખબર નહીં, લોગોંકો મૈને જો કેહતે સુના થા, વોહી મૈ કેહ દેતા થા. ઉસકે લિએ અવ્વલ જન્નતકા દરવાઝા ખોલ કર ઉસકો વહાંકી ઝેબ વ ઝીનત ઔર જો નેઅમતે વહાં હૈ, દિખાઈ જાતી હૈ ફિર ઉસે કહા જાતા હૈ કે યહાં તેરા અસલ મકામ થા, મગર તૂજે યહાંસે હટા દિયા ગયા, ફિર ઉસકો જહન્નમ દિખાઈ જાતી હૈ જહાં એક-પર-દૂસરા ટૂટા પડા હૈ ઔર ઉસે કહા જાતા હૈ કે અબ તેરા ઢિકાના યે હૈ, તૂ દુનિયામે શક હીમે રહા, ઉસી પર મરા, ઉસી પર કિયામતમે ઉઠાયા જાએગા. (તર્ગીબ)

હઝરત અબૂ કતાદા (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) કે પાસકો એક જનાઝ ગુઝરા, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસકો દેખકર કરમાયા કે યે શખ્સ યા તો રાહત પાનેવાલા હૈ યા ઈસે રાહત હો ગઈ. ઈસકે બાદ ઈર્શાદ કરમાયા કે મો'મિન બન્દા તો મરકર દુનિયાકી મશક્કતો ઔર તકલીફોસે રાહત પા લેતા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી રહમતકે અન્દર ચલા જાતા હૈ (યે તો રાહત પાનેવાલા હુઆ) ઔર ફાઝિર આદમી જબ મરતા હૈ તો દૂસરે આદમી ઔર આબાદિયાં ઔર દરખ્ત ઔર જાનવર સબ-કે-સબ ઉસકી મૌતસે રાહત પાતે હૈ. (મિશ્કાત) ઈસ લિએ કે ઉસકે ગુનાહોકી ત્રહસતસે દુનિયામે આકાત નાઝિલ હોતી હૈ, બારિશ બન્દ હો જાતી હૈ, જિસકી વજહસે શહેરોમે ફસાદ હોતા હૈ ઔર દરખ્ત ખુશ્ક હોને લગતે હૈ,

જાનવરોનો ચારા મિલના મુશ્કેલી હો જાતા હૈ, ઈસ વજહસે ઈસકી મૌતસે સબકો રાહત મિલતી હૈ કે ઈસકી નહુસતસે સબકો તકલીફ પહોંચ રહી થી.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા મેરા મોઢા પકડકર ફરમાયા કે દુનિયામે એસે રહો જેસે કોઈ અજનબી બહે રાસ્તા ચલતા મુસાફિર હોતા હૈ. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે જબ તૂ સુબ્હ કરે તો શામકા ઈન્તિઝાર ન કર ઔર જબ શામ કરે તો સુબ્હકા ઈન્તિઝાર ન કર ઔર અપની સેહતકે ઝમાનેમે મઝકે ઝમાનેકે લિએ તોશા લે લે (કે જો આ'માલ સેહતમે કરતા હોગા, મઝકમે ઉનકા સવાબ મિલતા રહેગા) ઔર અપની ઝિન્દગીમે મૌતકે લિએ તોશા લે લે. (વહી)

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હમ એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી મઅઈયતમે એક જનાઝકે સાથ ચલે, કબરસ્તાનમે પહોંચકર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક કબરકે પાસ તશરીફ રખી ઔર ઈશ્દ ફરમાયા કે કબર પર કોઈ દિન એસા નહીં ગુઝરતા જિસમે વો નિહાયત ફસીહ ઔર સાફ આવાઝકે સાથ યે એલાન નહીં કરતી કે અય આદમકે બેટે ! તૂ મુઝે ભૂલ ગયા, મેં તન્હાઈકા ઘર હું, અજનબીયતકા ઘર હું, મૈં વેહશતકા ઘર હું, મૈં કીડોકા ઘર હું, મૈં નિહાયત તંગીકા ઘર હું, મગર ઉસ શખ્સકે લિએ જિસ પર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ મુઝે વસીઅ બના દે. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે કબર જન્નતકે બાગોંમેસે એક બાગ હૈ યા દોઝખકે ગબ્હોંમેસે એક ગબ્હા હૈ.

હઝરત સહલ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક સહાબી (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કા ઈન્તિકાલ હુઆ, સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ અજમઈન) ઉનકી તા'રીફ કરને લગે ઔર ઉનકી કસરતસે ઈબાદતકા હાલ બયાન કરને લગે. હુઝૂર (સલ્વ.) સુફતકે સાથ સુનતે રહે, જબ વો હઝરાત ચૂપ હુએ તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત કિયા કે યે મૌતકો કબી પાદ કિયા કરતે થે ? સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, ઈસકા ઝિકર તો નહીં કરતે થે. ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને દર્યાફત ફરમાયા કે અપને જ ચાહનેકી ચીઝોકો છોડ દેતે થે (કે કિસી ચીઝકે ખાનેકો મસલન દિલ ચાહતા હો ઔર ન પાતે હો) સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, એસા તો નહીં હોતા યા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે યે સહાબી (રદી.) ઉન દરજોંકો ન પહોંચેગે જિનકો તુમ લોગ (જો ઈન દોનો ચીઝોકો કરતે હો) પહોંચ જાઓગે.

એક ઔર હદીસમે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી મજલિસમે એક સહાબી (રદી.) કી ઈબાદત ઔર મુજાહદેકી કસરતકા ઝિકર હુઆ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે વો મૌતકો કિતના પાદ કરતે થે, સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે ઈસકા તઝકિરા તો હમને નહીં સુના, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા તો ફિર વો ઉસ દરજેકે નહીં હૈ (જેસા તુમ સમઝ રહે હો.)

હઝરત બરા (રદી.) ફરમાતે હું કે હમ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ એક જનાઝેકે દફનમે શરીક હુએ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને વહાં જાકર એક કબરકે કરીબ તશરીફ રખી ઔર ઈતના રોએ કે ઝમીન તર હો ગઈ ઔર ઈશાદ ફરમાયા કે ભાઈઓ ! ઈસ ચીઝકે લિએ (યાની કબરમે જાને કે લિએ) તૈયારી કર લો. (તર્જીબ)

હઝરત શકીક (રહ.) બિન ઈબ્રાહીમ ફરમાતે હું કે આદમી ચાર ચીઝોમે યુબાનસે તો મેરી મુવાફકત કરતે હું ઔર અમલસે મુખાલફત કરતે હું.

૧. વો કેહતે હું કે હમ ખુદા તઆલાકે બન્દે (ઔર ગુલામ) હું ઔર કામ આઝાદ લોગો કે-સે કરતે હું.

૨. યે કેહતે હું કે ખુદા તઆલા શાનુહુ હમારી રોઝીકા ઝિમ્મેદાર હું લેકિન ઉન્કે દિલોકો (ઉસકી ઝિમ્મેદારી પર) ઉસ વકત તક ઈત્મીનાન નહીં હોતા જબતક દુનિયાકી કોઈ ચીઝ ઉન્કે પાસ ન હો.

૩. યે કેહતે હું કે આખિરત દુનિયાસે અફઝલ હું, લેકિન દુનિયાકે લિએ માલ જમા કરનેકી ફિકરમે હર વકત લગે રેહતે હું. (આખિરતકી કુછ ભી ફિકર નહીં.)

૪. કેહતે હું કે મૌત યકીની ચીઝ હું, આકર રહેગી લેકિન આ'માલ એસે લોગોકેસે કરતે હું જિનકો કભી મરના હી ન હો.

અબૂ હામિદ લકાફ (રહ.) કેહતે હું કે જો શખ્સ મૌતકો કસરતસે યાદ કરે, ઉસકે ઉપર ત્રીન ચીઝોકા ઈકરામ હોતા હું.

૧. તૌબા જલ્દી નસીબ હોતી હું.

૨. માલમે કનાઅત મયસ્સર હોતી હું ઔર

૩. ઈબાદતમે નિશાત ઔર દિલબસ્તગી હોતી હું.

ઔર જો શખ્સ મૌતસે ગાર્ફિલ રેહતા હું, ઉસપર ત્રીન અઝાબ મુસલ્લત કિએ જાતે હું.

૧. ગુનાહસે તૌબામે તા'ખીર હોતી રેહતી હું.

૨. આમદની પર રાઝી નહીં હોતા (ઉસકો કમ હી સમજતા રેહતા હું, યાહે કિતની હી હો જાએ) ઔર

૩. ઈબાદતમે સુસ્તી પૈદા હોતી હું.

(તંબીહુલ ગાર્ફિલીન)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હું કે તમામ તા'રીફે સિર્ફ ઉસી પાક ઝાતકે લિએ હું જિસને બડે બડે ઝાલિમ ઔર જાબિર લોગોકી ગર્દને મૌતસે મરોડ દી ઔર ઉંચે ઉંચે બાદશાહોકી કબર તોડ દી ઔર બડે બડે ખજાનોકે માલિકોકી ઉમ્મીદ મૌતસે ખત્મ કર દી. યે સબ લોગ એસે થે જો મૌતકે ઝિકરસે ભી નફરત કરતે થે, લેકિન અલ્લાહકા જબ વાઅદા (મૌતકા વકત) આયા તો ઉન્કો ગળ્હેમે ડાલ દિયા ઔર ઉંચે મહેલોસે ઝમીનકે નીચે પહોંચા દિયા ઔર બિજલી ઔર કુમકુમોકી રોશનીમે

નરમ બિસ્તરોસે કબરકે અંધેરેમે પહોંચા દિયા. ગુલામોં ઓર બાંદિયોંસે ખેલનેકે બજાય ઝમીનકે કીડોમેં ફંસ ગએ ઓર અચ્છે અચ્છે ખાને ઓર પીનેમે લુલ્હ ઉડાનેકે બજાય ખાકમે લોટને લગે ઓર દોસ્તોકી મજલિસોંકે બજાય તન્હાઈકી વહશતમેં ગિરફતાર હો ગએ, પસ કયા ઉન લોગોંને કિસી મઝબૂત કિલેકે ઝરિએ મીતસે અપની સિકાઝત કર લી યા ઉસે બચનેકે લિએ કોઈ દૂસરા ઝરિયા ઈન્તિયાર કર લિયા, પસ વો ઝાત પાક હૈ જિસકે કહેર ઓર ગલબેમે કોઈ દૂસરા શરીક નહીં ઓર હમેશા રેહનેકે લિએ સિફ ઉસીકી તન્હા ઝાત હૈ, કોઈ ઉસકા મિસ્લ નહીં.

પસ જબ મીત હર શખ્સકો પેશ આનેવાલી હૈ ઓર મિટીમેં જાકર મિલના હૈ ઓર કબરકે કીડોંકાં સાથી બનના હૈ ઓર મુન્કિર નકીરસે સાબિકા પડના હૈ ઓર ઝમીનકે નીચે મુદતોં રેહના હૈ ઓર વોહી બહોત તવીલ ઝમાને તક ઠિકાના હૈ ઓર ફિર કિયામત તક સખ્ત મન્ઝર દેખના હૈ ઓર ઉસકે બાદ મા'લૂમ નહીં કે જન્મતમેં જાના હૈ યા દોઝખકા ઠિકાના હૈ તો નિહાયત ઝરૂરી હૈ કે મીતકી ફિકર હર વક્ત આદમી પર મુસલ્લત રહે, ઉસીકે ઝિકર-તઝકિરેકા મશગલા રહે, ઉસીકી તૈયારીમેં હર વક્ત મશગૂલ રહે, ઉસીકા એહતમામ હર ચીઝ પર ગાલિબ રહે ઓર ઉસકી આમદકા હર વક્ત ઈન્તિઝાર રહે કે ઉસકે આનેકા કોઈ વક્ત મુકરર નહીં, ન મા'લૂમ કબ આ જાએ.

ઈસી લિએ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે સમઝદાર શખ્સ વો હૈ જો અપને નફસ પર કાબૂ રખ્ખે ઓર મીતકે બાદ કામ આનેવાલી ચીઝોંમેં મશગૂલ રહે ઓર કિસી કામકે લિએ તૈયારી ઈસકે બગૈર નહીં હોતી કે હર વક્ત ઉસકા એહતમામ રહે, ઉસકા ઝિકર તઝકિરા રહે, ઈસલિએ કે જો શખ્સ દુનિયામેં મુન્હમિક ઓર ઉસકે ધોખેકી ચીઝોંમેં ફંસા હુઆ હૈ, ઉસકી શહવતોં પર ફરેફતા હૈ, ઉસકા દિલ મીતસે બિલુલ ગાફિલ હોતા હૈ ઓર અગર મીતકા ઝિકર ભી કિયા જાએ તો ઉસકી તબીયતકો ઉસે તકદદૂર ઓર કરાહિયત હોતી હૈ, ઈસીકો હક તઆલા શાનુહુ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈ.

قُلْ إِنَّمَا أَدْرَأْتُ الْبَشَرَ مِنْهُ فَإِنَّكُمْ تُلْقُونَ مِنْهُ لَوَائِحَكُمْ ثُمَّ تَرُدُّونَ إِلَىٰ عِلْوِ الْعَرْشِ
وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (حجرات ૨૬)

'કુલ ઈન્નલમીતલ્લાઝી તકિફૈન- મિન્હુ ફઈન્ન હુ મુલાકી કુમ્ સુખ્મ તુરદુન-
ઈલા-આલિમિલ્લાહિ વશાહા હતિ કયુ નબિઈ કુમ્ બિમા કુન્નુમ્ તઅમલૂન

- સૂરએ જુમ્હા, રૂકુઅ-૧

'આપ ઉનસે કેહ દિજિએ કે જિસ મીતસે તુમ ભાગતે હો, વો તુમકો આ પકડેગી ફિર તુમ ઉસ પાક ઝાતકી તરફ લે જાએ જાઓગે, જો હર પોશીદા ઓર ઝાહિર બાતકો જાનને વાલી હૈ, ફિર વો તુમકો તુમ્હારે સબ કિએ હુએ કામ જતા દેગી (ઓર ઉસકા બદલા દેગી.)'

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે મૌતકે બારેમે આદમી ચાર તરીકેકે હોતે હૈ

૧. એક તો વો લોગ હૈ જો દુનિયામે મુન્હમિક હૈ જિનકો મૌતકા ઝિકર ભી ઈસ વજહસે અચ્છા નહીં લગતા કે ઉસ્સે દુનિયાકી લગઝતે છૂટ જાએગી. એસા શખ્સ મૌતકો કભી યાદ નહીં કરતા ઔર અગર કભી કરતા ભી હૈ તો બુરાઈકે સાથ ઈસલિએ કે દુનિયાકે છૂટનેકા ઉસકો કલક ઔર અફસોસ હોતા હૈ.

૨. દુસરા વો શખ્સ હૈ જો અલ્લાહકી તરફ રૂજૂઅ કરનેવાલા તો હૈ, મગર ઈબ્તિાઈ હાલતમે હૈ, મૌતકે ઝિકરસે ઉસકો અલ્લાહ તઆલાકા ખૌફ ભી હોતા હૈ ઔર ઉસ્સે તૌબામે પુખ્તગી ભી હોતી હૈ. યે શખ્સ ભી મૌતસે ડરતા હૈ મગર ન ઈસ વજહસે કે દુનિયા છૂટ જાએગી બલ્કે ઈસ વજહસેકે ઈસકી તૌબા તામ નહીં હૈ. યે ભી અભી મરના નહીં ચાહતા કે અપને હાલકી ઈસ્લાહ કર લે ઔર ઉસકે ફિકરમે લગા હુઆ હૈ તો યે શખ્સ મૌતકો નાપસન્દ કરનેમે મા'જૂર હૈ ઔર યે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઈસ ઈશાદમે દાખિલ ન હોગા જિસમે હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાકે મિલનેકો નાપસન્દ કરતા હૈ, અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ ભી ઉસકે મિલનેકો નાપસન્દ ફરમાતે હૈ, ઈસલિએ યે શખ્સ હકીકતમે હક તઆલા શાનુહુકી મુલાકાતસે કરાહત નહીં કરતા બલ્કે અપની તકસીર ઔર કોતાહીસે ડરતા હૈ.

ઈસકી મિસાલ ઉસ શખ્સકી-સી હૈ જો મુલાકાતેકે લિએ ઉસ્સે પેહલે કુછ તૈયાર કરના ચાહતા હો તા'કે મેહબૂબકા દિલ ખુશ હો, અલબત્તા યે ઝરૂરી હૈ કે યે શખ્સ ઈસકી તૈયારીમે હર વક્ત મશગૂલ રેહતા હો, ઉસકે સિવા કોઈ દુસરા મશગૂલા ઉસકો ન હો ઔર અગર યે ખાત નહીં હૈ તો ફિર યેભી પેહલે હી જૈસા હૈ, યે ભી દુનિયામે મુન્હમિક હી હૈ.

૩. તીસરા વો શખ્સ હૈ જો આરિફ હૈ, ઉસકી તૌબા કામિલ હૈ, યે લોગ મૌતકો મેહબૂબ રખતે હૈ, ઉસકી તમન્નાએ કરતે હૈ, ઈસલિએ કે આશિકકે લિએ મેહબૂબકી મુલાકાતસે ઝિયાદા બેહતર વક્ત કૌન-સા હોગા, મૌતકા વક્ત મુલાકાતકા વક્ત હૈ. આશિકકો વસ્લકે વાઅદેકા વક્ત હર વક્ત ખુદ હી યાદ રહા કરતા હૈ, વો કિસી વક્ત ભી ઉસકો નહીં ભૂલતા. યેહી લોગ હૈ જિનકો મૌત જલ્દી આનેકી તમન્નાએ રેહતી હૈ, વો ઈસી કલકમે રેહતે હૈ કે મૌત આ હી નહીં ચૂકતી કે ઈસી મઆસીકે ઘરસે જલ્દ ખલાસી હો.

એક રિવાયત હૈ કે હઝરત હુઝૈફા (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કે ઈન્તિહાલકા વક્ત જબ કરીબ હુઆ તો ફરમાને લગે, મેહબૂબ (મૌત) એહતિયાઝકે વક્ત આયા જો નાદિમ હો, વો કામિયાબ નહીં હોતા. યા અલ્લાહ ! તુએ મા'લૂમ હૈ કે હમેશા મુઝે ફકર ગિનાસે ઝિયાદા મેહબૂબ રહા ઔર બીમારી સેહતસે ઝિયાદા પસન્દીદા રહી ઔર મૌત ઝિન્દગીસે ઝિયાદા મરગૂબ રહી, મુઝે જલ્દીસે મૌત અતા કર દે કે તુઝસે મિલું.

૪. ચીથી કિસ્મ, જો સબસે ઊંચા દરજા હૈ, ઊં લોગોંકા હૈ, જો હક તઆલા શાનુહુકે રિઝાકે મુકાબલેમેં તમન્ના ભી નહીં રખતે, વો અપની ખ્વાહિશસે અપને લિએ ન મૌતકો પસન્દ કરતે હૈ, ન ઝિન્દગીકો, યે ઈશકકી ઈન્તિહામેં રિઝા ઔર તસ્લીમકે દરજેકો પહોંચે હુએ હૈ, બહરહાલ મૌતકા ઝિકર હર હાલતમેં મૂજિબે અજર વ સવાબ હૈ કે જો શખ્સ દુનિયામેં મુન્હમિક હૈ, ઉસકો ભી મૌતકે ઝિકરસે ઉસકી લઝઝતોમેં કમી આએગી ઔર કુછ ન કુછ તો દુનિયાસે બુઅદ પૈદા હોગા હી, ઈસી લિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે લઝઝતોકો તોડનેવાલી ચીઝ (મૌત)કો કસરતસે યાદ ક્રિયા કરો યાની ઈસકે ઝિકરસે અપની લઝઝતોમેં કમી ક્રિયા કરો તા'કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે તરફ રૂજૂઅ હો સકે.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈશાદ હૈ કે અગર જાનવરોકો મૌતકે મુતઅલ્લિક ઈતની મા'લુમાત હો જિતની તુમ લોગોંકો હૈ તો કભી કોઈ મોટા જાનવર તુમકો ખાનેકો ન મિલે (મૌતકે ખોંકસે સબ દુબલે હો જાએ)

હઝરત આઈશા (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્લ.)સે દર્ખાશ ક્રિયા કે કોઈ શખ્સ (બગૈર શહાદતકે ભી) શહીદોંકે સાથ હો સક્તા હૈ ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ દિન-રાતમેં બીસ મર્તબા મૌતકો યાદ કરે, વો હો સક્તા હૈ. (એક હદીસમેં હૈ જો શખ્સ પચ્ચીસ મર્તબા

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ فِیْ ذٰلِکَ بِرَبِّیْ

'અલ્લા હુમ્મ બારિક્ હી ફિલ્મૌતિ વ-ફી મા-બઅદલ્મૌત' પળહે, વો શહીદોંકે દરજેમેં હો સક્તા હૈ.

ઔર ઈન સબ ફઝીલતોંકા સબબ યેહી હૈ કે મૌતકા કસરતસે ઝિકર કરના ઈસ ઘોખેકે ઘરસે બેરગબતી પૈદા કરતા હૈ ઔર આખિરતકે લિએ તૈયારી પર આ'માદા કરતા હૈ ઔર મૌતસે ગફલત દુનિયાકી શહવતોં ઔર લઝઝતોંમેં ઈન્હિમાક પૈદા કરતી હૈ.

અતા મુરાસાની (રહ.) કેહતે હૈ કે એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા એક મજલિસ પર ગુઝર હુઆ, જહાં ઝેરસે હંસનેકી આવાઝ આ રહી થી, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે અપની મજલિસમેં લઝઝતોંકો મુકદ્દર કરનેવાલી ચીઝકા તઝકિરા શામિલ કર લિયા કરો, સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) લઝઝતોંકો મુકદ્દર કરનેવાલી ચીઝ ક્યા હૈ ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કી મૌત.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈશાદ આયા હૈ કે મૌતકો કસરતસે યાદ ક્રિયા કરો, યે ગુનાહોંકો ઝા'ઈલ કરતી હૈ ઔર દુનિયાસે બેરગબતી પૈદા કરતી હૈ. (એહયા) એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈશાદ હૈ કે અગર તુમકો યે મા'લુમ

હો જાએ કે મરનેકે બાદ તુમ પર કયા ગુઝરેગી તો કભી રખતસે પાના ન પાઓ, કભી લગઝતસે પાની ન પીયો.

એક સહાબી (રદી.) કો હુઝૂર (સલ્વ.) ને વસીયત કરમાઈ કે મૌતકા ઝિકર કસરતસે કિયા કરો, યે તુમ્હે દૂસરી ચીઝોમે રખતસે હટા દેગા. એક હદીસમે હૈ કે મૌતકો કસરતસે યાદ કિયા કરો, જો શખ્સ મૌતકા કસરતસે ઝિકર કરતા હૈ, ઉસકા દિલ ઝિન્દા હો જાતા હૈ ઓર મૌત ઉસ પર આસાન હો જાતી હૈ.

એક સહાબી (રદી.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્વ.) ! મુઝે મૌતસે મુહબ્બત નહીં હૈ, કયા ઈલાજ કરૂં. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તુમ્હારે પાસ કુછ માલ હૈ ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, ઉસકો આગે ચલતા કર દો, આદમીકા દિલ માલસે લગા રેહતા હૈ, જબ ઉસકો આગે ભેજ દેતા હૈ તો મુદત્તી ઉસકે પાસ જાનેકો દિલ ચાહતા હૈ ઓર પીછે છોડ જાતા હૈ તો મુદત્તી ઉસકે પાસ રેહનેકો દિલ ચાહતા હૈ. (ઈતેહાક)

એક હદીસમે હૈ કે જબ દો-તિહાઈ રાત ગુઝર જાતી તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કરમાતે, લોગો ! અલ્લાહકો યાદ કર લો, અલ્લાહકો યાદ કર લો, અન્કરીબ કિયામતકા ઝલઝલા ફિર સૂર ફૂંકનેકા વક્ત આ રહા હૈ ઓર (હર શખ્સકી) મૌત અપની સારી સંજિયો સમેત આ રહી હૈ. (મિશકાત)

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કા મા'મૂલ થા કે રોઝના રાતકો ઉલમાકે મજમેકો બુલાતે, જો મૌતકા ઓર કિયામતકા ઓર આખિરતકા ઝિકર કરતે ઓર એસા રોતે જૈસાકે જનાઝ સામને રખા હો.

ઈબ્રાહીમ તીમી (રહ.) કેહતે હૈ કે દો ચીઝોને મુઝસે દુનિયાકી હર લગઝતકો મુન્કતઅ કર દિયા - એક મૌતને, દૂસરે કિયામતમે હક તઆલા શાનુહૂકે સામને પડા હોનેકે ફિકરને.

હઝરત કઅબ (રદી.) કરમાતે હૈ કે જો શખ્સ મૌતકો પેહચાન લે, ઉસ પર દુનિયાકી સારી મુસીબતે આસાન હૈ અશઅસ (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ હઝરત હસન બસરી (રદી.) કે પાસ જબ ભી હાઝિર હોતે, જહન્નમકા ઓર આખિરતકા ઝિકર હોતા.

એક ઓરતને હઝરત આઈશા (રદી.) સે અપને દિલકી કસાવતકી શિકાયત કી, હઝરત આઈશા (રદી.) ને કરમાયા કે મૌતકા તઝકિરા કસરતસે કિયા કરો, દિલ નરમ હો જાએગા. ઉન્હોને એસા હી કિયા, ઉસકે બાદ હઝરત આઈશા (રદી.) કે પાસ આઈ ઓર ઉન્કા બહોત બહોત શુક્રિયા અદા કિયા. (એહયા)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે મૌતકા મા'મલા નિહાયત ખતરનાક હૈ ઓર લોગ ઉસે બહોત ગાફિલ હૈ. અવ્વલ તો અપને મશાગિલકી વજહસે ઉસકા ઝિકર હી નહીં કરતે ઓર અગર કરતે હૈ તબ ભી ચૂંકે દિલ દૂસરી તરફ મશગૂલ હોતા હૈ, ઈસલિએ મહઝ યુબાની તઝકિરા મુકીદ નહીં હૈ, બલ્કે ઝરૂરત ઈસકી હૈ

કે દિલકો સબ તરફસે ફારિગ કરકે ઉસકો ઈસ તરહ સોચે કે ગોયા વો સામને હી હૈ જિસકી સૂરત યે હૈ કે અપને અઝીઝ વ અકારિબ ગૌર જાનેવાલે એહબાબકા હાલ સોચે કે ક્યોંકર ઉનકા ચારપાઈ પર લે જાકર મિટ્ટીકે નીચે દાબ દિયા.

ઉનકી સૂરતોંકા, ઉનકે આલા મંસૂબોંકા ખ્યાલ કરે ઔર યે ગૌર કરે કે અબ મિટ્ટીને કિસ તરહ ઉનકી અચ્છી સૂરતોંકો પલટ દિયા હોગા, ઉનકે બદનકે ટુકડે ટુકડે અલગ અલગ હો ગએ હોંગે. કિસ તરહ બચ્ચોંકો યતીમ, બીબીકો બેવા ઔર અઝીઝ વ અકારિબકો રોતા છોડકર ચલ દિએ ઉનકે સામાન, ઉનકે માલ. ઉનકે કપડે પડે રેહ ગએ. યેહી હશર એક દિન મેરા ભી હોગા. કિસ તરહ વો મજલિસોંમે બેઠકર કેહકહા લગાતે થે, આજ ખામોશ પડે હૈ, કિસ તરહ દુનિયાકી લગઝતોંમે મશગૂલ થે, આજ મિટ્ટીમે મિલે પડે હૈ, કેસા મૌતકો ભુલા રખા થા, આજ ઉસકે શિકાર હો ગએ, કિસ તરહ જવાનીકે નશોંમે થે, આજ કોઈ પૂછનેવાલા ભી નહીં હૈ, કેસે દુનિયાકે ધન્યોંમે હર વક્ત મશગૂલ રેહતે થે, આજ હાથ અલગ પડા હૈ, પાંચ અલગ હૈ, સુબાનકો કીડે ચિમટ રહે હૈ, બદનમે કીડે પડ ગએ હોંગે, કેસા ખિલખિલા કર હંસતે થે, આજ દાંત ગિરે પડે હોંગે, કેસી-કેસી તદ્દબીરોં સોચતે થે, બરસોંકે ઈન્તિઝમ સોચતે થે, હાલોંકે મૌત સર પર થી, મરનેકા દિન કરીબ થા, મગર ઉન્હે મા'લુમ નહીં થા કે આજ રાતકો મૈં નહીં રહુંગા. યેહી હાલ મેરા હૈ, આજ મૈં ઈતને ઈન્તિઝમાત કર રહા હું, કલકી ખબર નહીં, ક્યા હોગા - (એહયા)

'આખાલ અપની મૌતસે કોઈ બશર નહીં,

સામાન સૌ બરસકા હૈ કલકી ખબર નહીં.'

આસમાનો પર જો ફરિશ્તે મુખ્તલિફ કામો પર મુતઅય્યન હૈ, ઉનકો સાલ ભરકે અહકામાત એક રાતમે મિલ જાતે હૈ કે ઈસ સાલ ફલાંફલાં કામ કરને હૈ ઔર ફલાં-ફલાં શખ્સકે મુતઅલ્લિફ યે અમલ દર આમદ હોગા. ઈસમેં રિવાયાત મુખ્તલિફ હૈ કે યે અહકામ લૈલતુલ કદ્રમે મિલતે હૈ, યા શબે બરાતમે, જોન-સી ભી રાત હો. કસરતસે રિવાયાતમે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ કે ઈસ રાતમે ઉન સબકી કેહરિસ્ત ફરિસ્તોંકે હવાલે કર દી જાતી હૈ જો ઈસ સાલમેં મરનેવાલે હૈ. દુનિયામેં આદમી નિહાયત ગફલતસે અપને લહવ વ લખિબમેં મશગૂલ હોતા હૈ ઔર આસમાનો પર ઉસકી ગિરફતારીકા વારન્ટ જારી હો ગયા, ઉસકી મૌતકા હુકમ સા'દિર હો ચુકા હૈ જિસમેં ન કિસી સિફારિશકી ગુંજાઈશ હૈ ન ઉસ હુકમકી અપીલ હૈ, ન જો વક્ત ઉસકી મૌતકા તજવીજ હુઆ હૈ, ઉસમેં એક મિનટકી તા' ખીર હો સક્તી હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સૂરએ દુમાનકી તફસીરમેં ઈર્શાદ ફરમાતે- હૈ કે લૈલતુલ કદ્રમે લૌહે મેહફૂઝસે ઉન સબ ચીઝોંકો નકલ કિયા જાતા હૈ જો ઈસ સાલ હોને વાલી હૈ કે ઈતના-ઈતના રિઝક દિયા જાએગા, ફલાં-ફલાં મરેગા,

ફલાં-ફલાં પૈદા હોગા, ઈતની બારિશ હોગી, હતાકે પેત્ની નકલ કિયા જાતા હે કે ઈસ સાલ ફલાં-ફલાં શપ્ત હજકો જાએગા.

એક હદીસમે ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે તૂ આદમીકો દેખેગા કે વો બાઝારો મે ચલ-ફિર રહા હે લેકિન ઉસકા નામ ઈસ સાલકે મુરદોમે લિખ્વા જા ચુકા હે.

અબૂ નજર: (રદી.) કેહતે હે કે ઈસ રાતમે સાલ ભરકે સારે કામ (ફરિસ્તો પર) મુન્કસિમ કર દિએ જાતે હે. તમામ સાલકી ભલાઈ-બુરાઈ, રોઝી ઔર મૌત, તકલીફ ઔર નિરખોફી અરઝાની ઔર ગરાની તમામ સાલકી દે દી જાતી હે.

હઝરત ઈકરમા (રદી.) કેહતે હે કે શબે બરાતમે સાલભરકે અહકામ તે કરકે હવાલે કર દિએ જાતે હે, ઈસ સાલકે મુરદોકી ફેહરિસ્ત ઔર હજ કરને વાલોકી ફેહરિસ્ત દે દી જાતી હે, ન ઉનમે કમી હો સક્તી હે, ન ઝિયાદતી.

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ વારિદ હે કે એક શાબાનસે દૂસરે શાબાન તક જિતને મરનેવાલે હે, ઉન સબકે ઔકાત લિખકર દે દિએ જાતે હે હતાકે આદમી દુનિયામે નિકાહ કરતા હે, ઉસકે બચ્ચા પૈદા હોતા હે, લેકિન આસમાનમે ઉસકા નામ મુરદોકી ફેહરિસ્તમે આ ચુકા હે. હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હે કે હુઝૂરે અફદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) શાબાનમે બહોત કસરતસે રોઝા રખ્યા કરતે હે, ઈસ લિએ કે ઈસમે તમામ સાલમે મરનેવાલોકી ફેહરિસ્ત મુરતબ હોતી હે, હતાકે એક આદમી નિકાહ કરનેમે મશગૂલ હે ઔર વહાં ઉસકા નામ મુરદોમે લિખ્વા ગયા, એક આદમી હજકો જા રહા હે ઔર ઉસકા નામ મુરદોમે હે.

એક ઔર હદીસમે હે કે હઝરત આઈશા (રદી.)ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે ઈસકા વજહ દર્શાવતકી કે હુઝૂર (સલ્વ.) ! શાબાનમે રોઝે બહોત કસરતસે રખતે હે ? હુઝૂર (સલ્વ.)ને ફરમાયા કે ઈસમે સાલ ભરકે મુરદોકી ફેહરિસ્ત બનતી હે, મેરા દિલ ચાહતા હે કે મેરા નામ મુરદોકી ફેહરિસ્તમે આવે તો મેં રોઝાદાર રહું.

એક હદીસ મેં હે કે નિસ્ફ શાબાનકી રાતકો હક તઆલા શાનુલ મલકુલ મૌતકો ઉસ સાલમમે મરને વાલોકી ઈતિલા ફરમા દેતે હે. એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ હે કે રોઝાના હમેશા જબ આફતાબ નિકલતા હે તો વો એલાન કરતા હે કે જો નેક કામ કરના હે, કર લે, આજકા દિન તેરી ઉમ્રમે ફિર કબી નહીં આએગા, (ઈસ લિએ ઈસ દિનમે તેરી જો નેકિયાં લિખ્વી જા સક્તી હો, લિખવા લે.) ઔર દો ફરિશ્તે આસમાનસે એલાન કરતે હે, એક ઉનમેસે કેહતા હે, અય નેકીકે તલબ કરનેવાલે ખુશખબરી લે (ઔર આગે બચ્ચ) ઔર દૂસરા કેહતા હે, અય બુરાઈકે કરનેવાલે ! બસ કર ઔર રૂક જા અપની હલાકતકા સામાન ઈકઠા ન કર ઔર દો ફરિશ્તે એલાન કરતે હે, જિનમેસે એક કેહતા હે, યા અલ્લાહ ! ખર્ચ કરને વાલોકો ઉસકા બદલા દે ઔર દૂસરા કેહતા હે કે અય અલ્લાહ ! માલકો રોકકે રખનેવાલોકે માલકો બરબાદ કર.

અતા બિન યસાર (રહ.) કેહતે હે કે જબ નિસ્ક શાબાનકી રાત હોતી હે તો મલકુલ મીતકો એક ફેહરિસ્ત દે દી જાતી હે કે ઈસમેં જિનકે નામ હે, ઉન સબકી ઈસ સાલમેં રૂહ કબજ કર લી જાએ. પહાં એક આદમી કર્શ-કુરૂશમેં લગા હુઆ હે, નિકાહ કરનેમેં મશગૂલ હે, મકાનકી તા'મીર કરા રહા હે ઓર વહાં મુરદોંકી ફેહરિસ્તમેં આ ગયા.

(દુર મન્સુર)

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હે કે આદમી મિસ્કીન પર અગર કોઈ આફત, કોઈ મુસીબત, કોઈ હાદસા, કોઈ રંજ, કોઈ તકલીફ, કોઈ મશક્કત, કોઈ ખોફ કબી ભી ન આએ, તબ ભી મીતકી સખ્તી, નઝમ્મકી હાલત ઓર ઉસકા અન્દેશા એસી ચીઝ હે જો ઉસકી સારી લઝઝતોંકો મુકદ્દર કર દેનેકે લિએ કાફી હે, ઉસકે સારે રાહત વ આરામકો ખો દેનેવાલી ચીઝ હે, ઉસકી ગફલતકો ઝા'ઈલ કર દેનેકે લિએ ઈસીકા ફિકર બહોત કાફી હે, યેહી ચીઝ ખુદ ઈતની સખ્ત હે કે ઉસકે ફિકર ઓર ઉસકી તૈયારીમેં આદમીકો હર વક્ત મશગૂલ રેહના ચાહિએ, બિલખુસૂસ એસી હાલત મેં કે ઉસકા વક્ત મા'લૂમ નહીં કે કબ આકર મુસલ્લત હો જાએ. એક હકીમકા કૌલ હે કે રસ્સી દૂસરેકે હાથમેં હે, ન મા'લૂમ કબ ખીચ લે.

હઝરત લુકમાન (અલૈ.) કા ઈર્શાદ અપને બેટેસે હે કે મીત એસી ચીઝ હે જિસકા હાલ મા'લૂમ નહીં કે કબ આ પહોંચે, ઉસકે લિએ ઈસ્સે પેહલે-પેહલે તૈયારી કર લે કે વો દક્ખૂતન આ જાએ ઓર વાકઈ બે તા'જુબકી બાત હે કે અગર આદમી ઈન્તિહાઈ લઝઝતોંમેં મશગૂલ હો, લહવ વ લઈબકી ઊંચી મજલિસમેં શરીક હો ઓર ઉસકો યે મા'લૂમ હો જાએ કે એક સિપાહી ઉસકી તલાશમેં હે જો (કિસી જુર્મકી સજામેં) ઈસકે પાંચ કોડે મારેગા તો સારી લઝઝત, સારા એશ વ આરામ મુકદ્દર હો જાએગા (બહે અગર સિર્ફ ઈતના હી મા'લૂમ હો જાએ કે ઉસકે પાસ ઉસકી ગિરફતારીકા વારન્ટ હે, વો આજકલમેં ઉસકો ગિરફતાર કર લેગા તબ ભી સારી લઝઝતે ખત્મ હો જાએગી, રાતકો નીંદ ઉઝ જાએગી.) હાલકે ઉસકો મા'લૂમ હે કે મલકુલ મીત હર વક્ત ઉસ પર મુસલ્લત હે ઓર મીતકી સખ્તિયાં (જો હઝારોં કોડોંસે બળ્હકર હે) ઉસ પર મુસલ્લત કરનેવાલા હે, ફિર ભી હર વક્ત ઉસ્સે ગાફિલ રેહતા હે. યે જિહાલત ઓર ગુરૂરકી ઈન્તિહા નહીં તો ઓર કયા હે.

હકીકત યે હે કે મીતકી સખ્તીકા હાલ વોહી જાનતા હે જિસ પર ગુઝર ચુકી હે, દૂસરેકો ઉસકી સખ્તીકા હાલ મા'લૂમ નહીં હોતા, વો સિર્ફ ડિયાસ કર સકતા હે, યા મરને વાલોંકી હાલત દેખકર કુછ અન્દાઝા લગા સકતા હે ઓર ડિયાસ ઈસ તરહ પર હો સકતા હે કે યે તો ઝાહિર ચીઝ હે કે બદનકે જિસ હિસ્સેમેં રૂહ નહીં હોતી, ઉસકો કાટનેસે તકલીફ નહીં હોતી (બદનકી જો ખાલ મુરદા હો જાતી હે, ઉસકો કાટનેસે તકલીફ નહીં હોતી) લેકિન જિસ ઊઝવમેં ઓર જિસ હિસ્સેમેં જાન હોતી હે, ઉસમેં સૂઈ

ચુભોનેસે યા ઉસકે કાટનેસે સખ્ત તકલીફ હોતી હૈ, પસ બદનકે જિસ ઉઝવ પર કોઈ ઝખ્મ હોતા હૈ યા ઉસકો કાટા જાતા હૈ યા વો જલ જાતા હૈ તો ઉસસે તકલીફ ઈસ વજહસે પહોંચતી હૈ કે રૂહકો ઓર જિન્દગીકો ઉસ હિસ્સા-એ-બદનસે તઅલ્લુક હૈ, ઉસ તઅલ્લુકકી વજહસે ઉસ ઉઝવકે ઝરિએસે રૂહ પર અસર પહોંચતા હૈ ઓર રૂહ સારે બદનમે ફેલી હુઈ હૈ તો હર-હર ઉઝવમે ઉસકા બહોત થોડા-સા હિસ્સા અસર કિએ હુએ હૈ ઓર જિતના હિસ્સા ઉસ ઉઝવમે હૈ, ઉસીકે બકદ્ર રૂહકો તકલીફ પહોંચતી હૈ, જો બહોત થોડા-સા હિસ્સા હૈ લેકિન જો તકલીફ ઉઝવકે બજાય બરાહે રાસ્ત સારી રૂહકો પહોંચે, જો મોતકે વકત હોતી હૈ, ઉસકા અન્દાજા ઈસીસે હો સકતા હૈ કે કિતની હોગી, ઈસ લિએ કે મોત બરાહે રાસ્ત સારી રૂહકો પીંચતી હૈ, જો બદનકે સારે આજામે ફેલી હુઈ હૈ, ઈસ લિએ બદનકા કોઈ હિસ્સા ભી એસા નહીં હોતા જિસમે ઉતની હી તકલીફ ન હો, જિતની કે ઉસકે કાટનેમે હોતી હૈ, ઈસ લિએ કે કિંસી ઉઝવકે કાટનેસે ઈસ વજહસે તકલીફ હોતી હૈ કે રૂહ ઉસસે જુદા હોતી હૈ ઓર અગર વો મુરદા હો, ઉસમે રૂહ ન હો તો ઉસકે કાટનેસે જરા-ભી તકલીફ નહીં હોતી, પસ જબ રૂહકે જરા-સે હિસ્સેકે જુદા હોનેસે ઈતની તકલીફ હોતી હૈ તો જબ સારી રૂહકો બદનકે તમામ હિસ્સોસે પીંચા જાએગા તો ઝાહિર હૈ કે કિતની તકલીફ હોગી.

લેકિન બદનકા અગર એક હિસ્સા કાટા જાતા હૈ, તો રૂહકા બકીયા હિસ્સા સારે બદનમે મૌજૂદ હોતા હૈ, વો ઉસ વકત કવી હોતા હૈ ઈસ લિએ આદમી ચિલ્લાતા હૈ, તડપતા હૈ, મગર જબ સારી રૂહ પીંચી જાતી હૈ તો ઉસમે ઝોઅફકી વજહસે ઈતની કૂવ્વત નહીં રેહતી કે વો કરાહનેસે કુછ આરામ પા લે, અલબત્તા અગર બદન કવી હોતા હૈ તો ઉસકી બકદ્ર સાંસકે ઉખડનેકે વકત ઉસમે આવાઝ પૈદા હોતી હૈ, જો સુનાઈ દે જાતી હૈ, કૂવ્વત નહીં હોતી તો યે ભી પૈદા નહીં હોતી. ઈસકે નિકલનેકે બાદ હર ઉઝવ આહિસ્તા-આહિસ્તા ઠંડા હોના શુરૂ હો જાતા હૈ, સબસે પેહલે પાંચ ઠંડે હોતે હૈ, ઈસ લિએ કે રૂહ પાંચકી તરફસે સબસે પેહલે ખિંચતી હૈ ઓર વહાંસે નિકલ કર મુંહકે ઝરિએસે જાતી હૈ, ફિર પિન્ડલિયાં ઠંડી હોતી હૈ ફિર રાનેં, ઈસી તરહ હર-હર ઉઝવ ઠંડા હોતા રેહતા હૈ ઓર હર એક ઉઝવકો ઉતની હી તકલીફ હોતી હૈ જિતની ઉસકે કાટનેસે હોતી હૈ, યહાં તકકે જબ રૂહ હલક તક પહોંચતી હૈ તો આંખોસે નૂર જાતા રેહતા હૈ.

ઈસી વજહસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી દુઆઓમે યે ભી દુઆ હૈ કે અલ્લાહ ! મુઝપર મોતકી ઓર નઝઅકી સખ્તી

આસાન કરમા. લોગ ભી હુજૂર (સલ્વ.) કે ઈતિબાઅમે. ઈસ દુઆકો માંગતે હૈ મગર ઉસકી તકલીફસે નાવાકિફ હોનેકી વજહસે સરસરી તૌર પર માંગ લેતે હૈ. યેહી વજહ હૈ કે અબિયા કિરામ ઓર ઓલિયા ઈજામ મૌતસે બહોત ઝિયાદા ડરતે થે.

હઝરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) કા ઈશાદ અપને હવારીઈનસે હૈ કે મેરે લિએ હક તઆલા શાનુહુસે ઈસકી દુઆ કરોકે નઝઅકી તકલીફ મુઝપર આસાન હો જાએ કે મૌતકે ડરને મુઝે મૌતકે કરીબ પહોંચા દિયા.

કેહતે હૈ કે બની ઈસ્રાઈલકે આબિદ લોગોંકી એક જમાઅત એક કબરસ્તાનમેં પહોંચી ઓર ઉન્હોંને આપસમેં મરિવરા કિયા કે હક તઆલા શાનુહુસે ઈસકી દુઆ કી જાએ કે ઈન મેંસે કોઈ મુરદા જાહિર હો, જિસ્સે હમ પૂછે કે કયા ગુઝરી ? ઉન લોગોંને દુઆ કી, એક મુરદા ઉન પર જાહિર હુઆ, જિસકી પેશાની પર કસરતસે સજદ કરનેકા નિશાન ભી પડા હુઆ થા, વો કેહને લગા કે તુમ મુઝસે કયા પૂછના ચાહતે હો, મુઝે મરે હુએ પચાસ સાલ હો ગએ, લેકિન મૌતકે વક્તકી તકલીફ અબતક મેરે બદનસે નહીં ગઈ.

એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે યા અલ્લાહ ! તૂ રહકો પદ્મોસે, હઝિમોસે ઓર ઉગલિયોમેંસે નિકાલતા હૈ, મુઝપર મૌતકી સખ્તી આસાન કર દે.

હઝરત હસન (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુજૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તબા મૌતકી સખ્તીકા ઝિકર ફરમાયા ઓર યે ઈશાદ ફરમાયા કે ઈતની તકલીફ હોતી હૈ જિતનીકે ત્રીન સૌ જગહ તલવારકી કાટસે હોતી હૈ.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) જિહાદ પર જબ તર્ગીબ દેતે તો ફરમાતે કે અગર તુમ કલ્લ ન કિએ ગએ તો બિસ્તરો પર મરોગે, કસમ હૈ ઉસ જાતકી, જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હૈ કે હજાર જગહ તલવારકી કાટસે મરનેકી તકલીફ ઝિયાદા સખ્ત હૈ.

ઔજાઈ (રહ.) કેહતે હૈ, હમેં યે બાત પહોંચી હૈ કે મુરદોકો કિયામતમેં ઉકને તક મૌતકી તકલીફકા અસર મેહસૂસ હોતા રેહતા હૈ. હઝરત શાદદ બિન ઓસ (રહ.) કેહતે હૈ કે મૌત દુનિયા ઓર આમિરતકી સબ તકલીફોસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ, વો આરા ચલા દેનેસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ, વો કેચિયોસે કતાર દેનેસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ, વો દેગમેં પકા દેનેસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ. અગર મુરદે કબરસે ઉઠકર મરનેકી તકલીફ બતાએ તો કોઈ શખ્સ ભી દુનિયામેં લઝઝતસે વક્ત નહીં ગુઝાર સક્તા, મીઠી નીંદ ઉસકો નહીં આ સક્તી.

કેહતે હું કે હજરત મુસા (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) કા જબ વિસાલ હુઆ તો હક તઆલા શાનુહુને દર્શાવત કરમાયા કે મૌતકો કેસા પાયા, ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા કે મૈ અપની જાનકો એસે દેખ રહા થા જેસે ઝિન્દા થિડિયાકો ઈસ તરહ આગ પર ભૂના જા રહા હો કે ન ઉસકી જાન નિકલતી હો, ન ઉઝનેકી કોઈ સૂરત હો. એક ઔર રિવાયતમે હૈ કે એસી હાલત થી જેસાકે ઝિન્દા બકરીકી ખાલ ઉતારી જા રહી હો.

હજરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હું કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા વિસાલ હો રહા થા તો પાનીસે ભરા હુઆ પ્યાલા હુઝૂર (સલ્વ.) કે કરીબ રખ્યા હુઆ થા, હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) બાર-બાર અપને મુબારક હાથકો પ્યાલેમે ડાલતે ઔર ફિર મુંહપર મલતે થે ઔર ફરમાતે થે, યા અલ્લાહ ! નઝઅકી સખ્તી પર મેરી મદદ કરમા.

હજરત ઉમર (રદી.) ને હજરત કઅબ (રદી.) સે દર્શાવત ક્રિયા કે મૌતકી કેફિયત બયાન કરો, ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા કે અમીરૂલ મો'મિનીન ! જિસ તરહ એક કાંટેદાર ટેહનીકો આદમીકે અંદર દાખિલ કર દિયા જાએ, જિસકે સાથ બદનકા હર ઉઝવ લિપટ જાએ, ફિર એકદમ ઉસકો ખીચ લિયા જાએ, ઈસી તરહ જાન ખીચી જાતી હૈ.

યે સબ તો નઝઅકી મુખ્તસર કેફિયત થી, ઈન સબકે અલાવા મલકુલ મૌત ઔર ઉસકે મદદગાર ફરિશ્તોકી સૂરતોંકા ખૌફ એક મુસ્તકિલ મરહલા હૈ, જિસ સૂરત પર વો ગુનાહગારોંકી જાન નિકાલતે હૈ, વો એસી ડરાવની સૂરત હોતી હૈ કે કવી-સે-કવી આદમી ભી ઉસકે દેખનેકી તા'કત નહીં રખતા.

હજરત ઈબ્રાહીમ (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) ને મલકુલ મૌતસે ફરમાયા કે તુમ જિસ સૂરત પર ફાજિર લોગોંકી જાન નિકાલતે હો, યે મુજે દિખાઓ. ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા કે આપ ઉસકા તહમ્મુલ ન કરમા સકેએ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને ફરમાયા કે નહીં, મૈ તહમ્મુલ કર લૂંગા. હજરત ઈઝરાઈલ (અલૈ.) ને અર્જ ક્રિયા કે અજ્જા દૂસરી તરફ મુંહ કર લીજિએ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) ને મુંહ ફેર લિયા, ઈસકે બાદ હજરત ઈઝરાઈલ (અલૈ.) ને અર્જ ક્રિયા કે અબ દેખ લીજિએ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને જબ ઉપર દેખા તો એક નિહાયત કાલા આદમી (દિવકી શકલ), બાલ બહોત બડે બડે, ખડે હુએ, નિહાયત સખ્ત બદબૂ, કાલે કપડે ઉસકે મુંહસે, નાકસે આગકી લપટે નિકલ રહી હૈ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલામ) કો યે હાલત દેખકર ગશ આ ગયા, બડી દેરમે ઈફાકા હુઆ તો મલકુલ મૌત અપની પેહલી સૂરત પર થે. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) ને ફરમાયા કે અગર ફાજિર શખ્સકે લિએ કોઈ દૂસરી આફત ન હો તબ ભી યે સૂરત હી ઉસકી આફતકે લિએ કાફી હૈ.

યે ફાજિરોંકા હાલ હૈ લેકિન અલ્લાહકે મુતીઅ બંદોકી રૂહ નિકાલનેકે વકત

વો નિહાયત હી બેહતરીન સૂરતમે હોતે હૈ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલીહિસ્સલામ) હી સે યે નકલ દિયા ગયા કે ઉન્હોને મલકુલ મૌતસે કરમાયા કે મુઝે ઉસ હિઅતકો ભી દિખાઓ, તો ઉન્હોને દેખા કે એક નિહાયત પુબસૂરત જવાન, નિહાયત નફિસ લિબાસ પેહને હુએ, પુશબૂએ મેહકતી હુઈ, સામને હૈ. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલી.) ને કરમાયા કે મો'થિનકે લિએ અગર મરતે વક્ત ઈસ સૂરતકે અલાવા કોઈ ભી કરહતકી ચીઝ ન હો તો યેભી કાકી હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ જબ કિસી બંદેસે પુશ હોતે હૈ તો મલકુલ મૌતસે કરમાતે હૈ કે કલાં બંદેકી રૂહ લે આઓ, મૈં ઉસકો રાહત પહોંચાઉં, ઉસકા ઈમ્તિહાન હો ચુકા હૈ, મૈં જૈસા ચાહતા થા, વૈસા હી કામિયાબ નિકલા. મલકુલ મૌત ઉસકે પાસ આતે હૈ ઓર પાંચ સૌ ફરિશ્તે ઉનકે સાથ હોતે હૈ, ઉનમેસે હર ફરિશ્તા ઉસ શખ્સકો એક ઐસી પુશખબરી ઓર બશારત દેતા હૈ જો દૂસરોને ન દી હો. ઉનકે પાસ રૈહાનકી ટેહનિયાં ઓર જાફરાનકી જડે હોતી હૈ: વો સબ ફરિશ્તે દો ક્તારોમે લાઈન લગાકર ખડે હોતે હૈ, જબ ઈબ્લીસ યે મંઝર દેખતા હૈ તો અપના સર પકડકર ચોના-ચિલ્લાના શુરૂ કર દેતા હૈ. ઉસકે હશમખુદમ દોડે હુએ આકર પૂછતે હૈ, આકા ક્યા બાત હો ગઈ? વો કેહતા હૈ, કમબખતો! દેખતે નહીં હો, યે ક્યા હો રહા હૈ, તુમ કલાં મર ગએ યે, વો યે કેહતે હૈ, હમારે સરદાર, હમને તો બહોત કોશિશ કી મગર યે ગુનાહોસે મેહફૂઝ રહા.

હજરત જાબિર બિન જિયાદ (રહ.) કે જબ ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ થા, કિસીને પૂછા, કિસી ચીઝકી રખત હૈ? કરમાયા કે હસન (રહી.)સે મુલાકાત કરના ચાહતા હું. હજરત હસન બસરી (રહી.) તશરીફ લાએ તો લોગોને કહા કે હસન (રહી.) આ ગએ હૈ તો હજરત જાબિર (રહી.) કરમાને લગે, ભાઈ, યે રૂખ્સતકા વક્ત હૈ, અબ જા રહે હૈ, યે ખબર નહીં કે જન્નતકી તરફ યા જહન્નમકી તરફ. (એહયા)

હજરત તમીમદારી (રહ.) કેહતે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ મલકુલ મૌતસે કરમાતે હૈ કે મેરે કલાં વલીકે પાસ જાઓ ઓર ઉસકી રૂહ લે આઓ, મૈંને ઉસકા પુશીમે ઓર ગમમે દોનોમે ઈમ્તિહાન લે લિયા. વો ઐસા હી નિકલા જૈસાકે મૈં ચાહતા થા, ઉસકો લે આઓ તા'કે દુનિયાકી મશાક્તોસે ઉસકો રાહત મિલ જાએ. મલકુલ મૌત પાંચ સૌ ફરિશ્તોકી જમાઅતકે સાથ ઉસકે પાસ આતે હૈ, ઉન સબકે પાસ જન્નતકે કફન હોતે હૈ, ઉનકે હાથોમે રૈહાનકે ગુલદસ્તે હોતે હૈ, જિનમે હર એકમે બીસ રંગ હોતે હૈ ઓર હર રંગમે નઈ પુશૂ હોતી હૈ ઓર એક સફેદ રેશમી રૂમાલમે મેહકતા હુઆ મુશક હોતા હૈ, મલકુલ મૌત ઉસકે સિરહાને બૈઠતે હૈ ઓર ફરિશ્તે ઉસકો ચારો તરફસે ઘેર લેતે હૈ ઓર ઉસકે હર ઉઝવ પર અપના હાથ રખતે હૈ ઓર યે મુશકવાલા રૂમાલ ઉસકી ઠોડીકે નીચે રખતે હૈ ઓર જન્નતકા દરવાઝા ઉસકી નિગાહકે સામને ખોલ દેતે હૈ. ઉસકે દિલકો જન્નતકી નઈ નઈ

ચીઝોસે બેહલાયા જાતા હે જેસાકે બચ્ચે રોનેકે વક્ત ઉસકે ઘરવાલે મુખ્તાલિક ચીઝોસે ઉસકા દિલ બેહલાતે હે. કભી ઉસકી હુરે સામને કર દી જાતી હે, કભી વહાં કે કલ, કભી ઉઠ્ઠા-ઉઠ્ઠા લિબાસ, ગરજ મુખ્તાલિક ચીઝે ઉસકે સામને કી જાતી હે. ઉસકી હુરે (બીવિયાં મુશીમે ફૂદને લગતી હે, (જેસાકે પિંજરેમે જાનવર નિકલનેકો કડકતા હે) ઔર મલકુલ મીત ઉસે કેહતા હે, અય મુબારક રૂહ ! ચલ એસી બેરિયોકી તરફ જિસમે કાંટા નહીં હે ઔર એસે કેલોકી તરફ જો તૌ-બ-તૌ લગે હુએ હે ઔર એસે સાએકી તરફ જો નિહાયત ગહરા વસીઅ હે ઔર પાની બેહ રહે હે (યે ચન્દ મંઝરોંકી તરફ ઈશારા હે જો કુરઆન પાકમે સૂરએ વાકિઆકી ઈસ આયતે શરીફામે ઝિકર કી ગઈ.

فَيَسِّرْ لَكَ فَتْرَتَكَ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَكِيمٌ (۱) (અલ્લાહ)

હી સિદ્દરિમ્ મખ્સૂદિવ્- તલ્હિમ્ મંઝરિવ્-ઝિલ્લિમ્મખ્સૂદ. રૂકૂઅ-૧

ઔર મલકુલમીત એસી નરમીસે ખાત કરતા હે જેસાકે માં અપને બચ્ચેસે કરતી હે, ઈસ વજહસેકે ઉસકો યે ખાત મા'લૂમ હે કે યે રૂહ હક તઆલા શાનુહુકે યહાં મુકર્રબ હે, વો ઈસ રૂહકે સાથ લુલ્લસે પેશ આતા હે તા'કે હક તઆલા શાનુહુકે ઉસ ફરિશ્તેસે મુશ હો. વો રૂહ બદનમેસે એસી તરફ સહૂલતસે નિકલતી હે જેસાકે આટે મેસે બાલ નિકલ જાતા હે. જબ રૂહ નિકલતી હે તો સબ ફરિશ્તે ઉસકો સલામ કરતે હે ઔર જન્મતમે દાખિલ હોનેકી બશારત દેતે હે, જિસકો કુરઆન પાકકી-

إِلَّا يَنْتَوِيحُوا إِلَيْكَ رُجُوعًا (۲) (અલ્લાહ)

'અલ્લ ઝી ન-તત્તવ્લ્લ હુમ્મ લા-ઈ-ક-તુ તપ્શિમીન. - સૂરએ નાહલ, રૂકૂઅ ૪ મેં ઝિકર કરમાયા હે ઔર અગર વો મુકર્રબ બન્દોમે હોતા હે તો સૂરએ વાકિઆમે ઉસકે મુતઅલિલક ઈશાદ હે.

فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَضِيرٌ (۳) (અલ્લાહ)

'ક ૧ હુવ્-૨ હા નુવ્ જન્ન-તુન્નઈમ.' રૂકૂઅ ૩

પસ જિસ વક્ત રૂહ બદનસે જુદા હોતી હે તો વો બદનસે કેહતી હે કે હક તઆલા શાનુહુકે તુજકો જઝાએ ખેર દે, તૂ અલ્લાહકી બન્દગી ઔર ઈતાઅતમે જલ્દી કરનેવાલા થા, ઉસકી નાફરમાનીમે સુસ્તી કરનેવાલા થા, તુએ આજકા દિન મુબારક હો, તૂને ખુદ ભી અઝાબસે નિજાત પાઈ ઔર મુએ ભી નિજાત દી ઔર પેહી મઝમૂન બદન રૂખ્સતકે વક્ત રૂહસે કેહતા હે.

ઉસકી જુદાઈ પર ઝમીનકે વો હિસ્સે રોતે હે જિન પર વો અકસર ઈબાદત ક્રિયા કરતા થા. આસમાનકે વો દરવાઝે રોતે હે જિનસે ઉસકે આ'માલ ઉપર જાયા કરતે હે, જિનસે ઉસકા રિઝક ઉતરા કરતા થા.

ઈસકે બાદ વો પાંચ સી ફરિસ્તે મૈયતકે પાસ જમા હો જાતે હૈ, ઔર જબ નેહલાનેવાલા ઉસકો કરવટ દેતે હૈ તો વો ફરિસ્તે ફીરન ઉસકો કરવટ દેને લગતે હૈ ઔર જબ વો કફન પેહનાતે હૈ તો ઉસે પેહલે વો ફીરન અપના લાયા હુઆ કફન પેહના દેતે હૈ, જબ વો ખુશ્ખૂ મલતે હૈ તો વો ફરિસ્તે ઉસે પેહલે અપની લાઈ હુઈ ખુશ્ખૂ મલ દેતે હૈ. ઈસકે બાદ વો ઉસકે દરવાજેસે કબર તક દોનો જાનિબ કતાર-કતાર લગા કર ખડે હો જાતે હૈ ઔર ઉસકે જનાઝોકા હુઆ ઔર ઈસ્તફારકે સાથ ઈસ્તકબાલ કરતે હૈ.

યે સારે મંઝર શૈતાન દેખકર ઈસ કદર ઝોરસે રોતા હૈ કે ઉસકી હડિયાં ટૂટને લગતી હૈ ઔર અપને લશ્કરોસે કેહતા હૈ, તુમહારા નાસ હો જાએ, યે તુમસે ફિસ તરહ છૂટ ગયા, વો કેહતે હૈ કે યે મા'સૂમ થા.

ઈસકે બાદ જબ હઝરત મલકુલમીત ઉસકી રૂહ લેકર ઉપર જાતે હૈ તો જિબ્રાઈલ (અલૈહિસ્સલામ) સત્તર હઝાર ફરિશ્તોકે સાથ ઉસકા ઈસ્તકબાલ કરતે હૈ. યે ફરિશ્તે ઉસકો હક તઆલા શાનુહુકી તરફસે બશારતે દેતે હૈ. ઈસકે બાદ જબ મલકુલમીત (અલૈહિસ્સલામ) ઉસકો અર્શ તક લે જાતે હૈ તો વહાં પહોંચકર વો રૂહ સજદેમેં ગિર જાતી હૈ. હક તઆલા શાનુહુકા ઈશાદ હોતા હૈ કે મેરે બન્દેકી રૂહકો 'સિદ્દીરમ્મખુદ્દિલ્લ તલ્લિમ્મનુહ' (સુરએ વાકિઆ, રૂકૂઅ ૧) મેં પહોંચા દો.

જબ ઉસકી લાશ કબરમેં રખ્મી જાતી હૈ તો ઉસકી નમાઝ ઉસકે દાએ તરફ આકર ખડી હો જાતી હૈ, રોઝ બાએ તરફ ખડા હો જાતા હૈ, કુરઆન પાકકી તિલાવત ઔર અલ્લાહકા ઝિકર સરકી તરફ ખડા હો જાતા હૈ ઔર જમાઅતકી નમાઝકો જો કદમ ચલે હૈ, વો પાંચકી તરફ ખડે હો જાતે હૈ ઔર (મસાઈબ પર ઔર ગુનાહો સે) સબર કબરકે એક જાનિબ ખડે હો જાતે હૈ, ઈસકે બાદ અઝાબ ઉસ કબરમેં અપની ગર્દન નિકાલતા હૈ ઔર મુરદે તક પહોંચના ચાહતા હૈ લેકિન વો અગર દાઈ જાનિબસે આતા હૈ તો નમાઝ ઉસકો કેહતી હૈ કે પરે હટ, યે શખ્સ ખુદાકી કસમ દુનિયામેં મશક્કત ઉઠાતા રહા, અભી ઝરા ચાહતસે સોયા હૈ, ફિર વો બાએ જાનિબસે આતા હૈ તો રોઝ ઈસી તરહ ઉસકો હટા દેતા હૈ, ફિર વો સરકી તરફસે આતા હૈ તો તિલાવત ઔર ઝિકર ઉસકો રોક દેતે હૈ કે ઈધર તો તેરા રાસ્તા નહીં હૈ, ગરઝ વો જિસ જાનિબસે જાના ચાહતા હૈ, ઉસકો રાસ્તા નહીં મિલતા, ઈસ લિએ કે અલ્લાહકે બન્દેકો ઈબાદતોને ઘેર રખ્યા હૈ. વો અઝાબ આજિઝ હોકર વાપસ ચલા જાતા હૈ, ઈસકે બાદ સબર, જો એક કોનેમેં ખડા થા, ઈન ઈબાદતોસે કેહતા હૈ કે મૈ ઈસ ઈન્તિઝારમેં થા કે અગર કિસી જાનિબ (ઈબાદતકી કિસી કિસ્મકી કમઝોરીસે) કુછ ઝોઅફ હોતા, તો મૈ ઉસ જાનિબ મુઝાહમત કરૂંગાં, મગર અલ્હમ્દુલિલ્લાહકી તુમને મિલકર ઉસકો દફા કર દિયા, અબ મૈ (આ'માલ તુલનેકી) તરાઝુકે વક્ત ઈસકે કામ આઉગા.

ઈસકે બાદ દો ફરિશ્તે ઉસ મુરદેકે પાસ આતે હૈ, જિનકી આંખે બિજલીકી તરહ ચમકતી હૈ ઔર આવાઝ બાદલોંકી ઝોરદાર ગરઝકી તરહ હોતી હૈ, ઉનકે દાંતોકી કિચ્કિયાં ગાય કે સીંગોંકી તરહ હોતી હૈ, ઉનકે મુંહસે સાંસકે સાથ આગકી લપટે નિકલતી હૈ, બાલ ઈતને બહેકે પાંચ તક લટકે હુએ, ઉનકે એક મોઢેસે દૂસરે મોઢે તક ઈતના ફાસલકે કઈ દિનમે ચલકર પૂરા હો, મેહરબાની ઔર નરમી ગોયા ઉનકે પાસકો ભી નહીં ગુઝરી (અલબત્ત સખ્તીકા મા'મલા મો'મિનોંકે સાથ નહીં કરતે, લેકિન હિયત હી ક્યા કમ હૈ,) ઈનકો મુન્કિર નકીર કહા જાતા હૈ. ઈનમેસે હર એકકે હાથમે એક-એક ઈતના બડા ઔર ભારી હથોડાકે અગર સારી દુનિયાકે ઈન્સાન ઔર જિન્નાત મિલ કર ઉઠાએ તો ઉનસે ઉઠ ન સકે. વો આકર મુરદેસે કેહતે હૈ કે, બૈઠ જા, મુરદા એકદમ બૈઠ જાતા હૈ ઔર કફન ઉસકે સરસે નીચે સુરીન તક આ જાતા હૈ. વો સવાલ કરતે હૈ, તેરા રબ કૌન હૈ ? તેરા મઝહબ ક્યા હૈ ? તેરે નબીકા ક્યા નામ હૈ ? મુરદા કેહતા હૈ કે મેરા રબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ હૈ જો વહદહુ લા શરીક હૈ (વો તનેતન્હા માલિક હૈ, કોઈ ઉસકા શરીક નહીં,) મેરા દીન ઈસ્લામ હૈ, મેરે નબી મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હૈ જો ખાતમુન્નબીઈન હૈ.

વો દોનોં કેહતે હૈ તૂને સહી કહા હૈ, ઈસકે બાદ વો કબરકી દીવારોંકો સબ તરફસે હટા દેતે હૈ જિસ્સે વો ઉપરસે ઔર ચારોં જાનિબ, દાએ-બાએ, સિરહાને-પાંચતીસે બહોત ઝિયાદા વસીઅ હો જાતી હૈ. ઉસકે બાદ વો કેહતે હૈ કે ઉપર સર ઉઠાઓ, મુરદા જબ સર ઉઠાતા હૈ તો ઉસકો એક દરવાઝા નઝર આતા હૈ, જિસમેસે જન્નત નઝર આતી હૈ. વો કેહતે હૈ કે અય અલ્લાહકે વલી ! વો જગહ તુમ્હારે રેહનેકી હૈ, ઈસ વજહસેકે તુમને અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી ઈતાઅત કી હૈ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ફરમાતે હૈ, કસમ હૈ ઉસ પાક ઝાતકી જિસકે કબ્રોંમે મેરી જાન હૈ કે ઉસકો ઉસ વક્ત ઔસી ખુશી હોતી હૈ કે જો કબી ન લૌટેગી. ઉસકે બાદ વો ફરિશ્તે કેહતે હૈ કે અપને પાંચકી તરફ દેખો, વો દેખતા હૈ તો જહન્નમકા એક દરવાઝા નઝર આતા હૈ, (જિસ્સે ઉસકી હાલત નઝર આતી હૈ) વો ફરિશ્તે કેહતે હૈ કે અય અલ્લાહકે વલી, તૂને ઈસ દરવાઝેસે નિઝાત પા લી. ઉસ વક્ત ભી મુરદેકો ઈસ કદર ખુશી હોતી હૈ જો કબી ન લૌટેગી.

ઈસકે બાદ ઉસ કબરમે સત્તર દરવાઝે જન્નતકી તરફ ખુલ જાતે હૈ, જિનમેસે વહાંકી ઠંડી હવાએ ઔર ખુશ્બૂએ આતી રેહતી હૈ ઔર કિયામત તક યેહી મંઝર રહેગા. (ઈસકે બાદ દૂસરેકી હાલત સુનો કે).

હક તઆલા શાનુહુ મલકુલમૌતસે ફરમાતે હૈ કે મેરે દુશ્મનકે પાસ જાઓ ઔર ઉસકી જાન નિકાલ લાઓ, મૈને ઉસપર હર કિસ્મકી ફરાખી રખ્ખી, અપની નેઅમતે (દુનિયામે ચારોં તરફસે) ઉસપર લાદ દી, મગર વો મેરી નાકરમાનીસે

બા'જ નહીં આપા, લાઓ આજ ઉસકો સજા દે.

મલકુલમીત નિહાયત તકલીફદેહ સુરતમે ઉસકે પાસ આતે હૈ, ઈસ સુરતસે કે બારહ આંખે ઉનમે હોતી હૈ. ઉનકે પાસ એક ગુર્જ (લોહેકા મોટા-સા ડંડા) જહન્નમકી આગકા બના હુઆ હોતા હૈ, કિસમે કાંટે હોતે હૈ, ઉનકે સાથ પાંચ સૌ ફરિશ્તે જિનકે સાથ તાંબેકા એક ટુકડા હોતા હૈ ઓર હાથમે જહન્નમકી આગકે બડે-બડે અંગારે ઓર આગકે કોડે હોતે હૈ, જો દહકતે હુએ હોતે હૈ. મલકુલ મીત આતે હી વો ગુર્જ ઉસ પર મારતે હૈ કિસકે કાંટે ઉસકે હર રગ વ ચે મે ઘુસ જાતે હૈ, ફિર વો ઉસકો ખિંચતે હૈ ઓર બાકી ફરિશ્તે ઉન કોડોસે ઉસકે મુંહકો ઓર સુરીનકો મારના શુરુ કરતે હૈ, કિસ્સે વો મુર્દા ગશ ખાને લગતા હૈ. વો ઉસકી રૂહકો પાંચકી ઉગલિયોસે નિકાલકર એડીમે રોક દેતે હૈ ઓર પિટાઈ કરતે રેહતે હૈ. ફિર એડીસે નિકાલકર ઘુટનોમે રોક દેતે હૈ ફિર વહાંસે નિકાલ કર (ઓર જગહ-જગહ ઈસ લિએ રોકતે હૈ તા'કે દેર તક તકલીફ પહોંચાઈ જાએ) પેટમે રોક દેતે હૈ ઓર વહાંસે ખીંચકર સીનેમે રોક દેતે હૈ, ફિર ફરિશ્તે ઉસ તાંબેકો ઓર જહન્નમકે અંગારોકો ઉસકી ઠોઠીકે નીચે રખખ દેતે હૈ ઓર મલકુલમીત (અલૈહિસ્સલામ) કેહતે હૈ કે અય મલજિન રૂહ ! નિકલ, ઓર ઉસ જહન્નમકી તરફ ચલ કિસકી સિકત (કુરઆન પાક, સુરએ વાઝિઆ, રૂકૂઅ ર મે 'હી સમૂમિય હમીમ' (આપત) હૈ કિસકા તર્જુમા યે હૈ કે

'વો લોગ આગમે ઓર ખીલતે હુએ પાનીમે ઓર સ્વાહ હુએકે સાએમે, જો ન ઠંડા હોગા, ન ફરહતબખ્શા હોગા (બલ્કે નિહાયત તકલીફ દેનેવાલા હોગા)

ફિર જબ ઉસકી રૂહ બદનસે રૂખ્સત હોતી હૈ તો વો બદનસે કેહતી હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ તુએ બુરા બદલા દે, તૂ મુઝે અલ્લાહકી નાફરમાનીમે જલ્દીસે લે જાતા થા ઓર ઉસકી ઈતાઅતમે સુસ્તી કરતા થા, તૂ મુહ ભી હલાક હુઆ ઓર મુઝે ભી હલાક કિયા ઓર યેહી મઝમૂન બદન રૂહસે કેહતા હૈ ઓર ઝમીનકે વો હિસ્સે જિનપર વો અલ્લાહકે ગુનાહ કિયા કરતા થા, ઉસપર લા'નત કરતે હૈ ઓર શૈતાનકે લશ્કર દોડે હુએ અપને સરદાર ઈબ્લીસકે પાસ જાકર મુશખબરી સુનાતે હૈ કે એક આદમીકો જહન્નમ તક પહોંચા દિયા.

ફિર જબ વો કબરમે રખ્યા જાતા હૈ તો ઝમીન ઉસપર ઈતની તંગ હો જાતી હૈ કે ઉસકી પસલિયાં એક-દૂસરેમે ઘુસ જાતી હૈ, ફિર ઉસપર કાલે સાંપ મુસલ્લત હો જાતે હૈ જો ઉસકી નાક ઓર પાંચકે અંગૂઠેસે કાટના શુરુ કરતે હૈ, પહાં તકકે દરમિયાનમે દોનો જાનિબકે સાંપ આકર મિલ જાતે હૈ, ફિર ઉસકે પાસ દો ફરિશ્તે (મુન્કિર નકીર જિનકી હિયત અભી ગુઝર ચુકી હૈ આતે હૈ ઓર ઉસે પૂછતે હૈ કે તેરા રબ કીન હૈ ? તેરા દીન ક્યા હૈ ? તેરે નબી કીન હૈ ? વો હર સવાલકે જવાબમે લા ઈભી જાહિર કરતા હૈ ઓર ઉસકે જવાબ પર ઉસકો ગુર્જસે ઈસ કદર ઓરસે મારતે હૈ કે ઉસ ગુર્જકી ચિંગારિયાં કબરમે ફેલ જાતી હૈ.

ઈસકે બાદ ઉસકો કેહતે હૈ કે ઉપર દેખ, વો ઉપરકી જાનિબ જન્મતકા દરવાજા ખુલા હુઆ દેખતા હૈ (ઉસકી બાગ વ બહાર વહાંસે નજર આતી હૈ,) વો ફરિસ્તે ઉસ્સે કેહતે હૈ કે અલ્લાહકે દુશ્મન ! અગર તૂ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી ઈત્તાઅત કરતા તો યે તેરા ઢિકાના હોતા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કરમાતે હૈ, ઉસ જાતકી કસમ, જિસકે કબ્રોમે મેરી જાન હૈ કે ઉસકી ઉસ વક્ત ઐસી હસરત હોતી હૈ કે ઐસી હસરત કબી ન હોગી. ફિર દીઝખકા દરવાજા ખોલા જાતા હૈ ઔર વો ફરિસ્તે કેહતે હૈ કે અલ્લાહકે દુશ્મન ! અબ તેરા યે ઢિકાના હૈ, ઈસ લિએ કે તૂને હક તઆલા શાનુહુકી નાફરમાની કી. ઈસકે બાદ સતહત્તર દરવાજે જહન્નમકે ઉસકી કબરમે ખોલ દિએ જાતે હૈ. જિનમેસે કિયામત તક ગરમ હવાએ ઔર ધુઆં આતા રેહતા હૈ.

મુહમ્મિનીન રહમહુમ્લ્લાહ ઈસ હદીસ પર સનદકે એ'તબારસે કુછ કલામ કરતે હૈ, લેકિન ઈતકે મઝામીનકી તા'ઈદ બહોત-સી રિવાયાતમે હોતી હૈ (ઈતેહાફ), બિલખુસૂસ હઝરત બરા બિન આઝિબ (રદી.) ઔર હઝરત અબૂહુરૈરહ (રદી.) કી રિવાયતે જો મિશકાત શરીફકી કિતાબુલજનાઈઝમે ઔર બાબ ઈસબાતે અઝાબુલ કબરમે હૈ, અગર કોઈ ઈનકા તર્જુમા દેખના ચાહે તો મઝાહિરે હકમે દેખા જા સકતા હૈ. યે મન્ઝર બહોત જિયાદા નિગાહમે રખનેકે કાબિલ હૈ કે બહોત સખ્ત મન્ઝર હૈ, બહોત કસરતસે અહાદીસમે ઈસકે વાકિઆત ઝિકર કિએ ગએ હૈ, ઈખ્તિસારકી વજહસે એક હી હદીસકા તર્જુમા લિખ્મા ગયા.

હઝરત આઈશા (રદી.) કરમાતી હૈ કે ગુનાહગારોકે લિએ એહલે કુબૂરસે હલાકત હૈ કે ઉનેકે ઉપર કાલે સાંપ મુસલ્લત કર દિએ જાતે હૈ, એક પાંવકી જાનિબ સે, દૂસરા સરકી જાનિબસે ઔર વો કાઢતે હુએ ચલે જાતે હૈ, પહાં તકકે દરમિયાનમે આકર દોનો મિલ જાતે હૈ. યેહી વો બર્જખકા અઝાબ હૈ જિસકો કુરઆન પાક મેં.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَدْعُو إِلَى قَوْلِهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ

'વ મિંવરાઈહિમ્ બર્જખુન્ ઈલા-યૌમિ મુખ્મસુન' - સૂરએ મુઅમિનૂન, રૂકૂઅ ૬ સે તા'બીર કરમાયા હૈ.

યેહી વજહ હૈ કે જબ હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કબરકા ઝિકર કરતે તો ઈતના રોતે કે દાળ્હી મુબારક તર હો જાતી જૈસાકે ઉપર ગુઝર ચુકા હૈ. ઈસી વજહસે હુજૂર (સલ્લ.) કી દુઆઓમે બહોત કસરતસે અઝાબે કબરસે પનાહ માંગી ગઈ, તા'કે લોગ કસરતસે ઈસકી દુઆ માંગે, વરના હુજૂર (સલ્લ.) ખુદ તો મા'સૂમ હૈ ઔર ઈસી બિના પર હુજૂર (સલ્લ.) કા યે ઈશાદ હૈ, જો પેહલે ગુઝરા કે તુમ ખૌફકી વજહસે મુરદોકો દફન કરના છોડ દોગે, વરના મૈં અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે દુઆ કરતા કે તુમ્હે અઝાબે કબર સુના દે.

ઔર યે જો કુછ હે મુક્તજાએ, અદલ હૈ, ઈસ લિએ કે આદમી ઈસ આલમમે સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી ઈબાદતકે લિએ ભેજા ગયા થા ઔર હક તઆલા શાનુહુને અપને તમામ જાની ઔર માલી એહસાનાતકે સાથ કુરઆન પાકમે યે બાત જતા ભી દી થી કે તુમ્હે ઈસ આલમમે સિર્ફ ઈબાદતકે લિએ ભેજા જાતા હે.

وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُنِي ۚ (الدَّارِ ۲)

'વ-મા-મલકુતુલજિન્ન વલઈન્સ ઈલ્લા-લિયઅબુદુન.

- સૂરએ અઝઝારિયાત, રૂકૂઅ-૩

ઔર ઈસ પર ભી મુતનબ્બહ કર દિયા થા કે જિન્દગી સિર્ફ ઈમ્તિહાનકે લિએ દી ગઈ હૈ કે હમારે ઈન એહસાનાતમે કયા કારગુઝારી હૈ ઔર મૌત ઉસ ઈમ્તિહાનકા નતીજા સુનાને કે લિએ હૈ.

يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْكَ كَثْرَتُ ثَمَرِكَ وَلَا ذُرِّيَّتُكَ ۚ (الْمُلْك ۱)

وَالْحَقُّ يَوْمَئِذٍ بَيْنَ يَدَيْهِ ۚ (الْمُلْك ۱)

'તબાર કલ્લાઝી બિયદિહિલ્મુલુ વ-હુ વ- અલા-કુલ્લિ સૈઈન્ કદિર- નિ-લ્લાઝી મલકલ્મૌત- વલ્લયાત- લિયબ્બુ વ- કુમ્ અય્યુ કુમ્ અહસનુ અ-મ-લા.

- સૂરએ અલમુલક, રૂકૂઅ-૧

'વો (મુદા અઝઝ વ જલ્લ) બડા આલીશાન હે જિસકે કબ્જેમે તમામ સલ્તનત હૈ ઔર વો હર ચીઝ પર કાદિર હે, જિસને મૌત ઔર જિન્દગીકો પૈદા કિયા તા'કે તુમ્હારી આઝમાઈશ કરે કે તુમમે કૌન શખ્સ જિયાદા અચ્છે અમલ કરને વાલા હે ઔર જબ કે યે દુનિયા ઈમ્તિહાનકી જગહ હે ઔર જાન્ન વ ઈન્સકી પૈદાઈશકી હિકમત સિર્ફ ઈબાદત હૈ ઔર દુનિયાકી જિતની લઝઝતે, રાહતે ઔર સામાન દિએ ગએ હૈ, વો સિર્ફ ઈસ લિએ દિએ ગએ હૈ કે અપની ઝરૂરતકે બકદ્ર ઈન્સે નફા ઉઘાએ ઔર કમ-સે-કમ ઝરૂરત પૂરી કરનેકે બાદ જો કુછ બચે, વો અપને હી નફકે લિએ અપને હી કામ આનેકે લિએ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે ખઝાનેમે જમા કર દે, ફિર કિતની ગફલત ઔર હસરત ઔર ખસારેકી બાત હૈ કે હમ ઉનમે લગકર હક તઆલા શાનુહુકે અહકામાતકો ભી ભૂલ જાએ ઔર ઈસ્સે ભી આંખ બન્દ કર લે કે હમ કયો આએ થે ઔર યે સબ હમે કયો દિયા ગયા થા, હમ કિસ ચીઝમે લગ ગએ, ઔર અસલ હસરત ઉસ વક્ત હોતી હૈ જબ યે હઝારોંકી મિકદાર બડી, મેહનત ઔર જાંફશનીસે કમાઈ હુઈ, અપને ઉપર ખર્ચકી તંગી કરકે જમા કી હુઈ દૂસરોંકે લિએ છોડકર મુદ ખાલી હાથ દફઅતન ઈસ આલમસે ચલા જાના પડે. અગર હમમે કુછ ભી અકલકા હિસ્સા હે તો થોડી દેર બિલ્કુલ તન્હા મકાનમે બેઠકર યે મંઝર સોચને ઔર ગૌર કરનેકા હૈ કે અગર ઈસી વક્ત મલકુલમૌત

આ જાએ તો મેરા ક્યા બને ઔર સારે સાજ વ સામાનકા ક્યા બને, જો બરસોંકી મેહનત હૈ, બરસોંકી કમાઈ હૈ, બરસોંકા જોડા હુઆ હૈ.

હજારત વહબ (રદી.) બિન મુનબ્બહ કેહતે હૈ કે એક બાદશાહ થા, જિસકા ઈરાદા અપની મુમલકતકી ઝમીનકી સૈરકા ઔર હાલ દેખનેકા હુઆ. ઉસકે લિએ શાહાના જોડા મંગાયા. એક જોડા લાયા ગયા, વો પસન્દ ન આયા, દૂસરા મંગાયા ગયા, ગરજ બાર-બાર રહે બાદ નિહાયત પસન્દીદા જોડા પેહનકર સવારી મંગાઈ ગઈ. એક ઉમ્દા ઘોડા લાયા ગયા, પસન્દ ન આયા, ઉસકો વાપસ કરકે દૂસરા, તીસરા મંગાયા, જબ વોભી પસન્દ ન આયા તો સબ ઘોડે સામને લાએ ગએ, ઉનમેંસે બેહતરીન ઘોડા પસન્દ કરકે સવાર હુઆ, શૈતાન મદૂદને ઉસ વક્ત ઔર ભી નખવંત નાકમેં ફૂંક દી, નિહાયત તકબ્બુરસે સવાર હુઆ, હશમ-મુદમ, ફૌજ, ખાદા સાથ ચલે, મગર બઝાઈ ઔર તકબ્બુરસે બાદશાહ ઉનકી તરફ દેખના ભી ગવારા ન કરતા થા. રાસ્તેમેં ચલતે-ચલતે એક શમ્સ નિહાયત ખસ્તા હાલ પુરાને કપડોમેં મિલા, ઉસને સલામ ક્રિયા, બાદશાહને ઈતિફાત ભી ન ક્રિયા. ઉસ ખસ્તા હાલને ઘોડેકી લગામ પકડ લી, બાદશાહને ઉસકો ઝાંટા કે લગામ છોડ, ઈતની બડી જુર્અત કરતા હૈ ઉસને કહા, મુજે તુઝસે એક કામ હૈ. બાદશાહને કહા, અચ્છા સબર કર, જબ મૈ સવારીસે ઉતરૂંગા, ઉસ વક્ત કેહ લેના, ઉસને કહા, નહીં અભી કેહના હૈ ઔર યે કેહકર જબરદસ્તી લગામ છીન લિયા. બાદશાહને કહા, કેહ. ઉસને કહા, બહોત રાજકી બાત હૈ, કાનમેં કેહની હૈ. બાદશાહને કાન ઉસકે કરીબ કર દિયા. ઉસને કહા, મૈ મલકુલમૌત હું, તેરી જાન લેના હૈ યે સુન્કર બાદશાહકા ચેહરા ફક હો ગયા ઔર સુબાન લડખડા ગઈ, ફિર કેહને લગા કે અચ્છા મુજે ઈતની મુહલત દે કે મૈ ઘર જાકર કુછ અપને સામાનકા નઝમ કર દૂં. ઘરવાલોંસે મિલ હું. ફરિશ્તેને કહા કે બિલકુલ મુહલત નહીં હૈ, અબ તૂ અપને ઘરકો ઔર સામાનકો કભી નહીં દેખ સકેગા, યે કેહકર ઉસકી રૂહ કબ્જ કર લી. વો ઘોડેસે લકડીકી તરફ નીચે ગિર ગયા.

ઈસકે બાદ વો ફરિશ્તા મલકુલમૌત એક નેક મુસલમાનકે પાસ ગયા કે વો (નેક બન્દા) ભી કહી સફરમેં જા રહા થા. ઉસકો જાકર સલામ ક્રિયા, ઉસને 'વ અલૈકુમુસ્સલામ' કહા, ઉસને કહા, મુજે તેરે કાનમેં એક બાત કેહની હૈ. ઉસને કહા, કહો. ઉસને કાનમેં કહા કે મૈ મલકુલમૌત હું. ઉસને કહા, બહોત અચ્છા, ક્યા આએ, બડા મુબારક હૈ ઐસે શમ્સકા આના જિસકા ફિરાક બહોત તવીલ હો ગયા થા, મુઝસે તો જિતને આદમી દૂર હૈ, ઉનમેં કિસીસે ભી મુલાકાતકા ઈતના ઈતિયાક ન થા જિતના તુમ્હારી મુલાકાતકા થા. ફરિશ્તેને કહા કે તુમ જિસ કામકે લિએ ઘરસે નિકલે હો, ઉસકો જલ્દી પૂરા કર લો. ઉસને કહા, મુજે હક તઆલા શાનુહુસે મિલનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ કોઈ ભી કામ નહીં હૈ. ફરિશ્તેને કહા કે તુમ જિસ હાલત પર મરના અપને લિએ પસન્દ કરતે હો, મૈ ઉસી હાલતમેં જાન કબ્જ

કરૂંગા. ઉસ શખ્સને કહા કે તુમ્હે ઈસકા ઈન્તિવાર હૈ. ફરિસ્તોને કહા, મુજે પેહી હુકમ દિયા ગયા કે તુમ્હારી પુશીકા ઈતિબાઅ કરૂં) ઉસ શખ્સને કહા કે અચ્છા, તો મુજે વુઝૂ કરકે નમાઝ પઘ્લુને દો ઓર જબ મૈ સજ્દેમે જાઉ તો મેરી રૂહ કબ્જ કર લેના, યુનાંચે ઉસને નમાઝ શુરૂ કી ઓર સજ્દેમે ઉસકી રૂહ કબ્જ કી ગઈ. (એહયા)

હક તઆલા શાનુસુકે બે-નિહાયત એહસાનાત મૈસે યે ભી હૈ કે ઈસ નાકારાકી સબસે બડી લકડી અઝીઝે મોહતરમ મૌલવી મુહમ્મદ યુસુફ સાહબ ઝાદ ફઝલુલ્હી અહિલયા, જો અંરસે સે બીમાર થી ઓર ઈશારેસે નમાઝ પઘ્લતી થી, ઈસી સાલ ૨૬ શવ્વાલ ૬૬ હિ. શબ દો શંબામે જબકે વો મઝિબકી નમાઝમે ઈશારા કરકે સજ્દેમે ગઈ, તો વહી રૂહકો ઉસકે પૈદા કરને વાલેકે સુપુર્દ કર દિયા ઓર ઈસી હાલત સુજૂદમે દુનિયાકો રૂખ્સત કર દિયા. હક તઆલા શાનુસુકે કિસ-કિસ એહસાનકા શુક અદા હો સકતા હૈ.

અબ બકર બિન અબ્દુલ્લાહ મુઝકી (રહ.) કેહતે હૈ કે બની ઈસરાઈલકે એક શખ્સને બહોત ઝિયાદા માલ જમા કિયા થા, જબ મરનેકા વક્ત કરીબ હો ગયા તો અપને બેટોસે કહા કે મેરા સારા માલ મેરે સામને કર દો, વો સબ જલ્દી-જલ્દી જમા કિયા ગયા, બહોત-સે ઘોડે, ઉટ, ગુલામ વગૈરહ સબ ચીઝે સામને લાઈ ગઈ, વો ઉનકો દેખકર (હસરત સે) ચે રહા થા કે યે સબ છૂટ રહા હૈ. ઈતનેમે મલકુલમૌત સામને આ ગએ ઓર કેહને લગે, રોનેસે કયા કાયદા હૈ, ઉસ ઝાતકી ક્સમ. જિસને યે સબ નેઅમતે તુઝકો અતા કી, અબ તેરી જાન લેકર જાઉગા. ઉસને દરખવાસ્તકી કે થોડી-સી મુહલત અગર દે દી જાએ, તો મૈ ઈન ચીઝોકો તકસીમ કર દૂં. ફરિસ્તોને કહા, અબ મુહલતકા વક્ત અકસોસ હૈ કે જાતા રહા, કાશ ! ઈસ વક્તસે પેહલે તૂ તકસીમ કર દેતા, યે કેહકર ઉસકી જાન નિકાલ લી.

એક ઓર વાકિઆ નકલ કિયા હૈ કે એક શખ્સને બહોત-સા માલ જમા કિયા થા ઓર કોઈ ચીઝભી એસી ન છોડી જો અપને યહાં ન મંગા લી હો ઓર એક બહોત બઝ આલીશાન મહેલ તૈયાર કિયા જિસકે દો દરવાઝે હે, ઉન પર ગુલામ મુહાફિઝ મુકર્રર કિએ ઓર મકાનકી તૈયારી કી, બહોત બડી દઅવત કી, જિસમે અપને સબ અઝીઝ વ અહબાબકો જમા કિયા ઓર એક બડે આલીશાન તખ્ત પર એક ટાંગ ખડી કરકે દુસરી ટાંગ ઉસપર રખે બૈઠા થા, લોગ ખાના ખા રહે હે ઓર વો અપને દિલમે કેહ રહા થા કે હર કિસ્મકા ઝખીરા ઈતના જમા હો ગયા હૈ કે કઈ સાલ તક તો અબ ખરીદના ન પડેગા. યે ખ્યાલ દિલમે ગુઝર હી રહા થા કે એક ફકીર ફટે કપડે ગરદનમે (ફકીરોં જૈસા) જોલા પઝા હુઆ ઓર દરવાઝે પર આયા ઓર ઈસ ઝોરસે કિવાડોકો પીટના શુરૂ કિયા કે ઉસકે તખ્ત તક આવાઝ પહોચી. ગુલામ દોડે હુએ બાહર આએ કે યે કૌન ના-માફૂલ હૈ. ઉસે જાકર પૂછા, યે કયા બાત હૈ, ઉસ ફકીરને કહા કે અપને સરદારકો મેરે પાસ ભેજ દો. ગુલામોને

કહા કે હમારે આકા તુમ જૈસે ફકીરકે પાસ આઐંગે ? ઉસને કહા, ઝરૂર આઐંગે, ઉસે જાકર કેહ દો.

વો આકાકે પાસ ગએ ઔર ઉસે કિસ્સા સુનાયા. ઉસને કહા, તુમને ઉસકો ઈસ કેહનેકા મઝા ન ચપાયા, ઈતનેમેં ઉસ ફકીરને દોબારા પેહલેસે ભી ઝિયાદા ઝોરસે કિવાડોંકો પીટાં, જિસ પર દરબાન દોડે હુએ ફિર દરવાજે પર આએ તો ઉસ ફકીરને કહા કે ઉસ અપને આકાસે કેહ દો કે મૈં મલકુલમૌત હું. યે સુનકર ઉનકે હોશ ઉઠ ગએ ઔર આકાસે જાકર કહા. ઉસ પર ભી મિટ્ટી છિત ગઈ ઔર બહોત આજિઝીસે કેહને લગા કે ઉસે કેહ દો કે મેરે ફિદએમેં કિસી દૂસરેકો કુબૂલ કર લે. ઈતનેમેં વો ફકીર અન્દર પહોંચ ગયા ઔર ઉસે કહા કે તુજે જો કુછ કરના હૈ, કર લે, મૈં તેરી રૂહ કબ્જ કિએ બઝૈર વાપસ નહીં જા સક્તા.

ઉસને અપના સબ માલ જમા કરાયા ઔર માલસે કેહને લગા કે અલ્લાહકી તુઝપર લા'નત હો કે તૂને ઔર તેરી મશ્ગૂલીને મુજે અપને મૌલાકી ઈબાદતસે રોક દિયા ઔર ઈતના વક્ત ન દિયા કે મૈં કિસી વક્ત યક્સૂઈસે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકો યાદ કર લેતા. હક તઆલા શાનુહૂને અપની કુદરતસે માલકો ગોયાઈ અતા કી, ઉસને કહા, મુજે લા'નત ક્યોં કરતા હૈ, મેરી હી વજહસે તૂ બડે બડે બાદશાહોં તક ઐસે વક્ત પહોંચ જાતા થા, જબ કે નેક લોગ ઉનકે દરવાજેસે હટા દિએ જાતે યે, મેરી હી વજહસે તૂ નાજુકનાજુક ઔરતોંકી લઝઝતે હાંસિલ કરતા થા, મેરી હી વજહસે તૂ બાદશાહોંકી તરહ રેહતા થા. તૂ મુજે બુરાઈકે મોકોમેં ખર્ચ કરતા થા ઔર મૈં ઈન્કાર નહીં કર સક્તા થા, અગર તૂ મુજે ખૈરકે મવાકેમેં ખર્ચ કરતા તો મૈં તેરે કામ આતા. ઈસકે બાદ મલકુલમૌતને એકદમ ઉસકી રૂહ કબ્જ કર લી.

વહબ બિન મુબ્બહ (રહ.) કેહતે હૈ કે એક મર્તબા મલકુલમૌત એક બહોત બડે અલિમ-જાબિરકી રૂહ કબ્જ કરકે લે ગએ કે દુનિયામેં ઉસે બડા અલિમ કોઈ ન થા. વો જા રહે યે, ફરિસ્તોને ઉસે પૂછા કે તુમને હમેશા જાનેં કબ્જ કી, તુમ્હેં કભી કિસી પર રહમ ભી આયા ? ઉન્હોંને કહા કે સબસે ઝિયાદા તરસ મુજે એક ઔરત પર આયા જો તન્હા જંગલમેં થી, જબ હી ઉસકે બચ્ચા પૈદા હુઆ થા, મુજે હુકમ હુઆ કે ઉસ ઔરતકી જાન કબ્જ કર હું. મુજે ઉસ ઔરતકી ઔર ઉસકે બચ્ચેકી તન્હાઈ પર બડા તરસ આયા કે ઈસ બચ્ચેકા ઈસ જંગલમેં જહાં કોઈ દૂસરા નહીં હૈ, ક્યા બનેગા. ફરિસ્તોને કહા કે યે અલિમ જિસકી રૂહ તુમ લે જા રહે હો, વોહી બચ્ચા હૈ. મલકુલમૌત હૈરતમેં રેહ ગએ, કેહને લગે, મૌલા તૂ પાક હૈ, બડા મેહરબાન હૈ, જો ચાહતા હૈ, કરતા હૈ.

હઝરત હસન બસરી (રહી.) ફરમાતે હૈ કે જબ કોઈ શખ્સ મર જાતા હૈ ઔર ઉસકે ઘરવાલે રોના શુરૂ કરતે હૈ તો મલકુલમૌત ઉસ મકાનકે દરવાજે પર ખડે હોકર કેહતે હૈ કે મૈંને ઈસકી રોઝી નહીં ખા લી (યે અપની રોઝી ખાતમ કર ચૂકા થા,) મૈંને ઈસકી ઉમ્ર કમ નહીં કર દી, મુજે તો ઈસ ઘરમેં ફિર આના હૈ

ઔર બાર-બાર આના હૈ, ઈતને સબ ખત્મ ન હો જાએ. હઝરત હસન (રદી.) કરમાતે હૈ, ખુદાકી કસમ ! અગર ઘરવાલે ઉસ વક્ત ઉસ ફરિસ્તેકો દેખે ઔર ઉસકી બાત સુન લે તો મુરદેકો ભૂલ જાએ ઔર અપની ફિકરમે પડ જાએ.

યઝીદ રકાશી (રહ.) કેહતે હૈ કે બની ઈસ્રાઈલકે ઝાલિમો મેસે એક ઝાલિમ અપને ઘરમે બેઠા હુઆ અપની બીવીસે તખલિયા કર રહા થા, ઈતનેમે દેખા કે ઘરમે એક અજનબી આદમી દરવાઝેસે ચલા આ રહા હૈ. યે શખ્સ નિહાયત ગુસ્સેમે ઉસકી તરફ લપકા, ઉસે પૂછા કે તૂ કોન હૈ ઔર ઘરમે આનેકી તુઝે કિસને ઈજાઝત દી ? ઉસને કહા કે મુઝે ઈસ ઘરકે માલિકને અન્દર આનેકો કહા હૈ ઔર મેં વો શખ્સ હું કિસકો ન કોઈ પરદા રોક સક્તા હૈ ઔર ન બાદશાહોકે પાસ જાનેકે લિએ મુઝે ઈજાઝતકી ઝરૂરત હોતી હૈ, ન કિસી ઝાલિમકે દબદબેસે ડરતા હું, ન કિસી મગરૂર મુતકબ્બિરકે પાસ જાનેસે મુઝે કોઈ ચીઝ માનેઅ હોતી હૈ. ઉસકી યે ગુફતગૂ સુનકર વો ઝાલિમ ખોફઝદા હો ગયા, બદનમે કપકપી આ ગઈ ઔર ઔધે મુંહ ગિર ગયા. ઉસકે બાદ નિહાયત આજીસે કેહને લગા, ફિર તો આપ મલકુલમૌત હૈ. ઉસને કહા, હાં, મેં વોહી હું. સાહબે મકાનને કહા કે આપ મુઝે ઈતની મુહલત દે કે મેં વસીયતનામા લિખ્મ દૂ. ફરિસ્તેને કહા કે અબ ઈસકા વક્ત દૂર ચલા ગયા, અફસોસકે તેરી મુદત ખત્મ હો ચુકી હૈ, સાંસ પૂરે હો ગએ ઔર તેરા વક્ત ખત્મ હો ગયા. અબ તેરે લિએ ઝરા-સી તા'ખીરકી ભી ગુંજાઈશ નહીં.

સાહબે મકાનને પૂછા કે આપ મુઝે કહાં લે જાએ ? ફરિસ્તેને કહા, તેરે આ'માલ જો આગે ગએ હુએ હૈ, ઉનકે પાસ હી લે જાઉંગા (જિસે અમલ કિએ હોંગે, વૈસા હી ઢિકાના મિલેગા) ઔર કિસ કિસ્મકા ઘર તૂને ઈસ જહાનમે બના રખ્યા હોગા, વોહી તુઝે મિલેગા. ઉસને કહા કે મૈને તો નંક આ'માલ કુછ ભી નહીં કિએ ઔર ન કોઈ ઉમ્દા ઘર અપને લિએ અબ તક બના રખ્યા હૈ. ફરિસ્તેને કહા, ફિર તો 'લજ્જા નજ્જાઅતલ લિશ્શવા'કી તરફ લે જાઊંગા- યે સૂરએ મઆરિજ, રૂકૂઅ ૧ કી આયતકી તરફ ઈશારા હૈ કિસકા તર્જુમા યે હૈ કે -

'બેશક વો આગ એસી દહકતી હુઈ હૈ જો ખાલ તક ખીચ લેગી ઔર ઉસ શખ્સકો કિસને (દુનિયામે હકસે મુંહ ફેરા ઔર બેન્તવજ્જોહી કી, વો આગ ખુદ હી બુલા લેગી (અપની તરફ ખીચ લેગી).'

ઈસકે બાદ ઉસ ફરિસ્તેને ઉસકી જાન નિકાલ લી. ઘરમે કુહરામ મચ ગયા, કોઈ રો રહા થા, કોઈ ચિલ્લા રહા થા. યઝીદ રકાશી (રહ.) કેહતે હૈ કે અગર લોગોકો યે મા'લૂમ હો જાએ કે મુરદે પર ઈસ વક્ત ક્યા ગુઝર રહી હૈ તો ઉસકે મરનેસે ઝિયાદા આહોબુકા ઉસ હાલત પર હોને લગે જો ઉસ પર ગુઝર રહી હૈ.

(એહવા)

હઝરત સુફિયાન સૂરી (રદી.) કરમાતે હૈ કે કિસ વક્ત મલકુલમૌત દિલકી

રગકો છૂતે હૈ, ઉસ વક્ત આદમીકા લોગોંકો પેહચાનના મૌકૂ હો જાતા હૈ, સુબાન બંદ હો જાતી હૈ ઓર દુનિયાકી સબ ચીજોંકો ભૂલ જાતા હૈ. અગર ઉસ વક્ત આદમી પર મૌતકા નશા સવાર ન હો તો તકલીફકી શિદ્દત્સે પાસવાલોં પર તલવાર ચલાને લગે. બા'ઝ રિવાયાતમે આયા હૈ કે જિસ વક્ત સાંસ હલકમે હોતા હૈ, ઉસ વક્ત શૈતાન ઉસકે ગુમરાહ કરનેકી ઈત્તિહાઈ કોશિશ કરતા હૈ.

એક રિવાયતમે હૈ કે મલકુલમૌત નમાઝોંકે ઓકાતમે આદમિયોંકી જુસ્તજૂ કરતે હૈ, ખબર રખતે હૈ, અગર કિસી શખ્સકો નમાઝકે ઓકાતકા એહતિમામ રખનેવાલા પાતે હૈ તો મરતે વક્ત ઉસકો ખુદ હી કલિમા તૈયબા તલ્કીન કરતે હૈ ઓર શૈતાનકો ઉસકે પાસસે હટા દેતે હૈ.

મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈ કે જબ આદમી મરનેકે કરીબ હોતા હૈ, ઉસ વક્ત ઉસકે હમ-મજૂલિસોંકી સૂરતે ઉસકે સામને કી જાતી હૈ, અગર ઉસકા બેઠના-ઉઠના નેક લોગોંકે પાસ હોતા હૈ તો યે મજમા સામને લાયા જાતા હૈ ઓર ફાસિક, ફાજિર લોગોંકે પાસ હોતા હૈ તો વો લોગ સામને લાએ જાતે હૈ. હઝરત યઝીદ બિન શજરા સહાબી (રદી.) સે ભી યેહી બાત નકલ કી ગઈ હૈ.

રબીઅ બિન બજજા (રહ.) એક ઈબાદતગુઝાર આદમી બસરામે થે, વો કેહતે હૈ કે એક શખ્સ મરને લગા, લોગ ઉસકો લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહકી તલ્કીન કર રહે થે ઓર ઉસકી સુબાનસે નિકલ રહા થા કે (શરાબકા ગિલાસ) તૂ ભી પી, મુઝે ભી પીલા, તૂ ભી પી, મુઝે ભી પીલા. ઈસી તરહ અહવાજમે એક શખ્સકા ઈત્તિહાલ હો રહા થા, લોગ ઉસકો લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ કેહતે થે ઓર વો કેહ રહા થા, દસ-દસ રૂપયા, ગ્યારહ-ગ્યારહ, બારહ-બારહ. (ઈતેહાફ)

ઈસકે બિલ મુકાબિલ જિન લોગોંને મરનેકી તૈયારિયાં કર રખી થી, વો દુનિયામે મૌતકો યાદ રખતે થે, ઉસકે લિએ કુછ કારનામે કર રખે થે, ઉનકે લિએ મૌત એસી હી થી જિસકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મો'મિનકા તોહફા બતાયા હૈ.

હઝરત બિલાલ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી જબ વફાતકા વક્ત કરીબ થા, ઉનકી બીવી કેહ રહી થી, 'વાહુજના હ', હાય અફસોસ તુમ જા રહે હો ઓર વો કેહ રહે થે 'વા-તર્ખાહુ ગદન્ નુહકિલ્ અહિબ્બત-મુહમ્મદન્ વ-હિજ્જબહ', કેસે મજેકી બાત હૈ, કેસે લુત્ફકી બાત હૈ, કલકો દોસ્તોસે મિલેંગે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે મિલેંગે, ઉનકે સાથિયોંસે મિલેંગે.

હઝરત મુઆઝ (રદી.) કે જબ ઈત્તિહાલકા વક્ત કરીબ થા, તો ફરમાયા, યા અલ્લાહ! તુઝે મા'લૂમ હૈ કે મૈ દુનિયામે ઝિયાદા દિન રેહના ચાહતા થા મગર ન ઈસ વજહસે કે મુઝે દુનિયાસે મુહબ્બત થી, ન ઈસ વજહસે કે યહાં નેહરે ઓર બાગ લગાઝિ, બહે ઈસ વજહસે ચાહતા થા કે ગરમિયોંકી દોપહરસે રોઝેકી પ્યાસકા લુત્ફ ઊઝાઝિ ઓર (દીનકે લિએ) મશાકતમે ઓકાત ગુઝરૂં ઓર તેરે ઝિકરકે હલકોમે

શરીક હુઆ કરું.

હજરત સલમાન (રદી.) કા જબ ઈત્તિકાલ હોને લગા તો વો રોને લગે. કિસીને કહા કે રોનેકી કયા બાત હૈ, તુમ જાકર હુઝૂર (સલ્વ.) સે મિલોગે, હુઝૂર (સલ્વ.) કા વિસાલ ઈસ હાલમે હુઆ કે તુમસે રાઝી થે, ફરમાને લગે કે મૈ ન મૌતકે ડરસે રો રહા હું, ન દુનિયાકે છૂટનેસે બહે મૈ ઈસલિએ રો રહા હું કે હુઝૂર (સલ્વ.)ને હમસે એક અહદ લિયા થા કે દુનિયાસે ઈત્તિકાલ હમારા સિર્ફ ઈતના હો જિતના મુસાફરકા તોશે મૈ, ઈસ અહદકો પૂરા ન કર સકા લેકિન જબ વિસાલ પર ઉન્કે ઘરકા સામાન દેખા ગયા તો વો દસ દિરમસે ૬૭ ઝા'ઈદ થા ઔર એક દિરમ ૨૨ પૈસેકા હોત થૈ. યે થી વો કુલ કાપનાત જિસકી જિમાદતી પર રો રહે થે.

ઈસકે બાદ ઉન્હોને થોડા-સા મુઝ મંગવાયા ઔર બીવીસે ફરમાયા કે ઈસકો ભિગોકર મેરે બિસ્તરે પર છિડક દો, મેરે પાસ એસી જમાઅત આ રહી હૈ જો ન ઈન્સાન હૈ, ન જિન્ન. (ઈત્તેહાફ)

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રદી.) કી જબ વફાતકા વક્ત હુઆ તો વો હંસે ઔર ફરમાયા -

بَيْنَ ذَلِكَ كَيْفَ تَمُوتُ الصَّالِحُونَ

'લિમિસલિ ઝાલિ ક- ફલ્લ યઅમલિલ્લ આમિલુન.'

ઈસી જૈસી ચીઝોકે વાસ્તે લોગોંકો કામ કરના ચાહિએ (વહાંકી કુછ લગઝતે, ફરહતે સામને આઈ હોંગી,) નીઝ જબ ઉન્કી વફાતકા વક્ત કરીબ થા તો ઉન્હોને અપને ગુલામસે, જિનકા નામ નસ્ર થા, ફરમાયા કે મેરા સર ઝમીન પર રખ દો. વો રોને લગે. ઉન્હોને પૂછા કે રોનેકી કયા બાત હૈ ? નસ્રને કહા, આપ એસી રાહતોમે જિન્દગી ગુઝારતે થે, અબ ઈસ તરહ ફકીરોંકી તરહ ઝમીન પર સર રખકર મર રહે હૈ. ફરમાને લગે, ચૂપ રેહ, મૈને હક તઆલા શાનુહસે હુઆ કી થી કે મેરી જિન્દગી માલદારોં કી-સી હો ઔર મેરી મૌત ફકીરોં કી.

અતા બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈ, એક શખ્સકે ઈત્તિકાલકા વક્ત કરીબ થા, શૈતાન ઉન્કે પાસ આયા ઔર કેહને લગા, તૂ મુઝસે છૂટ, હી ગયા (મેરે બસમે ન આયા.) વો ફરમાને લગે, મુઝે તુઝસે અબ તક ભી ઈત્મીનાન નહી હૈ.

જરીરી (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ હજરત જુનૈદ (રદી.) કે પાસ ઉન્કે ઈત્તિકાલકે વક્ત મૌજૂદ થા, વો કુરઆન શરીફ પઞ્ચ રહે થે. કિસીને અઝ કિયા કે યે વક્ત (ઝોઅફકા હૈ,) યે તિલાવતકા કયા વક્ત હૈ, ફરમાને લગે કે ઈસે જિયાદા અચ્છા વક્ત તિલાવતકા કૌન-સા હોંગા, મેરા આ'માલનામા ઈસ વક્ત બંદ હો રહા હૈ.

હજરત જુનૈદ (રહ.) સે કિસીને પૂછા કે હજરત અબૂ સઈદ હજાજ (રહ.) ઈત્તિકાલકે વક્ત બહોત હી મઝે પર આ રહે થે, કયા બાત થી ? ફરમાને લગે કે અગર ઉસ વાન ઉન્કી રૂહ ઈશ્તિયાકમે ડેઝ જાતી તબ ભી બઈદ ન થા. હજરત

જુનૂન મિસરી (રહ.) સે કિસીને ઈત્તિકાલકે કરીબ પૂછા કે કુછ કરમાના હૈ, કોઈ ખ્વાહિશ હો તો બતા દે, કરમાયા, સિર્ફ યે ખ્વાહિશ હૈ કે મરનેસે પેહલે ઉસકી માર્કત હાસિલ હો જાએ.

એક શખ્સ કેહતે હૈ કે મૈં હઝરત મમ્શાદ (રહ.) દેનૂરી કે પાસ બેઠા થા, એક ફકીર આયા ઔર કેહને લગા, યહાં કોઈ પાક-સાફ જગહ એસી હૈ જહાં કોઈ મર જાએ ? ઉન્હોને એક જગહ ઈશારા કિયા, જહાં પાનીકા ચરમા ભી થા, વો ઉસકે કરીબ ગયા, વુઝૂ કિયા ઔર નમાઝ પઢી, ઈસકે બાદ પાંચ ફૈલાકર લેટ ગયા ઔર મર ગયા.

અબૂ અલી (રહ.) રૂદબારીકી હમ્મીરા ફાતિમા (રહ.) કેહતી હૈ કે જબ મેરે ભાઈકા ઈત્તિકાલ હોને લગા તો ઉનકા સર મેરી ગોદમેં થા, ઉન્હોને આંખ ખોલી ઔર કરમાને લગે કે આસમાનકે દરવાઝે ખુલ ગએ ઔર જન્નત મુજય્યન કર દી ગઈ ઔર કોઈ કેહનેવાલા કેહ રહા થા કે અબૂ અલી અગરચે તુમ ઈતને ઊંચે દર્જેકી ખ્વાહિશ નહી કર રહે થે, મગર હમને તુમ્હે ઊંચે દર્જે પર પહોંચા દિયા, ફિર ઈન્હોને દો શેર પળે જિનકા તર્જુમા યે હૈ કે -

તેરે હકકી કસમ, મૈંને કબી તેરે સિવા કિસીકી તરફ (મુહબ્બતકી નિગાહ સે) આંખ ઉઠા કર ભી નહી દેખા, મૈં દેખ રહા હું કે તૂ મુઝે અપની બીમાર આંખોસે બેચૈન કર રહા હૈ ઔર ઈન રૂખ્સારોસે જો હયાકી વજહસે સુર્ખ હો ગએ.'

હઝરત જુનેદ (રહી.) કે ઈત્તિકાલકે વક્ત કિસીને લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ કહા તો કરમાને લગે કે મૈં ઈસ લફઝકી કબી ભૂલા હી નહી જો અબ યાદ કરું.

હઝરત શિબ્લી (રહી.) કે ખાદિમ બકરાન દેનૂરી (રહ.) સે જાફર બિન નસીર (રહ.) ને પૂછા કે તુમને હઝરત શિબ્લી (રહી.) કે ઈત્તિકાલકે વક્ત કયા મન્ઝર દેખા, ઉન્હોને કહા કે વો કરમાતે થે કે મુઝસે એક દિરમ (૨૨ પૈસે) કા સુલ્મ એક શખ્સ પર હો ગયા થા, મૈં ઉસકી તરફસે કઈ હઝાર દિરમ સદકા કર ચુકા હું મગર મેરે દિલપર અબ તક ઉસ દિરમકા બોઝ હૈ કે કયો રેહ ગયા, ઉસકે બાદ કરમાયા કે મુઝે વુઝૂ કરા દો, મૈંને વુઝૂ કરાઈ ઔર દાબ્હીમે ખલાલ કરના ભૂલ ગયા, વો મુદ જોઅફકી વજહસે ન કર સકતે થે, સુબાન બંદ હો ચુકી થી, મેરા હાથ પકડકર અપની દાબ્હીકે અંદર કર દિયા ઔર ઈત્તિકાલ હો ગયા. યે સુનકર જાફર (રહ.) રોને લગે કે જિસ શખ્સકા એસી હાલતમેં ભી શરીઅતકા અદબ ઔર એક મુસ્તહબ ન છૂટે, ઉસકા કયા કેહના.

એક બુઝુર્ગકા ઈત્તિકાલ હોને લગા, ઉન્કી બીવી રોને લગી, વો કરમાને લગે, કયો રોતી હૈ, વો કેહને લગી કે તુમ્હારી જુદાઈસે રો રહી હું, વો કરમાને લગે કે અપને લિએ રો, મૈં તો આજકે દિનકે લિએ (યાની ઉસકે ઈસ્તિયાક ઔર ઈત્તિઝારમેં બયાલીસ બરસસે રો રહા હું.

હઝરત કાની (રહ.) સે કિસીને ઈત્તિકાલકે વક્ત પૂછા કે આપકે મા'મૂલાત

ક્યા હૈ ? કરમાને લગે કે અગર મેરે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ ન હોતા તો ન બંતાતા, મૈ ચાલીસ બરસસે અપને દિલકે દરવાજેકી હિકાજત કર રહા હું. જબ ઉસમે ગૈર અલ્લાહ ધુસનેકા ઈશાદા કરતા હૈ, મૈ દરવાજા બંદ કર દેતા હું.

હજરત મોઅત્તમર (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ હકમ (એક રઈસ) કે ઈન્તિકાલકે વક્ત ઉનકે પાસ થા ઔર દુઆ કર રહા થા કે હક તઆલા શાનુહુ ઈસપર મૌતકી સખીકો આસાન કરમા દે કે ઈસ શખ્સમે ફલાં-ફલાં ખૂબિયાં થી. મૈ ઉસકી અચ્છી આદતે ગિન-ગિન કર દુઆ કર રહા થા. હકમકો ગફલત હો રહી થી, જબ ઉનકો અપની ગફલતસે હોશ આયા તો કેહને લગે કે ફલાં-ફલાં બાત કૌન શખ્સ કર રહા થા, મોઅત્તમર (રહ.) કરમાને લગે કે મૈ કેહ રહા થા, અકમને કહા કે મલકુલમૌત (અલૈહિસ્સલામ) કરમાતે હૈ કે મૈ હર સખી શખ્સકે સાથ નરમીકા બરતાવ કરતા હું. યે કેહકર હકમકી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ.

હજરત મમ્શાદ દેનૂરી (રહ.) કે ઈન્તિકાલકે વક્ત એક બુઝુર્ગ ઉનકે પાસ બેઠે થે, વો ઉનકે લિએ જન્નતકે મિલનેકી દુઆ કરને લગે, હજરત મમ્શાદ (રહ.) હંસે ઔર કરમાયા કે તીસ બરસસે જન્નત અપની સારી ઝીનતોં સમેત મેરે સામને આતી રહી, મૈને એક મર્તબા ભી ઉસકો નિગાહ ભરકર નહીં દેખા (મૈ તો જન્નતકે માલિકકા મુશ્તાક હું.) (એહયા)

જબ હજરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહ.) કી વફાતકા વક્ત કરીબ થા તો એક તબીબ ખિદમતમે હાજિર થે, વો કેહને લગે કે અમીરૂલ મો'મિનીનકો ઝહેર દિયા ગયા હૈ, ઈસલિએ મુઝે ઈનકી ઝિન્દગીકા ઈત્મીનાન નહીં હૈ. હજરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહ.) ને કરમાયા કે તુમકો ઉસ શખ્સકી ઝિન્દગીકા ભી એ'તબાર ન ચાહિએ કિસકો ઝહેર ન દિયા ગયા હો. તબીબને પૂછા, ક્યા આપકો પુદ ભી અન્દાઝ હો ગયા થા કે મુઝકો ઝહેર દિયા ગયા, હજરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહ.) ને કરમાયા કે મુઝે ઉસી વક્ત ઈલ્મ હો ગયા થા જબ યે ઝહેર મેરે પેટમે ગયા. તબીબને કહા, આપ ઈસકા ઈલાજ કર લીજિએ વરના આપકી જાન ચલી જાએગી, કરમાને લગે, (કિસકે પાસ જાએગી યાની મેરા રબ) વો ઈન સબમે બેહતરીન હૈ, કિનકે પાસ કોઈ જાએ. પુદાકી કસમ ! અગર મુઝે યે મા'લૂમ હો કે મેરે કાનકે પાસ કોઈ ચીઝ એસી રખી હૈ કિસમે મેરી શિકા હૈ તો મૈ વહાંતક ભી હાથ ન બઢાઉ, ફિર કરમાયા, યા અલ્લાહ ! ઉમરકો અપનેસે મિલનેકે લિએ પસંદ કર લે. ઈસકે ચન્દ હી રોઝ બાદ ઈન્તિકાલ હો ગયા.

મૈમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈ કે હજરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહ.) ઉસ ઝમાનેમે કસરતસે મૌતકી દુઆ કિયા કરતે થે, કિસીને અર્ઝ કિયા, એસા ન કીજિએ, હક તઆલા શાનુહુને આપકી વજહસે બહોત-સી સુન્નતે (હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ઝિન્દા કર રખી હૈ, બહોત-સી બિદઅતે (જો વડે હો ગઈ થી,) દેખા રખી હૈ, કરમાને લગે, ક્યા મૈ સાલેહ બંદા (હજરત

પુત્રક અથા નબીયિના વ અલેહિસ્સલામકી તરફ ન બનું, જિન્હોને યે દુઆ કી થી-

لَيْتَ تَوَلَّى مُسْلِمًا قَاتِلُ الْخَوَارِجِ رَسُوْلُ سِيفِ

‘રબ્બિ તવક્કની મુસલિમૌલ્- અલહિન્ની વિસ્માદિહીન.’

- સૂરએ પુત્રક, રૂકૂઅ-૧૧

‘અપ અલ્લાહ ! મુજે ઈસ્લામકી હાલતમે મૌત અતા કરમા દે ઓર સાલિહીનકે સાથ મિલા દે.’

ઈત્તિકાલકે કરીબ મુસ્લિમ (રહ.) ને કહા કે આપને જો કફનકે લિએ દામ દિએ હે, ઉનકા બહોત મા’મૂલી કપડા આયા હે, ઈસપર કુછ ઈજાકેકી ઈજાઝત કરમા દે, ઈશાદ કરમાયા કે વો મેરે પાસ લાઓ, થોડી દેર ઉસ કપડેકો દેખા ફિર કરમાયા કે અગર મેરા રબ મુઝસે રાઝી હૈ તબ તો ઈસે બેહતર કફન મુજે ફૌરન મિલ જાએગા ઓર અગર મેરા રબ મુઝસે નારાઝ હૈ તો જો કફન ભી હોગા, વો ઝોરસે હટા દિયા જાએગા ઓર ઈસકે બદલે જહન્નમકી આગકા કફન હોગા.

ઈસકે બાદ કરમાયા, મુજે બિકાઓ, બેઠકર કરમાયા, યા અલ્લાહ ! તૂને મુજે (જિન ચીજોકે કરનેકા) હુકમ દિયા, મુઝસે તા’મીલ ન હો સકી, તૂને (જિન ચીજોકો) મન્ન કરમાયા, મુઝસે ઉનમે નાફરમાની હુઈ, લેકિન ‘લા ઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ’, ઈસકે બાદ ઈત્તિકાલ કરમાયા. ઈસી દૌરાનમે યે ભી કરમાયા કે મૈ એક જમાઅતકો દેખ રહા હું. ન તો વો આદમી હૈ, ન જાન્ન હૈ.

એક રિવાયતમે હૈ કે ઈત્તિકાલકે કરીબ સબકો અપને પાસસે હટા દિયા ઓર કરમાયા, યહાં કોઈ ન રહે. સબ બાહર ચલે ગયે ઓર દરવાઝોમેસે દેખને લગે તો વો કરમા રહે યે, બહોત મુબારક હૈ એસે લોગોંકી આમદ, જો ન ઈસ્લામ હૈ ન જાન્ન. ઈસકે બાદ સૂરએ કસસુકે આખિરી રૂકૂઅકી યે આયતે શરીફા પઘ્ડી-

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ

‘તિલ્કહાફ્ઝ આખિર:’ જિસમે હક તઆલા શાનુલ્લ કરમાતે હૈ કે યે આખિરતકા ધર હમ ઉન લોગોંકે લિએ કરતે હૈ જો ન તો દુનિયામે બઝાઈ ચાહતે હૈ ન કસાદ. (ઈતેહાફ)

એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈ કે મૈને હક તઆલા શાનુલ્લસે દુઆ કી કે મુજે કબરસ્તાનવાલોંકા હાલ દિખા દે. મૈને એક રાતકો દેખા ગોયા કિયામત કાયમ હો ગઈ ઓર હોઝ અપની કબરોંસે નિકલને લગે, ઉનકો મૈને દેખા કે કોઈ તો સુન્દુસ પર (જે એક ખાસ આલા ઉસ્મકા રેશમ હૈ) સો રહા હૈ, કોઈ રેશમ પર હૈ, કોઈ ત્રિએ-ત્રિએ તખ્ત પર હૈ, કોઈ ફૂલોં પર હૈ, કોઈ હંસ રહા હૈ, કોઈ રો રહા હૈ. મૈને કહા, યા અલ્લાહ ! અગર યે સબ એક હી હાલમે હોતે તો કેસા અચ્છા થા. એક શખ્સને ઉન મુરદોંમેસે કહા કે યે આ’માલકે તકાવતકી વજહસે હૈ. સુન્દુસવાલે

તો અજી આદતોવાલે હૈં ઔર રેશમવાલે શુદ્ધા હૈં ઔર ફૂલોવાલે કસરતસે રોઝા રખનેવાલે હૈં ઔર હંસનેવાલે તાંબા કરનેવાલે હૈં ઔર રોનેવાલે ગુનાહગાર હૈં ઔર આલા મરાતિબવાલે (યે ગાલિબન ઊંચે તખ્તવાલે હૈં) વો લોગ હૈં જો અલ્લાહ તઆલા શાનુસુકી વજહસે આપસમેં મુહબ્બત રખતે-યે. (રૌઝ)

એક કફન ચોર થા, વો કબરે ખોદકર કફન ચુરાયા કરતા થા. ઉસને એક કબર ખોદી તો ઉસમેં એક શખ્સ ઊંચે તખ્ત પર બેઠે હુએ દેખે, કુરઆન પાક ઉંકે સામને રખ્યા હુઆ, વો કુરઆન શરીફ પઞ્ચ રહે હૈં ઔર ઉંકે તખ્તકે નીચે એક નહેર ચલ રહી હૈં. ઉસ શખ્સ પર એસી દહશત તા'રી હુઈ કે બેહોશ હોકર ગિર પડા. લોગોને ઉસકો કબરસે નિકાલા, ત્રીન દિન બાદ હોશ આયા. લોગોને કિસ્સા પૂછા, ઉસને સારા હાલ સુનાયા. બા'ઝ લોગોને ઉસ કબરકે દેખનેકી તમન્ના કી, ઉસે પૂછા કે કબર બતા દે, ઉસને ઈરાદા ભી કિયા કે ઉંકો લે જાકર કબર દિખાઉ, રાતકો ખ્વાબમેં ઉંન કબરવાલે બુઝુર્ગકો દેખા, કેહ રહે હૈં, અગર તૂને મેરી કબર બતાઈ તો એસી આફતોમેં ફંસ જાએગા કે યાદ કરેગા. ઉસને અહદ કિયા કે નહીં બતાવિગા. (રૌઝ)

શેખ અબુ યાફુઝ સન્નુસી (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે પાસ એક મુરીદ આયા ઔર કેહને લગા કે મૈં કલ જૂહરકે વક્ત મર જાઉંગા, ચુનાચે દૂસરે દિન જૂહરકે વક્ત મસ્જિદે હરામમેં આયા, તવાફ કિયા ઔર થોડી દૂર જાકર મર ગયા. મૈંને ઉસકો ગુસ્લ દિયા ઔર દફન કિયા. જબ મૈંને ઉસકો કબરમેં રખ્યા તો ઉસને આંખે ખોલ દી, મૈંને કહા કે મરનેકે બાદ ભી જિન્દગી હૈં, કેહને લગા કે મૈં જિન્દા હું ઔર અલ્લાહકા હર આશિક જિન્દા હી રેહતા હૈં. (વહી)

એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈં કે મૈંને એક મુરીદકો ગુસ્લ દિયા, ઉસને મેરા અંગૂઠા પકડ લિયા, મૈંને કહા કે મેરા અંગૂઠા છોડ દે, મુઝે મા'લૂમ હૈં કે તૂ મરા નહીં હૈં. યે એક મકાન હૈં, દૂસરે મકાનમેં ઈન્તિકાલ હૈં. ઉસને મેરા અંગૂઠા છોડ દિયા.

શેખ ઈબ્નુલ જલા (રહ.) મશહૂર બુઝુર્ગ હૈં, વો ફરમાતે હૈં કે જબ મેરે વાલિદકા ઈન્તિકાલ હુઆ ઔર ઉંકો નેહલાનેકે લિએ તખ્તે પર રખ્યા તો વો હંસને લગે, નેહલાનેવાલે છોડકર ચલ દિએ, કિસીકી હિમ્મત ઉંકો નેહલાનેકી ન પડતી થી. એક ઔર બુઝુર્ગ ઉંકે રફીક આએ, ઉંહોંને ગુસ્લ દિયા. (વહી)

ગરઝ સાહિબે રૌઝને બહોત-સે વાકિઆત ઈન મર મિટોકે મરનેકે એસે લિખે હૈં જિનસે ઈનકા મરનેકે વક્ત ઔર મરનેકે બાદ નિહાયત બશશાહ હોના, હંસના, મઝાક કરના, લુલ્ક ઉઠાના મા'લૂમ હોતા હૈં. મરનેકે બાદ કલામ કરનેકે બા'ઝ વાકિઆત હાકિઝ ઈબ્ને અબ્દુલ બિર (રહ.) ને ઈસ્તિઆબમેં ભી ઝિકર કિએ હૈં. હઝરત જૈદ બિન ખારિજા (રહી.) કે તર્જુમેમેં લિખતે હૈં કે ઈસમેં ઈખ્તિલાફ નહીં હૈં કે ઉંહોંને મરનેકે બાદ કલામ કિયા ઔર ઈસી તરહ બા'ઝ દૂસરે સહાબા-એ-કિરામ (રહી.) સે ભી નકલ કિયા હૈં.

ગઝવા-એ-મોતામે જબ સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) જાને લગે તો લોગોને ઉન જાનેવાલોકો પૈર વ સલામતીકે સાથ વાપસીકી દુઆએ દેની શુરૂ કી, ઈસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદી.) ને ઈસ વકત તીન શેર પળ્હે, જિનકા મતલબ યે હે કે -

'મૈ તો વાપસીકે બજાય યે તમન્ના કરતા હું કે હક તઆલા શાનુસૂ મેરી મઝિફરત ફરમા દે ઔર ઈસકે સાથ હી એક તલવાર સર પર એસી લગે જો સરકે દો ટુકડે કર દે યા કોઈ બરછા એસા મુઝમે ધુસે, જો અતરિયાં ઔર જિગર ચીરતા ચલા જાએ.'

જબ મૈદાને જંગ પર યે હઝરાત પહોંચે તો ઈન હઝરાતકી જમાઅત તીન હઝાર કી થી ઔર વહાં પહોંચકર મા'લૂમ હુઆ કે દુશ્મનોંકી જમાઅત દો લાખ હૈ, ઈસ બિના પર સહાબા (રદી.) મેં યે મશ્વિરા હુઆ કે અવ્વલ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ઈસ હાલતકી ઈતિલા દી જાએ, ઉસકે બાદ ભી અગર હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હો તો લડાઈ શુરૂ કી જાએ.

જબ અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદી.) કો મા'લૂમ હુઆ કે યે મશ્વિરા હો રહા હૈ તો વો આએ ઔર કેહને લગે, તુમ લોગ ભી અજબ હો, જિસ ચીઝકી તમન્નામે નિકલે થે, ઉસકે બારેમે મશ્વિરા કર રહે હો, તુમ તો મહઝ શહાદતકી તલબમે નિકલે થે, હમને કભી ભી સામાન ઔર કૂવ્વત ઔર તાઆદાદકે ભરોસે પર જંગ નહીં કી, હમને હંમેશા સિર્ફ મઝહબે ઈસ્લામકી કૂવ્વત પર જંગ કી હૈ, ઉઠો ઔર મૈદાનમે ચલો, દો હાલસે ખાલી નહીં યા ગલબા ઔર ફત્હ યા શહાદત ઔર હમારે લિએ દોનો ચીઝે એ'જાઝ હી હૈ.

ઉનકી યે બાત સુનકર સબ-કે-સબ જંગકે લિએ તૈયાર હો ગએ ઔર જંગ શુરૂ હો ગઈ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને રવાનગીકે વકત હઝરત જૈદ (રદી.) બિન હારિસાકો અમીર મુકર્રર ફરમાયા થા ઔર ઈશાદ ફરમા દિયા થા કે અગર યે શહીદ હો જાએ તો હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (રદી.) અમીર હોંગે, વો ભી શહીદ હો જાએ તો અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદી.) અમીર હોંગે ઔર વો ભી શહીદ હો જાએ તો ઈસ વકત મુસલમાન મશ્વિરેસે જિસકો ચાહે અમીર બના લે.

સુનાંચે મૈદાનમે જબ હઝરત જૈદ (રદી.) ઔર ઉનકે બાદ હઝરત જા'ફર (રદી.) શહીદ હો ગએ તો લોગોને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદી.) કો આવાઝ દી, યે લશ્કરકે કિનારે પર થે, ગોશ્તકા એક ટુકડા ઉનકે હાથમે થા, તીન દિનસે કુછ ભી ચખનેકી નીબત ન આઈ થી. કિસીને આકાર કહા કે હઝરત જા'ફર (રદી.) શહીદ હો ગએ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદી.) ને અપને નફસકો મલામતકી કે તૂ દુનિયા હી મેં મશ્ગૂલ હો રહા હૈ, (ખાનેમે લગ ગયા) યે કેહકર ઉસ ટુકડકી ફેંકકર ઝનડા હાથમે લેકર આગે બળ્હે. કિસીને વાર કિયા તો હાથકી

ઉગલી કટ ગઈ, ઈસ પર ઉન્હોને ત્રીન શે'ર પળે, જિનકા મતલબ યે હે કે -

'તૂ મહજ ઉગલી થી જો ખૂન આવૂદ હો ગઈ, ઈસકે સિવા ઓર ક્યા હુઆ ઓર યે ભી અલ્લાહકી રાસ્તેમે હુઆ જો ખુદ બહોત બિચી દીલત હે, અય નફસ ! ઈસ બાતકો સમજ લે કે અગર તૂ શહીદ ન હોગા તો વૈસે મરેગા, મરના તો બહરહાલ હે હી. દેખ, જિસ ચીઝકી તૂ તમન્ના કર રહા થા યાની શહાદતકી, વો સામને આ ગઈ. અગર તૂ અપને પેહલે દો સાથી ઝેદ (રદી.) વ જા'ફર (રદી.) કા-સા કારનામા કરેગા તો હિદાયત યાફતા હોગા ઓર અગર તૂને અપના કદમ ઈનસે પીછે હટા લિયા તો બદબખ્ત હોગા.'

ઈસકે બાદ અપને દિલસે કહા કે તુજે ઈસ વક્ત ક્યા ખ્યાલ હો સક્તા હે ? અગર બીવીકા ખ્યાલ આ સક્તા હે તો ઈસકો ત્રીન તલાક, અગર ગુલામોકા ખ્યાલ આ સક્તા હે તો વો સબ આઝાદ, અગર અપના બાગ યાદ આ સક્તા હે તો વો અલ્લાહકે લિએ સદકા હે. અય નફસ ! ક્યા તૂ જન્મતકો પસન્દ નહી કરતા, ખુદાકી કસમ, તૂ ઈસકી તરફ ચલકર રહેગા-ખુશીસે ચલ યા જબર્દસ્તી. તૂને બહોત ઝમાના ઈન્મીનાનકા ગુઝર દિયા હે. અબ ક્યા સોચતા હે, અપની હકીકતકો તો સોચ, તૂ નુલ્ફેકા એક કતરા થા. ગરજ ઈસ સોચકે બાદ હઝરત ઈબ્ને રવાહા (રદી.) બળે ઓર શહીદ હો ગએ. હિકયાતે સહાબા (રદી.) મેં યે કિસ્સા તફસીલસે ગુઝર ચુકા હે ઓર ઈસ નૌઅકે ઓર ભી કિસ્સે ગુઝરે હે.

હઝરત અબુ સુફિયાન (રદી.) બિન અલહારિસ હુઝૂર (સલ્વ.) કે ચયાઝાદ ભાઈકા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો ઘરવાલોને રોના શુરૂ કિયા તો ફરમાને લગે, ઐસે શખ્સકો મત રો જિસને ઈસ્લામ લાનેકે બાદસે ન ઝુબાનસે કભી ખતાકા લફઝ નિકાલા, ન બદનસે કભી કોઈ ખતાકી હરકત કી (યાની ઐસે શખ્સકી મૌત તો ઈસકે લિએ મસરૂત-હી-મસરૂત હે.)

સુનાબહી (રહ.) કેહતે હે કે જબ હઝરત ઉબાદા (રદી.) કા વિસાલ હોને લગા તો મૈં પાસ થા, મુજે રોના આ ગયા, ફરમાને લગે, તૂ ક્યો રોતા હે, ખુદાકી કસમ ! અગર કિયામતમે મુઝસે ગવાહી તલબ કી ગઈ તો મૈં તેરે લિએ બેહતર ગવાહી દૂંગા ઓર મુજે સિફારિશકી ઈજાઝત મિલી તો તેરે લિએ સિફારિશ કરુંગા ઓર જહાં તક મુજે કુદરત હોગી તુજે નફા પહોંચાઉંગા. ઈસકે બાદ ફરમાયા કે મૈંને જિતની હદીસે હુઝૂર (સલ્વ.) સે સુની થી ઓર તુમ્હારે નફેકી થી, વો સબ તુમ્હે પહોંચા ચૂકા હું, એક હદીસકે અલાવા જો ઈસ વક્ત સુનાતા હું જબકે મૈં ઈસ જહાનસે જા રહા હું.

મૈંને હુઝૂર (સલ્વ.) સે સુના, જો શખ્સ લાઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ મુહમ્મદુર્સુલુલ્લાહકી ગવાહી જો, ઈસ પર જહન્નમકી આગ હરામ હે.

હઝરત અબૂબકર (રદી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો ઉનકી સાહબઝાદી રોને લગી, ફરમાયા, બેટી, રો નહી, બેટીને કહા અગર આપકે

ઈન્તિકાલ પર ભી રોના ન આએ તો કિસકે ઈન્તિકાલ પર આએગા. ફરમાયા કે ઈસ વક્ત મુજે અપની જાનકે નિકલનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ કિસીકી જાન નિકલના ભી નહીં હૈ, હતાકે ઈસ મકમીકી જાન નિકલના ભી અપની જાન નિકલનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ નહીં (તો જબ મૌત મુજે ઈતની મેહબૂબ હો રહી હૈ ઉસ પર રોતી હૈ.) ઈસકે બાદ હમરાનસે કહ્યા, અલબત્તા ઈસકા ડર ઝરૂર હૈ કે કહીં મરતે વક્ત ઈસ્લામ ન મેરે હાથસે છૂટ જાએ.

હઝરત સઆદ બિન અબી વકકાસ (રદી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો ફરમાયા કે મેરા ઉની સુબ્હા લાઓ, વો લાયા ગયા, જો બહોત પુરાના બોસીદા થા, ફરમાયા મુજે ઈસમે કફન દે દેના, બદરકી લડાઈમે યેહી સુબ્હા મેરે ઉપર થા.

અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર બિન કુરૈઝ (રદી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા, નઝમ્કી હાલત થી, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) ઉનકે પાસ ગએ હુએ થે. અપને આદમિયોસે કહ્યા કે દેખો, મેરે થે દોનો ભાઈ રોઝેસે હૈ, એસા ન હો કે ઈનકે ખાનેમે મેરી મૌતકી વજહસે દેર લગે ઔર રોઝા ઈફતાર કરનેમે તા'ખીર હો જાએ. અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) ફરમાને લગે, અગર તુજે ઈકરામ ઔર સખાવતસે કોઈ ચીઝ રોક સક્તી થી તો નઝમ્કી તક્લીફ રોક સક્તી થી, મગર યેભી તેરે લિએ માનેઅ ન હુઈ. ઈસ હાલમે ઈનકા ઈન્તિકાલ હુઆ કે મેહમાનોકે સામને ખાના રખ્યા હુઆ થા.

અમ્ર બિન ઔસ (રદી.) કેહતે હૈ કે જબ ઉબા બિન અબી સૂફિયાન (રદી.) કા ઈન્તિકાલ હો રહ્યા થા, મૈં ઉનકે પાસ ગયા, વો નઝમ્કી હાલતમે થે, ફરમાને લગે કે મૈં તુમ્હે ચલતે-ચલતે એક હદીસ સુનાતા જાઉ જો મુજે મેરી બહેન ઉમ્મે હબીબા (રદી.) ને સુનાઈ થી.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહકે વાસ્તે (યાની ઈખ્લાસ સે) બારહ રકઅત ચાશતકી નમાઝ રોઝાના પબ્હતા રહે, હક તઆલા શાનુસુ ઉસકે લિએ જન્નતમે એક મહેલ બનાતે હૈ (યે હુઝૂર (સલ્વ.) કી અહાદીસ ઔર દીનકી ઈશાઅતકા જઝબા થા કે મૌત ભી માનેઅ ન હુઈ.)

મુહમ્મદ બિન મન્કદિર (રહ.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો વો રોને લગે, કિસીને પૂછા કે રોનેકી ક્યા બાત હૈ, ફરમાયા કે મૈં ઈસ પર નહીં રોતાકે મુઝસે કબી કોઈ ગુનાહ હુઆ હો. મેરે ઈલ્મકે મુવાફિક તો મૈંને ઉમ્મરમે કોઈ ગુનાહ કિયા હી નહીં, અલબત્તા ઈસ પર રો રહ્યા હું કે કોઈ બાત મુઝસે એસી સરઝદ હો ગઈ હો કિસકો મૈં અપને ખ્યાલમે સરસરી સમઝા હું ઔર વો અલ્લાહકે નઝદીક બડી બાત હો. ઈસકે બાદ કુરઆન પાકકી આયત

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ الْمَمْنُونِ (અલ-અન્બીયુ: ૨૦)

'વ-બદાલ-હુમ મિનલ્લાહિ માલમ્પકૂ પહ્લસિબૂન'- સુરએ હુમર રકૂઅ

પ પબ્લી, જિસકા તર્જુમા યે હૈ કે

'ઉન્કે લિએ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકી તરફસે ઐસી બાત ઝાહિર હુઈ જિસકા ઉન્કો ગુમાન ભી ન થા. યે પબ્લકર ફરમાયા કે મુઝે બસ ઈસકા ડર હૈ કોઈ બાત ઐસી હો જાએ જિસકા ગુમાન ભી ન હો.

આબિર બિન અબ્દે કેસ (રહ.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો વો રોને લગે, કિસીને કહા કે આપને તો ઐસે - ઐસે મુજાહદે કિએ હૈ, આપ ભી રોતે હૈ ? ફરમાને લગે, કે મૈ ન તો મૌતકે ખૌફસે રો રહા હું, ન દુનિયાકે લાલચસે, મુઝે ઈસકા રંજ હૈ કે આજસે ગરમીયૌકે દોપહરકા રોઝા ઔર સરદીયૌકી આબિર રાતકા તહજજુદ છૂટ રહા હૈ.

હઝરત હસન (રહી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો કુછ લોગ ઉન્કી ખિદમતમે હાઝિર થે, ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે કોઈ આબિરી નસીહત ફરમા દીજિએ. ઈશાદ ફરમાયા કે તીન બાતે તુમસે કેહતા હું, ઉન્કો સુનકર મેરે પાસસે ચલે જાના ઔર મૈ જહાં જા રહા હું, મુઝે તન્હાઈમે વહાં જાને દીજિએ. ઈસકે બાદ ફરમાયા

૧. જિસ કામકા દૂસરેકો હુકમ કરો, પેહલે ખુદ ઉસ પર અમલ શુરુ કર દો.

૨. જિસ બાતસે દૂસરેકો મના કરો, પેહલે ખુદ ઉસે રૂક જાઓ.

૩. તુમ્હારા હર કદમ યા તુમ્હારે લિએ નાફે હૈ (કે જન્મતકી તરફ પડતા હૈ) યા મુઝિર હૈ (કે જહન્નમકી તરફ ચલતા હૈ) ઈસ લિએ હર કદમકો ઉઘાતે વક્ત યે સોચોકે કિધર જા રહા હૈ.

હઝરત રબીઅ (રહી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હો રહા થા તો ઉન્કી બેટી રોને લગી, ફરમાયા, બેટી રોનેકી બાત નહીં હૈ, યો કહો કે આજકા દિન કિસ કદર ખુશીકા હૈ કે મેરે બાપકો આજ બહોત કુછ મિલા.

હઝરત મકસૂલ શામી (રહી.) કા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો વો હંસ રહે થે, કિસીને પૂછા કે યે હંસીકા વક્ત હૈ ? ફરમાને લગે, ક્યો ન હંસુ જબકે વો વક્ત આ ગયા કે જિનસે મૈ ઘબરાતા થા, ઉનસે હંમેશાકો જુદા હોતા હું ઔર જિસ ઝાતસે ઉમ્મીદે વાબિસ્તા થી, ઉસકે પાસ જલ્દી-જલ્દી જા રહા હું.

હઝરત હસ્સાન (રહી.) બિન સિનાનકી જબ નઝઅકી હાલત થી તો કિસીને કહા કે આપકો બહોત તકલીફ હો રહી હૈ, ફરમાને લગે, તકલીફ તો ઝરૂર હૈ મગર મો'મિનકી તકલીફકા ઐસે વક્ત કયા ઝિકર હૈ, જબ ઉસકો હક તઆલા શાનુહુસે મિલનેકી ઉમ્મીદ હો રહી હૈ ઔર ઉસપર ઉસકી ખુશી ગાલિબ હો રહી હો.

જબ ઈબ્ને ઈદરીસ (રહ.) કે ઈન્તિકાલકા વક્ત આયા તો ઉન્કી બેટી રોને લગી, ફરમાયા, રોનેકી બાત નહીં હૈ, મૈને ઈસ ઘરમે ચાર હઝાર કુરઆન પાક ખત્મ કિએ હૈ.

હસન બિન હુઈ (રહ.) કેહતે હું કે મેરે ભાઈ અલી (રહ.) કા જિસ રાતમે ઈન્તિકાલ હુઆ, ઉન્હોને મુજે આવાઝ દેકર પાની માંગા, મેરી નમાઝકી નીચત બંધ રહી થી, મੈ સલામ ફેરકર પાની લેકર ગયા, વો ફરમાને લગે કે મੈ તો પી ચુકા. મૈને કહા, આપને કહાંસે પી લિયા, ઘરમે તો મેરે ઔર આપકે સિવા કોઈ ઔર હે નહી ? કેહને લગે કે હઝરત જિબ્રાઈલ અલૈહિસ્સલામ અભી પાની લાએ થે, વો મુજે પાની પીલા ગએ ઔર યે ફરમા ગએ કે તૂ ઔર તેરા ભાઈ ઉન લોગોમે હું જિનપર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને ઈનઆમ ફરમા રખા હે (યે કુરઆન પાકકી એક આયતે શરીફકી તરફ ઈશારા હે, જો સૂરએ નિસાકે નવીં રૂકૂઅમે હૈ-'વ મંયુતિ ઈલ્લા-હ-વર્સુલ', (અલઆયત) જિસકા તર્જુમા યે હે કે જો લોગ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ ઔર ઉસકે રસૂલકી ઈતાઅત કરતે હૈ, યેહી લોગ હૈ જિનપર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને ઈનઆમ ફરમા રખા હે, સિદીકીન શુહદાઅ ઔર સાલિહીન સે.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મૂસા (રહ.) કેહતે હું કે જબ હઝરત અલી બિન સાલેહ (રહ.) કા ઈન્તિકાલ હુઆ, મૈ સફરમે ગયા હુઆ થા, જબ મૈ સફરસે વાપસ આયા તો ઉન્કે ભાઈ હસન બિન સાલેહ (રહ.) કે પાસ તા'ઝિયતકે લિએ ગયા, મુજે વહાં જાકર રોના આ ગયા, વો કેહને લગે કે રોનેસે પેહલે ઉન્કે ઈન્તિકાલકી કેફિયત સુનો, કેસે લુલ્ક બાત કી હે.

જબ ઉનપર નઝઅકી તકલીફ શુરૂ હુઈ તો મુઝસે પાની માંગા, મૈ પાની લેકર ગયા, કેહને લગે, મૈને તો પી લિયા. મૈને પૂછા, કિસને પીલાયા ? કેહને લગે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ફરિશ્તોંકી બહોત સી સફોંકે સાથ તશરીફ લાએ થે ઔર મુજે પાની પીલા દિયા. મુજે ખ્યાલ હુઆ કે કહીં ગફલતમે ન કેહ રહે હોં, ઈસ લિએ મૈને પૂછા કે ફરિશ્તોંકી સફેં કિસ તરહ થી ? કેહને લગે, ઉપર-નીચે ઈસ તરહ થી, એક હાથકો દૂસરેકે ઉપર કરકે બતાયા.

જબ અબૂ બકર બિન અયાશ (રહ.) કા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો ઉનકી હમશીરા રોને લગી, કેહને લગે, બહેન રોનેકી બાત નહી, તેરે ભાઈને મકાનકે ઈસ કોનેમે બારહ હઝાર કુરઆન પાક ખત્મ કિએ હૈ.

અમ્ર બિન ઉબૈદ (રદી.) કેહતે હું કે અબૂ શુઅબ (રદી.) સાલેહ બિન ઝિયાદ બીમાર થે, મૈ ઉનકી અયાદતકો ગયા તો ઉનકી નઝઅકી હાલત થી, મુઝસે કેહને લગે કે મૈ તુજે ખુશખબરી સુનાઉ, મૈ ઈસ જગહ એક અજનબીસે આદમીકો જો ઉપરીન્સી સૂરત હે, દેખ રહા હું. મૈને ઉનસે પૂછા કે તુમ કૌન હો ? વો કેહને લગે કે મૈ મલકુલમૌત હું, મૈને કહા, મેરે સાથ નરમીકા બરતાવ કરના, વો કેહને લગે, મુજે યેહી હુકમ મિલા હે કે નરમી કરું.

હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રદી.) કે સાહબઝાદે ફરમાતે હું કે મેરે વાલિદકા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો મૈ ઉન્કે પાસ બૈઠા થા, કપડા મેરે હાથમે થા, તા'કે ઈન્તિકાલકે બાદ જબડા બાંધ દૂં. ઉન્કો ગશી હો જાતી થી, જિસ્સે

હમેં યે ખ્યાલ હોતા થા કે ઈન્તિકાલ હો ગયા, ફિર ઈંકાકા હો જાતા થા ઓર ઉસ વક્ત વો કેહતે કે અભી નહીં, અભી નહીં, જબ તીસરી મર્તબા પેહી સૂરત પેશ આઈ, તો મેંને ઉનસે દર્પાકત કિયા કે આપ યે કયા કરમાતે હૈ ? કેહને લગે, બેટા તુમ્હે ખબર નહીં, શૈતાન મલજિન મેરે પાસ ખડા હૈ ઓર રંજ ઓર ગુસ્સેસે અપની ઉગલી મુંહમેં દબા રહા હૈ ઓર કેહતા હૈ કે અહમદ ! તૂ મેરે હાથસે નિકલ ગયા, જબ વો કેહતા હૈ તો મૈં ઉસે કેહતા હું કે અભી નહીં છૂટ (જાન ન નિકલ જાએ, તુઝસે ઈન્મીનાન નહીં હૈ.)

હઝરત આદમ બિન અબી અયાસ (રહ.) કા જબ આખિરી વક્ત થા તો વો ચાદરમેં લિપટે પડે થે ઓર કુરઆન શરીફ પલ્લ રહે થે, જબ કુરઆન પાક ખત્મ કિયા તો કેહને લગે કે મુજે જો આપસે મુહબ્બત હૈ, ઉસકા વાસ્તા દેકર અર્જ હૈ કે મેરે સાથ નરમીકા બરતાવ કિયા જાએ, આજ હી કે દિનકે લિએ આપસે ઉમ્મદિ વાબિસ્તા થી, ઈસકે બાદ લાઈલા હ ઈલ્લલ્લાહ કહા ઓર રૂહ પરવાઝ કર ગઈ.

જબ મુસ્લિમા બિન અબ્દુલ મલિકકા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો વો રોને લગે, કિસીને રોનેકા સબખ પૂછા તો કેહને લગે કે મૈં મૌતકે ડરસે નહીં રો રહા હું, મુજે અલ્લાહ તઆલાકે સાથ કામિલ વસૂક હૈ. મૈં ઈસ પર રો રહા હું કે મૈં તીસ મર્તબા જિહાદમેં શરીફ હુઆ, મગર શહાદત નસીબ ન હુઈ ઓર આજ ઓરતોકી તરહ બિસ્તર પર જાન દે રહા હું.

અયાસ બિન કતાદા અ'રાબી (રદી.) ને એક દિન આઈના દેખા તો સિરપર સફેદ બાલ નઝર આએ, કેહને લગે કે સફેદ બાલ આ જાને કે બાદ ફિર આખિરતકે સિવા કોઈ મશગલા ન રેહના ચાહિએ કે અબ દુનિયાસે રૂખ્સત હોનેકા વક્ત આ ગયા. ઈસકે બાદ બહોત ઝિયાદા મુજાહદે શુરૂ કર દિએ. એક મર્તબા જુમ્આકે દિન નમાઝસે ફારિગ હોકર મસ્જિદસે બાહર આ રહે થે, આસમાનકી તરફ દેખકર કેહને લગે, તેરા આના મુબારક હૈ, મૈંતો તેરા બહોત હી સખ્ત ઈન્તિઝાર કર રહા થા ઈસકે બાદ અપને સાથ વાલોસે કેહને લગે, જબ મૈં મર જાઉ તો મલ્કૂબ (કિસી જગહકા નામ હૈ) મૈં લે જાકર મુજે દફન કર દેના. ઉસકે બાદ રૂહ નિકલ ગઈ ઓર ગિર ગએ.

હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હંબલ (રદી.) કે શાગિર્દ ઈબ્રાહીમ (રહ.) બિન હાનીકા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા તો અપને લડકે ઈસ્કાકસે દર્પાકત કિયા કે આફતાબ ગુરૂબ હો ગયા ? ઉન્હોંને કહા કે અભી તો નહીં હુઆ લેકિન અબ્બા જાન ! એસી સખ્ત બીમારીમેં તો કર્જ રોઝ ખોલનેકી ભી ઈજાઝત હૈ, આપકા તો નફલ રોઝા હૈ, ઈસકો ખોલ દીજિએ, કરમાને લગે, અરે ઠેહર જા, ઈસકે બાદ (ન માલૂમ કયા દેખા) કરમાને લગે, ઈસી જૈસી ચીઝોકે લિએ આદમીકો ચાહિએ કે નેક અમલ કરતા રહે (યે કુરઆન પાકકી આયત સૂરએ વસ્સાફકાત, રૂકૂબ ૨ કી તરફ ઈશારા હૈ, જિસમેં હક તઆલા શાનુહુકા ઈર્શાદ હૈ કે બેશક પેહી બડી

કામિયાબી હે, એસી હી કામિયાબી હાંસિલ કરનેકે લિએ અમલ કરનેવાલોંકો અમલ કરના ચાહિએ) ઈસકે બાદ રૂઝ પરવાઝ કર ગઈ.

અબૂ હકીમ (રહ.) હિયરી બેઠે હૂએ કુછ લિખ રહે થે, લિખતે-લિખતે કલમ હાથમેસે રખકર કેહને લગે, અગર ઈસીકા નામ મોત હે તો ખુદાકી કસમ બડી અચ્છી મોત હે, યે કેહકર મર ગએ.

અબુલ વકા બિન અકીલ (રહ.)કા જબ ઈત્તિકાલ હોને લગા તો ઘર વાલોંને રોના શુરૂ કર દિયા, કેહને લગે કે પચાસ સાલસે તો ઈસકો હટા રહા હું, અબ ક્યાં તક હટાએ જાઉં, અબ તુમ મુઝે છોડ દો, અબ મેં ઈસકી આ'મદ પર ઈસકો મુબારકબાદ દેતા હું.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને જિનકી કિતાબ અહયા ઉલ ઉલૂમ મશહૂર હે, દો શંબાકી સુબહકી નમાઝ વુઝૂ કરકે પછી, ફિર અપના કકન મંગાયા, ઉસકે ચૂમા, આંખો પર રખ્યા ઔર કહ્યા કે બાદશાહકી ખિદમતમે હાજિરીકે લિએ બડી ખુશીસે હાજિર હું, યે કેહકર કિલ્લા રૂખ પાંચ પસાર કર લેટ ગએ ઔર કૌરન ઈત્તિકાલ કર ગએ.

ઈબ્નુલ જૌઝી (રહ.) કેહતે હૈ કે જબ મેરે ઉસ્તાદ અબૂ બકર બિન હબીબ (રહ.) કા ઈત્તિકાલ હોને લગા તો શાગિદોંને અર્ઝ કિયા કે કુછ વસીયત કરમા દીજિએ, તીન ચીઝોંકી વસીયત કરતા હું.

૧. અલ્લાહકા ખૌફ ઔર

૨. તન્હાઈમેં ઉસકા મુરાકબા ઔર

૩. જો ચીઝ મુઝે પેશ આ રહી હૈ (યાની મોત) ઈસકા ખૌફ રખ્યા જાએ.

મુઝે ઈકસઠ બરસ ગુઝર ગએ હૈ લેકિન ગોયા મૈને દુનિયાકો દેખા ત્વી નહીં (એસે જલ્દી ગુઝર ગએ) ઈસકે બાદ એક પાસ બેઠનેવાલેસે પૂછા, દેખો મેરી પેશાની પર પસીના આ ગયા યા નહીં, ઉસને અર્ઝ કિયા, આ ગયા, કરમાયા, અલ્લાહકા શુક હે કે યે ઈમાન પર મોતકી અલામત હૈ (જેસાકે હદીસમે વારિદ હૈ)

ઈમામ બુખારી (રહ.) કે શામિદ અબુલ વકત અબ્દુલ અવ્વલ (રહ.) કે ઈત્તિકાલકા જબ વકત આયા તો આખિર કલિમા, જો ઉનકી સુબાનસે નિકલા, યે થા

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُ ۖ رَبِّي وَرَبِّي مِنَ الْمَرْكُومِينَ ۝

'યા-હૈ ત-કોમી અઅલમૂન. બિમા-અ-ક-ર-હી રબ્બી વ-જ-અ-લ-ની મિનલ્લુકરમીન.'

(યે સૂરએ યાસીન શરીફકે દ્વસરે રૂકૂઅકી આયત હૈ) જિસકા તર્જુમા યે હૈ 'કાશ મેરી કૌમકો યે બાત મા'લૂમ હો જાતી કે મેરે રબને મુઝે બખ્શા દિયા ઔર મુઝે મોઅજિઝ ઔર મુકર્રમ લાગોંમે શામિલ કર દિયા.'

મુહમ્મદ બિન હામિદ (રહ.) કેહતે હૈ કે મેં અહમદ બિન ખિજરવીયા

(રહ.) કે ઈન્તિકાલકે વક્ત ઉનકે પાસ બેઠા હુઆ થા, ઉનકો નજમ શુર હો ગયા થા, પચાનવે સાલકી ઉમ્ર થી, એક શખ્સને ઉનસે કોઈ મસઅલા દર્પાકત કિયા, ઉનકી આંખોમે આંસુ ભર આગે ઓર કેહને લગે કે બેટા ! પચાનવે સાલસે એક દરવાજે કે ખોલનેકી કોશિશમે લગા હુઆ હું, ઈસ વક્ત વો ખુલનેકો હૈ, ઈસકા ફિકર સવાર હૈ કે સમાતદકે સાથ ખુલતા હૈ યા બદબખ્તીકે સાથ. ઈસ વક્ત જવાબકી મુહલત કહાં ! ઈસીમે ઉનકે કર્જખ્વાલ ઉનકે મરનેકી ખબર સુનકર જમા હો ગએ, સાત સૌ દીનાર (અશરફિયા) ઉનકે ઝિમ્મે કર્જ થે, કેહને લગે, યા અલ્લાહ ! તુને રેહન ઈસ લિએ મશરૂઅ કિયા હૈ કે કર્જખ્વાલોકો ઈત્મીનાન રહે, ઈસ વક્ત તૂ ઈન લોગોકે ઈત્મીનાનકો ખુલા રહા હૈ યાની ઈનકો મેરે વજૂદસે ઈત્મીનાન થા, અબ મૈ જા રહા હું, ઈનકા કર્જ અદા કર. ઉસી વક્ત કિસીને દરવાજા ખટખટાયા ઓર કેહને લગા કે અહમદકે કર્જખ્વાલ કહાં હૈ ઓર સબ કર્જા ગિનકર અદા કર ગયા ઓર ઉનકી રૂહ નિકલ ગઈ.

એક બુઝૂર્ગકા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો અપને ખાદિમસે કહા કે મેરે દોનો હાથ બાંધ દે ઓર મેરા મુંહ ઝમીન પર રખ દે. ઈસકે બાદ વો કેહને લગે કે કૂચકા વક્ત આ ગયા, ન તો મૈ ગુનાહોસે બરી હું, ન મેરે પાસ કોઈ ઉજર હૈ જો મા'ઝરતમે પેશ કર દું, ન કોઈ તા'ક્ત હૈ, જિસ્સે મદદ ચાહું, બસ મેરે લિએ તો તૂ હી હૈ, મેરે લિએ તો તૂ હી હૈ, યેહી કેહતે-કેહતે એક ચીખ મારી ઓર ઈન્તિકાલ હો ગયા, ગૈબસે આવાઝ આઈ કે ઈસ બંદેને અપને મોલાકે સામને આજીઝી કી, ઉસને કુબૂલ કર લિયા.

એક શખ્સ કેહતે હૈ કે એક ફકીર નજમકી હાલતમે સિસક રહા થા, મકિબયાં ઉસકે મુંહ પર કસરતસે બેઠ રહી થી, મુજે તરસ આયા, મૈ ઉસકે પાસ બેઠકર મકિબયાં ઉડાને લગા, ઉસને આંખે ખોલ દી ઓર કેહને લગા કે બરસોસે ખાસ વક્તકી કોશિશમે લગા હુઆ થા, સારી ઉમ્રમે કોશિશ પર ભી નસીબ ન હુઆ, અબ મિલા થા તો તૂ આકર બીચમે ઘુસ ગયા, જા અપના કામ કર, અલ્લાહ તેરા ભલા કરે.

અબૂબકર રકી (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ અબૂબકર જફકાક (રહ.) કે પાસ સુબહકે બાદ મૌજૂદ થા, વો કેહ રહે થે, યા અલ્લાહ ! તૂ મુજે ઈસ દુનિયામે કબ તક ડાલે રખેગા, જુહરકા વક્ત ભી ન આને પાયા થા કે ઉનકા વિસાલ હો ગયા.

હઝરત મકહૂલ શામી (રહ.) બીમાર થે, એક શખ્સ ઉનકે પાસ ગએ ઓર કેહને લગે, હક તઆલા શાનુસુ આપકો સેહત અતા ફરમાએ, કેહને લગે, હરગિઝ નહીં, એસી ઝતકે પાસ જાના જિસ્સે ધૈર હી કી ઉમ્મીદ હૈ, એસે લોગોકે પાસ રેહનેસે બેહતર હૈ જિનકી બુરાઈસે કિસી વક્ત ભી ઈત્મીનાન નહીં હૈ.

અબૂ અલી રૂજબારી (રહ.) કેહતે હૈ કે એક ફકીર મેરે પાસ ઈદકે દિન આયા, બહોત ખસ્તા હાલ, પુરાને કપડે, કેહને લગા, યહાં કોઈ પાક-સાફ જગહ

ઐસી હૈ જહાં કોઈ ગરીબ ફકીર મર જાએ, મૈને લાપરવાઈસે લગ્ન સમજકર કેહ દિયા કે અંદર આ જા ઔર જહાં ચાહે પડ કે મર જા. વો અંદર આપા, તુઝ કિયા ચન્દ રક્ષાત નમાઝ પળ્હી ઔર લેટકર મર ગયા. મૈને ઉસકી તજલીઝ વ તક્લીન કી ઔર જબ દફન કરને લગા તો મુઝે યે ખ્યાલ આપા કે ઉસકે મુંહ પરસે કફન હટા કર ઉસકા મુંહ ઝમીન પર રખ દૂ, તા'કે હક તઆલા શાનુહુ ઉસકી ગુરબત પર રહમ ફરમાએ, મૈને ઉસકા મુંહ ખોલા, ઉસને આંખે ખોલ દી, મૈને પૂછા, મેરે સરદાર, કયા મૌતકે બાદ ભી જિન્દગી હૈ ? કેહને લગા કે મૈ જિન્દા હું ઔર અલ્લાહ તઆલાકા હર આશિક જિન્દા હોતા હૈ, મૈ કલ કિયામતમે અપની વઝાહતસે તેરી મદદ કરુંગા.

અલી બિન સહલ (રહ.) અસૂબહાની કહા કરતે થે, કયા તુમહારા યે ખ્યાલ હૈ કે મૈભી ઉસી તરહ મરુંગા જિસ તરહ લોગ મરતે હૈ - બીમારી, ઈયાદત (સૌ ધંધે હો જાતે હૈ,) મૈ તો ઈસ તરહ મરુંગા કે મુઝે કહા જાએગા, અય અલી ! ઔર મૈ ચલ દૂંગા, ચુનાંચે ઐસા હી હુઆ- એક દિન કહી ચલે જા રહે થે, ચલતે-ચલતે કેહને લગે, લબ્બૈક (હાજિર હું) ઔર મર ગએ.

અબુલ હસન મુજની (રહ.) કેહતે હૈ કે અબૂ યાકૂબ (રહ.) નહરજૂરીકા જબ ઈન્તિકાલ હોને લગા, નઝઅકે વક્ત મૈને લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ તલ્કીન કિયા, તો મેરી તરફ દેખકર હંસે ઔર કેહને લગે, મુઝે તલ્કીન કરતે હો, ઉસ ઝાતકી ઈઝઝતકી કસમ, જિસકો કભી મૌત નહીં આએગી, મેરે ઔર ઉસકે દરમિયાન સિર્ફ ઉસકી બકાઈ ઔર ઈઝઝતકા પરદા હૈ ઔર બસ. યે કેહતે હી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ. મુજની (રહ.) અપની દાખી પકડકર કેહતે થે કે મુઝ જૈસા હજજામ ભલા ઔલિયાકો તલ્કીન કરે, કેસી ગૈરતકી બાત હૈ ઔર જબ ઈસ વાકિએકા ઝિકર કરતે તો રોયા કરતે.

અબુલુ હુસૈન માલિકી (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ હઝરત ખૈર નૂરબાક (રહ.) કે સાથ કઈ સાલ રહા, ઉન્હોને અપને ઈન્તિકાલસે આઠ યૌમ પેહલે કહા કે મૈ જુમેરાતકી શામકો મઝિબકે વક્ત મરુંગા ઔર જુઆકી નમાઝકે બાદ દફન કિયા જાઉંગા, ભૂલ ન જાના, લેડિન મૈ બિલકુલ ભૂલ ગયા. જુઆકી સુબહકો એક શખ્સને મુઝે ઉન્કે ઈન્તિકાલકી ખબર સુનાઈ, મૈ ફૌરન ગયા કે જનાઝમે શિકત કરું. રાસ્તેમે લોગ મિલે જો ઉન્કે ઘરસે વાપસ આ રહે થે ઔર યે કેહ રહે થે કે જુઆકે બાદ દફન હોંગે, મગર મૈ ઉન્કે ઘર પહોંચ ગયા, મૈને વહાં જાકર ઉન્કે ઈન્તિકાલકી કેફિયત પૂછી તો મુઝસે એક શખ્સને, જો ઈન્તિકાલકે વક્ત ઉન્કે પાસ મૌજૂદ થા, બતાયા કે રાત મઝિબકી નમાઝકે કરીબ ઉન્કો ગશી-સી હુઈ, ઉસકે બાદ ઝરા ઈફાકા-સા હુઆ તો ઘરકે એક કોનેકી તરફ મુંહ કરકે કેહને લગે કે થોડી દેર ઠેહર જાઓ, તુમ્હે ભી એક કામકા હુકમ હૈ ઔર મુઝે ભી એક કામકા હુકમ હૈ, લેડિન તુમ્હે જિસ કામકા હુકમ હૈ, વો તો ફૌત નહીં હોગા ઔર મુઝે જિસ કામકા હુકમ

હે, વો રેહ જાએગા, ઈસ લિએ થોડી દેર ઠેહર જાઓ, મેં ઉસકો પૂરા કર લું જિસકા મુઝે હુકમ હે.

ઉસકે બાદ ઉન્હોને પાની મંગાયા, તા'જા વુઝૂ ક્રિયા, નમાઝ પઘ્લી ઔર ઉસકે બાદ આંખે બંદ કરકે પાંચ પસાર કર લેટ ગએ ઔર ચલ દિએ. કિસીને ઉનકો ખ્વાબમે દેખા, પૂછા, ક્યા હાલ હે ? કેહને લગે, બસ યે ન પૂછ, તુમ્હારી સડી હુઈ બુદાર દુનિયાસે ખલાસી મિલ ગઈ.

અબૂ સઈદ ખજાજ (રહ.) કેહતે હે કે મેં એક મર્તાબા મક્કા મુકર્રમ.મેં થા, બાબે બની શૈબાસે નિકલ રહા થા, દરવાઝેસે બાહર મૈને એક નિહાયત પૂબસૂરત આદમીકો મરે હુએ પડા દેખા, મેં જો ઉસકો ગૌરસે દેખને લગા તો વો મેરી તરફ દેખકર હંસને લગા ઔર કેહને લગા, અબૂ સઈદ, તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે (મુહબ્બત વાલે) દોસ્ત મરા નહીં કરતે, એક આલમસે દૂસરે આલમમેં મુન્તાકિલ હો જાતે હે.

હઝરત જુન્નૂન મિસરી (રહ.) કા જબ વિસાલ હોને લગા તો કિસીને ઉનસે અર્ઝ ક્રિયા કે કુછ વસીયત કરમા દીજિએ, કરમાને લગે કે મેં ઉસકી મેહરબાનીકે કરિશ્મોમેં મુતાજજુબ હો રહા હું, ઈસ વક્ત મુઝે મશ્ગૂલ ન કરો.

અબૂ ઉસ્માન હિયરી (રહ.) કેહતે હે કે જબ અબૂ હફસકા ઈન્તિકાલ હોને લગા તો કિસીને પૂછા કે કોઈ વસીયત કરમા દીજિએ, કરમાને લગે કે મુઝમેં બોલનેકી તા'ક્ત નહીં, ઉસકે બાદ ઝરા કૂબ્ત-સી મા'લૂમ હુઈ તો મૈને કહા, અબ કરમા દીજિએ, મેં લોગોં તક પહોચા દૂગા. કરમાને લગે કે અપની કોતાહી પર પૂરે દિલસે ઈન્કિસાર ઔર આજીઝ હો (બસ યે મેરી આખિરી વસીયત હે.)

હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કરમાતે હે કે જબ હઝરત સિરી સક્તી (રદી.) કા વિસાલ હોને લગા, નઝમકી હાલત થી, મેં સિરહાને બૈઠા થા, મૈને અપના મુંહ ઉનકે મુંહ પર રખ દિયા, મેરી આંખસે આંસુ જારી થે, મેરા આંસુ ઉનકે રૂખ્સાર પર ગિરા, કરમાને લગે, કોન હે ? મૈને અર્ઝ ક્રિયા, આપકા ખાદિમ જુનેદ હે, કરમાને લગે મર્હુબા (બહોત અચ્છા ક્રિયા આગએ), મૈને અર્ઝ ક્રિયા, કોઈ આખિરી વસીયત કરમા દીજિએ, કરમાને લગે કે બુરોકી સોહબતસે અપનેકો બચાના ઔર એસા ન હો કે ગૈરોકી સોહબત અલ્લાહ તઆલા શાનુહુસે તુઝે જુદા કર દે.

હઝરત હબીબ અજમી (રહ.) (જો મશહૂર અકાબિર સૂફિયામેં હે ઈન્તિકાલકે વક્ત બહોત હી ધબરા રહે થે, કિસીને અર્ઝ ક્રિયા કે આપ જૈસે બુઝૂર્ગસે યે ધબરાહટ બઈદ હે, ઈસ્સે પેહલે તો એસા હાલ આપકા ન હોતા થા (યાની ઈતની ધબરાહટ કિસી બાતસે ભી મેહસૂસ ન હોતી થી,) કરમાને લગે, સફર બહોત લંબા હે, તોશા પાસ નહીં હે, કબી ઈસ્સે પેહલે ઈસકા રાસ્તા દેખા નહીં, આકા ઔર સરદારકી ઝિયારત કરની હે, કબી ઈસ્સે પેહલે ઝિયારત નહીં કી, એસે ખૌફનાક મનાઝિર દેખને હે જો પેહલે કબી નહીં દેખે, મિદ્દીકે નીચે તન્હા ક્રિયામત તક પડે રેહના

હૈ, કોઈ મુનિસ પાસ ન હોગા. ઈસકે બાદ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે હુજૂરમે ખડા હોના હૈ, મુજે યે ડર હૈ કે અગર વહાં યે સવાલ હો ગયા કે હબીબ સાઠ બરસમે એક તસ્બીહ એસી પેશ કર દે, જિસમે શૈતાનકા કોઈ દખલ ન હો તો કયા જવાબ દૂગા. ઔર યે હાલ ઈસપર થા કે સાઠ બરસકી ઝિન્દગીમે દુનિયાસે જરા-ભી લગાવ ન થા. ફિર હમ જૈસોકા કયા હાલ હોગા જો કિસી વકત ભી દુનિયા તો દરકિનાર ગુનાહોસે ભી ખાલી નહીં હોતે, હર વકત શૈતાન હી કી ખુશામદમે લગે રેહતે હૈ.

અબ્દુલ જબ્બાર (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ હઝરત ફત્હ બિન ખુશરફ (રહ.) કી ખિદમતમે તીસ બરસ રહા, ઉન્હોને કભી આસમાનકી તરફ મુંહ નહીં કિયા, ઈસકે બાદ એક મર્તબા આસમાનકી તરફ મુંહ કિયા ઔર કેહને લગે, અબ તો આપકા ઈસ્તિયાક બહોત હી બબ્હ ગયા, અબ જલ્દી હી બુલા લીજિએ. ઈસકે બાદ એક હકીકત ભી ન ગુઝરાકે ઈન્તિકાલ કરમા ગએ.

અબૂ સઈદ મૂસલી (રહ.) કેહતે હૈ કે ફત્હ બિન સઈદ (રહ.) ઈદુલ અઝહાકી નમાઝ પબ્હરકર ઈદગાહસે દેરમે વાપસ હુએ, વાપસીમે દેખા કે મકાનોકે અંદરસે કુરબાનીકા ગોશ્ત પકનેકા ઘુંઆં હર તરફસે નિકલ રહા હૈ, તો રોને લગે ઔર કેહને લગે કે લોગોને ખુર્બાનિયોસે આપકા તર્ફબ હાસિલ કિયા, મેરે મેહબૂબ ! કાશ, મુજે મા'લૂમ હો જાતા કે મૈ કુરબાની કિસ ચીઝકી કરૂં, યે કેહકર બેહોશ હોકર ગિર ગએ, મૈને પાની છિડકા, દેરમે હોશ આયા ફિર ઉઠકર ચલે જન શહેરકી ગલિયોમે પહોંચે તો ફિર આસમાનકી તરફ મુંહ ઉઠાકર કેહને લગે કે મેરે મેહબૂબ ! તુજે મેરે રંજ વ ગમકા તવીલ હોના ભી મા'લૂમ હૈ ઔર મેરા યે ગલી-ગલી ફિરના ભી તુજે મા'લૂમ હૈ, મેરે મેહબૂબ ! તુ મુજે કબતક કેંદ રખેગા, યે કેહકર ફિર બેહોશ હોકર ગિર ગએ, મૈને ફિર પાની છિડકા, ફિર ઈંફકા હો ગયા ઔર ચંદ રોઝ બાદ ઈન્તિકાલ હા ગયા.

મુહમ્મદ બિન કાસિમ (રહ.) કેહતે હૈ કે મુઝસે મેરે શેખ મુહમ્મદ બિન અસ્લમ તૂસી (રહ.) ને ઈન્તિકાલસે ચાર દિન પેહલે કરમાયા કે આઓ, તુમ્હે ખુશખબરી સુનાઉ કે તુમ્હારે સાથીકી (યાની મેરે) સાથ હક તઆલા શાનુહુકે કિસ કદર એહસાન કિયા કે મેરી મૌતકા વકત આ ગયા ઔર અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકા મુઝ પર યે, એહસાન હૈ કે મેરે પાસ એક દિરમ ભી નહીં હૈ, જિસકા હિસાબ દેના પડે, અબ મકાનકે કિવાડ બંદ કર દો ઔર મેરે મરને તક કિસીકો મેરે પાસ આનેકી ઈજાઝત ન દેના ઔર યે સુન લો કે મેરે પાસ કોઈ ચીઝ નહીં હૈ, જિસમે મીરાસ તક્સીમ હો, બજૂઝ ઈસ ચાદરકે ઔર ઈસ ટાટકે ઔર ઈસ વુઝૂકે લોટેકે ઔર મેરી કિતાબોકે ઔર ઈસ ચૈલીમે તીસ દિરમ હૈ, યે મેરે નહીં હૈ, બલ્કે મેરે બેટેકે હૈ, ઈસકે એક રિસ્તેદારને ઈસકો દિએ હૈ ઔર ઈસે ઝિયાદા હલાલ ચીઝ મેરે લિએ કયા હોગી જબકે હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ યે હૈ કે તુ ઔર તેરા માલ તેરે બાપકા હૈ (લિહાઝા યે બેટેકા માલ હોનેકી વજહસે ઈસ હદીસ શરીફકી બિના પર મુજે

હવાય હૈ,) ઈસમેંસે મેરે કનકી ઈતની મિકદાર ખરીદ લેના જિસે મેરા સતર ઠક જાએ, ઈસે ઝિયાદા ઈસમેંસે ન લેના યાની સિર્ફ હુંગી ઈસમેંસે ખરીદ લેના ઔર યે ટાટ ઔર યે ચાદર કનકમેં શમિલ કર લેના, કનક કે તીન કપડે પૂરે હો જાએગે - હુંગી, ચાદર ઔર તીસરા ટાટ હો જાએગા, ઈન તીનોમેં મુજે લપેટ દેના ઔર યે વુઝુકા લોટા કિસી નમાઝી ફકીરકો સદકા કર દેના કે વો વુઝુ કર લિયા કરેગા, યે સબ કરમા કર ચોથે દિન ઈન્તિહાલ હો ગયા.

અબુ અબ્દુલ ખાલિક (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ મુસુક બિન હુસેન (રહ.) કે પાસ નજઅકી હાલતમેં થા, વો કેહ રહે થે, અય અલ્લાહ ! મૈ ઝાહિરમેં લોગોકો નસીહત કરતા રહા ઔર બાતિનમેં અપને નકસકે સાથ ખોટાપન કરતા રહા, મૈને અપને નકસકે સાથ જો ખોટ કિયા, ઉસકો ઈસકે બદલેમેંકે તેરી મખ્લુકકો નસીહત કરતા રહા, મા'ફ કર દે, યેહી કેહતે-કેહતે જાન નિકલ ગઈ, રહમહુમુલ્લાહુ તઆલા રહમતન વાસિઅ. (ઈતેહાફ)

કિસ કદર પુશકિસ્મત થે યે મરનેવાલે, હક તઆલા શાનુહુ ઈનકી બરકાતસે ઈસ નાપાકકો ભી કોઈ સિસ્સા અતા કરમા દે કે વો બડા કરીમ હૈ, ઉસકે કરમસે કોઈ ચીઝ ભી બઈદ નહીં.

હદીસ-૨૦. હઝરત આઈશા (રહી.) કરમાતી હૈ કે એક શખ્સ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી મિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસુલલ્લાહ (સલ્લ.) મેરે કઈ ગુલામ હૈ, જો મુઝસે ઝૂઠ ભી બોલતે હૈ, ખિયાનત ભી કરતે હૈ, કેહના નહીં માનતે, મૈ ઉનકો બુરા-ભલા ભી કેહતા હું ઔર મારતા ભી હું, મેરા-ઉનકા (કિયામત મેં) કયો મામલો હોગા ? હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઈશાદ કરમાયા કે કિયામતકે દિન જિતની મિકદારકી ઉન્હોને ખિયાનત કી હોગી ઔર તેરી નાકરમાની કી હોગી ઔર ઝૂઠ બોલા હોગા, ઈસ સારી મિકદારકા વજન કિયા જાએગા કે વહાં હર ચીઝકા વજન હોતા હૈ ચાહે વો ચીઝ જિસ્મવાલી જોહર હો યા બે-જિસ્મકી અર્ઝ હો) ઔર તુને જો સજા ઈન ચીઝો પર દી હૈ, વો ભી સબ તોલી જાએગી, પસ

(૨૦) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَعَدَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَمَوْلُوكٌ يَكِيدُنِي وَيَخُونُنِي وَيَعْمَلُنِي وَاشْتَمَهُمْ وَأَضْرَعُهُمْ كَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَمَلُوكَ وَكَذَبُوكَ وَعَقَابُكَ أَيَا هُمْ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ أَيَا هُمْ فَقَدَرْ ذُنُوبَهُمْ كَانَ ذَلِكَ كَمَا قَالَ لَكَ وَلَا عَلَيْكَ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ أَيَا هُمْ وَذُنُوبُهُمْ كَانَ فَذَلِكَ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ أَيَا هُمْ فَوَيْ ذُنُوبَهُمْ أَتَقْنَى لَهُمْ مِنْكَ الْفُضْلُ قَتْنَى الرَّبْلِ وَجَلَّ يَتَفَّ وَبَكَرَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَقْرَأُ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى وَتَعْلَمُ الْكَاذِبِينَ الْوَيْلُ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تَنْظُرُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ وَفَّقَاكُمْ حَقُّونَ

અગર તેરી સજા ઓર ઉનકા જુર્મ બરાબર રહા તબ તો ન લેના ન દેના ઓર અગર તેરી સજા ઉનકે જુર્મસે વજનમેં કમ હોગી તો જિતની કમ હોગી, વો તુઝે દી જાએગી ઓર અગર સજા ઉનકે જુર્મસે બધી હુઈ હોગી તો ઈસ ઝિયાદતીકા તુઝસે બદલા લે લિયા જાએગા, વો શપ્સ અફસોસ કરતે હુએ રોતે હુએ મજલિસસે હટ ગએ.

خَوَلِّ اَيْنَ مَا وَكَلْنَا بِهَا حَاسِبِينَ تَقَالُ لَاحِلًا يَا
رَسُولَ اللَّهِ مَا جَدَلِي وَلَهُوَ تَقَالُ اَيْنَ مَا سَفَرْتَهُمْ
شَهْدًا لَكَ اَمَّا كَلَامُكَ اَمَّا كَلَامُكَ اَمَّا كَلَامُكَ

હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, તુમને કુરઆન શરીફકી આયત (સૂરએ અંબિયા, રૂકૂઅ- ૪) વ ન જ અુલ મવા ઝીનલ કિસ્ત, (આયત) નહીં પબ્લી ? જિસકા તર્જુમા યે હૈ કે કિયામતકે દિન હમ મીઝાને અદલ કાયમ કરેગે (જિસમેં આ'માલકા વજન કરેગે) ઓર કિસી પર જરા-સા ભી ઝુલ્મ ન કિયા જાએગા ઓર અગર કિસીકા કોઈ અમલ રાઈકે દાનેકે બરાબર ભી હોગા તો હમ ઉસકો વહાં હાઝિર કરેગે (ઓર ઉસકા વજન કરેગે) ઓર હમ હિસાબ લેનેવાલે કાફી હૈ. - મિશકાત

કાપડા - કિયામતકે દિન હિસાબકા મા'મલા ભી બડા સખ્ત મા'મલા હૈ, કુરઆન પાક ઓર અહાદીસમેં બહોત કસરતસે ઉસપર તંબીહૈ ઓર ઉસકી તફસીલૈ ઝિકર ફરમાઈ ગઈ હૈ. મિસાલ ઓર નમૂનેકે તોરપર ચન્દ આયાત ઓર ચન્દ અહાદીસ ઈસ જગહ ઝિકર કી જાતી હૈ.

(۱) اَلَّذِيْنَ اٰتٰوْا مَّا تَرْتَجِبُوْنَ فَيُدْرِئُ اِلٰى اللّٰهِ قَد تَّرَكُوْا فِىْ كُلِّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَاَمْ

رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ (سورة القصص ۷۸)

૧. ઓર ઉસ દિનસે ડરતે રહો જિસ દિન તુમ હક તઆલા શાનુહીકી પેશીમેં લાએ જાઓગે, ફિર હર શપ્સકો ઉસકા કિયા હુઆ અમલ (યાની ઉસકા બદલા) પુરા-પુરા દિયા જાએગા ઓર ઉનપર કિસી કિસ્મકા ઝુલ્મ ન કિયા જાએગા.

- સૂરએ બકર: ૨૩, રૂકૂઅ ૩૮

وَاَمْ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْقَقًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا
وَبَيْنَ اَمِّنٍ اَبْعَدَ اَمْ دَٰخِلًا رَّكَعًا ۚ اَللّٰهُ نَفْسَهُ رَعُوْا اِنَّ بِالْاَعْيَادِ ۙ اٰلَ عَزٰوۙ

૨. જિસ દિન પાએગા હર શપ્સ અપને સામને ઉસ ઝીઝકો જો ઉસને કિસી કિસ્મકી પેરકી યા કિસી કિસ્મકી બુરાઈ કી હો ઓર તમન્ના કરેગા કે કાશ ઉસ દિનકે ઓર ઉસકે દરમિયાન બહોત દૂરકી મુસાફત હોતી ઓર અલ્લાહ તઆલા ડરાતા હૈ તુમકો અપને આપસે ઓર અલ્લાહ તઆલા બડા શકીક હૈ બંદો પર (ઈસ શકકત હી કી વજહસે ડરાતા હૈ કે તુમ ઉસકે મજાબમેં મુખતલા ન હો જાઓ !)

- સૂરએ આલે ઈમાન, રૂકૂઅ ૨

(૧૩) وَمَنْ

يَقُلْ يَأْتِ بِمَا عَلَّ تَوَمَّ الْقِيَمَةَ تَوْتُوْنِي كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُوَ يَنْظُرُونَ (۱۳) (۱)

૩. ઔર જો શખ્સ ખિયાનત કરેગા વો અપની ઈસ ખિયાનત કી હુઈ ચીઝકો કિયામતકે દિન (હરકે મૈદાન મેં) લાએગા, ફિર હર શખ્સકો ઉસકે કિએ હુએકા પૂરા-પૂરા બદલા મિલેગા. - સૂરએ આલે ઈમ્રાન, રૂકૂઅ ૧૭

(૧૪) كُلَّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّا تَوَتُونَ أَجْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ زَالِ عَمْرُنَ (۱۴)

૪. હર શખ્સકો મોતકા અઈકા ઝરૂર ચખના હૈ ઔર તુમહારે નિક ઔર બદ) આ'માલકા પૂરા-પૂરા બદલા કિયામત હી કે દિન મિલેગા. - સૂરએ આલે ઈમ્રાન, રૂકૂઅ ૧૮

○ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۵)

૫. ઈન્નલ્લાહ-સરીઈલ્હિસાબ.

યે કલિમા બહોત જગહ કુરઆન પાકમે વારિદ હુઆ હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ બહોત જલ્દ હિસાબ કરનેવાલે હૈ કે હર શખ્સકા હિસાબ-કિતાબ બહોત જલ્દી પૂરા કર દિયા જાએગા ઔર ઉસકે મુવાફિક બદલા દિયા જાએગા.

۱۴۱. اَوْرَزْنَ يَوْمَئِذٍ النَّاسَ حَقَّهُمْ

نَقَلَتْ مَوَازِينَهُمْ فَآوَرَّتْهُمْ أَثْقَالَهُمْ وَكَمْ يَتْلَعُونُونَ مِنْ خَفٍّ مَوَازِينَهُمْ فَآوَرَّتْكَ الدِّينَ حَبِيرًا أَتَقْتَمُونَ

كَأَنَّهُمْ لَا يَتْلَعُونَ (۱۴)

૬. ઔર ઉસ દિન (કિયામતકે દિન આ'માલકા વજન ઝરૂરી હૈ પસ જિસ શખ્સકા (નેક આ'માલ કા) પલ્લા ભારી હોગા તો એસે લોગ કામિયાબ હોંગે ઔર જિસ શખ્સકા (નેક આ'માલકા) પલ્લા હલકા હોગા, યેહી લોગ હૈ જિન્હોને અપના નુકસાન કર લિયા, ઈસ વજહસે કે હમારી આયતોકી હક તલ્લી કરતે યે. - સૂરએ આ'રાફ, રૂકૂઅ-૧૧

(૧૫) لَآ تَنْفَعُكُمْ ثَمَنُكُمْ شَيْئًا لَّعَنُوا لَكُمْ يَوْمَئِذٍ يَكْفُرُونَ (۱۵)

૭. બેશક હમારે કાસિદ (કરિસ્તે) તુમહારી સબ શારારતોકો લિખ રહે હૈ (ઔર ઈન સબકા બદલા તુમકો કિયામતમે મિલેગા, જબ યે લિખ્મા હુઆ સામને લાયા જાએગા.) - સૂરએ મુનૂસ, રૂકૂઅ-૩

۱۶. وَالَّذِينَ كَسَبُوا الشَّقَايَا جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَحْسَبُهَا أَنَّ وَرَاقَةً يَوْمَئِذٍ لَّهَا مَا لَهَا مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ

(۱۶) يونس

૮. ઔર જિન લોગોને બૂરે કામ કિએ, ઉનકી બૂરાઈકી સજા ઉસકે બરાબર

મિલેગી और उनको जिल्लत छायेगी और उनको अल्लाह तआला (કે અજાબ) से कोई बयानेवाला न होगा (और उनके मुँह जैसे काबे होंगे) गोया उनके चेहरों पर अंधेरी रातके परत-के-परत लपेट दिये गये. - सूरअे युनुस, ३५-३

(۹) هَٰذَا لِكُتُبُوا ۖ كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ رَوِّدُهَا

૯. उस मकाम पर हर शख्स अपने चेहरे किअे कामोंको (જો દુનિયામે કિअे થે,) જાંચ લેગા (કે વો કિસ કિસ્મકે નેક યા બદ કિઅે થે, કિર उसका हिसाब हो जायेगा.) - सूरअे युनुस, ३५-३

(۱۰) لَا يَنْفَعُ الشَّجَابَ الرَّحْمَنُ ۖ وَالَّذِينَ لَا يَرْضَوْنَ آيَاتِ اللَّهِ وَلِقَاءَ رَبِّهِمْ ۖ أُولَٰئِكَ يَرْجَوْنَ كَذِبًا ۖ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۱۰)

૧૦. જિન લોગોને अपने रबका કેહना मान लिया, उनके वास्ते अच्छा बढवा है और जिन्होंने उसका કેहना न माना, उनके पास अगर दुनियाकी तमाम चीजें हों (બલ્કે) और उसके साथ उसीકે બરાબર और ચીજે હો તો સબ-કી-સબ अपने कियामे दे द्ये (और) उनका सप्त हिसाब होगा. - सूरअे रम्ह, ३५-२

(۱۱) قَالُوا عَلَيْنَا سَبٌّ مُّبِينٌ

૧૧. પસ આપકે કિઅે તો (અય મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સિર્ફ પહોંચા દેના હે (और इस पर अमल करने, न करनेका) हिसाब हमारे किये है. - सूरअे रम्ह, ३५-५

(۱۲) رَبَّنَا اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي ۖ ذُنُوبِي كَثِيرَةٌ وَلِي سَلَابٌ مُّكْتَبٌ عَلَيَّ ۖ وَأَنْتَ أَعْلَمُ الْغُيُُوبِ (۱۲)

૧૨. અય હમારે રબ ! મેરી और मेरे वालिदनकी और सब मो'मिनीनका हिसाब कायम होनेके दिन मज्दिरत कर दीजिये (ये હઝરત ઈબ્રાહીમકી દુઆ હે.) - सूरअे ईब्राहीम ३५-५

(۱۳) يَوْمَ تَرْجَى الْجَحِيمَ ۖ يَوْمَ تَرْجَى مَقَرَّنِي ۖ فِي الْأَصْنَافِ ۖ مَنْ تَطْرَابَ وَتَقَشَّى ۖ وَجْهَهُمُ الْمَلَأَ ۖ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۖ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۱۳)

૧૩. और तू उस दिन मुजिरमोंकी जजीरोमें जकड़ा हुआ देभेगा और उनके कुरते कतिरान (ચીડકે દરખતકે તેલ) કે હોંગે (કે उस तेलमें पेद्रेलकी तरहसे आग जल्दी लगती है) और उनके चेहरों पर आग लिपटी हुई होगी (और ये सारी तकलीकें क्यो हें), ता'के अल्लाह तआला हर शख्सको उसके किये हुअेकी सजा दे, बेशक अल्लाह तआला शानुषू બહોત જલ્દ હિસાબ લેને વાલા હે. - सूरअे ईब्राहीम, ३५-७

(૧૪) وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرًا فِي عَقِبِهِ وَنُخْرِجُهُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كِتَابًا يَتْلُقُهُ
مَشْهُورًا أَوْ فَارًّا كَيْفَ يَتْلُوكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

૧૪. ઔર હમને હર ઈન્સાનકા અમલ (નેક હો યા બદ હો) ઉંસકે ગલેકા હાર બના રખ્યા હૈ ઔર કિયામતકે દિન હમ ઉંસકા આ'માલનામા ઉંસકે સામને કર દેગે, જિસકો વો ખુલા હુઆ દેખેગા (ઔર ઉંસે કહ્યા જાએગા) કે અપના આ'માલનામા ખુદ હી પલ્લ લે, આજ તૂ ખુદ હી અપના મુહાસિબ કાફી હૈ (યાની ખુદ હી હિસાબ કર લે, કિસી દૂસરેકી ભી ઝરૂરત નહીં.)

- સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ, રૂકૂઅ ૨

(૧૫) مَا يَسْتَكْبِرُ مَا يَقُولُ ﴿١٥﴾

૧૫. (જો બાત યે કાફિર સમજ રહે હૈ વો) હરગિઝ નહીં હૈ, હમ હર વો બાત લિખ દેતે હૈ જો કોઈ સુબાનસે કેહતા હૈ (ઉંસકે બાદ કિયામતકે દિન) વો લિખ્યા હુઆ આ'માલનામા ઉંસકે સામને કર દિયા જાએગા.

- સૂરએ મરયમ, રૂકૂઅ ૫

(૧૬) اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١٦﴾

૧૬. લોગોંકે હિસાબકા વકત તો કરીબ આ ગયા ઔર યે અભીતક ગફલત હી મેં પડે હૈ (ઔર ઈંસકી તૈયારીસે એ'રાજ કિએ હુએ હૈ.

(૧૭) قَدْ أَفْلَحَ فِي

- સૂરએ અંબિયા, રૂકૂઅ ૧

الْمُؤْمِنُونَ قَدْ أَفْلَحَ الَّذِينَ يَتْلُونَ ﴿١٧﴾ قَدْ أَفْلَحَ الَّذِينَ يَتْلُونَ ﴿١٧﴾ قَدْ أَفْلَحَ الَّذِينَ يَتْلُونَ ﴿١٧﴾ قَدْ أَفْلَحَ الَّذِينَ يَتْلُونَ ﴿١٧﴾

૧૭. ફિર જબ (કિયામતકે દિન) સૂર ફૂકા જાએગા તો (ઈંસ કદર ખૌક હોગા કે) બાહમી રિશ્તે ભી ઉંસ દિન ન રહેંગે. (યાની સબ અજનબી-સે બન જાએંગે,) બાપ બેટેસે ભાગેગા વગૈરહ-વગૈરહ જૈસા સૂરએ અબસમેં હૈ- પૌષ યકિઈલ્મરૂફ મિન્ અખીલિ (આયત) ઔર ન કોઈ કિસીકો પૂછેગા (ઔર આ'માલકી તરાજૂ ખડી કર દી જાએગી) પસ જિસ શખ્સકા પલ્લા ભારી હોગા (યાની ઉંસકી નેકિયાં ઝૂક જાએંગી) પસ ઐસે લોગ તો કામિયાબ હોંગે ઔર જિસ શખ્સકા પલ્લા હલ્કા હોગા પસ યે વો લોગ હોંગે જિન્હોને અપના નુક્સાન કર લિયા ઔર વો જહન્નમેં હમેશાકે લિએ રહેંગે, ઉંનકે ચેહરોંકો આગ જ્વલસતી હોગી ઔર ઉંસમેં ઉંનકે મુંહ બિગડે હુએ હોંગે.

- સૂરએ મુઅ્મિનૂન, રૂકૂઅ ૬

(૧૮) وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَاءُ هُمْ كَسْرَابٌ بِقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ النَّفْسَانُ مَاءً حَمِيمًا إِذَا جَاءَهُمْ

وَمِنْ شَرِّ مَا قَدْ خَلَقَ اللَّهُ وَتِلْكَ قَوْلُهُ جِسَابًا ۖ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ (روم ۲۹)

૧૮. ઔર જો લોગ કાહિર હૈ (ઔર નૂરે હિદાયતસે દૂર હૈ) ઉનકે આ'માલ એસે હૈ જેસાકે એક ચટિયલ મેદાનમે ચમકતા હુઆ રેતકે ખાસા આઢમી ઉસકો (દૂર સે) પાની સમજતા હૈ, યહાં તકકે જબ (ઉસકે પાસ આપ્યા) તો ઉસકો કુછ ભી ન પાયા ઔર ઉસકે પાસ અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લો પાયા, જિસને ઉસકા પૂરા-પૂરા હિસાબ વહી કર દિયા ઔર અલ્લાહ તઆલા બહોત જલ્દી હિસાબ કર દેનેવાલે હૈ. - સૂરએ નૂર, રૂકૂઅ ૫

(૧૭) إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ عَذَابَ اللَّهِ لَهُمْ نُورٌ عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ ۖ يَمْشُونَ عَلَىٰ الْأَشْجَارِ ۖ أَكَامٍ هِيَ تَأْكُلُ ۖ وَهُمْ فِيهَا كَاظِمُونَ ۖ (مومن ૫૬)

૧૯. જો લોગ મુદાકે રાસ્તેસે ભટકે હુએ હૈ, ઉનકે લિએ સખ્ત અઝાબ હૈ ઈસ લિએ કે વો રોએ હિસાબકો ભૂલે હુએ હૈ. - સૂરએ સ્વાદ, રૂકૂઅ ૨

(૧૭) إِنَّ اللَّهَ يَتَرَكُمُ الْيَوْمَ وَمَنِ الْمُنَافِقُونَ ۖ (مومن ૨૮)

૨૦. આજ (કિયામત) કે દિન હર શખ્સકો ઉસકે કિએક બદલા દિયા જાએગા, આજ સુલ્મ નહી હૈ, બેશક અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લો બહોત જલ્દી હિસાબ લેને વાલા હૈ. - સૂરએ મુઅમિન, રૂકૂઅ ૨

(૨૧) وَتَلَىٰ كُلُّ أَكْفٍ جَانِبَهُ ۖ وَكَانَ يُدْعَىٰ إِلَىٰ الْيَوْمِ ۖ (مومن ૨૮)

تَجْرُونَ مَا خَلَقْتُمْ تُفْسِدُونَ ۖ هَلَّا جَاءَكُمْ عَلَىٰ بِلَاقِ الْحَقِّ ۖ إِنْ كُنَّا لَنُفْسِرُهُ مَا خَلَقْتُمْ تُفْسِدُونَ ۖ (مومن ૨૮)

૨૧. ઔર આપ (કિયામતકે દિન) હર ફિરકેકો દેખેએ કે (વો લોગ ખોઠકી વજહસે ધુટનોકે બલ ગિર પડેએ, હર ફિરકા અપની કિતાબ (નામા-એ-આ'માલ) કી તરફ લાપા જાએગા (ઔર ઉનસે કહા જાએગા) કે આજ તુમકો તુમહારે કિએકા બદલા દિયા જાએગા (ઔર યે કહા જાએગા) કે યે હમારી કિતાબ, (જિસમે તુમહારે આ'માલ લિખે હુએ હૈ) (તુમહારે આ'માલકો ઢીક-ઢીક બતા રહી હૈ, હમ દુનિયામે (ફરિસ્તોસે) તુમહારે આ'માલકો લિખવાતે રેહતે થે (જો ઈસ વક્ત યે તુમહારે સામને હૈ.) - સૂરએ જાસિયા, રૂકૂઅ ૪

(૨૨) لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۖ وَهُوَ الشَّمَالُ ۖ قَبِيلٌ ۖ سَائِلٌ مِّنْ قَوْلٍ إِلَّا

لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۖ (مومن ૨૮)

૨૨. જબ દો અખા કરનેવાલે (બાતકો જલ્દીસે લેકર લિખનેવાલે ફરિસ્તે) લેતે રેહતે હૈ ઔર દાઈ જાનિબ ઔર બાઈ જાનિબ બેઠે રેહતે હૈ, વો (યાની આઢમી)

કોઈ લક્ષ્ય મુબાનસે નહીં નિકાલતા, મગર એક તા'ક લગાનેવાલા તૈયાર રહેતા હે (ઔર વો ફીરન) ઉસકો લિખ લેતા હે, યેહી આ'માલનામા હે.

- સૂરએ કા'ક, રુકુઅ ર

وَمِنْكُمْ خَافِيَةٌ ۚ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ۖ قَيِّمًا ۖ هَاوٍ مُّأْتِرًا ۖ وَكَتَبَتْ لَهُ فِي ظُنُونِ أَتَىٰ مُلْكٍ جَسَادِيَّةٍ ۖ فَمُتَوًى عَيْشَةً رَّاضِيَةً ۖ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۖ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَهُنَا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ۖ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ ۖ لَا يَقُولُ يُبَيِّنُنِي كَرَامَتِ كِتَابِيهِ ۖ وَلَمْ أَذِرْ مَا جَسَادِيَّةٍ ۖ يَلْبَسُ مَا كَانَتْ الْقَاضِيَةُ ۖ مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيهِ ۖ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ۖ خُلِدَ وَهُوَ فَعْلُوهُ ۖ ثُمَّ أَلْحَقَ بِهِ صَلَوَةً ۖ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعًا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۖ إِنَّهُ

૨૩. જિસ દિન તુમ (ખુદા તઆલાકે સામને હિસાબકે લિએ) પેશ કિએ જાઓગે, તુમ્હારી કોઈ બાત પોશીદા ન હોગી ફિર (નામા-એ-આ'માલ હાથોમે દે દિએ જાએ, પસ) જિસ શખ્સકા નામા-એ-આ'માલ ઉસકે દાહિને હાથમે દિયા જાએગા, વો તો (ખુશીકે મારે આપસમે) કહેગા કે હો, મેરા નામા-એ-આ'માલ પબ્લ હો, મેરા તો (પેહલે હી સે) એ'તકાદ થા કે મુજકો મેરા હિસાબ પેશ આનેવાલા હે (મેં તો દુનિયાહીમે ઉસકે લિએ તૈયારી કર રહા થા,) પસ યે શખ્સ તો પસન્દીદા (ઝિન્દગી યાની બહિસ્તેબરીમે હોગા જિસકે મેવે સુકે હુએ હોગે (ઔર ઉનસે કહા જાએગા) કે ખાઓ ઔર પીઓ મજેકે સાથ ઉન આ'માલકે બદલેમે જો તુમને ગુજરે હુએ ઝમાનામે કિએ હે ઔર જિસ શખ્સકા નામા-એ-આ'માલ ઉસકે બાએ હાથમે દિયા જાએગા પસ વો (નિહાયત હસરત ઔર ગમસે) કહેગા, કયા અચ્છા હોતા કે મુજકો મેરા નામા-એ-આ'માલ હી ન મિલતા ઔર મુજકો યે ખબર હી ન હોતી કે મેરા હિસાબ કયા હે, કાશ મૌત (જો આ ચુકી થી, વોહી સબ કામકા ખાતમા કર દેતી (અફસોસ) મેરા માલ મેરે કુછ કામ ન આયા, મેરી વજાહત બી મેરેસે જાતી રહી, (ઉસ શખ્સકે લિએ હુકમ હોગા કે) ઈસકો પકડો ઔર ઈસકે ગલેમે તોક પેહના દો, ફિર જહન્નમમે ઈસકો દાખિલ કર દો, ફિર એસી જંજીરમે જિસકી લખ્ખાઈ સત્તર ગજ હો, ઈસકો જકડ દો (ઈસ આયતે શરીફકા કુછ હિસ્સા બુખલકે બયાનમે નં. ૧૨ પર ગુજર ચુકા હે.)

- સૂરએ અલહાકકઃ,

રુકુઅ ૧

وَأَمَّا مَنْ كُفِّرَتْ عَنْهُ جُنُودُهُ ۖ وَأَمَّا كَاتِبِينَ ۖ يَكْفُلُونَ مَا تَفَعَّلُونَ ۖ (الافطار)

૨૪. ઔર તુજપર (એસે ફરિસ્તે જો તુમ્હારે કામોકો) યાદ રખનેવાલે હે, જો મોઅજ્જ હે (ઔર હર કામકો) લિખનેવાલે હે, મુકરર હે જો તુમ્હારે સારે

અફઆલકો જાનતે હૈં ઔર લિખતે હૈં કિયામતકે દિન, યે સબ મજમૂઆ પેશ હોગા.)
- સુરએ ઈનફિતાર

(૧૬) وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِحَمْدِهِ ۖ فَسَوْفَ يَحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۖ وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مُسْرُورًا ۖ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ۖ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا ۖ يُصَلِّي السَّعِيرَ ۖ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مُسْرُورًا ۖ إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّنْ يَحُورَ ۚ

૨૫. પસ જિસ શખ્સકા નામા-એ-આ'માલ ઉસકે દાહિને હાથમે મિલેગા, ઉસે અન્કરીબ સહલ હિસાબ લિયા જાએગા ઔર વો (ઉસે ફારિગ બોકર) અપને મુતઅલ્લિકીનકે પાસ ખુશ-ખુશ આએગા ઔર જિસ શખ્સકા નામા-એ-આ'માલ (ઉસકે બાએ હાથમે પીઠકે પીછેસે દિયા જાએગા સોં વો મૌતકો પુકારેગા (જેસાકે મુસીબતકે વકત પુકારા જાતા હૈ) ઔર જહન્નમમે દાખિલ હોગા, યે શખ્સ (દુનિયામે) અપને હર બહોત ખુશ-ખુશ રેહતા થા, ઉસને ગુમાન કર રખા થા કે ઉસકો ખુદાકે યહાં જાના હી નહીં હૈ.
- સુરએ ઈન્શિશકાક

(૧૭) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ ۖ إِنَّ عَلَيْنَا جِسْمَ بَهْمٍ ۖ

૨૬. બેશક હમારે હી પાસ ઈન સબકો લૌટકર આના હૈ ફિર હમારા હી કામ હૈ ઈનસે હિસાબ લેના.
- સુરએ ગાશિયા

(૧૮) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا زَلَّلْنَا الْبَرَّاسَ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۖ

૨૭. જબ ઝમીન (ઝલઝલેકી વજહસે) અપની પૂરી હરકતસે હિલા દી જાએગી (ઔર જબ સારી દુનિયામે ઝલઝલા આએ તો ઝાહિર હૈ કે કિતના બડા ઝલઝલા હોગા) ઔર ઝમીન અપને અન્દરકે સારે બોઝ (ખ્વાહ દહીને હોં યા મુરદે) બાહર નિકાલ કર ફેંક દેગી ઔર આદમી હકકા બકકા હોકર) કહેગા, ઈસકો ક્યા હો ગયા ઔર ઉસ દિન ઝમીન જો કુછ (ઉસકે ઉપર અચ્છે યા ખુરે કામ કિએ ગએ હૈ) સબકી ખબરે દેગી ઈસ વજહસે કે આપકે રબકા (ઉસકો યેહી હુકમ હોગા (જેસાકે આઈન્દા રિવાયાતકે ઝેલમે આ રહા હૈ) ઉસ દિન લોગ મુખ્તલિફ જમાઅતે (કોઈ મુકર્રબીનકી, કોઈ નેક લોગોંકી, કોઈ જહન્નમિયોંકી જમાઅત હોગી ઔર ફિર હર જમાઅતમે મુખ્તલિફ ગિરોહ હોંગે, ઈસી તરહસે કોઈ જમાઅત સવારોંકી, કોઈ પૈદલ ચલનેવાલોંકી, કોઈ ઉન લોગોંકી, જિનકો મુંહકે બલ ઘસીટા જાએગા, ગરઝ હર કિસ્મકી મુખ્તલિફ જમાઅતે) હોકર લોટેગી તા'કે અપને આ'માલકો (જો દુનિયામે કિએ થે) દેખ લે, પસ જો શખ્સ (દુનિયામે) ઝરે કે બરાબર નેકી કરેગા, વો ઉસકો

વહાં દેખ લેગા ઔર જો શખ્સ ઝરે કે બરાબર બુરાઈ કરેગા, વો ઉસકો દેખ લેગા.

યે નમૂનેકે તૌર પર સત્તાઈસ આયાત હિસાબ-કિતાબ ઔર આ'માલકે બદલેકી ઝિકર કી ગઈ હૈ, ઈનકે અલાવા સૈકડો આયાતમે મુખ્તલિફ ઉનવાનાતસે યે ઔર ઈસી કિસ્મકે મજામીન વારિદ હૈ, ઈસી તરહ અહાદીસમે ભી હઝારો રિવાયાતમે ઈસ હિસાબકે દિનકે સખ્ત હાલાત ઝિકર કિયે ગયે હૈ, જિનકા એહાતા ભી દુશવાર હૈ, લેકિન ઝરૂરી હૈ કે અપને ઈન ઔકાતકો જો મહઝ દુનિયા કમાનેમે આ'વા કિયા જાએ, થોડા બહોત ઈન કામ આનેવાલી ચીઝોમે ભી ખર્ચ કિયા જાએ, અભી વક્ત હૈ, કુછ કિયા જા સક્તા હૈ, બહોત જલ્દ વો વક્ત આનેવાલા હૈ કે અકસોસકે સિવા કુછ ભી ન રહેગા, નમૂનેકે તૌર પર ચન્દ અહાદીસકા તર્જુમા ભી ઈસ જગહ લિખ્યા જાતા હૈ.

હઝરત આઈશા (રદી.) એક મર્તબા જહન્નમકો યાદ કરકે રોને લગી, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, કયા બાત હુઈ, કયો રો રહી હો? હઝરત આઈશા (રદી.) ને ફરમાયા, મુજે જહન્નમ યાદ આ ગઈ, ઈસ પર રો રહી હું, આપ હઝરાત ઉસ દિન અપને અહલ વ અયાલકો ભી યાદ કર લેંગે યા નહીં, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે તીન વક્ત તો એસે હૈ જિનમે કોઈ કિસીકો યાદ નહીં કરેગા -

૧. એક તો તરાઝૂકે વક્ત (જબ આ'માલકે તોલનેકા વક્ત હોગા) યહાં તકકે ઉસકો મા'લુમ ન હો જાએ કે ઉસકા (નેકિયોકા) પલ્લા ઝુક રહા હૈ યા નહીં,

૨. દુસરે જબ યે એલાન હોગા કે આઓ અપને-અપને હિસાબકી કિતાબ લે હો, ઉસ વક્ત કોઈ કિસીકો યાદ ન કરેગા, જબ તકકે યે મા'લુમ ન હો જાએ કે ઉસકા આ'માલનામા દાએ હાથમે મિલતા હૈ યા પુશ્તકે પીછેસે બાએ હાથમે મિલતા હૈ.

૩. તીસરે પુલસીરાતકે વક્ત જબકે વો જહન્નમ પર બિછાઈ જાએગી (ઔર ઉસ પરસે ચલના પડેગા) (મિશ્કાત) જબ તકકે આદમી ઉસ પરસે ધૈરિયતસે ન ગુઝર જાએ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે કિયામતકે દિન હિસાબ કિયા જાએગા, જિસકી નેકિયોમે એકકા ભી ઈઝાફા હો જાએગા, વો જન્નતમે ચલા જાએગા ઔર જિસકી બુરાઈયોમે એકકા ભી ઈઝાફા હો જાએગા, વો જહન્નમમે જાએગા. ઈસકે બાદ ઉન્હોને કમન સકુલત મવાઝીનુહ વાલી આયત પબ્લી જો નં. ૬ પર ગુઝરી ઔર ફરમાયા કે તરાઝૂકા પલ્લા એક દાનેસે ભી ઝુક જાએગા ઔર જિસકી નેકિયા ઔર બુરાઈયાં બરાબર હોગી, વો આ'રાફમે હોગે (જો જન્નત ઔર દોઝખકે દરમિયાન હૈ.)

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ) ફરમાતે હૈ કે જિસકા ઝાહિર ઉસકે બાતિનસે ઝિયાદા અચ્છા હોગા, ઉસકા વઝન હલ્કા હોગા ઔર જિસકા બાતિન ઝાહિરસે બેહતર હોગા, ઉસકા વઝન ભારી હોગા.

હજરત અનસ (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે એક ફરિશ્તા તરાજૂકે કરીબ મુકરર હોગા, પસ જિસકા પલ્લા ભારી હો જાએગા, વો એસે ઝોરસે ઐલાન કરેગા જિસકો સારી મખ્લૂક સુનેગી કે ફલાં શખ્સ ફલાંકા બેટા સઈદ હો ગયા ઔર એસી સઆદત મિલી કે ઉસકે બાદ બદબખ્તી નહીં હૈ ઔર અગર ઉસકા પલડા હલ્કા હો ગયા તો ઈસી તરહ ઉસકે બદબખ્ત હોનેકા ઐલાન કરેગા, જિસકો સારી મખ્લૂક સુનેગી.

મુતઅદિદ રિવાયાતમેં આયા હૈં કે વો તરાજૂ ઈતની બડી હોગી કે આસમાન-ઝમીન ઔર જો કુછ ઉનકે દરમિયાન હૈ, સબ ઉસકે એક પલડેમેં આ જાએગા. હજરત જાબિર (રદી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે તરાજૂમેં સબસે અવ્વલ વો નફકા રખ્યા જાતા હૈં જો આદમી અપને અહલ વ અયાલ પર ખર્ચ કરતા હૈ.

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હજરત અબૂઝર (રદી.) સે ઈર્શાદ ફરમાયા કે દો ખસલતે તુમ્હેં એસી બતાઉ જો અમલમેં બહોત હલ્કી, વઝનમેં બહોત ભારી - એક તો અચ્છી આદત, દૂસરે યુપ રેહના (યાની બેકાર બાતોસે એહતિરાઝ કરના.)

એક ઔર હદીસમેં હૈં કે દો કલિમેં એસે હૈં જો અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકો બહોત મેહબૂબ હૈં, જુબાન પર બહોત હલ્કે ઔર તરાજૂમેં બહોત વઝની, વો -

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ تَعَالَى

'સુબ્હા નલ્લાહિ વ-બિહમદિહી સુ-ના-નલ્લાહિલ્લાઝીમ' હૈ.

એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શાદ વારિદ હૈં કે જો શખ્સ અપને ભાઈકી હાજત પૂરી કરે મૈં ઉસકી તરાજૂકે પાસ ખડા હુંગા, અગર ઉસકી નેકિયાં બખ્ષ ગઈ તો બહોત હી અચ્છા, નહીં તો મૈં ઉસકી સિકારિશ કરુંગા.

એક હદીસમેં હૈં કે કિયામતકે દિન ઉલમાકે લિખનેકી સ્પાહી ઔર શહીદોકા ખૂન ભી તૌલા જાએગા ઔર ઉલમાકે લિખનેકી સ્પાહીકા વઝન શહીદોકે ખૂનસે ઝિયાદા વઝની હોગા.

હજરત ઈસા (અલા નબીયિના વ અલયહિસ્સલાતુ વસલ્લામ) કા ઈર્શાદ હૈં કે મુહમ્મદ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઉમ્મતકે આ'માલનામેકા વઝન ઔર ઉમ્મતોસે બહોત બખ્ષ જાએગા, ઈસ લિએ કે ઉનકી જુબાને કલ્મા-એ-લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહકે સાથ બહોત માનુસ હોગી.

હજરત અબૂદરદા (રદી.) ફરમાતે હૈં કે જિસ શખ્સકો હર વક્ત પેટ ઔર શર્મગાહ હી કા ફિકર રહે, ઉસકા વઝન હલ્કા હોગા. (દુર્ મન્સુર)

એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હૈં કે જો ફરિશ્તા દાએ જાનિબ હોતા હૈ ઔર નેકિયોકા લિખનેવાલા હોતા હૈ, વો બાએ જાનિબ વાલે પર અમીર

હોતા હે. જબ બન્દા કોઈ નેકી કરતા હે તો દાએ જાનિબ વાલા દસ ગુન્ન ઉસકા સવાબ લિખ લેતા હે ઔર જબ કોઈ બુરાઈ કરતા હે ઔર બાએ જાનિબવાલા ઉસકો લિખનેકા ઈશદા કરતા હે તો વો માતહત હોનેકી વજહસે અમીરસે લિખનેકી ઈજાઝત લેતા હે તો અમીર યાની દાએ જાનિબકા ફરિશ્તા કેહતા હે કે અબી છ: સાત ઘંટે ઈન્તિઝાર કર લે, અગર બન્દા ઈસ દરમિયાનમેં ઉસ ગુનાહસે તૌબા કર લેતા હે તો વો લિખનેકી ઈજાઝત નહીં દેતા ઔર અગર તૌબા નહીં કરતા તો વો લિખ લેતા હે. (દુર્ મન્સુર)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશદિ મુતઅદિદ અહાદીસમેં હે કે કિયામતકે દિન ત્રીન પેશિયાં હોંગી, પેહલી દો પેશિયોમેં તો મુતાલબાત, સવાલ-જવાબ, ઉજ્જ-મા'ઝરત વગેરહ સબ-કુછ હોગા ઔર ત્રીસરી પેશીમેં આ'માલનામે હાથોમેં દે દિએ જાએંગે, કિ'કે દાહિને હાથમેં કિસીકે બાએ હાથમેં. (વહી)

એક હદીસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશદિ હે કે જિસ શખ્સમેં ત્રીન બાતે હો, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકા બહોત આસાન હિસાબ લેતે હે ઔર અપની રહમતસે જન્નતમેં દાખિલ કર દેતે હે -

૧. એક યે કે જો તુઝે અપને એહસાનસે મેહરૂમ રખે તૂ ઉસપર એહસાન કરે,

૨. દૂસરે જો શખ્સ તુઝસે કતા-એ-રહમી કરે તૂ ઉસકે સાથ સિવારહમી કરે,

૩. ત્રીસરે જો તુઝપર ગુલમ કરે તૂ ઉસકો મા'ફ કર દે. (વહી)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈશદિ હે કે અગર (આખિરતકે એહવાલસે) જો કુછ મુઝે મા'લૂમ હે, તુમ લોગોંકો મા'લૂમ હો જાએ તો (ખૌફકી વજહસે) હંસના કમ કર દો ઔર રોના બહોત ઝિયાદા કર દો ઔર બિસ્તરો પર ઔરતોકે સાથ લજઝત હાસિલ કરના છોડ દો ઔર ચિલ્લાતે હુએ જંગલકો નિકલ જાઓ. હઝરત અબૂઝર (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઈશદિ સુનકર ફરમાને લગે, કાશ ! મેં તો એક દરખ્ત હોતા જો કાટ દિયા જાતા (આદમી હોતા હી નહીં જો ઈતને મસાઈબ બરદાશ્ત કરના પડે.)

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશદિ હે કે આદમી જિસ હાલતમેં મરતા હે, ઉસી હાલતમેં કિયામતકો ઉઠાયા જાએગા યાની જિસ નેકી યા બદીમેં મશગુલ હે ઔર ઉસી હાલતમેં મૌત આ ગઈ, ઉસી હાલત પર હશર બી હોગા. (મિશકાત)

એક મર્તબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને વાઝઝ ફરમાયા, જિસમેં ઈશદિ ફરમાયા, ગૌરસે સુન લો કે દુનિયા એક વકતી મનફઅત હે જિસ્સે હર શખ્સ નફા ઉઠાતા હે, ચાહે નેક હો યા ફાજિર (લિહાઝા ઈસ્સે ઝિયાદા

નકા ઉઠાના કોઈ નેકીકી અલામત નહીં હો) ઔર આખિરત એક મુકર્રરા થીજ હો જો બહરહાલ વક્તે મુકર્રર પર આનેવાલી હો ઔર ઈસમેં એક એસા બાદશાહ કેસલા કરમાએગા જો હર થીજ પર કાદિર હો (ઉસકે ઈન્ચિયારાત બહોત ઝિયાદા વસીઅ હો) ખૈર સારી-કી-સારી જન્મતમેં હો. (લિહાજા જો ખૈર ભી આદમી કર સકે, ઉસમેં કોતાહી ન કરે કે વો જન્મતકી તરફ લે જાનેવાલી હો) ઔર શર સારી-કી-સારી જહન્નમમેં હો (ઈસલિએ ઝરા-સી શરસે ભી બચનેકી કોશિશ કરના ચાહિએ ઉસકો મા'મૂલી ન સમજના ચાહિએ કે ઝરા-સી શર ભી જહન્નમકી તરફ લે જાનેવાલી હો.) એહતિમામસે નેક અમલ કરતે રહો, તુમ અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હી તરફસે નિહાયત ખતરેકી હાલતમેં હો (ઉસે બે-ખૌફ ઔર બે-ફિકર કિસી વક્ત ન હોના ચાહિએ) ઔર ઈસ બાતકો અચ્છી તરહ જાન લો કે તુમ અપને આ'માલ પર પેશ કિએ જાઓગે (ઔર ઈનકા હિસાબ હોગા) જો શખ્સ એક ઝરકે બરાબર ભી નેકી કરેગા, વો ઉસકો દેખેગા ઔર જો શખ્સ એક ઝરકે બરાબર ભી બુરાઈ કરેગા, વો ઉસકો ભી દેખેગા. (મિશકાત)

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ)કા ઈર્શાદ હો કે દુનિયા દિન-બ-દિન મુંહ ફેરતી જા રહી હો યાની દૂર હોતી જા રહી હો ઔર આખિરત રોઝ-બ-રોઝ કરીબ આતી જા રહી હો ઔર (દુનિયા ઔર આખિરતમેંસે) હર એકકી મુસ્તકિલ ઔલાદ હો, પસ તુમ દુનિયાકી ઔલાદ ન બનો, આખિરતકી ઔલાદ બનો. આજ અમલકા દિન હો, હિસાબ નહીં હો ઔર કલકો હિસાબકા દિન હો, અમલ ન હોગા. (મિશકાત)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હો કે કિયામતકે દિન તીન કચહરીયાં હોંગી -

૧. એક કચહરીમેં તો મા'ફી હો હી નહીં, યે તો અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હી સાથ કિસીકો શરીક બનાનેકી હો (યાની ઉસ અદાલતમેં તો સિર્ફ ઈમાન ઔર કુફરકા મુકદ્દમા પેશ હોગા ઔર જુર્મી મા'ફીકા ઈસ અદાલતમેં ઝિકર હી નહીં.)

૨. દૂસરી કચહરીમેં હક તઆલા શાનુલ્હી સાહબે હકકો ઉસકા હક ઝરૂર દિલાએગે, ખ્વાહ અપને પાસસે અતા કરમાએં યા જિસકે ઝિમ્મે હક હો, ઉસે વસૂલ કરે મરહમત કરમાએં) ઔર યે કચહરી બન્દોકે આપસમેં એક-દૂસરે પર જુલ્મકી હો કે ઈસમેં મઝહૂમકો ઝાલિમસે બદલા દિલવાયા જાએગા.

૩. તીસરી કચહરી હક તઆલા શાનુલ્હી અપને હુકૂકકી હો (કરાઈઝ વગૈરહમેં કોતાહી કી હો) ઈસમેં હક તઆલા શાનુલ્હી ઝિયાદા પરવાહ નહીં કરમાએં, યે ઉસ કરીમકે અપને હુકૂક હો, વો ચાહે મુતાલબા કરમાએં યા મા'ફ કર દે.

(મિશકાત)

એક ઔર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હો કે જિસ શખ્સકે ઝિમ્મે ઉસકે બાદકા કોઈ હક હો કે ઉસપર આબરૂકી યા માલકી કોઈ ઝિયાદતી ઔર જુલ્મ કર રખ્યા હો, ઉસકો આજ મા'ફ કરા લો, ઉસ વક્તસે પેહલે-પેહલે નિબટ લો, જિસ

દિન ન દીનાર હોગા ઔર ન દિરમ (ન રૂપયા, ન અશરફિ, ઉસ દિન સારા હિસાબ નેક આ'માલ ઔર ગુનાહોસે હોગા), પસ અગર ઉસ જુલ્મ કરનેવાલેકે પાસ કુછ નેક અમલ હે તો ઉસકે જુલ્મકે બકદર નેકિયાં લેકર મઝબૂમકો દે દી જાએગી ઔર અગર ઉસકે પાસ નેકિયાં નહીં હે તો મઝબૂમકો ઉતને હી ગુનાહ ઉસપર ડાલ દિએ જાએગે (કે અપને ગુનાહોકે સાથ દૂસરેકે ગુનાહોકી સજામે જહન્નમમે કુછ ઝિયાદા ઝમાના ખડે રેહના હોગા. (વહી)

એક ઔર હદીસમે હે કે કિયામતકે દિન હકવાલોકો ઉનકા હક ઝરૂર દિલવાયા જાએગા, હતાકે બે-સીંગ વાલી બકરીકે લિએ સીંગવાલી બકરીસે બદલા લિયા જાએગા. (વહી) યાની અગર દુનિયામે એક બકરીકે સીંગ થે, ઉસને દૂસરી બકરીકે મારા જિસકે સીંગ ન થી, જિસકી વજહસે વો બદલા ન લે સકી તો ઉસ બકરીકા બદલા ભી વહાં દિલવાયા જાએગા.

એક મર્તાબા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈશાદ કરમાયા કે જાનતે હો મુક્લીસ કીના હે ? સહાબા (રહી.) ને અર્ઝ કિયા, હમારે નઝદીક તો મુક્લીસ વો શખ્સ સમઝા જાતા હે જિસકે પાસ ન દિરમ (નકદ) હો, ન માલ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, મેરી ઉમ્મતકા મુક્લીસ વો હે જો કિયામતકે દિન બહોત-સી નમાઝ, રોઝા, ઝકાત લેકર આએ, લેકિન કિસીકો ગાલી દી થી, કિસીકો તોહમત લગાઈ થી, કિસીકા માલ ખા લિયા થા, કિસીકો મારા થા, પસ કુછ નેકિયાં ઈસને લે લીં, કુછ ઉસને લે લીં ઔર જબ જિસકી નેકિયાં ખત્મ હો ગઈ ઔર દૂસરોકે મુતાલબે બાકી રેહ ગએ તો ઉનકે મુતાલબોકે બકદર ઉનકે ગુનાહ ઉસ પર ડાલ દિએ જાએગે ઔર ઈસકે બાદ ઉસ (ઝાલિમ ઔર કસરતસે ઈબાદતોકે માલિક) કો જહન્નમમે ડાલ દિયા જાએગા. (મિશકાત)

કકીહ અબુલ્લૈસ (રહ.) કરમાતે હે કે કિયામતકે દિન જબ હોગ અપની કબરોસે ઉઠાએ જાએગે, ઉસ વકત સત્તર બરસ તો એસી હાલતમે ખડે રહોગે કે ઉનકી તરફ ઈલ્ફાત ભી ન હોગા, વો ઈસ પરેશાનીમે ઈતના રોએગે કે આંસુ ખત્મ હો જાએગે ઔર આંસુઓકી જગહ ખૂન નિકલને લગેગા. ઈસકે બાદ મૈદાને હશરકી તરફ બુલાએ જાએગે ઔર ફરિસ્તે આસમાનોસે ઉતરને શુરૂ હોંગે, હર આસમાનકે ફરિસ્તે એક-એક હલકા બનાકર, એક આસમાનવાલે દૂસરે આસમાનવાલોકે પીછે ખડે હોંગે, જિસકો કુરઆન પાકમે -

وَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ وَالنَّارِ وَالنَّارِ وَالنَّارِ
تَنْزِيلًا ۝ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ بَاقِعَاتٌ مِنَ الْعَمَلِ ۚ وَأَكْثَرُهُمْ غَافِلُونَ ۝ وَوَيْلٌ
لِّمَنْ يَعْصِي الظَّالِمَ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَلْبَسُنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ۚ وَيَوْمَ لَا نَبِيَّ
لَهُمْ ۚ قُلُوبُهُمْ مُّغْضَتٌ عَنْ آلَاتِهِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَلَئِنْ لَّمْ يَرْجِعُوا إِلَىٰ اللَّهِ فَيَسْأَلُوهُ لِمَ لَا تُعْطَوْنَ
الْحُكْمَ وَلَا تَكْفُلُونَ ۚ

૧-યોમ-તસદ્કુસુસમાઈ બિલ્લમામિ ૧-નુરુઝિલ્લાઈકુ તન્ઝીલા.

અત્યુલ્લુ થીમઈઝિ નિલકકુ લિર્ફમાન. વ-કાન-થીમન્ અલ્લાહિરી ન-અસીરા. વ-થીમ વ-ઉઝ્ઝુઝાલિમુ અલા પદૈસિ પકુઝુ યા લૈતનીતપઝુ મઅર્સુલિ સબીલા યા-વે ભ-તા લૈતની લખ્ખતખિઝુ ફૂલા નન્ મલીલા. લકફ અઝ્ઝલની અનિઝ્ઝિફિ બઅફ ઈઝ જાઅની વકાનશીતાનુ લિલ્ઈન્સાનિ મઝૂલા.' - સુરએ કુર્કાન રૂકૂઅ-૩ મે ઝિકર ક્રિયા ગયા જિસકા તર્જુમા યે હે કે -

જિસ દિન આસમાન બદલી પરસે ફટ જાએગા ઔર ફરિસ્તે કસરતસે ઊતારે જાએજે, ઉસ દિન હુકૂમત રેહમાન હી કી હોગી (યાની હિસાબ-કિતાબ, જાઝા-સઝામે કિસીકા દખલ ન હોગા) ઔર વો દિન કાફિરો પર બડા સખ્ત હોગા, જિસ દિન ઝાલિમ આદમી અપને હાથ કાટ-કાટ પાએગા ઔર કહેગા, કયા અઝ્ઝા હોતા કે મૈ રસુલ (અલૈહિસ્સલામ) કે સાથ રાસ્તે પર લગ લેતા, હાથ મેરી શામત (કે મૈને એસા ન ક્રિયા ઔર) કયા અઝ્ઝા હોતા કે મૈ ફલાં શખ્સકો (જિસને નેક કામસે રોકા) દોસ્ત ન બનાતા, ઉસને મુઝકો નસીહત આને કે બાવજૂદ ઉસ્સે બહકા દિયા ઔર શીતાન તો ઈન્સાનકો (એન વક્ત પર સબકો ફુલ્લી તૌર પર) ઈમદાદ કરનેસે જવાબ દે હી દેતા હે. (જિસકા મુકસ્સલ કિસ્સા સુરએ ઈબ્રાહીમમે હે.)

એક ઔર હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે ઉસ વક્ત હક તઆલા શાનુલ્હી તરફસે ઈર્શાદ હોગા, અય જિન્ન વ ઈન્સ ! મૈને દુનિયામે તુમ્હે નસીહત કર દી થી, આજ તુમ્હારે યે આ'માલ તુમ્હારે સામને હે જો શખ્સ અપને આ'માલનામેમે ભલાઈ પાએ, વો અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્હીકા શુક્ર અદા કરે ઔર જો નેકી ન પાએ, વો અપને આપ હી કો મલામત કરે (કે નસીહતકી બાત ન માની,) ઉસકે બાદ હક તઆલા શાનુલ્હી જહન્નમકો હુકમ કરમાવેજે, ઉસકા અઝાબ સામને આ જાએગા, જિસકો દેખકર હર શખ્સ ધુત્નોંકે બલ ગિર જાએગા જિસકો (સુરએ જાસિયા, રૂકૂઅ ૪) મે ઈર્શાદ કરમાયા હે કે તૂ હર જમાઅતકો દેખેગા કે ધુત્નોંકે બલ ગિરી હુઈ હે ઔર હર જમાઅત અપને આ'માલનામેકી તરફ બુલાઈ જાએગી, ઉસકે બાદ હોગોંકે દરમિયાનમે ફૈસલા શુરૂ હો જાએજે, હતાકે જાનવરો તકકે દરમિયાનમે ભી ઈન્સાફ ક્રિયા જાએગા ઔર બે-સીંગ વાલી બકરીકે લિએ સીંગવાલી બકરીસે બદલા લિયા જાએગા, ઉસકે બાદ જાનવરોંકો હુકમ હો જાએગા કે તુમ મિકી બન જાઓ (તુમ્હારા મા'મલા ખત્મ હો ગયા,) ઉસ વક્ત કાફિર લોગ યે તમન્ના કરેજે ઔર કાફિર કહેગા -

'યા-લે ત-ની કુન્તુ તુરાબા.'

يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا جَعَلْنَا لِكُلِّ فِرْعَوْنَ ذِكْرًا

'કાશ મૈ મિકી હો જાતા.'

- સુરએ અમ્મ, રૂકૂઅ-૨

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે લોગ જૈસાકે અપની માંકે પેટસે પૈદા હોતે હે, એસે હી નંજે મૈદાને હરરમે હોંજે. હઝરત આઈશા (રદી) ને અર્ઝ ક્રિયા, યા રસુલલ્લાહ (સલ્વ.) સબકે સામને નંજા હોનેસે કેસી શરમ આએગી, એક દૂસરેકો દેખેજે. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, ઉસ વક્ત લોગ અપની મુસીબતમે

ઈસ કદર ગિરફતાર હોંગે કે એકકો દૂસરકે દેખનેકી મુલવત ભી ન હોગી, સબકી આંખે ઉપરકી તરફ લગી હુઈ હોગી, હર શખ્સ અપને આ'માલે બદકે બકદ પસીનેમે ગર્ક હોગા, કિસીકા પસીના પાંવ તક ચળકા હુઆ હોગા, કિસીકા પિન્ડલી તક, કિસીકા પેટ તક, કિસીકા મુંહ તક આપા હુઆ હોગા.

ફરિશ્તે અશકિ ચારો તરફ હલકા બનાએ હુએ હોંગે, ઉસ વક્ત એક એક શખ્સકા નામ લેકર પુકારા જાએગા, જિસકો પુકારા જાએગા, વો મજમેસે નિકલ કર વહાં હાજિર હોગા, જબ વો હક તઆલા શાનુહુકે સામને ખડા કિયા જાએગા તો એલાન કિયા જાએગા કે ઈસકે જિમ્મે જિસ જિસકાં મુતાલબા હો, વો આએ, ઉસકે જિમ્મે જિસ-જિસકા કોઈ હક હોગા યા ઉસકી તરફસે ઉસ પર કિસી કિસ્મકા સુલ્મ હોગા, વો એક એક કરકે પુકારા જાએગા ઓર ઉસકી નેકિયોમેસે ઉનકે હુકૂક અદા કિએ જાએંગે ઓર અગર નેકિયાં નહીં હોગી યા નહીં રહેંગી, તો ઉન લોગોકે ગુનાહ ઉસપર ડાલ દિએ જાએંગે ઓર જબ વો અપને ગુનાહોકે સાથ દૂસરે ગુનાહોકો ભી સર લે લેગા તો ઉસે કહા જાએગા કે જા, અપની મૈયા હાવિયામે ચલા જા (અલ્ફારિઅમે ઈસકા બયાન હૈ યાની દહકતે હુએ જહન્નમ મે.)

હિસાબ ઓર અઝબકી ઈસ શિદ્દતકો દેખતે હુએ કોઈ મુકર્રબ ફરિશ્તા યા નબી ઐસા ન હોગા જિસકો અપના ખોફ ન હો, મગર વો લોગ જિનકો હક તઆલા શાનુહુ મેહફુઝ કરમા દે. ઉસ વક્ત હર શખ્સસે ચાર ચીઝોકા સવાલ હોગા (જૈસાકે પેહલે મુકસ્સલ હદીસમે ઈસી ફસ્લ નં. ૬ પર ગુઝર ચુકા) કે ઉમ્ર કિસ કામમે ખત્મ કી, બદન કિસ કામમે લાપા ગયા, અપને ઈલ્મ પર ક્યા અમલ કિયા ઓર માલ કહાંસે કમાયા ઓર કહાં ખર્ચ કિયા ?

ઈકરમા (રદી.) કેહતે હૈ કે ઉસ દિન બાપ અપને બેટેસે કહેગા કે મૈ તેરા બાપ થા, મૈ તેરા વાલિદ થા, વો બેટા ઉસકે એહસાનાતકા ઈકરાર કરેગા, ઈસકે બાદ બાપ કહેગા કે મુઝકો સિર્ફ એક નેકીકી ઝરૂરત હૈ જો એક ઝરૂરતે બરાબર હો, શાયદ ઉસકી વજહસે મેરા પલ્લા સુક જાએ, બેટા કહેગા કે મુઝે ખુદ હી મુસીબત પેશ આ રહી હૈ, મુઝે અપના હાલ મા'લૂમ નહીં હૈ કે મુઝપર ક્યા ગુઝરેગી, મૈ તો કોઈ નેકી નહીં દે સક્તા. ઉસકે બાદ વો શખ્સ અપની બીવીસે ઈસી તરહ અપને એહસાન ઓર તઅલ્લુકાત જતા કર માંગેગા, વો ભી ઈસી તરહ ઈન્કાર કરેગી (ગરજ ઈસી તરહસે હર શખ્સસે માંગતા ફિરેગા,) યેહી વો ચીઝ હૈ જિસકો હક તઆલા શાનુહુ ને -

وَأَنْ تَدْعُ مَنَّانًا إِلَىٰ حَبْلِهَا لَا تَحِلُّ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۚ

'વ-ઈન્નાહુમિ મુસ્લિમુન ઈલા-હિમલિહા લા-યુહમલુ-મિન્નુ શીઉન્ વ-ભીઅ ન-અ-કુબી.'

- સૂરએ કાતિર, રૂકૂઅ ૩

મેં ઝિકર કરમાયા હૈ જિસકા તર્જુમા યે હૈ !

'और (उस दिन) कोई दूसरेका भोज (गुनाहका) न उखावेगा (और भुद तो कोई किसीकी क्या मदद करता) अगर कोई भोजक लदा हुआ (यानी गुनाहगार) किसीको अपना भोज उठानेके लिये बुलावेगा तब भी उसमेंसे कुछ भी भोज न उखाया जायेगा (यानी किसी किसीकी उसकी मदद न करेगा) अगरये वो शम्स कराबतदार ही क्यों न हो. (तंभीबुल गाकेलीन)

ईकरमा (रही.) की ये दिवायत दुरे मन्सूरमें जियादा वाजेअ अल्फाजमें है, जिसका तर्जुमा ये है કે -

બાપ બેટેસે અવ્વલ પૂછેગા કે મૈને તેરે સાથ કેસા બરતાવ કિયા થા, વો બહોત તા'રીફ બાપકે બરતાવકી કરેગા, ઉસકે બાદ બાપ કહેગા કે મૈ આજ તુજસે સિર્ફ એક નેકી માંગતા હું. શાયદ ઉસીસે મેરા કામ ચલ જાએ, બેટા કહેગા કે અબ્બા જાન ! તુમને બહોત હી મુખ્તસર ચીઝ કહી હૈ, લેકિન ઈસકે બાવજૂદ મૈ સખ્ત મજબૂર હું. મુજે ખુદ યેહી ખીક હૈ જો તુમ્હે હૈ, ઉસકે બાદ યેહી સારા સવાલ-જવાબ બીવીસે હોગા જૈસાકે 'ઈશાદ હૈ -

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الْإِنْسَانُ مَا كَسَبَ

'યોમલ્લા-યજૂરી વાલિદુન્ અવ્વ-લ-કિહી.' ઔર ઈશાદ હૈ

يَوْمَ يَنْفَعُ الْإِنْسَانُ مَا خَسَبَ

યોમ-યકિરુલ્મરૂઉ મિન્ અખીરિ

- અલ આયત

ઈનમેસે પેહલી આયતે શરીફા સૂરએ હુકમાનકે આખિરી રૂકૂમકી હૈ

يَوْمَ النَّاسُ عَلَى النَّفْسِ يَنْفَرُونَ

'યા-અય્યુ હન્ના સુતકૂ રબ્બ-કુમ્' અલ આયત. હક તઆલા શાનુલ્હકા ઈશાદ હૈ -

'અય લોગો ! અપને રબસે ડરો ઔર ઉસ દિનસે ડરો, જિસમે ન કોઈ બાપ અપને બેટેકી તરફસે કુછ મુ'તાલબા અદા કર સકેગા ઔર ન કોઈ બેટા હી એસા હૈ કે વો અપને બાપકી તરફસે જરા-સા ભી મુ'તાલબા અદા કર દે ઔર બેશક અલ્લાહ તઆલાકા વાઅદ સમ્યા હૈ (કે યે દિન ઝરૂર આનેવાલા હૈ), તો તુમકો દુનિયવી ઝિન્દગી ધોખેમે ન ડાલ દે (કે તુમ ઉસમે મુન્હામિક હોકર ઉસ દિનકો ભૂલ જાઓ) ઔર ન તુમકો ધોખા દેને વાલા (શૈતાન) ધોખેમે ડાલ દે (કે ઉસકે બહકાવેમે આકર તુમ ઉસ દિનસે ગાફિલ હો જાઓ.)'

દૂસરી આયતે શરીફા સૂરએ અ બ સ વ ત વ લ્લા મે હૈ -

فَاِذَا جَاءَتْ الْمَوْتُ فَيُرْوَدُّ

'કઈ ઝ-જામ- તિસ્સા'ખતુ થી મ-પ-કિ ફેલારું' - અલ આયત

'પસ જિસ દિન કાનોકો બહરા કર દેને વાલા શોર બરપા હોગા (યાની કિયામતકા દિન આ જાએગા, વો એસા દિન હોગા) જિસ દિન આદમી અપને ભાઈસે, અપની માંસે, અપને બાપસે ઓર અપની બીવીસે ઓર અપની ઓલાદસે ભાગેગા (કોઈ કિસીકે કામ ન આએગા,) ઉસ દિન હર શખ્સકો અપના હી એસા મશગલા હોગા જો ઉસકો દૂસરેકી તરફ મુતવજજહ ન હોને દેગા.'

ઈસ આયતે શરીફાકી તફસીરમે કતાદા (રહ.) કરમાતે હૈ કે કિયામતકે દિન હર શખ્સકો યે બહોત બડા શાક હોગા કે કોઈ ઉસકી જાન-પેહચાનવાલા કરીબી રિસ્તેદાર નઝર પડ જાએ, ઈસ ડરસે કે કહી વો અપના કોઈ મુ'તાલબા પેશ ન કર દે.

(હુરૈ મન્સુર)

હુરઆન- પાકમે બહોત કસરતસે યે મઝમૂન મુખ્તાલિક ઉનવાનાતસે ઝિકર કરમાયા ગયા હૈ. સુરએ બકરકે રૂકૂઅ ૬ મે હૈ -

وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ يَمْنَعُونَ النَّفْسَ عَنْ النَّفْسِ

'વ ત ફૂ થી મલ્લા-તજૂઝી નફ્સુન્ અન્નફસિન્' - અલ આયત

'ઓર ડરો ઉસે તુમ એસે દિનસે જિસમે કોઈ શખ્સ કિસીકી તરફસે ન (જાની) બદલા દે સકેગા, (મસલન એકકી નમાઝકે બદલેમે દૂસરેકી નમાઝ કુબૂલ કર લી જાએ) ઓર ન કિસીકી તરફસે કોઈ સિફારિશ કુબૂલ હો સકતી હૈ ઓર ન કિસીકી તરફસે કોઈ ફિદ્યા (માલી મુઆવજા) લિયા જા સકતા હૈ ઓર ન ઉનકી કોઈ મદદ કી જાએગી કે કોઈ અપને ઝોરસે ઉનકે અઝાબકો રોક દે, યે ના-મુમ્કિન હૈ.)'

ઈસ આયતે શરીફામે ઈઆનતકે જિતને ઝરિએ હો સકતે યે, સબકી નહી કરમા દી, ઈસ લિએ કે કિસીકી મદદકે ચાર હી તરીકે હો સકતે હૈ -

૧. એક યે કે કોઈ જોરદાર શખ્સ બીચમે હાઈલ હો જાએ ઓર અપને ઝોરસે રોક દે, યે નુસરત હૈ, ઈસકી ભી નહી કરમા દી.

૨. દૂસરે બજૈર ઝોરકે કોઈ શખ્સ અઝાબકો રોક દે. ઈસકી દો સુરતે હૈ- બજૈર કિસી કિસ્મકા મુઆવજા દિએ રોકે, યે સિફારિશ હૈ યા કોઈ કિસી કિસ્મકા બદલા દેકર રોકે,

ઈસકી દો કિસ્મે હૈ કે જાની બદલા દે યા માલી બદલા દે, ઈનકી ભી દોનોંકી નહી કરમા દી ગઈ.

ઈસી તરહ ઓર ભી બહોત-સે મવાકેઅમે યે મઝમૂન મુખ્તાલિક ઉનવાનાતસે આયા હૈ. ઈસકે મુતાઅલ્લિક યે બાત ઝેહનમે રખના ચાહિએ કે એક તો કુફરકા મા'મલા હૈ, ઈનમે તો બિલ ઈત્તિફાક યેહી સબ ચીઝે હૈ, જો ઉપર ઝિકર કી ગઈ

કે કોઈ નબી યા વલી યા ફરિશ્તા કિતના હી મુકર્રબ કયો ન હો, કુફરાર કે અઝાબકો નહીં હટા સકતા.

દૂસરા મા'મલા ગુનાહગાર મુસલમાનોકા હૈ, ઈન્કે બારેમેં ભી ઈસ કિસ્મકી આયાત ઔર અહાદીસ વારિદ હુઈ હૈ, યે સબ એક ખાસ વકતકે એ'તબારસે હૈ, ઈસકે બાદ સિકારિશકી ઈજાઝત હો જાએગી. યુનાંચે કુરઆન પાકમેં મુતઅદિદ જગહ યે મઝમૂન વારિદ હૈ જિનમેંસે એક જગહ ઈશાદ હૈ -

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ (۱۶: ۷۶)

'યો મ-ઈઝિલ્લા તન્ફ ઊરશ ફાઅતુ ઈલ્લા મન્ અઝિન- લહુ.'

- સૂરએ તા'હા, રૂકૂઅ-૬

'ઉસ દિન કિસીકો સિકારિશ નફા ન દેગી મગર એસે શખ્સકો (અંબિયા ઔર ઔલિયાકી સિકારિશ નફા દેગી) જિસકે વાસ્તે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુને સિકારિશકી ઈજાઝત દે દી હો ઔર ઉસકે વાસ્તે (કિસી) કા બોલના' પસંદ કર લિયા હો.'

ઈસ કિસ્મકે મઝામીન ભી કસરતસે વારિદ હૈ, લેકિન યે બાતકે કિસકે લિએ સિકારિશકી ઈજાઝત હોતી હૈ, કિસીકો મા'લૂમ નહીં હૈ, ગો હક તઆલા શાનુહુકે કઝલસે ઉમ્મીદવાર હર શખ્સકો રેહના હી ચાહિએ, લેકિન યકીન કિસીકા ભી નહીં હૈ, ઈસ વજહસે યે સખ્તતરીન દિન નિહાયત હી ખૌફ વ ખતરેકા દિન હૈ. ઈસકી સખ્તીકે વાસ્તે જો કુછ બચાવ કિયા જા સકતા હૈ, વો આજ હી કિયા જા સકતા હૈ. સદ્કાકી કસરતકો ઉસ દિનકી શિદ્દત ઔર સખ્તીસે બચાનેમેં ખાસ દખલ હૈ. પેહલી ફસ્લમેં કસરતસે આયાત ઔર રિવાયાતમેં યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હૈ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા મશહૂર ઈશાદ હૈ, (જહન્નમ કી) આગસે બચો ચાહે આઘી ખજૂર હી સે કયો ન હો.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે સદ્કા ખતાઓકો એસા બુઝા દેતા હૈ જૈસાકે પાની આગકો બુઝા દેતા હૈ. (ઈતેહાફ)

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે કિયામતકે દિન હર શખ્સ અપને સદકેકે સાએમે હોગા (વહી) યાની જિસ કદર આદમીકે સદ્કાકી મિકદાર બબ્હી હુઈ હોગી, ઉતના હી ગહરા સા'યા ઉસ સખ્ત દિનમેં હોગા જિસમેં ગરમીકી શિદ્દતસે મુંહ તક પસીના આપા હુઆ હોગા. હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈશાદ હૈ કે સદ્કા હક તઆલા શાનુહુકે ગુસ્સેકો ભી રોકતા હૈ ઔર સૂ-એ-ખાત્મા (બૂરી મૌત) સે ભી હિકાઝતકા સબબ હૈ. (મિશકાત)

હઝરત હુકમાન (અલૈ.) કી અપને બેટેકો વસીયત હૈ કે જબ તુઝસે કોઈ ખતા સા'દિર હો, સદ્કા કિયા કરો. (એહયા)

પેહલી ફસ્લકી હદીસ નં. ૧૦મેં યે કિસ્સા મુકસ્સલ ગુઝર ચુકા હૈ કે એક

બદકાર કાલિશા ઔરતકી કુત્તેકો પાની પીલાનેસે મગિરત હો ગઈ.

ઉબેદ બિન ઉમૈર (રદી.) કેહતે હૈ કે મૈદાને હશમે લોગ ઈન્તિહાઈ ભૂમે હોગે, ઈન્તિહાઈ ખાસે ઔર બિલકુલ નંગે હોગે, લેકિન જિસ શખ્સને અલ્લાહકે વાસ્તે કિસીકો ખાના પિલાયા હોગા, ઉસકો હક તઆલા શાનુસૂ ખાના પિલાએગે ઔર જિસને અલ્લાહકે વાસ્તે કિસીકો પાની પિલાયા હોગા, ઉસકો સૈરાબ કરેગે ઔર જિસને અલ્લાહ તઆલા શાનુસૂકે વાસ્તે કિસીકો કપડા દિયા હોગા, ઉસકો લિબાસ પેહનાએગે. (વહી)

પેહલી કસ્લમે હદીસ નં. ૧૧ કે જેલમે ગુઝરા હૈ કે કિયામતકે દિન જહન્નમી એક સફમે ખડે કિએ જાએગે, ઉન પરકો એક (કામિલ વહી) મુસલમાનકા ગુઝર હોગા, ઉસ સફમેસે એક શખ્સ કહેગા કે તૂ મેરે લિએ હક તઆલા શાનુસૂકે પહાં સિકારિશ કર દે. વો પૂછેગા, તૂ કૌન હૈ ? વો જહન્નમી કહેગા, તૂ મુઝે નહી જાનતા, મૈને કલાં વક્ત દુનિયામે તુઝે પાની પિલાયા થા.

દુસરી હદીસમે ગુઝરાકે કિયામતકે દિન જબ જન્નતી ઔર જહન્નમી લોગોંકી સર્કે લગ જાએગી તો જહન્નમી સર્કો મેંસે એક શખ્સકી નઝર જન્નતી સર્કો મેંસે એક શખ્સ પર પડેગી તો વો યાદ દિલાએગા કે મૈને દુનિયામે તેરે સાથ કલાં એહસાન કિયા થા, ઈસ પર વો શખ્સ ઉસકા હાથ પકડ કર હક તઆલા શાનુસૂકી બારગાહમે લે જાએગા ઔર અર્ઝ કરેગા કે યા અલ્લાહ ! ઈસકા મુઝપર કલાં એહસાન હૈ, હક તઆલા શાનુસૂકી રેહમતસે ઉસકો બખ્ષા દિયા જાએગા.

એક ઔર હદીસમે ગુઝરાકે કિયામતકે દિન એલાન હોગા કે ઉમ્મતે મુહમ્મદિયાકે કકીર લોગ કલાં હૈ ? ઉકો ઔર લોગોંકો મૈદાને કિયામત મેંસે તલાશ કર લો; જિસ શખ્સને મેરે લિએ તુમમેંસે કિસીકો એક લુકમા દિયા હો યા મેરે લિએ એક ઘૂંટ ભી પાની પિલાયા હો, યા નયા યા પુરાના કપડા દિયા હો, ઉસકા હાથ પકડ કર જન્નતમે દાખિલ કર દો. ઈસ પર કુકરા-એ-ઉમ્મત ઉઠેગે ઔર ઉનકો મુન-મુન કર જન્નતમે દાખિલ કર દેગે.

એક ઔર હદીસમે ગુઝરાકે કિયામતકે દિન એક એલાન કરને વાલા એલાન કરેગા, કલાં હૈ વો લોગ, જિન્હોને કકીરોંકો ઔર મિસ્કીનોંકા ઈકરામ કિયા, આજ તુમ જન્નતમે એસી તરહ દાખિલ હો જાઓ કે ન તુમ પર કિસી કિસ્મકા ખૌફ હૈ ઔર ન તુમ ગમગીન હોગે.

ઈસ કિસ્મકે મઝમીનકી કઈ રિવાયતે ઉસ જગા ગુઝર ચુકી હૈ. ઉસી કસ્લકી હદીસ નં. ૧૩ કે જેલમે ગુઝરા હૈ કે જો શખ્સ કિસી મુસલમાનસે કિસી મુસીબતકો ઝા'ઈલ કરતા હૈ, હક તઆલા શાનુસૂ કિયામતકે મસાઈબમેસે ઉસકી કોઈ મુસીબત ઝા'ઈલ કરમા દેગે ઔર જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકી પરદાપોશી કરતા હૈ, હક તઆલા શાનુસૂ કિયામતકે દિન ઉસકી પરદાપોશી કરમાવેગે.

હદીસ ૧૪ કે જેલમે ગુઝરા કે જો શખ્સ અપને મુજતર ભાઈકી મદદ કરે,

હક તઆલા શાનુસુ ઉસકો ઉસ દિન સાબિત કદમ રખેગે, જિસ દિન પહાસ ભી અપની જગહ કાયમ ન રેહ સકેગે (યાની કિયામતકે દિન.)

પેસલી ફસ્લકી આયાતમે નં. ૩૪ પર કુરઆન પાકકી તવીલ આપત ગુઝર ચુકી કે વો લોગ હક તઆલા શાનુસુકી મુહબ્બતમે ખાના ખિલાતે હૈ પતીમકો મસાકિનકો ઓર (કાફીર) કેદિયોકો ઓર કેહતે હૈ કે હમ તુમકો મહઝ અલ્લાહકે વાસ્તે ખિલાતે હૈ, ન તો હમ તુમસે ઈસકા બદલા ચાહતે હૈ, ન શુક્રિયા બલે હમકો અપને રબકી તરફસે એક નિહાયત તલ્મ ઓર સખ્ત (કિયામત કે) દિનકા ખૌફ હૈ, પસ અલ્લાહ જલ્લ શાનુસુ ઉનકો ઉસ દિનકી સખ્તીસે મેહફૂઝ રખેગા ઓર ઉનકો સુરૂર ઓર તાજગી અતા કરમાએગા.

ગરજ ઈસ ફસ્લમે કસરતસે ઈસ કિસ્મકે મજામીન ગુઝર ચુકે હૈ કે કિયામતકે દિનકે સખ્તીકે બચાવકે લિએ સદ્કાકી કસરત નિહાયત મુકીદ હૈ ઓર ઈસ આપતે શરીફામે તો ગોયા ખુદ હક તઆલા શાનુસુકી તરફસે ઈસકા વાઅદા ભી હો ગયા, ફિર ઈસ્સે બખ્ષકર ઓર કયા બાત હો સકતી હૈ ?

સાતવી ફરલ

ઝાહિદો ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેવાલોકે વાકિઆત

ઇસ ફરલમે ઝાહિદો ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેવાલોકે કુછ વાકિઆત ભી નમૂને કે તોર પર પેશ કરને હૈ કે જિન લોગોને દુનિયા ઓર આખિરતકી હકીકતકો સમજ લિયા, ઉન્હોને ઇસ ધોખે કે ઘરસે કેસી બે-રખતી બરતી ઓર આખિરતકે લિએ કયા કુછ જમા કર લિયા. જુહદ ઓર સખાવત મફદૂમ ઓર સૂરતે અમલકે લિહાજસે દો અલ્લાહિદા અલ્લાહિદા ચીઝે હૈ લેકિન માલકે એ'તબાર સે કરીબ-કરીબ હૈ, ઇસ લિએ કે જુહદ યાની દુનિયાસે બે-રખતી જિસ શખ્સમે હોગી, સખાવત ઉસકે લિએ લાઝિમ હે, જબ ઉસકો ઇસકે રખનેકી રખત હી નહીં, તો યોજુદ હોનેકી સૂરતમે વો લા મુહાલા સખાવત હી કરેગા. ઇસી તરહસે સખાવત વોહી શખ્સ કર સકતા હે જિસકો માલકી મુહબ્બત ન હો ઓર જિતની ઝિયાદા મુહબ્બત માલકી હોગી, ઉતના હી બુખલ ઉસમે કરેગા, ઇસ લિએ ઇસ ફરલમે દોનોં કિસ્મકે વાકિઆતકો એક હી જગહ જમા કર દિયા ઓર ઈસી લિએ ઇસ રિસાલેમે જો કઝાઈલે સદકાતમે યા, જુહદકી રિવાયાત ઓર આયત ભી ઝિકર કી ગઈ કે દુનિયાસે બે-રખતી પેદા કરના અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકા ઝીના હે ઓર જબતક ઇસ ગન્દગીસે તબીયતકો મુહબ્બત ઓર ઉન્સ રહેગા, કબી ભી ખર્ચ કરનેકો તબીયત ન ઉભરેગી, અગર અપના દિલ ભી કિસી વકત ચાહેગા તો તબીયત ખર્ચપર આ'માદા ન હોગી. ઇસકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક બેહતરીન મિસાલસે ઝાહિર કરમાયા.

ઇશાદિ આલી હે કે બખીલકી ઓર સદકા કરનેવાલેકી (જિસકી આદત કસરતસે સદકે કી હો) એસી મિસાલ હે જેસા કે દો આદમી હોં, ઉનકે ઉપર લોહેકી ઝિરહૈ ઇસ તરહ લિપટી હુઈ હોં કે ઇન દોનોંકે હાથ ભી ઝિરહૈકે અંદર હી સીને પર ચિમટે હુએ હોં, ઝિરહસે બાહર નિકલે હુએ ન હોં, પસ સદકાવાલા યાની સખી શખ્સ જો સદકા કરનેકા આદી હે, જબ સદકા કરનેકા ઇરાદા કરતા હે તો વો ઝિરહ ખુદ-બ-ખુદ ખુલતી ચલી જાતી હે (ઓર હાથ બે-તકલ્લુક ફોરન ઝિરહસે બાહર આ જાતા હે) ઓર બખીલ જબ ઇરાદા કિસી સદકેકા કરતા હે તો વો ઝિરહ ઓર ઝિયાદા સિફુઝ જાતી હે જિસ્સે હાથ અપની જગહસે જુંબિશ હી નહીં કર સકતા. (મિશકાત)

મતલબ યે હે કે સખી જબ ખર્ચકા ઇરાદા કરતા હે તો ઉસકા દિલ ઇસકે લિએ કરામ હો જાતા હે જિસ્સે વો બે-તકલ્લુક ખર્ચ કરતા હે ઓર બખીલ અગર

કહે-સુને સે યા કિસી ઓર વજહસે કિસી વક્ત ઇરાદા લી કર લેતા હે તો અન્દરસે કોઈ ચીઝ ઇસ તરહ ઉસકો પકડ લેતી હે જેસા કે લોહેકી ઝિરહને ઉસકે હાથ બાંધ દિએ હોં કે હાથોંકે ઝોરસે ઝિરહકે અન્દરસે નિકાલના લી ચાહતા હે યાની દિલકો બાર-બાર સમગ્રતા હે મગર બો માનતા હી નહીં, હાથ ઉઠતા હી નહીં, બહોત હી સહી ઓર સચ્ચી મિસાલ હે, રોઝમરોંકા મુશાહેદા હે કે બખીલ આદમી ખર્ચ કરના લી ચાહતા હે તો હાથ નહીં ઉઠતા. કહીં દસ રૂપયે ખર્ચ કરનેકા મોકા હોગા તો વો દસ પેસે લી મુશ્કિલસે નિકાલેગા.

કિસ્સા-૧ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કી પૂરી જિન્દગીકે વાકિયાત ઇસ કસરતસે ઇસ ચીઝકી મિસાલે હોં કે ઇનકા એહાતા લી દુશવાર હે.

ગઝવા-એ-તબૂકકે વક્ત જબકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ચન્દેકી તહરીક ફરમાઈ ઓર અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કા ઇસ વક્ત જો કુછ ઘરમેં રખ્યા થા, સબ કુછ જમા કરકે હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં પેશ કર દેના મશહૂર વાકિઆ હે ઓર જબ હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત ફરમાયા કે અબૂબકર ! ઘરમેં ક્યા છોડ ? તો આપને ફરમાયા, અલ્લાહ ઓર ઉસકા રસૂલ (સલ્લ.) (યાની ઉનકી ખુશનૂદી કા ઝખીરા) ઘર મેં મોજૂદ હે.

હિકાયાતે સહાબા મેં યે કિસ્સા મુકસ્સલ જિઠ્ઠ કિયા ગયા હે ઓર ઇસકે દૂસરે હઝરાતકે મુતાઅદ્દિદ વાકિઆત હિકાયાતે સહાબા (રદી.) મેં લી લિખ ચુકા હું, યું દેખા જાએ તો મા'લૂમ હો કે ઇસાર, હમદદી ઓર અલ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરના ઇન્હીં હઝરાતકા હિસ્સા થા કે ઇસકા કુછ લી શાઈબા હમ લોગોંકો મિલ જાએ તો ન મા'લૂમ હમ ઇસકો ક્યા સમજે, લેકિન ઇન હઝરાત કે યહાં યે રોઝમરોંકે મા'મૂલી વાકિઆત થે બિલ્ખુમુસ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કે મુતઅલ્લિક ઇસ્સે બખ્શકર ક્યા વઝાહત હો સકતી હે કે ખુદ હક તઆલા શાનુદ્દને કુરઆન પાકમેં તા'રીફકે મોકેપર ફરમાયા.

وَسَيَجْزِيكَ اللَّهُ الْكَفَى الْإِيَّةَ وَاللَّيْلَ

‘વ-સયુજ્જ-બુહલ્ અતૂકા’,

(અલ આયત)

‘ઓર ઉસ (આગસે) વો શખ્સ દૂર રખ્યા જાએગા જો બડા પરહેઝગાર હે, જો અપના માલ ઇસ ગરઝસે (અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં) દેતા હે કે પાક હો જાએ ઓર બજુઝ અપને આલીશાન પરવરદિગારકી રઝાજૂઈકે (કોઈ ઓર ઉસકી ગર્ઝ નહીં હે ઓર)’ કિસીકા ઉસકે જિમ્મે કોઈ એહસાન ન થા કે ઉસકા બદલા ઉતારના મક્સૂદ હો (ઇસમેં નિહાયત હી મુબાલગા ઇખ્લાસકા હે, ક્યોંકે કિસી કે એહસાનકા બદલા ઉતારના લી મતલૂબ ઓર મન્દુબ હે, મગર ફઝીલતમેં એહસાન ઇન્તિદાઈકે બરાબર નહીં.)

(બયાનુલ કુર્આન)

ઈન્ને જોગી (રદી.) કેહતે હું કે ઇસ બાત પર ઇતિફાક હે કે યે આપતે સારીકા હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કી સાનમેં નાઝિલ હુઈ.

હઝરત અબૂ હુસૈન (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે મુઝે કિસીકે માલને ઇતના નકા નહીં દિયા જિતના અબૂબકર (રદી.) કે માલને દિયા. હુઝૂર (સલ્લ.) કા યે ઇર્શાદ સુનકર હઝરત અબૂબકર (રદી.) શેને લગે ઓર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.) ! ક્યા મેં ઓર મેરા માલ આપકે સિવા કિસી ઓરકા હે, હુઝૂર (સલ્લ.) કા યે ઇર્શાદ બહોતસે સલામા-એ-કિરામ (રદી.) સે બહોત-સી રિવાયતમેં નકલ કિયા ગયા.

સઈદ બિન મુસૈયિબ (રદી.) કી રિવાયતમેં ઇસકે બાદ યેભી હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) હઝરત અબૂબકર (રદી.) કે માલમેં ઇસી તરહ તસરૂફ કરમાતે થે જિસ તરહ અપને માલમેં કરમાતે થે.

હઝરત ઉવૈસ (રદી.) કેહતે હું કે જબ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) મુસલમાન હુએ તો ઉનકે પાસ ચાલીસ હઝાર દિરમ થે, જો સબ હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઉપર ખર્ચ કર દિએ. (યાની હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખુશનુદીમેં)

એક ઓર હદીસમેં હે કે ઇસ્લામ લાનેકે વક્ત ચાલીસ હઝાર દિરમ થે ઓર હિજરતકે વક્ત પાંચ હઝાર રેહ ગયે થે. યે સારી રકમ ગુલામોંકે આઝાદ કરનેમેં (જિનકો ઇસ્લામ લાનેકે જુર્મમેં અઝાબ દિયા જાતા થા) ઓર ઇસ્લામકે દૂસરે કુર્મમેં ખર્ચ કિએ ગયે. (તારીખુલ ખુલકા)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી.) કેહતે હું કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) ઝઈફ-ઝઈફ ગુલામોંકો ખરીદકર આઝાદ કિયા કરતે થે. ઇનકે વાલિદ અબૂ કહાફાને ફરમાયા કે અગર તુમ્હે ગુલામ હી આઝાદ કરને હું તો કવી-કવી ગુલામોંકો ખરીદકર આઝાદ કિયા કરો કે વો તુમ્હારી મદદ ભી કર સકે, વક્ત પર કામ ભી આ સકે. હઝરત અબૂબકર (રદી.) ને ફરમાયા કે (મેં અપને લિએ આઝાદ નહીં કરતા) મેં તો મહઝ અલ્લાહ તઆલાકી ખુશનુદીકે લિએ આઝાદ કરતા હું ઓર હક તઆલા શાનુહૂકે યહાં ઝઈફ કમઝોરકી મદદકા જિતના અજર હે, વો કવીકી મદદસે બહોત કિયાદા હે.

એક ઓર હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે કોઈ શખ્સ એસા નહીં હે જિસકા મુઝાપર એહસાન હો ઓર મેંને ઉસકે એહસાનકા બદલા ન દે દિયા હો, મગર અબૂબકર (રદી.) કા એહસાન મેરે જિમ્મે હે (જિસકા બદલા મેં નહીં દે સકા) હક તઆલા શાનુહૂ ખુદ હી કિયામતકે દિન ઉસકે એહસાનકા બદલા અતા ફરમાએગે. મુઝે કિસીકે માલને ઇતના નકા નહીં દિયા, જિતના અબૂબકર (રદી.) કે માલને નકા દિયા. (દુર્ મન્સુર)

હિસ્સા નં. ૨ હજરત હસન (રદી.) કી બિદમતમાં એક શબ્દ હાજિર હુએ ઓર અપની હાજત પેશ કરકે કુછ મદદ ચાહી ઓર સવાલ ક્રિયા, આપને ફરમાયા, તેરે સવાલકી વજહસે જો મુઝપર હક કાયમ હો ગયા હે, વો મેરી નિગાહમે બહોત ઝિંચા હે ઓર તેરી જો મદદ મુઝે કરના ચાહિએ, વો મેરે નજદીક બહોત ઝિયાદા મિકદાર હે ઓર મેરી માલી હાલત ઉસ મિકદારકે પેશ કરનેસે આજિઝ હે જો તેરી શાનકે મુનાસિબ હો ઓર અલ્લાહકે યસ્તેમે તો આદમી કિતના ભી ઝિયાદા-સે-ઝિયાદા ખર્ચ કરે વો કમ હી હે, લેકિન મેં ક્યા કહું, મેરે પાસ ઇતની મિકદાર નહીં હે જો તેરે સવાલકે શુકકે મુનાસિબ હો. અગર તૂ ઇસકે લિએ તેયાર હો કે જો મેરે પાસ મોજૂદ હે, ઉસકો તૂ ખુશીસે કુબૂલ કર લે ઓર મુઝે ઇસ પર મજબૂર ન કર કે મેં ઉસ મિકદારકો કહીસે હાસિલ કહું જો તેરે મર્તબાકે મુનાસિબ હો ઓર તેરા જો હક મુઝપર વાજિબ હો ગયા હે, ઉસકો પૂરા કર સકે, તો મેં બ-ખુશી હાજિર હું.

ઉસ સાઈલને કહા, અય રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે બેટે! મેં જો કુછ આપ દેંગે, ઉસીકો કુબુલ કર લૂંગા ઓર ઇસપર શુક ગુઝાર લૂંગા ઓર ઇસ્સે ઝિયાદા ન કરનેમે આપકો મા'જૂર સમજૂંગા. ઇસ પર હજરત હસન (રદી.) ને અપને ખજાંચીસે ફરમાયા કે ઉન ત્રીન લાખ દિરહમોમેંસે (જો તુમ્હારે પાસ રખવાએ થે) જો બર્ચે હો, લે આઓ. વો પચાસ હઝાર દિરહમ લાએ (કે ઇસકે અલાવા વો સબ ખર્ચ કર ચુકે થે.)

હજરત હસન (રદી.) ને ફરમાયા કે પાંચસો દીનાર (અશરફિયાં) ઓર ભી તો કહીં થે ? ખજાંચીને અર્ઝ ક્રિયા કે વોભી મોજૂદ હે. આપને ફરમાયા, વોભી લે આઓ. જબ યે સબકુછ આ ગયા તો ઉસ સાઈલસે કહા કે કોઈ મઝદૂર લે આઓ, જો ઇનકો તુમ્હારે ઘર તક પહોંચા દે. વો દો મઝદૂર લે આજે, હજરત હસન (રદી.) ને સબ-કુછ ઉનકે હવાલે કર દિયા ઓર અપને બદને મુબારકસે ચાદર ઉતાર કર મરહમત ફરમાઈ કે ઇન મઝદૂરોંકી મઝદૂરી ભી તુમ્હારે ઘર તક પહોંચાને કી મેરે હી ઝિમ્મે હે, લિહાઝા યે ચાદર ફરોખ્ત કરકે ઇનકી મઝદૂરીમેં દે દેના.

હજરત હસન (રદી.) કે ગુલામોને અર્ઝ ક્રિયા કે હમારે પાસ તો અબ ખાનેકે લિએ એક દિરમ ભી બાકી નહીં રહા, આપને સબકા સબ હી દે દિયા, હજરત હસન (રદી.) ને ફરમાયા કે મુઝે અલ્લાહ તઆલા શાનુલૂકી ઝતસે ઇસકી કવી ઉમ્મીદ હે કે વો અપને ફઝલસે મુઝે ઇસકા બહોત સવાબ દેગા. (એહયા)

સબ કુછ દે દેનેકે બાદ જબ કે અપને પાસ કુછ ભી ન રહા ઓર મિકદાર ભી ઇતની ઝિયાદા થી, ફિર ભી ઇસકા કલક ઓર ઇસકી નદામત થી કે સાઈલકા હક અદા ન હો સકા.

કિસ્સો નં બસરાકે ચન્દ્ર કારી હજારત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) કી ખિદમતમે હાજિર હુએ ઓર અર્જ કિયા કે હમારા એક પડોસી હે જો બહોત કસરતસે રોજે રખનેવાલા હે, બહોત ઝિયાદા તહજ્જુદ પઢનેવાલા હે, ઉસકી ઇબાદતકો દેખકર હમમેંસે હર શખ્સ રશ્ક કરતા હે ઓર ઇસકી તમન્ના કરતા હે કે ઇસકી-સી ઇબાદત હમ ભી કિયા કરે. ઉસને અપની લડકીકા નિકાલ અપને ભતીજેસે કર દિયા હે લેકિન ગરીબકે પાસ દહેજકે લિએ કોઈ ચીજ નહીં હે.

હજારત ઇબને અબ્બાસ (રદી.) ઉન હજારાતકો લેકર અપને ઘર તશરીફ લે ગએ ઓર એક સન્દૂક ખોલા જિસમેં સે છ: તોડે (રૂપયા યા અશરફિકી ચેલી તોડા કેહલાતી હે) નિકાલે ઓર ઉન હજારાતકે હવાલે કર દિએ કે ઇસકો દે દે, યે લેકર ચલને લગે તો હજારત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) ને ઉન્સે ફરમાયા કે હમ લોગોંને ઉસકે સાથ ઈન્સાફકા બરતાવ નહીં કિયા, યે માલ ઉસકે હવાલે કર દિયા જાએગા તો ઉસ ગરીબકો બડી દિક્કત હોગી, યે ઇસ જહેજકે ઇન્તિઝામકે ઝગડેમેં લગ જાએગા જિસ્સે ઉસકી મરગૂલી ઓર બધ્ધ જાએગી, ઉસકી ઇબાદતમેં હર્જ હોગા. ઇસ દુનિયા કમબખ્તકા એસા દરજા નહીં હે કે ઇસકી વજહસે એક ઇબાદતગુઝર મો'મિનકા હર્જ કિયા જાએ. હમારી ઇસમેં ક્યા શાન ઘટ જાએગી કે એક દીનદારકી ખિદમત હમ હી કર દે. લિહાઝા ઇસ માલસે શાદીકા સારા ઇન્તિઝામ હમ સબ મિલકર કર દે ઓર સામાન તૈયાર કરકે ઉસકે હવાલે કર દે. વો હજારાત ભી ઇસ પર રાઝી હો ગએ ઓર સારા સામાન ઉસ રકમસે મુકમ્મલ તૈયાર કરકે ઉસ ફકીરકે હવાલે કર દિયા.

(એહયા)

કિસ્સો નં અબુલ હસન (રહ.) મદાઈની કેહતે હૈં કે હજારત ઇમામ હસન (રદી.) ઇમામ હુસૈન (રદી.) ઓર હજારત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) હજકે લિએ તશરીફ લે જા રહે થે, રાસ્તેમેં ઉન્કે સામાનકે ઉંટ ઉનસે જુદા હો ગએ, વો ભૂખે-પ્યાસે ચલ રહે થે, એક ખેમે પર ઉનકા ગુઝરા હુઆ, ઉસમેં એક બુખ્દી ઓરત થી, ઇન હજારાતને ઉસસે પૂછા કે હમારે પીનેકો કોઈ ચીજ (પાની યા દુધ, લસ્ટી વગેરહ) તુમ્હારે પાસ મોજૂદ હે ? ઉસને કહા, હે. યે લોગ અપની ઉંટનિયોં પર સે ઊતરે, ઉસ બુખ્દીયાકે પાસ એક બહોત મા'મૂલી-સી બકરી થી, ઉસકી તરફ ઇશારા કરકે ઉસને કહા કે ઇસકા દૂધ નિકાલ લો ઓર ઉસકો થોડા-થોડા પી લો.

ઉન હજારાતને ઉસકા દુધ નિકાલ્યા ઓર પી લિયા. ફિર ઉન્હોંને પૂછા કે કોઈ ખાનેકી ચીજ ભી હે ? ઉસ બુખ્દીયાને કહા કે ચેહી બકરી હે, ઇસકો તુમમેંસે કોઈ ઝખ્હ કર લે તો મેં પકા દૂંગી. ઉન્હોંને ઉસકો ઝખ્હ કિયા, ઉસને પકાયા. યે હજારાત ખા-પીકર જબ શામકો ચલને લગે તો ઉન્હોંને ઉસ બુખ્દીયાસે કહા કે હમ

હાશમી લોગ હૈ, ઇસ વક્ત હજકે ઇરાદેસે જા રહે હૈ, અગર હમ ઝિન્દા સલામત વાપસ મદીના પહોંચ જાએ તો તૂ હમારે પાસ આના, તેરે ઇસ એહસાનકા બદલા દેંગે.

યે હજરાત યે ફરમાકર ચલે ગએ, શામકો જબ ઉસકા ખાવિંદ (કહી જંગલ વગેરહસે) આયા તો ઉસ બુખ્લીયાને હાશમી લોગોંકા કિસ્સા સુનાયા, વો બહોત ખફા હુઆ કે તૂને અજનબી લોગોંકે વાસ્તે બકરી ઝબ્હ કર ડાલી, મા'લૂમ નહી, કોન થે ? ફિર કેહતી હે કે હાશમી થે.

ગરજ વો ખફા હોકર ચુપ હો ગયા. કુછ ઝમાનેકે બાદ ઇન દોનોં મિયાં-બિવીકો ગુરબતને જબ બહોત સતાયા તો યે મેહનત, મઝદૂરીકી નીચ્ચતસે મદીના મુનવ્વરહ ગએ. દિનભર મેંગનિયાં યુગા કરતે ઓર ઉનકો બેચકર ગુઝર ક્રિયા કરતે. એક દિન વો બુખ્લીયા મેંગનિયાં યુગ રહી થી, હજરાત હસન (રદી.) ને ઉસકો પેહચાન લિયા ઓર અપને ગુલામકો ભેજકર ઉસકો અપને પાસ બુલવાયા ઓર ફરમાયા કે અબ્લાહકી બંદી, તૂ મુઝે પેહચાનતી હે ? ઉસને કહા, મેંને તો નહીં પેહચાના, આપને ફરમાયા કે મેં તેરા વોહી મેહમાન હૂં - દૂધ ઓર બકરીવાલા.

બુખ્લીયાને ફિર ભી ન પેહચાના ઓર કહા, કયા ખુદા કી કસમ ! તુમ વોહી હો ? હજરાત હસન (રદી.) ને ફરમાયા, મેં વોહી હૂં ઓર યે ફરમાકર આપને અપને ગુલામોંકો હુકમ દિયા કે ઇસકે લિએ એક હઝાર બકરીયાં ખરીદ દી જાએ, યુનાંચે ફોરન ખરીદી ગઈ ઓર ઉન બકરીયોંકે અલાવા એક હઝાર દીનાર (અશરફિયાં) નકદ ભી અતા ફરમાએ ઓર અપને ગુલામકે સાથ ઉસ બુખ્લીયાકો છોટે ભાઈ હઝરાત હુસૈનકે પાસ ભેજ દિયા.

હઝરાત હુસૈન (રદી.) ને દર્યાફત ફરમાયા કે ભાઈને કયા બદલા અતા ફરમાયા ? ઉસને કહા કે એક હઝાર બકરીયાં ઓર એક હઝાર દીનાર, યે સુનકર ઉતની હી મિકદાર દોનોં ચીઝોંકી હઝરાત હુસૈન (રદી.) ને અતા ફરમાઈ, ઇસકે બાદ ઉસકો હઝરાત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) કે પાસ ભેજ દિયા. ઉન્હોંને તહકીક ફરમાયા કે ઇન દોનોં હઝરાતને કયા કયા મરહમત ફરમાયા ઓર જબ મા'લૂમ હુઆ કે યે મિકદાર હે તો ઉન્હોંને દો હઝાર બકરીયાં ઓર દો હઝાર દીનાર અતા ફરમાએ ઓર ફરમાયા કે અગર તૂ પેહલે મુઝસે મિલ લેતી તો મેં ઇસ્સે બહોત ઝિયાદા દેતા. યે બુખ્લીયા ચાર હઝાર બકરીયાં ઓર ચાર હઝાર દીનાર (અશરફિયાં) લેકર ખાવિંદકે પાસ પહોંચી કે યે ઉસ ઝઈફ ઓર કમઝોર બકરીકા બદલા હે. (એહયા)

કિસ્સાહ-પં અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર બિન કુરૈજ (રદી.) હઝરાત ઉસ્માન (રદી.) કે ચચાઝાદ ભાઈ, એક મર્તાબા (ગાલિબન રાતકા વક્ત હોગા) મસ્જિદસે બાહર આએ, અપને મકાન તન્હા જા રહે થે. રાસ્તેમેં એક નોજવાન લડકા નઝર પડા, વો ઉનકે સાથ હો લિયા. ઉન્હોંને ફરમાયા કે તુમ્હે કુછ કેહના હે ? ઉસને

અર્જ ક્રિયા, જનાબકી સલાહ વ કલાહકા મુતમન્ની હું, કુછ અર્જ કરના નહીં હે, મૈને જનાબકો તન્હા ઇસ વકત જાતે દેખા, મુજે અન્દેશા હુઆ કે તન્હાઈસે કોઈ તકલીફ ન પહોંચે, ઇસલિએ જનાબકી હિકમતકે ખ્યાલસે સાથ હો લિયા, ખુદા ન કરે કે રાસ્તેમૈં કોઈ નાગવાર ખાત પેશ આ જાએ.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર (રહી.) ઇસ નૌજવાનકા હાથ પકડકર અપને થર તક સાથ લે ગએ ઓર વહાં પહોંચકર એક હજાર દીનાર (અશરફિયાં) ઇસકો મરહમત કરમાઈ કે ઇસકો અપને કામમૈં લે આના, તુમ્હારે બડોને તુમ્હે બહોત અચ્છી તરબિઅત દી હે. (વહી)

કિસ્સો નં. ૬ હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રહી.) કરમાતે હું કે એક શખ્સકે મકાનમૈં એક ખજૂરકા દરખ્ત ખડા થા, જિસકી શાખ પડોસીકે મકાન પર ભી લટક રહી થી. વો પડોસી ગરીબ આદમી થા, જબ યે શખ્સ અપને દરખ્ત પર ખજૂરે તોડનેકે લિએ ચલ્લતા તો હરકતસે કુછ ખજૂરે પડોસીકે મકાનમૈં ભી ગિર જાયા કરતી, જિનકો ઇસકે ગરીબ બચ્ચે ઉઠા લિયા કરતે. યે શખ્સ દરખ્ત પરસે ઉતરતા ઓર પડોસીકે મકાન પર જાકર ઉન બચ્ચોકે હાથસે ખજૂરે છીન લેતા હતાકે ઉનકે મુંહમૈંસે ભી ઉગલી ડાલકર નિકાલ લિયા કરતા, ઇસ કકીરને હુજૂર (સલ્વ.) સે ઇસકી શિકાયત કી, હુજૂર (સલ્વ.) ને સુનકર કરમાયા કે અચ્છા જાઓ.

ઇસકે બાદ ખજૂરકે માલિકસે હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે તુમ્હારા કલાં ખજૂરકા દરખ્ત જો કલાં શખ્સકે ઘરમૈં ઝૂક રહા હે, વો તુમ મુજે ઇસ વાઅદે પર દેતે હો કે તુમ્હે ઇસકે બદલેમૈં જમતમૈં ખજૂરકા દરખ્ત મિલ જાએ ? ઇસને અર્જ ક્રિયા કે હુજૂર (સલ્વ.) ઇસકે ઓર લોગ ભી ખરીદાર હુએ ઓર મેરે પાસ ઓર ભી દરખ્ત હૈં, મગર ઇસકી ખજૂરે મુજે બહોત પસન્દ હૈં, ઇસલિએ મૈને કરોખ્ત નહીં ક્રિયા ઓર યે કેહકર ઇસકે દેનેસે ઉજર કર દિયા (માલિક તો બહરહાલ વોહી થા, હુજૂર (સલ્વ.) ને યે સુનકર સુકૂત કરમાયા.)

એક તીસરે સાહબ ભી ઇસ ગુફતગૂકો સુન રહે થે, ઉન્હોને ઇસકે જાનેકે બાદ હુજૂર (સલ્વ.) સે અર્જ ક્રિયા કે અગર વો દરખ્ત મૈં લેકર પેશ કર દૂ તો મેરે લિએ ભી વોહી વાઅદા જમતમૈં ખજૂરકે દરખ્તકા હે જો હુજૂર (સલ્વ.) ને ઇસ્સે કરમાયા થા. હુજૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, તુમસે ભી વોહી વાઅદા હે.

યે સાહબ ઉંઠે ઓર ઇસ માલિકકે દરખ્તકે પાસ જાકર કહા કે મેરે પાસ ભી ખજૂરકા બાગ હે, તુમ અપને ઇસ દરખ્તકો કિસી કીમત પર બેચ સકતે હો ? ઇસને કહા કે હુજૂર (સલ્વ.) ને મુઝસે જમતમૈં દરખ્તકા વાઅદા ક્રિયા થા, મૈને ઇસ પર ભી નહીં દિયા. દરખ્ત મુજે બહોત પસન્દ હે, મૈં ઇસકો બેચ તો સકતા હું, મગર જિતની કીમત મૈં ચાહતા હું, ઉતની કોઈ દેગા નહીં.

ઉસને પૂછા કે કિતની કિમત ચાહિએ ? ઉસને કહા કે ચાલીસ દરખતોંકે બદલેમેં બેચ સક્તા હું, ઉસ શખ્સને કહા, એક ટેળે દરખતી કીમત ચાલીસ દરખત બહોત જિયાદા હૈં. અજા, અગર મેં ચાલીસ દરખત ઉસકે બદલેમેં દૂં તો તૂ બેચ દેગા ? સાહબે દરખત ને કહા કે અગર તૂ અપની બાતમેં સચ્ચા હે તો કસમ ખા કે મેંને ચાલીસ દરખત એક દરખતકે બદલેમેં દે દિએ. ઉન સાહબને કસમ ખા હી કે મેંને ચાલીસ દરખત ઉસ ટેળે દરખતકે બદલેમેં દે દિએ.

ઉસકે બાદ વો સાહબે દરખત ફિર ગયા કે મેં ફરોખત નહીં કરતા. ઉન સાહબને કહા કે અબ તૂ હરગિઝ ઇન્કાર નહીં કર સક્તા, તેરે કેહને પર મેંને કસમ ખાઈ હે. ઉસને કહા કે અજા ઇંસ શરત પર કે સબ-કે-સબ એક હી જગહ હોં. ઉન્હોને થોડી દેર સોચકર ઇંસકા ભી વામદા કર લિયા કે સબ એક હી જગહ હોં.

બાત પુખ્તા કરકે યે હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ કે હુઝૂર (સલ્વ.) વો દરખત મેંને ખરીદ લિયા, વો હુઝૂર (સલ્વ.) કી નજર હે. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉસ ફકીરકે મકાન પર તશરીફ લે ગએ ઓર દરખત ઉસ ફકીરકો મરહમત ફરમા દિયા. ઇંસકે બાદ સૂરએ વલ્લેહ નાઝિહ હુઈ.

(દુર્ મન્સુર)

કિન્સાહ એક શખ્સને હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) કી ખિદમતમેં હાજિર હોકર દો શે'ર પચ્છે, જિનકા મતલબ યે હે કે એહસાન ઓર હુસ્ને સુલૂક ઉસ વક્ત એહસાન હે જબકે વો ઇંસકે અહલ ઓર કાબિલ લોગોં પર ક્રિયા જાએ. નાલાયકોં પર એહસાન કરના ના-મુનાસિબ હે, પસ અગર તૂ કિસી પર એહસાન ક્રિયા કરે તો યા તો ખાલિસ અલ્લાહકે વાસ્તે સદકા હો (કે ઇંસમેં અહલિયતકી શરત નહીં હે, કાફિરોં ઓર જાનવરોં પર ભી ક્રિયા જાતા હે) યા ફિર એહલે કરાબત પર ક્રિયા કર કે ઇનકા હકે કરાબત ઇનકી અહલિયત પર ગાલિબ હે) ઓર અગર યે દોનોં બાતેં કિસી જગહ ન હોં તો નાલાયક પર એહસાન નહીં કરના ચાહિએ. (ઇન શે'રોંમે હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) કી તરફ ઇશારા ખા કે ઇનકી સખાવત ઓર બખ્શિશ એસી આમ થી કે હર કસ વ નાકસ પર ખારિશકી તરહ બરસતી થી.)

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) ને યે શે'ર સુનકર ફરમાયા કે યે શે'ર આદમીકો બખીલ બનાતે હૈં, મેં તો અપને એહસાનકો ખારિશકી તરહસે બરસાઉંગા, અગર વો કરીમ ઓર કાબિલ લોગોં તક પહોંચ જાએ તો યે યકીનન ઉસીકે મુસ્તહક હૈં કે ઉન પર એહસાન ક્રિયા જાએ ઓર અગર ના-એહલોં તક પહોંચે તો મેં ઇંસી કાબિલ હું કે મેરા માલ ના-એહલોંકે પાસ હી રેહ જાએ. (એહયા)

યે ત'વાજો કે તૌર પર કરમાયા કે મેં ભી ના-અહલ ઈસ લિએ કે મેરા માલ ભી નાકારા હે ઈસલિએ નાકારોંહી કે પાસ જાના ચાહિએ.

કિસ્સા-૬ હજરત મુન્કદિર (રહ.) એક મર્તબા હજરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમે હાજિર હુએ ઓર અપની સખ્ત હાજતકા ઈજાર કિયા, ઉન્હોંને કરમાયા કે મેરે પાસ ઈસ વકત બિલ્કુલ કુછ નહીં હે, અગર મેરે પાસ દસ હજાર ભી હોતે તો સબ-કે-સબ તુમહેં દે દેતી, મગર ઈસ વકત મેરે પાસ કુછ ભી નહીં હે. વો વાપસ ચલે ગએ. થોડી દેરકે બાદ ખાલિદ બિન અસદ (રદી.) કે પાસસે દસ હજારકા હદયા હજરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમે પહોંચા, કરમાને લગી કે મેરી બાતકા બહોત જલ્દ ઈમ્તિહાન લિયા ગયા, જબ હી હજરત મુન્કદિર (રહ.) કે પાસ આદમી ભેજા ઓર ઉન્કો બુલાકર વો સારી રકમ ઉન્કે હવાલે કર દી, જિસમેંસે એક હજારમેં ઉન્હોંને એક બાંદી ખરીદી, જિસકે પેટસે તીન લડકે પેદા હુએ - મુહમ્મદ, અબૂબકર, ઉમર, તીનોં-કે-તીનોં મદીના મુનવ્વરાકે આબિદ લોગોંમેં શુમાર હોતે થે (તહજીબુત્તહજીબ) કયા ઈન તીનોંકી ઈબાદતમેં હજરત આઈશા (રદી.) કા હિસ્સા ન હોગા કે વોહી ઉન્કે વજૂદકા સબબ હુઈ ? હજરત આઈશા (રદી.) કી સખાવતકે વાકેઆત ઈન્કે અબ્બા જાન (રદીયલ્લાહુ અન્હુ)કી તરહસે એહાતાસે બાહર હૈ.

એક કિસ્સા હિકાયાતે સહાબા (રદી.) મેં ભી લિખ ચુકા હું કે દો ગોનેં દરાહિમકી બાંટીં ઓર યે ભી યાદ ન આયા કે મેરા રોઝા હે ઓર ઈફતારકે લિએ એક દિરમકા ગોશત હી મંગા લું. ઈન દોનોં ગોનોંમેં એક લાખસે ઝિયાદા દિરમ થે ઓર ઈસી કિસ્મકા એક ઓર કિસ્સા ભી રિવાયતમેં હે જિસમેં લાખ જિસમેં એક લાખ અસ્સી હજાર દિરમ બતાએ જાતે હૈ.

તમીમ બિન ઉરવઃ (રદી.) કેહતે હૈ કે મેંને એક મર્તબા (અપને વાલિદકી ખાલા) હજરત આઈશા (રદી.) કો દેખા કે ઉન્હોંને સત્તર હજાર દિરમ તક્સીમ કિએ ઓર વો ખુદ પેબન્દ લગા હુઆ કુરતા પેહન રહી થી. (ઈતેહાફ)

કિસ્સા-૭ અબ્બાન બિન ઉસ્માન (રદી.) કેહતે હૈ કે એક શખ્સને હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) કો પરેશાન ઓર ઝલીલ કરનેકે લિએ યે હરકત કી કે કુરૈશકે સરદારોંકે પાસ જાકર યે કહા કે ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને કલ સુબ્હકો આપકી ખાનેકી દઅવત કી હે. સબ જગહ પયામ પહોંચાતા હુઆ ફિરા ગયા. જબ સુબ્હકા ખાનેકા વકત હુઆ તો હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કે ઘર ઇતના મજમા ઇકઠ્ઠા હો ગયા કે ઘર ભર ગયા. તહકીકસે મા'લૂમ હુઆ કે યે સૂરત પેશ આઈ.

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને ઉન સબકો બિઠાયા ઓર બાઝારસે ક્લોંકે ટોકરે મંગાકર ઉન્કે સામને રખ્ખે કે ઈસ્સે શુજ્લ કરૈ ઓર બાત-ચીત શુરૂ કર દી

ઔર બહોત-સે બાવર્ચિયોંકો હુકમ દે દિયા કે ખાના તૈયાર કિયા જાએ. ઇતને વો હઝારત ફલોંકે ખાનેસે ફારિગ ભી ન હુએ થે કે ખાના તૈયાર હો ગયા. સબને શિકમસૈર હોકર ખાના ખાયા. ઇસકે બાદ હઝારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને અપને ખજાંચીયોંસે પૂછા, ક્યા ઇતની ગુંજાઈશ હે કે હમ ઇસ દઅવતકે સિલસિલેકો રોઝાના જારી રખ સકે ? ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે હે. હઝારત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને ફરમા દિયા કે ઇસ મજમાકો રોઝાના સુબ્હકો હમારે યહાં દઅવત હે, રોઝાના આ જાયા કરે. (ઇત્તેહાફ)

યે ઝમાના હઝારત સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) કે ઉપર ફુતુહાતકી કસરતકા થા, મગર ઇન હઝારતકી સખાવતકે ઝોરસે માલ ઇસ તરહ જલ્દ ખત્મ હો જાતા થા જેસાકે પાની છલનીમેં ભરા ઔર ખત્મ હુઆ, ઇસલિએ જબ હોતા થા ખૂબ હોતા થા ઔર જબ વો ખત્મ હો જાતા થા તો અપને પાસ ખાનેકો એક દિરમ ભી ન રેહતા થા, ન જમા કરનેકા ઉનકા દસ્તૂર થા, ન અપને લિએ અલાહિદા કરકે રખના યે જાનતે થે કે કિસ જાનવરકા નામ હે. લાખોંકી મિકદાર આતી થી ઔર મિનટોંમેં તકસીમ હો જાતી થી.

કિસ્સા-૧૦ વાકદી (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે દો દોસ્ત થે, એક હાશમી ઔર એક ગેર હાશમી, હમ તીનોંમેં એસે ગહરે તઅલ્લુકાત થે કે એક જાન, તીન કાલિબ થે. મેરે ઉપર સખ્ત તંગી થી, ઇદકા દિન આ ગયા, બીવીને કહા કે હમ તો હર હાલમેં સબર કર લેંગે મગર ઇદ કરીબ આ ગઈ, બચ્ચોંકે રોને ઔર ઝિદ કરનેસે મેરે દિલકે ટુકડે કર દિએ. યે મોહલ્લેકે બચ્ચોંકો દેખતે હૈં કે વો ઉમ્દા ઉમ્દા લિબાસ ઔર સામાન ઇદકે લિએ ખરીદ રહે હૈં ઔર યે ફટે-પુરાને કપડોંમેં ફિર રહે હૈં, અગર કહીસે તુમ કુછ લા સકતે હો તો લા દો, ઇન બચ્ચોંકે હાલ પર મુઝે બહોત તરસ આતા હે, મેં ઇનકે ભી કપડે બના દૂં. મેંને બીવીકી યે બાત સુનકર અપને હાશમી દોસ્તકો પરચા લિખ્યા, ઉસમેં સૂરતે હાલ ઝાહિર કી, ઇસકે જવાબમેં ઉસને સર બ મુહર એક થૈલી મેરે પાસ ભેજી ઔર કહા કે ઇસમેં એક હઝાર દિરમ હૈં તુમ ઇનકો ખર્ચ કર લો.

મેરા દિલ ઇસ થૈલીસે ઠન્ડા ભી ન હોને પાયા થા કે મેરે દૂસરે દોસ્તકા પરચા મેરે પાસ ઈસી કિસ્મકે મઝમૂન કા, જો મેંને અપને હાશમી દોસ્તકો લિખ્યા થા, આ ગયા, મેંને વો થૈલી સર બ મુર ઉસકે પાસ ભેજ દી ઔર બીવીકી શરમમેં ઘર જાનેકી હિમ્મત ન હુઈ. મસ્જિદમેં ચલા ગયા ઔર દો દિન-રાત મસ્જિદ હી મેં રહાં, શરમકી વજહસે ઘર ન જા સકા. તીસરે દિન મેં ઘર ગયા ઔર બીવીસે સારા કિસ્સા સુના દિયા, ઉસકો ઝરા ભી નાગવાર ન હુઆ, ન ઉસકે કોઈ હરફે શિકાયતકા મુઝસે કહા બહે મેરે ઇસ ફૈલકો પસન્દ કિયા ઔર કહા કે તુમને બહોત અચ્છા કિયા.

મેં બાત હી કર રહા થા કે મેરા વો હાશમી દોસ્ત વોહી સર બ મુહર બેલી હાથમેં લિએ આયા ઓર મુજસે પૂછને લગા કે સય-મુય બતાઓ, ઇસ બેલીકા ક્યા કિસ્સા હુઆ ? મેંને ઇસ વાકેઆકો સુના દિયા. ઇસકે બાદ ઇસ હાશમીને કહા કે જબ તેરા પરયા પહોંચા તો મેરે પાસ ઇસ બેલીકે સિવા કોઈ ચીઝ બિલ્કુલ ન થી, મેંને યે બેલી તેરે પાસ ભેજ દી. ઇસકે બાદ મેંને તીસરે દોસ્તકો પરયા લિખ્યા તો ઇસને જવાબમેં બેલી બેલી મેરે પાસ ભેજી, ઇસ પર મુજે બહોત તાઝુબ હુઆ કે યે તો મેં તેરે પાસ ભેજ ચુકા થા, યે ઇસ તીસરે દોસ્તકે પાસ કેસે પાઈચ ગઈ ? ઇસલિએ મેં તહકીક કે વાસ્તે આયા થા.

વાકદી કેહતે હૈં કે હમને ઇસ બેલીમેંસે સો દિરમ તો ઇસ ઓરત કો દે દિએ ઓર ની સો દિરમ હમ તીનોને આપસમેં બાંટ લિએ.

ઇસ વાકેઆકી કિસી તરહ મામૂનૂરશીદકો ખબર હો ગઈ, ઇસને મુજે બુલાયા ઓર મુજસે સારા કિસ્સા સુના, ઇસકે બાદ મામૂનૂરશીદને સાત હજાર દિરમ દિએ. દો-દો હજાર હમ તીનોકો ઓર એક હજાર ઓરતકો. (ઇતેહાક)

કિસ્સા ૧૧. હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) એક મર્તાબા મદીના મુનવ્વરાકે એક બાગ પર ગુઝરે, ઇસ બાગમેં હબશી ગુલામ બાગકા રખવાલા થા, વો ચોટી ખા રહા થા ઓર એક કુત્તા ઇસકે સામને બેઠા હુઆ થા. જબ વો એક લુકમા બનાકર અપને મુંહમેં રખતા તો વેસા હી એક લુકમા બનાકર ઇસ કુત્તેકે સામને ડાલતા. હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ઇસ મંઝરકો ખરે દેખતે રહે.

જબ યે ગુલામ ખાનેસે ફારિગ હો ચુકા તો ઇસકે પાસ તશરીફ લે ગએ, ઇસ બાતકો દર્યાફત કિયા, તુમ કિસકે ગુલામ હો ? ઇસને કહા, મેં હજરત ઉસ્માન (રદી.) કે વારિસોંકા ગુલામ હું. ઉન્હોંને ફરમાયા કે મેંને તુમ્હારી એક અજબ બાત દેખી, ઇસને અર્જ કિયા, આકા, તુમને ક્યા દેખા ? ફરમાને લગે કે તુમ જબ એક લુકમા ખાતે થે, સાથ હી એક લુકમા ઇસ કુત્તેકો દેતે થે. ઇસને અર્જ કિયા કે યે કુત્તા કઈ સાલસે મેરા સાથી હે, ઇસલિએ ઝરૂરી હે કે મેં ખાનેમેં ભી ઇસકો અપના સાથી રખ્યું. ઉન્હોંને ફરમાયા કે ઇસ કુત્તેકે લિએ તો ઇસકે કમ દરજેકી ચીઝ ભી બહોત કાફી થી ? ગુલામને અર્જ કિયા, મુજે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે ઇસકી ગૈરત આતી હે કે મેં ખાતા રહું ઓર એક જાનદાર આંખ મુજે દેખતી રહે.

હજરત ઈબ્ને જા'ફર (રદી.) ઇસ્સે બાત કરકે વાપસ તશરીફ લાએ ઓર હજરત ઉસ્માન (રદી.) કે વારિસોંકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઓર ફરમાયા કે અપની એક ગરઝ લેકર આપ લોગોંકે પાસ આયા હું. ઉન્હોંને કહા, ક્યા ઈર્શાદ હે ? ઝરૂર ફરમા દે. આપને ફરમાયા કે ફલાં બાગ મેરે હાથ ફરોખ્ત કર દો. ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે જનાબકી ખિદમતમેં વો હદયા હે ઇસકો બિલા કીમત કુબૂલ ફરમા

લે. કરમાને લગે કે મેં બગેર કિમત લેના નહીં ચાહતા. કીમત તે હોકર મા'મલા હો ગયા.

ફિર હઝરત ઇબ્ને જા'ફર (રદી.) ને કરમાયા કે ઇસમેં જો ગુલામ કામ કરતા હે ઉસકો ભી લેના ચાહતા હું, ઉન્હોને ઉજર ક્રિયા કે વો બચપનસે હમારે હી પાસ પલા હે, ઉસકી જુદાઈ શાક હે, મગર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) કે ઇસરાત પર ઉન્હોને ઉસકો ભી ઉન્કે હાથ કરોખત કર દિયા.

યે દોનો ચીજો ખરીદકર ઉસ બાગમેં તશરીફ લે ગએ ઔર ઉસ ગુલામસે કરમાયા કે મેંને ઇસ બાગકો ઔર તુમકો ખરીદ લિયા હે. ગુલામને અર્જ ક્રિયા કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહુ આપકો યે ખરીદારી મુબારક કરમાએ ઔર બરકત અતા કરમાએ, અલબત્તા મુજે અપને આકાઓસે જુદાઈકા રંજ હુઆ કે ઉન્હોને બચપનસે મુજકો પાલા થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) ને કરમાયા કે મેં તુમકો આજાદ કરતા હું ઔર યે બાગ તુમ્હારી નજર હે. ઉસ ગુલામને અર્જ ક્રિયા કે ફિર આપ ગવાહ રહો કે યે બાગ મેંને હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કે વારિસો પર વક્ફ કર દિયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) કરમાતે હો કે મુજે ઉસકી ઇસ બાત પર ઔર ભી તાઠ્ઠુબ હુઆ ઔર ઉસકો બરકતકી દુઆએ દેકર વાપસ આ ગયા. (મુસામરાત) યે તો મુસલમાનોકે અસ્લાકકે ગુલામોકે કારનામે હે.

કિસ્સા નાફેઅ (રદી.) કેહતે હો કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) એક દફા મદીના મુનવ્વરાસે બાહર તશરીફ લે જા રહે હે, ખુદામ સાથ હે, ખાનેકા વકત હો ગયા. ખુદામને દસ્તરખ્વાન બિછાયા. સબ ખાનેકે લિએ બેઠે. એક ચરવાહા બકરિયાં ચરાતા હુઆ ગુજરા, ઉસને સલામ ક્રિયા. હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) ને ઉસકી ખાનેકી તવાજો/કી, ઉસને કહા, મેરા રોગા હે. હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે ઇસ કદર સખ્ત ગરમીકે ઝમાનેમેં કેસી લૂ ચલ રહી હે, જંબલમેં તૂ રોગા રખ રહા હે, ઉસને અર્જ ક્રિયા કે મેં અપને અખ્યામે ખાલિયાકો વસૂલ કર રહા હું.

યે કુરઆને પાકકી એક આયતે શરીફકી તરફ ઇશારા થા જો સૂરએ અલ હાકક: મેં હે હક તઆલા શાનુહુ જમતી હોગોકો કરમા દેજે -

وَمَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيُنْفِقُ لَكُمْ مِمَّا فَرَسْتُمْ عَلَيْهِ خُبْرًا تَلَاكُمُ اللَّهُ يَكْفُلُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

'કુલૂ વશરબૂ હનીઅમ્બિમા અસ્લફુમ ફિલ્અખ્યામિલ્અલિય:'

'ખાઓ ઔર પીઓ મજેકે સાથ ઉન આ'માલકે બદલેમેં જો તુમને ગુજરે હુએ ઝમાનેમેં (દુનિયામેં) કિએ હો.'

ઇસકે બાદ હજારત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ને ઇમ્તિહાનકે તોર પર કહા કે હમ એક બકરી ખરીદના ચાહતે હૈ, ઇસકી કીમત બતા દો ઓર લે લો, હમ ઇસકો કાઢેંગે ઓર તુમ્હે ભી ગોસ્ત દેંગે કે ઇકતારમેં કામ દેગા. ઉસને કહા કે યે બકરિયાં મેરી નહીં હે. મેં તો ગુલામ હૂં. યે મેરે સરદારકી બકરિયાં હે. હજારત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) ને ફરમાયા કે સરદારકો કયા ખબર હોગી ? ઉસ્સે કેહ દેના કે ભેડિયા ખા ગયા. ઉસને આસમાનકી તરફ ઇશારા ક્રિયા ઓર કહા, કે ઇનલ્લાહ ઓર અલ્લાહ તઆલા કહાં ચલે જાએંગે ? (યાની વો પાક પરવરદિગાર તો દેખ રહા હે, જબ વો માલિકુલ મુલક દેખ રહા હે તો મેં કેસે કેહ સકતા હૂં કે ભેડિયા ખા ગયા.)

હજારત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) તાઝ્ઘબ ઓર મઝેસે બાર-બાર ફરમાતે હે, એક ચરવાહા કેહતા હે, અયનલ્લાહ, અયનલ્લાહ (અલ્લાહ તઆલા કહાં ચલે જાએંગે, અલ્લાહ તઆલા કહાં ચલે જાએંગે ?) ઇસકે બાદ હજારત ઇબ્ને ઉમર (રહી.) શહેરમેં વાપસ તશરીફ લાએ તો ઉસ ગુલામકે આકાસે ઉસ ગુલામકો ઓર બકરિયોકો ખરીદ કર ગુલામકો આઝાદ કર દિયા ઓર વો બકરીયાં ઉસીકો હિબા કર દી. (દુર્ મન્સુર)

યે ઉસ વકતકે ચરવાહોંકા હાલ થા કે ઉનકો જંગલમેં ભી યે ફિકર થા કે અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ દેખ રહે હૈ.

કિસ્સા નંબર ૩ હજારત સઈદ (રહી.) બિન આમિર હજારત ઉમર (રહી.) કી જાનિબસે હમસૂ કે હાકિમ (ગવર્નર) થે. એહલે હમસૂને હજારત ઉમર (રહી.) સે ઇનકી મુતઅદિદ શિકાયતેં કી ઓર ઇનકે મા'જૂલ કરનેકી દર્ખાસ્ત કી, હજારત ઉમર (રહી.) કો હક તઆલા શાનુહૂને ફરાસતકા ખાસ હિસ્સા અતા ફરમાયા થા જિસકી વજહસે મર્દુમ શનાસીમેં ખાસ દખલ થા ઓર ઉસકા હઝારોં મર્તબા તજુર્બા ભી હો ચુકા થા, ઇસ પર તાઝ્ઘબ ફરમાયા કે મેંને તો બહોત બેહતર સમજકર તજવીજ ક્રિયા થા ઓર ઉસકી દુઆ કી થા અલ્લાહ, મેરી ફરાસતકો લોગોંકે બારેમેં ઝાઇલ ન ફરમા કે ઇસ્સે તો સારે હી મુહકમેકે આદમિયોંમેં ના-એહલોંકે પુસ જાનેકા અન્દેશા હે. ઇસકે બાદ હજારત ઉમર (રહી.) ને હજારત સઈદ (રહી.) કો તલબ ક્રિયા ઓર શિકાયત કરનેવાલોંકો ભી બુલાયા ઓર ઉનસે દર્ખાસ્ત ફરમાયા કે તુમ લોગોંકો ઇનસે કયા કયા શિકાયતેં હૈ ?

ઉનહોંને ત્રીન શિકાયતેં કી થી, એક યે કે દિનમેં બહોત દેરસે ધરસે નિકલતે હૈ (અદાલતમેં દેરસે પહોંચતે હૈ) દૂસરે રાતકો અગર ઇનકે પાસ જાએ તો ઉસ વકત ઉસકી શિકાયત નહીં સુનતે, ત્રીસરે હર મહીનેમેં એક દિન કી તા'તીલ કરતે હૈ.

હજારત ઉમર (રહી.) ને દોનોં ફરીકકો સામને ખડા ક્રિયા ઓર ફરમાયા કે નખરવાર મુતાલબાત કરો તા'કે હર શિકાયતકા અલાહિદા-અલાહિદા જવાબ લિયા જાએ. ઉન લોગોંને કહા કે સુબ્હકો દેરમેં ધરસે નિકલતે હૈ.

હજારત ઉમર(રદી.) ને ઉનસે જવાબ તલબ ક્રિયા, ઉન્હોંને અર્જ ક્રિયા કે મેરી બીવી તન્હા કામ કરનેવાલી હે, મેં આટા ગુંધતા હું, રોટી પકાતા હું, જબ રોટી તેયાર હો જાતી હે તો ખાનેસે ફારિગ હોકર વુઝૂ કરકે બાહર ચલા જાતા હું.

હજારત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા, દૂસરા મુતાલબા કયા હે ? ઉન્હોંને અર્જ ક્રિયા કે રાતકો કામ નહીં કરતે, કોઈ આતા હે તો ઉસકી હાજત પુરી નહીં હોતી.

હજારત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા, ઇસકા કયા જવાબ તુમ્હારે પાસ હે ? હજારત સઈદ (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, મેરા દિલ નહીં ચાહતા થા કે ઇસકા ઈજ્ઞાર કરું. મેંને દિન ઓર રાતકો તકસીમ કર રખ્યા હે, દિન મખ્લુકકા ઓર રાત ખાલિકકી. મેંને રાત સારી-કી-સારી અપને મોલાકો દે રખ્યા હે.

હજારત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા, તીસરા મુતાલબા કયા હે ? ઉન્હોંને અર્જ ક્રિયા કે મહીનેમેં એક દિન તા'તીલ કરતે હું.

હજારત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા, ઇસકા કયા જવાબ હે ? હજારત સઈદ (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા કે મેરે પાસ કોઈ ખાદિમ નહીં હે, મેં મહીનેમેં એક દિન કયડે ખુદ હી ધોતા હું, ઉનકો ખુશ કરકે પેહનનેમેં શામ હો જાતી હે.

હજારત ઉમર (રદી.) ને હક તઆલા શાનુહૂકા શુક અદા ક્રિયા કે મેરી ફરાસત ગલત ન હુઈ. ઇસકે બાદ ઉન લોગોંસે ફરમાયા કે તુમ અપને અમીરકી કદર કરો.

ઉન સબકે જાનેકે બાદ હજારત ઉમર (રદી.) ને હજારત સઈદ (રદી.) કે પાસ એક હજાર દીનાર (અશરફિયાં) ભેજાં કે ઉનકો અપની જરૂરિયાતમેં ખર્ચ કરે. ઉનકી બીવીને કહા, અલ્લાહકા શુક હે કે ઉસને બહોત-સી જરૂરિયાતકા ઇન્જિઝામ ફરમા દિયા. અબ તુમ્હે ખુદ ઘરકે કારોબાર કરનેકી એહતિયાજ ન રહેગી, એક ખાદિમ ભી ઇસમેંસે ખરીદા જા સકતા હે ઓર દૂસરી જરૂરિયાત ભી પૂરી કી જા સકતી હે.

હજારત સઈદ (રદી.) ને ફરમાયા કે યહાં હમસે ભી ઝિયાદા મુહતાજ ઓર જરૂરતમંદ લોગ મોજૂદ હે, ઇનકો ઉન લોગોં પર ખર્ચ ન કર દે. જીવીને ઇસકો ખુશીસે કુબૂલ ફરમા લિયા. ઉન્હોંને ઇસમેંસે છોટી-છોટી ચેલિયાં બનાકર એક ફલાં પતીમકો, એક ફલાંકો ગરજ બહોત-સા હિસ્સા તો ઉસી વકત તકસીમ ફરમા દિયા, કુછ બચા થા, ઉસકો બીવીકે હવાલે કર દિયા કે થોડા-થોડા ખર્ચ કરતી રહેગી. બીવીને કહા કે ઇસ બચી હુઈ રકમસે એક ગુલામ ખરીદ લેંગે, ઘરકે કારોબારમેં તુમ્હે સહાયત હો જાએગી, ફરમાને લગે કે નહીં, અન્કરીબ તુજસે ઝિયાદા હાજતવાલે તેરે પાસ આએંગે.

(અશહર)

હિસ્સા ત્રીમ એક મર્તાબા મિસરમેં કહત પડા. અબ્દુલ હમીદ બિન સા'દ મિસરકે હાકિમ થે, કેહને લગે, મેં શૈતાનકો બતાઉંગા કે મેં ઉસકા દુશ્મન હું. (વો

એસે વક્તમે બહોત એહતિયાતસે ખર્ચ કરનેકી તરગીબ દેતા હે,) મિસરમે જિતને ફુકરા નાદાર થે, સબકા ખાના અપને જિમ્મે લે લિયા કે જબ તક અરજાની હો, ઇસકા ખાના મેરે જિમ્મે રહેગા. ચુનાંચે એસા હોતા રહા, યહાં તકકે કહત દૂર હો ગયા, બાઝારકા નિર્ખ અરજાં હો ગયા. ઇસકે બાદ યે મા'મૂલ કર દિએ ગએ. જબ યે મિસરસે રૂખ્સત હોને લગે તો જિન તાજિરોસે કહતકે ઝમાનેમે કર્જ લેકર ખિલાતે રહે, ઉનકે દસ લાખ દિરમ ઉનકે જિમ્મે કર્જ થા, ચૂકે વહાંસે રૂખ્સત હોકર જા રહે થે, ઇસલિએ અપને અહલ વ અયાલકે જેવર વગેરહ માંગકર ઉન તાજિરોકે પાસ રેહન રખ્મે ગએ, જો ચીઝે રેહન રખ્મી થી, ઉનકી કીમત પચાસ કરોડ દિરમ થી કુછ દિન ઇરાદા કરતે રહે કે ઇનકા કર્જ અદા હોકર જેવરાતકે રેહનકો ખુલાસ કર હે, મગર ઇતની રકમ મુહેયા ન હો સકી. ઉન તાજિરોકો લિખ દિયા કે ઉન જેવરોકો ફરોખ્ત કરકે અપના કર્જ વસૂલ કર હે ઓર જિતની રકમ બાકી બચે, વો મિસરકે ઉન એહલે ઝરૂરત પર તકસીમ કર દે જિનકી ઉસ વક્ત મેંને મદદ નહીં કી. (ઇતેહાફ) જેવર વાલિયાં ભી તો ઉસી દોરકી પેદાવાર થી, ઉનકો ઇસમે કયા તા'મૂલ હો સકતા થા કે ઉનકા જેવર ફરોખ્ત કરકે ફુકરા પર તકસીમ હો જાએ.

કિસ્સા નંબર ૧૫ અબૂ મુરસદ (રહ.) એક મશહૂર સખી હે, ઉનકે પાસ એક શખ્સ આયા ઓર કુછ અશઆર ઉનકી તા'રીફમે પળ્હે. (કરીમકી મદદ હમેશા સૂરતે સવાલ હોતી હી હે) ઉન્હોંને ફરમાયા કે મેરે પાસ ઇસ વક્ત તેરે દેનેકે લિએ બિલુલ કુછ નહીં હે. એક સૂરત હો સકતી હે કે તૂ કાઝીકે યહાં જાકર મુજપર દસ હજારકા દા'વા કર દે, મેં કાઝીકે સામને ઇસકા ઇકરાાર કર લૂંગા (ઔર આદમીકા કિસીસે વાઅદા કર લેના ભી તો કર્જ હી જૈસા હે, હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઇર્શાદ હે, અલ્લ ઇદતુ દેનુન, વાઅદા કર્જ હે.) કાઝી તેરે કર્જમે મુજે કેદ કર દેગા તો ફિર મેરે પરવાલે મુજે કેદમે તો રેહને નહીં દેંગે, ઇતની મિકદારમે જમા કર દેંગે. ઉસને એસા હી કિયા, યે કેદ હો ગએ ઓર શામ તક દસ હજાર કાઝી સાહબકે હવાલે હોકર યે કેદસે છુટ આએ ઓર વો રકમ ઉસ શખ્સકો મિલ ગઈ. (ઇતેહાફ)

કિસ્સા નંબર ૧૬ અરબકી એક જમાઅત એક મશહૂર સખી કરીમકી કબરકી જિવારતકો ગઈ. દૂરકા સફર થા, રાતકો વહાં ઠેહરે, ઉનમેંસે એક શખ્સને ઉસ કબરવાલેકો ખ્વાબમે દેખા, વો ઉસે કેહ રહા હે કે તૂ અપને ઉંટકો મેરે બખ્તી ઉંટકે બદલેમે ફરોખ્ત કરતા હે (બખ્તી ઉંટ આલા કિસ્મકે ઉંટોમે શુમાર હોતા હે, જો ઉસ મય્યાતને તરકેમે હોડા થા) ખ્વાબ દેખનેવાલેને ખ્વાબહીમે મા'મલા કર લિયા. વો સાહિબે કબર ઉઠા ઓર ઉસકે ઉંટકો ઝખ્હ કર દિયા. જબ યે ઉંટવાલા નીંદસે ઉઠા તો ઉસકે ઉંટકે ખૂન જારી થા. ઉસને ઉઠકર ઉસકો ઝખ્હ કર દિયા કિ

ઉસકી જિન્દગીકી ઉમ્મીદ ન રહી થી) ઓર ખોસ્ત તકસીમ કર દિયા. સબને પકાયા-ખાયા, યે લોગ વહાંસે વાપસ હો ગએ, જબ અગલી મંજિલ પર પહોંચે તો એક શખ્સ બખ્તી ઉંટ પર સવાર મિલા જો યે તહકીક કર રહ્યા થા કે કલાં નામકા શખ્સ તુમમેં કોઈ હે, ઉસ ખ્વાબ વાલે શખ્સને કહ્યા કે યે મેરા નામ હે. ઉસને પૂછા કે તુને કલાં કબરવાલેકે હાથ કોઈ ચીજ ફરોખ્ત કી હે ? ખ્વાબ દેખનેવાલેને અપને ખ્વાબકા કિસ્સા સુનાયા. જો શખ્સ બખ્તી ઉંટ પર સવાર થા, ઉસને કહ્યા કે વો મેરે બાપકી કબર થી, યે ઉસકા બખ્તી ઉંટ હે. ઉસને મુઝે ખ્વાબમેં કહ્યા કે અગર તૂ મેરી ઓલાદ હે તો મેરા બખ્તી ઉંટ કલાં શખ્સકો દે દે. તેરા નામ લિયા થા, યે બખ્તી ઉંટ તેરે હવાલે હે, યે કેહકર વો ઉંટ દેકર ચલા ગયા. (વહી)

યે સખાવતકી હદ હે કે મરનેકે બાદ ભી અપની કબર પર આનેવાલોંકી મેહમાનીકી અપને અસીલ ઉંટકો ફરોખ્ત કરકે આનેવાલોંકી મેહમાની કી. બાકી યે બાત કે મરનેકે બાદ ઇસ કિસ્મકા વાકેઆ ક્યોંકર હો ગયા, ઇસમેં કોઈ મુહાલ ચીજ નહીં હે. આલમે અરવાહમેં ઇસ કિસ્મકે વાકેઆત મુમકિન હૈ.

કિસ્સા-૧૭ એક કુરૈશી સફરમેં જા રહે થે, રાસ્તેમેં એક બીમાર ફકીર મિલા, જિસકો મસાઈબને બિલકુલ હી આજિજ કર રખ્યા થા. ઉસને દર્ખાસ્ત કી કે કુછ મદદ મેરી કરતે જાઓ. ઉન કુરૈશી સાહબને અપને ગુલામસે કહ્યા કે જો કુછ તુમ્હારે પાસ ખર્ચ હે, વો સબ લે આઓ. ઉસ ગુલામને, જો કુછ થા, જિસકી મિકદાર ચાર હજાર દિરમ થી, વો ઉસ ફકીરકી ગોદમેં ડાલ દિયા. વો ફકીર ઉનકો લેકર ઝોઅફકી વજહસે ઉક ભી ન સકા. ઉસ બડી મિકદારકે મિલને પર ખુશીમેં ઉસકે આંસૂ નિકલ આએ. કુરૈશીકો યે ખ્યાલ હુઆ કે શાયદ ઇસને ઇસ મિકદારકો કમ સમજા, ઇસ પર રો રહ્યા હે. ઉસ્સે પૂછા, કયા ઇસ વજહસે રો રહે હો કે યે બહોત કમ મિકદાર હે (મગર મેરે પાસ ઇસકે સિવા ઓર કુછ ઇસ વકત હે નહીં) ફકીરને કહ્યા, નહીં, ઇસ પર નહીં રો રહ્યા હું, ઇસ પર રો રહ્યા હું કે તેરે કરમસે કિતની ઝમીન ખા રહી હે. (ઇત્તેહાફ) જબ એક નાવાકિફ સાઈલકે સવાલ પર તેરે કરમકા યે હાલ હે કે સફરકી હાલતમેં ભી જો મૌજૂદ થા, સબ દે દિયા તો ઇસ્સે હજરતકે કરમકા અન્દાજા હો ગયા.

કિસ્સા-૧૮ અબ્દુલ્લાહ બિન આમીર બિન કુરૈજ (રદી.) ને હજરત ખાલિદ બિન ઉકબા (રદી.) ઉમવીસે ઉનકા મકાન અપની જરૂરતસેં નવ્વે હજાર દિરમમેં ખરીદા. જબ વો ફરોખ્ત હો ગયા ઓર ખાલિદ (રદી.) કે ધરવાલોંકો ઇસકી ખબર હુઈ તો ઉનકો રંજ ઓર સદમા બહોત હુઆ. રાતકો કુછ રોનેકી આવાજ ઇબ્ને આમિર (રદી.) કે કાનમેં પડી, અપને ધરકી મસ્તૂરાતસે પૂછા કે યે રોનેકી આવાજ કહાંસે આ રહી હે? ઉન્હોંને કહ્યા કે ખાલિદ (રદી.) કે ધરવાલોંકો અપને

મકાનકે ફરોખ્ત હોનેકા સદમા હો રહા હે. ઉસી વકત ઇબ્ને આમિર (રદી.) ને અપને ગુલામકો ઉનકે પાસ લેજા ઔર યે કેહલવાયા કે મકાન તુમ્હારી નજર હે ઔર કીમત જો મેં દે ચુકા હું, વોભી અબ વાપસ ન હોગી, યે મકાન મેરી તરફસે તુમ્હારી નજર હે. (વહી)

કિસ્સા નંબર ૧૮ હાઝન રશીદ ને પાંચસો દીનાર (અશરફિયાં) એક મર્તબા હજરત ઇમામ માલિક (રહ.) કી નજર કિએ. હજરત લૈસ બિન સા'દ (રહ.) કો ઇસકા ઇલ્મ હુઆ તો ઉન્હોને એક હજાર દીનાર હજરત ઇમામ માલિક (રહ.) કે પાસ નજરાનેમેં લેજે, બાદશાહકો ઇસકા ઇલ્મ હુઆ તો વો નારાઝ હુઆ કે તુમ રિઆયા હોકર બાદશાહસે બખ્ષના ચાહતે હો. (ગોયા મેરી તૌહીન મક્સૂદ હે.) લૈસ (રહ.) ને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન ! યે બાત નહીં હે બલકે આજ કલ મેરી રોઝાનાકી આમદની એક હજાર દીનાર હે. મુઝે ગૈરત આઈ કે ઇતને બડે જલીલુલ કદ્ર ઇમામકો મેં નજરાના પેશ કરું ઔર અપની એક દિનસે ભી કમકી આમદની દું. હજરત લૈસ (રહ.) કા મુસ્તકિલ મા'મૂલ ભી થા કે હજરત ઇમામ માલિક (રહ.)કી ખિદમતમેં સૌ અશરફિ સાલાના નજર પેશ કિયા કરતે થે, ઇનકે અલાવા ભી નજરાને આતે રેહતે થે લેકિન ઇસકે બાવજૂદ અલ્લાહકે ફઝલસે હજરત ઇમામ માલિક (રહ.) બસા ઓકાત મકરૂઝ રેહતે થે ઔર ખુદ યે હજરત લૈસ (રહ.) બિન સા'દ મશહુર મુહદ્દિસીન ઔર ઉલમામેં હૈ જિનકી રોઝાનાકી ઉસ વકતકી આમદની એક હજાર દીનાર (અશરફિયાં) થી, મગર ઉમ્ર ભરમેં કભી ઉનકે ઝિમ્મે ઝકાત વાજિબ નહીં હુઈ.

મુખ્તલિફ ઝમાનોમેં ઉનકી આમદની મુખ્તલિફ રહી થી ઔર એસા હુઆ હી કરતા હે કે આમદની કમ વ બેશ હોતી રહા કરતી હે, લેકિન ઝકાત કિસી ઝમાનેમેં ભી વાજિબ ન હુઈ કે ઝકાત તો જબ વાજિબ હો જબ કોઈ જમા કરકે રખ્ખે ભી. મુહમ્મદ બિન રમૂહ (રદી.) કેહતે હૈ કે હજરત લૈસ (રહ.) કી સાલાના આમદની હર સાલ અસ્સી હજાર દીનાર થી, મગર અલ્લાહ તઆલાને કભી ઉન પર એક દિરમ કી ઝકાત ભી વાજિબ નહીં કી.

ખુદ ઉનકે બેટે શુએબ (રહ.) કેહતે હૈ કે મેરે વાલિદકી આમદની બીસ-પચીસ હજાર દીનાર (અશરફિયાં) સાલાના થી મગર વો હમેશા મકરૂઝ હી રેહતે થે. (ઇતેહાફ) ઇબ્તિદામેં બીસ-પચીસ હજાર હોગી જિસ પર કર્ઝા હોતા રેહતા થા, ઇસકે બાવજૂદ વો સબકુછ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દેતે થે, ઇસ વજહસે ઇસકા બખ્ષના ઝરૂરી થા, ઇસ લિઅે કિસી વકતમેં એક હજાર રોઝાના ભી હો ગયા.

એક ઔરત હજરત લૈસ (રહ.) કે પાસ એક પ્યાલી લેકર આઈ કે મુઝે થોડે-સે શહદકી ઝરૂરત હે, અગર આપકે પાસ હો તો મરહમત ફરમા દીજિએ.

ઉન્હોને એક મશક શહદકી ઉસકે હવાલે કર દી. કિસીને કહા કે વો થોડા-સા માંગતી થી, આપને ફરમાયા કે યે ઉસકા ફેલ થા કે ઉસને અપની હાજતકે બકદ્ર માંગા, મુજે ઉસકે મુવાફિક દેના ચાહિએ થા, જિતના મેરે અલ્લાહને મુજપર એહસાન ફરમા રખ્યા હે.

એક મર્તાબા કુછ લોગોંને ઉન્કે એક બાગકા ફલ ખરીદા, ઉસમેં ખરીદારોંકો નુક્સાન હુઆ, ઉન્કો ઇતિલા હુઇ. ઉન્હોંને બાગકી બેઅકા મા'મલા ફસ્ખ કર દિયા, ઉન્કી કીમત વાપસ કર દી ઓર ઉન્કો અપને પાસસે પચાસ દીનાર (અશરફિયાં) નજર કીએ, કિસીને પૂછા કે યે કિસ ચીજકા તા'વાન દિયા ? ફરમાને લગે કે ઉન લોગોંને મેરે બાગસે નફાકી ઉમ્મીદ બાંધી થી, મેરા દિલ ચાહા કે ઉન્કી ઉમ્મીદ પૂરી કર દું. (ઇત્તેહાફ)

કિસ્સા-૨૦. હઝરત આમશ (રહ.) સુલેમાન બિન મેહરાન મશહૂર મુહરિસ હૈ, ફરમાતે હૈ કે મેરે પાસ એક બકરી થી, વો બીમાર હો ગઇ. હઝરત ખેસામા (રહ.) બિન અબ્દુરહમાન રોઝાના સુબ્હકો ઓર શામકો દો વકત ઉસ બકરીકી ઇયાદત કરને મેરે પાસ તશરીફ લાતે, બકરીકા હાલ પૂછતે ઓર ચેત્વી દર્યાફત કરતે કે બચ્ચોંકો દૂધ તો મિલતા નહીં હોગા, વો જિંદ તો નહીં કરતે, બકરીને કુછ ખાયા થા નહીં વગેરહ-વગેરહ ઓર હમેશા ચલતે હુએ ટાટ પર મેં બેઠા કરતા થા, ઉસકે નીચે કુછ ડાલ જાતે કે યે બચ્ચોંકે લિએ ઉઠા લેના.

બકરીકી બીમારીકે ઝમાનેમેં તીનસો દીનાર (અશરફિયાં) સે ઝિયાદા મુજે ઉન્કે એહસાનસે મિલા, મુજે યે ખ્વાહિશ હોને લગી કે યે બકરી બીમાર હી રહે તો અચ્છા હે. (વહી)

કિસ્સા-૨૧. અબ્દુલ મલિક બિન મરવાનને હઝરત અસમા(રહ.) બિન ખારિજાસે પૂછા કે મુજે તુમ્હારી બા'ઝ આદતેં બહોત અચ્છી પહોંચી હૈ, તુમ અપને મા'મૂલાત મુજે બતાઓ, ઉન્હોંને ઉજર કર દિયા કે મેરી કયા આદત અચ્છી હો સકતી હે, દૂસરોંકી આદતેં બહોત-બહોત અચ્છી હૈ, ઉનસે દર્યાફત કરે, મગર જબ ઉન્હોંને ઇસરાસે કસમ દેકર પૂછા તો ઉન્હોંને બતાયા કે મુજે તીન ચીજકા હમેશા એહતિયામ રહા.

એક - યે કે કિસી બેઠનેવાલેકી તરફ મેંને પાંચ નહીં ફેલાયા,

દૂસરે - જબ મેંને ખાના પકાયા ઓર ઉસ પર લોગોંકો બુલાયા તો ઉન ખાનેવાલોંકો મેંને અપને ઉપર એહસાન ઇસ્સે બહોત ઝિયાદા સમજા જિતના મેરા ઉનપર હો,

તીસરે - જબ મુજસે કિસી ઝરસ્તમંદને કોઇ સવાલ કિયા, મેંને ઉસકે દેનેમેં કિસી મિકદારકો બી ઝા'ઇદ નહીં સમજા જો કુછ દિયા, ઉસકો હમેશા કમ હી સમજતા રહા. (ઇત્તેહાફ)

હજરત સઈદ (રહ.) બિન ખાલિદ ઉમવી બહોત જિયાદ માલદાર હે, અરબમે ઉનકી સરવત જરબુલ મસલ થી, ઉનકા દસ્તૂર થા કે જબ કોઈ હાજતમન્દ ઉનકે પાસ આતા તો જો મીજૂદ હોતા, ઉસમે બુખ્લ ન કરતે, લેકિન અગર કિસી વક્ત કુછ ન હોતા તો ઉસકો એક ઇંકારનામા લિખકર દે દેતે કે જબ મેરે પાસ કહીસે કુછ આએગા (યાં મેં મર જાઉં) તો ઈસ રૂકેએકે ઝરિએસે વસૂલ કર લેના. (વહી)

હજરત કેસ બિન સા'દ ખજરવી (રહી.) એક મર્તાબા બીમાર હુએ ઓર એહબાબમેસે કોઈ ઇંયાદતકો ન આયા, કિસ પર ઉનકો તાજુબ હુઆ, બિલ ખુસુસ જિનકી આમદ વ રકત જિયાદા થી, સેહતકે ઝમાનેમેં અકસર આયા કરતે હે, ધરકે લોગોસે પૂછા, યે કયા ખાત હે ? ઉનહોને બતાયા કે હર શખ્સ તુમ્હારા મકરૂજ હે, એસી હાલતમેં બગેર કર્જા લિએ હુએ આનેસે લોગોકો શરમ આતી હે. ફરમાને લગે કે ઈસ કમબખ્ત માલકા નાસ હો, યે દોસ્તોંકી મુલાકાત ભી છુડ દેતા હે, યે કેહકર એક શખ્સકો બુલાયા ઓર ઉસકે ઝરિએસે સહેરમેં મુનાદી કરાઈ કે કેસકા જિસ્કે જિમ્મે કર્જા હે, વો કેસને સબકો મા'ફ કર દિયા. ઈસકે બાદ જો ઇંયાદત કરનેવાલોંકા હુજૂમ હુઆ તો દરવાજેકી દહલીઝ ભી ટૂટ ગઈ. (વહી)

મિસરમેં એક સાહબે ખેર શખ્સ હે જો એહલે ઝરરત ઓર ફુકરાકે લિએ ચન્દા કર દિયા કરતે હે, જબ કિસીકો કોઈ હાજત પેસ આતી, વો ઉનસે કેહતા, વો એહલે સરવત લોગોસે કુછ માંગકર ઉસકો દે દિયા કરતે. એક ફકીર ઉનકે પાસ ગયા ઓર કહા કે મેરે લડકા પેદા હુઆ હે ઓર મેરે પાસ ઈસકી ઇંસ્લાહકે ઈન્તેઝમકે લિએ કોઈ ચીઝ નહીં હે. યે સાહબ ઉંઠે ઓર લોગોસે ઉસકે લિએ માંગા, લેકિન કહીસે કુછ ન મિલ્યા (કે આદમી કસરતસે માંગતા રેહતા હો, ઉસકો મિલના ભી મુશ્કિલ હો જાતા હે.) યે સબસે માયૂસ હોકર એક સખીકી કબર પર ગએ ઓર ઉસકી કબર પર બેઠકર યે સારા કિસ્સા બયાન કિયા ઓર વહાંસે ઉઠકર ચલે આએ ઓર વાપસ આકર અપને પાસસે એક દીનાર નીકાલા, ઉસકો તોડકર દો ટુકડે કિએ ઓર એક ટુકડા અપને પાસ રખ લિયા, દૂસરા ઉસ ફકીરકો દે દિયા કે મેં કર્જા દેતા હું, ઈસ વક્ત તુમ ઈસ્સે અપના કામ ચલા લો, જબ તુમ્હારે પાસ કહીસે કુછ આ જાએ તો મેરા કર્જા અદા કર દેના. વો લેકર ચલા ગયા ઓર અપની ઝરરત પૂરી કર લી.

રાતકો ઉન સાહબે દીનારને ઉસ કબરવાલેકો ખ્વાબમેં દેખા, વો કેહ રહ્યા હે કે મેંને તુમ્હારી ખાત તો સારી સુન લી થી મગર મુજે જવાબ દેનેકી ઈજાજત ન હુઈ, તુમ મેરે ઘરવાલોંકે પાસ જાઓ ઓર ઉનસે કહો કે મકાનકે કલાં હિસ્સેમેં જો ચૂલ્હા બન રહ્યા હે, ઉસકે નીચે એક ચીનીકા મર્તબાન ગડ રહ્યા હે, ઉસમેં પાંચસો

અશરકિયાં હૈં, વો ઉસ ફકીરકો દે દૈં. યે સુબહકો ઉઠકર ઉસકે મકાન પર ગએ ઓર પરવાલોસે સારા કિસ્સા ઓર અપના ખ્વાબ બયાન કિયા. ઉન્હોંને ઉસ જગહકો ખોદા ઓર વો મર્તબાન પાંચસૌ અશરકિયોંકા નિકાલ કર ઉસકે હવાલે કર દિયા.

ઉસ શખ્સને કહા કે ખ્વાબ કોઈ શરઈ ચીઝ નહીં હે, તુમ લોગ ઈસ માલકે વારિસ ઓર માલિક હો, ઈસલિએ મેં મહઝા અપને ખ્વાબકી વજહસે ઈસકો નહીં લેતા, મગર ઉન વારિસોંને ઈસરાર કિયા કે જબ વો મરકર સખાવત કરતા હે તો બડી બે-ઝેરતી હે કે હમ ઝિંદા સખાવત ન કરૈં. ઉનકે ઈસરાર પર ઉસને વો અશરકિયાં લેકર ઉસ ફકીર કો દે દી ઓર સારા કિસ્સા સુનાયા. ઉસને ઉનમેંસે એક દીનાર લેકર ઉસકો દો ટુકડે કિએ, એક સાહબકો અપને કર્ઝકી અદાએગીમેં દિયા ઓર દૂસરા ટુકડા અપને પાસ રખકર કહા કે મેરી ઝરૂરતકો તો યે કાફી હે, બાકી યે સબ રકમ મેરી ઝરૂરતસે ઝા'ઈદ હે, મેં ઉસકો લેકર ક્યા કરુંગા ?

વો સબ ફુકરા પર તક્સીમ કર દી. સાહબે ઇત્તિહાફ કેહતે હૈં કે ઈસ કિસ્સેમેં ગૌર કરનેકી ચીઝ યે હે કે સબસે ઝિયાદા સખી કોન હે ? મૈયત યા ઈસકે પરવાલે યા વો ફકીર ઓર હમારે નઝદીક તો યે ફકીર સબસે ઝિયાદા સખી હે કે અપની ઉસ શિદ્દતે હાજતકે બાવજૂદ નિસ્ફ દીનારસે ઝિયાદા લેના પસન્દ ન કિયા.

(ઇતેહાફ)

અબૂ ઇસ્હાક ઇબ્રાહીમ (રહ.) બિન અબી હિલાલ મીર મુન્શી કેહતે હૈં કે મેં એક મર્તબા વઝીર અબૂ મુહમ્મદ મહલવીકે પાસ બેઠા થા, દરબાનને આકર ઇત્તિલા દી કે સૈયદ શરીફ મુર્તઝા (રહ.) હાઝિરીકી ઇજાઝત ચાહતે હૈં. વઝીર સાહબને ઇજાઝત દે દી ઓર જબ શરીફ મુર્તઝા (રહ.) અન્દર આ ગએ તો વઝીર સાહબ ખડે હુએ ઓર બડે એ'જાઝ વ ઇંકરામસે ઉનકો અપની મસનદ પર બિઠાયા, ઉનસે બાર્તે કી ઓર જબ વો જાને લગે તો ખડે હોકર ઉનકો રૂખ્સત કિયા, વો ચલે ગએ.

થોડી હી દેર ગુઝરી થી કે દરબાનને આકર ઇત્તિલા દી કે ઉનકે છોટે ભાઈ સૈયદ શરીફ રઝી (રહ.) હાઝિરીકી ઇજાઝત ચાહતે હૈં. વઝીર સાહબ ઉસ વકત કુછ લિખનેમેં મશગૂલ હો 'ગએ થે, ઉસ પરએકો જલ્દીસે ડાલકર ઉઠે ઓર દરવાઝે તક હેરતઝદા-સે હોકર ગએ ઓર ઉનકા હાથ બડી તા'ઝીમ, તકરીમસે પકડા. ઉનકો અપને સાથ લાકર અપની મસનદ પર બિઠાયા. ઓર ખુદ ત'વાઝોસે ઉનકે સામને બેઠે ઓર બાત-ચીત બડી તવજ્જોહસે કરતે રહે ઓર જબ વો ઉઠકર જાને લગે તો દરવાઝે તક ઉનકો પહોંચાને ગએ ઓર વાપસ આકર અપની જગહ બેઠ ગએ.

ઉસ વકત તો વઝીર સાહબકે પાસ મજમા થા, મેરી કુછ પૂછનેકી હિમ્મત ન હુઈ. જબ મજમા કમ હો ગયા તો મેંને વઝીર સાહબસે અર્ઝ કિયા કે મેં એક

બાત દર્શાવત કરના ચાલતા હું, અગર ઈજાજત હો તો અર્જ કરું. વજીરને કહ્યું, જરૂર ઈજાજત હે ઓર ગાલિબન તુમ મેં પૂછોગે કે મેંને છોટે ભાઈકા જિતના ઈકરામ ક્રિયા, ઉતને બરેકા નહીં ક્રિયા ? હાલાંકે વો ઈલ્મ ઓર ઉમ્મ દોનોંમેં ઉન્સે બખ્શે હુએ હે. મેંને કહ્યા, હાં, પેહી સવાલ હે.

વજીરને કહ્યા, સુનો, હમને એક નહેર ખોદનેકા હુકમ દિયા થા, ઉસકે કરીબ શરીફ મુર્તઝાકી ઝમીન ભી થી જિત્તકી વજહસે ઉસ નહેરકે મુસારિફમેંસે સોલા દિરમકે કરીબ હિસ્સા રસદ ઉનકે ઝિમ્મે ભી પડે હે. ઉન્હોંને મુજે કઈ મર્તબા પરચા લિખ્યા કે ઈસમેં સે કુછ કમ કર દૂં. ઈતની ઝરા-સી રકમકે લિએ બાર-આર વો મુઝસે સવાલ કરતે રહે ઓર સૈયદ રઝીકે મુતાઅલિલક મુજે એક દફા મા'લૂમ હુઆ કે ઉનકે ઘર લડકા પેદા હુઆ. મેંને ઉસકી ખુશીમેં ઓર ઉનકી ઝરૂરતકા ખ્યાલ કરકે એક ખ્વાંચીમેં સૌ દીનાર (અશરફિયાં) ઉનકી ખિદમતમેં ભેજે, ઉન્હોંને વાપસ કર દિએ ઓર યે કેહકર ભેજા કે વજીરસાહબસે (શુક્રિયાકે બાદ) કેહ દેં કે મેં હોગોંકી અતાએં કુબૂલ નહીં કરતા. (અલ્લાહકા શુક હે, મેરી ઝરૂરતકે બકદર મેરે પાસ મૌજૂદ હે.) મેંને ફિર દોબારા વો ખ્વાન ભેજા કે યે દાયા વગેરહ કામ કરનેવાલી ઓરતોંકે લિએ ભેજા હે. ઉન્હોંને ફિર વાપસ કર દિયા ઓર યે ફરમાયા કે મેરે ઘરકી ઓરતેં ભી દૂસરોંસે કુછ લેનેકી આદી નહીં હે. મેંને તીસરી મર્તબા ફિર ભેજા ઓર યે અર્જ ક્રિયા કે જનાબકે પાસ જો તલબા રેહતે હેં, યે ઉનકે લિએ હેં, ફરમાયા, બડી ખુશી હે ઓર વો ખ્વાન ઉન તલબાકે દરમિયાન રખવા દિયા કે જિત્તકો જિતની ઝરૂરત હો લે લે.

શરીફ રઝી (રહ.) કે યહાં તલબાકા બડા મજમા રેહતા થા, એક મકાન ઉન્હોંને તલબાકે રહેનેકે લિએ બના રખ્યા થા, જિત્તકા નામ દાઝલ ઉલૂમ રખ્યા થા, ઉસમેં યે તલબા રેહતે હે ઓર ઉનકી ઝરૂરિયાતકા શરીફ રઝી (રહ.) કી તરફસે ઈન્તિઝામ થા.

યે ખ્વાન દાઝલ ઉલૂમમેં રખનેકે બાદ તલબામેંસે કોઈ ભી ન ઉઠા, બજુઝ એક તાલિબ ઈલ્મકે કે ઉસને ઉઠકર ખ્વાનમેંસે એક દીનાર નિકાલા ઓર ઉસકો વહીં તોડકર ઝરા-સા કોના ઉસકા અપને પાસ રખ લિયા ઓર બાકી હિસ્સા ઉસી ખ્વાનમેં ડાલ દિયા. શરીફ રઝી (રહ.) ને ઉસ તાલિબ ઈલ્મસે દર્શાવત ક્રિયા કે તુમ્હે યે ઝરા-સી મિકદાર કિસ કામકે વાસ્તે દરકાર થી ? ઉસને અર્જ ક્રિયા કે એક રાત મેરે પાસ ચિરાગમેં જલાનેકો તેલ નહીં થા, ખજાંચી સાહબ મિલે નહીં, મેં ફલાં દુકાનદારસે તેલ કર્જ લાયા થા, યે ઉસકા કર્જા અદા કરના હે.

શરીફ રઝી (રહ.) ને યે ખબર સુનકર તલબાકી તાઅદાદકે મુવાફિક અપને ખજાનેકી કુંજિયાં બનવાઈ ઓર હર તાલિબે ઈલ્મકો એક-એક કુંજ ખજાનેકી દે

દી કે જિસકો જબ જિતની જરૂરત હો, લે લે, ખજાંચી સાહબસે પૂછનેકી જરૂરત નહીં ઓર ઉસ ખ્વાનકો ઉસી હાલમેં કે એક દીનાર ઉસમેં સે ઝરા-સા ટૂટા હુઆ થા, વાપસ કર દિયા. યે કિસ્સા સુનકર વજીર સાહબને કહા કે તુમ હી બતાઓ કે મેં એસે શખ્સકા ઇંકરામ ક્યું કર ન કરું ? (ઇતેહાફ)

કિસ્સા-૨૬ હજરત ઇમામ શાફઈ સાહબ (રહ.) કા જબ ઇતિકાલ હોને લગા તો આપને વસીયત કરમાઈ કે મેરા ગુસ્લે મૈયત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ હકીમ દેગે. જબ આપકા ઇતિકાલ હો ગયા તો મુહમ્મદ (રહ.) કો ઇતિલા દી ગઈ, વો તશરીફ લાએ, ઓર કરમાયા કે ઉનકે હિસાબકા રજિસ્ટર પેહલે મુજે દિખાઓ. રજિસ્ટર લાયા ગયા, ઉસમેં હજરત ઇમામકે જિમ્મે જો કર્જા લોગોંકા થા, વો હિસાબ કરકે જમા કિયા, ઉસકી મિકદાર સત્તર હજાર દિરમ થી. મુહમ્મદ (રહ.) ને કરમાયા કે યે સબ કર્જા મેરે જિમ્મે હે. અપની જિમ્મગીકા કાગજ લિખ દિયા ઓર કરમાયા કે મેરે ગુસ્લ દેનેસે યેહી મુરાદ થી ઓર ઇસકે બાદ ઉસ સારે કર્જોકો અદા કર દિયા. (ઇતેહાફ)

કિસ્સા-૨૭ હજરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) કરમાતે હૈં કે મુજે હમ્માદ (રહ.) બિન અબી સુલેમાનસે (જો હજરત ઇમામ અબૂ હનીફા (રહ.) કે મશહૂર ઉસ્તાદ હૈં) હમેશા મુહબ્બત રહી, ઇસ વજહસે મુજે ઉનકા એક વાકેઆ મા'લૂમ હુઆ થા ઓર વો યે થા કે વો એક દિન ગધે પર સવાર જા રહે થે, ઉસકે એડ મારી, વો ઝોરસે દોડા તો ઉસકે જટકેસે હજરત હમ્માદ (રહ.) કે કુરતાકી ધુન્ડી ટૂટ ગઈ. રાસ્તેમેં એક દરજીકી દુકાન નજર પડી, ઉસકો સિલવાનેકે લિએ ઉતરને લગે. દરજીતે કહા, ઉતરનેકી જરૂરત નહીં, મા'મૂલી કામ હે, અભી લગાએ દેતા હું. દરજીને ખડે હોકર વો ધુન્ડી કુરતેમેં સી દી. હમ્માદ (રહ.) ને ઉસકી ઉઝરતમેં એક થેલી દી, જિસમેં દસ અશરફિયાં થી ઓર માઆવજેકી કમીકી મા'જરત કી. (વહી)

કિસ્સા-૨૮ રબીઅ બિન સુલેમાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હજરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) એક મર્તબા સવારી પર સવાર હો રહે થે, એક શખ્સને જલ્દીસે રકાબ પકડ લી, (તા'કે ચળ્હનેમેં સહૂલત હો) હજરત ઇમામને મુઝસે કરમાયા કે મેરી તરફસે ઇસ શખ્સકો ચાર અશરફિયાં દે દો ઓર કમીકી મા'જરત ભી કર દેના.

ઓર અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર હમીદી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક મર્તબા હજરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) હજકે લિએ તશરીફ લે ગએ. દસ હજાર અશરફિયાં આપકે પાસ થી. મકકા મુકર્રમાસે બાહર આપકા ખેમા લગા હુઆ થા. સુબ્હકી નમાઝકે બાદ આપને વહીં ખેમેમેં એક કપડા બિછાકર વો અશરફિયાં ઉસ પર ડાલ દીં ઓર (એહલે મક્કામેંસે) જો - જો મિલનેકે લિએ આતા રહા, એક - એક મુઠ્ઠી ઉસકો

દેતે રહે. ગુહરકે વક્ત તક વો સબ ખત્મ હો ગઈ.

(વહી)

કિસ્સો ૨૮ મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાદ (રહ.) મહલબી કેહતે હું કે મેરે વાલિદ એક મર્તબા મામનુરશીદકે પાસ ગએ. ઉસને એક લાખ દિરમ નાગરાના પેશ ક્રિયા, વહાંસે જબ ઉકર આએ તો વો સબ ઉસી વક્ત ફુકરા પર તકસીમ કર દિયા. ઈસકે બાદ ફિર વો મા'મુનકે પાસ જાનેકી નોબત આઈ તો ઉસને સબ તકસીમ કર દેને પર નાગવારીકા ઈજારા ક્રિયા તો વાલિદ સાહબને ફરમાયા કે અમીરૂલ મો'યિનીન મૌજૂદકે સાથ બુખ્લ કરના મા'બૂદકે સાથ બદગુમાની હે (કે ઉસને એક મર્તબા તો દે દિયા, ફિર ક્યાંસે દેગા ?

(ઈતેલાક)

કિસ્સો ૩૦ હઝરત તલહા (રદી.) બિન ઉબેદુલ્લાહ અલફખ્યાઝ સહાબી મશહૂર સખી લોગોંમેસે હૈ. ઉનકે જિમ્મે એક મર્તબા હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કે પગાસ હઝરત દિરમ કર્ઝ હો ગએ થે. હઝરત-ઉસ્માન (રદી.) મસ્જિદમેં તશરીફ લે જા રહે થે, રાસ્તેમેં મિલે. ઉન્હોંને અર્ઝ ક્રિયા કે મેરે પાસ દામ ઈસ વક્ત આ ગએ હૈ, આપકા કર્ઝ અદા કરના ચાહતા હું. હઝરત ઉસ્માન (રદી.) ને ફરમા દિયા કે બસ વો તુમ્હારી હી નજર હે. તુમ્હારે જિમ્મે લોગોંકે બહોત ઈખ્લાજાત રેહતે હૈ.

જાબિર બિન કબીસા (રહ.) કેહતે હું કે મેં બહોત દિન તક હઝરત તલહા (રહ.) કે સાથ રહ્યા, બિલા તલબ અતા કરનેવાલા મેંને ઉનસે જિયાદા નહીં દેખા. હઝરત હસન (રદી.) કેહતે હું કે એક મર્તબા ઉન્હોંને એક ઝમીન સાત લાખમેં ફરોખ્ત કી. કીમત જબ વસૂલ હુઈ તો શામકા વક્ત હો ગયા થા, વો રકમ રાતકો ઉનકે પાસ રહી, રાતભર સખ્ત બેચેનીમેં જાગતે ગુઝર ગઈ, ઈસ ખૌફસે કે યે માલ મેરે પાસ હે (કહીં મોત ન આ જાએ,) સુબકો ઉકર સબસે પેહલે ઉસકો તકસીમ ક્રિયા.

ઉન્કી બીવી હઝરત સા'દ (રદી.) બિન્તે ઔફ કેહતી હું કે મેંને એક મર્તબા ઉનકો દેખા કે બહોત ગરાની-સી હો રહી હે. મેંને પૂછા, ખેરિયત તો હે, કેસી તબીઅત હો રહી હે ? કેહને લગે, મેરે પાસ કુછ માલ જમા હો ગયા, ઈસકી વજહસે બડી ધુટન હો રહી હે. મેંને કહ્યા, યે તો કુછ એસી બાત નહીં હે, અપને ગુલામકો ભેજકર અપને રિશ્તેદારોંકો બુલા લીજિએ ઓર (સિલારહમીમેં) ઉનપર તકસીમ કર દીજિએ. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસી વક્ત ગુલામકો ભેજકર આદમિયોંકો બુલાયા ઓર ઉસકો તકસીમ કર દિયા. રાવી કેહતે હું કે મેંને ઉનકે ખાદિમસે પૂછા, યે કિતના માલ થા ? ઉસને બતાયા, ચાર લાખ થા.

ઉન્કી બીવી એક ઓર વાકેઆ બયાન કરતી હું કે એક દફા વો ધરમેં આએ, ચેહરા બહોત હી ઉતરા હુઆ, રંજકી વજહસે સ્પાહી ચેહરે પર આ રહી થી. મેંને પૂછા, ક્યા બાત હે ? કુછ મેરી તરફસે કોઈ નાગવારીકી બાત પેશ આઈ

હો તો મેં મા'ફીકી દર્ખાસ્ત પેશ કર દૂગી. કેહને લગે, નહીં તૂ તો મુસલમાનકે લિએ બહોત બેહતરીન બીવી હે (કે નેક કામમેં મદદ કરતી હે.) મેંને પૂછા, ફિર આખિર કયા ખાત પેશ આ ગઈ ? કેહને લગે, કુછ માલ જમા હો ગયા, મુઝે ઈસકી બડી બેચેની હો રહી હે. મેંને કહ્યા, યે તો કોઈ એસી ખાત નહીં, ઉસે ઉઠાકર બાંટ દો, ઈસમેં કયા હો ગયા. બા'ઝ મર્તબા કોઈ લેનેવાલા નહીં આતા થા તો વો રેહ જાતા થા.

ઉનકી બીવી સા'દ ચેલી કેહતી હું કે એક મર્તબા ઉન્હોંને એક લાખ તકસીમ ક્રિયા ઓર અપના યે હાલ થા કે ઉસ દિન મસ્જિદમેં ઈસ વજહસે જાનેમેં દેર હો ગઈ કે ઉનકે પાસ જો કપડા થા (ચાદર,) ઉસકે દોનોં કિનારે સીનેમેં મુઝે દેર લગી (યાની વોહી એક કપડા થા, ઉસકે સિલનેકે ઈન્તિઝારમેં બેઠે રહે, દૂસરા કપડા ન થા જિસકો પેહનકર મસ્જિદમેં ચલે જાતો.)

એક ગાંવકે રેહનેવાલે હજરત તલહા (રદી.) કે પાસ આએ ઓર અપની કરાબતકા વાસ્તા દેકર (સિલારહમીકે તોર પર) કુછ માંગા. ફરમાને લગે કે કરાબતકા વાસ્તા દેકર આજ તક મુઝસે કિસીને નહીં માંગા થા. મેરે પાસ એક ઝમીન હે, હજરત ઉસ્માન (રદી.) ઉસકો ખરીદના ચાહતે થે ઓર વો ઉસકી કીમત ત્રીન લાખ લગા ચુકે હું તેરા દિલ ચાહે વો ઝમીન લે લે ઓર અગર નકદ ચાહિએ તો મેં ઉસકો ઉનકે હાથ ફરોખત કરકે ઉસકી કીમત દે દૂં. ઉસને કીમત લેના પસન્દ ક્રિયા. ઉન્હોંને હજરત ઉસ્માન (રદી.) કે હાથ ઉસકો ફરોખત કરકે ઉસકી કીમત ઉસકો દે દી. (ઇતેહાફ)

ઈન હજરતકે પાસ ઝમીનોંકી બહોત કસરત થી, ઈસલિએ કે જહાં-જહાં જિહાદમેં જાતે, વો મુલક ફતહ હોતે તો અકસર ગનીમતકે સાથ ઝમીનેં ભી ઉન મુજાહિદીન પર તકસીમ કર દી જાતી થી.

કિસ્સા-૩૨ એક મર્તબા હજરત અલી (કર્મહસાહુ વજહહુ) બેઠે રો રહે થે, કિસીને રોનેકા સબબ પૂછા તો ફરમાયા કે સાત દિનસે કોઈ મેહમાન નહીં આયા, મુઝે થે ડર હે કે કહીં હક તઆલા શાનુહૂને (કિસી ખાતસે નાસાઝ હોકર) મેરે ઝલીલ કરનેકા તો ઇરાદા નહીં કરમા દિયા. (ઇતેહાફ)

કિસ્સા-૩૩ એક મર્તબા એક શખ્સ અપને દોસ્તકે પાસ ગયા ઓર જાકર કહ્યા કે મેરે ઝિમ્મે ચાર સૌ દિરમ કર્ઝ હો ગયા, તુઝસે મદદ ચાહને આયા હું. ઉસને ફોરન ચારસૌ દિરમ વઝન કરકે દિએ. જબ વો ચલા ગયા તો ઉસને રોના શુરૂ કર દિયા. બીવીકો યે ખ્યાલ હુઆ કે શાયદ ઈસકો માલકે જાનેકા સદમા હુઆ, વો કેહને લગી અગર ઇતની ગીરાની થી તો દેનેહીકી ક્યાં ઝરૂરત થી, વો કેહને લગા કે મેં ઈસ પર રો રહ્યા હું કે મેંને ઉસકે સાથ તાઅલુકાતકે બાવજૂદ

ઉસકે હાલકી ખબર ખુદ ક્યો ન રખી ? ઉસકો મુઝસે માંગનેકી નોખત ક્યો આઈ ?
(વહી)

ફિરસત-૩૩ હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) એક મર્તબા જંગલમે તશરીફ લે જા રહે થે, રાસ્તેમે એક બાગપર ગુઝર હુઆ, વહાં એક હબશી ગુલામ બાગમે કામ કર રહા થા, ઉસકી રોટી આઈ ઓર ઉસકે સાથ એક કુત્તા ભી બાગમે ચલા આયા ઓર ઉસ ગુલામકે પાસ આકર ખડા હો ગયા. ઉસ ગુલામને કામ કરતે-કરતે એક રોટી ઉસ કુત્તેકે સામને ડાલ દી. ઉસ કુત્તેને ઉસકો ખા લિયા ઓર ફિર ખડા રહા, ઉસને દૂસરી, ફિર તીસરી રોટી ભી ડાલ દી. કુલ ત્રીન હાં રોટિયાં થી, વો ત્રીનો કુત્તેકો ખિલા દી.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) ગોરસે ખડે દેખતે રહે, જબ વો ત્રીનો ખત્મ હો ગઈ તો હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદી.) ને ઉસ ગુલામસે પૂછા કે તુમ્હારી કિતની રોટીયાં રોજાના આતી હૈ ? ઉસને અર્ઝ કિયા, આપને તો મુલાહઝા કરમા લિયા, ત્રીન હી આયા કરતી હૈ. હજરત (રદી.) ને કરમાયા કે ફિર ત્રીનોંકા ઇસાર ક્યો કર દિયા ? ગુલામને કહા, હજરત પહાં કુત્તે રેહતે નહીં હૈ, યે ગરીબ ભૂખા કહીં દૂરસે મુસાફત તે કરકે આયા હૈ ઇસલિએ મુજે અચ્છા ન લગા કે ઇસકો વેસે હી વાપસ કર દૂ. હજરત (રદી.) ને કરમાયા કે તુમ આજ ક્યા ખાઓગે ? ગુલામને કહા, એક દિન કાકા કર લૂગા, યે તો કોઈ એસી બડી ખાત નહીં હૈ.

હજરત અબ્દુલ્લાહ (રદી.) બિન જા'ફરને અપને દિલમે સોચા કે લોગ મુજે મલામત કરતે હૈ કે તૂ બહોત સખાવત કરતા હૈ, યે ગુલામ તો મુઝસે બહોત ઝિયાદા સખી હૈ, યે સોચકર શહેરમે વાપસ તશરીફ લે ગએ ઓર ઉસ બાગકો ઓર ગુલામકો ઓર જો-કુછ સામાન બાગમે થા, સબકો ઉસકે માલિકસે ખરીદા ઓર ખરીદકર ગુલામકો આઝાદ કિયા ઓર વો બાગ ઉસ ગુલામકો નજર કર દિયા. (ઇતેહાક)

ફિરસત-૩૪ અબ્દુલ હસન (રહ.) અન્તાકી ખુરાસાનકે શહેરોમે એક જગહ રૈ હૈ, વહાં રેહતે થે. એક દિન ત્રીસ આદમિયોસે ઝિયાદા મેહમાન આ ગએ ઓર રોટી થોડી થી, તૈયારીકા મોકા ન થા, રાતકા વક્ત થા. ઉન્હોને જિતની રોટિયાં મીજૂદ થી, સબકે ટુકડે કિએ ઓર દસ્તરખ્વાન પર ઉનકો ફેલાકર સબકો બિઠાયા ઓર ચિરાગ ગુલ કર દિયા ઓર સબ-કે-સબને ખાના શુરૂ કર દિયા. સબકે મુંહ ચલાનેકી અવાઝ આતી થી, જબ દેર હો ગઈ ઓર ગોયા સબ બિલકુલ ફરિગ હો ગએ તો ચિરાગ જલાયા ગયા ઓર દસ્તરખ્વાન ઉઠાયા ગયા, ઉસમે વો સારે ટુકડે બદસ્તૂર રખે થે. સબ હી ખાલી મુંહ ચલાતે રહે, કિસીને ભી ઇસ ખ્યાલસે ન ખાયા કે અચ્છા હૈ, દૂસરેહી કા કામ ચલ જાએગા.
(વહી)

કિસ્સા-૩૫ હજરત શાબા (રહ.) મશહૂર મુહમ્મિસ હૈ, અમીરૂલ મો'મિનીન કિલ હદીસ (હદીસમેં મો'મિનોંકે બાદશાહ) ઉનકા લક્ષ હે, બડે આબિદ ઝાહિદ લોગોંમેં થે. એક મર્તબા એક સાઈલ ઉનકે પાસ હાજિર હુઆ, દેનેકે લિએ કોઈ ચીઝ મયસ્સર ન હુઈ, અપને મકાનકી છતમેંસે એક કડી નિકાલ કર ઉસકે હવાલે કર દી કી (કે ઇસકો ફરોખ્ત કર લેના) ઓર ઉસ્સે બહોત મા'જરત કી કે ઇસ વક્ત મેરે પાસ દેનેકો કુછ હે નહીં. (વહી)

કિસ્સા-૩૬ હજરત અબૂ સહલ સાલૂ (રહ.) એક મર્તબા વુજૂ કર રહે થે, એક શપ્સ આયા ઓર કુછ ઝરતકા ઇંજહાર કિયા. દેનેકે વાસ્તે કોઈ ચીઝ મોજૂદ ન થી, ફરમાને લગે, થોડી દેર ઇંન્તિઝાર કર લો, મેં વુજૂસે ફારિગ હો જાઉં. જબ વુજૂ કર ચુકે તો ફરમાયા કે યે લકડીકા લોટા જિસ્સે વુજૂ કર રહે થે, લે જાઓ ઓર કોઈ ચીઝ ઇસ વક્ત હે નહીં. (વહી)

કિસ્સા-૩૭ યમૂકકી લડાઈમેં સહાબા-એ-કિરામ (રહી.) કી એક બડી જમાઅતને પાનીકે મોજૂદ હોતે હુએ ઇસ વજહસે ખ્યાસે જાન દે દી કે જબ ઉનકે કરીબ પાની પહોંચા તો કિસી દૂસરેને આહ કર દી ઓર ઉસને બજાય અપને પીનેકે દૂસરેકી તરફ પાની લે જાનેકા ઇશારા કર દિયા. એક વાકેઆ ઇસકા હિકાયાતે સહાબા (રહી.) મેં લિખ્યા જા ચુકા હે મગર અસહાબે મગાઝીને લિખ્યા હે કે હજરત ઇંકરમા (રહી.) બિન અબી જહલ સુહેલ (રહી.) બિન અમૂર, સહલ બિન હારિસ (રહી.), હારિસ બિન હિશામ (રહી.) ઓર કબીલા મુગીરાકી એક જમાઅતને ઇસી તરહ ખ્યાસે દમ તોડા કે ઉનકે પાસ પાની લાયા જાતા થા ઓર યે દૂસરેકા ઇશારા કર દેતે થે.

હજરત ઇંકરમા (રહી.) કે પાસ પાની લાયા ગયા તો ઉન્હોંને દેખા કે હજરત સુહેલ (રહી.) બિન અમૂર પાનીકી તરફ દેખ રહે હૈ, ઉન્હોંને ફરમા દિયા કે પેહલે સુહેલ (રહી.) કો પીલા દો, જબ ઉનકે પાસ લે ગએ તો ઉન્હોંને દેખા કે હજરત સહલ (રહી.) બિન હારિસ પાનીકી તરફ દેખ રહે હૈ, ઉન્હોંને ફરમા દિયા કે પેહલે સહલકો પીલા દો, ગરઝ ઇન સબ હજરાતને ખ્યાસે હી જાન દે દી.

હજરત ખાહિદ બિન વલીદ (રહી.) જબ ઉનકી નાશોં પર ગુઝરે તો ફરમાને લગે કે તુમ પર મેરી જાન કુર્બાન હો જાએ. (તુમસે ઇસ વક્ત ભી ઇસાર ન છૂટા. (ઇતેહાક)

કિસ્સા-૩૮ અબ્બાસ બિન દહકાન (રહ.) કેહતે હૈ કે બિશર બિન હારિસ હાફી (રહ.) કે અલાવા કોઈ શપ્સ એસા ન હોગા જો કે જિસ હાલમેં દુનિયામેં આયા થા યાની ખાલી હાથ, નંગા બદન એસા હી દુનિયાસે ગયા હો. બિશર બિન હાફી (રહ.) અલ-બત્તા ઇસી તરહ ગએ કે વો બીમાર થે, વિસાલકા

વક્ત કરીબ થા, એક સાઈલ આ ગયા ઓર અપની જરૂરતકા હાલ ઝાહિર કિયા. જો કુરતા બદન પર થા, વો નિકાલકર ઉસકો બખ્શ દિયા ઓર ખુદ થોડી દેરકે લિએ દૂસરેસે કુરતા મુસ્તઆર માંગા ઓર ઉસીમેં વિસાલ કરમાયા. (વહી)

કિસ્સા નંબર ૩૨ કીન કેહતા હે કે યે વાકેઆત પિછલે હી બુઝુર્ગકે સાથ પાસ થે. હજરત અકદસ મોલાના અલહાજ્જ સાહ અબ્દુરહીમ સાહબ રાયપૂરી કાસ સિરહુકે વિસાલકો ઝિયાદા ઝમાના નહીં ગુઝરા. હજરત (રહ.) કા મા'મૂલ થા કે જો કુછ કહીસે આતા, વો ફોરન હી તકસીમ કરમા દેતે ઓર કબી-કબી તકિયાકે નીચે કુછ રખ્યા હુઆ દેખકર કરમાતે કે યે ઓર આ ગયા ઓર વિસાલસે કુછ ઝમાના પેહલે અપને સબ કપડેકો ખુદામ પર તકસીમ કરમા દિએ થે ઓર અપને મુખ્લિસ ખાદિમ (ખલીફા-એ-ખાસ) હજરત મોલાના અલહાજ્જ સાહ અબ્દુલ કાદિર સાહબ દામ મજદુદુમ વ ઝાદ કઝલુ હુમ (અલમુતવક્કી ૧૩૮૨ હિજરી) સે ઇશાદ કરમાયા કે બસ અબ ઝિન્દગીકે જિતને દિન બાકી હૈં, તુમસે કપડે મુસ્તઆર લેકર પેહન લિયા કરંગે ચુનાંચે હજરત મોલાના (રહ.) હી કે કપડે આખિરમેં ઇસ્તેમાલ કરમાતે થે.

કિસ્સા નંબર ૩૩ એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈં કે હમ ચંદ આદમી તર્સુસમેં, જો મુલક શામકા એક શહેર હે, જમા હોકર બાહર જા રહે થે, ચલતે હુએ એક કુત્તા ભી હમારે સાથ હો ગયા, જબ હમ શહેરસે બાહર નિકલે તો એક મંરા હુઆ જાનવર પડા થા, હમ હોગ ઉસે બચકર ઝરા ફાસલેસે એક ઉંચી જગહ પર બેઠ ગએ. વો કુત્તા જો હમારે સાથ હો ગયા થા, ઉસને જબ ઉસ મુરદારકો દેખા તો વો શહેરકી તરફ વાપસ હો ગયા ઓર, થોડી હી દેર ગુઝરી થી કે વો અપને સાથ તકરીબન બીસ કુત્તે ઓર લાયા ઓર ઉસ મુરદાર કે પાસ આકર વો ખુદ તો અલાહિદાકો બેઠ ગયા ઓર સબ કુત્તે ઉસકો ખાતે રહે. જબ વો સબ ખાકર શહેરકી તરફ ચલે ગએ તો યે કુત્તા જો બુલાને ગયા થા, અપની જગહસે ઉઠા ઓર ઉસકે પાસ આકર જો હડિયાં વગીરહ વો સબ ખાકર છોડ ગએ થે, ઉનકો ઉસને ખાયા ઓર ફિર શહેરકી તરફ ચલા ગયા. (ઇતેહાક)

કિસ્સા નંબર ૩૪ અબૂલ હસન (રહ.) ખૂસન્ટ એક બુઝુર્ગ થે. એક મર્તબા પાખાનેમે જા રુકે થે, વહીસે એક શાગિર્દ કો આવજા દી ઓર અપના કુરતા નિકાલકર કહા કે યે કલાં ફકીર કો દે આઓ. શાગિર્દ ને કહા કે આપ ઇસ્તિજેસે કરામતકા તો ઇન્તિઝાર કર લેતે. કેહને લગે કે મુઝે ઉસકી જરૂરતકા ખ્યાલ આકર યે ઇરાદા હુઆ કે યે કુરતા ઉસકો દે દૂં ઓર અપને નફસ પર ઉસકા એ'તમાદ નહીં થા કે વો ઇસ્તિજેસે કરામત તક બાદશ ન જાએ. (વહી)

પાખાનેમે બોલના મકરૂહ હે લેકિન સદકા કરને કે જજમે ઓર અપને

નક્સ પર બદગુમાનીને ઇસપર મજબૂર કર દિયા યા ઇસ વકત તક કરકે ઓરત હી ન હુઆ હો.

કિસ્સા-૨૨. અમીરુલ મો'મિનીન મેહદી ને મૂસા (રહ.) બિન જા'ફરકો બગાવતકે અન્દેશે સે કેદ કર રખ્યા થા. એક મર્તબા રાતકો વો તહજ્જુદકી નમાઝ પખ્હ રહે થે, ઇસમેં સૂરએ મુહમ્મદ કી આયત -

“ફલ્લઅસૈતુમ્ ઇન્ તવલ્લૈતુમ્ અન્ તુફસિ દૂ ફિલ્અર્જિ વ તુ કારિઅ અ હામ કુમ.” પર પહોંચે ઓર યહાં પહોંચકર રોને લગે. ઇસ આયતે શરીફા કો બાર-બાર પખ્હતે થે ઓર રોતે થે. સલામ ફેરકર રબીઅ (રદી.) સે કહા કે મૂસાકો બુલાકર લાઓ. રબીઅ (રદી.) કેહતે હૈં કે મેં ઉનકો બુલાકર લાયા ઓર જબ વાપસ આયા તબ ભી વો ઇસી આયતકો બાર-બાર પખ્હ રહે થે ઓર રો રહે થે.

જબ મૂસા આએ તો મેહદીને કહા કે મેં યે આયત પખ્હ રહ્યા થા, મુજે યે અન્દેશા હુઆ કે મેંને કિતઅ-એ-રેહમી કર રખ્યા હૈ, અગર તૂ ઇસકા વાઅદા કરે કે મેરી ઓલાદકે ખિલાફ બગાવત નહીં કરેગા તો મેં છોડ દૂં. મૂસાને કહા, મેરી તો એસી હેસિયત ભી નહીં હૈ, ઓર ન ઇસકા ખ્યાલ હૈ. મેહદીને રબીઅ (રદી.) સે કહા કે ઇસકો ઇસી વકત તીન હજાર અશરફિયાં દેકર ઇસી વકત રાત હી કો ચલતા કર દો, એસા ન હો કે ફિર કહીં મેરી રાય બદલ જાએ. (ઇતેલાફ)

કિસ્સા-૨૩. હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે હજરત હસન (રદી.), હજરત હુસેન (રદી.) એક મર્તબા બહોત બીમાર હો ગએ તો હજરત અલી (રદી.) ઓર હજરત ફાતિમા (રદીયલ્લાહુ અન્હુમા) ને નજર (મજત) માની કે અગર યે તંદુરસ્ત હો જાએ તો શુકાને કે તોર પર તીન તીન રોજે દોનોં હજરાત રખેંગે. અલ્લાહ તઆલા શાનહુકે ફજલસે સાહબજાદોંકો સહત હો ગઈ. ઉન હજરાતને શુકાને કે રોજે રખને શુરૂ કરમા દિએ, મગર ઘરમેં ન સેહર કે લિએ કુછ થા, ન ઇફતાર કે લિયે. ફાકે પર રોઝા શુરૂ કર દિયા.

સુબહકો હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) એક ચલૂદી કે પાસ તશરીફ લે ગએ, જિસકા નામ શમઉન થા કે અગર તૂ કુછ ઉન ધાગા બનાને કે લિએ ઉજરત પર દે દે તો મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી બેટી ઇસ કામકો કર દેગી. ઇસને ઉનકા એક ગઢર તીન સાઅ જો કે ઉજરત તે કર કે દે દિયા. હજરત ફાતિમા (રદી.) ઇસમેં સે એક-તિહાઈ કાંતા ઓર એક સાઅ જો ઉજરત કે લેકર ઉનકો પીસા ઓર પાંચ નાન ઉસકે તૈયાર કિએ. એક-એક અપના મિયાં-બીબી કા, દો દોનોં સાહબજાદોં કે ઓર એક બાંદી કા, જિસકા નામ કિફ્ફા થા. રોજેમેં દિનબરકી મઝદૂરી ઓર મેહનતકે બાદ જબ હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ)

હુજૂર (સલ્લ.) કે સાથ મગરબકી નમાઝ પબ્હર લોટે ઓર ખાના ખાને કે લિયે દસ્તર ખ્વાન બિછાયા ગયા, હઝરત અલી (રદી.) ને ટુકડા તોડા હી થા કે એક ફકીર ને દરવાજેસે આવાજ દી કે અય મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઘર વાલો, મેં એક ફકીર મિસ્કીન હું, મુઝે ખાના દો, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તુમ્હે જમત કે દસ્તરખ્વાનસે ખાના ખિલાએ. હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) ને હાથ રોક લિયા, હઝરત ફાતિમા (રદી.) સે મશ્વરા ડિયા, ઉન્હોંને ફરમાયા ઝરૂર દે દીજિએ. વો સબ રોટિયાં ઉસકો દે દીં ઓર ઘરવાલે સબકે સબ ફકેસે રહે. ઇસી હાલમેં દૂસરે દિનકા રોઝા શુરૂ કર દિયા.

દૂસરે દિનમેં ફિર હઝરત ફાતિમા (રદી.) ને દૂસરી તિહાઈ ઉનકી કાંતી ઓર એક સાઅ જો કા ઉઝરત લેકર ઉસકો પીસા, રોટિયાં પકાઈ ઓર જબ હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) હુજૂર (સલ્લ.) કે સાથ મગરબકી નમાઝ પબ્હર તશરીફ લાએ ઓર સબ-કે-સબ ખાનેકે લિએ બેઠે તો એક યતીમને દરવાજેસે સવાલ ડિયા ઓર અપના તન્હાઈ ઓર ફકરકા ઇજહાર ડિયા. ઉન હઝરાતને ઉન દિનકી રોટિયાં ઉસકે હવાલે કર દીં ઓર ખુદ પાની પીકર તીસરે દિનકા રોઝા શુરૂ કર દિયા ઓર સુબ્હકો હઝરત ફાતિમા (રદી.) ને ઉનકા બાકી હિસ્સા કાંતા ઓર સાઅ જોકા જો રેહ ગયા થા, વો લેકર પીસા, રોટિયાં પકાઈ ઓર મગરબકી નમાઝકે બાદ જબ ખાને બેઠે તો એક કેદીને આકર આવાજ દે દી ઓર અપની સખ્ત હાઝત ઓર પરેશાનીકા ઇજહાર ડિયા. ઉન હઝરાતને ઉસ દિનકી રોટિયાં ઉસકો દે દીં ઓર ખુદ ફકેસે રહે.

ચોથે દિન સુબ્હકો રોઝા તો થા નહીં લેકિન ખાનેકો ભી કુછ નહીં થા. હઝરત અલી (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) દોનોં સાહબજાદોંકો લેકર હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ, ભૂખ ઓર ઝોઅફકી વજહસે ચલના ભી મુશ્કિલ હો રહા થા. હુજૂર (સલ્લ.) ને હઝરત અલી (રદી.) સે ફરમાયા કે તુમ્હારી તકલીફ ઓર તંગીકો દેખકર મુઝે બહોત હી તકલીફ હોતી હે. ચલો ફાતિમાકે પાસ ચલેં.

હુજૂર (સલ્લ.) હઝરત ફાતિમા (રદીયલ્લાહુ અન્હા) કે પાસ તશરીફ લાએ, વો નમાઝ પબ્હ રહી થીં. ભૂખકી શિદ્દતસે આંખેં ઝડ અઈ થીં, પેટ કમરસે લગ રહા થા. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઉનકો અપને સીનેસે લગાયા ઓર હક તઆલા શાનુહુસે ફરિયાદ કી, ઇસ પર હઝરત જિબ્રઈલ (અલયહિસ્સલામ) સૂર દહરકી આયાત -

وَيُطْعِمُونَ الطَّامِعَ بِكَرْمِ مَيْكِنَا وَيَذَيَّبُونَ أَشْيَارَنَا

‘વ-યુઈમૂનતઆ-મ-અલા-હુબબિહી મિસ્કીનોંવ યતીમોંવ અસીરા.’

લેકર આએ ઓર ઉસ પરવાના-એ-પુશનૂદીકી મુબારકબાદી દી. (મુસામરાત અવ્વલ)

યે આયત પેહલી ફસ્લકી આયાતકે સિલસિલેમેં નં. ૩૪ પર ગુઝર ચુકી

હું, અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને દુર્ર મન્સૂરમેં બ-રિવાયત ઇબ્ને મર્દૂવીય હજરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રહી.) સે મુખ્તસરન યે મજમૂન નકલ ક્રિયા હે કે યે આયતે હજરત અલી (રહી.) ઓર હજરત ફાતિમા (રહી.) કી શાનમેં નાઝિલ હુઈ હું.

કિસ્સા-૪૪. એક શરાબી થા, જિસ્કે યહાં હર વકત શરાબકા દોર રેહતા થા. એક મર્તબા ઉસકે યાર-અહબાબ જમા થે, શરાબ તૈયાર થી, ઉસને અપને એક ગુલામકો યાર દિરમ દિએ કે શરાબ પીનેસે પેહલે દોસ્તોંકો ખિલાનેકે લિએ કુછ કલ ખરીદ કર લાએ.

વો ગુલામ બાઝાર જા રહા થા, રાસ્તેમેં હજરત મન્સૂર બિન અમ્માર બસરી (રહ.) કી મજલીસ પર ગુજર હુઆ, વોં કિસી ફકીરકે વાસ્તે લોગોંસે કુછ માંગ રહે થે ઓર યે કરમા રહે થે કે જો શખ્સ ઇસ ફકીરકો યાર દિરમ દે, મેં ઉસકે લિએ યાર દુઆઓં કરુંગા. ઉસ ગુલામને વો યારોં દિરમ ઉસ ફકીરકો દે દિએ.

હજરત મન્સૂર (રહ.) ને કરમાયા, બતા કયા દુઆઓં ચાહતા હે ? ગુલામને કહા કે મેરા એક આકા હે, મેં ઉસે ખલાસી યાની આઝાદી ચાહતા હું. હજરત મન્સૂર (રહ.) ને ઉસકી દુઆ કી, ફિર પૂછા, દૂસરી દુઆ કયા ચાહતા હે ? ગુલામને કહા કે મુજે ઇન દરાહિમકા બદલા મિલ જાએ. મન્સૂર (રહ.) ને ઇસકી ત્વી દુઆ કી, ફિર પૂછા, તીસરી કયા દુઆ હે ? ગુલામને કહા કે હક તઆલા શાનુહૂ મેરે સરદાર (કો તોબાકી તૌફીક દે ઓર ઉસ) કી તોબા કુબૂલ કર લે. મન્સૂર (રહ.) ને ઇસકી ત્વી દુઆ કી, ફિર પૂછા કે ચોથી કયા હે ? ગુલામને કહા કે હક તઆલા શાનુહૂ મેરી ઓર મેરે સરદારકી ઓર તુમ્હારી ઓર ઇસ મજમેકી, જો યહાં હાઝિર હે, સબકી મઝિફરત કરમા દે. હજરત મન્સૂર (રહ.) ને ઇસકી ત્વી દુઆ કી.

ઇસકે બાદ વો ગુલામ (ખાલી હાથ) અપને સરદારકે પાસ વાપસ ચલા ગયા (ઓર ખ્યાલ કર લિયા કે બહોત-સે બહોત ઇતના હી તો હોગા કે આકા મારેગા ઓર કયા હોગા.) સરદાર ઇન્તિઝારમેં થા હી, દેખકર કેહને લગા ઇતની દેર લગા દી ? ગુલામને કિસ્સા સુનાયા. સરદારને (ઉનહી દુઆઓંકી બરકતસે બજાય ખકા હોને ઓર મારનેકે) યે પૂછા કે કયા કયા દુઆઓં કરાઈ ? ગુલામને કહા, પેહલવી તો યે હે કે મેં ગુલામીસે આઝાદ હો જાઉં, સરદારને કહા કે મેંને તુજે આઝાદ કર દિયા. દૂસરી કયા થી ? ગુલામને કહા કે મુજે ઇન દિરહમોંકા બદલા મિલ જાએ, સરદારને કહા કે મેરી તરફસે તુજે હઝાર દિરમ નજર હું. તીસરી કયા થી ? ગુલામને કહા, હક તઆલા શાનુહૂ તુમ્હેં (શરાબ વગેરહ ફિસ્ક વ ફુઝૂર) સે તોબાકી તૌફીક દે, સરદારને કહા કે મેંને (અપને સબ ગુનાહોંસે) તોબા કર લી. ચોથી કયા થી ? ગુલામને કહા કે હક તઆલા શાનુહૂ મેરી ઓર આપકી ઓર ઉન બુઝૂર્ગકી ઓર સારે મજમેકી મઝિફરત કરમા દે, સરદારને કહા કે યે મેરે ઇન્તિયાર મેં નહીં હે.

રાતકો સરદારને ખ્વાબમેં દેખા, કોઈ શખ્સ કેહ રહા હૈ કે જબ તુને વો તીનોં કામ કર દિએ જો તેરે ઇંખિયારમેં થે તો કયા તેરા યે ખ્યાલ હૈ કે મેં વો કામ નહીં કરેગા, જો મેરે ઇંખિયારમેં હૈ. મૈને તેરી ઓર ઉસ ગુલામકી ઓર મંસૂર (રહ.) કી ઓર ઉસ સારે મજમેકી મઝિરત કર દી. (ઇતેહાફ)

કિસ્સા-૪૫ અબ્દુલ વહાબ બિન અબ્દુલ હમીદ સહી (રહ.) કેહતે હું કે મૈને એક જનાજા દેખા, જિસકો તીન મર્દ ઓર એક ઓરત લિએ જા રહે હું ઓર કોઈ આદમી જનાજોકે સાથ નહીં થા, મેં સાથ હો લિયા ઓર ઓરતકી જાનિબકા હિસ્સા મૈને લે લિયા. કબ્રસ્તાન લે ગએ, વહાં ઉસકે જનાજોકી નમાજ પઢી ઓર ઉસકો દફન કરકે મૈને પૂછા, યે કિસકા જનાજા થા ? ઓરતને કહા, યે મેરા બેટા થા. મૈને પૂછા તેરે મુહલ્લેમેં ઓર કોઈ મર્દ ન થા જો તેરી જગહ જનાજોકા ચોથા પાયા પકડ લેતા. ઉસને કહા, આદમી તો બહોત થે લેકિન ઉસકો જહીલ સમજકર કોઈ સાથ ન આયા. મૈને પૂછા, કયા બાત થી જિસ્સે જહીલ સમજતે થે ? કેહને લગી, યે મુખમસ થા, (હિજડા યા ઓરતોં જેસી હરકાત કરનેવાલા.)

મુજે ઉસ ઓરત પર તરસ આયા, મેં ઉસકો અપને સાથ અપને ઘર લે ગયા ઓર ઉસકો કુછ દિરમ ઓર કપડે ઓર જેહું દિએ. મૈને રાતકો ખ્વાબમેં દેખા કે એક શખ્સ ઇસ કહર હસીન ગોયા ચૌદહવીં રાતકા ચાંદ, નિકાયત સફેદ, ઉમ્દા લિબાસ પેહને હુએ આયા ઓર મેરા શુકિયા અદા કરને લગા. મૈને પૂછા કે તુમ કોન હો ? કેહને લગા કે મેં વોહી મુખમસ હું જિસકો તુમને આજ દફન દિયા, મુજપર હક તઆલા શાનુહુને ઇસ વજહસે રહમત કરમા દી કે લોગ મુજે જહીલ સમજતે થે. (ઇતેહાફ)

કિસ્સા-૪૬ મુહમ્મદ બિન સહલ બુખારી (રહ.) કેહતે હું મેં મક્કા મુકર્માકે રાસ્તેમેં જા રહા થા, મૈને દેખા કે એક મઝિરબી શખ્સ એક ખચ્ચર પર સવાર હૈ ઓર ઉસકે આગે એક શખ્સ યે એલાન કરતા જાતા હૈ કે (એક હુમિયાની ખોઈ ગઈ) જો શખ્સ હુમિયાનીકા પતા બતા દે ઉસકો સો અશરફિયાં મેં અપને પાસસે દૂંગા, ઇસલિએ કે ઉસ હુમિયાનીમેં અમાનતે થીં (હુમિયાની, રૂપયા, અશરફિયાં રખનેકી લખ્ખી લેલી હોતી હૈ જો કમરસે બાંધી જાતી હૈ) ઇસ એલાન પર એક લંગડા શખ્સ જિસકે ઉપર બહોત ફટે-પુરાને કપડે થે, ઉસ મઝિરબીકે પાસ આયા ઓર ઉસ્સે ઉસ હુમિયાનીકી અલામતેં પૂછીં કે કેસી થીં ? મઝિરબીને ઉસકી અલામતેં બતાઈ ઓર કહા કે ઉસમેં બહોત-સે આદમિયોંકી અમાનતેં રખ્ખી હુઈ હું.

લંગડેને પૂછા કે કોઈ શખ્સ યહાં એસા હૈ કે લિખના-પઢ્ખના જાનતા હો. મુહમ્મદ બિન સહલ ને કહા, મેં જાનતા હું. વો લંગડા હમ તીનોંકો અપને પાસ આગા અલગ તરફકો લે ગયા ઓર એક હુમિયાની નિકાલ કર દિખાઈ. વો મઝિરબી

ઉસકે અન્દરકી ચીજો બતાતા રહા કે દો-દાને કલાં ઓરત, કલાંકી બેટીકે પાંચસો અશરફિકે બદલેમેં રખે હું ઓર એક દાના (અદદ) કલાં શખ્સકા સો અશરફિકે રખ્યા હે. ઇસી તરફ એક-એક ચીજ વો ગીનવાતા રહા ઓર મેં ઉસકે અન્દર રખ્યા હુઇ ચીજોંકો પચ્છકર બતાતા રહા કે વો યે હે, વો યે હે. ઉસ મઝિબીને ઉસ હુમિયાનીકી સબ ચીજોં શુમાર કરા દીઁ ઓર વો સબ-કી-સબ ઉસમેંસે પૂરી નિકલી.

જબ સબ સહી-સહી નિકલ આયા તો ઉસ લંગડેને વો હુમિયાની મઝિબીકે હવાલે કર દી. ઉસને અપને વાઅદેકે મુવાફિક અપને પાસસે સો દીનાર અશરફિયાં નિકાલ કર ઉસ લંગડેકો દિએ. ઉસને લેનેસે ઇન્કાર કર દિઆ ઓર યે કહા કે અગર ઇસ હુમિયાનીકી કદર મેરી નિગાહમેં દો મેંગાનિયોંકે બસબર ભી હોતી તો શાયદ તુમ ઇસકો ન પા સકતે, એસી ચીજપર કયા મુઆવજા લૂં જિસકી કીમત મેરે નજદીક દો મેંગાનિયાં ભી નહીં હે ઓર યે કેહકર વો લંગડા ચલ દિયા ઓર અશરફિયોંકી તરફ નિગાહ ભર કર ભી ન દેખા. (મુસામરાત)

કિસ્સો ૪૭ બુખારાકા એક હાકિમ બડા સખ્ત ઝાલિમ થા, એક દિન વો અપની સવારી પર ચલા જા રહા થા, રાસ્તેમેં એક કુત્તા નજર પડા, જિસકે ખારિશ હો રહી થી ઓર સરદીને ઉસકો બહોત સતા રખ્યા થા. ઉસ ઝાલિમકી ઉસ પર નિગાહ પડતે હી આંખોંમેં આંસૂ ભર આએ ઓર અપને એક નોકરસે કહા કે ઇસ કુત્તેકો મેરે ઘર લે જા, મેરે આને તક ઇસકા ખ્યાલ રખિયો, યે કેહકર વો અપને કામ, જહાં જા રહા થા, ચલા ગયા. જબ વાપસ આયા તો ઉસ કુત્તેકો મંગાયા ઓર ઘરકે એક કોનેમેં ઉસકો બંધવા દિયા, ઉસકે સામને ટુકડા ડાલા, પાની રખવાયા ઓર ઉસકે બદન પર તેલ મલવાકર એક કપડેકી ઝેલ ઉસકે ઉપર ડલવાઈ. ઉસકે કરીબ આગ રખવાઈ તાકે ઉસકી ગરમીસે ઉસ પરસે સરદીકા અસર જા'ઇલ હો જાએ ઓર ઇસ કિસ્સેકો દો હી દિન ગુઝરે યે કે ઉસ ઝાલિમકા ઇન્તકાલ હો ગયા.

એક બુજુર્ગને, જો ઉસકે મઝાલિમ ઓર ઉસકી હાલતસે ખૂબ વાકિફ થે, ઉસકો ખ્વાબમેં દેખા, ઉસ્સે પૂછા કે કયા ગુઝરી ? ઉસને કહા કે હક તઆલા શાનુહુને મુઝે અપને સામને ખડા કિયા ઓર ફરમાયા કે તૂ કુત્તા થા (યાની કુત્તો જેસે કામ કરતા થા,) ઇન્સાનોં જેસા કામ નહીં કરતા થા. ઇસલિએ હમને ભી એક કુત્તેહીકો તુઝકો દે દિયા (યાની ઉસ ખારિશી કુત્તેકે તુફેલ તેરી બખ્શિશ કર દી) ઓર મેરે ઝિમ્મે જો હુકૂક થે, ઉનકા ખુદ અદા ફરમાનેકા ઇરાદા ફરમા લિયા. (વહી)

હક તઆલા શાનુહુકી ઝાત બડી કરીમ હે, વો સારે કરીમોંકા માલિક હે, બાદશાહ હે, ઉસકે કરમ તક કોઈ કહાં પહોંચ સકતા હે, કિસી શખ્સકી કોઈ અદના-સી ચીજ ભી ઉસકો પસન્દ આ જાએ તો ઉસ શખ્સકા બેડા પાર હે. આદમી ઉસકી ખુરનૂદીકી તલાશમેં રહે, ન મા'લૂમ કિસકી કયા બાત આકાકો પસન્દ આ જાએ.

કિસ્સા-૪૮ અબૂ ઉમર હમિદી (રહ.) કેહતે હું કે હમ ચન્દ આદમી હજરત અબૂ અબુલ્લાહ બિન જલા (રહ.) કે સાથ મક્કા મુકર્રમા જા રહે થે, કઇ દિન એસે ગુઝર ગએ કે ખાનેકી કોઇ બીજ મયસ્સર ન હુઇ. જગલમેં એક ઓરત બિલી, એક બકરી ઉસકે સાથ થી, હમને (ખ્યાલ કિયા કે ઉસકો ખરીદકર પકા લેંગે, ઇસલિએ) ઉસ ઓરતસે પૂછા કે ઉસકી કયા કીમત હે ? ઉસને કહા પચાસ દિરમ કીમત હે. હમને કહા, હમ પર એહસાન કર, કુછ કમ કર દે. ઉસને કહા, પાંચ દિરમ કીમત હે. હમને કહા કે મઝાક ન કર, સહી-સહી કીમત બતા દે, અભી પચાસ દીરમ કેહતી થી, અભી પાંચ દિરમ કેહ દીએ. ઉસ ઓરતને કહા, વલ્લાહ મઝાક નહીં કરતી, તુમને કહા, એહસાન કર - કાશ મુઝે ઉસપર કુદરત હોતી કે મેં કુછ ભી કીમત ઉસકી ન લેતી (લેકિન મેંભી મજબૂર હું, ઇસલિએ પાંચ ભી બ-મજબૂરી કેહ દિએ.)

હજરત ઇબ્ને જલા (રહ.) ને સાથિયોસે પૂછા કે તુમ સબકે પાસ કિતને દિરમ હું, સબકા મજમૂઆ છઃસો દિરમ હુએ. ઇબ્ને જલા (રહ.) ને ફરમાયા કે યે સબ ઉસકો દે દો ઓર બકરી ભી ઉસીકે પાસ રેહને દો. હમને સબ દિરમ ઉસકો દે દિએ ઓર હમારા સારા સકર અલ્લાહકે ફજલસે એસી રાહતસે ગુઝરા કી હદ નહીં -

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأُوكِرُكَ إِلَيْكَ

‘સુબ્હાન-કલ્લા હુમ્મ-વ- બિહમદિ ક- લા-ઇલાહ- ઇલ્લા-અન્ન અસ્તગ્ફિરુ ક- વ-અતુકુ ઇલૈક.’ (મુસામરાત)

કિસ્સા-૪૯ હજરત ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) ને એક મર્તબા એક શખ્સસે દયાકિત કિયા કે તૂ અલ્લાહકા વલી બનના ચાહતા હે ? ઉસને કહા, ઝરૂર ચાહતા હું, આપને ફરમાયા કે દુનિયા ઓર આબિરતકી કિસી ચીજમેં ભી રગબત ન કર ઓર અપને-આપકો સિર્ફ હક તઆલા શાનુહુકે લિએ ખાસ કર લે ઓર તૂ હમાતન ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હો જા, તા’કે વો ભી હમાતન તેરી તરફ મુતવજ્જહ હો જાએ ઓર તુઝે અપના વલી બના લે. (રીઝ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સહી અહાદીસમેં હક તઆલા શાનુહુકા યે ઇશાદ વારિદ હુઆ હે કે જો શખ્સ મેરી તરફ ચલકર આતા હે, મેં ઉસકી તરફ દોડ કર ચલતા હું, ઓર જો મેરી તરફ એક બાલિશત કરીબ હોતા હે, મેં ઉસકી તરફ એક બાઅ (યાની દો હાથ કરીબ હોતા હું.)

કિસ્સા-૫૦ હજરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કી ખિદમતમેં એક શખ્સને પાંચ સો દિરમ પેશ કિએ ઓર અર્ઝ કિયા કે યે અપને ખુદામ પર તકસીમ ફરમા

દે. હજરતને દર્શાવત કરમાયા કે તુમહારે પાસ ઇનકે અલાવા ઓર ભી કુછ હે, ઉસને અર્જ ક્રિયા કે હજરત ! મેરે પાસ બહોત-સે દીનાર (અશરફિયાં) હૈ. હજરત (રહ.) ને કરમાયા કે તુમ યે ચાહતે હો કે ઇનમૈં ઓર ઇંજાફા હો જાએ યા નહીં ચાહતે, ઉસને અર્જ ક્રિયા કે યે ખ્વાહિશ તો ઝરૂર હે. હજરત (રહ.) ને કરમાયા કે ફિર તો તુમ હમસે જિયાદા મુહતાજ હો (ઇસલિએ કે હમારે પાસ જો કુછ હે, હમ ઉસ પર ઇંજાફા નહીં ચાહતે,) ઇસલિએ યે તુમ અપને હી પાસ રખ્ખો, યે કેહકર વો દરાહિમ વાપસ કર દિએ, કુબૂલ ન કરમાએ. (રોઝ)

કિસ્સા-૫૨ હજરત અબૂદરદા (રહી.) એક મર્તબા (શાગિર્દો કે મજમેમૈં) તશરીફ રખતે થે, ઉનકી બીવી આઈ ઓર કેહને લગી કે તુમ તો ઇનકો લિએ બેઠે હો ઓર ઘરમૈં આટેકી ચુટકી ભી નહીં હે, વો કરમાને લગે, અરી અલ્લાહકી બન્દી, હમારે સામને એક નિહાયત સખ્ત ઘાટી બડી દુશ્વાર ગુઝાર આ રહી હે, ઉસે સિર્ફ વોહી લોગ નજાત પા સકેંગે જો બહોત હલ્કે ફુલ્કે હોંગે. બીવી યે બાત સુનકર રાઝી-મુશી વાપસ હો ગઈ.

એક દક્કા આપને કરમાયા કે દુનિયાદાર ભી ખાતે હૈં ઓર હમ ભી ખાતે હૈં, વો ભી કપડા પેહનતે હૈં ઓર હમ ભી પહેનતે હૈં ઓર ઉનકે પાસ જો ઝરૂરતસે ઝા'ઈદ માલ હે, વો ઉસકો કામમૈં તો લાતે નહીં સિર્ફ દેખતે હૈં કે હાં યે માલ હે, માલકો દેખકર હમ ભી લેતે હૈં (જો દૂસરોંકે પાસ હોતા હે લિહાઝા દેખનેમૈં તો હમ ઓર વો બરાબર હૈં, કામમૈં વોભી નહીં લાતે, હમ ભી નહીં લાતે) લેકિન ઉનકો અપને માલકા હિસાબ દેના પડેગા ઓર હમ હિસાબસે બરી હૈં કે હમારે પાસ હે નહીં.

એક મર્તબા કરમાને લગે કે હમારે ભાઈ હમારે સાથ ઇન્સાફકા બરતાવ નહીં કરતે, હમસે મુહબ્બત તો અલ્લાહકે વાસ્તે કરતે હૈં ઓર દૂનિયામૈં હમસે અલગ-અલગ રેહતે હૈં. અન્કરીબ વો દિન આનેવાલા હે કે વો તો ઇસકી તમન્ના કરેંગે કે કાશ વો હમ જેસે હોતે ઓર હમ ઇસકી તમન્ના નહીં કરેંગે કે હમ ઉન જેસે હોતે. (રોઝ)

કિસ્સા-૫૩ એક બુતુર્ગકી ખિદમતમૈં એક શખ્સ હાઝિર હુઆ ઓર અર્જ ક્રિયા કે મેરે લિએ દુઆ કર દિજિએ, મુઝે એહલો અયાલકી કસરત (ઓર આમદનીકી કિલ્લત) ને બહોત મજબૂર કર રખ્ખા હે. ઉન્હોંને કરમાયા કે જબ તેરે ઘરવાલે તુઝસે યે કહૈં કે હમારે પાસ ન આટા હે, ન રોટી હે, ઉસ વકતકી તેરી દુઆ હક તઆલા શાનુહૂકે યહાં મેરે ઇસ વકતકી દુઆસે જિયાદા કાબિલે કુબૂલ હે.

હજરત શેખ (રહ.) ને બિલકુલ સહી કરમાયા, લોગોંકો આકાસે માંગનેકી કદર નહીં હે, ન ઉસકી વુકઅત કુલૂબમૈં હે, ઉસ કરીમકે યહાં તડપકે માંગનેકી

બી કદર હે ઓર મુઝતરકી દુઆ ખુસૂસિયતસે કુબૂલ હોતી હે. હક તઆલા શાનુહકા ઇશાદ હે -

اِنَّ يَجِيبُ الْمُصْطَرَّ اِذَا دَعَاكَ رَبُّهُ (سورة)

‘અમ્મં યુજીબુસ્મુઝતરં ઇઝા-દઆલુ’ - સૂરએ નમ્લ, રુકૂઅ પ

ક્યા વો જાત, જો બે-કરાર આદમીકી સુનતા હે, જબ વો ઉસકો પુકારતા હે ઓર ઉસકી મુસીબતકો દૂર કરતા હે (કબી એસી જાત હે જિસકે સાથ કિસીકો શરીક ક્રિયા જાએ.)

એક હદીસમેં હે - એક શખ્સને હુઝૂર (સલ્વ.) સે પૂછા કે આપ કિંસકી તરફ લોગોંકો દબવત દેતે હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, ઉસ અલ્લાહ વહદહૂકી તરફ કે અગર તુજે કોઈ મઝરત પહોંચે ફિર તૂ ઉસકો પુકારે તો વો તેરી મુસીબતકો ઝા’ઇલ કર દે ઓર વો અલ્લાહ વહદહૂ કે અગર તૂ કહીં રાસ્તેમેં સવારીકો ગુમ કર દે ફિર ઉસકો પુકારે તો વો તેરી સવારીકો તુઝપર લોટા દે ઓર અગર તુજે કહેતસે સાબિકા પડે ફિર તૂ ઉસકો પુકારે તો વો તેરે લિએ રોઝી ઉતાર દે.

સહીમ (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદી.) કે પાસ બેઠે હુએ થે, એક લડકી આઈ ઓર ઉસને અપને સરદારસે કહા કે આપ યહાં બેઠે હૈ, આપકે ધોડકો નઝરને ખા લિયા હે, વો ધોડા હેરાન, સરગરદાં ધૂમતા ફિર રહા હે, કિસી ઝાડ-ફૂંક કરનેવાલેકો ઢૂંઢ કર લાઈએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહને કહા, કિસી ઝાડનેવાલેકી ઝરરત નહીં, ઉસકે નાકકે દાહિને સૂરાખમેં ચાર મર્તબા, બાએમેં ત્રીન મર્તબા યે દુઆ પબ્લકર ફૂંક મારો -

رَبِّ اَنْ اَذْهَبَ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ اَشْفِ اَنْتَ الشَّافِي لَا يَكْفُفُ الْقَرْ اِلَّا اَنْتَ -

‘લા- બ- અસ- અઝહિબિલબઅસ-રબ્બનાસિ ઇશફિ અન્તશાફી લા-યક્શિકુઝ્ઝુર ઇલ્લા-અન્ત.’

તર્જુમા - કોઈ ખોફકી બાત નહીં હે અય આદમિયોંકે રબ, તૂ ઇસકી તકલીફકો ઝા’ઇલ કર દે ઓર ઇસકો શિફા અતા કર દે, તૂ હી શિફા દેનેવાલા હે, તેરે સિવા કોઈ શખ્સ નુકસાનકો હટાનેવાલા નહીં હે.

વો શખ્સ ગયા ઓર થોડી દેરમેં વાપસ આ ગયા ઓર કેહને લગા કે મેંને આપકે કેહનેકે મુવાફિક ક્રિયા, વો બિલ્કુલ અચ્છા હો ગયા, વો ખાને ભી લગા ઓર પેશાબ-પાખાના ભી ક્રિયા. (દુર્ મન્સુર)

યે બાત ખૂબ અચ્છી તરહ દિલમેં જમા લેના ચાહિએ ઓર જિતની ઝિયાદા દિલમેં યે બાત પુખ્તા હો જાએગી, ઉતની હી દીન ઓર દુનિયામેં કામ આનેવાલી

ખાત હું કે નફા ઓર નુકસાન સિર્ફ ઉસી પાક ઝાત વહદહુ લા શરીકકે કબ્જેમે હે, ઉસીસે અપની હાઝાત તલબ કરના ચાહિએ, ઉસીકી તરફ હર મુસીબતમે મુતવજ્જહ હોના ચાહિએ, સારી દુનિયાકે કુલૂબ ઉસીકે તા'બે હું.

કિસ્સા-૫૩ હઝરત ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) કી ખિદમતમે એક શખ્સને દસ હઝાર દિરહમ નજરાના પેશ ક્રિયા, ઉન્હોને ઉસકે કુબૂલ કરનેસે સાફ ઇન્કાર કર દિયા ઓર ફરમાયા કે તુમ યે ચાહતે હો કે દસ હઝાર દિરમકી વજહસે મેરા નામ ફુકરાકે દફતરસે કટ જાએ, ખુદાકી કસમ, મેં ઇસકો હરગિઝ ગવારા નહીં કરતા.

ઇનકા યેભી ઇશાદ હે કે દુનિયાદાર દુનિયામેં રાહત તલાશ કરતે હું, ઇસ વજહસે ધોખેમેં પડ જાતે હું (ભલા દુનિયામેં રાહત કહાં!) અગર ઇન લોગોંકો યે મા'લૂમ હો જાએ કે બાદશાહત હમારે પાસ હે તો યે લોગ તલવારોંસે હમસે લડને લગે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહી.) સે કિસીને પૂછા કે આદમી કોન લોગ હું ? ફરમાયા, ઉલમા. ઉસને પૂછા, બાદશાહ કોન લોગ હું ? ફરમાયા, ઝાહિદ લોગ (દુનિયાસે બેરગબતી કરનેવાલે) ઉસને પૂછા, બેવકૂફ, અહમક કોન લોગ હું ? ફરમાયા, જો દીનકે ઝરિએસે દુનિયા કમાતે હો.

હઝરત મુન્નુન મિસરી (રહ.) ફરમાતે હું કે ઝાહિદ લોગ આખિરતકે બાદશાહ હું ઓર વો ફુકરા આરિફીન હું. હઝરત શેખ અબૂ મદયન (રહ.) ફરમાતે હું કે બાદશાહત દો તરહકી હોતી હે, એક શહેરોંકી, દૂસરી દિલોંકી. હકીકી બાદશાહ ઝાહિદ હી હોતે હું, (જો દિલોંકે બાદશાહ હોતે હું.)

એક જમાઅતકા મઝહબ, જિનમેં હઝરત ઇમામ શાફઈ (રહ.) ભી હું, યે હે કે અગર કોઈ શખ્સ યે વસીયત કરકે મર જાએ કે મેરે માલસે ઇતના માલ એસે લોગોંકો દે દિયા જાએ જો સબસે ઝિયાદા સમઝદાર હોં તો વો માલ વસીયતકા ઝાહિદોંકો દે દિયા જાએગા (ઇસ લિએકે હકીકી સમઝદાર વોહી હું. (દુર્ મન્સુર)

કિસ્સા-૫૪ ઇમામ કબીર આરિફ શહીદ શેખ અબૂ અબ્દુલ્લાહ હારિસ બિન અસદ મુહાસબી (રહી.) ને એક મર્તબા ઉન ઉલમાકા, જો દૂનિયાકી તરફ માઈલ રેહતે હું, ઝિકર કરતે હુએ ફરમાયા કે યે લોગ યે ગુમાન કરતે હું કે સહાબા-એ-કિરામ (રહીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કે પાસ ભી તો બહોત માલ થા, યે બેવકૂફ સહાબા-એ-કિરામ (રહી.) કા ઝિકર ઇસલિએ કરતે હું કે લોગ ઉનકો માલ જમા કરનેમેં મા'જૂર સમઝને લગે. શૈતાન ઉનકે સાથ મકર કરતા હે ઓર ઉનકો ઝરા ભી પતા નહીં ચલતા, અરે અહમક ! તેરા નાસ હો જાએ, તેરા હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઓફ (રહી.) કે માલસે ઇસ્તદલાલ કરના, યે શૈતાનકા મકર હે, વો યે અલ્લાઝ

તેરી જુબાનસે નિકલવાતા હે તા'કે તૂ હલાક ઓર બરબાદ હો જાએ.

જબ તૂને યે કહા કે હજરાત-સહાબા કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન)ને ભી માલ શરાફત ઓર ઝીનતકે લિએ જમા કિયા તો તૂને ઉન સરદારોંકી ગીબત કી ઓર તૂને ઉનકી તરફ બડી સખ્ત ચીઝ મંસુબ કર દી ઓર જબ તૂને યે સમજા કે હલાલ તરીકેસે માલકા જમા કરના ઉસકે તર્કસે અફઝલ હે તો તૂને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી શાનમેં ગુસ્તાખી કી, તૂને સારે રસૂલોં (અલયહિમુસ્સલાતુ વસલ્લમ) કી શાનમેં ગુસ્તાખી કી ઓર તૂને નઊઝુ બિલ્લાહ ઉનકો અનજાન બતાયા જબ કે ઉન્હોંને તેરી તરહસે માલ જમા ન કિયા ઓર જબ તૂને યે ખ્યાલ કિયા કે હલાલ તરીકેસે માલકા જમા કરના ઉસકે તર્કસે અફઝલ હે તો તૂને યે દા'વા કર દિયા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપની ઉમ્મતકે સાથ ખેરખ્વાહી નહીં કરમાઈ, જબ કે ઉન્હોંને માલ જમા કરનેકો મના કરમાયા. આસમાનકે રબકી કસમ, તૂને અપને ઇસ દા'વેમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર જૂઠ બોલા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અપની ઉમ્મતકે હાલ પર નિહાયત શફીક થે, ઉનકે ખેરખ્વાહ થે, ઉનપર બડે મેહરબાન થે, ઉનપર રહમ કરનેવાલે થે.

અરે અહમક ! હજરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઓફ (રદીયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) અપને ફઝલ વ કમાલકે બાવજૂદ, અપને તકવાકે બાવજૂદ, અપને એહસાનાતકે બાવજૂદ અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે રાસ્તેમેં અપને માલોંકો ખર્ચ કરનેકે બાવજૂદ ઓર હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સહાબા (રદી.) હોનેકે બાવજૂદ ઓર ઉન હજરાતમેં હોનેકે બાવજૂદ જિનકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને દુનિયાહીમેં જન્મતકી બશારત દે દી થી (ઓર અશરહ મુબશ્શરહ કે નામસે મશહૂર થે, ઇન સબ કમાલાતકે બાવજૂદ) સિર્ફ અપને માલકી વજહસે કિયામતકે મૈદાનમેં રૂકે રહે ઓર ફુકરા-એ-મુહાજિરીનકે સાથ જન્મતમેં તશરીફ ન લે જા સકે, ફિર તેરા હમ લોગોંકે મુતઅલિલક કયા ખ્યાલ હે જો દુનિયાકે ધન્નોંમેં ફંસે રહોં ઓર તાઙ્ઘબ ઓર સખ્ત તાઙ્ઘબ, ઉસ ફિત્નેમેં પડે હુએ-સે હું જો હરામ ઓર મુશતબહા માલકી મડબડમેં આલૂદા હો ઓર લોગોંકે મૈલ (સદકાતકા માલ) ખાતા હો, શલવતોં ઓર ઝીનત ઓર તફાવુરમેં વક્ત ગુઝારતા હો ફિર વો હજરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઓફ (રદી.) કે હાલસે ઇસ્તદલાલ કરે.

ઇસકે બાદ અલ્લામા મુહાસબી (રહ.) ને સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કે બેહતરીન હાલાત ઝિકર કરનેકે બાદ કહા કે યે હજરાત મસ્કનતકો પસન્દ કરનેવાલે થે, ફકરકે ખીકસે બે-ફિકર થે, અપની રોઝીમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ પર પુરા એ'તમાદ કરનેવાલે થે ઓર તકદીર પર રાઝી રેહનેવાલે થે. મસાઇબ પર ખુશ

હોનેવાલે થે, સરવતમેં શુકગુઝાર, ગુરબતમેં સબર કરનેવાલે થે, અચ્છે હાલાતમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી હમ્દ કરનેવાલે થે, તવાજો કરનેવાલે થે, અપને-આપ પર દૂસરોંકો તર્જીહ દેનેવાલે થે. જબ ઉનકે પાસ ફકર આ જાતા તો ઉસકો મહરબા (બહોત અચ્છા ક્રિયા, આયા) કેહનેવાલે થે, ઉસકો સુલહાકા શિઆર કેહતે થે, તૂ ખુદાકી કસમ ખાકર બતા, કયા તેરા ભી યેહી હાલ હે, તૂ ઉનકી મુશાબહતસે બહોત દૂર હે, તેરા હાલ ઉનકે હાલકે બિલ્કુલ જિદ હે - તૂ ગિનાકે વક્ત સરકશ હો જાતા હે, સરવતકે વક્ત અકડને લગતા હે, તૂ માલકે વક્ત ખુશીમેં એસા મહવ હોતા હે કે અલ્લાહકી નેઅમતકા શુક ભી ભૂલ જાતા હે, તકલીફકે વક્ત અલ્લાહકી મદદસે ના-ઉમ્મીદ હો જાતા હે, મુસીબતકે વક્ત નાક-મુંહ ચબ્હાને લગતા હે ઓર તકદીર પર ઝરા ભી રાઝી નહીં હોતા. તૂ ફકીરોંસે બુઝ રખતા હે, મસ્કનતસે નાક ચબ્હાતા હે, તૂ માલ ઇસલિએ જમા કરતા હે તા'કે દુનિયાકા તનવુમ ઇખ્તિયાર કરે, ઉસકી રોનકસે દિલ બેહલાએ, ઉસકી લાઝતોં, શહવતોંમેં મજે ઉડાએ.

વો હજારત દુનિયાકી હલાલ ચીઝોંસે ઇતના અલગ રેહતે થે જિતના તૂ હરામ ચીઝોંસે ભી અલાહિદા નહીં રેહતા. વો મા'મૂલી લઝિમશકો ઇતના સખ્ત સમજતે થે જિતના તૂ હરામ ઓર ગુનાહ કબીરાકો ભી સખ્ત નહીં સમજતા. કાશ તેરા ઉમ્દા-સે-ઉમ્દા ઓર હલાલ-સે-હલાલ માલ ભી ઉનકે મુશતબહા માલકે બરાબર હોતા ઓર કાશ તૂ અપને ગુનાહોંસે એસા ડરતા જેસા વો અપની નેકિયોંકે કુબૂલ ન હોનેસે ડરતે થે, કાશ તેરા રોઝા ઉનકે ઇકતારકે બરાબર હો જાતા (કે ઉનકા ઇકતાર કરના ભી અલ્લાહકે વાસ્તે થા, જિસ પર સવાબ થા) ઓર કાશ તેરા રાતકો જાગના ભી ઉનકે સોનેકે બરાબર હો જાતા ઓર કાશ તેરી ઉમ્મ ભરકી નેકિયાં ઉનકી કિસ્સી એક નેકીકે બરાબર હો જાતીં.

અરે કમબખ્ત ! તેરે લિએ યેહી મુનાસિબ થા કે તૂ દુનિયાસે સિર્ફ ઇતના હાસિલ કરતા જિતના મુસાફિરોંકા તોશા હોતા હે. કાશ તૂ દુનિયાદારોંકે હાલસે ઇબ્રત પકડતા કે વો મૈદાને હશરમેં હિસાબમેં પકડે હુએ હોંગે ઓર તૂ પેહલે હી જુમરે મેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ જમતમેં ચલા જાતા કે ન તૂ મૈદાને હશરમેં રોકા જાતા, ન તુઝપર લમ્બા-ચોડા હિસાબ હોતા, ઇસલિએ કે હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે મેરી ઉમ્મતકે ફુકરા ઉનકે માલદારોંસે પાંચસો બરસ પેહલે જમતમેં જાએંગે. (રોઝ)

[કિસ્સા-૫૫.] હજારત અબ્દુલ વાહિદ બિન ઝૈદ (રહ.) (જો મશાઈખે ચિશિતયાકે સિલસિલેમેં મશહૂર બુઝુર્ગ હૈ) કરમાતે હૈ કે હમ લોગ એક મર્તબા કિશ્તીમેં સવાર જા રહે થે, હવાકી ગરદિશને હમારી કિશ્તીકો એક જઝીરેમેં પહોંચા દિયા, હમને વહાં એક આદમીકો દંખા કે એક બૂતકો પૂંજ રહા હે. હમને ઉસ્સે

પૂછા કે તું કિસકી પરસ્તિશ કરતા હે ? ઉસને ઉસ બૂતકી તરફ ઇશારા કિયા. હમને કહા, તેરા મા'બૂદ ખુદ તેરા બનાયા હુઆ હે ઓર હમારા મા'બૂદ એસી ચીજે બના દેતા હે, જો અપને હાથસે બનાયા હુઆ હો, વો પૂંજનેકે લાયક નહીં હે.

ઉસને કહા, તુમ કિસકી પરસ્તિશ કરતે હો ? હમને કહા, ઉસ પાક ઝાતકી, કિસકા અર્શ આસમાનકે ઉપર હે, ઉસકી ગિરફત ઝમીન પર હે, ઉસકી અઝમત ઓર બઝાઈ સબસે બાલાતર હે. કેહને લગા, તુમહેં ઉસ પાક ઝાતકા ઇલ્મ કિસ તરફ હુઆ ? હમને કહા, ઉસને એક રસૂલ (સલ્વ.) (કાસિદ) હમારે પાસ ભેજા જો બહોત કરીમ ઓર શરીફ થા. ઉસ રસૂલ (સલ્વ.) ને હમ્મેં યે સબ બાતેં બતાઈ. ઉસને કહા, વો રસૂલ (સલ્વ.) કહાં હૈં ? હમને કહા કે ઉસને જબ પયામ પહોંચા દિયા ઓર અપના હક પૂરા કર દિયા તો ઉસ માલિકને ઉસકો અપને પાસ બુલા લિયા તા'કે ઉસકે પયામ પહોંચાને ઓર ઉસકો અચ્છી તરફ પૂરા કર દેનેકા સિલા વ ઇન્આમ અતા ફરમાએ. ઉસને કહા કે ઉસ રસૂલ (સલ્વ.) ને તુમ્હારે પાસ કોઈ અલામત છોડી હે ? હમને કહા, ઉસ માલિકકા પાક કલામ હમારે પાસ છોડા હે. ઉસને કહા, મુજે વો કિતાબ દિખાઓ, હમને કુરઆન પાક લાકર ઉસકે સામને રખ્યા. ઉસને કહા, મૈં તો પચ્છા નહીં હું, તુમ ઇસમૈંસે મુજે કુછ સુનાઓ. હમને એક સુરહ સુનાઈ, વો સુનતે હુએ રોતા રહા, યહાં તકકે વો સુરહ પૂરી હો ગઈ. ઉસને કહા, ઇસ પાક કલામવાલેકા હક યેહી હે કે ઉસકી નાફરમાની ન કી જાએ.

ઇસકે બાદ વો મુસલમાન હો ગયા. હમને ઉસકો ઇસ્લામકે અરકાન ઓર અહકામ બતાએ ઓર ચન્દ સૂરતેં કુરઆન પાકકી સિખાઈ. જબ રાત હુઈ, ઇશાકી નમાઝ પચ્છકર હમ સોને લગે તો ઉસને પૂછા કે તુમ્હારા મા'બૂદ ભી રાતકો સોતા હે. હમને કહા, વો પાક ઝાત હય્યુન કય્યૂમ હે, વો ન સોતા હે, ન ઉસકો ઉંઘ આતી હે (આયતુલ કુર્સી) વો કેહને લગા, તુમ ઇસ કદર નાલાયક બન્દે હો કે આકા તો જાગતા રહે ઓર તુમ સો જાઓ. હમ્મેં ઉસકી બાતસે બડી હૈરત હુઈ.

જબ હમ ઉસ જઝીરેસે વાપસ હોને લગે તો વો કેહને લગા કે મુજે ભી અપને સાથ હી લે ચલો, તા'કે મૈં દીનકી બાતેં સીખૂં. હમને અપને સાથ લે લિયા જબ હમ શહેર અબાદાનમૈં પહોંચે તો મૈંને અપને સાથિયોંસે કહા કે યે શખ્સ નવ મુસ્લિમ હે, ઇસકે લિએ કુછ મઆશકા ફિકર ભી ચાહિએ. હમને કુછ દિરમ ચન્દા કિયા ઓર ઉસકો દેને લગે. ઉસને પૂછા, યે કયા હે ? હમને કહા, કુછ દિરમ હૈં ઈનકો તુમ અપને ખર્ચમૈં લે આના. કેહને લગા, લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ, તુમ લોગોંને મુજે એસા રાસ્તા દિખાયા જિસપર ખુદ ભી નહીં ચલતે. મૈં એક જઝીરેમૈં થા, એક બૂતકી પરસ્તિશ કરતા થા, ખુદ પાકકી પરસ્તિશ ભી ન કરતા થા, ઉસને ઉસ હાલતમૈં ભી મુજે ઝા'યા ઓર હલાક નહીં કિયા હાલાંકે મૈં ઉસકો જાનતા ભી

ન થા પસ વો ઇસ વક્ત મુઝે ક્યોં કર ઝા'યા કર દેગા જબકે મેં ઉસકો પેહચાનતા ભી હું (ઉસકી ઇબાદત ભી કરતા હું.) તીન દીનકે બાદ હમેં મા'લૂમ હુઆ કે ઉસકા આખિરી વક્ત હે, મીતકે કરીબ હે, હમ ઉસકે પાસ ગએ, ઉસે પૂછા કે તેરી કોઈ હાજત હો તો બતા ? કેહને લગા, મેરી તમામ હાજતેં ઉસ પાક ઝતને પૂરી કર દી. (જિસને તુમ લોગોંકો જઝીરેમેં મેરી હિદાયતકે લિએ લેજા થા.)

શેખ અબ્દુલ વાહિદ (રહ.) ફરમાતે હું કે મુઝપર દફનતન નીંદકા ગલબા હુઆ, મેં વહીં સો ગયા તો મેંને ખ્વાબમેં દેખા, એક નિહાયત સરસબજ સાદાબ બાગ હે, ઉસમેં એક નિહાયત નહીસ કુબ્બા બના હુઆ હે, ઉસમેં એક તખ્ત બિછા હુઆ હે, ઉસ તખ્ત પર એક નિહાયત હસીન લડકી કે ઉસ જેસી ખૂબસૂરત ઓરત કભી કિસીને ન દેખી હોગી, યે કેહ રહી હે, ખુદકે વાસ્તે ઉસકો જલ્દી લેજ દો, ઉસકે ઇશિયાકમેં મેરી બેકરારી હદસે બબ્હ ગઈ. મેરી જો આંખ ખુલી તો ઉસ નવ મુસ્લિમકી રૂહ પરવાઝ કર ચુકી થી. હમને ઉસકી તજહીઝ વ તકફીન કી ઓર દફન કર દિયા. જબ રાત હુઈ તો મેંને લોહી બાગ ઓર કુબ્બા ઓર તખ્ત પર વો લડકી ઉસકે પાસ દેખી ઓર વો યે આપતે શરીફા પબ્હ રહા થા -

وَالسَّلَامَةُ يَدُ خُلُوفٍ عَلَيْهِمُ رَيْنٌ قَلْبِي بَابُ الْوَحْيِ

'વલ્લ્હા-ઈકતુ યદુખુલુ ન-અલયહિમ મિનુલ્લિ બાબ' - સૂરએ રમદ, રૂકૂઅ-૩

જિસકા તર્જુમા યે હે - ઓર ફરિસ્તે ઉનકે પાસ હર દરાવાઝેસે આતે હોંગે ઓર ઉનકો સલામ કરતે હોંગે (જો હર કિસ્મકી આકતસે સલામતીકા મુઝદા હે ઓર. યે) ઇસ વજહસે કે તુમને સબર કિયા થા (ઓર દીન પર મઝબૂત જમે રહે) પસ ઇસ જહાનમેં તુમ્હારા અંજામ બહોત બેહતર હે. (રોઝ)

હક તઆલા શાનુલ્હકી અતા ઓર બખ્શિશકે ફરિશમેં હું કે સારી ઉમ્મ બૂતપરસ્તી કી ઓર ઉસને અપને લુલ્હ વ કરમસે મીતકે કરીબ ઉન લોગોંકો જબરદસ્તી કિસ્તીકે બેકાબુ હો જાનેસે વહાં લેજા ઓર ઉસકો આખિરતકી દોલતસે માલામાલ કર દિયા -

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا تَأْخُذُكَ شَيْئٌ وَلَا تَمُوتُ وَلَا تَنُوتُ

'અલ્લા-હુમ્મ-લા-માનિ અ-લિમા-આતે ત-વલા-મુઅ તિય-લિમા-મનઅત.'

'મલિકુલ મુલ્ક ! જિસકો તૂ દેના ચાહે, ઉસકો કોઈ રોકનેવાલા નહીં હે ઓર જિસકો તૂ ન ચાહે, ઉસકો કોઈ દેનેવાલા નહીં.'

કિસ્સા-૫૬ હઝરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) એક મર્તબા બસરાકી

ગલિયોંમે જા રહે લે, રાસ્તેમેં એક બાંદી એસે જાહ વ જલાલ, હશમ-ખુદમકે સાથ જા રહી થી જેસાકે બાદશાહોંકી બાંદિયાં હોતી હૈં. હજારત માલિક (રહ.) ને ઉસકો દેખા તો આવાજ દેકર કરમાયા કે અથ બાંદી ! તુજે તેરા માલિક કરોખત કરતા હે યા નહી, વો બાંદી ઇસ ફિકરેકો સુનકર (હેરાન રેહ ગઈ) કેહને લગી, કયા કહા, ફિર કહો. ઉન્હોંને ફિર ઇર્શાદ કરમાયા, ઉસને કહા, અગર વો કરોખત ભી કરે તો કયા તુજ જેસા ફકીર ખરીદ સકતા હે ? કરમાને લગે, હાં ઓર તુજ-સે બેહતરકો ખરીદ સકતા હે. વો બાંદી યે સુનકર હંસ પડી ઓર અપને ખુદમકો હુકમ દિયા કે ઇસ ફકીરકો પકડકર હમારે સાથ લે ચલો (ઝરા મઝાક હી રહેગા) ખુદામને પકડકર સાથ લે લિયા, વો જબ થર વાપસ પહોંચી તો ઉસને અપને આકાસે યે કિસ્સા સુનાયા, વોભી સુનકર બહોત હંસા ઓર ઉસકો અપને સામને હાનેકા હુકમ દિયા.

જબ વો સામને પેશ કિએ ગએ તો ઉસ આકાકે દિલ પર એક હેબત-સી ઉંનકી છા ગઈ, વો કેહને લગા, આપ કયા ચાહતે હૈં ? ઉન્હોંને કરમાયા કે તૂ અપની બાંદી મેરે હાથ કરોખત કર દે. ઉસને પૂછા કે આપ ઇસકી કીમત દે સકતે હૈં ? હજારત માલિક (રહ.) ને કરમાયા કે મેરે નજદીક ઇસકી કીમત ખજૂરકી દો બીઝી હુઈ ગુઠલિયાં હૈં. યે સુનકર સબ હંસને લગે. ઉસને પૂછા કે તુમને યે કીમત કિસ મુનાસબતસે તજવીઝ કી ? ઉન્હોંને કરમાયા કે ઇસમેં એબ બહોત હૈં. ઉસને પૂછા કે ઇસમેં કયા કયા એબ હૈં ? કરમાને લગે, અગર ઇંત્ર ન લગાએ તો બદનમેંસે બૂ આને લગે, અગર દાંત સાફ ન કરે તો મુંહમેંસે સડાંધ આને લગે, અગર બાલોંમેં તેલ - કંધી ન કરે તો વો પરેશનહાલ હો જાએ, જુએં ઉનમેં પડ જાએ (ઓર સરમેંસે બૂ આને લગે) ઝરા ઉંત્ર ઝિયાદા હો જાએગી તો બૂખડી બન જાએગી, (મુંહ લગાનેકે ભી કાબિલ ન રહેગી) હેઝ ઇસકો આતા હે, પેશાબ-પાખાના યે કરતી હે, હર કિસ્મકી ગન્દગિયાં (થૂક, સિનક, રાલ, નાકકે ચૂહે વગેરહ) ઇસમેં સે નિકલતે રેહતે હૈં. ગમ, રંઝ, મુસીબતેં ઇસકો પેશ આતી રેહતી હૈં. ખુદ ગરઝ ઇતની કે મહઝ અપની ગરઝસે તુઝસે મુહબ્બત ઝાહિર કરતી હે, મહઝ અપની રાહત વ આરામકી વજહસે તુઝસે ઉલ્લત જતાતી હે. (આજ કોઈ તકલીફ તુજે પહોંચ જાએ, સારી મુહબ્બત ખત્મ હો જાએ) ઇન્તિહાઈ બેવફા, કોઈ કોલ-કરાર પૂરા ન કરે, ઇસકી સારી મુહબ્બત ઝૂઠી હે, કલકો તેરે બાદ કિસી દૂસરેકે પેહલૂમેં બેઠેગી તો ઉસ્સે ભી એસી હી મુહબ્બતકે દા'વે કરને લગેગી.

મેરે પાસ ઇસ્સે હઝર દરજા બેહતર બાંદી હે જો ઇસ્સે નિહાયત કમ કીમત હે, વો કાફૂરકે જોહરસે બની હુઈ હે, મુશ્ક ઓર ઝાકરાનકી મિલાવટસે પેદા કી ગઈ હે, ઉસપર મોતી ઓર નૂર લપેટા ગયા હે. અગર ખારે પાનીમેં ઉસકા આબેદહન

ડાલ દિયા જાએ તો વો મીઠા હો જાએ ઓર મુરદેસે અગર વો બાત કરે તો વો જિંદા હો જાએ, અગર ઉસકી કલાઈ આફતાબકે સામને કર દી જાએ તો આફતાબ બે-નૂર હો જાએ, ગહન હો જાએ, અગર વો અન્ધેરેમેં આ જાએ તો સારા ઘર રોશન હો જાએ, ચમક જાએ, અગર વો દુનિયામેં અપની જેબ વ ઝીનતકે સાથ આ જાએ તો સારા જહાં મુઅત્તર હો જાએ, ચમક જાએ. ઉસ બાંદીને મુશ્ક વ ઝાફરાનકે બાગોમેં પરવરિશ પાઈ હે, યાફૂત ઓર મરજાનકી ટેહનિયોમેં ખેલી હે, હર તરહકી નેઅમતોંકે ખેમોમેં ઉસકા મહલ સરાએ હે, તસ્નીમ (જો જમતકી નહેરોમેંસે એક નહેર હે) કા પાની પીતી હે, કબી વાઘદા ખિલાફી નહીં કરતી, અપની મુહબ્બતકો નહીં બદલતી (હરજાઈ નહીં હે) અબ તુમ હી બતાઓ કે કીમત ખર્ચ કરનેકે એ'તબારસે કોન-સી બાંદી જિયાદા મોઝૂ હે ? સબને કહા કે વોહી બાંદી જિસકી આપને ખબર દી.

આપને ફરમાયા કે ઉસ બાંદીકી કીમત હર વક્ત, હર ઝમાનેમેં, હર શખ્સકે પાસ મોજૂદ હે. લોગોંને પૂછા કે ઉસકી કીમત કયા હે ? આપને ફરમાયા, ઇતની બડી અહમ ઓર આલીશાન ચીઝકે ખરીદનેકે લિએ બહોત મા'મૂલી કીમત અદા કરની પડતી હે ઓર વો યે હે કે રાતકા થોડા-સા વક્ત ફારિગ કરકે સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે લિએ કમ-અઝ-કમ દો રકઅત તહજ્જુદકી પબ્લ હી જાએ ઓર જબ તુમ ખાના ખાને બેઠો તો કિસી ગરીબ મુહતાજકો ભી યાદ કર લો ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી રિઝાકો અપની ખ્વાહિશાત પર ગાલિબ કર દો, રાસ્તેમેં કોઈ તક્લીફ દેનેવાલી ચીઝ કાંટા, ઇંટ વગેરહ પડી દેખો, ઉસકો હટા દો, દુનિયાકી જિન્દગીકો મા'મૂલી ઇખ્તિજાતકે સાથ પૂરા કર દો ઓર અપના ફિકર વ ગમ ઇસ ધોખેકે ઘરસે હટાકર હમેશા રેહનેવાલે ઘરકી તરફ લગા દો - ઇન ચીઝોં પર એહતિયામ કરનેસે તુમ દુનિયામેં ઇઝઝતકી જિન્દગી ગુજારોગે, આખિરતમેં બે-ફિકર ઓર એ'જાઝ વ ઇકરામકે સાથ પહોંચોગે ઓર જમત, જો નેઅમતોંકા ઘર હે, ઉસમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ રબ્બુલ ઇઝઝતકે પહોંસમેં હમેશા હમેશા રહોગે.

ઉસ બાંદીકે આકાને બાંદીસે ખિતાબ કરકે પૂછા કે તૂને શેખકી બાર્તે સુન લીં, યે સચ હૈં યા નહીં ? બાંદીને કહા, બિલ્કુલ સચ હૈં, શેખને બડી નસીહત ઓર ખેરખ્વાહી ઓર ભલાઈકી બાત બતાઈ હે. આકાને કહા કે અચ્છા તો તૂ અબ આઝાદ હે ઓર ઇતના-ઇતના સામાન તેરી નજર હે ઓર અપને સબ ગુલામોંસે કહા કે તુમ ભી સબ આઝાદ હો ઓર મેરે માલમેંસે ઇતના-ઇતના માલ તુમ્હારી નજર હૈં ઓર મેરા યે ઘર ઓર જો કુછ માલ ઇસમેં હે, સબ અલ્લાહકી રાહમેં સદકા હે ઓર ઘરકે દરવાઝે પર એક મોટે-સે કપડેકા પરદા પડા હુઆ થા, ઉસકો ઉતાર કર અપન બદન પર લપેટ લિયા ઓર અપના સારા લિબાસે ફાખરા ઉતારકર

સદકા કર દિયા.

ઉસ બાંદીને કહા કે મેરે આકા, તુમ્હારે બાદ મેરે લિએ ભી યે ઝિન્દગી અબ ખુશગવાર નહીં હે ઓર ઉસને ભી એક મોટા-સા કપડા પેહનકર અપના સારા જેબ વ ઝીનતકા લિબાસ ઓર અપના સારા માલ વ મતાઅ સદકા કરકે આકાકે સાથ હી હો લી ઓર માલિક બિન દીનાર (રહ.) ઉનકો દુઆએ દેતે હુએ ઉનસે રૂપસત હો ગએ ઓર વો દોનોં ઉસ સારે એશ વ ઈશરતકો તલાક દેકર અલ્લાહકી ઇબાદતમે મશગૂલ હો ગએ ઓર ઈસી હાલતમે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, ગફરલ્લાહ લના વ લકુમ. (ગીઝ)

કેસરહાસી જા'કર બિન સુલેમાન (રહ.) કેહતે હૈ કે મેં હઝરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) કે સાથ એક દફા બસરામે ચલ રહા થા, એક આલીશાન મહલ પર ગુઝર હુઆ, જિસકી તા'બીર જારી થી ઓર એક નોજવાન બેઠા હુઆ મે'મારોંકો હિદાયત દે રહા થા કે પહાં વો બનેગા, વહાં ઈસ તરહ બનેગા. માલિક બિન દીનાર (રહ.) ઉસ નોજવાનકો દેખકર ફરમાને લગે કે યે શખ્સ કેસા હસીન નોજવાન હે ઓર ઉસ ચીઝમે ફંસ રહા હે, 'સકે ઈસ તા'બીરમે કેસા ઈન્દમાક હે, મેરી તબીયત પર યે તકાઝા હે કે મેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે ઈસ નોજવાનકે લિએ દુઆ કરું કે વો ઈસકો ઈસ ઝથડેસે છુડામર અપના મુખ્લિસ બન્દા બના લે, કેસા અશ્જા હો અગર યે જમતકે નોજવાનોંમે બન જાએ. જા'કર ચલ, ઈસ નોજવાનકે પાસ ચલે.

જા'કર (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ દોનોં ઉસ નોજવાનકે પાસ ગએ, ઉસકો સલામ કિયા, ઉસને સલામકા જબાબ દિયા (વો માલિકસે વાકિફ થા) મગર માલિકકો પેહચાના નહીં, થોડી દેરમે પેહચાના તો ખડા હો ગયા ઓર કેહને લગા, કેસે તશરીફ આવરી હુઈ ? માલિક (રહ.) ને ફરમાયા, તુમને અપને ઈસ મકાનમે કિસ કદર રૂપયા લગાનેકા ઇરાદા કિયા હે ? ઉસને કહા, એક લાખ દિરમ. માલિક (રહ.) ને ફરમાયા કે અગર તુમ યે એક લાખ દિરમ મુઝે દે દો તો મેં તુમ્હારે લિએ જમતમે એક મકાનકા ઝિમ્મા લેતા હું, જો ઈસ્સે બદરજહા બેહતર હોગા ઓર ઉસમે હશમ ખુદમ બહોત-સે હોંગે, ઉસમે ખેમે ઓર કુબ્બે સૂર્ખ યાકૂતકે હોંગે, જિન પર મોતી જડે હુએ હોંગે, ઉસકી મિઠ્ઠી જા'ફરાનકી હોગી, ઉસકા મારા મુશકસે બના હોગા જિસકી ખુશબૂએ મેહકતી હોગી, વો કભી ન પુરાના હોગા, ન ટૂટેગા ઉસકો મે'માર નહીં બનાઅંગે બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકે અમરે કુનુસે તૈયાર હો જાએગી. ઉસ નોજવાનકે કહા, મુઝે સોચનેકે લિએ આજ રાતકી મુહલત દીજિએ, કલ સુબ્હ આપ તશરીફ લાવે તો મેં ઈસકે મુતઅલિલક અપની રાય અર્જ કરુંગા.

હઝરત માલિક (રહ.) વાપસ ચલે આએ ઓર રાતભર ઉસ નોજવાનકે ફિકર ઓર સોચમે રહે, આખિર શબમે ઉસકે લિએ બહોત આજિઝીસે દુઆ કી,

જખ સુબ્હ હુઈ તો હમ ઢોનોં ઉસકે મકાન પર ગએ, વો નીજવાન હરવાએસે બાહર હી ઇન્તિઝરમેં બેઠા થા ઓર જખ હઝરત માલિક (રહ.) કો દેખા તો બહોત ખુશ હુઆ. હઝરત માલિક (રહ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારી કલહી બાતકે બારેમેં કયા રાય રહી ? ઉસ નીજવાનને કહા કે આપ ઉસ ચીઝકો પૂરા કરેંજે જિસકા કલ આપને વાઅદા ફરમાયા થા ? હઝરત માલિક (રહ.) ને ફરમાયા, ઝરૂર.

ઉસનેં દરાહિમકે તોડે સામને લાકર રખ્મ દિએ ઓર હવાત-કલમ લાકર રખ્મ દિયા. હઝરત માલિક (રહ.) ને એક પરચા લિખ્મા, જિસમેં બિસ્મિલ્લા-હિરફમા-નિર્દહીમ. કે બાદ લિખ્મા કે યે ઇકરાનામા હે કે માલિક બિન દીનાર (રહ.) ને કલાં શખ્સસે ઇસે જિમ્મા લિયા હે કે ઉસકે ઇસ મહલકે બદલેમેં હક તઆલા શાનુલુકે યહાં ઉસકો એસા-એસા મહલ જિસકી સિકત ઉપર બયાન કી ગઈ (જો-જો સિકત ઉસ મકાનકી ઉપર ગુઝરી, વો સબ લિખનેકે બાદ લિખ્મા) મિલેગા બલ્કે ઉસે લી કહીં જિયાદા ઉમ્દા ઓર બેહતર, જો ઉમ્દા સાએમેં હક તઆલા શાનુલુકે કરીબ હોગા. યે પરચા લિખકર ઉસકે હવાલે કર દિયા ઓર એક લાખ દિરમ ઉસે લેકર ચલે આએ. જા'કર (રહ.) કેહતે હું કે શામકો હઝરત માલિક (રહ.) કે પાસ ઉસમેંસે ઇતના લી બાકી ન થા કે એક વક્તકે ખાનેહીકા કામ ચલ સકે.

ઇસ વાકેએકો ચાલીસ દિન લી ન ગુઝરે યે કે એક દિન હઝરત માલિક (રહ.) જખ સુબ્હકી નમાઝસે ફારિગ હુએ તો મસ્જિદકી મેહરાબમેં એક પરચા પડા દેખા, યે વોહી પરચા થા જો માલિક (રહ.) ને ઉસ નીજવાનકો લિખકર દિયા થા ઓર ઉસકી પુસ્ત પર બઝેર રોશનાઈડે લિખ્મા હુઆ થા કે યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલુકી તરફસે માલિક બિન દીનાર (રહ.) કે જિમ્મેકી બરાઅત હે, જિસ મકાનકા તુમને ઉસ નીજવાનસે જિમ્મા લિયા થા, વો હમને ઉસકો પૂરા-પૂરા દે દિયા ઓર ઉસે સત્તર ગુને જિયાદા દે દિયા.

હઝરત માલિક (રહ.) ઉસ પરચેકો પઞ્હકર મુતહમ્મરસે હુએ, ઉસકે બાદ હમ ઉસ નીજવાનકે મકાન પર ગએ તો વહાં મકાન પર સ્પાહીકા નિશાન થા (જો સોમકી અલામતકે તીર પર લગાયા હોગા) ઓર રોનેકી આવાઝે આ રહી થી, હમને પૂછા તો મા'લુમ હુઆ કે ઉસ નીજવાનકા કલ ગુઝિસ્તા ઇન્કિલાલ હો ગયા. હમને પૂછા ? ઉસકા મુસલે મૈયત કિસને દિયા થા ? ઉસકો બુલાયા ગયા, હમને ઉસે ઉસકે નહલાને ઓર કફનાનેકી કેફિયત પૂછી, ઉસને કહા કે ઉસ નીજવાનને અપને મરનેસે પહેલે મુઝે એક પરચા દિયા થા ઓર યે કહા થા કે જખ તૂ મુઝે નહલાકર કફન પેહનાએ તો યે પરચા ઉસમેં રખ દેના. મેંને ઉસકો નહલાયા-કફનાયા ઓર વો પરચા ઉસકે કફનકે ઓર બદનકે દરમિયાનમેં રખ દિયા.

હઝરત માલિક (રહ.) ને વો પરચા અપને પાસસે નિકાલ કર ઉસકો દિખાયા, વો કેહને લગા કે યે વોહી પરચા હે, કસમ હે ઉસ ઝાતકી, જિસને ઉસકો મોત દી, યે પરચા મૈને ખુદ ઉસકે કફનકે અન્દર રખ્યા થા. યે મંઝર દેખકર એક દૂસરા નીજવાન ઉઠા ઓર કેહને લગા કે માલિક (રહ.) ! આપ મુઝસે દો લાખ દિરમ લે લીજિએ ઓર મુઝે ભી પરચા લિખ દીજિએ. હઝરત માલિક (રહ.) ને કરમાયા કે વો બાત દૂર ચલી ગઈ, અબ નહીં હો સક્તા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહી જો ચાહતા હે, વો કરતા હે. ઇસકે બાદ જબ ભી માલિક (રહ.) ઉસ નીજવાનકા ઝિકર કરમાતે તો રોને લગતે ઓર ઉસકે લિએ દુઆ કરતે થે. (રીઝ)

મુઝુર્ગોંકે ઇસ કિસ્મકે વાકેઆત બહોત કસરતસે પેશ આતે હૈ કે જોશમેં કોઈ બાત મુબાનસે નિકલ ગઈ, હક તઆલા શાનુલ્લોહી ઉસકો ઉસી તરહ પૂરા કરમાતે હૈ જિસકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પાક ઇર્શાદમેં ઇન અલ્ફાઝસે નકલ કિયા ગયા કે બહોત-સે બિખરે હુએ બાલોવાલે ગુબાર આલુદ લોગ જિનકો લોગ અપને દરવાઝેસે હટા દે, ઓર ઉનકી પરવાહ ભી ન કરે, એસે હૈ કે અગર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લોહી પર કિસી બાતકી કસમ ખા લે તો વો ઉનકી બાતકો પુરા કરે. (મુસ્લિમ શરીફ)

મુહમ્મદ બિન સિમાક (રહ.) કરમાતે હૈ કે બનૂ ઉયેયાકે લોગોંમેં મૂસા બિન મુહમ્મદ બિન સુલેમાન અલહાશમી બહોત હી નાઝ પરવરદા રઈસ થા, દિલકી ખ્વાહિશાત પૂરી કરનેમેં હર વક્ત મુન્હમિક રેહતા, ખાનેમેં, પીનેમેં, લિબાસમેં, લહવમેં, ખ્વાહિશાત ઓર લાઝઝતકી હર નીઅમેં આલા દરજે પર થા, લડકે-લડકીયોંમેં હર વક્ત મુન્હમિક રેહતા, ન ઉસકો કોઈ ગમ થા, ન ફિકર, ખુદ ભી નિહાયત હી હસીન ચાંદકે ટુકડેકી તરહ-સે થા, અલ્લાહ તઆલા શાનુલ્લોહી હર નીઅકી દુનિયવી નેઅમત ઉસપર પૂરી થી. ઉસકી આમદની ત્રીન લાખ, ત્રીન હઝર દીનાર (અશરફિયાં) સાલાના થી જો સારી કી સારી ઉસી લહવ વ લઈબમેં ખર્ચ હોતી થી.

એક ઉંચા બાલાખાના થા જિસમેં કઈ ખિડકિયાં તો શારઅ-એ-આમકી તરફ ખુલી હુઈ થી, જિનમેં બેઠકર વો રાસ્તા ચલનેવાલોંકે નઝરે કરતા ઓર કઈ ખિડકિયાં દૂસરી પાનિબ બાગકી તરફ ખુલી હુઈ થી, જિનમેં બેઠકર બાગકી હવાએ ખાતા, ખુશ્બૂએ સુંઘતા. ઇસ બાલાખાનેમેં એક હાથી દાંતકા કુબ્બા થા જો ચાંદીકી મીખોંસે જડા હુઆ થા ઓર સોનેકા ઉસ પર ઝોલ થા. ઉસકે સન્દર એક તપ્ત યા જિસ પર મોતિયોંકી ચાદર થી ઓર ઉસ હાશમીકે સરપર મોતિયોંકા જડાઉ અમામા થા. ઉસ કુબ્બામેં ઉસકે ચાર, અહબાબ જમા રેહતે, ખુદામ અદબસે પીછે ખડે રેહતે, સામને નાયને-ગાને વાલિયાં કુબ્બાસે બાહર મુજતમઅ રેહતી. જબ ગાના સુનનેકો દિલ

ચાહતા, વો સિતારકી તરફ એક નજર ઉઠાતા ઔર સબ હાજિર હો જાતી ઔર જબ બન્દ કરના ચાહતા, હાથસે સિતારકી તરફ ઈશારા કર દેતા, ગાના બન્દ હો જાતા. રાતકો હમેશા જબ તક નીંદ ન આતી, યેહી શુગ્લ રેહતા ઔર જબ (શરાબકે નશેસે) ઉસકી અકલ જાતી રેહતી, ચારાને મજલિસ ઉઠકર ચલે જાતે, વો જોન-સી લડકીકો ચાહતા, પકડ લેતા ઔર રાતભર ઉસકે સાથ ખિલવત કરતા, સુબકો વો શતરંજ, ચોસર વગેરહમેં મશગૂલ હો જાતા. ઉસકે સામને કોઈ રંજ વ ગમકી બાત, કિસીકી મૌત, કિસી બીમારીકા તઝિકરા બિલ્કુલ ન આતા. ઉસકી મજલિસમેં હર વક્ત હંસી ઔર ખુશીકી બાતેં, હંસાનેવાલે કિસ્સે ઔર ઈસી કિસ્મકે તઝિકરે રેહતે. હર દિન નઈ-નઈ ખુશબૂએં, જો ઉસ ઝમાનેમેં કહીં ન મિલતી, વો રોઝાના ઉસકી મજલિસમેં આતી, ઉમ્દા ઉમ્દા ખુશબૂઓકે ગુલદસ્તે વગેરહ હાજિર કિએ જાતે, ઈસી હાલતમેં ઉસકે સત્તાઈસ બરસ ગુઝરે.

એક રાતકો વો હરબે મા'મૂલ અપને કુબ્બામેં થા, દફઅતન ઉસકે કાનમેં એક સુરીલી આવાઝ પડી, જો ઉસકે ગાનેવાલોંકી આવાઝસે બિલ્કુલ જુદા થી લેકિન બડી દિલકશ થી. ઉસકી આવાઝ કાનમેં પડતે હી બેચેન-સા કર દિયા, અપને ગાનેવાલોંકો બન્દ કર દિયા ઔર કુબ્બાકી ખિડકીસે બાહર સર નિકાલ કર, ઉસ આવાઝકો સુનને લગા, વો આવાઝ કભી કાનમેં પડ જાતી, કભી બન્દ હો જાતી. ઉસને અપને ખુદામકો હુકમ દિયા કે યે આવાઝ જિસ શખ્સકી આ રહી હે, ઉસકો પકડકે લાઓ.

શરાબકા દોર ચલ રહા થા, ખુદામ જલ્દીસે ઉસ આવાઝકી તરફ દોડે ઔર ઉસ આવાઝકો તલાશ કરતે-કરતે એક મસ્જિદમેં પહોંચે, જહાં એક જવાન નિહાયત ઝઈફ બદન, ઝર્ફ રંગ, ગર્દન સૂખી હુઈ, હોઠોં પર ખુશકી છાઈ હુઈ, બાલ પરાગન્દા, પેટ કમરસે લગા હુઆ, દો એસી છોટી છોટી લુંગિયાં ઉસકે બદન પર કે ઉનસે કમમેં બદન ન ઢક સકે, મસ્જિદમેં ખડા હુઆ અપને રબકે સાથ મશગૂલ તિલાવત કર રહા, યે લોગ ઉસકો પકડકર લે ગએ, ન ઉસસે કુછ કહા, ન બતાયા. એકદમ ઉસકો મસ્જિદસે નિકાલ કર વહાં બાલાખાને પર લે જાકર ઉસકે સામને પેશ કર દિયા કે હુઝૂર યે હાજિર હે. વો શરાબકે નશેમેં કેહને લગા, યે કૌન શખ્સ હે ? ઉન્હોંને અર્જ કિયા કે હુઝૂર, યે વોહી શખ્સ હે જિસકી આવાઝ આપને સુની થી. ઉસને પૂછા કે તુમ ઈસકો કહાંસે લાએ હો ? વો કેહને લગે, હુઝૂર મસ્જિદમેં થા, ખડા હુઆ કુરઆન શરીફ પઘ્લ રહા થા. ઉસ રઈસને ઉસ ફકીરસે પૂછા કે તુમ કયા પઘ્લ રહે થે ? ઉસને અઊઝુ બિલ્લાહ પઘ્લકર યે આયતે બતાઈ —

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۖ عَلَى الْأَنْبَاءِ يُنْفَخُونَ ۖ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ۖ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيٍّ مَخْمُومٍ ۖ خَمْرُهُ مِسْكٌ ۖ وَفِي ذَٰلِكُمْ فَلْيَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ۖ

وَمِنْ أَجْلِ مَنْ تَسْتَلِمُونَ عَيْنًا تَشْرَبُ بِهَا الْمَقْرُونُونَ (سورة تطهيف)

‘ઇન્સઅબ્બરા ૨- હકી નઈ મિન્ અલઅ-રાઈકિ ય-ઝૂરુન- તઅ રિકુ હી વુજૂહિ હિમ્ ન ઝ- રતનઈમ. પુસ્કીન- મિર્હી કિમખૂ મિનખિતા મુહૂ મિસ્ક. વ-હી ઝલિક- કલ્પત- નાફસિસ્મુત- નાફિસૂન. વ-મિઝઝુહૂ મિન્તસ્ની મિન્ એનંયશરબુ બિહલ્મુકર્બૂન.’ - સૂરએ તત્લીક

જિનકા તર્જુમા યે હે - બેશક નેક લોગ (જમતકી) બડી નેઅમતોંમે હોંગે, મસહરિયોં પર બેઠે હુએ (જમતકે અઝાઈબ) દેખતે હોંગે. અય મુખાતબ ! તૂ ઉનકે ચેહરોં પર નેઅમતોંકી શાદાબી, સરસઝી મેહસૂસ કરેગા ઓર ઉનકે પીનેકે લિએ ખાલિસ શરાબ સર બ મુહર કિસપર મુશકી મુહર હોગી, મિલેગી (એક-દૂસરે પર) હિસ્ કરનેવાલોંકો એસી હી ચીઝોંમે હિસ્ કરના ચાહિએ (કે યે નેઅમતે કિસકો જિયાદા મિલતી હૈ ઓર ઇનકા મિલના આ'માલકી વજહસે હોતા હે, ઇસલિએ ઇન આ'માલમે હિસ્ કરના ચાહિએ, જિનસે યે નેઅમતે હાસિલ હોં) ઓર ઉસ શરાબકી આમેજિશ તસ્નીમકે પાનીસે હોગી (શરાબમે કોઈ ચીઝ મિલાઈ જાતી હે તો ઉસે ઉસકા જોશ જિયાદા હો જાતા હે ઓર વો તસ્નીમ જમતકા) એક એસા ચરમા હે કિસ્સે મુકર્બ લોગ પાની પીતે હૈ (પાની ઇસ ચરમેકા પાની મુકર્બ લોગોંકો તો ખાલિસ મિલેગા ઓર નેક લોગોંકી શરાબકે ઇસમે સે ઘોઝ-સા મિલા દિયા જાએગા.)

ઇસકે બાદ ઉસ ફકીરને કહા, અરે ધોખેમે પડે હુએ, તેરે ઇસ મહલકો, તેરે ઇસ બાલાખાનેકો, તેરે ઇન ફરશોંકો ઉનસે કયા મુનાસખત, વો બડી ઊંચી મસહરિયાં હૈ જિનપર ફર્શ બિછે હુએ હૈ, એસે ફર્શ જો બહોત બુલન્દ હૈ (અલ વાકેઆ, રૂકૂઅ ૧) ઇનકે અસ્તર દબીઝ રેશમકે હોંગે (અર્દહમાન, રૂકૂઅ ૩) ઇન દોનો બાગોંમે હર કિસ્મકે મેવેકી દો-દો કિસ્મે હોંગી (કે એક હી કિસ્મકે મેવેકે વો મઝે હોંગે) (અર્દહમાન, રૂકૂઅ ૩) વો મેવે ન તો ખતમ હોંગે, ન ઉનકી કુછ રોક-ટોક હોગી (જેસા દુનિયામે બાગવાલે તોડનેસે રોકતે હૈ) (અલ વાકેઆ, રૂકૂઅ ૧) વો લોગ પસન્દીદા જિન્દગીમે બહોત બુલન્દ મુકામ પર જમતમે હોંગે (અલ હાક્ક, રૂકૂઅ ૧) એસે આલી મુકામ જમતમે હોંગે, જહાં કોઈ લગ્વ બાત ન સુનંગે, ઉસમે મેહતે હુએ ચરમે હોંગે (ઓર ઉસમે ઉચે-ઉચે તખ્ત બિછે હુએ હોંગે ઓર આબખોરે રખે હુએ હોંગે ઓર બરાબર ગદે રખ્યે હુએ હોંગે (કે જહાં ચાહે બેઠે, સારી હી જગહ સદરનશીન હે) (ગાશીયા) વો લોગ સખાલોં ઓર ચરમોંમે રેહતે હોંગે (વલ મુર્સલાત, રૂકૂઅ ૨) ઉસ જમતકે કલ હમેશા રેહનેવાલે હોંગે (કબી ખતમ ન હોંગે) ઉસકા સાયા હમેશા રેહનેવાલા હોગા.

યે તો અન્જામ હે મુતકી લોગોંકા ઓર કાફિરોંકા અંજામ દોઝખ હે (રઅદ,

રૂકા ૫) વો કેસી સપ્ત આગ હોગી (અલ્લાહ તઆલા હી મેહફૂઝ રખે,) બેશક મુજરિમ લોગ જહન્નમકે અઝાબમેં હમેશા રહુંગે, વો અઝાબ કિસી વક્ત બી ઉનસે હલ્કા ન કિયા જાએગા ઓર વો લોગ ઉસમેં માયૂસ પડે રહુંગે (ગુખરૂફ, રૂકૂઅ ૬) બેશક મુજરિમ લોગ બડી ગુમરાહી ઓર (હિમાકતકે) જુનૂનમેં પડે હુએ હૈં (ઉનકો અપની હિમાકત ઉસ દિન મા'લૂમ હોગી) જિસ દિન મુંહકે બલ થસીટકર જહન્નમમેં ફેંક દિએ જાએંગે (ઓર ઉનસે કહા જાએગા કે (દોઝખકો આગ લગનેકા, ઈસમેં જલનેકા) મઝા થાખો. (કમર, રૂકૂઅ, ૩) વો લોગ આગમેં ઓર ખોલતે હુએ પાનીમેં ઓર કાલે ધુએકે સાએમેં હોંગે. (વાકેઆ, રૂકૂઅ-૧)

મુજરિમ આદમી ઈસ બાતકી તમન્ના કરેગા કે ઉસ દિનકે અઝાબસે છૂટને કે લિએ અપને બેટોંકો, બીવીકો, ભાઈકો ઓર સારે કુંબાકો, જિનમેં વો રેહતા થા ઓર તમામ રૂએ ઝમીનકે આદમીયોંકો અપને હિદયેમેં દે દે કર કિસી તરહ અઝાબસે બચ જાએ લેકિન યે હરગિઝ-હરગિઝ ન હોગા. વો આગ એસી શોર્લોવાલી હે કે બહનકી ખાલ તક ઉતાર દેગી ઓર વો આગ એસે શખ્સકો ખુદ બુલાવેગી જિસને (દુનિયામેં હકસે) પીઠ ફેરી હોગી ઓર (અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅતસે) બે-રૂખી કી હોગી ઓર (નાહક) માલ જમા કિયા હોગા ઓર ઉસકો ઉઠાકર હિકાઝતસે રખ્યા હોગા. (મઆરિજ, રૂકૂઅ ૧)

યે શખ્સ નિહાયત સપ્ત મશકકતમેં હોગા ઓર નિહાયત સખત અઝાબમેં ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકે ગુસ્સેમેં હોગા ઓર યે લોગ ઈસ અઝાબસે કબી નિકલનેવાલે નહીં હોંગે (ઈસ કલામમેં ઉસ ફકીરને જમ્ત ઓર દોઝખકી બહોત-સી આયાતકી તરફ ઈશારા કર દિયા. જિનકી સૂરત ઓર રૂકૂઅકા હવાલા લિખ દિયા ગયા, પૂરી આયાત મુતર્જમ કુરઆન શરીફમેં દેખી જા સકતી હે.)

વો હાસમી રઈસ ફકીરકા કલામ સુનકર અપની જગહસે ઉઠા ઓર ફકીરસે મુઆનકા કિયા ઓર ખૂબ ચિલ્લાકર રોયા ઓર અપને સબ એહલે મજલિસકો કેહ દિયા કે તુમ સબ ચલે જાઓ ઓર ફકીરકો સાથ લેકર સેહનમેં ગયા ઓર એક બોરે પર બેઠ ગયા ઓર અપને જવાની પર નીહા કરતા રહ્યા, અપને હાલત પર રોતા રહ્યા ઓર ફકીર ઉસકો નસીહત કરતા રહ્યા, યહાં તકકે સુબ્હ હો ગઈ. ઉસને અપને સબ ગુનાહોંસે અવ્વલ ફકીરકે સામને તોબા કી ઓર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂસે ઈસકા અહદ કિયા કે આઈન્દા કબી કોઈ ગુનાહ ન કરેગા, ફિર દોબારા દિનમેં સારે મજમેકે સામને તોબા કી ઓર મસ્જિદકા કોના સંબાલકર અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂકી ઈબાદતમેં મશગૂલ હો ગયા ઓર અપના વો સારા સાઝ વ સામાન, માલ વ મતાઅ સબ ફરોખ્ત કરકે સદકા કર દિયા ઓર તમામ નોકરોંકો મોકૂફ કર દિયા ઓર જિતની ચીઝોં સુલ્મ વ સિતમસે લી થી, સબ એહલે હુકૂકકો વાપસ કી, ગુલામ

ઔર બાંદિયોંમેંસે બહોત-સે આજાદ કિએ ઔર બહોત-સે કરોખ્ત કરકે ઉંનકી કીમત સદકા કર દી ઔર મોટા લિખાસ ઔર જો કી રોટી ઇંખિયાર કી, તમામ રાત નમાઝ પબ્હતા, દિનકો રોઝ રખતા હતાકે બુઝુર્ગ ઔર નેક લોગ ઉંસકે પાસ ઉંસકી ઝિયારતકો આને લગે ઔર ઇતના મુજાહદા ઉંસને શુરૂ કર દિયા કે લોગ ઉંસકો અપને હાલ પર રહમ ખાનેકી ઔર મશક્કતમેં કમી કરનેકી કરમાઈશ કરતે ઔર ઉંસકો સમજાતે કે હક તઆલા શાનુહુ નિહાયત કરીમ હૈં, વો મોડી મેહનત પર બહોત ઝિયાદા અજર કરમાતે હૈં, મગર વો કેહતા કે દોસ્તો ! મેરા હાલ મુઝીકો મા'લુમ હે, મૈંને અપને મોલાકી રાત-દિન ના-કરમાનિયાં કી હૈં, બડે સખ્ત-સખ્ત ગુનાહ કિએ હૈં, યે કેહકર વો રોને લગતા ઔર ખૂબ રોતા. ઇંસી હાલતમેં નંગે પાંવ પેદલ હજકો ગયા, એક મોટા કપડા બદન પર થા, એક ખ્યાલા ઔર એક થેલા સિર્ફ સાથ થા. ઇંસી હાલતમેં મક્કા મુકર્રમા પહોંચા ઔર હજકે બાદ વહીં કિયામ કર લિયા, વહીં ઇંનિતકાલ હુઆ, રહમતુલ્લાહ રહમતન વાસિઅ:

મક્કાકે કિયામમેં રાતકો હતીમમેં જાકર ખૂબ રોતા ઔર ગિડગિડાતા ઔર કેહતા કે મેરે મોલા મેરી કિતની ખલવતેં એસી મુઝર ગઈ, જિનમેં મૈંને તેરા ખ્યાલ ભી ન કિયા, મૈંને કિતને બડે-બડે ગુનાહોંસે તેરા મુકાબલા કિયા, મેરે મોલા ! મેરી નેકીયાં સારી જાતી રહીં (કે કુછ ભી ન કમાયા) ઔર મેરે ગુનાહ મેરે સાથ રેહ ગએ. હલાકત હે મેરે લિએ ઉંસ દિન, જિસ દિન તુઝસે મુલાકાત હોગી (યાની મરનેકે બાદ,) મેરે લિએ હલાકત પર હલાકત હે યાની બહોત ઝિયાદા હલાકત હે ઉંસ દિન, જિસ દિન મેરે આમાલનામે ખોલે જાઅંગે. આહ ! વો મેરી રૂસવાઈયોંસે ભરે હુએ હોંગે, વો મેરે ગુનાહોંસે પુર હોંગે, બહકે તેરી નારાઝીસે મુઝપર હલાકત ઉતર ચુકી હે ઔર તેરા ઇતાબ મુઝપર હલાકત હે, જો તેરે ઉંન એહસાનોં પર હોગા, જો હમેશા તૂને મુઝપર કિએ ઔર તેરી ઉંન નેઅમતોં પર હોગા જિનકા હમેશા મૈંને ગુનાહોંસે મુકાબલા કિયા ઔર તૂ મેરી સારી હરકતોંકો દેખ રહા થા. મેરે આકા ! તેરે સિવા મેરા કોન-સા ઠિકાના હે, જહાં ભાગકર ચલા જાઉં. તેરે સિવા કોન શખ્સ એસા હે જિસ્સે ઇંલિજા કહું, તેરે સિવા કોન હે જિસપર કિસી કિસ્મકા ભરોસા કહું ? મેરે આકા ! મૈં ઇંસ કાબિલ હરગિઝ નહીં હું કે તુઝસે જતકા સવાલ કહું, અલબત્તા મહઝ તેરે કરમસે, તેરી અતાસે, તેરે ફઝલસે ઇંસકી તમન્ના કરતા હું કે તૂ મુઝપર રહમ કરમા દે ઔર મેરે ગુનાહ મા'ફ કરમા દે.

فَاتَتْ أَهْلَ التَّقْوَى وَأَهْلَ الْغَفَرَةِ

‘ફ-ઇન્નક- અહુલુલ્લકવા વ અહુલુલ્મગિફર:’ (રોઝ)

કિસ્સા-પાંદ હઝરન રશીદકા એક બેટા થા જિસકી ઉમ્મ તકરીબન સોલહ

સાલકી થી, વો બહોત કસરતસે જાહિદોં ઓર બુઝુર્ગોંકી મજલિસમેં રહા કરતા થા ઓર અકસર કબરસ્તાન ચલાં જાતા, વહાં જાકર કેહતા કે તુમ લોમ હમસે પેહલે દુનિયામેં ચે, દુનિયાકે માલિક ચે લેકિન ઉસ દુનિયાને તુમ્હેં નિજાત ન દી હતાકે તુમ કબરોંમેં પહોંચ બએ. કાશ ! મુજે કિસી તરહ ખબર હોતી કે તુમપર ક્યા ગુઝર રહી હે ઓર તુમસે ક્યા ક્યા સવાલ વ જવાબ હુએ હું ઓર અકસર ચે શે'ર પબ્હા કરતા -

وَيَحْزَنُنِي بَكَاءُ الْمُنَاطِلَاتِ

تَرْوَعُنِي الْجَنَائِزُ كُلَّ يَوْمٍ

તઝો અનનિશ જનાઈ જ- કુલ્લ યોમિનુ વ-યહુ સુનૂની બુકા-અ-ન્નાઈહાતી.

મુજે જનાઝે હર દિન ડરાતે હું ઓર મરનેવાલોં પર રોનેવાલિયોંકી આવાઝોં મુજે ગમગીન રખાતી હું.

એક દિન વો અપને બાપ (બાદશાહ) કી મજલિસમેં આયા. ઉસકે પાસ વુઝરા, ઉમરા સબ જમા ચે ઓર હડકે બદન પર એક કપડા મા'મૂલી ઓર સર પર એક લુંગી બધી હુઈ થી. અરાકીને સલ્તનત આપસમેં કેહને લગે કે ઈસ પાગલ હડકેકી હરકતોંને અમીરૂલ મો'મિનીનકો ભી દૂસરે બાદશાહોંકી નિગાહમેં ઝલીલ કર દિયા, અગર અમીરૂલ મો'મિનીન ઈસકો તંબીહ કરેં તો શાયદ ચે અપની ઈસ હાલતસે બા'જ આએ. અમીરૂલ મો'મિનીનને ચે સુનકર ઉસ્સે કહા કે બેટા, તૂને મુજે લોગોંકી નિગાહમેં ઝલીલ કર રખ્યા હે. ઉસને ચે બાત સુનકર બાપકો તો કોઈ જવાબ નહીં દિયા લેકિન એક પરિન્દા વહાં બેઠા થા, ઉસકો કહા કે ઈસ ઝાતકા વાસ્તા, જિસને તુજે પેદા કિયા, તૂ મેરે હાથ પર આકર બેઠ જા, વો પરિન્દા વહાંસે ઉડકર ઉસકે હાથ પર આકર બેઠ ગયા, ફિર કહા કે અબ અપની જગહ ચલા જા, વો હાથ પરસે ઉડકર અપની જગહ ચલા ગયા. ઉસકે બાદ ઉસને અર્ઝ કિયા કે અબ્બા જાન, અસલમેં આપ દુનિયાસે જો મુહબ્બત કર રહે હું, ઉસને મુજે રૂસવા કર રખ્યા હે. અબ મેંને ચે ઈરાદા કર લિયા હે કે આપસે જુદાઈ ઈખ્તિયાર કર લું.

ચે કેહકર વહાંસે ચલ દિયા ઓર એક કુરઆન શરીફ સિર્ફ અપને સાથ લિયા, ચલતે હુએ માંને એક બહોત કીમતી અંગૂઠી ભી ઉસકો દે દી (કે એહતિયાઝકે વકત ઈસકો ફરોખ્ત કરકે કામમેં લાએ) વો ચહાંસે ચલકર બસરા પહોંચ ગયા ઓર મઝદૂરોંમેં કામ કરને લગા. હફતેમેં સિર્ફ એક દિન શંબાકો મઝદૂરી કરતા ઓર આઠ દિન તક વો મઝદૂરીકે પૈસે ખર્ચ કરતા ઓર આઠવેં દિન ફિર શંબાકો મઝદૂરી કર લેતા ઓર એક દિરમ ઓર એક વાનિક (યાની દિરમકા છઠા હિસ્સા) મઝદૂરી લેતા, ઈસ્સે કમ યા ઝિયાદા ન લેતા. એક વાનિક રોઝાના ખર્ચ કરતા.

અબૂ અપિર બસરી (રહ.) કેહતે હું કે મેરી એક દીવાર ગિર ગઈ થી, ઉસકો બનવાનેકે લિએ મેં કિસી મે'મારકી તલાશમેં નિકલા. (કિસીને બતાયા હોગા કે એ શખ્સ ત્વી તા'મીરકા કામ કરતા હૈ.) મેંને દેખા કે નિહામત ખૂબસૂરત લડકા બેઠા હૈ, એક જંબીલ પાસ રખી હૈ ઓર કુરઆન શરીફ દેખકર પઞ્હ રહા હૈ. મેંને ઉસે પૂછા કે લડકે ! મઝદૂરી કરોગે ? કેહને લગા, કયો નહીં કરોગે, મઝદૂરીકે લિએ તો પેદા હી હુએ હું. આપ બતાએ કયા ખિદમત મુઝસે લેની હૈ ? મેંને કહા, ગારે-મિટ્ટી (તા'મીર)કા કામ લેના હૈ. ઉસને કહા કે એક દિરમ ઓર એક વાનિક મઝદૂરી હોગી ઓર નમાઝકે ઓકાતમેં કામ નહીં કરુંગા, મુઝે નમાઝકે લિએ જાના હોગા.

મેંને દોનોં શરતેં મંજૂર કર લીં ઓર ઉસકો લાકર કામ પર લગા દિયા. મઝિરબકે વક્ત મેંને દેખા કે ઉસને દસ આદમિયોંકી બકદ્ર કામ કિયા, મેંને ઉસકો મઝદૂરીમેં દો દિરમ દિએ, ઉસને શરતસે ઝા'ઇદ લેનેકા ઇન્કાર કર દિયા ઓર એક દિરમ ઓર એક વાનિક લેકર ચલા ગયા. દૂસરે દિન મેં ફિર ઉસકી તલાશમેં નિકલા, વો મુઝે કહીં ન મિલા. મેંને લોગોંસે તહકીક કિયા કે એસી-એસી સૂરતકા એક લડકા મઝદૂરી કિયા કરતા હૈ, કિસીકો મા'લૂમ હૈ કે વો કહાં મિલેગા ? લોગોંને બતાયા કે વો સિર્ફ શંબાહી કે દિન મઝદૂરી કરતા હૈ, ઇસે પેહલે તુમહેં કહીં નહીં મિલેગા. મુઝે ઉસકે કામકો દેખકર એસી રઝબત હુઇકે મેંને આઠ દિનકી અપની તા'મીર બન્દ કર દી ઓર શંબાકે દિન ઉસકી તલાશમેં નિકલા, વો ઉસી તરહ બેઠા કુરઆન શરીફ પઞ્હતા હુઆ મિલા. મેંને સલામ કિયા ઓર મઝદૂરી કરનેકો પૂછા. ઉસને, વોહી પેહલી દો શરતેં બયાન કી. મેંને મંજૂર કર લીં.

વો મેરે સાથ આકર કામમેં લગ ગયા. મુઝે ઇસપર હેરત હો રહી થી કે પિછલે શંબાકો ઇસ અકેલેને દસ આદમિયોંકા કામ કિસ તરહ કર લિયા, ઇસ લિએ ઇસ મર્તબા મેંને એસી તરહ છુપકર કે વો મુઝે ન દેખે, ઉસકે કામ કરનેકા તરીકા દેખા તો એ મંઝર થા કે વો હાથમેં ગારા લેકર દિવાર પર ડાલતા હૈ ઓર પત્થર અપને-આપ હી એક-દૂસરે કે સાથ જુડતે ચલે જાતે હું. મુઝે મકીન હો ગયા કે એ કોઈ અલ્લાહકા વલી હૈ ઓર અલ્લાહકે ઓલિયાકે કામોંકી ગેબસે મદદ હોતી હી હૈ. જબ શામ હુઇ તો મેંને ઉસકો ત્રીન દિરમ દેના ચાહ્લે, ઉસને લેનેસે ઇન્કાર કર દિયા કે મેં ઇતને દિરમ કયા કરુંગા ઓર એક દિરમ ઓર એક વાનિક લેકર ચલા ગયા.

મેંને એક હકતા ફિર ઇન્તિઝાર કિયા ઓર ત્રીસરે શંબાકો ફિર મેં ઉસકી તલાશમેં નિકલા મગર વો મુઝે ન મિલા. મેંને લોગોંસે તહકીક કિયા. એક શખ્સને બતાયા કે વો ત્રીન દિનસે બીમાર હૈ, કલાં વીરાન જંગલમેં પડા હૈ. મેંને એક શખ્સકો

ઉઝરત લેકર ઈસ પર રાગી ક્રિયા કે વો મુઝે ઉસ જંગલમેં પહોંચા દે. વો મુઝે સાથ લેકર ઉસ જંગલ વીરાનમેં પહોંચા તો મેંને દેખા કે વો બેહોશ પડા હે, આખી ઇંટકા ટુકડા સરકે નીચે રખ્યા હુઆ હે. મેંને ઉસકો સલામ ક્રિયા, ઉસને જવાબ ન દિયા. મેંને દૂસરી મર્તબા સલામ ક્રિયા તો ઉસને (આંખ ખોલી ઓર) મુઝે પેહચાન લિયા, મેંને જલ્દીસે ઉસકા સર ઇંટ પરસે ઉઠાકર અપની ગોદમેં રખ લિયા, ઉસને સર હટા લિયા ઓર ચંદ શે'ર પડે, જિનમેં સે દો ચે હૈ -

يا صاحبي لا تقترب مني
فالعمر ينقضي والنعيم يزول
واذا حلت على القبر جنازة
فاعلم انك بعد ما حصل

યા- સાહબી હા- તગતર ર બિત-અમ.

ફશ્ ઉમરૂ ય-ફદુ વ-નઇમુ યઝૂલૂ

વ-ઇઝા-હમલત્ ઇલલ્ કુબૂરિ જનાઝતુન્

ફઝૂલમૂ બીઅન્ન ક-બઅદ-હા-મદ્મૂલૂ

‘મેરે દોસ્ત દુનિયાકી નેઅમતોસે ધોખેમેં ન પડ, ઉઝ ખત્મ હોતી જા રહી હે ઓર યે નેઅમતેં સબ ખત્મ હો જાએગી, જબ તૂ કોઈ જનાઝા લેકર કબરસ્તાનમેં જાએ તો યે સોચતા રહે કર, તેરા ભી એક દિન ઇસી તરહ જનાઝા ઉઠાયા જાએગા.’

ઈસકે બાદ ઉસને મુઝસે કહા કે અબૂ આમિર જબ મેરી રૂહ નિકલ જાએ તો મુઝે નહલા કર મેરે ઇસી કપડેસે મુઝે કફન દે દેના. મેંને કહા, મેરે મેહબૂબ, ઇસમેં કયા હર્જ હે કે મેં તેરે કફનકે લિએ નએ કપડે લે આઉં. ઉસને જવાબ દિયા કે નએ કપડોંકે લિએ જિન્દા લોગ જિયાદા મુસ્તહક હૈ. (યે જવાબ હઝરત અબૂ બકર સિદીક (રહી.) કા જવાબ હે, ઉન્હોંને ભી અપને વિસાલકે વક્ત પેહી ફરમાઇશ કી થી કે મેરી ઇન્હોં ચાદરોંમેં કફન દે દેના ઓર જબ ઇનસે નએ કપડેકી ઇજાઝત ચાહી અઇ થી, ઉન્હોંને પેહી જવાબ દિયા થા.) લડકેને કહા કે કફન તો (પુરાના હો યા નવા બહરહાલ) બોસીદા હો જાએગા, આદમીકે સાથ તો સિર્ફ ઉસકા અમલ હી રેહતા હે ઓર યે મેરી લુંગી ઓર લોટા કબર ખોદનેવાલેકો મજદુરીમેં દે દેના ઓર યે અંગૂઠી ઓર કુરઆન શરીફ હાફ્ઝ રશીદ તક પહોંચા દેના ઓર ઇસકા ખ્યાલ રખના કે ખુદ ઉન્હોંકે હાથમેં દેના ઓર યે કેહકર દેના કે એક પરદેશી લડકેકી યે મેરે પાસ અમાનત હે ઓર વો આપસે યે કેહ ગયા હે કે એસા ન હો કે ઇસી ગફલત ઓર ધોખેકી હાલતમેં આપકી મૌત આ જાએ - યે કેહકર ઉસકી રૂહ નિકલ ગઇ. ઉસ વક્ત મુઝે મા'લૂમ હુઆ કે લડકા શહીદ થા.

ઉસકે ઈન્તિકાલકે બાદ ઉસકી વસીયતકે મુવાફિક મેંને ઉસકો દફન કર દિયા ઓર દોનોં ચીઝે ગોરકુનકો દે દી ઓર કુરઆન પાક ઓર અંગૂઠી લેકર બગદાદ

ਪਹੀਂਆ ਆਰ ਕਸਰੇ ਸਾਹੀਕੇ ਕਰੀਭ ਪਹੀਂਆ ਤੋ ਆਦਸਾਹਕੀ ਸਵਾਰੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਥੀ।
ਮੈਂ ਓਕ ਉਂਥੀ ਜਗਤ ਪਤਾ ਛੋ ਗਯਾ, ਅਧਵਲ ਓਕ ਭਛੋਤ ਭਛਾ ਲਸ਼ਕਰ ਨਿਕਲਾ ਜਿਸਮੈਂ
ਤਕਰੀਭਨ ਓਕ ਛਤਰ ਥੋਡੇ ਸਵਾਰ ਥੇ, ਉਸਕੇ ਆਦ ਉਸੀ ਤਰਫ ਧਕੇ-ਆਦ-ਦੀਗਰੇ ਦਸ
ਲਸ਼ਕਰ ਨਿਕਲੇ, ਛਰ ਓਕਮੈਂ ਤਕਰੀਭਨ ਓਕ ਛਤਰ ਸਵਾਰ ਥੇ, ਦਸਵੇਂ ਜਥੇਮੈਂ ਖੁਦ ਅਮੀਰੁਲ
ਮੋ'ਮਿਨੀਨ ਭੀ ਥੇ। ਮੈਂਨੇ ਯੋਰਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਫੇਕਰ ਕਛਾ ਕੇ ਅਧ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋ'ਮਿਨੀਨ !
ਆਪਕੋ ਛੁਤ੍ਰੇ ਅਕਦਸ (ਸਲਵਲਾਹੁ ਅਲਧਲਿ ਵਸਲਵਮ) ਕੀ ਕਰਾਭਤ ਰਿਸ਼ੇਦਾਰੀਕਾ ਵਾਸਤਾ,
ਯਰਾ-ਸਾ ਤਵਕੁਫ ਕਰ ਲੀਯੋ। ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਰ ਉਛੀਨੇ ਮੁਯੇ ਫੇਆ ਤੋ ਮੈਂਨੇ ਜਵਾਬੀਸੇ
ਆਗੇ ਭਛੁਕਰ ਕਛਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਓਕ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਲਾਡਕੀ ਧੇ ਅਮਾਨਤ ਛੇ, ਜਿਸਨੇ
ਮੁਯੇ ਧੇ ਵਸੀਧਤ ਕੀ ਥੀ ਕੇ ਧੇ ਫੀਨੀਂ ਥੀਯੋਂ ਆਪ ਤਕ ਪਹੀਂਆ ਫੁੰ।

ਆਦਸਾਹਨੇ ਉਨਕੋ ਫੇਖਕਰ (ਪੇਛਯਾਨ ਲਿਆ,) ਥੋਡੀ ਫੇਰ ਸਰ ਲੁਕਯਾ, ਉਨਕੀ
ਆਂਧਸੇ ਆਂਸੂ ਜਾਰੀ ਛੋ ਗਯੇ ਆਰ ਓਕ ਦਰਵਾਨਸੇ ਕਛਾ ਕੇ ਉਂਸ ਆਦਮੀਕੋ ਅਪਨੇ
ਸਾਥ ਰਖਯੋ, ਜਭ ਮੈਂ ਵਾਪਸੀ ਪਰ ਭੁਲਾਉਂ ਤੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੀਂਆ ਫੇਆ। ਜਭ ਵੋ ਆਦਰਸੇ
ਵਾਪਸੀ ਪਰ ਮਕਾਨ ਪਰ ਪਹੀਂਥੇ ਤੋ ਮਛੇਲਕੇ ਪਰਦੇ ਗਿਰਵਾਕਰ ਦਰਭਾਨਸੇ ਕਰਮਾਯਾ, ਉਸ
ਸ਼ਖਸਕੋ ਭੁਲਾਕਰ ਲਾਯੋ, ਅਗਰਥੇ ਵੋ ਮੇਰਾ ਗਮ ਤਾ'ਯਾ ਛੀ ਕਰੇਗਾ।

ਦਰਭਾਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਯਾ ਆਰ ਕੇਛਨੇ ਲਗਾ ਕੇ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋ'ਮਿਨੀਨਨੇ ਭੁਲਾਯਾ
ਛੇ ਆਰ ਉਂਸਕਾ ਖ਼ਾਲ ਰਖਨਾ ਕੇ ਅਮੀਰ ਪਰ ਸਦਮੇਕਾ ਭਛੋਤ ਅਸਰ ਛੇ, ਅਗਰ ਤੁਮ
ਦਸ ਆਯੋਂ ਕਰਨਾ ਥਾਛਤੇ ਛੋ ਤੋ ਪਾਂਧ ਪਰ ਛੀ ਈਕਿਤਫਾ ਕਰਨਾ, ਧੇ ਕੇਛਕਰ ਵੋ ਮੁਯੇ
ਅਮੀਰਕੇ ਪਾਸ ਲੇ ਗਯਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਅਮੀਰ ਭਿਲਕੁਲ ਤਨ੍ਹਾ ਭੇਛੇ ਥੇ, ਮੁਯਸੇ ਕਰਮਾਯਾ
ਕੇ ਮੇਰੇ ਕਰੀਭ ਆ ਜਾਯੋ। ਮੈਂ ਕਰੀਭ ਜਾਕਰ ਭੇਛ ਗਯਾ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ ਕੇ ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਉਂਸ
ਭੇਛੇਕੋ ਜਾਨਤੇ-ਛੋ ? ਮੈਂਨੇ ਕਛਾ, ਯਾ ਛਾਂ, ਮੈਂ ਉਨਕੋ ਜਾਨਤਾ ਫੁੰ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ ਵੋ ਕਯਾ
ਕਾਮ ਕਰਤਾ ਥਾ ? ਮੈਂਨੇ ਕਛਾ, ਯਾਰੇ ਖਿਛੀਕੀ ਮਯਫੂਰੀ ਕਰਤੇ ਥੇ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ, ਤੁਮਨੇ
ਭੀ ਮਯਫੂਰੀ ਪਰ ਕੋਓਂ ਕਾਮ ਉਂਸੇ ਕਰਾਯਾ ਛੇ ? ਮੈਂਨੇ ਕਛਾ, ਕਰਾਯਾ ਛੇ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ,
ਤੁਮ੍ਹੇ ਉਂਸਕਾ ਖ਼ਾਲ ਨ ਆਯਾ ਕੇ ਉਂਸਕੀ ਛੁਤ੍ਰੇ (ਸਲਵਲਾਹੁ ਅਲਧਲਿ ਵਸਲਵਮ) ਸੇ
ਕਰਾਭਤ ਥੀ ਕਿ ਧੇ ਛਤਰਾਤ ਛੁਤ੍ਰੇ (ਸਲਵ.) ਕੇ ਥਯਾ ਛਤਰਤ ਅਭਾਸ (ਰਹੀ.) ਕੀ ਆਲਾਦ
ਫੁੰ, ਮੈਂਨੇ ਕਛਾ, ਅਮੀਰੁਲ ਮੋ'ਮਿਨੀਨ ਪੇਛਲੇ ਅਲਲਾਹ ਜਵਲ ਸ਼ਾਨੁਲ੍ਹਸੇ ਮਾ'ਯਰਤ ਥਾਛਤਾ
ਫੁੰ, ਉਂਸਕੇ ਆਦ ਆਪਸੇ ਯਤਰਖ਼ਵਾਛ ਫੁੰ, ਮੁਯੇ ਉਸ ਵਕਤ ਉਂਸਕਾ ਈਲਮ ਛੀ ਨ ਥਾ ਕੇ
ਧੇ ਕੀਨ ਛੇ ? ਮੁਯੇ ਉਨਕੇ ਈਨਿਕਾਲਕੇ ਵਕਤ ਉਂਨਕਾ ਛਾਲ ਮਾ'ਲੂਮ ਛੁਆ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ
ਕੇ ਤੁਮਨੇ ਅਪਨੇ ਛਾਥਸੇ ਉਂਸਕੋ ਗੁਲਵ ਦਿਆ। ਮੈਂਨੇ ਕਛਾ ਕੇ ਯਾ ਛਾਂ। ਕੇਛਨੇ ਲਗੇ, ਅਪਨਾ
ਛਾਥ ਲਾਯੋ। ਮੇਰਾ ਛਾਥ ਲੇਕਰ ਅਪਨੇ ਸੀਨੇ ਪਰ ਰਖ ਦਿਆ ਆਰ ਥਨ੍ਹ ਸੇ'ਰ ਪਛੇ,
ਜਿਨਕਾ ਤਰ੍ਹੁਮਾ ਧੇ ਛੇ -

'ਅਧ ਵੋ ਮੁਸਾਫਿਰ ! ਜਿਸ ਪਰ ਮੇਰਾ ਫਿਲ ਪਿਛਲ ਰਛਾ ਛੇ ਆਰ ਮੇਰੀ ਆਂਧੋਂ
ਉਸ ਪਰ ਆਂਸੂ ਭਛਾ ਰਹੀ ਛੇ, ਅਧ ਵੋ ਸ਼ਖਸ ! ਜਿਸਕਾ ਮਕਾਨ (ਕਭਰ) ਫੂਰ ਛੇ ਲੇਕਿਨ

ઉસકા ગમ મેરે કરીબ હે, બેશક મોત હર અચ્છે-સે-અચ્છે ઐશકો મુકદ્દર કર દેતી હે. વો મુસાફિર એક ચાંદકા ટુકડા થા (યાની ઉસકા ચેહરા) જો ખાલિસ ચાંદીકી ટેહની પર થા (યાની ઉસકે બદન પર) પસ ચાંદકા ટુકડા ભી કબરમેં પહોંચ ગયા ઓર ચાંદીકી ટેહની ભી કબરમેં પહોંચ ગઈ.'

ઇસકે બાદ હાડન રશીદને બસરા ઉસકી કબર પર જાનેકા ઇરાદા કિયા, અબૂ આમિર (રહ.) સાથ થે. ઉસકી કબર પર પહોંચકર હાડન રશીદને ચન્દ શે'ર પચ્છે, જિનકા તર્જુમા થે હે -

‘અય વો મુસાફિર ! જો અપને સફરસે કભી ભી ન હોટેગા, મોતને કમ ઉઝીકે હી ઝમાનેમેં ઉસકો જલ્દી સે ઉચક લિયા, અય મેરી આંખોંકી ઠંડક ! તૂ મેરે લિએ ઉન્સ ઓર દિલકા ચૈન થા, લંબી રાતોંમેં ભી ઓર મુખ્તસર રાતોંમેં ભી, તૂને મોતકા વો ખાલા પીયા હે જિસકો અન્કરીબ તેરા બુખ્કા બાપ બુખ્કાપેકી હાલતમેં પીએગા બલકે દુનિયાકા હર આદમી ઉસકો પીએગા ચાહે વો જંગલકા રેહનેવાલા હો યા શહેર કા રેહનેવાલા હો, પસ સબ તા'રીફેં ઉસી વહદલૂ લા શરીક કે લિએ હૈ જિસકી લિખી હુઈ તકદીરકે થે કરિશમેં હૈ.'

અબૂ આમિર (રહ.) કેહતે હૈ કે ઇસકે બાદ જો રાત આઈ તો જબ મેં અપને વઝાઈફ પૂરે કરકે લેટા હી થા કે મૈને ખ્વાબમેં એક નૂરકા કુબ્બા દેખા જિસકે ઉપર અબ્રકી તરહ નૂર-હી-નૂર ફેલ રહા હે, ઉસ નૂરકે અબ્રમેંસે ઉસ લડકેને મુજે આવાઝ દેકર કહા, અબૂ આમિર ! તુમ્હેં હક તઆલા શાનુહૂ જઝાએ ખૈર અતા કરમાએ. (તુમને મેરી તજહીઝ વા તકફીન કી ઓર મેરી વસીયત પૂરી કી.) મૈને ઉસ્સે પૂછા કે મેરે ખ્યારે, તેરા ક્યા હાલ ગુઝરા ? કેહને લગા કે મૈં ઐસે મોલાકી તરફ પહોંચા હૂં જો બહોત કરીમ હે ઓર મુઝસે બહોત રાઝી હે, મુજે ઉસ માલિકને દો ચીજોં અતા કી, જો ન કભી કિસી આંખને દેખી, ન કાનને સુની, ન કિસી આદમી કે દિલ પર ઉનકા ખ્યાલ ગુઝરા (યે એક મશહૂર હદીસ પાકકા મઝમૂન - હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇર્શાદ કરમાતે હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહૂકા પાક ઇર્શાદ હે કે મૈને અપને નેક બન્દોંકે લિએ ઐસી ચીજોં તૈયાર કર રખી હૈ જો ન કિસી આંખને કભી દેખી, ન કાનને સુની, ન કિસીકે દિલ પર ઇનકા ખ્યાલ ગુઝરા.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદી.) કરમાતે હૈ કે તૌરાતમેં લિખ્યા હે કે હક તઆલા શાનુહૂને ઊન લોગોંકે લિએ, જિનકે પેહલૂ રાતકો ખ્વાબગાહોંસે દૂર રેહતે હૈ (યાની તહજ્જુદ ગુઝારોંકે લિએ) વો ચીજોં તૈયાર કર રખી હૈ જિનકો ન કિસી આંખને દેખા, ન કાનને સુના, ન કિસી આદમીકે દિલ પર ઇનકા ખ્યાલ ગુઝરા, ન ઇનકો કોઈ મુકર્રબ ફરિશ્તા જાનતા હે, ન કોઈ નબી, રસૂલ જાનતા હે ઓર યે મઝમૂન કુરઆન પાકમેં ભી હે -

لَا تَمْلِكُ لَكُمْ قُوَّةٌ وَلَا خَبِيرٌ لَمَّا قُتِلَ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ - (سورة سجد - ૧૬)

‘કલા-તઅલમુ નક્સુમ્મા-ઉખદિ ય-લહુમમિનૂ કુરૈતિ આમ્મુનિન.’

- સૂરએ સજદા, રૂકૂઅ ર

કિસી શખ્સકો ખબર નહીં, જો-જો આંખોંકી ઠંડકકા સામાન એસે લોગોંકે લિએ ખગ્રના-એ-ગૈબમેં મોજૂદ હે (દુર્ મંસૂર) ઇસકે બાદ ઇસ લડકેને કહા કે હક તઆલા શાનુહને કસમ ખાકર કરમાયા હે કે જો ભી દુનિયાસે ઇસ તરહ નિકલ આએ જેસા મેં નિકલ આયા, ઇસકે લિએ વોહી એ’જાઝ ઓર ઇકરામ હે જો મેરે લિએ હુએ.

સાહબે રોઝ કેહતે હૈ કે યે સારા કિસ્સા મુજે ઓર તરીકેસે ભી પહોંચા હે, ઇસમેં યે ભી હે કે કિસી શખ્સને હાઝન રશીદસે ઇસ લડકે કે મુતઅલિલક સવાલ કિયા તો ઉન્હોંને બતાયા કે મેરે બાદશાહ હોનેસે પેહલે યે લડકા પેદા હુઆ થા, બહોત અચ્છી તર્બીયત પાઈ થી, કુરઆન પાક ભી પઢ્યા થા ઓર ઉલૂમ ભી પઢે થે, જબ મેં બાદશાહ બન ગયા તો યે મુજે છોડકર ચલા ગયા થા, મેરી દુનિયાસે ઇસને કોઈ રાહત ન ઉઠાઈ, ચલતે વકત મેંને હી ઇસકી માંસે કહા થા કે ઇસકો યે અંગૂઠી દે દે, ઇસ અંગૂઠીકા ચાકૂત બહોત ઝિયાદા કીમતી થા મગર યે ઇસકો ભી કામમેં ન લાયા, મરતે વકત વાપસ કર ગયા. યે લડકા અપની વાલિદાકા બડા કરમાબરદાર થા. (રોઝ)

જિસ બાપકી દુનિયાદારીસે યે સાહબજાદા રંજિદા હોકર ગયા હે યાની હાઝન રશીદ, બહોત નેક દિલ બાદશાહોંમેં ઇનકા શુમાર હે, દોલત ઓર સરવતકે સાથ લગિઅશે તો હો હી જાતી હૈ લેકિન ઉનકે દીની કારનામે તારીખકી કિતાબોંમેં કસરતસે મોજૂદ હે. બાદશાહતકે ઝમાનેમેં સૌ રકઅત નકલ રોઝાના પઢ્હનેકા મા’મૂલ મરતે વકત તક રહા ઓર અપને જાતી માલસે એક હજાર દિરમ રોઝાના સદકા કિયા કરતે થે. એક સાલ હજ કિયા કરતે ઓર એક સાલ જિહાદમેં શિકત કરતે, જિસ સાલ ખુદ હજકો જાતે, અપને સાથ સૌ ઉલમાકો મય ઉનકે બેટોંકે હજકો લેકર જાતે ઓર જિસ સાલ ખુદ હજ ન કરતે, તીન સૌ આદમિયોંકો ઉનકે પૂરે ખર્ચ ઓર સામાન, લિબાસ વગેરહકે સાથ હજકો ભેજા કરતે, જિનકો ખર્ચ ભી બહોત વુસ્અતસે દિયા જાતા ઓર લિબાસ ભી ઉમ્દા દિયા જાતા, વૈસે ભી અતાયાકી બહોત કસરત ઉનકે પહાં થી, સવાલ કરનેવાલોંકે લિએ ભી ઓર બગેર સવાલકે ઇબ્તિદાઅન ભી, ઉલમાકા ઉનકી મજલિસમેં બહોત એ’જાઝ થા ઓર ઉનસે બહોત મુહબ્બત કરતે થે.

અબુ મુઆવિયા ઝરીર (રદી.) મશહૂર મુહદિસ નાબીનાને એક મર્તબા ઉનકે સાથ ખાના ખાયા, ખાનેકે બાદ ખુદ હાઝન રશીદને ઉનકે હાથ પુલાએ ઓર યે

કહા કે ઇલ્મકે એ'જાઝમેં મૈને પુલાએ હૈ.

એક મર્તાબા અબૂ મુઆવિયા (રદી.) ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી હદીસ, જિસમેં હજરત આદમ (અલૈ.) ઓર હજરત મૂસા (અલયહિમુસ્સલામ) કે મુનાઝરેકા ઝિક્ર થા, બયાન કી, એક શખ્સને કેહ દિયા કે ઇન દોનો હજરતકી મુલાકાત કહાં હુઈ તો બાદશાહકો ગુસ્સા આ ગયા ઓર કહા, મેરી તલવાર લાઓ, ઝિંદીક બદ-દીન હુઝૂર (સલ્લ.) કી હદીસ પર એ'તરાજ કરતા હે. નસીહતકી બાતોં પર બહોત કસરતસે રોનેવાલે થે (તારીખ બગદાદ લિલ્લખતીબ)

કિસ્સા-૬૦. એક મર્તાબા હાઝન રશીદ હજકો જા રહે થે, રાસ્તેમેં ફૂફામેં ચન્દ રોજ કિયામ કિયા, જબ વહાંસે રવાનગીકા વકત હુઆ તો લોગ બાદશાહકી સવારીકે સૌરકે શોકમેં શહેરસે બાહર બહોત-સે જમા હો ગએ, બહલોલ મજનુન ભી પહોંચ ગએ ઓર રાસ્તેમેં એક કુંડી પર બેઠ ગએ. બચ્ચે ઉનકો હર વકત સતાયા હી કરતે થે, ડલે મારતે, મઝાક કરતે. વો હસ્થે દસ્તૂર ઉનકે મિર્દ જમા હો ગએ. જબ બાદશાહકી સવારી કરીબ આઈ તો બચ્ચે સબ ઇધર-ઉધર હો ગએ, ઉન્હોંને ઝોરસે આવાઝ દેકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હાઝન રશીદને સવારીકા પરદા ઉઠાયા ઓર કેહને લગે, લબ્બેક યા બહલોલ, લબ્બેક યા બહલોલ, બહલોલ મેં હાઝિર હું, બહલોલ મેં હાઝિર હું, કહો ક્યા કેહતે હો ? ઉન્હોંને કહા, મુઝસે એમનને યે હદીસ બયાન કી કે હજરત કુદામા (રદી.) યે કેહતે હૈ કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હજકો તશરીફ લે જા રહે થે તો મૈને મિનામેં આપકો એક ઉંટ પર સવાર દેખા, જિસ પર મા'મૂલી કજાવા થા, ન લોગોંકો સામને સે હટાના, થા, ન હટો-બચોકા શોર થા. અમીરૂલ મો'મિનીન તેરા ભી ઈસ સફરમેં તવાઝોસે ચલના, તકબ્બુરસે ચલનેસે બેહતર હે.

હાઝન રશીદ યે સુનકર રોને લગે, ફિર કહા, બહલોલ કુછ ઓર નસીહત કરો, અલ્લાહ તઆલા શાનુહૂ તુમપર રહમ કરે. બહલોલને યે સુનકર દો શો'ર પબ્હે જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

માન લે, તસ્લીમ કર લે કે તૂ સારી દુનિયાકા બાદશાહ બન ગયા ઓર સારી દુનિયાકી મખ્લૂક તેરી મુતીઅ હો ગઈ ફિર ક્યા હુઆ ? કલકો તો બહરહાલ તેરા ઢિકાના કબરકા ગખ્લા હે. એક ઇધરસે મિટ્ટી ડાલ રહા હોગા, એક ઉધરસે મિટ્ટી ડાલ રહા હોગા. ઈસ પર હાઝન રશીદ ફિર બહોત રોએ ઓર કેહને લગે, બહલોલ ! તુમને બહોત અચ્છી બાત કહી, કુછ ઓર કહો. બહલોલને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન, જિસ શખ્સકો હક તઆલા શાનુહૂ માલ ઓર જમાલ અતા કરે ઓર વો અપને માલકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરે ઓર અપને જમાલકો ગુનાહોંસે મેલફૂઝ

રખ્યે, વો અલ્લાહ તઆલાકે દીવાનમ્ નેક લોગોમ્ લિખ્યા જાતા હે.

હાઝન રશીદને કહા, તુમને બહોત અચ્છી બાત કહી, ઇસકા સિલા (ઇન્આમ) મિલના ચાહિએ. બહલોલને કહા કે ઇન્આમકા રૂપયા ઇન લોગોકો વાપસ કર જિનસે ટિકસ વગેરહકે તૌર પર) લે રખ્યા હે, મુઝે તેરે ઇન્આમકી ઝરૂરત નહીં. હાઝન રશીદને કહા કે અગર તુમ્હારે ઝિમ્મે કિસીકા કર્જ હો તો મેં ઉસકો અદા કર દૂં. બહલોલને કહા કે અમીરૂલ મો'મિનીન ! કર્જસે કર્જ અદા નહીં કિયા જાતા (યાની યે રૂપયા જો તેરે પાસ હે, યે ખુદ દૂસરોંકા હક હે તો તેરે ઝિમ્મે ઉનકા કર્જ હે,) હક વાલોંકા હક વાપસ કરો, પેહલે અપના કર્જ અદા કરો ફિર દૂસરોંકે કર્જકો પૂછના.

હાઝન રશીદને કહા, તુમ્હારે લિએ કોઈ વઝીફા મુકર્રર કર દે જિસ્સે તુમ્હારે ખાનેકા ઇન્તિઝામ હો જાએ. બહલોલને કહા કે મેં ઔર તુમ, દોનોં અલ્લાહ તઆલા શાનુહુકે બન્દે હૈં, યે મુહાલ હે કે વો તુમ્હારી રોઝીફા તો ફિકર રખ્યે ઔર મેરી રોઝીફા ફિકર ન કરમાએ. ઇસકે બાદ હાઝન રશીદને સવારીકા પરદા ગિરાયા ઔર આગે ચલ દિએ.

(રોઝ)

હાઝન રશીદકી યે મશહૂર બાત હે કે નસીહતકે સુનને પર બહોત કસરતસે રોયા કરતે થે. એક મર્તબા હજકો જા રહે થે તો સઅદૂન મઝનુન રાસ્તેમ્ સામને આ ગએ ઔર ચન્દ શે'ર પળ્હે જિસકા મતલબ યેહી થા કે માન લો તુમ સારી દુનિયાકે બાદશાહ બન ગએ હો લેકિન કયા આબિર મીત ન આએગી ? દુનિયાકો અપને દુશ્મનોંકે લિએ છોડ દો, જો દુનિયા આજ તુમ્હે ખૂબ હંસા રહી હે, યે કલકો તુમ્હે ખૂબ રૂલાએગી.

યે અશઆર સુનકર હાઝન રશીદને એક ચીખ મારી ઔર બેહોશ હોકર ગિર ગએ ઔર ઇતને તવીલ વકત તક બેહોશી રહી કે ત્રીન નમાઝોં કઝા હો ગઈ.

(વહી)

ઇનકી અંગૂઠીકી મુહર થી (અલ અઝમતુ વલ કુદરતુલિલ્લાહ,) હર કિસ્મકી બડાઈ ઔર હર નોઅકી કુદરત સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે લિએ હે - યે મઝમુન ગોયા હર વકત નિગાહકે સામને રેહતા થા.

હિસ્સા પહેલો હઝરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મેં એક મર્તબા બસરાકે જંગલમ્ જા રહા થા, મેંને હઝરત સાદૂનકો દેખા, જો સાદૂન જનૂનકે નામસે મશહૂર થે, મેંને ઉનસે પૂછા, કયા હાલ હે ? કેહને લગે, ઐસે શખ્સકા કયા હાલ પૂછતે હો જો સુબ્હ-શામ હર વકત એક તવીલ સફરકે લિએ તૈયાર બેઠા હો ઔર સફરકે લિએ તોશા કિસી કિસ્મકા ભી સાથ ન હો, ન કોઈ સફરકા સામાન, સવારી વગેરા ઉસકે પાસ હો ઔર ઉસકો ઐસે મોલાકે પાસ જાના હો, જો નિહાયત

આદિલ, બડા કરીમ હે ઓર વો લોગોંકે દરમિયાન ઉસ વકત ફેસલા કર દેગા, યે કેહકર વો બહોત ઝિયાદા રોને લગે. મેંને પૂછા, કે રોનેકી કયા બાત હે ? કેહને લગે કે મેં ન તો દુનિયાકે છૂટને પર રો રહા હું, ન મૌતસે ઘબરાકર રો રહા હું, બલકે અપની ઉમ્મરે ઉસ દિન પર રો રહા હું જો કિસી નેક અમલસે ખાલી રેહ ગયા હો, ખુદાકી કસમ, મુજે અપને સામાને સફરકી કમી રૂલા રહી હે, સફર બહોત તવીલ ઓર બડી મશકકતકા હે. બહોત-સી ઘાટિયાં ઇસ સફરમેં પેશ આની હું ઓર મેરે પાસ સફરકા કોઈ ભી સામાન મૌજૂદ નહીં હે ઓર ઇસ સફરકે સબ મસાઈબ બરદાશત કરનેકે બાદ યેભી પતા નહીં કે જમતમેં જાઉંગા યા જહન્નમમેં ઝાલ દિયા જાઉંગા.

મેંને ઉનસે યે હિકમતકી બાતેં સુનકર કહા કે લોગ આપકો મઝનૂન કેહતે હું, આપ તો બડી અચ્છી બાતેં કરતે હું. કેહને લગે કે તુમ ભી દુનિયાદારોંકે કેહનેમેં ધોખેમે પડ ગએ, મુજે સુનૂન નહીં હે, મેરે આકાકી મુહબ્બત મેરે દિલમેં, મેરે જિગરમેં, મેરે ગોશ્ત-પોશ્તમેં, મેરી હડિયોંમેં ઘુસ ગઈ હે, ઉસકે ઇશ્કમેં મેં હેરાન વ પરેશાન રેહતા હું, (ઇસકી વજહસે દુનિયાકે પાગલ મુજે મઝનૂન કેહતે હું) મેંને પૂછા કે આપ લોગોંસે ભાગતે હું (જંગલમેં પડે રેહતે હું) ઇસ પર ઉન્હોંને દો શે'ર પબ્હે જિનકા તર્જુમા યે-હે કે -

'આદમીયોંસે હમેશા દૂર રેહ ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી હમનશીની હર વકત ઇન્શિયાર કર, તૂ આદમીયોંકા જિસ હાલતમેં દિલ ચાહે, તજુબા કર લે, તૂ હર હાલતમેં ઉનકો બિચ્છૂ પાએગા કે તકલીફ પહોંચાનેકે સિવા ઉનકા કોઈ કામ ન હોગા.'

(રોઝ)

કિસ્સા-૬૨. હઝરત અબ્દુલ વાહિદ (રહ.) બિન ઝેદ, જો મશાઈખે ચિશ્તિયામેં મશહૂર બુઝુર્ગ હું, ફરમાતે હું કે મેં ત્રીન રાત તક મુસલસલ યે દુઆ કરતા રહા કે યા અલ્લાહ, જમતમેં જો મેરા રફીક હો ઉસે મુજે દુનિયામેં મુલાકાત કરા દે. ત્રીન દીનકે બાદ મુજે બતાયા ગયા કે તેરી સાથી મૈમૂના સૌદા, (જો એક હબશી ઓરત થી, ઇતની કાલી કે ઉસકા લકબ હી સૌદા હો ગયા થા,) મેંને પૂછા કે વો કહાં મિલેગી ? મુજે બતાયા ગયા કે ફૂફાકે ફલાં કબીલેમેં હું.

મેં ઉનસે મિલને ચલ દિયા. ફૂફા પહોંચકર મેંને ઉનકા હાલ દર્શાવત કિયા, મુજે બતાયા ગયા કે વો બકરિયાં ચરાયા કરતી હું, ફલાં જંગલમેં હું. મેં ઉસ જંગલમેં પહોંચા, વો એક ગુદડી ઓબ્હે નમાઝ પબ્હ રહી થી, ઉનકે કરીબ હી બકરિયાં ઓર ભેડિયે ઇકઠે ચર રહે થે. જબ મેં પહોંચા તો ઉન્હોંને અપની નમાઝકો મુખ્તસર કરકે સલામ ફેરા ઓર સલામ ફેરનેકે બાદ કેહને લગી, અબ્દુલ વાહિદ આજ નહીં, આજ તો ચલે જાઓ, મુલાકાતકા વાઅદા કલકા (કિયામતમેં) હે.

મૈને ઉનસે કહા, અલ્લાહ તઆલા તુમ પર રહમ કરમાએ, તુમ્હે કિસ તરહ મા'લૂમ હુઆ કે મૈ અબ્દુલ વાહિદ હૂં ? કેહને લગીં, તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે રૂહે (અજલમૈ) સબ એક લશ્કરકી તરહ મુજતમા થીં, જિનકા વહાં આપસમૈ તઆરૂફ હો ગયા, ઉનકા વહાં ભી તઆરૂફ હો જાતા હે. (યે એક હદીસ પાકકા મઝમૂન હે) જો મશહૂર હદીસ હે. મૈને ઉનસે કહા કે મુજે નસીહત કર દીજિએ, કેહને લગીં, બહે તાઝ્ઘબકી બાત હે જો ખુદ વાઈજ હો, વો દૂસરેસે નસીહતકી દર્ખાસ્ત કરે (તુમ તો ખુદ બહે વાઈજ હો.) ઇસકે બાદ ઉન્હોને કહા, મુજે બુઝુર્ગોસે યે બાત પહોંચી હે કે જિસ બન્દેકો હક તઆલા શાનુલ્ દુનિયાકી કોઈ નેઅમત (માલ, દોલત વગેરહ) અતા કરમાએ ઓર વો શખ્સ ફિર ભી ઉસીકી તલબમૈ લગા રહે તો હક તઆલા શાનુલ્ ઉસ શખ્સસે અપને સાથ તન્હાઈકી મુહબ્બત ઝાઈલ કર દેતે હૂં, અપનેસે કુર્બકી બજાએ અપનેસે બુઅદ ઉસપર મુસલ્લત કર દેતે હૂં ઓર અપને સાથ ઉન્સકે બજાએ અપનેમૈ વહશત ઉસપર સવાર કર દેતે હૂં. ઇસકે બાદ ઉન્હોને પાંચ શે'ર પઢે, જિનકા તર્જુકા યે હે કે -

'અય વાઈજ ! તૂ લોગોંકો વાઅઝ નસીહત ઓર તંબીહ કે લિએ ખડા હોતા હે, તૂ લોગોંકો ગુનાહસે રોકતા હે હાલાંકે તૂ ખુદ ઉન ગુનાહોંકા બીમાર હે, ઉનમૈ મુબ્તલા હે, અગર તૂ દૂસરોંકો નસીહતસે પેહલે અપની ઇસ્લાહ કર લે, અપને ગુનાહોંસે તોબા કર લેતા, તો તેરે કેહનેકા ઉન્કે દિલોં પર અસર પડતા, લેકિન જબ તૂ એસી હાલતમૈ દૂસરોંકો મના કરતા હે કે તૂ ખુદ ઉનમૈ મુબ્તલા હે, તો તૂ અપને ઇસ મના કરનેમૈ ખુદ શકમૈ હે (ઓર જિસકો ખુદ કિસી બાતમૈ તરફૂદ હો, વો દૂસરેકો ઝોરસે કયા કેહ સકતા હે.)'

મૈને પૂછા કે તુમ્હારી બકરિયાં ભેડિયોંકે સાથ હી ચર રહી હૂં, ભેડિયે ઉનકો કુછ કેહતે નહીં ? કેહને લગીં કે જા અપના કામ કર, મૈને અપને સરદારસે સુલહ કર લી, ઉસને મેરી બકરિયોં ઓર ભેડિયોંમૈ સુલહ કર દી. (રીઝ) યે અજિબ બાત મૈને અપને ચચા જાન મોલાના મુહમ્મદ ઇલ્યાસ સાહબ (રહ.) કે વહાં હમેશા દેખી કે ઉન્કે મકાનમૈ કઈ-કઈ બિલ્લિયાં ઓર મુર્ગિયાં તમામ દિન મકાનમૈ ઇકઠી ફિરતી રેહતી, ન વો મુર્ગિયાં બિલ્લિયોંસે ભાગતી, ન વો બિલ્લિયાં મુર્ગિયોંકો કુછ કેહતી.

કેસરહાદ દર હઝરત ઉભા (રહ.) ગુલામ કેહતે હૂં કે મૈ બસરાકે જંગલમૈ જા રહા થા, મૈને જંગલી લોગોંકે ચન્દ ખેમે દેખે, જિનકી ખેતી વહાં થી. ઇન ખેમોંમૈસે એક ખેમેમૈ એક મજનૂના લડકી થી, મૈને ઉસકો સલામ કિયા, ઉસને મેરે સલામકા જવાબ ન દિયા (મુઝ્કિન હે કે ઉસને સલામ ન સુના હો યા ઉન્હોને જવાબ ન સુના હો યા કિસી એસી હાલતમૈ હો કે ઉસ વકત સલામકા જવાબ સાકિત હો જાતા હે કે બહોત-સી જગહ સલામકા જવાબ સાકિત હો જાતા હે) ઓર

બતાયા કે ઉસકે યહાં એક બકરી હે, જિસકે ઘનોંસે દૂધ ઓર સહક દોનોં નિકલ્લો
 હે. મુજે યે સુનકર તાશ્તુબ હુઆ, મેંને એક નવા ખાલા ખરીદા ઓર ઉસકે ઘર
 જાકર મેંને કહા કે તુમ્હારી બકરીકે મુતઅસ્લિહ મેંને યે સોહરત સુની હે કે વો
 દૂધ ઓર સહક દેતી હે, મેંલી ઉસકી બરકત દેખના ચાહતા હું, ઉસને યે બકરી
 ઘેરે હવાલે કર દી, મેંને ઉસકા દૂધ નિકાલા તો વાકઈ ઉસમેંસે દૂધ ઓર સહક
 નિકલા. હમને ઉસકો પીયા.

ઇસકે બાદ મેંને પૂછા કે યે બકરી કહાંસે તુમ્હારે પાસ આઈ, કેહને લગી,
 ઉસકા કિસ્સા યે હે કે હમ ગરીબ આદમી હું, એક બકરીકે સિવા હમારે પાસ કુછ
 ન થા, ઉસીપર હમારા મુઝર થા, ઇતિફાકસે બકરી ઇંદ આ ગઈ. ઘેરે ખાવિંદને
 કહા કે હમારે પાસ કુછ ઓર તો હે નહીં, યે બકરી હમારે પાસ હે, લાઓ ઇસીકી
 કુર્માની કર લે. મેંને કહા કે હમારે પાસ મુઝરકે સિએ ઇસકે સિવા તો કોઈ ચીઝ
 હે નહીં, એસી હાલતમેં કુર્માનીકા હુકમ તો હે નહીં, ફિર ક્યા જરૂર હે કે હમ
 કુર્માની કરે. ખાવિંદને યે બાત માન લી ઓર કુર્માની મુલતવી કર દી. ઇસકે બાદ
 ઇતિફાકસે ઉસી દિન હમારે યહાં એક મેહમાન આ ગયા તો મેંને ખાવિંદસે કહા
 કે મેહમાનકે ઇંકરામકા તો હુકમ હે ઓર કોઈ ચીઝ તો હે નહીં, ઇસ બકરી હી
 કો ઝખ્હ કર લો. વો ઉસ બકરીકો ઝખ્હ કરને લગા, મુજે યે ખ્યાલ હુઆ કે ઘેરે
 છોટે-છોટે બચ્ચે ઇસ બકરીકો ઝખ્હ હીતે દેખકર રોને લગેગે, ઇસ સિએ મેંને કહા
 કે બાહરસે જાકર દીવારકી આડમેં ઝખ્હ કર લો. બચ્ચે ન દેખે, વો બાહર લે ગયે
 ઓર જબ ઉસ પર છુરી ચલાઈ તો યે બકરી હમારી દીવારકે ઉપર ખડી થી ઓર
 વહાંસે વો બકરી ખાવિંદકે હાથસે છુટ ગઈ. મેં ઉસકો દેખને બાહર આઈ તો ખાવિંદ
 ઉસ બકરીકી ખાલ ખીચ રહે હે. મેંને ઉનસે કહા કે બડે તાશ્તુબકી બાત હે કે
 એસી બકરી ઘરમેં આગઈ, ઉસકા કિસ્સા મેંને સુનાયા. ખાવિંદ કેહને લગે, ક્યા
 બઈદ હે કે હક તઆલા શાનુહુને ઉસકા બદલા હમેં અતા કરમાયા હો.

યે વો બકરી હે જો દૂધ ઓર સહક દેતી હે, યે સબકુછ મહઝ મહેમાનકે
 ઇંકરામકી વજહસે હે, ફિર વો ઓરત કેહને લગી કે અય ઘેરે બચ્ચો ! યે બકરી
 દિલોંમે ચરતી હે. અગર તુમ્હારે દિલ નેક રહોગે તો ઇસકા દુધ ભી અચ્છા રહેગા
 ઓર અગર તુમ્હારે દિલોંમે ખોટ આ ગયા તો ઇસકા દૂધ ભી ખરાબ હો જાએગા.
 અપને દિલોંકો અચ્છા રખો, હર ચીઝ તુમ્હારે સિએ અચ્છી બન જાએગી. (રોઝ)

સંસ્કૃત ભાષામાં (રહ.) કરમાતે હું કે મેં એક મર્તબા
 બસરાકી એક સડક પર જા રહા થા, રાસ્તેમેં ચન્દ લડકે અખરોટ ઓર બાદામસે
 ખેલ રહે હે ઓર એક લડકા ઉનકે કરીબ ખડા રો રહ થા, મુજે યે ખ્યાલ હુઆ
 કે ઇસ લડકેકે પાસ બાદામ ઓર અખરોટ નહીં હે, ઇનકી વજહસે રો રહા હે.

મૈને ઉસકો કહા, બેટા, તુજે મૈં અખરોટ, બાદામ ખરીદ દૂગા, તૂ ભી ઈનસે ખેલના. ઉસને મેરી તરફ નિગાહ ઉઠા કર કહા, અરે બેવફૂર ! ક્યા હમ ખેલકે વાસ્તે પૈદા હુએ હું ? મૈને પૂછા, ફિર કિસ કામકે વાસ્તે પૈદા હુએ હું ? કેહને લગા કે ઈસ્મ હાસિલ કરને કે વાસ્તે ઓર ઈબાદત કરનેકે વાસ્તે. મૈને કહા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે તેરી ઉમ્મરેં બરકત કરે, તૂને યે બાત કહાંસે મા'લુમ કી ? કેહને લગા, હક તઆલા શાનુલ્લેકા ઈશાદ હે -

اَلْحَسْبُكَ اَنْتَا خَلَقْتَ عَبَّادًا وَرُسُلًا

‘અફ-હસિબુનુમ્ અન્નમા-ખલક્નાકુમ્ અબ-સા.’

- સુરએ મુઅમિનુન, રૂકૂઅ-૬

‘ક્યા તુમ્હારા યે ગુમાન હે કે હમને તુમકો યોહી બેકાર પૈદા કિયા હે ઓર યે કે તુમ હમારે પાસ નહીં હોટાએ જાઓને ?’

મૈને કહા, બેટા, તૂ તો બડા હકીમ મા'લુમ હોતા હે, મુજે કુછ નસીહત કર, ઉસને ચાર શે'ર પછે, જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

‘મૈં દેખ રહા હું કે દુનિયા હર વકત ચલ-ચલાવ મેં હે (આજ યે ગયા, કલ વો ગયા) હર વકત ચલનેકે લિએ ધામન ઉઠાએ કદમ ઓર પિન્હલી પર (દોડનેકે લિએ તૈયાર રેહતી હે) પસ ન તો દુનિયા કિસી જિંદા કે લિએ બાકી રેહતી હે, ન કોઈ જિંદા દુનિયાકે લિએ બાકી રેહતા હે, એસા મા'લુમ હોતા હે જેસા કે મોત ઓર હવાદિસ દો થોડે હું જો તેજીસે આદમીકી તરફ દોડે ચલે આ રહે હું, પસ અય બેવફૂર, જો દુનિયાકે સાબ થોખેમેં પડા હુઆ હે, ઝરા ઓર કર ઓર દુનિયાસે અપને લિએ કોઈ (આખિરતમેં કામ આનેવાલી) એ'તમાદકી ચીઝ લે લે.’

યે શે'ર પછે કર ઉસ લડકેને આસમાનકી તરફ મુંડ કિયા ઓર ધેનોં હાથ ઉઠાએ ઓર આંસુઓંકી લડી ઉસકે રૂખસારોં પર જારી થી ઓર યે દો શેર પછે -

يا من الیه المتصل يا من عليه المتكفل

يا من اذا ما مل يرحوه لم يخط الا مل

યા મન્ ઈલેહિલ્લુ મુબ્તહિલ્લુ

યા મન્ અલ્લાહિલ્લુ તાકિલ્લુ

યા મન્ ઈઝ-મા- આમિલ્લુ

યર્જુહુ લમ્યખ્તુલ્લુ અમલ્લુ

જિનકા તર્જુમા યે હે - અય વો પાક ઝતકે ઉસકી તરફ આખિરી કી જાતી હે ઓર ઉસી પર એ'તમાદ કિયા જાતા હે. અય વો પાક ઝાત કે જખ ઉસ્સે કોઈ શખ્સ ઉમ્મીદ બાંધ લે તો વો ના-મુરાદ નહીં હો સકતા, ઉસકી ઉમ્મીદ ઝરૂર પૂરી હોતી હે.

યે સે'ર પબ્લકર વો બેહોશ હોકર ગિર ગયા. મૈને જલ્દીસે ઉસકા સર ઉઠાકર અપની ઝોદમે રખ લિયા ઓર અપની આસ્તીનસે ઉસકે મુંહ પર જો મિટ્ટી વગેરહ લગ ગઈ થી, પોંછને લગ્યા, જબ ઉસકો હોશ આયા તો મૈને કહ્યા, બેટા અભીસે તુમ્હે ઇતના ખોફ ક્યો હો ગયા, અભી તો તુમ બહોત બચ્ચે હો, અભી તુમ્હારે નામા-એ-આમાલમે કોઈ ગુનાહ ભી ન લિખ્યા જાએગા ? કેહને લગ્યા, બહલોલ, હટ જાઓ, મૈને અપની વાલિદાકો હમેશા દેખા કે જબ વો આગ જલાના શૂર કરતી હે તો પેહલે છોટી-છોટી છપટ્ટિયાં હી ચૂલ્હેમે રખતી હે, ઇસકે બાદ બડી લકડિયાં રખતી હૈ. મુજે ડર હે કે કહી જહમમકી આગમે છોટી લકડિયોંકી જગહ મેં ન રખ દિયા જાઉં. મૈને કહ્યા, સાહબઝાદે, તુમ તો બડે હકીમ મા'લુમ હોતે હો, મુજે કોઈ મુખતસર-સી નસીહત કરો, ઉસને ઇસ પર ચોદહ સે'ર પબ્લે જિનકા તર્જુમા યે હે -

‘મૈં ગફલતમેં પડા રહ્યા ઓર મોતકો હાંકનેવાલા મેરે પીછે-પીછે મોતકો હાંકે ચલા આ રહ્યા હે, અગર મૈં આજ ન ગયા તો કલ ઝરૂર ચલા જાઉંગા. મૈને અપને બદનકો અચ્છે-અચ્છે ઓર નરમ-નરમ લિબાસસે આરાસ્તા કિયા, હાલાંકે મેરે બદનકે લિએ (કબરમેં જાકર) ગલને ઓર સડનેકે સિવા ચારા-એ-કાર નહીં, વો મંઝર યોયા ઇસ વક્ત મેરે સામને હે જબ કે મૈં કબરમેં બોસીદા પડા હુઆ હુંગા. મેરે ઉપર મિટ્ટીકા ઢેર હોગા ઓર નીચે કબરકા ગઢા હોગા ઓર મેરા હુસ્ન વ જમાલ સારા-કા સારા જાતા રહેગા ઓર બિલ્કુલ મિટ જાએગા, હતાકે મેરી હકિયોં પર ન ગોશ્ત રહેગા, ન ખાલ રહેગી. મૈં દેખ રહ્યા હું કે ઉઝ તો ખત્મ હોતી જા રહી હે ઓર આરઝુએં હું કે પૂરી નહીં હો સકતીં ઓર બડા તવીલ સફર સામને હે ઓર તોશા ઝરા-સા ભી સાથ નહીં ઓર મૈને ખુલ્લમખુલ્લા ગુનાહોંકે સાથ અપને નિગેહબાન ઓર મુહાફિઝકા મુકાબલા કિયા ઓર બડી બડી હરકતેં કી હૈ જો અબ વાપસ ભી નહીં હો સકતીં (યાની જો ગુનાહ કર ચુકા હું, વો બે-કિયા નહીં હો સકતા) ઓર મૈને હોગોંસે છુપાનેકે લિએ પરદે ડાલે કે મેરા એબ કિસી પર ઝાહિર ન હો લેકિન મેરે જિતને મખ્ફી ગુનાહ હૈ, વો કલકો ઉસ માલિકકે સામને ઝાહિર હોંગે (ઉનકી પેશીમેં પેશ હોંગે) ઇસમેં શક નહીં કે મુજે ઉસકા ખોફ ઝરૂર થા, લેકિન મૈં ઉસકે ગાયતે હિલ્મ પર ભરોસા કરતા રહ્યા (જિલ્લકી વજહસે જુર્મત હોતી રહી) ઓર ઇસ પર એ'તમાદ કરતા રહ્યા કે વો બડા ગફૂર હે, ઉસકે સિવા કોન મા'ફી દે સકતા હે. બેશક તમામ તા'રીફેં ઉસી પાક ઝાતકે લિએ હૈ, અગર મોતકે ઓર મરનેકે બાદ ગલને ઓર સડનેકે સિવા કોઈ દુસરી આફત ન ભી હોતી ઓર મેરે રબકી તરફસે જમતકા વાઅદા ઓર દોઝખકી ધમકી ન ભી હોતી તબ ભી મરને ઓર સડનેહી મૈં ઇસ ખાત પર કાફી તંબીહ મોજૂદ

થી કે લહવ વ લઈએ એહતિરાજ ક્રિયા જાતા, લેકિન ક્યા કરે કે હમારી અકલ જા'ઈલ હો ગઈ (કિસી બાતસે ઈબરત હાસિલ નહીં હોતી, બસ અબ ઈસકે સિવા કોઈ ચારા નહીં કે) કાશ ગુનાહોંકા બખ્શનેવાલા મેરી મઝિફરત કર દે. જબ કિસી ગુલામસે કોઈ લગિજશ હોતી હે તો આકા હી ઉસકો મા'ફ કરતા હે. બેશક, મેં બદતરીન બન્ધા હું, કિસને અપને મોલાકે અહદમે બિયાનાત કી ઓર નાલાયક ગુલામ એસે હી હોતે હું કે ઈસકા કોઈ કીલ-કરાર મો'તબર નહીં હોતા. મેરે આકા જબ તેરી આગ મેરે બદનકો જલાએગી તો મેરા ક્યા હાલ બનેગા જબ કે સખ્ત-સે-સખ્ત પત્થર ભી ઉસ આગકો બરદાશ્ત નહીં કર સકતે. મેં મોતકે વકત ભી તનેતન્હા રેહ જાઉંગા, કબરમેં ભી અકેલા હી જાઉંગા, કબરસે ભી અકેલા હી ઉઢૂંગા (કિસી જગહ ભી કોઈ મેરા મુઈન મદદગાર ન હોગા,) પસ અય વો પાક ગાત જો ખુદ અકેલી હે, વહદહૂ લા શરીક હે, એસે શખ્સ પર રહમ કર જો બિલ્કુલ તનેતન્હા રેહ ગયા.'

બહલોલ કેહતે હું કે ઉસકે યે અશઆર સુનકર મુજપર એસા અસર હુઆ કે મેં ગશ પાકર ગિર ગયા, બડી દેરમેં જબ મુજે હોશ આયા તો વો લડકા જા ચુકા થા. મેંને ઉન બચ્ચોસે દર્પાફત ક્રિયા કે યે બચ્ચા કૌન થા ? વો કેહને લગે, તૂ ઉસકો નહીં જાનતા યે હજરત ઈમામ હુસૈન (રદી.) કી ઓલાદમેં હે, મેંને કહા, મુજે ખુદહી હેરત હો રહી થી કે યે ફલ કિસ દરખ્ત કા હે, વાકઈ યે ફલ ઉસી દરખ્તકા હો સકતા થા, હક તઆલા શાનુહૂ હમેં ઉસ ખાનદાનકી બરકતોસે મુન્તફા કરમાએ. - આમીન. (રોજ)

કિસ્સા નં. ૬૬ હજરત શિબ્લી (રહ.) કરમાતે હું, મુજે એક મર્તાબા મેરે દિલને કહા કે તૂ બખીલ હે, મગર મેરે નફસને કહા કે નહીં, બખીલ નહીં હું. મેરે દિલને ફિર કહા કે નહીં તૂ બખીલ હે, મેંને ઉસકે જાંચનેકે લિએ યે ઈરાદા કર લિયા કે સબસે પેહલે મેરે પાસ જો કુછ આએગા (ખ્વાહ વો કિતના હી હો) મેં સબ કા સબ ઉસ ફકીરકો દે દૂંગા, જો મુજે સબસે પેહલે મિલેગા.

મેરી યે નીયત પૂરી ભી ન હોને પાઈ થી કે મુજે એક શખ્સને પચાસ દીનાર (અશરફિયાં) નજર કિએ, મેંને વો લે લિએ ઓર અપની નીયતકે મુવાફિક કિસી ફકીરકી તલાશમેં નિકલા. સબસે પેહલે મુજે એક નાબીના ફકીર મિલા, જો એક હજામસે હજામત બનવા રહા થા, મેંને વો સબ કે સબ ઉસ નાબીનાકો દે દિએ. ઉસને કહા કે યે (હજામતકી ઉજરતમેં) ઈસ હજામકો દે દો. મેંને કહા કે પચાસ અશરફિયાં હું (ઇતની અશરફિયાં ભી કહીં હજામતકી ઉજરતમેં દી જાતી હું) ઉસ નાબીનાને ઉપરકો સર ઉકાકર કહા, હમને કહા નહીં થા કે તૂ બખીલ હે ?

મેંને જલ્દીસે વો હજામકો દે દિએ, ઉસ હજામને કહા કે જબ યે નાબીના

હજામત બનવાને બેઠા તો મૈને ઇસકી ગુરબતકો દેખકર યે નીવ્યત કર લી થી કે ઇસકી ઉજરત ન લૂંગા (મુઝે ઈન દોનોંકી ગુફતગૂ સુનકર ઇસ કદર ગૈરત આઈ કે) મૈને ઉન અશરફિયોંકો દરિયામે હેંક દિયા કે ખુદા તેરા નામ કરે, તુઝસે જો ભી ઝરા દિલ લગાએ હક તઆલા શાનુહુ ઇસકો ઇસી તરહ ઝલીલ કરતે હૈ. (વહી)

ગૈરતકી શિદ્દતમે ઇસ કિસ્મકે ઉમૂરકા બેશ આ જાના મુસ્તબઅદ નહીં, અગર હઝરત સુલેમાન અલા નબીયિના વ (અલયહિસ્સલાત વસ્સલામ) કતફિ ક- મસ્હૂમ બિસ્મૂકિ વલ્આઅનાકિ (સ્વાદ, રૂકૂઅ ૩) કર સકતે હૈં ઓર ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કી મોજૂદગીમેં દૂસરી સૌતકા ખાલા ફોડ સકતી હૈં ઓર ઇસકા ખાના હેંક સકતી હૈં ઓર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમૂર બિન અલઆસ (રદી.) અસ્ફરકી રંગી હુઈ ચાદરકો સિર્ફ હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઇસ સવાલ પર કે કયા પેહન લિયા, તનૂરમેં જલા સકતે હૈં ઓર અન્સારી હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો અપને સે બે-ઈલિતકાતી દેખકર બને-બનાએ કુબ્બાકો ગિરા સકતે હૈં તો હઝરત શિબ્લી (રહ.) કે અશરફિયાં હેંક દેનેમેં કોઈ ઇશકાલ નહીં.

કરસહ-૬૭ હઝરત ઝુમૂન મિસરી (રહ.) (જો અકાબિર મસહૂર સૂફિયામેં હૈં) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક જંગલમેં જા રહા થા, મુઝે એક નોજવાન નઝર પડા, જિસકે ચેહરે પર દાબ્હીકી દો લકીરે થીં (યાની નિકલની શુરૂ હુઈ થીં,) મુઝે દેખકર ઇસકે બદનમેં કપકપી આ ગઈ ઓર ચેહરા ઝર્દ હો ગયા ઓર મુઝસે ભાગને લગા. મૈને કહા, મૈં તો તેરે હી જેસા ઇન્સાન હૂં (જમ તો નહીં હૂં ફિર કયોં ઇતના ડરતા ઓર ભાગતા હૈ) વો કેહને લગા કે તુમ (ઇન્સાનોં હી) સે તો ભાગતા હૂં.

મૈં ઇસકે પીછે ચલા ઓર મૈને ઇસકો કસમ દી કે ઝરા ખડા હો જાએ, વો ખડા હો ગયા. મૈને પૂછા કે તૂ ઇસ જંગલ બયબાનમેં બિલ્કુલ તન્હા રેહતા હે, કોઈ દુસરા રફાકતકે લિએ ભી નહીં હે, તુઝે ખોફ નહીં મા'લૂમ હોતા ? કેહને લગા, નહીં, મેરે પાસ તો મેરા દિલ લગાનેવાલા હે (મૈને સમજા કે ઇસકા કોઈ રહીક કહીં ગયા હોગા.) મૈને કહા, વો કહાં હે ? કેહને લગા, વો હર વકત મેરે સાથ હે, વો મેરે દાએ-બાએ આગે-પીછે હર તરફ હે. મૈને પૂછા કે કુછ ખાને-પીનેકા સામાન ભી તેરે પાસ નહીં હે ? વો કેહને લગા, વો ભી મોજૂદ હે. મૈને કહા, વો કહાં હે ? કેહને લગા, જિસને મેરી માંકે પેટમેં મુઝે રોઝી દી, ઇસને મેરી બડી ઉમ્રમેં ભી રોઝી કી ઝિમ્મેદારી લે રખી હે. મૈને કહા કે ખાને-પીનેકે લિએ કુછ તો આપિર ચાહિએ, ઇસે રાતકો તહજ્જુદમેં ખડે હોનેકી કુવ્વત પેદા હોતી હે, દિનકે રોઝે રખનેમેં મદદ મિલતી હે ઓર (બદનકી કુવ્વતસે) મોલાકી ખિદમત (ઇબાદત) ભી અચ્છી તરહ હો સકતી હે ઓર મૈને ખાને-પીને કી ઝરૂરત પર બહોત ઝોર દિયા તો વો ચન્દ શે'ર પખ્કકર ભાગ ગયા, જિનકા તર્જુમા યે હે -

અલ્લાહકે વહીકે લિએ કિસી ધરકી ઝરૂરત નહીં હે ઓર વો હરગિઝા ઉસકો મવારા નહીં કરતા કે ઉસકો કોઈ જામદાદ હો, જો જબ જંઝલસે પહાડકી તરફ ચલ દેતા હે તો વો જંઝલ ઉસકી જુદાઈસે ચેતા હે કિસમે વો પેહલેસે ઘા. વો ચાતકે તલજુદ પર ઓર દિનકે રોઝે પર બહોત ઝિયાદા સમર કરનેવાલા હોતા હે, વો અપને નકસકો સમજા દિયા કરતા હે કે કિતની મેહનત ઓર મશકકત હો સકે કર લે, ઇસલિએ કે રેહમાનકી ખિદમતમે કોઈ આર નહીં હોતી. (વો બડી કબરકી ચીઝ હોતી હે.) વો જબ અપને રબસે બાર્તે કિયા કરતા હે તો ઉસકી આંખસે આંસૂ બહા કરતે હૈં ઓર વો યે કહા કરતા હે કે યા અલ્લાહ ! મેરા દિલ ઉઝા જા રહા હે (ઇસકી તૂ ખબર લે) વો યો કહા કરતા હે કે યા અલ્લાહ, મુઝે ન તો (જમતમે) યાકૂતકા ધર ચાલિએ, કિસમે હુરે રેહતી હૈં ઓર ન મુઝે જમતે અદનકી ખ્વાલિશ હે ઓર ન જમતકે કલોંકી આરઝૂ હે, મેરી સારી તમન્ના, સિર્ફ તેરા દીદાર હે, ઇસકા મુઝપર એહસાન કર દે ચેહી બડી કબરકી ચીઝ હે. (ચીઝ)

જમતમે હઝરત ઇબ્રાહીમ ખવાસ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેં એક મર્તબા જંઝલમે જા રહા ઘા, રાસ્તેમે એક નસરાની ચાલિબ મુઝે મિલા, કિસકી કબરમે જુમાર પટકા (યા ધાગા વગેરહ જો કુકડી અલામતકે તોર પર કાફિર બાંધતે હૈં) બંધ રહા ઘા, ઉસને મેરે સાથ રેહનેકી ખ્વાલિશ ઝાહિર કી (કાફિર કકીર અકસર મુસલમાન કુકરાકી ખિદમતમે રેહતે ચલે આએ હૈં) મેંને સાથ લે લિયા, સાત દિન તક હમ ચલતે રહે (ન ખાના, ન પીના) સાતવે દિન ઉસ નસરાનીને કહા, અય મુહમ્મદી, કુછ અપની ફુતુહાત દિખાઓ (કઈ દિન હો ગએ, કુછ ખાયા નહીં) મેંને અલ્લાહ તઆલા સાનુહુસે દુઆ કી કે યા અલ્લાહ ! ઇસ કાફિરકે સામને મુઝે ઝલીલ ન કરમા. મેંને દેખા કે ફોરન એક ખ્વાન સામને રખ્યા ગયા, કિસમે રોટિયાં, તુના હુઆ ગોસ્ત ઓર તરો તા'જા ખઝૂરે ઓર પાનીકા લોટા રખ્યા હુઆ ઘા. હમ દોનોને ખાયા, પાની પીયા ઓર ચલ દિએ.

સાત દિન તક ચલતે રહે. સાતવે દિન મેંને (ઇસ ખ્વાલસે કે વો નસરાની ફિર ન કેહ દે) જલ્દી કરકે ઉસ નસરાનીસે કહા કે ઇસ મર્તબા તુમ કુછ દિખાઓ, અબકે તુમ્હારા નખ્બર હે. વો અપની લકડી પર સહારા લગાકર ખડા હો ગયા ઓર દુઆ કરને લગા, જબ હી દો ખ્વાન, જિનમે હર ચીઝ ઉસે દો મુની થી, જો મેરે ખ્વાન પર થી, સામને આ ગઈ. મુઝે બડી ગૈરત આઈ, મેરા ચેહરા ફક હો ગયા ઓર મેં હેરતમે રેહ ગયા ઓર મેંને રંજકી વજહસે ખાનેસે ઇન્કાર કર દિયા. ઉસ નસરાનીને મુઝપર ખાનેકા ઇસરાર કિયા, મગર મેં ઉજર હી કરતા રહા. ઉસને કહા કે તુમ ખાઓ મેં તુમકો દો બશારતે સુનાઉંગા, જિનમેસે પેહલી યે હે કે -

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ (صلی اللہ علیہ وسلم)

અશહદુ અલ્લા-ઇલાહ- ઇલ્લલ્લાહુ વ-અશહદુ અન્ન-મુહમ્મદરસુલુલ્લાહ.
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મેં મુસલમાન હો ગયા હું ઓર યે કેહકર જુગાર તોડકર ફેંક દિયા.

ઔર દૂસરી બશારત યે હે કે મેંને જો ખાનેકે લિએ દુઆ કી થી, વો યે કેહકર કી થી કે યા અલ્લાહ ! ઇસ મુહમ્મદીકા અગર તેરે યહાં કોઈ મર્તબા હે તો ઇસકે તુફેલ તૂ હમં ખાના ખિલા દે. ઇસ પર યે ખાના ખિલા હે ઔર ઇસી વજહસે મેં મુસલમાન હુઆ.

ઇસકે બાદ હમ દોનોંને ખાના ખાયા, ફિર આગે ચલ દિએ, આખિર મકકા મુકર્રમા પહોંચે, હજ કિયા ઔર વો નવ મુસ્લિમ મકકા હી મેં ઠહર ગયા, વહી ઇસકા ઇન્તિકાલ હુઆ. ગુફિરલ્લાહુ લહુ. (રોઝ)

કાફિરોંકે ઇસ તરહ મુસલમાન હોનેકે બહોત-સે વાકેઆત તારીખકી કુતુબમેં મોજૂદ હૈં ઔર ઇસ વાકેએસે યેભી મા'લુમ હુઆ કે હક તઆલા શાનુલ્ બસા ઔકાત દૂસરોંકે તુફેલ કિસીકો રોઝી દેતે હૈં, જિનકો વો મિલતી હે, વો અપની બેવફૂરીસે યે સમજતે હૈં કે યે હમારા કારનામા દે, હમારી કોશિશકા નતીજા હે. અહાદીસમેં કસરતસે યે મઝમૂન આયા હે કે તુમકો તુમ્હારે ઝોઅકાકે તુફેલ (અકસર) રોઝી દી જાતી હે.

નીઝ ઇસ વાકેએસે યેભી મા'લુમ હુઆ કે કાફિરોં પર ભી બસા ઔકાત મુસલમાનોંકી વજહસે ફુતુહાત હોતી હૈં જિસકો ઝહિર કરનેમેં ઉનકી મદદ સમજા જાતા હે લેકિન વો હકીકતમેં દૂસરોંકા તુફેલ હોતા હે.

કિસ્સા નંબર-૬૮ એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હૈં કે મેંને એક ગુલામ ખરીદા, જબ મેં ઉસકો લાયા તો ઉસસે પૂછા કે તુમ્હારા કયા નામ હે ? કેહને લગા કે જો નામ આકા રખ્મં. મેંને પૂછા કે તુમ કયા કામ કરોગે ? કેહને લગા મેરે આકા, જો આપ હુકમ દેંગે. મેંને પૂછા કે તુમ કયા ખાના ચાહતે હો ? (તા'કે તુમ્હારી ખાતિરમેં ઉસકા ફિકર કરું) કેહને લગા, મેરે આકા, જો આપ ખિલાવેંગે. મેંને પૂછા કે તુમ્હારા ભી કિસી ચીઝકે ખાનેકો દિલ ચાહતા હે ? કેહને લગા, આકાકે સામને ગુલામકી ખ્વાહિશ કયા ચીઝ હે, જો આકાકી મરઝી હે, વોહી ગુલામકી ખ્વાહિશ હે.

ઉસકા યે જવાબ સુનકર મુઝે રોના આ ગયા ઔર મુઝે યે ખ્વાલ આયા કે મેરા ભી તો મેરે મોલા (જલ્લ જલાલુલ્હ) કે સાથ યેહી મા'મલા હોના ચાહિએ. મેંને ઉસસે કહા કે તુમને તો મુઝે અપને આકા (તઆલા ઝિક્રહુ) કે સાથ અદબ કરના સિખા દિયા. ઉસને ઇસ પર દો શે'ર પઢે. જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

'અગર તેરે કિસી બન્દેકી ખિદમત મુઝસે પૂરી-પૂરી અદા હો જાએ તો ઇસસે

બળ્હકર મેરે લિએ ઓર ક્યા નેઅમત હો સકતી હે, પસ તૂ મહજા અપને ફજલસે મેરી કોતાહી ઓર ગફલતકો મા'ફ કર, ઇસલિએ કે મેં તુજે બઝા મુહિસન ઓર બઝા રહીમ સમજાતા હું.' (રોજ)

નિસાદાસ હજરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) મશહૂર બુઝુર્ગોમેં હે, ઇસ રિસાલેમેંભી ઉનકે કઈ કિસ્સે જિંક હો ચુકે હે. વો ઇબ્તિદામેં કુછ અચ્છે હાલમેં ન થે. એક શખ્સને ઉનસે ઉનકી તૌબાકા કિસ્સા પૂછા કે ક્યા બાત પેશ આઈ, જિસ પર આપને અપની સાબિકા ઝિન્દગીસે તૌબા કી ? વો કેહને લગે કે મેં એક સિપાહી થા ઓર શરાબકા બહોત શોકીન થા ઓર બહોત આદી (હર વકત શરાબ હી મેં મુન્હમિક રેહતા થા.) મેંને એક બાંદી ખરીદી, જો બહોત ખુબસૂરત થી ઓર મુજે ઉસ્સે બહોત તઅલ્લુક થા. ઉસ્સે મેરે એક લાડકી પેદા હુઈ. મુજે ઉસ લાડકીસે મુહબ્બત થી ઓર વો લાડકી ભી મુજસે બહોત માનૂસ થી. યહાં તકકે વો પાંચ ચલને લગી તો ઉસ વકત મુજે ઉસ્સે ઓર ભી ઝિયાદા મુહબ્બત હો ગઈ કે હર વકત વો મેરે પાસ હી રેહતી. લેડિન ઉસકી આદત યે થી કે જબ મેં શરાબકા ગિલાસ પીનેકે લિએ લેતા, વો મેરે હાથમેંસે છીનકર મેરે કપડો પર ફેંક દેતી (મુહબ્બતકી ઝિયાદતીકી વજહસે ઉસકો ડાંટનેકો દિલ ન માનતા.) જબ વો દો બરસકી હો ગઈ તો ઉસકા ઇન્તિકાલ હો ગયા, ઇસ સદમેંને મેરે દિલમેં ઝખ્મ કર દિયા.

એક દિન ૧૫ શાબાનકી રાત થી, મેં શરાબમેં મસ્ત થા. ઇશાકી નમાઝ ભી ન પઢ્હી, ઇસી હાલમેં સો ગયા, મેંને ખ્વાબમેં દેખા કે હશર કાયમ હો ગયા, લોગ કબરોસે નિકલ રહે હે, મેંભી ઉન લોગોમેં હું, જો મેદાને હશરકી તરફ આ રહે હે. મેંને અપને પીછે કુછ આહટ-સી સુની, મેંને જો મુડકર દેખા તો એક બહોત બઝા કાલા અઝદહા મેરે પીછે દોડા આ રહા હે. ઉસકી કેરી આખેં હે, મુંહ ખુલા હુઆ હે ઓર બેતહાશા મેરી તરફકો દોડા હુઆ આ રહા હે. મેં ઉસકે ડરસે થબરા કર ખોફઝદા ઝોરસે ભાગ રહા હું ઓર વો મેરે પીછે ભાગા ચલા આ રહા હે. સામને મુજે એક બૂલ્હે મિયાં નિહાયત નફીસ લિબાસ, નિહાયત મેહકતી હુઈ ખૂશ્બૂ ઉનમેંસે આ રહી હે, ગિલે. મેંને ઉનકો સલામ ક્રિયા, ઉનકોંને જવાબ દિયા. મેંને ઉનસે કહ્યા, ખુદાકે વાસ્તે મેરી મદદ કીજિએ, વો કેહને લગે કે મેં એક ઝઈફ આદમી હું, યે બહોત કવી હે. યે મેરે કાબૂકા નહીં હે લેડિન તૂ ભાગા ચલા જા, શાયદ આગે કોઈ ચીઝ એસી મિલ જાએ જો ઇસ્સે નિજતકા સબબ બન જાએ.

મેં બેતહાશા ભાગા જા રહા થા, મુજે એક ટીલા નઝર પડા, મેં ઉસ પર ચઢ્હ ગયા, મગર વહાં ચઢ્હતે હી મુજે જહમમકી દહકતી હુઈ આગ ઉસ ટીલેકે પરે નઝર પડી. ઉસકી દહશતનાક ઓર ઉસકે મંઝર નઝર આએ. ઇન સબ હાલાતકે દેખનેકે બાવજૂદ ઉસ સાંપકી ઇંતની દહશત મુજપર સવાર થી ઓર એસી તરહ

ભાગ્ય જા રહ્યા થા કે મેં કરીબ હી થા કે જહનમકે ગળ્હેમેં જા પડું, ઇતનેમેં એક ઝોરકી આવાજ મુઝે સુનાઈ દી, કોઈ કેહ રહ્યા હે, પીછે હટ તૂ ઈન (જહનમી) લોગોમેંસે નહીં હે. મેં વહાંસે ફિર પીછેકો દોઢ, વો સાંપ ભી મેરે પીછેકો લોટ આયા, મુઝે ફિર વો બડે મિયાં સફેદ લિબાસમેં નજર પડે. મેંને ઉનસે ફિર કહ્યા કે મેંને પેહલે ભી દરખ્વાસ્ત કી થી કે ઈસ અઝદહેસે ડિસી તરહ બચાએ, આપને કુબૂલ ન કિયા.

વો બડે મિયાં રોને લગે ઓર કેહને લગે, મેં બહોત ઝઈક લું, મે બહોત કવી હે, મેં ઈસકા મુકાબલા નહીં કર સકતા, અલબત્તા સામને મે એક દૂસરી પહાડી હે, ઈસ પર ચળ્હ જા, ઈસમેં મુસલમાનોં કી કુછ અમાનતે રખ્ખી હૈ, મુશ્કિન હે તેરી ભી કોઈ એસી ચીઝ અમાનત રખ્ખી હો જિસકી મદદસે ઈસ અઝદહેસે બચ સકે.

મેં ભાગ્યા હુઆ ઉસ પર ગયા ઓર વો અઝદહા મેરે પીછે-પીછે ચલા આ રહ્યા હે. વહાં મેંને દેખા, એક ગોલ પહાડ હે, ઉસમેં બહોત-સે તાક (ખિડકિયાં) ખુલે હુએ હૈ, ઉનપર પરદે પડે હુએ હૈ. હર ખિડકીકે દો કિવાડ હૈ સોનેકે, જિન પર ચાફૂત જડે હુએ હૈ ઓર ચોતિયોંસે લદે રહે હૈ ઓર હર કિવાડ પર એક રેસમી પરદા પડા હુઆ હે. મેં જબ ઉસપર ચળ્હને લગ્યા તો ફરિશ્તોંને આવાજ દી કે કિવાડ ખોલ દો ઓર પરદે ઉઠા દો ઓર બાહર નિકલ આઓ, શાયદ ઈસ પરેશાનહાલકી કોઈ અમાનત તુમમેં એસી હો, જો ઈસ વક્ત ઈસકો ઈસ મુસીબતસે નિજાત દે.

ઉસકી આવાજકે સાથ હી એકદમ કિવાડ ખુલ ગયે ઓર પરદે ઉઠ ગયે ઓર ઈસમેંસે ચાંદ જેસી સૂરતકે બહોત-સે બચ્ચે નિકલે મગર મેં ઈન્જિહાઈ પરેશાન થા કે વો સાંપ મેરે બિલકુલ હી પાસ આ ગયા થા. ઇતનેમેં વો બચ્ચે ચિલ્લાને લગે, અરે તુમ સબ જલ્દી નિકલ આઓ, વો સાંપ તો ઈસકે પાસ હી આ ગયા, ઈસ પર ફોજોં કી ફોજોં બચ્ચોંકી નિકલ આઈ, ઉનમેં દરઅતન મેરી નિગાહ અપની ઉસ દો-સાલા બચ્ચી પર પડી, જો મર ગઈ થી. વો મુઝે દેખતે હી રોને લગી ઓર કેહને લગી, ખુદાકી કસમ, મે તો મેરે અબ્બા હૈ ઓર મે કેહતે હી તીરકી તરહ કૂદકર એક નૂરકે પલડે પર ચઢ ગઈ ઓર અપને બાએ હાથકો મેરે દાહિને હાથકી તરફ બળ્હાયા, મેં જલ્દીસે ઉસે લિપટ ગયા ઓર ઉસને અપને દાહિને હાથકો ઉસ સાંપકી તરફ બળ્હાયા. વો ફોરન પીછેકો ભાગને લગ્યા. ફિર ઉસને મુઝે બિઠાયા ઓર ખુદ વો મેરી ઝોદમેં બેઠ ગઈ ઓર અપને દાહિને હાથકો મેરી દાબ્બી પર ફેરને લગી ઓર કેહને લગી, મેરે અબ્બાજાન ! અલમ્ યઅૂનિ લિલ્લ ઝીન આમનૂ. અલ આયત (સૂરએ હદીદ, રૂકૂઅ ર) કયા ઇમાનવાલોં (મેંસે જો લોગ ગુનાહોંમેં મુબ્તલા રેહતે હૈ, ઉન)કે લિએ ઈસ બાતકા વક્ત અભી તક નહીં આયા કે ઉનકે દિલ અલ્લાહકે ઝિકરકે વાસ્તે ઓર ઉસ હક બાતકે વાસ્તે જો ઉનપર નાઝિલ હુઈ હૈ, સુક જાએ.

ઉસકી યે બાત સુનકર મેં રોને લગ્યા ઓર મેંને પૂછા, ક્યા બેટી તુમ સબ કુરઆન શરીફકો જાનતી હો ? વો કેહને લગી કે હમ સબ કુરઆન શરીફકો તુમ સબસે ઝિયાદા જાનતે હૈ. મેંને પૂછા, બેટી યે સાંપ ક્યા બલા થી જો મેરે પીછે લગ ગઈ થી ? ઉસને કહ્યા, યે આપકે બુરે આ'માલ થે, આપને ઉસકો અપને ગુનાહોસે ઇતના કવી કર દિયા કે વો આપકો અબ જહનમમે ખીચકર ડાલનેકી ફિકરમેં થા. ફિર મેંને પૂછા, વો સફેદપોશ ઝઈફ બુઝૂર્ગ કીન થે ? કેહને લગી, વો આપકે નેક અમલ થે જિનકો આપને ઇતના ઝઈફ કર દિયા કે વો ઇસ સાંપકો આપસે દફા ન કર સકે (અલબત્તા ઇતની મદદ ભી કર દી કે બચનેકા રાસ્તા બતા દિયા) મેંને પૂછા કે બેટી તુમ ઇસ પહાડમેં ક્યા કરતી હો ? કેહને લગી કે હમ સબ મુસલમાનોંકે બચ્ચે હૈ, કિયામત તક હમ પહાં રહૈએ, આપકે આનેકે મુન્તાઝિર હૈ, જબ આપ સબ આર્હેંગે તો હમ સિફારિશ કરૈએ. ઇસકે બાદ મેરી આંખ ખુલ ગઈ તો ઇસ સાંપકી દહશત મુઝપર સવાર થી, મેંને ઉઠતે હી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સામને તોબા કી ઓર અપને બુરે અફઆલકો છોડ દિયા.

યે રિસાલા અન્દાઝેસે બહોત ઝિયાદા બખ્ષ ગયા, શુરૂમેં તો મુખ્તસર હી લિખનેકા ખ્યાલ થા, મગર બે-ઇરાદા તવીલ હોતા ચલા ગયા ઓર અબ ઇસ દરજે તક પહોંચ ગયા કે ઇસકે પખ્સુનેકી ઉમ્મીદ ભી કમ હો ચલી કે દીની રસામલકે પખ્સુનેકે લિએ ભી હમ લોગોંકે પાસ વકત નહીં હે, ઇસ લિએ દફઅતન ખત્મ કર દિયા. હક તઆલા શાનુહુ અપને લુત્ફ વ કરમસે ઇસ નાપાકકો ભી, જો હર વકત મઆસી ઓર દુનિયા હી મેં ઝક રેહતા હે, અપની તરફ રૂખૂઅકી તોફીક અત્તા ફરમાએ ઓર ઇસ નાપાક દુનિયાસે નફરતકા ઝાપકા નસીબ ફરમા દે.

ઇસ રિસાલેકી ઇખ્તિદા શબ્દાલ દૃદ હિ. મેં હુઇ થી, મગર દરમિયાનમેં એસે અવારિઝ પેશ આતે રહે કે ઇખ્તિતામમેં દેર હી લગતી રહી, અબ ભી ઇસમેં બહોત-સી ચીઝોંકે ઇઝાફકા ખ્યાલ થા, મગર ઇસકે તવીલ હો, જાનેકી વજહસે આજ રર સફર, ૬૮ હિ. સબ જુઆકો ખત્મ હી કર દિયા.

وَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِهِ وَآصْحَابِهِمُ وَأَتَّبَعِهِم
أَجْمَعِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

વ આખિરુ દઅવાના અનિલ્લહુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ્આલમીન-વસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા-સૈયિદિલ્ મુર્સલિન-વ-અલા-આલિહી વ-અસ્હાબિહી વ-અત્બાઇહી અજ્મઇન્ બિરહ્મતિક-યા-અર્હમર્રાહિમીન.

મુહમ્મદ ઝકરિયા ઉફિ-ય અન્હુ કાંધલવી,

મુકીમ, મદરસા મજાહિરે ઉલૂમ, સહારનપુર

હીની ગુજરાતી કિતાબો

કિતાબનું નામ

- ગુજ. ફઝાઈલે આ'માલ કંથારીયા ટાઈપ.....
- ગુજ. ફઝાઈલે આ'માલ દોવુમ અરબી સાથે.....
- ગુજ. ફઝાઈલે સદકાત ભાગ ૧-૨ અરબી સાથે..
- ગુજ. ફઝાઈલે હજ અરબી સાથે.....
- ગુજ. રાહે નજાત.....
- ગુજ. ખુસુલે જન્નત કા તરીકા.....
- ગુજ. મર્દ ઓરત કે મખસુસ મસાઈલ.....
- ગુજ. દઅવત વ તબ્લીગ (મોલાના મુહમ્મદ ઉમર સાહબકી તબ્લીગી તકરીરે).....
- ગુજ. પાકીઝ ઝીંદગી.....
- ગુજ. નુરાની આસાન નમાઝ.....
- ગુજ. ફઝાઈલે આ'માલ.....
- ગુજ. બાગે જન્નત યાને ખુદાઈ બાગ.....
- ગુજ. સાસરે જતી દીકરીને.....
- ગુજ. મરને કે બાદ કયા હોગા.....
- ગુજ. સીરતે સરકારે મદીના ભાગ-૧.....
- ગુજ. સીરતે સરકારે મદીના ભાગ-૨.....
- ગુજ. આઈનાએ નમાઝ.....
- ગુજ. કબરની પહેલી રાત.....
- ગુજ. કયામત ક્યારે આવશે.....
- ગુજ. મોતકા મંજર.....
- ગુજ. મોતકી યાદ.....
- ગુજ. મુસ્લિમ પતિ પત્ની (નાની).....
- ગુજ. ઓરતોની નમાઝ.....
- ગુજ. મીઠીકા ઘર.....
- ગુજ. ખસાઈલે નબવી સ.....
- ગુજ. મા-બાપના હક્કો.....
- ગુજ. આપ શાદી કેસે કરે.....

- ગુજ. કફન અને દફનના એકકામો
- ગુજ. નુરાની નમાઝ માઅ અરબી
મતન બા શરઈ તસ્વીર
- ગુજ. નુરાની નમાઝ બા શરઈ તસ્વીર
મઅ તરીકએ ફાતેહા
- ગુજ. ઈસ્લામ કયા હય
- ગુજ. તા'લીમુલ ઈસ્લામ મુકમ્મલ ચાર ભાગ
મુંજલ્લદ
- ગુજ. પ્યારે રસૂલકી પ્યારી બાતે
- ગુજ. મસનૂન મકબુલ દુઆઓ અને નમાઝ
- ગુજ. મસનૂન મકબુલ ૧૫૧ દુઆઓ
- ગુજ. તબ્લીગી જમાતકી બુન્યાદી છ બાતે
- ગુજ. ફઝાઈલે તીઝારત
- ગુજ. બેહતરીન જહેજ
- ગુજ. તબ્લીગી જમાઅત પર એ'તરાઝાત
ઓર ઉસ્લે જવાબાત
- ગુજ. હજનો તરીકો
- ગુજ. હજ અને ઉમરહ
- ગુજ. તારીખે ઈસ્લામ
- ગુજ. કુર્આન આપસે કયા કહેતા હય
- ગુજ. નુરાની નમાઝ અરબી સાથે
- ગુજ. આદાબે મુબાશેરત
- ગુજ. મીયાં બીવી કે હોકૂક
- ગુજ. કબર કયા કહેતી હય
- ગુજ. ખ્વાબ અને તા'બીર
- ગુજ. સહીહ બુખારી શરીફ
- ગુજ. મુસલમાન પતિ-પત્નિ
લેખક : મો. હયરજી સા
- ગુજ. બેહનો કી મહેકીલ

- ગુજ. બેહીસતી ઝેવર ભાગ-૧૧ મુજલ્લદ
- ગુજ. રૂહાની કહાનીયા
- ગુજ. જજાઉલઆ'માલ યાની આ'માલકા બદલા ..
- ગુજ. મસનૂન નમાઝની ચાલીસ હદીસે
- ઉર્દુ. તોહફએ ખ્વાતીન
(યાને સુતરાલ જાનેવાલી બેટીકો નસીહત) ..
- ઉર્દુ. સીરતે અંબીયા વ સહાબા તા'બેઈન
- ઉર્દુ. મા-બાપકી નસીહત બેટીકો
- ઉર્દુ. ક્યા કરે કત્ત્રા ન કરે
- ઉર્દુ. નફસકે ધોકેસે બચનેકા ઇલાજ
- ઉર્દુ. ઇસ્લામકે નામવર સીપેહસાવાર
- ઉર્દુ. અલ્સર કા ઇલાજ
- ઉર્દુ. ડબ્બ કા ઇલાજ
- ઉર્દુ. કેન્સર કા ઇલાજ
- ઉર્દુ. વજન ઘટાઈએ ઉમર બઝાઈએ
- અરબી. રાતકો પઢનેકી ચીઝે

કિલાબનું નામ

- ગુજ. તીબ્બે નબવી સ.
- ગુજ. રસૂલુલ્લાહ સ. કી સુન્નતે
- ગુજ. હઝરતજી રહ. કી તકરીરે
- ગુજ. ઇસ્લામી નામોનો સંગ્રહ
- ગુજ. જન્મતના ચાલીસ રસ્તા
- ગુજ. નિકાહ ખ્વાનીનું રજીસ્ટર
મુજલ્લદ
- ગુજ. ગુજરાતી અરબી રુરૂલ
મુસ્લેમીન કંધારીયા ટાઈપ
- ગુજ. હીદાયત કે મોતી
- ગુજ. આદાબે ઝીંદગી

હજ અને ઉપરહ કે ખાસિસ અલગલ જસં સાનુક કે
સિમે પૂરા ડિયા ઓ.

ફઝાઈલે હજ

આયત અને હદીસ કે હવાલો કે સાથ

મુખવિકર

હઝરત મૌલાના અલહાદિઝ અલહાજહ અલ મુહદિસ મુહમ્મદ ઝકરિયા
સાહબ મદ્ર ઝિલ્લાલુ શીખુલહદીસ મઝહિરે ઉલૂમ સહારનપુર

લિખાંતર : સુલેમાન મજાદરી

ચિત્રો :

હજ-ઉપરહ-ઝિમાસ્ત કે ફઝાઈલ વ આદાય અને આશિમને પુદા
બહોતસે વાહેઆત, વઝાહત અને તફવીલસે બયાન કીમે જમે હે.

પરિલશર

નુરાની ફુતુબખાના

મુ.પો. છાપી, રેલ્વે સ્ટેશન સામે,
જિ. મનાસકાંઠા, ડિ. ગુજરાત (ઈન્ડિયા)
પીન કોડ - ૩૮૫૨૧૦
[સર્વ હક સ્વાધીન છે]

શુમાર	મઝમુન	સફહ
૧	તમ્હીદ.....	૧
	પેહલી ફસ્લ હજકી તર્જીબ મેં.....	૪
૨	લોગોંમે હજ કા એ'લાન કરદો.....	૪
૩	હજકા ઝમાના ચંદ મહિને હે, જો મા'લુમ હે.....	૬
૪	આજકે દિન તુમ્હારે લિએ તુમ્હારે દીનકો મેંને કામીલો - મુકમ્મલ બના દિયા.....	૬
૫	અહાદીસ.....	૮
૬	જો શખ્સ અલ્લાહકે લિએ હજ કરે ઈસ તરહ કે ઈસ હજમે ન રક્સ હો.....	૮
૭	મુખ્તલિક અગરાઝસે હજ કરના.....	૯
૮	નેકીવાલે હજકા બદલા જન્મતકે સિવા કુછ નહિ.....	૧૧
૯	હજજે મબરૂર કા મતલબ.....	૧૧
૧૦	કોઈ દિન એસા નહિ જિસ્મે અલ્લાહ તઆલા અર્કાહ કે દિનસે ઝા'ઈદ બન્દોંકો જહન્નમસે નજાત દેતે હો.....	૧૧
૧૧	અરફહ કે દિન અલ્લાહકી આમ બખ્શીશ.....	૧૨
૧૨	હજજે વજહસે કબાઈરકી મગિરત.....	૧૩
૧૩	અજકે દિનકે અલાવા એસા નહિ જિસમેં શૈતાન બહોત ઝલીલ હો રહા હો.....	૧૩
૧૪	અર્કાહકે દિનકી આમ બખ્શીશ પર શૈતાનકા વાવેલા.....	૧૩
૧૫	શર્ત અમર બિન આસ ઓર હુઝૂર (સલ્વ.)કા કૌલ કે હજ ઉનસબ ફૂસૂરકા ખાતમહ કર દેતા હે જો હજસે પેહલે કિએ હો.....	૧૪
૧૬	હજસે પીછલે ગુનાહોંકા ખાતમહ.....	૧૪
૧૭	જબ હાજી લબ્બેક કેહતા હે તો ઈસકે દાઈ, બાઈ જો પથ્થર, દરખ્ત, ઢેલે વગૈરહ હોતે હૈં વો ભી લબ્બેક કેહતે હે... ૧૫	૧૫
૧૮	હજકે મુખ્તલિક અફઆલ કા સવાબ.....	૧૬
૧૯	લબ્બેક કેહનેવાલોંકો જવાબ.....	૧૭
૨૦	હજ કુબૂલ હોનેકે કિસ્સે.....	૨૧
૨૧	હાજીકી સફારીશ ચારસોહ ધરાનોંમે મકબૂલ હોતી હે.....	૨૧

શુમાર	૩	મઝમુન	૩	સફર
૨૨	જમ કિસી હાજરે મુલાકાત હો તો ઉસકો સલામ કરો, ઉસે મુસાફર કરો, ઘરમે દાખિલ હોનેસે પેહલે દુઆકી દરખાસ્ત કરો	૨૦		
૨૩	હજમે ખર્ચ કરના જિહાદમે ખર્ચ કરનેકી તરહ સાતસો ગુના હે	૨૧		
૨૪	સદ્દાકી નિયમતસે ખરીદારી	૨૨		
૨૫	હાજર ફકીર હરગીઝ નહી હો સક્તા	૨૨		
૨૬	ઓરતોંકા જિહાદ, હજ ઉમરહ હે	૨૩		
૨૭	હજકા ઈરાદા કરે ઉસકો જલ્દી કરના ચાહીયે	૨૪		
૨૮	જો શખ્સ હજકે લિએ નીકલે ઓર રાસ્તેમે મર જાએ	૨૫		
૨૯	દૂસરેકી તરફસે હજ કરના	૨૬		
૩૦	એક હજકી વજહસે ત્રીન આદમીયોંકો જન્મતમે દાખિલ કરતે હે	૨૭		
	દૂસરી ફરલ્હ હજ ન કરનેકી વઈદમે	૨૮		
૩૧	જો શખ્સ હજસે મુનકીર હો તો અલ્લાહકા કયા નુકસાન હે	૨૯		
૩૨	સહાબાસે નકલ ક્રિયા ગયા કે જો તા'કતકે બાવજૂદ હજ ન કરે મેં ઉસકી નમાઝે જનાઝહ ન પળૂં	૩૦		
૩૩	હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ કે વો ચાહે યહૂદી મરે ચાહે નસરાની	૩૦		
૩૪	જિસ શખ્સકે પાસ ઈત્ના માલ હો જો હજ કર સકે ઓર હજ ન કરે વો મરતે વક્ત દુનિયામે વાપસ આનેકી તમન્ના કરેગા	૩૧		
૩૫	મોતકે વક્ત હજ ન કરનેકા અફસોસ	૩૧		
૩૬	જો બન્દા એસા હો કે મેંને ઉસકો સહત અતા કર રખ્ખી હો ઓર ઉસકી રોઝીમેં વુસઅત દે રખ્ખી હો ઓર હાઝીર ન હો વો મહરૂમ હે	૩૨		
૩૭	જો કામકી જમહ ખર્ચ નહી કરતા ઉસકો બે જગહ ખર્ચ કરના પડતા હે	૩૩		
	ત્રીસરી ફરલ્હ ઈસ સફરમેં મશાકકતકા તહમ્મુલ ..	૩૪		
૩૮	બકદરે મશાકકત સવાબ મિલતા હે	૩૫		
૩૯	પેદલ હજકા સવાબ ઓર ઉસકે મસઈત	૩૫		

શુમાર	૪	મઝમુન	૪	સફલ
૪૦	ફરિશ્તે ઉન હાજ્યોસે જો સવારી પર આતે હે મુસાફર કરતે હૈં ઓર જો પેદલ ચલ કર આતે હૈં ઉસે મુઆનેકહ કરતે હૈં ૩૬	ચોથી ફરસ હજકી હકીકતમેં ૩૮		
૪૧	સફરે હજકી સફરે આખેરતસે મુશાબહતકી તફસીલ..... ૪૦			
૪૨	સફરે હજ મઝહરે ઇશકે ઇલાહી ભી હે ઓર ઉસકી તોઝીહ ૪૦			
૪૩	સફરે હજકી પચ્ચીસ હીકમતેં ૫૧			
૪૪	હઝરત શીબ્લી (રહ.) કા અપને મુરીદકે હજકા ઇમ્તેહાન..... ૫૫	પાંચવી ફરસ હજકે આદાબમેં ૫૮		
૪૫	હજકા ઇરાદા કરો તો ખર્ચ ઝરૂર સાથ લે લિઆ કરો..... ૫૮			
૪૬	બગેર સફરે ખર્ચકે હજ કરના..... ૫૮			
૪૭	હજકે લિએ હલાલ રૂપિયહ ૬૧			
૪૮	ઝુલ્મ ઓર હરામ માલ પર વઈદ..... ૬૧			
૪૯	હજમેં નઝરે બદસે હીકાઝત..... ૬૪			
૫૦	હાજ બિખરે હુએ બાલોંવાલા મેલા કુચેલા હો ૬૫			
૫૧	હજમેં કુર્બાની ૬૭			
૫૨	હજકે તીસ આદાબ..... ૬૮			
૫૩	કબૂલકી ઉમ્મીદ ઇખ્લાસકી કોશીશ ૭૭	છટ્ટી ફરસ મક્કહ મુકર્રમહ ઓર કા'બાકે ફઝીલ ૮૧		
૫૪	લોગોંકી ઇબાદતકે લિએ સબસે પેહલા મકાન (કા'બા શરીફ) ... ૮૧			
૫૫	ઇસમેં બહોતસી ખુલી હુઈ નિશાનીયાં મૌજૂદ હે ઇનમે સે મકામે ઇબ્રાહીમ હે ૮૧			
૫૬	જિસ વકત હમને કા'બા કો લોગોંકે લિએ મર્જઅ બનાયા ઓર અમનકી (જગહ)..... ૮૨			
૫૭	કા'બા શરીફકી તા'મીર ૮૩			
૫૮	આખિર ઝમાનેમેં કા'બાકા મુન્હદીમ હોના ૮૬			
૫૯	કા'બાકે તવાફ વગેરહકા સવાબ..... ૮૭			
૬૦	હજરે અસ્વદકે ફઝીલ ૮૮			
૬૧	હજરે અસ્વદકા લોગોંકે ગુનાહોંકી વજહસે કાલા હો જાના..... ૯૧			

શુમાર	પ	મઝમુન	ક	સફહ
૬૨	રૂકને ચમાની.....			૯૨
૬૩	મુલાત્તીમ ઇજાબતકી જગહ હે.....			૯૨
૬૪	મક્કહમેં દુઆકે કુબુલ હોનેકે મવાકેઅ.....			૯૩
૬૫	મસ્જદે હરામ વગેરહમેં નમાઝકા સવાબ.....			૯૪
૬૬	મક્કહમેં ગુનાહ કરના.....			૯૫
૬૭	હતીમ કા'બાકા જુઝવ હે.....			૯૬
૬૮	કા'બામેં દાખિલી.....			૯૭
૬૯	ઝમઝમકા પાની.....			૯૮
૭૦	મક્કહકો ખિતાબ કરમા કર ઇર્શાદ કરમાયા કે તું કિતના બહેતર શહેર હે.....			૧૦૦
૭૧	મક્કહકા કિયામ.....			૧૦૦
૭૨	મક્કહકે મુતબરક મવાઝેઅ.....			૧૦૧
	સાતવી ફસ્લ ઉમરહકે ફઝીલ.....			૧૦૪
૭૩	હજ ઓર ઉમરહકો પૂરા પૂરા અદા કરો.....			૧૦૪
૭૪	અફઝલ તરીન અમલ નેફીવાલા હજ યા ઉમરહ હે.....			૧૦૫
૭૫	રમઝાન શરીફકા ઉમરહ.....			૧૦૬
૭૬	હજ ઓર ઉમરહ કરનેવાલે અલ્લાહકે વફદ હૈ.....			૧૦૬
૭૭	લગ્નાતાર હજ વ ઉમરહ કરના.....			૧૦૮
૭૮	ઔરતોંકા જિહાદ હજ ઉમરહ હે.....			૧૦૮
	આઠવી ફસ્લ ઝિયારતે મદીનહ.....			૧૦૯
૭૯	કબર શરીફકી ઝિયારત.....			૧૧૧
૮૦	અહાદીસે ઝિયારત.....			૧૧૧
૮૧	હુઝૂર (સલ્વ.) કે કરીબ સલામ કરના ઓર દૂરસે સલામ ભેજના.....			૧૧૭
૮૨	હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ કે ન સફર કિઆ જાએ મગર તીન મસજદોંકી તરફ.....			૧૧૭
૮૩	સહાબા (રદી.) ઓર તા'બઈન કા સફરે ઝિયારત.....			૧૧૮
	નવમી ફસ્લ આદાબે ઝિયારત મેં.....			૧૨૧
૮૪	ઝિયારતકે સાઠ અદબ.....			૧૨૨
૮૫	સલામકે અલ્ફાઝમેં ઇખ્તેસાર.....			૧૩૨
૮૬	શોર-શગબસે એહતિરાઝ.....			૧૩૩

શુમાર	ક	મજામુન	ઠ	સફહ
૮૭		પાક કબરોંકી સૂરત	૧૪૦-૧૪૧	
૮૮		બકીઅકી હાજરી	૧૪૪	
૮૯		શોહદાએ ઊલટકી હાજરી	૧૪૪	
૯૦		મસ્જદે કુબા : હાજરી	૧૪૫	
૯૧		મદીનહકે મુતબરક મકામાત ઓર સાત ફુવે	૧૪૬	
૯૨		ઝાઇરીનકી ચાલીસ હીકાયાત	૧૫૧	
૯૩		હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખ્યાબમેં ઝિમારત	૧૭૧	
		દસ્વી ફસ્લ મદીનહ કે ફઝાઇલ	૧૭૩	
૯૪		અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મદીનહકા નામ 'તાબા' રખ્યા હે	૧૭૩	
૯૫		મુઝે એસી બસ્તીમેં રેહનેકા હુકમ કિયા ગયા જો સારી બસ્તીયોંકે ખા લે	૧૭૪	
૯૬		યસરીબ કેહનેકી મુખાનેઅત	૧૭૬	
૯૭		મક્કહ અફઝલ હે યા મદીનહ	૧૭૮	
૯૮		હરમે મદીનહકા હુકમ	૧૮૧	
૯૯		મદીનહકે કિયામસે એ 'રાઝ'	૧૮૩	
૧૦૦		બેશક ઇમાન મદીનહ કી તરફ એસા ખીચ કર આતા હે જેસા સાપ અપને સુરાખ કી તરફ	૧૮૬	
૧૦૧		હુઝૂર (સલ્વ.) કી મદીનહમેં બરકતકી દુઆ	૧૮૬	
૧૦૨		એહલે મદીનહ કે સાચ દુઆ કરના	૧૮૭	
૧૦૩		હુઝૂર (સલ્વ.) કી મસ્જદમેં ચાલીસ નમાઝેં	૧૯૦	
૧૦૪		મદીનહ પાકકી મીઠી	૧૯૦	
૧૦૫		મદીનહ કી મોત	૧૯૨	
૧૦૬		રોઝહ શરીફ ઓર મિખ્બર શરીફ	૧૯૪	
૧૦૭		મસ્જદકે ખુસુસી સુતૂન	૧૯૬	
૧૦૮		ખાતમહ હુઝૂર (સલ્વ.) કે હજકા વાકિઅહ	૨૦૦	
૧૦૯		ખુલકાએ રાશેદીનકા હજ	૨૦૮	
૧૧૦		હજ કરનેવાલોં કી સતાર હીકાયાત	૨૦૯	
૧૧૧		ઇન વાકેઆતકે મુતઅલ્લીક ઝરૂરી તખ્વીહાત	૨૭૩	
૧૧૨		તવક્કુલ કી બહસ	૨૭૪	

નુરાની કુતુબખાના

મુ. પો. છાપી, પીન - ૩૮૫૨૧૦

ક્રમાઈલે ૬૪

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
نَحْمَدُكَ وَنُصَلِّي عَلَى رَسُولِكَ الْكَرِيمِ

حَامِدًا وَمُصَلِّيًا وَسَلَامًا

★ બિસ્મિલ્લા હિર્રહમા નિર્રહીમ ★
નહમદુહુ વ નુસલિલ અલા રસૂલિહિલ્કરીમ
હામિદન વ મુસલિલયન વ મુસલિલમા.

અમ્મા બઅદ ઈસ સિયાહકાર કે કલમસે તબ્લીગી સિલસિલેમેં પેહલે ભી ચંદ રિસાલે શાયેઅ હો ચુકે હૈં ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે ફઝલસે ઉનકે દીની મુનાફે કે મુતઅદિલક અકાબિર ઔર અહબાબકી તરફસે તહરીરી ઔર સુબાની પગામાત ભી ખિલાફે તવક્કોઅ ઈતની કસરતસે પહોંચે, જો મુજિબે તઅજ્જુબ હૈ. અપની ના-એહલિયતકી વજહસે ન ઉનસે ઈસ કદર નફાકી તવક્કોઅ થી, ન અપની બદ-આમાલિયો ઔર કમ્માયગીકી વજહસે વો ઈસ કાબિલ થે કે ઉનસે ઈતના નફા મજ્હુકકો પહોંચે, કયોંકે જો શખ્સ ખુદ આમિલ ન હો, ઉસકી તહરીરો-તકરીરસે ભી નફા કમ પહોંચતા હૈ.

મેં અબ તક ઈન મુનાફેકો અપને ચચા જાન હઝરત મૌલાના મૌલવી મુહમ્મદ ઈલ્યાસ સાહબ રહમતુલ્લાહિ અલૈહિ (જો અપની તબ્લીગી મસાઈમેં, ન સિર્ફ હિન્દુસ્તાનકે હર ગૌશેમેં, બલ્કે બૈરુને હિન્દમેં ભી બહોત મશહૂર હૈં) કી તવજ્જોહકા અસર સમજતા રહા ઔર સમજતા હું. ઈસી વજહસે ઉનકે વિસાલકે બાદસે જિસકો ચાર સાલસે ઝિયાદાઅરસા ગુઝર ગયા, યે સિલસિલા બન્દ કર દિયા થા, હાલાંકે હઝરત મૌસૂફ (રહ.) ને અપની હયાત કે આખિરી અધ્યામમેં દો રિસાલોકી બ-ઈસરાાર કરમાઈશ કી થી.

અવ્વલન તિજારત ઔર કમાઈ કે ફઝાઈલમેં એક રિસાલેકા હુકમ કરમાયા થા, જિસકા ફીરી તૌર પર એક ઈજમાલી નકશા ભી ઉસી બીમારીકી શિદ્દતમેં લિખકર પેશ કર દિયા થા. મગર મરઝકી શિદ્દતકી વજહસે ઉસકો મુલાહઝા કરમાનેકી નૌબત ન આઈ. દૂસરે ઈન્કાફ ફી સબીલિલ્લાહ યાની અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરને કે

મુતઅલિયક, જેણે તકાઝા અખીર, ઝમાન-એ-હયાતમે ઉનપર શિદતસે થા ઔર
 ઈસે મઝમૂનકા આધિરી અખ્યામમે બહોત ઝિયાદા એહતિમામ થા, ઈસકે મુતઅલિયક
 એક રિસાલો કઝાઈલમે લિખનેકા બાર-બાર હુકમ કરમાયા, હતાકે એક બાર-નમાઝ
 ખડી હો રહી થી, દૂસરા શખ્સ ઈમામ થા, તકબીર હો ચૂકી થી, સફસે આગેકો
 મુંહ નિકાલ કર કરમાયા, દેખના ઈસ રિસાલેકો ભુલ ન જાના, મગર ઈસકે બાવજુદ
 અબ તક કોઈસે રિસાલે કે લિખનેકી નીબત નહી આઈ. ઔર જબ ભી ઈન હાલાતસે
 વાલિક અહેબાબકી તરફસે ઉનકે લિખનેકા તકાઝા હુઆ. અપની ના એહલિયતકા
 તસવ્વુર ગાલિબ હોકર સદે રાહ બનતા રહા.

કઈ મર્તબા ઈન દોનો રિસાલોકે મુતઅલિયક ચચાજાન (રહ.) કા ઈસરા
 યાદ આકર ખ્યાલ પૈદા હુઆ, ફિર અપની હાલત ઔર દુનિયાકી રફતારને ઉસ
 ખ્યાલકો દબા દિયા. મેરે ચચાઝાદ ભાઈ અઝીઝી અલ્હાદિઝ અલ-હાજ મૌલવી
 મુહમ્મદ મુસૂફ સલ્લમહુ, જો અલ-વલદુ સિરૂલિ અબીહ કે ઝાબ્તે કે મુવાલિક ઉસ
 ઈમાની તહરીકકી દા'વતમે અપને વાલિક સાહબ કે કદમ-બ-કદમ ઔર ઈસ જઝબેમે
 ઉસકે સહી ઔર હકીકી વારિસ હૈ, ઈનપર હો સાલસે હિજાઝમે ઈસ તહરીકકો ફરોગ
 દેનેકા જઝબા હૈ, મુદ ચચાજાન પર ભી ઈસકા તકાઝા થા. ઈસી જઝબે કે માતહત
 વો હો મર્તબા સિર્ફ ઈસી મકસદ કે લિયે હિજાઝ તહરીક લે જા ચુકે થે, જેણેકો હઝરત
 મૌલાના અલ-હાજ અબુલ હસનઅલી મિયાં સાહબને મુખતસરન ઉનકી સવાનેહમે
 તહરીર કરમાયા હૈ ઔર હકીકત ભી યેહી હૈ કે અરબ હી વો બરગુઝીદા જમા'અત
 હૈ, જેણે ઈબ્તિદામે તમામ દુનિયામે ઈસ્લામકો ફેલાયા, વો હઝરત 'અમર અપને
 અસ્લાફ કે નકશે કદમ પર ચલે તો યકીનન અબ ભી ઈન્શા અલ્લાહુ તઆલા દુનિયામે
 ઈસ્લામ ઈસી તરહ ચમક સકતા હૈ, જેણે તરહ ઈબ્તિદાએ ઝમાનેમે ચમકા થા.

ઈસકે અલાવા હુજ્જાજકી જમા'અત, જો હર સાલ હઝારોકી તાઅદાદમે
 હજ કો જાતી હૈ, વો હજ કે વો કઝાઈલ ઔર સમરાતો-બરકાતસે ના-વાકફિયત
 ઔર આદાબે હજ કે ના-માલૂમ હોનેકી વજહસે જેણે દીની જઝબે ઔર જિન બરકાત
 કે સાથ ઉસકો વાપસ આના ચાહિએ, ઉસે અકસર ખાલી હાથ વાપસ આતી હૈ,
 ઈન વુજુહસે અજઝે મૌસૂફકા હો સાલસે ઈસરાય થા કે હજજો-ઝિયારત કે કઝાઈલમે
 ભી ચંદ અહાદીસકા તરજુમા ઉમ્મતકે સામને પેશ કૃં તા'કે હજકો જાનેવાલે હઝરાત
 ઈન અહાદીસકી બરકતસે ઉસી ઝૌકો-શૌક કે સાથ જાએ, જો ઉનકી શાનકે મુનાસિબ
 હો ઔર હજસે વાપસી ભી ઉન્હી દીની જઝબાતકે સાથ હો, જો ઉસ મુબારક ઔર
 નિહાયત અહમ અમલ કે મુનાસિબ હો નીઝ ઝૌકો-શૌક કે સાથ જાનેવાલે હુજ્જાજકી
 કસરત, જો મુદ ભી દીનકા જઝબા અપને અન્દર પૈદા કરે ઔર વહાં કે કિયામમે
 એહલે અરબસે ભી ઉનકે અસલી ઔર જદી કામોમે ઈસ્તિગાલકી ઔર ઈન્દિમાકકી
 ઈસ્તદુઆ ઔર દરખવાસ્ત કરે.

અજઝે મૌસૂફ હો સાલસે ઈસકી ઝરતકા ઈઝહાર ઔર તકમીલ પર

ઈસરાર કર રહે છે, મગર ઈધરસે વાઅદાસે આગે બબ્બનેકી નીબત ન આઈ. લેકિન હક સુબ્હાનહુ વ તકદ્દસ જબ કિસી કામકા ઈરાદા કરમાતે હું, તો ઉસકે લિએ અસબાબ ભી ઝેબસે પેદા હો જાતે હું, ચયા જાનકે વિસાલ કે બાદસે અબતક હર સાલ રમઝાનુલ મુબારકકા મહીના ઈસ નાકારા કો નિઝામુદ્દીનમેં ગુઝારનેકી નીબત આતી રહી ઔર અપને મશાગિલકે હુજુમકી વજહસે રહ શાબાન કો આકર ૨ શવ્વાલકો હમેશા વાપસી હો જાતી થી. ઈસ સાલ બાઝ મજબૂરિયોંકી વજહસે ઈદ કે બાદ ભી યહાં કિયામ કરના પડા, તો અજીઝે મીસૂકકો ઈસરારકા જિયાદા મોકા મિલ ગયા ઔર ઈધર ઈદકી રાતસે ઉશાકકી ઢારે મેહબુબ પર હાઝિરીકા ઝમાના શુરૂ હો જાનેસે ઉસ હયારકી યાદને ભી તબીયત પર અસર કિયા, જો હર સાલ શવ્વાલસે વસ્ત ઝિલહિજજા તક અક્સર આતા રેહતા હે ઔર જહાં જહાં હજકા ઝમાના કરીબ આતા હે, યે તસવ્વુર કે મુશકિસ્મત આશિક ઉસ વકત કયા કર રહે હોઝે, અપની તરફસે બેઈમ્તિયાર મુતવજ્જહ કરતા રેહતા હે, ઈસ લિએ મુતવલ્લકલન અલ્લાહ આજ ૩ શવ્વાલ સન ૬૬ હિજરી ચહાર શંબા કો યે રિસાલા શુરૂ કરતા હું ઔર દસ ફરલો ઔર એક ખાત્મેમેં મુખ્તસર તૌર પર ચંદ અહાદીસકા તરજુમા ઔર કુછ મુતફરિક મઝામીન પેશ કરતા હું.

૧. પેહલી ફરલ, તર્ગીબે હજમેં,
 ૨. દુસરી ફરલ, હજ ન કરનેકી વઈદમેં,
 ૩. તીસરી ફરલ, ઈસ સફરમેં મશક્કતોં કે તહમ્મુલમેં,
 ૪. ચોથી ફરલ, હજકી હકીકતમેં,
 ૫. પાંચવી ફરલ, હજકે આદાબમેં,
 ૬. છઠ્ઠી ફરલ, મક્કા મુકર્મમા કે આદાબો-ફઝાઈલમેં,
 ૭. સાતમી ફરલ, ઉમરા કે બયાનમેં,
 ૮. આઠમી ફરલ, રીઝઝે મુતહહરાકી જિયારત ઔર મસ્જિદે નબવીકી હાઝિરીમેં,
 ૯. નબ્વી ફરલ, જિયારત કે આદાબમેં,
 ૧૦. દસમી ફરલ, મહીના તથ્થબા કે આદાબો-ફઝાઈલમેં,
- ખાત્મેમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે હજકા મુફસ્સલ વાકિયા હું, ઔર બાઝ દુસરે જાં-નિસારોંકે હજકે મુખ્તસર કિસ્સે હું.

પેહલી ફરસ

હજકી તર્ગીબમે

હજકે કઝાઈલ ઓર ઉસકે એહકામમે કુઆને પાકકી બહોત સી આયાત નાઝીલ હુઈ હૈ, ઓર અહાદીસ તો લા તઅદાદ વારિદ હુઈ હૈ, જિનમેસે નમૂને કે તૌર પર થોડી સી ઈસ રિસાલેમે ઝિક્ક કી જાએંગી.

મેં અપને હર રિસાલેમે ઈખ્તિસારકી બહોત કોશીશ કરતા હું, કે દીની થીઝો કે લિએ ન પઢનેવાલો કે પાસ વક્ત ઝિયાદા હૈ, રિસાલે કે બડે હો જાનેકી વજહસે કિમતમે ઈઝાફા હો જાને કે બાદ ખરીદને વાલો કે પાસ ન પૈસા ઝા'ઈદ હૈ. હાં, સિનેમા દેખને કે લિએ, બ્યાહ-શાદીયોમે ખર્ચ કરને લિએ ગરીબસે ગરીબકે પાસ ભી પૈસેકી કમી નહી, યે અલ્લાહ તઆલાકી શાન હૈ, ઈસ લિયે અવ્વલ મુખ્તસરન ચંદ આયાત ઝિક્ક કી જાતી હૈ, ઈસકે બાદ ચંદ અહાદીસ ઝિક્ક કી જાએંગી.

આયાત

આયાત: (૧) લોગોમે હજ કિ કર્જ હોને) કા એલાન કર દો. (ઈસ એલાનસે) લોગ તુમ્હારે પાસ. (યાની તુમ્હારી ઈસ ઈમારત કે પાસ હજકે લિએ) ચલે આએઝે, પાંચ ચલકર ભી ઓર (એસી ઊટનીયો પર સવાર હોકર ભી જો દૂર દરાઝ રાસ્તોસે ચલ કર આઈ હો (ઓર સફરકી વજહસે) દૂબલી હો ગઈ હો તા'કે યે આનેવાલે અપને મુનાફે હાંસીલ કરે. (સૂરએ હજ, રૂકૂઅ ૪)

① وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْجِعُوا إِلَىٰ أَمْلِكُمْ
يَاتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۚ لِيَشْهَدُوا
مَنَافِعَ لَهُمْ ۚ ۝ ۱۷۬

કાઈદા : બૈતુલ્લાહ શરીફકી સબસે પેહલી બિનામે ઈખ્તિલાફ હૈ કે હઝરત આદમ અલા નબીય્હીના (વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) ને બનાયા યા ઈસ્સે પેહલે ફરિશ્તોને બનાયા થા, હતાકે બા'ઝને કહા હૈ. કે ઝમીનકી સબસે પેહલી ઈખ્તિલા ઈસી જગહસે હુઈ કે પાની પર એક બુલબુલેકી શકલ થી, જિસ્સે ફિર બકીયા ઝમીનકા હિસ્સા ફૈલાયા ગયા, લેકીન હઝરત નૂહ (અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) કે ઝમાનેમે જબ તુફાન આયા, તો યે મકાન ઉઠા લિયા ગયા થા. ઈસકે બાદ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને હઝરત ઈસ્માઈલ (અલૈહિસ્સલામ) કી મદદસે ઈસકી તા'મીર કી, જિસકા ઝીકર પેહલે પારેમે હૈ.

وَاذْكُرْ نِعْمَةَ اٰبْرٰهِيْمَ اَلْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلَ ۝

આયત : ઈસ આયતે શરીફાસે પેહલી આયતમે ઈસીકા બયાન હે કે ઈસ ઘરકી જગહકા નિશાન હમને ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) કો બતાયા થા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ કે હુકમસે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને ઈસ મકાનકી અઝ સરે ની તા'મીર કી.

એક હદીસમે આયા હે કે જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુ ને હઝરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) વસ્સલામ) કો જન્નતસે ઊતારા, તો ઉનકે સાથ અપના ઘર ભી ઊતારા ઔર ફરમાયા કે આદમ ! મૈ તેરે સાથ અપના ઘર ઊતારતા હું. ઉસકા તવાફ ઉસી તરહ ક્રિયા જાએગા, જિસ તરહ મેરે અર્શકા તવાફ ક્રિયા જાતા હે ઔર ઉસકી તરફ નમાઝ ઈસી તરહ પઘ્ડી જાએગી, જિસ તરહ મેરે અર્શકી તરફ નમાઝ પઘ્ડી જાતી હે.

ઈસકે બાદ તુફાને નૂહ કે ઝમાનેમે યે મકાન ઉઠા દિયા ગયા. ઈસકે બાદ અંબિયા-એ-કિરામ ઈસ જગહકા તવાફ કરતે થે, મકાન ન થા. ઈસકે બાદ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) કો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુને ઈસ જગહ મકાન બનાનેકા હુકમ ફરમાયા ઔર જગહકી તઆય્યન ખુદ ફરમા દી. (તર્ગીબ મુન્ઝરી)

હદીસમે આતા હે કે જબ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ભૈતુલ્લાહ શરીફકી તા'મીરસે ફારિગ હુએ તો બારગાહે ખુદાવંદીસે અર્ઝ ક્રિયા કે તા'મીરસે ફરાગત હો ચૂકી હે. ઈસ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુકી તરફસે હુકમ હુઆ કે લોગોમે હજકા એલાન કરો, જિસકા ઉપરકી આયતમે ઝિક્ર હે, હઝરત ઈબ્રાહીમને અર્ઝ ક્રિયા કે યા અલ્લાહ ! મેરી આવાઝ કિસ તરહ પહોંચેગી ? અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુને ફરમાયા કે આવાઝકા પહોંચાના હમારે ઝિમ્મે હે, હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને એલાન ફરમાયા, જિસકો આસમાતો-ઝમીન કે દરમિયાન હર ચીઝને સુના, આજ ઈસમે કોઈ ઈશકાલ નહી રહા કે લાસિલ્હીસે એક મુલ્હસે દુસરે મુલ્હ તક આવાઝ પહોંચ રહી હે તો લા સિલ્હીયોંકે બનાનેવાલોંકા બનાનેવાલા જબ આવાઝ પહોંચાનેકા ઈરાદા કરે તો ઈસમે કયા ઈશકાલ હો સકતા હે ?

દૂસરી હદીસમે હે કે ઉસ આવાઝકો હર શખ્સને સુના ઔર લબ્બૈક કહા, જિસકે મા'ની હે કે 'મૈ હાઝિર હું' યેહી વો લબ્બૈક હે, જિસકો હાજી એહરામકે બાદસે શુર કરતા હે, જિસ શખ્સકી કિસ્મતમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હુને હજકી સઆદત લિખ્ખી થી, વો ઉસ આવાઝસે બહરાવર હુઆ ઔર લબ્બૈક કહી. (ઈતિહાફ)

દૂસરી હદીસમે આયા હે કે જિસ શખ્સને ભી, ખ્વાહ વો પૈદા હો ચૂકા થા યા અભી તક કે આલમે અરવાહમે થા, ઉસ વક્ત લબ્બૈક કહા, વો હજ ઝરૂર કરતા હે.

એક હદીસમે હે કે જિસને એક મર્તબા લબ્બૈક કહા, વો એક હજ કરતા હે. જિસને ઉસ વક્ત દો મર્તબા લબ્બૈક કહા, વો દો મર્તબા હજ કરતા હે ઔર

ઈસી તરહ જિસને ઈસે ઝિયાદા જિતની મર્તબા લબ્બેક કહા, ઉતનેહી હજ ઉસકો નસીબ હોતે હૈ. (દુર્રે મન્સૂર)

કિસ કદર મુશનસીબ હૈ વો રૂહે, જિહોને ઉસ વક્ત દમાદમ લબ્બેક કહા હોગા, બીસિયો હજ ઉનકો નસીબ હુએ યા હોગે.

આયત - ૨ હજ (કા ઝમાના) ચંદ મહીને હૈ જો (મશહૂર) મા'લુમ હૈ, (યાની યકમ શબ્બાલસે દસ ઝિલહિજા તક.) પસ જો શખ્સ ઈન અખ્યામમેં અપને ઉપર હજ મુકર્રર કર લે (કે હજ કા એહરામ બાંધ લે) તો ફિર ન

② الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ مِّنْ قَرَضٍ فِيْهِنَّ الْحَجُّ فَلَا رُقَاةَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ تَوَكَّلُوا

કોઈ ફહશ બાત જાઈઝ હૈ ઔર ન ઉદ્દલેહુકમી દુરુસ્ત હૈ ઔર ન કિસી ફિસ્મકા ઝગઝા ઝેબા હૈ, (બલકે ઉસકો ચાહિએ કે હર વક્ત નેક કામમેં લગા રહે) ઔર જો નેક કામ કરેગે, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો જાનતે હૈ (ઉનકો હર શખ્સકી હર બાતકા હર વક્ત ઈલ્મ રેહતા હૈ. ઉસકે મુવાફિક ઉસકો જઝા યા સઝા દેતે હૈ, ઈસ લિયે ઈન નેકિયોકા બહોત બદલા અતા ફરમાએગે, જો ઉન મુબારક ઔકાતમેં કી જાએગી.) (સુરએ બકરહ રૂકૂઅ-૨૫)

આઈન્દા : ફહશ બાત દો તરહકી હોતી હૈ. એક વો, જો પેહલેસે ભી નાજાઈઝ થી, ઉસકા ગુનાહ હજકી હાલતમેં કરનેસે ઝિયાદા હો જાતા હૈ.

દૂસરે વો, જો પેહલેસે જાઈઝ થી, જૈસા કે અપની બીવીસે બેહિજાબીકી બાત કરના, હજમેં વોભી જાઈઝ નહી રેહતી.

ઈસી તરહ હુકમ ઉદ્દલી ભી દો તરહકી હૈ. એક વો જો પેહલે હીસે નાજાઈઝ થી, જૈસા કે સારે ગુનાહ, ઉનકી મા'સિયત હજકી હાલતમેં ઝિયાદા સખ્ત હો જાએગી.

દૂસરે વો ઉમૂર, જો પેહલેસે જાઈઝ થે, અબ હજકી વજહસે નાજાઈઝ હો ગએ, જૈસા કે ખુશ્બૂ લગાના, યે અબ નાજાઈઝ હો ગયા. એસે હી લખના ઝગળ ના પેહલેસે ભી બુરા હૈ, મગર હજમેં ઔર ભી ઝિયાદા બુરા હૈ. (બયાનુલ કુર્આન)

અગરચે હુકમેં ઉદ્દલીમેં ઝગળા કરના ભી દાખિલ હૈ, મગર ચૂં કે હજમેં અકસર સાથિયોમેં નિઝાઅ (ઝગળા) હો હી જાતા હૈ, ઈસ લિએ એહતિમામકી વજહસે ઉસકો ખાસ તૌરસે ઝિકર ફરમાયા, જૈસા કે આઈન્દા પેહલી હદીસ કે ઝેલમેં ભી ઉસકા ઝિકર આ રહા હૈ.

આયત - ૩ આજ કે દિન તુમ્હારે લિએ તુમ્હારે દીન કો મૈને (હર તરહ) કામિલો-મુકમ્મલ બના દિયા ઔર તુમપર અપના ઈઆમ (આજ) પૂરા કર દિયા ઔર મૈને

③ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَارْتَضَيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا وَمَا تَدْعُوا

ઈસ્લામકો તુમ્હારા દીન બનને કે લિએ (હંમેશાકો) પસંદ કર લિયા (કિ કયામત તક તુમ્હારા યેહી દીન રહેગા, ઉસકો મંસૂમ કર કે દૂસરા દીન તજવીઝ ન કિયા જાયેગા).

(સૂરએ માઈદહ, રૂકૂઅ-૧)

વાઈદા : હજકે અહમ ફઝલિયતમેસે યેભી હૈ કે યે આયતે શરીફા જિસમે તકમીલે દીનકા મુજદહા હૈ, હજકે મીકે પર નાઝીલ હુઈ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને અહયામે લિખ્મા હૈ કે હજ ઈસ્લામકે બુનિયાદી અરકાનમે હૈ. ઈસી પર અરકાનકા ઈમ્તિતામ હુઆ હૈ ઓર ઈસી પર ઈસ્લામકી તકમીલો-તત્તમીમ હુઈ હૈ. ઈસીમે આયત 'અલથોમ અફમલુ લકુમ' નાઝીલ હુઈ હૈ, એક હદીસમે આયા હૈ કે યહુદ કે બા'ઝ ઉલમાને હઝરત ઉમર (રદી.) સે અર્ઝ કિયા કે તુમ કુર્આન પાકમે એક આયત પઞ્હતે હો, અગર વો આયત હમપર નાઝીલ હોતી તો હમ ઉસ દિનકો ઈદકા દિન બનાતે. (ધાની સાલગિરહ કે તૌરપર ઉસ દિનકી પુશી મનાતે) હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે વો કૌન-સી આયત હૈ ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા.

اَيُّوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ

હઝરત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા કે મુઝે મા'લૂમ હૈ કે યે કિસ દિન ઓર કહાં નાઝીલ હુઈ ? બિહમિદલ્લાહ હમારે યહાં ઉસ વક્ત દો ઈદ જમા થી.

(૧) એક જુમ્આકા દિન (કિ વો ભી મુસલમાન કે લિયે બમંઝલએ ઈદ કે દિન કે હૈ) (૨) દૂસરે અરફાકા દિન (કિ વોભી બિલમુસૂસ હાજકે લિએ ઈદકા દિન હૈ)

હઝરત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા કે યે આયત જુમ્આ કે દિન, શામ કે વક્ત અસર કે બાદ, જબ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) અરફાતકે મૈદાનમે અપની ઊંટની પર તશરીફ ફરમા યે, નાઝીલ હુઈ, દર હકીક્ત યે બઝા મુજદહા હૈ, જો ઈસ આયતે શરીફામે સુનાયા ગયા હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે ઈસ આયતે શરીફાકે બાદ હિલ્લતો-હુરમતકે બારેમે કોઈ જદીદ હુકમ નાઝીલ નહી હુઆ. જબ આદમી હજમે યે ખ્યાલ કરે કે ઈસ ફરીઝે દીનકી તકમીલ કરાર દી ગઈ, ઓર દીન મુકમ્મલ હોનેકા યે ઝરિયા હુઆ હૈ, તો કિતને ઝોકો-શૌકસે ઈસ ફરીઝકો અદા કરના ચાહિએ, વો ઝાહિર હૈ.

જબ યે આયતે શરીફા નાઝીલ હુઈ તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) અપની ઊંટની પર થે, વો ઊંટની બોઝકી વજહસે બૈઠ ગઈ, ખડી ન હો સકી.

વહી કે વક્ત હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)મે વઝન બહોત બઞ્હ જાતા થા. હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે જબ હુઝૂર (સલ્વ.) ઊંટની પર હોતે ઓર વહી નાઝીલ હોતી, તો વો ઊંટની અપની ગરદન ગિરા દેતી ઓર

જખતક વહી ખત્મ ન હોતી, હરકત ન કર સકતી થી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ નક્લ કરતે હૈ કે જખ વહી નાઝિલ હોતી હૈ તો મુઝે યે ખ્યાલ હોતા હૈ કે મેરી જાન નિકલ જાએગી. (દુર્ મંસૂર)

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદી.) કરમાતે હૈ કે જખ આપતે થરીકા

إِسْتَوَى الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرِ أُولِي الصَّوْرِ

નાઝિલ હુઈ તો મૈ હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાસ બેઠા હુઆ થા. હુઝૂર (સલ્વ.) પર ગશી સી તા'રી હુઈ તો આપકી રાન મેરી રાન પર રખી ગઈ. ઉસકે વઝનસે મેરી રાન ટૂટી જા રહી થી. (દુર્ મંસૂર)

યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે પાક કલામકી અઝમતો-હેબત થી, જિસકો હમ લોગ ઐસા સરસરી ઔર લાપરવાહીસે પળહતે હૈ, જેસા કે એક મા'મૂલી કલામ હો યહાંતક ચંદ આપાતકા ઝિક થા, આગે ચંદ અહાદિસકા તર્જુમા પેશ કરતા હું.

અહાદીસ

હદીસ : (૧) હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહ કે લિએ હજ કરે, ઈસ તરહ કે ઉસ હજમેં ન રક્સ (યાની કહથ બાત) હો ઔર ન ફિસ્ક હો (યા'ની હુકમ ઉદૂલી) વો હજસે ઐસા વાપસ હોતા હૈ, જેસા ઉસ દિન થા, જિસ દિન માં કે પેટસે નિકલા થા. (મિશકાત)

إِنَّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعْ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ طَرَفَتَيْنِ عَلَيْهِ شَوْكَةٌ

કાઈદા : જખ બચ્ચા પૈદા હોતા હૈ, વો મા'સૂમ હોતા હૈ કે ઉસપર કોઈ ગુનાહ, કોઈ લગિજશ, કિસી કિસ્મકી દારગીર કુહ નહી હોતી, યેહી અસર ઉસ હજકા હૈ, જો અલ્લાહકે વાસ્તે ક્રિયા જાએ. કઝાઈલે નમાઝકે શુરૂમેં યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હૈ કે ઉલમાકે નઝદીક ઈસ કિસ્મકી અહાદીસસે સગીરા ગુનાહ મુરાદ હુઆ કરતે હૈ, અગરયે હજકે બારેમેં જો રિવાયાત બ-કસરત વારિદ હુઈ હૈ, ઉનકી વજહસે બા'ઝ ઉલમાંકી યે તહકીક હૈ કે હજસે સગીરહ કબીરહ સબ ગુનાહ માફ હો જાતે હૈ, ઈસ હદીસ પાકમેં તીન મઝમૂન ઝિકર કરમાએ હૈ.

(૧) અવ્વલ યે કે અલ્લાહ કે વાસ્તે હજ ક્રિયા જાએ યા'ની ઉસમેં કોઈ દુનિયવી ગરઝ, શોહરત રિયા વગીરહ શામિલ ન હો. બહોતસે લોગ શોહરત ઔર ઈઝત્તકી વજહસે હજ કરતે હૈ, વો ઈતના હરજ ઔર ખર્ચ સવાબ કે એ'તબારસે

બેકાર ઝાંઝે કરતે હૈ, અગરચે હજ કર્જ ઈસ તરહ ભી અદા હો જાએગા, લેડિન અગર મહજ અલ્લાહકી રિઝાકી નીખત હો, તો કર્જ અદા હોને કે સાથ કિસ કદર સવાબ મિલે, ઈતની બડી દીલત કો મહજ ચંદ લોગોમે ઈજાઝતકી નીખતસે ઝાંઝે કર દેના કિસ કદર નુકસાન ઔર ખસારેકી બાત હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે ક્યામત કે કરીબ મેરી ઉમ્મત કે અમીર લોગ તો હજ મહજ સૈરો-તકરીહ કે ઈરાદેસે કરેગે (ગોયા લન્દન વ પેરિસકી તકરીહ ન કી, હિજાઝકી તકરીહ કર લી) ઔર મેરી ઉમ્મતકા મુતવસિત તબકા તિજારતકી ગરઝસે હજ કરેગા કે તિજારતી માલ કુછ ઈધરસે લે ગએ, કુછ ઈધરસે લે આએ ઔર ઉલમા રિયાઝો શૌહરતકી વજહસે હજ કરેગે કે ક્યાં મીલાના સાહબને પાંચ હજ કિએ, દસ હજ કિએ) ઔર ગુરબા ભીખ માંગનેકી ગરઝસે જાએગે. (કંઝુલ ઉમ્માલ)

ઉલમાને લિખ્તા કે જો લોગ ઉજરત કે સાથ હજજે બદલ કરતે હૈ કે ઈસ હજસે કુછ દુનિયવી નફા હાંસિલ હો જાએ, વોભી ઈસમે દાખિલ હૈ કે ગોયા હજ કે સાથ તિજારત કર રહા હૈ, જૈસા કે હદીસ (૧૫) કે ઝેલમે આ રહા હૈ.

દૂસરી હદીસમે આયા હૈ કે સલાતીન ઔર બાદશાહ તકરીહકી નીખતસે હજ કરેગે ઔર ગની લોગ તિજારતકી ગરઝસે ઔર ફુકરા સવાલકી ગરઝસે ઔર ઉલમા શોહરતકી વજહસે. (ઈતિહાફ)

ઈન દોનો હદીસોમે કુછ તઆઝૂઝ નહી, પેહલી હદીસમે જો ગની બતાએ ગએ, ઉનસે આલા દરજે કે ગની મુરાદ હૈ, જિનકો દૂસરી હદીસમે સલાતીનસે તા'બીર કિયા હૈ ઔર જિસકો ઈસ હદીસમે ગનીસે તા'બીર કિયા હૈ, વો સલાતીનસે કમ દરજા મુરાદ હૈ, જિસકો પેહલી હદીસમે મુતવસિત તબકેસે તા'બીર કિયા હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે હઝરત ઉમર (રદી.) સફા મરવાકે દરમિયાન એક મર્તાબા તશરીફ કરમા થે, એક જમાઅત આઈ, જો અપને બેટોસે બેતરી ઔર બૈતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ કિયા, સફા મરવા કે દરમિયાન હઝરત ઉમર (રદી.) ને ઉનસે દર્પકિત કિયા, તુમ કોન લોગ હો ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે ઈરાક કે લોગ હૈ, હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે યહાં કેસે આના હુઆ ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, હજ કે લિએ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા, કોઈ ઔર ગરઝ તો ન થી. મસલન અપની મીરાસકા કિસીસે મુતાલબા હો યા કિસી કરઝદારસે રૂપિયા વસૂલ કરના હો યા કોઈ ઔર તિજારતી ગરઝ હો. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, નહી, કોઈ દૂસરી ગરઝ ન થી. હઝરત ઉમર (રદી.) ને કરમાયા કે અજસરે નૌ આ'માલ કરો યા'ની પેહલે સારે ગુનાહ તુમહારે મા'ક હો ચુકે.

(૨) દૂસરી ચીઝ હદીસે બાલામે યે હૈ કે ઉમ્મે રકસ યા'ની ફહશ બાત ન હો. ઈસે કબ્લ ફુઅને પાકકી આપતે શરીફમે ભી યે લફઝ 'ફલા ર-ફ-શ' ગુઝર ચુકા હૈ.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે યે એક એસા જામેઅ કલિમા હે, જેસમે હર કિસ્મકી લગ્વ ઔર બેહુદા બાત દાખિલ હે, હતાકે બીવી કે સામને સોહબતકા ઝિકર કરના ભી દાખિલ હે, હતાકે ઈસ કિસ્મકી બાતકા આંખસે યા હાથસે ઈશારા કરના દાખિલ હે કે ઈસ કિસ્મકા ઝિકર શહવતકો ઊભારતા હે.

(૩) તીસરી ચીઝ જો ઈસ હદીસે પાકમે ઝિકર કી ગઈ, વો ફુસુક યા'ની હુકમ ઉદૂલી ન હોના હે. યેભી ફુર્આને પાકકી આપતે મઝહૂરામે ગુઝર ચૂકા હે.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે યેભી એક જામેઅ કલિમા હે, જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી હર કિસ્મકી ના કરમાનીમેં શામિલ હે, ઈસમે ઝબળા કરના ભી દાખિલ હે કે યે ભી હુકમ ઉદૂલી હે.

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને એક હદીસે પાકમે ઈશાદ કરમાયા કે હજકી ખુબી નરમ કલામ કરના ઔર લોગોંકો ખાના પિલાના હે. લિહાઝા કિસીસે સખ્તીસે ગુલતગૂ કરના નરમ કલામ કે મનાફી હે, ઈસ લિએ ઝરૂરી હે કે આદમી અપને સાથિયોં પર બાર બાર એ'તરાઝ ન કિયા કરે. બદ દુઆ ઔર સખ્તીસે પેશ ન આએ. હર શખ્સકે સાથ તવાઝોઅસે ઔર ખુશખુલ્લીસે પેશ આએ.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે ખુશખુલ્લી યે નહી હે કે દુસરેકો તકલીફ ન પહોંચાએ બલ્કે ખુશખુલ્લી યે હે કે અઝીયાતકો બરદાસ્ત કરે. સંકરકે મા'ની લુગતમેં ઝહિર કરને કે હે. ઉલમાને લિખ્યા હે કે સંકરકો સંકર ઈસી વજહસે ત્થા જાતા હે કે ઈસમે આદમીકે અખ્લાક ઝહિર હોતે હે.

હઝરત ઉમર (રહી.) ને એક શખ્સસે દર્યાફત કિયા કે તુમ કલાંકો જાનતે હો કે કેસા આદમી હે ? ઉંહોને અર્ઝ કિયા, કે જો જાનતા હું, હઝરત ઉમર (રહી.) ને દર્યાફત કિયા કે તુમને કત્તી કોઈ સંકર ઉસકે સાથ કિયા હે ? ઉંહોને અર્ઝ કિયા કે સંકર તો નહી કિયા. હઝરત ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે ફિર તુમ ઉસકો નહી જાનતે.

એક હદીસમેં હે કે હઝરત ઉમર (રહી.) કે સામને એક સાહબને કિસીંકી તા'રીફ કી કે બહોત અચ્છે આદમી હે. હઝરત ઉમર (રહી.) ને દર્યાફત કરમાયા કે તુમને ઉંકે સાથ કોઈ સંકર કિયા હે ? ઉંહોને અર્ઝ કિયા કે સંકર તો નહી કિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રહી.) ને દર્યાફત કિયા, તુમ્હારા ઉંકે સાથ કોઈ મઆમલા પળા હે ? ઉંહોને અર્ઝ કિયા કે મઆમલા ભી નહી પળા તો હઝરત ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે ફિર તુમ્હે ઉંકે હાલકી ક્યા ખબર હે ? (ઈતિહાક)

હક યે હે કે આદમીકા હાલ એસી હી ચીઝોંસે ઝહિર હોતા હે, વેસે કેમનેમે તો સબ હી અચ્છે મા'લૂમ હોતે હે, મઝર સંકરમેં અકસર કશીદગી હો જાતી હે, ઈસ લિએ ફુર્આને પાકમે હજકે સાથ વલા જિહાલકો ખાસ તૌરસે ઝિકર કિયા હે.

હજીયા-૨ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે નેકીવાલે હજકા બદલા જન્મત કે સિવા કુછ નહી. (મિશકાત)

۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَجَّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ بِهِ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ رِيقًا

કાઈદા : બા'અ ઉલમાને કહા હે, નેકીવાલે હજકા મતલબ યે હે કે ઉસમે કિસી કિસ્મકી મા'સિયત ન હો. ઈસી વાસ્તે અકસર હઝરત ઈસકા તરજુમા હજજે મકબૂલસે કરતે હે કે જબ આદાબો-શરઈતકી રિઆયત હોગી, કોઈ લગિમથ ઉસમે ન હોગી, તો વો હજ ઈન્શા અલ્લાહ મકબૂલ હી હોગા.

હઝરત જાબિર (રદી.) કી હદીસમે હે કે હજકી નેકી લોગોંકો ખાના ખિલાના ઔર નરમ ગુફતગૂ કરના હે.

દૂસરી હદીસમે હે હજકી નેકી ખાના ખિલાના ઔર લોગોંકો કસરતસે સલામ કરના હે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હે કે જબ હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે નેકીવાલે હજકા બદલા જન્મતકે સિવા કુછ નહી તો સહાબા (રદી.) ને દર્પાફત કિયા કે હુઝૂર નેકીવાલા હજ કયા ચીઝ હે ? તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે ખાના ખિલાના ઔર સલામ કસરતસે કરના. (કન્ઝ)

હજીયા-૩ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે કોઈ દિન એસા નહી, જિસમે અલ્લાહ તઆલા અરફકે દિનસે ઝા'ઈદ બંદોકો જહન્નમસે નિજાત દેતે હો યા'ની જિતની કસીર મિકદારમે અરફકે દિન ખલાસી હોતી હે, ઉતની કસીર તાઅદ્દહ કિસી ઔર દિનકી નહી હોતી. હક તઆલા શાનુહુ (દુનિયા કે) કરીબ હોતે હે, ફિર ફત્ર કે તૌરપર ફરમાતે હે, યે બંદે કયા ચાહતે હે ? (મુસ્લીમ)

۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْرَمَ مِنْ أَنْ يَعْتِقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ وَإِنَّهُ لَيَدْرُوْهُمُ يَوْمَ يَوْمِهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ۖ يُقُولُ مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ (رواه مسلم) شُكْرًا

وَبَعَثَاهُ عَنْ جَابِرٍ

કાઈદા : અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા કરીબ હોના યા નીચે કે આસમાન પર ઉતરના યા ઈસ કિસ્મ કે ઔર જો મઝામીન ઝિકર કિએ ગએ હે ઉનકી અસલ હકીકત તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ હી કો મા'લૂમ હે કે વો હર વકત કરીબ હે, ઉતરને ચબ્હને ઝાહીરી મા'નીસે બાલાતર હે.

ઉલમા ઈસ કિસ્મકે મઝામીનકો રહમતે ખાસ્સા કે કરીબ હોનેસે તા'બીર ફરમાયા કરતે હે, જો મઝામૂન હદીસે બાલામે મજફૂર હે, ઈસ કિસ્મકે મઝામીન બહોત

સી અહાદીસમે વારિદ હુએ હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે જબ અરફેકા દિન હોતા હૈ તો હક તઆલા શાનુહુ સબસે નીચે કે આસમાન પર ઉતરકર ફરિશ્તોસે ફખર કે તૌર પર કરમાતે હૈ કે મેરે બંદોકો દેખો કે મેરે પાસ એસી હાલતમે આએ હૈ કે સરકે બાલ બિખરે હુએ હૈ, બદન પર ઔર કપડો પર સફરકી વજહસે ગુબાર પડા હુઆ હૈ, લબ્બીક અલ્લાહુમ્મ લબ્બીક કા શો'ર હૈ, દૂર દૂરસે ચલકર આએ હૈ, મૈ તુમહે ગવાહ બનાતા હું કે મૈને ઉનકે ગુનાહ મા'ફ કર દિએ. ફરિશ્તે અર્જ કરતે હૈ કે યા અલ્લાહ ! કલાં શખ્સ ગુનાહોકી તરફ મંસૂબ હૈ ઔર કલાં મરદ ઔર કલાં ઔરત તો (બસ ક્યા કહા જાએ). હક તઆલા શાનુહુકા ઈર્શાદ હોતા હૈ કે મૈને ઈન સબકી મઝિફરત કર દી. હુઝૂર (સલ્વ.) કરમાતે હૈ કે ઉસ દિનસે ત્રિયાદા કિસી દિન ભી લોગ જહન્નમકી આગસે આઝદ નહી હોતે. (મિશકાત)

એક ઔર હદીસમે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ કરમાતે હૈ, યે મેરે બંદે, બિખરે હુએ બાલોવાલે મેરે પાસ આએ હૈ, મેરી રહમત કે ઉમ્મીદવાર હૈ. (ઈસકે બાદ બન્દોસે ખિતાબ કરમાતે હૈ) અગર તુમહારે ગુનાહ રેત કે ઝર્ચ કે બરાબર હો ઔર આસમાનકી બારિશ કે કતરો કે બરાબર હો ઔર તમામ દુનિયાકે દરખ્તોકે પત્તોકે બરાબર હો, તબ ભી બખ્શા દિએ, જાઓ, બખ્શે બખ્શાએ અપને ઘર ચલે જાઓ. (કન્ઝ)

એક ઔર હદીસમે હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ ફખરકે તૌરપર ફરિશ્તોસે કરમાતે હૈ, દેખો, મૈને ઉન બન્દોકી તરફ અપના રસૂલ ભેજા, યે ઉસપર ઈમાન લાએ, મૈને ઉનપર કિતાબ નાઝિલ કી, યે ઉસપર ઈમાન લાએ. તુમ ગવાહ રહો કે મૈને ઉનકે સારે ગુનાહ મા'ફ કર દિએ. (કન્ઝ)

ગરઝ બહોત કસરતસે રિવાયતમે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ. ઈન હી જૈસી અહાદીસકી બિના પર બા'ઝ ઉલમાને કહા હૈ કે હજકી મા'ફી સગીરા ગુનાહોકે સાથ મંખસુસે નહી, કબીરા ગુનાહ ભી ઉસે મા'ફ હો જાતે હૈ. વો બા ઈન્તિયાર બાદશાહ હૈ. ઉસીકી ના કરમાનિયોકા નામ ગુનાહ હૈ. વો કિસી આદમીકો યા કિસી જમાઅતકો અપને ફઝલસે બિલુલ મા'ફ કરદે, તો ન ઉસકે લુત્ફો-કરમસે બઈદ હૈ, ન કિસી દૂસરેકા ઉસમે ઈજરા હૈ.

શિકાએ કાઝી અયાઝમે એક કિસ્સા લિખ્યા હૈ કે એક જમાઅત સઅદૂન ખૌલાની (રહ.) કે પાસ આઈ ઔર ઉસે એક કિસ્સા બયાન કિયા કે કિબલી ક્તામાકે લોગોને એક આદમીકો કલ્લ કિયા ઔર ઉસકો આગમે જલાના ચાહા. રાતભર ઉસપર આગ જલાતે રહે, મગર આગને ઉસપર ઝરાભી અસર ન કિયા. બદન વૈસા હી સફેદ રહા. સઅદૂન (રહ.) ને કરમાયા કે શાયદ ઉસ શહીદને ત્રીન હજ કિએ હોએ. લોગોને કહા, જ હાં, ત્રીન હજ કિએ હૈ. સઅદૂન (રહ.) ને કહા કે મુઝે યે હદીસ પહોંચી હૈ કે કિસ શખ્સને એક હજ કિયા ઉસને અપના ફરીઝ અદા

ક્રિયા ઔર કિસને દૂસરા હજ ક્રિયા, ઉસને અલ્લાહકો કરઝ દિયા ઔર જો તૈન હજ કરતા હે, તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે ઉસકી ખાલકો, ઉસકે ખાલકો આગપર હરામ કર દેતા હે.

હદીસ - ૪

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઉશાદ હે કે ગઝવાએ બદરકા દિન તો મુસ્તન્ના હે. ઉસકો છોડકર કોઈ દિન અરકાકે દિનકે અલાવા એસા નહી, કિસમે શૈતાન બહોત ઝલીલ હો રહા હો, બહોત ચંદા ફિર રહા હો, બહોત હકીર હો રહા હો, બહોત ઝિયાદા ગુસ્સેમે ભર રહા હો, ઔર યે સબ કુછ ઈસ વજહસે કે અરકા કે દિનમે અલ્લાહકી રહમતો કા કસરતસે નાઝિલ હોના બન્દો કે બડે બડે ગુનાહોકા મા'ક હોના દેખતા હે. (મિશકાત)

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدٍ أَنَّ
بَنِي كُرَيْزَةَ رَأَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ مَا رَوَى الشَّيْطَانُ يَوْمَئِذٍ
فِيَّا خَفَرًا وَلَا أَذْهَبًا وَلَا أَفْهَمًا وَلَا
أَقْبَطَ مِنِّي يَوْمَ عُرْفَةَ وَمَا ذَاكَ إِلَّا

لِيُرِيَنِي تَنَزُّلَ الرَّحْمَةِ وَتَجَاوُزَ اللَّهِ
عَنِ الذُّلُوبِ الْعِظَامِ إِلَّا مَا رَوَى يَوْمَ
بَقْدٍ دَوَاهٍ مَالِكٌ مَوْسِلًا (شُكْرًا)

કાવદા :

શૈતાનકો ઉસ દિનમે જિતના ભી ગુસ્સા હો, જિતના ભી ઉસ પર રંજો મલાલકા અસર હો, જિતના ભી વો પરેશાન હાલ હો, ફરીને ક્રિયા હે. ક્યો કે ઉસકી ઉમલ્લરકી મહેનત કી બડી મશકકતો ઔર મેહનતોસે ઉસને લોગોકો ગુનાહ કરાએ, વો આજ એક રહમતકે ઝોકેમે સબ સાફ નો ગએ, ઈસ પર જિતના ભી ઉસકો ગુસ્સા ઔર રંજ હો વો ઝાહિર હે.

એક હદીસમે આયા હે કે શૈતાન અપને શરિર લશ્કરકો ઈસ પર મા'મૂર કરતા હે કે વો હાજ્યો કે રાસ્તેમે બેઠકર ઉનકો રાસ્તેસે બેરાહ કરે. (કન્ઝ)

સુદિયોમેસે એક સાહિબે કશ્કા કિસ્સા ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે ઉનકો અરકા કે દિન શૈતાન નઝર આયા કે બહોત હી કમઝોર હો રહા હે, ચેહરા ઝદ પડા હે, આંખોસે આંસુ જારી હે, કમરસે સીધા પડા નહી હુગા જાતા, વો ઝુક રહી હે, ઉન બુઝુર્ગને ઉસે દર્યાકત કરમાયા કે તુ ક્યો રો રહા હે ? ઉસને કહા કે મુજે યે ચીઝ રૂલા રહી હે કે હાજી લોગ, બિલા કિસી દુનિયવી ખરઝ તિજારત વઝીરહ કે, ઉસકી ખારગાહમે હાજિર હો ગએ. મુજે યે ડર ઔર રંજ હે કે વો પાક ખત ઈન લોગોકો નામુરાદ નહી રહેગી, ઈસ ગમમે રો રહા હુ વો કરમાતે હે, ફિર મૈને ઉસે પૂછા કે તુ દુબલા ક્યો હો ગયા ? ઉસને કહા કે થોડોકી આવાઝસે, જો હર વકત અલ્લાહ કે રાસ્તોમે (હજ, ઉમરહ, ફિહાહ વઝીરહમે) ફિરતે દેખતે હે. કાશ ! યે સવારિયાં બેરે રાસ્તે (લહબ-લઈબ, બદખરી હરામ કમાઈ વઝીરહમે) ફિરતી, તો મુજે કેસી અચ્છી લગતી. ઉન્હોને કરમાયા કે તેરા રંજ એસા ઝદ ક્યો પડ ગયા ? ઉસને કહા કે લોબ એક દૂસરેકો નેકિયો પર આ'માદા કરતે હે, ઈસ

કામમે એક દૂસરેકી મદદ કરતે હે, અગર યે આપસકી ઈમદાદ-ઈઆનત ગુનાહો કે કરનેમે હોતી, તો મેરે લિએ કિસ કદર મસરતકા સબબ હોતી. ઉન્હોને ફરમાયા કે તેરી કમર કયો ઝુક ગઈ ? ઉસને કહા કે બન્દા હર વક્ત યે કેહતા હે કે યા અલ્લાહ! ખાત્મા બિલ પેર આત્મા કર. એસા શખ્સ, કિસકો અપને ખાત્મેકા હર વક્ત ઠિકર રહે, કબ અપને કિસી નેક અમલ પર ધમંડ કરેગા ?

હદીસ-૫ ઈબ્ને શમાસ (રહી.) કેહતે હે કે હમ લોગ હઝરત અમ્ર બિન આસ (રહી.) કે પાસ હાજિર હુએ. ઉનકા આખિરી વક્ત યા, ઈન્તિઝાલ હો રહા યા. હઝરત અમ્ર (રહી.) ઉસ વક્ત બહોત દેર તક રોતે રહે. ઈસકે બાદ અપને ઈસ્લામ લાનેકા કિસ્સા સુનાયા ઔર ફરમાને લગે કે જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મેરે દિલમે ઈસ્લામ લાનેકા જઝબા પૈદા કર દિયા, તો મેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈયિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે હાજિર હુઆ ઔર હાજિર હોકર અર્ઝ કિયા કે બેઅત કે લિએ હાથ દે દીજિએ, મેં મુસલમાન હોતા હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપના હસ્તે મુબારક ફેલાયા, તો મેંને અપના હાથ ખીચ લિયા, હુઝૂર (સલ્લ.) ને

ફરમાયા, યે કયા ? મેંને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર ! મેં પેહલે એક શર્ત કરના ચાહતા હું ઔર વો યે હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેરે પિછલે ગુનાહ મા'ક કર દે. હુઝૂરને ફરમાયા, અમ્ર ! તુજે યે બાત મા'લુમ નહી કે ઈસ્લામ ઉન સબ ગુનાહોકો ખત્મ કર દેતા હે, જો કુકરકી હાલતમે કિએ ગએ હો ઔર હિજરત ઉન સબ લગિમશોકો ખત્મ કર દેતી હે જો હિજરતસે પેહલે કી હો ઔર હજ ઉન સબ કુસૂરોકા ખાત્મા કર દેતા હે, જો હજસે પેહલે કિએ હો. (મુસ્લીમ - તર્ગીબ)

કાઈદા : ઈસ હદીસ શરીફમે ઈસ ચીઝસે કતા નઝર કે ગુનાહ સગીરા મુરાદ હે યા કબીરા, જૈસા કે સબસે પેહલી હદીસમે ગુઝર ચૂકા હે, યે અમ્ર કાબિલે લિહાજ મેં કે એક કિસીકા હક હોતા હે ઔર એક ઉસકા ગુનાહ. હજ વગૈરહસે ગુનાહ તો મા'ક હોતે હે, મગર હુકૂક મા'ક નહી હોતે, મસલન, કિસી શખ્સકા

۵- عَنْ ابْنِ شِمَاسَةَ قَالَ حَضَرْنَا عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ الْمَوْتِ قَبْلِي طَوِيلًا وَقَالَ فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي آتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْطِ يَدِيْكَ لِأُبَايِعَكَ فَبْطِ يَدِيْكَ فَقَبَضْتُ يَدِيْ فَقَالَ مَا لَكَ يَا عَمْرُو قَالَ ارَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ قَالَ تَشْتَرِطُ مَاذَا قَالَ أَنْ يُغْفِرَ لِي قَالَ أَمَا عَلِمْتَ يَا عَمْرُو أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ رَوَاهُ ابْنُ خَرِيزَةَ فِي صَحِيحِهِ هَكَذَا الْمُحْتَضَرُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَغَايِرُهُ أَطْوَلُ مِنْ ذَلِكَ التَّرْغِيبِ

માલ ચુરા લિયા. ઈસમે એક તો વો માલ હૈ, જો ચુરાયા હૈ, દૂસરે ઈસ ચોરીકા ગુનાહ હૈ. ગુનાહકે મા'ક હોનેકા યે મતલબ નહી કે જિસ્કા માલ ચુરાયા હૈ, વોભી વાપસ કરના ન પડેગા. ઉસકા વાપસ કરના તો જરૂરી હૈ, અલબત્તા ઈસ ચોરી કરનેકા જો ગુનાહ હુઆ, વો મા'ક હો સકતા હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને અરફાકી શામકો અરફાતકે મૈદાનમે ઉમ્મતકી મઘિફરતકી દુઆ માંગી ઔર બહોત ઈલહાહો-ઝારીસે દેર તક માંગતે રહે. રહમતે ઈલાહી જોશમે આઈ ઔર અલ્લાહ જલ્લ જવાલુલુકા ઈર્શાદ હુઆ કે મૈને તુમ્હારી દુઆ કુબૂલ કર લી ઔર જો ગુનાહ બંદોને મેરે કિએ હૈ, વો મા'ક કર દિએ હૈ અલબત્તા જો એક દૂસરે પર સુલ્મ કિએ હૈ, ઉનકા બદલા લિયા જાએગા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફીર દરખાસ્ત કી ઔર બાર-બાર યે દરખાસ્ત કરતે રહે કે યા અલ્લાહ ! તૂ ઈસ પર ભી કાદિર હૈ કે મઝબૂમોકે સુલ્મકા બદલા તૂ અતા કરમા દે, ઔર ઝાલિમો કે ફુસુરોકો તૂ મા'ક કરમા દે, મુઝદલ્ફાકી સુબ્હકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને યે ભી દુઆ કુબૂલ કરમા લી. ઉસ વક્ત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને તબસ્સુમ કરમાયા. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા આપને ઐસી હાલતમે (ઈલહાહો-ઝારી કી) તબસ્સુમ કરમાયા કે ઐસે વક્ત તબસ્સુમકી આદતે શરીફા નહી હૈ. હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા કે જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મેરી યે દુઆ કુબૂલ કરમાઈ ઔર શૈતાનકો ઈસકા પતા ચલા તો વો આહો-વાવૈલાસે ચિલ્લાને લગા ઔર મિટટી અપને સરપર ડાલને લગા. (તર્ગીબ)

હદીસ-૬ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જબ હાજી લબ્બૈક કેહતા હૈ, તો ઉસકે સાથ ઉસકે દાએ ઔર બાએ, જો પત્થર, દરખ્ત, ઢેલે વગૈરહ હોતે હૈ, વો ભી લબ્બૈક કેહતે હૈ, ઈસી તરહ સિલસિલા-એ-ઝમીનકે મુન્તહા તક યે સિલસિલા ચલતા હૈ. (તિરમિઝી)

۴ - عن سهل بن سعد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من مسلم يلبى ألقى من عن يمينه و شماله من حجرا أو شجر أو مدر حتى تنقطع الأرض من ههنا و ههنا رواه الترمذی وابن ماجه كذا في الشكوة

કાઈદા : મુતઅદિદ અહાદિસમે આયા હૈ કે લબ્બૈક કેહના હજકા શિઆર હૈ. હઝરત મૂસા (અલૈહિસ્સલામ) જબ લબ્બૈક કેહતે યે તો હક તઆલા શાનુહુ જવાબમે કરમાતે થે, લબ્બૈક યા મૂસા ! (કન્ઝ)

હાજીકી એક લબ્બૈક હી નહી, ઉસકી હર-હર ચીઝમે મુસ્તફિલ અજર ઔર ફઝીલત હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ, હઝરત અબુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈ કે મૈ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે મીનાકી મસ્જિદમે

હાજિર થા કે દો શખ્સ, એક અન્સારી ઔર એક સકલી હાજિરે ખિદમત હુએ ઔર સલામ કે બાદ અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) હમ કુછ દર્યાફત કરને આએ હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે તુમ્હારા દિલ ચાહે તો તુમ દર્યાફત કરલો ઔર તુમ કહો તો મૈ બતાઉ કે તુમ ક્યા દર્યાફત કરના ચાહતે હો ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે આપ હી ઈર્શાદ ફરમા દે.

હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા કે તુમ હજકે મુતઅદિલક દર્યાફત કરને આએ હો. કે હજકે ઈરાદેસે ધરસે નિકલનેકા ક્યા સવાબ હૈ ઔર તવાફ કે બાદ દો રક્અત પબ્લનેકા ક્યા ફાયદા ઔર સફા-મરવાકે દરમિયાન દૌડનેકા ક્યા સવાબ હૈ ઔર અરફાત પર ઠહરને ઔર શૈતાનકો કંકરિયા મારનેકા ઔર કુરબાની કરનેકા ઔર તવાફે ઝિયારત કરનેકા ક્યા સવાબ હૈ ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે ઉસ પાક ઝાતકી કસમ ! કિસને આપકો નબી બના કર ભેજા હૈ, યેહી સવાલાત હમારે ઝેહનમે થે. હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા કે હજકા ઈરાદા કરકે ધરસે નિકલને કે બાદ તુમ્હારી (સવારી) ઊઠની, જો એક કદમ રખતી હૈ યા ઉઠાતી હૈ, વો તુમ્હારે આ'માલમે એક નેકી લિખ્મી જાતી હૈ ઔર એક ગુનાહ મા'ફ હોતા હૈ. ઔર તવાફ કે બાદ દો રક્અતોંકા સવાબ એસા હૈ, જેસા કે એક અરબી ગુલામકો આઝાદ કિયા હો ઔર સફા-મરવા કે દરમિયાન સઈકા સવાબ સત્તર ગુલામોકો આઝાદ કરનેકે બરાબર હૈ ઔર અરફાતકે મેદાનમે જબ લોગ જમા હોતે હૈ, તો હક તઆલા શાનુહુ દુનિયા કે આસમાન પર ઉતરકર ફરિશ્તોંસે કબકે તૌર પર ફરમાતે હૈ કે મેરે બન્દે દૂર-દૂરસે પરાગન્દા બાલ આએ હુએ હૈ, મેરી રહમત કે ઉમ્મીદવાર હૈ. અગર તુમ લોગોકે ગુનાહ રેત કે ઝરોંકે બરાબર હો યા બારીશકે ક્તારો કે બરાબર હો યા સમન્દર કે ઝગ્ગો કે બરાબર હો, તબ ભી મૈને સબ મા'ફ કર દિએ. મેરે બંદો ! આઓ, બખ્ષો-બખ્ષાએ ચલે જાઓ, તુમ્હારે ભી ગુનાહ મા'ફ હૈ ઔર જિનકી તુમ શિફારીશ કરો, ઉન્કે ભી ગુનાહ મા'ફ હૈ. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ફરમાયા કે શૈતાનોંકો કંકરિયા મારનેકા હાલ યે હૈ કે હર કંકરી કે બદલે એક બજા ગુનાહ, જો હલાક કર દેનેવાલા હો, મા'ફ હોતા હૈ ઔર કુરબાનીકા બદલા અલ્લાહકે યહાં તુમ્હારે લિયે ઝખીરા હૈ ઔર એહરામ ખોલને કે વક્ત સર મુંડાનેમે હર બાલકે બદલેમે એક નેકી હૈ ઔર એક ગુનાહ મા'ફ હોતા હૈ. ઈસ સબકે બાદ જબ આદમી તવાફે ઝિયારત કરતા હૈ, તો એસે હાલમે તવાફ કરતા હૈ કે ઉસપર કોઈ ગુનાહ નહી હોતા ઔર એક ફરિશ્તા મોઢે કે દરમિયાન હાથ રખકર કેહતા હૈ કે આઈન્દા અઝ સરેની આ'માલ કર, તેરે પીછલે સબ ગુનાહ તો મા'ફ હો ચૂકે. (તર્ગીબ)

લેકીન યે ઝરૂરી હૈ કે હજજે મબરૂર હો, જો હકીકતન હજ કેહલાનેકા મુસ્તાહિક હૈ.

મશાયખને લિખ્યા હૈ કે લબ્બીક ઉસ નિદાકા જવાબ હૈ, જો અલ્લાહ જલ્લ

શાનુહુકે હુકમસે હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને ફરમાઈ થી, જિસકા ઝિકર કુઆને પાકકી આયત 'વ અઝિઝનુ ફિન્નાસિ'મે ગુઝર ચૂકા હૈ. ઈસ લિએ જૈસા કે હાકિમકી પુકાર પર દરબારકી હાજિરીમે ઉમ્મીદો-ખોશીકી હાલત હોતી હૈ, એસા હી હાલ હોના ચાહિએ, ઉસે ડરતે રેહના ચાહિએ, એસા ન હો કે કહી અપની બદ આ'માલિયોસે હાજિરી હી કુબૂલ ન હો.

મુતરિફ બિન અબ્દુલ્લાહ (રદી.) અરફાત કે મૈદાનમેં યે દુઆ કર રહે થે કે યા અલ્લાહ ! ઈન સબકો મેરી નહસતકી વજહસે મહરૂમ ન કરમા.

બિકર મુઝની (રહ.) કેહતે હૈ કે એક બુરુગ અરફાત કે મૈદાનમેં હુજ્જાજકો દેખકર કેહતે થે કે મુઝે યે ખ્યાલ હો રહા હૈ કે મૈં અગર ન હૂં તો ઈન સબકી મઝિરત હો જાતી. (ઈતિહાફ)

હજરત અલી ઝૈનુલ આબિદીન (રદી.) ને જબ હજકે લિએ એહરામ બાંધા, તો ચેહરા ઝદ્દ હો ગયા ઔર બદન પર કપકપી આ ગઈ ઔર લબ્બૈક ન કેહ સકે. કિસીને અર્ઝ કિયા કે આપને એહરામ કે શુરૂમે લબ્બૈક નહી કહી, તો ફરમાયા કે મુઝે ડર હૈ કે કહી ઈસકે જવાબમેં લા લબ્બૈક ન કહા જાએ, યા'ની તેરી હાજિરી મો'તબર નહી. ઈસકે બાદ બળી મુશ્કિલસે લબ્બૈક કહા તો ગશી આ ગઈ ઔર ઉટની પરસે ગિર ગએ. ઈસકે બાદ જબ લબ્બૈક કેહતે, યેહી હાલ હોતા. સારા હજ ઈસી તરહ પૂરા કિયા.

અહમદ (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈં અબૂ સુલેમાન (રદી.) કે સાથ હજકો ગયા, જબ એહરામ બાંધના શુરૂ કિયા તો ઉન્હોને લબ્બૈક ન કહી, યહાં તક કે હમ એક મીલ ચલે, ઈસકે બાદ ઉન્હો ગશી આ ગઈ. જબ ગશીસે ઈફાકા હુઆ, તો મુઝસે કેહને લગે કે અહમદ ! હક તઆલા શાનુહુને હજરત મુસા (અલૈહિસ્સલાતુ વસસલામ) કી તરફ યે વહી ભેજી થી કે ઝલિમોસે કેહ દો કે મેરા ઝિકર કમ કિયા કરે, ઈસ લિએ (કે જબ આદમી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઝિકર કરતા હૈ તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઈશાદ 'ફઝ્કુરૂની અઝ્કુરૂમ' (તુમ મુઝે યાદ કરો, મૈં તુમ્હે યાદ કરુંગા) કી બિના પર હક તઆલા શાનુહુ ભી ઉસ ઝલિમકા ઝિકર કરતે હૈ, ઈસ બિના પર ફરમાયા) કે મૈં ઈસ ઝલિમકા ઝિકર લા'નતસે કરતા હૂં. ઈસકે બાદ અબૂ સુલેમાન (રદી.) ને કહા કે અહમદ ! મુઝે યે બતાયા ગયા કે જો શપ્સ નાજાઈઝ ઉમૂરકે સાથ હજ કરતા હૈ ઔર લબ્બૈક કેહતા હૈ તો હક તઆલા શાનુહુ ફરમાતે હૈ લા લબ્બૈક, તેરી લબ્બૈક મક્બૂલ નહી. જબતક ઈન ના-જાઈઝ ઉમૂરકો ન છોડે. (ઈતિહાફ)

તિર્મિઝી શરીફમેં હજરત શદાદ બિન ઔસ (રદી.) સે રિવાયત હૈ કે અકલમંદ શપ્સ વો હૈ, જો અપને નફસસે હિસાબ કરતા રહે ઔર આખિરતકે લિએ અમલ કરતા રહે ઔર આજિઝો-બેવફૂક વો શપ્સ હૈ જો અપને નફસકો પ્વાહીશોકી તરફ લગાએ રખે ઔર અપની આરઝૂઓકે પૂરા હોનેકી ઉમ્મીદ બાંધે રહે. (નુઝહત)

લેડિન ઈસ સબ કે બાવજૂદ અલ્લાહકે લુત્ફો-કરમકા ઉમ્મીદવાર ભી રેહના

ચાહિએ કે (તમા ફઝલ ઓર કરમ હમારે ગુનાહોસે કહી જિયાદા હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કી હુઆ કે અલ્લાહ હૈ,

اللَّهُمَّ مَغْفِرَتُكَ أَوْسَعُ مِنْ ذُنُوبِي وَرَحْمَتُكَ أَرْجَى عَنِّي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

યા અલ્લાહ ! તેરી મઝિરત મેરે ગુનાહોસે બહોત જિયાદા વસીઅ હૈ ઓર તેરી રહમત મેરે આ'માલે હસનાસે જિયાદા ઉમ્મીદ કે કાબિલ હૈ.

એક બુઝૂર્ગ મક્કા મુકર્રમામે સત્તર બરસ રહે ઓર બરાબર હજ ઓર ઉમરહ કરતે રહે, લેકિન જબ વો હજ યા ઉમરહકા એહરામ બાંધતે ઓર લબ્બૈક કેહતે તો જવાબ લા લબ્બૈક મિલતા. એક મર્તબા એક નવ જવાનને ઉનકે સાથ હી એહરામ બાંધા ઓર ઉનકો જબ લા લબ્બૈકકા જવાબ મિલા તો ઉસને ભી સુના, તો વો કેહને લગા, ચચા જાન ! આપકો તો લા લબ્બૈક કહા. કેહને લગે કે બેટા ! તુને ભી સુના ? ઉસને કહા, મૈને ભી સુના હૈ. ઈસ પર શેખ રોએ ઓર કેહને લગે કે બેટા ! મૈ તો સત્તર બરસસે યેહી જવાબ સુનતા હૂં. જવાનમે કહા, ફિર કયો આપ ઈતની મશક્કત હમેશા ઉઠાતે હૈ ? શેખને કહા કે બેટા ! ઈસકે સિવા ઓર કોન સા દરવાઝા હૈ, જિસકો પકડ હૂં ઓર કોન મેરા હૈ, જિસકે પાસ જાઉ ? મેરા કામ તો કોશિશ હૈ, વો ચાહે રદ કરે યા કુબૂલ કરે. બેટા ! ગુલામકો યે એબા નહી કે વો ઈતની બાતકી વજહસે આકાકે દરકો છોડ દે. યે કેહકર શેખ રો પડે, હતાકે આંસૂ સીને તક બેહને લગે, ઈસકે બાદ ફિર લબ્બૈક કહી તો જવાનને સુના કે જવાબમે કહા ગયા કે હમને તેરી પુકારકો કુબૂલ કર લિયા ઓર હમ એસા હી કરતે હૈ હર એક શખ્સકે સાથ જો હમારે સાથ હુસ્ને ઝન રખ્મે, બમિલાક ઉસકે જો અપની ખ્વાહિશાતકા ઈતિબાઅ કરે ઓર હમ પર ઉમ્મીદ બાંધે. જવાનને જબ યે જવાબ સુના, તો કેહને લગા કે ચચા ! તુમને ભી યે જવાબ સુના ? શેખ યે કેહકર કે મૈને ભી સુન લિયા, ઈતના રોયે કે ચીખે નિકલ ગઈ.

અબુ અબ્દુલ્લાહ જલા (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ યુલહુલૈકામે યા, એક નવ જવાનને એહરામ બાંધનેકા ઈરાદા કિયા ઓર વો બાર બાર યે કેહ રહા યા અય મેરે રબ ! મુઝે યે ડર હૈ કે મૈ લબ્બૈક કહૂં ઓર તૂ લા લબ્બૈક કેહ દે. કઈ મર્તબા યેહી કરતા રહા, આખિર એક મર્તબા ઉસને ઝોરસે લબ્બૈક અલ્લાહુમ્મ કહા ઓર ઉસીમે રૂહ નિકલ ગઈ. (મુસામરાત)

અલી બિન મુસ્લિમ (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈ અરફાકી શબમે મિનાકી મસ્જિદમે ઝરા સોયા, તો મૈને દેખા કે દો ફરિશ્તે સબ્જ લિબાસ પેહને હુએ આસમાનસે ઊતરે. એકને દૂસરેસે પૂછા કે ઈસ સાલ કિતને આદમિયોને હજ કિયા હૈ ? દૂસરેને જવાબ દિયા કે મુઝે તો મા'લૂમ નહી, તો ઉસ પૂછનેવાલેને ખુદ હી કહા કે છે : લાખ આદમો હૈ. ઉસને ફિર સવાલ કિયા કે તુમ્હે મા'લૂમ હૈ કે ઈનમેસે કિતને આદમિયોકા હજ કુબૂલ હુઆ. ઉસને જવાબ દિયા કે મુઝે તો મા'લૂમ નહી. ઉસને ખુદ હી બતાયા

કે ઈનમેંસે સિર્ફ છે : આદમિયોકા હજ કુબૂલ હુઆ. યે કેહકર વો દોનો આસમાનકી તરફ ચલે ગએ.

ઈબ્ને મુકિફ (રહ.) કેહતે હૈ કે ઈસ ખ્વાબકી વજહસે ઘભરાકર મેરી આંખ ખુલ ગઈ ઔર મુઝે બખા સખ્ત ફિકરો-ગમ સવાર હો ગયા. ખુદ અપને બારેમેં સોયમેં પડ ગયા કે છે : આદમી કુલ હૈ, જિનકા હજ કુબૂલ હુઆ, મૈ ભલા ઈનમેં કેસે હો સક્તા હું ? ઈસકે બાદ અરફાતસે વાપસી પર ભી મૈ મજમેકો દેખ રહા થા ઔર સખ્ત ફિકરમેં થા કે ઈતના બડા મજમા ઔર ઈસમેંસે સિર્ફ છે : આદમિયોકા હજ કુબૂલ હુઆ હૈ. મુઝદલ્કામેં ઈસી સોયમેં મેરી આંખ લગ ગઈ, તો વોહી દો ફરિશ્તે ફિર નઝર આએ ઔર વોહી સવાલો-જવાબ, જો ઉપર ગુઝરે, આપસમેં કિએ. ઈસકે બાદ ઉસ ફરિશ્તેને કહા કે તુમ્હે મા'લૂમ હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને ઈસમેં કયા હુકમ ફરમા દિયા ? દૂસરેને કહા, મુઝે તો મા'લૂમ નહી તો ઉસને કહા, યે ફૈસલા હુઆ હૈ કે ઈન છે : મૈસે હર એકેકે તુફૈલમેં એક એક લાખકા હજ કુબૂલ કર લિયા જાએ.

ઈબ્ને મુકિફ (રહ.) કેહતે હૈ કે ફિર જો મેરી આંખ ખુલી તો મુઝે ઈતની ખુશી હો રહી થી કે બયાનસે બહાર હૈ.

ઉન્હી બુરુગકા એક ઔર કિસ્સા લિખ્મા હૈ, વો કેહતે હૈ કે મૈને એક સાલ હજ કિયા. ઈસકે બાદ મુઝે તરસ આયા કે બા'ઝ આદમી એસે ભી હોંગે, જિનકા હજ કુબૂલ ન હુઆ હો, તો મૈને દુઆ કી કે યા અલ્લાહ ! મૈને અપના હજ ઉસકો બખ્શા, જિસકા હજ કાબિલે કુબૂલ ન હો.

(રૌઝુરિયાહીનમેં ઈસ કિસ્સેમેં કુછ અલ્ફાઝકી કમી બેશી હૈ, ઈસમેં લિખ્મા હૈ કે મૈને પચાસસે જિયાદા હજ કિએ ઔર ઈન સબકા સવાબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ઔર ખુલફા-એ-રાશિદીન ઔર અપને વાલિદૈનકો બખ્શાતા રહા. એક હજ રેહ ગયા, મૈને અરફાતકે મૈદાનમેં લોગોંકે રોનેકી આવાઝે સુનકર ઉસકો બખ્શ દિયા, જિસકા હજ કુબૂલ ન હુઆ હો.) ઈસકે બાદ મુઝદલ્કામેં મુઝે ખ્વાબમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી જિયારત હુઈ. હક તઆલા શાનુહૂને ફરમાયા કે અય અલી ! તૂ મુઝસે જિયાદા સખી બનના ચાહતા હૈ. મૈને સખાવત પૈદા કી ઔર મૈને સખી લોગોંકો પૈદા કિયા. મૈ તમામ સખી લોગોંસે જિયાદા સખી, સારે કરીમોંસે જિયાદા કરીમ, સારે બખ્શિશ કરનેવાલોંસે જિયાદા બખ્શિશ કરનેવાલા, મૈને હર ઉસ શખ્સકા હજ, જો કાબિલે કુબૂલ ન થા, ઉસકે તુફૈલ કુબૂલ કર લિયા, જિસકા હજ મકબૂલ થા. (ઈતિહાફ ઔર રૌઝમેં હૈ કે મૈને ઉન સબકો બખ્શ દિયા ઔર ઉનકે સાથ ઉનસે કઈ ચન્દ લોગોંકો ઔર ઉનમેંસે હર શખ્સકી સિકારિશ ઉસકે ઘરવાલોંમેં, ઉસકે દોસ્તોમેં ઔર ઉસકે પડોસિયોંમેં કુબૂલ કી.)

અબુ અબ્દુલ્લાહ જૌહરી (રહ.) કા ભી એક કિસ્સા ઈસ કિસ્મકા રિસાલેકે પત્તમ પર હિકાયાતમેં નં. (૧૩) પર આ રહા હૈ ઔર હઝરત ઝૈનુલ આબિદીન

(રદી.) કે લબ્બૈક ન કેહ સકનેકા કિસ્સા સિકાયાત નં. (૧૭) પર આ રહ્યો છે. ઈન વાકિઆતસે મા'લુમ હુઆ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કે લુન્હી-કરમસે યે ઉમ્મીદ રખની ચાહિએ કે વો મહેજ અપને કરમસે નવાજ દેગા.

એક હદીસમે આયા છે કે વો શખ્સ બહોત બખા ગુનેહગાર છે કે જો અરફાતકે મેદાનસે ભી યે સમજે કે મેરી મઝિફરત નહી હુઈ. (ઈતિહાફ)

હદીસ-૭ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ છે કે હાજી સિકારિશ ચાર સૌ ઘરાનોમેં મકબૂલ હોતી હૈ યા યે ફરમાયા કે ઉસકે ઘરાનેમેંસે ચાર સૌ આદમિયોંકે બારેમેં કુબૂલ હોતી હૈ રાવીકો શક હો ગયા કે કયા અલ્લાહ ફરમાએ યે ઔર યે ભી ફરમાયા કે હાજી અપને ગુનાહોંસે ઐસા હો જાતા હૈ. જૈસા કે પૈદાઈશ કે દિન થા.

(તર્ગીબ)

સાદીદ : ચાર સૌ આદમિયોં કે બારેમેં સિકારિશ કુબૂલ હોનેકા યે મતલબ હૈ કે ઈતને લોગોંકી મઝિફરતકા તો ગોયા અલ્લાહ જલ્લા શાનુલ્લુ તરફસે વાઅદા હૈ ઔર ઈસ્સે જિયાદામેં કોઈ માનેઅ નહી. બહોત સી રિવાયતોમેં યે વારિદ હુઆ હૈ કે હાજી જિનકે લિએ દુઆએ-મઝિફરત કરતા હૈ, વો કુબૂલ હોતી હૈ.

હઝરત હુઝૈલ બિન અયાઝ (રહ.) જો મશહૂર સૂફિયોમેં હૈ, એક મર્તબા અરફાતકે મેદાનમેં ઈર્શાદ ફરમાને લગે કે તુમ લોગોંકા કયા ખ્યાલ હૈ, અગર યે સારેકા સારા મજબા કિસી કરીમ કે દરવાજે જાકર એક છદામ ઉસ્સે માંગે કયા વો કરીમ ઈન્કાર કર દેગા ? લોગોંને કહા, કભી ભી ઈન્કાર નહી કર સકતા, ફરમાને લગે, મુદાકી કસમ ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કે નજદીક ઉન સબકી મઝિફરત કર દેના, ઉસ કરીમ કે છદામ દેનેસે ભી જિયાદા આસાન હૈ, અલ્લાહ તઆલા કે કરમકે મુકાબલેમેં યે કુછ ભી નહી. (શેઝરિયાહીન)

હદીસ-૮ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જબ કિસી હાજીસે મુલાકાત હો, તો ઉસકો સલામ કરો, ઉસ્સે મુસાકા કરો ઔર ઈસ્સે પેહલે કે વો અપને ઘરમેં દાખિલ હો, અપને લિએ દુઆ-એ-મઝિફરતકી ઉસ્સે દરખાસ્ત કરો

۷- عَنْ أَبِي مُوسَى رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْحَبِيبُ لَشَفْعٍ فِي أَرْبَعِيئَةٍ أَهْلَ بَيْتٍ أَوْ قَالَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي مُحَمَّدٌ مِنْ ذُرِّيَّتِي يَوْمَ كَذَلِكَ رَوَاهُ الْبَرْزَارُ وَفِيهِ رَأُولُ مِيسَمٍ كَذَلِكَ فِي التَّرْغِيبِ

۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا لَقِيتَ الْحَاجَّ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَصَاحِبَهُ وَامْرَأَةً أَنْ يَسْتَعْفِفَ لَكَ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بَيْتَهُ فَإِنَّهُ مَغْفُورٌ لَكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ كَذَلِكَ فِي الْمَشْكُوتَةِ

કે વો અપને ગુનાહોસે પાક સાક હો
કર આયા હૈ. (મિશકાત)

ફાઈદા : એક હદીસમે આયા હૈ કે મુજાહિદ ઔર હાજ અલ્લાહકા વકદ હૈ, જો માંગતે હૈ, વો ઉનકો મિલતા હૈ, જો દુઆ કરતે હૈ, વો કુબૂલ હોતી હૈ ઔર દુસરી અહાદીસમે ભી મુખ્તાલિક અલ્લાહસે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ.

એક હદીસમે ખુદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી યે દુઆ આઈ હૈ કે યા અલ્લાહ ! તૂ હાજકી ભી મગિરત કર ઔર જિસકી મગિરતકી હાજ દુઆ કરે, ઉસકી ભી મગિરત કરમા.

એક હદીસમે આયા હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ત્રીન મર્તબા યે દુઆ કી, ઈસે ઔર ભી જિયાદા તા'કીદ મા'લૂમ હોતી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે હાજકી ભી અલ્લાહ કે યહાંસે મગિરત હૈ ઔર હાજ ૨૦ રબીઉલ અવ્વલ તક જિસકે લિએ દુઆ-એ મગિરત કરે, ઉસકી ભી મગિરત હૈ, સલ્ફકા મા'મૂલ થા કે વો હુજ્જાજકી મુશાયઅત ભી કરતે થે ઔર ઉનકા ઈસ્તકબાલ ભી કરતે થે ઔર ઉનસે દુઆકી દરખાસ્ત કરતે થે. (ઈતિહાક)

હદીસ-૯ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે હજમે ખર્ચ કરના જિહાદમે ખર્ચ કરનેકી તરહસે એક (રૂપયે) કા બદલા સાતસો (રૂપયે) હૈ. (તિભરાની)

۹- عن بريدة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم النفقة في الحج كالنفقة في سبيل الله بسبعين ضعف رواه احمد والطبراني والبيهقي و اسناد احمد حسن كذا في الترغيب

ફાઈદા : એક હદીસમે આયા હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને હઝરત આઈશા (રદી.) સે ઈર્શાદ ફરમાયા કે તેરે ઉમરહકા સવાબ તેરે ખર્ચ કે બકદ્ર હૈ, યાની જિતના જિયાદા ઈસમે ખર્ચ ક્રિયા જાએગા, ઉતના હી સવાબ હોગા.

એક હદીસમે હૈ કે હજમે ખર્ચ કરના અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરના હૈ, જિસકા સવાબ સાત સૌ દરજા મુજાઅફ હોતા હૈ. (કન્ઝ)

એક હદીસમે આયા હૈ હજમે ખર્ચ કરના એક દિરમ ચાર કરોડ દિરમકે બરાબર હૈ. યા'ની એક રૂપયા ચાર કરોડ રૂપયે ખર્ચ કરનેકે બરાબર હૈ. ઉસકે બાદ ભી અગર મુસલમાન વહાં જાકર રૂપયા ખર્ચ કરનેમે બુખ્લ ઔર કંજૂસીકા ખ્યાલ કરે, તો કિસ કદર ખસારેકી બાત હૈ.

મશાઈખને હજકે આદાબમે ખર્ચ કરનેમે તંગી ન કરના ખાસ તૌરસે ઝિકર ક્રિયા હૈ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે ઈસરાફસે મુરાદ અચ્છે અચ્છે લગીઝ ચીઝોંકે ખાને ઔર પીનેમે ખર્ચ કરના મુરાદ હૈ, લેકિન વહાંકે લોગોં પર ખર્ચ કરનેમે કોઈ ઈસરાફ હૈ હી નહી.

મેરે મશાઈખકા ઈર્શાદ હૈ કે અગર ખાને પીનેકી ચીઝોંમે ભી વહાં કે તાજિરોંકી ઈઆનતકા ઈચદા કર લે, તો યેભી ફિર અપની ઝત પર ખર્ચ કે બજાએ વહાં કે એહલે ઝરૂરત પર ખર્ચ બન જાતા હૈ, ઈસકા ખુસૂસિયતસે ખ્યાલ રખના ચાહિએ.

મુઝે અપને આકા વ મુશિદ હઝરત અકદસ મીલાના મલીલ અહમદ સાહબ નવ્વરલ્લાહ મર્કદહુકી હમરકાબીમે દો મર્તબા ઈસ પાક ઝમીન પર હાજિરીકી સઆદત નસીબ હુઈ. મૈને હમેશા હઝરતકા યે મા'મૂલ બકી ખુસૂસિયતસે દેખા કે વહાં કે કિયામમે હિન્દકે વાકિફ જાનેવાલે અગર કોઈ હદિયા પેશ કરતે તો હઝરત બળે ઈસરાફસે ઉસકો યે કેહકર વાપસ કરમાતે કે યહાં કે લોગ કિયાદા મુસ્તહિક હૈ, ઉનકી બિદમતમે પેશ કિયા જોએ, મખ્સૂસ એહલે ફઝલ વ માલકા પતા ભી બતા દેતે. ઈસકે બાદ અગર કોઈ ઈસરાફ કરતા તો મજબૂરન હઝરત કુબૂલ કરમા કર ઈસ નાકારાકો ઈસ ઈર્શાદ કે સાથ મરહમત કરમા દેતે, ઈસકી કોઈ ચીઝ બાઝારસે મંગા લેના કે યહાંકે તાજિરોંકી ભી મદદ કરના ચાહિએ.

હઝરત ઉમર (રદી.) કા ઈર્શાદ હૈ કે આદમીકે કરીમ હોનેકે આસારમેસે હૈ કે ઉસકે સફરકા તોશા ઉમ્દા હો.

ઉલમાને લિખ્મા હૈ કે તોશાકે ઉમ્દા હોનેસે ખુદ ઉસકા બેહતર હોના ભી મુરાદ હો સક્તા હૈ ખર્ચ કરનેમે તબિયત પર બાર ન હો, યેભી મુરાદ હો સક્તા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદી.) કા દૂસરા ઈર્શાદ હૈ કે બેહતરીન હાજ વો હૈ, જિસકી નીચ્ચતમે ઈખ્લાસ હો, નફકા બેહતર હો ઔર અલ્લાહ કે સાથ યકીને કામિલ હો.
(ઈતિહાફ)

એક ઝઈફ હદીસમે આયા હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહકી રિઝાકી જગલ ખર્ચ કરને મેં બુખ્લ કરતા હૈ, ઉસકો ઈસે કઈ ગુના કિયાદા અલ્લાહકી નારાઝીમે ખર્ચ કરના પડતા હૈ ઔર જો શખ્સ કિસી દુનિયવી ગરઝસે હજ કર્જકો તા'ખીર કરતા હૈ, ઉસકી યે ગરઝ ઉસ વક્ત તક મુઅખ્ખર કર દી જાતી હૈ, જબ તક લોગ હજસે ફારિગ હોકર ન આજાએ ઔર જો શખ્સ અપને કિસી મુસલમાન ભાઈકી મદદ કરનેસે પેહલૂતહી કરતા હૈ, ઉસકો કિસી ગુનાહકી ચીઝમે ઈઆનત કરની પડતી હૈ.
(તરગીબ વ ફિલકંજ બિરિવાયતિતબરાની અન અબી જુહૈફા)

હદીસ-૧૦ હઝરત જાબિર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)સે નકલ કરતે હૈ કે હાજ કકીર હરગિઝ નહીં હો સક્તા.
(તર્ગીબ)

૧૦- عن جابر بن عبد الله
حاج قطيل لجابر ما لم يعارقال
ما أققر روا الطبراني في الأوسط
والنكزار ورجال رجال الصحيح كذا في الترمذي

કાઈદા : એક દૂસરી હદીસમે ઈર્શાદ હૈ કે હજ ઔર ઉમરહકી કસરત ફકરકો રોકતી હૈ. (કન્ઝ)

એક ઔર હદીસમે હૈ કે લગાતાર હજ્જો ઉમરહ બુરે ખાત્માસે ભી સિકાઝતકા સબબ હૈ ઔર ફકરકો ભી રોકતે હૈ. (કન્ઝ)

એક હદીસમે હૈ કે હજ કરો, ગની બનાંઝે, સફર કરો, સેહતયાબ હોગે. (કન્ઝ)

યાની તબ્દીલે આબો-હવા અકસર સેહતકા સબબ હોતી હૈ ઔર બહોત કસરતસે ઈસકા તજુર્બા હુઆ હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે લગાતાર હજ્જો ઉમરહ ફકર ઔર ગુનાહોકો એસા દૂર કરતે હૈ, જેસા આગકી ભટ્ટી લોહેકે મૈલકો દૂર કરતી હૈ. (કન્ઝ)

હદીસ-૧૧ હઝરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હૈ કે મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે જિહાદમે શિર્કતકી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે તુમ્હારા જિહાદ હજ હૈ.

۱۱- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ اسْتَأْذِنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجِهَادِ فَقَالَ جِهَادُكَ الْحَجَّ شَفَقَ عَلَيْهِ شَوْهَةٌ

(મિશકાત)

કાઈદા : એક ઔર હદીસમે હઝરત આઈશા (રદી.) સે નકલ ક્રિયા હૈ કે ઉન્હોને હુઝૂર (સલ્લ.) સે પૂછા, ક્યા ઔરતો પર ભી જિહાદ હૈ ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે હાં, એસા જિહાદ હૈ, જેસમે કિતાબ નહી ઔર વો હજ ઔર ઉમરહ હૈ. (મિશકાત)

હઝરત હુસૈન (રદી.) ફરમાતે હૈ કે એક શમ્સ હુઝૂર (સલ્લ.) કી પિદમતમે હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ ક્રિયા કે મૈ ઝઈફ ભી હું ઔર કમહિમ્મત ભી હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા આઓ, મૈ એસા જિહાદ બતાઉ, જેસમે કોઈ કાંટા ભી નહી ચુભતા (યાની ઝખ્મ ઝરા ભી નહી) ઔર વો હજ હૈ. (તર્ગાબ)

એક હદીસમે હઝરત આઈશા (રદી.) સે નકલ ક્રિયા હૈ, ઉન્હોને અર્ઝ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ ! હમ દેખતે હૈ કે જિહાદ સબ આ'માલસે અફઝલ હૈ, ક્યા હમ ઔરતે જિહાદ ન ક્રિયા કરે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે તુમ્હારે લિએ અફઝલ જિહાદ હજ્જે મકબૂલ હૈ. (તર્ગાબ)

હઝરત અબૂહુરૈરહ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે બૂખ્હે ઔર ઝઈફ લોગોંકા ઔર ઔરતોંકા જિહાદ હજ હૈ. (તર્ગાબ)

એક ઔર હદીસમે હૈ કે બચ્ચે ઔર બૂખ્હે ઔર ઝઈફ આદમિયોંકા ઔર ઔરતોંકા જિહાદ હજ ઔર ઉમરહ હૈ. (કન્ઝ)

ઈસ કિસ્મ કે બહોતસે ઈર્શાદાત અહાદીસમે વારીદ હૈ ઔર ઈન સબકે અલાવા એક ઈર્શાદ હુઝૂર (સલ્લ.) કા અહાદીસમે આયા હૈ ઔર વો યે હૈ કે હુઝૂર

(સભ્ય.) ને અપને હજ કે મોકે પર ઔરતોસે ઈશાદ કરમાયા કે યે હજ હૈ, જિસકો તુમ કર રહી હો, ઈસકે બાદ અપને ઘરકે બોરિયો પર રેહના.

ઈસ હદીસે પાકકી વજહસે ઉમ્મહાતુલ મોગિનીનમેસે હઝરત ઝૈનબ (રહી.) ઔર હઝરત સૌદા (રહી.) ને તો કોઈ હજ ઈસકે બાદ નહી કિયા ઔર યે કરમાયા કરતી થી કે જબ હમને હુઝૂર (સભ્ય.)સે ખુદ યે ઈશાદ સુના હૈ, ફિર કેસે ઘરસે સફર કે લિએ નિકલે, લેકિન ઔર બાકી અઝવાઝે મુતહહરાત પેહલી અહાદીસકી બિના પર હજ ઔર ઉમરહકે લિએ તશરીફ લે જાતી રહી. (તર્જીબ)

હુઝૂર (સભ્ય.) કે દોનો ઈશાદ અપની જગહ પર બિલ્કુલ સહી હૈ ઔર ઈનમે કોઈ તંઆઝૂઝ નહી, અસલ યે હૈ કે ઔરતોકા મસઅલા નાજુક હૈ, ઉનકા સફર બકી શરાઈતકો ચાહતા હૈ, ઈસ લિએ જહાં તક હજ ઔર ઉમરહ ઉસકી ફઝીલતક તઅલ્લુક હૈ, ઔરતોકે લિએ વો બેહતરીન જિહાદ ઔર બેહતરીન ઈબાદત હૈ, લેકિન ચુકે ઈસમે કુછ શરાઈત ઔર પાબન્દિયાં હૈ, જિનકા હાસિલ હોના અક્સર દુશ્વાર હો જાતા હૈ, ઈસ લિએ એહતિયાતન હુઝૂર (સભ્ય.) ને યે કરમા દિયા, વો પાબંદી એહતિયાતકી ઔર મહરમકે વજૂદકી હૈ.

બહોત સી અહાદીસમે યે ઈશાદ હૈ કે ઔરતકે લિએ સફર નાજઈઝ હૈ, ઉસ વકત તક કે ઉસકે સાથ કોઈ મહરમ ન હો.

એક હદીસમે હૈ કે મર્દ હરગિઝ કિસી અજનબી ઔરતકે સાથ તન્હા મકાનમે ન રહે ઔર કોઈ ઔરત હરગિઝ બગેર મહરમકે સફર ન કરે. (મિશકાત)

એક હદીસમે વારિદ હુઆ હૈ કે ઔરત પરહેઠી ચીઝ હૈ. જબ વો ઘરસે નિકલતી હૈ, તો શૈતાન ઉસકે પીછે લગ જાતા હૈ ઔર ઉસકી ટિકરમે રેહતા હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે જિસ જગહ તન્હા અજનબી મરદ-ઔરત હોએ, તીસરા શખ્સ વહાં શૈતાન હોગા. (મિશકાત)

એક હદીસમે હૈ કે (નામહરમ) ઔરતો કે પાસ જાનેસે બહોત બચો. કિસીને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર / અગર દેવર હો ? હુઝૂર (સભ્ય.) ને કરમાયા કે દેવર તો મૌત હૈ. (મિશકાત)

મૌત હોનેકા મતલબ યે હૈ કે ઉસકે લિએ હલાકતકે અસબાબ બવજહ હર વકતકે કુબકે બહોત ઝિયાદા વૈધ હો સકતે હૈ. ઈસ કિસ્મકી બહોત સી વઈદે અહાદીસમે વારિદ હૈ ઔર સફરમે બહોત ઔકાત અજનબી મરદોકે સાથ તન્હા મકાનમે રેહ જાનેકી નીબત આ જાતી હૈ ઔર બગેર મહરમ કે તો સફર જઈઝ હી નહી, ચાહે તન્હા રેહનેકી નીબત આએ યા ન આએ. પસ ઈસ સૂરતમે નેકી બરબાદ, ગુનાહ લાઝિમકા કિસ્સા હો જાતા હૈ.

હુઝૂરે અહદસ
(સભ્યહવાહુ અલીહિ વસલ્લમ) કા
ઈશાદ હૈ કે જો હજકા ઈરાદા કરે,

۱۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ઉસકો જલ્દી કરના ચાહિએ.
(અબૂદાઉદ)

مَنْ ارَادَ الْحَيَّ فَلْيَتَعَجَّلْ رَاۤى

કોઈકા : દૂસરી હદીસમેં યે ઈશાદ હે કે હજમેં જલ્દી કરો, ન માર્લૂમ
(તર્ગીબ)

એક ઔર હદીસમેં ઈશાદ હે કે જલ્દી કરો, કિસીકો બાધકી ક્યા ખબર
હે કે કોઈ મર્જ પેશ આ જાએ યા કોઈ ઔર ઝરૂરત દરમિયાનમેં લાહિક હો જાએ.
(કન્ઝ)

એક ઔર હદીસમેં હે કે હજ નિકાહસે મુકદ્દમ હે. (કન્ઝ)

એક હદીસમેં હે કે જિસકો હજ કરના હે, જલ્દી કરના ચાહિએ, કભી
આદમી બીમાર હો જાતા હે, કભી સવારીકા ઈન્તિઝામ નહી રેહતા, કભી ઔર
કોઈ ઝરૂરત લાહિક હો જાતી હે. (કન્ઝ)

એક હદીસમેં હે કે હજ કરનેમેં જલ્દી કરો, ન મા'લૂમ ક્યા ઉઝર પેશ
આ જાએ. (કન્ઝ)

ઈન અહાદીસકી બિના પર અઈમ્મામેંસે એક બડી જમાઅતકા મઝહબ યે
હે કે જબ કિસી શખ્સ પર હજ ફર્જ હો જાએ તો ઉસકો ફોરન અદા કરના વાજિબ
હે, તા'ખીર કરનેસે ગુનેહગાર હોતા હે.

એક હદીસમેં આયા હે કે ફર્જ હજ અદા કરો, વો બીસ મર્તબા જિહાદ
કરનેસે બખ્ષા હુઆ હે. (કન્ઝ)

એક હદીસમેં હે કે હજ કરના જિહાદ હે ઔર ઉમરહ કરના નફલ હે.
(કન્ઝ)

હદીસ-૧૩ હુઝૂરે અકદસ
(સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે
કે જો શખ્સ હજ કે લિએ જાએ ઔર
રાસ્તેમેં ઈન્તિકાલ કર જાએ, ઉસકે લિએ
ક્યામત તક હજકા સવાબ લિખ્યા જાએગા
ઔર ઈસી તરહ જો શખ્સ ઉમરહ કે લિએ
જાએ ઔર રાસ્તેમેં ઈન્તિકાલ કર જાએ
ઉસકો ક્યામત તક ઉમરેકા સવાબ મિલતા
રહેગા ઔર જો શખ્સ જિહાદ કે લિએ
નિકલે ઔર રાસ્તેમેં ઈન્તિકાલ કર જાએ,
ઉસકે લિએ ક્યામત તક મુજાહિદકા સવાબ
લિખ્યા જાએગા. (તર્ગીબ)

۱۳- عن ابی هريرة قال قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم من خرج حاجاً
فمات كتب له اجر الحاج الى يوم القيمة
ومن خرج معتمراً فمات كتب له اجر
المعتمر الى يوم القيمة ومن خرج
غازياً فمات كتب له اجر الغازي الى
يوم القيمة رواه ابو يعلى من رواية
ابن اسحق وبقية رواه ثقات
كذا في الترغيب.

કાઈદા એક ઔર હદીસમે વારીદ હે જો શમ્સ હજ યા ઉમરહડે લિએ નિકલે ઔર મર જાએ, ન ઉસકી અદાલતમે પેશી હે, ન હિસાબ-કિતાબ, ઉસ્સે કેહ દિયા જાએગા કે જન્નતમે દાખિલ હો જા. (તર્ગીબ)

એક ઔર હદીસમે ઈર્શાદ હે કે ભૈતુલ્લાહ ઈસ્લામકે સુતૂનોમેસે એક સુતૂન હે, જો શમ્સ હજ યા ઉમરહડે લિએ નિકલે ઔર રાસ્તેમે મર જાએ તો જન્નતમે દાખિલ હો જાએગા ઔર જો કરાગતકે બાદ વાપસ હો, વો અજર ઔર ગનીમત કે સાથ વાપસ હોગા. (તર્ગીબ)

ગનીમતકા મતલબ એ હે કે દુનિયામેભી ઉસ ખર્ચકા બદલા મિલતા હે જો હજમે ખર્ચ કિયા, જેસા કે હદીસ નં. ૧૦ કે એલમે ગુઝર ચુકા હે.

એક ઔર હદીસમે ઈર્શાદ હે કે જો મક્કાકે રાસ્તેમે જાતે હુએ યા વાપસીમે મર જાએ, ઉસકી ન પેશી હે, ન હિસાબ-કિતાબ હે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હે, જો શમ્સ હજ યા ઉમરહડે ઈરાદેસે મક્કા કે રાસ્તેમે મર જાએ, ન ઉસકી પેશી હે, ન હિસાબ-કિતાબ હે, વો સીધા જન્નતમે દાખિલ હો જાએગા. (કંઝ)

એક હદીસમે હે કે આદમીકે મરનેકી બેહતરીન હાલત એ હે કે હજસે કરાગત પર યા રમઝાન કે રોઝે રખકર મરે. (કંઝ)

યાની એ દોનો હાલતે એસી હે કે ગુનાહોસે પાક-સાફ હોગા. એક હદીસમે હે કે જો એહરામકી હાલતમે મરેગા, વો હરરમે લખ્બક કેહતા હુઆ ઉઠેગા (કંઝ)

હદીસ-૧૪ એક સહાબી (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે દર્યાફત કિયા કે હુઝૂર ! અલ્લાહ કે ફરીઝ-એ-હજને મેરે બાપકો એસી હાલતમે પાયા કે વો બૂળે હે, સવારી પર ભી સવાર નહી હો સકતે, ક્યા મેં ઉનકી તરફસે હજજે બદલ કંઈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે હાં, ઉનકી તરફસે હજ કરો. (મિશકાત)

۱۴- عن ابن عباس رضي الله تعالى
عنه، قال ان امرأة من خثعم
قالت يا رسول الله ان فريضة الله في
الحج ادرك ابني شيخا كبيرا ائتميت
على الرحلة افاحج عنه قال نعم وذرك
في حجة الوداع. تفق عليه رشوة.

કાઈદા એક દૂસરી હદીસમે હે કે એક સહાબી મરદને હુઝૂર (સલ્વ.) સે દર્યાફત કિયા કે મેરી હમશીરાને હજકી નઝર કી થી. અબ ઈનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, ક્યા કરના ચાહિએ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે અજર ઉનકે ઝિમ્મે કિસીકા કરઝ હોતા તો તુમ અદા કરતે યા ન કરતે ? ઉન્હો ને અર્ઝ કિયા જો હુઝૂર અદા કરતા હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે એ અલ્લાહકા કરઝ હે, ઉસકો અદા કરો. (મિશકાત)

એક ઔર સહાબી (રદી.) કા કિસ્સા હે, ઉન્હોને હુઝૂર (સલ્વ.) સે અર્ઝ કિયા કે મેરે વાલિદ બહોત બૂળે હે, ન હજ કર સકતે હે, ન ઉમરહડ કર સકતે

હું, ન સકર કર સકતે હું. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે અપને વાલિદની તરફસે હજ ભી કરો, ઉમરહ ભી કરો. (મિશકત)

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈસ નીઅકે સવાબકે જવાબમેં કરમાયા અગર તેરે બાપ કે ઝિમ્મે કરઆ હોતા ઔર તું અદા કરતા તો વો અદા હો જાતા યા નહીં ? ઉન્હોને અર્જ ક્રિયા, અદા હો જાતા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, ફિર અલ્લાહ તો બડે રહમવાલે હું, (યાની વો કરઆ ક્યો ન કુબૂલ કરેએ ?) અપને બાપકી તરફસે હજ કર. (કંઝ)

એક હદીસમેં ઈશાદ હું, જો શખ્સ અપને વાલિદનની તરફસે ઉન્કે ઈન્તિહાલકે બાદ હજ કરે, ઉસકે લિએ જહન્નમકી આગસે ખલાસી હું, ઔર વાલિદન કે લિએ પૂરા હજ લિખ્મા જાતા હું. ઉસકે સવાબમેં કોઈ કમી નહીં હોતી ઔર કિસીને અપને કરીબી રિસ્તેદારકે લિએ ઈસ્સે બખ્શકર સિલા રહમી નહીં કી ઉસકે મરનેકે બાદ ઉસકી તરફસે હજ કરકે ઉસકી કબરમેં પહોંચાએ. (કંઝ)

એક સહાબી (રદી.) ને હર્થકત ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! જબ મેરે વાલિદન ઝિન્દા હે, તો મેં ઉન્કે સાથ હુસ્ને સુલૂક ક્રિયા કરતા યા. અબ ઉન્કા ઈન્તિહાલ હો ગયા, અબ મેં ઉન્કે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરના ચાહતા હું, તો ઈસકા ક્યા તરીકા હું ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે જબ અપને લિએ નમાઝ પઢ્યો તો ઉન્કે લિએ ભી નમાઝ પઢ્યો. યાની નમાઝ પઢ્યકર ઉસકા સવાબ ઉન્કો પહોંચાઓ ઔર જબ અપને લિએ રોઝે રખ્યો, તો ઉન્કે લિએ ભી રોઝે રખ્યો.

એક સહાબી (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે હર્થકત ક્રિયા કે હમ અપને મુરદોકી તરફસે સદકા કરતે હું, હજ કરતે હું ઉન્કે લિએ દુઆએ-મફિરત કરતે હું, યે ઉનતક પહોંચતા હું ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, પહોંચતા હું ઔર વો ઈસ્સે એસે ખુશ હોતે હું, જેસા કે તુમ્હારે પાસ તબાકમેં કોઈ હદિયા પેશ ક્રિયા ગયા હો. (મનાસિકે કારી)

દૂસરેકી તરફસે હજ હો તરહ ક્રિયા જાતા હું.

(૧.) એક સૂરત તો યે હું કે કિસીકી તરફ સે હજજે નક્લ કરે, ઈસકે લિએ તો કોઈ શર્ત નહીં, જિસકા દિલ ચાહે, જિસકી તરફસે ચાહે, હજજે નક્લ યા ઉમરહ યા તવાફ કર સકતા હું.

(૨.) દૂસરી સૂરત યે હું કે જિસકી તરફસે હજજે બદલ કરે, ઉસકે ઝિમ્મે હજ કર્જ હો, ઈસકે લિએ કુલ શરયઈ હું, જિનકો વક્ત પર ઉબમાસે તહકીક કર લેતા ચાહિએ.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હું કે હક તઆલા શાનુલ્લ (હજજે બદલમેં) એક હજકી વજહસે ત્રીન આદમિયોકો જન્મતમેં દાખિલ કરમાતે હું.

એક મુરદા (જિસકી તરફસે હજજે બદલ

۱۵ - اِنَّ اللّٰهَ لَيَدْخُلُ بِالْحَجَّةِ
الْوَاحِدَةَ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ مِنَ الْجَنَّةِ
الْمَيِّتِ وَالْحَيِّ عِنْدَ الْمُتَّفِقِ
لِذِ الْاَبْلَةِ عَمَّ هَبْ مِنْ حَاوِلِكَ فِي الْكَنْزِ

ક્રિયા જા રહ્યા હો) દૂસરા હજ કરનેવાલા,
તીસરા વો શમ્સ (વારિસ વગેરહ) જો અબ હજ કરા રહ્યા હો. (યાની હજજે બદલ
કે લિયે રૂપયા દે રહ્યા હો. (કંજ)

કાઈદા : એક દૂસરી હદીસમે હો જો શમ્સ કિસીકી તરફસે હજ કરે,
ઉસ હજ કરનેવાલેકો બી ઉતના હી સવબા હોતા હો, જિતના ઉસ શમ્સકો હો,
જિસકી તરફસે હજ ક્રિયા જાતા હો. (કંજ)

ઈબ્ને મુકિફ (રહ.) કેહતે હો કે મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ
વસલ્લમ) કી તરફસે મુતઅદ્દિદ હજ કિએ. એક મર્તાબા ખ્વાબમે હુઝૂર (સલ્લ.) કી
ઝિયારત હુઈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઈબ્નુલ મુકિફ તુને મેરી તરફસે હજ
કિએ. મૈને અર્ઝ ક્રિયા કે જી હુઝૂર કિએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુને મેરી
તરફસે લબ્બૈક કહા. મૈને અર્ઝ ક્રિયા કે જી હજરત ! હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા
કે મૈ કયામતકે દિન ઉસકા બદલા દૂગા કે હરકે મૈદાનમે તેરા હાથ પકડકર જન્નનમે
દાખિલ કરા દૂગા ઔર લોગ અપના હિસાબ-કિતાબ કરતે રહેંગે. (ઈતિહાફ)

એક હદીસમે આયા હો કે કિસી દૂસરેકી તરફસે હજ કરનેમે ચાર શમ્સોકો
હજકા સવાબ મિલતા હો એક વસીયત કરનેવાલે કો, દૂસરે ઉસકો, જો ઉસ વસીયતકો
લિખ્તે, તીસરે રૂપયા મર્થ કરનેવાલેકો, ચૌથે હજ કરનેવાલે કો. (કંજ)

લેકિન એક બાતકા નિહાયત એહતિમામસે ખ્યાલ રખના ચાહિએ, વો યે
કે હજજે બદલમે નીચ્ચત ખાલિસ રખને કી એહતિમામસે કોશિશ કરે, મકસદ મહેઝ
હજજો-ઝિયારત ઔર દૂસરેકી ઈઆનત હો. ઈસ હજકી વજહસે કોઈ દુનિયવી
મનફઅત મકસૂદ ન હો. અગર એસા હુઆ તો હજ કરનેવાલેકો તો સવાબ મિલ
હી જાએગા, મગર ઉસ હજ કરનેવાલેકા સવાબ તો ખત્મ હુઆ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્તે હો કે જો શમ્સ ઉજરતકે સાથ હજજે
બદલ કરતા હો, વો દીનકે અમલસે દુનિયા કમા રહ્યા હો, ઈસ લિએ બેહતર યે
હો કે ઉસકો મુસ્તફિલ મશગલા ઔર તિજારત ન બનાએ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ
દીન કે તુફૈલ દુનિયા તો અતા કરમા દેતે હો, લેકિન દુનિયા કે બદલે દીન અતા
નહી કરમાતે યાની ઉસકી ગરજ તો દુનિયાકા ઈધન જમા કરના હો ઔર ઉસકો
સવાબ મિલ જાએ, યે નહી હોતા. (ઈતિહાફ)

દૂસરી ફરલ

હજ ન કરનેકી વર્ધદમે

હજ અરકાને ઈસ્લામમે એક અહમ રૂકન હો ઔર ઉસીપર અરકાનકી
તમામી હુઈ હો, જેસા કે પેહલી ફરલમે ગુઝર ચુકા હો, ઈસ લિએ ઈસમે કોતાહી
પર જિતની સખ્તી હો, વો કરીનેકયાસ હો. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઈશાદ હો.

આયાત

આયાત-૧ ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લહે કે (પુશ કરને કે) વાસ્તે લોગોંકે ઝિમ્મે ઈસ મકાન (યાની બૈતુલ્લાહ) કા હજ (ફર્જા) હૈ, ઉસ શખ્સકે ઝિમ્મે હૈ, જો વહાં જાનેકી સબીલ (તાક્ત) રખતા હો ઔર જો મુન્કિર હો, તો (અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લહે કયા નુક્સાન હૈ) અલ્લાહ તઆલા તમામ જહાંસે ગની હૈ, (ઉનકો કયા પરવા) (સૂરએ આલે ઈમ્રાન-૧૦)

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ عَلٰى الْعٰلَمِيْنَ ۝ (آل عمران ۱۰)

કામદા : ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે હજકી ફર્જિયતકી ઈબ્તિદા ઈસી આયતે શરીફકે નુઝૂલસે હુઈ. (એની)

ઈસ આયતે શરીફામેં બહોત સી તા'કીદે જમા હો ગઈ.

૧. અવ્વલ લિલ્લાહ કા 'લામ' ઈજાબ કે લિએ હૈ જૈસા કે અલ્લામા એની (રહ.) ને લિખ્યા.

૨. દૂસરે 'અલન્નાસ' કા લફઝ જો નિહાયત લુઝૂમ પર દલાલત કરતા હૈ, યા'ની લોગોંકી ગરદનોંપર યે હક લાઝિમ હૈ.

૩. તીસરે 'અલન્નાસ' કે બાદ 'મનિસ્તાયા' કો ઝિકર કરના, જિસમેં દો તરહકી તા'કીદ હૈ, એક નદલકી દૂસરે ઈજમાલ કે બાદ તફસીલકી.

૪. ચૌથે હજ ન કરનેવાલેકો 'મન ક-ફ-ર'સે તા'બીર ક્રિયા.

૫. પાંચવેં ઉસ પર અપને ઈસ્તિઝ્મા ઔર બે-પરવાઈકા ઝિકર કરમાયા, જો બડે ગુસ્સેકી અલામત હૈ ઔર ઉસકી રૂસવાઈ પર દલાલત કરતા હૈ.

૬. છઠ્ઠે ઉસકે સાથ સારે જહાંસે ઈસ્તિઝ્માકા ઝિકર કરમાયા, જિસ્સે ઔર બી ઝિયાદા ગુસ્સેકા ઈજહાર હોતા હૈ. (ઈતિહાફ)

ઈસમેં કઈ નખ્બર એસે હૈ જો અરબીસે તઅલ્લુક રખતે હૈ. મેરા મક્સદ ઉન્હે ઝિકર કરનેસે યે હૈ કે ઈસ એક હી આયતે શરીફામેં કઈ વજહસે તા'કીદ ઔર હજ ન કરનેવાલોં પર ઈતાબ હૈ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) સે નકલ ક્રિયા ગયા હૈ જો શખ્સ તંદુરસ્ત હો ઔર પૈસેવાલા હો કે હજકો જા સકે ઔર ફિર બગૈર હજ ક્રિએ મર જાએ, કયામતમેં ઉસકી પેશાની પર કાફિરકા લફઝ લિખ્યા હુઆ હોગા. ઈસકે બાદ ઉન્હોને યે આયતે શરીફા 'વમન ક-ફ-ર' આધિરત તક પઢી. (દુર્રે મંસૂર)

હઝરત સઈદ બિન ઝુબૈર, ઈબ્રાહીમ નખઈ (રદી.), મુજાહિદ તાઉસ (રદી.) જો તા'બઈન ઉલમામેં મશહૂર હૈ, ઈન હઝરાતમેંસે હર એકસે નકલ ક્રિયા ગયા

કે અગર મુઝે કિસી શખ્સકે મુતઅલ્લિક મા'લુમ હો જાએ કે વો ગની થા, ઉસપર હજ વાજિબ થા, ફિર બજૈર હજ કિએ મર ગયા, તો મૈ ઉસકે જનાઝેકી નમાઝ ન પઢ્યું. (ઈતિહાફ)

અગરચે અઈમ્મએ અરબઆકે નઝદીક હજ ન કરનેસે આદમી કાફિર નહી હોતા, જખ તક કે હજકા ઈન્કાર ન કરે, લેકિન જો વઈદ ઉપર ઝિકર કી ગઈ, વો કયા કમ હે ઓર જો હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઈશાદાત ઈસ બારેમ આ રહે હે, વો મઝીદ બરઆં.

આયત-૨ ઓર તુમ લોગ ખર્ચ કિયા કરો અલ્લાહકે રાસ્તેમે ઓર અપને હાથો અપને આપકો હલાકતમે ન ડાલો. (બકરહ-૨૪)

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۚ تَذَكُّرُونَ ۝ ۲۴

કોઈદા : એક જમાઅતે મુકસ્સિરીનસે યે નકલ કિયા ગયા કે ઈસ આયતે શરીફામે અલ્લાહકે હુકુમે વાજિબામે ખર્ચ ન કરને પર વઈદ હે ઓર ઝહિર હે કે જખ હજ જૈસે અહમ ફરીઝેમે કોઈ શખ્સ અલ્લાહકે દિએ હુએ માલકો ખર્ચ નહી કરેગા, તો ઉસકી અપને હાથો હલાકતમે કયા શક હે.

હદીસ-૧ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હે કે જિસ શખ્સકે પાસ ઈતના ખર્ચ હો ઓર સવારીકા ઈન્તિઝામ હો કે બેતુલ્લાહ શરીફ જા સકે ઓર ફિર વો હજ ન કરે તો કોઈ ફક નહી ઈસ બાતમે કે વો યહુદી હોકર મર જાએ યા નસરાની હો કર. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપને ઈસ ઈશાદકી તા'ઈદમે વો આયત પઢી જો ઉપર મુઝરી 'વલિલ્લાહિ અલ-નાસિ હિજજુલ બેતિ.' (મિશકાત)

۱- عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَلَكَ زَادَ وَ رَاحِلَةٌ تَبْلُغُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلَمْ يَحْجْ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَ ذَلِكَ إِنْ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ سَطَمَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ط ۱۰۸ الترمذی وقال هذا حديث غريب وفي استاده مقال كذا في الشكوة

કોઈદા : મુહદિસીનકે ક્વાઈદકે મુવાફિક ઈસ હદીસકી સનદમે કલામ હે, લેકિન ઉપરકી આયતે શરીફા ઓર દૂસરી રિવાયાતસે ઈસ હદીસ શરીફકી તા'ઈદ હોતી હે.

ઈમામ મઝહબી (રહ.) ફરમાતે હે કિતની અહમ ઈબાદત હે કે ઉસકા છોડનેવાલા ગુમરાહીમે યહુદ ઓર નસારાકે બરાબર શુમાર હોતા હે.

હદીસ-૨ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હે કે જિસ શખ્સકે લિએ કોઈ વાકઈ મજબૂરી હજસે માનેઅ ન હો, ઝાલિમ

۲- عَنْ أَبِي إمامة قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَسْعِدْ مِنَ الْحَجِّ حَاجَةً ظَاهِرَةً أَوْ سُلْطَانًا جَابِرًا أَوْ مَوْضِعًا

બાદશાહી તરફસે રોક ન હો યા
 એસા શદીદ મરજ ન હો જો હજસે
 રોક દે ફિર વો બગૈર હજ કિએ
 મર જાએ તો ઉસકો ઈન્તિયાર હૈ
 કે ચાહે યહુદી હોકર મેરે યા
 નસરાની મરે. (મિદકાત)

حاسب فمات ولم يحج فليمت ان شاء
 يهوديا وان شاء نصرانيا رواه الدارقطني
 كذا في المشكاة وفي الاتحاف روى الحديث
 بالفاظ مختلفة وكذا بسط طرق السيوطي في الدرر

કાઈદા : હઝરત ઉમર (રદી.) સે ભી યે મઝમૂન નકલ કિયા ગયા કે
 ઉન્હોને ત્રીન દફા ફરમાયા કે એસા શખ્સ ચાહે યહુદી હોકર મરે યા નસરાની મરે.
 દૂસરી હદીસમે હઝરત ઉમર (રદી.) સે યે નકલ કિયા ગયા કે જો શખ્સ
 હજકી તા'કત રખતા હો ઔર હજ ન કરે, કસમ ખાકર કેહ દો કે વો નસરાની
 મરા હૈ યા યહુદી મસ હૈ. (કઝ)

હઝરત ઉમર (રદી.) કા યે ઈર્શાદ મુઝિન હૈ કે ઉન્કી પેહી તહકીક હો,
 વરના ઉલમા કે નઝદીક હજ ન કરનેસે કાફિર નહી હોતા, ઈન્કારસે કાફિર હોતા હૈ.
 એક ઔર હદીસમે હઝરત ઉમર (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે મેરા દિલ
 ચાહતા હૈ કે તમામ શહેરોમે એલાન કરા દૂ કે જો શખ્સ બાવજૂદ કુદરતકે હજ ન
 કરે, ઉસ પર જિઝયા મુકરર કર દિયા જાએ, યે મુસલમાન નહી, મુસલમાન નહી.
 (કઝ વ ઈતિહાસ)

જિઝયા કાફિરો પર મુકરર કિયા જાતા હૈ, મુસલમાન પર જિઝયા નહી હોતા.

હદીસ-૩ હઝરત ઈબ્ને
 અબ્બાસ (રદી.) ને ફરમાયા કે જિસ શખ્સ
 કે પાસ ઈતના માલ હો જો હજ કર સકે
 ઔર હજ ન કરે યા ઈતના માલ હો, જિસ
 પર ઝકાત વાજિબ હો ઔર ઝકાત અદા
 ન કરે, વોહી મરતે વકત દુનિયામે વાપસ
 આનેકી તમન્ના કરેગા. (કઝ)

۳- مَنْ كَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُهُ
 حَجَّ بَيْتِ رَبِّهِ أَوْ تَجِبَ عَلَيْهِ
 فِيهِ الزَّكَاةُ فَلَمْ يَقْعِلْ سَأَلَ الرَّجْعَةَ
 عِنْدَ الْمَوْتِ (ت عن ابن عباس كثر)

કાપદા : તમન્ના કરનેસે કુઆને પાકકી ઈસ આપતે શરીફકી તરફ
 ઈશારા હૈ, જિસમે ઈર્શાદ હૈ.

حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا
 تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

તરજુમા 'હત્તા કે જબ ઉનમેસે કિસીકો મૌત આને લગતી હૈ, ઉસ વકત
 કેહતા હૈ કે અય મેરે રખ, મુઝકો દુનિયામે વાપસ કર દીજિએ તા'કે મૈ જિસ
 (માલો-મતાઅ) કો છોડ આયા હું, ઉસમે ફિર નેક કામ કરું. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લ
 ફરમાતે હૈ, એસા હરગિઝ નહી હોગા. યે ઉસકી એક બાત હૈ, જિસકો વો કહે

જા રહ્યા હોં ઓર ઈન્કે આગે બર્જખકા આલમ (યાની કબરમે રેહના હોં) કિયામત તક કે લિએ.’ (મુમેનુન)

હજરત આઈશા (રદી.) ફરમાતી હોં કે ગુનેહગારો કે લિએ કબરમે હલાકત હોં કે કાલે સાંપ ઉસકે સરસે ઓર પાંવસે ડસના શુર કરતે હોં, પણ તકકે ડસતે-ડસતે બીચકે હિસ્સમે સર ઓર પાંવવાલે મિલ જાતે હોં. યેહી વો બરજખકા અઝબ હોં, જિસ્કા ઈસ આપતે શરીકામે ઝિકર હોં. (દુર્ર મંસૂર)

એક હદીસમે આયા હોં, હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને ફરમાયા કે જિસ શખ્સકે પાસ હજકો જાનેકા સામાન હોં ઓર હજ ન કરે યા ઉસકે પાસ માલ હોં ઓર ઝકાત અદા ન કરે, વો મરતે વકત દુનિયામે વાપસ કિએ જાનેકી દરખાસ્ત કરેગા. કિસી શખ્સને ઝર્જ કિયા કે દુનિયામે વાપસીકી તમન્ના કાફિર કરેગે યાની યે આપતે શરીકા મુસલમાનોકે લિએ નહીં હોં, વો દુનિયામે વાપસીકી તમન્ના ન કરેગે. હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને ફરમાયા કે મૈં કુઆને પાકકી દૂસરી આપતે સુનાતા હું, જિસમે મુસલમાનો હી કા ઝિકર હોં. ઈસકે બાદ હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને સૂરએ મુનાફિકીનકી આખિરી આપતે -

આખિર સૂરત તક પઞ્હી, જિનકા તરજુમા યે હોં - ‘અય ઈમાનવાલો ! તુમકો તુમ્હારે માલ ઓર તુમ્હારી ઓલાદ અલ્લાહકી યાદસે ગાફિલ ન કરને પાંએ ઓર જો ઐસા કરેગા કે ઉસકે માલ-ઓલાદ ઉસકો અલ્લાહકી યાદસે ગાફિલ કર દે. યેહી લોગ ખસારેવાલે હોં ઓર હમને જો કુછ માલ દિયા હોં, ઉસમેસે પેહલે-પેહલે (અલ્લાહ કે કામોમે) ખર્ચ કર લો કે તુમમેસે કિસીકે (સરપર) મૌત આ જાએ ઓર વો (હસરત ઓર તમન્નાસે) કેહને લગે, અય મેરે રબ ! મુઝકો થોડે દિનકી ઓર મુહલત ક્યોં ન દી કે મૈં ખૈરાત દે દેતા ઓર નેક કામ કરનેવાલોમે શામિલ હોં જાતા. (અબ યે તમન્ના બેકાર હોં, ઈસ લિએ કે) અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ જબ કિસીકી ઉમ્મ ખત્મ હોં જાએ, તો હરગિઝ મોહલત નહીં દેતે ઓર અલ્લાહ તઆલાકો તુમ્હારે સબ કામોકી પૂરી ખબર હોં.’

એક દૂસરી હદીસમે હોં કે હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને યે આપતે શરીકા ‘યા ઐયુહલ્લઝીન્ન-આમનૂ’ પઞ્હી ઓર ફરમાયા કે યે મુસલમાનકા ઝિકર હોં કે જબ ઉસકો મૌત આતી હોં ઓર ઉસકે પાસ માલ હોં, જિસકી ઝકાત અદા ન કી હોં યા હજ ન કિયા હોં ઓર અલ્લાહ કે હક અદા ન કિએ હોં, વો મૌતકે વકત દુનિયામે વાપસ આનેકી દરખાસ્ત કરતા હોં, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઈર્શાદ હોં, ‘વ લંથુઅખિ રલ્લાહુ નફ્સન’ (આપત) અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકો હરગિઝ મોહલત નહીં દેતે, જિસકી ઉમ્મકી મીઆદ ખત્મ હોં ચુકી હોં. (દુર્ર મંસૂર)

હદીસ-૪ હુઝૂર અકદસ ۞ عن ابى سعيد الخدرى ان رسول الله
(સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ صلى الله عليه وسلم قال يقول الله عز وجل
હોં કે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુ કા

કરમાન હે કે જો બંદા એસા હો કે મૈને
 ઉસકો સેહત અતા કર રખી હો ઔર
 ઉસકી રોઝીમે વુસઅત દે રખી હો
 ઔર ઉસકે ઉપર પાંચ સાલ એસે ગુઝર
 જાએ કે વો મેરે દરબારમે હાજિર ન હો,
 વો ઝરૂર મહરૂમ હે. (ઈન્ને હબ્બાન)

કાઈદા : ઈસ મઝમૂનકી કઈ હદીસે રિવાયત કી ગઈ હે. ઈસ હદીસકા
 તકાઝા એ થા કે હર સાહિબે સરવત પર અગર ઉસમે હજકી તા'કત હો, તો હર
 પાંચ, સાલમે એક મર્તાબા હજ કર્જ હોતા, લેકિન ચૂં કે દૂસરી અહાદીસમે હુઝૂરે અકદસ
 (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે સાફ લફઝોમે એ સાબિત હો ગયા કે હજ ઉમ
 ભરમે એક હી મર્તાબા કર્જ હે, ઈસ લિએ ઈસ હદીસકો કર્જ પર તો અમલ નહી
 ક્રિયા જાતા, લેકિન પૈરો-બરકતકી મહરૂમીસે કયા ઈન્કાર હે, જખડે અલ્લાહ જલ્લ
 શાનુહુકા ઈર્શાદ ભી હે ઔર ઉસકી અતા કી હુઈ સેહત ઔર રિઝકકી વુસઅત ભી
 હે એસી હાલતમે અગર કોઈ દૂસરી દીની ઝરૂરત મુકદ્દમ ન હો તો કીર હાઝીર હોના
 હી ચાહીએ અલબત્તા અગર કોઈ દૂસરી દીની ઝરૂરત રાજેહ હો તો વો મુકદ્દમ હોગી
 ઔર ઈસી તરહ અગર ફુકરાકી કરસત હો તો સદકા હજજે નકલસે અકઝલ હોગા.

હદીસ-૫ : હુઝૂરે અકદસ
 (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે નકલ
 ક્રિયા ગયા કે જો કોઈ ભી મરદ યા
 ઔરત કિસી એસે ખર્ચમે બુખલ કરે જો
 અલ્લાહકી રિઝકા સબબ હો, તો વો
 ઈસ્સે બહોત ઝિયાદા એસી જગહ ખર્ચ
 કરેગા, જો અલ્લાહકી નારાઝીકા સબબ
 હો ઔર જો શખ્સ કિસી દુનિયવી
 ગરજસે હજકો જાના મુલતવી કરેગા,
 વો અપની ઈસ ગરજ કે પૂરા હોનેસે
 પેહલે દેખ લેગા કે લોગ હજસે ફારિગ
 હોકર આ ગએ ઔર જો શખ્સ કિસી
 મુસલમાનકી મદદમે પાંચ હિલાનેસે
 ગુરેઝ કરેગા, ઉસકો કિસી ગુનાહકી
 ઈઆનતમે મુબ્તલા હોના પડેગા,
 જિસમે કુછ ભી સવાબ ન હો.

(અરબહાની)

કાઈદા : મુહદ્દિસીન રહેમહુમલ્લાહકે કવાઈદકે મુવાફિક એ રિવાયત ઈઈક

ان عبدًا صححت له جسده وسعت عليه
 في البعثة تمضي عليه خمسة اعوام لا يفد
 الى محروم رواه ابن حبان في صحيحه
 قال علي بن المنذر اخبرني بعض اصحابنا

۵ - روی عن ابی جعفر محمد بن علی
 عن ابیہ عن جدہ قال قال رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم ما من عبد ولا امۃ
 یضعن بنفقۃ ینفقھا فیما یرضی اللہ الا
 انفق اضعافھا فیہا یسخط اللہ وما
 من عبد یدفع الزحج الحاجۃ من حوائج
 الدنیا الا رآی المخلقین قبل ان
 تقضى تلك الحاجۃ یعنی حجة الاسلام
 وما من عبد یدفع المشی فی حاجۃ اخیه
 المسلم قضیت او لم تقض الا ابتلی
 بمعونۃ من ما تم علیہ ولا یوجز فیہ
 رواہ الاصبہانی وفيہ نکارۃ کذا فی الترغیب
 و رواہ فی مجمع الزوائد بروایۃ الطبرانی فی الکبیر

હે, લેકિન એસે ઉમૂરમે ઝઈક રિવાયત ઝિકર કી જાતી હે, ઈસલિએ મુહદ્દિસીન ઈસકો ઝિક કરમાતે હે, ઈસે કતા નઝર તજુરબેસે ભી ઈસકી તા'ઈદ હોતી હે. જો ભોગ ઉમૂરે ખેરસે બચા-બચા કર રખતે હે, ખ્વાહમખાહ મુકદ્દમાત વજૈરહમે. રિશ્વતોંમેં ઔર ઉનસે બચકર બા'ઝ ઔકાત હરામ કામો, નાચ-ગાનોં ઔર સિનમાઓંમે ખર્ચ હોને લગતા હે. અગર અલ્લાહકી ઈસ અતા કરમાઈ હુઈ હોલતકો ખેરકે કામોંમે આદમી ખર્ચ કરે, તો ફિર ઈન બલાઓંસે હિકાયાત રહે. યે અમ્ર ઝરૂર કાબિલે લિહાઝ હે કે યે વઈદેં (ઝીં વક્ત હે, જખકે ઈસ્તિતાઅત કે બાવજૂદ હજ કર્જ અદા ન કરે ઔર ઈસકે બિલ મુકાબિલ નાદારીકી હાલતમેં બિલ-મુસૂસ જખકે દૂસરોંકે હુકૂક અપને ઝિમ્મે હો, ઉનકે હુકૂકકી ઝિમ્મેદારી હજ નફલસે કહીં ઝિયાદા હે.

ઈંને અમીરૂલ હાજજ (રહ.) મદખલમે લિખતે હે કે બા'ઝ આદમી અપને એહલો-અયાલકો ઝિયાઅમેં (યાની ઉનકા કોઈ ઈન્તિઝામ કિએ બજૈર) છોડકર હજકો ચલે જાતે હે, હાલકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે આદમીકે ગુનાહ કે લિએ યેહી કાફી હે કે જિસકા પાના અપને ઝિમ્મે હે, ઉસકો ઝા'એ કર દે.

તીસરી ફટલ

ઈસ સફરકી મશકૂતોં કે તહમ્મુલમે

સફર ખ્વાહ કેસા હી હો, વો હી નફસિહી મશકૂતકા સબબ હે, ઈસી વજહસે શરીઅતને ઈસમેં મુસૂસી રિઆયત યહાં તક કરમાઈ કે કર્જ નમાઝે ચાર રકઅતકી જગહ હો રકઅત કર દે.

મુહ નબી કરીમ (સલ્લલ્લાલુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હે કે

أَسْفَرُ قَطْعَةً مِنَ النَّارِ

(સફર આગ કા એક ટુકડા હે) પસ મશકૂત તો ઈસમેં હોતી હે ઔર ફિર યે સફર તો મુસૂસિયતસે આશિકાના સફર હે, ઉશાક હી કી તરહ ઈસકો તે કરના ચાહિએ કે ઉનકો કોઈ ભુરા કહે, ગાલિયાં દે, પત્થર મારે, જો ચાહે કરે વો અપને ખ્યાલાતમેં મસ્ત ઔર અપને ઝોંક-ઝોંકમેં શાદાં ઔર કરહાં રેહતે હે ઔર હર મશકૂતકા બશર્તે કે કિસી દૂસરી હીની મસ્લહત યા સેહતકે ખિલાફ ન હો, તહમ્મુલ કરના ઝિયાદતીએ-અજરકા સબબ હે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્તા હે કે ઈસ સફરમે આદમી જો કુછ ખર્ચ કરે, ઉસકો નિહાયત મુશદ્દિલીસે કરે ઔર જો નુકસાન જાની યા માલી પહોંચે, ઉસકો તીબે ખાતિરસે બરદાશ્ત કરે કે યે ઉસકે હજકે કુબૂલ હોનેકી અલામત હે. હજકે

રાસ્તેમે મુસીબત, જિહાદમેં ખર્ચ કરનેકે બરાબર હૈ કે એક દિરહમકે બદલેમે સાત સૌ દિરહમ મિલતે હૈ ઔર હજકે રાસ્તેમે તકલીફ ઉઠાના જિહાદમેં તકલીફ ઉઠાને કે બરાબર હૈ, ઈસલિએ જો મશક્કત યા નુકસાન બરદાશત કરેગા, સલ્લાહ કે યહાં ઉસકા બડા અજર હૈ, વો જા'એ નહી હૈ. (ઇતિહાફ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ સહીહ હદીસમેં હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને હઝરત આઈશા (રદી.) સે ઈર્શાદ કરમાયા કે -

لَيْكِنْ أَجْرُكَ عَلَى قَدْرِ نَصَبِكَ

તેરે ઉમરેકા સવાબ બકદ્ર તેરી મશક્કત હૈ, ઈસ લિએ યે બાત તો જાહિર હૈ કે ઈસ સફરમેં જિતની મશક્કત હોગી, ઉતના હી અજર હોગા, મગર યે બાત ઝરૂર કાબિલે લિહાઝ હૈ કે વો મશક્કત બાઈસે અજર હૈ, જો મમ્દૂહ હો, બે-વજહકી મશક્કત મમ્દૂહ નહી.

બુખારી શરીફમેં એક હદીસ હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ગુઝર એક શખ્સ પર હુઆ, જિસકે હાથમે રસ્સી બંધી હુઈ થી ઔર દૂસરા શખ્સ ઈસી રસ્સીસે ઉસકો ખીચકર તવાફ કર રહા થા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસ રસ્સીકો કાટ દિયા ઔર કરમાયા કે હાથ પકડકર ખીચો. બજાહિર યે શખ્સ ના-બીના યે યા કોઈ ઔર આરજા ઐસા થા, જિસકી વજહસે દૂસરે શખ્સકી ઝરૂરત થી.

ઈસી તરહ એક ઔર કિસ્સા હદીસમેં હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને દેખા કે દો શખ્સ કિસી રસ્સી વગૈરહસે બંધે હુએ ચલ રહે હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત કરમાયા, યે ક્યા ? ઉન્હોને અર્જ કિયા કે હમને યે મન્નત મા'ની હૈ કે ઈસી તરહ આપસમેં બંધે હુએ કા'બે તક જાએંગે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે ઈસ રસ્સીકો તોળ દો, યે મન્નત સહી નહી હૈ, મન્નત નેક કામમેં હોતી હૈ, યે શૈતાની હરકત હૈ. (ઐની અલલ બુખારી) અલબત્તા પૈદલ ચલના ઈસ રાસ્તમેં મમ્દૂહ ઔર પસંદીદા હૈ, જિસ કદર તહમ્મુલ હો સકે, ઉસકો બરદાશત કરના ચાહિએ.

બા'ઝ ઉલમાને તો ઈસ આયતે શરીફકી બિના પર જો રિસાલે કે શુરૂમે

وَأَدْرَأْتُمْ فِي النَّاسِ بِالْحَجَرِ يَأْتُوكَ رِجَالًا

(આયત) ગુઝરી હૈ ઔર ઈસમેં રિજાલન યાની પૈદલ ચલનેવાલોકો સવારી પર ચલનેવાલોસે પેહલે ઝિક્ર કિયા હૈ, યે કરમા દિયા કે પૈદલ સફર કરના સવારી પર હજ કરનેસે અકઝલ હૈ ઔર બા'ઝ ઉલમાને યહાં તક કરમા દિયા કે જો લોગ પૈદલ સફરકે આદી હૈ, ઉન પર હજ કર્જ હોને કે લિએ સવારીકે ખર્ચકી ઝરૂરત નહી, જબ બદનમેં તા'કાત હો, રાસ્તા મા'લૂમ હો, તો ઉનપર હજ કર્જ હોતા જાતા હૈ. (ઐની)

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કે પાક ઈર્શાદાત મેબી હજકે લિએ પૈદલ ચલનેકી ફજીલતે કસરતસે વારિદ હુઈ હૈ, જિનમેસે ચંદ યહાં ઝિક્ર કી જાતી હૈ.

અહદીસ

હદીસ-૧ હુઝૂર (સલ્વ.) સે ૧- عن ابن عباس مرفوعاً من حج الى مكة ماشياً حتى رجم كعبه بكل خطوة سبع مائة حسنة من حسنات الحرم قيل ما حلفت لحرم قال كل حسنة بمائة الف حسنة صححه الحاكم كذا في العيني قلت وفي المستدرک بلفظ من حج من مكة ماشياً حتى يرمي الى مكة الحديث وهكذا في كنز وقال قتاد في الافراد طبك وتعبه ب ق وضعف -

નકલ ક્રિયા ગયા કે જો શપ્ત હજકે લિએ પૈદલ જાએ ઓર આએ, ઉસકે લિએ હર-હર કદમ પર હરમકી નેકિયોંમેસે સાત સો નેકિયાં લિખી જાએગી. કિસીને અર્જ ક્રિયા કે હરમકી નેકિયોંકા ક્યા મતલબ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે હર નેકી એક લાખ નેકીકે બરાબર હૈ. (હાકિમ)

કાઈદા : ઈસ હિસાબસે સાત સો નેકિયાં સાત કરોડકે બરાબર હો ગઈ ઓર હર-હર કદમ પર યે સવાબ હૈ, તો સારે રાસ્તેકે સવાબકા ક્યા અંદાજા હો સકતા હૈ ?

એક હદીસમેં આયા હૈ કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને અપને ઈન્તિકાલકે વક્ત અપની ઓલાદકો વસીયત કરમાઈ કે પૈદલ હજ ક્રિયા કરો, ફિર ઉપરકી હદીસ બયાનકી - (ઈતિહાકુસ્સાદ)

નબીએ કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે મુતઅદિદ રિવાયાતમે નકલ ક્રિયા ગયા કે મસ્જિદે હરામમેં એક નમાઝકા સવાબ એક લાખ નમાઝોંકે બરાબર હૈ.

હસન બસરી (રહ.) કરમાતે હૈ કે હરમમેં એક રોઝા એક લાખ રોઝોંકા સવાબ રખતા હૈ ઓર એક દિરહમ સદકા એક લાખ દિરહમકા સવાબ રખતા હૈ ઓર ઈસી તરહ હર નેકી જો હરમમેં કી જાએ, ગૈર-હરમકી એક લાખ કે બરાબર હૈ. (ઈતિહાક)

વહાં એક અહમ બાત યેભી કાબિલે લિહાઝા હૈ કે જૈસા હરમે મોહતરમમેં એક નેકીકા સવાબ એક લાખ નેકી કે બરાબર હૈ, વહાં ગુનાહકા વબાલ ભી બહોત ઝિયાદા હૈ. ઈસી વજહસે બા'ઝ ઉલમાને મક્કા મુકર્રમામે ક્રિયામકો મકરૂહ લિખ્યા હૈ કે ગુનાહ આદમીસે હો હી જાતા હૈ ઓર વહાં ગુનાહ કરના બહોત સખ્ત હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે મૈ રૂકૈતા (એક જગહકા નામ હૈ, જો હરમસે બાહર હૈ) મૈ સત્તર ગુનાહ કર લૂં. યે ઈસે બેહતર હૈ કે મક્કો મુકર્રમામે એક ગુનાહ કર લૂં. (ઈતિહાક)

છટી કસલકી સાતવી હદીસકે જેલમેં યે મઝમૂન તકસીલસે આ રહા હૈ.

હદીસ-૨ હઝરત આઈશા ૨- عَنْ عَائِشَةَ مَرْفُوعاً أَنَّ الْمَلَائِكَةَ (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) સે નકલ કરમાતી

હૈ કે ફરિશ્તે ઉન હાજ્યોસે જો સવારી પર
આતે હૈ. મુસાફા કરતે હૈ ઔર જો પૈદલ
ચલકર આતે હૈ, ઉનસે મુઆનકા કરતે હૈ.
(ઈબ્ને જૌઝી)

لَتَصَافِحَ رُكْبَانُ الْحَاجِّ وَتَعْتَبِقَ الْمَشَاءُ
أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُوَيْرِثِ فِي شِرَارِ الْعَزْمِ كَذَا فِي الْأَتْمَانِ
وَفِي الدَّرَاخِمِ: أَلَسِبَتْ قِيَّتُهَا وَضَعُفُ

કાઈદા : હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.)સે નકલ ક્રિયા ગયા કે વો જબ
બીમાર હુએ તો ફરમાયા કે મુઝે કિસી ચીઝકા ઈતના અફસોસ નહી હૈ, જિતના
ઈસ બાતકા હૈ કે મૈને પૈદલ હજ નહી ક્રિયા, ઈસ લિએ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને
'વઅઝિઝન કિન્નાસિ બિલ્હજિજ.' (આયત) ઈસ આયતે શરીફામે પૈદલ ચલનેવાલોકો
પેહલે ઝિક્ક ફરમાયા હૈ. (દુર્ મંસૂર)

યે આયતે શરીફા ઔર ઈસકા તરજુમા રિસાલે કે શુરૂમે ગુઝર ચુકા હૈ.
મુજાહિદ (રદી.) કેહતે હૈ કે હજરત ઈબ્રાહીમ ઔર હજરત ઈસ્માઈલ
(અલૈહિસ્સલામ) ને પૈદલ હજ ક્રિયા. (દુર્ મંસૂર)

એક રિવાયતમે નકલ ક્રિયા ગયા કે હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) ને
હિન્દુસ્તાનસે પૈદલ ચલકર એક હઝાર હજ ક્રિએ હૈ. (તર્ગીબ)

દૂસરી હદીસમે આયા હૈ કે ચાલીસ હજ પૈદલ ક્રિએ હૈ. (ઈતિહાફ)

ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે અંબિયા-એ-કિરામ (અલૈહિમુસ્સલામ)
કા મા'મૂલ પૈદલ હજ કરનેકા થા. (ઈતિહાફ)

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્ખા હૈ કે અફઝલ યે હૈ કે જબ હરમમે
દાખિલ હો તો ઉસ વકત પૈદલ ચલે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્ખા હૈ કે જો શખ્સ કાદિર હો, ઉસકે લિએ
અફઝલ યે હૈ કે પૈદલ ચલે ઈસ લિએ કે હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ને અપને
બેટોકો અપને ઈન્તિકાલકે વકત ઈસકી વસીયત ફરમાઈ ઔર યે ફરમાયા કે પૈદલ
ચલનેવાલે કે લિએ હર કદમ પર સાત સૌ નેક્રિયાં લિખ્ખી જાતી હૈ ઔર હર નેકી
એક લાખકે બરાબર હૈ, ઈસ લિએ જો લોગ ચલનેકે આદી હૈ ઔર રાસ્તેકા અમન
હાંસિલ હો, ઉનકે લિએ પૈદલ ચલના અફઝલ હૈ, અલબત્તા-યે શર્ત ઝરૂરી હૈ કે
રાસ્તા પૈદલ ચલને કે લિએ મામૂન હો ઔર કમ અઝ કમ મક્કા મુકર્રમાસે જબ
અરફાત પર હજ કરને જાએ, ઉસ વકત તો નૌ-જવાનોકો ઔર પૈદલ ચલને પર
કાદિર લોગોકો પૈદલ હી ચલના ચાહિએ કે ઈસકે અલાવા સવાબકે હર જગહ પર
મુસ્તહબ્બાતકી રિઆયત કાબૂમે રેહતી હૈ. સવારીકે પાંબદ હોનેસે હર જગહ બે-બસ
હોના પડતા હૈ ઔર બહોતસે મુસ્તહબ્બાત તર્ક હો જાતે હૈ. ઔર યે સફર કુછ
તબીલ ભી નહી હૈ. આઠવી તારીખકો મક્કા મુકર્રમાસે મિના તક જાના હૈ, જો
સિર્ફ ત્રીન મીલ હૈ, નબ્વીકી સુબ્હકો મિનાસે અરફાત પર જાના હૈ જો પાંચ-છઃ
મીલ હૈ, યે મા'મૂલી-મા'મૂલી મંઝિલે ઐસી નહી કે નવ-જવાનોકે ઔર ચલને પર
કાદિર લોગોકે લિએ બાર હો ઔર સવાબ ઈતના ઝિયાદા કે હર કદમ પર સાત

કરોડ નેકિયાં મિલે.

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કી ઈસ રિવાયતમે, જો ઉપર ઝિક કી ગઈ હૈ, એક રિવાયતમે યે ભી આયા હૈ કે જબ ઉન્હોને અપની ઓલાદકો પાંચ ચલનેકી વસીયત કરમાલી, તો ઉન્હોને દર્યાફત ક્રિયાકે કહાંસે પાંચ ચલા કરે ? ઉન્હોને ઈશાદ કરમાયાકે મક્કા મુકર્મીસે જબ ચલો, તો પાંચ ચલો.

એક હદીસમે હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ ક્રિયા ગયા હૈ કે જો શખ્સ મિનાસે અરફાત તક પાંચ જાએ, ઉસકો એક લાખ નેકીયાં હરમકી નેકીયોમેસે મિલેગી.

અલી બિન શુએબ (રહ.) સે નકલ ક્રિયા ગયાકે ઉન્હોને નીસાપુરસે પાંચ ચલકર સાઠસે જિયાદા હજ ક્રિએ હૈ.

ઔર મુગીરહ બિન હકીમ (રહ.) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે ઉન્હોને મક્કાસે ચલકર પચાસસે જિયાદા હજ પૈદલ ક્રિએ હૈ.

ઔર અબુલ અબ્બાસ (રહ.) સે નકલ ક્રિયા ગયા ઉન્હોને અસ્સી હજ પૈદલ ક્રિએ હૈ, ઔર અબૂ અબ્દુલ્લાહ મઝિરબી (રહ.) ને ૯૭ હજ પૈદલ ક્રિએ હૈ,
(ઈતિહાક)

કયા અન્દાજા હૈ ઈન હજરાતકે સવાબોકા કે હર કદમ પર સત્તર કરોડ નેકિયાં ઉન્હો મિલી હોગી !

કાફી અયાઝ (રહ.) ને શિકામે લિખ્યા હૈ કે એક બુઝુર્ગને હજકા તમામ રાસ્તા પૈદલ કતા ક્રિયા. લોગોને જબ મશક્કતકા ઝિકર ક્રિયા તો કરમાયા કે જો ગુલામ અપને આકાસે ભાગા હુઆ હો, કયા વો સવારીપર સવાર હોકર હાઝિર હો ? અગર મેં ઈસકી કુદરત પાતા કે સરકે બલ ચલકર હાઝિર હું, તો ઈસી તરહ હાઝિર હોતા.

યે એક મા'મૂલી-સી મિસાલ હૈ ઈસ સફરમે મશક્કત બરદાશત કરનેકી ઈસી તરહ હર ઉસ ચીઝમે હૈ, જો ખિલાફે તબઅ પેશ આએ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા વો ઈશાદ જો ઈસ ફસ્લકે શુરૂમે હૈ, જિસમે હજરત આઈશા (રદી.) સે કરમાયા કે તેરા અજર બકદ્ર તેરી મશક્કત ઉઠાનેકે હૈ, હર તકલીફકો શામિલ હૈ, લિહાઝા જિતનાભી તકાલીફકા તહમ્મુલ હો સકે, ઉસકો નિહાયત બશાશત ઔર ખન્દા પેશાનીસે બરદાશત કરના ચાહિએ, શિકવે-શિકાયાત ઔર બદ-કલામી બદગોઈસે અપને હજકે કસીર અજરો સવાબકો ઝા'એ ન કરના ચાહિએ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હૈ કે હરગિઝ મુનાસિબ નહી કે અપને સાથિયો પર બાર-બાર એ'તરાઝ કરતા રહે, ઈસી તરહ અપને ઉટવાલે પર ઔર દૂસરે લોગો પર, બલ્કે સબકે સાથ નરમીકા બરતાવ કરે ઔર ખુશખુલ્કી મઝબૂત પકડે રહે ઔર ખુશખુલ્કી યે નહી હૈ કે દૂસરોકો અઝીયત ન પહોંચાએ, બલ્કે ખુશખુલ્કી યે હૈ કે અઝીયતકા તહમ્મુલ કરે, ઈસી વજહસે બા'ઝ ઉલમાને સવારી

પર હજકો અફઝલ બતાયા હૈ કે પાંચ ચલનેસે બસા ઔકાત આદમીમે હેઝાન ઔર ગુસ્સા પૈદા હો જાતા હૈ ઔર હજમે ઈસ્સે બહોત એહતિયાત રખના ચાહિએ. લિહાઝા જિન લોગોંકે પૈદલ ચલનેસે અખ્લાક ખરાબ હો જાતે હો, દિલમે તંગી ઔર મલાલ પૈદા હોતા હો, ઉનકો પૈદલ ન ચલના ચાહિએ. (ઈતિહાક)

ઝૌક-શૌક ઔર રખતો-ઈસ્તિયાક ઈસ ઈબાદતકી ખુસૂસિયાતસે જાન હૈ, જિસ તરહ એક આશિક મેહબૂબકે શહેરકી તરફ સરાપા શૌકો-ઈઝતરાબકે સાથ ચલતા હૈ કે ન ધૂપકી પરવા, ન બારિશકી, ન રાહતકી, ન તકલીફકી, ન કિસીકે તાન-તશનીઅકી, ન બુરા-ભલા કેહનેકી, ઈસી તરહ યે સફરભી તે કરના ચાહિએ.

હે રીત આશિકોંકી તન મન નિસાર કરના,
રોના સિતમ ઉઠાના દિલસે નિયાઝ કરના.

ચોથી ફસ્લ

હજકી હકીકતમે

હજ દર હકીકત દો મંઝરોકા નમૂના હૈ ઔર ઈસકી હર-હર ચીઝમે દો હકીકતે પિનહાં (પોશીદા) હૈ. અગરચે અલ્લાહ જલ્લ શાનુફકે હર હુકમમે લાખો મસ્લહતે ઔર હિકમતે ઐસી હૈ કે જિન તક હર શખ્સકે ખ્યાલકી રસાઈ ભી નહી હોતી, લેકિન બા'ઝ મસાલેહ ઐસી ખુલી હુઈ ઔર ઝાહિર હોતી હૈ જો હર શખ્સકે જેહનમે આ જાતી હૈ, ઈસી તરહ હજકે હર-હર રૂકનમે બહોતસી મસાલેહ તો ઐસી હૈ, જિન તક જેહનકી રસાઈભી નહી, લેકિન યે દો ચીઝે ઉસકે હર-હર રૂકનમે હર-હર જુઝવમે બિલ્કુલ અયાં હૈ. એક યે કે નમૂના હૈ મૌતકા ઔર મરનેકે બાદકે હાલાતકા દૂસરા નમૂના હૈ ઈશ્ક ઔર મુહબ્બતકે ઈજ્ઞારકા ઔર રૂહકે હકીકી ઈશ્ક ઔર હકીકી મુહબ્બતસે રંગનેકા. નમૂનેકે તૌર પર દોનો મંઝરોકી તરફ મુખ્તસર તરીકેસે તખ્લીહ કી જાતી હૈ ઔર ઈસ નમૂને પર ગૌર કરનેસે સબ ચીઝોમે યે ઉમૂર ઝાહિર ઔર વાઝેહ હો જાએગે.

પેહલા નમૂના મૌત ઔર ઉસકે બાદકા મંઝર હૈ કે આદમી જિસ વક્ત ઘરસે ચલતા હૈ, સબ અઝીઝ ઔર અકારિબ, ઘર-બાહર, વતન-અહબાબકો એક લખ્ત છોડકર દૂસરે મુલ્ક ગોયા દૂસરે આલમકા સફર ઈખ્તિયાર કરતા હૈ. જિન ચીઝોકે સાથ દિલ મશગૂલ થા, ઘર બાહર, ખેતી, બાગ, અહબાબકી મજલિસે, સબહી ઉસ વક્ત છૂટ રહી હૈ, જેસાકે મરનેકે વક્ત સબકો બચક વક્ત ખૈરબાદ કેહના પડતા હૈ, હજકો રવાનગીકે વક્ત પેહી ચીઝ કાબિલે ગૌરો-ફિકર હૈ ઔર કાબિલે ઈબ્તો એ'તબાર હૈ કે જેસા આજ આરઝી મુદતકે લિએ સબ કુછ છૂટ રહા હૈ, બહોત જલ્લ વો વક્તભી આનેવાલા હૈ કે હમેશાકે લિએ યે સબ ચીઝે છૂટનેવાલી હૈ, ઈસકે

બાદ સવારી પર સવાર હોના, અગર ઈબરત ઓર ગૌરકી નિગાહસે દેખા જાએ તો જનાએ પર સવાર હોકર ચલ દેનેકી યાદ તા'જા કરતા હૈ, ગાડીમે બૈઠને કે બાદ વોભી હર કદમ પર વતન ઓર અહબાબસે દૂરી ઓર જુદાઈ બજીતી રેહતી હૈ ઓર જનાજા ઉઠાનેવાલેભી હર કદમ પર સબ અઈજાઝા ઓર ઘર-બાર સાજ-સામાનસે દૂર લે જાતે હૈ કુછ લોગ ઝરૂર જનાએકી નમાઝ તક સાથ દેતે હૈ ઓર કુછ લોગ કબર તકભી પહોંચા દેતે હૈ ઓર કુછ કબરમે રખને ઓર મિટ્ટી ડાલને તકભી સાથ દેતે હૈ.

યે સારે મંઝર હાજીકે સાથ ભી પેશ આતે હૈ કે કુછ લોગ ઘરહીસે મુસાફર કે 'ફી અમાનિલ્લાહ' કેહ દેતે હૈ, કુછ સ્ટેશન તક તકલીફ કરમા લેતે હૈ ઓર કુછ બહોત હી પવાસ હોતે હૈ, જો આગે જહાઝ તકભી પહોંચા દેતે હૈ. જહાઝ (ઓર કબર)મે જાનેવાલે સિફ વોહી રફીક ઓર સાથી હોતે હૈ જો ઈસ આલમ તક સાથ દેનેવાલે હો, ચાહે વો અજીઝો અકારિબ હો, યા માલો-મતાઅ હો. ઈનમે બા'જ રફીકે સફર એસે મુશ્વિસ, ગમગુસાર, રાહ તરસાં હોગે, જો હરન્હર કદમ પર રાહત પહોંચાતે હૈ ઓર બા'જ રફીક એસે બદ-મુલ્ક, કજ-મિજાઝ, ઝિદી ઝગડાલુ હોતે હૈ, જો સફરકી હર મંઝિલમે બજાએ રાહતકે ઓર મુસીબતકા સબબ બનતે હૈ, બેઅનિહી પેહી સારી સૂરત આખિરતકે સફરમે પેશ આતી હૈ કે કબરમે સાથ જાનેવાલે વોહી રફીકે સફર હૈ, જો આખિરત તક સાથ રેહનેવાલે હૈ, ઈનમે આ'માલે હસના હર કિસ્મકી રાહત ઓર આરામકા સબબ હૈ. ઓર આ'માલે સથિઆ હર કિસ્મકી અઝિયત ઓર તકલીફકા સબબ હૈ. આ'માલે હસના નિહાયત હસીન વ જમીલ આદમીકી સૂરતમે કબરમે સાથ રેહતે હૈ. ઓર આ'માલે સથિઆ નિહાયત કબીહ સૂરત, ડરાવની ઓર ગંદી-બદબુદાર સૂરતમે સાથ રેહતે હૈ. ઈસ આલમમે જિતની રાહત પહોંચતી હૈ, વો અપને નેક આંમાલસે પહોંચતી હૈ, જો મરનેસે પેહલે કર લિએ હો, જેસા કે સફરે હજમે જિતની રાહત પહોંચતી હૈ, વો ઈસ માલો-ઝર ઓર સામાનસે પહોંચતી હૈ જો સફરસે પેહલે મુશ્વિસ કર લિયા હો. હાં, કિસી ખુશકિસ્મતકે લિએ કોઈ અઝીઝો અકારીબ યા દોસ્ત કુછ પબ્લકર યા સદકા-ખૈરાત કરકે કુછ ઈસાલે સવાબ કર દે તો મરનેકે બાદભી ઈસકો અપની નિહાયત ઝરૂરતકે વક્ત કામ આ જાતા હૈ, જેસાકે હાજીકે પાસ કોઈ ઈસકા અઝીઝ યા દોસ્ત બઝરિએ હુંડી વગૈરહ કોઈ રૂપયા-પૈસા ભેજ દે, તો ઈસ સફરમે કિતની મસરૂત ઓર ખુશી ઓર રાહતકા સબબ ઈસકે લિએ બને.

ઈસકે બાદ સફરકે દરમિયાનમે જિતને ખતરાત, ડાકુ, ચોર, સખ્તમિઝાઝ હાકિમોકી તરફસે સામાનકી તફતીશ, હાલાતકી તહકીકાત, પાસપોર્ટ વગૈરહકી જાંચ-પડતાહ જિતને મનાઝિર હાજીકો દેખના પડતે હૈ, વો કબરકે સારે મંઝરોકી યાદ દિલાતી રેહતી હૈ કે મુન્કિર-નકીરકા સવાલ ભી હોગા, અપને ઈમાનકા ઈમ્તિહાન ભી હોગા ઓર સાંપ-બિચૂ વગૈરહ કીડે-મકોડેભી કબરમે તરહ-તરહસે

સતાએંગે, આ'માલનામાભી અપને સાથહી હોગા.

وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرًا فِي عُنُقِهِ ۚ

બહોતસે માલદાર જિનકો અલ્લાહને દીલત બે-શુમાર દી હૈ, વો મા'મૂલી-સી તફતીશ ઔર પાસપોર્ટ વગૈરહકે બાદ ચંદ ધંટોમે હિજાઝ પહોંચ જાતે હૈ ઔર જિનકે પાસ નેક આ'માલકા ઝખીરા માલામાલ કર દેનેવાલા હો, વો કબરકે ઈન સારે અહવાલસે બે-ખબર ઔર બે-ફિકર દુલ્હનોકી તરહ ઈસમે એસે આરામ ફરમાતે હૈ કે ક્યામત તકકા સારા તવીલ ઝમાના ઝનકે લિએ ધંટો ઔર મિનટોમે ગુઝર જાએગા, જૈસાકે નઈ દુલ્હન પેહલ્લી શબમે કમખવાબ ઔર મખમલકે બિસ્તરો પર સોતી હૈ, ઈસી તરહ યે લોગ કબરમે સો જાતે હૈ.

ઈસકે બાદ એહરામકી દો સફેદ ચાદરે કફનકી ચાદરોકી યાદ હર વક્ત તા'જા રખતી હૈ, અગર ઈબરતકી નિગાહ હો તો જિતને દિન એહરામ બંધા રહે, હર વક્ત ઈસી તરહ કફનકી દો ચાદરોમે લિપટે રેહના યાદ રેહના ચાહિએ ઔર એહરામકે વક્ત લબ્બેક (હાઝિર હું હાઝિર હું) ક્યામતમે પુકારનેવાલેકી આવાઝ પર દીડ પડનેકી યાદ દિલાતી હૈ.

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ أَعْبَدًا

(ઊસ દિન સબ કે સબ ખુદાકી તરફસે પુકારનેવાલે (યાની સૂર ફૂંકનેવાલે ફરિશ્તે) કે કેહને પર હો લેંગે.

وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِعَةٍ مُلْمَآتٍ إِلَىٰ رَبِّهَا

(તૂ દેખેગા હર ઉમ્મતકો જાનુ પર ગિરી હુઈ ઔર હર ઉમ્મત પુકારી જાએગી અપની કિતાબકી તરફ.)

ઔર મક્કા મુકર્રમામે દાખિલ હોના ગોયા ઊસ આલમમે દાખિલ હો જાના હૈ, જિસમે અલ્લાહકી રહમતકી ઉમ્મીદ હૈ કે મક્કા દારૂલ અમન હૈ, લેકિન અપની બદ-આમાલિયાંસે યે ખીફતી ગાલિબ હૈ કે અમનકી જગહભી અમન ન મિલે, મક્કેકા સારા ક્યામ ઈસી બીમો-રઝાકી યાદકો તાઝા કરતા રેહતા હૈ કે ઈસ જગહકા અમનકી જગહ હોના અલ્લાહકી રહમત ઔર કરમ ઔર લુલ્હે ઈનામો-એહસાનકી યાદ તા'જા કરતા રેહતા હૈ ઔર અપની બદ-આમાલિયાં જો સારી ઉમ્મકી હૈ વો યાદ આકર

મરકે ભી ચૈન ન આયા તો કિધર જાએંગે, કી યાદ તા'જા કરતી હૈ, ઔર બૈતુલ્લાહ પર નઝર પડના ક્યામતમે ઘરકે માલિક કે દીદારકો યાદ દિલાતા હૈ ઔર જિસ કદર ખીફ ઔર હૈબત, અઝમત ઔર જલાલકા વો મંઝર હૈ, વોહી સારે આદાબ ઊસ વક્ત હોના ચાહિએ, જૈસાકે કિસી બડે બાદશાહ કે દરબારમે હાઝિરીકે વક્ત હોતે હૈ.

ઔર બૈતુલ્લાહકા તવાફ ઉન ફરિશ્તોંકી યાદ તા'ઝા કરતા હૈ, કે જો અર્શ મુઅલ્લાકા તવાફ કરતે હૈ ઔર કરતે રહેંગે.

ઔર કાંબાકે પરદોંસે લિપટકર રોના ઔર મુલતઝિમકો ચિમટના ઉસ કુસુરવારકી મિસાલ હૈ, જો કિસી બડે મુહસિનો મુરબ્બીકા બડા કુસુર કરકે ઉસકા દામન પકડકર માફકિ લિએ રોતા હૈ ઔર ઉસકે ઘરકે દરો-દીવારકો પકડકર રોતા હૈ કે કુસુરકી માફકિ યેહી રાસ્તે હૈ ઔર કિયામતમે અપને ગુનાહોકો યાદ કરકે રોનેકી મિસાલ હૈ.

ઔર સફા-મરવાકે દરમિયાન દીડના મૈદાને હશરમે ઈધર-ઉધર દીડનેકી યાદ તા'ઝા કરતા હૈ. કુઆને પાકકા ઈશાદ હૈ.

يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَالْفُجَارِ مُتَشَرِّعِينَ

'કબરોંસે ઈસ તરહ નિકલ રહે હોંગે, ગોયા વો ટિડડી દલ હૈ, જો પરાગંદા હૈ.'

યે મંઝર બંદેકે નાકિસ ખ્યાલમે કયામતકે એક અજબ મંઝરકી યાદ તા'ઝા કરતા હૈ, જિસકા બળા મુફસસલ કિસ્સા અહાદીસમે આતા હૈ કે હશરકે દિન જબ મખ્લુક નિહાયત પરેશાન હાલ હોગી ઔર મસાઈલકી કસરતસે તંગ હોકર યે સોચેગીકે અંબિયા-એ-કિરામ (અલૈ.) બળી જિંચી હસ્તિયાં હૈ ઔર અલ્લાહકે મકબૂલ બંદે હૈ, ઉનસે જાકર સિફારિશકી દરખાસ્ત કરે, ઈસ ખ્યાલસે સબસે પેહલે હઝરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) વસ્સલામ) કે પાસ જાકર અર્જ કરેગે કે આપ હમારે બાપ હૈ. અલ્લાહને આપકો અપને હાથસે પૈદા કિયા, ફરિશ્તોંસે સજદા કરાયા, ખુદ હર ચીઝકે નામ આપકો તા'લીમ દિએ, વગૈરહ-વગૈરહ, આપ હમારી સિફારિશ કરદે, તો વો ફરમાએંગે, મૈ તો નહી કર સક્તા, અગર મુઝસે ઉસ મખ્મૂઅ હાનેકે ખાનેકા સવાલ હોગયા તો કયા હોગા ? તુમ નૂહ (અલૈહિસ્સલામ) કે પાસ જાઓ, યે લોગ પરેશાનહાલ હઝરત નૂહ (અલૈહિસ્સલામ) કે પાસ જાએંગે વોભી ઉઝર ફરમા દેગે કે મૈને તુફાનકે ઝમાનેમે અપને બેટે કે બચાનેકા બે-મહલ સવાલ કર લિયા થા. તુમ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) કે પાસ જાઓ, વો ભી ઉઝર ફરમાકર હઝરત મૂસા (અલૈહિસ્સલામ) કા હવાલા દેગે, વોભી ઉઝર ફરમાકર હઝરત ઈસા (અલૈહિસ્સલામ) કા હવાલા દેગે, વો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે જાનેકા મશ્વરા દેગે ઔર યે ફત્ત હુઝૂર (સલ્લ.) હી કે લિએ હૈ કે ઈસ જલાલકે દિનમે સિફારિશકી ઈબ્તિદા ફરમા દેગે.

યે બહોત તવીલ કિસ્સા હૈ, મુઝે તો સિર્ફ યેહી મંઝર સામને લાના હૈ કે ઈધર સે ઉધર ઔર ઉધર સે ઈધર મારે-મારે પરેશાનહાલ એક દિન ફીરના હૈ, જો બળા સખ્ત દિન હોગા.

અરફાતકા મૈદાન તો હશરકે મૈદાનકા પૂરા નમૂના હૈ હી કે આફતાબકી

તમાજ્ઞાન ઔર સબકા એક લગભગ મૈદાનમે એસી હાલતમે ઈજિતમાઅ, કે મંકિરતકી ઉમ્મીદ હૈ, ગુનાહોંકા ખોંક હૈ. બન્દેકે નાકિસ ખ્યાલમે અરકાતકે મૈદાનમે બડી ગૌરો-કિબકી જો ચીઝ હૈ વો અહલો-મીસાફ હૈ, જો અઝલમે 'અલસ્તુ બિરબ્બિલુમ' સે લિયા ગયા થા કે આલમે અવાહમે હક સુબ્હાનહુ વ તકદદુસને સારી અરવાહમે યે સવાલ કિયા થા, ક્યામે તુમ્હારા રબ નહી હું ? સબને એક જુબાન હોકર કહા થા કે બેશક આપ હમારે રબ હૈ.

મિશકાત શરીફમે બરિવાયત મસ્નદ અહમદ હુઝૂરે અકદસે (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ નકલ કિયા હૈ કે યે અહલ અરકાત હી કે મૈદાનમે હુઆ થા, યે વક્ત ઔર યે જગહ ઈસકે યાદ કરનેકી હૈ કે ક્યા અહલ કિયા થા ઔર ઈસ અહલકો કિસ તરહ પૂરા કિયા ?

ઈસકે બાદ મુઝદલકા, મિના વઝૈરહકે ઈજિતમાઆતમે ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હું કે ઈન મવકેમે લોગોંકા ઈજદહામ ઔર ઈનકા શોરો-શગબ મુખ્તલિફ જુબાને, મુખ્તલિફ આવાજોં ઔર લોગોંકા અપને-અપને ઈમામોંકે પીછે ચલના ક્યામતકે મૈદાનમે અપને-અપને અંબિયા ઔર મુક્તદિયોંકે પીછે, ચલનેકી, હૈરાની ઔર પરેશાનીકે આલમમે કભી યહાં ઔર કભી વહાં જાનેકી યાદ તા'ઝ કરતા હૈ, ઈન મવાકેઅમે આજઝી ઔર આહોજારીકા એહતિમામ કરકે કામ આનેવાલી ચીઝોં હૈ.

યે મુખ્તસર પાકા હૈ હજકે ઉસ મંઝરકા, જો ક્યામતકી યાદકો તા'ઝ કરતા હૈ, જિસકો મુખ્તસર અલ્લાઝ ઔર મુખ્તસર અહેવાલકે સાથ ઈશારાતકે તર્જ પર મૈને લિખ્યા હૈ. ગૌર કિયા જાએ તો ઈસી નમૂનેસે બહોતસી તફસીલાત સમજામે આ સકતી હૈ.

દૂસરા મંઝર ઈજહારે ઈશકો-મુહબ્બતકા હૈ, વો હાજકે હાલસે એસા ઝહિર હૈ કે ઉસકે લિએ તફસીલકી હાજત નહી. બન્દોંકા તઅલ્લુક હક તઆલા વ તકદદુસકે સાથ દો તરહકા હૈ.

૧. એક નિયાઝમંદી ઔર બન્દગીકાકે વો પાક ઝાત માલિક હૈ, માલિક હૈ. ઈસ તઅલ્લુકકા મઝહર નમાઝ હૈ, જો સરાસર નિયાઝો ઈજહારે અબ્દિયત હૈ, ઈસી લિએ ઈસમે સારી ચીઝોં ઉસી તઅલ્લુકકા મઝહર હૈ કે નિહાયત વકાર ઔર સુફૂનકે સાથ મૌજૂં લિબાસ ઔર શાહી આદાબકે મુનાસિબ હાલાતકે સાથ હાઝિરી દરબારકી હૈ કે વુઝૂ ઔર પાક કપડોંકે સાથ નિહાયત વકાર ઔર સુફૂનસે અવ્વલ કાનોં પર હાથ રખકર અબ્દિયત ઔર અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુકી બખાઈકા ઈકરાર કરે, ફિર હાથ બાંધકર કર માઝૂઝ પેશ કરે, ફિર સર જુકકર તા'ઝીમ કરે ઔર ફિર ઝમીન પર માથા રગડ કર અપની નિયાઝમંદી ઔર ઈજઝકા ઈજહાર કરે ઔર આકાકી બખાઈકા જુબાનસે ઈકરાર કરતા રહે ઔર કોઈ કોઈ ઔર ફૈલ ઉસકી બકાઈ ઔર અપને ઈજઝકે ખિલાફ ન હો. ઈસ નૌઅમે સુફૂન ઔર વકારકી જિતની પાબંદી કી જાએગી, વો ઉસકે શાયાને શાન હોગા, ઈસી લિએ નમાઝકે લિએ ભાગકર ચલના

મકરૂહ હે, નમાઝકે ઈન્તિઝારમે બેઠે હુએ ભી ઉગલિયોમે ઉગલિયાં ડાલકર બેઠના
મકરૂહ હે, નમાઝમે ઉગલિયાં ચટખાના મકરૂહ હે, બે-ઝરત ખાંસના મકરૂહ હે,
હતાકે ઈધર-ઉધર નઝર કરના મકરૂહ હે. બેતરતીબ યાની ના મોઝું હેયતસે કપડા
પેહનના મકરૂહ હે એસે હી બદન પર કપડા લટકાના મકરૂહ હે. એ ઈબાદત નમાઝમે
બાત કરનેસે ઝપે હો, જાતી હે, વુઝૂ ટૂટ જાનેસે જાતી રેહતી હે, હતાકે બે ઈન્તિયાર
ઔર બે ઈરાદાભી હંસ પડનેસે ઝપે હો જાતી હે હતાકે સજદેમે દોનો પાંવ ઝમીનસે
ઊંઠ જાનેસે ઝપે હો જાતી હે, ઈસલિએકે યેભી સુકૂન ઔર વકારકે ખિલાફ હે.

૨. હક તઆલા વ તકદ્દુસકે સાથ દૂસરા તઅલ્લૂક મુહબ્બત ઔર ઈશકકા
હે કે વો મુરબ્બી હે, મુનઈમ હે, મુહસિન હે ઔર જમાલો-કમાલકે જિતને ઔસાફ
હો સકતે હે, ઉન સબકે સાથ મુતસિફ હે. ઈધર હર આદમીમે ફિતરી તૌર પર
ઈશકો-મુહબ્બતકા માદા મૌજૂદ હે.

અઝલસે હુસ્ન પરસ્તી લિખી થી કિસ્મતમે,

મેરા મિજાઝ લડકપનસે આસિકાના થા.

પૈદા હુએ તો હાથ જિઝર પર થરે હુએ.

કયા જાને હમ હે કબસે કિસી પર મરે હુએ.

મેરી તિકલીમે સાને ઈશક બાઝી આરકારા થી,

અઝર બચપનમે ખેલા ખેલ તો આંખે લડાનેકા.

જો ચરમકે બે-નમ હો વો હો કોર તો બેહતર,

જો દિલકે હો બે-દાગ વો જલ જાએ તો અચ્છા.

તેરે ફિરાકમે જિના બશરકા કામ નહીં,

હઝાર સુકકે ઈસ ઉમ્મકો દવામ નહીં.

શાહિદે બઝમે અઝલને ઈક નિયાહે નાઝસે,

ઈશકકો ઈસ અંજુમનમે મસ્નદ આરા કર દિયા.

ઈસી તઅલ્લુકકા મઝહર હજ હે કે સકરકી ઈબ્તિદા હી સબ તઅલ્લુકાતકો
ખતમ કર કે સબ અઝીઝો-અકારિબ, ઘર-બારસે મુંહ મોડકર કૂચા-એ-ચારકી તરફ
જાના હે ઔર જંગલો ઔર ગલી-કૂચોમે મારે-મારે ફિરના હે કે યેહી દો ચીઝે
આશિકોકા કામ હે -

મા વો મજનૂ હમ સબક બૂદેમદર દીવાને ઈશક,

ઉ બસહરા રકતો-માદર કૂચહા રૂસ્વા સુદેમ.

નયા રંઝ લાઈ મેરી બેકસી,

છુટા દેશ જંગલકી ધૂન હો ગઈ.

ચમનસે મુઝે શોકે સહરા હુઆ,

નએ રંઝ કા મુઝકો સીદા હુઆ.

હસરતો પાસો તમન્ના તુમ્હે વહસતકી કસમ,
ભીળ છોડો, મુઝે જંગલકો નિકલ જાને હો.

ઔર ये सारी वलसत और छितपाक क्यों है ? ये छितराय और ने-बैनी
आपिर क्यों मुसल्लत हुई ? इस बिजे के मेहबूब के दर पर उश्माक के छितपाक
का ओक वक्त मुकर्रर है, वो करीब आ गया -

છજાગત હો તો આકર મેં ભી શામીલ ઉનમેં હો જાઉં,
સુના હું કલ તોરે દર પર હુજૂમે આશિકાં હોગા.

હોસ્ત આવારગી હમી ખ્વાહક,
રકતને હજ બહાના ઉકતા હસ્ત.

યાની મેહબૂબ આવારગીકા નઝારા દેખના ચાહતા હૈ, હજકે સફરકો ઉસકા
બહાના બના દિયા ઔર જબ ઈસ ઈરાદે ઔર જઝબેસે થરસે નિકલના હૈ તો ये
પૂબ સમઝ લેના ચાહિએ કે ઈશકમેં મસાઈબ એક લાઝિમી ચીઝ હૈ.

સાલિકે રાહે મુહબ્બત' કા ખુદા હાકિઝ હૈ,
ઈસમેં દો-ચાર બહોત સખ્ત મકામ આતે હૈ.

અય દિલ ! ઝરા સંભલ કે મુહબ્બત કા નામ લે,
કમબખ્ત ! બારે ઈશક ઉઠાયા ન જાએગા.

જબ ઈશક કે તુફેલ ये મુબારક સફર હૈ, તો રાસ્તેકી સબ મશાકતેં ઉસી
ઝોક ઔર જઝબે કે માતલત હોના ઝરૂરી હૈ ઔર ઉસી ફરેકતગીસે ઉનકો બરદાસ્ત
કરના ચાહિએ -

મસાઈબ, હાદસે, આકત, અલમ, ઝિલ્લાત, કઝા, તુરબત,
દિખાતી જાએ જો ઉનકી જવાની, દેખતે જાઓ,
હઠોં અમ, રંજોં અલમ, ફિકો કલક ખોકો હરાસ,
વો બલા કૌન-સી હૈ જો શબેહિજરામેં નહીં.

અઝીઘત મુસીબત, મલામત, બલાએં,
તોરે ઈશકમેં હમને કયા-કયા ન દેખા.

ઉલ્લતમેં બરાબર હૈ જકા હો કે વકા હો,
હર ચીઝમેં લઝઝત હૈ અગર દિલમેં મઝા હો.

ઈસકે બાદ એહરામ ભી ઈસી આશિકાના રંગકા પૂરા મઝહર હૈ કે ન
સર પર ટોપી, ન બદન પર કુર્તા, ફકીરાના સૂરત, ન મુશ્મૂ, ન ઝીનત, એક
મજનુનાના હેઅત જો કબોં બેચેની કે કમાલકો ઝાહિર કરતી હૈ.

પુશીસે અપની રસવાઈ અવારા હો નહીં સકતી,
ગિરેબાં કાડતા હૈ તંબ જબ હીવાના આતા હૈ.

થરમે તર પાક બસર ચાક ગરેબાં દિલેઝાર,
ઈશક કા હમને ये દુનિયામેં નતીજા દેખા.

ન રખ વિભાસકા ઉલ્લાસી તન પે હસ્તે જુનું,

ક્રિયા હે ચાક ખિરેમાં તો કાડ હામન ભી.

અસલ પે થા કે ઘરસે નિકલતે હી પે હાલત શુર હો જાતી હે. ઈસી વજહસે બા'જ ઉલ્લાસે નજદીક પર હીસે એહરામ બાંધકર જાના અકઝલ હે, મગર ચૂં કે એહરામકે બાદ બહોત સી ચીઝે ના-જાઈજ હો જાતી હે ઓર ઈસ કિસ્મકે વિભાસકા તહમુલ ભી બા'જ નાજ પરવરદા લોગોકો મુશ્કલ હો જાતા હે, ઈસલિએ અલ્લાહકી રહમતને ઈસકી ઈજાજત દે દી કે શુરસે એહરામ ન બાંધા જાએ કે ઉસમે મશક્કત હોગી, અલબત્તા જબ કુએ-યાર કે કરીબ પહોંચે, તો ઉસકા એહતિમામ ઝરૂરી હે કે ઉસકે કુએમે ઈસી હાલસે દાખિલ હોના હે કે સરપર બાલ બિખરે હુએ હો, વિભાસમે મજનૂનાના હેમત હો, મેલે-કુચીલે હાલમે અબ ખુદ રકતા આશિકોંકીસી સૂરત હો, ઈસીકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને અપને પાક ઈશાદમે ઝાહિર કરમાયા -

الحاج الشعث النفل

'હાજ બિખરે હુએ બાલોવાલા મેલા-કુચીલા હોતા હે,' યાની પે કે રાસ્તેમે કુહ ગદો ગુબાર ભી બેતાબી ઓર શોકમે બદનપર પડા હો. ઈસી હાલતકો હક તઆલા શાનુહુ ખુદ ભી તકામુર કે તોર પર ફરિશ્તોસે ઝાહિર કરમાતે હે -

انظر الى زواجيتي قد جأوني شعاع غبرا

'મેરે ઘર કે મુસ્તાફોંકો દેખો કે મેરી તરફ બિખરે હુએ બાલો ઓર ગદો ગુબારકી હાલતમે આએ હે-'

અપને હીવાનોંકી ફરિયાદસે ખુશ હોતે હે

પસે હીવાર ખડે સુનતે હે, સેવન ઉન કા

નાલે કરતા જો મેં ફિરતા હું તો ખુશ હોતે હે,

અજ વો ઈસ પર હે કે શોહરત મેરી હર સુ હો જાએ.

ઓર ઝાહિર હે કે જબ જંગલો ઓર પહાણોંકી પાક છાનતા હુઆ રોતા-ખીટતા વહાં પહોંચા હે, તો પે ચીઝે ઝરૂર હોગી જિતને અસરાત ઉસકે જિયાદા હોગે, ઉતના હી શોક બેતાબીકા ઈઝ્હાર હોગા -

છાને હે પાએ મુહબ્બતસે બયાબાં કયા-કયા,

પાર તલવોંસે હુએ ખારે મુઝીલાં કયા-કયા

વહસી ને તેરે પાક ઉડાઈ પહાં તલક,

મિલતા નહીં ઝમીકા પતા આસમાં તલક.

ઈસી હાલતસે મસ્તાનાવાર 'લબ્બેક અલ્લાહુમ્મ લબ્બેક, લબ્બેક લા શરીફ-લ-ક લબ્બેક' (મેં હાઝિર હું, હાઝિર હું અય અલ્લાહ ! મેં હાઝિર હું, તેરા

કોઈ શરીર નહી, મેં હાઝીર હું, મેં હાઝીર હું.) કા નારા લગાતા હુઆ રોતા ઓર ચિલ્લાતા હુઆ, નાલાઓ ફરિયાદ કરતા હુઆ પહોંચતા હૈ. ઈસીકી તરફ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને અપને પાક ઈશાદ 'અલ્હુજ્જુ અલ્મજ્જુ વસ્સજ્જુ.' મેં ઈશાદ કરમાયા કે હજ (કા કમાલ ખૂબ) ચિલ્લાના ઓર કુરબાનીકા ખૂન બહાના હૈ.

બહોત સી અહાદીસમેં મરદોંકે લિએ લબ્બૈક આવાઝસે પઢનેકી તર્ગીબ હૈ.

એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હૈ કે હઝરત જિબ્રાઈલ (અલૈહિસ્સલામ) ને મુઝસે યે કહ્યા હૈ કે અપને સાથિયોંકો ઈસકા હુકમ કરો કે લબ્બૈક પુકાર કર કહે ઓર ઝાહિર બાત હૈ કે નાલાઓ ફરિયાદ કે સાથ ચિલ્લાના ઈશકી જાન હૈ -

નાલા કરે લેને હૈં ચિલ્લાહ ન છેવેં અહબાબ,

ઝખ્ત કરતા હું તો તકલીફ સિવા હોતી હૈ.

કુઝામેં, આહમેં, ફરિયાદમેં, શેવનમેં, નાલેમેં,

સુનાઉ હૈં દિલ તાકત અગર હો સુનને વાલેમેં,
હમ-બ-હમ સીના-એ-સોઝાસે ન કર નાલા અરમ,

પડ ન જાએ તેરી મિન્કારમેં છાલે બુલબુલ.
બે-ખુદી શોકકી ઓર અર્જે તમન્ના ઉનસે,

નહીં મા'લૂમ કે મુંહસે મેરે ક્યા - ક્યા નિકલા.
કિસીકી યાદ ને ક્યા-ક્યા નએ તોહકે દિએ હમકો,

જિઅરમેં ટીસ, દિલમેં હૈં, લખ પર આહો નાલે હૈ.
કોન હોતા હૈં મુનિસે શબે અમ,

નાલા હોતા હૈં, આહ હોતી હૈં.

ઈસી બે-ચૈની ઓર ઈઝતરાબે નાલા ઓર ફરિયાદકે સાથ આપિર વો મેહબૂબ કે શહેર તક પહોંચ જાતા હૈ ઓર મક્કા મુકર્રમામેં દાખિલ હો જાતા હૈ-
દૂંઢતે-દૂંઢતે જા પહોંચે હમ ઈસકે ઘર તક,
દિલે ગુમઅશ્તા મેરે હકમેં તૂ રહબર નિકલા.

જઝબે દિલ ને આજ ફ-એ-પારમેં પહોંચા દિયા,

જોતે જોમેં બુલશને જન્મતમેં દાખિલ હો ગયા.

મેંને અપને હઝરત મુરશિદે આલા મૌલાના ખલીલ અહમદ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્ફદહૂકો બહોત કમ શેર પઢતે સુના હૈ, લેકિન જબ હજકે લિએ તશરીફ લે ગએ ઓર મસ્જિદે હરામમેં તશરીફ કરમા થે, તો મેંને બહોત અજબ અંદાઝસે યે શેર પઢતે સુના -

કહાં હમ ઓર કહાં થે નિઅહતે બુલ,

નસીમે સુબૂહ તેરી મહેરબાની ।

એક દિલ ખોયા હુઆ, જિસકે દિલમે વાકઈ ઝખ્મે મુહબ્બત હો, જબ મેહબૂબકે ઘર પહોંચ જાતા હૈ, તો ઉસપર ક્યા ગુઝરતી હૈ ઓર વો ક્યા સોચતા હૈ, યે ચીઝે અલ્લાઝમે તા'બીર નહી હોતી -

તાબ નઝઝારા-એ-મા'શૂક કહાં આશિક કો,
અસ ૧ મૂસા કો સરે તૂર સંભલને ન દિયા.
વો કેહતા હૈ -

અમ દિલ ! યે શબે વસ્લ ન કલ હોગી મયસસર,
જો કુછ કે ઉડાને હૈ મઝે આજ ઉડા લે.

ઈસકે બાદ વો જો-જો હરકતે કરતા હૈ, વો કિસી ઝખ્બતે ઓર આઈનકી પાબંદ નહી, કહી મેહબૂબકે ઘરકે ચકર કાટતા હૈ, કહી ઉસકે દરો દીવાર ઓર ચોખટ કો ચૂમતા હૈ, આંખે મલતા હૈ, પેશાની ઓર સર રગડતા હૈ -

સર કો વહસતમે પહાડોંસે બચા કર લાયા,
દરો દીવાર સર કુચ-એ-જનાં કે સિએ.
હમ કો તવાકે કુચ-એ-જનાન ચાહિએ,
જાહિદ કો કા'બા, રિંદ કો મૈખાના ચાહિએ.

તવાકકી ઈબ્તિદા હજરે અસ્વદકે બોસાસે હૈ, જિસકો હદીસે પાકમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે દસ્તે મુબારકસે તા'બીર દિયા હૈ ઓર ઉસકા બોસા ગોયા દસ્તબોસી હૈ આકા-એ-કરીમકી ઓર ઈન્તિહાઈ લુત્કો-કરમ હૈ ઉસ માલિકકા જિસને યે સમ્આદત ખાકકે પુતલોકો અતા કરમાઈ. ઉશાકકે નઝદીક મેહબૂબકે ઘરકે દર વ દીવારકો ચૂમના ઉસકી ઉબાબોસી, કદમબોસી, દસ્તબોસી વગેરહ ઈશકકે એસે લવાઝિમાતમેસે હૈ કે શાયદ હી કોઈ દિલ ખોયા હુઆ શાઈર એસા હોગા, જિસને કિસી ન કિસી ઉન્વાનસે ઉસકો અહમ મકસદ ન બનાયા હો -

(મેં જબ લૈલા કે શહેરમે પહોંચતા હું, કબી ઉસ દીવારકો ચૂમતા હું ઓર કબી ઉસ દીવાર કો.)

રખ્ખા સર પાંવ પર ઉસકે તો બોલા,
કે તૂ ભી બે સરો-પા કિસ કહર હૈ.
મુઝ પર ન કરે કોઈ ઈનાયત,
હસરત હૈ યે કે હૈ મુસ્કરા કર.

આરામ કિયા કરું મેં જબ તક,
આંખે તલવોંસે તો મિલાકર.
પામાલ કર ગયા હૈ કોઈ દિલકો રાહમેં,
આંખોકો મલ રહે હૈ કિસી નકશેપા સે હમ.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને હજરે અસ્વદ પર અપને લબે મુબારક રખ્ખે ઓર બહોત દેર તક રખ્ખે રહે ઓર આંસુ જારી યે, ઈસકે બાદ

હુઝૂર (સલ્વ.) ને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદી.) ભી ખળે ચો રહે હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશદિ ફરમાયા, યેહી જગહ હૈ, જહાં આંસુ બહાએ જાતે હૈ -

મુખ્તસર યે હૈ હમારી દાસ્તાં,
પુઠ-બ-પુઠ હૈ આંખસે આંસુ રવાં.
રુપસારે ઝઢ પર મેરે બહતે હૈ અરકે ખું,
યકજા દિખા રહી હૈ ખિઝાં - બહાર રંજ.
ઝમી તક મેરે આંસુ આને લગે,
ફલક તક મેરે નાલે જાને લાગે.
મેરી ચશમે તર કા યે કયા હાલ હૈ,
કે દામનસે તા આસ્તી લાલ હૈ.
ન આંખોસે લગતી ઝડી આંસુઓડી,

જો ઝમકી ઘટા દિલ પે છાઈ ન હોતી.

કા'બા શરીફ કે પદેસે લિપટના-ચિમટના ભી ઈસી આશિકાના શાન કા એક ખાસ મંઝર હૈ કે મેહબૂબ કે દામનસે ચિમટના ભી ઈશક કે મઝાહિરમેસે એક ખુસુસી મઝહર હૈ -

અય નાતવાને ઈશક તુઝે હુસ્નકી કસમ,
દામન કો ખું પકડ કે છુડાયા ન જા સકે.
અય જુનું દીવાનગી એસી ભી કયા ?
દામને બાદે બહારી છોડ દે.

મુદતોંમેં જિસ કે હાથ આઈ હો વો,
આસ્તી ક્યોં કર તુમ્હારી છોડ દે.
ઉસકે દામન કો પકડકર મૈંને કહા,
અય કોઈ છોડૂં હું અય રશકે પરી !

મુસ્કુરા કર નાઝસે કેહને લગા,
આશિકી કરતે હો યા ઝોર આવરી !

મુલતઝિમ, જો કા'બા શરીફકી દીવારકા એક ખાસ હિસ્સા હૈ, મુતબરક જગહ હૈ, ઉસ જગહ ખુસુસિયતસે દુઆ કુબૂલ હોતી હૈ.

હદીસમેં આતા હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ઔર સહાબએ કિરામ (રદી.) ઉસે ચિમટ રહે યે ઔર અપને ચેહરેકો ઉસે લગા રહે યે-

આજ અરશદ કો અજબ હાલમેં દેખા હમને,

ચો રહા થા વો કિસી શખ્સકી દીવાર કે ખાસ.

ઈસકે બાદ સંફા-મર્વાઃ કે દરમ્યાન દૌડના ભી ઈસી મજનૂનાના અંદાઝકા એક પુરકેક મંઝર હૈ કે નંગે સર, ન કુર્તા, ન પાજામા, ઈધર સે ઉધર, ઉધર સે ઈધર ભાગે-ભાગે ફિર રહે હૈ -

કપો કર જુનુંમે દશતનવરદી ન હો પસંદ,
પાયા હે આબલો ને મઝા નોકે ખારમે.

અબ નહી દિલકો કિસી સૂરત કરાર,
ઈસ નિગાહે નાઝ ને ક્યા સેહર એસા કર દિયા.

અર અય ઝહિદ દુઆ-એ-પૈર મીઝોઈ મૂરાઈ ગો,
કે આં આવાર એ-કુ-એ-બૂતાં આવારા તર બાદા.

યાની સૂફીજી ! અગર તુમ ઈસ નાકારાકે લિએ કભી દુઆ-એ-પૈર કરો તો યે દુઆ કરના કે વો જો મા'શૂકોકી ગલિયોકા આવારાગદ્દ હૈ, ઉસકી આવારાગી ઔર ઝિયાદા હો જાએ, ઈસી ઈઝિતેરાબ, બે-ચૈની, આવારાગદ્દી, સેહરાનવદીકા મઝહર હૈ કે સુબ્હકો મક્કામે, રાતકો મિનામે, ફિર સુબ્હકો અરફાતકા જંગલ બયાબાન, શામ હોતે હી મુઝદલકા ભાગ આએ. સુબ્હ હી સુબ્હ વહાંસે ફિર મિના, દોપહરકો ફિર મક્કા મુકર્રમા વાપસી, શામકો ફિર મિના લૌટ ગયે -

ઈરકે મૌલા કે કમ અઝ લૈલા બૂદ,

કુ-એ-ગશતન બહરે ઈ ઔલા બૂવદ.

યાની મૌલાકા ઈશ્ક ક્યા લૈલાકે ઈશ્કસે ભી કમ હો સક્તા હૈ, મૌલાકે ઈશ્કમે તો ગલી-ગલી મારે-મારે ફિરના ઔર ભી ઝિયાદા બેહતર હૈ -

એક જ રેહતે નહી આશિકે બદનામ કહી,
દિન કહી, રાત કહી, સુબ્હ કહી, શામ કહી.

હે ગદાઈ મુઝ કો બેહતર તેરે હુસ્નો - ઈશ્કકી,

હમ ભિખારી ભીપ કે, દર-દર હમે રેહના પઝા.

દશતમે, સહરામે, વીરાનેમે, કુ-એ-યારમે,
ચલતા-ફિરતા મિસ્લે સાયા મૈ ઈન્હી ચારોમે હું.

ઈરકે ખાના ખરાબકી ખાતિર,

દર - બદર શહરેયાર ફિરતે હું.

વહશતે દિલસે હે મજનૂંકી તરહ પાક બસર,

છાનતે ફિરતે હે હમ કોહો બયાબાન દિનરાત.

ઈસ સબકે બાદ મિનામે શયાતીનકે પત્થર મારના ઈસ સુનૂનો-વહશત કે આખિરી હિસ્સેકા નઝઝારા હૈ, જો ઉશ્શાકકો પેશ આતા હૈ. આશિકકા સુનૂન જબ હદસે તજાવુજ કરતા હૈ, તો વો હર ઉસ શખ્સકો પત્થર મારા કરતા હૈ,

જિસકો વો અપને કામકે મુખિલ સમઝતા હૈ-

મૈ ઉસે સમજૂ હું દુશ્મન જો મુઝે સમજાએ હૈ.

ઔર સબસે આખિરમે કુરબાની, જો હકીકતન અપની જાનકી કુરબાની, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને અપની ગાયતે રહમત ઔર રાફતસે ઉસકો જાનવરકી યાની માલકી કુરબાનીસે બદલ દિયા હૈ, યે ઈશ્કકા મુન્તાહા ઔર આખરી હાલ હૈ.

મોત હીસે કુછ ઈલાજે દઈ કુરકત હો તો હો,
 ગુસ્સે મખત હી હમારા ગુસ્સેસેહત હો તો હો.
 મોત હી હે ઈલાજ આશિક કા,
 ઈસ્સે અચ્છી નહીં કવા કોઈ.
 કિસીકી તૈય હો મેરા ગુલુ હો,
 દિલે મુઝતરકી પૂરી આરઝુ હો.
 અય મોત ! જલ્દ આ કે યે ઝખખા કહી ચુકે,
 કબ તક શબે ફિરાક કે સદ્મે ઉઠાએ દિલ.
 સિસકત્યા છોડકર જાતા હૈ, વો મુઝ નીમે બિસ્મિલકો,
 પુદારા બક કે અય શૌકે સહાદત રોક લે ઈસકો.

યે મુખ્તસર ઈશારાત હૈ હજકે ઉસ મંઝર કે, જો ઈશકસે તઅલ્લુક રખતે
 હૈ, જિસકે દિલમેં કુછ ચોટ હોગી, કોઈ ઝખ્મ લગા હોગા, દીવાનગીસે કોઈ સાબકા
 પળા હોગા, વો ઈન ઈશારાતકે બાદ વહાં પહોંચ કર દેખેગા કે ઈસ સફરકા હર-હર
 જુઝ ઈસ મઝહરકો અપને અંદર પૂરી તરહ લિએ હુએ હૈ, તફસીલકે લિએ દફતર
 ભી કાફી નહી, ઔર ફિર જઝબાત કાગઝ પર આતે ભી નહી-

દઈ દિલ દૂરસે હમ તુમ કો સુનાએ ક્યો કર,
 ડાકમેં ભેજ દે આહોંકી સદાએ ક્યો કર.

કાગઝ તમામ, કલ્ક તમામ ઔર હમ તમામ,
 પર દાસ્તાને શૌક અભી ના તમામ હૈ.

ઈન કે અલાવા હજકી હિકમતે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કે કિસી ભી હુકમકી
 હિકમતે કોઈ કહાં તક બયાન કર સકતા હૈ. અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કે હર હુકમમેં
 ઈતની હિકમતે હૈ કે ઈનમેંસે બહોત-સી-મસાલેહ તક હમારી અકલકી રસાઈ ભી
 નહી હૈ ઔર હર હુકમમેં જિતના ભી ગૌર કિયા જાએ, રોઝ-બ-રોઝ ફવાઈદ
 ઝા'ઈદ હી સમઝમેં આતે રેહતે હૈ ઔર હર શખ્સ અપને-અપને ફહમ કે મુવાફિક
 ઉન પર ગૌર કરતા રેહતા હૈ. સિયાસી હઝરાતકે નઝદીક ઈસ હૈસિયતસે ભી ઈસમેં
 ઈત્ને ફવાઈદ હૈ કે વો સબ તહરીરમેં ભી નહી આ સકતે, લેકિન જૈસા કે મિસાલકે
 ઔર નમૂનેકે તૌરપર ઉપરકી દો હિકમતોંકી તરફ ઈશારે કિએ હૈ, ઈસી તરહ નમૂને
 કે તૌર પર ચંદ ઉમૂરકી તરફ મુતવજ્જહ કરતા હું ઔર ઈનમેં ગૌર કરનેસે હઝારો
 મસાલેહ સમઝમેં આ સકતે હૈ -

(૧.) હર હાકિમ ઔર બાદશાહકો અપની રિઆયા કે મુખ્તલિક તબ્કાતકો
 બયક વક્ત એક જગહ જમા કરનેકા જિતના એહતિમામ ઔર ખ્વાહિશ હોતી હૈ,
 વો સબકો મા'લૂમ હૈ કે ઈસકે લિએ મુખ્તલિક નૌઅકે જશન ઔર મુખ્તલિક નામસે
 અન્જુમને બનાકર ઈનકે સાલાના જલ્સે વગૈરહ કરાયે જાતે હૈ. હજમેં યે મસ્લહત
 અલા વજિહલ અતમ પૂરી હોતી હૈ.

(૨.) મુસલમાનોની કલાહો- બહબૂદ કે લિએ મુખ્તલિક મમાલિક કે અહલુરાએ અગર કોઈ લાયલા-એ-અમલ તજવીજ કરે તો ઉસકી તશકીલ ઔર ઈશાઅત કે લિએ યે બેહતરીન મૌકા હૈ.

(૩.) અગર ઈસ્લામી મમાલિકકે અકરાદકે દરમિયાન ઈતિહાદ ઔર તઅલ્લુકાતકી વુસ્અતકી કોઈ સુરત હો સક્તી હૈ તો હજકે મૌકાસે બેહતર સુરત નહીં.

(૪.) ઈસ્મુલ અલ-સિના: 'કે શૌકિન હઝરાતકે લિએ હજકે ઝમાનેસે બેહતરીન મૌકા શાયદ ન મિલ સકે કે એક હી જગહ અરબી, ઉર્દૂ, તુર્કી, ફારસી, હિન્દી, પસ્તૂ, ચીની, જાવી, અંગ્રેજી વગૈરહ- વગૈરહ હર જુબાનસે વાકિફ લોગ મિલેગે.'

(૫.) સિપાહિયાના ઝિન્દગી, જો ઈસ્લામી ઝિન્દગીકા ખુસુસી શિઆર હૈ, હજકે સફરમે પૂરી તૌરસે પાઈ જાતી હૈ. લિબાસો - મઆશમે ભી, ચલને ફિરનેમે ભી.

(૬.) સરમાયાદારી કે મુખાલિક અમીરો - ગરીબમે મુસાવાત પૈદા કરનેકી જિતની કોશિશ કરતે રેહતે હૈ, ઉસકો અખબારબી હઝરાત બખૂબી જાનતે હૈ ઔર યેભી સાથ હી મા'લૂમ હૈ કે કોઈ સુરત ભી આજતક કામિયાબ નહી હો સકી. ઈસ્લામકા હર હુકમ નમાઝ, રોઝા, હજ, ઝકાત ઈસ મસલહતકો નિહાયત આસાન ઔર કામિયાબ તરીકેસે પૂરા કરતા હૈ, ઈસ્લામી ઉસુલસે બેહતર ચીઝ ન આજ તક પૈદા હો સકી, ન આઈન્દા હો સકે. બશર્તે કે ઈન અહકામકો ઈસ્લામકી સહી તા'લીમકે માતહત અદા કિયા જાએ.

(૭.) દુનિયાકે મુખ્તલિક તબકાતમે મુસાવાત પૈદા કરનેકે લિએ ભી હજ બેહતરીન અમલ હૈ કે અમીર, ગરીબ, બાદશાહ, ફકીર, હિન્દી, અર્બી, તુર્કી, ચીની વગૈરહ સબ એક હી હાલમે, એક હી લિબાસમે, એક હી મશગલેમે મુઅતદબા ઝમાને તક રેહતે હૈ.

(૮.) કૌમી હકૂતા મનાને કે લિએ લોગ કિતને ઈન્તિઝામાત, એલાનાત, ઈખ્રાજાત કરતે હૈ, મુસલમાનો કે લિએ ઝિલહિજ્જા કે પેહલે પન્દ્રહ દિન કૌમી હકૂતેસે ભી બજ્જકર હૈ કે જિનકે લિએ ન ઈન્તિઝામાતે ખુસુસી કરનેકી ઝરૂરત હૈ, ન પ્રોપેગન્ડેકી.

(૯.) દુનિયાકે સબ મુસલમાનોમે આપસમે ઉખૂવ્વત, મુહબ્બત, તઅલ્લુકાત, તઆરૂફ ઔર રિશત-એ-ઈતિહાદ કાયમ કરનેકે લિએ હજ બેહતરીન મૌકા હૈ.

(૧૦.) ઈશાઅતે ઈસ્લામકે શૌકીન દીની અહકામકી અહમિયત ઔર તબ્લીગકો ઈસ મૌકે પર એહતિમામસે લેકર ઉઠે, મકામી હઝરાત બાહરસે આનેવાલે મેહમાનોકી અસલ ખાતિર ઔર ઝિયાફત ઉસકો સમજે કે ઉનમે દીની જઝબા ફૂવ્વત પકડે, ઉનમે દીનકે અહકામ પર અમલકા વલવલા ઔર શૌક પૈદા હો, ઉનમે જો

જોકે યા બદ-દીનીકે અસરાત હો, વો ગ્રા'ઈલ હો જાએ. ઈસી તરહ યે બાહરસે આનેવાલે હજારાત મકામી અસહાબકી ઈઆનત ઈસકો સમજે, તો દીનકો જિસ કદર કરોગ હો વો અઝહર મિનશશ્મ હૈ.

(૧૧.) ગુરબા ઔર ઉમરાકા ઈખ્તિલાત જો મુસ્તફિલ તૌરપર એક મકસુદ ચીઝ હૈ કે ઉસકી વજહસે એક તરફ ઉમરામેસે નખ્ત ઔર ગુરૂર દૂર હો ઔર દૂસરી જાનિબ ગુરબાકા હોસલા બખ્ષે, વો હજમે એસે કામિલ તૌરસે પાયા જાતા હૈ કે જિસકી નઝીર દૂસરી જગહ ન મિલેગી. ઉમરા અપની બદની ઝરૂરીયાતકી વજહસે ગુરબાકી તરફ મુતવજ્જહ હોગે કે બાર બરદારી, માના-પકાના ઔર આમદો-રફતકી તમામ ઝરૂરિયાતકા ઉનકો ખુદ પૂરા કરના મુશ્કિલ હૈ. દૂસરી જાનિબ ગુરબાકી માલી ઝરૂરિયાત ઉનકો ઉમરાકી તરફ મુતવજ્જહ કરેગી, જિસકી વજહસે ઈન દોનો તબકોકા ઈખ્તિલાત જો બસા ઔકાત તઆરૂફ ઔર મુદારાતસે બળહકર મુઅદ્દત ઔર દોસ્ત તક પહોંચ જાતા હૈ, જિસકા સફરે હજમે પૂરી તરહસે મુશાહેદા હોતા રેહતા હૈ.

(૧૨.) મુસલમાનો કે ઈજિતમાઅકો બિલખુસૂસ, જબકે વો આજિઝી ઔર મસ્નનત, જારી ઔર તઝઝૂઅકે સાથ હો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હકી રહમત ઔર લુત્ફો-કરમકે મુતવજ્જહ કરનેમે જિતના દખલ હૈ, વો આમીસે આમી આદમીસે ભી મખ્ફી નહી, હજકા મૌકા ઈસકા બેહતરીન મંઝર હૈ કે અરફાતકા મૈદાન ઉસકા ખુસૂસી મઝહર હૈ.

(૧૩.) આસારે કદીમાકા તહફફુઝ ઔર અસ્લાફ, બિલખુસૂસ પેહલે અંબિયા-એ-કિરામકે એહવાલકા ઈલ્લ ઔર ઈસ્તેહઝા સફરે હજકા ખુસૂસી સમરા હૈ.

(૧૪.) મઆશી હૈસિયતસે દુનિયાકી મા'લૂમાતકા ઝરિયા સફરે હજસે બેહતર નહી હૈ કે હર મુલ્કકી મસ્નૂઆત, ઈજાદાત, પૈદાવાર કે હાલાત ઔર ઈસ કિસ્મકી જિતની તફસીલાત મા'લૂમ કરના ચાહે, ઈસ સફરમે બેહતરીન તરીકેસે હાસિલ હો સકતી હૈ.

(૧૫.) ઈલ્મી હૈસિયતસે સફરે હજ નિહાયત બેહતર ચીઝ હૈ કે ઈસ મૌકે પર હર જગહ કે ઉલમા મૌજૂદ હોતે હૈ. ઈનકી ઈલ્મી હૈસિયત ઔર હર મકામકે ઈલ્મી મરાકિઝ, ઈલ્મી કારનામે, ઉનકી તરકિયાત ઔર તનઝતુલ ઔર ઉનકે અસબાબ પર તફસીલસે ઈતિલા હો સકતી હૈ ઔર મુખ્તલિફ નૌઅકે ઉલમાસે ઈફાદા ઔર ઈસ્તિફાદા હાસિલ હો સકતા હૈ.

(૧૬.) દુનિયા ભરકે ઔલિયા, અબ્દાલો એકતાબ એક મો'તદબા તબ્કા હર સાલ હજમે શિરકત કરતા હૈ, ઉનકે કુપૂઝો બરકાત, અન્વારો કમાલાતસે ઈસ્તિફાદેકા બેહતરીન મૌકા હૈ.

(૧૭.) અલ્લાહકી માસૂમ મખ્લૂક ફરિશ્તે જો અર્શે ઈલાહીકે તવાફમે હર વકત મશ્ગુલ રેહતે હૈ, હજમે ઉનસે તશબ્બોહ હાસિલ હોતા હૈ ઔર હદીસ કે પાક

ઈશાદ 'મન્ત્રશબ્દ-બિઠોમિન્ કુલ-વ-મિન્દુમ.' જો કિસી ક્રીમકે સાથ મુશાબહત પેદા કરતા હૈ, ઉનહીમે શુમાર ક્રિયા જાતા હૈ, કી બિના પર ફરિશ્તોકે સાથ જો કિસી વક્ત ઔર કિસી આન અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લી મંશાકે ખિલાફ નહી કરતે, મુશાબહત હાસિલ હોતી હૈ.

(૧૮.) પેહલી ઉમ્મતોમે મઝહબી હૈસિયતસે રહબાનિયત એક બહોત હી અહમ ઔર ઉમ્મી ચીઝ શુમાર કી જાતી થી, મગર ઈસ્લામને ઉસકો રોકકર ઉસકા બદલ સફરે હજકો કરાર દિયા, મુન્નાંચે ઝીનતકી અશ્યા, બીવીસે સોહબત દરકિનાર, સોહબતકા ઝિકર તક ના-જાઈઝ કર દિયા ઔર ઈસકા નેઅમલ બદલ ઉસકો કરાર દિયા. (ઈતિહાસ)

(૧૯.) દુનિયવી હૈસિયતસે હર ક્રીમમે એક મેલા લગતા હૈ ઔર યે એક કદીમ દસ્તુર હૈ. હર મુલ્ક ઔર હર મઝહબ કે લોગ ઈસકે હમેશાસે આદી હૈ. આમ તૌર પર લોગ ઈસકી તરફ તબઅન મુતવજજહ હોતે હૈ, સાલબર તક તો ઈસકા ઈન્તેઝાર વ એહતિમામ કરતે હૈ. ઈસ્લામને મુસલમાનોકે લિએ હજકો ઈસકા ને'મલ બદલ કરાર દિયા કે બજાએ લહવ-લઅબ, પેલ-ફૂદ શો'રો શગબ કે મુખ્તલિક મુઝહરો ઔર નારો કે, ઈનહી ચીઝોકો ઈબાદતકી શકલમે બદલ દિયા, કિસમે ઈન સબ જઝબાત કા, જો લહવો લઅબકી શકલમે થે તૌહીદ વ ઈશ્કે ઈલાહીકી તરફ ઈમાલા હો ગયા.

(૨૦.) હજ ઉન મુતબરક મુકામાતકી ઝિયારાતકા ઝરિયા હૈ ઔર બરકાત હાસિલ કરનેકા મૌકા હૈ, જહાં લાખો ઉશાકને એળયાં ઔર માથે રગડ રગડકર જાન દે દી.

(૨૧.) સફરસે એક તરફ તો અખ્લાકકી જિલા ઔર સફાઈ હોતી હૈ, દૂસરી તરફ બદનકી સેહતકે લિએ મુઈન હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હૈ - 'સાફિરૂ તસિહલુ' (સફર કરો, સેહતયાબ હોગે) (કન્ઝ)

તબ્દીલે આબો હવા સેહતકે લિએ મુઈનો મદદગાર હૈ. હજકા સફર ઈસકા બેહતરીન ઝરિયા હૈ.

(૨૨.) હજ ઉસ ઈબાદતકી યાદગાર ઔર બકા હૈ, જો હઝરત આદમ (અલાનબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) કે ઝમાનેસે લેકર હર મઝહબો મિલ્લતમે રહી હૈ.

(૨૩.) ઈસ્લામકા ઈબ્તિદાઈ દૌર જહાં મુસલમાન નિહાયત બેકસી કે આલમમે હર વક્ત મઝહૂમાના ઝિન્દગી બસર કરતે થે ઔર હર કિસ્મકે સુલ્હો સિતમ કે શિકાર હોતે થે ઔર નિહાયત સબરો ઈસ્તકલાલ કે સાથ ઈન સબ મઝાલિમકો બરદાશ્ત કરતે થે જો કુફારકી તરફસે ઉન પર હોતે રેહતે થે ઔર ઈસ્લામકા ઈન્તિહાઈ દૌર જહાં વો હિજરતકે બા'દ ગાલિબ ઔર ફાતેહકી શકલમે રહે ઔર ગાલિબો કવી હોકર અપને કમાલે અખ્લાકસે ન સિર્ફ યે કે પુરાને મઝાલિમકો બિલકુલ

નઝર અંદાઝ કર દિયા, બલ્કે અપને અપ્લાકકી ખૂબી ઓર વુસ્ત્રતસે ઈસ્લામકો એસા ફેલાયા કે દુનિયાકે ગોશે-ગોશેમે ઉસકા નૂર ફેલ ગયા. ઈસ સફરે હજમે દોનો શહેરોંકી ઝિયારતસે દોનો યાદગારે તા'ઝા હોતી હૈ ઓર દોનો સબક યાદ કરનેકા ઉમ્મતકો મૌકા મિલતા હૈ.

(૨૪.) મક્કા મુકર્રમા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા મૌલદ હૈ, પૈદાઈશ યહાં હુઈ ઓર ૫૩ સાલકી ઉમ્મ તકકે મુખ્તલિફ દૌર યહાં ગુઝરે, ઉસકે બાદ મદીના તૈયબા હિજરતકા ઘર હૈ ઓર મઝારે મુબારક વહાં હૈ. રિસાલતકે અક્સર અહકામ વહાં નાઝિલ હુએ. ઈસ સફરસે દોનો યાદગારોંકી ઝિયારત હુઝૂર (સલ્લ.) કે હર ઝમાનેકી યાદકો તા'ઝા કરનેવાલી હૈ ઓર મુહબ્બતકો બખ્ષાનેવાલી હૈ. લોગ યાદગાર કાયમ કરને કે લિએ મુખ્તલિફ ચીઝે ઈજાદ કિયા કરતે હૈ. ઈસ્લામને હજ્જો ઝિયારતકા હુકમ દેકર ખુદ ઈસ યાદગારકો કામચ કર દિયા.

(૨૫.) મક્કે ઈસ્લામકી તકિવયતો કૂબ્ત ઓર હરમૈન શરીફનેકે રહેનેવાલોંકી ઈઆનત નુસ્ત, ઉનકે હાલાતકી તહકીક, ઉનકે સાથ હમદદી ઓર ગમગુસારીકા બેહતરીન ઝરિયા હજ્જો ઝિયારત હૈ કે જબ ઉનસે તક્સીલી મુલાકાત હોગી તો ઉનકી ઈઆનત ઓર મદદકા જઝબા ખુદ-બ-ખુદ દિલમે પૈદા હોગા ઓર વહાંસે વાપસી પર ભી અરસે તક ઉનકી યાદ રહેગી. નમૂનેકે તૌર પર ચંદ ઉમૂરકી તરફ મુખ્તસર ઓર મુજમલ ઈશાદાત કિએ હૈ, ગૌર કરનેસે બહોતસે ઉમૂર ઓર મસાલેહ સમઝમે આતે રહેતે હૈ, લેકિન યે નિહાયત અહમ જુઝવ હૈ કે અસલ મક્સદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે સાથ તઅલ્લુકકા બખ્ષાના હૈ ઓર દુનિયાકી મુહબ્બત ઓર ઉસે બે-રઝબતી પૈદા કરના હૈ. ઈસ મઝમૂનકો એક કિસ્સે પર ખત્મ કરતા હું જિસ્કો સાહિબે ઈતિહાફને નકલ કિયા.

શયખુલ મશાઈખ કુત્બે દૌરાં શિબ્લી કદ્દસ સિર્ફુ કે એક મુરીદ હજ કરકે આએ તો શેખ ને ઉનસે સવાલાત ફરમાએ. વો ફરમાતે હૈ કે મુઝસે શેખને દર્યાફત ફરમાયા કે તુમને હજકા ઈરાદા ઓર અઝમ કિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા કે જી ! પુખ્તા કસ્દ હજકા થા. આપને ફરમાયા કે ઈસકે સાથ ઉન તમામ ઈરાદોંકો એકદમ છોડનેકા અહદ કર લિયા થા, જો પૈદા હોનેકે બાદસે આજતક હજકી શાનકે ખિલાફ કિએ ? મૈને કહા, યે અહદ તો નહી કિયા થા. આપને ફરમાયા કે ફિર હજકા અહદ હી નહી કિયા.

ફિર શેખને ફરમાયા કે એહરામ કે વક્ત બદન કે કપડે નિકાલ દિએ થે ? મૈને અર્ઝ કિયા, જી ! બિલકુલ નિકાલ દિએ થે. આપને ફરમાયા, ઉસ વક્ત અલ્લાહકે સિવા હર ચીઝકો અપનેસે જુદા કર દિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા, એસા તો નહી હુઆ. આપને ફરમાયા, તો ફિર કપડે હી ક્યા નિકાલે ?

આપને ફરમાયા, વુઝૂ ઓર ગુસ્લસે તહારત હાસિલ કી થી ? મૈને અર્ઝ કિયા, જી હાં, બિલકુલ પાક-સાફ હો ગયા થા. આપને ફરમાયા, ઉસ વક્ત હર

કિસ્મતી ગન્દગી ઔર લગ્ગિશસે પાકી હાસિલ હો ગઈ થી ? મૈને અર્જ કિયા, યે તો ન હુઈ થી. આપને કરમાયા, ફિર પાકી હી ક્યા હાસિલ હુઈ ?

ફિર આપને કરમાયા, લબ્બૈક પખ્લા થા ? મૈને અર્જ કિયા, જી હાં ! લબ્બૈક પખ્લા થા. આપને કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે લબ્બૈકકા જવાબ મિલા થા ? મૈને અર્જ કિયા કે મુઝે તો કોઈ જવાબ નહી મિલા. તો કરમાયા કે ફિર લબ્બૈક ક્યા કહા ?

ફિર કરમાયા કે હરમે મોહતરમમે દાખિલ હુએ યે ? મૈને અર્જ કિયા કે દાખિલ હુઆ થા. કરમાયા, ઉસ વક્ત હર હરામ ચીઝકે હમેશા હમેશા કે લિએ છોડનેકા અઝમ (ઈરાદા) કર લિયા થા ? મૈને કહા, યે તો મૈને નહી કિયા. કરમાયા કે ફિર હરમમે ભી દાખિલ નહી હુએ.

ફિર કરમાયા કે મક્કાકી ઝિયારત કી થી ? મૈને અર્જ કિયા કે જી ઝિયારત કી થી. કરમાયા, ઉસ વક્ત દૂસરે આલમકી ઝિયારત નસીબ હુઈ ? મૈને અર્જ કિયા કે ઉસ આલમકી તો કોઈ ચીઝ નઝર નહી આઈ. કરમાયા, ફિર મક્કાકી ભી ઝિયારત નહી હુઈ.

ફિર કરમાયા કે મસ્જિદે હરામમે દાખિલ હુએ યે ? મૈને અર્જ કિયા કે દાખિલ હુઆ થા. કરમાયા કે ઉસ વક્ત હક તઆલા શાનુહુ કે કુર્બમે દાખિલા મેહસૂસ હુઆ ? મૈને અર્જ કિયા કે મુઝે તો મેહસૂસ નહી હુઆ. કરમાયા કે તબ તો મસ્જિદમે ભી દાખિલા નહી હુઆ.

ફિર કરમાયા કે કા'બા શરીફકી ઝિયારત કી ? મૈને અર્જ કિયા કે ઝિયારત કી. કરમાયા કે વો ચીઝ નઝર આઈ જિસકી વજહસે કા'બાકા સફર ઈજ્તિયાર કિયા જાતા હૈ ? મૈને અર્જ કિયા કે મુઝે તો નઝર નહી આઈ. કરમાયા, ફિર તો કા'બા શરીફકો નહી દેખા.

ફિર કરમાયા કે તવાફમે રમલ કિયા થા ? (ખાસ તૌરસે દૌડનેકા નામ હૈ) મૈને અર્જ કિયા કે કિયા થા. કરમાયા કે ઈસ ભાગનેમે દુનિયાસે ઐસે ભાગે યે, જિસ્સે તુમને મેહસૂસ કિયા હો કે તુમ દુનિયાસે બિલ્કુલ પકસૂ હો ચૂકે હો. મૈને અર્જ કિયા કે નહી મેહસૂસ હુઆ. કરમાયા કે ફિર તુમને રમલ ભી નહી કિયા.

ફિર કરમાયા કે હજરે અસ્વદ પર હાથ રખકર ઉસકો બોસા દિયા થા ? મૈને અર્જ કિયા, જી ! ઐસા કિયા થા. તો ઉન્હોને ખોફઝદા હોકર એક આહ પીચી ઔર કરમાયા, તેરા નાસ હો ! ખબર ભી હૈ કે જો હજરે અસ્વદ પર હાથ રખે વો ગોયા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે મુસાફા કરતા હૈ ઔર જિસ્સે હક સુંબાનહુ વ તકદ્દુસ મુસાફા કરે, વો હર તરહસે અમનમે હો જાતા હૈ, તો ક્યા તુઝપર અમનકે આસાર ઝહિર હુએ ? મૈને અર્જ કિયાકે મુઝપર તો અમનકે આસાર કુછ ભી ઝહિર નહી હુએ, તો કરમાયાકે તુને અસ્વદ પર હાથ હી નહી રખ્યા.

ફિર કરમાયા કે મકામે ઈબ્રાહીમ પર ખડે હોકર દો રકઅત નફલ પઢી

થી ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે પળી થી. કરમાયાકે ઉસ વક્ત અલ્લાહ જલ્લ જલાલુલ્લે હુઝૂરમે એક બડે મર્તબે પર પહોંચા થા, કયા ઈસ મર્તબેકા હક અદા ક્રિયા ઔર જિસ મક્સદસે વહાં ખડા હુઆ થા, વો પૂરા કર દિયા ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે મૈને તો કુછ નહી ક્રિયા કરમાયાકે તુને ફિર તો મકામે ઈબ્રાહીમ પર નમાઝ હી નહી પળી.

ફિર કરમાયા કે સફા-મર્વા કે દરમિયાન સઈ કે લિએ સફા પર ચળે થે ? મૈને અર્જ ક્રિયા, ચળા થા, કરમાયા, વહાં કયા ક્રિયા ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે સાત મર્તબા તકબીર કહી ઔર હજકે મકબૂલ હોનેકી હુઆ કી. કરમાયા, કયા તુમ્હારી તકબીરકે સાથ ફરિશ્તેને ભી તકબીર કહી થી ઔર અપની તકબીરકી હકીકતકા તુમ્હે એહસાસ હુઆ થા ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે નહી ! કરમાયા કે તુમને તકબીર હી નહી કહી. ફિર કરમાયા કે સફાસે નીચે ઉતરે થે ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે ઉતરા થા. કરમાયા, ઉસ વક્ત હર કિસ્મકી ઈલ્લત દૂર હોકર તુમમે સફાઈ આ ગઈ થી ? મૈને અર્જ ક્રિયા કે નહી. કરમાયાકે તુમ ન સફા પર ચળે, ન ઉતરે.

ફિર કરમાયા કે સફા-મર્વા કે દરમિયાન દીડે થે ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે દીડા થા. કરમાયાકે ઉસ વક્ત અલ્લાહકે અલાવા હર ચીઝસે ભાગકર ઉત્તકી તરફ પહોંચ ગએ થે ? (ગાલિબન 'ફકરતુ મિન્કુમ લમ્મા મિક્રતુકુમ'કી તરફ ઈશારા હે, જો સૂરએ શોઅરામે હઝરત મુસા (અલૈ.) કે કિસ્સેમે હે. દૂસરી જગહ અલ્લાહકા પાક ઈશાદ હે (ફ ફિર્ફ ઈલ્લલાહ.) મૈને અર્જ ક્રિયાકે નહી. કરમાયા કે તુમ દીડે હી નહી.

ફિર કરમાયા કે મર્વાહ : પર ચળે થે મૈને અર્જ ક્રિયાકે ચળા થા. કરમાયા કે તુમ પર વહાં સકીના નાઝલિ હુઆ ઔર ઉસે વાફીર હિસ્સા હાસિલ ક્રિયા ? મૈને અર્જ ક્રિયા કે નહી ! કરમાયા કે મર્વાહ : પર ચળે હી નહી.

ફિર કરમાયાકે મિના ગયે થે ? મૈને અર્જ ક્રિયા, ગયા થા. કરમાયાકે વહાં અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે એસી ઉમ્મીદે બંધ ગઈ થી જો મઆસીકે હાલકે સાથ ન હો ? મૈને અર્જ ક્રિયા કે ન હો સકી. કરમાયાકે મિના હી નહી ગએ.

ફિર કરમાયાકે મસ્જિદે ખીફમે (જો મિનામે હૈ) દાખિલ હુએ થે ? મૈને અર્જ ક્રિયા, દાખિલ હુઆ થા. કરમાયા કે ઉસ વક્ત અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લે ખીફકા ઈસ કદર ગલબા હો ગયા થા, જો ઉસ વક્તકે અલાવા ન હુઆ હો ? મૈને અર્જ ક્રિયા કે નહી. કરમાયા મસ્જિદે ખીફમે દાખિલ હી નહી હુએ.

ફિર કરમાયા કે અરફાતકે મૈદાનમે પહોંચે થે ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે હાઝિર હુઆ થા. કરમાયાકે વહાં ઈસ ચીઝકો પેહચાન લિયા થા કે દુનિયામે ક્યો આએ થે ? ઔર કયા કર રહે હો ઔર કહાં કબ અબ જાના હૈ ઔર ઈન હાલાત પર મુતનબ્બહ કરનેવાલી ચીઝકો પેહચાન લિયા થા ? મૈને અર્જ ક્રિયાકે નહી. કરમાયા, કે ફિર તો અરફાત પરભી નહી ગએ.

ફિર ફરમાયાકે મુઝદલકા ગએ થે ? મૈને અર્ઝ કિયા કે ગયા થા. ફરમાયા કે વહાં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા એસા ઝિકર કિયા થા, જો ઉસકે માસિવાકો દિલસે ભુલા દે ? (જિસકી તરફ કુર્આન પાકકી આયત 'ફરુકુરુલ્લાહ- ઈન્દલ્મશુઅ રિલ્લરામ' મેં ઈશારા હે.) મૈને અર્ઝ કિયાકે એસા તો નહી હુઆ. ફરમાયાકે ફિર તો મુઝદલકા પહોંચે હી નહી.

ફરમાયાકે મિનામેં જાકર કુરબાની કી થી ? મૈને અર્ઝ કિયા કે કી થી. ફરમાયાકે ઉસ વક્ત અપને નક્સકો ઝુબ્હ કર દિયા થા. મૈને અર્ઝ કિયાકે નાત્રી. ફરમાયાકે ફિર તો કુરબાની હી નહી કી.

ફિર ફરમાયાકે રમી કી થી ? (યાની શૈતાનોકો કંકરિયાં મારી થી) મૈને અર્ઝ કિયાકે કી થી. ફરમાયાકે હર કંકરીકે સાથ અપની સાબિહા ઝહલકો ફેંકકર કુછ ઈલ્મકી ઝિયાદતી મેહસૂસ હુઈ. મૈને અર્ઝ કિયા કે નહી. ફરમાયાકે રમી ભી નહી કી.

ફિર ફરમાયાકે તવાકે ઝિયારત કિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા, કિયા થા. ફરમાયાકે ઉસ વક્ત કુછ હકાઈક મુન્કશિક હુએ થે ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે તુમપર એજાઝો-ઈકરામકી બારિશ હુઈ થી, ઈસ લિએકે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હે હાજી ઔર ઉમરહ કરનેવાલા અલ્લાહકી ઝિયારત કરનેવાલા હે ઔર જિસકી ઝિયારતકો કોઈ જાએ, ઉસપર હક હે કે અપને ઝાએરીનકા ઈકરામ કરે. મૈને અર્ઝ કિયાકે મુઝ પર તો કુછ મુન્કશિક નહી હુઆ. ફરમાયાકે તુમને તવાકે ઝિયારત ભી નહી કિયા.

ફિર ફરમાયાકે હલાલ હુએ થે ? (એહરામ ખોલનેકો હલાલ હોના કેહતે હે) મૈને અર્ઝ કિયા, હુઆ થા. ફરમાયા કે હમેશા હલાલ કમાઈકા ઉસ વક્ત અહદ કર લિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા, નહી. ફરમાયાકે તુમ હલાલ ભી નહી હુએ.

ફિર ફરમાયાકે અલ-વિદાઈ તવાક કિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા, કિયા થા. ફરમાયા, ઉસ વક્ત અપને તન-મનકો કુલ્લીયતન અલ-વિદાઅ કેહ દિયા થા ? મૈને અર્ઝ કિયા, નહી ફરમાયા કે તુમને તવાકે વિદાઅ ભી નહી કિયા.

ફિર ફરમાયા, દોબારા હજકો જાઓ ઔર ઈસ તરહ હજ કરકે આઓ, જિસ તરહ મૈને તુમસે તફસીલ બયાન કી ફક્ત !

યે તવીલ કિસ્સા ઈસ લિએ નક્લ કિયા તા'કે અન્દાઝા હો કે એહલે ઝૈકકા હજ કિસ તરહ હોતા હે ? હક તઆલા શાનુહુ અપને લુત્ફો કરમસે કુછ ઝ'યકા ઈસ નૌઅકે હજકા ઈસ મહરૂમકો ભી અતા ફરમાએ. આમીન !

પાંચવી ફરજ

હજ્જ કે આદાબ

હજ્જ કે મુતઅલ્લિક બહોતસે મસાઈલ ઉલ્લામાને લિખ્તે હૈ, જિનમેં તકસીલી તોર પર હજ્જ કે આદાબ ઔર હર-હર રૂકનકે આદાબ ઝિક્ર કિયે હૈ. યે સફર સારી ઉમ્રમે અકસર એક હી મર્તબા હોતા હૈ, ઈસ લિખે મુનાસિબ હૈ કે જબ સફરે હજ્જકા ઈરાદા હો તો ઉસ્કે મુતઅલ્લિક મો'તબર ઉલ્લામાકે મુતઅદિદ રસાઈલ મંજવાકર ઉનકો બહોત એહતિમામસે દો-ચાર મર્તબા સફરસે પેહલે મુતાલા કરલે, તાકે યે બડી રકમ મો ઈસ સફરમે ખર્ચ હોતી હૈ, આદાબકી રિઆયતકે સાથ ખર્ચ હોનકી વજહસે બેહતરીન મસરફમે ખર્ચ હો. એસા ન હો કે જહાલત ઔર નાગકરિયતકા વજહસે ડોઈ એસી હરકત કર જાએ, જિસે હજ્જભી ફાસિદ હો જાએ. સફરમે પેહલે અગર ઈન રસાઈલકો ચંદ મર્તબા મુતાલા કર લેગા તો મઝાબીનસે એક મુન્સેબત પૈદા હોકર મોકે પર અકસર બાતે યાદ આતી રહેગી ઔર ફિર ઈન રસાઈલકો સફરમે બી સાથ રખલે તાકે હર મોકે પર ઉસ જગહકે અહકામ ઔર આદાબ દેમે જા સકે. એહલે ઈલ્મભી ઉનસે મુસ્તગની નહી. દરેકે વક્ત ઈન મસાઈલકો પબ્લ લેનેસે મુસ્તહઝર નહી હોતે અકસર દેખા ગયા કે જો હઝરાત દો તીન હજ કર ચુકે હૈ વો હજ્જકે મસાઈલમે એહલે ઈલ્મસે જિનકા પેહલા હી હજ હો, ફીકિયત લે જાતે હૈ, ઈસ જગહ તમામ આદાબકા એહાતા મક્સૂદ નહી હૈ. વો હર જગહકે અલાહિદા હૈ. મુખતસરન ચંદ અહમ ઉમૂરકા ઝિક્ર કિયા જાતા હૈ હક તઆલા શાનુસૂકા પાક ઈશાદ હૈ -

અરમાન : (ઔર જબ હજ્જકા ઈરાદા કરો) તો ખર્ચ ઝર સાથ લે લિયા કરો, ક્યોકે સબસે બડી બાત ખર્ચ લેનેમેં (ભીખ માંગનેસે) બચા રેહના હૈ. (સૂરએ બકરહ - ૨૫)

મહત્ત : ઈસ આયતે શરીફામે સબસે અહમ ઔર સબસે મુકદ્દમ ચીઝકી તરફ ઈશારા ફરમાયા હૈ ઔર વો યે હૈ કે હજ્જકો જાનેકે વક્ત રાસ્તેકા ખર્ચ સાથ હોના ચાહિએ, મહઝ તવક્કુલ પર ચલ દેના હર શખ્સકા કામ નહી.

અહાદીસમે કસરતસે યે મઝમૂન વારિદ હુઆ કે બા'ઝ લોગ બગૈર ખર્ચકે હજ્જકો ચલ દેતે થે ઔર કેહતે થે કે હમ મુતવક્કિલ હૈ, ફિર વહાં પહોંચકર લોગોસે સવાલ કરતે થે, ઈસ પર યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ.

એક હદીસમે હૈ કે બા'ઝ લોગ બગૈર ઝદેરાહકે હજ્જકો ચલ દેતે થે ઔર કેહતે થે કે જબ હમ હજ્જકો જાતે હૈ, ફિરભી અલ્લાહ જલ્લ શાનુસૂ હમે ન ખિલાએગા,

وَنَزَوِّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ
الزَّادِ التَّقْوَى رُبُّوع ٢٥

ઈસ પર યે આયત નાઝિલ હુઈ કે અદેરાહ (રાસ્તેકા ખયી) લિયા કરો. બેહતરીન અદેરાહ વો હે જો તુમહારે ચેહરોંકે લોગોંકે સામને હોનેસે રોક દે. (હુર્ મંસુર)

યાની લોગોંસે સવાલકી ઝિલ્લતસે રોક દે. યહાં એક અહમ બાત યે કાબિલ સમજનેકી હે કે તવક્કુલ બહોત ઉંચી ઔર આલા ઔર અકઝલ સિકત હે, લેકિન વો ગુમાની ચીઝ નહી હે, બલ્કે કલ્બી ચીઝ હે, જિસકા દિલ ઈસ કદર મુત્મઈન હોકે ઉસકો અપની જેબમેં પૈસા હોને પર ઈતના એ'તેમાદ ન હો, જિતના અલ્લાહકે ખઝાનેમેં હોને પર એ'તેમાદ હોતા હે, ઉસકો તવક્કુલ સઝાવાર હે ઔર ઉસકી શાનકે મુનાસિબ હે ઔર જિસકો યે દરજા હાંસિલ ન હો, ઉસકે લિએ મુનાસિબ નહી. યહાં દો વાકિએ કાબિલે ગૌર હે.

(૧) એક હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કા મશહૂર કિસ્સા હે કે જબ ગઝવ-એ-તબૂકકે વક્ત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને લોગોંસે ચન્દેકી તહરીક ફરમાઈ તો હઝરત અબૂબક સિદ્દીક (રદી.) જો કુછ ઘરમેં થા, સબ કુછ લે આએ, કુછ ભી ઘરમેં ન છોડા. બન્દા અપને રિસાલા 'હિકાયાતે સહાબા' મેં ઈસ કિસ્સેકો મુકસ્સલ ઝિક્ર કર ચૂકા હે.

૨. દૂસરા વાકિઆ યે હે કે એક સાહબ એક બેઝેકે બકદ્ર સોનેકા ડલા લાએ ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં પેશ કરકે અર્ઝ કિયા કે યે સદકા હે, મેરે પાસ ઈસકે સિવા કુછ નહી. હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ઈસ તરફસે એ'રાઝ ફરમા લિયા. વો દૂસરી તરફકો સામને હાઝિર હુએ ઔર યેહી અર્ઝ કિયા, ઈસી તરહ હુઝૂર (સલ્લ.) એ'રાઝ ફરમાતે રહે ઔર વો બાર-બાર સામને આકર યેહી અર્ઝ કરતે રહે. ચોથી મર્તબામેં હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસકો લેકર ઈસ ઝોરસે હેંકા કે અગર ઉનકો લગ જાતા તો ઝખ્મી કર દેતા, ફિર ઈશાદ ફરમાયાકે બા'ઝ આદમી અપના સબ કુછ સદકા કર દેતે હે, ફિર લોગોંકી તરફ દસ્તે સવાલ બખ્ષાતે હે.

ઈન દો કિસ્સોસે ઈસકા સહી અન્દાઝા હો જાતા હે કે તવક્કુલ કિસ હાલતમેં સઝાવાર હે કે જો શખ્સ બિલ્કુલ ખાલી હાથ હોકરભી ન બે-સબ્રી કરે, ન દિલમેં, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઔર બન્દોંકી તરફસે શિકવા પૈદા હો, ન લોગોંસે સવાલ કરે, ઉસકો યકીન-મુનાસિબ હે ઔર જો એસા ન હો, બલ્કે દૂસરોંકે લિએ બોઝ બને ઔર બે-સબ્રી, નાશુકીમેં મુખ્તલા હો, ઉસકે લિએ હરગિઝ મુનાસિબ નહી કે બગૈર અદેરાહકે મસઝ તવક્કુલ પર ચલ દે.

યે આયતે શરીફાભી આદાબે હજકે અહમતરીન આદાબમેં શામિલ હે. ઈસકા તરજુમા પેહલી ફસ્લમેં ગુઝર ચુકા ઔર કુછ તૌઝીહ પેહલી ફસ્લકી અહાદીસમેં સબસે પેહલી હદીસમેં ગુઝર ચૂકી.

અહાદીસ

હદીસ-૧ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે જબ હાજી હલાલ માલકે સાથ હજકો નિકલતા હૈ ઔર સવારી પર સવાર હોકર કેહતા હૈ 'લબ્બૈક અલ્લાહુમ્મ લબ્બૈક' તો ફરિશ્તા ભી આસમાનસે ઉસકી તાઈદ ઔર તકવિયતમે 'લબ્બૈક વ સા'દૈક' કેહતા હૈ (યાની તેરા લબ્બૈક કેહના મકબૂલ હૈ) વો ફરિશ્તા કેહતા હૈ કે તેરા તોશાભી હલાલ હૈ, તેરી સવારીભી હલાલ હૈ કે હલાલ માલકે હાંસિલ હુએ) ઔર તેરા હજ મબરૂર હૈ (જિસકા બયાન કરવે અવ્વલ હદીસ નં. ૨ (દો)મે ગુઝર ચૂકા હૈ) ઔર કોઈ વખાલ તુમ પર નહી ઔર જબ આદમી હરામ માલકે સાથ હજકો જાતા હૈ ઔર સવારી પર સવાર હોકર લબ્બૈક કેહતા હૈ તો ફરિશ્તા આસમાનસે કેહતા હૈ કે ન લબ્બૈક, ન સા'દૈક, યાની તેરી લબ્બૈક ગૈર મકબૂલ હૈ, તેરા તોશા હરામ હૈ, તેરા ખર્ચા હરામ હૈ, તેરા હજ મા'સિયત હૈ, યે હજ મબરૂર નહી. (તિબરાની)

۱- عن أبي هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا خرج الحاج حجاجاً بنفقة طيبة ووضع رجله في الغرر فنادى لبيك اللهم لبيك فاداه مناد من السماء لبيك وسعديك زادك حلال وراحلتك حلال وحجك مبرور غير ما زور وإذا خرج بالنفقة الخبيثة فوضع رجله في الغرر فنادى لبيك فاداه مناد من السماء لبيك ولا سعديك زادك حرام ونفقة حرام وحجك ما زور غير مبرور ورواه الطبراني في الأوسط ورواه الأصبهاني من حديث أسلم مولى عمر مرسلاً مختصراً كذا في الترغيب وفي الإتحاف بتخريج أبي ذر الهروي وفي منسك عن أبي هريرة بلفظ آخر زاد عليه وفي الكنز لمعناه عن عمر و أنس وغيرهما

ફાઈદા : એક હદીસમે હૈ કે જબ આદમી હરામ માલકે સાથ હજકો જાતા હૈ ઔર લબ્બૈક કેહતા હૈ તો... અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા પાક ઈશાદ હોતા હૈ કે તેરી લબ્બૈક નહી, યે મરદૂદ હૈ.

એક ઔર હદીસમે હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા પાક ઈશાદ હોતા હૈ કે યે હજ તેરા મરદૂદ હૈ યાની મકબૂલ નહી.

એક હદીસમે હૈ કે ઉસકા હજ લપેટકર ઉસકે મુંહ પર માર દિયા જાતા હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે જો શખ્સ હરામ કમાઈકે સાથ હજકો જાએ, ઉસકા સકર અલ્લાહકી ઈતાઅતમે નહી હૈ ઔર જબ વો સવારી પર સવાર હોકર લબ્બૈક

કેહતા હૈ, તો ફરિશ્તા કેહતા હૈ કે ન લબ્બૈક, ન સા'દૈક તેરી કમાઈ હરામ, તેરા લિબાસ હરામ, કિ હરામ કમાઈસે તૈયાર હુઆ) તેરી સવારી હરામ, તેરા તોશા હરામ, તૂ એસે હાલમે લૌટકે તુઝપર વબાલ હૈ ઔર બુરાઈકા મુઝદા અપને સાથ-સાથ લેતા જા ઔર જબ આદમી હલાલ માલકે સાથ હજકો જાતા હૈ ઔર સવારી પર સવાર હોકર લબ્બૈક કેહતા હૈ તો ફરિશ્તાબી ઉસકે સાથ લબ્બૈક વ સા'દૈક કેહતા હૈ ઔર કેહતા હૈ કે તેરી કમાઈ હલાલ હૈ, તેરા લિબાસ હલાલ હૈ, તેરી સવારી હલાલ હૈ, તેરા તોશા હલાલ હૈ, હજજે મબરૂરકે સાથ વાપસ હો, તુઝપર કોઈ વબાલ નહીં.

એક હદીસમે આયા હૈ કે જબ હઝરત મૂસા (અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) ને હજ ક્રિયા તો સફા-મર્વા કે દરમિયાન વો લબ્બૈક પબ્હતે હુએ દૌડ રહે થે કે આસમાનસે આવાઝ આઈ 'લબ્બૈક અબ્દી અના- મઅક-' (મેરે બંદે ! મૈલી લબ્બૈક કેહતા હું ઔર તેરે સાથ હું) યે સુનકર હઝરત મૂસા (અલૈહિસ્સલામ) સજદેમે ગિર ગયે.

(દુર્ર મંસૂર)

હઝરત ઝૈનુલ આબેદિન (રહ.) કા કિસ્સા ફરવે અવ્વલકી હદીસ નં. ૬મે ગુઝર ચૂકા હૈ કે જબ એહરામ બાંધા તો લબ્બૈક કેહને કે વક્ત ચેહરા ઝદ્દ હો ગયા ઔર બદન પર કપકપી આ ગઈ ઔર લબ્બૈક ન કેહ સકે. કિસીને દર્પાફત ક્રિયા, તો કરમાયા કે મુઝે ડર હૈ કે ઉસકે જવાબમે 'લા- લબ્બૈક' ન કેહ દીયા જાએ કે તેરી લબ્બૈક મો'તબર નહીં. અઝરથે ફુકહાકે નઝદીક હજ કર્જ ઈસે અદા હો જાતા હૈ, લેકિન વો હજજે મકબૂલ નહીં હોતા ઔર ઈસ હરામકા ગુનાહ મુસ્તકિલ અલાહિદ્દ રેહતા હૈ. હમ લોગ ઈસમે બહોત તસાહુલ ઔર ગફલત કરતે હૈ. અપની કૂવ્વત ઔર ઝોરકે ધમંઝો પર દૂસરોકે માલ પર ઝુલ્મસે કબ્જા કર લેતે હૈ ઔર દિલમે મુશ હોતે હૈ કે કિસકી મજાલ હૈ જો હમસે મુતાલેબા કર સકે યા હમ પર ઈલજામ કાયમ કર દે, લેકિન કલ જબ હર મઝલૂમ કવી હોગા, ઉસ વક્ત અપને ઉસ ઝુલ્મકી હકીક્ત વાઝેહ હોગી, જબ એક દાનિક જો તકરીબન દો પૈસે કે બરાબર હોતા હૈ; ઉસકે બદલમે સાત સૌ મકબૂલ નમાઝે અદા કરના પડેગી, હાલાંકે ઈતની મકબૂલ નમાઝે શાયદ હમારે પાસ હોગી ભી નહીં, લેકિન ફી દો પૈસા યે અદાએગી ક્યામતમે કરના પડેગી.

(શામી)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને એક મર્તબા સહાબા (રદી.) સે દર્પાફત ક્રિયા કે જાનતે હો મુફલિસ કૌન હૈ, સહાબાને અર્ઝ ક્રિયા કે હમ તો મુફલિસ ઉસકો કેહતે હૈ, જિસકે પાસ માલો-મતાબ ન હો. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા, કે મુફલિસ તો વો હૈ જો ક્યામતકે દિન બહોત-સી નમાઝે, રોઝે વગૈરહ લેકર આએ, લેકિન કિસીકો દુનિયામે ગાલિયાં દી થી, કિસી પર તોહમત લગાઈ થી, કિસીકા માલ ખા લિયા થા, કિસીકો મારા થા, ક્યામતમે ઉસકી નેકિયોમેસે કુછ ઈસને લે લિયા, કુછ ઉસને લે લિયા ઔર જબ નેકિયાં ખતમ હો ગઈ તો ઉન

મઝલૂમ લોગોંકે ગુનાહ ઉસકે સુલ્મકે બકદ્ર લેકર ઉસ પર ડાલ દિયે જાએંગે ઔર ફીર જબ નેકિયાં ખત્મ હો ગઈ હોંગી ઔર ગુનાહ અપને અલાવા દૂસરોંકે ભી સર પડ ગયે, તો ઉસકો જહન્નમમે ફેંક દિયા જાએગા.

દૂસરી હદીસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદિ હૈ કે જિસ્કે કિસી ઝિમ્મે દૂસરેકા હક હો, આબરૂ રેઝીકા હોં યા કિસી ઔર કિસ્મકા, વો આજ દુનિયામે માફ કરાવે, કબ્લ ઈસકે વો દિન આ જાએ, જિસમે રૂપયા-પૈસા આદમીકે પાસ ન હોગા, અગર કોઈ નેક અમલ ઉસકે પાસ હૈ, તો ઈસે સુલ્મકા બદલા અદા કિયા જાએગા ઔર ઉસકે પાસ નેક અમલ નહી હૈ તો મઝલૂમકે ગુનાહ ઉસપર લાદ દિયે જાએંગે. (મિશકાત)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈર્શાદિ હૈ કે જો શખ્સ એક બાલિસ્ત ઝમીન કિસી દૂસરેકી સુલ્મસે છીન લેગા, કયામતકે દિન વો હિસ્સા સાત ઝમીનોં તક તોફ બનાકર ઉસ ઝાલિમકી ગરદનમે ડાલ દિયા જાએગા. (મિશકાત)

ઉસકા જિતના બોઝ ઔર વઝન ગરદન પર પડેગા, વો ઝાહિર હૈ.

એક મર્તબા હુઝૂર (સલ્વ.) સુરજ ગ્રહનકી નમાઝ પઞ્હ રહે થે, ઉસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કે સામને જન્નત ઔર દોઝખકે અહવાલ ઝાહિર હુએ, તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને જહન્નમમે એક ઔરતકો દેખા, જિસને કિસી બિલ્લીકો દુનિયામે બાંધ રખ્યા થા ઔર ઉસકે ખાનેકી ખબરગીરીમે કોતાહી કી, જિસકી વજહસે ઉસકો અઝાબ હો રહ્યા થા કે ન ઉસકે ખાનેકી ખબર રખ્ખી ઔર ન ઉસકો આઝાદ છોડા કે વો અપને આપ ઝમીન પર ગિરી પડી ચીઝોંસે પેટ ભર લેતી. (મિશકાત)

જો લોગ જાનવરોંકો પાલતે હૈ, ઉનપર ઉંકી ખબરગીરીકી બડી સખ્ત ઝિમ્મેદારી હૈ, વો બે-સુબાન અકસર ભૂખ, ખ્યાસમે મુબ્તલા હો જાતે હૈ ઔર પાલનેવાલોંકો અપને કારોબારમે ખ્યાલ ભી નહી રેહતા.

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈર્શાદિ હૈ કે કયામતમે બદતરીન શખ્સ વો હૈ જો દૂસરેકી દુનિયાકી ખાતિર અપની આખિરતકો નુકસાન પહોંચાએ (મિશકાત)

કે દૂસરેને કિસી પર સુલ્મ કિયા. આપ તઅલ્લુકાતકે ઝોરમે ઉસકે હામી બન ગયે, જિસ્સે દુનિયાકા નફા તો ઉસકો હાસિલ હુઆ ઔર આખિરત ઉસકે સાથ અપની ભી બરબાદ હુઈ, ઈસલિએ નિહાયત એહતિમામસે એસે ઉમૂરસે બચના ચાહિએ ઔર હર વકત ઈસકી ફિકર કરની ચાહિએ કે ન માલૂમ કબ મૌત આ જાએ ઔર યે વબાલ સર પર રહે, બિલખુસૂસ સફરે હજકો જાતે વકત બહોત એહતિમામસે ઉન ઉમૂરસે પાકી હાસિલ કરેકે તવીલ સફર હૈ, ન માલૂમ વાપસી મુકદ્દર હૈ યા નહી.

૨- عن ابن عباس رضى الله عنهما قال كان فلان ورف
رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم عرفة فجعل

افتى يلاحظ النساء وينظر اليهن فقال له
رسول الله صلى الله عليه وسلم يا ابن اخي
ان هذا يوم من ملائكة فيرسمه وبصره و
لسانه غفر له.

رواه احمد باسناد صحيح كذا في الترغيب
والنقصه معروف في كتب الحديث عن الفضل
بن عباس روي بطرق عديدة والقائل مختلفه

હદીસ-૨ હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે એક નવ-ઉમ્ર લડકે હુઝૂર (સલ્વ.) કે સાથ સવારી પર સવાર થે, ઉન્કી નજર ઔરતોં પર પડ ગઈ ઔર ઉન્કો દેખને લગે. હુઝૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ કરમાયા, ભતીજે ! યે એસા દિન હૈ કે જો શમ્સ (સ દિનમેં અપને કાન, આંખ ઔર સુબાનકી હિકાજત રખે, ઉસકી મઝિકરત હો જાતી હૈ. (તર્ગીબ)

કાઈદા : - ચૂકે મજમેકા કિસ્સા હોતા હૈ, હર કિસ્મકે મર્દ ઔરત એક જગહ જમા હોતે હૈ, ઈસલિએ બહોત એહતિમામસે ઉસ દિન અપની હિકાજત રખના ઝરૂરી હૈ એસા ન હો કે બદ-નઝરીસે યા ના-મહરમકી આવાઝે લઝઝતસે સુનનેસે યા કિસી નાજાઈઝ લકઝકે સુબાનસે નેકાલનેસે નેકી બરબાદ ગુનાહ લાઝિમ હો જાએ, ઈસીલિએ કુઆને પાકમેં ભી ઉસકો એહતિમામસે ઝિકર કિયા ગયા -

فَمَنْ نَرَضَ فِيهِنَّ الْحَبَّ فَلَا رَقَّتْ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ فِي الْحَبِّ

કે યે ચીઝેં હજમેં નહીં હોની ચાહિએ.

નબીએ કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હૈ કે આદમીકી નજર કિસી અજનબી ઔરત પર પડ જાએ ઔર વો ફૌરન અપની નજરકો હટા લે, તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસકો કિસી એસી ઈબાદતકી તૌફીક અતા કરમાતે હૈ, જિસકી લઝઝત ઔર હલાવત ઉસકો મેહસૂસ હોતી હૈ. (મિશ્કાત)

એક હદીસમેં હૈ કે જબ આદમી કિસી અજનબી ઔરતકે સાથ તન્હા મકાનમેં હોતા હૈ, તો તીસરા શમ્સ વહાં શૈતાન હોતા હૈ. (મિશ્કાત)

ઈસ સફરમેં અકસર ઔરતેં ના-મહરમોંકે સાથ સફર કરતી હૈ ઔર બસા ઔકાત મહરમકે સાથ હોનેકી સુરતમેં ભી અવારિઝકી વજહસે મકાનમેં તન્હા હો જાનેકી નૌબત આ જાતી હૈ, ઈસલિએ બહોત એહતિમામસે ઈસકા લિહાઝ રખના ચાહિએ કે એસી નૌબત ન આ સકે.

એક હદીસમેં હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે કોઈ ઔરત કિસી

ના-મહરમકે સાથ તન્હા મકાનમે ન ઠેહરે ઔર કોઈ ઔરત બગેર મહરમકે સફર ન કરે. એક સહાબી (રદી.) ને અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરા નામ ક્યાં ગઝવેમે જાનેવાલોમે લિખ્ખા ગયા ઔર મેરી બીવી હજકો જા રહી હે, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ કરમાયા કે જાઓ, અપની બીવીકે સાથ હજકો જાઓ. (મિશકાત)

યહાં જિહાદ જેસી અહમ ચીઝમે જાનેવાલે સહાબી (રદી.) કો બીવીકે હજકી વજહસે હુઝૂર (સલ્વ.) ને મુઅખ્ખર કર દિયા.

એક હદીસમે વારિદ હે કે જબ ઔરત થરસે નિકલતી હે તો એક શીતાન ઉસકે સાથ લગ જાતા હે, યાની ખુદ ઉસકો બેહકાનેકે લિએ ઔર દૂસરોકો ઉસકી તરફ મુતવજજહ કરનેકે લિએ હર વક્ત કમ્બખ્ત તાકમે લગા રેહતા હે, ઈસલિએ મેહરમકા ઐસી હાલતમે સાથ રેહના ઝરૂરી હે.

એક હદીસમે આયા હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને તન્હાઈમે ઔરતકે પાસ જાનેકી મુમાનઅત કરમાઈ. કિસીને અર્જ ક્રિયા, હુઝૂર ! અગર જાનેવાલા દેવર હો યાની ખાલિફા ભાઈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે દેવર તો મૌત હે યાની ઉસે ઝપ્પાદા અંદેશા ઔર ખૌફ હે ઔર બહોત ઝિયાદા એહતિમામકી ઝરૂરત હે કે હર વક્ત પાસ રેહના હે, ઈસ્મે ખતરાતકા ઝિયાદા અંદેશા હે.

હદીસે પાકમે કાન, આંખ વગેરહકી હિફાઝતકી કરમાયા હે, વો ના-મહરમોકી બાત સુનના યા દેખનેકે સાથ મખ્સૂસ નહીં બલ્કે કિસીકી ગીબત, યુગલખોરી વગેરહ સુનના યા જુબાનસે અદા કરના સભી ઈસ્મે દાખિલ હે. ઈસી તરહ હર કિસ્મકી ના-જાઈઝ ચીઝ લહવો-લઅબકો દેખના ભી ઈસમે શામિલ હે.

હદીસ-૩ એક સહાબી (રદી.)

ને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્વમ)સે સવાલ ક્રિયા કે હાજકી ક્યા શાન હોના ચાહિએ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, બિખરે હુએ બાલોવાલા મેલાકુચૈલા હો ફિર દૂસરે સહાબી (રદી.) ને સવાલ ક્રિયા કે હજ કીન-સા અકઝલ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, જિસ્મે ખૂબ (લબ્બેકકે સાથ) ચિલ્લાના હો, ઔર (કુરબાનીકા) ખૂબ ખૂન બહાના હો.

(મિશકાત)

હાઈદા - ઈસ હદીસ શરીફમે ત્રીન મઝમૂન ઝિકર ક્રિએ ગએ.

અવ્વલ યે કે હાજકી શાન યે હે કે બિખરે હુએ બાલ હો કપડે મૈલે હો યે અસલ હાજકી શાન હે. ઉસકી શાનકે યે હરગિઝ મુનાસિબ નહીં કે ઈસ હાલતમે ભી ઝેબો ઝીનતકી તરફ મુતવજજહ હો. ઈસી વજહસે એહરામકી હાલતમે ખુશ્ખુકા

۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَأَلَ
رَجُلًا رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ
مَا الْحَاجُّ قَالَ أَلَشَّعْتُ النَّفْلُ
فَقَامَ آخِرُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ
الْحَاجِّ أَفْضَلُ قَالَ الْعَجُّ وَالنَّجُّ
كَذَلِكَ فِي الْمَشْكُوتِ

ઈસ્તેમાલ નાજઈઝ કરાર દિયા ગયા કે આશિકકો ઈન ચીઝોસે કયા કામ.

એક મર્તબા ઝિલહિજ્જાકી આઠ યા નીવ તરીખ થી. હઝરત અકદસ મોલાના અલ-હાજ સમ્પદહુસૈન અહમદ સાહબ મદની અદામલ્લાહુ જલાલ, બરકાતિહી તશરીફ લાએ. મૈને ઈત્રકી શીશી મલનેકે લિએ સામને કી. મોલાનાને ઈસકો લેકર મલા ઔર નિહાયત હી ઠંડા સાંસ ભરકર કરમાયા કે આજ ઉશ્શાક ઈત્રસે રોક દિએ ગએ હૈ. ઈસ્સે અન્દાઝા હોતા હે કે જિન્કે દિલોમે ઈશકકા ખખ હૈ, વો મકકાસે દૂર રેહકર ભી વહાં કે તસવ્વુરકી લઝઝત હાસિલ કરતે રેહતે હૈ.

મૈને અપને વાલિદ સાહબકો અકસર દેખા કે ઝિલહિજ્જાકી અવાઈલ તારીખોમે અકસર બે-ઈખ્તિયાર ઉનકે મુંહસે લબ્બૈક નિકલ જાતી થી, પેહલી ફસ્લકી હદીસ નં. ૩ કે જેલમે ગુઝર ચુકા હૈ કે હક તઆલા શાનુહુ ઈસ ખાત પર ફરિશ્તોસે કબ્ર કરતે હૈ કે મેરે બન્દે બિખરે હુએ બાલ ઔર ગુબાર આહુદ કપડોસે આયે હૈ ઔર મુતઅદ્દિદ અહાદિસમે ઈસ તફાપુરકા ઝિકર આયા હૈ.

૨. દૂસરા મઝમૂન લબ્બૈક આવાઝસે પઘ્લુના પે ભી કસરતસે રિવાયાતમે વારિદ હુઆ હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઈશાદ કરમાયા કે હઝરત જિબ્રઈલ (અલયહિસ્સલામ) મેરે પાસ તશરીફ લાએ ઔર પે કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઈશાદ હૈ કે તુમ અપને સાથિયોકો ઈસકા હુકમ કરો કે લબ્બૈક પુકાર કર કહૈ ઈસલિયે કે પે હજકા શિઆર હૈ. એક ઔર હદીસમે હૈ કે હઝરત જિબ્રઈલ (અલયહિસ્સલામ)ને ખુદ હુઝૂર (સલ્વ.)સે અર્ઝ કિયા કે આપ લબ્બૈક પૂકારકર કહૈ કે પે હજકા શિઆર હૈ. (કંઝ)

પેહલી ફસ્લકી હદીસ નં. ૬ પર ગુઝર ચુકા હૈ કે જબ આદમી લબ્બૈક કેહતા હૈ તો ઈસકે સાથ હર પત્થર ઔર દરખ્ત ઔર ઝમીન ભી લબ્બૈક કેહતી હૈ ઔર એક હદીસમે આયા હૈ કે જબ હઝરત મૂસા (અલહિસ્સલાતુ વસસલામ) લબ્બૈક કેહતે થે તો હક તઆલા શાનુહુકી તરફસે લબ્બૈક યા મૂસા જવાબમે ઈશાદ હોતા થા.

૩. તીસરા મઝમૂન હદીસે બાલામે કુરબાનીકી કસરત હૈ, કુર્બાની મુસ્તકિલ ઈબાદત હૈ જો સાહિબે નિસાબ પર વાજિબ હૈ ઔર જો સાહિબે નિસાબ ન હો, ઈસકે લિએ મુસ્તહબ હૈ, લેકિન હજમે ઈસકી ફઝીલત ઔર ભી ઝિયાદા હૈ ઔર ઈસકી કસરત મરગૂબ હૈ. ખુદ નબીએ કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપને હજમે સૌ ઉટ કુરબાન કિએ થે.

હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હૈ કે કુરબાની કરના હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કી સુન્નત હૈ ઔર કુર્બાનીકે જાનવરકે હર બાલકે બદલેમે એક નેકી હૈ.

એક હદીસમે હૈ કે કુર્બાનીકા જાનવર જબ ઝબાહ હોતા હૈ તો પેહલે કતરે પર કુરબાની કરનેવાલે કે સબ ગુનાહ માફ હો જાતે હૈ ઔર કિયામતકે દિન

કુરબાનીકા જાનવર મઝૂ અપને ખૂન ઔર ગોસ્ત વગૈરહકે લાયા જાએગા ઔર સત્તર હજ્જે ઝિયાદા વઝની બનાકર આમાલકી તરાઝૂમે રખ્યા જાએગા. (કંઝ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને અપની ઔર અપની તમામ ઉમ્મતકી તરફસે કુર્બાનીકી તો ઉમ્મતકો ભી ઝેબા હે કે અપની કુરબાનીકે સાથ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફસે ભી એક કુરબાની ક્રિયા કરે. હઝરત અલી (રદી.) હંમેશા એક બકરા અપની તરફસે કુરબાની કરતે થે ઔર એક હુઝૂર (સલ્વ.) કી તરફસે કિસીને આપસે દયાકિત ક્રિયા, તો આપને ફરમાયા કે મુઝે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હે કે મેં આપકી તરફસે કુરબાની કરું, ઈસલિએ મેં હંમેશા કરતા રહુંગા. (કંઝ)

હઝરત ઉમર (રદી.) અપને છોટે બચ્ચોકી તરફસે ખુદ કુરબાની ક્રિયા કરતે થે. કુરબાની દર હકીકત એક બહોત અહમ યાદગાર હે, જિસકી તરફ હુઝૂર (સલ્વ.) કા પાક ઈર્શાદ હે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલાતુ વસસલામ) કી સુન્નત હે. મેં ઈશારા ગુઝર ચુકા હે. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ.) કે બુખ્ષાપેકી હાલતમે બડી તમન્નાઓસે ઔલાદ હુઈ ઔર જબ તો હોનહાર દેખનેકે કાબિલ હુઈ કે બાપકી ભી દેખકર રૂહ તાઝા હો જાએ તો ઉનકો ઝિબાહ કર દેનેકા ઈશારા હુઆ, જો હકીકતન હઝરત ઈબ્રાહીમકે ઔર સાહબઝાદા હઝરત ઈસ્માઈલ (અલા નબીય્નીના વ અલયહિસ્સલાતુ વસસલામ) કે લિએ બડા સખ્ત ઈત્તેહાન થા. દોનો બાપ બેટેને ઈસ ઈત્તિહાનકો પૂરા કરનેમે બશાશતસે પેશ કદમી કી. ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) ને તેઝ છૂરી લેકર સાહબઝાદેકે ગલે પર ચલા દી, લેકિન અલ્લાહકી કુદરતકા યે અદના કરિશમા થા કે ઈસ અમલકી તકમીલ બજાએ સાહબઝાદેકે, જાનવર પર હુઈ. લેકિન કદ સદકતરુઅ્યા (તુમને અપને ખ્વાબકો સચ્ચા કર દિખાયા) કા મુઝદા મિલ્યા તો યે અપને ઔલાદકી કુરબાનીકા બદલ હે. જો મહઝ અલ્લાહકે લુત્ફો-કરમસે ઉસકા બદલ બન ગયા. ઉસ વકત સહી તસવ્વુર હોના ચાહિએ કે ગોયા અપને નકસકો ઔર આલ ઔલાદકો અલ્લાહકે રાસ્તેમે કુરબાન કર રહા હે.

ઈજમાલી આદાબ

શરીઅતકે હર હુકમ ઔર ઈસ્લામકે હર રૂકનકે સાથ કુછ આદાબ ભી મુકર્રર હે. નમાઝ હો યા રોઝા હો, ઝકાત હો યા હજ, હર ચીઝમે આદાબકી તહકીક ઔર ઉસકી રિઆયતકી હતાલવસઅ કોશિશ હોના ચાહિએ.

હઝરતે અકદસ શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહિબ નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુને તફસીરે અઝીઝીમે તહરીર ફરમાયા હે -

من تهاون بالأدب عوقب بحرمان السنة ومن تهاون بالسنة

عوقب بحرمان الطرائف ومن تهاون بالفرائض عوقب بحرمان المعونة

યાની જો શખ્સ આદાબમે સુસ્તી કરતા હૈ, વો સુન્નતસે મહરૂમીકી બલામે ગિરફતાર કિયા જાતા હૈ ઓર જો સુન્નતમે સુસ્તી કરતા હૈ, વો ફરાઈઝકે છૂટનેકી મુસીબતમે મુબતલા હોતા હૈ ઓર જો ફરાઈઝમે સુસ્તી કરતા હૈ, વો મા'રેફતકી મહરૂમીમે મુબતલા હોતા હૈ, યેહી વજહ હૈ કે બહોતસે ઉમૂર પર અહાદીસમે કુફરકા ઈતલાફ કિયા ગયા હૈ કે વો ઈસી જાબ્તેકે મુવાફિક કુફર તક પહોંચા દેતા હૈ. ઈસલિએ શરીઅતકે હર હુકમમે આદાબકા એહતિમામ ચાહિએ. કિસી ઉઝરકી વજહસે ન હો સકે, મુઝાયાકા નહીં, મગર ઉન્કી વકઅત ઓર અહમિયત દિલમે હોના ચાહિએ, લાપરવાહી ઓર હુઝૂલ સમજકર ઉન્કો હરગિઝ છોડના ન ચાહિએ. અહકામે શરઈયાકે આદાબો મુસ્તહબ્બાત ઉલમાને બડે એહતિમામસે અપને-અપને જમા કિએ હૈ, ઉન્કી તહકીકો તક્તીશ કી જાએ. ઉલમાકે ઈખ્તિલાત ઓર ઉન્કે મુઝાકરોસે ભી બહોતસે આદાબ મા'લૂમ હો જાતે હૈ. યહાં ચંદ આદાબકા ઝિકર નમૂને ઓર ઈજમાલકે તૌર પર કિયા જાતા હૈ. -

૧. જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કિસી પુશનસીબકો ઈસ સઆદતકી તૌફીક અતા કરમાએ, મસલન હજ કર્ઝ હો જાએ યા હજ નફલકે અસબાબ પૈદા હો જાએ, તો ઈરાદેકી તકમીલમે ઉજલત કરના ચાહિએ, બિલપુસુસ હજ કર્ઝકો મા'મૂલી એ'ઝરકી વજહસે હરગિઝ મુઅખ્ખર ન કરના ચાહિએ કે શૈતાન ઐસે મવાકે પર લગ્વ ખ્યાલાત ઓર બેમહલ ઝરૂરિયાત દિલમે જમા કર દેતા હૈ ઓર તરહ તરહકે વસ્તસે દિલમે ડાલતા હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ)સે નકલ કિયા ગયા કે શૈતાનકા મફૂલા જો કુઆને પાકમે સૂરએ આ'રાફ રૂકૂઅ નં. ૨ મેં ઝિકર કિયા ગયા -

قَالَ فِيمَا آغْوَيْتَنِي لَا تَعْدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ثُمَّ لَا تَنْتَهُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ

તર્જુમા - શૈતાનને કહા કે બ-સબબ ઈસકે કે યા અલ્લાહ ! આપને મુઝે ગુમરાહ કિયા હૈ, મૈ કસમ ખાતા હૂં કે મૈ ઉન આદમિયોકે લિએ આપકી સીધી રાહ પર જાકર બૈહુગા ઓર ફિર ચારો તરફસે ઉન પર હુમલા કરુંગા, આગેસે ભી, પીછેસે ભી, દાએસે ભી, બાએસે ભી ઓર ઈનમેસે આપ અકસર લોગોકો શુક્રગુઝાર ન પાએંગે, સીધી રાહ દીનકા રાસ્તા હૈ ઓર દીનકે સારે હી શોબે ઈસમે દાખિલ હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ કિયા ગયા કે ખાસ તૌરપર હજકા રાસ્તા ઈસ્સે મુરાદ હૈ. (ઈતિહાફ)

યાની વો કમબખ્ત ઉસપર મુસલ્લત હોકર ચારો તરફસે આદમીકો પરેશાનિયોમે મુબતલા કરતા હૈ ઓર તરહ-તરહકે એ'ઝર સામને લાકર હજસે રોકતા

હે ઓર ઝાહિર બાત હૈ કે જબ હજસે ઉસકી સારી મેહનત બેકાર હો જાતી હૈ, અરફાતકા રોના ઉમ્મરકે ગુનાહોકો ધોતા હૈ, તો વો જિતના ભી ઈસ સફરકે ખિલાફ સઈ કરે, કરીને કિયાસ હૈ, ઈસલિએ મવાનેઅુકો શૈતાની અસર સમજકર હતાલ્વસઅ ઉનકે દફા કરનેકી ઓર ઉનકો ગૈર-અહમ સમજનેકી કોશિશ કરના ચાહિએ.

૨. મુનાસિબ હૈ કે જબ સફરકા ઈરાદા હો તો મસ્નૂન ઈસ્તિખારા કર લે, નફસે હજકે લિએ ઈસ્તિખારેકી ઝરૂરત નહીં, મસલ મશહૂર હૈ -

દર કારે ખૈર હેય હાજતે ઈસ્તિખારા નેસ્ત

'કારે ખૈરમેં ઈસ્તિખારેકી હાજત નહીં,' લેકિન ચૂંકે અહમ સફર હૈ, રાસ્તા દુશ્વર ગુઝાર હૈ, ઈન ઉમૂરકે મુતઅલિલક ઈસ્તિખારા કર લે કે કબ ચલે, કિસ રાસ્તેસે જાએ, કિસ જહાઝમે જાએ વગૈરહ-વગૈરહ.

હઝરત જાબિર (રદી.) ઈશાદ કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હમે ઈસ્તિખારા કરનેકી તાલીમ ઈસ તરહ એહતિમામસે દિયા કરતે થે, જિસ એહતિમામસે કુર્આને પાકકી સૂરહ યાદ કરાતે થે ઓર યે ઈશાદ કરમાયા કરતે થે કે જબ કોઈ મુહતમ્મ બિશ્શાન અમ્ર પેશ આએ તો દો રકઅત નફલ નમાઝ પઢ્હનેકે બાદ યે દુઆ પઢ્હે. ઈસ્તિખારેકી દુઆ મશહૂર હૈ, હજકે સબ રસાઈલમેં મૌજૂદ હૈ.

૩. હજકે મસાઈલ માલૂમ કરનેકી કોશિશ કરે. ઈબ્ને અમીરૂલ હાજ (રહ.) લિખતે હૈ કે સબસે અહમ ઉન મસાઈલકા મા'લૂમ કરના હૈ, જો હજકો જાનેકે કબ્લ ઓર રવાનગીકે બાદ ઓર હજકે દૌરાનમેં પેશ આતે હૈ કે ઈલ્મકા સીખના હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હર શખ્સ પર ફર્જ કિયા હૈ, ઈસલિએ હજકે ફરાઈઝ ઓર સુન્નાત ઓર જો ચીઝે ઈસમેં હરામ યા મકરૂહ હૈ, ઉનકા મા'લૂમ કરના ઝરૂરી હૈ. (મદખલ)

બહોત-સે રસાઈલ ઉર્દુમેં ઈસ મૌજૂઝ પર શાએ હો ચુકે હૈ, ઉનકો બિલ ઈસ્તિઆબ દોન્યાર મર્તબા સફરસે પેહલે પઢ્હ લે, તા'કે ના-વાકફિયતકી વજહસે ઈસ અહમ ફરીઝેકી અદાએગીમેં નુકસાન ન રેહ જાએ. આમ ઉલમા ભી ઈસ્સે બેનિયાઝ નહીં હૈ. દર્સ કે વકત મસાઈલકા નઝરસે ગુઝર જાના દૂસરી બાત હૈ, વકત પર મુસ્તહઝર હોના ઓર ચીઝ હૈ. યે સહી હૈ કે ઉનકો સરસરી તૌરસે દેખ લેના કાફી હૈ, અવામકો બહોત એહતિમામસે ઓર ગૌરસે દેખનેકી ઝરૂરત હૈ ઓર ઝિયાદા બેહતર યે હૈ કે કિસી આલીમકી રિફાકત સફરમેં ઈન્તિયાર કરે ઓર હર ચીઝકી ઈસ્સે તહકીક કરતા રહે, તીન રિસાલોકે મુતાલેકા બન્દ-એ-નાકારા ખુસુસ્થિતસે મશ્વરા દેતા હૈ.

(૧) એક 'જુબ્દતુલ મનાસિક', મુઅલ્લફા કુત્બે આલમ હઝરત ગંગોહી નવ્વરલ્લાહુ મર્ફદહુ.

(૨) દૂસરે 'ઝિયારતુલ હરમૈન', મુઅલ્લફા મૌલાના આશિક ઈલાહી સાહબ

રહમતુલ્લાહિ અલયહિ.

(૩) તીસરે 'મુઅલિમુલ હુજ્રાજ' મુઅલ્લફા મૌલાના સઈદ અહમદ સાહબ (રહ.) મુફતી મજાહિરે ઉલુમ

ઈન્કે અલાવા ઔર જો રસાઈલ મો'તબર ઉલમા કે મિલ સકે.

(૪) જબ સફર કરે તો નીચ્ચત ખાલિસ અલ્લાહકી રિઝા હોના ચાહિએ લોગોકા દિખલાવા યા હાજી કેહલાનેકા શોક યા સૈર તફરીહ વગૈરહ ફાસિદ ઈરાદે હરગિઝ ન હોના ચાહિએ, જૈસાકે પેહલી ફત્વકી હદીસ નં. ૧મે ગુઝરી હે.

(૫) એક યા ઈસ્સે જિયાદા રફીકે સફર એસે તલાશ કિએ જાએ, જો દીનદાર, સાલેહ નેક હો, દીનકે કામોમે દિલચસ્પી ઔર શોક રખનેવાલે હો, તા'કે રાસ્તેમે મુઈનો-મદદગાર હો. અગર યે કિસી કામકો ભૂલ જાએ, તો વો યાદ દિલાએ ઔર નેક કામોકી તર્ગીબ દેતે રહે. અગર કિસી કામમે સુસ્તી પૈદા હો તો વો હિમ્મત બંધાએ. અગર કહી બુઝદિલી પૈદા હો તો વો બહાદુરી પૈદા કરે. અગર કોઈ પરેશાની પૈદા હો તો સબર દિલાએ. કોઈ આલિમ હો તો ઔર ભી બેહતર હે કે મસાલઈમે ભી મદદ દેતા રહે.

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે રિસ્તેદાર બનિસ્બત અજનબી જિયાદા બેહતર હે કે રાસ્તેમે બસા ઔકાત તબાએ'કે ઈન્તિલાફકી વજહસે આપસમે શકરંજી પૈદા હોતી હૈ જિસ્સે કતા તઅલ્લુકાતકી નૌબત આ જાતી હૈ. અગર રિસ્તેદારકે સાથ એસી નૌબત આએગી, તો કતા રહમીકા ગુનાહ હોગા, અલબત્તા અગર અપને ઉપર યા રફીક પર ઈસકા ઈન્મીનાન હો કે એસી નૌબત ન આએગી તો મુઝાએકા નહીં.

(૬) હજકે લિએ હલાલ માલ તલાશ કરે, જિસમે શુબ્હા ન હો. હરામ માલસે ખ્વાહ રિશ્વતકા યા જુલ્મસે કિસીસે હાસિલ કિયા હો, એસે માલસે હજ કર્જ તો અદા હો જાતા હૈ, લેકિન વો હજ મકબૂલ નહીં હોતા, જૈસા કે ઈસી ફત્વકી પેહલી હદીસમે મુકસ્સલ યે ગુઝર ચુકા. ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે અગર માલ મુસ્તન્બાહ હો તો ફિર ઉલમાને ઉસકી યે સુરત તજવીઝ કી હૈ કે કર્જ લેકર હજ કર લે ઔર ફિર ઉસ માલસે કર્જ અદા કર દે.

(૭) અપને સબ પિછલે ગુનાહોસે તૌબા કરે ઔર કિસીકા માલ જુલ્મસે લે રખ્યા હો, તો ઉસકો વાપસ કરે ઔર કિસી કિસ્મકા કિસી પર જુલ્મ કિયા હો, તો ઉસે માફ કરા દે જિન લોગોસે અક્સર સાબકા પડતા રેહતા હો, ઉનસે કહા-સુના માફ કરા લે. અગર કુછ કર્જા અપને જિમ્મે હો તો ઉસકો અદા કરે યા અદાએગીકા કોઈ ઈન્તિઝામ કર દે. જો અમાનતે લોગોકી અપને પાસ હો, ઉનકો વાપસ કરે, યા કોઈ મુનાસિબ ઈન્તિઝામ અમાનત રખનેવાલોકી રઝાસે કર દે, જિન લોગોકા ખર્ચ અપને જિમ્મે હૈ, જૈસે બીવી, છોટી ઔલાદ વગૈરહ ઉનકે ખર્ચકા બંદોબસ્ત, અપની વાપસીકે ઝમાને તક કર દે.

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે જિસ શખ્સ પર કોઈ જુલ્મ કર રખ્યા હો યા ઉસકા

કોઈ ઔર હક અપને જિમ્મે હો, તો વો બમંજિલા એક કર્જ ખ્વાહ કે હૈ જો ઉસ્સે યે કેહતા હૈ કે તૂ કહાં જા રહા હૈ, ક્યા તૂ ઈસ હાલતમે શહંશાહકે દરબારમે હાજરીકા ઈરાદા કરતા હૈ કે તૂ ઈસકા મુજરિમ હૈ, ઉસકે હુકમકો ઝાંચે કર રહા હૈ, હુકમ ઉદૂલીકી હાલતમે તૂ હાજિર હો રહા હૈ, ઈસ્સે નહીં ડરતા કે વો તુઝકો મરદૂદ કરકે વાપસ કર દે. અગર તૂ કબૂલિયતકા ખ્વાહિશમંદ હૈ તો ઈસ સુલ્હમે તીબા કર કે હાજિર હો, ઉસકા મુતીઅ ઔર ફરમાબરદાર બનકર પહોંચ, વરના તેરા યે સફર ઈન્તિહાકે એ'તેબારસે મશકકત હી મશકકત હૈ ઔર ઈન્તિહાકે એ'તેબારસે મરદૂદ હોનેકે કાબિલ હૈ.

(૮) હલાલ ઔર તૈય્યબ માલસે ઈતના ખર્ચ અપને સાથ લે, જો બગૈર તંગીકે પૂરે સફરકી આમદો - રફતકો કાફી હો જાએ, બહે એહતિયાતન કુછ ઝ'ઈદ લે, તાકે ચસ્તેમે ગુરબાકી કુછ ઈઆનત કર સકે, ખાનેમેસે એહલે ઝરૂરતકી તવાઝોઅ કર સકે, જો લોગ ઝરૂરતકે મિકદારસે ભી કમ લેકર જાતે હૈ, વો અકસર દૂસરો પર બોઝ બન જાતે હૈ ઔર સવાલકે મુરતકિબ હોતે હૈ. હક મુબ્હાનહુ વ તકદુસને કુઆને પાકમે વતઝવ્વદૂકા હુકમ ઈશાદ ફરમાયા, જૈસાકે ઈસી ફસ્લકે શુરૂમે મુફસ્સલ ગુઝર ચુકા.

(૯) જબ સફર શુરૂ કરે તો દો રકઅત નફલ પઢે, જિસ્મે પેહલી રકઅતમે કુલ યા અથ્થુહલ કાફિરૂન ઔર દૂસરી રકઅતમે કુલ હુવલ્લાહ પઢના ઔલા હૈ ઔર બેહતર યે હૈ કે દો રકઅત ઘરમે પઢે ઔર દો રકઅત મુહલ્લેકી મસ્જિદમે.

(૧૦) ચલનેસે પેહલે ઔર ચલનેકે બાદ કુછ સદકા કરે ઔર અપની પુસઅતકે મુવાફિક કરતા રહે કે સદકા કરનેકો બલાઓ ઔર મુસીબતોકે દફા કરનેમે ખાસ દખલ હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે સદકા કરના અલ્લાહકે ગુસ્સેકો દુર કરતા હૈ ઔર બુરી મીતસે હિફાઝતકા સબબ હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે જો શખ્સ કિસીકો કપડા પહેનાએ, જબ તક ઉસકે બદન પર કપડા રહેગા, પેહનાનેવાલા અલ્લાહકી હિફાઝતમે રહેગા. (મિશકાત)

(૧૧.) જબ ઘરસે નિકલને લગે તો ઉસ વક્તકી મખ્સૂસ દુઆએ, જો અહાદીસમે કસરતસે આઈ હૈ, પઢકર નિકલે. હર હર જગહકી દુઆએ, ઈતની કસીર હૈ કે અગર ઈસ રિસાલેમે સબકો જમા કિયા જાએ તો ઉસકા હજમ તીન હિસ્સે બબ્હ જાએગા, ઈસ લિએ ઈસમે દુઆએ ઝિકર નહીં કી ગઈ. અગર અલ્લાહને તૌફીક અતા ફરમાઈ તો કિસી વક્ત સિર્ફ દુઆએ એક રિસાલેમે જમા કર દી જાએંગી. દૂસરે રસાઈલસે તલાશ કરકે જો મિલ સકે, પબ્હ લી જાએ. હજકી દુઆઓમે મુસ્તકિલ રિસાલે ભી શાયા હો ચુકે હૈ, તલાશ કરકે કોઈ ખરીદ લિયા જાએ, તો બેહતર હૈ.

(૧૨.) ચલતે વક્ત મકામી રૂફકા, અઈઝઝ, અહબાબસે મુલાકાત કરકે

ઉનકો અલ-વિદાઅ કહે ઔર ઉનસે અપને લિએ હુઆકી દરખાસ્ત કરે કે ઉનકી હુઆએ ભી ઉસકે હકમે ખેરકા સબબ હોગી.

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ હૈ, જબ કોઈ આદમી તુમમેસે સફર કરે, તો અપને ભાઈપોકો સલામ કરકે જાએ, ઉનકી હુઆએ ઉસકી હુઆ કે સાથ મિલકર ખેરમે ઝિયાદતી કા સબબ હોગી. અલ-વિદાઅ' કેહતે વક્ત મસનૂન યે હૈ કે યો કહે અસ્તૌદિ ઉલ્લાહ- દીનકુમ્ વ- અમાનતકુમ્ વ- ખવાત્રીમ- આ'માલિકુમ.

(ઈતિહાસ)

اَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكُمْ وَاَمَّا نَسْكُمْ وَاَخَوَاتِنَا اَعْمَارِكُمْ (آل)

(૧૩.) જબ ઘરકે દરવાઝેસે નિકલે તો ઈસ વક્ત કે લિએ ભી મુતઅદિદ હુઆએ અહાદીસમે આઈ હૈ. એક હદીસમે આયા હૈ કે જબ આદમી ઘરસે નિકલતે વક્ત યે હુઆ પઢે -

بِسْمِ اللّٰهِ وَكَتَبْتُ عَلَى اللّٰهِ رَحْمَةً وَلَا تَوَلَّوْا اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ

'બિસ્મિલ્લાહિ તવકકલુ અલલ્લાહિ લાહીલ- વલાકુલ્લત-ઈલ્લા બિલ્લા હિલ્લાલિમિલ્લાત્રીમ.'

તો ઉસે કહા જાતા હૈ કે તુ અપને મક્સદકી તરફ રાસ્તા પાએગા ઔર રાસ્તેમે તેરી હિકાઝત કી જાએગી ઔર શૈતાન ઉસે દૂર હો જાતા હૈ. (ઈતિહાસ)

(૧૪.) જબ સફર શુરૂ હોને લગે તો કાફલેમે કિસી દીનદાર, સમઝદાર, તજર્બકાર, મુતહમિલ મિજાઝ, જકાકશ, મુતવાઝેઅ શખ્સકો અમીરે કાફલા બના લેના ચાહિએ, ફુરૈશી હો તો અફઝલ હૈ.

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ હૈ કે જબ તીન આદમી ભી સફર કરે તો ચાહિએ કે એક કો અપનેમેસે અમીરે કાફલા બના લે.

(મિશકાત)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા આમ મા'મૂલ થા કે જબ કોઈ કાફલા રવાના હોતા તો કિસી એક શખ્સકો ઉનમેસે અમીર બના દેતે ઔર જો શખ્સ અમીર બને, ઉસકો ઈમામતકે હુકૂક ઔર ઉસકે આદાબકી રિઆયત કરની ચાહિએ. રૂકકા કે એહવાલકી ખબરગીરી, ઉનકે સામાનકી નિગરનીકે અસબાબ પૈદા કરના, ઉનકો આરામો-રાહત પહોચાના અમીર કે ઝિમ્મે હૈ. ઈસી સિલસિલેમે અશજ અબદુલ કેસકી હદીસ, જો આદાબે ઝિયારતે મદીના (નં. ૧૧)મે આ રહી હૈ, દેખની ચાહિએ.

(૧૫.) બેહતર યે હૈ કે સફરકી ઈબ્તિદા પંજ શમ્બા કે દિન સુબહકે ઓકાતમે હો.

એક હદીસમે આયા હૈ કે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) પંજ શમ્બાકે રોજ સફરકી ઈબ્તિદાકો પસંદ કરમાતે થે.

(મિશકાત)

દૂસરી હદીસમે હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કિસી લશ્કર યા કાફલેકો રવાના કરમાતે તો દિનકે અવ્વલ હિસ્સેમે રવાના કરમાતે.

સખર (રદી.) એક બડે તાજિર થે, હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઈસ એહતિમામ કી વજહસે ઉનકો ભી ઈસકા ખાસ એહતિમામ થા કે જબ અપના માલે તિજારત રવાના કરતે તો દિન કે શુરૂ હિસ્સેમે રવાના કરતે, ઈસમે ઉનકો બડા નફા હાસિલ હોતા.

(૧૬.) સવારી પર સવાર હોનેકી ઓર ઉતરનેકી દુઆએ ભી અહાદીસમે મુતઅદ્દિદ વારિદ હુઈ હે. ઉનકો મા'લૂમ ઓર મહફૂઝ કરના ઓલા હે કે હર મંઝિલ પર ઉતરતે ચઢતે પઢતા રહે ઓર અગર સવારી ઓર સફર અપને કબ્જેકા હો તો બેહતર થે હે કે રાતકા કુછ હિસ્સા ઓર સુબ્હકા ઈન્તિદાઈ હિસ્સા સફર કરનેમે ગુઝરે ઓર દિનકો મંઝિલ કરે.

નબીએ કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ હે કે રાતકા સફર ઈન્તિયાર કરો કે ઝમીન રાતકો લપેટ દી જાતી હે યાની મુસાફત જલ્દી તૈ હોતી હે ઓર તજુર્બા ભી ઈસકા બારહા હુઆ, લેકીન યે વહી હો સક્તા હે જહાં બિટોકા સફર અપને ઈન્તિયારકા હો, રાસ્તા મામૂનો- મેહફૂઝ હો, રેલોકે સફરમે ઉસકે ઓકાતકી પાબંદી હે.

(૧૭.) જબ કિસી જગહ મંઝિલમે પહોંચે તો એહતિયાત થે હે કે ચલને-ફરનેમેઝી તખાં ન જાએ, તાવક્તે કે અમન ઓર ઈત્મીનાન કા હાલ મા'લૂમ ન હો કે અજનબી જગહકા હાલ મા'લૂમ નહી હોતઃ ઓર મંઝિલ પર ભી એહતિયાત થે હે કે રૂફકામેસે નખ્બરવાર એક દો આદમી સામાનકી હિફાઝતકે ઝિમ્મેદાર રહે. રાતકે વક્ત અગર મંઝિલ હો તો જાગને વાલોકે ઓકાત મુરતબ કર લિએ જાએ કે નખ્બરવાર એક દો આદમી જાગતે રહે કે યે જાનો-માલકી હિફાઝત કા ઝરિયા હે.

હુઝૂરે અકસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી આદતે શરીકા થી કે મંઝિલ પર પહોંચ કર તૈ કરમા દિયા કરતે થે કે હિફાઝતકા કામ કિસકે સુપુર્દ હે.

મેરે વાલિદ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુ ને કઈ મર્તબા યે કિસ્સા સુનાયા કે મેરે દાદા સાહબ (રહમતુલ્લાહિ અલૈહિ) અકસર બાર-બાર ઈસ પર અલ્લાહકા શુક અદા ક્રિયા કરતે કે ઘરમે તમામ રાત કોઈ ન કોઈ અલ્લાહકી ઈબાદતમે મશગુલ રહેતા હે ઓર ઈસપર બાર-બાર શુક કે તૌરપર મસરૂત ઝાહિર કરમાયા કરતે કે અલ્લાહકા કિતના બડા એહસાન હે ઓર સૂરત ઉસકી યે હોતી થી કે મેરે વાલિદ સાહબ (રહ.) કો કુતુબબીની ઓર મુતાલાઅકા બહોત ઝૈક ઓર શૈક થા. રાતકા અકસર હિસ્સા વો મુતાલેઅમે સર્ફ ક્રિયા કરતે. વો કરમાયા કરતે થે કે મુઝે કિતાબ દેખનેમે વક્તકા અન્દાઝાહ ન હોતા થા. નિસ્ક રાત તક મૈ કિતાબ દેખતા ઓર વાલિદ સાહબ યાની મેરે દાદા સાહબ આરામ કરમાતે, નિસ્ક રાતકે બાદ વો તહજજુદકે લિએ જબ ઉઠતે, તો કરમાતે મિયાં યાહયા ! તુમ અબ તક નહી સોએ, જલ્દી સો જાઓ. ઉનકે તકાઝે પર મૈ મજબૂરન કિતાબે રખકર સોતા ઓર વો તો

પુદ તહજજુદમે મશગુલ હો જાતે ઓર સુબહ લૈલ તહજજુદ પકકર વો તો પુદ આરામ કરને કે લિએ સબસે આબિરમે લેટ જાતે ઓર મેરે તાયા સાહબ (રહમતુલ્લાહિ અલૈહિ) મીલાના મુહમ્મદ સાહબકો આવાઝ દેકર તહજજુદકે લિએ જગા દેતે. વો સુબહ સાદીક તક તહજજુદમે મશગુલ રેહતે અફસોસ કે અપને અકાબિરકે મા'મૂલાત પૈરાતો-બરકાતમેસે કુછ ન કમાયા, કમાલિલ અસર !

(૧૮.) સફરમે જબ કિસી ઊંચી જગહ ચલે તો અલાવા દૂસરી દુઆઓ કે અલ્લાહુ અકબર તીન મર્તાબા ઓર જબ નીચેકી જગહ ઊતરે તો અલાવા ઓર દુઆઓ કે સુબ્હાનલ્લાહ તીન મર્તાબા કેહના ઓલા હૈ ઓર જબ સફરમે કિસી જગહ વહશત સવાર હો ઓર થભરાહટ હોને લગે તો,

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقَدُّوسِ رَبِّ الْمَلَائِكَةِ الرَّؤُوفِ جَلَلَتْ السَّمَوَاتُ
بِالْعِزَّةِ وَالْجَبَرُوتِ

'સુબ્હાનલ્લાહિ કિલ્લુદ્દૂસ. રબ્બુલ્ મલાઈકતિ વર્ફહ જલ્લતિસ્સમા વાતિ બિલ્દિજ્જતિ વલ્જબરૂતિ.' પઞ્ચના ઓલા ભી ઓર મુજરબ ભી હૈ.

(૧૯.) અગર કોઈ શખ્સ બિલા મશકત કે પૈદલ હજ કરે તો કયા હી કેહના, બશર્ત કે કિસી દૂસરે મકરૂહમે મુબ્તલા ન હો જાએ, લેડિન અગર સવારી પર હજ કરે, તબ ભી ઓલા યે હૈ કે અપની હિમ્મત ઓર વુસ્અત કે મુવાફિક જિતના બસહુલત તહમુલ્લ હો સકે પાંચ ચલે, બિલ ખુસૂસ મક્કાસે અરકાતકે દરમિયાન કે હર હર કદમ પર સાત સૌ નેકિયા હરમકી નેકીયોમેસે શુમાર હોતી હૈ, ઓર હરમકી નેકી એક લાખ નેકીકે બરાબર હોતી હૈ, જેસા કે તીસરી ફસ્લકી પેહલી હદીસમે મુફસ્સલ ગુઝરા.

અકાબિરકા અક્સર મા'મૂલ રહા કે ઊંચે કે સફર પર જબ અસરકી નમાઝ કે લિયે ઉતરતે તો મગ્રિબ તક પાંચ ચલકર મગ્રિબકી નમાઝસે ફારિગ હોકર સવાર હોતે કે યે વકત મુબ્તસર ભી હોતા હૈ, ઓર ગરમી ધૂપ યા અંધેરા ભી નહી હોતા.

ઉલમાને લિખ્ના હૈ કે મક્કાસે અરકાત ઓર મિના તક પૈદલ જાના ઝિયાદ પસંદીદા ઓર બેહતર હૈ. જો લોગ કવી ચલને કે આદી હો, ઉંનકો ઈસ હિસ્સેકે લિયે સવારીકા પાબન્દ ન હોના ચાહિયે કે ઈસ્સે બસા ઓકાત સવારીકી મજબૂરીસે બહોતસે મુસ્તહબ્બાત તર્ક હો જાતે હૈ.

(૨૦.) સવારી કે જાનવરકી રિઆ'યત ઓર ઉસકે હુકૂકી હિફાઝત ભી ઝરૂરી હૈ. ઉસકે તહમુલસે ઝિયાદ મશક્કત ઉસપર ડાલના જાઈઝ નહી. અસ્લાહમેસે મુતકી ઓર પરહેઝગાર હઝરાત ઉસ પર લૈટકર સોનેસે ભી એહતિરાઝ કરતે થે કે ઈસ્સે ઉસપર બોઝ બઠ જાતા હૈ.

ઉલમાને લિખ્ના હૈ કે જાનવરકો અઝીયત પહોંચાને ઓર બે-વજહ તકલીફ દેનેકા ભી કયામતમે મુતાલબા હોગા.

હજરત અબૂદદા સહાબી (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) અપને ઈત્તિહાલકે વક્ત અપને ઊંટસે ખિતાબ કરકે ફરમા રહે થે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી બારગાહમેં મુઝસે ઝઘડા ન કીજિયો. મૈને તેરી તાકાતસે ઝિયાદા કામ તુઝસે કભી નહી લિયા. (ઈતિહાક)

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી આદતે શરીફા થી કે ઈસ્તિનજે કે લિયે કિસી દરખતકી આડ યા કિસી બાગમેં તશરીફ લે જાયા કરતે. એક મર્તાબા એક બાગમેં તશરીફ લે ગયે તો એક ઊંટ હુઝૂર (સલ્લ.) કો દેખકર ચિલ્લલાયા. હુઝૂર (સલ્લ.) ઉસકે પાસ તશરીફ લે ગએ. ઉસકે કાનકી જડ પર દસ્તે મુબારક ફેરા ઔર ફરમાયા, ઈસકા માલિક કોન હૈ ? એક અન્સારી નવ-ઉમર તશરીફ લાયે ઔર કહા કે યે મેરા ઊંટ હૈ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ઈસ ઊંટને તુમ્હારી શિકાયતકી કે તુમ ઈસસે કામ તો ઝિયાદા લેતે હો ઔર ખાનેકો કમ દેતે હો.

(અબૂદાઉદ)

(૨૧.) ઈસી તરહ સવારીકે માલિકકે હુકૂકી ભી રિઆ'યત ઝરૂરી હૈ, ઉસકી ઈજાઝતસે ઝિયાદા સામાન રખના જાઈઝ નહી. જિતની મિકદાર કિરાયેમેં તે હો ચુકી હૈ, ઉતની રખના જાઈઝ હૈ. ઈસમેં રેલ વગૈરહકા સફર ભી યેહી હુકમ રખતા હૈ કે ચુરા-છિપાકર ઈસ્તિહકાકસે ઝિયાદા સામાન બિલા મેહસૂલ અદા કિયે રખના જાઈઝ નહી. અપને અસ્વાફકા મા'મલા તો ઈસમેં ઈસ કદર એહતિયાતકા થા કે વો અબ સમઝમેં ભી મુશ્કિલસે આતા હૈ.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રદી.) જો મશહૂર મુહદ્દિસ ઔર મશહૂર ઈમામ હૈ, એક મર્તાબા સફરમેં તશરીફ લે જા રહે થે. કિસીને ઉનકો એક ખત દિયા કે યે ભી લેતે જાએ. ઉન્હોને ફરમાયા કે મૈ ઊંટ વાલેકો અપના સામાન દિખા ચુકા હું. અબ ઉસકો પેહલે ઈતિલા કર દૂ કે યે ઔર લેતા હું. વો ઈજાઝત દે દેગા તો લે લૂંગા. (ઈતિહાક)

ઔર અલી બિન મા'બદ (રહ.) મુહદ્દિસકા મશહૂર કિસ્સા જો 'શિકાયતે સહાબા'મેં લિખ્તા જા ચુકા કે કિરાએકે મકાનસે મિટી ઉઠાકર ખતકો ખુશ્ક કરને પર ખ્વાબમેં તખ્લીહ હુઈ.

(૨૨.) સારે સફરમેં તનઅવુમ ઔર ઝૈબો-ઝીનતકે અસબાબસે બચે કે યે સફર આશિકાના સફર હૈ, મા'શૂકાના નહી હૈ જૈસા કે મુકસ્સલ પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ. ખુદ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હૈ 'અલ-હજજુ અશ-શઅમુત્તફિલુ' જૈસા કે ઈસી ફલ્કી તીસરી હદીસમેં ગુઝરા, હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) જબ હુજજાજકો દેખતે તો ફરમાતે કે હાજી કમ હોતે જા રહે હૈ, ઔર સફર કરનેવાલે બળ્હતે જા રહે હૈ. ઈસીમેં એક શખ્સકો દેખા કે મા'મૂલી હેઅત ઔર મા'મૂલી લિબાસમેં હૈ. ફરમાયા, હાં, યે હુજજાજમેં હૈ. (ઈતિહાક)

(૨૩.) સફરમેં જો કુછ પર્ય કરે, વો નિહાયત બશાશત ઔર કરામ દિલીસે પર્ય કરે, દિલ તંગી ઈસ મુબારક સફરકે ઈશ્રાજાતમેં હરગિઝ ન હોના ચાહિયે.

પેહલી ફરવલી હદીસમાં. (નં. ૯) મેં ગુઝર ચુકા હૈ કે એક રૂપયેકા સવાબ ઈસ સફરમે સાત સૌ રૂપયેકે બરાબર હૈ, એસી હવાતમે જો પૈસા ઈસ મુબારક સફરમે ખર્ચ હો જાએ, વો અજર હી અજર હૈ, ઈસ્સે મકસુદ યે નહી કે ઈસરાફ ક્રિયા જાએ લેકીન યે ઝરૂર હૈ કે હર ખર્ચકી ઝિયાદતી ઈસરાફ નહી, બલ્કે ઈસરાફ બે-મહલ ખર્ચ કરના હૈ, વહાં કે મઝદૂરો પર ઊંટ વાલો પર મકાનાતકે કિરાયોમે જો ખર્ચ ક્રિયા જાએ ઓર ઉસમે ઉન લોગોકી ઈઆનતકી નીચત ભી શામિલ કર લી જાએ, તો ફિર કોઈ ભી ખર્ચ બાર નહી.

(૨૪.) અલબત્તા રિસ્વત દેનેસે હતાલવસઅ, એહતિરાજ કરે ઓર જહાં તક મજબૂરી ન હો જાએ, રિસ્વત ન દે કે વો હરામ હૈ, હતાકે બા'ઝ ઉલમા ને લિખ્યા હૈ કે ટેક્સ દેનેકી વજહસે હજજે નફલકા છોડ દેના ઑલા હૈ કે ટેક્સ દેનેમે આલિમીનકી ઈઆનત હૈ. (એલા)

(૨૫.) ઈસ સફરમે જો મશક્કતે તકલીફેં પહોંચે ઉનકો નિહાયત પંદા પેશાની ઓર બશાશતસે બદાઈશત કરે, હરગિઝ ઉનપર ના-શુકી ઓર બે-સબીકા ઈજ્ઞાર ન કરે. ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે ઈસ સફરમે બદનકો કિસી કિસ્મકી તકલીફ પહોંચના ભી અલ્લાહકે રાસ્તેમે ખર્ચ કરનેકે કાઈમ મકામ હૈ. (ઈતિહાફ)

કે જેસા માલ ખર્ચ કરના માલી સદકા હૈ, યે-જાની સદકા હૈ.

(૨૬.) મઘા'સીસે બચનેકી બહોત એહતિમામસે કોશિશ કરે. કુઆને પાકમે ખાસ તૌરસે ઉસકો ઝિકર કરમાયા હૈ -

فَمَنْ رَضِيَ مِنَ الْحَبَّةِ نَالَ رَفَقًا وَلَا فُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْعِلَاقِ

પેહલી ફરવલી યે આયત ગુઝર ચુકી હૈ ઓર ઉસી ફરવલી પેહલી હદીસમે યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હૈ. ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તક તુસુલ ઉસ વક્ત તક નહી હો સક્તા, જબ તક લઝઝતોસે એહતિયાત ઓર શહવતોસે હિફાઝત ન હો. ઈસી વજહસે પેહલે લોગ રહબાનિયત ઈખ્તિયાર ક્રિયા કરતે યે, જિસકા બદલ હજમે યે રખ્યા ગયા કે બીવીસે સોહબત ભી ના-જાઈઝ કર દી ગઈ. (ઈતિહાફ)

(૨૭.) નમાઝોંકા નિહાયત એહતિમામ રખે. બહોતસે હાજી સફરકી મશક્કત ઓર કાહિલીસે ઈસમે સુસ્તી કર દેતે હૈ. યે બહોત બડા ગુનાહ હૈ.

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે અંબર રાતકે સફરકી વજહસે આખિરી રાત હો જાએ તો લેટકર ન સોયે, બલ્કે કોહની પડીકર કે ઉસપર ટેક લગા કર સો જાએ. એસા ન હો કે લેટકર સોનેસે ગફલતકી નીન્દ આ જાએ ઓર સુબહકી નમાઝ કૌત હો જાએ કે નમાઝકી ફઝીલત હજકી ફઝીલતસે ઝિયાદા હૈ. (ઈતિહાફ)

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે હજકી શરઈતમેસે હૈ કે નમાઝકો અપને ઓકાતમે બદા કરને પર રાસ્તેમે ફુદરત હો. અગર રાસ્તા એસા બન જાએ કે નમાઝકે અદા

કરનેકા વક્ત નહી મિલ સકતા, તો હજકી કર્જાયત નહી રેહતી.

અબુલ કાસિમ હકીમ (રહ.) કેહતે હૈ, જો શખ્સ જિહાદમે જાએ, ઓર ઉસકી વજહસે ઉસકી એક નમાઝ ફૌત હો જાયે તો ઉસકો ઉસકે કફકારેમે સો જિહાદ કરનેકી ઝરૂરત હૈ, તાકે ઉસ એક નમાઝકે ફૌત હોનેકા કફકારા હો સકે.

અબૂબકર વરક (રહ.) જબ હજકે ઈરાદેસે તશરીફ લે ચલે તો એક હી મંઝિલ પર પહોંચકર કરમાને લગે કે મુઝે વાપસ ઘર પહોંચાઓ. મૈને એક હી મંઝિલમે સાત સૌ કબીરા ગુનાહ કર ડાલે. ઉલમાકો બડા તઅ'જ્જુબ હૈ કે એક મંઝિલ ચલનેમે ઈતને ગુનાહ કબીરા હો ભી સકતે હૈ યા નહી ? એક મા'મૂલી ફાસિક-ફાજરસે ભી ચંદ મીલ ચલનેમે ઈતને ગુનાહ નહી હો સકતે, ફિર એક શૈખુલ મશાઈખ, જો અકાબિરમે હૈ, ઉનસે કેસે સાદિર હુએ ? બા'ઝ અકાબિરને કહા કે એક નમાઝકી જમાઅત ફૌત હો ગઈ થી ઓર એક હદીસમે આયા હૈ કે જિસને જમાઅતકી નમાઝ ફતર્કત કર દી, ઉસને ગોયા સાત સૌ કબીરા ગુનાહ કિયે હૈ. (શર્હ લુબાબ) મુશ્કિન હૈ શેખકો યે હદીસ પહોંચી હો. મશહૂર કુતુબમે બંદેકો યે હદીસ નહી મિલી ઓર હજ ભી ગાલિબન નફલ હોગા.

(૨૮.) સારે સફરકો ઝૌકો-શૌક ઓર આશિકાના વાલેહાનાહ જઝબેસે કરે, જૈસાકે પેહલે મુફસ્સલ ગુઝર ચુકા કે યે ઈબાદત સારી હી મઝહરે ઈશક હૈ યે સમઝે કે અલ્લાહકે દરબારમે હાઝીર હો રહા હૈ ઓર એસા હૈ ગોયા શહેનશાહને કોઈ દરબાર મુકર્રર કિયા હૈ ઓર ખુશ કિસ્મતીસે દાવતી કાઈ ઉસકે નામકા ભી આ ગયા, ઈસ લિએ કે બઝૈર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તૌફીક કે કુછ ભી નહી હોતા, ઉસીકી તરફસે તલબ ઓર હાઝરીકી તલબ હોતી હૈ, જબ હી કોઈ શખ્સ જા સકતા હૈ -

મેરી તલબ ભી કિસી કે કરમ કા સદકા હૈ,

કદમ યે ખુદ નહી ઉઠતે, ઉઠાએ જાતે હૈ.

ઓર અલ્લાહ તઆલાકી ઝત્તસે ઉમ્મીદ રખ્ખે કે જબ દુનિયામે ઉસને અપને મકાનકી ઝિયારતકી સઆદત નસીબ કરમાઈ, તો આખિરતમે અપની ઝિયારતસે ભી મહરૂમ ન કરમાયેગા.

(૨૯.) અપની હર ઈબાદતમે અલ્લાહકે લુત્ફો-કરમસે કુબૂલકી ઉમ્મીદ વાસિક રખ્ખે. વો બડા કરીમ હૈ ઓર ઉસકે કરમકા હર શખ્સકો ઉમ્મીદવાર રેહના ચાહીયે. -

કે શેવા હૈ કરીમોકા નિભાનપ અપને ચાકર કા.

પેહલી ફરલકી હદીસ નં. ૬ કે ઝેલ મે ગુઝર હૈ કે વો શખ્સ બડા ગુનેહગાર હૈ, જો અરફાતકે મૈદાનમેભી યે સમઝે કે મેરી મગ્ફિરત નહી હુઈ ઓર હદીસ નં. ૪ ઓર નં. ૫ મે તો મગ્ફિરતકા બિલકુલ યકીન હૈ. અલ્લાહકા લુત્ફો કરમ, ઉસકા ફઝલો-ઈન્આમ, ઉસકી ઝર્નવાઝી, બંદા પરવરીસે કામિલ ઉમ્મીદ રખ્ખે કે હર

અમલ કુબૂલ હોગા, મગર ઈસ ઉમ્મીદમેં થમડકા શાયબા હરગીઝ ન આયે, અપને આ'માલકે કુસૂરકી વજહસે ઉસકો ઈસકા મુસ્તહિક સમજે કે કાબિલે કુબૂલ નહીં.

ઈબ્ને અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈ કે મૈં હઝરાતે સહાબ-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ)મેંસે તીસ હઝરાતસે મિલા. હર એક ઉનમેંસે અપને મુનાફિક હોનેસે ડર રહા થા. (બુખારી)

યાની વો સમજતે થે કે હમારે આ'માલકા બાતિન ઐસા બેહતર નહીં હૈ કે, જૈસા ઝહીર હૈ. ઈસે ઉનકો અપને ઉપર નિકાલકા ખોફ હો જાતા થા.

એક સહાબી (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.) સે પૂછા કે એક શખ્સ જિહાદ કરતા હૈ. વો સવાબકી ભી ઉમ્મીદ રખતા હૈ ઔર યે ભી ચાહતા હૈ કે ઉસકા નામ હો જાએ હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, ઉસકો કોઈ સવાબ નહીં. ઉન્હોને મુકર્રર-સેહકર્રર (દો મરતબા- તીન મરતબા) યેહી સવાબ કિયા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) યેહી જવાબ ઈર્શાદ કરમાતે રહે. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ સિર્ફ ઉસી અમલકો કુબૂલ કરમાતે હૈ જો ખાલિસ ઉસીકે લિયે હો. (તર્ગીબ)

હઝરત શાફી (રહ.) એક તા'બઈ હૈ. મદીના મુનવ્વરા હાઝીર હુએ તો ઉન્હોને દેખા કે એક સાહબ હૈ, જિનકે પાસ એક બડા મજમા લગા હુઆ હૈ. ઉન્હોને પૂછા કે યે કૌન સાહબ હૈ લોગોંને બતાયા કે હઝરત અબુહુરૈરાહ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ વ અર્જાહુ) હૈ. યે કરીબ પહોંચે ઔર અર્જ કિયા કે મૈં આપસે કોઈ હદીસ સુન્ના ચાહતા હું. જો આપને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) સે અચ્છી તરહ સમજી હો. ઉન્હોને કરમાયા કે હાં ! હાં ! મૈં તુમ્હે એક હદીસ સુનાતા હું જિસકો મૈંને હુઝૂર (સલ્વ.) સે ખૂબ સમજા ઔર અચ્છી તરહ મા'લૂમ કિયા. ઈસકે બાદ હઝરત અબુહુરૈરાહ (રદી.) ચીખ મારકર રોને લગે, જિસ્સે બેહોશીકે કરીબ હો ગએ. થોડી દેરકે બા'દ જબ સુકૂન હુઆ તો કરમાયા કે મૈં તુમ્હે એક હદીસ સુનાતા હું જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ઈસ ઘરમેં મુઝે સુનાઈ થી. ઉસ વક્ત મૈં થા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) થે, કોઈ તીસરા હમારે સાથ ન થા. ઈતના કેહકર ફિર ચીખ મારકર ઉસી તરહ રોને લગે ગોયા બેહોશ હો જાએગે. ફિર જબ સુકૂન હુઆ તો મુંહ પૂછકર કરમાયા કે હા મૈં તુમ્હે એક હદીસ સુનાતા હું, જો હુઝૂર (સલ્વ.) ને મુઝે ઈસ ઘરમેં સુનાઈ થી. ઉસ વક્ત મૈં થા ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) થે, કોઈ તીસરા ન થા. ઈતના કેહકર ફિર ઈસી તરહ ચીખ મારકર રોનેકી સૂરત પેશ આ ગઈ ઔર પેહલેસે ભી ઝિયાદા સખ્ત ! ઉસકે બાદ મુંહકે બલ ઝમીન પર ગિર ગએ. મૈં બહોત દેરતક ઉનકો પકડે બેઠા રહા. ઈસકે બાદ જબ ઈકકા હુઆ તો કરમાયા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે ક્યામતકે દિન જબ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા બંદેકો હિસાબકી તરફ તવજ્જોહ કરમાએગે ઔર હર આદમી ખોફકી વજહસે ઘુટનો કે બલ ગિરા હુઆ હોગા, તો સબસે પેહલે તીન શખ્સ બુલાએ જાએગે-

૧. એક હાકિજે કુર્આન ૨. દૂસરા મુજાહિદ ૩. ત્રીસરા માલદાર
 ઔર સબસે અવ્વલ હાકિજે કુર્આનસે મુતાલબા હોગા કે મૈને તુઝકો વો
 ચીઝ અતા કી, જો મૈને અપને રસુલ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) પર ઉતારી.
 વો અર્ઝ કરેગા કે બેશક આપને યે દૌલત અતા કરમાઈ થી તો સવાલ હોગા કે
 તુને અપને ઈસ ઈસ્મમે કયા અમલ કિયા ? વો અર્ઝ કરેગા કે મૈ દિન-રાત ઉસકી
 તિલાવત વગૈરહમે મશગુલ રેહતા થા. ઈશાદ હોગા કે ઝૂઠ બોલતા હૈ. ફરિસ્તે ભી
 સબ એક યુબાન હોકર કહોંગે કે ઝૂઠ હૈ ઝૂઠ હૈ, ફિર અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લહા ઈશાદ
 હોગા કે યે મહઝ ઈસલિયે હોતા થા કે લોગ કહોંગે, બડા જખ્ત કારી હૈ, સો કહા
 જા ચુકા. ફિર માલદારસે મુતાલબા હોગા કે મૈને તુઝકો ઈતની તુસુઅત માલકી અતા
 કી કે કિસી ચીઝમે કિસી દૂસરેકા મુહતાજ તૂ નહી રહા. વો અર્ઝ કરેગા કે બેશક
 એસા હી થા. ઈશાદ હોગા કે મેરે ઈસ અતા કિયે હુએ માલમે તુને કયા અમલ
 કિયા ? વો અર્ઝ કરેગા કે મૈ સિલારહમી કરતા થા ઔર સદકાત કરતા રેહતા થા.
 ઈશાદ હોગા કે ઝૂઠ હૈ ઔર ફરિસ્તેભી સબ કહોંગે કે ઝૂઠ હૈ ઝૂઠ હૈ. ફિર અલ્લાહકા
 પાક ઈશાદ હોગા કે યે ઈસલિયે કિયા જાતા થા કે લોગ કહોંગે, કહાં બડા સખી
 હૈ સો કહા જા ચુકા. ફિર મુજાહિદસે સવાલ હોગા કે તુમ્હારા કયા અમલ હૈ, વો
 અર્ઝ કરેગા યા અલ્લાહ તુને જિહાદકા હુકમ કિયા મૈને તેરે રાસ્તેમે જહાદ કિયા,
 યહાં તકકે જાન દે દી. ઈશાદઆલી હોગા કે ઝૂઠ બોલતા હૈ ફરિસ્તે ભી કહોંગે કે
 ઝૂઠ હૈ ઝૂઠ હૈ ઈશાદ હોગા કે યે તો ઈસલિયે કિયા થા કે લોગ કહોંગે, બડા બહાદુર
 હૈ, સો કહા જા ચુકા. ઈસકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને
 હઝરત અબુ હુરૈરાહ (રદી.) કે ઝાનું પર હાથ મારકર ફરમાયા કે યે ત્રીન શખ્સ
 હૈ, જિનસે જહન્નમકી આગ સબસે પેહલે ભડકાઈ જાયેગી, ઉસકે બાદ શહી (રહ.)
 અમીર મુઆવિયા (રદી.) કે પાસ ગએ તો ઉનસે હઝરત અબુ હુરૈરા (રદી.) કી
 ઈસ હદીસકા તઝકીરા કિયા. અમીરે મુઆવીયા (રદી.) ને ફરમાયા કે જબ ઈન
 ત્રીનકા યે હશર હુઆ તો બાકી લોગોકા કયા કુછ હાલ હોગા ? યે કેહકર અમીર
 મુઆવિયા (રદી.) ઈસ કદર રોએ કે દેખનેવાલોકો ખ્યાલ હુઆ કે યે રોતે રોતે
 હલાક હો જાએંગે. ઈસકે બાદ અમીર મુઆવીયા (રદી.) કો જબ ઈકાકા હુઆ,
 તો ફરમાને લગે, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લહા ભી હક ફરમાયા ઔર ઉસકે પાક રસુલ
 (સલ્વ.) ને ભી ફિર અમીર મુઆવીયા (રદી.) ને કુર્આને પાકકી યે આયત તિલાવત
 ફરમાઈ -

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ

إِلَيْهِمْ أَجْرَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ۚ وَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا الْكَارِبُ

وَحَقَّ طَمَاسُ عُرُوفِهِمْ وَأَبْطُلَ مَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ - મુરુ ૫

તર્જુમા - ઔર જો શખ્સ (અપને નેક આ'માલસે) મહેઝ દુનિયાકા તા'લીબ

હો ઓર ઉસકી રોનક હાંસિલ કરના ચાહતા હો, (જેસે શોહરત, નેક નામી વગૈરાહ) તો હમ ઉન લોગોકો ઉન્કે આ'માલકા બદલા દુનિયા હીમે પૂરે તૌરસે દેતે હૈં ઓર દુનિયામે ઉન્કે લિયે કુછ કમી નહી હોતી ઓર આખિરતમે એસે લોગોકે લિએ બજુઝ દોઝખ કે ઓર કુછ નહી. ઉન્હોને જો કુછ (દુનિયામે) કિયા થા, વો આખિરતમે સબકા સબ બેકાર સાબિત હોગા, (ઓર જબ નીચ્ચત ખેરકી નહી તો) વો સબકા સબ બાતિલ ઓર લગ્વ હૈ. (સૂરએ હુદ રૂકૂઆ-૨)

જબ યે હાલત હૈ તો અપને કિસી અમલકે મુતઆલ્લિક યે ઘમંડ કે યે અલ્લાહકે વાસ્તે હો ગયા, બહોત મુશ્કીલ હૈ, મગર યે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ હી અપને ફઝલો-કરમસે તસામુહકા મર્યાપલા કરમાકર ઉસકો કુબૂલ કરલે તો ઉસકી રહમતસે બિલકુલ બઈદ નહી.

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા એક નવજવાન સહાબી (રદી.) કી ઈયાદતકે લિએ તશરીફ લે ગએ. વો શખ્સ અલીલ યે ઓર ઈન્તેકાલકા વક્ત કરીબ થા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્પાફત કરમાયા ક્યા હાલ હૈ ? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, થા રસુલલ્લાહ ! અલ્લાહકી રહમતકા ઉમ્મીદવાર હું ઓર અપને ગુનાહોસે ડર રહા હું. હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે યે દોનો ચીજેં ઉસ વક્ત કિસી બંદેકે દિલમે જમા નહી હોતી, મગર યે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકો વો ચીઝ અતા કરમાતે હૈ, જિસકી વો ઉમ્મીદ કર રહા હૈ ઓર ઉસ ચીઝસે અમન નસીબ કરમાતે હૈ, જિસ્સે વો ડર રહા હૈ. (જમ્મુલ ક્વાઈદ)

હઝરત ઉમર (રદી.) કરમાતે હૈ કે અગર ક્યામતમે યે એલાન હો કે સિર્ફ એક શખ્સકી બખ્શીશ હોગી, બાકી સબ દોઝખમે ડાલ દિએ જાએગે, તો મુઝે (અલ્લાહકી રહમતસે) યેહી ઉમ્મીદ હોગી કે વો એક શખ્સ મૈ હી હુંગા ઓર અગર યે એલાન હો કે સિર્ફ એક શખ્સ જહન્નમમે જાએગા બાકી સબ જન્નતમે દાખિલ હોગે, તો મુઝે યે ખૌફ હોગા કે વો એક મૈ હી ન હું.

હઝરત અલી (રદી.) ને ઈર્શાદ અપને સાહબઝદેસે હૈ કે બેટા ! અલ્લાહસે એસા ખૌફ કર કે અગર તમામ દુનિયા કે આદમીયોકી નેકિયા લેકર જાએ તો વો ભી કુબૂલ ન હો ઓર અલ્લાહ પાકસે એસી ઉમ્મીદ રખ કે અગર તુ સારી દુનિયા કે ગુનાંહ અપને સાથ લેકર જાએ તો વો ભી મા'ફ કર દે. (એલા)

તખ્લીહ : યે નમૂને કે તૌરપર ચંદ આદાબ પર તખ્લીહ હૈ, ઝિયારતે મદિનાકે મઝમૂનમે ભી કુછ આદાબ આ રહે હૈ, વો ભી મલ્હૂઝ રખીએ.

છટ્ટી ફરસ

મક્કા મુકર્રમા વ કા'બા

શરીફ કે ફઝાઈલમે

ઈન દોનો કે ઔર ઈન્કે ખાસ ખાસ મકામાતકે બહોતસે ફઝાઈલ કુઆને પાક ઔર અહાદીસમે આએ હૈ. નમૂને કે તૌરપર ચંદ આયાતકા ઝિકર ઈસ જગાહ ક્રિયા જાતા હૈ. હક તઆલા શાનુલુકા ઈર્શાદ હૈ.

આયત-૧ યકીનન વો મકાન જો સબસે પેહલે લોગો (કી ઈબાદત) કે વાસ્તે મુકર્રર ક્રિયા ગયા, વો મકાન હૈ જો મક્કેમે હૈ (યાની કા'બા શરીફ), વો બરકત વાલા મકાન હૈ ઔર તમામ લોગોકે લિયે હિદાયત (કી ચીઝ) હૈ.

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ
لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى
لِّلْعَالَمِينَ (آل عمران 1)

(સૂરહ : આલે ઈમ્રાન, રૂકૂઅ ૧)

ફાઈદા : હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્હુ) સે નક્લ ક્રિયા ગયા કે મકાનાત તો ઈસ્સે પેહલે ભી થે લેકિન ઈબાદત કે લિયે સબસે પેહલે પેહી મકાન મૌજૂઝ હુઆ. મુતઅદ્દિદ સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) સે નક્લ ક્રિયા ગયા કે તમામ ઝમીન પૈદા હોનેસે પેહલે યે જગહ પાની પર બુલબુલેકી તરહસે થી, ફિર ઈસીકો ફૈલાકર સારી ઝમીન ઉસીસે બનાઈ ગઈ, જેસાકે આટેકે પેરેસે ફૈલાકર રોટી બનાઈ જાતી હૈ.

બા'ઝ ઉલમાને કહા હૈ કે યહુદ બૈતુલ મકદ્દિસકો સબસે અફઝલ શહેર બતાયા કરતે થે કે વહાં બહોતસે અંબિયા-એ-કિરામકા ક્રિયામ રહા હૈ. ઈસપર યે આયતે નાઝીલ હુઈ.

(દૂર મન્સૂર)

આયત-૨ ઈસમે બહોત સી પુલી હુઈ નિશાનિયાં (ઉસકી અફઝલિયતકી) મૌજૂદ હૈ, મિનજુમ્લાહ ઈન્કે ઈસમે મકામે ઈબ્રાહીમ હૈ.

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ
إِبْرَاهِيمَ (آل عمران 1)

(સૂરએ : આલે ઈમ્રાન, રૂકૂઅ-૧)

ફાઈદા : મકામે ઈબ્રાહીમ એક પત્થર હૈ, જિસ પર ખડે હોકર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલાતુ વત્તસલ્લીમ) ને કા'બાકી તા'મીર કી થી ઔર ઈસ પત્થર પર આપકે કદમો કા નિશાન બન ગયા થા ઔર અબ વો કા'બા શરીફકે કરીબ એક કુબ્બામે હૈ, જિસકો મકામે ઈબ્રાહીમ હી કહા જાતા હૈ.

મુજાહિદ કેહતે હૈ કે ઈસ પત્થરમે કદમો કે નિશાનાતકા હોના ભી એક

ખુલી નિશાની છે.

(દુર મન્સુર)

ઔર જો શખ્સ ઉસકે કે (યાની હરમકી હુદૂદ કે અંદર દાખિલ હો જાવે, વો અમન વાલા હો જાતા હૈ.

وَمَنْ وَخَلَّكَ كَانَ مُنْكَرًا

(આલે ઈમ્માન, રુકૂઅ ૧)

કાઈદા : દો વજહસે વો મકામે અમન હૈ-

(૧.) આબિરત કે એ'તેબારસે કે ઈસમેં નમાઝો - હજ વગૈરહ કરનેસે જહન્નમકે અઝાબસે અમન હોતા હૈ ઔર

(૨.) દૂસરે ઈસ વજહસે કે જો શખ્સ બાહર કિસીકો કત્લ કરકે ઉસમેં દાખિલ હો જાએ, તો ઉસકો બદલેમેં વહાં કત્લ નહી કયા જાએગા, અલબત્તા ઉસકો ખાના વગેરહ બંદ કરકે મજબૂર કિયા જાએગા કે વહાંસે બાહર નિકલે ઔર બાહર કત્લ કિયા જાએ.

હઝરત ઉમર (રદી.) ફરમાતે હૈ કે અગર મૈં અપને બાપકે કાતિલકો ભી હરમમેં પાઉ તો વહાં ઉસકો હાથ ન લગાઉં વહાં તક કે બાહર નિકલે, હતાકે હઝરત ઉમર (રદી.) કે સાહબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) સે યે નકલ કિયા ગયા હૈ કે અગર મૈં અપને બાપ હઝરત ઉમર (રદી.) કે કાતિલકો વહાં પાઉ તો મૈં ઉસકો મજબૂર ન કરું.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે ભી યેહી અપને વાલિદકે કાતિલકે મુતઅ' દિલક નકલ કિયા ગયા.

(દુર મન્સુર)

આયત-૩ ઔર વો વકત ભી યાદ કરને કે કાબિલ હૈ, જિસ વકત કે હમને ખાનએ કા'બા કો લોગોં કે લિએ મર્જૂ બનાયા ઔર અમન (કી જગહ).

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً
لِّلنَّاسِ وَاَمْنًا (سورة ۱۵۶)

(સૂરએ : બકર : રુકૂઅ ૧૫)

કાઈદા : મર્જૂ બનાને કે દો મતલબ હો સકતે હૈ-

(૧.) એક યે કે કિબ્લા બનાયા કે લોગ નમાઝમેં ઉસકી તરફ રૂજૂઅ કરે.

(૨.) દૂસરે યે કે હજજો-ઉમરાહકે લિએ ઉસકી તરફ ચલકર આવે ઔર હો સકતા હૈ કે મસાબતન સવાબસે હો કે સવાબકી જગહ બનાયા કે વહાં એક નેકીકા સવાબ એક લાખ નેકીયોંકે બરાબર હૈ.

ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હૈ કે મર્જૂ હોનેકા મતલબ યે હૈ કે ઈસ્સે લોગોંકા દિલ નહી ભરતા. એક મર્તબા હજ કરકે જાતે હૈ, ફિર બાર-બાર ઉસકી તરફ લાઉતે હૈ.

(દુર મન્સુર)

આયત-૪ ઔર વો વકત ભી યાદ કરને કે કાબિલ હૈ, જબ કે બુલંદ કર

રહે થે ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) દીવારે
કા'બા શરીફકી ઔર (ઉંને સાથ મદદ કર
રહે થે) ઈસ્માઈલ (અલૈહિસ્સલામ) ઔર યે
કેહતે જા રહે થે, અય હમારે રબ ! યે
ખિદમત હમારી કુબૂલ કર લીજિએ. બિલા
શુબ્હા આપ ખૂબ સુન્ને વાલે હૈં (દુઆઓકે)
ઔર ખૂબ જાનને વાલે હૈં લોગો કે હાલાત
ઔર નિયતો કો)

(સૂરએ : બકરહ: રુકૂઅ ૧૫)

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ
الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا
إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (تقريباً ૧૦)

ફાઈદા : કા'બાકી તા'મીર હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) વત્તસ્લીમ

ને કી, યે તો કતઈ ચીઝ હૈ, કુઆને પાકમેં સાફ મૌજૂદ હૈ.

ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે ઉસ મકાનસે અફઝલ કૌનસા મકાન હો સકતા હૈ
કે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુને ઈસકે બનાનેકા હુકમ ફરમાયા, હજરત જબ્રઈલ
અલૈહિસ્સલામને ઉસકી ઈન્જનીયરી કી, નકશા બતાયા. હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.)
ખલીલ જૈસે બડે નબી ઈસ્કે મે'માર ઔર હજરત ઈસ્માઈલ (અલૈ.) ઝબીહુલ્લાહ
જૈસે જાનિસાર તામીરકે મદદગાર થે, અલ્લાહુ અકબર ! કિતની બડી અઝમત હૈ
ઈસ મકાનકી.

ઈબ્ને સઅદકી એક રિવાયતમેં હૈ કે હજરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) કી
ઉમ્ર ઉસ વકત સૌ બરસ કી થી ઔર હજરત ઈસ્માઈલ (અલૈહિસ્સલામ) કી તીસ
બરસ કી. (દુર મન્સૂર)

કા'બાકી તામીર મુઅર્રિખીનકે નઝદીક મુતઅદિદ મર્તબા હુઈ, ઈનમેંસે બા'ઝ
મુતફક અલૈહિ ઔર બા'ઝ મુખ્તલિફ ફીહિ ઉસકી બહસ યે નાકારા મુઅત્તા માલિકકી
અરબી શરહમેં તફસીલસે ઝિકર કર ચુકા હૈ, જિસ્કા ઈજમાલ યે હૈ -

૧. મશહૂર કૌલ કે મુવાફિક સબસે અવ્વલ ઈસકી તા'મીર ફરિશ્તોને કી
હૈ, હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) કી પૈદાઈશસે દો હઝાર સાલ કબ્લ ઔર બા'
ઝ હઝરાતકા કૌલ હૈ કે યે દૂસરી તા'મીર હૈ. ઈસ્કે પેહલે હક તઆલા શાનુહુકે
અમ્રકુનસે ઈસકી તા'મીર હુઈ, જિસમેં ફરિશ્તોકા ભીં દખલ ન થા.

૨. હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) કી તા'મીર હૈ, જો મુહદ્દિસીન ઔર
મુઅર્રિખીન કે નઝદીક મશહૂર હૈ, મગર ક્તઈ રિવાયત નહી. રિવાયતમેં આયા હૈ
કે પાંચ પહાડોકે પથ્થરોસે હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) ને ઉસકો બનાયા થા.
લબનાન, તૂરે સીના, તૂરે ઝીતા, જૂદી, જરાઅ.

બા'ઝ રિવાયાતમેં આયા હૈ કે હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) ને બુનિયાદી
હિસ્સા તા'મીર ક્રિયા થા. ઈસકે ઉપર આસમાનસે બૈતે મા'મૂર નાઝીલ હોકર રખ્યા
ગયા થા. ઈસકે બાદ હજરત આદમ (અલૈહિસ્સલામ) કે વિસાલ પર યા તૂફાને નૂહકે

વક્ત વો આસમાન પર ઉઠાં લિયા ગયા.

૩. હઝરત શીખ (અલૈહિસ્સલામ), જો હઝરત આદમ (અલૈ.) કે સાહિબઝાદે નબી હુવે, ઉનકી તા'મીર બતાઈ જાતી હૈ.

૪. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) કી બિના જો ઉપર ગુઝરી ઔર યે કતઈ હૈ. મુઅર્રિખીનને લિખ્યા હૈ કે યે બિના નૌ ગઝ ઉંચી થી ઔર ૩૦ ગઝ લખ્ખી ઔર ૨૩ ગઝ ચૌડી. યે મુસક્ક ન થી, ઔર ઈસકે અન્દર એક કુંવા થા, જિસમેં વો નઝરો-નિયાઝ ડાલ દી જાતી થી, જો કા'બા પર નિસાર કી જાતી થી.

૫. અમાલકા કી, ઔર

૬. જુર્ફમકી. યે અરબ કે દો કબીલે હઝરત નૂહ (અસ.) કી ઔલાદમેં હૈ.

૭. કુસઈકી તા'મીર હૈ, જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી પાંચવી પુશ્તમેં દાદા હૈ.

૮. કુરૈશકી તા'મીર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી જવાનીકે ઝમાનેમેં, જિસકે બહોતસે કિસ્સે અહાદીસમેં આતે હૈ, હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઉમ્મ શરીફ ઉસ વક્ત પચ્ચીસ સાલકી થી ઔર બા'ઝને પૈતીસ સાલકી બતાઈ હૈ. ઉસકી તા'મીરમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કી ભી શિર્કત હુઈ કે અપને કાંધે પર પત્થર ઉઠાકર લાતે થે. યેહી વો તા'મીર હૈ, જિસમેં હજરે અસ્વદકો અપની જગહ પર રખ્ખનેમેં કુરૈશમેં એસા નિઝા પૈદા હુઆકે હર જાનિબસે તલવારેં નિકલ આઈ ઔર હર કબીલા ચાહતા થા કે યે સઆદત ઉસકે હિસ્સેમેં આયે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસકા યે બેહતરીન ફૈસલા કિયાકે અપની ચાદર મુબારક પર ઉસકો રખકર ફરમાયા કે હર કબીલેકા એક-એક આદમી ઈસ ચાદરકે કિનારેકો પકડ લે. ઈસી તરહ ઈસકો કા'બેકી દીવાર તક લે જાકર ફરમાયા કે તુમ સબ મુઝે અપની તરફસે વકીલ બના દો કે ઈસ પરસે ઉઠાકર દીવાર પર રખ દૂં. સબને વકીલ બના દિયા ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપને દસ્તે મુબારકસે ઉપર રખ દિયા. કુરૈશને ઈસ તામીરમેં ઈસકા અહદ કિયા થા કે ઈસ મુશ્તબહ કમાઈ ન લગાઈ જાએગી, હલાલ કમાઈ કમ રેહ ગઈ, જિસકી વજહસે હતીમકી જાનીબ દીવારકો પીછે હટા દિયા ઔર કુછ હિસ્સા કા'બા શરીફકા બાહર રેહ ગયા ઔર કા'બા કા દરવાઝાભી હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) કી તા'મીરકે ખિલાફ બહોત ઉંચા કર દિયાકે હર શખ્સ ઉસમેં દાખિલ ન હો સકે, બલ્કે દાખિલીકે વાસ્તે સીડી લગાના પડે, જિસકો દિલ ચાહે સીડી લગાકર દાખિલ કરે, જિસકો ચાહે દાખિલ ન હોને દે. હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખ્વાહીશ થી કે કા'બા શરીફકો અજ સરે નૌ ક્વાઈદે ઈબ્રાહી (અલૈ.) પર તા'મીર કિયા જાએ મગર ઈસ બાતકી નૌબત ન આઈ.

૯. સન ૬૪ હિ.મેં યઝીદકી ફૌજને જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી.) પર મક્કામેં ચલ્લાઈ કી, તો મિન્જબીક્સે આગ બરસાઈ જિસ્સે કા'બેકા પરદા ભી જલ ગયા ઔર કા'બેકી દીવારોકો ભી નુકસાન પહોંચા. ઈસી અસ્નામેં યઝીદ

મર ગયા ઔર વો કૌજે વહાંસે વાપસ આ ગઈ, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) ને કા'બેકો મુનહદિમ કરકે અઝસરે નૌ તા'મીર ક્રિયા, જિસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખ્વાહીશકે મુવાફિક હતીમકે હિસ્સેકો અન્દર દાખિલ ક્રિયા ઔર દરવાઝા ઝમીનકે કરીબ કર દિયાકે હર શખ્સ ઉસમે દાખિલ હો સકે ઔર દૂસરા દરવાઝા ઉસકે મુકાબિલ દીવારમે કાપન કર દિયાકે લોગ એક દરવાઝેસે દાખિલ હો, દૂસરેસે નિકલતે રહે ઔર આને-જાનેમે મુઝાહમત ન હો. જમાદિલ ઉખ્રા સન ૬૪ હિ.મેં યે તા'મીર શુરૂ હુઈ ઔર રજબ સન ૬૪ હિ. યા સન ૬૫ હિ.મેં પુરી હુઈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) ને ઈસકી ખુશીમે બહોત બડી દઅવત કી, જિસમે સૌ ઉટ ઝબાહ ક્રિયે. કા'બા શરીફકી તા'મીર તો હઝરત ઈબ્ને સુબૈરને પૂરી ફરમા દી, લેકિન ઈસ હાદસેમે એક અહમ નુકસાન યે હુઆકે. હઝરત ઈસ્માઈલ ઝબીહુલ્લા (અલૈ.) કે ફિદયેમે જો મેંઢા જન્મતકા ઝબહ હુઆ થા, ઉસકે સીંગ ઉસ વકતસે કા'બા શરીફમે મેહફૂઝ થે. વો ઈસ હાદસેમે જલ ગયે. ઈન્નાલિલ્લાહિ વ- ઈન્ના ઈલૈયિ રાજિન.

૧૦. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) કે ઈન્તિકાલકે બાદ અબ્દુલ મલિક બિન મર્વાનકે ઝમાન-એ-હકૂમતમે હુજ્જાજને બાદશાહકો બેહકાયાકે ઈબ્ને સુબૈર (રદી.) ને કા'બામે તગય્યુર કર દિયા ઔર ઉસ હાલ પર નહી રહા, જિસ પર હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમે થા, અબ્દુલ મલિકને ઈસકો ઈજાઝત દે દી કે ઉસી સૂરત પર કર દિયા જાએ, ઉસ પર હુજ્જાજને કદીમ તરફકે મુવાફિક શકી દરવાઝેકો ઊંચા કર દિયા ઔર ઉસકે બિલ મુકાબિલ દરવાઝેકો બન્દ કર દિયા ઔર હતીમકી જાનિબસે દીવાર તોડકર પીછે હટા દી ઔર અન્દરકે હિસ્સેમે ભરાવ કરકે કા'બાકી સતહકો અન્દરસે ઊંચા કર દિયા. સન ૭૩ હિ.મેં યે તગય્યુર હુવા, ઉસકે બા'દસે ઉસી હાલપર બૈતુલ્લાહ શરીફ એક અરસે તક રહા કે ઉસકી તીન જાનિબેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) કી તા'મીરસે થી ઔર હતીમકી જાનિબ હુજ્જાજકી તામીરસે.

બા'ઝ લોગૌંકી રાય યે હૈ કે અબતક અસલ તા'મીર યેહી હૈ ઔર આઈન્દકે તગય્યુરાત મરમ્મતેં હૈ, મુસ્તકિલ તા'મીર નહી હૈ.

મુહદ્દિસીનને રિવાયત કી હૈ કે હાઝન રશીદ વગૈરહ બા'ઝ સલાતીનને ઈરાદા ક્રિયા કે કા'બા શરીફકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) કી તા'મીરકે મુવાફિક કર દિયા જાએ, ઈસલિયે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી મંશાકે મુવાફિક થી, મગર હઝરત ઈમામ માલિક (રહ.) ને બડે ઈસરાસે ઈસ ઈરાદેકો મુલતવી કરાયા, તા'કે કા'બેકી તા'મીર બાદશાહકો ખેલ ન બન જાએકે હર બાદશાહ અપને નામકે ખાતિર ઈસમે તા'મીરકા સિલસિલા શુરૂ કર દે.

૧૧. સન ૧૦૨૧ હિ.મેં સુલતાન અહમદ તુર્કીને છત બદલવાઈ ઔર દીવારોમે જહાં-જહાં બોસીદગી આ ગઈ થી, ઉસકી મરમ્મત કરાઈ, મીઝાબુર્હમતકો

દુરસ્ત ક્રિયા. એ દર હકીકત પૂરી તા'મીરકી તજદીદ નહી, બહે ઈસ્લાહ ઓર મરમ્મત હે.

૧૨. સન ૧૦૩૯ હિ.મેં સુલતાન મુરાદકે ઝમાનેમેં જબ બહોત ઝોરસે સૈલાબકા પાની મસ્જિદમેં પહોંચ ગયા ઓર બૈતુલ્લાહ શરીફકી બા'ઝ દીવારે ભી ગિર ગઈ, તો સુલતાન મોસૂફને ઉંનીકી તા'મીર કરાઈ ગાલિબ એ હે કે જો હિસ્સા મુનહદિમ હો ગયા થા, ઉંનીકી તા'મીર હુઈ, ઈસલિયે ઉંનકો બા'ઝ મુઆરિખીન સિફ તર્મીન બતાતે હે ઓર બા'ઝ તામીરે જદીદ. વલ્લાહુ આ'લમ !

હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્ફદહુને અપની તકસીરમેં એ લિખ્તા હે કે હજરે અસ્વદકી જાનિબ કે અલાવા ઓર જાનિબોંકી તા'મીરકી, ઈસ સૂરતમેં ઈસ વક્ત બૈતુલ્લાહ શરીફ હજરે અસ્વદકી જાનિબસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સુબૈર (રદી.) કી તા'મીર હે ઓર બાકી જાનિબોંમેં સુલતાન મુરાદ કા તા'મીર ક્રિયા હુઆ હે. ઈસ સાલ મુહર્રમ સન ૧૦૬૭ હિ. મેં સુલતાન ઈબ્ને સગીદને ઉંનકે દરવાઝે કિવાડો ઓર ચૌખટકી તજદીદ કી.

આયતન હક્ક તઆલા શાનુહુને કા'બેકો જો મોહતરમ ઘર હે, લોગોંકે કાયમ રેહનેકા સબબ બના દિયા.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
قِيَامًا لِلنَّاسِ (سورة البقرة 125)

(સૂરએ માઈદા, રૂકૂઅ ૧૩)

કાઈદા હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) ફરમાતે હે કે લોગોંકે કાયમ રેહનેકા સબબ ઉંનકે દીનકા રેહના ઓર નિશાનાતે હજકા કાઈમ રેહના હે.

દૂસરી હદીસમેં ઉંનસે નક્લ ક્રિયા ગયા કે ઉંનકા કાયમ રેહના એ હે કે જો લોગ ઉંસમેં પહોંચ જાયે, વો મામૂન હો જાયે.

હસન બસરી (રહ.) ને એ આયત તિલાવત ફરમાઈ ઓર ફરમાયા કે લોગ અપને દીન પર કાઈમ રહેંગે, જબ તકકે ઈસ ઘરકા હજ કરતે રહેં ઓર નમાઝમેં ઉંસ તરફ મુંહ કરતે રહેં. (દુર્ મન્સૂર)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસ્સલમ) કા ઈર્શાદ હે કે બૈતુલ્લાહકા તવાફ બહોત કસરતસે ક્રિયા કરો. દો મર્તબા એ બિલ્કુલ મુનહદિમ હો ચુકા હે ઓર ત્રીસરી મર્તબા જબ બિલ્કુલિયા મુનહદિમ હો જાએગા તો ઉંકા લિયા જાએગા.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજ્હલ્હુ) કા ઈર્શાદ નક્લ ક્રિયા કે હક તઆલા શાનુહુ જબ દુનિયાકો બરબાદ કરનેકો ઈરાદા ફરમાએંગે તો સબસે પેહલે બૈતુલ્લાહકો મુનહદિમ કરાયા જાએગા, ફિર દુનિયા બરબાદ કી જાએગી. (ઈતિહાક)

અલામાતે ક્રિયામતકી રિવાયતમેં ક્રિયામતકે કરીબ કા'બેકા મુનહદિમ હોના કસરતસે વારિદ હુઆ હે, હુઝૂર (સલ્લ) કા પાક ઈર્શાદ હે કે વો હબ્શી ગોયા મેરી નઝરકે સામને હે, જો કા'બા શરીફકો એક-એક પત્થર ઉંનકા ગિરાકર મુનહદિમ કરેગા.

એક હદીસમાં આયા છે કે લોગ ખેરકે સાથ રહેંગે, જબ તકકે ઈસ હુરમતકી (યાની મક્કા ઔર હરમે મક્કાકી) એસી તા'ઝીમ કરતે રહેંગે, જેસા કે ઉસકી તા'ઝીમકા હક હૈ ઔર જબ ઉસકી તા'ઝીમકો જાએ કર દેંગે, તો હલાક હો જાએંગે. (મિશકાત)

એક હદીસમાં હૈ કે ક્યામત ઉસ વક્ત તક કાઈમ ન હોગી, જબ તકકે હજરે અસ્વદ ઔર મકામે ઈબ્રાહીમ ન ઉકા લિયે જાએ.

એક હદીસમાં અલામાતે ક્યામતમાં હૈ કે હબ્શાકે લોગ કા'બા પર ચળ્લાઈ કરેંગે ઔર વો ઈતના બડા લશ્કર હોગા કે ઉસકા અગલા હિસ્સા હજરે અસ્વદકે પાસ હોગા ઔર પિછલા હિસ્સા જિદ્દામાં સમન્દરકે કરીબ ઔર કા'બા શરીફકા એક-એક પત્થર ગિરા કર તોડેંગે.

અહાદીસ

હદીસ-૧ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈયિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી એક સૌ બિસ રહમતેં રોઝાના ઉસ ધર પર નાઝિલ હોતી હૈ જિનમેસે સાઠ તવાફ કરનેવાલો પર ઔર ચાલીસ વહાં નમાઝ પઢનેવાલો પર ઔર બીસ બૈતુલ્લાહકો દેખનેવાલો પર હોતી હૈ. (બયહકી)

۱- عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله في كل يوم ولية عشرين ومائة رحمة تنزل على هذا البيت ستون للطائفين واربعون للمصلين وعشرون للناظرين كذا في الدر عن ابن عدي والبيهقي وضعفه وغيرهما حسنه المنذرى وفي الكنز بالفاظ آخر وهو في المسلسلات للشاه ولي الله الدهلوي

કાઈદા : બૈતુલ્લાહ શરીફકા સિર્ફ દેખના ભી ઈબાદત હૈ. હઝરત સઈદ બિન મુસયિબ (રહ.) તાબેઈ કરમાતે હૈ કે જો ઈમાનો તસ્દીક કે સાથ કા'બેકો દેખે, વો ખતાયાસે એસા પાક હો જાતા હૈ, જેસા આજ હી પૈદા હુઆ.

અબૂ સા'ઈબ મદની (રહ.) કેહતે હૈ, જો ઈમાનો-તસ્દીક કે સાથ કા'બેકો દેખે, ઉસકે ગુનાહ એસે ઝખતે હૈ, જેસે પાત્તે દરખતસે ઝળ જાતે હૈ ઔર જો શખ્સ મસ્જિદમાં બેઠ કર બૈતુલ્લાહ કો સિર્ફ દેખતા રહે, ચાહે તવાફો-નમાઝ નફલ ન પળ્હતા હો, વો અફઝલ હૈ, ઉસ શખ્સસે, જો અપને ધરમે નફલે પળ્હે ઔર બૈતુલ્લાહકો ન દેખે.

હઝરત અતા (રહ.) કેહતે હૈ કે બૈતુલ્લાહકો દેખના ભી ઈબાદત હૈ ઔર બૈતુલ્લાહ કો દેખનેવાલા એસા હૈ, જેસાકે રાતકો જાગનેવાલા દિનમાં રોઝા રખનેવાલા ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમાં છલાદ કરનેવાલા ઔર અલ્લાહકી તરફ રૂજૂઅ કરનેવાલા.

હજરત અતા (રહ.) હીસે યેભી નકલ ક્રિયા ગયા કે એક મર્તાબા બૈતુલ્લાહકો દેખના એક સાલકી નકલી ઈબાદત કે બરાબર હૈ.

તા'ઉસ (રહ.) કેહતે હૈ કે બૈતુલ્લાહકા દેખના અફઝલ હૈ, ઉસ શખ્સકી ઈબાદતસે ભી જો રોઝાહદાર શબ-બેદાર ઔર મુજાહિદ કી સખીલિલ્લાહ હો.

ઈબ્રાહીમ નખઈ (રહ.) કેહતે હૈ કે બૈતુલ્લાહકા દેખનેવાલા મક્કાસે બાહર ઈબાદતમે કોશિશસે લગે રેહનેકે બરાબર હૈ. (દુર્ મન્સૂર)

ઔર તવાફ કરનેવાલો પર જિસ કદર રહમતે નાઝીલ હોતી હૈ, વો ઈસ હદીસસે ઝાહિર હૈ ઈસી વાસ્તે ઉલમાને લિખ્યા હૈ કે મસ્જિદે હરામમે તહીયતુલ મસ્જિદસે તવાફ અફઝલ હૈ, અગર કિસી વજહસે તવાફ ન કર સકે તો તહીયતુલ મસ્જિદ પળે, વરના બજાએ તહીયતુલ મસ્જિદકે મસ્જિદમે જાતેહી તવાફ કરના અફઝલ હૈ. અલબત્તા અગર નમાઝકા વકત કરીબ હો, તો ફિર ઉસ વકત તવાફ ન કરે. મુશકિસ્મત હૈ વો લોગ જિન્કો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ અપને લુત્ફી ફઝલસે કસરતસે તવાફ કરનેકી તૌફીક અતા કરમાએ.

કુર્ઝ બિન વબરઅ (રહ.) એક બુઝુર્ગ થે, જિનકા મા'મૂલ હંમેશા રોઝાના સત્તર તવાફ દિનમે ઔર સત્તર તવાફ રાતમે કરનેકા થા, જિસકી મસાફત તીસ મીલ રોઝાનાકી હુઈ ઔર હર તવાફકે બાદ દો રફૂઅત તહીયતુતવાફકી કુલ દો સૌ અસ્સી રફૂઅતે હુઈ. ઈનકે અલાવા દો મર્તાબા રોઝાના કુઅને પાક ખત્મ કરનેકા મા'મૂલ થા. (એલા)

યેહી લોગ હૈ જો આખિરતકી દાયમી ઝિંદગીકે લિયે બહોત કુછ કમાકર લે જા રહે હૈ.

હદીસ-૨ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કસમ ખાકર ઈશાદ ફરમાતે હૈ કે હજરે અસ્વદકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ક્રિયામતકે દિન ઔસી હાલતમે ઉઠાએંગે કે ઉસકે દો આંખે હોગી, જિનસે વો દેખેગા ઔર સુબાન હોગી, જિસ્સે વો બોલેગા ઔર ગવાહી દેગા ઉસ શખ્સકે હકમે, જિસને ઉસકો હકકે સાથ બોસા દિયા હો. (તિરમિઝી)

કાપદા હકકે સાથ બોસા દેનેકા મતલબ યે હૈ કે ઈમાન ઔર તસ્દીકકે સાથ બોસા દિયા હો.

હજરત જાબિર (રહી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)સે નકલ કરતે હૈ કે કા'બાકે લિએ એક ઝબાન હૈ ઔર દો હોઠ હૈ. ઉસને(પેહલે ઝમાનેમે) હક તઆલા શાનુહુસે શિકાયત કી કે અય અલ્લાહ મેરી તરફ લૌટેનેવાલે કમ હો

۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَجَرِ اللَّهُ يَبْعَثُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِمَنْ يَنْصُرُ دِينًا وَلِسَانًا يَنْطِقُ بِهِ يَشْهَدُ عَلَى مَنْ اسْتَمَعَ مِنْ رِوَاةِ التِّرْمِذِيِّ وَابْنِ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيِّ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

ગમે ઔર ઝિયારત કરનેવાલે કમ હો ગમે, તો હક તઆલા શાનુહને ફરમાયા કે મે એક એસી કૌમ (મુસલમાન) પૈદા કરનેવાલા હું, જો બડે મુશૂઆવાલી હોગી, બડે સજદે કરનેવાલી (નમાઝી) હોગી, વો તેરી તરફ એસે ઝુકેગે, જેસા કે કબૂતર અપને બૈઝેકી તરફ ઝુકતા હૈ. (તર્ગીબ)

એક ઔર હદીસ મૈ આયા હૈ કે હજરે અસ્વદ ઔર રૂકને યમાની કિયામતકે દિન એસે હાલમૈ ઉઠેગે કે ઉનકે લિએ દો આંખે ઔર એક જૂબાન ઔર દો હોંક હોંગે, વફાકી ગવાહી દેગે ઉન લોગો કે લિએ, જો ઉનકો બોસા દેગે યાની ઉસકી ગવાહી દેગે કે ઈન બોસા દેને વાલોને ઈકરાર પૂરા કર દિયા. (તર્ગીબ)

એક હદીસમૈ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદી.) જબ તવાફ કરતે હુએ હજરે અસ્વદ પર પહોંચે તો, ઉસકો બોસા દિયા ઔર ફરમાયા કે મૈ જાનતા હું કે તૂ એક પત્થર હૈ, ન તો કોઈ નફા પહોંચા સકતા હૈ, ન નુકસાન પહોંચા સકતા હૈ. અગર મૈ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ન દેખતા કે આપને તુઝે બોસા દિયા, તો કભી બોસા ન દેતા. હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) પાસ ખબે થે. ઉન્હોને અઝ્ઝ કિયા કે અય અમીરૂલ મો'મિનીન. યે નફા ઔર નુકસાન પહોંચાતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા કે યે કેસે ? હઝરત અલી (રદી.) ને ફરમાયા કે અઝલમૈ જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહને સારે બન્દોસે અપને રબુલ આલમીન હોનેકા ઈકરાર લિયા થા, તો ઈસ ઈકરારકો કિતાબમૈ દર્જ કરકે ઈસ પત્થરમે મેહફૂઝ કર દિયા થા. બસ યે ક્યામતકે દિન ગવાહી દેગા કે ફલાંને ઈકરાર પૂરા કર દિયા ઔર ફલાં (યાની કાફિર) મુન્કિર હુવા. (ઈતિહાક)

ગાલિબન ઈસી વજહસે ઈસ જગહ જો દુઆ મસ્નૂન હૈ, ઉસકે અલ્લાહ હૈ-

اللَّهُمَّ اَيُّهَا الْبَاقِي وَتَصَدِّقًا بِكَلَامِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ

અલ્લાહુમ્- ઈમાનમ્ બિ- વ તસદીકમ્ બિકિલાબિ-ક વ-વફાઅમ્ બિઅહદિક.

તર્જુમા- (અય અલ્લાહ. મૈ બોસા દેતા હું તુઝ પર ઈમાન લાતે હુએ ઔર તેરી કિતાબકી તસદીક કરતે હુએ ઔર તેરે અહદકો પૂરા કરતે હુએ.)

હઝરત ઉમર (રદી.) કો લોગો કે અકાઈદકા બહોત ફિકો-એહતિમામ રેહતા થા કે મબાદા અકીદહમે કોઈ લગ્ગિશ હો જાએ, ઈસી વજહસે "બૈઅતુરિઝવાન" જિસ દરખતકે નીચે હુઈ થી, વો બૈઅત ચૂં કે બહોત અહમ થી, હત્તાકે હક તઆલા શાનુહને ભી રઝાકા પરવાના ઈન હઝરાતકે લિએ કુર'ાને પાકમૈ નાઝિલ ફરમાયા. યુનાચે ઈશાદ હૈ-

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَأْتِيهِمْ مِنَ الْبَيْتِ السَّجْدَةِ (سُورَةُ)

(બેશક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ રાઝી હો ગયા ઉન મુસલમાનોસે, જબ કે વો દરખત કે નીચે આપસે બૈઅત કર રહે થે લેકિન જબ હઝરત ઉમર (રદી.) કો

યે મા'લુમ હુઆ કે લોગ ઈસ દરખત કે પાસ બરકત કે તૌર પર જાતે હૈ, તો ઈસ દરખતકો કટવા દિયા. (દુર્ મન્સુર)

ઈસી તરહ હઝરત ઉમર (રદી.) કો યહાં ભી ખ્યાલ હુઆ કે લોગ બૂત પરસ્તીસે નિકલ કર આ રહે હૈ, ઐસા ન હો કે ઈસ પત્થરકો ભી બૂતોકે પત્થરકે મુશાબેહ સમઝકર બૂત પરસ્તીકા શાયબા ઉનમેં રેહ જાએ, ઈસલિએ ઈસપર મુતનબ્બહ કરનેકે લિએ કે યે પત્થરકી કોઈ તા'ઝીમ નહી હૈ, બલ્કે સિર્ફ તા'મીલે હુકમ હૈ. મુશ્શિકીનકી તરહસે યે બાત નહી કે ઈસ પથ્થરમેં કોઈ તકરુબ પૈદા કરનેકી ખાસિયત હૈ. (ઈતિહાસ)

ઈસી તરહસે ખુદ કા'બા શરીફકે મુતઅ'લ્લિક હઝરત ઉમર (રદી.) કા યે ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે યે ચંદ પત્થરકો મકાન હૈ, લેકિન અલ્લાહને ઉસકો હમારા કિબ્લા મુકર્રર કર દિયા કે ઝિન્દગીમેં ઉસકી તરફ નમાઝ પઢ્ઢે ઔર મરનેકે બા'દ ઉસકી તરફ મુંહ કરકે લિટાયા જાએ. (કંઝ)

એક હદીસમેં આયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદી.) જબ હજરે અસ્વદ પર પહોંચે તો ફરમાયા, મૈ ઈસકી ગવાહી દેતા હુ કે તુ એક પત્થર હૈ, ન નફા પહોંચા સકતા હૈ, ન નુક્સાન. મેરા રબ સિર્ફ વોહી હૈ, જિસકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહી. અગર મૈ યે ન દેખતા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને તુઝે બોસા દિયા ઔર હાથ લગાયા, તો ન બોસા દેતા ન હાથ લગાતા. (કંઝ)

એક ઔર હદીસમેં આયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદી.) ને જબ હજરે અસ્વદ કો બોસા દિયા તો ફરમાયા-

بِسْمِ اللَّهِ

وَاللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا عَدَاوًا وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْبَدِيُّ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَكَفَرْنَا بِالْجَبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَاللَّاتِ وَالْعُزَّى وَمَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّا لَنَرِي اللَّهَ إِلَهَ الْبَدِيِّ

نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَوْنَى الصَّالِحِينَ

ઉસમેં હર કિસ્મ કે શર્કસે બેઝારી કા ઈઝહાર ફરમાયા ઈસ્સે યે બાત ભી ઝાહિર હો ગઈ કે બૈતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ યા હજરે અસ્વદ વગૈરહકા બોસા ઉસકો બૂત પરસ્તીસે કોઈ મુશાહબત નહી. અવ્વલ ઈસ વજહસે કે ઈસકા તવાફ વગૈરહ સિર્ફ તા'મીલ ઈર્શદિ ખુદાવંદી હૈ ઔર બૂતો કે તવાફકા યા કિસી બૂતકે તવાફકા કોઈ હુકમ માલિકુલ મુલ્કસે નહી હૈ.

દૂસરી ઈસ વજહસે ભી કે કા'બા શરીફ યા હજરે અસ્વદ વગૈરહમેં ગૈરુલ્લાહસે કોઈ તઅ'લ્લુક યા ઈલાકા ઔર નિસ્બત નહી હૈ. મૌલા હી કા ઘર હૈ, બખિલાફ બૂતોકે કે વો ગૈરુલ્લાહસે તઅ'લ્લુક રખતે હૈ, જિસમેં શર્ક ઝાહિર હૈ ઔર હઝરત (અલી કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કા યે ઈર્શાદ કે નફા દેતા હૈ વો શહાદત

ઔર ગવાહીકા નફા હૈ, અદાલતમે કિસીકી ગવાહી દેના ઉસકે લિએ નાફેઅ તો બહોત ઝિયાદા હૈ, મગર ઈસ્સે ઉસકા કાબિલે પરસ્તિશ હોના લાઝિમ નહી આતા.

હદીસમે આયા હૈ કે મુઅજિઝનકી અઝાનકી આવાઝ જહાં તક પહોંચે હર રત્બો- યાબિસ ઉસકે લિએ ક્યામતમે ગવાહી દેગા લેકિન ઉસકી વજહસે હર રત્બો- યાબિસકા કાબિલે પરસ્તિશ હોના લાઝિમ નહી આતા.

હદીસ-૩ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે હજરે અસવદ જબ જન્નતસે દુનિયામે ઉતારા ગયા તો વો દૂધસે ઝિયાદા સહેદ થા, આદમિયોકી ખતાઓને ઉસકો કાલા કર દિયા. (તિરમિઝી)

૩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَزَلَ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ فَسَوَّدَ خَطَايَا بَنِي آدَمَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ كَذَلِكَ الْمَشْكُوتُ

કામ્યદા : યા'ની લોગો ને, જો ઉસકો ગુનાહોસે આલૂદા હાથોસે છુઆ તો ઉન્કે ગુનાહોકી તા'સીરસે વો સિયાહ હો ગયા. બડી ઈબરતકા મકામ હૈ કે જબ મહેઝ હાથ લગાનેસે પત્થર પર યે અસર હુઆ તો ઉન દિલોકા કયા હાલ હોતા હોગા, જો ગુનાહોસે હર વક્ત વાબસ્તા રેહતે હૈ.

એક હદીસમે આયા હૈ કે જબ આદમી કોઈ ગુનાહ કરતા હૈ તો ઉસકે દિલમે એક સિયાહ દાગ લગ જાતા હૈ, અગર વો તૌબા ઈસ્તિગફારસે ઉસકો ધો દેતા હૈ, તો વો સાફ હો જાતા હૈ, વરના લગા રેહતા હૈ ઔર જબ દૂસરા ગુનાહ કરતા હૈ, તો દૂસરા દાગ લગ જાતા હૈ, ઈસી તરહ હોતે હોતે સારા દિલ સિયાહ હો જાતા હૈ, ઈસીકી તરફ કુઆને પાકકી આયત -

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ

તર્જુમા - "બલકે ઉન્કે બૂરે આ'માલકા ઉન્કે દિલો પર ઝંગ જમ ગયા"મે ઈશારા કિયા ગયા.

એક હદીસમે આયા હૈ કે હજરે અસ્વદ ઔર મકામે ઈબ્રાહીમ જન્નત કે યાફૂતોમેસે દો યાફૂત હૈ. અગર મુશ્રિકીન ઉસકો ન છૂતે તો જોભી બીમાર ખ્વાહ કેસી હી બીમારી હોતી, જબ ઉસકો છૂતા તો તંદુરસ્ત હો જાતા.

એક હદીસમે હૈ કે હજરે અસ્વદ જન્નતકે પત્થરોમેસે એક પત્થર હૈ, અગર ગુનાહોકી નહુસત જો જાજિરોકે ધૂનેસે ઉસ્સે વાબસ્તા હો ગઈ ન હોતી, તો જો અંધા, કોઢી યા કિસી ઔર મર્ઝકા બીમાર ઉસકો છૂતા તો વો તંદુરસ્ત હો જાતા. (ઈતિહાફ)

હદીસ-૪ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ

૪- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ

હે કે રૂકને યમાની પર સત્તર કરિશ્તે મુકરર હે, જો સખ્સ વહાં જાકર યે હુઆ પળહે "અલ્લાહુમ્મ-ઈન્ની અસ્મલુ-કલ્મલ્લુ વલ્લાહિયત- ફિહુન્યા વલ્લાહિરતિ રબ્બના. આતિના ફિહુનિયા હસન્તલ્લહિના અઝઝબન્નાર." ઉસકી હુઆ પર આમીન કેહતે હે (હુઆકા તર્જુમા ઈસ તરહ હે, અય અલ્લાહ મેં તુઝસે મા'ફીકા તા'લિબ હું ઓર દોનો જહાનમે આફિયત માંગતા હું. અય અલ્લાહ, તૂ દુનિયામે ભી ભલાઈ અતા કર ઓર આખિરતમે ભી ઓર જહન્નમકે અઝઝબસે હિફાઝત કરમા.

(ઈબ્ને માજા, મિશકાત)

હાઈદા : રૂકને યમાની ભી બાબરકત મકામ હ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ફરમાતે હે કે હમને હજરે અસ્વદ યા રૂકને યમાનીકા ઈસ્તિલામ નરમી યા સખ્તીમે નહી છોડા, જબસે હમને દેખા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ઉન્કા ઈસ્તિલામ કિયા કરતે થે. રૂકને યમાનીકા ઈસ્તિલામ યે હે કે તવાફ કરતે હુએ ઉસ પર હાથોકો ફેરે.

એક હદીસમે આયા હે કે હજરે અસ્વદ ઓર રૂકને યમાનીકા મસ કરના ખતાઓકો સાકિત કરતા હે. (કઝ)

એક હદીસમે હે કે હુઝુરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને રૂકને યમાનીકો ભી બોસા દિયા. (ઈતિહાફ)

ઈસ જગહ ઈસ બાતકા વિહાઝ રખના ઝરૂરી હે કે હજરે અસ્વદ ઓર રૂકને યમાનીકા ઈસ્તિલામ એસી તરહ હોના ચાહિએ, જિસમે દૂસરોકો અઝીયત ન પહોંચે કે યે ફેઅલ મુસ્તહબ હે ઓર મુસલમાનકો ઈઝા પહોંચાના હરામ હે.

હદીસ-૫ હઝરત

ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.)સે નકલ કરતે હે કે મુલતઝિમ એસી જગહ હે, જહાં હુઆ કુબૂલ હોતી હે. કિસી બન્દેને વહાં એસી હુઆ નહી કી, જો કુબૂલ ન હુઈ હો.

(જઝરી)

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ دَكَلْ بِه سَبْعُونَ مَلَكًا
يَعْنِي الرُّكْنَ الْيَمَانِي فَقَالَ اللَّهُمَّ
إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ رَبَّنَا آتِنَا
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ
حَسَنَةً وَرَبَّنَا عَذَابَ النَّارِ قَالُوا
آمِينَ

رواه ابن ماجه في الشكوة

٥٠- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْكَلِمَةُ مُؤَخَّرٌ يَسْتَجَابُ فِيهَا الدُّعَاءُ
مَا دَعَا اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا إِلَّا اسْتَجَابَ لَهَا كَذَلِكَ إِنْ اسْتَسْلَمَ
لِلشَّاهِدِ وَلَى اللَّهِ الدَّهْلَوِيُّ ذَكَرَهُ الْحَزَنِيُّ فِي الْحَمْدِ

કા'બા : મુલતઝિમ હજરે અસ્વદસે લેકર કા'બા શરીફકે દરવાઝે તકકા હિસ્સા કેહલાતા હૈ, ગાલિબન ઈસી વજહસે ઉસકા નામ મુલતઝિમ હૈ કે ઉસકે મા'ની ચિમટનેકી જગહ કે હૈ.

અબૂદાઉદમે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે ઉન્હોને ઈસ જગહ ખડે હોકર અપને સીને ઓર ચેહરેકો દીવારસે ચિમટા દિયા ઓર દોનો હાથોકો દિવાર પર ફેલા દિયા ઓર યે કહા કે મૈને ઈસ તરહ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કો કરતે દેખા. ઈસ જગહ કે મુતઅ'લ્લિક જો હદીસ દુઆકે કુબૂલ હોનેકી નકલકી જાતી હૈ,

મેરે હઝરત નબ્વરલ્લાહુમર્કદહુસે લેકર હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) તક હર ઉસ્તાઝે હદીસ સુનાતે વક્ત અપના જાતી તજુર્બા યે બતાતા હૈ કે મૈને ઈસ જગહ દુઆ કી ઓર વો કુબૂલ હુઈ ઓર ઈસ નાપાકકા ભી જાતી તજુર્બા હૈ.

હસન બસરી (રદી.) ને જો ખત મક્કાવાલોકો લિખ્યા હૈ, ઉસમે તહરીર કરમાયા હૈ કે વહાં પન્દર જગહ દુઆ કુબૂલ હોતી હૈ-

૧. તવાફ કરતે વક્ત, ૨. મુલતઝિમ પર, ૩. મીઝાબે રહમત કે પાસ ઓર ૪. કા'બા શરીફ કે અંદર ઓર ૫. ઝમઝમ કે કુએ કે પાસ ઓર ૬. સફા ઓર ૭. મર્વા પર ઓર ૮. ઉન્કે દરમિયાન દૌડતે હુએ ઓર ૯. મકામે ઈબ્રાહીમ કે પાસ ઓર ૧૦. અરફાતકે મૈદાનમે ઓર ૧૧. મુઝદલ્ફામે, ઓર ૧૨. મિના ઓર ૧૩. ૧૪. ૧૫ તીનો શૈતાનોકે કંકરિયા ખાસતે વક્ત. (હિસને હસીન)

ઓર દૂરે મંસૂરકી રિવાયતમે લિખ્યા હૈ કે મુલતઝિમ ઓર મીઝાબે રહમતકે નીચે રૂકને યમાની કે પાસ ઓર સફા ઓર મર્વા પર ઓર ઉન્કે દરમિયાન ઓર હજરે અસ્વદ ઓર મકામે ઈબ્રાહીમકે દરમિયાન ઓર કા'બા શરીફકે અન્દર ઓર મિના, મુઝદલ્ફા, અરફાત ઓર તીનો શૈતાનો કે પાસ.

હમારે હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ સાહબ નબ્વરલ્લાહુ મર્કદહુને અપની તફસીરમે ઈસી રિવાયતકો ઈજ્તિયાર ક્રિયા હૈ.

બા'ઝ ઉલમાને ઈન્કે અ'લાવા મતાફ યા'ની તવાફ કરનેકી જગાહ ઓર બૈતુલ્લાહ શરીફ પર નઝર પડતે વક્ત ઓર હતીમકો ઓર હજરે અસ્વદ ઓર રૂકને યમાની કે દરમિયાની હિસ્સેકો ભી ખુસૂસિયતસે દુઆ કે મકબૂલ હોનેકી જગહ બતાયા હૈ.

બા'ઝ ઉલમાસે યેભી નકલ ક્રિયા ગયા કે મુલતઝિમ રૂકને યમાનીસે લેકર કા'બા કે ગરબી દરવાઝે તકકા હિસ્સા, જો બન્દ હૈ, યે અગરચે મશહૂર કૌલકે ખિલાફ હૈ, લેકીન બા'ઝ અકાફિરકા કૌલ તો હૈ હી. (શર્હ લુબાબ)

હદીસ-૬ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે આદમી અગર અપને ઘર પર નમાઝ પઢે તો સિર્ફ એક નમાઝ કા સવાબ

عن انس بن مالك قال قال رسول الله عليه وسلم صلوة الرجل في بيته

ઈસકો મિલતા હે ઓર મુહલ્લેકી મસ્જિદમે પચીસ ગુના સવાબ મિલતા હે ઓર જામે' મસ્જિદમે પાંચ સૌ ગુના સવાબ ઝિયાદા હોતા હે ઓર બેતુલ મુકદ્દસકી મસ્જિદ મેં પચાસ હજાર નમાઝોંકા સવાબ હે ઓર મેરી મસ્જિદ મેં યાની મદીના પાકકી મસ્જિદમે પચાસ હજારકા સવાબ હે ઓર મક્કા મુકર્રમાકી મસ્જિદમે એક લાખ નમાઝોંકા સવાબ હે. (મિશકાત)

કાઈદા- મુતઅદ્દિદ અહાદીસમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે મક્કા મુકર્રમાકી મસ્જિદમે એક લાખ નમાઝોંકા સવાબ હે.

હસન બસરી (રદી.) કરમાતે હે કે મક્કામેં એક દિનકા રોઝા મક્કાસે બાહર એક લાખ રોઝોંકે બરાબર હે, વહાં એક દિરમ (જો તકરીબન ચાર આનેકા હોતા હે) બાહરકે લાખ દિરમકે બરાબર હે ઓર ઈસી તરહ વહાંકી હર નેકી બાહરકી એક લાખ નેકીકે બરાબર હે. (ઈત્તિહાક)

તીસરી ફરશકી પેહલી હદીસમેં ખુદ નબી-એ-કરીમ (સલ્લલ્લાલુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ ગુઝર ચુકા હે કે હરમકી નેકી એક લાખ કે બરાબર હે.

બહોત સી અહાદીસસે યે મા'લૂમ હોતા હે કે મસ્જિદે નબવીકા સવાબ મસ્જિદે અકસાસે ઝા'ઈદ હે, લેકિન ઈસ હદીસમેં દોનોકા સવાબ પચાસ હજાર આયા હે, ઈસલિએ ઉલમાને ઈન રિવાયાતકી વજહસે ઈસ હદીસમેં યે તૌઝીહ કરમાઈ હે કે યહાં હર મસ્જિદકા સવાબ ઈસ્સે પેહલી મસ્જિદકે એ'તેબારસે હે યાની જામે' મસ્જિદકા સવાબ મસ્જિદે કબીલાકે સવાબસે પાંચ સૌ મર્તબા ઝા'ઈદ હે. ઈસ સૂરતમે જામે' મસ્જિદકા સવાબ બારહ હજાર પાંચ સૌ હો ગયા ઓર મસ્જિદે અકસાકા સવાબ ૬૨ કરોડ પચાસ લાખ હો ગયા ઓર મસ્જિદે મદીનાકા ૩ નીલ બારહ ખરબ પચાસ અરબ હુઆ ઓર મસ્જિદે હરામકા એકતીસ સંઘ પચીસ પદમ હુઆ ઈસ સૂરતમે મસ્જિદે મદીનાકા સવાબ મસ્જિદે અકસાસે બહોત ઝા'ઈદ હો ગયા, લેકિન આમ રિવાયાતમે મસ્જિદે હરામકા સવાબ, જો એક લાખ હે, ઈસ્સે બહોત ઝા'ઈદ હો ગયા ઓર બહેતર હે કે જબ મસ્જિદ શરીફમે દાખિલ હો, એ'તેકાફકી નીયત કર લિયા કરે. અવ્વલ તો હર મસ્જિદકા યહી હુકમ હે કે જબ નમાઝ કે વાસ્તે કિસી મસ્જિદમે ભી દાખિલ હો તો એ'તેકાફકી નીયત કર લિયા કરે. તાકે ઈતની દેર એ'તેકાફકા સવાબ મુસ્તકીલ હોતા રહે ઓર મસ્જિદે હરામ ઓર મસ્જિદે નબવી મેં તો ખાસ તૌરસે ઈસકા ખ્યાલ રખમે ઈમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે યે બહોત અહમ ચીઝ હે ઈસકા બહોત એહતિમામ ચાહીએ.

بصلوة وصلوة في مسجد القبايل بخمسة
عشرين صلوة وصلوة في المسجد الذي
يجمع فيه خمسة صلوة وصلوة في المسجد
الاقصى خمسين الف صلوة وصلوة
في مسجد بخمسين الف صلوة وصلوة
في المسجد الحرام بمائة الف صلوة
رواه ابن ماجه كذا في الشكوة

હદીસ-૭ હજરત ઉમર (રદી.)

કા ઈર્શાદ હે કે મક્કામે એક ખતા કરું
ઈસે યે બોહત જિયાદા પસન્દ હે કે
(મક્કાસે બાહર) રકીતામે સત્તર ખતાએ
કરું. (કંઝ)

۷- عَنْ عُمَرَ قَالَ لَوْ أَنَّ أَحَدًا أَهْطَى سَبْعِينَ
خَطِيئَةً بِرُكْبَةٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَهْطَى
خَطِيئَةً وَاحِدَةً يَمْسُكُهَا فِي الْكَنْزِ عَنِ الْأَذَى

કાઈદા- જૈસા કે મક્કા મુકર્રમા મેં નેકિયોકા સવાબ બહોત જિયાદા હે,
ઐસે હી વહાં ગુનાહકા વબાલ ભી સખ્ત હે. ઈસી વજહસે હજરત ઉમર (રદી.)
ફરમાતે હે કે મક્કાસે બાહર સત્તર લગ્ગિશો મક્કાકી એક લગ્ગિશસે બેહતર હે.

હજરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કા ભી યહી ઈર્શાદ તીસરી ફસ્લકી પેહલી
હદીસકે એલમે ગુજર ચુકા હૈ ઓર હજરત ઉમર (રદી.)સે કઈ મઝમૂન ઉસકે હમ-
માની ઝિકર કિએ ગએ. ઈસી વજહસે બા'ઝ અકાબિર મક્કા મુકર્રમામે કિયામકો
પસન્દ ન કરતે થે કે ઉસકે અદબ-એહતિરામકા હક અદા કરના મુશ્કિલ હે.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે વહાં ખતાઓકા ઈર્તિકાબ સખ્ત મમ્નૂઅ
હે ઓર કરીબ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે ગુસ્સેકા મૂજિબ બન જાએ. (ઈત્તિહાક)

વહબ બિન અલ વર્દ (રહ.) એક બુઝૂર્ગ હે, ફરમાતે હે કે મૈ એક દિન
હતીમ મેં નમાઝ પઞહ રહા થા કે મૈને કા'બાકે પરદોકે અન્દરસે યે આવાઝ સુની
કે મૈ અવ્વલન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે શિકાયત કરતા હું ઓર ઈસકે બા'દ અય
જિબ્રાઈલ તુમસે શિકાયત કરતા હું લોગોંકી કે વો મેરે ગિર્દ હંસી -મઝાક ઓર લગ્વ
બાતોમે મશગૂલ રેહતે હૈ. અગર યે લોગ અપની ઈન હરકતોસે બા'ઝ ન આએ,
તો મૈ ઐસા ફટુંગા કે હર-હર પત્થર મેરા જુદા જુદા હો જાએગા. (એલ્લા)

હજરત ઉમર (રદી.) ને એક મર્તબા કુરૈશ કે લોગોંકો મુખાતબ કરકે
ફરમાયા કે તુમસે પેહલે કબીલા અમાલકા ઈસ, ઘરકા મુતવલ્લી ઓર મુન્તાઝિમ હુઆ
થા. ઉન લોગોને ઉસકે એહતિરામમે તસાહુલ કિયા ઓર તા'ઝીમકા હક અદા ન
કિયા તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઉનકો હલાક કર દિયા. ઈસકે બા'દ કબીલા જર્ફમ
ઉસકે મુતવલ્લી બને ઓર જબ ઉન લોગોને ઉસકી બે-હુરમતી કી તો અલ્લાહ જલ્લ
શાનુહુ ને ઉનકો ભી હલાક કર દિયા, લિહાઝા તુમ લોગ બહોત જિયાદા ઉસકી
તા'ઝીમ કિયા કરો ઈસમેં સુસ્તી ન કરો. (કંઝ)

મુસા બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હે કે એક મર્તબા એક અજમી શખ્સ
તવાફ કર રહા થા. નેક દીનદાર આદમી થા તવાફ કરતે હુએ એક ખૂબસુરત ઓરતકે
પાએબકી આવાઝ જો તવાફ કર રહી થી, ઉસકે કાનમે પડી, યે શખ્સ ઉસ ઓરત
કો ઘૂરને લગા, રૂકને યમાનીસે એક હાથ નિકલા ઓર ઈસ ઝોરસે ઉસકે થપ્પડ
મારા કે આંખ નિકલ ગઈ ઓર બૈતુલ્લાહ શરીફકી દીવારસે એક આવાઝ આઈ કે
હમારે ઘર કા તવાફ કરતા હૈ ઓર હમારે ગૈરકો દેખતા હૈ, યે થપ્પડ ઉસ નઝરકે
બદલે હૈ ઓર અગર આઈન્દા કોઈ ઓર હરકત કરેગા તો હમ, ભી જિયાદા બદલા

દેએ.

(મુસામરાત)

હદીસ-૮ હજરત આઈશા

(રદી.) કરમાતી હૈ કે મેરા દિલ ચાહતા થા કે મૈ કા'બા શરીફ કે અન્દર જાઉં ઔર જાકર નમાઝ પઢું. હુઝૂર (સલ્વ.) ને મેરા હાથ પકડ કર હતીમમે દાખિલ કર દિયા ઔર યે કરમાયા કે જબ તેરા કા'બેમે દાખિલ હોનેકો દિલ ચાહા કરે તો યહાં આકર નમાઝ પઢુ લિયા કર. યે કા'બા હીકા ટુકડા હૈ. તેરી કૌમને જબ કા'બાકી તા'મીર કી તો ઈસ હિસ્સેકો (ખર્ચ કી કમીકી વજહસે) કા'બાસે બાહર કર દિયા થા.

(અબૂ દાઉદ)

ફાઈદા-

કા'બા શરીફ કે અન્દર દાખિલ હોના મુસ્તહબ હૈ ઔર વો ભી કુબૂલિયતે દુઆકી ખાસ જગહ હૈ, જૈસા કે હદીસ નં. ૫ કે ઝેલમે ગુઝરા, લેકિન રિશવત દેકર અન્દર જાના જાઈઝ નહી. કુરૈશને જબ બૈતુલ્લાહકો તા'મીર ક્રિયા થા, જૈસા કે કા'બાકી તા'મીરોકે સિલસિલા નં. ૮મે ગુઝર ચુકા હૈ, તો ઉસકે અન્દરકી સતહકો બુલન્દ કર દિયા થા ઔર દરવાઝા બહોત બુલન્દ કર દિયા બલ્કે થા તા'કે બગૈર સીડી લગાએ આદમી અન્દર ન જા સકે ઔર યે અપને ઈખ્તિયારકી બાત રહે કે જિસકો દિલ ચાહે, દાખિલ હોને દે, જિસકો ચાહે, ન દાખિલ હોને દે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી તમન્ના ઔર ખ્વાશિશ થી કે કા'બાકી તા'મીરકો સાબિકા તર્જ કે મુવાફિક કર દિયા જાએ, યુનાન્હે હુઝૂર (સલ્વ.) ને હજરત આઈશા (રદી.)સે કરમાયા કે અરબ નવ મુસ્લિમ હૈ, યા'ની મબાદા કા'બા કે ગિરાનેસે ઉન્કે જઝબાતમે ઈશ્તિઆલ પૈદા હો. અગર યે બાત ન હોતી, તો મૈ કા'બાકો અજસરે નવ તા'મીર કરતા ઔર હતીમકા હિસ્સા અન્દર દાખિલ કર દેતા ઔર ઉસકે દો દરવાઝે કર દેતા કે એકસે લોગ દાખિલ હો ઔર દૂસરેસે બાહર નિકલે ઔર દરવાઝેકો ઝમીનસે મિલા દેતા. તેરી કૌમને ઈસ લિએ ઈસકે દરવાઝાકો બુલન્દ ક્રિયા તાકે જિસકો વો પસન્દ કરે, વો દાખિલ હો સકે.

દૂસરી હદીસમે ઈર્શાદ હૈ કે હજરત આઈશા (રદી.)સે હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે બૈતુલ્લાહ કે બારેમે તેરી કૌમને કોતાહી કી. અગર વો કુફકે ઝમાનેસે કરીબ ન હોતે, તો મૈ ઉસ હિસ્સે કો, જિસકો ઉન્હોને બાહર નિકાલ દિયા, બૈતુલ્લાહકે અન્દર દાખિલ કર દેતા, અગર મેરે બા'દ કા'બાકે બનાનેકી નૌબત આઈ તો આ, મૈ તુઝે દિખા દૂ કે વો કિતના હિસ્સા હૈ, જિસકો ઉન્હોને બાહર નિકાલ દિયા. ઈસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) ને તકરીબન સાત હાથ કે બકદ્ર હિસ્સા દિખાયા.

۸- عن عائشة قالت كنت احب ان ادخل البيت واصل غير فاخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بيدي فاذا خلقني في الحجر فقال صلى في الحجر اذا اردت دخول البيت فانما هو قطعة من البيت فان قولهم اقتصروا حين بنوا الكعبة فاخرجوا من البيت رواه ابو داود

યે ઔર ઈસ કિસ્મકી દૂસરી રિવાયાતકી બિના પર જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૂબૈર (રદી.) ને અપને ઝમાનેમે કા'બા શરીફકો બનાયા તો હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખ્વાશિશ કે મુવાફિક ઉસકી તામીરમે ઈસ્લાહાત કર દી ઔર હતીમકે હિસ્સેકો અન્દર દાખિલ કર દિયા, લેકિન ઈસકે બા'દ અબ્દુલ મલિકકે ઝમાનેમે હુજ્જાજને ફિર ઉસકો વૈસે હી કર દિયા, જૈસા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમે થા, ઉસકી નીયમત તો જોભી ચાહે હો, લેકિન યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ઈન્આમ હુઆ કે યે હિસ્સા તા'મીરસે બાહર હો ગયા, જિસકી વજહસે અબ કા'બા શરીફકે અન્દર દાખિલ હોના હર શખ્સકે લિએ આસાન હો ગયા કે ઈસ હિસ્સે પર ન તા'મીર હૈ, ન રિશ્વતકી ઝરૂરત હૈ. જિસકા જબ દિલ ચાહે, વહાં જાકર નમાઝ પઢ્હ લે, દુઆ માંગે કે યે કા'બેકે અન્દરકે હિસ્સેકે હુકમમે હૈ, ઈસી લિએ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને હઝરત આઈશા (રદી.)સે, જબ ઉન્હોને અન્દર દાખલેકી તમન્ના કી તો ફરમાયા કે યહાં ખરી હોકર નમાઝ પઢ્હ લે, ઔરતો કે લિએ બિલખુસૂસ અન્દર જાનેમે બહોત-સી મુશ્કિલાત હૈ, ઉન્હકે લિએ યે હિસ્સા ખાસ તૌરસે ગનીમત ઔર અલ્લાહકા એહસાન હૈ, કા'બેકે અન્દર દાખિલ હોના ભી અગરચે મુસ્તહબ હૈ ઔર બેહતર હૈ, લેકિન ઈસકે આદાબ ઔર ભી ઝિયાદા હૈ. ઉલમાને લિખ્મા હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ દાખિલ હો તો નિહાયત વકાર અઝમતસે દાખિલ હો. બેહતર યે હૈ કે મોઝે પહેનકર દાખિલ ન હો, બલ્કુ ઉન્હકો નિકાલ દે ઔર દાખલેસે પેહલે ગુસ્લ કરે ઔર નિહાયત ખુશુઅ ખુઝૂઅ' કે સાથ રોતા હુઆ દાખિલ હો.

એક બુઝુર્ગસે કિસીને પૂછા કે આપ કા'બેકે અન્દર દાખિલ હુએ થે ? ઉન્હોને ફરમાયા કે યે પાંવ ઈસ કાબિલ ભી નહી કે મેરે પાક રબકે ઘરકે ચારો તરફ ફિરે, તો મૈ ઉન્હકો ઈસ કાબિલ કહાં સમજતા હું કે ઈસ પાક ઘરકે અન્દર ઉન્હકો દાખિલ કરું, મુઝે ઈનકા હાલ મા'લૂમ હૈ કે યે કહાં-કહાં ચલે ફિરે હૈ ઔર કિસ કિસ બૂરે ઈરાદેસે ચલે હૈ-
(ઈત્તિહાફ)

કાબા કિસ મુંહસે જાઓગે, ગાલિબ
શર્મ તુમ કો મગર નહી આતી.

બઝમી ચૂ સજદા કર્દમ ઝ ઝમીન નદા બરામદ,
કે મરા ખરાબ કરદી તો બ સજદાએ રિઆઈ.

બ તવાફે કા'બા રક્તમ બ હરમ રહમ નદાઈદ,
કે બરૂને દરચે કર દી કે દરૂને ખાના બયાઈ.

કેહતે હૈ કે મૈને જબ ઝમીન પર સજદા કિયા, તો ઝમીનસે યે આવાઝ આઈ કે તુને ઈસ રિયાકે સજદેસે મુઝે કયો ખરાબ કિયા ઔર જબ મૈ કા'બાકો ગયા તો મુઝે અન્દર દાખિલ ન હોને દિયા ઔર યે આવાઝ આઈ કે દરવાઝાસે બાહર કયા ગુલ ખિલાએ જો અન્દર આનેકી ઉમંગ પૈદા હુઈ.

ઉભાને લિખ્યા હે કે કા'બા શરીરમે દાખિલ હોને વાલેકો દો ચીઝસે મુસાસિયાતસે બચના ચાહિએ, જિસકો ગુમરાહ લોગોને ઘડ રખ્યા હે, એક દરવાઝાહકે સામને બિલમુકાબિલ દીવારમે કડા હે, જિસકો જાહિલ લોગ ઉર્વતુલ વુસ્કા કેહતે હે ઓર યે સમજતે હે કે જો ઉસકો પકડ લે, ઉસને ઉર્વતુલ વુસ્કાકો પકડ લિયા. યે મહેજ જહાલત હે. દુસરે કા'બા શરીરકે દરમિયાનમે એક મેખ હે, જિસકો અહમક સૂરતુલદુન્યા (દુનિયાકી નાફ) કેહતે હે ઓર અપની નાફકો ઉસ પર રગડતે હે. યે દોનો બાતે મહજ લગ્વ ઓર હિમાકત હે, ઈનકી કોઈ અસલ નહી.

(મનાસીક નવમી વ ઈતિહાફ)

હદીસ-૮ નબીએ

કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ **عن جابر بن عبد الله** يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ماء زمزم لما شرب له كروا ابن ماجه ووسطه) કા પાક ઈશાદ હે કે ઝમઝમકા પાની જિસ નીચ્ચતસે પીયા જાએ, વોહી ફાયદા ઉસે હાસિલ હોતા હે.

(ઈબ્ને માજા)

કાઈફાન એક દુસરી હદીસમે આયા હે કે અગર તુ ઉસકો પ્યાસ બુઝાનેકે વાસ્તે પીયે તો ઉસકા કામ દે ઓર અગર ખાનેકી જગહ પેટ ભરને કે લિએ પીએ તો ઉસકા કામ દે. ઓર અગર કિસી મર્ઝસે સેહતકી નીચ્ચતસે પીએ તો ઉસકા કામ દે, યે હઝરત જિબ્રાઈલ (અલૈ.) કી ખિદમત હે ઓર હઝરત ઈસ્માઈલ (અલૈહિસ્સલામ) કી સબીલ હે. (ઈતિહાફ)

હઝરત જિબ્રાઈલ (અલૈહિસ્સલામ) કી ખિદમતકા મતલબ યે હે કે ઉનકી સઈસે યે ચશમા ઝમીનસે ઉબલા થા, જિસ્કા કિસ્સા મશહૂરો- મા'રૂફ હે.

હઝરત સુફિયાન બિન ઐનિયા (રહ.) જો મશહૂર મુહદિસ હે, ઉનકે પાસ એક શપ્સ આયે ઓર ઉનસે અર્ઝ કિયા કે આપ યે કેહતે હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઈશાદ કરમાયા કે ઝમઝમકા પાની જિસ કામ કે લિએ પીયા જાએ, ઉસી કામ કે લિએ હે, ક્યા યે હદીસ સહી હે ? ઉન્હોને કહા, સહી હે, તો ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે મૈને ઈસ લિએ પીયા તા'કે આપ દો સો હદીસે મુઝે સુનાએ. ઉન્હોને કરમાયા, બૈઠ જાઓ ઓર દો સો હદીસે ઉનકો સુનાદી.

ઈબ્ને ઐનિયા (રહ.) ને યેભી કહા કે હઝરત ઉમર (રહી.) ને ઝમઝમકા પાની પીતે હુએ કહા, યા અલ્લાહ મૈ ક્યામતકે દિનકી પ્યાસ બુઝાનેકે લિએ પાની પીતા હું. (કંઝ ઈતિહાફ)

હુઝૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને હજજતુલ વિદાયુમે ઝમઝમકા પાની ખૂબ પીયા ઓર યે ઈશાદ કરમાયા કે મેરા દિલ ચાહતા હે કે ખુદ ડોલ ભર કર પીઉ, મગર ફિર સબ લોગ ખુદ ભરને લગેજે, ઈસ લિએ

નહી ભરતા.

બા'ઝ રિવાયાતમે આયા હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ખુદ ભરા મુઝિન હૈ કે કિસી વક્ત ખુદ ભરા હો ઔર દૂસરે વક્ત મજમેકી વજહસે યે ઉઝર કરમા દિયા હો.

એક હદીસમે આયા હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદી.)સે ઝમઝમકા પાની તલબ કિયા. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે ઈસ પાનીમે (જો કોઈ હોઝકી કિસ્મસે પાની કે જમા હોનેકી જગહ થી) સબ લોગ હાથ ડાલ દેતે હૈ. ઘરમે સાફ પાની રખ્યા હુઆ હૈ, ઉસમેસે લાઉ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, નહી, જિસમેસે સબ પીતે હૈ, ઉસીમેસે પીલાઓ. ઉન્હોને પેશ કિયા, હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને પીયા ઔર આંખો પર ડાલા, ફિર દોબારા લેકર પીયા ઔર અપને ઉપર દોબારા ડાલા. (કંઝ)

એક હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે હમમે ઔર મુનાફિકીનમે યે ફર્ક હૈ કે વો ઝમઝમકે પાનીકો ખૂબ સેરાબ હોકર નહી પીતે, (મા'મૂલી-સા પીતે હૈ.)

એક ઔર હદીસમે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને એક મર્તાબા ડોલ ભરનેકા હુકમ ફરમાયા. ડોલ ભરકર ફૂએકે કિનારે પર રખ્યા ગયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉસ ડોલકો હાથસે પકડ કર બિસ્મિલ્લાહ કેહકર દેરતક પીયા, ફિર ફરમાયા, અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ. ઈસકે બાદ ફિર બિસ્મિલ્લાહ કેહકર દેર તક પીયા, ફિર ફરમાયા, અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ. ફિર ઈર્શાદ ફરમાયા કે હમમે ઔર મુનાફિકોમે યેહી ફર્ક હૈ કે વો ખૂબ સેરાબ હોકર ઉસકો નહી પીતે.

એક હદીસમે આયા હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે નેક લોગોકે મુસલ્લે પર નમાઝ પઢ્યા કરો ઔર નેક લોગોકે પાનીસે પાની પીયા કરો. સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે નેક લોગોકા મુસલ્લા કયા ચીઝ હૈ હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે મીઝાબે રહમતકે નીચે ફિર સહાબા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા કે નેક લોગો કા પાની કયા હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, ઝમઝમ. (ઈત્તિહાક)

ઉમ્મે માબ'દ (રદી.) કેહતી હૈ કે મેરે ખેમે કે પાસસે એક ગુલામ ગુઝરે જિનકે સાથ દો મશકીઝે પાની કે થે. મૈને પૂછા, યે મશકીઝે કેસે હૈ ? ઉન્હોને કહા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા વાલાનામા મેરે સરદારકે પાસ પહોંચ્યા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે ઝમઝમ કા પાની ભેજા જાએ, મૈ બહોત ઉજલતસે લે જાના ચાહતા હૂં તાકે રાસ્તેમે ખુશ ન હો જાએ. (કંઝ)

હઝરત આઈશા (રદી.) ઝમઝમકા પાની અપને સાથ લે જાતી થી ઔર યે નકલ કરતી હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) ભી લે જા'યા કરતે થે.

એક હદીસમે હૈ કે હુઝૂર (સલ્વ.) સાથ લે જા'યા કરતે થે ઔર બીમારો પર છિળકતે થે ઔર હઝરત હસન-હુસૈન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમા) કી તહનીક કે વક્ત

ઉનકો દિયા થા.

(શર્હ લુબાબ)

બચ્ચે કે પૈદા હોને કે બા'દ સબસે પેહલે ઉસકે મુંહમે કુછ ડાલનેકો તહનીક કેહતે હૈ.

ઔર ઈસે બજહકર કયા ફઝીલત હોગી કે શબે મે'રાજમે હઝરત જિબ્રઈલ (અલૈહિસ્સલામ) આસમાનસે બુરાક લાએ ઔર જન્નતસે સોનેકા તક્ત લાએ લેકિન કલ્બે અત્હરકો ધોનેકે લિએ બજાયે જન્નતકે પાનીકે ઝમઝમકા પાની ઈસેમાલ કિયા ગયા હાલાંકે હઝરત જિબ્રઈલ (અલૈહિસ્સલામ) જબ બહોત-સી ચીઝેં વહાંસે લાએ તો જન્નતકા પાની લાનેમે કયા ઈશ્કાલ થા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.) કરમાતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) જબ ઝમઝમકા પાની પીતે તો યે દુઆ પઢ્હતે-

અલ્લા હુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુ ક ઈલ્મન્નાફિઅંવરિઝકંવ્વાસિ અંવ્વશિકાઅમ્ મિન્કુલ્લિ દાઈન. (ઈતિહાફ)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ

તર્જુમા - (અય અલ્લાહ. મૈ તુઝસે એસા ઈલ્મ માંગતા હું, જો નફા દેનેવાલા હો ઔર વસીઅ રિઝક ઔર હર બીમારીસે શિકા ચાહતા હું.)

હદીસ-૧૦

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને મક્કાકો ખિતાબ કરમાકર ઈશાદ કરમાયા કે તૂ કિતના બેહતર શહેર હૈ ઔર મુઝકો કિતના ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. અગર મેરી કૌમ મુઝે ન નિકાલતી, તો તેરે સિવા કિસી દૂસરી જગહ કિયામ ન કરતા.

۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَطْبَقَ مِنْ بَلَدٍ وَأَحَبَّ إِلَيَّ وَلَا أَنْتَوَى أَحَرَّ جُوفِي مِنْكَ مَا سَأَلْتُ عَنْكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدَّثَنِي حَسَنٌ غَرِيبٌ اسْنَادًا كُنْتُ فِي الْمَسْئَلَةِ وَفِي الْآخِرِ لِرِوَايَةِ اللَّهِ أَذْكَ خَيْرَ أَرْضِ اللَّهِ وَأَحَبَّ أَرْضِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ الْحَدِيثِ

ફાઈદા

- હદીસકી વજહસે, નીઝ ઉન અહાદીસકી વજહસે, જિનમે મક્કાકી હર નેકીકા સવાબ એક લાખ આયા હૈ, એક બડી જમાઅતકા મઝહબ યે હૈ કે મક્કા મુકર્રમા સારે શહેરોસે અફઝલ હૈ ઔર વહાં કિયામ કરના મુસ્તહબ ઔર અફઝલ હૈ ઔર જાહિર હૈ કે જબ એક એક નમાઝ એક લાખકી શુમાર હોતી હો, તો ફિર કૌન હૈ જિસકો યે મર્ગુબ ન હો, લેકિન ઈસકે બાવજુદ બડે અકાબિર વહાંકે કિયામકો પસન્દ ન કરમાતે થે.

મુલ્લા અલીકારી (રહ.) ને લિખ્ખા હૈ કે મક્કા મુકર્રમાકા કિયામ સાહિબેન (રહ.) કે નઝદીક મુસ્તહબ હૈ ઔર ઈસીપર ફતવા હૈ ઔર યેહી બા'ઝ શાકઈયા ઔર બા'ઝ હનાબેલાકા મુખ્તાર હૈ. લેકિન ઈમામ આઝમ અબૂ હનીફા (રદી.) ઔર

ઈમામ માલીક (રદી.) વહાંકે મુસ્તફિલ કિયામકો મકરૂહ કરમાતે યે ઔર એક બી જમાઅતકા મુહત્તાત લોગોમેંસે યેહી મઝહબ હૈ, મબાદા વહાં રેહકર આદમીકો વહાંસે કોઈ ગિરાની ઔર મલાલ પૈદા હો યા ઉસકે એહતરામમેં કિસી કિસ્મકી કમી હો જાયે યા વહાં રેહકર આદમીસે કિસી કિસ્મકા ગુનાહ સા'દિર હો જાયે કે જેસા વહાં નેકિયોકા સવાબ કહી જિયાદા હૈ, એસે હી વહાં રેહકર ગુનાહ કરનેકા વબાલ ભી બહોત જિયાદા સખ્ત હૈ, લેકિન અલ્લાહકે વો મુખ્વિસ બન્દે, જો ગુનાહોસે મુહતરઝ હો, ઉનકે લિએ અફઝલિયતમેં કયા કલામ હૈ, લેકિન વો ઈતની ક્વીલ મિકદાર હૈ કે ઉનપર હુકમ લગાના ભી એસા હૈ, જેસા આમ' મખ્લૂકમેં બાદશાહ, લેકિન પારસાઈકા ઝૂઠા દાવા કરનેવાલોકા એ'તબાર નહી કે વૈસે તો હર શખ્સ અપનેકો યેહી કેહતા હૈ કે મૈં વહાં રેહનેકે શરાઈત પૂરે કર સક્તા હું, દાવા બહોત સહલ હૈ.

બહોત મુશ્કિલ હૈ બચના બાદ-એ-ગુલોસે પલમવતમેં,

બહોત આસાં હૈ યારો મે મઆ'ઝલ્લાહ કેહ દેના.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) કરમાતે હૈ કે હઝરત ઈમામે આ'ઝમ (રદી.) ને અપને ઝમાનેકે લોગો કે હાલાતકે લિહાઝસે કરાહત ઔર નાપસન્દીદગીકા ઈઝહાર કરમાયા. અગર વો ઈન હાલાતકો દેખતે, જિનકો હમ અપને ઝમાનેમેં દેખ રહે હૈ, તો વો વહાંકે કિયામકે હરામ હોનેકા ફતવા દેતે. યે મુલ્લા અલી કારી (રહ.) મશાહીરે ઉલમામેં હૈ. ૧૦૧૪ હિ.મેં વફાત પાઈ હૈ. જબ અપને ઝમાનેકા યે હાલ કરમા રહે હૈ, તો આજ ચૌદહવીં સદીકે આખિરકા જો હાલ હોગા વો અઝહર મિનશ્શમ્સ હૈ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે જિન મુહત્તાત ઉલમાને મક્કાકે કિયામકો મકરૂહ બતાયા હૈ, ઉસકી ત્રીન વજહ હૈ-

૧. અવ્વલ યે કે એસા ન હો કે વહાંકે કિયામસે વો ઝોક-શૌક ઔર તડપ ઔર બે-કરારી, જો કા'બા શરીફકે સાથ હોના ચાહિયે, વો કમ હો જાયે.

૨. દૂસરે યે કે ઈસ્સે રવાનગીકે વક્ત જો ફિરાકકી તડપ ઔર દોબારા લૌટનેકા જઝબાહ પૈદા હોગા, વો વહાં રેહનેમેં હાસિલ નહી હોતા, ઈસલિયે બુઝૂર્ગો ઈર્શાદ હૈ કે તૂ કિસી દૂસરે શહેરમેં રહે ઔર તેરા દિલ મક્કા મુકર્રમામેં અટકા રહે યે બહેતર હૈ. ઈસ્સેકે ઔર તેરે દિલમેં કિસી દૂસરી જગહકા દાર્ઈયા મેશ આએ ઔર બા'ઝ બુઝૂર્ગોસે નકલ કિયા ગયા કે બહોતસે લોગ પુરાસાનામેં રેહનેવાલે મક્કાસે તઅલ્લુકકે એ'તેબારસે બા'ઝ ઉન લોગોસે કરીબ હૈ, જો તવાફ કર રહે હો, બલ્કે બા'ઝ લોગ તો એસે હોતે હૈ કે ખુદ કા'બા ઉનકી ઝીયારતકો જાતા હૈ.

૩. ત્રીસરી વજહ યે હૈ કે મબાદા વહાં રેહકર કોઈ ગુનાહ સા'દિર હો જાયે કે યે સખ્ત ખતરનાક હૈ ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ગુસ્સેકા મૂઝબ હૈ. ફક્ત ! વૈસે તો મક્કા મુકર્રમા સારા હી બા-બરકત હૈ. ઉસકી હર જગહ, હર

દરો-દીવાર, હર પથર ઓર રેતકા ઝર્રા બાબરકત હે, લેકિન ચંદ મુકામાત ઓર ભી ઝિયાદા ખુસુસિયત રખતે હે, જિનમેસે બા'ઝ ઈસ ફસલમે ગુઝર ચુકે હે, મુસ્તકિલ અહાદીસ ઈનકે ફઝાઈલમે લિખી જા ચુકી હે.

ઈનકે અલાવા હઝરત મદીજા (રદી.) કા દૌલતકદા, જહાં હઝરત ફાતિમતુઝઝહરા પૈદા હુઈ ઓર હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદી.) કે અલાવા સબ ઔલાદ યહી પૈદા હુઈ, હિજરત તક હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા કિયામ ઈસી મકાનમે રહા.

૧. ઉલમાને લિખ્યા હે કે મસ્જિદે હરામકે બાદ મક્કાકે તમામ મકાનાતમે યે મકાન અફઝલ હે.

૨. દૂસરે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી પૈદાઈશકી જગહ જો મૌલુદે નબીકે નામસે મશહૂર હે,

૩. તીસરી હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) કા મકાન, જો ઝક્કાક સબ્બાગીન (ઝરગરોકી ગલી)મે હે, ઉસકો દારૂલ હિજરતભી કેહતે હે, ઈસ લિએકે હિજરતકી ઈબ્તિદા ઈસી મકાનસે હુઈ, હિજરતસે કબ્લ હુઝૂર (સલ્લ.) રોઝાના યહાં તશરીફ લાયા કરતે થે, વહાં દો પથર થે-એકકા નામ મુતકલિલમ હે, ઉસને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કો સલામ કિયા થા, દૂસરા મુત્તકા, જિસ પર હુઝૂર (સલ્લ.) ટેક લગા કર બૈઠતે થે.

૪. મૌલુદે અલી, હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજ્હલ્હુહ કી પૈદાઈશકી જગહ.

૫. દારે અરકમ, જો દારે ખેઝરાનસે મશહૂર હે, સફા પહાળકે કરીબ હે, ઈસમે હઝરત ઉમર (રદી.) ઈસ્લામ લાવે થે ઓર ચાલીસકા અદદ આપકે ઈમાન લાને પર પૂરા હુઆ થા ઓર કુઆને પાકકી આપત-

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَبْلُ اللَّهِ وَمِنْ أَجْلِكَ مِنَ الْكُفَّارِينَ

ઉસ પર નાઝીલ હુઈ થી, ઈસીમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ઈબ્તિદા-એ-ઈસ્લામમે મખ્ફી રહા કરતે થે.

૬. જબલેસૂરકા ગાર, જિસમે હિજરતકે વક્ત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લ.) ઓર હઝરત અબૂબકર સિદીક (રદી.) પોશીદા હુએ થે, કુઆનેપાકમે 'સાનિયસનૈન ઈશ હુમા ફિલ્ગાર.'મે ઈસી ગારકા ઝિક હે.

૭. જબલે હિરાકા ગાર જિસમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) નુબુવ્વતસે પેહલે કઈ-કઈ દિન તક ઈબાદત કિયા કરતે ઓર તન્હાઈ ઈબ્તિયાર કરમાયા કરતે થે ઓર ઈસીમે સબસે પેહલે આપ પર 'ઈકરા' નાઝીલ હુઈ.

૮. મસ્જિદુર્રાય, મક્કામે મુઅલ્લાકી તરફ હે, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઉસમે નમાઝ પઞહી હે.

૯. મસ્જિદુલ જન્ન, જિસ જગહ જન્નાતકા ઈજિતમા હુઆ ઓર હુઝૂર

(સલ્વ.) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસજિદ (રદી.) કે સાથ ઉસ જગહ તશરીફ લે ગએ और હઝરત ઈબ્ને મસજિદ (રદી.) કો એક જગહ બિઠાકર ખુદ આગે તશરીફ લે ગએ और જાન્નાતકો તા'લીમ ફરમાઈ, કુઅનિપાક સુનાયા.

૧૦. મસ્જિદુશ્શજરહ, જો મસ્જિદે જાન્નેકે મુકાબિલ હૈ, ઈસ જગહ એક દરખ્ત થા, જિસકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને બુલાયા, વો ઝમીનકો ચીરતા હુઆ હાઝીરે બિદમત હો ગયા. ફિર હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયાકે વાપસ ચલે જાઓ, વો અપની જગહ વાપસ ચલા ગયા.

૧૧. મસ્જિદુલ ગનમ, જિસકો મસ્જિદુલ ઈજાબ ભી કેહતે હૈ. ઈસ જગહ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ફત્હે મક્કમેં બૈઅત લી થી.

૧૨. મસ્જિદે અજ્યાદ,

૧૩. મસ્જિદે જબલે અબુ કબીસ, જો હરમ શરીફસે નઝર આતી હૈ, લેકિન ઈસ જગહ બકરીકી સિરી ખાનેકે મુતઅલ્લિક જો રિવાયત મશહૂર હૈ, વો ગલત હૈ.

૧૪. મસ્જિદે તુવા, જો તનઈમકે રાસ્તેમેં હૈ. હુઝૂર (સલ્વ.) કી જબ ઉમરહ યા હજકે લિએ તશરીફ આવરી હુઈ તો ઈસ જગહ કિયામ ફરમાયા.

૧૫. મસ્જિદે આઈશા, તનઈમ પર જહાં ઉમરેકા એહરામ બાંધા જાતા હૈ.

૧૬. મસ્જિદુલ અકબહ, મિનાકે કરીબ, જહાં અન્સારને હિજરતસે કબ્લ બૈઅત કી થી, યે મસ્જિદ મક્કાસે મિના જાતે હુમે બાયે હાથપર રાસ્તેસે અલાહિદકો હૈ.

૧૭. મસ્જિદુલ જઅરાના, જહાં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ને ફત્હે મક્કાકે બાદ જબ તા'ઈફસે લૌટ રહે થે, એહરામ બાંધા થા,

૧૮. મસ્જિદુલ કબ્શ, જિસકો મન્હરે ઈબ્રાહીમ ભી કેહતે હૈ, યહાં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈહિસ્સલામ) ને હઝરત ઈસ્માઈલ (અલૈ.) કો ઝબાહ કિયા થા,

૧૯. મસ્જિદુલ ખીફ, મિનામેં મશહૂર મસ્જિદ હૈ, જિસમેં કેહતે હૈ કે સત્તર નબી વહાં મદફૂન હૈ.

૨૦. ગારે મુર્સલાત, જો મસ્જિદે ખીફકે કરીબ હૈ, સૂરહ વલ મુર્સલાત વહાં નાઝીલ હુઈ.

૨૧. જન્નતુલ મઅૂલા, મક્કા મુકર્માકા મકબરા જહાં હઝરત ખદીજા (રદી.) કી કબર હૈ और અહાદીસમેં ઈસ મકબરેકી ફઝીલત ભી આઈ હૈ ઈન્કે અલાવા और ભી બહોતસે મુતબર્ક મકામાત હૈ और મક્કા મુકર્મામેં કૌન-સી જગહ એસી હોગી, જહાં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) और સહાબાએ કિરામ (રદી.) કે કદમે મુબારક ન પડે હો, લેકિન મુલ્લાં અલી કારી (રહ.) ને ઈન મવાઝેઅકો ખાસ તૌરસે ઝિકર કિયાં હૈ.

સાતવી ફસ્લ

ઉમરહ કે બયાનમે

જૈસાકે નમાઝમે કુછ તો ફર્જ નમાઝે હૈ, જો પાંચ મખસૂસ ઔકાતમે ફર્જકી ગઈ ઔર કુછ નવાફિલ હૈ, જો જાં-નિસાર કદરદાનોકે લિયે ઈસલિયે મશરૂઅ હૈ ગઈ કે જબ ઉનકા દરબારકી હાઝરીકો દિલ ચાહે, હાઝિર હો જાએ. ઈસી તરહસે બૈતુલ્લાહ શરીફકી ઝિયારતમે એક તો હજ ફર્જ હૈ, જો મખસૂસ વક્તમે હોતા હૈ. દૂસરા ઉમરહ હૈ, જો સાલ ભરમે બજુઝ પાંચ દિનકે, યાની નવ્વી ઝીલહિજ્જાસે ૧૩ ઝીલહિજ્જા તક તો ઉમરહ કરના મકરૂહ હૈ, કે યે હજકા મખસૂસ વક્ત હૈ. ઈસકે અલાવા જિસ દિન જિતને દિન ચાહે ઉમરહ કરે. યે ભી અલ્લાહકા ફઝલે અઝીમ હૈ કે મુશ્તાક લોગોંકી હાઝરીકે વાસ્તે હર વક્ત હાઝરીકી ઈજાઝત કરમા દી.

ઉમરહ અગરચે ઈમામ અબૂહનીફા (રદી.) ઔર ઈમામ માલિક (રદી.) કે નઝદીક સુન્નત હૈ, લેકીન ઈમામ શાફઈ ઔર ઈમામ અહમદકે નઝદીક વાજીબ હૈ, ઈસલિયે કમ અઝ કમ એક ઉમરહ આદમીકો ઝરૂર કર લેના ચાહિયે કે દો ઈમામોંકે નઝદીક વો મુસ્તકિલ વાજીબ હૈ ઔર હનફીયાકે નઝદીક ભી એક ઉમરહ કમ અઝ કમ કરના સુન્નતે મુઅકકેદા હૈ મશહૂર કૌલકે મુતાબિક, વરના બા'ઝ ઉલમાએ હનફીયાને ઉસકો વાજીબ કહા હૈ ઔર બાઝને ફર્જે કિફાયા, ઈસ લિયે એક ઉમરહ તો જો શખ્સ જાનેકી તા'કત રખતા હો યા વહાં પહોંચ જાએ, વો ઝરૂર હી કરલે. કુર્આન પાકમે ભી ઉસકા હુકમ કરમાયા હૈ.

વ-અતિમ્બુહજજ વલઉમરત-લિલ્લાહિ (સૂરએ બકરહ)

'ઔર પૂરા-પૂરા અદા ક્રિયા કરો હજ ઔર ઉમરહકો, ખાલિસ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહકે વાસ્તે.

ફર્જાઈલે - એક હદીસમે આયા હૈ કે હજ ઔર ઉમરહકા પૂરા-પૂરા અદા કરના યે હૈ કે અપને ઘરસે હજકા યા ઉમરહકા એહરામ બાંધકર ચલે. (દુર્ર મંસૂર)

અપને ઘરસે એહરામ બાંધકર ચલના અકઝબ હૈ. મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે ઈસકી ફઝીલત આઈ હૈ, લેકીન ચૂં કે એહરામમે બહોત-સી ચીઝોંકા એહતિયાત ઝરૂરી હૈ ઔર ઝિયાદા દિન તક એહરામ બાંધનેમે બસા ઔકાત એસી ચીઝેં સા' દિર હો જાતી હૈ. જો એહરામકે મનાફી હૈ, ઈસલિયે ઉલમા એહતિયાત ઈસમે બતાવે હૈ કે મીકાત હીસે એહરામ બાંધા જાએ કે ગુનાહસે બચના ફઝીલત હાંસિલ કરનેસે ઝિયાદા અહમ ઔર મુકદ્દમ હૈ. અહાદીસમે ભી ઉમરહ કે ફર્જાઈલે બહોત-સી રિવાયતમે આએ હૈ, ઉનમેંસે બા'ઝ પેહલી ફસ્લમે હજકે સાથ ગુઝર ચૂકે હૈ, જૈસા કે હદીસ નં. ૧૧, ૧૪, ૧૫મે ગુઝરા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)

ને હિજરતકે બાદ હજ તો એક હી મર્તબા ક્રિયા હૈ, લેકિન ઉમરે ચાર ક્રિયે, જિનમેસે એક પૂરા ન હો સકાકે મુશ્કીનને મક્કાને દાખિલ ન હોને દિયા ઔર ઈસ પર ફેસલા હુઆ કે ઈસ સાલ ન કરે, દૂસરે સાલ આકર કરવે ઔર ત્રીન ઉમરે પૂરે ક્રિયે.

અહાદીસ

હદીસ-૧ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે અફઝલ તરીન અમલ નેકીવાલા હજ યા નેકીવાલા ઉમરહ હૈ. (તિબરાની)

۱- عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ حَجَّةُ مَبْرُورًا أَوْ عُمْرَةٌ مَبْرُورًا أَخْرَجَ إِسْحَقُ وَالتَّبْرَانِيُّ كَذَا فِي الدَّر

ફાઈદા : પેહલી ફસ્લકી હદીસ નં.૨ મેં નેકીવાલે હજકા બયાન ગુઝર ચુકા હૈ, વોહી મતલબ નેકીવાલે ઉમરેકા હૈ, એક હદીસમેં આયા હૈ કે ઉમરહ છોટા હજ હૈ. (દુર્ મંસુર)

યાની જો બરકાતો સમરાત ઔર ફઝાઈલ હજકે હૈ વોહી સબ કુછ કમીકે સાથ ઉમરહ કે હૈ.

હદીસ-૨ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હૈ કે એક ઉમરહ દૂસરે ઉમરે તક દરમિયાની હિસ્સે કે લિએ કફારા હૈ. (મિઠાત)

۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارٌ لِمَا بَيْنَهُمَا مَتَّفِقٌ عَلَيْهِ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

ફાઈદા : યાની એક ઉમરહ કરને કે બાદ દૂસરે ઉમરહ તકકે દરમિયાનમેં જિસ કદર લગિજશે હુઈ હોગી, વો મા'ફ હો જાએગી.

એક ઔર હદીસમેં આયા હૈ કે એક ઉમરહ દૂસરે ઉમરહ તક કફારા હૈ દરમિયાનકે ગુનાહોકા ઔર ખતાઓકા. (કન્ઝ)

ઔર ત્રી મુતઅદિદ રિવાયાતમેં યે મઝમૂન વારિદ હુઆ હૈ.

હદીસ-૩ હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ ઔર અર્ઝ ક્રિયા કે (મેરે ખાવિદ) અબૂ તલ્હા ઔર ઉનકે બેટે તો હજકો ચલે ગએ ઔર મુઝે છોડ ગએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયાકે રમઝાનમેં ઉમરહ કરના મેરે સાથ હજ કરનેકે બરાબર હૈ. (તર્ગીબ)

۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ جَاءَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ حَجَّ أَبُو طَلْحَةَ وَأَبْنُوهُ وَكَانِي فَقَالَ يَا أُمَّ سَلَمَةَ عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّتِي رَوَاهُ

ફાઈદા : હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા યે ઈર્શાદ હૈ કે

રમઝાનુલ મુબારકમાં ઉમરહ કરના હજકે બરાબર ફજીલત રખતા હૈ, મુખ્તાલિક અહાદીસમાં વારિદ હુઆ હૈ.

એક હદીસમાં આયા હૈ કે જબ હુઝૂર (સલ્વ.) હજકો તશરીફ લે જાને લગે, તો એક સહાબી ઔરતને અપને ખાવિંદસે કહા કે મુઝેભી હુઝૂર (સલ્વ.) કે સાથ હજ કરા દો. ઉન્હોને ફરમાયાકે મેરે પાસ કોઈ સવારી નહી. બીવીને કહાકે તુમ્હારા ક્લાં ઊંટ હૈ ? ખાવિંદને ફરમાયાકે વો તો મૈ અલ્લાહકે રાસ્તેમાં વક્ફ કર ચૂકા હું. મજબૂરન વો બેચારી રેહ ગઈ. જબ હુઝૂર (સલ્વ.) હજસે ફારિગ હોકર તશરીફ લાએ તો ખાવિંદને યે કિસ્સા હુઝૂર (સલ્વ.)સે અર્જ કિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયાકે હજભી તો અલ્લાહહીકા રાસ્તા થા, અગર ઉસ ઊંટ પર હજ કરા દેતે, તો કુછ મુઝાયાકા ન થા. ફિર ખાવિંદને અર્જ કિયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ! મેરી એહલિયાને સલામ અર્જ કિયા હૈ ઔર યે દર્યાફત કિયા હૈ કે આપકે સાથ હજ ન કરનેકી તલાહી અબ કયા હો સકતી હૈ ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈશાદ ફરમાયા કે મેરી તરફસે ઉનકો સલામ કેહ દેના ઔર યે કેહ દેનાકે રમઝાનુલ મુબારકમાં ઉમરહ કરના મેરે સાથ હજ કરને કે બરાબર હૈ. (અબુદાઉદ)

ઈસી કિસ્મકા કિસ્સા હઝરત ઉમ્મે સિનાન (રદી.) કે સાથભી પેશ આયા ઔર ઉમ્મે મઅકલ (રદી.) કે સાથ ભી, ઉમ્મે તુલૈક (રદી.) કે સાથભી ઔર ઉમ્મે હૈશમ (રદી.) કે સાથ ભી કે યે સબ હજકા ઈરાદા ફરમાતી રહી, લેકિન કિસી ન કિસી ઉઝરકી વજહસે ન જા સકી, તો હુઝૂર (સલ્વ.) ને હરએકસે યેહી ઈશાદ ફરમાયાકે માહે મુબારકકા ઉમરહ હજકે બરાબર હૈ.

હાકિમને ફત્વુલ બારીમાં ઉનકી રિવાયાત ઝિક્ર ફરમાઈ હૈ કે ઉમરેકા હજકે બરાબર હોનેકા મતલબ યે નહી કે ઉસ ઉમરેસે હજ ફર્જ પૂરા હો જાએગા. યે ઈજમાઈ મસઅલા હૈ, ઈસમાં કિસીકો ભી ઈન્તિલાફ નહિ હૈ કે હજ ફર્જ ઈસ્સે અદા નહી હોતા, બલ્કે મતલબ યે કે ઉમરેકે સાથ રમઝાનુલ મુબારકકી ફજીલત મિલ જાનેકી વજહસે હજકે સવાબકે બરાબર હો જાતા હૈ.

ઈબ્ને જૌઝી (રહ.) કેહતે હૈ કે બસા ઔકાત વક્તકી ફજીલતકી વજહસે અમલકા સવાબ બળ્હ જાતા હૈ, જૈસાકે મુલુસે નીયત ઔર ઈખ્લાસકી વજહસે બળ્હ જાતા હૈ. (ફત્હ)

હદીસ-૪ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે હજ કરનેવાલે ઔર ઉમરહ કરનેવાલે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકા વક્દ હૈ. અગર વો લોગ હુઆ માંગે તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકા ઉનકી હુઆ કબૂલ કરતા હૈ ઔર અગર વો

۴- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَاجُّ وَالْعَابِرُ وَقَدْ أَتَاهُ دَعْوَةُ أَجَانِبِهِمْ وَإِنْ اسْتَعْفَوْا عَنْهُمْ

મરિકરત ગાહે તો ઉનકે ગુનાહોંકી
મરિકરત કરમાતા હે. (મિશકાત)

કાઈદા : જૈસાકે બહોતસે આદમી એક જમાઅત બનાકર બતૌર વફદે
કહી સરકારો, દરબારોમે જાતે હે, એસે હી યે લોગ ગોયા વફદે તૌર પર હક
તઆલા શાનુહૂકી બારગાહમે હાજીર હોતે હે ઔર જૈસાકે વુફદકા ઈકરામો એ'જાઝ
હોતા હે, એસેહી ઉન્કાબી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે યહાં ઈકરામ હોતા હે.

એક ઔર હદીસમે આયા હે કે અલ્લાહકા વફદ ત્રીન કિસ્મકે લોગ હે-
૧. એક મુજાહિદ, ૨. દૂસરે હાજી, ૩. ત્રીસરે ઉમરહ કરનેવાલે. (મિશકાત)
એક ઔર હદીસમે આયા હે કે હાજી ઔર ઉમરા કરનેવાલે અલ્લાહ જલ્લ
શાનુહૂકા વફદ હે. જબ દુઆ કરતે હે, કુબૂલ હોતી હે ઔર અલ્લાહસે જો માંગતે
હે, ઉન્કા સવાલ પૂરા કિયા જાતા હે. (તર્ગીબ અન જાબિર)

એક ઔર હદીસમે હે કે હજ કરનેવાલે ઔર ઉમરહ કરનેવાલે અલ્લાહકા
વફદ હે, જો માંગતે હે, વો દિયા જાતા હે, જો દુઆ કરતે હે, વો કુબૂલ હોતી
હે, જો ખર્ચ કરતે હે, ઉસકા બદલા ઉન્કો મિલતા હે. કસમ હે ઉસ પાકઝાતકી
જિસકે કબ્જેમે મેરી જાન હે કે જબ કિસી ઉઘી જગહ પર કોઈ શખ્સ લબ્બૈક કેહતા
હે યા તકબીર કેહતા હે તો ઉસકે સામનેકા સારા હિસ્સા ઝમીનકા દુનિયાકે ખતમ
તક લબ્બૈક ઔર તકબીર કેહને લગતા હે. (તર્ગીબ)

એક ઔર હદીસમે હે કે હાજી ઔર ઉમરહ કરનેવાલે અલ્લાહકા વફદ
હે, જો માંગતે હે, વો ઉન્કો મીલતા હે, જો દુઆ કરતે હે. વો કુબૂલ કી જાતી
હે, જો ખર્ચ કરતે હે, ઉસકા બદલા ઉન્કો મિલતા હે ઔર એક એક દિરહમકે બદલેમે
દસ દસ લાખ દિરહમ દિએ જાતે હે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હે કે મક્કાકે રહેનેવાલે અગર ઈસકો જાન લેં કે હાજીયોંકા
ઉનપર કિતના હક હે ? તો ઉન્કી આમદ પર યે લોગ જાકર ઉન્કી સવારિયોંકો
બોસા દેં, ઈસલિએ કે વો લોગ અલ્લાહકા વફદ હે. (દુર)

હદીસ - ૫ હુમ્મર (સલ્વ.)

કા ઈશાદ હે કે મુતાબઅત કરો
દરમિયાન હજ ઔર ઉમરહ કે વો
દોનો મુકલિસી ઔર ગુનાહોંકો એસા
દૂર કરતે હે જૈસા આગકી ભઠ્ઠી લોહે
ઔર સોને ચાંદીકે મેલકો દૂર કર દેતી
હે. (મિશકાત)

۵- عن ابن مسعود قال قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم تابعوا بين الحج
والعمرة فانهما يتفريان الفقر والذنوب
كما ينفى الكبر خبث الحديد والذهب
والفضة رواه الترمذي النسائي كذا في المشكاة

કાઈદા : મુતાબઅત કરનેકા મતલબ બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે કિરાન
કરો, જો હજકી ત્રીન કિસ્મોંમેસે એક કિસ્મ હે ઔર હનફીયાકે નઝદીક સબ કિસ્મોંમે
સબસે ઝિયાદા અકઝબ યેહી સૂરત હે, ઔર મુહકિકકીનકે કે નઝદીક હુમ્મર (સલ્વ.)

કા એહરામભી ઉસીકા થા, ઉસમે હજ ઔર ઉમરહ દોનોકા એહરામ એક સાથ બાંધા જાતા હે ઔર મુતાબઅત કરનેકા મતલબ યેભી હો સક્તા હે કે અગર પેહલે હજ કર લિયા હે, તો બાદમે ઉમરહ કરે ઔર પેહલે ઉમરહ કિયા હે, તો બાદમે હજ કરેકે યેભી મુતાબઅત હો ગઈ.

એક ઔર હદીસમે હે કે હજ ઔર ઉમરેકે દરયિમાન મુતાબઅત ઉમ્રમે ઈજાકા કરતી હે ઔર ફકર ઔર ગુનાહોકો એસા જા'ઈલ કરતી હે, જેસા આગકી ભટ્ટી મૈલકો જા'ઈલ કરતી હે. (તર્ગીબ)

એક હદીસમે હે

أَدْنَى الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ لِلَّهِ الْحَلِيقِ

હજ ઔર ઉમરહ અલ્લાહ તઆલાકે લિયે હમેશા કરતે રહો કે યે દોનો ફકર ઔર ગુનાહોકો એસા જા'ઈલ કરતે હે, જેસા ભટ્ટી લોહેકે જંગ કો. (કન્ઝ)

એક હદીસમે હે કે હજ ઔર ઉમરેકી કસરત ફકરકો રોક દેતી હે. (કન્ઝ)

એક ઔર હદીસમે હે કે લગાતાર હજ કરના ઔર લગાતાર ઉમરહ કરના ફકર ઔર ગુનાહોકો એસા દૂર કરતે હે જેસાકે આગ લોહેકે મૈલ કો. (કન્ઝ)

એક ઔર હદીસમે હે કે હજ ઔર ઉમરેમે મુતાબઅત કરના ઉમ્રકો ભી બખ્ષાતા હે ઔર રોઝીકો ભી ઝિયાદા કરતા હે. (કન્ઝ)

ઔરભી બહોતસી રિવાયતમે યે મઝમૂન ઝિકર કિયા ગયા.

ઈમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે ઉમરા કસરતસે કરના મુસ્તહબ હે ઔર ઈબ્ને હજર મક્કી (રહ.) ને ઈમામ શાફઈ (રહી.)સે નકલ કિયા હે કે કોઈ મહીના એસા ન જાના ચાહિયે, જિસમે બશર્ત કુદરત કમ અઝકમ એક ઉમરહ ન કરે ઔર દોન્તીન કર લે તો બહોત બેહતર હે. (શર્હ મનાસિક)

હદીસ-૬ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે બૂળહે ઔર ઝઈફ લોગોંકા ઔર ઔરતોંકા જહાદ, હજ ઔર ઉમરહ હે. (નસાઈ)

عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

عليه السلام قال جهاد الكبير والضعيف

والمرأة والحجة والعمره ورواها النسائي

باسناد حسن كذا في الترغيب.

જાણીદા : પેહલી ફસ્લકી ૧૧વીં હદીસકે ઝેલમેભી યે મઝમૂન ગુઝર ચૂકા હે.

હઝરત આઈશા (રહી.) ને હુઝૂર (સલ્વ.)સે દર્યાફત કિયાકે ક્યા ઔરતો પરભી જહાદ હે ? હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, ઔરતો પર એસા જહાદ હે, જિસમે કિતાબ નહી ઔર વો હજ ઔર ઉમરહ હે (તર્ગીબ)

એક સહાબી (રહી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે હાઝીર હુએ ઔર અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેં બહોત કમહિમ્મત હું, દુશ્મનકે મુકાબલેકી તા'કત નહીં

રખતા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, મૈં તુમ્હે એસા જહાદ બતાઉ, જિસમેં લડાઈ ન હો ? ઉન્હોને અર્જ કિયા, ઈશાદ કરમાવેં. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, હજ ઔર ઉમરહ હે. (દુર)

હદીસ-૭ હઝરત ઉમ્મે સલમા (રહી.) કરમાતી હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે જો શખ્સ બૈતુલ મુકદ્દસે ઉમરહકા એહરામ બાંધ કર આએ, ઉસકે ગુનાહ બખ્શા દિયે જાયેગે. (ઈબ્ને માજા)

عن أم سلمة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اهل بعثته من بيت المقدس غفلة رواه ابن ماجه باسناد صحيح كذا في الترغيب

કોઈદા : ઉમ્મે હકીમ તા'બઈ ઔરત હે. ઉન્હોને હઝરત ઉમ્મે સલમા (રહી.)સે યે હદીસ સુની ઔર સિર્ફ એહરામ બાંધનેકે લિએ બૈતુલ મુકદ્દસ તશરીફ લે ગઈ ઔર વહાંસે એહરામ ઉમરહકા બાંધકર વાપસ આઈ. (તર્ગીબ)

યે વક્ત થી ઉન હઝરાતકે યહાં હુઝૂર (સલ્વ.) કે પાક ઈશાદાતકી કે જો શખ્સ કોઈ હદીસ સુન લેતા થા, અપની વુસઅતકે મુવાફિક ઉસ પર અમલ કરનેકી કોશિશ કરતા થા, ચાહે ઉસમે કિતનીહી મશક્કત ઉકાના પડે.

એક ઔર હદીસમે હઝરત ઉમ્મે સલમા (રહી.)સે યે અલફઝ નકલ કિએ ગએ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હે કે જો શખ્સ હજ યા ઉમરહકે લિએ મસ્જિદે અક્સાસે મસ્જિદે હરામ તક આએ, ઉસકે અગલે-પિછલે સબ ગુનાહ મા'ફ હો જાતે હે ઔર જન્મત ઉસકે લિએ વાજબ હો જાતી હે. (દુર)

આઠવી ફરલ

ઝિયારતે મદીનામે

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને જો મશહૂર આલિમ, ફકીહ, મુહદ્દિસ હનફી હે, ઉન્હોને લિખ્મા હે કે ચંદ હઝરાતકે અલાવા જિનકા ખિલાફ કુછ મુઅતબર નહી, બિલ ઈત્તિફાક તમામ મુસલમાનોકે નઝદીક હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી ઝીયારત અહમતરીન નેકિયોમે હે ઔર અઠઝલતરીન ઈબાદાતમે હે ઔર આલા દરજાતક પહોંચનેકે લિએ કામિયાબ ઝરિયા ઔર પુર ઉમ્મીદ વસીલા હે, ઉસકા દર્જ વાજબાતકે કરીબ હે, બહે બા'ઝ ઉલમાને વાજબ કહા હે ઉસ શખ્સકે લિએ, જિસમેં વહાં હાઝરીકી વુસઅત હો, ઉસકા છોડના બડી ગલત ઔર બહોત બડી જહા હે ઔર બા'ઝ માલિકીયાને કહા હે કે વહાંકે કિયામકે ઈરાદેસે ચલના મક્કા મુકર્રમામે કિયામકે ઈરાદેસે અઠઝલ હે યાની હજકી વજહસે ચલના તો દૂસરી બાત હે, ઈસકે અલાવા મદીના પાકકી તરફ ચલના અઠઝલ હે, ફક્ત.

દુર મુખ્તારમે લિખ્મા હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી કબરકી ઝિયારત મંદૂબ હે,

બલ્કે બા'જ ઉલમાને ઈસ શખ્સકે હકમે, જિસમે વુસઅત હો, વાજબ કહા હે.

અલ્લામા શામી (રહ.) કેહતે હે કે ખૈર રમલી શાકઈ (રહ.) ને ઈબ્ને હજર (રહ.)સે ઈસ કૌલકો નકલ ક્રિયા ઔર ઈસકી તા'ઈદ કી. યકીનન નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કે જિતને એહસાનાત ઉમ્મત પર હે ઔર જો તવકકુઆત મરનેકે બાદ આપસે વાબિસ્તા હે, ઉનકે લિહાજસે વુસઅત ઔર તા' કતકે બાદબી હાઝરી નસીબ ન હો, બેહદ મહરૂમી હે ઔર મા'મૂલી એ'ઝારસે ઈસ સઆદતે ઉજમાસે મહરૂમી ઈન્તિહાઈ કસાવત ઔર જકા હે.

અગરચે બા'જ ઉલમાને બા'જ રિવાયતકી બિના પર બજાએ હુઝૂર (સલ્લ.) કી કબરે મુબારકકી જિયારતકે મસ્જિદકી જિયારતકી નીયતકો ઝરૂરી બતાયા હે લેકિન ચાર અઈમ્માકે સબ મઝહિબ ઈસપર મુતફિક હે, કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી કબ્રે મુબારકકી જિયારતકા ઈરાદાબી મુસ્તહબ હે હનફિયાકી મો'તબર કિતાબસે મુલ્લા અલી કારી (રહ.) કી ઈબારત ઉપર નકલ કર ચૂકા હું. શાકઈયાકે મુક્તદા ઈમામ નવવી (રહ.) અપની મનાસિકમે લિખતે હે કે જબ હજસે ફારિગ હો જાએ તો ચાહિયે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબરે મુબારકકી જિયારતકી નીયતસે મદીના મુનવ્વરાકા ઈરાદા કરે કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી કબરકી જિયારત અહમતરીન કુરબાતમેસે ઔર કામિયાબ મસાઈસે હે.

અન્વારે સાતિઆમે માલિકીયાકે મઝહબમે લિખ્યા હે, હમારે નબી મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબરકી જિયારત પસંદીદા સુન્નત હે જો શરઅન મતલૂબ હે ઔર મર્ગૂબ હે ઔર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે યહાં કુર્બત પૈદા કરનેમે બહોત ઊંચી ચીઝ હે ઔર કાઝી અયાઝ માલકી (રહ.) ને શિકામે લિખ્યા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબરકી જિયારત મજમા અલૈહિ સુન્નત હે, બલ્કે બા'જ ઉલમા-એ-માલકીયાને તો વાજબ ફરમા દિયા જૈસાકે કસ્તલાની (રહ.) ને મવાહિબમે અબૂ ઈબ્રાન ફારસી (રહ.) કા કૌલ નકલ ક્રિયા.

મુન્ની જો કિકહે હનાબલાકી બહોત મો'તબર કિતાબ હે, ઈસમે લિખ્યા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબર શરીફકી જિયારત મુસ્તહબ હે. ઈસ લિયેકે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્લ.) કા ચે ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા હે કે જો શખ્સ હજ કરે, ફિર મેરી કબરકી જિયારત કરે, ઈસને ગોયા જિન્દગીમે મેરી જિયારતકી ઔર એક હદીસમે હે કે જિસને મેરી કબરકી જિયારત કી, ઈસકે લિએ મેરી શકાઅત વાજબ હો ગઈ ઔર ઈમામ અહમદ (રહ.) ને હુઝૂર (સલ્લ.) કી પેહી હદીસ નકલ કી કે જો શખ્સ મેરી કબરકે પાસ મુઝપર સલામ કરે તો મેં ઈસકે સલામકા જવાબ દેતા હું ઔર શર્હ કબીરમે જો મઝહબે હનાબલાકી અહમ કિતાબ હે, લિખ્યા હે કે જબ હજસે ફારિગ હો જાએ, તો મુસ્તહબ હે કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) કે દોનો સાથિયોકી કબકી જિયારત કરે. ઈસકે બાદ વોહી અહાદીસ ઝિકર કી જો મુન્નીમે ગુઝરી.

હલીલુતાલિબ જો ફિકહે હંબલીના મશહૂર મતન છે, ઉસમે હજકે અહકામ લિખનેકે બાદ લિખ્યા છે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી કબ્રે મુબારક ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કે દો સાથિયોંકી કબ્રકી જિયારત મસ્નૂન છે. ઉસકે શારેહ નેલુલ મઆરિબમે લિખતે છે કે ઈસકા લા'ઝીમી નતીજા યે છે કે ઈન કબ્રોંકી જિયારતકે લિયે સફર કરના બી મુસ્તહબ છે, ઈસલિયેકે હાજી હજકે બાદ બગેર સફરકે ઉનકી જિયારત કેસે કર સક્તા છે. ઈસી તરહ રૌજુલ મર્બઅ ફિકહે હંબલીમે લિખ્યા છે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી કબ્રે અત્તર ઔર હુઝૂરકે દોનો સાથિયોંકી કબ્રોંકી જિયારત મુસ્તહબ છે ઈસલિએ કે હદીસમે આયા-હે કે જિસને હજ ક્રિયા, ફિર મેરી કબરકી જિયારત કી, વો એસા છે જેસા કે મેરી જિન્દગીમે મેરી જિયારત કી ઈન સબસે મા'લૂમ હુઆકે ચારોં ઈમામોંકા મુતકકા મસઅલા છે, ઈસલિએ બા'ઝ ઉલમાને ઈસકો ઈજમાઈ મસઅલા બતાયા, જેસાકે શુરમે ગુઝરા. નબીએ કરીમ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)સેભી મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે ઈસકી તર્ગીબ વારિદ હુઈ છે.

અહાદીસ

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من زار قبري وجبت له شفاعتي رواه البزار والداقطنی قال النووي وقال ابن حجر في شرح المناسك رواه ابن خزيمة في صحيحه وصححه جماعة كعبد الحق وبتقي السبكي اه وقال العارفي في شرح الشفا صححه جماعة من ائمة الحديث اه

હાદીસ : ૧ ઈબ્ને ઉમર (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)

કા યે ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે જિસ શખ્સને મેરી કબરકી જિયારત કી, ઉસકે લિએ મેરી શકાઅત ઝરૂરી હો ગઈ. (દાર કુતની)

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من جاءني زائراً لا يهمل الزيارتي كان حقاً على ان اكون له شفيعاً قال العارفي رواه الطبراني وصححه ابن اسكن كذا في الاتفاق وبسط في ترجمته قال محمد عبد الحی في سكوته وتقي السبكي باعتبار مجي بطون

હાદીસ : ૨ હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ છે કે જો મેરી જિયારતકો આએ ઔર ઉસકે સિવા કોઈ ઔર નીચ્ચત ઉસકી ન હો, તો મુઝપર હક હો ગયા કે ઉસકી સિકારિશ કરૂં. (તિબરાની)

કાઈદા : દુનિયામે કોન શખ્સ એસા હોગા, જિસકો, મહશરકે હોલનાક મંઝરમે હુઝૂર (સલ્વ.) કી શકાઅતકી ઝરૂરત ન હો ઔર કિતના ખુશ કિસ્મત હૈ

વો શખ્સ જિસકે મુતઅદિલક હુજૂર (સલ્લ.) યે કરમા દે કે ઉસકી શકાઅત મેરે ઝીંમ્મે ઝરૂરી હૈ.

અલ્લામા સુરકાની શરૂ મવાહિબમે લિખતે હૈ કે ઈસકે લિએ ખુસૂસી શકાઅત મુરાદ હૈ રકઁ દરજાતકી હો યા ઉસ હાલનાક દિનમે અમનકી હો યા જન્નતમે બગૈર હિસાબ દાખલાહકી યા ઉમૂમી સિફારિશ કે અલાવા ઉસકે લિએ ખુસૂસિયતસે શકાઅત હો.

ઈબ્ને હજર મક્કી (રહ.) શરૂ મનાસિક નવવીમે તહરીર કરમાતે હૈ કે હદીસમે જો યે વારિદ હુઆ હૈ કે જો શખ્સ મેરે પાસ આએ ઔર મેરી જિયારત કે અલાવા કોઈ ઔર ગરઝ ઉસકી ન હો, તો મુઝપર ઉસકા હક હો ગયા કે મૈ કયામતકે દિન ઉસકી સિફારિશ કરું. 'મેરી જિયારત કે સિવા કોઈ ઔર ગરઝ ઉસકી ન હો' કા મતલબ યે હૈ કે કોઈ એસી ગરઝ ન હો, જો જિયારત કે મુતઅદિલક ન હો, લિહાઝા મસ્જિદે નબવીમે એ'તકાફકી નીખત યા ઈબાદતકી કસરત યા સહાબા (રદી.) વગૈરહકી જિયારતકી નીખત ઈસકે મનાફી નહી, બલ્કે હમારે ઉલમાને ઉસ્કી તસ્વીહ કી હૈ કે હુજૂર (સલ્લ.) કી જિયારતકે સાથ મસ્જિદે નબવીકી જિયારતકી ભી નીખત કરલે.

હનફીયામેસે સાહિબે દુરૈ મુખ્તાર (રહ.) ને ભી યેહી લિખ્મા હૈ કે કબર શરીફકે સાથ મસ્જિદે નબવીકી જિયારતકી ભી નીખત કરલે, લેકિન ઈબ્ને હુમામ (રહ.) ને કિકહા-એ-હનફીયામેસે લિખ્મા હૈ કે ઈસ હદીસકી બિના પર યેહલી મર્તબા તો સિફ કબ્રે મુબારક હી કી નીખત હોના ચાહિયે, અલબત્તા અગર મુકદ્દર યાવરી કરે ઔર દોબારા હાઝરીકી સઆદત નસીબ હો, તો મસ્જિદ ઔર કબર શરીફ દોનોકી નીખત કરે ઔર અલ્લામા શામી (રહ.) ને મુલ્લા જામી (રહ.)સે નકલ ક્રિયા હૈ કે ઉન્હોને એક મર્તબા મહઝ જિયારતકી નીખતસે સફર ક્રિયા, ઈસમે હજકો ભી શામિલ ન ક્રિયા, તા'કે મહેઝ જિયારત હી કી નીખત હો. મુહબ્બતકી બાત તો યેહી હૈ.

۳- عن ابن عمر قال قال صلى الله عليه وسلم من زارني بعد وفاتي فكانما زارني في حياتي رواه الطبراني والداقطنی والبيهقي وضعفه كذا في التحاف وفي مشكاة برواية بسبق في شيع بلقط من حج فزار قبري بعد موتي كان من زارني في جوتي واستدل بالموت في المغني على استحباب الزيارة

હદીસ : ૩ : હુજૂર (સલ્લ.) કા ઈશાદ હૈ કે જિસને મેરી વફાતકે બાદ મેરી જિયારત કી તો એસા હૈ ગોયાકે મેરી જિન્દગીમે જિયારત કી. (તિબરાની)

કાઈદા : મિશકાત શરીફમે ઈશાદ નકલ ક્રિયા ગયાકે જિસ શખ્સને હજ

ક્રિયા, ફિર મેરી કબરકી ક્રિયારત કી, વો મિસ્લ ઉસ શખ્સ કે હૈ, જિસને કે મેરી ક્રિન્દગીમે ક્રિયારત કી હો.

ઈસકે મિસ્લ હોનેકા મતલબ યે નહી કે વો સહાબી (રહી.) હો ગયા બલ્કે મતલબ યે હૈ કે અંબિયા-એ-કિરામ અપની કબરોમે ક્રિન્દ હોતે હૈ તો ગોયા યે એસા હી હૈ જૈસાકે ક્રિન્દગીમે કોઈ શખ્સ દરે દૌલત પર હાઝીર હો ઔર મકાનસે બાહરહી મિલકર આએ.

ઈસ હદીસમે યે ફરમાયા ગયા કે હજકે બાદ મેરી ક્રિયારત કરે.

ઈસમે ઉલમાકા ઈખ્તિલાફ હૈ કે મદીને તખ્તબાકી હાઝરી પેહલે હોના ચાહિએ યા હજ પેહલે કરના ચાહિએ.

ઈબ્ને હજર (રહ.) ને લિખ્ત્તા હૈ કે હમારે અકસર મશાયખકી યે રાય હૈ કે હજ પેહલે કરના ચાહિએ, લેકિન ઉસકી વજહ યે મા'લૂમ હોતી હૈ કે અગર વક્તમે વસીઅ ગુંઝાઈશ હો કે હજસે પેહલે ક્રિયારત ઈત્મીનાનસે કર સકે ઔર ફિર હજબી ઈત્મીનાનસે હો સકે તો ક્રિયારત પેહલે કરલે, એસા ન હોકે હજકે બાદ કોઈ આરિઝા પેશ આ જાએ, અલબત્તા અગર વક્તમે તંગી હો તો હજકો મુકદમ કરે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્ત્તા હૈ કે અગર હજ ફર્જ હૈ, તબ તો હજકો મુકદમ કરના ચાહિએ, બશર્તકે મદીના મુનવ્વરા રાસ્તમે ન પડતા હો. અગર રાસ્તમે પડતા હો તો ફિર બગીર ક્રિયારતકે આગે બજ્જના કસાવત હૈ. યે બહરહાલ ઝરૂરી હૈ કે હજકે વક્તમે ગુંઝાઈશ હો, ઉસકે ફૌત હોનેકા અંદેશા ન હો ઔર અગર હજ નફલ હૈ તો ઉસકો ઈખ્તિયાર હૈ કે જિસકો ચાહે મુકદમ કરે ઔર ઔલા યે હૈ કે હજકો મુકદમ કરે તાકે ગુનાહોસે હજકી બદૌલત પાક હોકર હરમે પાકકી ક્રિયારત કરે.

۴۷ عن رجل من آل الخطاب عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من زارني متعمداً كان في جوارحي يوم القيمة ومن سكن المدينة وصبر على بلائها كنت له شهيداً وشفيعاً يوم القيمة ومن مات في أحد الحرمين بعثه الله من المؤمنين رواه البيهقي في الشعب كذا في المشكوة وفي الإتحاف برواية الطيالسي بسنداً إلى ابن عمر عن عمر ثم قال عن رجل من آل حاطب فيه من زارني متعمداً كان في جوارحي يوم القيمة الحديث أخرجه البيهقي وهو مرسل والرجل المذكور مجهول اه وبسط الكلام على طريقة السبكي وقال هو مرسل جيد

હદીસ - ૪ હુઝૂર (સલ્લ.) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે જો શખ્સ ઈરાદા કરે કે મેરી જિયારત કરે, વો કયામતમે મેરે પડોસમે હોગા ઔર જો શખ્સ મદીનામે ક્રિયામ કરે ઔર વહાંકી તંગી ઔર તકલીફ પર સબર કરે, મે ઉસકે લિએ કયામતમે ગવાહ ઔર સિફારિશી હૂંગા ઔર જો હરમે મક્કા મુકર્રમા યા હરમે મદીનામે મર જાએગા, વો કયામતમે અમનવાલોમે ઉઠેગા. (મિશકાત)

હાઈદા - મુતઅદિદ રિવાયાતમે યે મઝમુન આયા હે કે જો શખ્સ ઈરાદા કરે કે મેરી જિયારત કરે, વો કયામતમે મેરા પડોસી હે, ઈરાદા કરનેકા મતલબ યે હે કે મહઝ ઈસી-ઈરાદેસે આયા હો, યે ન હો કે સફર તો કિસી દુનિયવી ગરઝસે થા, ચસ્તા ચલતે જિયારત ભી કરલી. હદીસ નં.૨ મેભી ઈસી કિસ્મકા લફઝ ગુઝર ચુકા હે કે મેરી જિયારતકે અલાવા કોઈ ઔર ઈરાદા ન હો.

દુસરા મઝમુન જો હદીસે બાલામે મદીના મુનવ્વરા કે ક્રિયામકે મુતઅલ્લિક હે, ઉસકી રિવાયત આઈન્દા આ રહી હે.

۵- عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من حج البيت ولم يزرني فقد جفاني رواه ابن عبد في الكامل وغيره كذا في شفاء الاستقام وفي شرح اللب رواه ابن عدي بسند حسن وبسط في تحريم صاحب الاحاف وقال ود السيوطي على ابن الجوزي في ايراد في الموضوعات وقال لم يصب اه وقال القاسري في شرح الشفاء رواه ابن عدي بسند يحيح

હદીસ - ૫ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ નકલ ક્રિયા ગયા કે જિસ શખ્સને હજ ક્રિયા ઔર મેરી જિયારત ન કી, ઉસને મુઝપર સુલ્મ ક્રિયા. (સયુતી)

હાઈદા - કિતની સખ્ત વઈદ હે ઔર બિલ્કુલ ઝાહિર હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કે જો એહસાનાત ઉમ્મત પર હે ઉનકે લિહાઝસે વુસ્મતકે બાવજૂદ હાઝિર ન હોના સરાસર સુલ્મ વ જકા હે. મુહદ્દિસીન હઝરાતને ઈસ હદીસ પર કલામ કર દિયા વરના ઈસકી વજહસે જિયારત વાજિબ હી હોતી.

અલ્લામા કસ્તલાની (રહ.) મવાહિબે લદુન્યામે લિખતે હે કે જિસ શખ્સને બાવજૂદ વુસ્મતકે જિયારત ન કી, ઉસને યકીનન જકા કી.

હદીસ - ૬ હઝરત અનસ (રદી.) કરમાતે હે કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) હિજરત કરકે મક્કા તશરીફ લે ગયે તો વહાંકી હર ચીઝ પર અંધેરા છા ગયા ઔર જબ

۶- عن انس قال لما خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم من مكة ظلم منها كل شيء ولما دخل المدينة نضاء منها كل شيء فقال رسول الله

મદીના પહોંચે તો વહાંકી હર ચીઝ રોશન હો ગઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયાકે મદીનામે મેરા ઘર હે ઓર ઈસીમે મેરી કબર હોગી ઓર હર મુસલમાન પર હક હે કે ઉસકી જિયારત કરે. (અબૂ દાઉદ)

હાઈદા - યકીનન હર મુસલમાન પર હક હે કે ઉસ પાક જગહકી જિયારત કરે ઓર કિસ કદર ખુશનસીબ હૈ વો મુસલમાન જિનકો વહાંકા કિયામ નસીબ હૈ કે હર વક્ત યે સમાદત ઉનકો મયસસર હોતી રેહતી હૈ ઓર ઉસ હક્કી અદાયેગી ઉનકો હર વક્ત મયસસર હૈ.

હદીસ - ૭ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ મદીનામે આકર મેરી જિયારત સવાબકી નીખતસે કરે (યાનિ કોઈ ઓર ગરઝ ન હો) વો મેરે પડોસમે હોગા ઓર મૈ કયામતકે દિન ઉસકા સિફારશી હુંગા. (બયહકી)

હાઈદા - યે મઝમૂન હદીસ નં. (૪) કે ઝેલમે ભી ગુઝર ચુકા હૈ. ઈસી હદીસમે બા'ઝ ઉલમાને ઝવ્વારકો જીમકે પેશસે બતાયા હૈ, ઈસ સૂરતમે તર્જુમા યે હોગા કે વો શખ્સ મેરે અહદ ઓર મેરી પનાહમે હોગા. ઉસ હોલકે દિનમે કોઈ શખ્સ હુઝૂર (સલ્વ.) કી પનાહમે આ જાએ, ઉસે બળહકર કયા દોલત હો સકતી હૈ.

હદીસ - ૮ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જો શખ્સ હજકે લિયે મક્કા જાએ, ફિર મેરા કસ્ટ કરકે મેરી મસ્જિદમે આએ, ઉસકે લિએ દો હજજે મકબૂલ લિખ્ખે જાતે હૈ. (ઈતિહાફ)

હાઈદા - યાની ઉસકે હજકા સવાબ દો ગુના હો જાતા હૈ.

હદીસ - ૯ હુઝૂર અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે જો શખ્સ મેરી કબરકે પાસ આકર મુઝપર સલામ પળ્હે, તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેરી રૂહ

ﷺ المدينة بمقبرتي وبها بيتي
تربي حتى علي كل مسلم زيارتها اخرج
الوداد كذا في الاتحاف - فليست ظلم احدا

۷- عن انس قال قال رسول الله ﷺ
ولم من زارني في المدينة فحسبوا باني في جاري
وكتبت له شفيعا يوم القيمة رواه يعقوب بن اسحق
وابو عوانة بالقاظ مختلف ذكرها القاري في
شرح الشفا وقال قوله في جاري بكسر الجيم وفي
نسخة بضم الجيم اي في ذمتي وعهدي

۸- عن ابن عباس من حج الى مكة
ثم قصدني في سجدي كتب له حجتان
مبرورتان اخرج الدليمي كذا في الاتحاف

۹- عن ابي هريرة ان النبي ﷺ
قال ما من احد يستلم علي عند مقبرتي الا ورد
الله علي روحه حتى ارد علي لسلام رواه

મુઝતક પહોંચા દેતે હૈ. મૈં ઉસકે
સલામકા જવાબ દેતા હું.
(અહમદ-અબૂ દાઉદ)

احمد فی روایہ عبد اللہ کذا فی المغنی للرفیق

કામદા : ઈબ્ને હજર (રહ.) શર્હ મનાસિકમે લિખતે હૈ કે મેરી રૂહ મુઝ તક પહોંચાનેકા મતલબ યે હૈ કે બોલનેકી કૂવ્વત અતા કરમા દેતે હૈ. કાઝી અયાઝ (રહ.) ને ફરમાયા હૈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી રૂહે મુબારક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી હુઝૂરમેં મુસ્તગરક રેહતી હૈ, તો ઈસ હાલતસે સલામકા જવાબ દેનેકી તરફ મુતવજજહ હોતી હૈ. (બઝલ)

અક્સર ઉલમાને મિનજુમ્લા ઉન્કે હાફીઝ ઈબ્ને હજર (રહ.)સે ભી અલ્લામા સુરકાની (રહ.)સે નકલ ક્રિયા કે યે મતલબ નહી કે ઈસ વક્ત રૂહ વાપસ આતી હૈ બલ્કે વો તો વિસાલ કે બાદ એક મર્તબા વાપસ આ ચુકી તો મતલબ યે હૈ કે મૈં, ચૂંકી રૂહ મેરી વાપસ આ ચુકી ઉસકે સલામકા જવાબ દેતા હું.

હદીસ - ૧૦ યે નકલ ક્રિયા ગયા કે જો શખ્સ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબરે મુબારકકે પાસ ખબે હોકર યે આયત પઞ્હે - 'ઈન્નલ્લાહ- વ મલાઈકત-હુ યુસલ્લુ-ન અલ-નબીયિ' ઉસકે બાદ સત્તર મર્તબા 'સલ્લલ્લાહુ અલૈ-ક યા મુહમ્મદ' કહે, તો એક ફરિશ્તા કેહતા હૈ કે અય શખ્સ ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ તુઝપર રેહમત નાઝીલ કરતા હૈ ઔર ઉસકી હર હાજત પૂરી કર દી જાતી હૈ. (બયહકી)

૧- وقال ابن فديك سمعت بعض من ادركت يقول بلغنا انه من وقف عند قبر النبي صلى الله عليه وسلم فقرأ هذه الآية ان الله وملائكته يصلون على النبي ثم يقول صلى الله عليه وآله يا محمد من قولها سبعين مرة ناداه ملائكة صلى الله عليه وآله يا فلان ولم تسقط له حاجة كذا في الشفاء قال القاري في شرحه رواه البيهقي

કાઈદા : મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્યા હૈ કે સલ્લલ્લાહુ અલૈક યા મુહમ્મદકી જગહ યા રસૂલલ્લાહ કહે તો ઝિયાદા બેહતર હૈ.

અલ્લામા કસ્તાલાની (રહ.) ને શેખ જૈનુદીન મરાગી (રહ.) વગૈરહસે ભી યેહી નકલ ક્રિયા કે 'યા રસૂલલ્લાહ !' કેહના ઔલા હૈ.

અલ્લામા સુરકાની (રહ.) શર્હ મવાહિબમે લિખતે હૈ કે યે ઈસ વજહસે કે હુઝૂર (સલ્લ.) કા નામ લેકર પુકારનેકી મુમાનઅત હૈ, લેકીન અગર યેહી લફઝ રિવાયતમેં મન્કૂલ હૈ તો મન્કૂલકી રિવાયત કી વજહસે મુમાનઅત ન રહેગી. ઈસ નાપાકો નાકારાકે ખ્યાલમેં રૌઝ-એ-અકદસ પર મુઝબિરો કે રટે હુવે અલફાઝ બગૈર સમજે તોતેકી તરહ પઞ્હનેકી બજાએ નિહાયત ખુઝૂઅ, ખુશૂઅ, સુકૂન, વિકારસે સત્તર મર્તબા 'અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલૈ-ક યા રસૂલલ્લાહ !' હર હાઝરીકે વક્ત પઞ્હ લિખા કરે, તો શાયદ ઝિયાદા બેહતર હો.

અલ્લામા ગુરકાની શરૂ મવાહિબમે લિખતે હૈ કે સત્તર મર્તબાકી ખુસુસિયત ઈસલિય હૈ કે ઈસ અદદકો ઈજાબતમે દાખિલ હૈ. કુઆન પાકમે ભી મુનાફિકીનકે બારમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ હુઆ હૈ.

إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

તર્જુમા : અગર તુમ ઈન મુનાફિકો કે લિએ સત્તર મર્તબા ઈસ્તગ્ફાર કરો, તબ ભી ઈનકી મઝિકરત ન હોગી.

હદીસ-૧૧. હુઝૂર અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈશાદ હૈ કે જો શખ્સ મેરી કબરકે પાસ ખળા હોકર મુઝ પર દરૂદ પઘ્લતા હૈ, મૈં ઉસકો ખુદ સુનતા હૂં ઓર જો કિસી ઓર જગહ દરૂદ પઘ્લતા હૈ, તો ઉસકી દુનિયા ઓર આખિરતકી ઝરૂરતેં પૂરી કી જાતી હૈ ઓર મૈં ક્યામતકે દિન ઉસકા ગવાહ ઉસકા સિફારિશી હૂંગા. (બયહકી)

۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَى عِنْدَ قَبْرِىَّ سَمِعْتُهُ وَمَنْ صَلَّى عَلَى نَائِيَا كَفَىٰ أَمْرَ دُنْيَاهُ وَآخِرَتِهِ وَكُنْتُ لَهُ شَهِيدًا وَشَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي الشَّعْبِ وَالْخَطِيبِ وَابْنُ عَسَاكَرٍ كُنَّا فِي الدَّمِ وَلَبَّطَ طَرِيقَ السَّبْكِ فِي شَفَاءِ الْأَسْقَا وَفِي الْمَوَائِبِ شَرَّحَهُ إِلَى ابْنِ أَبِي تَيْبَةَ وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ

ફાઈદા. દૂસરી મુતઅદ્દિદ અહાદીસમે આયા હૈ કે જો દૂરસે કોઈ શખ્સ દરૂદ શરીફ પઘ્લતા હૈ, તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને ફરિશ્તે મુકરર કરમા રખ્મે હૈ, જો ઉસકા સલામ મુઝતક પહોચાતે હૈ. ઈસ હદીસ શરીફમે કબર શરીફ પર ખળે હોકર દરૂદ શરીફ પઘ્લનેકી કિસ કદર ફઝીલત હૈ કે સરવરે આલમ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) ઉસકો ખુદ બનફસે નફીસ સુનતે હૈ ઓર કિસ કદર પુશનસીબ હૈ વો મુબારક હઝરાત જો, ઈસ પાક શહેરમે રેહનેવાલે હૈ ઓર હર વકત બિલા વાસ્તા દરૂદ શરીફ હુઝૂર (સલ્વ.) કો સુનાતે રેહતે હૈ.

સુલૈમાન બિન સહીમ (રહ.) કેહતે હૈ કે મુઝે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી ખ્વાબમે ઝિયારત હુઈ. મૈને હુઝૂર (સલ્વ.)સે દર્યાફત કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે જો લોગ હાઝીરે ખિદમત હોકર સલામ કરતે હૈ, આપકો ઉનકા ઈલ્મ હોતા હૈ, હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા, હાં, હોતા હૈ ઓર મૈં ઉનકે સલામકા જવાબ દેતા હૂં. (ઈતિહાક)

હદીસ-૧૨. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈશાદ હૈ કે ન સફર કિયા જાએ, મગર તીન મસ્જિદોંકી તરફ, એક મસ્જિદે હરામ, દૂસરે મસ્જિદે બૈતુલ મુકદસ, તીસરે મેરી યે

۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَشُدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي هَذَا أَمْتَفَقَ عَلَيْهِ كُنَّا فِي الْمَشْكُوتِ

મસ્જિદ.

(મિશ્કાત)

કાઠીદા : - ચૂંકે ઈસ હદીસ શરીફમે ત્રીન મસાજિદ કે અલાવા કિસી ઔર જગહકે સફરકી મુમાનઅત કી ગઈ ઈસલિએ બા'ઝ ઉલમાને ઈસ્સે દલીલ પકડ કર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કે મઝારે પાકકે ઈરાદેસે સફરકી મુમાનેઅત કરમાઈ હૈ. વો હઝરાત કરમાતે હૈ કે ઈસ નીયતસે સફર ન કરે, બલ્કે મસ્જિદે નબવીકી ઝિયારતકી નીયતસે સફર કરે, અલબત્તા વહાં પહોંચનેકે બાદ મઝારે પાકકી ઝિયારતમે કોઈ મુઝાયકા નહી. લેકિન જમ્મૂર ઉલમાકે નઝદીક ઈસ હદીસ શરીફકા યે મતલબ હરગિઝ નહી, બલ્કે મતલબ યે હૈ કે ઈન ત્રીન મસાજિદકે અલાવા કિસી ઔર મસ્જિદકે ઈરાદેસે સફર ન કરે, ઈસલિએ કે યે ત્રીન મસાજિદ તો બહોત એહમિયત રખતી હૈ, જેસા કે છઠી કસ્લકી હદીસ નં. (૬)મેં ગુઝર ચુકા હૈ. ઈસકે અલાવા ઔર મસાજિદમે કોઈ ખાસ ખુસુસિયત નહી.

જમ્મૂરકી તા'ઈદ ઈસ્સે ભી હોતી હૈ કે ઈસ મઝમૂનકી બા'ઝ રિવાયાતમે ખુદ તસ્વીહ મૌજૂદ હૈ, ચુનાંચે એક હદીસમે આપા હૈ કે કિસી મસ્જિદકી તરફ સફર ન ક્રિયા જાએ બજુઝ ઈન ત્રીન મસાજિદકે, યે સાફ ઔર વાઝેહ હૈ કે ખાસ ખાસ શહેરોકી મસાજિદકી નીયત કરકે સફર ન ક્રિયા જાએ, જેસાકે હમારે ઝમાનેમે દસ્તૂર હૈ કે દીલ્લીકી જામા મસ્જિદમે આખિરી જુમા પઞ્જનેકી નિયતસે બખ્ષઈ-કલકત્તા તકસે લોગ આતે હૈ. યે મહેઝ ફુઝૂલ ઔર લગ્વ હૈ.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) કરમાતે હૈ કે બાઝ ઉલમાને ઈસ હદીસકી વજહસે ઉલમા ઔર સુલ્હાકી કબરોંકી ઝિયારતકે સફરકો નાજાઈઝ બતાયા, હાલાંકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કા ઈર્શાદ હૈ કે મૈને કબરોંકી ઝિયારત કો મના કર દિયા થા, અબ (ઈજાઝત દેતા હું), ઝિયારત ક્રિયા કરો ઔર હદીસ મઝકુરાબાલા મસાજિદ કે બારેમે વારિદ હુઈ કે ઈન ત્રીન મસ્જિદોંકે અલાવા ઔર સબ મસાજિદ બરાબર હૈ, ઉનમેં કોઈ એસી તર્જીહ નહી જિસકી વજહસે સફર ક્રિયા જાએ ઔર મઝારાતકી બરકત ઔર ચીઝ હૈ, મૈ પૂછતા હું કયા અંબિયાકી કબરોંકી ઝિયારત કો ભી મના કર દિયા જાએગા ઔર જબ ઉસકો મના નહી ક્રિયા જા સકતા તો ઔલિયાકી કબરે ભી એસી હી હૈ. ફકત !

બન્દા ઝઈફ કેહતા હૈ કે ઔલિયાકી કબરોંકે લિએ સફર કરના તો મુખ્તલિફ હૈ કે જાઈઝ હૈ યા નહી, લેકિન ઈસમેં શક નહી કે ઈન મસાજિદ કે અલાવા બહોતસે સફર બિલ ઈતિફાક જાઈઝ બલ્કે બા'ઝ વાજીબ હૈ જેસાકે હજકી નીયતસે સફર, જિહાદકે લિએ સફર, તલબે ઈલ્મકે લિએ સફર, હિજરત કા સફર, તિજારતકે લિએ સફર, ઈસલિએ યે તો બહરહાલ કેહના હોગાકે ઈસ હદીસે પાકસે મુતલબકન સફરકી ઉનમેં મસાજિદકે અલાવા મુમાનઅત મક્સૂદ નહી હૈ.

અલ્લામા કસ્ટલાની (રહ.) ને મવાહિબે લદુન્યામે યે કિસ્સા નકલ ક્રિયા હૈ કે શેખ વલીયુદ્દીન ઈરાકી (રહ.) કેહત હૈ કે મેરે વાલિદ ઝૈનુદ્દીન ઈરાકી ઔર

શેખ અબ્દુરહમાન બિન રજબ હંબલી (રહ.) દોનો હઝરાત હઝરત ઈબ્રાહીમ ખલીલુલ્લાહકી કબરકી જિયારતકો સાથ ચલે, જબ શહેરકે કરીબ પહોંચે તો ઈબ્ને રજબ (રહ.) કો ખ્યાલ આયા, કેહને લગે કે મૈને હઝરત ખલીલુલ્લાહ (અલૈ.) કી મસ્જિદમે નમાઝ પઢ્યુનેકી નીચ્ચત કર લી. તાકે કબરકી જિયારતકી નીચ્ચત ન રહે. જૈને ઈરાકી, કેહને લગે કે તુમને હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઈર્શાદકે ખિલાફ ક્રિયા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા થા કે તીન મસાજિદ કે અલાવા સફર ન ક્રિયા જાયે ઔર તુમને ઈન તીનકે અલાવા ચૌથેકી નીચ્ચત કરલી ઔર મૈને હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઈર્શાદકી તા'મીલ કી. હુઝૂર (સલ્વ.) કા મશહૂર ઈર્શાદ હૈ કે કુબૂરકી જિયારત ક્રિયા કરો ઔર કિસી હદીસમે યે નહી આયા કે અંબિયાકી કુબૂરકે અલાવા, લિહાઝા મૈને ઈર્શાદકે મુવાફિક ક્રિયા. (ઝર્કાની)

સહાબ-એ-કિરામ (રહી.) ઔર તાબઈન હઝરાતસે કબરે અત્તહરકી જિયારતકે લિએ સફર સાબિત હૈ.

(૧) અલ્લામા સુબકી (રહ.) ને લિખા હૈ કે હઝરત બિલાલ (રહી.) કા સફર શામસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી કબર શરીફકી જિયારત કે લિએ ઉમ્દા સનદોસે સાબિત હૈ, જો મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે મઝકૂર હૈ, મિનજુમ્લા ઉન્કે યે હૈ કે બયતુલ મુકદ્દસકી ફત્હકે બાદ હઝરત બિલાલ (રહી.) ને હઝરત ઉમર (રહી.)સે દરખાસ્ત કી કે મુઝે યહાં ક્રિયામકી ઈજાઝત દે દી જાયે. હઝરત ઉમર (રહી.) ને મંજૂર ફરમા લિયા ઔર ઉન્હોને યહાં ક્રિયામ ફરમાયા, વહી નિકાલ કર લિયા. ઈસકે બાદ એક દિન ખ્વાબમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ) કી જિયારત હુઈ ઔર ફરમાયા, બિલાલ ! યે ક્યા જફા હૈ, ક્યા મેરી જિયારત કરનેકા વક્ત નહી આયા ? યે ખ્વાબ દેખતે હી હઝરત બિલાલ (રહી.) કી આંખ ખુલી તો નિહાયત ગમગીન ખોંજઘા પરેશાન થે, ફૌરન ઊંટ પર સવાર હોકર મદીના તથ્થબા હાઝીર હુએ ઔર રોતે હુવે મઝારે પાક પર હાઝર હુએ. હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રહીયલ્લાહુ અન્હુમા) ખબર સુનકર તરરીફ લાએ ઔર બિલાલ (રહી.)સે અઝાન કેહનેકી ફરમાઈશ કી, યે ઉનસે મિલકર લિપટ ગએ ઔર સાહબઝાદોકી તા'મીલે ઈર્શાદમે અઝાન કહી. આવાઝ સુનકર ઘરોંમેસે મર્દ-ઔરતો બે-કશર રોતી હુઈ નિકલ આઈ ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેકી યાદને સબહીકી તળપા દિયા, યહાં ઈસ્તિદલાલ ઈસ ખ્વાબસે નહી હૈ, બલ્કે હઝરત બિલાલ (રહી.) કે સફરસે હૈ.

(૨.) મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમે હૈ કે હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અજ્જઝ (રહી.) મુસ્તકિલ તૌર પર શામસે ઉંટ સવાર કાસિદ ભેજા કરતે થે, તા'કે કબરે અત્તહર પર ઉનકા સલામ પહોંચાયે. (શિકાઉલઅસ્કામ)

(૩) હઝરત ઉમર (રહી.) જબ બૈતુલ મુકદ્દસ તરરીફ લે ગએ તો કા'બ અહબાર જો યહુદકે બહોત બડે આલિમ થે, મુસલમાન હુએ. હઝરત ઉમર (રહી.)

को उनके इस्लाम लानेकी बली पुशी हुए और उनसे करमाईश की के मेरे साथ मदीना खले, ता'के हुजूर (सल्ल.) की कबरे मुबारक पर छाजरी हो, उन्होंने कुबूल किया और छजस्त उमर (रही.) के ईशादकी ता'भील की.

(४) मुहम्मद बिन अब्दुल्लाह बिन अब्र वल अतअली केहते हैं के मदीना तय्यबा छाजरीर हुआ तो कबरे अतअर पर ज़िमारतके लिओ छाजरीर हुआ छाजरी के बाद वही ओक जानिबको बैठ गया. एतनेमें ओक शप्स छिट पर सवार बहदवाना सूरत छाजरीर हुआ और आकर अर्ज किया, या भैरवईसूल ! (अय रसूलोंकी बेहतरीन जात !) अल्लाह जल्ल शानुखुने आप पर कुर्आन शरीफमें नाज़ील करमाया -

كُوَالِهْمُ اِدْطَلُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاوِزًا فَاسْتَغْفِرُوا لِلَّذِي تَسْتَعْفِرُ لَهُمُ الرَّسُوْلُ (نساء १)

तर्जुमा - और अगर ये लोग जब उन्होंने अपने नफ्स पर ज़ुल्म कर लिया था, आपके पास आ जाते और आकर अल्लाह तआला शानुखुसे अपने गुनाहोंकी मा'फी मांगते और रसूलल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) वी उनके लिओ मा'फी मांगते तो ज़रूर अल्लाह तआलाको तौबा कुबूल करनेवाला पाते. अय अल्लाहके रसूल ! मैं आपके पास छाजरीर हुआ हूँ और अल्लाह जल्ल शानुखुसे अपने गुनाहोंकी मज़िफ़रत याहता हूँ और उसमें आपकी शकाअतका ता'लिफ़ हूँ. इसके बाद वो बहदू रोने लगे और शे'र पछे - जिसका तर्जुमा ये है.

अय बेहतरीन जात ! उन सब

लोगोंमें जिनकी हड्डियां हमवार ज़मीनमें दफ़न की गयीं के उनकी वजहसे ज़मीन और टीलोंमें वी उम्हगी हैल गयी. मेरी जान कुरबान उस कबर पर, जिसमें आप मुकीम हैं के इसमें ईकफ़त है, इसमें जूद है, इसमें करम है, इसके बाद उन्होंने ईस्तअफ़ार की और खले गये.

ياخير من دفنت بالقاع اعظم
فطاب من طيب جن القاع والوكم
نفسى القداء لعقبر انت ساكنه
فيه لغفاف وفيه الجود والكرم

(अली (रह.) केहते हैं के मेरी ज़रा आंख लगे गयी, तो मैंने नबीओ करीम (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) की प्याजमें ज़िमारत की. हुजूर (सल्ल.) ने करमाया के ज़ओ उस बहदूसे केह दो के मेरी सिफ़ादिशसे अल्लाह जल्ल शानुखुने उसकी मज़िफ़रत करमा दी.

ذكره ابن عساکر فی تاریخه وابن الجوزی فی شفاء العزم

وغيرهما باسانيدهم كذا فی شفاء الاستقام والمواهب ذكره المواقف مختصراً

अकसर छजरातने येही दो शे'र नकल किये हैं, मगर इमाम नववी (रह.) ने अपनी मनासिकमें इसके बाद दो शे'र और नकल किये हैं -

اَتَّ الشَّيْفِيعَ الَّذِي تَرْجِي شَفَاعَتَهُ عَلَى الصَّرَاطِ اِذَا مَا زِلْتَ الْقَدَمَ
وَصَاحِبًا لِرَأْسَانِهَا اَبَدًا مَنِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَمَا جَرَى الْقَلَمَ

તર્જુમા - આપ એસે સિકારિશી હૈ, જિનકી સિકારિશકે હમ ઉમ્મીદવાર
હૈ, જિસ વકત કે પુલ સિરાત પર લોગોંકે કદમ ફિસલ રહે હોંગે ઓર આપકે
દો સાથિયોંકો તો મેં કબી ભી નહીં ભૂલ સકતા. મેરી તરફસે તુમ સબ પર સલામ હોતા
રહે જબ તક કે દુનિયામેં લિખનેકે લિએ કલમ ચલતા રહે યાની ક્યામત તક.

નવી ફરલ આદાબે જિયારતમે

હજકે મુતઅલ્લિક જિતને રસાઇલ અરબી-ફારસી યા ઉર્દૂમેં લિખને ગએ
હૈ, સબમેં રોઝ-એ-અત્હર પર હાઝીરી ઓર જિયારતકે આદાબો-ફઝાઇલ તકરીબસે
લિખને ગએ હૈ. ઉલમાને ઇસ્તે મુસ્તકિલ ઇસ્તિદલાલ ઉસકી ફઝીલત ઓર ઇસ્તેહબાબ
પર ક્રિયા હે કે જો શખ્સ ભી અહકામે હજ લિખતા હે, વો ઉસકે સાથ હી સાથ
આદાબે જિયારત ભી લિખતા હે.

ઇસ્હાક બિન ઇબ્રાહીમ ફકીહ (રહ.) કેહતે હૈ કે હમેશાંસે હુજાજકા યે
મા'મૂલ મુતઆરફ હે કે જો શખ્સ હજ કરતા હે, વો મદીને મુનવ્વરા હાઝીર હોતા
હે, તા'કે હુઝૂર (સલ્વ.) કી મસ્જિદમેં નમાઝ પઢે ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ
અલયહિ વસલ્લમ) કે રોઝ-એ-અત્હરકી જિયારતસે તબરૂક હાસિલ કરે ઓર હુઝૂર
(સલ્વ.) કે મિખ્બર ઓર કબર શરીફ ઓર બેઠનેકી જગહ ઓર જહાં હુઝૂર (સલ્વ.)
કા દસ્તે મુબારક લગા હે યા કદમ શરીફ ગુઝરા હે વગૈરહ-વગૈરહ ઉમૂરસે બરકત
હાસિલ કરે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) શર્હ શિફામેં લિખતે હૈ, લેકિન ઇન સબમેં અસલી
નીયત હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિયારત હી કી હોના
ચાહિએ, બાકી મુશાહિદેકી જિયારત તબઅન હોના ચાહિએ. ઇસ્સે કોન ઇન્કાર કર
સકતા હે કે સહાબા-એ-કિરામ (રહી.) કે ઝમાનેસે હર સાલ લાખોંકી તાઅદાદમેં
હજકે લિએ મખ્લૂક જાતી હે ઓર બહોત કમ લોગ એસે હોંગે જો આ'ઝારકી વજહસે
મદીના તખ્ખબા હાઝીર ન હોતે હોં, અગર ઇન હઝરાતકી યે હાઝરી રોઝ-એ-અત્હરકી
જિયારતકે લિએ નહીં હે, બલ્કે મસ્જિદે નબવીકી જિયારતકે લિએ જાના હે તો ઉનમેંસે
દસવાં-બીસવાં હિસ્સા મસ્જિદે અકસાકી જિયારતકે લિએ ભી તો જાયા કરતા હે
કે વો ભી ત્રીન મસાજિદમેંસે એક હે, ઇસલિએ જિન ઉલમાને ઉસકો ઇજમાઇ

મસઅલા લિખ્યા હે, વો બેમહલ નહીં હે.

આઠવી ફરલકે શુરમે ચારો અઈઆકી ફિકહકી કિતાબોંકી ઈબારતે નકલ કી ગઈ હે, જિનસે મા'લૂમ હોતા હે કે યે સબ હઝરાત ઈસે ઈસ્તેહલાલ પર મુતફિક હૈ, બલકે ફિકહે હંબલીકી કિતાબ 'દલીલુત્તાલિબ'મેં કબરકી જિયારતકો તો સુમત લિખ્યા હે ઓર મસ્જિદે નબવીમેં નમાઝકો મુસ્તહબ લિખ્યા હે.

જિન હઝરાતને હજકે રસાઈલ લિખ્યે હૈ, ઉનમેં જિયારતકે આદાબ ઓર જિયારતકે વક્ત સલામ વગેરહકે અલકાઝ ભી તહરીર કરમાએ હૈ. મુખતસર તોર પર મંદ ઈસ રિસાલેમેં ભી લિખ્યે જાતે હૈ, વરના અસલ તો યે હે કે -

મુહબ્બત તુઝકો આદાબે મુહબ્બત ખુદ સિખા દેગી.

આદાબે હજમેં જો મઝામીન ગુઝર ચુકે હૈ, વોભી ખાસ તોરસે મલહૂઝ રખ્યે જાએ.

(૧) ઈસમેં ઈખ્તિલાફ હે કે હજકો મુકદ્દમ કરે યા જિયારતકો. ઈસકે મુતઅલ્લિક ઈસે પેહલી ફરલકી હદીસ નં. ૩ પર ગુઝર ચુકા હે.

(૨) જબ જિયારતકા ઈરાદા કરે તો સબસે અવ્વલ ચીઝ યે હે કે ઈસ સફરમે સફરકી નીયત ક્યા હોના ચાહિએ. બહોત-સે હઝરાતને ઉસ હદીસકી બિના પર, જો ઈસે પેહલી ફરલકે નં. ૧૨ પર ગુઝરી હે. યે તહરીર કરમાયા હે કે રોઝ-એ-અત્તરકી જિયારતકે સાથ-સાથ મસ્જિદે નબવીકી ભી જિયારતકી નીયત કર લે, તા'કે ઈશકાલ હી બાકી ન રહે, લેકિન શેખ ઈબ્ને હુમામ (રહ.) ને કત્થુલ કદીરમેં લિખ્યા હે કે ઈસ અબ્દે ઝઈફકે નઝદીક નીયતકો ખાલિસ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબરે મુબારકકી જિયારતકે લિએ ખાસ કરના ચાહિએ કે ઉસ્મેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ઈકરામકી જિયાદતી ભી હે ઓર ઉસ હદીસ શરીફ પર અમલ ભી હે, જિસમેં વારિદ હુઆ હે કે મેરી જિયારતકે અલાવા કોઈ ઓર કામ ઉસકો ન હો. ફિર અગર કભી મુકદ્દરને યાવરી કી તો દૂસરી મર્તાબામેં કબર શરીફકે સાથ મસ્જિદકી જિયારતકી ભી નીયત કર લે, ઈસ હદીસકા શેખને ઝિકર કરમાયા હે, ઈસકે હમમાની દૂસરી હદીસ આઠવી ફરલ નં. ૨ પર ગુઝર ચુકી.

કુભે આલમ હઝરાત ગંગોહી નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુને ભી ઈસીકો તર્જૂહ દી હે, ચુનાંચે જુદ્દતુલ મનાસિકમેં તહરીર કરમાયા હે કે ગરઝ જબ અઝમ (ઈરાદા) મદીનેકા હો તો બેહતર યે હે કે નીયત જિયારતે કબરે મુતહહરકી કરકે જાવે, તા'કે મિસ્દાક ઉસ હદીસકા હો જાવે કે જો કોઈ મહઝ મેરી જિયારતકો આવે શકાઅત ઉસકી મુઝપર હક હો ગઈ. યે વોહી હદીસ હે, જો પેહલી ફરલકી નં. ૨ પર ગુઝર ચુકી.

(૩) જબ જિયારતકી નીયતસે સફર કરે, ખ્વાહ કબરે અત્તરકી જિયારતકી

નીચત હો યા મસ્જિદની ઝિયારત કરી, તો અપની નીચતકો ખાલિસ અલ્લાહકી રિઝાકે વાસ્તે ખાસ કરે, ઇસમેં કોઈ શાયબા રિયાકા, તકાપુરકા, શોહરતકા, સૈર યા સિયાહતકા યા કિસી ઓર દુનિયવી ગરજકા હરગિઝ ન હોના ચાહિએ કે ઇસ સૂરતમેં નેકી બરબાદ ગુનાહ લાઝીમ હે. અગર મહજ ઇસ વજહસે સફર ક્રિયા કે લોગ તાના દેંગે કે બુખ્લકી વજહસે મદીનેકા સફર ભી નહીં ક્રિયા, તો અપની જાનકો બેકાયાદા મશક્કતમેં ડાલા ઓર પેસે જાએ ક્રિએ, જૈસાકે પેહલી ફસલકી હદીસ નં. ૧ ઓર આદાબમેં હજમેં યે મઝમૂન ગુઝર ચુકા હે.

(૪) મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને શર્હ લુબાબમેં લિખ્યા હે કે નીચતકે ખાલિસ હોનેકી અલામત યે હે કે ફરાઈઝ ઓર સુન્નન ન છૂટને પાવે, વરના ઝિયારતસે મશક્કત ઓર માલી નુકસાન કે સિવા કુછ ભી હાસિલ ન હુઆ બલ્કે તોબા ઓર કફારા ઝિમ્મે હો ગયા.

બન્દ-એ-નાકારાકે ખ્યાલમેં સુન્નતોં ઇસ સફરમેં ખાસ એહતિમામ રખ્ખે, અગરચે સફરકી વજહસે સુન્નતોંમે ખિફકત આ જાતી હે ઓર સરફમેં સુન્નતોંકા વો હુકમ નહીં રેહતા, જો હજરમેં હે, લેકિન મદીના પાકકી હાઝરીમેં હત્તલવુસઅ ઝિયાદા એહતિમામ મુનાસિબ હે, બલ્કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે માંમૂલાત આદાતે શરીફકી તહકીક કરકે ઉન્કે ઇતિબાઅકી સઈ કરે, તો ઇસ સફરકી શાનકે ઝિયાદા મુનાસિબ હે.

(૫) ઇસ સફરમેં દરૂદ શરીફકી ખુસૂસિયતસે કસરત રખ્ખે ઓર નિહાયત તવજ્જોહસે પબ્લે. તમામ ઉલમાને ઇસકી બહોત તા'કીદ લિખ્ખી હે કે ઇસ સફરમેં દરૂદ શરીફકી નિહાયત કસરત કરે, જિતની કસરત હોગી, ઉતના હી મુફીદ હોગા, બલ્કે મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને તો શર્હ લુબાબમેં યહાં તક લિખ્ખા હે કે ફરાઈઝ ઓર ઝરૂરિયાતે મઆશસે જિતના વકત બચે, વો સબકા સબ દરૂદ શરીફકે પબ્લનેમેં ખર્ચ કરે, ઇસલિએ કે જિતની ભી મક્સદમેં તવજ્જોહ પૂરી હોગી, ઉતના હી સવાબ ઝિયાદા હોગા.

ઇબ્ને હજર શર્હ મનાસિક નવવીમેં લિખતે હૈં કે ઇસ રાસ્તેમેં દરૂદ શરીફકી કસરત અકઝલ હે તો ક્યા તિલાવતસે ભી અકઝલ હોગી યા તિલાવત ઉસે અકઝલ હોગી યા દોનોં બરાબર ? તીન સૂરતેં હો ગઈ ઓર ઇસી તરહસે હર વો જગહ, જહાં દરૂદ શરીફકી કસરત મતલૂબ હે, જૈસાકે શબે જુમ્આ વગૈરહ ઓર ઝાહિર યે હે કે ઇસ જગહ દરૂદ શરીફકી કસરત તિલાવતકી કસરતસે ભી અકઝલ હે, ઇસલિએ કે યે ઇસ વકત એક વકતી વઝીફા હે ઓર ઉલમાને ઇસકી તશરીહ કી હે કે તિલાવત મુતલકન અકઝલ હે, લેકિન જિન ખુસૂસી મવાકેકે લિએ ખાસ-ખાસ ઝિકર વારિદ હુએ હૈં, વહાં વોહી ઝિકર અકઝલ હોગે.

અલ્લામા જજરી (રહ.) હિંને હસીનમેં લિખતે હૈ -

‘અફઝલુજ-ઝિક્રિ અલ્ફુર્ધન ઇલ્લા હીમા શ-ર-અ- બિગૈરિહી.’ (પાની સબસે અફઝલ ઝિકર ફુર્ધાને પાકકી તિલાવત હે, મગર જો જગહ કિસી દૂસરે ઝિકરસે મશરૂઅ હો, વહાં વો અફઝલ હોગા.

મીલાના અબ્દુલ હઈ સાહિબ ઉસકે હાશિયે પર તહરીર કરમાતે હૈ - મસલન રૂઝ-સજદા તસ્બીહકે સાથ મશરૂઅ હૈ, હતાકે ઉસમેં અગર તિલાવત કી જાએ તો મકરૂહ હોગી.

(૬) ઝોક - શોક પેદા કરે ઓર જિતના કરીબ હોતા જાએ, શોકો - ઈસ્તિયાકમેં ઝિયાદતી પેદા કરે -

વાઅદા-એ-વસ્લ ચૂં શવદ નઝદીક

આતિશે શોક તેજ તર ગરદદ.

(જબ વસ્લકા વાઅદા કરીબ આતા હે તો શોકકી આગ ઓર ઝિયાદા ભડક જાયા કરતી હે)

કભી-કભી ઇંસ ઝોકકો પેદા કરને કે વાસ્તે નાતિયા અશઆર ભી પબ્લ લિયા કરે. હુઝૂર (સલ્વ.) કી સીરતકી કોઈ કિતાબ સાથ હો યા મિલ જાએ તો ઉસકો પબ્લ લિયા કરે યા સુન લિયા કરે. આપસકી મજલિસોમેં ભી હુઝૂર (સલ્વ.) હી કે હાલાતકા તઝકિરા રહા કરે ઓર જો દિન મદીના પાકકે કરીબ આતા જાએ, ઉસમેં ખુશી ઓર ઈસ્તિયાક બબ્લતા જાએ.

(૭) રાસ્તેમેં જો મસ્જિદે યા મવાકે એસે આઝે, જિનમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) યા સહાબાએ કિરામ (રહીમલ્લાહુ અન્હુમ) કા કિયામ યા નમાઝ પબ્લના મા'લૂમ હો, ઉનકી ઝિયારત કરતા જાએ ઓર વહાં નવાફિલ પબ્લે યા ઝિકરો-તિલાવત વગેરે કરે. ઇંસી તરહ જો ફુએ રાસ્તમેં એસે આઝે, ઉનકા પાની બરકતકે હુસુલકી નીચ્ચતસે પીએ. ઇનમેંસે બા'ઝકા બયાન દસવી ફસ્લમેં આએગા ઓર ઇનકે અલાવા દૂસરે રસાઈલસે તલાશ કરે. ‘મુઅલ્લિમુલ હજજાજ’ ઓર ‘ઝિયારતુલ હરમેન’ જિનકા શુરૂમેં ઝિકર આ ચુકા હે, ઇનમેં ભી બહોત-સે મવાકે ઝિકર કિએ ગએ હૈ, ઉનકો ઓરસે પબ્લે ઓર મવાકેકી તહકીક કરે. ઇન સબમેં ‘મુઅર્રિસ’ જો જુલહુલેફકે કરીબ હે, વહાં નમાઝ પબ્લના ઝિયાદા અહમ હે કે સાફઈયા ઉસકો ‘સુમતે મુઅક્કદા’ કેહતે હૈ ઓર બા'ઝ ઉલમાસે ઇંસકા વાજિબ હોના નકલ કિયા ગયા.

(શર્હ મનાસિક નવવી)

(૮) જબ મદીના તખ્ખબા કરીબ આ જાએ તો બહોત ઝિયાદા ઝોકો શોકમેં ગર્ક હો જાએ, કસરતસે દરૂદ શરીફ બાર-બાર પબ્લે. અગર સવારી પર હો તો ઉસકો તેજ ચલાનેકી કોશિશ કરે. હદીસમેં આયા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ

અલપહિ વસલ્લમ) જબ સફરસે વાપસ તશરીફ લાતે ઓર મદીના તપ્પખા કરીબ હોતા તો અપની સવારીકો તેજ ચલાતે.

ابرح ما يكون الشوق يوماً اذا دنت الخيام الى الخيام

'સબસે બધ્ધા હુઆ શોક ઉસ દિનકા હોતા હે, જબ ઉશાકકે ખેમે માશૂકકે ખેમેકે કરીબ હો જાએ.'

(૮) જબ મદીનાકી દીવારોં પર નજર પડ જાને ઓર ઉસકે મુઅત્તર બાગ નજર આને લગે, જો બિરે અલીકે બાદસે નજર આને લગતે હૈ, તો બેહતર યે હે કે સવારીસે નીચે ઉતર જાએ ઓર રોતા હુઆ નંગે પાંવ ચલે.

ولما رأينا راسهم لم يذللنا فؤاداً لعرفان الرسوم واللبا

فزلنا عن الإكوار من شى كرامة لمن بان عنه ان فلم يركبا

તર્જુમા - જબ હમને ઉસ મેહબૂબકે શહેરકે નિશાનાત દેખે, જિસને નિશાનાતકે પેહચાનનેકે વાસ્તે ન હમારે પાસ દિલ છોડા, ન અક્લ છોડી, તો હમ અપની સવારિયોંસે ઉતર ગએ ઓર ઇસકે ઇકરામમેં પેદલ ચલને લગે, ઇસલિએ કે ઉસકી શાનસે યે બહોત બઈદ બાત થી કે ઉસકે પાસ સવાર હોકર જાએ.

પેહલે ઉમરા, વુઝરા કે મુતઅલિલક લિખ્યા હૈ કે વો જુલહુલેફસે, જો તકરીબન છઃ મીલ હે, પેદલ ચલને લગતે યે ઓર હક યે હે કે ઉસ જગહ પાંવકે બજાએ સરકે બલ ભી ચલે, તો ઉસ જગહકે હકકા ફોઈ હિસ્સા ભી અદા નહીં હો સક્તા.

لو جئكم قاصداً أسعى على بصرى لم أقض حقاوى الحق اديت

તર્જુમા - અગર મેં તુમ્હારી ખિદમતને પાંવકે બજાએ આંખોંસે ચલ કર આતા, તબ ભી મેં હક અદા ન કર સક્તા થા ઓર મેરે આકા ! તુમ્હારા ઓર હી કૌનસા હક અદા કિયા, જો યેહી અદા કરતા.

ولما رأينا من دجوع حبيبتنا بطيبة اعلاما اثرن لنا الحبا

وبالترب منها اذ كحلنا جفوننا شفيانا فلا بأسا لخاف ولا كريا

તર્જુમા - જબ મદીના પાકમેં મેહબૂબકી મંઝીલકે આસાર નજર આને લાગે તો ઉન્હોંને મુહબ્બતકો ભડકા દિયા ઓર જબ વહાંકો મિટ્ટીકો આંખોંકા સુરમખ બનાયા, તો સારી બિમારીયોંસે શિકા હો ગઈ કે અબ ન કિસી કિસ્મકા મર્જ હૈ, ન તકલીફ.

(૧૦) જબ ફસીલે મદીના આ જાએ તો દરૂદ શરીફકે બાદ યે હુઆ પબ્હે.

اللَّهُمَّ هَذَا أَحْرَمٌ نَبِيٍّ فَإِجْلِهِ لِي وَقَائِي مِنَ النَّارِ وَأَمَّا مِنَ الْعَذَابِ
وَسَوْفَ الْحِسَابِ

‘અલ્લાહુમ્મ હાજા હરમુ નબિયિક ફજ્-અલ્લૂ હી વિકાયતમ્ મિનનારિ
વ અમાનમ્ મિનલ્ અઝાબિ વ સૂઈલ્ હિસાબ.’

તર્જુમા - અય અલ્લાહ યે તેરે નબીકા હરમ આ ગયા, ઇસકો તૂ મેરે
આગસે બચનેકા ઝરિયા બના દે ઓર અઝાબસે બચનેકા ઝરિયા બના દે ઓર
હિસાબકી બુરાઈસે બચનેકા સબબ બના દે.

ઇસકે બાદ પાક શહેરકી ખેરો બરકત હાસિલ હોનેકી હુઆ કરે ઓર ઉસકે
આદાબ બજા લાનેકી તોફીકકી હુઆ કરે ઓર કિસી ના-મુનાસિબ હરકતમેં ઇબ્તિલાસે
બચનેકી હુઆ કરે ઓર ખૂબ હુઆએ કરે.

(૧૧) બેહતર યે હે કે શહેરમેં દાખિલ હોનેસે પેહલે ગુસ્લ કરે ઓર પેહલે
મયસ્સર ન હો તો દાખિલ હોનેકે બાદ મસ્જિદમેં દાખિલ હોનેસે પેહલે કર લે ઓર
ગુસ્લ ન હો સકે તો કમ અઝ કમ વુઝૂ ઝરૂર કર લે, લેકિન ઓલા ગુસ્લ હી હે
કે જિતની નજાફત ઓર તહારત ઝિયાદા હોગી, ઉતના હી ઓલા હે. ઇસકે બાદ
બેહતરીન લિબાસ પેહને ઓર ખુશ્બૂ લગાએ જૈસાકે ઇંદૈન યા જુમ્માકે લિએ કરતા
હો, મઝર તંવાઝો ઓર ઈન્કિસાર મલહૂઝ રહે, તફાખુર પાસ ન આએ.

કબીલા અબ્દુલ કેસકા વફદ જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં હાઝીર હુઆ તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
વસલ્લમ) કો દૂરસે દેખકર સબ લોગ શોકો - ઇઝતરાબમેં ઊંઠોસે ફૂદ પબે ઓર
છોડકર હુઝૂર કી બારગાહમેં દોડ પબે, લેકિન ઇસ વફદકે રઈસ મુંઝર બિન આઈઝ,
ફિનકો શેખ અબ્દુલ કેસસે તા'બીર કરતે હૈ, વો ઊંઠોકે સાથ જાએ કિયામ પર
પહોંચે તો અપના ઓર નાન સાલિયાંકા સામાન જમા કિયા ઓર એહતિયાતસે રખ્યા.
ઇસકે બાદ ગુસ્લ કિયા, નયે કપબે પેહને ઓર આહિસ્તા-આહિસ્તા વકારકે સાથ
મસ્જિદે નબવીમેં હાઝિર હુએ. અવ્વલ દો રકઅત તહીય્મતુલ મસ્જિદ પબ્હી ઓર
હુઆ કી, ફિર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી મજલિસમેં હાઝીર
હુએ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લ.) ને ઉનકી ઇસ અદાકો પસન્દ ફરમાયા ઓર ઇર્શાદ
ફરમાયા કે તુમમેં દો ખસ્લતે એસી હે જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકો પસન્દ હે -
એક હિલ્મ યાની બુઈબારી, દૂસરે વિકાર.

(મઝહિર)

(૧૨) બા'ઝ ઉલમાને ઇસ વકત કુછ સદકા કરના ત્વી આદાબમેં લિખ્યા
હે કે યાની મસ્જિદમેં દાખિલ હોનેસે પેહલે-પેહલે કુછ સદકા કર દે.

ઇબ્ને હજર (રહ.) લિખતે હૈ કે મસ્નૂન યે હે કે કુછ સદકા કરે, ચાહે થોડા હી ક્યો ન હો ઓર ઉસકા એહલે મદીના પર સરફ કરના ઓલા ઓર બેહતર હે યાની ઉન લોગો પર જો ખાસ મદીનેકે બાશિન્દે હે. અલબત્તા અગર ગૈર મદની જિયાદા મુહતાજ હો, તો વો મુકદ્દમ હે. બન્દેકે ખ્યાલમેં ઉસ વક્તકી ખુસૂસિયત ગાલિબન ઇસ આયતે શરીફકી વજહસે હે, જો સૂરએ મુજાદલામેં હે -

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الرَّسُولُ

فَقَضَىٰ إِلَيْكُمْ صُكْرًا فَلَا حَيْزَ لَكُمْ وَأَخْرَجَ مِنْكُمْ جُزْءًا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

‘અય ઇમાનવાલો ! જબ તુમ રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સરગોશી ક્રિયા કરો, તો ઇસ્સે પેહલે કુછ ખૈરાત દે દિયા કરો. યે તુમ્હારે લિએ (સવાબ હાસિલ હોનેકે લિએ) બેહતર હે ઓર ગુનાહોસે પાક હોનેકા ઝરિયા હે. અગર તુમમેં સદકા દેનેકી કુદરત ન હો તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ ગફૂરરહીમ હે.’ (યે હુકમ ઇબ્તિદાઅન વાજબ થા, ઇસકે બાદકી આયતસે મન્સૂખ હો ગયા.)

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) ઇર્શાદ કરમાતે હૈ કે ઇસ સદકાવાલી આયત પર સબસે પેહલે મૈને અમલ ક્રિયા, જબ યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ, તો મેરે પાસ એક દીનાર (અશરફી) થા, ઉસકો મૈને બુનાકર દિરમ બના લિએ. જબ હુજૂર (સલ્લ.) સે ગુફતગૂ કરતા, તો એક દિરમ પેહલે સદકા કર દેતા. ઉસકે બાદ યે હુકમ મન્સૂખ હો ગયા.

(૧૩) જબ શહેરમેં દાખિલ હો તો ઉસ વક્તકી ખુસૂસી દુઆ પબ્લતા હુઆ નિહાયત ખુશૂઅ-ખુજૂઅસે દાખિલ હો, અબ તકકી અદમે હાઝિરીકા કલક હો, દુનિયામેં હુજૂર (સલ્લ.) કી જિયારત નસીબ ન હોનેકા રંજ હો, આખિરતમેં જિયારત નસીબ હોનેકી આરઝૂ ઓર તમન્ના હો ઓર ઇસકા ખોફ હો કે ન મા’લૂમ મુકદ્દર હે યા નહીં ઓર જૈસાકે કિસી બડેસે બડે દરબારમેં હાઝરી કે વક્ત રોબો - જલાલકા અસર હો, વોહી મંઝર યહાં હો, હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી અઝમત ઓર કદ્રો - મન્ઝલત મલહૂજ હો, દરૂદ શરીફ લગાતાર સુબાન પર જારી હો. (લુબાબ)

(૧૪) જબ કુબ્બ-એ-ખઝરા પર નઝર પડે તો અઝમતો-હેબત ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કે ઉલૂવે શાનકા ઇસ્તેહઝાર કરે ઓર યે સોચે કે ઇસ પાક કુબ્બેમેં વો ઝાતે અકદસ હે, જો સારી મખ્લૂકાતસે અફઝલ હે, અંબિયાકી સરદાર હે, ફરિશ્તોસે અફઝલ હે, કબર શરીફકી જગહ સારી જગહોસે અફઝલ હે, જો હિસ્સા હુજૂર (સલ્લ.) કે બદને મુબારકસે મિલા હુઆ હે, વો કા’બાસે અફઝલ હે, અર્શસે અફઝલ હે, કુસીસે અફઝલ હે, હતાકે આસમાનો - ઝમીનકી હર જગહસે અફઝલ હે. (લુબાબ)

(૧૫) શહેરમાં દાખિલ હોનેકે બાદ સબસે પેહલે મસ્જિદે નબવીમાં હાજીર હો, અગર મસ્તુરાતકી યા સામાન વગેરહકી મજબૂરી હો તો દૂસરી બાત હે, વરના સબ ઉલમાને લિખ્યા હે કે શહેરમાં દાખિલ હોનેકે બાદ સબસે પેહલે મસ્જિદમાં હાજીર હોના અફઝલ હે. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા આમ મા'મૂલ બી અહાદીસમાં યેહી આયા હે કે જબ સફરસે વાપસ તશરીફ લાતે તો અવ્વલ મસ્જિદમાં તશરીફ લે જાતે.

(૧૬) ઓરતોંકે લિએ મુનાસિબ યે હે કે અગર શહેરમાં દિનકો દાખિલ હોનેકી નોબત આવે, તો વો રાતતક ઈન્તિઝાર કરે ઓર રાતકે વકતમાં મસ્જિદમાં હાજીર હો ઇંસલિએ કે ઇંનકે લિએ હર વો ચીઝ મુકદ્દમ હે, જો પરદેમાં મુઈન હો.

(૧૭) મસ્જિદમાં દાખિલે કે વકત ઉસ જગહ આદાબકી રિઆયત રખ્ખે કે દાયાં પાંવ પેહલે મસ્જિદમાં રખ્ખે, ફિર બાયાં પાંવ રખ્ખે ઓર મસ્જિદમાં દાખિલ હોનેકી દુઆઓં પઢ્હે ઓર એ'તેકાફકી નીચ્ચત કરે. અગર હર મસ્જિદમાં હંમેશા દાખિલ હોતે હુએ એતેકાફકી નીચ્ચત કર લિયા કરે તો મુકતકા સવાબ હે, ઇંસલિએ મુનાસિબ હે કે જબ કિસી મસ્જિદમાં દાખિલ હો તો એ'તેકાફકી નીચ્ચત કર લિયા કરે.

(૧૮) બેહતર યે હે કે મસ્જિદે નબવીમાં બાબે જિબ્રઈલ દાખિલ હો, ઇંસલિએ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મા'મૂલ ઇંસ દરવાઝેસે દાખિલ હોનેકા યા, જિસ્કી ગાલિબન વજહ યે હે કે અઝવાઝે મુતહહરાત (રદી.) કે હુજૂરે ઇંસી જાનિબ ઝિયાદા યે. (શર્હ મનાસિકે નબવી)

લેકિન ઇંસ દરવાઝેસે દાખિલ હોના ઝરૂરી નહીં હે, જિસ દરવાઝેસે યાહે દાખિલ હો જાએ. (શર્હ લુબાબ)

(૧૯) મસ્જિદમાં દાખિલ હોનેકે બાદ ખુશૂઅ-ખુજૂઅ, ઇંજઝો-ઇન્કિસારમાં બહોત એહતિમામ કરે, વહાંકી ઝેબો-ઝીનત, ફર્શ-ફરૂશ, ઝાડ-ફાનૂસ, કાલીન, કુમકુમોમાં ન લગ જાએ, ન ઇંન ચીઝોંકી તરફ ઈલ્તિફાત કરે, નિહાયત અદબ ઓર વકારસે નીચી નઝર કિએ હુએ નિહાયત હી અદબ ઓર એહતિરામસે જાએ, બે-અદબી ઓર લા ઉબાલીપનકી કોઈ હરકત ન કરે બડે ઊંચે દરબારમાં પહોંચ ગયા હે એસા ન હો કે બેઅદબીકી કોઈ હરકત હિરમાનો ખુસરાનકા સબબ બન જાએ.

(૨૦) મસ્જિદમાં જાનેકે બાદ સબસે પેહલે રોઝા-એ-મુકદ્દસમાં જાએ, યે જગહ વો હિસ્સા હે, જો મિમ્બર શરીફ ઓર કુબ્બા શરીફકે દરમિયાનમાં હે, ઇંસકો રોઝા ઇંસલિએ કહા જાતા હે કે હુજૂર (સલ્લ.) કા પાક ઇર્શાદ હે કે મેરી કબર ઓર મેરે મિમ્બરકા દરમિયાની હિસ્સા જન્નતકે બાગોંમાંસે એક બાગ હે. રોઝા બાગકો કેહતે હૈં. આઈન્દા ફસલમાં યે હદીસ આ રહી હે. અગર બાબે જિબ્રઈલ મસ્જિદમાં કેહતે હૈં. આઈન્દા ફસલમાં યે હદીસ આ રહી હે. અગર બાબે જિબ્રઈલ મસ્જિદમાં દાખિલ હોનેકી નોબત આતી હે, તો બેહતર યે હે કે હુજૂરા શરીફકે પીછેસે રોઝેમાં

જાઓ ત્યાં હુઝારે સામનેસે ગુઝરનેકી સૂરતમે બગેર સલામ કિએ આગે બબ્બના ન પબે.

(૨૧) રોઝ-એ-મુકદ્દસામે પહોંચ કર અબ્બલ તહીયતુલ મસ્જિદ પબ્બે મસ્જિદમે હાઝરીકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે હાઝરીસે કબ્બ તહીયતુલ મસ્જિદકા પબ્બના ઓલા હે, ઇસલિએ કે યે અલ્લાહકા હક હે જો રસૂલકે હક પર મુકદ્દમ હે. નં. (૧૧)મેં સેબ અબ્બુલ કેસકે કિસ્સેમે ગુઝર ચુકા હે કે ઉન્હોને અબ્બલ તહીયતુલ મસ્જિદ પબ્બી, ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે હાઝીર હુએ.

હઝરત જાબિર (રદી.) કરમાતે હું કે સફરસે આયા થા, હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે હાઝીર હુઆ. હુઝૂર (સલ્લ.) ઉસ વકત મસ્જિદમે તશરીફ કરમા હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત કરમાયા કે તહીયતુલ મસ્જિદ પબ્બ લી ? મેંને અર્ઝ કિયા કે નહીં, કરમાયા, જાઓ પેહલે તહીયતુલ મસ્જિદ પબ્બકર બાદમે મેરે પાસ આના.

(શર્હ મનાસિકે નવવી)

(૨૨) તહીયતુલ મસ્જિદકી ઇન દો રકઅતોમેં કુલ યા એધુહલ કાફિરૂન ઓર કુલ હુવલ્લાહુ પબ્બના ઓલા હે. ઇસલિએકે પેહલી સૂરતમે શિર્કસે નહીં ઓર ઇન્કાર હે ઓર દૂસરી સૂરતમે અલ્લાહકી વહદાનિયત ઓર ઝાતો સિફાતકા ઇંકાર હે.

(૨૩) ઉલમાને લિખ્ના હે કે રોઝેમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ખબે હોને કી જગહ બરકત કી નીખતસે ખબા હોના ઓલા હે, ઇસ જગહકી તઅય્યન ઝુબ્દામેં ઇસ તરહ કી હે કે મિખર દાહને મોંઢેકી સીધ પર રહે ઓર વો સૂતૂન, જિસકે સામને સંદૂક હે, સામને રહે.

ઇમામ અઝાલી (રહ.) ને એલામેં લી યેહી લિખ્ના હે કે વો સૂતૂન જિસકે પાસ સંદૂક હે, મુંહકે સામને હો ઓર વો દાયરા જો મસ્જિદકે કિબ્લેકી દીવારમેં હે સામને રહે, લેકિન ઇબ્ને હજર (રહ.) ને શર્હ મનાસિકમેં લિખ્ના હે કે અબ વહાં સંદૂક નહીં રહા, વો જલ ગયા. અબ ઉસકી જગહ એક મેહરાબ બના દી ગઇ હે. યેહી વો જગહ હે જિસકો મેહરાબુઝબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કેહતે હું. સબ અકાબિર ઉલમાને ઇસ જગહ કિયામકો ઓલા બતાયા હે, ઇસલિએ ઇસ બાબરકત જગહકા એહતિમામ કરના ચાહિએ, લેકિન ઇસ નાપાકકો મદીના તથ્થબાકે એક આ'લા કિયામમેં એક મર્તબા લી પહાં ખબે હોનેકી જુર્મત ઓર હિમ્મત ન હુઇ. અગર યે જગહ કિસી વજહસે મયસ્સર ન હો સકે તો ફિર સારે રોઝેમેં કિસી જગહ તહીયતુલ મસ્જિદ પબ્બે.

(૨૪) તહીયતુલ મસ્જિદસે ફારિગ હોનેકે બાદ અલ્લાહ જલ્લ સાનુહકા લાખ-લાખ શુક્ર અદા કરે કે ઉસને યે નેઅમતે જહીલહ અતા કરમાઇ ઓર ઉસ પાક ઝાતસે હજ્જો ઝિયારતકી કુબૂલિયતકી દુઆ કરે ઓર ચાહે સજદા-એ-શુક્ર કરે, ચાહે દો રકઅત શુકાના પબ્બે. બહોત-સે ઉલમાને ઉસ વકત સજદા-એ-શુક્ર કરનેકો

લિખ્યા હે, યહાં યે બાત કાબિલે યાદ રખનેકે હે કે હનફીયાકે નજદીક મશહૂર કોલકે મુવાફિક શુકાનેકા મહેજ સજદા મશરૂઅ નહીં, બલ્કે જહાં શુકકા સજદા વારિદ હુઆ હે, ઉંની તહકીકકે મુવાફિક વહાં શુકાનાકી નફલે મુરાદ હે, લેકિન ઈસ જગહ પર હનફીયાને સજદ-એ-શુકકા જવાઝ લિખ્યા હે જેસાકે શર્હ લુબાબમેં તસ્રીહ હે ઓર ઈસકે બિલ-મુકાબિલ શાફઈયાકી તહકીક કે મુવાફિક સજદ-એ-શુક બગેર નફલોંકે ભી મશરૂઅ હે, લેકિન ઈસ જગહ વો સજદ-એ-શુકકે કાઈલ નહીં, જેસાકે શર્હ મનાસિક નવવીમેં ઇબ્ને હજર (રહ.) ને તસ્રીહ કી હે.

(૨૫) અગર મસ્જિદમેં દાખિલ હોનેકે વક્ત કર્જ નમાઝ ખડી હોનેકો હો, તો ઉસ વક્ત તહીય્યતુલ મસ્જિદ ન પળ્હે, બલ્કે કર્જ નમાઝમેં શિકત કરે, ઈસીમેં તહીય્યતુલ મસ્જિદકી ભી નીય્યત કર લે, તો તહીય્યતુલ મસ્જિદકા સવાબ ભી મિલ જાએગા. ઈસી તરહ અગર એસે વક્તમેં મસ્જિદમેં દાખિલ હુઆ, જબકે નફલે મકરૂહ હે જેસાકે અસરકે બાદ, તો ઉસ વક્ત ભી તહીય્યતુલ મસ્જિદ ન પળ્હે.

(૨૬) નમાઝસે ફરાગતકે બાદ કબર શરીફકી તરફ ચલે, ઈસ હાલમેં દિલકો સબ કદુરાત ઓર આલાઈશોસે પાક રખ્ખે ઓર હમાતન નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝાતે અકદસકી તરફ પૂરી તવજજોહ કરે.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે જિસ કલ્બમેં દુનિયાકી ગન્દગિયાં ઓર લહવો લઅબ, શહવતેં ઓર ખ્વાહિશેં ભર રહી હો, ઉસ દિલપર વહાંકી બરકાતકા કુછ અસર નહીં હોતા, બલ્કે એસે દિલવાલોં પર, જો દુનિયા પર પળે રહે ઓર આખિરતસે ઓર ઉસકે ફિકરસે બે-તાલ્લુક હો, હુઝૂર (સલ્લ.) કે ગુસ્સે ઓર એ'રાઝકા અંદેશા હે. અલ્લાહ હી અપને ફઝલસે ઉસ્સે પનાહ દે. લિહાઝા હર શખ્સકે લિએ ઝંઝરી હે, જહાં તક મુસ્કિન હો ઉસ વક્ત અપને દિલકો દુનિયવી ખુરાફાતસે ખાલી રખનેકી કોશિશ કરે ઓર અલ્લાહકી રહમતકી વુસઅત અફવો કરમકે કમાલકી ઉમ્મીદ રખ્ખે ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી શાને રહમતુલ્લિલ આલમીન પર નજર રખ્ખે ઓર હુઝૂર હી કે વસીલેસે અલ્લાહસે મા'ફીકા તા'લિબ બનકર હાઝીર હો.

(શર્હ લુબાબ)

(૨૭) જબ કિસી કબર પર હાઝરી હો તો મખ્યતકે પાંવકી તરફસે જાએ તા'કે મખ્યતકો અગર હકક તઆલા શાનુહુ આનેવાલેકા કશ્ફ અતા કરમાએ, તો દેખનેમેં સહૂલત રહે, ઈસલિએ કે જબ મખ્યત કબરમેં દાએ કરવટ લેટી હે તો ઉસકી નજર કદમોંકી તરફ હોતી હે. અગર કોઈ સરહાને કી જાનિબસે આએ તો મખ્યતકો દેખનેમેં તઅબ ઓર મશક્કત હોતી હે.

(ફતહુલ કદીર)

ઈસી ઝાબ્તેકે મુવાફિક ઈસ જગહ ભી બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે કદમ મુબારકકી જાનિબસે હાઝીર હો, જેસા કે ઇબ્ને હજર (રહ.) ને શર્હ મનાસિકમેં

નક્કલ ક્રિયા છે. મુવાહિબમાં લિખ્યા છે કે ઝાઈરકે લિએ મુનાસિબ યે છે કે કિબ્લેકી જાનિબસે હોકર મુવાજહ શરીફ પર હાઝિર હો, લેકિન અગર પાંચકી તરફસે હાઝીર હો તો યે અદબકે લિહાઝસે ઓલા છે, મગર બા'ઝ ઉલમાને આમ ઝાબ્નેકે ખિલાફ ઉસ જગહ પર સિરહાનેસે હાઝીરકો તર્જહ દી છે, ઇસ વજહસે કે તહીય્યતુલ મસ્જિદ રોઝેમે પબ્કી ગઈ, જો હુઝૂર (સલ્વ.) કે બિલ્કુલ સિરહાને છે, ઇસ સૂરતમે અગર વહાંસે ચલકર પાંચકી તરફકો આએગા તો સૂરત કબરે મુબારકકે તવાફકી સી બન જાએગી ઓર કબરકા તવાફ બિલ્કુલ જાઈઝ નહીં, ઇસલિએ ઇસકી સૂરતસે બચનેકી રિઆયતસે ઇસ જગહ સિરહાનેસે હાઝીરકો ગવારા ક્રિયા ગયા, વરના આમ અદબ હર કબર પર હાઝીરકો યેહી છે કે પાંચકી તરફસે હાઝિર હો.

(૨૮) જબ મુવાજહ શરીફ પર હાઝિર હો તો સિરહાનેકી દીવારકે કોનેમે જો સુતૂન છે, ઉસ્સે તીન ચાર હાથકે ફાસલેસે ખજા હો ઓર પુશત કિબ્લેકી તરફ કરે ઓર બાઈ તરફ કો ઝરા માઈલ હો તા'કે ચેહર-એ-અન્વરકે બિલ્કુલ સામને હો જાએ. (ગુબ્દા)

સાહિબે ઇતિહાફ કેહતે હૈં કે યે સુતૂન અબ પીતલકી દીવારકે અન્દર આ ગયા. મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્યા છે કે ચાંદીકી કીલ, જો ઉસ દીવારમે છે, ઉસકે મુકાબિલ ખજા હો. (શર્હ લુબાબ)

લેકિન અબ તીન ઝરોખે સામનેકી પીતલકી દીવારમે કર દિયે ગએ, જિનસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર હઝરાતે શેખેન (રદી.) કી મુબારક કબરોંકા સામના હોતા છે.

ઇબ્ને હજર (રહ.) કેહતે હૈં કે ચાંદીકી મેખ જિસપર સોનેકા ગૂલ છે, વો ચેહરુ-એ-અન્વરકી મુહાઝાતમે છે.

(૨૯.) દીવારસે તીન ચાર ગઝકે ફાસલે પર ખજા હો, ઝિયાદા કરીબ ન હોકે અદબકે ખિલાફ છે ઓર નિગાહ નીચી રેહના ચાહિએ, ઇધર-ઇધર દેખના ઉસ વક્ત સખ્ત બે-અદબી છે, હાથ-પાંચ ભી સાકિન ઓર વકારસે રહે. યે ખ્યાલ કરે કી ચેહર-એ-અન્વર ઇસ વક્ત મેરે સામને છે, હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો મેરી હાઝીર કી ઇતિલા છે. હુઝૂર (સલ્વ.) કી ઉલૂવિ શાન ઓર ઉલુવિ મર્તબતકા ઇસ્તેહઝાર પૂરી તરહસે દિલમે હો.

ઇબ્ને અમીરુલ હાજ (રહ.) મદખલમે લિખતે હૈં કે જિતને ભી તવાઝો ઓર આદાબ ઉસ વક્તકી હાઝીર કે લિખ્મે જાતે હૈં, ઉસ્સે કહી ઝિયાદા તવાઝો ઓર ઇજઝો-ઇન્કિસાર હોના ચાહિએ, ઇસલિએ કે આપકી ઝાત એસી શફીઅ છે, જિસકી શફાઅત મકબૂલ છે, જિસને આપકે દરકા ઇરાદા ક્રિયા, વો મુરાદકો પહોંચા ઓર જો આપકી ચોખટ પર હાઝીર હો ગયા, વો ના-મુરાદ નહી રહા. જિસ શખ્સને

આપકે વસીલેસે દુઆ કી, વો કુબુલ હુઈ ઓર જો માંગા, વો મિલા. તજુર્બા ઓર વાકિઆત ઇસકી શહાદત દેતે હૈ, ઇસલિએ જિતના ઝિયાદા અદબ હો સકે, દરેગ ન કરે ઓર યે સમજે ગોયા મૈં જિન્દગીમૈં આપકી મજલિસમૈં હાજીર હું, ઇસલિએ કે ઉમ્મત કે હાલાત કે મુશાહદમૈં ઓર ઉનકે ઇરાદહ ઓર કસ્દકે ઝૂબૂરમૈં ઇસ વક્ત આપકી હયાત ઓર મમાતમૈં કોઈ ફર્ક નહીં. (મદખલ અવ્વલ)

(૩૦.) ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) પર સલામ પબ્ધે. મનાસિક કે રસાઈલમૈં સલામકે અલ્લાહ બહોતસે નકલ કિયે ગએ હૈ. ઇસમૈં સલકકા મા'મૂલ મુખ્તાલિક રહા હે. બા'જ અકાબિર મુખ્તાલિક ઉન્વાન ઓર મુખ્તાલિક અલ્લાહકે સાથ સલામ પબ્ધતે યે ઓર ઝોકો-શોકકા તકાઝા યેહી હે -

યાં લબપે લાખ-લાખ સુખન ઇંજિતેરાબ મૈં
વાં એક ખામુશી તેરી સબકે જવાબ મૈં

ઓર બા'જ હઝરાત નિહાયત મુખ્તાસર અલ્લાહમૈં સલામ પબ્ધતે યે, અદબ ઓર હેબતકા તકાઝા યેહી હે -

બે જુબાની તર્જુમાને શૌક બેહદ હો તો હો,
વરનહ પેશે યાર કામ આતી હે તકરીરૈં કહી.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.)ને લિખ્યા હે કે બા'જ અકાબિર જેસે કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) સિફ 'અસ્સલામુ અલૈક અય્યુહન્નબિય્યુ વ રહૂમતુલ્લાહિ વ બ-ર-કાતુહુ' પર ઇકિતફા કરતે યે ઓર બા'જ હઝરાત તવીલ સલામકો ઇંજિતયાર કરતે યે ઓર અહાદીસમૈં મુખ્તાલિક અલ્લાહ ઓર મુખ્તાલિક ઉન્વાનોસે દરુદ શરીફ વારિદ હોનેસે ઇસકી તા'ઈદ હોતી હે.

હઝરત ગંગોહી નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહૂને ઝુબ્હમૈં સલામકે અલ્લાહ નકલ કરનેકે બાદ લિખ્યા હે કે સલામમૈં જિસ કદર ચાહે અલ્લાહ ઝિયાદા કરે, મગર અદબ ઓર ઇજ્ઝકે કલિમાત હૈ, લેકિન સલક યહાં મુખ્તાસર અલ્લાહ કેહનેકો પસન્દ કરતે હૈ ઓર જહાં તક ભી ઇંજિતસાર હો સકે, મુસ્તહસન રખતે હે.

ઇમામ નવવી (રહ.)ને અપને મનાસિકમૈં સલામકે તવીલ અલ્લાહ લિખનેકે બાદ લિખ્યા હે કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) વગૈરહસે ગાયત ઇંજિતસાર નકલ કિયા ગયા. હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) તો ઇતના હી કેહતે યે 'અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ અસ્સલામુ અલૈક યા અબા બકર અસ્સલામુ અલૈક યા અ-તાહુ.'

ઇસ નાકારાકે નાકિસ ખ્યાલમૈં જો શખ્સ સલામકે અલ્લાહકા તર્જુમા ઓર મતલબ સમજતા હો ઓર ઇન અલ્લાહકે બખ્ષાનેસે ઝૌકમૈં ઇંજાફા હોતા હો, ઇસકો તો તત્વીલ મુનાસિબ હે ઓર અગર યે દોનો બાતે ન હો, તો તોતેકી તરહસે

મુઝવિરીન કે અલ્લાહ દોહરાને કી ઝરુરત નહીં, ઇન્તિહાઈ ઝોકો-શોક ઓર ગાયત સુકૂન ઓર વકારસે આહિસ્તા-આહિસ્તા ઠેહર-ઠેહરકર 'અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ' પઞ્હતા રહે ઓર જબ તક શોકમેં ઇઝાફા પાવે, ઉન્હી અલ્લાહકો યા ઓર કિસી સલામકો બાર-બાર પઞ્હતા રહે. ઇસકે પેહલી ફસ્લકે નં. ૧૦ પર સલ્લલ્લાહુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ સત્તર મર્તબા પઞ્હના ગુઝરા હે, વોભી બેહતર હે, મગર સુકૂન ઓર વકાર ઓર ઝોકો-શોકસે પઞ્હે.

(૭૧.) યે નિહાયત અહમ ઓર ઝરુરી ખાત હે કે સલામ પઞ્હતે વક્ત શોરો-શગબ હરગિઝ ન કરે, ન ઝોરસે ચિલ્લાયે, બલ્કે ઇતની આવાઝસે કહે કે અન્દર તક પહોંચ જાએ.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્વા હે કે ન તો ઝિયાદા જહર હો ઓર ન બિલ્કુલ ઇપ્ફા હો, બલ્કે મુતવસિત ઓર મો'તદિલ આવાઝ હુઝૂરે કલ્બ ઓર અપની બદ આમાલિયોંકી વજહેસે, શર્મો-હયા લિએ હુવે હો.

બુખારી શરીફમેં એક કિસ્સા લિખ્વા હે, હઝરત સાઈબ (રદી.) કેહતે હૈ કે મેં મસ્જિદમેં ખબા થા, એક શખ્સને મુઝે એક કંકરી મારી. મેંને ઉપરકો દેખા તો વો હઝરત ઉમર (રદી.) થે. ઉન્હોને મુઝે (ઇશારેસે બુલાકર) કહા કે યે દો આદમી જો બોલ રહે હૈ, ઉનકો બુલાકર લાઓ. મેં ઉન દોનોંકો હઝરત ઉમર (રદી.) કે પાસ લાયા. હઝરત ઉમર (રદી.)ને ઉનસે પૂછા કે તુમ કહાં કે રેહનેવાલે હો? ઉન્હોને અર્જ કિયા કે તાઈફકે રેહનેવાલે હૈ. હઝરત ઉમર (રદી.) ને ફરમાયા, અગર તુમ ઇસ શહેરકે રેહનેવાલે હોતે તો તુમ્હે મઝા ચંખાતા, તુમ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી મસ્જિદમેં ચિલ્લાકર બોલ રહે હો.

મુહમ્મદ બિન મુસ્લિમા (રદી.) કેહતે હૈ કે કિસી શખ્સકો ભી યે નહીં ચાહિએ કે મસ્જિદમેં ઝોરસે બોલે. (શર્હ શિકા)

હઝરત ઉમર (રદી.) કે ઇસ કિસ્સેમેં બા'ઝ રિવાયાતમેં હઝરત ઉમર (રદી.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે ઐસે કોડે મારતા કે બદન દર્દ કરને લગતા. અબ ગોયા અજનબી દૂસરે શહેરકે હોનેકી વજહસે મસઅલેસે ના વાકફિયતકો ઉઝ્ઝ કરાર દિયા.

હઝરત આઈશા (રદી.) જબ કહીં કરીબ કીલ મેખ વગૈરહકે ઠોકનેકી આવાઝ સુનતી તો આદમી ભેજ કર ઉનકો રોકતી કે ઝોરસે ન ઠોકે હુઝૂર (સલ્લ.) કી તકલીફકા લિહાઝ રખ્મેં.

હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કો અપને મકાનકે કિવાડ બનવાનેકી ઝરુરત પેશ આઈ તો બનાનેવાલોંકો ફરમાયા કે શહેરકે બાહર બકીઅમેં બનાકર લાએ. ઉનકે બનાનેકી આવાઝકા શૌર હુઝૂર (સલ્લ.) તક ન પહોંચે.

અલ્લામા કસ્તલાની (રહ.) મુવાહિબમેં લિખતે હૈ કે હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સાથ અદબકા વોહી મા'મલા હોના ચાહિએ જો ઝિન્દગીમેં થા, ઇસલિએ કે હુઝૂર (સલ્લ.) અપની કબરમેં ઝિન્દા હૈ. (શહેં મવાહિબ) હક તઆલા સુબ્હાનૂ વ તકદસને કુઆને પાકમેં સૂરએ હુજરાતમેં ખુસૂસિયતસે ઇસ તરહ તખીહ કરમાઈ હે, ઇશાદિ વાલા હે -

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَابَكُمْ

યા અય્યુહલ્લાઝીન આમનુ લા-તર્ફઉ અસ્વાતકુમ. (આયત)

તર્જુમા : 'અય ઇમાનવાલો ! તુમ અપની આવાઝેં નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી આવાઝસે ઊંચી ન કરો ઓર ન આપસે એસે ઝોરસે ગૂફતગુ કરો, જેસા કે આપસમેં એક દૂસરેસે ગૂફતગૂ કરતે હૈ. (એસા ન હો કે ઇસ હરકતસે તુમ્હારે (પેહલે કિએ હુએ નેક) અમલ બરબાદ હો જાએ ઓર તુમકો ખબર લી ન હો.'

બુખારી શરીફકી હદીસમેં હે કે હજરાતે શેખેન હઝરત અબૂબકર (રદી.) ઓર હઝરત ઉમર (રદી.) કે દરમિયાન કિસી મશવરહકી ગૂફતગુમેં જો હુઝૂર (સલ્લ.) કી મજલિસમેં થી, ઇખ્તિલાફે રાયકી વજહસે તેજ ગૂફતગૂ હો ગઈ થી જિસપર યે આયત નાઝીલ હુઈ.

જબ હજરાત શેખેન પર યે ઇત્તાબ હે તો હમ તુમ કિસ શુમારમેં હૈ. અહાદીસમેં આયા હે કે ઇસ આયતે શરીફકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) કી મજલિસમેં હઝરત ઉમર (રદી.) કી આવાઝ એસી હોતી કે બા'જ ઓકાત મુકર્રર પૂછના પડતા કે ક્યા કહા.

હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.)ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ (સલ્લ.)! મેં તો અબ આપસે ઇસ તરહ ગૂફતગૂ કરુંગા, જેસા કે કોઈ રાજકી બાત કરતા હો.

હઝરત સાબિત બિન કેસ (રદી.) જહૂરિસ્સૌત થે. ઇસ આયતકે નાઝીલ હોનેકે બાદ ઇસ રંજો-ગમમેં કે મેં તો હંમેશા હી ઝોરસે બોલતા હું, મેં તો બસ જહલમી હો ગયા, ઘરસે ન નિકલતે થે કઈ દિનકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.)ને દર્યાફત કરમાયા તો વાકિઅહ મા'લૂમ હુઆ, કે હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઉનકી તસલ્લી કરમાઈ ઓર ઉનકો જમતી હોનેકી બશારત દી. (દુર્દ મંસૂર)

એસી હાલતમેં જો લોગ વહાં શો'ર બરપા કરતે હૈ, ઉનકો ડરના ચાહિએ ઓર બહોત એહતિયાત લાઝીમ હે.

(૩૨.) સલામકે બાદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે હુઝૂર (સલ્લ.) કે વસીલેસે હુઆ કરે ઓર હુઝૂર (સલ્લ.)સે શકાઅતકી દરખાસ્ત કરે.

બા'જ ઉલમાને તવસ્સુલકો મના કરમાયા હે, લેકિન જહૂર ઉલમા ઉસકે જવાબકે કાઇલ હૈ. મુઝની જો ફિકહે હનાબેલામેં મશહૂરો-મા'રુફ હે, ઇસમેં અલ્ફાઝે

સલામમેં યે અલ્લાહ ભી ઝિકર કિએ હૈ. -

اللَّهُمَّ أَنْتَ قُلْتَ وَقَوْلِكَ الْحَقُّ وَلَوْ
 أَنْجَمَ أَذْ ظُلْمٍ أَلْفَ سَهْبٍ جَاوِدًا فَاسْتَغْفِرُكَ وَاللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوْحًا
 اللَّهُ تَوَّابًا رَحِيمًا وَقَدْ اسْتَفْتَيْتُكَ مُسْتَعِظًا مِنْ ذُنُوبِي مُسْتَغْفِرًا بِكَ إِلَىٰ رَبِّي فَاسْأَلْكَ يَا رَبِّ
 أَنْ تُوَجِّبَ لِي الْمَغْفِرَةَ كَمَا أَوْجَبْتَهَا لِنِ آتَاكَ فِي حَيَاتِهِ

તર્જુમા : 'અય અલ્લાહ ! તેરા પાક ઇશાદ હૈ ઓર તેરા ઇશાદ હક હૈ ઓર વો યે હૈ, વલ્હી અન્નહુમ ઇર્જ ઝલમૂ આખિર આયાત તક ! અબ મેં આપકે પાસ આયા હૂં ઓર અપને ગુનાહોસે મઝિરત ચાહતા હૂં ઓર આપસે અપને રબકી બારગાહમેં શકાઅત ચાહતા હૂં. અય અલ્લાહ ! મેં તુઝસે યે માંગતા હૂં કે તૂ મેરી મઝિરત કો વાજબ કર દે, જેસાકે તૂને ઇસ શખ્સકી મઝિરતકો વાજબ કિયા જો હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં ઇનકી ઝિન્દગીમેં હાઝીર હુઆ હો. યેહી અલ્લાહ શર્હે કબીરમેં ભી નકલ કિયે ગએ. ઇસી તરહ ઇન દોનોં કિતાબોમેં ઉભીકા વો કિસ્સા ભી નકલ કિયા ગયા જો ઇસ્સે પેહલી ફસ્લકે આખિરમેં ગુઝરા ઓર ઇસમેં આયાતે શરીફા 'વલ્હી અન્નહુમ ઇર્જ ઝલમૂ (આયાત) કા તર્જુમા ભી ગુઝર ચુકા હૈ.

ખુલકા-એ-અબ્બાસિયામેંસે મંસૂર અબ્બાસીને હઝરત ઇમામ માલિકસે દર્યાફત કિયાકે દુઆકે વકત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી તરફ ચેહરા કરૂં યા કિબ્લે કી તરફ ? તો હઝરત ઇમામ માલિક (રહ.) ને ફરમાયા કે આપકી તરફસે મુંહ હટાનેકા કયા મહલ હૈ, જબકે આપ (સલ્લ.) તેરા ભી વસીલા હૈ ઓર તેરે બાપ હઝરત આદમ (અલૈ.) કે ભી વસીલા હૈ. હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.)કી તરફ મુંહ કરકે હુજૂર (સલ્લ.)સે શકાઅત ચાહો. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઇનકી શકાઅત કુબૂલ કરે.

અલ્લામા સુર્કાની (રહ.) કેહતે હૈ કે ઇસ કિસ્સેકો કાઝી અયાઝ (રહ.) ને મો'તબર અસાતેઝસે નકલ કિયા હૈ, ઇસકા ઇન્કાર કરના જુર્અત હૈ. (શર્હે મુવાહિબ).

અલ્લામા કસ્ટલાની શાફઈ (રહ.)ને મુવાહિબમેં લિખ્યા હૈ કે ઝાઇરીનકો ચાહિએ કે બહોત કંસરતસે દુઆએ માંગે ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કા વસીલા પકડે ઓર હુજૂર (સલ્લ.)સે શકાઅત ચાહે કે હુજૂર (સલ્લ.) કી ઝાતે અકદસ એસી હૈ કે જબ ઇનકે ઝરિયેસે શકાઅત ચાહી જાએ તો હક તઆલલ શાનુહુ કુબૂલ ફરમાએ.

અલ્લામા સુર્કાની માલિકી (રહ.) ઇસકી શરહમેં લિખતે હૈ કે અલ્લામા ખલીલ (રહ.) (માલિકી)કી મનાસિકમેં ભી યેહી મઝમૂન લિખ્યા હૈ.

ઇબ્ને હુમામ (રહ.)ને ફતુલકંદીરમેં લિખ્યા હૈ ઓર ઇસ્સે હઝરત કદ્દસ સિરુહને સુબ્હામેં નકલ કિયા હૈ કે સલામકે બાદ ફિર હઝરત (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ

વસલ્લમ) કે વસીલેસે દુઆ કરે ઓર શકાઅત ચાહે ઓર યે અલ્લાહ કહે.

يَا رَسُولَ اللَّهِ اسأَلِ الشَّفَاعَةَ وَأَتَوَسَّلُ بِكَ إِلَى اللَّهِ فِي أَنْ أَمُوتَ سَلَامًا عَلَى مِثْلِكَ وَسَلَامًا

યા રસુલલ્લાહિ અસુઅલુકશકાઅત વ અન-ત-વસ્સલુબિ-ક ઇલલ્લાહિ કી અન્ અમ્-ત મુસ્લિમન્ અથા મિલ્લતિ-ક વ સુન્નતિ-ક.

‘અય અલ્લાહકે રસૂલ ! મેં આપસે શકાઅત ચાહતા હું ઓર આપકે વસીલેસે અલ્લાહસે યે માંગતા હું કે મેરી મૌત આપકે દીન ઓર આપકી સુન્નત પર હો.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને અપને મનાસિકમેં હઝરત ઉમર (રદી.) પર સલામકે બાદ લિખ્યા હે કે ફિર પેહલી જગહ યાની હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સામને આએ ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કે વસીલેસે અપને લિએ દુઆ કરે ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કી શકાઅતકે ઝરીયે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે દુઆ કરે ઓર બેહતર થીઝ હે વો જો ઉભીસે નકલ કી ગઈ. ઉભીકા કિસ્સા ઇસ્સે પેહલી ફસ્લકે ખત્મ પર ગુઝર ચૂકા. ઇબ્ને હજર (રહ.) ઇસકી શરહમેં લિખતે હે કે હુજૂર (સલ્લ.) કે સાથ તવસ્સુલ કરના સલ્લ સાલહકા તરીકા રહા હે ઓર અંબિયા (અલે.) ઓર ઓલિયાને હુજૂર (સલ્લ.) કે વસીલેસે દુઆ કી હે.’

હાકિમને રિવાયત નકલ કી હે ઓર ઇસકો સહી બતાયા હે કે જબ હઝરત આદમ (અલેહિસ્સલામ)સે દાનાં ખાનેકી ખતા સા’દિર હુઈ તો ઉન્હોને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે હુજૂર (સલ્લ.) કે તુફેલ દુઆ કી. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ને દર્પાઈત ક્રિયા કે આદમ ! તુને મુહમ્મદ (સલ્લ.) કો કેસે જાના, અભી તો મેંને ઉનકો પેદા ભી નહીં ક્રિયા ? તો હઝરત આદમ (અલે.) ને અર્ઝ ક્રિયા કે યા અલ્લાહ ! જબ આપને મુઝે પેદા ક્રિયા થા ઓર મુઝમેં જાન ડાલી થી, તો મેંને અર્શકે સુતૂન પર

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ

લાઈલાહ ઇલ્લલ્લાહુ મુહમ્મદુર્રસુલુલ્લાહ

લિખ્યા હુઆ દેખા થા, તો મેંને સમઝ લિયા થા કે આપને અપને પાક નામકે સાથ, જિસકા નામ મિલાયા હે, વો સારી મખ્લૂકમેં આપકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોગા. હક તઆલા શાનુહુને કરમાયા કે બેશક વો સારી મખ્લૂકમેં મુઝે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હે ઓર જબ ઇસકે તુફેલ તુમને મગફિરત તલબ કી, તો મેંને તુમ્હારી ખતા મા’ફ-કરદી. નીઝ નસઈ ઓર તિર્મઝીને નકલ ક્રિયા હે કે એક નાબિના હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાઝીર હુવે ઓર બીનાઈકે લિએ દુઆ ચાહી. હુજૂર (સલ્લ.)ને કરમાયા કે તુમ કહો તો મેં દુઆ કરું, લેકિન અગર તુમ સબર કરો તો ઝિયાદા

બેહતર હે. ઉઘોને દુઆકી દરખાસ્ત કી, હુજૂર (સલ્વ.)ને ઉઘો કરમાયા કે પેહલે બહોત અચ્છી તરહસે વુજૂ કરો, ઇસકે બાદ યે દુઆ પઢો.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتُوجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَا رَحِيمَ يَا مُجِدِّدَ إِنِّي أَتُوجَّهُ إِلَيْكَ إِلَى رَحْمَتِي فِي حَاجَتِي يَقْضِي اللَّهُمَّ قَسْدًا

તર્જુમા : અય અલ્લાહ ! મેં આપસે સવાલ કરતા હું ઓર આપકે નબી જો રહમતે નબી હું મુહમ્મદ (સલ્વ.)કે વાસ્તેસે આપકી તરફ મુતવજજહ હોતા હું અય મુહમ્મદ (સલ્વ.)! મેં આપકે તુફેલસે અપને રબકી તરફ મુતવજજહ હોતા હું તા'કે મેરી યે હાજત પુરી હો જાએ અય અલ્લાહ હુજૂર (સલ્વ.) કી સિકારિશ મેરે હકમેં કુબૂલ કરમા.

તિમિઝીને ઇસ હદીસકો સંહી બતાયા હે ઓર બેહકીને ભી ઇસકો સહી બતાયા હે ઓર બેહકીકી દિવાયતમેં ઇસકે આગે યેભી હે કે ઇસ દુઆકે પઢનેકે બાદ વો સાહબ બીના હો ગએ ઓર તબરાનીને ઉઘા સનદ કે સાથ હુજૂર (સલ્વ.) કી એક દુઆ કે અલ્લાહ યે નકલ કિએ.

لِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالْإِنْسِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِي وَكَرَرْتُهَا

બિહકિ નબિયિક વલઅન્બિયાઈલ્લઝીન મિનકબ્લી. (કઝા હિલ અરિલ)

અય અલ્લાહ ! તેરે નબી કે તુફેલ ઓર ગુઝીશતા અંબિયાકે તુફેલ.

ઇસકે બાદ ઇબ્ને હજર (રહ.) ને ઓર ભી તા'ઈદે ઇસ મઝમૂનકી નકલ કી ઓર ઇસ દુઆકે મુતઅદિલક એક કિસ્સા ઝિયારતકે કિસ્સોમેં નં. ૩૩ પર ભી આ રહા હે.

(૩૩.) ઇસ મઝમૂનસે યેભી 'મા'લુમ હો ગયા કે ઇસ દુઆકે વક્ત ભી મુંહ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફ હોના ચાહિએ, અગરએ આમ દુઆકા અદબ યે હે કે મુંહ કિબ્લેકી તરફ હોના ચાહિએ, લેકિન ઉસ વક્ત કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરનેસે હુજૂરે અકરમ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફ પુસ્ત હોતી હે જો અદબકે પિલાફ હે ઇસ લિએ ઉસ વક્ત ઉસી તરફ મુંહ કરકે દુઆ કરે.

(૩૪.) ઇસકે બાદ અગર કિસી ઓર શખ્સને અપની તરફસે હુજૂર (સલ્વ.) કી બારગાહમેં સલામ અર્ઝ કરનેકી કરમાઈશ કી હો તો ઉસકી તરફસે ભી ઇસી તરહ સલામ અર્ઝ કરે, 'અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ ! મિન્ કુલાનિબિન કુલાં યસ્તશકિઉ બિ-ક ઇલા રબ્બિક'

તર્જુમા : આપ પર સલામ અય અલ્લાહકે રસૂલ ! કલાંકી તરફસે જો

ફલાંકા બેટા હે ઓર વો આપસે અલ્લાહકી પાક બારગાહમેં સિફારિશ ચાહતા હે.

પેહલે ફલાંકી જગહ ઉસ શખ્સકા નામ હે, દૂસરે ફલાંકી જગહ ઉસકે બાપકા નામ હે. અગર અરબીમેં કેહના મુશ્કિલ હો તો ઉર્દૂમેં અર્ઝ કર દે કે ફલાં ફલાં આદમિયોંને આપકી બારગાહમેં સલામ અર્ઝ કિયા ઓર શફઅતકી દરખ્વાસ્ત કી હે.

અલ્લામા ગુર્કાની (રહ.) કેહતે હૈં કે કિસી શખ્સને કિસીસે સલામ પહોંચાનેકી દરખ્વાસ્ત કી હો ઓર ઉસને ઉસ દરખ્વાસ્તકો કુબૂલ કર લિયા હો યાની વાઅદા કર લિયા હો કે મેં સલામ પહોંચા દુંગા તો ઉસપર અબ ઉસ સલામકા પહોંચાના વાજબ હો ગયા ઇસલિએ કે યે બમંઝીલહ હી ઉસકી અમાનતકે હે, જિસકો યે કુબૂલ કર ચુકા.

સાહિબે ઇતિહાફ લિખતે હૈં કે સલફ હલફ સબકા મા'મૂલ દૂસરોંકી મા'રફત સલામ ભેજનેકા રહા હે ઓર સલાતીન તો મુસ્તકિલ કાસિદ મદીનહ તથ્થબા હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં સલામ પહોંચાને કે લિએ ભેજા કરતે હે.

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) ભી હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં સલામ અર્ઝ કરને કે લિએ મુસ્તકિલ કાસિદ ભેજા કરતે હે.

નાઝીરીને રિસાલાસે યે રૂસિયાહ ભી દરખ્વાસ્ત કરતા હે કે અગર ઇસ મુબારક વક્તમેં યે સિયાહકાર કિસીકો યાદ આ જાએ તો -

اَسَلُوْكُمْ عَلَیْكَ يَا رَسُوْلَ اللهِ مِنْ زَكَرِيَّا بْنِ يَحْيٰى اِنَّكَ ذٰهِلُوْیْ یَسْتَفْهِمُ بِكَ اَبٰی دَرِيْكَ

‘અસ્સલામુ અલૈક-યા રસૂલલ્લાહિ મિન્ ઝકરિય્યબની યાહ્યા અલ્ કાંખલ્વી યસ્તરફિઉ બિક-ઇલા-રબ્બિક’

અર્ઝ કર દે, એહસાન હોગા ઓર યે અલ્લાઝ યાદ ન રહે તો ઉર્દૂ હીમેં ઇસ નાકારાકા સલામ અર્ઝ કરદે.

(૩૫.) હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર સલામ પબ્હનેકે બાદ તકરીબન એક હાથ દાઈ તરફ હટ કર હઝરત સિદ્દીકે અકબર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) પર સલામ પબ્હે.

મથહુર કોલ કે મુવાફિક હઝરત સિદ્દીકે અકબર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી કબર મુબારક હુજૂર (સલ્વ.) કી કબરે અત્તહર કે પીછે ઇસ તરહસે હે કે હઝરત સિદ્દીકે અકબરકા સરે મુબારક હુજૂર (સલ્વ.) કે શાને કે મુકાબિલ હે, ઇસ લિએ એક હાથ દાઈ જાનિબ હો જાનેસે હઝરત સિદ્દીકે અકબર (રદી.) કા સામના હો જતા હે.

(૩૬.) હઝરત સિદ્દીકે અકબર (રદી.) પર સલામસે ફરાગત કે બાદ એક હાથ દાઈ જાનિબ હટકર હઝરત ઉમર ફારુકે આઝમ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) પર સલામ પબ્હે,

ઈસલિએ કે મશહૂર કોલ કે મુવાફિક હજરત ઉમર ફારુક (રદી.) કી કબરે મુબારક હજરત સિદ્દીકે અકબર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી કબર મુબારક કે પીછે એસી તરહ હે કે હજરત ઉમર (રદી.) કા સર હજરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કે સાને કે મુકાબિલ હે.

(૩૭.) ઈન દોનોં હજરાતકી ખિદમતમેં ભી અગર કિસીને સલામ અર્જ કરનેકી દરખવાસ્ત કર દી હો, તો હર એક કી ખિદમતમેં અપના સલામ પબ્હનેકે બાદ ઉસકા સલામ અર્જ કર દે ઓર યે સરાપા ખતાઓ-કુસૂર ભી દરખવાસ્ત કરતા હે કે અગર નાઝીરીનકો કિસી વક્ત યાદ આ જાએ તો ઈસ નાપાકકા સલામભી દોનોં બારગાહોં તક પહોંચા દે. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ આપકી ઈસ એહસાનકા અપને લુત્ફસે અજર અતા કરમાએ.

(૩૮.) બહોતસે ઉલમાને લિખ્ના હે કે હજરત શીખેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુમા) પર અલાહિદા-અલાહિદા સલામ પબ્હનેકે બાદ ફિર ઈન દોનોં હજરાત કે દરમિયાનમેં ખબા હો યાની જિસ જગહ ખબે હોકર હજરત ઉમર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) પર સલામ પબ્હા હે, ઉસ્સે તકરીબન નિસ્ફ હાથ બાઈ જાનિબકો ખબા હો તા'કે દોનોંકે દરમિયાનમેં હો જાએ ઓર ફિર દોનોં મુશ્તરક સલામ પબ્હે, જિસકે અલ્લાહ જુબ્દામેં યે લિખ્ને હે.

તુમ દોનોં પર સલામ અય હુજૂર (સલ્વ.) કે પેહલુમેં લેટનેવાલો ! તુમ પર સલામ હે હુજૂર (સલ્વ.) કે દોનો સાથિયો ! તુમપર સલામ હે, હુજૂર (સલ્વ.) કે દોનોં વઝીરો ! તુમ્હે હક તઆલા શાનુહુ (હમારી તરફસે) બેહતરીન બદલા (તુમ્હારે એહસાનાત) કા અતા કરમાએ. હમ તુમ્હારે પાસ ઈસલિએ હાઝીર હુએ હું કે તુમસે હુજૂર (સલ્વ.) કી બારગાહમેં ઈસ બાતકી સિફારીશ યાહતે હું કે હુજૂર (સલ્વ.) હમારે લિએ અલ્લાહ પાકકી બારગાહમેં સફાઅત કરમાવેં ઓર અલ્લાહસે યે દુઆ કરમા

السَّلَامُ عَلَيْكُمَا يَا صَبِيغَي رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكُمَا وَوَرِثَيْهِ
حِزْزُكُمْ اللَّهُ أَحْسَنَ الْحِزْزِ أَحَبُّنَا
كَمَا نَوَسَّلَ بَيْنَنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ لِيَتَفَقَّحَ لَنَا وَيَدْعُو
لَنَا رَبَّنَا أَنْ يُجَبِّتَنَا عَلَى مِلَّتِهِ وَ
سُنَّتِهِ وَلِيَحْشُرَنَا فِي رَمَزَتِهِ
وَجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ ط

દે કે વો હમેં હુજૂર (સલ્વ.) કે દીનપર ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કી સુન્નાત પર ઝિન્દા રખે ઓર હમારા ઓર તમામ મુસલમાનોંકા હર હુજૂર (સલ્વ.) કી જમાઅતમેં હો.

બા'જ હજરાતને ઈસ સલામકે અલ્લાહ ભી કમો-એસ લિખ્ને હું જેસા કે સબ સલામોમેં હે, બા'જ હજરાતને મુખ્તસર અલ્લાહ નક્લ કરમાએ હું ઓર બા'જને

જા'ઈદ તહરીર કરમાએ હૈં ઓર બા'ઝને ઇસ મુશ્તરક સલામકો ઝિકર હી નહી ક્રિયા કે જબ અલાહિદા-અલાહિદા સલામ અર્ઝ કર ચુકા હે, ફિર મુશ્તરકકી ક્યા ઝરૂરત બાકી રહી. લેફિન જિન હજરાતને ઇસકો ઝિકર કરમાયા હે, ગાલિબન ઇસી વજહસે કે યહાં અબ દોબારા સલામ તો બમંઝીલહ તમ્હીદ ઓર અદબ કે હૈં અસલ મક્સદ ઇન દોનોં હજરાતકી ખિદમતમેં સિફારિશકી દરખ્વાસ્ત હે કે યે હુઝૂર (સલ.) કી બારમાહમેં દુઆકી દરખ્વાસ્ત ઓર સિફારિશ કર દે, ઇસલિએ ઇસકા તર્જુમા લિખ્મા હે કે ઇસે યે અન્દાઝા હો સકે કે ઇસ મુકર્રર સલામકી ગરઝ ક્યા હે ?

(૩૯) ઇસકે બાદ બાઈ તરફ આકર દોબારા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે સામને ખબા હોકર હાથ ઉઠાકર અવ્વલ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લકી ખૂબ હમ્દો સના કરે. ઇસ નેઅમતે જલીલાકા ઓર ઇસકી તમામ નેઅ'મતોંકા શુકર અદા કરે ફિર ખૂબ ઝીક-શીકસે હુઝૂર (સલ્લ.) પર દુરૂદ શરીફ પઢે. ફિર આપકે વસીલેસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લસે અપને લિએ, અપને વાલીદેન કે લિએ, અપને મશાયખ કે લિએ, અપને અહલ વ અયાલકે લિએ, અપને અઝીઝ વ અકારિબકે લિએ, અપને દોસ્તોં ઓર મિલનેવાલોંકે લિએ ઓર ઉન લોગોંકે લિએ જિન્હોંને દુઆએ માંગનેકી દરખ્વાસ્ત કી હો ઓર તમામ મુસલમાનોંકે લિએ, જિન્હોંકે લિએ ઓર મુરદોંકે લિએ ખૂબ દુઆએ કરે ઓર અપની દુઆઓંકો આમીન પર ખત્મ કરે. (શર્હ લુબાબ)

ઓર યાદ આ જાએ તો નાકાચ ઝકરિયા કો ભી અપની ઇસ મુબારક દુઆઓમેં શામીલ કર લે.

(૪૦) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમ) ઓર હજરાતે શેખેનકે મુબારક કબરોંકી તરતીબ ઓર સુરતમેં બા'ઝ રિવાયત કુતુબે હદીસો-સિયરમેં આઈ હે. ઇન સબમેં દો રિવાયતોં ઝિયાદા મશ્હુર હૈં. ઇન દોનોંકી સુરત યહાં લિખ્મી જાતી હે, તાકે હાઝીરિન કો સમજનેમેં સહૂલત હો.

પેહલી સુરત યે હે

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)

હજરાત સિદ્દીકે અકબર (રદીયલ્લાહો અન્હો)

હજરાત ઉમર ફારૂકે માઝમ (રદીયલ્લાહો અન્હો)

દૂસરી સૂરત યે હે -

હજરત ઇમર (રહીમલ્લાહી મન્હી)

હુજૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)

હજરત સિદ્દીક અકબર (રહીમલ્લાહી મન્હી)

અલ્લામા સમહોવી (રહ.) ને વકાઉલ વકામૈં ઇન સબ સૂરતોંકો તફસીલે બયાન ક્રિયા હે ઓર ઇસ સૂરતકો સબસૈં જિયાદા સહી ઓર રાજેહ રિવાયત બયાન ક્રિયા હે.

ઇસકે ઇત્તેબાઅમૈં સાલિબે ઇતિહાકને ભી ઇસકો અસહરૂરિવાયાતમૈં લિખ્યા હે.

અલ્લામા સમહોવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે યે દો સૂરતૈં ઉન સબ રિવાયાતમૈં જિયાદા રાજેહ હૈં જો હુજૂર (સલ્લ.) કી કબરોંકી તસ્વીરમૈં વારિદ હુઇ.

અબૂદાઉદ શરીફમૈં યે દૂસરી સૂરત વારિદ હુઇ ઓર હાકિમને ઇસકો સહી બતાયા.

અલ્લામા ઝૂકાનીને સર્હે મુવાહિબમૈં લિખ્યા હે કે ઇન સાત રિવાયાતમૈંસે પાંચ ઝઇફ હૈં ઓર દો સહી હૈં. ઇન દોમૈં ભી પેહલી સૂરતકો અકસર ઉલમાને રાજેહ કરાર દિયા ઓર રિઝીનને ઇસી પર વસૂક ક્રિયા. ઇમામ નવવી (રહ.) ને ઇસકો મશહૂર રિવાયત કરાર દિયા.

(૪૧) ઇસકે બાદ ઉસ્તુવાનહ અબૂ લુબાબાકે પાસ આકર દો રકઅત નફલ પબ્હકર દુઆ કરે.

(૪૨) ફિર દોબારા રોઝમૈં જાકર નફલૈં પબ્હૈં ઓર દુઆ-દુરૂદ વગૈરહમૈં મુઝૂ-મુશૂઅસે મશગૂલ રહે. દસવી ફસ્લમૈં જહાં મસ્જિદકે સુતૂનોંકા ઝિકર આ રહ્યા હે, ઇસસૈં ઇસ સુતૂનકા મુફસ્સલ હાલ આ રહ્યા હે.

(૪૩) ઇસકે બાદ મિમ્બરકે પાસ આકર દુઆઓં કરે. ઉલમાને લિખ્યા હે કે મિમ્બરકી ઇસ જગહ પર જિસકો રૂમાનહ કેહતે હૈં, હાથ રખકર દુઆ કરે, ઇસલિએ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ખુત્બેકે વક્ત ઉસપર દસ્તે મુબારક રખતે થે.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને અહયામૈં લિખ્યા હે કે મુસ્તહબ યે હે કે નીચે ગાલે રૂમાનહ પર હાથ રખે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) ઉસપર હાથ રખતે થે. લેડિન મુલ્લા અલી કારી (રહ.)ને લિખ્યા હે કે વો રૂમાનહ અબ બાકી નહી જબ મસ્જિદે નબવીમૈં દૂસરી મર્તબા આગ લગી હે, ઉસમૈં વો જલ ગયા થા. શિકાએ કાઝી અયાઝ (રહ.) ઓર ઉસકી શરહ લિ અલીયિલ કારીમૈં લિખ્યા હે કે હજરત ઇબ્રે ઉમર

(રદીમલ્લાહ) કો દેખા બયા કે મિમ્બર પર હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમ) કે બેઠનેકી જગહ હાથ ફેરકર ઉન્હોને અપને મુંહ પર હાથ ફેરા ઓર ઇંજે કુસેત ઓર ઉન્હી (રહ.) કેહતે હું કે મિમ્બરકે ઇંસ રૂમાનહ પર જો કબરકે નજદીક હે ઓર હુજૂરે અકદસ (સલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉંસકો અપને દાહને હાથસે પકડ કરતે થે. સહાબ-એ-કિરામ (રદી.) બરકતકી નીચ્ચતસે ઉંસપર દાયાં હાથ ફેરા કરતે થે. રૂમાનહ મિમ્બરકી વો મુંહ કેહલાતી હે જો અનારકી શકલ કિનારો પર બની હુઇ હોતી હે.

(૪૪) ઇંસકે બાદ ઉસ્તુવાનહ હન્નાનહકે પાસ જાકર દરૂદ શરીફ ઓર દુઆ એહતિમામસે કરે. (મુબદહ)

સુતૂનકે બયાનમેં સબસે પેહલે ઇંસીકા ઝિકર આ રહા હે.

(૪૫.) ઇંસકે બાદ બાકી મશહુક સુતૂનોકે પાસ જાકર દુઆ કરે. (લુબાબ)

(૪૬.) ઓર ઇંસકી કોશિશ કરે કે વહાંકે કિયામમેં કોઇ નમાઝ મસ્જિદે નબવીકી જમાઅતસે ફીત ન હોને પાયે. (ફત્તુલ કદીર) કે ક્યામ થોડા હે ઓર સવાબ બહોત ઝિયાદા ન મા'લૂમ ફિર હાઝરી મયસ્સર હો સકે યા ન હો સકે.

(૪૭.) ઇંસકા ખ્યાલ રખે કે ઝિયારતકે વકત ન દીવારોંકો હાથ લગાવે કે યે બેઅદબી ઓર ગુસ્તાખી હે ઓર ન દિવારોંકો બોસા દે કે યે હજરે અસ્વદહીકા અમલ હે, ન દીવારોંકો ચિમટે, ન તવાફ કરે, ઇંસલિએ કે તવાફ બેતુલ્લા શરીફકે સાથ પાસ હે, કબરકા તવાફ હરામ હે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્વા હે કે જાહિલોંકે કઅલકા ઇતિબાઅ ન કરે ચાહે વો સૂરતસે મશાયખ મા'લૂમ હોતે હોં, ન કબરકે સામને તુકે, ન ઝમીનકો બોસા દે, ન કબરોંકી તરફ મુંહ કરકે ઇંસ નીચ્ચતસે કે ઇંધર કબર હે નમાઝ પબ્હે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) લિખતે હું કે અગર કબરકી તા'ઝીમકે લિહાઝસે ઉંસ તરફ મુંહ કરકે નમાઝ પબ્હે તો ઉંસકો કુફકા ફતવા દિયા જાએગા, અલબત્તા હુજરેકી પુસ્ત પર ચુંકે દીવાર હાએલ હે, ઇંસલિએ કબર શરીફકા ઇરાદા કિએ બગેર નમાઝ પબ્હના જાઇઝ હે. (શર્હ લુબાબ)

મુવફફ બિન કુદામા (રહ.) મુઝીમેં લિખતે હું કે કબરે અત્તહરકી દિવારકો ન તો ઢૂના મુસ્તહબ હે ન ચૂમના.

ઇમામ અહમદ (રહ.) ને ઉંસકે મા'રૂફ હોનેકા ઇન્કાર કરમાયા હે અલબત્તા ઉન્હોને હાઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદી.) કા યે ફેઅલ નકલ કિયા, વો મિમ્બર પર હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) કી બેઠનેકી જગહ હાથ રખકર અપને મુંહપર ફેરા કરતે થે.

ઇમામ નવવી (રહ.) લિખતે હું કે કબરે અત્તહરકા તવાફ કરના ના-જાઇઝ હે ઓર પેટકા યા કબરકા કબર શરીફકી દીવારસે ચિમટાના મકરુહ હે. ઇંસી તરફ

ઉસપર હાથ ફેરના યા ઉસકો ચૂમના હે, બહે અદબ યે હે કે ઇસ્સે દૂર-દૂર ખળા હો, જેસા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) કી હયાતકી વજહસે દૂર ખળા હોતા, યેહી સહી હે ઔર તમામ ઉલમાકી મુતકકા રાય હે, ઇસકે ખિલાફ જો બા'જ અવામકા અમલ દેખે, તો ઇસ્સે ધોકા ન ખાએ ઔર ઉનકી જહાલતકી બાતોંકી તરફ ઇલ્લાકાત ન કરે ઔર જો યે ખ્યાલ કરે કે દીવાર પર હાથ ફેરનેસે બરકત મકસૂદ હે, યે ઉસકી જહાલત હે ઇસલિએ કે બરકત ઉસમેં હોતી હે જો સરીઅતે મુતહહરાકે મુવાફિક હો, હકકે ખિલાફમેં બરકત કહાં.

(૪૮.) બિલા ઝરતે શદીદહ કબર શરીફકી તરફ પુસ્ત ન કરે, 'ન નમાઝમેં, ન બગેર નમાઝકે. (શર્હ લુબાબ)

બહે નમાઝમેં એસી જગહ ખળા હોનેકી સઈ કરે કે ન ઇસ જાનિબ મુંહ હો, ન પુસ્ત ઔર બિલા નમાઝ તો ઉસ તરફ પુસ્ત કરનેકી કોઈ વજહ હો હી નહીં સક્તી.

(૪૯.) ઇસકા લિહાઝ રખ્મેકે જબ કબરકે મુકાબિલસે ગુઝરના હો તો ખળે હોકર સલામ કરકે આગે બખ્હે, હતાકે ઉલમાને લિખ્વા હે કે અઝર મસ્જિદસે બાહર લી કબર શરીફકે મુકાબિલસે ગુઝરે તો ખળે હોકર સલામ કરે ઔર આગે બખ્હે.

હઝરત અબૂ હાઝીમ સહાબી (રદીયલ્લાહુ અન્હુ)સે રિવાયત હે કે એક શખ્સ ઉનકે પાસ આએ ઔર યે કહા કે મેંને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમ)કી ખ્યાબમેં ઝિયારત કી. હુઝૂર (સલ્વ.)ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે અબૂહાઝીમસે કહે દેના કે તુમ મેરે પાસસે એ'રાઝ કરતે હુવે ગુઝર જાતે હો, ખળે હોકર સલામ લી નહીં કરતે. ઇસકે બાદસે અબૂહાઝીમકા યે મા'મૂલ હો ગયા થા કે જબ ઉધરસે ગુઝરતે તો ખળે હોકર સલામ કરકે આગે બખ્હતે. (શર્હ લુબાબ)

(૫૦.) મદીના પાકકે કિયામમેં કબર શરીફ પર કસરતસે હાઝિરીકા એહતિમામ રખ્મે. ઇમામ આઝમ (રહ), ઇમામ શાફઈ (રહ.), ઇમામ અહમદ (રહ.) તીનોંકે નઝદીક કસરતસે હાઝીર હોતે રેહના પસન્દીદ હે, અલબત્તા ઇમામ માલિક (રહ.) ને કસરતે હાઝિરીકો પસન્દ નહીં કિયા, ફિસકી વજહસે ઉલમા યે ફરમાતે હૈં કે મબાદા બાર-બારકી હાઝિરીસે તબીયતમેં બે-રખ્બતી પેદા ન હો જાએ. (શર્હ લુબાબ)

(૫૧.) મસ્જિદ શરીફમેં રેહતે હુવે હુજરા શરીફકી તરફ ઔર મસ્જિદસે જબ બાહર હો; કુબ્બા શરીફ જહાંસે નઝર આતા હો, બારબાર ઉનકો દેખના, ઉન પર નઝર જમાએ રખના લી અકઝલ હે ઔર ઇન્શા અલ્લાહ મૂજબે સવાબ હે.

(શર્હ લુબાબ શર્હ મનાસિક નવવી)

નિહાયત ઝોકો-શોકકે સાથ ગુપ-ગુપ વાલિહાનહ નઝર જમાએ રખ્મે.

સુકૂતે ઈશક કો તર્જીહ હે ઇઝહારે ઉલ્લત પર

મેરી આઈ રસા નિકલી, યે નાલે બે-અસર નિકલે.

(૫૨.) મદીના મુનવ્વરકે કિયામમે જિતના ઝિયાદાસે ઝિયાદા વક્ત મસ્જિદે નબવીમે ગૂઝર સકે, ગનીમત સમજે. કુર્આને પાક કમ અઝ કમ એક તો ખત્મ હી કર લે ઓર મુસ્તકિલ એ'તેકાફ ભી જિતને દિનકા નસીબ હો સકે નેઅમત હે. રાતોંકો જિતના ઝિયાદાસે ઝિયાદા ઇબાદતમે ગૂઝર સકે, બેહતર પે હે કે પે મુબારક રાતે ફિર કહાં મિલેગી. (શર્હુ લુબાબ)

મુબ્દહમે હઝરત કુત્બે આલમ (રહ.)ને લિખ્યા હે ઓરે જબ તક મદીના મુનવ્વરમે રહે તિલાવત ઓર ઝિકર કરતા રહે ઓર સલાતો-સલામ ખૂબ કરતા રહે ઓર રાતોંકો બહોત જાગે ઓર વક્ત જા'એ ન કરે.

(૫૩.) મુબ્દહમે લિખ્યા હે ઓર બાદ ઝિયારત કબરે મુબારકકે હર રોઝ પા હર જુઆહકો ઝિયારતે મઝારાતે બકીઅકી ભી ઝરૂર કરે કે હઝરત ઉસ્માન ઓર હઝરત અબ્બાસ ઓર હઝરત હસન ઓર હઝરત ઇબ્રાહીમ ઓર અજવાઝે મુતહહરાત ઓર અસ્લાબે કિરામ (રીદવાનુલ્લાહી તઆલા અલયહિક અજમઇન) વહાં તશરીફ રખતે હૈ.

શર્હુ લુબાબમે લિખ્યા હે કે ઝાઇરીનકો રોઝાના બકીઅમે હાઝીર હોના ચાહિએ ઓર મદીના મુનવ્વરકે રેહનેવાલોંકો જુઆહકે દિનકો હાઝીર હોના ચાહિએ.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે મુસ્તહબ પે હે કે રોઝાના બકીઅમે હાઝીર હો, બિલ ખુસૂસ જુઆહકે દિન ઓર પે હાઝીરી હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી કબરે અત્હર પર હાઝરીકે બાદ હો ઓર વહાં જાકર મારૂફ કબરોંકી ઝિયારત કરે, જૈસા કે હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહી.), હઝરત ઉસ્માન (રહી.), હઝરત અબ્બાસ (રહી.), હઝરત હસન (રહી.) ઓર હઝરત અલી બિન હુસેન ઝૈનુલઆબેદીન (રહી.) ઓર હઝરત મુહમ્મદ બા'કર બિન અલી (રહી.) ઓર જા'કર બિન મુહમ્મદ (રહી.) વગેરહ ઓર સબસે આબિરમે. હુઝૂર (સલ્લ.) કી ફૂફી હઝરત સફિયા (રહી.) કી કબર પર હાઝીરી દે, ઇસલિએ કે એહલે બકીઅકી કુબૂરકી ફઝીલત ઓર ઉનકી ઝિયારત કે બારેમે બહોત કસરતસે અહાદીસ વારિદ હુઇ હે, જિનમેસે બા'ઝ દસવી ફસ્લકી હદીસ નં. ૯ કે ઝેલમે આ રહી હે.

ઇબ્ને હજર (રહ.) શર્હુ મનાસિકમે લિખતે હૈ કે બેહતર પે હે કે વહાં જાકર સબસે પેહલે હઝરત ઉસ્માન (રહી.)કી કબરે મુબારક પર હાઝીર હો. અગર કિસી દૂસરે બુઝૂર્ગકી કબર રાસ્તેમે પડ જાએ તો ઉસ વક્ત તો મુખ્તસર સલામ કરકે આગે બઘ્ઘ જાએ ઓર હઝરત ઉસ્માન (રહી.) કી કબર શરીફકી ઝિયારતકે બાદ ફિર વાપસ આકર ખબા હો, ઇસલિએ કે હઝરત ઉસ્માન (રહી.) ઉન સબમે અફઝલ હૈ, જો બકીઅમે મદફૂન હૈ, ઉનકે બાદ હઝરત અબ્બાસ (રહી.)કી કબર પર હાઝીર હો. બકીઅમે હઝરાત સહાબા-એ-કિરામ (રહીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન)

કી બહોત બડી જમાઅત મદફૂન હે.

હઝરત ઇમામ માલિક (રદી.) કરમાતે હું કે તકરીબન દસ હઝાર સહાબી (રદીયલ્લાહુ) મદફૂન હે.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઈન સબ હઝરાતકે લિએ દુઆએં ઓર ઇસાલે સવાબ કરે. (શર્હ મનાસિક નવવી)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) લિખતે હું, મુસ્તહબ યે હે કે રોઝાના હુજૂર (સલ્લ.) પર સલામ પંખડનેકે બાદ બકીઅકી ઝિયારતકો હાઝીર હુઆ કરે.

સાહિબે ઇતિહાફ બરિવાયત ઇમામ મુસ્લિમ (રહ.) હઝરત આઈશા (રદી.) સે નકલ કરતે હું કે મેરી બારીકી શબમેં હુજૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) બકીઅ તશરીફ લે જાતે થે.

શર્હ લુબાબમેં લિખ્યા હે, ઇસમેં ઇતિહાફ હે કે બકીઅમેં હાઝરીકી ઇબ્તિદા કહાંસે કરે. બા'ઝને હઝરત ઉસ્માન (રદી.) સે કરમાયા, ઇસલિએકે વો સબ હઝરાતસે, જો વહાં આરામ કરમા રહે હું, અફઝલ હું, બા'ઝને હઝરત ઇબ્રાહીમ (રદી.) સે, ઇસલિએ કે વો હુજૂર (સલ્લ.) કે જીગર ગોશા હું.. હુજૂર (સલ્લ.) ને ઉનકે બારેમેં કરમાયા કે અગર ઇબ્રાહીમ (રદી.) ઝિન્દા રેહતે તો નબી હોતે. બા'ઝને હઝરત અબ્બાસ (રદી.) સે, ઇસલિએ કે વો હુજૂર (સલ્લ.) કે ચચા હે ઓર બકીઅમેં સબસે અવ્વલ ઉનકી કબરે મુબારક આતી હે. વહાંસે બગેર સલામકે આગે જાના બેઅદબી હે. નીઝ ઉનકે કરીબ હઝરત હસન (રદી.) ઓર દીગર એહલે બૈત હું કે ઉન સબકા મજમૂઆ હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કી ફઝીલતસે બખ્ષ જાએગા.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) કેહતે હું કે યે મવજજહ હે ઓર ઝિયારત કરનેવાલોંકો ઇસીમેં સહૂલત હે કે યે જગહ બકીઅમેં સબસે પેહલે આતી હે.

(પ૪.) ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે, મુસ્તહબ યે હે કે હર પંજ શમ્બાકો શુહદા-એ-ઉહદકી ઝિયારત કરે. સુબ્હકી નમાઝ મસ્જિદે નબવીમેં પખ્ષકર ચલા જાએ તા'કે ઝોહરકી નમાઝકે વક્ત તક વાપસી હો જાએ ઓર કોઈ નમાઝ મસ્જિદે નબવીકી ફોત ન હો.

સાહિબે ઇતિહાફ લિખતે હું કે પંજશમ્બાકી ખુસૂસિયત ઇસ વજહસે શાયદ હો કે યે વાકિઆ ઉસ દિન હુઆ યા ઇસ વજહસે કે યે દિન મદીનાવાલોકી ફરાગતકા હે યા ઇસ વજહસે કે હુજૂર (સલ્લ.) ને પંજ શમ્બાકી સુબ્હમેં ઉમ્મતકે લિએ બરકતકી ખબર યા દુઆ કરમાઈ યા કિસી ઓર વજહસે હો, સબ મુહતમલ હે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે જબલે ઉહદ ઓર શુહદા-એ-ઉહદ દોનોંકી મુસ્તકિલ ઝિયારત કી નીખ્યત કરે, ઇસલિએ કે જબ ઉહદ કે ફઝાઈલ બી અહાદીસમેં બહોત આએ હું. મુસ્તહબ યે હે કે પંજશમ્બાકી સુબ્હકો સવેરે નમાઝકે

બાદ રવાના હો જાએ તા'કે ઝોહર તક વાપસ હો સકે ઓર વહાં જાકર સબસે અવ્વલ સચ્ચદુશ-શુહદા હજરત હમઝા (રદી.) કે મઝર પર હાજિર હો. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ હે કે મેરે સબ ચચાઓમેં હજરત હમઝા (રદી.) અઠગલ હૈ. દૂસરી હદીસમેં હે ક્યામતકે દિન સબ શુહદાકે સરદાર હજરત હમઝા હોગે. વહાં જાકર હજરત હમઝા (રદી.) કી કબરે મુબારક પર નિહાયત ખુશૂ-ખુશૂઅસે ઉનકી અઝમતો એહતિરામકી રિઆયત કરતે હુવે ખબા હો, ઈસકે બાદ ફિર દૂસરે મઝારાત પર.

(૫૫) ઇમામ નવવી (રહ.)ને લિખ્વા હે કે કુબાકી હાઝરીકા ઇસ્તેહબાબ બહોત મુઅકકદ હે ઓર ઓલા યે હે કે શમ્બાકે દિન હાઝરી હો. ઇસ હાઝરીમેં ઇસકી જિયારત કી નીયત હો ઓર ઝસકી મસ્જિદમેં નમાઝ પઞ્હનેકી નીયત હો. ઇસલિએ કે તિર્માઝી શરીફ વગેરહમેં સહીહ હદીસમેં આયા હે કે મસ્જિદે કુબામેં નમાઝ પઞ્હના બમંઝીલહ ઉમરાહ કરનેકે હે ઓર એક હદીસમેં હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હર શમ્બાકે દિન મસ્જિદે કુબામેં તશરીફ લે જાતે થે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્વા હે કે મસ્જિદે મક્કા, મસ્જિદે મદીના, મસ્જિદે અકસાકે બાદ સબ મસાજિદસે અઠગલ મસ્જિદે કુબા હે, બલ્કે એક રિવાયતમેં તો હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ યહાં તક નક્લ ક્રિયા ગયા હે કે મેં દો રકઅત મસ્જિદે કુબામેં પઞ્હું યે મુઝે મસ્જિદે અકસામેં દો દફા જાનેસે જિયાદા મેહબુબ હે, લેકિન મશહૂર રિવાયાતસે મસ્જિદે અકસાકી ફજીલત જિયાદા મા'લૂમ હોતી હે. યેબી હો સક્તા હે કે ફજીલત ઓર ચીઝ હે, મેહબૂબિયત દૂસરી ચીઝ હે. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મા'મૂલ જિયાદતર શમ્બાકો તશરીફ લે જાનેકા થા ઓર દોશમ્બાકો તશરીફ લે જાના ઓર ૨૦ રમઝાનકી સુબહકો તશરીફ લે જાના બી વારિદ હુઆ હે.

(૫૬) ઇનકે બાદ મદીના પાકકે દૂસરે મુતબરક મકામાતકી જિયારત ભી ઓલા હે.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્વા હે કે મુસ્તહબ, યે હે કે મદીના મુનવ્વારકે મુતબરક મકામાતકી જિયારત કરે, જો તકરીબન તીસ મવાઝે હે, એહલે મદીના ઉનકો જાનતે હૈ ઓર ઈસી તરહસે ઉન સાત કુઓંકા પાની પીએ, જિન પાનીસે હુઝૂર અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા વુઝૂ કરના યા ગુસ્લ કરના વારિદ હુઆ હે.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને ભી યેહી મઝમૂન લિખ્વા હે કે બિરે અરીસ કે પાસ જાકરકે, જો મસ્જિદે કુબાકે કરીબ હે, જિસ્કે મુતઅલ્લિક કહા જાતા હે કે ઇસ કુએમેં હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપના લબે મુબારક ડાલા હે, ઉસ્સે વુઝૂ કરે ઓર ઉસકા પાની પીએ ઓર મસ્જિદે કત્હકે પાસ આએ, જો ખંદકકે કરીબ હે ઓર એસે હી બકીયા મસાજિદ ઓર મુતબરક મકામાત, જિન્કી તાઅદાહ તકરીબન તીસ

હે, એહલે મદીનાકે યહાં યે મવાકે મા'રૂક હૈ, એસે હી સાતો કુઓંકા પાની શિકા
ઔર બરકતકી નીખતસે પીએ.

સાહિબે ઇતિહાફ કેહતે હૈ કે યે સાત કુએં બિરે અરીસ, બિરેહા, બિરે
રૂમા, બિરે અર્સ, બિરે બુઝઅહ, બિરે બૂસ્સાહ હે ઔર સાતવેમેં ઇન્તિલાફ હે કે
બિરે સૂક્યા, બિરે અહિન, બિરે જુમલમેંસે કીનસા હે. ઇસકે બા'દ સાહિબે ઇતિહાફને
ઇન સબ કુઓંકે મુતઅદિલક અહાદીસ ઝિકર કી હે.

સાહિબે લુબાબ કેહતે હૈ કે હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇસ્તેમાલ, જિન કુઓંસે નકલ
ક્રિયા જાતા હે, વો સત્તરહ હૈ, લેકિન ઉન્મેં સબ મા'રૂક નહીં, ઇસી તરહ નવાહે
મદીના ઔર મહ્મદે રાસ્તેમેં બહોત-સી મસાજિદ હુઝૂર (સલ્લ.) કી તરફ મન્સુબ
હે, જિનમેંસે અકસર ઝિયારતુલ હરમેનમેં ઝિકર કી હે, વહાં દેખ લિયા જાએ.

(૫૭) વહાં કે ક્રિયામમેં સદકાતકી કસરત રખ્ખે, બિલખુસૂસ મદીના પાકકે
રેહનેવાલોં પર.

સાહિબે લુબાબને લિખ્ખા હે કે મદીનાકે મુસ્તકિલ રેહનેવાલે હોં યા બાહરકે
લોગ, જો વહાં આકર મુકીમ હો ગએ હોં, વો બાહરકે રેહનેવાલોં પર મુકદ્દમ હૈ,
ઇસલિએ કે મદીનાકે રેહનેવાલોંસે મુહબ્બત વાજબ હે.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્ખા હે કે મદીનાકે ક્રિયામમેં જિતને ઝિયાદાસે
ઝિયાદા રોઝે રખ સકે રખ્ખે ઔર જિતના ઝિયાદા મુઝ્કિન હો, રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ
અલયહિ વસલ્લમ) કે પડોસિયોં પર સદકા કરે કે યેળી હુઝૂર (સલ્લ.) હી કી ખિદમત
ગુઝારીમેં દાખિલ હે.

(૫૮) મદીનાકે ક્રિયામમેં જો કુછ ખરીદે, ઇસમેં યે નીખત રખ્ખે, કે યહાં
કે તાજ્જરોંકી મઆશ યેહી હે. અગર ઇનકી તિજારતમેં વુસઅત ઔર ફરોગ રહા,
તો ઉન્કા યે સિલસિલ-એ-મઆશ કાયમ રહેગા ઔર યે હઝરાત રાહતસે સુકુનો-
ઇત્મીનાનકે સાથ યહાં ક્રિયામ કર સકેંગે ઔર હમ લોગ ઇસકા ઝરિયા બનેંગે ઔર
જબ ઇસ ઇરાદેસે ખરીદેગા તો ઇસમેં યે ઇશકાલ ભી ન હોગા કે ઝિયાદા પૈસે ખર્ચ
હો ગએ કે યેળી હકીકતમેં એક નોઅકા સદકા હે, બશર્ત કે યેહી નીખત હો, બલ્કે
કુછ ચીઝેં ઇસી નીખતસે ખરીદ લે કે વૈસે સદકા કરનેમેં, જમતક વો દામ લેનેવાલેકે
પાસ રહેંગે, ઇસ વકત તક વો મુન્તફઅ હો સકતા હે ઔર ઇસી સૂરતમેં ઉન્કી
તિજારતકો ફરોગ હોગા, જિસ્સે વો દેર તક મુન્તફઅ હો સકતે હે, અલબત્તા જિન
હઝરાતકે પાસ સિલસિલા તિજારતી નહીં હે, ઉન્કો વૈસે હી હદીયા કરે ઔર બેહતર
યે હે કે બજાએ સદકાકે હદીયેકી નીખત કરે કે યે ઉંગે હઝરાત હે.

(૫૯) સબ એહલે મદીનાકે સાથ હર બાતમેં હુસ્ને સુલૂક ઔર અચ્છા
બરતાવ કરે કે વો હુઝૂર (સલ્લ.) કે પડોસી હે.

અલ્લામા ઝુક્રાની શહે મુવાહિબમે લિખતે હૈ કે વહાંકે રેહનેવાલોંકા ઇકરામ કરો ઓર અગર ઉન્મેસે બા'જકે મુતઅદિલક કોઈ એસી ખાત કહી ગઈ હે યાની કોઈ ના-મુનાસિબ હરકત ઉસકી મા'લૂમ ભી હો, તબ ભી વો હુજૂર (સલ્વ.) કે પડોસી હોનેકે શર્હસે બહરા અન્દોઝ હૈ હી ઓર ઇસ અફઝલ મેહબૂબ પડોસી હોનેકા ફત્ત તો ઉન્કો હે હી ઓર અગર ઉન્કી કોઈ બુરાઈ ભી હો જાએ, તબ ભી પડોસી હોનેકા તમગા હે તો ઉન્સે સલ્વ નહીં હોગા.

હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે જિબ્રઇલ (અલયહિસ્સલામ) મુઝે પડોસીકે બારેમે બાર-બાર વસીયત કરતે રહે, હર પડોસીકો શામિલ હે, ઇસ્મે અચ્છે-બુરેકી તખ્સીસ નહીં, વો હર મુતકી ઓર ગૈર-મુતકીકો શામિલ હે ઓર અગર કોઈ શખ્સ ઉન્મેસે કિસીકે મુતઅદિલક હુજૂર (સલ્વ.) કા ઇતિબાઅ ઊબનેકા ઇલ્લામ દે ઓર યે ખાત ઇસમે સાબિત ભી હો જાએ, તબ ભી પડોસી હોનેકી વજહસે જો ઇકરામ ઉસકા હે, ઉસ્મે કમી ન કિ જાએ કે વો ઇસ ખાતકી વજહસે પડોસી હોનેકે હકસે મેહરૂમ નહીં હો સકતા, બલ્કે અલ્લાહકી આતસે કવી ઉમ્મીદ હે ઉસકો મરનેસે પેહલે-પેહલે રૂજૂઅકી તોફીક અતા હોગી ઓર ઇન્શા અલ્લાહ ખાત્મા બિલ ખૈર નસીબ હોગા.

فيا ساكني اكناف طيبة كلهم الى القلب من اجل الحبيب حبيب

કયા સાકિની અકનાફિ તયિબતિન કુલ્લુકુમ

ઇલલ કલિબ મિન અઝદિલલ હબીબિ હબીબૂ

તર્જુમહ : 'અય તેબાકે રેહનેવાલો ! તુમ સબકે સબ મેરે દિલકો મેહબૂબ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી વજહસે મેહબૂબ હો.'

ઇસકે બાદ બહોતસે અશઆર ઉન્હોને મદની હઝરાતકે બારેમે લિખ્તે.

હઝરત ઇમામ માલિક (રદી.) જબ અમીરૂલ મો'મિનીન મેહદીકે પાસ તશરીફ લે ગએ, તો બાદશાહને દરખવાસ્ત કી કે મુઝે કુછ વસીયત ફરમા દીજિએ, હઝરત ઇમામને ફરમાયા, સબસે અવ્વલ અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુકા ખૌફ ઓર તકવા ઇખ્તિયાર કરના, ઇસકે બાદ એહલે મદીના પર મેહરબાની કે વો હુજૂર (સલ્વ.) કે શહેરકે રેહનેવાલે હુજૂર (સલ્વ.) કે પડોસી હૈ. મુઝે હુજૂર (સલ્વ.) કા યે ઇર્શાદ પહોંચા હે કે મદીના મેરી હિજરતકી જગહ હે, ઉસીમે મેરી કબર હોગી, ઉસીસે મેં કયામતકે દિન ઉઠુંગા ઉસકે રેહનેવાલે મેરે પડોસી હૈ, મેરી ઉમ્મતકે ઝીમ્મે ઝરૂરી હે કે ઉન્કી નિગેહઆની કરે. જો મેરી વજહસે ઉન્કી ખબરગીરી કરેગા, મેં ઉસકે લિએ કયામતમે શફીઅ યા ગવાહ બનુંગા ઓર જો મેરે પડોસિયોંકે બારેમે મેરી વસીયતકી રિઆયત ન કરે, હક તઆલા શાનુલ્લુ ઉસકો તેનતુલ ખબાલ પીલાએ.

ફૂસરી હદીસમાં હે કે તેનતુલ ખબાલ જહન્નમી હોગોંકા નિચોડ હે યાની પસીના, લહુ, પીપ વગેરહ. (વહા અવ્વલ)

(૬૦) ઇમામ નવવી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે આદાબમાંસે યે ભી હે કે મદીના તખ્ખબાકે પૂરે કિયામમાં ઇસ શહેરકી અઝમત ઓર બુઝુર્ગીકા ઇસ્તહઝાર રહે ઓર યે બાત તસવ્વુરમાં રહે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઇસ પાક શહેરકો અપને મેહબૂબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી હિજરતકે લિએ પસન્દ ફરમાયા ઓર યહાં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ક્યામ ઓર ઉસકો વતન બનાના મુકદ્દર ફરમાયા ઓર ઉસકે ગલી-કૂચોમાં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ચલને-ફિરનેકા ઇસ્તહઝાર રહે.

° ઇમામ ગઝાલી (રહ.) કેહતે હું કે જબસે તેરી નઝર મદીના પાક પર પળે, ઇસ મઝમૂનકો અપને ઝેહનમાં રખ્ખ કે યે વો શહેર હે, જિસ્કો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે કિયામકે લિએ પસન્દ કિયા ઓર ઇસકી તરફ હિજરત તજવીઝ કી ઓર પેહી વો શહેર હે, જિસ્મે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને શરીઅતે મુતહહરકે ફરાઈઝ નાઝીલ કિએ ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપની સુન્નતે જારી કી. ઇસી શહેરમાં આકર દુશ્મનોસે જીહાદ કિયા, ઇસી શહેરમાં આપકે દીનકો મલબા હાસિલ હુઆ, યહાં તકકે ઇસી શહેરમાં આપકા વિસાલ હોકર આપકી કબરે મુબારક બની ઓર ઇસીમાં આપકે દો વઝીરોંકી કબર બની ઓર ઇસ્મે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે કદમે મુબારક જા-બજા પળે ઓર યે સોચતા રહે કે કિસ જગહ ભી તેરા કદમ પળે, વહાં કિસી ન કિસી વકતમાં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા કદમે મુબારક ભી પળા હોગા, ઇસલિએ અપના હર કદમ નિહાયત સુકુનો વિકારકે સાથ ઇસ બાતસે ડરતે હુએ કે ઇસ જગહ હુઝૂર (સલ્લ.) કા કદમ મુબારક ભી પળા થા ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) કી રફતાર કી જો કેફિયત અહાદીસમાં આઈ હે, ઉસકો તસવ્વુર કરતે હુએ ચલે ઇસકે સાથ હી હુઝૂર (સલ્લ.) કી અઝમત, રફઅત, શાને જલાલતો-અઝમતે મર્તબતકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને પાક નામકે સાથ-સાથ હુઝૂર (સલ્લ.) કા નામ મુબારક રખ્ખા, વો ઝેહનમાં રખ્ખો ઓર ઉસે ડરતે રહો કે કહી બે-અદબીકી નહૂસતસે અપને પેહલે કે નેક અમલ ભી ઝા'યા ન હો જાએ.

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને કુઆને પાકકી આયત -

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا ۖ أَصَوِّتُكُمْ بِالْحِجَابِ

કે મઝમૂનકી તરફ ઇશારા કિયા, જિસ્કા તર્જુમા યે હે કે અય ઇમાનવાલો! તુમ અપની આવાઝે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી આવાઝસે

ઊંચી ન કરો ઓર ન ઉત્તરે એસે જોરસે ગૂંથતગૂં કરો, જેસા કે આપસમે એક દૂસરેસે બાતે કરતે હો, (એસા ન હો કે ઇસ્સે) તુમ્હારે આ'માલ બરબાદ હો જાએ ઓર તુમ્હે બબર ભી ન હો. (આપત-હુજરાત) નં ૩૧ પર યે મઝમૂન તફસીલસે ગુજર ચુકા હે. ઇસકે બાદ ઇમામ ગઝાલી (રહ.) લિખતે હું કે ફિર ઉસ દોરકા તસવ્વુર કરો જબકે સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇન) કી જમાઅત યહાં હાજીર થી. હુજૂર (સલ્લ.) કે મુશાહેદહ ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કે બા-બરકત કલામકે સુનનેસે મુસ્તફીદ હોતે યે. -

યમનકે તખ્ત પર જિસ દમ શહે ગુલકા તજમ્મુલ થા, હજારો બુલબુલો કી ફૌજ થી, એક શો'ર થા, ગુલ થા. જબ આએ દિન ખિજાંકે કુછ ન થા જુઝ ખાર ગુલશન મેં, બતાતા બાગબાં રો-રો યહાં ગૂંચા, યહાં ગૂલ થા.

ઇસકે બાદ ઇસપર અફસોસ ઓર રંજો-ગમ કરો કે મેં હુજૂર (સલ્લ.) કી ઓર સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કી ભી ઝિયારતસે મેહરૂમ રેહ ગયા ઓર દુનિયામેં તો યે મેહરૂમી હો ગઈ, આખિરતકા હાલ મા'લૂમ નહીં કયા હો, ઝિયારતે અકદસ શૌકસે નસીબ હોતી હે યા હસરતસે કે કહીં દરબારસે હટા ન દિયા જાઉં ઓર અપની બદઆમાલિયાં હાજરીમેં માનેઅ ન બન જાએ, ઇસલિએ કે હદીસે પાકમેં આયા હે કે કયામતમેં બા'ઝ આદમી મેરે પાસસે હટા દિએ જાએગે. મેં કહુંગા કે યે તો મેરે સાથી હું, તો જવાબ મિલેગા કે તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે તુમ્હારે બાદ ઇન્હોંને કયા કિયા, બસ અગર તુમને હુજૂર (સલ્લ.) કી શરીઅતે મુતહરરાકે એહતિમામકી ખિલાફવર્જી કી, તો ઇસ્સે બે-ફિકર ન રહો કે કિસી વકત યે બે-રાહી તુમ્હારે ઓર હુજૂર (સલ્લ.) કે દરમિયાન હાઇલ ન હો જાએ ઓર ઉસકે સાથ હી અલ્લાહકી પાક જાતસે ઉમ્મીદેં વાબિસ્તા રખ્ખો કે જબ ઉસને દુનિયામેં ઇતને દૂર વતનસે ઇસ દરબારકી હાજીરીકી સઆદત નસીબ ફરમાઇ તો ઉસકે લુલ્ફો કરમસે બઈદ નહીં કે આખિરતકી બા-બરકત ઝિયારતસે મેહરૂમ ન ફરમાએગા. હક તઆલા શાનુહુ ઇસ સઆદતસે ઇસ સિયાહકાર કો ભી નવાઝ દે. આમીન યા રબ્બુલઆલમીન બિવસીલતિ નબીયિક સમ્પિદિલ મુર્સલીન (સલ્લલ્લાહુ અલયમહિ વસલ્લમ)

(દ૧) જબ ઝિયારતે સખ્કદુલ ઇન્સ વલ જાન્ન ફત્ર આલમ અલયહિસ્સલાતુ વસ્સલામ ઓર ઝિયારતે મુશાહિદે મુતબર્કસે ફરાગતકે બાદ વાપસીકા ઇરાદા હો તો મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે મુસ્તહબ યે હે કે મરિજદે નબવીમેં દો રકાઅત નફલ અલ વિદાઇ પખ્હે ઓર રોઝેમેં હો તો બ્રેહતર હે, ઇસકે બાદ કબરે આહર પર અલવિદાઇ સલામકે લિએ હાજીર હો, સલવાત સલામકે બાદ અપની

ઝરિયાતકે લિએ દુઆએ કરે ઓર હજજો ઝિયારતકી કુબૂલકી દુઆએ કરે ઓર
 યે દુઆએ કરે કે યે હાઝિરી આખિરી ન હો, ફિર ભી ઇસ પાક દરબારકી હાઝિરી
 નસીબ હો ઓર ઇસકી કોશિશ કરે કે રૂખ્સતકે કુછ આંસૂ નિકલ આએ કે યે
 કુબૂલિયાતકી અલામતમેંસે હે. ફિર રોના ન આવે, તબ ભી રોનેવાલોંકી સી સૂરતકે
 સાથ હસરતો-રંજો ગમ સાથ લિએ હુએ વાપસ હો ઓર ચલતે વકત ભી કુછ સદકા
 જો મયસૂર હો કરે ઓર સફરસે વાપસી કે વકત જો દુઆએ અહાદીસમેં વારિદ
 હુઈ હૈ વો પખ્લતે હુએ ઓર વાપસી સફરકે આદાબકી રિઆયત કરતે હુએ
 વાપસ હો. -

ઉઠકે સાકિબ જો ચલ્યા આયા હું ઇસકી બઝમસે,
 દિલકી તસ્કીંકા મગર સામાં ઇસી મેહફિલમેં હે.

અપની ના-એહિલિયાતસે હાઝરીકે આદાબ પૂરે ન લિખ્મ સકા, નમૂનેકે તોર
 પર ચન્દ આદાબ લિખ્મ દિએ હૈ, નાઝેરીન ઇસે અંદાજા લગાએ ઓર દો ઉસૂલકે
 તહતમેં શરીઅતે મુતહહરાકે દાયરેકે અંદર રેહકર જો કુછ કર સકતે હો, કસર ન
 છોળે, અવ્વલ અદબો-એહતિરામ, દૂસરે શૌકો ઝૌક, ઇસકે બાદ ઝાઈરીનકે ચન્દ
 વાકિઆત પર ઇસ ફસ્લકો ખત્મ કરતા હું કે ઉન્કે હાલાત ભી નમૂના ઓર ઉસવા
 હે. ઉભાકા મશહૂર કિસ્સા ઓર સઈકે અલાવા ચન્દ વાકેઆત ઇસે પેહલી ફસ્લકે
 ખત્મ પર ભી ગુઝર ચુકે હૈ.

(૧) હઝરત ઉવૈસ કરની (રહ.) મશહૂર તા'બઈ હે સાયિદુત્તાબઈન ઉન્કા
 લકબ હે. હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઝમાના ઉન્હોને પાયા હે, માંકી ખિદમતકી વજહસે
 હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિરીસે કાસિર રહે. હુઝૂર (સલ્વ.)સે ઉન્કે મુતઅલિલક
 નકલ કિયા ગયા કે બેહતરીન તા'બઈન ઉવૈસ કરની હૈ.

એક રિવાયતમેં ઉન્કે મુતઅલિલક આયા હે કે અગર વો કિસી બાત પર
 કસમ ખા લે તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ઉસકો પૂરા કરે.

એક હદીસમેં ઉન્કે મુતઅલિલક આયા હે કે જો ઉન્સે મિલે, ઉન્સે અપને
 લિએ મઝિફરતકી દુઆએ કરાએ.

એક હદીસમેં હઝરત ઉમર (રદી.) ઓર હઝરત અલી (રદી.) કો હુઝૂર
 (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે ઉનસે અપને લિએ ઇસ્તગ્ફાર કરાએ. બબે ફઝાઈલ
 ઉન્કે અહાદીસસે વારિદ હે. જંગે સિફીનમેં હઝરત અલી (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી
 હિમાયતમેં શહીદ હુએ. (ઇસાબા)

જબ હજ કિયા ઓર મદીના તય્યબાકી હાઝિરી પર મસ્જિદે નબવીમેં દાખિલ
 હુએ, તો કિસીને ઇશારેસે બતાયા કે યે હે કબરે અત્હર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ
 અલયહિ વસલ્લમ) કી, તો બેહોશ હોકર ગિર પળે. જબ ગશીસે ઇંકાકા હુઆ તો

કરમાને લગે કે મુઝે લે ચલો, મુઝે ઇસ શહેરમે ચૈન નહીં હે, જિસ્મે હુઝૂર (સલ્વ.) મદફૂન હોં. (ઈતિહાફ)

(૨) એક બદુ કબરે અત્કર પર હાઝીર હુએ ઔર ખબે હોકર અર્ઝ ક્રિયા યા અલ્લાહ ! તુને ગુલામોંકો આઝાદ કરનેકા હુકમ દિયા હે, યે તેરે મેહબૂબ હું ઔર મેં તેરા ગુલામ હું. અપને મેહબૂબકી કબર પર મુઝ ગુલામકો આગસે આઝાદી અતા કરમા. જૈબસે એક આવાઝ આઈ કે તુમને અપને તન્હાકે લિએ આઝાદી માંગી તમામ આદમિયોંકે લિએ આઝાદી ક્યોં ન માંગી, હમને તુમ્કો આગસે આઝાદી અતા કી. (મુવાહિબ)

(૩) અસ્માઈ (રહ.) કેહતે હું કે એક બદુ કબર શરીફકે સામને આકર ખબે હુએ ઔર અર્ઝ ક્રિયા, યા અલ્લાહ ! યે આપકે મેહબૂબ હું ઔર મેં આપકા ગુલામ ઔર શૈતાન આપકા દુશ્મન. અગર આપ મેરી મઝિફરત કરમા દે, તો આપકે મેહબૂબકા દિલ પુશ હો આપકા ગુલામ કામિયાબ હો જાએ. ઔર આપકે દુશ્મનકા દિલ તિલમિલાને લગે ઔર અગર આપ મઝિફરત ન કરમાએ તો આપકે મેહબૂબકો રંજ હો ઔર આપકા દુશ્મન પુશ હો ઔર આપકા ગુલામ હલાક હો જાએ. યા અલ્લાહ ! અરબકે કરીમ લોગોંકા દસ્તુર યે હે કે જબ ઉન્મે કોઈ બખા સરદાર મર જાએ, તો ઉસકી કબર પર ગુલામોંકો આઝાદ ક્રિયા કરતે હું ઔર યે પાક હસ્તી સારે જહાનોંકી સરદાર હે, તો ઉસકી કબર પર મુઝે આગસે આઝાદી અતા કરમા.

અસ્માઈ (રહ.) કેહતે હું કે મૈને ઉસ્સે કહા કે અય અરબી શખ્સ ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને તેરે ઇસ બેહતરીન સવાલ પર (ઇન્શા અલ્લાહ) તેરી ઝરૂર બખ્શિશ કર દી. (મુવાહિબ)

(૪) હઝરત હસન બસરી (રદી.) કરમાતે હું કે હઝરત હાતિમ અસમ બલખી (રહ.) જો બહોત મશહૂર સૂફિયામે હું, કેહતે હું કે તીસ બરસ તક એક કુબ્બામે ઉન્હોંને ચિલ્લા ક્રિયા થા કે બે ઝરૂરત કિસીસે ખાત નહીં કી. જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબર પર હાઝિર હુએ તો ઇતના હી અર્ઝ ક્રિયા કે, અય અલ્લાહ ! હમ લોગ તેરે નબી (સલ્વ.) કી કબર શરીફકી ઝિમારતકો હાઝિર હુએ, તો હમેં નામુરાદ વાપસ ન કીજિઓ ! જૈબસે એક આવાઝ આઈ કે હમને તુમ્હેં અપને મેહબૂબકી કબરકી ઝિમારત નસીબ હી ઇસલિએ કી કે ઉસકો કબુલ કરે. જાઓ, હમને તુમ્હારે ઔર તુમ્હારે સાથ જિતને હાઝિરીન હું, ઉન સબકી મઝિફરત કર દી. (ઝુર્કાની અલલ મુવાહિબ)

ખા'જ ઓકાત અલ્લાહ ચાહે કિતને હી મુખ્તસર હો, જબ ઇખ્લાસસે નિકલતે હું, તો વો સીધે પહોંચતે હું.

(૫) શેખ ઇબ્રાહીમ બિન શૈબાન (રહ.) કરમાતે હું કે મેં હજસે કરામત

પર મદીના મુનવ્વરા હાજિર હુઆ ઓર કબરે અત્હર પર હાજિર હોકર મૈને હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમે સલામ અર્જ કિયા તો હુજૂર શરીફકે અંદરસે મૈને 'વ અલયકુમુસ્સલામ' જવાબમે સુના. (કીલુન બદીઅ)

(દ) અલ્લામા કસ્તલાની (રહ.) જો મશહૂર મુહમ્મિસ હે, મુવાહિબુલ દુનિયાહમે લિખતે હૈ કે મૈ એક મર્તબા ઇસ કદર સખ્ત બીમાર હુઆ કે તબીબ ઇલાજસે આજિજ હો ગએ ઓર કઈ સાલ મુસલસલ બીમાર ચલા ગયા. મૈને એક મર્તબા ૨૮ જમાદીલ ઉલા ૮૮૩ હિ. કો, જબ કે મૈ મકકા મુકર્મામે હાજિર થા, હુજૂર (સલ્લ.) કે વસીલેસે હુઆ કી. ઇસકે બાદ મૈ સો રહા થા કે મૈને ખ્વાબમે દેખા કે એક આદમી હે, જિનકે હાથમે એક કાગઝ હે, જિસમેં યે લિખ્યા હુઆ હે કે યે દવા અહમદ બિન કસ્તલાની કે લિએ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફસે હુજૂર (સલ્લ.) કે ઇર્શાદસે અતા હુઈ હે. મૈ ખ્વાબસે જાગા તો મર્જકા અસર તક ભી ન થા. વો ફરમાતે હૈ કે સન ૮૮૫ હિ.મેં મુઝે એક વાકિયા ઓર પેશ આયા કે મૈ કબર શરીફકી ઝિયારતસે વાપસ હો રહા થા કે રાસ્તેમેં એક હબશી હિરનને મેરી ખાદિમાકો ટકકર મારી, જિસ્સે વો ગિર ગઈ ઓર કઈ દિન તક સખ્ત તકલીફમેં રહી. મૈને હુજૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે વસીલેસે ઇસકે લિએ દુઆએ સેહત કી તો ખ્વાબમે દેખા કે એક શખ્સ હે, જિનકે સાથ એક જામ હે, જિસને હિરનકી સૂરતમેં ખાદિમાકો ટકરાયા થા વો સાહબ કેહને લગે કે ઇસકો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને તેરે પાસ લેજા હે. મૈને ઇસ જામકી મલામત કી ઓર ઇસકો કસમ દી કે ફિર કહી એસી હરકત ન કરના. ઇસકે બાદ જો મેરી આંખ ખુલી તો ઇસ ખાદિમા પર કુછ ભી અસર તકલીફકા ન થા. (મુવાહિબ)

(૭) હઝરત ઇબ્રાહમ ખ્વાસ (રહ.) ફરમાતે હૈ કે મૈ એક સફરમેં ખ્વાસસે ઇસ કદર બેચેન હુઆ કે ચલતે ચલતે ખ્વાસકી શિદ્દતસે બેહોશ હોકર ગિર ગયા. કિસીને મેરે મુંહ પર પાની ડાલા. મૈને જો આંખે ખોલી તો એક શખ્સ હસીન ચેહરા, નિહાયત ખૂબસૂરત થોડે પર સવાર ખબા હે. ઇસને મુઝે પાની પીલાયા ઓર કહા કે મેરે સાથ થોડે પર સવાર હો જાઓ. થોડી દેર ચલે થે, વો કેહને લગે, યે કયા આબાદી હે ? મૈને કહા, યે તો મદીના મુનવ્વરા આ ગયા. કેહને લગે, ઉતર જાઓ ઓર જબ રોઝએ અકદસ પર હાજિર હો તો યે અર્જ કર દેના કે આપકે ભાઈ ખિઝરને ભી સલામ અર્જ કિયા હે. (રોઝ સ. ૮૦)

(૮) શેખ અબુલ ખેર અકતઅ (રહ.) ફરમાતે હે કે મૈ એક મર્તબા મદીના તથ્થબા હાજિર હુઆ ઓર પાંચ દિન એસે ગુઝર ગએ કે ખાનેકો કુછ ભી ન મિલા. કોઈ ચીઝ ચખનેકી ભી નોબત ન આઈ. મૈ કબરે અત્હર પર હાજિર હુઆ ઓર

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર હઝરત શેખેન પર સલામ અર્જ કરકે મૈને અર્જ ક્રિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મૈ આજ રાતકો હુઝૂર કા મહેમાન બનૂંગા. યે અર્જ કરકે વહાંસે હટકર મિખ્બર શરીફકે પીછે જાકર સો ગયા. મૈને ખ્વાબમે દેખા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તશરીફ કરમા હૈ. દાઈ જાનિબ હઝરત અબુબકર સિદ્દીક (રદી.) હૈ ઓર બાઈ જાનિબ હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી.) હે ઓર હઝરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહલ્લુ) સામને હૈ. હઝરત અલી (રદી.) ને મુઝકો બુલાયા ઓર કરમાયા, દેખ, હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તશરીફ લાએ હે. મૈ ઉઠા તો આપને મુઝે એક રોટી મરહમત કરમાઈ. મૈને આપી ખાઈ ઓર જબ મેરી આંખ ખુલી તો આપી મેરે હાથમે થી. (રોઝ વફા)

ઈસી કિસ્મકા એક કિસ્સા શેખ ઇબ્ને જલાઅ (રહમતુલ્લાહ) કા નંબર ૨૨ પર આ રહા હે.

(૯) અબ્દાલમૈસે એક શખ્સને હઝરત ખિઝર (અલૈ.)સે દર્શાકત ક્રિયા કે તુમને અપનેસે ઝિયાદા મર્તબેવાલા લી કોઈ વલી લી દેખા, કરમાને લગે, હાં દેખા હે. મૈ એક મર્તબા મદીના તય્યબામે રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી મસ્જિદમે હાઝિર થા. મૈને ઇમામ અબ્દુરઝઝાક મુહમ્મિસ (રહ.) કો દેખા કે વો અહાદીસ સુના રહે હૈ ઓર મજમા ઉન્કે પાસ અહાદીસ સુન રહા હે ઓર મસ્જિદકે એક કોનેમે એક જવાન પુટનોં પર સર રખ્ખે અલાહિદા બેઠા હે. મૈને ઉસ જવાનસે કહા, તુમ દેખતે નહીં કે મજમા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી હદીસે સુન રહા હે તુમ ઉન્કે સાથ શરીક નહીં હોતે, ઉસ જવાનને ન તો સર ઉઠાયા, ન મેરી તરફ ઇસ્તિફાત ક્રિયા ઓર કેહને લગા કે ઇસ જગહ વો લોગ હે જો રઝઝાકકે અબદસે હદીસે સુનતે હૈ ઓર યહાં વો હે જો ખુદ રઝઝાકસે સુનતે હે, ન કે ઉસકે અબદસે. હઝરત ખિઝર (અલૈ.) ને કરમાયા, અગર તુમ્હારા કેહના હક હે તો બતાઓ કે મૈ કોન હૂં. ઉસને અપના સર ઉઠાયા ઓર કેહને લગા કે અગર ફિરાસત સહી હે, તો આપ ખિઝર હે. હઝરત ખિઝર કરમાતે હે ઇસે મૈને જાના કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કે બા'ઝ વલી એસે લી હે, જિન્કે ઉલૂવે મર્તબેકી વજહસે મૈ ઉન્કો નહીં પેહચાનતા. હક તઆલા શાનુહુ ઉન્સે રાઝી હો ઓર હમકો લી ઉન્સે નફા પહોંચાએ. આમીન. (રોઝ)

(૧૦) એક બુતુર્ગ કરમાતે હૈ, હમ મદીના મુનવ્વરામે હાઝિર થે ઓર ઉન કરામાતકા તઝકેરા કર રહે થે જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપનેસે તઅલ્લુક રખનેવાલોંકી અતા કરમાઈ હે. એક નાબીના હમારે કરીબ બેઠે હુએ હમારી ખાતે સુન રહા થા. વો આગે બખ્ષા ઓર કેહને લગા કે મુઝે તુમ્હારી ખાતોસે ઉન્સ હુઆ. એક ખાત સુનો, મૈ અયાલદાર આદમી થા, બકીયાઅમે લકડિયાં કાટને જાયા કરતા

થા. મેંને એક માર્તબા વહાં એક નીજવાનકો દેખા કે ઉસ પર ક્તાનકા કુરતા હે. હાથમેં જુતે હે રખે હે. મેંને ખ્યાલ કિયા કે કોઈ પાગલ હે. મેંને ઈસકે કપડે છીન્નેકા ઈરાદા કિયા ઓર ઉસસે કહા કે અપને કપડે ઉતાર દે. ઉસને કહા, જા અલ્લાહકી હિકાયાતમેં ચલા જા. મેંને દોબારા-સહવારા ઈસી તરહ તકાજા કિયા. ઉસને કહા કે મેરે કપડે ક્યા ઝરૂર હી લેગા ? મેંને કહા, ઈસકે બગેર ચારા નહીં. ઉસને દો ઉઝલિયોંસે મેરી આંખોંકી તરફ ઈશારા કિયા. વો દોનોં નિકલકર બાહર ગિર પડી. મેંને કહા, તુજે ખુદાકી કસમ, તૂ યે બતા દે કે તૂ કીન હે ? વો કેહને લગા કે મેં ઈબ્રાહીમ ખવાસ હું.

સાહિબે રોઝ કેહતે હું કે હઝરત ખવાસ (રહ.) ને અપને લુટેરે પર અન્બે હોનેકી બદ-દુઆ કી ઓર હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) ને ઉસ સિપાહીકે લિએ, કિસને ઉન્કો પીટા થા, જન્નતકી દુઆ કી. ઈસકી વજહ યે હે કે હઝરત ખવાસ (રહ.) ને ચોરકી હાલતસે યે અંદાજા કરમા લિયા થા કે વો બગેર સઝાકે તોબા નહીં કરેગા ઓર હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) કો યે અંદાજા હુઆ કે સઝાસે વો તોબા ન કરેગા, ઈસલિએ ઉ.પર દુઆકા એહસાન કિયા, કિસકી બરકતસે ઉસકો તોબા નસીબ હુઈ ઓર જબ વો મા'હી ચાહને કે લિએ મા'ઝરત કે તોરપર હાજિર હુઆ તો હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) ને કરમાયા કે જો સર મા'ઝરતકા મુહતાજ થા, વો મેં બલખમેં છોડ આયા. (રોઝ)

(૧૧) એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હું કે મેં મક્કા મુકર્રમામેં થા. મેરે પાસ એક યમનકે રેહનેવાલે બુઝુર્ગ આએ ઓર ફરમાયા કે મેં તુમ્હારે લિએ એક હદિયા લાયા હું. ઈસકે બાદ ઉન્હોંને એક દૂસરે સાહબસે જો ઉન્કે સાથ થે, કહા કે અપના કિસ્સા ઉન્કો સુનાઓ. ઉન્હોંને અપના યે કિસ્સા સુનાયા કે જબ મેં હજકે ઈરાદેસે સનાસે ચલા તો બળા મજમા મુજે બાહર તક રૂપ્સત કરનેકે વાસ્તે આયા ઓર રૂપ્સત કરતે વક્ત એક શખ્સને ઉનમેંસે મુઝસે કેહ દિયા કે જબ તુમ મદીના તથ્થબા હાજિર હો, તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર હઝરાત શીમેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી ખિદમતમેં મેરા ભી સલામ અર્ઝ કર દેના. મેં મદીના તથ્થબા હાજિર હુઆ ઓર ઉસ આદમીકા સલામ અર્ઝ કરના ભૂલ ગયા. જબ મદીના તથ્થબાસે રૂપ્સત હોકર પેહલી મંઝિલ ગુલહુલેકા પર પહોંચા ઓર એહરામ બાંધને લગા તો મુજે ઉસ શખ્સકા સલામ યાદ આયા. મેંને અપને સાચિયોંસે કહા કે મેરે ઉંટકા ભી ખ્યાલ રખના. મુજે મદીના તથ્થબા વાપસ જાના પળ ગયા. એક ચીઝ ભૂલ આયા. સાચિયોંને કહા કે અબ કાફિલેકી રવાનગીકા વક્ત હે, તુમ ફિર મક્કા મુકર્રમા તક ભી કાફિલેકો ન પા સકોગે, મેંને કહા, તો મેરી સવારીકો ભી અપને સાથ લેતે જાના, યે કેહકર મેં મદીના તથ્થબા છોટ આયા ઓર રોઝ-એ-અકદસ

પર હાજિર હોકર ઉસ સખ્સકા સલામ મેંને હુજૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં ઓર શીખેન (રદી.) કી ખિદમતમેં પહોંચાયા, ઉસ વકત રાત હો ચુકી થી. મેં મસ્જિદસે બાહર નિકલા તો એક આઠમી જુલ હુલેફકી તરફસે આતા હુઆ મિલા. મેંને ઉસે કાફિલેકા હાલ પૂછા, ઉસને કહા કે વો રવાના હો ચુકા. મેં મસ્જિદમેં છોટ આયા ઓર યે ખ્યાલ હુઆ કે દૂસરા કાફલા કિસી વકત જાતા હુઆ મિલેગા, તો ઉસકે સાથ રવાના હો જાઉંગા. મેં રાતકો સો ગયા. આખિર સબમેં મેંને હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયપહિ વસલ્લમ) ઓર હઝરાત શીખેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કી જિયારત કી. હઝરત અબુબકર સિદીક (રદી.) ને હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયપહિ વસલ્લમ)સે અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે સખ્સ હે. હુજૂર (સલ્વ.) મેરી તરફ મુતવજજહ હુએ ઓર ફરમાયા, અબુલ વકા ! મેંને અર્જ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેરી કુનિયત તો અબુલ અબ્બાસ હે. હુજૂર (સલ્વ.) ને ફરમાયા કે તુમ અબુલ વકા હો (યાની વકાદાર હો) ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્વ.) ને મેરા હાથ પકડા ઓર મુજે મસ્જિદે હરામ (યાની મકકા મુકર્માકી મસ્જિદ)મેં રખા દિયા. મેં મકકા મુકર્મામેં આઠ દિન તક મુકીમ રહા. ઇસકે બાદ મેરે સાથિયોંકા કાફલા મકકા મુકર્મા પહોંચા. (રોઝ)

(૧૨) અબૂ ઇબ્રાન (રહ.) ફરમાતે હું કે મેં મકકા મુકર્માસે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયપહિ વસલ્લમ) કી કબરે અત્હરકી જિયારતકે ઇરાદેસે ચલા. જબ મેં હરમસે બાહર નિકલા ઉસ વકત મુજે ઇતની શદીદ ખ્યાસ લગી કે મેં અપની જિન્દગીસે માયૂસ હો ગયા. મેં અપની જાનસે ના-ઉમ્મીદ હોકર એક કિકર (બબૂલ)કે દરખતકે નીચે બેઠ ગયા. દરઅતન એક શહસવાર સબ્જ થોડે પર સવાર મેરે પાસ પહોંચે. ઉસ થોડેકી લગામ ભી સબ્જ થી. જિન ભી સબ્જ થી ઓર સવારકા લિબાસ ભી સબ્જ થા. ઉન્કે હાથમેં સબ્જ ગિલાસ થા, કિસ્મેં સબ્જ હી રંગકા શરબત થા. વો ઉન્હોંને મુજે પીનેકે લિએ દિયા, મેંને તીન મર્તબા પીયા, મગર ઇસ ગિલાસમેંસે કુછ કમ ન હુઆ, ફિર ઉન્હોંને મુજસે દર્પાકત કિયા કે તુમ કહાં જા રહે હો ? મેંને કહા કે મદીના તખ્મબાકી હાજિરીકા ઇરાદા હે તા'કે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયપહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં સલામ કરું ઓર હુજૂર (સલ્વ.) કે દોનોં સાથિયોંકા સલામ કરું. ઉન્હોંને ફરમાયા કે જબ તુમ મદીના પહોંચ જાઓ ઓર હુજૂર (સલ્વ.) ઓર હઝરત શીખેન (રદી.) કી ખિદમતમેં સલામ કર ચુકો તો યે અર્જ કર દેના કે રિઝવાન આપ તીનો હઝરાતકી ખિદમતમેં સલામ અર્જ કરતે થે. (રોઝ)

રિઝવાન ઉસ ફરિસ્તેકા નામ હે, જો જમતકે નાજિમ હું.

(૧૩) સખ્સદ અહમદ રિકાઈ (રહ.) મશહૂર બુઝુર્ગ અકાબિર સૂફિયામેં હું, ઉનકા કિસ્સા મશહૂર હે કે જબ ૫૫ હિ.મેં હજસે ફારિગ હોકર જિયારતકે લિએ હાજિર હુએ ઓર કબરે અત્હરકે મુકાબિલ ખબે હુએ તો યે દો સે'ર પબ્ડે.

في حالة البعد روحى كنت ارسلها قبل الارض عنى وهى ثابتى
وهذه دولة الرشاح قد حضر فامد دينك كى تحطى بها شفق

تर्जुमा : दूरी की हालतमें मैं अपनी इसको बिदमतें अकदसमें लेजा करता
था. वो मेरी नायब बनकर आस्तान-ए-मुबारक यूमतों की अल जम्होरी हाजिरी
की भारी आँध है. अपना दस्ते मुबारक अता कीजिये ता'के मेरे हाँठ उसको यूमें.
इस पर कबर शरीकसे दस्ते मुबारक बाहर निकला और उन्होंने उसको
सुना. (अलहावी लिस्सुयती)

कहा जाता है के उस वकत तकरीबन नव्वे हज़ारका मजमा मस्जिद नववीमें
था, जिन्होंने इस वाकिओको देखा और हुजूर (सल्ल.) के दस्ते मुबारककी ज़ियारत
की, जिनमें हज़रत मेहबूबे सुब्हानी कुत्बे रब्बानी शेख अब्दुल कादिर जल्लानी
नव्वरल्लाहु मर्कदुका नामे नामी ली जिकर किया जाता है.

(१४) सय्यद नुरुद्दीन अज्ज शरीफ अहीकुद्दीन (रह.) के वालिद माऊदके
मुतअल्लिक लिम्मा है के जब वो रोज़-ए-मुकद्दा पर हाज़िर हुअे और अर्ज़ किया-

“अस्सलामु अलयक-अय्यु हन्नबिय्यु व-रइमनुल्लाहि व-बरकतुहु.”

तो सारे मज्मेने जो वहां हाज़िर था, सुना के कबर शरीकसे ‘व
अलैकुमुस्सलामु या वलदी’ का जवाब मिला. (अलहावी)

(१५) शेख अबूनसर अब्दुल वालिद बिन अब्दुल मलिक बिन मुहम्मद
बिन अबी सअद अस्सूही अल कर्फी (रह.) हरमाते हैं के मैं हजसे करामतके
बाद ज़ियारतके लिअे हाज़िर हुआ. हुजरा शरीकके पास बैठा हुआ था के शेख
अबूबकर दय्यार बकरी (रह.) तशरीफ लाअे और मुवज्जल शरीकके सामने पजे
होकर अर्ज़ किया “अस्सलामु अलयक या रसूलल्लाह” तो मैंने हुजरा शरीकके
अंदरसे आवाज़ सुनी “व अलयकुमुस्सलामु या अब्बा बकर” और उसको सब
लोगोंने जो हाज़िर थे, सुना. (अल हावी)

(१६) युसुफ बिन अली (रह.) केहते हैं के ओक हाशमी औरत मदीना
तय्यबामें रेहती थी और बा'ज भुदाम उसको सताया करते थे. वो हुजूर अकदस
(सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम) की बिदमतें अकदसमें करियाद लेकर हाज़िर हुअे
तो रोज़ शरीकसे ये आवाज़ आँध -

إِنَّكَ فِي أَسْوَأِ مَا صَبَرْتَ وَأَوْفَوْهُذَا

“क्या तरे लिअे मेरी इत्तिबाअमें रज्जत नहीं, जिस तरह मैंने सबर
किया तू ली सबर कर.”

वो औरत केहती है के इस आवाज़के बाद, जिस कदर ओकत मुझे थी, वो सब

જાતી રહી ઓર વો તીનો ખાદિમ જો મુઝે સતાયા કરતે થે, મર ગએ. (અલ હાદી)

(૧૭) હઝરત અલી (કર્મભણે વજહુલ્લે મન્સૂલ હે કે જબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે દફનસે ફારિગ હુએ તો એક બદ્દ હાઝિર હુએ ઓર કબરે અત્હર પર પહોંચકર ઝિર ગએ ઓર અર્ઝ કિયા કે, યા રસૂલલ્લાહ! આપને જો કુછ ઇશ્આદ કરમાયા, વો હમને સુના ઓર જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફસે આપકો પહોંચા થા, ઓર આપને ઉસકો મેહફૂઝ કરમાયા થા, ઉસકો હમને મેહફૂઝ કિયા, ઇસ ચીઝમેં જો આપ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને નાઝિલ કી (યાની કુઆને પાક) યે વારિદ હે -

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَنُّوا أَنَّهُمْ مُّكَادُّونَ الْمَقَابِلَ لَأَنصَرَفُوا إِلَىٰ ذِٰلِكُمُ الْمَقَامِ وَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَّهَهُ إِلَىٰ رَبِّهِ فَاغْفِرْ لَهُمْ

તર્જુમા : "અગર યે લોગ, જબ ઉન્હોને અપને નફસ પર ઝુલ્મ કર લિયા થા, આપકે પાસ આ જાતે ઓર આકર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે મા'ફી માંગ લેતે ઓર રસૂલલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ત્વી ઉન્કે લિએ મા'ફી માંગતે, તો ઝરૂર હક તઆલા શાનુહૂકો તોબા કુબૂલ કરનેવાલા, રહમ કરનેવાલા પાતે."

ઇસકે બાદ ઉસ બદુને કહા, બેશક મૈને અપને નફસ પર ઝુલ્મ કિયા હે ઓર અબ મૈ આપકે પાસ મઝિરતકા તા'લિબ બનકર હાઝિર હુઆ હું. ઇસપર કબરે અત્હરસે આવાઝ આઈ કે બેશક તુમ્હારી મઝિરત હો ગઈ. (હાવી)

(૧૮) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કરમાતે હું કે જબ દુશ્મનોને હઝરત ઉસ્માનકો મેહસૂર કર રખ્યા થા, મૈ ઉન્કી ખિદમતમે સલામકે લિએ હાઝિર હુઆ, તો કરમાને લગે કે ભાઈ બહોત અસ્થા કિયા કે આપ આએ. મૈને ઇસ ખિડકીમેંસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝિયારત કી. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇશ્આદ કરમાયા, ઉસ્માન ! તુમ્હે ઇન લોગોંને મેહસૂસ કર રખ્યા હે ? મૈને અર્ઝ કિયા, જી ! કર રખ્યા હે. ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇશ્આદ કરમાયા, તુમ્હે ખ્યાસા કર રખ્યા હે ? (કે ઊન લોગોંને પાની અંદર જાના બંદ કર દિયા થા) મૈને અર્ઝ કિયા, જી હાં ! ઇસપર હુઝૂર (સલ્લ.) ને એક ડ્રેલ પાનીકા લટકાયા, જિસમેંસે મૈને પાની પીયા. ઇસ પાનીકી ઠંડક અબ તક મેરે દોનો શાનો ઓર છાતિયોંકે દરમિયાનમેં મેહસૂસ હો રહી હે. ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇશ્આદ કરમાયા કે અગર તુમ ચાહો તો ઇનકે મુકાબલેમેં તુમ્હારી મદદ કી જાએ ઓર તુમ્હારા દિલ ચાહે તો યહાં હમારે પાસ હી આકર ઇફતાર કર લેના. મૈને અર્ઝ કર દિયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં હાઝિરી હી ચાહતા હું. ઉસી દિન શહીદ કર દિએ ગએ. રદીયલ્લાહુ અન્હુ વ અર્ઝાહુ. (હાવી)

(૧૯) મક્કા મુકર્રમામે એક બુઝુર્ગ, જિનકો ઇબ્ને સા'બીત (રહ.) કહા જાતા થા, રેહતે થે, સાઠ સાલ તક હર સાલ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિયારતકે લિએ ભી હાજિર હુઆ કરતે થે ઓર જિયારત કરકે વાપસ આ જાતે. એક સાલ કિસ્સી આરિઝકી વજહસે હાજિર ન હો સકે, કુછ ગુનૂદગીકી હાલતમે અપને હુજરેમે બેઠે થે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિયારત કી. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, ઇબ્ને સા'બીત ! તુમ હમારી મુલાકાત કો ન આએ, ઇસલિએ હમ તુમસે મિલને આએ હું. (હાવી)

(૨૦) હઝરત ઉમર (રહી.) કે ઝમાનેમે એક મર્તાબા મદીના તથ્યબામે કહત પઢા. એક શખ્સ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબરે અત્હર પર હાજિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! આપકી ઉમ્મત હલાક હો રહી હે. અલ્લાહ તઆલાસે બારિશ માંગ દીજિએ. ઉન્હોને ખ્યાબમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લ.) કી જિયારત કી. ઇર્શાદ કરમાયા કે ઉમર (રહી.) સે મેરા સલામ કેહ દો ઓર યે કેહ દો કે બારિશ હોગી ઓર ચેભી કેહ દેના કે (અલેક અલ-કીસ અલ-કીસ) 'હોશમંદી ઓર હોશિયારીકો મઝબૂત પકડે.' વો શખ્સ હઝરત ઉમર (રહી.) કી ખિદમતમે હાજિર હુએ ઓર પયામ પહોંચાયા. હઝરત ઉમર (રહી.) સુનકર રોને લાગે ઓર અર્ઝ કિયા કે યા અલ્લાહ ! મેં અપની કુદરતકે બકદ્ર તો કોતાહી નહીં કરતા. (વફાઉલ વફા)

(૨૧) મુહમ્મદ બિન મુન્કદિર (રહ.) કેહતે હું કે એક શખ્સને મેરે વાલિદકે પાસ અસ્સી અશર્ફિયાં અમાનત રખ્ખી ઓર યે કેહકર જિહાદમે ચલા ગયા કે અગર ઝઝરત પળે તો ખર્ચ કર લેના, મેં વાપસ આકર લે લૂંગા. ઉન્કે જાનેકે બાદ મદીના મુનવ્વરામે તંગી જિયાદા પેશ આઈ. મેરે વાલિદને વો ખર્ચ કર ડાલી. જબ વો સાહબ વાપસ આએ તો ઉન્હોને અપની રકમ તલબ કી. વાલિદ સાહબને કલકા વાઅદા કર લિયા ઓર રાતકો કબરે અત્હર પર હાજિર હોકર આજીઝી કી, કભી કબર શરીફકે કરીબ દુઆ કરતે કભી ચિમ્બર શરીફકે મુતસિલ તમામ રાત મુંહી ગુઝર ગઈ. સુબહ કે કરીબ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબરે અત્હરકે કરીબ દુઆ કર રહે થે કે અંધેરેમે એક શખ્સકી આવાઝ સુની, વો કેહ રહે હું, અબૂ મુહમ્મદ ! યે લે લો, મેરે વાલિદને હાથ બબ્હાયા, તો ઉન્હોને એક ચેલી દી, જિસ્મે અસ્સી અશર્ફિયાં થી. (વફા)

(૨૨) અબૂબકર બિન અલ-મુકરી (રહ.) કેહતે હું કે મેં ઓર ઇમામ તબરાની ઓર અબુશશીબ (રહ.) મદીના તથ્યબામે હાજિર થે, ખાનેકો કુછ મિલા નહીં, રોઝે પર રોઝે રખ્ખે. જબ રાત હુઈ, ઇશાકે કરીબમે કબરે અત્હર પર હાજિર હુઆ ઓર અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ ! ભૂખ ! યે અર્ઝ કરકે મેં લોટ આયા.

મુઝસે અબુલ કાસિમ (રહ.) (તિબરાની) કેહને લગે કે બેઠ જાઓ યા તો કુછ ખાનેકો આએગા યા મૌત આએગી.

ઇબ્ને મુન્કદિર (રહ.) કેહતે હું કે મેં ઓર અબુશશીબ તો ખબે હો ગએ. તિબરાની વહી બેઠે કુછ સોચતે રહે કે દફઅતન એક અલવીને દરવાજા ખટખટાયા, હમને કિવાડ ખોલે તો ઉન્કે સાથ દો ગુલામ થે ઓર ઇન દોનોંકે હાથમેં એક એક બહોત બડી ઝંબીલ થી, જિસમેં બહોત કુછ ખાના થા. હમ તીનોંને ખાયા. ખ્યાલ થા કે યે બચા હુઆ યે ગુલામ ખાએંગે. મગર વો સબ કુછ વહી છોડ ગએ ઓર વો અલવી કેહને લગે કે તુમને હુઝૂર (સલ્વ.) સે શિકાયત કી. મેંને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખ્યાબમેં જિયારત કી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને હુકમ કરમાયા કે મેં તુમ્હારે પાસ કુછ પહોંચાઉં ? (વફા)

(૨૩) ઇબ્ને જલા (રહ.) કેહતે હું કે મેં મદીના તથ્યબામેં હાજિર હુઆ મુઝપર ફાકા થા. મેં કબર શરીફકે કરીબ હાજિર હુઆ ઓર અર્ઝ કિયા હુઝૂર મેં આપકા મેહમાન હું. મુઝે કુછ ગુનૂદગી સી આ ગઈ. તો મેંને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિયારત કી. હુઝૂર ને મુઝે એક રોટી મરહમત કરમાઈ. મેંને આધી ખાઈ ઓર જબ મેં જાગા તો આધી મેરે હાથોમેં થી. (વફા)

ઇસ્સે કબ્લ નં. ૮ પર શીખ અબુલ ખૈર અકતઅ (રહ.) કા કિસ્સા ઈસ જેસા ગુઝર ચુકા, વો દૂસરા કિસ્સા હે.

(૨૪) સૂફી અબૂ અબ્દુલ્લાહ મુહમ્મદ બિન અબી જુરઆ (રહ.) કરમાતે હું કે મેં અપને વાલિદ ઓર અબૂ અબ્દુલ્લાહ બિન ખફીફ (રહ.) કે સાથ મકકા મુકર્રમામેં હાજિર હુઆ. બડી સખ્ત તંગી થી. ફાકા બહોત સખ્ત હો ગયા થા. ઈસી હાલતમેં હમ મદીના તથ્યબા હાજિર હુએ ઓર ખાલી પેટ હી રાત ગુઝારી મેં ઉસ વકત તક નાખાલિગ થા. બાર બાર વાલિદકે પાસ જાતા ઓર જાકર ભૂખકી શિકાયત કરતા. મેરે વાલિદ ઉઠકર કબર શરીફકે કરીબ હાજિર હુએ ઓર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! મેં આજ આપકા મેહમાન હું. યે અર્ઝ કરકે વહી મુરાકબેમેં બેઠ ગએ. થોડી દેર બાદ મુરાકબેસે સર ઉઠાયા ઓર સર ઉઠાનેકે બાદ કબી રોને લગતે, કબી હંસને લગતે, કિસીને ઈસકા સબબ પૂછા તો કેહને લગે કે મેંને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી જિયારત કી આપને મેરે હાથમેં ચંદ દિરહમ રખ્મ દીએ, હાથ ખોલા, તો ઉસમેં દિરહમ રખ્મે હુએ થે. સૂફી જો કેહતે હું કે હક તઆલા શાનુહુને ઉનમેં ઈતની બરકત કરમાઈ કે હમને શીરાઝ લોટને તક ઉસીમેંસે ખર્ચ કિયા. (વફા)

(૨૫) શીખ એહમદ બિન મુહમ્મદ સૂફી કેહતે હું કે મેં જંગલમેં તેરહ સાલ તક હેરાનો પરેશાન ફિરતા રહા. મેરે બદનકી ખાલ ભી છિલ ગઈ. મેં ઉસી

હાલતમે મદીના તથ્યબા હાજિર હુઆ ઓર રોઝ-એ-અકદસ પર હાજિર હોકર હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમે ઓર હઝરાત શૈખેનકી ખિદમતમે સલામ અર્ઝ કિયા. ઉસકે બાદ મેં સો ગયા, મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખ્વાબમે ઝિયારત કી, ઇર્શાદ કરમાયા, મુહમ્મદ ! તુમ આએ. મૈને અર્ઝ કિયા કે જો હુઝૂર! હાજિર હુઆ હું ઓર મેં ભૂખા ભી હું આપકા મેહમાન હું. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે અપને દોનો હાથ ખોલો. મૈને દોનો હાથ ખોલ દિએ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉનકો દરાહિમસે ભર દિયા. મેરી જબ આંખ ખુલી તો દોનો હાથ દિરહમસે ભરે હુએ થે. મૈને ઉસી વકત રોટી ઓર ફાલૂદા ખરીદા ઓર ખાકર જંગલ ચલ દિયા. (વફા)

(૨૬) સાબિત બિન એહમદ અબુલ કાસિમ બગદાદી (રહ.) કરમાતે હું કે ઉન્હોને એક મુઅજ્જિઝનકો દેખાકે વો મદીના પાકમે મસ્જિદે નબવીમે સુબ્હકી અઝાન દે રહે થે. અઝાનમે મુઅજ્જિઝનને કહા, “અસ્સલાતુ ખેરુમ્મિનન્નીમ” તો એક ખાદિમને આકર ઉનકો થપ્પડ માર દિયા ઓર મુઅજ્જિઝન રોયા ઓર અર્ઝ કરને લગા યા રસૂલલ્લાહ ! આપકી મૌજૂદગીમે મેરે સાથ થે હો રહા હે. ઉસ ખાદિમ પર ફાલિજ ગિર ગયા. લોગ ઉઠાકર ઉસકો ઘર લે ગએ ઓર ત્રીન દિન બાદ વો મર ગયા.

(૨૭) સય્યદ અબૂ મુહમ્મદ અબ્દુસસલામ હુસૈની (રહ.) કેહતે હું કે મેં મદીના તથ્યબામે થા ત્રીન દિન તક કુછ ખાનેકી નોબત ન આઈ. મૈને મિમ્બર શરીફકે કરીબ જાકર દો રકઅત નમાઝ પઢી. ઇસકે બાદ મૈને કહા, દાદા અબ્બા, મુઝે ભૂખ લગ રહી હે ઓર મેરા સરીદ ખાનેકો દિલ ચાહતા હે. ઇસકે બાદ મેં સો ગયા. થોડી દેર ગુઝરી થી કે એક શખ્સને આકર મુઝે જગાયા ઓર લકડીકે એક ખાલેમે સરીદ, ઉસમે ખૂબ થી ઓર ગોશ્ત ઓર બહોત-સી ખુશ્બૂએ પડી હુઈ થી, મુઝે દિયા. મૈને પૂછા કે યે કહાંસે આયા હે ? વો કેહને લગે કે મેરે બચ્ચે ત્રીન દિનસે ઇસકા તકાઝા કર રહે થે. આજ મુઝે કુછ મુકદ્દરસે મિલ ગયા થા. ઇસલિએ મૈને પકાયા થા, ફિર પકાકર મેં સો ગયા. તો મૈને ખ્વાબમે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો દેખા ઇર્શાદ કરમા રહે હું કે તેરે એક ભાઈને ઇસકી તમન્ના મુઝસે કી હે, ઇસમેસે ઉસકો ભી ખિલાના. (વફા)

(૨૮) શૈખ અબ્દુસસલામ બિન અબીલ કાસિમ સકફી (રહ.) કેહતે હું કે મુઝસે એક શખ્સને બયાન કિયા કે મેં મદીના તથ્યબા મેં હાજિર થા. મેરે પાસ કોઈ ચીઝ નહી થી, જિસ્સે મેં બહોત ઝઈલ હો ગયા. મેં હુજરા શરીફા પર હાજિર હુઆ ઓર હાજિર હો કર મૈને અર્ઝ કિયા, અય અવ્વલીનો-આખિરીન કે સરદાર! મેં મિસરકા રેહનેવાલા હું મેં પાંચ મહિનેસે ખિદમતે અકદસમે હાજિર હું અલ્લાહ

જલ્લ શાનુકૂલે ઓર આપસે સવાલ કરતા હું કે કિસી ઐસે શખ્સકો મુતઅમ્મન કરમા દીજિએ, જો મેરે ખાને કી ખબર લે લિયા કરે યા મેરે જાનેકા ઇન્તિઝામ કર દે, ફિર મૈને ઓર દુઆએ માંગી ઓર ચિખ્ખર શરીફ કે પાસ જાકર બેઠ ગયા. દક્ખતન મૈને દેખા કે એક શખ્સ હુજરા શરીફકે પાસ હાજિર હુએ ઓર કુછ બોલ રહે હે. ઉસમે અય મેરે દાદે, અય મેરે દાદે, ભી કેહ રહે હે. ફિર વો સાહબ વહાસે મેરે પાસ આએ ઓર મેરા હાથ પકડકર કહા, ઉઠો. મૈ ઉઠકર ઉનકે સાથ હો લિયા. વો મુજે સાથ લેકર બાબે જિબ્રઈલ નિકલે ઓર બકીઅમેસે નિકલકર બાહર એક ખેમેમે લે ગએ. ઉસમે એક બાંદી ઓર એક ગુલામ થે, ઉનસે જાકર કહા, ઉઠો, અપને મેહમાન કે લિએ ખાના તૈયાર કરો. ગુલામને લકડિયાં ઇકઢી કરકે આગ જલાઈ ઓર બાંદીને આટા પીસકર મલતા (એક ખાસ કિસ્મ કી રોટી) તૈયાર કી ઓર મેઝબાનને ઇતની દેર મુજે બાતોમે લગાએ રખ્યા. જબ વો તૈયાર હો ગઈ તો બાંદીને લાકર ઉસકો આધી આધી કરકે દો જગહ રખ્યા, ફિર ઘીકા ડિબ્બા લાકર ઉન દોનો ટુકડો પર બહા દિયા. ઇસકે બાદ સૈહાની ખજૂરે, જો બહોત બડી બડી આલા કિસ્મકી ખજૂરે હોતી હે, વો બહોત સી રખ્યા. ફિર મુઝસે કહા, ખાઓ. મૈને ખાયા. ઉસને તકાઝા કિયા કે ઓર ખાઓ. મૈને ઓર ખાયા. ફિર ઉસને ઓર તકાઝા કિયા, મૈને કહા, મેરે સરદાર. મૈને કઈ મહીનેસે ગેહું નહી ખાયા થા ઓર નહી ખાયા જાતા, ઉસને મેરે પાસસે જો બચા થા, વોભી ઓર દૂસરા ટુકડા જો રખા હુઆ થા, વો એક જંબીલમે રખ્યા ઓર દો સાઅ ખજૂર જો તકરીબન સાત સેર પુખ્તા હુઈ ઉસ જંબીલમે રખકર મુઝસે દર્યાફત કિયા કે તુમ્હારા નામ કયા હે. મૈને નામ બતાયા. કેહને 'લગે, તુમ્હે ખુદાકી કસમ! ફિર દાદા અબ્બાસે કભી શિકાયત ન કરના, ઉનકો ઇસે બહોત તકલીફ હોતી હે, જબ તક તુમ્હારે જાને કી સૂરત નિકલે ઉસ વક્ત તક જબ તુમ્હે ઝરૂરત હોગી. ખાના વહી તુમ્હારે પાસ પહોંચ જાયા કરેગા. યે કેહકર અપને ગુલામસે કહા કે મે જંબીલ લેકર ઉનકે સાથ જાઓ ઓર ઇનકો મય જંબીલકે હુજરા શરીફા તક પહોંચા કર આઓ. મૈ ગુલામ કે સાથ ચલા. બકીઅમે પહોંચકર મૈને ગુલામસે કહા કે બસ મૈ રાસ્તેમે પહોંચ ગયા. અબ તુમ વાપસ ચલે જાઓ. ગુલામને કહા, અલ્લાહુ વાહિદ મુજે ઇસકી કુદરત નહી કે આપકો હુજરા શરીફા તક પહોંચાનેસે પેહલે વાપસ હું, કભી હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મેરે સરદારકો ઇસકી ખબર ન કર દે. ઉસને મુજે હુજરા શરીફા તક પહોંચાયા. મૈ ચાર દિન તક ઉસ જંબીલસે ખાતા રહા. જબ વો ખત્મ હો ગઈ ઓર મુજે ત્બૂખ મા'લૂમ હુઈ તો વોહી ગુલામ મુજે ઓર ખાના દે ગયા. ઇસી તરહ હોતા રહા, ચહાં તકકે એક કાફલા યમ્બૂઝ જાને વાલા તૈયાર હો ગયા ઓર મૈ ઉસકે સાથ યમ્બૂઝ ચલા ગયા.

(વફા)

(૨૯.) અબુલ અબ્બાસ બિન નફીસ મુકરી (૨૬.) જો નાબીના ભી થે, કેહતે હે કે મૈ તીન દિન મદીના તથ્યબામે ભૂખા રહા, તો મૈ કબર શરીફ પર અર્જ કરકે કે હુઝૂર (સલ્લ.) ! મૈ ભૂખા હું જોકી હાલતમે સો ગયા. એક લડકી આઈ ઓર પાંવસે મુઝે હરકત દેકર જગાયા ઓર કહા, ચલો. મૈ સાથ હો લિયા. વો અપને થર લે ગઈ ઓર ગેહું કી રોટી ઓર થી ઓર ખજૂરે મેરે સામને રખકર કેહને લગી કે અબુલ અબ્બાસ, ખાઓ, મુઝે મેરે દાદાને ઇસકા હુકમ કરમાયા હે ઓર જબ ભૂખ લગા કરે, યહાં આકર ખા જાયા કરો.

અબૂ સુલેમાન દાઉદ (૨૬.) ઇસ કિસ્સેકો નકલ કરકે લિખતે હું કે ઇસ કિસ્મકે વાકિઆત બહોત કસરતસે નકલ કિએ ગએ હે ઓર ઉનમે બકસરત યે દેખા ગયા કે ઇસ કિસ્મકા હુકમ હુઝૂર (સલ્લ.)ને અપની શરીફ ઔલાદ હી કો ઝિયાદા તર કરમાયા હે બિલ ખુસૂસ જબ કી ખાનેકી કિસ્મસે કોઈ ચીઝ દેનેકા ઇર્શાદ હુઆ હો ઓર કરીમોકી આદત ભી મેહી હોતી હે કે જબ કોઈ શખ્સ ઝીયાફત તલબ કરે તો અપને હી થરસે ઇન્જિદા કરમાયા કરતે હે. ઇસી ઝાબ્તે કે મુવાફિક આં હઝરત (સલ્લ.) ને ભી અકસર ખાનેકા હુકમ અપની હી ઔલાદકો કરમાયા હે. (વફા)

(૩૦.) બા'ઝરી (૨૬.) ને તોસીકું ઉરલ ઇમાનમે અબૂનોમાન (૨૬.)સે નકલ કિયા હે કે ખુરાસાન કે રેહનેવાલે એક સાહબ હર સાલ હજ કો જાયા કરતે ઓર જબ મદીના તથ્યબા હાઝિર હોતે તો સથ્થદ તાહિર અલવી (૨૬.) કી ખિદમતમે ભી નઝરાના પેશ કિયા કરતે. એક સાહબ, ને જો મદીના તથ્યબા હી કે રેહનેવાલે થે, ઇન ખુરાસાનીસે એક મર્તબા યે કહા કે તુમ તાહિર અલવીકો જો કુછ દેતે હો, વો ઝાયા કરતે હો, વો ઉસકો ગુનાહોમે ખર્ચ કરતા હે. ખુરાસાનીને ઉસ સાલ તાહિર સાહબકો કુછ ન દિયા ઓર દૂસરા સાલ ભી એસે હી ગુઝર ગયા કે વો અપની આદતકે મુવાફિક જો કુછ લેકર આતે થે, વો એહલે મદીનાકો તકસીમ કર ગએ ઓર તાહિર સાહબકો કુછ ન દિયા. જબ ત્રીસરે સાલ વો હજકે ઇરાદેસે અપને થરસે ચલને લગે તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ઝિયારત ખ્વાબમે હુઈ. હુઝૂર (સલ્લ.)ને તમ્બીહ કરમાઈ કે તૂને તાહરી અલવી (૨૬.) કે બારેમે ઉસકે મુખાલિફકી બાતકા યકીન કર લિયા ઓર જો તૂ ઉસકો દિયા કરતા થા, વો બન્દ કર દિયા. એસા ન કરના ચાહિએ, જો વઝીફા ઉસકા રુકા હુઆ હે, વોભી દો ઓર આઈન્દા જબ તક જારી રખ સકો, બન્દ ન કરો. વો ખુરાસાની બહોત ખીફઝદા નિંદસે ઉઠે ઓર એક થેલી અલાહિદા ઉનકે નામકી, જિસમે છે: સૌ અશરકિયાં થી, અપને સાથ લે લી ઓર જબ મદીના મુનવ્વરા હાઝિર હુએ તો સબસે પેહલે સૈયદ તાહિર અલવી (૨૬.) કે મકાન પર પહોંચે વહાં મેહફીલ ભર રહી થી. તાહીર અલવી (૨૬.) સાહીબને ઉન ખુરાસાનીકા નામ લેકર કહા કે અગર તુમકો હુઝૂરે

અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇર્શાદ ન કરમાતે તો તુમ મુઝાક ન આતે. તુમને મેરે બારેમે અલ્લાહકે દુશ્મનકી બાતકા યકીન કર લિયા ઓર અપના મા'મૂલ બન્દ કર લિયા. જબ હુઝૂર (સલ્લ.) ને મલ્લામત કરમાઈ ઓર હુકમ કરમાયા કે ત્રીન સાલકા વઝીફા દો, જબ લેકર આએ હો, યે કેહકર હાથ ફેલાયા ઓર કહા, લાઓ છે: સૌ અશરફિયાં, યે સારી બાત સુનકર ખુરાસાનીકો ઓર ભી દહેશત હુઈ ઓર વો કેહને લગા કે વાકિઆ તો સારા ઇસી તરહ હે, મગર તુમ્હે ઇસ સારે વાકિએકે કિસ તરહ ખબર હુઈ ? અલવી (રહ.)ને કહા કે મુઝે સારા હાલ મા'લૂમ હે. પેહલે સાલ જબ તુમર્ને કુછ ન દિયા, તો ઇસ્સે મેરી મઈશત પર અસર પડા, જબ દૂસરે સાલ તુમ આકર ચલે ગએ ઓર મુઝે તુમ્હારે આને ઓર જાનેકા હાલ મા'લૂમ હુઆ તો મુઝે બહોત ઝીક હુઈ. મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો ખ્વાબમે દેખા. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ કરમાયા, તૂ રંજ ન કર મૈને ફલાં ખુરાસાનીકો ખ્વાબમે તમ્બીહ કર દી ઓર ઉસ્સે કેહ દિયા કી ગુઝિસ્તાકા ભી અદા કરે ઓર આઈન્દા ભી હત્ત મકદૂર બન્દ ન કરે. મૈને ઇસ ખ્વાબપર અલ્લાહકા શુક અદા કિયા. જબ તુમ સામને આએ તો મુઝે યકીન હો ગયા કે તુમને ખ્વાબ દેખ લિયા. યે સુનકર ખુરાસાની ને છે: સૌ અશરફિયોંકી ચેલી નિકાલી ઓર ઉનકો દેકર ઉનકી દસ્તબોસી કી ઓર અપની કોતાહીકી મા'ફી ચાહી કે મૈને તુમ્હારે મુખાલિફ કી બાતકા યકીન કર લિયા.

સમ્પદ સમહોવી (રહ.) ને ઇસ કિસ્સેકો નકલ કરને કે બાદ લિખ્યા હે કે યે તાહિર અલવી બિન યહ્યા બિન હુસૈન બિન જા'ફર અલહુજાહ બિન ઉબૈદુલ્લાહ બિન ઝૈનુલ આબેદીન અલી બિન અલ-ઈમામ હુસૈન (રિઝવાનુલ્લાહિ અલૈહિમ અજમઇન) હે.

(શિકા)

(૩૧.) એક ઓરત હઝરત આઈશા (રદી.) કી ખિદમતમે હાઝિર હુઈ ઓર દરખાસ્ત કી કે મુઝે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબરે અત્હર પર જાકર ઉસકી ઝિયારત કરા દો. હઝરત આઈશા (રદી.)ને હુજરા શરીફકે ઉસ હિસ્સેકો, જિસ્મે કબર શરીફ થી, પરદા હટા કર ખોલા. વો ઓરત કબર શરીફકી ઝિયારત કરકે રોતી રહી ઓર રોતે રોતે વો ઇન્તિકાલ કર ગઈ. (રદીયલ્લાહુ અન્હા વ અરઝહા.)

(શિકા)

(૩૨.) ખાલિદ બિન મેઅ'દાન (રહ.) કી બેટી અબ્દહ (રહ.) કેહતી હે કે મેરે વાલિદકા હંમેશા યે મા'મૂલ થા કી રાતકો જબ સોને લેટતે તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ઝિયારતકે શોકમે બેચૈન હો' જાતે ઓર મુહાજીરીન ઓર અન્સાર સહાબ-એ-કરીમ (રદી.) કા નામ લેકર યાદ કરતે ઓર કેહતે યા અલ્લાહ ! યેહી હઝરત મેરે ઉસૂલો-ફુરૂઅ' હૈં, મેરા દિલ ઉનસે મિલનેકો બેતાબ

હે, મેરા ઇસ્તિયાક બખ્શતા જા રહ્યા હે, યા અલ્લાહ ! મુજે જલ્દીસે મોત અંતા કરમા કે ઉનસે મિલૂં, ઇંસીમેં નિંદ આ જાતી તો સો જાતે. (શિકા)

(૩૩.) ઉસ્માન બિન હનીફ (રહ.) કેહતે હે કે એક સાહબ હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કે પાસ અપની કિસી ઝરૂરતસે બાર બાર હાજિર હોતે બે. વો ઉનકી તરફ ઇસ્તિફાત ન કરમા રહે બે, ન ઉનકી ઝરૂરતકી તરફ તવજ્જોહ કરમા રહે બે. ઉન સાહબને ઇંબે હનીફ (રહ.) સે ઉસકી શિકાયત કી. ઉન્હોને યે તર્કીબ બતાઈ કે તુમ વુઝૂ કરકે મસ્જિદે નબવીમેં જાઓ ઓર દો રકાઅત નક્લ પખ્કર યે દુઆ પખ્કો -

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ وَالْوَحْدَةَ الْمَلَكُوتِيَّةَ بِسَمَائِكَ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيَّ الرَّحْمَةِ يَا حَمْدُ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ بِالْوَحْدَةِ الْمَلَكُوتِيَّةِ اَنْ تَقْضِيَ حَاجَتِيْ

ઓર યે દુઆ પખ્કર અપની હાજતકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ કે સામને પેશ કરો. ઉન્હોને ઉસકે મુવાફિક અમલ કિયા. ઇસકે બાદ વો હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કી ખિદમતમેં ગએ. વહાં પહોંચતે હી દરબાન આયા ઓર ઉનકો હાથો હાથ લે ગયા. વહાં પહોંચે તો હઝરત ઉસ્માન (રદી.)ને બહોત ઇકરામ કિયા, અપની જગહ બિઠાયા ઓર ઉનકી ઝરૂરતકો ખુદ દર્યાફત કરકે પૂરા કિયા ઓર ઉસકી મા'ઝરત કરમાઈ કી ઉસ વકત તક તુમ્હારી ઝરૂરતકો પૂરા ન કર સકા ઓર આઈન્દકે લિએ ઇર્શાદ કરમાયા કે જો ઝરૂરત હુઆ કરે, બે-તક્લુક કેહ દિયા કરે. યે સાહબ જબ હઝરત ઉસ્માન (રદી.) કે પાસસે વાપસ આએ તો ઇંબે હનીફ (રહ.) સે મિલે ઓર ઉનકા બહોત શુકિયા અદા કિયા કે તુમ્હારી સિફારીશસે મેરા કામ હો ગયા. હક તઆલા શાનુલ્લુ તુમ્હે ઇસકી જઝાએ ખેર દે.

ઇંબે હનીફ (રહ.)ને કહા કે મૈને કોઈ સિફારિશ નહી કી બલ્કે બાત યે હે કે મૈં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાલુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ખિદમતમેં હાજિર થા કે એક નાબીના હુઝૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમેં હાજિર હુએ ઓર અપની બીનાઈકી શિકાયત કી. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઇર્શાદ કરમાયા કે સબર કરો ઓર કહો તો મૈં દુઆ કર દૂં. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! કોઈ હાથ પકળને વાલા ભી મેરે પાસ નહી હે ઇંસકી બહોત તકલીફ હે, તો હુઝૂર (સલ્લ.)ને યે તર્કીબ ઉનકો બતાઈ થી કે વુઝૂ કરકે દો રકાઅત નમાઝ પખ્કો. ફિર ઇંસ દુઆ કો પખ્કર દુઆ કરે. ઇંબે હનીફ (રહ.) કેહતે હે કે થોડા અરસા ભી ન ગુઝરા થા કે વો નાબીના એસે આએ, ગોયાકી આંખોકો કુછ નુકસાન હી ન પહોંચા થા.

અલ્લામા સુબ્કી (રહ.) કેહતે હે કી ઇંસ કિસ્સેમેં ઉસ્માન બિન હનીફ (રહ.) કે કહમસે ઇસ્તદલાલ હે કે વો હુઝૂર (સલ્લ.)કી ખિદમતમેં હાજિર બે. (વફા)

યા'ની ઉન્હોને ઈસ કિસ્સેકો ઉન નાબીનાકે સાથ મખ્મુસ નહી સમજા બલ્કે હર શખ્સકે લિએ ઉસ દુઆસે તવસ્સુલકો આમ સમજા ઉન નાબીનાકા કિસ્સા આદાબે ઝિયારત કે નં. ૩૨ પર ભી ગુઝર ચુકા હે.

(૩૪.) અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહ.) ફરમાતે હે કે મૈને ઇમામ અબૂ હનીફા (રહ.) સે સુના કે જબ અધ્યૂબ સુખ્તયાની (રહી.) મદીના તય્યબામે હાજિર હુએ, તો મૈભી મદીના મુનવ્વરામે હાજિર થા, મૈને દિલમે સોચા કે મૈ ગૌરસે દેખું કે યે કિસ તરહ કબર શરીફ પર હાજિર હોતે હૈ, મૈને જાકર દેખા કે વો હાજિર હુએ ઔર કિબ્લેકી તરફ પુશ્ત ઔર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી તરફ મુંહ કરકે ખબે હુએ ઔર બે-તસત્તુઅ રોતે રહે. (વફા)

બે-જુબાની તર્જુમાને શૌકે બેહદ હો તો હો,

વર્ના પેશે ચાર કામ આતી હે તકરીરે કહી.

ખિરા કર ચાર આંસૂ હાલે દિલ સબ કેહ દિયા ઉનસે,

દિયા મુઝકો જુબાં કા કામ ચરમે ખૂફશાં તૂને.

(૩૫.) અબૂ મુહમ્મદ ઇશ્મેલી (રહ.) કેહતે હૈ કે ગરનાતાકા એક શખ્સ ઈસ કદર બીમાર હુઆ કે હદ નહી. અતિબ્બા ઉસકે ઇલાજસે આજિઝ હો ગએ, ઝિન્દગીસે માયૂસી હો ગઈ.

વઝીર અબૂ અબ્દુલ્લાહ મુહમ્મદ બિન અબી ઝાલને એક ખત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતે અકદસમે લિખ્વા, ઈસમે ચંદ શે'ર ભી લિખ્બે જો વફાઉલ વફામે મઝકૂર હે. વો ખત હજજાજકે કાફલેમેસે એક શખ્સકો દે દિયા, ઉસમે બીમારીસે સેહતકી દુઆ કી દરખાસ્ત થી, વો કાફલા, જબ મદીના પાક પહોંચા ઔર વો ખત કબર શરીફ પર પહોંચા ગયા, ઉસી વકત વો બીમાર અચ્છા હો ગયા. જબ વો શખ્સ જિસકે હાથ ખત ગયા થા, હજસે વાપસ આયા, તો ઉસને દેખા કે વો બીમાર એસા થા, ગોયા કભી કોઈ બીમારી ઉસકો પહોંચી હી નહી. (વફા)

(૩૬.) હઝરત આઈશા (રહી.) ફરમાતી હૈ કે જબ મેરે વાલિદ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રહી.) બીમાર હુએ, તો યે વસીયત ફરમાઈ કે મેરે ઇન્તિકાલકે બાદ મેરી લાશ રોઝ-એ-અકદસ પર લે જાકર અર્ઝ કર દેના કે યે અબૂબકર હૈ, આપ કે કરીબ દફન હોને કી તમન્ના રખતા હે, અગર વહાંસે ઇજાઝત હો જાએ તો મુઝે વહાં દફન કર દેના ઔર ઇજાઝત ન હો તો બકીઅમે દફન કર દેના, ચુનાંચે આપકે વિસાલકે બાદ વસીયત કે મુવાફિક જનાઝહ વહાં લે જાકર કબર શરીફકે કરીબ થેહી અર્ઝ કર દિયા ગયા, વહાંસે એક આવાઝ હમે આઈ. આદમી કેહનેવાલા કોઈ નઝર નહી આતા થા કે ઇકરામકે સાથ અન્દર લે આવો.

હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કરમાતે હે કે જબ હજરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) કે વિસાલકા વક્ત કરીબ હુઆ તો મુજે અપને સિરહાને બિઠાકર કરમાયા કે જિન હાથોસે તુમને હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ગુસ્વ દિયા થા, ઉન્હી હાથોસે મુજે ગુસ્વ દેના ઔર ખુશ્બુ લગાના ઔર મુજે ઉસ હુજરેકે કરીબ લે જાકર જહાં હુજૂર (સલ્લ.) કી કબર હે, ઇજાઝત માંગ લેના, અગર ઇજાઝત માંગને પર હુજરેકા દરવાઝા ખુલ જાએ તો મુજે વહાં દફન કર દેના, વરના મુસલમાનોકે આમ કબરસ્તાન (બકીઅ) મેં દફન કર દેના.

હજરત અલી (રદી.) કરમાતે હે કે જનાઝેકી તૈયારીકે બાદ સબસે પેહલે મેં આગે બખ્ષા ઔર મૈને જાકર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ ! યે અબૂબકર વહાં દફન હોનેકી ઇજાઝત માંગતે હૈં, તો મૈને દેખા કે એકદમ હુજરેકે ડિવાડ ખુલ ગએ ઔર એક આવાઝ આઈ કે દોસ્તકો દોસ્તકે પાસ પહોંચા દો.

અલ્લામા સુયૂતી (રહ.) ને ખસાઈસે કુબરામેં ઇન દોનોકો ઝિકર કિયા હે, મુહમ્મિસાના હેસિયતસે ઇસ રિવાયતકો મુન્કર બતાયા હે, લેકિન તારીખી હેસિયત તો બાકી હે હી.

(૩૭.) હજરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રદી.) મશહૂર તા'બઈ હે. બડે બડે અજબ અજબ વાકિઆત ઉન્કી ઇબાદત જોહદ ઔર કલિમતુલ હક્ક કેહને મે કિસીસે ન ડરને કે કુતુબ મે મૌજૂદ હે, પચાસ સાલ તક કોઈ નમાઝ ઉન્કી જમાઅતસે ફોત નહી હુઈ, બલ્કે તકબીરે ઉલા ફોત નહી હુઈ ઔર ચાલીસ સાલ તક કિસી નમાઝ કી અઝાન એસી નહી હુઈ કે યે અઝાનકે પેહલેસે મસ્જિદમે મૌજૂદ ન હોં ઔર પચાસ સાલ તક સુબહકી નમાઝ ઇશાકે વુજૂસે પબ્લી. (હુલિયા)

હરોકી મશહૂર લડાઈ જો યઝીદકે લશ્કરોકી એહલે મદીનાસે સન-૬૩ હિ. મે હુઈ. ઉસમે સબ એહલે મદીના ખોફો-હિરાસ ઔર જંગકી કસરતકી વજહસે કુછ મુન્તાશિર ઔર કુછ અપને ઘરોંમે છુપ ગએ થે. મસ્જિદે નબવીમેં ફૌજિયો કે ધોડે ફૂદતે ફિરતે થે. સતરહ સૌ ઊંચે દરજે કે મુહાજિરીનો- અન્સાર ઇસ જંગમેં શહીદ હુએ ઔર દસ હજરસે ઝિયાદા આમ મોમિનીન અલાવા બચે ઔર ઔરતો કે.

(વકા)

ઉસ ઝમાનેમેં કઈ દિન તક હજરત સઈદ બિન મુસય્યિબ તને તન્હા મસ્જિદે નબવી મે પબે રહે. વો કેહતે હે કે કઈ દિન તક ઇતને દૂસરે આદમી મસ્જિદમેં આના શુર નહી હુએ મે હર નમાઝ કે વક્ત અઝાન ઔર તકબીર કી આવાઝ કબર શરીફ મેંસે સુના કરતા થા.

(ખસાઈસે કુબરા, કૌલે બદીઅ)

યે ઉશશાકો-જાનિસારોકા નમૂના થા. ઇબરતકે લિએ ત્રીન વાકિઆત મુખાલફત કે લિખકર ઇમ્ર મઝમુન કો ખત્મ કરતા હું. યે વાકિઆત ઇસ સિહાજસે

અહમ હે કે હાઝિરીનકો એસી કોઈ હરકત ઝાહેરી યા બાતિની કરનેસે એ'તરાજ કરના ચાહિએ. જો અદબકે ખિલાફ હો.

(૩૮.) અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત મુઆવિયા (રદી.) કે ઝમાનેમે ઉન્કે ઇમાનસે યા મહેઝ સુર્ખ રૂઈ ઔર તકરુબ હાસિલ કરને કે લિએ ઉન્કે ઇમાન બગેર મરવાન ને, જો ઉન્કી તરફસે મદીના મુનવ્વરાકા અમીર થા, યે ચાહા કે હુઝૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મિમ્બર શરીફ જો મસ્જિદે નબવીમે હે, ઉસકો પહાંસે ઉખાડકર શામમે અમીર મુઆવિયા કે પાસ ભેજ દિયા જાએ ઔર ઇસ ગરજસે ઉસકો ઉખાડવાના શુરૂ કિયા. ઉસી વકત દફઅતન આકતાબ ગહન હો ગયા ઔર મદીના મુનવ્વરામે ઇસ કદર સખ્ત અંધેરા હો ગયા કે સિતારે નઝર આને લગે. મરવાનને આકર લોગોસે મા'ઝરત કી ઔર ખુબમે ઇસકા એલાન કિયા કે ઇસ કિસ્મકા કોઈ ઇરાદા નહી હે, બલકે અમીરે મુઆવિયા (રદી.) ને યે લિખ્વા થા કે ઉસકો દીમક લગ જાનેકા અંદેશા હે, ઇસલિએ ઉસકે નીચે ઔર સીડીયોકા ઇઝાફા કરકે ઉસકો ઉપર રખનેકા ઇરાદા હે, ઉસી વકત બખ્ષાઈકો બુલવાકર છે: સીડિયાં બનવાઈ ઔર ઉન્કે ઉપર ઉસ મિમ્બર શરીફકો રખ્વા, કિસકી વજહસે મિમ્બર શરીફકી કુલ ની સીડિયાં હો ગઈ, વરના ઇસે કબ્લ હુઝૂર (સલ્લ.) કે ઝમાનેસે કુલ ત્રીન હી દરઝે થે, દો સીડીયાં ઔર એક ઉપર બેઠને કા. (નઝહત)

(૩૯.) સુલતાન નુરુદ્દીન આદિલ બાદશાહ મુતકી ઔર સાહિબે ઔરાદો વઝાઈફ થે. રાતકા બહોત-સા હિસ્સા તહજજુદ ઔર વઝાઈફમે ખર્ચ હોતા થા. સન-પપઝ હિ.મે એક શબ તહજજુદ કે બાદ સોયે તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખ્વાબમે ઝિયારત હુઈ કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લ.)ને દો કેરી આંખો વાલે આદમિયોં કી તરફ ઇશારા કરમાકર સુલતાનસે ઇર્શાદ કરમાયા કે ઇન દોનોંસે મેરી હિફાઝત કરો. સુલતાન કી ધભરાહટસે આંખ ખુલી, ફોરન ઉઠકર વુઝૂ કિયા ઔર નવાફિલ પખ્લકર દો બારા લેટે તો ફોર આંખ લગી ઔર યેહી ખ્વાબ બેએનિહી દોબારા નઝર આયા, ફિર જાગે. ઔર વુઝૂ કરકે નવાફિલ પખ્લી, ફિર લેટે ઔર મઅૂન આંખ લગને પર ત્રીસરી મર્તબા ફિર યેહી ખ્વાબ નઝર આયા તો ઉઠકર કેહને લગે કે અબ નીંદકી કોઈ ગુંઝાઈશ નહી, ફોરન રાતહીકો અપને વઝીરકો જો સાલેહ નેક આદમી થે. જમાલુદ્દીન નામ બતાયા જાતા હે ઔર ઇસ નામમે ઇખ્તિલાફ ભી હે, બુલાયા ઔર સારા હિસ્સા સુનાયા. વઝીરને કહાકે અબ દેરકી કયા ગુંઝાઈશ હે. ફોરન મદીના તથ્બા ચલિએ ઔર ઇસ ખ્વાબકા તઝકિરા હિસીસે ન કિજિયે બાદશાહને ફોરન રાતહીકો તૈયારી કી ઔર વઝીર ઔર ૨૦ નફર મખ્સૂસ ખુદામકો સાથ લેકર તેઝ રી ઉટનિયા પર ખસોત સા-સાગાન ઔર માલ મતાઅ લદવાકર મદીના તૈયિબાકો રવાના હો ગએ ઔર દિન-રાત ચલકર સોલહવે

દિન મિસરસે મદીના તથ્યબા પહોંચે. મદીના તેથિબાસે બાહર ગુસ્લ ક્રિયા ઓર નિહાયત અદબ-એહતિરામસે મસ્જિદ શરીફમે હાજીર હુએ ઓર રોઝ-એ જન્નતમે દો રકઅત નક્લ પછી ઓર નિહાયત મુતકક્કિર બેઠે સોચતે રહે કે ક્યા કરે. વજીરને એલાન ક્રિયા કે બાદશાહ ઝિયારતકે લિએ તશરીફ લાયે હે ઓર એહલે મદીના પર બખ્શીશ ઓર અખ્વાલ ભી તક્સીમ હોંગે ઓર બહોત બડી દાઅવતકા ઇન્તિઝામ ક્રિયા, જિસમે સારે એહલે મદીના મદઉ ક્રિયા. બાદશાહ અતાકે વકત બહોત ગેહરી નિગાહસે લોગોંકો દેખતે. સબ એહલે મદીનાકે યકે બાદ દીગરે આકર અતાયે લેકર ચલે ગએ, મગર વો દો શખ્સ જો ખ્વાબમે દેખે થે નઝર ન આએ. બાદશાહને પૂછા કે ઓર બાકી રહા હો, તો ઉસકો ભી બુલા લિયા જાએ. મા'લૂમ હુઆ કે કોઈ બાકી નહી રહા, બહોત ગીરો-ખીઝ ઓર બાર-બાર કેહને પર લોગોંને કહાકે દો નેક મદં પરહેઝગાર મગિરબી બુઝુર્ગ હે. વો કિસીકી કોઈ ચીઝ નહીં લેતે ખુદ બહોત કુછ સદકાત-ખેરાત એહલે મદીના પર કરતે રેહતે હૈ, સબસે યક્સૂ રેહતે હૈ, ગોશાનશીન આદમી હે, બાદશાહને ઉનકો ભી બુલાયા ઓર દેખતે હી પેહચાન લિયાકે પેહી વો દોનોં હે, જો ખ્વાબમે દિખાએ ગએ થે. બાદશાહને ઉનસે પૂછાકી તુમ કોન હો ? કેહને લગે, મગિરબકે રેહનેવાલે હે, હજકે લિએ હાજિર હુએ થે. હજસે કરામત પર ઝિયારતકે લિએ હાજિર હુએ ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કે પબોસમે પબે રેહનેકી તમન્ના હુઈ તો યહાં ક્રિયામ કર લિયા. બાદશાહને કહા, સહી-સહી બતા દો. ઉન્હોંને જો પેહલે કહા થા, ઉસી પર ઇસરાર ક્રિયા, બાદશાહને ઉનકી ક્રિયામગાહ પૂછી. મા'લૂમ હુઆકે રોઝ-એ-અકદસકે કરીબ હી એક રખાતમે ક્રિયામ હે. બાદશાહને ઉનકો તો વહીં રોકે રખનેકા હુકમ દિયા ઓર ખુદને ઉનકે ક્રિયામગાહ પર ગયા. વહાં જાકર બહોત તજસ્સુસ ક્રિયા, વહાં માલ-મતાઅ તો બહોત સા મિલા ઓર કિતાબે વગેરહ રખ્ખી હુઈ મિલી, લેકિન કોઈ એસી ચીઝ ન મિલી, જિસ્સે ખ્વાબકે મઝમૂનકી તા'ઈદ હોતી. બાદશાહ બહોત પરેશાન ઓર મુતકક્કિર થા. એહલે મદીના બહોત કસરતસે સિફારિશકે લિએ હાજિર હો રહે થે કે યે નેક બુઝુર્ગ દિનબર રોઝે રખતે હે. હર નમાઝ રોઝા શરીફમે પબ્દતે હે. રોઝાના બકીબકી ઝિયારત કરતે હે. હર શખ્ષાકો કુબા જાતે હે, કિસી સાઈલકો રદ નહીં કરતે, ઇસ કહતકે સાલમે અહલે મદીનાકે સાથ ઇન્તિહાઈ હમદદી ઓર ગમગુસારી ઉન્હોંને કી હે. બાદશાહ હાલત સુનકર તઅઝ્ઘબ કરતે થે ઓર ઇધર-ઇધર મુતકક્કિર ફિર રહે થે. દફઅતન ખ્યાલ આયા કે ઉનકે મુસલ્લેકો જો એક બોરિયે પર બિછા હુઆ થા, ઉઠાયા, ઉસકે નીચે એક પત્થર બિછા હુઆ થા. ઉસકો ઉઠાયા તો ઉસકે નીચેસે એક સુરંગ નિકલી જો બહોત ગેહરી ખોદી ગઈ થી ઓર બહોત દૂર તક ચલી ગઈ થી હતાકે કબરે અત્તહરકે કરીબ તક પહોંચ

ગઈ થી. યે દેખકર સબ દંગ રેહ ગએ. બાદશાહને ઉનકો ગુસ્સેમેં કાંપતે હુએ પીટના શુરુ ક્રિયા કે સહી-સહી વાકિઅહ બતાઓ. ઉન્હોંને બતાયા કે વો દોનોં નસરાની હે ઓર ઈસાઈ બાદશાહોંને બહોત-સા માલ ઉનકો દિયા હે. ઓર બહોત ઝિયાદા દેનેકા વાઅદા ક્રિયા હે. વો હાજીયોંકી સૂરત બનાકર આએ હે તા'કે કબરે અત્તરસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.)કે જસદે અત્તરકો લે જાએ. વો દોનોં રાતકો ઉસ જગહકો ખોદા કરતે ઓર જો મિટ્ટી નિકલતી ઉસકો ચમડેકી દો મશકે ઉનકે પાસ મગિરબી શકલકી થી ઉનમેં ભરકર રાતહી કો બકીઅમેં ડાલ આયા કરતે થે. બાદશાહ ઈસ બાત પરકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્વ.) ને ઈસ ખિદમતકે લિએ ઉનકો મુન્તાખબ ક્રિયા. બહોત રોએ ઓર દોનોકો કત્લ કરાયા ઓર હુજરા શરીફકે ગિર્દ ઈતની જેહરી ખંદક ખુદવાઈ કે પાની તક પહોંચ ગઈ ઓર ઉસમેં રાંગ યા સીસા પિથલા કર ભરવા દિયાકે જસદે અત્તર તક કિસીકી રસાઈ ન હો સકે. (વફા અવ્વલ)

(૪૦) શેખ શમ્સુદીન સવાબ (રહ.) જો બાદિમીને હરમે નબવીકે રઈસ થે, કેહતે હું કે મેરે એક મુખિલસ રફીક થે, જો અમીરે મદીનાકે યહાં બહોત કસરતસે આતે જાતે થે ઓર મુજેબી કિસ કિસ્મકે કામ પેશ આતે, ઉન્હીકે ઝરિએસે અમીર તક પહોંચાતા થા, એક દિન વો રફીક મેરે પાસ આએ ઓર કેહને લગેકે આજ બખા સખ્ત હાદસા પેશ આ ગયા. મેંને કહ્યા, કયા હુઆ ? કેહને લગેકે હલબકે રેહનેવાલોંકી એક જમાઅત અમીરકે પાસ આઈ હે ઓર બહોતસા માલ રિશવતકા અમીરકો ઈસ લિએ દિયા હે કે વો હઝરાત શૈખેન (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) કે મુબારક અજસામકો યહાંસે લે જાને પર મદદ દે. અમીરને ઉસકો કુબૂલ કર લિયા હે. શેખ સહાબ (રહ.) કેહતે હે કે યે ખબર સુનકર મેરે રંજકી ઈન્તિહાન ન રહી. મેં ઈન્તિહાઈ ફિકરમેં થા કે અમીરકા કાસિંદ મુજે બુલાને આ ગયા. મેં વહાં ગયા. અમીરને મુઝસે કહાકે આજ રાતકો કુછ લોગ મસ્જિદમેં આઝેંગે. તુમ ઉનસે તઆઝુઝ ન કરના ઓર વો જો કુછ કરે ઉનકો કરને દેના, તુમ કિસી બાતમેં દખલ ન દેના. મેં બહોત અચ્છા કેહકર ચલા આયા, મગર સારા દિન હુજરા શરીફકે પીછે બેઠે રોતે હુએ ગુઝર ગયા. એક મિનટકો આંસૂ ન થમતા થા ઓર કિસીકો ખબર ન થી કે મુઝપર કયા ગુઝર રહી હે આખિર ઈશાકી નમાઝસે ફરાગત પર જબ સબ આદમી ચલે ગએ ઓર હમને કિવાડ વગૈરહ બન્દ કર લિએ તો બાબુસલામસે કે યે દરવાઝા અમીરકે ઘરકે કરીબ થા, લોગોંને દરવાઝા ખુલ્વા કર અન્દર આના શુરુ ક્રિયા. મેં ઉનકો એક એક કરકે ચુપકે-ચુપકે ગિન રહા થા. ચાલીસ આદમી અન્દર દાખિલ હુએ. ઉનકે સાથ ફાવડે ઓર ટોકરિયાં ઓર ઝમીન ખોદનેકે બહોતસે આલાત થે. વો અન્દર દાખિલ હોકર હુજરા શરીફકી તરફકો ચલે. ખુદાકી કસમ

મિશ્નર તક ભી ન પહોંચે થે કે એદમ ઉનકો મથ ઉનકે સારે સાગો-સામાનકે ઝમીન નિગલ ગઈ ઓર નિશાન તકભી પેદા ન હુઆ. અમીરને બહોત દેર તક ઉનકા ઇન્તિઝાર કરકે મુઝે બુલાકર પૂછકે સવાબ ! વો હોગ અભીતક તુમ્હારે પહાં નહીં પહોંચે, મૈને કહા, હાં આયે થે ઓર યે કિસ્સા ઉનકે સાથ હુઆ, અમીરને કહા દેખો કયા કેહ રહે હો, મૈને કહા બિલ્કુલ એસાહી હુઆ. આપ ચલે, મૈ વો જગહ બતાઈ જહાં યે કિસ્સા મુઝરા, અમીરને કહા, અચ્છા બસ, યે બાત યહી તક રહે. અગર યે બાત કિસી ઓર પર ઝાહિર કી ગઈ, તો સર ઉડા દિયા જાએગા.

(વફા અવ્વલ)

હક તઆલા શાનુલ્હુ અપને લુત્ફો કરમસે વહાંકે આદાબકે બજા આવરીકી તોફીક અતા કરમાએ ઓર મહેઝા અપને લુત્ફો-કરમસે બેઅદબીકે વબાલસે મેહફૂઝ કરમાએ.

તમ્બીહ : ગુઝિશ્તા વાકિઆતમેં હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ખ્વાબ વગેરહમેં ઝિયારતકે મુતઅદિદ કિસ્સે મુઝરે. ઉનકે મુતઅલ્લિક એક ઝરૂરી બાત ઝેહનનશીન કર લેના ચાહિએ કે જિસ શખ્સને ખ્વાબમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કી ઝિયારત કી, ઉસને હકીકતમેં હુઝૂર (સલ્લ.) હી કી ઝિયારત કી. ઇસમેં તરફદ નહી. ઇસ લિએ કે મુતઅદિદ મસહૂર ઓર સહી રિવાયાતમેં મુખ્તલિફ અલફાઝસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા યે પાક ઇર્શાદ વારિદ હુઆ હે કે વો જિસને ખ્વાબમેં મુઝે દેખા, ઉસને હકીકતમેં મુઝ હી કો દેખા હે, ઇસલિએ કે શૈતાનકો યે કુદરત નહીં દી ગઈ કે વો મેરી સૂરત બના સકે, લેકિન ઇસકે બાવજૂદ ચૂંકે દેખનેકા આલા ઓર ઝરિયા ખુદ દેખનેવાલેકી ઝાત હોતી હે ઓર આલેકે ફર્કકી વજહસે ઉસ ચીઝકે રંગમેં ફર્ક પડ જાતા હે. જિસકો દૂરબીન, ખુદબીનકે તફાવુતસે ચીઝમેં ફર્ક પડ જાતા હે, જિસકો દેખા જાએ, મસલન સુર્ખ એનક, સજ્જ એનક સ્પાહ એનકસે જિસ ચીઝકો દેખા જાએગા, વો એસી હી નઝર આએગી જેસી એનક હોગી, અસલ ચીઝકે રંગમેં કોઈ ફર્ક ન હોગા જેસાકે દૂરબીન, ખુદબીનકે તફાવુતસે ચીઝમેં તફાવુત મા'લૂમ હોતા હે ઓર ભેંગી આંખ એકકે બજાએ દો દેખતી હે ઇસલિએ અગર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝિયારતમેં કોઈ ચીઝ શાનેવાલાકે મુનાસિબ નઝર ન આએ તો વો નઝરકા કુસૂર હે. ઇસી તરહ અગર શરીઅતે મુતહહરાકે ખિલાફ કોઈ બાત સુનનેમેં આએ, તો વો સુનનેકા કુસૂર હોગા.

ઇબ્ને અમીરૂલ હાજજ (રહ.) મદખલમેં લિખતે હૈ કે ઇસે બહોત એહતિરાઝ કરના ચાહિએ કે ખ્વાબમેં યા ગેબી આવાઝસે જાગતેમેં કિસી એસી ચીઝકી તરફ કલ્બકો તમાનિયત ઓર સુકૂન હો, જો સદરે અવ્વલકે ખિલાફ હો. ઇસ તરહસે ખ્વાબમેં

દેખનેકી વજહસે કિસી એસી ચીઝકી તરફ માનૂસ હો, જો સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ હો, ઇસ્સે ભી એહતિરાજ કરના ચાહિએ, જૈસાકે બા'ઝ લોગોંકો પેશ આ ગયા કે ઉન્કો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ખ્વાબમેં કિસી ચીઝકે કરને યા ન કરનેકા હુકમ ફરમાયા ઓર દેખનેવાલેને મહજ ખ્વાબકી બિના પર ઉસપર અમલ શુરૂ કર દિયા ઓર ઇસ્કો કિતાબુલ્લાહ ઓર સુન્નાતે રસૂલુલ્લાહ પર પેશ કરકે નહીં જાંચા, હાલાંકે હક તઆલા શાનુહૂકા ઇર્શાદ હે -

فَاتَنَّا زَعَمًا فِي شَيْءٍ قُرْآنِي اللَّهِ وَالرَّسُولِ

ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી તરફ રદ કરનેકા મતલબ ઉસકી કિતાબ પર પેશ કરના હે ઓર રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તરફ રદ કરનેકા મતલબ આપકી હયાતમેં આપકી ઝાત પર પેશ કરના યા ઓર આપકે વિસાલકે બાદ આપકી સુન્નાત પર પેશ કરના હે. અગરચે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા યે ઇર્શાદ હે જિસ્ને મુઝે ખ્વાબમેં દેખા, ઉસને મુઝે હી દેખા, બે તરફુદ હક હે, લેકિન હક તઆલા શાનુહૂને ખ્વાબ પર અમલકા મુકલ્લફ નહીં બનાયા ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે ત્રીન આદમી મર્ફૂ'ઇલ કલમ હે, ઉનમેં -

૧. એક વો શખ્સ હે, જો સો રહ્યા હો, યહાં તક કે જાગ જાએ. ૨. દૂસરા બચ્ચા, ૩. ત્રીસરાં મજનૂન.

ઇસકે અલાવા યે ભી વજહ હે કે ઇલ્મ ઓર રિવાયત ઉસી શખ્સસે હાસિલ કી જા સક્તી હે જો મુતયક્કજ (જાગા હુવા) હો, હાઝિરૂલ અક્લ હો ઓર સોનેવાલા એસા નહીં હોતા, ઇસી વજહસે ઉલમાને લિખ્ખા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા કોઈ હુકમ યા મુમાનઅત અગર ખ્વાબમેં દેખા જાએ તો ઇસકો કિતાબો-સુન્નાત પર પેશ કિયા જાએ. અગર ઉન્કે મુવાફિક હો તો ખ્વાબ ભી હક હે ઓર કલામ ભી હક હે ઓર યે દેખનેવાલેકી તમાનિયત કે લિએ બશારતકે તોર પર હે ઓર અગર ઉન્કે ખિલાફ હો તો સમજના ચાહિએ કે ખ્વાબ તો હક હે, લેકિન શૈતાની અસરસે સુન્નેવાલે કાનમેં એસી ચીઝ પડી, જો હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇર્શાદ નહીં ફરમાઈ.

ઇમામ નવવી (રહ.) ને તહઝીબુલ અસ્માઅ વલ્લુગાતકે શુરૂમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ખસાઇસમેં લિખ્ખા હે કે જિસને આપકો ખ્વાબમેં દેખા, બેશક ઉસને આપ હી કો દેખા કે શૈતાન આપકી સૂરત નહીં બના સક્તા, લેકિન ઇસમેં અગર કોઈ ચીઝ ખ્વાબમેં એહકામકે મુતઅદિલક સુની, તો ઉસપર અમલ જાઈજ નહીં, ન ઇસ વજહસે કે ખ્વાબમેં કોઈ તરફુદ હે, બલકે ઇસ વજહસે

કે દેખનેવાલેકા ઝળત મો'તમદ નહીં.

સાણિએ મદખલને આગે ભી ઇસમે તવીલ કલામ ક્રિયા હે, બકદ્રે ઝરુરત નકલ ક્રિયા ગયા ઓર ઇનકે અલાવા ઓર ભી બહોત-સે ઉલમાને ઇસીકી તસ્વીહ કરમાઈ હે, જો ઉપર ગુઝરા.

મદીનહ તય્યબાકે કઝાઈલમે

કિસ શહેરકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને અપને મેહબૂબે દો જહાંકે સરદારકી ક્યામગાહ તજવીઝ ક્રિયા હો, ઉસકે લિએ ઇસે બબ્હકર ક્યા ફઝીલત હોગી કે અલ્લાહને અપને મેહબૂબકે રેહનેકે લિએ ઉસકો પસંદ ક્રિયા ઓર ઉસકે બાદ ફિર કિસી દૂસરે શહેરકો ઉસપર ક્યા કીફિયાત હો સકતી હે.

કાઝી અયાઝ (રહ.) કરમાતે હું કે વો મવાકે જો વહીકે નુઝૂલકે સાથ આબાદ હુએ હો, કુર્આને પાક ઉનમે નાઝિલ હોતા રહા હો, હઝરત જબ્રીલ, હઝરત મીકાઈલ (અલયહિસ્સલામ) બાર-બાર ઉનમે હાઝીર હોતે રહે હો, મુકર્રબ ફરિશ્તે ઉનમે ઉતરતે રહે હો, ઉનકે મેદાન અલ્લાહકે પાક ઝિકર ઓર તસ્બીહસે ગુંજતે રહે હો, ઉનકી મિઠી હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે જાસ્મે અત્કર પર ફેલી હુઈ હો, અલ્લાહકે દીન ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લ.) કી સુન્નતે વહાંસે ઇસ કદર કસીર મિકદારમે જારી હુઈ હો, વહાં કઝાઈલ ઓર બરકાતો ખેરાતકે મુશાહિદ હો, વહાં હુઝૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ખબે હોનેકે ઓર ચલને ફિરનેકે મકામાત હો, વો ઇસ કાબિલ હું કે ઉનકે મેદાનોંકી તા'ઝીમ કી જાએ, ઉનકી ખુશબૂકો સુંઘા જાએ, ઉનકે દરો દીવારકો ચૂમા જાએ. (શિકા)

અહાદીસમે ભી ઇસ પાક શહેર ઓર ઇસકે બહોતસે મવાઝોકે કઝાઈલ વારિદ હુએ હું, જિનમે ચંદ ચહાં ઝિકર ક્રિએ જાતે હું.

આહાદીસ

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને ઇસ શહેર મદીનહકા નામ તા'બા રખા હે. (મિસ્કાત)

યાની હક તઆલા શાનુહુને વહીકે ઝરિએસે ઉસકા નામ તા'બા રખ્યા ઓર રિવાયાતમે તય્યબા આયા હે, ઇસકે મા'ની પાકી કે ભી હે ઓર ઉમ્મગીકે ભી હે યે શિર્કકી ગન્દગીસે પાક હે યા યે કે ઉસકી આબો-હવા ઉમદા હે. મો'તદિલ

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ جَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَمَّى الْمَدِينَةَ حَاطَةَ رِوَاحِ مُسْلِمٍ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ

मिजाजवालोंके मुवाफिक है और भा'जने कहा है के उसके अंदर रहनेवाले पाकीज लोग हैं, उनकी वजहसे ये नाम रखा गया. (मनासिके नववी)

उन्ने उजर मक्की (रह.) लिखते हैं के मदीना तथ्यबाके तकरीबन अक उजर नाम है, जिनमेंसे एमाम नववी (रह.) ने अपने मनासिकमें मशहूर होनेकी वजहसे पांच नाम जिकर किये हैं -

मदीनाह, ताब्बा, तथ्यबा, दार, यसरिब.

उनमेंसे यसरिब जमाना-ओ-जाहिलीयतका नाम है. हुजूर (सल्ल.) ने उसको पसन्द नहीं करमाया, मुनांचे सही उदीसमें आया है के लोग उसको यसरिब केहते हैं, ये मदीना है जैसाके दूसरी उदीसमें आ रहा है, गाखिबन ना-पसन्दीकी वजह से है के यसरिबके मा'नी मलामत और हुजूम के है और हुजूर अकदस (सल्लल्लाहु अल्यहि वसल्लम) की आदते शरीफा जुरा नाम बदल कर बेहतर नाम रखनेकी थी, जैसाके दूसरी उदीसमें के जैलमें मुकस्सल आ रहा है.

एमाम नववी (रह.) कर्माते हैं के मदीना दीनसे मुशक है, जिसके मा'नी ता'अत के है, इसलिये ये नाम रखा गया के इस शहरमें अल्लाहकी एताअत की जाती है.

साहिबे इतिहाफने बहोत-से नाम मदीनाह तथ्यबाके नकल करके लिख्या है के नामोंकी कसरत बी शराफत पर दवावत करती है और उन सबमें मशहूर नाम मदीनाह है.

उदीस : (२) हुजूर (सल्ल.) का ईशाद है के मुझे ऐसी बस्तीमें रहनेका हुकम दिया गया, जो सारी बस्तियोंको आ ले, लोग इस बस्तीको यसरिब केहते है, उसका नाम मदीना है, वो जुरे आदमियोंको इस तरह दूर कर देती है. जिस तरह लड़ी लोहेके मेल कुयैलोंको दूर कर देती है. (मिशक़ात)

۲- عن ابی هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم امرت بقرية فأكمل القرى يقولون يثرب وهي المدينة تنفي الناس كما ينفي الكبر خبث الحديد متفق عليه كذا في المشكاة

क़यदा : इस उदीस शरीफमें कंठ मजमून जिकर किये गये हैं -

(१) अब्बल ये के मुझे ऐसी बस्तीमें रहनेका हुकम दिया गया, जिससे मा'लूम हुआके हुजूर (सल्ल.)का इस शहरमें कियाम अपनी ज्वाहिश और अपने ईरादेसे नहीं था, बल्के अल्लाह जल्ल शानुहुकी तरफसे यहां कियामका हुकम दिया गया था.

उजरत उमर (रही.) से नकल किया गया के अल्लाह जल्ल शानुहुने अपने

નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે લિએ મદીનેકો પસન્દ કિયા. (કન્જ)

એક હદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયાકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને વહી ભેજા હે કે ઇન તીન બસ્તિયોમેં સે, જહાં તુમ કિયામ કરો વોહી તુમ્હારી હિજરતકી જગહ હે, મદીના, બહરેન, કન્સરેન. (કન્જ)

એક ઓર હદીસમેં હુજૂર (સલ્લ.)કા ઇર્શાદ હે કે મુજે હિજરતકી જગહ દિખાઈ ગઈ હે જો એક શૂર ઝમીન, દો કંકરીલી ઝમીનોંકે દરમિયાન હે, યે જગહ હિજર હો (એક જગહકા નામ હે) યા યસરિબ હો. (કન્જ)

ઇન રિવાયાતમેં કોઈ તઆરૂઝ નહીં હે. અકરબ યે હે કે અવ્વલ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો પસન્દગીકા ઇખ્તિયાર દિયા ગયા હો, ઇસકે બાદ હુજૂર (સલ્લ.)ને જબ ખુદ હક સુબ્હાનહુ વ તકદદુસસે ઇસ્તિખારા કિયા હો તો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફસે મદીના પાકકી તઅઈન હો ગઈ હો.

તારીખે ખમીસમેં લિખ્યા હે કે એહલે સિયરને કહ્વા હે કે જબ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એહલે મદીનાસે બેઅતે ઉકબા કરલી ઓર સહાબએ કિરામ મુશરકીનકી ઇજા રસાનીકી વજહસે મક્કા મુકર્રમામેં કિયામ પર કા'દિર ન રહે, તો ઉનકો મદીના તથ્થબા હિજરતકી ઇજાઝત ફરમા દી ઓર બુખારી શરીફ ઓર મુસ્લિમ શરીફકી હદીસમેં હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયાકે મુજે હિજરતકી જગહ દિખાઈ ગઈ, વો એક ઝમીન હે, જિસમેં ખજૂરકે દરખ્ત હે. મેરા ખ્યાલ હુઆ કે યે જગહ શાયદ યમામા હે. બાદમેં મા'લૂમ હુઆકે વો યસરિબ હે.

બા'ઝ ઉલમાને ફરમાયા હે કે અવ્વલ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કો એસી સિફતકે સાથ દિખાયા ગયા જો મદીના પાકમેં ઓર દૂસરી જગાહોમેં મુશ્તરક થી, ઇસકે બાદ એસી સિફત કે સાથ દિખાયા ગયા જો મદીના મુનવ્વરકે સાથ મખ્સૂસ થી, તો વો મુતય્યન હો ગયા.

એક હદીસમેં આયા હે કે હઝરત અબુબકર (રદી.)ને ભી મદીનાકી તરફ હિજરતકી ઇજાઝત ચાહી તો હુજૂર (સલ્લ.)ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે કહર જાઓ, મુજે ભી અન્કરીબ ઇજાઝત હોનેકો હે.

એક ઓર હદીસમેં આયા હે કે હઝરત અબુબકર (રદી.)ને ઉન્ની અધ્યામમેં ખ્વાબ દેખા થા કે આસમાનસે એક ચાંદ મક્કા મુકર્રમામેં ઊતરા, જિસકી વજહસે સારા મક્કા રોશન હો ગયા, ફિર વો ચાંદ આસમાનકી તરફ ચબ્હા ઓર મદીના તથ્થબામેં જા ઉતરા, જિસકી વજહસે મદીનાકી સારી ઝમીન રોશન હો ગઈ.

યે તવીલ ખ્વાબ હે, ઇસકે આખિરમેં હે કે ફિર વો ચાંદ આઈશાકે ઘરમેં ગયા ઓર ઉનકે ઘરકી ઝમીન શક હો ગઈ, જિસમેં વો ચાંદ પોશીદા હો ગયા.

કેહતે હું કે હજારત અબુબકર (રદી.)કો કન્ને તા'મીરસે પેહલેહીસે બહોત મુનાસેબત થી. ઇંસ ખ્વાબસે ઉન્હોને મદીનાકી હિજરત ઓર આખિરમે હુઝૂર (સલ્વ.)કા હજરત આઈશા (રદી.)કે મકાનમે દફન હોના સમજ લિયા થા. (ખમીસ)

(૨) દૂસરા મઝમૂન યે હે કે ઇંસ બસ્તીકી સિકત યે બધાન કી ગઈ કે સારી બસ્તિયોંકી ખા લે.

ઉલમાને ઇંસે મદીના તખ્તબાકી સારી બસ્તિયોંસે અફઝલ હોને પર ઇંસ્તિદલાલ કિયા હે ઓર મુતઅદિદ અકવાલ ઉંસકી શર્હમે નકલ કિએ ગએ.

બા'ઝ ઉલમાને ઇંસકા મતલબ યે લિખ્યા હે કે વો બસ્તી યાની મદીના સારી બસ્તિયોંસે અફઝલ હે યાની ઉંસકી ફઝીલત ઇંતની ગાલિબ ઓર બખ્ષી હુઈ હે કે ઓર સબ બસ્તિયોંકી ફઝીલતે ઉંસકે મુકાબલેમે મઝબૂબ ઓર કલ અદમ હે, ગોયા ઓરોંકી ફઝીલત ઉંસકે મુકાબલેમે મા'દૂમ હો ગઈ, પેહી મુરાદ હે ખા લેનેસે. કેહતે હું કે ઇંસ મતલબકી તા'ઈદ તોરાત શરીફસે ભી હોતી હે. ઇંસમે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને કરમાયા હે. -

يا طابة يا مسكينة اني سارفة اجابيرك على اجابير القرى

અય તા'બા ! અય મિસ્કીન શહેર ! મેં તેરી છતકો સારી બસ્તિયોંકી છતો પર બલન્દ કરૂંગા.

ઓર બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઇંસ બસ્તીકે રેહનેવાલે દૂસરે શહેરોંકો ફત્હ કર લેંગે ઓર ઉંપર ગાલિબ આ જાએંગે જૈસાકે કેહતે હે, ફલાં શખ્સને ફલાંકો ખા લિયા યાની કુવ્વતસે ઉંસપર ગાલિબ આ ગયા ઓર બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે દોનોં મા'ની મુરાદ હે યાની ઇંસ બસ્તીકી ફઝીલત દૂસરી બસ્તિયોં પર ગાલિબ હોગી ઓર ઉંસકે આદમી દુસરે શહેરોંકે આદમિયોં પર ફત્હ ઓર ગલબહ હાંસિલ કરૂંગે. (ઝુકાની મુવાહિબ)

સાહિબે મઝાહિરે હકને લિખ્યા હે કે જો કોઈ ઇંસ શહેરમે રેહતા હે, ગાલિબ હોતા હે ઓર ફત્હ કરતા હે ઓર શહેરોં કો યે ખાસીયત હે ઇંસ શહેરે અઝીમુશશાનકી કે જો ઇંસમે આતા હે, અકસર શહેરોં પર ગાલિબ હોતા હે પેહલે ઇંસમે કોમે અમાલકા આઈ, વો ગાલિબ હુઈ, ઓર શહેરોં ઓર વિલાયતોંકો ફત્હ કિયા, ફિર યહૂદ આએ, વો ગાલિબ હુએ અમાલકા પર, ફિર અન્સાર પહોંચે, વો ગાલિબ હુએ યહૂદ પર, ફિર સખ્તુલ મુર્સલીન (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઓર મુહાજેરીન આએ, ઉંનકો કિસ તરહ ગલબા હુઆકે મરિરકસે મરિરબ તક લે લિયા.

૩. તીસરા મઝમૂન યે હે કે લોગ ઉંસકો યસરિબ કેહતે હે, ઉંસકા નામ મદીના હે. ઝમાન-એ-જાહિલયતમે ઇંસ શહેરકા નામ યસરિબ થા. ઇબ્તિદા-એ-

ઈસ્લામમાં બી ઈસીસે ઝિકર હોતા રહ્યા.

સાહિબે મઝાહિરે હકને લિખ્યા હે કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઈસકો યસરિબ કેહનેસે મના કરમાયા, યા તો ઈસલિએ કે વો ઝમાના-એ-જહેલિયતકા નામ હે યા ઈસલિએકે વો મુસ્તક હે, યસરિબસે, જિસકે મા'ની હલાક ઓર ફસાદકે હૈ યા ઈસલિએ કે યસરિબ અસલમૈ એક બૂતકા નામ થા, ઉસકે નામ પર શહેરકા નામ રખ્યા ગયા થા યા ઈસલિએ કે યસરિબ એક ઝાલિમ સખ્સકા નામ થા.

ઓર બુખારીને અપની તવારીખમૈ એક હદીસ લિખી હે કે જો કોઈ એક બાર યસરિબ કહે, ચાહિએ કે દસ બાર મદીના કહે તા'કે તદારુક ઓર તલાફી હો.

હાકિઝ ઈબ્ને હજર (રહ.) ફતુલ્બખારીમૈ લિખતે હૈ કે બા'ઝ ઉલમાને ઈસ હદીસસે મદીના મુનવ્વરાકો યસરિબ કેહનેકો મકરૂહ હોને પર ઈસ્તિદલાલ કિયા હે. યે હઝરત યે ફરમાતે હૈ કે કુર્આને પાકમૈ જો સૂરએ અહઝબમૈ યા અહલ યસરિબ લા મુકામ- લફૂમ. વારિદ હુઆ હે ઓર ઉસમૈ ઈસકો યસરિબસે તા'બીર કિયા હે, વો ગૈર-મુસ્લિમોકા કોલ નકલ કિયા હે, ઈસસે જવાઝ પર ઈસ્તિદલાલ નહીં હોતા.

ઓર ઈમામ અહમદને હઝરત બરાઅ (રદી.)કી હદીસસે હુઝૂર (સલ્વ.)કા ઈર્શદ નકલ કિયા હે કે જો મદીનાકો યસરિબ કહે ઉસકો ઈસ્તિઝ્કાર કરના ચાહિએ. ઉસકા નામ તા'બા હે, તા'બા હે.

ઓર એક હદીસમૈ હઝરત અબૂ અમ્મુબસે નકલ કિયા ગયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) ને મદીનાકો યસરિબ કેહનેસે મના કિયા, ઈસી વજહસે ઈસા બિન દીનાર માલિકી (રહ.) લિખતે હૈ કે જો મદીનેકો યસરિબ કહે, ઉસ પર એક ખતા લિખી જાતી હે ઓર ના પસન્દગીકી વજહ યા તો યે હે કે યે તસ્રીબસે હે, જિસકે મા'ની ડાંટને ઓર મલામત કરનેકે હૈ યા સુર્બસે હે, જિસકે મા'ની ફસાદકે હૈ ઓર દોનો મા'ની બુરે હે ઓર હુઝૂર (સલ્વ.)કી આદતે શરીફ થી કે બુરે નામકો બદલ કર અશ્જા નામ તજવીઝ ફરમાતે યે ઓર બા'ઝને કહ્યા હે કે યે નામ યસરિબ બિન કાનિયા બિન મહલદીલ બિન ઈલ બિન સામ બિન હઝરત નૂહ (અલૈહિસ્સલામ) કે નામ પર હે કે વો ઈસ જગહ સબસે પેહલે આબાદ હુઆ, જિસકે નામ પર યે નામ રખ્યા ગયા ઓર ઉસકા ભાઈ ખૈબૂર થા, જિસકે નામ પર ઉસકે રેહનેકી વજહસે ખૈબર રખ્યા ગયા.

ઝ. ચોથા મઝમૂન યે હે કે બુરે આદમિયોકો ઈસ તરહ દૂર કર દેતા હે જૈસાકે આગકી ભઠ્ઠી લોહેકે મૈલકો દૂર કર દેતા હે. ઈસકા મતલબ બા'ઝ ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઈબ્તિદા-એ-ઈસ્લામમૈ કુકો-શર્કકા ઈસસે બિલ્કુલિયા દૂર હો જાના મુરાદ હે.

(મઝાહિર)

ઔર બા'જ ઉલમાને લિખ્યા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) કે ઝમાનેકે સાથ ખાસ હે.

એક હદીસમેં એક કિસ્સા ભી આયા હે કે એક બદલુ જો મદીનેમેં રેહતા થા. ઉસકો સિદ્દત્તે બુખાર આયા, જિસકી વજહસે ઉસને મદીનામેં રેહનેસે ધભરાકર હુઝૂર (સલ્વ.) કી ખિદમતમેં આકર અર્જ કિયા કે મેરી બેઅત તોડ દિજિએ. મેં યહાં નહીં રેહતા. હુઝૂર (સલ્વ.) ને બેઅત તોડનેસે ઇન્કાર કિયા. ફિર દોબારા-સેહબારા આકર ઇસરાર કિયા. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇન્કાર કરમાતે રહે મગર વો નિકલ ગયા, જિસ પર હુઝૂર (સલ્વ.) ને યે ઇર્શાદ કરમાયા કે મદીના ભઝીકી તરહસે હે, બુરેકો નિકાલ દેતા હે, અચ્છેકો ખાલિસ કરતા હે યાની નિખારતા હે.

બા'જ ઉલમાને કહા હે કે આખિર ઝમાનેમેંભી યેહી બાત હોગી, યાની દજજાલકે ઝમાનેમેંભી મદીના પાકસે બુરે-બુરે આદમી નિકલ જાએંગે, યુનાંચે એક હદીસમેં આયા હે કે ક્યામત ઉસ વકત તક ન હોગી, કે જબ તકકે મદીનાસે બુરે-બુરે આદમી ન નિકલ જાએ.

બુખારી શરીફકી એક હદીસમેં હે કે હર શહેરમેં દજજાલકા ગુઝર હોગા, મગર મક્કા મુકર્મા ઔર મદીના મુનવ્વરામેં ઉસકા દાખલા નહીં હો સકેગા. ફરિસ્તે ઇન દોનોં શહેરોંકી હિકાજત કરેંગે. ઉસ વકત મદીના મુનવ્વરામેં ત્રીન મર્તબા ઝલઝલા આએગા, જિસ્સે હર કાફિર ઔર મુનાફિક ઉસ્સે નિકલ પબેગા.

હાકિજ ઇબ્ને હજર (રહ.) કરમાતે હૈ કે હર વો શખ્સ મુરાદ હે જિસકે ઇમાનમેં ખુલ્સ ન હો.

પ. પાંચવાં મઝમૂન યે હે કે ઇસ હદીસે પાકસે મદીના મુનવ્વરાકે સારે શહેરોંસે અફઝલ હોને પર ઇસ્તિદલાલ કિયા ગયા, જૈસાકે દૂસરે મઝમૂનમેં ગુઝરા. મક્કા મુકર્માકે અલાવા ઔર જિતને શહેર હૈ, ઉનપર મદીના પાકકી ફઝીલત તો મુસલ્લમ હે ઔર ઇસમેં કોઈ ઇખ્તિલાફ નહીં હે, લેકિન ઇસમેં ઉલમામેં ઇખ્તિલાફ હો ગયા કે મદીના પાકકી ફઝીલત મક્કા મુકર્મા પર ભી હે યા નહીં.

અકસર ઉલમાને મક્કા મુકર્માકો સબસે અફઝલ શહેર બતાયા હે, જૈસા કે જમ્હૂર ઉલમાકા મઝહબ હે ઔર બા'જ હઝરાત ને મદીના મુનવ્વરાકો મક્કા મુકર્માસે ભી અફઝલ કરમાયા હે, જૈસા કે ઇમામ માલિક ઔર દૂસરે બા'જ ઉલમાસે નકલ કિયા ગયા, જૈસા કે કરીબ હી મુફસ્સલ આએગા, લેકિન ઇસ્સે કબલ દો અમ્મ યાદ રખનેકે કાબિલ હે.

(ક) અવ્વલ યે કે મદીના તપ્પાબાકી વો ઝમીન, જો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)કે જન્મે મુબારકસે મુત્તસિલ હે, ઉસમેં કોઈ ઇખ્તિલાફ

ઉલમામેં નહીં, વો બિલ ઇત્તિફાક સબ ઉલમાકે નજદીક સબ જગાહોસે અફઝલ હે, ઇન્ને અસાકિર, કાઝી અયાઝ (રહ.) વગેરહ હઝરાતને ઇસ પર સારી ઉમ્મતકા ઇત્તિફાક ઓર ઇજમાઅ કિયા હે કે યે હિસ્સા ઝમીનકા બેતુલ્લાહ શરીફસે ભી અફઝલ હે, બલકે કાઝી અયાઝ (રહ.) ને લિખ્મા હે કે અર્શ મુઅલ્લાસે ભી અફઝલ હે, જિસકી વજહ ઉલમાને યે લિખ્મા હે કે આદમી જિસ જગહ દફન હોતા હે, ઉસી જગહકી મિટ્ઠીસે ઇબ્તિદામેં વો પેદા કિયા જાતા હે, તો ગોયા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા બદને મુબારક ભી ઉસી મિટ્ઠીસે બના હે.

(શર્હ મનાસિકે નવવી)

મુવાહિબે લદુન્નીયામેં લિખ્મા હે કે યે ઇજમાઈ મસઅલા હે કે જો ઝમીનકા હિસ્સા હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે જુ. મુબારકસે મિલા હુઆ હે, વો સારી દુનિયાકી ઝમીનસે અફઝલ હે, હતાકે કા'બા શરીફકી ઝમીનસે ભી અફઝલ હે, બલકે ઇન્ને અકીલ હખલ્લી (રહ.) સે નક્લ કિયા ગયા હે કે વો જગહ અર્શસે ભી અફઝલ હે, બલકે બા'ઝ ઉલમાને તો ઇસ વજહસે કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા બદન મુબારક ઝમીનમેં હે, ઝમીનકો આસમાનસે અફઝલ બતાયા હે, લેકિન જમ્હૂર ઉલમાકા મઝહબ યે હે કે આસમાન ઝમીનસે અફઝલ હે, ઇસલિએ કે આસમાન પર અલ્લાહ પાકકી નાફરમાની નહીં હોતી, ઓર ઝમીન પર કુફો શિર્ક હોતા હે, અલબત્તા વો જગહ જો અઘિયા (અલયહિમુસ્સલાતુ વસ્સલામ) કે મુબારક બદનોસે મુતસિલ હે, વો આસમાનોસે અફઝલ હે.

(શર્હ મુવાહિબ)

અર્શસે અફઝલ હોનેકી વજહ યે હે કે હક તઆલા શાનુફૂ મકાનસે બે-નિયાઝ હે ઓર ઝમીનકે ઉસ હિસ્સેમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા જસ્મે મુબારક મોજુદ હે.

(ખ) ઇસકે બાદ દૂસરા અમ્ર યે ભી ઝેહનમેં રખનેકા હે કે મકકા મુકર્મામેં કાબા શરીફ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબર શરીફકે અલાવા દુનિયાકી સબ જગાહોસે બિલ ઇત્તિફાક અફઝલ હે. ઇસમેં ભી કિસીકા ઇખ્તિલાફ નહીં હે.

ઇન્ને હજર (રહ.) શર્હ મનાસિકે નવવીમેં લિખતે હૈં કે ઉલમામેં જો ઇખ્તિલાફ મકકા મદીનાકે અફઝલ હોનેમેં હે, વો કાબા શરીફકે અલાવામેં હે. કા'બા શરીફ બિલ ઇત્તિફાક મદીનાસે અફઝલ હે બજુઝ કબર શરીફકે ઉસ હિસ્સેકે, જો હુઝૂર (સલ્વ.) કે બદને મુબારકસે મિલ રહા હે કે વો કા'બા શરીફસે ભી અફઝલ હે.

ઇન દો ચીઝોંકે બાદ ફિર ઇસમેં ઇખ્તિલાફ હે કે મકકા મુકર્મા અફઝલ હે યા મદીના તથ્થબાહ અફઝલ હે.

ઈમામ નવવી (રહ.) અપને મનાસિકમેં લિખતે હૈં કે હમારે નઝદીક યાની શાફઈયાહે નઝદીક મક્કા મુકર્રમા અઠઝલ હે, યેહી અકસર ફુકહાકા મઝહબ હે ઓર ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ (રહ.) કા રાજેહ કોલ ભી યેહી હે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) કેહતે હૈં કે યેહી મઝહબ હે ઈમામ અબૂ હનીફા, ઈમામ શાફઈ, ઈમામ અહમદકા હે.

ઈબ્ને હજર (રહ.) કેહતે હૈં કે ઈબ્ને અબ્દુલ બિર (રહ.) ને ઈસીકો નકલ કિયા. હઝરત ઉમર, હઝરત અલી, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ, હઝરત અબુદર્દા, હઝરત જાબિર (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) સે ઉન હઝરાતકી દલીલ યે હે કે મક્કા મુકર્રમાકે બારેમેં જો સવાબ આ'માલકા રિવાયાતમેં આતા હે, વો મદીના મુનવ્વારકે સત્રાબસે ઝિયાદહ હે યાની એક લાખ નમાઝોંકા સવાબ કસરતસે અહાદીસમેં આયા હે, જેસા કે ત્રીસરી ફરલકી હદીસ નં. ૧મેં ઓર છઠી ફરલકી હદીસ ૬મેં ગુઝર ચુકા હે, નીઝ ઈસી ફરલકી હદીસ નં. ૧૦મેં ગુઝરા કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને મક્કા મુકર્રમાકો ફરમાયા કે તૂ અલ્લાહ તઆલાકી ઝમીનમેં સબસે બેહતર હે ઓર અલ્લાહકે નઝદીક સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હે.

દૂસરા કોલ હઝરત ઈમામ માલિક (રદી.) કા હે કે મદીના તથ્થબા મક્કા મુકર્રમાસે અઠઝલ હે. ઈમામ અહમદ (રહ.) કા દૂસરા કોલ ભી ઈસીકે મુવાફિક હે ઓર હઝરત ઉમર (રદી.) કા મઝહબ ભી યેહી નકલ કિયા જાતા હે. પેહલે કોલમેં ભી હઝરત ઉમર (રદી.) કા નામેનામી ગુઝર ચુકા હે. ઈસલિએ ઉન્હે ભી ઈસ મસઅલેમેં દો કોલ હો ગએ. ઈન હઝરાતકી દલીલ એક તો યેહી હદીસ હે, જિસકા બયાન હો રહા હે, નીઝ એક હદીસમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે હર શહેર તલ્વારસે ફત્હ હુઆ, મગર મદીના તથ્થબા કુર્આનસે ફત્હ હુઆ. (ઝુકીની)

નીઝ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા કિયામ મદીના મુનવ્વારમેં ઇતના તવીલ હે કે હિજરતસે લેકર કયામત તક ઈસી શહેરમેં કિયામ હે ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે જીસમે મુબારકકે યહાં મૌજૂદ હોનેકી વજહસે જિસ કદર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી રહમતેં હર આન ઓર હર વક્ત નાઝીલ હોતી રેહતી હૈં, ઉનકા ન શુમાર હો સકતા હે, ન અન્દાજા. નીઝ શરીઅતે મુતહલ્લાકી તકમીલ ઓર શરીઅતકે જિતને એહકામ ઈસ શહેરમેં નાઝીલ હુએ, ઉતને ન મક્કા મુકર્રમામેં નાઝીલ હુએ, ન કિસી ઓર જગહ. નીઝ ઈસી ફરલકે નં. ૫ પર જો હદીસ આ રહી હે, ઉસ્સે ભી યે હઝરાત ઇસ્તિદલાલ ફરમાતે હૈં જો મદીના તથ્થબાકો મક્કા મુકર્રમાસે અઠઝલ બતાતે હૈં. બંદેકે નાકિસ ખ્યાલમેં ઉસ હદીસસે ભી ઇસ્તિદલાલ કિયા જા સકતા હે જો ઈસ ફરલકે નં. ૮ કે ઝેલમેં હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ આ રહા હે કે કોઈ ઝમીન એસી નહીં કે જો મુઝે ઝિયાદા મેહબૂબ હો,

ઇસ એ'તિબારસે કે મેરી કબર વહાં હો, બજૂર મદીના કે.

હદીસ (૩) હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે મદીના મુનવ્વરા કી દોનો જાનિબ જો કંકરીલી ઝમીન હે, ઇસકે દરમિયાની હિસ્સેકો મેં હરામ કરાર દેતા હું ઇસ લિહાઝસે કે ઉસકે ખારદાર દરખ્ત કાટે જાએં યા ઉસમેં શિકાર કિયા જાએ, ઓર હુજૂર (સલ્લ.) ને પેલી ઇર્શાદ ફરમાયા કે મદીના મો'મિનીનકે કિયામકે લિએ બેહતરીન જગહ હે. અગર વો ઇસકી ખુબિયોકો જાને તો યહાંકા કિયામ ન છોડે ઓર જો શખ્સ યહાં કે કિયામકો

عن سعد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اني احرم ما بين لابتي المدينة ان يقطع اعضاها او يقتل صيدها وقال المدينة خير لهم لو كانوا يعلمون لا يدعها احد رغبة عنها الا ابدا الله فيها من هو خير منه ولا يثبت احد على لاوائها وجهدها الا كنت له شفيها وشهيدا يوم القيمة رواه مسلم كذا في المشكاة وفي تحريم المدينة

ઉસે બદદિલ હોકર છોડેગા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઉસકા ને'મલ બદલ યહાં ભેજ દેગા ઓર જો શખ્સ મદીના તખ્તબાકે કિયામકી મુશ્કિલાતકો બરદાશત કરકે યહાં કિયામ કરેગા, મેં ક્યામતકે દિન ઉસકા સિફારીશી યા ગવાહ બનૂંગા. (મુસ્લીમ)

કાવુદા : ઇસ હદીસ શરીફમેં કઈ મઝમૂન હે ઓર હર મઝમૂન બહોત-સી મુખ્તાલિફ રિવાયાતમેં વારિદ હુઆ હે —

૧. અવ્વલ યે હે કે મદીનેકો હરામ કરાર દેતા હું, મદીના મુનવ્વરાકે દોનો જાનિબ પથરીલી ઝમીન હે. ઇન દોનોકે દરમિયાની હિસ્સેકા મતલબ યે હે કે તમામ મદીના ઓર ઉસકે કરીબકી ઝમીનકો હરામ કરાર દેતા હું.

બુખારી શરીફ ઓર મુસ્લિમ શરીફકી હદીસમેં હઝરત અલી (રદી.) સે હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જબલે હુર્ર ઓર જબલે સૌરકે દરમિયાની હિસ્સેકો હરામ કરાર દેતા હું. જબલે સૌર જબલે ઉહદકે કરીબ એક છોટા-સા પહાડ બતાતે હું ઓર હરામ કરનેકા મતલબ યે હે કે યે જગહ મોહતરમ ઓર હરમકે હુકમમેં હે. ન ઇસ જગહ શિકાર કિયા જાએ, ન યહાંકા ખુદ રૌ ઘાસ કાટા જાએ જેસા કે મક્કા મુકર્રમાકે હરમમેં યે ચીઝેં નાજાઈઝ હું, એસે હી હુજૂર (સલ્લ.) ને યહાં કે મુતઅલિલક ભી ઇર્શાદ ફરમાયા, લેકિન દૂસરી રિવાયતકી બિનાપર હનફીયાકે નઝદીક દોનો જગહકે હુકમમેં યે ફર્ક હે કે મક્કા મુકર્રમાકે હરમમેં યે ચીઝેં નાજાઈઝ હે ઓર અગર કોઈ એસા કરેગા તો બદલા દેના વાજબ હોગા ઓર હરમ મદીનામેં ખિલાફે ઓલા હે ઓર બદલા દેના વાજબ ન હોગા. યે મુમાનેઅત ભી દોનો જગહ મકાનકી ફઝીલતકે લિહાઝસે હે, જેસા કે શાહી મેહલોકે આસપાસકી જગહેં સારી દુનિયામેં મોહતરમ ઓર કાબિલે અદબ હોતી હે,

વહાં શિકાર વગેરહ ખેલનેકી ભી ઇજાજત નહીં હોતી ઔર ઉસીકો વહાં કે પેદાવારમેં તસરફકા ભી હક નહીં હોતા, યે એક મા'રૂફ ચીઝ હે.

૨. દૂસરા મઝમૂન મદીના મુનવ્વરામેં ક્રિયામકે મુતઅલ્લિક હે. યે મઝમૂન ભી બહોત-સી રિવાયાતમેં આયા હે. બુખારી શરીફકી એક હદીસમેં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને પેશીનગોઈ કે તોર પર ફરમાયા કે યમન ફત્હ હોગા. બા'જ લોગ ઉસકે હાલાતકી તહકીક કરેંગે. ફિર અપને એહલો અયાલકો ઔર જો લોગ ઉનકે કેહનેમેં આ જાએંગે, ઉનકો લેકર વહાં ચલે જાએંગે, હાલાંકે મદીના ઉનકે લિએ બેહતર થા, કાશ ! વો યહાંકી બરકતકો જાનતે ઔર શામ ફત્હ હોગા, લોગ વહાં કે હાલાતકી ખબરેં સુનકર અપને એહલકો ઔર જો લોગ ઉનકે કેહનેમેં આ જાએંગે, ઉનકો લેકર વહાં મુન્તકિલ હો જાએંગે, હાલાંકે મદીના ઉનકે લિએ બેહતર થા. કાશ ! વો ઇસકો જાનતે ઇરાક ફત્હ હોગા ઔર લોગ વહાંકે હાલાત મા'લૂમ કરકે વહાં અપને એહલોકો ઔર જો કેહનેમેં આ જાએંગે ઉનકો લેકર વહાં મુન્તકિલ હો જાએંગે ઔર મદીના ઉનકે લિએ બેહતર થા કાશ વો ઇસકો જાનતે.

હાફિઝ ઇબ્ને હજર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે યે હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ ઉસી તરહ પૂરા હુઆ ઔર યે શહેર ઇસી તર્તીબસે ફત્હ હુએ. (ફત્હા)

હઝરત અબુ ઉસેદ (રદી.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુજૂર (સલ્લ.) કે ચચા હઝરત હમ્ઝા (રદી.) શહીદ હુએ તો હમ લોગ હુજૂર (સલ્લ.) કે સાથ હઝરત હમ્ઝાકી કબર પર ચે ઔર ઉનકા કફન સિર્ફ એક છોટી-સી ચાદર થી જો બદન પર ભી પૂરી ન આતી થી. જબ ઇસ્સે ઉનકે ચેહરેકો ઢાંકા જાતા તો પાંચ ખુલ જાતે ઔર જબ પાંચ પર ખીંચી જાતી તો ચેહરા ખુલ જાતા. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે ચાદરકો મુંહકી તરફ કર દો ઔર પાંચ પર દરખ્ત કે પતે ડાલ દો. સહાબાએ કિરામ (રદી.) રો રહે ચે. હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે એક ઝમાના આનેવાલા હે કે લોગ શા'દાબ ઝમીનોંકી તરફ નિકલેંગે, વહાં જાકર ખાને ઔર પેહનનેકો ખુબ મિલેગા, કસરતસે સવારિયાં મિલેગી તો અપને ઘરવાલોંકો લિખ્નેંગે કે તુમ હિજાઝકી કેહતઝદા ઝમીનમેં પબે હો, યહાં આ જાઓ, હાલાંકે મદીના ઉનકે લિએ બેહતર હે, કાશ ! વો જાનતે ઇસ અમ્મ કો. (તર્ગાબ)

મુસ્લિમ શરીફકી એક હદીસમેં હે કે અન્કરીબ લોગ દૂસરે શહેરોં ઔર નઈ સરવત ઔર પેદાવાર દેખકર અપને કરીબી રિસ્તેદારોંકો વહાં બુલાવેંગે કે યહાં બ'ની પેદાવાર હે, યહાં આ જાઓ લેડિન મદીનેકા ક્રિયામ ઇન્કે લિએ બેહતર હે. કાશ વો ઇસકી બેહતરીકો જાનતે. (ઝુર્કાની અલ મુવાહિબ)

ઔર ઝાહિર હે કે દુનિયાકી સરવત યા પેદાવાર જિતની ભી ઝિયાદા હો જાએ, જો બાત મદીના પાકમેં બરકાતકે એ'તિબારસે હે ઔર હુજૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે પડોસી હોનેકી જો સમાદત વહાં હાસિલ હે ઓર દીનકી તરફ રજાત કે જો અસબાબ વહાં હે, વો કિસી દૂસરી જગહ કહાં મયસ્સર આ સકતે હૈ ઓર ઇન કિમતી મોતિયોંકે મુકાબલેમેં દુનિયાવી માલો મતાઅ લાખોંકા હો યા કરોબોંકા, કબ મુકાબલા કર સકતા હે.

મુસ્તદે બઝારકી એક હદીસમેં હઝરત જાબિર (રદી.) સે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા યે ઇર્શાદ નકલ કિયા હે કે એક ઝમાના એસા આએગા કે મદીના મુનવ્વારસે બા'ઝ આદમી કિસી શાદાબ ઝમીનકી તરફ સરવતકી તલાશમેં જાએએ ઓર વહાં ઉનકો સરવત ઓર શાદાબી મિલ જાએગી, તો વો અપને એહલો અયાલકો ભી વહાં મુન્તાકિલ કર લેંગે લેકિન, અગર વો મદીના કે ફઝાઈલસે બાખબર હોતે તો ચકીનન મદીના ઉનકે લિએ બેહતર થા. (ઝુર્કાની)

૩. તીસરા મઝમૂન યે હે કે કોઈ શખ્સ મદીનાકે કિયામકો ઉસ્સે એ'રાઝ કરકે ઓર બદદિલ હોકર છોડેગા, હક તઆલા શાનુહુ ઉસકા નેઅમૂલ બદલ યહાં તજવીઝ કરેગા.

હાફિઝ ઇબ્ને અબ્દુલ બર (રહ.) કાઝી અયાઝ (રહ.) વગેરહને ઇસકો હુઝૂરકે ઝમાનેકે સાથ ખાસ બતાયા હે, લેકિન ઇમામ નવવી (રહ.) ઓર અલ્લામા અબી માલિકી (રહ.) વગેરહને ઉસકો હંમેશાકે લિએ આમ બતાયા હે.

અલ્લામા ઝુર્કાની (રહ.) લિખતે હૈ કે યે બાત ઉન હઝરાત કે લિએ હે જો વહાંકે બાશિંદે હૈ વહાં મુસ્તકિલ રેહનેવાલે હે ઓર જો હઝરાત દૂસરી જગહકે મુકિમીન મહેઝ ઝિયારતકે લિએ આએ હોં, વો ઉસમેં દાખિલ નહીં હૈ, લેકિન યે ઇશકાલ હોતા હે કે બા'ઝ હઝરાત સહાબાએ કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) ને ભી મદીના તથ્યબાકે કિયામકો તર્ક કરકે દૂસરી જગહકો વતન બનાયા હે, લેકિન હકીકતમેં ઇશકાલ નહીં હે ઇસલિએ કે ઇન હઝરાતકા તર્ક વતન દર હકીકત એક બબા મુજાહેદા ઓર ઇસાર થા. અગર યે હઝરાત હક તઆલા શાનુહુ ઉનકી કબરોંકો અન્વારો બરકાતસે ખૂબ પૂર કરે, અપની ઝાતી ગરઝ ઓર અપની ઝાતકે નફાકો મુકદ્દમ કરમાતે તો આજ હિન્દુસ્તાન ઓર દુનિયાકે દૂસરે મુલ્કોમેં ઇસ્લામ કેસે ફેલતા. યે ઇન્હી હઝરાતકી કુરબાનીયોંકા સમરા હે કે દુનિયાકે હર ખીતહમેં ઇસ્લામી રોશની ફેલી હુઇ હે. ઇન હઝરાતકા દૂરોદરાઝ સહેરોંમેં જાકર કિયામ કરમાના દીનકી ખાતિર થા, ઇસ્લામકે ખાતિર થા, અલ્લાહકી રઝાકે વાસ્તે થા ઓર ઉસકે પાક રસૂલ (સલ્લ.) કી મેહનતકો ફેલાનેકે વાસ્તે થા, યે ખુદ હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખુશનૂદીકે વાસ્તે અપની દિલબસ્તગીકો છોડના થા.

اٰمِيْنُ وَمَا لَكَ وَبِئْسَ حٰجِرِيْ فَاتَرَكُوْا مَا اَرِيْدُ لِمَا يَرِيْدُ

તર્જુમા : મેં મેહબૂબકા વિસાલ ચાહતા હું. ઓર વો મુઝસે જુદાઈ પસન્દ કરતા હે, ઇસલિએ મેં અપની ખુશીકો ઉસકી ખુશી પર કુરબાન કરતા હું.

ઇન હઝરાતે સહાબાએ કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) કે મદીના પાક છોડને પર વહાંકી બરકતસે, વહાંકી નમાઝોંમેં અજરો-સવાબકી ઝિયાદતી સે, જો નુકસાન વાકેઅ હુઆ. ઇન્શા અલ્લાહ ઉસ્સે કરોડો દરજા ઝા'ઈદ વો સવાબ ઉન્કો મિલતા રહેગા, જો ઉનકી બરકતસે દુનિયામેં ઇસ્લામ ફેલનેસે ઉન્કે હિસ્સેમેં આયા ઓર કયામત તક આતા રહેગા, ઇસલિએ કે બહોત-સી અહાદીસમેં યે મઝમૂન આયા હે કે જો શખ્સ કોઈ નેક કામ કરે તો ઉસકો ઉસકા સવાબ તો હોગા હી, લેકિન ઇસકી વજહસે જિતને આદમી ઇસ નેક કામકો કરતે રહુંગે ઇન સબકે કરનેકા સવાબ કરનેવાલોંકો મુસ્તકિલ મિલતા રહેગા. ઇસ લિહાઝસે મદીના પાકકે છૂટનેસે જો ઇન હઝરાતકે આ'માલકે સવાબમેં કુછ કમી હુઈ હોગી. ઉસ્સે બદરજહ ઝા'ઈદ કયામત તક જિતને આદમી મુસલમાન હોતે રહુંગે ઓર નેક આ'માલ કરતે રહુંગે, ઉન્કે આ'માલકા સવાબ ઇન હઝરાતકો ઇન્શા અલ્લાહ હોતા રહેગા, જિનકી વજહસે જહાં જહાં ઇસ્લામ ફેલા, ઇસી વજહસે અકાબિર તા'લીમો-તબ્લીગ પર બહોત ઝિયાદા ઝોર દેતે રહે કે આદમી અગર ખુદ નેક આ'માલ કરે તો ઉસકા સવાબ અપની ઝિન્દગી તક હે, લેકિન અગર દૂસરોંકો નેક અમલ પર લગાતા જાએ, તો ઇન સબકે આ'માલકા સવાબ ઉસ શખ્સકો મિલતા રહેગા, જિસકી મેહનત ઓર કોશિશસે દૂસરે હોગોંને કોઈ નેક અમલ કિયા હો, મુફતકા સવાબ હે ઓર ગોયા એક સરમાયા હે જો કિસી તિજારતમેં લગા દિયા ગયા ઓર હંમેશા ઉસકા નફા મિલતા રહેગા યા એક કિરાએકી જાયદાદ હે, જિસકા કિરાયા ઘર બેઠે હંમેશા વસૂલ હોતા રહેગા, ઇસલિએ બહોત ઝિયાદા કોશિશ ઇસકી હોના ચાહિએ કે અપની કોશિશસે જિતને બી ઝિયાદા સે ઝિયાદા આદમી દીન પર કાઈમ હો જાએ, દીન પર પુખ્તા હો જાએ, નેક અમલ કરને લગે, વો ગનીમત હે.

૪. ચોથા મઝમૂન ઇસ હદીસમેં યે હે કે જો શખ્સ મદીના તથ્યબાકી તકલીફકો બરદાશ્ત કરકે, ઉનપર સબર કરકે વહાં કિયામ કરેગા, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે મેં ઉસકા સિફારિશી યા ગવાહ હુંગા. યે મઝમૂન બહોત-સી અહાદીસમેં ઝિકર કિયા ગયા હે.

હુરાંકી લગાઈમેં જબકે મદીના મુનવ્વરા પર ચળ્યાઈ હો રહી થી, એક શખ્સ હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) કે પાસ આએ ઓર જંગકી વજહસે મદીના પાકમેં સખ્ત ગિરાની ઓર અપને કુંબેકી કસરતકા ઝિકર કરકે કહી બાહર જાનેકા મશ્વરા કરને લગે. હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) ને ફરમાયા, તેરા નાસ હો. મેં કબી બી તુઝે કિસી દૂસરી જગહ મુન્તકિલ હોનેકા મશ્વરા નહીં દૂંગા. મેંને ખુદ હુઝૂર

(સલ્લ.) સે સુના હે કે જો શખ્સ મદીનાકી સખ્તી ઓર ભૂખ પર સભર કરેગા, મેં ઉસકા ક્યામતમેં સિફારિશી યા ગવાહ હુંગા.

બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે યે રાવીકો શક હે કે હુજૂર (સલ્લ.) ને સિફારિશીકા લફઝ કરમાયા યા ગવાહકા લફઝ કરમાયા.

અલ્લામા કસ્તલાની (રહ.) કરમાતે હું કે યે લફઝ યાની સિફારિશી યા ગવાહ હઝરત જાબિર, હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર, હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી, હઝરત અબુહુરૈરહ, હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમેસ, હઝરત સહિયા બિન્તે અબી ઉબૈદ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) સબકી હદીસોમેં મોજૂદ હે યે બાત બહોત દુશ્વાર હે કે સબ હી કો શક હો ગયા, ઇસલિએ જાહિર યે હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ખુદ હી દોનો લફઝ ઇર્શાદ કરમાએ ઓર યે આદમિયોંકે ઈખ્તિલાફકી વજહસે કરમાયા કે બા'ઝ હોગોંકે લિએ સિફારિશી બનુંગા ઓર બા'ઝ હોગોંકે લિએ ગવાહ, મસલન ગુનેહગારોંકે લિએ સિફારિશી ઓર મુતકી હોગોંકે લિએ ગવાહ યા યે કે જિન હઝરાતકી વફાત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી હયાતમેં હુઈ ઉનકે લિએ ગવાહ ઓર જિનકી વફાત હુજૂર (સલ્લ.) કે વિસાલકે બાદ હુઈ ઉનકે લિએ સિફારિશી.

બા'ઝ રિવાયાતમેં “યા” કે બજાએ “ઓર” કા લફઝ આયા હે કે મેં ઉનકે લિએ સિફારિશી ઓર ગવાહ બનુંગા. ઇસ રિવાયતકે મુવાફિક સબકે લિએ દોનો ચીઝે જમા હો ગઈ ઓર યે સિફારિશ ઓર શહાદત જો ઇન હઝરાત કે લિએ હોંગી, વો આમ મો'મિનીનકે લિએ સિફારિશ ઓર શહાદતકે અલાવા ખુસૂસી હોંગી જો એહલે મદીનાકે એ'જાઝે-ઈકરામ પર દલાલત કરતી હે ઓર બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે યે સિફારિશ હી ખાસ કિસ્મકી હોગી મસલન તખ્ફીકે હિસાબકી સિફારિશ હો યા કિસી ખાસ નોઅકે ઇકરામકી સિફારિશ હો, મસલન અર્શકે સા'યા તલે હોનેકી યા જમતમેં જલ્દી દાખિલે કી યા ખુસૂસી મિમ્બરોંકી જેસા કે અહાદીસમેં બા'ઝ હોગોંકે મુતઅલ્લિલ આતા હે કે વો નૂરકે મિમ્બરો પર હોંગે યા ઓર કોઈ ઇસી કિસ્મકે એ'જાઝકી ઓર જો શખ્સ ઇન ફઝાઈલસે વાફિફ હોગા, વો કેસે વહાંકી મશકકતો પર રખતસે રાઝી ન હોગા. બિલખુસૂસ જબકે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા કુર્બ હર વક્ત હાસિલ હો -

પાએ દર ઝંજીર પેશે દોસ્તાં,

બહકે બા બે ગાનગા દર બોસ્તાં.

તર્જુમા : “દોસ્તોંકે સાથ કેદમેં રેહના ભી ગેરોંકે સાથ બાગમેં રેહનેસે બેહતર હે.”

ઓર ઇસકે સાથ હી વહાં કે કિયામમેં, જો હર અમલમેં સવાબકી ઝિયાદતી

હે, વો મઝીદબરઆં ઓર યે તો જબ કે વહાં મશકતે ઝા'ઇદ હોં ભી, વરના કીન-સી જગહ દુનિયામેં એસી હે, જહાં કિસી ન કિસી નીઅકી તકાલીફ નહીં હે ઓર ખુસુસન ઇસ દિલ્લેકે ઝમાનેમેં તો હર જગહ તકાલીફ હી તકાલીફ હે, ઇસકે બાવજૂદ હોગ જહાં મુકીમ હે, ઇસ્સે મુન્તકિલ હોના ખુશીસે મવારા નહીં કરતે, તો ફિર મદીના જેસી જગહકે કિયામકા ક્યા કેહના.

કિસીસે (૨૮)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે બેશક ઇમાન મદીનેકી તરફ એસા ખિંચકર આતા હે, જેસાકે સાંપ અપને સુરાખકી તરફ આ જતા હે. (ખુખારી)

۴- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْإِيمَانَ يَأْتِي إِلَى الْكَدِّ كَمَا تَأْتِي الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِ هَادِرَةِ الْبَحَارِ

કીસીસે

બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે યે ઇબ્તિદાઈ ઝમાનેકે એ'તબારસે હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) કે ઝમાનેમેં ઓર ખુલફાએ-રાશિદીન કે ઓર સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) કે ઝમાનેમેં, જિન હોગોંકે દિલમેં ઇમાની જઝબા થા, વો ઝોક ઝોકકર મદીના તથ્થબા હુઝૂર (સલ્લ.) કી ઝિયારત ઓર દીનકે સિખનેકે વાસ્તે આતે થે ઓર બા'ઝને કહા હે કે તમામ ઝમાનોકે લિએ હે કે ઇમાની જઝબા રખનેવાલે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) કી કબર શરીફકી ઝિયારત ઓર હુઝૂર (સલ્લ.) કી મસ્જિદમેં નમાઝ ઓર આપકે ઓર આપકે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કે આસારકી ઝિયારતકે શૌકમેં ખિંચે ચલે જાતે હૈં ઓર બા'ઝ ઉલમાને ફરમાયા હે કે યે હુઝૂર (સલ્લ.) ને આખિર ઝમાનેકા હાલ બતાયા હે કે સારી દુનિયામેંસે દીન સિમટકર મદીના તથ્થબામેં આ જાએગા, ઇસકી તા'ઇદ એક ઓર હદીસસે હોતી હે, જિસકો ઇમામ તિર્મિઝી (રહ.) ને હઝરત અબૂહુરૈરહ (રદી.) સે નકલ કિયા હે કે હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ ફરમાયા કે ઇસ્લામકી બસ્તિયાંમેં સબસે આખિરી બસ્તી જો ક્યામતકે દિન વીરાન હોગી, વો મદીના તથ્થબા હોગા યાની ઉસકી વીરાની સારી આબાદિયોંકે બાદ હોગી. (મિશકાત)

હદીસ (૫)

હઝરત અનસ (રદી.) હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) કી યે દુઆ નકલ કરતે હૈં કે અય અલ્લાહ જિતની બરકતે આપને મક્કા મુકર્રમામેં રખી હે, ઉનસે દુગૂની બરકતે મદીના મુનવ્વરામેં અતા ફરમા. (મિશકાત)

۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَكَّةِ بَيْتَ صَعْفَى مَا جَعَلْتَ بِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ كَذَا فِي الشُّكُوفِ

સાબદા

જો હઝરત મદીના તથ્થબાકો મક્કા મુકર્રમાસે અફઝલ બતાતે

હું, વો ઇસ હદીસસે ભી ઇસ્તિદલાલ કરતે હું, જેસાકે હદીસ નં. ૨ કે જેલમેં ગુઝરા
ઔર જો હઝરાત મકકા મુકર્રમાકો અઠઝલ બતાતે હું, વો કરમાતે હું કે ઇસ હદીસ
શરીફમેં બરકતસે મુરાદ ખાસ તોરસે રોઝીમેં બરકત મુરાદ હે.

મુસ્લિમ શરીફકી એક હદીસમેં યે મઝમૂન ઝરા તફસીલસે આયા હે, જિસકા
તર્જુમા યે હે કે હઝરાત અબુહુરૈર (રહી.) કરમાતે હું કે સહાબા (રહી.) કા મા'મૂલ
યે થા કે જબ મોસમમેં કોઈ ફલ આતા તો સબસે પેહલા ફલ હુઝૂરે અઠઠસ
(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતમેં પેશ ક્રિયા જાતા. હુઝૂર (સલ્લ.) ઇસકો
લેકર યે દુઆ કરમાતે કે અય અલ્લાહ હમારે ફલોમેં બરકત કરમા ઔર હમારે
શહેરમેં બરકત કરમા ઔર હમારે સાઅમેં બરકત કરમા ઔર હમારે મુદ્દમેં બરકત
અતા કરમા. અય અલ્લાહ હઝરાત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) તેરે બંદે થે, તેરે
ખલીલ થે, તેરે નબી થે ઔર મેંભી તેરા બન્દા હું ઔર તેરા નબી હું. ઉન્હોને
મકકા મુકર્રમાકે લિએ દુઆ કી, મેં વૈસી હી દુઆ મદીના તખ્મબાકે લિએ કરતા
હું ઔર ઇસે દો ચન્દકી દુઆ કરતા હું ઇસકે બાદ કિસી છોટે બચ્ચેકો વો ફલ
મરહમત કરમા દેતે.

ઇસ હદીસ શરીફમેં હઝરાત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કી દુઆ કી તરફ
ઇશારા કરમાયા, જો કુર્આને પાકમેં મઝકૂર હે -

لَا جَوْلَ أَقْبَدَ مِنَ النَّاسِ نَكْرًا إِيَّاهُمْ وَأَرْزَقَهُمْ مِنَ السَّرَّاتِ

તર્જુમા : કે અય અલ્લાહ ! લોગોંકે દિલ ઇસ શહેર (મકકા મુકર્રમા)મેં
રેહનેવાલોંકી તરફ માઇલ કર ઔર ઉન્હો ફલ અતા કરમા.

એક હદીસમેં હઝરાત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કી દુઆ ગોસ્ત ઔર
પાનીમેં બરકતકે મુતઅલિલક વારિદ હુઇ ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) ને અપની ઇસ દુઆકો
હઝરાત ઇબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલામ) કી દુઆ પર મુરતબ કરમાયા, ઇસલિએ યે
હઝરાત કરમાતે હું કે યે બરકત ભી ઉન્હી ચીઝોંકે મુતઅલિલક હે. સાઅ ઔર મુદ્દ
દો પેમાને હે, જિનસે ગલ્લા નાપા જાતા હે, ઉનમેં બરકતકે યે મા'ની હે કે રિઝકમેં
ફરાખી હો.

ઉલમાને લિખ્યા હે કે ઇસ દુઆકા કબૂલ હોના મુસાહદેમેં આતા હે કે
જો મિકદાર ખાનેકી મદીના તખ્મબામેં કાફી હો જાતી હે, ઉન્હી મિકદાર ખાનેકી
મદીનાસે બાહર કાફી નહીં હોતી, વહાં રેહનેમેં ઇસકા તજર્બા હોતા હે. (ફતહ)

ઔર જો હઝરાત મદીના તખ્મબાકી અઠઝલિયતકે કાઇલ હું, વો કરમાતે
હું કે બરકતકે મા'ના ખેરમેં ઝિમાદતીકે હું જો દીન ઔર દુનિયા દોનોંકી ખેરકો
શામિલ હે, ઇસલિએ હર નીઅકી ખેરમેં મકકા મુકર્રમાસે દોચંદ કી દુઆ હે. (ફતહ)

એક હદીસમાં આપા છે, હઝરત અલી (રદી.) કરમાતે હે કે હમ હુજૂર (સલ્વ.) કે સાથ જ રહે વે. જબ મદીને સે બાહર હુરાંમે ચૂક્યા પર પહોંચે (એક જગહ કા નામ હે મદીના કી આબાદીસે બાહર) તો હુજૂરે અકદસ (સલ્વલાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને વુજૂ કા પાની મંગાયા ઔર વુજૂ કરકે કિબ્લે કી તરફ મુંહ કરકે ખભે હુએ ઔર અલ્લાહુ અકબર કેહને કે બાદ યે દુઆ કી અય અલ્લાહ. હઝરત ઇબ્રાહીમ તેરે બંદે વે, તેરે ખલીલ વે, ઉન્હોને મક્કાવાલોંકે લિએ બરકતકી દુઆ કી ઔર મેં મુહમ્મદ હું, (સલ્વલાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તેરા બન્દા હું, તેરા રસૂલ હું, મેં તુજસે મદીનાવાલોં કે લિએ દુઆ કરતા હું કે તૂ ઉન્કે મુદ્દમે ઔર ઉન્કે સા'અ મેં એસી હી બરકત કર જૈસી કે તૂને એહલે મક્કા કે લિએ કી ઔર ઇસકે સાથ દોવંદ જિમાદા કર.

(કંઝ)

ઇસ હદીસ સરીકમે ત્રીન ગુના જિમાદતી કી દુઆ હુઇ.

સાહિબે તર્ગીબને ઇસકી સનદકો ઉમ્દા ઔર કવી બતાયા છે.

હઝરત ઉમર (રદી.) કરમાતે હે કે એક મર્તબા મદીના તખ્તબામેં ગિરાની બહોત હો ગઇ ઔર લોગ સખ્ત મશકકતમેં પડ ગએ તો હુજૂર (સલ્વ.) ને સબરકી તલકીન કરમાઇ ઔર યે ખુશખબરી દી કે મૈને તુમ્હારે લિએ તુમ્હારે સાઅમેં ઔર તુમ્હારે મુદ્દમેં બરકતકી દુઆ કી છે. યેલી ઇર્શાદ કરમાયા કે ખાના અલાહિદા અલાહિદા ન ખાયા કરો, ઇકઠે હોકર ખાયા કરો. ઇસ સૂરતમેં એકકા ખાના દો કો કાફી હો જાતા હે ઔર દોકા ખાના ચારકો કાફી હો જાતા હે ઔર ચારકા પાંચ છોકો કાફી હો જાતા હે. ઇકઠે ખાનેમેં બરકત હોતી હે. જો શખ્સ મદીના તખ્તબાકી મશકકત પર સબર કરેગા, મેં ક્યામતકે દિન ઉસકે લિએ સિફારિશી ઔર ગવાહ બનુંગા ઔર જો શખ્સ મદીનાસે એ'રાજ કરકે પહાંસે જાએગા, હક તઆલા શાનુહૂકા બેહતરીન બદલા પહાં કર દેગા ઔર જો મદીનાવાલોંકે સાથ બુરાઇકા ઇરાદા કરેગા, વો ઇસ તરહ પિષલ જાએગા જૈસાકે પાનીમેં નમક પિષલ જાતા હે. (તર્ગીબ)

યે મઝમૂન ભી બહોતસી રિવાયાતમેં નક્લ ક્રિયા ગયા, જૈસા કે આઈન્દા હદીસકે જેલમેં આ રહા છે.

અનુવાદ હઝરત સઅ'દ (રદીયલ્લાહુ અન્હુ) હુજૂરે અકદસ (સલ્વલાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નક્લ કરતે હું કે જો કોઇ ભી મદીના મુનવ્વરાકે રેહનેવાલોંકે સાથ મકર કરેગા, વો એસા પુલ જાએગા, જૈસા પાનીમેં નમક પુલ જાતા હે.

(મિશકાત)

۴ - عَنْ سَعْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَكُونُ أَهْلُ الْبَيْتِ يَنْتَاحِلُونَ إِلَّا نَسَاءً كَمَا يَنْتَاحِلُونَ فِي الْمَاءِ مَتَّقُوا عَلَيْهِ كَذَنَ فِي الشُّكْوَةِ

ઉર્ષાદ એ મઝમૂન બહોતસી અહાદીસમે બહોત મુખતલિફ ઉન્વાનાતસે નકલ ક્રિયા ગયા, ઈસે પેહલી હદીસકે ઝેલમે હજરત ઉમર (રદી.) સે ભી હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈર્શાદ ઈસ કિસમકા નકલ ક્રિયા ગયા.

મુસ્લિમ શરીફકી એક હદીસમે હે કે જો શખ્સ મદીનાવાલોકે સાથ કિસી કિસમકી બુરાઈકા ઈરાદા કરેગા, હક તઆ'લા શાનુહુ ઉસકો આગમે ઈસ તરહ પિથલા દેગે, જિસ તરહ આગમે રાંગ પિથલતા હે યા પાનીમે નમક ધુલ જાતા હે.

હજરત જાબિર (રદી.) ને એક મોકે પર ઈર્શાદ કરમાયા કે વો શખ્સ બરબાદ હો જાએ, જો અલ્લાહ કે રસૂલ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ડરાતા હે, ઉનકે સાહબઝાદેને પૂછા કે હુજૂર (સલ્વ.) કા વિસાલ હો ચુકા હુજૂર (સલ્વ.) કો કોઈ શખ્સ કિસ તરહ ડરા સકતા હે તો હજરત જાબિર (રદી.) ને કરમાયા કે મેને હુજૂર (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે સુના હે કે જો શખ્સ મદીનાવાલોકો ડરાતા હે, વો ઈસ ચીઝકો ડરાતા હે જો મેરે પેહલુકે દરમ્યાન હે, (પાની મેરે દિલકો)

એક દૂસરી હદીસમે હે કે જો શખ્સ મદીનાવાલોકો ડરાએ, અલ્લાહ જલ્લે શાનુહુ ઉસકો ડરાએ, હજરત ઉબાદા (રદી.) સે હુજૂર (સલ્વ.) કા યે ઈર્શાદ નકલ ક્રિયા ગયા, અય અલ્લાહ જો શખ્સ મદીનાવાલો પર ઝુલ્મ કરે યા ઉનકો ડરાએ, તૂ ઉસકો ડરા ઔર ઉસપર અલ્લાહકી લા'નત ઔર સારી દુનિયાકી લા'નત, ના ઉસકી ફર્જ ઈબાદત મકબૂલ, ના નકલ ઈબાદત મકબૂલ.

હજરત સા'ઈબ બિન ખલ્લાદ (રદી.) સે ભી હુજૂર (સલ્વ.) કા યે ઈર્શાદ એસે હી નકલ ક્રિયા ગયા, જેસા કે હજરત ઉબાદા (રદી.) ને નકલ ક્રિયા.

હજરત અબ્દુલ્લાહ બિન અઝ (રદી.) સે નકલ ક્રિયા ગયા કે હુજૂર (સલ્વ.) ને ઈર્શાદ કરમાયા કે જો મદીનાવાલોકો તકલીફ પહોંચાએ, ઉસકો અલ્લાહ તઆલા તકલીફ પહોંચાએ ઔર ઉસપર અલ્લાહકી લા'નત, ફરિશ્તોંકી લા'નત, સારી દુનિયાકે આદમિયોંકી લાનત, ન ઉસકા ફરીજા મકબૂલ, ન નકલ. (તર્ગીબ)

હજરત જૈદ બિન અસ્લમ (રદી.) કરમાતે હૈં કે હુજૂર (સલ્વ.) ને યે દુઆ કી હે, અય અલ્લાહ જો મદીનાવાલોકે સાથ બુરાઈકા ઈરાદા કરે, તૂ ઉસકો એસા પિથલા દે, જેસા કે રાંગ આગમે ઔર નમક પાનીમે ઔર ચિકનાઈ ધૂપમે પિથલતી હે. (કંઝુલ ઉમ્માલ)

ઔર ભી બા'ઝ સહાબા (રદી.) સે ઈસ કિસમ કે મઝામીન નકલ ક્રિએ ગએ હૈં. યે બડી સખ્ત વઈદ હૈં, જો લોગ ઝિયારતકે વાસ્તે વહાં હાજિર હો, વો ઈસકા બહોત ઝિયાદા ખ્યાલ ઔર એહતિયામ રખ્મે કે ન ઉન લોગોંકો અઝીયત પહોંચાએ, ન ખરીદ ઔર ફરોશ્તમે ઉનસે કિસી કિસ્મકી ચાલબા'ઝી ઔર મકર કરે, વહાં રેહતે હુએ ભી વહાં કે રેહનેવાલોં કે સાથ કિસી કિસમકી દગાબાઝી કરના

અપને આપકો હલાકતમે ડાલના હે, ઈસકા બહોત લિહાજ રખ્યે, જો મા'મલા ઉનકે સાથ કરે, વો નિહાયત સફાઈકા હોના ચાહિએ, કિસી કિસમકી દગાબાજી ઔર ફરેબ ઉન લોગોંકે સાથ કરનેસે બહોત ઝિયાદા એહતેરાજ કરે.

જાદીસ : (૭.) હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા
 ઇશ્દ હે કે જો શખ્સ મેરી મસ્જિદમે
 ચાલીસ નમાઝ એસી તરહ પઢે કે
 એક નમાઝ ભી ઉસકી મસ્જિદસે કૌત
 ન હો, તો ઉસકે લિએ આગસે
 બરાઅત લિખ્તી જાતી હે, અઝાબસે
 બરાઅત લિખ્તી જાતી હે ઓર વો
 શખ્સ નિકાકસે બરી હે. (તિબરાની)

કાઈદા : બડી અહમ ફઝીલત હે ઓર બડી આસાન. જા'ઈરીનકો યાહિએ

કે કમ અજા કમ આઠ રોજકા કિયામ વહાં જરૂર કરેં ઓર જાનેસે પેહલે ઉંટ યા મોટરવાલોંસે આઠ રોજકા કિયામ તે કર લે. તા'કે ચાલીસ નમાઝે પૂરી હો જાએં ઓર ઇસકા એહતિયામ કરેકે ઇસ દરમ્યાનમેં કોઇ નમાઝ ફીત ન હોને પાએ. અગર કિસી જગહ ઝિયારત વગૈરહકો જાના હો તો એસી સૂરત તજવીજ કરેં કે સુબહકી નમાઝ મસ્જિદે નબવીમેં પબ્લુકર જાએ ઓર ઝોહરકી નમાઝ વાપસીમેં મસ્જિદમેં મયસ્સર હો જાએ.

પટ્ટીસ : (૮.) હજરત આઈશા

(રદી.) ફરમાતી હે કે હુજૂરે અકદસ
(સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મરીજ કે
લિએ ફરમાયા કરતે થે - બિસ્મિલ્લાહિ
તુર્બતુ અર્જિન્ના બિરીકતિ બઅર્જિન્ના યશ્કી
મકીમના. (બુખારી)

ਹਾਇਦਰਾ ਉਸ ਦੁਆਕਾ ਤਰ੍ਹੂਮਾ ਧੇ ਹੇ ਤੇ ਅਲਵਾਹਤੇ ਨਾਮਤੇ ਸਾਧ ਹਮਾਰੀ

અમીનકી મિટ્ટી હમ મેંસે બા'જ આદમિયાંકે લબકે સાથ મિલકર હમારે બીમારકો શિકા દેતી હે.

મુસ્લિમ શરીફકી હદીસમાં છે કે જબ કોઈ આદમી બિમાર હોતા યા ઉસકો કોઈ ઝાખ વગૈરહ હોતા તો હુઝૂર (સલ્લ.) એસા કરતે.

ઈમામ નવવી (રહ.) કેહતે હે કે હુજૂર (સલ્વ.) ઊંગલીકો લખ લગાકર
ઝમીન પર લગાતે તા'કે ઉસકો મિટ્ટી લગ જાએ ઓર યે દુઆ પઢ્હતે, ફિર ઉસકો

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ مَنْ صَلَّى بِيَّ مُسْجِدِي أَرْبَعِينَ صَلَوةً
لَمْ تَقُوتْ صَلَوةً كُتِبَ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ الشَّرِّ
وَبَرَاءَةٌ مِنَ الْعَذَابِ وَبَرَاءَةٌ مِنَ النِّفَاقِ
رواه احمد والطبرانی فی الاوسط ورجالہ
ثقا وروی الترمذی بعضکذا فی جمیع الزوائد

۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِمَنْ يَفِيضُ بِهِمُ اللَّهُ تَرْبَةً أَوْ مَنًى بَرَقَةً بَعْضُهَا يَشْفِي سَعْيَهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَى بِهَذَا مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَغَيْرُهُمَا

ઉસ જગહ લગા દેતે જો મા'બિક હે.

બા'જ ઉલમાને ઇસકો આમ કહા હે, વો હર જગહકી મિટ્ટીકે મુતઅલ્લિક એસા હી કેહતે હૈં ઓર ઇસકી વજહ યે બતાતે હૈં કે વતનકી મિટ્ટીકો મિઝાજસે મુનાસીબતમે ખાસ દખલ હોતા હે, જેસા કે હાફિઝ (રહ.) ને ફતુલ બારીમે ઇસકો વઝાહતસે નકલ કિયા હે ઓર બા'જ ઉલમાને ઇસકો મદીના પાકકી મિટ્ટીકે સાથ ખાસ બતાયા હે.

અલ્લામા કસ્તલાનીને મવાહિબે લિદુનીયામે મદીના પાકકી ખુસુસિયાતમે લિખ્મા હે કે ઇસકા ગુબાર જુઝામ ઓર બર્સકે લિએ ખુસુસિયાતસે શિકા હે.

અલ્લામા ઝુકાની (રહ.) કેહતે હે કે યે ન કોઈ તિબ્બી ચીઝ હે, ન અક્લી ચીઝ હે, લેકિન મુન્કરકો નફા નહીં કરતી.

અલ્લામા ઝુકાની (રહ.) ને બા'જ લોગોકે હાલાત ભી લિખ્મે હૈં, જિનકો બર્સકી બીમારી થી ઓર મદીના પાકકી મિટ્ટી મલનેસે વો અચ્છે હો ગએ.

અલ્લામા કસ્તલાની (રહ.) કેહતે હૈં, બહુ હર મરજ કે લિએ શિકા હે.

અલ્લામા ઝુકાની (રહ.) ને લિખ્મા હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એક મર્તબા કબીલા બનુ હારિસ કે પાસ ગએ, વો લોગ બિમાર થે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કયા હાલ હે ? કેહને લગે, હુઝૂર ! હમ લોગ બુખારમે મુશ્તલા હે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારે પાસ તો સઈબ મૌજૂદ હે. (યે મદીના પાકકી એક ખાસ જગહકા નામ હે જો વાદી-એ-બતહાનમે હે) ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે સઈબકો કયા કરે ? હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા, ઇસકી મિટ્ટી લેકર પાનીમે ડાલકર ઉસપર યે પખ્કર મલ ડાલો :-

بِسْمِ اللَّهِ تَرَابُ أَرْضَائِنِي بِعَصَا شِفَاءٍ لَمْ يُضَايِدَنَّ رَيْبًا

ઇન હઝરાતને ઇસકા ઇસ્તેમાલ કિયા. અલ્લાહકે ફઝલસે બુખાર જાતા રહા.

ઇસ કિસ્સે કે નકલ કરને વાલે એક રાવી કેહતે હૈં કે લોગોકે ઉસ જગહસે મિટ્ટી ઉઠાનેકી વજહસે વહાં ગળહા ભી પળ ગયા, બહોતસે લોગોને ઇસકા તજુર્બા કિયા.

અલ્લામા સમહોવી (રહ.) કેહતે હૈં કે યે જગહ અબ તક ભી મૌજૂદ હે લોગ ઇસકી મિટ્ટી બીમારોં કે વાસ્તે લાતે હૈં.

હઝરત સાબિત બિન કેસ (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે મદીનેકા ગુબાર કોઢકી બીમારીકે લિએ શિકા હે. (ઝુકાની)

ઇસ નાકારાકા તર્જુમા તો યહાં તક હે કે મદીના તખ્મબાકી મિટ્ટી ઇસ દુઆકે સાથ તા'ઉનકી ગિલટી તક કે લિએ ભી નાફેઅ હુઈ હે ઓર વફાઉલ વફામે

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇશાદ નકલ ક્રિયા હે કે ઉસ ખાતરી કસમ, જિસકે કબ્જેમેં મેરી જાન હે, ઉસકી મિદ્દીમેં હર બીમારીક ઇલાજ હે.

હદીસ : (૯) હઝરત ઇબને ઉમર (રદી.) હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઇશાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ ઇસકી તા'કત રખતા હો કે મદીના તથ્યબામેં મરે, ચાહિએ કે વહીં મરે, ઇસ લિએ કે મેં ઉસ શખ્સકા સિકારિશી હૂંગા જો મદીનામેં મરેગા. (તિરમિઝી)

۹- عَنْ ابْنِ مَرْثَدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلَيْسَتْ بِهَا فَنَاءً لِي أَشْفَعُ لِي بِمَوْتِ بَهَارِ وَأَهْلِ التَّوَمَذِيِّ وَأَبْنِ مَاجِهٍ وَأَبْنِ جَبَانٍ فِي صَحِيحِهِ وَلِيَسْتَقْبَلُوا لِي وَفَضْلًا مِنْ مَاجِهٍ وَأَبْنِ أَشْهَدُ لِي مَنْ مَاتَ بِهَا كَذَلِكَ فِي التَّوَمَذِيِّ

દ્વસરી હદીસમેં હે કે મેં ઉસકા ગવાહ બનૂંગા.

ફત્વાઈલે બહોતસે સહાબા (રદી.) સે યે મઝમૂન નકલ ક્રિયા ગયા. હઝરત સુમેકા (રદી.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ ઇસકી તા'કત રખતા હો કે મદીનાકે સિવા કહી ન મરે, વો મદીના હી મેં મરે, ઇસ લિએ કે મેં ઉસકે લિએ ગવાહ બનૂંગા જો મદીનામેં મરે. (તર્ગીબ)

ઉલમા ને લિખ્યા હે કે શકાઅતસે મુરાદ ખાસ કિસમકી શકાઅત હે, વરના હુઝૂર (સલ્લ.) કી આમ શકાઅત તો સારે હી મુસલમાનોં કે લિએ હોગી ઓર તા'કત રખનેકા મતલબ યે હે કે ઇસકી કોશિશ કરે કે વહાં આખિર તક રહે.

અલ્લામા ગુર્કાની (રહ.) કેહતે હૈં કે યે તર્ગીબ હે વહાંસે બાહર ન જાને કી કે મરને તક વહીં રહે.

ઇબ્નુલ હાજજ (રહ.) કેહતે હૈં કે ઇસકો તા'કત રખનેસે તા'બીર ક્રિયા, ગયા ઇશારા હે ઇસ તરહકે ઇસકી ઇન્તિહાઈ કોશિશ કરે.

મેરે મોહતરમ બુઝૂર્ગે હઝરત મૌલાના અલ-હાજ સૈયદ અહમદ સાહબ ફૈઝબાદી નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુ ને જો મદ્રસા શરૈય્યાહ મદીના તથ્યબાકે બાની ઓર હઝરત શૈખુલઅરબ વલ અજમ હઝરતે અકદસ મૌલાના સૈયદ હુસૈન અહમદ સાહબ મદની કે બહે ત્યાઈ થે, કઈ મર્તબા ફરમાયા કે હિન્દુસ્તાનકે દોસ્તોંસે મિલનેકે લિએ જાને કો તો એક મર્તબા દિલ ચાહતા હે, મગર બુબ્હાપા આ ગયા, એસા ન હો કે મદીના કી મૌત નસીબ ન હો.

મેરે આકા હઝરતે અકદસ મૌલાના ખલીલ અહમદ સાહબ નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહુને મુલતઝિમ પર જો દુઆએ કી, મિન્જુમ્લા ઉન્કે યેભી થી કે હક તઆલા શાનુહુ મદીના પાકકી મૌત નસીબ ફરમાએ ઓર હઝરત ઉમર (રદી.) કી દુઆ તો મશહૂર હે.

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِيْ شَهَادَةً فِيْ سَبِيْلِكَ وَاجْعَلْ مَوْتِيْ بِبَلَدِ رَسُوْلِكَ

અલ્લાહુમ્મર્જુકની સહાદતની સબીલિક- વજ્ અલ્મોતી બિ બ-
લદિ રસૂલિક.

તર્જુમા - અય અલ્લાહ ! મુજે અપને રાસ્તેમેં સહાદત અતા કરમા ઓર
અપને રસૂલકે શહેરમેં મોત અતા કરમા.

ઇન દોનો દુઆઓકા જમા હોના બઝાહિર દુશ્વાર થા કે મદીના પાક દારૂલ
ઇસ્લામ ઓર કુફસે એસા બઈદ હો ચુકા થા કે શૈતાન ભી ઉસ્સે માયુસ હો ચુકા
થા. એસી હાલતમેં વહાં સહાદત બઝાહિર દુશ્વાર થી, લેકિન અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ
જિસ કામકા ઈરાદા કરમા હે, તો ઉનકો અસબાબ પેદા કરને કયા મુશ્કિલ હે. ખાસ
મસ્જિદે નબવીમેં સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) કે બહે મજમે કે દરમિયાન
એન નમાઝ કી હાલતમેં અબૂ લુલૂ કાફિર કે હાથ સહાદત નસીબ હુઈ.

યાહ્યા બિન સઈદ (રહ.) કેહતે હૈ કે એક મર્તબા એક કબર ખોદી જા
રહી થી ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) વહાં તશરીફ કરમા
થે, એક સાહબ તશરીફ લાએ ઓર કબરકો દેખકર કેહને લગે કે મોમિન કે લિએ
યે કેસી બૂરી જગહ હે, હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે તુમને કેસી બૂરી બાત કહી.

હુઝૂર (સલ્લ.) કી મુરાદ ગાલિબન યે થી કે મોમિનકી કબરકો બૂરી જગહ
બતાયા, હાલાંકે વો જમતકે બાગો મેંસે એક બાગ હે.

વો સાહબ કેહને લગે, હુઝૂર (સલ્લ.) ! મેરા મક્સદ તો યે થા કે યહાં
મર ગએ, કહી જાકર અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં શહીદ હો જાતે, હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા
કે સહાદત કે બરાબર તો કોઈ ચીઝ હી નહી, લેકિન સારી ઝમીન પર કોઈ જગહ
એસી નહી, જહાં મુજે અપની કબર બનાઈ જાની પસન્દીદા હો, બજુઝ મદીના તખ્યબા
કે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ત્રીન મર્તબા યેહી અલ્ફાઝ કરમાએ. (મિશકાત)

મદીના પાકકી મોત ઇમાનકે સાથ કિસી પુશનસીબકો મયસ્સર હો જાએ,
ઉસ્સે બખ્શકર મરને કે વક્ત કયા દોલત હો સક્તી હે કે જમતુલ બકીઅકી મિદ્દી
નસીબ હો જાએ, જહાં હુઝૂર (સલ્લ.) કે એહલે બૈત મદફૂન હૈ, દો કે અલાવા
સારી અઝવાજે મુતહહરાત મદફૂન હૈ ઓર (સહાબ-એ-કિરામ રદીયલ્લાહુ અન્હુમ
અજમઇન) કી કિતની બડી જમાઅત મદફૂન હે. હઝરત ઇમામ મલિક (રદી.) સે
નકલ ક્રિયા ગયા હે કે દસ હજાર સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) ઇસ
મકબરેમેં મદફૂન હે. (ઝૂકર્ની)

ઇન પાક અર્વાહ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ કી કિસ કદર રહમતેં હર વક્ત
નાઝિલ હોતી હોંગી, યે ઝાહિર ચીઝ હે.

ઇબ્ને નજ્જાર (રહ.) ને હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ નકલ ક્રિયા હે કે દો કબરસ્તાન આસમાન વાલોં કે લિએ ઝમીન પર એસે ચમકતે હે જેસા કે ઝમીનવાલોંકે લિએ આસમાન પર ચાંદ ઓર સૂરજ એક બકીઅકા કબરસ્તાન, દૂસરા મકબરા અસ્કલાન.

ઓર કા'બ અહબાર, જો તોરાત કે બડે આલિમ થે, ફરમાતે હું કે તોરાતમેં લિખ્યા હે કે જમતુલ બકીઅ એક કુબાકી તરફ સે હે, જિસ પર મુસ્તકિલ ફરિશતોંકી જમાઅત મુકર્રર હે કે જબ વો પુર હો જાએ, ઉસકો જમતમેં ઉલટ દે. (ઝુર્કાની)

ઓર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રહી.) હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ નકલ કરતે હું કે કયામતમેં સબસે અવ્વલ મેરી કબર શક હોગી, મેં ઉસમેંસે નિકલૂંગા ફિર અબૂબકર સિદીક (રહી.) અપની કબરસે નિકલેગે ફિર ઉમર ! ફિર મેં જમતુલ બકીઅમેં જાઉંગા ઓર વહાં જિતને મદફૂન હે, ઉન સબકો અપને સાથ લૂંગા, ફિર મક્કા મુકર્રમા કે કબરસ્તાનવાલોંકા ઇન્તિઝાર કરૂંગા, વો મક્કા ઓર મદીના કે દરમ્યાન આકર મુઝસે મિલેગે.

ઇમામ તિર્મિઝીને ઇસ હદીસકો સહીહ બતાયા હે.

(ઝુર્કાની)

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જો જગહ મેરે ધર યાની મેરી કબર ઓર મેરે મિમ્બર કે દરમિયાન હે, વો જન્નતકે બાગોં મેંસે એક બાગ હે ઓર મેરા મિમ્બર મેરી હીઝ પર હે. (બુખારી)

۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَكُنْ بَيْنِي وَمِمْبَرِي زَوْفَةً مِّنْ رِّيَاضِ الْجَنَّةِ وَمِمْبَرِي عَلَى حَوْضٍ رَّوَاهُ الْبُخَارِيُّ
وسلم وغيرهما

ઇસ હદીસ શરીફમેં દો મઝમૂન વારિદ હું -

૧. અવ્વલ થે કે મસ્જિદે નબવીકા વો હિસ્સા, જો કબર અત્તર ઓર મિમ્બર શરીફકે દરમિયાન હે, વો જમતકે બાગોં મેંસે એક બાગ હે. થે મશહૂર કીલકે મુવાફિક હે કે મેરે ધરસે મુરાદ હઝરત આઈશા (રહી.) કા ધર હે, જિસમેં બાદમેં હુજૂર (સલ્લ.) કી કબર શરીફ બની.

બા'ઝ ઉલમાને મેરે ધર સે આમ મુરાદ લિયા હે યાની તમામ અજવાઝકે ધર ઓર ઝવાઈદે મુસ્નદ અહમદકી એક રિવાયતસે ઇસકી તા'ઈદ કી, જિસમેં વારિદ હુઆ હે કે ઉન ધરોંકે ઓર મિમ્બરકે દરમિયાન એક બાગ હે જમતકે બાગોં મેંસે ઇસ સૂરતમેં અઝવાજે મુતહહરાત કે જો મકાનાત વલીદ અબ્દુલ મલિક કે ઝમાનેમેં મસ્જિદે નબવીમેં દાખિલ હુએ હું. વો સારા હિસ્સા રોઝા હી હે. (નૂઝહહ)

ઇસકે મતલબમેં ઉલમા કે ત્રીન કીલ હે -

૧. અવ્વલ થે કે અલ્લાહ કી રેહમતોં કે નાઝિલ હોનેમેં થે હિસ્સા એસા

હી હે જેસાકે જમતકા બાગ હો કે જિસ તરહ વહાં હર વક્ત અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી રહમતે નાઝિલ હોતી રહતી હૈ, ઈસી તરહ વહાં ભી હર વક્ત અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્હી રહમતે નાઝિલ હોતી હે.

૨. દુસરા કોલ યે હે કે ઈસ જગહ ઇબાદત જમતકે બાગકા ઝરિયા હે મા'ની ઈસ જગહ ઇબાદત કરનેસે જમતકે બાગોમેસે એક બાગ ઇબાદત કરને વાલેકો મિલેગા.

૩. ઔર તીસરા કોલ યે હે કે યે જગહ હકીકતમે જમતકા એક ટુકડા હે, જો ઈસ દુનિયામે મુન્તાકિલ કિયા ગયા હે ઔર બેએનિહિ યે ટુકડા જમતમે મુન્તાકિલ કિયા જાએગા.

હાકિજ ઇબ્ને હજર (રહ.) કતુલ બારીમે ફરમાતે હૈ કે ઈસ હદીસસે ભી મદીના તખબાકે મક્કા મુકર્રમાસે અફઝલ હોને પર ઇસ્તિદલાલ કિયા ગયા હે, ઈસ લિએ કે ઈસ હદીસસે મા'બુમ હોતા હે કે યે હિસ્સા જમતકા ટુકડા હે ઔર દુસરી હદીસમે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇર્શાદ નકલ કિયા ગયા કે જમતકા એક કમાન કે બકદ્ર હિસ્સા ભી દુનિયા ઔર જો કુછ દુનિયામે હે, સબસે અફઝલ હે.

અકસર ઉલમાકે નઝદીક યે તીસરા કોલ રાજેહ હે.

ઇબ્ને હજર મક્કી (રહ.) શર્હ મનાસિકે નવવીમે લિખતે હૈ, કે સબસે બેહતર કોલ વો હે જો ઇમામ માલિક (રહી.) વઘેરહસે નકલ કિયા ગયા કે વો હદીસ અપને ઝાહિર પર હે ઔર યે જગહ જમતમે મુન્તાકિલ હો જાએગી.

૨. દુસરા મઝમૂન હદીસે બાલામે યે હે કે મેરા મિખર મેરી હોઝ પર હોગા, ઇસકે મા'નામેભી ઉલમાકે ત્રીન કોલ હે -

૧. અવ્વલ યે કે યે મિખર શરીક જો મસ્જિદમે હે, યે બેએનિહી હોઝે કોસર પર મુન્તાકિલ હો જાએગા.

૨. દુસરા કોલ યે હે કે યે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હોઝે કોસરકા હાલ બયાન ફરમાયા કે ઇસપર મેરે લિએ એક મિખર હોગા. ઇસ સૂરતમે મસ્જિદકે ઇસ મિખરસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં.

૩. તીસરે મા'ની યે હૈ કે મસ્જિદમે જો મિખર શરીક હે, ઇસકે મુન્તાસિલ ઇબાદત કરનેકા સમરા ઔર અસર યે હે કે ઇસકી બરકતસે કયામતમે હોઝે કોસર પર હાઝરી નસીબ હોતી હે.

કાઝી અયાઝ (રહ.) ને શિકામે લિખ્યા હે કે પેહલે મા'ની સબસે ઝિયાદા ઝાહિર હે.

હાકિજ ઇબ્ને હજર (રહ.) કતુલ બારીમે ફરમાતે હૈ કે અકસર ઉલમાને પેહી ફરમાયા હે કે વોહી મિખર મુરાદ હે, જિસ પર ખળે હોકર હુઝૂર (સલ્વ.)

ને યે ઇર્શાદ કરમાયા થા.

ઔર હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.) કી રિવાયતસે ઇસીકી તા'ઈદ હોતી હે. વો હુઝૂર (સલ્વ.) કા યે ઇર્શાદ નકલ કરતે હૈ કે મેરે મિમ્બરકે પાસે જન્મતમેં સુતૂન બના દિએ જાએગે.

ઔર ભી બહોતસે ઉલમાને ઇસી મા'નીકો તર્જીહ દી હે. ઇસી વજહસે મસ્જિદે નબવીકે દરમિયાનમેં યે દો જગહ, એક રોઝા, દૂસરે મિમ્બરકી જગહ ખાસ તોરસે અહમ હે. ઇનકે અલાવા ઔર ભી બા'ઝ મવાકે ખુસૂસી હૈ, જિનકે પાસ જાકર ખુસૂસિયતસે દરૂદો-દુઆ વગેરહ કરના ચાહિએ. હજકી કિતાબોમેં ઉનકો તફસીલસે ઝિકર કિયા હે, ઉનમેંસે ચંદકો યહાં ભી ઝિકર કિયા જાતા હે.

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) કરમાતે હૈ કે જિન સુતૂનોકી ખાસ ફઝીલત હે ઔર ઇસી તરહસે ઉનકે અલાવા જો મુતબરક મકામાત હે, ઉનકી ઝિયારત કરના ચાહિએ ઔર ઉનકે પાસ ખુસૂસિયતસે નવાફિલ દુઆ વગેરહ કરના ચાહિએ, બિલ ખુસૂસ મસ્જિદકા જો હિસ્સા હુઝૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમેં મસ્જિદ થા, વો ખાસ તોરસે ઝિયાદા અહમ ઔર ઝિયાદા કાબિલે એહતિમામ હે ઔર ઇસ હિસ્સેમેં જિતને સુતૂન હૈ, વો ખાસ તોર પર મુતબરક હે કે બુખારી શરીફકી હદીસકે મુવાફિક સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) સુતૂનોકે કરીબ કસરતસે નમાઝ પઘ્ઘા કરતે થે. ઉનમેં આઠ ખાસ તોરસે અફઝલ ઔર મુતબરક ઔર મા'રૂફ હૈ.

સુતૂન : (૧) ઉસ્તુવાના સુખ્લકા : યે જગહ સબસે ઝિયાદા મુતબરક હે. યે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી નમાઝ પઘ્ઘનેકી જગહ હે, ઇસીકો ઉસ્તુવાનએ હઝાના ભી કેહતે હૈ. ઇસ જગહ ખજૂરકા વો તના થા, જિસ પર ટેક લગાકર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મિમ્બર બન્નેસે પેહલે ખુત્બા પઘ્ઘા કરતે થે. જબ મિમ્બર શરીફ તૈયાર હુઆ ઔર હુઝૂર (સલ્વ.) ખુત્બેકે લિએ ઉસ પર તશરીફ કરમા હુએ તો ઉસમેસે બહોત ઝોરસે રોને કી આવાઝ આઈ.

એક રિવાયતમેં હે કે ઉસકે રોનેસે મસ્જિદ ગૂંજ ગઈ.

દૂસરી રિવાયતમેં હે કે ઉસકે રોને ઔર ઉસકી હાલતસે મસ્જિદવાલે ભી રોને લગે. હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉસકે પાસ આએ ઔર ઉસપર દસ્તે મુબારક રખ્યા, જિસ્સે ઉસકા રોના બંદ હુઆ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે ઉસકે કરીબ અલ્લાહકા ઝિકર હોતા થા, અબ મિમ્બર બન જાનેસે યે ઉસ્સે મેહરૂમ હો ગયા, ઇસકી વજહસે વો રો રહા હે. અગર મેં ઉસપર હાથ ન રખતા તો કયામત તક ઇસી તરહ રોતા રેહતા, ઇસકે બાદ ઉસકો દફન કર દિયા ગયા.

બહોત મશહૂર કિસ્સા હે દસ સહાબાન્ને-કિરામ (રદી.) ને ઇસકો નકલ કિયા હે, હઝરત હસન બસરી (રહ.) જબ ઇસકા કિસ્સા નકલ કરમાતે તો રોને

લગતે ઓર ફરમાને લગતે કે અલ્લાહકે બંદો ! ખજૂરકે દરખ્તોં કો તો હુજૂર (સલ્વ.) કા ઈત્મા ઈસ્તિયાક હો, તુમ તો ઈસ્સે ભી ઝિયાદ શોકકે અહલ થે. (શિકા)

એક હદીસમેં હે કે જબ મિખ્બર તૈયાર હો ગયા ઓર હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) જુઆકે દિન ઉસ પર તશરીફ ફરમા હુએ તો યે સુતૂન એસે ઝોરસે ચિલ્લાયા, કરીબ થા કે ફટ જાએ. હુજૂર (સલ્વ.) મિખ્બરસે ઊતરે ઓર ઉસે અપનેસે લગાયા, તો ઈસ તરહ સિસકિયાં લે રહા થા જેસે બચ્ચા કિયા કરતા હે, જિસ વક્ત કે ઉસ રોતે હુએકો ચૂપ કિયા જાએ. (બુખારી શરીફ)

ઈસી વજહસે ઉસકો ઉસ્તુવાના હમાના કેહતે હે, જિસકે મા'ની રોને વાલી ઉટની કે હે ઓર મુખ્લકા ખુલૂક સે, જો એક મુરકક'ન ખુશ્બૂકા નામ હે, વો ઉસપર ખાસ તોરસે મલી જાતી થી, અગરયે ઓર સુતૂનો પર ભી મલી જાતી થી ઓર ઈસ લિએ ઓર ભી બા'ઝ સુતૂનોકો મુખ્લકા કહા જાતા થા, મગર અકસર ઈસીકો કહા જાતા હે.

હઝરત ઈમામ માલિક (રદી.) ફરમાતે હૈં કે મસ્જિદે નબવીમેં નમાઝકે લિએ સબસે અફઝલ જગહ યેહી હે. ઈસી જગહ મેહરાબુમખી (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે નામસે મેહરાબ બના દી ગઈ, જો હુજૂર (સલ્વ.) કે ઝમાનેમેં ન થી બહે વલીદ બિન અબ્દુલ મલિકકે ઝમાનેમેં જબ હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રદી.) ને બહેસિયતે અમીરે મદીના હોનેકે મસ્જિદકી તા'મીર કરાઈ હે, ઉસ વક્તસે મેહરાબ બની હે. (નુઝહતુન્નાઝિરીન)

સુતૂન : (૨) ઉસ્તુવાના આઈશા : જિસકો ઉસ્તુવાનતુલ મુહાજીરીન ભી કેહતે હૈં, ઈસ લિએ કે મુહાજીરીનકી અકસર નશિસ્ત ઉસ જગહ રેહતી થી. ઈબ્તિદાઅન હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા મુસલ્લા ઈસી જગહ થા. ઈસકે બાદ આગેકી સુતૂનકી તરફ જો ન. ૧ મેં ગુઝરા, તજવીજ હુઆ. ઈસકો ઉસ્તુવાનતુલ કુરઅહ ભી કેહતે હે, જિસકી વજહ યેહી હે કે હઝરત આઈશા (રદી.) ને હુજૂર (સલ્વ.) સે નકલ કિયા કે ઈસ મસ્જિદમેં એક જગહ એસી હે કે અગર લોગોંકો ઉસકા હાલ મા'લૂમ હો જાએ તો ઉસકે લિએ હુજૂમકી વજહસે કુરઆ ડાલના પબે. લોગોને હઝરત આઈશા (રદી.) સે પૂછા કે વો કૌન સી જગહ હે, તો ઉન્હોને ઉસ વક્ત બતાનેસે ઇન્કાર ફરમાયા. ઈસકે બાદ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૂબૈર (રદી.) કે ઈસરાર પર હઝરત આઈશા (રદી.) ને ઉનકો બતાયા. ઈસલિએ ઈસકો ઉસ્તુવાના આઈશા કેહતે હૈં કે ઉનકી હદીસ ઓર ઉનકી તા'ઈનસે ઈસકી તા'ઈન હુઈ હઝરત અબૂબકર સિદ્દિક (રદી.) હઝરત ઉમર (રદી.) અકસર ઉસકે કરીબ નમાઝ પઘ્હા કરતે થે. એક હદીસમેં આયા હે કે ઈસ જગહ હુઆ કુબૂલ હોતી હે.

સુતૂન : (૩) ઉસ્તુવાનતુલ્તૌબા : ઓર ઈસકો ઉસ્તુવાનએ અબૂ લુબાબા

ભી કેહતે હૈ. હજરત અબૂ લુહાબા (રદી.) મશહૂર સહાબી હે. ગઝવા-એ-બની ફુરૈઝાકે વક્ત એક ગલતી ઉનસે સરઝદ હો ગઈ થી, વો યે કે જિસ વક્ત યહૂદ બની ફુરૈઝાકા મુહાસરા હો રહા થા તો ઉન્હોને તંગ આકર હથિયાર ડાલનેકા ઇરાદા કિયા ઓર અબૂ લુહાબા (રદી.) સે ઝમાન-એ-જાહિલિયતસે બહોત ઝિયાદા તઅલ્લુકાત થે, તો ઉન્હોને મશિવેરેકે લિએ ઉનકો બુલાયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇન્દિયા ઉનસે અપને મુતઅલ્લિક મા'લૂમ કરે વો વહાં તશરીફ લે ગએ. વો સબ ઉનકો દેખકર બે-તહાશા રોને લગે. ઉનકે રોનેકો દેખકર ઉનકા ભી દિલ ભર આયા ઓર ઉનકે દર્યાફત કરને પર ઉન્હોને અપને હલકકી તરફ ઇશારા કિયા, ગોયા કે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઇન્દિયા કત્લ કરને કા હે, લેકિન ઇસકે બાદ મઅન તનબ્બુહ હુઆકે મુઝસે બડી ગલતી હુઈ. વહાંસે વાપસ આકર અપને આપકો ઉસ જગહ જો ખજૂરકા સુતૂન થા, ઉસસે બાંધ દિયા કે જબ તક મેરી તોબા કુબૂલ ન હોગી, અપનેકો ન ખોલૂંગા હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હી ખોલેંગે, તો ઇસ જગહસે રિહાઈ કરૂંગા. હુઝૂર (સલ્વ.) કો જબ ઇત્તિલા હુઈ તો આપને ફરમાયા કે અગર વો મેરે પાસ આ જાતે, તો મેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે ઉનકે લિએ ઇસ્તિઘકાર કરતા, મગર અબ વો બરાહે રાસ્ત અપની તોબાકે કુબૂલ પર મદાર રખ્ય ચુકે હે, તો જબતક તોબા કુબૂલ ન હો, મેં કેસે ખોલ સકતા હું. કઈ દિન ઇસી હાલમેં ગુઝર ગએ કે નમાઝકે યા બશરી ઝરૂરતકે વક્ત ઉનકી બીવી યા બેટી ખોલ દેતી ઓર બાદ ફરાગત ફિર બાંધ દેતી. કઈ દિન ઇસી હાલમેં ગુઝર ગએ કે ન ખાના ખાયા થા, ન પાની પીયા. ભૂખકી વજહસે આંખોકે સામને અંધેરા હો ગયા. કાનોસે ઉંચા સુનાઈ દેને લગા. કઈ દિનકે બાદ એક શબમેં કે ઉસ દિન હુઝૂરે અકદસ (સલ્વ.) હજરત ઉમ્મે સલમા (રદી.) કે મકાન પર ગએ, તહજજુદકે વક્ત ઉનકી તોબા કુબૂલ હુઈ. હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઉસકી ઇત્તિલા ફરમાઈ. સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ને ઉનકો ખોલના ચાહા ઓર કુબૂલે તોબાકી બશારત દી, મગર ઉન્હોને કહા કે જબ તક હુઝૂર (સલ્વ.) હી અપને દસ્તે મુબારકસે ન ખોલેંગે, મુઝે ખુલના મંઝૂર નહી. મુનાંચે હુઝૂર (સલ્વ.) જબ સુબહકી નમાઝકે લિએ બાહર તશરીફ લાએ તો ઉનકો ખોલા.

બા'ઝ ઉલમાને કહા હે કે ગઝવા-એ તબૂકમેં જો હજરાત રેહ ગએ થે, ઉનમેં અબૂ લુહાબા (રદી.) ભી થે ઓર ઇસ ગઝવેમેં શિકંત ન હોને કે રંજો ગમમેં ઉન્હોને અપને આપકો ઇસ સુતૂનસે બાંધ દિયા થા ઓર ઇસી હાલમેં જબ કઈ દિન ગુઝર ગએ ઓર આયતે શરીફા વ આખરૂ-નઅ-ત-ર-ફુ બિઝૂનૂબિહિમ. નાઝિલ હુઈ તો ઉનકો ખોલા ગયા. ઇસ સુતૂનકે કરીબ કિબ્લેકી જાનિબ હુઝૂર (સલ્વ.) ને ઐતિકાફ ભી કિયા હે ઓર અકસર ઝુઅફા મસાકીન વગેરહ ઇસ સુતૂનકે કરીબ બેઠતે થે, તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સુબહકી નમાઝકે બાદ તુલૂએ

આકતાબ તક ઉનકે પાસ તશરીફ કરમા હોતે બે.

સુતૂન : (૪) ઉસ્તુવાનતુસ્સરીર : હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા એ'તિકાફ ઇસ જગહ ભી બતાયા જાતા હે.

બા'જ ઉલમાને કહા હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) એતિકાફકે જમાનેયે ઇસ જગહ સબકો આરામ કરમાયા કરતે બે, ઇસ લિએ યે નામ હુઆ. સરીરકે અસલ મા'ની તખ્તકે હૈ. હુજૂર (સલ્વ.) કે આરામ કરમાને કે લિએ કોઈ ચીઝ ઇસ જગહ બિછાઈ જાતી થી, જો લકડીકી હોગી.

સુતૂન : (૫) ઉસ્તુવાના અલી : જિસકો ઉસ્તુવાનતુલ મુહરસ ઓર ઉસ્તુવાનતુલ હર્સ ભી કેહતે હે. મુહરસકે મા'ની હિકાઝતકે હે.

બા'જ સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન) દરબાનીકે તોર પર ઇસ જગહ તશરીફ કરમા હોતે બે ઓર અકસર હઝરત અલી (કરમલ્લાહુ વજહહુ) તશરીફ રખતે બે, ઇસ લિએ ઉસ્તુવાના અલી ભી નામ હો ગયા. હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હઝરત આઈશા (રદી.)કે હુજરેસે જબ તશરીફ લાતે બે, તો ઇસ જગહસે ગુઝરતે.

સુતૂન : (૬) ઉસ્તુવાનતુલ વફૂદ : હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખિદમતયે જો અરબકે વફૂદ આતે બે વો અકસર ઇસી જગહ બિઠાએ જાતે બે. હુજૂર (સલ્વ.) ઇસ જગહ તશરીફ લાકર ઉનસે ગુફતગૂ કરમાતે બે, ઓર ઉનકો એહરામકી તલકીન કરમાતે.

ઉલમાકા ઇન દોનો સુતૂન નં. ૫ ઓર નં. ૬ કે તા'ઈનયે ઇખ્તિલાફ હે, જિસકો “નુઝહતુન્નાઝિરીન” વગેરહયે ઝિકર ક્રિયા હે.

સુતૂન : (૭) ઉસ્તુવાના તહજજુદ : કેહતે હૈ કે અકસર સબકે વક્ત જબ સબ આદમી ચલે જાતે તો ઇસ જગહ હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી તહજજુદકે લિએ એક બોરિયા બિછાયા જાતા થા ઓર હુજૂર (સલ્વ.) પહાં તહજજુદ અદા કરમાતે બે.

બા'જ રિવાયાતસે મા'લૂમ હોતા હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને રમઝનુલ મુબારકયે ત્રીન રાત જો નમાઝ પઢી હે ઓર બહોત મજમા જમા હો જાતા થા ઓર હુજૂર (સલ્વ.) ને તરાવીહકે ફર્જ હોનેકે ખોફસે ફિર નહીં પઢી વો ઇસી જગહ પઢી ગઈ હે, મગર અકસર રિવાયાતોસે ઇસકા મસ્જિદે નબવીયે હોના મા'લૂમ હોતા હે. (નુઝહહ.)

ઓર યે જગહ ઇસ વક્ત મસ્જિદે નબવીયે દાખિલ નહીં થી.

સુતૂન : (૮) ઉસ્તુવાનએ જિબ્રાઈલ : ઉલમાને લિખ્યા હે કે હઝરત જિબ્રાઈલ (અલૈહિસ્સલામ) કે આને કી યે ખાસ જગહ થી, લેકિન યે સુતૂન ઇસ

વક્ત હુજરા શરીફાદી તા'મીરકે અન્દર આગયા છે. બાહરસે ઉસકી ઝિયારત નહીં હોતી. યે આઠ સુતૂન ઉલમાને ખાસ ગિનવાએ છે. લેકિન યે ઝાહિર બાત છે કે મસ્જિદે નબવીકા કોનસા હિસ્સા એસા હોગા જહાં હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે કદમે મુબારક ન પંચે હોંએ. ઓર સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ને નમાઝે ન પબ્હી હોં ઓર ન સિર્ફ મસ્જિદે નબવી, બલ્કે મદીના તથ્યબાકે સારે શહેરકા કોનસા હિસ્સા એસા હોગા જહાં ઇન બા-બરકત હસ્તિયોંકે કદમ બારહા ન પબે હોં, ઇસી લિએ કે વહાંકી હર જગહ બા-બરકત છે. હક તઆલા ઉરાકી બરકતસે ઇત્તિફાઅ કી તોફીક અતા કરમાએ કે અસલ તોફીક હી છે.

ખાતે મહ

ઇસમે સારે ઉલમાકા ઇત્તિફાક છે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને હિજરતકે બાદ સિર્ફ એક હી મર્તબા હજ ક્રિયા છે. સન દસ હિજરીમે, જો હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઝિન્દગીકા આખિરી સાલ થા ઓર ઇસ સફરમે એસે વાકિઆતકા હુજૂર (સલ્લ.) કી તરફસે ગૂહૂર હુઆ જેસા કિસીકે રૂખ્સત હોતે વક્ત હુઆ કરતા છે. ઇસી વજહસે ઇસકા નામ હક્કતુલ વિદાઅ યાની રૂખ્સતકા હજ પબ ગયા કે ગોયા હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હક તઆલા શાનુલ્લેકે યહાં જાનેકે લિએ ઇસ સફરકે ઇજિતમાઅકે વક્ત સારે મુસલમાનોસે જો હાજિર થે, રૂખ્સત હો ગએ. સફરે હજકી ઇજિતદાકે વક્ત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને અપને ઇરાદેકા એલાન કરમાયા, તો હઝારોંકી મિકદારમે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) ને હમરિકાબી ઓર મઅયતકા ફખ હાસિલ કરનેકે લિએ હજકા ઇરાદા કરમા લિયા ઓર જો ખબર સુનતા ગયા, વો હમરિકાબીકી કોશિશ કરતા ગયા, ઇનમેંસે એક બડી મિકદાર મદીના તથ્યબા રવાનગીસે કબ્લ પહોંચ ગઈ ઓર જો વહાં હાજિર ન હો સકે થે, વો રાસ્તેમેં મિલતે રહે ઓર જિનકો ઇતના ભી વક્ત ન મિલા, વો મક્કા મુકર્રમા ઓર બા'ઝ બરાહેરાસ્ત અરફાત પર પહોંચે ગરઝ બહોત કસીર મજમા ઇસ હજમેં હમરિકાબ થા, જિસકી મિકદાર એક લાખ ચોબીસ હઝાર તક બતાઈ જાતી છે.

(લમઆ'ત હાશિયા અબૂદાઉદ)

હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મદીના મુનવ્વરામેં ઝોહરકી નમાઝ પબ્હકર રવાના હુએ ઓર અસરકી નમાઝ જૂલહુલેકામેં પહોંચકર અદા કરમાઈ. ઇસમેં મુઅર્રિનકા ઇજિતલાફ છે કે રવાનગીકી તારીખ ક્યા થી, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ઝીલકા'દ, તીન કીલ હેં ઓર ઇસી તરહ દિનકે મુતઅલ્લિલ ભી પંચ શબ્બા, જુમ્બા, શબ્બા તીન કીલ છે જિનમેંસે જુમ્બાકા દિન જિન હઝરાતને કહા છે, વો

સહી રિવાયાતકે ખિલાફ છે, ઇસ લિએ કે રવાનગીસે કબ્લ મદીના પાકમે ચાર રકઅત ઝોહરકી પબ્હના મશહૂર રિવાયાતમે છે.

ઇસ નાકારા કે નઝદીક ૨૫ ઝીકા'દહ શાબ્બાકે દિન રવાનગી રિવાયાતસે રાજેહ મા'લૂમ હોતી છે. સબકો સુલહુલેકામે કિયામ કરમાયા ઔર તમામ અઝવાજે મુતહહરાતસે, જો હમરાહ થી, સોહબત કી. ઇસી વજહસે ઉલમાકે નઝદીક, અગર બીવી સાથ હો તો એહરામસે કબ્લ સોહબત કરના મુસ્તહબ છે કે એહરામકે તવીલ ઝમાનેમે દોનોંકે લિએ ઇફકતકા સબબ છે.

દૂસરે દિન ઝોહરકે વકત હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એહરામકે લિએ ગુસલ કિયા ઔર એહરામકી ચાદરે ઝેબેતન કરમાઈ ઔર સુલહુલેકાકી મસ્જિદમે ઝોહરકી નમાઝકે બાદ કિરાનકા એહરામ બાંધા.

મુહકિકકીન ઉલમાકે નઝદીક હુઝૂર (સલ્લ.) કા એહરામ શુર હીસે કિરાનકા થા. યહાં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કો ઈખ્તિયાર દે દિયા કે જિસકા દિલ ચાહે, ઇફરાદ, તમ્તોઅ, કિરાનમેસે જોન્સા ચાહે બાંધ લે. પુદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કિરાનકા બાંધાકે હઝરત જિબ્રાઇલ (અલયહિસ્સલામ) ને રાતકો તશરીફ લાકર ચે કરમાયા થા કે યે વાદિ-એ-અકીક મુબારક વાદી છે, આપ ઇસમે નમાઝ પબ્હો ઔર હજ ઔર ઉમરા દોનોકા એહરામ બાંધે, ઇસકે બાદ મસ્જિદસે બાહર તશરીફ લાકર ઉટની પર સવાર હુએ ઔર ઝોરસે લબ્બેક પબ્હા. ચૂંકે મસ્જિદકી આવાઝ કરીબકે હોગોને સુની થી ઔર યહાં ઉટની પર તશરીફ રખનેકે બાદ દૂર તક આવાઝ ગઈ, ઇસ લિએ બહોતસે હઝરાતને યે સમઝા કે ઇસી વકત હુઝૂર (સલ્લ.) ને એહરામકી ઈખ્તિદા કરમાઈ. ઇસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) કી મુબારક ઉટની આપકો અપની પુશ્ત પર લેકર ચલી ઔર બેદાઅ કી પહાડી પર ચબ્હી, જો સુલહુલેકકે કરીબ છે, ચૂંકે હાજ્જકે લિએ હર ઊંચી જગહ ચબ્હતે હુએ લબ્બેક ઝોરસે પબ્હના મુસ્તહબ છે, ઇસ લિએ હુઝૂર (સલ્લ.) ને યહાંબી ઝોરસે લબ્બેક પબ્હા. જિસકી આવાઝ પહાડીકા ઉચાન હોનેકી વજહસે ઔર ભી ઝિમાદા દૂર તક ગઈ. ઇસકી વજહસે સહાબા (રદી.) કી એક બઘી જમાઅત ઇસી જગહ હુઝૂર (સલ્લ.) કા એહરામ બાંધના નકલ કરતી છે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને લબ્બેક પબ્હતે હુએ મક્કા મુકર્રમાકી તરફ રવાનગી શુર કી. હઝરત જિબ્રાઇલ (અલયહિસ્સલામ) ને આકર યે દર્ખાસ્ત કી કે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) કો હુકમ કરમા દીજિએ કે લબ્બેક ઝોરસે પબ્હો ચુનાચે હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇસકા હુકમ કરમા દિયા.

રાસ્તેમે જબ વાદીએ રોહા પર પહોંચે તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને વહાં નમાઝ પબ્હી ઔર ચે કરમાયા કે સત્તર નબિયોને ઇસ જગહ નમાઝ પબ્હી હુઝૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા સામાન ઔર હઝરત અબુબકર (રદી.) કા સામાન સબ એક ઉંટપર થા. જો હઝરત અબુબકર (રદી.) કે ગુલામકી સુપુર્દગીમેં થા.

જબ વાદીએ અર્જમેં પહોંચે, તો દેરતક યે હઝરાત ઉંનકા ઇન્તિઝર કરમાતે રહે, બડી દેરમેં વો આએ ઔર કહાકે ઉંટ તો ખો ગયા. હઝરત અબુબકર સિદ્દીક (રદી.) ને ઉંનકો મારાકે એક હી તો ઉંટ થા વોળી ગુમ કર દિયા ઔર હુઝૂર (સલ્લ.) તબસ્સુમ કરમાકર ઇર્શાદ કરમા રહે થે કે ઇંન મુહરિમકો દેખો, યે કયા કર રહે હે યાની એહરામકી હાલતમેં મારતે હે. સહાબા (રદી.) કો જબ મા'લૂમ હુઆકે હુઝૂર (સલ્લ.) કે સામાનકી ઉંટની ગુમ હો ગઈ તો જલ્દીસે ખાના તૈયાર કરકે લાએ. હુઝૂર (સલ્લ.) ને હઝરત અબુબકર (રદી.) કો બુલાયાકે ખાઓ, અલ્લાહ તઆલાને બેહતરીન ગિઝા અતા કરમાઈ, મગર હઝરત અબુબકર (રદી.) કો ગુસ્સા આ રહા થા. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઉંનકો કરમાયા કે અબુબકર (રદી.) ગુસ્સેકો જાને દો ઇંસકે બાદ હઝરત સઅદ (રદી.) ઔર હઝરત કેસ (રદી.) અપને સામાનકી ઉંટની લેકર હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર (સલ્લ.) ! યે કુબૂલ કરમા લે, મગર હુઝૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા, અલ્લાહ તુમ્હે બરકત અતા કરમાએ. હમારી ઉંટની અલ્લાહકે ફઝલસે મિલ ગઈ જબ વાદી અસ્કાનમે, જો મક્કા મુકર્માકે કરીબ હે, તશરીફ કરમા રહે થે, તો હઝરત સૂરાકા (રદી.) ને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! હમેં હજકા તરીકા ઇંસ તરહ બતા દિજિયે કે ગોયા હમ આજ હી પૈદા હુએ હૈ, યાની ઇંસ પર ઇત્મીનાન ન કરમાવેં કે યે બાત તો ઉંનકો પેહલે મા'લૂમ હોગી, હુઝૂર (સલ્લ.) ને ઇંન હઝરાતકો બતાયા કે મક્કામેં દાખિલ હોંકર કયા કયા કરે. સર્ફમેં પહોંચકર હઝરત આઈશા (રદી.) કો હેઝા આને લગા. વો પરેશાન હુઈ, રોને લગી કે મેરા તો સફરહી બેકાર હો ગયા. હજકા વક્ત કરીબ આ ગયા ઔર મેં નાપાક હો ગઈ હુઝૂર (સલ્લ.) ને તસલ્લી દી કે યે તો સારી હી ઔરતોંકો પેશ આતા હે, ફિર ઉંનકો બતાયા કે વો અબ કયા કરે ઔર સહાબા-એ-કિરામ (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) કો ઇર્શાદ કરમાયા કે જિનકે સાથ હદી નહીં હે, વો મક્કા મુકર્મામેં દાખિલ હોકર ઉમરહ કરકે અપના એહરામ ખોલ દે.

મક્કા મુકર્માકે કરીબ જબ વાદી-એ-અજરક પર પહોંચે, તો ઇર્શાદ કરમાયા કે મેરે સામને ઇંસ વક્ત વો મન્ઝર હે, જબ હઝરત મુસા (અલયહિસ્સલામ) ઇંસ જગહ પર હજકે લિએ ગુઝર રહે થે ઔર કાનોમેં ઉન્ઝલિયા દેકર ઝોરસે લબ્બેક પબ્હ રહે થે. ઇંસકે બાદ હુઝૂર (સલ્લ.) ઝુતુવા પહોંચે જો મક્કા મુકર્માકે બિલ્કુલ કરીબ હે ઔર શબકો પહાં કિયામ કરમાયા ઔર સુબ્હકો મક્કા મુકર્મામેં દાખિલ હોનેકી ગરઝસે ગુસ્લ કિયા ઔર ચાસ્તકે વક્ત ૪ ઝિલ્હિજજહ પક શબ્માકી સુબ્હમેં મક્કા મુકર્મામેં દાખિલ હુએ ઇંસ દિન ઔર તારીખમેં ઉંલમાકા સબકા કરીબ કરીબ

ઈતિફાક હે કે મક્કા મુકર્રમામે દાખિલેકી ચેહી તારીખ ઓર ચેહી દિન થા બન્દેકે નજદીક જીલકદકા ચે મહીના ઉન્તીસ દિનકા થા, ઇસ લિએ સખાકો ચલકર નવે દિન મક્કા મુકર્રમામે દાખિલ હુએ.

મક્કા મુકર્રમામે પહોંચકર સબસે અવ્વલ મસ્જિદે હરામમે તશરીફ લે ગએ ઓર હજરે અસ્વદકો બોસા દિયા ઓર તવાફ ક્રિયા, તહીયતુલ મસ્જિદ ભી નહીં પખ્કી. મસ્જિદમે દાખિલ હોતે હી તવાફ શુરુ કરમા દિયા. તવાફસે કરાગત પર મકામે ઇબ્રાહીમ પર દોગાના અદા ક્રિયા જિસમે સૂરએ કાફિરુન ઓર સૂરએ ઇબ્લાસ પખ્કી. ઇસકે બાદ ફિર હજરે અસ્વદકો બોસા દિયા ઓર બાબુસકાસે નિકલકર સફાકી પહાડી પર તશરીફ લે ગએ ઓર ઉપર ચબ્દે યહાંતક કે ભેતુલ્લાહ નજર આને લગા ફીર બડી દેરતક તકબીરોન્નાહમીદ ઓર દુઆએ કરતે રહે. ઇસકે બાદ સફાન્નવાકે દરમિયાન સાત ચકર પુરે કરમાએ ઓર મર્વાપર જબ સઈસે કરાગત કરમાઈ તો જિન હજરાતકે સાથ હદી નહીં થી, ઉન્કો એહરામ ખોલનેકા હુકમ કરમા દિયા. ઇસકે બાદ ક્રિયામગાહ પર તશરીફ લે આએ ઓર ચાર દિન ક્રિયામ કરમાયા.

૮. જીલહિજ્જા પંજશખાકો ચાશતકે વકત મિના તશરીફ લે ગએ ઓર સબ સહાબા-એ-કિરામ ભી હજકા એહરામ બાંધકર હમરિકાબ થે. પાંચ નમાઝે મિનામે પખ્કી. ઇસ શબમે સૂરએ વલ મુર્સલાત હુઝૂર (સલ્વ.) પર નાઝિલ હુઈ. જુમ્હાકી સુબ્હકો તુલુએ આફતાબકે બાદ અરકાત તશરીફ લે ગએ ઓર નમરામે જો ખેમા હુઝૂર (સલ્વ.) કે લિએ ખુદદામને પેહલેસે લગા દિયા થા, થોડી દેર ક્રિયામ કરમાયા. ફિર ઝવાલકે બાદ અપની ઉંટની પર, જિસકા નામ કસ્વ થા, સવાર હોકર બતને ગર્તહમે, જો વહીં કરીબ હે, તશરીફ લાએ ઓર બહોત તવીલ ખુત્બા પખ્કા. ઇસ ખુત્બેમે એસે અલ્લાહ ભી થે, કે શાયદ તુમ ઇસ સાલકે બાદ મુઝે ન દેખો ઓર યે કે ઇસ સાલકે બાદ કભી ભી મેરા-તુમ્હારા યહાં ઇજિતમાઅ ન હોગા, વગેરહ વગેરહ.

ખુત્બેકે બાદ હજરત બિલાલ (રદી.) કો તકબીરકા હુકમ કરમાયા ઓર ઝોહર ઓર અસરકી નમાઝ ઝોહર હી કે વકતમે પખ્કાઈ. નમાઝસે કરાગતકે બાદ અરકાતકે મેદાનમે તશરીફ લાએ ઓર મગરીબ તક અપની ઉંટની પર દુઆમે બડે એહતિમામસે મશગૂલ રહે. ઇસી દોરાનમે હજરત ઉમ્મે કઝલ (રદી.) ને યે મા'લૂમ કરનેકે લિએકે આપકા રોઝા હે, યા નહીં, એક ખ્યાલેમે દૂધ ભેજા, જિસકો હુઝૂર (સલ્વ.) ને અપની ઉંટની પર સારે મજમેકે સામને નોશ કરમાયા તા'કે સબકો મા'લૂમ હો જાએ રોઝા નહીં હે. ઇસી દોરાનમે એક સહાબી ઉંટ પરસે ગિરકર મર ગએ હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા કે ઇનકે એહરામકે કપડોહીમે ઇનકો દફના

દો, યે ક્યામતમેં લબ્બેક હી કેહતે હુએ ઉઠેને.

ઉસ જગહ નજદકી એક જમાઅત બરાહે રાસ્ત પહોંચી ઓર હુઝૂર (સલ્વ.) સે એક આદમીકે ઝરિએસે આવાઝ દેકર દર્યાફત કરાયા કે હજ ક્યા હે. હુઝૂરને એક આદમીકો હુકમ કરમાયા કે એલાન કર દો કે હજ અરફાતમેં ઠેહરનેકા નામ હે. જો શખ્સ ૧૦ ઝીલહિજ્જાકી સુબહસે પેહલે પેહલે યહાં પહોંચ જાએ, ઉસકા હજ હો ગયા. (અબૂદાવિદ)

હુઝૂર (સલ્વ.) મઝિરબ તક ઉમ્મતકે લિએ મઝિરતકી દુઆ બહોતહી ઈલહાહ ઓર ઝારીસે માંગતે રહે. હક તઆલા શાનુફુકે યહાંસે ઉમ્મતકે લિએ મઝાલિમકે સિવા ઓર સબ ચીઝોંકી મઝિરતકા વાઅદા હો ગયા, મગર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ફિર ભી ઈસ્તિજા કરમાતે રહે કે યા અલ્લાહ ! યે ભી હો સક્તા હે કે મઝલૂમોંકો તૂ અપને પાસસે બદલા અતા કરમા દે ઓર ઝાલીમોંકો મા'ફ કરમા દે, ઈસી દોરાનમેં આયતે શરીફા -

الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي

નાઝિલ હુઈ, જિસકા બયાન સબસે પેહલી ફસ્લમેં ગુઝર ચુકા હે. જિસ વકત યે આયતે શરીફા નાઝિલ હુઈ તો વહીકે બોઝસે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ઉંટની બેઠ ગઈ, ખબી ન હો સકી.

ગુઝબકે બાદ નમાઝસે કબ્લ હુઝૂર (સલ્વ.) વહાંસે રવાના હુએ ઉંટની એસે ઝેરોં પર થી કે નિહાયત શિદ્દતસે ઉસકી બાગ ખીચ રખી થી. વો જોશમેં દોડના ચાહતી થી. જહાં ઝરા ચબ્દાઈ આતી તો હુઝૂર (સલ્વ.) ઉંટનીકી બાગ ઝરા ઢીલી કરમા દેતે થે. ફિર ઉસકો ઝોરસે ખીચ લેતે હતાકે ઉસકા સર બાગસે ઝિયાદા ખીચનેકી વજહસે કજાવેસે લગા જા રહા થા. હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદી.) હુઝૂર (સલ્વ.) કે પીછે ઉંટની પર થે. રાસ્તેમેં એક જગહ મુઝદલફહકે કરીબ હુઝૂર (સલ્વ.) કો પેશાબકી ઝરૂરત હુઈ, ઉતરકર પેશાબ કિયા, વુઝૂ કિયા. હઝરત ઉસામા (રદી.) ને વુઝૂ કરાયા.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદી.) કા મા'મૂલ ઈતિબાકે શોકમેં હંમેશા યે રહા કે જબ હજ કરતે તો ઈસ મોકે પર ઉતરકર વુઝૂ કિયા કરતે ઓર ઝોકમેં કહા કરતે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને યહાં વુઝૂ કિયા થા. હઝરત ઉસામા (રદી.) ને વુઝૂકે બાદ હુઝૂર (સલ્વ.) સે નમાઝકી યાદ દેહાની કી. હુઝૂર (સલ્વ.) ને કરમાયા, આગે ચલો. મુઝદલફા પહોંચકર સબસે પેહલે હુઝૂર (સલ્વ.) ને નયે વુઝૂકે બાદ મઝિરબ ઓર ઈસાંકી નમાઝ પબ્દાઈ, ઈસકે બાદ દુઆમેં મશગૂલ હુએ. બા'ઝ રિવાયાતમેં આતા હે કે ઈસ જગહ મઝાલિમકે બારેમેં હુઝૂર (સલ્વ.)

કી કુઆ કુબૂલ હો ગઈ. હુજૂર (સલ્લ.) ને બચ્ચોં ઓર ઓરતોંકો નીજ સુખકાકે હુજુમમેં તકલીફ હોનેકે ખ્યાલસે રાતહીમેં મુઝકલકાસે મિનાકો રવાના કરમા દિયા ઓર ખુદ તમામ રુકકાકે સાથ સુખે સાદિકકે બાદ સવેરેસે નમાઝ પઢકર તુલૂએ આકતાબસે પેહલે નિકલકર મિનાકે સિએ રવાના હુએ ઓર ઉસ વકત હજરત ઉસામા (રદી.) તો પેહલ ચલને વાલોંમેં લે ઓર હજરત કઝલ બિન અબ્બાસ (રદી.) હુજૂર (સલ્લ.) કે પીછે ઉટની પર સવાર લે. રાસ્તેમેં એક નવજવાન લખકીને હુજૂર (સલ્લ.)સે અપને બાપકે હજજે બદલકા મસઅલા દર્યાકત કિયા. હજરત કઝલ (રદી.) ભી નવ-ઉમ્ર લે. ઉનકી નિગાહ ઉસ ઓરત પર પળી. હુજૂર (સલ્લ.) ને અપને હસ્તે મુબારકસે હજરત કઝલ (રદી.) કે ચેહરેકો દૂસરી તરફ ફેર દિયા કે ના મહરમકો ન હેએ ઓર લે ઇર્શાદ કરમાયા કે આજકા દિન એસા દિન હે કે જો સખ્સ ઇંસમેં અપની આંખ, કાન ઓર સુબાનકી હિકાજત કરે, ઉસકી મગફિરત હોતી હે.

રાસ્તે હી સે હજરત કઝલ (રદી.) ને હુજૂર (સલ્લ.) કે સિએ કંકરીયા ચુની, લોઝ મસાઇલ ભી દર્યાકત કરતે જાતે લે ઓર હુજૂર (સલ્લ.) જવાબ કરમાતે જા રહે લે. એક સહાબીને દર્યાકત કિયા, હુજૂર (સલ્લ.) ! મેરી વાલિદા ઉંતની બુલ્હી હે કે અગર સવારી પર ઉનકો બાંધકર બિઠાયા જાએ તો ઉનકી મોતકા અંદેશા હે, ક્યા મેં ઉનકી તરફસે હજ કર સકતા હું ? હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે અગર તુમ્હારી વાલિદાકે ઝિમ્મે કિસીકા કર્જ હોતા, તો ક્યા તુમ અદા ન કરતે એસે હી હજકો ભી સમજો. જબ હુજૂર (સલ્લ.) રાસ્તેમેં વાદીએ મહસ્સર પર પહોંચે જહાં હક તઆલા શાનુલ્લને અબ્રહાકે હાથીકો હલાક કિયા થા, જબકે ઉસને મક્કા મુકર્રમા પર ચઢાઇ કી થી, તો હુજૂર (સલ્લ.) ને અપની ઉંટનીકો તેજ કર દિયા કે જલ્દીસે ઉસ અઝાબકી જગહસે આગે બઘડ જાએ. મિના પહોંચકર સીપે સુમરાએ ઉકળા પર પહોંચે ઓર સાત કંકરીયા ઉસકો મારી ઓર લબ્બેકકા પહ્લના જો એહરામકે બાદસે અબ તક વકતન કવકતન હોતા રેહતા થા ઉસ વકત બન્દ કર દિયા. ઇસકે બાદ મિનામેં કિયામગાહ પર તશરીફ લાએ ઓર બધા તવીલ વાઅજ કરમાયા, જિસમેં બહોતસે અહમ એહકામકા એલાન કિયા ઓર ઇસ કિસમકે મઝાબીન ભી ઇર્શાદ કરમાએ કેસા કે અલ-વિદાઅકે વકત કહે જાતે હે, ફિર કુરબાનીકી જગહ તશરીફ લે ગએ ઓર અપની ઉમરકે સાલોંકે મુતાબિક ૬૩ ઊંટ અપને હસ્તે મુબારકસે કુરબાન કિએ, જિનમેં ૬-૭ ઊંટ ઉમન્દ કર કુરબાન હોનેકે સિએ આગે બઘડ રહે લે, હર એક સુબાને હાલસે જલ્દી કુરબાન હોના ચાહતા થા.

દાઝ જાતે તો હે મકતલમમેં પર અવ્વલ સબસે,
દેખિએ વાર કરે લો સિતમ આરા કિસ પર.

૬૩ કે અલાવા બાકી ઉંટોકો હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) ને કુરબાન
 દિયા, કુલ અદદ ૧૦૦ થે. કુરબાનીકે બાદ એલાન કરમા દિયા કે જિસ્કા દિલ
 થાહે, ઇનમેં સે ગોશ્ત કાટકર લે જાએ. ઇસકે બાદ હજરત અલી (રદી.) સે ઇર્શાદ
 કરમાયાકે હર ઉંટમેંસે એક-એક બોટી લેકર સબકો એક બરતનમેં જોશ દે. ઉનકા
 સોરબા હુજૂર (સલ્લ.) ને પિયા તા'કે હર ઉંટકો હુજૂર (સલ્લ.) કે નોશ કરમાનેકી
 સઆદત હાંસિલ હો અપની અજવાજે મુતહહરાતકી તરફસે ગાય ઝૂબ્હ કી કુરબાનીસે
 કરાગતકે બાદ હજરત મા'મર (રદી.) યા હજરત ખરાશ (રદી.) કો બુલાયા ઓર
 ઉનસે હજમત બનવાઈ, સર મુંડાયા, લબેં બનવાઈ, નાપુન તરસવાએ ઓર યે બાલ
 ઓર નાપુન જાનિસારોમેં તકસીમ કરા દિએ. કેહતે હું કે કહીં કહીં જો બાલ મુબારક
 મોજૂદ હું, વો ઇન્હીમેં કે બકીયા હે. ઇસકે બાદ એહરામકી ચાદરેં ઉતારકર કપબે
 પેહને, પુશ્તૂ લગાઈ, ઇસ દોરાનમેં કસરતસે સહાબા-એ-કિરામ (રદી.) આકર હજકે
 મુતઅલિલક મસાઈલ દર્યાકિત કરતે રહે. ઉસ દિનમેં ચાર કામ કરને હે, રમી, ઝૂબ્હ,
 સર મુંડાના, તવાફે જિયારત કરના, પેહી તર્તીબ ઇનકી હે. ઇસમેં બહોતસે હજરાતસે
 ભૂલ વગેરહકી વજહસે તર્તીબમેં તકદદુમ તઅખ્ખુર હુઆ, હર શખ્સ આકર અર્જ
 કરતા કે મુજસે બજાએ ઇસકે એસે હો ગયા. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ
 વસલ્લમ) કરમાતે, ઇસમેં કોઈ ગુનાહ નહીં હુઆ અલબત્તા ઇસમેં ગુનાહ હે કે
 કિસી મુસલમાનકી આબરૂ રેઝી કી જાએ જોહરકે વકત હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ
 અલયહિ વસલ્લમ) તવાફે જિયારતકે લિએ મકકા મુકર્મા તશરીફ લે ગએ ઓર
 જોહરકી નમાઝ મકકા મુકર્મામેં પઢી યા મિના વાપસ આકર, રિવાયતમેં ઇંખિલાફ
 હે ઓર તવાફસે કરાગત પર ઝમઝમ શરીફકે કુએ પર તશરીફ લે ગએ ઓર ખુદ
 ડોલ ખીંચકર પાની પીયા ઓર બા'ઝ રિવાયાતમેં હે કે હુજૂર અકદસ (સલ્લલ્લાહુ
 અલયહિ વસલ્લમ) ને ખુદ નહીં ખીયા બલ્કે યે કરમાયા કે અગર મુઝે યે ડર
 ન હોતા કે લોગ તુમ પર ગલબા કરને લગેંગે તો ખુદ ખીંચ કર પીતા, લેકિન
 ઇન દોનોમેં કુછ ઇશ્કાલ નહીં ઝમઝમ શરીફકા પાની પીના બાર બાર હુઆ, ઇસ
 લિએ કિસી મોકે પર ખુદ ખીંચકર પીયા હો. જબ હુજૂમ ન હુઆ ઓર કિસી મોકે
 પર હુજૂમકી વજહસે એસા કરમા દિયા હો, ઇસમેં ઇશ્કાલ નહીં આપને ઝમઝમ
 શરીફકા પાની ખબે હોકર પીયા ઓર ફિર સહા મર્વાકી દોબારા સઈ કી યા નહી
 કી, ઇસમેં ઇંખિલાફ હે. હનફીયાકે કવાઈદકે મુવાફિક તો કી હે ઇસકે બાદ મિના
 વાપસ તશરીફ લે ગએ ઓર ત્રીન દિન વહાં કિયામ કિયા ઓર રોઝાના ઝવાલકે
 બાદ ત્રીનો જમરાતકી રમી કિયા કરતે થે ઓર બા'ઝ રિવાયાતમેં હે ઇન એયામમેં
 જબકે મિનામેં કિયામ થા, રોઝાના રાતકો બેતુલ્લાહ શરીફકી જિયારત ઓર તવાફકે
 લિએ તશરીફ લાતે ઓર મિનાકે કિયામમેં મુતઅદિદ વાઅઝ ભી હુજૂરે અકદસ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા જિનમેં ઇસ કિસમકે અલકાજ ત્વી હું કે શાયદ તુમસે ફિર ન મિલ સકું. મિનાહીકે કિયામમેં સૂરએ ઈઝ્ઝ-જા અ નસરુલ્લહાહ નાઝિલ હુઈ બા'જ રિવાયતમેં હે કે હજસે કબ્લ મદીના તખ્તબા હી મેં નાઝિલ હો મુકી થી ઔર મુતઅદ્દિદ રિવાયાતમેં હે કે ઇસ સૂરતકે નાઝિલ હોનેકે બાદ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને કરમાયા કે ઇસ સૂરતમેં મેરી વફાતકી ખબર દી ગઈ હે, મેં અન્કરીબ જાનેવાલા હું.

ઇસકે બાદ ૧૩ ઝિલહિજ્જા શેહ-શઆકો ઝવાલકે બાદ આખિરી રમીસે ફારિગ હોકર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) મિનાસે રવાના હુએ ઔર મક્કા મુકર્રમાકે બાહર મુહુસ્સબમેં ફિસકો બતહા ઔર ખીફ બની કનાના ત્વી કેહતે હું, એક ખેમામેં ફિસકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ (રદી.) ને હુઝૂર (સલ્લ.) કે પહાં તશરીફ લાનેસે પેહલે હી ઇસ જગહ લગા રખ્યા થા. કિયામ કિયા ઔર ચંદ નમાઝે ઝોહરસે ઇશા તક વહાં અદા કરમાઈ ઔર ઇશાકે બાદ થોડી દેર ઇસમેં આરામ કિયા. યે વોહી જગહ હે ફિસ જગહ કુફકારને બેઠકર ઇબ્તિદા-એ-ઇસ્લામ યાની નુબૂવ્વતકે છઠે સાલમેં યે મુઆહેદા કિયા થા કે બન્નુ હાશિમ ઔર બન્નૂલ મુતલિબકા બાઈકાટ કર દિયા જાએ કે ન ઉનસે લેન દેન કિસી કિસમકા કિયા જાએ, ન ઉનકો ખાને કો દિયા જાએ, ન ઉનસે કોઈ મુલાકાત કરે, ન મુલેહકી બાત કરે, જબ તક યે લોગ નહિઝૂ બિલ્લાહ હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો હમારે હવાલે ન કર દે, તા'કે હમ હુઝૂર (સલ્લ.) કો કતલ કરે. યે મુઆહેદા ઇસી જગહ લિખ્યા ગયા થા. ફિસકા કિસ્સા મશહૂર હે.

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને આજ દો જહાંકે સરદાર હોનેકી હેસિયતસે પહાં કિયામ કિયા ઔર ઇશાકે બાદ થોડી દેર આરામ કરમાકર તવાફ વિદાઅકે લિએ મક્કા મુકર્રમા તશરીફ લાએ ઔર ઇસી રાતમેં હઝરત આઈશા (રદી.)કો ઉનકે ભાઈકે સાથ ઉમરહકા એહરામ બાંધનેકે લિએ તનઈમ ભેજા ઔર ઉમરહ કરાયા. હઝરત આઈશા (રદી.) જબ ઉમરહસે ફારિગ હોકર મુહુસ્સબ પહોંચ ગઈ, તો હુઝૂર (સલ્લ.) ને કાફિલેકો મદીના તખ્તબાકી તરફ રવાનગીકા હુકમ કરમાયા. ઇસમેં ઇબ્તિલાફ હે કે ઇસ હજકે મોકે પર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) બેતુલ્લાહ શરીફકે અન્દર દાખિલ હુએ યા નહીં, દાખિલ હોના તો મુહકકક હે, લેકિન બા'જ ઉલમા હજકે અખ્યામમેં દાખિલ હોના બતાતે હું ઔર બા'જ હઝરાત ઇસ ઝમાનેકે બજાએ ફત્હે મક્કાકે ઝમાનેમેં બતાતે હું ઔર તવાફ વિદાઅસે ફરાગતકે બાદ બા'જ રિવાયતકે મુવાફિક મુબહકી નમાઝ મક્કા મુકર્રમામેં પબ્હાકર ફિસમેં સૂરએ વત્તૂર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને પબ્હી

૧૪ ઝિલહિજા સન ૧૦ હિ. ચહાર સમ્બાકી મુબહકો મદીના તખ્મબાકી તરફ મએ ખુદામ જાનિસાર વાપસી હુઇ ઓર જબ ૧૮ ઝિલહિજા સન ૧૦ હિજરી ૫૬ સમ્બાકો ગદીર ખમ પર જો જોડકડે કરીબ એક જગહ હે, પહોંચે તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને એક ઊંચી જગહ મિખરકી શકલ પર ખબે હોકર તવીલ વાખજ કરમાયા, કિસમે હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કે મનાઝિબ ભી ઇર્શાદ કરમાએ. પેહી વો ચીઝે હે કિસકો રાકઝિમોને બિગાડ કર ઇદે ગદીરસે મશહૂર કિયા, હજરત અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) કા ઇર્શાદ હે કે મેરે બારેમે દો જમાઅતે હલાક હોંગી એક વો જમાઅત જો મોહબ્બતકે દઅવેમે ઇકરાત કરે ઓર દૂસરી વો જમાઅત જો અદાવતમે ઇકરાત કરે. (તારીખુલ ખુલકા બરિવાયતે હાકિમ વગેરહ) યાની રાકઝી ઓર ખારિજી.

ઇસકે બાદ જબ મુલ હુલેકા પહોંચે તો શબકો વહાં કિયામ કરમાયા ઓર મુબહકે વક્ત મુઅરસકે રાસેસે મદીના મુનવ્વરામે યે દુઆ પઢ્યતે હુએ તશરીફ લે ગએ.

اَرْوُتُ نَابِئُونَ عَائِدُونَ لِرَبِّكَ خَامِدُونَ

આઇબુ-ન તાઇબુન આબિદુ-ન શિરબબિના હામિદુ-ન.

તર્જુમા - હમ લોટને વાલે હે, એસી તરફ કી તોબા કરને વાલે હે અપને ગુનાહોસે ઓર અલ્લાહ તઆલાકી ઇબાદત કરને વાલે હે ઓર અપને રબકી તા'રીફ કરનેવાલે હે. ફકત !

ઇસ નાપાક ને સન ૧૩૪૨ હિજરીમે એક રિસાલહ અરબી મુબાનમે હજજતુલ વિદાઅમે લિખ્યા થા તા'કે હુઝૂર (સલ્લ.) કે હજ કી રિવાયાતે મુતકર્રિફાહ મુસલસલ તરીકેસે મુસ્તહજર રહે. ઇસમે હર કોલકા માખજ ઓર ફકહી મબાહિસ ભી લિખે થે ઓર ઇસમે હર રિવાયતકા હવાલા ભી દર્જ કિયા થા, ઇસીસે યે વાકિઅહ નકલ કિયા હે. ઇસમે હર વાકિઅહકા હવાલા મોજૂદ હે, અભી તક ઇસકે તખાઅ હોનેકા વક્ત નહી આયા, કયા બઈદ હે. કિસી વક્ત અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ કે ફઝલસે આ જાએ. ઇસકે બાદ દો માહ. હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇસ આલમમે તશરીફ કરમા રહે. ફિર રકીકે આ'લા કે સાથ જા મિલે ઓર હજરત સિદ્દીકે અકબર (રદી.) ખલીફા અવ્વલ હુએ. પેહલે સાલ હજરત ઉમર (રદી.) કો અમીરૂલ હજ બનાકર ભેજા ઓર ખુદ તશરીફ ન લે જા સકે. દૂસરે સાલ ખુદ અમીરૂલ હજ બનકર તશરીફ લે ગએ ઓર ફિર વોભી ઇસ આલમસે રૂખ્સત હો ગએ, તો હજરત ઉમર (રદી.) ખલીફ-એ-સાની હુએ. ખિલાફત કે પેહલે સાલમે હજરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઓફ (રદી.) કો અમીરૂલ હજ બનાકર રવાના કરમાયા ઓર ઇસકે બાદસે દસ સાલ તક મુસલસલ ખુદ અમીરૂલ હજ બનકર

તશરીફ લે ગએ ઔર અપની હયાતકે આખિરી સાલમેં અઝવાજે મુતહહરાતકો ખુસુસિયતકે સાથ અપને સાથ હજ કરાયા.

ઇસકે બાદ હઝરત ઉસ્માન (રદી.) ખલીફા સાલિસ હુએ તો પેહલે સાલ યાની સન ૨૪ હિજરીમેં હઝરત અબ્દુરહમાન બિન ઔફ (રદી.) કો અમીરૂલ હજ બનાકર રવાના કરમાયા ઔર સન ૨૫ હિજરીસે ૩૪ હિજરી તક હર સાલ ખુદ હજકે લિએ તશરીફ લે જાતે રહે, ઇસકે બાદ મહસૂર કર દિએ ગએ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદી.) કો અમીરૂલ હજ બનાકર રવાના કરમાયા.

હઝરત સૈયદુલ મશારિક વલ મજારિબ અલી (કર્મલ્લાહુ વજહહુ) ખિલાફતસે કબ્લ તો બકસરત હજ કરતે રહે, લેકિન ખિલાફતકે ઝમાનેમેં જંગે જમલ વ સિફહીન વગૈરહકી વજહસે ખુદકો તશરીફ લે જાનેકી નીબત ન આ સકી.

(મુસામરાત)

અબ આખિરમેં ચંદ કિસ્સે અલ્લાહવાલોકે હજકે રૌઝુરિયાલીન વગૈરહસે નકલ કરતા હું કે વો હજ કરનેવાલોકે લિએ એક નમૂના ઔર ઇબરત હે. ઇસકે બાદ ઇસ રિસાલે કો ખત્મ કર દૂંગા.

કિસ્સાબ (૧) હઝરત ઝુન્નૂન મિસરી (રહ.) કરમાતે હે કે મેં એક દિન બૈતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ કર રહા થા. લોગોંકી આંખે બૈતુલ્લાહ શરીફ પર લગ રહી થી, જિસ્સે આંખોકો સુકૂન મિલ રહા થા કે દક્કઅતન એક શખ્સ બૈતુલ્લાહ શરીફકે કરીબ આએ ઔર યે દુઆ કરને લગે, અય મેરે રબ ! તેરા મિસ્કીન બન્દા, જો તેરે દરબારસે પુતકારા હુઆ હે ઔર તેરે દરસે ભાગા હુઆ હે, અય અલ્લાહ ! મેં તુઝસે વો ચીઝ માંગતા હું જો સબ ચીઝોંસે ઝિયાદા કરીબ હો ઔર વો ઇબાદત માંગતા હું જો સબસે ઝિયાદા તુઝે મેહબૂબ હો અય અલ્લાહ ! મેં તુઝસે તેરે બરગુઝીદા બન્દોંકે તુફેલ ઔર તેરે અઘ્નિયા-એ-કિરામકે વસીલેસે યે માંગતા હું કે અપની મુહબ્બતકી શરાબકા એક પ્યાલા મુઝે પીલા દે ઔર મેરે દિલ પરસે અપની મા'રિફતસે જહલકે પરદે હટા દે, તા'કે મેં શૌકકે બાઝુઓંસે ઉઝકર તેરે તક પહોંચ જાઉં ઔર ઇરફાનકે બાગોંમેં તેરેસે સરગોશિયા કરું.

ઇસકે બાદ વો શખ્સ ઇતને રોએ કે આંસુ ટપ-ટપ ઝમીન પર ગિર રહે થે, ફિર હંસે ઔર ચલ દિએ. ઝુન્નૂન (રહ.) કરમાતે હે કે મેં ઉનકે પીછે ચલ દિયા ઔર મેં સોચ રહા થા કે યે શખ્સ યા તો બખા કામિલ હે યા કોઇ પાગલ હે. વો મસ્જિદસે બાહર નિકલકર એક વીરાનેકી તરફ ચલ દિએ. મેં પીછે - પીછે જા રહા થા. વો મુઝસે કેહને લગે, કે તુમ્હે કયા હુઆ ? કયું ચલે આ રહે હો ? અપના કામ કરો.

મેંને પૂછા, કે અલ્લાહ તુમ પર રહમ કરે, તુમ્હારા કયા નામ હે ? કેહને

લગે મેરા નામ અબ્દુલ્લાહ (અલ્લાહ કા બન્દા) ! મૈને પૂછા કે આપકે વાલિદકા કયા નામ હે ? કેહને લગે અબ્દુલ્લાહ. મૈને કહા, યે તો જાહિર હે કે સબ હી અલ્લાહકે બન્દે હૈં ઓર અલ્લાહકે બન્દોંકી ઓલાદ હે, તુમ્હારા નામ કયા હે ? કેહને લગે મેરે બાપને મેરા નામ સઅદૂન રખ્યા થા. મૈને કહા જો સઅદૂન મજનૂનકે નામસે મશહૂર હે કેહને લગે કે હાં, વોહી હું.

મૈને પૂછા વો કીન બર્ગુઝીયા હોગ હે, જિનકે વસીલેસે તુમને દુઆ કી. કેહને લગે, વો હોગ હું જો અલ્લાહકી તરફ એસે ચલતે હે, જેસે વો શખ્સ ચલતા હે, જિસને ઇશકકો અપના નસબુલએન બના રખ્યા હો ઓર વો દુનિયાસે એસે અલગ હો ગએ હે, જેસા વો શખ્સ હો જિસકે દિલકો કિસી ચીઝને પકડ લિયા હો. ઇશકે બાદ વો કેહને લગે કે મુમૂન ! મૈને સુના હે કે તુમ યે કેહતે હો કે મૈં અસબાબે મા'રેફત સુનના ચાહતા હું મૈને કહા, આપકે ઊલૂમસે તો નફા પહોંચના હી ચાહિએ, તો ઉન્હોને દો શે'ર અરબીકે પછે, જિનકા મતલબ યે હે કે આરિફીનકે દિલ હર વક્ત મોલાકી યાદમેં મુશ્તાક રેહતે હૈં, ઓર ઇશ્તિયાકમે નાલા કરતે રેહતે હે, યહાં તકકે ઉસકે કુર્બમેં મંજિલ બના લેતે હે, અપને મોલાકે ઇશકમેં એસે ખુલસસે લગતે હૈં કે ઉસકે ઇશકસે હટાનેવાલી ઉનકે લિએ કોઈ ચીઝ નહી રેહતી. (રોઝ સફા. ૨૨)

કિસ્સાહ [૨.] હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કરમાતે હૈં કે મૈં એક મર્તબા તન્હા હજકો ગયા ઓર મક્કા મુકર્રમામેં કુછ કિયામ કર લિયા, મેરી આદત થી કે જબ રાતકા અંધેરા ઝિયાદા હો જાતા તો મૈ તવાફ કિયા કરતા. એક મર્તબા મૈને એક નવ-ઉમ્ર લડકી કો દેખા કે વો તવાફ કર રહી હે ઓર યે અશઆર ગા રહી હે -

أَيُّ الْحُبِّ أَنْ يَخْفَى وَكَمْ قَدْ كَتَمْتَهُ
فَأَصْبَحَ عِنْدِي قَدْ أَنَاخَ وَطَمَسَا
وَإِنْ رُمْتُ قُرْبَانٍ جَبِيئٍ تَقَرَّبَا
وَيَسْعِدُنِي حَتَّى الدُّوَا طَرَبَا
إِذَا اسْتَدَّ شَوْقِي هَامَ قَلْبِي بِذِكْرِهِ
وَيَسْعِدُنِي حَتَّى الدُّوَا طَرَبَا

તર્જુમા : ૧. મૈને અપને ઇશકકો કિતના છુપાયા મગર અબ વો ઇસી તરફ મખ્ફી નહી રેહતા. અબ તો ઉસને ખુલ્લમ ખુલ્લા મેરે પાસ ડેરા ડાલ દિયા.

૨. જબ મા'શૂકકે શૌકકા મુઝપર ગલબા હોતા હે તો મેરા દિલ ઉસકે ઝિકરસે ફડકને લગતા હે, ઓર અગર મૈં અપને મેહબૂબસે કુર્બત ચાહતી હું તો વો ફોરન મુઝસે તર્કીબુ કરતા હે.

૩. ઓર જબ વો હાજિર હોતા હે તો મૈં ઉસમે ફના હો જાતી હું ઓર ફિર ઉસીકે લિએ ઉસીકી બદોલત ઝિન્દા હો જાતી હું ઓર વો મેરી હાજત રવાઈ કરતા હે, હત્તા કે મૈં ખૂબ લાઝઝત પાતી હું ઓર મઝેમેં આ જાતી હું.

હઝરત જુનેદ (રહ.) ક્રમાતે હે, કે મૈને ઉસે કહા અય હાડકી ! તુ અલ્લાહ તઆલાસે નહીં ડરતી એસી બા-અરકત જગહ એસે શે'ર પબ્લતી હે વો મેરી તરફ મુતવજ્જહ હુઇં ઓર કેહને લગી કે અય જુનેદ !

لولا التقى لم تترنى / اهجر عن طيب الوسن

‘અગર અલ્લાહ તઆ’લા કા ડર ન હોતા, તૂ મુજે ન દેખતા કે મૈં મીઠી નીંદકો છોડે ફિરતી હું.

التقى شرفنى / كما ترى عن وطنى

“તૂ તો દેખ હી રહા હે કે અલ્લાહ તઆલાકે ખોફ હી ને મુઝકો મેરે વતનસે ધકેલા ઓર ભગાયા હે.”

ان من جدى بن غبده هيمنى

ઉસીકા ઇશક મેરે સાથ લગા હુઆ હે, જિસ્કી વજહસે મૈં ભાગી ફિર રહી હું ઓર ઉસીકી મુહબ્બતને મુજે હેરાનો-પરેશાન કર રખ્યા હે.

ઇસકે બાદ ઉસને પૂછા કે જુનેદ ! તુમ અલ્લાહ તઆલાકા તવાફ કરતે હો યા બેતુલ્લાહ શરીફ કા તવાફ કરતે હો ? મૈને જવાબ દિયા કે મૈંતો બેતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ કરતા હું તો ઉસને અપના મુંહ આસમાનકી તરફ ડિયા ઓર કેહને લગી, સુબ્હાનલ્લાહ ! આપ કી તો કયા અજબ મશીયત હે, જો મખ્લૂક ખુદ પત્થર જેસી હે, વો પત્થરોં હી કા તવાફ કરતી હે. ઇસકે બાદ ઉસને ત્રીન શે'ર ઓર પબ્લે, જિનકા મતલબ યે હે કે લોગ પત્થરોંકા તવાફ કરકે આપકા કુર્બ ફૂંદતે' હે ઉન લોગોં કે દિલ ખુદ ભી પત્થરોંસે ઝિયાદા સખ્ત હૈં ઓર હેરાનીમૈં હેરાન વ પરેશાન ફીર રહે હૈં ઓર અપને ખ્યાલમૈં તકફૂબકે મહેલમૈં ઉતરે હુએ હે અગર યે લોગ અપને ઇશકમૈં સચ્ચે હોતે તો ઉનકી સિકાત અપની તો ગાયબ હો જાતી ઓર અલ્લાહકી મુહબ્બતકી સિકાત ઉનમે પેદા હો જાતી.

હઝરત જુનેદ (રહ.) કરમાતે હે કે મૈં ઉસકી ઇસ ગુફતગૂસે ગંશ ખાકર ગિર ગયા. જબ મુજે ગશીસે ઇંકાકા હુઆ તો વો હાડકી જા ચુકી થી. (રોઝ)

કિસ્સાહ (૩) હઝરત બશર હાની (રહ.) કરમાતે હે કે મૈંને અરકાતકે મેદાનમૈં શામકે વક્ત એક શખ્સકો દેખા કે વો નિહાયત બેતાબીસે રો રહા હે ઓર બેચેનીસે રોતે હુએ ચંદ શે'ર પબ્લ રહા હે, જિનકા તર્જુમા યે હે કે વો કિતની પાક-ઝાત હે, વો હર એબસે પાક હે, અગર હમ કાંટોં પર ઓર ગર્મ સૂઈયોં પર ઉસકે સામને સજદેમૈં ગિરે, તબ ભી ઉસકી નેઅમતોંકે હકકા ઉશરે અશીર ભી અદા ન હો, બલ્કે ઉશરે અશીરકા ઉશરે અ'શીર ઓર ભી અદા ન હો. ઇસકે બાદ ઉંખોને

યે શે'ર પબ્દે.

کَمْ قَدْ دَلَّتْ فَلَمْ أَذْکُرْ فِي ذَلِّیْ وَأَنْتَ يَا لَیْلِ الْغَیْبِ تَذْکُرْنِیْ
کَمْ أَتَشَفَّى السَّخَرُهَا عِنْدَ مَعْصِیْ وَأَنْتَ تَلْطَفُ بِنِیْ حِلْمًا وَتَسْتُرْنِیْ

તર્જુમા : અય પાક જાત ! મૈને કિતની મર્તબા હઝિરો કી ઓર કબી અપની હઝિરમૈ તુજે યાદ ન કિયા ઓર મેરે માલિક ! તૂ મુજે ગાયબનાહ હંમેશા યાદ કરતા રહા. મૈ અપની જિહાલતસે કિતની મર્તબા ગુનાહોંકે સાથ અપની પરદાદરી કર ચુકા હું ઓર તૂં અપને હિલ્મકે સાથ મુજપર લુત્ફો- મેહરબાની કરતા હે ઓર મેરી પરદાપોશી કરતા હે.

હજરત બિશર (રદી.) કેહતે હૈં કે ફિર'વો મેરી નજરોંસે ગાયબ હો ગએ. મૈને હોગોંસે દરયાફત કિયા કે યે કોન બુતુર્ગા થે, તો મા'લૂમ હુઆ કે વો હજરત અબૂ ઉબેદ ખ્વાસ (રદી.) થે, જો મુમ્તાઝ બુતુર્ગોંમૈં હે. ઉનકે મુતઅલ્લિક મશહૂર હે કે સત્તાર બરસ તક આસમાનકી તરફ મુંહ નહી ઉઠાયા. કિસીને ઉનસે ઇંસકી વજહ પૂછી તો કરમાયા કે મુજે શરમ આતી હે કે ઇતને બડે મોહિસનકી તરફ ઇંસ સ્પાહ મુંહકો ઉઠાઉ કિસ કદર તઅજ્જુબકી બાત હે કે અલ્લાહકે કરમાબરદાર બન્દે તો ઇંસ કદર આજિઝી કરે ઓર અપની હુસ્ને ઇબાદતકે બાવજૂદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુસે ઇંસ કદર શરમાએ ઓર ગુનેગાર અપને ગુનાહોં પર ન શરમાએ ઓર નાઝ કરે. યા અલ્લાહ ! અપને પાક ચેહરેકી તરફ નજર કરનેસે કયામતમૈ હમકો મહરૂમ ન કીજિએ ઓર અપને સાલેહ બન્દોંકી બરકાતસે હમૈં ભી મુન્તકઅ કરમા ઓર દારૈનમૈં ઉનકે ઝેરે સા'યા રખ. (રીઝ પઠ)

કિસ્સાહ (ર.) હજરત માલિક બિન દીનાર (રહ.) કરમાતે હૈં કે મૈં હજકે લિએ જા રહા થા. રાસ્તેમૈં એક નવ-જવાનકો દેખા કે વો પેદલ ચલ રહા હે, ન તો ઉસકે પાસ સવારી હે, ન તોશાહ, ઓર ન પાની હે. મૈને ઉસકો સલામ કિયા, ઉસને સલામ કા જવાબ દિયા. મૈને કહા, જવાન ! કહાંસે આ રહે હો ? તો વો નવ-જવાન કેહને લગા, ઉસીકે પાસસે. મૈને કહા, કહાં જા રહે હો ? કહા, ઉસીકે પાસ. મૈને કહા, તોશાહ કહાં હે ? કહા ઉસીકે ઝિમ્મે હે. મૈને કહા, યે રાસ્તા બગેર તોશાહ ઓર પાનીકે તે નહીં હોગા, આખિર તેરે સાથ કુછ હે ભી ? ઉસને કહા. મૈને સફરકે શુરૂકે વકત પાંચ હર્ફ તોશાહકે લિએ પકડ લિએ થે, મૈને પૂછા વો પાંચ હર્ફ કોનસે હૈં ? ઉસને કહા, અલ્લાહ તઆલા કા પાક ઇર્શાદ કાફ-યા-એન-સ્વાદ. મૈને પૂછા, ઇંસકે કયા મા'ની હુએ ? કેહને લગા કે કાફકે મા'ની કાફી કિફાયત કરનેવાલા, હા કે મા'ની હાદી હિદાયત કરનેવાલા, યા કે મા'ની મૂવી, ઠિકાના દેનેવાલા, એન કે મા'ની આલિમ, હર બાતકો જાનને વાલા, સ્વાદ

કે મા'ની સાદિક, અપને વા'દે કા સમ્યા. પસ જિસ શખ્સકા સાથી કિફાયત કરનેવાલા, હિદાયત કરનેવાલા જગહ દેનેવાલા, બા-ખબર ઓર સમ્યા હો વો બરબાદ હો સકતા હે મા ઉસકો કિસી બાતકા ખીફ હો સકતા હે ? કયા વો શખ્સ ભી ઈસકા મુહતાજ હે કે તોશાહ ઓર પાની લા'દે ફિરે. હઝરત માલિક (રહી.) કરમાતે હે કે મેંને ઉસકી મુકતમૂ સુનકર અપના કુરતા ઉસકો દેના ચાહ્યા, ઉસને કુબૂલ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઓર કહ્યા કે બડે મિયાં ! દુનિયાકે કુરતેસે નંગા રહેના અચ્છા હે. દુનિયા કી હલાલ ચીઝોંકા હિસાબ દેના હે ઓર ઉસકી હરામ ચીઝોંકા અઝાબ ભુગતના હે. જબ રાતકા અંધેરા હુઆ, તો ઉસ જવાનને અપના મુંહ આસમાનકી તરફ કિયા ઓર યે કહ્યા, અય વો પાક ઝાત ! જિસકો બન્દોંકી ઇતાઅતસે ખુશી હોતી હે ઓર બન્દોંકે ગુનાહોંસે ઉસકા કુછ નુકસાન નહીં હોતા, મુજે યે ચીઝ અતા કરમા, જિસ્સે તુજે ખુશી હોતી હે યાની તા'અત ઓર વો ચીઝ મા'ફ કરમા દે, જિસ્સે તેરા કોઈ નુકસાન નહીં યાની ગુનાહ. ઇસકે બાદ જબ લોગોંને એહરામ બાંધ્યા ઓર લબ્બેક કહ્યા તો વો ચૂપ થા. મેંને કહ્યા, તુમ લબ્બેક નહીં પબ્બતે, કેહને લગ્યા, મુજે યે ડર હે કે મેં લબ્બેક કહું ઓર વહાંસે જવાબ મિલે, ઇલા લબ્બેક વલા સઅદેક, ન તેરી લબ્બેક મો'તબર, ન સાદેક મો'તબર, ન મેં તેરા કલામ સુનતા હું, ન તેરી તરફ ઇસ્તિફાત કરતા હું.

ઇસકે બાદ વો ચલા ગયા. ઇસકે બાદ મેંને સારે રાસ્તે ઉસકો નહીં દેખા, આખિરમેં મિનામેં વો નઝર પડા ઓર ઉસને ચંદ શે'ર પબ્બે, જિનકા તર્જુમા યે હે કે વો મેહબૂબ, જિસકો મેરા ખૂન બહાના અચ્છા મા'લૂમ હોતા હે, મેરા ખૂન ઉસકે લિએ હરમમેં ભી હલાલ હે, ઓર હરમસે બાહર ભી. ખુદા કી કસમ ! અગર મેરી રૂહકો યે પતા ચલ જાએ કે વો કિસ પાક ઝાતકે સાથ અટકી હુઈ હે તો વો કદમકે બજાએ સરકે બલ ખળી હો જાએ ઓર મલામત કરનેવાલે મુજે ઇશ્કમેં મલામત ન કર, અગર તુજે વો નઝર આ જાએ, જો મેં દેખતા હું, તો કભી ભી લબકુશાઈ ન કરે. લોગ અપને બદનસે બેતુલ્લાહકા તવાફ કરતે હું. અગર વો અલ્લાહકી પાક ઝાત કા તવાફ કરતે, તો હરમસે ભી બે-નિયાઝ હો જાતે. ઇંદકે દિન લોગોંને તો ભેડ-બકરી કી કુરબાની કી, લેકિન માશૂકને મેરી જાનકી ઉસ દિન કુરબાની કી. લોગોંને હજ કિયા હે ઓર મેરા હજ અપની સુકૂનકી ચીઝકા હે. લોગોંને કુરબાનિયાં કી હે, મેંતો અપને ખૂનકી ઓર અપની જાનકી કુરબાની કરતા હું. ઇસકે બાદ યે દુઆ કી, અય અલ્લાહ ! લોગોંને કુરબાનિયોંકે સાથ તેરા તકરુબ હાંસિલ કિયા, મેરે પાસ કોઈ ચીઝ કુરબાનીકે લિએ નહીં હે, સિવાએ અપની જાન કે, મેં ઉસકો તેરી બારગાહમેં પેશ કરતા હું, તૂ ઉસકો કુબૂલ કર લે. ઇસકે બાદ એક ચીખ મારી ઓર મુરદા હોકર ગિર ગયા. ઇસકે બાદ ગૈબસે એક આવાઝ આઈ

કે યે અલ્લાહ તઆલાકા દોસ્ત હે, ખુદાકા કતીલ હે.

માલિક (રદી.) કેહતે હે કે મૈને ઉસકી તજીબીઓ-તકવીન કી ઓર ચાતબર ઉસકી સોચમેં પરેશાન ઓર મુતકઠિકર રહા. ઇસીમેં આંખ લગ ગઈ, તો ખ્યાબમેં ઉસકો દેખા. મૈને પૂછા, તુમહારે સાથ ક્યા મા'મલા હુઆ ? કેહને લગે કે જો મુહમ્મદ-એ-બદરકે સાથ હુઆ, બલ્કે ઉસ પર ભી કુછ ઝિયાદા હુઆ. મૈને પૂછા કે ઝિયાદા હોને કી ક્યા વજહ ? કહેને લગે કે વો કાફિરોંકી તલવારસે સહીદ હુએ યે ઓર મેં ઇશ્કે મોલાકી તલવારસે. (રોઝ)

ઇસકા મતલબ યે નહીં કે હર બાતમેં ઉનસે ઝિયાદતી હો, કિસી બાતમેં ઝિયાદતી હો જાના કાફી હે, વરના ઇન હઝરાતકે લિએ સહાબી હોનેકા જો ફઝલ હે, ઉસકો ગૈર સહાબી કહાં પહોંચ સકતે હૈં.

કિસ્સાહ (૨.) હઝરત ઝુન્નુન કરમાતે હૈં કે હજકે સફરમેં એક જંગલમેં મુઝે એક નવ-જવાન ખૂબસૂરત લડકા મિલા, ગોયા ચાંદીકા ટુકડા હે ઓર ઇશ્ક ઉસકે બદનમેં જોશ માર રહા થા, વોભી હજકે લિએ જા રહા થા. મૈને ઉસકો સાથ લે લિયા. મૈને ઉસે કહા કે બખા તવીલ સફર હે, તો ઉસને એક શેર પખ્લા, જિસકા તર્જુમા યે હે કે કાહિલોં ઓર ઉકતા જાનેવાલોંકે લિએ યે સફર બઈદ હે, લેકિન મુશ્તાકોંકે લિએ કુછ ભી દૂર નહી. (રોઝ)

કિસ્સાહ (૩.) હઝરત શિબ્લી (રહ.) જબ અરકાત પર પહોંચે તો, બિલકુલ ચુપચાપ રહે, કોઈ લફઝ ભી ઝુબાનસે નહીં નિકાલા. જબ વહાંસે મિનાકી તરફ ચલે, હદે હરમકે જો દો નિશાન હે, ઉનસે આગે બઘડ ગએ, તો આંખોંસે આંસુ બેહને લગે ઓર ચંદ અશઆર પઢે જિનકા તર્જુમા યે હે -

“મેં ચલ રહા હૂં ઇસ હાલ મેં કે મૈને અપને દિલ પર તેરી મુહબ્બતકી મુહર લગા દી, તા'કે ઇસ દિલપર તેરે સિવા કિસીકા ગુઝર ન હો. કાશ મેં અપની આંખોંકો એસી તરહ બન્દ કરતા કે તેરા દીદાર નસીબ હોને તક કિસીકો ભી ન દેખતા. દોસ્તોંમેં બા'ઝ તો એસે હોતે હૈં, જો એક હી કે હો રેહતે હૈં ઓર બા'ઝ એસે હોતે હૈં, જિનમેં દૂસરોંકી ભી શિકંત હોતી હે, લેકિન જબ આંખોંસે આંસુ નિકલકર રૂખ્સારોં પર બેહને લગતે હૈં, જબ ઝાહિર હો જાતા હે કોન વાકઈ રો રહા હે ઓર કોન બનાવટી રોના રો રહા હે.” (રોઝ)

અદૂમેં ઓર મુઝમેં ગૌર કર લો” ફર્ક ઇતના હે.

કોઈ બનતા હે દીવાના, કોઈ હોતા હે દીવાના.

કિસ્સાહ (૪.) હઝરત ફુજેલ બિન અયાઝ (રદી.) અરકાત કે મૈદાનમેં ગુરૂબ તક બિલ્કુલ ચૂપ રહે ઓર જબ આકતાબ ગુરૂબ હો ગયા, તો કરમાને લગે, અય અલ્લાહ! અગરચે તૂને મા'ફ કરમા દિયા, લેકિન મેરી બદહાલી પર ફિર ભી અફસોસ હે. (રોઝ)

કિસ્સો (૨૪) ઇબ્રાહીમ બિન મહલબ (રહ.) કેહતે હે કે મેં તવાફ કર રહા થા. મેંને એક બાંદીકો દેખા કે વો કા'બા શરીફકા પરદા પકડકર કેહ રહી થી, અય મેરે સરદાર ! તુજસે મુહબ્બત કરનેકી કસમ ! મેરા દિલ ફેર દે. મેંને ઉસસે પૂછા કે અય લડકી ! તુજે કિસ તરહ મા'લૂમ હુઆ કે હક તઆ'લા શાનુલ્ તુજસે મોહબ્બત કરતે હૈ. કેહને લગી કે ઉસકી શકકર્તાસે મા'લૂમ હુઆ. મેરે પકળને કે લિએ ઇસ્લામી લશ્કર ભેજે, ઉન પર કિતને-કિતને માલ ખર્ચ કિએ, જબ કહી મુજે કાફિરોંકે પંજેસે નિકાલા, મુજે મુસલમાન બનાયા, અપની મા'રફત અતા કરમાઈ, હાલાંકે મેં ઉસકો બિલકુલ નહીં જાનતી થી. અય ઇબ્રાહીમ ! ક્યા યે ઉસકી મુહબ્બત ઓર શકત નહીં ? મેંને ઉસસે પૂછા કે તુજે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્સે કિની મુહબ્બત હે ? કેહને લગી કે ઝિયાદાસે ઝિયાદા ઓર બડીસે બડી જો થીજ હો સકતી હો. મેંને પૂછા, વો કેસી હે ? કેહને લગી કે શરાબસે ઝિયાદા લતીફ ઓર ગુલાબકે અર્કસે ઝિયાદા દિલ પસન્દ. ઇસકે બાદ ઉસને ત્રીન શે'ર પબ્હે, જિનકા મતલબ યે હે કે બેચેન આદમી સબરો-સુકૂનકો નહીં જાનતા કે ક્યા હોતા હે, ઉસકે પાસ તો બેહનેવાલી આંખે હોતી હે, જિનકો રોનેસે બેકરાર કર દિયા હો ઓર એક બદન હોતા હે, જો ઇશકકે શોલોંકી વજહસે દુબલા હો ગયા હો ઓર ફરેક્તાકી બીમારીકા ક્યા ઇલાજ હો સક્તા હે ઓર મુહબ્બતકા અંજામ બખા સખત હે, બિલખુસૂસ જબકે મેહરબાની કરનેવાલે ઉસકી તરફ નેઝોંસે મેહરબાની કરતે હો. વો યે શે'ર પબ્હતે હુએ ચલદી. (રોઝ)

કિસ્સો (૨૫) માલિક બિન દીનાર (રહ.) કેહતે હૈ કે મેંને એક નવ-જવાન કો એક દફા દેખા કે કુબૂલિયતકે આસાર ઉસકે ચહેરે પર ઝાહિર હે. ઓર આંખોસે આંસૂ લગાતાર રુખ્સારોં પર બેહ રહે હે. મેંને ઉસકો દેખકર પેહચાના કે અર્સા હુઆ, બસરામે એક ઝમાનેમેં ઉસકો બડી નાજો-નેઅમતમેં દેખ ચુકા થા. ઇસ વક્ત દેખકર મેંને ઉસકો પેહચાના ઓર ઉસકી યે હાલત દેખકર મુજે ભી રોના આ ગયા. ઉસને ભી મુજે દેખકર પેહચાન લિયા ઓર મુજે સલામ કિયા ઓર કેહને લગા, માલિક ! તુમ્હે ખુદાકી કસમ ! ખાસ વક્તમેં મુજે યાદ રખના ઓર મેરે લિએ અલ્લાહ તઆલાસે મજિરતકી દુઆ માગના. ક્યા બઈદ હે અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્ મેરે હાલ પર રહમ ફરમાએ ઓર મેરે ગુનાહોંકો મા'ફ કર દે ઓર યે કેહકર દો શે'ર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

જબ મેહબૂબ તેરી તરફ મુતવજજહ હો તો મેરા ભી ઉસસે ઝિકર કર દીજિઓ ઓર યે કેહ દેના કે કિસી વક્ત ભી તેરી યાદસે ઉસકા દિલ ખાલી નહીં હોતા, શાયદ વો જબ મેરા નામ સુને તો મું પૂછ લે કે ફલાં શખ્સ પર ક્યા ગુઝર રહી હે.

માલિક (રહ.) કેહતે હૈ કે યે શે'ર પબ્હકર વો રોતા હુઆ ચલ દિયા.

ઇતનેમે હજકા ઝમાના આગયા. મેં હજકે લિએ રવાના હુઆ. ઇત્તિકાકસે મેં મસ્જિદે હરામમે બેઠા થા કે મેંને એક શખ્સકે ગિર્દ મજબા ઇકકા દેખા ઓર વો શખ્સ બેતાબ હોકર ચે રહા હે ઓર ઉસકી તડપ ઓર બેતાબીસે હોગોંકો તવાફ મુઝિલ હો ગયા. મેંને જો ઉકકર ઉસકો દેખા, તોં વોહી જવાન થા. મેં ઉસકો દેખકર ખુશ હુઆ ઓર મેંને ઉસે કહા કે અલ્લાહ તઆલાકા મુક હે કે ઉસને તેરી તમન્ના પૂરી કર દી, તો ઉસને ચંદ શે'ર પબ્હે જિનકા તર્જુમા ચે હે કે -

લોગ બિલા ખોકો-ખતરા મિનાકી તરફ ચલે ઓર જબ વો મિનામે પહોંચ ગએ તો અપની આરઝુઓં કો પા લિયા. હોગોંને અલ્લાહ તઆલાસે આરઝુએ માંગી. અલ્લાહને ઉનકો ઉનકી તમન્નાએ અતા કી ઓર ઉનકી ખાલિસ તોબા કી બદોલત ઉનકો ફરશ ઓર બદકારીસે મેહફૂઝ રખ્યા. ઉનકે ઉપર સાકીને શરાબકા દોર ચલાયા ઓર જબ ઉન્હોંને પૂછા કે સાકી કોન હે તો કહા કે -

إِنَّا لِلّٰهِ دَعَوْنِيْ اِنَّا لِلّٰهِ رَبِّكُمْ لِيَالْحَبْرِ وَالْعَلِيَّاءِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّسَاءِ

“મેં હું તુમ્હારા મા'બૂદ, તુમ મુજે પુકારો. મેં તુમ્હારા રબ હું, મેરે હી લિએ બુઝુર્ગી હે, મેરે હી લિએ બખાઈ હે, મેરા હી મુલ્ક હે ઓર મેરે હી લિએ સારી તા'રીફે હે.”

માલિક (રહ.) કેહતે હે કે મેંને ઉસે કહા કે વલ્લાહ ! મુજે અપના હાલ બતાઓ, ક્યા ગુઝરી ? કેહને લગ્યા બડી અચ્છી ગુઝરી, મુજે અપને ફઝલસે યહાં બુલાયા. મેં હાઝિર હો ગયા ઓર જો મેંને માંગ્યા, વો મુજે મિલા. ફિર ઉસને ચંદ શે'ર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા ચે હે કે -

જબ મેહબૂબને મુજે બુલાયા, તો મેંને કહા મુબારક ! મુબારક ! ક્યા હી બેહતર હે તેરા વિસાલ ઓર કિતની શીર્શી હે તેરી મુહબ્બત ઓર કિતના મજેદાર હે તેરા ઇશક ! તેરે હકકી ક્સમ ! તૂહી મતલૂબ હે, તૂહી મક્સૂદ હે, તેરી હી આરઝુએ હે, હોગ મુજે તેરી મુહબ્બતમે મલામત કરતે હે, ક્યા કરે ઓર જિતન દિલ ચાહે મલામતે કરે, મેરા દિલ તેરે સિવા કિસી ચીઝકા મુસ્તાક નહી, લોગ અપને અપને મા'શૂકકે સહેરોંકો ફલાં ફલાંકો યાદ કરતે હે, ક્યા કરે મુજે તો જબ કિસી સહેરકા તઝકેરહ આ જાએ, તૂહી યાદ આતા હે.

માલિક (રહ.) કેહતે હે કે ચે કેહકર વો તવાફમે મશગૂલ હો ગયા, ફિર મુજે ખબર નહીં કહાં ગયા. (રોઝ)

અલ્લાહની કૃપા એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હે કે મેં એક સાલ સખ્તતરીન ગરમીકે ઝમાનેમે હજકો ચલા, લૂ બડી શિદ્દતસે ચલાતી થી. એક દિન, જખકે મેં વસ્ત હિજાઝ પહોંચ ગયા, ઇત્તિકાકન કાફલેસે બિછબ ગયા ઓર મુજે કુછ ગુનૂહગી સી આ ગઈ,

દકઘાતન આંખ જો ખુલી તો મુઝે ઉસ જંગલ બયાબાનમે એક આદમી નજર આયા તો મેં જલ્દી જલ્દી ઉસકી તરફ ચલા તો દેખા એક કમસિન લડકા થા, કિસકો દાદી ભી ન થી ઓર ઇસ કદર હસીન કે ગોયા ચૌદવીં કા ચાંદ, બલ્કે દોપહરકા સૂરજ ઉસ પર નાઝે-નેઅમતકે કરિશ્મે ચમક રહે હે, મૈને ઉસકો સલામ કિયા ઉસને કહા, ઇબ્રાહીમ ! વ અલૈકુમ અસ્સલામ મેરા નામ લેને પર મુઝે ઇન્તીહાઈ-હેરત હુઈ ઓર મુઝસે સુકૂત ન હો સકા. મૈને બડે તઅજજૂબસે પૂછા કે સાહિબઝાદે ! તુઝે મેરા નામ કિસ તરહ મા'લૂમ હુઆ ? તૂને તો મુઝે કભી દેખા ભી નહી કેહને લગા કે ઇબ્રાહીમ જબસે મુઝે મા'રેફત હાસિલ હુઈ મૈં અંજાન નહી બના ઓર જબસે મુઝે વિસાલ નસીબ હુઆ, કભી ફિરાક નહી હુઆ.

મેને પૂછા કે ઇસ સપ્ત ગરમીમે ઇસ જંગલમે તુઝે કયા મજબૂરી ખીચ કર હાઈ ? કેહને લગા કે ઇબ્રાહીમ ! ઇસકે સિવા મૈને કભી કિસીસે ઉન્સ પૈદા નહી કિયા ઓર ન ઇસકે સિવા કભી કિસીકો સાથી ઓર રહીક બનાયા. મે ઉસકી તરફ બિલકુલ્લિયા મુન્કતઅ હો ચુકા હું ઓર ઉસકે મા'બૂદ હોનેકા ઇકરાર કર ચૂકા હું. મૈને પૂછા કે તેરે ખાનેપીનેકા ઝરિયા કયા હે ? કેહને લગા કે મેહબૂબને અપને ઝિમ્મે લે રખ્યા હે. મૈને કહા કે ખુદાકી કસમ ! મુઝે ઇન અવારિઝકી વજહસે જો મૈને ઝિકર કિએ, તેરી જાનકે હલાક હો જાનેકા અન્દેશા હે, તો ઉસને રોતે હુએ કે ઉસકી આંખોંઓસે આંસુઓંકી લડી મોતિયોંકી તરહસે ઉસકે રૂખ્સારોં પર પડ રહી થી, ચંદ શે'ર પળ્કે જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

“કીન સખ્સ ડરા સકતા હે મુઝકો જંગલકી સપ્તીસે, હાલાંકે મૈં ઇસ જંગલકો અપને મેહબૂબકી તરફ ચલકર કતઅ કર રહા હું ઓર ઉસ પર ઇમાન લા ચુકા હું. ઇશક મુઝકો ભૈયેન કર રહા હે ઓર શોક ઉભારે લિએ જાતા હે ઓર અલ્લાહપાકકા ચાહનેવાલા કભી કિસી આદમીસે નહી ડર સકતા. અગર મુઝે ભૂખ લગેગી તો અલ્લાહ તઆલાકા ઝિકર મેરા પેટ ભરેગા ઓર અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દકી વજહસે મૈં ખ્યાસ્તા નહી હો સકતા ઓર અગર મૈં ઝઈફ હું તો ઉસકા ઇશક મુઝે હિજાઝસે ખુરાસાન તક (યા'ની પૂરબસે પશ્ચિમ તક) લે જા સકતા હે. તૂ મેરે બચાપનકી વજહસે મુઝે હકીર સમજાતા હે, અપની મલામતકો છોડ, જો હોના થા હો ચુકા મૈને પૂછા તુઝે ખુદાતઆલા કી કસમ ! અપની સહી સહી ઉઝ બતા કયા હે ? કેહને લગા કે તૂને બડી સપ્ત કસમ મુઝકો દે દી, જો મેરે નાઝદીક બહોત હી બડી હે મેરી ઉઝ બારહ સાલ કી હે.”

ફિર વો કેહને લગા કે ઇબ્રાહીમ ! તુઝે મેરી ઉઝ પૂછનેકી કયા ઝરૂરત પેસ આઈ ? મૈને બતા તો દી હી. મૈને કહા, મુઝે તેરી બાતોને હેરતમે ડાલ દિયા. કેહને લગા અલ્લાહકા મુક હે ઉસને બડી નેઅમતે અતા કરમાઈ ઓર અલ્લાહકા

કજલ હે કે ઉસને અપને બહોતસે મો'મિન બન્દોસે અકજલ બનાયા.

ઇબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે મુજે ઉસકી હુસ્ને સૂરત, હુસ્ને સીરત ઓર ઉસકે શીર્સી કલામ પર બળા હી તઅ'જજૂબ હુઆ. મૈને કહા, સુબહાનલ્લાહ ! હક તઆલા શાનુહુને કેસી કેસી સુરતે બનાઈ હે. ઉસને થોડી દેર નીચેકો સર ગૂંકા લિયા. ફિર ઉપરકી તરફ મુંહ ઉઠાકર બહોત તિરછી, કડવી નિગાહસે મુજે દેખા ઓર ચંદ શે'ર પખ્હે જિનકા તર્જુમા યે હે -

"અગર મેરી સગા જહન્નમ હો તો મેરે લિએ હલાકત હે. ઉસ વકત િરી યે રોનક ઓર ખૂબસૂરતી ક્યા બનાએગી. ઉસ વકત મેરી સારી ખૂબિયોંકો અઝાબ એ'બદાર બના દેગા ઓર જહન્નમમેં તવીલ અર્સે તક રોના પબેગા ઓર જબ્બાર જલ્લ જલાલુલ્લુ યે ફરમાએગા, અય બદ-તરીન ગુલામ ! તૂ મેરે નાફરમાનોંમેં હે. તૂને દુનિયામેં મેરા મુકાબલા કિયા, મેરી હુકમ ઉઢૂલી કી, ક્યા તૂ મેરે અહદ - પેમાનકો (જો અઝલમેં હુએ થે) ભૂલ ગયા થા યા મેરી (ક્યામત કી) મુલાકાતકો ભૂલ ગયા થા. (અય ઇબ્રાહીમ) તૂ ઉસ દિન દેખેગા કે ફરમાબરદારોકે મુંહ ચૌદહવીં રાતકે ચાંદકી તરહ ચમક રહે હોંગે ઓર હક તઆલા શાનુહુ અપને ઉપરસે અન્વારકે પરદે હટા દેંગે, જિસકી વજહસે યે ફરમાબરદાર ઉસ પાક ઝાતકી ઝિયારતસે એસે મબહૂત હો જાએંગે કે ઉસકે મુકાબલેમેં હર નેઅમત ઓર હર રાહતકો ભૂલ જાએંગે ઓર હક તઆલા શાનુહુ ઇન ફરમાબરદારોં કે હેબત ઓર ખુશનુદીકા લિબાસ પેહનાએંગે ઓર ઉનકે ચેહરોંકો રોનક ઓર શાદાબી અતા હોગી."

યે અશઆર પખ્હકર કેહને લગા, અય ઇબ્રાહીમ ! મહજૂર વો હે જો દોસ્તસે મુન્કતઅ હો ગયા હો ઓર વિસાલ ઉસકો હાસિલ હે, જિસને અલ્લાહ તઆલાકી ઇતાઅતસે વાફિર હિસ્સા લિયા, લેકિન ઇબ્રાહીમ ! અપને રૂકાએ સફરસે બિછડ ગએ હો. મૈને કહા, હાં મૈં એસા હી રેહ ગયા, તુઝસે અલ્લાહ તઆલાકે વાસ્તે સવાલ કરતા હૂં કે તૂ મેરે લિએ દુઆ કરકે મૈં અપને સાથિયોંસે જા મિલું. મેરે ઉસ કેહને પર ઉસ લબકેને આસમાનકી તરફ દેખા ઓર કુછ આહિસ્તા આહિસ્તા જબાનસે કહા કે મુજે ઉસકે હોંઠ હરકત કરતે હુએ મા'લૂમ હુએ. ઉસ વકત મુજે દફઅતન નીંદકા ઝોકાસા આયા બેહોશી-સી હુઈ. ઉસ્સે જો મૈને ઇંકાકા પાયા, તો કાફલેકે બીચમેં ઉંટ પર અપને આપકો પાયા ઓર મેરે ઉંટ પર જો મેરા સાથી થા, વો મુઝસે કેહ રહા થા, ઇબ્રાહીમ ! હોશિયાર હો, સંભલે રહો, એસા ન હો, ઉંટ પરસે ગિર જાઓ ઓર ઉસ લડકેકા મુજે કુછ પતા ન ચલા કે વો આસમાન પર ઉડ ગયા યા ઝમીનકે અન્દર ઉતર ગયા. જબ હમ સારા રાસ્તા તે કરકે મક્કા મુકર્રમા પહોંચ ગએ ઓર મૈં હરમ શરીફમેં દાખિલ હુઆ તો ક્યા દેખતા હૂં કે વો લડકા કા'બા શરીફકા પરદા પકડે હુએ રો રહા હે ઓર ચંદ શે'ર પખ્હ રહા

હે જિસકા તર્જુમા યે હે -

મેં કા'બે કા પરદા પકડ રહા હું. ઓર બેતુલ્લાહ શરીફકી ઝિયારત ભી કર રહા હું. લેકિન દિલમેં જો કુછ હે, ઉસકો ઓર રાજકી બાતકો તૂ ખૂબ જાનતા હે. મેં બેતુલ્લાહ શરીફકી તરફ પૈદલ ચલકર આયા હું. કહી સવાર નહીં હુઆ, ઇસ લિએકે મેં બાવજૂદ અપની કમસિનીકે ફરેક્તા આશિક હું. મેં બચપનહીસે તુઝપર મરને લગા હું. જબકે મેં ઇશકકો જાનતા ભી ન થા ઓર અગર લોગ મલામત કરેં કિસી બાત પર, તો મેં ભી ઇશકકા તિફલે મક્તબ હું. અય અલ્લાહ ! અગર મેરી મોતકા વક્ત આ ગયા હો, તો શાયદ મેં તેરે વસ્લસે બહરાયાબ હો સકું.

ઇસકે બાદ વો બે ઇન્તિયાર સજદેમેં ગિર ગયા ઓર મેં દેખતા રહા. ઇસકે બાદ મેં ઉસકે પાસ ગયા ઓર ઉસકો હિલાયા તો વો ઇન્તિકાલ કર ચુકા થા. રદિયલ્લાહુ અન્હુ વ અર્ઝાહુ.

ઇબ્રાહીમ (રહ). કેહતે હું કે મુઝે ઉસકે ઇન્તિકાલકા બહોત સખ્ત સદમા હુઆ. મેં વહાંસે ઉઠકર અપની કિયામગાહ પર આયા ઓર ઉસકે કફન દેનેકે લિએ કપડા લિયા ઓર મદફનકે લિએ એક-દો આદમી સાથ લિએ ઓર વહાં પહોંચા, જહાં ઉસકો મુરદા છોડકર આયા થા, તો ઉસકી લાશકા કહી પતા ન ચલા, વહાં દૂસરે હાજીઓસે દર્યાફત કિયા, મગર કિસીકો ભી પતા ન થા કે કિસીને ઉસકો દેખા, તો મેં સમઝકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને ઉસકો લોગોંકી આંખોસે પોશીદા કરમા રખા થા.

મેં વહાંસે અપની કિયામગાહ પર વાપસ આ ગયા ઓર મુઝે કુછ ગુનૂદગી-સી આગઈ, તો મેંને ઉસકો ખ્વાબમેં દેખા કે વો બહોત બડે મજમેં હે ઓર સબસે પેશ-પેશ હે ઓર ઉસપર ઇસ કદર નૂરા ચમક રહા હે ઓર એસે ઉમ્દા જોડે હું કે ઉનકી સિફત બયાનમેં નહીં આ સકતી. મેંને ઉસસે પૂછા, કે તુ વોહી લબકા હે, કેહને લગા મેં વોહી હું. મેંને પૂછા તેરા ઇન્તિકાલ નહીં હુઆ ? ઉસને કહા, હાં હો ગયા. મેંને કહાકે મેંને તો તુઝે તજહીઝો-તકફીનકે લિએ બહોત તલાશ કિયા, કહીં પતા ન ચલા ? કેહને લગા, ઇબ્રાહીમ ! સુન, જિસને મુઝે મેરે શહેરસે નિકાલા ઓર અપની મુહબ્બતમેં ફરેક્તા કિયા ઓર મેરે અજીઝો-અકારિબસે જુદા કિયા, ઉસીને મુઝે કફન દિયા ઓર કિસી દૂસરેકા મુહતાઝ નહીં બન્ને દિયા. મેંને પૂછા, હક તઆલા શાનુહૂને મરનેકે બાદ તેરે સાથ ક્યા મા'મલા કિયા તો ઉસને કહાકે અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહૂને મુઝે અપને સામને બળા કિયા ઓર ફરમાયા કે તૂ ક્યા ચાહતા હે ? મેંને અર્ઝ કિયા કે યા ઇલાહી ! તૂહી મકસૂદ હે ઓર તેરી હી મુઝે આરઝૂ હે ફરમાયા કે બેશક તૂ મેરા સચ્ચા બંદા હે ઓર જો તૂ માંગે ઉસકે લિએ કોઈ રુકાવટ નહીં હે. મેંને અર્ઝ કિયા કે મેં યે ચાહતા હું કે મેરે જમાનેકે તમામ આદમીઓમેં મેરી સિફારિશ કુબૂલ ફરમા લે. ઇર્શાદ હુઆ કે ઇન સબકે બારેમેં

તેરી સિંહારિશ મકબૂલ છે.

ઇબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હું કે ઇસકે બાદ ઉસ લડકેને ખ્યાલમેં મુઝસે રૂપ્સાતી મુસાફા કિયા ઓર મેં નીંદસે બેઘાર હો ગયા. મેંને અપને હજકે જો અરકાન બાકી હો, વો પૂરે કિએ, લેકિન ઉસ લડકેકી પાઠસે ઓર ઉસકે રંઝસે મેરે દિલકો કરાર ન થા. મેં હજકે કારિગ હોકર વાપસ હુઆ, લેકિન રાસ્તેમેં સારે કાફલેવાલે ચે કેહતે હો કે ઇબ્રાહીમ ! તેરે હાથકી મલકસે હર શખ્સ હેરાન હે કે કેસી ખુશ્ખુ આ રહી હે ઓર ઇસ વાકિયેકે નક્કલ કરનેવાલે કેહતે હું કે મરને તક ભી ઇબ્રાહીમ (રહ.) કે હાથોમેંસે વોહી ખુશ્ખુ આતી રહી.

હઝરત ખ્યાસ (રહ.) કરમાતે હું કે મેં એક સાલ હજકે લિએ જા રહા થા, બહોતસે રહીક સાથ હો. ચલતે-ચલતે એક મર્તાબા મુઝે તન્હાઈકા મલબા હુઆ ઓર ચે દિલમેં તકાગ્ર હુઆ કે સબકા સાથ છોડકર અકેલે ચલું, મેંને ઇસ રાસ્તેકો છોડકર, જિસ પર સબ ચલ રહે હો, એક દૂસરા તન્હાઈકા રાસ્તા ઇંતિખાર કર લિયા ઓર મેં ત્રીન દિન ઓર ત્રીન રાત બરાબર ચલતા રહા. ન તો મુઝે ઉનમેં ખાનેકા ખ્યાલ આયા, ન પીનેકા, ન કોઈ ઓર હાજત પેશ આઈ. ત્રીન દિન-રાત ચલનેકે બાદ મેં એક જંગલમેં પહોંચ ગયા, જો બધા શાદાબ સર-સબા ઓર હર કિસ્મકે ફલ ઓર ફૂલ ઉસમેં લગે હુએ, જો બડે મહેકદાર હો ઓર ઉસકે બીચમેં એક ચશમા હો. મુઝે ચે ખ્યાલ હુઆ કે ચે તો જન્મત હો ઓર મેં સખ્ત હેરાતમેં પડ ગયા મેં ઇસી ફિકો-સોચમેં થા કે એક જમાઅત આતી નજર આઈ, જિનકે ચેહરે તો આદમીયાં જેસે હો ઓર ઉન પર મુરકકા ચાદર ઓર ખુશનુમા લુંગિયાં થી. ઉન લોગોંને આકર મુઝકો ઘેર લિયા ઓર સલામ કિયા. મેંને સલામકા જવાબ દિયા ઓર કહાકે તુમ કહાં મેં કહાં ? ફિર મુઝે ખ્યાલ હુઆ કે ચે જાન્નાતકી કોમ હો. ઇતનેમેં ઉનમેંસે એકને કહાકે હમમેં એક મસઅલેમેં ઇંતિલાફ હો રહા હો ઓર હમ જાન્નાતમેંસે હું, જિન્હોંને બેઅતુલ ઉકબાકી રાતમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહી વસલ્લમ) સે અલ્લાહકા પાક કલામ સુના થા. હુઝૂર (સલ્લ.) કે પબ્લનેકી આવાઝને હમે દુનિયાકે સારે કામોંસે છુડા દિયા ઓર ચે જગહ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને હમારે લિએ મુતઅખ્યન કરમા દી. મેંને પૂછાકે ઇસ જગહસે વો કિતની દૂર હો, જહાં મેંને અપને સકરકે સાથિયોંકો છોડા હો. મેરે ઇસ સવાલ પર એક શખ્સને ઇનમેંસે તબસ્સુમ કરતે હુએ કહાકે અબૂ ઇસ્હાક ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે ભી અજબ ભેદ હું. ઇસ જગહ તુમ્હારી કોમકા કભી કોઈ શખ્સ બજુઝ એક આદમીકે નહીં આયા. એક જવાન તુમ્હારી જાન્સસે આયા થા, ઉસકા પહાં ઇન્તિકાલ હો ગયા થા ઓર ચે દેખ ઉસકી કબર હો. ઉસકી કબર મેંને દેખીકે ઉસ પાનીકે તા'લાબકે કિનારે થી, ઉસકે ગિર્દ છોટાસા બગીચા થા, જિસમેં એસે ફૂલ લગ રહે હો કે મેંને

કળી નહીં દેખે થે. ફિર વો જાન્ન કેહને લગાકે ઇસ જગહકે ઓર ઉસ જગહકે દરમિયાન ઇતને-ઇતને મહીનોંકા યા ઇતને ઇતને સાલોંકા રાસ્તા હે.

ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને કહાકે અચ્છા, ઇસ જવાનકા હાલ મુજે બતાઓ, ઉનમેંસે એકને સુનાયા કે હમ લોગ ઇસ ચરમેકે ડિનારે બેઠે હુએ ઇશકકે બારેમે બહસ કર રહે થે કે ઇતનેમે એક જવાન આયા ઓર ઉસને આકર સલામ કિયા હમને સલામકા જવાબ દિયા ઓર હમને પૂછાકે જવાન કહાંસે આબે હો ? ઉસને કહાકે શહેર નેશાપુરસે આયા હું. હમને પૂછાકે ઇસ શહેરકો છોડે હુએ કિતને દિન હુવે ? ઉસને કહા, સાત દિન હુવે હૈં. હમને કહાકે શહેરસે કિસ ઇરાદેસે ચલે થે ? ઉસ જવાનને કહાકે મૈંને અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લા પાક ઇર્શાદ સુના હે -

وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمُ اسْلَمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

તર્જુમા - તુમ અપને રબકી તરફ રૂજૂઅ કરો ઓર ઉસકી ફરમાબરદારી કરો કબ્લ ઇસકે કે તુમપર અઝાબ હોને લગે, ફિર ઉસ વકત તુમ્હારી કિસીકી તરફસે વ્હી કોઈ મદદ ન કી જાએ.

હમને ઉસ જવાનસે પૂછા કે ઇનાબત ક્યા હે ઓર અઝાબ ક્યા હે, ઉસને બયાન કરના શુરુ કિયા ઓર જબ અઝાબ બયાન કરના શુરુ કિયા તો એક ચીખ મારી ઓર મર ગયા. હમ લોગોંને ઉસકો ઇસ કબરમે દફન કર દિયા.

ઇબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, મુજે ઇસ કિસ્સેસે બડી હેરત હુઈ. ઇસકે બાદ મૈં ઉસ જવાનકી કબરકે નજદીક ગયા, તો ઉસકે સિરહાને નર્ગિસકે ફૂલોંકા એક બહોત બબા ગુલદસ્તા રખ્યા થા, ઇતના બબા થા, જેસે બડી ચક્કી હો ઓર ઉસકી કબર પર થે લફઝ લિખ્તે હુવે થે.

هَذَا قَبْرُ حَبِيبِ اللَّهِ قَتِيلِ الْغَيْرَةِ

હાઝા-કબર હબીબિલ્લાહિ કતીલબ્ ગૈરતિ.

યે અલ્લાહકે દોસ્તકી કબર હે, જો ગૈરતકા કલ્લ કિયા હુઆ હે. ઓર નર્ગિસકે એક પત્તે પર ઇનાબતકી તફસીર લિખ્તી હુઈ થી. મૈંને ઉસકો પબ્બા. ઉન જાન્નાતને મુઝસે ઇસકા મતલબ પૂછા. મૈંને ઉસકા મતલબ બતલાયા તો વો બહોત ખુશ હુએ ઓર મ્હોમેં હોટને લગે. જબ ઇસે ઉન્હોં સુકૂન-સા હુઆ તો કેહને લગેકે હમારા વો મસઅલા ફિસપર ઝખ્ખા થા, હલ હો ગયા.

ઇબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, ફિર મુજે કુછ ગુનૂદગી-સી આઈ. ઉસકે બાદ જો મેરી આંખ ખુલી, તો મૈં મસ્જિદ આઈશાકે પાસ થા, (જો તનઈમકે પાસ મક્કા મુકર્રમાકે કરીબ હે) ઓર મેરે કપડોમે ફૂલોંકા ગુલદસ્તા થા, જો એક સાલ તક મેરે પાસ રહા. એક સાલ તક ઇસમેં કોઈ તગથુર ન હુઆ, ઉસકે ચન્દ અપ્યામ

બાદ વો ખુદ બ ખુદ ગુમ હો ગયા.

કિસ્સા (૧૨) તાજરોંકી એક જમાઅત એક મર્તબા હજકો ગઈ. રાસ્તેમેં જહાજ ટૂટ ગયા ઓર હજકા વક્ત તંગ હો ગયા થા. ઉનમેંસે એક શખ્સકે સાથ પચાસ હજારકા માલ થા, વો ઉસકો છોડકર હજકો ચલ દિયા. સાથિયોંને ઉસકો મશવરા દિયા કે અગર તૂં પહાં ઠેર જાએ તો તેરા સામાન કુછ નિકલ સકતા હે. વો તાજર કેહને લગા, ખુદાકી કસમ અગર સારી દુનિયાકા માલ મુઝે મિલ જાએ, તબ ભી હજ કે મુકાબલેમેં ઉસકો તર્જહ ન દૂં કે વહાંકી હાઝરીમેં ઓલિયા અલ્લાહકી ઝિયારત નસીબ હોગી ઓર મેં ઈન હઝરાતમેં જો કુછ દેખ ચુકા હૂં બસ દેખ ચુકા હૂં (બયાનસે બાહર હે) લોગોંને પૂછા કે આખિર તૂને કયા દેખા ? ઉસ તાજરને સુનાયા કે હમ એક મર્તબા હજકો જા રહે થે કે ખ્યાસકી શિદતને સબકો પરેશાન કર દિયા ઓર એક-એક ગિલાસ ઇતને-ઇતને દામોંમેં મિલ રહા થા. મેંને એક દિન ખ્યાસકી શિદતમેં સારે કાફલેકો છાન ડ્રલા, કહીં પાનીકા ઘૂંટ ન કીમતસે મિલા, ન કિસી ઓર તરહ ઓર ખ્યાસકી વંજહસે મેરા દમ નિકલને લગા. મેં ચન્દ કદમ આગે ચલા તો એક ફકીર જિસકે સાથ એક બરછા થા ઓર ખ્યાલા, ઉસને અપને બરછોકો એક હોઝકી નાલીમેં ગાડ દિયા, ઉસકે નીચેસે પાની ઉબલને લગા ઓર નાલીકે ઝરિયેસે હોઝમેં જમા હોને લગા. મેં હોઝકી તરફ ગયા ઓર ખૂબ સૈર હોકર પાની પીયા ઓર અપના મરિકઝા ભી ભર લિયા. ઇસકે બાદ કાફલેવાલોંકો મેંને ખબર કી. સબ કાફલેવાલે ઉસસે સૈરાબ હુએ ઓર વો હોઝ ઉસી તરહ લબરેઝ થા. વો તાજર કેહને લગા, એસી જગહ હાઝરીસે કોઈ બા'જ રેહ સકતા હે, જહાં એસે-એસે બુઝૂર્ગ જમા હોતે હો ? (રોઝ).

ઇબ્ને અરબી (રહ.) ને ભી મુહાઝેરાતમેં ઇસ કિસ્સેકો નકલ કિયા હે ઓર લિખ્યા હે કે ઉસકા તમામ માલ પચાસ હજાર અશર્ફિયોકા થા, જિનમેં એક મોતી ચાર હજાર અશર્ફિયોકા થા.

કિસ્સા (૧૩) અબૂ અબ્દુલ્લાહ જોહર (રહ.) કેહતે હૈં કે મેં એક સાલ અરફાતકે મેદાનમેં થા. મેરી ઝરા આંખ-સી લગી, તો મેંને દેખાકે દો ફરિશ્તે આસમાનસે ઊતરે. એકને ઉનમેંસે અપને સાથીસે કહા કે ઇસ સાલ કિતને આદમીયોંને હજ-કી હે તો સાથીને જવાબ દિયા કે છે લાખ આદમીયોંને હજ કિયા, લેકિન ઉનમેંસે સિર્ફ છે આદમીયોંકા હજ કુબૂલ હૂઆ. મુઝે થે બાત સુનકર ઇસ કદર રંજ હૂઆ, કે દિલ ચાહાકે અપને મુંહ પર તમાચા માઝું ઓર અપની હાલત પર ખૂબ રોઈ ઇતનેમેં ઉસ પેહલે ફરિશ્તેને પુછા કે જિન લોગોંકા હજ કુબૂલ નહિ હુવા ઉનકે બારેમેં અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહૂને કયા મા'મલા ફરમાયા ? દૂસરે ફરિશ્તેને જવાબ દિયાકે કરીમને કરમકી નિગાહ ફરમાઈ ઓર મકબૂલીનમેંસે હર એકકે તુફેલ

એક-એક લાખકા હજ કુબૂલ કરમા લિયા ઓર યે ખુદા તઆલાકા બખા કરજલ હે. વો અપના કરજલો-ઇનામ જિસકો ચાહે બખા દે. (રોઝ)

ઇસ કિસ્મકા એક વાકિઆ અલી બિન મુવકકક (રહ.) કા પેહલી ફસ્લકી હદીસમેં નં. ૬ કે જેલમેં ભી ગુઝર ચુકા હે.

કિસ્સાહ (૧૪) અલી બિન મુવકકક (રહ.) કેહતે હૈં કે મેં એક મર્તાબા હરમ શરીફમેં બેઠા હુઆ થા ઓર ઉસ વકત તક સાઠ હજ કર ચુકા થા. મેરે દિલમેં યે વસવસા ગુઝરા કે કબતક ઇન જંગલ બયાબાનોમેં ફિરતા રહૂંગા (અબ ખત્મ કરૂં બતેરે હજ કર લિએ). મુઝ પર દક્કઅતન નીંદકા ગલબા હુઆ, તો મેંને એક ગેબી આવાઝ દેનેવાલેકો દેખા, વો કેહ રહા હે, અય ઇબ્ને મુવકકક ! તૂ અપને ઘર ઉસીકો બુલાતા હે, જિસકે બુલાનેસે તેરા દિલ ખુશ હો. મુબારક હે વો લોગ જિનકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ચાહે ઓર આલા જગહ બુલાએ. ઉસકે બાદ ઉસ આવાઝ દેનેવાલેને દો શેર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા યે હે -

મેંને ઝિયારતકે લિએ અપનેસે મુહબ્બત રખનેવાલોંકો બુલાયા હે, ઓર ઉન્કે અલાવા કિસીકો નહી બુલાયા, યે લોગ મેરે ઘરકી તરફ ઇકરામકે સાથ આએ હૈં, પસ મુબારક હે યે કરીમ લોગ ભી ઓર વો ઝાત ભી જિસને ઉન્કો બુલાયા. (રોઝ)

કિસ્સાહ (૧૫) હઝરત ઝુન્નૂન મિસરી (રહ.) કરમાતે હૈં કે મેંને એક નવજવાનકો કા'બા શરીફકે પાસ દેખાકે દમાદમ રૂકૂઅ-સજદે કર રહા હે, મેંને પૂછા કે બડી કસરતસે નમાઝે પબ્હ રહે હો. વો કેહને લગા કે વાપસી-એ-વતનકી ઇજાઝત માંગ રહા હું. ઇતનેમેં મેંને દેખાકે એક કાગઝકા પરચા ઉપરસે ગિરા, ઉસમેં લિખ્યા હુંઆ થા કે યે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ જો બડી ઇજાઝતવાલા, બડી મઝિફરતવાલા હે, કી તરફસે અપને સચ્ચે શુકગુઝાર બન્દેકી તરફ હે કે તૂ વાપસ ચલા જા. ઇસ તરહકે તેરે અગલે-પિછલે ગુનાહ સબ બખ્શ દિયે ગએ. (રોઝ)

કિસ્સાહ (૧૬) સહલ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કરમાતે હૈં કે કિસી વલીકા લોગોંકે સાથ મેલ-જોલ રખના ઉસકી ઝીલ્લતકા સબબ હોતા હે ઓર સિર્ફ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથ લગાવ ઉસકી ઇજાઝતકા સબબ હોતા હે. મેંને બહોત કમ વલી એસે દેખે હૈં, જો યકસૂ ન રેહતે હોં.

અબ્દુલ્લાહ બિન સાલેહ (રહ.) એક બુઝૂર્ગ થે, જિન પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ખાસ અતા થી ઓર બહોત ઇનામાત થે, વો લોગોંસે ભાગકર એક શહેરસે દૂસરે શહેરમેં ફિરતે રેહતે થે. ઇસી તરહ આખિર મક્કા મુકર્રમા પહોંચ ગએ ઓર વહાં બહોત તવીલ કિયામ કિયા. મેંને ઉનસે કહાકે ઇસ શહેરમેં તો આપને બહોત ઝિયાદા કિયામ કિયા. કેહને લગે કે મેં ઇસ શહેરમેં કયોંકર ન ઠેહરૂં. મેંને એસા કોઇ શહેર નહિં દેખા, જિસમેં ઇસ શહેરસે ઝિયાદા રહમતે ઓર બરકતે નાઝીલ

હોતી હો. ઇસ શહેરમેં સુબ્હકો ઓર શામકો ફરિશ્તે ઊતરતે હૈ. મૈને ઇસ શહેરમેં બબે-બબે અજાએબાત દેખે હૈ. ફરિશ્તે મુખતલિક સૂરતોમેં બેતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ કરતે હૈ ઓર યે સિલસિલા ખત્મ નહીં હોતા. અગર મૈં ઇન સબ અજાએબાતકો બયાન કરું જો મૈને યહાં દેખે હૈ, તો જિનકા ઇમાન કામિલ નહીં, ઉનકી અકલે ઉસકો બરદાશ્ત ભી ન કર સકેગી. મૈને દર્યાફત ક્રિયા કે તુરહે પુદાકી કસમ ! કુછ અપને દેખે હુએ અજાએબાત મુજે ભી સુનાઓ. કેહને લગે કે કોઈ વલીએ કામિલ, જિસકી વિલાયત સહી હો ચુકી હો, એસા નહીં જો હર જુઆકી શબમેં ઇસ શહેરમેં ન આતા હો, ઉનહી લોગોંકો દેખનેકે વાસ્તે મેરા યહાં ક્રિયામ હૈ. મૈને ઇનમેંસે એક સાહબકો દેખા, જિનકા નામ માલિક બિન કાસિમ જબલી (રહ.) થા, વો આએ ઓર ઉનકે હાથમેંસે ગોશ્તકી ખૂસ્ખૂ આ રહી થી. મૈને કહ્યા કે તુમ શાયદ અભી ખાના ખાકર આએ હો. કેહને લગે, અસ્તગિફરુલ્લાહ ! મૈને તો એક હફતેસે કુછ નહીં ખાયા, અલબત્તા અપની વાલિદાકો ખાના ખિલાકર આયા હૂં ઓર જલદી ઇસલિએ કે તા'કે મક્કા મુકર્મમામેં સુબ્હકી નમાઝમેં શિકૃત કર લૂં.

અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈ કે જહાંસે માલિક આએ થે, ઉસ જગહકા ઓર મક્કા મુકર્મમાકા નૌસો ફર્સખકા ફાસલા હે (એક ફર્સખ ત્રીન મીલકા હોતા હે તો સત્તાઈસ સો મીલ હુએ) ઇસકે બાદ અબ્દુલ્લાહને મુઝસે પૂછાકે તુજે ઇસ કિસ્સેકા યકીન આ ગયા ? સહલ (રહ.) કેહતે હૈ, મૈને કહાકે હાં યકીન આ ગયા. કેહને લગે અલ્લાહકા શુક હે મુજે એક મો'મિન આદમી મિલા ઓર બા'ઝ બુઝુર્ગોને બયાન ક્રિયા કે ઉન્હોને કા'બા શરીફકે ગિર્દ ફરિશ્તોંકો ઓર અઝિયા-એ-કિરામકો ઓર ઓલિયા કો બસા ઓકાત દેખા ઓર ક્રિયાદાતર જુઆકી શબમેં ઓર દો શબ્બા ઓર પંજશબ્બાકી શબમેં દેખા, ઇસકે બાદ ઓર અજાઈબ અંબિયાકી ક્રિયારતકે મુતઅલિલક ઝિકર કિએ.

(રોઝ)

કિસ્સાહ (૧૭) કેહતે હૈ કે હિશામ બિન અબ્દુલ મલિક, જબકે વો શાહઝાદા થા, ઓર પુદ ઉસ વકત તક બાદશાહ નહીં બના થા, હજકો ગયા ઓર તવાફ કરતે હુએ ઉસને હજરે અસ્વદકો બોસા દેનેકા ઇરાદા ક્રિયા ઓર ઇન્તિહાઈ કોશિશકે બાવજુદ હુજૂમકી કસરતસે ઇસ પર કુદરત ન હુઈ. ઇતનેમેં હજરત ઝેનુલ આબિદીન અલી બીન ઇમામ હુસૈન (રહી.) તવાફ કરતે હુએ હજરે અસ્વદ પર પહોંચે તો એકદમ સારા મજબા ઠેહર ગયા ઓર ઉનકે રાસ્તેમેંસે ઇધર-ઇધર હો ગયા. વો ઇત્મીનાનસે બોસા દેકર ચલ દિએ. કિસીને હિશામસે પૂછા કે યે કોન શખ્સ હૈ (જિસકા એ'જાઝ શાહઝાદેસે ભી ક્રિયાદા હે) હિશામને કેહ દિયાકે મૈં નહીં જાનતા. ઉલમાને લિખ્યા હે કે વો જાન-બૂઝકર અન્જાન બનકર ઇન્કાર કરતા થા, તા'કે ઉસકે મુસાહિબીન વગેરહ જો શામસે ઉસકે સાથ આએ હુએ થે, ઉનકે દિલમેં

હજરત ઝેનુલ આબિદીન (રહ.) કી વુકઅત ઝિમાદા પેદા ન હો ઓર યે બનૂ ઉમેયા એહલે બેતકી વુકઅતકો ગવારા ન કરતે ચે, ફરૂક જો અરબકા મશહૂર શાઈર હે, વોળી વહાં ખબા થા, ઉસને કહા, મેં ઇનકો જાનતા હું, ફિર ઉસને ચન્દ શે'ર પઢે.

هَذَا ابْنُ خَيْرِ عِبَادِ اللَّهِ وَلَهُمْ
هَذَا الَّذِي تَعْرِفُ الْبَطْحَاءُ وَطَائِفُ
يَكَادِيْسُكَ عَرَبَاتٍ رَاحَتِهِ
مَا قَالُوا قَطُّ إِلَّا فِي تَشْهِيدِهِ
إِذَا رَأَتْهُ قُرَيْشٌ قَالَتْ قَائِلَةً
إِنَّ عَدُوَّ أَهْلِ النَّبِيِّ كَانُوا أَشَدَّ
هَذَا ابْنُ فَالِخْتِ إِنْ كُنْتَ جَاهِلًا
وَلَيْسَ قَوْلُكَ مِنْ هَذَا بِضَائِرٍ
يُعْنِي حَيَاءً وَيُعْنِي مِنْ مَهَابَةٍ
هَذَا النَّبِيُّ النَّبِيُّ الطَّاهِرُ الْعَلَمُ
وَالْبَيْتُ يَعْرِفُهُ وَالْحَيْلُ وَالْأَحْرَمُ
رُكْنُ الْعِلْمِ إِذَا مَا جَاءَ يَسْتَلِمُ
لَوْلَا التَّشْهِيدُ كَانَتْ لِرَأْيِهِ نَعَمُ
إِلَى مَكَارِمِ هَذَا يَنْتَهَى الْكَرَامُ
أَوْ قِيلَ مَنْ خَيْرَ أَهْلِ الْأَرْضِ قِيلَهُ
مَجْدٌ ۝ أَسْبَاءُ اللَّهِ قَدْ خَمُوا
الْعَرَبُ تَعْرِفُ مِنْ أُنْكَرَاتِ وَالْجَعْمُ
فَلَا يَكْفِيكَ إِلَّا وَحْدَيْنِ يَنْتَسِمُ

જિનકા તર્જુમા યે હે કે -

૧. યે અલ્લાહકે બન્દોંમેસે બેહતરીનકી ઓલાદ હે. યે મુતકી, પાક-સાફ ઓર સરદાર હું,

૨. યે વો શખ્સ હે, જિસકે કદમકો સારા મક્કા જાનતા હે, યે વો શખ્સ હે, જિસકો બેતુલ્લાહ જાનતા હે, ઇસકો એહલે-હરમ પેહચાનતે હું,

૩. યે વો શખ્સ હે કે જબ હજરે અસ્વદકા બોસા દેનેકે લિએ ઉસકે કરીબ જાએ તો ઉસકે હાથોંકો પેહચાન કર કરીબ હે કે હજરે અસ્વદકા કોના ઉસકે હાથોંકો પકડ લે. ઇસ સૂરતમેં હાથોંકી ખુસૂસિયત ઇસ વજહ હે કે હજરે અસ્વદકે બોસેકે વક્ત દોનોં હાથ ઇસ કોને પર રખે જાતે હું. ઇસ મતલબકે મુવાફિક ટુકનુલ હતીમસે મજાઝન રૂકને કા'બા મુરાદ હોગા ઓર હો સકતા હે કે યે તર્જુમા ક્રિયા જાએ કે જબ યે શખ્સ તવાફ કરતે હુએ હતીમકી તરફ પહોંચતા હે તો કરીબ હે કે હતીમવાલા કોના ઉસકે હાથોંકો પેહચાનકર ઉનકો મુમનેકે લિએ પકડ લે. ઇસ મતલબકે મુવાફિક રૂકને હતીમ અપને ઝાહીર પર હોગા ઓર હાથોંકે પેહચાનનેકી ખુસૂસિયત અતા ઓર જુદકી કસરતકી તરફ ઇશારહ હોગા.

૪. યે વો શખ્સ હે, જિસને કબી 'લા' નહી કહા. લા કે મા'ની નહીં કે હું, યાની કબી કિસી માંગનેવાલેકો ઇન્કાર નહી ક્રિયા ઓર બજુઝ કલિમા તખબાકે ઇસમેં લાઈલા-હ મેં લા કેહના પડતા હે ઉસકી મજબૂરી હે ઓર યે હર

અત્તહિચ્ચાતમે પચ્છા જાતા હે. અગર યે મજ્જુરી ન હોતી, તો ઉસકી જુબાનસે થા કબી ન નિકલતા.

૫. જબ કબીલા કુરૈશ જો કરમમેં મશહૂર કબીલા હે, ઉસકો દેખતા હે, તો કેહનેવાલા બેસાખ્તા કેહ દેતા હે કે ઉસકે અખ્લાક પર કરમકા મુન્તાહા હે યાની ઉસ્સે ઝિયાદા કરીમ કોઈ નહીં.

૬. ઓર જબ કહીં એહલે તકવાકા શુમાર હોને લગે તો યેહી લોગ ઉસમેં મુક્તદા હોંગે ઓર જબ યે પૂછા જાએ કે દુનિયાકી બેહતરીન હસ્તિયાં કોન હૈ, તો ઉન્હી લોગોંકી તરફ ઉગલિયાં ઉઠેંગી.

૭. અય હિશામ ! અગર તૂ ઇસ્સે જાહિલ હે તો સુન કે યે ફાતિમા (રદી.) કી ઓલાદ હે ઓર ઇસીકે દાદા (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર નુબૂવ્વત ખત્મ કરદી ગઈ, તેરા યે કેહના કે યે કોન હે, ઇસકે એબ નહી લગાતા, જિસકે પેહચાનનેસે તૂને ઇન્કાર કર દિયા, ઇસકો અરબ જાનતા હે અજમ જાનતા હે.

૮. યે વો શખ્સ હે, જો શરમકી વજહસે અપની આંખ નીચી રખતા હે ઓર સારી દુનિયા ઉસકી અઝમત ઓર હેબતસે આંખ નીચી રખતી હે. કોઈ શખ્સ ઉસકે સામને ઉસ વકત તક રોબકી વજહસે બાત નહી કર સકતા, જબ તકકે વો ખન્દા પેશાનીસે પેશ ન આએ.

અશઆરકા તર્જુમા ખત્મ હો ગયા.

સાહિબે રોઝને ઇતને હી અશઆર નકલ કિયે હૈ. યે કસીદા બળા હે ઓર બહોતસે અશઆર શાઈરને ઉનકી ઓર ઉસ ખાનદાની ફઝીલતમેં બરજસ્તા કહે હૈ, વહીયાતુલ આયાન, મિરાતુલ જિનાન, હયાતુલ હેવાન, વગેરહમેં ઇસ કસીદેકો ઝિકર કિયા હે. દુરે નઝીદ ઇસ કસીદેકી મુસ્તકિલ શર્હ હે. ઇસમેં નકલ કિયા હે કે હિશામને ઇસ કસીદેકો સુનકર ગુસ્સેમેં આકર ફઝૂકકો કેદ કરા દિયા.

દર હકીકત હઝરત ઝેનુલ આબિદીન (રદી.) કી ઇબાદત ઓર જૂદો-કરમ ઇતને બખ્ષે હુએ યે કે ઉનકે વાકિઆતકા ઇન્જિસાર ભી દુશવાર હે. રાત-દિનમેં એક હઝાર રકઅત નકલ પચ્છા કરતે યે ઓર જબ વુઝૂ કરતે તો ચેહરેકા રંગ ઝર્દ હો જાતા ઓર જબ નમાઝકો ખબે હોતે તો બદન પર કપકપી આ જાતી. કિસીને ઇસકી વજહ પૂછી, તો ફરમાયા, તુમહે ખબર નહીં કે પાક ઝતકે સામને બળા હોતા હું.

એક મર્તાબા સજદેમેં યે કે ઘરમેં આગ લગ ગઈ, લોગોંને શોર મચાયા, અય રસૂલુલ્લાહ કે બેટે ! આગ લગ ગઈ, આગ-આગ, મગર યે ઇન્મીનાનસે નમાઝ પચ્છતે રહે. જબ ફારિગ હુએ તો આગ બુઝ-બુઝા ચુકી થી. કિસીને ઉનસે પૂછા, તો ફરમાયા કી ઇસ્સે ઝિયાદા સખ્ત આગ (યાની જહન્નમકી આગ) કે ખોફને

ઇસકી તરફ મુતવજજહ ન હોને દિયા. આપકા મા'મૂલ થા કે રાતકો અંધેરેમેં યોશીદા હોગોંકે ધરોં પર જાકર ઉનકી ઇઆનત ફરમાયા કરતે થે ઓર બહોતસે ધરાને ઐસે થે, જિનકા ગુઝારા આપકી ઇમદાદ પર થા ઉનકો યેભી પતા ન ચલતા થા કે યે કોન શખ્સ હૈં ? જબ આપકા ઇન્તિકાલ હુઆ તો મા'લૂમ હુઆ કે સો ધર મદીના તખ્તમામેં ઐસે થે, જિનપર આપ ખર્ચ ફરમાયા કરતે થે. (રોઝ)

ઐસી હાલતમેં કર્જુક જો કહે, વો સહી હે.

હઝરત ઇમામ માલિક (રહ.) કા ઇર્શાદ હે કે ખાનદાને નુબૂવ્વતમેં હઝરત ઝેનુલ આબેદીન (રહ.) જૈસા શખ્સ કોઈ ભી ન થા. (યાની અપને ઝમાનેમેં)

યહયા બિન સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હાશમી ખાનદાનમેં જિતને હઝરાતકા ઝમાના મૈંને પાયા હે, ઉનમેં આપ અફઝલતરીન શખ્સ થે.

સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે આપસે ઝિયાદા મુત્તકી મૈંને નહીં દેખા, ઇન હાલાત પર ભી જબ આપ હજકો તશરીફ લે ગએ ઓર એહરામ બાંધનેકા વક્ત આયા તો આપકા ચેહરા ઝર્દ હો ગયા ઓર લબ્બેક ન કેહ સકે. હોગોંને પૂછા કે આપ લબ્બેક નહીં પબ્બતે તો ફરમાયા કે મુજે યે ખોફ હે કે કહી જવાબમેં લા લબ્બેક ન કેહ દિયા જાએ. મગર જબ હોગોંને ઇસરાર કિયા કે એહરામકે વક્ત લબ્બેક કેહના ઝરૂરી હે તો આપને લબ્બેક પબ્બા ઓર બેહોશ હોકર સવારી પરસે ગિર પળે ઓર હજકે ખત્મ તક યેહી સૂરત રહી કે જબ લબ્બેક કેહતે, યેહી હાલત હોતી.

હઝરત ઇમામ માલિક (રહ.)સે નકલ કિયા ગયા હે કે જબ હઝરત ઝેનુલ આબિદીન (રહ.) ને એહરામ બાંધા ઓર લબ્બેક કેહનેકા ઇરાદા કિયા તો બેહોશ હોકર ઉંટનીસે ગિર ગએ ઓર હડડી ટૂટ ગઈ. (તહઝીબુત્તહઝીબ)

હઝરત ઝેનુલ આબિદીન (રહ.) સે બડી હિકમતકે ઇર્શાદાત કિતાબોમેં નકલ કિએ ગએ. આપકા ઇર્શાદ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી ઇબાદત બા'ઝ લોગ ઉસકે ખોફસે કરતે હૈં, યે ગુલામોંકી ઇબાદત હે (કે ડોકે ઝોરસે કામ કરે) ઓર બા'ઝ લોગ ઉસકે ઇનામાતકે વાસ્તે કરતે હૈં. યે તાજિરોંકી ઇબાદત હે કે હર કામમેં કમાઈકી ફિકર હે.

અખરારકી ઇબાદત યે હે કે ઉસકે શુકમેં ઇબાદત કરે. આપકે સાહબઝાદે હઝરત બાકર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મુજે મેરે વાલિદ હઝરત ઝેનુલ આબિદીન (રહ.) ને વસીયત ફરમાઈ હે કે પાંચ કિસમકે આદમીયોંકે પાસ મત લગના, હતાકે રાસ્તા ચલતે ભી ઉનકા રહિઝે સફર ન બનના -

૧. એક, ફાસિક શખ્સકે વો એક લુકમેંકે બદલેમેં તુજે બેચ દેગા, બલકે એક લુકમેસે કમમેં ભી બેચ દેગા. મૈંને અર્ઝ કિયા કે એક લુકમેસે કમકા કયા

મતલબ ? ફરમાયા કે મહેજ ઇસ ઉમ્મીદ પર કે લુકમા કિસીસે મિલ જાએ, ફિર વો ઇસકી ઉમ્મીદ પૂરી ભી ન હો.

૨. દૂસરે, બખીલકે પાસ ન લગના કે વો તેરી સખત હાલતકે વકત ભી તુજસે કિનારાકશી કરેગા.

૩. તીસરે, ઝૂઠ બોલનેવાલા શખ્સકે બમંઝિલહ ઇસ બાલૂકે હે, જો દુરસે પાની મા'લૂમ હોતા હે, વો કરીબ આને વાલોકો દૂર બતાએગા. દૂર હોનેવાલી ચીજોકો કરીબ કરકે બતાએગા.

૪. ચોથે, બેવકૂફ અહમકસે દૂર રેહના કે વો નફા પહોંચાનેકા ઇરાદા કરેગા ઓર નુક્સાન પહોંચાએગા. ઇસી વજહસે કહા ગયા હે કે સમજદાર 'દુશ્મન નાદાન દોસ્તસે બેહતર હે.

૫. પાંચવે ઇસ્સે દૂર રેહના, જો અપને રિશ્તેદારોસે કતારહમી કરતા હો, ઇસલિએ કે મૈને એસે શખ્સકો કુઆને પાકમેં તીન જગહ મલઊન પાયા. (રોઝ) **કિસ્સાહ (૧૮)** હઝરત ઇમામ ઝૈનુલ આબિદીન (રદી.) કે સાહબઝાદે હઝરત ઇમામ બાકર મુહમ્મદ બિન અલી (રદી.) જબ હજકો તશરીફ લે ગએ ઓર બેતુલ્લાહ શરીફ પર નઝર પડી, તો ઇત્ને ઝોરસે રોએ કે ચીર્ષે નિકલ ગઈ. હોઝોને કહાકે સબ હોગોંકી નઝરેં ઇંપર લગ ગઈ. આપ ચીર્ષે ન મારેં. ફરમાયા કે શાયદ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ મેરે રોનેકી વજહસે રહેમતકી નઝર ફરમા લે, જિસકી વજહસે કલ કયામતકે દિન કામિયાબ હો જાઈ. ઇસકે બાદ તવાફ ક્રિયા ઓર તવાફકે બાદ મકામે ઇબ્રાહીમ પર જાકર નફલેં પઢ્હી તો સજદેકી જગહ આંસૂઓંકી વજહસે ભીગ ગઈ થી. આપને અપને એક સાથીસે ફરમાયા કે મુજે સખત રંજ હે ઓર મેરા દિલ સખત ફિકરમેં મશગૂલ હે. કિસીને પૂછા કે આપકો કિસ ચીઝકા રંજ હે. ફરમાયા કે જિસકે દિલમેં અલ્લાહ તઆલાકા ખાલિસ દીન દાખિલ હો જાએ, વો ઇસકો અલ્લાહ પાકસે માસિવાસે ખાલી કર દેતા હે ઓર દુનિયા ઇન ચીઝોંકે અલાવા ઓર કયા ચીઝ હે ? યેહી સવારી હે, જિસ પર સવાર હોકર આએ હો. યેહી કપડા હે, જિનકો પેહન રખ્ખા હે. યેહી બીવી હે જો મિલ ગઈ હે, યેહી ખાના હે, જો ખાયા હે. (રોઝ)

કિસ્સાહ (૧૯) હઝરત લૈસ બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં સન એકસો તેરહ હિજરીમેં પેદલ હજકો ગયા. જબમેં મક્કા મુકર્રમા પહોંચ ગયા તો અસરકી નમાઝકે વકત જબલે અબૂકુબૈસ પર ચળ ગયા, વહાં મૈને એક સાહબકો બેઠે દેખા કે વો દુઆએં માંગ રહે હૈં ઓર "યા રબ્બ યા રબ્બ" ઇતની મર્તબા કહાકે દમ ખુટને લગા. ફિર ઉન્હોને "યા રબ્બાહ યા રબ્બાહ" ઇસી તરહ કહાકે દમ નીકલને લગા ફિર ઇસી તરહ "યા અલ્લાહ, યા અલ્લાહ, યા હય્યુ યા હય્યુ" લગાતાર

કેહતે રહે, ફિર ઇસી તરહ યા રહમાનુ રહમાનુ ફિર યા રહીમ યા રહીમ ઇસી તરહ કહાકે દમ થુટને લગા, ફિર યા અર્હમરારહીમીન ભી ઇસ તરહ કહાકે સાત મર્તબા દમ થુટને લગા. ઇસકે બાદ વો કેહને લગે યા અલ્લાહ મેરા અંગૂરોંકો જી ચાહ રહા હે, વો અત્તા ફરમા ઓર મેરી ચાદરે પુરાની હો ગઈ.

લેસ (રહ.) કેહતે હું કે ખુદા કી કસમ ! ઉનકી સુબાનસે મે લફઝ પૂરે નિકલે ભી નહીં હે કે મેંને એક ટોકરી અંગૂરોંસે ભરી હુઈ રખ્ખી દેખી હાલાંકી ઉસ વકત રૂએ જમીન પર કહી અંગૂરકા નિશાન ભી ન થા ઓર દો ચાદરે રખ્ખી હુઈ દેખી ઉન્હોંને અંગૂર ખાનેકા ઇરાદા કિયા, તો મેંને કહાકે મેંભી ઉનમેં આપકા શરીક હું, ફરમાયા, કેસે ? મેંને કહા, જબ આપ દુઆ કર રહે હે, તો મેં આમીન-આમીન કેહ રહા થા. ફરમાને લગે, આઓ, ખાઓ, લેકિન ઉસમેંસે કુછ સાથ ન હે જાના. મેં આગે બખ્ષા ઓર ઉનકે સાથ એસી અજબ ચીઝ ખાઈકે ઉમ્ર ભર એસી ચીઝ મેંને ન ખાઈ થી, વો અજબ કિસમકે અંગૂર હે કે ઉનમેં બીજ ભી ન થા, મેંને ખૂબ પેટ ભરકર ખાએ, મગર ઉસ ટોકરીમેં કુછ કમી ન હુઈ, ફિર ઉન્હોંને ફરમાયા કે ઇન દોનોં ચાદરોમેંસે જોનસી તુમ્હે પસંદ હો લે લો. મેંને કહાકે ચાદરકી મુજે જરૂરત નહીં હે. ફિર ફરમાને લગે કે જરા સામનેસે હટ જાઓ. મેં ઉનકો પેહન લું. મેં પરકો હટ ગયા, તો ઉન્હોંને એક ચાદર લૂંગીકી તરહ બાંધ લી, દૂસરી ઓળહ લી ઓર જો ચાદરે પેહલેસે પેહને હુએ થે ઉનકો હાથમેં લેકર પહાડસે નીચે ઉતરે. મેં પીછે હો લિયા. જબ સફા-મર્વહકે દરમિયાન પહોંચે તો એક સાઈલને કહાકે રસૂલલ્લાહકે બેટે ! મે કપડા મુજે દીજિએ. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ આપકો જન્મતકા જોડા અત્તા ફરમાએ. વો દોનોં ચાદર ઉસકો દે દી. મેંને ઉસ સાઈલકે કરીબ જાકર ઉસે પૂછા કે મે કોન હું. ઉસને કહાકે હજરત ઇમામ જા'ફર સાદિક (રહી.) હું, ફિર ઉનકે પાસ વાપસ આયા કે ઉનસે કુછ સૂનું મગર કહી પતા ન ચલા.

(રોઝ)

મે હજરત ઇમામ બાકર (રહ.) કે સાહિબઝાદે હું. હજરત ઇમામ માલિક (રહ.) ફરમાતે હું કે મેં બારહા ઉનકી ખિદમતમેં હાજિર હુઆ મેંને હંમેશા તીન ઇબાદતોંમેંસે કિસી ન કિસી ઇબાદતમેં મશગૂલ પાયા, નમાઝ યા તિલાવત યા રોઝ ઓર બગેર વુજૂકે હદીસ નકલ ન કરતે થે. (તહઝીબુતહઝીબ)

સૂફિયાન સૌરી (રહ.) ફરમાતે હું કે મેંને જા'ફર સાદિક (રહી.)સે સુના, ફરમાતે હે કે ઇસ જમાનેમેં સલામતી કામિયાબ હો ગઈ ઓર અગર વો કહીં મિલ સકતી હે તો ઓશ-એ-ગુમનામીમેં હે ઓર અગર ઇસમેં નહીં (યાની મે મયસસર ન હો સકે) તો ફિર યકસૂઈ ઓર તન્હાઈમેં તલાશ કી જાએ, લેકિન તન્હાઈ ગુમનામીકે બરાબર નહીં હો સકતી ઓર અગર વહાં ભી ન હો સકે, તો ફિર

યુપચાપ રેહનેમેં ઓર યુપ રેહના તન્હાઈકે બરાબરી નહીં કર સકતા ઓર અગર ખામોશીમેં ભી ન હો સકે, તો ફિર સલ્ફે સાલેહકે કલામમેં ઓર સઈદ શખ્સ વો હે, જો અપને નફસમેં ખલવત ઓર યક્સૂઈ પાએ.

હઝરત જાફર (રહ.) અપને બાપ-દાદાકી રિવાયતસે હુઝૂર (સલ્વ.) કા ઈશાદ નકલ કરતે હૈ કે જિસ શખ્સ પર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા કોઈ ઈન્આમ ન હો ઉસકો ઝરૂરી હે કે ઉસકા શુક અદા કરે ઓર જિસપર રિઝકમેં તંગી હો વો ઈસ્તગ્ફારકી કસરત કરે ઓર જિસકો કોઈ પરેશાની લાહિક હો, વો લાહીલ પબ્હા કરે. (રૌઝ)

કિસ્સા (૨૦) હઝરત શફીક બલખી (રહ.) ફરમાતે હે કે મેં સન એક સો ઉનપચાસ (૧૪૮) હિજરીમેં હજ કો જા રહા થા, રાસ્તેમેં કાદસિયા (એક શહેરકા નામ હે)મેં ઉતરા. મેં લોગોંકી જેબો-ઝીનત ઓર ઉનકા હુજૂમ ઓર કસરત દેખ રહા થા. મેરી નઝર એક નવજવાન ખૂબસુરત પર પડી કે ઉસને કપડોંકે ઉપર એક બાલોં કા કપડા પહેન રખા થા, પાંવમેં જૂતા ભી થા ઓર સબસે અલાહિદહ બેઠા થા. મેંને ખ્યાલ કિયા કે યે લડકા સૂફી કિસ્મકે આદમિયોંમેંસે મા'લૂમ હોતા હે કે રાસ્તેમેં દૂસરોં પર બોઝ હી બનેગા, મેં ઉસકો જાકર ફરમાઈશ કરું ઈસ ખ્યાલસે મેં ઉસકે કરીબ ગયા. જબ ઉસને મુઝે અપની તરફ આતે દેખા, કહેને લગા, અય શફીક !

اجْتَنِبُوا النَّيِّرَ امِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اَتَمُّ (مَحْرَج)

તર્જુમા - “બદગુમાનીસે બચો.” બા'ઝ ગુમાન ગુનાહ હોતે હૈ ઓર યે કેહકર મુઝે છોડકર ચલ દિયા. મેંને સોચા કે યે તો બડી મુશ્કિલ બાત હો ગઈ. મેરા નામ લેકર (હાલાંકે મુઝકો જાનતા ભી નહી) મેરે દિલકી બાત કેહકર ચલ દિયા. યે તો કોઈ વાકઈ બુઝુર્ગ આદમી હે. મેં ઉસકે પાસ જાકર અપને ગુમાન કી મા'ફી કરાઉ. મેં જલ્દી જલ્દી ઉસકે પીછે ચલા, મગર વો મેરી નઝરોંસે ગાઈબ હો ગયા. પતા ન ચલા. જબ હમ બાકસાહ પહોંચે તો દક્કતન ઉસપર નઝર પડી કે વો નમાઝ પબ્હ રહા હે ઓર ઉસકા બદન કાંપ રહા હે ઓર આંસૂ બેહ રહે હૈ. મેંને ઉસકો પહેચાન લિયા ઓર ઉસકી તરફ બબ્હા તા'કે અપને ઉસ ગુમાનકી મા'ફી કરાઉ મગર મેંને ઉસકી નમાઝસે ફરાગત કા ઈન્તિઝાર કિયા ઓર જબ વો સલામ ફેરકર બેઠા તો મેં ઉસકી તરફ બબ્હા, જબ ઉસને મુઝકો અપની તરફ બબ્હતે હુએ દેખા તો કેહને લગા, અય શફીક ! પબ્હો -

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى (طه)

“ઓર બિલા શુબહા મેં બખા બખાને વાલા હું એસે લોગોંકો જો તોબા

કર લે ઓર ઇમાન લે આએ ઓર ફિર સીધે રાસ્તે પર કાયમ રહે.”

યે આપત પચ્છકર વો ફિર ચલ દિયા. મૈને કહા કે યે શપ્સ તો અબ્દાલમેંસે મા'લૂમ હોતા હે. દો મર્તબા મેરે દિલકી ખાત પર મુતનબ્બહ કર ચુકા. ફિર જબ હમ જિયાલામેં પહોંચે તો દફઅતન મેરી નજર ઉસ જવાન પર પડી કે વો એક કુર્મે પર ખબા હે. એક બખા સા ખાલા ઉસકે હાથમેં હે ઓર કુર્મેસે પાની લેનેકા ઇરાદા કર રહા થા કે વો ખાલા કુર્મેમે ગિર પડા. મૈ ઉસકી તરફ દેખ રહા થા, ઉસને આસમાનકી તરફ દેખા ઓર એક શે'ર પચ્છા જિસકા તર્જુમા હે કે તૂહી મેરા પરવરિશ કરનેવાલા હે, જબ મૈ ખાસા હું પાનીસે ઓર તૂહી મેરી રોઝી (કા ઝરિયહ) હે, જબ મૈ ખાને કા ઇરાદા કરું, ઇસકે બાદ ઉસને કહા, અય મેરે અલ્લાહ ! તુજે મા'લૂમ હે અય મેરે મા'બૂદ ! અય મેરે આકા ! કે ઇસ ખાલેકે સિવા મેરે પાસ કુછ નહીં હે. પસ ઇસ ખાલેસે મુજે મહરૂમ ન ફરમાઈએ.

શકીક (રહ.) કેહતે હે, ખુદાકી કસમ ! મૈને દેખા કે કુર્મેકા પાની ઉપરકો આગયા. ઉસને હાથ બખ્ષાયા ઓર ખાલા પાનીસે ભરકર નિકાલ લિયા, અવ્વલ વુઝૂ કિયા ઓર ચાર રકાઅત નમાઝ પચ્છી. ઇસકે બાદ રેત ઇકઢા કરકે એક એક મુઠ્ઠી ભરકર ઉસ ખાલેમેં ડાલતા જાતા થા ઓર ઉસકો હિલાકર પી રહા થા. મૈ ઉસકે કરીબ ગયા ઓર સલામ કિયા. ઉસને સલામકા જવાબ દિયા. મૈને કહા અલ્લાહને જો નેઅમત તુમહે અતા કી હે, ઉસમેંસે કુછ અપના બચા હુઆ મુજે ભી ખિલા દીજિએ કેહને લગા કે શકીક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ કી ઝાહિરી ઓર બાતિની નેઅમતે હમ પર રહી હે. અપને રબકે સાથ નેક ગુમાન રખ્ખો યે કેહકર વો ખાલા મુજે દિયા. મૈને જો ઉસકો પીયા તો ખુદાકી કસમ ! ઉસમેં સત્તૂ ઓર શકર ઘુલી હુઈ થી. ઉસ્સે જિયાદા ખુશ ઝાયકા ઓર ઉસ્સે જિયાદા ખુશબૂદાર ચીઝ મૈને કભી નહીં ખાઈ થી. મૈને ખૂબ પેટ ભરકર પીયા જિસકી બરકતસે કઈ દિન તક ન તો મુજે ભૂખ લગી, ન ખાસ લગી. ઇસ્કે બાદ મક્કા મુકર્મમા દાખિલ હોને તક મૈને ઉસકો નહીં દેખા. જબ હમારા કાફલા મક્કા મુકર્મમા પહોંચ ગયા, તો મૈને કુબ્બતુશ્શરાબકે કરીબ એક મર્તબા આઘી રાતકે કરીબ નમાઝ પચ્છતે દેખા. બડે ખુશઅસે નમાઝ પાંચ રહા થા ઓર ખૂબ રો રહા થા. સુબ્હ તક ઇસી તરફ નમાઝ પચ્છતા રહા. જબ સુબ્હે સાદિક હો ગઈ તો વો ઉસી જગહ બેઠકર તસ્બીહ પચ્છતા રહા. ઇસકે બાદ સુબ્હકી નમાઝ પચ્છી ઓર ફિર બૈતુલ્લાહ શરીફકા તવાફ કિયા, ફિર વો બાહર જાને લગા તો મૈ ઉસકે પીછે લગ લિયા. બાહર જાકર દેખા, તો રાસ્તેમેં જિસ હાલત પર દેખા થા, ઉસકે બિલકુલ ખિલાફ બહે હશમ-ખુદમ ગુલામ ઉસકે મૌજૂદ હૈ, ચારો તરફસે ઉસકો ઘેર રખ્ખા હે. સલામ કરકે હાઝિર હો રહે હૈ. મૈને એક શપ્સસે જો મેરે કરીબ થા, દર્યાફત કિયા કે યે બુરુર્ગ કોન

હું ? ઉસને બતાયા કે યે હજરત મૂસા બિન જા'ફર (રહ.) યા'ની હજરત જા'ફર સાદિક (રહ.) કે સાહિબઝાદે હે. મુજે તઅજગુબ હુઆ ઓર મૈને ખ્યાલ ક્રિયા કે યે અજાઇબ વાકઈ એસે હી સમ્બદકે હોને ચાહિએ. (ચેજ)

હાકિઝ ઇબ્ને હજર (રહ.) ને તહઝીબમેં લિખ્યા હે કે હજરત મૂસા કાઝિમ (રહ.) કે મનાકિબ બહોત હૈ. ઇન હજરાતકા તો પૂછના હી ક્યા હે કે યે ઉસ ખાનદાનકે ચાંદ-સૂરજ ઓર સિતારે હે. હક તઆલા શાનુહૂને ઇસ ખાનદાન કીમેં વો ખુસૂસી ઝીહર ઓર અખ્લાકકા કમાલ રખ્યા હે, જહાં તક હમ જૈસાંકી પરરાજ ભી નહી હે. સમ્બદકે ખાનદાનકે મા'મૂલીસે મા'મૂલી આદમી ભી કોઈ અજબ આદા અપને અન્દર રખતા હે -

ઈ ખાના હમા આફતાબ અસ્ત. તર્જુમા યે તમામ ઘર આફતાબ હે. **હજરત અબૂ સઈદ ખઝઝાઝ (રહ.)** કરમાતે હૈ કે મેં મસ્જિદે હરામમેં ગયા તો મૈને એક ફકીરકો દેખા કે ઉસ પર દો ફટે હુએ કપલે હે ઓર હોગોસે સવાલ કર રહ્યા હે મૈને અપને દિલમેં સોચા કે એસે હી લોગ આદમિયો પર બોઝ હોતે હૈ, ઉસને મેરી તરફ દેખા ઓર યે આયત પઢી -

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوا رُؤُوسَهُ

તર્જુમા - "ઉસકા ચકીન રખ્યો કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ જાનતા હે ઉસ ચીઝકો, જો તુમ્હારે દિલોમેં હે, પસ ઇસ્સે ડરતે રહો." (સૂરએ બકરહ-રૂકૂઅ ૩૦)

અબૂ સઈદ કેહતે હૈ કે મૈને અપને દિલમેં અપની બદ-ગુમાનીસે તોબા કી, તો ઉસને મુજે આવાઝ દી ઓર યે આયત પઢી -

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ

તર્જુમા - "ઓર વો એસી પાક ઝાત હે, જો અપને બન્દોંકી તોબા કુબૂલ કરતા હે ઓર તમામ ગુનાહોંકો મા'ફ કર દેતા હે." (ચેજ સૂરએ બકરહ રૂકૂઅ-૩)

હિસાબ નંબર ૧ એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈ કે મેં એક કાફલેકે સાથ જા રહ્યા થા, રાસ્તેમેં મૈને એક ઓરત કો દેખા કે કાફલેસે આગે આગે જા રહી હે. મૈને ખ્યાલ ક્રિયા કે યે ઝઈફા ઇસલિએ કાફલેસે આગે ચલ રહી હે કે કહી કાફલેકા સાથ ન' છૂટ જાએ. મેરે સાથ ચંદ દિરમ થે, વો મેં જેબસે નિકાલકર ઉસકો દેને લગ્યા ઓર ઉસ્સે મૈને કહ્યા કે જબ કાફલા મંઝિલ પર ઠેરે તો મુજે તલાશ કરકે મિલ લેના. મેં કાફલાવાલોંસે કુછ ચન્દા જમા કરકે તુમકો દે દૂંગા, ઇસ્સે સવારી કિરાએ પર કર લેના, ઉસને અપના હાથ ઉપરકો ક્રિયા ઓર મુઠીમેં કોઈ ચીઝ હી, તો વો દિરમ થે વો ઉસને મુજે દે દિએ ઓર યે કહ્યા કે તૂને જેબસે લિએ હમને જેબસે લિએ. ઇસકે બાદ મૈને એક ઓરતકો દેખા કે વો ખાનએ કા'બાકા

પરદા પકડે હુએ ચંદ અશઆર પબ્લ રહી હે, જિનકા તર્જુમા ચે હે -

"અય દિલોકે મેહબૂબ ! મેરે લિએ તેરે સિવા કોઈ નહી, આજ તૂ રહમ કર દે, ઇસ પર જો તેરી ઝિયારતકો હાઝિર હુઈ, મેરા સબર જાતા રહા ઓર ઇસ્તિયાક બહોત બબ્લ ગયા ઓર દિલકો ઇસ્સે ઇન્કાર હે કે વો તેરે સિવા કિસીસે ભી મુહબ્બત કરે, તૂહી મેરા સવાલ હે, તૂહી મેરા મત્લૂબ હે, તૂહી મેરી મુરાદ હે. કાલ મુજે ચે મા'લૂમ હો જાતા કે તેરી મુલાકાત કબ હો સકેગી, મુજે જન્નતસે ઇસકી નેઅમતેં મકસૂદ નહી: મુજે જન્નત ઇસ લિએ મત્લૂબ હે કે ઇસમેં તેરા દીદાર હોગા."

(રોઝા સ. ૭૫)

કિસ્સા નંબર ૨૦ અબૂ અબ્દુલ્હમાન ખફીક (રહ.) કેહતે હે કે મેં હજકે ઇરાદેસે ચલતે હુવે બગદાદ પહોંચા ઓર મેરે દિમાગમેં સૂફિયાના ધમંડ યાની અકીદતકી પુખ્તગી, મુજાહદહકી શિહત અલ્લાહકે માસીવાકો પસે પુશ્ત ડાંલ દેના, મેંને ચાલીસ દિન તક કુછ નહી ખાયા ન પીયા ઓર હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.) કી બિદમતમેં ભી હાઝિર ન હુઆ ઓર મેં હર વકત બા-વુજૂ રેહતા. ઇસી હાલતમેં બગદાદસે ભી ચલ દિયા. મેંને જંગલમેં એક કુએં પર એક હિરનીકો પાની પીતે દેખા, મુજે ભી ખ્યાસ શિહતકી લગ રહી થી. જબ મેં કુએંકે કરીબ પહોંચા, તો વો હિરની મુજે દેખકર ચલી ગઈ ઓર કુએંકા પાની જો મન તક આ રહા થા ઓર હિરની ઇસ્સે પી રહી થી, વોભી કુએંકે અન્દર નીચે ઊતર ગયા મેં આગે ચલ દિયા ઓર મેંને અર્ઝ કિયા, અય મેરે સરદાર ! મેરી કદર તેરે યહાં ઇસ હિરનીકે બરાબર ભી નહી, તો મેંને અપને પીછેસે એક આવાઝ સુની, વો ચે થી હમને તેરા ઇન્તિહાન કિયા થા, તૂને સબર ન કિયા. (શિકવા શુરૂ કર દિયા) જા કુએં પર લોટ જા પાની પી લે. હિરની બગેર ખાલા ઓર રસ્તી આઈ થી. તેરે પાસ ખાલા ભી થા, રસ્તી ભી થી, મેં જબ કુએં પર લોટા, તો વો લબરેઝ થા. મેંને અપના ખાલા ભર લિયા ઇસીમેંસે મેં પાની ભી પીતા રહા ઓર વુજૂ ભી કરતા રહા, મગર વો પાની ખતમ ન હુઆ, યહાં તક કે મેં મદીના તય્યબા પહોંચ ગયા. ઇસકે બાદ હજસે કારિગ હોકર જબ મેં બગદાદ પહોંચા ઓર જામે બગદાદમેં ગયા તો હઝરત જુનેદ (રહ.) કી નઝર મુઝપર પળી, કરમાને લગે કે અગર તૂ સબર કરતા તો પાની તેરે કદમોંકે નીચેસે ઉબલને લગતા.

કિસ્સા નંબર ૨૧ એક બુઝુર્ગ કરમાતે હે, વો જંગલમેં જા રહે ચે, ઉન્કો એક ફકીર મિલે, જો નંગે પાંચ નંગે સર જા રહે ચે, દો પુરાને કપળે ઉન્કે પાસ ચે, એકકી લુંગી બાંધ રખી થી ઓર એક ચાદરકી જગહ ઓળખ રખ્યા થા, ન ઉન્કે સાથ કોઈ ખાનેકી ચીઝ, ન ખાલા, મેંને અપને દિલમેં કહા કે અગર ઉન્કે પાસ પાનીકા બરતન ઓર રસ્તી હી હોતી તો અચ્છા થા. જબ પાનીકી ઝરત હોતી તો પાની ખીંચકર વુજૂ વગેરહ કર લેતે, મેં ઉન્કે સાથ હી લગ ગયા, ગરમી બળી સખ્ત પળ રહી થી મેંને ઇસ ફકીરસે કહા કે જવાન ! અગર ચે ચાદર જો

કાંધે પર ઓળસ રહે હો, સર પર ઝાલ હો તો અચ્છા છે, ધૂપસે બચાવ હો જાએગા, ઉસને કુછ જવાબ ન દિયા, ખામોશ ચલતા રહા થોળી દેર બાદ મૈને ઉસસે કહા કે તુમ નંગે પાંવ ચલ રહે હો, અગર રાય હો તો મેરા જૂતા પેહન હો. થોળી દેર મૈ નંગે પાંવ ચલ લૂં, થોળી દેર તુમ નંગે પાંવ ચલ હો. વો કેહને લગે, તુમ તો બળે ફિલ ગો આદમી હો, તુમને હદીસ નહીં પળ્હી. મૈને કહા પળ્હી છે. કેહને લગે ઇસમેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા યે ઇર્શાદ નહીં પળ્હા-

“مِنْ حَسَنِ اسْلَامِ الْمَرْءُ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيْهِ”

“આદમીકે ઇસ્લામી ખૂબીમેંસે બેકાર બાતકા છોળ દેના છે.”

યે કેહકર વો ચૂપ હો ગયા ઓર હમ ચલતે રહે. ઇતનેમેં મુઝે ખ્યાસ લગી ઓર હમ સમુન્દરકે કિનારે પર ચલ રહે થે. વો મેરી તરફ મુતવજ્જહ હુઆ ઓર કેહને લગા કે તુમ્હે ખ્યાસ લગ રહી છે. મૈને કહા, નહીં.

ઇસકે બાદ હમ આગે ચલતે રહે, મગર મુઝે ખ્યાસકી ઇતની શિદ્દત હુઇ કે દમ ધુટને લગા. વો ફિર મેરી તરફ મુતવજ્જહ હુઆ ઓર કેહને લગા કે ખ્યાસ લગ રહી છે. મૈને કહા હાં ખ્યાસ તો લગ રહી છે, મગર તુમ હી ઇસ વક્ત ક્યા કર સકતે હો ? ઉસને મેરે હાથસે ખ્યાલા લિયા ઓર સમન્દરમેં ધુસ ગયા ઓર પાની ભરકર મુઝે દિયા કે હો પી હો. મૈને જો ઉસકો પીયા તો દરિયાએ નીલકે પાનીસે ઝિયાદા મીઠા ઓર ઝિયાદા સાફ થા ઓર ઇસમેં કુછ ઘાસ-સા ભી થા. મૈને અપને દિલમેં કહા કે યે તો કોઇ બળા વલિયુલ્લાહ છે. અબ તો મૈં કુછ નહીં કેહતા, જબ મંઝિલ પર પહોંચુંગા તો ઉનસે દરખાસ્ત કરુંગા કે મુઝે ભી અપને સાથ રખ્મેં. વો વહીં ખળા હો ગયા ઓર કેહને લગા કે તુમ્હે કોન સી સૂરત પસન્દ છે ? યા તો તુમ આગે આગે ચલો યા મૈં આગે ચલૂં ? મૈને અપને દિલમેં ખ્યાલ કિયા કે અગર યે આગે ચલ દિયા તો એસા ન હો કે મૈં સાથ ન લગ સકું ઓર યે મુઝસે ફૈત હો જાએ, ઇસલિએ મૈં આગે બળ્હ જાઉં ઓર ચલતે ચલતે કિસી જગહ બેઠ જાઉંગા જબ વો વહાં પહોંચેગા, તો મૈં ઉસસે દરખાસ્ત કરુંગા કે મુઝે અપના રફીકે સકર બના લે, મુઝે યે ખ્યાલ આયા હી થા, વો કેહને લગા અબૂબકર! યા તો તુમ આગે બળ્હ જાઓ, મૈં વહાં બેઠ જાતા હૂં યા તુમ બેઠ જાઓ, મૈં જાતા હૂં. મેરા તુમ્હારા સાથ નહીં હો સકતા. યે કેહકર વો જા, વો જા.

મૈં એક મંઝિલ પર પહોંચા, વહાં મેરા એક દોસ્ત થા. ઉન લોગોં કે વહાં એક શખ્સ બીમાર પળા થા. મૈને અપના ખ્યાલા ઉનકો દિયા કે ઉસમેંસે ઝરા-સા પાની ઇસ બીમાર પર છિળક દો. ઉન્હોને છિળકા વો અલ્લાહકે ફઝલસે ઉસી વક્ત અચ્છા હો ગયા. ઇસકે બાદ મૈને ઉન લોગોસે ઉસ ફકીરકે મુતઅલિલક દર્યાફત કિયા,

કિસીકો ભી ઉસકા હાલ મા'લૂમ ન થા, સબને કેહ દિયા કે હમને તો ઉસકો નહીં દેખા. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૫) શેખ ફત્હ મૂસલી (૨૬.) કેહતે હે કે મૈને જંગલમે એક નાબાલિગ લખકા દેખા કે વો પેદલ ચલ રહા હે ઓર ઉસકે હોઠ હરકત કર રહે હે. મૈને ઉસકો સલામ કિયા. ઉસને સલામકા જવાબ દિયા. મૈને કહા સાહિબઝાદહ. કહાં જા રહે હો ? કેહને લગા કે બૈતુલ્લાહ શરીફ જા રહા હું. મૈને પૂછા કે તુમ્હારે હોઠ હરકત કર રહે થે ? કેહને લગા કે કુર્આન શરીફ પઞ્હ રહા થા. મૈને કહા, અભી તો તુમ મુકલ્લફ ભી નહીં બને. કેહને લગા કે મૈ દેખતા હું કે મોત તો મુઝસે કમ ઉમ્રવાલોકો ભી પકબ લેતી હે. મૈને કહા, તુમ્હારે કદમ છોટે હૈં ઓર રાસ્તા બહોત દૂર હે. કેહને લગા કે મેરા કામ કદમ ઉઠાના હે ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકા કામ મક્સૂદ પર પહોંચાના હે. મૈને કહા, કોઈ તોશા, કોઈ સવારી ? કેહને લગા કે મેરા તોશા યકીન હે ઓર મેરી સવારી પાંવ હે. મૈને કહા, મૈ તો રોટી ઓર પાની પૂછતા હું, કેહને લગા ચચાજાન, અગર કોઈ આદમી તુમ્હે બુલાએ તો તુમ્હે યે જેબા હે કે ઉસકે ઘર ખાનેકે વાસ્તે અપના ખાના લે જાઓ ? મૈને કહા, નહીં. કેહને લગા કે મેરે આકાને અપને બંદોકો અપને ઘર બુલાયા હે ઓર ઝિયારતકી ઇજાઝત દી હે. ઉન લોગોંકે જોકે યકીનને ઉનકો મજબૂર કર રખ્યા હે ? અપને તોશે સાથ લિએ જા રહે હૈં. મુઝે તો યે બાત બહોત નાપસન્દ હુઇ ઓર મૈને ઉસકે એહતિરામકા લિહાઝ કિયા. એસી હાલતમે તુમ્હારા ખ્યાલ હે કે વો મુઝે ઝાયઅ કર દેગા. મૈને કહા, હરગિઝ નહીં. હાશા વ કલ્લા ! ઇસકે બાદ વો બચ્ચા મુઝસે ગાઈબ હો ગયા. મૈને ફિર ઉસકો મક્કા મુકર્રમામે દેખા, જબ ઉસકી નિગાહ મુઝ પર પળી, તો કેહને લગા યા શેખ ! તુમ અબ તક ભી અપને ઇસી જોકે યકીન પર હો. ઇસકે બાદ ઉસ બચ્ચેને ચંદ શેર'ર પઞ્હે, જિનકા યે તર્જુમા હે, સારે જહાનોંકા માલિક ! મેરી રોઝીકા ઝિમ્મેદાર હે, ફિર મૈ ક્યો મખ્લૂકકો અપની રોઝીકા ઝિમ્મેદાર બનાઉં, ફિર મૈ ક્યું મખ્લૂકકો અપની રોઝીકી તક્લીફ દું, મેરે માલિકને જો કુછ મેરા નફા ઓર નુક્સાન હે, મેરે પેદા હોનેસે પેહલે મેરે મુકદ્દરમે લિખ દિયા હે, વો મેરી ફરાખીકી હાલતમે બળી બખ્શિશવાલા, અત્તા કરનેવાલા હે ઓર મેરી તંગદસ્તીમે મેરી નેક નિખતી મેરા સાથી હે, જેસાકે મેરા આજીઝ ઓર બેવકૂફ હોના મેરી રોઝીકો નહીં હટા સકતા, એસે હી મેરી ઝહનત મેરી રોઝીકો નહીં ખીચ સકતી. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૬) એક બુઝુર્ગ કેહતે હે કે મૈ હિજાઝકે જંગલમે કઈ દિન તક ઇસ હાલતમે રહા કે કુછ ન ખાયા. એક દિન મેરા દિલ રોટી ઓર ગરમ ગરમ બાકલા (અરબકા મશહૂર સાલન લૂબિએકી કિસ્મકા હોતા હે)કો ચાહા. મૈને

સોચા કે મેં જંગલ બચાબાનમેં હું ઓર યહાંસે ઈરાક તકકી મુસાફત બહોત દૂર હે યહાં ગરમ-ગરમ-બાકલા કહાં. મેં ઈસ સોચમેં થા કે એક બદદૂ આવાજ લગાતા મિલા, હે હો રોટી ગરમ બાકલા. મેં ઉસકી તરફ બજ્યા. મેંને પૂછા, ગરમ હે. કેહને લગા, હાં ગરમ હે ઓર અપની હુંગી બિછાઈ, ઉસને રોટી ઓર ગરમ-ગરમ બાકલા રખ્યા ઓર કહા કે હો ખાઓ. મેંને ખાયા, કેહને લગા ઓર ખાઓ. મેંને ઓર ખાયા, ફિર તીસરી મર્તબા ઉસને તકાજા ક્રિયા. મેંને ઓર ભી ખા લિયા, ફિર ચોથી મર્તબા ઉસને જબ તકાજા ક્રિયા, તો મેંને ઉસે પૂછા કે ઉસ ઝતકે હકકી કસમ ! જિસને તુજે મેરે લિએ ઈસ જંગલ-બચાબાનમેં ભેજા તૂ ! મુઝે યે બતા કે તૂ કોન હે ? કેહને લગે કે મેં ખિઝર હું યે કેહકર વો ગાઈબ હો ગએ. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૭) હઝરત શકીક બલખી (રહ.) કેહતે હે કે મુઝે મક્કા મુકર્માકે રાસ્તેમેં એક અપાહજ મિલા, જો ધસિટકર ચલ રહા થા. મેંને પૂછા કે તુમ કહાંસે આએ હો ? કેહને લગા, સમરકંદહે. મેંને પૂછા, વહાંસે ચલતે હુએ કિતના અરસા ગુઝરા. કેહને લગા, દસ સાલસે ઝિયાદહ હો ગએ હે. મેં બળે તઅજજુબ ઓર હેરતસે ઉસકો દેખને લગા, વો કેહને લગા, શકીક ! કયા દેખ રહે હો ? મેંને કહા, તુમ્હારે ઝોઅફ ઓર સફરકી દરાઝીસે તઅજજુબમેં પળ ગયા. કેહને લગા કે શકીક સફરકી દૂરીકો મેરા શોક કરીબ કર દેગા ઓર ઝોઅફકા મુતહમ્મિલ મેરા મોલા હે. અય શકીક ! તુમ એક ઝઈફ બન્દેસે તઅજજુબ કર રહે હો, જિસકો ઉસકા માલિક ઉઠાએ લિએ જા રહા હે. ફિર ઉસને દો શેર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા યે હે. -

“મેરે આકા ! મેં આપકી ઝિયારતકો જા રહા હું ઓર ઈશકકી મંઝિલ કઠિન હે. લેકિન શોક ઉસ શખ્સકી મદદ ક્રિયા કરતા હે, જિસકી માલ મદદ નહીં કરતા, જિસકો રાસ્તેકી હલાકતકા ખોફ હો જાએ, વો આશિક નહીં હે હરગિઝ નહીં હે ઓર ન વો આશિક હે, જિસકો રાસ્તેકી સખ્તી ઈરાદેસે રોક દે.” (રોઝ)

રાહ યાબમ યા ન યાબન આરઝૂ એ મ કુનમ,

હાસિલ આયદ યા નઆયદ જુસ્તુજુએ મી કુનમ.

કિસ્સા (૨૮) શેખ નજમુદીન અસ્ફહાની (રહ.) મક્કા મુકર્મામેં એક બુઝુર્ગકે જનાઝહમેં શરીક હુએ. જબ હોગ ઉનકો દફન કર ચુકે, તો તલકીન કરનેવાલેને કબરકે પાસ બેઠકર તલકીન કી. શેખ નજમુદીન (રહ.) હંસને લએ ઓર ઉનકી આદત હંસનેકી બિલકુલ નહીં થી. બા'ઝ ખુદામને હંસીકી વજહ પૂછી તો શેખને ઝિબક દિયા. કઈ દિન બાદ ફરમાયા કે મેં ઈસલિએ હંસા થા કે જબ તલકીન કરનેવાલા કબર પર તલકીનકે લિએ બેઠા, તો મેંને ઉસ બુઝુર્ગકો, જો દફન કિએ ગએ થે, યે કેહતે હુએ સુના, દેખો જી ! હેરતકી બાત હે કે એક મુરદા ઝિંદાકો

તલકીન કર રહા હે.

(રીજ)

અરબમાં બા'જ અઈમ્માકે મજલબકે મુવાફિક ચે દસ્તૂર હે કે જબ મય્યતકો દફન કર દેતે હૈં, તો કોઈ શખ્સ ઉસકી કબરકે પાસ બેઠકર કલિમા તેયિબા પઘ્લતા હે ઓર મુન્કર નકીરકે સવાલ-જવાબ દોહરાતા હે, ઉસકો તલકીન કેહતે હે. ઇન બુઝૂર્ગકા ચે ઈશાદ કે મુરદા ઝિન્દાકો તલકીન કર રહા હે, ઝાહિર હે કે મરનેવાલા અલ્લાહ તઆલાકે ઈશકકી વજહસે ઝિંદા હે ઓર જો તલકીન કર રહા થા, વો ઈસ દોલતસે ખાલી હોગા.

કિસ્સા (૨૮) શીખ મુજની (૨૬.) ફરમાતે હે કે મેં મક્કા મુકર્રમામેં મુકીમ થા. મુઝ પર એક થત્તરાહટ બહોત શિદ્દતસે સવાર હુઈ ઓર મેં મદીના પાકકી હાઝરીકે ઇરાદેસે મક્કા મુકર્રમાસે ચલ દિયા. જબ બિરે મૈમૂના પહોંચા તો એક નવ-જવાનકો પળા હુઆ પાયા ઉસકી નઝઝકી હાલત હે. મૈને ઉસકે કરીબ પહોંચકર કહા 'લાઈલાહ ઈલ્લાહલાહુ' પઘ્લો. ઉસને ફોરન આંખે ખોલ દી ઓર એક શે'ર પઘ્લો જિસકા તર્જુમા ચે હે, અગર મેં મર જાઉં તો મેરા દિલ ઇશકે મોલાસે ભરા હુઆ હે ઓર કરીમ લોગ ઈશકહીકી બીમારીમેં મરા કરતે હે. ચે કેહકર વો મર ગયા. મૈને ઉસકો ગુસ્લ દિયા, કફનાપા, જનાઝેકી નમાઝ પઘ્લી ઓર જબ ઉસકો દફના ચુકા તો વો થત્તરાહટ, જો મુઝપર સવાર થી, જિસકી વજહસે મૈને સફરકા બે ઇન્તિયાર ઇરાદા કિયા થા, વોભી જાતી રહી, મેં ઉસકો દફનાકર મક્કા મુકર્રમા વાપસ આ ગયા.

(રીજ)

કિસ્સા (૨૯) એક બુઝૂર્ગ કેહતે હે કે મેં મક્કા મુકર્રમામેં થા. હમારે કરીબ એક નવ-જવાન રહા કરતા થા. ઉસકે પાસ પુરાની ચાદરેં થી, વો ન હમારે પાસ આતા-જાતા ન કબી પાસ બેઠતા. મેરે દિલમેં ઉસકી મુહબ્બત ઘર કર ગઈ. મેરે પાસ એક જગહસે બહોત હલાલ ઝરિએસે દો સો દિરમ આએ. મેં વો લેકર ઉસ જવાનકે પાસ ગયા ઓર મૈને ઉસકે મુસલ્લે પર ઉન્કો રખકર કહા કે બિલકુલ હલાલ ઝરિએસે મુઝે મિલે હે, ઇન્કો તુમ અપની ઝરિયાતમેં ખર્ચ કર લેના. જવાનને મુઝે તિરછી ઓર તેઝ તુર્ષ નિગાહસે દેખા ઓર ચે કહા કે અલ્લાહ પાકકે સાથ ચે હમનશીની (પાસ બેઠના) ! મૈને સત્તર હઝાર અશરફિયાં નકદ, જો મેરે પાસ થી, અલાવા જાઈદાદકે ઓર કિરાએકે મકાનકે ઇન સબસે અપનેકો ફરિગ કરકે ખરીદા હે. તૂ ઇન દરાહિમકે સાથ મુઝે થોકેમેં ડાલના ચાહતા હે. ચે કેહકર અપના મુસલ્લા ઝાળ કર ખળા હો ગયા, જિસ ઇસ્તગ્નાસે વો ઉઠકર જા રહા થા ઓર મેં બેઠા ઇન દરાહિમકો ગુન રહા થા, ઉસ વક્તકી, ઉસકી-સી ઇંઝાત ઓર અપની-સી ઇજ્બત મૈને ઉમ્મલર કિસીકી નહીં દેખી.

(રીજ)

યાની ઉસ વક્ત ઉસકી ઇંઝાત જિતની મેરી નિગાહમેં થી, ઉતની ઇંઝાત

કબી કિસીકી નહીં હુઈ ઓર જિતની ઈસ વકત દિરહમ ચુનતે હુએ મુઝે અપની જિલ્લત મેહસૂસ હો રહી થી, ઊની જિલ્લત કબી અપની યા કિસી ઓરકી મુઝે મહેસૂસ નહીં હુઈ.

(કિસ્સો ૩૧) એક બુઝુર્ગ કેહતે હે કે મેં મદીના તથ્યબામે હાજિર થા. રોઝા-એ-મુકદ્દસ પર મેં હાજિર હુઆ, તો મેંને એક અજમી શપ્સકો દેખા જો રોઝે પર અલ-વિદાઈ સલામ કર રહ્યા થા. જબ વો જાને લગા તો મેંભી ઉસકે પિછે હો લિયા. જબ વો ગુલહુલેફા પહોંચા તો નમાઝ પઘ્ડી ઓર એહરામ બાંધા. મેંને ભી નમાઝ પઘ્ડી ઓર એહરામ બાંધ લિયા ઓર જબ વો ચલને લગા તો ઉસકે પીછે હો લિયા. વો મેરી તરફ મુતવજજહ હુઆ ઓર કેહને લગા, તુમ્હારા કયા મકસદ હે ? મેંને કહા, તુમ્હારે સાથ જાના ચાહતા હુ. ઉસને ઈન્કાર કર દિયા. મેંને ખુશામદ ઓર આજીઝી કી. ઉસને કહા અગર યેહી કરના હે તો મેરે કદમ પર કદમ રખતે ચલે આઓ. મેંને કહા, અચ્છા વો ગૈર મા'રૂફ રાસ્તે પર ચલ દિયા ઓર મેં કદમ-બ-કદમ ઉસકે પીછે હો લિયા. થોબી હી રાત ગુઝરી થી કે ચિરાગ નજર આએ મુઝે કેહને લગા કે યે મસ્જિદ આઈશા (રદી.) હે (જો મક્કા મુકર્મમાસે ત્રીન મીલ તનઈમ પર હે) યા તો તુમ આગે બબ્હ જાઓ યા મેં આગે બબ્હ જાઉં. મેંને કહા, જેસે તુમ્હારી રાય હો. વો તો આગે બબ્હ ગએ ઓર મેં વહાં સો ગયા. જબ સેહરીકા વકત હુઆ, તો મેં મક્કા મુકર્મમા પહોંચા ઓર તવાફ ઓર સઈકે બાદ શૈખ અબૂબકરે કત્તાની (રહ.) કી ખિદમતમેં હાજીર હુઆ. ઉન્કી ખિદમતમેં બહોતસે મશાયખ તશરીફ રખતે થે વો ફરમાને લગે, કબ આએ ? મેંને અર્જ કિયા, અભી હાજીર હુઆ ફરમાયા, કિધરસે આ રહે હો ? મેંને અર્જ કિયા મદીના તથ્યબાસે. કેહને લગે, મદીનહસે કબ ચલે થે ? મેંને અર્જ કિયા, ગુઝસ્તહ રાત વહીં થા. વો મશાયખ જો અમીરે મજલિસ થે, એક દૂસરેકા મુંહ દેખને લગે.

શૈખ કત્તાની (રહ.) ને કહા કે કિસકે સાથ આએ હો ? મેંને અર્જ કિયા કે એક બુઝુર્ગકે સાથ આયા હું જિનકે યે હાલાત ઓર યે કિસ્સા ગુઝરા. શૈખ કત્તાની (રહ.) ને કહા કે યે શૈખ અબૂ જા'ફર વામગાની (રહ.) હે ઓર તુમને જો હાલાત સુનાએ, વો ઉન્કે એહવાલ મેંસે બહોત મા'મૂલી ચીઝ હે. ઈસકે બાદ શૈખ કત્તાની (રહ.) ને અપને સાથિયોંસે કહા ચલો, શૈખ વામગાનીકો તલાશ કરે, કહાં હે ઓર મુઝસે ફરમાયા કે તુમ્હારા યે હાલ નહીં થા કે એક શબમેં યહાં પહોંચ જાઓ (ઈસલિએ મેંને તફસીલ પૂછી) ફિર દર્યાફત ફરમાયા કે ચલતે હુએ ઝમીન કેસી મા'લૂમ હો રહી થી ? મેંને અર્જ કિયા, જેસે દરિયાકી મોજ કશ્તીકે નીચે મા'લૂમ હોતી હે.

(રોઝા)

(કિસ્સો ૩૨) હજરત સુફિયાન બિન ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હે કે મેંને

એક મર્તબા મક્કા મુકર્મામેં મોલુદુન્નબીકે પાસ ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) કો બહોત રોતે હુએ દેખા. વો મુજે દેખકર રાસ્તેસે પરેકો હટ ગએ. મૈને ઉનકો સલામ ક્રિયા ઓર વહાં નમાઝ પઘ્ડી. ફિર ઉનસે પૂછા કે કયા બાત હુઈ, કયું ચે રહે હો? વો કેહને લગે, ખેરિયત હે, કુછ નહીં. મૈને દોબારા સેબારા બેહી સવાલ ક્રિયા, વો બેહી જવાબ દેતે રહે. મૈને બારબાર સવાલ ક્રિયા તો વો કેહને લગે અગર મૈં વજહ બતા દૂ તો તુમ ઉસકો પોશીદા રખો યા લોગોં પર ઝાહિર કર દોગે ? મૈને કહા, તુમ સૌકસે કહો, (યાની મૈં મખ્ફી રખૂંગા) કેહને લગે કે તીસ બરસસે મેરા દિલ સકબાજ (એક કિસમકા ખાંના, જિસમેં સિરકા ઓર ગોશ્ત ઓર મેવાજાત પળતે હૈ) ખાનેકો ચાહતા થા ઓર મૈં મુજાહદેકે તૌર પર ઉસકો રોકતા થા, રાત મુઝપર નિંદકા બહોત ગલબા હુઆ. મૈને ખ્વાબમેં એક જવાનકો દેખા કે વો નિલાયત હસીન શખ્સ હે ઓર ઉસકે હાથમેં એક સબ્જ ખાલા હે, જિસ્સે ત્યાપ ઉઠ રહી હે ઓર સકબાજકી ખુશ્બૂ ઉસમેંસે આ રહી હે. મૈને અપને દિલકો સખ્વાલા. ઉસને ઘેરે પાસ આકર કહા, ઇબ્રાહીમ લો, ઇસકો ખા લો. મૈને કહા જિસ ચીઝકો અલ્લાહકે વાસ્તે છોળ દિયા, ઉસકો અબ નહીં ખાના હે. વો કેહને લગા, અગરચે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ખુદ ખિલાએ ? મુઝસે રોનેકે સિવા ઉસકા કોઈ જવાબ બન ન પવા. વો કેહને લગા, અલ્લાહ તઆલા તુમપર રહેમ કરે, ઉસકો ખા લો, મૈને કહા, હમેં ચે હુકમ હે કે જબ તક હમેં પૂરા હાલ કિસ્તી ચીઝકા મા'લૂમ ન હો જાએ (કયા ચીઝ હે, કહાંસે આઈ હે ?) ઉસ વક્ત તક અપને બરતનમેં ન ડાલે, વો કેહને લગે, અલ્લાહ તુમ્હારી હિફાઝત કરે, ઇસકો ખા લો, ચે મુજે (જમતકે નાઝિમ) રિઝવાનને દી હે ઓર ચે કહા હે કે અય ખિઝર ! ચે ઇબ્રાહીમકો ખિલા દો, ઉસને બહોત સબર કર લિયા ઓર ખ્વાહિશાતકો બહોત રોક લિયા, ફિર ઉન્હોને કહા કે ઇબ્રાહીમ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ ખિલાતે હૈ ઓર તુમ ઇન્કાર કરતે હો ? મૈને ફરિશ્તોંસે સુના હે કે જો શખ્સ બે-તલબ મિલને પર ઇન્કાર કરતા હે, ઉસકો તલબ પર ભી નહીં મિલતા. મૈને કહા અગર ચે બાત હે તો મૈં આપકે સામને હાઝિર હૂં, મૈને તો અપને અહદકો અબ તક નહીં તોળા. ઇતનેમેં એક જવાન ઓર આયા ઓર ઉસને હઝરત ખિઝરકો કુછ દેકર ચે કહા કે ઇસકા લુકમા બનાકર ઇબ્રાહીમકે મુંહમેં દે દો. વો મુજે અપને હાથસે ખિલાતે રહે ઓર જબ મેરી આંખે ખુલી તો ઉસકી શીરીની મેરે મુંહમેં થી ઓર જાફરાનકા રંગ મેરે હોઠોં પર થા, મૈં ઝમઝમકે કુર્એ પર ગયા ઓર મુંહકો ધોયા, મગર ન મુંહમેંસે મજા જાતા હે, ન હોઠોં પરસે રંગ જાતા હે, મૈને ભી દેખા તો વાકઈ ઉસકા અસર મોજૂદ થા. મૈને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે ચે દુઆકી અય વો પાક ઝાત ! જો એસે લોગોંકો ખિલાતી હે, જો અપની ખ્વાહિશાતકો રોકતે હોં, જબકે વો અપને રોકનેકો સહી કર લે. અય વો પાક ઝાત,

જિસને અપને ઓલિયાકે દિલોંકે લિએ સહી રેહના લાઝીમ કર દિયા, અય વો પાક જાત, જિસને ઉનકે દિલોંકો અપની મોહબ્બતકી શરાબસે સૈરાબ કિયા, તૂ અપને લુત્ફસે સૂફિયાનકો ભી યે ચીઝે અતા કરમા. ફિર મૈને ઇબ્રાહિમ બિન અદહમ (રહ.) કા હાથ પકળકર ઉસકો આસમાનકી તરફ ઉઠાયા ઓર અર્જ કિયા કે અય અલ્લાહ! ઇસ હાથકી બરકતસે ઓર ઇસ હાથવાલેકી બરકતસે ઓર ઉસકે ઇસ મર્તબાકે તુફલ જો ઉસકો તેરે નઝદીક હે ઓર તેરે ઉસ જૂદો-અતાકે તુફલસે જો ઉસને તુમસે પાયા, તૂ અપને ઇસ બન્દે સૂફિયાન પર ભી બખ્શિશ કરમા, જો તેરી અતાકા ઇન્તિહાઈ મુહતાજ હે ઓર તેરે એહસાનકા નિહાયત ઝરૂરતમંદ હે યા અર્હમરોહિમિન ! મહેઝ અપની રેહમતસે અગરચે અય રબ્બુલ આલમીન ! યે સૂફિયાન ઇસકા મુસ્તહિક બિલુલ નહી હે. (રોઝ)

કિસ્સા (૩૨) હઝરત ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) હીકા યે કિસ્સા હે કે જબ યે હજજકો તશરીફ લે ગએ, તો યે તવાફ કર રહે થે કે ઉનકી નિગાહ એક હસીન નવ-જવાન પર પળી જિસકે હુસ્નો-જમાલસે લોગ તઅજ્જબ કર રહે થે. હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને ઉસકો બહોત ગીરસે દેખા ઓર રોને લગે. ઉનકે બા'ઝ સાધી (બદ-ગુમાનીસે) કેહને લગે.

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

ઇન્નાલિલ્લાહિ વ-ઇન્ના-ઇલૈહિ રાજિઊન.

શેખ પર તો ગફલત તા'રી હો ગઈ કે હસીન લખકેકો દેખકર ધૂરને લગે) ફિર ઇસ 'મો'તરિજને શેખસે અર્જ કિયા, અય મેરે સરદાર ! યે દેખના કેસા, જિસકે સાથ રોના ભી હે (જિસ્સે ખ્યાલ હોતા હે કે ઇસ લખકેકે ઇશકને પકળ લિયા) શેખને કરમાયા કે મૈને અલ્લાહસે એક અહદ કિયા હે, જિસકે તોળને પર કુદરત નહીં, વરના ઇસ લખકેકો અપને પાસ બુલાતા ઓર ઇસે મિલતા, ઇસલિએ કે યે મેરા બેટા હે ઓર મેરી આંખકી ઠંક હે. મૈં ઇસકો બચપનમૈં બહોત કમ ઉમ્રકા છોળકર ધરસે નિકલ ગયા થા, અબ યે જવાન હો ગયા, તુમ દેખ રહે હો, મગર મુઝે અલ્લાહસે શર્મ આતી હે કે જિસ ચીઝકો ઉસકે લિએ છોળ આયા થા, અબ ફિર ઉધર લોટું.

ઇસકે બાદ હઝરત શેખ ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને ત્રીન શે'ર પખ્હે, જિનકા તર્જૂમા યે હે કે જબસે મૈને ઉસ પાક જાતકો પેહચાના હે ઉસ વકતસે અબતક જીધર ભી મૈને નઝર કી, અપને મેહબૂબકો ઉધર હી પાયા. મુઝે અપની નિગાહ પર યે ગૈરત હે કે મૈં ઉસકે સિવા કિસીકો ન દેખું. અય મેરે ઝખીરેકી ઇન્તિહા ! અય મેરે સવાલકી ગાયત ! અય મેરે અસાસેકી પૂંજ ! કાશ તેરી મુહબ્બત હર તક મેરે

દિલમાં રહે. ફિર શીખને મુઝસે કરમાયા કે તુમ ઉસ લખકે પાસ જાઓ ઓર ઉસકો સલામ કરો, શાયદ ઇસ્સે મુઝે તસલ્લી હો. મેં ઉસ લખકે પાસ ગયા ઓર મેંને ઇસ્સે કહા, હક તઆલા શાનુહુ તુમહારે વાલિદકો બરકત અતા કરમાએ. વો કેહને લગા, ચચા જાન ! મેરે વાલિદ કહાં હે, વો તો મેરે બચપનહીંમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લગ ગએ હે. કાશ ! મેં એક મર્તબા ઉનકી ઝિયારત કર લૂં ઓર ફિર ઉસી વકત મેરી જાન નિકલ જાએ. હાય અકસોસ ! યે કેહકર વો રોને લગા ઓર રોનેકી કસરતસે ઉસકા દમ ઘુટને લગા, ફિર ઉસને કહા કે વલ્લાહ ! મેરી યે તમન્ના હે કે મેં એક મર્તબા ઉનકી ઝિયારત કર લૂં ફિર ઉસી વકત મર જાઉં. ઇસકે બાદ ચંદ શે'ર ઝોકો-ઝોકસે પખ્લે. મેં હઝરત ઇબ્રાહીમકે પાસ લોટકર આયા, તો વો સજદેમેં પળે હુએ હે ઓર આંસુઓસે સજદેકી જગા તર થી ઓર અલ્લાહકે સામને આજઝી ઓર જારી કર રહે હે. ઇસકે બાદ હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને દો શે'ર પ્રખ્લે, જિનકા તર્જુમા યે હે, મેંને સારી દુનિયાકો તેરે ઇશકમેં છોળા ઓર અપને અયાલકો યતીમ બનાયા તા'કે તુઝે દેખ લૂં. અગર તુ ઇશકમેં મેરી હાજત રવાઈ ન કરેગા તો યે દિલ તેરે સિવા કિસી જગા ભી સુકૂન ન પાએગા. મેંને હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) સે કહા, આપ ઇસ લખકે લિએ દુઆ કરો. હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને કહા, હક તઆલા શાનુહુ ઇસકો ગુનાહોસે મેહફૂઝ કરમાએ ઓર અપની મર્ઝિયાત પર અમલમેં ઇસકી ઇઆનત કરમાએ. (રોઝ સફા ૮૫)

ફિરમાયે (રહ.) અબૂબકર દકકાક (રહ.) કેહતે હું કે મેંને બીસ સાલ મક્કા મુકર્મમાં કિયામ કિયા. મેરા જી દૂધ પીનેકો ચાહતા હી રહા (મગર અમદન નહીં પીયા યા મયસ્સર ન હુઆ) જબ મુઝે ખ્વાહિશ બહોત બઘી તો મેં અસ્કલાન ગયા ઓર વહાં અરબકે એક કબીલેકા મેહમાન બના. વહાં મેરી નિગાહ એક હસીન લખકી પર પળ ગઈ. ઇસ કદર હસીન થી કે ઉસને મેરે દિલકો પકળ લિયા. વો લખકી મુઝસે કેહને લગી કે અગર તૂ સચ્ચા હોતા તો દૂધકી ખ્વાહિશ તેરે દિલસે નિકલ જાતી. મેં યે સુનકર મક્કા મુકર્મમાં લોટ આયા ઓર બેતુલ્લાહકા તવાક કિયા. મેંને ખ્વાબમેં હઝરત યુસૂફ (અલૈહિસ્સલામ) કી ઝિયારત કી. મેંને અર્ઝ કિયા, અપે અલ્લાહકે નબી ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ આપકી આંખોકો ઠંડા રખે. આપ સુલૈખાસે ખૂબ બચે. હઝરત યુસૂફ (અલૈહિસ્સલામ) ને ઇર્શાદ કરમાયા, બહે અય મુબારક ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ તેરી આંખોકો ઠંડા રખે, અસ્કલાનકી લખકીસે બચ ગએ, ફિર હઝરત યુસૂફ (અલા નબીયિના વ અલૈહિસ્સલાતુ વસ્સલામ) ને યે આયત તિલાવત કરમાઈ.

وَلَمَّا خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ط

“ઔર જો શખ્સ અપને રબકે સામને બબે હોનેસે ડરતા રહે, ઉસકે લિએ દો જન્મતે હૈ.”

એક બુઝુર્ગકા ઇર્શાદ હે કે આદમી નફસકે ફંદેસે નફસકે ઝરિએસે નહીં નિકલ સકતા, અલબત્તા નફસકે ફંદેસે અલ્લાહ તઆલાકે ઝરિએસે નિકલ સકતા હે. ઇન બુઝુર્ગકા યેભી ઇર્શાદ હે કે અલ્લાહ તઆલાકે સાથ રાહત પકળો. અલ્લાહસે રાહત ન પકળો, જિસ શખ્સને અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથ રાહત પકળી, ઉસને નજાત પાઈ ઔર જિસને અલ્લાહસે અલાહિદા હોકર રાહત પકળી વો હલાંક હો ગયા અલ્લાહકે સાથ રાહત પકળના દિલકા ઉસકે ઝિકરકે સાથ મુઅત્તર હોના ઔર બસ જાના હે ઔર અલ્લાહસે રાહત પકળના દિલકા ગાફિલ રેહના હે. (રોઝ)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા ઇર્શાદ હે કે જબ આદમીકી નઝર કિસી ઔરતકે હુસ્ન પર પડ જાએ ઔર વો ફોરન અપની નઝરકો ઉસે હટા લે તો હકતઆલા શાનુહૂ ઉનકો કિસી એસી ઇબાદતકી તૌફીક અતા ફરમાતે હે, જિસકી લઝઝત ઉસકો મેહસૂસ હોતી હે. (મિશકાત)

કિસ્સાહ (૩૫) હઝરત શેખ અબૂ તુરાબ બખ્શી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે જો શખ્સ કિસી એસે શખ્સકો જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથ મશગૂલ હો રહા હે, કિસી દૂસરે શગ્લમેં લગાવે, ઉસી વકત હક તઆલા શાનુહૂકા ગુસ્સા ફોરન ઉસકી પકળ કરતા હે. હક તઆલા શાનુહૂ હમેં અપને ગુસ્સે ઔર અઝબસે પનાહ દે. (રોઝ)

યે બહોત અહમ ચીઝ હે. બહોતસે લોગ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથકી મશગૂલીકી ના-કદરી કરતે હુએ એસે હઝરાતકો જો ઝિકો-શગ્લમેં મશગૂલ હોતે હૈ, આવાઝે દેને લગતે હૈ, ઇસકા બહોત લિહાઝ રખના ચાહિએ, બિલખુસૂસ અહલુલ્લાહકે ઓકાતકી ખુસૂસી રિઆયત રખના ચાહિએ.

કિસ્સાહ (૩૬) એક બુઝુર્ગકા કિસ્સા નકલ કિયા હે કે ઉન્હોને તન્હા હજ કિયા, અજીઝો-અકારિબ કોઈ સાથ ન થા ઔર યે અહદ કિયાકે કિસીસે સવાલ ન કરુંગા ચલતે ચલતે રાસ્તેમેં એક વકત એસા આયા કે એક ઝમાને તક કહીસે કુછ ન મિલા, હતાકે જોકકી વજહસે ચલનેસે આજીઝ હો ગએ ઔર દિલમેં યે ખ્યાલ આયાકે અબ ઇજતરાકા દર્જ પહોંચ ગયા, અપને આપકો હલાકતમેં ડ્રલનેકી અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને મુમાનઅત ફરમાઈ હે, ઇસ લિએ અબ મુઝે સવાલ કર લેના ચાહિએ, લેકિન ફિર દિલમેં એક ખટક પેદા હુઈ ઔર આખિર યે તે કર લિયાકે અલ્લાહ તઆલાસે જો અહદ કર લિયા, વો નહીં તોળુંગા, ચાહે મર જાઉ. ચૂંકે જોકકી વજહસે ચલનેસે આજીઝ હો ગએ થે, ઇસલિએ રેહ ગએ ઔર સારા કાફિલા રવાના હો ગયા ઔર યે મોતકે ઇન્તિઝારમેં કિબ્લા ૩ હોકર એક જગહ

લેટ ગએ. ઇતનેમેં એક સવાર ઉનકે કરીબ આયા, ઉસકે પાસ એક બરતનમેં પાની થા, વો ઉસને ઉનકો પીલાયા ઓર જો હાજત થી, સબ હાજતે પૂરી કી ઓર ફિર પૂછકે તુમ કાફલાકે સાથ મિલના ચાહતે હો. ઉન બુઝુર્ગને ફરમાયાકે કાફલા અબ કહા ન મા'લૂમ કિતની દૂર નિકલ ચુકા ? ઉસ સવારને કહા ખબે હો ઓર મેરે સાથ ચલો. યે ચન્દ હી કદમ ઉસકે સાથ ચલે થે ઉસને કહાકે તુમ વહાં ઠેહર જાઓ, કાફલા તુમસે આકર વહાં મિલેગા. યે વહાં ઠેહર ગએ તો કાફલા પીછેસે આતા હુઆ ઉનકો મિલા.

(રોઝ)

કિસ્સાહ (૩૭) અબુલ હસન સિરાજ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેં એક મર્તાબા હજકો ગયા, મેં તવાજ્જ કર રહા થા. મેરી નિગાહ એક એસી હસીન ઓરત પર પળી, જિસકે ચેહરેકા હુસ્ન ચમક રહા થા, મેંને કહા, વલ્લાહ ! એસી હસીન ઓરત મેંને આજ તક કબી નહીં દેખી. યે ઉસકે ચેહરેકી સારી રોનક ઇંસ વજહસે હે કે ઇંસકો કબી કોઈ રંજો ગમ નહીં પહોંચા ઉસને મેરી યે બાત સુન લી. કેહને લગી, તુમને યે ક્યા કહા વલ્લાહ ! મેં ગમોંમેં જકળી હુઈ હું ઓર મેરા દિલ ફિકોંસે ઓર આફતોંસે ઝખ્મી હે ઓર કોઈ ભી મેરે ગમમેં મેરા શરીક નહીં રહા. મેંને પૂછા ક્યા હુઆ ? કેહને લગી કે મેરે ખાવિંદને કુરબાનીકી એક બકરી ઝખ્મ કી મેરે દો છોટે બચ્ચે ખેલ રહે થે ઓર એક બચ્ચા દૂધ પીતા મેરી ગોદમેં થા. મેં ગોશત પકાનેકે લિએ ઉઠી, તો ઇન દોનોં લખકોંમેંસે એકને દૂસરેસે કહા મેં તુજે બતાઉ કે અબ્બાને બકરી કિસ તરહ ઝખ્મ કી. ઉસને કહા બતા, તો ઉસને છોટે ભાઈકો લિટાકર બકરીકી તરહ ઝખ્મ કર દિયા. ફિર વો ઉસે ઝખ્મ કરકે ડરકે મારે ભાગા ગયા ઓર પહાડ પર ચપ્પડ ગયા વહાં એક ભેળિએને ઉસકો ખા લિયા, બાપ ઉસકી તલાશમેં નિકલા ઓર દૂંડતે દૂંડતે પ્યાસકી શિદ્દતસે મર ગયા. મેં દૂધ પીતે બચ્ચેકો બિઠાકર દરવાઝે તક ગઈ કે શાયદ ખાવિંદકા કુછ પતા કિસીસે મિલે તો વો બચ્ચા ઘસિટતા હુઆ હાંડીકે કરીબ પહોંચ ગયા જો ચુલ્હે પર રખ્ખી હુઈ જોશસે પક રહી થી. ઉસને જો ઉસકો હિલાયા, વો પકતી પકતી ઉસ પર ગિર ગઈ, જિસ્સે ઉસ બચ્ચેકે સારા બદનકા ગોશત જલકર હડિયોંસે અલગ હો ગયા મેરી એક બળી લખકી થી જો અપને ખાવિંદકે થર થી, ઉસકો જબ ઇંસ સારે કિસ્સેકી ખબર પહોંચી તો વો ખબર સુનકર ઝમીન પર ગિર ગઈ, ઇંસીમેં ઉસકી ભી મોત મુકદ્દર થી, વોભી મર ગઈ, મુકદ્દરને ઉન સબકે દરમિયાનસે મુજે અંકેલી છોળ દિયા, મેંને કહા, ઇન મુસીબતોં પર તુજે કેસે સબર આયા, વો કેહને લગી જો શખ્સ સબર ઓર બેસબરીમેં અલગ અલગ ગૌર કરેગા, વો ઉનકે દરમિયાન બહોત બોને બઈદ પાએગા, સબરકા અંજામ મેહમૂદ હે ઓર બેસબરી પર કોઈ અજર નહીં મિલતા, ફિર ઉસને ત્રીન શે'ર પચ્હે ઓર ચલ દી, જિનકા તર્જુમા યે હે કે મેંને સબર કિયા, ઇંસલિએકે

સખર બેહતરીન એ'તેમાદકી ચીઝ હે ઓર અગર બેસબરીસે મુઝે કોઈ કાયદા પહોંચ સક્તા તો કરતી. મૈને એસી મુસીબતોં પર સખર ક્રિયા કે અગર વો મસાઈબ સખ્ત પહાઠોં પર પબતે તો વો પહાડ ભી ટુકળે ટુકળે હો જાતે. મૈને અપને આંસૂઓં પર કુદરત પાઈ, પસ ઉનકો નિકલનેસે રોક દિયા, અબ વો આંસૂ અન્દર હી અન્દર મેરે દિલ પર ગિર રહે હે. (રોઝ)

કિસ્સા (૩૨) હઝરત શૈખ અલી બિન મુફિક (રહ.) ફરમાતે હૈ કે મૈ એક સાલ સવારી પર હજકો જા રહા થા. રાસ્તેમૈ પેદલ હજકો જાનેવાલોંકા કાફલા મિલા. મુઝે વો લોગ પેદલ ચલતે હુએ બહોત અચ્છે લગે, મૈભી સવારીસે ઉતરકર ઉનકે સાથ પેદલ ચલને લગા ઓર અપની સવારી પર એક ઓર શખ્સકો અપની જગહ બિઠા દિયા ઓર હમ મા'રૂફ રાસ્તેસે હટકર દૂસરી તરફકો ચલ દિએ. ચલતે-ચલતે એક જગહ જાકર હમ સબ લેટ ગએ. તો મૈને ખ્વાબમૈ દેખાકે ચંદ લળક્રિયાં આઈ, જિનકે હાથોંમૈ સોનેકે તશત ઓર ચાંદીકે આફતાબે હૈ ઓર વો પેદલ ચલનેવાલોંકે પાંવ ધો રહી હે ઓર મેરે સિવા સબકે પાંવ ધોએ. ઉનમૈસે એકને કહા કે ચેભી તો ઉન્હીમૈ હે, બાકી સબ કેહને લગે, નહીં ઈસકે પાસ સવારી મોજૂદ હે. ઈસ લળકીને કહા નહીં ચેભી ઈનમૈ શામિલ હે, ઈસ લિએ કે ઉનકે સાથ ચલનેકો ઉસને પસન્દ ક્રિયા હે, તો ઉન્હોંને મેરે ભી પાંઉ ધોએ, ઈસકી વજહસે પેદલ ચલનેકા જિસ કદર થકાન ઓર તઅબ મુઝપર થા, સારા બિલ્કુલ જાતા રહા. (રોઝ)

કિસ્સા (૩૩) હઝરત ઇબ્રાહીમ ખ્વાસ (રહ.) ફરમાતે હૈ કે મૈ એક મર્તબા જંગલમૈ જા રહા થા, મુઝે બબી મશક્કત ઉઠાના પબી ઓર બબી મુસીબત પેશ આઈ, જિસકો મૈને બરદાશત ક્રિયા ઓર ખન્દા પેશાનીસે ઉસ પર સખર ક્રિયા, જબ મૈ મક્કા મુકર્રમામૈ દાખિલ હુઆ તો મુઝમૈ ઈસ કારનામે પર એક ઉજબસા પેદા હુઆ. તવાફ હીકી હાલતમૈ પીછેસે એક બુળ્હીયાને આવાઝ દી કે ઇબ્રાહીમ ઈસ જંગલમૈ ચે બન્દી ભી તેરે હી સાથ થી. મગર મૈને તુઝસે ઈસ લિએ કોઈ બાત નહીં કી થી કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂસે તેરા ધ્યાન હટકર દૂસરી જગા લગેગા. ચે વસ્વસા જો તુઝે ઉસ વકત આ ગયા, ઉસકો અપને દિલસે નિકાલ દે. (રોઝ)

કિસ્સા (૩૪) એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હૈ કે મૈને હઝરત સમનૂન (રહ.) કો દેખાકે તવાફમૈ ઝૂમતે હુએ (મુઝે લેકર) ચલ રહે હે. મૈને ઉનકા હાથ પકબ લિયા ઓર કહા તુમ્હે અલ્લાહ પાકકે સામને ખબે હોનેકી કસમ ! મુઝે ચે બતાઓ કે તુમ કિસ તરીકેસે અલ્લાહ તક પહોંચે જબ ઉન્હોંને અલ્લાહકે સામને ખબે હોનેકા લકઝ સુના તો બેહોશ હોકર ગિર પબે. જબ હોશમૈ આએ તો દો શે'ર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા ચે હે કે બહોત-સે મુસીબત. ઝદા એસે હૈ કે બીમારિયાં ઉનકે બદનમે ધુસી હુઈ હે ઓર ઉનકા દિલ સબ દિલોંસે ઝિયાદા બીમાર હે. અગર વો ખીફ ઓર

હરાસને મર જાએ તો બર મહલ છે, ઇસ લિએકે ચીમુલ હિસાબમેં અલ્લાહકે સામને ખબા હોના બહોત સખ્ત ચીજ છે.

ઇસકે બાદ હજરત સમનૂન (રહ.) ને કરમાયાકે મેને પાંચ બાર્તે લા'ઝીમ પકબ લી થી ઓર અપને દિલ પર ઉનકો પકકા કર લિયા છે.

૧. અવ્વલ યે કે જો ચીજ મુજમેં જિન્દા થી યાની ખ્વાહિસે નક્સ ઉસકો મેંને માર દિયા ઓર જો ચીજ મુરદા થી યાની મેરા દિલ ઉસકો જિન્દા કર લિયા.

૨. દૂસરી બાત યે છે કે જો ચીજ મુજસે ગાયબ થી યાની આખિરત ઉસકો મેંને હર વક્ત અપની આંખોકે સામને કર લિયા ઓર જો ચીજ મેરે સામને થી યાની દુનિયવી અગરાજ, ઉનકો મેંને અપને સામનેસે હટા દિયા.

૩. તીસરી બાત યે છે કે જો ચીજ મુજસે કન્ના હો રહી થી, યાની તકવા, ઉસકો મેંને બાકી રખ્યા ઓર જો મેરે પાસ જમા થી યાની ખ્વાહિશાત ઉનકો કન્ના કર દિયા.

૪. ચોથી ચીજ યે છે કે જિસ્સે તુમ સબકો વેહશત હોતી છે, ઉસે મેંને ઉન્સ પેદા કર લિયા ઓર જિસ્સે તુમ સબકો ઉન્સ છે, ઉસે મેં ભાગને લગા, ઇસકે બાદ વો ચંદ શે'ર પબ્હતે હુએ ચલ દિએ, જિનકા તર્જુમા યે છે કે મેરી રૂહ પૂરીકી પૂરી આપકી તરફ મુતવજજહ છે. અગર ઇસમેં વો હલાક હો જાએ, તબ ભી મેં આપકી તરફ મુતવજજહ હું. અગર ઇસમેં વો હલાક હો જાએ. તબ ભી મેં આપસે ઉસકો જુદા નહીં કર સક્તા મેરી રૂહ આપસે ખીકમેં ઓર અફસોસમેં રોતી રેહતી છે હતાકે કહા જાતા છે કે વો રોનેસે ટુકળે-ટુકળે હો જાએગી. પસ એક કરમકી નજર ઉસપર કર દીજિએ, અગરયે દુનિયવી મુનાફે આપને બહોતસે અતા કરમાએ ઓર ઇન્સે હંમેશા નફા હોતા રહ્યા. (રોજ)

શુરમેં પાંચ બાર્તે ઝીકર કી થી, તફસીલમેં ચાર હી આઈ હું, લેકીન હકીકત યે છે કે ઇન સબકી રૂહ ભી એક હી ચીજ છે, ખ્વાહિશાતે નક્સકો કાબૂમેં રખના, ઇસી લિએ શેખ કરમાતે હું.

બિઇસ્મિલ્લાહિ અઝ હો કદમ રાહે ખુદા બેશ નેસ્ત,

યક કદમ બર નક્સે ખુદ ન દીગરે બર ફૂએ દોસ્ત.

ખુદાકી કસમ, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે યહાંકા રાસ્તા હો કદમસે ઝિયાદા નહીં, પેહલા કદમ અપને નક્સ પર રખ દે. (દૂસરા કદમ અપને મેહબૂબકી ગલીમેં રખ્યા હુઆ છે.)

ડિસ્સાહ (૪૧) શેખ અબૂ યાફૂબ બસરી (રહ.) કરમાતે હું કે મેં એક મર્તબા હરમ શરીકમેં દસ દિનો તક ભૂખા રહ્યા. મુજે બહોત હી ઝોફ હો ગયા મેરે દિલને મુજે મજબૂર કિયા કે બાહર ચલું. શાયદ કુછ મિલ જાએ, જિસ્સે ભૂખમેં

કુછ કમી હો. મેં બાહર નિકલા તો એક શલગમ સળા હુઆ પડા મિલા, મેંને ઉસકો ઉઠા લિયા. મગર દિલમેં ઉસ્સે એક વેહશતસી હુઈ ગોયા કોઈ યે કેહ રહા હે કે દસ દિન તક ભૂખા રહા ઓર આબિરમેં મિલા તો યે સળા હુઆ શલગમ, મેંને ઉસકો ફેંક દિયા ઓર ફિર મસ્જિદે હરામમેં આકર બેઠ ગયા. ઇતનેમેં એક શખ્સ મેરે સામને આકર બેઠા, એક જુઝવદાન મેરે સામને રખ્યા ઓર મુઝકો કહા, ઇસમેં એક થેલી હે, જિસમેં પાંચ સો દિનાર (અશરફિયાં) હે. યે આપકો નઝર હે. મેંને ઉસ્સે પૂછા કે મેરી કયા ખુસૂસિયત હે, જિસકી વજહસે યે મુઝકો દે રહે હો ઉસને કહાકે હમ લોગ દસ દિનસે સમુન્દરમેં ચક્કર ખા રહે થે. હમારી કશ્તી ડૂબને લગી થી, તો હમમેં સે હર શખ્સને અલગ અલગ કોઈ મન્નત માની થી. મેંને યે નઝર કી થી કે અગરમેં ઝિન્દા સલામત પહોંચ જાઉં તો યે થેલી ઉસ શખ્સકો દૂંગા, જિસ પર મક્કાકે રેહનેવાલોમેં સબસે પેહલે મેરી નિગાહ પળે. યહાં પહોંચકર સબસે પેહલે આપ પર નઝર પળી. મેંને કહા ઉસકો ખોલો, ઉસને ખોલા તો સફેદ મિઝી ઓર કાક (એક ખાસ રોટી હોતી હે) ઓર છિલે હુએ બાદામ ઓર શકરપારે થે. મેંને હર એક મેંસે એક-એક મુઠ્ઠી ભરલી ઓર મેંને કહા, યે બાકી લે જાઓ. મેરી તરફસે અપને બચ્ચોંકો તકસીમ કર દેના. તુમ્હારી નઝર મેંને કુબૂલ કરલી. ફિર મેંને અપને દિલમેં કહા કે તેરા રિઝક દસ દિનસે તેરે પાસ ખિચા હુઆ આ રહા હે ઓર તૂ ઇસકો યું ફૂંદતા ફિરતા હે.

(રોઝ)

દિવાળી (૨૪) શેખ બુનાન (રહ.) કેહતે હે કે મેં મિસરસે હજકો જા રહા થા, મેરા તોશા મેરે સાથ થા. રાસ્તેમેં એક ઓરત મિલી, કેહને લગી બુનાન! તુમભી હમ્માલ (મજદૂર) હી નિકલે, તોશા લાદે લિએ જા રહે હો. તુમ્હે યે વહેમ હે કે વો તુમ્હે રોઝી નહીં દેગા. મેંને ઉસકી બાત સુનકર અપના તોશા ફેંક દિયા. તીન દિન તક મુઝે કુછ ખાનેકો ન મિલા, રાસ્તેમેં ચલતે-ચલતે મુઝે એક પાઝેબ (પાંવકા જેવર) પળા હુઆ મિલા. મેંને યે સોચકર ઉઠા લિયા કે ઇસકા માલિક મિલ જાએગા તો ઉસકો દે દૂંગા. વો શાયદ ઇસપર મુઝે કુછ દે દે, તો વો ઓરત ફિર સામને આઈ, કેહને લગી, તુમ તો દુકાનદાર હી નિકલે કે વો પાઝેબકે બદલેમેં શાયદ કુછ દે દે. ઇસકે બાદ ઉસ ઓરતને મેરી તરફ કુછ દિરહમ ફેંક દિએ કે લે ઇન્હે ખર્ચ કરતે રહિયો. મેંને ઉનકો ખર્ચ કરના શુરૂ કિયા ઓર વાપસીમેં મિસર તક ઉન્હોને મુઝે કામ દિયા. એક શાયરને કહા હે.

کَمَّ مِنْ قَوِيٍّ قَوِيٍّ فِي قَلْبِهِ مَعْتَبُ الرَّأْيِ عَنْهُ الرِّزْقُ يَحْتَمِي
وَكَمْ مِنْ ضَعِيفٍ ضَعِيفٍ فِي قَلْبِهِ كَأَنَّهُ مِنْ خَلِيمٍ أَمِيرٍ يَفْتَرِفُ

هَذَا لَيْسَ عَلَىَّ إِلَّا إِلَهَ لِي فِي الْخَلْقِ سِرٌّ خَفِيٍّ لَيْسَ يَكْتَفِي

તર્જુમા : કિતને હી કવી આદમી હું જો અપને કારોબારમેં ભી કવી હે
ઓર રાખભી બહોત બેહતર રખતે હે, લેકિન રોજી ઉનસે હટી હુઈ હે.

ઓર કિતને ઝઈક આદમી હે, જો અપને કારોબારમેં ભી ઝઈક હે, લેકિન
રોજી એસી કમાતે હું, ગોયા સમન્દરસે પાની ભર રહે હે.

યે દલીલ હે ઇસ પરકે અલ્લાહ તઆલાહી મખ્લૂકકે બારેમેં મખ્ફી ભેદ હે,
જો હર કિસીપર ઝાહિર નહીં હોતે. (રોઝ)

કિસ્સા (૬૭) શેખ અબુબકર કસ્તાની (રહ.) કરમાતે હું કે એક મર્તબા
હજકે ઝમાનેમેં મક્કા મુકર્રમામેં મશાયખકે દરમિયાન ઇશકે ઇલાહીકે મસઅલેમેં બહસ
હુઈ ઓર બબે બબે મશાયખને ઇસમેં કલામ કિયા. હઝરત જુનેદ બગદાદી (રહ.)
ભી મજમેમેં તસરીક રખતે થે ઓર વો ઇસ મજલિસકે છોટોમેં થે. મશાયખને ઉનસે
કરમાયા, કે ઇરાકી તુમ ભી કુછ કહો. હઝરત શેખ જુનેદ (રહ.) ને સર સુકાયા
ઓર આંખોસે આંસુ બેહને લગે ઓર કરમાયા, આશિક વો બન્દા હે જો અપને
નકસસે જાતા રહા હો, ઓર હર વક્ત અપને રબકે ઝિકરમેં લગા રહે, ઉસકે હુકુકકી
અદાયેગીમેં મુસ્તઈદ રહે, અપને દિલસે હર વક્ત ઉસકો દેખતા રહે, મોલાકી હેબતકે
અન્વારને ઉસકે દિલકો જલા રખ્યા હો ઓર ઉસકી મુહબ્બતકી શરાબે ખાલિસ પી
રખ્યા હો ઓર જબ્બાર સુબ્હાનહુ અપને ગેબકે પરદોસે નિકલકર ઉસપર ઝાહિર
હો ગયા હો, પસ વો આશિક અગર કલામ કરે તો અલ્લાહ હી કે સાથ હો, કોઈ
હર્ફ ઝુબાનસે નિકાલે, તો અલ્લાહીકી તરફસે હો, કોઈ હરકત કરે તો ઉસીકે હુકમસે
હો ઓર અગર સાકિન હો, તો ઉસીકે સાથ સુકુન હો. પસ વો હર વક્ત અલ્લાહ
તઆલાહીસે વાબસ્તા હે, અલ્લાહ હી કે વાસ્તે, હે, અલ્લાહીકે સાથ હે. ઇસ તકરીર
પર સબ મશાઈખ રોને લગે ઓર કરમાને લગે કે ઇસ્સે બેહતર તા'બીર નહીં હો
સક્તી, અલ્લાહ તેરી ટૂટીકો બનાએ અય આરિફોંકે તાજ !

કિસ્સા (૬૮) હઝરત જહહાક બિન મુજાહિમ (રહ.) કરમાતે હે કે મેં
જુઆકી શબમેં ફૂકામેં જામા મસ્જિદકે ઇરાદેસે નિકલા. ચાંદની રાત થી. મસ્જિદકે
સેહનમેં એક જવાનકો મેંને દેખાકે સજદેમેં પળા હુઆ બેતહાશા રો રહા હે. મેંને
ખાલ કિયાકે યે કોઈ વલી હે. મેં ઉસકે કરીબ ગયા, તા'કે ઉસકી બાત સુનું તો
વો યે કે રહા થા -

عليه يا ذا الجلال معتمدى طوبى لمن كنت انت معناه

અય ઇઝતવાલે ! તેરે હી ઉપર મુજકો ભરોસા હે. ખુશહાલ હે વો જિસકો
તુ મકસુદ હે.

طوبى لمن بات خائفا وجلاً يشكوا لى الجلال بلواه

મુશકાલ હે વો જો સારી રાત ખોઈ ડરમેં ગુઝાર દે ઓર ઇઝતવાલે હીસે અપની મુસીબતકા ઇઝાર કરે.

وما به علة ولا سقم أكثر من جبر لمولاه

ઓર ઉસકો ઇસ્સે બઘ્ઘકર કોઈ ઇલ્લત ઓર કોઈ ગરજ ન હો કે ઉસકો અપને મીલાસે ઇશ્ક રહે.

إذا خلا في الظلام مبتهلاً اجابه الله ثم لَبَّاه

જબ વો અંધેરી રાતમેં તનેતન્હા આજિઝી કરનેવાલા હો તો અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસકી પુકારકા જવાબ હો ઓર લબ્બેક હો.

વો શખ્સ પેહલા મિસરાં અલ્લે-ક યા ઝલ્જલાલિ મો'તમદી બાર બાર પબ્લ રહ્યા થા ઓર રો રહ્યા થા. ઉસકે બે-ઇખ્તિયાર રોનેસે મુઝે ભી ઉસપર તરસ ખાકર રોના આ ગયા. ફિર ઉસને એસે કલ્યામ કહે, જિરસે મેં યે સમજા કે ઉસકો કોઈ ખાસ નૂર નજર આયા ઓર ઉસને કિસીકો યે દો શે'ર પબ્લતે હુએ સુના, જિનકા તર્જુમા યે હે, મેરે બન્દે ! મેં મોજુદ હું, તૂ મેરી હિકાઝતમેં હે ઓર જો કુછ તૂ કેહ રહ્યા હે, હમ ઉસકો સુન રહે હૈં. તેરી આવાઝકે મેરે ફરિશ્તે મુશ્તાક હૈં ઓર તેરે સારે ગુનાહ હમને મા'ફ કર દિએ.

હઝરત ઝહહાક (રહ.) કેહતે હૈં કે ફિર મૈને ઉસકો સલામ ક્રિયા, ઉસને સલામકા જવાબ દિયા, મૈને કહા, હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારી ઇસ રાતમેં બરકત અતા કરમાએ ઓર તુમમેં બરકત કરમાએ ઓર તુમપર રહમ કરે, તુમ કીન હો? કેહને લગે, મેં રાશિદ બિન સુલેમાન હું, મૈને નામસે ઉનકો પેહચાન લિયા, કયોંકે મેં પેહલેસે ઉનકે હાલાત સુનતા રેહતા થા ઓર ઉનસે મિલનેકા મુશ્તાક થા, મગર ઇસ પર કાદિર ન હો સકતા થા, આજ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને એસા સહલ કર દિયા, મૈને ખિદમતમેં રેહનેકી દરખવાસ્ત કી, તો કરમાયા, યે બહોત દુશ્વાર હે, ભલા જો શખ્સ રબ્બુલ આલમીનસે મુનાજાતકી લઝઝત પાતા હો, વો મબ્લૂકસે કબ ઉન્સ રખ્મ સકતા હે, કેહને લગે વલ્લાહ ! અગર હમારે ઝમાનેકે આદમીયોં પર પેહલે મશાઈખમેંસે કિસીકા ગુઝર હો, તો વો કેહ દેગા કે યે લોગ તો આખિરત કે દિન પર ઇમાન ભી નહીં રખતે, યે કેહકર રાશિદ (રહ.) મેરી નજરસે ગાયબ હો ગએ, અલ્લાહ જાને વો આસમાન પર ચબ્લ ગએ યા ઝમીનમેં ઉતર ગએ, મુઝે ઉનકી જુદાઈસે રંજ હુઆ ઓર મૈને અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કી કે મરનેસે પેહલે-

પેહલે ઉન્સે ફિર મુલાકાત નસીબ હો જાએ. ઈતિફાકસે મેં એક મર્તાબા હજકો ગયા તો કા'બા શરીફકી દીવારકે સાએ તલે ઉનકો ભેઠે દેખા એક મજમા ઉનકે પાસ થા, જો સૂરએ અનઆમ ઉનકો સુના રહ્યા થા. જબ ઉન્હોને મુજે દેખા, તો તબસ્સુમ કરમાયા કે યે ઉલમાકી મેહરબાની હે ઓર વો ઓલિયાકી તવાઝેઅ થી. ફિર ઉકે ઓર મુઝસે મુસાફા ઓર મુઆનકા કિયા ઓર કરમાયા કે તુમને અલ્લાહસે દુઆ કી થી કે મરનેસે પેહલે ઉન્સે મુલાકાત હો જાએ. મેંને અર્ઝ કિયા, જો હાં, દુઆ કી થી કરમાયા અલહમ્દુ લિલ્લાહિ અલા ઝાલિ-ક મેંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ તઆલા આપ પર રહમ કરે. ઈસ રાતકો જો કુછ આપને દેખા થા ઓર સુના થા, વો મુજે બતા દીજિએ. ઉન્હોને ઝોરસે એક એસી ચીખ મારી જિસ્સે મેં યે સમજા કે ઉનકે દિલકા પરદા ફટ ગયા ઓર બેહોશ હોકર ગિર ગએ ઓર જો મજમા ઉનકે પાસ થા ઓર પખ્ક રહ્યા થા, વો ચલા ગયા. જબ ઉન્કો હોશ આયા તો કરમાયા, મેરે ભાઈ ! કયા તુજે યે મા'લૂમ નહીં કે અલ્લાહ કે ચાહનેવાલોંકે દિલોમેં કિસ કદર ખોફ ઓર હેબત ઉસકે અસરાકે ખોલનેમેં હોતી હે. મેંને પૂછા, અજ્ઞા યે કીન લોગ થે જો આપકે પાસ પખ્ક રહે થે ? કરમાયા, યે જાન્નાતકી જમાઅત થી. કદીમ તઅલ્લુકાતકે બિના પર મેં ઉન્કા એહતિરામ કરતા હું. યે હર સાલ મેરે સાથ હજ કિયા કરતે હું ઓર મુઝકો કુર્આન શરીફ સુનાયા કરતે હું. ફિર ઉન્હોને મુઝકો રૂખસત કિયા ઓર કરમાયા, હક તઆલા શાનુહુ જન્નતમેં તુમકો મિલાદે, જહાં ન જુદાઈ હોગી, ન મશક્કત, ન ગમ હોગા, ન કુલફત યે કેહકર ફિર મુઝસે ગાયબ હો ગએ. ઈસકે બાદ મેંને ઉન્કો ન દેખા. (રોઝ)

કિસ્સા નંબર (૩૦) કેહતે હું, હરમ શરીફકે આબિદોમેં એક આબિદ થે, જો હર વક્ત ખુદા તઆલામેં મશગૂલ રેહતે, હંમેશા રોઝા રખતે ઓર શામકો રોઝાના એક આદમી ઉન્કો દો રોટિયાં દે જાતા. ઉન્સે રોઝા ઈફતાર કર લેતે. એક દિન ઉનકે દિલમેં યે ખ્યાલ આયા કે તૂ અપની રોઝીમેં ઈસ આદમી પર ઈત્મીનાન રખતા હે ઓર સારી મખ્લૂકકે રઝઝકકો ભૂલા રખતા હે, યે બધી ગફલતકી બાત હે, જબ શામકો હરબે મા'મૂલ વો રોટી દેનેવાલા આયા, તો ઉસકી રોટી વાપસ કર દી. વો-તો ચલા ગયા, લેકિન ઉસ આબિદ પર ત્રીન દિન એસે ગુઝરકે કુછ ખાનેકો ન મિલા. હક તઆલા શાનુહુકી બારગાહમેં ઈસ્તિજા કી તો રાતકો ખ્યાબમેં દેખા કે હક તઆલા શાનુહુકી બારગાહમેં ખબા હું ઓર હક તઆલા શાનુહુ કરમાતે હું કે મેરે બન્દે ! તૂને વો રોટિયાં, જો મેંને અપને એક બન્દેકે હાથ ભેજી થી, કયું વાપસ કર દી થી ? મેંને અર્ઝ કિયા, યા અલ્લાહ ! મુજે યે ખ્યાલ પેદા હુઆ કે ઈસમેં તેરે ગૈરકી તરફ કલ્મકો તમાનિયત હોતી હે. ઈર્શાદ હુઆ, ઉસકો તેરે પાસ કીન ભેજતા થા ? મેંને અર્ઝ કિયા કે આપ હી ભેજતે થે. ઈર્શાદ હુઆ કે

તૂ કિસ્સે લેતા થા ? મેને અર્જ કિયા કે આપહીસે લેતા થા. ઇર્શાદ હુઆ કે ઉનકો લે લે, ફિર એસા ન કરના. ઇસકે બાદ ખ્વાબમેં દેખા કે વો રોટી દેનેવાલા ભી હક તઆલા શાનુહૂકી બારગાહમેં ખજા હે. ઉસે ઇર્શાદ હુઆ કે મેરે બન્દે ! તુને મેરે બન્દેકી રોટી ક્યું બન્દ કર દી ? ઉસને અર્જ કિયા, યા અલ્લાહ ! તુજે ખૂબ મા'લૂમ હે. ઇર્શાદ હુઆ કે તૂ વો રોટી કિસકો દેતા થા ? ઉસને અર્જ કિયા, યા અલ્લાહ ! આપ હીકો દેતા થા. ઇર્શાદ હુઆ કે તૂ વો રોટી હસ્બે મા'મૂલ જારી કર દે. તુજે ઉસકે બદલેમેં જન્નત મિલેગી. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૪) અહમદ બિન અબિલ હવારી (રહ.) કેહતે હે કે મેં અબૂ સુલેમાન દારાની (રહ.) કે સાથ મક્કા મુકર્રમાકે રાસ્તેમેં જા રહા થા કે મેરા મશકીઝા ગિર ગયા. મેંને અબૂ સુલેમાન (રહ.) સે ઉસકી ખબર કી. ઉન્હોને કહા, “યા રાદ્ઝઝાલ્લહ ! ઉર્દૂદ અલેનઝઝાલ્લહ” (અય ગુમશુદા ચીઝકે લોટાનેવાલે ! હમારી ગુમશુદા ચીઝ હમ પર લોટા દે.)

થોળી દેર ભી ન ગુઝરી થી કે એક શખ્સ અવાઝ દે રહા થા કે યે મશકીઝા કિસકા ગિરા હે ? મેંને દેખા તો વો મેરા હી થા. મેંને લે લિયા, તો અબૂ સુલેમાન કેહને લગે કે અય અહમદ ! કયા તુજે યે ગુમાન હુઆ કે હક તઆલા શાનુહૂ હમેં બગેર પાનીહીકે રખ્મેંગે. ઇસકે બાદ હમ થોળી દૂર ચલે સરદી બળી સખ્ત પળ રહી થી ઓર હમ પોસતીન પેહન રહે થે. હમને એક આદમીકો દેખા કે ઉસપર દો પુરાની ચાદરે હે ઓર ઉસકો પસીના આ રહા હે. ઉસકી અબૂ સુલેમાન (રહ.) ને તવાઝો કી કે હમ સર્દી કે કપળોંસે કુછ તુમ્હારી મદદ કરે, તો ઉસને યે જવાબ દિયા કે ગરમી ઓર સરદી દોનો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકી મખ્લૂક હે, અગર વો હુકમ કરે તો યે મુઝપર મુસલ્લત હો સકતી હે ઓર વો ઇર્શાદ ફરમા દે તો મુજે છોળ દેગી. મેં તો ઇસ જંગલમેં તીસ સાલસે ફિરતા રેહતા હૂં ન સરદીસે કબી મુજે કપ-કપી હુઈ, ન ગરમીમેં પસીના આયા, વો અપની મુહબ્બતકી ગરમીકા લિબાસ મુજે સરદીકે ઝમાનેમેં પેહના દેતા હે ઓર ગરમીકે ઝમાનેમેં અપની મુહબ્બતકી ઠંડકકે ઝોકમેં લપેટ દેતા હે. અય દારાની ! તુમ કપળોંકી તરફ ઇશારા કરતે હો ઓર ઝોહદકો છોળતે હો, ઇસલિએ સરદી તુમકો સતાતી હે. અય દારાની, તુમ રોતે ઓર ચિલ્લાતે હો ઓર પંખોસે રાહત પાતે હો. અબૂ સુલેમાન દારાની (રહ.) કેહતે હે કે મુજે હકીકતમેં ઉસ શખ્સકે સિવા કિસીને નહીં પેહચાના, યાની મેરી કમી પર મુતનબ્બહ કિયા. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૫) એક બુતુર્ગ કેહતે હે કે મેંને તવાફમેં એક અધેડ ઉમ્રકે આદમીકો દેખા કે ઇબાદતકી કસરતને ઉસકો ઝઈફ કર રખ્યા હે. ઉસકે હાથમેં લકળી થી, જિસકે સહારેસે વો તવાફ કર રહા થા. મેંને ઉસે ઉસકા શહેર પૂછા.

ઉસને ખુરાસાન બતાયા. ફિર ઉસને મુઝસે પૂછા કે તુમ્હારે શહેરકા રાસ્તા યહાંસે કિતના દૂરકા હે ? મૈને કહા, દો તીન માહ કા. કેહને લગા ફિર ભી તુમ હર સાલ હજકો નહીં આતે ? મૈને પૂછા કે તુમ્હારે શહેરસે યહાં તકકા રાસ્તા કિતને દિનકા હે ? કેહને લગા કે પાંચ સાલકા (કે ઉસ ઝમાનેમેં રાસ્તોંકી સહૂલત કે યે અસબાબ હાસિલ ન હે જો અબ હું.) મૈને કહા, વલ્લાહ ! યે હક તઆલા શાનુહૂકા ખુલા ફઝલ હે ઓર ઉસકે સાથ સચ્ચી મુહબ્બતકા અસર હે (કે ઇતના લમ્બા સફર તે કરકે હાઝિરી મયસ્સર હો જાએ) ઇસપર વો હંસા ઓર દો શે'ર પઢ્ઢે. જિનકા તર્જુમા યે હે, જિસ્સે તુજે ઇશક હે, ઉસકી ઝિયારત કર, અગરચે તેરા ધર દૂર હો ઓર ઉસતક હાઝિરીમેં બન્દિશોં ઓર મવાનેઅ હો, તેરે ધરકી દૂરી ઉસકી ઝિયારતસે માનેઅ ન હોના ચાહિએ, ઇસલિએ કે આશિક અપને માસૂકકા બડી કસરતસે ઝિયારત કરનેવાલા હે.

કિસ્સા ૧૨૮ એક બુઝુર્ગ કેહતે હું કે મૈને મક્કા મુકર્માકે રાસ્તેમેં એક જવાનકો દેખા. વો એસી મજેકી ચાલ ચલા રહા હે, અકડતા હુઆ જેસા અપને ધરમેં ટહલ રહા હો. મૈને પૂછા, યે કેસી ચાલ હે ? કેહને લગા, યે ચાલ ઉન જવાનોકી હે, જો રહમાનકે ખાદિમ હું ઓર દો શે'ર પઢ્ઢે, જિનકા યે તર્જુમા હે, મૈં તેરી વજહસે કબર કરતા હુઆ હેરાનો-સરગરદાં ફિરતા હું મગર જબ તેરા ઝિકર હો તો ખીકકી વજહસે પિથલને લગતા હું, અગર મુઝમેં મરનેકી કુદરત હોતી તો તેરે ઇસ્તિયાકમેં ઓર તેરે અઝીમ મરતબેકે ઇકરામમેં મર જાતા. ફિર મૈને પૂછા તેરી સવારી ઓર તોસાહ કહાં હે ? તો ઉસને બૂરી તરહ મુજે ધૂરા. ફિર કેહને લગા અરે ! ઓર તો કર, અગર કોઈ ઝઈફ ગુલામ કિસી કરીમ આકાકે દોલતકદે પર ઝિયારતકી ગરઝસે હાઝીર હો ઓર અપના ખાના પીના બાંધકર સાથ લાએ તો વો આકા અપને ગુલામોંકો હુકમ દેગા કે ઉસકો યહાંસે નિકાલ દો. મેરે, આકા જલ્લ જલાલુહૂને જબ મુજે અપને ધર બુલાયા તો અપને ઉપર તવક્કુલ ઓર એ'તમાદ મુજે અતા કરમા દિયા, યે કેહકર વો ગાયબ હો ગયા. (રીઝ)

કિસ્સા ૧૨૯ એક બુઝુર્ગ કેહતે હું કે મૈને મક્કા મુકર્મામેં યા. એક ફકીરકો દેખા કે ઉસને તવાફ કિયા. ઇસકે બાદ અપની જેબસે એક પરચા નિકાલા ઓર ઉસકો પઢ્ઢા. દૂસરે ઓર ફિર તીસરે દિન ભી એસાં હી કિયા. ઇસકે બાદ એક દિન ઉસને તવાફ કિયા ઓર જેબસે નિકાલકર પરચા પઢ્ઢા ઓર થોડી દૂર ચલા ઓર મરકે ગિર ગયા. મૈને ઉસકી જેબસે પરચા નિકાલકર દેખા તો ઉસમેં લિખ્યા યા -

وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا رَبُّكَ

"તું અપને પરવરદિવારકે હુકમકા મુન્તાઝીર રેહ, ક્યોંકે તૂ હમારી આંખોકે સામને હે." (રીઝ)

અસલ આપતે શરીકામેં તો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે ખિતાબ હે, જિસકા ઉપરસે બયાન હે કે આપકે ઇન ઝાલિમ મુખાલિફીનકે લિએ અઝાબ તજવીઝ હે. આપ અપને રબકી ઇસ તજવીઝ પર સબરસે બેઠે રહો (ઔર કુછ ફિકર ન કરો) ઇસલિએ કે આપ હમારી હિફઝતમેં હો, મગર આપતે શરીકાકે ઉમૂમકા તર્જુમા વો હે, જો ઉપર લિખ્યા ગયા.

કિસ્સા નંબર ૧૦ હઝરત બિરર હાફી (રહ.) કી ખિદમતમેં એક મજમા હાઝિર હુઆ ઔર સલામ કિયા. હઝરતને દર્યાફત કરમાયા, તુમ કોન લોગ હો? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, હમ શામકે રેહનેવાલે હો, હજકે ઇરાદેસે જા રહે હો. આપકી ખિદમતમેં સલામકે લિએ હાઝિર હુએ હો. કરમાયા હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હે જઝબે-ખેર અતા કરમાએ. ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, હમારી યે તમન્ના હે કે આપલી હમારે સાથ તશરીફ લે ચલે, તા'કે આપકી બરકાતસે હમ મુન્તાફીઝ હો. આપને ઇન્કાર કરમા દિયા. ઉન લોગોંને જબ બહોત ઝિયાદા ઇસરાર કિયા તો કરમાયા કે જબ તુમને યેહી તપ કર રખ્યા હે, તો ત્રીન શરતોંકે સાથ મેં ચલ સકતા હું.

૧. અવ્વલ યે કે હમારે સાથ સામાન કુછ ન હો.

૨. દૂસરે યે કે હમ રાસ્તેમેં કિસીસે સવાલ ન કરો.

૩. ત્રીસરે યે કે અગર રાસ્તેમેં કોઈ હમકો કુછ દે, તો હમ કુબૂલ ન કરો. ન કિસીસે સવાલ કરો યે તો હો સકતા હે, લેકિન બાવજૂદ બેહતિયાજકે કોઈ શખ્સ કુછ દે, ઉસકો હમ કુબૂલ ન કરો, ઉસકી તા'કત હમમેં નહીં હે, કરમાને લગે, ઉસકા મતલબ તો યે હુઆ કે તુમ અપને ઘરસે દૂસરોંકે તોશાહ પર ભરોસા કરકે નિકલતે હો, અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ પર ભરોસા નહીં હે. મેં ઇસ હાલતમેં તુમ્હારે સાથ નહીં જા સકતા, મુઝે મેરે હાલ પર છોડ દો ઔર તુમ જાઓ, અપના કામ કરો, ફિર કરમાયા કે બેહતરીન ફુકર-ા ત્રીન કિસ્મ કે હો -

૧. અવ્વલ વો જો ખુદ સવાલ ન કરે ઔર અગર દિયા જાએ તો કુબૂલ ન કરે. યે રૂહાની લોગોંમેંસે હો યા યે કહા કે રૂહાનીયત કે સાથ હો.

૨. દૂસરી કિસ્મ વો કે ખુદ તો સવાલ ન કરે, લેકિન અગર દિયા જાએ તો કુબૂલ કર લે. ઇસકે લિએ હઝરતે કુદુસમેં દસ્તરખ્વાન બિછાએ જાતે હો.

૩. ત્રીસરી કિસ્મ યે કે સવાલ કરે ઔર બકદ્રે ઝરત લે લે. ઇસકી સદાકત ઉસકે ફેલકા કફકારા હો જાતી હે.

કિસ્સા નંબર ૧૧ હઝરત સય્યખ અબૂ જા'ફર હદાદ (રહ.) જો હઝરત શેખ ખુનેદ બગદાદી (રહ.) કે ઉસ્તાદ હો, કરમાતે હો કે મેં એક મરતબા મક્કા મુકર્રમામેં

થા, મેરી હજામત બહોત બધુ ગઈ ઓર પૈસા પાસ ન થા કે હજામત બનવાતા. મેં એક હજામતે પાસ જો ચેહરેસે ભલા આદમી મા'લૂમ હોતા થા, ગયા ઓર ઉસે કહા કે અલ્લાહકે વાસ્તે મેરી હજામત બના દોગે. કેહને લગા હાં ! હાં ! બડે ઇકરામકે સાથ વો એક દુનિયાદારકી હજામત બના રહા થા. ઉસકો દરમિયાનમેં રોકકર પેહલે મેરી હજામત બનાઈ ઓર ફિર મુજે કાગજકી એક પુડિયા દી. ઉસમેં ચન્દ દિરહમ થે. મેંને વો લે લિએ ઓર યે ઇરાદા કિયા કે જબ મુજે સબસે પેહલે કુછ મિલેગા, તો ઉસ હજામતકો દૂગા. મેં મસ્જિદમેં ગયા. વહાં મેરા એક ભાઈ મિલા, ઉસને કહા કે તુમ્હારે એક ભાઈ બસરાસે એક થેલી તુમ્હારે વાસ્તે લાએ હૈ, ઇસમેં ત્રીન સો અશરફિયાં હૈ, વો અલ્લાહકે વાસ્તે તુમ્હે દે ગએ હૈ. મેંને વો થેલી લે લી ઓર હજામતે પાસ જાકર કહાકે યે ત્રીનસો અશરફિયાં હૈ, ઉનકો તુમ અપની જરૂરિયાતમેં ખર્ચ કર લેના. હજામને કહા, શેખ ! તુમ્હે સર્મ ન આઈ, અવ્વલ તો તુમને યે કહા કે અલ્લાહકે વાસ્તે હજામત બાનઓ, ફિર મેં ઉસપર ઉજરત લે લું ? જાઓ તુમ્હે અલ્લાહ તઆલા મા'ફ કરે. (રીઝ)

હજરત શિબ્લી (રહ.) કા બી ઇસ કિસ્મકા એક કિસ્સા મસહૂર હૈ. (રીઝ)

કિસ્સા નંબર ૩૨ હજરત ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ (રહ.) ને એક સપ્સસે તવાફકી હાલતમેં ફરમાયા કે યે બાત સમજ લે કે તૂ સાલિહીનકે દરજ્જોકો ઉસ વક્ત તક નહીં પહોંચ સક્તા, જબ તક કે છે: થાટિયોંકો પાર ન કર લે.

૧. અવ્વલ યે કે તૂ નેઅમતકે દરવાજોકો બન્દ કર લે ઓર સંજીકા દરવાજા ખોલે.

૨. દૂસરે યે કે ઇંજાઝતકે દરવાજોકો બન્દ કરે ઓર જિસ્લતકે દરવાજોકો ખોલે.

૩. ત્રીસરે યે કે રાહતકે દરવાજોકો બન્દ કરે ઓર મસક્કતકે દરવાજોકો ખોલે.

૪. ચોથે યે કે સોનેકે દરવાજોકો બન્દ કરે ઓર જાગનેકે દરવાજોકો ખોલે.

૫. પાંચવે યે કે ગિનાકે દરવાજોકો બન્દ કરે ઓર ફકરકે દરવાજોકો ખોલે.

૬. છઠ્ઠે યે કે ઉમ્મીદોંકે દરવાજોકો બન્દ કરે ઓર મોતકી તૈયારીકે દરવાજોકો ખોલે.

(રીઝ)

કિસ્સા નંબર ૩૩ મુહમ્મદ બિન હુસૈન બગદાદી (રહ.) ફરમાતે હૈ કે મેં એક સાલ હજકો ગયા. મેં ઇતિફાકસે મક્કા મુકર્મમાકે બાજરસે ગુઝર રહા થા કે એક બુખ્લા આદમી એક લબકીકા હાથ પકડે હુએ થા, લબકીકા રંગ મુતગમ્મર હો રહા થા, બદન બહોત લાગર, લેકિન ઉસકે ચેહરે પર એક નૂરાની ચમક થી, વો બુખ્લા પુકાર રહા થા કે કોઈ ઇસ લબકીકા ખરીદાર હૈ, કોઈ હૈ જો ઇસકો પસન્દ

કરે, કોઈ હે જો બીસ અશરફિયોંસે ઈસકી કિમત ઝિયાદા દે, ઈસ શર્ત પરકે મેં ઈસકે હર એબસે બરી હું. મેંને ઉસ શેખસે કરીબ જાકર પૂછા કે ઈસ બાંદીકી કીમતકા હાલ તો માલૂમ હો ગયા, ઈસમેં એબ કયા હું ? વો કેહને લગા કે યે લજકી પાગલ હે, હર વક્ત ગમઝાદા રેહતી હે, રાતભર નમાઝ પઢતી રેહતી હે, ઓર દિનભર રોઝા રખતી હે, ન ખાતી હે, ન પીતી હે, હર જગહ બિલકુલ તનહાઈ પસન્દ કરતી હે. જબ મેંને ઈસકી ખાત સુની તો વો લજકી મુઝે પસન્દ આ ગઈ ઓર મેંને ઈસકો ખરીદ લિયા ઓર અપની કિયામંગાહ પર લે ગયા. મેંને ઈસકો દેખાકે વો ઝમીનકી તરફ સર ઝૂકાએ બેઠી હે, ફિર ઈસને સર ઉઠાયા ઓર કેહને લગી કે મેરે છોટે આકા ! આપકા વતન કહાં હે ? અલ્લાહ તમાલા આપપર રહમ કરે. મેંને કહા ઈરાક હે, કેહને લગી, કોન-સા ઈરાક ? બસરા યા કૂફા ? મેંને કહા, દોનોં નહીં. કેહની લગી, તો કયા આપ બગદાદકે રેહનેવાલે હું ? મેંને કહા, હાં. કેહને લગી, વાહ ! વાહ ! વો તો આબિદોંકા શહેર હે, જાહિદોંકા શહેર હે. મુઝે તસાજજુબ હુઆ કે યે બાંદી એક કોઠરીસે દૂસરી કોઠરીમેં જાનેવાલી ઈસકો આબિદોં - જાહિદોંકી કયા ખબર. મેંને ઈસે દિલ્લગીકે તોર પર પૂછા કે તૂ ઉનમેંસે કિન કિન આબિદોંકો જાનતી હે ? કેહની લગી, માલિક બિન દિનાર (રહ.) કો, બશર હાફી (રહ.) કો, સાલિહ મુરી (રહ.) કો, અબૂ હાતિમ સજ્જસ્તાની (રહ.) કો, મા'રૂફ કર્ખી (રહ.) કો, મુહમ્મદ બિન હુસેન બગદાદી (રહ.) કો, રબિઅહ અદવીયા (રહ.) કો, શઅવાનહ (રહ.) કો, મેમૂનાહ (રહ.) કો. મેંને ઈસે પૂછા કે તુઝે ઈન સબકા હાલ કિસ તરહ માલૂમ હુઆ ? કેહને લગી, અય જવાન ! મેં ઈનકો કેસે ન જાનૂ ? ખુદાકી કસમ ! યે લોગ દિલોંકે તબીબ હું. યે વો લોગ હું જો આશિકકો મા'શૂકકા રાસ્તા બતાતે હું. ફિર ઈસને ચાર શે'ર પઢ્હે. જિનકા તર્જુમા યે હે -

યે કીમ વો હે, જિન્કે ફિકર અલ્લાહકે સાથ વાબસ્તહ હો ગએ. પસ ઉનકે લિએ કોઈ ફિકર હી કિસી ઓર કા નહીં રહા. ઈન લોગોંકા મક્સદ સિર્ફ ઉનકા મોલા ઓર ઉનકા સરદાર હે, કયા હી બેહતરીન મક્સદ હે, જો સિર્ફ એક બેનિયાઝકે વાસ્તે હે, ન તો દુનિયા ઉનસે ઉલઝાતી હે ઓર ન ખાનેકી ઉમ્દગી, ન દુનિયાકી લઝઝતોં, ન ઓલાદ, ન ઉનસે અઝગ્ર લિબાસ ઝગડતા હે, ન માલકી રોઝ અફઝૂ ઝિયાદતી, ન તા'દાદકી કસરત. ઈસકે બાદ મેંને કહા, અય લજકી ! મેં મુહમ્મદ બિન હુસેન હી હું. કેહને લગી કી મેંને અલ્લાહ તમાલાસે દુઆ કી થી કે તુમસે મેરી મુલાકાત કહીં મુલાકાત હો જાએ. તુમહારી વો દીલકશ આવાઝ કયા હુઈ જિસ્સે તુમ મુરીદીનકે દિલોંકો ઝિન્દા કિયા કરતે થે ઓર સુનનેવાલોંકી આંખે ઈસે બેહ જાયા કરતી થી. મેંને કહા, બહાલિહી મૌજૂદ હે, કેહને લગી ખુદાકી કસમ ! મુઝે

કુર્આને પાક કુછ સુના દો. મૈને બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ પઢી, તો ઉસને બહોત ઝોરસે એક ચીંપ મારી ઓર બેહોશ હો ગઈ. મૈને ઉસપર પાની છિબકા, જિસ્સે ઉસકો ઈંકાકા હુઆ તો કેહને લગી, જિસ્કે નામકા થે અસર હે, અગર મૈં ઈસકો પેહચાન લૂં ઓર જમતમૈં ઉસકો દેખ લૂંગી, તો ક્યા હાલ હોગા ? ફિર કેહને લગી, અચ્છા પઢીયે. અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ આપ પર રહમ કરે. મૈને યે આયત પઢી-

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَوْا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَحْمَلَهُمْ كَالثِّينِ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ حَقِّيَابُهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ مَرَاتِمٌ ۝ ۲

તર્જુમા : “જો લોગ બૂરે કામ કરતે હૈં, ક્યા વો યે ગુમાન કરતે હૈં કે હમ ઉનકો ઉન લોગોંકે બરાબર કર દેંગે. જો ઈમાન લાએ ઓર અચ્છે અમલ કિએ કે ઉન સબકા જિના-મરના એક સા હો જાએ (જો એસા ગુમાન કરતે હૈં) બહોત બૂરી તજવીજ કર રહે હૈં.” (જાસીયા રૂકૂઅ-૨)

યે આયત સુનકર વો કેહને લગી કે અલ્લાહ તઆલાકા શુકર હે, હમને કભી કિસીકી ન પરસ્તિશ કી, ન કિસી સનમકો બોસા દિયા ઓર કુછ પઢીએ, અલ્લાહ આપ પર રહમ કરે. મૈને પઢ્યા -

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَنْصِفُوا يُعَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقَاتُهُ ۝ ۴

તર્જુમા : “બેશક હમને ઝાલિમોંકે લિએ આગ તૈયાર કર રખી હે, જિસકી કનાતે ઉનકો ચારોં તરફસે થેરે હુએ હોંગી ઓર અગર, વો લોગ ફરિયાદ કરેંગે તો એસે પાનીસે ઉન્કી ફરિયાદ રસી કી જાએગી, જો તેલકી તલછટકી તરહ (બદહિઅત) હોગા (ઓર એસા સખ્ત ગરમ) મુંહકો પકા દેગા, ક્યા હી બુરા પાની હોગા ઓર (જહન્નમ) ક્યા હી બુરા ઢિકાના હોગા. વો કહને લગી, તુમને અપને દિલ પર ના-ઉમ્મીદી લા'ઝીમ કર દી, અપને દિલકો ઉમ્મીદ ઓર ખોફકે દરમિયાન મુઅત્તર કરો, કુછ ઓર પઢ્યો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂ આપ પર રહમ કરે.” તો મૈને ઓર આગે પઢ્યા -

وَجُودٌ يُؤْمِنُ بِسُفْرَةٍ صَاحِبِهَا مُتَبَشِّرٌ بِرُوحِهِ

તર્જુમા : “બહોતસે ચેહરે ઉસ દિન ખન્દાઓ શાદાં હોંગે.” ઓર યે પઢ્યા- (સૂરએ અબસ)

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ۝ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ

તર્જુમા : "બહોત-સે ચેહરે ઉસ દિન બા-ચેનક હોંગે ઓર અપને રબકી તરફ દેખતે હોંગે." (કિયમા-રૂકૂઅ-૧)

ઇસ પર વો કેહને લગી, હાય ! મુઝે ઉસ દિન ઉસકી મુલાકાતકા કિતના ઈશિતયાક હોગા, જિસ દિન વો અપને દોસ્તોંકે લિએ તજલ્લી કરમાએગા, કુછ ઓર પબ્લીએ, અલ્લાહ તઆલા આપ પર રહમ કરે. મૈને યે આયત પબ્લી -

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ
بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفُونَ ۝۱۶

કુછ આયતે -

الرَّصْحَابِ الْيَمِينِ ۝

તક પબ્લી યાની સૂરએ વાકિઆકે પેહલે રૂકૂઅકે ખત્મ તક પબ્લી જિનકા તર્જુમા યે હે કે ઇન (આ'લા દરજેવાલોં) કે પાસ એસે લખકે, જો હંમેશા લખકે હી રહેંગે, યે ચીઝે લેકર હંમેશા આતે જાતે રહેંગે, આબખોરે ઓર આફતાબ ઓર એસે ગિલાસ જો બેહતી હુઇ શરાબસે ભર ગએ હોં કે ન ઇસ શરાબસે ઉનકો સરકા દર્દ હોગા (યા'ની ચકકર આએગા) ન અકલમેં ફુતુર આએગા ઓર એસે મેવે લેકર આએંગે, જિનકો યે લોગ પસન્દ કરે ઓર પરિન્દોંકા ગોશ્ત જો ઉનકો મર્ગુબ હો ઓર ઉનકે લિએ ખૂબસૂરત બળી-બળી આખોંવાલી હૂરેં હોંગી, જેસાકે (હિકાઝતસે) પોશીદા રખ્યા હુઆ મોતી, યે સબકુછ બદલા હે ઉન આ'માલકા જો વો (દુનિયામેં) કિયા કરતે થે, (યે લોગ જન્મતમેં) ન બક બક સુનેંગે, ન કોઈ ઓર બેહુદા બાત, બસ સલામ હી સલામકી આવાઝ (હર તરફ સે) આએગી ઓર (નખ્બર દો કે હઝરાત) જો દાહનેવાલે હે (યાની ઉનકે આ'માલનામે દાહને હાથમેં મિલે હે) વો દાહનેવાલે ભી કેસે અચ્છે આદમી હે. વો ઉન બાગોંમેં રહેંગે, જહાં બગેર કાંટોંકી બેરિયાં હોંગી ઓર તેહ-બતેહ કેલે લગે હુએ હોંગે ઓર બહોત લખ્યા સાયા હોગા ઓર બેહતા હુઆ પાની હોગા ઓર બહોત કસરતસે મેવે હોંગે, જો ન ખત્મ હોંગે ઓર ન ઉનમેં કિસી કિસ્મકી રોકટોક હોગી, (જિતના જિસકા દિલ ચાહે ખાએ) ઓર ઊંચે ઊંચે ફર્શ હોંગે ઓર ઉનકે લિએ ભી ઓરતેં હોંગી (જિનકો) હમને ખાસ તોરસે બનાયા યાની એસા બનાયા કે વો (હંમેશા હંમેશા) કુવારીયાં હી રહેંગી. (યાની સોહબતકે બાદ ફિર કુવારી બન જાએંગી) ઓર (નાઝો-અન્દાઝકે લિહાઝ સે) મેહબૂબ હોંગી ઓર (જન્મતવાલોં કી) હમ ઉમ્ર હોંગી ઓર યે સબ ચીઝે દાહિનેવાલોંકે લિએ હે.

(તર્જુમા ખત્મ હુવા)

ફિર વો લખકી મુઝસે કેહને લગી, મેરા ખ્યાલ હે કે તુમને ભી હૂરોંસે

મંગની કી હે, કુછ ઉનકે મેહરોંકે વાસ્તે ભી ખર્ચ ક્રિયા હે. મેંને પૂછા કે મુજે બતા દે, ઉનકા મહેર કયા હોગા, મેં તો ફકીર આદમી હું, કેહને લગી, રાતકો તહજજુદ પબ્હના, દિનકો રોઝહ રખના ઔર ફુકરાઓ-મસાકીનસે મુહબ્બત રખના, ઇસકે બાદ ઉસ બાંદીને છે: શે'ર પબ્હે, જિનકા તર્જુમા યે હે -

“અય વો શખ્સ જો હૂરોંસે ઉનકે પરદેમં મંગની કરતા હે ઔર ઉનકે આલી મર્તબાકે બાવજૂદ ઉનકા તા'લિબ હે, કોશિશકે સાથ ખબા હો જા, સુસ્તી હરગિઝ ન કર, નફસસે મુજાહેદહ કર, ઉસકો સબરકા આદી બના, રાતકો તહજજુદ પબ્હા કર, દિનકો રોઝહ રખના કર, યે ઉનકા મહેર હે. અગર તેરી દોનો આંખે ઉનકો ઇસ હાલમેં દેખ લે, જબકે વો તેરી તરફ મુતવજજહ હો રહી હોં ઔર ઉનકે સીનો પર અનારોંકી તરહ ઉનકે પિસ્તાન ઊભર રહે હોં ઔર વો અપની હમ-ઉમ્ર લખકિયોંકે સાથ ચલ રહી હોં ઔર ઉનકે સીનો પર ચમકતે હુએ હાર પબે હુએ હોં, તો ઉસ વક્ત તેરી નિગાહમેં યે દુનિયાકી જિતની જેબો ઝીનત હે, સારી હી સુબૂક બન જાએ. યે અશઆર પબ્હકર ઉસકો બેહોશી તારી હો ગઈ. મેંને ફિર ઉસકે ચેહરે પર પાની વગેરહ છિંબકા તો ઉસકો ઇંકાકા હુઆ ઔર ઉસને યે શે'ર પબ્હે -

إِنِّى لَأَعْدِيْبِيْ فَإِنِّىْ مُقِرٌّ بِالَّذِىْ كَدَّكَانَ مِنِّىْ

તર્જુમા : અય અલ્લાહ તઆલા ! તૂ મુજે અઝાબસે બચાઇયો. બેશક મેં અપને ગુનાહકા જો મુઝસે સા'દિર હુએ, ઇંકાર કરનેવાલી હું.

فَكَمْ مِّنْ زَلَّةٍ فِي الْخَطَايَا عَفَرْتَ وَأَنْتَ دَوْ فَضِّلَ وَمَنْ

‘તૂને કિતની કસરતસે મેરી ખતાઓંકી લગ્ગિશો મા'ફ કરમાઈ હોં, તૂ બબે ફઝલવાલા હે, બબે એહસાનવાલા હે.’

يَقْنُ النَّاسُ فِي خَيْرٍ أَوْ إِنِّىْ لَشَرُّ النَّاسِ إِن كُمْ تَعْفَعْنِىْ

‘લોગ મુજે અચ્છા આદમી ગુમાન કરતે હોં, લેકિન અગર તૂ મેરી ખતાઓં મા'ફ ન કર દે, તો મેં બદ-તરીન આદમી હું.’

وَمَا لِيْ حِيلَةٍ إِلَّا رَحْبَائِيْ يَعْفُونَكَ إِن عَفَوْتَ وَحَسُنَ ظَنِّىْ

‘મેરે લિએ કોઈ તદબીર નહીં, ઇસકે સિવા કે તેરી બખ્ષિશકી ઉમ્મીદ હોં ઔર તેરે સાથ મુજે હુસ્નેઝન હે (કે તૂ ઝરૂર કરમ કરેગા).’

યે અશઆર પબ્હકર ઉસ બાંદીકો ફિર ગશીઅ હો ગઈ, મેં જો ઉસકે

કરીબ પહોંચા તો મર ચુકી થી. મુજે ઉસકે ઇન્તકાલકા બેહદ સદમા હુઆ. મેં ઉઠકર બાઝાર ગયા કે ઉસકે તજહીજો-તકલીનકા સામાન ખરીદ કર લાઉં જબ મેં બાઝારસે લોટા તો કફની કફનાઈ ખુશ્બૂ લગી હુઈ મુ'અત્તર લાશ રખી હુઈ થી, દો સબ્જ કપજોમેં ઉસકા કફન થા, જો જમતકા લિબાસ થા, કફનમેં દો સતરે નૂરસે લિખી હુઈ થી. પેહલી સતર પર.

وَاللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى رَسُوْلِكَ

લિખા હુઆ થા, દૂસરી પર યે આયત

اِنَّ اَوْلٰى اَيُّهَا النَّبِيُّ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ

તર્જુમા : 'ખબરદાર રહો કે અલ્લાહકે વલિયોંકો ન તો ખોફ હોતા હે, ન ગમગીન હોતે હે.' મેં ઓર મેરે સાથી ઉસકે જનાઝહકો ઉઠાકર લે ગએ. જનાઝહકી નમાઝ પબ્હકર દફના દિયા. ઓર ઉસકી કબરપર સૂરએ યા'સીન શરીફ પબ્હકર અપને હુજરેમેં ચલા આયા. મેરી આંખોસે આંસૂ બેહ રહે થે. દિલ ઉસકે ફિરાકસે ગમગીન થા. વાપસ આકર મેંને દો રક્'અત નમાઝ પબ્હી ઓર સો રહા. ખ્વાબમેં દેખા કે વો લજકી જમતમેં ફિર રહી હે, નિહાયત મેહકતે હુએ ઝાફરાનકે બગીચેમેં હે, રેશમકે ઓર ઇસ્તબરકકે જોખે પેહન રહી હે. ઉસકે સર પર એક મોતીયોંસે જખા હુઆ તાજ હે ઓર પાંવોમેં સુર્ય યાફૂતકે જૂતે હે, મુશ્કો-અમ્બરકી ખુશ્બૂ ઉસ્સે મેહક રહી હે, ઉસકા ચેહરા શમ્સો-કમરસે ઝિયાદા રોશન હે. મેંને કહા, અય લજકી ! ઝરા ઠહર તૂ, યે તો બતા દે કે યે મર્તબા કિસ અમલકી બદૌલત તુજે મિલા. કેહને લગી કે ફુકરા ઓર મસાકીનકી મુહબ્બતસે ઓર ઇસ્તગફારકી કસરતસે ઓર મુસલમાનોંકે રાસ્તેમેંસે તકલીફ દેનેવાલી ચીઝકે હટા દેને સે. ફિર ઉસને ત્રીન શો'ર પબ્હે જિનકા તર્જુમા યે હે.

મુબારક હે વો શખ્સ, જિસકી આંખે રાતોંકો જાગતી હોં ઓર અપને માલિકકે ઇશકકે બેચેનીમેં રાત ગુઝાર દે ઓર કિસી દિન અપની કોતાહિયોં પર નોહા કર લિયા કરે ઓર અપની ખતાઓં પર રો લિયા કરે ઓર શબકો અકેલા ખખા હો, અલ્લાહકે અઝાબકે ખોફસે અખ્તર શુમારી કરતા હો, ઇસ હાલકી હક તઆલા શાનુહુકી નિગાહ હિફાઝત કર રહી હો. (રોઝ)

ફિરસાદ (પૃષ્ઠ) હઝરત શૈખ ઇબ્રાહીમ ખવાસ (રહ.) કા મા'મૂલ થા કે જબ કહી સફરકો તશરીફ લે જાતે, ન કિસીસે તઝિકરા કરતે, ન કિસીકો ખબર હોતી. એક લોટા હાથમેં લિયા ઓર ચલ દિયે.

હામિદ અસ્વદ (રહ.) કેહતે હે, એક મર્તબા મેંબી મસ્જિદમેં હાઝીરે ખિદમત

થા. આપ હસે મા'મૂલ લોટા લેકર ચલ દિએ. મેં ભી પીછે-પીછે હો લિયા. જબ હમ કાદસિયામેં પહોંચે તો આપને દર્શાવત કરમાયા, હામિદ ! કહાંકા ઇરાદા હે? મેંને અર્ઝ કિયા કે મેં તો હમરિકાબીકે લિએ ચલ પળા. કરમાયા, મેરા ઇરાદા તો મક્કા મુકર્મમા જાનેકા હે. મેંને અર્ઝ કિયા. મેંભી ઇન્શા અલ્લાહ વહી ચલૂંગા. જબ હમકો ચલતે-ચલતે ત્રીન દિન હો ગએ, તો એક નવ-જવાન હમારે સાથ ઓર ભી હો લિયા ઓર એક દિન રાત હમારે સાથ ચલતા રહા, લેકિન ઉસને એક ભી નમાઝ ન પઢી. મેંને શેખસે અર્ઝ કિયા કે યે તીસરા આદમી જો હમારે સાથ મિલ ગયા, નમાઝ નહીં પઢતા. શેખને ઉસે પૂછા કે નમાઝ કયું નહીં પઢતા? ઉસને કહા મેરે ઝીમ્મે નમાઝ નહીં હે. આપને કરમાયા, કયો ? કયા તૂ મુસલમાન નહીં હે ? ઉસને કહા, મેં તો નસરાની હું, લેકિન મે નસરાનિયતમેં ભી તવક્કુલ પર ગુઝર કરતા હું. મેરે નક્સને યે દા'વા કિયા થા કે વો તવક્કુલમેં પુખ્તા હો ગયા. મેંને ઉસકો ઝૂલ્લાયા ઓર ઈસ જંગલ બયાબાનમેં જહાં મા'બૂદકે સિવા કોઈ ભી નહીં હે, લા ડાલા, તા'કે ઉસકે દા'વાકા ઇમ્તિહાન કરું. શેખ ઉસકી યે બાત સુનકર ચલ દિયે ઓર મુઝસે કરમાયા કે ઈસે તઅર્જૂ ન કરો, તુમ્હારે સાથ પળા ચલતા રહે, વો હમારે સાથ ચલતા રહા, મહાં તકકે હમ બત્ને મર્દ પર પહોંચે, વહાં શેખને અપને મેલે કપળે બદનસે ઉતારે ઓર ઉનકો ધોયા, ફિર ઉસ લખકેસે પૂછા કે તુમ્હારા કયા નામ હે ? ઉસને કહા, અબ્દુલ મસીહ. શેખને કરમાયા, અબ્દુલ મસીહ ! યે મક્કાકી દેહલીઝ હે યાની હરમ આ ગયા ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મુશ્રિકોંકા દાખિલા ઇસમેં મમનૂઅ કરા દિયા હે. સુનાંચે ઇશાદ હે -

إِنَّمَا الْمُسْرِكُونَ بِحَسِّنْ فَلَا يَفْرَوُا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ

'મુશ્રિકિન નાપાક હૈ. યે મશ્રિકે હરામકે કરીબ ભી ત હોં ઓર અપને નક્સકા જો તૂ ઇમ્તિહાન કરના ચાહતા થા, વો તુઝપર ઝાહિર હી હો ગયા. પસ એસા ન હો કે તૂ મક્કામેં દાખિલ હો જાએ. અગર હમ તુઝે વહાં દેખેજો તો એ'તરાઝ કરેજો.'

હામિદ (રહ.) કેહતે હૈ કે હમ ઉસકો વહી છોળકર આગે બળહ ગએ, મક્કા મુકર્મમા પહોંચે. ઇસકે બાદ જબ હમ અરફાત પર પહોંચે તો કયા દેખતે હૈ કે વો લખકા એહરામ બાંધે હુએ લોગોંકે મુંહ દેખતા હુઆ હમારે પાસ પહોંચ ગયા ઓર શેખકે ઉપર ઝિર પળા. શેખને પૂછા, અબ્દુલ મસીહ ! કયા ગુઝરી? કયા હુઆ ? કેહને લગા કે એસા ન કહો. અબ મેં અબ્દુલ મસીહ નહીં હું, બલકે ઉસકા ગુલામ હું, જિસકે હઝરત મસીહ (અલયહિસ્સલામ) ભી ગુલામ થે. હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) ને પૂછા કે અપની સર ગુઝશત તો સુનાઓ. કેહને લગે કે જબ

તુમ મુઝે વહાં છોજકર ચલે આએ તો મેં ઉસી જગહ બેઠ ગયા ઓર જબ મુસલમાનોંકા એક ઓર કાફલા આયા, તો મેંભી મુસલમાનોંકી તરફ એહરામ બાંધકર અપને આપકો મુસલમાન ઝાહિર કરકે ઉનકે સાથ હો લિયા જબ મક્કા મુકર્રમા પહોંચકર બેતુલ્લાહ પર મેરી નજર પળી, તો ઇસ્લામકે અલાવા જિતને મઝહિબ થે, વો સબ એક દમ મેરી નિગાહસે ગિર ગએ. મેંને ગુસ્થ કિયા, મુસલમાન હુઆ ઓર એહરામ બાંધા ઓર આજ સુબહસે તુમકો દૂંઢતા ફિરતા હું, ઇસકે બાદસે હમ ઓર વો સાથ હી રહે, વહાં તકકે સૂફિયાકી જમાઅતમેં ઉસકા ઇન્તિકાલ હુઆ.(રોઝ)

ફિત્વાનું નામ હઝરત અબુ સઈદ ખઝઝ (રહ.) ફરમાતે હે કે મેં મક્કા મુકર્રમામેં થા. એક મર્તબા બાબે બની શેબાસે ગુઝર રહા થા કે મેંને એક નવ-જવાનકી લાશ રખી હુઈ દેખી, જો નિહાયત હસીન ચેહરેવાલા થા. મેંને જો ઉસકે ચેહરેકો ગોરસે દેખા, તો વો તબસ્સુમ કરતે હુએ કેહને લગા, અબૂ સઈદ! તુમ્હે મા'લૂમ નહીં કે ઉશશાક મરતે નહીં, બલ્કે વો જિન્દા હી રેહતે હે, અગરચે ઝાહિરમેં મર જાએ. ઉનકી મૌત એક આલમસે દૂસરે આલમમેં ઇન્તિકાલ હોતા હે.

શેખ અબૂ યાકૂબ સન્નોસી (રહ.) ફરમાતે હે કે મેરે પાસ એક મુરીદ મક્કા મુકર્રમામેં આયા ઓર કેહને લગા કે અય ઉસ્તાદ ! મેં કલકો ઝોહરકે વક્ત મર જાઉંગા. યે અશરફી લે લીજિયે. ઇસમેંસે નિસ્ક તો કબર ખોદનેવાલેકી ઉજરત હે, ઓર નિસ્ક કફન વગેરહકી કીમત હે. જબ દૂસરે દિન ઝોહરકા વક્ત આયા, વો મસ્જિદે હરામમેં આયા ઓર તવાફ કિયા ઓર થોળી દૂર જાકર મર ગયા. મેંને ઉસકી તજહીજો-તકફીન કી. જબ ઉસકો કબરમેં રખ્યા તો ઉસને આંખે ખોલ દી. મેંને કહા, ક્યા મરનેકે બાદ ભી જિન્દગી હે ? કેહને લગા, હાં, મેં જિન્દા હું ઓર અલ્લાહ જલ્લ શાનુફ્ફા હર આશિક જિન્દા હોતા હે. (રોઝ)

હમારે અકાબિરમેં હઝરત હાફિઝ મુહમ્મદ ઝામિન સાહિબ શહીદ થાનવી (રહ.) કે સાહબઝાદે હાફિઝ મુહમ્મદ યુસૂફ સાહિબ (રહ.) બહે સાહિબે તસર્ફ બુઝુર્ગ થે, ઉનકે તસર્ફકાત ઓર જૂદઅસર તા'વીઓંકે બહોતસે કિસ્સે મેંને અપને અકાબિરસે, જિન્હોંને ઉનકી ઝિયારત કી ઓર ઉનકે તસર્ફકાત દેખે બકસરત સુને હૈં. યે કિસ્સા મેંને અપને મામૂં મોલ્વી મેહમૂદ સાહિબ રામપૂરી (રહ.)સે સુના હે કે ઉન્હોંને ઇન્તિકાલસે એક દિન કબ્લ મોલ્વી મેહમૂદ (રહ.)સે ફરમાયા કે હમેં બહોતસે ચુટકુલે મા'લૂમ હૈં. એક તુમ્હે ભી બતા દેંગે, ઘર બેઠે દો સૌ રૂપયે માહવાર મિલતે રહેંગે, કિસી વક્ત પૂછ લેના, મેંને કહા, બેહતર હે. ખ્યાલ કિયા કે કિસી દીન ફુર્સતકે વક્ત પૂછ લૂંગા, શામકો અસરકી નમાઝકે વક્ત જબ તકબીર હો રહી થી, સહસે ઝરા આગે મુંહ નિકાલકર મેરી તરફ ચૂપકેસે ઇશારા કરકે ફરમાયા કે વો બાત યાદ રખના, ફિર હમ ચલે જાએંગે, મુઝે બળી હેરત હુઈ કે યે ક્યા

વકત ઉસકા થા, દૂસરે દિન મુબ્બકો દેવબન્દ વગેર મુતઅહિદ જગહ અહબાબકો ખુતૂત લિખવાએ, જિસમેં મુખ્તલિક ઉમૂરકે સાથ યે લફઝ ભી થા કે મેરા આજ સફરકા ઈરાદા હે. હમ લોગ યે સમજતે રહે કે અકસર ભોપાલ કિયામ રેહતા હે, વહાં તશરીફ લે જાનેકા ઈરાદા હોગા કહીં ઓર રીબકી વજહસે હર શખ્સ હર વકત ખાત કરનેકી જુર્મત ન કરતા થા. અગરચે તબએ મુબારકમેં મિજાઝ બેહદ થા, લેકિન ઉસકે સાથ હી જલાલ ભી બહોત થા. શામકો અસરકી નમાઝ પબ્હકર જબ હમ સબ થરકી તરફ ચલે, વો અકસર ઓકાત મસ્જિદમેં તશરીફ રખ્યા કરતે થે, ઇસલિએ મસ્જિદમેં રેહ ગએ, ચંદ હી કદમ બાહર ચલે થે કે એક શખ્સ પીછેસે દોળા હુઆ આયા કે હઝરત હાફિઝ સાહિબકા વિસાલ હો ગયા. હમ લોગ હેરતસે વાપસ હુએ કે અભી સબકે સાથ નમાઝ પબ્હી હે, મસ્જિદમેં આકર દેખા તો ચારપાઈ પર કિબ્લા રૂખ લેટે હુએ હે, લુંગી જો હંમેશાકા મા'મૂલ થી, બંધ રહી હે ઓર ફૂરતા નિકલા હુઆ સિરહાને રખ્યા હે. (રહમતુલ્લાહિ રહમત નવાસિઅતન.)

કિસ્સાહ (પાર) સઈદ બિન અબી અરૂબા (રહ.) ફરમાતે હું કે હજજાજ સક્ફી (જિસકા જુલ્મો સિતમ શહર એ-આફાક હે) જબ હજકો ગયા તો રાસ્તેમેં એક જગહ મંઝીલ પર ખાદિમોસે નાશ્તા તલબ કિયા ઓર અપને દરબાનસે કહા કે દેખ યહીં કોઈ મકામી આદમી હો તો ઉસકો મેરે સાથ ખાના ખાનેકે લિએ બુલા લા, તા'કે મેં ઉસે યહાંકે હાલાતકી ત્રાહકીક કરું. વો ગયા ઓર પહાડ પર એક બદદૂ દો ચાદરોમેં પળા હૂવા સો રહા થા, ઉસકો લાત મારકર ઉઠાયા કે ચલ, તુઝકો અમીર બુલા રહે હું, વો આયા તો હજજાજને કહાકે હાથ ધોકર મેરે સાથ ખાનેમેં શરીક હો જાઓ. ઉસ બદદૂને કહાકે મુઝે ઉસને દા'વત દે રખ્મી હે, જો તુઝસે ભી અફઝલ હે. હજજાજને કહા, વો કીન હે ? કેહને લગા કે હક તઆલા શાનુહૂને મુઝે રોઝેકી દા'વત દી હે. હજજાજ કેહને લગા, એસી સખ્ત ગરમીમેં રોઝ ? બદદૂને કહા, હાં, એસે દિનકે લિએ જો ઇસે ભી ઝિયાદા સખ્ત ગરમ હોગા. હજજાજને કહા, આજ ઈફતાર કર લો, કલ કઝા રખ લેના. બદદૂને કહા, અગર તુમ ઇસકા ઝીમ્મા લો કે મેં કલ તક ઝિન્દા રહુંગા તો મેં ઈફતાર કર લૂં. હજજાજને કહા, ઇસકા કીન ઝીમ્મા લે સકતા હે ? કેહને લગા, તો ફિર નકદકો એસે ઉધાર પર મહૂલ્લ કરતા હે, જિસકા ઝીમ્મા ભી નહીં લેતા. હજજાજને કહા, યે ખાના બહોત લઝીઝ હે. બદદૂને કહા કે ન તુમને ઉસકો લઝીઝ બનાયા, ન બાવરચીને, બલકે તન્દુરસ્તીને ઉસકો અચ્છા કર રખ્યા હે. મુસન્નિકને દો શે'રોમેં ઇસકી તૌઝીહ કી હે ખાનેકો બાવરચી અચ્છના નહિં કરતા. બલકે તન્દુરસ્તીસે ખાના અચ્છા હોતા હે. અગર મેરી સેહત અચ્છી નહીં, તો કોઈ ભી ખાના લઝીઝ નહીં

ઔર સેહત અચ્છી હે તો સારી ખાનેકી ચીજો લજીઝ હે. (રોઝ)

કિસ્સાહ (મહ) હજીજ બિન યુસૂફ જબ હજીજ ગયા તો એક શખ્સકો દેખાકે ઉસકી મોજૂદગીમેં કા'બાકે ગિર્દ ઝોરસે લબ્બેક કેહતા હુઆ તવાફ કર રહા હે. હજીજજને કહાકે ઈસ શખ્સકો મેરે પાસ પકળકર લાઓ. વો હાઝીર ક્રિયા ગયા, હજીજજને પૂછા, તુ કિન લોગોમેંસે હે ? ઉસને કહા, મુસલમાનોમેં સે. હજીજજને કહા, મેં યે નહીં પૂછતા. ઉસને કહા ઔર કયા મકસદ હે ? હજીજજને કહા, કિસ શહેરકા રેહનેવાલા હે ? ઉસને કહા, યમનકા, હજીજજને પૂછા કે તુને મુહમ્મદ બિન યુસૂફ (જો હજીજજકા હકીકી ભાઈ થા)કો કિસ હાલમેં છોળા ? વો કેહને લગા, બહોત મોટા-ત્તા'જા, કસરતસે કપળે પેહનનેવાલા, બહોત કસરતસે સવારી પર ફિરનેવાલા, કભી શહેરકે અન્દર, કભી શહેરકે બાહર ધૂમનેવાલા. હજીજજને કહા, મેરા યે સવાલ નહીં, ઉસને કહા ઔર કયા મકસદ હે, હજીજજને કહા, ઉસકી આદતો કેસી હે ? કેહને લગા, બળા જાલિમ, બળા જાબિર, મખ્લૂકકા મુતીઅ, ખાલિકકા ગુનેહગાર, હજીજજને કહા, તુજે એસી સખ્ત બાતોં કેહનેકી કેસે હિમ્મત હુઈ, જબકે તુ ઉસકા મર્તબા મેરી નિગાહમેં (રિશ્તેદારીકી વજહસે) જાનતા-હે ? ઉસને કહા, કયા ઉસકા મર્તબા તેરી નિગાહમેં ઉસે ઝિયાદા હે, જો મેરા મર્તબા અલ્લાહ જલ્લ શાનુહ્કી નિગાહમેં હે ? મેં ઉસકે ઘરકી ઝિયારતકે વાસ્તે આયા હું. ઉસકે નબીકી તસ્દીક કરનેવાલા હું. ઉસકા ફર્જ અદા કર રહા હું. ઉસકે દીનકી ઈતાઅત કર રહા હું. યે સુનકર હજીજજ ચુપ હો ગયા, કુછ જવાબ ન દે સકા. વો આદમી વાપસ ચલા ગયા ઔર કા'બેકા પળદા પકળકર કેહને લગા, અય અલ્લાહ! તુજસે પનાહ માંગતા હું ઔર તુઝહીકો જાયે પનાહ બનાતા હું. અય અલ્લાહ! તેરી કશાઈશ હી કરીબ હે ઔર તેરા હી એહસાન કદીમ હે, ઔર તેરી હી આદાત બેહતરીન હે. (રોઝ)

કિસ્સાહ (મદ) એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હૈં કે મેં એક મર્તબા તવાફ કર રહા થા. દફઅતન મેંને એક લળકીકો દેખા કે ઉસકે કંધે પર એક બચ્ચા બહોત કમસિન બેઠા હે ઔર વો શે નિદા કર રહી હે, અય કરીમ ! અય કરીમ ! તેરા ગુઝરા હુઆ ઝમાના (યાની કેસા મુજબે શુકર હે) મેંને પૂછા, વો કયા ચીઝ હે જો તેરે ઔર મોલાકે દરમિયાન ગુઝરી. કેહને લગી કે મેં એક મર્તબા કશ્તી પર સવાર થી ઔર તાજીરોંકી એક જમાઅત હમારે સાથ થી. તૂફાની હવા એસી ઝોરસે આઈ કે વો કશ્તી ગર્ક હો ગઈ. ઔર સબકે સબ હલાક હો ગએ. મેં ઔર યે બચ્ચા એક તપ્તે પર રેહ ગએ ઔર એક હબ્શી આદમી દૂસરે તપ્તે પર. હમ તીનકે સિવા કોઈ ભી ઈનમેંસે ન બચા. જબ સુબહકા ચાંદના હુઆ તો ઉસ હબ્શીને મુઝે દેખા ઔર પાનીકો હટાતા હટાતા મેરે તપ્તેકે પાસ પહોંચ ગયા ઔર જબ ઉસકા

તપ્તા મેરે તપ્તેકે સાથ મિલ ગયા, તો વોભી મેરે તપ્તે પર આ ગયા ઓર મુઝસે બુરી બાતકી ખ્વાહિશ કરને લગા. મૈને કહા, અલ્લાહસે ડર. હમ કિસ મુસીબતમેં મુબ્તલા હે, ઇસ્સે ખલાસી ઉસકી બન્દગીસે ભી મુશ્કિલ હો રહી હે, ચેજાયે કે ઉસકા ગુનાહ હી એસી હાલતમેં કરે, કેહને લગા, ઇન બાતોંકો છોજ ! ખુદાકી કસમ યે કામ હોકર રહેગા. યે બચ્ચા મેરી ગોદમેં સો રહા થા મૈને ચુપકેસે એક ચુટકી ઉસકો ભર લી, ઇસ્સે યે એકદમ રોને લગા. મૈને ઉસ્સે કહા, અચ્છા ઝરા ઠેહર જા, મૈં ઇસ બચ્ચેકો સુલા હું, ફિર જો મુકદરમેં હોગા હો જાએગા. ઉસ હબ્શીને ઉસ બચ્ચેકી તરફ હાથ બખ્ષાકર ઉસકો સમન્દરમેં ફેંક દિયા. મૈને અલ્લાહ પાકસે કહા, અય વો પાક ઝાત જો આદમીકે ઓર ઉસકે દિલી ઇરાદેમેં ભી હાઈલ હો જાતી હે, મેરે ઓર ઇસ હબ્શીકે દરમિયાન તૂહી અપની તા'કત ઓર કુદરતસે જુદાઈ કર, બેન્તરહુદ તૂ હર ચીઝ પર કાદિર હે. ખુદાકી કસમ ! મૈં ઇન અલ્લાહકો પૂરા ભી ન કરને પાઈ થી કે સમન્દરસે એક બહોત બળે જાનવરને મુંહ ખોલે હુએ સર નિકાલા ઓર ઉસ હબ્શીકા એક લુકમા બનાકર સમન્દરમેં ઘુસ ગયા ઓર મુઝે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુને મહેઝ અપની તા'કત ઓર કુદરતસે ઉસ હબ્શીસે બચાયા, વો હર ચીઝ પર કાદિર હે, પાક હે, ઉસકી બળી શાન હે, ઉસકે બાદ સમન્દરકી મોજેં મુઝે થપેજતી રહી, યહાં તકકે વો તપ્તા એક જઝીરહડે કિનારેસે લગ ગયા. મૈં વહાં ઉતર પળી ઓર યે સોચતી રહીકે યહાં ઘાસ ખાતી રહુંગી, પાની પીતી રહુંગી, જબ તક અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કોઈ સહુલતકી સૂરત પેદા કરે. ઉસકી મદદસે કોઈ સૂરત હો સક્તી હે. ચાર દિન મુઝે જઝીરેમેં ગુઝર ગએ. પાંચવેં દિન મુઝે એક બળી કશ્તી સમન્દરમેં ચલતી હુઈ નઝર આઈ. મૈને એક ટીલે પર ચપ્પકર ઉસ કશ્તીકી તરફ ઇશારા કિયા ઓર કપજા જો મેરે ઉપર થા, ઉસકો ખૂબ હિલાયા. ઉસમેંસે ત્રીન આદમી એક છોટી સી નાવ પર બેઠકર મેરે પાસ આએ. મૈં ઉનકે સાથ ઉસ નાવ પર બેઠકર ઉસ કશ્તી પર પહોંચી તો મેરા યે બચ્ચા જિસ્કો હબ્શીને સમન્દરમેં ફેંક દિયા થા, ઉનમેંસે એક આદમીકે પાસ થા. મૈં ઉસકો દેખકર ઉસ પર ગિર પડી. મૈને ઉસકો ચૂમા, ગલેસે લગાયા, ઓર મૈને કહા, યે મેરા બચ્ચા હે, મેરા જીગરકા પારા હે, વો કશ્તીવાલે કેહને લગે, તૂ પાગલ હે, તેરી અંકલ મારી ગઈ હે, મૈને કહા, ન મૈં પાગલ હું, ન મેરી અંકલ મારી ગઈ, મેરા અજીબ કિસ્સા હે. ફિર મૈને ઉનકો અપની સરગુઝશ્ત સુનાઈ.

યે માજરા સુનકર સબને હેરતસે સર ઝુકા લિયા ઓર કેહને લગે, તૂને બડી હેરતકી બાત સુનાઈ ઓર અબ હમ તુઝે એસી હી બાત સુનાએ, જિસ્સે તુઝે તમજબુજ હોગા, હમ ઇસ કશ્તીમેં બડે લુલ્હસે ચલ રહે થે, હવા મુવાફિક થી. ઇતનેમેં એક જાનવર સમન્દરકે પાનીકે ઉપર આયા, ઉસકી પુશ્ત પર યે બચ્ચા થા ઓર

ઉસકે સાથહી એક ગૈબી આવાજ હમને સુની કે અગર ઇસ બચ્ચેકો ઉસકી પુસ્ત પરસે ઉઠાકર અપને સાથ ન લિયા, તો તુમ્હારી કશ્તી ડુબો દી જાએગી. હમમેસે એક આદમી ઉઠા ઓર ઉસ બચ્ચેકો ઉસકી પુસ્ત પરસે ઉઠા લિયા ઓર વો જાનવર ફિર પાનીકે અન્દર ચલા ગયા. તેરા વાકિઆ ઓર યે વાકિઆ દોનો બડી દેરતકે હું ઓર અબ હમ સબ અહદ કરતે હું કે આજકે બાદસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ હમે કબી કિસી ગુનાહ પર ન દેખેગા. ઇસકે બાદ ઉન સબને તોબા કી, વો પાક જાત કિતની મેહરબાન હે બન્દોકે એહવાલકી ખબર રખનેવાલી હે, બેહતગીન એહસાનાત કરનેવાલી હે, વો પાક જાત મુસીબતજદોંકી મુસીબતકે વક્ત મદદકે પહોંચનેવાલી હે.

(રીઝ)

કિસ્સા (૧૮) હઝરત અબુ અમ્ર યુજાજ (રહ.) કરમાતે હું કે મેં હજકે ઇરાદેસે ચલા ઓર હઝરત જુનેદ (રહ.) કી ખિદમતમેં હાઝીર હુઆ, ઉન્હોંને એક દિરમ મુઝે અતા કરમાયા. મેંને ઉસકો અપને કમર બન્દમેં બાંધ લિયા. ઇસકે બાદ જિસ જગહ ભી પહોંચા, ખુદ બ ખુદ મેરા ઇન્તિઝામ હોતા ચલા ગયા. જબ હજસે કારિગ હોકર હઝરત જુનેદકી ખિદમતમેં હાઝીર હુઆ તો આપને હાથ ફેલા લિયા ઓર કરમાયા કે લાઓ હમારે દિરમ. મેંને ખિદમતમેં પંશ કર દિયા. કરમાયા, ઇસકી મુહર કેસી પાઈ ? મેંને કહા, બડી ચાલુ.

(રીઝ)

કિસ્સા (૨૦) શૈખ યુસૂફ બિન હમદાન (રહ.) કરમાતે હું કે મેં બસરાકે રાસ્તેસે મક્કા મુકર્રમાકો ચલા. ફુકરાકી એક જમાઅત મેરે સાથ થી, ઉનમેં એક જવાન થા. જિસકી બેહતરીન સોહબત ઓર ઓકાતકી હિકાજત ઓર ઝિકરમેં હર વક્તકી મશગૂલીસે મુઝે ઉસપર રશક આતા થા. વો હર વક્ત અલ્લાહકે ઝિકો મુનાજાતમેં મશગૂલ રેહતા. જબ હમ મદીના તથ્થબા પહોંચે તો વો જવાન બીમાર હુઆ ઓર સખ્ત બીમાર હોકર હમસે જુદા હો ગયા. એક દિન મેં અપને ચંદ રૂકઝકો સાથ લેકર ઉસકી બીમાર પુરસીકો ગયા. હમને જબ ઉસકી હાલત ઓર બીમારીકી શિદ્દત દેખી તો હમમેસે બા'ઝને મશવરા દિયા કે ઇસ વક્ત કિસી તબીબકી તરફ રજૂ કરના ચાહિએ કે ઉસકી બીમારીકી તશાખીરા કરે, શાયદ કોઈ દવા મુફીદ હો જાએ, ઉસ જવાનને યે ગુફતગૂ સુનકર આંખે ખોલ દી ઓર મુસ્કુરાયા ઓર કેહને લગા, બુઝુર્ગો ઓર દોસ્તો ! મુવાફકતકે બાદ મુખાલેફત કિસ કદર બુરી ચીઝ હે, જબ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ કિસી બન્દેકે લિએ એક હાલકો પસન્દ કરે ઓર બન્દા દૂસરી હાલતકી કોશિશ કરે, તો કયા યે અલ્લાહકે ઇરાદેકી મુખાલેફત નહીં હે ? હમ લોગ ઉસકી બાતસે શરમિન્દા હુએ, ફિર ઉસને હમેં દેખા ઓર કેહને લગાકે અગર ઇશકકે મારે હુએકી બીમારીકે લિએ કોઈ દવા કિસી સેહત પાએ હુએકે પાસ તુમ્હે મિલે, તો ઇશકકે બીમારકે લિએ દવા તલબ કરો, બાકી યે બીમારીયાં

તો બદનકી પાકી ઓર ગુનાહોંકા ક્કફારા હે, આખિરતકો યાદ દિલાનેવાલી હે ઓર ઇશકકે મારે હુએકી બીમારી નફસકા મુશાહેદા ઓર ખ્વાહીશાતકા ઇતિબા હે, ફિર ઉસને તીન શે'ર પખ્કે, જિનકા તર્જુમા યે હે -

અલ્લાહકે હાથમેં મેરી દવા હે ઓર વોહી મેરી બીમારીસે વાકિફ હે. મેં અપને નફસ પર ખ્વાહિશાતકે ઇતિબાસે જુલ્મ કર રહા હું, જબ કિસી બિમારીકી દવા કરતા હું તો મરજ મેરી દવા પર ગાલિબ હો જાતા હે. (રોજ)

કિસ્સા (૨૧) એક બુઝુર્ગ ફરમાતે હું કે મુઝપર એક મર્તબા કબ્જ (દિલ તંગી) ઓર ખોંકકા શદીદ ગલબા હુઆ, મેં પરેશાન હાલ હોકર બગેર સવારી ઓર તોશાકે મક્કા મુકર્મમા ચલ દિયા, તીન દિન તક ઇંસી તરફ બગેર ખાએ પીએ ચલતા રહા. ચોથે દિન મજે પ્યાસકી શિદ્દતસે અપની હલાકતકા અન્દેશા હો ગયા ઓર જંગલમેં કહીં સાએદાર દરખ્તકાલી પન્ના ન થા કે ઉસકે સાએમેં હી બેઠ જાતા, મેંને અપને આપકો અલ્લાહકે સુપુર્દ કર દિયા ઓર કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરકે બેઠ ગયા ઓર મુઝે નીંદસી આ ગઈ, તો મેંને ખ્વાબમેં એક શખ્સકો દેખા કે મેરી તરફ હાથ બખ્ષાકર ફરમાયા, તુમ્હે ખુશખબરી દેતા હું કે તુમ સહી સાલિમ હજ ભી કરોગે ઓર કબરે અત્હરકી ઝિયારત ભી કરોગે. મેંને કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ કરે, આપ કોન હું ? ફરમાયા, મેં ખિઝર હું. મેંને અર્ઝ કિયા કે મેરે લિએ દુઆ કિજિએ ફરમાયા, યે અલ્લાઝ તીન મર્તબા કહો -

યા- લતીફન બિ ખલ્કિહી યા- અલીમન્ બિ ખલ્કિહી યા ખબીરન્ બિ ખલ્કિહી, ઉલ્તુફ બિ યા લતીફો યા અલીમો યા ખબીરો

يَا طَيْفًا طَيْفًا يَا عَلِيمًا عَلِيمًا يَا خَبِيرًا خَبِيرًا يَا طَيْفًا يَا طَيْفًا يَا عَلِيمًا يَا عَلِيمًا يَا خَبِيرًا يَا خَبِيرًا

તર્જુમા : અય વો પાક ઝાત, જો અપની મખ્લૂક પર મેહરબાન હે, અપની મખ્લૂકકે હાલકો જાનતા હે, ઉનકી ઝરરિયાતસે બા-ખબર હે, તૂ મુઝપર લુત્કો, મેહરબાની ફરમા, અય લતીફ ! અય અલીમ ! અય ખબીર.

ફિર ફરમાયા કે યે એક તોહફા હે, જો હમેશા કામ આનેવાલા હે, જબ તુઝે કોઈ ઝીક પેશ આએ યા કોઈ આફત નાઝીલ હો તો ઇનકો પખ્ક લિયા કર, તો તંગી રહા હો જાએગી ઓર આફતસે ખલાસી હોગી. યે કેહકર વો તો ગાઈબ હો ગએ. મુઝે એક શખ્સને યા શેખ ! યા શેખ ! કેહકર આવાઝ દી, મેં ઉસકી આવાઝસે નીંદસે જાગા, તો વો શખ્સ ઉંટની પર સવાર થા. મુઝસે પૂછને લગા કે એસી સૂરતમેં એસે હુલિયાકા કોઈ નવ-જવાન તો તુમને નહીં દેખા, મેંને કહાકે મેંને તો કિસીકો નહીં દેખા. કેહને લગા, હમારા એક નવજવાન સાત દિન હો ગએ, ઘરસે ચલા ગયા. હમેં યે ખબર મિલીકે વો હજકો જા રહા હે. ફિર ઉસ

સવારને મુઝસે પૂછાકે તુમ કહાંકા ઇરાદા કર રહે હો ? મૈને કહા, જહાં અલ્લાહ તઆલા લે જાએ. ઉસને અપની ઉંટની બિઠાઈ ઓર ઉસે ઉતરકર તોશાદાનમેંસે દો રોટિયાં સફેદ, જિનકે દરમિયાનમેં હલવા રખ્યા હુઆ થા, નિકાલી ઓર ઉંટ પરસે પાનીકા મચ્કીઝા ઉતારા ઓર મુઝે દિયા. મૈને પાની પીયા ઓર એક રોટી ખાઈ. વોહી મુઝે કાઠી હો ગઈ. ફિર ઉસને મુઝે અપને પીછે ઉંટ પર સવાર કર લિયા. હમ દો રાત ઓર દિન ચલે તો કાફલા હમેં મિલ ગયા. વહાં ઉસને કાફલેવાલોંસે ઉસ જવાનકા હાલ દર્યાકત કિયા. મા'લૂમ હુવાકે વો કાફલેમેં હે, વો મુઝે વહાં છોળકર તલાશમેં ગયા. થોળી દેરકે બાદ જવાનકો સાથ લિએ હુએ મેરે પાસ આયા ઓર ઉસે કેહને લગા કે બેટા, ઇસ શખ્સકી બરકતસે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને તેરી તલાશ મુઝ પર આસાન કર દી. મૈ ઉન દોનોંકો રૂખ્સત કરકે કાફલેકે સાથ ચલ દિયા. ફિર મુઝે વો આદમી મિલા ઓર મુઝે એક લપટા હુઆ કાગઝ દિયા ઓર મેરે હાથ ચૂમકર ચલા ગયા. મૈને જો ઉસકો દેખા તો ઉસમેં પાંચ અશરફિયાં થી. મૈને ઉસમેંસે ઉંટ કિરાયા કિયા ઓર ઉસીસે ખાને-પીનેકા ઇન્તિઝામ કિયા ઓર હજ કિયા. ઇસકે બાદ મદીના તથ્થબામેં હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે રોઝએ-અત્હરકી ઝિયારત કી. ઇસકે બાદ હઝરત ઇબ્રાહીમ ખલીલુલ્લાહકી કબર મુબારકકી ઝિયારત કી ઓર જબ કબી કોઈ તંગી યા આકત પેશ આઈ તો હઝરત ખિઝરકી બેતાઈ હુઈ દુઆ પઘ્લી. મૈ ઉનકી કઝીલત ઓર ઉનકે એહસાનકા મુતરિક હું ઓર ઇસ નેઅમત પર અલ્લાહ તઆલાકા શુક મુખ હું.

કિસ્સા (૨૨) એક બુઝુર્ગ ખિઝરસે અપની મુલાકાતકા બહોત તવીલ કિસ્સા નકલ કરતે હૈ. આખિરમેં હઝરત ખિઝરને ફરમાયાકે મૈ સુબ્હકી નમાઝ મક્કા મુકર્મામેં પઘ્લતા હું ઓર તુલુએ આફતાબ તક હતીમમેં રૂકને શામીકે કરીબ બેઠતા હું ઓર જોહરકી નમાઝ મદીના તથ્થબામેં પઘ્લતા હું ઓર અસરકી બેતુલમકદિસમેં, ઓર મઝિરબકી તૂરે સીના પર ઓર ઇશાંકી સદે સિકન્દરી પર. (રોઝ)

કિસ્સા (૨૩) એક બુઝુર્ગ કેહતે હૈ કે મૈ બા'ઝ રૂકકાકે સાથ અદનસે ચલા. જબ રાત હુઈ તો મેરે પાંવમેં કોઈ ચીઝ લગ ગઈ, જિસકી વજહસે મૈ ચલ ન સકા, તન્હાં સમન્દરકે કિનારે બેઠા રેહ ગયા. મૈ દિનભરકા રોઝાદાર થા ઓર ખાનેકી કોઈ ચીઝ મેરે પાસ ન થી, મૈને ઇસી હાલમેં સોનેકા ઇરાદા કર લિયા. દફઅતન મેરે સામને દો રોટિયાં, ઉનમેં એક પરિન્દા લુના હુઆ રખ્યા થા, આઈ, મૈને પરિન્દેકો ઉઠાકર અલગકો રખ દિયા કે એક કાલા હબ્લી મેરે સામને આયા, ઉસકે હાથમેં લોહકા ગુર્જ થા. મુઝસે કેહને લગા અય રિયાકાર ખા લે, મૈને એક રોટી ઓર થોળા સા પરિન્દા ખાયા ઓર બાકી એક કપલેમેં લપેટકર અપનેં સરહાને

રખકર સો ગયા, જબ મેરી આંખ ખુલી તો દેખા, કપળા ઉસી તરહ મેરે સરકે નીચે રખ્યા હુઆ હે ઓર ખાલી હે, ન રોટી હે, ન પરિન્દા. (રોજ)

કિસ્સા (૨૪) એક બુર્જુઅ કરમાતે હૈ કે સુલહાકી એક જમાઅતકે સાથ મેં એક મર્તબા મક્કા મુકર્રમામે બેઠા હુઆ થા. હમમેં એક હાશમી બુર્જુઅલી થે ઉનપર ગશી સી તા'રી હુઇ. જબ ઉનકો ઇફકા હુઆ, તો કેહને લગેકે મેંને જો કુછ દેખા, વો તુમને ભી દેખા, હમને કહા, હમેં કુછ નઝર નહીં આયા. કેહને લગે કે મેંને ફરિશ્તોકો દેખાકે એહરામ બાંધે હુએ તવાફ કર રહે હૈ. મેંને ઉનસે પૂછા કે તુમ કીન હો ? કેહને લગે કે હમ ફરિસ્તે હે. મેંને પૂછા કે તુમ્હારી મુહબ્બત હક તઆલા શાનુહુસે કેસી હે ? કેહને લગે, હમારી મુહબ્બત અન્દરસે હે ઓર તુમ્હારી મુહબ્બત બાહરસે હે. (રોજ)

કિસ્સા (૨૫) શેખ અબુ સુલેમાન દારાની (રહ.) કરમાતે હે કે મેંને એક સાલ તઝરીદકે સાથ હજકા ઓર હુઝૂરે અકદસ (સલ્વલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી કબર શરીફકી ઝિયારતકા ઇરાદા કિયા મેં ચલ રહા થા, રાસ્તેમેં એક નવ જવાન ઇરાકી મિલા. જિસકી જવાની ઝોરોં પર થી. વોભી ઇસી તરહ સફરકા ઇરાદા કર રહા થા. લેકિન જબ વો કાફલેકે સાથ ચલતા, તો કુર્આને પાકકી તિલાવત કરતા રેહતા ઓર જબ મંઝીલ પર કાફલા ઠેર જાતા, તો વો નમાઝમેં મશગૂલ હો જાતા, તુર નમાઝ પબ્હતા, દિનભર રોઝા રખતા. ઉસને સારા રાસ્તા ઇસી તરહ તે પહોંચાકે હમ મક્કા મુકર્રમા પહોંચ ગએ તો વો જવાન મુઝસે રૂખ્સત હોને મેંને ઉસે પૂછા કે બેટા, કિસ થીઝને તુઝે એસી સખ્ત મુજાહેદા પર આમાદા કિયા, જો મેં સારે રાસ્તે દેખતા ચલા આયા. કેહને લગા, અબુ સુલેમાન ! મેંને ખ્વાબમેં જમતકા એક મહેલ દેખાકે વો સારા ઇસ તરહાં બના હુઆ થા કે ઉસકી એક ઇંટ સોનેકી, ફિર એક ઇંટ ચાંદીકી ઉપર તક, ઉસકે બાલાખાને ભી ઇસી તરહ બને હુએ થે ઓર ઇનમેં હર દો બુર્જિયોંકે દરમિયાન એક એક દૂર એસી થી કે ઉસકા સા હુસ્નો-જમાલ ઓર ઉસકી-સી ચેહરેકી રોનક કિસીને ન દેખી હોગી, ઉસકી ઝુલ્ફ સામને લટક રહી થી, ઉનમેંસે એક મુઝે દેખકર હંસને લગી તો ઉસકે દાંતોકી રોશનીસે જમત ચમકને લગી. ઉસને કહા, અય જવાન ! અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે લિએ મુજાહેદા કર, તા'કે મેં તેરે લિએ હો જાઉં તૂ મેરે લિએ ફિર મેરી આંખ ખૂલ ગઇ. યે મેરા કિસ્સા હે. અબ મુઝપર ઝરૂરી હે કે મેં ઈન્તિહાઇ કોશિશ કરું ઓર જો કોશિશ કરતા હે, વો પા લેતા હે. યે તુમને જો કુછ મેરા મુજાહેદા દેખા હે, ઉસ દૂરસે મંગનીકે વાસ્તે હે. મેંને ઉસે દુઆકી દર્ખાસ્ત કી. વો મેરે લિએ દુઆ કરકે ચલા ગયા. અબુ સુલેમાન (રહ.) કેહતે હૈ, ઉસકે જાનેકે બાદ મેંને અપને નફસકો કહા કે એક દૂરકી તલબમેં અગર ઇતની કોશિશ હો સકતી

હે, તો હરકે રબકી તલબમેં કેસી કોશિશ હોની ચાહિએ. (રોઝ)

કિસ્સા ૯૮ હજરત ઝૂનૂન મિસ્ત્રી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મેં મક્કા મુકર્મકા ઇરાદેસે એક જંગલમેં ચલ રહા થા. મુજે ખ્યાસકી એસી સખ્ત શિદ્દત હુઈ કે મેં ઉસ્સે આજ્ઞા હો ગયા. કરીબ હી એક કબીલા બની મખ્જૂમમેં ગયા. વહાં મેંને એક બહોત કમસિન લખકીકો, જો નિહાયત હી હસીન થી, દેખાકે વો અશઆરકે સાથ ગુનગુના રહી થી, મુજે ઉસકી ઉમ્મકે લિહાઝસે ઉસ્સે બહોત તઅજ્જુબ હુઆ, ઇસલિએ કે વો બહોત કમ ઉમ્મ થી. મેંને ઉસ્સે કહાકે તુજે હયા નહીં આતી, યૂં ગા રહી હે. કેહને લગી, ઝૂનૂન ! ચુપ રહો, રાત મેંને ખુશી-ખુશી શરાબે ઇશકકા એક ગિલાસ પીયા હે, કિસ્સે મેં અપને મોલાકે ઇશકકે નશમેં હૂં. મેંને કહા, તૂ તો બળી સ્કીમ મા'લૂમ હોતી હે. મુજે કુછ નસીહત કર. કેહને લગી, ઝૂનૂન ચુપ રેહનેકો લાઝિમ કર લો ઓર દુનિયામેંસે સિર્ફ ઇતની રોઝી પર કિનાઅત કરો, કિસ્સે આદમી ઝિન્દા રહે, તા'કે જમતમેં ઉસ પાક ઝાતકી ઝિયારત હો સકે કિસ્કો કબી કના નહી. મેંને પૂછા યહાં પીનેકા પાની ભી હે ? કેહને લગી, તુજે પાનીકી જગહ બતાઈ ? મેંને સોચા કોઈ કુવા, ચશ્મા વગેર બતાએગી, મેંને કહા, હાં બતાઓ. કેહને લગી, ક્યામતમેં પાની પીનેવાલોંકે ચાર દરજે હોંગે - ૧. એક જમાઅત તો વો હોગી, કિસ્કો ફરિસ્તે પાની પીલાએંગે, કિસ્કો હક તઆલા શાનુહૂ ને -

بِضَاءِ لَذَّةٍ لِلشَّائِبِينَ

બેઝ-અ-હાઝતબલિશ્શારિબીન મેં ઇર્શાદ ફરમાયા (સૂરા સાફકાત મેં) હે કે ઉનકે પાસ બેહતી હુઈ શરાબકા ગિલાસ લાયા જાએગા જો સહેદ હોગી, પીનેવાલોંકે લિએ લગીઝ હોગી.

૨. દૂસરી જમાઅતકો રિઝવાન (જમતકે નાઝિમ) પીલાએંગે કિસ્કો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને મિઝાજુહૂ મિન્નતસ્તીમ. સે તા'બીર ફરમાયા (જો અમ્મકે પારેમેં સૂરા તત્વીફમેં હે કે ઉસકી આમેઝિશ તસ્તીમસે હોગી, જો એક ચશ્મા હે, કિસ્સે મુકર્મબ આદમી પીતે હૈં.)

૩. ઓર તીસરા ફિરકા વો હે, કિસ્કો ખુદ હક સૂબહાનહૂ વ તકદદુસ પીલાએંગે, કિસ્કો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂને

وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

સે તા'બીર ફરમાયા હે. (જો સૂરા દહરમેં હે કે ઉનકા રબ ઉનકો પાકીઝ શરાબ પીલાએગા) વો લખકી કેહને લગી કે ઝૂનૂન ! તુમ અપના ભેદ દુનિયામેં અપને મોલાકે સિવા ઉસીસે ન કહો, તા'કે હક તઆલા શાનુહૂ તુમ્હે આપિરતમેં ખુદ પાની પીલાએ.

મુસજિક કેહતે હું કે શુરૂમે ચાર જમાઅતોંકા ઝિકર થા, આખિરમે તીન હી ઝિકર કી ગઇ.

૪. સાપદ ચોથી જમાઅત વો હે, જિનકો નવ ઉમ્ર લખકે પીલાઅંગે. કિસકો

وَيَكُونُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانِ فَتُكَلِّدُونَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ وَيَكُونُ مِّنْ مَّعِينٍ

સે તા'બીર કિયા, (જો સૂરા વાકિઅહમે હે) કે ઉન્કે પાસ એસે લખકે, જો હંમેશા લખકેહી રહુંગે, યે ચીઝે હેકર આમદો-રફત રખુંગે, આખખોરે ઓર આફતાબે ઓર એસા જામે સરાખ જો બેહતી હુઈ સરાખસે ભરા જાએગા. (રીઝ)

કિસકો હજરત ઉમર (રહી.) કે દરવાજે પર એક મર્તબા ચંદ લોગ હાજીર થે, એક બાંદી ગુઝરી, લોગોંને કહા કે યે અમીરૂલ મો'મિનીન હજરત ઉમર (રહી.) કી બાંદી હે, આપને કરમાયા કે નહી. યે અમીરૂલ મો'મિનીનકી નહી હે, ન ઉસકે લિએ હલાલ હે, યે બેતુલમાલકી હે, ઉસકો બેતુલમાલસે સિર્ફ યે ચીઝ જાઈજા હે, એક જોળા ગરમીકા, એક સરદીકા ઓર વો ચીઝ ફિરસે હજ ઓર ઉમરહ કર સકે ઓર એક મુતવસ્સિત આદમીકી યોગી, જો ન ઝિયાદા અખીર હો, ન ઝિયાદા ગરીબ.

અસલમ હજરત ઉમર (રહી.) કે ગુલામ કરમાતે હું કે એક મર્તબા હજરત ઉમર (રહી.) કી રગબત તા'જા મછલીકી મા'લૂમ હુઈ. આપકે ગુલામ પરકા (રહી.) અપની ઉટની પર સવાર હોકર સમન્દરકે કિનારેસે મછલી ખરીદકર લાએ ઓર તેજા આમદો-રફતકી વજહસે ઉટનીકો પસીના આ ગયા. ઉન્હોંને વાપસ આકર ઉટનીકો ખૂબ ધો દિયા કે પસીના મા'લૂમ ન હો. હજરત ઉમર (રહી.) ને કરમાયા કે ચલો, તુમ્હારી ઉટનીકો દેખે તશરીફ લાએ તો ઉસકે કાનકે નીચે પસીના થા, જો ધોનેસે રેહ ગયા થા, ઉસકો દેખકર કરમાયા કે યે ધોના ભૂલ ગયો (ગોયા યે તા'ના થા કે ઇસકા પસીના સાફ કર દિયા) ઇસકે બાદ કરમાયા કે એક આદમીકી ખ્વાહિસે નકસકે વાસ્તે તુમને ઇસ જાનવરકો અઝાબમેં મુબતલા કિયા. ઉમર ઇસ મછલીકો વલ્લાહ ! બિહુલ નહી ચખ્ખેગા. અબુલ્લાહ બિન આખિર (રહી.) કેહતે હું કે મેં હજરત ઉમર (રહી.) કે સાથ હજકો ગયા. આપકે લિએ ન ખેમા લગતા થા, ન છોલદારી, એક ચાકર થા ચમળા કિસી દરખતકે નીચે ડાલ દિયા જાતા. ઉસકે સાયેમેં આપ તશરીફ રખતે. (તારીખુલ ખુલકા)

હજરત ફુઝેલ ભેન અયાઝ (રહ.) મશહૂર 'જુઝુ' હું, અરકાતકે મેદાનમેં લોગ તો સબકે સબ કસરતસે ફુઆર્એ માંગ રહે થે ઓર વો એસી બુરી તરહસે રો રહે થે, ફેસે કિસી ઓરતકા બખ્ષા મર ગયા હો ઓર વો આગમેં જલ રહી હો. જમ ગુરુબકા વક્ત હોને લગા, તો અપની દાબી પકબકર

આસમાનની તરફ મુંઝ ઉઠાયા, ઔર કરમાને લગે, અગર તું મા'ફ ભી કર દે, તબ ભી મેરી બદહાલી પર ઇન્તિહાઈ અકસોસ હે. (અહયા)

ઇબ્ને અરબી (રહ.) ને ભી મુહાજેરાતમેં ઇસ કિસ્સેકો નકલ કિયા ઔર ઇસ પર ચે ઇઝાફા કિયા કે મુતરિક (રહ.) ચે દુઆ કર રહે ચે અય અલ્લાહ ! મેરી મૌજૂદગીકી વજહસે ઇન સબકો તૂ મેહરૂમ ન કરમા ઔર બકર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહ રહે ચે, ચે અરકાતકા મેદાન કિસ કદર અશરફ મકામ હે ઔર ઇસકે હાજિરીનકે લિએ કિસ કદર બાઈસે રજા હે અગર મેરા વજૂદ પહાં ન હોતા.

કિસ્સા-૬ (૬૮) રબીઅ બિન સુલેમાન (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હજકે લિએ જા રહા થા. મેરે સાથ મેરે ભાઈ ચે ઔર એક જમાઅત થી. જબ હમ ફૂકેમેં પહોંચે તો વહાં ઝરૂરિયાતે સકર ખરીદનેકે લિએ બાઝારોમેં ધૂમ રહા થા કે એક વીરાન-સી જગહમેં એક ખચ્ચર મરા હુઆ પડા થા ઔર એક ઔરત જિસકે કપલે બહોત પુરાને, બોસીદા ચે, ચાકૂ લિએ હુએ ઇસકે ટુકલે ગોશતકે કાટ કાટ કર એક ઝમ્બીલમેં રખ રહી થી. મુજે ચે ખ્યાલ હુઆ કે ચે મુરદાર ગોશત લિએ જા રહી હે ઇસ પર સુકૂત કરના હરગિઝ ન ચાહિએ અજબ નહીં, ચે કોઈ ભઠિયારી ઔરત હે. ચેહી પકા કર હોઝોંકો ખિલા દેગી. મૈં ચુપકેસે ઇસકે પીછે હો લિયા, ઇસ તરહ કે વો મુજે ન દેખે. વો ઔરત એક બલે મકાનમેં પહોંચી, જિસકા દરવાઝા ભી ઉંચા થા. ઇસને જાકર દરવાઝા ખટખટાયા. અન્દરસે આવાઝ આઈ કીન હે ? ઇસને કહા, ખોલો, મૈં હી બદ-હાલ હૂં. દરવાઝા ખોલા ગયા ઔર ઇસમેંસે ચાર લજકિયાં આઈ, જિનકે ચેહરેસે બદહાલી ઔર મુસીબતકે આસાર ઝાહિર હો રહે ચે. વો ઔરત અન્દર ગઈ ઔર વો ઝમ્બીલ લજકિયોંકે સામને રખ દી. મૈં કિવાજકી દરાજસે ઝાંક રહા થા, મૈંને દેખા, અન્દરસે ઘર બિલ્કુલ બરબાદ ખાલી થા. ઇસ ઔરતને રોતે હુએ લજકિયોંકો આવાઝ દી કે હો, ઇસકો પકા હો ઔર અલ્લાહકા શુકર અદા કરો. અલ્લાહ તઆલાકા અપને બન્દો પર ઇન્તિયાર હે. ઇસીકે કબ્જેમેં લોગોંકે કુલૂબ હે. વો લજકિયાં ઇસકો કાટ કાટ કર આગ પર ભૂનને લગી મુજે બહોત ઝીક હુઈ, મૈંને બહારસે આવાઝ દી, અય અલ્લાહકી બન્દી ! અલ્લાહકે વાસ્તે ઇસકો ન ખાઓ. વો કેહને લગી, તૂ કીન હે ? મૈંને કહા, મૈં એક પરદેશી આદમી હૂં કેહને લગી, અય પરદેશી ! તૂ હમસે કયા ચાહતા હે હમ ખુદ હી મુકદ્દરકે કેદી હે. તીન સાલસે હમારા ન કોઈ મૂઈન, ન મદદગાર, તૂ હમસે કયા ચાહતા હે ? મૈંને કહા, મજૂસિયોંકે એક ફિરકેકે સિવા મુરદારકા ખાના કિસી મઝહબમેં જાઈઝ નહીં.

વો કેહને લગી, હમ ખાનદાને નુબૂવ્વતકે શરીફ (સીયદ) હૈં. ઇન લજકિયોંકા ખાપ બખા શરીફ થા. વો અપનેહી જૈસોંસે ઇનકા નિકાહ કરના ચાહતા થા. ઇસકી નોબત ન આઈ. ઇસકા ઇન્તિકાલ હો ગયા. જો તરકા ઇસને છોળા થા, વો ખત્મ

હો ગયા, હમ્મે મા'લૂમ હે કે મુરદાર ખાના જઈજા નહીં લેડિન ઈજિતરાયમે જઈજા હો જાતા હે. હમારા ચાર દિનકા કફા હે. રબીઅ (રહ.) કેહતે હૈ, ઉમ્મે હાલાત સુનકર મુજે રોના આ ગયા ઓર મૈં રોતા હુઆ દિલ બેચેન વહાંસે વાપસ હુઆ ઓર મૈંને અપને ભાઈસે આકર કહાકે મેરા ઈરાદા તૈ હજકા નહીં રહા. ઉમ્મે મુજે બહોત સમજાયા, હજકે કજાઈલ બતાએ કે હાજી એસી હાલાતમે લોટતા હે કે ઉસપર કોઈ ગુનાહ નહીં રેહતા વગેરહ-વગેરહ. મૈંને કહા, બસ, લખ્ખી ચોળી ખાતે ન કરો. યે કેહકર મૈંને અપને કપલે ઓર એહરામકી ચાદરે ઓર જો સામાન મેરે સાથ થા, વૈ સબ લિયા ઓર નકદ છે સૌ દિરમ થે, વો લિએ ઓર ઉનમેંસે સૌ દિરમકા આટો ખરીદા ઓર ઉનમેંસે સૌ દિરમકા કપલા ખરીદા ઓર બાકી દિરમ જો બચે વો આટેમેં છૂપાકર ઉસ બુઝ્દિયાકે ઘર પહોંચા ઓર યે સબ સામાન ઓર આટા વગેરહ ઉસકો દે દિયા. ઉસ ઓરતને અલ્લાહકા શુક અદા કિયા ઓર કેહને લગી, અય ઇબ્ને મુલેમાન ! જા અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ તેરે અગલે પિછલે સબ ગુનાહ મા'ફ કરે ઓર તુજે હજકા સંવાબ અતા કરે ઓર અપની જમતમે તુજે જગહ અતા કરમાએ ઓર ઇસકા એસા બદલ અતા કરમાએ જો તુજે ભી ઝાહિર હો જાએ. સબસે બળી લખકીને કહા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ તેરા અજર દો ચંદ કરે ઓર તેરે ગુનાહ મા'ફ કરે દૂસરીને કહા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ તુજે ઇસ્સે બહોત ઝિયાદા અતા કરમાએ, જિતના તુને હમ્મે દિયા, તીસરીને કહા, હક તઆલા શાનુલ્લુ હમારે દાદેકે સાથ તેરા હશર કરે. ચોથીને, જો સબસે છોટી થી, કહા અય અલ્લાહ ! જિસને હમ પર એહસાન કિયા, તૂ ઉસકા ને'મલ બદલ ઉસકો જલ્દી અતા કર ઓર ઉસકે અગલે પિછલે ગુનાહ મા'ફ કર. રબીઅ (રહ.) કેહતે હે હજજાજકા કાફલા રવાના હો-ગયા. મૈં ફુકાહીમેં મજબૂરન પળા રહા કે વો સબ હજસે ફારીગ હોકર લૌટ ભી આએ. મુજે ખ્યાલ હુઆકે ઇન હજજાજકા ઇસ્તિકબાલ કરૂં. ઉન્સે અપને લિએ દુઆ કરાઉં, કિસીકી મકબુલ દુઆ મુજે ભી લગ જાએ. જબ હજજાજકા એક કાફલા મેરી આંખોંકે સામને આ ગયા તો મુજે અપને હજસે મેહરૂમી પર બહોત અફસોસ હુઆ ઓર રંજકી વજહસે મેરે આંસુ નિકલ આએ. જબ મૈં ઇન્સે મિલા તો મૈંને કહા, અલ્લાહ જલ્લ શાનુલ્લુ તુમ્હારા હજ કુબૂલ કરે ઓર તુમ્હારે ઇબ્રાજાતકા બદલ અતા કરમાએ, ઇનમેંસે એકને કહાકે યે દુઆ કેસી મૈંને કહા એસે શખ્સકી દુઆ, જો દરવાઝા તકકી હાઝરીસે મેહરૂમ રહા હો. વો કેહને લગે બબે તઅજ્જુબકી ખાત હે, અબ તૂ વહાં જાનેસે ઇન્કાર કરતા હે, તૂ હમારે સાથ અરફાતકે મેદાનમેં નહીં થા ? તૂને હમારે સાથ રમી જમરાત નહીં કી ? તૂને હમારે સાથ તવાફ નહીં કિએ ? મૈંને અપને દિલમેં સોચને લગા કે યે અલ્લાહકા ભુલ્ક હે, ઇતનેમેં ખુદ મેરે શહેરકે હાજીયોંકા કાફલા આ

ગયા. મૈને કહા હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારી સઇ મશ્કૂર કરમાએ, તુમ્હારા હજ કુબૂલ કરમાએ. વોભી યેહી કેહને લગેકે તૂ હમારે સાથ અરકાત પર નહી થા મા રમી જમરાત નહી કી, અબ ઇન્કાર કરતા હે ? ઉનમેંસે એક શખ્સ આગે બઘ્હા ઔર કેહને લગા કે ભાઈ, અબ ઇન્કાર કયું કરતે હો ? ક્યા ખાત હે ? આખિર તુમ હમારે સાથ મક્કહમેં નહી થે યા મદીનહમેં નહી થે ? જબ હમ કબરે અતહરકી જિમારત કરકે બાબે જિબ્રઇલ બાહરકો આ રહે થે, ઉસ વકત ઈજિદેહામકી કસરતકી વજહસે તુમને યે થેલી મેરે પાસ અમાનત રખવાઈ થી, જિસકી મોહર પર લિખ્મા હુઆ હે મન આમલ્ના રબિહ (જો હમસે મા'મલા કરતા હે, નફા કમાતા હે) યે તુમ્હારી થેલી વાપસ હે.

રબીઅ (રહ.) કેહતે હું કે બલ્લાહ ! મૈને ઉસ થેલીકો કભી ઇસે પેહલે દેખા ભી ન થા, ઉસકો લેકર થર વાપસ આયા, ઇશાંકી નમાઝ પઘ્હી, અપના વઝીફા પૂરા કિયા, ઇસકે બાદ ઉસી સોચમેં જાગતા રહા કે આખિર યે કિસ્સા ક્યા હે. ઇસીમેં મેરી આંખ લગ ગઈ, તો મૈને હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખ્વાબમેં જિમારત કી. મૈને હુઝૂર (સલ્લ.) કી સલામ કિયા ઔર હાથ ચુમે. હુઝૂર (સલ્લ.) ને તબસ્સુમ કરમાતે હુએ સલામકા જવાબ દિયા ઔર ઇશાદ કરમાયા, અય રબીઅ ! આખિર હમ કિતને ગવાહ ઇસ પર કાઈમ કરે કે તૂને હજ કિયા, તૂ માનતા હી નહી. સુન, ખાત યે હે કે જબ તૂને ઉસ ઔરત પર જો મેરી ઔલાદ થી સદકા કિયા ઔર અપના ઝાદે રાહ ઇસાર કરકે અપના હજ મુલતવી કર દિયા, તો મૈને અલ્લાહ શાનુહુસે દુઆ કી કે વો ઇસકા ને'મુલ બદલ તુજે અતા કરમાએ, તો હક તઆલા શાનુહુને એક ફરિશ્તા તેરી સૂરત બનાકર ઉસકો હુકમ કરમા દિઆ કે વો ક્યામત તક હર સાલ તેરી તરફસે હજ કિયા કરે ઔર દુનિયામેં તુજે યે એવઝ દિયા કે છે સો દિરમકે બદલે છે: સો દીનાર (અશરફિયાં) અતા કી, તૂ અપની આંખકો ઠંડી રખ. ફિર હુઝૂર (સલ્લ.) ને ભી યેહી અલફાઝ ઇશાદ કરમાએ-મન્ આમલ્ના રબિહ.

રબીઅ (રહ.) કેહતે હું કે જબ મેં સો કર ઉઠા તો ઉસ થેલીકો ખોલા, ઉસમેં છેસો અશરફિયાં થી. (રુશ્કતુસ્સાવી)

કિસ્સાહ (૯૭) સય્યદ સમહીદી (રહ.) ને જવાહરમેં ઇસી કિસ્મકા દૂસરા કિસ્સા લિખ્મા હે કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક (રહ.) કા મા'મૂલ યે થા કે વો એક સાલ હજ કિયા કરતે ઔર એક સાલ જિહાદ કિયા કરતે. વો કરમાતે હું કે એક સાલ જબકે મેરા હજકા સાલ થા, મેં પાંચસો અશરફિયાં લેકર હજકે ઇરાદેસે ચલા ઔર ફૂકેમેં જિસ જગહ ઉંટ ફરોખ્ત હોતે હું, પહોંચા તા'કે ઉંટ ખરીદ્, વહાં મૈને દેખા કે કોડી પર એક બતખ મરી હુઈ પળી હે ઔર એક ઔરત ઉસકે

પાસ બેઠી હુઈ ઉસકે પર નોચ રહી હે. મેં ઉસ ઓરતકે કરીબ ગયા ઓર ઉસે પૂછા, યે કયા હરકત કર રહી હે ? વો કેહને લગી, જિસ કામસે તુમ્હે કોઈ વાસ્તા નહી, ઉસકી તહકીક કી કયા ઝરૂરત ? મુઝે ઉસકે કેહનેસે કુછ સોચ-સા હુઆ, તો મેરે પૂછને પર ઈસરાર કિયા. વો કેહને લગી, તુમ્હારે ઈસરારને મુઝે અપના હાલ ઝાહિર કરને પર મજબૂર હી કર દિયા. મેં સમઘાની હું મેરે ચાર લખકિયાં હૈં. ઉનકે બાપકા અભી ઈન્તિકાલ હો ગયા હે. આજ ચોથા દિન હે કે હમને કુછ નહી ચખ્યા, એસી હાલતમેં મુરદાર હલાલ હે. મેં યે બતખ લે જાકર ઉન લખકિયોંકો ખિલાઉંગી.

ઇબ્ને મુબારક (રહ.) કેહતે હૈં કે મુઝે અપને દિલમેં નદામત હુઈ ઓર મેંને ઉસ ઓરતસે કહાકે અપની ગોદ ફેલા. ઉસને ફેલાઈ, મેંને વો પાંચસો અશરકિયાં ઉસકી ગોદમેં ડ્રલ દી વો સર ઝુકાએ બેઠી રહી. મેં વો અશરકિયાં ડ્રલકર ઘર ચલા આયા ઓર હજકા ઈરાદા મુલતવી કર દિયા ઓર અપને ઘર વાપસ હો ગયા.

જબ હજજાજ ફરાગતકે બાદ આએ. મેં ઉનસે મિલા, તો જિસ્સે મિલતા ઓર યે કેહતા કે હક તઆલા શાનુહુ તુમ્હારા હજ કુબૂલ કરે વો યે કેહતા કે અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારા ભી હજ કુબૂલ કરે ઓર જબ મેં કોઈ બાત કરતા તો વો કેહતે કે હાં-હાં ફલા જગહ જબ તુમસે મુલાકાત હુઈ થી. મેં બળી હેરતમેં થા, યે કયા મા'મલા હે ? મેંને રાતકો હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી ખ્વાબમેં ઝિયારત કી. હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અબ્દુલ્લાહ ! તઅજજુબકી બાત નહીં હે. તૂને મેરી ઓલાદમેંસે એક મુસીબત ઝઘાકી મદદ કી થી, મેંને અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કી કે તેરી તરફસે એક ફરિશ્તા મુકરર કર દે, જો હર સાલ તેરી તરફસે કયામત તક હજ કરતા રહે, અબ તુઝે ઈન્તિયાર હે, ચાહે હજ કરના, ચાહે ન કરના.

(રફહ)

ઉશશાક ઓર મુખ્લિસીનકે વાકેઆતકી ન કોઈ હદ હે, ન ઈન્તિહા. પોને ચોદહ સો સાલમેંસે હર સાલમેં કિતને ઉશશાક ઓર મુખ્લિસીન એસે હોંગે જિનકે અજબ વાકેઆત ગુઝરે. કોઈ લિખ્મે તો કહાં તક લિખ્મે. સત્તરકા અદદ અહાદીસમેં ભી કસરત પર દલાલત કરતા હે, ઈસલિએ ઈસી અદદ પર ઈસ સિલસિલેકો ખત્મ કરતા હું. અલબત્તા ઈન વાકેઆતમેં તીન અમ્મ કાબિલે લિહાઝ હે. -

૧. અવ્વલ યે કે યે એહવાલ ઓર વાકેઆત જો ગુઝરે હૈં, વો ઈશક ઓર મુહબ્બત પર મબ્ની હે ઓર ઈશકકે કવાનીન આમ કવાનીનસે બાલાતર હૈં.

મકતબે ઈશકકે અન્દાઝ નિરાલે દેખે,

ઉસકો છૂટી ન મિલી, જિસને સબક યાદ કિયા.

ઈશકકે ઝવાબિત કિસી ઉમૂલકે માતહત નહી હોતે, ન યે પબ્હને લિખનેસે

આતે હું, બહુ ઈશક પેદા કરનેસે આતે હું.

મુહબ્બત તુઝકો આદાબે મુહબ્બત ખુદ સિખા દેગી.

અપના કામ કોશિશ ઓર સઈ કરકે ઈસ સમન્દરમેં ફૂદ પળના હે, ઈસકે બાદ હર મેહનત આસાન હે, ઓર હર મશક્કત લજીઝ હે, હર વો ચીઝ જો ઈશકસે બે-બેહરહ લોગોંકે લિએ મુસીબત ઓર હલાકત હે, વો ઈસ સમન્દરકે ગોતા લગાનેવાલોંકે લિએ આસાન ઓર લુલ્હો-ફરહતકી ચીઝ હે. ઈસ સમન્દરમેં ગોતા લગાનેવાલે અંજામ ઓર અવાકિબ મસ્લેહતબીનિયોંસે બાલાતર હોતે હું.

અબસ હે, જુસ્તજૂ બહરે મુહબ્બતકે કિનારેકી,

બસ ઈસમેં ડૂબ હી જાના હે અય દિલ પાર હો જાના.

લિહાઝા ઈન વાકિઆતકો ઈસી એનકસે દેખનેકી ઝરૂરત હે ઓર ઈસ રંગમેં રંગ જાનેકી કોશિશ કરના ચાહિએ, લેકિન જબ તક ઈશક પેદા ન હો, ઈસ વકત તક ન તો ઈન વાકિઆતસે ઈસ્ટિદલાલ કરના ચાહિએ ઓર ન ઉનપર એ'તેરાઝ કરના ચાહિએ, ઈસલિએ કે વો ઈશકકે ગલ્બેમેં સા'દિર હોતે હું.

ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ફરમાતે હું કે જો શખ્સ મુહબ્બતકા પ્યાલા પી લેતા હે વો મખ્મૂર હોતા હે, ઈસકે કલામમેં ભી વુસઅત આ જાતી હે, અગર ઈસકા વો નશા ઝા'ઈલ હો જાએ તો વો દેખે કે જો કુછ ઈસને ગલ્બેમેં કહા હે, વો એક હાલ હે, હકીકત નહી ઓર ઉશાકકે કલામસે લઝઝત તો હાંસિલ કી જાતી હે, ઈસ પર એ'તેમાદ નહી કિયા જાતા.

(અહયા)

૨. દૂસરા અઝ યે હે કે ઈન કિસ્સોમેં અકસર મવાકેઅમેં તવક્કુલકી વો મિસાલેં ગુઝરી હું જો હમ નાઅહલોંકે અમલ તો દર કિનાર ઝેહનોંસે ભી બાલાતર હું. ઉનકે મુતઅલિલક યે બાત ઝેહનમેં રખના ચાહિએ કે તવક્કુલકા મુન્તહા યેહી હે. જો ઈન વાકેઆતસે ઝાહિર હોતા હે ઓર વો પસન્દીદા ભી હે ઓર ઈસકે કમાલ પર પહોંચનેકી સઈ ઓર કમસે કમ તમન્ના તો હોની હી ચાહિએ, લેકિન જબ તક યે દરજા હાંસિલ ન હો, ઈસ વકત તક તર્ક અસબાબ ન કરના ચાહિએ.

એક બુઝુર્ગ કેહતે હું કે મૈને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન યહયા (રહ.) સે પૂછા કે તવક્કુલકી હકીકત ક્યા હે ? ઉન્હોંને ફરમાયા કે અગર બહોત બળે અઝદહેકે મુંહમેં તૂ હાથ દે દે ઓર વો પહોંચે તક ઈસકો ખાલે તો ઈસ વકત ભી તુઝે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સિવા કિસીકા ખોફ ન હો. ઈસકે બાદ બા-નયઝીદ (રહ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુઆકે ઉનસે ઈસકે મુતઅલિલક દરયાફત કરું, ઉનકે કિવાબ બન્દ થે મૈને દરવાઝા ખિટખિટાયા, ઉન્હોંને અંદર હીસે જવાબ દે દિયાકે તુઝે અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કે જવાબસે કિફાયત ન હુઈ, જો મેરે પાસ પૂછનેકે વાસ્તે આયા હે. મૈને અર્ઝ કિયાકે કિવાબ તો ખોલ દીજિએ. ફરમાયા તુમ ઈસ વકત મુલાકાતકે લિએ તો આએ નહી?

ખાત પૂછને આએ થે, ઉસકા જવાબ મિલ ગયા ઓર કિવાબ ન ખોલે. એક સાલકે બાદ દોબારા ઉનકી ખિદમતમે હાજિર હુઆ તો ફોરન કિવાબ ખોલ દિએ ઓર ફરમાયાકે ઈસ વક્ત તુમ મિલનેકે લિએ આએ હો. (રોજ)

મુલ્લા અલી કારી (રહ.) ને શરહે મિશકાતમે લિખ્યા હે અસબાબકા ઇંજિતપાર કરના તવક્કુલકે મનાફી નહી હે ઓર અગર કોઈ શખ્સ ખાલિસ તવક્કુલકા ઈરાદા કરે તો ઈસમેં ભી મુઝાઈકા નહી હે, બશર્તકે મુસ્તકીમુલ હાલ હો, અસબાબ છોળકર પરેશાન ન હો બલકે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકે સિવા કિસી દૂસરેકા ખ્યાલભી ઉસકો ન આવે ઓર જિન હઝરાતને તર્કે અસબાબકી મઝમ્મત ફરમાઈ હે, ઉસકી વજહ યે હે કે લોગ ઉસકા હક અદા નહી કરતે, બલકે દૂસરે લોગોંકે તોશહદાનો પર નિગાહ રખતે હૈ. (મિશકાત)

હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ હે કે અગર તુમ અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ પર એસા તવક્કુલ કરો જેસાકે ઉસકા હક હે, તો તુમકો એસી તરહ રિઝક અતા ફરમાએ જેસે પરિન્દોંકો દેતા હે કે સુબ્હકો ભૂખે ધોસલોંસે નિકલતે હૈ ઓર શામકો પેટ ભરે વાપસ હોતે હૈ.

હુઝૂર (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હે કે જો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી તરફ બિલ્કુલિયહ મુન્કતઅ હો જાએ તો હક તઆલા શાનુહુ ઉસકી હર ઝરૂરતોંકો પૂરા કરતે હૈ ઓર એસી તરહ રોઝી પહોંચાતે હૈ કે જિસકા ઉસકો ગુમાન ભી નહી હોતા.

એક ઓર હદીસમેં હે કે જો શખ્સ યે ચાહતા હે કે વો સબસે ઝિયાદા મુસ્તઝની હો વો એસા બન જાએ કે ઉસકો અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકી અતા પર ઈસ્સે ઝિયાદા ભરોસા હો જિતના ઉસ માલ પર હોતા હે જો અપને પાસ મોજૂદ હે. (અહયા)

ઈસકા અન્દાઝા દો કિસ્સોંસે હોતા હે જો અહાદીસમેં મશહૂર હે.

હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.)કા મશહૂર કિસ્સા કે જબ હુઝૂર (સલ્લ.) ને ગઝવ-એ-તબૂકકે લિએ ચન્દા કિયા તો હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક (રદી.) જો કુછ ઘરમેં થા સબકુછ લે આએ ઓર જબ હુઝૂર (સલ્લ.) ને દર્યાફત ફરમાયા કે ઘરમેં કયા છોબા તો આપને ફરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ ઓર ઉસકા રસૂલ (સલ્લ.) હિકાયાતે સહાબા (રદી.) મેં યે કિસ્સા નકલ ભી કર ચૂકા હું.

દૂસરા વાકિઅહ યે હે કે એક શખ્સ હુઝૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમે હાજિર હુએ ઓર એક સોનેકી ડલી અડકે બરાબર પેશ કી ઓર અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ ! મુઝે યે એક માદનસે મિલ ગઈ, મેં ઈસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દેતા હું. ઈસકે સિવા મેરે પાસ કોઈ ચીઝ નહી ! હુઝૂર (સલ્લ.)ને ઈસ્સે એ'રાઝ ફરમાયા ઉન સાહબને

દૂસરી ઓર ત્રીસરી મર્તબા ઇસી તરફ ઇસરાસે પેશ ક્રિયા હુજૂર (સલ્લ.) ને ઉસકો લેકર એસે ઝોરસે હેંકા કે અગર ઉનકો લગ જાતી તો ઝખ્મી કર દેતી ઓર યે ઇર્શાદ ફરમાયા કે બા'જ આદમી અપના સારા માલ સદકા કર દેતે હૈં, ફિર લોગોંકે સામને હાથ ફેલાને કે વાસ્તે બેઠ જાતે હૈં. (અબૂદાઉદ)

ઉન સાહબકા એ'તેમાદ અલ્લાહ પર ઓર તવક્કુલ હઝરત સિદ્દીક (રદી.) કે મુકાબલેમેં કયા હો સક્તા થા, ઇસી વજહસે હુજૂર (સલ્લ.) ને વહાં સબકુછ કુબૂલ ફરમા લિયા ઓર યહાં નારાઝીકા ઇંજહાર ફરમાયા.

ઇસ સિલસિલેમેં હમારે અકાબિરકા તર્જે અમલ બહોત હી અજબ ઓર પસન્દીદા હે ઓર વો યે હે, જિસકો હઝરતે અકદસ સૈયિદુત્તાઈફહ શૈખુલ મશાઈખ શાહ વલીયુલ્લાહ સાહબ (રહ.) ને અપને ઉસ રિસાલેમેં તહરીર ફરમાયા હે, જિસમેં અપને મુબશરાતકો જમા ક્રિયા હે, ફરમાતે હૈં કે મૈને એક મર્તબા હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સે રૂહાની સવાલ ક્રિયાકે અસબાબકે ઇંતિયાર કરનેમેં ઓર ઉસકે છોળનેમેં અફઝલ ચીઝ કોનસી હે, તો મુઝ પર હુજૂર (સલ્લ.) કા એક રૂહાની ફેઝ હુઆ, જિસકી વજહસે મેરા કલ્બ અસબાબ ઓર ઓલાદ વગેરહકી તરફસે બિલ્કુલ સર્દ પળ ગયા. ઉસકે થોળી દેર બાદ યે હાલત ઝા'ઇલ હુઈ તો મૈને અપની તબીયતકો અસબાબકી તરફ માઈલ પાયા ઓર અપની રૂહકો અસબાબસે હટાકર અલ્લાહકો સૌંપ દેનેકી તરફ માઈલ પાયા. (ફૂર સમીન)

હકીકતમેં યે બેહતરીન સૂરત હે કે ઇસમેં વો ઇશકાલાત બી પૈદા નહીં હોતે જો તર્કે અસબાબમેં અકસર પૈદા હો જાતે હૈં હુજૂર (સલ્લ.) કા ઇર્શાદ હે કે ગિના માલકી કસરતસે નહીં હોતા, બલ્કે ગિના હકીકતમેં દિલકા ગિના હે.

(મિશકાત)

ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે તવક્કુલકે ત્રીન દરજાહ હૈં.

૧. પેહલા દર્જા તો એસા હે, જૈસાકે કોઈ શખ્સ કિસી મુકદ્દમેં કિસી હોશિયાર માહિર તર્જુબહકારકો વકીલ બના લે કે વો હર ચીઝમેં ઉસ વકીલકી તરફ રૂજૂઅ કરતા હે, લેકિન ઉસકા યે તવક્કુલ ફાની હે, કસબી હે, ઉસકો અપને તવક્કુલકા શુઉર ઓર એહસાસ હે.

૨. દૂસરા દર્જા જો પેહલેસે આલા હે, વો એસા હે જૈસા કે નાસમઝ બચ્ચેકા અપની માંકી તરફ કે વો હર બાતમેં ઉસીકો પુકારતા હે ઓર જબ કોઈ ઘબરાહટ યા તકલીફકી બાત ઉસકો પેશ આતી હે, તો સબસે પેહલે ઉસકે મુંહસે અમ્મા નિકલતા હે, ઇનહી દોનોંકી તરફ હઝરત સહલ (રદી.) ને ઇશારા ક્રિયા હે, જબકે ઉનસે કિસીને પૂછા કે તવક્કુલકા અદના દરજા કયા હે ? ફરમાયા કે ઉમ્મીદોંકા ખત્મ કર દેના ફિર સાઈલને પૂછા કે દરમિયાની દરજા કયા હે ? ફરમાયા

કે ઇતિયારકા છોળ દેના, ફિર સાઈલને પૂછા કે આલા દરજા ક્યા હે ? કરમાયા કે ઉસકો વો પેહચાન સકતા હે જો દૂસરે દરજે પર પહોંચ જાએ.

૩. ઇમામ ગઝાલી (રહ.) ને લિખ્યા હે કે તીસરા દરજા જો સબસે આલા હે, વો યે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે સાથ એસા હો જાએ જેસાકે મુરદા નેહલાનેવાલેકે હાથમેં કે ઉસકી અપની કોઈ હરકત રેહતી હી નહી. ઇસી દરજે પર પહોંચકર અલ્લાહ જલ્લ શાનુહૂકે માંગનેકા બી મુહતાજ નહી રેહતા, વો ખુદ હી બિલા તલબ ઉસકી ઝરૂરિયાતકા તકફુલ કરતા હે જેસા કે નિહલાનેવાલા ખુદહી મમ્મતકી ઝરૂરીયાતે મુસ્લકો પૂરા કરતા હે. (અહયા)

ઇસ પર યે ઇશ્કાલ કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા આમ તરીકા અસબાબકે ઇતિયારકા થા, સહી હે, લેકિન હક યે હે કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે શાયાને શાન વોહી હાલત થી, જિસકો હુજૂર (સલ્લ.) ને ઇતિયાર કરમાયા અગર હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કે હાલાત ઇન વાકિઆતકી નોઈયાતકે હોતે તો ઉમ્મત બળે સખ્ત ઇબ્તિલામેં પળ જાતી. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કો ઉમ્મત પર શકતકી વજહસે ઇસકા બહોત એહતિમામ થા કે એસી ચીઝ ઇતિયાર ન કરમાએ જિસમેં ઉમ્મતકો મશક્કત હો.

હજરત આઈશા (રદીયલ્લાહુ અન્હા) કરમાતી હું કે હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ચાશતકી નમાઝ ન પખ્કતે થે ઓર મેં પખ્કતી હું. બેશક હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) બા'ઝ અમલ બાવજૂદકે હુજૂર (સલ્લ.) કી ખ્વાહીશ ઉસકે કરનેકી હોતી થી, ઇસ ખોઈસે છોળ દેતે થે કે કહી ઉમ્મત પર ફર્જ ન હો જાએ. (અબૂદાઉદ)

હજરત આઈશા (રદી.) કે ઇસ ઇર્શાદકા મતલબ કે હુજૂર (સલ્લ.) નહીં પખ્કતે થે ઓરમેં પખ્કતી થી એહતિમામ ઓર દવામ હે કે જિસ શિદ્દતે એહતિમામસે હજરત આઈશા (રદી.) પઢતી થી, હુજૂર (સલ્લ.) ઉતને એહતિમામસે ન પખ્કતે થે, વરના બીસિયોં રિવાયતમેં હુજૂર (સલ્લ.) કા ચાશતકા નમાઝ પખ્કના વારિદ હુઆ હે ઓર યકીનન હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) રૂહી ફિદાહુ અબી વ ઉમ્મી, અગર ઇત્ને શદીદ એહતિમામસે પખ્કતે, તો યેહી ચીઝ ઉસકો વાજિબ બના દેતી.

તરાવીહકે બારેમેં બબી કસરતસે રિવાયાતમેં વારિદ હુઆ હે કે હુજૂર (સલ્લ.)ને ચંદ રાત નમાઝ પખ્કી ઓર ફિર છોળ દી. સહાબએ કિરામ (રદી.) કો ઇસકા ઇશિયાક ઇતના બખ્કાકે હદ નહીં. જબ ચંદ રાતોંકે બાદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અપને ખેમેસે બાહર તશરીફ નહીં લાએ તો સહાબએ

કિરામ (રદી.) કો યે ખ્યાલ હુઆ કે શાયદ નીંદકી વજહસે આંખ લગ ગઈ, ઈસલિયે એસી ચીજે ઇંખિયાર કી, જિસ્સે બગેર જગાએ આંખ ખુલ જાએ. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ને ઇર્શાદ કરમાયા કે મેં તુમ્હારી હરકતે દેખતા રહ્યા ઓર બહમ્દિલ્લાહ ઉસ રાતમેં ગાફિલ ભી ન થા, લેડિન મુજે ઇસકે સિવા કોઈ ચીજ નિકલનેસે માનેઅ ન હુઈ કે મેં ઇસ્સે ડરાકે તુમ પર કર્જ ન હો જાએ. અગર તુમ પર કર્જ હો જાતી તો ઇનકા નિભાના તુમ્હે મુશ્કિલ હો જાતા.

(મિશકાત, અબ્દૂદાઉદ)

ઔર જબ યે હાલત હે કે હુજૂર (સલ્લ.) બાવજૂદ ખ્વાહિશકે અમદન રૂખ્સત પર અમલ કરમાતે થે, તો હુજૂર (સલ્લ.) કે લિએ ઉસકા સવાબ ભી વાજિબ ઔર અઝીમત હીકા હોતા થા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમર (રદી.) કરમાતે હૈં કે મેંને યે સુનાકે બેઠકર નમાઝ પઞ્હનેકા સવાબ ખળે હોકર નમાઝ પઢનેસે આધા હો જાતા હે. મેં હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં એક મર્તબા હાજિર હુઆ તો હુજૂર (સલ્લ.) બેઠકર નમાઝ પઞ્હ રહે થે. મેં સરપર હાથ રખકર બેઠ ગયા. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે અબ્દુલ્લાહ બિન અમર ! તુમ્હે ક્યા હો ગયા ? ઉન્હોંને અર્જ કિયાકે હુજૂર (સલ્લ.) ! મેંને યે સુના થા કે આપને યે ઇર્શાદ કરમાયા કે બેઠકર નમાઝ પઞ્હનેકા સવાબ ખળે હોકર નમાઝ પઞ્હનેસે આધા હે. અબ મેંને દેખાકે આપ બેઠકર નમાઝ પઞ્હ રહે હૈં. હુજૂર (સલ્લ.) ને કરમાયા કે તુમને સહી સુના, લેડિન મેં ઇસમેં તુમ જૈસા નહીં હું. હુજૂર (સલ્લ.) કે ઇસ પાક ઇર્શાદકા મતલબકે તુમ જૈસા નહીં હું. યેહી કે મેરે લિએ આધા સવાબ નહીં હે. હુજૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી શાન તો બહોત આલા વ અરકઅ હે. ઇસમેં ઉલમાકા દરજાભી મશાઈખ સુલૂકસે મુખ્તાજ હે ઔર દોનોં જમાઅતોંકી દો અલાહિદા શાને હૈં.

એક હદીસમેં ઇસ કિસમકા મઝમૂન વારિદ હુઆ હે કે જબ કોઈ શખ્સ કિસીકો હદીયા દે ઔર ઉસકે પાસ ઔર લોગ ભી હોં તો વો હદીયા મુશ્તરક હે. ઇસ હદીસકા ક્યા મતલબ હે, ઔર કિસ કિસમકા હદીયા મુરાદ હે ઔર મુહદ્દેસાનહ હેસિયતસે યે હદીસ કિસ દર્જહકી હે. યે મુસ્તકીલ બહસ અપની જગહ પર હે. લેડિન ઇસ હદીસકી બીના પર એહલે ઈસ્મકી જુબાન પર અલ-હદાયા મુશ્તરકતુન હદયા મેં શિર્કત હે શાયેઅ હે.

એક બુઝૂર્ગકી ખિદમતમેં કિસી શખ્સને કોઈ હદીયા ભેજા. હાજેરીનમેંસે કિસીને મિઝાહન કેહ દિયાકે અલ-હદાયા મુશ્તરિકહ. ઉન બુઝૂર્ગને ઇર્શાદ કરમાયા કે શિર્ક હી સે બચનેકે વાસ્તે તો ઇતને દિનાંસે મુજાહદે કર રહે હૈં. શિર્કત હમેં ગવારા નહીં. યે તુમ્હારી નઝર હે ઔર જબ વો ચીઝ ઉનસે ન ઉઠી તો ખાદિમસે

કરમા દિયા કે યે ઉનકે ઘર દે આવો. હજરત ઇમામ અબુ યુસૂફ (રહ.) કી ખિદમતમે કિસીને હદીયા ભેજા વહાં ભી કિસીને મજમામેસે કહા અલ-હદાયહ મુશતરિકહ હજરત ઇમામ અબુ યુસૂફ (રહ.) ને કરમાયા કે યે હદીયા ઇસ્સે મુરાદ નહીં યે કેહકર ખાદીમસે કરમાયા કે ઇસકો મેરે ઘર દે આવો.

ઉલમાકા ઇર્શાદ હે કે દોનોં કિસ્સે અપની અપની જગહ પર નિહાયત મોઝૂં હૈ. એક જાહિદ બુઝુર્ગકી વોહી શાન થી ઔર એક ફકીહકે લિએ યેહી મુનાસિબ થા, ઇસલિએ કે અગર યે મુશતરક કરાર દેતે તો ફીકહકે એ'તેબારસે એક ઇમામકા મજહબ બન જાતા ઔર ઉમ્મતકે લિએ દિક્કત હોતી.

સાહિબે રોઝ લખતે હૈ કે જલ્લે મનફઅત ઔર દફએ મઝર્તતકે અસબાબકા ઇખ્તિયાર કરના હી તરીકા જમ્હૂર અખ્બીયા ઔર જમ્હૂર ઔલિયાકા હે લેકિન ઇસ્સે ઇન ઔલિયાએ કિરામ પર જો મઝર્તતોસે ન બચતે થે ઔર અપને લિએ અસબાબ ઇખ્તિયાર ન કરમાતે થે, એ'તેરાજ નહીં હો સકતા, ઇસ લિએકે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) શરીઅતે મુતહહરા પર ચલાનેવાલે થે, ઇસલિએ એસે સહલ રાસ્તે પર ચલાતે થે, જિસ પર અવામ વ ખવાસ સબ ચલ સકે ઔર અગર કાફલોકા ચલાનેવાલા કિસી એસે મુશ્કિલ રાસ્તે પર કાફલેકો લે જાએ, જિસ પર વો ખુદ તો અપની કુવ્વતસે ચલ સકતા હો, લેકિન કાફલેકી અકસરીયત ઇસ રાસ્તેકી મુતહમ્મિલ ન હી તો વો કાફલેવાલોકે ઉપર મેહરબાન શુમાર ન હોગા ઔર હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કી શાન ખુદ હક સુબ્હાનહુ વ તકદદૂસને યે બતાઈ -

عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ (٢)

પૂરી આયતે શરીફાકા તર્જુમહ ઔર મતલબ યે હે.

(અમ લોગો) તુમ્હારે પાસ એક એસા પૈગમ્બર તશરીફ લાએ હૈ જો તુમ્હારી જિન્સસે હૈ, જિનકો તુમ્હારી મઝર્તતકી ખાત નિહાયત ગિરાં ગુઝરતી હે, તુમ્હારી મનફઅતકે બળે ખ્વાહિશમંદ રેહતે હૈ. (યે ખાત તો સબકે સાથ હે, ફિર બિલખુસુસ) મો'મિનીન કે સાથ તો બળે શફીક ઔર મેહરબાન હૈ.

પસ અગર કાફલેકે કવી લોગ કિસી મસ્લહતસે સખ્ત રાસ્તેકો ઇખ્તિયાર કરલે તો કાફલેકા લે જાનેવાલાં ઉનકો ન રોકેગા. (રોઝ)

યેહી વજહ હે કે હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઇમામોંકો તવીલ નમાઝ પબ્હાને પર નિહાયત શિદ્દતસે ડાંટતે થે ઔર યે ઇર્શાદ કરમાતે થે કે જો ઇમામ બને, વો ઝરૂર હલ્કી નમાઝ પબ્હે ઔર જો અપની તન્હા નમાઝ પબ્હે, વો જિતની ચાહે લંબી નમાઝ પબ્હે.

૩. ત્રીસરી બાત જો ઇન વાકિઆતમેં કાબિલે લિહાજ હે ઓર વોળી હકીમતમેં પેહલી હી બાત પર મુતકર્રઅ હે, વો યે કે બા'જ વાકિઆતમેં ઇતની શિદ્દત મિલતી હે, જો સરસરી નઝરમેં અપને આપકો હલાકતમેં ડાલના હે ઓર બઝાહિર યે નાજાઇઝ મા'લુમ હોતા હે. ઇસકે મુતઅલિહક યે બાત ઝરૂર સમજ લેના ચાહિએ કે યે વાકિઆત અમંજિલહ દવાકે હે ઓર દવામેં તબીબે હાઝીક બસા ઓકાત સંખિયાતી ઇસ્તેમાલ કરાયા કરતા હે, લેકિન ઇસકા ઇસ્તેમાલ તબીબકી રાયકે મુવાફિક તો મુનાસિબ હે, બલ્કે બસા ઓકાત ઝરૂરી, લેકિન બઝેર ઇસકે મરિવરેકે નાજાઇઝ ઓર મુજિબે હલાકત.

ઇસી તરહ ઇન વાકિઆતમેં જિન હાઝીક તબીબોને ઇન દવાઓકા ઇસ્તેમાલ કિયા હે, ઉન પર એ'તેરાઝ અપની નાદાની ઓર ફનસે નાવાકફિયત પર મબ્તી હે, લેકિન જો ખુદ તબીબ ન હો ઓર કિસી તબીબકા ઇસકો મશવરા હાસિલ ન હો, ઇસકો એસે ઉમૂર જો શરીઅતે મુતહહરાકે બિલાફ મા'લુમ હોતે હોં, ઇન્તિયાર કરના જાઇઝ નહીં હે, અલબત્તા ફનકે અઇમ્મા પર કવાઇદસે વાકિફ લોગોં પર એ'તેરાઝમેં જલ્દી કરના બિલખૂસ એસે લોગોંકી તરફસે જો ખુદ વાકફિયત ન રખતે હોં, ગલત ચીઝ હે ઓર હલાકતમેં અપને આપકો ડાલના હરહાલમેં નાજાઇઝ નહીં હે અગર દીની મસ્લેહત ઇસકી મુતકાઝી હો તો ફિર મુબાહસે ભી આગે બબ્હ જાતા હે.

હુઝરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કા પાક ઇર્શાદ હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુ દો શખ્સો પર બલા તઅજજુબ કરમાતે હૈં, યાની ઇસ્સે બહોત રાઝી હોતે હૈં.

૧. એક વો શખ્સ જો અપને નરમ નરમ બિસ્તર પર લિહાકકે અન્દર મેહબૂબા બીવીકે સાથ લિપટા હુઆ હેટા હો ઓર એકદમ બશાશતકે સાથ વહાંસે ઉકકર નમાઝકે લિએ બલે હો જાએ. હક તઆલા શાનુહુ ફરિશ્તોકે સામને ઇસ શખ્સ પર તકાબૂર કરમાતે હૈં.

૨. દૂસરા વો શખ્સ જો લશકરકે સાથ મિલકર જેહાદમેં શિક્કત કર રહા હો. ઓર વો લશકર શિક્કત ખાકર ભાગને લાગે ઓર ઇસમેંસે કોઈ શખ્સ ભાગનેમેં અલ્લાહ જલ્લ શાનુહુકા ખીક કરે ઓર તને તન્હા વાપસ હોકર મુકાબલા કરે હતાકે સહીદ હો જાએ. તો હક તઆલા શાનુહુ ઇર્શાદ કરમાતે હૈં કે દેખો મેરા યે બંદા મેરે ઇન્આમાતમેં રઝબત ઓર મેરી નારાઝીકે ખીકસે લીટા હતાકે ઇસકા ખૂન ભી બહા દિયા ગયા. (મિશકાત)

અબ યે શખ્સ જો તન્હા લીટા હે ઝાહિર હે કે મરને હી કે વાસ્તે લીટા હે. કે જબ પૂરા લશકર શિક્કત ખાકર ભાગને લાગા તો ઇસમેં એક આદમી કયા

કર સકતા હે. ઈસકે બાવજૂદ હક તઆલા શાનુહુ ઉસ પર તફાખૂર ફરમાતે હું.

હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) કા ઈર્શાદ હે કે આદમીયોંકી જિન્દગીમેં બેહતરીન જિન્દગી ઉસ શખ્સકી હે જો અપને ઘોડેકી બાગ હાથમેં રખે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉસકી કમર પર ઉડા ઉડા ફીરે જહાં કહીં કોઈ ગભરાહટ ઔર ખીફકી બાત સુન લે ફોરન ઉસકી તરફ ઉડ જાએ. મોત ઔર કલ્લકો દૂંદતા ફીરતા હો. જહાં કહીં ઉસકા ગુમાન હો વહીં પહોંચ જાય. (મિશકાત)

અગર યે હજરાત અલ્લાહકે રાસ્તેમેં અપને આપકો ખતરાતમેં ડાલ દે તો ઉનપર એ'તેરાજ મુશકીલ હે. બિલખુસુસ જબકે હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) અલયાહિ વસલ્લમ) કા પાક ઈર્શાદ યે ભી હે -

المجاهد من جاهد نفسه

કામિલ જિહાદ કરનેવાલા વો હે જો અપને નફસસે જિહાદ કરે. (મિશકાત) દૂસરી હદીસકે અલ્લાહ હું -

المجاهد من جاهد هواه

અસલ મુજાહિદ વો હે જો અપને ખ્વાહીશે નફસાનીસે જિહાદ કરે (ઔર ઉસકો મઝબુબ કરે.) (અત-તસદીફ)

ઈસીલિયે સૂફીયાકી ઈસ્તેલહમેં ઈસકા નામ જિહાદે અકબર હે. ખુદ હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) સે ભી ઈસ કિસ્મકા મઝમૂન નકલ કિયા ગયા.

અલ્લામા શામી (રહ.) ફરમાતે હું, કે જિહાદકી ફઝીલત બહોત જિયાદા હે ઔર ક્યું ન હો જબકે ઉસકા હાસીલ આદમીકી સબસે જિયાદા મેહબુબ ચીઝ જાનકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરના હે. ઔર અલ્લાહકી રઝાકે વાસ્તે ઉસપર સખ્ત મશાકતે ડાલના હે ઔર ઈસ જિહાદસે બખ્ષકર નફસકો તાઆતકી પાબન્દી પર મજબૂર કરના હે. ઔર ઉસકો ઉસકી ખ્વાહીશાતસે બચાવના હે. ઈસલિયે હુજૂરે અકદસ (સલ્લ.) જબ એક ગઝવાસે વાપસ તશરીફ લા રહે હો તો હુજૂર (સલ્લ.) ને ફરમાયા થા -

رجعنا من الجهاد الا صغيرا الى الجهاد الاكبر

હમ લોગ છોટે જિહાદસે અબ બને જિહાદકી તરફ લોટ રહે હું.

એક દૂસરી હદીસમેં હજરાત ખબિર (રહી.) સે નકલ કિયા ગયા હે હુજૂર (સલ્લ.) કી ખિદમતમેં કુછ લોગ ગઝવાહ કરનેવાલે હઝીરે હુમે આપ (સલ્લ.) ને ફરમાયા તુમહારા બહોત અરજા આના હુવા ક્યુમે જિહાદે અસગરસે જિહાદે અકબરકી તરફ આએ પાની મુજાહદહ કરના બન્દાકા અપની હવાએ નફસાની સે. (અત-તસદીફ)

પસ અગર યે હજારાત ઈસ જિહાદે અંકબરમેં અપને આપકો મશક્કતોમેં ડાલે તો ઈસમેં કોઈ ઈશકાલ નહીં હે. દુશ્મનકો મજબુબ કરનેકે વાસ્તે અપને આપકો મશક્કતોમેં ડાલના બાઈસે અજર હે ન બાઈસે એ'તેરાજા.

હુજૂર અકદસ (સલ્વ.) કા પાક ઈશાદ હે -

اعدى عدوك نفسك والى بين جنبيك اخرج البسحقى

مرفوعا كما فى كنوز الحقائق كذا فى الشرف

તેરા સબસે બળા દુશ્મન તેરા નફસ હે. જો તેરે પેહલુઓકે દરમિયાનમેં હે લિહાજા ઈસ બળે દુશ્મનકો મજબુબ કરનેકે વાસ્તે ભૂખા રેહના ખ્યાસા રેહના ખતરાતમેં અપને આપકો ડાલના મશક્કતોકો બરદાશત કરના જહાં તક કિસી દૂસરે અહમ દીની કામકે નુકસાનકા સબબ ન બને મર્ગુબ હે. હક તઆલા શાનુહુ ઈન મરમિટોકે તુફેલસે ઉનકે ફયુજો-બરકાતકા કુછ હિસ્સા ઈસ નાપાક સિયાકારકો ભી અતા ફરયા દે તો ઉસકી અતાઓં કરમસે બઈદ નહીં કે વો કરીમ જિસકો ચાહે નવાજ દે.

યે રિસાલા સવ્વાલ સન-૧૩૬૬ હિજરીમેં નિઝામુદ્દીનકે કિયામમે લિખ્યા થા બા'દમેં ઈસમેં ઈન હિકાયાતકે ઈઝાફાહકા ખ્યાલ હુઆ લેકિન સહારનપુર વાપસીકે બાદ મશાગીલકે હજૂમને કઈ માહ તક ઉસકો ઉકાકર દેખનેકી મુહલત ન દી. આખીર રબીઉસ્સાનીમેં ઉનકે લિખનેકી નોબત આઈ. ઓર આજ ૧૪ જમાદીઉલ અવ્વલ ૧૩૬૭ હીજરી જુઆકો ઈસસે ફરાગત હુઈ નાઝેરીનસે ઈસ્તિદઆ હે કે કિસી મુબારક વકતમેં યે નાપાક યાદ આ જાએ તો દુઆસે મદદ કરે.

وَاجْرِدْ عَوَانَاتِ الْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَاللهُ وَصَّيْبُ وَاتَّبَاعِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ०

વ-આખિરુ દઅવાના અનિલ્હમ્દુ લિલ્લાહી રઝિબલ્ આલમીન, વ-સ્સલાતુ વ-સ્સલામુ અલા સય્યિદિલ મુર્સલીન વ-આલિહી વ-સહ્બિહી વ-અત્બાઈહી ઇલા યો-મિદીન બે-રહ્મતિક-યા અર્હમર્રાહિમીન.

● ● ● તમ્મત..... ● ● ●

- ઝકરિયા કાંધલ્વી
મુકીમ મઝાહીરે ઉલૂમ, સહારનપુર, (યુ.પી.)

: ફકત વસ્સલામ :